

TO THE READER.

KINDLY use this book very carefully. If the book is disfigured or marked or written on while in your possession the book will have to be replaced by a new copy or paid for. In case the book be a volume of set of which single volumes are not available the price of the whole set will be realized.

Q. L. 20.

LIBRARY

Class No. .... **891.238** .....

Book No. .... **V65 \$K V.2** .....

Acc. No. .... **10909** .....

SHRIVIDYARNAVA TANTRA

PART II.

Published by the gracious permission of

His Highness Shri Rajarajeshwar Maharajadhiraj

Maharaja Shri Harisingji Bahadur, G. C. S. I., G. C. I. E., K. C. V. O., etc.

of Jammu and Kashmir from the original manuscript in

His Highness' private Library.

SHRIVIDYARNAVA TANTRA

PART II

EDITED BY

RAM CHANDRA KAK

AND

HARABHATTA SHASTRI.

**SHRI PRATAP COLLEGE LIBRARY
ERINAGAR.**

1937.

10909 v-2

Printed at the
Kashmir Pratap Steam Press 3rd Bridge,
By
P. Vishl Nath & Sons, Srinagar, Kashmir.

श्रीविद्यार्णवोत्तरभागे विषयानुक्रमणिका ।

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
एकोनविंशे श्लासे ।		लिङ्गाराधनमेव परं साधनम्	११
षडङ्गमन्त्राणां वासना	१	स्वस्वमार्गेणैव पूजाविधानम्	"
नेत्रमन्त्रस्यैकवचनान्तत्वव्यवस्था	२	यथायुगं लिङ्गविशेषप्राशस्त्यम्	"
स्वदेहे योगपीठकल्पनम्	"	कलौ पार्थिवार्चाप्रशंसा	"
तच्छुक्तिन्यासः	"	अष्टास्रष्टविभागविषयः	"
मूलमन्त्रन्यासः	"	वेदोक्तविधिना पार्थिवार्चाकथनम्	१२
न्यासफलाभिधानम्	३	पार्थिवार्चास्थान-सूदृशनम्	"
मुद्राया बन्धनपरित्यागयोः बीजमन्त्रकथनम्	"	नवाक्षरशैवमन्त्र-तदुप्यादिषडङ्गध्यानाविक्रमः	"
तारार्पीजोद्धारः	"	प्रार्थनापद्यानि	१३
ध्यानस्य द्वैविध्येन निरूपणम्	"	कामदुग्धमन्त्रोद्धारः	"
अन्तर्यजनप्रदर्शनम्	"	वैदिकमार्गेण शिवपूजा	"
पूजाचक्रस्थापनादिप्रकारः	४	पारदलिङ्गविधान-तद्वर्णनफलम्	१४
कादिमन्तरीत्या पूजायन्त्रप्रतिष्ठाविधिः	"	जयाविजोद्धारः	"
पूजाद्रव्यशोधनम्	"	आदिमूर्तेर्मूर्तिद्व्यदशकभेदः	"
अन्तरङ्गिकार्चवर्णनम्	"	चतुर्विंशतिमूर्तिवर्णनम्	१५
तन्मन्त्ररूप-श्लोककथनम्	५	शुद्धादिप्रतिष्ठितार्चितायां मूर्ती नमस्यानिषेधः	१६
अन्तर्यामिद्रव्याणि	"	ब्राह्मणस्य संतप्तवक्राद्यङ्गननिषेधः	"
पीठपूजार्चनप्रकारः	"	सालिग्रामशिलालक्षणानि	"
तत्राधारशुक्त्यादिध्यानानि	"	तासां वर्णादिभेदेन गुणदोषवर्णनम्	"
रत्नसिंहासनपादरूप-धर्मादिध्यानानि	६	निष्कामार्चनविषये उक्तदोषाभावः	१७
तत्पौपरिदृश्यपद्मवर्णनम्	"	तासां सत्त्वविशेषेण संज्ञाविशेषाः	"
तत्तच्छुक्तिपूजनप्रकारः	"	सालिग्रामशिलायां हरिपूजामाहात्म्यम्	१८
भूताकारध्यानकथनम्	७	सालिग्रामबाहुद्वये फलविशेषः	२२
मूर्तिकल्पनार्चनमन्त्रोद्धारः	"	तत्रावाहनाद्यवश्यककार्यत्वम्	"
इष्टदेवतायाः पूजाकृत्वेन पार्थिवलिङ्गविधानम्	"	आवाहनस्वरूप-तत्पर्यायनिर्णयः	"
यथाकामं लिङ्गार्चनसंख्या	"	सकलीकरणस्वरूपम्	"
फलविशेषार्थं लिङ्गनिर्माणद्रव्यविशेषनिर्णयः	८	देवशुद्धिः	"
यथर्तुपौष्पलिङ्गार्चनफलानि	९	दीपिनीमन्त्रोद्धारः	२३
रत्नमयलिङ्गेषु अन्योन्यापेक्षया धेष्टतानिरूपणम्	१०	मुद्राशब्दनिरुक्तिः	"
उत्तमादिना लिङ्गे त्रैविध्यम्	"	उपचारमेवकथनम्	"
	"	उपचारनिवेदनप्रकारः	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
द्विजानां वैदिकपूर्वमेव तान्त्रिकपूजा	२४	निर्माल्यनिवेदनाविधिः	३३
गणेशादिपञ्चदेवतानां वैदिकमन्त्राः	"	अच्छिद्रार्थ भास्करार्थदानम्	३४
आसनाद्युपचारनिर्णयः	"	निर्माल्यधारण-प्रसादस्वाकारास्वीकारन्यवस्था	"
पाद्याचमनयोः समयाभिधानम्	२५	शिवविष्णवादीनामन्तरकरणे दोषः	"
शिवस्य शङ्खस्त्रापने मतभेदः	"	नित्यपूजायामावश्यकक्रियाविधानम्	३५
प्रदेयवस्त्रादिनिर्णयः	"	प्राणायाम-न्यासाद्यकरणे निन्दाध्वनम्	"
गन्धादिकानां तत्तद्देवतवर्णनम्	२६	देशकालविशेषे मानसपूजनम्	३६
गन्धभेदलक्षणानि	"	दिने प्रतियामं कर्तव्यताविभागः	"
पुष्पभेद-तदनुपयोगनिरूपणम्	"	मधुपर्कप्रतिविधिः	"
देवताविशेषे पुष्पविशेषनिषेधः	२७	आतुरसूतकायवस्थायां किंकर्तव्यता	"
पुष्पार्पणनिर्णयः	"	पूजायाः त्रिभालक्षणम्	३७
पर्युषितदोषादोषविचारः	"	आराधने समर्थासमर्थविधिः	"
पुष्पोपचारान्ते लयाङ्गार्चनम्	२८	समर्थस्य विस्ताराकरणे दोषः	"
षडङ्गदेवताध्यानम्	"	कामनाभेदेन पूजास्थानम्	"
षडङ्गपूजास्थाननिर्देशः	"	विशेष आसे ।	
आवरणार्चनायां प्राचीकल्पना	"	नित्यपूजापयोगः	३८
अङ्गमन्त्राणां होमपूजनयोर्नमःस्वाहान्ततानिर्णयः	"	तत्र साधकस्य प्रातःकृत्यविधिः	"
प्रस्थावरणार्चान्ते पुष्पार्पणमन्त्रः	२९	तान्त्रिकस्नानतिकर्तव्यता	३९
लोकपाल तद्दत्ताणां ध्यानानि	"	तीर्थशक्तिध्यानमन्त्री	"
आवरणार्चान्ते देव्यर्चनमन्त्रः	"	गङ्गामन्त्रः	"
धूपद्रव्यभागनिरूपणम्	"	आत्माभ्युक्षणमन्त्रादिविधानम्	"
घण्टाचालनसमय-तन्मन्त्रकथनम्	३०	मसधारणविधिः	४०
धूपदीपनिवेदन-तन्स्थापनादि	"	तान्त्रिकसंध्या	४१
पुंसो दीपनिर्वापणदोषः	"	दीक्षितसंभ्यात्रयावश्यकता	"
नैवेद्यद्रव्यसंस्कार-तत्तिवेदनप्रकारः	३१	वापनिःसारलकर्मसाक्षिनिरूपणम्	"
नित्यहोमविधिः	"	सूर्यार्घ्यदानविधिः	"
पूजास्थाने भूतवलिः	"	पूजामण्डपद्वारपूजाविधौरसारणादि	४२
नित्यहोमेऽग्न्याधानामावः	"	दीपनाथार्चापूर्वमाधारशक्तिपूजा	४३
उत्तरापोशान-ताम्बूलारात्रिकवर्णनम्	३२	यथाधमं सृष्ट्यादिन्यासक्रमः	४४
जपप्रकारः	"	प्राणायामप्रयोगपूर्वपीठन्यासः	"
मन्त्रशुद्धिलक्षणम्	"	शृङ्गेदोक्षाग्निसूक्तम्	४५
जपसंख्यानियमस्तवपाठादि	"	कालीमते चक्रप्रतिष्ठाविधिः तत्प्रयोगः	"
शुद्धाणां पौराणिकस्तवपाठेऽपि निषेधतत्फलवचनम्	"	प्रतिष्ठितयन्त्रे शिवपूजापद्धतिः	४६
आराधनोद्गासनप्रकारः	३३	नित्यपूजासंक्षेपप्रकारः	४७

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
देवतामन्त्रयन्त्राणां कालीमते पार्थिवादिस्व- रूपज्ञानविधिः	५४	शिवदृतीनित्याप्रयोगविधिः	८७
✓ कादिमते तु तज्ज्ञानार्थं षड्विधरश्मिप्रदर्शनम्	"	तस्या यन्त्रतद्विधानानि	"
✓ षोडशनित्यानां षट्संस्तारेण स्थूलसूक्ष्मादि- सामान्यविशेषध्यानानि	५७	एकविंशे श्लासे ।	
✓ कालीमते देवतादिस्वरूपज्ञानाय रश्मिक्रम- प्रदर्शनम्	६१	त्वरितानित्याप्रयोगविधिः	६१
✓ विद्याया मन्त्रस्य वा छन्दोज्ञानक्रमः	६४	काम्यहोमविधिः	"
✓ षोडशीविद्याया रश्मिवृन्दसंकलनम्	६५	यन्त्रोद्धारतद्रचनाप्रकारः	"
पराप्रास्तादमन्त्रस्य रश्मिसंकलनम्	"	निग्रहयन्त्राणि तद्रचनाप्रकारः	६३
तस्य छन्दोज्ञानक्रमः	६६	✓ कुलसुन्दरीनित्याप्रयोगविधिः	६५
✓ कालीविद्यायाश्छन्दोज्ञानविधिः	"	विद्यायास्वरूपमयत्वविवरणम्	"
✓ कादिमते कामेश्वरीनित्याप्रयोगः	"	त्रैपुरकन्दाविद्याभेदाः	६६
✓ यन्त्ररचनाप्रकारः	"	✓ सप्तकरीविद्या-तज्ज्ञानविधानादि	६७
समययन्त्रयोरुद्धारक्रमः	६७	यन्त्रविनियोगः	६८
यन्त्राणां फलानि	६८	नित्यानित्याप्रयोगविधिः	"
भगमालिनीनित्याप्रयोगविधिः	६९	यन्त्रतत्फलानि	"
यन्त्ररचनाक्रमः	७०	वज्रयन्त्रनिर्माण-तत्फलानि	६९
✓ अमृतपञ्चकोद्धारः	"	डाकिन्यादीनां वेदे स्थाननिरूपणम्	१००
यन्त्राणां विनियोगः	"	नीलपताकानित्याप्रयोगविधिः	१०२
अमृताष्टौर्देवयन्त्ररचनासंकलनम्	"	सिद्धिकौतुकविधानम्	"
प्रोक्तयन्त्राणां फलानि	७१	विद्याया दशधा भेदप्रदर्शनम्	"
✓ कामेश्वर्यादीनां साधारणचक्रतद्दर्शनविधिः	"	षट्त्रिंशद्यक्षिणीनामविद्याः	१०३
नित्यक्रियाप्रयोगविधिः	७२	चतुष्पष्टिचेटकनामविद्याः	"
तद्यन्त्राणामुद्धारः	७३	✓ विद्यायम्बोद्धारः	१०५
यन्त्राणां विनियोगः	७५	यक्षिणीचेटक-साधनप्रयोगः	"
भेरुहृदयनित्याप्रयोगविधिः	७६	विजयानित्याप्रयोगविधिः	१०६
तद्यन्त्राणामुद्धारविनियोगादि	"	तद्यन्त्रफलानि	१०८
वह्निवासिनीनित्याप्रयोगविधिः	८०	सर्वमङ्गलाप्रयोगविधिः	१०९
तद्यन्त्रतत्फलानि	८१	पुरश्चरविविधानम्	"
यन्त्ररचनाप्रकारः	८२	मातृकाक्षरशक्तिनामानि	"
महावज्रेश्वरीनित्याप्रयोगविधिः	८३	मूलविद्यायाः स्वरूपबाहुस्योपदेशनादि	११०
तद्यन्त्रतत्प्रयोगाः	८४	चतुष्पष्टारिंशदधिकशतयन्त्राणामुपदेशः	"
यन्त्ररचनाप्रकाराः	८५	प्रोक्तयन्त्राणि अक्षरभ्यासभेदेनान्यनित्यापञ्च-	
		दशकस्यापि	"
		उक्तयन्त्राणां विनियोगप्रकाराः	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
लघुमन्त्रपूजाविधानम्	१११	सर्वविद्याक्षरौषधभस्मसाधनम्	११६
द्वादशारचक्रनिर्माणक्रमः	"	आग्नेयाक्षरमेलितयन्त्राणि तैर्जाठराग्निप्रदीप्तिः	"
तत्त्वके लघुपूजा	"	यन्त्ररचनाप्रकारः	"
षोडशानित्यानां नामरूपविद्याभिर्द्वादशारचक्रपूजा	"	विचित्रानित्याप्रयोगविधिः	"
प्रोक्तचक्रे ललिताराधनम्	"	काम्यहोमविधिः	"
षोडशानित्यानामविद्याभेदादिभिः कोष्ठरूपवज्र- यन्त्रनिर्माणम्	११२	निग्रहहोमोपदेशः	११७
यन्त्रप्रयोगफलानि	"	अभिचारकर्तुः स्वरत्नाक्रमः	"
सर्वमङ्गलाविद्याजपफलम्	"	अभिनारेण गुणविधानम्	"
ज्वालामालिनीप्रयोगविधिः	११३	तर्पणोपदेशः	"
पुरश्चरणक्रमः	"	वह्निविशतियन्त्राणि	"
दशयन्त्रनिर्माणम्	"	एतद्यन्त्ररचनाप्रकारः	११८
दशयन्त्रप्रयोगविशेषाः	"	कोष्ठवज्रयन्त्रं तदनुभावः	"
स्वस्थवेशप्रकारादिकम्	११४	यन्त्ररचनाप्रकारः	"
रोगावेशार्थं यन्त्रनिर्माणम्	"	नक्षत्रवारतिथिषु अर्चनादिक्रमः	"
आकर्षणवशीकरणादिकम्	"	तिथिवृक्षदेवतामन्त्रप्रयोगः	११६
यामलवेधः	"	रोगशान्तिसमयज्ञानम्	"
त्रिविधे वेधे द्विवेधरूपविधिः	"	चदस्वाधारेषु यन्त्राणां भावनफलम्	"
वर्षादिप्रयोगाः	"	प्रोक्तभावनाशङ्कानां कार्यम्	"
द्वितीययन्त्रसाध्यानि	११५	वेद्याः पञ्चाशत्त्रिभुक्तानां च वलिदानप्रकारफलम्	१२०
वैरिनिग्रहः	"	कुठकुल्लानित्याप्रयोगविधिः	"
घृतादिषु जपः	"	मूलविद्यायाः पुरश्चरणम्	"
मर्त्यादिवश्यम्	"	कुतपुरश्चरणस्यैव प्रयोगयोग्यता	"
शत्रुस्तम्भनम्	"	नामाहोमात् नामफलप्राप्तिः	"
लक्ष्मीवासोभूषणप्राप्तिः	"	यन्त्रनिर्माणं तत्प्रयोगपञ्चकम्	१२१
लोकस्त्रीवश्यसिद्धिः	"	एतद्यन्त्ररचनाप्रकारः	"
दशमयन्त्रफलप्राप्तिप्रयोगः	"	द्वितीयविद्यया कोष्ठवज्रयन्त्रनिर्माणं तत्प्रयोग- चतुष्टयम्	"
यन्त्रेष्वभिषेकात् ग्रहदोषशान्तिः	"	प्रथममूलविद्यया यन्त्रनिर्माणम्	१२२
नवग्रहशान्तिः	"	समाप्त्या यन्त्ररचनाप्रकारः	"
यन्त्राङ्कितस्वर्णपट्टादिदानफलम्	"	स्वरप्रसारणात् त्रयोदशाक्षरैः यन्त्राष्टकोपदेशः	"
जाठराग्निवृद्ध्युपायः	"	तन्निर्माणः	"
प्रोक्तयन्त्रेषु भास्कराद्यर्चनफलानि	११६	एकविंशत्यधिकद्विंशतकोष्ठरूपवज्रयन्त्र- निर्माणादि	१२३
सर्वग्रहपूजाफलम्	"	मन्त्रदेवताभावनादिकम्	"
शत्रुमर्दनम्	"		

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
वाराहीनित्याप्रयोगविधिः	१२३	गारुडमन्त्र-तत्प्रयोगध्यानादि	१२८
मूलदेवतायाः पुरश्चरणादि	"	भुजगविपनाशनमौषधम्	"
प्रयोगभेदेषु ध्यानभेदः	"	अश्वारूढाविद्या तदङ्गादि	"
स्तम्भनप्रयोगः	"	अन्नपूर्णाविद्या तदङ्गध्यानसाधनप्रकाराः	"
मार्गरत्नाविधानम्	"	नवात्मविद्याध्यानं स्वरूपं च	१२६
समरविजयध्यानम्	१२४	देवीहृदयविद्या ध्यानादि	"
रिपुमारणप्रयोगादि	"	गौरीविद्या तत्साधनध्यानादि	"
क्रोधस्तम्भनध्यानम्	"	लक्षसुवर्लदा विद्या तत्साधनं	"
सेनाविद्रावणादि तज्यान् च	"	निष्करत्रयप्रदा विद्या तत्साधनादि	"
स्तम्भनीयपञ्चाङ्गादिकम्	"	अभीष्टवादिनी विद्या	"
रिपुवश्यप्रयोगः	"	मातङ्गिर्नाविद्या तज्यानादि	१२७
मारणप्रयोगः	"	राज्यलक्ष्मीविद्या	"
लक्ष्मीप्राप्तिप्रयोगः	"	महालक्ष्मीविद्या तज्यानादि	"
होमप्रभ्यभेदेन फलभेदः	"	सिद्धलक्ष्मीविद्या तदङ्गादि	"
मारणप्रयोगहोमः	१२५	नित्यार्चनचक्रनिर्माणम्	"
देवार्च्यप्राप्तिहोमः	"	ललिताविद्याया गोपालस्वरूपत्वम्	१२९
वश्यादिकरणहोमः	"	सिद्धगोपालमन्त्रः	"
रिपुसेनास्तम्भनयन्त्रम्	"	चक्रविधनोपासकमन्त्राः	"
यन्त्ररचनाप्रकारः	"	तेषां यन्त्राणि ध्यानाणि	"
सर्वस्तम्भनयन्त्रम्	"	सकलदेवतानामपरोक्षोपायौषधयोगादिविधानम्	"
पतङ्गभ्रमररचनाप्रकारः	"	बोद्धव्यमित्यर्गा स्वरमन्त्रेण वासना	"
स्तम्भनयन्त्रान्तरम्	१२६	काटवानडेयादीनि	"
रोगशान्तिकरयन्त्रम्	"	अष्टकुशादयः	"
स्तम्भकरकोष्ठयन्त्रम्	"	ललिताविद्याया अष्टराज्यैः	"
अभीष्टमहावज्रयन्त्रम्	"	ब्रह्माविद्याप्रवचनम्	१३३
चक्रचक्रामिषयन्त्रम्	"	सुरिकाधारसायोजलकवावि	१३४
अभिलक्षितिकरयन्त्रम्	१२७	धारवातकचक्रम्	१३५
कौतुकप्रकरणम्	"	वशधा यमनियन्ताः	"
सिद्धसारस्वतविद्या	"	प्रत्याहारलक्षणम्	"
विद्यानामङ्गध्यानयोः परिभाषा	"	जालान्धरबन्धः	"
विद्यासाधनप्रकारः	"	मर्मस्थानसंख्यादि	१३७
मृत्युञ्जयविद्या तज्यान् च	"	उक्त्यायमूलबन्धशक्तिव्याप्तनामि	१३८
विपुटाविद्यास्वरूपम्	"	रसनामूले सिराबन्धच्छेदः	१३९
तज्याः पङ्क्तादिकम्	१२८	ब्रह्मार्चनप्रवेशफलम्	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
उन्कान्तिविधिः	१४०	मन्त्रान्तरोद्धारः	१७६
कालयज्ञनप्रकारः	१४१	जयदुर्गामन्त्रः	१७८
षष्ठाशद्वयुक्तिभेदनिर्णयः	..	शुक्लिनिदुर्गामन्त्रप्रयोगः	..
वेधमर्यादीनां	..	वनदुर्गाप्रयोगविधिः	१८०
तिःश्वाससंख्याभेदः	..	प्रयोगभेदेन ध्यानभेदः	१८२
प्राणस्योर्ध्वमधःपृष्ठमनोपायः	१४२	काम्यद्रव्ययजनविधानम्	..
द्वाविंशे भासे ।		वनदुर्गायन्त्रोद्धारः	१८४
रत्नामन्त्रोद्धारः	१४३	दुर्गास्तोत्रम्	१८५
तज्ज्ञानम्	..	नवार्णविधोक्तमहालक्ष्मीपूजापद्धतिः	१८६
तद्यज्जनादिप्रयोगः	१४४	महालक्ष्मीदीनां ध्यानानि	१८७
विनियोगफलम्	१४५	आग्नेयमन्त्रप्रयोगः	१८८
यन्त्रान्तरोद्धारः	..	आग्नेयात्मप्रयोगविधिः	१८९
लक्ष्मीमन्त्रान्तर-तत्प्रयोगविधयः	१४७	त्रयोविंशे भासे ।	
समस्तपादिदेवीध्यानम्	१४८	दिनात्मकस्यात्मविधानम्	१९६
यज्जनादिप्रयोगः	१५०	लवणदुर्गामन्त्राणां विनियोगादि	२०२
यथाकाम्यं होमद्रव्यविधिः	१५१	लवणमन्त्रविधानम्	२०४
आभिषेकविधिः	..	प्रतिमाप्रमाणम्	२०५
महालक्ष्मीयन्त्रान्तरम्	१५३	लवणमन्त्राः	२०६
मन्त्रराजध्यानप्रयोगविधिः	..	मन्त्रदेवताध्यानानि	२०७
चतुर्दशैकादशार्णादिमन्त्रोद्धारः	१५५	साध्यमन्त्रवृत्ताः	..
साम्राज्यलक्ष्मीमन्त्रयन्त्रादिप्रयोगः	१५६	अक्षपूर्णेक्षरीमन्त्रविधानम्	२०८
सप्तार्णमन्त्रः	..	तत्प्रयोगः	२०९
श्रीसूक्तविधानम्	१५७	अक्षपूर्णास्तुतिरत्नम्	२११
श्रीमन्त्रजापिनां नियमाः	१५८	अक्षप्रदामन्त्रविधानम्	..
श्रीसूक्तयन्त्रविधिः	१६०	तत्प्रयोगविधिः	..
नवरात्रे महालक्ष्मीपूजाप्रयोगः	१६१	अश्वारूढामन्त्राः	२१२
महालक्ष्मीशतनाम	१६७	तद्यन्त्रविधिः	२१३
लक्ष्मीहृदयस्तोत्रम्	१६८	गौरीमन्त्रोद्धारः	..
दुर्गामन्त्रोद्धार-तज्ज्ञानादि	१७४	तन्मन्त्रप्रयोगः	२१४
सिद्धमनोद्धारः	१७५	वशीकरसमन्त्रोद्धारः	..
पूजाप्रयोगविधानम्	..	पद्मावतीमन्त्रः	२१५
दौर्गन्धयन्त्रविधिः	१७६	तस्या यन्त्रोद्धारः	..
महियमर्दिनीमन्त्रप्रयोगः	..	अष्टलक्ष्मीमन्त्रः	..

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
तत्प्रयोगः	२१६	वगलामुखीप्रयोगः	२४३
त्रिपुटामन्त्रः	"	साधनादिनिर्णयः	२४४
तत्प्रयोगः	२१७	तद्यन्त्ररचनाप्रकारः	२४७
तन्मन्त्रान्तरप्रयोगः	"	वगलामुखीस्तोत्रम्	२४६
नित्यक्रियामन्त्रोद्धारोद्दि	२१८	चतुर्विंशे श्लासे ।	
तत्प्रयोगहोमविधिः	२१९		
तन्मन्त्रान्तरविधिः	२२०	कालीमन्त्रप्रकरणम्	२५३
तत्प्रयोगः	२२२	तत्र श्यामामन्त्रः	"
वाग्वादिर्नाक्रियामन्त्रप्रयोगः	"	अस्य पूजाप्रयोगः	"
तन्मन्त्रान्तरप्रयोगविधिः	२२३	ध्यानम्	२५५
वह्निवासिनीविद्या	"	पूजायन्त्रपीठपूजादि	२५६
तत्प्रयोगकाश्यहोमविधिः	२२४	मन्त्रान्तरतत्पूजाप्रकारः	२५७
वज्रप्रस्तारिणीविद्योद्धारोद्दि	२२५	गुह्यकालीमन्त्रभेदाः	२६०
तत्प्रयोगहोमद्रव्यविधानम्	२२६	भद्रकालीविद्या	२६१
तस्या मन्त्रान्तरम्	२२८	श्मशानकालीविद्या	"
शिवदुर्गीमनोदोद्धारोद्दि	"	महाकालीविद्या	"
तत्प्रयोगकाश्यहोमविधिः	२२९	तत्पूजायन्त्रम्	"
स्वरितामन्त्रोद्धारोद्दि	२३०	ताराप्रकरणम्	२६२
तत्प्रयोगः	"	ताराविद्याभेदाः	"
तत्काश्यहोमविधिः	२३२	शापोद्धारविद्या	"
नक्षत्रयोनयः	२३३	वधूबीजोद्धारः	२६३
अनुग्रहयन्त्राणि	"	पतासां विधानं साधनस्थानम्	"
यन्त्ररचनाप्रकारः	२३४	तत्पूजाप्रयोगः	२६४
निम्नहास्ययन्त्रोद्धारः	२३६	कोमलासनसंज्ञकम्	२६५
कालीविद्या-यममन्त्रोद्धारः	"	आसनपरिमाणम्	"
निम्नहास्ययन्त्ररचनाप्रयोगः	२३७	सारस्वतविशेषयन्त्रान्तरम्	२६६
त्रिकण्टकीविद्योद्धारोद्दि	२३८	तारागुह्यपङ्क्तिप्रयोगम्	२६८
महामायावैष्णवीविद्योद्धारोद्दि	२३९	बलिमन्त्रः	२७०
तत्प्रयोगः	"	मन्त्रध्यान-विद्याडोमौ	"
वैष्णव्या महामायायाश्च मन्त्रान्तरोद्धारः	२४०	कुन्तुकाङ्गानावश्यकता	२७१
नित्यकर्मादित्यागे निमित्ताभिधानम्	"	रहस्यपुराणप्रयोगम्	"
महाकाशविद्यावगलामुखीविधानम्	२४१	ताराभेदाः	२७२
स्थिरमायाबीजोद्धारः	"	एकजटाविद्याभेदः	"
पूजाविधिः	"	मीलसरस्वतीविद्याभेदविधिः	२७३

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
वागीश्वरी-त्रिश्वरी-कुलजामन्त्राः	२७४	भोगमोक्षदानित्याभैरवी	३२७
कीर्तीश्वरी-अन्तरिक्षसरस्वतीमन्त्राः	२७५	रुद्रभैरवी-तत्पूजाप्रयोगः	"
घटसरस्वती-नीला-किणिसरस्वतीमन्त्राः	"	भुवनेश्वरीभैरवी	३२८
ताराबलिद्रव्यम्	"	यालात्रिपुरामन्त्रस्तद्धेदाः	३२९
गुणभेदेन त्रिधा ध्यानम्	"	तर्हिपर्माविद्या	३३१
मन्त्रान्तरोद्धारः	२७६	अन्नपूर्णेश्वरीभैरवीप्रयोगः	"
पद्मावतीमन्त्रोद्धारः	२७७	तत्पूजायन्त्रम्	३३२
श्यामामन्त्राणां प्रसिद्धोद्धारक्रमः	"	प्रवरण्डनसिद्धकामन्त्रप्रयोगः	"
तारामन्त्रोद्धारक्रमः	२७८	तन्मन्त्रान्तराणि	३३५
पञ्चदशीविद्याभेदाः	२८०	षोडशीविद्याप्रशंसा	३३६
पञ्चमीभेदाः	२८१	धूमावतीप्रयोगः	३३७
सुन्दरीभेदाः	"	भद्रकालीमन्त्रः	३४०
श्रीविद्यापद्धतिः	"	महाकालीमन्त्र-तद्धेदः	"
श्रीविद्याविशेषपद्धतिः	२८४	भद्रकालीप्रयोगविशेषविधिः	३४१
सामान्यविशेषार्थयोरपक्ष्यकता	२८६	श्मशानकालीमन्त्र-तत्पूजाप्रयोगः	३४२
पञ्चविंशे भासे ।		आर्द्रपटी-धर्मटिका-श्मशानभैरवी-ज्वाला- मालिनीमन्त्राः	३४३
मन्त्रोद्धारपूर्वं भुवनेश्वरीपदच्युतपक्षिः	३०५	निगडयन्धमोक्षायमन्त्रः	३४४
मन्त्रानुष्ठानविधिः	"	चिटिमन्त्रविधिः	"
तत्प्रयोगः	"	आकर्षणविधानानि	"
संक्षेपपूजाप्रकाराः	३०८	विशेषणविधानम्	३४५
यन्त्रोद्धार-तत्प्रयोगाः	३१०	उच्चाटनविधिः	"
त्र्यक्षरमनु-तत्प्रयोगः	३१४	सुखप्रसन्नमन्त्रः	३४६
घटार्गलादियन्त्ररचना	३१६	अदर्शनप्रयोगः	"
भुवनेश्वरीस्तुतिः	३१६	योगिनीसाधनम्	"
त्रिपुरभैरवीमन्त्र-तत्पूजाप्रकारः	३२१	षट्त्रिंशद्यक्षिणीसाधनम्	३५०
पूजायन्त्रम्	३२४	अनदायक्षिणीप्रयोगः	३५५
संपत्प्रदाभैरवी	३२५	मधुमतीवक्षिणीभेदाः	३५६
कौलेशभैरवी	"	षट्विंशे भासे ।	
सकलसिद्धिप्रदाभैरवी	"	वटयक्षिण्यादिभेदाः	३५८
चैतन्यभैरवी	३२६	राजमातङ्गिनीमन्त्रविधानम्	३५९
तस्या यन्त्रपूजाविधिः	"	तत्प्रयोगः	३६३
कामेश्वरीभैरवी	"	काम्यहोमः	३६५
षट्कुटाभैरवी	३२७		

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
मातङ्गीमन्त्रविधिः	३६५	स्वप्नेश्वरी	३६५
तस्याः प्रयोगप्रकारः	३६७	शीतलामन्त्रः	"
जीवाकर्षणविधिः	३६६	कासरान्निविधानम्	३६६
मातङ्गीयन्त्रधारणविधिः	३७०	तत्प्रयोगः	३६७
मातङ्गा मन्त्रान्तराणि	३७२	जलौकाग्रहणमन्त्रः	३६८
तस्या मन्त्रभेद-प्रयोगविधिः	३७४	कज्जलाभिमन्त्रणमन्त्रः	"
मन्त्रान्तरे प्रयोगविधानम्	३७५	स्तम्भनयन्त्रमन्त्रनिर्णयः	३६९
उच्छिष्टमन्त्रः	३७७	मोहनयन्त्रमन्त्रविधिः	"
सुसुप्तीध्यानम्	३७८	आकर्षणविधानम्	"
सुसुप्तीसाधनविधानम्	३७९	तन्मन्त्रोद्धारः	"
परिमलमन्त्र-निरूपणम्	३८१	उच्चाटनमन्त्रविधानम्	४००
तत्प्रयोगः	"	विद्वेषणमारणादि	"
तद्विनियोगविधिः	"	शारदामन्त्रोद्धार-तद्विधिनिरूपणम्	४०१
उच्छिष्टमन्त्रान्तरम्	३८३	तत्प्रयोगः	४०२
तत्प्रयोग	३८४	अष्टविधप्रयोगविधिः	४०३
तद्युमातङ्गिनी	"	सप्तविंशे श्लासे ।	
बाराहीमन्त्रोद्धारः	३८५		
बाराहीयन्त्रविधिः	"	वैष्णवमन्त्रविधानम्	४०५
तत्प्रयोगः	३८६	नारायणमन्त्रनिर्णयः	"
निमग्नहोमविधिः	३८८	दशविधन्यासाः	४०६
यन्त्ररचनाप्रकारः	३८९	श्लासेऽङ्कितनियमः	"
निमग्नबाराहीमन्त्रः	"	मूर्तिपञ्जरन्यासः	४०७
तत्प्रयोगः	"	किरीटादिमन्त्राः	"
धूम्रबाराहीमन्त्रविधिः	३९०	तत्प्रन्यासनिर्णयः	४०८
तद्यन्त्रप्रयोगः	३९१	केशवनायकमूर्तिपञ्चकम्	"
स्वप्नबाराही	३९२	पीठपूजाविधिः	४०९
तत्प्रयोगः	३९३	तत्प्रयोगः	४१०
शङ्खीमन्त्रोद्धारः	"	कमलापरणीध्यानम्	"
तन्मन्त्रान्तरम्	"	वज्रनम्रश्वादिनिर्णयः	४१२
कर्णपिशाचिनीमन्त्रः	३९४	मन्त्रवर्णन्यासादि	४१३
तन्मन्त्रान्तरम्	"	यन्त्ररचनाप्रकारः	"
तत्पूजाप्रयोगः	"	आष्टवर्षमन्त्रस्यर्चिष्कन्देदेवतावर्षस्वर-	
सिद्धिकण्ठानि	३९५	पार्थिववर्षमन्त्रम्	४१५
सम्भविषेयः	"	मूर्तिविधाने आचरणनिरूपणम्	४१६

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
लक्ष्मीनारायणमन्त्रोद्धारः	४१६	षोडशार्हमन्त्रविधिः	४३६
तद्यजनविधिः	"	हृषीकेशमन्त्रयन्त्रादि	४४०
यन्त्ररचनार्चनम्	४१७	श्रीकरमन्त्रोद्धारः	"
तत्प्रयोगपद्धतिः	"	तस्य न्यासविधानम्	४४१
प्रयोगसाधनविधानम्	४१८	तत्प्रयोगः	४४२
द्वादशार्हमन्त्रोद्धारः	४१९	होमद्रव्यविधिः	४४३
न्यसादिनिरूपणम्	४२०	श्रीमध्वरणमन्त्रः	४४४
तत्प्रयोगविधिः	"	श्रीपुरुषोत्तममन्त्रः	"
चतुर्दशाक्षरमन्त्रोद्धारः	४२१	तस्य षडङ्गद्वादशाङ्गवर्णनम्	४४५
तत्प्रयोगः	४२२	वक्रशंखाद्यायुधमन्त्राः	"
हरिहरमन्त्रोद्धारः	"	पक्षिराजमन्त्रः	४४६
तत्प्रयोगः	"	न्यासविधानम्	"
दधिवाहनमन्त्रोद्धारः	"	योगदीठध्यानम्	४४७
तद्वर्धप्रयोगपद्धतिः	४२३	पूजाप्रयोगः	४४८
होमद्रव्यविधानम्	४२४	यजनद्रव्यविधानम्	४४९
यन्त्ररचनाप्रकारः	४२५	मन्त्रान्तरोद्धारः	४५३
यज्ञवामनमन्त्र-तत्प्रयोगादि	"	अष्टाविंशे श्लासे ।	
भोगवामनमन्त्रोद्धारः	"		
मायाबालकवामनमन्त्रोद्धारः	४२६		
पतन्मन्त्रोपासकानां नियमः	"		
हयग्रीवमन्त्रः	"	अष्टाक्षरहृषीकेशमन्त्रः सप्रयोगः	४५४
तत्प्रयोगः	४२७	मन्त्रान्तरम्	४५५
यन्त्रविधानम्	"	श्रीधरमन्त्रः	"
तन्मन्त्रान्तरप्रयोगः	४२८	अच्युतादिमन्त्रविधिः	"
धराहमन्त्रोद्धारः	४२९	तत्प्रयोगविधिः	४५६
तद्यजनादिप्रयोगः	४३०	नृसिंहमन्त्रोद्धारः	"
यन्त्ररचनाप्रकारः	४३१	दशधा न्यासः	४५७
धराहृषीजवर्णनम्	४३२	यजनविधिः सप्रयोगः	४५८
मन्त्रान्तर-तत्प्रयोगविधिः	४३३	काम्यप्रयोगे ध्यानभेदः	४६०
सुवर्धनमनुकथनम्	४३४	होमद्रव्यविनियोगः	४६१
तद्यजनप्रयोगविधानम्	४३५	यन्त्ररचनाप्रकारः	४६२
तद्यन्त्ररचनार्चनादि	४३६	एकाक्षरमन्त्रविधिः	४६४
विनियोगविधानम्	४३७	षडक्षरमन्त्रविधानम्	"
यन्त्रान्तराणां वर्णनम्	४३८	तत्प्रयोगः	४६५
		यन्त्रमन्त्रान्तरवर्णनम्	"
		लक्ष्मीनृसिंहविधानं सप्रयोगम्	४६६

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
मन्त्रान्तराणां विधिः	४६८	गोपालगायत्री	५०४
वीरनृसिंहः	"	दशार्णमन्त्रः	"
सुदर्शननृसिंहः सप्रयोगः	४६९	यन्त्रान्तरोद्धारः	"
तद्यन्त्रोद्धारः	४७०	श्लोकमन्त्रवर्चनम्	५०५
वङ्गैराममन्त्रः	"	यन्त्रान्तरनिरूपणम्	"
तत्प्रभावकथनम्	"	मुकुन्दमन्त्रविधानम्	५०७
एकार्णादिमालामन्त्रान्तानां विधानम्	४७२	बालकृष्णमन्त्रः	"
सीतालवमणमन्त्रः	४७५	अक्षप्रदमन्त्रः	५०८
पूजाविधिः	"	मन्त्रान्तरविधिः	"
सत्प्रयोगः	४७६	एकोनविंशे भासे ।	
काम्यप्रयोगविधानम्	४७८		
यन्त्रोद्धारप्रकारः	४८०	श्रीकान्तमन्त्रः	५१०
रामानुस्मृतिः	४८१	श्रीकान्तसाङ्गध्यानम्	"
इन्द्रमन्त्रप्रभावः	४८२	तत्पूजाप्रकारः	"
तन्मन्त्र-मालामन्त्रविधानम्	"	मारमालामन्त्रः	५११
विनियोगविधिः	४८३	पूजाप्रयोगः	५१२
यन्त्रोद्धारवर्चनम्	४८४	यजनविधिः	५१३
इन्द्रमन्त्रुतिः	"	पूजायन्त्रविधिः	"
गोपालमन्त्रः	४८५	मन्त्रान्तराणां विधानम्	५१४
मन्त्रार्थकथनम्	"	वसुपुत्रशुक्लमन्त्रविधिः	"
न्यासनिरूपणम्	४८६	शार्ङ्गध्वजप्रदमन्त्रः	५१५
वृन्दावनाश्रित-साङ्गश्रीगोपालध्यानम्	४८७	नन्दपुत्रमन्त्रवर्चनम्	५१६
पीठार्चनक्रमः	४८८	हविर्मयीवक्त्रमन्त्रः	"
पूजाप्रयोगः	४८९	श्रीकाश्यपमहाविष्णुमन्त्रविधिः	५१७
श्रीकृष्णमन्त्रः	४९०	गोवक्त्रमहामन्त्रविधानम्	"
मन्त्रार्थनिरूपणम्	"	गोविन्दमन्त्रः सप्रयोगः	५१८
सत्प्रयोगः	४९१	पञ्चाङ्गबालकृष्णमन्त्रस्य प्रयोगः	५१९
उक्तमन्त्रस्य त्रिकाशार्थविधानम्	"	सिद्धगोपालमन्त्रः	५२०
रासगोष्ठीलङ्घनम्	४९३	एकादिदशार्णान्तमन्त्राः	"
अर्चान्ते तर्पणविधिः	४९४	बालगोपालमन्त्रविधिः	"
गोपालयन्त्रोद्धारः	४९५	मन्त्रान्तरवचनम्	५२१
मन्त्रान्तरवर्चनम्	"	यन्त्रोद्धारः	"
काम्यकर्मसु विनियोगविधानम्	"	मन्त्रान्तरविधानम्	५२२
यन्त्रोद्धारनिर्णयः	५०३	संमोहनगोपालमन्त्रः	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
तस्य साङ्गध्याननिरूपणम्	५२३	तदर्चाविधानम्	५४६
तत्पूजाप्रयोगः	५२५	पूजाप्रयोगः	५५०
यजनादिनिर्णयः	५२६	अर्घ्यदानविधिः	५५१
सन्तानगोपालविधिः समयोगः	"	यन्त्रोद्धारप्रकारः	"
पूजायन्त्ररचना	५२७	मन्त्रान्तरविधानम्	५५३
निगडच्छेदनमन्त्रः	"	भुवनाधीशमन्त्रः समयोगः	"
संमोहनरुच्यौकाक्षरमन्त्रविधानम्	"	उयसरार्णविधानं समयोगम्	५५४
तत्प्रयोगः	५२८	पुत्रेष्टिविधिः	५५६
काममन्त्रार्चाक्रमः	५२९	संप्रामविजयमन्त्रः	५५६
तदर्चाप्रयोगः	५३०	अजयामन्त्रविधिः समयोगः	"
तद्यन्त्राणामुद्धारः	५३१	मार्तण्डमन्त्रविधिः	५६१
प्रणवमन्त्रः समयोगविधिः	५३२	तदर्चाविधानं समयोगम्	"
कार्तवीर्यमन्त्रोद्धारः	५३३	तद्यन्त्रचक्रवर्णनम्	५६२
तदर्चाविधानम्	५३४	महासौरमनुः	"
तत्प्रयोगः	५३५	चन्द्रमन्त्रः	५६३
यन्त्रोद्धारनिरूपणम्	५३६	तदर्चाविधिः समयोगः	"
कार्तवीर्यमन्त्रदशविधभेदनिरूपणम्	५३७	विद्यामनुः	५६४
तन्मन्त्राणां षट्संयोगकथनम्	५३८	यन्त्ररचनाप्रकारः	"
मन्त्रान्तरविधिः	५४०	भौमादिप्रहाणां मन्त्राः	५६५
यन्त्ररचनाप्रकारः	"	अग्निमन्त्रविधिः समयोगः	५६६
महावीर्यमनुविधानम्	"	मन्त्रान्तरविधानम्	"
ध्यानभेदवर्णनम्	५४१	काम्यप्रयोगः	५६८
यन्त्रोद्धारस्तन्माहात्म्यम्	"		
एतद्यन्त्ररचनाप्रकारः	५४२		
आनुष्टुभध्यानविधिः	५४३	शैवपञ्चाक्षरमन्त्रोद्धारप्रकारः	५७०
आनुष्टुभयन्त्रोद्धारः	"	तत्पूजाविधानम्	५७१
तद्गायत्रीमहिमा	५४४	मण्डलपूजाक्रमः	"
यन्त्रान्तरविधानम्	"	पूजाप्रयोगः	५७२
मालामन्त्रः	"	मन्त्रविनियोगविधिः	५७४
मालामन्त्रदेयताध्यानं सविधिकम्	५४५	उक्तमन्त्रस्य प्रत्यक्षरं स्थानवर्गस्वरादिवर्णनम्	५७६
दीपदानविधानम्	५४६	उमापतिमन्त्रविधानम्	५७७
दीपदानप्रयोगः	५४८	पूजाप्रयोगः	"
सौरमन्त्रमहिमवर्णनम्	"	शासादमन्त्रविधानम्	५७८
अष्टार्णसौरमन्त्रः	५४९	तदर्चा-प्रयोगः	५७९

त्रिशो भासे ।

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
अष्टाक्षरमन्त्रविधिः	५७६	तदर्चाविधानम्	६०३
दक्षिणामूर्तिमन्त्रविधानम्	५८०	एकादशधा म्यासः	"
साङ्गध्यामकथनम्	५८१	प्रेतबीजोद्धारन्यासः	६०४
पीठकल्पनम्	५८२	सिंहबीजम्	"
पूजाप्रयोगः	"	काण्वीजम्	"
काम्यप्रयोगः	५८३	मन्यवीजम्	"
मन्त्रान्तरोद्धारः	"	महार्थीबीजम्	"
तदर्चाविधानं सप्रयोगम्	५८४	प्राणबीजम्	"
काम्यप्रयोगविधिः	५८५	धरटवीजम्	"
दक्षिणामूर्तेर्यन्त्रम्	"	व्यातिबीजम्	६०५
नवाक्षरमन्त्रविधानम्	५८६	मूलबीजम्	"
मृत्युञ्जयमन्त्रः सप्रयोगः	५८७	भामरीबीजम्	"
काम्यप्रयोगविधिः	५८८	आकृतवीजम्	"
मृत्युञ्जययन्त्रम्	५८९	कालबीजम्	"
अघोरास्त्रमन्त्रविधानम्	"	विद्याबीजम्	"
तत्प्रयोगः	५९०	गृहलाम्यासः	६०६
काम्यविनियोगः	"	महापराक्यबीजम्	"
तद्यन्त्रोद्धारः	५९१	मातृकाम्यासः	"
पाशुपतास्त्रमन्त्रविधिः	५९२	महासरस्वतीबीजम्	"
नीलकण्ठमन्त्रविधिः	"	ध्वानाद्यर्चा	६०७
काम्यकर्मविनियोगः	५९३	पूजाप्रयोगः	६०८
तन्मन्त्रान्तरकथनम्	५९४	वीरसाधनविधानम्	६१०
चिन्तामणिमन्त्रः	"	तत्प्रयोगः	६१३
तद्विधानं सप्रयोगम्	५९४	काम्यसाधनम्	६१५
मन्त्रान्तरं तत्काम्यप्रयोगः	५९६	राजस-तामस-व्यामवर्धनम्	"
गुम्फुरद्वयमन्त्रः	५९६	काम्यप्रयोगान्तरसाधनम्	६१६
तदर्चाविधानम्	"	मृत्युञ्जयविधिः	६१७
पूजाप्रयोगः	६००	राजसवसिबिधानम्	६१८
काम्यसाधनम्	"	ब्रह्माधिरक्षाप्रयोगः	"
यन्त्ररचनाप्रकारः	६०१	बहुकयन्त्ररचना	६२०
सैत्रपालमन्त्रः	"	तन्मन्त्रान्तरविधिः	"
तदर्चाविधिः	"	पूजाप्रयोगः	६२२
प्रयोगः	६०२	वपुष्टेभ्वरमन्त्रविधिः	"
बहुकक्षीरयमन्त्रः	"	तत्प्रयोगः	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
काम्यविधानम्	६२३	गायत्रीहृदयम्	६४७
तस्य स्तोत्रम्	"	गायत्रीकवचम्	६४६
एकत्रिंशे भासे ।			
त्रैयम्बकमन्त्राभिधानम्	६२६	गायत्रीपूजाविधिः	६५०
मन्त्रनिरुक्तिः	"	तद्यन्त्रविधानम्	६५१
मन्त्रार्थयोजना	"	पात्रस्थापनलक्षणम्	६५२
मन्त्रविधानम्	"	अर्घ्यादिद्रव्याणि	"
पूजाप्रयोगः	६२७	करगुह्यः	"
होमद्रव्याणि	६२८	आवरणपूजाविधिः	"
म्यासविधिः	६२९	काम्यप्रयोगः	६५३
एतन्न्यासप्रयोगः	"	कादिमत्तरीत्या मन्त्रपारायणकर्मः	६५४
महामृत्युञ्जयमन्त्रोच्चारः	६३०	ललितायाः स्वरूपभेदसमुत्थयन्त्राणामुपदेशः	६६०
तद्विधानम्	"	अभिषेकमित्यपूजादौ चक्रमानम्	"
सत्पूजाप्रयोगः	"	रक्षाधिकरणे स्वेच्छामानम्	"
मृत्युञ्जयप्यामम्	६३३	स्थितिसंहारात्मक-मध्यचक्रयोपदेशः	"
लिङ्गमुद्राविधिः	६३४	सृष्टिचक्रनिर्माणोपदेशः	"
पूजाविधानम्	"	तस्य सहस्रप्रसाद-लभ्यत्वम्	"
प्रयोगविध्यन्तरम्	६३६	ग्रोहप्रकारमन्त्रेण चक्रनिर्माणेऽनर्थविशेषः	६६१
होमविधिः	६३८	उक्तप्रकारचक्रपूजने फलम्	"
काम्यप्रयोगाः	"	चतुर्दशारादिचक्रस्य मानम्	"
गायत्रीविधानम्	६३९	चक्रतत्पूजाफलोपदेशः	"
तत्प्रयोगः	६४१	अमृतघटाक्षयमन्त्रप्रयोगफलम्	"
उत्पत्तिम्यासः	६४२	ऊर्मिकादिषु सर्वरक्षाविधानम्	"
स्थितिम्यासः	"	यन्त्रस्य तडागादिषु स्थापनादि	"
लयम्यासः	६४३	सिद्धचक्रयन्त्रनिर्माणादि	"
चस्पकम्यासः	"	कोष्ठचक्रयन्त्रनिर्माणादि	६६२
गायत्रीमन्त्रार्थः	६४४	उक्तयन्त्राणां फलानि	"
व्याहृत्यर्थः	"	वज्रसिङ्गयन्त्रनिर्माणाविधिः	"
गायत्रीशिरसोऽर्थः	"	मेरुसिङ्गयन्त्रनिर्माणादि	"
तुरीयपादार्थः	"	महासिङ्गयन्त्रविधानम्	६६३
तद्विधानम्	"	योगिचक्रनिर्माणादिकम्	"
प्रत्यक्षरतत्त्वशक्तिम्यासविधिः	६४५	वज्रचक्रयन्त्रनिर्माणादि	"
तन्मुद्रानामानि	६४७	विषमसमादिकोष्ठेषु यथेष्टाङ्गुलैकमेव यन्त्राणा-	
		मानन्त्यम्	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
नित्यास्वरूपपरिवारम्यासजपतर्पणहोमा-		तत्प्रयोगः	६७६
मिषेकोपचारादीनां वासनाः	६६४	काम्यकर्महोमः	"
ललिताविद्याया अक्षरवाक्यार्थकथनम्	६६५	क्षिप्रप्रसादनविनायकः	"
पिएडादिमालान्तानां मन्त्राणां त्रैविध्यम्	"	तदर्चाविधिः सप्रयोगः	६७७
अक्षरादिनवाक्षरावधि मन्त्रजातस्थ अक्षरसं-	"	काम्यहोमविधानम्	"
दर्भजनितसंख्याक्रमः	"	धतुरर्णहेरम्बमन्त्रः	"
तेषां प्रस्तारक्रमः	"	तदर्चना सप्रयोगः	६७८
मन्त्राणां निर्माणप्रकारः	६६६	हेरम्बयम्बोद्धारः	"
मन्त्राणां क्रूरसौम्यमिश्रत्वम्	"	सुमन्त्रयम्बोद्धारः	६७९
मन्त्रतदुपासकानां त्रैविध्यमर्थालोचनतत्फलं च	"	तद्वचो सप्रयोगः	"
मन्त्रविद्यादीनां सकारणं वैरम्	"	महागणेशमन्त्रः	६८०
मन्त्रतद्देवतानामुपासकदोषवैरीकरवादि	"	तत्पूजाविधानम्	६८१
शुद्धमन्त्रदेवतानां सम्यक् भजनक्रमः	६६७	तस्य प्रयोगः	६८२
मन्त्रविद्यादीनां वक्ष्योपधि-शुक्तिकाविनियोगः	"	काम्यकर्मप्रयोगः	"
द्वात्रिंशे भासे ।		भूमिबीजोद्धारः	६८०
महागणपतेरेकाक्षरमन्त्रः	६६८	महागणपतेर्यन्त्रवर्णनम्	"
तदर्चाविधिः	"	यन्त्रविनियोगः	६८१
अर्चापीठनिरूपणम्	६६९	गणेशयन्त्रास्तरादि	६८२
अष्टमाष्टम्यानामि	"	संवादसूक्तम्	६८३
दिक्पाशानां ध्यानामि	"	कामनाभेदेन ध्यानभेदः	६८४
पूजाप्रयोगः	६७०	काम्यतर्पणविधिः	"
काम्यहोमविधानम्	६७१	आयुधमन्त्रेषु विशेषः	६८५
एकार्णमन्त्रास्तरविधिः	६७२	तर्पणप्रयोगः	"
विरिगणेशमन्त्रः	"	तस्य प्रकारास्तरम्	६८७
तदर्चाविधिः सप्रयोगः	६७३	द्रव्यविशेषैस्तर्पणे फलविशेषः	६८८
तद्वचोविधिः सप्रयोगः	६७४	त्रैलोक्यमोहनगणपतिः	६८९
तत्पूजाविधिः	"	तदर्चाविधिः सप्रयोगः	"
पूजाप्रयोगः	"	शक्तिगणेशः	"
काम्यप्रयोगः	६७५	तदर्चा-सप्रयोगः	"
अक्षरशक्तिगणेश-मन्त्रः	"	काम्यहोमविधिः	६७६
तत्पूजाप्रयोगः	"	योगगणेशमन्त्रः	"
काम्यप्रयोगः	"	तदर्चाविधानम्	"
चतुर्वर्णशक्तिगणेशः	६७६	हरिद्रागणेशप्रसादः	६७७
		हरिद्रागणेशमन्त्रः	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
तन्मन्त्रग्रहणप्रकारः	७०१	चरणायुधमन्त्रः	७२०
तस्य ध्यानार्चनादि	"	तस्य ध्यानार्चनादिविधिः	"
स्तम्भनयन्त्रं तद्विनियोगः	७०२	प्रयोगः	"
आकर्षणयन्त्रं सविनियोगम्	७०३	काम्यसाधनप्रकारः	७२१
वश्ययन्त्रसाधनादि	७०४	शास्त्रमन्त्रः	"
उष्णानयन्त्रसाधनादि	७०६	तद्ध्यानार्चादिप्रयोगः	७२२
विद्वेषणयन्त्रसाधनादि	७०७	शास्त्रगायत्री	"
मारणयन्त्रसाधनादि	७०८	वैवस्वतमन्त्रः सध्यानः	"
वक्तुण्डमन्त्रः	७०९	चित्रगुप्तमन्त्रः सध्यानादिकः	७२३
तस्य ध्यानार्चादिप्रयोगः	"	आसुरीमन्त्रः	"
काम्यहोमविधानम्	७१०	तस्य ध्यानार्चनादिविधिः	"
तन्मन्त्रान्तरम्	७११	कुवेरस्य मन्त्रद्वयं सध्यानादि	७२४
आयर्षणिकमन्त्रः	"	विश्वामित्रमन्त्रः सध्यानार्चनादिकः	"
गणेशगायत्री	७१२	शताक्षरमन्त्रः सप्रयोगः	७२५
उच्छिष्टगणेशविधानम्	"	काम्यसाधनविधिः	५२६
काम्यसाधनम्	"	त्रयस्त्रिंशो भासे ।	
वश्यप्रयोगः	"		
उष्णानयन्त्रप्रयोगः	"		
मारणप्रयोगः	७१३	शताक्षरमन्त्रोद्धारः	७२७
तन्मन्त्रान्तराणि	"	तस्य धारणविधिः	"
बलिमन्त्रः	"	वरुणशृङ्गमन्त्रविधानम्	७२८
ध्यानविशेषः	"	तस्य ध्यानार्चादि सप्रयोगम्	"
काम्यसाधनविधिः	७१४	काम्यसाधनविधिः	७२९
तस्य मन्त्रान्तराणि	"	शूलमोचनयन्त्ररचनाप्रकारः	"
ध्यानार्चनादिकाम्यप्रयोगः	"	ज्वरोन्मादादिनाशनयन्त्रम्	७३०
तन्मन्त्रान्तरम्	७१५	कृत्वाभिभवयन्त्रम्	"
मन्त्रुद्योतमन्त्रः	"	प्रहोन्मादादिनाशनयन्त्रम्	७३१
भुतिधरीविद्या	७१६	सर्वसमृद्धिप्रदयन्त्रम्	७३२
सार्वभूविद्या	"	बलनिसूदनयन्त्रम्	७३३
यन्त्रोद्धारः सविनियोगः	"	तस्य मन्त्रान्तरम्	"
ध्यानार्चनादिविधिः	"	यन्त्रधारणक्रमः सप्रयोगः	"
तन्मन्त्रमन्त्रोद्धारः	७१७	ब्रह्मपीडाप्रशमनयन्त्रम्	७३४
तन्साधनविधानम्	७१८	ब्रह्माक्षा वेदोक्ता मन्त्राः	७३५
मन्त्रुद्योतमन्त्रान्तरं ससाधनम्	७१९	सूर्यस्यार्चाध्यानादिविधिः	"
		चन्द्रभौमयोः	७३६

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
बुधवृहस्पत्योः०	७३७	सामविधानम्	७६०
शुक्रशुनैश्वरयोः०	७३८	अथर्वविधानम्	७६१
राहुकेत्वोः०	७३९	सृष्ट्युत्पत्त्यप्रयोगविशेषः	७६२
सूर्यमन्त्रप्रयोगः	७४०	पार्थिवपूजाविशेषविधानम्	७६३
सूर्यस्तोत्रम्	"	लिङ्गस्तवः	७६४
चन्द्रमन्त्रप्रयोगः	७४१	भयनाशनमन्त्रः	७६५
चन्द्रस्तोत्रम्	"	आपद्भिनाशनमन्त्रः	"
भौममन्त्रप्रयोगः	७४२	वासरक्षायन्त्रम्	"
भौमस्तोत्रम्	"	कुबेरयन्त्रम्	"
बुधमन्त्रप्रयोगः	"	वन्दीमोक्षः	"
बुधस्तोत्रम्	७४३	भूरिविजयमन्त्रः	"
वृहस्पतिमन्त्रप्रयोगः	"	रक्तधारामन्त्रः	७६६
वृहस्पतिस्तोत्रम्	"	कुबेरमन्त्रहोमप्रकारः	"
शुक्रमन्त्रप्रयोगः	७४४	विस्फोटकहरणम्	"
शुक्रस्तोत्रम्	"	पञ्चमुक्तहनुमन्मन्त्रध्यानम्	"
शनिमन्त्रप्रयोगः	"	तन्मन्त्राः	"
शनिस्तोत्रम्	७४५	तन्मन्त्रान्तरादि	७६७
राहुमन्त्रप्रयोगः	"	ब्राह्मणार्थविद्योद्धारः	७७३
राहुस्तोत्रम्	७४६	तदर्चाभ्यानादि	"
केतुमन्त्रप्रयोगः	"	वागरेयामुद्रा	"
केतुस्तोत्रम्	"	काम्यप्रयोगविधिः	"
नक्षत्राणां साधारणस्तोत्रम्	७४७	चतुर्विंशे भासे ।	
मङ्गलकल्पः	"		
मङ्गलमन्त्रोद्धारः	"	हनुमत्पूजायन्त्रम्	७७६
अर्चाभ्यानविधिः	"	धारणयन्त्रविधिः	७७७
यन्त्ररचनाप्रकारः	७४८	प्रतिमायन्त्रविधानम्	७७८
तदर्चनादिविधानम्	"	ब्राह्मणार्थविद्याप्रयोगः	"
यन्त्रान्तरं तदर्चाप्रयोगः	७४९	हनुमन्मातामन्त्रः	७७९
मङ्गलप्रार्थना	७५०	तत्प्रयोगविधिः	"
शृणुमोचनस्तोत्रम्	७५१	मन्त्रान्तरम्	७८०
मङ्गलमतकथा	"	मातामन्त्रः	"
भौमस्तोत्रापनम्	७५२	तदर्चाप्रयोगादिविधिः	७८१
शृग्विधानम्	७५३	रक्षायन्त्रोद्धारः	७८२
यक्षविधानम्	७५४	अष्टाक्षरमन्त्रः	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
गन्धाष्टकम्	७८२	कामधेनुचरखविद्या	७८६
ज्वरादिनाशनमन्त्रः	"	निष्कलपादविद्या	"
अग्निचक्रपरिहानम्	७८३	सकलपादविद्या	"
वह्निस्रियतिः	"	शुक्लरक्तमिधाम्बाचरखविद्या	"
अरिमन्त्रपरित्यागविधिः	"	शुरुक्रमो मूलमन्त्राक्ष	८००
गुरोरभावे दीक्षाविधिः	७८४	सृष्टिक्रमेण मानसरश्मिपूजा	"
मुद्रालक्षणानि	७८५	रश्म्याचरखध्यानम्	८०१
शैवागमे षडङ्गमुद्राविशेषः	"	परेश्वरकूटध्यानादि	"
आवहनादिमुद्राः	७८६	शुभतमस्तोत्रम्	८०२
शक्तिमुद्राः	"	सामान्यार्घ्यविधिः	"
शेखरीप्रभावः	७८७	नवात्ममण्डलोद्धारप्रकारः	"
गणेशमुद्राः	"	मण्डलार्चनक्रमः	८०३
शाक्तेयमुद्राः	७८८	तिरस्करिण्या अर्वाध्यानादिकम्	८०६
गायत्रीमुद्राः	"	त्रिपेश्वरकूटध्यानादि	"
वैष्णवमुद्राः	७८९	नामसरश्मिपूजा	"
सौरमुद्राः	७९०	रश्मिध्यानम्	८०७
शैवमुद्राः	"	हंसेश्वरकूटध्यानम्	"
आसनादिमुद्राः	७९१	वायव्यरश्मिपूजा	८०८
पञ्चवायुमुद्राः	"	संवर्तकेश्वरक्रमः	"
वैष्णवर-नारायण-संहार-सृष्टि-कालकर्षिका-विस्मय- नादबिन्दुमुद्राः	७९२	संवर्तकेश्वरन्यासः	८०९
स्थितिकायासनलक्षणम्	"	तैजसरश्मिपूजा	"
षडम्बयशोभवरश्मिपूजाक्रमः	"	रश्मीनां ध्यानम्	८१०
आभ्यन्तरज्ञानम्	७९३	त्रिपेश्वरकूटध्यानम्	"
आतरादिसंध्योपासनम्	"	अक्षरश्मिपूजा	"
संध्यालोपे प्रायश्चित्तम्	७९४	रश्मीनां ध्यानम्	८११
सौत्रकण्ठकीध्यानम्	"	पार्ष्विक्रमे न्यासः	"
तन्मन्त्रः	"	नवात्मेश्वरकूटध्यानम्	"
चतुरन्वयिनां सौरपूजाविधिः	"	तस्य शक्तिध्यानम्	"
शोभयपूजाप्रयोगः	७९५	पार्ष्विकरश्मिपूजा	८१२
न्यासजालविधानम्	७९७	रश्मीनां ध्यानम्	"
परेश्वरध्यानम्	७९८	आयुधपूजा	"
तदर्चनाक्रमः	७९९	षडम्बयार्चनविधिः	८१३
निर्वाणविद्या	"	संहारक्रमतोऽर्चनक्रमः	"
		वेदोक्तशोभयचरणमन्त्रः	८१४

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
मन्त्रदुर्गाविधानम्	८१४	आकाशगमनाविसिद्ध्युपायः	८२५
चरितप्रयस्य विनियोगादिविधिः	८१५	स्वेच्छोत्क्रान्तेरुपायः	"
काम्यकर्मसाधनप्रकारः	८१६	परकायप्रवेशनादि	"
उत्कालनक्रमः	"	योगसिद्धलक्षणानि	८२६
काम्ये सारथ्यकथनं तत्कर्मारम्भकालश्च	"	आसन्नमृत्युचिह्नानि	"
एकावृत्यादिपाठानां कलानि	८१७	देवीमाहात्म्यस्य पूज्यशक्तयः	८२७
प्रयोगविधिः	"	माहात्म्यपाठप्रमाणं तत्फलं च	८२८
चरित्राणां पृथक् २ कलानि	८१८	चोडशमित्यानां लोकात्मकत्वम्	"
		नित्यायाः कालविग्रहत्वम्	"
		महानित्याया अपरिच्छिन्नकालारम्भकत्वं अभ्यासात्	"
		तदवयवभूतकालारम्भकत्वं च	"
		लोककल्पं तन्मात्रं च कालचक्रपरि-	"
		वृत्तिकारणादि	"
		कालचक्रे सप्तप्रदलोकस्थितिः	"
		नित्यानां मेरुद्वीपादिषोडशविधदेशेषु	"
		परिवृत्तिक्रमः	"
		नित्यानां कालचक्रमयत्वादि	"
		देशकालतिथिप्राप्तनित्यापूजनादि	"
		सप्तद्वीपनामादि	८३०
		कालचक्रे ग्रहाणां स्थितिकारणम्	"
		नित्यालोककालस्थानपूजाध्यानादिकम्	"
		नित्यालोकमानादिकम्	"
		पञ्चधा चोडशी विद्या	८३१
		रमादिषोडशीविद्याशक्तयः	"
		परादिषोडशीविद्याशक्तयः	"
		कामादिषोडशीविद्याशक्तयः	८३२
		वागादिषोडशीशक्तयः	"
		शक्त्यादिषोडशीशक्तयः	८३३
		सूक्ष्महोमविधानम्	८३४
		सूक्ष्महोमस्य प्राणाग्निहोत्रविधया ध्यातिः	"
		सूक्ष्महोमस्वरूपप्रकारादि	"
		प्राणाग्निहोत्रमन्त्रादिकम्	"
		शक्तिविषयोस्तेजसात्मकत्वादि	"
		कुन्दडसिन्धीस्वरूपम्	"
			"

पञ्चविंशोऽध्यासे ।

नित्यानां मातृकादीनां च प्राणात्मता	८३८
एकस्य वायोवृत्तिभेदात् संज्ञाभेदः	"
उद्भवदेश-तत्त्वोदयः	८३९
आसन्नमृत्यादिदिशेषैः चन्द्रसूर्याद्यात्मकावम्	"
चन्द्रादीनां सामान्यफले तेषु कर्तव्यानि	"
शिष्यमन्त्रोपदेशकालः	"
इवासानां कालारम्भकत्वम्	"
प्राणोदयनिरूपणम्	"
कामदक्षिणोत्तरप्रवाहकाले वक्ताधिक्यम्	८४०
इवासानां वासनाभ्यासः	"
योगसिद्धस्य लक्षणम्	"
काम्यविधौ पूर्णमण्डलशक्तिनामानि	८४१
पञ्चधा वर्णशक्तयः	८४३
षट्कर्मसु काः पूज्याः	"
षट्शान्तिवरश्चिपूजाक्रमः	८४४
गार्हापत्यस्वरूपम्	"
अष्टाविंशत्यमर्मस्थानानि	"
दशवायुनामकर्माणि	"
योगनिर्घचनम्	८४५
तद्वज्रानि तत्प्रयूहाः	"
आसन्नप्राणायामभेदनिरूपणम्	"
योगसिद्धलक्षणम्	"
प्रत्याहारधारणास्वरूपम्	"
धारणासिद्धिकलानि	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
जीवन्मुक्तलक्षणम्	८३५	ग्रहाणां स्वरूपादिकथनम्	८४०
ज्ञानरहितस्यापि भक्तिः सिद्धिः	"	द्वादशविधप्रश्नाः	"
नित्याभक्तिवैभवम्	"	जन्ममरणकारणम्	"
ब्रह्मादीनां नित्याग्ररितत्वम्	"	कालपरमात्मनोः स्थितिः	"
सिद्धानामेव परहोमयोग्यता	"	मुक्तानामनावृत्तिः नेतरेषाम्	"
नित्याभक्तलक्षणम्	"	भूतानां स्थितिप्रकारः	"
परहोमस्वरूपम्	"	जीवानामागतिकथनम्	"
स्थूलसूक्ष्महोमयोः परहोमेन तादात्म्यम्	"	सिद्धानां मरणं निद्रया समम्	"
दारिद्र्यभ्रंसिनी पूजा	८३६	साध्यसाधकसिद्धानां मरणे सुगतिस्व-	
तदावरणशक्तयः	"	हापककालः	"
पूजाफलम्	८३७	दुर्लभैर्विषयकारणप्रभोत्तरम्	८४१
स्थितिक्रमपूजा	"	गुरुमुखादेव आत्मज्ञानम्	"
वारक्रमेण षट्सु चक्रेषु पूजा	"	आत्मवतामेव सत्तत्त्वार्थिगणक्षणाणि	"
शक्तिकूटोपासनाफलप्रकारः	८३८	आत्मवतां समाचारः	"
पूजाक्रमः	"	जीवन्मुक्तानां ललितापूजाक्रमः	"
वाग्भवकामराजोपासनाफलप्रकारः	"	तन्मार्गवेदिनः फलम्	८४२
त्रिकोणमध्ये ललितायजनम्	"	यन्त्रलेखने प्राग्बिधिः	"
परमार्थस्वरूपादिप्रकाशे देवीप्रश्नाः	"	यन्त्रलेखनक्रमः	"
पृथार्थकथनपीठिकापुरःसरं तदुपकरत्वं	"	तद्गायत्री	८४३
देवीकृतप्रश्नानां उत्तरकथनम्	८३९	यन्त्रलेखनानन्तरविधिः	"
परमार्थतः स्वरूपोपदेशः	"	वश्यकरयन्त्राणां विरचनक्रमः	"
तत्स्वरूपप्रकाशोपायः	"	दिव्यस्तम्भनयन्त्रविधिः	"
प्रपञ्चप्रकाशकारणादि	"	मोहनयन्त्रक्रमः	"
प्राणिनां पुरणपापात्मकत्वं जन्मकारणं च	"	मृत्युञ्जयाक्षयन्त्ररचना	८४४
मुक्तिशब्दार्थः तद्भेदश्च	"	विवाहजयद्वयम्	"
संस्तुतिशब्दार्थः	"	धनिकवशीकरणयन्त्रम्	"
मुक्तौ हेतुः तत्प्रकारश्च	"	दुष्टवशयन्त्रम्	"
संस्तुतेः परमकारणम्	"	मानजयप्रदयन्त्रम्	"
कृतज्ञानादीनां तत्त्वात्मकत्वम्	"	यावज्जीववशप्रदयन्त्रम्	"
बुद्धेः तत्ताधिकशतगुणभेदाः	"	वशयन्त्रान्तरविधिः	८४५
इन्द्रियाणां स्वरूपम्	८४०	मृत्युदुष्टप्रभुवशंकरे यन्त्रे	"
धीचितोः पार्थक्यम्	"	स्त्रीणां भर्तृवशीकरणयन्त्रादि	"
प्राणानां जीवस्य च स्वरूपम्	"	आकर्षणयन्त्रयोर्विधिः	८४६
काष्ठस्वरूपं तद्भेदाश्च	"	वादिनः स्तम्भनयन्त्रम्	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
अग्नेर्निवर्तनयन्त्रम्	८४६	द्वितीयादिवर्णजानि जलहानि	८४५
विद्वेषणमारयोघाटयन्त्राणि	"	पञ्चमवर्णजानि जलहानि	८४६
उपसर्गादिदोषग्रहभूतादि-ज्वरसर्पभीतिमो- चन-बन्धमोक्षदयन्त्रविधिः	८४७	श्रीविद्यापद्धतौ प्रातः कृत्यम्	"
यन्त्राणां भेदाः	"	गुरुध्यानप्रार्थनादि अजपासंकल्पः	"
रक्षावश्ययन्त्रे	"	हंसरूपध्यानमजपाविवेदनं च	८४७
मृत्पुञ्जय-ज्वरघ्न-भुजङ्गहारियन्त्राणि	८४८	भूगुरुप्रार्थनापूर्वं मन्त्रज्ञानविधिः	"
धूमावतीमनुः	"	विभूतिधारणविधानम्	"
शत्रुघाट-भूतादिवैरि-विद्वेषणयन्त्राणि	"	संध्यावन्दनम्	८४८
घर्मटिकाविद्या	"	मायत्रीमन्त्रः	"
प्रेतराजयन्त्रम्	८४९	प्रातरादिसंध्यासु ध्यानादि	"
यममन्त्र-अष्टाक्षर-द्वादशाक्षर-मन्त्रा मिश्रहाक्ययन्त्रम् तद्विधिः	"	तर्पणविधिः विशेषाचमनं च	८४९
कालीयममन्त्रो	"	श्रीचक्रावरणदेवतातर्पणक्रमः	"
उष्णाटनवश्यविद्वेषणस्तम्भनादियन्त्राणि	८५०	मातृकाम्भोजे आचारशक्तिपूजादि	"
गाढहयन्त्रम्	"	दीपनायपूजाक्रमः	"
गाढहमन्त्रः	८५१	गुर्वादिवन्दन-भूतापसारणादि	८५०
संजीवन-पितृहयन्त्रतत्फलम्	"	गणेश-पञ्चमी-दुर्गाविघ्नशरभाघोरसुषुप्तनविद्याः	"
वश्यकरं संजीवनायक्यं च यन्त्रम्	"	भूतशुद्धिकारः	"
ज्वरघ्नादियन्त्राणि	"	पापपुरुषध्यानं तत्संहननम्	८५१
कुम्भादिविद्याएकम्	८५२	भूतोत्पत्तिः प्राणप्रतिष्ठा च	"
वाक्स्तम्भनादियन्त्राणि	"	प्राणशक्तिध्यानम्	"
सेवनद्रव्याणि	८५३	अन्तर्बहिर्मातृकान्यासः	८५२
यन्त्रधारणविधेः	"	वसुधामातृकाः	८५३
शक्तिकूटवर्षोज्ज्वलानां जलहानां यन्त्राणां च संख्या तत्फलानि	"	कलामातृकान्यासः	"
विषमसमकोष्ठेषु विद्याकूटलेखनात् यन्त्राणामानन्तर्यम्	"	श्रीकण्ठादिमातृकान्यासः	"
नवकोष्ठयन्त्रे अष्टयोजने पदसंख्या	"	केशवादिमातृकान्यासः	८५४
आद्यवर्णादियन्त्राणां संख्या	"	सज्जाबीजादिमातृकान्यासः	८५५
षोडशकोष्ठयन्त्रविधिः	"	रमाबीजादिमातृकान्यासः	"
अष्टवर्धनाविधिः	८५५	कामबीजादिमातृकान्यासः	"
अङ्गमेतानि यन्त्रकल्पनादि	"	त्रिशक्तिमातृकान्यासः	"
आद्यवर्णजानि जलहानि	"	प्रपञ्चयागमातृकान्यासः	"
	"	वासामातृकान्यासः	८५६
	"	श्रीविद्यामातृकान्यासः	"
	"	परामातृकान्यासः	"
	"	कामरतिन्यासः	"

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
अष्टाविंशत्कलान्यासः	८६७	अक्षरन्यासः	८८२
परत्रिंशे श्लासे ।		नवयोनिन्यासः	"
मालिनीन्यासः	८६८	शृङ्गलान्यासः	"
लिङ्गन्यासः	८६९	नवचक्रन्यासः	८८३
करशुद्धिन्यासः	"	अष्टाष्टकन्यासः	"
नवासनन्यासः	"	वशिन्याद्यष्टकन्यासः	"
परान्यासः	८७०	भूषणन्यासः	८८४
पश्यन्तीन्यासः	"	षडङ्गन्यासः	"
मध्यमान्यासः	"	तत्त्वचतुष्टयन्यासः	"
वैखरीन्यासः	"	अमठन्यासः	८८५
कामकलान्यासः	८७१	ऊर्ध्वांशायन्यासक्रमः	"
कलालिकान्यासः	"	ऊर्ध्वांशायमन्त्राः	"
कामकलासोमकलान्यासः	८७२	महापोढान्यासे गुरुपादुकान्यासः	"
योगपीठन्यासः	"	पञ्चवक्त्रन्यासः	"
चतुष्पीठन्यासः	८७३	मूर्तिषडङ्गन्यासः	८८६
पञ्चमेतासनपञ्चासनन्यासः	"	महापोढान्यासध्यानम्	"
चतुरासनन्यासः	"	प्रपञ्चन्यासः	"
षोढान्यासे शबेशन्यासः	८७४	भुवनन्यासः	८८७
ग्रहनक्षत्रन्यासः	८७५	मूर्तिन्यासः	"
योगिनीन्यासः	"	मन्त्रन्यासः	८८८
राशिपीठन्यासः	८७८	दैवतन्यासः	"
भीमके संहारक्रमतः प्रथमावरणन्यासः	८७९	मातृकान्यासः	८८९
द्वितीयावरणन्यासः	८८०	विभ्रान्तिवरणन्यासः	"
तृतीयावरणन्यासः	"	प्रकाशवरणन्यासः	"
चतुर्थावरणन्यासः	"	पञ्चाम्बान्यासः	८९०
पञ्चमावरणन्यासः	"	नवाकाशनाथ-पूज्यनवनाथ-स्वपारम्पर्यन्यासः	"
षष्ठावरणन्यासः	८८१	षोडशमूलविद्यान्यासः	"
सप्तमावरणन्यासः	"	षडाधारविद्यान्यासः	८९१
अष्टमावरणन्यासः	"	मुद्रादशकम्	"
नवमावरणन्यासः	"	संघट्टमुद्रासंघट्टम्	"
सृष्टिक्रमन्यासः	८८२	पराप्रासादध्यानादिकम्	"
स्थितिर्भीमके विद्याभ्यासः	"	महद्वर्षार्चनविधिः	८९२
कूटन्यासः	"	अर्घ्यस्थापनक्रमः	८९३
	"	पूजोपकरणशुद्धिपूर्वमागपूजनम्	८९४

विषयः	पृष्ठसंख्या	विषयः	पृष्ठसंख्या
पादुकास्मरणम्	८६६	विद्याजपार्थ मन्त्रन्यासः	६०६
ऊर्ध्वासनायक्रमे चरणविद्याः	"	चतुरास्त्रायपूजाक्रमः	"
नवनाथाः	"	षट्दर्शनार्चनक्रमः	"
षोडशमूलविद्याः	"	सिद्धान्तविद्याभिरर्चनविधिः	"
शुक्लरक्तचरणविद्ये	८६७	देवताभिवन्दने-पञ्चमुद्राः	६०७
मिथचरणविद्या	८६८	देवतोद्गासनादिशेषविधिः	"
पीठपूजाविधिः	"	उपस्थानसहस्राक्षरी	"
मूर्तौ आवाहनादिपरमीकरणपूर्वं देवमुक्तिः	"	प्रस्तारसहस्राक्षरी	६०८
महानिपुरसुन्दरीध्यानम्	८६९	आवरणसहस्राक्षरी	६०९
आम्रतरयजनविधिः	६००	अमृतयागविधिः	६१०
शक्तिर्यागध्यानाम्रतरम्	"	निष्कलप्रहाविद्या	६११
आसनाद्युपचारपूजा	६०१	निष्कलसंपुदिता ब्रह्मविद्या	६१२
तिथिनित्याद्यर्चनक्रमः	"	अमृत्येष्टिकर्तुः कृत्यानि	"
नवाक्षरपूजाविधानम्	"	दीपिनी-ज्वालाभालिनीविद्या	६१३
समयदेवतार्चनम्	६०४	भयभालिनीमन्त्रः	"
मूलदेव्यै धूपदीपनैवेद्यादि-आराधिकादानम्	६०५	योगनिकान्तरं शेषकतर्क्यता	६१४

श्रीविद्यार्णवोत्तरार्धे शुद्धिपत्रम् ।

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।
२	१०	एवोक्त	एवोक्तः
३	१५	मुद्रया	मुद्राया
४	१५	निमित्तको	नैमित्तिको
५	१०	यर्वाधि	वर्चासि
६	१६	मातृद्वीपे	मणिद्वीपे
७	१	सर्वज्ञत्व	ज्ञत्वं
७	२१	प्रप्य	प्रपद्य
८	१४	विचरं	विपिष्टं
११	२८	हरः	हरेः
२१	१	वदति	वदाति
२४	१	सिद्धे	सिद्धी
३३	३१	ग्राम्नेत्र एडेयं	स्ते एदेयं
३४	६	पविस्वा	पठिस्वा
३४	२६	विष्णु	लक्ष्मी
३५	१२	विष्णु	विष्णो
३६	२४	मालिन्धे	मालिनि
४२	७	रक्षाभ्युज	रक्षाभ्युज
४२	२३	संपूज्य दक्षिणद्वारं	संपूज्य पूर्वद्वारं गत्वा तथैवाभ्यु- ज्य विष्णादि देवस्यस्तमभ्यर्च्य द्वारपार्थिवोः भृङ्गिरिडये नमः स्कन्दाय नमः इति द्वारपात्नी संपूज्य दक्षिणद्वारं गत्वा
४२	२६	सारस्तु	सौरैस्तु
४५	२	सूक्तेनै	सूक्तेनै
४५	२	सूक्तं	सूक्तं
४६	२	कारयेत्	कारयेत्
५७	१६	विशुद्धे	विशुद्धौ
५८	२०	सङ्गौ	सङ्गौ
६४	१७	पद्मक	पद्मक
६८	११	स्वरैः	स्वरैः

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।
७१	१५	पञ्चाशत्	पञ्चाशत्
७२	१७	ताञ्जलिम्	ताञ्जलिम्
७४	१५	प्लोदकेस्त	प्लोदकेस्त
७८	२८	स्यासुष्ट	स्यासुष्टु
८०	२१	भियके	भिवके
८५	२७	खेद्योजेयत्	खेद्योजेयत्
८६	२५	ह्निप्ले	ह्निप्ले
१०३	६	देहाजनं	देहाजनं
१११	२२	षोडश्या	षोडश्या
११८	७	षट्कोण	षट्कोण
१२२	१८	ब्राषि	ब्रीषि
१२५	२०	षट्कोणं	षट्कोणं
१२८	२६	पायसं	पायसं
१३०	३	स्त्रीशीभि	स्त्रीशीति
१३२	२१	विशु	विष्णु
१३८	२२	मनसस्त्विति	मनसस्त्विति
१३६	१	प्रागूघटिद	प्रागूघटिद
१४०	१५	क्लेदः सिद्धः	क्लेदः सिद्धः
१४२	१२	शेतर	शेतर
१४८	२३	यमस्व	यमस्व
१५०	२७	द्वादशकमकं	द्वादशकमकं
१५७	२२	आ पञ्च	आ पञ्च
१५७	३२	वर्तिसंयुक्तं	वर्तिसंयुक्तं
१७६	२६	युद्धप्रिय	युद्धप्रिये
१८६	२८	दक्षिणनेत्रे	दक्षिणनेत्रे
१८८	२१	सर्तभूत	सर्तभूत
१८६	२८	भावयत्	भावयन्
१९०	१८	चतुरस्त्राद्	चतुरस्त्राद्
१९७	६	शारदां	शारदायाम्
१९७	१२	रसना	रसना
१९७	१३	कृषि	कृषि
१९५	२१	शङ्करः	शङ्करः

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
१६६	...	धत्तूर	धत्तूर
२०३	...	डमुकं	डमकं
२०४	...	लवणा	लवणा
२०४	...	डमुकं	डमकं
२१३	...	मयां	मायां
२१५	...	मन्त्राणांश्च	मन्त्राणांश्च
२२०	...	सिक्तु	सिक्थमिश्र
२३०	...	त्वारित्वा	त्वारिता
२३१	...	भूयस्त्रिया	भूयः स्त्रिया
२३१	...	तोतला	तोतला
२४१	...	स्थिमाया	स्थिरमाया
२४८	...	स्तम्भायेति	स्तम्भयेति
२४८	...	बीजं	बीजं
२४६	...	इत्यादिभिः	इत्यादिभिः
२४६	...	प्रयोग	प्रयोगे
२४४	...	असिताक्ष्य	असिताङ्ग
२४६	...	आप्ती	आप्ती
२७०	...	कुर्येति	कुर्येति
२७३	...	ताम्	त्वाम्
२८३	...	आभ्युत्तयेत्	आभ्युत्तयेत्
२८७	...	सुन्दये	सुन्दये
२८६	...	मखिबन्धे	जात्रुनि
२६०	...	दक्षकरे	कण्ठे
२६०	...	कामकोपीठाय	कामकोटिपीठाय
२६५	...	मयूस्त्रि	मयूस्त्रि
२६६	...	ध्वनिःमयी	ध्वनिमयी
२६७	...	वषट्	वौषट्
३०७	...	कयूरा	केयूरा
३१६	...	भूजादिष्वो	भूजादिषूक्त
३२१	...	स्वराबन्धु	स्वराबिन्दु
३२१	...	पार्थवो	पार्थवो
३२१	...	भूयो	भूयः

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।
३२२	२४	न्यासे	न्यासे
३२६	३	वाक्त्रयीजं	वाक्त्रयीजं
३२८	१३	पुन	पुनः
३३४	२१	पिबान्ती	पिबन्ती
३६५	२७	महापुण्य	महापुण्य
३६५	२७	पुण्याणां	पुण्यानां
३७१	३२	संहिता	संहिता
३७४	१४	दृग्	दृग्
३७६	२३	नियुतलक्षं	नियुतं दशलक्षं
३८६	१७	कृति	कुति
३९२	७	पूर्वोक्त	पूर्वोक्त
३९२	३०	पञ्चदशक्षरं	पञ्चदशक्षरं
३९५	१३	स्वाहा	स्वाहा
३९८	२५	यमालिख्य	यमालिख्य
४११	१४	मूर्ति	मूर्ति
४१६	२३	चरेद्वृत्तिः	चरेद्वृत्तिः
४२०	२१	हृदये	हृदये
४२२	६	दातव्य	दातव्य
४२७	२	लक्ष्मीः	लक्ष्मीः
४३२	२६	कार्तिकायां	कार्तिकायां
४३५	६	श्रीयम्बे	श्रीयम्बे
४४०	१३	समावेष्टव्य	समावेष्टव्य
४४३	१०	मूलमन्त्रा	मूलमन्त्रा
४४६	११	गुणमात्रं	गुणमात्रं
४५५	६	रुद्धं	रुद्धं
४५७	६	स्पष्ट	स्पष्टं
४६८	■	वतारांश्च	वतारांश्च
४६०	१२	वंश	वंश
४६२	८	गौनम	गौनमः
४००	८	पूर्वाकरह	पूर्वाकाण्ड
४०१	४	पापयेत्	पापयेत्
४०१	१६	रुद्ध	रुद्धाट

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।
५०१	२६	जगद्व्यामा	जगद्व्योमा
५०३	२	संशयः	संशयः
५०३	२	मन्त्राभ्यामेता	मन्त्राभ्यामेता
५०५	१	मन्त्रा	मन्त्री
५११	१५	प्रवेष्टयेत्	प्रवेष्टयेत्
५१७	२२	तामुदा	ता मुदा
५२०	६	सर्गा	सर्गी
५२८	१०	तिजैः	निजैः
५३४	७	साम्भेरिति	साम्भेरिति
५३४	६	इकारस्थाने	इकारस्थाने
५३७	११	विद्वेषण	विद्वेषण
५५५	२७	संप्रमे	संप्रामे
५५७	२३	कथ्यतेऽस्य	कथ्यतेऽस्य
५५६	२६	सौमयसि	सौम्यासि
५६१	२	भास	भासा
५६३	६	स्फुटिक	स्फटिक
५६३	२६	विन्यस्य	विन्यस्य
५७६	१	लक्ष	लक्षं
५७६	१७	अवच्य	अवच्ये
५७६	१६	तार्था	तार्था
५८३	२६	दक्षोद	दक्षोद
५८५	११	द्वितीयाह	द्वितीयाह
५८६	७	विभागशः	विभागशः
५८६	१३	वर्णा	वर्णा
५८६	२१	प्रवर्णाकारी	प्रवर्णाकारी
५९०	२१	तनुकप	तनुकप
५९२	२६	ऽकूर	ऽकूर
५९६	२६	प्रस्तजम्तोः	प्रस्तजम्तोः
६०६	१६	वामकर्ष	वामकर्ष
६१२	१३	हुंफम्ताः	हुंफम्ताः
६१४	१८	शुद्ध	शुद्ध
६१८	७	मन्त्रसंग्रहम्	मन्त्रसंग्रहम्

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।
६१६	५	गन्धाद्य तं	गन्धाद्यैस्तं
६२८	२४	दधिः	दधि
६४१	१७	भोक्तरूपा	भोक्तरूपा
६४५	२३	विशालेशः	विशालेशः
६४५	२५	प्रत्यक्षध्याना	प्रत्यक्षरध्याना
६६४	७	देव्याः	देव्यः
६७३	२०	दलैरुत्पल	दलैरुत्पल
६७५	१४	वामोर्ध्व	वामोर्ध्व
६८८	१२	ऽस्तिम्	ऽस्मिन्
६८८	१६	त्रय	त्रयं
६९६	१६	पातये	पतये
७१५	२१	स्वाहा	स्वाहा
७१६	१	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७४४	६	प्रजापतिः	प्रजापतिः
७४५	१	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७४६	१	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७४९	०	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७५२	२१	दीपकिते	दीपाकिते
७५७	१	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७५७	१	श्रामयन्	श्रामयन्
७५७	२	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७५६	१	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७६५	१	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७७०	११	तथा	तथा
७७१	१	त्रियस्त्रिंशः	त्रयस्त्रिंशः
७८०	१२	समस्तन	समस्तेन
७८५	१६	मध्यमना	मध्यमाना
७८८	१	पूरय्या	पूरय्या
७९३	१६	निर्वस्य	निवस्य
८०५	४	दुहिष	दुहिष
८१५	१३	गायत्र	गायत्रं
८१५	२२	सयुक्तः	संयुक्तः

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।
८८१	२	चतुष्पाष्टि	चतुष्पाष्टि
८८२	१७	रूपिणी	रूपिणी
८८३	२५	नवावरण	नवावरण
८८७	२८	कौमरी	कौमारी
८८९	१६	सुखोन्मुखाम्	सुखोन्मुखाम्
८९३	२४	लिपुराम्बा	लिपुराम्बा
८९६	५	मग्नानां	मग्नानां
८९६	८	त्रिपुरसुन्दर्याः	त्रिपुरसुन्दर्याः
८९६	२७	प्रपञ्चात्म्यैक	प्रपञ्चात्मैक्य
८९०	१३	प्रभना	प्रभाना
८९१	१०	अदैर्घ्य	अदैर्घ्य
८९२	२५	पष्ट्यन्तं	पष्ट्यन्तं
८९५	६	प्रजयेत्	प्रजपेत्
८९६	२६	मातृकामण्डले	मातृकामण्डले
८९१	१४	ज्वालासमु	ज्वालासमु
८९३	१८	मया	माया
८९४	२६	शक्तिचण्डिका	शक्तिचण्डिका
८९४	१४	शिक्षायै	शिक्षायै
८९५	१३	अत्रोष्वा	अत्रोष्वा
८९६	२६	तुर्य	तुर्य
८९५	७	विशासत्वा	विशासत्वा
८९६	२७	महा	महा
९०१	२३	संपूय	संपूय
९०४	२६	भूपित	भूपित

श्रीविद्यार्णवोत्तरार्धे प्रमाणग्रन्थानां सूची ।

१	नारदपञ्चरात्रागमः	३२	अग्निपुराणम्
२	प्रथमतन्त्रम्	३३	ब्रह्मपुराणम्
३	गौतमीयतन्त्रम्	३४	पद्मपुराणम्
४	दक्षिणामूर्तिसंहिता	३५	गरुडपुराणम्
५	प्रपञ्चसारः	३६	बौधायनः
६	ईशानशिवः	३७	त्रैलोक्यसंमोहनतन्त्रम्
७	उत्तरतन्त्रम्	३८	मेरुतन्त्रम्
८	शारदातिलकम्	३९	भागवतम्
९	रुद्रयामलतन्त्रम्	४०	सिद्धान्तशेखरः
१०	कुलार्णवतन्त्रम्	४१	नृसिंहपुराणम्
११	कालिकापुराणम्	४२	तन्त्रान्तरम्
१२	योगिनीतन्त्रम्	४३	कुलमूलावतारः
१३	केतकारिणीतन्त्रम्	४४	भैरवीतन्त्रम्
१४	लक्ष्मणागरतन्त्रम्	४५	अमरकोशः
१५	सिन्धुभरतन्त्रम्	४६	विश्वकोशः
१६	तन्त्रराजतन्त्रम्	४७	सोमशंभुः
१७	प्रकाशोदयतन्त्रम्	४८	तूर्णायानः
१८	ज्ञानार्णवतन्त्रम्	४९	अगस्त्यसंहिता
१९	मन्त्रतन्त्रप्रकाशः	५०	यामलतन्त्रम्
२०	भैरवयामलतन्त्रम्	५१	ज्ञानमाला
२१	कुरुकुलापटलम्	५२	मविष्यपुराणम्
२२	देवीयामलतन्त्रम्	५३	दक्षिणामूर्तिकल्पः
२३	वामकेभरतन्त्रम्	५४	कपिलपञ्चरात्रम्
२४	किङ्गपुराणम्	५५	नृसिंहकल्पः
२५	संमोहनतन्त्रम्	५६	भास्तिनीतन्त्रम्
२६	सनत्कुमारसंहिता	५७	शैवागमः
२७	भूतहामरतन्त्रम्	५८	सनत्कुमारकल्पः
२८	इयशीर्षपञ्चरात्रम्	५९	स्मृतिसमुच्चयः
२९	सिद्धार्थसंहिता	६०	आद्यकल्पः
३०	बृहन्नारदपुराणम्	६१	वसिष्ठसंहिता
३१	स्कन्दपुराणम्	६२	नारायणीयतन्त्रम्

६३	कात्यायनीतन्त्रम्
६४	शिवरहस्यम्
६५	गणेश्वरपरामर्शिनी
६६	वामदेवतन्त्रम्
६७	विजयमालिनीतन्त्रम्
६८	वराहपुराणम्
६९	श्रीमद्भगवद्गीता
७०	विष्णुपुराणम्
७१	श्रुतिः
७२	याज्ञवल्क्यस्मृतिः
७३	विष्णुधर्मोत्तरम्
७४	तत्त्वसारसंहिता
७५	शिवयामलतन्त्रम्
७६	पञ्चवाहिनीतन्त्रम्
७७	श्रृंगध्वजः
७८	मातृकाण्डः
७९	जयद्रथयामलतन्त्रम्
८०	ब्रह्मविद्योपनिषत्
८१	कान्दोभ्योपनिषत्
८२	अक्षरमिथल्लङ्घः
८३	हठयोगप्रदीपिका
८४	गोरक्षपद्धतिः
८५	सुरिकोपनिषत्
८६	योगियाज्ञवल्क्यः
८७	जेजरीपटलः
८८	अध्यात्मविवेकः
८९	दीक्षापटलः
९०	कूर्मपुराणम्
९१	सारसंग्रहः
९२	श्रीयन्त्रसारः
९३	नारायणीयकल्पः
९४	प्रयोगसारः
९५	अथर्वशरदस्यम्

९६	पञ्चपादाचार्यः
९७	ईशानसंहिता
९८	पिप्पलादमतम्
९९	केरलीययन्त्रसारः
१००	मृडानीतन्त्रम्
१०१	तोतलामतम्
१०२	योगार्थवः
१०३	मत्स्यपुराणम्
१०४	देवीपुराणम्
१०५	भैरवतन्त्रम्
१०६	कालीतन्त्रम्
१०७	वीरतन्त्रम्
१०८	कालीक्रमः
१०९	कुलचूडामणिः
११०	विरुपाक्षमतम्
१११	स्वतन्त्रतन्त्रम्
११२	कुमारीकल्पः
११३	नीलसारस्वततन्त्रम्
११४	कामुण्डातन्त्रम्
११५	विश्वसारतन्त्रम्
११६	मुण्डमालातन्त्रम्
११७	मायातन्त्रम्
११८	मत्स्यसूक्ततन्त्रम्
११९	तारार्थवः
१२०	एकवीराकल्पः
१२१	नीलतन्त्रम्
१२२	तन्त्रचूडामणिः
१२३	श्रीक्रमतन्त्रम्
१२४	फेत्कारिणीतन्त्रम्
१२५	गन्धर्वतन्त्रम्
१२६	सिद्धसारस्वततन्त्रम्
१२७	शङ्कराचार्यः
१२८	विद्याधराचार्यः

१२६	तारिखीनिर्णयः	१६२	सङ्कर्षणतन्त्रम्
१२७	ताराचूडामणिः	१६३	विष्णुयामलतन्त्रम्
१२८	सोमसिद्धान्ततन्त्रम्	१६४	शङ्करकल्पः
१२९	स्वच्छन्दसंग्रहः	१६५	वैखानसपञ्चरात्रम्
१३०	समयार्कः	१६६	प्रयोगसारः
१३१	वाराहीतन्त्रम्	१६७	संमोहनतन्त्रम्
१३२	विशुद्धेश्वरतन्त्रम्	१६८	नृसिंहतापनीयापनिषत्
१३३	कालीकुलसद्भावतन्त्रम्	१६९	स्कन्दयामलतन्त्रम्
१३४	बृहत्स्तवराजः	१७०	ब्रह्माण्डपुराणम्
१३५	सोमभुजगावलीतन्त्रम्	१७१	उद्दामरेश्वरतन्त्रम्
१३६	कल्पसूत्रम्	१७२	भविष्योत्तरपुराणम्
१३७	नवरत्नेश्वरतन्त्रम्	१७३	स्वायम्भुवतन्त्रम्
१३८	योगिनीहृदयम्	१७४	भागुरिः
१३९	समपाकृतन्त्रम्	१७५	नन्दिकेश्वरमतम्
१४०	गुप्तार्णवतन्त्रम्	१७६	भ्रीकण्ठसंहिता
१४१	कुलोद्गीयतन्त्रम्	१७७	कौलेशकोटिप्रभेदतन्त्रम्
१४२	भुवनेश्वरीपारिजाततन्त्रम्	१७८	वसिष्ठकल्पः
१४३	दशपटलीतन्त्रम्	१७९	भीष्मार्जुनार्जुनः (लघुस्तवः)
१४४	प्रयोगसारतन्त्रम्	१८०	कानार्णवतन्त्रम्
१४५	निबन्धतन्त्रम्	१८१	विनायकसंहिता
१४६	भीष्ममतम्	१८२	वक्रतुण्डकल्पः
१४७	त्रिपुरार्णवतन्त्रम्	१८३	आगमोत्तरतन्त्रम्
१४८	त्रिपुरासारतन्त्रम्	१८४	कुङ्कुटेश्वरतन्त्रम्
१४९	करद्विषीतन्त्रम्	१८५	स्मृतिसंग्रहः
१५०	सिद्धशावरतन्त्रम्	१८६	अग्निपुराणम्
१५१	मातङ्गमनुकोशः	१८७	ब्रह्ममहामुद्रम्
१५२	कालमृत्युतन्त्रम्	१८८	ब्रह्मयामलम्
१५३	मातस्येश्वरसंहिता	१८९	लक्षणसंग्रहः
१५४	वायुतन्त्रम्	१९०	गोरक्षसंहिता
१५५	भूतढामरतन्त्रम्	१९१	लक्ष्मीकुलार्णवतन्त्रम्
१५६	त्रैलोक्यमोहनतन्त्रम्	१९२	शम्भुनिर्णयः
१५७	तन्त्रप्रकाशः	१९३	शिवपञ्चमयार्चनम्
१५८	अगस्त्यसंहिता	१९४	कुलप्रकाशतन्त्रम्

अथ

श्रीविद्यार्णवतन्त्रम् ।

—:##0##:—

श्रीविद्यारण्ययतिविरचितम् ।

—००००००००—

एकोनविंशः श्वासः ।

ओं

भारवपञ्चरात्रे—

मन्त्राभिमृष्टयोः पाणयोः पल्लवेऽङ्गानि विन्यसेत् । मूलाद्युपपदग्राम्भं व्यापकत्वेन भारद् ॥ १ ॥

अङ्गुष्ठेनाचरेन्म्यासमन्त्याङ्गुलिसमाभयम् । अङ्गुष्ठविषयम्यासं तर्जनीशिरसैव हि ॥ २ ॥

इति । पञ्चमन्त्रार्णां वासना तु प्रथमतन्त्रे—

.....बुद्धिगम्यं च हन्मतम् । नत्या प्रणाम उक्तो हि हृदासौ क्रियतेऽधुना ॥ १ ॥

ममस्क्रिया बुद्धिगम्या सुचैरर्थः शिरो मतम् । स्वाहया च ततः स्वस्य विषयाहरणं मतम् ॥ २ ॥

ततः शिरोऽधुना सम्यक् प्रोक्तोर्ध्वविषयाहतिः । शिखा महो वपद् चाङ्गं शिखयात्मतनुर्मेहः ॥ ३ ॥

प्रोक्तः कवः स्याद्ब्रह्मणे तृष्टुतं कवचं पदम् । हुं महः कवचेनास्य महता गृह्यते ततः ॥ ४ ॥

शरीरं मन्त्रिणस्तद्वन्नेत्रं वृष्टिश्च दर्शनम् । वीषद्वाच्यं तच्च वृशि तेन स्यात्तन्महः स्मृतम् ॥ ५ ॥

नेत्रं धातुः चोपवाची तद्वत् त्रैः सुस्तनार्थकः । कटकोऽग्निस्तेन चानिष्टमाक्षिप्य परिपालयेत् ॥ ६ ॥

इति । गौतमीये—

इज्यमानो हृदात्मार्यं हृदये स्वाधिदात्मनः । क्रियते तत्परस्वं तु हन्मन्नेन ततः परम् ॥ १ ॥

सर्वज्ञादिगुणोपेतं संविद्रूपे चिदात्मनि । क्रियते विषयाहारः शिरोमन्नेन धीमता ॥ २ ॥

हृच्छिरोरुपचिद्दामर्मेयताभाकना वृडा । क्रियते निजदेहस्य शिखांमन्नेन सादरम् ॥ ३ ॥

मन्त्रात्मकस्य देहस्य मन्त्रवाच्येन तेजसा । सर्वतो वर्ममन्नेन क्रियतेऽनन्वसंभूतिः ॥ ४ ॥

वपद्दाति परं ज्ञानं संविद्रूपे परात्मनि । हृदयादिमयं तेजः स्वादेतन्नेत्रसंज्ञकम् ॥ ५ ॥

आध्यात्मिकादिरूपं यत्साधकस्य विनाशयेत् । अविद्यामलज्जातं तत्परं धाम समीरितम् ॥ ६ ॥
इति । अत्र केचित् पण्डित्यासे “नेत्रत्रयाय वौण्ड” इति प्रयोगं वदन्ति, तत्र प्रमाणं विन्यम् । वस्तुतस्तु—
“हृदयशिरसोः शिखायां कवचाव्यस्त्रेषु सह चतुर्थाभिः” इति प्रपञ्चसारवचनात् । “पण्डितं विन्यसेन्मन्त्री ह-
च्छिरश्च शिखा ततः । कवचं नेत्रमस्त्रं च” इति दक्षिणामूर्तिसंहितावचनात् । “हृदयं च शिरो देवि शिखा च
कवचं ततः । नेत्रमस्त्रं न्यसेत् केन्त” इति कानारणवचनाच्च चतुर्थ्येकवचनस्यैव दर्शनात् नेत्रायेति तत्त्वम् ॥
अत एव—

पवित्रमनलारूढं कमलं गोपनाङ्कितम् । केवलः शङ्करश्चान्ते सरुक् (सरेफं) पञ्चिमासुखम् ॥ १ ॥

अजितं वामृताधारमन्थितं प्रोद्धरेत्ततः । धरेशं केवलं दत्त्वा नेत्राय त्र्यचरं पदम् ॥ २ ॥

तदन्ते वौण्डित्युक्त्वं नेत्रमन्त्रोऽप्ययं स्मृतः ।

इति नारदपञ्चरात्रे स्पष्टं पञ्चोक्तम् । अन्यथा द्विनेत्रदेवतपक्षे “नेत्राभ्यां” इत्यादिपदान्तरप्रक्षेपापत्तिः ॥ प्रपञ्चसारे—

संदीक्षितो मनुष्यमं प्रतिजप्तुमिच्छन् कुर्यान्निजेन वपुर्वैव सुयोगपीठम् ।

अंसोरुपुष्पपदसानननाभिभूलपार्श्वद्वयैर्विहितगात्रसमुज्ज्वलं च ॥ १ ॥

अध्येऽनन्ताधीरपि सज्जानान्मानिकैर्यजेन्मन्त्री । पीठाव्यमन्त्रप्रीधम” इति पञ्चपादाकार्यः । ईशानशिष्यः—

“आधाराख्यां यजेन्क्षुक्लिं हृदयेऽसे च दक्षिणे । धर्मं ज्ञानं च सव्यांसे ऊर्वोर्वामान्ययोरपि ॥ वैराग्यसंज्ञमैश्व-
र्यं” इति । अनन्ताधीरित्याद्यपदेन पञ्चमूर्त्यसोमवह्निसत्त्वरजस्तमस्मान्मन्त्रात्मपरमात्मज्ञानात्मज्ञानतत्त्वमायात-
त्त्वकलातत्त्वविद्यातत्त्वपरतत्त्वानां ग्रहणम् ॥ उत्तरतन्त्रे—

मूलाधारे तु मण्डकं रुद्रं कालाग्निसंज्ञकम् । स्वाधिष्ठानेऽथ नाभ्यञ्जे प्रकृतिं मूलपूर्विकाम् ॥ १ ॥

आधारशक्तिं हृदये विन्यस्य साधकोत्तमः । कूर्मान्तो वराहं च धरणीं च सुधार्षवम् ॥ २ ॥

रत्नदीपं च विन्यस्य तत्र स्वर्णमहीधरः । तदूर्ध्वं नन्दनोद्यानं तन्मध्ये मणिमण्डपम् ॥ ३ ॥

कोटिद्वयप्रभं हेमप्राकारपरिवेष्टितम् । रत्नमण्डपमध्यस्थां वेदिकां हेमनिर्मिताम् ॥ ४ ॥

विन्यस्य तस्य मध्यस्थं रत्नसिंहासनं शुभम् । शरीरे स्वस्य धर्माद्यः पीठकल्पनमाचरेत् ॥ ५ ॥

दक्षिणांसे न्यसेद्धर्मं ज्ञानं वामांसे न्यसेत् । वामोरुमूले वैराग्यमैश्वर्यं दक्षिणे न्यसेत् ॥ ६ ॥

शुक्लेऽधर्मं वामपार्श्वे चाज्ञानं नाभिमण्डले । अवैराग्यं दक्षपार्श्वे चानैश्वर्यं न्यसेत् क्रमात् ॥ ७ ॥

धर्मादीन् पीठपादांश्च गात्राण्यन्यान् प्रकल्पयेत् । हृद्यनन्तं न्यसेत् तस्मिन् पञ्चं तत्कर्णिकोपरि ॥ ८ ॥

अर्कं च केसरे सोमं पत्रे वह्निं ततो न्यसेत् । तेषां कला न्यसेत्तत्तन्मण्डले तत्र तत्र वै ॥ ९ ॥

इति । तत्र तत्र तन्मण्डलन्याससमयं पवेत्यर्थः । वैश्वदेवस्यैवकारार्थवाचकः ।

न्यसेद्दुष्टत्रयं पश्चात् सत्त्वादिकमतः परम् । आत्मान्तरात्मपरमात्मविज्ञानात्मकान् न्यसेत् ॥ १० ॥

ज्ञानमायाकलाविद्यापरतत्त्वानि च क्रमात् । पीठमञ्चं प्रविन्यसेत्ततो देशिकसत्तमः ॥ ११ ॥

देहात्मके ततः पीठे ध्यायेदिष्टां च देवताम् ।

इति । अत्र पीठाव्यपञ्चिममिति, पीठमन्त्रमनन्तरमिति, पीठमन्त्रं प्रविन्यसेदिति च प्रपञ्चसारे-शारदातिलका-

विग्रन्थवचनैः पीठशक्तिन्यासो नास्तीति प्रतीयते ॥ अथ मूलमन्त्रन्यासः । तत्र श्रीरुद्रयामले—

शाणायामत्रयं कृत्वा मूलमन्त्रेण साधकः । विन्यसेत् तदृषिञ्छन्दोदैवतानि यथाविधि ॥ १ ॥

कराङ्गन्यासश्रुत्यांस्तु न्यासानन्यान् समाचरेत् । तत्तत्कल्पोदितान् मन्त्री ततो मुद्राः प्रदर्शयेत् ॥ २ ॥

इति । नारदपञ्चरात्रे—

एवं न्यासं पुरा कृत्वा करयोर्विहरेत्ततः । मूलमन्त्रादिसर्वस्य न्यस्तमन्त्रगणस्य च ॥ १ ॥

यस्य मन्त्रस्य ये न्यासाः कर्तव्याः सिद्धिमिच्छता । ततो मन्त्रपुटैर्वर्णैर्मूर्तिकायाः सविन्दुभिः ॥ २ ॥

विन्यसेन्मन्त्रवित् सम्यक् शास्त्रदृष्टेन वर्त्मना । अथ बाङ्गकरन्यासांस्ततो मुद्राः प्रदर्शयेत् ॥ ३ ॥

इति । श्रीकुलार्णवे—

आगमोक्तेन मार्गेण न्यासाभित्यं करोति यः । देवताभावमाप्नोति मन्त्रसिद्धिः मजायते ॥ १ ॥

यो न्यासकवचञ्चक्षो मन्त्रं जपति तं प्रिये । दृष्ट्वा विष्ठाः पलायन्ते सिंहं दृष्ट्वा यथा गजाः ॥ २ ॥

अकृत्वा न्यासजातं यो मूढात्मा कुरुते जपम् । विघ्नैः स बाध्यते नूनं व्याघ्रैर्मृगशिशुर्यथा ॥ ३ ॥

इति । कालिकापुराणे—

न्यासानां प्रचुरत्वे हि कलानामपि भूरिता । उक्तन्यासो नहि त्याज्यस्त्वधिकं तु समाचरेत् ॥ १ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

वाग्मवस्य द्वितीयेन कामराजेन मैत्रव । मुद्रया बन्धनं कार्यं मूलमन्त्रेण दर्शितम् ॥ १ ॥

परित्यागस्तु मुद्रायास्ताराबीजेन वाचरेत् । ग्रान्तादिचन्द्रविन्दुभ्यां षष्ठस्तरसमन्वितम् ॥ २ ॥

ताराबीजमिति प्रोक्तम् ।

इति । ग्रान्तादिर्हकारः । अन्यस्तुगमम् । तथा—

ध्यानं कुर्यात्ततो मन्त्री तत्तत्कल्पोक्तवर्त्मना । ध्यानमात्मेष्टदेवस्य वेदनं मनसा मतम् ॥ १ ॥

तदेव द्विविधं प्रोक्तं सगुणं निर्गुणं तथा । आत्मनो हृदयाम्भोजं कर्णिकाकेसरोज्ज्वलम् ॥ २ ॥

प्रफुल्लं सोमसूर्याग्निमण्डलेन विराजितम् । स्त्रीषेष्टदेवतां तत्र ध्यायेदागमबोधिताम् ॥ ३ ॥

एवं यद्वेदनं तद्वि सगुणं ध्यानमुच्यते । यज्जीवब्रह्मस्योर्कं सोऽहं स्यादिति वेदनम् ॥ ४ ॥

तदेव निर्गुणं ध्यानमिति ब्रह्मविदो विदुः ।

इति । ध्यानं तु तत्तत्कल्पेषु वक्ष्यते । योगिनीतन्त्रे—

अथान्तर्यजनं वक्ष्ये यथावदवधारय । वामनाडीं समाकृष्य किञ्चिदाकुञ्चयेद्दृढम् ॥

अन्तर्यामिदं देवि कथितं गुरुमापितम् ।

इति । फेत्कारिणीतन्त्रे— “आराध्य मनसा भक्त्या बाष्पपूजामथाचरेत्” इति । गौतमीये— “पूजां च मानसीं कुर्यात्ततोऽर्घ्यस्थापनं चरेत्” इति । उत्तरतन्त्रे—

ध्यात्वा अन्तर्यजेत् पीठं न्यासमार्गेण मन्त्रवित् । तस्मिन् पीठे स्थितामिष्टदेवतामुक्तविग्रहाम् ॥ १ ॥

ध्यात्वा यजेच्चन्दनाद्यैर्मानसैर्भोजनान्तिगैः । भोजनावसरे चान्तर्वैश्वदेवं समाचरेत् ॥ २ ॥

मूलाधारे स्मरेत् कुण्डं कुण्डल्यग्निसमुद्भवम् । आत्मान्तरात्मपरमज्ञानात्मचतुरस्रकम् ॥ ३ ॥
धर्माधर्मान्विते तत्र मूलमन्त्रपुरःसरम् । अमुं जुहोमि स्वाहेति प्रत्येकं जुहुयात्ततः ॥ ४ ॥
अहन्तासत्यैशुन्यकामक्रोधादिकं हविः । मन एव स्रुवः प्रोक्तः सुषुम्णा सुगुदीरिता ॥ ५ ॥
तदन्ते तन्मयो भूत्वा यथाशक्ति जपेन्मनुजम् । तज्जपं सर्वसंपत्तयै देवतायै समर्पयेत् ॥ ६ ॥

इति । जपनिवेदनमन्त्रस्तु “गुह्याती”ति प्रागेवोक्तः । लक्ष्मणसंगरे—

इत्थं जपं यथाशक्ति कृत्वा देवि समर्पयेत् । गुरुं प्रणम्य विधिवत्पूजाचक्रं समुद्धरेत् ॥ १ ॥

इति । सिद्धीश्वरतन्त्रे—

प्रणम्य श्रीगुरुं भक्त्या साधकः कुङ्कुमादिभिः । स्वर्णादिरचिते पीठे पूजाचक्रं समुद्धरेत् ॥ १ ॥

संस्थाप्य पुरतो देवि शुभे पीठे सुरेश्वरि । दद्यात् पुष्पाञ्जलिं तत्र मूलमन्त्रेण साधकः ॥ २ ॥

इति । अत्र पूजाचक्रविधिस्तु प्रागेव प्रदर्शितः ॥

अथ कादिमन्तरीत्या पूजायन्त्रप्रतिष्ठाविधिः । तत्र धीतन्त्रराजे—

चक्रे देव्यां तथा शिष्ये प्रतिष्ठा त्रिविधोच्यते । सा च तत्त्वविदा कार्या संप्रदायानुरोधिना ॥

इति । चक्रे पूजाचक्रे । देव्यां देव्यामूर्ती । शिष्ये शिष्यामूर्ती । तत्त्वविदा खन्द्रसूर्यनाडीपथपृथिव्यादिरश्मन्तत्त्वोदयकालतत्त्वविदा, अथवा आत्मज्ञानविदा । संप्रदायानुरोधिना गुरुपारम्पर्यक्रमवेत्तृत्वगुरुमण्डलपूजकत्व-नित्यनिमित्तकोपास्तनिरतत्वविशिष्टेनेत्यर्थः । तथा—

स्थिरे शुभग्रहोपेतेऽनुकूले गुणशालिनि । मुहूर्ते कारयेद्विद्वान् पूर्यायां वा शुभे दिने ॥

इति । स्थिरे स्थिरतन्त्रे । शुभग्रहाक्रान्तस्य निषेधत्यादाह—शुभग्रहोपेते इति । तथाप्येतादृशगुणविशिष्टस्याष्टमचतुर्धन्वाक्षरप्रतिफलताशेषदुष्टत्यादाह—अनुकूले इति । तथापि निर्दिष्टमुहूर्तप्राप्त्यर्थवादादाह—गुणशालिनीति । तथा च स्वल्पदोषेऽधिकगुणे इत्यर्थः । मुहूर्ते कारयेदिति । तथा—

सौद्राज्यदुर्गः प्रथमं नारिकेलाम्भसा ततः । अभिषिच्याच्च तोयेन कथितेनाक्षरौषधैः ॥ १ ॥

आवासाभ्यर्च्य तद्गन्धे चक्रे संस्थाप्य पूजयेत् । नित्यातन्त्राभिकालोत्थविद्ययाभ्यर्च्य ताः क्रमात् ॥ २ ॥

स्पृशञ्जपेत् कराम्प्रेण श्रीचक्रं पूजयेदपि । एवं दिनत्रयं कृत्वा ततो नित्यक्रमं भजेत् ॥ ३ ॥

गन्धैः पुष्पैर्नैवर्ष्यैर्दीपैर्नैवेद्यतर्पणैः । त्रिरात्रं पूजयेद्देवीं योगिनीयोगिभिः समम् ॥ ४ ॥

एवं देवीप्रतिष्ठायां क्रमः सांनिध्यकारकः ।

इति । लक्ष्मणसंगरे—

आदौ वेदोदितैर्मन्त्रैरभ्युत्तारणमाचरेत् । धातुनिर्मितचक्राणां मूर्तीनां च विशेषतः ॥ १ ॥

इति । अस्त्युत्तारणप्रकारस्तु प्रयोगे वक्ष्यते ॥ अथ पात्रासाधनं, तत्प्रकारस्तु प्रागेव प्रपञ्चितः । शारदातिलके—

आत्मानं यागवस्तूनि मण्डलं प्रोचयेद्गुरुः । प्रोक्षणीपात्रतोषेण मनुनान्यानि क्रमात् ॥ १ ॥

इति । श्रीकुलार्णवे—

पूजाद्रव्याणि समोक्ष्य मूलास्त्राभ्यां विधानवित् । दर्शयेद्देवमुद्रां च द्रव्यशुद्धिः प्रकीर्तिता ॥ १ ॥

इति । कल्पयामले—“अप्रोक्षितं नैव दद्यात्प्रोक्षितः समर्चयेत् ।” इति । शारदातिलके—

न्यासक्रमेण देहे स्वे धर्मादीन् पूजयेत् ततः । पुष्पाद्यैः पीठमन्त्रं तस्मिन्पत्रे च देवताम् ॥ १ ॥
पञ्चकृतः पुनः कुर्यात् पुष्पाञ्जलिमनन्यधीः । उत्तमाङ्गे हृदाधारे पादे सर्वाङ्गके क्रमात् ॥ २ ॥
विना निवेद्यं गन्धार्यरूपचारैः समर्चयेत् । गुरुपदिष्टविधिना शेषमन्यत् समापयेत् ॥ ३ ॥
सर्वमेतत् प्रयुञ्जीत श्रोत्रस्थान्निः समाहितः ।

इति । धर्मादीनित्युपलक्षणम् । तेन मण्डकादिपीठमन्त्रा योगपीठदेवता योगपीठन्यासस्थानेषु पूज्या इत्यर्थः ।
शेषं जपादिकम् । उत्तरतन्त्रे—

मूलाधारगते कुण्डे पूर्वोक्ते चतुरस्रके । पूर्ववज्जुहुयान्मन्त्री धर्माधर्मादिकं हविः ॥ १ ॥

इति । प्रकाशोदये—

अथवाभ्यन्तरे कार्यमग्निकार्यं श्रवीमि तत् । चिदग्निमण्डले दण्डमूले कुण्डालरूपिणि ॥ १ ॥

अथचकुण्डे हुनेदुद्यत्सूर्यमण्डलवर्चसि ।

अत्र श्र्यसचतुरस्रयोः कुण्डयोर्विकल्पः ।

वासनेन्धनसंदीप्ते पञ्चभिध समीरणैः ॥ २ ॥

संघुक्षिते प्रजुहुयादच्चतुरनन्तरम् । मूलविद्यां समुच्चार्य हुनेत् सप्ताहुतीस्ततः ॥ ३ ॥

मन्त्ररूपं पठेच्चलोकं परं गुरुतरं परात् । धर्माधर्महविर्दीप्ते आत्माग्नौ मनसा जुषा ॥ ४ ॥

सुषुम्णावर्त्मणा नित्यमक्षुणीर्जुहोम्यहम् । स्वाहान्तेनाहुतिं देवा हुनेत् पूर्णाहुतिं गुरुः ॥ ५ ॥

मूलविद्यां समुच्चार्य श्लोकमन्यं पठेदहम् । प्रकाशमर्शहस्ताभ्यामवलम्ब्योन्मनीशुचम् ॥ ६ ॥

धर्माधर्मकलालेहपूर्ववक्त्रौ जुहोम्यहम् । स्वाहान्तेनाहुतिं हुत्वा प्राणाधामनिरोधतः ॥ ७ ॥

निरस्तानिखिलोपाधिमात्मानं चिन्मयं करेत् ।

इति आचार्ये—

पुण्यपापे हविर्देवि कृत्याकृत्ये हविः प्रिये । संकल्पश्च निकल्पश्च धर्माधर्मा हविः प्रिये ॥ १ ॥

इति । हवनप्रकारस्तु प्रयोगे वक्ष्यते । मन्त्रतन्त्रप्रकाशे—“अष्टोत्तरसहस्रं तु कृत्यान्तर्यागमादरात् । जपेत्
प्रतिदिनं मन्त्री” इति । अन्तर्देहे, यागः पूजा । उत्तरतन्त्रे—

आत्मपूजां विधायेत्यं वयाशक्ति जपं चरेत् । स्वेष्टदेवतमात्मानं भावयन् यतमानसः ॥ १ ॥

एतेनाष्टोत्तरसहस्रं तु शक्तपरम् । तथा—

अध्योदकेन संप्रोक्ष्य मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् । पूजाचक्रं ततस्तत्र पीठपूजां समाचरेत् ॥ १ ॥

देवस्योत्तरतः पूजा गुरुपङ्क्तेस्ततः परम् । महागणपतिः पूज्यो दक्षिणे चन्दनादिभिः ॥ २ ॥

उत्तरतः उत्तरदिशि । तेन देवस्य दक्षिणमुजसमीप इति । आवाहनमुत्तरत्र तथा वक्ष्यते । रुद्रयामले—

सर्वाधो मण्डकाधारे रुद्रः कालानलो विष्णुः । रक्षां करोतु या नित्यं मे मूलप्रकृतिस्तथा ॥ १ ॥

ततश्चाधारशक्तिर्या मम रक्षां करोतु सा । कूर्मस्तु सततं पायादनन्तो रक्षयेत् सदा ॥ २ ॥

तस्य भूर्नि स्थितशक्ती वराहः परिरक्षतु । दन्ते तस्य स्थिता पृथ्वी पातु नित्यं वसुन्धरा ॥ ३ ॥

समुद्रः सर्वदा पातु सुरत्रैरमृतैर्जलैः । रत्नद्वीपस्तु मे रक्षां करोतु स्वर्णपर्वतः ॥ ४ ॥
पातु मां नन्दनोद्यानं रक्षन्तु कल्पपादपाः । अधस्तेषां सदा पातु विचित्रा रत्नभूमिका ॥ ५ ॥
भीरन्नमन्दिरं पातु सततं पातु वेदिका ।

इति । भैरव्यामले -

रक्तवर्णं महाकायं मण्डकं प्रथमं यजेत् । तत्र कालाग्निरुद्रं च दशबाहुसमन्वितम् ॥ १ ॥
पञ्चवक्त्रं रक्तकृष्णवर्णदंष्ट्रापराङ्गकम् । तदूर्ध्वं मूलमकृतिं बन्धूकाभां वराभयाम् ॥ २ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

अधः पीठस्य रक्ताभां पाशाङ्कुशवराभयान् । हस्ताङ्गैर्दधतीं सम्यग्यजेदाधारशक्तिकाम् ॥ १ ॥
तस्या उपरि संपूज्य कूर्मः स्वर्णरुचिर्दृढः । सहस्रशिरसं तत्र शुक्रवर्णमलंकृतम् ॥ २ ॥
नीलवस्त्रं महाकायमनन्तं सम्यगर्चयेत् । पीताम्बरधरं तत्र नीलवर्णं सुभूषणम् ॥ ३ ॥
शंखचक्रगदापद्मधारिणं पौत्रिणं यजेत् । ब्रीह्यग्रशुकहस्ताङ्गां वराभयधरां शुभाम् ॥ ४ ॥
तदंष्ट्रोपरि नीलाभां धरां धीरः समर्चयेत् ।

इति । रत्नद्वीपो नगररत्नमयद्वीपः । उक्तं श्रीतन्त्रराजे— “नवरत्नमयं द्वीपं नद्यखण्डविराजितम् । पुष्पं नीलं च
वैदूर्यम्” इति विलोमेन नद्य रत्नमयानि खण्डानि मध्यान्तानि ध्येयानीत्यर्थः । तत्रैव कुरुकुल्लापटले— “पश्चिमं
पुष्परागं नु संप्राप्यावतरेत् ततः” इति उक्तत्वात् । रत्नमन्दिरं नगररत्नमयं भाषिण्यमयं वा “स्वर्णप्राकारवेष्टितं
विचित्रमण्डपम्” इति उत्तरतन्त्रवचनात् । “अमृताब्धौ माण्डवीये कल्पवृक्षवनोज्ज्वले । स्वर्णप्राकारसं-
वीते स्मरेन्माणिष्यमण्डपम्” ॥ इति देवीयामलवचनाच्च । वेदिका स्वर्णमयी । “विचित्रमण्डपं तत्र
पूजयेत् स्वर्णवेदिकम्” । इत्युत्तरतन्त्रात् । उत्तरतन्त्रे— “रत्नसिंहासनं तत्र पूजयेन्मण्डलान्वितम्” इति ।
मण्डलान्वितं तत्तत्पूजास्वरूपमण्डलसमन्वितमित्यर्थः ।

तत्पादेषु यजेत् सम्यगाग्नेयादिशिवान्तकम् । धर्मं वृषतनुं रक्तवर्णमादौ समर्चयेत् ॥ १ ॥
सिंहाकारं ततो ज्ञानं श्यामवर्णं समाहितः । भूताकारं च बैराग्यं पीतवर्णं यजेत्ततः ॥ २ ॥
कृष्णवर्णं गजाकारमैश्वर्यं साधु पूजयेत् । अग्रदेशं समारभ्य चतुर्दिक्षु समर्चयेत् ॥ ३ ॥
अधर्मादींश्च पीठस्य चित्रगात्रधिया पुनः ।

इति । वामकेश्वरतन्त्रे— “मध्ये मायां तथा विद्यां पूजयेत् साधकोत्तमः ।” उत्तरतन्त्रे—

तत्पाकारं ततोऽनन्तं पीठमध्ये समर्चयेत् । तस्य मूर्ध्नि यजेत् पद्मं सर्वलक्षणसंपुतम् ॥ १ ॥
आनन्दकन्दमभ्यर्च्य संविभालमनन्तरम् । प्रकृत्यात्मकपञ्चाशि विकारात्मककेसरान् ॥ २ ॥
तत्त्वरूपां कर्णिकां च मातृकावर्णविग्रहाम् ।

इति । लिङ्गपुराणे—

तस्य पूर्वदलं साक्षादग्निमामयमक्षरम् । लघिभा दक्षिणं चैव महिमा पश्चिमं तथा ॥ १ ॥
प्राप्तिर्ध्वोत्तरं पत्रं प्राकाम्भ्यं पावकस्य तु । ईशितं नैर्ऋतं पत्रं वशितं वायुगोचरम् ॥ २ ॥

सर्वज्ञत तथैशानं कर्णिका सोम उच्यते । सोमस्याधस्तथा सूर्यस्तस्याधः पावकः स्वयम् ॥ ३ ॥
इति । उत्तरतन्त्रे—

पत्रकोशेषु पद्मस्य सत्त्वादीन् क्रमतो यजेत् । सत्त्वपूर्वान् गुणान् सूर्येन्द्राग्नीनां मण्डलानि च ॥ १ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशाख्यानाद्यादीन् यथाक्रमम् ।

इति । संमोहनतन्त्रे—

विधिरूपः सत्त्वगुणो रजः प्रकृतिरूपकम् । तमोगुणो मोहरूपः प्रोक्तास्तेवं गुणास्त्रयः ॥ १ ॥
इति । ग्रामकेश्वरतन्त्रे—

.....ज्ञानतत्त्वात्मकं यजेत् । कालतत्त्वात्मकं चैव विद्यातत्त्वात्मकं तथा ॥ १ ॥
परतत्त्वात्मकं चैव क्रमेण परिपूजयेत् । चतुर्दिक्षु च मध्ये च ।

इति । प्रपञ्चसारे—

मध्येऽनन्तं पद्ममस्मिन् सूर्यं सोमं वह्निं तारवर्णैर्विभक्तैः ।

सत्त्वादींश्च त्रीन् गुणानात्मयुक्तान् शक्तीः किञ्चान्केषु मध्ये यजेच्च ॥ १ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

केसरेषु ततो मध्ये पूर्वादिषु यथाक्रमम् । तत्त्वमन्त्रोक्तपीठस्य नव शक्तीः प्रपूजयेत् ॥ १ ॥

पीठमन्त्रेण गन्धार्घ्यैः पीठमध्ये ततो यजेत् ।

इति । सनत्कुमारसंहितायाम्—

प्रागाद्यष्टसु पत्रेषु कर्णिकायां यजेन्मुने । चतुर्ध्यां नमस्ता युक्तैः स्तैः स्तैरेव च नामभिः ॥ १ ॥

मध्ये पुष्पाञ्जलिं दद्यात् पीठमन्त्रेण मन्त्रयित्वा ।

इति । यजेत् प्रादक्षिण्येन । “ यताः प्रदक्षिणं पूज्याः ” इति मन्त्रतन्त्रप्रकाशवचनात् । पूर्वादिष्वित्यत्र पश्चि-
मस्त्यैव पूर्वत्वम् । “ स्वराः योऽश्वं देवेशि युग्मयुग्मप्रमेदतः । दलाष्टकेषु संलेख्याः पश्चिमादिप्रदक्षिणम् ” इति
ब्रह्मसंहितायां यन्त्रे वर्णयित्वा सदर्शनात् । आचरन्तार्चनायां देवाग्ने मध्यमिधानाच्च अत्रापि तथा कल्पमात् ।
“ दक्षिणे च तथा शुकम् ” इति सहस्रपत्रवचनाच्च ॥ नारदपञ्चरात्रे, शुर्वर्चायां—“ मण्डले देवदेवस्य दक्षिणे
मण्डलोपरि । शुकन्तमर्चये ” इति । अत एव देवदेवस्योत्तरत इति पूर्वोक्तस्यापि पूजामण्डलस्योपरि
पूजा क्रेया । धर्मादिपूजायामप्येवमेव देवाग्ने कल्पितमाध्यनुसारेणैवाग्नेयादि कल्पयेत् । अत्र आधिनि भूत-
चतुषवारः । “ आवाह्य मन्त्रेण मुने ” इत्यनन्तरमावाहनेऽङ्गैः । भूताकारमिति—भूता देवयोनिः “ भूतोऽग्नी
देवयोनिः ” इति कोशात् । तत्स्वरूपं तु—“ रज्ज्वत्प्रधराः कृष्णा नखग्रंथासुवर्णिका (?) । कर्त्रीजदाङ्गदस्ताश्च
राक्षसा घोररूपिणः ॥ भूतास्तथैव क्षीमाः ” । इति भूतनामरोक्तस्वरूपा पीठशक्त्यः पीठमन्त्रास्तत्तत्कल्पे
वक्ष्यन्ते । उत्तरतन्त्रे—

पीठशक्तीर्नवाभ्यर्च्य केसरेषु च मध्यतः । वरदामवधारिण्यः पीठं पीठाणुना यजेत् ॥ १ ॥

मूलमभं समुच्चार्य पञ्चमन्तं देवनाम च । मूर्तिं च कल्पयामीति मूर्तिं मध्ये विनिक्षिपेत् ॥ २ ॥

पुनर्मूलं समुच्चार्य देवनाम च पूर्ववत् । मूर्तिं च पूजयामीति तां पुष्पेण समर्चयेत् ॥ ३ ॥

पूजामूर्तेः शिरः कुर्यात् कुसुमोपहितं सदा । पूजाकालं विना तस्मा नोपरि आमयेत् करम् ॥ ४ ॥

अथेष्टदेवताश्रीर्त्यं यजेदायतनान्यपि ।

इति । आयतनानि प्रागेष्टोक्तानि । प्रागेष्ट शिवलिङ्गप्रमाणविधिरपि प्रदर्शितः ॥

अथेष्टदेवताया पूजाङ्गत्वेन पार्थिवविधानम् । नारद उवाच

धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं परमं हितम् । तत्सर्वं कथयस्व त्वमनुप्राप्तोऽसि ते विभो ॥ १ ॥

सर्वपापक्षयकरं सर्वारिष्टनिवारणम् । सर्ववश्यकरं चैव कलौ सर्वत्र सिद्धिदम् ॥ २ ॥

ईश्वर उवाच

शृणु नारद वक्ष्यामि शिवपूजाविधानकम् । यस्यानुष्ठानमात्रेण कृतकृत्यो भवेन्नरः ॥ ३ ॥

अकृता पार्थिवं लिङ्गं योऽन्यदेवं प्रपूजयेत् । वृथा भवति सा पूजा स्नानदानादिकं वृथा ॥ ४ ॥

शुद्धां मृदं समानीय पुनः शोध्य विशेषतः । लिङ्गाकारं ततः कुर्याद्यथोक्तविधिना पुमान् ॥ ५ ॥

पूजयेत् सविधानेन पार्थिवं लिङ्गमुत्तमम् । अखण्डं कारयेद्यथादृश्यमाणैश्च नामभिः ॥ ६ ॥

मृदाहरणसंघट्टप्रतिष्ठाह्वानमेव च । स्तूपनं पूजनं चैव क्षमस्वेति विसर्जनम् ॥ ७ ॥

हरो महेश्वरश्चैव शूलपाणिः पिनाकधृक् । पशुपतिः शिवश्चैव महादेव इति क्रमात् ॥ ८ ॥

द्विखण्डं यः करोत्येवं तस्य पूजापि निष्फला । एकजम्बूफलाकारं सर्वकामप्रदं शिवम् ॥ ९ ॥

विबरं यः करोत्येवं हानिपीडाकरं भवेत् । कुर्यात् साक्षात् स्वर्गजेन भूतमन्त्रेण पूजनम् ॥ १० ॥

चतुर्दशस्वरोपेतो हकारो बिन्दुसंयुतः । शिवप्रसादजनकः शिवप्रणवसंज्ञकः ॥ ११ ॥

शर्वो भवश्च रुद्रोऽग्नौ भीम ईशानसंज्ञकः । महादेवः पशुपतिर्मूर्तिभिश्चैव पूजयेत् ॥ १२ ॥

क्षितिरापोऽनलो वायुराकाशः सोमसूर्यकौ । यजमान इति ऋष्टौ मूर्तयः परिकीर्तिताः ॥ १३ ॥

नारद उवाच

देव केन विधानेन कर्तव्यं सर्वकामदम् । यस्यानुष्ठानमात्रेण कृतकृत्यो भवेन्नरः ॥ १४ ॥

ईश्वर उवाच

शुने सर्वप्रयत्नेन पार्थिवं लिङ्गमुत्तमम् । कर्तव्यं हि नृभिर्नित्यं काममुदिरय यत्नतः ॥ १५ ॥

अखण्डं पार्थिवं लिङ्गं द्विखण्डं स्यावरं मतम् । पूर्वोक्तेन विधानेन पूज्यं लिङ्गं तु पार्थिवम् ॥ १६ ॥

संख्या पार्थिवलिङ्गानां यथाकामं निगद्यते । विद्यार्थी लिङ्गसाहस्रं धनार्थी शतपञ्चकम् ॥ १७ ॥

पुत्रार्थी सार्धसाहस्रं कान्तार्थी शतपञ्चकम् । मोक्षार्थी कोटिगुणितं भूकामस्तु सहस्रकम् ॥ १८ ॥

रूपार्थी त्रिसहस्रं च तीर्थार्थी द्विसहस्रकम् । सुहृत्कामी त्रिसाहस्रं वस्त्रार्थी च शताष्टकम् ॥ १९ ॥

मारणार्थी सप्तशतं मोहनार्थी शताष्टकम् । उच्चाटनपरश्चैव सहस्रं च यथोक्तितः ॥ २० ॥

स्तम्भनं तु सहस्रेण मारणं शतपञ्चकम् । निगटान्मुक्तिकामस्तु सहस्रं सार्धमीरितम् ॥ २१ ॥

महाराजभये पञ्चशतं चोरादिसङ्घटे । शतद्वयं तु डाकिन्वा भये पञ्चशतं तु वा ॥ २२ ॥

दारिद्र्ये पञ्चसाहस्रमयुतं सर्वकामदम् । एकं पापहरं प्रोक्तं द्विलिङ्गं चार्थसिद्धिदम् ॥ २३ ॥

त्रिलिङ्गं सर्वकामानां कारणं परमोरितम् । उत्तरोत्तरमेव स्यात् पूर्वोक्तगणनावधि ॥ २४ ॥
इति । ग्रन्थान्तरे—

लिङ्गानामयुतं कृत्वा महाराजभवं हरेत् । सहस्राणि तथा पञ्च निगडान्मुद्रये ध्रुवम् ॥ १ ॥
कारागृहादिभुक्त्यर्थमयुतं कारयेद्बुधः । डाकिन्यादिभवे सप्तसहस्रं कारयेत्ततः ॥ २ ॥
सहस्रं पञ्चपञ्चाशदपुत्रो हि प्रकारयेत् । लिङ्गानामयुतेनैव कन्यकां सततं लभेत् ॥ ३ ॥
एवं लिङ्गार्चनेनैवमतुलां श्रियमाप्नुयात् । लक्षमेकं तु लिङ्गानां वः करोति नरं भुवि ॥ ४ ॥
शिव एव भवेत् सोऽपि नात्र कार्या विचारणा । अर्चा पार्थिवलिङ्गानां कोटियज्ञफलप्रदा ॥ ५ ॥
भुक्तिदा भुक्तिदा नित्यं तत्तत्कार्यार्थदा नृणाम् । ब्रह्मस्वपरिहारार्थं सौवर्णं लिङ्गमर्चयेत् ॥ ६ ॥
लवणेन च सौभाग्यं पार्थिवं सार्वकामिकम् । अनेकगुरुसंभूतं रेतोत्थं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥
ग्रामदं तिलपिष्टोत्थं तुषोत्थं मारणे स्मृतम् । अश्वोत्थममदं प्रोक्तं गुडोत्थं प्रीतिवर्धनम् ॥ ८ ॥
गन्धोत्थं भोगदं चैव शर्करोत्थं सुखप्रदम् । यवपिष्टोद्भवं लिङ्गं वंशकामोऽर्चयेत् पुमान् ॥ ९ ॥
तण्डुलानां च पिष्टेन पुत्रबाहुल्यमाप्नुयात् । सर्वरोगविनाशाय गोमयोत्थं प्रपूजयेत् ॥ १० ॥
केशास्थिसंभवं लिङ्गं सर्वशत्रुविनाशनम् । आसुरं लवणोत्थं च सर्वलोकवशङ्करम् ॥ ११ ॥
स्तम्भने रजनीपिष्टसंभवं लिङ्गमुत्तमम् । तण्डुलोद्भवपिष्टानां लिङ्गं विद्याप्रदं स्मृतम् ॥ १२ ॥
दधिदुग्धोद्भवं लिङ्गं कीर्तिलक्ष्मीसुखप्रदम् । धान्यदं धान्यजं लिङ्गं फलोत्थं फलदं भवेत् ॥ १३ ॥
पुण्याय सर्वसौभाग्यमुक्ताधारीफलोद्भवम् । नवनीतोद्भवं लिङ्गं कीर्तिसाग्राज्यदायकम् ॥ १४ ॥
दर्वागुह्यसंभूतमपमृत्युनिवारणम् । इक्षुदण्डोद्भवं लिङ्गं स्फुटमुष्णाययेत् परम् ॥ १५ ॥
इन्द्रनीलमयं लिङ्गं बहुपोषणकामकृत् । स्फाटिकं बहुस्वामित्वफलदं मुनिभिः स्मृतम् ॥ १६ ॥
पितृणां मुक्तये पूज्यं लिङ्गं रजतसंभवम् । हेमजं सत्यलोकस्य प्राप्तये पूजयेत् पुमान् ॥ १७ ॥
पूजयेत् साम्रजं लिङ्गं पुष्टिकामो हि मानवः । कुपिकामस्तु सततं लिङ्गं पिप्पलसंभवम् ॥ १८ ॥
कीर्तिकामोऽर्चयेद्भिक्षुं सदा कांस्यसमुद्भवम् । शत्रुमारणकामस्तु लिङ्गं लोहमयं सदा ॥ १९ ॥
उवरशान्त्यै चन्दनजमर्चयेद्विधिवत् सदा । कर्पूरसंभवं लिङ्गं शान्तिकामोऽर्चयेत् सदा ॥ २० ॥
कस्तूरीसंभवं लिङ्गं गन्धकामो हि पूजयेत् । लिङ्गं गोरोचनोत्थं च रूपकामस्तु पूजयेत् ॥ २१ ॥
कान्तिकामस्तु सततं लिङ्गं कुङ्कुमकेसरम् । धेतागरुसमुद्भूतं महाबुद्धिविवर्धनम् ॥ २२ ॥
धारणाशक्तिदं लिङ्गं कुम्भागरुसमुद्भवम् । वचकर्मसंभूतं लिङ्गं प्रीतिविवर्धनम् ॥ २३ ॥
गोधूमपिष्टजं लिङ्गं गोकामो हि प्रपूजयेत् । मूत्रपिष्टमयं लिङ्गं पूजयेन्मुक्तिमाप्नुयात् ॥ २४ ॥
माषपिष्टमयं लिङ्गं नित्यामिष्टार्थसिद्धिदम् । चण्डकोद्भवपिष्टेन लिङ्गं बुद्धिविवर्धनम् ॥ २५ ॥
लिङ्गं त्रीहिमयं पूज्यं धान्यकामेन नित्यशः । यवधान्वमयं लिङ्गं सर्वादिनिवारणम् ॥ २६ ॥
यः करोति तिलैः श्वेतैस्तद्दीपे च महीयते । यः कुम्भैश्च तिलैः सम्मग्नलिङ्गं कृत्यार्चयेत् नरः ॥ २७ ॥

कामेशश्च प्रियो नित्यं भवेत् स्त्रीणां हि मानवः । शीघ्रे च मल्लिकापुष्पसंभवं लिङ्गमुत्तमम् ॥ २८ ॥
 पूजयित्वा नरो भक्त्या प्राप्नोति महतीं कृषिम् । वर्षासु पूजयेद्भक्त्या लिङ्गं कनकपुष्पजम् ॥ २९ ॥
 इह चापुष्पिके लोके सुखीभवति चात्मनः । नीलोत्पलमयं लिङ्गं कृत्वा शरदि मानवः ॥ ३० ॥
 पूजयेत् परमां सिद्धिं भक्त्या प्राप्नोति नित्यशः । हेमन्तीयैश्च कुसुमैर्लिङ्गं कृत्वा मनोरमम् ॥ ३१ ॥
 भक्त्या चाभ्यर्च्य मतिमान् शिवेन सह मोदते । शिशिरे सर्वपुष्पोत्थं लिङ्गमभ्यर्च्य मानवः ॥ ३२ ॥
 सर्वपापं विहायाशु ब्रह्मणा सह मोदते । येन केन प्रकारेण यस्य कस्यापि वस्तुनः ॥ ३३ ॥
 कृत्वा लिङ्गं समभ्यर्च्य प्राजापत्यमवाप्नुयात् । विना लिङ्गार्चनं यस्य कालो गच्छति नित्यशः ॥ ३४ ॥
 महाहानिर्भवेत्तस्य सर्वत्रास्य दुरात्मनः । कृत्वा सर्वाणि दानानि व्रतानि निविधानि च ॥ ३५ ॥
 तीर्थानि नियमा यज्ञा लिङ्गार्चाः कृताः स्मृताः । कलौ लिङ्गार्चनं श्रेष्ठं यथा लोके प्रचर्यते ॥ ३६ ॥
 ततोऽन्यथास्ति नास्तीति शास्त्राणामेव निश्चयः । भुक्तिमुक्तिप्रदं लिङ्गं विविधापञ्चिवारणम् ॥ ३७ ॥
 पूजयित्वा नरो नित्यं शिवसायुज्यमाप्नुयात् । लिङ्गानामपि सर्वेषां पार्थिवं लिङ्गमुत्तमम् ॥ ३८ ॥
 कृत्वा संपूज्य विधिवत् मर्वान्कामानवाप्नुयात् । पाषाणसंभवं लिङ्गं संपूज्य परया मुदा ॥ ३९ ॥
 इह कामानवाप्नोति सदा चानुत्तमं सुखम् । पाषाणात् स्फाटिकं श्रेष्ठं स्फाटिकात् पद्मरागजम् ॥ ४० ॥
 पद्मरागाच्च कार्श्मीरं कार्श्मीरात्पुष्परागजम् । पुष्परागादिन्द्रनीलमिन्द्रनीलाच्च गोमदम् ॥ ४१ ॥
 ततो गारुत्मतं श्रेष्ठं तस्मान्माखिक्यसंभवम् । माखिक्याद्बिडुमं श्रेष्ठं बिडुमान्मौक्तिकं परम् ॥ ४२ ॥
 मौक्तिकाद्राजतं श्रेष्ठं सौवर्णं राजतात्परम् । सौवर्णादीरकं श्रेष्ठं हीरकात् पारदं स्मृतम् ॥ ४३ ॥
 पारदाद्वाणजं श्रेष्ठं ततः श्रेष्ठं न विद्यते । नर्मदाजलमध्यस्थं वायुलिङ्गमिति स्मृतम् ॥ ४४ ॥
 सर्वतीर्थानि यज्ञाश्च साङ्गदानव्रतानि च । त्रिसन्ध्यं योगसिद्ध्यादि वायुलिङ्गे च संस्थितम् ॥ ४५ ॥
 वायासुरार्चितं लिङ्गं वायुलिङ्गं तदुच्यते । अभ्यर्च्य विधिवद्भक्त्या शिवलोके महीयते ॥ ४६ ॥
 वायुलिङ्गेन चण्डेशैर् नच निर्मान्यकल्पना । सर्वं वायुार्चितं ब्राह्मं शक्त्या भक्त्या नथान्यथा ॥ ४७ ॥
 वायुलिङ्गे स्वयंभूते चन्द्रकान्ते हृदि स्थिते । चान्द्रायणशतं ज्ञेयं शंभुनैवेद्यमवणम् ॥ ४८ ॥
 ग्राह्याग्राह्यविभागोऽयं वायुलिङ्गे विधीयते । तदपि तिलं चिह्नं ब्राह्मं प्रसादसंज्ञया ॥ ४९ ॥
 वाये च रजते रत्ने स्फाटिके हेमनिर्मिते । कार्श्मीरे चन्द्रकान्ते च लिङ्गे स्वायंभूवे तथा ॥ ५० ॥
 सदा संनिहितो देवः सत्यं सत्यं न संशयः । शिवनाभिमयं लिङ्गं नित्यं पूज्यं महात्मभिः ॥ ५१ ॥
 एतच्च सर्वलिङ्गेभ्यः शस्तं पूजाविधानकैः । उत्तमं मध्यमं नीचं त्रिविधं लिङ्गमीरितम् ॥ ५२ ॥
 चतुरङ्गुलमुच्छ्रायं रम्यं वेदिकया शिवम् । उत्तमं लिङ्गमाख्यातं मुनिभिस्तत्रकोविदैः ॥ ५३ ॥
 तदर्धं मध्यमं प्रोक्तं तस्यार्धं वाधमं स्मृतम् । एवं लिङ्गं समासाद्य श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ ५४ ॥
 पूजयित्वा लभेत् कामान्मनसा चाभिलाषितान् । शास्त्राण्यालोक्य सर्वाणि तदर्थान्परिभाष्य च ॥ ५५ ॥

पुरुषार्थप्रदं तत्त्वं निश्चितं लिङ्गपूजनम् । सर्वमूर्तौः परित्यज्य कर्मजालं विशेषतः ॥ ५६ ॥
 भक्त्या परमया विडौलिङ्गमेवं प्रपूजयेत् । लिङ्गार्चनेऽर्चितं सर्वं जगत् स्थावरजङ्गमम् ॥ ५७ ॥
 संसारार्णवमग्नानां नान्यत्तारणसाधनम् । अज्ञानतिमिरान्धानां विषयासङ्केतसाम् ॥ ५८ ॥
 श्रवो नान्योऽस्ति जगतो लिङ्गाराधनमन्तरा । ब्रह्मादयः सुराः सर्वे मुनयो यत्तराक्षसाः ॥ ५९ ॥
 गन्धर्वाश्चारणाः सिद्धा दैतेया दानवास्तथा । पूजयित्वा महाभक्त्या लिङ्गं सर्वार्थसिद्धिदम् ॥ ६० ॥
 अप्सिराल्लोभिरे नूनं सर्वान् कामान् समीहितान् । ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यो शूद्रो वाप्यनुलोमजः ॥ ६१ ॥
 पूजयेत् सततं लिङ्गं तत्तन्मन्त्रेण साधकः । द्विजानां वैदिकेनापि मार्गेशाराधनं परम् ॥ ६२ ॥
 अन्येषामपि जन्तूनां वैदिकेनापि मन्त्रतः । तन्मोक्षदीक्षितानां च तन्त्रेणापि विधानतः ॥ ६३ ॥
 स्मृतमाराधनं शम्भोर्नैव वैदिकवर्त्मना । वैदिकानां च सर्वेषां पूजा वैदिकमार्गतः ॥ ६४ ॥
 कर्तव्या नान्यमार्गेण चेत्याह भगवान्छिवः । दधीचिर्गौतमादीनां शतमंबद्धचेतसाम् ॥ ६५ ॥
 न जायतेऽन्यवर्त्मापि शर्मावैदिकवर्त्मना । यो वैदिकमनादृत्य कर्म स्मार्तमथापि वा ॥ ६६ ॥
 अन्यत् समाचरन्मर्त्यो ॥ स कर्मफलं लभेत् । तत्रापि पार्थिवं लिङ्गं सिद्धिसिद्धिप्रदं भवेत् ॥ ६७ ॥
 पार्थिवेन तु लिङ्गेन बहुसिद्धिमवाप्नुयात् । कृते रत्नमयं लिङ्गं त्रेतायां हेमसंभवम् ॥ ६८ ॥
 द्वापरे पारदं श्रेष्ठं पार्थिवं तु कलौ युगे । अष्टमूर्तिषु सर्वासु मूर्तिर्वै पार्थिवी परा ॥ ६९ ॥
 एवं पार्थिवलिङ्गे तु नित्यं संनिहितः शिवः । यथा सर्वेषु देवेषु ज्येष्ठः श्रेष्ठो महेश्वरः ॥ ७० ॥
 तथा सर्वेषु लिङ्गेषु पार्थिवं श्रेष्ठमुच्यते । यथा सर्वेषु वेदेषु प्रथमश्च महान् स्मृतः ॥ ७१ ॥
 तथैव पार्थिवं श्रेष्ठं प्रारब्धं पूज्यमेव हि । पार्थिवाराधनं पुण्यमायुर्धनविवर्धनम् ॥ ७२ ॥
 प्रसन्नं तुष्टिदं श्रीदं कार्यसाधनसिद्धिदम् । यथासर्वोपचारैश्च भक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ ७३ ॥
 पूजयेत् पार्थिवं लिङ्गं शास्त्रोक्तविधिना नरः । पञ्चसूत्रविभागं च पार्थिवं न विचारयेत् ॥ ७४ ॥
 आकारमात्रं रचयेत् सर्वसिद्धिप्रदायकम् । द्विखण्डमत्र कुर्वाणो नैव पूजाफलं लभेत् ॥ ७५ ॥
 रत्नजं हेमजं लिङ्गं पारदं स्फाटिकं तथा । पार्थिवं पिष्टजं पौष्पं मापजं तु प्रकारयेत् ॥ ७६ ॥
 अस्वण्डं तु चरं लिङ्गं द्विखण्डमचरं स्मृतम् । खण्डाखण्डविभागोऽयं चराचरतया स्मृतः ॥ ७७ ॥
 वेदिका तु महाविष्णुलिङ्गं देवो महेश्वरः । अतोऽपि स्थावरं लिङ्गं स्मृतं शेषे द्विखण्डता ॥ ७८ ॥
 वेदिका तु महादेवी गिरिजा शिववल्लभा । पिण्डिका तु महेशानो द्वयोर्योगो द्विखण्डता ॥ ७९ ॥
 द्विखण्डं स्थावरं लिङ्गं कर्तव्यं हि विधानतः । अस्वण्डं जङ्गमं प्रोक्तं शैवसिद्धान्तवेदिभिः ॥ ८० ॥
 द्विखण्डं तु चरं लिङ्गं कुर्वन्नज्ञानमोहितः । नैव सिद्धान्तवेत्तारो मुनयः शास्त्रपारगाः (?) ॥ ८१ ॥
 अस्वण्डं स्थावरं लिङ्गं द्विखण्डं चरमेव च । ये कुर्वन्ति नरा मूढा न पूजाफलमाप्नुयुः ॥ ८२ ॥
 तस्माच्छास्त्रोक्तविधिना द्विखण्डं चरसंज्ञितम् । विखण्डं स्थावरं लिङ्गं कर्तव्यं परया मूढा ॥ ८३ ॥

अखण्डे तु चरे पूजा संपूर्णफलदा स्मृता । द्विखण्डे स्थावरे पूजा संपूर्णफलदायिनी ॥ ८४ ॥
 द्विखण्डे तु चरे पूजा महाहानिः प्रजायते । अखण्डे स्थावरे पूजा न पूजाफलदायिनी ॥ ८५ ॥
 अथ वैदिकभावानां पार्थिवार्चा निगद्यते । वेदोक्तविधिना सम्यक् संपूर्णफलसिद्धये ॥ ८६ ॥
 सूत्रोक्तविधिना स्नात्वा संध्यां कृत्वा यथाविधि । अक्षयज्ञं विधायादौ ततस्तर्पणमेव च ॥ ८७ ॥
 नैमित्तं सकलं कर्म विधायानन्तरं पुमान् । पूजयेत् परया भक्त्या पार्थिवं लिङ्गमुत्तमम् ॥ ८८ ॥
 नदीतीरे तडागादौ पर्वते काननेऽपि वा । शिवालये शुचौ देशे पार्थिवार्चा विधीयते ॥ ८९ ॥
 शुद्धप्रदेशसंभूतां मृदमाहृत्य यमतः । विप्रे गौरा स्मृता शोणा बाहुजे वैश्यजातिके ॥ ९० ॥
 पीता शूद्रे तु कृष्णा स्यादथवा यत्र या भवेत् । संग्राह्या मृत्तिका लिङ्गनिर्माणार्थं प्रयमतः ॥ ९१ ॥
 आनीय शुद्धदेशे तु संस्थाप्य मृदमुत्तमाम् । संशोध्य च जलैः शुद्धैः पिण्डीकृत्य शनैः शनैः ॥ ९२ ॥
 पश्चाद्विष्णुं विधायाशु क्रमेणानेन भक्तिमान् । प्रणवादिचतुर्थ्यन्तैः पूर्वोक्तैर्नामभिः क्रमात् ॥ ९३ ॥
 कर्तव्या मत्प्रिया पूजा भक्त्या परमया मुदा । प्राणायामत्रयं कुर्यात् मूलमन्त्रेण देशिकः ॥ ९४ ॥
 भूतशुद्धिं विधायादौ विन्यसेन्मातृकामयम् । पञ्चमस्तुतयं न्यासमष्टात्रिंशत्कलारमकम् ॥ ९५ ॥

इति । अत्र दशविधमातृकान्यासकरणाशक्तौ अन्तर्मातृकाबहिर्मातृकाधीकण्ठादिमातृकाष्टात्रिंशत्कलान्यासा इति
 न्यासचतुष्टयमावश्यकम् । तथा—

अर्ध्यादिपात्राख्यासाद्य शैवे पीठे शिवं यजेत् । उपचारैः प्रयत्नेन शैवमुद्राः प्रदर्शयेत् ॥ ९६ ॥
 पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा प्राणायामत्रयं चरेत् । प्रखवं पूर्वमुद्धृत्य महाप्रासादमुद्धरेत् ॥ ९७ ॥
 चिन्तारत्नं समुद्धृत्य भुवनेशीमनन्तरम् । पञ्चाक्षरो महेशस्य मूलमन्त्रो नवाक्षरः ॥ ९८ ॥

“जो श्री लम्पू श्री नमः शिवाय” इति नवाक्षरः ।

वामदेव अपिरङ्गन्दो गायत्रं निचृदन्वितम् । पार्थिवेश्वरनामादिचिन्तामणिरितीरिता ॥ ९९ ॥
 देवता कथिता बीजं महाप्रासादसंश्लिप्तम् । शक्तिस्तु भुवनेशानी नतिः कीलकमुप्यते ॥ १०० ॥
 विनियोगः समाख्यातः पुष्पार्थचतुष्टये । चत्वारि बीजान्युच्चार्य सर्वज्ञाय हृदीरितम् ॥ १०१ ॥
 सधैव नित्यतृप्ताय शिरसे वह्निवज्रभा । वदेदनादिबोधाय शिखायै वषट्स्वध ॥ १०२ ॥
 स्वतन्त्रशक्तये प्रोक्त्वा कवचाय हुमीरितम् । अलुप्तशक्तये नेत्रत्रयाय बौधुषरेत् ॥ १०३ ॥
 अनन्तशक्तये प्रोक्त्वा अस्त्राय फट्ति क्रमात् । एवं षडङ्गं विन्यस्य ध्यायेद्देवमतन्द्रितः ॥ १०४ ॥

कर्पूरगौरं करुणावतारं संसारसारं ब्रजगेन्द्रहारम् ।

सदा रमन्तं हृदयारविन्दे भवं भवानीसहितं नमामि ॥ १०५ ॥

वन्दे महेशं सुरसिद्धसेवितं भक्तैः सदा पूजितपादपद्मम् ।

ब्रह्मेन्द्रविष्णुप्रभुलैश्च वन्दितं ध्यायेत् सदा कामदुर्घं असत्तमम् ॥ १०६ ॥

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्रावतं

रत्नाकल्पोज्ज्वलाङ्गं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रमत्तम् ।

पञ्चासीनं समन्तात् स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्ति वमानं

विश्वाद्यं विश्ववीजं निखिलभयहरं पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रम् ॥ १०७ ॥

एवं ध्यात्वा महामन्त्रं जपेन्नियतमानसः । यथाशक्ति ततः कुर्यात् प्राणायामषडङ्गकम् ॥ १०८ ॥

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् । सिद्धिर्भवतु मे देव तत्प्रमादात् सुरेश्वर ॥ १०९ ॥

इत्युच्चार्य जपं हस्ते दधे देवस्य चार्पयेत् । प्रदक्षिणमभस्कारैः परितोष्य मुहुर्मुहुः ॥ ११० ॥

प्रार्थयेत् परया भक्त्या देवदेवं जगद्गुरुम् । जय देव जगन्नाथ जय शाश्वत शङ्कर ॥ १११ ॥

जय सर्वसुराध्यक्ष जय सर्वसुरार्चित । जय सर्वगुणातीत जय सर्ववरप्रद ॥ ११२ ॥

जय नित्यनिराधार जय विश्वम्बराव्यय । जय विश्वैकबन्धेश जय नामेन्द्रभूषण ॥ ११३ ॥

जय गौरीपते शम्भो जय चन्द्रार्धशेखर । जय कोट्यर्कसंकाश जयानन्तगुणालय ॥ ११४ ॥

जय रुद्र विरूपाक्ष जयाचिन्त्य निरञ्जन । जय नाथ कृपासिन्धो जय दुःखार्तिभञ्जन ॥ ११५ ॥

जय दुस्तरसंसारसागरोत्तारण प्रभो । प्रसीद मम देवेश मंमारार्तस्य विभ्यतः ॥ ११६ ॥

सर्वपापक्षयं कृता रक्ष मां परमेश्वर । महादारिद्र्यमग्रस्य महापापहर्ताजयः ॥ ११७ ॥

महाशोकनिर्मग्नस्य महारोगांतुरस्य च । ऋणभारपरीतस्य दक्षमानस्य कर्मभिः ॥ ११८ ॥

ग्रहैः परीक्ष्यमानस्य प्रसीद मम शङ्कर । दीर्घमायुः सदारोग्यं पशोषुद्धिर्बलोल्लसतिः ॥ ११९ ॥

ममास्तु नित्यमानन्दः प्रसादात्तव शङ्कर । शत्रवः संक्षयं यान्तु प्रसीदन्तु नवग्रहाः ॥ १२० ॥

नश्यन्तु दस्यवो रौद्रे जनाः सन्तु निरार्पदः । दुर्भिक्षमारीसन्तापाः शमं यान्तु महीतले ॥ १२१ ॥

वसुसस्यसमृद्धिं च ममानन्दं सदा दिश । प्रदोषं वापि पूजान्ते प्रार्थयेद्भक्तिस्त्परः ॥ १२२ ॥

प्रसन्नोऽभीप्सितं देवो ददाति गिरिजापतिः । एवं संप्रार्थ्य तत्तज्जो वहन्नासापुटाध्वना ॥ १२३ ॥

समानीय स्वहृदये महासंहारमुद्रया । शिवलिङ्गं तु नद्यादौ संस्थाप्य विहरेत् सुखी ॥ १२४ ॥

इति । अथ प्रागुक्तपार्थिवेश्वरचिन्तामणिमन्त्रो वा जप्तव्यः, कामदुष्कामन्त्रो वा, कामदुष्कामन्त्रस्तु-

पङ्क्तयं समुच्चार्य प्रेपन्नेति पदं तथा । पारिजाताय चोच्चार्य दक्षिणायां समुदरेत् ॥ १२५ ॥

षोडशाक्षो महेशस्य मन्त्रः कामदुष्कामहृयः ।

“ओ नमः शिवाय ”प्रपञ्चपारिजानाय स्वाहा” । एतस्य न्यासध्यानादिकं प्राप्स्यन् ॥

अथ वैदिकमार्गेण पूजां वक्ष्ये शिवस्य वै । सद्योजातेति मन्त्रेण मृत्तिकाग्रहणं भवेत् ॥ १२६ ॥

शामदेवेति मन्त्रेण जलैः संशोध्य यत्नतः । अघोरेण च मन्त्रेण लिङ्गीकरणमुत्तमम् ॥ १२७ ॥

ततस्तत्पुरुषायेति वाक्यं कुर्याद्विचक्षणः । ईशान इति मन्त्रेण वेदीवाक्यं समाचरेत् ॥ १२८ ॥

पञ्चाक्षरेण मन्त्रेण उपचारैः समर्चयेत् । भवाय भवनाशाय महादेवाय धीमहि ॥ १२९ ॥

१ 'त्वयि स्थिता' क. पाठः । २ 'अक्ता' ग. पाठः । ३ 'लिखितः' ग. पाठः । ४ 'निविष्टः' ग. पाठः । ५ 'मोहा' क. पाठः ।

६ 'कोश' ग. पाठः । ७ 'भूत' ग. पाठः । ८ 'भवाः' क. पाठः । ९ 'प्रसन्न' क. पाठः । १० 'प्रसन्न' क. पाठः ।

उग्राय चोग्रनाशाय शर्वाय शशिमौलिने । एभिर्मन्त्रैश्च वा पूजा कर्तव्या शुभमिच्छता ॥ १३० ॥
 यः कृत्वा पार्थिवं लिङ्गं पूजयेच्छुभवेदिकाम् । इहैव पुत्रवाञ्छीमांस्ततो रुद्रतमाप्नुयात् ॥ १३१ ॥
 त्रिसन्ध्यं योऽर्चयेत्लिङ्गं कृत्वाभिज्ञस्तु पार्थिवम् । दर्शकादशकं वावत्तस्य पुण्यफलं मृणु ॥ १३२ ॥
 अनेनैव स्वदेहेन रुद्रतुल्यो भवेन्नरः । अथ पारदलिङ्गस्य विधानं वच्मि नारद ॥ १३३ ॥
 नित्यसंपादनाशक्तौ प्रकारान्तरमुच्यते । निष्कत्रयं हेमपत्रं रसेन्द्रं नवनिष्ककम् ॥ १३४ ॥
 अम्लेन मर्दयेद्यामं तेन लिङ्गं तु कारयेत् । दौलायत्रे सारनाले जम्बीरस्यं दिनं पचेत् ॥ १३५ ॥
 तल्लिङ्गं पूजयेन्नित्यं मुशुमैरुपचारकैः । लिङ्गकोटिमहत्स्यस्य यत्फलं सम्पन्नार्चनात् ॥ १३६ ॥
 तत्फलात् कोटिगुणितं रसलिङ्गार्चनाद्वयेत् । ब्रह्महत्यामहत्साणि गोहत्यानिघृतानि च ॥ १३७ ॥
 तत्क्षणाद्विलयं यान्ति रसलिङ्गस्य दर्शनात् । स्पर्शनात् प्राप्यते मुक्तिरिति सत्यं शिवोदितम् ॥ १३८ ॥
 वाङ्मायाश्रीअधारेण मन्त्रराजेन चार्चयेत् । अष्टादशभुजं शुभ्रं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥ १३९ ॥
 भेतारूढं नीलकण्ठं रसलिङ्गं विचिन्तयेत् । तस्योत्सङ्गे महादेवीमेकवक्त्रां चतुर्भुजाम् ॥ १४० ॥
 अक्षमालाकुशौ दक्षे वामे पाशाभये शुभे । दधतीं तप्तहेमामां पीतवस्त्रां विभावयेत् ॥ १४१ ॥
 वाङ्मायाश्रीकामराजशक्तिबीजरसाकुशा । नमो द्वादशार्धेषां जयाविद्या रसाकुशी ॥ १४२ ॥
 अनया पूजयेद्देवीं गन्धपुष्पाक्षतादिभिः । नन्दिभृङ्गिमहाकालान् कुमारान्सर्वदिक्कृमात् ॥ १४३ ॥
 पूजयेन्नाममर्चस्तु प्रणवादिनमोन्तकैः । सर्वान् कामानवामोति पुत्रवान् धनवान् भवेत् ॥ १४४ ॥
 पराप्रासाददीक्षा च पारदेश्वरपूजनम् । महिम्नःस्तुतिपाठश्च नाल्पस्य तपसः फलम् ॥ १४५ ॥
 पराप्रासादमन्त्रेण रसलिङ्गं समर्चयेत् । पयसासाभ्यन्तरेणैव सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ॥ १४६ ॥

इति । हयशीर्षपञ्चरात्रे-

आदिमूर्तिर्वासुदेवः संकर्षणमथासृजत् । प्रद्युम्नं चानिरुद्धं च स्वयमेवासृजत्प्रभुः ॥ १ ॥

इति । तथा—

चतुर्भूतिः परः प्रोक्त एकैको भिद्यते त्रिधा । केशवादिप्रभेदेन मूर्तिर्द्वादशकं स्मृतम् ॥ १ ॥
 पङ्कजं दक्षिणे दद्यात् पाञ्चजन्यं तथोपरि । वामोपरि गदा यस्य चक्रं चाधो व्यवस्थितम् ॥ २ ॥
 आदिमूर्तेस्तु भेदोऽयं केशवेति प्रकीर्त्यते । अधरोत्तरभावेन कृतमेतत्तु यत्र वै ॥ ३ ॥
 नारायणाख्या सा मूर्तिः स्थापिता भुक्तिमुक्तिदा । सम्पाधः पङ्कजं यस्य पाञ्चजन्यं तथोपरि ॥ ४ ॥
 दक्षिणोर्ध्वे गदा यस्य चक्रं चाधो व्यवस्थितम् । आदिमूर्तेस्तु भेदोऽयं माधवेति प्रकीर्तितः ॥ ५ ॥
 दक्षिणाधः स्थितं चक्रं गदा यस्योपरि स्थिता । वामोर्ध्वे संस्थितं पद्मं शंसं चाधो व्यवस्थितम् ॥ ६ ॥
 संकर्षणस्य भेदोऽयं गोविन्देति प्रकीर्तितः । दक्षिणोपरि पद्मं तु गदा चाधो व्यवस्थिता ॥ ७ ॥
 वामोर्ध्वे पाञ्चजन्यं च चक्रं चाधो व्यवस्थितम् । संकर्षणस्य भेदोऽयं विष्णुरित्यभिधीयते ॥ ८ ॥

दक्षिणोपरि शंखं च चक्रं चाधः प्रदर्श्यते । वामोर्ध्वे पङ्कजं यस्य गदा चाधो व्यवस्थिता ॥ ९ ॥
 मधुसूदननामायं भेदः संकर्षणस्य । दक्षिणोर्ध्वे गदा यस्य पङ्कजं चाप्यधः स्थितम् ॥ १० ॥
 वामोर्ध्वे संस्थितं चक्रमधः शंखः प्रदर्श्यते । ब्रह्माण्डगं वामपादं दक्षिणं शेषपृष्ठगम् ॥ ११ ॥
 वलिवन्धनसंसक्तं वामनं चाप्यधः स्थितम् । वामोर्ध्वे कौमुदी यस्य पुण्डरीकमधः स्थितम् ॥ १२ ॥
 दक्षिणोर्ध्वे सहस्रारं पाञ्चजन्यमधः स्थितम् । सप्ततालप्रमाणेन वामनं कारयेत्सदा ॥ १३ ॥
 ऊर्ध्वं दक्षिणतश्चक्रमधः पद्मं व्यवस्थितम् । वामोर्ध्वे कौमुदी यस्य पाञ्चजन्यमधः स्थितम् ॥ १४ ॥
 पद्मा पद्मकरा वामपादौ यस्य व्यवस्थिता । स्थितौ बाष्पुपविष्टौ वा सानुरागो विलासवान् ॥ १५ ॥
 प्रयुञ्जस्य तु भेदोऽयं श्रीधरेति प्रकीर्त्यते । दक्षिणोर्ध्वे महाचक्रं कौमुदी तदधः स्थिता ॥ १६ ॥
 वामोर्ध्वे नलिनं यस्य त्रयः शंखो विराजते । हृषीकेश इति ज्ञेयः स्थापितः सर्वकामदः ॥ १७ ॥
 दक्षिणोर्ध्वे पुण्डरीकं पाञ्चजन्यमधस्तथा । वामोर्ध्वे संस्थितं चक्रं कौमुदी तदधः स्थिता ॥ १८ ॥
 पद्मनाभेति सा मूर्तिः स्थापिता मोक्षदायिनी । दक्षिणोर्ध्वे पाञ्चजन्यमधस्तात् तु कुशेशयम् ॥ १९ ॥
 सव्योर्ध्वे कौमुदी यस्य हेतिराजमधः स्थितम् । अनिरुद्धस्य भेदोऽयं दामोदर इति स्थितः ॥ २० ॥
 एतेषां तु स्त्रियः कार्याः पद्मवीणाधराः शुभाः ।

इति । सिद्धार्थसंहितायां तु चतुर्विंशतिमूर्तयः उक्ताः—

वासुदेवो गदाशंखचक्रपद्मधरो मतः । पद्मं शंखं तथा चक्रं गदां वहति केशवः ॥ १ ॥
 शंखं चक्रं गदापद्मं धत्ते नारायणः सदा । गदां चक्रं तथा शंखं पद्मं वहति माधवः ॥ २ ॥
 चक्रं पद्मं तथा शंखं गदां च पुरुषोत्तमः । पद्मं कौमोदकीं शंखं चक्रं धत्ते क्षोभोजः ॥ ३ ॥
 संकर्षणो गदाशंखपद्मचक्रधरः स्मृतः । चक्रं गदां पद्मशंखां गोविन्दो धरते भुजैः ॥ ४ ॥
 गदां पद्मं तथा शंखं चक्रं विष्णुर्विभर्ति यः । चक्रं शंखं तथा पद्मं गदां च मधुसूदनः ॥ ५ ॥
 गदां सरोजं चक्रं च शंखं धत्तेऽष्ट्युतः सदा । शंखं कौमोदकीं चक्रमुपेन्द्रः पद्ममुद्वहेत् ॥ ६ ॥
 चक्रशंखगदापद्मधरः प्रयुञ्ज उच्यते । पद्मं कौमोदकीं चक्रं शंखं धत्ते त्रिविक्रमः ॥ ७ ॥
 शंखं चक्रं गदां पद्मं वामनो वहते सदा । पद्मं चक्रं गदां शंखं श्रीधरो वहते भुजैः ॥ ८ ॥
 चक्रं पद्मं गदां शंखं नरसिंहो विभर्ति यः । पद्मं सुदर्शनं शंखं गदां धत्ते जनार्दनः ॥ ९ ॥
 अनिरुद्धश्चक्रगदाशंखपद्मलसद्भुजः । हृषीकेशो गदां चक्रं पद्मं शंखं च धारयन् ॥ १० ॥
 पद्मनाभो वहेच्छंखं पद्मं चक्रं गदां तथा । पद्मं चक्रं गदां शंखं धत्ते दामोदरः सदा ॥ ११ ॥
 शंखं चक्रं सरोजं च गदां वहति यो हरिः । शंखं कौमोदकीं पद्मं चक्रं कुण्डो विभर्ति यः ॥ १२ ॥
 एताश्च मूर्तयो ज्ञेया दक्षिणाधःकरक्रमात् ।

इति । एवमेता विष्णुमूर्तयः शिथिलिङ्गं वा शूद्रैः पूजिता ब्राह्मणादिभिर्न पूज्या न नमस्याश्च इत्याहुः । बृहन्नारदीये धर्ममगीरथसंवादे धर्मवाक्यानि—

प्रायश्चित्तविहीनानि पापानि शृणु भूपते । सर्वपापानि यान्यत्र तानि त्वं सर्वभूपते ॥ १ ॥
 समस्तपापतुल्यानि महानरकदानि च । यः शूद्रेणार्चितं लिङ्गं विष्णुं वा ग्रन्थमेद्विजः ॥ २ ॥
 न तस्य निष्कृतिर्हन्त प्रायश्चित्तशतैरपि । नमेद्यः शूद्रसंस्पृष्टलिङ्गं वा हरिमेव वा ॥ ३ ॥
 स सर्वयातनाभोगी यावदाचन्द्रतारकम् । पाखण्डपूजितं लिङ्गं नत्वा पाखण्डतां व्रजेत् ॥ ४ ॥
 सर्ववेदविदो वापि सर्वशास्त्रविदोऽपि वा । आभीरपूजितं लिङ्गं नत्वा नरकमश्नुते ॥ ५ ॥
 योपिद्भिः पूजितं लिङ्गं विष्णुं वापि नमेतु यः । स कोटिकुलसंयुक्त आकल्पं रौरवं व्रजेत् ॥ ६ ॥
 यदा प्रतिष्ठितं लिङ्गं मन्त्रविद्भिर्व्याविधि । तदा प्रभृति शूद्रश्च योपितो वा न संस्पृशेत् ॥ ७ ॥
 स्त्रीणामनुपनीतानां शूद्राणां च नरेश्वर । स्थापने नाधिकारोऽस्ति विष्णोर्वा शङ्करस्य च ॥ ८ ॥
 अर्चितं राजशार्दूल स्वप्ने वापि न पूजयेत् । यः शूद्रमस्मृतं लिङ्गं विष्णुं वापि नमेद्विजः ॥ ९ ॥
 ह्रैवात्यन्तदुःखानि पश्यत्यामुष्मिके किमु । शूद्रो वानुपनीतो वा स्त्रियो वा पतितोऽपि वा ॥ १० ॥
 केशवं शङ्करं वापि स्पृष्ट्वा नरकमश्नुते । बौद्धालयं विशेषस्तु महापद्यपि च द्विजः ॥ ११ ॥
 न तस्य निष्कृतिर्दृष्टा प्रायश्चित्तशतैरपि । बौद्धाः पाखण्डिनः प्रोक्ता यतो वेदविनिन्दकाः ॥ १२ ॥
 तस्माद्विजस्तामेवेत यदि देवेषु भक्तिमान् । यस्तु संतप्तशंखारिलिङ्गाङ्किततनुं नरः ॥ १३ ॥
 संभाष्य रौरवं याति यावदिन्द्राश्चतुर्दश । चक्राङ्किततनुर्यत्र न तत्र दिवसं वसेत् ॥ १४ ॥
 यदि तिष्ठेन्महापापो सहस्रत्रयसहस्रं भवेत् । गङ्गास्नानरतो वापि अश्वमेधरतोऽपि वा ॥ १५ ॥
 चक्राङ्किततनुं वृष्ट्वा पश्येत्सूर्यं जपकरः । जपेत्स पौरुषं सूक्तमन्यथा रौरवं व्रजेत् ॥ १६ ॥
 लिङ्गाङ्किततनुं वृष्ट्वा पश्येत्सूर्यं नरेश्वर । जपेच्च शतरुद्रियमन्यथा रौरवं व्रजेत् ॥ १७ ॥
 ब्राह्मणस्य तनुर्ज्ञेया सर्वदेवसमाश्रया । सा चेत् संतापिता राजन् किं वक्ष्यामि तदेनसः ॥ १८ ॥
 चक्राङ्किततनुर्वापि राजंस्त्रिङ्गाङ्कितोऽपि वा । नाधिकारी परिह्वेयः श्रौतस्मार्तेषु कर्मसु ॥ १९ ॥

इति । अथ शालग्रामलक्षणानि स्कान्दे—

स्निग्धा कृष्णा पाण्डुरा च पीता नीला तथैव च । रक्ता रुक्ता च वक्रा च महास्थूलार्प्यलाञ्छिता ॥ १ ॥
 कपिला कर्बुरा भस्मा बहुचक्रैकचक्रिका । वृहन्मुखी वृहच्चक्रा लग्नचक्राथवा पुनः ॥ २ ॥
 भग्नचक्राथवा काचिद्भग्नचक्राप्यधोमुखी ।

इति । अथैतासां वर्णादिभेदेन गुणदोषौ तत्रैव—

स्निग्धा सिद्धिकरी मन्त्रे कृष्णा कीर्तिं ददाति च । पाण्डुरा पापदमनी पीता पुत्रफलप्रदा ॥ १ ॥
 नीला संदिशते लक्ष्मीं रक्ता राज्यप्रदायिनी । रुक्ता चोद्देगदा नित्यं वक्रा दारिद्र्यदायिनी ॥ २ ॥
 स्थूला निहन्ति चैवायुर्निष्फला तु अलाञ्छिता । कपिला कर्बुरा भस्मा बहुचक्रैकचक्रिका ॥ ३ ॥
 वृहन्मुखी वृहच्चक्रा लग्नचक्राथवा पुनः । भग्नचक्राथवा वा स्याद्भग्नचक्राप्यधोमुखी ॥ ४ ॥
 पूजयेद्वा प्रमादेन दुःखमेव लभेत सः ।

इति । अग्निपुराणे-

तथा व्यालमुखी भया विषमा बद्धचक्रिका । विकारावर्तनाभिश्च नारसिंही तथैव च ॥ १ ॥
कपिला च भ्रमावर्ता रेखावर्ता च या शिला । दुःखदा सा तु विज्ञेया सुखदा न कदाचन ॥ २ ॥
स्निग्धा श्यामा तथा शुक्रा पीता वा समचक्रिका । घोषीमूर्तिरनन्ताख्या गम्भीरा संपुटा तथा ॥ ३ ॥
सूक्ष्मा मूर्तिश्च सुमुखी पूजिता सिद्धिदायिका । धात्रीफलप्रमाणा या करेणोभयसंपुटा ॥ ४ ॥
पूजनीया प्रयत्नेन भक्त्या तां तु प्रपूजयेत् । पूजिते फलमाप्नोति इह लोके परत्र वै ॥ ५ ॥

इति । दोषाद्यैते सकामार्चनविषयाः । अत उक्तं धीभगवत्ता स्कान्दे-

स्निग्धतं स्फुटितं भयं सालग्रामे न दोषभाक् । इष्टा तु यस्य वा मूर्तिः स तां यत्नेन पूजयेत् ॥ १ ॥
चक्रं वा केवलं तत्र पद्मेन सह संयुतम् । केवला वनमाला वा हरिर्लक्ष्म्या सह स्थिता ॥ २ ॥
मुख्याः स्निग्धादयस्त्वत्र मुख्या रक्तादयो मताः । मुख्याभावे त्वमुख्या हि पूज्या इत्युच्यते परैः ॥ ३ ॥

इति । अथैतासामेव लक्षणविशेषेण संज्ञाविशेषो ब्राह्मे धीभगवद्ब्रह्मसंवादे-

निवसामि सदा ब्रह्मन् सालग्रामाख्यवेरमनि । तत्र च मुख्यचक्राद्भेदे नामानि मे शृणु ॥ १ ॥
द्वारदेशे समे चक्रे वृश्यते नान्तरायके । वासुदेवः स विज्ञेयः शुक्राभश्चातिशोभनः ॥ २ ॥
प्रद्युम्नः सूक्ष्मचक्रस्तु पीतदीप्तिस्तथैव च । सुषिरं क्षिद्रबहुलं दीर्घाकारं तु तद्भवेत् ॥ ३ ॥
अनिरुद्धस्तु नीलामो वर्तुलश्चातिशोभनः । रेखाद्वयं तु तद्द्वारि पृष्ठं पद्मेन लाञ्छितम् ॥ ४ ॥
सौभाग्यं केशवो दद्यात् चतुष्कोणो भवेत्तु यः । स्वामं नारायणं विद्याभामिचक्रं तथोपरि ॥ ५ ॥
दीर्घरेखासमोपेतं दक्षिणे सुषिरं पृष्ठं । ऊर्ध्वे मुखं विजानीयाद्वारे च हरिरूपिणम् ॥ ६ ॥
कामदं मोक्षदं चैव क्षयदं च विशेषतः । परमेष्ठी च शुक्राभः पद्मचक्रसमन्वितः ॥ ७ ॥
विन्वाकृतिस्तथा पृष्ठे सुषिरं वापि पुष्कलम् । कृष्णवर्णस्तथा विष्णुः स्थूले चक्रे सुशोभने ॥ ८ ॥
द्वारोपरि तथा रेखा वृश्यते मध्यदेशतः । कपिलो नारसिंहस्तु पृष्ठचक्रः सुशोभनः ॥ ९ ॥
ब्रह्मचार्यधिकारी स्यात् पूजनं नान्यथा भवेत् । ब्रह्मचर्येण पूज्योऽसावन्यथा विघ्नदो भवेत् ॥ १० ॥

इति । कविच-

कपिलोऽधस्त्रिबिन्दुः स्यात् कपिलः पञ्चबिन्दुकः । ब्रह्मचर्येण पूज्यः स्वादन्यथा सर्वविघ्नदः ॥ १ ॥
स्थूलं चक्रद्वयं मध्ये गुडलाक्षासवर्णकम् । द्वारोपरि तथा रेखा पूजा कार्या सुशोभना ॥ २ ॥
स्फुटितं विषमं चक्रं नारसिंहं तु कपिलम् । संपूज्य मुक्तिमाप्नोति संग्रामे विजयी भवेत् ॥ ३ ॥

इति । पद्मपुराणे, कार्तिकमाहात्म्ये-

यस्व दीर्घं मुखं पूर्वं कथितैर्लक्ष्यैर्युतम् । केसराकारिका रेखा नारसिंहो मतः स तु ॥ १ ॥

इति । ब्राह्मे-

वराहं शक्तिस्त्रिनेत्रं च चक्रे च विषमे स्मृते । इन्द्रनीलनिभं स्थूलं विरेखालाञ्छितस्थलम् ॥ १ ॥

‘योगवत्’ क. पाठः ।

इति । पादौ च-

वराहाकृतिराभुग्रश्चक्रेखास्त्रलङ्कृतः । वाराह इति संगोक्तः ,

इति । प्राप्ते-

दीर्घा काञ्चनवर्णाभा बिन्दुत्रयविभूषिता । मत्स्याख्या सा शिला ज्ञेया भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ १ ॥

कूर्मस्तथोन्नतः पृष्ठे वर्तुलः परिपूरितः । हरितं वर्णमाधत्ते कांस्तुभेन च चिह्नितः ॥ २ ॥

कूर्माकारा च चक्राङ्गा शिला कूर्मः प्रकीर्तितः ।

इति । प्राप्ते-

हयग्रीवोऽङ्कुशाकारो रेखाः पञ्च भवन्ति हि । बहुबिन्दुसमाकीर्णो दृश्यते नीलरूपकः ॥ १ ॥

इति । पादौ-

हयग्रीवा यथा लम्बरेखा वा या शिल्पा भवेत् । तथा सौम्यो हयग्रीवः पूजितो ज्ञानदो भवेत् ॥ १ ॥

अश्वाकृति मुखं यस्य साक्षमालाशिरस्तथा । पद्माकृतिर्भवेद्वापि हयग्रीवस्त्वसौ मतः ॥ २ ॥

वैकुण्ठं नीलवर्णाभं चक्रमेकं तथा ध्वजा । द्वारोपरि तथा रेखा पूजा कार्या सुशोभना ॥ ३ ॥

श्रीधरस्तु तथा देवभिहितो वनमालया । कदम्बकुसुमाकारो रेखापञ्चकभूषितः ॥ ४ ॥

वर्तुलश्चातिचिह्नश्च वामनः परिकीर्तितः । अतसीकुसुमप्रख्यो बिन्दुना परिशोभितः ॥ ५ ॥

इति । अन्यत्र च-

वामनाख्यो भवेद्देवो ह्रस्वो यः स्यान्महाद्युतिः । वामपार्श्वे गदाचक्रे रेखे चैव तु दक्षिणे ॥ १ ॥

इति । पादौ-

चक्राकारेण पङ्क्तिः सा यत्र रेखामयी भवेत् । स सुदर्शन इत्येवं ख्यातः पूजाफलप्रदः ॥ १ ॥

दामोदरस्तथा स्थूलो मध्ये चक्रं प्रतिष्ठितम् । दूर्वाभं द्वारि संकीर्णं पीता रेखा तथैव च ॥ २ ॥

उपर्यधश्च चक्रे द्वे नातिदीर्घं मुखे विलम्बम् । मध्ये च रेखा लम्बिका सा च दामोदरः स्मृतः ॥ ३ ॥

इति । अन्यत्र च-

स्थूलो दामोदरो ज्ञेयः सूक्ष्मरन्ध्रो भवेत्तु यः । चक्रे च मध्यदेशस्थे पूजितः सुमुखः सदा ॥ १ ॥

नानावर्णो ह्यनन्ताख्यो नागभोगेन चिह्नितः । अनेकचक्रसंभिन्नः सर्वकामफलप्रदः ॥ २ ॥

अनेकचक्रो बहुभिधिरैरप्युपलक्षितः । अनन्तः स तु निज्ञेयः सर्वपूजाफलप्रदः ॥ ३ ॥

विदिक्षु दिक्षु सर्वासु वस्योर्ध्वे दृश्यते मुखम् । पुरुषोत्तमः विज्ञेयो भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ ४ ॥

दृश्यते शिखरे लिङ्गं शालग्रामसमुद्भवम् । तस्य योगीश्वरो नाम ब्रह्महत्यां व्यपोहति ॥ ५ ॥

आ (रख्यं ? राध्यं) पद्मनाभाख्यं पङ्कजचक्रसंयुतम् । तुलस्या पूजयेजित्यं दरिद्रस्त्वीश्वरो भवेत् ॥ ६ ॥

चन्द्राकृति हिरण्याख्यं रश्मिजालं निनिर्दिशेत् । सुवर्णरेखाबहुलं स्फटिकद्युतिशोभितम् ॥ ७ ॥

इति । पादौ-

वज्रकीटोज्जवा रेखाः पंक्तिभूताश्च यत्र वै । सालग्रामशिला या सा विष्णुपञ्जरसंज्ञिता ॥ १ ॥
 नागवत् कुण्डलीभूतरेखापंक्तिः स शेषकः । वज्राकारे तु पंक्ती द्वे मध्ये लम्बा च रेखिका ॥ २ ॥
 गरुडः स तु विज्ञेयश्चतुश्चक्रो जनार्दनः । चतुश्चक्रः सूक्ष्मद्वारि वनमालाङ्कितोदरः ॥ ३ ॥
 लक्ष्मीनारायणः श्रीमान् भुक्तिभुक्तिफलप्रदः । अर्धचन्द्राकृतिर्देवो हृषीकेश उदाहृतः ॥ ४ ॥
 तमभ्यर्च्य लभेत् स्वर्गं विषयांश्च समीहितान् । वामपार्श्वे समे चक्रे कृष्णवर्णः सविन्दुकः ॥ ५ ॥
 लक्ष्मीनृसिंहो विख्यातो भुक्तिभुक्तिफलप्रदः । त्रिविक्रमस्तथा देवः श्यामवर्णो महाद्युतिः ॥ ६ ॥
 वामपार्श्वे तथा चक्रे रेखा चैव तु दक्षिणे । प्रदक्षिणावर्तकृतवनमालाविभूषितः ॥ ७ ॥
 या शिला कृष्णसंज्ञा सा धनधान्यसमृद्धिदा । चतस्रो यस्य दूरयन्ते रेखाः पार्श्वे समीपगाः ॥ ८ ॥
 द्वे चक्रे मध्यदेशे तु सा शिला तु चतुर्भुजा ।

इति । तथा—

एतद्वक्ष्यत्युक्तास्तु सालग्रामशिलाः शुभाः । याश्च तास्वपि सूक्ष्माः स्युस्ताः प्रशस्तवराः स्मृताः ॥ १ ॥

इति । तथा च श्रीमगवद्भक्तसंवादे तत्रैव—

यथा यथा शिला सूक्ष्मा महत्पुण्यं तथा तथा । तस्मात्तां पूजयेदित्यं धर्मकामार्थसिद्धये ॥ १ ॥

तत्राप्यामलकीतुल्या सूक्ष्मा चातीव या भवेत् । तस्यामेव सदा ब्रह्मन् भिया सह वसाम्यहम् ॥ २ ॥

इति । अथ सालग्रामशिलायां हरिपूजामाहात्म्यं पाद्ये माध्याहात्म्ये—

यः पूजयेद्दरिं चक्रे शालग्रामशिलोज्ज्वले । राजस्यसहस्रेण तेनेष्टं प्रतिवासरम् ॥ १ ॥

यदामनन्ति वेदान्ता ब्रह्म निर्गुणमच्युतम् । तत्रसादो भवेन्नृणां शालग्रामशिलार्चनात् ॥ २ ॥

महाकाष्ठस्थितो बहिर्भध्यमानः प्रकाशते । अपि पापसमाचाराः कर्मण्यनधिकारिणः ॥ ३ ॥

शालग्रामार्चका वैरया नैव यान्ति यमालयम् । न तथा रमते लक्ष्म्या न तथा स्वपुरे हरिः ॥ ४ ॥

शालग्रामशिलाचक्रे यथा स रमते सदा । अग्निहोत्रं हुतं तेन दत्ता पृथ्वी ससागरा ॥ ५ ॥

येनार्चितो हरिश्चक्रे शालग्रामशिलोज्ज्वले । कामक्रोधमदलोभैर्व्याप्तो योऽत्र नराधमः ॥ ६ ॥

सोऽपि याति हरेर्लोकं शालग्रामशिलार्चनात् । वः पूजयति गोविन्दं शालग्रामे सदा नरः ॥ ७ ॥

आभूतसंलभं यावन्न स प्रच्यवते दिवः । विना तीर्थैर्विना दानैर्विना यज्ञैर्विना मत्तैः ॥ ८ ॥

शक्तिं यान्ति नरा वैश्य शालग्रामशिलार्चनात् । नरकं गर्भवासं च न तिर्यक्कृमियोनिकम् ॥ ९ ॥

न याति वैश्य पापोऽपि शालग्रामेऽच्युतार्चकः । दीक्षाविधानमन्त्रज्ञश्चक्रे यो बलिमाहरेत् ॥ १० ॥

स याति वैष्णवं धाम सत्यं सत्यं मयोदितम् । नैवेद्यं विविधैः पुष्पैर्धूपदीपविलेपनैः ॥ ११ ॥

गीतवादित्रस्तोत्राद्यैः शालग्रामशिलार्चनम् । कुरुते मानवो यस्तु कलौ भक्तिपरायणः ॥ १२ ॥

कल्पकोटिसहस्राणि रमते संनिधौ हरः । लिङ्गैस्तु कोटिभिर्वृष्टैर्यत्फलं पूजितैश्च तैः ॥ १३ ॥

शालग्रामशिलायास्तु एकेनापीह तत्फलम् । शालग्रामशिलारूपी यत्र तिष्ठति केशवः ॥ १४ ॥

तत्र देवासुरा यक्षा भुवनानि चतुर्दश । सालग्रामशिलायां तु यः श्राद्धं कुरुते नरः ॥ १५ ॥
 पितरस्तत्र तिष्ठन्ति तृप्ताः कल्पशतं दिवि । सालग्रामसमीपे तु क्रोशमात्रं समन्ततः ॥ १६ ॥
 कीटकोऽपि मृतो याति चकुरणं किमु मानुषः । सालग्रामशिलाचक्रं यो दद्याद्दानमुत्तमम् ॥ १७ ॥
 भूचक्रं तेन दत्तं स्यात् सशलवनकाननम् ।

इति । स्काम्दे-शिवस्कन्दसंवादः ।

सालग्रामशिलायां तु त्रैलोक्यं सचराचरम् । मया सह महासेन लीनं तिष्ठति सर्वदा ॥ १ ॥
 दृष्टा प्रणामिता येन स्थापिता पूजिता तथा । पुण्यकोटिसमं पुण्यं गवां कोटिफलं लभेत् ॥ २ ॥
 कामासक्रोऽपि यो नित्यं भक्तिभावविवर्जितः । सालग्रामशिलां पुत्र संपूज्यवान्पुतो भवेत् ॥ ३ ॥
 सालग्रामशिलाधि (म्हे ? म्वं) हत्याकोटिविनाशनम् । स्मृतं संकीर्तितं ध्यातं पूजितं च नमस्कृतम् ॥ ४ ॥
 सालग्रामशिलां दृष्ट्वा यान्ति पापान्यनेकशः । सिंहं दृष्ट्वा यथा यान्ति बने मृगगणा भयात् ॥ ५ ॥
 मनः करोति मनुजः सालग्रामशिलार्चने । पापानि विलयं यान्ति तमः सूर्योदये यथा ॥ ६ ॥
 कामासक्रोऽथवा क्रुद्धः सालग्रामशिलार्चनम् । भक्त्या वा यदि वा भक्त्या कृत्वा मुक्तिमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥
 वैवस्वतभयं नास्ति तथा मरणजन्मनोः । यः कथां कुरुते विष्णोः सालग्रामशिलाग्रतः ॥ ८ ॥
 गीतैर्वाद्यैस्तथा स्तोत्रैः सालग्रामशिलार्चनम् । कुरुते मानवो यस्तु कलौ भक्तिपरायणः ॥ ९ ॥
 कल्पकोटिसहस्राणि रमते विष्णुसमन्नि । सालग्रामे नमस्कारो भावेनापि नरैः कृतः ॥ १० ॥
 भयं नैव करिष्यन्ति मज्जका ये नरा भुवि । मज्जकियलदर्पिष्ठा मत्प्रभुं न नमन्ति ये ॥ ११ ॥
 वासुदेवं न ते ज्ञेया मज्जकाः पापिनो हि ते । सालग्रामशिलायां तु सदा पुत्र वसाम्यहम् ॥ १२ ॥
 दत्तं देवेन तुष्टेन स्वस्थानं नाम भक्तिः । पञ्चकोटिसहस्रैस्तु पूजिते भयि यत्फलम् ॥ १३ ॥
 तत्फलं कोटिगुणितं सालग्रामशिलार्चने । पूजितोऽहं न तैर्मर्त्यैर्नमितोऽहं न तैर्नरैः ॥ १४ ॥
 न कृतं मर्त्यलोके यैः सालग्रामशिलार्चनम् । सालग्रामशिलाग्रे तु यः करोति ममार्चनम् ॥ १५ ॥
 तेनार्चितोऽहं सततं युगानामेकसप्ततिः । किमर्चितैर्लिङ्गशतैर्विष्णुभक्तिविवर्जितैः ॥ १६ ॥
 सालग्रामशिलाविम्बं नार्चितं यदि पुत्रक । अनर्हं मम नेवेद्यं पत्रं पुष्पं फलं जलम् ॥ १७ ॥
 सालग्रामशिलालयं सर्वं याति पवित्रताम् । यो हि मोहधरो भूता वैष्णवं लिङ्गमुत्तमम् ॥ १८ ॥
 द्वेष्टि वै याति नरकं यावदिन्द्राश्चतुर्दश । सकृदभ्यर्चिते विष्णौ सालग्रामसमुद्भवे ॥ १९ ॥
 मुक्तिं प्रयान्ति मनुजा नूनं सांख्येन वर्जिताः । यस्मिन्नेः कोटिभिर्दृष्टैर्यत्फलं पूजितैस्तु तैः ॥ २० ॥
 सालग्रामशिलायां तु एकेनापीह तद्भवेत् । तस्माद्भक्त्या च मज्जकैः प्रीत्यर्थं मम पुत्रक ॥ २१ ॥
 कर्तव्यं सततं भक्त्या सालग्रामशिलार्चनम् । सालग्रामशिलारूपी यत्र तिष्ठति केशवः ॥ २२ ॥
 तत्र देवासुरा यक्षा भुवनानि चतुर्दश । सालग्रामशिलाग्रे तु सकृत्पिण्डेन तर्पिताः ॥ २३ ॥
 वसन्ति पितरस्तस्य न संख्या तत्र विद्यते । प्रमाद्यमस्ति सर्वस्य सुकृतस्य हि पुत्रक ॥ २४ ॥

फलं प्रमाणहीनं तु सालग्रामशिलार्चने । यो ददति शिलां विष्णोः सालग्रामसमुद्भवाम् ॥ २५ ॥
 विप्राय विष्णुमन्त्राय तेनेष्टं बहुभिर्मखैः । मानुष्ये दुर्लभे लोके सालग्रामशिला नरैः ॥ २६ ॥
 प्राप्यते न विना पुण्यैः कलिकाले विशेषतः । स धन्यः पुरुषो लोके सफलं तस्य जीवितम् ॥ २७ ॥
 सालग्रामशिला शुद्धा गृहे यस्य च पूजिता । संनियम्येन्द्रियग्रामं सालग्रामशिलार्चनम् ॥ २८ ॥
 यः कुर्यान्मानवो भक्त्या स याति परमं पदम् । भक्त्या वा यदि वाभक्त्या यः करोति स पुण्यभाक् ॥ २९ ॥
 द्वेपेणापि च लोभेन दम्भेन कपटेन वा । सालग्रामोद्भवं देवं दृष्ट्वा पापात् प्रमुच्यते ॥ ३० ॥
 अशुचिर्वा दुराचारः सत्यशौचविवर्जितः । सालग्रामशिलां स्पृष्ट्वा सद्य एव शुचिर्भवेत् ॥ ३१ ॥
 तिलप्रस्थशतं भक्त्या यो ददाति दिने दिने । तत्फलं स समाप्नोति सालग्रामशिलार्चने ॥ ३२ ॥
 पत्रं पुष्पं फलं मूलं तोयं दूर्वाक्षताः सुत । जायते मेख्या तुल्यं सालग्रामशिलार्पितम् ॥ ३३ ॥
 विधिहीनोऽपि यः कुर्यात् क्रियामभिवर्जितः । चक्रपूजामवाप्नोति सम्यक् शास्त्रोदितं फलम् ॥ ३४ ॥
 इति । तत्रैवान्यत्र-

स्कन्धे कृता तु योऽध्वानं बहते शैलनायकम् । तेनोदं तु भवेत् सर्वं त्रैलोक्यं सच्चराचरम् ॥ १ ॥
 ब्रह्महत्यादिकं पापं यत्किञ्चित् कुरुते नरः । तत्सर्वं निर्दहत्याशु सालग्रामशिलार्चनम् ॥ २ ॥
 न पूजनं न मन्त्राश्च न जपो न च भावना । न स्तुतिर्नोपस्कराश्च सालग्रामशिलार्चने ॥ ३ ॥
 सालग्रामशिला यत्र तत्तीर्थं योजनत्रयम् । तत्र दानं च होमश्च सर्वं कोटिगुणं भवेत् ॥ ४ ॥
 सालग्रामशिलायां तु यः भ्रातृं कुरुते नरः । पितरस्तस्य तिष्ठन्ति तृप्ताः कल्पशतं दिवि ॥ ५ ॥
 सालग्रामसमीपे तु क्रौशमात्रं समन्ततः । कीटकोऽपि मृतो याति वैकुण्ठभवनं नरः ॥ ६ ॥
 सालग्रामशिलाचक्रं यो दद्याद्दानमुत्तमम् । भूचक्रं तेन दत्तं स्यात् सशैलवनकाननम् ॥ ७ ॥

इति । गरुडपुराणे-

तिष्ठन्ति नित्यं पितरो मनुष्यास्तीर्याग्निगङ्गानवपुष्कराणि ।

यद्वाभ्यमेधासपि पुण्यशैलाश्चक्राङ्किता यस्य वसन्ति गेहे ॥ १ ॥

इति । पात्रे-

सालग्रामशिलायां तु वैनरैः पूजितो हरिः । संशोध्य तेषां पापानि मुक्तये बुद्धिदा भवेत् ॥ १ ॥
 कार्तिके मथुरायां तु सारूप्यं वृश्यते हरिः । सालग्रामशिलायां वै पितृनुहिरय पूजितः ॥ २ ॥
 कृष्णः समुद्वरेचस्य पितृनेतान् सलोकताम् ।

इति । गृह्यसूत्रे-

सालग्रामशिलारूपी यत्र तिष्ठति केशवः । न बाधन्तेऽसुरास्तत्र भूतवेतालकादयः ॥ १ ॥

सालग्रामशिला यत्र तत्तीर्थं तत्तपोवनम् । शतं वा पूजितं भक्त्या तदा स्वादधिकं फलम् ॥ २ ॥

इति । अथ तासां बाहुल्ये फलविशेषः पात्रे-

सालग्रामा युगाः पूज्या युगेषु द्वित्वं नहि । अयुग्मा नैव पूज्यन्ते अयुग्मेणैक एव हि ॥ ३ ॥
 शिला द्वादश भो वैश्य सालग्रामसमुद्भवाः । विधिवत् पूजिता येन तस्य पुण्यं वदामि ते ॥ ४ ॥
 कोटिद्वादशलङ्कैस्तु पूजितैः स्वर्णपङ्कजैः । यत् स्याद् द्वादशकल्पैस्तु दिनेनैकेन तद्भवेत् ॥ ५ ॥
 यः पुनः पूजयेद्भक्त्या सालग्रामशिलाशतम् । तत्फलं नैव शक्नोऽहं वक्तुं कल्पशतैरपि ॥ ६ ॥

इत्याद्यास्तां विस्तरः । अत्र केचित् सालग्रामे विष्णोर्नावाहनं कार्यमिति वदन्ति, तत्र प्रमाणं चिन्त्यं वस्तु-
 तस्तु स्कन्दपुराणादिदर्शनादावाहनमवश्यं कार्यमिति प्रतीयते । यथा स्कन्दपुराणे-

विप्रः पूर्वं निजे देहे स्मृत्युक्तेन न्यसेद्बुधः । ततस्तु प्रतिमायां च सालग्रामे विशेषतः ॥ १ ॥

क्रमेण च ततः पश्चात् कुर्यादावाहनादिकम् । आवाहयेच्च पुरतो ध्यानसेव्यं द्विजोत्तमः ॥ २ ॥

इति । अत एवावाहनाद्युद्भासनान्तमभिधायोक्तं बौधायनेन-"सालग्रामे प्रतिमास्वप्नावप्यावाहनादिविसर्जन" मिति
 त्रैलोक्यसंमोहनतन्त्रे-"सालग्राम" इत्युपक्रम्य विसर्जनान्ता पूजोक्ता । अत्र-"सालग्रामशिलायां तु प्रतिष्ठां नैव
 कारयेत्" इति प्रतिष्ठामात्रनिषेधादावाहनमावश्यकं विष्णोरन्यदेवतानां स्वाधिकारमिति । "आषाह्यार्चादिषु
 स्थाप्य न्यस्ताङ्गं मां प्रपूजयेत्" ॥ इति भागवतेऽपि भगवता स्वयमभिधानात् । आदिपदेन मन्त्रादयो गृह्यन्ते ।
 तथा मेरुतन्त्रेऽपि सालग्रामशिलालक्षणे-

विष्णोर्भेदा इमे प्रोक्ता अत्रैवावाहयेद्भरिम् । विसर्जयेत् तु पूजान्ते प्रतिष्ठां नात्र कारयेत् ॥ १ ॥

इति । आषाहनस्यरूपमुक्तं सिद्धान्तशेखरे-

स्वत एव प्रपूर्णस्य तत्त्वसेवार्चनादिषु । सादरं संमुखीभावस्तदावाहनमिष्यते ॥ १ ॥

इति । तत्पर्यायमाह शारदानिलके-

मूलमन्त्रं समुच्चार्य सुपुष्पावर्त्मना सुधीः । आनीय तेजः स्वस्थानाच्चासिकारन्ध्रनिर्गतम् ॥ १ ॥

करस्थमातृकाम्भोजे चैतन्यं पुष्पसंचये । संयोज्य ब्रह्मरन्ध्रेण मूर्तावावाहयेत् सुधीः ॥ २ ॥

इति । सुपुष्पावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रेण दक्षिणनासारन्ध्रनिर्गतमिति । गरुडपुराणे-"आगच्छेति प्रयोगेण मूलमन्त्रेण
 गृह्यते" । आषाहनं प्रकर्तव्यमिति । नृसिंहपुराणे-"आगच्छ नरसिंहे" ति । तस्मात्स्तरे-

आवाहनं स्थापनं च संनिधापनमेव च । संनिरोधनमित्युक्तं संमुखीकरणं ततः ॥ १ ॥

अथावगुण्ठनं प्रोक्तं सकलीकरणं ततः । अमृतीकरणं चैव परमीकरणं तथा ॥ २ ॥

विधाय स्वस्वमुद्राभिः प्राणस्थापनमाचरेत् ।

इति । सकलीकरणस्वरूपं च सिद्धान्तशेखरे-

अविभिन्नस्वभावानां यदभिन्नप्रयोजनम् । अज्ञानामङ्गिना सार्धं सकलीकरणं लिदम् ॥ १ ॥

इति । श्रीकुलार्णवे-

पीठे देवं प्रतिष्ठाप्य सकलीकृत्य मन्त्रवित् । मूलमन्त्रेण दीपित्वा मालिन्यार्घ्योदकेन च ॥ १ ॥

त्रिवारं प्रोक्षयेद्विद्वान् देवशुद्धिरियं प्रिये । पञ्चशुद्धिं विधावेत्थं पञ्चायजनमारभेत् ॥ २ ॥

सा पूजा सफला देवि चान्यथा निष्फला भवेत् ।

इति । तथा-

वाग्भवं वदयुग्मान्ते वाग्वादिनि च वाग्भवम् । कामराजं ततः क्रिन्ने क्रेदिनि क्रेदयेति च ॥ १ ॥

महात्तोभं कुरुयुगं कामराजमतः परम् । तर्तीयं मोक्षशब्दान्ते कुरुयुगं वदन्ततः ॥ २ ॥

स्यात् प्रासादपराम्बान्ते सप्तत्रिंशद्विरक्षरैः । दीपिनीमनुरित्युक्तः सर्वासिद्धिकरः प्रिये ॥ ३ ॥

इति । अकारात् कुरुयुग्मान्ते तर्तीयं तदनु पराप्रासादबीजमित्यर्थः । सप्तत्रिंशदक्षर इत्युक्तेः । वाग्भवकाम-
राजतर्तोया यालाविधाया एव, सा त्वग्रे वक्ष्यते । पराप्रासादबीजं तु पुरस्तान्प्रयोगे अस्यैव मन्त्रस्यान्ते द्र-
ष्टव्यम् । तथा-

सकलीकृत्य तत्प्राणांस्तदीयानीन्द्रियाणि च । प्रतिष्ठाप्यार्चयेद् देवमन्यथा निष्फलं भवेत् ॥ १ ॥

इति । अत्र केचित्—“अस्मिन्प्राणप्रतिष्ठां तु प्रतिमापूजनादृते । न कश्चित् बुधः कुर्यात्कृत्वा मृत्युमवाप्नुयात्” ॥
इत्युत्तरतश्च यच्चमात्राण्यप्रतिष्ठा न कार्येत्याहुः । तन्न तस्य वचनस्यावाहनादिगहितस्य स्थण्डिलायः पूजनवि-
षयत्वात् । अत एवोक्तं तत्रैव—“प्रतिमापूजनादृते” इति । प्रतिमा मूर्तिस्तस्यां मन्त्रमय्यामपि तथाग्यात्,
अन्यथा कथं सकलीकरणमिति । उत्तरतश्चे—“मुद्रां प्रदर्श्य विधिवदुपचारान्प्रकल्पयेत्” ॥ मुद्रास्तत्तत्कल्पो-
पतास्तासुचोप वक्ष्यन्ते । कुलभूलावतारे-

मुद्रं स्वरूपलाभाख्यां देहद्वारेण वात्मनः । या ह्यर्पयन्त्यथमेन मुद्रास्ताः परिकीर्तिताः ॥ १ ॥

मोचयन्ति ग्रहादिभ्यो पापौघं द्रावयन्ति च । मोचनं द्रावणं यस्मान्मुद्रा शास्त्रेषु वर्णिता ॥ २ ॥

इति मुद्राशब्दनिरुक्तिः । प्रपञ्चसारे-

आसने स्वागते चार्घ्ये पाद्ये साचमनीयके । मधुपर्काचमस्नानवसनाभरणान्यपि ॥ १ ॥

सुगन्धसुमनोधूपदीपनैवेद्यचन्दनम् । प्रयोजयेदर्चनायामुपचारांस्तु षोडश ॥ २ ॥

अर्घ्यपाद्ये साचमने मधुपर्काचमान्यपि । गन्धादयो निवेद्यान्ता उपचारा दश क्रमात् ॥ ३ ॥

गन्धादयो निवेद्यान्ता पूजा पञ्चोपचारिका । सपर्यास्त्रिविधाः प्रोक्तास्तासामेकतया श्रयेत् ॥ ४ ॥

इति । अत्र पञ्चोपचारपूजापक्षे अर्घ्यादिस्थापनं नास्ति प्रयोजनाभावात् । भैरवीतन्त्रे—“एकैकस्यां ततो
मन्त्री प्रणम्य तु निवेदयेत्” । तन्निवेदनप्रकारमाह नारदपञ्चरात्रे-

मणवान्ते त्रिधा कृता प्राणं व्योमविभूषितम् । इदमिदमिदं पश्चात्पदं दद्यात्पडक्षरम् ॥ १ ॥

गृहाण च ततः स्वाहा मन्त्रः पञ्चदशाक्षरः । योज्यः सर्वोपचारेषु पाद्यादिषु सदैव हि ॥ २ ॥

इति । प्राणं हकारः । व्योम बिन्दुः । अत्र तृतीयहकारोपरिस्थिताबिन्दोरिकारेण सह सन्धिः कार्यस्तदा तु
भवति । उत्तरतश्चे-

मूलेनैवासनं दद्यात् तेन स्वागतमीरयेत् । ततोऽर्घ्यं मूर्ध्नि दद्याच्च स्वाहामन्त्रेण मन्त्रविद् ॥ १ ॥

पादाब्जे देवतायास्तु हृदा पाद्यं प्रकल्पयेत् । दद्यादाचमनं चक्रे देवतायाः सुधाणुना ॥ २ ॥

सुधामन्त्रेण दद्याच्च मधुपर्कं मुस्ताम्बुजे ।

इति । अत्रार्घ्याचमनीयमधुपर्कमुख्येष्वपि शृङ्गेरैर्मन्त्रमेव स्वाहादिस्थाने प्रयोक्तव्यं प्रागुक्तमुक्तेः । अथा-
त्र—“वैदिको मिश्रितो वापि विप्रादीनां विधीयते । तान्त्रिको विप्रभक्तस्य शृङ्गस्यापि प्रकीर्तितः ॥” इति

पद्मपुराणवचनाद्वाङ्मनस्तत्रियवैश्वेर्गणेशादिष्वदेवतानां तत्तद्वैदिकमन्त्रेण प्रथमं पूजां कृत्वा ततस्तत्तत्तान्त्रिक-
मन्त्रेण पूजा कार्या । केवलतान्त्रिकयजनस्य शब्दविषयत्वादुक्तवचनात् ।

कदाचिदपि न त्याज्यो वेदमार्गो द्विजः सदा । वेदच्युतानां विप्रत्वं देवत्वं चापि दुर्लभम् ॥ १ ॥

वेदः कर्तुं तु नो शक्यस्तच्चाणि तु युगे युगे । कन्मपं संभवैर्विपर्ययाभ्या कीर्तिताः सदा ॥ २ ॥

कलिना प्रेरिता विप्रस्तत्तन्वपथगामिनः । कामलोभादिभिर्ग्रस्ता ब्राह्मणेन विदारिताः ॥ ३ ॥

म्लेच्छास्ते ते भविष्यन्ति क्षीणपुण्याश्च रौगवे । पतिष्यन्तीति विज्ञाय न वै वैदिकमुत्सृजेत् ॥ ४ ॥

इति । तत्र वैदिकमन्त्रास्तु—“ गणानां न्वा ” इति गणपतेः । “ गौरीमिमाय ” इति भुवनेश्वर्यादिगौरीभेदानाम् ।
“ यद्वाक् ” इति भारत्याः । श्रीसूक्तं लक्ष्म्याः । “ जानवेदसे सुनवाम ” इति दुर्गायाः । विष्णोः पुरुष-
सूक्तम् । ग्नेः “ आकृष्णेन ” इति । शिवस्य “ नमः शम्भवे ” इति “ त्र्यम्बकं यजामहे ” इति वा ।
गणानां त्वेति मृत्समदो गणपतिर्जगती । गौरीमिमायेति जगती दीर्घतमाः । आकृष्णेनेति हिरण्यस्तूपः
सचिता त्रिष्टुप् ॥ अथोपचाराः, तत्रादावास्तमानि—

देवस्य वामभागे तु दधान्मूलेन चासनम् । पौष्पं दारुमयं वासं चार्मकौशेयतैजसम् ॥ १ ॥

पङ्क्तिमासनं प्रोक्तम् ।

इति । उत्तरतन्त्रे—

पौष्पं पुष्पादिरचितं कुशस्रज्जादिसंयुतम् । अतिप्रीतिकरं देव्या ममाप्यन्यस्य भैरव ॥ १ ॥

यज्ञदारुसमुद्भूतमासनं चाग्रणं शुभम् । अन्यदारुभवं चापि दद्यादासनमुत्तमम् ॥ २ ॥

सकीटकक्षीरयुतं दारुमारविचर्जितम् । चैत्यश्मशानसंभूतं वर्जयित्वा विभीतकम् ॥ ३ ॥

इति । चैत्यो ग्रामप्रसिद्धिहेतुभूतो महान् वृक्षः । दारुमयासने विशेषमाह रुद्रयामले—

शाण्डिल्यभद्रसारस्य चासनं हस्तमात्रकम् । सप्ताङ्गुलोच्छ्रितं दद्याद्विष्टरं वा विचक्षणः ॥ १ ॥

शाण्डिल्यो विल्वः । “ विल्वे शाण्डिल्यशैलूनी मालूरर्भीफलावपि ” इत्यमरः ॥ भद्रसारश्चन्दनः । “ भद्रसारो
मलयजो भद्रभीश्चन्दनोऽस्त्रिया ” मित्यमरः ॥ विष्टरो दर्भमुष्टिः । सप्तविंशतिदर्भाणां वेत्यग्रे ग्रन्थिभूषितम् ।
विष्टरं सर्वयज्ञेषु लक्षणं परिकीर्तितम् ॥ इति । यद्वा विष्टरशब्दस्त्वासनमात्रवाची “ विष्टरे विष्टरे दर्भमुष्टौ
पीठाद्यमासन ” मिति हि कोशः । उत्तरतन्त्रे—

कोशजं बान्कलं शाणवस्त्रमेतद्द्वयं स्मृतम् । रोमजं कम्बलं चैव वादरं च चतुष्टयम् ॥ १ ॥

वास्येषु कम्बलं श्रेष्ठमासनं देवतुष्टये ।

वास्यमासनचतुष्टयमित्यर्थः । वादरं कार्पासम् । “ कार्पासं वादरं च त ” इति विश्वप्रकाशकोशात् च । तथा—

सिंहध्याघ्रतरक्ष्णां ज्ञागस्य महिषस्य च । गजानां च तुरङ्गाणां कृष्णसारस्य चर्मणः ॥ १ ॥

राक्षसं रोमजं श्रेष्ठं दारवं चन्दनोद्भवम् ।

राक्षसं रक्तकुनामा मृगः काश्मीरदेशे प्रसिद्धः तद्रोमजं “ पामरी ” इति लोके प्रसिद्धा कम्बलविशेषः । तथा—

यच्चासनं कुशमयं तदासनमनुत्तमम् । योगपीठस्य सदृशमासनं कौशमुच्यते ॥ १ ॥

इति । तथा—

सर्वेषां तैजसानां चाप्यासनं श्रेष्ठमुच्यते । वर्जयित्वा लोहमयं कांस्यं सीसकमेव च ॥ १ ॥

इति । अतः परमर्घ्यदानं, तच्च देवस्य शिरोर्हणायैव शिरसि देयम् । नचैवं पित्रर्घ्येणाव्याप्तिर्विप्रकरे दानादिति वाच्यं, तस्य पितृणां शिरोर्हणायैव तत्र दानादिति सोमशंभुः—

आगताय तथार्चायां स्नातुमासनगाय च । पूजितागन्तुकामाय दद्यादर्घ्यं विचक्षणः ॥ १ ॥

आगते स्नानकाले च नैवेद्योपक्रमे तथा । पाद्यस्यापि समुद्दिष्टः समयस्त्रिविधो बुधैः ॥ २ ॥

पाद्ये च मधुपर्के च स्नाने वस्त्रोपवीतयोः । भोजने चाचमं दयात् ।

इति । तूर्णायामे—

सुगन्धतैलैरभ्यर्च्य सुगन्धामलकादिभिः । उद्धर्तनं विधायाथ तर्पयित्वाथ वारिणा ॥ १ ॥

गन्धोदकैश्च मूलेन यथाशक्त्याभिषेचयेत् । महाभिषेकं सर्वत्र शंखेनैव प्रकल्पयेत् ॥ २ ॥

सर्वमन्त्रे प्रशस्तोऽब्जः शिवधर्याचमं विना ।

इति । अज्जः शंखः । अगस्त्यः—

स्नानं पुरुषसूक्तेन शुद्धशंखोदकेन च । क्षीरदध्याभ्यमधुभिः स्वर्णदेन च पृथक् पृथक् ॥ १ ॥

नारिकेलोदकेनापि तथा तालफलाम्बुना । गन्धद्रव्यैश्च मधुभिस्तथा गन्धोदकेन च ॥ २ ॥

ऐश्वर्योदकेनापि सकर्पूरादिगन्धिना । कदलीपनसाम्रोत्थजलेनापि सुगन्धिना ॥ ३ ॥

शतं सहस्रमयुतं शक्त्या वाप्यभिषेचयेत् । शंखं संपूज्य तेनैव सपुष्पेण रघूत्तम ॥ ४ ॥

सकृष्णागुरुधूपेन धूपयेदन्तरान्तरम् । ततः शुद्धजलेनैव स्नापयेत् तमनन्यधीः ॥ ५ ॥

इति । अत्र शिवस्य शंखेन स्नानं निषिद्धं, पुराणे तु शंखेन स्नानं प्रशस्तं भूयते । स्कान्दे—

सुप्रतिष्ठितशंखस्यैतीर्थैः पञ्चामृतैरपि । अभिषिच्य महादेवं कद्रुघ्नैः समाहितः ॥ १ ॥

इति । यामले—

पीतं कौशेयवसनं विष्णुग्रीत्यै प्रकीर्तितम् । रक्तं शक्त्यर्कनिम्नानां शिवस्य च सितं प्रिये ॥ १ ॥

मलहीनं तथाछिद्रं सौमं कार्पासमेव च ।

इति । मन्त्रतन्त्रप्रकाशे—

तैलादिदूषिताद्रोगः सञ्छिद्राद् वाच्यता भवेत् । जीर्णाद् दरिद्रता कर्तुर्मलिनात् कान्तिहीनता ॥ १ ॥

इति । कालिकापुराणे—

निर्देशं मलिनं जीर्णं छिन्नं गात्रावलम्बितम् । परकीयं चास्तुदष्टं सूचीविद्धं तथासितम् ॥ १ ॥

उपकेशमर्धातं च श्लेष्ममूत्रादिदूषितम् । प्रदाने देवताभ्यश्च दैवे पित्र्ये च कर्मणि ॥ २ ॥

वर्जयेत् स्तोपयोग्यं च यज्ञादावुपयोजने ।

इति । उत्तरतन्त्रे—

यज्ञोपवीतं दत्त्वाथ भूपत्न्यानि समर्पयेत् । तानि नानाविधानि स्युर्मुकुटादिप्रभेदतः ॥ १ ॥

स्त्रीपुंसप्रभेदतश्चापि विज्ञेयानि विचक्षयैः ।

इति । योगिनीतन्त्रे—

गन्धः पुष्पं तथा धूपो दीपो नैवेद्यमेव च । यस्य यद्दीयते वस्त्रमलंकारादिकाञ्चनम् ॥ १ ॥
 तेषां देवतमुच्चार्य कृत्वा प्रोक्षणपूजने । उत्सृज्य मूलमन्त्रेण प्रतिनाम्ना निवेदयेत् ॥ २ ॥
 वरुणस्य तु वीजेन तेषां प्रोक्षणमाचरेत् । अन्नस्य देवता लक्ष्मीरथवापि प्रजापतिः ॥ ३ ॥
 सुवर्णं चाग्निदेवस्य रजनं चन्द्रदेवतम् । हेरकं वारुणं ज्ञेयं रसानां पृथिवी तथा ॥ ४ ॥
 जलस्य वरुणो देवः पेयानां वरुणस्तथा । कुसरस्य रमा देवी परमाश्वस्य चैव हि ॥ ५ ॥
 घृतप्रदीपके विष्णुस्तैलयोगे वनस्पतिः । गान्धर्वश्च तथा धूपो ह्यश्व्यं चैवाग्निदेवतम् ॥ ६ ॥
 मधु वै वारुणं ज्ञेयं दधि क्षीरं च वैष्णवम् । वानस्पत्यं तथा पुष्पं वैष्णवो गन्ध ईरितः ॥ ७ ॥
 मालायाश्च तथा दुर्गा सर्वं वा विष्णुदेवतम् ।

इति । अत्र पूजन एव देवतोच्चारः “तेषां देवतमुच्चार्य पूजयेच्च विचक्षणः” इति स्वयम्भविधानात् । उत्सर्गस्तु मूलमन्त्रेण “तथोत्सर्गनिवेदने” इति स्वयम्भविधानात् । कालिकापुराणे—

चूर्णांकुतो वा घृष्टो वा दाहाकर्षित एव च । रसः संमर्दजो वापि प्राणयज्ञोद्भव एव च ॥ १ ॥
 गन्धः पञ्चविधः प्रोक्तो देवानां प्रीतिकारकः । गन्धचूर्णं गन्धपत्रचूर्णं सुमनसस्तथा ॥ २ ॥
 प्रशस्तगन्धपुष्पानां पत्रचूर्णानि यानि च । तानि गन्धाङ्ग्यानि स्युरचूर्णजः प्रथमः स्मृतः ॥ ३ ॥
 घृष्टो मलयजो गन्धः सकलश्च नमेरुणा । अगुरुभृतिश्चैव यस्य पङ्कः प्रणीयते ॥ ४ ॥
 घृष्टेन घृष्टो गन्धोऽयं द्वितीयः परिकीर्तितः ।

इति । शारदातिलके—

गन्धश्चन्दनकर्पूरकालागुरुभिरीरितः । देवदार्चनरुक्मससारसारात् तु चन्दनात् ॥ १ ॥
 मियादीनां च यो दग्ध्वा गृह्यते दारुजो रसः । स दाहाकर्षितो गन्धस्तृतीयः परिकीर्तितः ॥ २ ॥
 सुगन्धकरबीराद्यं सुगन्धललिता तथा । सुगन्धात्परमो योऽसौ निष्पीड्य परिगृह्यते ॥ ३ ॥
 स संमर्दोद्भवो गन्धः संमर्दज इतीष्यते । मृगनाभिसङ्गृह्यतस्तत्कोशोद्भव एव च ॥ ४ ॥
 गन्धः प्राणयज्ञजो ज्ञेयो मोददः स्वर्गवासिनाम् ।

इति । मन्त्रतन्त्रप्रकाशे—

पुष्पं पञ्चविधं प्रोक्तं मुनिभिर्नारदादिभिः । परापरोत्तमं चैव मध्यमं च तथाधमम् ॥ १ ॥
 सौवर्णं परमित्युक्तमपरं चित्रवस्त्रजम् । वृक्षगुन्मलतापुष्पमुत्तमं परिकीर्तितम् ॥ २ ॥

अधमं पत्रतोयादि मध्यमं तु फलात्मकम् । उत्सृष्टं न क्रियायोग्यं सदा योग्यं परापरे ॥ ३ ॥

इति । एषु यदुत्सृष्टं देवेभ्यो दत्तं तत्पुनः क्रियायोग्यं न भवतीत्यर्थः । परापरे इति—परं सौवर्णम्, अपरं धातुं, ते चानुत्सृष्टे चेत्सदा योग्ये भवेतां, देवतोपरि सदा धार्ये इत्यर्थः । तयोरेकतरमप्युत्सृष्टं यदि भवति तदा तत्पुनः क्रियायोग्यं देवपूजायोग्यं न भवतीत्यर्थः ॥ शानार्कवे—

पुष्पैः पर्युषितैर्देवि नार्घयेत् स्वर्गजैरपि । निर्मान्धभूतैः कुसुमैरुत्सृष्टैः परमेश्वरि ॥ १ ॥

इति । निर्मान्धभूतैरुत्सृष्टैर्देवैरिति यावत् । अथोत्सृष्टैः पूजावशिष्टैः । उत्तमपुष्पाण्युत्तरतन्त्रे—

शुक्रा कृष्णा च तुलसी शुक्रं रक्तं च पङ्कजम् । केतकीयुगलं जातीद्वयं द्वन्द्वहयारिजम् ॥ १ ॥
 पुष्पाणां दशकं ह्येतद् मशस्तं परिकीर्तितम् । रक्त्नीलोत्पले शस्ते मल्लिकाकुमुदं तथा ॥ २ ॥
 कुन्दं कङ्कारकं चैव मन्दारं तगरं पुनः । अर्जुनं किंशुकं रक्तं मन्दारं नागचम्पकम् ॥ ३ ॥
 अशोकं विन्वपुष्पाणि पाटला नवमल्लिका । चम्पकं कर्णिकारं च पारिजाततरुद्रवम् ॥ ४ ॥
 शतवर्गोद्भवं पुष्पं कोरएटकुसुमानि च । इत्यादीनि सुपुष्पाणि गन्धवन्ति लसन्ति च ॥ ५ ॥
 तत्तन्मन्त्रविधानेषु विहितानि समर्पयेत् । स्नानानि चाम्बुगान्येव शीर्णानि रुमागतानि च ॥ ६ ॥
 यानि पर्युषितानि स्युः किमिभिर्मन्त्रितानि च । कोरकाणि च दुष्टानि समाघातानि नार्पयेत् ॥ ७ ॥

इति । मन्त्रतन्त्रप्रकाशे-

पत्रेषु तुलसी श्रेष्ठा विन्वं दामनकं शुभम् । मरुतो देवकङ्कारि विष्णुकान्ता तथैव च ॥ १ ॥
 अपामार्गोऽथ गान्धारी पत्री सुरभिसंक्षिता । नागवल्लीदलं दुर्वा कुशपुष्पं तथा मतम् ॥ २ ॥
 पत्रं चागस्त्यवृक्षस्य पुष्पं धात्रीफलं तथा ।

इति । ज्ञानमालायाम्-

नाक्षतैरर्चयेद्विष्णुं न तुलस्या गङ्गाधिपम् । न दुर्वाया यजेद् दुर्गां विन्वपत्रैर्दिवाकरम् ॥ १ ॥
 देवीनामर्कमन्दारावादित्ये तगरं तथा । गणेशाय च सूर्याय रक्तपुष्पमतिप्रियम् ॥ २ ॥
 शिवे कुन्दं मन्दन्ती च पूर्ये नन्धुकैतके । जपां रक्तां त्रिसन्ध्ये द्वे सिन्दूरं कुटफानि च ॥ ३ ॥
 मालतीं घुस्र्यां रक्तहयारिं बर्बरीं त्यजेत् । उन्नगन्धमगन्धं च केशकिम्यादिदूषितम् ॥ ४ ॥
 अशुद्धपात्रपाययङ्गवासोभिः कुत्सिततात्मभिः । आनीतं नार्पयेच्छम्भोः प्रमादादपि दोषकृत् ॥ ५ ॥
 फलिकाभिस्तथा नेज्यं विना पङ्कजचम्पकैः । शुष्कैर्न पूजयेच्छम्भुं पत्रैः पुष्पैः फलैरपि ॥ ६ ॥
 स्नात्वानीतैः पर्युषितैर्याचितैः कृष्णवर्णकैः । स्वयं विकाशितैः पुष्पैः स्वयं च पतितैर्ध्रुवि ॥ ७ ॥
 वर्जयेद् बृहतीपुष्पं काञ्चनारं कुरएटकम् । सर्वपुष्पैः सदा पूजा विहिताविहितैरपि ॥ ८ ॥
 कर्तव्या सर्वदेवानां भक्तिरेवात्र कारकम् ।

इति । अत्र ज्ञात्वानीतैर्मध्याह्नकानोत्तरमाहृत्यानीतिरित्यर्थः । प्रातस्त्यानादिप्रातःकालीनपूजान्तं प्रथमप्रहरकृत्य-
 मुक्त्वा “ततः पुष्पफलादीनामुत्थायार्चनमाचरे” इति द्वितीयप्रहरकृत्यत्वेन नारदपञ्चरात्रे पुष्पाहरणस्योक्त-
 त्वात् । तथा—

पत्रं वा यदि वा पुष्पं फलं नेष्टमधोमुखम् । दुःखदं तत्समारूपातं यथोत्पन्नं तथार्पणम् ॥ १ ॥
 धिप्रपूजासु सर्वासु न विरुद्धस्य दूषणम् । अधोमुखार्पणं नेष्टं पुष्पाञ्जलिविधौ न तत् ॥ २ ॥
 लक्षपूजासु सर्वासु पुष्पमेकैकमर्पयेत् । समुदायेन चेत्युजा लक्षपूजार्पणं न तत् ॥ ३ ॥
 न पर्युषितदोषोऽस्ति जलजोत्पलचम्पके । तुलस्पगस्त्यचकुले विन्वे गङ्गाजले तथा ॥ ४ ॥

इति । अत्र केचिदुत्पलपद्मदर्शनात् जलजपदेन कमलमात्रं ग्राह्यमिति वदन्ति । तत्र “तुलस्यां विन्वपत्रे च जलजे
 पु च सर्वशः । न पर्युषितदोषोऽस्ति मालाकारगृहेषु च” ॥ इति भविष्यपुराणवचनात् ॥ उत्तरतन्त्रे—

परारोपितवृक्षेभ्यः पुष्पाद्यानीय चार्चयेत् । अविज्ञाय च तैर्यस्तु निष्फलं तस्य पूजनम् ॥ १ ॥

इति । हानमालायाम्—

फलेष्वामलकं श्रेष्ठं वादरं तिलिन्दीफलम् । दाडिमं मातुलिङ्गं च जम्बीरं पनसोद्भवम् ॥ १ ॥

कदलीचूतसंभूतं श्रेष्ठं जम्बूफलं तथा । यजेदेतैः सदा विष्णुं पत्रैः पुष्पैः फलैरपि ॥ २ ॥

इति । विष्णुभिर्न्युपलक्षणम्

दिवसे दिवसोत्पुल्लैः पुष्पैः पूजा तथा निशि । पुष्पाभावे प्रवालैर्वा कारयेच्चूतकोरकैः ॥ १ ॥

इति ॥ अतः परमावरणपूजा । तत्र पुष्पोपचारान्ते उत्तरतन्त्रे—

मन्त्रसंपुटितैर्वर्णैर्मातृकायाः सविन्दुकैः । क्रमेण गन्धपुष्पाद्यैर्देवस्याङ्गे समर्चयेत् ॥ १ ॥

लयाङ्गमर्चयेद् देहे देवस्य मनुवित्तमः ।

इति । ज्ञानार्णवेऽपि—“लयाङ्गमर्चयेद् देहे न्यासस्थानेषु मन्त्रवित्” इति । शारदातिलके—

अङ्गादिलोकपालान्तं यजेदावरणान्यपि । केसरेष्वग्निकोणादि हृदयादीनि पूजयेत् ॥ १ ॥

नेत्रमग्रे दिशास्त्रयं ध्यातव्याश्चाङ्गदेवताः । तुषारस्कटिकरयामनीलकुम्भाकृष्णार्चिषः ॥ २ ॥

वरदाभयधारिण्यः प्रधानतनवः स्निग्धः ।

अङ्गादीति विशेषानभिधाने लोकपालशब्देन तदस्त्राणामप्यादानम् । तत्राग्निकोणादीत्यादिपत्रस्य कमप्राहित्वाव-
ग्निराक्षसबाधव्येशानकोणेष्वङ्गचतुष्टयं यजेदिति वदन्ति । तत्र “अङ्गीशासुरबाधव्यमध्ये दिव्यङ्गपूजन” इति
ज्ञानार्णव-दक्षिणामूर्तिसंहितायचनात् । “हृदयं चाग्निरिग्भागे देशान्यां च शिरो यजेत् । शिखां निर्वृत्तिरिग्भागे
बाधव्ये कवचं तथा ॥ अस्त्रमन्त्रं तथा दिक्षु नेत्रमग्रे प्रपूजयेत्” इति दक्षिणामूर्तिकल्पवचनात् ।

वक्त्रौ हृदयमैशान्यां शिरो रात्रिचरे शिखाम् । बाधौ चर्म पुरो नेत्रमस्त्रं दिक्षु चतुर्ध्वपि ॥ १ ॥

इति । फलितपञ्चरात्रवचनात् । चतुर्ध्वपीति विध्यत्वाच्चतसृष्वित्यर्थः । “इष्ट्वा हृदयमाग्नेय्यामैशान्यां च शिरो यजेत् ।
शिखां च निर्वृत्त्यां पूज्या बाधव्यां कवचं यजेत् ॥ अभ्यर्च्य पुरतो नेत्रमस्त्रं दिक्षु समर्चयेत्” इति सोमशम्भुवचनात् ।

पूर्वयाम्यान्तरे विष्णोर्हृदयं विनिवेशयेत् । शिरः पूर्वोत्तरे दद्याच्छिखां पश्चिमदक्षिणे ॥ १ ॥

पश्चिमोत्तरदिग्मध्ये कवचं विन्यसेद्धरेः । अग्रतः केसरोदेशे नेत्रं दिव्यस्त्रराद् तथा ॥ २ ॥

इति नारदपञ्चरात्रवचनांवेति अत्र “अथावरणपूजा स्यात्पुरः प्राचीं प्रकल्पयेत् । तदादि परिवाराणां प्रादक्षिण्ये
न पूजनम्” ॥ इति वृत्तिहकल्पवचनात् ।

“यष्टुरभिमुखा देवा देवाभिमुखतो दक्षः । प्राच्यादिहरितो ज्येष्ठाः पूजाहोमादिकर्मसु” ॥ इत्युत्तरतन्त्रवचनात् ॥

“यत्रैव भास्वानुदयं प्रयाति प्राचीमिमां वेदविदो वदन्ति । मध्ये तु सा पूजकपूज्ययोश्च सदागमज्ञैः सततं विचिन्त्या” ॥
इति भैरवीतन्त्रवचनात् । देवाग्रं प्राचीं परिकल्प्य तदनुसारेणाग्नेय्यादिकं कल्पयित्वाङ्गानि पूजयेत् । आवरणदेव-
ताश्चैवमेव प्रपूजयेदिति ॥ महाकपिलपञ्चरात्रे—

शिरःप्रभृतिमन्त्रेषु पूजायां च नमोन्तता । शिरोभिन्नेषु मन्त्रेषु शोभे स्वाहान्तता भवेत् ॥ १ ॥

इति । आवरणदेवतास्तत्कल्पेषु द्रष्टव्याः । मालिनीतन्त्रे—“स्वे स्वे स्थाने आभिमुखान् पूजयेत्प्रोक्षणादिभिः ।”

अभिमुखान् देवस्य । श्रीविद्यावरणपूजायां दक्षिणामूर्तिसंहितायां—“श्रीविद्यासंमुखीः स्मरे” इत्युक्तेः

तथा सिद्धेश्वरीतन्त्रे—

अध्वयश्च समर्थश्च भार्तेण्डः स्वमरीचिभिः । तद्वदङ्गैर्निजैर्देव्यो ध्यातव्याः स्वमरीचिभिः ॥ १ ॥
इति । तूर्णयोगे—

देवीं ध्यात्वा तच्छरीरान्मयूखनिकरं वहिः । विनिःसृत्य स्थिरीभूतं परिवारं विचिन्तयेत् ॥ १ ॥
अभ्यर्च्यावरणं त्वाद्यं मूलमुच्चार्य मन्त्रवित् । संपूज्य देवीं संवोध्य वदेन्मन्त्रमिमं ततः ॥ २ ॥
अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले । भक्त्या समर्पये' तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥ ३ ॥
इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा प्रणमेदतिभक्तिः । प्रत्यावरणमेवं तु तत्तन्नाम्ना समर्पयेत् ॥ ४ ॥
इत्थमावरणं सम्यगभ्यर्च्य मनुविशमः । अन्ते यजेत्लोकपालांस्तत्तदंक्षाणि च क्रमात् ॥ ५ ॥
इन्द्रं सुराधिपं पीतं वज्रहस्तं सचाहनम् । अग्निं तेजोऽधिपं रक्तं शक्तिहस्तं सुभूषणम् ॥ ६ ॥
यमं प्रेताधिपं कृष्णं दण्डहस्तं समर्चयेत् । रक्षोऽधिपं निर्धृतिं च खड्गहस्तं सुधूम्रकम् ॥ ७ ॥
पाशहस्तं सुशुभ्राङ्गं वरुणं यादसांपतिम् । वायुं प्राणाधिपं धूम्रमकुशाढ्यकरं यजेत् ॥ ८ ॥
यक्षाधिपं कुवेरं च गदाहस्तं सितं यजेत् । विद्याधिपं शूलहस्तं स्फटिकाभं शिवं यजेत् ॥ ९ ॥
नागाधिपमनन्तं च गौरं चक्रायुधं यजेत् । लोकाधिपं विधातारं रक्तं पद्मकरं यजेत् ॥ १० ॥
ऐरावतं तथा मेघं महिषं मृगपूरुषम् । मकरं मृगमर्त्यौ च वृषं च विपहंसकौ ॥ ११ ॥
इन्द्रादिलोकपालानां वाहनानि विदुर्बुधाः । वज्रं पीतं सितां शक्तिं दण्डं कृष्णं समर्चयेत् ॥ १२ ॥
खड्गमाकाशसंकाशं पार्श्वं विद्युन्मिमं यजेत् । अङ्कुशं रक्तवर्णं च शुक्रवर्णं गदां यजेत् ॥ १३ ॥
त्रिशूलं नीलवर्णं च यजेन्मन्त्री ततः परम् । रथाङ्गं कुरुविन्दाभं पद्मं रक्तं समर्चयेत् ॥ १४ ॥
लोकपालायुधान्येवं क्रमेण परिपूजयेत् ।

इति । अत्र केचित्—“अन्ते यजेत्लोकपालान् भूत (मूल) पारिपदान्वितान् । हेतिजात्यधिपोगेनान् दिक्षु पूर्वोदितः क्रमान्” । इति शास्त्रातिलकवचनाद्यथास्थितपूर्वादिविद्यु इन्द्रादिपूजनमिति धदन्ति, तत्र चतुरायसनदेवता-स्थापनप्रकारेणोक्तयुक्तैः सर्वेणमावरणानां देवाग्रत आरम्भाङ्गोऽप्यवराणां देव्याणां च कल्पितप्राच्य-नुसारं षष्ठं पूजनं युक्तमिति विचारतः प्रतिभातीति ॥

पुनर्मूलं समुच्चार्य साङ्कार्यं सपरीति च । वारायं नाम देव्याश्च चतुर्ध्वन्तमुदीर्य च ॥ १ ॥

नम इत्यर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैः साधकस्त्रिधा । ततो यजेद् धूपदीपनैवेद्यैः सुमनोहरैः ॥ २ ॥

इति । प्रपञ्चसारे—

सगुग्गुण्वगुरुशीरसिताम्यमधुचन्दनैः । साराङ्गारविनिर्त्तिर्मेन्त्री नीचैः प्रधूपयेत् ॥ १ ॥

इति । कुलमूलावतारे—

प्राज्ञेयं मलयोद्भवं जतुनखं सज्जं च कुष्टं समं

सिलहाख्यागुरुयुग्मं जटौ द्विगुणिता प्रत्येकसंचूर्णिता ।

षड्भागा वरमाक्षिकस्य सुसिता चार्धाष्टभागान्विता

धूपोऽयं भुवि शंकरेण कथितः श्रीसुन्दरीवल्लभः ॥ १ ॥

शक्ति । शैवागमे-

धूपभाजनमस्त्रेण प्रोक्ष्याभ्यर्च्य हृदाणुना । अस्त्रेण पूजितां घण्टां वादयन् गुम्गुलुं दहेत् ॥ १ ॥

इति । नारदपञ्चरात्रे-

आवाहनेऽर्घ्यं धूपे च स्नाने नैवेद्ययोजने । नित्यमेवं प्रयुञ्जीत तन्मन्त्रामन्त्रितामपि ॥ १ ॥

अकाराद्दोषेऽपि । तथा-

पूजाकालं विनान्यत्र हितं नास्ति : प्रचालनम् । नानथा च विना पूजां कारयेत् सिद्धिलालसः ॥ १ ॥

दद्यात् तारावसाने च गर्जध्वनिपदं ततः । मन्त्रमातःपदं चैव स्वाहाहरसमन्वितम् ॥ २ ॥

एकादशाक्षरो मन्त्रो घण्टायाः सर्वसिद्धिदः ।

इति । उद्धारः सुगमः । कालिकापुराणे-

वामतस्तु तथा धूपमग्रे वा नतु दक्षिणे । न धूपं वितरेद्भर्मा नासने न घटे तथा ॥ १ ॥

यथा तथाधारगतं कृत्वा तं विनिवेदयेत् । मेदोमज्जासमायुक्तान् धूपान् विनिवेदयेत् ॥ २ ॥

न यक्षधूपं वितरेत् साधकस्तु कदाचन ।

इति । यक्षधूपस्तु रात्रेति लोके प्रसिद्धः । विष्णुः-धूपार्थं न जीवितानामिति । प्रपञ्चसारे-

गोसर्पिणा वा तैलेन वर्त्या च लघुमर्भया । दीपितं सुरभिं शुभ्रं दीपमुखैः प्रदर्शयेत् ॥ १ ॥

इति । वाशब्देनोभयोरभिधेयमुक्तम् । “न मिथीकृत्य दद्याच्च दीपस्त्रोहान् घृतादिकान् । कृत्वा मिथीकृतं स्त्रोहं तामिस्रं नरकं नयेत् ॥” इति कालिकापुराणवचनात् । तूर्णायामे-

पारावतभ्रमाकारं दीपं नेत्रादि दर्शयेत् । दक्षिणे सर्पिषा दीपं तिलतैलेन वामतः ॥ १ ॥

सिता वर्तिर्दक्षिणतो रक्ता वर्तिस्तु वामतः ।

इति । कालिकापुराणे-

बुद्धेषु दीपो दातव्यो नतु भूमौ कदाचन । कुर्वन्तु पृथिवीतारुणं यो दीपमस्त्यजेन्नरः ॥ १ ॥

स ताम्रतापं नरकं प्राप्नोत्येव शृतं समाः ।

इति । रुद्रयामले—

नैव निर्वापयेद् दीपं साधकस्तु कदाचन । यस्तु निर्वापयेद् दीपं तस्य लक्ष्मीर्विनश्यति ॥ १ ॥

कूष्माण्डच्छेदिका नारी दीपनिर्वापकः पुमान् । विषना च दरिद्रश्च भवेत् सप्तसु जन्मसु ॥ २ ॥

इति । मन्त्रतन्त्रप्रकाशे—“पाद्यमाचमनीयं च वत्सा नैवेद्यमर्पयेत्” । इति । सनत्कुमारकल्पे—

इत्थं कृष्णं समभ्यर्च्य पञ्चावरणसंयुतम् । कदलीफलसंयुक्तं पायसं विनिवेदयेत् ॥ १ ॥

इति । ज्ञानार्थे—

शुद्धस्फटिकसंकाशं चन्द्ररश्मिसमप्रभम् । लसत्सुवर्णजे पात्रे चारु मृदोदनं मिये ॥ १ ॥

हिङ्गुजीरमरीचाघैरार्द्रकै रचितः शुभः । वटकः कुङ्कुमाकारः पायसं हिमसन्निभम् ॥ २ ॥
दुग्धमावर्तितं सम्यक् शर्करासारपूरितम् । कपिलाघृतसंयुक्तं भूर्जवच्चोभिमण्डकाः ॥ ३ ॥
शर्करा फाणिताश्चैव सूपं मुद्गोद्भवं तथा । नानाविधानि पेषानि व्यञ्जनानि बहूनि च ॥ ४ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

निधाय स्वर्णजे पात्रे साधारं तच्च मण्डले । संस्थाप्य चतुरस्रे च संस्क्रुर्याच्छास्त्रमार्गतः ॥ १ ॥
अस्त्रमन्त्रेण संप्रोक्ष्य चक्रमुद्राभिरक्षितम् । वायुवीजेन संशोष्यं वह्निवीजेन संदहेत् ॥ २ ॥
स्पृशन् दक्षकराग्रेण सुधावीजेन मन्त्रवित् । अमृतीकृत्य तत्सर्वं मूलमन्त्रेण तत्पुनः ॥ ३ ॥
स्पृशन् कराभ्यां विधिवदष्टधा चाभिमन्त्रयेत् । धेनुमुद्रां प्रदर्यार्थं गन्धपुष्पैः समर्चयेत् ॥ ४ ॥
देवमभ्यर्च्य कुर्याच्च पुष्पाञ्जलिमनन्यधीः । हेमपात्रस्थितं द्रव्यं परमाणं सुसंस्कृतम् ॥ ५ ॥
पञ्चधा षड्सोपेतं गृहास्य मम सिद्धये । मूलमन्त्रं समुच्चार्य स्वाहान्तं जलमर्पयेत् ॥ ६ ॥
कराभ्यां तत्समुद्भृत्य पूजितं च सुधात्मकम् । निवेदयामि भवते सानुगाय जुषाण तत् ॥ ७ ॥
सर्वपूजासु तन्मात्रा नैवेद्यस्य मनुस्त्वयम् । प्राणसंज्ञस्तथापानो व्यानोदानमनू ततः ॥ ८ ॥
समानो ज्ञेयुताः सर्वे प्रणवाद्या द्विष्टान्तकाः । पञ्चमन्त्रा भवन्तीह क्रमेण परिकीर्तिताः ॥ ९ ॥

इति । प्राणादीनां मुद्रास्त्वग्रे वक्ष्यन्ते । नैवेद्यसंस्कारस्तन्निवेदनप्रकारश्च प्रागेवोक्तः । स्मृतिसमुच्चये—

त्रिषु वर्णेषु दातव्यं विष्णवे पाकभोजनम् । खण्डाज्यादिकृतं पाकं न दुष्येच्छूद्रजन्मनः ॥ १ ॥

इति । ध्यातृकल्पे—यद्वैस्त्वामाभेनैव दशाहादिकं पितृभ्यः देयमित्युक्तं, तेन देवतानैवेद्यमप्यामाभेनैव देयं तुल्य-
व्यायादिति । ज्ञानार्थे—“संकल्प्य परमेष्ठिन्यै निःश्रोमविधिं चरेत्” । इति संकल्प्य नैवेद्यम् । उत्तरतन्त्रे—

इत्थं तु संस्कृते बह्वी देवमावाह्य मन्त्रवित् । संपूज्य मूलमनुना पञ्चविंशतिमाहुतीः ॥ १ ॥

हुनेदाज्येन हविषा तिलैर्ना पायसैः शुभैः । तण्डुलैस्तिक्ष्णमिश्रैर्वा केवलैर्वाथ पुष्पकैः ॥ २ ॥

अङ्गावरणदेवानामेकैकामाहुतिं हुनेत् । उद्वाह्य वह्निदेवं तु पूजास्थानं व्रजेत्ततः ॥ ३ ॥

उपविश्यासने मन्त्री दद्याद्भूतबलिं ततः । ईशाने मण्डलं कृत्वा साधारं तत्र निक्षिपेत् ॥ ४ ॥

असम्यञ्जनतोषार्थं पात्रे पुष्पादिपूजिते । ध्यात्वा भूतानि संपूज्य ततस्तेभ्यो बलिं हरेत् ॥ ५ ॥

इति । भूतानां ध्यानं पीठपूजाप्रकरणे प्रोक्तम् । बलिमन्त्रो वस्युत्सर्गप्रकारश्च प्रागेवोक्तः । उद्वाह्य पूजाचक्रे देवं
स्वात्मनि बह्वी चेति अग्निसंस्कारः प्रागेवामिहितः । संक्षेपप्रकारेऽपि बलिष्ठः—“अग्न्याधानादिकं कर्म नित्य-
होमे न विद्यते” । इति ॥ नारदीये—“पुनरात्मनं दद्यात्करोहर्तनमेव च” । पुनरात्मनीयमुत्तरापोशानं चका-
राद् गणहृष्यन्तधावनादीभ्युक्तानि । प्रपञ्चसारे—“पुनर्नैवेद्यमुद्भृत्य पुरोवत्परिपूज्य च । मुखावासादिकं दत्त्वा”
इति ॥ नारायणीये—

सकर्पूरं च ताम्बूलं दद्यान्नीराजनं तथैव । समर्प्य शृङ्गुटादीनि भूषणानि विचक्षणः ॥ १ ॥

आदर्शयेत् तवादर्शं कल्पयेच्छत्रचामरे ।

इति । अगस्त्यः—

कर्पूरशकलोन्मिश्रं नागवल्लीदलैर्युतम् । सुधाविन्दुसमायुक्तं पूषीफलमनोहरम् ॥ १ ॥

ताम्बूलं शृगुनाथाय दत्त्वा कामानवाप्नुयात् ।

इति । सुधाविन्दुश्चूर्णम् । नीराजनमाह सोमशम्भुः— “शिरस्यारोप्य देवस्य दूर्वासुतपवित्रकम्” । इति नीराज-
नशब्देनारात्रिकमुच्यते । तत्र ज्ञानार्णवे—

आरात्रिकं ततः कुर्यात्सर्वकामार्थसिद्धये । सौवर्णे राजते कांसे लोकनेत्रमनोहरम् ॥ १ ॥

कुङ्कुमेन लिखेत्पत्रं वसुपत्रं वरानने । दीपमेकं कश्चिकायां वसुपत्रेऽष्टदीपकान् ॥ २ ॥

यवगोधूमरचितान् शर्करादुग्धमंयुतान् । बलयोऽङ्कितेशोभाभिः शोभितान् घृतपूरितान् ॥ ३ ॥

अभिमन्त्र्य ततो मन्त्री रत्नेश्वर्या ततः परम् । मूलमन्त्रेण चाभ्यर्च्य ततश्चारात्रिकं चरेत् ॥ ४ ॥

तत्पात्रं तु समुद्धृत्य मस्तकान्तं पुनःपुनः । नववारं महादेव्यास्ततो नीराजनं चरेत् ॥ ५ ॥

आरात्रिकं महादेव्याश्चक्रमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

इति । रत्नेश्वरीमन्त्रः प्रागेवाद्भूतः । कात्यायनीतन्त्रे—

इत्थमात्रात्रिकं कृत्वा प्रणम्य परदेवताम् । प्राणायामत्रयं कृत्वा मूलमन्त्रेण साधकः ॥ १ ॥

न्यासं कृत्वा यथापूर्वं देवीं ध्यात्वा हृदम्बुजे । मूलमन्त्रं यथाशक्ति जपेत्तद्गतमानसः ॥ २ ॥

इति । कुलार्णवे—

प्रथिता मातृकावर्णमूलमन्त्राक्षराणि च । क्रमोत्क्रमात् त्रिरावृत्त्या मन्त्रशुद्धिरितीरिता ॥ १ ॥

इति । शारदातिलके—

सहस्रकृतः संजप्य मूलमन्त्रमनन्यधीः । तं जपं सर्वसंपत्तयै देवतायै समर्पयेत् ॥ १ ॥

इति । नित्यहोमे कालान्तरमाह— दक्षिणामूर्तिः, “यथाशक्ति जपं कृत्वा नित्यहोमं समाचरेत्” इति । शैवागमे—

अष्टोत्तरसहस्रं तु तदर्धं त्रिशतं तु वा । अष्टोत्तरशतं वापि जपेन्नित्यमतन्द्रितः ॥ १ ॥

जपो जपसमर्पणप्रकारश्च प्रयोगे वक्ष्यते ।

इत्थं जपं समर्प्याथ यद्यटावादनपूर्वकम् । स्तुवीत स्तुतिभिः सम्यक् साधको भक्तिसंयुतः ॥ १ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

पौराणिकैर्वैदिकैश्च मूलमन्त्रेण चैव हि । प्रदक्षिणं प्रणामं च कुर्याद्भार्गवसाधनम् ॥ १ ॥

ततः क्षमापयेन्मन्त्रैर्वच्यमार्गैर्महेश्वरि ।

इति । क्षमापणमन्त्राः प्रयोगे वक्ष्यन्ते । अत्र पौराणिकैर्वैदिकैरिति त्रैवर्णिकपरम् । मूलमन्त्रेणेति शब्दपरं हेयम्,
शब्दाणां पौराणिकस्तथपाठेऽपि निषेधात् । यदुक्तं कालिकापुराणे—

मोहाद्वा कामतः शूद्रः पुराणं संहितां स्मृतिम् । पठन्नरकमाप्नोति पितृभिः सह पापकृत् ॥ १ ॥

इति । पञ्चरात्राणां तु भवणेऽपि नाधिकारः । यदुक्तं नारदपञ्चरात्रे—

ब्राह्मणक्षत्रियविशां पञ्चरात्रं विधीयते । शूद्रादीनां न तच्छ्रोत्रपदवीमधिरोहति ॥ १ ॥

इति । तदुक्तं मेरुतन्त्रे—

ब्राह्मणो वेदमन्त्राद्यैः सत्रियः संहितादिभिः । पौराणिकाद्यैर्वैश्यस्तु शूद्रस्तु प्राकृतादिभिः ॥ १ ॥
मोहाद्वा कामतः शूद्रः पुराखं संहितां स्मृतिम् । पठन्नरकमाप्नोति पितृभिः सह पापकृत् ॥ २ ॥
यः शूद्रो बुद्धिपूर्व तु शृणुयाच्छ्रावयेद् द्विजः । वदन्तौ द्वौ दुःस्वितौ स्तोऽस्मिन् भवेऽन्ते च नारकौ ॥ ३ ॥
अधिकारमदाद्यस्तु धनस्य मदतोऽपि वा । शूद्रश्च शृणुयाद्देदं न निर्वशश्च निर्धनः ॥ ४ ॥
अज्ञानाच्चेच्छ्रुतो वेदः आवितो वा द्विजन्मना । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा तौ द्वौ शुद्धौ भविष्यतः ॥ ५ ॥

इति । शैवागमे—

अर्घ्यपात्रं समुद्धृत्य भूलभुक्षार्थं मन्त्रवित् । साधु वासाधु वा कर्म यद्यदाचरितं मया ॥ १ ॥
तत्सर्वं भगवञ्छम्भो गृहाखाराधनं परम् । इत्यर्घ्यादकमुत्सृज्य किञ्चिद्देवस्य दक्षिणे ॥ २ ॥
करे समर्पयेद्विद्वान् कृतमाराधनं शिवे ।

इति । कुलार्थये—

कृतार्चनादिकं सर्वं समन्त्रादपुरःसरम् । इतः पूर्वदिमनुना देवतायै समर्पयेत् ॥ १ ॥

इति । इतः पूर्वमिति मन्त्रः प्रागेव प्रदर्शितः । समन्तकुमारः—“उद्भासयेत्ततो देवं परिवारगणैः सह” इति ।

प्रपञ्चसारे—“स्तुत्येन्दुखण्डपरिमण्डितमौलिमेवमुद्भासयेत्पुनरमुं हृदयाम्बुजे स्वे” इति । शिखरहृदये—

रश्मिरूपा महेशस्य पूजिता याश्च देवताः । श्रीशिवाङ्गे विलीनास्ताः सन्तु सर्वाः शुभावहाः ॥ १ ॥
इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा प्रक्षम्य परिभाषयेत् । देवस्याङ्गे विलीनं तद्गर्भमृन्दमशेषतः ॥ २ ॥
तेजोरूपं शिवं ध्यात्वा क्षमस्वेति पुनः पुनः । क्षमाप्वारोपयेत् स्वीयहृदम्भोजे महेश्वरम् ॥ ३ ॥
गच्छ गच्छ परं स्थानं स्वस्थानं परमेश्वर । यत्र ब्रह्मादयो देवा न विदुः परमं पदम् ॥ ४ ॥
विसृज्यानेन मन्त्रेण ततः पूरकवायुना । ध्यार्थस्तु मन्त्रेस्थानेन नत्वा तं स्थापयेद्बुद्धि ॥ ५ ॥
तिष्ठ तिष्ठ परे स्थाने स्वस्थाने परमेश्वर । यत्र ब्रह्मादयः सर्वे सुरास्तिष्ठन्ति मे हृदि ॥ ६ ॥

विसृजेत्संहारमुद्रया ।

संहारमुद्रां बद्ध्वा च तेजोरूपां महेश्वरीम् । विभाष्य पुष्पेखोद्धृत्य वहन्नासाध्वना शिवे ॥ १ ॥
मवेश्य द्वादशान्तस्थसहस्रारसरोरुहे । विभाष्य मध्यनाम्ना तामानीय हृदयाम्बुजे ॥ २ ॥
संस्थाप्य सम्यक् संपूज्य स्वात्मानं तन्मयं स्मरेत् ।

इति हंसपारमेश्वरवचनात् । कुलमूलावतारे—

ऐशान्यां मण्डलं कुर्याद्धारपद्मविचर्जितम् । विसर्जनार्थं निर्मान्यधारिण्याः पूजनाय वै ॥ १ ॥
निक्षिप्य तस्मिन्निर्मान्यं मन्त्रेण तु समर्चयेत् । चण्डेश्वरि महादेवि निर्मान्यैश्वर्यनादिभिः ॥ २ ॥
लैल्यचोभ्यान्नपानादिनिर्मान्यस्रन्विलेपनम् । निर्मान्यभोजिन्यै तुभ्यं ददामि श्रीशिवाङ्गया ॥ ३ ॥
इति नैवेद्यशेषं तु दत्त्वा नत्वा विसर्जयेत् ।

इति । गणेश्वरपरामर्शिन्याम्—“लम्बोदराय निर्मात्यैशान्यां मण्डलेन्यसेत्” इति । संमोहनपञ्चरात्रे—“विभाष्य
लेनाय निर्मात्यै नैवेद्यं च निवेदयेत्” । शैवागमे—

पूर्वोत्तरदिशि ग्रान्ते च यद्वेशं मण्डलेऽर्चयेत् । देवदेवस्य निर्मान्यैर्ध्यायन्तं चन्द्रशेखरम् ॥ १ ॥

इति । वामदेवतन्त्रे—

नेत्रश्चण्डोऽथ निर्माल्यभोक्ता देवेशि यतः । तस्मै समर्पयेन्नित्यं नाजिघ्रेन्नाक्रमेच्च तत् ॥ १ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

ततो भास्करवीजेन महिनेनामुना ततः । मन्त्रेण भास्कराद्याध्यामच्छिद्रार्थं निवेदयेत् ॥ १ ॥

उंनमो विवस्वते ब्रह्मन् भास्वते विष्णुतेजसे । जगन्मन्त्रे शुचये सवित्रे कर्मदायिने ॥ २ ॥

ततः कृन्वाञ्जलिभूत्वा पवित्रा मन्त्रमीरितम् । एकाग्रमनसा वाग्रेरच्छिद्रमवधारयेत् ॥ ३ ॥

उंयञ्जच्छिद्रं तपरिच्छिद्रं यच्छिद्रं पूजने मम । अच्छिद्रमस्तु तन्मयं भास्करस्य प्रसादतः ॥ ४ ॥

भास्करवीजं ध्यात्वा मन्त्रः, स मन्त्रस्मन्त्रकरणे बोद्धव्यः । विजयमालिनोतन्त्रे—

अध्येतोयेन देवेशि गन्धं पूजावशेषितम् । आलोभ्य किञ्चिन्मूलेन मन्त्रयेदष्टधा शिवे ॥ १ ॥

प्रोक्षयेत्तेन तोयेन स्वान्मानं मूलमन्त्रतः । निर्माल्यं मस्तके धार्य मूलमन्त्रेण मन्त्रिणा ॥ २ ॥

प्राश्य पादोदकं देवि नैवेद्यं विभजेन्प्रिये । तज्जपेन्मन्त्रः स्वयं भुक्त्वा तन्मयो विहरेत्सुखम् ॥ ३ ॥

ननु शिवादिप्रसादस्वीकारमिन्द्राद्यन्तर्गन्धः, तस्याशुचिपण्यात्, स्कन्दपुराणे तन्निर्माल्यस्वीकारस्योक्त्यात् । यथा—

ब्रह्महापि शुचिभूत्वा निर्माल्यं यस्तु धारयेत् । तस्य पापं महच्छीघ्रं नाशयिष्ये महाव्रते ॥ १ ॥

क्षपयित्वा विधानेन यो लिङ्गस्त्रपनोदकम् । त्रिः पिवेत् त्रिविधं पापं तस्येहापि प्रणश्यति ॥ २ ॥

लिङ्गस्त्रपनवारिभ्यः कुर्यान्मूर्धाभिवेचनम् । गङ्गास्नानफलं तस्य जायतेऽत्र विपापनः ॥ ३ ॥

इति । तथा—

निर्माल्यं हि तु यो भक्त्या शिरसा धारयिष्यति । अशुचिर्भिन्नमर्यादो नरः पापसमन्वितः ॥ १ ॥

नरके पतते घोरं निर्यग्यानां प्रजायते ।

इति । कालिकापुराणे—

फलं पुष्पं च ताम्बूलमक्षपानादिकं च यत् । अदत्त्वा तन्महादेव्यै न भोक्तव्यं कदाचन ॥ १ ॥

पथि वा पर्वताग्रे वा सभायामपि साधकः । तथा तस्यै निवेद्यैव स्वमर्षमुपकल्पयेत् ॥ २ ॥

इति । वराहपुराणे—

विष्णुरुद्रान्तरं ब्रूयाच्छ्रीगौरीरन्तरं तथा । नास्तिकानां तु मूर्खाणां वाक्यं शास्त्रविगर्हितम् ॥ १ ॥

इति । भविष्यपुराणे—

यथा शिवस्तथा विष्णुर्यथा विष्णुस्तथा शुभा । उमा यथा तथा गङ्गा चतूरूपं न विद्यते ॥ १ ॥

इति । तत्रैव—

विष्णुरुद्रान्तरं यस्तु श्रीगौरीरन्तरं तथा । गङ्गागौरीरन्तरं च यो ब्रूते मूढधीस्तु सः ॥ १ ॥

रौरवादिषु घोरेषु नरकेषु पतत्यधः ।

इति । भविष्योत्तरं—

यो ब्रह्मा स हरिः प्रोक्तो यो हरिः स महेश्वरः । महेश्वरः स्मृतः सूर्यः सूर्यः पावक उच्यते ॥ १ ॥

पावकः कार्तिकेयोऽसौ कार्तिकेयो विनायकः । गौरी लक्ष्मीश्च सावित्री शक्तिभेदाः प्रकीर्तिताः ॥ २ ॥

देवं देवीं समुद्दिश्य यः करोति व्रतं नरः । न भेदस्तत्र मन्तव्यः शिवशक्तिमयं जगत् ॥ ३ ॥

इति । पद्मपुराणे—

सौराश्च शैवगाणेशा वैष्णवाः शक्तिराजकाः । मामेव ते प्रपद्यन्ते वर्षापः सागरं यथा ॥ १ ॥

एकोऽहं पञ्चधा जातः क्रीडया नामभिः किल । देवदत्तो यथा कश्चित् पुत्राद्याह्वाननामभिः ॥ २ ॥

इति । विष्णुसूक्तं गीतासु—“अहं हि सर्वयज्ञानां भोक्तृ च प्रभुरेव च ।” इति । प्रभुः फलदाना । विष्णुपुराणे—

यजन् यज्ञान् यजत्येनं जपत्येनं जपन् नृप । प्रंस्तथान्यं हिनस्त्येनं सर्वभूतो यतो हरिः ॥ १ ॥

इति । इत्थं सर्वत्र सर्वरूपेण श्रीविष्णोरेव क्रीडितत्वात् स्वेष्टदेवतास्योपहारस्वोक्तारो न दोषावह इति प्रतिभानि

विचारकाणामिति । अत्रादत्त्वा तदित्यनेन नियमेवेत्यनेन च किञ्चिद्देयं किञ्चिद्राक्लृप्तमिति वा, यद्देयं तदथ भोक्तृ

प्यमिति वा विधीयते । अत्र केचिद्विनियुक्तविनियोगदोषाद्दत्तापहारप्रमत्ताश्च पूर्वः पक्षः अशोभयान् इति यदस्ति ।

यस्तुतस्तु किञ्चिद्प्रशेगादिवादाभावात् कर्मान्तराश्रुतेर्निवेदनभोजनयोगेककर्मकत्वाच्छ्रुतिसंवादात् तन्त्रदेशितत्वा-

द्योसरपक्ष एव धेयानिति । श्रुतिः—“तस्माद्विद्वांसो विष्णुर्यद्वृत्तं भक्षयेयुः” इति । नारदपञ्चरात्रे—

यत्किञ्चित् स्वीयमश्रीयान् पुरो विप्र निवेदिनम् । विष्णोर्वाकायमनमा मूलं साष्टशतं जपेत् ॥ १ ॥

इति प्रायश्चित्तमप्युक्तम् । विप्रेति नारदसम्बोधनम् । नित्यपूजायां संक्षेपप्रकारः प्रयोगे वक्ष्यते ॥ अथ नित्यपूजा-

यामपि थावत्याययका क्रिया तामाह, प्रपञ्चसारं

अथ पुनराचम्य गुरुः प्राग्वद्वनो विष्टरोपविष्टः सन् । प्राणायामं मलिपिन्यासं कृत्वा न्यसेत्तदुष्यादीन् । १ ।

इति । अत एव प्राणायाम-मातृकान्यास-श्रृङ्गादिकराक्लृप्त्यासानभिधायोक्तं तत्रैव—“जपारम्भे मनूनां तु सा-

मान्यये प्रकल्पना” इतीयं प्राणायामादिक्रिया प्रफलेण कल्प्यते समर्प्यते अधिकार्यते इति प्रकल्पना, अधिका-

रसंपादना सामान्या सर्ववर्णाश्रमसाधारणा, तेन तरेव सर्वेषां पूजाधिकारः । अत एवेतेषामकरणे निम्ना ध्यते ।

यथागस्त्यसंहितायाम्—

प्राणायामविना यद्यत्कृतं कर्म निरर्थकम् । अतो यत्नेन कर्तव्याः प्राणायामाः शुभार्थिभिः ॥ १ ॥

इति । दक्षिणामूर्तिकल्पः—

जपार्थं सर्वमन्त्राणां विन्यासेन लिपेर्विना । कृते तन्निष्फलं विन्यासस्मादार्द्रा लिपिं न्यसेत् ॥ २ ॥

इति । कपिलपञ्चरात्रे—

श्रृङ्गपिच्छन्दोदेवतानां विन्यासेन विना यदा । जप्यते साधितोऽप्येष तत्र तुच्छफलं भवेत् ॥ १ ॥

इति । गौतमीये—

ध्यानं जपार्चना होमः सिद्धमश्रुकृता अपि । अङ्गविन्यासविधुरा न दास्यन्ति फलं तमी ॥ १ ॥

अत एव विहिताननुष्ठाने दोषमाह याज्ञवल्क्यः—

विधिवृष्टं तु यत्कर्म करोत्यविधिना नरः । फलं न किञ्चिदाप्नोति ज्ञेशमात्रं हि तस्य तत् ॥ १ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

प्रवासे पथि दुर्गे वा स्थानाप्राप्तौ जलेऽपि वा । कारागारनिचद्धो वा श्रायोवेशगतोऽपि वा ॥ १ ॥

मनोभये मधुपक्षे मिहव्याघ्रमंभाकुले । परचक्रागमे चैव कुर्यान्मानमपूजनम् ॥ २ ॥

मनसा हृदयस्यान्तर्ध्यात्वा योगाख्यपीठकम् । तत्रैव पृथिवीमध्ये पूजां तत्र समाचरेत् ॥ ३ ॥

मैत्रप्रसादनं स्नानं दन्तधावनकर्म वै । अन्यच्च सर्वं मनसा ध्यात्वा कुर्याच्च पूजनम् ॥ ४ ॥

यथा पुष्पादिभिः पूजा ग्रहिर्देशे विधीयते । तथा हृद्यपि कर्तव्याः सर्वाश्च प्रतिपत्तयः ॥ ५ ॥

इति । जले प्रवहणादौ । प्रायेणेशगणे । गृहीतानशनग्रनः । अन्यच्च सर्वमिति । मैत्रप्रसादनं दन्तधावनव्य-
तिरिक्तमित्यर्थः । मैत्रादीनां मानस्यामंभयान् । मैत्रम् “यः शौचनिर्गता विप्रः स वै मैत्र उदाहृतः” इति भागु-
रिक्तसमुच्चयलिखितब्रह्माण्डपुराणवचनान् । नारदपञ्चरात्रे

ब्राह्मचान्मुहूर्तादारभ्य प्रागंशं विप्र वामरान् । जपध्यानार्चनास्तोत्रैः कायवाङ्मनसा युतैः ॥ १ ॥

अभिगच्छेज्जगद्योनिं तथाभिगमनं स्मृतम् । ततः पुष्पफलादीनामुत्थायार्चनमाचरेत् ॥ २ ॥

भगवद्यागनिष्पत्तिकरं प्रहरं परम् । ततोऽप्यङ्गेन आगेन पूजयेत्परमेश्वरम् ॥ ३ ॥

साधकः प्रहरं विप्र इज्याकालो हि स स्मृतः । श्रवणं चिन्तनं व्याख्या ततः पाठसमन्विता ॥ ४ ॥

स्वाध्यायकालं तद्विद्धि कालं तं मुनिसत्तम । दिनावसाने संप्राप्ते पूजां कृत्वा समभ्यसेत् ॥ ५ ॥

योगो निशावसानेऽथ विधामैरन्तरैः कृतम् ।

इति । विप्रेति नारदसंबोधनम् । आदिपदेन समिदाद्याहरसम् । “समित्युप्यकुशादीनां स कालः समुदाहृतः” इति
वचनात् । अङ्गेन यागेनेति स्वयमेव विवृणोति । “मध्वाज्येन च दध्ना च पूजा च पशुना च या । वितर्क-
तश्च यागाङ्गं तुर्यं मन्ये च पूजनम्” ॥ मध्वाज्येनेत्यनेन मधुपर्क उक्तः, पशुस्तदङ्गम्, विष्णुधर्मोत्तरे—

मधुपार्किकपक्षे ततो मात्रां निवेदयेत् । सहिरण्यं बीजपात्रं द्रविणेन सर्वैव तु ॥ १ ॥

पशुः कर्ला न कर्तव्य इत्याह भगवान् भृगुः ।

इति । द्रविणं दक्षिणा, एतस्मध्वाङ्गपूजानन्तरं सति संभवे कार्यम् । तथा तत्संसारसंहितायाम्—

आतुरी सौतिकी चैव त्रासी दौर्बोधकी तथा । साधना भानिनी चेति पञ्चधा भिद्यते पुनः ॥ १ ॥

यदि लङ्घनपर्यन्तो व्याधिरात्मनि दृश्यते । तदा पूजा न कर्तव्या स्थण्डिले प्रतिमासु च ॥ २ ॥

न स्नानं दन्तकाष्ठं वा कुर्यादोममथापि वा । रविमण्डलमालोक्य प्रतिभामथ वा पुनः ॥ ३ ॥

मूलमन्त्रं सकृज्जप्त्वा पुष्पं साधतमुत्क्षिपेत् । अन्ते व्याधिभिरत्युग्रैः क्रान्तश्चैवोपवासकैः ॥ ४ ॥

न दोषोऽस्त्विति संप्रार्थ्य पुनः पूर्ववदाचरेत् ।

इति संप्रार्थ्य जपहोमादिकं कार्यम् ।

यस्तु रोगवशान्मोहवशाद्दोष उपागतः । जपेन चालनीयः स्याद् दानेन हवनेन च ॥ १ ॥

ध्यानेनापि मुनिश्रेष्ठ ज्ञात्वा कर्म बलाबलम् ।

इति नारदपञ्चरात्रवचनात् । तथा—

अथ सूतकिनः पूजां वदाम्यागमबोधिताम् । स्नात्वा नित्यं च निर्वर्त्य मानसा क्रियया तु वै ॥ १ ॥

बाह्यपूजाक्रमेणैव स्नानयोगेन पूजयेत् । यदि कामी न चेत्कामी नित्यं पूर्ववदाचरेत् ॥ २ ॥

त्रासिनो वक्ष्यते पूजा सर्ववागमबोधिता । लब्धं वा यदि बालबन्धमर्घ्यपात्रादि साधनम् ॥ ३ ॥

पूजोदकेन कर्तव्या तच्चेत्तोयं न विद्यते । तदा संपूजयेद् देवं भावनाकुसुमादिभिः ॥ ४ ॥

दौर्बोधकीं प्रवक्ष्यामि पूजामागमबोधिताम् । मूर्खस्त्रीबालवृद्धाश्च दुर्वोधा इति भाविताः ॥ ५ ॥

रत्नमण्डपधर्मादिचतुष्कमुरगाम्बुजम् । मूलमूर्तिः पङ्क्तानि तेषां पूजा विधीयते ॥ ६ ॥

अन्येषामपि सर्वेषां प्रोक्ता संक्षेपकर्मणि । सर्वेषामेव वस्तूनां अलाभे भावनेव हि ॥ ७ ॥

निर्मलेनोदकेनाथ पूर्णतेत्याह नारदः । तथा पुनस्त्रिधा पूजा उत्तमाधममध्यमा ॥ ८ ॥

..... । पञ्चपुष्पाम्बुनिष्पाद्या पूजा चाधममङ्गिका ॥ ९ ॥

विदिताखिलवेदार्थैर्भस्मविद्भिर्कल्पपैः । क्रियमाणा तु या पूजा सात्त्विकी सा विमुक्तिदा ॥ १० ॥

राजर्षिभिस्तपोनिष्ठैर्भगवत्तत्त्ववेदिभिः । या पूजा क्रियते सम्यक् राजसी सा सुखप्रदा ॥ ११ ॥

स्त्रीबालवृद्धमूर्खार्थैर्भस्मैरुद्रमानसैः । या पूजा क्रियते निरयं तामसी सा प्रकीर्तिता ॥ १२ ॥

इति । उत्तरतन्त्रे—

आराधनासमर्थश्चेद् दद्यादर्चनसाधनम् । यो दातुं नैव शक्नोति कुर्यादर्चनदर्शनम् ॥ १ ॥

नैकं तु यस्य विद्येत सोऽथो यात्येव नान्यथा । यस्तु भक्त्या प्रयत्नेन स्वयं संपाद्य चाखिलम् ॥ २ ॥

साधनं चार्जयेद्विद्वान् स समग्रफलं लभेत् ।

इति । कुम्भसंमथः—

स्वस्थः समर्थः कुर्वीत चोत्तमैरेव साधनैः । मध्वमो मध्यमेनैव न्यूनैर्न्यूनस्तपोधनैः ॥ १ ॥

आपन्नमेतत्समर्थोऽपि न्यूनैरेव समाचरेत् । पूजाकर्म विशेषेण देशकालानुसारतः ॥ २ ॥

इति । तथा मेरुतन्त्रे—

अथ भूतकिनो नित्यं वैदिकं तु स्मृतीरितम् । कृत्वा तान्त्रिकपूजादि मनसैव समाचरेत् ॥ १ ॥

इति । भविष्यपुराणे—

विभवे सति यो मोहाम् कुर्याद्विधिविस्तरम् । न तत्कलमवाप्नोति प्रलोभाक्रान्तमानसः ॥ १ ॥

इति । शिवयामले—

शिवपितृवनभेकलिङ्गवृक्षोद्भवजलसंगमचत्वरं सुदेशे ।

अपि शिवगदितं विष्णुच्य शक्तं निजगृह एव तु पूजनं शुभ्रचोः ॥ १ ॥

अरण्ये स्वल्पकामानां सिद्ध्यर्थे पूजनं हितम् । निष्कामानां शुभ्रवृक्षां गृहे शक्तं सदार्चनम् ॥ २ ॥

—:०=#:०:#=०:—

इति श्रीमहामहोपाध्यायवर्यभगवत्पूज्यपाद्श्रीगोविन्दार्चार्चशिष्य-श्रीभगवत्कृष्णार्चार्चशिष्य-श्रीविष्णु-

शर्माचार्यशिष्य-श्रीप्रगल्भाचार्यशिष्य-श्रीविद्यारण्ययतिविरचिते श्रीविद्यार्णवाख्ये तन्त्रे

एकोनविंशः श्वासः ॥ १६ ॥

विंशः श्वासः ।

—१५००००००००—

अथ नित्यपूजाप्रयोगः । तत्र श्रोमात्माधकेन्द्रो रजनोनुययामे शयनादक्षिणाङ्गेन समुत्थाय, स्वेष्ट-
देवतां स्मृत्वा वामपादे भुवि विन्यस्येत्स्थाय गृहाद्वाहिर्निर्गम्यावश्यकं कृत्वा हस्तौ पादौ च प्रक्षाल्य, रात्रिवासः
परित्यज्य धौले वामनीं परिधायान्त्रम्य देवतायागमन्दिरं संमार्ज्य गोमयेनोपलिप्य वितानादिभिरलंकृत्य, तत्र
स्वात्मने उपविश्य पूजामूर्तेर्निर्माल्यमपकृत्य प्रक्षाल्य संस्थाप्य प्राणायामादित्रयपर्यादिन्यासपूर्वकं पूर्वदिनपूजा-
वशिष्टपत्रादिना मूर्तिं त्रिरभ्यर्च्य पाद्यान्त्रमनीये दत्त्वा, देवाय कर्पूरशकलैर्दन्तधावनं कारयित्वा सुगन्धिजलैर्ग-
ण्डूयमुखप्रक्षालनादि दत्त्वा पुनराचमनोयं निवेद्य कराभ्यंगेच्छनाय सूक्ष्मनिर्मलवस्त्रं दत्त्वा, शिरसि श्वेतसह-
स्रदलकमलकर्णिकायां श्रीगुरुं श्वेतवस्त्राभरणभूषितं वराभयज्ञानमुद्रापुस्तककरं खट्वाकात्मनिभं सुप्रसन्नं श्वेत-
गन्धानुलेपनं श्वेतमाल्यविभूषितं वामाङ्गुलतया रक्तवर्णाया रक्तवस्त्राभरणगन्धमाल्यविभूषितया वामकरभृतली-
लाकमलतया दैव्या दक्षिणभुजेनालिङ्गितं त्रिनेत्रं शास्त्रमन्त्रमुखं शिखेरुपिणं ध्यात्वा, तच्चरणाविन्दयुगलनिःसृ-
तपीयूषधारया स्वदेहमभिगिक्तं संविम्य "श्रीगुरुकामन्दनाधधीपादुकां पूजयामि" इति तद्वरुणा तत्सङ्केतकृत-
माज्ञा, तदज्ञाने "श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीगुरुपादुकाभ्यो नमः" इति मन्त्रेण वा गन्धादिभिरुपचारैर्मनसा वा संपूज्य ।

आनन्दमानन्दकरं प्रसन्नं ज्ञानस्वरूपं निजभावयुक्तम् ।

योगीन्द्रपीठं भवदुःखवैद्यं श्रीमद्गुरुं नित्यमहं नमामि ॥

इति प्रणम्य स्वहृदि लयं भाषयेत् । ततो मूलाधारादिप्रत्यङ्गन्धान्तमुद्यत्सूर्यसहस्रप्रभं सुषुप्तास्तस्तेजोदण्डनिभं
मूलमण्डं ध्यात्वा तत्तेजसा व्याप्तं स्वशरीरं संविम्य वक्ष्यमाणविधिना मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा वक्ष्य-
माणपर्यादिकरणदङ्गन्यासान् विन्यस्य हृदयकमले वक्ष्यमाणरूपं देवं ध्यात्वा मानसैरुपचारैः संपूज्य मूलमण्डं
यथाशक्ति जपित्वा जपं समर्थ्य स्तुत्वा प्रणम्य,

त्रैलोक्यचैतन्यमयादिदेव श्रीशङ्कर त्वच्चरणाङ्गवैव ।

प्रातः समुत्थाय तव प्रियार्थं संसारयात्रामनुवर्तयिष्ये ॥

मंभारयात्रामनुवर्तमानं त्वदाज्ञया शङ्कर देवदेव ।

स्पर्धानिरस्कारकलिप्रमादभयानि मां भाभिमवन्तु नाथ ॥

जानामि धर्मं नच मे प्रवृत्तिर्जानाम्यधर्मं नच मे निवृत्तिः ।

त्वयेन्द्रियाणामभिर्देवतेनै यथा नियुक्तोऽस्मि तथा करोमि ॥

एते प्रार्थनाश्लोका गणेशायुपासकैर्यथायोग्यमूलाः, इति प्रार्थ्य

समुद्रमेखले देवि पर्वतस्तनमण्डले । विष्णुपति नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं चमस्व मे ॥

१ 'शास्त्र' ख. पाठः । २ 'भवरोग' क. पाठः । ३ "स्वया हृषीकेण हृदि स्थितेन" इति । "केवापि देवेन मयि स्थितेन" इति वा पाठस्तम् ॥

इति भूमिं प्रार्थ्य, श्वासानुसारं तस्यां पादं निधायैष्टदेवतानामोदीर्योन्धाय पदे पदेऽस्त्रमन्त्रं स्मरन् प्रा-
माद्वहिर्याम्यां नैर्ऋत्यां वा दिशि शरप्रक्षेपदूरमतीत्य दूरं गत्वा प्रमाणोक्तप्रकारेण स्थानादृष्यादीनुद्वास्य य-
थाविधि मूलमूत्रोत्सर्गं प्रमाणोक्तविधिना शीचाचमनादिकं च विधायानिर्दिष्टदिनेषु विहितं दन्तकाष्ठमादाय "क्लृप्तं
कामदेवाय सर्वजनप्रियाय नमः" इति मन्त्रेण दन्तधावनं विधाय, दन्तकाष्ठं प्रक्षाल्य पुरतः शुद्धदेशे प-
रित्यज्य, मूलमन्त्रेण मुखं प्रक्षाल्य कुरातिलगन्धाक्षतकुसुमधौलयरत्नाद्याध्याम्नादिमन्त्रितशङ्कुनोद्धृतां शुचि-
स्थानान्मृत्तिकां च गृहीत्वा जलाशयं गत्वास्त्रमन्त्रादिमन्त्रितजलेन तीरं प्रक्षाल्य, तत्राभिमन्त्रितं कुरादिकं
निधायोद्धृतजलेन तीर्थाद्वहिः कटिशोचं कृत्वा स्वशाखोक्तविधिना वैदिकस्नानं विधाय तदङ्गतर्पणं कृत्वा तीरं
गत्वास्त्रमन्त्रेण मृत्तिकया मूर्धादिपादास्तं विलिप्य

"आधारः सर्वभूतस्य विश्वोस्तुलतेजसः । तद्रूपाश्च ततो जातास्ता अपः प्रणमाम्यहम् ॥"

इति तीर्थजलं प्रणम्य सन्मुखीकरणमुद्रां बद्ध्वा प्राणवायुं निकृष्य जलान्तः प्रविश्य, तृष्णीं निमज्ज्योन्मज्ज्य ना-
भिमात्रे जले स्थित्वा "अघोहेत्यादि अमुकोऽहमिष्टदेवताप्रीत्यर्थं तान्त्रिकस्नानं करिष्ये" इति संकल्प्य,
मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा मूलमन्त्रस्य श्रृङ्गादिकरपरङ्गम्यासांश्च कृत्वा, स्वपुरतो जले हस्तमार्ज-
यतुरक्षं तीर्थं परिकल्प्य

"ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे । तेन सत्येन देवेश तीर्थं देहि दिवाकर ॥"

इति सूर्यातीर्थं प्रार्थ्य कोमित्यङ्गुरामुद्रया सूर्यमण्डलं भित्त्वा

"गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति । नर्मदे सिन्धुकावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॥"

इति सूर्यमण्डलात् तीर्थमावाह्य पुरः कल्पिततीर्थमण्डले संयोज्य वक्ष्यमाणतीर्थशक्तिमन्त्रेण तीर्थशक्तिमा-
वाह्य तत्र तां ध्यायेत् । यथा—

सर्वानन्दमयीमशेषदुरितध्वंसां मृगाङ्गप्रभां

अपह्नी चोर्ध्वकरद्वयेन दधतीं पाशं सृष्टिं च क्रमात् ।

दोर्भ्यां चामृतपूर्णहेमकलशं मुक्ताचमालां वरं

गङ्गासिन्धुसरिद्वयादिसहितां भीतीर्थशक्तिं भजे ॥

इति ध्यात्वा, "ओंक्लांहींक्लंक्लंक्लः सर्वानन्दमये तीर्थशक्तिं पछेहि स्वाहा तीर्थशक्त्यै नमः" इति तीर्थशक्तिं
संपूज्य, "ओंमो भगवति अग्नये अम्बालिके अम्बिके महामालिन्यै पछेहि भगवति अशेषतीर्थालवाले
हींहीं शिषजटाचिकटे गङ्गे गङ्गाम्बिके स्वाहा" इति मन्त्रेणाष्टवारमभिमन्त्र्य तज्जलं हींकारेणावलोक्य
यमिति धेनुमुद्रयामृतीकृत्य, कथञ्चमन्त्रेणावगुण्ठनमुद्रयावगुण्ठयाम्बुमन्त्रेण छोटिकाभिः संरक्ष्य, तत्र सचक्रं
सावरणं देवं ध्यात्वा जलमयैः पञ्चोपचारैः संपूज्य मूलमन्त्रेणाष्टवारमभिमन्त्र्य, तत्र मूलमन्त्रं अपमृत्वा
देवं स्मरन् त्रिनिमज्ज्योन्मज्ज्य कुम्भमुद्रां बद्ध्वा मूलमन्त्रेण स्वशिरसि त्रिरभिषिच्य

"ओं सिष्टचोर्निखिलं निधं मुहुः शुक्रं प्रजायते । मातरः सर्वदेवानामापो देव्यः पुनन्तु माम् ॥"

इति मन्त्रेण चात्मानमभ्युक्ष्य

"यन्मे केशेषु दौर्भाग्यं सीमन्ते यच्च मूर्धनि । ललाटे कर्णयोरुत्थोरापस्तु मन्तु वो नमः ॥"

इति प्रणम्य स्वाहान्तेन मूलमन्त्रेण त्रिराचम्य मूलेन च त्रिः सन्तर्प्य देवं विसृज्य तीरमागत्य, धीते वास-
सी परिधायोरुकरी मृदाङ्गिञ्च प्रक्षाल्याचम्य, प्रमाणोक्तस्ववर्णविहितं तिलकमाक्षी विधाय शिवभक्तप्रभृतं

भस्मत्रिपुराङ्गधारणं कुर्यात् । नत्र ब्राह्मणस्यार्धपुण्ड्रं क्षत्रियस्य त्रिपुराङ्गं वैश्यस्यार्धचन्द्राकारं शूद्रस्य वृत्ताकारम् ॥

अथ भस्मधारणविधिः नत्राग्निहोत्रोद्भवं वैवाहाग्न्युद्भवं वा पूर्वोक्तविधिना वक्ष्यमाणविधिना वा संस्कृतशिवाग्नौ प्रमाणोक्तविधिनान्तरिते गृहीतगोमयपिण्डं गुप्तं मूलमन्त्रेण दग्धं देवोद्भासनात् पूर्वमेव गृहीतमपक्वातिपक्वार्हितं चन्द्रेण शोधितं कर्पूरादिसुवासितं भस्म संगृह्य संस्थाप्य तेन वा त्रिपुराङ्गधारणं कुर्यात् । नत्र प्रकारस्तु-मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि पिप्पलादश्लेषये नमः, मुखे गायत्रीकुम्भसे नमः, हृदि श्रीरुद्राय देवतायै नमः, गुह्ये अग्निर्यज्ञाय नमः, पादयोः भस्मशक्लये नमः, मम मोक्षार्थं भस्मधारणे विनियोगः । इति ऋष्यादिन्यासं विधाय, अङ्गुष्ठयोः कालाय नमो हृदयाय नमः, तर्जन्योः कलविकरणाय नमः शिरसे स्वाहा, मध्यमयोः वलविकरणाय नमः शिखायै वषट्, अनामिकयोः वलप्रमथनाय नमः कवचाय हुं, कनिष्ठिकयोः सर्वभूतदमनाय नमः नेत्रत्रयाय वौषट्, करतलकरपृष्ठयोः मनो-न्मनाय नमः अस्त्राय फट्, इति विन्यस्य, हृदयशिरःशिखाकवचनेत्रेषु प्रागुक्तप्रश्नमन्त्रान् विन्यस्य अस्त्रमन्त्रेण तालत्रयं दशदिग्बन्धनं च कृत्वा

“विभूते भूतिमानासीद्भामदेवः मदाशिवः । रक्षाबन्धस्तया देवि रक्ष मामनघे सदा ॥”

इति विभूतिं प्रणम्य, “सद्योजात” मित्यादिपञ्चानुषाकानां सांहित्यिकी देवतीपत्तिपदाः ऋषयः प्रथमाद्वितीय-चतुर्थानुषाकानां अनुष्टुप् “अघोरेभ्य” इत्यस्य स्वराडनुष्टुप् अस्या गायत्री, सर्वेषां रुद्रो देवता इति ऋष्यादिकं स्मृत्वा विन्यस्य, “ओं सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमः । भवे भवे नातिभवे भजस्व मां भवोद्भवाय नमः ॥ १ ॥ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः क-लविकरणाय नमो वलविकरणाय नमो वलाय नमो वलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनो-न्मनाय नमः ॥ २ ॥” अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः । सर्वेभ्यः सर्वशर्चेभ्यो नमस्तेऽस्तु रुद्र रूपेभ्यः ॥ ३ ॥ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ ४ ॥, ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्र-ह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मेऽस्तु सदाशिवोम् ॥ ५ ॥ इति मन्त्रान् पठित्वा विभूतिमादाय वामकरे नि-धाय, भस्मामिमन्त्रणमन्त्रस्य ऋष्यादिन्यासं कुर्यात् । शिरसि अर्धशिरस्ते ऋषये नमः । मुखे गायत्रीकु-म्भसे नमः । हृदये श्रीरुद्रदेवतायै नमः । इति विन्यस्य “अग्निरिति भस्म वायुरिति भस्म जलमिति भस्म स्थलमिति भस्म व्योमेति भस्म सर्वे इ वा इदं भस्म मन इत्येतानि चक्षूषि भस्मानि ” । इत्यभिमन्त्र्य, “आपो वा इत्यस्य प्रजापतिः ऋषिः यजुरापो देवता इति ऋष्यादिकं स्मृत्वा विन्यस्य “आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूताम्यापः प्राण वा आपः पशव आपोऽजमापः सप्ताडापो विराडापः स्वराडापः कुन्दास्यापो ज्यो-तीष्यापः सत्यमापः सर्वा देवता आपो भूर्भुवःस्वरापः ॐ” मिति मन्त्रेणाङ्गिः संसिध्य । “मा नस्तोके” इत्यस्य भगवानृषिः जगती कुम्भो हिरण्यगर्भो देवता इति ऋष्यादिकं स्मृत्वा विन्यस्य, “ओं मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः । वीगन्मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥” इति मन्त्रेण संमर्द्य, “तस्माद् ब्रह्ममृदेतत्पाशुपतं पशुपाशविमोक्षाय” इति मन्त्रेणैकादशवार-मभिमन्त्र्य द्विधा कृत्यैकेन भागेन “ईशानः सर्वविद्यानां” इति प्रागुक्तमन्त्रेण शिरसि । “तत्पुरुषाय” इति मुखे । “अघोरेभ्य” इति बाह्वोः । “वामदेवाय” इति कण्ठादिनाभ्यन्तम् । “सद्योजात” मिति ऊरुमूलादि-पादद्वयपर्यन्तम् । इति सर्वाङ्गे भस्मोद्धूलनं कृत्वा हस्तौ प्रक्षाल्य द्वितीयभागमादाय, शिरसि जौह्वीहरहर जौनमः शिवाय । ललाटे ब्रह्मणे नमः । हृदये हव्यवाहनाय नमः । नाभौ स्कन्दाय नमः । कण्ठे पूष्ये नमः ।

दक्षवाहुमूले रुद्राय नमः । दक्षवाहुमध्ये आदित्याय नमः । दक्षमणिवन्दे चन्द्राय नमः । वामवाहुमूले वामदेवाय नमः । वामवाहुमध्ये प्रभञ्जनाय नमः । वाममणिवन्दे चन्द्राय नमः । ककुदि शम्भवे नमः । धृष्टे हराय नमः । ब्रह्मरन्ध्रे परमात्मने नमः । इति त्रिपुण्ड्रधारणं कृत्वा वेदिकसंख्यां कृत्वा तान्त्रिकसंख्यां कुर्यात् ॥ अथ भस्मधारणविधिरूपेणानामेव । अन्येभ्यः पञ्चाक्षरेण मूलमन्त्रेण वा त्रिपुण्ड्रधारणं कार्यमिति । शक्तेस्तु कुरुकुमयुक्तचन्दनादिनैव मूलमन्त्रेण त्रिपुण्ड्रधारणं कार्यमिति ॥

अथ तान्त्रिकसंख्या—तत्र मूलमन्त्रेणाध्यास्य शिखां धृत्वा मूलेनैव प्राणायामत्रयं कृत्वा मूलमन्त्रस्य-
प्यादिकरपङ्क्त्यासान् विन्यस्य, स्वपुरतो यमिति धेनुमुद्रया जलममृतीकृत्य मूलमन्त्रेण अपवारमभिमन्य,
तज्जलविन्दुभिः कुशैरकारादिसकारान्तैरेकपञ्चाशदक्षरैः सधिनदुभिः प्रत्यक्षरं शिखः प्रोक्ष्य, मूलेन च त्रिः प्रोक्ष्य,
सूर्यमण्डले यथोक्तं ध्यात्वा देवं, दक्षिणकरेण जलमादाय वामकराग्रेण त्रिः प्रोक्ष्यावाशिष्टं वामकरस्थं जलं
वामनासासमीपं गीत्वा तेजोमयं वामनासारन्ध्रेण स्वदेहान्तःप्रविष्टं ध्यात्वा, तेन जलेन स्वदेहान्तःस्थं सक-
लकलुषं प्रक्षाल्य कृष्णवर्णं तज्जलं दक्षिणनासारन्ध्रेण विनिर्गतं ध्यात्वा दक्षिणकरेणादाय स्वधामभागे यज्ञशि-
खां ध्यात्वा “ॐ ह्रीं पशुपतये नमः” इति पाशुपतात्मने तस्यामास्फाल्य, इतो प्रक्षाल्य मूलमन्त्रेण त्रिराक्षय्या-
जलिना जलमादायोन्ध्याय स्वेष्टदेवतागायत्रीमुच्चार्य “धूमहादेव एष तेऽर्घ्यः स्वाहा” । महादेवेत्युपलक्षणम् ।
इति त्रिरर्घ्याजलिं सूर्याभिमुखमुत्तिष्ठ्य मूलमुच्चार्य “धूमहादेवं तर्पयामि नमः” इति त्रिः संतर्प्य, प्राग्बद्ध
प्राणायामोदिकं कृत्वा सूर्यमण्डले देवं ध्यायन् “ॐ तन्महेशाय विद्महे वाग्विशुभ्राय धीमहि तन्नः शिबः
प्रचोदयात्” ॥ इति शिवगायत्रीं तत्तद्देवतागायत्रीं यथाशक्ति जपित्वा मूलमन्त्रं षाष्टोत्तरशतं जपित्वा
जपं समर्थं स्तुत्वा प्रणम्य सूर्यमण्डलाद् देवं हृदि विसृज्य धीशुरं प्रक्षमेदिति त्रिषु कालेषु तान्त्रिक-
संख्याविधिः ॥ गणेशाष्टुपात्मकं गण्युक्तं तत्तत्संख्या कार्या, तत्तद्वाच्यार्घ्यदानजपतत्तन्मूलमन्त्रजपश्च
विशेषः । तत्तद्वाच्यं तत्तत्कल्पे द्रष्टव्या । अत्र—

“सन्ध्यालोपो न कर्तव्यः शम्भोराज्ञैवमेव हि । दीक्षितः संध्या हीनो न दीक्षाफलमश्नुते ॥”

इति शिवरहस्यवचनात् संध्यात्रयमावश्यकमिति । स्वसमये न कृता चेत् संध्या तदाष्टोत्तरशतजपं प्रायश्चि-
त्तार्थं कृत्वा पूर्वसंध्यां कृत्वा तत्तत्कालसंध्यां कुर्यात् ॥

तत्र प्रकृतं प्रातः संध्यासम्पन्नानन्तरं वेदिकतर्पणं निर्वर्त्य मूलेन प्राणायामत्रयप्यादिकस्यातपूर्वकं स्वपुरतो
यमिति धेनुमुद्रया जलममृतीकृत्य, तत्र देवं सचक्रं साक्षावरणं ध्यात्वा मूलमन्त्रमुच्चार्य “धूमहादेवतां तर्प-
यामि नमः” इत्यष्टोत्तरशतवारं तद्धर्मप्राविशतिवारं वा देवस्य मुखकमले परमामृतधुञ्ज्या तत्तीर्थजलैः
संतर्प्यावरणदेवताञ्च “अमुकं तर्पयामि नमः” इति प्रत्येकमेकैकाजलिना संतर्प्य देवं स्वहृदि विसृज्य तीर्थं
च सूर्यं विसृज्य गुरुदिव्यपतिग्रहान् प्रणम्य, शुद्धोदकपूर्णपात्रमादाय हृदि स्वेष्टदेवतां स्मरन् मौनी स्वपद्मा-
वदृष्टिः स्तोत्रादिकं पठन् स्वगृहं गच्छेत् । ततो द्वारि स्थितः स्वपापं मनसा संविन्य,

“देव त्वं प्राकृतं चित्तं पापाक्रान्तमभून्मम । तन्निःसारय चित्तान्मे पापं फट्फट्फट् ते नमः ॥

सूर्यः सोमो यमः कालो महाभूतानि पञ्च च । एते शुभाशुभस्वेह कर्मणो नव साक्षिणः ॥”

इति पठित्वा ‘हुंफट्’ इति क्रोधदृष्ट्या पार्श्वद्वयमूर्ध्वमधश्चावलोक्य सुमना भूत्वा गृहान्तः प्रविश्याङ्गणे
स्थित्वा पादौ प्रक्षाल्याचम्याङ्गुलीभूमौ गोमयोपलितायां सिन्दूरादिना रचितवृत्तमण्डलमध्ये स्वासनमास्तीर्य

“ह्रीं आधाश्वाक्षिकमलात्मनाय नमः” इत्यासनं संपूज्य, तत्र प्राङ्मुख उपविश्य वक्ष्यमाणसूर्यमन्त्रेण प्राणा-
यामत्रयं कृत्वा, शिर्षं अजाय शृण्वे नमः । मुखे गायत्रीचन्द्रसे नमः । हृदये धीसूर्यदेवतायै नमः ।
इति विन्द्यस्य सूर्यार्घ्यदाने विनियोगः इति कृताञ्जलिर्वदेत् । ततः अङ्गुष्ठयोः ह्रीं हृदयाय नमः । तर्जन्योः
ह्रीं शिरसे स्वाहा । मध्यमयोः हं शिखायै वषट् । अनामिकयोः ह्रं कवचाय हुं । कनिष्ठिकयोः ह्रीं नेत्रत्र-
याय वौषट् । करतलकम्पुष्ठयोः ह्रः अस्त्राय फट् । इति करयोर्विन्द्यस्येतानेव पञ्चमन्त्रान् हृदयशिरःशिखा-
कवचनेत्रेषु विन्द्यस्यास्त्रमन्त्रेण तालत्रयदशदिव्यन्धनं च कृत्वा,

रक्ताम्बुजासनमशेषगुणैकसिन्धुं भानुं समस्तजगतामधिपं नमामि ।

षड्रयाभयवरान् दधतं करान्जैर्माशिववभौलिमङ्गलाङ्गकचिं त्रिनेत्रम् ॥

इति सूर्यं ध्यात्वा स्वपुरतः पुरस्तादग्रयोगप्रकरणे वक्ष्यमाणप्रयोजनतिलकाव्यय्यक्षरमन्त्रोक्तविधिना साङ्गं सा-
वरणं संपूज्य, तदशक्तौ तन्मण्डले साङ्गावरणं ध्यात्वा संपूज्य, स्वपुरतश्चतुरस्रवृत्तत्रिकोणात्मकं मण्डलं कृत्वा
“धीसूर्याधारमण्डलाय नमः” इति मण्डलं संपूज्य, तत्र साधारं प्रत्यजलप्रादि ताम्रपात्रं निधाय सूर्यमन्त्रेण
शुद्धोदकेनापूर्य तिलयवसर्पपश्यामाककुशाग्रगन्धाक्षतरङ्गपुष्पाणि रक्तचन्दनं च निक्षिप्य कुशैराच्छाद्य तत्पात्रं
कराभ्यामाच्छाद्य सूर्यमन्त्रमष्टोत्तरशतं जपित्वा जानुभ्यामवनीं गतस्तत्पात्रं कराभ्यामामस्तकमुद्धृत्य पूर्वोक्तकूपं
सूर्यं निजोद्रेवताभेदेन ध्यायन् “ओं ह्रीं ह्रीं सः सः प्रहराशिनस्तत्रयोगकरणपरिवृत धीसूर्यं यष तेऽर्घ्यः स्वाहा”
इति सूर्यायार्घ्यं दत्त्वा, तदर्घ्याम्बुपूतं सूर्यं ध्यायन् तन्मन्त्रं यथाशक्ति जपित्वा सूर्यं स्तुत्वा प्रणम्य स्वपुरः
पूजापत्रे तं विस्तृज्य, पूजामण्डपद्वारं गत्वा तत्र वक्ष्यमाणविधिना सामान्यार्घ्यं संस्थाप्य, तदशक्तौ ताम्राविपा-
त्रस्य जलं धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य तेन जलेन वा पूजामण्डपस्य द्वारं प्रोक्ष्य द्वारस्योर्ध्वशास्त्राया मध्ये
विभ्राय नमः । तद्वक्षिते महालक्ष्म्यै नमः । वामे सरस्वत्यै नमः । पुनर्मध्ये द्वारमिधै नमः । द्वारस्य वामदक्षि-
णशालयोः गं गणपतये नमः । लं क्षेत्रपालाय नमः । शं कनिष्ठिवसुधाराभ्यां नमः । पञ्चनिष्ठिवसुमतीभ्यां
नमः । मं मायाशक्त्यै नमः । विं विष्णुकृत्यै नमः । गं गङ्गायै नमः । यं यमुनायै नमः । धं धात्र्यै नमः ।
विं विधात्र्यै नमः । इति ब्रह्मकमेशाधोऽधः संपूज्य, अधो देहल्यै नमः । वामदक्षिणयोः नमिन्ने नमः ।
महाकालाय नमः । इति द्वारपालौ संपूज्य, उत्तरद्वारं गत्वा तदर्घ्याम्बुना प्रोक्ष्य प्राग्बहिर्भादिदेहल्यस्तं
प्रोक्तकमेश संपूज्य, द्वारपार्श्वयोः गणेशाय नमः । कृष्णाय नमः । इति द्वारपालौ संपूज्य, दक्षिणद्वारं गत्वा
तथैवाभ्युक्ष्य विभ्रादिदेहल्यन्तमभ्यर्च्य, द्वारपार्श्वयोः उमायै नमः । खण्डेश्वराय नमः । इति द्वारपालौ
संपूजयेत् ॥ वैष्णवे तु नन्द-सुनन्द-खण्ड-प्रखण्ड-बल-प्रबल-भद्र-सुभद्राः प्रतिद्वारं द्विद्विकमेश पूजयेत् ।
वाणेशो वक्रतुण्डैकदंष्ट्रमहोदरगजाननलम्बोदराधिकटविभ्रराजधूम्रवर्णास्तथैव पूज्याः ॥ शाक्तसारस्तु.....[?]
ब्राह्मपाथप्रमातरस्तु प्राक्त्वपूज्याः । पुनः पश्चिमद्वारं गत्वास्त्रमन्त्रेण सप्तधामिमम्य,

“अपक्रामन्तु भूतानि पिशाचाः प्रेतगुहकाः । ये चात्र निवसन्त्यन्ये देवता भुवि संस्थिताः ॥

अपसर्पन्तु ये भूता ये भूता भुवि संस्थिताः । ये भूता विभक्तार्तस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥”

इत्यन्तेऽस्त्रमन्त्रं जपन् नाराजमुद्रया मण्डपान्तः प्रक्षिप्य, तस्माभिर्गच्छतां विभ्रानां स्वधामाङ्गलंकोचेन मार्गं
दत्त्वास्त्रमन्त्रं पठन् वामपार्श्विघातत्रयेण भौमान्, ऊर्ध्वोर्ध्वतालत्रयेणान्तरिक्षगान्, तिग्मदृष्ट्यावलांकेन वि-
न्द्यान् विभ्रानुत्सार्य, दक्षिणपादपुरःसरं शाक्ते वामपादपुरःसरं देवलीमुद्गच्छ्यान्तः प्रविश्य वाससा द्वारमा-
च्छाद्य पञ्चगव्यार्घ्यतोयाभ्यां घण्टावादनपूर्वकं मण्डपमभ्यन्तरं प्रोक्ष्य, मण्डपस्य नैर्ऋतकोणे वास्तुपुरुषाय

नमः । तत्रैव वास्त्वधीशाय ब्राह्मे नमः । इति संपूज्य, मण्डपस्थानकोणे रक्तद्वादशशक्तिसहिताय श्रीदी-
पनाथाय नमः । इति दीपनार्थं संपूज्य,

“अतितीक्ष्ण महाकाय कल्पान्तदहनोपम । भैरवाय नमस्तुभ्यं ममाङ्गां दातुमर्हसि ॥”
इति भैरवाङ्गां प्रार्थ्य “अः फट्” इति मण्डपमध्यस्थां पूजावेदीं गत्वा, शिरसि मेरुपृष्ठाय ऋषये नमः ।
मुखे सुतलाय छन्दसे नमः । इति पृथिव्यै देवतायै नमः । इति विन्यस्य पृथिवीप्रार्थने विनियोगः इति
कृताञ्जलिरुक्त्वा,

“ॐ पृथिव त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता । त्वं च धारय मां नित्यं पवित्रं कुरु चासनम् ॥”
इति पृथिवीं प्रार्थ्य, स्वासनस्थानं मूलमन्त्रेण वीक्ष्यात्ममन्त्रेण प्रोक्ष्य तेनैव मन्त्रेण कुशैः सन्ताप्य कवचमन्त्रेणाभ्यु-
क्ष्य, तत्र मण्डकादिवेदिकान्ताः पीठदेवताः संपूज्य तत्र खेलाजिनकुशोत्तरं हस्तद्वयमात्रं चतुरस्रं चतुर्गुल्लोच्छ्रितं
स्वासनमास्तीर्य मूलमन्त्रेण द्वादशाभिमुखितेन जलेनाभ्युक्ष्य “ह्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः” इति
संपूज्य, तत्र प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा स्वस्तिकवीरसिद्धान्तमेनोपविश्य, आसनस्य स्वदक्षिणाग्रकोणादिच-
तुष्कोणेषु प्रादक्षिण्येन गं गणपतये नमः । तुं दुर्गायै नमः । सं सरस्वत्यै नमः । सं क्षेत्रपालाय नमः ।
इति संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतादीनि पूजाद्रव्याणि स्वदक्षिणभागे विधाय “ह्रां ह्रं फट्” इति मन्त्रं स्मरन् वि-
न्यदृष्ट्वा विलोक्य कर्पूरादिवासितशुद्धोदकपूर्णं वामभागस्थं कुम्भं भीमिति वामपाणिना संस्पृशन् दक्षि-
णकराकुल्यग्रेण ह्रीं इति कुम्भस्थं जलं संस्पृश्य, रमिति दीपशिखां स्पृष्ट्वा करं प्रक्षाल्य कृताञ्जलिर्धामे
गुरुभ्यो नमः । इक्षिणे गणपतये नमः । अग्रे महादेवाय नमः । इति प्रणम्य, चन्दनसुगन्धपुष्पाणि ह्रौं
इति मन्त्रेणाद्यात्वात्ममन्त्रेण मर्दयित्वा करौ सुरभीकृत्य तन्पुष्पं वामकरेण स्वमूर्धानं परितो रोमिति भ्राम-
यित्वाग्राय, ओं ह्रीं

“ते सर्वे विलयं यान्तु ये मां हिंसन्ति हिंसकाः । मृत्युरोगभयक्रेशाः पतन्तु रिपुमस्तके ॥”

इति पठित्वात्ममन्त्रेण नारायणमुद्रया ईशान्यां दिशि दूरे प्रक्षिप्य, अस्त्रमन्त्रेण पुनः करावग्न्योन्यमार्जनेन सं-
शोभ्यात्ममन्त्रेणोर्ध्वोर्ध्वतालत्रयमकुष्ठतर्जंन्युन्धशब्देन दशविम्बन्धनं कृत्वा त्रिशूलमुद्रामुद्रितौ व्यस्ती मणिय-
न्धेनान्योन्यसंपृक्षौ करौ स्वमूर्धानं परितोऽस्त्रमन्त्रं स्मरन् प्रादक्षिण्येन त्रिध्रामयन् अग्निप्राकारत्रयं विधाय
तस्मभ्यगतमात्मानं संविन्य मूलमन्त्रेण प्राच्यामत्रयं कृत्वा भूतशुद्धिं कुर्यात् ॥

अत्र प्रागुक्तपरिपाठ्या भूतशुद्धादिकं तु, प्रथमतो भूतशुद्धिः, ततः प्राणप्रतिष्ठा, ततोऽन्तर्मातृकान्या-
सः । अत्रान्तर्मातृकान्यासो मनसैव कार्यः । “पुष्पैरनामया वापि मनसा वा न्यसेदणून्” इति दक्षिणा-
मूर्तिसंहितावचनात् । “एवमन्तः प्रविम्यस्य मनसा नो वहिर्न्यसेत्” इति कुम्भसंभववचनाच्च । अत्र वा-
शब्दः समुच्चये । अणून् मन्त्रान् । अत्रैवं व्यवस्था—पुष्पैर्देवतामूर्ती, अनामया स्वदेहे, मनसा मूलाधा-
रादिचक्रेषु, तत्र करस्यर्शासंभवात् । अनामया साकुष्ठया, । “अकुष्ठानामिकाभ्यां तु न्यासः सर्वत्र सं-
मतः” इति पद्मवाहिनीवचनात् । ऋष्यादिकम्पङ्कजन्यासव्यतिरिक्तेष्वियं व्यवस्था ज्ञेया । तत्तानकुष्ठानां सर्वा-
ङ्गुलीनां विहितत्वात् तथैव संप्रदायात् । पङ्कमन्त्राणामपि पृथक्पृथक्प्रतिपादनाच्चेति ।

ततो वहिर्मातृकान्यासः । अत्र वहिर्मातृकान्यासे केवले विन्दुयुक्त्यमक्षराणां वीर्ययोजनाधर्मिति
संप्रदायः । ततो विन्दुमातृकान्यासः । ततो विसर्गमातृकान्यासः । ततो विन्दुविसर्गयुक्तमातृकान्यासः । अत्र

यनिवानप्रस्येगदौ सृष्टिस्ततः स्थितिस्ततः संहार इति कार्यः । गृहस्थैस्तु प्रथमं संहारस्ततः सृष्टिस्ततः स्थितिः कार्या । ब्रह्मचारिभिः आदौ स्थितिस्ततः संहारस्ततः सृष्टिः कार्या । अत्र केचित् “गृहस्थैः सृष्टिस्थितिसंहारानन्तरं पुनः सृष्टिस्थितिं च कार्यं, तेन स्थित्यन्तता स्यात् । एवं ब्रह्मचारिभिः सृष्टिस्थितिसंहारानन्तरं पुनः सृष्टिन्यासः कार्यः । एवं कृते स्थित्यन्तता सृष्ट्यन्तता संहारान्तता च भवति” इत्याहुः । अत्र यथामुरूपं दर्शं कार्यमिति ॥

ततस्तारांश्चैकपञ्चाशत्कलामातृकान्यासः । ततः केशवादिमातृकान्यासः । ततः श्रीकण्ठादिमातृकान्यासः । ततो भुवनेश्वरीमातृकान्यासः । ततः श्रीवीजादिमातृकान्यासः । ततः कामबीजादिमातृकान्यासः । ततः श्रीशक्तिकामयीजादिमातृकान्यासः । ततः प्रपञ्चयागमातृकान्यासः । ततस्तत्तद्देवतोपासकस्तत्तद्देवतामातृकान्यासे कृत्वा मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा योगपीठन्यासें कुर्यात् ॥

तत्र प्राणायामप्रयोगः— तत्र यदपचासन ऋजुकायः समुपविश्य दक्षिणाङ्गुष्ठेन दक्षिणासापुटे निरुध्य वामनासापुटेन धायुमाकृष्य स्वोदरे पृथित्वा कनिष्ठानामिकाभ्यां वामनासापुटे च निरुध्य हृदि देवं ध्यायन् मूलमन्त्रं जपन् वायच्छक्यं वायुं कुम्भकेन धृत्वा पुनर्दक्षिणासापुटेन शनैःशनैर्वायुं त्यजेदित्येकः प्राणायामः । पुनर्दक्षिणासापुटेन धायुमाकृष्य तथैव कुम्भयित्वा पुनर्वामनासारङ्घ्रेण तं वायुं त्यजेदित्यन्यः । पुनर्वामनासारङ्घ्रेण प्राग्ब्रह्मायुमापूर्य तथैव कुम्भयित्वा तथैव दक्षिणासारङ्घ्रेण तं वायुं त्यजेदित्यपरः । इत्थं प्राणायामत्रयं कृत्वा, मूलाधारे ‘महद्वाय नमः’ इत्यादिपरतत्त्वान्तं प्रागुक्तक्रमेण विन्यस्य “ॐ नमो भगवते सकलगुणात्मने शक्तियुक्तायानन्ताय योगपीठारम्भे नमः” इति मूर्धादिपादान्तं व्यापकत्वेन न्यसेदिति योगपीठन्यासः । अत्र योगपीठस्थाने—गाणेशैः सुधार्षेयस्थाने इक्षुरससमुद्रो विष्णुसूर्योपासकैः क्षीरसमुद्रस्तत्र तत्तत्पीठमन्त्रश्च न्यस्तव्य इति विशेषः ॥

अत्र मूलमन्त्रन्यासः, सच तत्तत्कल्पेषु बोद्धव्यः । ततस्तत्तत्कल्पोक्तमुद्रा विरच्य स्वेष्टदेवताकल्पोक्तं स्वभावेन ध्यात्वा स्वशिरसि मूलमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा पुनर्हृदयकमले ध्यात्वा, योगपीठपुरःसं मानसैकपक्षरिदं साङ्गं सावरणं संपूज्य मानसमेव नैवेद्यं दत्त्वा देवं भुज्जानं ध्यायन्, मूलाधारे आगमान्तरात्मपरमात्मज्ञानात्मैत्यात्मचतुष्पाकारचतुरस्रे कुण्डमध्ये चिच्छक्तिं कुण्डलिनीं ध्वजिकपां ध्यात्वा मूलमन्त्रमुच्चार्य “अहन्तां जुहोमि स्वाहा” । पुनर्मूलं “असत्यं जुहोमि स्वाहा” इत्थमहन्तासत्यैः शुन्यकामक्रोधलोभमदमोहमात्सर्याणि क्रमेण सुषुम्नाशुगुयुक्तमनःकुबेण हुत्वा प्राणायामपर्यादिकरणदङ्गन्यासपूर्वकं मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतवारं जपित्वा शुभेन्यादिना समर्प्य श्रीगुरुं प्रणम्य, पुरतश्चान्दनादिलिप्ते श्रीपर्यादिपीठे सौधादिनिर्मिते स्थण्डिले वा कुङ्कुमादिना तत्तत्कल्पोक्तं पूजाचक्रं निर्माय, तत्र मूलमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दद्यात् । यद्वा सुवर्णादिभिः शिल्पिपरैर्निर्मितं पूजाचक्रं चन्दनादिमण्डितं प्राग्बत् पीठे संस्थाप्य पुष्पाञ्जलिं दद्यात् । तत्र स्वर्णरूप्यादिधातुनिर्मितस्य पूजाचक्रस्याम्लरसादिना संशुद्धस्यादौ वैदिकमार्गेणाभ्युत्थारणं कारयित्वा मधुघृतगोदुग्धनारिकेलजलैः पृथक्पृथग्गमिष्य पञ्चाशद्वर्णैर्वाधिकाधजलैस्तत्तन्मन्त्रीषधिकाधजलैर्वाभिषिञ्चेत् ॥

अत्र मन्त्रवर्णैर्वाधिग्रहणे मन्त्रवर्णेषु पुनरुक्तवर्णानामोपप्लवो यस्य वर्षस्य यावत्स्य आकृतयो मन्त्रे वृक्ष्यन्ते तस्यौषधेस्तावन्तो भागा ग्राह्याः । तास्तु प्रागेव प्रवर्णिताः । ततः शुद्धजलैः प्रक्षाल्य चन्दनागरकर्पूरकस्तूरीकुङ्कुमादिपङ्कजैरातिप्य पुरतः शुभे पीठे संस्थाप्य तच्चक्रं स्पृष्ट्वा मूलमन्त्रमष्टोत्तरसहस्रं जपित्वा संशुद्धस्य तस्य चक्रस्य प्रागुक्तप्राक्प्रतिष्ठामन्त्रे “अमुकदेवतापूजाचक्रस्य” इत्यादितत्तद्देवतानामपूर्वकं देवमावाह्य साङ्गं सावरणं संपूज्य महानैवेद्यं बलिदानादिपूर्वकं महोत्सवं प्रत्यहं दिनत्रयपर्यन्तं कुर्यात् ।

दिनत्रयमपि, प्रथमदिने आवाहितं देवं न विसर्जयेत् । चतुर्थदिने नित्यपूजाभ्ये देवं विसर्जयेत् । इति प्रतिष्ठिते चक्रे नित्यनैमित्तिकादिपूजनं च कुर्यात् । अम्युत्तारणं तु अग्नेदोक्ताग्निस्त्वेनैव वा कार्यम् । सूक्तं तु—[ऋ० १० मं० ८० सू०]

अग्निः सर्गि वाजंभरं ददात्यग्निर्वारं श्रुत्यं कर्मनिष्ठाम् ।
अग्नी रोदसी वि चरत्समञ्जस्यग्निर्नारी वीरकुक्षिं पुराण्डिम् ॥ १ ॥
अग्नेरग्रसः समिदस्तु भद्राग्निर्मही रोदसी आ विविश ।
अग्निरेकं बोदयत्समत्स्वाग्निर्हृन्नाशि दवते परूशि ॥ २ ॥
अग्निर्ह त्वं जरतः कर्त्तुमावाग्निरज्जथो निरदहजस्तथम् ।
अग्निरग्निं धर्म उरुष्यदन्तरग्निर्नृमेधं मज्जवांसजस्तम् ॥ ३ ॥
अग्निर्दा द्रविषं वीरेपेशा अग्निर्हृषि यः सहसा सनोति ।
अग्निर्दिवि इवमा ततानाग्नेर्धामानि विभृता पुरुषा ॥ ४ ॥
अग्निमुष्यैर्हृषयो वि ह्वयन्तेऽग्निं नरो वामनि वाधितासः ।
अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तोऽग्निः सहसा परि याति गोनाम् ॥ ५ ॥
अग्निं विश ईलते मानुषीर्वा अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।
अग्निर्गान्धर्वी पृथ्वामृतस्वाग्नेर्गव्यंतिर्धृत आ निषता ॥ ६ ॥
अग्नये ब्रह्म अभवस्तत्तच्चुरग्निं महामवोचामा सुवृक्मिम् ।
अग्ने प्रार्ष जरितारं यविष्ठाग्ने महि द्रविष्यमा रजस्व ॥ ७ ॥

अथैतस्य प्रयोगः—तत एभिर्मन्त्रैः प्रथमं प्रतिष्ठितस्य चक्राधिकमग्निरादरहितैः शताष्टस्या शुद्धजलेर-
भिनिष्यानन्तरमग्निरादरहितैः शताष्टाहृत्याभिपिञ्चेदित्यम्युत्तारणविधिः ॥ ततः प्रत्यहमस्तादिभिः शुद्धजलेन
प्रक्षालनं धातुमयचक्रस्थ, स्फटिकस्य जलेनैव क्षालनं कार्यमिति ॥ अथ कालीमते चक्रप्रतिष्ठाविधिस्तु
शामकेश्वरतन्त्रे— अम्युत्तारणम् ।

चक्रमेदं महादेव तत्प्रसादान्मया भुतम् । इदानीं भोतुमिच्छामि प्रतिष्ठाक्रमनिर्णयम् ॥ १ ॥

शङ्कर उवाच

मृणु देवि महाभागे जगत्कारिणि कौलिनि । तस्पोषापनकर्माङ्गं सर्वकार्यविनिर्णयम् ॥ २ ॥
स्नाता सङ्कल्पयेन्मग्नीं गुरोरर्चनमारभेत् । पञ्चगव्यं ततः कृत्वा शिवमघ्रेण भक्षितम् ॥ ३ ॥
तत्र चक्रं क्षिपेन्मग्नीं प्रणवेन समाकुलम् । समुद्धृत्य ततश्चक्रं स्थापयेत्पूर्वपात्रके ॥ ४ ॥
पञ्चामृतेन दुग्धेन शीतलेन जलेन च । चन्दनेन सुमन्धेन कस्तूरीकुङ्कुमेन च ॥ ५ ॥

पयोदधिघृतचौद्रशर्कराद्यैरनुक्रमात् । तोयधूपान्तरैः कुर्यात्पञ्चामृतविधिं बुधः ॥ ६ ॥
 हाटकैः कलशैर्देवीमष्टभिर्वारिपूरितैः । कषायजलसंपन्नैः कारयेत् स्नानमुत्तमम् ॥ ७ ॥
 स्नानं समाप्य तां देवीं स्थापयेत् स्वर्णपात्रके । यन्मराजाय विद्महे महायन्त्राय धीमहि ।
 तन्नो यन्त्रं प्रचोदयात् ॥ ८ ॥

स्पृष्ट्वा यन्त्रं कुशाग्रेण गायत्र्या चाभिमन्त्रयेत् । अष्टोत्तरशतं देवि देवताभावसिद्धये ॥ ९ ॥
 आत्मशुद्धिं ततः कृत्वा षडङ्गैर्देवतां यजेत् । तत्रावाह्य महादेवीं जीवन्मासं च कारयेत् ॥ १० ॥
 उपचारैः षोडशभिर्महामुद्रादिभिः सदा । फलताम्बूलनैवेद्यैर्देवीं तत्र समर्चयेत् ॥ ११ ॥
 पट्टसूत्रादिकं दद्यादस्त्रालङ्कारमेव च । मुकुरं चामरं घण्टां यथायोग्यं महेश्वरि ॥ १२ ॥
 सर्वमेतत्प्रयत्नेन दद्यादात्माहिते रतः । ततो जपेत्सहस्रं च सकलेप्सितसिद्धये ॥ १३ ॥
 बलिदानं ततः कृत्वा प्रणमेष्वक्रराजकम् । अष्टोत्तरशतं हुत्वा संपाताज्यं विनिक्षिपेत् ॥ १४ ॥
 होमकर्मण्यशक्नुवेद् द्विगुणं जपमाचरेत् । धेनुमेकां समानीय स्वर्णशृङ्गायलङ्कृताम् ॥ १५ ॥
 गुरवे दक्षिणां दद्यात्ततो देव्या विसर्जनम् ।

अथ प्रयोगः—तत्र साधकः कृतमित्यक्रियः स्वस्तिवाचनपूर्वकं सङ्कल्पं कुर्यात् । अघोहेत्यादि अमु-
 कगोत्रोऽमुकशर्मासुकेदेवतायाः पूजार्थममुकयन्त्रसंस्कारमहं करिष्ये इति सङ्कल्प्य, पञ्चगव्यमानीय हौमित्य-
 षोत्तरशतमभिमन्त्र्य ओमिति यन्त्रं तत्र निक्षिपेत् । तस्मादुत्तोल्य पात्रान्तरे स्थापयेत् । ततः शीतल-
 जलचन्दनकस्तूरीकुङ्कुमैः आपयित्वा पञ्चामृतं प्राग्बत् हौमिति शोधयित्वा स्थापयेत् ॥

तत्र क्रमस्तु—दीरेण आप्य पुनः शुद्धजलैः आप्य धूपयेत् । एवं दधिघृतमधुरशर्कराभिः । ततोऽ-
 ष्टभिः कलशैः कुङ्कुमगोरोजनाचन्दनभिधिततोयैः आपयेत् मूलमन्त्रेण सर्वत्र । ततो यन्त्रमुत्तोल्य कुशाग्रेण
 स्पृशन् “यन्मराजाय विद्महे महायन्त्राय धीमहि तन्नो यन्त्रं प्रचोदयात् ” इत्यष्टोत्तरशतवारमभिमन्त्र्य प्रा-
 णप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ ततस्तत्रेष्टदेवतामावाह्य षोडशोपचारैः संपूज्य षडङ्गेन पूजयेत् । तत्र पट्टसूत्रादिकं
 दत्त्वाष्टोत्तरसहस्रं जपेत् । शक्नुवेदिति दद्यात् । ततोऽष्टोत्तरशतहोमं कृत्वा प्रत्याहुतिं संपातं कुर्यात् ।
 होमासामर्थ्ये द्विगुणजपः कार्यः । ततो गुरवे सुवर्णालङ्कृतां गां दक्षिणां च दत्त्वाच्छिद्रावधारणं कुर्यादिति ।

इत्थं प्रतिष्ठितं प्रक्षालितं चन्दनादिमण्डितं पुरतः प्रोक्त्वपीठे संस्थाप्य, तत्र मूलमन्त्रेण पुण्याञ्जलिं दत्त्वा
 प्राग्बदर्थ्यादिपात्राण्यासाधार्यजलं किञ्चित् पात्रान्तरेणोद्धृत्य तेन जलेन स्वात्मानं पूजावर्कं पूजाद्वन्द्याणि
 च मूलमन्त्रेण प्रोक्ष्य तेषु धेनुमुद्रां प्रदर्श्य, स्वदेहं गन्धादिभिरलङ्कृत्य स्वेष्टदेवतारूपं संचिन्त्य स्वशि-
 रसि श्रीगुरुं, मूलाधारे गणपतिं च संपूज्य, प्रागुक्तयोगपीठेदेवतास्तत्तन्पुण्यासंस्थानेषु संपूज्य हृदयकम-
 लकेसरेषु तत्तत्पीठशक्तींश्च संपूज्य, तत्तत्पीठमन्त्रेण सर्वाङ्गेषु पुण्याञ्जलिं दत्त्वा स्वेष्टदेवतारूपं स्वात्मानं ध्यायन्
 मूलमन्त्रेण मूर्ध्नि हृदये गुह्ये पादयोः सर्वाङ्गे च पञ्चस्थानेषु पञ्च पुण्याञ्जलिं दत्त्वा धूपदीपनैवेद्यैरत्र प्राग्ब-
 द्मूलाधारे चतुरस्रं कुर्यात् संचिन्त्य तत्र कुर्यादस्यात्मकपरमात्मवर्ति संचिन्त्य मूलमन्त्रमुच्चार्य,

“धर्माधर्महविर्दीप्ते आत्माग्नौ मनसा जुष्टा । सुषुम्नावर्त्मना नित्यमक्षुषीर्जुहोम्यहम् ॥”

पुरयं जुहोमि स्वाहा । पुनर्मूलं प्रागुक्तलोकमन्त्रं च, पापं जुहोमि स्वाहा । इत्थं पुरयपापे कृत्याकृत्ये सङ्क-

स्वाविकल्पौ धर्मं च पृथक् इत्वा पुनर्मूलं.

“प्रकाशाकाशहस्ताभ्यामवलम्ब्योन्मनीचुचम् । धर्माधर्मकलास्नेहपूर्णा बहौ जुहोम्यहं स्वाहा ॥”
इति धर्माधर्मात्मकं सकलप्रपञ्चकं पूर्णाहुतित्वेन हुत्वा निरस्तनिखिलोपाधितया निरतिशयसुखानन्दचिद्धि-
लासात्मकं स्वात्मानं ध्यायन्, प्राणायामर्ष्यादिकरघडङ्गन्यासपूर्वकं मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतवारं जपित्वा जपं स-
मर्प्यार्घ्यजलेन पूजाचक्रमभ्युक्ष्य, चक्रस्योत्तरभागे ॐ गुरुभ्यो नमः । दक्षिणे गं गणपतये नमः । इति संपू-
ज्य पूजाचक्रस्याधस्तादतलादिसप्तपातालभावनया ॐ भण्डकाय नमः । एवं कालाग्निकृदाय नमः । मूल-
प्रकृत्यै नमः । आधारशक्त्यै नमः । कूर्माय नमः । अनन्ताय नमः । वराहाय नमः । इति संपूज्य, व-
राहस्य वंद्योपरि पृथिव्यै नमः । तस्यां सुधारणाय नमः । तस्मिन् नवरत्नमयद्वीपाय नमः । तन्मध्ये स्वर्ण-
पर्वताय नमः । तदुपरि मन्दनोद्यानाय नमः । तदुपरि कल्पवृक्षेभ्यो नमः । तेषां मध्ये विचित्ररत्नभूम्यै
नमः । तन्मध्ये स्वर्णप्राकाराय नमः । तन्मध्ये रत्नमण्डपाय नमः । तस्यान्तः स्वर्णवेदिकायै नमः । तदुपरि
रत्नसिंहासनाय नमः । इति तत्तद्भावनायां संपूज्य पूजाचक्राधारपीठं सिंहासनत्वेन परिकल्प्य, तस्य चाग्ने-
यादिकोणचतुष्टयस्य पादचतुष्टये धर्माय नमः । ज्ञानाय नमः । वैराग्याय नमः । ऐश्वर्याय नमः । इति
प्रादक्षिण्येन संपूज्य, स्वाप्रादिपीठस्य गात्रचतुष्टये अधर्माय नमः । अज्ञानाय नमः । अवैराग्याय नमः ।
अनैश्वर्याय नमः । इति प्रादक्षिण्येन पूजयेत् ॥

ततः सिंहासनस्य मध्ये, मायायै नमः । विद्यायै नमः । इति मायाविद्ये षट्सूत्रमयषट्टिकारूपेण लौ-
किकमध्यपदोत्तमोत्तरेण प्रथिते स्थिते ध्यात्वा संपूज्य, तदुपरि अनन्ताय नमः । इति तत्पाकारमन्त्रं
संपूज्य, तस्य मूर्ध्नि पद्माय नमः । आनन्दकन्दाय नमः । संविज्जालाय नमः । तद्वत्सेषु प्रकृतिमयपद्मेभ्यो
नमः । तत्केसरेषु विहृतिमयकेसरेभ्यो नमः । तत्कर्णिकायां पञ्चाशद्वर्णबीजाक्षरसर्वतत्त्वरूपायै कर्णिकायै नमः ।
केसरेषु ॐ अर्कमण्डलाय नमः । कर्णिकायां ॐ सोममण्डलाय नमः । पद्मेषु ॐ वह्निमण्डलाय नमः ।
तथैव, प्रहारे नमः । विष्णवे नमः । रुद्राय नमः । तत्रैव स प्रबोध्यात्मने सत्त्वाय नमः । रं प्रकृत्यात्मने
रजसे नमः । तं मोहात्मने तमसे नमः । आं आत्मने नमः । अं अन्तरात्मने नमः । एं परमात्मने नमः ।
ह्रीं ज्ञानात्मने नमः । सिंहासनस्य स्वाप्रादिचतुर्विधं मध्ये च-ज्ञानतत्त्वात्मने नमः । मायातत्त्वात्मने नमः ।
कलातत्त्वात्मने नमः । विद्यातत्त्वात्मने नमः । परतत्त्वात्मने नमः । इति संपूज्य, तत्केसरेषु स्वाप्रादिप्राद-
क्षिण्येन गणेशादितत्तत्पीठस्य नवशक्तीः पीठमन्त्रेण समस्तं पीठं च संपूज्य तत्तन्मूलमन्त्रमुच्चार्य “भीशिवा-
दिमूर्तिं परिकल्पयामि” इति पीठमध्ये शिवलिंगादि तदभावे पुष्पादिकं वा निक्षिप्य ध्यानोक्तां मूर्तिं धि-
भावयेत् । “नमः” इति कल्पितां मूर्तिं पूजयेत् ॥

अथ पञ्चायतनी चेत् मध्ये शिवपूजायां देवस्याग्नेयादिकोणचतुष्टये सूर्यगणेशदुर्गाविष्णुन संस्थाप्य गणे-
यादिक्रमेण तत्तत्कल्पोक्तविधिना तत्तद्यन्त्रे तत्तत्पीठपूजापुरःसरं पृथक्पृथक् साक्षाद्वरणां सर्वोपचारैः संपू-
ज्य तत्तन्मन्त्रपस्तोत्रपाठप्रणामसमापनादिभिः परितोषयेत् । एवं विष्ण्वाद्विपूजायां प्रमाणोक्तप्रकारेण
कोणेषु देवताः संस्थाप्य प्रमाणोक्तप्रकारेणायतनदेवताः पूजयेत् । अत्र पञ्चायतनपूजायामपि पूज्यपूजकयो-
र्मध्ये प्राचीदिशं परिकल्प्य तदनुसारेणाग्नेयादिकं कल्पयेदिति । ततः पुनर्मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं मूलम-
न्त्रस्यर्ष्यादिकांश्च कृत्वा कराभ्यां पुष्पाञ्जलिमादाय पञ्चमुद्रां बद्ध्वा पूर्वोक्तमातृकाम्भोजत्वेन ध्यात्वा पञ्चा-
समेनोपविष्ट ऋतुकायोऽन्तर्मुखो गुदमेक्ष्योरन्तरास्ते सुषुम्नान्तमनुरक्षमध्यस्थचतुर्दलपद्मजवलेषु विद्योतत्

वशयसार्णचतुष्टयं सकेसरं पीतवर्णं मृलाधारं भञ्चिन्त्य, तन्मध्ये सोमसूर्याग्निमयाकथादित्रैस्त्रिंशो विभाव्य तन्मध्ये सूर्यकोटिप्रतीकांश्च चन्द्रकोटिसुशीतलं जपाकुसुमप्रभं ज्योतिर्लिङ्गं ध्यात्वा, तदुपरि चिद्रूपां तद्विकोटिप्रभादीमां विसनन्तुतनीयसीं प्रसुप्तभुजगामिव सार्धत्रिवलयेन सर्वान्तर्यामितया स्थितां परब्रह्माविनाभूतां कुण्डलिनीं शक्तिं चिरं विभाव्य, गुरुपदिष्टविधिना गुदाकुञ्चनपूर्वकं हुंकारेण तां कुण्डलिनीमुत्थाप्य सुषुम्नावर्गना मृलाधारस्वाधिष्ठानमणिप्रकानाहतविशुद्धाज्ञास्यपदचक्रभेदेन ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा, तत्रस्थपरमाभूताम्बुधौ परमात्मनि संयोज्य शिवशक्त्यात्मकं तत्तेजो वहन्नासाध्वना निःसार्य करस्थपुष्पाञ्जलीं संयोज्य, मूलमन्त्रमुच्चार्य “श्रीशिव इहागच्छ इहागच्छ” इति चक्रमध्यस्थितमूर्तेः शिरसि पुष्पाञ्जलिप्रक्षेपेण तत्तेज आवाहनीमुद्रया समावाह्य तद् ब्रह्मरन्ध्रेण प्रविष्टं संचिन्त्य, श्रीशिवादिरूपेण परिणतं ध्यानोक्तरूपं तं ध्यायन् मूलमन्त्रमुच्चार्य “श्रीशिव इह तिष्ठ इह तिष्ठ” इति स्थापनीमुद्रां प्रदर्श्य,

“देवेश भक्तसुलभ सर्वाभरणसंपुत । यावत्त्वां पूजयिष्यामि तावदत्र स्थिरो भव ॥”

इति प्रार्थ्य, पुनर्मूलमन्त्रमुच्चार्य “श्रीशिव इह संनिधेहि इह संनिधेहि” इति सन्निधापनमुद्रया संनिधाप्य, मूलमुच्चार्य “श्रीशिव इह संनिरुद्धो भव इह संनिरुद्धो भव” पुनर्मूलं “श्रीशिव इह संमुखो भव इह संमुखो भव” इति तत्तन्मुद्रया विधाय, पुनर्मूलं “श्रीशिव इहावशुषिततो भव इहावशुषिततो भव” इत्यवशुषण देवस्य हृदयादिषडङ्गन्यासस्थानेषु षडङ्गमन्त्रान् विम्यस्य, मूलमुच्चार्य “श्रीशिव सकलीकृतो भव सकलीकृतो भव” इति सकलीकृत्य, धेनुमुद्रां बद्ध्वा देवस्य मूर्ध्नि अमृतवृष्टिं धारयन् मूलमुच्चार्य “श्रीशिवामृतीकृतो भवामृतीकृतो भव” इत्यमृतीकृत्य महामुद्रां बद्ध्वा मूलमुच्चार्य “श्रीशिव परमीकृतो भव परमीकृतो भव” इति देवस्य मूर्ध्नि परमामृतवृष्टिं ध्यात्वा, मूलमन्त्रं ततः “ऐं वद वद वाग्यादिति ऐं क्रिञ्चे क्रिञ्चि नि क्रिञ्चय महालोभं कुरु कुरु सौः हसौः” इति दीपनीमकारादिककारास्तां मातृकां चोच्चार्याध्यादकेन देवं त्रिः प्रोक्ष्य देवस्य हृदयं स्पृशन् पूर्वोक्तप्राणप्रतिष्ठाभर्ग्वर्ममपदस्थाने श्रीशिवस्येति पदं प्रक्षिप्य प्राणप्रतिष्ठामन्त्रं जपेत् । देवस्य प्राणप्रतिष्ठां विधाय, मूलमन्त्रमुच्चार्य “श्रीशिवाय नमः” इति त्रिः पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा लिङ्गयोनित्रिशलाक्षमालाधराभयमृगखट्वाङ्गकपालडमरुकाख्या दश मुद्राः प्रत्येकं कामबीजेन विरच्य मूलमन्त्रेण प्रदर्श्य ह्रमिति मुञ्चेदिति दश मुद्राः प्रदर्श्य, मूलमुच्चार्य “श्रीशिव पतसे आसनं नमः” इति वार्त्तां चामं वार्त्तां पौष्पं तैजसं वा यथासंभवमासनं देवस्य वामभागे विम्यस्य, “हंहंहं इदमिदमिदं गृहाण स्वाहा” इति निवेद्य मूलेन पञ्चमुद्रां प्रदर्श्य, पुनर्मूलमुच्चार्य “श्रीशिवाय नमः” इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, पुनर्मूलमुच्चार्य “श्रीशिव कुशलं स्वागतं” इति कुशलस्वागतप्रश्नं कृत्वा कुशलस्वागतप्रश्नमुद्रे प्रदर्श्य, पुनर्मूलमुच्चार्य “श्रीशिव एव तेऽर्घ्यः स्वाहा” इति पूर्वस्थापितार्घ्यपात्राद्ब्रह्मपुष्पाक्षतयवकुशाप्रतिलसत्पद्मवृन्दान्वितं जलं पात्रान्तरेणोद्धृत्य देवस्य शिरसि दत्त्वा “ओं हंहंहं इदमिदमिदं गृहाण स्वाहा” इति निवेद्यार्घ्यमुद्रां प्रदर्श्य, मूलमुच्चार्य “श्रीशिवाय नमः” इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, पुनर्मूलमुच्चार्य “श्रीशिव पतसे पादं नमः” इति पाद्यपात्राच्छुधामाकदूर्वाञ्जविष्णुकाम्बान्वितं जलं पात्रान्तरेणोद्धृत्य देवस्य पादयोर्दत्त्वा “ओं हंहंहमिति मन्त्रेण प्राग्वन्निवेद्य, मुद्रां प्रदर्श्य मूलं प्राग्वत्पुष्पाञ्जलिं दद्यात् । अत्र सर्वोपचारेषु प्रोक्तमन्त्रेण निवेदनं मूलमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं च प्रत्युपचारं कुर्यात् ।

तत आचमनीयपात्राज्जालीफलसलवङ्गककोलचूर्णयुतजलं पात्रान्तरेणोद्धृत्य, मूलमुच्चार्य “श्रीशिव पतसे आचमनीयं सुधा” इति देवस्य मुखकमले दत्त्वा प्राग्वन्निवेद्याचमनीयमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा मधुपर्कपात्रमुद्धृत्य, मूलमुच्चार्य “श्रीशिव एव ते मधुपर्कः सुधा” इति देवस्य मुखकमले दत्त्वा प्राग्वन्निवेद्य

मधुपर्कमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा पुनराचमनीयपात्रात्पात्रान्तरेण जलमुद्धृत्य, मूलमुच्चार्य “ श्रीशिव एतत्ते पुनराचमनीयं सुधा ” इति पुनराचमनीयं दत्त्वा प्राग्वन्निवेद्याचमनीयमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, रत्नपादुके उपनीय “ पादुकायुगमारुह्य भगवन् रत्ननिर्मितम् । ज्ञानमण्डपमावाहि ज्ञानार्थं शकदिगुगतम् ” ॥ इति प्रार्थ्य, पूर्वस्थां विशि विरचितं ज्ञानमण्डपं नीत्वा प्राग्वदासनं दत्त्वाचमनीयानि प्राग्वन्निवेद्य, सुगन्धतैलादिकमुपनीय “ श्रीशिव एतत्ते सुगन्धतैलाभ्यङ्गसुगन्धामलकायुद्धर्तनादिकं नमः ” इति सुगन्धामलकायुद्धर्तनादिकं च निधाय महाराजोपचारयन्त्राणाविधैर्जलैरभिषिष्य गङ्गादिनीर्थादाहृतजलपूर्णकनककलशहस्ताभिर्देवकन्याभिरभिषिक्तं मत्वा, प्राग्वन्निवेद्य ज्ञानमुद्रां प्रदर्श्य मूलेन पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा प्राग्वदाचमनीयं दत्त्वा, जलापकर्षणार्थं वस्त्रं दत्त्वाङ्गप्रोक्ष्य परिकल्प्य श्वेतदुकूलयुगलमानीय वमिति वरुणवीजनाभिमन्त्र्य, जलेनात्मन्त्रेण प्रोक्ष्य “ गृहस्पतिदेवताभ्यां दासोभ्यां नमः ” इति संपूज्य, मूलमुच्चार्य “ श्रीशिव एतत्ते ते वामसी नमः ” इति वाससी परिधाप्य पूर्ववन्निवेद्य वस्त्रमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, पूर्ववदाचमनीयं दत्त्वा स्वर्णोदिनिर्मितं यज्ञोपवीतमानीय, मूलमुच्चार्य “ श्रीशिव एतत्ते यज्ञोपवीतं नमः ” इति यज्ञोपवीतं दत्त्वा प्राग्वन्निवेद्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा यज्ञोपवीतमुद्रां प्रदर्श्य प्राग्वदाचमनीयं निवेद्य, रत्नपादुके उपनीय

“ उँ पादुकायुगमारुह्य भगवन् रत्ननिर्मितम् । आगच्छ निर्मितं याम्यमलङ्कारस्य मण्डपम् ” ॥ इति दक्षिणदिशि तमलङ्कारमण्डपं नीत्वा तत्र सिंहासने उपवेश्य नानाविधालङ्काराणि समुपनीय, प्राग्वन्प्रोक्ष्य “ नानादेवतेभ्यो मुकुटाभरणेभ्यो नमः ” इति संपूज्य, मूलमुच्चार्य “ श्रीशिव एतत्ते मुकुटं नमः, एतत्ते मुण्डलं नमः ” इति नानाभरणानि तत्तन्नाम्ना समर्प्य निवेद्याभरणमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, पादुके उपानीय

“ पादुके परिधायेमे पञ्चबाद्यपुरःसरम् । यागमण्डपमावाहि परिवारगणैः सह ” ॥ इति प्रार्थ्य प्रधानमण्डपं नीत्वा तत्र प्राक्कल्पितयोगपीठे देवं समुपवेश्य क्षत्रचामरादिनामाविधोपकरणहस्तं परिवारदेवतागणं सूर्यात् किरणसमूहमिव देवशरीराद्विनिर्गत्य स्वे स्वे स्थाने समुपविष्टं विशेषानुक्रमे प्रधानदेवतासदृशाकाराभरणयुधादिशोभितं स्थिरीभूतं परितःक्रम्ये ध्यात्वा, चन्दनाशुक्लपूर्रादिनागन्धमानीय प्राग्वन्प्रोक्ष्य “ गन्धर्वदेवताय गन्धाय नमः ” इति संपूज्य, मूलमुच्चार्य “ श्रीशिव एतत्ते गन्धो नमः ” इति देवाय गन्धं समर्प्य

“ शरीरं ते न जानामि श्रेष्ठं नैव च नैव च । यथा निवेदितान् गन्धान् प्रतिगृह्य विलिप्यताम् ” ॥ इति प्रपूज्य, मूलमुच्चार्य “ श्रीशिवेमानि ते पुष्पाणि वीपद ” इति नानाविधानि सुगन्धशुभपुष्पाणि समर्प्य प्राग्वन्निवेद्य पुष्पमुद्रां प्रदर्श्य देवं संपूज्य देवहृदयादिषु पङ्क्त्यासस्थानेषु पङ्क्त्यानि लयाकृत्वेन संपूज्य “ श्रीशिव परिवारदेवतापूजनार्थमनुज्ञां देहि ” इति देवं प्रार्थ्य तत्तत्कल्पोक्ताभरणदेवताः पूजयेदिति ॥

इत्थमङ्गावरणदेवताः संपूज्य तद्वाङ्मे देवप्राद्यष्टसु दिक्षु क्रमेण— तं इन्द्राय सुराधिपतये पीतवर्णीय वज्रहस्ताय ऐरावतवाहनाय नमः । रं अग्नये तेजोऽधिपतये रक्तवर्णीय शक्तिहस्ताय मेष्वाहनाय नमः । दं यमाय प्रेताधिपतये कृष्णवर्णीय दण्डहस्ताय मद्भिषवाहनाय नमः । सं निर्ऋतये रक्षोऽधिपतये धूम्रवर्णीय कङ्कहस्ताय प्रेतवाहनाय नमः । थं वरुणाय जलाधिपतये शुक्लवर्णीय पाशहस्ताय मकरवाहनाय नमः । यं वायवे प्राणाधिपतये कृष्णवर्णीयाङ्कुशहस्ताय मृगवाहनाय नमः । सं कुबेराय यक्षाधिपतये भौतिकवर्णीय गदाहस्ताय नरवाहनाय नमः । हं ईशानाय विद्याधिपतये स्कटिकवर्णीय शूलहस्ताय वृषभवाहनाय नमः । इति संपूज्य इन्द्रेशानबोर्मध्ये आं ब्रह्मणे सेकाधिपतये रक्तवर्णीय पद्महस्ताय हंसवाहनाय नमः । निर्ऋतिष-

रुणयोर्मध्ये ह्रीं अनन्ताय नागाधिपतये गौरवर्णाय चक्रहस्ताय गरुडवाहनाय नमः , इति पूजयेत् ॥ एवं वि-
स्वाराशकौ तं इन्द्राय नमः । तं अग्नये नमः । तं यमाय नमः । तं निर्ऋतये नमः । तं वरुणाय नमः ।
यं वायवे नमः । तं कुबेराय नमः । तं ईशानाय नमः । आं ब्रह्मणे नमः । ह्रीं अनन्ताय नमः , इति प्राग्वत्संपूज्य
इन्द्रादीनां समीपे वं चक्राय नमः । एवं , शं शक्त्यै नमः । वं दण्डाय नमः । खं सङ्गाय नमः । पां
पाशाय नमः । क्रौं अङ्कुराय नमः । गं गदायै नमः । शं त्रिशूलाय नमः । पं पशाय नमः । चं चक्राय
नमः , इति लोकपालाभायुधानि च पूजयेत् । अत्र सर्वप्रावरणपूजायां प्रथमावरणपूजान्ते मूलमन्त्रेण देवं
संपूज्य संबोध्य मूलमन्त्रमुच्चार्य

“अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल । भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ” ॥

इति देवस्य चरणयोरर्घ्योदकं पुष्पादिकं दद्यात् । एवं द्वितीयावरणादिष्वप्युहनीयम् ।

ततो मूलमुच्चार्य “साक्षाय सावरणाय शिषाय नमः” इति त्रिः पुष्पाञ्जलिना संपूज्यात्ममन्त्रेण धूपभाजनं
संशोष्य हृदयमन्त्रेण धूपभाजनं गन्धादिभिरभ्यर्च्य , तत्र साराङ्गराभिधाय वमिति धेनुमुद्रयामूर्तीकृत्य “ह्रीं
सुरभितेजसे स्वाहा” इति मन्त्रेण गुग्गुलादिधूपं निक्षिप्य “गन्धर्वदेवताय धूपाय नमः” इति धूपं सं-
पूज्य , मूलमुच्चार्य

“वनस्पतिरसोत्पन्नो गन्धाढ्यो धूप उत्तमः । आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ” ॥

इति धूपमुत्सृज्य , स्वयामभागे घट्टां निधायान्त्रमन्त्रेण शोष्य तेनैव मन्त्रेण “घट्टायै नमः” इति त्रिरभिर्य
“ओं गजध्वनि मन्त्रमातः स्वाहा” इति घट्टामन्त्रेण तां त्रिभिरभिमन्त्र्य वामकरेण तां घट्टां वादयन्
“ओं हं हं हं इदमिदमिदं गृहाण स्वाहा” इति मन्त्रेण नीचैर्धूपं निवेद्य , धूपभाजनं देवस्य वामभागे निवेश्य
धूपमुद्रां प्रदर्श्य देवं संपूज्य , दीपप्राद्विषयां गोघृतं तिलच्छेदं वा निक्षिप्य तत्र कर्पूरगर्भिणीं वर्तिं निधाय
हीमिति प्रञ्चाल्य “विष्णुर्देवस्याय घृतप्रदीपाय नमः , “वनस्पतिर्देवस्याय तिलदीपाय नमः” इति तैल-
दीपश्चेत्संपूज्य वमिति धेनुमुद्रयामूर्तीकृत्य , मूलमुच्चार्य

“सुप्रकाशो महादीपः सर्वत्र तिमिरापहः । सवाङ्माभ्यन्तरं ज्वोतिर्दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ” ॥

इत्युच्चार्य “श्रीशिव पत ते दीपो नमः” इति दीपमुत्सृज्य प्राग्वत् घट्टां वादयन् देवस्य पादादिमूर्धान्तं
दीपमुच्चैः प्रदर्श्य , घातच्छेददक्षभागे तैलदीपश्चेद्देवस्य वामभागे दीपं निवेश्य दीपमुद्रां प्रदर्श्य , देवं
संपूज्य प्राग्वद्देवस्य पादाद्यमनीये वत्सा स्वर्णादिपात्रे भक्ष्यभोज्यलेह्यचोष्यपेयात्मकं पञ्चविधमन्नं कटुम्ल-
लवणतिक्तकपायमधुरात्मकयद्भूसोपेतनानाविधमन्नसमेतं नैवेद्यमानीय “विष्णुर्देवस्याय नैवेद्याय नमः” इति
संपूज्य देवस्य पुरतः चतुरस्रमण्डले साधारं तत्पात्रं निधाय , मूलेन धीन्यास्त्रेण प्रोक्षणीजलेन शोष्य
तेनैव मन्त्रेण कुशेक्षिः संताड्य कवचमन्त्रेणाभ्युक्ष्याधोमुजदक्षिणहस्तोपरि तादृशं वामहस्तं निधाय य-
मिति वायुवीजेनाष्टवारमभिमन्त्र्य नैवेद्यगतस्पर्शादिदोषान् शोषयित्वा , पुनर्वामहस्तोपरि दक्षिणकरं प्राग्व-
ज्निधायधोमुखवामहस्तेनाष्टवारं जपन् तद्गतदोषान् दग्ध्वा , धेनुमुद्रां प्रदर्श-
यन् वमित्यमृतवीजमष्टधा जपन्नैवेद्यममूर्तीकृत्यात्ममन्त्रेण नैवेद्यस्योपरि चक्रमुद्रां दर्शयन् तत्संरक्ष्य मूलम-
न्त्रेणाष्टवारमभिमन्त्र्य दक्षिणहस्तेन जलं गृहीत्वा

“हेमपात्रगतं दिव्यं परमाक्षं सुसंस्कृतम् । पञ्चधा षड्सोपेतं गृहाण परमेश्वर ॥”

इति नैवेद्यस्योपरि चुलुकोदकं निक्षिप्य मूलमुच्चार्य “श्रीशिव पतसे नैवेद्यं नमः” इत्युत्सृज्य , कराभ्यां
तत्पात्रं स्पृशन् पूर्वोक्तमन्त्रेण निवेद्य पात्रान्तरे धेनुमुद्रयामूर्तीकृत्य देवस्य दक्षिणहस्ते तज्जलं किञ्चिद्दत्त्वा

“अमृतोपस्तरणमस्ति स्वाहा” इति देवमात्रामयित्वा वामकरेण विकचोत्पलसन्निभां प्रासमुद्रां दर्शयन् दाक्षिण्यकरस्थकनिष्ठानामिकाङ्गुष्ठयोगेन “ॐ प्राणाय स्वाहा” एवं पुनस्तर्जनीमध्यमानामिकाङ्गुष्ठयोगेन “ॐ उदानाय स्वाहा ।” एवं प्राङ्गुलपञ्चमुद्राभिः पञ्च प्रासान् ग्राहयित्वा स्वर्णादिपात्रे जलं धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य

“नमस्ते देवदेवेश सर्ववृत्तिकरं परम् । अन्यानिवेदितं शुद्धं प्रकृतित्थं मुशीतलम् ॥

परमानन्दसंपूर्णं गृहाण जलमुत्तमम् ।”

इति देवस्य वामभागे जलपात्रं निवेश्य निवेद्य, पुष्पाञ्जलिं दत्त्वात्मन्त्रेण दिग्बन्धनं कुर्वन् देवं परितो अवनिकां धिमाव्य “अथात्मकं नैवेद्यं नमः” इत्यङ्गुष्ठानामिकायोगरूपां करद्वयेन नैवेद्यमुद्रां प्रदर्श्य देवं भुञ्जानं ध्यायेत् । यथा—

ब्रह्मेन्द्राद्यैः सरसमभितः सूपविष्टैः समेतो

देव्या शिञ्जद्रलयकरया सादरं वीज्वमानः ।

नर्मक्रीडाप्रहसनपरो हासयन् परकृतिमोऽयान्

धृक्के पात्रे कनकवटिते पङ्क्तान् देवदेवः ॥

इति ध्यायन् मूलमन्त्रं दशधा जपित्वा जपं समर्प्य नित्यहोमं कुर्यात् । अत्र नित्यहोमविधानं तु प्रागेव वर्णितम् ॥ अत्रैवं विस्ताराशङ्क्यै “अग्न्याधानादिकं कर्म नित्यहोमे न विद्यते” इति वशिष्ठसंहितावचनात् लौकिकान्नावेष देवदेवं ध्यात्वा संपूज्य मूलमन्त्रेण पञ्चविंशत्याहुतीः पङ्क्तमन्त्रैश्च पङ्कतीरावरणवेचनानामेकैकामाहुतिं च जुहुयात् । आचरणहोमाशङ्कौ मूलमन्त्रेण पङ्क्तमन्त्रैश्चोक्तसंख्यया जुहुयादिति नित्यहोमं विधाय, पूजास्थानं गत्वा स्वासन उपविश्य मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा श्रुत्याविकरपङ्क्त्यासपूर्वकं मूलमन्त्रेण पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा पूजाचक्रसंस्मरणकोशे चतुरस्रवृत्तत्रिकोणमण्डलं कृत्वा साधारं सम्यङ्गनामोक्तकपूर्तिनं तान्नपात्रं निधाय “सर्वभूतार्नाहागच्छत इह तिष्ठत” इत्यावाह्य “सर्वभूतेभ्यो नमः” इति पुण्यादिभिः संपूज्य,

“ये रौद्रा रौद्रकर्माख्यो रौद्रस्थाननिवासिनः । योगिन्योऽप्युग्ररूपाश्च गङ्गानामधिपाश्च ये ॥

भूचराः स्वचराश्चैव तथा वै चान्तरिक्षगाः । सर्वे ते प्रीतिमनसो भूता गृह्णन्ति मं बलिम् ॥”

इति वामकराङ्गुलिभिरर्घ्यपात्रात्प्राप्तरेणोद्भृत्य जलपात्रं बलिपात्रे निक्षिपन् बलिमुत्सृज्य पुष्पाञ्जलिमादाय

“भूतानि यानीह वसन्ति भूतलं बलिं गृहीत्वा विधिवत्प्रयुक्तम् ।

सन्तोषमामाद्य ब्रजन्तु सर्वे चमन्तु तान्यत्र नमोऽस्तु तेभ्यः ॥”

इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा प्रणम्य “यथासुखं विहरन्तु भूतानि” इति नाराचमुद्रया विस्तृत्यात्मन्त्रेण शुद्धजलीः स्वारमानं प्रोक्ष्य देवं तृप्तं ध्यात्वा, पात्रान्तरे यमिति धेनुमुद्रया जलममृतीकृत्य “अमृतापिधानमस्ति स्वाहा” इति देवायोत्तरापोरानं दत्त्वा नैवेद्यं गतसारमुद्भृत्य नैर्ऋत्यां नैवेद्यपात्रं निधाय गोमयाद्विरत्नमन्त्रेण तत्स्थानं शोधयित्वा तस्मात् किञ्चिच्छेषमादाय “निर्मान्यभोजिने नमः” इत्यैरान्यां निक्षिप्य हस्तं प्रक्षाल्य, देवाय करशोधनार्थं सुगन्धिसूर्णादिकं करक्षालनाय च दत्त्वा करं क्षालयित्वा, हस्तशोधनार्थं कर्पूरशलाकादि दत्त्वा पुनर्गण्डपञ्जलं दत्त्वा पादौ प्रक्षाल्य प्राग्भाष्यमनीयं दत्त्वा सूक्ष्मचक्षुषेण हस्तौ पादौ प्रोक्ष्य सुगन्धिसूर्णादिभिः करौ सुरभितौ कृत्वा ताम्बूलमादाय, मूलमुच्चार्य

“तमालदलकूर्पूरपूगभागनरङ्गितम् । संशोभितं मुगन्धं च ताम्बूलं प्रतिगृह्यताम् ॥”

“श्रीशिव एतत्ते ताम्बूलं नमः” इति ताम्बूलं समर्प्य प्रागुक्तानिवेदनमन्त्रेण निवेद्य, मूलमन्त्रमुच्चार्य “सुप्रसन्नाय श्रीशिवाय नमः” इति त्रिः पुष्पाञ्जलिना संपूज्य, पुनर्मूलमुच्चार्य “सुप्रसन्नाय श्रीशिवाय एव गन्धेन नमः” एवं गन्धपुष्पधूपदीपैराराधयेत्, इति प्रमत्तपूजां कृत्वा मुकुटं परिधाप्यादर्शं दर्शयित्वा कृत्रन्वामरज्यजनादिनानाविधराजोपचागन् परिकल्प्य, दूर्वाक्षतजलान्यादाय मूलमुच्चार्य “श्रीशिव एतत्ते नीराजनं नमः” इति देवस्य मुकुटोपरि दूर्वादिकं नित्तिपेत् । ततः कांस्यादिवृहत्स्थाल्यां चन्दनादिनाष्टदलकमलं कृत्वा तत्र मध्येऽष्टसु दलेषु च पिष्टमयान् नव दीपान् घृतपूर्णान् कर्पूरगन्धवतिसहितान् नित्तिप्य ह्रीमिति प्रज्वाल्य, कचिच्चतुरस्रमण्डले निधाय वमिति धेनुमुद्रयामृतीकृत्यास्त्रमन्त्रेण चक्रमुद्रया मन्त्र्य “ध्रीं ह्रीं स्त्रूं स्त्रूं स्त्रूं स्त्रूं स्त्रूं ह्रीं ध्रीं” इति रत्नेश्वरीविद्यया मूलमन्त्रेण च पृथक्पृथक्गन्धैर्च्य तत्पात्रं कराभ्यामादाय मूलमुच्चार्य देवस्य चरणान्मूर्धान्तं मूर्धादिचरणान्तं पुनःपुनर्धामयन् नवकृत्वा नीराजयेत् ॥ इति नीराजनविधिः ॥

ततः प्रणम्य मूलमन्त्रस्य प्राणायामत्रयं कृत्वा ऋष्यादिकण्ठरङ्गम्यासपूर्वकं प्राक्प्रोक्तविधिना प्रतिष्ठिताक्षमालां प्रागुक्तविधिना संपूज्य, देवं भावयन् मूलमन्त्रं प्रणवोच्चारणपूर्वकमष्टोत्तरसहस्रं तदर्थं त्रिशतमष्टोत्तरशतं वा जपित्वा, ओमिति जपं समाप्य पुनः प्राणायामप्यादिन्यासपूर्वकं अपमालां प्राक्प्रोक्तविधिना स्वशिरसि निधायार्प्यादिकमादाय

“ओं गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणासत्कृतं जपम् । सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादात् त्वयि स्थिता ॥” इति देवस्य दक्षिणहस्ते मृहीतोदकदानेन जपं समर्प्य, प्राक्प्रोक्तविधानेन अपमालां संपूज्य रहसि निधापयेत् । अथ अपमालाभावेऽङ्गुलिभिर्वा जपगणना कार्या । इत्थं जपं विधाय शगटावादनपूर्वकं शिवसहस्रनाम-शतनामस्तोत्रादिभिर्देवं स्तुत्वा प्रदक्षिणनमस्कारैः परितोष्य

“यद्दत्तं भक्तिमात्रेण पत्रं पुष्पं फलं जलम् । निवेदितं च नैवेद्यं तद्गृहाणानुकम्पया ॥

आवाहनं न जानामि न जानामि विसर्जनम् । पूजां चैव न जानामि त्वं गतिः परमेश्वर ॥

कर्मणा मनसा वाचा त्वत्तो नान्या गतिर्मम । अन्तश्चारेण भूतानां द्रष्टा त्वं परमेश्वर ॥

नाथ योनिसहस्रेषु येषु वेषु ब्रजाम्यहम् । तेषु तेष्वचला भक्तिरन्यथास्तु सदा त्वयि ॥

देवो दाता च भोक्ता च देवः सर्वमिदं जगत् । देवो जयति सर्वत्र वो देवः सोऽहमेव हि ॥”

इति कृताञ्जलिः प्रार्थ्य पुनःपुनः प्रणम्य स्वेष्टार्थप्रार्थनां कृत्वा र्थपात्रमुद्भृत्य

“साधु वासाधु वा कर्म यद्यदाचरितं मया । तत्सर्वं भगवच्छ्रेष्ठो गृहाणाराधनं परम् ॥”

इति कृतमाराधनमर्घ्यादिकदानेन समर्प्य पुनः प्राग्वदर्थं दत्त्वा तत्पात्रं स्वस्थाने निवेश्य पुष्पाञ्जलिमादाय “इतः पूर्वं” इति मन्त्रेण देवस्य पादयोर्वत्त्वा प्रणम्य पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य

“रश्मिरूपा महेशस्य पूजिता याश्च देवताः । श्रीशिवाङ्गे विलीनास्ताः सन्तु सर्वसुखावहाः ॥”

इति पुष्पाञ्जलिं नित्तिप्य, द्वाग्देवताश्चतुरायतनदेवताश्च देवस्याङ्गे विलीना इति विभाव्य “श्रीशिव क्षमस्व” इति तालत्रयं दत्त्वा संहारमुद्रां वद्ध्वा

“गच्छ गच्छ परं स्थानं स्वस्थानं परमेश्वर । यत्र ब्रह्मादयो देवा न विदुः परमं पदम् ॥”

इति पठित्वा निर्मात्यपुष्पेण सह तत्तेजः समुद्भृत्याग्राय नासाध्वना तत्तेजो ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा सुषुप्तमार्गेण

हृदयकमलमानीय

“ओं तिष्ठ तिष्ठ परे स्थाने स्वस्थाने परमेश्वर । यत्र ब्रह्मादयः सर्वे सुरास्तिष्ठन्ति मे हृदि ॥”
इति स्वहृदि संस्थाप्य, तत्र यथोक्तं देवं ध्यात्वा मानसैरुपचारैः संपूज्य स्वाभेदेन ध्यायन् प्राणायामत्र-
यर्थादिकरणदङ्गन्यासान् विधायेशानकोणे चतुरस्रवेष्टिते त्रिकोणमण्डले कृत्वा, पञ्चायतनी त्रेदीशानादिकों-
णचतुष्के प्रादक्षिण्येन—लम्बोदराय नमः । चण्डेश्वर्यै नमः । विष्वक्सेनाय नमः । नेत्रशङ्कराय नमः, इति
गणेशादिनिर्माल्येन संपूज्य, मध्ये चण्डेश्वराय नमः, इति देवस्य निर्माल्यपुष्पादिकं निक्षिप्य, नैवेद्य-
शेषं किञ्चिदानेय

“लेख्यचोष्यान्नपानादिताम्बूलं सग्विलेपनम् । निर्मान्यभोजिने तुभ्यं ददामि श्रीशिवाज्ञया ॥”
इति तत्रैव निक्षिप्य स्वकरं प्रक्षालयेत् । अन्यदेवतोपासकैरपि स्वष्टदेवताङ्गत्वेन पूर्वोक्तस्थापनकमेण गणेशा-
दीनां निर्माल्यदेवताः पूज्याः ॥ ततस्ताम्रादिपात्रे गन्धपुष्पान्वितं जलमापूर्य सूर्याभिमुखः स्थित्वा

“ओं नमो विवस्वते ब्रह्मन् भास्वते विष्णुतेजसे । जगत्सर्वत्र शुचये सवित्रे कर्मदायिने ॥”
इति पठित्वा “ह्रीं ह्रीं सः श्रीसूर्य एव तेऽर्घ्यः स्वाहा” इति सूर्यायर्घ्यं दत्त्वा, कृताञ्जलिः

“यच्चच्छिद्रं तपश्छिद्रं यच्छिद्रं पूजने मम । अछिद्रमस्तु तत्सर्वं भास्करस्य प्रसादतः ॥”
इत्यच्छिद्रमयधाय पूजास्थानं गत्वा पूजावशिष्टं गन्धं किञ्चित् स्ववामकरे निधाय तत्रार्घ्यपात्रोदकं किञ्चित्
निक्षिप्यालोऽयं मूलमन्त्रेणाष्टवारमभिमन्त्र्य तेन जलेन स्वात्मानं प्रोक्ष्य मूलमन्त्रेण निर्माल्यपुष्पं शिरसि नि-
धाय, मूलेनैव चरणोदकं प्राश्य नैवेद्यं शिवमङ्गलभ्यो विमन्य दत्त्वा, स्वयमपि भुक्त्वा श्रीशिवरूपः सुखं
विहरेत् ॥ इति नित्यपूजाविधिः ॥

अथ स्कन्दपुराणे शिवनिर्माल्यधारणं तन्निवेदिनभक्तस्य च तद्भक्तैः कर्तव्यमित्युक्तत्वादवश्यं कार्यमिति ।
यत्तु शिवनिर्माल्यधारणनैवेद्यभक्त्यादौ निषेधवचनं तद्गुणिपरम् । अत्राशुचिरनधिकारी अदीक्षित इति यावत् ।

अथैवं विस्तरतो नित्यपूजां कर्तुमशक्नोते प्रातरुधाय धोगुरुं स्मृत्वा प्रथम्य शौचादिकं विधायोक्तवि-
धिना स्नान्या, आनेऽपि विस्ताराशक्नौ निर्मलादिस्नानानन्तरं कुम्भमुद्रया स्वशिरसि त्रिरभिषिञ्चेत् । उक्त-
विधिना त्रिपुण्ड्रं विधाय, तत्रापि विस्ताराशक्नौ मूलमन्त्रेणैवाभिमन्त्रितमस्मना विधायोक्तविधिना संध्यात-
र्पणसूर्यार्घ्यदानानि कृत्वा, तर्पणंऽपि विस्ताराशक्नौ मूलमन्त्रेणाष्टविंशतिवारं देवं संतर्प्य, सूर्यार्घ्यदाने वि-
स्ताराशक्नौ केवलसूर्यमन्त्रेणैवार्घ्यं दत्त्वा गृहं गत्वा प्राग्बद्धतोत्सादनं कृत्वा प्रागुक्तविधिना पश्चिमद्वारमेव
संपूज्य, प्राग्बद्धं प्रविश्यासनं कल्पयित्वा आसनेऽपि विस्ताराशक्नौ “ह्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः”
इत्यासनं संपूज्योपविश्य, प्राग्बद्धद्वारयाख्यासाद्य भूतशुद्धिं विधाय, तत्रापि विस्ताराशक्नौ प्राग्बद्धद्वारे जी-
वात्मानं ध्यात्वा तथैव ग्रहवरन्ध्रे संयोज्य प्राग्बद्धं पापपुरुषं ध्यात्वा तथैव रंवीजेन संशोष्य रंवीजेन संवृष्ट
रंवीजेनाग्राभ्य पुनर्ग्रहवरन्ध्राज्जीवात्मानं हृदयमानीय प्राग्बद्धं प्राणप्रतिष्ठां मातृकान्यासांश्च कृत्वा, समस्तमा-
तृकान्यासकरणाशक्नौ केवलमातृकान्यासं श्रीकण्ठादिन्यासं च, तत्राप्यशक्नोते केवलमातृकान्यासमेव कृत्वा
प्राणायामयोगपीठन्यासं मूलमन्त्रन्यासांश्च कृत्वा ध्यामार्घ्यस्थापनादि सर्वं प्राग्बद्धं समापयेत् ॥

पाद्यादिपात्रस्थापनाशक्नौ अर्घ्यपात्रं प्रोक्षणापात्रं च संस्थाप्य प्रोक्षणीजलेनैव पाद्यादीनि कल्पयेत् ।
इतोऽपि संक्षेपप्रकारः शास्त्राहुर्मुखादवगन्तव्यः । इयं संक्षेपपूजा विस्तरतः कर्तुमशक्नानामेव, शक्नौ चेवा-
लस्यादिना विस्तारं त्यक्त्वा संक्षेपेण क्रियते तदा दोषाय भवतीति । उत्तरतन्त्रे—

स्वरूपं मन्त्रयन्त्राणां देवतानां विशेषतः । अज्ञात्वा भजते मूढो न सिद्धिं प्राप्नुयात् कश्चित् ॥ १ ॥

मन्त्रविद्यालानिचयं स्वरव्यञ्जनभेदतः । पृथक्पृथग्विभज्यं पार्थिवाद्याश्च पङ्क्तिषाः ॥ २ ॥

रश्मयोऽपि समालेख्यास्तेषु पार्थिवसंचयम् । तथैवाप्यं तैजसं च वायव्यं नाभसं क्रमात् ॥ ३ ॥

मानसं रश्मिवृन्दं च षोढा संयोज्य संलिखेत् । पङ्क्तिषु च भूयस्त्वं यस्य तत् तत्स्वरूपकम् ॥ ४ ॥

इति । अस्यार्थः—मन्त्रे यावन्तो वर्णास्तान् स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक्पृथग्विलिख्य प्राक् मन्त्रवीर्यप्रकरणप्रोक्तेषु चतुर्विधेषु रश्मिपञ्चनयनं रश्मिक्रमं गृहीत्वा प्रत्यक्षरस्य पङ्क्तिधरमीनं पृथक्पृथग्विलिख्य, ततः इयन्तः पार्थिवाः, इयन्तः आप्याः, इयन्तस्तेजसाः, इयन्तो वायव्याः, इयन्तो नाभसाः, इयन्तो मानसाः । एवं षट् वृन्दानि कृत्वा तेषु यस्याधिक्यं दृश्यते तत्स्वरूपं मन्त्रयन्त्रदेवतानां ज्ञातव्यम् । इति कालीमते प्रकाशितं रश्मिवृन्दमेतस्यापि विवेको विविच्याग्रे वक्ष्यते ॥ कादिमते तु मातृकार्षे—

ऊर्ध्वाग्राया इति रूपाता ऊर्ध्ववक्त्राद्विनिर्गताः । पूर्वाग्रायास्तु संग्रोहा मन्त्राः पूर्वमुखोद्भवाः ॥ १ ॥

दक्षिणास्यान् समुद्रना दक्षिणाग्रायसंज्ञकाः । पश्चिमाननमंभूताः पश्चिमाग्रायसंज्ञकाः ॥ २ ॥

उत्तरास्यान् संजाता ह्युत्तराग्रायसंज्ञकाः । ऊर्ध्ववक्त्राच्च संभूता इष्टूर्ध्वाग्रायाभिधाः स्मृताः ॥ ३ ॥

पृथिवीजलतेजांसि वायुराकाशमेव च । क्रमेणात्र तु विज्ञेयं धराद्यं भूतपञ्चकम् ॥ ४ ॥

मानसा रश्मयो ज्ञेया भूतग्रामे तु सर्वतः । ऊर्ध्वाग्रायक्रमे वक्ष्मि रश्मिवृन्दं तु पङ्क्तिधम् ॥ ५ ॥

आकाशार्णेषु दशसु पार्थिवाद्याश्च रश्मयः । एकादिदशपर्यन्तं क्रमात्पार्थिवरश्मयः ॥ ६ ॥

एकसप्ततितोऽशीतिपर्यन्तं जलरश्मयः । एकादशोत्तरशताद्विंशोत्तरशतावधि ॥ ७ ॥

तैजसाश्चैकपञ्चाशदुत्तराच्छततः क्रमात् । षट्सुत्तरशतं यावद्वायव्याः परिकीर्तिताः ॥ ८ ॥

नाभसा रश्मयः सैकचत्वारिंशच्छतद्वयात् । पञ्चाशदुत्तरशतद्वयं यावत् प्रकीर्तितम् ॥ ९ ॥

प्रत्यक्षरं तु द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशन्मानसांशवः । दशानां वायुवर्णानां वक्ष्ये रश्मिक्रमं मृणु ॥ १० ॥

रुद्राद्विंशतिपर्यन्तं पार्थिवा रश्मयः स्मृताः । एकपष्टिमितात्सप्तत्यन्तमाप्याः प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥

एकोत्तरशताच्चैव दशोत्तरशतावधि । तैजसाः सैकनवतिशताद्यावच्छतद्वयम् ॥ १२ ॥

वायव्या रश्मयो ज्ञेयाः सैकत्रिंशच्छतद्वयात् । चत्वारिंशोत्तरशतद्वयं नाभसरश्मयः ॥ १३ ॥

मानसा रश्मयः प्राग्वद् द्वात्रिंशत्संमिताश्च ये । तैजसेषु दशार्णेषु पार्थिवाद्याश्च रश्मयः ॥ १४ ॥

एकविंशात् क्रमात् त्रिंशद्यावत्पार्थिवरश्मयः । एकपञ्चाशतः षष्टिर्वावदाप्याश्च रश्मयः ॥ १५ ॥

सैकचत्वारिंशशताद्यावत्सार्धशतं तथा । तैजसा रश्मयः सैकाशीत्युत्तरशतात् क्रमात् ॥ १६ ॥

सनवत्युत्तरशतं वायव्याः संग्रकीर्तिताः । शतद्वयात् सैकविंशात् सत्रिंशद्द्विशतं क्रमात् ॥ १७ ॥

नाभसा रश्मयो ज्ञेयाः प्राग्वन्मानसरश्मयः । आप्येषु दशवर्णेषु क्रमाद्रश्मिक्रमं विदुः ॥ १८ ॥

सैकत्रिंशात् ततश्चत्वारिंशद्यावच्च पार्थिवाः । तथैकनवतेर्यावच्छतमाप्याः प्रकीर्तिताः ॥ १९ ॥

सैकत्रिंशच्छताद्यावच्चत्वारिंशच्छतान्ततः । तैजसा रश्मयश्चैकसप्तत्यूर्ध्वशतात् क्रमात् ॥ २० ॥

साशीतिशतकं यावद्वायव्याः परिकीर्तिताः । एकादशोत्तरशतद्वयाद्विंशच्छतद्वयम् ॥ २१ ॥

नाभसा रश्मयो ज्ञेयाः प्राग्वन्मानसरश्मयः । पार्थिवार्णेषु दशसु क्रमाद्रश्मिक्रमं बुधे ॥ २२ ॥

एकचत्वारिंशदङ्गाद्यावत् पञ्चाशतं भवेत् । पार्थिवा रश्मयो ज्ञेयास्तथैकाशीतितः परम् ॥ २३ ॥
यावन्नवति चाप्यास्ते सैकत्रिंशच्छतात् परे । सत्रिंशच्छतकं यावत्तैजसाः संग्रहीतिताः ॥ २४ ॥
सैकषष्ट्युत्तरशतात् सप्तत्यूर्ध्वशतं तथा । वायव्या रश्मयो ज्ञेया एकोत्तरशतद्वयात् ॥ २५ ॥
दशोत्तरं द्विशतकं नाभसाः पूर्ववत् परे ।

इति । परे मानसाः । पूर्ववद् द्वात्रिंशत्प्रत्यक्षं ज्ञेया इत्यर्थः । जयद्रथयामले—

ऊर्ध्वाग्राये नभोवायुतेजोजलधरांशवः । पूर्वाग्रावे पृथिव्यम्बुतेजोऽनिलनभःक्रमः ॥ १ ॥

दक्षिणेऽनिलतेजोऽम्बुपृथिवीनभसां क्रमः । पश्चिमेऽम्बुपृथिव्यभ्रपवनानलरश्मयः ॥ २ ॥

उत्तरेऽनलवाःपृथ्वीनभोवायुक्रमः स्मृतः ।

इति । मानुकार्णवे—

षट्पञ्चाशदङ्कारस्य चाधारे पार्थिवांशवः । स्वाधिष्ठाने तु द्वाषष्टिस्तैजसोपान्तररश्मयः ॥ १ ॥

भशिपूरं द्विपञ्चाशदङ्गान्तस्यामृतसंख्यकाः । अनाहते वकारस्य चतुःपञ्चाशदानिस्ताः ॥ २ ॥

द्वाप्तमतिर्विशुद्धे तु हकारस्य च नाभसाः । आज्ञायां तु चतुष्पष्टिष्ठान्ते मानसरश्मयः ॥ ३ ॥

विसर्गस्ये विसर्गस्य कलाशतकमानसाः ।

इति । अस्यार्थः—ऊर्ध्वाग्राये आकाशात्मकेशानमुज्ज्वले देवतामन्त्रवन्धायां स्वरूपज्ञानार्थं पट्टिधरश्मयः प्रदृश्य-
न्ते । तत्रावाकाशवर्णानां लल्लुभङ्गमलनभराहानां दशानां क्रमेण १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ।
एवं क्रमेण पार्थिवरश्मयो ज्ञेयाः । अथाप्यरश्मयः—७१ । ७२ । ७३ । ७४ । ७५ । ७६ । ७७ । ७८ । ७९ ।
८० । अथ तैजसरश्मयः— १११ । ११२ । ११३ । ११४ । ११५ । ११६ । ११७ । ११८ । ११९ । १२० ।
अथ वायवरश्मयः— १५१ । १५२ । १५३ । १५४ । १५५ । १५६ । १५७ । १५८ । १५९ । १६० ।
अथाकाशरश्मयः— २४१ । २४२ । २४३ । २४४ । २४५ । २४६ । २४७ । २४८ । २४९ । २५० । अथ मा-
नसरश्मयः— ३२ । ३२ । ३२ । ३२ । ३२ । ३२ । ३२ । ३२ । ३२ । ३२ ॥

अथ वायुवर्णानाम् अभापकषट्तपयपायां दशानां क्रमेण पार्थिवरश्मयः— ११ । १२ । १३ । १४ ।
१५ । १६ । १७ । १८ । १९ । २० । अथाप्यरश्मयः— ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ ।
६९ । ७० । अथ तैजसरश्मयः— १०१ । १०२ । १०३ । १०४ । १०५ । १०६ । १०७ । १०८ । १०९ । ११० ।
अथ वायवरश्मयः— १६१ । १६२ । १६३ । १६४ । १६५ । १६६ । १६७ । १६८ । १६९ । १७० ।
अथाकाशरश्मयः— २३१ । २३२ । २३३ । २३४ । २३५ । २३६ । २३७ । २३८ । २३९ । २४० । मानसर-
श्मयः प्राणवत्प्रत्यक्षं द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशत्क्रमेण ज्ञेयाः ॥

अथ तैजसवर्णानां दशानाम् हृदयेकवृत्तधरस्यार्थं पार्थिवादिरश्मयः । तत्रादौ पार्थिवाः—
२१ । २२ । २३ । २४ । २५ । २६ । २७ । २८ । २९ । ३० । अथाप्यरश्मयः— ५१ । ५२ । ५३ । ५४ ।
५५ । ५६ । ५७ । ५८ । ५९ । ६० । अथ तैजसरश्मयः— १४१ । १४२ । १४३ । १४४ । १४५ । १४६ ।
१४७ । १४८ । १४९ । १५० । अथ वायवरश्मयः— १८१ । १८२ । १८३ । १८४ । १८५ । १८६ । १८७ ।
१८८ । १८९ । १९० । अथाकाशरश्मयः— २२१ । २२२ । २२३ । २२४ । २२५ । २२६ । २२७ । २२८ ।
२२९ । २३० । मानसाः प्राणवत् ॥

अथाप्यवर्णानां दशानाम् ऋग्वेदोद्यममध्वर्युसंज्ञानां दशानां क्रमेण पार्थिवादिरश्मयः । तत्रादौ पार्थिवाः—

३१ । ३२ । ३३ । ३४ । ३५ । ३६ । ३७ । ३८ । ३९ । ४० । अथाप्याः— ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ । ६९ । १०० । अथ तैजसाः— १३१ । १३२ । १३३ । १३४ । १३५ । १३६ । १३७ । १३८ । १३९ । १४० । अथ वायव्याः— १७१ । १७२ । १७३ । १७४ । १७५ । १७६ । १७७ । १७८ । १७९ । १८० । अथ नाभसाः— २११ । २१२ । २१३ । २१४ । २१५ । २१६ । २१७ । २१८ । २१९ । २२० । मानसाः प्राग्वत् ॥

अथ पार्थिववर्णानां दशार्णानां उऊओगजहद्वलङ्गानां क्रमेण पार्थिवादिरश्मयः । तत्रादौ पार्थिवाः— ४१ । ४२ । ४३ । ४४ । ४५ । ४६ । ४७ । ४८ । ४९ । ५० । अथाप्याः— ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ । ६९ । १०० । अथ तैजसाः— १२१ । १२२ । १२३ । १२४ । १२५ । १२६ । १२७ । १२८ । १२९ । १३० । अथ वायव्याः— १६१ । १६२ । १६३ । १६४ । १६५ । १६६ । १६७ । १६८ । १६९ । १७० । अथ नाभसाः— २०१ । २०२ । २०३ । २०४ । २०५ । २०६ । २०७ । २०८ । २०९ । २१० । मानसाः प्राग्वज्ज्ञेयाः ॥ इत्यूर्ध्वासंज्ञायक्रमे रश्मिक्रमः ॥

अथ पूर्वोच्चाये रश्मिक्रमः । तत्रादौ पार्थिवानां दशार्णानां क्रमेण पार्थिवादिरश्मिक्रमः । तत्रादौ पार्थिवाः— २४१ । २४२ । २४३ । २४४ । २४५ । २४६ । २४७ । २४८ । २४९ । २५० । अथाप्याः— १४१ । १४२ । १४३ । १४४ । १४५ । १४६ । १४७ । १४८ । १४९ । १५० । अथ तैजसाः— १११ । ११२ । ११३ । ११४ । ११५ । ११६ । ११७ । ११८ । ११९ । १२० । अथ वायव्याः— ७१ । ७२ । ७३ । ७४ । ७५ । ७६ । ७७ । ७८ । ७९ । ८० । अथ नाभसाः— १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ॥

अथाप्यानां दशार्णानां पार्थिवादिरश्मयः । तत्रादौ पार्थिवाः— २३१ । २३२ । २३३ । २३४ । २३५ । २३६ । २३७ । २३८ । २३९ । २४० । अथाप्याः— १६१ । १६२ । १६३ । १६४ । १६५ । १६६ । १६७ । १६८ । १६९ । १७० । अथ तैजसाः— १०१ । १०२ । १०३ । १०४ । १०५ । १०६ । १०७ । १०८ । १०९ । ११० । अथ वायव्याः— ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ । ६९ । ७० । अथ नाभसाः— ११ । १२ । १३ । १४ । १५ । १६ । १७ । १८ । १९ । २० । मानसाः प्राग्वत् ॥

अथ तैजसानां दशार्णानां क्रमेण पार्थिवादिरश्मयः । तत्र पार्थिवाः— २२१ । २२२ । २२३ । २२४ । २२५ । २२६ । २२७ । २२८ । २२९ । २३० । अथाप्याः— १८१ । १८२ । १८३ । १८४ । १८५ । १८६ । १८७ । १८८ । १८९ । १९० । अथ तैजसाः— १४१ । १४२ । १४३ । १४४ । १४५ । १४६ । १४७ । १४८ । १४९ । १५० । अथ वायव्याः— ४१ । ४२ । ४३ । ४४ । ४५ । ४६ । ४७ । ४८ । ४९ । ५० । अथ नाभसाः— २१ । २२ । २३ । २४ । २५ । २६ । २७ । २८ । २९ । ३० । अथ मानसाः प्राग्वत् ॥

अथ वायव्यानां दशार्णानां पार्थिवादिरश्मयः । तत्रादौ पार्थिवाः— २२१ । २२२ । २२३ । २२४ । २२५ । २२६ । २२७ । २२८ । २२९ । २३० । अथाप्याः— १७१ । १७२ । १७३ । १७४ । १७५ । १७६ । १७७ । १७८ । १७९ । १८० । अथ तैजसाः— १३१ । १३२ । १३३ । १३४ । १३५ । १३६ । १३७ । १३८ । १३९ । १४० । अथ वायव्याः— ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ । ६९ । ७० । अथ नाभसाः— ३१ । ३२ । ३३ । ३४ । ३५ । ३६ । ३७ । ३८ । ३९ । ४० । मानसाः प्राग्वत् ॥

अथ नाभसानां दशार्णानां पार्थिवादिरश्मयः । तत्रादौ पार्थिवाः— २०१ । २०२ । २०३ । २०४ । २०५ । २०६ । २०७ । २०८ । २०९ । २१० । अथाप्याः— १६१ । १६२ । १६३ । १६४ । १६५ । १६६ । १६७ । १६८ । १६९ । १७० । अथ तैजसाः— १२१ । १२२ । १२३ । १२४ । १२५ । १२६ । १२७ । १२८ । १२९ । १३० ।

१२६ । १३० । अथ वायव्याः— ८१ । ८२ । ८३ । ८४ । ८५ । ८६ । ८७ । ८८ । ८९ । ९० । अथ नामसाः— ४१ । ४२ । ४३ । ४४ । ४५ । ४६ । ४७ । ४८ । ४९ । ५० । अत्रापि मानसाः प्राग्वत् ॥ इति पूर्वोक्ताये रश्मिक्रमः ॥

अथ दक्षिणास्त्राये रश्मिक्रमः । “दक्षिणेऽनिलतेजोऽभ्युपृथिवीनभसां क्रमः” । अत्रायमर्थः— पूर्वोक्ताये ये पार्थिवादि रश्मयः पार्थिवदशार्णानामभिहितास्ते दक्षिणास्त्राये वायव्यदशार्णानां पार्थिवादि रश्मयो ज्ञेयाः । अथ च पूर्वोक्ताये ये आप्यदशार्णानां पार्थिवादि रश्मयः प्रोक्तास्ते दक्षिणास्त्राये तैजसानां दशार्णानां पार्थिवादि रश्मयो ज्ञेयाः । अथ च पूर्वोक्ताये तैजसानां दशार्णानां ये पार्थिवादि रश्मयः प्रोक्तास्तेऽत्र दक्षिणास्त्राये आप्यानां दशार्णानां पार्थिवादि रश्मयो ज्ञेयाः । अथ च पूर्वोक्ताये वायव्यदशार्णानां ये पार्थिवादि रश्मयः प्रोक्तास्तेऽत्र दक्षिणास्त्राये पार्थिवदशार्णानां पार्थिवादि रश्मयो ज्ञेयाः । नामसा उभयत्र समाना इत्यर्थः । एवं क्रमेण

“पश्चिमेऽभ्युपृथिव्यभ्रपवनानलरश्मयः । उत्तरेऽनलवाः पृथ्वीनभोवायुक्रमः स्मृतः ॥”

एतद्वीत्या पश्चिमास्त्राये उत्तरास्त्राययोः रश्मिक्रम उक्तः । अत्र पञ्चास्त्रायेषु क्रमप्राप्तरश्मिभ्योऽप्यधिकरश्मयो लव्यवहटानां वर्णानां पराणां पृथिव्यतेजोवाय्वाकाशमानसाः मातृकार्यबोद्धरीत्या ज्ञेयाः । यथा—मूलाधारे ऋतुर्दलकमलकर्णिकामध्यस्थलकारस्य षट्पञ्चाशत्पार्थिवरश्मयो ज्ञेयाः । स्वाधिष्ठाने षट्दलकमलकर्णिकामध्यस्थलकारस्य द्विपञ्चाशदाप्यरश्मयो ज्ञेयाः । मणिपूरे दशदलकमलकर्णिकामध्यस्थरेफस्य द्वापद्विस्तैजसरश्मयो ज्ञेयाः । अनाहते द्वादशदलकमलकर्णिकामध्यस्थलकारस्य ऋतुष्षष्ट्याशदाप्यरश्मयो ज्ञेयाः । विशुद्धे षोडशदलकमलकर्णिकामध्यस्थलकारस्य द्वाप्तसप्ततेर्नामसरश्मयो ज्ञेयाः । आहत्यां द्विदलकमलकर्णिकामध्यस्थलकारस्य ऋतुः पटिर्मानसरश्मयो ज्ञेयाः । ततो ब्रह्मरन्ध्रे सहस्रदलकमलकर्णिकोपरिष्ठाद्विस्तरस्थानस्थितभ्रूकाः स्य षोडशशतमानसरश्मयो ज्ञेयाः ॥ धीतन्त्रराजे—

अथ षोडशानित्यानां ध्यानानि विविधानि ते । कथयामि शृणु प्राज्ञे वाञ्छितार्थसुरजुमान् ॥ १ ॥

एकैकमङ्गाङ्गित्वेन तासां तच्छक्तिभिस्तथा । प्रयोगेषु समस्तेषु वाङ्माभ्यन्तरतः क्रमात् ॥ २ ॥

श्रियै कीर्त्यै जयावाप्त्यै वरदाकर्षणसिद्धये । ध्यायेद्देवीः समस्ताश्च लोहिताकारमण्डनाः ॥ ३ ॥

त्रिधाप्त्यै शान्तिके मृगाविन्दुर्कपूर्वसन्निभाः । विद्वेषोच्चाटनिघननिग्रहेष्वसिताः स्मरेत् ॥ ४ ॥

चित्वादिभूतैः सन्धादिगुणैरेकैकसंहतैः । एतद्व्याप्तिप्रसारन्धर्वर्णकारैस्तु शक्यः ॥ ५ ॥

इति । अत्र त्रितिवर्णानां दशानां सत्त्वादियोजनाप्रकारस्तु—सात्त्विकवर्णाः । राजसवर्णाः । तामसवर्णाः । सात्त्विकसात्त्विकाः । राजसराजसाः । तामसतामसाः । सात्त्विकराजसाः । राजससात्त्विकाः । सात्त्विकतामसाः । तामससात्त्विकाः । राजसतामसाः । तामसरजसाः । एवं द्वादशधा त्रितिवर्णाः १२० । एवमाप्यवर्णाः १२० । तैजसाः १२० । वायव्याः १२० । नामसाः १२० । एवं मानसा अपि ज्ञेयाः ॥ तथा—

धूमाभाश्चिन्तयेत् सर्वाः प्रोक्तद्वेषादिसिद्धये । सर्वत्र स्वसमाकारवर्णशक्तिमिरावृताः ॥ १ ॥

असंख्याताः भवन्त्यासां कात्स्न्याद्धानं तु को वदेत् । को वा शृणोति साकन्यात् ततः किञ्चिद्वदामि ते । २ ।

मौमाकाराः पीतवर्णाः सर्वाः सत्त्वमनकारिकाः । आप्याः सत्त्वगुणाः सर्वाः सिताकाराः समीरिताः । ३ ।

ताः सर्वा ज्ञानकान्तिश्रीकीर्तिसौभाग्यमुक्तिदाः । आग्नेय्यो राजसाः सर्वा लोहिताकारसंयुताः ॥ ४ ॥
 वर्याकर्षणशान्तिश्रीसौभाग्यविजयप्रदाः । वायुरूपा धूम्रवर्णाः सर्वा द्वेपादिकारिकाः ॥ ५ ॥
 नाभ्या नीलवर्णास्ता मारणोच्चाटयोः स्मृताः । आसां मुखभुजादेहविधानं शृणु पार्वति ॥ ६ ॥
 एकवक्त्राश्रतुर्वक्त्रा नववक्त्रास्तथापराः । षोडशास्त्राः पञ्चविंशदशास्या अपि काश्चन ॥ ७ ॥
 पञ्चविंशद्वदनाः कापि चत्वारिंशन्नवाननाः । चतुःषष्टिमुखास्तद्वदेकाशीतिशताननाः ॥ ८ ॥
 बहुना किं मुखभुजसंख्या साधकवाञ्छया । तथापि दर्शितं किञ्चिद्वक्त्रे वक्त्रे भुजद्वयम् ॥ ९ ॥
 नामरूपातिगा येन तेन सानन्तविग्रहा । न सन्ति नानारूपाश्च भवेयुर्भक्तवाञ्छया ॥ १० ॥
 अम्बायां ललितायाः स्युरन्याः पञ्चदशाङ्गगाः । ललिताङ्गित्वरूपेण सर्वासामात्मविग्रहाः ॥ ११ ॥
 तेन तासां तु सर्वासां स्वतोऽन्याः परिचारिकाः । तत्तद्वर्णायुधाकारवाहनैश्च सुसंयुताः ॥ १२ ॥
 तथाविधैः स्वस्वशक्तिवृन्दैश्चावेष्टिता अपि । इति तासां ध्यानभेदाः प्रोक्ताः स्थूला महेश्वरि ॥ १३ ॥
 सूक्ष्मरूपाणि च तथा कथयामि तवानधे । येन ते साधकाः सर्वे वाञ्छितं प्राप्नुयुः क्षणात् ॥ १४ ॥
 शोक्तेष्वाधारपद्मेषु लोहितात्मैक्यविग्रहाम् । विभाव्य तेजोनिचये तत्र सिद्धिं च चिन्तयेत् ॥ १५ ॥
 तेन सर्वमभीष्टं तु समवाप्नोत्ययत्नतः । पूजातर्पणहोमादिरहितं भावनेन वै ॥ १६ ॥
 परं तु ध्यानमुदितमत्स्वण्डात्मविमर्शतः । निर्वातदीपसङ्काशमात्मनात्मसमीरणार्त्तं ॥ १७ ॥
 स्थूलेन साधयेत्तदिष्टं सर्वं शुभाशुभम् । प्रोक्तक्रमेण देवेशि सततं साध्यसाधकैः ॥ १८ ॥
 सिद्धस्तु सूक्ष्मरूपेण ध्यानेन सकलेप्सितम् । साधयेत् पररूपं तु साध्यं साधनसिद्धये ॥ १९ ॥
 ब्रूहि देव महेशान् स्थूलसूक्ष्मस्वरूपयोः । ध्यानयोः कर्मणा सिद्धिं विविधां फलयोगतः ॥ २० ॥
 तासां तत्तत्करपूजेष्वायुधान्यप्पशेषतः । शृणु वच्चे महेशानि क्रमेण तव सांप्रतम् ॥ २१ ॥
 वामदक्षिणयोः स्यातां द्विभुजे च वरामये । पाशाकुशौ चतुर्बाहौ षट्भुजे चापसायकौ ॥ २२ ॥
 चर्मखट्वा चाष्टभुजे गदाशूले दशोदिते । मुखपाण्यवायुधानां तु रूपसंख्यादिवाञ्छया ॥ २३ ॥
 यस्मिन् कर्मणि ता देवि यथा स्मरति साधकः । तथा तस्मात्प्रतो भूत्वा पालयन्ति तमादरात् ॥ २४ ॥
 सर्वत्र स्मेरवदननयनाः शुभकर्मसु । दंष्ट्रोग्रा भीमनयनवदनाः क्रूरकर्मसु ॥ २५ ॥
 शुभेषु कर्मस्वासीनाः स्थिताः वाहनगा अपि । शुभेतरेषु ताः सर्वाः प्रयोगेषु तु सर्वदा ॥ २६ ॥
 हारग्रैवेयमुक्तादिमुद्रिकानूपुरान्विताः । नवरत्नमयैः सर्वाः स्तवकैश्चोपशोभिताः ॥ २७ ॥
 वल्लभैरङ्गदै रत्नमयैरप्यङ्गुलीयकैः । विराजमानास्ताः सर्वा दिव्यांशुकधरा अपि ॥ २८ ॥
 एवं सामान्यमुदितं ध्यानं तासां महेश्वरि । विशेषं शृणु वच्चामि तत्तत्कर्मसु सिद्धिदम् ॥ २९ ॥
 गजराजिरथारूढा विमानस्थाश्च सिंहगाः । व्वाघ्रतार्ष्यसमारूढा ध्येया रक्षासु सर्वदा ॥ ३० ॥
 समरेषु जयानाप्त्यै नृपराष्ट्रादिरक्षणे । पिशाचचोरन्यालादिदुर्गमेऽरण्यवर्त्मनि ॥ ३१ ॥

ध्यायेत्ता देवताः सर्वाः सर्वशक्तिभिरावृताः । एकैकशः समस्ता वा सुखीभवति निश्चितम् ॥ ३२ ॥
 ऋक्षवानरभन्लूकखरसैरिभवाहनाः । उच्चाटनेषु सर्वास्ता भीमा ध्वेयाः सुदारुणाः ॥ ३३ ॥
 कङ्कर्येनचक्रौञ्चकाककौशिकवाहनाः । विद्वेषणेषु सर्वास्ताः घोरप्रहरणाकुलाः ॥ ३४ ॥
 खड्गगोमायुगवयशललीहरिखाभगाः । चिन्तयेत् सकलाः सर्वक्षुद्रकर्मसु साधकः ॥ ३५ ॥
 पिशाचवेतालगता ध्वेयाः सर्वत्र मारणे । इति वाहनभेदेन फलभेदाः समीरिताः ॥ ३६ ॥
 सर्वास्तार्च्यगता वह्निवायुबाहुद्ववान्विताः । द्विनेत्रास्त्वेकवदना दष्टौष्टौ भीमविग्रहाः ॥ ३७ ॥
 वहन्त्यो वैह्निनिवहं ध्वेयाः स्वाकारशक्तिभिः । भीमारवाभिरभितो वेष्टिता रणमूर्धनि ॥ ३८ ॥
 विजयो भवति क्षिप्रं वैरिमेनाविनाशनः । पलायनात् संग्रहणात् पादयोः पतनेन वा ॥ ३९ ॥
 चतुर्मुखा अष्टभुजा गृह्णत्या महती चमूम् । विभाष्य विजयं युद्धे प्राप्नोत्युक्तक्रमेण वै ॥ ४० ॥
 नवाननास्तद्विगुणभुजा वा भीमविग्रहाः । वामैः कोदण्डनिषहमन्यैर्बाणांश्च विभ्रतीः ॥ ४१ ॥
 ध्यात्वारिसेनां सकलां शरभिन्नकलेवराम् । वमद्गुधिरधारां च विजयं प्राप्नोत्युक्तात् ॥ ४२ ॥
 अथवा नवभिः खेटमन्यैः खड्गं च विभ्रतीः । चतुरङ्गा रिपोः सेनारिक्खन्दतीस्तरवारिभिः ॥ ४३ ॥
 चिन्तयित्वा रिपुं युद्धे भीमाकारे सुदुर्जये । पश्यन्नेभरघाटोपवाद्यनिःस्वानसंकुले ॥ ४४ ॥
 प्राप्नोत्ययमतः क्षिप्रं प्रागुक्तक्रमयोगतः । अथवा नवभिर्हस्तैर्गदा वामैस्तथेतैः ॥ ४५ ॥
 नखरान् पाणिभिर्भीमान् दधतीः समरे स्मरन् । तद्विभचतुरङ्गां च सेनां विजयमाप्नुयात् ॥ ४६ ॥
 तथा स्थूलकुठारौघैः पातयन्तीर्द्विषां बलम् । विजयी भवति प्राक्तक्रमाद्वीरो रणाङ्गणे ॥ ४७ ॥
 तथैव चर्मक्षुरिकानिवहंनिभ्रतीर्वलम् । ध्यात्वा वा विजयी भूयात् समरे रोमहर्षणे ॥ ४८ ॥
 निद्रातिमिरहस्ता वा मोहयन्तीर्द्विषां बलम् । ध्यात्वा विजयमाप्नोति नियतं समरे नृपः ॥ ४९ ॥
 पिशाचसर्पहस्ता वा तैः सेनां मृद्वतीः स्मरन् । विजयं समरे शब्ददभुते शङ्करोपमः ॥ ५० ॥
 पाशकर्तरिकाभिर्वा निभ्रतीः पृतनां रणे । स्मृत्वा विजयमाप्नोति नृपः प्राक्तक्रमाद् ध्रुवम् ॥ ५१ ॥
 अङ्कुशक्रकचाभ्यां वा दारयन्तीश्चमूः चणात् । चिन्तयन् समरं भीमे विजयी स्यात् सुनिश्चितम् ॥ ५२ ॥
 डलैश्च मुसलैर्नित्यं प्रहरन्तीर्द्विषां बलम् । स्मरन् प्रविजयं युद्धे प्राप्नोति ध्यानवैभवात् ॥ ५३ ॥
 तथा पौडशवक्त्रास्ता द्वात्रिंशद्बाहुभिर्पुताः । प्राग्वत् प्रमथितारातिपृतनाच्चिन्तयञ्जयेत् ॥ ५४ ॥
 पञ्चविंशतिवक्त्रा वा पञ्चाशद्भुजसंयुताः । तथैकादशभिर्मेढरायुधैर्निभ्रतीर्वलम् ॥ ५५ ॥
 विचिन्त्य जयमाप्नोति समरे सर्वदा नृपः । तथा स्मरन्संपुङ्गुः पूजयेत्तास्तदा गृहे ॥ ५६ ॥
 पद्त्रिंशद्दना देवीर्द्विसप्ततिकराः स्मरन् । तथैकादशरूपैस्तैः घोरैः प्रहरणैर्युवाः ॥ ५७ ॥
 एकोनपञ्चाशद्वक्त्रा हस्तैस्तद्विगुणैर्वृताः । प्रहरन्तीस्तथारातीन् स्मृत्वा वा जयमाप्नुयात् ॥ ५८ ॥

१ 'बहु' क. पाठः । २ 'दंष्ट्रा' क. पाठः । ३ 'दहन्त्यो वैरि' क. पाठः । ४ 'सत्य' क. पाठः । ५ 'जप्याः शुक्ल' क. पाठः ।
 ६ 'तः' क. पाठः । ७ 'पुताः' क. पाठः ।

चतुःषष्टिमुखा देवीः करैस्तद्विगुणैर्घृताः । प्रहरन्तीः सरन् युद्धे जयी भवति निश्चितम् ॥ ५९ ॥
 एकाशीतिमुखा देवीस्तद्वैगुण्यभुजैर्घृताः । तथाविधैः प्रहरणैः सरन् युद्धे जयी भवेत् ॥ ६० ॥
 शतवक्त्रास्तद्विगुणकरास्तद्वैतिभिर्घृताः । स्मृता विजयमाप्नोति समरे ताश्च षोडश ॥ ६१ ॥
 एवं वक्त्रैर्घृतास्त्वेनैरिष्टरूपतः । तथा तैर्होतिनिवहैर्घाकुलक्रमहस्तकैः ॥ ६२ ॥
 असंख्याता भवेयुस्ताः साधकाभीष्टमिद्विदाः । एवमुद्दामसमरसङ्कटादिषु चिन्तयन् ॥ ६३ ॥
 देवीस्तास्तरति क्षिप्रमापदो भुजोऽथवा । देवो वा राक्षसो यक्षः किन्नरो वा भुजङ्गमः ॥ ६४ ॥
 पिशाचो वा गुह्यको वा मिट्रो वा दानवाऽथवा । न कदाचित् सरन्नित्यं भङ्गमाप्नोति निश्चितम् ॥ ६५ ॥
 चोरादिसङ्कटेऽरण्ये गिरिदुर्गमवर्त्मनि । द्विविधैर्वैरिभिर्जातैः कृच्छ्रे राजभये तथा ॥ ६६ ॥
 क्षुद्रपीडासु भूतापसारराक्षससंकटे । पिशाचडाकिनीवृन्दब्रह्मराक्षसपीडने ॥ ६७ ॥
 अन्येष्वपि च कृच्छ्रेषु विस्तरेषु महत्त्वपि । सरन्नित्यं जयेत्सर्वा विपदो ध्यानवैभवात् ॥ ६८ ॥
 एकवक्त्रा द्विनयना द्विभुजाभीष्टधारिकाः । सपादुकाः समागत्य सर्वाभरणभूषिताः ॥ ६९ ॥
 स्वसमानाभिरभितः शक्तिभिः परिवारिताः । गायन्तीभिश्च नृत्येषु वनमालाभिरन्विताः ॥ ७० ॥
 ध्यायन्नभिमतं सर्वमाप्नुयात् षोडशापि ताः । नासाध्यमस्ति भुवने ध्यानादासां महेश्वरि ॥ ७१ ॥
 अलङ्कृतहयारूढाः शक्तिभिश्च तथावृताः । स्मेराननाश्च गायन्तीः स्मृता विश्वं वशं नयेत् ॥ ७२ ॥
 तथाविधा गजारूढास्तथा शक्तिभिरावृताः । मङ्गीतासक्रमहिलावृन्दसङ्कुलमध्यगाः ॥ ७३ ॥
 स्मृता लक्ष्मीमवाप्नोति राजमान्यामतिस्विराम् । नानाभोगसमोपेतां प्रख्यातां निजवैभवात् ॥ ७४ ॥
 तथाविधरथारूढास्तथा शक्तिभिरावृताः । तथा मङ्गीतमंसक्तशक्तिवृन्दसमन्विताः ॥ ७५ ॥
 सरन् भूमिमवाप्नोति राजा चैर्द्विर्मण्डलम् । एवं तत् त्रिविधध्यानात् सौभाग्यं चातुलं यशः ॥ ७६ ॥
 कदलीकानने रम्ये निर्जने तास्तथा सरन् । पादुकासङ्कचरणा आगन्धन्तीश्च शक्तिभिः ॥ ७७ ॥
 मण्डलं मासमर्थं वा जपन् विद्यां ततो वनेत् । निधिं संप्राप्य भवने भोगी स्याद्यावदायुषम् ॥ ७८ ॥
 पूगारामे तथा स्मृता निधिमामोत्ययत्नतः । एवं चम्पकपुष्पागनयेरुनकुलेष्वपि ॥ ७९ ॥
 तथा पर्वतकुञ्जेषु सरंस्ता वित्तमाप्नुयात् । राजतो धनितोऽन्यस्याद्येनासौ स्यात् सुखी चिरम् ॥ ८० ॥
 समुद्रतीरे पुण्येषु तथा नित्यं सरन् प्रिया । प्राप्नोत्यनर्घ्यरत्नानि बहूनि ध्यानवैभवात् ॥ ८१ ॥
 समुद्रगासरिन्मध्यतरुवाटीषु तास्तथा । सरन् कनकमाप्नोति वर्योत्कृष्टमसंख्यकम् ॥ ८२ ॥
 निर्जने विपिने स्मृता प्राप्नोति महिलाः शुभाः । रूथयौवनशीलाद्याः प्रेमनिर्घोस्त्वनन्यगाः ॥ ८३ ॥
 उक्तेषु तेषु स्थानेषु हयारूढाः सरन् नरः । नृपतिं कुरुते वर्यं मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ ८४ ॥
 तेषूक्तेषु गजारूढाः स्मृता नारीर्नराभूषणम् । वशीकरोति भुवने प्राणिनश्चाविशेषतः ॥ ८५ ॥
 तथा तेषु रथारूढाः स्मृता देवीस्तयोदिताः । बाञ्छितं समवाप्नोति मुक्तः स्वाभिगडादितः ॥ ८६ ॥

शतवक्त्रास्तद्विगुणभुजास्तेष्वायुधान्यपि । वाञ्छितानि लिखिता ताः पटेषु नवसु स्फुटम् ॥ ८७ ॥
 पटांस्तान् मध्यपर्यन्तद्वये संस्थापयेत् तथा । रथदन्तिद्वयानां तु तिरस्करणिकायुतान् ॥ ८८ ॥
 प्रतिसैन्याभिमुख्ये तु तांस्तु सम्यक्प्रदर्शयेत् । वज्रालिखितनिःसानभेरीपणवमर्दलान् ॥ ८९ ॥
 आहत्य वादयन् शृङ्गशंखकाहलकादिकम् । ब्रजेदभिमुखं बैरी धावत्याशु पराजितः ॥ ९० ॥
 तत्सेना संमुखो पश्चान्न जातु भवति ध्रुवम् । इति ध्यानान्वशेषास्त्रि कथितानि तवानघे ॥ ९१ ॥
 सूक्ष्मध्यानेन सिद्धानां साधकानां फलोदयः । अतस्तच्छृणु वक्ष्यामि सर्वाभीष्टाप्तिकारकम् ॥ ९२ ॥
 दाडिमीकेसरप्रख्यतेजोरूपाः स्मरन् धिया । तन्मध्ये साध्यरूपं च निजवाञ्छानुरूपकम् ॥ ९३ ॥
 समस्ताभीष्टमाप्नोति शुभानप्यशुभानपि । तथा सुषुम्नान्तस्तद्विचिन्तयेद्वा गमामगम् ॥ ९४ ॥
 तेनाखिलं निजेष्टं तु प्राप्नोति ध्यानवैभवात् । साधकश्च तथा सिद्धस्तयोरेवाशुसिद्धिकृत् ॥ ९५ ॥

इति । अथ मूलमन्त्रवर्णाः स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक्कृताः तत्तद्रश्मिवृन्दसहितस्तत्तद्रूपेण ध्यातव्याः । मातृकावर्णाश्च
 तथैव ध्यातव्या इत्यर्थः । षोडशानित्यासु ललितान्या अङ्गत्वेन पञ्चदशानित्याः, पञ्चदशानित्यासु परस्परमङ्गाङ्गित्वेन
 तत्तन्मन्त्रवर्णान् स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक्पृथग्विभज्य तित्यादिभूतवर्णान् विभज्य तत्तद्रश्मिपुञ्जसहितान् भाव-
 येत् । तत्तत्फलं भवेत् ॥ इति कादिमते रश्मिक्रमः ॥

अथ कालीमते रश्मिक्रममाह । उत्तरतन्त्रे—

मनूनां प्रस्तुतेयोंग्या रश्मयो वर्णसंहतेः । देवतामन्त्रपञ्चाणां ज्ञायते यैः स्वरूपकम् ॥ १ ॥
 रश्मिक्रमस्य विज्ञानाच्छिवोऽभूत्प्राग् संशयः । अकारस्य तु विज्ञेयाः पार्थिवाश्च चतुर्दश ॥ २ ॥
 आप्याः पञ्च मयूखाः स्पृष्टैजसा दश चैव हि । वायव्यास्तस्य संमोक्ताः षष्ट्युत्तरशतांशवः ॥ ३ ॥
 चत्वारो नाभसा उत्सास्तथा आकारके स्मृताः । चतुर्दश ततः पञ्च ततः पदषष्टिकं शतम् ॥ ४ ॥
 चत्वारश्चैव चत्वारः ईर्वाण्यद्वये पृथक् । शतं सप्तत्युत्तरं च ततः पञ्च ततो दश ॥ ५ ॥
 चत्वारश्चैव चत्वारः उऊर्वाण्यद्वये पृथक् । चतुर्दश ततो भीमाः नवषष्ट्युत्तरं शतम् ॥ ६ ॥
 ततो दश च चत्वारो वेदा ऋग्वेदद्वये पृथक् । चतुर्दश ततः पञ्च ततो दश ततो युगाः ॥ ७ ॥
 षष्ट्युत्तरशतं चैव लृवर्वाण्यद्वये पृथक् । अवर्णस्येव संमोक्ता एकारस्य च रश्मयः ॥ ८ ॥
 इवर्णस्य यथा प्रोक्ता ऐकारस्य तथा स्मृताः । उवर्णस्येव ओकारे ऋकारस्येव औलिपेः ॥ ९ ॥
 लृवर्णस्येव विज्ञेया अंस्तरस्य च रश्मयः । [लृवर्णस्येव विज्ञेया अःस्तरस्य च रश्मयः ॥ १० ॥]
 पार्थिवा रश्मयो ज्ञेयाः कवर्णस्य चतुर्दश । आप्याः पञ्चदश प्रोक्तास्तैजसाश्च ततः परम् ॥ ११ ॥
 वायव्या रश्मयः प्रोक्ताः पञ्चत्रिंशच्छतद्वयम् । नाभसाश्चैव चत्वारः स्वरस्य चतुर्दश ॥ १२ ॥
 पार्थिवा जलजाः पञ्च ततश्चैव शतद्वयम् । सैकचत्वारिंशदनु तैजसा युगसंख्यकाः ॥ १३ ॥
 वायव्या नाभसाश्चोक्ताश्चत्वारो वेदसंख्यकाः । गवर्णे पार्थिवाः पञ्चचत्वारिंशच्छतद्वयम् ॥ १४ ॥
 पञ्चाप्या दश चाग्नेया वायव्या वेदसंख्यकाः । नाभसाश्चैव चत्वारो षवर्णे मनुपार्थिवाः ॥ १५ ॥

आप्याः शतद्वयं चैव प्रोक्ताः पद्त्रिंशदुत्तरम् । तैजसा दश वायव्याश्चत्वारो नाभसाः स्मृताः ॥ १६ ॥
 पञ्चत्रिंशच्छतद्वे च कार्णस्येव चवर्णके । स्ववर्णस्येव लार्णस्य गवर्णस्येव जार्णके ॥ १७ ॥
 धवर्णस्येव भार्णस्य लवर्णस्येव जार्णके । चवर्णस्येव टार्णस्य क्ववर्णस्येव ठार्णके ॥ १८ ॥
 शतद्वयं पञ्चनवत्युत्तरं दस्य पार्थिवाः । यस्येव दस्य संप्रोक्ता जार्णस्येव च गार्णके ॥ १९ ॥
 दस्येव तस्य मंधोक्ता मनवस्थस्य पार्थिवाः । पञ्चाप्या एकनवतिद्विशतं चानु वायुजाः ॥ २० ॥
 चत्वारो नाभसाश्चैव दस्येव च दवर्णके । दस्येव यस्य संप्रोक्ता लार्णस्येव च नार्णके ॥ २१ ॥
 पार्णस्य पार्थिवाः प्रोक्ताश्चतुर्दश जलीयकाः । पञ्चैव तैजसाः प्रोक्ता दशैकनवतिस्तथा ॥ २२ ॥
 शतद्वयं तु वायव्याश्चत्वारो नाभसाः स्मृताः । यस्येव दस्य संप्रोक्ता रश्मयः क्रमशो बुधैः ॥ २३ ॥
 वार्णस्य पार्थिवाः पञ्चचत्वारिंशच्छतांशवः । आप्याः पञ्चदशाप्रेया वायव्या नाभसाः स्मृताः ॥ २४ ॥
 चत्वारश्च तथा प्रोक्ता भार्णस्य मनुसंख्यकाः । पार्थिवाश्च सपद्त्रिंशत्पञ्चसंख्याशतानि च ॥ २५ ॥
 तैजसा दश वायव्याश्चत्वारो नाभसास्तथा । चतुर्दश मकारे तु रश्मयः पार्थिवाः स्मृताः ॥ २६ ॥
 आप्याः पञ्च दशाप्रेया वायव्या वेदसंख्यकाः । पञ्चत्रिंशत्पञ्चशतं नाभसाः संप्रकीर्तिताः ॥ २७ ॥
 यार्णे चतुर्दश प्रोक्ताः पार्थिवाः पञ्च नीरजाः । तैजसा रश्मयः प्रोक्ता वायव्याश्च ततः परम् ॥ २८ ॥
 पञ्चत्रिंशत्पञ्चशतं चत्वारो नाभसाः स्मृताः । रेफस्य मनुसंख्यकाः पार्थिवाः पञ्चनीरजाः ॥ २९ ॥
 सैकचत्वारिंशदनु शतपञ्चकर्तजसाः । वायव्याश्चैकचत्वारश्चत्वारो नाभसाः स्मृताः ॥ ३० ॥
 वार्णस्येव लवर्णस्य [रश्मयः संप्रकीर्तिताः । वार्णस्य रश्मयः प्रोक्ताः] पार्थिवाङ्के चतुर्दश ॥ ३१ ॥
 सपद्त्रिंशदष्टशतमाप्या वै दश तैजसाः । वायव्याश्चैव चत्वारश्चत्वारो नाभसाः स्मृताः ॥ ३२ ॥
 मनुसंख्याः शकारस्य पार्थिवाः पञ्च नीरजाः । तैजसा दश वायव्याश्चत्वारो नाभसाः स्मृताः ॥ ३३ ॥
 पञ्चत्रिंशच्चाष्टशतं पकारे मनुसंख्यकाः । पार्थिवाः पञ्च चाप्या वै तैजसाः दश कीर्तिताः ॥ ३४ ॥
 पञ्चत्रिंशच्चाष्टशतं वायव्या वेद नाभसाः । वार्णस्येव सकारस्य हकारस्य चतुर्दश ॥ ३५ ॥
 पार्थिवाः पञ्च चाप्या वै तैजसा दश कीर्तिताः । वायव्याश्चैव चत्वारः सपञ्चत्रिंशदुत्तरम् ॥ ३६ ॥
 सप्तसप्तिसहस्रं च नाभसाः परिकीर्तिताः । लकारस्येव लस्यैव सकारस्य चतुर्दश ॥ ३७ ॥
 पार्थिवाः पायसाः पञ्च रश्मयः परिकीर्तिताः । सैकचत्वारिंशदनु सप्तसप्तिसहस्रकम् ॥ ३८ ॥
 तैजसा वेद वायव्या नाभसाश्च तथा स्मृताः ।

कालीमते रश्मिक्रमः ॥

संख्या	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
वर्णाः	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	ॡ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
मौमाः	१४	१४	१४	१४	१७०	१७०	१४	१४	१४	१४	१४	१४	१७०	१४	१४	१४
आप्याः	५	५	५	५	५	५	१६८	१६८	५	५	५	५	५	१६८	५	५
तैजसाः	१०	१०	१६६	१६६	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१६६	१०	१०	१०	१०
वायव्याः	१६०	१६०	४	४	४	४	४	४	२	२	१६०	४	४	४	२	२
नाभसाः	४	४	४	४	४	४	४	४	१६०	१६०	४	४	४	४	१६०	१६०

संख्या	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१
वर्णाः	क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण
मौमाः	१४	१४	२४५	१४	१४	१४	१४	२४५	१४	१४	१४	१४	२४५	१४	१४
आप्याः	१४	५	५	२३६	५	१४	५	५	२३६	५	१४	५	५	२३६	५
तैजसाः	१४	२४१	१०	१०	१०	१४	२४१	१०	१०	१०	१४	२४१	२४१	१०	१०
वायव्याः	२३५	२	४	४	४	२३५	२	४	४	४	२३५	२	२	४	४
नाभसाः	४	४	४	४	२३५	४	४	४	४	२३५	४	४	४	४	४

संख्या	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५
वर्णाः	त	थ	द	ध	न	प	फ	ब	भ	म	य	र	ल	व
मौमाः	१४	१४	२४५	१४	१४	१४	१४	२४५	१४	१४	१४	१४	२४५	१४
आप्याः	१४	५	५	२३६	५	५	५	५	२३६	५	५	५	५	२३६
तैजसाः	१४	२४१	२४१	१०	१०	१०	२४१	१०	१०	१०	१०	२४१	१०	१०
वायव्याः	२३५	४	२	४	४	२४१	४	४	४	४	२३५	४१	४	४
नाभसाः	४	४	४	४	४	४	४	४	४	२३६	४	४	४	४

संख्या	४६	४७	४८	४९	५०	५१
वर्णाः	श	ष	स	ह	ळ	व
भौमाः	१४	१४	१४	१४	१४५	१४
आप्याः	५	५	८३६	५	५	५
तेजसाः	१०	१०	१०	१०	१०	७००४१
वायव्याः	४	८३५	४	४	४	४
नाभसाः	८३५	४	४	७००३५	४	४

मूलाधारस्थपद्मस्य कर्णिकायां शिवात्मकः ॥ ३६ ॥

पदपञ्चाशद्भिर्मुखैश्च प्रसरद्भिर्दलान्धिकैः । आवृतः पृथिवीवर्णः स्वाधिष्ठानाङ्गयाम्बुजे ॥ ४० ॥

कर्णिकायां द्विषष्टिश्च मयूखैः परिवारितः । तेजोभिर्व्याप्तपत्रैश्चानलवर्णः शिवात्मकः ॥ ४१ ॥

मणिपूराख्यचक्रस्यकर्णिकायां समावृतः । द्वासप्ततिमयूखैश्चावृतारूपैरमृतार्णवैः ॥ ४२ ॥

अनाहताख्यचक्रस्यकर्णिकायां शिवात्मकः । चतुःपञ्चाशदुसैश्चावृतो मारुतवर्णकः ॥ ४३ ॥

विशुद्धाख्ये महाचक्रे कर्णिकायां समावृतः । द्वासप्ततिमयूखैश्च नाभसैः शिव एव हि ॥ ४४ ॥

आज्ञायाः कर्णिकामध्ये मनोवर्णः शिवात्मकः । चतुःषष्टिमयूखैश्चावृतोऽमृतमयः सदा ॥ ४५ ॥

सहस्रारे महापद्मे कर्णिकायां समावृतः । पदशताधिकसाहस्रमयूखैर्मानसैः सदा ॥ ४६ ॥

दलैः सहस्रसंख्याकैः सहस्रकिरणात्मकैः । पदशतैः स्वाङ्गभूतैश्च विसर्गात्मा शिवात्मकः ॥ ४७ ॥

विसर्गस्या मयूखाश्च पदचक्रस्याश्च ररमयः । सोमसूर्याग्निमयाष्टात्रिंशत्संख्याकलात्मभिः ॥ ४८ ॥

पञ्चब्रह्मात्ममन्त्राशामष्टात्रिंशत्कलात्मभिः । तेजोभिर्मिश्रिताः सन्तः प्रसर्पन्तः परस्परम् ॥ ४९ ॥

वाच्यवाचकरूपेण जगत्स्यावरजङ्गमम् । व्याप्य तिष्ठन्ति वै सर्वे सृष्टिस्थित्यन्तकारिणः ॥ ५० ॥

षोडशार्णा महाविद्या चन्द्रमण्डलरूपिणी । षट्त्रिंशत्तत्त्वसंपूर्णा सुधावृष्टिमयी सदा ॥ ५१ ॥

पूर्णमण्डलरूपा च सर्वतेजोमयी परा ।

इति । अत्र पाञ्चभौतिकरश्मीनां सहस्रारस्थितमानसरश्मीनां परस्परप्रतिफलनेन पञ्चाशद्भूतवर्णानां यावन्तो रश्मयः संभूयन्ते, तावन्तः प्रतिवर्णरश्मयो द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशन्मानसरश्मिस्तश्चैव अथवा द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशन्मानसरश्मयः प्रतिवर्णं प्रतिफलन्तीत्यर्थः ।

ईशानवक्त्रसंभूतकलानां पञ्चकस्य तु । एकैकस्याः कलायास्तु त्रिशतं विंशदुत्तरम् ॥ १ ॥

मानसात्मकरश्मीनां क्रमो ज्ञेयो मनीषिभिः । मन्त्रस्य वाच विद्याया अष्टषष्टिभितार्णकाः ॥ २ ॥

द्वात्रिंशद्भिर्मानसैश्च गुणिताः पूर्णमानसैः । इताश्चेत् तत्र यल्लब्धं तच्छब्दस्तन्मनोः स्फुटम् ॥ ३ ॥

शेषाङ्कपूर्णरूपेण महाविद्या भवत्यसौ । न्युने न्यूना क्रमस्त्वेवं ज्ञातव्यः सिद्धिमिच्छता ॥ ४ ॥

इति । अत्र यस्या विद्याया मन्त्रस्य वा स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक्कृता वर्णा यावन्तो जायन्ते, तावन्तो द्वात्रिंशद्-
ङ्गेन गुणनीयाः । प्रत्यर्णं द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशन्मानसरश्मिक्रमत्वात् । अथच पूर्णमानसैः षट्शततोत्तरसहस्रसंख्याकै-
र्भागहरणेन यल्लब्धं तत्तन्मन्त्रस्य चक्षुर्दो ज्ञेयम् । तथापि त्रिंशतोऽधिकं लब्धं चेत्प्राप्यते तदपि त्रिंश-
ता भागहरणेन यदुर्वरितं तच्छब्द इति ज्ञेयम् । तथा पूर्णमानसैर्भागहरणाद्यदुर्वरितं, तत् षट्सप्तत्युत्तरप-
ञ्चशतसंख्याङ्गमेव सा विद्या महाविद्येति ज्ञेयम् । ततोऽधिकं चेत्तदपि ज्ञेयं, न्यूनं चेन्न्यूनं ज्ञेयमित्यर्थः ॥

अत्र विद्यार्णरूपस्य द्वात्रिंशद्गुणनेन च । इतेन मानसैश्चापि कचिन्नोर्वरितं यदि ॥ १ ॥

लब्धं षड्विंशता चैव हरेच्छब्दं भवेच्च तत् । तच्छब्दः ॥ २ ॥

अस्यार्थः—मन्त्रस्य विद्याया वा वर्णाः स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक्कृताः द्वात्रिंशता गुणिताः पूर्णमानसैर्द्वात्रिंश-
दङ्गपाङ्को नोर्वरितस्तदा लब्धमेव त्रिंशता हरेच्छब्दः प्राप्यते, एवं क्रमः सर्वत्र ज्ञेयः ॥

मन्त्रविद्यार्णरूपं तु द्वात्रिंशद्गुणितं यदि । पूर्णतां न लभेद्यत्र दशमीकृत्य चाहरेत् ॥ १ ॥

अस्यार्थः—मन्त्रविद्याक्षराणि स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक्कृतानि द्वात्रिंशता गुणयेत् तदा पूर्णता षोडशशतानि न
जायन्ते चेद् दशगुणितं कृत्वा षोडशशतैर्भागमाहरेत् । अन्यन्तर्धं प्राप्यत् ॥

धीविद्यायाश्च षोडश्याः सहस्राणि च विंशतिः । षट्पुत्तरं च त्रिशतं भवेयुर्नाभसांशवः ॥ १ ॥

पञ्चोत्तरं च नवतिर्द्विसहस्रं शताष्टकम् । पार्थिवा रश्मयश्चाथ षट्सहस्राणि चैव हि ॥ २ ॥

अष्टौ शतान्येकषष्टिस्तैजसा रश्मयोऽथ । पञ्चसप्तत्युत्तरशतं सहस्रं वायुरश्मयः ॥ ३ ॥

अष्टादशोत्तरं पञ्चशतं वेदसहस्रकम् । मयूखा अमृतात्मानो वच्ये संकीर्णरश्मिकम् ॥ ४ ॥

त्रिशतं च चतुःषष्टिर्विद्यद्वर्षेषु पार्थिवाः । षट्पुत्तरं शतं चाप्यास्तावन्तस्तैजसाः स्मृताः ॥ ५ ॥

शतं च चत्वारिंशच्च वायव्याः संप्रकीर्तिताः । चतुर्विंशद्वेदशतं पार्थिवा धनलेषु च ॥ ६ ॥

शतं च पञ्चपञ्चाशदाप्याश्च शतमेव च । चतुर्विंशतिसंख्याका वायव्याः संप्रकीर्तिताः ॥ ७ ॥

तावन्तो नाभसाः प्रोक्तास्ततो भूवर्षसंचये । त्रिंशदाप्याश्च चाग्नेया अशीतिश्चतुश्चरा ॥ ८ ॥

वायव्याश्च चतुर्विंशतावन्तो नाभसाः स्मृताः । सप्तत्युक्ताः सप्तद्विष्टाः वायुवर्षेषु पार्थिवाः ॥ ९ ॥

पञ्चविंशतिश्चाप्यास्तु पञ्चाशत्तैजसाः स्मृताः । नाभसा विंशतिः प्रोक्ताश्चाप्यवर्षेषु पार्थिवाः ॥ १० ॥

अष्टाविंशत्युत्तरं च शतसप्तकमेव च । तैजसाः सप्ततिर्ज्ञेया अष्टाविंशतिर्विष्णुजाः ॥ ११ ॥

तावन्तो नाभसा ज्ञेयाः संकीर्णा रश्मयस्त्विमं । अत्र (न्ये) तद्भूतवर्णस्य तच्चद्भूतांशवो निजाः ॥ १२ ॥

इति । अन्ये भूतांशवः संकीर्णाः मानसा अपि तथैव ज्ञेयाः । ऊर्ध्वासंक्राम्यक्रमे—मानसाः सहस्रा, अन्ये संकीर्णा
इति केचित् । अत्र यथागुरुपदेशं बोद्धव्यम् ॥

पराप्रासादमन्त्रस्य पञ्चोत्तरसहस्रकम् । आप्यास्तथा पञ्चनवत्युत्तरं च शताष्टकम् ॥ १ ॥

सहस्रं नाभसाः प्रोक्ताः सङ्कीर्णाः पार्थिवाः स्मृताः । षट्पञ्चाशत्समारूपाताश्चत्वारिंशच्च तैजसाः ॥ २ ॥

वायव्याः षोडश प्रोक्ताः नाभसाः षोडशैव हि । आप्या दश समारूपाता मानसाः प्राग्वदेव हि ॥ ३ ॥

इति । प्रत्यर्थं द्वाविंशत्क्रमेणाष्टाविंशत्युत्तरशतं रश्मय इत्यर्थः ॥

परमप्रासादवर्णेषु गुण्यात्तन्मानसांशुभिः । पङ्क्तिशता इरेच्छेयं लब्धाङ्गेन पुनर्हरेत् ॥ १ ॥

तल्लब्धं तस्य मन्त्रस्य च्छन्दो ज्ञेयं मनीषिभिः ।

इति । परमप्रासादमन्त्रस्य वर्णाः स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक् कृता द्वाविंशद्भिर्गुणिताः पङ्क्तिशता इताः शेषं लब्धाङ्गेन हतं तल्लब्धं तल्लब्धाङ्गेन हरेत्तल्लब्धं तच्छन्दः इत्यर्थः ॥ तथा—

कालिकाया महाविद्यावर्णा द्वाविंशता इताः । इताश्च मानसैः पूर्वैः शेषं पङ्क्तिशता इरेत् ॥ १ ॥

शेषं लब्धं तु संयोज्य पुनः पङ्क्तिशता इरेत् । शेषं छन्दस्तु विज्ञेयं सम्यक् तत्त्वविशारदैः ॥ २ ॥

इति । अस्यार्थः—विद्याया वर्णाः स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक् कृताः द्वाविंशद्भिर्गुणिताः पूर्णमानसांशुभिर्हताः शेषं पङ्क्तिशता इरेत्, तल्लब्धं तत्फलं संयोज्य पुनः पङ्क्तिशता इरेत् तच्छेषं छन्दो ज्ञेयमिति ॥

रससंख्याः क्षितेर्भागा द्वौ भागावमृतस्य च । द्वाविंशत्यभिभागाश्च वायुभागाश्चतुर्दश ॥ १ ॥

पञ्चविंशतिभागाश्च व्योम्नश्च परिकीर्तिताः । अष्टोत्तरं च द्विशतं सहस्रद्वयमेव च ॥ २ ॥

मानसा रश्मयो ज्ञेया भूतभागोद्भवांश्च । प्रागुक्तक्रमतो ज्ञेया रश्मिक्रम उदाहृतः ॥ ३ ॥

इति ॥

अथ कादिमते कामेश्वर्यादिनित्यानां प्रयोगविधिलिख्यते ॥ “ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं” इति पञ्चकामा भवन्ति ।

तन्मन्त्राजं— [प० ७ अ० ३६]

एषा यन्त्राणि सर्वाणि त्रैलोक्यसोभनानि च । तानि क्रमेण कथयाम्याकर्ण्य समाहिता ॥ १ ॥

तेषु पञ्चसु बीजेषु पुनरुक्तविवर्जितैः । धाजयेदष्टभिस्तैस्तैः स्वरान् षोडश मायया ॥ २ ॥

अष्टाविंशतिसंयुक्तं शतं तेन भवन्ति वै । तैर्यन्त्राणि विधेयानि पञ्चानां क्रमतः शिषे ॥ ३ ॥

इति । अस्यार्थः—प्रोक्तपञ्चसु बीजेषु द्वितीयबीजस्य अठरे प्रथमबीजं । १ । तृतीयबीजजठरे द्वितीयं बीजं । २ । चतुर्थबीजजठरे तृतीयं बीजं । ३ । पञ्चमबीजजठरे चतुर्थं बीजं । ४ । चतुर्थबीजजठरे पञ्चमं बीजं । ५ । तृतीयबीजजठरे चतुर्थं बीजं । ६ । द्वितीयबीजजठरे तृतीयं बीजं । ७ । प्रथमबीजजठरे द्वितीयं बीजं । ८ । एवमष्टौ बीजानि पुनरुक्तवर्जितानि भवन्ति । एतानि प्रत्येकं षोडशस्वरयुक्तानि कर्तव्यानि, तदा संख्यया १२८ बीजानि भवन्ति । एतैर्यन्त्राणि विधेयानित्यर्थः ॥ यन्त्ररचनाप्रकारमाह—

वृत्तत्रयस्य षट्कोशं कृत्वा मध्ये स्वयंचरम् । लिखेत् साध्याख्ययोपेतं षट्कोशेषु च तत्पुनः ॥ १ ॥

विभज्य बिन्दुमावाभ्यामथ ऊर्ध्वं लिखेत् क्रमात् । वृत्तान्तरालयोर्वाग्निं चतुःषष्ट्या द्विरालिखेत् ॥ २ ॥

एवं यन्त्राणि पञ्च स्युः पञ्चानां क्रमतः शिषे ।

इति । अस्यार्थः—प्रथमतः षट्कोशं कृत्वा तद्द्विद्वृत्तत्रयं विधाय मध्ये साध्यनामसहितं प्रकृतिस्यपञ्चकामेषु प्रथमं बीजं विलिख्य षट्सु कोशेषु तदेव बीजं विलिख्य प्रोक्ताष्टाविंशत्युत्तरशतं बीजानि चतुःषष्ट्या चतुःषष्ट्या द्विधा विभज्य वृत्तत्रयान्तरालद्वयेऽभ्यन्तरान्तराले बिन्दुयुक्तानि प्रथमचतुःषष्टिबीजानि पञ्चपाकारेण विलिख्य, तद्वाह्यान्तराले द्वितीयचतुःषष्टिबीजानि विसर्गयुक्तानि लिखेत्, इदं प्रथमं यन्त्रम् ॥ द्वितीयबीजं मध्ये साध्यसहितं विलिख्य षट्कोशेषु द्वितीयमेव बीजं विलिख्य बहिरन्तरालद्वये प्राग्बहिलिखेदिति द्वितीययन्त्रम् ॥ एवं तृतीयबीजेन तृतीयं यन्त्रम् ॥ चतुर्थबीजेन चतुर्थं यन्त्रम् ॥ पञ्चमबीजेन पञ्चमं यन्त्रम् ॥ इति

पञ्च यन्त्राणि भवन्तीत्यर्थः ॥ अथ पञ्चबीजैरेकमेव यन्त्रं लेखनीयमित्याह—

पञ्चभिस्तेकमस्त्यन्यद्यत्रं सुमहदद्भुतम् । द्वितीयजठरे त्वाद्यं सनामाभिलिखेत् तयोः ॥ १ ॥
बहिस्तृतीयरूपेण षट्कोणेन प्रवेष्टयेत् । चतुर्थं विलिखेत् कोणेष्वेव षट्स्वपि पार्वति ॥ २ ॥
वेष्टयेत्यञ्चमेनैव तद्यन्त्रं सर्वमोहनम् ।

इति । अत्रार्थः—द्वितीयबीजस्य स्त्रीकारस्य जठरे प्रथमबीजं ह्रीमिति बीजं साध्यनामगर्भं विलिख्य, तद्व-
द्विस्तृतीयबीजेन ऐकारेण अधरोत्तरयोगेन षट्कोणं कुर्यात् । अत्र ऐकारस्य त्रिकोणरूपत्वाद्बीजद्वयरूपत्रिको-
णद्वयेन षट्कोणेनावेष्टय षट्कोणेषु चतुर्थबीजं स्त्रीकारं विलिख्य पञ्चमबीजेन स्त्रीकारेण षट्कोणाद्विर्वेष्टयेत्,
यथा स्त्रीकारगर्भे सर्वं भाति तथा कुर्यादित्यर्थः । एवं षट्स्वकाणि जातानि ॥

अथ समययन्त्रयोरुच्चारकममाह—

तस्यापि परतो वाक्ते तैरावेष्टय पुरोदितैः । यन्त्रान्तरं तु अनयेद् बहिर्मातृकयापि च ॥ १ ॥

इति । प्रोक्तपट्टयन्त्रस्य बहिर्वृत्तत्रयं विधाय प्राग्वात् १२= बीजैश्चतुःपट्टया द्विरालिखेत् सप्तमं यन्त्रं भव-
ति । एतस्यैव पट्टयन्त्रस्य बहिर्वृत्तत्रयान्तरालद्वये प्राग्वात्विंशद्युक्तां विसर्गयुक्तां च लिखेत्, इदमष्टमं य-
न्त्रं भवतीति ॥

यन्त्राण्यष्टौ भवन्त्येवं पञ्चकामात्मकानि वै । तैरसाध्यं जगत्स्वेषु किञ्चित्तु न कदाचन ॥ १ ॥

मनुजं मनुजेशं वा महिलां वा मदाविलाम् । अष्टसूत्रेषु मध्यस्थं भावयेत् स्वेन तेजसा ॥ २ ॥

एकीभूतं जपेदेतान्यक्षराण्यपि पञ्च वै^१ । तेन ते वश्याः क्षिप्रं यावज्जीवं न संशयः ॥ ३ ॥

तेनैष्टमस्य मध्यस्थमात्मसाध्यं जवाकलम् । तन्मन्त्रार्थप्रकाशश्च तथाकृतैर्नैष्टम् ॥ ४ ॥

भावयन्मात्मना प्रसन्नं जपेत्पाराक्षराण्यपि । तेन ते वश्याः क्षिप्रं दधुः प्राणान् धनानि च ॥ ५ ॥

तस्य षष्टस्य मध्यस्थबीजं^२ मन्त्रेण वेष्टयेत् । प्राग्वात्त्रि (व^३ज) सुषुम्नान्तर्भावेद्योनिमुद्रया ॥ ६ ॥

एतदष्टकमध्यस्थं कुम्भं कृत्वा यथाविधि । तेनाभिविश्वेद् दौर्भाग्यरोगदारिद्र्यमुक्त्रये ॥ ७ ॥

कुम्भन्दनैर्वा सिन्दूरगैरिकैर्दरदैस्तु वा । कृत्वा चकाष्टकं भूमौ फलकायां शिलासु च ॥ ८ ॥

मध्ये विद्यावृतं कृत्वा तत्रावाद्याभिपूज्य ताम् । कामेश्वरीं तदग्रस्थो जपेन्नृचं पथोव्रतः ॥ ९ ॥

तेनास्य पूर्वजन्मान्तर्दुष्कृतान्यपयान्ति वै । अस्मिन्नुन्मनि सङ्गच्छन्मीमवाप्य सुखमेधते ॥ १० ॥

नरं नारीं नृपं वान्यं नगरं वाय पत्तनम् । देशं जनपदं विश्वं तन्मध्ये प्रविलिख्य तत् ॥ ११ ॥

पूजयेदरुणैः पुष्पैर्गन्धैः कार्मीरसंभवैः । नैवेद्यैः कदलीदुग्धशर्करापायसादिभिः ॥ १२ ॥

मण्डलं वा तदर्धं वा सप्तवासरमेव वा । कन्दर्पसमसौभाग्यो जायते नियतं नरः ॥ १३ ॥

सुवर्णादिषु संलिख्य धारणाद्वरणीतले । लक्ष्मीकान्तिधनारोग्यैरायुः पूर्यमवाप्नुयात् ॥ १४ ॥

अनादृष्टैस्तु विद्यार्थैः षोडशस्वरस्योजनात् । द्वाविंशत्या शतं वर्षा जायन्ते मन्त्रसंभवाः ॥ १५ ॥

१ 'व' क. पाठः । २ 'तत्' क. पाठः । ३ 'तैः' क. पाठः । ४ 'सुनिश्चितम्' क. पाठः । ५ 'तेषु मध्यस्थमाध्यस्थतात्मसाध्ये'
क. पाठः । ६ 'साम्य' क. पाठः । ७ 'जे' क. पाठः । ८ 'वा' क. पाठः । ९ 'तै' क. पाठः ।

इति । अस्यार्थः—कामेश्वर्या मन्त्रस्यैकादशाक्षरस्यानावृत्तौक्षराणि “असकलहरनतयमदय” इति द्वादशाक्षराणि भवन्ति । ते षोडशस्वरयोगेनरुतः १६२ वर्णा भवन्तीति ॥

स्वराणां सर्वमन्त्रेषु योजनं केन हेतुना । क्रियते परमेशान तन्मे कथय सांप्रतम् ॥ १ ॥
स्वराः षोडश देवेशि व्यञ्जनानि तथा पुनः । पञ्चत्रिंशन् समाख्यातं तयोरन्योन्यसंगतैः ॥ २ ॥
भारत्या ढेहभूतैस्तैर्व्यञ्जनैः स्वरयोजनम् । तत्प्राणयोजनं विद्धि रहस्यं परमेश्वरि ॥ ३ ॥
भारत्या वर्णरूपाया इमौ नेत्रे समीरिते । प्राणाः स्वराः समाख्याता बिन्दुमर्गौ तु चेतना ॥ ४ ॥
अन्यान्यवयवानि स्युरन्यानि परमेश्वरि । तेन तद्युक्तितो वर्णाः प्रसीदन्ति नचान्यथा ॥ ५ ॥
बिन्दुमर्गौ इमौ तुर्यस्वरश्चेति च पञ्चमम् । भारत्या मातृकादेहे विद्धि चैतन्यजृम्भणम् ॥ ६ ॥
तेन तैर्हीनरूपास्तु मन्त्रविद्यास्तथापरे । निष्प्राणदेहवत् कार्यकरणेष्वक्षमाः स्मृताः ॥ ७ ॥
तेन सर्वत्र तु मया स्वरयोगो उदीर्यते । ये ये मन्त्राः प्राक्कवर्षविहीनास्तैश्च योजयेत् ॥ ८ ॥
तेन ते मलवन्तः स्युः कार्येषु च फलान्विताः । तस्मात् सर्वत्र संयोगात् स्वरेः सर्वार्थसिद्धिदाः ॥ ९ ॥
एवं तैरेव जायन्ते यन्त्राणि सबलानि वै । द्वात्रिंशद्विनियोगांश्च वक्ष्ये तेषामनुक्रमात् ॥ १० ॥
वृत्तद्वयान्तः षट्कोणं कृत्वा मध्ये निजेष्मिन्तम् । मायागर्भं समालिख्य वेष्टयेन्मातृकाक्षरैः ॥ ११ ॥

इति । अस्यार्थः—प्रथमतः षट्कोणं चित्त्रिख्य तद्विर्बुलद्वयं विधाय मध्ये साध्यनामगर्भं द्वीकारं चित्त्रि-
ख्य, षट्सु कोणेषु द्वावन्त्युत्तराक्षरवर्णेषु प्रथमतः षट्क्षराणि चित्त्रिख्य बहिर्वृत्तद्वयान्तराले मातृकाक्षरैर्वे-
ष्टयेदिति प्रथमं यन्त्रं भवति ॥ द्वितीययन्त्रस्य षट्सु कोणेषु प्राक्कवर्षसमुदायस्य प्रथमतः षड्वर्णान् चि-
त्त्राय सप्तमाक्षरतः षड्वर्णान् चित्त्रिख्येदिति द्वितीयं यन्त्रं भवति । एवं तृतीययन्त्रादिषु च क्रमेण पु-
नरुक्तवर्जिताः षट्षड्वर्णा लेखनीयाः । अस्यम्मानम् । एवं यन्त्राणि ३२ जायन्ते ॥ तेषां फलाम्याह—

प्रथमे कनकावाप्तिर्द्वितीये भूपणोदयः । तृतीये कन्धकामिद्विधुर्धे भूप्रतिग्रहः ॥ १ ॥
पञ्चमे वाहनावाप्तिः षष्ठे स्त्रीवश्यमीरितम् । सप्तमे भवनावाप्तिरष्टमे धेनुसङ्क्रमः ॥ २ ॥
नवमे वशयेद्रूपं दशमे वातलं इयम् । एकादशेन विजयी नरः समरसीपनि ॥ ३ ॥
बादेषु व्यवहारेषु घृतेषु द्विविधेष्वपि । द्वादशे चेप्सितावाप्तिः परेणारिषिनाशनम् ॥ ४ ॥
गजवाजिस्वरोष्ट्राणां नरगोमृगपक्षिणाम् । भुजङ्गमेपमहिषैवानिनां लाशु नाशनम् ॥ ५ ॥
तत्तत्त्वधि च तद्रक्तलिखितं तत्र तत्र च । स्थापितं मण्डलान्मासात्सप्तरात्रादथापि वा ॥ ६ ॥
चतुर्दशेन वृष्टिः स्यात्परेण स्तम्भनं रिपोः । क्रोधवैरिसमुद्योगभमनादेरपि ध्रुवम् ॥ ७ ॥
षोडशेन धृतेनोसौ भूतार्धैर्नैव बाध्यते । ततः परेण यन्त्रेण स्नातेन धरणीतले ॥ ८ ॥
रक्षा भवति सर्वत्र प्राणिनां अगति ध्रुवम् । अनन्तरानन्तराभ्यां स्वननात्फलकद्वये ॥ ९ ॥

१ 'ता' ग. पाठः । २ 'तन्त्रे' ग. पाठः । ३ 'दैर्घ्यं' क. पाठः । ४ 'नका' क. पाठः । ५ 'परिग्रह' क. पाठः ।
६ 'वि' क. पाठः । ७ 'वैरानामाशु' ग. पाठः । 'वैरा' क. पाठः । ८ 'दृष्टिः' ग. पाठः । ९ 'जम्भयं' क. पाठः ।
१० 'वैर' क. पाठः । ११ 'नाश्री' क. पाठः । १२ 'अनन्तरानन्तराभ्यां स्वननात् फलकद्वयोर्द्वयोः' क. पाठः ।

शस्त्रानां वधूभिः क्रैशैर्नाशः स्याद्भूरुहामपि । देशानामपि वान्योन्यकलहात्पीडनं भवेत् ॥ १० ॥
 अनन्तरेण यन्त्रेण विरोधो भूभुजां भवेत् । राज्यसन्धितले तस्य स्वननेनान्पकालतः ॥ ११ ॥
 एकविंशेन यन्त्रेण रोगार्ता वैरिणो ध्रुवम् । द्वाविंशेन गवां रोगस्त्रयोविंशेन दन्तिनाम् ॥ १२ ॥
 चतुर्विंशेन बाहानां पञ्चविंशेन भूभुजाम् । षड्विंशेन प्रधानानां रोगावाप्तिर्दृढं भवेत् ॥ १३ ॥
 सप्तविंशेन तेषां तु प्रोक्तानां क्रेशनाशनम् । अष्टाविंशेन यन्त्रेण कृत्या प्रतिनिवर्तते ॥ १४ ॥
 धारणाद्भूषु स्वननाद्दुष्टाद्यादिषु बन्धनात् । तडागकूपवाप्यादिष्वर्पणात्पाति ता ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 ततः परेण यन्त्रेण याग्यी मूकोऽपि जायते । अत ऊर्ध्वेन यन्त्रेण वैरिवाकस्तम्भनं भवेत् ॥ १६ ॥
 एकत्रिंशेन यन्त्रेण बाहानां दन्तिनामपि । रक्षा भवति तद्भूषु स्वननाद्वारणादपि ॥ १७ ॥
 द्वात्रिंशेनाम्बुर्धो पोता न क्रिरयन्ति कदाचन । पारं प्रयान्ति चाक्रेशाद्विचित्रा यन्त्रशक्रयः ॥ १८ ॥
 षोडशानां तु नित्यानां प्रत्येकं तिथिषु क्रमात् । तत्तत्तिथौ तद्भजनं जपहोमादिना चरेत् ॥ १९ ॥
 घृतं च शर्करा दुग्धमपूर्णं कदलीफलम् । सौद्रं गुडं नालिकेरं फलं लाजा तिलं दधि ॥ २० ॥
 पृथुकं चणकं मुद्गं पायसं च निवेदयेत् । प्रतिपत्तिधिमारभ्य क्रमात् पञ्चदशस्यपि ॥ २१ ॥
 कामेश्वर्यादिशक्तीनां सर्वासामपि चोदितम् । आद्याया ललितायास्तु सर्वाण्येतानि सर्वदा ॥ २२ ॥
 निवेदयेच्च जुहुयाद्ब्रह्म दद्याच्चृणामपि । विद्याभक्तिमतां नित्यमभीष्टावाप्तयेऽनिशम् ॥ २३ ॥
 तत्तद्विद्याचरप्रोक्तमौषधं तत्प्रमाणतः । संपिष्य गुलिकीकृत्य ताभिः सर्वं च साधयेत् ॥ २४ ॥
 अर्घ्यान्ततर्पणं नित्यं स्नानपीनानुयोजनम् । पाटीरसंपुतं भाले धारयं सर्वसिद्धिकृत् ॥ २५ ॥
 राज्ञां विशेषतो रक्षां कुर्यादेतैस्तु नित्यशः । स्नाने पाने धारणे च गुलिकायोजनेन वै ॥ २६ ॥
 रोगापमृत्युकृत्यादिदोषा ग्रहसमुज्जवाः । न बाधन्ते ततो नित्यमर्चयेत् स्वगृहे क्वचित् ॥ २७ ॥
 इति कामेश्वर्याः प्रयोगविधिः ॥

अथ भगमालिनीनित्याप्रयोगविधिः । श्रीलम्पराजे— (प० = अ० २४)

काम्यहोममथो वच्चे नानाभीष्टाप्तिदायकम् । त्रिमध्वस्तैः पुण्डरीकैर्होमादिप्रान् वशां नयेत् ॥ १ ॥
 आरग्वर्धेस्तु रामानं करवीरस्तु वैरयकम् । उत्पलैर्वशयच्छूद्रं वनितां जपया हुतैः ॥ २ ॥
 विष्णुर्लक्ष्मीर्भवेद्भोमे भूम्याढ्यः कमलैर्हुतात् । कैरवैर्बाहनावाप्तिर्दरपुष्पैर्महद्यशः ॥ ३ ॥
 सौभाग्यं चम्पकैः सिद्धौ रक्तसौगन्धिकैर्हुनेत् । तर्गरवस्त्रसंसिद्धौ पुंनागैर्भूषणाप्तये ॥ ४ ॥
 मधुकैः कन्यकासिद्धौ पलाशैः स्वर्णसिद्धये । किंशुकैरंशुकावाप्त्यै पाटलैः पशुसिद्धये ॥ ५ ॥
 रक्तोत्पलैः सर्वसिद्धौ होमयेत् परमेश्वरि । अथ यन्त्राणि वक्ष्यामि वाञ्छितार्थप्रदानि तु ॥ ६ ॥
 चन्दनागुरुकर्पूरकस्तूरीकुङ्कुमैर्लिखेत् । सर्वाणि सर्वतो यन्त्राण्यभीष्टावाप्तिकायकः ॥ ७ ॥
 सुवर्णे रजते ताम्रे संशुके भूर्जपत्रके । धारयं भूमिं बाहौ वा कण्ठे कट्यां प्रकोष्ठके ॥ ८ ॥

१ 'वा' क. पाठः । २ 'राष्ट्र' क. पाठः । ३ 'वि' ग. पाठः । ४ 'गुलिकी' क. पाठः । ५ 'अर्चयेत्' क. पाठः ।
 ६ 'पानं तु भोजनं' क. पाठः । ७ 'तां' क. पाठः । ८ 'मैः' क. पाठः ।

निधाय कपि पूजां वा कुर्याद्यथाशेषतः । षट्कोणं वृत्तयोर्मध्ये कृत्वा तन्मध्यतस्तथा ॥ ६ ॥
 योनिं विलिख्य तन्मध्ये मायां साध्यसमन्विताम् । विलिख्य कोणत्रितये बहिः षट्केऽपि संलिखेत् ॥ १० ॥
 एकैकं वृत्तयोर्मध्ये शेषार्थानि समालिखेत् । बहिर्मातृकावेष्टय वृत्तान्तर्विन्दुयुक्ता ॥ ११ ॥
 एवं यन्त्राणि मन्त्राणिर्दशभिर्दशभिर्भवेत् । चरमेऽमृतपट्टेऽयं शेषं संपूरयेच्छिवे ॥ १२ ॥

इति । अस्यार्थः—प्रथमतस्त्रिकोणं विलिख्य तद्बहिः षट्कोणं कृत्वा तद्बहिर्वृत्तचतुष्टयं विलिख्य मध्ये साध्य-
 नामगर्भं त्रिकोणं विलिख्य त्रिषु कोणेषु प्रथमाक्षरमारभ्य मूलमन्त्रस्याक्षरत्रयं विलिख्य, ततः षट्सु कोणेषु
 षडक्षराणि विलिख्य तद्बहिर्वृत्तचतुष्टयान्तरालत्रयेऽभ्यन्तरान्तराले मूलमन्त्रस्य दशमर्वाञ्जं विलिख्य, ततः
 एकादशाक्षरमारभ्य तदन्तरालं यथा पूर्णं भवति तथा पञ्चविंशत्युत्तरशतमूलमन्त्राणैः संवेष्टय, तद्बहिरन्तराले
 विन्दुयुक्तामातृकाक्षरैः संवेष्टय तद्बहिरन्तराले विसर्गयुक्तामातृकाक्षरैः संवेष्टयेत् । एवं दशभिर्दशभिर्मूलमन्त्राणैः
 कृत्वा त्रयोदश यन्त्राणि विलिख्यावशिष्टमूलमन्त्राक्षरैः पञ्चभिः सहामृतपञ्चकं संयोज्य, दशभिरक्षरैः प्राग्बद्धमन्त्रं
 विलिख्यामृतपञ्चकं षष्ठहीनद्वादशस्वरसंयोगेन षष्टिबीजानि कृत्वा तानि विन्दुयुक्तानि विसर्गयुक्तानि च विं-
 शत्युत्तरशतवर्णैः प्रथमान्तराले संवेष्टय तद्बहिरन्तरालद्वये विन्दुविसर्गमातृकाभ्यां वेष्टयेदिति चतुर्दश यन्त्राणि
 विलिखेत् ॥ अमृतपञ्चकस्योद्धारमाह तत्रैव—

ज्या कं दावोऽम्बु इत् स्वेन माययामृतपञ्चकम् । तत्पञ्चकं स्वरैर्भेदादशीतिर्मायया तथा ॥ १ ॥

तथा अशीतिः ।

तैः षष्ठहीनैः षष्टिः स्यान्मायया च तथा भवेत् । षष्टया शतं समुद्दिष्टं वक्ष्येऽमृतविग्रहम् ॥ १ ॥

तेषां सर्वत्र तन्त्रेऽस्मिन् विनियोगो विधीयते ।

ज्या अकारः, कं झकारः, दावष्टकारः, अम्बु वकारः, इत्सकारः, जभठवत् इति । स्वेन विन्दुना पञ्च ।
 मायया विसर्गेण च योगे पञ्चेत्यर्थः । षष्ठहीनस्वरयुक्तेन षष्टिः । विन्दुविसर्गाभ्यां १२० । अमृतपञ्चकचोदश-
 स्वरसंयोगेन ८० । विन्दुना विसर्गेण च १६० अक्षराणीत्यर्थः ॥ तथा—

चतुर्दशानां यन्त्राणां विनियोगं मृणु शिषे । वश्यमाकर्षणं सत्त्वमारोग्यं विजयं धियम् ॥ १ ॥

रक्षां गजाश्वगोमेघमहिषास्त्राभनुक्रमात् । नरनारीनृपाणां च प्रोक्तयोगेन साधयेत् ॥ २ ॥

इति ॥ तथा—

अमृताण्यैः सैमूलान्यैर्लिखिता (लिखिता) रहितैस्तु तैः । नित्याचतुर्दशाण्यैर्भाष्येकषष्टया शतेन च ॥ १ ॥

षट्पञ्चाशत्समोपेतं चतुःशतमुदीरितम् । तैर्बन्धरचनायोगं कलानि च मृणु शिषे ॥ २ ॥

इति । अमृताणां षष्ट्युत्तरशतवर्णाः १६० मूलान्यैः पञ्चविंशच्छतवर्णैः १३५ ललितारहितचतुर्दशनित्यानां म-
 न्त्राणां एकषष्ट्युत्तरशतवर्णाः १६१ सर्वे षट्पञ्चाशदुत्तरचतुःशतवर्णाः ४५६ भवन्ति ॥ तथा—

त्रिकोणमष्टपञ्चान्जं बहिर्वृत्तद्वयं तथा । विधाय मध्ये मायास्थं कृत्वा नाम त्रिकोणजम् ॥ १ ॥

अन्तरालत्रयस्थं च बहिःपत्राष्टगामि च । चतुर्दशार्धमालिख्य वृत्तमध्ये तु मातृकां ॥ २ ॥

विलिख्यार्चाहुतजपसैकसिद्धानि योजयेत् । त्रयस्त्रिंशत्तमं यन्त्रं सशतचमृतपञ्चकैः ॥ ३ ॥

इति । अस्यार्थः—प्रथमतस्त्रिकोणं विलिख्य तदुपरि वृत्तं कृत्वा, तल्लक्षण्यष्टदलानि विरच्य तद्वहिर्वृत्तद्वयं कुर्यादिति यन्त्रं निर्माय मध्ये साध्यनामगर्भं द्वीकारं विलिख्य त्रिषु कोणेषु तदन्तरालेषु पञ्चर्षीजानि विलिख्याष्ट-
दलेष्वष्टर्षीजानि विलिखेदिति प्रागुक्तयर्थसमुदायात् प्रथमतश्चतुर्दशाक्षराणि विलिख्य बहिर्वृत्तद्वयान्तराले मा-
युक्ताक्षरैर्वेष्टयित्वा त्र्यस्रिंशत्तमयन्त्रस्यावशिष्टमूलवर्णाष्टके मायायीअयुक्तामृतपञ्चकं संयोज्य चतुर्दशाक्षराणि
विधाय प्राग्वन्पूरयेत् ॥ फलानि ३३ यन्त्राणां क्रमेणाह—

ज्वरे घरे शीतिकायां तथा चातुर्थिके गदे । स्फोटे मसूरिकायां च नेत्रार्त्यां कुक्षिसंभवे ॥ १ ॥

यक्षराक्षसगन्धर्वपिशाचोरगपीडने । बालग्रहातीं दौर्भाग्ये वन्ध्यासे वैरिपीडने ॥ २ ॥

वादे चान्मादके राजक्रोधे चौरभये तथा । डाकिन्यादिगणैः पद्भिराक्रान्त्यां ब्रह्मराक्षसैः ॥ ३ ॥

प्रमेहकामलाहर्दिदोषजेषु त्रिषु क्रमात् । योजयेदुक्तविधिना त्रयस्त्रिंशदितीश्वरि ॥ ४ ॥

कामेश्वर्यादिनित्यानां साधारणसमर्पणम् । मृणु देवि प्रवक्ष्यामि सर्वाङ्गाङ्गितयोगतः ॥ ५ ॥

तासां पञ्चदशानां तु मन्त्रवर्णाः समीरिताः । शतद्वयं पण्यवतिः (२६६) तैश्चक्रं तत्र पूजनम् ॥ ६ ॥

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च रेखाविंशतिमालिखेत् । तेन कोष्ठानि जायन्ते चतुरस्राणि पार्श्वेति ॥ ७ ॥

शतत्रयं लेकषष्टया तेष्विशादिप्रदक्षिणम् । प्रवेशगत्या विलिखेद्यावन्मूलं यथान्तैश्च ॥ ८ ॥

पञ्चपष्टिस्तेषु दिक्षु प्रागादिषु चतुष्टयम् । अवशिष्टं भवेत्तेषु दिक्स्थेष्वेकीकृतेषु च ॥ ९ ॥

मायां चतुष्टयान्तस्थमालिखेद्वाङ्गितं क्रमात् । एकोनपञ्चशत्कोष्ठेष्वेकीभूतेषु तत्र वै ॥ १० ॥

पञ्चं चतुर्दशदलं बहिर्वृत्तद्वयं तथा । लिखित्वा कर्णिकामध्ये योनिं मायोदरां लिखेत् ॥ ११ ॥

दलेष्वपि तथा शक्तिं चतुर्दशसु संलिखेत् । भगमालां मध्यशतयामावाह्याभ्यर्चयेद्बहिः ॥ १२ ॥

पश्चिमादि तु वाय्वन्तमन्या आवाह्य पूजयेत् । यथाक्रममिदं चक्रमासां साधारणं भवेत् ॥ १३ ॥

मध्ये मध्ये तु या पूज्या शेपार्त्तददलाभिताः । यथाक्रमेण चित्रान्ताः पूजयेद्भक्तविग्रहाः ॥ १४ ॥

चतुरस्रद्वयं बाह्ये कृत्वा द्वाराणि दिक्षु च । द्वाराणां पार्श्वयोः कोलोष्वर्चयेद् द्वादश क्रमात् ॥ १५ ॥

प्राङ्गी माहेश्वरी द्वारे पश्चिमे सम्यग्दक्षिणे । कामाग्री वैष्णवी सांभ्ये वाराहोऽग्नी च पूर्वके ॥ १६ ॥

चामुण्डा समहालक्ष्मीर्याम्ये वाय्वादिकोणगाः । देशकालां तथाकारशब्दां प्रोक्तक्रमेण वै ॥ १७ ॥

अर्धैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र प्राक्प्रत्यगायता विंशतिरेखा दक्षिणोत्तरायता विंशतिं कोष्ठानि कृत्वा
तेषु कोष्ठेष्विशासनगतकोष्ठप्रारभ्य प्रवेशगत्या प्रादक्षिण्येन पञ्चदशानित्यामन्त्राक्षराणि प्रोक्तानि पण्यवन्त्युत्तरशत-
द्वयसंख्यकानि [२६६] विलिख्यावशिष्टपञ्चपष्टिकोष्ठेषु प्रागादिविषु कोष्ठचतुष्टयक्रमेण षोडशकोष्ठानि मार्जयित्वा
तेषु साध्यनामगर्भं द्वीकारं प्रतिदिशं विलिख्य मध्येऽवशिष्टान्येकोनपञ्चाशत्कोष्ठान्येकीकृत्य सफर्णिकं चतुर्दशद-
लकमलं कृत्वा, तद्वहिर्वृत्तद्वयं विधाय कर्णिकामध्ये त्रिकोणं विलिख्य तन्मध्ये द्वीमिति बीजं विलिख्य,
दलेष्वपि मायायीजं विलिख्य बहिःचतुरस्रद्वयं चतुर्दशयुक्तं कुर्यादिति यन्त्रं विलिख्य, मध्ये भगमा-
लामावाह्य चतुर्दशदलेषु पश्चिमादिवाय्वन्तं नित्यङ्गिप्रादिविचित्रान्ताश्चतुर्दश नित्या आवाह्य पूजयेत् ।

१ 'शान्तिशक्ति' क. पाठः । २ 'प्रदेश' क. पाठः । ३ 'नक्षत्र' म. पाठः । ४ 'देव' म. पाठः ।

५ 'तथा' क. पाठः । ६ 'सतत्र' क. पाठः । ७ 'पूर्वमे' क. पाठः ।

अथ मध्ये या नित्या पूज्यते नित्यग्नौ नित्यामारभ्य चतुर्दश नित्याः पूजयेत् । तद्विधितुर्द्वारपार्थ्वेषु
ब्राह्म्यादिशक्तीः संपूज्याग्नेयादिकोत्पेषु देशकालाकारशक्तीः संपूजयेत् ॥ तथा—

पूजयेत्प्रोक्तरूपं प्रोक्तरूपाथ तां यजेत् । उपचारैश्चामवैथ मत्स्यैः मांसैः सुसंस्कृतैः ॥ १ ॥

अपूपैः पायसैर्दुग्धैः सुश्रूतैः मितमंयुतैः । कदलीपनमाद्यैश्च फलैर्मधुभिरेव च ॥ २ ॥

नैवेद्यैः प्रीत्यायेद् देवीं नृत्यगीतादिभिस्तथा । एकगत्रं त्रिरात्रं च पञ्चरात्रं तु सप्त वा ॥ ३ ॥

नवरात्रं तथा पक्षं मासं पूर्णादिकं तु वा । वर्षं वा फाल्गुनान्तं वा स्यात् समस्तार्तिनाशनम् ॥ ४ ॥

ग्रहाणां प्रातिकूल्येषु दीर्घरात्रेषु वैकृते । देवतानामथोन्वाते त्रिविधे त्वभिचारके ॥ ५ ॥

दारिद्र्ये विजयप्राप्त्यां दुर्भिक्षे शत्रुपीडने । कृच्छ्रेष्वन्येषु चोरेषु पूजया सर्वकामदा ॥ ६ ॥

पीठे वा सुसमे कृत्वा वेदिकामण्डपे तु वा । कर्तव्यं प्रोक्तरूपं च प्रोक्त्रव्यैस्तथार्चयेत् ॥ ७ ॥

नमेरुष्वम्पकाशोकपुंनागवकुलाम्बुजैः । मल्लिकामालतीजातीशतपत्रोत्पलादिभिः ॥ ८ ॥

सुगन्धिभिस्तथान्यैश्च पूजयेत् पूर्णमानसः । एतद्विद्याभक्त्युपास्तियुतानन्यांश्च पूजयेत् ॥ ९ ॥

अथान्यदपि देवेशि चक्रमद्भुतदर्शनम् । योन्यर्णवारूढं वनितागर्वपर्वतवज्रकम् ॥ १० ॥

पार्श्वशकुलमानेन कृत्वा योनिं समे तले । तत्र शकुलमानेषु सुत्राख्येकादशार्पयेत् ॥ ११ ॥

तेनात्र योन्यां जायन्ते त्रिकोशानि शतात्परम् । चत्वारिंशच्च चत्वारि तेषु मन्त्राक्षराणि तु ॥ १२ ॥

प्रादक्षिण्यप्रवेशेन विलिखेत्तु निरन्तरम् । मध्येऽवशिष्टनवके नववर्गसमन्विते ॥ १३ ॥

नाधान् नव लिखेत् पश्चात् साध्याख्यां कर्मसंयुताम् । सर्वत्र विलिखेद्भूमौ भूय आवर्तनेन तु ॥ १४ ॥

अर्धरात्रे तु तां साध्यां स्मरन्मदनवह्निना । दद्यापानां हतस्वान्तां मस्तकस्थापिताञ्जलिम् ॥ १५ ॥

विकीर्णकेशीमालोललोचनामरुणारुणाम् । वायुप्रेक्ष्यत्पताकास्वपटोपमकलेवराम् ॥ १६ ॥

विवेकविधुरां मर्त्या मानलज्जामयातिगाम् । चिन्तयन्नर्चयेच्चक्रं मध्ये देवीं दिगम्बराम् ॥ १७ ॥

जपादाडिमबन्धुककिंशुकाद्यैः समर्चयेत् । अन्यैः सुगन्धिषोफालिकुसुमाद्यैः सुगन्धिभिः ॥ १८ ॥

त्रिसप्तत्रादायाति प्रोक्तरूपा मदाकुला । यावच्छरीरपातं सा स्नायेवानपगांमिनी ॥ १९ ॥

प्रयोगः स्पष्टः ॥ इति भगवत्प्रणीतप्रयोगः ॥

अथ नित्याग्निप्रयोगविधिः । तत्र श्रीमन्ब्रह्मसूत्रे — [प० ६ श्लो० २३]

विद्यायाः साधनं सम्यक्समीहितफलप्रदम् । शृणु देवि प्रवक्ष्यामि प्रयोगाहो यतो भवेत् ॥ १ ॥

जितेन्द्रियो हविष्याशी त्रिमध्यार्चरतो भवेत् । प्राग्ब्रह्मं तद्दर्शां कुर्यादोमं च तर्पणम् ॥ २ ॥

मधुकपुष्पैर्मध्वक्त्रैर्बहुलोत्थैरथापि वा । चन्द्रचन्दनकस्तूरीवासितैस्तर्पयेज्जलैः ॥ ३ ॥

ततो विद्याप्रयोगाहो नित्यार्चानिरतस्तथा । सहस्रजापी तद्भक्तः कुर्यादुक्तं नचान्यथा ॥ ४ ॥

पथै रक्षैस्त्रिमध्वक्त्रैर्होमाल्लक्ष्मीपद्ममुपात् । तथैव कैरवै रक्षैरङ्गनास्तु वशं जयेत् ॥ ५ ॥

१ 'क्रमान्' क. पाठः । २ 'अवाप्त्यं शृणु' क. पाठः । ३ 'ये तु' क. पाठः । ४ 'तु' क. पाठः ।

५ 'यास्य सा' क. पाठः । ६ 'स्य' म. पाठः ।

समानरूपवत्सायाः शुक्रायाः गोः पयःप्लुतः । मल्लिकामालतीजातीशतपत्रैर्दुतैर्भवेत् ॥ ६ ॥

कीर्तिविद्याधनारोग्यसौभाग्यविजयादिकम् । आरग्वधप्रसूनस्तु चौद्राक्नैर्हवनान्नवेत् ॥ ७ ॥

स्वर्णाग्निः स्तम्भनं शत्रोः नृपादीनां कुघोऽपि च । आज्याक्नैः करवीरोत्थैः प्रसूनैररुणैर्दुतैः ॥ ८ ॥

रक्ताम्बराणि वनिताभूषामात्यवशं तथा । भूषावाहनवाणिज्यसिद्धयश्चास्य वाञ्छिताः ॥ ९ ॥

लवणैः सर्षपैर्गौरैरितरैर्वार्ध होमतः । तत्तैलाक्नैर्निशामध्ये तानयेद्वाञ्छितां वधूम् ॥ १० ॥

तैलाक्नैर्जुहुयात् कृष्णादरपुष्पैर्निशान्तरा । मासादरातिस्तीव्रार्तिर्ज्वरेण भवति ध्रुवम् ॥ ११ ॥

आरुक्करघृताभ्यक्तैस्तद्वीजैर्निशि होमतः । शत्रोर्देहे व्रणानि स्युर्दुःसाध्यानि चिकित्सकैः ॥ १२ ॥

आरुक्करघृतं भस्मातकतैलम् । तद्वीजैर्भस्मातकवीजैः ॥

तैरेव दैलिताङ्गस्तु रिपुर्प्राति यमालयम् । तथा तत्तैलसंसिक्तैर्वीजैरङ्गोलैर्करपि ॥ १३ ॥

मरिचैः सर्षपाज्याक्नैर्निशि होमात्तु मासतः । वाञ्छितां वनितां कामज्वरार्तामानयेद् ध्रुवम् ॥ १४ ॥

मरिचैः सर्षपोपेतैः सप्तरात्रं हुतैर्निशि । धैर्यमानकुलैर्नित्यं दुष्प्राप्तमानवेदध्रुम् ॥ १५ ॥

अन्नाज्यैर्जुहुयादित्यं शतमष्टोत्तरं तु वा । तेनाक्षपूषो भवने भोक्ता च भवति त्रिये ॥ १६ ॥

शालीभिराज्ययुक्ताभिर्होमाच्छालीमवाप्नुवात् । मुद्गैर्मुद्गं घृतैराज्यमिष्टैरेष्टं हुतैर्भवेत् ॥ १७ ॥

साध्यैश्चूचसंभूर्तपिष्टपादरजःकुताम् । राजीमरिचलोणोत्थां पुत्तलीं जुहुयादिति ॥ १८ ॥

प्रपदाभ्यां च जङ्गाभ्यां जानुभ्यामुरुपुष्पतः । नाभेरधस्ताद्दद्यात्त्रिभेनाकण्ठतस्तथा ॥ १९ ॥

शिरसा च सुतीक्ष्णेन क्षिप्वा शस्त्रेण वै क्रमात् । एवं द्वादशधा होमाक्षरनारीनराधिपाः ॥ २० ॥

वरया भवन्ति सप्ताहाज्वरार्ताश्चास्य वाञ्छया । प्रयान्ति निधनं चास्य वाञ्छयानन्ययोगतः ॥ २१ ॥

अत्र साध्यनक्षत्रसंभूतपिष्ट-साध्यपादरजो धूली-राजीमरिचलवसैरेभिः पञ्चदशैरेकैकपुत्तलिका प्राक्प्र-
योगोक्तप्रकारेण कृतप्राग्प्रतिष्ठा । प्रपदाभ्यां १ जङ्गाभ्यां २ जानुभ्यां ३ ऊरुपुष्पतः ४ नाभेरधस्तात् ५
हृदयाग्रमिपर्यन्तं ६ कण्ठतो हृत्पर्यन्तं ७ शिरः ८, एवमाहुस्तद्वक्तव्यम् ॥ तथा—

पिष्टेन गुडपुष्पेन मरिचैर्जीरकैर्पुतम् । कृता पुत्तलिकां साध्यनामपुक्तामथो हृदि ॥ २२ ॥

सनामहोमसंपातघृते संपाध्य तां पुनः । स्पृशन् निजकराग्रेण सहस्रं प्रजपेन्मनुम् ॥ २३ ॥

अभ्यर्च्य तदघृताभ्यक्तं भक्षयेत्तद्विषा जपन् । नरनारीनृपास्तस्य वरयाः स्युर्मरणावधि ॥ २४ ॥

अस्यार्थः—प्राग्गुडयुक्ततण्डुलपिष्टमरिचजीरकैः पुत्तलिकां कृत्वा तस्या हृदि साध्यनाम विलिख्य,
कश्चिदग्निं संस्थाप्य साध्यनामविदग्मितमूलमन्त्रेण घृतेनैव सहस्रं पुत्रोद्देश्यतां कृत्वा कश्चिद्वाग्रे कृत्वा
तत्संपाताज्ये मूलमन्त्रं जपन् तां पुत्तलिकां पकायवत् संपाध्य, पुनर्निजकराग्रेण तां स्पृशन् मूलं सा-
ध्यविदग्मितं सहस्रं जपित्वा तस्यां देवतामावाह्याभ्यर्च्य “अमुकं मे वरमामय, अमुकदेवतापादुकां
पूजयामि” इति प्रत्यायरक्षार्थं संपूज्य, धूपदीपादिकं सर्वं प्राग्वत्समाप्य प्राक्प्रोक्तसंपाताज्यसहितं
तां मूलं जपन् तद्विषा भक्षयेदुत्तमं भवति ॥ तथा—

१ ‘अ’ ग. पाठः । २ ‘नृपमर्थ’ क. पाठः । ३ ‘ज्वरविता’ क. पाठः । ४ ‘सप्तवत्’ क. पाठः ।

५ ‘पदा’ क. पाठः । ६ ‘तो’ क. क. ग. पाठः ।

तैरेव पिष्टवृत्तं तु कृत्वा तन्मध्यतस्तथा । साध्यनाम स्फुटं कृत्वा प्राग्बत्संपाच्य भक्षणात् ॥ २५ ॥
 वर्यास्ते वत्सरं भूयुस्तन्नामार्णान्वितस्तथा । कृत्वा विपाच्य खादंस्तु वशयेत् तांस्तदर्धकम् ॥ २६ ॥
 अयमर्थः— प्रागुक्तपिष्टैर्बर्तुलाकारां मुद्रां कृत्वा प्राग्बद्धक्षयेद्वत्सरमात्रं वर्या भवेयुः । अथ साध्यनर-
 मविद्विधेन मूलं जपन् प्रोक्तविधिं विनापि परमात्ममध्ये वर्या भवेयुः । तदुत्तरं पुनः कुर्यादित्यर्थः ॥

तथा—

नारिकेलफलाम्भोभिस्तरपणाद्वनिता वशाः । कर्पूरवासितैस्तोयैर्मेनुष्याः स्युर्वशे स्थिताः ॥ २७ ॥
 तर्पणाल्लवणाम्भोधिजलैः सर्वेऽस्य किंकराः । तथा लवणयुक्तेन तोयेन वनिता वशाः ॥ २८ ॥
 शुद्धेन वारिणा मासं तदर्धं मसरात्रकम् । तर्पयेद्यस्य नागैव स तस्य स्याद्वशेऽनिशम् ॥ २९ ॥
 केतकैर्वासितैरिन्दुयुक्तैः केलफलोदकैः । तर्पणाद्वनिता वर्या दक्षुः प्राणाग्निजं धनम् ॥ ३० ॥
 नमेरुवासितैस्तोयैस्तर्पणाद्भूमिपा वशम् । चम्पकैर्वासितजलैस्तर्पणं सर्वरञ्जनम् ॥ ३१ ॥
 पाटलीशतपत्राभ्यां वासितैस्तर्पणं जलैः । सर्वलोकचमत्कारकारी भवति नित्यशः ॥ ३२ ॥
 कस्तूरीवासिताम्भोभिस्तर्पणं सर्वसिद्धिकृत् । इन्दुचन्दनसौरभ्यवासिताम्भःप्रतर्पणम् ॥ ३३ ॥
 वाञ्छितार्थसुसंनिधिं भण्डलात् कुरुते भुवम् । सक्तुमिश्रजलैराढ्यो धनधान्यादिभिश्चिरम् ॥ ३४ ॥
 गुडमिश्रजलै रात्रौ तर्पणं विघ्ननाशनम् । चित्राफलरमोपेतैर्जलैर्द्वेषाय तर्पयेत् ॥ ३५ ॥
 उष्णोदकैः समरिचैस्तर्पयेद्दैरिमृत्यवे । केवलोष्णोदकैस्तस्य तीव्रज्वरसमुद्भवः ॥ ३६ ॥
 निम्बपत्ररसोपेतैरम्बुभिस्तर्पणं द्विषाम् । जायतेऽन्योन्ववैरस्य येन ते नाशमाप्नुयुः ॥ ३७ ॥
 तथैव सर्पपतिलैस्तर्पणाद्दैरिखो भृशम् । अतीसारादिभिर्दोषैर्दरैः क्लेशमाप्नुयुः ॥ ३८ ॥

स्पष्टार्थः ॥

अथ यन्त्राणि देवेशि शृणु वाञ्छाप्रदानि वै । वैः कृतैः सिद्धवो हस्ते भवन्ति भजेनादपि ॥ ३९ ॥
 षट्कोशवृत्तयोर्मध्ये कृत्वा वृत्तं सनामकम् । विद्याद्यवर्णं विलिखेद् द्वितीयादीनि षट् क्रमात् ॥ ४० ॥
 षट्सु कोशेषु विलिखेच्छिष्टमर्णचतुष्टयम् । वृत्तयोरन्तरा दिक्षु लिखेत् कोशान्तरालतः ॥ ४१ ॥
 भूताक्षराणि क्रमशो दश द्वित्रिक्रमेश तु । एवमेकादशविधं मध्येऽन्येषां निवेशनात् ॥ ४२ ॥
 भूताक्षराणि प्रत्येकयोगात् पञ्चशतान्वितम् । पञ्चकं परमेशानि शृणु तानि यथाक्रमम् ॥ ४३ ॥
 एषु सर्वत्र तद्भावे वृत्तं कृत्वा र्थं मातृकाम् । विलिखेदमितः पश्चाद्विनियोगमथोच्यते ॥ ४४ ॥
 वरये त्रयमथाकर्षे द्वयं शान्त्या द्वयं तथा । मध्ये नामाक्षरन्यासभेदास्तद्भेदकम्पनम् ॥ ४५ ॥
 एवं तत्फलभेदस्तु सप्तविंशतिधा भवेत् । शेषाणि शृणु देवेशि क्रमेण विनियोगतः ॥ ४६ ॥
 स्तम्भनं मोहनं पश्चाद्विषोच्चाटनं तथा । मारणं न्वाधिभिः क्लेशं कुलोत्सादकरं तथा ॥ ४७ ॥
 गजाश्वोष्पस्तराणां च रक्षा महिषभेषयोः । गवां नराणां नारीणां विजयः समरे द्विषाम् ॥ ४८ ॥

१ 'विपाच्य भक्षणात्' क. पाठः । २ 'तस्मात्' क. पाठः । ३ 'समीचोप्योप्यसज्जिलैः' क. पाठः । ४ 'रोदनैः क्लेशमना-
 भवेत्' क. पाठः । ५ 'भवनात्' क. पाठः । ६ 'कृत्वात्र' क. पाठः । ७ 'कम्पुतम्' क. पाठः ।

इन्द्रपुद्गे तथा वादे व्यवहारेषु सर्वतः । द्यूते च रक्षा नगरग्राममण्डलके तथा ॥ ४६ ॥
इति । अर्थः—प्रथमतो वृत्तं विधाय तद्वहिः षट्कोणं विलिख्य तद्वहिवृत्तत्रयं विधाय, मध्ये नि-
त्यक्रियाविधानरेष्वेकादशसु प्रथमवीजं साध्यनामयुक्तं विलिख्य, षट्सु कोणेषु द्वितीयवीजादिष्वर्षीजानि
विलिख्यावशिष्टार्णवतुष्टयं षट्कोणाद्वहिवृत्तद्वयान्तराले चतुर्विंशु विलिख्य, तद्वहिरन्तराले तत्तत्कार्यानुशु-
स्थभूतार्णवदशकं द्वित्रिक्रमेण चतुर्विंशु विलिख्य, तद्वहिः पुनर्वृत्तं कृत्वा तदन्तराले मातृकावर्णवैष्ट्येदिति
प्रथमयन्त्रम् । द्वितीययन्त्रे मध्ये मूलमन्त्रस्य द्वितीयाक्षरं विलिख्य शेषं प्राग्बलिसेदिति द्वितीयं यन्त्रं
भवति । एवं तृतीयादिर्वीजानां तृतीयाक्षरानि यन्त्राणि भवन्ति । एवमेकादश यन्त्राणि जायन्ते ।
एवमेकादशयन्त्राणां सप्तविंशतिप्रयोगा भवन्ति । यथा—त्रिविधवश्ये प्रथमयन्त्रम् । द्विविधविष्टे द्वितीयं
यन्त्रम् । द्विविधशान्त्यां तृतीयं यन्त्रम् । अग्न्येषामष्टयन्त्राणां प्रतियन्त्रं स्तम्भनादिप्रयोगत्रयं प्रयोगत्रयं
त्रेयं, मध्ये साध्याक्षरलेखनभेदेन प्रयोगभेदस्तत्तत्कार्यानुसारिभूतार्णवदशकलेखनभेदश्च ज्ञातव्य इत्यर्थः ॥

अथ यन्त्रान्तरोद्धारमाह—

विद्यायां पुनरुक्तानि हिता वर्णानि तान्यपि । एकादश स्युस्तैः प्राग्वत् स्वरयोगान्महेश्वरि ॥ ४७ ॥

षट्सप्तत्या शतं प्रोक्तं वर्णानां मन्त्रगामिनाम् । प्रोक्तयन्त्रेषु विलिखेदेकादशविभागतः ॥ ४८ ॥

मातृकाविद्ययावेष्टय कुर्यात् तन्नामयोजनम् । षोडशानां च यन्त्राणां विनियोगमयोच्यते ॥ ४९ ॥

अर्थः—मूलविद्यायाः पुनरुक्तवर्जितानि अनाद्युत्तम्यक्षराणि एकादश भवन्ति " इत्येतत्तयकलमव-
स " इति । एते षोडशस्वरयोगेन षट्सप्तत्युत्तरशतं [१७६] वर्णा भवन्ति । प्राग्वदेष्टु वर्णेषु एकाद-
शैकादशवर्णानामेकमेकं यन्त्रं विलिखेदेष्टं षोडश यन्त्राणि जायन्ते ॥ तेषां फलान्याह—

प्रथमेन तु यन्त्रेण कन्यकाः स्ववशं नयेत् । तेनैव तामामार्तिं च शमयेत् मेकधारणैः ॥ ५० ॥

स्वस्थावेशं च तेनैव कुर्यान्मन्त्रं जपन् धिया । तन्मयीं भावयेत्कन्यां धूपं सर्जरसैर्दहेत् ॥ ५१ ॥

आविष्टे तौ समभ्यर्च्य प्रोक्तैस्तैरुपचारकैः । पृच्छेत् तान्वाञ्छितानर्थानाचष्टे स्वात्मनस्तदा ॥ ५२ ॥

ततोऽभ्यर्च्यार्त्तना योज्यं तां तदात्मा भवेत्स्वयम् । तामामावेशमन्येव शमयेत्तस्ये धारयात् ॥ ५३ ॥

द्वितीयेन तु यन्त्रेण कर्पटे गैरिकद्रवैः । लिखितेन जवेद्वादे प्रतिवादिनमन्तरा ॥ ५४ ॥

स्थापनात्तस्य नियतमतिप्रौढोऽपि तत्त्वज्ञात् । स्तम्भजिह्वो निरुद्योगः शुष्कास्यो लोललोचनः ॥ ५५ ॥

विलोकयन् दश दिशस्त्यक्तलजः पलायते । पतेद्वा पादयोः क्षिप्रं जितोऽस्मीति स्यावदन् ॥ ५६ ॥

तृतीयेन निशापिष्टतोयेन लिखितेन तु । कर्पटे सर्परे वापि स्थापितेनोष्णभूतले ॥ ५७ ॥

शुष्कयधो वा दिनेर्द्वित्रैः स्तम्भयेत् सुदृढं रिपोः । रोषं गतिं मर्ति जिह्वां समरं सर्वमेव च ॥ ५८ ॥

आयान्तमग्रतो रात्रौ मार्गमध्ये स्नेदिदम् । बलिं दद्यात् तद्योन्वां तन्नवप्रोक्त्या पुनः ॥ ५९ ॥

तेन तत्पूतना भ्रष्टा रुग्णा गतसमुद्यमा । भीता नै तत्पूसा जातु घटते यन्त्रवैभवात् ॥ ६० ॥

चतुर्थेनारिन्ध्रवृष्टोत्पलकातले । लिखितेन पुरोक्तेन स्थापितेन रिपोः पुरे ॥ ६१ ॥

नाशमेति रिपुः कुञ्जैर्विरोगादिसंभवैः । तेषु तेषु प्रयोगेषु कुर्याद्रक्षामघातपनः ॥ ६२ ॥

१ 'गा' क. पाठः । २ 'मन्त्रजप' क. पाठः । ३ 'धूप' क. पाठः । ४ 'तं' क. पाठः । ५ 'स्वान्' क. पाठः । ६ 'सारसजः'
सदा' क. पाठः । ७ 'उप' क. पाठः । ८ 'अवस्था' क. पाठः । ९ 'अस्य' क. पाठः । १० 'विलिखेत् तेन' क. पाठः ।

११ 'नक्षिदम्' क. पाठः । १२ 'तत्' क. पाठः ।

पञ्चमेनाथ पष्ठेन सप्तमेनाष्टमेन च । नवमेन च कुर्वीत रक्षां राष्ट्रपुरालये ॥ ६६ ॥
 प्रागादिषु चतुर्दिक्षु ब्रह्मादिष्वसदिक्षुषि । मध्ये च स्थापयेद्यन्त्रं ताम्रपट्टेषु कल्पितम् ॥ ६७ ॥
 क्रमेण नवमं मध्ये स्थापयेदुक्तयोगतः । स्वराष्ट्रे नगरे राजगृहे प्रोक्तक्रमात् खनेत् ॥ ६८ ॥
 तेन वैरिभूताः कृत्याप्रयोगाः क्रूरविग्रहाः । प्रवेष्टुमत्राशक्तास्ते नाशयन्ति प्रयोजकम् ॥ ६९ ॥
 दशमं राजते पट्टे विलिख्य कवचं दधत् । रक्षं वीरः प्रविश्याशु नाशयेद् द्रावयेच्च तत् ॥ ७० ॥
 एकादशं निशातायंष्ट्रगणैरिक्लेश्वरान् । कर्पटे स्थापितं शीघ्रं शमयेद्भूतां रणम् ॥ ७१ ॥
 द्वादशेनेन्दुकारमीरलिखितेन धृतेन तु । भूर्जपत्रपुटे सम्यक् सर्वरक्षा भवेन्नृणाम् ॥ ७२ ॥
 त्रयोदशेन यन्त्रेण तालपत्रकृतेन तु । ताललिप्तेन कुर्ब्यान्तःस्थापितेनार्चितेन च ॥ ७३ ॥
 गृहरक्षा भवेद्याधिवोरग्रहभुजङ्गमात् । राजतो वैरितो बाधादन्यस्तुद्रादितस्तथा ॥ ७४ ॥
 चतुर्दशेन यन्त्रेण भूर्जपत्रस्थितेन वै । धृतेन कामिनीनां तु सौभाग्यमतुलं भवेत् ॥ ७५ ॥
 तथा पञ्चदशेनापि स्वर्णपट्टधृतेन तु । बन्ध्यापि लभते पुत्रं शुशाङ्कं दीर्घजीवितम् ॥ ७६ ॥
 षोडशेनोक्तपेषु साभिषेकं धृतेन वै । सपत्नीष्वधिका तेन भर्तुः सात्यन्तबलमा ॥ ७७ ॥
 भूर्जस्थेन धृतेनैव सर्वेषामपि सर्वदा । रक्षा भवति मर्त्यानां राजचौरग्रहादिनः ॥ ७८ ॥

इति नित्यक्रियाप्रयोगः ॥

अथ भेरुण्डानित्याप्रयोगविधिः । तत्र श्रीलक्ष्मण- (प० १० श्लो० २१)

स्नातो भौनी पयोभक्षः प्रजपेन्नवलक्तकम् । तद्दरांशं हुनेदग्रां त्रिमध्वकैः कुशेशयैः ॥ १ ॥
 तावच्च तर्पयेत्तोर्यैरिन्दुचन्दनवासितैः । अर्चयेन्नित्यशो देवीं सहस्रं प्रजपेदपि ॥ २ ॥
 ततः स्वगुरुणोद्दिष्टप्रयोगान् विधिना चरेत् । अन्यथा निष्फलं भूवात् प्रत्युतैनं निहन्ति च ॥ ३ ॥
 द्वितीयाद्यैस्त्रिभिर्बाहुभिः पष्ठेन च समीरितम् । निग्रहार्थमथान्यैस्तु त्रिभिरन्त्यद्वयेन च ॥ ४ ॥
 पदकोणं वृत्तपुष्पं च कृत्वा तन्मध्यतो लिखेत् । द्वितीयाद्यैः साध्ययुतं कोणेष्वन्यत् त्रयं लिखेत् ॥ ५ ॥
 अधरेषु समाधानि तानि लेख्यानि सर्वदा । वृत्तयोरन्तरा साध्यसमेतैः पवनार्थकैः ॥ ६ ॥
 संवेष्ट्य तानि संजप्य रिपोरष्टमराशिगे । रमशाने स्थापयेत्तत्र लक्ष्मे विद्वेषणं भवेत् ॥ ७ ॥

अस्यार्थः—पदकोणं विलिख्य तद्द्विर्बृत्तद्वयं विधाय भेरुण्डाया मूलनवार्थस्य द्वितीयाक्षरं साध्यनाम-
 गमं “अमुकामुफयोर्विद्वेषणं कुरु कुरु” इति संयोज्य मध्ये विलिख्य, तृतीयं चतुर्थं पष्ठं बीजत्रयं बिन्दुयुक्तं
 पदकोणस्योपरितनकोणत्रये विलिख्य, ताम्येव त्रीणि बीजानि पदकोणस्याधस्तनकोणत्रये विसर्गयुक्तानि
 विलिख्य तद्द्विर्बृत्तयोरन्तराले पाण्डुर्यर्षदशकेन साध्यनामगमैश्चावेष्टवेदुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

निम्नपत्ररसैः पिष्टरमशानाङ्गारलेखनात् । पृषदास्तुतचि च तत्सहस्रद्वयजापतः ॥ ८ ॥

पृषन्मार्जारः । आखुर्मूषकः ।

१ ‘तत्रप्रयोगतः’ क. पाठः २ ‘वेहुं मन्त्रा अशक्तास्ते’ ग. पाठः ३ ‘ये’ क. पाठः ४ ‘लोचपिष्ट’ ग. पाठः ५ ‘पदे पदे’

६ ‘अयेन’ क. पाठः ७ ‘नार्चितेन’ क. पाठः ८ ‘ये’ क. पाठः ।

द्वीपिवक्त्रतलचि लिखेत् तद्यन्त्रं गोमुखतलचि । समालिख्यं च संज्ञान्तं पूर्वस्तिष्ठत्तरे रिपोः ॥ ९ ॥
उत्तराधरमाधाय शिलाधः संध्ययोजयेत् । जपिता श्रोत्रसंख्यं च जयेत्तं प्रतिवादिनम् ॥ १० ॥

रिपोरुत्तरदिशि पूर्वदिशि वा उत्तराधरं उपरिष्ठादधस्ताच्छिलाद्वयमित्यर्थः । संध्ययोः प्रातः सायम् ।
श्रोत्रसंख्यं सहस्रम् ।

एतन्मुखबलोकेन प्रतिवादी हतोद्यमः । निरुत्तरः पलायेत जितोऽसीति वदेत्तु वा ॥ ११ ॥
हरितालेन पिष्टेन निशारसपुतेन तु । विलिखेद्वादविजये यन्त्रमुक्तक्रमेण वै ॥ १२ ॥
रुचर्मणि तद्रक्तलिखितं तद्विषोर्गृहे । श्रोत्रकाले खनेदुक्तक्रमपूजाजपान्वितम् ॥ १३ ॥
उष्णटयेद्रिपून् मासाभियतं यन्त्रवैभवात् । नृचर्मणि च तद्रक्तलिखितं तत् रमशानके ॥ १४ ॥
पूजाजपक्रमोपेतं निखनेदुक्तकालतः । मासेन याति वैरी तु दाहज्वरपुतो यमम् ॥ १५ ॥
तृतीयं मध्यतः कृत्वा तितरान् परितो लिखेत् ।

तृतीयं श्रोत्रर्वाजचतुष्टयमध्ये तृतीयं बीजमित्यर्थः ॥

साध्यर्चयोनेस्तथि तन्मधुच्छिष्टेन पीडितम् ॥ १६ ॥

रमशानभस्ममिलितं निक्षिप्तं नष्टकूपके । श्रोत्रकालसमोपेतं नाशयेत् सलिले रिपुम् ॥ १७ ॥
तदेव वक्त्रमूलेन पिष्टेन मनुजासृजा । लिखितं गोतृचि क्षिप्तं पुष्टयामुपरि वक्त्रिणा ॥ १८ ॥
ज्वलितेनानिशं मासादग्निनामौ पतेद्रिपुः । तृतीयेन तु मध्येन वेष्टितैरितरैरपि ॥ १९ ॥
नृतीयं नृतीययोजनम् ।

उलूककाकपक्षाभ्यां प्रथमोक्तेन संलिखेत् । गर्दभतलचि तत् खाला कुण्डमध्ये तदूर्ध्वतः ॥ २० ॥
साध्यशुक्लेन्धने वक्त्रौ बीजैरुन्मत्तसंभवेः । कद्रुतैलप्लुतैर्होमान्मचोऽरिर्भियते ध्रुवम् ॥ २१ ॥
साध्यर्षावृचकीलं तु श्रोत्रयन्त्रसमन्वितम् । खरस्त्राणुभिरावृद्धं स्वातं वैरिपुरे निशि ॥ २२ ॥
राशौ तदष्टमे मासाचत्पुंरं पितृकाननम् । काकोलूकवकरयेनकङ्कतिचिरिपादयोः ॥ २३ ॥
विलिख्य यन्त्राण्युक्तानि प्रेतक्षीरे निबध्य तत् । खनेन्मङ्गलवारे तु श्रोत्रकाले चतुष्पथे ॥ २४ ॥
त्रिसप्ताहाद् व्रजेद्वैरी स्यादुन्मचो दिशो दश । तान्येव तत्तच्चर्मस्थं तदालयशुचि स्थितम् ॥ २५ ॥
शमीयेद्भजमर्त्याश्वगोखरोष्ट्राजसैरिमान् । सप्ताहात् तद्द्वयान्मासाभियतं यन्त्रवैभवात् ॥ २६ ॥
तच्छान्तिं शृणु देवेशि यन्त्रध्यानाभिषेकतः । तन्मन्त्रवर्णैर्यन्त्रस्वैर्भिर्त्रा मन्त्रार्थवैभवाः ॥ २७ ॥
पथमष्टदलं कृत्वा मध्ये साधं सनामकम् । लिखित्वाष्टसु पत्रेषु चतुष्कं तद्द्विरालिखेत् ॥ २८ ॥
बहिर्दृष्टान्तरा कुर्यान्मातृकाक्षरवेष्टनम् । प्रागुक्तैरेव तैर्द्रव्यैः संपूज्य विनियोजितः ॥ २९ ॥
तत्तत्केशविनाशः स्याच्चक्षु मन्त्रानुभावतः ।

१ 'संज्ञां तु' क. पाठः । २ 'पृष्टेन' क. पाठः । ३ 'मिलितं' क. पाठः । ४ 'विचित्रम्' क. पाठः । ५ 'लिखितं' क. पाठः । ६ 'मासुजा' ग. पाठः । ७ 'नाशयेत्' क. पाठः । ८ 'या' क. पाठः । ९ 'या' क. पाठः ।

अत्र निग्रहयन्त्रोक्ताक्षरचतुष्टयं विद्यायोर्वरिताक्षरपञ्चकमध्ये प्रथमं साध्यनामगर्भं कर्षिकायामर्षचतुष्टयं द्विरावृत्त्याष्टदलेषु लिखेदित्यर्थः ॥

विजयं समरे राज्ञां शृणु वैरिविनाशनम् ॥ ३० ॥

मन्त्राक्षराणि प्रत्येकं योजयेत् षोडशस्वरैः । तेन मन्त्राक्षराणि स्युः संख्यया च शतं पुनः ॥ ३१ ॥

चत्वारिंशच्च चत्वारि तैर्यन्त्ररचनं शृणु ।

अत्र मूलमन्त्रस्यानावृत्ताक्षराणि करभभङ्गजमघट इति नवाक्षराणि षोडशस्वरयुक्तानि चतुश्चत्वारिंशदु-
त्तरशतं १४४ भवन्ति ॥ तथा—

तेन सर्वत्र समरे विजयो भवति ध्रुवम् ॥ ३२ ॥

प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक् च कुर्याद्रिंशत्योदश । तेन तावन्ति कोष्ठानि संभवन्ति समन्ततः ॥ ३३ ॥

कुत्साष्टाक्षं ततो बाह्ये वृत्तयुग्मं ततो लिखेत् । अक्षराणि शिवाद्यं तु निश्च्यत्यन्तमनुक्रमात् ॥ ३४ ॥

तत्तन्मन्त्रार्थकोष्ठेषु नवस्वाख्यां समालिखेत् । बहिरष्टसु कोष्ठेषु द्वितीयार्थादि संलिखेत् ॥ ३५ ॥

यस्मिन् यस्मिन् कोष्ठेऽनावृत्ताक्षरं पतितं तस्मिन् यस्मिन् कोष्ठे साध्यनाम लिखेदित्यर्थः । द्वितीयार्थेति
मूलमन्त्रबीजानीत्यर्थः ॥

अन्तरालेषु विलिखेदाद्यं वृत्तद्वयान्तरां । तान्येव मातृकाख्याभिर्विदभितमधो लिखेत् ॥ ३६ ॥

बहिरष्टकोणान्तरालेषु आद्यक्षरं प्रथममेव लिखेत् । तदन्तर्बहिर्वृत्तद्वयान्तराले मूलमन्त्राक्षरविदभितमा-
तृकाक्षरैर्वेष्टयेदित्यर्थः ॥

एतत्पटे समालिख्य ध्वजीकृत्य रणोद्यमे । दर्शयेत् तेन रिपवः पलायन्ते दिशो दश ॥ ३७ ॥

प्रणमेषुर्निजां लक्ष्मीं प्राभृतीकृत्य तत्पक्षात् । तदेव वैरिशिबिरे निखनेदुदये शनैः ॥ ३८ ॥

सद्यस्त्वन्योन्यकलहास्माशमेति सुनिश्चितम् । तदेव स्वपुरे मध्ये स्थापयेदधिपणोदये ॥ ३९ ॥

पराभिचारकृत्यादिदुरितानि न तत्र वै । संस्पृशन्ति पुरान्तःस्थाद्यन्त्रशक्त्यनुभावतः ॥ ४० ॥

तद्यन्त्रं ताम्रपट्टे तु विलिख्याभ्यर्च्य तत्पुनः । स्थापयेत् साध्यभूमतुरेकादशसमुद्यमे ॥ ४१ ॥

गजवाजिगृहे स्वस्य भाण्डागारे स्वमन्दिरे । अन्तःपुरे नगर्यास्तु दिक्षु मध्ये च तत् त्वनेत् ॥ ४२ ॥

यत्र संस्थापितं यन्त्रं तत्रार्चा नित्यशो नृपः । कारयेत् तेन तत्सर्वं शाश्वतं वृद्धये भवेत् ॥ ४३ ॥

बीजानि तानि प्रत्येकमष्टपत्रसरोरुहे । मध्ये दलेषु परितो लिखेदेकैकशः क्रमात् ॥ ४४ ॥

बहिर्भातृकयावेष्टय संजप्त्याभ्यर्च्य नित्यशः । स्वमन्मर्चादिनवके कुर्याच्छान्तिमनुक्रमात् ॥ ४५ ॥

यमक्षत्रे भवेदस्य ग्रहतो राजतोऽपि वा । रोगतो वैरितो वापि तस्मिन् तत्तेन शामयेत् ॥ ४६ ॥

अत्र यन्त्राक्षरमाह । बीजानीति— अष्टदलकमलं विलिख्य मध्ये प्रथमबीजं साध्यनामगर्भं विलिख्या-
स्तुष्ट दलेषु द्वितीयाष्टबीजानि विलिख्य बहिर्वृत्तद्वयान्तराले मातृकाक्षरैर्वेष्टयेत् । एवं द्वितीयाक्षरं मध्ये

चेद् द्वितीयं यन्त्रं भवति । एवं नव यन्त्राणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तथा—

मन्त्रार्णोपधमध्यस्थं^१ यन्त्रं कृत्वा तु तेन तु । रक्षां कुर्वीत सर्वेषां सर्वापत्तारणाय वै ॥ ४७ ॥
 तत्तद्यन्त्रं तद्दिनेषु स्नानपानाशनादिना । ग्रहजं वैरिजं दुःखं शाम्यत्येव न संशयः ॥ ४८ ॥
 क्रमेण नवयन्त्राणि नवग्रहमयानि च । तस्मात् तत्तद्ग्रहक्रंशं तत्तद्यन्त्रेण शामयेत् ॥ ४९ ॥
 सेकाशनविभूत्यादिप्रयोगैरुदितैः क्रमात् । विविधानि विपाण्येभिर्यन्त्रैर्जलनिवेशनैः ॥ ५० ॥
 नाशयेत् पानसेकाभ्यां धारणेनार्चनेन च । एभिस्तु नवभिर्यन्त्रैर्यज्ञ साध्यं न कुत्रचित् ॥ ५१ ॥
 देशे वा नगरे ग्रामे मण्डले खर्वटादिके । प्रथमं मध्यतः स्वात्मा प्रागादिषु ततोऽष्टसु ॥ ५२ ॥
 द्वितीयादीनि तु खनेत् तत्र लक्ष्मीरतिस्थिरा । धर्मार्थौ चातिसंयुद्धौ भवेतामुक्तयोगतः ॥ ५३ ॥
 द्वितीयं मध्यतः स्वात्मा त्वितरराण्यमितः खनेत् । धार्मिकास्तेन तत्रस्थाः प्रसीदन्ति च देवताः ॥ ५४ ॥
 सप्तस्वन्धेषु च तथा कान्त्यारोग्यशोषलैः । पुत्रग्रानधर्नधाढ्याः प्रभवन्ति च नित्यशः ॥ ५५ ॥
 दष्टेषु घोरैः फणिभिर्नवभिर्नवरन्ध्रगैः । धैर्तर्तृमृतोऽपि माहात्म्यान्मन्त्रस्योत्तिष्ठते ध्रुवम् ॥ ५६ ॥
 अभिन्यादिषु श्रुतेषु नवानि नवसु क्रमात् । विलिख्य देवीं तत्रस्थां नवाकारां नवस्वपि ॥ ५७ ॥
 पूजयेदुपचारैस्तां नित्यशो भक्तिमयुतः । प्रागुक्तपरिवारादिरहितां पूजयन्मपि ॥ ५८ ॥
 सिद्धिमेति नरो भक्त्या परया चेत् समन्वितः । स्त्रीबालवृद्धाशक्तानां गतिरेवा च सिद्धये ॥ ५९ ॥
 मेरुवृद्धां कर्णयोर्जप्याद्विपार्तस्य तदैव सः । निर्विषो जायतेऽचिन्त्यां मन्त्राणां शक्तयः शिवे ॥ ६० ॥
 प्रैलोक्यमोहिनी विद्या सर्वतो भक्ता स्मृता । न कदाचित् तु सा प्रोक्ता तां मे ब्रूहि महेश्वर ॥ ६१ ॥
 सर्वेषामेव मन्त्राणां विद्यानां च यशस्विनि । श्वाप्सरूपं प्रवक्ष्यामि शृणु त्वमिदमद्भुतम् ॥ ६२ ॥
 येन नारीनरनृपदेवताः सर्वजन्तवः । भजन्त्येनं यथा मां त्वं तत्प्रयोगबलाद् ध्रुवम् ॥ ६३ ॥
 अकारादिचकारान्तर्मातृकार्थैः सविन्दुभिः । प्रत्येकं पुटितान् कृत्वा मन्त्रं विद्यामथापि वा ॥ ६४ ॥
 विद्यया मातृकावर्णान् पुटयेन्मन्त्रतोऽपि वा । प्रोक्ते तद्यन्त्रनवके कुम्भं संस्थाप्य वै तथा ॥ ६५ ॥
 जपतर्पणहोमार्चासिद्धया सेक ईरितः । कुचन्दनैर्गैरिकैर्वा दरदैश्चन्दनैस्तथा ॥ ६६ ॥
 सिन्दूरैस्तण्डुलैर्घृत्तैर्हस्तिर्लैः कृष्णैः सितैरपि । नवानां नवभिः कुर्यादेभिर्यन्त्रप्रकल्पनम् ॥ ६७ ॥
 चैत्रादिविषुवद्द्वन्द्वं तथैवायनयोर्द्वयोः । दक्षोत्तरार्द्धयोर्जन्मत्रितये पर्वणि क्रमात् ॥ ६८ ॥
 राजा वा राजमहिषी सेनापत्याधिपोऽथवा । अन्यो वा भक्तिशीलाढ्यः कारयेदभिषेचनम् ॥ ६९ ॥
 दक्षिणामभिषेके च दद्याद्भूरि स्वशक्तिः । विचशाख्यं न कुर्वीत यदि कुर्वीत लोभतः ॥ ७० ॥
 संदेहं यावकवत् पुत्रलक्ष्मीकलत्रकैः । तस्मात् सर्वत्र तन्त्रेऽस्मिन् विचशाख्यं न चिन्तयेत् ॥ ७१ ॥
 अभिषेकफलं देवि शृणु वक्ष्ये यथाविधि । सोमसूर्याग्निरूपेण जलेनेप्सितमन्त्रतः ॥ ७२ ॥

१ 'मन्त्रार्णोऽपधमध्यस्थं' क. पाठः । २ 'न्त्रे' क. पाठः । ३ 'ध्याये' क. पाठः । ४ 'चित्रा' क. पाठः । ५ 'रक्षा' क. पाठः । ६ 'सुयो' क. ग. पाठः ।

जपपूजादिना मिद्वैभवेनाभिषेकतः । दूर्लभशममुत्थानि तथा दुष्कर्मजानि च ॥ ७३ ॥
 तद्वद्दूर्नीतिजनिनान्यन्यानि दुरितानि च । नाशयेत् तत्त्वशादेव सलिलैरिव पात्रकः ॥ ७४ ॥
 अपुत्रो विचविद्यापुरारोग्यादिसमन्वितः । लभते च बहून् पुत्रान् सुखी च चिरमेधते ॥ ७५ ॥
 केमद्रुमादिषोभेषु जन्मना प्राक्रनाद्यतः । यो भृशं नित्यदारिद्र्यात् क्रिष्टः सोऽपि श्रियैधते ॥ ७६ ॥
 प्राग्जन्ममंचितैः पापैरपथ्यादिनिषेधैः । अनीत्या वैरेविहितैरभिचारादिभिस्तु वा ॥ ७७ ॥
 ये रोगाः पीडयन्त्येनं ते विनश्यन्त्यशेषतः । कान्तिलक्ष्मीधनारोग्यविद्याविजयकीर्तिभिः ॥ ७८ ॥
 सुचिरं जीवति ख्यातः पुत्रपौत्रादिभिर्पुनः । नवाभिषेकं नवसु प्रोक्तेषु विधिना चरन् ॥ ८९ ॥
 अपमृत्युं विजित्यास्मद्भक्तः शुद्धान्तमानसः । जीवन्मुक्तश्चिरं योगी भुवि जीवति मन्मथः ॥ ८० ॥
 इति श्रीरुद्रादित्याग्रयोगविधिः ॥

अथ ब्रह्मवासिनीनित्याग्रयोगः । तत्र श्रीतन्त्रराजे— (प० ११ श्लो० २६)

विद्यायाः साधनं तद्वत्तन्त्रेऽस्मिन् परमेश्वरि । अन्यतन्त्रानपेक्षितानुच्यतेऽत्रैव साधनम् ॥ १ ॥
 ग्रन्थानुक्तौ होमविधौ घृतमन्त्राज्यमेव च । मन्त्रानुक्तौ सहस्रं स्याच्छतं वा तन्त्रोदितम् ॥ २ ॥
 विदध्यादृक्कल्पेण पूर्णतं तद्वत्तन्त्रम् । काम्यहोमविधिं वक्ष्ये शृणु वाञ्छितदायकम् ॥ ३ ॥
 शालितण्डुलमादाय प्रस्रवं भाण्डं विनिक्षिपेत् । समानवर्षवत्साया रक्ताया गोः पयस्तथा ॥ ४ ॥
 द्विगुणस्तत्र निक्षिप्य भ्रपयेन् संस्कृतेऽनले । घृतेन सिद्धं सिद्धं तु कृत्वा तत्सप्तितं करे ॥ ५ ॥
 निधाय विद्यामष्टोर्ध्वं शतं जप्त्वा हुनेत्ततः । एवं होमो महालक्ष्मीमाचहेत् प्रतिपत्कृतः ॥ ६ ॥
 सिद्धं पिबेत्, सप्तितं सितया युतम् ॥ तथा—

शुक्रवारेष्वपि तथा वर्षान्नुपसमो भवेत् । पञ्चम्यां तु विशेषेण प्राग्वद्भोमं समाचरेत् ॥ ७ ॥
 तस्यां तिथौ त्रिमध्वकर्मद्विकार्यैः सितैर्हुनेत् । अन्त्याभ्यां तु नियते हुताग्राह्यो भवेन्नरः ॥ ८ ॥
 यद्यद्वि वाञ्छितं वस्तु तानि सर्वानि सर्वदा । घृतहोमादवाप्नोति तथैव तिलतण्डुलैः ॥ ९ ॥
 पञ्चमीषु विशेषेण पूजां कुर्याद् व्रती भवेत् । प्रतिपत्तिथिमारभ्य पञ्चदश्यन्तमभिके ॥ १० ॥
 कामेश्वर्यादिचित्रान्ता देव्यस्तेकैकविग्रहाः । यतस्तेन स्वस्वतिथौ तास्ताः पूज्या हुतादिभिः ॥ ११ ॥
 ग्रीणयेद् व्रतसङ्कल्पसमेतो भक्तिसंयुतः । तेनायुःश्रीधनारोग्यविद्याकीर्तिसमन्वितः ॥ १२ ॥
 जीवेद्वर्षशतं भूमौ स्वकुल्याग्र्यत्र तत्त्ववितं । यत्तिथौ वाः समाख्याताः स ताः सममवाप्नुयात् ॥ १३ ॥
 विद्या विधिवदेवैताः प्रोक्ताः पञ्चदशापि च । संप्राप्य जपहोमार्चाभोगतर्पणसेकतः ॥ १४ ॥
 विद्याया देवतात्मानं संप्राप्याखिलमाचरेत् । विद्याप्राप्तिविधिं देव ब्रूहि सम्यक् ममाधुना ॥ १५ ॥
 आसां पञ्चदशानां च येनैताः साधकोन्मुक्ताः । शृणु वक्ष्यामि ते देवि विद्याप्राप्तिविधिं शुभाम् ॥ १६ ॥
 येन विद्यादेवताभ्यामैक्यं योगेन सिध्यति । तद्भावमवयोरैक्यरूपमानन्दविग्रहम् ॥ १७ ॥

यदवाप्तुं यजन्तेऽद्याप्यनेके शुनयोऽम्बिके । कुचन्दनैः कुकुमैर्वा सिन्दूरैर्गैरिकैः शुभैः ॥ १८ ॥
 विदध्यादिपुलं चक्रं व्यकरेखं सुशोभनम् । वस्या यक्षक्रमाख्यातं नित्यपूजाविधिक्रमे ॥ १९ ॥
 तत्र कुम्भं निधायान्तर्जले संपूज्य देवताः । प्रोक्तक्रमसमोपेतं पूर्वेषुर्गातनृत्यकैः ॥ २० ॥
 कृतोत्सवमथान्येषुः श्रावदभ्यर्च्य तां तथा । तत्तिथौ प्राङ्मुखं शिष्यमुक्लृण्णसंयुतम् ॥ २१ ॥
 तथाविधो गुरुः कुम्भजलैस्तमभिषेचयेत् । तज्जलं प्रागुदङ्मध्यदिक्षुगं सर्वसिद्धिदम् ॥ २२ ॥
 अन्यासु क्रमतोऽनिष्टान्यवाप्नोति सुनिश्चिनम् । वह्निदाहं मृतिं रोगं दारिद्र्यं देशमोचनम् ॥ २३ ॥
 क्रमाद्वह्नादिवाय्वन्तं फलानि स्युरियानि वै । ततोऽसौ परिधायाशु शुभ्रे शुद्धे च वाससी ॥ २४ ॥
 समाचम्य निजैर्ज्वलैः समस्तैर्वा पुरोदितैः । अभ्यर्च्य पादयोर्नाथं पञ्चश्लोकैः स्तुवंतिशः ॥ २५ ॥
 प्रणम्योत्थाय पुरतो बद्धाञ्जलिकरो भवेत् । ततो गुरुस्तमाहूय चक्रमध्ये निवेश्य च ॥ २६ ॥
 मनसा भावयन्वैक्यमात्मानं देवतात्मना । प्रोक्तक्रमेण तां देवीं विद्यारूपां महाद्युतिम् ॥ २७ ॥
 समावासास्य मूर्धादिभिषु स्थानेष्वनुक्रमात् । संस्थाप्य प्रोक्तरूपां तां ध्यात्वाभ्यर्च्य वदेन्मनुम् ॥ २८ ॥
 जीवकर्णे त्रिशः पुर्यदेवतात्मा समाहितः । ततस्तत्रैव तां विद्यां शतं जप्त्वा तदात्मवान् ॥ २९ ॥
 पुनस्तदाज्ञयोत्थाय पुष्पैरभ्यर्च्य तं स्तुवन् । प्रणम्य त्रिरूपासीत मूर्ध्नि बद्धाञ्जलिः स्तुवन् ॥ ३० ॥
 आहूय क्रममाचारान् प्रोक्त्वा सम्यग्भजेति तम् । आदिशेद् देशिकस्तस्मात् दिनादारभ्य सोऽपि तम् ॥ ३१ ॥
 नित्यशो जपपूजार्थरूपासीत शिवं गुरुम् । एवं पञ्चदशानां च नित्यानां क्रम ईरितः ॥ ३२ ॥
 विद्याप्राप्तिविधौ देवि सर्वं सम्यक् समीरितम् । तासां नैमित्तिकं काम्यं ललितोक्तविधानतः ॥ ३३ ॥
 कुर्यात्प्रतिष्ठाद्यं चैवं यत् एतास्तु तन्मयः । आतामन्योन्यमङ्गाङ्गिपूजासु परमेश्वरि ॥ ३४ ॥
 एकाङ्गित्वे स्थितान्यास्तत्परिवारास्तथाविधाः । अन्यदा प्रोक्तरूपास्तास्तत्र तत्रार्चने भक्ताः ॥ ३५ ॥
 तासां काम्यफलावाप्तिध्यानं तत्पटलोदितम् । एवं सर्वं समाख्यातं साधारणविधानकम् ॥ ३६ ॥
 विद्या मन्त्रा इति प्रोक्ता यत्तज्जदं वद प्रभो । शृणु देवि विशेषं तु संदर्भत्वे समेऽपि च ॥ ३७ ॥
 वर्णानां देवताभेदान् द्विधा स्पृष्टे लशेषतः । सर्ववत्त्वाः स्मृता विद्या मर्दवत्त्वास्तु मन्त्रकाः ॥ ३८ ॥
 पुनरस्यास्तु यन्त्राणि तत्फलानि शृणु शिषे । विद्याचरेष्वनावृत्तान्वक्ष्याम्यष्ट तैस्तथा ॥ ३९ ॥
 खराणां संगमादष्टाविंशत्या शतमीरितम् । विधाय वृत्तयोर्मध्ये लष्टकोषं ततो द्वयम् ॥ ४० ॥
 अत्र अनावृत्ताक्षराणि "हरवन्सयम" इति । आदायकारः, मिलित्वाष्टाक्षराणि षोडशस्वरयुक्ताणि
 षोडशविंशत्युत्तरशतं १२८ वर्णा भवन्तीत्यर्थः ।
 कृत्वा तेषु न्यसेद्वर्णानष्टस्वर्णान् तु मध्यतः । मायां नामाङ्कितां कृत्वा तां तारेण मषेष्टयेत् ॥ ४१ ॥
 अन्तर्बृत्तान्तराले ताँलिखेद्वर्णान् दश क्रमात् । कर्मानुरूपान् पञ्चाशद्विखेदुक्तक्रमेण वै ॥ ४२ ॥ ॥

१ 'विद्यैः' चित्तैः 'स्वस्तैः' ग. पाठः । २ 'ताम्' क. पाठः । ३ 'विद्यां' क. पाठः । ४ 'एषा' क. पाठः ।

५ 'मैवे' क. पाठः । ६ 'विद्यतां' क. पाठः ।

यद्विर्वृत्तान्तरा प्राग्वदादिसान्तासराणि च । एवं षोडश यन्त्राणि जायन्ते तैर्यथाक्रमम् ॥ ४३ ॥
इति ॥ अर्धतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—प्रथमतो मध्ये साध्यनामगर्भं ह्रींकारं विलिख्य तत्प्रणवेन यद्विरावेष्टय
तद्विर्वृत्तद्वयं कृत्वा तद्विहिरष्टकोणं चतुरश्रद्वयेन विरच्य, तद्विर्वृत्तद्वयं विधायाभ्यन्तरवृत्तद्वयान्तराले क-
र्मानुसारोणि भूताक्षराणि दश द्वित्रिद्वित्रिक्रमेषु विलिख्याष्टकोणेषु अष्टाविंशत्युत्तरशत १२८ वर्णेषु प्रथमा-
ष्टवीजानि विलिख्य तद्विर्वृत्तद्वयान्तराले मातृकाक्षरैः संवेष्टयेत् । द्वितीययन्त्रस्याष्टकोणेषु प्रागुक्तवर्णेषु प्र-
थमाष्टकं विहाय द्वितीयाष्टकं लिखेत् । अन्यत्समानम् । एवं षोडश यन्त्राणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तथा—

तैर्यथैः साधयेन्नित्यं मनीषितमशेषतः । प्रथमं सर्परे रक्त्वह्निमूलेन संयुतम् ॥ ४४ ॥

सिन्दूरं तद्रसे पिष्ट्वा धत्तूरससंयुते । लिखित्वा स्वदिराङ्गारे तापयेन्निति जापवान् ॥ ४५ ॥

नारी नरो नृपोऽन्यो वा समायाति च तद्वलात् । तदेव तेन ताग्रे वा कांस्ये वा प्राग्वदालिखेत् ॥ ४६ ॥

तत्तापनादपि भवेत् पूर्वोक्तं फलमीश्वरि । द्वितीयं सर्परे तेन विलिख्य निशि तापयेत् ॥ ४७ ॥

नारी वरयं समायाति जन्माचारविलङ्घिनी । तृतीयं तेन तत्रैव लिखित्वा निशि तापयेत् ॥ ४८ ॥

रमशानार्त्तो मुक्तकेशः क्षणाद्वैरी ज्वरातुरः । तदेव दम्पतीदम्भवहृत्पङ्क्तारे तु निर्जने ॥ ४९ ॥

रसे पिष्ट्वा लिखित्वाग्नौ संताप्य निखनेन ततः । रमशाने वैरिणा प्रोक्तकाले क्रुद्धाशयो जपन् ॥ ५० ॥

मनुं तदैव संभ्रान्तः पिशाचार्त्तो रिपुर्भवेत् । चतुर्थं विलिखेत् कुम्भपटचीरेऽसिताम्बरे ॥ ५१ ॥

पूर्ववत् तत्र निखनेद्वाग्रावुक्तक्रमेण तु । दाहज्वरेण सप्ताहाद्रिपूर्याति यमालयम् ॥ ५२ ॥

पञ्चमेऽप्यथवा षष्ठे द्वयोर्नाम लिखेद् द्वयोः । काकोलूकजपक्षोत्थलेखिन्या सर्पेरद्वये ॥ ५३ ॥

रमशाने निखनेत् प्राग्वददीतीरद्वये द्वयम् । नद्यां तु वारिपूर्वायां विद्वेषः स्यात् तयोर्मिथः ॥ ५४ ॥

सप्तमे नाम संलिख्य सीसपट्टे यथाविधि । शिरः कपाले निक्षिप्य रमशाने निखनेन्निति ॥ ५५ ॥

रिपोः पुरोक्तकाले च पिशार्चिर्गृह्यते रिपुः । अष्टमं सर्परे कृत्वा रिपुद्वारे खनेन्निति ॥ ५६ ॥

सप्ताहात् तद्मृहाद्वैरी प्रयात्पुष्पाटितोऽन्वतः । नवमं ह्येभि कृत्वा तद्मिकायां रवेर्दिने ॥ ५७ ॥

सिद्धयोगे शुभे लग्ने धिषणोदय एव वा । कृत्यापमृत्युरोगादिदुःखेभ्यो मुच्यते नरः ॥ ५८ ॥

दशमं राजते पट्टे कृत्वा वेश्मनि कुत्रचित् । निधाय पूजयेद्देवमन्यरमपातादिशान्तये ॥ ५९ ॥

तथा भूतग्रहार्ताश्च रक्षेदेतस्य धारणात् । एकादशं लिखेद्भजे पाटीरेन्दुद्रवैस्तु वत् ॥ ६० ॥

उक्तक्रममोपेतं गुलिकीकृत्य तं पुनः । सितसिक्थमवे लिङ्गे संस्थाप्याभ्यर्चयेत् पुनः ॥ ६१ ॥

अत्र सिक्थं मधुच्छिद्रम् ।

स्थापयेत् चौद्रमध्ये तु पूजयेन्नित्यशश्च तत् । संध्यासु सुसितैः पुष्पैः सौरभाढ्यैर्विधानतः ॥ ६२ ॥

मासात् तदर्धात् सप्ताहाद्वशे स्युः शत्रवो ध्रुवम् । भवेयुर्व्याधितास्तेनोद्धृतेनारोग्यमाप्नुयुः ॥ ६३ ॥

ज्वरार्तास्तु विशेषेण सुखिताः स्युरयत्नतः । आम्लसौवीरमध्यस्थं विद्वेषयति वैरिणौ ॥ ६४ ॥

तत्रैव कथनाद्रोगं द्वयोरुत्सादयेदपि । शुण्ठीमारिचपिप्पल्यः सुवृक्षं परिचूर्णिताः ॥ ६५ ॥

लकुचस्य रसोपेतास्तन्मध्ये तद्विनिधिपेत् । तापयेत् त्रिषु संध्यासु यत्रारातिस्तु तन्मुखम् ॥ ६६ ॥

श्रोत्रकाले ज्वरैरार्तस्तापतृष्णासमन्वितः । द्वादशं कर्पटे रात्रिरसेनालिख्य तत्पुनः ॥ ६७ ॥
 इष्टकायुगमध्यस्थं कृत्वा तच्छ्लेषयेद् वृद्धम् । स्वापयेच्चण्डिकाभेदे शास्तुरायतनेऽपि वा ॥ ६८ ॥
 स्वगेहमिति मध्ये वा शयनस्थानतोऽपि वा । स्तम्भयेद्द्वैरिणो रेषमुद्योगं बन्धचिन्तनम् ॥ ६९ ॥
 व्यवहारं रथं चान्यदस्याभिमतमात्मनः । त्रयोदशेन भूर्जस्थेनाशु धारणतोऽङ्गना ॥ ७० ॥
 बन्ध्यापि लभते पुत्रं विचित्रा यन्त्रशक्यः । चतुर्दशगतं नाम कृत्वा भूर्जे च तत्तथा ॥ ७१ ॥
 सिक्थमध्यगतं कृत्वा तं निशीथेऽभिषाषेत् । सप्ताहादशमायान्ति स्त्रियो वा पुरुषा नृपाः ॥ ७२ ॥
 गजा इवा मृगास्त्वन्ये ये जीवा भूतलाभयाः । परेण नास्मा युक्तेन फलकालिखितेन वै ॥ ७३ ॥
 सुखप्रसूतिः स्यात् स्त्रीणां तत्पूजा श्रेयसादिना । षोडशे नाम संलिख्य धारयेत् प्राणिनां तथा ॥ ७४ ॥
 रक्षा भवति सर्वत्र ग्रहरोगमवादिषु । तदेव स्वर्णपट्टं विधाय विभिना युतम् ॥ ७५ ॥
 ऊर्मिकाङ्गदभूषादां भूर्जि वा विधृयात् ततः । आधिष्ठाधिविनिर्मुक्तो निःसपत्नो जितेन्द्रियः ॥ ७६ ॥
 भोक्ता कर्ता च पुण्यानां जीवेद्द्वर्षशतं भुवि ।

इति ब्रह्मिणीनित्याप्रयोगविधिः ॥ (११ प०)

अथ महावज्रेश्वरीनित्याप्रयोगविधिः । श्रीतन्त्रराजे— (१२ प० २२ श्लो०)

वसन्तकाले ग्रीष्मे वा पूर्णामारभ्य साधयेत् । हविष्वाशी पयोमयः फलमूलाशनोऽथवा ॥ १ ॥
 स्नातः सुगन्धिसलिलैररुणांशुकवाञ्छुविः । चन्द्रचन्दनकारमीरचर्चालोहिताधिग्रहः ॥ २ ॥
 अञ्जनाङ्गाधिपुगलस्ताम्बूलारुणवक्त्रवान् । मुक्षार्पितेन्दुशकलो हृष्टचेता जितेन्द्रियः ॥ ३ ॥
 मौनी त्रिकालपूजासु कृतसंकल्पसाधनः । नक्काशी हुताशिष्टेन जपेद्विधां सैमीरिताम् ॥ ४ ॥
 नित्यशो भोजयेद्विप्रान् भक्तान् भजनकौतुकान् । अषादिहीनान् मधुरं पायसं भोज्यभक्तिमान् ॥ ५ ॥
 प्रणम्याभ्यर्च्य विसृजेन्नित्यं सप्तदिनेषु तु । शुभं जीवनमासाद्य प्रणम्यासकृदात्मवान् ॥ ६ ॥
 धनधान्याम्बराद्यैस्तं संतोष्य तदनुकृष्य । कृतारम्भो नित्यशः पूजयेत्तं च भक्तिः ॥ ७ ॥
 अन्ते च विसृजेत् स्तोत्रैश्च तं संतोष्य कृती भवेत् । वित्तशार्ङ्गं च दम्भं च मोहं चासत्यमेव च ॥ ८ ॥
 न कदाचित् प्रकुर्वीत विशेषादुक्तसन्निधौ । एवं लक्षत्रयं जप्त्वा तद्दशांशं हुनेद् धृतैः ॥ ९ ॥
 आरग्वधप्रसूनैर्वा प्रसूनैर्बकुलोद्भवैः । मधुकर्जैश्चम्पकैर्वा त्रिमध्वकैश्च नित्यशः ॥ १० ॥
 चन्द्रचन्दनकस्तूरीकारमीरसुरभीकृतैः । तर्पयेत् सलिलैस्तान् दिनशो भक्तिमान् वृद्धः ॥ ११ ॥
 एवं संसिद्धमश्वस्तु कुर्यात् काम्यानि साधकः । गुरुमक्तो नित्यकृत्यकृतसंकल्पसंयुतः ॥ १२ ॥
 सहस्रजापी स्थिरधीर्मन्त्रीर्यविदात्मवान् । यः सोऽपि काम्यान् कुर्वीत प्रयोगान् नान्यथा शिवे ॥ १३ ॥
 यद्यज्ञानेन मोहेन चापस्तेनापि वा चरेत् । अनर्थकेशराजादिपीडाः ग्रामोति निश्चितम् ॥ १४ ॥
 अरुणैः पङ्कजैर्होमं कुर्यात् त्रिमधुराप्सुतैः । मण्डलान्नभते लक्ष्मीं महतीं श्लाघ्यविग्रहाम् ॥ १५ ॥
 कङ्करीः चौद्रसंसिक्तैः पौर्णार्धं तदिनावधि । जुहुवाभित्यशो भक्त्या सहस्रं विकचैः शुभैः ॥ १६ ॥

तद्दिनेषु तु पूर्वोक्तान् भोजयेदुक्तरूपतः । तावच्च जप्त्वाद्भोमान्ते यावत्संख्यं हुतं कृतम् ॥ १७ ॥
 चम्पकैः चांद्रमंसिकैः सहस्रहवनान् धुवम् । लभते स्वर्गनिष्काशां शतं मासेन पूर्ववत् ॥ १८ ॥
 पाटलैर्घृतमंसिकैस्त्रिभुजैः हुतंस्तथा । दर्शादिमासास्तृभते चित्राणि वसनानि च ॥ १९ ॥
 कर्पूरचन्दनादीनि सुगन्धीनि च मासतः । वस्तूनि लभते हवैरन्यैर्भोगोपयोगिभिः ॥ २० ॥
 शालीभिः क्षीरमिश्राभिः सप्तमीषु शतं हुनेत् । तेन शालिममृद्धिः स्थान्मासैः षडभिरसंशयम् ॥ २१ ॥
 तिलैर्हुतैस्तद्विषे वर्षादारोग्यमाप्नुयात् । स्वजन्मसु त्रिषु तथा दूर्वाभिर्जुहुयात् तथा ॥ २२ ॥
 निरातङ्गो महाभोगः शतं वर्षाणि जीवति । गुह्यचीतिलदूर्वाभिस्त्रिषु जन्मसु वा हुनेत् ॥ २३ ॥
 तेनायुःश्रीयशोभाग्यपुण्यनिध्यादिवान् भवेत् । घृतपायसदुग्धैस्तु हुतैस्तेषु त्रिषु क्रमात् ॥ २४ ॥
 आयुरारोग्यविभवं नृपमान्यो भवेत् तथा । सप्तम्यां कदलीहोमात् सौभाग्यं लभतेऽद्भुतम् ॥ २५ ॥
 दूर्वात्रिकैस्तु प्रादेशमात्रैस्त्रिस्त्रिदुसंयुतैः । जुहुयादिनशो घोरं सन्निपातेऽवरे गदे ॥ २६ ॥
 महारोगेषु दूर्वाभिस्तिलैस्त्रिभुजैर्वैस्तथा । त्रिभिर्वा नित्यशो होमं कुर्यात् त्रिस्त्रिदुसंयुतैः ॥ २७ ॥
 पण्यमासादद्भुतो वापि रोगान्मुक्तः सुखी भवेत् । तद्दिनेषु जपेद्विधां नित्यशः सलिलं स्पृशन् ॥ २८ ॥
 सहस्रवारं तप्तोदैः स्नानपानं समाचरेत् । पाकाद्यमपि तैरेव कुर्याद्भोगविमुक्तये ॥ २९ ॥
 साध्यवृत्तं संश्रूयैः श्रूयणं सर्वपं तिलम् । पिष्टं च साध्यपादोत्थरजसा च समन्वितम् ॥ ३० ॥
 कृत्वा पुत्तलिकां तैस्तु इदमेव नामसंयुताम् । प्राग्बन्धित्वायमैस्तीक्ष्णैर्निशि पुत्तलिकां हुनेत् ॥ ३१ ॥
 एवं दिनैः सप्तभिर्वा त्रिभिर्धेकदिनेन वा । साध्यो वध्यो भवेच्छीघ्रमपि दूरस्थितो वृद्धः ॥ ३२ ॥
 तथाविधां पुत्तलिकां कुर्यादमध्ये स्ननेऽपि । उपर्यग्निं निधायान्न विद्यया दिनशो हुनेत् ॥ ३३ ॥
 त्रिसहस्रं त्रियामायां सर्वपैस्तद्रमाप्नुतैः । शतयोजनदूरादप्यानयेद्वनितां बलात् ॥ ३४ ॥

त्रियामायां निशीथे । तद्रसाप्नुतैः सर्वपैस्तैलाङ्गैः ॥

तां तु पुत्तलिकां मध्ये मधूच्छिष्टसमन्विताम् । कृतप्राणप्रतिष्ठां च श्मशाने निखनेक्षिपि ॥ ३५ ॥
 साध्ययोनिं च तत्रैव चित्वा दत्त्वा बलिं नतः । कृताभिषेकस्तां विद्यां प्रजपेच्च शतत्रयम् ॥ ३६ ॥
 अरातेरष्टमे राशौ मासाभ्यानाविधैरपि । रोगैर्भूतादिसंक्रेशैर्नाशमेति सुनिश्चितम् ॥ ३७ ॥
 यद्यन्तरा समुद्भूत्य सलिले तां स्ननेक्षिपि । क्रेशैस्तैः स विनिर्मुक्तः सुखी जीवति भूतले ॥ ३८ ॥
 साध्यवृत्तेण कृत्वा तां सर्वपात्रे निवेशिताम् । तोयमध्ये निधार्यतत् काययेदुक्तवासरैः ॥ ३९ ॥
 वैरी तीव्रज्वरेणार्तः कृती प्राग्बन्धुः सुखी भवेत् । तामेव चण्डिकागण्डे तथा बलिपुतां स्ननेत् ॥ ४० ॥
 साध्यो नरश्च नारी चेच्छास्तुरायतने स्ननेत् । तद्विधानेन सहितं शत्रुहन्मादवान् भवेत् ॥ ४१ ॥
 महावज्रं च वज्रं च यन्प्राणयेतान्यनुक्रमात् । प्रयोगानपि वक्ष्यामि समाहितधिया शृणु ॥ ४२ ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्च निशत् सूत्राणि पातयेत् । तेन कोष्ठानि जायन्ते त्वंकषण्या शतत्रयम् ॥ ४३ ॥

तेषु कोणचतुष्केऽपि मार्जयेत् पञ्चकेन च । चत्वारिंशच्च शेषं वज्राकारं यथा भवेत् ॥ ४४ ॥
 दिक्षु चत्वारि चत्वारि मार्जयित्वा त्रिकोणम् । कुर्याच्छेषाणि कोष्ठानि पञ्चषष्ट्या शतं भवेत् ॥ ४५ ॥
 तेषु पूर्वादि परितो लिखेद्विधाचराणि तु । प्राग्बत् स्वराविभिन्नानि प्रागुक्तविधिना तथा ॥ ४६ ॥
 चत्वारि चत्वारिंशच्च शतं तेषां तु मध्यतः । एकविंशति कोष्ठानि शिष्टानि पुनरम्बिके ॥ ४७ ॥
 तेषु पर्यायनित्याणुवर्णपदक्रममन्वितम् । घटिकायुगवर्णां च लिखेत् प्रागुक्तयोगतः ॥ ४८ ॥
 शिष्टेषु विद्यावर्णाश्च लिखेद् द्वादश शेषयोः । साध्याख्यामालिखेदुक्तक्रमेण पुटयोर्द्वयोः ॥ ४९ ॥
 चतुर्दिक्षु लिखेत् कोणेष्वभितो भौतिकार्थकान् । द्वित्रिक्रमेण प्राक्प्रत्यकोणयोस्तु त्रयं त्रयम् ॥ ५० ॥
 एतत् प्राक्केषु संलिख्य संपूज्य विधिना युतम् । स्पृशज्जपेन्मनुं पश्चात् त्रिसहस्रं ततस्तु तत् ॥ ५१ ॥
 विनियुज्यादधोकेषु कार्येषु क्रमतः शिवे । भूतक्षराणि च पुनर्लिखेत् कार्यानुरूपतः ॥ ५२ ॥
 महावज्रमिति कृत्वा सर्वत्रैवापराजितम् । विजयस्तम्भविद्वेषवरयोच्चाटनकर्मसु ॥ ५३ ॥
 रेखां पुष्टिं च शान्तिं च तथैव रिपुनिग्रहे । देशराष्ट्रपुरग्रामनिवेशोर्द्विविशेषतः ॥ ५४ ॥
 घोरेषूपपातजातेषु भूमां संलिख्य गैरिकैः । मध्ये देवीं समानाद्य पूजयेन्नित्यशः शिवाम् ॥ ५५ ॥
 संध्यासु तिसृषु प्राक्प्रत्यकोणैराभनं तथा । कुर्यात् त्रिरात्रं द्विगुणं त्रिगुणं काम्यरूपतः ॥ ५६ ॥
 रात्रां नैरिनिरोधेन पुरीमाप्रावशेषिते । निभवे मण्डपे तस्य प्राक्प्रत्यकोणं लिखेन्महत् ॥ ५७ ॥
 दरदेनार्चयेत् तस्य मध्ये देवीं शुचिस्मिताम् । नृत्यगीतादिभिः सार्धं संध्यासु च विशेषतः ॥ ५८ ॥
 एवं प्राग्बद्धिनैर्कैर्विजयी नृपतिर्भवेत् । वैरिनाशेन वा तस्य भङ्गाग्रसनतोऽपि वा ॥ ५९ ॥
 ततस्तन्मार्जयित्वा तु माले कृत्वा पुरीं बलैः । परीषादेशिकं स्वप्ने गेजे जीवेशिरं सुखी ॥ ६० ॥
 निःसपत्नो निरातङ्कः पटङ्गकृपातैर्विभवः । एवमेतत्तु वज्रस्य वैभवं को नु वर्णयेत् ॥ ६१ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र प्राक्प्रत्यगायना दक्षिणोत्तरायताश्च विंशति विंशति रेखाः कृत्वा समस्त-
 रालानि एकपष्टपञ्चरात्रशतकोष्ठानि विलिख्य, कोणचतुष्टये प्रतिकोणं पञ्चचत्वारिंशत्पञ्चचत्वारिंशदिति अ-
 शीत्युत्तरशतं कोष्ठानि गुरुकृत्युतथा मार्जयित्वा, तेषु स्थलेषु स्वत्वारि कोष्ठानि विधाय लिखेत् पञ्चषष्ट्यु-
 त्तरशतकोष्ठेषु १६५ मूलविद्याक्षराण्यनामृतानि गोडशस्वरयुक्तानि चतुश्चत्वारिंशदुत्तरशताक्षराणि १४५ पू-
 र्वादिप्रादक्षिण्येन प्रवेशयत्या विलिख्यावशिष्टैकविंशतिकोष्ठेषु तद्दिननित्याया वर्णत्रयं पर्यायनित्याया वर्णत्रयं
 षट्कोणेषु विलिख्य, घटिकाक्षरसहितं युगाक्षरमेकस्मिन् कोष्ठे विलिख्यावशिष्टचतुर्दशकोष्ठेषु प्रतिकोष्ठमेकमे-
 कमिति मूलमन्त्राक्षराणि विलिख्यावशिष्टकोष्ठद्वये साध्याख्यां कर्म च विलिख्य दिक्चतुष्टयस्थकोणचतुष्टये
 तत्तत्कर्मानुसारिभूतवर्णान् द्वित्रिद्वित्रिक्रमेण विलिखेदेतद्यन्त्रमुक्तफलं भवति ॥ तथा—

अथान्यवज्रनिर्माणविधानं च शृणु प्रिये । येन हस्तगतेन स्युः सिद्धयोऽपि सहस्तगाः ॥ ६२ ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्च दशध्वनिपातनात् । तेनैकाशीतिकोष्ठानि जायन्ते तच्च पूर्ववत् ॥ ६३ ॥

१ 'रचयत् पुष्टिशब्दे' क. पाठः । २ 'द्वित्रि' क. पाठः । ३ 'चितोयेन' क. पाठः । ४ 'नजे' क. पाठः ।

५ 'न्यास' पाठः ।

मार्जयेदशकोणेषु शिष्टेषु विलिखेत्तथा । त्रिकोणानि चतुर्दिक्षु तेषु तान्येव पूर्ववत् ॥ ३४ ॥
 विलिखेदवशिष्टेषु मन्त्रार्णस्तद्विशस्तथा । एकस्मिन्मध्यमे शक्तिजठरे साध्यमालिखेत् ॥ ३५ ॥
 एतच्च पूर्वप्रोक्तेषु विनियुज्यान्निजेच्छया । न भेदस्त्वनयोरस्ति प्रयोगेषु तु सर्वतः ॥ ३६ ॥
 एतद्वज्रस्य मध्यस्थं नाम कृत्वा महीभुजः । दशके हृदये शीर्षे संस्थाप्य समरे कृते ॥ ३७ ॥
 निहत्य बाहिनीं शत्रोश्चतुरङ्गां महीभुजः । अक्षताशेषसर्वाङ्गो वशोलक्ष्मीधरान्वितः ॥ ३८ ॥
 निर्वृत्य सुचिरं जीवेद् भूमौ भोगी निजेच्छया । एतच्चाग्रतले कृत्वा स्थापयेदभिवृद्धये ॥ ३९ ॥

अथैतद्वज्ररचनाप्रकारः—तत्र प्राक्प्रत्यगायता दक्षिणोत्तरायताश्च दश दश रेखाः कृत्वा समान्तरालानि एका
 शक्तिकोष्ठानि विधाय, चतुर्दिक्षु दश दश कोष्ठानि मार्जयित्वा एकचत्वारिंशत्कोष्ठात्मकं वज्राकारं निष्पाद्य,
 दिक्षु चत्वारि चत्वारि कोष्ठानि मार्जयित्वा त्रिकोणानि विधाय, तेषु कर्मानुसारिप्राग्बद्धतात्पर्यान् विलिख्य-
 मध्यकोष्ठे मायावीजं साध्यनामगर्भं विलिख्यवशिष्टकोणेषु मूलमन्त्रस्य द्वादशाक्षराणि द्विशो विलिखेत् ।
 एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

विधाय वृत्तयोर्मध्ये षट्कोणं तस्य मध्यतः । बाह्ये च कृत्वा विद्याया बीजमाद्यमथान्तिकम् ॥ ४० ॥
 षट्सु कोणेषु तु पुनरग्रपश्चिमयोर्लिखेत् । एकैकं पार्श्वकोणेषु द्वे द्वे वृत्तान्तरा पुनः ॥ ४१ ॥
 मातृकां विलिखेदादिष्टान्तां बिन्दुसमन्विताम् । मध्यबीजस्य मध्यस्थं लिखेत् तन्निजवाञ्छितम् ॥ ४२ ॥
 भर्तृदर्शनैर्भीतानां कुमारीखामिदं भुजे । कण्ठे वा धारयेत् सद्यो वज्रभा तस्य जायते ॥ ४३ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—प्रथमतः षट्कोणं विधाय तद्वहिवृत्तद्वयं कृत्वा मध्ये साध्यनामगर्भं द्वीकारं
 विलिख्य षट्सु कोणेषु कोणाग्रेषु कोणान्तरालेषु च मायावीजान्येव विलिख्य वृत्तद्वयान्तराले मायावीज-
 यसहितामकारादित्तकारान्तां मातृकां विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

स्वरप्रसारितैर्मन्त्रवर्णैः पद्यानि कारयेत् । वृत्ताष्टपत्रपुष्पानि षोडशानि मनोहरम् ॥ ४४ ॥
 कर्णिकासु च पत्रेषु लिखेदेकैकमक्षरम् । कर्णिकार्णस्य मध्यस्थं कुर्यान्नाम निजेप्सितम् ॥ ४५ ॥
 घटिकाक्षरसंयुक्तं विनियुज्यात्तु नित्यशः । अहोरात्रं षोडशधा कृत्वा तां तेषु योजयेत् ॥ ४६ ॥
 समस्तं वाञ्छितं तत्र तन्मध्यं विलिखेत् तदा । धारयेदभिविष्टवर्षे जपेदिष्टार्थसिद्धये ॥ ४७ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—प्रथमतो वृत्तं कृत्वा तज्जगन्पट्टलानि विधाय प्राक्प्रोक्तषोडशस्वरसंयुक्त-
 मूलविद्यानाष्टाक्षरेषु चतुश्चत्वारिंशदुत्तरशतवर्णेषु १४४ प्रथमाक्षरं साध्यनामगर्भं कर्णिकायां विलिख्य तत्रैव
 घटिकाक्षरं संयोज्याष्टदलेषु द्वितीयाद्यष्टौ वर्णान् विलिखेत् । एवं नवनववर्णानामेकमेकं यन्त्रं भवति । एवं
 षोडश यन्त्राणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तथा—

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्च पञ्च सूत्राणि पातयेत् । कोष्ठानि षोडशात्र स्पृष्टेषु पद्यानि कारयेत् ॥ ४८ ॥
 प्रगुक्तेषु विधायैवमर्चयेद्यामतः क्रमात् । देवीं तु स्थापयेद्भूमौ सर्वसंपदवाप्तये ॥ ४९ ॥
 स्पष्टोऽयमर्थः ॥ इति महावज्रेभ्वरीनित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ शिवदूर्तविल्याप्रयोगविधिः, श्रीतन्त्रराजे— (१३ पृ० २० खो०)

साधनं प्रोक्तमार्गेण कुर्याद्भस्ममन्त्रितः । काम्यहोमविधिं देवि शृणु संकल्पसिद्धिदम् ॥ १ ॥
 येनासौ वाञ्छितं क्षिप्रमवाप्नोति सुनिश्चितम् । वशयेद्वनिता होमाद् गुग्गुलैर्मधुमिश्रितैः ॥ २ ॥
 नारिकेलफलोपेतैर्गुडैर्लक्ष्मीमवाप्नुयात् । तथाज्यसिक्तैः कङ्कारैः क्षीराङ्गैररुणोत्पलैः ॥ ३ ॥
 त्रिमध्वकैश्चम्पकैश्च प्रसूनैर्वकुलोद्भवैः । मधूकजैः प्रसूनैश्च हुतैः कन्यामवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
 पुंनागजैर्हुतैर्वस्त्राण्यज्यैरिष्टमवाप्नुयात् । माहिष्यैर्महिषीराज्यैरजान् गन्धैश्च मास्तथा ॥ ५ ॥
 अवाप्नोति हुतैराज्यैरश्वेनाश्वं च साधकः । शालिपिष्टमयीं कृत्वा पुत्तलीं सितसंयुताम् ॥ ६ ॥
 हृद्देशेन्यस्तनामार्शा पचेत् तैलाज्ययोनिशि । तामनश्नन् दिवा रात्रौ विद्याजप्तां तु भक्षयेत् ॥ ७ ॥
 सप्तरात्रयोगेण नरो नारी नृपोऽथवा । दासवद्दशमायाति वित्तप्राप्तादिभर्षयेत् ॥ ८ ॥
 इयारिपुष्पैररुणैः सितैर्वा जुहुयात् तथा । त्रिसप्तरात्रान्महतीमवाप्नोति श्रियं नरः ॥ ९ ॥
 द्वागमांसैस्त्रिमध्वकैर्होमात् स्वर्णमवाप्नुयात् । क्षीराङ्गैः शस्यसंपूर्णां भुवमाप्नोति भण्डलात् ॥ १० ॥
 पद्माचैर्हवनाद्भस्मीमवाप्नोति त्रिभिर्दिनैः । अथ यन्माणि वक्ष्यामि नानामीष्टप्रदानि ते ॥ ११ ॥
 शृणु तेषु विधानानि समाहितमनाः शिवे । द्वातीनित्याचरेषु स्फुरनावृत्तानि वै दश ॥ १२ ॥

अत्रानावृत्ताक्षराणि “ इरञ्जशब्दतयनम् ” इति ।

तैः षोडशस्वरयुतैः पञ्चषा शतमुदीरितम् । चतुरस्रद्वयं कृत्वा तदन्तर्बृत्तयुग्मकम् ॥ १३ ॥
 तदन्तरष्टकोणं च तदन्तर्बृत्तयुग्मकम् । कृत्वा तत्र लिखेन्मध्ये विद्यायं नामसंयुतम् ॥ १४ ॥

विद्यायं द्विकारम् ।

वृत्तयोरन्तरा शेषं बहिः कोशेषु चाष्टसु । लिखेद् द्वेष्टस्वरं तेषु बाह्यवृत्तद्वयान्तरा ॥ १५ ॥
 कर्मानुरूपान् भूतार्थान् दश भूपुरमध्यतः । मातृकां विलिखेद् दिक्षु द्वादश द्वादश क्रमात् ॥ १६ ॥
 अन्त्यं च त्रिषु कोशेषु शेषाणां च विलेखने । स्वरैर्भिन्दुं समायोज्य योजयेद् व्यञ्जने परम् ॥ १७ ॥
 एवं यन्माणि जायन्ते दश सिद्धयास्पदानि वै । ..... ॥

अथ प्रथमतो वृत्तद्वयं कृत्वा तद्वहिरष्टकोणं तद्वहिवृत्तद्वयं तद्वहिव्यतुरस्रद्वयं कृत्वा मध्ये साध्यनामगर्भं
 मायावीजं विलिख्य, तद्वहिवृत्तद्वयान्तराले प्रथमवीजराहितैर्मूलविद्याक्षरैर्वेष्टयित्वा तद्वहिरष्टकोणेषु षोडशस्वर-
 सयुक्तानावृत्ताक्षरेषु पञ्चषु शतसंख्याकेषु १६० प्रथमतः षोडशाक्षराणि प्रतिकोणं द्विद्विक्रमेण विलिख्य,
 तद्वहिवृत्तद्वयान्तरे कर्मानुसारिभूताक्षरदशकं ग्राम्यद्विलिख्य, तद्वहिव्यतुरस्रद्वयान्तराले दिक्षु द्वादश द्वादश
 क्रमेण अकारादिसकारान्तमातृकाषट्कान् विलिख्य श्लेषादिकोशेषु त्रिषु दशक्षान् विलिख्येशान्कोशे हंसं इति
 विलिखेत् । एवं दश यन्माणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तथा—

..... । प्रथमं गैरिकैः कृत्वा तत्रावाह्यं शिवां यजेत् ॥ १८ ॥
 सप्तम्यां त्रिषु संध्यासु सितापूपसमन्वितम् । कृत्वा निवेष्ट्य पथसा प्रातर्मध्यन्दिने तथा ॥ १९ ॥

दधिभक्तं तु मायं तु क्षीरं मोचाफलं तथा । एवं मण्डलमर्धं वा कुर्यात् पूजां समाहितः ॥ २० ॥
 वाञ्छितं प्राप्नुयाद् देव्याः प्रसादेनान्यजननः । द्वितीयं दरदैः कृत्वा तत्रावाह्याथ तद्दिने ॥ २१ ॥
 सुपकद्वागमांमेन चौद्रमन्त्रं निवेदयेत् । तावज्जैन्महीपालं वशे कर्तुमयत्नतः ॥ २२ ॥
 तथैव वनितां हृद्यां वशयेद्यावदायुषम् । तृतीयमपि सिन्दूरैर्विधायावाह्य तत्र ताम् ॥ २३ ॥
 तावदिनैस्तथावाह्य वशयेद्विविधान् रिपून् । चतुर्थं कुङ्कुमैः कृत्वा तत्र मध्येऽर्चयेत् तथा ॥ २४ ॥
 सप्ताहादापदः सर्वाः प्रयान्त्यस्याः प्रमादतः । पञ्चमं चन्दनैः कृत्वा तन्मध्ये पूजयेच्छिवाम् ॥ २५ ॥
 केवलं पायसं मोचां सितां घृतसमन्विताम् । निवेदयंस्त्रिसंध्यासु मासाद्रोगानशेषतः ॥ २६ ॥
 जिला सुखं चिरं जीवेच्छेषमायुर्निरामयः । अभिषिञ्चेद्यन्त्रे वै कुम्भं संस्थाप्य तैर्जलैः ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्मै दक्षिणां च दद्याद्भूरि स्वशक्तिः । प्राणप्रदात्रे तस्मै तु दद्यात् सर्वस्वमेव वा ॥ २८ ॥
 येनासौ तोषमायाति तावद्विघ्नं समर्पयेत् । षष्ठं कर्पूरसंयुक्तं पाटीरैरालिखेत् ततः ॥ २९ ॥
 मण्डले वा शिलापटे पीठे वा सौधभूतले । अभाज्यपायसापूपव्यञ्जनानि निवेदयेत् ॥ ३० ॥
 पूजयेच्च त्रिसंध्यासु जपन् विद्यां तदा वशी । त्रिसप्तरात्रमात्रेण ज्वराग्नीमाभिचारजात् ॥ ३१ ॥
 मृच्यन्ते प्राणिनोऽचिन्त्याः शक्तयो मन्त्रयन्त्रयोः । सप्तमं ताम्रपटे तु कृत्वावाह्याभिपूज्य च ॥ ३२ ॥
 स्थापयेन्मन्दिरे तस्मिन्मन्त्रीरास्तेऽतिसुस्थिरा । अष्टमं राजते कृत्वा विभृयात् सर्वसंपदे ॥ ३३ ॥
 नवमं हेमगं कृत्वा भूषादौ धारयेच्छिवे । दशमे सर्वकार्याणि साधयन्मर्चयेच्छिवाम् ॥ ३४ ॥
 यद्यदि वाञ्छितं कार्यं तत्तन्मध्यगतं तथा । कृत्वा तां पूजयेत् तत्र तत्कार्यं हृदये स्मरन् ॥ ३५ ॥
 तदिनैस्तदवाप्नोति नात्र कार्या विचारणा । दशैव तानि यन्त्राणि भूजे कृत्वाभिपूज्य च ॥ ३६ ॥
 सिद्धनिर्मितपात्रं तु चौद्रमध्ये निवेशयेत् । त्रिसंध्यमर्चयेद्रक्तगन्धपुष्पैः समाहितः ॥ ३७ ॥
 साध्यस्याभिमुखो विद्यां जपेन्नित्यमनुस्मरन् । पाशेन कण्ठमावध्य पातितं निजपादयोः ॥ ३८ ॥
 न्यस्ताञ्जलिकरं शीर्षे दामोऽहमिति वादिनम् । त्रिसप्तरात्रादृश्याः स्युर्नरनारीनृपादयः ॥ ३९ ॥
 तदेव कोष्णं कृत्वा च संध्यासु त्रिषु नित्यशः । कामार्ता वनिताः कामज्वरग्रस्ताशयाः शनैः ॥ ४० ॥
 कुलं लज्जां चिवेकं च परित्यज्यास्य किङ्कराः । भवेयुरिति यन्त्राणां प्रयोगास्ते समीरिताः ॥ ४१ ॥
 प्राणप्रतिष्ठाविद्यां ते वक्ष्येऽहं शृणु पार्वति । वातो नमो धरायुक्तं स्पर्शो व्याप्तेन संयुतः ॥ ४२ ॥
 ज्वरी दाहमरुद्युक्तो व्योमापि मरुता युतम् । अग्निर्हसन्नं पूर्वाक्षौ पश्चादादित्रयं तथा ॥ ४३ ॥
 ज्यावद्वियुक्तान्तोऽम्बु स्यात् षष्ठसप्तमकौ पुनः । हृच्छिरुमग्निरावो माया वातादित्रितयं पुनः ॥ ४४ ॥
 हृद्दाहाम्बुचरैः स्वेन गोत्रादाहाग्निभिः परम् । व्याप्तं मरुत्समोपेतं व्योमाग्निगमनन्तरम् ॥ ४५ ॥
 पुनराद्यत्रयं चाम्बु मरुद्भु नभसा युतम् । शून्यं मायान्वितं पश्चाच्चतुर्थं पञ्चमं ततः ॥ ४६ ॥
 अग्निर्हसो मरुद्युक्तो व्याप्तं च मरुता युतम् । स्वं स्वाद्रवधरायुक्तं हृदम्बु मरुदन्वितम् ॥ ४७ ॥

ईसश्च मरुता युक्तश्चत्वारिंशल्लिपिर्मनुः । ..... ॥

“अमुष्य प्राणा इह प्राणा अमुष्य जीव इह स्थित अमुष्य सर्वेन्द्रियाणि अमुष्य वाङ्मनःप्राणा इहा-
यान्तु स्वाहा ” इति ।

..... । यादिसप्ताचरैः कुर्यात् षडङ्गानि द्वियोगतः ॥ ४८ ॥
तगादिषु च तान्येव न्यस्येच्छक्रिपुटस्थितम् । ध्यायेद् देवीं प्राणशक्तिमरुणामरुणाम्बराम् ॥ ४९ ॥
अरुणाकल्पमुकुटामरुणाधरपद्मवाम् । अरुणायतनेनान्जयुगां चारुस्मिताननाम् ॥ ५० ॥
प्रसन्नपितृदं पाशं च दधानां पाशियुग्मतः । स्वसमानाभिरभितो वेष्टितां दशशक्तिभिः ॥ ५१ ॥
अनन्तशक्रियुक्ताभिः पूजयेत् पञ्चमध्वतः । प्राणापानसमानाश्च व्यानोदाना च शक्रयः ॥ ५२ ॥
नागा कूर्मा सकृकरा देवदत्ता धनञ्जया । चतुरस्रद्वयं कृत्वा तदन्तर्गुणयुग्मकम् ॥ ५३ ॥
तदन्तर्दशपत्राञ्जं तदन्तस्तद्वयं तथा । कृत्वा मध्ये समावाह्य कृतार्घ्यं पूजयेत् ततः ॥ ५४ ॥
लक्षं जपेत् पयोभक्षस्तद्दशांशं हुनेत् तथा । तिलैः शुद्धैः सर्पैश्च सितैर्मधुरसंयुतैः ॥ ५५ ॥
तर्पयेत् सौरभाद्येन जलेनेत्थं सुसाधयेत् । तन्नेऽस्मिन् वास्तु पुत्तन्यो यन्प्राणयुक्तानि सर्वतः ॥ ५६ ॥
अनया विद्यया तत्र साध्यप्राणाभियोजयेत् । यन्मस्याः मृणु प्राज्ञे सद्यःप्रत्ययकारकम् ॥ ५७ ॥
येन पुत्तलिका जीवस्पन्दयुक्ता मनोर्वलात् । प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च सूत्राययष्टौ निपातयेत् ॥ ५८ ॥
कोष्ठान्येकोनपञ्चाशज्जायन्ते तेषु विन्यसेत् । प्रागुत्तरं समालिख्य परितोऽपि प्रवेशतः ॥ ५९ ॥
मध्येषु शिष्टनवसु लिखेदङ्गोदितात् क्रमात् । ततः शिष्टद्वये साध्यनापालिख्याथ साधकः ॥ ६० ॥
संजप्य विद्यां हस्तेन सजीवेन स्पृशन् शतम् । तेन पुत्तलिकाः कुर्यात् सिद्धये नान्यथा भवेत् ॥ ६१ ॥
साध्यजीवाद्यानयनं मृणु वक्ष्यामि तेऽद्भुतम् । मन्त्रवीर्यस्मृतिं कुर्वन् तथा तद्देहगर्भतः ॥ ६२ ॥
ज्ञानकर्मेन्द्रियाण्यर्थान्मनो जीवं तनुं तथा । तस्मात् साध्यशरीरान्तात् पुत्तन्या नामभिस्तथा ॥ ६३ ॥
रक्तरज्ज्वा शक्तिमय्या तानानीयार्पयेद्विद्या । विद्यायास्त्र्यक्षरान्तेषु साध्यनाम नियोजयेत् ॥ ६४ ॥
एवं नियोजितां विद्यां सहस्रं प्रजपेत् स्पृशन् । जीवहस्तेन तच्चित्तो निशामध्येषु साधकः ॥ ६५ ॥
एवं संस्थापितप्राणा पुत्तली स्पन्दते तदा । साध्यस्य जन्मनश्चत्राययाकर्णय वदामि ते ॥ ६६ ॥
तज्जन्मलप्रसंजातनवांशर्चप्रमाणकम् । अन्वानि च नवर्धाणि नवग्रहसमन्वयात् ॥ ६७ ॥
तेषु तेषु प्रयोगास्तु वक्ष्याम्यपरहोमके । रिपोर्नखं च केशं च चरणोत्थं रजस्तथा ॥ ६८ ॥
अन्यानि चाङ्गरोमाणि पुत्तन्यां योजयेन्मृतौ । वरवादिषु च सर्वत्र पुत्तन्यां प्रोक्त्या तथा ॥ ६९ ॥
एवं सर्वं समाख्यातं प्राणाकर्षणकर्मणि । अनया विद्यया कृत्वा प्राणाकर्षणमुक्त्या ॥ ७० ॥
ततो निर्दिष्टपुत्तन्यां तत्र तन्त्रोक्तमाचरेत् । सर्वत्र मारये प्रोक्ते साध्यर्चग्रहसंस्थितिम् ॥ ७१ ॥
उक्तानां तत्र श्रद्धायां तथैवाष्टकवर्मकम् । दशास्त्रिंशं च संवीक्ष्य कुर्यान्मारणमात्मवान् ॥ ७२ ॥

अनवेक्ष्य कृतं कर्म स्वात्मानं हन्ति तत्त्वज्ञात् । ब्राह्मणं धार्मिकं भूपं वनितामास्तिकं नरम् ॥ ७३ ॥
 वदान्यं सद्यं नित्यमभिचारे न योजयेत् । योजयेद्यदि वैरेण प्रत्यगेनं निहन्ति तत् ॥ ७४ ॥
 अभिचारस्य विषयानाकर्ष्य वदामि ते । पापिष्ठान् नास्तिकान् घोरान् देवब्राह्मणनिन्दकान् ॥ ७५ ॥
 प्रजानां घातकान् सर्वकेशकर्मसु संस्थितान् । क्षेत्रवृत्तिधनस्त्रीसामाहर्तारं कुलान्तकम् ॥ ७६ ॥
 निन्दकं समयानां च पिशुनं राजघातकम् । विषाग्निदुरशस्त्रार्थैर्हिसकं प्राणिनां सदा ॥ ७७ ॥
 नियोजयेन्मारुतेषु कर्मस्वेतैर्न पातकी । कुला तु मारुतं कर्म तदन्ते स्वधनार्थतः ॥ ७८ ॥
 पादतो वा गुरुं विमानाराध्य स्वेन नित्यया । अभिषिच्य ततो विद्यां जपेष्ट्वं हविष्यभुक् ॥ ७९ ॥
 जन्मत्रयेऽप्यन्दमात्रमभिषेकं समाचरेत् । सद्ब्राह्मणमब्दात्तु तत्पार्षेयं मुच्यते ॥ ८० ॥
 एतत्ते कथितं सर्वं दूतीनित्याविधानकम् ।

इति शिष्यदूतीनित्याप्रयोगविधिः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायवर्यभगवत्पूज्यपादश्रीगोविन्दाचार्यशिष्य — श्रीभगवच्छङ्कराचार्यशिष्य — श्रीविष्णु-
 शर्माचार्यशिष्य — श्रीप्रणन्दाचार्यशिष्य — श्रीविद्यारण्ययतिविरचिते श्रीविद्यार्णवाय्ये तन्त्रे

विंशः श्रवसः ॥ २० ॥

एकविंशः श्वासः ।

— ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ —

अथ त्थिरितानित्यायाः प्रयोगविधिः । धीतन्त्रराज— (१४।२३)

ततः साधितविद्यस्तु प्रयोगानाधरेभरः । नैवैर्दशांशं जुहुयात् पत्राद्यैः साधने जपे ॥ १ ॥
 एवं संसिद्धमद्यस्तु मन्त्रितैश्चतुर्लोकैः । कस्मिदष्टमृतानां तु मुखे संताड्य जीवयेत् ॥ २ ॥
 तत्कर्णयोर्जपेद्विधां यष्ट्या वा जपसिद्धये । संताड्य शीर्षे सहसा मृतमुत्थापयेदिति ॥ ३ ॥
 काम्यहोमविधिं देवि मृणु वक्ष्ये यथाविधि । कृत्वा योनिं कुण्डमध्ये तत्राग्नौ विधिवद्बुनेत् ॥ ४ ॥
 तिलमर्पणमधूमशालिभान्ययवैर्बुनेत् । त्रिमध्वकैरेकशो वा समेतर्वा समृद्धये ॥ ५ ॥
 बहुलैश्चम्पकैरञ्जैः कङ्कारैरुत्पलैः । कैरवैर्मल्लिकाकुन्दमधुकैरिन्दिरासये ॥ ६ ॥
 अशोकैः पाटलैर्विन्वैर्जातीविचकिलैः सितैः । नवैर्नीलोत्पलैरश्वरिपुजैः कर्णिकारजैः ॥ ७ ॥
 होमाल्लक्ष्मीं च सौभाग्यमायुर्विचं यशो निधिम् । यद्यद्वि वाञ्छितं सर्वमवाप्नोति सुनिश्चितम् ॥ ८ ॥
 दुर्वागुह्वीमश्वत्थं वटमारुग्वधं तथा । सितार्कस्रवकं हुत्वा रोगान्मुक्तो नरोऽधिरात् ॥ ९ ॥
 इक्षुजम्बूनालिकेरमोचागुडसितैर्हुतैः । अचलां लभते लक्ष्मीं भोक्ता च भवति ध्रुवम् ॥ १० ॥
 एतैरुदीरितैराज्यमधुवीरपरिप्लुतैः । एकैर्कैर्निता वरया यावज्जीवं घनादिभिः ॥ ११ ॥
 तैस्तैराज्यप्लुतैर्भूपा वरया स्युर्हवनात्प्रिये । धीराकैस्तैर्हुतैर्मर्त्या वशे तिष्ठन्त्यशेषतः ॥ १२ ॥
 सर्पपाज्यैर्हुनेन्मृत्युकाष्ठाम्नौ वैरिमृत्यवे । तदकैर्वैरियोन्मुत्थमांसैरपि च तत्कृते ॥ १३ ॥
 अश्वेन्धनाग्नौ यान्मुत्थत्ततजोत्पादितं चरुम् । आरुष्करघृतोपेतं कस्मिंश्चिच्छुक्वा हुनेत् ॥ १४ ॥
 कृष्णांशुकशिरोवेष्टः खड्गपाशैश्च रोषवान् । निशामध्ये हुनेत् सद्यो निहन्तुं वैरिणं दृढात् ॥ १५ ॥
 मृत्युकाष्ठानले तस्य फलैः पत्रैश्च होमतः । सप्तरात्रादरातेस्तु गजाश्वा रोगमाश्रुयुः ॥ १६ ॥
 चतुरकुलजैर्होमाश्चतुरङ्गमलं रिपोः । सप्ताहाद्रागदुःखार्तं भवत्येव न संशयः ॥ १७ ॥
 एवमस्यास्तु विधाया नैमवं को नु वर्क्षयेत् । तथापि तद्दिशा किञ्चिदुच्यते तच्छृणु प्रिये ॥ १८ ॥
 अथ यत्राणि वक्ष्यामि समस्ताभीष्टसिद्धये । तानि सर्वाणि देवेशि कुरु चित्ते क्रमेण वै ॥ १९ ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्च चतुर्धा द्वादशार्पयेत् । तदग्राण्यभितः कुर्यात् त्रिशिखान्यस्य मध्यगे ॥ २० ॥
 कोष्ठे तारसं मध्यस्थं नाम कृत्वा शिवादिषु । प्रादाच्चैष्यप्रवेशेन द्वादशावृत्ति मायया ॥ २१ ॥

विद्यामालिख्य संजप्य विभृयात् सर्वसिद्धये । श्रियै कीर्त्यै च वरयाय सौभाग्यायास्तिलाप्तये ॥ २२ ॥

विषग्रहगदोन्मादशान्त्यै युद्धे जयान्तये । नरनारीनृपादीनां वरयाय विभृयाच्च तत् ॥ २३ ॥

अस्यार्थः—प्राग्प्रत्यगायता दक्षिणोत्तरायताश्च द्वादश रेखा विलिख्यैकविंशत्युत्तरशतकोष्ठानि (१२१) कृत्वा, रेखाग्रेषु सर्वेषु त्रिशूलानि विलिख्य तन्मध्यकोष्ठे सप्ताधं प्रणवं विलिख्येशानकोष्ठमारभ्य प्रादक्षिण्येन प्रवेशगत्या त्वरिताविद्यां प्रणवद्वितीयहस्तेष्वाविधुरां द्वादशावृत्तिं विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥

तथा—

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्च नव सूत्राणि पानयेत् । जायन्ते च चतुःषष्टिकोष्ठानि परमेश्वरि ॥ २४ ॥

तेषु शर्वनिर्घृत्यादि लिखेद्भक्ष्मीमनुं क्रमात् । बहिस्तूर्णाक्षरैरन्ते वषडधुक्कैस्तु वेष्टयेत् ॥ २५ ॥

अनुग्रहं महाचक्रं विद्यां शृणु महेश्वरि । सर्वतोभद्रविन्यासानुष्ठुभं सर्वसिद्धिदम् ॥ २६ ॥

दाहवह्नियुतं चाद्यं वियद्धन्मरुता ततः । नभश्च मरुतोपेतं व्याप्तं तेन समन्वितम् ॥ २७ ॥

एतान्येव विलोमानि प्रथमं चरणं भवेत् । द्वितीयादि द्वितीयं स्याद्भुवा शून्यं द्वितीयकम् ॥ २८ ॥

तृतीयं च चतुर्थं स्याज्ज्या तु साभ्रचरा ततः । प्रतिलोमं तथैतेषां द्वितीयं चरणं भवेत् ॥ २९ ॥

तृतीयचतुर्थी परत इला वदथा ततस्त्रिला । मरुद्युता प्राग्प्रत्यग्प्रतिलोमं तृतीयकम् ॥ ३० ॥

चतुर्थं द्वादशं विंशं तदाद्यं ते विलोमगाः । एनचतुर्थं चरणं श्रीविद्यायां महेश्वरि ॥ ३१ ॥

सर्वतोभद्ररूपेणा विद्या मर्वार्थमाधिका । यत्र स्थितासौ चक्रस्था न तत्राशुभसंकथा ॥ ३२ ॥

“ श्रीमायायामासाश्री मानायात्रेजेयानेमा । मायालीलालालीयामा यात्रेलालीलीलाक्षेया ” ॥ इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र प्राग्प्रत्यगायता दक्षिणोत्तरायताश्च नव रेखाः कृत्वा चतुःषष्टिकोष्ठयुतं चतुर्दशं श्रीचक्रं परिकल्प्य, तत्र सर्वाङ्गिगणपदकेः प्रथमकोष्ठमारभ्य स्वयामादिदक्षिणान्तर्क्रमेण पदः क्रिचतुष्टयगतेषु द्वाविंशत्कोष्ठेषु प्रोक्तसर्वतोभद्राख्यलक्ष्मीमन्त्रस्य द्वाविंशदक्षराणि विलिख्य, पुनरधोगतपदः क्रिचतुष्टयेऽपि सर्वाधःपङ्केः प्रथमकोष्ठं स्वदक्षिणस्थमारभ्य वामान्तमुपर्यपरि पदः क्रिचतुष्टये तस्यैव मन्त्रस्य द्वाविंशदक्षराणि विलिख्य तद्वहिः प्रागादिषु चतसृषु दिक्षु ईशादीशान्तं चतुरावृत्तिं तद्दक्षरेखास्पृष्टां त्वरिताविद्यामन्तर्गतवषट्कारामालिख्य तद्दहिर्बन्धित्यमृत्नवीजनं वेष्टयेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

दशमूत्रनिपातेन कृतैकाशीनिकं पदम् । तन्मध्यकोष्ठे दावस्वं कृत्वा नामास्य बीथिषु ॥ ३३ ॥

लिखेद्वर्णचतुष्कं तु शृणु भद्रे यथानिधि । ज्याधरास्वर्मायया हस्ततोऽम्बु स्पर्शगा इला ॥ ३४ ॥

ततः श्रियो लिखेद्विद्यां शिवरघोदिगादिकाम् । प्राग्प्रतूर्क्षाभृताक्षैस्त्वैवेष्टयेत् फडियोजितैः ॥ ३५ ॥

ततोऽम्बु स्वयुतं तेन मालाकलितरूपिणा । वृत्तद्वयेन निष्पाद्य कुम्भं पद्माधरोत्तरम् ॥ ३६ ॥

कृत्वा स्वर्णादिषूक्तेषु संपूज्याभ्यर्च्य तत्पुनः । स्थापयेज्जपसंसिद्धं तेषु पूर्वोदितेषु वै ॥ ३७ ॥

तत्र लक्ष्मीरतिस्फीता नीरोगाश्च प्रजास्तथा । गजाश्चपशवस्तन्ये प्राणिनः सुखिनोऽनिशम् ॥ ३८ ॥

भूतप्रेतपिशाचादिपीडासु विभृयादिदम् । अलक्ष्मीशान्तये वरयासिद्धये सर्वसंपदे ॥ ३९ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्च समान्तरास्तानि दश दश सूत्राण्यास्काख्यैकाशीति-

पदानि विधाय, तत्र मध्यकोष्ठे सविन्दुकठकारोदरे साध्यनामालिख्य तत्कोष्ठपार्श्वस्थपूर्वापरायतनपङ्क्तिद्वयेन दक्षिणोत्तरायतनपङ्क्तिद्वयेन च संभूय चतसृषु पङ्क्तिषु चतुश्चतुष्कोष्ठात्मिकासु स्वाग्रादिप्रादक्षिण्यक्रमेण "जुसः वयद्" इति च प्रतिकोष्ठमेकैकमभ्यन्तराभिर्गोमगत्या विलिख्य, तत ईशानादिनिर्ऋत्यादिकं च प्रागुक्तार्थाविधानुष्ठे मध्यवीथीचतुष्टयवर्जमालिख्य, सर्ववाहोऽभितः ईशादीशान्तं तूर्णामृताक्षराणि चतुरावृत्त्या प्राग्वत्समालिख्य सर्वमध्यकोष्ठमध्यकोष्ठमवष्टभ्य चतुष्कोणस्य तूर्णाक्षरमानेन भ्रमणं कृतं निष्पाद्य, तद्वाहोऽङ्गुलमानेन तथा वृत्तान्तरं कृत्वाध उपरिभागे च मध्यतश्चतुरङ्गुलान्तरालं वृत्तद्वयं मार्जयित्वा तद्ग्रन्थनुष्ठयमानमवकं समान्तरालमुपरि चतुरङ्गुलकुम्भमुक्ताकारं यथा भवति तथा समुद्रमध्य कुम्भमुखे तिर्यग्रेखाद्वयं प्रसार्य, तत्कुम्भवीथीमध्यमन्योन्यस्पृष्टवकारमालया शृङ्गलारूपयान्तर्मुखया समापूर्य सर्वत्रोपरि विन्दुं समालिख्य, कुम्भाधस्तात्पञ्चं तत्कर्णिकास्थकुम्भं यथा भवति तथा समालिख्य प्रोक्तक्रमेण मनीषितेषु विनियोगात् प्रोक्तफलानि भवन्ति । इत्यनुग्रहयन्त्राणि ॥ अथ निग्रहयन्त्राणि (तत्रैव) —

निग्रहं शृणु देवेशि शत्रवो यस्य शङ्किताः । खल्वेनैव तु कालेन भवन्त्येव परासवः ॥ ४० ॥
 प्राग्वदेकाशीतिपदं कृत्वा तन्मध्यकोष्ठके । दाहगर्भे नाम कृत्वा तथा दिग्वीथिषु क्रमात् ॥ ४१ ॥
 लिखेद्वीजचतुष्कं तु वक्त्रिमारुतविग्रहम् । वैः सद्यो पैरिखः सैरं विमुञ्चन्ति कलेवरम् ॥ ४२ ॥
 रसो दाहचमास्त्रयुतो ग्रामो दाहचमया खगः । प्रभा दाहचमास्त्रयुता हंसो दाहादिसंयुतः ॥ ४३ ॥
 ईशरक्षोदिगारम्भात् पङ्क्तिशो विलिखेत्ततः । काल्या यमस्य क्रमतो विद्यामधे च संक्रमम् ॥ ४४ ॥
 सर्वतोभद्ररूपं तु काल्यनुष्ठुभमीश्वरि । शृणु वक्ष्यामि परतो यमानुष्ठुभमीवृशम् ॥ ४५ ॥
 प्राणो मरुत्समोपेत इत्या वक्ष्या समान्विता । नमो मरुयुतं दाहचतुर्णां प्रतिलोमतः ॥ ४६ ॥
 प्रथमं चरणां तस्य द्वितीयं शून्यमेव च । नमो भुवा ग्रास एतत्प्रतिलोमाद् द्वितीयकम् ॥ ४७ ॥
 तृतीयमेकादशमं ततो गोत्रा चरान्विता । रयस्तेषां विलोमं च तृतीयं चरणां मैतम् ॥ ४८ ॥
 चतुर्थं द्वादशं विंशं रयोऽम्बाधो विलोमकम् । चतुर्थं चरणां प्रोक्तं विद्यैवा सर्वनाशिनी ॥ ४९ ॥
 व्याप्तं कालीतृतीयं च मरुताम्बुसमन्वितम् । नाद एषां विलोमं च प्रथमं चरणां यमे ॥ ५० ॥
 एतद्द्वितीयतुर्यौ च नभसा भूश्च नादकम् । एतेषां प्रतिलोमं च द्वितीयं चरणां मनोः ॥ ५१ ॥
 अम्बुयुक्तो मरुवाग्निमेकादशकमेव च । रसः चमया वद्विदाही प्रतिलोमं तृतीयकम् ॥ ५२ ॥
 नादो नादो दाहवह्नी रयोऽम्बा तदनन्तम् । प्रतिलोमं तु तेषां स्याच्चतुर्थं चरणां शिवे ॥ ५३ ॥
 एवं मनुद्वयं कोष्ठेष्वालिख्य बहिरप्यथ । वेष्टयेद् व्याप्तदाहाभ्यामुक्तक्रमसमन्वितम् ॥ ५४ ॥
 मर्कटीदण्डिगरलैरालिप्तं स्थापितेरकम् । जपन् विनिधिपेदक्षविबरे चतरेऽथवा ॥ ५५ ॥
 वल्मीके मातृभवने शास्तुरायतनेऽथवा । रमशाने प्रोक्तसमये प्रोक्तक्रमसमन्वितम् ॥ ५६ ॥
 "कालीमातरमालीका लीनमोक्षमोक्षली । मामोक्षततदेमोक्षा रक्षतत्वत्वतक्षर ॥" इति काल्यनुष्ठुभम् ॥
 "यमावाटटवामाय माटमोटटमोटमा । वामोभूरीरीभूमेवा टटरीत्वत्वरीटट" इति यमानुष्ठुभम् ॥ "भूर्भुवः" इति निग्रहवीजचतुष्टयम् ॥ अथैतन्निग्रहयन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र प्राग्वदेकाशीतिपदोपेतं चक्रं विरच्य तन्म-

अथकोष्ठे सविन्दुकरेफोदरे साध्यनामालिख्य प्राप्तुं तन्वाभ्वपदकृषु चतुःकोष्ठेषु प्रागुक्तक्रमेण “ध्रुवंकुं” इत्यक्षरचतुष्टयमभ्यन्तराभिर्गमनगत्याभितः समालिख्य, आभिचार्यः पुरुषश्चेदन्तःकाल्यनुहुभं ग्रहिर्यममन्त्रं, वनिता चेदन्तर्यममन्त्रं ग्रहः कालीविद्यां च समालिख्य । लेखने तु—ईशानादिकं निर्ऋत्यादिकं च काली-विद्याम्, अन्यदा तथा यममन्त्रं विलिख्य अन्यतरं ग्रहरोशानादिनिर्ऋत्यस्तं निर्ऋत्याश्रीशान्तं च निरन्तरं द्विरालिख्य, तद्वह्निनिरन्तरं विन्दुयुक्तं यकारं रेफं चेशादीशान्तं यथाक्रममस्त्वग्रहिविभागेन समालिख्य मनीषितेषु विनियुज्यात् । एतावन्निषेदाभिचार्यः पुरुषश्चेत् काल्यादिशङ्करायतने, स्त्री चेत् शास्तुरायतन एवाग्रभागेऽधस्ताद्विख्येनेदिति संप्रदायः । प्रपञ्चसारः—

सौसकृते नवपट्टे शावभवे कर्पटके वा । प्रस्तरके वा विषमस्या संलिख काकसुपत्रैश्च ॥ १ ॥

चत्वारके वा कलिघृते स्थापितमेतदरीक्षां हि । मृत्युकरं व्याधिकरं स्यात् पुत्रर्क्षाविपत्करं च ॥ २ ॥

इति । तन्त्रराजे—

यत्र देशादिके यत्नं तत्रालक्ष्मीर्गदैः समम् । मारी सुदुस्तरासाध्या सर्वैर्देवासुरैरपि ॥ ५७ ॥

प्राग्बन्ध नवाभिः सूत्रैरष्टाष्टकपदं शिने । कृत्वा तेष्वीशरघोदिगारम्भात् कालिकामनुम् ॥ ५८ ॥

दिलिख्य यममधेश प्रोक्तबीजद्वयेन च । वेद्ययिता नहिश्चक्रं स्वापयेत्तदधोमुखम् ॥ ५६ ॥

एतच्च पूर्ववत्कोरूपफलकृत् परमेश्वरि । अनुक्तेष्वपि नामानि योजयेत् कोष्ठमध्यतः ॥ ६० ॥

लवणोपशमेहाम्बुगृहभूमाग्निसंयुतम् । श्मशानाङ्गारनिम्बोत्थनिर्यासो विषमीरितम् ॥ ६१ ॥

ऊरणमूपर इति मनोरमाकारैर्व्याख्यातम् । मेहाम्बु प्रसवः । अग्निभिषकम् ॥ यन्त्ररचनाक्रमो यथा—तत्र प्राग्बत् नवभिर्नवभिः सूत्रैश्चतुःषष्टिकोष्टकानि कृत्वा तेष्वीशानादिकं निर्भूत्यादिकं आभिचार्यः पुष्पश्लेषतः कालीविद्यां बहिर्यममग्नं च, स्त्री खेदन्तर्यममग्नं बहिः कालीविद्यां च प्राग्बत् समालिख्य प्राग्बत् सविशु-
यकाररेफाभ्यां संबष्ट्य प्रोक्तक्रमेण प्रोक्तस्थानेषु स्थापनात् प्रोक्तफलसिद्धिर्भवतीति ॥ तथा—

विद्याद्यनर्णजठरे साध्यमालिख्य तद्ग्रहिः । अष्ट्यङ्गेषु फलवर्ज्यमालिखेदष्टवर्णकम् ॥ ६२ ॥

कर्णिकासंस्थं ततोऽञ्जं च वेष्टयेन्मासया ततः । बहिः कुम्भं त्रिदध्याद्य प्रोक्ताक्षरविधानतः ॥ ६३ ॥

एवमन्यैश्च नवभिर्विद्यावर्णैर्यथाक्रमम् । विदध्याच्च यन्त्राणि दशानां च फलं शृणु ॥ ६४ ॥

यन्मरुदनाश्रमो यथा—तत्राष्टसकमलं सकर्णिकं विलिख्य तद्वह्निर्दृष्टव्यं विधाय कर्णिकायां विद्याद्यवर्णं साध्यनामगर्भं विलिख्य, तद्वहिर्मायाबीजेन संवेष्टपाष्टलेषु फलवज्यं द्वितीयाद्यष्टौ बीजानि विलिख्य तद्वहिर्मायया वेष्टयेन् । एवं द्वितीयबीजं कर्णिकायां विलिख्य द्वितीयं यन्त्रं भवति । एवं तृतीयबीजादिकं ज्ञेयम् । एवं दश यन्त्राणि भवन्ति ॥ फलान्वयाह—

सर्वरक्षां जयं वरयं नरनारिनुषादिनाम् । स्वम्भं लक्ष्मीयशोद्देमनासांसि च समाप्नुयात् ॥ ६५ ॥

अनावृत्तान्यधराणि मन्त्रेष्वेकादशाथ तैः । स्वरभिर्भवेत् संख्या वदसप्तत्या शतं स्मृतम् ॥ ६६ ॥

‘अहरस्रचक्षुःसतपद’ इति ।

तैर्यन्त्रकरखं तेषां फलानि च यथाक्रमम् । शृणु वक्ष्यामि देवेशि साधकाभीष्टसिद्धये ॥ ६७ ॥

वृत्तयोर्मध्यगं कृता पञ्च षोडशपत्रकम् । तन्मध्ये कर्त्तिकामध्ये शक्तिं साध्यसमन्विताम् ॥ ६८ ॥

परेषु षोडशार्णानि वेष्टयेत्तच्च मायया । वृत्तयोरन्तरा बाह्ये कुम्भं प्रोक्तं समालिखेत् ॥ ६६ ॥

एवमेकादशोक्तानि यन्त्राणि प्रथितानि वै । ..... ॥

अत्र सकर्णिकं षोडशदलपद्मं विलिख्य शहिर्बृहत्तद्वयं विधाय, कर्णिकायां साध्यनामगर्भे ह्रींकारं विलिख्य तन्मायया संवेष्ट्य षोडशदलेषु षोडशबीजानि विलिख्य, वृत्तद्वयान्तरालं मायाबीजैः संवेष्ट्य प्राक्प्रोक्तप्रकारेण तद्वहिः कुम्भं विलिखेत् । एवमेकादश यन्त्राणि भवन्ति । तथा—

..... । विनियोगानर्थैतेषां क्रमेण शृणु पार्वति ॥ ७० ॥

प्रथमं गज्वरदाकृत् द्वितीयं हेमरत्नकम् । तृतीयं नृपरदायां चतुर्थं इन्द्ररत्नकम् ॥ ७१ ॥

पञ्चमं कुरुते राजवेरमरदां तु सर्वतः । षष्ठं सचिवरदाकृत् सप्तमं पुररत्नकम् ॥ ७२ ॥

अष्टमे गृहरक्षा स्यात् सर्वेषामपि सर्वदा । फलिषोरग्रहादिभ्यो भयेभ्यः शत्रुतस्तथा ॥ ७३ ॥

नवमं सर्वरोगार्तो सर्वेषामपि सर्वदा । उत्तारकं स्याद् देवेशि प्राक्प्रोक्तविधिना युतम् ॥ ७४ ॥

दशमं भूर्जगं कृत्वा प्राग्बत् सिक्थोत्पलिककम् । स्थापयेच्छीतले तोये घटादौ सविधेऽथ तम् ॥ ७५ ॥

पूजयेत् तानि च यजेत् स्पृशद्भीवकरेण तम् । चोराभिचारकृत्यादिजातो दाहज्वरः च स्यात् ॥ ७६ ॥

विमृश्य तं प्रयोक्तारं नाशयेत् तत्त्वस्यात् प्रिये । एवमेतानि यन्त्राणि नामतः सर्वकार्यकृत् ॥ ७७ ॥

सर्वासामपि नित्यानां प्रातरेव समृद्धये । पूजादौ च बलिं दद्यात् षोडशार्धेन पार्वति ॥ ७८ ॥

इति स्वरितानेत्याप्रयोगविधिः ॥

अथ कुलसुन्दरीमित्याप्रयोगविधिः । श्रीलम्बराजे— (१५ । २५)

एवं नित्यार्चनं कुर्यान्नित्यहोमं घृतेन वै । प्रातः सलिलपानं च कुर्याद्विद्यात्मसिद्धये ॥ १ ॥

चन्दनोशीरकर्पूरकस्तूरीरोचनान्वितैः । कार्मीरकालागुरुभिर्मृगस्वेदभयैरपि ॥ २ ॥

आलिप्तगात्रो हृष्टान्तःकरणो मौनमन्वितः । चित्रभूषाम्बरसम्बन्धो जपेद्विधां निशामुखे ॥ ३ ॥

पूजयेच्च शिवामेतैर्गन्धैः सर्वार्थसिद्धये । सर्वाभिरपि नित्याभिः प्रातर्मातृकया समयम् ॥ ४ ॥

त्रिजप्ताभिः पिबेत्तोयं तथा वाक्सिद्धये शिवे । अन्यैरपि च मन्त्रैस्तैर्विद्याभिस्तत् प्रसिध्यति ॥ ५ ॥

प्राग्बल्लचत्रयं जप्त्वा तद्दशांशं च तर्पयेत् । मुगन्धिसलिलैर्होमं तावत् त्रिमधुराप्नुतैः ॥ ६ ॥

पलाशपुष्पैर्विकचैरदुष्टैरविस्मरितैः । सिद्धविद्यः पुनः कुर्यात् काम्यकर्माणि साधकः ॥ ७ ॥

देव्या वर्षविभेदेन फलभेदाः समीरिताः । विद्यास्वरूपभेदास्तु शृणु वक्ष्ये यथाविधि ॥ ८ ॥

त्रयीमयत्वं विद्यायास्तथा व्यञ्जनसङ्गमात् । वाच्यवाचकरूपस्य प्रपञ्चस्यामितात्मनः ॥ ९ ॥

कारणत्वं परात्मत्वममेयत्वं च वै क्रमात् । कथयामि शृणु प्राज्ञे विचित्रास्तव वैभवाः ॥ १० ॥

अकारादिः सामवेदो ऋग्वेदस्तु तदादिकः । यजुर्वेद इकारादिस्तेषां संयोगतः शुचिः ॥ ११ ॥

तन्निष्पत्तिं शृणु प्राज्ञे प्रोक्तं पूर्वापरक्रमात् । विलिखेद्योजेवत् पूर्वं शब्दशास्त्रानुसारतः ॥ १२ ॥

गुणसंख्या ऋग्यजुषा ततस्तेनापरं तथा । बुद्धिसंख्या समापुञ्ज्यादित्युत्पन्नं शुचेर्वपुः ॥ १३ ॥

तेन त्रयीमयी विद्या कार्यकारणयोगतः । आद्यध्वरप्रसृतानि सर्वाण्यन्यानि येन वै ॥ १४ ॥

मध्यमार्णगतप्राणा व्यञ्जनादेस्तु मातृका । प्राग्बन् कारुण्यकार्यत्वयोगाद्वाचकरूपता ॥ १५ ॥
 तदर्थकरमाधोगाद्भूनादित्वेन वाच्यता । इति वाचकवाच्यत्वरूपा विश्वात्मतोदिता ॥ १६ ॥
 परारूपं तृतीयेन त्रिशिकोक्तं त्रिकात्मकम् । एवमेवा विश्वमयी विद्यारूपमिदं शृणु ॥ १७ ॥
 शुचिराद्या वाक्स्वरूपा द्वितीया बहिररीरिता । विन्दुमर्गात्मनोरैक्यरूपा सा त्वावयोर्वपुः ॥ १८ ॥
 तेन बीजेन विश्वान्मरूपा मा सम्यगीरिता । वनं तृतीयमाख्यातं मायया स्वेन वा युतम् ॥ १९ ॥
 एषा त्रैपुरकन्दा स्यात् सङ्केतेन निगद्यते । ज्ञातृज्ञानज्ञेयदोषगुणतेजस्रयात्मिका ॥ २० ॥

‘ऐं ह्रीं औं’ इति सङ्केतविद्या । त्रैपुरकन्दं त्रिपुरामन्त्राणां मूलमित्यर्थः । वनं तृतीयं आकारः । मायया विसर्गेण ,
 स्वेन विन्दुना धृति विकल्पः ॥ तथा-

अस्यास्तु मध्यमे बीजे रसाप्राणनियोजनात् । वाच्यवाचकरूपात्मा प्रपञ्चस्य हि कारणम् ॥ २१ ॥

तृतीये ह्रस्वमायोगात् त्रिकविश्वात्मतोदिता । हंसद्वयोगतस्तेषु जङ्गमस्थावरात्मता ॥ २२ ॥

‘ऐं ह्रीं औं’ , ‘ऐं ह्रीं औं’ , ‘ह्रस्वो ह्रस्वो ह्रस्वो’ । एतासु विद्यासु काविषञ्चित्रिदन्व्यञ्जनानाम् । तथा—

एकद्वयादिसमाधोगाद् व्यञ्जनानां तथा त्रिषु । ज्ञातुं न शक्यते संख्या विद्यानां परमेश्वरि ॥ २३ ॥

त्रिषु त्रिवीजेषु ।

एवं सानन्तविभवा तां निःशेषं वदेत् कथम् । तथापि भक्तसंघ्राणहेतोः कांचन वच्मि ते ॥ २४ ॥

आयुर्लक्ष्मीकीर्तिभोगमौन्दर्यारोम्यदायिकाः । ऐहिकामुष्मिकज्ञानमय्यः सङ्कर्षसिद्धिदाः ॥ २५ ॥

विद्यायाः कुलसुन्दर्या हंसयोगात् त्रिषु क्रमात् । विजयाख्या महाविद्या विश्वसंघ्राणतत्परा ॥ २६ ॥

अत्र हंसो ह्रस्वोः’ इति विज्ञया ।

ह्रस्वमायोगतस्तेषु बीजाख्या विश्वविन्मयी । द्वयोर्नियोजनाच्चेषु जायते सावयोर्वपुः ॥ २७ ॥

केवलसकारयोगाद्बीजाख्या । द्वयोर्हकारसकारयोर्योगाद्विश्वविन्मयी ।

ह्रदादिस्त्वन्मयी विद्या हंसादिर्मन्मयो भुवः । तेषु दाहसमायोगाद्विश्वख्या विश्वविग्रहा ॥ २८ ॥

अत्र मन्त्र इति विद्येति भेदद्वयम् । दाहो रेफः ।

प्रत्येकं शक्तिपुटिता विद्या विश्वविमोहिनी । ..... ॥

मायाबीजपुटिता प्रत्येकम् ।

..... । स्वेचराम्बुरसोपेतमायाभ्यां पुटिता तु सा ॥ २९ ॥

त्रिपुरामृतसंज्ञा सा सर्वाप्यामनविग्रहा । हार्त्सेर्ही इति ।

..... । मायाया मोहिनी मोक्षा तन्मध्या मोहिणी मर्ता ॥ ३० ॥

तदन्ता क्रेदिनी रुमाता वातादिः स्थान्महोदया । त्रयोदशीति कथिता त्रिपुरानिधयः स्मृताः ॥ ३१ ॥

आसां क्रमविपर्यासजाता विद्याष्टसप्ततिः । तासां विधानं ते प्रोक्तमशेषं लक्षसागरे ॥ ३२ ॥

संपत्करीति काप्यस्ति विद्या वीचिन्त्यवैभवा । तां वच्चे शृणु देवेशि साधकाभीष्टसिद्धये ॥ ३३ ॥

१ ‘मिदाः शुभाः’ क. पाठः । २ ‘ता’ क. पाठः । ३ ‘सकल’ क. पाठः । ४ ‘जीवाख्या’ क. पाठः । ५ ‘जे’ क. पाठः ।

६ ‘महा’ क. पाठः । ७ ‘विषयः’ क. पाठः । ८ ‘सप्त’ क. पाठः ।

प्राणो रसा मरुद्वह्निस्वयोगादाद्यमीरितम् । वानेन च चरस्वाभ्यां द्वितीयमपि पार्वति ॥ ३४ ॥
हंसहृद्वनमायाभिस्तृतीयं परमेश्वरि । एवं त्रिवर्णा सा विद्या विधानं चाथ कथ्यते ॥ ३५ ॥

‘कलत्रार्च’, ‘अर्घ’, ‘हस्तौः’ ।

तृतीयबीजेनाङ्गानि दीर्घस्वरयुजा क्रमात् । कुर्यात् कराङ्गयोः प्राग्वदित्थं ध्यायेच्च तां पराम् ॥ ३६ ॥
दाडिमीकेसरप्रख्यदेहवासोविभूषणाम् । चतुर्भुजां त्रिनयनां प्रसन्नस्मेरवक्त्रकाम् ॥ ३७ ॥
रत्नाभिषेकसंभिर्नामष्टपत्राञ्जमध्यगे । त्रिकोणे स्वस्तिकासीनां करुणानन्दमन्दिराम् ॥ ३८ ॥
प्रवालाक्षस्रजं रत्नचषकं रत्नपूरितम् । पुस्तकं च वरं हस्तैर्दधानां सर्वमङ्गलाम् ॥ ३९ ॥
अकारादिसकारान्तषोडशत्रयकल्पिते । कुलासने हठक्षार्णमध्ये तद्विद्ययान्विते ॥ ४० ॥
समावाक्षाध्वसंकल्पपूर्वं तामर्चयेत् क्रमात् । मध्ये त्रिकोणकोणेषु रतिं प्रीतिं मनोभवाम् ॥ ४१ ॥
अग्रादिसव्यगास्तद्वदष्टपत्रेषु भातरः । चतुरस्रे लोकपालान् प्राग्वच्छक्तीः समर्चयेत् ॥ ४२ ॥
विधानमष्टसप्तत्या इति सम्यक्समीरितम् । बलिद्वयं च होमं च प्राग्वदन्यत् समुच्येत् ॥ ४३ ॥
चतुर्गुणचतुर्थांशस्वसमाननियोजितैः । ज्ञाक्षीरसवचादुग्वैः मृतं सर्पिस्त्रिभिर्दिनैः ॥ ४४ ॥
सयन्त्रं मातृकाविद्याजप्तं त्वयुतमादरात् । दिनशो विलिखेत् प्रातरभ्यान्मूको भवेत् कविः ॥ ४५ ॥
शिवोऽम्बिका कुमारश्च विधिर्विष्णुस्तथा रमा । कुबेरो रविचन्द्रारक्षगुरुसितसौरयः ॥ ४६ ॥
वारेशास्तेषु वारेषु तांस्तद्दिनजविधया । नामसप्ताक्षरीपुक्त्या पूजयेत् तर्पयेद्युनेत् ॥ ४७ ॥
वर्णौषधिसमृत्त्येन भस्मना मन्त्रितेन तु । मातृकान्याससहितं स्पृशेद्दद्याच्छुक्तेन तु ॥ ४८ ॥
विशेषतो महीषानामार्तानां च विधिं चरेत् । तेन ते सुखिनो भूयुः सान्वया वाक्पदाशुषम् ॥ ४९ ॥
क्रूरेषु व्याधिषु प्राप्तेष्वभ्यर्च्येवं तु मण्डले । नवकोष्ठे नव प्रोक्तान् राहुकेतुसमन्वितान् ॥ ५० ॥
मध्येन्द्रयमपाशीन्दुवह्निस्त्र्योऽनिले शिवे । कोष्ठे तांस्तैर्जपेत् सद्यो मुक्तारोगः सुखी भवेत् ॥ ५१ ॥
ग्रहार्तिषु रिपुक्रेशे दुर्भिक्षे त्रिविधे तथा । उत्पन्ने समरयोगे कुर्यादुक्ताचर्चनादिकम् ॥ ५२ ॥
संपूज्य तद्विदां सम्यग्दद्याद्वा स्वर्णमम्बरम् । तेन सर्वापदुन्मुक्तः सुखी जीवति भूतले ॥ ५३ ॥
मूहि मे मातृकान्यासं तद्यन्त्रं परमेश्वर । कथयामि द्वयं तेऽद्य वक्ष्ये तत्पटलेऽखिलम् ॥ ५४ ॥
इत्स्वदीर्घस्वरद्वन्द्वपुटितैः षण्ठवर्जितैः । कुर्यादङ्गानि षड्भुजैः पञ्च पञ्चदशाक्षरैः ॥ ५५ ॥
स्वरेषु मध्यतः प्रोक्ताश्चत्वारः षण्ठवर्जिताः । कराङ्गयोर्विधायेत्यमादिचान्ताक्षराणि वै ॥ ५६ ॥
भाले वक्तावृतौ नेत्रश्रोत्रनासाकपोलतः । ओष्ठदन्तशिरोजिह्वास्वेकशो विन्यसेत् स्वरान् ॥ ५७ ॥
करयोः पादयोर्मूलमध्यसन्धिष्वध्यात्रतः । विन्यसेच्च चतुर्वर्गं पञ्चमं पार्श्वपृष्ठतः ॥ ५८ ॥
नाभौ हृदि च विन्यस्त व्यापकान् दशधातुषु । लगष्टन्त्रांसमेदोऽस्थिमज्जाशुक्रान्तगामिषु ॥ ५९ ॥
प्राणशक्त्यात्मसु तथा न्यसेदेवं समाहितः । हृदयस्पर्शिणां तेषां स्मरन् धातुषु विन्यसेत् ॥ ६० ॥

अथ बाहुद्वये स्क्न्धयुगे च त्रिककक्षयोः । हृदयाधस्तथा पादजठरे वदने न्यसेत् ॥ ६१ ॥
 वृत्तद्वयावृतं चाष्टपत्रमञ्जं महीपुरम् । विधाय विलिखेन्मध्ये हंसहृदयशक्तिम् ॥ ६२ ॥
 कूटं खरान् केमरेषु वर्गान्पत्रेषु चालिखेत् । पञ्चपञ्चाक्षरोपेतान् दात्राम्बु दिग्निदिक्षु च ॥ ६३ ॥
 खरेष्वपुनरुक्तानि पञ्चान्यानि तु पञ्च वै । मन्वज्जनान्वज्जनतभेदतोऽभूद् द्विरन्वयः ॥ ६४ ॥
 सवाताग्रिधरास्वेन शक्तिस्तत्पञ्चकं भवेत् । अन्यान्येकादश शिवे सन्धिमात्रादिसंभवाः ॥ ६५ ॥
 एतद्यन्त्रस्य मध्यस्थं नाम कृत्वा प्रयोजयेत् । प्रातर्मूर्ध्नि सरोदिन्दुचिम्बस्थं सर्वसंपदे ॥ ६६ ॥
 अभिषेकाद्धारणाच्च पूजनाल्लोडकान्पते । स्थापनाद्गृहदेशादौ यन्त्रं सर्वार्थसिद्धिदम् ॥ ६७ ॥
 एतद्यन्त्रस्य मध्यस्था देवताः सकला अपि । संनिधिं फलदानं च साधकानां वितन्वते ॥ ६८ ॥
 विद्यां तां तु नरो मूर्खो जडो मूकोऽतिपातकी । नित्यशो जपपूजार्थैः काले मत्समतां व्रजेत् ॥ ६९ ॥
 जिह्यामक्षराण्येतान्यसकृद्भावयन् धिया । प्रविष्टो विद्वद्गोष्ठीषु पूज्यते चाग्निभिर्जनैः ॥ ७० ॥
 मूर्ध्निन्दुचिम्बमध्यस्थं सुधार्षविधायिनम् । विभावयन्निति मनुं जपेदेकाग्रमानसः ॥ ७१ ॥
 मण्डलात् कवितासिद्धिः सर्वभाषामयी भवेत् । वादादिषु तु सर्वत्र देवतात्मा जयी भवेत् ॥ ७२ ॥
 यन्त्राणि नित्याविद्यायाः समान्येकात्मयोगतः । तेनात्मनोक्तानि शिवे सर्वसिद्धिकराणि वै ॥ ७३ ॥
 षोडशस्यपि विद्यासु यन्त्रादन्यत् समीरितम् । प्रयोगजातमन्योन्यं विदध्यादैक्ययोगतः ॥ ७४ ॥
 वृत्तपुष्पं षडक्षं च कृत्वा मध्याद्यमध्यतः । नामालिख्य बहिः षट्सु तत्त्रयं स्वेन मायया ॥ ७५ ॥
 विलिख्य मातृकां वृत्ते कृत्वा तद्धारणान्मुखे । जिह्यायां भावनात् सर्वगोष्ठीष्वग्रं विगाहते ॥ ७६ ॥
 इति कुलसुन्दरीनित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ नित्यानित्याप्रयोगविधिः । श्रीनन्तरात्रे-- (१६ प० । २१ श्लो०)

विदध्यात् साधनं प्राग्वद्दर्शनं योजयतः । त्रिस्तादुसिक्तरक्तैरम्बुजैर्देवनं तथा ॥ १ ॥
 जपतर्पणहोमार्चनैकसिद्धमनुनरः । कुर्यादुक्तान् प्रयोगान्श्च नचेत् तद्वातुदेवताः ॥ २ ॥
 प्राणांस्तस्य व्रसन्त्येव कुपितास्तत्क्षणं शिवे । अनया विद्यया लोके यन् साध्यं न तत्कचित् ॥ ३ ॥
 विद्याक्षराणि सप्त स्पृक्षैः प्राग्वत् स्वरसंयुतैः । शतं द्वादशसंयुक्तं तैर्यन्त्राणि वदामि ते ॥ ४ ॥
 वृत्तद्वयान्तः षट्कोणं तदन्तर्बृत्तयुग्मकम् । विधाय मध्ये मायास्थमेकमक्षरमाकृष्या ॥ ५ ॥
 बहिः षडालिखेत् षट्सु वृत्तयोर्भूतमातृकाम् । कृतान्तर्बहिरेवं स्पृक्षुः क्रमाद्यन्त्राणि षोडश ॥ ६ ॥
 इति ॥ अस्यार्थः—अस्या अनावृत्ताक्षराणि सप्त “ हसकलरडझ ” इति । ते षोडशस्यरयुक्ता द्वादशोत्तर
 शतं वर्णा ११२ भवन्ति ॥ प्रथमतो वृत्तद्वयं कृत्वा तद्बहिः षट्कोणं तद्बहिर्वृत्तद्वयं विधाय मध्ये साध्यमा-
 मगर्ममायाबीजे एकमक्षरं विलिख्य, तद्बहिर्वृत्तद्वयान्तराले कर्मानुसारीणि तत्तन्मातृकाक्षराणि प्राग्वद्विलिख्य,
 तद्बहिः षट्सु कोणेषु षडक्षराणि विलिख्य तद्बहिर्वृत्तद्वयान्तराले मातृकाक्षरैर्वेष्टयेत् । एवं षोडश यन्त्राणि
 भवन्ति ॥ फलान्याह—

प्रथमेन धृतेन स्यादौदरव्याधिसंहतिः । द्वितीयेन शिरोरोगा नश्यन्ति परमेश्वरि ॥ ७ ॥
 तृतीयेनाक्षिरूक्षान्तिः श्रोत्रजानां परेण तु । पञ्चमेन भुजारोगाः प्रयान्मूर्ध्वेन पादजाः ॥ ८ ॥
 सप्तमेनान्तराधित्वा धृतेन निधनाश्रयाः । धृतेनाष्टमयन्त्रेण ज्ञानेन्द्रियगता गदाः ॥ ९ ॥
 परेण कर्मेन्द्रियगा दशमेनानिलोद्भवाः । एकादशेन पित्तोत्था द्वादशेन कफोद्भवाः ॥ १० ॥
 त्रयोदशेन दोषाणां संनिपातसमुद्भवाः । प्रयान्ति विलयं सद्यो यन्त्राणां शक्तिर्वैभवात् ॥ ११ ॥
 चतुर्दशेन यन्त्रेण भूतप्रेतपिशाचकाः । प्रयान्ति भीताः क्षणतः सर्वेऽन्येऽपि ग्रहाः शिवे ॥ १२ ॥
 तत्परं महारोगाः धृतेनाष्टौ न बाधकाः । षोडशेन धृतेन स्यादायुरारोग्यमीश्वरि ॥ १३ ॥
 यन्त्राणि षोडशैतानि धारयेद्याधिशान्तये । सर्वेषां प्राणिनां सम्यगनुकृष्टं गदेष्वपि ॥ १४ ॥
 सर्वत्र यन्त्रधरणं साभिषेकं सदाक्षिणम् । सवन्दनं सविश्वासं फलत्वेवान्यथान्यथा ॥ १५ ॥
 कुर्विहीना तु सा विद्या पञ्चकूटाभिषा शिवे । वाक्मिद्विमन्यत् सकलं कुरुते सभिदान्वयोः^१ ॥ १६ ॥
 तद्विद्याकूटभेदाः स्युर्विशल्या शतसप्तकम् । तैर्बज्रयन्त्रनिर्माणं फलानि च मृग्यु त्रिये ॥ १७ ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्ष च स्रगायष्टादश विधेत् । तैस्तु कोष्ठानि जायन्ते नवाशीतिशतद्वयम् ॥ १८ ॥
 प्राग्बत् तत्कोणकोष्ठानि षट्त्रिंशन्मार्जयेत् क्रमात् । मध्ये वज्रं यथा भूयात् तथा कुर्यात् समन्ततः ॥ १९ ॥
 सप्तचत्वारिंशच्च शतकोष्ठैस्तु वज्रकम् । त्र्यस्राणि चत्वार्यग्राणि चतुष्कोष्ठैस्तु पूर्ववत् ॥ २० ॥
 विधाय तस्य मध्याधः कोष्ठमारभ्य संलिखेत् । प्रादक्षिण्यप्रवेशेन कूटांस्तस्याद्यखण्डजान् ॥ २१ ॥
 मध्येऽवशिष्टनवके वामदक्षत्रयद्वये । प्रतिलोमानुलोमात्मविद्याद्वयमथालिखेत् ॥ २२ ॥
 शिष्टेषु त्रिषु कोणेषु साधकाख्यां तदूर्ध्वगे । कर्म मध्येऽधरे साध्यमालिखेदपि सर्वतः ॥ २३ ॥
 चतुस्त्रिकोणमध्यस्थं द्विरेखाभिर्नवीकृतम् । मध्यवद्विलिखेत् तेषु वज्रयन्त्रमितीरितम् ॥ २४ ॥
 एवमन्यैः पञ्चभिश्च खण्डैः पञ्च प्रकल्पयेत् । इति षड्वज्रयन्त्राणि प्रोक्तानि क्रमतः शिवे ॥ २५ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः-- तत्र प्राक्प्रत्यगायता दक्षिणोत्तरायताश्चाष्टादशाष्टादश रेखा विलिख्य, समा-
 न्तरालानि नवाशीत्युत्तरशतद्वय (२५६) कोष्ठानि कृत्वा, चतुर्विधं षट्त्रिंशत् षट्त्रिंशत्कोष्ठानि गुरुकुरुकथा
 मार्जयित्वा पञ्चचत्वारिंशदुत्तरशत (१४५) कोष्ठात्मकं वज्राकारं निष्पाद्य, चतुर्विधं कोष्ठचतुष्टयं कोष्ठचतुष्टयं
 मार्जयित्वा त्रिकोणानि विधायाद्यशिष्टेष्वेकोनत्रिंशदुत्तरशत (१२६) कोष्ठेषु मध्याधः कोष्ठमारभ्याद्यकूटखण्डजान्
 विंशत्युत्तरशत (१२०) भेदान् विलिख्य, मध्येऽवशिष्टनवकोष्ठेषु वामपार्श्वस्थत्रिषु कोष्ठेषु प्रतिलोमविद्यां त्रिधा
 विलिख्य दक्षपार्श्वस्थकोष्ठत्रये तथैवानुलोमविद्यां विलिख्य, मध्यस्थकोष्ठत्रये ऊर्ध्वकोष्ठे साधकनाम तदधः
 कोष्ठे कर्म तदधः कोष्ठे साध्यनाम विलिख्य, चतुर्विधं चतुस्त्रिकोणेषु द्विद्विरेखायोगेन नव नव त्रिकोणानि
 विलिख्य तेषु तेषु मध्यनवकोष्ठवद्विलिखेत् । एवं षट्कूटखण्डजैः षड्वज्रयन्त्राणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तथा--

लोहत्रयकृते पट्टे शिलायां वा चतुर्षु वा । पट्टे वा फलकायां वा षट्कं षट्सु प्रकल्पयेत् ॥ २६ ॥
 चतुर्षु चेति लोहत्रयं शिला च ।

फलकापटयोः पूजां कुर्यान्नित्यं एव तु । इतराणि तु संस्थाप्य यजेत् तत्रैव तां शिवाम् ॥ २७ ॥
 तत्स्थापनप्रदेशे तु विदध्यान्मण्डपं शुभम् । नवहस्तायामततं पताकातोरणान्वितम् ॥ २८ ॥
 फलपुष्पवितानार्घ्यरूपेण परिकल्पयेत् । उत्सेधायामविस्तारहस्तां वेदीं च मध्यतः ॥ २९ ॥
 एकं चेत् पद्ममथ चेत् कुर्याद्द्विधादिकं तथा । ईशमागवद्विरहोन्मुवाग्यादीनां यथाक्रमम् ॥ ३० ॥
 प्रथमं राक्षसे तन्यान्यन्धेषूक्रकमेण वै । निचेरय गन्धपुष्पाद्यैर्नृत्यगीतादिभिस्तथा ॥ ३१ ॥
 समाराध्ययमेवं तु विदिनं प्रोक्तशक्तिभिः । हुता जपिता जीवोचे भानूचे वा स्थिरोदये ॥ ३२ ॥
 स्ववामगे भूम्युदये संस्थाप्य परमेश्वरि । देव्यात्मा तच्छिलाभिस्तु वृद्धमावध्य तत्र वै ॥ ३३ ॥
 देवीं षड्भिर्हृतां ताभिर्हार्दिकिन्यादिभिराम्बिके । मूर्तिसप्तकमुत्पाद्य प्रतिष्ठाप्य समर्चयेत् ॥ ३४ ॥
 नित्यशस्तपुरो विद्याभजनं वापि कारयेत् । यत्र तत्र गदालक्ष्मीरिपुग्रहपिशाचकाः ॥ ३५ ॥
 दुर्भिक्षक्षुद्रकर्मस्थपीडाः कृत्याः परेरिताः । न कदाचित् संभवन्ति विद्यायश्चानुभावतः ॥ ३६ ॥
 मङ्गलान्येष जायन्ते सर्वेषां सर्वतः सदा । धार्मिकाश्चैव राजानः पूर्वसप्ताङ्गसंयुताः ॥ ३७ ॥
 फलकापटयोः क्लृप्तपूजातो निजमन्दिरं । वाञ्छितं समवाप्नोति मण्डलान्मासतोऽपि वा ॥ ३८ ॥
 आसां देहस्थितिं वश्ये मृणु सर्वार्थदायिनीम् । सुषुम्नामध्यसंस्थेः पदाधाराम्बुजेऽपि ताः ॥ ३९ ॥
 तिष्ठन्ति प्राणिनां देव्यः सिद्ध्यन्ति ज्ञानपूजिताः । बहिष्म मण्डले पूजां निग्रहानुग्रहात्मिकायै ॥ ४० ॥
 विशुद्धाख्ये कण्ठदेशे षोडशस्वरपत्रके । धूम्रवर्णाम्बुजे देवीं डाकिनीं तत्समाकृतिम् ॥ ४१ ॥
 शक्तिभिः स्वरूपाभिरावृतां तत्र पूजयेत् । तथा सर्वज्ञतासिद्धिर्भवत्येव न संशयः ॥ ४२ ॥
 अनाहताख्ये हृद्देशे सिन्दूरारुणपङ्कजे । राकिणीं द्वादशदले कादिठान्ताक्षरात्मभिः ॥ ४३ ॥
 शक्तिभिः पूजयेन्नित्यं कीर्त्यायुःश्रीधनाप्तये । मासिपूरकसंज्ञे च नाभिस्थे दशपत्रके ॥ ४४ ॥
 इन्द्रनीलनिभे डादिदशवर्णात्मशक्तिके । लाकिनीं पूजयेद्देवीं विजयश्रीसमृद्धये ॥ ४५ ॥
 ध्वजमूले समस्तापसारणायेष्टसिद्धये । वादिषड्वर्णशक्तीभिरावृतां काकिनीं यजेत् ॥ ४६ ॥
 स्वाधिष्ठानाङ्गये पद्मे बालार्कसिन्धु पद्मदले । आधाराख्ये चतुष्पत्रे सुवर्णाम्बे सरोद्धे ॥ ४७ ॥
 वादिसान्तार्ग्यशक्तीभिरावृतां शाकिनीं यजेत् । पायुध्वजान्तरा व्यस्रमध्ये तेजःसमन्विताम् ॥ ४८ ॥
 आङ्गाख्येऽञ्जं भुवोर्मध्ये द्विदले शुद्धविग्रहे । सेवितां हृद्यशक्तिभ्यां हाकिनीं पूजयेत्तथा ॥ ४९ ॥
 त्रिकालज्ञानतः सर्वचित्तार्कषणकारिणी । विश्वसृष्टिस्थितिध्वंसशक्तिदामप्ययत्नतः ॥ ५० ॥
 उक्तक्रमविपर्यासो निग्रहोऽन्तर्बहिस्तथा । पूजनं सर्वदुःखार्तिशमनं संपदास्पदम् ॥ ५१ ॥
 भूमौ विधाय पद्मकोणसप्तकं प्रोक्तदिक्रमात् । मध्ये च तत्र तां नित्यानित्यां गन्धादिभिर्यजेत् ॥ ५२ ॥

१ 'न्यासेषु' ग. पाठः । २ 'तरयः' ग. पाठः । ३ 'चिकाः' ग. पाठः । ४ 'देहे' ग. पाठः । ५ 'पूजा' 'लिका' क. पाठः । ६ 'वैरि' क. पाठः । ७ 'सा' ग. पाठः । ८ 'शुभ' क. पाठः । ९ 'ज्ञो नरः सर्वचिन्तालोकाकारिणीम्' क. पाठः । १० 'सात्' क. पाठः ।

अभितस्तु षडक्षेषु तत् षट्कं तत्कमाद्यजेत् । वाक्ष्येऽपि च ताः प्राग्वत् प्रोक्तवर्णाः समर्चयेत् ॥ ५३ ॥
 तासां षष्णामपि तथा षट्सु कोणेषु शक्रयः । षट्त्रिंशत् ताः समा देव्याः सर्वा रूपायुधादिभिः ॥ ५४ ॥
 प्राग्वत् स्वरेण पञ्च स्युरपूर्वाः कादिमान्तिकाः । परेषु यैवलक्षार्शरहितैस्तैस्तथार्चयेत् ॥ ५५ ॥
 तेषामपि च चक्राणां शक्तीनां च विलोमतः । पूजा निग्रहसंज्ञा स्यात्सा शक्तीनां त्रिपत्तये ॥ ५६ ॥
 षट्चक्रेषु च षट् कुम्भाभिधायारिमहीरुहाम् । कायतोयाभिसंपूर्णान् कृष्णाम्बरममन्वितात् ॥ ५७ ॥
 अर्धरात्रे यजेतास्तु तथोनिबलिदानतः । क्षिप्रं तगादिभिस्ते स्युः पूर्णाः शत्रोः कलेवराः ॥ ५८ ॥
 निवेद्य योनिरक्तेन संपन्नं चरुणा रिषोः । होमं च कुर्यात्तेनैव फलिशीर्षधुचा रुषा ॥ ५९ ॥
 ध्यायेद् देवींश्च कुपिता दष्टौष्ठा बाहुभिर्निजैः । प्रहरन्तीः पिशाचेभ्यो त्रिकिरन्तीश्च तत्तनुम् ॥ ६० ॥
 जपागुलुञ्खलिकैस्तत्कण्ठा भीमार्तनिःस्वनाः । ध्यात्वैव निग्रहं कुर्याद्रिपूणां मारणाय वै ॥ ६१ ॥
 चक्रं च निग्रहे श्रोत्रं वज्ररूपं भयङ्करम् । कांक्षे सीसेऽपि वा कृत्वा स्थापयेद्दैरिभूमिषु ॥ ६२ ॥
 प्राक्मत्यग्दक्षिणोदक् च दशसूत्रनिपातनात् । एकाशीतिपदानि स्युस्तेषु कोणचतुष्टये ॥ ६३ ॥
 प्रत्येकं दशकोष्ठानि मार्जयेच्छिष्टवज्रकैः । चतुर्दिक्षु त्रिकोणानि चतुष्कोष्ठैः प्रकल्पयेत् ॥ ६४ ॥
 तेषु मध्यस्थकोष्ठे च साध्यं कर्म समालिखेत् । शिष्टेषु मध्याधःकोष्ठमारभ्य प्रतिलोमजान् ॥ ६५ ॥
 विद्याकूटांस्तु षट्त्रिंशदालिखेदप्रदक्षिणम् । साध्ययोन्यसृजा पिष्टं तदुत्तमोदलेपितम् ॥ ६६ ॥
 स्थापयेत् प्रोक्तसमये रिपुक्षेत्रशृङ्गादिके । रमशाने चण्डिकागोहे कुलोत्सादकरं भवेत् ॥ ६७ ॥
 इति निग्रहमाख्यातं समस्तरिपुर्मर्दनम् । अनुग्रहं शृणु प्राज्ञे पूजाचक्रविधानतः ॥ ६८ ॥
 देवीस्ताः प्रोक्तरूपास्तु ध्यात्वा चक्रेषु पूजयेत् । नैवेद्यमासां संप्रोक्तं यदासां प्रीतिदायकम् ॥ ६९ ॥
 पायसान्नं गुडार्घ्यं च मुद्गरभिन्नाभ्रकं तथा । हरिद्रार्घ्यं तिलार्घ्यं च शुद्धार्घ्यं षट्कमेव च ॥ ७० ॥
 चक्रेषु सप्तसु तथा तद्वर्णाभिरुविग्रहाः । युवतीसप्तकं स्थाप्य प्राग्वदभ्यर्च्य ताः क्रमात् ॥ ७१ ॥
 भूषणाम्बरगन्धासृग्भोजनाद्यैस्तु तोषयेत् । तुष्टासु तासु तुष्टाः स्युः शक्रयस्ताः समास्तदा ॥ ७२ ॥
 प्रागुक्तवज्रे साध्याख्यां तथालिख्यानुलोमजान् । कूटानुक्तसमारम्भान् प्रादक्षिण्येन संलिखेत् ॥ ७३ ॥
 प्रोक्तेषु प्रोक्तरूपेण स्थापयेत् प्रोक्तभूमिषु । प्रोक्तान्वेष फलानि स्युर्योगोऽयं लघुविग्रहः ॥ ७४ ॥
 आदिचान्ताक्षरैः प्राग्ब्रह्मपिशीशक्तिसंयुतैः । बीजद्वयाद्यैः सप्ताचर्यन्तैः पञ्चदशाक्षरैः ॥ ७५ ॥
 पञ्चाशच्छक्रयः पूज्याः पञ्चाशत्क्षेत्रपालकैः । सप्ताक्षर्या च संयुक्ता मन्त्राः पञ्चदशाक्षराः ॥ ७६ ॥
 चतुःषष्टिपदे मध्यचतुष्के दिनत्रिधया । दिनेषु षटिकायोगात् पञ्चाशन्मिथुनान्यपि ॥ ७७ ॥
 तेषां बीजद्वयं वर्णरूपक्षेत्रेशसंयुताः । मनीषितं समालेख्य तेषु तन्मिथुनानि वै ॥ ७८ ॥
 षटिकाक्रमयोगेन ह्यन्यायामध्यगोऽर्चयेत् । एवं मण्डलमासार्धात् प्राप्नोत्येवाभिवाञ्छितम् ॥ ७९ ॥

१ 'मन्त्राः' क. पाठः । २ 'चक्रयः' ग. पाठः । ३ 'पूर्वा' क. पाठः । ४ 'वरात्' क. पाठः । ५ 'विजयवर्णाः' क. पाठः । ६ 'देवि' ग. पाठः । ७ 'युक्तं' ग. पाठः । ८ 'युवतीः सप्त संस्थाप्य' क. पाठः ।

नित्यशक्तां समावाह्य तस्मिन्नेकं समर्चनात् । समस्तवाञ्छितप्राप्तिः सदा भवति सर्वतः ॥ ८० ॥
इति नित्यानित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ नीलपताकानित्याप्रयोगविधिः । श्रीतन्त्रराजे— (१७ । १८)

सर्वत्र नित्यहोमं तु कुर्यादन्नाज्यतोऽपि वा । तिलतण्डुलकैर्वापि शोक्नं द्रव्यान्तुदीरये ॥ १ ॥
विद्याक्षराणां सर्वेषां स्वरव्यञ्जनचिन्दुकान् । पृथक् कृत्वाथ गणितैस्त्रिपञ्चाशद्भवन्ति हि ॥ २ ॥
तेन तल्लक्षसंख्यं तु जपेद्विद्यां प्रयत्नतः । तद्दशांशं हुनेदग्नौ सर्वत्राक्षरलक्षके ॥ ३ ॥
प्राङ्मुखो नित्यपूजासु साधनेषु च साधकः । नित्यानामपि सर्वासां वासनायास्तुदीरितम् ॥ ४ ॥
ततः सिद्धमनुर्भूमी कुर्यात् सिद्धिषु कौतुकम् । तद्विधानं शृणु प्राज्ञे वक्ष्ये विद्याविभेदतः ॥ ५ ॥
दशानामपि सिद्धीनां विद्यास्तासां भिदागताम् । संख्यां च ताश्च संग्रोक्ताः क्रमेणासां फलानि च ॥ ६ ॥
विद्यादिकूटे त्राये तु योजयेद्दशसु क्रमात् । ताभ्यामेव विलोमाभ्यां पुटयेदुपरिरितान् ॥ ७ ॥
मन्त्रवर्णान् दशानां च तत्तत्संख्याश्च ताः शृणु । परस्तात्तत्प्रभेदानां मन्त्रान् वक्ष्ये यथाविधि ॥ ८ ॥
चतुर्विधः स्याद्विजयो द्वन्द्वे सचतुरङ्गके । कूटपुटौ दुर्गजे च तेषां मन्त्राश्चतुर्विधाः ॥ ९ ॥
कामरूपतमुदितं स्वेच्छयाभीष्टविग्रहम् । विधातुमात्मनः शक्तिं स एको मन्त्र ईरितः ॥ १० ॥
पादुकायुगलं विद्यावैभवमाप्तं तु पादयोः । कृत्वा स्मरेद्वाञ्छितं तु देशं तत्र तदा स्थितिः ॥ ११ ॥
तन्मन्त्रः स्यादेकविंशत्यैवाञ्जनमीरितम् । येनाक्रान्तो निधिं परयेद् देवाद्यांश्चान्तरिचगान् ॥ १२ ॥
खड्गश्च तादृशः प्रोक्तः करस्थेनाहिताः च्छात् । पलायिता वा पदयोः प्रणामेयुर्विशंगताः ॥ १३ ॥
वेतालाः स्युरसंख्याताः सिद्ध्यन्ते चैकैविद्यया । निधाय साधकं स्कन्धे चरेयुर्वाञ्छयास्त्य ते ॥ १४ ॥
निकृताङ्गमुखाः केचिन् केचित्तिर्यङ्मुखाङ्गकाः । केचिर्जीपयनौदाङ्गा वेताला बहुविग्रहाः ॥ १५ ॥
सर्वेऽपि वशगा वाक्यादस्य शङ्कन् प्रसन्ति च । किङ्कराः प्रोक्तकरणाद्भवेयुर्वावदायुषम् ॥ १६ ॥
पिशाचास्तादृशाः प्रोक्ताः कार्यवैरूप्यविग्रहाः । क्रुद्धाः क्षुद्राशयाः प्रोक्तकारिणः स्युरसंख्यकाः ॥ १७ ॥
तेषामेका भवेद्विद्या तथा ते किङ्कराः सदा । तैरेव प्रदरेज्जुमज्ञातमनिशं रणे ॥ १८ ॥
षट्त्रिंशद्रूपसंयुक्ता यच्चिरयो वाञ्छितप्रदाः । सुरूपा द्विष्टजाश्चिप्रवसनाभरणान्विताः ॥ १९ ॥
सप्तहाया यौवनाढ्याः स्रगालेपनसौरभैः । समेत्य सर्वाभीष्टानि दद्युस्ताः साधकाय वै ॥ २० ॥
तासां विद्यास्तु षट्त्रिंशद्वन्द्वे ताश्च शृणु प्रिये । वाभिः सिद्धाभिरनिशं साधकाः सर्वसंमताः ॥ २१ ॥
चेटकाश्च चतुःषष्टिस्तेषां मन्त्राश्च तत्समाः । तेऽपि ज्ञानाविधाकाराः सिद्धास्ते दद्युरीप्सितम् ॥ २२ ॥
मायासंख्याश्चित्ररूपाश्चित्राण्यस्वेच्छयानिशम् । वक्ष्यन्मुषहरेयुस्ता विधैका तत्प्रसाधने ॥ २३ ॥
विद्याया नवमार्गादिवर्णैः षड्भिरुदीरितैः । दश विद्याः प्रजायन्ते शृणु वक्ष्ये च ताः क्रमात् ॥ २४ ॥
नित्येति विजयं देहीत्युक्त्वा संपुटयेत् ततः । विद्या सा विजयप्राप्त्यां चतुर्वैकादशाक्षराः ॥ २५ ॥

अथ “नित्यविजयं देहि मदद्रवे” इत्येकादशाक्षरी भूलभूतधनुर्धा । तथा— “नित्यद्वन्द्वयुद्धे विजयं देहि मदद्रवे” (१) । “नित्यचतुरङ्गयुद्धे विजयं देहि मदद्रवे” (२) । “नित्यकूटयुद्धे विजयं देहि मदद्रवे” (३) । “नित्यदुर्गयुद्धे विजयं देहि मदद्रवे” (४) इति । तथा—

मदेति कामरूपं मे देहीति पुटयेत्तथा । त्रयोदशाक्षरी विद्या कामरूपप्रदेरिता ॥ २६ ॥

“मदकामरूपं मे देहि द्रवे नित्य” । इति

नित्यदे पादुकां देहीत्युक्ता कुर्पाच्च संपुटम् । द्वादशार्धा भवेद्विद्या सिद्धा दद्याच्च पादुके ॥ २७ ॥

“नित्यदे पादुकां देहि मदद्रवे” । इति ।

तथा नित्यमदेत्युक्ता देशजनमितीरयेत् । पुटयेत् तद् द्रवेनार्थं द्वादशार्धा समीरिता ॥ २८ ॥

“द्रवे नित्यमद् देशजनं द्रवे” । इति

द्रवनित्ये देहि सङ्गमित्युक्ता पुटयेत् तथा । द्वादशार्धा भवेत् सिद्धा सङ्गं दद्यात् सुशोभनम् ॥ २९ ॥

“द्रवनित्ये देहि सङ्गं द्रवनित्ये” इति ।

नित्यद्रवेति बेतालान् देहीति पुटयेत् तथा । त्रयोदशाक्षरी विद्या सिद्धा तान् दर्शयेत्तथा ॥ ३० ॥

“नित्यद्रवे बेतालान् देहि नित्यद्रवे” इति ।

पिशाचान्मे प्रयच्छेति पूर्वं नित्यमदद्रवे । पुटयेत् पूर्ववद् द्वाभ्यां विद्या सप्तदशाक्षरी ॥ ३१ ॥

“नित्यमदद्रवे पिशाचान्मे प्रयच्छ नित्यद्रवे” इति ।

पद्त्रिंशदुक्ता यच्चिष्यः सर्वा वाञ्छितसिद्धिदाः । तासां नामानि विद्याश्च शृणु वक्ष्ये यथाविधि ॥ ३२ ॥

विचित्रा विभ्रमा हंसी भीषणी जनरञ्जिका । विशाला मदना तुष्टा कालकण्ठी महाभया ॥ ३३ ॥

मोहन्त्री शंखिनी चान्द्री मङ्गला वटवासिनी । मेखला सकला लक्ष्मीर्मालिनी विश्वनायिका ॥ ३४ ॥

शुलोचना सुशोभा च कामदा सविलासिनी । कामेश्वरी नन्दिनी च स्वर्धरेखा मनोहरा ॥ ३५ ॥

प्रमोदा रागिणी सिद्धा पद्मिनी सरतिप्रिया । कन्याशदा कलादद्या ततश्च सुरसुन्दरी ॥ ३६ ॥

इति पद्त्रिंशदाख्याता यच्चिष्योऽभीष्टदायिकाः । तासां विद्याः क्रमेण स्युस्तद्बीजद्वयसंपुटैः ॥ ३७ ॥

नित्यद्रवमदेत्येतैः पदुर्ध्वोक्तनामभिः । विद्याः पद्त्रिंशदाख्यातास्ताः सिद्धाः दद्युरीप्सितम् ॥ ३८ ॥

तासां विद्यार्थसंख्यास्तु शृणु वक्ष्ये यथाक्रमम् । पञ्चमी पञ्चदशमी विंशतिश्च तथान्तिमा ॥ ३९ ॥

षट्सप्तः पञ्चदशकास्तृतीया साष्टमी तथा । त्रयोदशी साष्टदशी द्वाविंशा द्वादशाक्षरा ॥ ४० ॥

सैकत्रिंशच्च तद्वत् स्युश्चतुर्दशसमन्विताः । नवमी दशमी चैकविंशा तद्वदनन्तरम् ॥ ४१ ॥

चतुर्विंशा पञ्चविंशा सप्तविंशा तदूर्ध्वगा । त्रयस्त्रिंशादिकास्तिसप्तत्योदशयुताः पराः ॥ ४२ ॥

षेटकानां चतुःषष्टिं तन्मन्त्रांश्च वदामि ते । शृणु सिद्धास्तु ते नित्यं साधयेयुः समीहितम् ॥ ४३ ॥

विभ्रमो बाहको वीरो विकर्षः कोरकः कविः । सिंहनादो महानादः सुग्रीवो मर्कटः शठः ॥ ४४ ॥

१ ‘पूजयेत् तद्द्रवेनात्र’ क. पाठः । २ ‘रुद्धा’ क. पाठः । ३ ‘शशिनी’ क. पाठः । ४ ‘स्वर्धरेखा’ क. पाठः । ५ ‘शैव’ क. पाठः । ६ ‘सप्तैः पदुर्ध्वैः त्रयो’ क. पाठः । ७ ‘साष्टदशी’ क. पाठः । ८ ‘सैकत्रिंशा’ क. पाठः । ९ ‘सौरकः’ क. पाठः । १० ‘सदा’ क. पाठः ।

विडालाक्षो विडालास्यः कुमारः स्नेहरो भवः । मयूरो मङ्गलो मीमो द्वीपिवक्त्रः खराननः ॥४५॥
 मातङ्गश्च निशाचारी विषग्राही वृकोदरः । सैरिमास्यो गजमुखः पशुवक्त्रो मृगाननः ॥ ४६ ॥
 क्षोमको मणिभद्रश्च क्रीडकः सिंहवक्त्रकः । रयेनास्यः कङ्कवदनः काकास्यो हयवक्त्रकः ॥४७॥
 महोदरः स्थूलशिरा विकृतास्यो वराननः । चपलः कुक्कुटास्यश्च मायावी मदनालसः ॥ ४८ ॥
 मनोहरो दीर्घजङ्घः स्थूलदन्तो दशाननः । सुमुखः पिण्डतंतः क्रुद्धो वराहास्यः सटामुखः ॥४९॥
 कपटः कौतुकी कालः किङ्करः कितवः खलः । भक्तो भयदः सिद्धः सर्वगश्चेति कीर्तिताः ॥५०॥
 श्रीजद्वयपुटान्तस्थर्मदनित्यद्रवे-युतैः । नामभिस्तैर्द्वितीयान्तैर्देहीति पदसंयुतैः ॥ ५१ ॥
 एवं मन्त्राश्चतुःषष्टिः क्रमादुक्ता महेश्वरि । तेषां संख्यामपि तथा शृणु वक्ष्ये यथाविधि ॥ ५२ ॥
 चतुर्दशाक्षरास्तेषु नव मन्त्राः समीरिताः । तथा पञ्चदशार्णास्तु षड्विंशतिरितीरिताः ॥ ५३ ॥
 षोडशार्णास्तु मनवः पञ्चविंशतिरीरिताः । तथा सप्तदशार्णाश्च चत्वारो व्याकुलाः क्रमात् ॥ ५४ ॥
 इति ॥ (१) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदयिचित्रे श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (२) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदयिचित्रे श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (३)
 “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदहंसि श्रीं ह्रीं ” १२ ॥ (४) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदभीषणि श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (५) “ ह्रीं श्रीं नि-
 त्यद्रवे मदजनराजिके श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (६) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदविशाले श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (७) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदमदने
 श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (८) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदतुष्टे श्रीं ह्रीं ” १२ ॥ (९) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदकालकण्ठि श्रीं ह्रीं ”
 १४ ॥ (१०) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदमहाभये श्रीं ह्रीं ” १४ ॥ (११) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदमाहेन्द्रि श्रीं ह्रीं ” १३ ॥
 (१२) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदशंखिनि श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (१३) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदबान्द्रि श्रीं ह्रीं ” १२ ॥ (१४)
 “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदमङ्गले श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (१५) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदचट्पासिनि श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (१६)
 “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदमेकले श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (१७) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदसकले श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (१८) ह्रीं श्रीं
 नित्यद्रवे मदलविम श्रीं ह्रीं ” १२ ॥ (१९) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदमालिनि श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (२०) ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे
 मदविश्वनायिके श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (२१) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदसुलोचने श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (२२) ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे
 मद(सु)शोभे श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (२३) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदकामदे श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (२४) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मद-
 (स)विलासिनि श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (२५) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदकामेश्वरि श्रीं ह्रीं ” १४ ॥ (२६) ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मद-
 नन्दिनि श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (२७) ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदस्वर्णरेखे श्रीं ह्रीं ” १४ ॥ (२८) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदमनोहरे
 श्रीं ह्रीं ” १४ ॥ (२९) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदप्रमोदे श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (३०) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदरागिणि श्रीं ह्रीं ”
 १३ ॥ (३१) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदसिद्धे श्रीं ह्रीं ” १२ ॥ (३२) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदपद्मिनि श्रीं ह्रीं ” १३ ॥ (३३)
 “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मद(स)रातिप्रिये श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (३४) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदकल्याणदे श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (३५)
 “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदकलावक्षे श्रीं ह्रीं ” १४ ॥ (३६) “ ह्रीं श्रीं नित्यद्रवे मदसुरसुन्दरि श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ इति
 षड्विंशत्यक्षरीमन्त्राः ॥

अथ चतुष्पष्टिषष्टका यथा— (१) “ ह्रीं श्रीं मदनित्यद्रवे विभ्रमं देहि श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (२) “ ह्रीं श्रीं मदनित्यद्रवे
 घातकं देहि श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (३) “ ह्रीं श्रीं मदनित्यद्रवे वीरं देहि श्रीं ह्रीं ” १४ ॥ (४) “ ह्रीं श्रीं मदनित्यद्रवे विकर्षं
 देहि श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ (५) “ ह्रीं श्रीं मदनित्यद्रवे कोरकं देहि श्रीं ह्रीं ” १५ ॥ एवं—कवि सिंहनादं महानादं सुग्रीवं

मर्कटं शठं विडालाक्षं विडालास्यं कुमारं खेवरं भवं मयूरं मङ्गलं भीमं द्वीपिवक्त्रं खराननं मातङ्गं निशाचा-
रिणं विषग्राहिणं वृकोदरं सैरिभास्यं गजमुखं पशुवक्त्रं मृगाननं क्षोभकं मणिभद्रं क्रीडकं सिंहवक्त्रकं श्ये-
नास्यं कङ्कवदनं काकास्यं हयवक्त्रकं महोदरं स्थूलशिरसं विहृतास्यं वराननं जपलं कुक्कुटास्यं मायाधिनं
मदनालसं मनोहरं दीर्घजङ्घं स्थूलदन्तं दशाननं सुमुखं पिण्डितं क्रुद्धं चराहास्यं सटामुखं कपटं कौतुकिनं
कालं किङ्कुरं कितवं खलं भक्तकं भयवं सिद्धं सर्वगं (६५) इति चतुःषष्टिष्टकाः ॥ तथा—

विद्याक्षरेर्धेनावृत्तान्यक्षराणि चतुर्दश । सस्वरैस्तेर्मवेत् संख्या चतुर्विंशच्छतद्वयम् ॥ ५५ ॥

अत्र “हरफसकअलवनसयमवध” इति ।

तैर्यन्त्राणि च सप्त स्युस्तेषु श्रोत्रक्रमाद्यजेत् । देवताः सप्तवारेषु भास्करादिषु भक्तिः ॥ ५६ ॥

वाराख्यां सप्तमीयुक्तामिष्टं देहीति चालिखेत् । यन्त्रस्य मध्ये मायास्यं तत्र सिद्धीश्च पूजयेत् ॥ ५७ ॥

वृत्तयोर्नवयोर्नि च कृत्वा बाह्येऽष्टकोशकम् । बहिः कलान्जभूसंघयुगं कुर्याद्यथाविधि ॥ ५८ ॥

विलिख्य तेषु क्रमतो वर्णान् द्वात्रिंशदालिखेत् । दलेषु कोशेषु तथा वृत्तमध्ये द्वये पुनः ॥ ५९ ॥

मातृकामकथाद्यां वै विलिखेदान्तरक्रमान् । तस्य कोशान्तरालेषु ह्रस्वाद्यान् समालिखेत् ॥ ६० ॥

अग्रात् प्रदक्षिणं त्वेवं सप्त यन्त्राणि तैर्मवेत् । सिद्धीनां चेटकानां च यक्षिणीनां तथैकशः ॥ ६१ ॥

चेटकानां विशेषोऽयं मध्येऽष्टच्छदमम्पुजम् । तेषामुक्तक्रमेणैव साधनानि फलानि वै ॥ ६२ ॥

प्रयोगाञ्छृणु देवेशि यैः सिद्धो मत्समो भूवि । पूज्यते सर्वलोकैश्च सर्वतः सर्वदापि वा ॥ ६३ ॥

सिन्धुतीरवने चैता यक्षिणीः साधयेत् त्रिशः । एकैकस्मिन् वर्षालक्षं जपेदुक्तविधानतः ॥ ६४ ॥

अरण्यवटमूले च पर्वताग्रे गुहासु च । उद्यानमध्ये कान्तारे मातृपादपमूलतः ॥ ६५ ॥

तद्दशांशं तर्पणं च होमं कुर्यात् प्रसन्नकैः । कदम्बबन्धूकजपाहयमारैश्च लोहितैः ॥ ६६ ॥

ततः प्रीताः समागत्य मत्पद्मा वाञ्छितप्रदाः । सुवर्णानि च वासांसि भूषणानि फलानि च ॥ ६७ ॥

आस्वाद्यानि च लेह्यानि भोग्यानि विविधानि च । आलेपनानि भान्यानि दधुराजीवितावधि ॥ ६८ ॥

आयाताः सर्वदा मङ्गं प्रत्यक्षा देहि वाञ्छितम् । इत्युक्त्वा नित्यशस्तास्तु पूजयेच्च जपेत्तथा ॥ ६९ ॥

अष्टोत्तरसहस्रं तु तां तां विद्यामनन्यधीः । एवं ताः सर्ववक्षिण्यः फलं दधुर्ययेप्सितम् ॥ ७० ॥

चेटकानां तु सर्वेषां तेषु तेषु क्रमेण वै । एकस्मिन् पञ्च पञ्च स्युः सिद्धाः सिन्धुतटे नव ॥ ७१ ॥

तेषां च वर्षालक्षं तु जपमुक्तविधानतः । मौनं दिनेषु सततं कुर्यात् सिद्धौ न चालयेत् ॥ ७२ ॥

मध्यरात्रे सदा होमं तर्पणं च समीरितम् । जपेद् दिवानिशं श्रोत्रं सर्वेषामपि साधने ॥ ७३ ॥

चेटकास्ते समागत्य मध्यरात्रेऽतिमीपक्षाः । क्षोभयेयुरमुं क्षोभं न चेदेत्याद्य तत्पुरः ॥ ७४ ॥

मत्पद्माः किं तवेष्टं तत् करोमीति वदेन्निशि । प्रत्येकं ते तवेत्युक्त्वा न मां शुञ्चत इत्यपि ॥ ७५ ॥

नित्यशस्तान् जपार्चाभिरुपासीताचरेत् ततः । स्मृते तमेव संदिष्टं साधयेयुः समीहितम् ॥ ७६ ॥

१ 'देर' क. पाठः । २ 'मूषत्र' क. पाठः । ३ 'खिलेद्वृत्तजवे' क. पाठः । ४ 'क्रमात्' क. पाठः । ५ 'फलवलिः' क.
पाठः । ६ 'वेद्यानि' क. पाठः । ७ 'आयाते सर्वदा' 'आह्वं' क. पाठः । ८ 'स्तेः' क. पाठः । ९ 'तेपूकेषु' क. पाठः ।
१० 'तत्पूकेषु' क. पाठः । ११ 'पुनः' क. पाठः ।

शत्रूणां समरे भङ्गं प्रहारमहिने जने । कुर्वन्ति प्रार्थितार्थानां प्रदानं ते दिवानिशम् ॥ ७७ ॥
 आनयेयुश्च वनिता वाञ्छितास्तत्त्वणाद् ध्रुवम् । निश्चलीकुर्वते मत्तं दन्तिनं वा हयं नरम् ॥ ७८ ॥
 नित्याषोडशके सिद्धे देवर्षिपितुराक्षसैः । पिशाचैरुगैः सिद्धैः किन्नरैरप्सरोगणैः ॥ ७९ ॥
 मरुद्भिर्वसुभिः सप्तऋषिभिर्यक्षदानवैः । रुद्रैरेकादशविधैः साध्यैश्च नवाभिर्ग्रहैः ॥ ८० ॥
 द्वादशाकंलोकपालैस्तथान्यैरपि दैवतैः । राजभिर्वनिताभिश्च नरैरन्यैर्मृगैस्तथा ॥ ८१ ॥
 पूज्यते सर्वदा सिद्धः समीहितसुखास्पदः । दृष्टाशयो वदान्यश्च दयावान् सुमुखः क्षमी ॥ ८२ ॥
 पूर्णाशयः सदानन्दो निरपेक्षः कलान्वितः । धनी भोक्तापरद्वेषी प्रेमभूरावयोर्भवेत् ॥ ८३ ॥

इति नीलपताकानित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ विजयामित्याप्रयोगविधिः । श्रीतन्त्रराजे— (१८ । २६)

पूर्वोक्तक्रमतो विद्यां वर्णलक्षं जपेत् सुधीः^१ । होमं रक्ताम्बुजैः कृत्वा सिद्धमन्त्रो दद्यान्वितः ॥ १ ॥
 प्रयोगानाचरेन्मन्त्री होमयन्त्रविधानतः । जपेन तर्पणेनापि पूजनेन यथाविधि ॥ २ ॥
 कमलैः कैरवै रक्तैः सितैः सौगन्धिकोत्पलैः । सुगन्धिशेफालिकया त्रिमध्वक्कैर्यथाविधि ॥ ३ ॥
 होमात् सप्तसु वारेषु कुर्यात् प्रोक्तैस्तु सप्तभिः । प्रोक्तवारेशयोश्चापि^२ तन्मण्डलत एव वै ॥ ४ ॥
 विजयं समवाप्नोति समरे इन्द्रयुद्धके । मल्लयुद्धे शस्त्रयुद्धे वादे घृतद्वयेऽपि च ॥ ५ ॥
 व्यवहारेषु सर्वत्र जयमाप्नोति निश्चितम् । चतुरङ्गुलजैः पुष्पैर्होमात् संस्तम्भयेद्विपुः ॥ ६ ॥
 तथैव कर्णिकारोत्थैः पुंनामोत्थैर्नैरुजैः । चम्पकैः केतकै राजवृक्षजैर्माधवोद्भवैः ॥ ७ ॥
 प्राग्बहारेषु जुहुयात् क्रमात् पुष्पैस्तु सप्तभिः । प्रोक्तेषु स्तम्भनं शत्रोर्भङ्गो वा भवति ध्रुवम् ॥ ८ ॥
 शत्रोर्नक्षत्रवृक्षाग्नौ तत्समिद्धिस्तु होमतः । सर्पपाज्याप्लुताभिस्तैः प्रसूयन्त्येव पादयोः ॥ ९ ॥
 मृत्युकाष्ठानले मृत्युपत्रपुष्पफलैरपि । समिद्धिर्जुहुयात् सम्बन्धं वारेशार्चनपूर्वकम् ॥ १० ॥
 अरातिश्चतुरङ्गं तु बलं रोगादितं भवेत् । तेनास्य विजयो भूयाभिधनेनापि वा पुनः ॥ ११ ॥
 अर्कवारेऽर्कजैरिध्मैः समिद्धेऽग्नौ तद्भुजैः । पत्रैः पुष्पैः फलैः काण्डैर्मूलैश्चापि हुनेत् क्रमात् ॥ १२ ॥
 सवर्णारुणवत्साया घृतासिक्कैस्तु मण्डलात् । अरातिदिग्मुखो भूत्वा कुण्डे व्यस्ये विधानतः ॥ १३ ॥
 पलायते वा रोगार्तः प्रथमेद्वा भयान्वितः । वैरी बलसमग्नोऽपि शौर्यमानान्वितोऽपि च ॥ १४ ॥
 पलाशेध्मानले तस्य पञ्चाङ्गैस्तद्घृताप्लुतैः । होमेन सोमवारेषु भवेत् प्राग्बन्ध संशयः ॥ १५ ॥
 खादिरेध्मानले तस्य पञ्चाङ्गैस्तद्घृताप्लुतैः । वारे भौमस्य द्व्यनात् तदाप्नोति सुनिश्चितम् ॥ १६ ॥
 अपामार्गेध्मजे वह्नौ तत्समिद्धिर्हुनेत् तथा । जुहवारेषु शुभ्रायाः सवत्साया घृतान्वितम् ॥ १७ ॥
 पूर्वोक्तफलसंसिद्धिर्भवत्येव च तद्दिनैः । तत्तद्द्वारेषु भजनात् पूर्वमेव हुतक्रिया ॥ १८ ॥
 सर्वत्र प्रोक्तमेवाचार्जपयन्त्रादिकर्मसु । तत्तच्चित्त्यार्चनं तत्तद्द्वारेशद्वयपूजनम् ॥ १९ ॥

१ 'उफला' क. पाठः । २ 'वशी' क. पाठः । ३ 'योतार्चो' 'योरचा' ग. पाठः । ४ 'महा' क. पाठः । ५ 'मगफे' क. पाठः । ६ 'आगतं' क. पाठः । ७ 'सप्त' क. पाठः । ८ 'च' क. पाठः । ९ 'प्रोक्तहोमा' क. पाठः ।

विधाय पश्चात्कर्माणि तानि कुर्यात् समाहितः । शीघ्रं तत्फलमभिष्टौ भवत्येवान्वधान्वया ॥ २० ॥
 पिप्पलाग्रौ गुरोर्वारे तदुत्थैस्तदघृतप्लुतैः । हुनेत्तथा तत्फलामिस्तद्दिनैः स्यादमंशयम् ॥ २१ ॥
 उदुम्बराग्रौ भृगुजे वारे होमं तदुद्भवैः । तत्सिक्थैर्विदधीतेत्थं तद्दिनैस्तत्र सिध्यति ॥ २२ ॥
 शमीवह्नौ तदुत्थैस्तु जुहुयात् कृष्णगोघृतैः । तद्दिनात् तत्फलानि स्युरिति वारेषु सप्तमु ॥ २३ ॥
 विजयो विहितः सम्यगहवनात् तिथिश्चतयोः । विजयं शृणु देवेशि कथयामि क्रमेण ते ॥ २४ ॥
 प्रतिपत्तिथिमारभ्य पञ्चम्यन्तक्रमेण वै । शालीचणकमुद्वैथ यवमापैथ होमतः ॥ २५ ॥
 मृष्टिपाज्यप्लुतैस्ताभिस्तिथिभिः समवाप्नुयात् । षष्ठ्यादि च दशम्यन्तमजाभवघृतैस्तदा ॥ २६ ॥
 प्रागुक्तैर्निस्तुपैर्होमात् प्रागुक्तं फलमाप्नुयात् । तद्ध्वं पञ्चदश्यन्ते समस्तैश्च तिलैर्द्वयैः ॥ २७ ॥
 सिताङ्कः^१ पायसैः सिक्कैराविकैस्तु घृतैस्तथा । हवनात् फलमाप्नोति यदादौ फलमभिरितम् ॥ २८ ॥
 एवं नक्षत्रवृद्धोत्थवह्नौ तैर्स्तैर्मधुप्लुतैः । हवनादपि तत्प्राप्तिर्भवत्येव न संशयः ॥ २९ ॥
 विद्यायां प्राग्बदणानि पञ्च युञ्ज्यात् स्वरैस्तथा । अशीत्यर्शवती विद्या तैर्यन्त्राणि शृणु प्रिये ॥ ३० ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च दश सूत्राणि पातयेत् । एकाशीतिपदानि स्युस्तेषु तानि लिखेत् क्रमात् ॥ ३१ ॥
 मध्यकोष्ठेऽभिधां कृत्वा प्रागुक्तविधिना युतम् । शूलीकृत्य च रेखाप्राण्यत्रावाह्याभिपूज्य ताम् ॥ ३२ ॥
 उपासीत पुरो विद्यां जपं नित्यं समर्चयेत् । विद्याक्रमं तत्र यन्त्रे यजेत् तत्फलमाप्नुयात् ॥ ३३ ॥

अथ यन्त्रलेखनक्रमः सुगमः । तथा—

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च चतुःस्रत्रनिपातनात् । नवानि संभवन्त्यत्र कोष्ठानि परमेश्वरि ॥ ३४ ॥
 तेषु प्रत्येकमञ्जानि साष्टपत्राणि संलिखेत् । तेषु मध्यस्थपत्रस्य कार्णिकायां समालिखेत् ॥ ३५ ॥
 नामगर्भा तु तां विद्यां तद्वहिष्ठाष्टपत्रके । तेष्वदितोऽष्टौ संलिख्य बिन्दुना तद्वहिस्तथा ॥ ३६ ॥
 कार्णिकायां तु नामकं बहिरष्टौ तथाष्टसु । एवमष्टसु संलिख्य वेष्टयेन्मातृकाक्षरैः ॥ ३७ ॥
 बिलोमैरनुलोमैश्च मायाबिन्दुसमन्वितैः । चतुरस्रत्रये बाह्ये ऊर्ध्वार्धग्रे समालिखेत् ॥ ३८ ॥
 एवं कृत्वा हस्तयुग्ममाने कुम्भं विधाय तम् । विद्याक्षरौपधिकाथजलैरारूर्य पूर्ववत् ॥ ३९ ॥
 अभ्यर्च्य विद्यामयुतं जपित्वा तैर्विधानतः । अभिषिञ्चेत् ततः क्लेशैर्विमुक्तो जायते सुखी ॥ ४० ॥
 विजयं सर्वतो भूयात् प्रोक्तेष्वपि च सप्तसु । नवग्रहार्ता रिपुभिः सर्वतः क्लेशसंभवे ॥ ४१ ॥
 समरसोद्यमे कीर्तिसमृद्धोरप्यवाप्तये । पुत्राप्त्यै वाञ्छितप्राप्त्यै त्रिषु जन्मसु कारयेत् ॥ ४२ ॥
 एतद्यन्त्रं गैरिकेण पीठे संलिख्य तत्र ताम् । देवीमावाह्य संपूज्य जपेद्विद्यां तथायुतम् ॥ ४३ ॥
 एवं त्रिःसप्तभिः^२ सप्तरात्राद्विधं वशं नयेत् । राजानं वनितां मर्त्यान्नन्यांश्च प्राणिनोऽखिलान् ॥ ४४ ॥
 हरिद्राद्येपटे कृत्वा कलशे वा शरावयोः । निधाय भित्तिमध्ये ॥ शयनस्थानके निजे ॥ ४५ ॥

१ 'मिहितः' क. पाठः । २ 'बलि' क. पाठः । ३ 'सिताङ्कः' क. पाठः । ४ 'सूत्रनिपातनात्' क. पाठः ।

५ 'वान्' ग. पाठः । ६ 'यन्त्रस्या' क. पाठः । ७ 'नि' क. पाठः । ८ 'त्रिः' क. पाठः । ९ 'याः' क. पाठः ।

अभ्यर्च्य विद्यया जापं कुर्यात् संध्यासु नित्यशः । सहस्रं प्रोक्तकलनात् स्तम्भयेदखिलं दृढम् ॥ ४६ ॥
 शत्रोरुद्योगरोषाभ्यामनिष्टकरणं तथा । व्यवहारे रणोद्योगे वादे वाचं रूपं मतिम् ॥ ४७ ॥
 एतत्प्रागुक्तसुरभिद्रव्यैरालिख्य तत्र ताम् । संध्यासु पूजयेन्नित्यं सहस्रं प्रजयेत्तथा ॥ ४८ ॥
 प्रोक्तकालप्रयोगेण श्रियं प्राप्नोति पुष्कलाम् । .....

इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र प्राग्प्रत्यन्दक्षिलोदक् च चतुर्धनुःसूत्रनिपातनात् समान्तरालानि नव कोष्ठानि कृत्वा, तेषु नवसु कोष्ठेषु अष्टदलपद्यानि सकर्णिकानि नव कृत्वा, मध्याष्टदलकर्णिकायां साध्यनामयुक्तां विजयाविद्यां विलिख्य, बहिरष्टसु इलेषु प्रागुक्ताशीत्यक्षरेषु प्रथमतोऽष्टाक्षराणि विलिख्य, पूर्वदिग्गताष्टदले कर्णिकायां नवमाक्षरं साध्यनामगर्भं विलिख्याष्टदलेष्वष्टाक्षराणि विलिख्य, तथैवाग्नेय-दिक्स्थाष्टदलपद्मेषु विलिख्य बहिःश्चतुरश्रत्रयं कृत्वाभ्यन्तराले विलिख्ययुक्तां विलोममाक्षरां विलिख्य तद्व-दिर्लक्षाभ्यां वेष्टयेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

..... । अथान्यद्वज्ररूपं तु यन्त्रं वक्ष्येऽतिवैभवम् ॥ ४९ ॥
 प्राग्बद्धिमतसूत्राणां^१ पातेनोत्पादयेत् तथा । कोष्ठानि नवपञ्चा च धृतं शतमतिस्फुटम् ॥ ५० ॥
 तच्चतुष्कोणकोष्ठानि मार्जयेत् सैकविंशतिम् । मध्ये वज्रं भवेत् पञ्चाशीतिकोष्ठैर्यथाविधि ॥ ५१ ॥
 तच्चतुर्दिक्षु विलिखेत् त्रिकोणान्येककोणतः । सर्वमध्यस्थकोष्ठे च चतुर्दिक्षु न्यसेत् तथा ॥ ५२ ॥
 विद्यां नामोदरां कृत्वा प्राग्बद्ध्यांस्तु संलिखेत् । एतद्वज्रचतुष्कस्य स्पर्शान् त्रिचतुरस्रकम् ॥ ५३ ॥
 विधाय तत्र विलिखेत् मातृकां प्राग्विधानतः । एतेनै वज्रयन्त्रेण विजया विजयप्रदा ॥ ५४ ॥
 एतत्प्रोक्तेषु संलिख्य स्थापयेत् प्रोक्तरूपतः । विजयं समवाप्नोति प्रोक्तेष्वपि च सप्तसु ॥ ५५ ॥
 विलिख्याश्चतुष्फलकातले यन्त्रं कुचन्दनैः । जवाराधनसंसिद्धं स्थापयेच्छून्धवेरमसु ॥ ५६ ॥
 देशे वा तत्र दिनशो वर्धते श्रीरचञ्चला । पिशाचा राक्षसाः कृत्वा वेतालाः स्युर्न तत्र वै ॥ ५७ ॥
 पलाशफलकायां तु विलिख्येतद्यथाविधि । स्थापयेद्यत्र कुत्रापि तत् क्षेत्रं ब्राह्मणास्पदम् ॥ ५८ ॥
 पूर्वोक्तस्थापनाद् राजधानी भवति सुस्थिरा । वटे विलिख्य खननात् पत्तनं भवति ध्रुवम् ॥ ५९ ॥
 उदुम्बरे विधायेत्थं स्थापनादचिरेण वै । अद्वितानाश्रयं स्थानं भवत्येव न संशयः ॥ ६० ॥
 वज्रस्य दिक्त्रिकोणान्तरालात् कुर्यात् त्रिशूलकम् । दाहव्याप्ते स्वसंयुक्ते लिखेत् तच्छून्धमध्ययोः ॥ ६१ ॥
 तत्र संस्थाप्य गदितं विद्यार्जसविभूतिना । मालस्थेनाभिजोनेन तमाविश्य गदो वदेत् ॥ ६२ ॥
 स्वावेशकारणं कर्म स्थापयानक्रमं तथा । ग्रहभूतपिशाचाद्या अस्याचिरयापयान्ति वै ॥ ६३ ॥
 (तदैव दासवत् तस्य वशो भवति तद्वलात् ।) यन्त्रमेतद्विलिख्यारमन्वभ्यर्च्य स्थापयेत् क्वचित् ॥ ६४ ॥
 राज्ञो गेहे तस्य राज्ञः क्षमा मुञ्चति नान्वयम् । स्थाने गजानां वाहानां नव कृत्वा नवस्वपि ॥ ६५ ॥
 स्थानेषु स्थापितान्येतान्यर्चयेद् दिनशस्तथा । दिक्षु मध्ये च तत्रैव रोगाः कृत्वाः परेरिताः ॥ ६६ ॥

१ 'सहस्रं प्रोक्तकालेन' क. पाठः । २ 'अतिदुर्लभम्' ग. पाठः । ३ 'सूत्राणां' क. पाठः । ४ 'कोष्ठतः' क. पाठः ।

५ 'एकेन' क. पाठः । ६ 'जप' य. पाठः ।

वीक्षितुं भुवनं नैव शक्ताः स्युस्तत्प्रभावतः । चन्द्रचन्दनकार्मरैरालिङ्ग्याभिनवे पटे ॥ ६७ ॥
 अभ्यर्च्य विद्याजप्तं तं पटमास्तीर्य शाययेत् । दाहज्वरार्तमचिरान्मुच्यते तज्ज्वरेण सः ॥ ६८ ॥
 अन्येष्वपि गदेष्वेवं कारयेत् तद्विमुक्तये । समरेषु महीपानां यन्त्रमेतदुदीरितम् ॥ ६९ ॥
 निःसाने पटहेऽन्येषु वाद्येषु च समालिखेत् । दरदेनाथ तन्मध्ये तामावाह्य समर्चयेत् ॥ ७० ॥
 विजयां विजयावाप्त्यै युगपत् ताडयन् ब्रजेत् । प्रत्यर्थिसेना तच्छब्दाकर्णनेन पलायते ॥ ७१ ॥
 दिशो दश भयोद्विग्ना नाभियाति कदाचन । सजीवघृतकालेषु यन्त्रमेतद्विनिर्मितम् ॥ ७२ ॥
 गुलिकीकृत्य तत्कण्ठे^१ बद्ध्वा पश्चात् तु योजयेत् । एतद्दर्शनमात्रेण पलायन्ते दिशो दश ॥ ७३ ॥
 निर्जावेषु च तद्यन्त्रं जयमाप्नोति सर्वतः । नासाध्मं विद्यते तेन यज्ञयन्त्रेण पार्वति ॥ ७४ ॥
 ध्यायेद्वक्त्रे रिपोर्यन्त्रं विधां वा लोहिताकृतिम् । तदैव दासवत् तस्य वशो भवति तद्वत्त्वात् ॥ ७५ ॥
 इति ते विजयानित्यावैभवास्तु समीरिताः ।

एतद्वज्र (स्य ? स्तु) सुगमत्याजं विस्तारितः । इति विजयानित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ सर्वमङ्गलाप्रयोगविधिः । तत्र धीतन्त्रराजे— (१६ । १७)

जपं तु नित्यशः कुर्यादग्रे तस्याः सहस्रकम् । ग्राम्बद् तां साधयेद्विधां द्वात्रिंशल्लक्षमानतः ॥ १ ॥
 होमं दशांशतः कुर्यादन्नाज्याभ्यां घृतेन वा । एवं संसिद्धविद्यस्तु कुर्यात् प्रोक्तानशेषतः ॥ २ ॥
 प्रयोगानन्यथा तस्य नैष्कन्यमयशो मृतिम् । विदध्यात् तेन तां प्रोक्तक्रमेणाराध्य भक्तितः ॥ ३ ॥
 संसाध्य पश्चात् कुर्वीत मङ्गलान्मङ्गलोदितान् । प्रयोगार्था वर्णशक्तीर्वक्ष्ये देवि शृणु प्रिये ॥ ४ ॥
 सोमसूर्याभिरूपाश्च ताश्चाष्टत्रिंशदेव वाः । अमृता मानदा पूषा तुष्टिः पुष्टी रतिर्धृतिः ॥ ५ ॥
 शशिनी चन्द्रिका कान्तिर्ज्योत्स्ना श्रीः प्रीतिरङ्गदा । पूर्वा पूर्वामृता कामदायिन्यः स्वरजाः कलाः ॥ ६ ॥
 एताः षोडश चन्द्रस्य कलाः कल्पद्रुमोपमाः । तपिनी तपिनी भूमा मरीचिर्ज्वालिनी रुचिः ॥ ७ ॥
 सुपुष्पा मोगदा विश्वा बोधिनी चारिणी चमा । एतास्तु शक्रयः प्रोक्ताः क्रमाद् द्वादश भानुजाः ॥ ८ ॥
 भकारादिहकारान्तवर्णोच्चारो विलोमतः । धातार्थमा च मित्रश्च बह्वो सौभगस्तथा ॥ ९ ॥
 विषस्वानिन्द्रपूषार्काः पर्जन्यः समनन्तरः । त्वष्टा विष्णुरिति प्रोक्ता द्वादशार्काः क्रमेश वै ॥ १० ॥
 कादिठान्तार्णतनवः सर्वगाः सर्वसिद्धिदाः । भूमाचिरूष्मा ज्वलिनी ज्वालिनी विस्फुलिङ्गिनी ॥ ११ ॥
 सुभ्रीः सुरूपा कपिला हव्यकन्यवदे अपि । यादिचान्ताक्षरमयाः शक्रयो दश कीर्तिताः ॥ १२ ॥
 तेषां दशानां नामानि वासनोक्तानि ते शिवे । कादिचान्ताक्षराणां तु द्वात्रिंशन्मिथुनानि वै ॥ १३ ॥
 प्रोक्तक्रमेण संपूज्य विनियुञ्ज्यात् तु सर्वतः । स्वराणां तु स्वतन्त्रत्वात् स्वतन्त्राः शक्रयस्तथा ॥ १४ ॥
 तासां नाथास्तत्सदृशानामरूपाः समीरिताः । मिथुनान्येवमङ्गलानि त्रिंशदष्टक्रमेण वै ॥ १५ ॥
 तानि संपूज्य तच्चेजस्रयात्मनि जले शिवे ! । प्रोक्तानि देवतारूपाण्यवाद्याभ्यर्च्य तैर्जलैः ॥ १६ ॥

विनियुञ्ज्यादभीष्टेषु कार्येषु क्रमनः शिवे । परमंख्याममेतानि तेषु तेष्वप्ययं विधिः ॥ ३६ ॥
 सर्वतः सौम्यकर्माणि सिध्यन्त्येवानया ध्रुवम् । वरयेषु ज्ञानसंप्राप्तौ सर्वप्रत्युद्देशान्तये ॥ ३७ ॥
 लक्ष्मीप्राप्तौ तथारोग्यसिद्धौ रोगार्तिशान्तिषु । विजयाय समस्तापचारणायाभिवृद्धये ॥ ३८ ॥
 पुत्रास्यै सर्वरक्षायै पूजयेत् तेषु तत्क्रमात् । गजाश्वगोखरोष्ट्राजमहिर्पीशां विवृद्धये ॥ ३९ ॥
 तेषां रोगादिपीडासु तच्छान्त्यै च यथाक्रमात् । निर्माय नवयन्त्राणि तत्र तत्रार्चयेच्छिवाम् ॥ ४० ॥
 तेषु तेषूक्तकार्येषु तत्तत्संप्राप्तिहेतवे । नव प्राकारयुक्तानि षोडश प्रथमादिषु ॥ ४१ ॥
 तिथिषु शोकरूपाणि तत्र तां सर्वमङ्गलाम् । पूजयेद्वाञ्छितावाप्त्यै प्रथमे सर्वदा यजेत् ॥ ४२ ॥
 एवमेषा महासिद्धिकरी पूजाजपादिना । लघुमन्त्रक्रियामासां पूजां सर्वार्थसिद्धिदाम् ॥ ४३ ॥
 पूर्णामनतिविस्तारां मङ्गलां ब्रूहि मे शिव । देवपिसिद्धगन्धर्वयक्षदेवाङ्गनाश्रयाम् ॥ ४४ ॥
 पूजां वक्ष्यामि देवेशि गुह्यां शृणु मनोहराम् । विद्याया कुलसुन्दर्या कराङ्गन्यासपूर्वकम् ॥ ४५ ॥
 अर्घ्यं तया विधायाथ पीठे चक्रं विधाय तत् । चन्दनागुरुकर्पूररोचनादरदादिषु ॥ ४६ ॥
 एकेन तत्र ताः सम्यगुक्तरूपमथार्चयेत् । रत्नादिपूष्पमालिख्य प्रतिष्ठाप्यात्र पूजयेत् ॥ ४७ ॥
 वृत्तस्यायामविस्तारद्वये त्रेकतुरीयतः । वृत्ते विधाय चिह्नानि तेषु सूत्रासि पातयेत् ॥ ४८ ॥
 त्रयमन्तरतो मृक्त्वा तेन द्वादशकोणकम् । तेषां मर्मसु मध्ये च विदध्याद् वृत्तयुग्मकम् ॥ ४९ ॥
 मध्यवृत्तस्य मध्ये तु योनिं कुर्यात् समासकम् । प्राग्बत् तिस्रोऽर्धयेभित्यास्तत्कोणेषु प्रदक्षिणम् ॥ ५० ॥
 अन्या अन्येषु कोणेषु पूजयेद् द्वादश क्रमात् । अग्रात् प्रदक्षिणं पश्चाद्वालिं दध्याद्यथाविधि ॥ ५१ ॥
 सप्ताचर्या केवलया केवलां ललितां जपेत् । नित्यानां ललिताद्यानां षोडशानां च नामभिः ॥ ५२ ॥
 नित्यासप्ताचरीभिः स्युर्विद्याः पूजासु सर्वदा । ताभिः षोडशविद्याभिर्नित्यास्ताः षोडशार्चयेत् ॥ ५३ ॥
 तद्विद्याक्षरसंख्यास्तु शृणु वक्ष्ये यथाक्रमम् । प्रथमायाश्च सप्तम्या विद्या स्यात् षोडशाक्षरी ॥ ५४ ॥
 द्वितीयायाश्चतुर्ध्यास्तु चतुर्दशभिरक्षरैः । तृतीयायाश्च पष्ठ्याश्च दशम्या दशपञ्चकम् ॥ ५५ ॥
 द्वादश्याः सच्चतुर्दश्याः पञ्चदश्याः क्रमेण वै । पञ्चम्याश्च नवम्याश्च त्रयोदश्याश्च षोडश ॥ ५६ ॥
 एकादश्यास्तु साष्टम्याः षोडश्या द्वादशोदिताः । अस्मिन्नेवार्चयेच्चक्रे चतुर्विंशतिभिस्तथा ॥ ५७ ॥
 सर्वविंशतिशता विद्या जपेत्तास्ताश्च सिद्धये । अन्या विंशत्सप्तशतं तैर्येष्वेव पूजनम् ॥ ५८ ॥
 आसां पूजाजपाद्येषु यज्ञेषु च समीरितम् । एतन्नपुत्रकारं तु यच्च सर्वार्थदायकम् ॥ ५९ ॥
 तेन तत्रोक्तमखिलं साधयेद्भजरूपिणा । ..... ॥

इति । अत्र “ वृत्तद्वयं विधाय ” इत्यादिश्लोकपदकस्यावमर्थः—प्रथमतो वृत्तद्वयं विधाय तद्वहिः षट्कोणं कृत्वा तद्वहिरष्टवलपञ्चं विरच्य तद्वहिरवृत्तद्वयं कृत्वा मध्ये साध्यगर्ममाद्यकूटं विलिख्य, षट्कोणे प्रतिकोणं चत्वारि चत्वारि कूटानि विलिख्याष्टपत्रेषु प्रतिपन्नं पञ्च पञ्च कूटानि विलिख्य, बहिरवृत्तान्तरालद्वयस्याभ्यन्तरान्तराले विसर्गसहितां प्रतिलोममातृकां विलिख्य, बाह्यान्तराले विन्दुयुक्तामनुलोममातृकां विलिख्यान्तः

षट्कोणान्तरालेषु पर्यायनित्यातद्दिननित्ययोः षडक्षराणि स्वाग्रान् प्रादक्षिण्येन विलिखेदिति । एवं मध्य-
कूटं तथैव स्थापयित्वा द्वितीययन्त्रेऽग्रिमकूटानि विलिखेदेवं तृतीये तदग्रिमकूटानि विलिखेत् । एवमेक-
स्यैकस्य कूटस्य चतुश्चत्वारिंशदुत्तरशतं (१४४) यन्त्राणि जायन्ते । एवं क्रमेण सर्वाणि यन्त्राणि त्रयोदशल-
क्षाणि सप्तविंशतिसहस्राणि चतुरुत्तरशतसंख्यानि (१३२७१०४) भवन्ति । एवमन्यासां नित्यानां यन्त्राणि
भवन्तीत्यर्थः । यन्त्राणां विनियोगानाह— 'नाथात्मकानि' इति । अस्यायमर्थः— विशालाग्रामं नवकोष्ठात्मकं
ध्वजं विलिख्यैकैकस्मिन् कोष्ठे सूत्रत्रयनिपातनात् पांडश कोष्ठानि विलिख्यैकैकस्मिन् कोष्ठे एकमेकं यन्त्रं विलि-
खेत् । एवं चतुश्चत्वारिंशदुत्तरशतं (१४४) यन्त्राणि भवन्ति । नवकोष्ठेषु विराज्यतां सप्तविंशतिनक्षत्राणि
विलिख्य नवस्तु नवनाथान् विलिख्य सप्तम्यन्तं साध्यनाम "वाङ्मृतं कर्म देहि" इति विलिख्य प्रोक्तक-
मेण पूजादिकं कुर्यात् । प्रोक्तकलानि भवन्तीत्यर्थः । एवमन्येषां यन्त्राणामपि प्रोक्त एव क्रमो ज्ञेयः । "लघु-
मन्त्रक्रिया" मित्यादिश्लोकेर्लघुपूजोक्ता । तत्र चतुर्दशारं विलिख्य मध्ये इयम् विधाय तन्मध्ये ललिताइयस्ये
तिक्ताः चतुर्दशस्वरेषु चतुर्दशनिध्याः पूज्या इत्यर्थः । तत्तद्विधाया उच्चारणाशङ्कौ नाममन्त्रैः पूजा कार्येत्याह-
'प्रथमायाश्च' इत्यादिश्लोकेः । ते मन्त्रास्तु तत्तत्संख्यां ज्ञात्वोक्ताः । 'अस्मिन्नेवार्चयेद्भक्ते' इत्यादिश्लोकेन
चतुश्चत्वारिंशदुत्तरशतकूटानि प्रागुक्ताग्न्यप्यस्मिन्नेव चक्रे जपेदित्यर्थः । अन्यानि नित्यामकरणे प्रोक्तानि विश-
त्युत्तरसप्तशतं (७२०) कूटानि तद्योक्तयन्त्रेष्वेव पूजयेदित्यर्थः ॥ तथा—

..... । तद्वज्रं द्विविधं प्रोक्तं कोष्ठकोशात्मभेदतः ॥ ६० ॥
कोणात्मवज्रनिर्माणप्रयोगाः परतः शिखे । तयोस्तु कोष्ठरूपं तु वज्रं वदये यथाविधि ॥ ६१ ॥
यस्साधकेप्सितावाप्तये सुराङ्घ्रिपसमो भवेत् । माक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्ष चतुर्विंशतिव्रततः ॥ ६२ ॥
नवविंशतिभिः पञ्चशतं कोष्ठानि तेषु वै । कोष्ठेषु पार्जयेत् षड्भिः षट्कोष्ठानि पूर्ववत् ॥ ६३ ॥
शिष्टेषु वज्रकोष्ठानि पञ्चषष्ठ्या शतद्वयम् । तेषु प्राग्बत् त्रिकोणानि चतुर्दिक्षु चतुष्टयैः ॥ ६४ ॥
कोष्ठैर्विधायार्धो मध्ये बाह्यारम्भात् प्रदक्षिणम् । प्रवेशगत्या विलिखेद्विभ्रादिललितान्तकम् ॥ ६५ ॥
मध्येऽत्रशिष्टेष्वन्यार्णचतुर्विंशतिमालिखेत् । ललितार्णचतुर्भेदजनितानां नामशक्तियुक् ॥ ६६ ॥
ललितां साध्यगर्भां तु विलिखेन्मध्यकोशतः । एवं यन्त्रं समालिख्य शिलालोहत्रयादिषु ॥ ६७ ॥
संस्थाप्य कुत्रचित् स्थाने पूजयेद्वाङ्मिनासये । यस्मिन् देशे वज्रयन्त्रं स्थापितं योजनावधि ॥ ६८ ॥
मङ्गलान्येव जायन्ते नामङ्गलकथा केचित् । पूजाचक्रे च तासां तु नामानि प्रतिकोणकम् ॥ ६९ ॥
विलिख्य मध्ये ललितां साध्यगर्भां समालिखेत् । बहिर्वृत्ते मातृकां च तच्चक्रं स्थापयेद् भुवि ॥ ७० ॥
तेनापि पूर्ववत् प्रोक्तं देशे न स्यादमन्त्रकम् । तस्मिन् सर्वत्र संलिख्य तां विद्यां सर्वमङ्गलाय ॥ ७१ ॥
मध्ये साध्याक्षरोपेतां स्थापयेत् तत्कलासये । प्रागुक्ते वज्रयन्त्रे वा द्वादशारेऽपि वा शिखे ॥ ७२ ॥
संस्थाप्य कुम्भे तद्वर्षभूरुहकावपूरितम् । विद्यया विधिवज्रैरमिषिभोजनैः शुभैः ॥ ७३ ॥
जन्मर्क्षेषु विशेषेण समस्तामयशान्तये । पूर्वैरसंपत्समृद्धौ च ग्रहरोगादिशान्तये ॥ ७४ ॥
तथान्यमपि देवेशि प्रयोगं सर्वपावनम् । दारिद्र्यवनदानार्थि पापान्धिवदवानलम् ॥ ७५ ॥

सङ्कोचध्वान्तमार्तसङ्गं सन्तोषान्धिविधुदयम् । प्रागुक्ताक्षरमभिज्ञां विद्यां नित्यां समाहितः ॥ ७६ ॥
मौनी जपेत् प्रसन्नैश्च पूजयेत् सौरभान्वितैः । तर्पयेत् सलिलैः मिन्धुगामिनीमभवैः शिवे ॥ ७७ ॥
सौरभाढ्यैस्तिलैः शुभ्रैस्तण्डुलैर्विधिवदुनेत् । संस्थाप्य कुम्भं प्रोक्ताम्बुपूर्णं मंपूज्य भक्तिः ॥ ७८ ॥

प्रोक्ताम्बु अक्षरौषधिकाथम् ।

समस्तं तत् क्रमादेकवारं तैरभिषेकतः । घोरभिचारकृत्यादिदुःखेभ्यो मुच्यते क्षणात् ॥ ७९ ॥
भूतप्रेतपिशाचापस्मारराक्षसयक्षकाः । कुमारा गुह्यका वीरा डाकिन्यश्चातिदारुणाः ॥ ८० ॥
विमुच्य तत्क्षणाद्भीताः प्रयान्त्येवान्यतः क्षणात् । समुद्रगासरिचोये ताः समावर्तयेत् स्थितः ॥ ८१ ॥
कण्ठमात्रे मण्डलांस्तु प्राग्जनमार्घ्यविमुच्यते । तथैव घृतहोमेन तर्पणाश्चान्धिवारिभिः ॥ ८२ ॥
एवं सकलकल्याणां संप्रोक्ता सर्वमङ्गला । नामानुरूपं भजनां कृपया फलदानतः ॥ ८३ ॥
क्षिप्रप्रसादतो नित्यं हर्षोत्पादनतोऽपि च ।

इति सर्वमङ्गलानित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ उवालाभालिनीनित्यायाः प्रयोगविधिः । तन्मन्त्राजे— [२० । १४]

अष्टलक्षं हविष्याशी जपेद्विद्यां जितेन्द्रियः । तद्दशांशं तर्पणं च होमं कुर्याच्च गोघृतैः ॥ १ ॥
एवं संसिद्धमभस्तु कुर्याद्यन्त्रायणनुक्रमात् । पूजायुक्ते बहिर्भूतचतुरस्त्रे त्वत्सिद्धये ॥ २ ॥
विधाय तत्र विलिखेदक्षराणि यथाविधि । सर्वमध्ये तारगर्भे शक्तिमाख्यासमन्विताम् ॥ ३ ॥
त्रयं च त्रिषु कोशेषु पदसु पदक्रमयाष्टसु । अष्टकं बहिरप्येवं भाग्ये दिष्टु नव क्रमात् ॥ ४ ॥
एवं मूलाक्षरैः कृत्वा यन्म तेनैव साधयेत् । समस्तं बान्धितं पूजाधारणस्यापनैः शिवे ॥ ५ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र मध्ये त्रिकोणं तद्वहिः पदकोणं तद्वहिरष्टाक्षं तद्वहिरष्टदलकमलं तद्वहि-
र्द्वारहितं चतुरस्रमिति चक्रं निर्माय, मध्ये साध्याख्यागर्भं मायाबीजं प्रख्योदरे विलिख्य त्रिषु कोशेषु त्री-
ण्यक्षराणि पदसु कोशेषु पदक्षराणि चाष्टकोशेष्वष्टाक्षराणि अष्टदलेष्वष्टाक्षराणि चतुरस्त्रे प्रागादिविष्वक्पा-
क्षराणि मूलमन्त्रस्य लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्ताफलदं भवति ॥ तथा—

अकारादिक्षरान्तवर्षेषु स्वरयोगेषु । चतुष्टयं प्रोक्तयन्त्रं वर्षैस्तत्स्थानतो लिखेत् ॥ ६ ॥
शिष्टमेकं लिखेत्मध्ये साध्याक्षरसमन्वितम् । एवं यन्त्राणि जायन्ते दश तेषामनुक्रमात् ॥ ७ ॥
विनियोगात् फलावाप्तिं प्रवक्ष्यामि शृणु श्रिये । वैरिष्टमखिलं प्राप्नोत्यवन्तात् साधको ध्रुवम् ॥ ८ ॥
द्वितीयादीनि यन्त्राणि मातृकार्ष्ययुतानि वै । क्रमान्नवग्रहाणां स्युस्तत्तद्द्वारेषु तद्दिशि ॥ ९ ॥
तेषु देव्यर्चनात् प्रीतास्तनिष्ठं ते न कुर्वते । राहुकेतु स्थितौ यत्र तद्द्वारयधिपवारके ॥ १० ॥
पञ्चस्राष्टान्तरालेषु ग्रहनाम द्वितीयया । विभक्त्या भाजने सम्यक् प्रीणयामीति संलिखेत् ॥ ११ ॥
आद्ये तु यन्त्रे संलिख्य प्रोक्तक्रममथार्चयेत् । सर्वेष्वपि च वारेषु सर्वेषां प्रीतिसिद्धये ॥ १२ ॥
अनिष्टशान्त्यै नियतमर्चयेत् तान् ग्रहान् श्रिये । एवं यन्त्रेषु दशसु पूजिता नित्यया सह ॥ १३ ॥

प्रीताः कृरा अपि तथा कृम्या अपि सर्वदा । सौम्याः सौम्यगतानां तु फलान्येव वितन्वते ॥ १४ ॥
 दशस्वपि च यन्त्रेषु दरदंर्गेरिकेस्तु वा । लिखितेभ्यश्चितेष्वेवं कुमारं कन्यकां ॥ १५ ॥
 सुशुभावयवां मुग्धां स्नातां धौताम्बरां शुभाम् । तथाविधं कुमारं वा संस्थाप्याभ्यर्च्य विद्यया ॥ १६ ॥
 स्पृष्टशीर्षो जपेद्विद्यां शतवारं तथार्चयेत् । प्रमूनेरुत्सैः शुभ्रैः सौरभाद्वैरथापि वा ॥ १७ ॥
 दद्याद् गुग्गुलुधूपं च यावत्कार्यावसानकम् । ततो देव्या समाविष्टे तस्मिन् संपूज्य भक्तिः ॥ १८ ॥
 ततस्तामुपचारैस्तैः प्रागुक्तैर्विद्यया वशी । प्रजपेत् तां ततः पृच्छेदभीष्टं कथयेच्च सा ॥ १९ ॥
 भूतं भवद्भविष्यं च यदन्यन्मनसि स्थितम् । जन्मान्तराण्यतीतानि सर्वं संपूजिता वदेत् ॥ २० ॥
 ततस्तां प्राग्बद्धभ्यर्च्य स्वात्मन्युद्गास्य तां जपेत् । सहस्रवारं स्थिरधीः पूर्णात्मा विचरेत् सुखी ॥ २१ ॥
 तथा वदकोशकोशेषु मध्ये चालिष्य दाहकम् । तत्र संस्थाप्य गदिनमभ्यर्च्योदीरितक्रमात् ॥ २२ ॥
 आवेश्य रोगिणं रोगं पृच्छेत् तत्कारणं शमम् । प्रोक्त्वा तत्सकलं तस्य निर्देशादपयाति च ॥ २३ ॥
 प्रथमं स्त्रीकपालस्य मध्यस्थं तापवेन्निशि । जपन् विद्यां स्मरन् साध्यां सद्य आकृष्यतेऽथ सा ॥ २४ ॥
 भीतिलज्जाभिमानादिरहिता वेपिताङ्गका । निरस्तेतरसद्भावा मन्मथार्ताभियाति सा ॥ २५ ॥
 तथार्चं पुंस्कपालस्यं स्थापयेत् प्रजपेत् तथा । राजानो राजपुत्रा वा तथान्ये वापि केचन ॥ २६ ॥
 विवेकविधुरा मूढास्त्यक्तजातिकूलक्रमाः । वशगा दासवद्भूमौ तिष्ठन्त्यामरणाद् ध्रुवम् ॥ २७ ॥
 सर्वांसामपि नित्यानामुपदेशेषु तं गुरुः । तत्र चक्रस्य मध्यस्थं वेष्टविद्याजपान्वितम् ॥ २८ ॥
 वह्निज्वालापरीताङ्गं भावयन्निद्रावपि । मनःपट्टानि वैकर्षेन्मनसा प्राग्बद्धात्मनि ॥ २९ ॥
 एवं कृते क्षणादेवं विसङ्गो निपतेद् भुवि । ततस्तमुत्थाप्य भुक्त्वे प्रक्षिप्ताम्बु वदेत्ततः ॥ ३० ॥
 एष वेधसिद्धिः प्रोक्तः सद्यः प्रत्ययकारकः । शास्त्रशास्त्रमववेधाभ्यां द्वयोरेतैश्च यामलात् ॥ ३१ ॥
 शिष्यस्य मूलाधारादिस्थानेषु ब्रह्मरंध्रके । स्मर दाहार्चकान् सप्तेत्युक्त्वा प्राग्बहुदीक्षणात् ॥ ३२ ॥
 विदध्याच्छास्त्रवेधं तु देशिकः सिद्धविद्यया । शास्त्रमं तु शृणु प्राप्ते वेधमद्भुतविग्रहम् ॥ ३३ ॥
 तूष्णीं संस्थापितं शिष्यं तत्तन्त्रके तदात्मना । स्वयं प्रविश्य तदेहमेकीभूत्वा पुनः स्वके ॥ ३४ ॥
 समागत्यात्मरूपेण तदात्मानं विभाव्य वै । कृतन्यासजपार्चस्तु तत्तनुं वह्निना दहेत् ॥ ३५ ॥
 स्वादेश शास्त्रमवो वेधः प्रोक्तः प्रागेव यामलः । इति वेधत्रयं प्रोक्तं भावनासिद्धिश्चक्रम् ॥ ३६ ॥
 यामले तु विशेषोऽयं विद्वांसः पश्चाद्गुरोः श्रुतम् । ज्ञानमन्यच्च सकलं संक्रमेत् तेन तत्समः ॥ ३७ ॥
 रक्तचन्दनपङ्केन लिखितं प्रथमं शिखे । लोहैर्विरचिते पट्टे फलकायां शिलातले ॥ ३८ ॥
 भूमौ वा सुसमे शुद्धे लोष्टाङ्गारविवर्जिते । देवीमावाक्ष्य तत्रैव पूजयेच्छक्तिमिर्वृताम् ॥ ३९ ॥
 दिनं दिनत्रयं सप्तवासरं पक्षमेव वा । मासं मण्डलमित्येवं क्रमादिष्टमवाप्नुवात् ॥ ४० ॥

वश्यमाकर्षणं स्तम्भं निग्रहं लाभप्रीप्सितम् । अन्धश्च सकलं लिष्टमवाप्नोत्यर्चनाद् द्रुतम् ॥ ४१ ॥
 तदा प्रोक्तगदान्सर्वान् जयेदन्यांस्तथाखिलान् । साधयेत् प्रथमेनैव यन्त्रेणायन्नतः शिवे ॥ ४२ ॥
 द्वितीयं दरदैः कृत्वा प्रोक्तेष्वचगते रवौ । पूजयेत् प्रोक्तकालेन फलान्युक्तान्यवामुयात् ॥ ४३ ॥
 विलिख्य राजते पट्टे जपित्वा दिनशः स्पृशन् । सहस्रवारं तां नित्यां विद्यां तद्वाभिताम्बुभिः ॥ ४४ ॥
 स्नानं पानं पाकजातं कुर्यादुक्तदिनं ततः । प्रमेहंस्त्रिविधैर्घोरैर्मृत्रकृच्छ्रैः सुदारुणैः ॥ ४५ ॥
 अश्वरीमृत्रघातादिरोगैर्मृकः सुखी भवेत् । जीवेच्च सुचिरं भूमौ नीरोगः स्वस्थमानसः ॥ ४६ ॥
 तृतीयं गैरिकैः कृत्वा वैरिनश्चतुष्टयजे । तले भूमौ ततः स्वात्मा तत्राग्निं ज्वालयेन्मदा ॥ ४७ ॥
 प्रोक्तैस्तैर्वासैर्वैरी दाहज्वरमदादिभिः । तच्च नोद्धृत्य मलिले प्रक्षिपेच्चैद्धिनश्यति ॥ ४८ ॥
 चतुर्थं रोचनापङ्कुरालिख्योक्तप्रपूजनात् । प्राप्नोति विजयं प्रोक्तेष्वखिलेषु सुनिश्चितम् ॥ ४९ ॥
 वादे च द्विविधे द्यूते ग्रहेष्वन्येषु सर्वतः । सर्वदा जयिनः सर्वे भवन्त्येतस्य वैभवात् ॥ ५० ॥
 पञ्चमं कुङ्कुमैः कृत्वा तत्र तत्पूजनाद्दिनैः । वशे भवन्ति मनुजा दन्तिनो वाजिनः स्त्रियः ॥ ५१ ॥
 षष्ठं हरिद्रयालिख्य कर्पटे नामसंयुतम् । मन्दोच्चं स्थापयेत् कापि सुवहं लिष्टकापुटे ॥ ५२ ॥
 शत्रोर्जिह्वां गतिं दोषं दिव्यं राक्षां सहयमम् । वादेच्छां सकलं चान्यदनिष्टं स्तम्भयेद् ध्रुवम् ॥ ५३ ॥
 सप्तमं चन्दनैरिन्दुमिलितैरालिखेत्तथा । तत्रार्चयेत् नित्यशस्तां सन्ध्यासु शुक्ले निजे ॥ ५४ ॥
 तद्दिनैरिन्दिरा तस्य सर्वलोकातिशायिनी । भवत्येव महेशानि विचित्रा यन्त्रशक्तयः ॥ ५५ ॥
 अष्टमं तगुरुखोदैरालिखेत् फलकापुटे । पीठे वा तत्र तां देवीं गुराबुधगते दिने ॥ ५६ ॥
 तदुच्चकाले सुरभिप्रमूनैस्तेवमर्चयेत् । वासांसि च विचित्राणि भूषणान्यप्यवामुयात् ॥ ५७ ॥
 नृगस्वेदैस्तु नवममालिख्याभ्यर्च्य तत्र ताम् । तदालिप्तो ब्रजेद्यत्र कुत्रापि जनसंसदि ॥ ५८ ॥
 सर्वे तं गुरुवद् बुद्ध्या वशे स्युर्वनिता यदि । तद्विष्टसाधिका यावज्जीविमस्यानुभासतः ॥ ५९ ॥
 विलिखेद् दशमं प्रोक्तद्रव्यैः सर्वैस्तथैकशः । सैद्यस्तैरीरितं सर्वं कार्त्तमेतत् सुसाधयेत् ॥ ६० ॥
 प्रोक्तेषु दशसु प्रोक्तद्रव्यैरालिख्य तेषु च । संस्थाप्य कुम्भं विधिना जापलोग्रग्रहे तदा ॥ ६१ ॥
 अभिषिञ्चेत् तद्ग्रहस्य दोषस्यानगतं फलम् । न भवेच्छुभमेव स्यादेवं यन्त्रेष्वशेषतः ॥ ६२ ॥
 तथा तदुच्चं तत्पूजां होममभ्याज्यपावसैः । निवेद्य च प्रशम्भार्घ्ययुतं दद्याच्छिवात्मवान् ॥ ६३ ॥
 तत्तद्ग्रहार्तिषु धिप्रं ते ग्रहास्तत्प्रभावतः । एकादशस्थफलदा नित्यशो यजनादपि ॥ ६४ ॥
 सुवर्षे रजते वा तथन्त्रेष्वन्यतमं शिवे । विलिख्याभ्यर्च्य तद्विद्याविदे दद्यात् सुपूजितम् ॥ ६५ ॥
 षोडशद्वादशानवषट्त्रिनिष्कप्रकल्पितम् । नित्यार्चकस्य नित्यानामेकां पूजयितुं तु वा ॥ ६६ ॥
 दद्याद् गन्धादिनार्च्यैः प्रशम्य ग्रहविग्रहम् । पश्चिमाशुक्लमासीनं तस्मै प्रोक्तविधानतः ॥ ६७ ॥
 विद्याजप्ताम्बुपानेन वर्धते कुक्षिगोऽनलः । भुक्ते च जठरस्पर्शजपादपि सुनिश्चितम् ॥ ६८ ॥

मेवादिराशिगे भानौ मामेषु द्वादशस्वपि । शोक्रेषु दशयन्त्रेषु प्रत्येकं त्रिनिवासरम् ॥ ६६ ॥
 पूजयेदेवमन्देन धनधान्यगृहादिभिः । समृद्धो जीवति चिरमरोगः सुमना भुवि ॥ ७० ॥
 यद्वाशौ यो ग्रहस्तिष्ठत्येको द्वौ बहवोऽथवा । तद्दिनेषु तदुद्येषु कालेषु च तदर्चनात् ॥ ७१ ॥
 तत्तद्ग्रहाः सुसंप्रीताः पालयन्त्यनिशं च तम् । तथा तर्पणहोमाभ्यां जपदानादिनापि वा ॥ ७२ ॥
 नवम्वपि च यन्त्रेषु नवग्रहमवततः । तत्तत्क्षोभं विलिख्यन्तः पूजयेद्वैरिमर्दने ॥ ७३ ॥
 रिपुनामयुतान्युक्रान्यालिरुप गविचन्द्रयोः । उपरागे समे भूमौ दिनशो जयमाप्नुयुः ॥ ७४ ॥
 विद्याक्षरौपधानां तु प्रत्येकं कर्षमर्पितम् । भाण्डं नवे पञ्चगव्ये स्वारिमाने पचेत् तत् ॥ ७५ ॥
 विद्यया संस्कृते वक्षौ ततस्तदुदरोन्थिते । घृतेन विद्यया हुत्वा तद्भस्मादाय तत्र वै ॥ ७६ ॥
 यन्त्राणि दश निष्पाद्य तत्र देवीं यजेत्तथा । ततस्तद्भस्म संगृह्य निदध्याद् दिनशोऽर्चयेत् ॥ ७७ ॥
 तद्भस्म सर्वरक्षाकृत्सर्वाभिरपि साधयेत् । गदचारग्रहारिष्टकेशा न स्युश्च तद्गृहे ॥ ७८ ॥
 नित्यशो धारणे देहे श्रीकण्ठाद्यैर्विलेपितम् । भक्षणं सर्वकृत्वादिदुरितार्तिविभञ्जकम् ॥ ७९ ॥
 बह्वक्षरेषु दशसु व्यञ्जनैः सप्तभिः पृथक् । स्वरत्रयं क्रमाद्युज्ज्यात् तेन तान्येकविंशतिः ॥ ८० ॥
 त्रिकोणद्वयमालिरुप बाष्पाभ्यन्तरयोगतः । तदन्तर्द्वैतमध्यस्थं षष्ठं च विधाय तु ॥ ८१ ॥
 नामाद्यं विलिखेन्मध्ये पदकोशेषु च षट् क्रमात् । विलिखेदग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन पार्वति ॥ ८२ ॥
 त्रिकोणान्तरतो लिख्य चतुर्दश तथा क्रमात् । शिष्टे साध्याक्षरं तत्र लिखेत् पञ्चदशस्वपि ॥ ८३ ॥
 क्रमेण मध्ये तन्येषां निवेशादेकविंशतिः । भवन्ति यन्त्राणि तथा तैः कुक्ष्यभिः प्रवर्धते ॥ ८४ ॥
 त्रिकोणाकारके पट्टे तानि विलिख्य वै । स्पृशन् विद्यां जपेद्वचं तद्वर्णकृतसंपुटाम् ॥ ८५ ॥
 ततोयभाण्डे दिनशो निक्षिपेज्जपपूजितम् । ततोयैः पाकपानाभिषेकतो भवति ध्रुवम् ॥ ८६ ॥
 प्रदीप्तिर्जठराग्नेस्तु प्राग्जन्मापचयेत् वै । जायते परमेशानि नित्यानां वैमवादिनि ॥ ८७ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—प्रथमतः पदकोशं विरुप्य तद्विर्धृतं तद्विस्तर्बहिर्विभागेन त्रिकोणद्वयं विधाय
 षोडशक्षरेषु सप्तम्यञ्जनानि स्वरत्रययोगेनैकविंशतिर्भवन्ति । तेष्व्याद्यं साध्यनामगर्भं मध्ये विलिख्य द्विती-
 यादिषडक्षराणि पदसु कोशेषु विलिख्यावशिष्टचतुर्दशाक्षराणि त्रिकोणद्वयान्तरालेऽप्रात् प्रादक्षिण्यक्रमेणावेष्टय
 शिष्टे वक्ष्यक्षरं साध्यनामगर्भं कृत्वाग्नेषु विलिखेत् । एवं मध्याक्षरभेदेनैकविंशतिर्भवन्ति, प्रोक्तफलेषु योग्यानि
 प्रोक्तफलानि भवन्ति ॥ इति ज्वालामालिनीनित्याप्रयोगः ॥

अथ विचित्रानित्याप्रयोगविधिः । तत्र श्रुतम्बराजे — (२१ । १३)

काम्यहोमविधिं वक्ष्ये शृणु सर्वार्थदायकम् । येनातिमन्दभाग्योऽपि श्रीमान् भोक्ता सुखी भवेत् ॥ १ ॥
 मधुरत्रयसंसिक्तरुणैरम्बुजैः भ्रियम् । प्राप्नोति मण्डलाद्गोमात् सितैस्तैश्च महद्यशः ॥ २ ॥
 द्यौर्दार्कैरुत्पलैः रक्तैर्हवनात् प्रोक्तकालतः । सुवर्धं समवाप्नोति निर्धिं वा वसुधां तु वा ॥ ३ ॥
 क्षीराक्षैः कैरवैर्होमात् प्रोक्तकालमवाप्नुयात् । धान्यानि विविधान्यास्तु सुमगस्तु भवेन्नरः ॥ ४ ॥
 आभ्याक्तैरुत्पलैर्होमाद्वाञ्छितं समवाप्नुयात् । तदक्षरपि कक्षरैर्हवनाद्वाजवज्रभः ॥ ५ ॥

पलाशपुष्पैस्त्रिखादुयुक्तैस्तत्कालहोमतः । चतुर्विधं तु पाण्डित्यं भवत्येव न संशयः ॥ ६ ॥
 लाजैस्त्रिमधुरोपेतैस्तत्कालहवनेन वा । कन्यकां लभतेऽप्यन्तात् समस्तगुणसंपुताम् ॥ ७ ॥
 नारिकेलफलचोदं ससितं सगुडं तु वा । चौद्राकं जुहुयात् तद्वदयत्नाद् धनदोषमः ॥ ८ ॥
 तथैवाभ्राज्यहोमेन सतएडुलतिलैरपि । प्रघ्ननैररुणैस्तद्वत् तथा बन्धूकसंभवं ॥ ९ ॥
 सितैः प्रघ्ननैर्वाक्सिद्धिं हवनात् समवाप्नुयात् । सितरक्तैस्तु मिलितैरायुरारोग्यमाप्नुयात् ॥ १० ॥
 दूर्वात्रिकैस्त्रिमध्वकैर्हवनात् जयेद्ददान् । तथा गुडृच्या होमेन पायसनं तिलेन च ॥ ११ ॥
 श्रीखण्डपङ्ककपूरमिलितैः शतपत्रकैः । हवनाच्छ्रियमाप्नोति या तदन्वयगामिनी ॥ १२ ॥
 कुङ्कुमं हिमतोयेन पिष्ट्वा कर्पूरसंयुतम् । तत्पङ्कमर्दितहोमात् कङ्कारैर्विकर्चः शुभैः ॥ १३ ॥
 राजकण्ठः श्रिया भूयाजीवेद्वर्षशतं भुवि । निःसपत्नो निरातङ्गो निर्द्वन्द्वो निर्मलाशयः ॥ १४ ॥
 इक्षुकाण्डस्य शकलैर्हवनाद्ब्रह्ममाप्नुयात् । तथैव करवीरोत्थैः प्रघ्ननैररुणैः सितैः ॥ १५ ॥
 चौद्राकैः पाटलीपुष्पैर्हवनाद् वशयेद् बधूः । तथैव धम्पकैर्होमाद्गुणाजीवां वशं नयेत् ॥ १६ ॥
 सरूपवत्सासितगोक्षीराक्तसितहोमतः । लभतेऽनुपमां लक्ष्मीमपि पापिष्टचेतनः ॥ १७ ॥
 सौवीराक्तैस्तु कार्पासवीजैस्तत्कालहोमतः । अर्धेन्दुकण्डे निवतं विद्विष्टा रिषवोऽम्बिके ॥ १८ ॥
 अरिष्टपत्रैस्तद्वीजैस्तच्चैलाक्तैस्तथा हुतैः । मृत्युवीजैर्निम्बतैलसिक्तैर्होमात् दन्तिनः ॥ १९ ॥
 रोगार्तास्तुरगास्तद्वत् तत्पञ्चाङ्गैर्हुतैर्ध्रुवम् । अक्षवीजैस्तु तैलाक्तैर्होमः सर्वविनाशनः ॥ २० ॥
 करञ्जवीजैस्तत्सिक्तैर्होमाङ्गेरी पिशाचवान् । तथैवाक्षतरुद्रुतपञ्चाङ्गहवनादपि ॥ २१ ॥
 निम्बतैलाप्लुतेरचद्रुमवीजैस्तु होमतः । तद्वर्दिनैः स्वादपसारि वैरी भवति निश्चितम् ॥ २२ ॥
 अरातेर्जन्मनश्चत्रवृधेन्धनगतेऽनले । तद्योनिपिशितैस्तैश्च हवनं मृत्युकृद्विषोः ॥ २३ ॥
 यक्षाक्षवीजैः सर्पपतैलाक्तैर्हवनात् तथा । जायन्ते वैरिणः कुष्ठरोगा देहविलोपकाः ॥ २४ ॥
 मरिचैः सर्पपैर्होमात् तैलाक्तैर्मध्यरात्रके । दाहज्वरेण ग्रस्तः स्वादरातिस्तद्वर्दिनैर्ध्रुवम् ॥ २५ ॥
 एवं निग्रहहोमेषु स्वरत्तायै तथान्वहम् । स्निग्धैः संघातमन्त्रैस्तु जपहोमादि कारयेत् ॥ २६ ॥
 मृत्युञ्जयेन वा तद्वत् प्रयोगस्ताभिरेव च । विद्याभिरन्यथासिद्धमन्त्रमाशु विनाशयेत् ॥ २७ ॥
 प्रागुक्तानां तु कुर्वीत निग्रहं स्वस्म रोचतः । विषाशया वा न कदाप्याचरेद्भूतिकाष्टकः ॥ २८ ॥
 नित्यक्रिद्भानिधौ प्रोक्तैस्तर्पणैस्तानि साधयेत् । अनया विद्यया कर्माद्यप्यशेषाणि महेश्वरि ॥ २९ ॥
 अथ यन्त्राणि वक्ष्यामि नानाभीष्टमदानि वै । यैः सर्वे सर्वदा सर्वसमीहितमवाप्नुयुः ॥ ३० ॥
 स्वरयुक्तलिपित्रातगर्भा विद्यां समालिखेत् । सर्वत्रोक्तेषु विधिवत् स्थानेषु परमेश्वरि ॥ ३१ ॥
 त्रिकोणं वृक्षधुम्भं च पद्कोणं तद्द्वयं तथा । तद्वहिः पद्दलं पद्मं तत्त्रयं च समालिखेत् ॥ ३२ ॥
 आद्यकूटं लिखेत् साध्यगर्भं मध्ये विधानतः । त्रिकोणेषु च पद्कोणे पदपत्रेषु समालिखेत् ॥ ३३ ॥

कूटान्यन्धानि चोक्तानि तत्र पञ्चदशान्यपि । अन्तर्वृत्तान्तरद्वन्द्वे भूताख्यं क्रियोचितान् ॥ ३४ ॥

ससाध्यकर्मवर्णं च बहिर्वृत्तान्तरद्वन्द्वे । मातृकां विलिखेन्मायाविन्दुयुक्तां क्रमोत्क्रमात् ॥ ३५ ॥

एवं बहिर्दशतिविधं यन्त्रं कुर्याद्विचक्षणः । परस्तात् शतेनापि पृथक् कूटैर्लिखेत् पविर्म् ॥ ३६ ॥

इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—मध्ये त्रिकोणं तद्वहिर्वृत्तद्वयं तद्वहिः षट्कोणं तद्वहिः पुनर्वृत्तद्वयं तद्वहिः पञ्चदशं पञ्चं तद्वहिर्वृत्तत्रयमिति यन्त्रं विलिख्य, तन्मध्ये षोडशस्वरयुक्तमूलविद्यायाः प्रथमं कूटं साध्यगर्भं विलिख्य त्रिकोणेषु कूटत्रयं षट्कोणेषु षट्कूटानि पञ्चदशेषु षट्कूटानीति षोडश कूटानि विलिख्याभ्यन्तरवृत्तान्तराले साध्यनामयुक्तं तत्तत्कर्मानुसारितत्तद्भूताक्षराणि द्वित्रिद्वित्रिक्रमेण षट्कोणाद्वहिर्वृत्तान्तराले तान्येष भूताक्षराणि तथैव कर्मयुक्तानि विलिख्य, बहिर्वृत्तान्तरालद्वयंऽभ्यन्तरान्तराले विसर्गयुक्तमातृकामनुलोमां विलिख्य तद्वहिरन्तराले विन्दुयुक्तां विलोममातृकां विलिखेत् । एवं द्वितीययन्त्रे मध्ये साध्यगर्भं द्वितीयं कूटं विलिख्य प्रागुक्तक्रमेणान्यानि पञ्चदशकूटानि विलिखेत् । एवं तृतीयकूटाक्षरानि तृतीयादिषु यन्त्रेषु विलिखेदिति षोडशयन्त्राणि निष्पाद्य, प्रागुक्तामृतवीजपञ्चकं षोडशस्वरसंयुक्तं कृत्वा तान्यशीतिवीजानि विन्दुयुक्तानि विसर्गयुक्तानि च पृथक्पृथक्शतवीजानि कुर्यात् । ततस्तेषु प्रथमं मूलविद्याया सहितं मध्ये विलिख्य पञ्चदशवीजानि त्रिकोणादिषु विलिखेत् । एवं षोडशषोडशवीजैर्षोडशयन्त्राणि विलिखेत् । एवं प्रागुक्तेः षोडशयन्त्रैः सह पविर्दशतिर्यङ्ग्याणि भवन्तीत्यर्थः ॥

अथ सप्तविंशतितमं वज्रकणं यन्त्रमाह—

प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक् च सूत्राण्यष्टादश विप्रेत । तैस्तु कोष्ठानि जायन्ते नवाशीतिशतद्वयम् ॥ ३७ ॥

तत्र कोणेषु कोष्ठानि द्वात्रिंशन्मार्जयेत् तदा । ततो वज्रं भवेन्मध्ये तैकपृथक् शतात्मकम् ॥ ३८ ॥

अस्य दिक्षु त्रिकोणानि विदध्यादेककोष्ठतः । मध्ये कोष्ठे लिखेद्विद्यां साध्याख्याकर्मसंयुताम् ॥ ३९ ॥

त्रिकोणेषु तु तत्कूटान्यालिखेत् साध्यवन्ति च । प्राग्बदारभ्य विलिखेत् प्रादक्षिण्यप्रवेशतः ॥ ४० ॥

एतद्वज्रं महायन्त्रं समस्तापविचारकम् ।

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक् चाष्टादशाष्टादशसूत्रपातनेन नवाशीत्युत्तरशतकोष्ठानि विरच्य, चतुर्दिक्षु द्वात्रिंशद् द्वात्रिंशत् कोष्ठानि मार्जयित्वा एकपृथक्पृथक्शत (१६१) कोष्ठात्मकं वज्रकणं विधाय चतुर्दिक्षु एकैकं कोणं मार्जयित्वा त्रिकोणानि विधाय, मध्ये साध्यनामगर्भं मूलविद्यां विलिख्य चतुर्दिक्षु चतुस्त्रिकोणेषु प्रागुक्तामृतवीजानामादितश्चतुर्ष्वीजानि साध्यनामयुक्तानि विलिख्य, पञ्चमवीजमारभ्य बाह्यतः प्रवेशगत्या प्रादक्षिण्येन सर्वाणि कोष्ठानि पूरयेदिति ॥ तथा—

समस्ताभीष्टदं सर्वविजयश्रीष्टदं शुभम् । सप्तविंशतिरुक्तानि यन्त्राण्येवं महेश्वरि ॥ ४१ ॥

सप्तविंशतिनक्षत्रमयान्येतानि येन वै । तेन तान्येव सप्तम्या विभक्त्या साध्यमालिखेत् ॥ ४२ ॥

तानि तत्तद्दिनेष्वेवं विलिखेत् स्थापयेदपि । फलानि तेषां क्रमशो वदाम्युक्तक्रमेण वै ॥ ४३ ॥

विनियोगक्रमं चैव सुस्फुटं परमेश्वरि । प्रथमेनार्चितेन स्थाद्रोगा नश्यन्त्यशेषतः ॥ ४४ ॥

स्ववेश्मनि विधायैतत् पीठे भूमितलेऽपि वा । प्रोक्तद्रव्याणि संपिष्य तत्पङ्केनाथ सुस्फुटम् ॥ ४५ ॥

त्रिरात्रं सप्तरात्रं वा सप्तविंशतिरात्रकम् । संपूज्य तत्र कुम्भं तु विधीषधिजलान्नितम् ॥ ४६ ॥

१ 'सुधीः' ख. पाठः । २ 'तथा' ख. पाठः । ३ 'तस्य' ख. पाठः । ४ 'कोष्ठं' ग. पाठः । ५ 'समन्वयेतानि चेदपि'

ख. पाठः । ६ इत्यादिति अत्रयमिश्रमाख्यातप्राप्तिरुक्तम् अथधारणाधर्मम् ।

निधायाभ्यर्च्य गदिनमभिषिञ्चेत् ततः सुखी । एवमन्यानि यन्त्राणि प्रोक्तेषु विनियोजयेत् ॥ ४७ ॥
 तेषां विलेखनद्रव्याण्याकर्ण्य वदामि ते । कुचन्दनं चन्दनं च सिन्दूरं सेन्दुरोचनम् ॥ ४८ ॥
 कारभीरमगुरुं कुष्ठमेलाककोलजातिभिः । स्वर्चवृक्षैर्द्वादशभिर्हिमाम्बुपरिषेवितैः ॥ ४९ ॥
 जलैर्नक्षत्रवृक्षोत्थै रसैर्वा मूत्रमपेयितैः । द्वितीयं विजयप्राप्त्यै विदध्यान् प्रोक्तरूपतः ॥ ५० ॥
 वादे विवादे समरे द्यूतेषु च जयी भवेत् । तृतीयाद्येषु नवसु ग्रहान् नव समर्चयेत् ॥ ५१ ॥
 देव्यात्मरूपान् तेनास्य तैर्वाधा न भवेद् ध्रुवम् । स्तम्भयेद् द्वादशेनाशु प्रोक्क्रमविधानतः ॥ ५२ ॥
 संग्रामगमनं वर्षाशुद्योगं वाचमाग्रहम् । त्रयोदशार्धैर्वृक्षान्तैर्यन्त्रैस्तिथिमयैरपि ॥ ५३ ॥
 तत्तत्तिथिषु तैः प्राग्बद्धाञ्जितान् प्राप्नुयाद् ध्रुवम् । तेषु तेषु तु यन्त्रेषु तत्तत्तिथिदिनाधिपान् ॥ ५४ ॥
 वारेशानपि संपूज्य तत्तत्फलमवाप्नुयात् । कार्योद्योगेषु रोगेषु वाञ्छितेष्वितरेष्वपि ॥ ५५ ॥
 वारर्क्षतिथिसंप्रोक्तयन्त्रे तां तैश्च देवतैः । आपृतामर्चयेदग्निरक्षोवाग्बीशदिग्गतैः ॥ ५६ ॥
 रोगशान्तिसमुद्योगफलाभीष्टान्यवाप्नुयात् । वाराखामधिपाः प्रोक्तास्तिथिनक्षत्रदेवताः ॥ ५७ ॥
 ऋक्षवृक्षास्तथा योनीर्चर्दामि परमेश्वरि । वह्निदस्तावुमा विष्णो भुजङ्गः पद्ममुखो रविः ॥ ५८ ॥
 भातरश्च तथा दुर्गा दिशो धनदकेशवौ । यमो हरः शशी चेति तिथीशाः परिकीर्तिताः ॥ ५९ ॥
 नक्षत्रदेवताश्चापि मृणु वच्चे यथाविधि । अश्विनौ च यमो वह्निर्धाता चन्द्रः शिवोऽदितिः ॥ ६० ॥
 गुरुः सर्पाश्च पितरस्तर्प्यमा भग एव च । दिनकृच्च तथा लष्टा मरुदिन्द्राग्निमित्रकाः ॥ ६१ ॥
 इन्द्रो निर्ऋतितोयाख्यौ विश्वेदेवा हरिस्तथा । वसवो वरुणः पद्मादजएकपदस्तथा ॥ ६२ ॥
 अहिर्बुध्न्यस्तथा पूषा प्रोक्ता नक्षत्रदेवताः । कारस्करश्चामलकोदुम्बरो जम्बुकस्तथा ॥ ६३ ॥
 खदिरः कृष्णवंशौ च पिप्पलो नागरोहिणौ । पलाशस्तृप्तकाम्बुविन्वार्जुनविकङ्कताः ॥ ६४ ॥
 वकुलः सरलः सर्जो वज्जुलः पनसस्तथा । अर्कः शमी कदम्बश्च खृतो निम्बस्तथान्तिमः ॥ ६५ ॥
 मधूकश्चेति संप्रोक्ता वृक्षा भानां क्रमादमी । अश्वगजमजं सर्पसर्पिणीश्चविडालिकाः ॥ ६६ ॥
 अजामार्जारमूषाश्च मृषिका वृषमाहिषौ । व्याघ्रश्च गहिषो व्याघ्री मृगी भृगुशुनी कपिः ॥ ६७ ॥
 गौखल्लो वानरी सिंही तुरगी सिंहगोगजाः । यदा रोगादिदुःस्वार्तिर्भवेत् तत्पूर्वगैर्दिनैः ॥ ६८ ॥
 शुद्धैः संख्ययाऽहोभिः शान्तिः स्याद् द्विगुणेन वा । आधारे पञ्च यन्त्राणि स्वाधिष्ठाने चतुष्टयम् ॥ ६९ ॥
 प्रोक्तेषु भावयेत्तानि तावन्ति मणिपूरके । अनाहते ततः पञ्चयन्त्राणि परिभावयेत् ॥ ७० ॥
 विशुद्धाख्ये च चत्वारि पञ्चाङ्गायामिति क्रमात् । तत्तत्तिथिदिनेष्वेवं भावयेत् षोडशीं शिवाम् ॥ ७१ ॥
 तत्तच्चक्रगताः सर्वा भावयेत् सर्वसंपदे । आधारादिषु चक्राणि भावयेदुक्तयोगतः ॥ ७२ ॥
 नतु सर्वत्र सर्वाणि भावयेन्न कदाचन । भावनायामशक्तानां तत्तच्चक्राद्विस्तथा ॥ ७३ ॥
 प्रोक्तान्याधारपद्मानि कृत्वा तत्रार्चयेच्छिवाम् । एवं दिनेषु वारेषु नक्षत्रेषु त्रिषु क्रमात् ॥ ७४ ॥

संपूज्य देवीमिष्टानि प्राप्नुयान् प्रोक्तवासरैः । बलिं च दद्यात् तेष्वेव वामरेषु यथाविधि ॥ ७५ ॥
 पञ्चाशन्मिथुनानां च प्रोक्तचक्रेऽर्धरात्रके । मध्याह्ने सन्ध्योश्चापि चक्रस्थानामपीश्वरि ॥ ७६ ॥
 मिथुनोक्तक्रमे शक्तिमन्त्रचक्रगामिनाम् । कूटानां मन्त्ररूपाणि प्रोक्तानि स्फुटमीश्वरि ॥ ७७ ॥
 तैस्तेषां तेषु कालेषु बलिं दद्यात् तथैरितैः । देव्यास्तनुग्रहप्रोक्तनिवेद्यैः सिद्धयुक्तं महत् ॥ ७८ ॥
 विधाय तस्य मध्ये तु कृत्वा दीपं घृतप्लुतम् । विधाय तत्तन्मन्त्रैस्तु विदध्यात् तान्यनुक्रमात् ॥ ७९ ॥
 प्रत्येकं देवतानां वा मिथुनानां तथापि वा । इत्थं कार्यस्य गुरुतालाघवापेक्षया दिनैः ॥ ८० ॥
 साधयेत् सप्तभिः पञ्चान्मासान्मण्डलतोऽपि वा । दद्यादपूपपनसमोचागुडघृतान्वितम् ॥ ८१ ॥
 कुन्माषाः पायसाक्षं च व्यञ्जनं छागमांसयुक्तम् । मिथुनानां बलिं दद्यात् प्रतिमासं गृहेऽर्चयेत् ॥ ८२ ॥
 प्रत्यब्दं वा गृहे मन्त्री जीवेदाख्यो महोदयः । एवं कालात्ममिथुनबलिदानेन पूजनात् ॥ ८३ ॥
 स्मरणात् कीर्तनात् सर्ववाञ्छितानामुत्पन्नैः । मिथुनानां बलिद्रव्याण्याकर्णय महेश्वरि ॥ ८४ ॥
 यैस्तुष्टिं प्रापितान्याशु प्रयच्छन्त्यभिराञ्छितम् । दशानां पायसं दद्याद् दशानां तु गुडौदनम् ॥ ८५ ॥
 पञ्चानां मृदाभिश्चाक्षं पञ्चानां दधिभक्तकम् । दद्यादपूपं पञ्चानां पञ्चानां क्षीरशर्करे ॥ ८६ ॥
 पञ्चानां नारिकेलस्य फलक्षौद्रं गुडान्वितम् । पञ्चानां सितभक्ताभ्यां मोचाफलमुदीरितम् ॥ ८७ ॥
 मिथुनार्च्यारतो नित्यं योऽसौ स्यान्मान्त्रिकाग्रणीः ।

इति विधिब्रह्मनित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ कुरुकुलानित्याप्रयोगविधिः । तत्र श्रीतन्त्रराजे — (२२ । ३२)

प्राग्बद्धनयुतो विद्यां पञ्चविंशतिलक्षकम् । जपिता पूजयेत् सन्ध्यास्वयं तर्पणहोमतः ॥ १ ॥
 कुर्यान्नित्योदितेष्वन्यतमेन हवनक्रियाम् । एवं संसिद्धविद्यस्तु नित्यार्चानिरतस्तथा ॥ २ ॥
 प्रयोगानाचरेद्भक्त्या काम्यान् प्रोक्तक्रमेण वै । होमेन पूजया यन्त्रभावेन च तान् मृणु ॥ ३ ॥
 घृताक्षैः सर्पपैर्होमाद् वशयेद् वनिताजनम् । सर्पपत्नेहसंसिद्धैर्मरिचैरानयेच्च ताः ॥ ४ ॥
 तैलाक्षैस्तु तिलैर्होमान्मध्यरात्रे यथाविधि । नारीनरनृपानन्यान् वशयेद्यावदायुषम् ॥ ५ ॥
 अजाघृताक्षैर्बन्धूककुसुमैर्मध्यरात्रके । हवनाद्वनिताः सर्वा मोहयेत् प्रेमकौतुकैः ॥ ६ ॥
 क्षीराक्षैर्मल्लिकापुष्पैर्हवनाद् ब्राह्मणान् नृपान् । वशयेच्छतत्रैस्तु तथा विचकिलैः शुभैः ॥ ७ ॥
 सवत्ससितगोदुग्धसमेतैर्नारिकेलजैः । फलक्षौद्रैः सितयुतैर्हवनात् स्वर्षमाप्नुयात् ॥ ८ ॥
 नारिकेलफलक्षौद्रैर्गुडक्षौद्रघृतप्लुतैः । प्रागुक्तकालतो विचनिचयं समवाप्नुयात् ॥ ९ ॥
 कदलीफलहोमेन स्यादाख्योऽम्नुजहोमतः । कङ्कारहोमतोऽभीष्टं लभते कुमुदद्वयैः ॥ १० ॥
 उत्पलैः पूजयेद् देवीं समस्तापद्भिर्मुक्तये । पयैः सितैर्लोहितैश्च पूजयेदिन्दिराप्तये ॥ ११ ॥
 कुमुदाभ्यां यजेद्वितलाभाय पशसे तथा । जपाबन्धूककुसुमैस्तथा दाडिमजैरपि ॥ १२ ॥

सौगन्धिकैर्विचकिलैः कुटजैः शतपत्रकैः । पुंनागजैः पाटलैश्च चम्पकोत्थैर्यजेच्छिवे ॥ १३ ॥
 सप्ताभिः सप्तवारेषु भास्करादिषु पूजयेत् । प्रोक्तकालेषु वित्ताढ्यो धराधान्यांशुकादिमान् ॥ १४ ॥
 चन्दनैरर्चयेन्नित्यं समस्तमपि वाञ्छितम् । लभते प्रोक्तकालेन तथा कालागुरुद्रवैः ॥ १५ ॥
 कुसुमैर्नित्यशः पूजां कुर्यात् सौभाग्यसिद्धये । कर्पूरैरायुषः सिद्धौ वरयश्रीधनसिद्धये ॥ १६ ॥
 मृगस्वेदमदाभ्यां च पूजयेन्मासमात्रकम् । कन्दर्पसमसौभाग्यो वनितासु नरो भवेत् ॥ १७ ॥
 एलालवङ्गककोलजातीभिर्नित्यशो यजेत् । अन्दमात्रं ततो लोके विश्रुतः स्यात्स वैभवैः ॥ १८ ॥
 कर्पूरशकलैः पूजा सर्वाभीष्टप्रदा भवेत् । पूजितैस्तैस्तु जग्धैः स्यान्नरो मात्यखिलप्रियः ॥ १९ ॥
 वृत्तत्रयं तथाष्टारमञ्जं तन्मध्यतस्तथा । नवयोनिं विधायाश्च मध्ये मायां सप्ताध्यकां ॥ २० ॥
 आलिख्याष्टसु कोणेषु मन्त्रार्णाष्टकमालिखेत् । बहिर्दलेऽपि तथा लिखेद् द्विद्विक्रमेश वै ॥ २१ ॥
 बहिर्मातृकया मायास्वगवा मतिलोमया । क्रमेश चाभिसंवेष्ट्य तेन यन्त्रेण साधयेत् ॥ २२ ॥
 समस्तं वाञ्छितं पूजाधारणस्थापनादिना । यन्त्रं रोचनमालिख्य भूर्जे वा दौमखण्डके ॥ २३ ॥
 गुलिकीकृत्य सिक्खस्य मध्यगं तद्विधाय तु । तापयेद्वाग्निषु दिनैः प्रागुक्तैः स्त्रियमानयेत् ॥ २४ ॥
 दारदेन विलिख्यैतत् पटे वा फलकोदरे । तत्र देवीं समावाह्य पूजयेत् तैर्दिनैर्भवेत् ॥ २५ ॥
 वशे त्रिभुवनं सर्वं नरनारीनृपादिकम् । गजवाजितरक्त्वादितिर्यग्जातीरपि ध्रुवम् ॥ २६ ॥
 तथैवं सिन्धुतीरे वा नदीतीरेऽथवा लिखेत् । गैरिकेण समावाह्य देवीं तत्रैव पूजयेत् ॥ २७ ॥
 समस्तरोगदुःस्वार्तिशान्तिः स्यादुदितैर्दिनैः । लभेत् पूजनाक्षत्र पशुदासीधनादिकम् ॥ २८ ॥
 तथैवं चन्दनैः कृत्वा पीठे तद्दिनपूजनात् । पुत्रपौत्रकलत्राज्ञाधनधान्यार्द्धिमान् भवेत् ॥ २९ ॥
 तथैवं हेम्नि रूप्ये वा भूर्जे बालिख्य धारणात् । समस्तरोगदुःस्वार्तिरहितो वर्धते सुखी ॥ ३० ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—प्रथमतो नवयोनिषकं बिलिख्य तद्वहिरष्टलकमलं तद्वहिरष्टारं तद्वहिर्युक्तत्रयं च बिलिख्य, मध्ये सप्ताध्यं द्वीः इति बीजं बिलिख्य तद्वहिरष्टसु कोणेषु मूलपञ्चविंशत्तारमन्त्रस्याष्टौ वर्णां बिलिख्य, तद्वहिरष्टदलेऽष्टाक्षराणि तद्वहिरष्टरेऽपि शिष्टान्यष्टाक्षराणि बिलिख्य तद्वहिरन्तराले विसर्गयुक्त-
 यानुलोममातृकया तद्वहिरन्तराले विन्दुयुक्तया विलोममातृकया च वेष्टयेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥
 तथा—

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च सूत्रपदकनिपातनात् । कोष्ठेषु पञ्चविंशत्सु त्रीणि कोष्ठेषु मार्जयेत् ॥ ३१ ॥
 कोष्ठैर्वज्रं ततः शेषैस्त्रयोदशभिरीरितम् । तन्मध्ये शक्तिमायास्थामालिख्यास्यां ततोऽधितः ॥ ३२ ॥
 लिखेद्विद्यां ततस्तस्मिन् पूजयेदर्धरात्रके । वाञ्छितां वनितां मानकुललजातिलक्षिणीम् ॥ ३३ ॥
 वृषराजदले कृत्वा यन्त्रं सर्वपाहिज्जुभिः । ..... ॥

वृषराजदले तालपत्रे ।

..... । पदुशुण्ठीमागधिकाभरिचार्कपयोयुतम् ॥ ३४ ॥

निशामु सिकथगं दीपवहौ मंतापयेज्जपन् । विद्यां त्रयोदशार्णां तु तद्दिक्चक्रो दिनैः स्त्रियम् ॥ ३५ ॥
 आकर्षयेन्नवागच्छेत् तत्र कामज्वराच्छनैः । अवस्थाभिश्च दशभिर्मृतिमेति सुनिश्चितम् ॥ ३६ ॥
 भूर्जे वा तालपत्रे तदालिख्य स्पष्टविग्रहम् । मधुच्छिष्टप्रतिकृतैर्घृतं तं तापयेत्तथा ॥ ३७ ॥
 नरं नारीं नृपं चान्यं प्राणिनं गृहविह्वलम् । करोति यावद्देहान्तं ते प्रतीपा लपन्ति च ॥ ३८ ॥
 कज्जलैर्यन्त्रमालिख्य भूर्जे क्षीमे मिनेऽथवा । जपित्वा धारयेत् सर्वरोगदुःखार्तिनाशनम् ॥ ३९ ॥
 गैरिकैश्चन्दनोपेतैरालिख्य विमलाम्बरे । तदास्मै शयनस्य वैरिणो दामयन्निभाः ॥ ४० ॥
 वृत्तद्वयान्तरा कृत्वा षट्कोणं तस्य मध्यतः । भूःस्वर्गर्भगतं नाम विलिख्याभिषु षट्स्वपि ॥ ४१ ॥
 षडक्षराणि विलिखेत् सप्ताक्षर्या क्रमेण वै । यन्त्रमेतत्तालपत्रे भूर्जे क्षीमेऽर्कपत्रके ॥ ४२ ॥
 प्रजप्य विद्यामयुतं वल्मीके निक्षिपेच्च नत् । तत्र स्थिता ये भुजगा पलायन्तेऽथ तद्दिने ॥ ४३ ॥
 तद्भूमिकादौ संलिख्य संजप्त्वाभ्यर्च्य कुत्रचित् । निधाय नित्यशः पूजासमेते रक्षतो गृहे ॥ ४४ ॥
 भूतप्रेतपिशाचापसारवेतालराक्षसाः । यक्षगन्धर्वभुजगवृद्धिकाद्या न तत्र वै ॥ ४५ ॥
 तत्सिद्धिना कुम्भसलिले जपित्वा विद्ययानया । सहस्रवारं सलिलैरासेकः चैवडनाशनः ॥ ४६ ॥
 तत्पीतं जठरे प्राप्तमशेषं नाशयेद्विषम् । देहं परमेशानि त्रिविधं भीषणात्मकम् ॥ ४७ ॥
 तद्विलिख्य नखाग्रेण नारिकेलदले स्मरन् । तद्रूपं कश्चिन् विद्याजपपूर्वं नखादिना ॥ ४८ ॥
 पीडनात् पाटनाजोगी पीडितः पाटितो भवेत् । एवं सर्वं त्रिप्रकारं मरत्नं नाशयेदिदम् ॥ ४९ ॥
 बाहुकास्तु सुसंलिख्य यन्त्रमभ्यर्च्य देवताम् । तत्र तैर्वेष्टयेत् सुप्तं भोगिनं न प्रजेद्वहिः ॥ ५० ॥

अथ त्रयोदशाक्षरमन्त्रस्य यन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोत्तरं षट्सूत्रानिपातनात् पञ्चविंशति-
 कोष्ठात्मकं यन्त्रं विरच्य चतुष्कोणेषु आशि त्रीणि कोष्ठानि मार्जयित्वा त्रयोदशकोष्ठात्मकं वज्ररूपं लिप्याद्य-
 मध्यकोष्ठे ह्रीः इति मायार्थाजं साध्यगर्भं विलिख्यावशिष्टानि विद्याया अक्षराणि प्रवेशयित्वा विलिखेत् ।
 एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥

अथ सप्ताक्षर्याः यन्त्ररचनप्रकारः—तत्र वृत्तद्वयमध्यस्थं षट्कोणं विलिख्य मध्ये प्रणवगर्भं साध्यना-
 मालिख्य षट्सु कोणेषु षडक्षराणि विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

अनावृत्तानि विद्यायामक्षराणि त्रयोदश । तैः षोडशस्वरोपेतैः संख्याष्टौ च शतद्वयम् ॥ ५१ ॥
 तानि पूर्वाद्यन्त्रे तु विलिखेन्मध्यतो द्वयम् । बहिः प्राग्बत् ततस्तैः स्वाद्यन्त्राण्यष्टौ महेश्वरि ॥ ५२ ॥
 तेष्वार्धं सर्ववारेषु विनियुज्यादुदीरिते । द्वितीयादीनि यन्त्राणि सप्त भान्वादिवारके ॥ ५३ ॥
 विनियुज्यात् प्रोक्तकर्मस्वाख्यालेखनपूर्वकम् । वाराख्यां सप्तमीयुक्तमालिखेत् साधयेति तत् ॥ ५४ ॥
 वक्ष्याकर्षणशान्त्यार्थं विदध्यादाद्यन्त्रतः । प्रोक्तक्रमेण विधिना शान्तिमर्चनतस्तथा ॥ ५५ ॥
 सप्तमं पूजितं कापि स्थापितं षोडशगर्भके । न नाशयति तत्षोडशम्बुधौ सर्वदा शिवे ॥ ५६ ॥
 तथा वारेषु तेषूक्तान्यालिख्याभ्यर्चयेच्छिवाम् । वाञ्छितेषु समस्तेषु तैर्दिनैस्तान्यवाप्नुयात् ॥ ५७ ॥

रोगशान्तिं जयं लाभं नानाभीष्टार्थविग्रहम् । शत्रुभङ्गं वशं नारीनृपमर्त्यादिजन्मनाम् ॥ ५८ ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च सूत्राण्यास्फालयेन् क्रमात् । द्वात्रिंशतिं ततः मैकचत्वारिंशच्चतुःशतम् ॥ ५९ ॥
 तेषु कोशेषु परितो मार्जयेत् पूर्ववत् क्रमात् । पञ्चपञ्चाशदन्यानि कोष्ठवज्रे महेश्वरि ॥ ६० ॥
 शतद्वयं सैकविंशत् तेषु दिक्षु त्रिकोणकम् । कुर्यात् प्राग्वच्चतुःकोष्ठैस्तथा प्राङ्मध्यतः शिबे ॥ ६१ ॥
 प्रादक्षिण्येन विलिखेत् प्रवेशक्रमयोगतः । मध्येऽवशिष्टनवकमध्ये नामोदरां लिखेत् ॥ ६२ ॥
 मायां तदभितो मन्त्रवर्णास्त्रित्रिक्रमेश वै । त्रिकोशेषु च साध्यानि लिखेद्वज्रमितीरितम् ॥ ६३ ॥
 तद्वज्रयन्त्रं तु पटे सौमे वा सुमिते शुभे । विलिख्याभ्यर्च्य तद्यन्त्रं पोतं रक्षति वारिधौ ॥ ६४ ॥
 प्रागुक्तानि समस्तानि साधयेद्वज्ररूपिणा । यन्त्रेणानेन कालेन प्रोक्तेन नियतं शिबे ॥ ६५ ॥
 तां देवीं पाशसंबद्धं साध्यमकुशताडनार्त् । आकर्षन्ती स्वपादान्ते साञ्जालिं प्रणतं मुहुः ॥ ६६ ॥
 रक्ष रक्षेति भाषन्तं स्मरन् विद्यां जपन्निशि । साध्यो नरोऽथ नारी वा वशमेति सुनिश्चितम् ॥ ६७ ॥
 अथवा साञ्जालिं साध्यं प्राग्वद्वादिनमकुशे । प्रोतकेशसमाकुष्टं जपेत् प्राग्भूक् वशे भवेत् ॥ ६८ ॥
 मन्त्राक्षराणां तेजोभिः परीतं वा तथाविधम् । स्वयमेवानयेत् तांतु स्मरन् आपैर्वशं नयेत् ॥ ६९ ॥
 एवं सा कुरुकुल्ला ते प्रोक्ता सर्वार्थसाधिका । ललितानिग्रहा वेन वशिण्यादियुता ततः ॥ ७० ॥
 इति कुरुकुल्लानित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ वाराहीनित्याप्रयोगविधिः । तत्र श्रीलम्पराजे— (२३ । १०)

जितेन्द्रियो हविष्याशी मौनी सन्ध्यासु पूजयेत् । विद्यां जपेच्चतुसंख्यां तद्दर्शांशेन तर्पयन् ॥ १ ॥
 अर्चनं हवनं कृत्वा सिद्धमन्त्रो दयान्वितः । गुरुभक्तः सुमन्तुष्टः शान्तचित्तः क्षमान्वितः ॥ २ ॥
 प्रयोगानाचरेन्नक्त्या यैरिष्टमखिलं सखात् । सिध्यत्यथगतो देव्या प्रसादाईभवादपि ॥ ३ ॥
 ध्यायेच्च देवीं कोलास्यां तप्तकाञ्चनसन्निभाम् । आकण्ठवनितारूपां ज्वलत्पिङ्गशिरोरुहाम् ॥ ४ ॥
 त्रिनेत्रामष्टहस्तां च चक्रं शङ्खमथाङ्गुशम् । पाशं च मुसलं सीरमभयं वरदं तथा ॥ ५ ॥
 दधानां गरुडस्कन्धे सुखासीनां विचिन्तयेत् । नित्यपूजासु तच्छक्तीस्तत्समानाः स्मरेच्छिबे ॥ ६ ॥
 प्रयोगेषु स्मरेच्च देवीं सिंहस्थां व्याघ्रगामपि । गजारूढां ह्यारूढां तार्क्ष्यारूढां च शक्तिभिः ॥ ७ ॥
 श्यामामप्यरुणां पीतामसितां धूम्रविग्रहाम् । तत्तत्प्रयोगेषु तथा ध्यावेत् तत्तदवाप्तये ॥ ८ ॥
 अरुणामरुणाकल्पामरुणाभिस्तु शक्तिभिः । आकृतां पञ्चमीं ध्यायन् जपेद्दश्याप्तयेऽनिशम् ॥ ९ ॥
 पीतां पीताम्बरां पीतभूषणस्रग्बिलेपनाम् । पीतशक्त्याकृतां ध्यावेत् स्तम्भनेषु तु सर्वदा ॥ १० ॥
 श्यामां च दुर्गमे मार्गे सिंहस्थां भीमविग्रहाम् । शक्तिभिः स्वसमानाभिरनन्ताभिः समाकृताम् ॥ ११ ॥
 चिन्तयन् प्रजपन् विद्यां प्रजपेच्चक्षितमध्यगम् । स्वात्मानं भावयन्मन्त्री प्रयात्वेच्छिष्टवैभवः ॥ १२ ॥

१ 'वारिधौ' क. ग. पाठः । २ 'यन्' ख. पाठः । ३ 'याम्बुजम्' ख. पाठः । ४ 'यजेत्तच्छक्तिमध्यगतः' क. ग. पाठः । ५ 'यमेद' ख. पाठः ।

सिंहचंडीपिशारभस्त्राङ्गिसैरिभस्त्रकैः । गवयैश्चैजगैर्भीमैर्दान्तिभिर्मदमन्थरैः ॥ १३ ॥
 चौरैः कुन्तप्रहरणैः क्रूरैरन्यैर्भयावहैः । भूतप्रेतपिशाचाद्यैराकुले रणसङ्कटे ॥ १४ ॥
 अलब्धमार्गे विविधे गिरिशृङ्गे तथाविधे । स्मरन् देवीशृङ्गरूपां निरातङ्गो व्रजेत् सुखी ॥ १५ ॥
 समरेष्वपि भीमेषु पश्यन्धरधदन्तिभिः । मङ्कटेषु दुरन्तेषु स्मृत्वेत्यं विजयी भवेत् ॥ १६ ॥
 नखरं क्षुरिकां खड्गं बाणं शूलं गदां स्रग्मिम् । चक्रं च दक्षिणैर्विभ्रत् बाहुभिर्भीमविग्रहाम् ॥ १७ ॥
 तर्जनीं खेटकं चर्म चापं डमरुकं हलम् । पाशं शङ्खं च दधतीमन्यैर्नीलां स्वशक्तिभिः ॥ १८ ॥
 गजाभिरूढां द्विरदः शङ्खघातूढः सप्तावृताम् । वैरिमेनां ममस्तां च निपात्य परिधैर्भुवि ॥ १९ ॥
 तदुपर्यभितः प्रेङ्खत्कदलीकेतुसंकुलम् । चरन्तीं शक्तिवृन्दैश्च भीमारावैर्मदोद्धतैः ॥ २० ॥
 भानुमण्डलमध्यस्थां शूलप्रोतारिविग्रहाम् । तद्देहनिर्घट्टक्राशूलां देवीं विचिन्तयेत् ॥ २१ ॥
 कण्ठमात्रे जले स्थित्वा जपेद्विद्यामनन्यधीः । सप्तरात्रप्रयोगेण वैरिणं मारयेज्ज्वरात् ॥ २२ ॥
 देव्याः सपरिवाराया इतिभिः शकलीकृतम् । रिपुदेहं स्मरन् फेरुकङ्ककण्वादकुक्कुरैः ॥ २३ ॥
 भक्ष्यमाणं जपेद्विद्यां त्रिदिनं सलिले स्थितः । यावत्तावद्विनाशैर्नैर्वारिहं भुत्वा समुत्तरेत् ॥ २४ ॥
 द्विभुजां धूम्रवर्णां च साध्यजिह्वाहृदम्बुजे । उत्पाटयन्तीं संचिन्त्य जपञ्चक्रं यमं नयेत् ॥ २५ ॥
 तथाविधां पीतवर्णां स्मृत्वा सञ्जप्य वैरिणः । क्रोधं मंशमघेद्वादे विवादे समरेऽपि च ॥ २६ ॥
 तादर्यारूढां च तां तादर्यगणस्थाभिश्च शक्तिभिः । वृतां तादर्यगणोद्दामपक्षमारुतमूर्छिताम् ॥ २७ ॥
 स्मृत्वा जपेद्विषोः सेनां दूरतो द्रावयेत् क्षणात् । तथैवाष्टभुजैः खड्गान् दधानां शक्तिभिर्वृताम् ॥ २८ ॥
 तथैवारातिपृतनां समरे नाशयेत् क्षणात् । विकीर्य केशानरुखवारवाणघरो हवैः ॥ २९ ॥
 तरङ्गुकेसारिकपिकोलर्षगरुडस्थितैः । शक्तिवृन्दैस्त्रिशूलाग्रप्रोतपश्यन्धवारणैः ॥ ३० ॥
 क्रीडाविनोदां माणिक्यमण्डपे सिंहविष्टरे । ध्यायन्नरातेः पृतनां नाशयेत् स्वैर्बलैर्नृपः ॥ ३१ ॥
 पीतप्रसूतैः पीताभामर्चयेत् स्तम्भनाथ वै । प्रागुक्तैर्मण्डलाद्यैस्तु वासरैः परमेश्वरि ॥ ३२ ॥
 अरातीनां गतिं सेनां मतिं जिह्वां समुद्यमम् । इष्टमन्यच्च सकलं स्तम्भयेत् साधकः क्षणात् ॥ ३३ ॥
 अरुणामरुहैः पुष्पैरर्चयेन्मध्यरात्रतः । निदन्तुकाममप्याशु रिपुं कुर्याद्विधेयतार्म् ॥ ३४ ॥
 विषनाट्यां दम्भयोगे मृतियोगे सनाशके । यमकण्ठकाले वा कुण्ठैः पुष्पैस्तथाविधाम् ॥ ३५ ॥
 पूजयेत्तद्दिनैः शत्रून् जीवितेशपुरं नयेत् । श्यामां च सौरभाद्यैस्तैः पुष्पैरभ्यर्च्य वासरैः ॥ ३६ ॥
 तद्दिनैरिन्दिराढ्यः स्यादरोगः सुमना वशी । सुखी जीवति भूमौ स शतं वर्षाणि विश्रुतः ॥ ३७ ॥
 होमं कुर्यात् तथा रात्रौ चतुरस्रेऽथ कुण्डके । हरिद्रामिलितैरनैस्त्रिलैर्मयैः सतण्डुलैः ॥ ३८ ॥
 पीतैः पुष्पैस्तथा पीतैः फलैस्तालदलैरपि । सकलीकृत्य लिखितसाध्यवर्णसमन्वितैः ॥ ३९ ॥

१ 'शक्तिकुक्कुर' ख. पाठः । २ 'अरव' ख. पाठः । ३ 'कु' ख. पाठः । ४ 'अरातीनां' ख. पाठः । ५ 'जपेत्' ख. पाठः ।

६ 'यसो धुनम्' क. पाठः । ७ 'यन्' ख. पाठः । ८ 'तद्दिनैः' ख. पाठः ।

निशाघृतसमोपेतैः स्तम्भयेत् प्रागुदीरितान् । निशाचूर्णघृताङ्गस्तु होमात् संस्तम्भयेत्तथा ॥ ४० ॥
 अर्धरात्रेऽरिवृद्धेऽर्द्धे तद्योनिदेहजैः । मांसैस्तद्देहसंभूतस्त्रेहार्कैर्हवनाद् दिनैः ॥ ४१ ॥
 मारयेद्दरिणं रोगशस्त्रशृङ्गफलीजलैः । दहनैर्वारुणैरन्यैः प्रमादैः कण्ठकादिभिः ॥ ४२ ॥
 निर्घाततरुकुब्धादिपतनाद् विषभक्षणात् । शत्रुभिर्वा प्रयोगामीं न भवन्त्येव भक्षुराः ॥ ४३ ॥
 धूमां कङ्कसमारुढां नखराद्याधुर्धृत्याम् । ध्यायन् रिपोरष्टमे तु राशौ छागघृताप्लुतैः ॥ ४४ ॥
 मरीचैः सर्पपैर्होमात् तद्दिनैर्मरयेद्विपू । तीव्रदाहज्वरैर्ग्रस्तं विसंज्ञं त्रिकृताङ्गकम् ॥ ४५ ॥
 बालार्काभां स्मरन्नाद्यहेतिभिः संयुतां शिवाम् । सरूपवत्सारुण्यगोघृताङ्गैररुणैः शुभैः ॥ ४६ ॥
 प्रसूनैः किंशुकोद्भूतैस्तथा वन्धुकसंभवैः । जपाप्रसूनैः पालाशैः करवीरसमुद्भवैः ॥ ४७ ॥
 कङ्कारैरुत्पलै रङ्गैः कमलैः पाटलोद्भवैः । अशोकजैः कुसुम्भोत्पैरन्यैः पुष्पैश्च लोहितैः ॥ ४८ ॥
 हवनात् नृपतुल्यः स्यादश्वयेणाङ्गया धनैः । अन्यैरपि च तस्मात्प्रकारैरङ्गैः सुनिरिचतम् ॥ ४९ ॥
 अरुणां नखराद्यैश्च युतां ध्यायन् समाहितः । मध्यरात्रे हुनेत् साध्यदिक्मुखो मरिचैस्तथा ॥ ५० ॥
 प्रोक्तैर्दिनैर्नृपो नारी नरलोकोऽपि वा वशे । भवेत् कीर्तीन्द्रिरायुक्करिचरं जीवति भूतले ॥ ५१ ॥
 विलिख्य भूपुरं मध्ये निजसाध्यं समालिखेत् । भौमाक्षराणि तद्भासे दशाग्रादभितो लिखेत् ॥ ५२ ॥
 बहिरष्टच्छदं पद्मं कृत्वा तत्र लिखेत् कमात् । मन्त्राक्षराणि अतुशस्तद्विर्द्वयं युग्मकम् ॥ ५३ ॥
 तत्रापि पार्थिवान् वर्णान् बहिः पदकोणमालिखेत् । तत्कोणेष्वन्तरालेषु मन्त्रार्थान् भूदशान्वितान् ॥ ५४ ॥
 विलिखेत् प्राग्वदभितो बहिर्वृत्तद्वयं लिखेत् । विलोमां मातृकां तत्र न्यस्य भूमिपुरं बहिः ॥ ५५ ॥
 कृतानुलोमामालिख्य मातृकां मूलविधया । पूजयन्निखिलं लोकं स्तम्भयेदरित्रादिनीम् ॥ ५६ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र मध्ये भूपुरं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनाम लिखित्वा तद्वहिः पार्थिवव-
 र्णैर्वर्णभिरावेष्ट्य, तद्वहिरष्टक्षलपद्मं निर्माय तलेषु मूलमन्त्राक्षराणि प्रतिदत्तं षट्पद क्रमेण विलिख्य, तद्वहि-
 र्वृत्तद्वयं विधाय तदन्तराले पार्थिववर्णैर्दशभिरावेष्ट्य, तद्वहिः पदकोणं विलिख्य तत्कोणेषु मन्त्रवर्णान्
 पार्थिववर्णैस्तद्वितान् षट्पद क्रमेण विलिख्य, तद्विर्द्वयं विधाय तदन्तराले विलोममातृकाक्षरैर्वेष्टयेत् ।
 तद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

नवाक्षं वृत्तयुग्मं च वस्वक्षं तद्व्यं बहिः । चतुरक्षं च संलिख्य मन्त्रार्थान् षट्पदालिखेत् ॥ ५७ ॥
 अष्टान्तरालेष्वेकैकं बाह्यवृत्ते तु मातृकाम् । चतुरसे च विलिखेत् प्रतिलोमानुलोमकाम् ॥ ५८ ॥
 साध्याख्या सर्वतो लिख्याद् ध्यायेदष्टद्वयां शिवाम् । स्तम्भः स्यात् पूर्वमुक्तानां विधानात् परमेश्वरि ॥ ५९ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—तत्र प्रथमतो नवाक्षं विलिख्य तद्विर्द्वयं तद्विर्द्वयं तद्विर्द्वयं तद्विर्द्वयं
 तद्विर्द्वयं विलिख्य, मध्ये साध्यनाम कर्मसहितं विलिख्य नवकोणेषु प्रतिकोणं षट्पद क्रमेण मूलम-
 न्त्राक्षराणि विलिख्याष्टकोणेष्वपि तथैवाष्टकोणान्तरालेष्वेकमेकं मूलमन्त्राक्षरं विलिख्य, मध्यवृत्तान्तरालद्वयेऽपि
 पार्थिववर्णान् प्रागुक्तविधिना साध्यसहितान् विलिख्य, बाह्यवृत्तान्तरालेषु मातृकाक्षरैः संवेष्ट्य तद्विर्द्वयं

१ 'मः स्तम्भयेते' ख. पाठः । २ 'जेद' ख. पाठः । ३ 'सकपरेः' ख. पाठः । ४ 'कम्' ख. पाठः । ५ 'कपयते' ख. पाठः ।

६ प्रयोगा अमी इति दिव्यरत्नात् पदच्छेदः ।

प्राग्वत् प्रतिलोमानुलोममातृकां विलिखेत् । तत्रन्त्रमुक्त्वाफलदं भवति ॥ तथा—

वृत्तं त्र्यसं पुनर्वृत्तं षडसं वृत्तयुग्मकम् । अष्टासं तद्वर्द्धितमिति कृत्वा निवेदयेत् ॥ ६० ॥

एकं मध्ये बहिः कोष्णेष्वन्तरालेषु च क्रमात् । त्रयं त्रयं समालिख्य बहिः शिष्टं तु पार्थिवैः ॥ ६१ ॥

विलिख्य साध्यनामापि जपित्वाभ्यर्च्य साधकः । स्थापयेत् कापि तत्रैव नित्यशश्च बलिं त्रिपेत् ॥ ६२ ॥

कृत्वा षडष्टकोणानि षट्कोणानि पृथक् पृथक् । क्रमात् त्रिकोणवृत्तान्तरालान् षट्कोणसंयुतान् ॥ ६३ ॥

बाह्यात् क्रमेण मध्यान्तं नक्षत्रतिथिवारयुक् । विलिखेद्विपिशः सर्वा मातृकां शक्तिसंयुताम् ॥ ६४ ॥

साध्यं सप्तसु मध्येषु विलिखेच्च प्रदक्षिणम् । मायामध्यगतं देवि धारयेत् सर्वसिद्धये ॥ ६५ ॥

भूतप्रेतपिशाचादिशान्त्यै सर्वातिशान्तये । गजवाजिस्वरोष्ट्रादिरोगशान्त्यै च धारयेत् ॥ ६६ ॥

एतेषां पृथक्पृथक्करणे सुगमन्वाक्यं विस्तारितम् ॥ तथा—

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च रेखा द्वादश संलिखेत् । रेखाग्रैर्मन्त्रैः शूलास्तन्मध्याग्रे च पार्श्वयोः ॥ ६७ ॥

स्तम्भयेति समालिख्य मध्यकोष्ठेऽरिनाम च । परितो विलिखेन्मन्त्रवर्णान् भौमसमन्वितान् ॥ ६८ ॥

गैरिकेणाथ निशयां तालेन विलिखेच्छुभम् । स्थापयेद्विपिशमध्ये च भूमौ च क्रमतः शिवे ॥ ६९ ॥

भूर्जे वा कर्पटे लोहे शिलायां वा समालिखेत् । गृहपत्तनयोर्लोहवृषदोरिष्टसिद्धिदम् ॥ ७० ॥

नित्यशः पूजयेत् पुष्पैः सुगन्धैः प्रजपेत्तथा । यावत्फलाग्निं कुर्वीत नियतं संध्ययोर्द्वयोः ॥ ७१ ॥

इदमपि यन्त्रं सुगमम् ।

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च कुर्यात् सूत्राणि षोडश । तैस्तु कोष्ठानि जायन्ते पञ्चविंशच्छतद्वयम् ॥ ७२ ॥

तेषु कोष्ठेषु परितो मार्जयेत् प्राग्वदीश्वरि । अष्टाविंशतिकोष्ठानि ततः शिष्टेषु दिक्ष्वपि ॥ ७३ ॥

प्राग्वदेकैकतः कुर्यात् त्रिकोणानि यथाविधि । मध्ये त्रिषु तु कोष्ठेषु साध्यसाधककर्म च ॥ ७४ ॥

उपर्यधो मध्यतरच शेषेषु प्राग्वदालिखेत् । मन्त्रार्थान्नम्रमारभ्य विलिखेदभितः शिवे ॥ ७५ ॥

एतद्वन्महायन्त्रं समस्ताग्नीष्टदायकम् । वनैतत् स्थापितं लोहशिलादिलिखितं शिवे ॥ ७६ ॥

तत्र चोरग्रहन्पाधिरिषुसर्पसमुज्जवाः । भूतप्रेतपिशाचादिकोपजारचाप्युपशमाः ॥ ७७ ॥

न भवन्ति कदाप्यत्र संभवन्ति च संपदः । वास्तुमर्मादिदुःखादि शमयेद्देहगं च यत् ॥ ७८ ॥

यस्मिन् गृहे स्थापितं तद्यन्त्रं तद्गृहवर्तिनाम् । कृत्याभिचारसुद्रादिपीडा न भवति ध्रुवम् ॥ ७९ ॥

वाय्वग्निर्नर्द्धतेशं च कुर्याद् द्वादशसूत्रकम् । तैर्वर्ज्यरूपकोष्ठानि सैकविंशं शतं भवेत् ॥ ८० ॥

तेषु मध्ये समालिख्य साध्यनाम ततो बहिः । अग्राद्यभित एवान्यान्यचराणि समालिखेत् ॥ ८१ ॥

निर्गमेन महीवर्णपूर्वाणि क्रमतः शिवे । वनैतत् स्थापितं लोहशिलादिलिखितं शिवे ॥ ८२ ॥

रोगभूतग्रहोन्मादपिशाचापस्मृतिद्विषः । अन्यानि क्रेशकारीणि वानि तानि विनाशयेत् ॥ ८३ ॥

१ 'ते' इति कृत्वात्र विन्यसेत्' ख. पाठः । २ 'मध्ये' ख. पाठः । ३ 'त्रे' ख. पाठः । ४ 'शिलायां' ख. पाठः । ५ 'कोष्ठेषु' ख. ग. पाठः । ६ 'साधकम्' ख. पाठः । ७ 'तन्' ख. पाठः । ८ 'द' ख. पाठः । ९ 'कानि' ख. पाठः ।

श्रोत्रेष्वातिष्ठपि तथा तद्वत्तं गैरिकैर्धुवि । त्रिलिख्य मध्ये कुम्भं तु क्षीरद्रुकाद्यपूरितम् ॥ ८४ ॥
निधाय देवीं सलिले समावाह्याभिपूज्य च । स्पृशञ्जलं जपेद्विद्यां सहस्रत्रयमात्मवान् ॥ ८५ ॥
तैर्जलैरभिषिञ्चेत् तं गदिनं प्राङ्मुखं ततः । तैः क्रंशैर्मुकुदेहस्तु सुखी जीवति भूतले ॥ ८६ ॥
विद्यामाप्यभिषेकं तु वज्रेऽस्मिन् कोष्ठवज्रके । सैकविंशशते वापि कुम्भं संस्थाप्य सेचयेत् ॥ ८७ ॥
वेदाकुलपरिभ्रान्त्या वृत्तं कृत्वा ततो वहिः । यकुले यकुले कुर्यादेकादश ततः क्रमात् ॥ ८८ ॥
तेषु यकुलमानेषु तिर्यक्मूत्राणि पातयेत् । एकादश ततस्तेषु प्राङ्मध्यात्तु प्रदक्षिणम् ॥ ८९ ॥
भृदशार्धैस्तु तां विद्यामालिखेन्निर्गमक्रमात् । रेखाग्राणि च शूलानि कृत्वा साध्वं च मध्यतः ॥ ९० ॥
तद्यन्त्रं प्राग्बदखिलविनियोगेषु योजितम् । नासाध्यमस्ति भुवने विद्यया सिद्ध्यमानया ॥ ९१ ॥

इति वारहीनित्याप्रयोगविधिः ॥

अथ कौतुकप्रकरणम् । श्रीतन्त्रराजे— (३४ । १ ।)

अथ षोडशानित्यानां विद्याकौतुकिनामिह । चमत्कारकरीं विद्यां वदामि शृणु सुन्दरि ॥ १ ॥
सिद्धसारस्वतं मृत्युञ्जयं त्रिपुटगाकडे । अश्वारूढामशपूर्णां नवात्मानं नवात्मिकाम् ॥ २ ॥
ततश्च देवीहृदयं गौरीविद्यां च लक्षदाम् । निष्कत्रयप्रदामिष्टवादिनीं च मतङ्गिनीम् ॥ ३ ॥
राज्यलक्ष्मीं महालक्ष्मीं सिद्धलक्ष्मीमनन्तरम् । गोपालभेदानौवध्यान् वदाम्युक्तक्रमेण वै ॥ ४ ॥
शुचिः स्वेन ततो माया विषद् दाहस्ववह्नियुक् । हंसहृत्प्रेक्षां योगाद् द्युतिदाहचरस्वकैः ॥ ५ ॥
पुनश्च हंसहृदंसद्वयदाहनैरपि । समायैरुदिता विद्या पञ्चार्थामृतविग्रहा ॥ ६ ॥

“वै ह्रीं श्रीं ह्रस्वकं ह्रस्वह्रौः” ।

पटलेऽस्मिन्नुक्तानामङ्गानि निजविद्यया । मायया वा विदध्याच्च ध्यानं चाद्यानुदीरिते ॥ ७ ॥
पयोव्रतः पञ्चलक्षं जपित्वा कुलमुन्दरीम् । ध्यात्वा सिद्धमनुः पञ्चाद्विदध्याद्विनियोगकम् ॥ ८ ॥
अनया मभितैरङ्गिः शोषयित्वा तु कन्यकाम् । पाययित्वा च तां ब्रूयान्जलोकयेति समाहितः ॥ ९ ॥
गङ्गाप्रवाहवत् तस्या भारती निःसरेन्मुखात् । आचष्टे च त्रिकालस्थानर्थान् पृष्ट्वा महाद्भुतम् ॥ १० ॥
भूःस्वेन ज्या भरास्वेता^१ हृष्य मायासमन्वितम् । पालवेति द्विरुक्त्वा तत्प्रतिलोममुदीरयेत् ॥ ११ ॥
विद्या मृत्युञ्जयारूपासौ दीर्घस्वरयुजा हृदा । विधायार्ङ्गानि नियतं स्वात्मानं चिन्तयेदिति ॥ १२ ॥

“जैर्जुसः पालय पालय सःजुंजो” । सांसीं इत्यादिना यदङ्गम्यासः ॥

आद्यमध्यतृतीयार्थानालपञ्चसुकर्णिके । सभासीनं सुषार्द्राङ्गं मौलाविन्दुकलायुतम् ॥ १३ ॥
सुसितं हरिणाक्षस्रक्चिन्तापाशकरं^२ हरम् । स्वैक्येन भाववञ्चित्यं जपन् दीर्घायुरेधते ॥ १४ ॥
तृतीयममृतारूपाया द्वितीयं तदनन्तरम् । रसावहिसहितप्राक्सौख्यपुटोदिता ॥ १५ ॥

“श्रीर्ह्रीर्ह्री” ।

१ ‘दायिर्णी’ ख. पाठः । २ ‘धा’ ख. पाठः । ३ ‘विजया’ ख. पाठः । ४ ‘जय’ ख. पाठः ।

१ इत्या संहितेभ्यः । २ चिन्तेति व्याख्यानमुद्रा, इति मनोरमाकारः ।

त्रिभिर्द्विरङ्गैरङ्गानि कृत्वा नित्यां तु नित्यशः । जपेदद्वो मुखे स्वैक्यं भावयन्निमग्नहस्तकम् ॥ १६ ॥
 तेन विद्यां त्रियं कान्तिं कवितां गानकौशलम् । नरनारीनृपाणां च बाल्लभ्यं लभते नरः ॥ १७ ॥
 अरुणामरुणाञ्जल्यां प्रसन्नवदनाम्बुजाम् । पुष्पेष्वङ्कुशपद्मानि पद्मपाशेक्षुचापकान् ॥ १८ ॥
 दधानां बाहुभिः षड्भिर्मांसिक्यमुकुटोज्ज्वलाम् । मृत्कारभूषापिटकचामरादर्शपादुकाः ॥ १९ ॥
 दधानाः परितस्तस्या गायन्त्यश्वापि शक्यः । परिवार्य स्थितास्ताभिर्वृतां तां स्वैक्यतः स्मरेत् ॥ २० ॥
 भूःस्वेन हंसदाहाभ्यां मरुद्वह्निचमया युताः । वैरिमोहीत्यवराखां चतुष्कं गरुडेति च ॥ २१ ॥
 जवी सप्तहिर्ग्रासश्च हंसहिंसद्वयं तथा । स्वाहान्तो गदितो मन्त्रस्तात्सर्पस्याखिलरचितुः ॥ २२ ॥
 त्रयोविंशार्णको मन्त्र उपरागे सुसाधितः । ॥ ॥

“ओं ह्रीं ह्रीं धेरिमोहिगरुडपक्षी हंसहंसहिंसहिंस स्वाहा” ।

..... । कशिदष्टान् पिशाचाद्यैः क्लिष्टानन्यांश्च रोगिणः ॥ २३ ॥
 विषासांस्त्रिभिर्धैरुग्रैर्मूर्च्छितांश्च गतासुकान् । पालयेच्छतजप्तेन तोयेनाभ्युक्षणात् क्षणात् ॥ २४ ॥
 कुर्वतस्ताण्डवं शम्भोरग्रे मेरुसमं विशुम् । अहितानि च स्वादन्तं स्मरंस्तार्क्ष्यमनुं जपेत् ॥ २५ ॥
 पद्माक्षवीजतैलेनाप्याशु नखेन नाशयेत् । गरलं भुजगानां च समस्तानामगलतः ॥ २६ ॥
 प्रणवं चरहंसाभिर्जवी दाहो नभश्चरौ । शून्याम्बुप्रियुतो दाहो हृदम्बु मरुदन्वितम् ॥ २७ ॥
 हंसश्च मरुता युक्तः प्रोक्ता विद्या दशाक्षरी । षडङ्गं मायया कृत्वा जपेदक्षरलक्षकम् ॥ २८ ॥

“ओं एहि परमेश्वरि स्वाहा” ।

ततो यमुदिरय जपं निशि कुर्यादवगतः । समानवेत् स्वगेहे तमानाशात् प्रोक्तकारिणम् ॥ २९ ॥
 वर्यमाकर्षणं लक्ष्मीं सुवर्णं वाञ्छितानि च । प्रामोत्ययत्नादनया विद्यया सिद्धयानि शम् ॥ ३० ॥
 लोहितां लोहिताश्रयां लोहिताम्बरभूषणाम् । चतुर्भुजां त्रिनयनां प्रसन्नवदनाम्बुजाम् ॥ ३१ ॥
 भग्नं दक्षेण वामेन चर्मयष्टिं सहज्ज्वलाम् । अन्याभ्यां हेमपाशेन कण्ठे बद्धा स्वसाध्यकम् ॥ ३२ ॥
 हेमवेत्राहतं बद्धैकरयुग्मकृताञ्जलिम् । दासोऽहमिति भाषन्तं पतितं निजपादयोः ॥ ३३ ॥
 स्मरन् विद्यां जपेन्मर्त्यो वशीकुर्यादयत्नतः । समस्तं जीवधुवनमभ्यारूढात्स्थविद्यया ॥ ३४ ॥
 प्रणवं नमसा युक्तं तथा भगवतीति च । माहेश्वरीति प्रोक्तामपूर्वो स्वाहेति तन्मनुः ॥ ३५ ॥
 विधाय माययाङ्गानि जपेद्विद्यामहर्भुक्ते । सहस्रवारं निवर्तं तस्य स्वाददरिद्रता ॥ ३६ ॥

“ओं नमो भगवति माहेश्वरि अञ्जपूर्णे स्वाहा” ।

भुजगप्रासकरणनृत्तौसक्रावलोकिनीम् । स्मितवक्त्रां हेमपात्रात् पयसं दधतीं स्मरेत् ॥ ३७ ॥
 भवानीं सर्वदा विद्याजपशान् कदाचन । बुद्धचित्तो भवेदेव न कदाचिन्न कुत्रचित् ॥ ३८ ॥
 तथा नृत्यस्थितं मां तां तदालोकनकौतुकाम् । आभ्यां भजभित्तयो यो मन्त्राभ्यां याचते वरम् ॥ ३९ ॥

तस्यावयोः प्रसादेन सिध्यत्येवाशु चिन्तितम् । तिष्ठेच्चोपरि सर्वेषां सर्वथा सर्वतः सदा ॥ ४० ॥

हंसहृद्प्रासनमसां रसाम्बुव्याप्तदाहकैः । समास्वयोगान्नामतश्च नवात्मा नवभिश्च तैः ॥ ४१ ॥

"हस्तक्षमलवयवकं" ।

तस्यैव समाक्षरं हित्वा बहिः तत्र प्रयोजयेत् । नवात्मिका तु ते विद्या द्वावेतौ सर्वसिद्धये ॥ ४२ ॥

"हस्तक्षमलवयवी" ।

प्रखवं त्रिपुटान्त्यार्धं नमसा चतुरक्षरी । देवीहृदयसंज्ञासौ विद्या सर्वार्थसिद्धिदा ॥ ४३ ॥

"डौक्लोनमः" ।

ध्यानमुक्तममुष्यास्तु सततं सर्वमङ्गलम् । सितकुण्डं स्वर्गपुष्पीमूलं तत्पत्रवारिणा ॥ ४४ ॥

पिष्टा शुद्धः पायसाशी विद्याजापी जितेन्द्रियः । भूमौ शवीत तां रात्रिं विजने सुशुभे गृहे ॥ ४५ ॥

तद्विज्ञाज्ञाकण्ठहृत्कस्तत्रालिखितमायकः । स्वपक्षिशीघिनीविद्यां जपन्नाज्ञास्वितां तथा ॥ ४६ ॥

अतिलोहितरूपां तां विद्यां तां देवतामपि । स्वप्ने सा तं समासाद्य वदेदस्याभिवाञ्छितम् ॥ ४७ ॥

देवीहृदयविषेयं स्त्रीणां सद्यः फलप्रदा । सौभाग्यलक्ष्मीकीर्त्यायुरारोग्यविजयावहा ॥ ४८ ॥

प्रणवं रुद्रदक्षिते तथा योगेश्वरीति च । स्वाहान्तिका तु विषेयं कथिता द्वादशाक्षरी ॥ ४९ ॥

"डौक्लोनमः" ।

गौरीविषेयसौ प्रोक्ता लक्षजप्तानुसारतः । ध्यानात् प्राग्बद्धवारुडा देवी साधयतीप्सितम् ॥ ५० ॥

निशामध्ये तु निशया निजशमोरुदेशतः । साध्वनामसमोपेतामालिरूपैतां तु तन्मनाः ॥ ५१ ॥

ध्यायंस्तथा जपेद्विद्यां तदैवाकर्षयेत् त्रियाम् । नानया सदृशी विद्या विद्यते बनितावशे ॥ ५२ ॥

राजवरये तथा लोकवरये स्त्रीवरयकर्मणि । न विद्याः सन्ति विषेये ह्यगौरीमनुदयात् ॥ ५३ ॥

अग्निर्नादश्च तद्युक्तस्तावेवाथ नभोधरे । एतद् द्वितीयं तौ स्वातां काकण्ठेति ततः परम् ॥ ५४ ॥

मुष्टिहस्वाहेति विषेयमुक्ता पञ्चदशाक्षरी । ..... ॥

"इतिशटिमुष्टिमुष्टिकाकण्ठमुष्टिह स्वाहा" ।

..... । कृताङ्गो मायया ध्याता तां देवीं सर्वमङ्गलाम् ॥ ५५ ॥

जपेद्विद्यां मौनयुतः कदलीपुगमध्यतः । त्रिसन्ध्यार्चासमोपेतं सा प्रीता लक्षदा दिनैः ॥ ५६ ॥

प्रणवं नवकेशी च कनकं वतिसंयुतम् । स्वाहान्ता द्वादशाक्षेयं विद्या निष्कत्रयप्रदा ॥ ५७ ॥

"डौ नवकेशी कनकवति स्वाहा" ।

नित्यशो गिरिशृङ्गस्ववटमूले त्रिलक्षकम् । जपिताक्षरशो विद्यां फलमुक्तमवाप्नुयात् ॥ ५८ ॥

धरः प्राणो मरुद्युक्तो व्याप्तं प्राणो धरान्वितः । न्योमद्वयं मरुद्युक्तं रयश्च धरया युतः ॥ ५९ ॥

धरः प्राण इति प्रोक्ता विद्यामीष्टं नदेन्मिथः । ..... ॥

“ एकायकुलगानुष्क ” ।

। जातीपुष्पैर्निशामध्ये पूजिता मङ्गलाकृतिः ॥ ६० ॥

मिदुसारस्वतस्यादां त्र्यक्षराणि ततः परम् । मातङ्गिन्यै तथा स्वाहा पुनस्त्रीणीनि तन्मनुः ॥ ६१ ॥

“ ऐं ह्रीं श्रीं मातङ्गिन्यै स्वाहा ऐं ह्रीं श्रीं ” ।

द्वादशार्ण्यमचिरात् सौभाग्यं कवितां श्रियम् । गानाभियोगं विश्वेषां मान्यतां च प्रयच्छति ॥ ६२ ॥

भायाकृताङ्गो नित्यशस्तां जपेद्दुदये रवेः । सहस्रवारं तेनासौ सिद्धा सर्वं प्रयच्छति ॥ ६३ ॥

इन्द्रनीलनिभां रक्तवसनाभरणोज्ज्वलाम् । प्रलम्बवेणीसम्पद्मौगन्धिकसमुज्ज्वलाम् ॥ ६४ ॥

तत्कलममुण्डमालां च मुक्तास्तवकशोभिताम् । ऊर्मिकावीरकटकनूपुरैर्मण्डिताङ्घ्रिकाम् ॥ ६५ ॥

वादयन्ती सदा वीणां स्वसमानाङ्गनाजनैः । स्तूयमानां च परितो ध्यायेद् देवीं शुचिसिताम् ॥ ६६ ॥

मातङ्गिन्या द्वितीयं च तृतीयं तदनन्तरम् । रसाचरस्वैरन्वु स्वाहाताप्री तदनन्तरम् ॥ ६७ ॥

राज्यदे राज्यलक्ष्मीति हन्माथा व्युत्क्रमात् त्रयम् । विद्यासौ राज्यलक्ष्म्यास्तु षोडशार्णा समीरिता ॥ ६८ ॥

“ श्रीं ह्रीं श्रीं अथ राज्यदे राज्यलक्ष्मि सः स्तौ धीर्द्धी ” ।

ध्यात्वा तां विजयाविद्यां जपेन्नित्यं च पूजयेत् । राज्यं प्रयच्छति प्रीता साधकायाविलम्बितम् ॥ ६९ ॥

मणवं श्रीपुटां भायां कमले तदनन्तरम् । कमलातो लये पश्चात्प्रसीद द्वितयं पुनः ॥ ७० ॥

आद्यत्रयं महालक्ष्म्यै नमः प्रोक्ता महेश्वरि । विद्या ते समर्विशार्णा समस्ताभीष्टदानिशम् ॥ ७१ ॥

“ ओं ह्रीं श्रीं ह्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं महालक्ष्म्यै नमः ” ।

बीजत्रयैः षडङ्गानि द्विरुक्तैर्विहितानि वै । ध्यानं च विजयारूपं प्रजपेद् दिनशस्तथा ॥ ७२ ॥

कीर्तिलक्ष्मीधरारोग्यविजयाद्यविलेष्टदा । तुलास्थे भास्करे पूजा पूर्णयां सकलेष्टदा ॥ ७३ ॥

ज्यासकदाहवद्विस्वात्मनो हंसो मरुद्युतः । अण्डतेजश्च संकर्षवर्णाः स्थुस्तदनन्तरम् ॥ ७४ ॥

व्योमाग्या कालिमन्थाने वर्णा हंसश्च मायया । सिद्धलक्ष्म्याश्च विद्येवं प्रोक्ता सप्तदशाक्षरा ॥ ७५ ॥

“ अक्षरं महाचण्डतेजः संकर्षणि कालिमन्थाने हः ” ।

आद्येन कृत्वा चाङ्गानि जपेद्विद्यां तु नित्यशः । प्रातः सहस्रवारं तु तर्पयेद् तद्दर्शाशकम् ॥ ७६ ॥

प्रसन्ना वर्षतो नित्यपूजायां साधकस्व सा । प्रयच्छति जवं युद्धे श्रियं सर्वातिशायिनीम् ॥ ७७ ॥

भूतप्रेतपिशाचापसारकृत्यादिवारणम् । करोति मार्गे कान्तारगिरिकृच्छ्रेऽभिरक्षति ॥ ७८ ॥

ध्यानं तु तस्या देवेशि मङ्गले मङ्गलासमा । युद्धमार्गादिरक्षासु मृणु वच्चे यथाविधि ॥ ७९ ॥

शतशीर्षा त्रिनयनां प्रतिवक्त्रं भयानकाम् । हस्तद्विशतसंयुक्तां स्वसमाकारशक्तिभिः ॥ ८० ॥

वृतामनन्तहस्तेषु साधकाभीष्टहेतिकां । ध्यात्वैवमर्चयन्निष्टमवाप्नोत्यखिलं ध्रुवम् ॥ ८१ ॥

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च कृता सूत्राष्टकं ततः । मार्जयेद् वाद्यवीथीषु पञ्च पञ्च तथैकधा ॥ ८२ ॥

तदनन्तरपि कोषेषु त्रयमेकीकृते ततः । मध्यादि विलिखेन्मन्त्रवर्णान् षोडशानाम च ॥ ८३ ॥

प्रदक्षिणत्रयान्मध्ये पूजयेत्तत्र तां सदा । समस्ताभीष्टमंसिद्धौ मिदलक्ष्मीं तु नित्यशः ॥ ८४ ॥
 कदाचिदाद्या ललिता पुरुषा कृष्णविग्रहा । सर्वनारीसमारम्भादकरोद्विशं जगत् ॥ ८५ ॥
 ततः स गोपीसंज्ञाभिरावृतोऽभूत् स्वशक्तिभिः । तैस्तस्तेन विनोदाय स्वं पोटाकल्पयद्भुः ॥ ८६ ॥
 तेषां पत्न्यां च परमन्त्राः समस्ताभीष्टदायकाः । तैर्यन्त्रपूजाहवनजपतर्पणसेवनेः ॥ ८७ ॥
 भवन्ति लक्ष्मीकान्तिश्रीविजयारोग्यसंपदः । शृणु तान् षट्क्रमान्मन्त्रान् ध्यानाचाविनियोगकैः ॥ ८८ ॥
 स्थिरारसाव्याप्तवनस्वैरुक्तोभून्महामनुः । प्रथमद्वयमभ्यस्थः सिद्धगोपालकाभिधः ॥ ८९ ॥

“ ओङ्गन्याँङ्ग ” । (१)

प्रोक्तैस्तैः पञ्चभिः काममन्त्रैरेकैकतः क्रमात् । पुटनाश्चापतस्तस्याद्वाणैस्तैः पुटनाञ्जवेत् ॥ ९० ॥
 समोदनाख्यस्तेषां च सप्तधाभून्महामनुः । ॥

“ ह्रीं ग्ल्याँ ह्रीं ” (२) । “ क्लीं ग्ल्याँ क्लीं ” (३) । “ ऐं ग्ल्याँ ऐं ” (४) । “ प्लं ग्ल्याँ प्लं ” (५) । “ लौं ग्ल्याँ लौं ” (६) ।
 प्रां श्रौं क्लीं प्लं लः ग्ल्याँ सः प्लं क्लीं श्रौं प्रां (७) ।

..... । आयः पञ्चाङ्गको मन्त्रस्त्वितरे स्थुः षडङ्गकाः ॥ ९१ ॥

मत्तर्हीजादिकेन स्यात् षडङ्गानि यथाविधि । अष्टपत्राब्जमध्यस्थं पूजयेत् सप्त तान् क्रमात् ॥ ९२ ॥
 यन्त्राणि तानि तन्मन्त्रयुतमध्यान्यनुक्रमात् । वारेषु भास्कराद्येषु तेषां पूजा क्रमेण वै ॥ ९३ ॥
 सकलेष्टग्रहा नित्यं दुग्धक्षौद्रघृताभकैः । पायसैर्नारिकेलैश्च ससितैः कदलीफलैः ॥ ९४ ॥
 क्रमाद्वाग्नेषु नैवेद्यं दद्यादित्यर्थमिदमेव । हनीरितैः सप्तभिस्तैः सर्वमिष्टमवाप्नुयात् ॥ ९५ ॥
 अरुणं षड्भुजं वंशावादिनं पाशमकुशम् । पुण्ड्रं क्षुचापपुष्पेषून् दधानं शक्तिभिः स्मरेत् ॥ ९६ ॥
 सुवर्णपुष्पीमूलेन पिष्टेन निजवारिणा । इत्कण्ठाशालेपनतो देवतादर्शनं भवेत् ॥ ९७ ॥
 उग्रगन्धां च नीलां च घातकीं फलसंयुताम् । आरग्वधं शुण्डिनीं च शाखोटं जम्बुमूलकम् ॥ ९८ ॥
 कर्णिकारं हंसपदीं वाराहीं भृङ्गराजकम् । कोरुण्टं कर्पटं क्षत्रं त्रिफलां चूर्णयेत् समम् ॥ ९९ ॥
 सितेनाज्येन मधुना जैम्भवा तप्लिप्ततृचयः । मावयंस्तन्मयो भूयाद् दिवसैः कैश्चिदात्मवान् ॥ १०० ॥

इति ॥ अथ वासना नम्र श्रीनन्त्रराजे— (३५ । १)

अथ षोडशानित्यानां स्वात्मने वासनां शृणु । यया तन्मयतासिद्धिः प्रत्यक्षा भवति ध्रुवम् ॥ १ ॥
 गुरुराद्या भवेच्छक्तिः सा विमर्शमयी मता । नवलं तस्य देहस्य रन्ध्रलेनावभासते ॥ २ ॥
 बलिदेव्यः स्वमायाः स्युः पञ्चमी जनकात्मिका । कुरुकुला भवेन्माता पुरुषार्थास्तु सागराः ॥ ३ ॥
 रत्नद्वीपो भवेद्देहो नवलं धातुरोमभिः । सङ्कल्पाः कल्पतरवः स्वाधारा ऋतवः स्मृताः ॥ ४ ॥
 ग्रहर्वराशिचक्रेण कालात्मा पश्चिमागुखः । तेन पूर्वाभिमुख्यं स्यादन्यत्चे कश्चितं मिथः ॥ ५ ॥
 ज्ञाता स्वात्मा भवेज्ज्ञानमर्थ्यं ज्ञेयं बहिःस्थितम् । श्रीचक्रपूजनं तेषामेकीकरणमीरितम् ॥ ६ ॥
 श्रीचक्रे सिद्धयः प्रोक्ता रसा नियतिसंयुताः । ऊर्मयः पुण्यपापे च ब्राह्मणाद्या मातरः स्मृताः ॥ ७ ॥

भूतन्द्रियमनांस्तेष्वेव क्रमाग्नित्याकलाः पुनः । कर्मेन्द्रियार्था दोषाश्च ज्ञेयाः स्युः शक्तयोऽष्ट वै ॥ ८ ॥
 नाड्यश्चतुर्दश प्रोक्ताः स्रोभिण्याद्यास्तु शक्तयः । वायवो दश संप्रोक्ताः सर्वसिद्ध्यादिशक्तयः ॥ ९ ॥
 वह्नयो दश संप्रोक्ताः सर्वज्ञाद्यास्तु शक्तयः । शीतोष्णसुखदुःखेच्छा गुणाः प्रोक्ताः क्रमेण वै ॥ १० ॥
 वशिन्याद्याः शक्तयः स्युस्तन्मात्राः पुष्पसायकाः । मनो भवेदिक्षुधनुः पाशो राग इतीरितः ॥ ११ ॥
 द्वेषः स्यादकुशः प्रोक्तः क्रमेण वरवर्णिनि । अव्यक्ताहङ्कृतिमहदाकाराः प्रतिलोमतः ॥ १२ ॥
 कामेश्वर्यादिदेव्यः स्युः संवित्कामेश्वरः स्मृतः । स्वात्मैव देवता प्रोक्ता ललिता विश्वविग्रहा ॥ १३ ॥
 लौहित्यं तद्विमर्शः स्यादुपास्तिरिति भावना । मिद्धिस्वनन्यचित्तत्वं मुद्रा वैभवभावना ॥ १४ ॥
 उपचाराश्चलतेऽपि तन्मयताग्रमत्तता । प्रयोगास्तु विकल्पानां हेतोः स्वात्मनि नाशनम् ॥ १५ ॥
 यन्त्राणि मन्त्राः सर्वत्र स्वात्मने धैर्यसाधनम् । संध्यासु भजनं देव्या आदिमध्यान्तमञ्जनम् ॥ १६ ॥
 अन्यास्तु शक्तयश्चक्रगामिन्यो याः समन्ततः । तास्तु विश्वविकल्पानां हेतवः समुदीरिताः ॥ १७ ॥
 न्यासस्तु देवतात्वेन स्वात्मनो देहकन्वनम् । जपस्तन्मयतारूपभावनं सम्यगीरितम् ॥ १८ ॥
 होमो विश्वविकल्पानामात्मन्यस्तमयो मतः । तेषामन्योन्यसंभेदभावनं तर्पणं स्मृतम् ॥ १९ ॥
 मोहाज्ञानादिदुःखनामात्मन्यस्तमयो वृढम् । अभिषेकस्तु विद्या स्यादात्मा सर्वाश्रयो महान् ॥ २० ॥
 उपाधीनां तु राहित्यमुपदेश इतीरितः । दक्षिणा भेदशून्यत्वं शुश्रूषा स्थैर्यमुच्यते ॥ २१ ॥
 तिथिरूपेण कालेन परिखामावलोकनम् । नित्याः पञ्चदशैताः स्युरिति प्रोक्तास्तु वासनाः ॥ २२ ॥
 पृथिव्यादीनि भूतानि कनिष्ठाद्याः क्रमान्मताः । तेषामन्योन्यसंभेदप्रकारैस्तत्प्रपञ्चता ॥ २३ ॥
 ललितायास्त्रिभिर्वर्णैः सकलार्थोऽभिधीयते । शेषेण देवीरूपं तु तेन स्यादिदमीरितम् ॥ २४ ॥
 अशेषतो जगत् कृत्स्नं ह्येखात्मकमीरितम् । तस्मात्तार्च्यस्तु कथितः सर्वतन्त्रेषु गोपितः ॥ २५ ॥
 व्योम्ना प्रकाशमानत्वं प्रसमानतमग्निना । तयोर्विमर्श ईकारो बिन्दुना तन्निफालनम् ॥ २६ ॥

इति ॥ अथ प्रणवस्वरूपनिरूपणम् । तत्रोपनिषद्वाक्यम्—

ओंब्रह्मविद्यां ब्रह्मचर्यामि सर्वज्ञानमनुत्तमां । यत्रोत्पत्तिं लयं चैव ब्रह्मविष्णुमहेश्वरात् ॥ १ ॥
 प्रसादान्तःसमुत्थस्य विष्णोरद्भुतकर्मसुः । रहस्यं ब्रह्मविद्यायां ध्रुवाभिः संप्रचक्षते ॥ २ ॥
 ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म यदुक्तं ब्रह्मवादिभिः । शरीरं तस्य वक्ष्यामि स्थानं कालं लयं तथा ॥ ३ ॥
 तत्र देवास्त्रयः प्रोक्ता लोका वेदास्त्रयोऽत्रयः । तिस्रो मात्रार्धमात्राश्च त्र्यक्षरस्य शिवस्य च ॥ ४ ॥
 अग्नेदो गार्हपत्यश्च पृथिवी ब्रह्म एव च । अकारस्य शरीरं तु व्याख्यातं ब्रह्मवादिभिः ॥ ५ ॥
 यजुर्वेदोऽन्तरिक्षं च दक्षिणाग्निस्तथैव च । विष्णुरथ भगवान् देव उकारः परिकीर्तितः ॥ ६ ॥
 सामवेदस्तथाद्यौरचाहवनीयस्तथैव च । ईश्वरः परमो देवो मकारः परिकीर्तितः ॥ ७ ॥

१ 'वदीरितः' ख. पाठः । २ 'स्थैर्यं' ख. पाठः । ३ 'काशस्य' ख. पाठः ।

४ निफालनं तादात्म्यविमर्शोभिसीतिरित्यर्थः ।

सूर्यमण्डलमिवाभात्यकारः शङ्खमध्यगः । उकारश्चन्द्रसङ्काशस्तस्य मध्ये व्यवस्थितः ॥ ८ ॥
मकारश्चाग्निसङ्काशो विधूमो विद्युतोपमः । तिस्रो मात्रास्तथा ज्ञेयाः सोमसूर्याग्निदेवजसः ॥ ९ ॥
शिखाभा दीपसङ्काशा यस्मिन्नुपरि वर्तते । अर्धमात्रा तु सा ज्ञेया मण्डवस्योपरि स्थिता ॥ १० ॥
पद्मपत्रनिभा सूक्ष्मा शिखाभा दृश्यते परा । सा नाडी ध्रुवसङ्काशा सूर्यं भित्त्वा तथापरम् ॥ ११ ॥
द्रासप्ततिसहस्राणि सूर्यं भित्त्वा तु मूर्धनि । वरदः सर्वभूतानां सर्वं व्याप्यैव तिष्ठति ॥ १२ ॥
कांस्यपण्डानिनादस्तु यथा लीयति शान्तये । ओंकारस्तु तथा योज्यः शान्तये सर्वमिच्छता ॥ १३ ॥
यस्मिन् संलीयते शब्दस्तत्परं ब्रह्म गीयते । ध्रुवं हि चिन्तयेद्ब्रह्म सोऽमृतलाय कल्पते सोऽमृ-
तलाय कल्पते ॥ १४ ॥

इति । अस्यार्थः—ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामीति श्लोकः कश्चिदेवाद्यौ पठ्यते । ब्रह्म प्रणवस्तस्य विद्यां ज्ञानं, तां किंभूतां, सर्वेषां ज्ञानं ज्ञानोपायभूतां, प्रणवेन ब्रह्मणि कृते सर्वस्य विज्ञानात् । तथा यत्र विद्यायां देवत्र-
यादुत्पत्तिं लयं वकारात् पालनं च वक्ष्यामीति पूर्वोक्तान्वयः श्रुतेः प्रतिज्ञेयम् ॥ प्रसादेति विष्णोः ब्रह्मवि-
द्यायां रहस्यं ध्रुवाग्निः प्रणवतेज इति संप्रवक्षन्तं ध्रुवा इत्यन्वयः, विष्णुनेयं विद्या प्रवर्तितेत्यर्थः । कीदृ-
शस्य प्रसादेन भक्तकृपया अन्तः अन्तरात् स्तम्भमध्यात् समुत्थस्य नृसिंहरूपेण प्रकटीभूतस्य, यद्वा
“प्रसादो देवभूमुजा” मिति कोथात् क्षीरोदार्षधवैकुण्ठबलिगृहद्वारादेः प्रसादस्यान्तराजगद्गतार्थं
प्रकटीभूतस्य, यद्वा प्रसादः सिन्ध्यापेक्षया प्रसन्नरूपो जीवस्तस्यान्तरमावरणमविद्यादि, ततः समुत्थस्य
निकास्तस्याविद्यावरणरहितस्येत्यर्थः । यथोक्तं छान्दोग्ये—“अथ य एव संप्रसादोऽस्माच्छरीरात्समु-
त्थाय परं ज्योतिरुपसंपद्य स्येन रूपेणामिसंपेद्यते स उत्तमपुरुषः” इति । अनुत्तकर्मणो मत्स्यादिकूपेण
ओंकारो ध्रुवोऽक्षरनिघण्टावुक्तः । तथाहि—

“ओंकारो वर्तुलस्तारो बिन्दुः शक्तिसिद्धवतः । प्रणवो मन्त्रगर्भश्च पञ्चदेवो ध्रुवः शिवः ॥

मन्त्राद्यः परमं बीजं भूलमाद्यश्च तारकः । शिवादि व्यापको ध्वजः परं ज्योतिश्च संविदः” ॥

इति ॥ स्थानं कालं लयं तथेति कालशब्दो मेघकवाचको वर्णं लक्षयति, तेन वर्णं वक्ष्यामीत्यर्थः ।
वर्णमित्येव वक्तव्ये कालब्रह्मं मात्रारूपकालस्यापि संप्रदार्थमिति द्रष्टव्यम् । अवयवशः शरीरं तावदाह
तत्र देवा इति, ज्येष्ठरस्य शिवस्य चेति । शिवोऽर्धमात्रार्थः । तिस्रो मात्रा ज्येष्ठरस्य, अर्धमात्रा शिवस्येत्यर्थः,
प्रणवस्य देवाद्यवयव उक्ताः । त्रयस्त्रयोऽनुपदमेव वक्ष्यन्ते । तिस्रो मात्रा अर्धमात्रा चेति वक्तव्ये छान्दसः
सन्धिः । तदुक्तं इन्द्रप्रदीपिकायाम्—

“मकारश्च उकारश्च मकारो बिन्दुसंज्ञकः । त्रिधा मात्रा स्थिता यत्र तत्परं ज्योतिरोमिति” ॥

अथ इत्युक्तं तदेव विभज्यते ऋग्वेद इत्यादिना । ब्रह्म एव वेत्यत्र छान्दसो ह्रस्वः प्रकृतिभावश्च, ब्रह्मा देव
इत्यर्थः । अण्डान्तेन ग्रन्थेन शरीरमित्युक्तं संप्रति स्थानं वर्णसहितमाह सूयति, सूर्यमण्डलमिवाभाति अकारः ॥
शङ्खो ललाटास्थि तन्मध्यं नेत्रस्थानं तत्र वर्तमानः “योऽयं दक्षिणेऽक्षपुरुषः” इति श्रुतेः । “शङ्खो नि-
ध्यन्तरे कम्बुललाटास्थिनक्षेत्रे चेति” विश्वः । तस्य मध्ये शङ्खस्यैव मध्येऽर्धाङ्गामनेत्रे स्थितः । मकार इत्य-
त्रापि तस्य मध्ये इत्यपेक्षते । शङ्खस्य मध्ये अर्थात् तृतीयनेत्रे व्यवस्थितः । अत एव याज्ञवल्क्येनोक्तम्

“इडायां पिङ्गलायां च चरतश्चन्द्रभास्करो । इडायां चन्द्रमा ज्ञेयः पिङ्गलायां रविः स्मृतः ” ॥

इति ॥ स्ववर्था च —

“जिह्वामूले स्थितो देवि सर्वतेजोमयोऽनलः । तदग्रे भास्करश्चन्द्रस्तालुमध्ये प्रतिष्ठितः ॥

एवं यो वेत्ति तत्त्वेन तस्य सिद्धिः प्रजायते” ॥

इति । तिष्ठो मात्रा अकारादयः । अनेन काल उक्तः । सोमसूर्याग्नितेजस इत्यनेन वर्णा उक्ताः । यस्मिन् शङ्खे उपरि तृतीयं त्रयादुपरि, अनेनार्धमात्रास्थानमुक्तम् । पद्मसूत्रनिधेति तस्या वर्ण उक्तः । शिखाभा ज्वालाभा ऊर्ध्वनावेशाद्याभ्याम् । तथा मूले स्थूला उपर्युपरि तन्वी च ।

“शिखा शिखायां ज्वालायां चूडायामग्रमात्रके । लाङ्गन्यां चापि शाखायां चूडायां च शिखरिडनः ” ॥

इति विश्वः । सा नाडी सुषुम्ना तस्या एव वा पूर्वानि विशेषणानि । सूर्यं चक्षुरधिष्ठानं अथवा सूर्या-
लम्भगश्मिन्यान्मनोऽधिष्ठानश्चन्द्रः सूर्यस्तं भिन्वा तथा अपरमधःकन्दे द्वास्तत्तिसदृशनाडीभिन्वा ऊर्ध्वं
गता ॥ तदुक्तं (गोरक्षेण)—

“ऊर्ध्वं मेडादधो नामेः कन्दयोनिः स्वगाण्डवद् । तत्र नाड्यः समुत्पन्नाः सहस्राणि द्विसप्ततिः ” ॥

इति । पुनरधिर्दधतं सूर्यं भिन्वा मूर्धनि ब्रह्मलोके द्वात्रिंशन्ते च दृश्यते इत्यनुषङ्गः ॥ तदुक्तं याज्ञवल्क्येण—

तासां मुख्यतमा तिस्रस्तिसृष्वंकोत्तमोत्तमा । शुक्रिमार्गेति सा प्रोक्ता सुषुम्ना विश्वधारिणी ॥ १ ॥

कन्दस्था मध्यमे मार्गे सुषुम्ना सुप्रतिष्ठिता । पृष्ठमध्यस्थिता नाडी सा हि मूर्ध्नि व्यवस्थिता ॥ २ ॥

शुक्रिमार्गे सुषुम्ना सा ब्रह्मरन्ध्रे प्रतिष्ठिता । अम्बिका सैव विज्ञेया सूक्ष्मा सा वैष्णवी स्मृता ॥ ३ ॥

इति । प्रणयो नादरूपेण सर्वं व्याप्यैव तिष्ठतीत्याह वरद इति । अनेन ओंकारोऽनादृतशब्दो विष्णुश्चैक इ-
त्युक्तं भवति । इदानीं लयमाह कांस्यग्रष्टेति । यथा लीयति लीनो उपरतव्यापारो भवति ओंकारस्तथा
शान्तये योज्यः, प्लुततरो जप्तस्य इत्यर्थः । सर्वं सर्वात्मभावे ब्रह्मभावमिच्छता । यस्मिन् संलीयते इति,
यदस्त्वनुभूय शब्दो विषयो नोपलभ्यते विलीयते तत्परं ब्रह्म ॥ तदुक्तं प्रदीपिकायाम्—

काष्ठे प्रवर्तितो वह्निः काष्ठेन सह शाम्यति । नादे प्रवर्तितं चित्तं नादेन सह लीयते ॥ १ ॥

विसृज्य सकलं बाह्यं नादे दुग्धाम्बुवन्मनः । एकीभूयास्य मनसा ब्रह्माकाशे विलीयते ॥ २ ॥

इति । लयलक्षणं तु—

लयो लय इति प्राहुः कीदृशं लयलक्षणम् । अपुनर्वासनोत्थानाद्ययो विषयविस्मृतिः ॥ १ ॥

यद्वा यतो वाचो निवर्तन्ते, इत्यर्थः । उपसंहरति ध्रुवमिति । ध्रुवमोकारं हि ब्रह्म चिन्तयेत्, ध्रुवमे-
करूपं वा एकाग्रतया वा ब्रह्म चिन्तयेत् । द्विरुक्तिः समाप्त्यर्थः ॥

अथ प्रसङ्गतो योगलक्षणमाह छुरिकायाम्—

छुरिकां संप्रवक्ष्यामि धारणां योगसिद्धये । यां प्राप्य न पुनर्नेम्य योगयुक्तः सं जायते ॥ १ ॥

वेदतत्त्वार्थविहितं यथोक्तं हि स्वयम्भुवा । निःशब्दं देशमास्थाय तत्रासनमवस्थितः ॥ २ ॥

कूर्मोऽङ्गानीव संहृत्य मनो हृदि निरुध्य च । मात्राद्वादशयोगेन प्रशवेन शनैः शनैः ॥ ३ ॥

पूरयेत् सर्वमात्मानं सर्वद्वारान् निरुध्य च । उरोमुखकटिग्रीवं किञ्चिद् हृदयमुन्नतम् ॥ ४ ॥
 प्राणान् संचारयेद्योगी नासाभ्यन्तरचारिणः । भूत्वा तत्र गतः प्राणान् शनैरथ समुत्सृजेत् ॥ ५ ॥
 स्थिरमात्रादृढं कृत्वा अकुष्ठे तु समाहितः । द्वे तु गुल्फे च कुर्वीत जङ्घे चैव त्रयस्त्रयः ॥ ६ ॥
 द्वे जानुनि तथोरुभ्यां गुदे शिश्ने त्रयस्त्रयः । वायोरायतनं चार्त्रं नाभिदेशे समाश्रयेत् ॥ ७ ॥
 तत्र नाडी सुषुम्ना तु नाडीभिर्वहुभिर्वृता । अणुरक्ताश्च पीताश्च कृष्णास्ताम्रविलोहिताः ॥ ८ ॥
 अतिसूक्ष्मां च तन्वीं च शुक्लां नाडीं समाश्रयेत् । ततः संचारयेत् प्राणानूर्णनाभीव तन्तुना ॥ ९ ॥
 तत्रै रक्तोत्पलाभासं पुरुषायतनं महत् । दहरं पुण्डरीकेति वेदान्तेषु निगद्यते ॥ १० ॥
 तद्विश्वा कण्ठमायाति तां नाडीं पूरयन्धृतः । मनसस्तु क्षुरं शृङ्ग सुतीक्ष्णं बुद्धिनिर्मलम् ॥ ११ ॥
 पादसोपीरं मर्मज्य तद्रूपं नाम कुन्तयेत् । मनोद्वारेण तीक्ष्णेन योगमाश्रित्य नित्यशः ॥ १२ ॥
 इद्रवज्ज इव प्रोक्तं मर्मजङ्गलुकीर्तनम् । तद्व्यानबलयोगेन धारणाभिर्निकृन्तयेत् ॥ १३ ॥
 उरोर्मध्ये तु संस्थाप्य मर्मप्राणविमोचनम् । चतुरभ्यासयोगेन छिन्देदनभिश्चकृतः ॥ १४ ॥
 ततः कण्ठान्तरे योगी समूहप्रादिसञ्चयम् । एकोत्तरं नाडिशतं तासां मध्ये वराः स्मृताः ॥ १५ ॥
 इडा रक्षतु वामेन पिङ्गला दक्षिणेन तु । तयोर्मध्ये वरं स्थानं यस्तं वेद स वेदवित् ॥ १६ ॥
 सुषुम्ना तु परे लीना विरजा ब्रह्मरूपिणी । द्वासप्ततिसहस्राक्षि प्रति नाडीर्स्तु तैतिलम् ॥ १७ ॥
 छिद्यते ध्यानयोगेन सुषुम्नैका न छिद्यते । योगनिर्मलधारेण क्षुरेखानेलवर्चसा ॥ १८ ॥
 छिन्देन्नाडीशतं धीरः प्रभावादिह जन्मनि । जातीषुप्पसमायोगैर्यथा वास्यन्ति तैतिलम् ॥ १९ ॥
 एवं शुभाशुभैर्भावैः सा नाडी तां विभावयेत् । तद्भाविताः प्रपद्यन्ते पुनर्जन्मविवर्जिताः ॥ २० ॥
 ततो विदितचित्तस्तु निःशब्दं देशमाश्रितं । निःसङ्गस्तस्वयोगज्ञो निरपेक्षः शनैः शनैः ॥ २१ ॥
 पाशं छित्वा यथा हंसो निर्विशङ्कः स्वप्नमेतत् । छिन्नपाशस्तथा जीवः संसारं तरते तदा ॥ २२ ॥
 यथा निर्वाणकाले तु दीपो दग्ध्वा लयं व्रजेत् । तथा सर्वाणि कर्माणि योगी दग्ध्वा लयं व्रजेत् ॥ २३ ॥
 प्राणायामसुतीक्ष्णेन मात्राधारेण योगवित् । वैराग्योपलघ्पेन छित्त्वा तन्तुं न बध्यते । छित्त्वा
 तन्तुं न बध्यते ॥ २४ ॥

इति । अन्वयार्थः—

“क्षुरिका शस्त्रिका प्रोक्ता तन्तुव्या धारणा यतः । तद्वाचकस्त्रिखण्डोऽयं क्षुरिकाग्रन्थ उच्यते” ॥
 श्रुतः प्राप्तावद्यस्य तत एव लब्धज्ञानप्रलम्बमन्त्रस्य पङ्क्त्योगेऽधिकार इति तदर्थमुत्तरो ग्रन्थः क्षुरिकामि-
 त्यादि । क्षुरिकामिव संसारोच्छिद्यत्तये शस्त्रिकामिव रूपकं धारणामात्मनि चित्तावस्थानलक्षणम् । उक्तं च
 योगियाश्चलक्येन—

१ 'तस्मिन्' ग. पाठः । २ 'धा' क. पाठः । ३ 'समुत्सृजेत्' क. पाठः । ४ 'चाय' क. पाठः । ५ 'ततः' क. पाठः ।

६ 'तु' क. पाठः । ७ 'वेत्तुनैः' वेद्यतः' क. पाठः । ८ 'नाडी तु' क. पाठः । ९ 'मय' क. पाठः । १० 'स्थितः' क.

पाठः । ११ 'नष्ट' क. पाठः ।

“शमादिगुणयुक्तस्य मनसः स्थितिरान्मनि । धारणेत्पुच्यते सद्भिः शास्त्रनात्पर्यवेदिभिः” ॥

इति । न पुनर्जन्म भवतीति शेषः । स धारणावान् कुतश्चिदपराधाद्यदि योगभ्रष्टो भवति तर्हि जन्मान्तरे योगयुक्त एव जायते इत्यर्थः । “योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः” । “तत्र तं बुद्धिसंयोगं लभते पौर्वदैहिक” मिति स्मृतं ॥ वेदेति । इदं योगस्वरूपं वेदेन तत्त्वार्थेन परमार्थेन विहितं विधिविपर्ययोक्तं स्वयंभुवा ब्रह्मणा यथोक्तं यथा वर्तते तथोक्तं न विसंवादीत्यर्थः । तदुक्तं योगियात्रवल्क्येन — “वक्ष्यामि योगसर्वस्वं ब्रह्मणा कीर्तितं पुरा” इति । ‘यथोक्तं परमेष्ठिना’ इति च ॥ योगस्वरूपं साधयितुं षडङ्गान्याह निःशब्दमिति । यदुक्तं ‘कान्तारे विजने देशे फलमूलोदकान्विते । तपश्चरन् वसेजित्य’ इति ॥ षडङ्गलक्षणानि प्रागुक्तानि । यमादीनां पूर्वकालदेव सिद्धत्यादिदानभिधानं, ननु कापालिकवदनङ्गीकारात् । यमा दश यथा—

“अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यं दयार्जवम् । समा धृतिर्मिताहारः शौचं चेति यमा दश” ॥

इति । नियमा दश यथा—

“तपः सन्तोष आस्तिक्यं दानमीश्वरपूजनम् । सिद्धान्तधनसंघं चैव ह्रीर्मतिश्च जपो हुतम्” ॥

इति ॥ अवास्थित आस्थित आरुढः । तदुक्तं गीतासु—

“शुचौ देशे प्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मनः । नात्पुच्छिन्नं नातिनीचं चैलाभिनकुशोत्तरम्” ॥

इति । तथा तन्त्रशासनं पञ्चाद्यास्थितमित्यपि बोद्धव्यम् । तदुक्तं हठयोगप्रदीपिकायाम्—

“हठस्य प्रथमाङ्गत्वादासनं पूर्वमुच्यते । तत् कुर्यादासनस्यैर्यमारोग्यं चाङ्गपाटवम्” ॥

इति ॥ कुर्मोऽङ्गानीयेति प्रत्याहार उक्तः । अत्र इन्द्रियाणीति शेषः । तदुक्तम्—

“इन्द्रियाणां विचरतां विषयेषु स्वभाषतः । बलादाहरणं तेषां प्रत्याहारः स उच्यते” ॥

इति । आन्तरप्रत्याहारसिद्धये मन इति । इदि हृत्पुण्डरीके । मनोऽनिरोधे दोषस्मरणात् । तदुक्तम्—

“कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् । इन्द्रियार्थान् विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते” ॥

इति । भावेति द्वादश मात्रा नादयिन्दाबुक्ताः ‘घोषिणी प्रथमा मात्रा’ इत्यादिना तत्रैव द्रष्टव्याः । प्रणवेन शनैः शनैरुच्चारितेन वायुं पूरयेत् । कीदृशेन मात्राः अकारोकारमकारार्धमात्राख्याभ्यतस्तस्तासां प्रत्येकं तिष्ठतिष्ठो मात्रा घोषिण्यादयो भूमिपत्यादिफला द्वादश, तासां योगश्चित्तनं यस्मिंस्तेन प्रणवेन पूरयेत् । यदा द्वादशभिः प्रणवैः पूरणं तदाष्टचत्वारिंशद्भिः कुम्भनं, चतुर्विंशतिभिः रेचनम् । यदा तु षोडशभिः पूरणं तदा चतुष्पष्टिभिः कुम्भनं द्वाविंशद्भिः रेचनम् । यदा त्वष्टभिः पूरणं तदा द्वाविंशद्भिः कुम्भनं षोडशभिः रेचनमिति विवेकः । सर्वमात्मानं ननु कतिपयोक्तनिरोधेनोपविशेत् । तथा सति वायुवैषम्यं स्यात् । सर्वद्वारान् सर्वद्वाराणीत्यर्थः । अधोद्वारे आकुञ्चनमूलबन्धाभ्यामूर्ध्वद्वाराणि जालन्धरबन्धेन । उरोमुखकटिग्रीवमुपतं धारयेदिति शेषः । तदुक्तं गीतासु— “समं कायशिरोग्रीवं धारयन्नवलं स्थिरम्” । इति । इदं किञ्चिदुपतं धारयेत्, अनेन जालन्धरबन्धः सूचितः । स यथा—

“कण्ठमाकुञ्च्य हृदये स्थापयेच्चिबुकं वृद्धम् । बन्धो जालन्धराख्योऽयममृताक्षयकारकः” ॥

इति ॥ सञ्चारयेत् पूरकमात्राभिस्तस्मिन् हृदये । नासेति तेन मुखेन पूरकरेचकौ निषिद्धौ, मुखेनैव पूरणे

शिरानैर्मल्यासिद्धेः । भूत्वेति प्राणस्तत्र सर्वशरीरे गतः प्रविष्टो भूत्वा तिष्ठतीति शेषः, एतेन कुम्भक उक्तः । सच पूरकमात्रापेक्षया चतुर्गुणमिमांशाभिः कार्यः । अथ रेचकमाह शनैरेति । समुत्सर्जनं च पूरणापेक्षया द्विगुणमिमांशाभिः । शीघ्रोत्सर्जने विमार्गे वायुर्गच्छेत् । स्थिरेति स्थिराभिरेकरूपाभिर्मात्राभिर्वृद्धं स्थिरं प्राणं कृत्वा केवलकुम्भके सिद्धे इत्यर्थः । ततो धारणाभिः प्रत्याहारमभ्यसेदित्याह अङ्गुष्ठे इत्यादिना । अङ्गुष्ठे इत्यादौ जातावेकवचनम् । अङ्गुष्ठयोर्गुल्फयोर्जङ्घयोरित्यादि बोद्धव्यम् । अङ्गुष्ठयोर्धारणे कुर्वीतेत्य-
न्वयः, द्वे तु, धारणे कुर्यादित्यर्थः । त्रयस्त्रय इति (जहं प्राप्य) आद्यन्तमध्येषु निरोधाः कर्तव्या इति शेषः । जानुनि आद्यन्तयोरुभ्यां साधनाभ्यां ऊर्वोरपि तथा द्वे इत्यर्थः । गुदेति मूलाधारे स्वा-
धिष्ठाने चाद्यन्तमध्येषु निरोधः । वायोरिति, अत्र नाभिदेशे वायोरायतनं मुख्यं स्थानमस्ति । तच्च धार-
णया समाभ्येदित्यर्थः । तत्रेति, तत्र नाभौ सुषुम्ना मध्यमादौ बहुभिर्ह्रासमतिस्तद्वैवृता । मूलं तु तस्याः कन्दमर्धं कन्दस्तु— 'गुदम्वज्जास्तरे कन्दमुत्सेधाद्भ्यङ्गुलं विदु' रित्युक्तः । 'गुदमेद्वज्जास्तरे यद्वै—
बेलुकन्दं तदुच्यते' इति च । बेलुः सुषुम्ना सा च षट्चक्रवती मूलाधारदण्डान्तर्विबरगता मूर्धानं भित्त्वा
ब्रह्मलोकान्तं निर्गता । यच्छान्दोग्ये— 'शतं श्लेका य इदयस्य नाड्यस्तासां मूर्धानमभिनिःसृतैका' इति ।
नाभेरुर्ध्वं तु सकानुक्रमेण धारणा मूर्धान्तं द्रष्टव्या । उक्तं च योगियाज्ञवल्क्येन—

मर्मस्थानानि सिद्ध्यर्थं शरीरे योगचेमवाः । तानि सर्वाणि वक्ष्यामि यथानच्छृणु सुव्रते ॥ १ ॥

मर्मस्थानसंख्या तु—

“पादाङ्गुष्ठौ तु गुण्फौ च जङ्घामध्यां तथैव च । तयोर्मूलं च जान्वोश्च मध्ये चोत्तमपस्य च ॥ २ ॥

पायुर्मूलं ततः पश्चान्मध्यदेहश्च मेढकम् । नाभिश्च हृदयं गार्गि कण्ठकूपस्तथैव च ॥ ३ ॥

तालुमूलं च नासाया मूलं चाक्षणोश्च मण्डले । भ्रुवोर्मध्यं शलाटं च श्रोत्राणि धुनिसप्तमेः” ॥ ४ ॥

मर्मस्थानानि चैतानि” । इति एतेषु च तत्रैव धारणोक्ता—

स्नानेष्वेतेषु मनसा वायुमारोप्य धारयेत् । स्नानात् स्नानं समाकुप्य प्रत्याहारं प्रकुर्वतः ॥ १ ॥

सर्वे रोगाश्च नश्यन्ति योगाः सिध्यन्ति तस्य च । ..... ॥

इति । प्रपञ्चसारेऽपि — (१६ । ५१)

अङ्गुष्ठगुण्फजानुद्वितीयं च गुदं च सीवनी मेढम् । नाभिर्हृदयं ग्रीवा सलम्बिकाग्रं तथैव नासा च ॥ १ ॥

भ्रूमध्यललाटाग्रं सुषुम्नाग्रं द्वादशान्तमित्येवम् । उत्क्रान्तौ परकायप्रवेशने चागतौ च पुनः स्वतनौ ॥ २ ॥

स्नानानि धारणायाः श्रोत्राणि मरुत्प्रयोगविधिनिपुणैः । ..... ॥

इति । अङ्गुष्ठादूर्ध्वमारोहे फलमिदमुक्तम् । मूर्ध्नेऽङ्गुष्ठपर्यन्तावरोहेऽपि च धारणानां फलमुक्तम्—

“स्नानात् स्नानं समाकुप्य यस्तेवं धारयेत् सुधीः । सर्वपापविशुद्धात्मा जीवेदाचन्द्रतारकम्” ॥

इति । अणुरक्षाश्वेत्यादीनां नाडीनां विशेषणम् । तदुक्तं शान्दोग्ये— “अथ या पता हृदयस्य नाड्यस्ताः
पिङ्गलस्याशिस्रस्तिष्ठन्ति शुक्लस्य नीलस्य पीतस्य लोहितस्य” इति ॥ अणवश्च ता रक्षाश्चेति समासः ।

१ 'चित्तोः' ग. पाठः । २ 'याज्ञावि' ग. पाठः । ३ 'मूर्धो च' क. पाठः । ४ 'मे' क. पाठः । ५ 'मर्मस्थानं' क.
पाठः । ६ 'समुत्सर्ज्य' क. पाठः । ७ 'हृदयोनिगुदं' क. पाठः ।

एवं केवलकुम्भके सिद्धे प्राणमनसोः स्थानविशेषेषु प्रत्याहारमर्त्यस्य धारणासिद्धये सुषुम्नायां प्राणमनसोः प्रवेशः कर्तव्यः । तत्रोपायः — मूलोक्त्याप्तजालम्बरबन्धैः शक्तिचालनेन त्वपानमूर्ध्वमाकुम्भ्य तेन देहमध्ये अग्निं प्रज्वाल्य तज्ज्वालया कुण्डलिनीं प्रताप्योद्गोष्य ब्रह्मनाडीप्रारम्भस्थितम्बुलप्रसारणेन तत्र वायुमनो-
वह्नीन् प्रवेशयेदित्याशयेन आह—अतिसूक्ष्ममिति । तत्र जालम्बरबन्ध उक्तः । उक्त्याणं यथा—

“उदरे परिचमं तानं नाभेरूर्ध्वं तु कारयेत् । उदियाब्धौ ह्रवं बन्धो मृत्युमातङ्गकेसरी” ॥

इति ॥ मूलबन्धो यथा—

“पार्श्वभागेन संपीड्य गोनिमाकुम्भयेद् गुदम् । अपानमूर्ध्वमाकुम्भ्य मूलबन्धो निनघते” ॥

इति । शक्तिचालनं यथा—

सन्धासनस्थस्य कणावती सा प्रातश्च सायं प्रहरार्धमात्रम् ।

प्रपूर्वं सूर्यात् परिधानयुक्ता प्रदक्ष नित्यं परिचालनीया ॥

इति । अतिसूक्ष्मां तन्वीं बालाग्रयत(सहस्रास्त)भागोपमां नाडीं सुषुम्नां समाभयेत्, अस्या नाडीर-
स्त्यस्य तत्रैव मनो कल्प्यादित्यर्थः । ततस्तथेत्यर्थः । तृतीयायै तसिः । तन्मुना इति प्रतियोगिनि तृतीयाभ्य-
णात् । सुषुम्नया प्राणान् सञ्चारयेदूर्ध्वं नयेत् । ऊर्ध्वनाभी कीटविशेषो तृताक्ष्यः स तन्मुना ययोर्ध्वं
सञ्चारति तथा सञ्चारयेदित्यर्थः । तत इति । ततः सञ्चारानन्तरं तद्वित्त्वा इत्यप्रतनेनाभ्ययः । तत्
पुण्डरीकं कीदृशं रक्तोत्पलबदाभासं रक्तवर्णं, नानावर्णनाडीयोगात् रक्ता । “पुण्डरीकं सिताम्बुजे” इति
कोषात्, सितान्वेऽपि औपाधिकी रक्ता ज्ञेया । पुरुषायतनं जीवमीडः भवत् सर्वावभासकत्वात् । दहरं
दक्षं सूक्ष्मरूपत्वेन पुण्डरीके इत्यसं दहराख्यमाकाशं वेदान्तेषु छान्दोग्यादिषु निगद्यते पठ्यते । तद्यथा—

“अथ यद्विदमस्मिन् ब्रह्मणो दहरं पुण्डरीकं चेशम दहरोऽस्मिन्नन्तराकाशास्तस्मिन् यदन्तस्तदम्बेष्टव्यं
तद्वा च विजिज्ञासितव्यम्” इति । तद्विद्वेति, तत्पुण्डरीकमनाहताख्यं कुण्डलिनीं मनःप्राणाग्निभिर्भित्त्वा
कण्ठं विशुद्धिचक्रस्थानं अर्गलां भेषुमाधाति जीवः । तां सुषुम्नां पूरयन् व्याप्नुवन् यतः प्रयतः साध-
धानः ‘पूरयन् दिवि’ इति षोड दिवि इति निमित्तसप्तमी, फलमपि च निमित्तं भवति, दिवः प्राप्त्यर्थं
ऊर्ध्वमारोहेदित्यर्थः । मनसस्त्येति मनःप्रकृतिकं क्षुरं शास्त्रनिष्ठातं मन पवेत्यर्थः । सुतीक्ष्णं तर्केण धर्ष-
बोपलेन निर्धृष्टं शाणस्थानीयया बुद्ध्या निर्मलम् । पादस्येति, ब्रह्मणः पादस्य धृत्यन्तरोक्तस्य पुंस्पादस्थानी-
यस्योपरि तदुपासनया गर्भं निर्मलीकृत्य, मृजेर्यन्तात् त्यप् स्यान्वसः । ब्रह्मणः पादा यथा— ‘तवेत-
च्चतुष्पाद् ब्रह्म षाक् पादः प्राणः पादः बभ्रुः पादः भ्रुवं पादः, इत्यध्यात्मम् । अथाधिदैवतं ‘अग्निः पादो
वायुः पाद आदित्यः पादो दिशः पादः इत्युभयमेवादिष्टं भवति अभ्यात्मं आधिदैवं चेति । अथवा प्र-
णवस्य चत्वार्यक्षराण्येव आप्रदादिरूपाणि पादाः । ‘ओमित्येतदक्षरस्य पादाश्चत्वारः’ इत्यथर्वणशिक्षोक्तेः ।
तत् प्रसिद्धं रूपं भूतादिस्वरूपं नाम तद्वाचकः तज्जः तद्वच्यं ब्रह्मणो लोमस्थानीयं स्वरूपाद् बाह्यं कृन्तये-
न्निवर्तयेत्, तद्विषयां वर्ति भूतशुद्धिमार्गेण त्यजेदित्यर्थः । इदमेव तस्य निकृन्तनं यद्विषयीकरणं मनोम-
यत्वात् संसारस्य मनसानुपरक्तस्य स्वरूपाभावात् । इदपक्षे उत्तरमार्गरोधकं सप्तम्यि नाडीवचकं विन्यात् ।
तदुक्तम्—

नासाद्विष्णुमार्गवाहिपवनः प्राणातिदीर्घाकृन्धन्द्राम्भःपरिपुरिनामृततनुः प्रगृह्णित्कायां तदा ।
क्षिन्धात् कालविशालवाहिवशतो' भ्रून्ध्रनाडीगणान् तत्कार्यं कुरुते पुनर्नवतरं क्षिन्नद्रुमस्कन्धवत् ॥

इति । किं कृत्वा निरुन्तयेदन्त आह मन इति । मनसा उपायेन नित्यशोऽर्धोऽर्धं योगं जीवात्मपरमात्म-
नोरैक्यं पक्षान्तरे योगमुद्योगमाश्रित्य । इन्द्रेति । कीदृशं योगं इन्द्रवज्र इवेति । तथा प्रोक्तं यथा इन्द्रो
वज्रेण भेषं भिनसि, एवमयं योगश्छेद्यं वासनाजालम् । इन्द्रवज्रो विद्युत् तत्तुल्यया कुण्डलिन्या नाडीजालं
च क्षिन्वति । पुनः कीदृशं, मर्मणो जङ्घाया अनुकीर्तनं यस्मिन् स तं जङ्घारूपं मर्मं ध्यानस्थानं यत्र कथितम् ।
जङ्घाग्रहणमङ्गुष्ठादेरप्युपलक्षणं तुल्यन्यायत्वात् । अङ्गुष्ठादिमूर्धान्तानां मर्मणामनुकीर्तनाम् । 'मर्मजङ्घानुकीर्तनं'
इति पाठे यथा नापितेन कुरस्य तैल्यङ्गानां जङ्घा अनुकृत्यते मुण्डयते, तथाङ्गुष्ठादिमर्मस्थानानि नाडीमला-
पनुसंये निर्मलीक्रियन्ते इत्यर्थः । तद्ध्यानेति, तच्छब्देन योग्यतावशाद् मर्मं जङ्घादि गुणीभूतमपि परामृ-
श्यते । तत् सैन्यमकं मर्मादि धारणाभिः क्षिन्धात् । अथवा व्यवहितमपि रूपं नाम तच्छब्देन परामृश्यते,
स एवार्थः । इममिन्द्रवज्रयोगं जिह्वायास्तालुमूले मवेशार्थं जिह्वामूलक्षत्रहस्तनरूपं हठयोगिनो वर्णयन्ति ।
तदुक्तं खेचर्याम्—

तालुमूलं समुद्भृत्य सप्तवासरमात्मवित् । स्वगुरुक्तप्रकारेण भलं सर्वं विशोषयेत् ॥ १ ॥

स्तुहीपत्रनिभं शूलं सुतीक्ष्णं स्निग्धनिर्मलम् । समाधाय यतस्तेन रोममात्रं समुच्छिदेत् ॥ २ ॥

क्षिप्वा सैन्धवपट्याभ्यां चूर्णं तेन प्रघर्षयेत् । पुनः सप्तदिने प्राप्ते रोममात्रं समुच्छिदेत् ॥ ३ ॥

एवं क्रमेण षण्मासं नित्ययुक्तः समाचरेत् । षण्मासाद्रसनामूले शिराबन्धः प्रणश्यति ॥ ४ ॥

इति । ततो दोहनमुक्तम् ।

अथ वागीश्वरी नाम शिरोबन्धेन वेष्टयेत् । शनैस्तर्कषयेद्योगी कालवेलाविधानवित् ॥ ५ ॥

इति । प्रवेशोऽप्युक्तः—

यदा तैवाक्षमार्गेण जिह्वा ब्रह्मविलं विशेत् । तदा ब्रह्मार्गलं देवि दुर्भेद्यं त्रिदशैरपि ॥ ६ ॥

अङ्गुल्यग्रेण संघृष्य जिह्वां तत्र प्रवेशयेत् । ..... ॥

इति । ततो जिह्वा मथनाभ्यासात् फलमप्युक्तम्—

एवं द्वादशवर्षान्ते संसिद्धिः परमेश्वरि । शरीरे सकलं विश्वं परयत्पात्माविभेदतः ॥

इति । स हठतरः पन्थाः । ऊरोरिति । ऊरुग्रहणमुत्तरोपरस्थानोपलक्षणम्, ऊरोर्मध्ये समनस्कं प्राप्तं सं-
स्थाप्य मर्मणः प्राणस्य च विमोचनं कर्तव्यम् । 'अस्मिन् मर्मण्यहं स्थितः' इत्याभिमानं त्यक्त्वा निराल-
म्बस्तिष्ठेदित्यर्थः । एवं स्थानान्तरेष्वप्युक्तम् । अथवा सर्वत्रावच्छेदेन व्यवधायकं नाड्यादि विचार्य स्थानात्
स्थानान्तरे गमनं च ॥ चतुरिति, ऊरोरुत्तरेषु चतुर्षु शुद्धशिक्षनाभिहृदयस्थानेषु अभ्यासयोगेन नामरू-
पमर्मप्राप्त्या क्षिप्वेत् । अथवा चतुर्धरं चतुरावृत्त्या प्रातर्मध्याह्ने सायं निशीथे च सर्वेषु स्थानेषु अभ्या-

१ 'शगान्' क. पाठः । २ 'मलानुकुन्तनेन' क. पाठः । ३ 'सवाहीक' क. ग. पाठः । ४ 'च' क. पाठः ।

५ 'इय' ग. पाठः । ६ 'प्रजेय' क. पाठः ।

सयोमेन । नन्वेवं छेदने देहाभिमानत्यागेन देहपातः स्यादत आह—अनभिशाङ्कित इति । अयं भावः—
न ह्यभिमानत्यागेन देहपातो भवति, सुषुप्त्यादिषु तथादर्शनात् । ध्यानिनां चिरकालं देहावस्थानस्मृतेऽत्र ।
नवा चक्रादिभेदेनेत्यपि सा शङ्केति ॥ तत इति, तदनन्तरं योगी कण्ठान्तरे कण्ठमध्ये नाडीसंक्षयं स-
मूहन् सङ्कीकुर्वन् छिन्देदित्यनुषङ्गः । कियन्त्यो नाड्यः सन्तीत्यपेक्षायां मध्यमसंख्यामाह—एकेति । वरा
उक्तमाः ॥ इडा रक्षन्वेति, । इडा वामेन पिङ्गला दक्षिणेन इत्येवं वक्राभ्ये रत्नशब्दप्रयोगः शिष्याणामा-
शिषे विद्यासंप्रदायोच्छेदो मा भूदिति । वरं स्थानं सुषुम्नास्थं, तं तदधिष्ठातारं पुंलिङ्गनिर्देशात् । किं
तत् स्थानं कश्च तदधिष्ठाता इत्यपेक्षायामाह—सुषुम्ना न्विति । परे परपुरुषे ब्रह्मणि लीला विरजा निर्मला
ब्रह्मरूपिणी ब्रह्मस्थानत्वात् सुषुम्नेष वरं स्थानं पर एव तदधिष्ठाता इत्यर्थः । कथंभूता सुषुम्ना, नाडीषु
मध्ये द्वासप्ततिसदृशानि नाडीः प्रसि तैतिलमुच्छ्वस्य गणकम् । यथा गणकधाधारे उत्तमाङ्गं तिष्ठति एवं
सुषुम्नाधारे सर्वा नाड्यः स्थिता इत्यर्थः । “तैतिलो गणकं प्रोक्तस्तैतिलं करणान्तरे” इति विश्वः ॥
छिद्यते इति । ध्यानयोगेन तानिच्छन्ते, नाम्नां क्षिप्तत्वादुच्चावचदेशेषु उत्क्रान्ती जीवस्य गमनं भवतीत्यर्थः ॥
यदुक्तम्—‘तयोर्ध्वमायसमृतत्वमेति विष्वङ्म्या उत्क्रमणे भवन्ति’ इति ॥ एका सुषुम्ना न छिद्यते, तस्याः
परमसूक्ष्मत्वेन मनोविषयत्वायोग्यत्वात् मनोविषयस्यैव योगेन छेद्यत्वात् शृङ्गुनयाऽप्रतिद्वन्द्वित्वाच्च ॥
योगनिर्मलेति, योग एव निर्मला धारा यस्य तेन सुरेण मनसा अनेलवर्धसा पादस्योपरि मृ(ष्ट)पृथ्वाङ्गि-
र्भलेतेजसा नाडीशतं क्षिन्देत् । तासां छेदे तत्प्रभृतस्य द्वासप्ततिसदृशस्यापि छेद सिद्धः । धीरो धीमान्,
प्रभाषायोगसामर्थ्यात्, इहजन्मनि मनुष्यशरीरे । तैतिलेन सुषुम्नायाः सादृश्यान्तरमाह—जातीपुष्पेति ।
जाती मौलती तस्याः पुष्पाणां समायोगैः संयोगैः कृत्वा यथा प्रसाधकास्तैतिकं गणकं वात्यस्ति
वासेन परिमलेन युक्तं कुर्वन्ति एवं सा नाडी शुभाशुभैर्भावैर्धास्यते इति विपरिणामः । पुष्पाधिवासाधयो
यथा गणकं भवति तथेयं नाडी वासनाधय इत्यर्थः । तर्हि किं कार्यमत आह—तामिति ।
चिन्तनफलमाह—तदिति प्रपद्यन्ते नपद्यन्ते ॥ तत इति, विदितं चित्तं येन स विदितचित्तः । मात्राधारेण
मात्रा द्वादशाविनंख्या प्रणवमात्रास्ता एव धारा यस्य मनः सुरस्य स तथा, तन्तुं वासनाकूपं नाडीकूपं
च, । द्विरुक्तिर्निश्चयार्थः । समाख्यर्थ इति शब्दः । अयमारोहप्रकार उत्क्रान्तिसमये केचरीपटले
उक्तः, यथा—

यदा तु योगिनो बुद्धिस्त्यक्तुं देहमिमं भवेत् । तदा स्थिरासनो भूत्वा मूलाञ्जलिं समुज्ज्वलाम् ॥ १ ॥

सूर्यकोटिप्रतीकाशां भावयेच्चिरमात्मनः । आपादुत्तलपर्यन्तं प्रसृतं जीवमात्मनः ॥ २ ॥

संहृत्य क्रमयोगेन मूलाधारपदं नयेत् । तत्र कुण्डलिनीं शक्तिं संवर्तनलसंनिभाम् ॥ ३ ॥

जीवं निजं चेन्द्रियाणि प्रसन्तीं चिन्तयेद्विद्या । संग्राह्यं कुम्भकावस्थां तद्विज्ज्वलनमास्त्राम् ॥ ४ ॥

मूलाधाराद् यतिर्देवि स्वाधिष्ठानपदं नयेत् । तत्रस्थं जीवमखिलं प्रसन्तीं चिन्तयेद् व्रती ॥ ५ ॥

तद्विक्कोटिप्रतीकाशां तस्मादुन्नीय सत्वरम् । मणिपूरपदं प्राप्य तत्र पूर्ववदाचरेत् ॥ ६ ॥

तत्र स्थिता चक्षुं देवि पूर्ववद्योगमार्गमिदम् । अनाहतं नयेद्योगी तत्र पूर्ववदाचरेत् ॥ ७ ॥

ततो विशुद्धावानीय कुण्डलीं पूर्ववच्चरेत् । उन्नीय तस्माद् भूमध्ये नीरचीरं व्रजेत् पुनः ॥ ८ ॥

प्रसृतं चीरं महाशक्त्या कोटिसूर्यसमप्रभम् । मनसा सह वागीरया मित्वा ब्रह्मार्गलं क्षणात् ॥ ९ ॥

परामृतमहाम्भोधौ विश्रान्तिं तत्र कारयेत् । तत्रस्थं परमं देवं शिवं परमकारणम् ॥ १० ॥

शक्त्या सह समायोज्य तयोरैक्यं विभावयेत् । ..... ॥

इति । ज्ञातमुत्क्रान्तिकालं वञ्चयित्वा यदि जीवितुमिच्छेत् तदावरोहं कुर्यात्, इत्यपि तत्रोक्तम् । तद्यथा—

यदि वञ्चितुमुद्यतः कालं कालविभागवित् । कालस्तु यावद्ब्रजति तावच्चत्र सुखं वसेत् ॥ १ ॥

ब्रह्मद्वारागलस्याधो देहं कालप्रयोजनम् । तस्माद्ध्वं पदं देयं नहि कालप्रयोजनम् ॥ २ ॥

यदा देव्यात्मनः कालमतिक्रान्तं प्रपश्यति । तदा ब्रह्मार्गलं भित्त्वा शक्तिं मूलपदं नयेत् ॥ ३ ॥

शक्तिदेहप्रसृतं तु स्वजीवं चेन्द्रियैः सह । तत्तत्कर्मणि संयोज्य स्वस्थदेहः सुखं व्रजेत् ॥ ४ ॥

अनेन देवि योगेन वञ्चयेत् कालमागतम् । ..... ॥

इति । अत्रारोहावरोहाभ्यास एव योगशास्त्रेषु मुख्यो योग इति द्रष्टव्यम् । स चात्र प्रकाशितः । अत्र पञ्चाशद्-
दलगामिनि चित्ते पञ्चाशद्विषयौ जायन्ते । तदुक्तमध्यात्मविवेके—

गुदलिङ्गान्तरे चक्रमाधारं तु चतुर्दलम् । परमः सहजस्तद्वदानन्दो धीरपूर्वकः ॥ १ ॥

योगानन्दश्च तस्य स्यादीशानादिदले फलम् । स्वाधिष्ठानं लिङ्गमूलं पदपत्रं चक्रमस्य तु ॥ २ ॥

पूर्वादिविषु दलेष्वाहुः फलान्येतान्यनुक्रमात् । प्रथमः क्रूरता गर्वनाशो मूर्च्छा ततः परम् ॥ ३ ॥

अवज्ञानमविश्वासो जीवस्य चस्तो ध्रुवम् । नामौ दशदलं पञ्चं मणिपूरकसंज्ञकम् ॥ ४ ॥

सुषुप्तिरत्र दृष्ट्या स्यादीर्घ्या विशुनता पुनः । लज्जा भयं घृणा मोहः कुपिताथ विषादिता ॥ ५ ॥

हृदयेऽनाहतं चक्रं दलैर्द्वादशभिर्भूतम् । लौक्यप्रणालः कपटः वितर्कोऽप्यनुतापिता ॥ ६ ॥

आशा प्रकाशश्चिन्ता च समीहा समता ततः । क्रमेण दम्भो वैकल्यविवेको हुंकृतिस्तथा ॥ ७ ॥

फलान्येतानि पूर्वादिदलस्थस्यात्मनो विदुः । कण्ठेऽस्ति भारतीस्थानं विशुद्धिः षोडशच्छदम् ॥ ८ ॥

तत्र प्रणव उद्गीथो हुंफट्पौपद्वपट्सुधा । स्वाहा नमोऽमृतं मत्त स्वराः षड्वादयो मताः ॥ ९ ॥

इति पूर्वादिपत्रस्थे फलान्यात्मनि षोडश । ..... ॥

इति । षोडशच्छदे त्वम्यत्र विशेष उक्तः—

कृपा क्षमाज्वलं धैर्यं वैराग्यं च धृतिस्तथा । हासं रोमाञ्जनिभयी ध्यानं सुखिरता तथा ॥ १० ॥

गाम्भीर्यमुद्यमं सखं चौदार्यकाग्रता तथा । एते पूर्वादिपत्रेषु गुणाः ..... ॥ ११ ॥

इति । “तत्त्वपदार्थावभासो द्रष्टव्यो द्विले पुनः” इति । अत्र धार्योक्त्यापनं तु आधारस्वाधिष्ठानयोरन्तरेऽग्निकुरण्डं

तन्मूले मनो दृष्ट्यात् । यत्र यत्र मनस्तत्र तत्र प्राक् प्रायति । प्राक्वायुयोगेनाग्निर्दीप्यते स चोर्ध्वज्वलन-

स्वभावः । तस्मिन् ज्वालिते वायुर्कूर्ध्वं गच्छति ततः पदचक्रमेवो भवति । स्वाधिष्ठानं लिङ्गचक्रं त्रिःप्रवृत्ति-

शीकृत्य त्रिरावृत्त्या, तत्र कुरण्डलिनीमिति अत एव वचनादनुमीयते । तदुक्तं दीक्षापटले—

तत्र वेद्यमयी दीक्षां वच्चे संसारमोचनीम् । ध्यायेच्चिन्त्यतनोर्मध्ये मूलाधारे चतुर्दले ॥ १ ॥

त्रिकोणमध्ये विमले तेजस्रविजृम्भिते । बलवत्प्रयसंयुक्तां तद्वित्कोटिसमप्रभाम् ॥ २ ॥

शिवशक्तिमयीं देवीं चेतनामात्रविग्रहाम् । सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरां शक्तिं भित्त्वा पदचक्रमञ्जसा ॥ ३ ॥

गच्छन्तीं मध्यमार्गेण दिव्यां परशिवावधि । नादिसान्तदलस्थानान् संहरेत् कमलासन ॥ ४ ॥

अथ

द्वाविंशः श्वासः ।

अथ लक्ष्म्यादिमन्त्राणामुद्धारप्रयोगविधिः । कूर्मपुराणे—

मियं ददाति विपुलां पुष्टिं मेधां यशो बलम् । अर्चिता भगवत्पत्नी तस्मान्नक्षत्री समर्चयेत् ॥ १ ॥
इति । सारसंग्रहे—

अथोप्यते रमामन्त्रा लक्ष्मीसौभाग्यदा भृशम् । इमेत्पुद्गारणे शक्तास्त्रिबर्गफलदायकाः ॥ १ ॥

संघर्ताहामतः षष्ठं ज्योमसस्तमसंयुतम् । तुरीयस्वरचन्द्रार्धकलानादाद्यधिष्ठितम् ॥ २ ॥

एकाक्षरो रमामन्त्रो मनोरथसुरमुक्तः । ..... ॥

इति । संघर्तात् लकाराहामतो विलोमेन षष्ठं शकारः, ज्योमसस्तमोऽपि तथैव, तेन रेफस्तयुक्तं, तुरीयस्वरः ई, चन्द्रार्धकला अर्धचन्द्रः, नावो विन्दुः, तेन श्रीबीजमुक्तम् । तथा—

भृगुरस्य भुनिः शोक्तश्चन्द्रश्चास्य निधृन्मतम् । देवता यदिता लक्ष्मीर्भोगमोक्षफलमदा ॥ ३ ॥

द्विसंघनेत्रकर्णेन मन्वन्तस्वरसंयुता । मन्त्रेष्वेव षडङ्गानि जातिपुक्तानि कल्पयेत् ॥ ४ ॥

संघनेत्र ईकारः, कर्ण ऊ, कर्णस्यापि संघ्यत्वं समासात् । इतो ह्रादशस्वरः, अनुभ्रतुर्दशस्वरः, अन्त्यो विसर्गः, एतेन श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं इति षडङ्गमन्त्रा उक्ताः । ध्यानम्—

पञ्चाक्षरा नवकनकरूक् पञ्चयुग्माभयेष्टप्रोद्यद्भक्ता हिमगिरिनिभैर्वेदसंस्मैरिभेन्दैः ।

इतोत्तिष्ठामृतमृतचटैः^१ सिन्धुमानाङ्गवष्टिर्भूपाद्भूत्यै रुचिरबुद्ध्या चैववस्त्राब्जनेत्रा ॥

वक्त्रार्धयोराद्ये तदाद्यधःस्थयोरन्ये, इत्यायुधध्यानम् ।

“चतुर्भुजां सुवर्णामां सपद्मार्ध्वकरद्वयाम् । दक्षिणामवहस्तां तां वामहस्तवरप्रदाम्” ॥

इति नारायणीयवचनात् । ‘हिमगिरिनिभैरिति श्रैत्यमुक्तं, ‘शुभाभायेभ’ इति दक्षिणामूर्तिवचनात् • दक्षिणा-

१ ‘नादविभक्तिम्’ ख. पाठः । २ ‘षडङ्गैः’ ल. पाठः ।

• तद्यथा—भूयाद्भूयो द्विपञ्चाभयवरदकरा तप्तकार्तस्वराभा, शुभाभाभेमयुग्मद्वयकरधृतकुम्भाङ्गिरासिन्धुमाना ।

रक्षोघातदमोर्लिर्बिमलतरदुकूलार्तवासेपनाक्या, पञ्चाक्षी पञ्चनामोरसि हतवसतिः पञ्चगा श्रीः त्रिये चः ॥

मूर्तिसंहितायाम्—

अष्टपत्रं लिखेत् पत्रं बहिर्भूविम्बमालिखेत् । मध्ये बीजं विनिक्षिप्य नव शक्तीः समर्चयेत् ॥ १ ॥
इति । सारसंग्रहे—

अष्टपत्राम्बुजद्वन्द्वं कर्णिकाकेसरोज्ज्वलम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं चतुरस्रत्रयावृतम् ॥ १ ॥
इति पूजावक्रमुद्धृतम् । तत्रैव

धर्मादिकल्पिते पीठे नवशक्तिसमन्विते । रमामावाह्य गन्धार्घ्यैर्यजेत् साधकमत्तमः ॥ २ ॥
इति । दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्—

विभूतिरुन्नतिः कान्तिर्हृष्टिः^१ कीर्तिश्च सन्नतिः । न्युष्टिरुत्कृष्टिर्हृष्टिश्च वसुदिक्षु प्रपूजयेत् ॥ १ ॥

मध्ये सिंहासनं पूज्यं सर्वशक्तिमयं प्रिये । ..... ॥

इति । शारदातिलके— “बीजाद्यमासने दद्यात् मूर्तिं मूलेन कल्पयेत्” । सर्वशक्तिपदं प्रोक्त्वा डेन्तं च कमलासनम् । नम इत्यासनं पूज्यं तत्तद्बीजादिकं शिवे ॥ १ ॥

इति । तेन बीजान्तरं ‘सर्वशक्तिकमलासनाय नमः’ इति पीठमन्त्रो ज्ञेयः । तदुक्तम्—

सर्वशक्तिपदं प्रोक्त्वा डेन्तं च कमलासनम् । नम इत्यासनं पूज्यं तत्तद्बीजादिकं शिवे ॥

इति । पद्मपादाचार्यास्तु— ‘श्रीं श्रीदेव्यासनाय नमः श्रीं श्रीदेवीमूर्तये नमः’ इत्याहुः । सनत्कुमारः— “संक-
ल्प्याम्भोरुहं शुभं कर्णिकायां यजेच्छिष्यम् ।” इति । सारसंग्रहे—

तस्मिन् पीठे समावाह्य देवीं गन्धादिभिर्यजेत् । पुराङ्गानि समभ्यर्च्य वासुदेवादिमूर्तिभिः ॥ १ ॥

इमैर्निधियुगेनाम्ना बलाकाद्याभिरीरिता । लोकेशैरपरावृत्तिस्तदस्त्रैश्च परा स्मृता ॥ २ ॥

बलाकां विमला चैव कमला वनमालिका । विभीषिका मालिका च शांकरी वसुमालिका ॥ ३ ॥

पञ्चजद्वयइस्तास्ता धुक्काहारसमप्रभाः । अनेन विधिना मन्त्री मन्त्रमेतं भजेत् तु यः ॥ ४ ॥

वस्त्रमसंकुलां लक्ष्मीं स प्राप्नोत्यचिराद् ध्रुवम् ।

अत्र वासुदेवादिपञ्चनिधयस्तं द्वितीयावरणम्, “मूर्तीभवतुष्कनिधियुगेरपरा” (प्रपञ्चसारे १२।१०) इत्याचार्योक्तेः । यत्तु “आग्नेयादिषु पत्रेषु गुग्गुलुश्च कुरगटकः । दमकः सलिलश्च” इति नारायणीयवचनं तत्प्रकृतदिक्परम् ॥

अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि धृगुभूचये नमः । मुखे निषृच्छन्दसे नमः । हृदि भ्रियै देवतायै नमः । गुह्ये शं बीजाय नमः । पादयोः ईं शक्त्ये नमः । नाभौ रं कीलकाय नमः । इति विन्यस्य, प्राग्वहिनियोगमुक्त्वा भां हृदयाय नमः, श्रीं शिरसे स्वाहा, भूं शिखायै वषट्, श्रै कवचाय हुं, श्रीं नेत्रत्रयाय वीषट्, अः अस्त्राय फट्, इति पञ्च-
मन्त्रानङ्गुष्ठदितलान्ते करयोर्हृदयादिषडङ्गेष्वपि विन्यस्य, ध्यानमानसपूजान्ते चतुर्द्वारपुष्पचतुरस्रत्रयावृतमण्डल-
द्वयमर्चापीठं निर्माय, प्राग्वत् पुरतो निधायार्घ्यस्थापनादिपरतत्त्वार्चान्ते, ओं विमूर्त्यै नमः, रत्यै नमः, कान्त्यै नमः, हृष्ट्यै नमः, कीर्त्यै नमः, सनत्यै नमः, व्युष्ट्यै नमः, उत्कृष्ट्यै नमः, मध्ये श्रुत्यै नमः, इति स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन पीठशक्तीः संपूज्य, श्रीसर्वशक्तिकमलासनाय नमः, इति समस्तपीठं

संपूज्यावाहनाद्यङ्गपूजान्तेऽन्तरालाष्टदले देव्यग्रादिचतुर्दलेषु—ओं वासुदेवाय नमः, सङ्कर्षणाय नमः, प्रद्युम्नाय नमः, अनिरुद्धाय नमः, इति संपूज्याग्नेयादिविदिषु दमकाय नमः, सलिलाय नमः, मुग्धुल्लवे नमः, कुरुएटकाय नमः, इति संपूज्य, देवीर्दक्षिणदस्ताग्रे ओं शंखनिधये नमः, धामदस्ताग्रे ओं पद्मनिधये नमः, इति संपूज्य, द्वितीयाष्टदले—ओं यलाकायै नमः, ओं विमलायै नमः, ओं कमलायै नमः, ओं वनमालायै नमः, ओं विभोषिकायै नमः, ओं मालिकायै नमः, ओं शाङ्कर्यै नमः, ओं वसुमालिकायै नमः, इति संपूज्य लोकपालार्चादि सर्वे समापयेत् इति ॥ तथा—

जपेद्भास्करलक्षं च तत्सहस्रं हुनेत् ततः । पद्मस्त्रिस्वादुसंयुक्तैस्तिलैर्वा श्रीफलैरथ ॥ ५ ॥

त्रिभिर्वा मधुराक्षैश्च जुहुयाद्विजितेन्द्रियः । तर्पणादि ततः कुर्याद् द्विजार्चान्तं प्रसन्नधीः ॥ ६ ॥

इति । भास्करलक्षं द्वादशलक्षम् । तत्सहस्रमिन्त्युक्तेर्दशांशो होमः । वैद्वैः समिद्धैरित्याचार्यचरणाः । त्रिभिरिति एकैकेन सहस्रचतुष्टयं ननु मिलितैस्तेषां तु द्रव्यान्तरत्वेन त्रिभिर्होमासंभवादिति । तदुक्तं भट्टवर्यैः—नैवं मोहिभिरिष्टं स्याद्यर्चनैव यथाश्रुतः ॥ मिथैरिज्येत चेदिति “ मिथ्याणां विभ्यदर्शना ” इति च, तर्हि त्रिमधुराक्षं विरुद्धमिति चेत् न “ सर्वं त्रिमधुरोपेतं होमद्रव्यमुदाहृतम् । ” इति वचनात् तद्योगस्य पशुपुरोडाशावधानानामुपस्तरणाभिधाराज्ययोगवद्विरुद्धत्वादिति ॥

ततः सिद्धमनुर्मन्त्री साधयेन्निजवाञ्छितम् । वञ्चो न दग्ने पयसि तिष्ठन्मर्कतां श्रियम् ॥ ७ ॥

संस्मृत्य मनुमेनं च जपेद्भक्तप्रयागधि । सोऽचिरेणैव कालेन दारिद्र्यान्मुच्यते नरः ॥ ८ ॥

मधुसूदनगेहस्यविन्वाध उपविश्य च । त्रिलक्षं प्रजपेन्मन्त्री वत्सराद्वाञ्छितप्रदः ॥ ९ ॥

अधिकं वसुमंघातं लभते नान्यथाचिरात् । अशोकैध्मचिते वहाँ सष्टतैस्तण्डुलैर्हुनेत् ॥ १० ॥

मन्त्री त्रिभुवनं सर्वं वशयत्येव नान्यथा । स्वादिरेः शकलैः सम्यगेधितेऽग्नौ यथाविधि ॥ ११ ॥

तण्डुलैस्त्रिस्वादुपुङ्क्तैर्जुहुयान्मन्त्रवित्तमः । तेन राजकुलं वश्यं धनदादर्थवान् भवेत् ॥ १२ ॥

अर्कवहाँ हुनेन्मन्त्री सुशुद्धैः शालितण्डुलैः । नियुतं राग्यलक्ष्मीं च राजपुत्रो लभेद् ध्रुवम् ॥ १३ ॥

त्रिस्वादुयुक्तैर्नलिनैर्नक्षत्रमेकं हुनेत् सुधीः । अलक्ष्मीसहितो मर्त्यो लक्ष्मीं प्राप्नोति निश्चितम् ॥ १४ ॥

धनधान्यादिसंपत्त्या तोषयेत् तां च साधकः । करुणार्द्रं सनाथा सा कुलं तस्य न मुञ्चति ॥ १५ ॥

ग्राह्यः स्वगृहे विन्वं समारोप्य च वर्धयेत् । श्रीसूक्तं च जपेन्नृपे तत्पत्रैर्जुहुयात् ततः ॥ १६ ॥

त्रिस्वादुयुक्तैः कुसुमैः फलैश्चापि समिद्धैः । स्कन्धमेदैस्तस्य नरस्तन्यूतैश्चापि संहुनेत् ॥ १७ ॥

विन्वमिश्रविष्वाशी मण्डलात् प्राक् स्वयं रमा । प्रत्यक्षा च भवेत्तस्य कथमन्त्रीः कुले भवेत् ॥ १८ ॥

इति । श्रीयन्त्रसारः—

कर्णिकायां साध्यनामगर्भे तारं विलिख्य च । एवा पित्र्ये ऋचः पादचतुष्कं चापि तद्दले ॥ १ ॥

अष्टपत्रे यूयमिति दिक्चवेन्द्रादि चाश्रिषु । पादा लेख्यास्ततो बाह्यदलपोदशके क्रमात् ॥ २ ॥

आलिखेत् षोडशदले लं सोमाद्यस्य चाप्यृचः (प्रचिकीर्तयः) । श्रीएयवराशि प्रथमे द्वितीये सप्त सप्त च ॥ ३ ॥

तृतीये च चतुर्वर्णास्तुरीये पञ्च पञ्चमे । षष्ठे षट् चतुरो वर्णान् सप्तमेऽष्ट दलेऽष्टमे ॥ ४ ॥

प्रजापते ऋचो वर्णाश्चतुरो नवमे दले । दशमे च दले वर्णान् पञ्च चैकादशेऽपि षट् ॥ ५ ॥
 द्वादशे चतुरो वर्णान् दले चापि त्रयोदशे । [चतुर्दशे चतुर्वर्णान् सप्त पञ्चदशे दले] ॥ ६ ॥
 षोडशे चापि षड्वर्णान् विलिख्य च दले बहिः । आवेष्ट्य लिप्त्वा श्रीबीजं विलिखेद्भूपुरास्त्रिषु ॥ ७ ॥
 यत्र ऋक्पञ्चकस्यैतद्वनधान्यधरासुतैः । गोगजाश्वानिमाहिषसस्त्रभूषादिसंकुलाम् ॥ ८ ॥

लक्ष्मीं सम्रावहेद्रम्यां पुत्रपौत्रादिगामिनीम् । ॥

इति । अस्यार्थः — तत्र चतुर्दलकमलकर्णिकामध्ये सप्ताभ्यं प्रखवं विलिख्य, तद्दलेषु “एवापित्रे” इति ऋचः पादचतुष्टयं स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन प्रतिदलेकं पादं विलिख्य, तद्वहिरष्टदलं कमलं कृत्वा तस्य दिग्दलेषु “युयं” इत्याद्युचः पादचतुष्टयं, कोणदलेषु “एवेन्द्राग्नी” इत्याद्युचः पादचतुष्टयं विलिख्य, तद्वहिः षोडशदलं कमलं कृत्वा तद्दलेषु “त्वं सोम” इत्यादि ऋगद्वयस्य प्रथमदले त्रीत्यक्षराणि, द्वितीये सप्त, तृतीये सप्त, चतुर्थे चत्वारि, पञ्चमे पञ्च, षष्ठे षट्, सप्तमे चत्वारि, अष्टमेऽष्ट, “प्रजापते न त्वदे” इति ऋचो नवमं चत्वारि, दशमं पञ्च, एकादशे षट्, द्वादशे चत्वारि, त्रयोदशेऽपि चत्वारि, चतुर्दशे चत्वारि, पञ्चदशे सप्त, षोडशे षडक्षराणि चेति विभज्य विलिख्य, तद्वहिवृत्तद्वयं विधाय तयोरन्तरालबीध्याम् अकारादिलकारान्तान् मातृकारान् सविन्वुकान् बेष्टनकपेक्ष विलिख्य, तद्वहिवृत्तद्वयं कृत्वा तत्कोलेषु श्रीबीजं लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ ऋक्पञ्चकं तु ऋग्वेदे— वामदेवस्य गृहस्पतिः त्रिष्टुप् । “एवा पित्रे विश्वदेवाय युयौ यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः । बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतवो रयीणाम्” ॥ १ ॥ “युयमस्मान्नयत वसो अज्य निरंहतिभ्यो मरुतो गृणानाः । जुषध्वं नो हव्यदाति यजत्रा वयं स्याम पतवो रयीणाम्” ॥ २ ॥ एवेन्द्राग्नी इत्यस्य कुत्सः इन्द्राग्नी त्रिष्टुप् । “एवेन्द्राग्नी पविर्वासा सुतस्य विश्वास्त्रभ्यं सं जयत धनानि । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः” ॥ ३ ॥ गौतमस्य त्रिष्टुप् । “त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा तं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् । तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः” ॥ ४ ॥ प्रजापते इति द्विरण्यगर्भश्चपिः को देवता त्रिष्टुप्छन्दः । “प्रजापते न तदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव । यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतवो रयीणाम्” ॥ ५ ॥ इति । श्रीयन्त्रसार—

मध्ये तारं साध्ययुक्तं त्रियं कोलेषु षट्स्वपि । अष्टपत्रे केसरोद्यत्स्वरद्वंद्वे क्रमेण च ॥ १ ॥
 या लक्ष्मीरित्पृचो वर्णाश्चतुरश्चतुरो बहिः । अश्वदावा ऋचा हन्मिश्च संवेष्ट्य कुशहास्त्रिषु ॥ २ ॥
 त्रियं समास्त्रिष्वेष्ट्यन्त्रं स्थापितं यत्र मन्दिरे । धनैर्धान्यैश्च विभर्भैरन्यैश्चाश्वगवादिभिः ॥ ३ ॥
 आपूरयन्ती सततं तत्रैव रमते रमा । ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टदलपञ्चोदरे षट्कोलं कृत्वा तन्मध्ये सप्ताभ्यं प्रखवं विलिख्य, षट्कोलेषु श्रीबीजं विलिख्याष्टदलकेसरेषु द्व्यक्षराः स्वरानालिख्याष्टदलेषु “या लक्ष्मीः” इत्युचो वर्णाश्चतुरश्चतुरो विलिख्य, बहिवृत्तद्वयान्तरालद्वयेऽन्तर्गतान्तराले श्रीसूक्ते अग्रे वक्ष्यमाण— “अश्वदायै गोदायै * ” इति ऋचा सं-

* ‘अश्वदायै गोदायै धनदायै महाधने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे ॥’

वेष्ट्य तद्वहिर्गतान्तराले कादिहान्तवर्णैरावेष्ट्य तद्वहिर्धनुरसं कृत्वा तत्कोणेषु श्रीवीजं लिखेत् । एतच्चन्द्र-
मुक्तफलदम् । “ या लक्ष्मीः सिन्धुसंभवा भूतिधेनु पुरुषसुः । पद्मा विश्वा वसुदेवी सदा नो जुषतां गृहे ॥ ”
इति श्रुत्वा । तथा—

..... । सद्याद्यं बिन्दुसहितं द्वितीयं भुवनेश्वरी ॥ ४ ॥

तृतीयं च रमावीजं चतुर्थं कामराजकम् । समुद्रवर्णो धर्मार्थकाममोक्षफलो मतः ॥ ५ ॥

सद्याद्यं ये बिन्दुयुतं तेन ये अन्यत् प्रसिद्धम् । तथा—

ऋषिर्भृगुर्निचृत्पूर्वमनुष्टुप् छन्द ईरितम् । देवता कमला प्रोक्ता सर्वसंपत्करी शुभा ॥ ६ ॥

पूर्वमश्रवदेवास्य पङ्क्तानि प्रकल्पयेत् । ..... ॥

अथ ध्यानम्—

माणिक्याभा हरगिरिनिभैः कुञ्जरेन्द्रैश्चतुर्भि-

र्नासाग्रोद्यन्मस्त्रिमयघटाम्भोभिरासिच्यमाना ।

अम्भोजस्था वरसरसिजद्वन्द्वकाभीतिहस्ता

लक्ष्मीः पायादमरनिकरैः सेविताहृद्यम्बुजा सा ॥ ६ ॥

आयुधध्यानं प्राग्वत् ।

पूर्वोदिते रमापीठे यजेद्देवीं च पूर्ववत् । अर्कलक्षं जपेन्मन्त्री नियतारशी च संजुनेत् ॥ ७ ॥

तत्सहस्रं सरोजैश्च रक्तलिस्वादुसंयुतैः । पूर्वानुक्तप्रयोगांश्च कुर्यान्मन्त्री यथाविधि ॥ ८ ॥

साधको मनुष्यस्य निधिमिः सेव्यते स्वयम् । ..... ॥

प्रयोगः सुगमः । तथा—

कामिकापञ्चमं कालो अन्त्यस्वरविभूषितः । वर्णादिः चवेडमचला वक्त्रो दीर्घपुष्पभृगुः ॥ ९ ॥

अक्षियुक् धाम्नापवनसधाद्याश्च द्विठावधिः । दशाक्षरो निगदितो मन्त्रः प्रोक्तफलप्रदः ॥ १० ॥

इति । कामिकापञ्चमं न, कालो म, अन्त्यस्वरो विसर्गस्तेन मः, वर्णादिः क, चवेडं म, अचला ल, वक्त्रो व, दीर्घपुष्पं वा, भृगुः स अक्षियुक् सि, धाम्नां न, पवनो य, सधाद्यं ये तेन न्यै, द्विठः स्वाहा, ॥ तथा—

ऋष्याद्या दक्षसविराटकमलाः समुदीरिताः । देवी च पद्मिनी विष्णुपत्नी च वरदा मता ॥ ११ ॥

रूपान्ता कमला चाभिर्है-नमोन्ताभिरुक्तवत् । पञ्चाङ्गानि मनोरस्य जातियुक्तानि कल्पयेत् ॥ १२ ॥

इति । शारदायाम्— “ नमोन्ता प्रसवादिकाः ” इत्यङ्गमन्त्रा उक्ताः । ध्यानं तु—

तद्विपुञ्जाभासा कमलधुगदानाभयकरा

शरीरोद्यद्भासा भुवनविवरं भासयति वा ।

सरोजस्था काञ्चीमणिमुकुटमञ्जीररुचिरा

श्रिये भूषाङ्गलक्ष्मीः कुचकलशभारानतनुः ॥ १३ ॥

आयुधध्यानं प्राग्वत् ।

रमापीठे पुरा प्रोक्ते यजेद्भक्त्या यथाविधि । आदावङ्गानि तद्भासे बलान्पाद्यष्टशतयः ॥ १४ ॥

तद्वाद्ये लोकपालाश्च तदस्त्राणि ततो बहिः । एवमभ्यर्चयेन्नृत्तीं भवेन् साक्षाद्नाथिपः ॥ १५ ॥

अथ प्रयोगः - प्राग्ब्रह्मयोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि दत्ताय ऋषये नमः । मुखं विगादतुन्दमे नमः । हृदि श्रीकमलायै देवतायै नमः । इति चिन्त्यस्य प्राग्ब्रह्मनियोगमुक्त्वा मूलमन्त्रं करयो-
र्ध्यापय्य, ओं देव्यै नमः हृदयाय नमः, ओं पश्चिन्यै० शिरसे०, ओं विष्णुपद्म्यै० शिखायै०, ओं वरदायै० कवचाय०,
ओं कमलरुपायै० अम्बायै०, इति पञ्चाङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिकमिष्टान्तं करयोर्विन्ध्यस्य, नेत्रवर्जं हृदयादिपञ्चाङ्गेष्वपि वि-
न्यस्य, ध्यानाद्यङ्गपूजान्ते प्राग्ब्रह्मदले बलाक्याद्यप्रशक्तीः संपूज्य इन्द्राद्यर्चादि सर्वे प्राग्ब्रह्म समापयेदिति ॥ तथा-

पङ्क्तिर्लक्षं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी जितेन्द्रियः । तद्दशांशं मरसिजैस्त्रिस्वादकैर्दुनेत् सुधीः ॥ १६ ॥

नद्यां समुद्रगामिभ्यां कण्ठदम्भे जले स्थितः । लक्षत्रयं जपेन्मन्त्री भवेदर्थान्वितो नरः ॥ १७ ॥

नन्द्यावर्तप्रसूनैश्च जुहुयादुत्तरादम्भे । रमां संपूज्य साहसं तावद्वैश्वैर्मधुप्लुतैः ॥ १८ ॥

फलैर्दुनेत् पौर्णमास्यां पञ्चम्यां वा सिताम्बुजैः । शुक्रवारे श्वेतपुष्पैर्मासं यो जुहुयात् सुधीः ॥ १९ ॥

संवत्सराद्धनं पूर्णं लभते नात्र मंशयः । किं बहूक्तेन भजते मनुमेनं जितेन्द्रियः ॥ २० ॥

स बान्छितार्थार्थभते वसुधान्यसमृद्धियुक् । ..... ॥

इति । तथा--

वाक्शक्तिश्चैकात्म्यं च साग्निसद्यान्तसर्गयुक् । चतुर्थीयं च वर्गादितृतीयं केवलम् ततः ॥ २१ ॥

लोहितोऽग्नियुतो वामश्रुतियुग् भृगुरीरितः । तुर्यवर्गादिपवनसद्याद्यहृदयावधि ॥ २२ ॥

द्वादशाक्षौ महालक्ष्मीमन्त्रः प्रोक्तस्तु सूरिभिः । प्रणवाद्योऽयमेव स्यात् सर्वसिद्धिकरो मनुः ॥ २३ ॥

इति । वाक् वाग्मीजं, शक्तिः भुवनेश्वरीवीजं, कामस्तुष्टीजं, कं ह, स स्वरूपं, अग्नी रेफः, सद्यान्त औ, वगौ विसर्गः, एभिः पिरिङ्गं ह्रस्वः, च-तृतीयं अ, वर्गादितृतीयं त, केवलम् ततः तकारः स्वररहितः, लोहितः र, अग्नियुक्तं नरफः तेन अ, वामश्रुतियुक् अकारयुक्तः भृगुः स तेन सू, तुर्यवर्गादि त, पवन य, सद्याद्य ये तेन स्तै, हृदयं नमः, प्रणवाद्यस्त्रयोदशाक्षरः ॥ तथा--

ऋष्याद्या ब्रह्मगायत्रीमहालक्ष्म्यः समीरिताः । संशोध्य मनुना पाप्मी प्रणवाद्यं हृदन्तकम् ॥ २४ ॥

अङ्गुलीषु क्रमान्मन्त्री विन्यसेद्वीजपञ्चकम् । मन्त्रशेषं न्यसेन्मन्त्री [तलबोरुभयोरपि ॥ २५ ॥

मूर्धादि चरखं यावन्मन्त्रेण व्यापकं न्यसेत् । मूर्धाधिवचोगुह्याङ्गौ पञ्च बीजानि विन्यसेत् ॥ २६ ॥

शेषं सप्तार्धकं मन्त्री] विन्यसेत् हृदि घातुषु । पञ्चबीजैः पञ्चमन्त्रान् शिष्टैः षष्ठं तु कल्पयेत् ॥ २७ ॥

चतुर्थ्यन्तैर्ज्ञानमूलैर्युक्तं वापि षडङ्गकम् । ज्ञानैश्वर्ये शक्तिबले वीर्ये तेजस्य षट् क्रमात् ॥ २८ ॥

एवं न्यस्ततनुर्मन्त्री चिन्तयेदिह देवताम् । आदौ स्मरेत् समुद्यानं सर्वर्तुप्रतिशोभितम् ॥ २९ ॥

वज्रजुलैर्नागरजैश्च रसालैः श्रीद्रुमैरपि । तालैस्तमालैर्हिन्तालैः शालैश्च बकुलैरपि ॥ ३० ॥

कर्कन्धुवन्धुजीवैश्च चम्पकैरुपशोभितम् । मन्दान्दोलितकर्पूरकदलीदलमण्डितम् ॥ ३१ ॥

अशोकपाटलानागकोविदारमनोरमम् । मल्लिकायुधिकाकुन्दमदयन्तीमुगन्धिकम् ॥ ३२ ॥

द्राक्षावल्लीनामवल्लीभाधवीदेवदारुभिः । नमेरुभिल्वङ्गैश्च चकुलस्तिलकैस्तथा ॥ ३३ ॥
 शोभितं कर्णिकारैश्च चन्दनैः रक्तचन्दनैः । वञ्जुलैर्मातुलुङ्गैश्च दाडिमैलकुचैः शुभैः ॥ ३४ ॥
 नारिकेलैश्च स्वर्जरैः पूगैः कुरवकैर्वृतम् । मालतीकेतकीजातीपारन्तीतुलसीवृतम् ॥ ३५ ॥
 नन्द्यावर्तदर्शनकैः सर्वर्तुकुसुमोज्ज्वलम् । अमन्दैः पिचुमन्दैश्च मन्दारैरुपशोभितम् ॥ ३६ ॥
 विशिष्टैः पनसैरुचैः शाखोटैः कुटजैर्गणैः । अवगणपवनस्पृष्टसुमनोगन्धमञ्जुलम् ॥ ३७ ॥
 महासरस्तस्य मध्ये अरेन्मन्थी मनोरमम् । वरटाहंससङ्गाद्यचक्रकारण्डकोज्ज्वलम् ॥ ३८ ॥
 भ्रमद्भ्रमरमालाभिरलंकृतचतुर्दिशम् । केकिकेकारवाकीर्णं लक्ष्मणासारसैर्वृतम् ॥ ३९ ॥
 कुल्लैः सरसिजैः रम्यैः कङ्कारैः कैरवैरपि । नीलेन्दीवरसङ्घैश्च सुगन्धिकुसुमैर्वृतम् ॥ ४० ॥
 सर्वर्तुशोभिकल्पद्रुवनमण्डितमुज्ज्वलम् । पुलिनं तत्र तन्मध्ये मण्डपं रत्नकुट्टिमम् ॥ ४१ ॥
 समुद्यदर्कसंदोहकिरणद्युतिभास्वरम् । हिमरश्मिकरव्रातसिक्कामृतसुशीतलम् ॥ ४२ ॥
 प्रोद्धसद्गालितस्वर्णप्राकारसुमनोहरम् । नानारत्नौषरचितचतुर्द्वारसमन्वितम् ॥ ४३ ॥
 नवरत्नमयप्रोद्यदरराष्टकशोभितम् । नूतनोद्यन्महारत्नं रचितोत्तुङ्गगोपुरम् ॥ ४४ ॥
 तप्तगालितहेमोद्यदयडध्वजसमूहकम् । वैडूर्यादिमहारत्नरचितस्तम्भराजितम् ॥ ४५ ॥
 मंतप्तस्वर्णरचितगवाक्षशतमकुलम् । हेमदण्डस्फुरद्दीपसहस्रसुमनोहरम् ॥ ४६ ॥
 नानाविधक्षौमवस्त्ररचिताभिश्च काञ्चनैः (?) । सत्तुद्रपण्डिकायुक्तापताकाभिरथावृतम् ॥ ४७ ॥
 शरद्राकासुधाररिमदुकूलरचितैः शुभैः । विचित्रवसनोद्भूतैर्वृतं चन्द्रातपैरपि ॥ ४८ ॥
 काञ्चनोर्वीमणिव्रातकुट्टिमालंकृतं शुभम् । घनमारागुरुस्वम्बुकस्तूरीकुङ्कुमैरपि ॥ ४९ ॥
 तमालैर्द्रव्य(व)जातैश्च सुगन्धिभिरप्येतैः । आमोदितचतुर्द्वारं मण्डपं त्रैविचिन्तयेत् ॥ ५० ॥
 (तदन्तः पारिजातस्य मूले मिहामनं नवम् । नानारत्नगणाकीर्णं तत्र देवीं विचिन्तयेत् ॥)
 बालभास्करमत्कान्तिं शशिशेखरमण्डिताम् । मुक्ताहारोज्ज्वलां रम्यां रत्नाकल्पविभूषिताम् ॥ ५१ ॥
 हस्ताम्भोजैश्च विभ्राणां नूतनां शालिमञ्जरीम् । पद्मद्वयं कौस्तुभं च सस्मितास्यसरोरुहाम् ॥ ५२ ॥
 विक्रान्तपलमंशोभिलोचनप्रयसंप्लुताम् । कण्ठपूरमंफुल्लरक्तोत्पलपदङ्ग्याम् ॥ ५३ ॥
 नितम्बविम्बविलसद्रशनादाममञ्जुलाम् । बलित्रयलसद्देहिमध्यदेशसुशोभिताम् ॥ ५४ ॥
 गम्भीरावर्तह(भृ)न्नाभिहृदमण्डलमण्डिताम् । यक्षर्कदमसंलसिर्षीनोजतघनस्तनीम् ॥ ५५ ॥
 कुम्भिकुम्भोद्भवप्रोद्यन्मुक्तादामविराजिताम् । चामोचरासङ्गवर्तीं पुष्पदामसुभूषिताम् ॥ ५६ ॥
 गालितस्वर्णरचितवैडूर्याद्याङ्गदोज्ज्वलाम् । काञ्चनोद्यत्पद्मरागमणिसंवदकङ्कशाम् ॥ ५७ ॥
 नानाविधलसद्रत्नमुद्रिकालंकृताकुलीम् । कम्बुकण्ठकलारावां स्वर्णप्रैवेयराजिताम् ॥ ५८ ॥
 विचित्रनानालङ्कारालङ्कृताङ्गीं शुचिस्मिताम् । उद्यदर्कप्रभाभास्वद्रत्नताटङ्कशोभिताम् ॥ ५९ ॥

कर्णपूरीकृतम्भयान्नद्वराकुशां शुभाम् । प्रजालविलसत्कान्तिरुचिराधरपद्मवाम् ॥ ६० ॥

शेखरप्रो(शङ्करो)ल्लभद्रम्यदशनावलिशोभिताम् । निर्लाञ्छनशरद्राकातागधिपशुभाननाम् । ६१ ॥

पञ्चमायककोदण्डविलासाधिकभ्रूयुगाम् । बिभ्राणां नामिकां प्रोद्यत्तिलपुष्पजयोद्यताम् ॥ ६२ ॥

शीतांशुशकलाकाररुचिरालिकराजिताम् । धनमौगन्ध्यसंपन्नमृगनाभिविशेषकाम् ॥ ६३ ॥

मनाक्कुञ्चितसुस्निग्धनीलमञ्जुलमूर्धजाम् । पारिजानद्रुकुसुमगन्धवाहिसुमूर्धजाम् ॥ ६४ ॥

[अन्धर्धरत्नघटितमुकुटाङ्कितमस्तकाम्] । तप्तहाटकमयद्वनानारमौघशेखराम् ॥ ६५ ॥

मौन्दर्यभूमरवधि नेजसां जन्मभूमिकाम् । विलासलक्ष्मीमवनं महालक्ष्मीं विचिन्तयेत् ॥ ६६ ॥

वामाधःकरमारम्य दक्षाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ।

पुराप्रोक्ते रमापीठे देवीं सम्यक् प्रपूजयेत् । दद्याद्बीजेनासनं च स्वाणुना मूर्तिकल्पना ॥ ६७ ॥

दक्षभागे यजेद्देव्या गणपं चान्यतस्तथा । सुमनोज्ज्वलिहस्तं च पुष्पधन्वानमर्चयेत् ॥ ६८ ॥

अङ्गानि पूजयेदादौ यथास्थानेषु मन्त्रविन् । अष्टपत्रेष्विमाः पूज्या उमा श्रीश्च सरस्वती ॥ ६९ ॥

दुर्गा धरणिगाम्भ्यौ देव्युषा चेति शङ्करः । नानालङ्कारणाढ्याः स्फुरन्भोजद्वयपाणयः ॥ ७० ॥

अङ्गप्रक्षालनार्थं च प्रोद्यते जङ्मुख्यजे । पूजनीये प्रयत्नेन कराभ्यां धृतचामरौ ॥ ७१ ॥

निधीं पूज्यौ च वरुणं पश्चिमे छत्रधारिणम् । परितश्च यजेत् राशीन् ग्रहाश्च ततोऽर्चयेत् ॥ ७२ ॥

चतुर्दन्तान् दिग्गजान् च यजेदाशासु मन्त्रविन् । लोकपालांस्तदस्त्राणि तत्तद्वाक्त्रे यजेत् सुधीः ॥ ७३ ॥

ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुम्भदोऽञ्जनः । पुष्पदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकरश्च ते क्रमात् ॥ ७४ ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्भूत् प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राचापामग्रयं कृत्वा शिरसि ब्रह्मणे
अष्टये नमः । मुखे गायत्रीकुन्दसे नमः । इदि श्रीमहालक्ष्मीदेवतायै नमः । इति विन्यस्य, प्राग्भूद्विनियोगमु-
त्कीर्त्य (मूलमन्त्रेण करयोर्ध्यापकं कृत्वा, अङ्गुष्ठयोः ऐं नमः, तर्ज्योः ह्रीं, मध्यमयोः धीं, अनामिकयोः
क्रीं, कनिष्ठिकयोः इत्योः, करनलयोः जगत्प्रसूत्यै नमः ॥ मूर्ध्नि ऐं नमः, चक्षुष्योः ह्रीं, वक्षसि श्रीं,
गुह्ये क्रीं, पादयोः इत्योः, इदि समधातुषु—त्वचि जं नमः, रक्ते गं, मांसे अं, मेदसि स्ं, अस्त्रि त्वं,
मज्जायां नं, शुके मे नमः, इति विन्यस्य,) ध्यानार्थं नमः इदयाय नमः । ह्रीं ऐं ध्याय नमः शिरसे स्वाहा ।
श्रीं शङ्करे नमः शिखायै धौ । क्रीं विलाय नमः कवचाय हुं । इत्योः वीर्याय नमः नेत्राभ्यां धौ । जग-
त्प्रसूत्यै तेजसे नमः अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादितलान्तं मूलमन्त्राभिमृष्टयोः करयोर्धिन्यस्य इदया-
दियङ्गेष्वपि न्यसेत् । ततः सकेसरमण्डलकमलं तद्दहिर्द्वादशदलकमलं तद्दहिर्नवदलं कमलं तद्दहिश्चतुर्द-
लयुतचतुरङ्गत्रयमिति पूजाचक्रं निर्माय, प्राग्भूत् पुरतः संस्थाप्य ध्यानादिपुष्पोपचारान्ते कर्णिकायां देव्या
दक्षिणे गणपतये नमः वामे कामदेवाय इति संपूज्य, प्राग्भूत् षडङ्गानि संपूज्याष्टले उमायै नमः,
धियै, सरस्वत्यै, दुर्गायै, धरित्यै, गायत्र्यै, देव्यै, उषायै, इति स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन
संपूज्य, देव्या दक्षिणश्चरणसमीपे गङ्गायै नमः, वामसमीपे यमुनायै नमः । देवीदक्षिणे शङ्क-
निधये नमः । वामे पद्मनिधये नमः, इति संपूज्य, द्वादशदले मेवाय नमः, धृषाय० मिथु-
नाय० कर्काय० सिंहाय० कन्यायै० तुलायै० ज्येष्ठिकाय० धनुषे० भकराय० कुम्भाय० मीनाय नमः । तद्द-

हिर्नवदले रचये नमः, सोमाय० मङ्गलाय० बुधाय० वृद्धस्पतये० शुक्राय० शनैश्चराय० राहवे० केतुभ्यो नमः । तद्विद्वात्तुरसकमलयोरन्तराले देव्यग्राचष्टदिषु परावताय नमः, पुण्डरीकाय० वामनाय० कुमुदाय० अञ्जनाय० पुष्पदन्ताय० सार्वभौमाय० सुप्रतीकाय नमः । इति प्रादक्षिण्येन संपूज्य, प्राग्वद्दीर्घाद्वये विगीशान् तदस्त्राणि च समभ्यर्च्य धूपदीपादिशेषं प्राग्वत् समापयेदिति । तथा—

जपेद्भास्करलक्षं च नियताशीर्यतव्रतः । तद्दशांशं प्रजुहुयाद् घृतैस्त्रिस्वादुसंयुतैः ॥ ७५ ॥

पथै रमाद्रुमफलैः प्रत्येकमयुतं हुनेत् । वासितैः शुचिभिस्तोयैस्तर्पयेद्युतद्वयम् ॥ ७६ ॥

इति । अत्र घृतैर्दशांशहोमं विधाय तद्दशांशतर्पणादि निर्वर्त्य पश्चाद्युतद्वयहोममयुतद्वयतर्पणं च विदध्यात्, इत्यन्यमन्त्रेभ्यो विशेषः ॥ तथा—

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री गुरुभक्तो दृढव्रतः । कुर्यात् काम्यानि कर्माणि स्वाभीष्टानि च मन्त्रवित् ॥ ७७ ॥

आज्याप्लुताभिर्दूर्वाभिरायुष्कामो हुनेन्नरः । सहस्रं दशरात्रं च समिद्धे हव्यवाहने ॥ ७८ ॥

शताहाभिर्गुड्डीभिरष्टोत्तरसहस्रकम् । समाहं जुहुयाज्जीवेद् वत्सराष्टां शतं सुधीः ॥ ७९ ॥

शताहाभिर्दूर्वाभिः ।

दीर्घायुश्च घृताभ्यक्तैस्त्रिलैः प्रजुहुयाद्बुधः । आरोग्यकामो जुहुयादारभ्यार्कदिनं सुधीः ॥ ८० ॥

दशांशं प्रत्यहं चापि सर्पिरक्तान् समिद्धरान् । कण्ठदमे जले स्थित्वा महालक्ष्मीमनुस्मरन् ॥ ८१ ॥

समिद्धरानर्कजान् ।

अष्टाधिकसहस्रं च शोर्ध्वबाहुर्जपेन्मनुम् । स वाञ्छितार्थं लभते आरोग्यमपि साधकः ॥ ८२ ॥

अन्वहं जुहुयादष्टसहस्रं शालिभिर्ध्रुवम् । सोऽचिराद्भवेत् लक्ष्मीं महतीं साधकोत्तमः ॥ ८३ ॥

अष्टसहस्रमष्टाधिकसहस्रमित्यर्थः ।

रमालताप्रसूनैर्वा नन्द्यावर्तसमुद्भवैः । श्वेतसर्पपकैराज्यप्लुतैर्वा जुहुयाद्बुधः ॥ ८४ ॥

प्रवीयसीं रमामाप्नोत्यचिरात् साधको ध्रुवम् । मान्यते च तथा सर्वैर्जन्तुभिर्नान्यथात्र च ॥ ८५ ॥

नालिकेररमोयुर्कैर्मरिचैर्जीरकान्वितैः । गुडयुक्तैर्घृतपकैरपूपैर्जुहुयात् सुधीः ॥ ८६ ॥

संयतः प्रत्यहं चाष्टशतं पायसभृन् द्विजः । मण्डलाच्च ध्रुवं साक्षाद् भवेद्भैरवशस्तथा ॥ ८७ ॥

गुडमिश्रहविष्यस्य होमादन्नसमृद्धिमान् । अष्टोत्तरसहस्रं च जपास्रनानि संहुनेत् ॥ ८८ ॥

संगृह्य तज्जस्य मन्त्री नागवर्द्धारसेन च । सहितं तिलकं कुर्यात् सर्ववर्यं भवेद् ध्रुवम् ॥ ८९ ॥

पक्षाशोत्थसमिद्धिश्च कुसुमैर्जुहुयात् तथा । वरया भवेद्युर्ध्वतजा वशिनस्तस्य मन्त्रिणः ॥ ९० ॥

जातिकाकुसुमैर्मन्त्री राजानं वशमानयेत् । जुहुयादरुक्ताम्भोजैर्वैरयाः स्युस्तेन वरयमाः ॥ ९१ ॥

नीक्षोत्पलानां होमेन वरयाश्चर्यासंभवाः । वशयेत् प्रमदा विद्वान् मधुककुसुमैर्घृतैः ॥ ९२ ॥

नवकोष्ठात्मकं सम्यग्मण्डलं रचयेत् सुधीः । मध्ये यन्त्रं च रुचिरं कल्पयेच्च यथाविधि ॥ ९३ ॥

यन्त्रं वक्ष्यमाणम् ।

तेषु कोष्ठेषु नवसु विन्यसेत् कलशान् नव । शुभाश्वन्दनकारमीरलितसर्वाङ्गकान् नवान् ॥ ९४ ॥

कूर्चतण्डुलसंयुक्तान् सर्ववृष्टिमनोहरान् । पूजयेच्च यथावत् तान् वासितैस्तीर्थपुष्करैः ॥ ९५ ॥

कर्षस्वर्णेन रचितं नवरत्नसमन्वितम् । कर्णिकामध्वविलसद्यज्ञं पञ्चं तु कारयेत् ॥ ६६ ॥

मध्यस्थकलशे रम्यं यथावत् तद्विनिक्षिपेत् । पञ्चरत्नानि सर्वेषु कलशेषु विनिक्षिपेत् ॥ ६७ ॥

पञ्चरत्नानि तु—

वज्रं मुक्ताफलं नीलं पञ्चरागं तथैव च । मरकतेन समायुक्तं पञ्चरत्नमिदं विदुः ॥ १ ॥

इति पुराणोक्तानि । तथा—

पटीरोशीरकारमीरचन्द्रागुरुतमालकम् । जातीककोलसंयुक्तं संपिप्येत् ताति भागशः ॥ ६८ ॥

कलशेषु च सर्वेषु यथाविधि विलोडयेत् । सदाभद्रा च दुर्वा च देवी श्रीश्च मधुव्रता ॥ ६९ ॥

अपामार्गस्य पत्राणि मुशली वज्रवल्ली । चक्रप्रियङ्गुत्रीर्हीश्च सुहृगोधूमतण्डुलान् ॥ १०० ॥

शालिमाषांश्च सतिलान् यवान् प्रक्षिप्य निक्षिपेत् । कदलीनारिकेलश्रीभात्रीलकुचभूरुहाम् ॥ १०१ ॥

फलानि पद्मवकुलजातिसौगन्धिकानि च । मल्लिकाचम्पकाशोकपुंनागोत्थानि निक्षिपेत् ॥ १०२ ॥

पुष्पाणि केतकीं तद्वत् तुलसीपञ्चवानि च । न्यग्रोधोदुम्बरस्रक्षैत्यानां ब्रह्मकूर्चकम् ॥ १०३ ॥

प्रक्षिप्य घटवक्त्राणि ज्यादयेत् भूपकैः शुभैः । साधतैः सफलैस्तारैश्च वेष्टयेत् क्षौमवाससा ॥ १०४ ॥

तेषु मध्यस्थकलशे समावाह्य महेश्वरीम् । महालक्ष्मीं चन्दनाद्यैरुपचारैश्च संयजेत् ॥ १०५ ॥

शिष्टेष्वष्टसु कुम्भेषु शुभायाः क्रमतो यजेत् । सुगन्धैश्चन्दनैः पुष्पैर्मनोज्ञैर्धूपदीपकैः ॥ १०६ ॥

भक्ष्यभोज्यनिषेधैश्च यथाविधि यजेत् सुधीः । संस्पृश्य तान् घटान् मन्त्री त्रिसहस्रं मनुं जपेत् ॥ १०७ ॥

ततः साध्यं समानीय संयतं स्थण्डिले शुभे । सुपीठे तं निवेदयार्थं तस्मिन् साध्ये तु योजयेत् ॥ १०८ ॥

मनोहरैरलङ्कारैर्विविधैर्वसनैरपि । आदरात् तमलकृत्य सुरक्तं सुमनोहतम् ॥ १०९ ॥

सुवासिनीभिर्योषाभिरर्चितानां द्विजन्मनाम् । सहस्रैर्वचनैः सर्ववाद्यानां निनदैः सह ॥ ११० ॥

वेदघोषेण च सह लग्ने चैव सुशोभने । तेषु मध्यस्थितं कुम्भं समुद्धृत्य गुरुः स्वयम् ॥ १११ ॥

मूलमन्त्रं जपन् सिञ्चेत् साध्यशीर्षे ततोऽपरैः । कलशैः पूर्ववत् सिक्ता हस्तेनास्त्र शिशोःशिरैः ॥ ११२ ॥

संस्पृशन् वेदगदितामाशिपं च प्रयच्छति । कन्यागमस्तु च सदा संपदश्च निराकुलाः ॥ ११३ ॥

प्रसीदतु महालक्ष्मीः सकला देवता अपि । रक्षन्तु तां सर्वदैव विजयोऽस्तु सुखी भव ॥ ११४ ॥

इत्थं दत्त्वाशिषः पञ्चाङ्गाससी परिधाप्य च । आचन्तः प्रथमेत् सम्यग्ब्रथाविधिं गुरुं शिशुः ॥ ११५ ॥

नानाविधैश्च वसनैर्नानालङ्कारैरपि । धनैर्धान्यै रत्नगोभिर्महिषीभिश्च दासकैः ॥ ११६ ॥

दासीभिर्देवतामुखा गुरुं संतोषयेत् सुधीः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्लेख्यचोप्यैस्तथैतैः ॥ ११७ ॥

दीनान्धकूपणैः सार्धं भोजयेच्च द्विजन्मनः । ततः स्वमन्दिरे कुर्यादुत्सवं बन्धुभिः सह ॥ ११८ ॥

षट्त्रिंशेकाहरम्यं च ततः स नृवरः स्वयम् । कृतार्थं मन्यते सम्पत्तात्मानं नान्यथा हि ॥ ११९ ॥

राना शत्रून् विजयतेऽभिषिक्तश्च यथाविधि । राजपुत्रश्च राज्येऽपुराचिरादामुवात् पदम् ॥ १२० ॥

बन्ध्याभिषिक्ता रमणी ह्यचिराद्वाञ्छितं सुतम् । महामतिं च लभते नात्र कार्या विचारणा ॥ १२१ ॥
महाभयेषु भूतादिनिमित्तोत्थभयेषु च । कृत्याद्रोहादिदोषे च प्रकुर्यादभिषेचनम् ॥ १२२ ॥
अभिषेकेणामुना च नृणां भवति निश्चितम् । सर्वसंपन्न सौभाग्यं सर्वाभयशमस्तथा ॥ १२३ ॥
सर्वापद्वारणं चैव सर्वसौख्यानि निश्चितम् । ..... ॥

पाटीरञ्चन्दनः । उशीरो चालकं । कार्शमीरं कुङ्कुमं केसरमिति प्रसिद्धम् । चन्द्रः कर्पूरः । तमालकं पत्रजं । जाती जातीफलं, ककोलं कोल इति प्रसिद्धम् । भागशः समभागं । सदाभद्रा मुस्ता । देवी सह-
देवी । श्रीरपराजिता । मधुमता भृङ्गराजः । मुशली तालमूली । वाज्रवल्ली इन्द्रवाहणी । म्रियङ्गुः
काङ्गुनी । श्रीः विल्वः । धात्री आमलकी, लकुचो यडहर इति प्रसिद्धः । यकुलः बैलसरीति प्रसिद्धः । मल्लः
पाकडिति प्रसिद्धः । सैव्यो ग्रामप्रसिद्धिहेतुभूतो महावृक्षः । प्रलङ्घ्यं पञ्चगव्यं । भूपकैराच्छादयन्पात्रैः ॥ तथा—

श्रीमायाकामयुक्तं प्रणवगतमथो साध्यमालिख्य मध्ये

किञ्चलकेषूक्त्वाबीजत्रितयमपि लिखेद् युग्मशुभार्कपत्रे ।

मन्त्रार्थान् षोडशारं स्वरलसितदलं कादियुक्पत्रमूलं

इहोद्यत्कोणभूमीगृहपुगलवषट्प्रान्तनृणां वृतं स्यात् ॥ १२४ ॥

यश्चेतन्महालक्ष्म्याः प्रोक्तं संपत्करं परम् । सर्वसौभाग्यदं चापि सर्वदुःखविमोचनम् ॥ १२५ ॥

आपस्विवारणं प्रोक्तं किं बहुक्तेन सर्वदम् । ..... ॥

इति । अस्यार्थः— षोडशदलं पत्रं विरच्य तत्कर्षिकायां प्रणवं विलिख्य तस्योदरे श्रीमायाकामबीजानि
(साध्यनाम च विलिख्य तत्केसरेषु प्रोक्तश्रीमायाकामबीजानि) प्रतिकेसरमेकैकमिति बीजत्रयस्याष्टावृत्त्या
चतुर्विंशतिकेसरेष्वपि विलिख्य, षोडशपत्रेषु मूलमन्त्रस्य वर्णानेकैकशो विलिख्य, तद्वहिः षोडशदलं पत्रं
कृत्वा तत्केसरेषु ककारादिसकारान्तान् वर्णान् द्वात्रिंशत् इन्द्रशो विलिख्य दलेषु षोडश स्वरान् विलिख्य,
तद्वहिःचतुरस्रपत्रेणाष्टकोणं कृत्वा, तत्कोणेषु प्रतिकोणं इहो विलिख्य षषडन्तया त्वरिताविद्यया
वेष्टयेत् । अत्र त्वरिताविद्यावेष्टने तु अष्टकोणाद्वहिर्वृत्तद्वयं कृत्वा तयोरन्तरालबीज्यां यथोक्त्या
त्वरिताविद्यया वेष्टयेदिति संप्रशस्यः । एतद्यन्त्रमुक्तफलदम् ॥ तथा—

तारश्रीशक्तिरूपमीकमूर्याः शिवयुता घरा । चतुराननसर्वा च दीर्घयुक्ताः पुरन्दरः ॥ १२६ ॥

उपान्त्यः शिवयुग्वाधुर्लोहितोऽग्निपुतो भृगुः । चतुर्थस्वरयुक् धान्तः पुनरेतत् त्रयं वदेत् ॥ १२७ ॥

बीजत्रयं महालक्ष्मिं हृदन्तो मदितो मनुः । सर्वदो वै महालक्ष्म्या मन्त्रराजः प्रकीर्तितः ॥ १२८ ॥

इति । तारः प्रणवः, श्रीः श्रीबीजं, शक्तिर्मुबनेशी, रूपमीः श्रीबीजं, क स्वरूपं, सूर्यो मकारः, शिव ए
घरा ल तेन ले, चतुराननः क, सूर्यो म, दीर्घयुक्ताः पुरन्दरः सा, उपान्त्यो ल, शिव ए, वायु य,
तेन ये । लोहितः ए, अग्निः रेफस्तेन प्र, भृगुः स, चतुर्थस्वर ई तेन सी, धान्तो द, पुनरेतत्त्रयं
प्रसीदेति । बीजत्रयं श्रीशक्तिरूपमीबीजानि । महालक्ष्मि स्वरूपं, हृदन्तो नमोन्तः ॥ अत्र केचित् लक्ष्मीश-
ब्धं चतुर्थ्यन्तत्वेनेच्छन्ति, 'महालक्ष्म्यै' इत्येवोदरन्ति । तथाच प्रपञ्चसारे "समहालक्ष्म्यै हृदिन्द्रिरामन्त्रः"
इति (१२ । २७) । सारसंप्रदे—

त्रिवीजपुटितैर्मन्त्रवर्णैः पञ्चाङ्गमीरितम् । श्रीपवित्रवाहिवेदैश्च ततो देवीं निचिन्तयेत् ॥ १ ॥

इयुः ५ अग्निः २ वेदः ४ । ध्यानम्—

सिन्दूरारक्तकान्तिः सरसिजवसतिरचाकलावययभूमि-

ईस्तान्त्रै रत्नपात्रं सरसिजपुगलं दर्पणं संवहन्ती ।

दार्मिभिरचाभिर्वीता मलिमयमुकुटा हारसत्कुण्डलाढ्या

काञ्चीप्रोद्यन्तिम्बाङ्गदलमितभुजा श्रेयसे वोऽस्तु लक्ष्मीः ॥ २ ॥

वामाधःकरमाश्रय दक्षिणाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानं वक्ताधस्तादश्रय वा ।

पूर्वोदिते यजेत् पीठे चक्षमाद्येन वर्त्मना । पुराङ्गानि यजेत् परचात् श्रीधरादींस्ततः सुधीः ॥ ३ ॥

श्रीधरश्च हृषीकेशो वैकुण्ठो विश्वरूपकः । वासुदेवादयरश्चमे चत्वारः समुदीरिताः ॥ ४ ॥

भारत्यादिभिरन्या स्वात् भारती पार्वती तथा । चान्द्री शची च संप्रोक्ता दमकाद्यान् यजेद्भजान् ॥ ५ ॥

यजेद्भ्राणान् महालक्ष्म्या अनुरागादिकान् बहिः । अनुरागो विसंवादो विजयो वल्लभो मदः ॥ ६ ॥

इषो बलश्च तेजश्च यजेन्नोकेश्वरान् बहिः । तदायुधानि तद्भागे पूजयेच्चन्दनादिभिः ॥ ७ ॥

एवं संपूजयेत्क्ष्मीं यो मर्त्यो विधिनामुना । तत्र नित्यं महालक्ष्मीर्वर्धते न जहाति तम् ॥ ८ ॥

इति । अथ प्रयोगः— शतःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्रास्ताव्यामत्रयं कृत्वा, शिरसि दक्षप्रजाप-
तये श्रद्धये नमः । मुखे गायत्रीरुद्रन्दसे नमः । हृदये श्रीमहालक्ष्मीदेवतायै नमः । इति विम्वस्य प्राग्ब-
ह्मिण्योगसुक्तीर्त्य, श्रीर्हीर्भी कमले श्रीर्हीर्भी हृदयाय नमः । श्रीर्हीर्भी कमलालये श्रीर्हीर्भी शिरसे स्वाहा ॥
श्रीर्हीर्भी प्रसीद श्रीर्हीर्भी शिखायै वषट् । श्रीर्हीर्भी प्रसीद श्रीर्हीर्भी कवचाय हुं । श्रीर्हीर्भी महालक्ष्म्यै
श्रीर्हीर्भी अस्त्राय फट् । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान् मूलाभिमुख्योः करयोरङ्गुलादिकनिष्ठिकाम्नास्वङ्गुलीषु विम्वस्य,
नेत्रवर्जं हृदयादिषु च न्यसेत् । ततो ध्यानमानसपूजान्तेऽष्टदलकमलत्रयं चतुर्द्वारयुतचतुरस्रत्रयावृतं पूजा-
धकमुद्भूत्य, अर्ध्यस्थापनाद्यङ्गपूजान्तेऽन्तरष्टदलेषु उँश्रीधराय नमः । हृषीकेशाय नमः । वैकुण्ठाय ० ।
विश्वरूपाय ० । वासुदेवाय ० । संकर्षणाय ० प्रद्युम्नाय ० अनिरुद्धाय =, इति देव्यग्रादि प्रादक्षिण्येन
संपूज्य, द्वितीयेऽष्टदले दिक्पत्रेषु भारत्यै नमः । पार्वत्यै ० । चान्द्र्यै ० । शक्यै ० । आग्नेयादिषु पत्रेषु
दमकाय नमः, सलिलाय ०, गुग्गुलवे =, कुरण्डकाय ०, इति संपूज्य, तृतीयेऽष्टदले अनुरागाय नमः ।
विसंवादाय ०, विजयाय ०, वल्लभाय ०, मदाय ०, इषाय ०, बलाय ०, तेजसे =, इति संपूज्य प्राग्ब-
ह्मिणीशादि शेषं समापयेत् इति ॥ दक्षिणामूर्तिसंहितायां तु— अङ्गैः प्रथमावरणं, भारत्यादिष्वतस्तुभिः
श्रीधरादिभिश्चतुर्भिश्च द्वितीयम्, अनुरागादिभिस्तृतीयं, ततो लोकेशास्तत्रैतदथ इति पञ्चावरणमुक्तम् ।
दक्षिणामूर्तिः—

लक्षं जपेत् फलैर्वैर्नैर्लुहुयान्मधुरोचितैः । दशांशं संस्कृते बहौ प्राक्प्रोक्तेनैव वर्त्मना ॥ १ ॥

इति । एव जपः कृतयुगपरः ।

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री साधयेदिष्टमात्मनः । चन्दनाङ्गैः सरसिजैर्लक्षं प्रजुहुवात् सुधीः ॥ २ ॥

लभते नृपतिर्वैरिसाग्राज्यं समरं विना । महालक्ष्मीमनुं चैव जपन् राजसमां व्रजेत् ॥ ३ ॥

तत्र संमान्यते नित्यं नात्र कार्या विचारणा । सहदेवी रमा दुर्वा क्रान्ता भद्रा मधुव्रता ॥ ४ ॥

शक्रवल्ली चाञ्जलिनी श्रुशली हरिचन्दनम् । वनसारं चन्दनं च ककोलं रोचनं च रुक् ॥ ५ ॥

मायूरकेसरी सर्वं पिष्ट्वा सम्यग् हरिद्रव्या । संजप्तं मनुना सम्यगष्टोत्तरसहस्रतः ॥ ६ ॥

अनेन तिलकं कृत्वा सर्ववरयं भवेद्ध्रुवम् । ..... ॥

रमा श्रीलता । कान्ता अपराजिता । हविचन्दनं रक्तचन्दनम् । “हरिर्ना कपिले त्रिषु” इति कोशात् । घनसारः कर्पूरः । कक् कुष्ठम् ॥ सारसंग्रहे—

प्रशवं शुद्धवासान्ते से हृदन्ते महापदम् । केन्तश्रीहृन्मनुः प्रोक्तश्चतुर्दशभिरक्षरैः ॥ १ ॥

शुद्धास्य स्वरूपं । से स्वरूपं । हृधमः । महा स्वरूपं । केन्ता श्रीः श्रियै । हृधमः ।

मनोः पदैश्च पञ्चाङ्गं पूर्ववद् ध्यानपूजनम् । जपसिलक्षमेतस्य पदैर्होमो दशांशतः ॥ २ ॥

पूर्ववत् महालक्ष्मीमन्त्रवत् । जपः कलियुगपरः । तेनर्प्यादिकमपि तत्रोक्तं ज्ञेयम् । तथा—

यौतौमीतभये मोक्त्वा श्रियै श्रीर्नम इत्यथ । एकादशाक्षो मन्त्रोऽयं जमदग्निर्मुनिर्मतः ॥ ३ ॥

यौतौमीतभये स्वरूपं, श्रियै श्रीर्नम इत्यापि स्वरूपम् ।

त्रिष्टुप्छन्दो रमादेवी देवता परिकीर्तिता । आद्यपरमश्रवर्णश्च हृदन्तैर्हृद्विठान्तकैः ॥ ४ ॥

शिरः, शिखा वषट् भूयो हुं (हुं) प्रान्तैः कवचं मतम् । श्रियै नेत्रं श्रीर्नमोऽस्त्रं विदध्याद् ध्यानमुक्तवत् ।

ध्यानमित्युपलक्षणम् । पूजादिकमपि तथा ज्ञेयम् । अथ प्रयोगः—प्राग्बधोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि जमदग्नेये अथये नमः, मुखे त्रिष्टुप्छन्दसे नमः, हृदि श्रीमहालक्ष्म्यै वेषतायै नमः, इति विन्ध्यस्य प्राग्बहिनियोगमुक्त्वा, यौतौमीतभये नमः हृदयाय नमः, यौतौमीतभये स्वाहा शिरसे स्वाहा, यौतौमीतभये वषट् शिखायै वषट्, यौतौमीतभये हुं कवचाय हुं । श्रियै नेत्रत्रयाय वौषट् । श्रीर्नमः अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रान् प्राग्बत् करयोर्हृदयादिषु च विन्ध्यस्य शेषं महालक्ष्मीयत् सर्वं कुर्यात् ॥ तथा—

नित्यं द्वादशसाहस्रं सप्तारत्रं मनुं जपेत् । तेन सिद्धो भवेन्मन्त्रः साधकस्य न संशयः ॥ ६ ॥

अत्र होमो नोक्तः । तथापि पूर्वोक्तमन्त्रहोमद्रव्यैर्जपद्दशांशतो होमः कार्यः, इति साम्प्रदायिकाः । तथा—

लक्ष्मीं सुवर्णाब्जकरां ध्यात्वा मन्त्रमिमं जपेत् । अष्टोत्तरसहस्रं च स लभेद्वाञ्छितां श्रियम् ॥ ७ ॥

जपमष्टशतं विश्वं तिलकादशयेद् ध्रुवम् । मासत्रयं तथा जप्त्वा ग्रामं मन्त्री समामुयात् ॥ ८ ॥

इति । तथा—

पद्मप्रमेपदं पद्मसुन्दरीति पदं वदेत् । पद्मर्षेऽग्निवधूर्मन्त्रश्चतुर्दशभिरक्षरैः ॥ ९ ॥

मन्त्रोच्चारस्तु सुगमः ।

पदैश्चतुर्भिः सर्वेण पञ्चाङ्गं गदितं मनोः । जपपूजादिकं सर्वमस्य पूर्ववदाचरेत् ॥ १० ॥

पूर्ववदेकादशाक्षरोक्तम् । “इयं सिद्धा महाविद्या मन्त्रानां कल्पवल्ली ।” एतेन पुरश्चरणमपि तत्रोक्तमेव ॥

अथ शक्तिलक्ष्मीमन्त्रः सतु वक्ष्यमाणत्रिपुटामन्त्र एव (२२ श्वा०) । यजनविधिरपि तत्रोक्त एव ज्ञेयः ॥

दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्—

अथ वक्ष्ये महादेवि सर्वसाम्राज्यदेवताम् । यस्या आराधनाद् विष्णुरभून्नृक्षीपतिः स्वयम् ॥ ११ ॥

चन्द्रः समदनं चमेशो वह्निदीर्घाक्षिमण्डितः । बिन्दुकूरेश्वरीयुक्तो विद्येय वैष्णवी प्रिये ॥ २ ॥
श्रीबीजं मेषुटं कुर्यात् सर्वसाम्राज्यदायिनी । ..... ॥

इति । चन्द्रः स . मदनं ककारः . द्वा लकारः . ईशो ङकारः . वह्नी रेफः . दीर्घाक्षा ईकारः . बिन्दुशब्देन
नादो गृह्यते जनकजन्ययोस्त्वयोरभेदात् । नादविन्दोर्जनकजन्यत्वम् । तत्र शारदान्तिके— “आसीच्छक्ति-
स्ततो नादो नादाद्विन्दुसमुद्भवः” (११७) इति । अक्षरेश्वरी बिन्दुः . एतेन मायोद्धृता । तथा—

..... । ऋषिर्हरिस्तथा छन्दो गायत्री चास्य संमता ॥ ३ ॥

देवता मोहिनी लक्ष्मीः सर्वसाम्राज्यदायिनी । बीजं कूटं समाख्यातं शक्तिः श्रीबीजमुच्यते ॥ ४ ॥

पद्भिः कूटं स्वरैर्भित्त्वा षडङ्गानि प्रविन्यसेत् । अतसीपुष्पसंकाशां रत्नभूषणभूषिताम् ॥ ५ ॥

शङ्खचक्रगदापद्मशार्ङ्गबाणधरां करैः । पद्भिः कसभ्यां देवेशि वरदाभयशोभिताम् ॥ ६ ॥

ध्यायेदिति शेषः । कामाध्वर्योराद्ये . तदाद्यधःस्थयोत्परे . तदाद्यधःस्थयोरितरे इत्यायुधध्यानम् । तथा—

..... यन्मोद्वारं मृणु प्रिये । त्रिकोणं चाष्टपत्रं च भूमिम् च ततो लिखेत् ॥ ७ ॥

चतुर्द्वारोपशोभाढ्यं वक्त्रमेतत् समालिखेत् । अस्मिन् समावाह्ये देवीं पूजयेदुपचारकैः ॥ ८ ॥

पूर्ववत् परमेशानि षडङ्गावरणं यजेत् । गायत्री चैव सावित्री सरस्वत्यग्रकोशतः ॥ ९ ॥

क्रमेण पूजयेन्मन्त्री ब्राह्म्याद्याश्च स्वरैः पृथक् । अष्टपत्रेषु भूमिम् चैकोचारेण पूजयेत् ॥ १० ॥

अष्टादशमहाकोटियोगिनीभ्यो नमो लिखेत् । अनेन मनुना पश्चादिन्द्रादीन् पूजयेत् ततः ॥ ११ ॥

पुनर्देवीं समभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्युक्तादिभिः । बहुकक्षेत्रपालेभ्यो योगिनीभ्यो बलिं हरेत् ॥ १२ ॥

अत्र बहुकक्षेत्रपालेभ्य इति बहुवचने गणेशस्यापि ग्रहणार्थम् । तेन बहुकक्षेत्रपालाद्येभ्य इत्यर्थः । अथ
प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा . शिरसि हरेये ऋषये नमः .
मुखे गायत्रीछन्दसं नमः . हृदये श्रीसर्वसाम्राज्यलक्ष्म्यै देवतायै नमः . गुह्ये सकलर्षीबीजाय नमः . पादयोः
श्रीशङ्कराय नमः . इति विन्यस्य ग्रमेत्यादि प्राग्ब्रह्मियोगमुक्त्वा . सकलां हृदयाय नमः . सकलां शिरसे
स्वाहा . सकलं शिखायै धूपद . सकलं कवचाय हुं . सकलां नेत्रत्रयाय धौपद . सकलः अस्त्राय फट् .
इति षडङ्गमन्त्रैः प्राग्ब्रह्मत् करषडङ्गम्यासं कृत्वा . ध्यानाद्यात्मपूजान्ते प्रागुक्तं लक्ष्मीपीठमभ्यर्च्यावाहनादिपुष्पो-
पचारान्ते प्राग्ब्रह्मणि संपूज्य . त्रिकोचादिप्रादक्षिण्येन ओं मादय्यै नमः . सावित्र्यै नमः . सरस्वत्यै नमः .
इति संपूज्याष्टदलेषु प्राग्ब्रह्मत् ब्राह्म्याद्याः संपूज्य . चतुरस्रे “अष्टादशमहाकोटियोगिनीभ्यो नमः” इति देवीं
परितः संपूज्य लोकेशार्चादि प्राग्ब्रह्मत् समापयेदिति ॥ तथा—

“एवमष्टभुजां ध्यात्वा त्रिलचं प्रजपेत् सुधीः । तद्दर्शनेन पबैस्तु हुनेत् साम्राज्यसिद्धये ॥ १३ ॥

जितेन्द्रियः सन् विधिबद्ध” इति । अत्र विधिषादित्यनेन तर्पणादिग्राह्यभोजनान्तं कर्तव्यमित्युक्तम् ॥

तथा सारसंग्रहे—

हृदयं पद्मतनया संनुज्जन्तो रमामनुः । सप्ताक्षो मदितरपास षडङ्गान्ममुनैव हि ॥ १ ॥

नमो ह० . पद्मतनये शि० . नमः शिखा० . पद्मतनये कवचा० . नमो नेत्रा० पद्मतनये अस्त्रा० । “ध्यान-
पूजाहुतार्चादि पूर्ववन्नास्य कीर्तितम्” । इति । पूर्ववदेकाक्षरोक्तवत् तथा—

रमामन्त्रेषु यो भक्तः श्रीसूक्तं स जपेत् सुधीः । विधानं वक्ष्यते सम्यक् पञ्चदशर्चकस्य हि ॥ १ ॥
 हिरण्यवर्णमित्यस्या ऋचो लक्ष्मीर्मुनिर्मतः । छन्दोऽनुष्टुप् समारूपात्मन्यासां मृगयः क्रमात् ॥ २ ॥
 आनन्दकर्मदधिक्कीतश्रीपुत्रा अयी मताः । तामश्वावहजाताश्चपूर्वमित्यनयोर्मतः ॥ ३ ॥
 छन्दोऽनुष्टुप्च कांसोस्मितामस्या बृहती भतम् । चन्द्रां प्रभादित्यवर्णामनयोस्त्रिष्टुबीरितम् ॥ ४ ॥
 उपैतु मां क्षुत्पिपासा गन्धद्वारां दुरेति च । मनसः कर्दमेनापः सृजन्त्यार्द्रां च सप्तमी ॥ ५ ॥
 आर्द्रां पुष्करिणीमासामष्टर्चा च प्रकीर्तितम् । छन्दोऽनुष्टुप् तथा ताम् आवहास्याः प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 प्रस्तारपङ्क्तिः सर्वासां देवते श्रीर्विभावसुः । मूर्धाक्षिकर्णनासास्यगलदोर्हृत्सनाभिषु ॥ ७ ॥
 गुह्यपायूरुपुग्जालुजङ्घापत्सु न्यसेदृषः । हिरण्यमी च चन्द्रा च तृतीया रजतस्रजा ॥ ८ ॥
 हिरण्याद्या स्रजा लन्या हिरण्या च तथापरा । हिरण्यवर्णा चैताभिः कुर्यादङ्गानि षट् क्रमात् ॥ ९ ॥
 एताभिश्चतुर्थीनमोन्ताभिः । “एताभिर्द्वेनमोन्ताभिरङ्गकल्पनमीरितम् ।” इति मन्त्रतन्त्रप्रकारावचनात् ॥

ध्यानम्—

संरक्तोद्यत्सरसिजरजःपुञ्जवर्णा कराञ्जैरिष्टाभीती कमलयुगलं धारयन्ती मनोज्ञा ।
 सम्यक्शोणप्रवरनलिने संस्थिता चारुभूषा भूयाद्भूत्यै भुवनजननी श्रीरियं रत्नमौलिः ॥ १० ॥

एकाकारं कृत्वा यद्यध्यानम् ।

यजेद् देवीं पुराप्रोक्ते पीठे आनाम मन्त्रविद् । यजेदङ्गानि पद्याद्या लोकपालाः सहेतवः ॥ ११ ॥
 आनाहर्न चासनं स्यादर्घ्यपाद्याचमानि च । मधुपर्काभिषेकौ च वस्त्रालङ्कारचन्दनम् ॥ १२ ॥
 पुष्पं धूपं दीपभोज्ये प्रोद्धासनमथापि च । एतानि मन्त्रविद् कुर्यादृक्पञ्चदशकेन हि ॥ १३ ॥
 पद्याद्या पद्मवर्णान्या पद्मस्यार्द्रा तुरीयका । तर्पयन्ती सत्सत्त्वान्या उचलन्ती सप्तमी मता ॥ १४ ॥
 स्वर्णप्राकारसंक्षेपमष्टमी समुदाहृता । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—प्राग्ब्रह्मयोगपीठम्यासान्ते प्रक्षेपेन श्रीबीजेन वा प्राणायाममन्त्रं कृत्वा, शिरसि आन-
 न्दकर्मदधिक्कीतश्रीपुत्रेभ्य ऋषिभ्यो नमः । मुखे अनुष्टुप्बृहतीत्रिष्टुप्अनुष्टुप्प्रस्तारपङ्क्तिभ्यश्छन्दोभ्यो नमः ।
 इदि श्रीविभावसुभ्यां देवताभ्यां नमः, इति चिन्त्यस्य प्राग्ब्रह्मनियोगमुक्त्वा, हिरण्येभ्य नमः इदयाय
 नमः, चन्द्रायै नमः शिरसे स्वाहा, रजतस्रजायै नमः शिखायै वषट्, हिरण्यस्रजायै नमः कवचाय हुं,
 हिरण्यायै नमः नेत्रत्रयाय वौषट्, हिरण्यवर्णायै नमः अस्त्राय फट्, इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादितलान्तं करयो-
 र्दक्षद्विपङ्क्त्यपि चिन्त्यस्य, शिरसि ओंहिरण्यवर्णमित्यादि० नमः । नेत्रयोः ओंताम्म आवह० नमः । कर्णयोः ओं
 अश्वपूर्वा० नमः । नासायां ओंकांसोस्मिता० नमः । मुखे ओंअर्द्रा० नमः । गले ओंआदित्यवर्ण० नमः । बाह्वोः
 ओंउपैतु मां० नमः । इदि ओंक्षुत्पिपासा० नमः । नाभौ ओंगन्धद्वारां० नमः । गुह्ये ओंमनसः० नमः । शुवे ओं
 कर्दमेन० नमः । ऊर्वोः ओंआपः सृजन्ति० नमः । जान्वोः ओंआर्द्रा० नमः । जङ्घयोः ओंआर्द्रा० नमः ।
 पादयोः ओंताम्म० नमः ॥ एवमेता ऋचः प्रक्षवादिनमोन्ता चिन्त्यस्य ध्यानमानसपूजान्ते चतुर्दशसुतं चतु-
 रक्षत्रयावृत्तमष्टदलकमलं पूजाचक्रं निर्माय, प्राग्ब्रह्म पुरतो निधायार्घ्यस्थापनादिपीठार्चनान्ते,

“ओं हिरण्यवर्णा हरिर्णी सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्यमी लक्ष्मीं जातवेदो ममावह” ॥ १ ॥
 इत्युक्त्वा प्राग्ब्रह्माहनीषमुद्रयावाह आवाहनादिपरमीकरणान्तं तप्तमुद्रया विधाय, ओं ताम् आवह-

जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् ॥ २ ॥ श्रीरेतत्त आसनं
 नमः ॥ ॐ अश्वपूर्वा रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । अयं देवीमुपह्वये श्रीर्मा देवीजुषताम् । ३ ।
 श्रीरेतत्त अर्घ्यं स्वाहा ॥ ॐ कामोस्मितां हिरण्यप्राकारामार्द्रां ज्वलन्तीं वृक्षां तर्पयन्तीम् । पद्मे स्थितां
 पद्मवर्णां तामिहोपह्वये अयम् ॥ ४ ॥ श्रीरेतत्ते पादं नमः ॥ ॐ चन्द्रां मध्यासां यशसा ज्वलन्तीं
 अयं लोके देवजुष्टामुदाराम् । तां पद्मेनमि शरणं प्रपद्ये अलक्ष्मीर्मे नश्यतां तां वृणोमि ॥ ५ ॥
 श्रीरेतत्ते आचमनीयं सुधा ॥ ॐ आदित्यवर्णं तपसोऽर्चिजातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽयं विन्धः । तस्य
 फलानि तपसा नुदन्तु मायान्तराश्च बाह्या अलक्ष्मीः ॥ ६ ॥ श्रीरेष ते मधुपर्कः सुधा ॥ ततः पूर्व-
 वदाचमनीयम् । ॐ उपैतु मां देवसखः कीर्तिश्च मार्गेना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिं वृद्धिं
 देदातु मे ॥ ७ ॥ श्रीरेतत्ते स्नानं नमः । ॐ क्षुत्पिपासामला ज्येष्ठा अलक्ष्मीर्नाशयाम्यहम् । अभूति-
 मसमृद्धिं च सर्वा निर्णुद मे गृहात् ॥ ८ ॥ श्रीरेते ते वाससी नमः ॥ ततः पूर्ववदाचमनीयम् ॥
 ॐ गन्धद्वारां वुराधर्षां निस्वर्षुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये अयम् ॥ ९ ॥
 श्रीरेतानि ते भूषणानि नमः ॥ ॐ मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमजस्रस्य मयि
 श्रीः श्रयतां यशः ॥ १० ॥ श्रीरेष ते गन्धो नमः ॥ ॐ कर्दमेन प्रजा भूता मयि संश्रम कर्दम ।
 अयं वासय मे गृहे मातरं पद्ममालिनीम् ॥ ११ ॥ श्रीरेतत्ते पुष्पं वौषट् । इति पुष्पान्तानुपचारा-
 नुपचर्य पूर्ववदङ्गानि संपूज्याष्टदले स्वाग्नादिमादक्षिण्येन, ॐ पद्मायै नमः, ॐ पद्मवर्णायै नमः
 ॐ पद्मस्थायै नमः, आर्द्रायै नमः, तर्पयन्त्यै नमः, वृक्षायै नमः, ज्वलन्त्यै नमः, स्वर्णप्राकारायै नमः,
 इति संपूज्य प्राग्बल्लोकपालांस्तदायुधानि च संपूज्य, ॐ आपः सृजन्ति स्निग्धानि चिक्रीत वस मे
 गृहे । नि च देवी मातरं अयं वासय मे कुले ॥ १२ ॥ श्रीरेष ते धूपो नमः ॥ ॐ आर्द्रा पुष्करिणीं
 यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्यमयीं लक्ष्मीं जातवेदो ममावह ॥ १३ ॥ श्रीरेष ते दीपो
 नमः ॥ ॐ आर्द्रा पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । सूर्यां हिरण्यमयीं लक्ष्मीं जातवेदो
 ममावह ॥ १४ ॥ श्रीरेतत्ते नैवेद्यं नमः ॥ ततः पुनराचमनादिकं दत्त्वा ताम्बूलादि सर्वं प्राक्पूजा-
 प्रकरणोक्तप्रकारेण कृत्वा, ॐ ताम्भ आवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो
 दास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् ॥ १५ ॥ श्रीः यमस्य, इति विसृज्य शेषं प्राग्बल्लोका समापयेदिति ॥
 अत्र सर्वेषूपचारेषु प्राग्बल्लोका पूजाप्रकरणोक्तप्रकारेण यत्र यद्यत् कर्तव्यं तत्र तस्य सर्वं कुर्यात् ॥ तथा—

..... । प्रारभ्य शुक्रप्रतिपद्यावदेकादशी भवेत् ॥ १५ ॥

तान् द्वादशसाहस्रं जपन् निश्चलमानसः । ब्रह्मचर्यरतः शुद्धवस्त्रदन्तादिकः सुधीः ॥ १६ ॥

पद्मेस्त्रिमधुरोपैतैर्घृताङ्गेन पयोन्धसा । श्रीसमिद्धिः सर्पिषा च प्रत्येकं त्रिशतं हुनेत् ॥ १७ ॥

श्रीसमिद्धिर्विल्वसमिद्धिः ।

द्वादश्यां द्वादशैवाथ विप्रांश्चैव तु भोजयेत् । तेन सिद्धो यवेन्मन्त्रो नात्र कार्या विचारया ॥ १८ ॥

अत्र द्वादशसाहस्रमृत्वां नतु सूक्तस्य, इति संप्रदायः । एकादशमिहिनैः सूक्तस्य द्वादशसाहस्रावृत्तेरसंभ-

चादशययत्वाच्च । तदा त्वेकादशभिर्दिनैरष्टशतावृत्तिः सूक्तस्य कार्या । तथाष्टदिनपर्यन्तं प्रत्यहं त्रिसप्तत्यावृत्तिः सूक्तस्य कार्या, अमन्तरदिनत्रये द्वासप्तत्यावृत्तिः प्रत्यहं कार्या, तेन द्वादशसाहस्रमृचामावृत्तिर्भवतीति ॥ तथा—

कुन्दमन्दारकुमुदमालतीपद्मकेतकाः । नन्द्यावर्तद्वयं ज्ञाती कहारं चम्पकं तथा ॥ १६ ॥

रक्तोत्पलादिपुष्पाणि लक्ष्म्याश्चातिप्रियाणि हि । स्नानकाले च तैः सूक्तैरभिषिञ्चेत् त्रिशः सुधीः ॥ २० ॥

यावज्जपेद्रविमुखस्तर्पयेत् तावदेव तु । पूर्वोक्तविधिना सम्यक् पूजयेत् परमेश्वरीम् ॥ २१ ॥

त्रिवारं प्रत्यहं मन्त्री जुहुयाच्च यथाविधि । पयसासं वः करोत्येवं साचाप्यक्ष्मीपतिः स्वयम् ॥ २२ ॥

विकचन्मात्र एवाग्ने नवनीतं प्रविन्यसेत् । मध्ये सकेसरे पद्मे सम्यक्पत्रान्तरालके ॥ २३ ॥

सुसमिद्धेऽनले तच्च समुद्धृत्य हुनेत् सुधीः । अन्त्यर्चाष्टोत्तरशतं जपंश्च भृगुवासरैः ॥ २४ ॥

चत्वारिंशन्निरस्य स्यान्महालक्ष्मीरचञ्जला । तुरीयर्चा च जुहुयादधृतेनैकादशाहुतीः ॥ २५ ॥

एवं कुर्वत एवास्य पयसासात् स्यान्महेन्दिरा । प्रधानतर्पणान्ते च संतर्प्याः शक्रयास्त्रिमाः ॥ २६ ॥

प्रणवाद्या हृदन्ताश्च श्रीलक्ष्मीर्वरदायिका । विष्णुपत्नी च वसुदा रूपोप्यन्या हिरण्यतः ॥ २७ ॥

स्वर्णमालिन्यपि परा ततः स्याक् रजतस्रजा । सुवर्णादिगृहा स्वर्णप्राकारा पद्मवासिनी ॥ २८ ॥

पद्महस्तप्रिया * मुक्तालङ्कारा सूर्यकापरा । चन्द्रा विश्व[विन्द]मियेश्वर्या भुक्तिरचापि प्रभुक्तिपुक् ॥ २९ ॥

विष्णुर्वादिः[भूतपृथ्वी]समृद्धिरच तुष्टिः पुष्टिर्धनार्थदा । भुवनेशी च शुद्धा स्वाद्योगिनी भोगदा मता ३०

चात्री विधात्री द्वात्रिंशत्कथः समुदीरिताः । द्वात्रिंशन्निरच पूजान्ते मन्त्री मन्त्रैर्वलिं हरेत् ॥ ३१ ॥

मन्त्रैर्नाममन्त्रैः, श्रीरेव ते बलिर्नमः इत्यादिभिः ।

श्रीमन्त्रजापिनां कोचिदुच्यन्ते नियमा इह । तैलाभ्यङ्गरच नाभीयाक्षमस्तोत्रे न संविशेत् ॥ ३२ ॥

अशुचिर्न स्वपेत् कापि लभ्यङ्गादशुचिर्भवेत् । लवणं विलसंभूतं नाभीयात् केवलं सुधीः ॥ ३३ ॥

लिम्पेद्दरिद्रां वक्त्रे नो नानृतं प्रवेदेत् क्वचित् । कदाचिन्मलिनो न स्याद्भुवं नैवालिलेदृशा ॥ ३४ ॥

श्रीफलाम्बुजसद्रोषान् न मूर्धनि च धारयेत् । तथा च निर्मलाचारः शुक्रः शुद्धमना भवेत् ॥ ३५ ॥

शुद्धमान्यानुलेपरश्च शुद्धाभरणभूषितः । श्वेतवस्त्रपरीधानः शुद्धदेहः स्वलंकृतः ॥ ३६ ॥

उत्कृष्टगन्धानुलेपः शुद्धदन्तरश्च सखलः । विष्णुभक्तरश्च निमलरम्भशय्यो भवेत् सुधीः ॥ ३७ ॥

निन्दितान्वयसंभूतां दुष्टां च कलहप्रियाम् । दुष्टयोनिमनिष्टां च रोगग्रहनिषेविताम् ॥ ३८ ॥

अन्यासक्रामशक्तां च कृष्णोर्क्षां सुहृत्तनुम् । अतिदुस्त्वां सुदीर्घां च विरस्यां भोगलोलुपाम् ॥ ३९ ॥

अन्यपुरुषलोलां च काकार्क्षां राजवोषिताम् । रजस्वलामेकचारां वोषितं न स्पृशेदपि ॥ ४० ॥

शान्तः शुचिस्त्रितो वाग्मी मधुरालापवान् भवेत् । दयार्द्रश्चिश्च आचार्यदेवातिथ्यर्चनारतः ॥ ४१ ॥

गुर्वप्रिपूजानिरतः पुण्यशीलो वृद्धव्रतः । नित्यस्नायी परिचमाशामुत्वाशी शीलवान् भवेत् ॥ ४२ ॥

१ '२' क. 'मे' ग. पाठः । २ 'पादधात्य' क. क. पाठः । ३ 'कदा' न. पाठः । ४ 'संभोगिनी' क. पाठः । ५ 'कृष्णा' क. पाठः । * पद्महस्तः पद्मप्रियेति हे नामनी ।

वर्णाश्रमस्तः स्वीयदान्तुष्टोऽन्यभाषणः । एतादृशश्च नियमैर्युक्तो लक्ष्मीं लभेत सः ॥ ४३ ॥
इति ॥ नागाद्यन्ये—

नाजिघ्रेत्राक्रमेचाब्जं तद्भीजं नच भक्षयेत् । न स्यान्मलिष्टो न च्छिन्नाद्विन्वं भूमौ शयीत सः ॥ १ ॥
लवणामलके वर्ज्ये नागादित्यतिथीं क्रमात् । पञ्चम्यामुत्तरे च स्त्री वर्ज्या प्रत्यङ्मुखोऽश्ने ॥ २ ॥

नागादिन्यतिथी पञ्चमीभक्त्यौ ।

विन्वैर्न मार्जयेदन्तान् त्रिसंध्यं प्रसमेष्ट तान् । प्रातर्भक्ष्यास्तिलास्ते च घार्या लक्ष्मीं * च भक्षयेत् ॥ ३ ॥
धारयेन्मूर्ध्नि तत्पुष्पपुत्तरे मधुराक्षभुक् । पायसं विन्ववीजं च भक्षयेच्छुक्लपर्वणि ॥ ४ ॥

शुक्लपर्वणि पूर्वभायाम् ॥ शारदातिलके— (= १६३)

शयीत शुद्धशय्यायां तरुण्या सह नान्यथा । (नद्यो नावतरेदम्भस्तैलाभ्यक्तो न भक्षयेत् ॥ १ ॥
हरिद्रां न मुखे लिम्पेन्न स्वपेदशुचिः कश्चित् । न वृथा विलिखेद्भूमिं न विन्वं द्रोणमम्बुजम् ॥ २ ॥
धारयेन्मूर्ध्नि नैवाद्याल्लोणं तैलं च केवलम् ।) मलिनो न भवेज्जातु कुत्सिताश्रं न भक्षयेत् ॥ ३ ॥
द्रोणपङ्कजविल्वानि पञ्चां जातु न लङ्घयेत् । सहदेवीमिन्द्रवर्षी श्रीदेवीं विष्णुवज्रभाम् ॥ ४ ॥
कन्याम्बुजप्रवालं च धारयेन्मूर्ध्नि सर्वदा । ..... ॥

श्रीदेवी श्रीलता । विष्णुवज्रभा अपराजिता । कन्या कुमारी । प्रयोगस्तरे—

धान्यगोगुरुहुताशनराणां न स्वपेदुपरि नाप्यनुवंशम् ।

नोत्तरापरशिरा नच नद्यो नाद्रेषाणिचरसः श्रियमिच्छन् ॥ १ ॥

इति । यन्त्रस्तार—

श्रीबीजं साध्यसंयुक्तं कर्णिकायां विलिख्य च । वस्त्रादित्यग्रहसंस्मरणेष्वपि यथाक्रमम् ॥ १ ॥
श्रीसूक्तस्याप्यर्धमर्धमृचामालिख्य तद्वहिः । यः शुचिः प्रयतो भूत्सेत्पृष्ठा मातृकयापि च ॥ २ ॥
संवेष्ट्या च धराविम्बकोशेषु श्रियमालिखेत् । श्रीसूक्तयन्त्रमेतत्तु धारयेद्यो यथाविधि ॥ ३ ॥
पुत्रारोग्यधराधान्यधनगोसस्वशालिनीम् । लब्ध्वातिबहुलां लक्ष्मीं जीवेन्न शरदां शतम् ॥ ४ ॥
इदमेव ताम्रपट्टे विलिख्य जप्त्वा च सिक्तसंपातम् । संस्थाप्याङ्गनभूमौ लक्ष्मीमावाह्य साधु संपूज्य ॥ ५ ॥
भूयः परिवारयुतां यतिं इरेद्भूतलं समीकृत्य । यस्मिन्नेव क्रियते वर्धन्ते तत्र संपदो नित्यम् ॥ ६ ॥
पुत्रैर्दारैर्विमर्षैर्भृत्त्वैरिष्टैर्धनैश्च धान्यैश्च । नागै रथैस्तुरङ्गैर्वृषमैर्गोभिरच संख्यया हीनैः ॥ ७ ॥
रमयन्ती गेहेऽसिन् विहरत्वाभूतसंस्तवं लक्ष्मीः । ..... ॥

इति । अस्त्यार्थः— अष्टदलकमलं कृत्वा तत्कर्णिकायां श्रीबीजं साध्यसहितं विलिख्याष्टदलेषु 'हिरण्यवर्णा' मित्यारभ्य 'तामिद्रोपह्वये श्रिय' मित्यन्तमृचामर्धमर्धमालिख्य, तद्वहिर्द्वादशकमलं कृत्वा तद्दलेषु स्वा-
प्रादिप्रादक्षिण्येन 'जन्दां प्रमासा' मित्यारभ्य 'मयि श्रीश्रियतां यश' इत्यन्तमृचामर्धमर्धमालिख्य तद्व-
हिः षोडशदलकमलं कृत्वा तदलेषु पूर्ववत् श्रीसूक्तस्य मृचामर्धमर्धमालिख्य अन्त्यदलद्वये 'यः शुचिः'
इत्यर्धद्वयं विलिख्य तद्वहिर्वृत्तत्रयं कृत्वाभ्यन्तरधीच्यां "यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् ।

श्रियः पञ्चदशैर् च श्रीकामः सततं जपेत् " इत्युक्त्वा संवेष्ट्य बहिर्वाच्यां मातृकया संवेष्ट्य तद्बहिश्चतुर-
स्रं विलिख्य तत्कोणेषु श्रीर्वाजमासिखेत् । एतच्चन्द्रमुक्कफलदं भवति ॥

अथाश्विननवरात्रे वेदोक्तप्रकारेण महालक्ष्मीपूजनं वक्ष्यते । तत्र ब्राह्मे मुहूर्तं उत्थाय श्रीगुरुस्मरणकु-
ण्डलिनीध्यानाजपासंकल्पशौचदन्तधावनस्नानमन्त्रस्नानतिलकधारणवैदिकसन्धानन्तरतान्त्रिकसन्ध्यासूर्यार्घ्यदेव-
र्षिपितृतर्पणानि विधाय, स्वासने समुपविश्य भृशुद्धिदीपनाथवन्दनविघ्नोत्सारणकरशुद्धिदिग्यन्धनाग्निप्राका-
रत्रयशान्तिपाठभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठामातृकान्यासादियोगपीठन्यासान्तं विधाय, मूलन प्राणायामत्रयं कृत्वा
गणपतिकुलदेवताप्राश्ननादीन् नमस्कृत्य,

सुमुखैर्कदन्तरच कपिलो गजकर्षकः । लम्बोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विनायकः ॥

धूम्रकेतुर्गङ्गाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः । द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥

विद्यारम्भे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा । संग्रामे सङ्कटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् । प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥

अभीप्सितार्थसिद्धार्थं पूजितो यः सुरैरपि । सर्वविघ्नोच्छिदे तस्य श्रीमणाधिपतये नमः ॥

यत्र योगीश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः । तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्धुवा नीतिर्मतिर्मम ॥

अनन्याश्चिन्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते । तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥

स्मृते सकलकन्यासभाजनं यत्र जायते । पुरुषस्तमजं नित्यं ब्रजामि शरणं हरिम् ॥

सर्वेष्वात्मकार्येषु नास्ति तेषाममङ्गलम् । येषां हृदिस्थो भगवान् मङ्गलायतनो हरिः ॥

तदेव लग्नं सुदिनं तदेव ताराफलं चन्द्रफलं तदेव ।

विद्याफलं दैवफलं तदेव लक्ष्मीपते तेऽङ्घ्रियुगं करामि ॥

इति मङ्गलं कृत्वा, अद्याश्विने मासि चैत्रे वा अमुकगोत्रोत्पन्नोऽहममुकत्रेचशर्मा श्रीमहाकाली-महालक्ष्मी-
महासरस्वतीप्रीतिपूर्वकदुरितनिवारणक्षेमस्यैर्वायुरारोग्यैर्धर्मोभित्तुसिद्धिकामः प्रतिपदमारभ्य नवमीपर्यन्तमि-
ष्टदेवतास्वरूपिण्याः श्रीमहालक्ष्म्याः षोडशोपचारपूजां तदङ्गभूतश्रीसूक्तचण्डीपाठतद्दशांशहोमांश्च निर्विघ्नार्थं
गणपतिपूजनं च करिष्ये, इति संकल्प्य ततो रक्ताक्षतादिभिरष्टदलकमलं पीठे विरच्य, तत्र— ओं भूर्भुवः-
स्वर्गहागणपते सिद्धिबुद्धिसहित लवाहन सायुध सपरिवार इहागच्छ,

हे ईश्वर तमेहोहि अम्बिकात्र्यम्बकात्मज । सिद्धिबुद्धिप्रदे त्वय्य लक्षलाभयितः पितः ॥

नागास्य नागहार तं गजराज चतुर्भुज । भूषितः स्वायुर्धर्दिभ्यः पाशाकुशपरश्वधैः ॥

आवाहये तां पूजार्थं रक्षार्थं च मम क्रतोः । इहागत्य गृहाण तं पूजां कर्तुं रच रच मे ॥

आवाहयं गणेशानं पूजाद्भ्यैः प्रपूजयेत् । " ओं गणानां सा गणपति" इवामहे प्रियासां तां-

प्रियपतिं इवामहे निधीनां तां निधिपतिं इवामहे वसो मम । आहर्मजानि गर्भधमात्ममाजासि

गर्भधम् ॥ ओं गणानां सा गणपति इवामहे कविं कवीनामुपम अवस्तमम् । ज्येष्ठराजं

ब्रह्मणः ब्रह्मरास्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम् " ॥

इति मन्त्रेणावाहनं स्वागतं पादमर्घ्यमाचमनीयं मधुपर्कं पुनराचमनीयं स्नानं वसनमाभरणानि गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यताम्रमूलप्रदक्षिणनमस्कृष्टान् समर्प्य, हस्तद्वये नारिकेलान्दिगमर्घ्यपात्रस्थं सपुष्पं गृहीत्वोत्थाय प्रार्थयेत्—

रक्ष रक्ष गणाध्यक्ष त्र्यक्ष त्रैलोक्यरक्षक । भक्तानामभयं कर्ता त्राता भव भवार्णवात् ॥
 द्वैमातुर कृपासिन्धो पादमातुराग्रज प्रभो । वरद तं वरं देहि वाञ्छितं वाञ्छितार्थद ॥
 अनेन फलदानेन फलदोऽस्तु सदा मम । ..... ॥

इति फलं दत्त्वा प्रार्थयेत् ।

विघ्नेश्वराय वरदाय सुमप्रियाय लम्बोदराय सकलाय जगद्धिताय ।
 नागाननाय श्रुतिपक्षविभूषिताय गौरीसुताय गङ्गनाथ नमो नमस्ते ॥
 भक्तार्तिनाशनपराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय शुभदाय सुरेश्वराय ।
 विद्याधराय विकटाय च वामनाय भक्तप्रसन्नवरदाय नमो नमस्ते ॥

नमस्ते ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः । विश्वरूपस्वरूपाय नमस्ते ब्रह्मचारिणे ॥

भक्तिप्रियाय देवाय नमस्तुभ्यं विनायक । ..... ॥

इति नमस्कृत्य ।

तं विमशनुदलनेति च सुन्दरेति भक्तप्रियेति फलदेति सुखदेति ।

विद्याप्रदेत्यपहरेति च ये स्तुवन्ति तेभ्यो गणेश वरदो भव नित्यमेव ॥

इति सम्यक् प्रार्थ्य, श्रुतिगवर्यं कृत्वा यवान् बाधयित्वा तन्मध्ये कलशस्थापनं कुर्यात् । तद्यथा—

ओं मही धौः पृथिवी र्चन इमं यज्ञं त्रिमिच्छताम् । विपृतां नो मरीमभिः ॥ इति भूमिं स्पृष्ट्वा ।
 ओं स्वोना पृथिवि भवानृचरा निवेशिनी । यच्छा नः शर्म सप्रया ॥ इति भूमिं प्रार्थ्य ।
 श्रुतिके हर मे पापं० इति श्रुतिकां क्षिप्त्वा । ओं ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राज्ञा ।
 यस्यै कृणोति ब्राह्मणस्तै रंजन् पारयामसि ॥ इति यवान् क्षिप्त्वा । ओं आर्जिघ कलशं
 मया तां विशन्तिन्दवः । पुनरूर्जा निर्वर्तस्व सा नः सहस्रं धुक्बोद्धारा पर्यस्वती पुनर्या वि-
 शताद्रुधिः ॥ इति तत्र कलशं निधाय । ओं वरुणस्वोत्तमर्चनमसि । वरुणस्य स्कम्भस-
 र्जनीस्थो वरुणस्य श्रुतसर्दनमसि । वरुणस्य श्रुतसर्दनमासीद ॥ इति
 जलेन पूरयित्वा । ओं या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रिषुमं पुरा । मनै नु वभ्रयामहं
 शतं धामानि सप्त च ॥ इति सर्वौषधीः स्थापयित्वा । ओं स्वोना पृथिवि नो भवा नृचरा
 निवेशिनी । यच्छा नः शर्म सप्रया ॥ इति पञ्चश्रुतिका निक्षिप्य । ओं ओषधयः सं-
 वदन्ते० इति यवान् निक्षिप्य । ओं काण्डात्काण्डात् परोहन्ती परुषः परुषस्परि । एवा नो

द्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च ॥ इति दूर्वा निःक्षिप्य । ॐ अश्वत्थे वो निषदनं पत्ने वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्कितासथ यन्सनवथ पूरुषम् ॥ इति पञ्चपलवान्निःक्षिप्य । ॐ याः फलिनीर्या अफला अबुष्या याश्च पुष्पिणीः । बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्तंहसः ॥ इति फलं क्षिप्त्वा । ॐ परि वाजपतिः कविरग्रिहन्थान्यकमीत् । दधद्रवानी दाशुपे ॥ इति पञ्चरत्नानि निःक्षिप्य । ॐ हिरण्यगर्भः समवर्तनाञ्च भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् । स दाधार पृथिवीं धामुते मां कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ इति हिरण्यं दत्त्वा । ॐ युवा सुवासाः परिवर्ति आगात्स उ श्रेयान् भवति जायमानः । तन्धीरासः कवय उन्नयन्ति स्वाध्या मर्नसा देवयन्तः ॥ इति रक्तवस्त्रेण मूत्रेण बावेष्ट्य । ॐ गन्धद्वारा दुरोधर्षा नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये शिर्यम् ॥ इति गन्धं दत्त्वा । ॐ पूर्णादधि परायत सुपूर्णा पुनरापत । वस्त्रेव विक्रीणावहा इषमूर्जं शतक्रतो ॥ इत्पुपरि धान्यपूर्णपात्रं विन्यस्य तदुपरि नारिकेलफलं संस्थाप्य । “ॐ तत्सत् यामि ब्रह्मणा बन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः । अहंकमानो वरुणेह ओध्युरु शंसमान आयुः प्रमोषीः ॥ इति मन्त्रेण वरुणावाहनं कृत्वा तेनैव मन्त्रेण षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ ततः—

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे । तेन सत्येन देवेश तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति कौं इत्यङ्गुशमुद्रया च रविमण्डलात् तीर्थान्याकृष्य ,

गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति । नर्मदे सिन्धुकावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॥

सर्वे समुद्राः सरितस्तीर्थानि जलदा नदाः । आवाप्तु लक्ष्मीपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः ॥

इथावाह्य , बन्दनाक्षतपुष्पमाह्वयादिभिः कलशमलंकृत्य ,

ॐ कलशस्य मूले विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः । मूले तु संस्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्थिताः ॥

कुक्षौ तु सागराः सर्वे समुद्रीषा वसुन्धरा । श्रुत्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः ॥

अङ्गैश्च सहिताः सर्वे कलशं तु समाश्रिताः । ..... ॥

इति कलशमभिमन्त्र्य ,

देवदानवसंवादे मध्यमाने महोदधौ । उत्पन्नोऽसि तदा कुम्भ विधृतो विष्णुना स्वयम् ॥

सप्तोये सर्वतीर्थानि देवाः सर्वे त्वयि स्थिताः । त्वयि तिष्ठन्ति भूतानि त्वयि प्राणाः प्रतिष्ठिताः ॥

शिवः स्वयं तमेवासि विष्णुस्तं च प्रजापतिः । आदित्या वसवो रुद्रा विश्वेदेवाः सपैतृकाः ॥

त्वयि तिष्ठन्ति सर्वेऽपि यतः कामफलप्रदाः । सत्प्रसादादिमं यज्ञं कर्तुमीहे जलोज्ज्व ॥

सांनिध्यं कुरु मे देव प्रसन्नो भव सर्वदा । ..... ॥

इति प्रार्थयेत् । इत्थं कलशस्थापनं विधाय मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा , ॐ अस्य धीःसुक्लस्य , शिरसि आनन्दकर्मचिह्नीतथीपुत्रेभ्य आयेभ्यो नमः । इदि धीविभक्तिसुभ्यां देवताभ्यां नमः । मुखे अनुष्टुप्बृहतीत्रिष्टुप्पुष्टस्तारपङ्क्तिभ्यश्चन्द्रोभ्यो नमः । इति विन्यस्य मम सकुटुम्बस्य क्षेमस्थैर्यायुराः

विनियोगः । इति रुताञ्जलिरुक्त्वा । ओं हिरण्यायै नमो हृदयाय नमः । ओं चन्द्रायै नमः शिरसि स्वाहा । ओं रजतस्रजायै नमः शिखायै वषट् । ओं हिरण्यस्रजायै नमः कवचाय हुं । ओं हिरण्यायै नमः नेत्रत्रयाय वौषट् । ओं हिरण्यवर्णायै नमः अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादितलान्तं करयोर्हृदयादिषडङ्गेष्वपि न्यसेत् ॥ शिरसि हिरण्यवर्णो । नेत्रयोः ताम्र आवह० । कर्णयोः अभ्रपूर्वा० । नासिकायां कांसोस्मिता० । मुखे चन्द्रां प्रभा० । गले आदित्यवर्ण० । बाह्वोः उपेतु मां० । हृदि सुतिपासा० । नाभौ गन्धद्वारां० । गुह्ये मनसः काम० । गुदे कर्दमेन० । ऊर्वोः आपः सृजन्ति० । जान्वोः आर्द्रा० । जङ्घयोः आर्द्रा० । पादयोः ताम्र आवह० । इति विन्यस्य, भ्रांभ्रौभ्रंभ्रौभ्रः इत्यपि षडङ्गानि विन्यस्य प्रागुक्तायां स्वहृत्कमले देवां भ्यायेत् ।

अरुणकमलसंस्था तद्रजःपुञ्जवर्णा करकमलधृतेशाभीतियुग्माभ्युजा च ।

मणिमुकुटविचित्रालङ्कृता कल्पजातैः भवतु भुवनमाता सन्ततं श्रीः श्रिये वः ॥

इति ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्याभ्यादिस्थापनान्ते " ओं ह्रीं हंसः सोऽहं स्वाहा " इति मन्त्रेणात्मपूजां विधाय पीठपूजामारभेत् । ओं मण्डूकाय नमः । ओं कालाग्रिकद्राय नमः । एवं ओं मूलप्रकृत्यै० । आधारशक्त्यै०, कूर्माय०, अनन्ताय०, वराहाय०, पृथिव्यै०, सुधासमुद्राय०, श्वेतद्वीपाय०, स्वर्णपर्वताय०, नन्दनोद्यानाय०, कल्पवृक्षनाय०, स्वर्णप्राकाराय०, करुणानोयपरिक्कायै०, स्वर्णमण्डपाय नमः । पूर्वद्वारे—द्वारश्रियै नमः, इन्द्राय०, ब्रह्मणे०, सत्त्वाय०, भ्रुवन्देय०, आत्मने०, कालतत्त्वाय०, अम्बिकायै०, इन्द्रायै०, देवमात्रे०, शैलपुत्र्यै०, ब्रह्मचारिण्यै०, वरदण्डायै०, स्कन्दमात्रे०, कात्यायन्यै०, कालरात्र्यै०, गीर्ध्यै नमः । ततो दक्षिणद्वारे—द्वारश्रियै नमः । यमाय०, शास्तायै०, सिद्धायै०, क्षमायै०, विष्णवे०, यजुर्धेय०, रजसे०, विद्यातत्त्वाय०, जगन्मात्रे०, मायायै०, शिवायै०, शान्त्यै०, प्रभायै०, ह्रींकारायै०, क्लींकारायै०, मायाशक्त्यै०, धीरायै०, प्रवीरायै०, अन्तरात्मने०, इन्द्रधराय नमः । ततः पश्चिमद्वारे—द्वारश्रियै नमः, वरुणाय०, रुद्राय०, सामवेदाय०, तमसे०, आदिपाय०, वारुण्यै०, शंखायुधायै०, हंसघाहिन्यै०, जगद्धीवायै०, जगद्धीजायै०, षोडशकलायै०, पूर्णकलशाय०, विभ्रिण्यै०, विभ्रमालायै०, चित्रायै०, वामुण्डायै नमः । तत उत्तरद्वारे—द्वारश्रियै नमः, कपालधारिण्यै०, भक्तघरालायै०, ह्रींकारायै०, लांकारायै०, विमलरूपायै०, ईशानाय०, पार्वत्यै०, ब्रह्मणे०, अद्यर्षणवेशाय०, धात्रे०, ज्योत्स्नायै०, कल्याण्यै०, शर्वाण्यै०, चन्द्रकलायै०, चन्द्रवन्दनायै०, विभूत्यै०, परमविभूत्यै०, भस्मधारिण्यै०, पावनायै०, गङ्गायै०, भार्गवरथ्यै०, गोदायर्ध्यै०, प्रवरायै०, प्रथतायै०, क्रींकारायै०, क्लींकारायै०, कौंकारायै०, सर्वबीजात्मने०, बीजप्रवाहिन्यै नमः । ततो मध्ये—रत्नवेदिकायै नमः, रत्नसिंहासनाय०, धर्माय०, ज्ञानाय०, वैराग्याय०, ऐश्वर्याय०, अधर्माय०, अज्ञानाय०, अवैराग्याय०, अनैश्वर्याय०, श्वेतऋद्राय०, विच्छिन्न्यै०, मायाशक्त्यै०, आनन्दकम्दाय०, संविद्यालाय०, प्रकृतिमयपत्रेभ्यो०, विकारमयकेसरेभ्यो०, पञ्चाशद्वर्णबीजाख्यसर्वतत्त्वरूपायै कर्णिकायै०, अं अर्कमण्डलाय०, मं वक्षिणमण्डलाय०, सं सोममण्डलाय०, सं सत्त्वाय०, रं रजसे०, तं तमसे०, आं आत्मने०, अं अन्तरात्मने०, पं परमात्मने०, ह्रीं ज्ञानात्मने०, आत्मतत्त्वाय०, मायातत्त्वाय०, विद्यातत्त्वाय०, कलातत्त्वाय०, परतत्त्वाय नमः । इति संपूज्य, केसरेषु पूर्वाष्टविधु मध्ये व— ओं विभूत्यै नमः, उक्त्यै०, कान्त्यै०, हृष्ट्यै०, कीर्त्यै०, सप्तत्यै०, व्युष्ट्यै०, उत्कृष्ट्यै०, मत्यै०, शून्यै०, इति संपूज्य, ' ओं ह्रीं सर्वशक्तिमलासनाय नमः ' इति

समस्तपीडं संपूज्य मूलमन्त्रमुच्चार्य “ श्रीलक्ष्मीमूर्तिं परिकल्पयामि नमः ” इति कलशोपरि मूर्तिं परिकल्प्य
घटामसृक्करां (?) लक्ष्मीं दुर्गां देवीं व्यवस्थिताम् । स्थापयामि महादेवीं सर्वसौभाग्यदायिनीम् ॥
इति संस्थाप्य स्वहृत्कमले प्राग्बद्धं देवीं ध्यात्वा देव्यास्तेजो दीपाददीपान्तरमिव बहन्नासापुटाध्वना पुष्पा-
ञ्जलावानीय

एषोहि देवदेवेशि परिवारसमन्विते । यावत्त्वां पूजयिष्यामि तावत्त्वं च इहावह ॥

महापद्मघनान्तःस्थे कारखानन्दविग्रहे । सर्वभूतहिते मातरेषोहि परमेश्वरि ॥

इत्यावाह्यः, आवाहनार्थदशमुद्राः प्रदर्श्य ध्यायेत् ।

लक्ष्मीं क्षीरसमुद्रराजतनयां श्रीरङ्गधामेश्वरीं दासीभूतसमस्तदेवनिकरां लोकैकदीपाङ्कुराम् ।

श्रीमन्मन्दकटाक्षलब्धविभवब्रह्मेन्द्रगङ्गाधरां तां त्रैलोक्यकुटुम्बिनीं सरसिजां [गां] वन्दे मुकुन्दप्रियाम् ॥
इति ध्यात्वा मूलमन्त्रेण दीपेन्या मालिण्यार्घ्योदकेन च विचारं प्रोक्षयित्वा प्राणप्रतिष्ठां विधाय पुष्पाञ्जलिं
गृहीत्वा

ओं दुर्गे कात्यायनि देवि शाम्भवि शङ्करप्रिये । मया भक्त्या कृतां पूजां गृहाण तं महेश्वरि ॥
हिरण्यवर्णा०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, श्रीमहालक्ष्म्यै नमः आवाहनं समर्पयामि इति इत्यात् ॥

ओं तप्तकाञ्चनवर्णां मुक्तामणिविराजितम् । अमलं कमलं दिव्यभासनं प्रतिगृह्यताम् ॥
ताम्म आवाह०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, श्रीमहासरस्वत्यै नमः श्रीरेतसे आसनं नमः ।

स्वागतं कुशलं पृच्छे महादेव्यै महेश्वरि । सुस्वागतं त्वया भद्रे कृपया भक्तवत्सले ॥
ताम्म आवाह०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, महासरस्वत्यै नमः श्रीरेतसे स्वागतं नमः ।

ओं गङ्गादितीर्थसंभूतं गन्धपुष्पाक्षतैर्पुतम् । पाद्यं ददाम्यहं तुभ्यं नमस्ते कमलालये ॥
अश्वपूर्वा०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, श्रीरेतसे पाद्यं नमः ।

अष्टगन्धसमायुक्तं स्वर्णपात्रे प्रपूरितम् । अर्घ्यं ददाम्यहं तुभ्यं प्रसीद तं सुरेश्वरि ॥
कांसोत्प्लिता०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, लोकमात्रे नमः श्रीरेतसेऽर्घ्यः स्वाहा ।

ओं सर्वलोकस्य या माता या माता लोकपाविनी । ददाम्याचमनं तस्यै महालक्ष्म्यै प्रयत्नतः ॥
चन्द्रां प्रभासां०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, वरदायै नमः श्रीरेतसे आचमनीयं सुधा ।

कपिलादधि कुन्देन्दुधवलं मधुसंधुतम् । स्वर्णपात्रस्थितं देवि मधुपर्कं गृहाण मे ॥
आदित्यवर्णै०, जातवेदसे०, नमो देव्यै० भक्तप्रियायै नमः, श्रीरेतसे मधुपर्कः सुधा ।

ओं कर्पूरवासितं वारि निर्मलं शुद्धिदेतुकम् । गृहाण परमेशानि पुनराचमनीयकम् ॥
आदित्यवर्णै०, जातवेदसे०, नमो देव्यै० भक्तप्रियायै नमः श्रीरेतसे आचमनीयं नमः ।

ओं एहि पादुकया देवि स्नानार्थं स्नानमयदपम् । स्नानशार्दूलं गृहीत्वा तु स्नानासनसमागता ॥
सुगन्धितैलगव्यादिपञ्चामृतजलादिकम् । सुगन्धिशुद्धचूर्णं च तथोद्धर्तनकादिकम् ॥

नानातीर्थोज्ज्वलं तोयं स्नानीयं च गृहाण मे । ..... ॥
आदित्यवर्णै०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, भक्तप्रियायै नमः, श्रीरेतसे स्नानीयं नमः । आपो हि ह्येति मला-
पकर्षणम् ।

ॐ पयो दधि घृतं चैव शर्करामधुमंयुतम् । पञ्चामृतं मयानीतं गृहाण परमेश्वरि ॥

आदिन्यवर्णे० . जातवेदसे० . नमो देव्यै० . भद्रायै नमः श्रीरेतसे पञ्चामृतस्नानं नमः । पुरुषसूक्तेन शुद्धो-
दकेन स्नानम् । जातवेदसे० इति पुनराचमनीयम् ।

ॐ दिव्याम्बरं नवं श्वेतं लौहं चातिमनोहरम् । त्रैलोक्यजननि देवि दीयमानं गृहाण मे ॥

उपेतु मां० . जातवेदसे० . नमो देव्यै० . श्रीलक्ष्म्यै नमः एतत्ते वस्त्रयुग्मं नमः ।

एहि देवि विभूषार्थं नेषध्यागारमुत्तमम् । विभूषामनमास्थाय तथादर्शं त्रिलोक्यं च ॥

केशप्रसाधनं कृत्वा भूषणान्यङ्गमात् कुरु । रत्नकङ्कणवैडूर्यमुक्ताहारादिकानि च ॥

मुप्रसन्ने महालक्ष्मि भूषणानि गृहाण मे । ..... ॥

जुम्पिपासा० . जातवेदसे० . नमो देव्यै० . हिरण्यार्थं नमः श्रीरेतानि ते भूषणानि नमः ।

एहि देवि निजं स्थानं सिंहासनमनुत्तमम् । पूजाचक्रं समास्थाय गन्धं देव्यङ्गमात् कुरु ॥

चन्दनागुरुकर्पूरकुङ्कुमार्घ्यः समन्वितम् । कम्तूरीरोचनायुतं गन्धं देवि गृहाण मे ॥

गन्धहारा० . जातवेदसे० . नमो देव्यै० . श्रीरेत ते गन्धो नमः ।

शुद्धमुक्ताफलाभस्तरङ्गतैः शशिसंनिभैः^१ । सर्वाधिपे महालक्ष्मीर्योतयामि सुभक्तितः ॥

जातवेदसे० . नमो देव्यै० . देव्यै नमः श्रीरेते ते अक्षताः नमः ।

हरिद्रां च मयानीतां देवि कन्धाण्दोयिनि । सौभाग्यवर्धनां नित्यं गृहाण हरिवल्लभे ॥

जातवेदसे० . नमो देव्यै० . हरिमित्रायै नमः श्रीरेतसे हरिद्रं नमः ।

कुङ्कुमं शोभनं दिव्यं सर्वदा मङ्गलप्रदम् । मयानीतं महादेवि तुभ्यं दास्यामि सुन्दरि ॥

जातवेदसे० . नमो देव्यै० . मङ्गलायै नमः श्रीरेतसे कुङ्कुमं नमः ।

सिन्दूरं शुभदं नित्यं महाशक्तिप्रियं सदा । प्रवच्छामि महादेवि सर्वसौभाग्यदायिनि ॥

जातवेदसे० . नमो देव्यै० . महादेव्यै नमः श्रीरेतसे सिन्दूरं नमः ।

मालतीमल्लिकादीनि नवानि कुसुमानि च । एकनाथे प्रवच्छामि पुष्पाणि प्रतिगृह्यताम् ॥

ममलः काममाकृति० . जातवेदसे० . नमो देव्यै० . एकनाथायै नमः । श्रीरेतानि पुष्पाणि चोषद् ।

रत्नैः श्वेताम्बुजैः पुष्पैर्मल्लिकादिविचित्रितैः । पुष्पमालां प्रयञ्जामि प्रसीद तं सुरेश्वरि ॥

जातवेदसे० . नमो देव्यै० . श्रीरेता ते पुष्पमाला नमः ।

सुगन्धं शीतलं शुभ्रं नानागन्धसमन्वितम् । प्रीत्यर्थं तव देवेशि सत्त्वूर्ध्वं प्रतिगृह्यताम् ॥

जातवेदसे० . नमो देव्यै० . सुमगायै नमः श्रीरेतसे परिमलद्वयं नमः ।

अथाङ्गपूजा- ॐ चञ्चलायै नमः पादौ पूजयामि । ॐ चपलायै नमः गुल्फौ० । कान्त्यै नमः जानुर्भौ० । मङ्गलायै नमः जङ्घे० । भद्रकाल्यै नमः ऊरू० । कमलिन्यै नमः कटि० । शिवायै नमः नाभि० । ललायै नमः उदरं० । गोप्यै नमः हृदयं० । सिंहवाहिन्यै नमः स्तनद्वयं० । स्कन्दमात्रे नमः भुजद्वयं० । कम्बुकण्ठायै नमः कण्ठं० । सरस्व-
त्यै नमः मुखं० । सुवासिन्यै नमः नासिकां० । स्वर्चकुण्डलायै नमः कर्णद्वयं० । चण्डिकायै नमः नेत्रद्व-
यं० । शिवायै नमः ललाटं० । कुमार्थै नमः शिरः० । सर्वरूपायै नमः सर्वाङ्गं पूजयामि , इति संपूज्याष्टो-

स्ररशतनामभिः पूजयेत् ॥

ॐ अस्य श्रीमहालक्ष्म्या अष्टोत्तरशतनाममन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः, अनुष्टुप छन्दः, श्रीमहालक्ष्मीदेवता श्रीमहालक्ष्मीप्रतीत्यर्थं श्रीमहालक्ष्मीमष्टोत्तरशतनामभिः पूजयिष्ये । ततः श्रीबीजपदकेन षडङ्गन्यासं कृत्वा " लक्ष्मीं क्षीरसमुद्रे " ति ध्यात्वा पुष्पैरक्षतैर्वा पूजयेत् । तद्यथा- ॐ महालक्ष्म्यै नमः एवं महाकाल्यै० महासरस्वत्यै० महाकन्यायै० महागौर्यै० महादेव्यै० भक्तानुग्रहकारिण्यै० स्वप्रकाशान्तरूपिण्यै० महामायायै० महेश्वर्यै० (१०) वार्गीश्वर्यै० अगदायै० कालरात्र्यै० त्रिलोचनायै० भद्रकाल्यै० कपालिन्यै० महाशौर्यायै० त्रिलोकात्मिकायै० सिद्धलक्ष्म्यै० क्रियालक्ष्म्यै० (२०) लोकमार्गप्रदायिन्यै० अरूपायै० सुरूपायै० विश्वरूपिण्यै० पञ्चभूतात्मिकायै० देवमात्रे० सुरेश्वर्यै० दारिद्र्यध्वंसिन्यै० बीणापुस्तकधारिण्यै० सर्वशक्त्यै० (३०) ब्रह्मात्मिकायै० अष्टाङ्गरूपिण्यै० नवदुर्गात्मिकायै० अष्टभैरव्यै० गङ्गायै० शारदायै० वैद्यै० सर्वशास्त्रधारिण्यै० समुद्रवसनायै० ब्रह्माण्डमणिमेखलायै० (४०) अवस्थात्रयनिर्मुक्त्यायै० गुणत्रयविवर्जितायै० योगध्यानैकसंन्यासिन्यै० योगध्यानैकपरायणायै० देवत्रयविशोकायै० वेदान्तज्ञानरूपिण्यै० पद्मावस्थै० विशालाक्ष्यै० नागयज्ञोपवीतिन्यै० सूर्यचन्द्रार्धमासायै० (५०) ग्रहनक्षत्ररूपिण्यै० वेदिकायै० वेदरूपिण्यै० गिरिसंभवायै० कैवल्यदायै० विभूर्ब्रह्मायै० सूर्यमण्डलसंस्थितायै० सोममण्डलमध्यस्थायै० वायुमण्डलसंस्थितायै० वह्निमण्डलसंस्थितायै० (६०) शक्तिमण्डलसंस्थितायै० चक्रिकायै० चक्रमध्यास्थितायै० चक्रमार्गप्रदायिन्यै० सर्वसिद्धान्तमार्गयायिन्यै० पद्मगंजितायै० प्रत्यक्षादिप्रमावृतायै० विद्यामूर्तायै० त्रैलोक्यमोहिन्यै० विद्यायै० (७०) चर्मदायै० रक्षायै० ब्रह्मस्थापितरूपायै० कैवल्यज्ञानगोचरायै० करुणायै० वरुणायै० मधुकैटभमर्दिन्यै० अविम्वलक्ष्णायै० गोष्ठ्यै० सदाभक्तप्रघनाशिन्यै० (८०) महारमायै० परमेश्वर्यै० ह्यसिद्धलक्ष्म्यै० महाकालिन्यै० सद्योजातायै० कामदेव्यै० अघोरायै० तत्पुरुषायै० ईशानरूपिण्यै० एकाक्षरदेव्यै० (९०) योगिन्यै० योगध्यानपराक्रमायै० श्रीसिद्धलक्ष्म्यै० ध्रियै० कमलायै० कमलालयायै० पद्मायै० नलिनयुग्मकराभुजायै० शैलपुत्र्यै० ब्रह्मचारिण्यै० (१००) जगदघटायै० कृष्णारव्यै० स्कन्वमात्रे० कात्यायन्यै० कालरात्र्यै० महागौर्यै० सिद्धिदायै० सर्वात्मिकायै नमः (१०८) इति संपूज्य, कार्तिकायां— श्रीं हृदयाय नमः । श्रीं शिरसे स्वाहा नमः । श्रीं शिखायै वषट् नमः । श्रीं कवचाय हुं नमः । श्रीं नेत्रत्रयाय वीषट् नमः । श्रीं अस्त्राय फट् नमः । ततोऽष्टदलेषु— पूर्वादि, श्रीं पद्मासनायै नमः, श्रीं पद्मधार्यायै०, श्रीं पद्मस्थायै०, श्रीं आर्द्रायै०, श्रीं तर्पयत्यै०, श्रीं तृप्तायै०, श्रीं ज्वलन्त्यै०, श्रीं स्वर्णमाकरायै नमः । ततो दलाग्रेषु— ब्राह्म्यै नमः, माहेश्वर्यै०, कौमार्यै०, वैष्णव्यै०, वाराह्यै०, इन्द्रायै०, कामुण्डायै०, महालक्ष्म्यै नमः ॥ ततो भृशुरे— लं इन्द्राय सायुधाय सबाहनाय सपरिवाराय सशक्तिकाय नमः । एवं रं अग्नये०, टं यमाय०, लं निर्ऋतये०, वं वरुणाय०, यं वायवे०, सं कुबेराय०, ह्रीं ईशानाय०, श्रीं ब्रह्मणे०, ह्रीं अनन्ताय नमः । तद्वदिः— वं वज्राय नमः, शं शक्राय०, दं दण्डाय०, कं कङ्काय०, श्रीं पाशाय०, क्रौं अङ्कुशाय०, गं गदायै०, शं शूलाय०, पं पद्माय०, वं चक्राय नमः, इति संपूज्य देव्यै पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा,

ॐ दशाङ्गं गुग्गुलं धूपं चन्दनागुरुसंयुतम् । भक्त्या दत्तं मया देवि प्रसीद त्वं महेश्वरि ॥
कर्दमेन०, जातवेदसे०, नमो देव्यै०, श्रीमहालक्ष्म्यै नमः श्रीरेव ते धूपो नमः ।

ॐ कर्पूरवर्दिसंयुक्तं गोघृतेन समन्वितम् । दीपं गृहाण देवेशि महालक्ष्मि नमोऽस्तु ते ।

आपः सृजन्ति० , जातवेदसे० , नमो देव्यै० , श्रीमहालक्ष्म्यै नमः श्रीरेष ते दीपो नमः ।

ॐ नैवेद्यं गृह्यतां देवि भक्ष्यभोज्यममन्वितम् । षड्रसै रचितं दिव्यं घृतेन परिपूरितम् ॥

आर्द्रा० , जातवेदसे० , नमो देव्यै० , पूर्णमालिन्यै नमः श्रीरेतत्ते नैवेद्यं सुधा । मध्ये पानीयम् । उत्तरापोशनम् । पुनराचमनीयम् ।

ॐ कर्पूरचन्दनोन्मिश्रं दिव्यगन्धममन्वितम् । करोद्धर्तनकं नित्यं गृहाण परमेश्वरि ॥

जातवेदसे० , नमो देव्यै० , माहेश्वर्यै नमः श्रीरेतत्ते करोद्धर्तनं नमः ।

ॐ पूगीफलैः सकर्पूरैर्नागवल्लीदलेयुतम् । कर्पूरचूर्णमंपुङ्कं ताम्बूलं प्रतिगृह्यताम् ॥

आर्द्रा० , जातवेदसे० , नमो देव्यै० , पिङ्गलायै नमः श्रीरेतत्ते ताम्बूलं नमः ।

..... । ..... ॥

जातवेदसे० , नमो देव्यै० , देव्यै नमः श्रीरेतत्ते सुवर्णपुष्पं नमः ।

ॐ इदं फलं मया देवि स्थापितं पुरतस्तव । तेन मे सकलावाप्तिर्भवेज्जन्मनि जन्मनि ॥

जातवेदसे० , नमो देव्यै० , सिद्धिदायै नमः श्रीरेतत्ते फलम् ।

ॐ त्वं सूर्यचन्द्ररत्नानि विद्युदग्निस्तमेव हि । नीराजनं मया दत्तं गृहाण परमेश्वरि ॥

ताम्र आचह० , जातवेदसे० , नमो देव्यै० , यमुनाद्रिवासिन्यै नमः । श्रीरेतत्ते नीराजनम् । गौरीभिर्माय० ,

जातवेदसे० , प्रणो देवी० , समस्तश्रीसूक्तं पठित्वा श्रीरेतत्ते नैवेद्यं नमः । ॐ महाकाल्यै नमः , महा-

लक्ष्म्यै नमः , महासरस्वत्यै नमः श्रीरेतत्ते मन्त्रपुष्पं नमः । ॐ सर्वस्वरूपे० , जातवेदसे० , नमो देव्यै० ,

महाकाल्यै नमः श्रीरेतानि प्रदक्षिणानि । ॐ सर्वतः पाणिपादं ते० , यः शुचिः प्रयतो० ,

नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्तेऽस्तु हरिप्रिये । नमस्तेऽस्तु जगद्धात्रि नमस्ते शिववल्लभे ॥

जातवेदसे० , नमो देव्यै० , महामायायै नमः श्रीरेतानि ते वन्दनानि । पद्मप्रिये० , या ताम्रप्रत० , पद्माल-

नस्था० , या माया मधुकैटभ० , जातवेदसे० , नमो देव्यै० , श्रीरेषा ते प्रार्थना । ततः श्रीसूक्तं चण्डी-

पाठलक्ष्मीहृदयादिकं पाठयित्वा " शुक्ल " त्यादिना जपं समर्पयेत् , इति लक्ष्मीपूजा ॥

अथ लक्ष्मीहृदयम् ।

अस्य श्रीलक्ष्मीहृदयस्य शिरसि भार्गवाय ऋषये नमः । मुखे त्रिष्टुबादिच्छन्देभ्यो नमः । हृदये

महालक्ष्म्यै देवतायै नमः । इति विन्यस्य ममालक्ष्मीपरिहारपूर्वकदीर्घायुर्नैक्यमहर्भयफलदाप्यर्थं लक्ष्मी-

हृदयपाठे विनियोगः , इति कृत्वाञ्जलिर्देवे । ततः आर्धमिति मन्त्रः षडङ्गन्यासं विधाय ध्यायेत् ।

हस्तद्वयेन कमले धारवन्तीं तु लीलया । हारनूपुरसंयुक्तां लक्ष्मीं देवीं विचिन्तये ॥ १ ॥

वन्दे लक्ष्मीं परशिवमयीं शुद्धजाम्बूनदाभां तेजोरूपां कनकवसनां सर्वभूषोज्ज्वलाङ्गीम् ।

बीजापूरं कनककलशं हेमघ्ने दधानामाद्यां शार्ङ्गं सकलजननीं विष्णुवामाङ्गसंस्थाम् ॥ २ ॥

श्रीमत्सौभाग्यजननीं स्तौमि लक्ष्मीं सनातनीम् । सर्वकामफलानाप्तिसाधनैकमुल्लासदाम् ॥ ३ ॥

नमामि नित्यं देवेशि त्वया प्रेरितमानसः । तदाज्ञां शिरसा धृत्वा भजामि परमेश्वरीम् ॥ ४ ॥

समस्तसंपत्सुखदां महाशिवं समस्तसौभाग्यकरीं महाशिवम् ।

समस्तकन्याशुकरां महाशिवं भगाम्बहं ज्ञानकरीं महाशिवम् ॥ ५ ॥

विज्ञानसंपत्सुखदां सनातनीं विचित्रवाग्भूतिकरीं महेश्वरीम् ।
 मनोहरानन्तसुभोगेदायिनीं नमाम्यहं भूतिकरीं हरिप्रियाम् ॥ ६ ॥
 समस्तभूतान्तरसंस्थिता तं समस्तभूतेश्वरि विश्वरूपे ।
 तन्मास्ति यत् त्वद्व्यतिरिक्तवस्तु तत्पादपद्मं प्रणमाम्यहं श्रीः ॥ ७ ॥
 दारिद्र्यदुःखौघतमोपहृष्टी तत्पादपद्मं मयि मन्निधत्स्व ।
 दीनार्तिविच्छेदनहेतुभूतः कृपाकटाक्षैरभिषिञ्च मां श्रीः ॥ ८ ॥
 अस्म्य प्रसीद करुणासुधयाद्रदृष्ट्या मां तत्कृपाद्रविणगेहमिमं कुरुष्व ।
 आलोकनप्रणयिहृद्रतशोकहृष्टी तत्पादपद्मयुगलं प्रणमाम्यहं श्रीः ॥ ९ ॥
 शान्त्यै नमोऽस्तु शरणागतारक्षणायै कान्त्यै नमोऽस्तु कमनीयगुणाश्रयायै ।
 शान्त्यै नमोऽस्तु दुरितक्षयकारणायै धार्म्यै नमोऽस्तु धनधान्यसमृद्धिदायै ॥ १० ॥
 शक्त्यै नमोऽस्तु शशिशेखरसंस्तुतायै रत्यै नमोऽस्तु रमणीकरमोदरायै ।
 भक्त्यै नमोऽस्तु भवसागरतारकायै मर्त्यै नमोऽस्तु मधुसूदनवद्वभायै ॥ ११ ॥
 लक्ष्म्यै नमोऽस्तु शुभलक्षणलक्षितायै मित्र्यै नमोऽस्तु शिवसङ्गसुपूजितायै ।
 धृत्यै नमोऽस्तु मितदुर्गतिभञ्जनायै गत्यै नमोऽस्तु वरमर्हतिदायिकायै ॥ १२ ॥
 देव्यै नमोऽस्तु दिवि देवगणाधिपतायै भूत्यै नमोऽस्तु भुवनार्तिविनाशिकायै ।
 दान्त्यै नमोऽस्तु धरणीधरवद्वभायै पुष्ट्यै नमोऽस्तु पुरुषोत्तमवद्वभायै ॥ १३ ॥
 सुतीव्रदारिद्र्यविदुःखहर्त्र्यै नमोऽस्तु ते सर्वभवापहन्त्र्यै ।
 श्रीविष्णुवन्द्यः स्वलसंस्थितायै नमो नमः सर्वविभूतिदायै ॥ १४ ॥
 जयतु जयतु लक्ष्मीलक्ष्म्यालक्ष्मीलक्ष्मी जयतु जयतु पद्मा पद्मसङ्गाभिवन्द्या ।
 जयतु जयतु विद्या विष्णुवामाङ्गसंस्था जयतु जयतु सम्पत्सर्वसंपत्करी श्रीः ॥ १५ ॥
 जयतु जयतु देवी देवसङ्गाभिपूज्या जयतु जयतु भद्रा भार्गवी भाग्यरूपा ।
 जयतु जयतु नित्या निर्मलज्ञानवेद्या जयतु जयतु सत्त्वा सर्वभूतान्तरस्था ॥ १६ ॥
 जयतु जयतु रम्या रत्नगर्भान्तरस्था जयतु जयतु शुद्धा शुद्धजाम्बूनदामा ।
 जयतु जयतु कान्ता कान्तिमञ्जामिताङ्गी जयतु जयतु शान्ता शीघ्रमायाहि सौम्ये ॥ १७ ॥
 यस्याः कलायाः कमलोद्भवाद्या रुद्राश्च शक्रप्रमुखाश्च लेखाः ।
 जीवन्ति सर्वेऽपि सशक्रयस्ते प्रभुलमायुः परमायुषस्ते ॥ १८ ॥

१ 'मनोहराम्' पाठः । २ 'समस्तसामोदसुखप्रदायिनी' पाठः । ३ 'सिद्ध' पाठः । ४ 'संगति' पाठः । ५ 'शङ्का-
 क्षिता' अ. पाठः ।

लिलेख निटिले विधिर्मम लिपिं विसृज्यान्तरं

तथा विलिखितव्यमेतदिति तत्फलावाप्तये ।

तदन्तर इह स्फुटं कमलवासिनि श्रीरिमां

समर्पय स्वमुद्रिकां सकलभाग्यमंशुचिकाम् ॥ १६ ॥

तदिदं तिमिरं भाले स्फुटं कमलवासिनि । श्रियं समुद्रजां देहि सर्वभाग्यस्य सूचिकाम् ॥ २० ॥

कलया मे यथा देवि जीवन्ति सचराचराः । तथा मंपत्करी लक्ष्मि सर्वदा संप्रसीद मे ॥ २१ ॥

यथा विष्णौ ध्रुवे नित्यं स्वकलां संन्यवेशयः । तथैव स्वकलां लक्ष्मिर्ममि सम्यक् समर्पय ॥ २२ ॥

सर्वमौख्यप्रदे देवि भक्तानामभयप्रदे । अचलां कुरु यत्नेन कलां ममि निवेशिताम् ॥ २३ ॥

मदास्तां मञ्जाले परमपदलक्ष्मीः स्फुटकला

मदा वैकुण्ठश्रीर्निवमतु कला मे नयनयोः ।

वमेन्मर्त्ये^१ लांके मम वचसि लक्ष्मीर्वरकला

श्रियः श्वेतद्वीपे निवमतु कला मे स्वकरयोः ॥ २४ ॥

तावमित्यं ममाङ्गेषु श्रीराग्यौ श्रीकला वमेत् । सूर्याचन्द्रमसौ यावद्यावद्वक्ष्यमीपतिः श्रिया ॥ २५ ॥

सर्वमङ्गलसंपूर्णा सर्वैश्वर्यसमन्विता । आद्यादिश्रीर्महालक्ष्मीः तत्कला ममि तिष्ठतु ॥ २६ ॥

अज्ञानतिमिरं हन्तुं शुद्धज्ञानप्रकाशिका । सर्वैश्वर्यप्रदा मेऽस्तु तत्कला ममि सुस्थिरा ॥ २७ ॥

अलक्ष्मीं हरतु क्षिप्रं तमः सूर्यप्रभा वधा । वितनोतु मम श्रेयस्तत्कला ममि संस्थिता ॥ २८ ॥

ऐश्वर्यमङ्गलोत्पत्तिस्तत्कला या निधीयते । ममि तस्मात् कृतार्थोऽसि पात्रमसि स्थितेस्तव ॥ २९ ॥

भवदावेशभाग्याहो भाग्यवानसि भार्गवि । तत्प्रसादात् पवित्रोऽहं लोकमातर्नमोऽस्तु ते ॥ ३० ॥

पुनासि मां तं कलयैव यस्मादतः समागच्छ ममाग्रतस्तम् ।

परं पदं श्रीर्मेव सुप्रसन्ना मय्यभ्युतेन प्रविशादिलक्ष्मि ॥ ३१ ॥

श्रीवैकुण्ठस्थिते लक्ष्मि समागच्छ ममाग्रतः । नारायणेन सह मां कृपादृष्ट्यावलोकय ॥ ३२ ॥

सत्यलोकस्थिते लक्ष्मि तं ममाम्बु सन्निधिम् । वासुदेवेन सहिता प्रसीद वरदा भव ॥ ३३ ॥

श्वेतद्वीपस्थिते लक्ष्मि शीघ्रमागच्छ सुग्रते । विष्णुना सहिते देवि जगन्मातः प्रसीद मे ॥ ३४ ॥

श्रीराम्बुधिसिस्थिते लक्ष्मि समागच्छ समाधवे । तत्कृपादृष्टिसुधया सततं मां विलोकय ॥ ३५ ॥

रत्नगर्भस्थिते लक्ष्मि परिपूर्णे^२ हिरण्यमवि । ममाम्बु समागच्छ तिष्ठस्व पुरतो मम ॥ ३६ ॥

स्थिरा भव महालक्ष्मि निश्चला भव निर्मले । प्रसन्ने कमले देवि प्रसन्नहृदया भव ॥ ३७ ॥

श्रीधरे श्रीमहाभूते तदन्तःस्थं महानिधिम् । शीघ्रमुद्धृत्य पुरतः प्रदर्शय समर्पय ॥ ३८ ॥

१ 'विसृज्या' अ. पाठः । २ 'सत्ये' अ. पाठः । ३ 'कलायां निधीयते अहं तस्मात्' क. ग. पाठः । ४ 'स्वयं' अ. पाठः । ५ 'सौमि' अ. पाठः ।

वसुन्धरे श्रीवसुधे वसुदोग्नि कृपायामि । तत्कुक्षिगतसर्वम् शीघ्रं मे मंप्रदर्शय ॥ ३६ ॥
 विष्णुप्रिये रत्नगर्भे ममस्तफलदे शिवे । तद्भर्तृमतं हमादीन् प्रदर्शय प्रदर्शय ॥ ४० ॥
 रसानलगतं लक्ष्मि शीघ्रमागच्छ मत्पुत्रः । न जाने परमं रूपं मानर्मे मंप्रदर्शय ॥ ४१ ॥
 आविर्भव मनोवेगाच्छीघ्रमागच्छ मे पुत्रः । मा वत्स भैरिहंत्युक्ता कामं गौरिव रत्न माम् ॥ ४२ ॥
 देवि शीघ्रं समागच्छ धरणीगर्भमस्थिते । मातस्तदभृत्यभृत्योऽहं मृगयं त्वां कुतूहलात् ॥ ४३ ॥
 उत्तिष्ठ जागृहि त्वं मे समुत्तिष्ठ सुजागृहि । अचयान् हेमकलशान् सुवर्णेन सुपुरितान् ॥ ४४ ॥
 निधेषान्मे ममाकुप्य समुद्धृत्य ममाग्रतः । समुन्ननाञ्जनां भूत्वा ममृच्छंति धरान्तरात् ॥ ४५ ॥
 मत्सन्निधिं समागच्छ मदाहितकृपारसात् । प्रसीद भ्रयसां दोग्धि लक्ष्मि मे नयनाग्रतः ॥ ४६ ॥
 अत्रोपविश्य लक्ष्मि तं स्थिरा भव हिरण्मयी । सुस्थिरा भव मंप्रीत्या प्रसन्ना वरदा भव ॥ ४७ ॥
 आनीतांस्तांस्तथा देवि निधीन मे मंप्रदर्शय । अद्य क्षणेन महता दत्त्वा संरक्ष मां सदा ॥ ४८ ॥
 मयि तिष्ठ तथा नित्यं यथेन्द्रादिषु तिष्ठामि । अभयं कुरु मे देवि महालक्ष्मि नमोऽस्तु ते ॥ ४९ ॥
 समागच्छ महालक्ष्मि शुद्धजाम्बूनदर्पणे । प्रसीद पुरतः स्थिता प्रणतं मां विलोकय ॥ ५० ॥
 लक्ष्मि भुवि गता भामि यत्र यत्र हिरण्मयी । तत्र तत्र स्थिता तं मे तव रूपं प्रदर्शय ॥ ५१ ॥
 क्रीडसि तं च बहुधा परिपूर्णकृपायामि । मम मूर्धनि ते हस्तमविलम्बितमर्पय ॥ ५२ ॥
 कलद्वाग्योदये लक्ष्मि समस्तपूरवासिनि । प्रसीद मे महालक्ष्मि परिपूर्णमनोरथे ॥ ५३ ॥
 अयोध्यादिषु सर्वेषु नगरेषु समास्थिते । वैभवैर्विविधैर्पुष्पा समागच्छ बलान्विता ॥ ५४ ॥
 समागच्छ समागच्छ मयाङ्गे भव सुस्थिरा । करुणारसनिःस्पन्दनेत्रद्वयविलामिनि ॥ ५५ ॥
 संनिधस्त्व महालक्ष्मि तत्प्राणि मम मस्तके । करुणामुधया मां त्वमभिषिञ्च स्थिरं कुरु ॥ ५६ ॥
 दीनस्त मस्तके हस्तं मम त्वं कृपयार्पय । आद्यादिभ्रीर्महालक्ष्मि विष्णुवामाङ्गसंस्थिते ॥ ५७ ॥
 भवभीतिपरित्रस्तभक्तप्राणपरायणे । प्रत्यक्षीकुरु रूपं मे रत्न मां शरणागतम् ॥ ५८ ॥
 सर्वराजगृहाल्लक्ष्मि समागच्छ गुणान्विता । स्थित्वा तु पुरतो मेऽय प्रसादेनाभयं कुरु ॥ ५९ ॥
 प्रसीद मे महालक्ष्मि सुप्रसीद महाशिवे । अचला भव सुप्रीत्या सुस्थिरा भव मद्गृहे ॥ ६० ॥
 यावत्तिष्ठन्ति देवाश्च यावत्संजाम तिष्ठति । यावद्विष्णुश्च यावत्सं तावत् कुरु कृपां मयि ॥ ६१ ॥
 चान्द्री कला यथा शुक्ले र्बधते मा दिने दिने । तथा दया ते मद्येव वर्धतामभिवर्धताम् ॥ ६२ ॥
 यथा वैकुण्ठनगरे यथा वै क्षीरसागरे । तथा मद्भवने तिष्ठ स्थिरं श्रीविष्णुना सह ॥ ६३ ॥
 योमिनां हृदये नित्यं यथा तिष्ठसि विष्णुना । तथा मद्भवने तिष्ठ स्थिरं श्रीविष्णुना सह ॥ ६४ ॥
 नारायणस्त हृदये भवती यथास्ते नारायणोऽपि तव हृत्कमले यथास्ते ।

नागायणस्त्वमपि नित्यमुभौ तथैव नो तिष्ठतां इदि ममापि दयावति श्रीः ॥ ६५ ॥

विज्ञानवृद्धिं हृदये कुरु श्रीः सौभाग्यमिद्धिं कुरु मे गृहे श्रीः ।

दयामुपुष्टिं कुरुतां मयि श्रीः सुवर्णवृद्धिं कुरु मे करे श्रीः ॥ ६६ ॥

न मां त्यजेथाः श्रितकल्पवाञ्छि मञ्जुकिञ्चिन्तामशिकामधेनो ।

विश्वस्य मातर्भय सुप्रसन्ना गृहे कलत्रेषु च पुत्रवर्गे ॥ ६७ ॥

आद्यादिमाये तमजाएहवीजं त्वमेव माकारनिराकृतिस्त्वम् ।

त्वया धृताश्चाब्जभवायहमंघाधिष्ठं चरित्रं तव देवि विष्णोः ॥ ६८ ॥

ब्रह्मरुद्रादयो देवा वेदाश्चापि न शक्नुयुः । महिमानं तव स्तोतुं मन्दोऽहं शक्नुयां कथम् ॥ ६९ ॥

अम्ब त्वद्वत्सवाक्यानि सूक्तामृक्कानि यानि च । तानि स्वीकुरु सर्वज्ञे दयालुत्वेन सादरम् ॥ ७० ॥

भवतीं शरणं गत्वा कृतार्थाः स्युः पुरातनाः । इति संचिन्त्य मनसा त्वामहं शरणं ब्रजे ॥ ७१ ॥

अनन्तानन्तैः सुखिनस्त्वद्भक्तास्त्वत्परायणाः । इति वेदप्रमाणादि देवि त्वां शरणं ब्रजे ॥ ७२ ॥

तव प्रतिज्ञा मञ्जुका न नश्यन्तीत्यपि कश्चित् । इति संचिन्त्य संचिन्त्य प्रास्थान् सन्धारयाम्यहम् ॥ ७३ ॥

त्वदधीनस्त्वहं मातस्त्वत्कृपा मयि विद्यते । यावत् संपूर्णकामः स्यां तावत् देहि कृपानिधे ॥ ७४ ॥

लखमात्रं न शक्नोमि जीवितुं त्वत्कृपां विना । न जीवन्तीह जलजा जलं त्यक्त्वा जलग्रहाः ॥ ७५ ॥

हितां हि पुत्रवात्सल्याज्जननीं प्रस्तुतस्तनी । वत्सं त्वरितमागत्य संग्रीहयति वत्सला ॥ ७६ ॥

यदि स्यां तव पुत्रोऽहं मातस्त्वं यदि मामकी । दयापयोधरस्तन्यसुधाभिरभिषिञ्च माम् ॥ ७७ ॥

मृग्यो न गुणलेशोऽपि मयि दोषैरुमन्दिरे । पांशूनां वृष्टिविन्दूनां दोषाणां च न मे मितिः ॥ ७८ ॥

पापिनामहमेवायं दयालूनां त्वमग्रणीः । दयनीयो मदन्वोऽस्ति तव कोऽत्र जगत्त्रये ॥ ७९ ॥

विधिनाहं न सृष्टश्चेन्न स्थात् तव दयालुता । आभयो वा न सृष्ट्येदौषधस्य वृषोदवः ॥ ८० ॥

कृपा मदग्रजा किं ते ह्यहं वा किं तदग्रजः । विचार्य देहि मे विधं तव देवि दयानिधे ॥ ८१ ॥

माता पिता त्वं गुरु सद्गतिः श्रीस्त्वमेव संजीवनहेतुभूता ।

अन्यं न मन्ये जगदेकनाथे त्वमेव सर्वं मम देवि सत्यम् ॥ ८२ ॥

आद्यादिलक्ष्मीर्भव सुप्रसन्ना विशुद्धविज्ञानसुखैकदोग्धि ।

अज्ञानहन्त्रि त्रिगुणातिरिक्ता प्रज्ञाननेत्रे भव सुप्रसन्ना ॥ ८३ ॥

अशेषवाग्जात्यमलापहारिणि नवं नवं स्पष्टसुवाक्प्रदायिनि ।

ममैहि जिह्वाग्रसुरज्जनर्वकी भव प्रसन्ना वदने च मे श्रीः ॥ ८४ ॥

समस्तसंपत्सुविराजमाना समस्ततेजःसु विराजमाना ।

विष्णुप्रिये त्वं भव दीप्त्वमाना वाग्देवता मे भवने प्रसन्ना ॥ ८५ ॥

भक्त्या नवानां सकलार्थदे त्वं प्रभासुलावण्यदयासुदोग्नि ।

सुवर्णदे त्वं सुमुखी भव श्रीहिरण्यमे मे भव सुप्रसन्ना ॥ ८६ ॥

सर्वार्थदा सर्वजगत्प्रकृतिः सर्वेश्वरी सर्वभयापहन्त्री ।

सर्वोन्नता त्वं सुमुखी भव श्रीहिरण्यमे मे वदने प्रसन्ना ॥ ८७ ॥

समस्तविघ्नौघविनाशकारिणी समस्तविघ्नोद्धरणे विचक्षण ।

अनन्तसौभाग्यसुखप्रदायिनीः हिरण्यमे मे वदने प्रसन्ना ॥ ८८ ॥

देवि प्रसीद दयनीयतमाय मया देवादिनामभवदेवगणाभिवन्द्य ।

मातस्तथैव भव सन्निहिता वृक्षोर्मि पत्न्या मम मुखे भव सुप्रसन्ना ॥ ८९ ॥

मा वत्स भैरभयदानकरोऽर्पितस्ते मौलौ ममेति मयि दीनदयानुकम्पे ।

मातः ममर्पय मुदा करुणाकटाक्षं माङ्गल्यवीजमहिमानुसृतं ममान्तः ॥ ९० ॥

कटाक्ष इह कामधुकं तव ममास्तु चिन्तामणिः

करः सुरतरुः सदा नवनिधिस्तमेवेन्दिरे ।

भवेत् तव द्वारसो रसरसायनं तन्वहं

मुक्तं तव कलानिधिरिविधवाङ्मिताथप्रदम् ॥ ९१ ॥

यथा रत्नस्पर्शनतोऽप्यसोऽपि सुवर्णता स्यात् कमले तथा ते ।

कटाक्षतस्पर्शनतो जनानाममङ्गलानामपि मङ्गलत्वम् ॥ ९२ ॥

देहीति नास्तीति वचः प्रवेशाङ्गीतो रमे तां शरत्तं प्रपन्नः ।

अतः सदासिद्धमवप्रदा तं सहैव पत्न्या मम सन्निधेहि ॥ ९३ ॥

कम्पदुमेष मणिना सहिता सुरम्बा भीस्ते कला मयि रसेन रसायनेन ।

आस्तां यतो मम च वृक्षशिरपाणिपादस्पृष्टाः सुवर्णवपुषः स्थिरजङ्गमाः स्युः ॥ ९४ ॥

आद्यादिविष्णोः स्थिरधर्मपत्नी तमम्ब पत्न्या मम सन्निधेहि ।

आद्यादिलक्ष्मीस्तदनुग्रहेण पदे पदे मे निधिदर्शनं स्यात् ॥ ९५ ॥

आद्यादिलक्ष्मीहृदयं पठेद्यः स राज्यलक्ष्मीमचलां तनोति ।

महादरिद्रोऽपि भवेत् धनाढ्यस्तदन्वये श्रीः स्थिरतां प्रयाति ॥ ९६ ॥

यस्य अरण्यमात्रेण तुष्टा साहसिष्णुवज्रभा । तस्माभीष्टं ददात्याशु तं पालयति पुत्रवत् ॥ ९७ ॥

इदं रहस्यं हृदयं सर्वकामफलप्रदम् । जपः पञ्चसहस्रं तु पुरश्चरत्युच्यते ॥ ९८ ॥

१ 'मयमे' क. पाठः । २ 'मयमे' क. पाठः । ३ 'मकोद्धरणे' क. पाठः । ४ 'मिह नः मृत जन्ममाता' क. पाठः ।

५ 'अवे' क. पाठः । ६ 'मम' क. पाठः । ७ 'देव' क. पाठः । ८ 'सुकृति' क. पाठः ।

त्रिकालमेककालं वा नरो भक्तिममन्वितः । यः पठेच्छृणुयाद्वापि स याति परमां श्रियम् ॥ ६६ ॥
महालक्ष्मीं समुद्दिश्य निशि भार्गववामरे । इदं श्रीहृदयं जप्त्वा पञ्चवारं धनी भवेत् ॥ १०० ॥
अनेन हृदयेनात्र गर्भितया अभिमन्त्रितम् । ददाति तत्कुले पुत्रो जायते श्रीपतिः स्वयम् ॥ १०१ ॥
नरणाप्यथवा नार्या लक्ष्मीहृदयमन्त्रिते । जले च पीते तदंशं मन्दभाग्यो न जायते ॥ १०२ ॥

य आश्रिते मामि च शुक्रपत्ने रमान्मये मन्त्रिहर्तृकभक्त्या ।

पठेत् नयकोत्तरवारशृङ्गा लभेत् सौवर्णमयीं च वृद्धिम् ॥ १०३ ॥

य एकभक्तोऽन्वडेकवर्षं विशुद्धधीः सप्तनिवारजापी ।

स मन्दभाग्योऽपि रमाकटाक्षान्नवेत् महत्साक्षशताधिकश्रीः ॥ १०४ ॥

श्रीशान्तिभक्तिं हरिदामदास्यं प्रमत्तमन्त्रार्थवृद्धेकनिष्ठाम् ।

गुरोः स्मृतिं निर्मलबोधवृद्धिं प्रदेहि मे देहि परं पदं श्रीः ॥ १०५ ॥

पृथ्वीपतित्वं पुरुषोत्तमत्वं विभूतिवामं विविधैर्द्विमिद्विम् ।

संपूर्णमिद्विं बहुवर्षभोग्यां प्रदेहि मे देहि पुनः पुनस्त्वम् ॥ १०६ ॥

वार्गार्थमिद्विं बहुलोकवर्यं वयःस्थिरत्वं ललनासुभोगम् ।

पौत्रादिलब्धिं सकलार्थमिद्विं प्रदेहि मे भार्गवि जन्मजन्मनिः* ॥ १०७ ॥

ध्यायेन्नक्षत्रीं प्रहमितमूलीं कोटिबालार्कभामां विद्युदूर्ध्वान्तरवरधरां भूषणाढ्यां सुशोभाम् ।

बीजापुरं सरमिजयुगं विप्रतीं स्वर्लपात्रे भर्त्रा युक्तां मुहुरभयदां शशदप्यच्युतश्रीः ॥ १०८ ॥

इत्यथर्वणरहस्ये लक्ष्मीहृदयस्तोत्रं संपूर्णम् ॥ सारसंग्रहे—

अथोच्यन्ते महामन्त्रा दुर्गाद्याः वाञ्छितार्थदाः । त्रिवर्गफलमोक्षाप्तिदायका विजयप्रदाः ॥ १ ॥

सद्यः सदपदी हृद्येष्टा सधृतिहादिनीन्दुयुक् । अत्रीन्धिके विसर्गः स्मृतिप्रतिष्ठे श्रिया सह ॥ २ ॥

धूम्रार्चिः स्यात् टपंचयर्षस्तन्द्रानन्तेऽष्टवर्णकः । दुर्गामनुः समाख्यातो भजतां सर्वकामदः ॥ ३ ॥

सद्य ओ. दपदी अनुस्वारस्तयुक्तस्तन प्रत्ययः, हृद्येष्टा भुवनेश्वरीबीजं, धृतिदकारो, हादिनीं दकारः इन्दुः अनुस्वारस्तेन दुं. अत्रिर्दकारः इन्धिकः उकारः विसर्गयुक्तस्तन दुः, स्मृतिर्गकारः प्रतिष्ठा आ तेन गा, श्रीः एकारः धूम्रार्चिर्यकारः तेन ये, टपंचयर्षो नकारः, तन्द्रा म, अनन्तो विसर्गः, तस्यात्र “सस्तनु-
बो ठ” इति रेफः, तेन दुर्गा इत्यस्य सन्धिस्तेन दुर्गायै इति मन्त्रे बोद्धव्यम् ॥

मुनिः प्रोक्तो नारदाख्यो गायत्रं स्रन्द ईरितम् । दुर्गा च देवता प्रोक्ता वृष्टावृष्टफलप्रदा ॥ ४ ॥

षट्दीर्घयुक्तेराद्यन्तैर्मनुपूर्वषट्कार्यैः । जातिपुक्तेः षट्कानि मनोरस्य प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

* सुवर्णवृद्धिं कुरु मे गृहे श्रीः कन्याशुद्धिं कुरु मे गृहे श्रीः ।

विभूतिवृद्धिं कुरु मे गृहे श्रीः सौभाग्यवृद्धिं कुरु मे गृहे श्रीः ॥

इति पुस्तकान्तरेऽधिकः श्लोकः ।

तेन ओं ह्रीं दुर्गायै हां हृदयाय नमः, इत्यादिषडङ्गमन्त्रा उच्येयाः । तदुक्तमाचार्यचरितैः—“तारो माया
च दुर्गायै हामाद्यन्ताङ्गकल्पना” इति । अकारः दुः समुचिनोतीति पद्मपादाचार्यः ॥ ध्यानम् -

सिंहासनां मरकतद्युतिमिन्दुचूडां शंखं क्षीरं करतलैर्दर्शयतीं शरामम् ।

घ्राणं त्रिनेत्रलसितां भवदुःखहर्त्रीं दुर्गां नमामि मणिभूषणभूषिताङ्गीम् ॥ ६ ॥

वामाध्वर्योराग्रे तदाद्यधःस्थयोरन्ये, इत्याद्युधध्यानम् । तथा—

अष्टपत्राम्बुजद्वन्द्वं चतुरस्रत्रयावृतम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं कुङ्कुमादिभिरुदरेत् ॥ ७ ॥

कुर्याच्च पीठपूजायां नवशक्तिसमर्चनम् । ताश्च प्रभा समाया सजया सूक्ष्मा विशुद्धा स्यात् ॥ ८ ॥

नन्दिन्या सुप्रभया विजया सर्वादिसिद्धिर्नयनी । एकवह्निशरङ्गीवहीनैरग्निभिः प्रपूजयेत् ॥ ९ ॥

एकेति अष्टशृङ्गसूक्तं इति समन्वयरहितैरग्निभिः आर्द्ररूपेणोद्गोशंभः इति तन्मभिः स्वैः सहिता
नवशक्तयः पूज्या इत्यर्थः ।

तारो वज्रनखदंष्ट्रायुधाय च महापदम् । सिंहाय वर्मास्त्रनतिप्रान्तः सिंहाणुरीरितः ॥ १० ॥

आमनं मनुनानेन दद्यान्मूलेन कम्पयेत् । ..... ॥

वर्मं हुं, अस्त्रं फट्, ननिर्गमः ।

भूर्तिमावाप्त तस्यां तां पूजयेच्चन्दनादिभिः । प्रचमावृतिरङ्गैः स्वाञ्जयादिभिः परा परा ॥ ११ ॥

शङ्खादिकैरायुधैः स्वाचतुर्थीन्द्रादिभिः परा । तदायुधैश्च दुर्गायाः पूजनं समुदीरितम् ॥ १२ ॥

सजया विजया कीर्तिः प्रीतिः प्रभा समीरिता भद्रा । मेधा ध्रुतिः स्वनामाद्यक्षरपूर्वाः समभ्यर्च्याः ॥ १३ ॥

अरिदरगदासिपाशाङ्गुशशरधनुष्यायुधानि गदिताति ।

इत्थं दुर्गामभं यो भजते स नर इन्दिरा लभते ॥ १४ ॥

अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकालाय योगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ओं नारदाय
आयुषे नमः, मुखे गवत्रीक्ष्ण्डसे नमः, हृदये श्रीदुर्गायै देवतायै नमः, इति त्रिन्वयस्य कृताञ्ज-
लिर्मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इत्युक्त्वा, ओं ह्रीं दुर्गायै हां हृदयाय नमः, ओं ह्रीं दुर्गायै ह्रीं
शिरसे० इत्यादिषडङ्गमन्त्राङ्गुष्ठादितस्मान्नं हृदयादिषडङ्गेष्वपि त्रिन्वयस्य, ध्यानादिमानसपूजान्ते स्वर्णादि-
षट् चन्दनादिभिरन्तर्बाह्विर्भागेनाष्टदलकमलं कृत्वा तद्वहिर्धनुर्द्वारयुक्तचतुरभ्रत्रयं कुर्यादिति पूजाचक्रं
निर्माय, प्राग्बत् स्वपुरतः संस्थाप्यार्घ्यस्थापनादिपरतस्त्वाचान्तं विधाय, अष्टदलकेसरेषु स्वाप्रादिप्राद-
क्षिण्येन आं प्रभायै नमः, ईं मायायै०, ऊं जयायै०, एं सूक्ष्मायै०, ऐं विशुद्धायै०, ओं नान्दिन्यै०,
ओं सुप्रभायै०, ओं विजयायै०, मध्ये अः मर्कमिच्छे नमः, इति संपूज्य “ओं वज्रनखदंष्ट्रायुधाय
महासिंहाय हुं फट् नमः” इति पीठस्य मध्ये समभ्यर्च्यावाहनादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्बद्वानि संपू-
ज्यान्तरष्टदलेषु स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन ओं जं जयायै नमः, ओं विं विजयायै०, ओं किं कीर्त्यै०, ओं
प्रि प्रीत्यै०, ओं प्रं प्रभायै०, ओं अं अज्ञायै०, ओं मै मेधायै०, ओं धुं ध्रुत्यै नमः, इति संपूज्य,
वाङ्माष्टदलेषु ओं शंकाय नमः, अकाराय०, गदायै०, अङ्गाय०, पाशाय०, अङ्गुशाय०, शरैभ्यः०,
धनुषे नमः, इति प्रादक्षिण्येन संपूज्य, प्राग्बद् वीथीद्वये लोकपालतदस्त्रावादि सर्वे समापयेत् ॥
तथा—

चित्तेन्द्रियो हविष्याशी वसुलचं जपेन्मनुम् । तत्सहस्रं तिलैः स्वादुलोहितैर्वा पयोन्धसा ॥ १५ ॥

जुहुयादेधिते वक्षौ तर्पणादि ततश्चेत् । ..... ॥

समुत्तममलनं . स्वादु त्रिमधु ।

..... । एवं सिद्धमनुर्ध्वं प्रयोगानाचरेत् सुधीः ॥ १६ ॥

यथाङ्गेन विधानेन नव कुम्भान् मनोरमान् । पञ्चरत्नसमायुक्तान् नवस्थानेषु विन्यसेत् ॥ १७ ॥

मन्त्री दुर्गा यजेन्मध्ये तन्यत्र च जयादिकाः । चन्दनाद्यैः समभ्यर्च्य धूपदीपैश्च मन्त्रवित् ॥ १८ ॥

अभिषिञ्चेत् प्रियं माध्यं राजानं वा शिशुं वृधः । विजयश्रीसमायुक्तो राजा भवति नान्यथा ॥ १९ ॥

भूतापस्मारवेतालपिशाचाद्यैर्वियुज्यते । वन्ध्या च ललना पुत्रं विनीतं प्राप्नुयाच्छुभम् ॥ २० ॥

आमयान्मुच्यते मर्त्यो दीर्घायुश्च न मंशयः । अनेनैव विधानेन जनानामनुरञ्जनम् ॥ २१ ॥

एवं दुर्गामनुं मर्त्यो यो भजेद्विधिनामृता । स दीर्घायुश्च दुर्गितं जयेत् सुविमितामयः ॥ २२ ॥

पद्मे तारमतां शक्तिं ससाध्यां तद्वलेष्वथ । मन्त्रवर्णाग्निसिद्धिं त्रिष्टुभमन्त्रेण वेष्टयेत् ॥ २३ ॥

मातृकाशैर्बहिर्वीतं चतुरश्रेण वेष्टयेत् । दौर्गं यन्ममिदं प्रोक्तं सर्वमिद्विकरं परम् ॥ २४ ॥

अपस्मारमहाभूतधुद्रज्वरनिवारणम् । नृक्षां विजयदं स्त्रीणां पुत्रदं नात्र संशयः ॥ २५ ॥

इति । अस्त्यार्थः— अष्टदलपद्मं कृत्वा तन्मध्ये तारं तस्योदरे शक्तिबीजं तदुदरे साध्यनाम च विलिख्य, तद्वलेषु मन्त्रवर्णानेकैकशो विलिख्य, यद्विष्टुभमन्त्रं कृत्वाऽस्त्यार्थ्यां "जातवेदसे सुमनामे" ति त्रिष्टुभमन्त्रेण संवेष्ट्य, तद्वद्विष्टुभमन्त्रं कुर्यात् । एतद्यन्त्रमुक्तकृतदं भवति । पूर्वोक्तनवकुम्भस्थापनमस्मिन्नेव यन्त्रे ज्ञेयम् ॥
मारायणीयं—

विषं हि मञ्जा कालोऽग्निरग्निनिष्ठो निठइयम् । मन्त्रो महिषमर्दम्भाः प्रोक्तो वस्त्रधरात्मकः ॥ १ ॥

विषं म, हि म्बकपं, मञ्जा य, कालो म, अग्निः र, अग्निनिष्ठो दकारस्वस्तेन र्दं, नि स्वकपं, ठइ-यं स्वात्ता ।

मार्कण्डेयो मुनिश्छन्दो गायत्रं देवता मनोः । सुरासुरनता देवी प्रोक्ता महिषमर्दनी ॥ २ ॥

शारदातिलके— (११ । २२)

महिषमर्दिनि हुंफट् हृदयं परिकीर्तितम् । महिषशङ्खमादि हुंफट् शिरोऽङ्गं समुदीरितम् ॥ १ ॥

महिषं भीषयद्वन्द्वं हुंफटन्तः शिखामलुः । महिषं हनयुग्मान्ते देवि हुंफट् तनुच्छदम् ॥ २ ॥

महिषान्ते द्वादनि हुंफटन्तं चास्त्रमीरितम् । मन्त्रैरेतैर्जातियुक्तैः पञ्चाङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥

गारुडोपलसन्निभां मणिमौलिकुण्डलमण्डिताम् । नमि भालविलोचनां महिषोत्तमाङ्गनिषेदुषीम् ॥ ४ ॥

शंखचक्रकृपाणखेटकबाणकार्मुकशूलकान् । तर्जनीमपि विभ्रतीं निजबाहुभिः शशिशेखरात् ॥ ५ ॥

द्वैपायनपर्वणोपायं तदायधःस्थयोरन्ये , इत्यायुधध्यानम् ॥ ईशानशिखे तु—

ध्यायेत् श्यामां महादुर्गां मर्वाभरखभूषिताम् । जटामुकटशोभादवां स्फुरच्चन्द्रकलान्विताम् ॥ १ ॥

पीताम्बरधरां देवीं पीनोन्नतकुचद्वयाम् । शङ्खचक्रलसद्वक्त्रां तदधः खड्गखेटकौ ॥ २ ॥

बाणचापौ च तदधः सशूलां तर्जनीमधः । ..... ॥

तर्जनीति तर्जनीमुद्रा । तल्लक्षणं यथा— “तर्जन्येकाकिनी ऊर्ध्वं शेषाः संनमितास्त्वधः । मुद्रेयं तर्जनी प्रोक्ता वस्तुभोजोस्तु भीतिदा ॥” इति सारसंग्रहोक्ता ।

..... । ततः पूर्वोदिते पीठे वजेन्महिषमर्दिनीम् ॥ ३ ॥
प्रथमावृत्तिरङ्गैः स्याद् दुर्गाद्याभिः परा परा । ध्यानोक्तराधुर्ध्यायैर्लोकपालैः परीरिता ॥ ४ ॥
तदायुधैः पञ्चमी स्यादेवं पूजा समीरिता । दुर्गाद्या वरवर्णिन्याः क्षार्या च कनकप्रभा ॥ ५ ॥
कुत्तिका क्षमयाद्या च प्रदा कन्या स्वरूपिका । दीर्घस्वराद्याः क्रमतः पूजयेन्मन्त्रवित्तमः ॥ ६ ॥
इति । दीर्घाद्याः क्लीवान्स्वरहितदीर्घस्वराद्याः । नारायणीये पूर्वे पटलेऽनन्तःश्रवणोन्मत्तः क्लीबोत्तरपटले आद्यैः स्वरैः क्रमादित्युक्तम् । आद्यैः— आर्द्धऊपरपेडोडौं अं इति परस्परैरिति टीका । याद्यैर्यादिभिर्हस्तैरिति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्धयोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि मार्कण्डेयाय ऋषये नमः, मुले गायत्रीछन्दसे नमः, हृदये श्रीमहिषमर्दिन्यै देवतायै नमः, इति विम्वस्य विनियोगमुत्कीर्त्य, महिषमर्दिनी- हुंफद हृदयाय नमः । महिषशत्रून्साविहुंफद शिरसे स्थात्वा । महिषं हेचय २ हुंफद शिखायै वषट् । महिषं हनहन् देवि हुंफद कवचाय हुं । महिषसूदनि हुंफद अस्त्रायफद । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान् मूलमन्त्रा- मिष्टमयोः पाण्योरङ्गुष्ठादिकानिष्ठिकान्तास्वकुलिषु विम्वस्य, नेत्ररहितेषु हृदयादिपञ्चाङ्गेषु विम्वस्य, ध्यानमा- नसपूजान्ते पूर्वमन्त्राङ्गं पूजाचक्रं निर्मायाध्वस्थापनाद्यङ्गपूजान्ते तदष्टदशेषु स्वाप्नादिप्रादक्षिण्येन आं दुर्गायै नमः, ईं वरवर्णिन्यै नमः, ऊं क्षार्यायै, एं कनकप्रभायै, ऐं कुत्तिकायै, ओं क्षमयाप्रदायै, औं कन्या- यै, अं स्वरूपायै नमः, इति संपूज्य, द्वितीयेऽष्टदशे स्वाप्नादिप्रादक्षिण्येन यं शङ्काय नमः, एं वक्राय, लं वक्राय, वं वक्राय, शं वक्राय, सं वक्राय, हं तर्जन्यै नमः, इति संपूज्य दिगी- शार्चादि शेषं प्राग्वत् समापयेदिति ॥ तथा—

प्रजपेद्भुसुलक्षं च तत्सदृशं तिलैर्हृत्नेत् । एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगानाचरेत् ततः ॥ ७ ॥
तिलहोमाद्वशीकारो नृणां स्त्रीणां भवेद् ध्रुवम् । आमयान्मुच्यते मर्त्यः सद्यः सर्पहोमतः ॥ ८ ॥
पद्महोमात्तथा राज्ञः सङ्ग्रामे विजयो भवेत् । दूर्वाहोमेन मर्त्यानां रोगशान्तिर्भवेद् ध्रुवम् ॥ ९ ॥
अन्नपुत्रोत्थकमुर्मैर्लभते पुष्टिमृत्तमाम् । धान्यहोमेन धान्याप्तिः काकपक्षद्वयेन च ॥ १० ॥
विद्वेषो जायते लोके ह्यत्यन्तं सुहृदोरपि । शत्रुर्मच्छति पञ्चसं सत्यं मरिचहोमतः ॥ ११ ॥
एवं यो भजते देवीं दुर्गां महिषमर्दिनीम् । स नाशयेत् क्षुद्रभूतचौरादीन् दर्शनादपि ॥ १२ ॥
इति । सारसंग्रह—

वेदादिर्दुर्गासम्बुद्धिदितयं वक्षिरन्त्यमः । टपञ्चमः सनयनः कृशानुगृहिणी ततः ॥ १ ॥
पङ्क्त्यधरो मजुः प्रोक्तो भजतां सर्वसिद्धिदः । ..... ॥
वेदादिः प्रणवः । दुर्गासम्बुद्धिदितयं दुर्गे दुर्गे इति । वक्षी रेफः । अन्त्यमः लकारः, टपञ्चमी लकारः सनयन इकारस्तद्विस्तरेण णि । कृशानुगृहिणी स्वाहा ॥ शारदातिलके— “तारो दुर्गेयुगं रक्तमस्य दान्तं सलोचनम्” इत्युद्धृतं, तत्र सलोचनमिति पदमन्त्यस्य दान्तस्य च विशेषणमिति द्वयोर- णीकारयोग उक्तस्तटीकाकृता अपेक्षितार्थद्योतनिकाकारेण । तेन क्षिण् इति केचिद्वदन्ति, तत्र रभ्यम् । “तारो दुर्गेद्वयं वक्षिरन्त्यं दान्तं सदृक् शिरः” इति नारायणीयचचनात् ।

वह्निभार्या स्वरः षष्ठो दान्तः प्रान्त्योऽग्निरेव च । दुर्गे द्विरिति सौंकारो दुर्गामन्त्रः स्मृतो बुधैः ॥
इति कालिकापुराणाच्च ॥ अत्र षष्ठः स्वर इकारः समस्वरार्द्धीकारात् । मूस्वशोधं रोरेकत्वात् व्युत्क्रमेण इकारस्य
षष्ठत्वात् अग्निधस्थेन दान्तेनैव अस्यान्वये आते केवलप्रान्तप्रतीतेरुक्त्वादातिलकस्यापि लाघवादेकस्यैव
सलोचनमिति पदे विशेषणमित्यर्थः ॥ अत्र व्युत्क्रमेण मन्त्रोच्चारो बोद्धव्यः ॥ तथा नारायणीये—

नारदो मुनिराग्यातां विरादुल्लन्द उदाहृतम् । जयदुर्गा देवता स्याद्भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ १ ॥

ताराद्यैः पञ्चमिर्मन्त्रपदैः सर्वेषां संमता । जानिपूर्कैरङ्गवल्गुभिः ॥

इति । शास्त्रानिलके

दुर्गे च हृदयं प्रोक्तं दुर्गे शिर इतीरितम् । दुर्गायै स्याच्छिखा वर्म भूतरक्षणि कीर्तितम् ॥ १ ॥

तारादि दुर्गे-द्वितयं रक्षणयस्त्रं प्रकीर्तितम् । ..... ॥

इति षडङ्गमन्त्रा उक्ताः । अत्र केचित् तारादीनि वर्मान्तमन्त्रमन्त्रान्तर्बदन्ति । धस्तुतस्तु तयोक्तमन्त्रे
तदन्तर्भाव इति तत्त्वम् । ध्यानम्—

जलदधुतिमिन्दुकिरीटां चक्रदरामिहजः करपद्मैः । दक्षतीं नयनत्रययुक्तां सिंहागतां प्रणमैजपदुर्गाम् ॥ १ ॥
रुक् मिश्रलम् । कामोर्ध्वादिवासाधः करान्तमायुधध्यानम् । दक्षोर्ध्वादितद्वधोऽन्तं वा । तथा—

दौर्गे पीठे यजेद्देवीमुक्तामार्गेण मन्त्रवित् । मजपेत् पञ्चलक्षं च तद्दशांशं हुनेद्घृतैः ॥ १ ॥

उक्तमार्गेण प्रथमाष्टाक्षरोक्तमार्गेण ।

तर्पणादि ततः कुर्यात् ततः मिद्धो भवेन्मनुः । ततः सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगानाचरेत् सुधीः ॥ २ ॥

इमं मन्त्रं जपन् भूयः प्रविशेच्छत्रुसङ्गरम् । अक्षेपेत् रिपुं इत्यान्नात्र कार्या विधातया ॥ ३ ॥

विधादे व्यवहारार्हो जप्तो विजयदो भवेत् । अनयास्त्राणि विद्वानि शस्त्राणि सुबह्वनपि ॥ ४ ॥

सुजप्तानि च मरुग्रामे सम्यग्विजयदानि च । ..... ॥

इति । सारसंग्रहे—

तारो हन्मन्त्रतो दुर्गेह्वयं रक्षणि च द्विठः । द्वादशाक्षो मनुः प्रोक्तो मुन्याद्यं पूर्ववच्चरेत् ॥ १ ॥

व्यस्तेन च समस्तेन मन्त्रेणाङ्गानि षट् क्रमात् । ध्यानपूजादिकं सर्वमस्य पूर्ववदाचरेत् ॥ २ ॥

द्विठः स्वाहाकारः । पूर्ववद् दुर्गाहास्तत्त्वत् ॥ तथा—

प्रणवो हृद्गन्धर्वी ज्वालाभालिनि शुभ्रगः । श्लोहितो रिपुते च द्विठान्तः परिकीर्तितः ॥ ३ ॥

द्वाविंशत्यर्शको मन्त्रः सर्वकामफलप्रदः । ..... ॥

हृत्तमः । श्लोहितः प । द्विठः स्वाहा । अन्यानि पदानि स्वरूपाणि ॥

..... । त्रिचतुष्टयेऽथस्वर्णैर्मिश्रैर्मन्त्रार्शकैः क्रमात् ॥ ४ ॥

पञ्चाङ्गानि मनोरस्य जातिपुङ्गवानि कल्पयेत् । अन्यच्छूलिनिदुर्गावत् सर्वमस्य प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

इति ॥ अथ शूलिनिदुर्गाधिधिलिख्यते । सारसंग्रहे—

अथ शूलिनिदुर्गायां मनुं वक्ष्ये यथाविधि । चतुर्थीयं सुधापुङ्गवं धरा ह्येतद्द्वयं ततैः ॥ ६ ॥

मरुत्पञ्चम च वामश्रुतीनां भूमिरक्षियुक् । दीर्घा तृतीयस्वरयुक् त-तृतीयश्च कर्णयुक् ॥ ७ ॥

ष्टप्रन्योम च वर्मास्त्रवद्वियोषावसानकः । अयं शूलिनि दुर्गायास्तिथिवर्णो मनुर्मतः ॥ ८ ॥

चतुर्थीयं ज, सुधा च, तद्युक्तं तेन ज्व, धरा ल, एतद्द्वयं ज्वलज्वल इति । मरुत्पञ्चम श, वाम-
श्रुतिः ऊ तेन श । भूमिर्ल, अक्षि इ तेन लि । दीर्घा न, तृतीयस्वर इ तेन नि । ततृतीयो इ, कर्ण
उ तेन दु । ष्टप्र स्वरूपं । व्योम ह, वर्म हुं, अस्त्रं फट्, वद्वियोषा स्वाहा ॥

धुनिर्दीर्घतमाच्छन्दः ककुबुक्तं च देवता । शूलिन्याह्वा महादुर्गा बुद्धदुष्टविनाशिनी ॥ ९ ॥

दुर्गे स्याद् हृदयं शीर्षं वरदे विन्ध्यवासिनी । शिखा वर्मासुरान्ते च मर्दन्यन्ते ततो वदेत् ॥ १० ॥

युद्धप्रिये पदं पश्चात् त्रासय-द्वयमीरितम् । पञ्चाङ्गमन्त्रा उद्दिष्टा एवं न्यस्तस्य मन्त्रिणः ॥ ११ ॥

रक्षाकृद्दुर्गापन्नमङ्गकर्म भवेद् ध्रुवम् । एवं न्यस्तशरीरोऽसौ ध्यायेद् दुर्गां सुरैर्जुताम् ॥ १२ ॥

पञ्चाङ्गमन्त्रानाह— 'दुर्गे स्याद् हृदय' मित्यादि । तेन शूलिनि इत्यादावन्ते देवसिद्धेत्यादि । तद्युक्तं
मारायणीये—

एवमादौ शूलिनीति पदं तारादिकं वदेत् । अवसाने तु सर्वेषां देवसिद्धसुपूजिते ॥ १ ॥

नन्दिनीरक्षयुग्मं च महायोगेश्वरीत्यपि । वर्मास्त्रबीजे चामूनि ग्रहरक्षाकराणि हि ॥ २ ॥

पञ्चाशदावृत्तिन्यासाञ्ज्वरस्तीव्रोऽपि नश्यति । ..... ॥

तारादित्वं च ज्वरप्रयोगे । तथा—

नीलाम्भोधरकान्तिमिन्दुमुकुटां सिंहाधिरूढां करैः

शूलं बाणमसिं शरिं दग्गदाचापान् सपाशाङ्गुलैः ।

विभ्राणामसिखेटपुष्पतट्टभिः कन्याभिरारादुतां

नानाभूषणभूषितां त्रिनवनां दुर्गां मजे शूलिनीम् ॥

एतिकाधःकरमारभ्य चाभाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ।

..... । दुर्गापीठे पुरा शोके ध्याता देवीं प्रपूजयेत् ॥ १ ॥

वक्ष्यमाणेन विधिना पुराणानि प्रपूजयेत् । दुर्गादिभिर्द्वितीया स्यादायुधैश्चापरा स्मृता ॥ ४ ॥

दिशाधिनाथैर्वज्राद्यैरेवमर्चा समीरिता । दुर्गा च वरदा विन्ध्यवासिन्यसुरमर्दिनी ॥ ५ ॥

शोका युद्धप्रिया देवसिद्धसुपूजितापि च । नन्दिन्या समहायोगेश्वरीति गदिता च ताः ॥ ६ ॥

आयुधानि तु— "वक्रवरासिगदाशरशरासनत्रिशिखपाशकानि चिदुः" ॥ अथ प्रयोगः— तत्र ग्राम्ययोग-
पीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि दीर्घतमसे श्रूषये नमः । मुखे ककुपुच्छन्दसे नमः ।
हृदि शूलिनीदुर्गायै देवतायै नमः । इति विन्यस्य विनियोगमुक्त्वा, शूलिनि दुर्गे देवसिद्धसुपूजिते, हृदयाय
नमः । शूलिनि वरदे देवसिद्धसुपूजिते, शिरसे स्वाहा । शूलिनि विन्ध्यवासिनि देवसिद्धसुपूजिते,
शिखायै वषट् । शूलिन्यसुरमर्दिनि देवसिद्धसुपूजिते, कवचाय हुं । शूलिनि युद्धप्रिय त्रासय २ देवसि-
द्धसुपूजिते, अस्त्राय फट् । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान् मूलमन्त्राभिमृष्टयोः पात्योरङ्गुष्ठादिकनिष्ठास्वकृत्वा विन्यस्य
हृदयादिषु नेत्ररहितेषु पञ्चाङ्गेषु च विन्यस्य, ध्यानादिपञ्चाङ्गपूजान्तेऽष्टदलेषु स्वाग्नादिप्रादक्षिण्येन ओं हुं

दुर्गायै नमः . एवं वरदायै० . विन्ध्यवामिन्यै० . असुरमर्दिन्यै० . युद्धप्रियायै० . देवमिद्वसुपूजितायै०
मन्दिर्यै० . महायोगेश्वर्यै नमः . इति संपूज्य . द्वितीयाष्टदले स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन ओं वक्राय नमः . शंखा-
य० . खट्वाय० . गदायै० . बालाय० . चापाय० . शूलाय० . पाशाय० . इति संपूज्य दिगीशार्चादि शेषं
प्राग्बत् समापयेत् ॥ तथा

वर्णालक्षं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः । आज्येन प्राज्यहविषा तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ७ ॥
आराध्य विप्रान् विधिवद्भक्त्याभ्यर्च्य गुरुं ततः । एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगान् मनसीप्सितान् ॥ ८ ॥
विदधीत विधानेन गुरोराज्ञापुरःसरम् । शूलाद्यायुधमयुक्रामुग्रां स्वं शूलिनीं तथा ॥ ९ ॥
विचिन्त्य प्रजपेन्मन्त्रं ब्रह्मं स्पृष्ट्वा विधानतः । तमाविश्य खणं सर्वं वदेत् पश्चाद्विनश्यति ॥ १० ॥
मन्त्रावृत्त्या तदानीं च भूतसङ्घः पलायते । स्मृत्वात्मरोगिणोर्मध्ये शूलिनीमायुधैर्वृताम् ॥ ११ ॥
जपतो विद्वन्त्याशु ग्रहा अवशविग्रहाः । दुःसर्पवृश्चिकाद्युत्थं बहुपातकुक्कुरोद्भवम् ॥ १२ ॥
लूतिकादिककीटांश्च विषं नाशयति क्षणात् । निशिते मायके देवीमाधार्यैव च शूलिनीम् ॥ १३ ॥
क्षेमङ्करीं पूजयित्वा मनुमेनं जपेत् सुधीः । परायुधानि गृह्णाति सेना निष्प्रेष्टका भवेत् ॥ १४ ॥
तिलयुक्तैः सर्पपैश्च वैरिणो नामसंयुतैः । लक्षं प्रजुहुयाच्छत्रुरासयाविष्टविग्रहः ॥ १५ ॥
यमातिथितमायाति नात्र कार्या विचारया । त्रिस्वाद्वक्त्रैस्मिलैरष्टसदृशं प्रत्यहं हुनेत् ॥ १६ ॥

अष्टसदृशमष्टोत्तरसदृशमित्यर्थः ।

शक्तिरस्याप्रतिहता वत्सरात् प्राग्भवेदलम् । घृतेनाष्टशतं मन्त्री जुहुयाद्वाप्सितं लभेत् ॥ १७ ॥
वत्सरात् प्राग् दुर्बया च मधुरत्रययुक्रया । सम्मगष्टोत्तरशतं जुहुयादीप्सितं लभेत् ॥ १८ ॥
क्षुरिकास्त्रङ्गनाराचाः सज्जप्ता मनुनायुना । संपातघृतसिक्ताश्च संग्रामेऽह्मशक्रयः ॥ १९ ॥
अष्टोत्तरशतं मन्त्री शूलिका गोमयस्य च । जुहुयात् सप्तदिवसैरिष्टौ द्विष्टौ स्त आदरात् ॥ २० ॥
अस्पृष्टभूम्यन्तरिक्षे गृहीत्वा गोमयं शुभम् । त्रिसहस्रमितं जप्त्वा यवासोर्द्धारि संस्तनेत् ॥ २१ ॥
तस्य संस्तम्भनं मङ्गलं भवेन्नैवात्र संशयः । सेनामुखे निखातं च सेनास्तम्भं करोत्यलम् ॥ २२ ॥
ग्रामं वा नगरं गच्छन् संस्मरेद्दम्बिकां सुधीः । पानीयासकरीं चैव प्रसर्त्तौ प्रजपेन्मनुम् ॥ २३ ॥
तर्पयित्वा प्रविष्टस्तं प्राप्नुयादिष्टभोजनम् । सह च भृत्यवर्गेण साधको नात्र संशयः ॥ २४ ॥
अर्कवृक्षमग्निश्च त्रिमध्वक्राभिक्रवत् । जुहुयाद्विसादृशं बाजुवादिभ्यः तु साधकः ॥ २५ ॥
भवन्त्येव हि ते वर्यास्तथाभ्यर्च्यमग्निद्वरैः । प्रसज्येताश्च तिलैः पूर्वकर्मणि वा हुनेत् ॥ २६ ॥
दुर्गाकन्पोदितान् सर्वान् प्रयोगान् साधयेत् सुधीः । ..... ॥

यन्मज्यतिरिक्तानिति ॥ तथा सारसंग्रहे—

अथातो वनदुर्गायाः प्रोच्यते मन्त्र उत्तमः । धृतिश्च कामिकाद्वन्द्वं तुष्टियुग् वृषटान्तकः ॥ १ ॥
रमेषुखरयुक्ता च परा विष्णुयुताक्षियुक् । मन्त्रा जया तुष्टिबिन्दुयुक्ता इंसश्च बालयुक् ॥ २ ॥

लोहितो नेत्रसहितो मन्त्रपट्टाक्षरं वदेत् । क्रिन्ना सदृशी वसुधा विषं पङ्क्तिस्वरार्णयुक् ॥ ३ ॥
 प्रभा महाकालश्रोत्रशूरः स्थधेन्दुयुग्धरिः । मरुन्मृत्युचिर्षी सन्ध्या स्वयं सन्ध्यावध विन्दुमत् ॥ ४ ॥
 सूचमा कान्तियुता शुद्धिर्दीर्घकाले खरान्विता । विश्वमूर्तिः प्रभा बालः कामिकेयुग् वृषभकः ॥ ५ ॥
 वैकुण्ठो वसुधा चाग्निकान्ता मनुरयं मतः । प्रवरो वनदुर्गायाः सप्तत्रिंशदर्शकः ॥ ६ ॥

धृतिरुकारः । कामिकाद्वन्द्वं च । तुष्टियुग् इकारयुक्तं तेन चि । वृषः य स एव दान्तस्तेन छ । रमा य इषु-
 स्वर उ तदयुक्तस्तेन पु । परा रेफः विष्णुयुग् उकारयुक्तस्तेन क । अक्षियुक् प्रभा वि । जया क तुष्टिरुकारः
 विन्दुरनुस्वारस्तेन किं । इंसः स बालयुग् वकारयुक्तस्तेन स्व । लोहितः प नेत्रसहित इकारयुक्तस्तेन पि । म-
 न्त्रपट्टाक्षरं वि । क्रिन्ना ॥ । सदृशीवसुधा यं । विषं म पङ्क्तिस्वरार्णयुक् तेन मे । प्रभा स । महा-
 कालो म धोत्र उ तेन मु । शूरः य । स्थि स्वरूपं । अधेन्दुयुग्धरिः तं । मरुत् य । मृत्युचिर्षी दि ।
 सन्ध्या श । स्वयं स्वरूपं । सन्ध्या श । स्वयं विन्दुमत् कयं । सूचमा व कान्तियुक्तस्तेन वा । शुद्धिः
 न । दीर्घकालेस्वरान्विता मकारवकारयुक्तो नकारस्तेन म्मे । विश्वमूर्तिः भ । प्रभा ग । बालो व ।
 कामिकेयुक् तकार- इकारयुक् तेन नि । वृषभः श । वैकुण्ठो म । वसुधा य । अग्निकान्ता स्वाहा ॥ अत्र
 वा तन्मे इत्यक्षराणि कालकानि ॥ ईशान संहितायाम्— “ गुणबीजं समुद्भूत्य उत्तिष्ठेति एवं ततः ” इत्यादि ।
 “ एवमेवा महाविद्या निष्कलीला सर्वसिद्धिदा । गुह्यान्ते भुवनेशानी दुर्गाबीजं नियोजयेत् ॥ मनोरन्ते त्र्यं
 बीजं मुक्त्वा चाग्ने चिलोमतः । पूर्वोक्तबीजत्रितयं योजयेत् कौन्धवारस्य ॥ ” बीजत्रयं प्रत्यक्षमायादुर्गा-
 बीजानि चिलोमतः दुर्गायायाप्रत्यक्षकमेण । एतावता आर्क्षी बीजपञ्चकमनन्तरं मन्त्रस्तदनु चिलोमेन त्रिबी-
 जमिति मन्त्रः सिद्धः ॥ तथा—

आरययको मुनिः प्रोक्तोऽस्त्यनुष्टुप्छन्द ईरितम् । वनदुर्गा देवतास्य सर्वशत्रुविधातिनी ॥ ७ ॥
 अतश्चष्टाष्टर्तु-वाणमितैर्मन्त्रार्थकैः क्रमात् । जातियुक्तैः षडङ्गानि मनोरस्य प्रकल्पयेत् ॥ ८ ॥
 पादाष्टसन्धिके गुदे लिङ्गाधारोदरेषु च । पार्श्वयुग्मे हृदि कुचद्वन्द्वे कण्ठेऽष्टसन्धिषु ॥ ९ ॥
 करयोर्बदने नासागण्डवृक्षार्णयुग्मके । भूमध्वे भूर्धनि मनोर्वर्षान् न्यसेद्यथाविधि ॥ १० ॥

ध्यानम्—

विष्णुदामप्रभामां कनकसरसिजे संसितां सत्त्रिनेत्रां
 हस्ताम्भोजैर्बहन्तीमरिदरवरदाभीतिसंज्ञाः क्रमेण ।
 खण्डितकान्तिवस्त्रां शशिकलितलसद्रत्नचूडां प्रसन्नां
 पार्श्वोद्यत्सन्मृगेन्द्रां हृदि वनवसतिं दावदुर्गा स्मरेऽहम् ॥ ११ ॥

वक्ष्यामि पूर्वोपाधे तदाद्यधःस्थायोरग्यं, इत्याद्युच्यध्यानम् ।

इति ध्यात्वा महादेवीं पूजयेद्भक्तिवत्परः । पूर्वोदिते शुभे दौर्गे पीठे दुर्गा प्रपूजयेत् ॥ १२ ॥
 पूर्वमङ्गानि पूज्यानि तत्र आर्षादिकान् वजेत् । चक्रायस्त्राणि मातृश्च लोकेशानायुधानि च ॥ १३ ॥
 आर्षा दुर्गा भद्रा सभद्रकान्यम्बिका चेभ्यः । वेदाद्या गर्भारूपा चेभ्यश्चैव प्रोक्ता ॥ १४ ॥
 चक्रशङ्खासिखेटेषु धनु-रजन्तकरोटिकाः । तदायुधानीरितानि दुर्गापूजनभीरितम् ॥ १५ ॥

रुक् त्रिशूलम् । नृकरोटिनुंकपालम् ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्बधोगर्षाद्व्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामप्रथं
कृत्वा . शिर्षाणि आरग्यकाय आयेय नमः । मुखे अत्यनुष्टुपलुम्बसे नमः । हृदि श्रीविनदुर्गादेवतायै नमः ।
इति विन्यस्य प्राग्वाटिनिथोगमुत्कीर्त्य . उत्तिष्ठ पुरुषि हृदयाय नमः । किं स्वपिणि शिरसे स्वाहा । भये
मे समुपस्थितं शिवायै वषट् । यदि शक्यमशक्यं वा कवचाय हुं । तन्मे भगवति नेत्रत्रयाय वौषट् ।
शमय स्वाहा अस्त्राय फट् . इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिमलान्तं करयोर्हृदयादिषडङ्गेषु च विन्यस्य . दक्षपादा-
ङ्गुलीमूले उं नमः । गुल्फे सिं नमः । जानुनि एं नमः । ऊरुमूले पुं नमः । वामपादाङ्गुलीमूले रुं नमः ।
गुल्फे पिं नमः । जानुनि किं नमः । ऊरुमूले स्वं नमः । गुदे पिं नमः । लिङ्गे पिं नमः । मूलाधारे
भं नमः । उदरे थं नमः । दक्षपादौ मे नमः । वामपादौ मं नमः । हृदि मुं नमः । दक्षस्तने पं नमः ।
वामस्तने सिं नमः । कण्ठे तं नमः । दक्षकराङ्गुलिमूले यं नमः । दक्षमलियन्ध्रे दिं नमः । कुपरे शं नमः ।
बाहुमूले कयं नमः । वामकराङ्गुलिमूले मे नमः । मलियन्ध्रे शं नमः । कुपरे कयं नमः । बाहुमूले धां नमः ।
मुखे तं नमः । दक्षनासापुटे म्यं नमः । वामे मे नमः । दक्षगण्डे गं नमः । वामे वं नमः । दक्षनेत्रे तिं नमः ।
वामे शं नमः । दक्षकण्ठे मे नमः । वामे यं नमः । भूमध्ये स्वां नमः । शिरसि हां नमः . इति विन्यस्य
प्राग्बद्ध ध्यानमानसपूजान्तेऽष्टदलकमलत्रयात्मकं प्राग्बद्ध पूजात्मकं निर्मावाध्वर्यस्थापनाद्यङ्गपूजान्ते प्रथमेऽष्ट-
दले— आर्षायै नमः । दुर्गायै नमः । भद्रायै नमः । भद्रकाल्यै नमः । अम्बिकायै नमः । क्षेम्यायै नमः ।
वेदगर्भायै नमः । क्षेमकुर्यै नमः । द्वितीयेष्टदले— चक्राय नमः । शङ्काय नमः । खड्गाय नमः । खेटकाय
नमः । बाणाय नमः । चापाय नमः । शूलाय नमः । कपालाय नमः । तृतीयेष्टदले— प्राग्बद्ध ब्राह्म्याद्याः
संपूज्य दिगीशार्वादि सर्वे पूर्ववत् नमोपयेन् । इति । नारायणीये—

वेदलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत् तिलैः । ब्राह्म्याद्यास्तिलदुग्धाक्षर्दुर्गां संचिन्त्य चानले ॥ १ ॥

तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणाराधनं तथा । धनधान्यादिभिः सम्यक् तोषयित्वा निजं गुरुम् ॥ २ ॥

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री वाञ्छितार्थान् प्रसाधयेत् । दुर्गाप्रयोगभेदेन चिन्तयेद्भनवासिनीम् ॥ ३ ॥

श्रिये च दुर्गा महिषोत्तमाङ्गस्थितां च द्वादलरुग् (भां) बहन्तीम् ।

सचक्रशङ्खासिखेटवाखचापान् भुजैस्तर्जनिकां बहन्तीम् (त्रिशूलम्) ॥ ४ ॥

शङ्खचक्रकृपाणखेटकवाखधनुषि शूलवत् । पुंस्कपालमञ्जुष्टिकान् सुसलकुन्तनन्दकान् ॥ ५ ॥

सत्करैर्वलवसद्भदाभिषिडपालकशक्तिकान् । विभ्रतीं जलदधुतिं महिषोत्तमाङ्गनिषेदुषीम् ॥ ६ ॥

पाषकोल्लसितधुतिं हृदि भीमसिंह (समा) गताम् । श्यामलां कमलस्थितां नयनत्रयोल्लसितां शुभाम् ॥ ७ ॥

व्याघ्रचर्मसदंशुकामहिबद्धकुन्तलशोभिताम् । चन्द्रशोभितशेखरां सुरदानवाभयभीतिदाम् ॥ ८ ॥

प्रजपेत् प्रत्यहं मन्त्री खरचार्यै शतं मन्त्रं । सहस्रं वा तदन्ते च प्रयोगान् कर्तुमर्हति ॥ ९ ॥

यद्यदुद्दिश्य च मनुं सहस्रं वायुतं जपेत् । अचिरात्प्रभते तत्तदसाध्यमपि साधकः ॥ १० ॥

प्रातःस्नायी न्यासपूर्वं खरन् देवीमनन्यधीः । नित्यं सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रं साधकसत्तमः ॥ ११ ॥

खरसर्पग्रहोत्थाश्च दोषान् प्रशमयेत् सुधीः । हुनेदारण्यकतिलैः राजिकाभिश्च वा हुनेत् ॥ १२ ॥

अपामार्गसमिद्धिश्च नाशयेत् सकलामयान् । अपस्मारादिकान् मन्त्री नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥

न्यग्रोधोत्थसमिद्धिर्वा सशुक्लाभिर्हुनेत् सुधीः । अयुतं सर्वसंपत्तयै सर्वापन्मुक्तयेऽपि च ॥ १४ ॥
 ग्रहादिशान्त्यै च तथा ह्यभिचारादिशान्तये । अर्कवृक्षसमुद्भूतैर्जुहुयाच्च समिद्धरैः ॥ १५ ॥
 आरभ्य रविवारं च तद्वयं प्रत्यहं सुधीः । दशाहतो वाञ्छितार्थसिद्धिर्भवति नान्यथा ॥ १६ ॥
 अहं वा सप्तरात्रं वा चेध्मैः सारसमुद्भवैः । एकैकं शकलं मन्त्री हुनेद्वाञ्छितसिद्धये ॥ १७ ॥
 त्रिंशच्छरान् शिताग्रांश्च निधाय जुहुयादुधः । कदुतैलैः सहस्रं वा ह्ययुतं तदनन्तरम् ॥ १८ ॥
 संपाततैलेन शरान् समभ्युत्स्य यथाविधि । पूर्ववत् प्रजपेन्मन्त्रं तावत्शरान् अथ भूपतिः ॥ १९ ॥
 शुद्धाचारश्च धीरश्च धन्वी संयतमानसः । गृहीत्वा परसेनाया मध्ये गच्छेदभीः क्षिपेत् ॥ २० ॥
 सा धावति दिशः सर्वाः संभ्रान्ता विह्वला तदा । स आगत्य पुनर्भूयो गुरुं धान्यैर्धनैरपि ॥ २१ ॥
 बलालङ्कारैश्चैव तोषयेज्जयदायिनम् । अष्टाधिकशतेनाथ सज्जप्तं शत्रुमस्य च ॥ २२ ॥
 निक्षिपेद्यस्य शिरसि विद्विष्टो भवेज्जनैः । देशाद् देशान्तरं चैव काकवत् भ्रमते सदा ॥ २३ ॥
 कारस्करमुतोत्थैश्च पत्रैर्वाधुनिपातितैः । सहस्रं जुहुयात् पादरजोभिः सह वैरिणः ॥ २४ ॥
 उष्णाटोऽस्य भवेत् सद्यो, विषवृक्षसमुद्भवैः । पुष्पैर्हुनेन् सहस्रं च मेनां संस्तम्भयेत् बुधैः ॥ २५ ॥
 तावद्भिस्तस्य पत्रैश्च मन्त्री सेनां निर्वर्तयेत् । विषवृक्षसमुद्भूतां शत्रोः प्रतिकृतिं शुभाम् ॥ २६ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्रायां स्वयं स्वयं कृतैर्निशि । कुम्भपञ्चचतुर्दश्यां काकोलूकवसाञ्जुतैः ॥ २७ ॥
 तद्वात्रैर्विधिने होमः कर्तव्योऽष्टसहस्रकम् । चतुर्दशीप्रयादेवं नाशमेति रिपुर्धुवम् ॥ २८ ॥
 उलूकवायसपदैः सप्तसारकसंयुतैः । होमाद्रिपुर्नाशमेति ह्युन्मत्तसमिधं तथा ॥ २९ ॥
 होमान्मन्त्रो रिपुर्न भवत्येव सहस्रतः । वैरिणः प्रतिमां कृत्वा सम्यक् संस्थापितानिलाम् ॥ ३० ॥
 विषत्रिकदुकालिप्तं सम्यगुष्णो जले क्षिपेत् । प्रजपेच्च मनुं सद्यो ज्वराक्रान्तो भवेद्विपुः ॥ ३१ ॥
 दुग्धाभिषेकतः शान्तिर्भवत्यस्य न संशयः । प्रतिमां विषवृक्षोत्थां निःक्षिपेदुष्णवारिणि ॥ ३२ ॥
 उन्मादश्च रिपोः सद्यः पूर्ववच्छान्तिरीरिता । सूर्यनिम्बेऽन्तरारकां शूलतर्जनिकाकराम् ॥ ३३ ॥
 ध्यात्वायुतं प्रजप्याथ मारयेद्विपुसञ्चयम् । असिखेटकार्कस्या कुट्टा सा वनवासिनी ॥ ३४ ॥
 संस्मृता मन्त्रजापे तु शमयेच्चतुसञ्चयम् । शरचतुष्करां सिंहस्थितां पावकसन्निभाम् ॥ ३५ ॥
 संस्मृत्य मन्त्रं प्रजपन् क्षिप्रमुष्णाटयेदरीन् । कारस्करदुसमिधामयुतं जुहुयात् सुधीः ॥ ३६ ॥
 रोगिणः करिणः सर्वे जायन्ते ह्यचिरात् सदा । विषवृक्षोत्थितैः पत्रैरमी नाशं प्रयान्ति च ॥ ३७ ॥
 तद्वृक्षसुमनोभिः स्वादुष्णाटः करिणां ध्रुवम् । राजवृक्षसमिद्धिर्वा रोगा नश्यन्ति दन्तिनाम् ॥ ३८ ॥
 विषवृक्षप्रमूर्तैश्च त्रिमध्वकैस्तु मानवः (वारहः) । वशीमयेत् तथा शीघ्रं पत्रैरानित्यशोभितैः (कोद्भवैः) ॥ ३९ ॥
 त्रिस्वाधुयुक्तैः करिणो ह्यतिमत्ता भवन्ति च । अभ्यङ्गः पञ्चगव्येन लोके रक्षाकरः परः ॥ ४० ॥
 करिणां मनुजसोऽयं प्रोक्तो मन्त्रविदुत्तमैः । सर्पिस्तिलानित्यकैस्तु राजिकापञ्चगव्यकैः ॥ ४१ ॥

दग्धतण्डुलकैश्चैव प्रत्येकं च महसतः । जुहुयादिभसङ्गानां शुद्धिर्भवति नान्यथा ॥ ४२ ॥
 महान्तं विष(द्विज)वृत्तं च क्षिप्वा निधिं च पञ्चधा । दिक्क्रमेणैव पञ्चैवमायुधानि प्रकल्पयेत् ॥ ४३ ॥
 सम्यक् शिल्पविदा शङ्खो नन्दकथक्रशार्ङ्गकौ । कौमोदकीति क्रमेण प्रोक्तमायुधपञ्चकम् ॥ ४४ ॥
 निक्षिप्य पञ्चगव्ये तु जपेन्मन्त्रसहस्रकम् । तानवाज्येन जुहुवात् संपातं तत्र पातयेत् ॥ ४५ ॥
 भूयश्च पूर्वसंख्याकं जपं कुर्याद्विचक्षणः । विदध्यादायुधान् पञ्च पञ्चगव्यप्रपूरितान् ॥ ४६ ॥
 मध्यायुधे स्वा(मध्यावटेष्वा)युधानि निक्षिपेत्(तत्र तत्र च । बलिं हरेत समीकृत्य तन्मन्त्रैर्मन्त्रिणा तथा ।
 कार्यो रक्षा राष्ट्रपुरग्रामाणामेवमेव च । वस्त्रेयं विहिता रक्षा लक्ष्मीः) तत्र च वर्षते ॥ ४८ ॥
 धनधान्यसमृद्धिः स्याद्विपुर्चौरभयं न च । पर्जन्यं वशीकुर्यात् तत्पत्नीरुत्पलैरपि ॥ ४९ ॥
 माघशान् कृमुदैर्हृत्वा कर्तारैर्विश एव च । शूद्रांश्च वशहोमेन ग्रामं जातिप्रसूनकैः ॥ ५० ॥
 चक्रशङ्खगदाम्भोजहस्तं सञ्चिन्तयेच्छुभम् । रविविम्बे मुकुन्दं च मनुं व्यत्यक्तलिङ्गकम् ॥ ५१ ॥
 प्रजपेद्याथ पुरुषभगवत्पदयोरथ । सर्वसिद्धिकरः प्रोक्तः प्रकारोऽयं सुमन्त्रिभिः ॥ ५२ ॥
 साध्यनामाक्षरैः सम्यग्विदभितमनुं लिखेत् । मन्त्रे(पत्रे) ततः कुलालस्य करलपत्रं प्रगृह्य युते ॥ ५३ ॥
 तथा कृता या प्रतिमा तस्याथ हृदि संन्यसेत् । संस्वाप्य स्वाभियुक्त्ये तां सप्ताहं प्रजपेन्मनुम् ॥ ५४ ॥
 मध्यात्रये शतं चाष्टाधिकं वरयो भवेत्तु सः । ग्रीहीन् हुनेदष्टशतं प्रत्यहं वत्सराज्जवेत् ॥ ५५ ॥
 ग्रीहिमान् गोपयामिष्य पशुमान् भवति ध्रुवम् । घृतहोमान्मन्त्रिणः स्यात् काञ्चनाग्निर्महीयसी ॥ ५६ ॥
 दध्ना सर्वसमृद्धिः स्यादभैरवसमृद्धियुक् । मधुहोमेन रत्नानां निधिर्भवति नान्यथा ॥ ५७ ॥
 दूर्वाहोमेन दीर्घायुर्मन्त्री भवति निधितम् । श्वेतगुह्याः सप्तानीष कुटवप्रमिताः शुभाः ॥ ५८ ॥
 एतन्मन्त्रसुजगताथ विकिरेच्छुसैन्यके । स्वयं मन्त्री सुगुप्तः सन् तेनासौ वैरिणश्चभूः ॥ ५९ ॥
 ज्वरादिकैर्महारोगैः पीडिता स्नान्मृताचिरात् । सेनाधिपतिमुख्यानां परस्परविरोधतः ॥ ६० ॥
 एतदुपद्रवैर्नानाविधनाशं प्रयाति च । ..... ॥

तारे शक्तिं ससाध्यां लिखतु रविदले मध्यतः पञ्चमूले

मर्दिन्या वर्षपुग्मं दलमनु विलिखेद्दक्षिणे मूलवर्षान् ।

अन्त्ये प्र(चा)न्त्येकवीजं बहिरथ लिपिभिर्भूपुरद्वन्द्वसंखं

दुर्गाया वज्रमेतद्युवतितनयदं सर्वरक्षाकरं स्यात् ॥ ५९ ॥

सर्वसंपत्करं नृणां सर्वसौभाग्यप्राप्तिदम् । राज्यलक्ष्मीविहीनानां भूपतीनां च राज्यदम् ॥ ६० ॥

आमयग्रस्तनृणां च रोगशान्तिकरं परम् । जपहोमाज्यसंपातसाधितं वज्रमुत्तमम् ॥ ६१ ॥

प्रोक्तं च वनदुर्गायाः सर्वदं नात्र संशयः । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—द्वादशदलपत्रं विरच्य तन्मध्ये तारं तस्योदरे शक्तिं तदन्तः साध्यनाम च विलिख्य ,

तत्केसरेषु महिषमर्दिन्यष्टाक्षरमन्त्रस्य त्रिरावृत्त्या प्रतिकेसरं वर्णद्वयं वर्णद्वयमालिङ्ग्य, मूलमन्त्रस्य वर्णान् प्रतिदलं त्रिश आलिख्यान्तिमालरमन्तिमदले विलिख्य पञ्चाद्विर्वृत्तद्वयं विरच्य तथोरन्तराल-
धीथ्यां प्रत्यक्षं सविन्दुकां मातृकां विलिख्य तद्विद्वत्तुरस्रद्वयसंपुटरूपेणाष्टकोलनं वेष्टयेत्, एतच्चान्त्रमु-
क्तफलदं भवेत् ॥ नारायणीये— 'अत्रिरश्च समाख्यातस्तद्बीजं शिवसर्गवान्' । अत्रिः दकारः शिव
उ सर्गो विसर्गः तेन दुः । तद्बीजं तस्या दुर्गाया बीजम् । (अस्य) कश्यप ऋषिः, गायत्री
छन्दः, श्रीदुर्गा देवता, पद् दार्घ्ययुक्त्वबीजेन पङ्कजगानि बीजेन सविसर्गं च । सर्वत्र अप्रकमलदले
द्वर्वाश्यामां त्रिनेत्रां शूलबाणचक्रशंखचक्रहस्तधनुःकपालानि दक्षिणाधःकरक्रमेण धारयन्ती ध्यायेत् ।
तत्तज्जपे दशांशहोमः पूजादिकं चनदुर्गावजंक्रम्य ॥ अयं तत्तज्जपः कृतयुगपरः ॥ अथ स्तोत्रम्—

यत्कर्मधर्मनिलयं प्रवदन्ति तज्ज्ञाः यज्ञादिपुण्यमस्तिलं मकलं त्वयैव ।
त्वं चेतना यत इति प्रविचार्य चित्ते नित्यं त्वदीयचरणां शरणं प्रपद्ये ॥ १ ॥
पाथोऽधिनाथतनयापतिरेष शेषपर्यङ्कलालितवपुः पुरुषः पुराणः ।
त्वन्मोहपाशविशो जगदम्ब सोऽपि व्याघूर्णमाननयनः शयनं चकार ॥ २ ॥
तत् कौतुकं जननि यस्य जनार्दनस्य कर्णप्रसूतमलजौ मधुकैटभाख्यौ ।
तस्यापि यौ न भवतः सुलभौ निहन्तुं त्वन्मायया कवलितौ विलयं गतौ तौ ॥ ३ ॥
यन्माहिषं वपुर्पूर्वबलापपन्नं यन्नाकनायकपराक्रमजित्वरं च ।
यद्योक्तशोकजननव्रतवद्दहार्दं तल्लीलयैव दलितं गिरिजे भवत्या ॥ ४ ॥
यो धूम्रलोचन इति प्रथितः पृथिव्यां भस्मीबभूव स रणे तव हुंकृतेन ।
सर्वासुरक्षयकरे गिरिराजकन्ये मन्वे स्वमन्युदहने कृत एव होमः ॥ ५ ॥
केषामपि त्रिदशनायकपूर्वकायां हन्तुं न जातु सुलभाविति चण्डबुधैर्दौ ।
तौ दुर्मदौ सपदि चाम्बरतुम्यमूर्तेर्मातस्तवासिकुलिशात् पतितौ विशीर्षौ ॥ ६ ॥
दीत्येन ते शिव इति प्रथितप्रभावो देवोऽपि दानवपतेः सदनं जगाम ।
भूयोऽपि तस्य चरितं प्रथमां चकार सा त्वं प्रसीद शिवदूति त्रिजृम्भितेन ॥ ७ ॥
चित्रं तदेतदमरैरपि ये न जेषाः शस्त्राभिघातपतिताद्गुहिरादपश्ये ।
भूमौ बभूवुरमिताः प्रतिरक्तबीजास्तेऽपि त्वयैव गगने गलिताः समस्ताः ॥ ८ ॥
आश्चर्यमेतदतुलं यदभूत् सुरारी त्रैलोक्यवैभवविलुण्ठनहृष्टपाक्षी ।
शस्त्रैर्निहत्य भुवि शुम्भानिशुम्भसंज्ञौ नीतौ त्वया जननि तावपि नाकलोकम् ॥ ९ ॥
त्वत्सेजसि प्रलयकालहुताशनेऽस्मिस्तस्मिन् प्रयान्ति विलयं भुवनानि सद्यः ।
तस्मिन्निपत्य शूलभा इव दानवेन्द्रा भस्मीभवन्ति हि भवानि किमत्र चित्रम् ॥ १० ॥
तत्किं गृह्णामि भवतीं भवतीप्रतापनिर्वाप्यप्रणयिनीं प्रस्रमज्जनेषु ।
तत्किं गृह्णामि भवतीं भवतीप्रतापसंवर्द्धनप्रणयिनीं विपदि स्थितेषु ॥ ११ ॥

वामे करे नदितरे च तथोपरिष्ठात् पात्रं सुधारसयुतं वरमातुलुङ्गम् ।

खेटं गदां च दधतीं भवतीं भवानि ध्यायन्ति थेऽरुणनिभां कृतिनस्त एव ॥ १२ ॥

यद्रागुणान् परमिदं यदि मानवस्ते बीजं स्मरेदनुदिनं दहनाधिरूढम् ।

भायाङ्कितं निलाकितं तरुणेन्दुविन्दुनादैरमन्दमिह राज्यममौ भुनक्ति ॥ १३ ॥

आवाहनं यजनवर्णनमग्निहोत्रं कर्मर्पणं तव विसर्जनमत्र देवि ।

मोहान्मया कृतमिदं सकलापराधं मातः क्षमस्व वरदे बहिरन्तरस्थे ॥ १४ ॥

अन्तः स्थिताप्यखिलजन्तुषु जन्तुरूपा विद्योतसे बहिरिवाखिलविश्वरूपा ।

का भूरिशब्दरचना वचनाधिका सा दीनं जनं जननि मामव निष्प्रपञ्चम् ॥ १५ ॥

एतत् पठेदनुदिनं दनुजान्तकारि चण्डीचरित्रमतुलं भुवि यत्तिकालम् ।

श्रीमान् मुखी स विजयी सुभगः कृती स्यात् त्यागी चिरन्तनवपुः कविश्चक्रवर्ती ॥ १६ ॥

श्रीसिद्धनाथापरनामधेयः श्रीशम्भुनाथो भुवनैकनाथः ।

तस्य प्रसादात् भक्तलागमश्रीः पृथ्वीधरस्तोत्रमिदं चकार ॥ १७ ॥

अथ नवार्णविधानोक्तमहालक्ष्मीपूजा लिख्यते । तत्र प्रातःहस्तादिमातृकान्यासान्तं विधाय मूलमन्त्रेण प्राणायामप्रयं कृत्वा, शिर्गलि प्रज्ञाविष्णुकट्रेभ्यो नमः । मुखे गायऽप्युष्णिगनुष्टुपसंस्थोभ्यो नमः । इति श्रीमहालक्ष्मीमहाकालीमहामरस्वतीदेवताभ्यो नमः । गुह्ये परमशिवलिङ्गाय पीजाय नमः । पादयोः कालीशियद्वीपप्रजापतिभ्यः शक्तिभ्यो नमः । नाभौ ह्रीं कीलकाय नमः । इति विम्वस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये जपे विनियोगः । इति कृताञ्जलिकस्त्या ओं ऐं ह्रीं इत्याथ नमः, एवं षडङ्गन्यासं विवध्यात् । अथैकादशम्यासेषु मातृकान्यासः प्रथमः । षडङ्गन्यासो द्वितीयः । ततः— ओं ह्रीं ब्रह्माक्षी मे पूर्वे पातु । १ महालक्ष्मीं ईशान्यां पातु । २ म्योमेश्वरी मे ऊर्ध्वे पातु । ३ सप्तह्रीणेश्वरी मे मध्यं पातु । ४ नागेश्वरी मेऽधः पातु । इति तृतीयो न्यासः ॥ ततः— ओं ह्रीं मम पुराङ्गं नन्दजा पातु नमः । एवं २ दक्षिणाङ्गं रक्तदण्डिका०, ३ पश्चिमाङ्गं शकम्भरी०, ४ वामाङ्गं दुर्गा०, ५ मूर्धादिपादान्तं भीमा०, ६ पादादिमूर्धान्तं भ्रामरी पातु नमः । इति चतुर्थो न्यासः ॥ पादादिनामिपर्यन्तं १ ब्रह्मा पातु नमः । नाभेः कण्ठपर्यन्तं २ विष्णुः पातु नमः । कण्ठादिमहारन्ध्रान्तं ३ रुद्रः पातु नमः । पादद्वये ४ हंसः पातु नमः । नेत्रयोः ५ वृषभः पातु नमः । सर्वाङ्गे ६ गजाननः पातु नमः । महारन्ध्रे ७ हरिः पातु नमः । मध्यवेहे ८ महालक्ष्म्यै नमः । मस्तके ९ सरस्वत्यै नमः । पादयोः १० महालक्ष्म्यै नमः । करयोः ११ सिंहाय नमः । नेत्रयोः १२ परमहंसाय नमः । पादयोः १३ महिषसहितप्रेताय नमः । सर्वाङ्गे १४ महेशाय नमः । पुनः सर्वाङ्गे १५ खण्डिकायै नमः । इति षष्ठो न्यासः । ततो महारन्ध्रे ओं ऐं नमः । दक्षिणकर्णे ओं ह्रीं नमः । वामकर्णे ओं ह्रीं नमः । दक्षणेनेत्रे ओं चां नमः । वामनेत्रे ओं भुं नमः । दक्षनासायां ओं एडां नमः । वामनासायां ओं ऐं नमः । मुखे ओं धिं नमः । लिङ्गे ओं धिं नमः । इति सप्तमो न्यासः ॥ ततो गुह्ये ओं ऐं नमः । लिङ्गे ओं ह्रीं नमः । मुखे ओं ह्रीं नमः । वामनासायां ओं चां नमः । दक्षनासायां ओं भुं नमः । वामनेत्रे ओं गडां नमः । दक्षनेत्रे ओं ऐं नमः । वामकर्णे ओं धिं नमः । दक्षकर्णे ओं धिं नमः । इत्यष्टमो न्यासः ॥

स्वपूर्वाङ्गे मूर्धादिपादान्तं मूलमन्त्रमुच्चार्य नमः । एवं दक्षिणपार्श्वे, पृष्ठभागे, वामभागे, पुनर्वांमे, पृष्ठे, दक्षभागे, पूर्वाङ्गे व्यापकत्वेन न्यसेत्, इति नवमो न्यासः ॥ ततो मूलमन्त्रमुच्चार्य हृदयाय नमः । इत्येवं षडङ्गन्यासं कुर्यात् । इति दशमो न्यासः ॥ 'जङ्घिनी शलिनी घोरा' इत्येकं श्लोकं कृष्णवर्णं ध्यात्वा सर्वाङ्गं व्यापकम् । 'शूलेन पाहि नो देवि' इत्यादि 'रक्त सर्वतः' इत्यन्तं श्लोकचतुष्टयं शालार्कवर्णं ध्यायन् व्यापकम् । 'सर्वस्वरूपे सर्वेश' इत्यादि 'चरिदके त्वां मता वयम्, इत्यन्तं श्लोकपञ्चकं शुद्धस्फटिकसङ्काशं ध्यायन् सर्वाङ्गे व्यापकं न्यसेत् । इति एकादशो न्यासः ॥ अथ स्वहृदये वक्ष्यमाणं पूजार्पाठं विभाव्य तन्मध्ये मूलमन्त्रस्य बीजत्रयं ध्यात्वा मध्यबीजे श्रीमहालक्ष्मीं सर्वदेवशरीरैर्नैजन्मोद्भूतां ध्यायेत्—

सर्वदेवशरीरेभ्यो याविर्भूतामितप्रभा । विचित्रजघना चित्रमाल्याम्बरविभूषणा ॥ १ ॥

चित्रानुलेपना कान्तिरूपसौभाग्यशालिनी । अष्टादशभुजा पूज्या सा सहस्रभुजा मती ॥ २ ॥

आयुधान्यत्र वक्ष्यन्ते दक्षिणाधःकरक्रमात् । अक्षमाला च कमलं बाणाभी घुसलं गदा ॥ ३ ॥

चक्रं त्रिशूलं परशुः शङ्खो घण्टा च पाशकः । शक्तिर्दण्डधर्म चापः पानपात्रं कमण्डलुः ॥ ४ ॥

अलङ्कृतभुजामेभिरायुधैः कमलासनाम् । सर्वदेवमयीभीशां महालक्ष्मीमिमां नृप ॥ ५ ॥

पूजयन् सर्वदेवानां लोकानां च प्रभुर्भवेत् । ..... ॥

इति महालक्ष्मीं ध्यात्वा प्रथमबीजे महाकालीं ध्यायेत् ॥

दशनवक्त्रा दशभुजा दशपादाञ्जनप्रभा । विशालया राजमाना त्रिशङ्खोचनमालया ॥ १ ॥

स्फुरद्दशनदंष्ट्रा सा भीमरूपा लभूक्ष्ण । रूपसौभाग्यकान्तीनां सा प्रतिष्ठा महाश्रियाम् ॥ २ ॥

खड्गबाणगदाशूलचक्रपाशभुशुण्डिभृत् । परिधं कार्मुकं शीर्षं निरूप्येतद्रुधिरं दधौ ॥ ३ ॥

एषा सा वैष्णवी माया कालरात्रिर्दुरत्यया । आराधिता वशीकुर्यात् पूजाकर्तुधराधरम् ॥ ४ ॥

इति महाकालीं ध्यात्वा महालक्ष्म्या वामभागे सरस्वतीं तृतीयबीजे ध्यायेत् —

गौरीदेहात् समुद्भूता या सध्वैकगुणान्विता । साक्षात् सरस्वती प्रोक्ता शुम्भासुरनिवर्हिणी ॥ १ ॥

दधानाष्टभुजा बाणान् घुसलं चक्रशूलभृत् । शङ्खं च लाङ्गलं घण्टां कार्मुकं वसुधाधिप ॥ २ ॥

एषा संपूजिता भक्त्या सर्वज्ञत्वं प्रयच्छति । ..... ॥

इति महासरस्वतीं च ध्यात्वा वक्ष्यमाणपीठपूजापुरःसरं महालक्ष्मीं साक्षां सावरणां मानसोपचारैः स्वमूलाधारे आत्मादिचतुष्टयकं चतुरस्रं कुण्डल्यग्रसमुज्ज्वलं ध्यात्वा, मूलमन्त्रमुच्चार्य "अहन्तां जुहोमि स्वाहा" पुनर्मूलमुच्चार्य "असत्यं जुहोमि स्वाहा" इत्येवं अहन्तापैशुन्यकामकोधलोभमोहमदमारसर्पाणि सुषुम्णासकपुष्कमनःकुक्षे च पृथक् पृथक् हुत्वा, निर्दग्धभिक्षिसवैरिणः स्थिरचित्तो मूलमन्त्रं यथाशक्ति जपित्वा जपं समर्थं बाह्यपूजां समारभेत् ॥ तत्र स्वर्खादिपीठे कुङ्कुमादिना षट्कोणं तद्विर्धुत् तद्वर्णं सकेसरमण्डलं तद्विर्धुत् तद्विम्बगुर्दारयुतं चतुरस्रवर्णं रचयेत्, इति पूजाचक्रं निर्माय, षट्कोणमध्ये वाग्भवमायाकामराजबीजत्रयं पङ्क्त्याकोरेण विलिख्य स्वाग्नादिषट्कोलेषु प्रादक्षिण्येन च अकारादिबीज-षट्कं विलिखेत् । ततोऽर्घ्यादिपात्राण्यासाद्य पूजापकरणानि संश्लेष्य "ओं ह्रीं ह्रिः सोहं स्वाहा" इति मन्त्रेण स्वशरीरं गन्धादिभिरलङ्कृत्य, स्नानमात्रं देवीकृतं विभाव्य प्राञ्चत् मूलाधारे चतुरस्रं कुण्डलिक-

परमांशं संविन्द्य , मूलं०

धर्माधर्महविर्दीप्त आत्माशौ मनसा मुचा । सुषुम्णावर्त्मना नित्यमववृत्तीर्जुहोम्यहं स्वाहा ॥

एवं पापं जुहोमि स्वाहा . इत्थं पुण्यपापकृत्याकृत्यसङ्कल्पविकल्पधर्मान् हुत्वा , पुनर्मूलं०

प्रकाशामर्शहस्ताभ्यामवलम्ब्योन्मनीस्तुचम् । धर्माधर्मकलान्नेहपूर्णा वक्षौ जुहोम्यहम् ॥

अधर्मं जुहोमि स्वाहा , इति पूर्णाहुतिं हुत्वा देवीरूपमात्मानं ध्यात्वा मूलमन्त्रं यथाशक्ति जपित्वा अपं स-
मर्प्य , पूजार्पीठमध्योदकेनाभ्युज्य . षट्कोणे ओंकारपाठाय नमः । अप्रदले ओं पूर्णगिरिपीठाय नमः ।
चतुरध्रे ओं कामपीठाय नमः । इति संपूज्य . पौठाद्वह्निश्चतुर्दिक्षु ओं गंगेशाय नमः , ओं संक्षेत्रपालाय
नमः , ओं दुर्दुर्गायै नमः , ओं वंद्यकाय नमः , इति संपूज्याग्नेयादिकोणेषु ओं जंजयायै नमः , ओं विवि-
जयायै० , ओं जंजयन्त्यै० , ओं अक्षपराजितायै नमः । पञ्चनालमूले आं आधाराशक्त्यै नमः , कुं कूर्माय
नमः , शं शेधाय० , पृं पृथिव्यै० , नां नालाय० , पं पद्माय० , इति संपूज्याप्रदलकर्णिकायां षट्कोणाद्वहिः ओं
वि विष्णुमायार्यै नमः , एवं चै चेतनार्यै० , बुं बुद्ध्यै० , नि निद्रायै० , सुं सुधायै० , इति पञ्चशक्तीः संपूज्य,
दक्षिणदिशि ओं ह्रां ह्रायार्यै नमः , शं शक्त्यै , तं तृणार्यै० , सां सान्त्यै० , जां जात्यै० , लं लज्जार्यै० , इति
शक्तिषट्कं संपूज्य , पश्चिमदिशि ओं शां शान्त्यै नमः , थं थज्जार्यै० , कां कान्त्यै० , लं लक्ष्म्यै० , धूं धृत्यै० ,
वूं वृत्यै० , इति शक्तिषट्कं संपूज्य , उत्तरदिशि ओं स्मूं स्मृत्यै नमः , दं दयार्यै० , तुं तुष्ट्यै० , पुं पुष्ट्यै० ,
मां मात्रे० , आं आन्त्यै० , इति शक्तिषट्कं संपूजयेदिति प्रादक्षिण्येन त्रयोविंशतिदेवताः संपूज्य ,
मध्यपीजे मूलं० " श्रीमहालक्ष्म्या मूर्तये नमः " इति मूर्तिं संपूज्य , कराभ्यां पुष्पाञ्जलिमादाय हृदयकमले
यथोक्तरूपां साक्षां साधरणां महालक्ष्मीं ध्यात्वा , तत्तेजोरूपतामादाय सुषुम्णावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा प्रव-
हन्नासारन्ध्रेण पुष्पाञ्जलौ संयोज्य मूलेन तत्तेजः समानीय ,

ध्यायामि मनसा दुर्गां नाभिमध्ये व्यवस्थिताम् । आवाहयेत् ततो दुर्गां संसारमवतारिणीम् ॥ १ ॥

कण्याणजननीं सत्यां कामदां करुणाकराम् । अनन्तशक्तिसंपन्नां दुर्गांमावाहयाम्यहम् ॥ २ ॥

महापद्मवनान्तःस्थे कारुणानन्दविग्रहे । सर्वभूतहिते मातरेस्तेहि परमेश्वरि ॥ ३ ॥

इति पुष्पाञ्जलिप्रक्षेपेणावाह्य , आवाहनादिनवमुद्राः प्रदर्श्य ,

देवेशि भक्तिमुलभे सर्वावरणसंप्रुते । यावत् तां पूजयिष्यामि तावत् तं सुखिरा भव ॥ ४ ॥

इति प्रार्थ्य .

ओं दुर्गे देवि सुरेशानि ज्ञानमार्गप्रदे शिवे । आसनं मम भूत्यर्थं गृहाण तं सुरेश्वरि ॥ ५ ॥

इत्यासनम् ।

ओं स्वागतं कुशलं पृच्छे महादेवि महेश्वरि । सुस्वागतं तवा भद्रे कृपया भक्तवत्सले ॥ ६ ॥

इति स्वागतम् ।

जगत्पूज्ये त्रिलोकेशि दैत्यदानवभञ्जनि । अष्टाङ्गार्घ्यं गृहाण तं देवि विश्वार्तिहारिणि ॥ ७ ॥

इत्यर्घ्यम् ।

कात्यायनि महादुर्गे चासृण्वे शङ्करप्रिये । पादं गृहाण देवेशि भद्रकालि नमोऽस्तु ते ॥ ८ ॥

इति पाद्यम् ।

सर्वलोकस्य या माता या माता लोकपावनी । दद्याम्वाचमनं तस्यै महालक्ष्म्यै प्रयत्नतः ॥ ९ ॥

इत्याचमनीयम् ।

कपिलादधि कुन्देन्दुधवलं मधुसंयुतम् । स्वर्णपात्रस्थितं देवि मधुपर्कं गृहाण मे ॥ १० ॥
इति मधुपर्कम् ।

कर्पूरवासितं वारि निर्मलं शुद्धिहेतुकम् । गृहाण परमेशानि पुनराचमनीयकम् ॥ ११ ॥
इति पुनराचमनीयम् ।

ज्ञानमूर्ते भद्रकालि दिव्यमूर्ते सुरेश्वरि । स्नानं गृहाण देवेशि तीर्थोदकविभूषितम् ॥ १२ ॥
इति स्नानम् ।

वस्त्रं स्वच्छं महार्द्रं च पटस्रवचिनिर्मितम् । गृहाण सुभगे देवि मे कुक्कुलं सुरार्चितम् ॥ १३ ॥
इति वस्त्रम् ।

सुरासुरशिरोरत्ननिर्घृष्टचरखाम्बुजे । अलङ्कारान् गृहाण तं नानारत्नविभूषितान् ॥ १४ ॥
इति अलङ्कारः ।

भीष्मस्यहागुरुकर्पूरोचनानाभिसंयुतम् । गृहाण गन्धं मे देवि सर्वकामफलप्रदे ॥ १५ ॥
इति चन्दनम् ।

नानापुष्पविचित्राक्यां पुष्पमालां सुशोभिताम् । प्रयच्छामि महादेवि गृहाण तं सुरेश्वरि ॥ १६ ॥
इति पुष्पादि । इति पुष्पास्तानुपचारानुपचर्य, भीमगन्धति परिवारपूजार्थमनुज्ञां देहि इति प्रार्थ्य, मध्ये प्रथमबीजे ओं महासरस्वत्यै नमः । तृतीयबीजे ओं महाकाल्यै नमः । महालक्ष्म्याः पृष्ठे ब्रह्मसरस्वतीभ्यां नमः । महासरस्वतीपृष्ठे रुद्रगौरीभ्यां नमः । महाकाल्याः पृष्ठे हृषीकेशलक्ष्मीभ्यां नमः । महालक्ष्म्या वामाग्रे मे मणिपासुराय नमः । दक्षिणे सिं सिंहाय नमः, इति संपूज्य षट्कोलेषु पूर्वादि ओं नमः । ओं रक्तशक्तिायै०, ओं शाकम्भर्यै०, ओं दुर्गायै०, ओं भीमायै०, ओं भ्रामर्यै० नमः इति संपूज्य, षट्को-
णाद्विः कर्णिकायामेवं षडङ्गानि संपूज्य, अष्टकोलेषु ब्राह्मण्याद्यष्टमातृकाः संपूज्य, चतुरस्रे प्रथमबीज्यामिन्द्रा-
सीन्, द्वितीयबीज्यां वज्रादीन् संपूज्य, मूलं० साक्षायै सपरिवारायै भीमहालक्ष्म्यै नमः इति पुष्पाञ्ज-
लीन् वक्ष्यात् ।

गुग्गुलं घृतसंयुक्तमगुर्बादिसमाहितम् । दशाङ्गं गृहाण धूपं भद्रकालि नमोऽस्तु ते ॥ १७ ॥
इति धूपम् ।

रक्तवज्रसप्तद्वर्ति गोघृतेन च पूरितम् । दीपं गृहाण देवेशि नमस्तैलोजपसुन्दरि ॥ १८ ॥
इति दीपम् ।

दिव्याक्षं रससंपुष्टं नानामन्त्रैस्तु संस्कृतम् । चोष्यपेवसमायुक्तमक्षं देवि गृहाण मे ॥ १९ ॥
इति नैवेद्यम् । इति नैवेद्यं समर्प्य देवीं भुञ्जानां भावयत् मूलं दशवारं जपित्वा शुद्धोदकं देव्यै निवेद्य,
स्नातांग्री मूलेन पञ्चविंशत्याहुतीहुत्वा षडङ्गमन्त्रैः पञ्चाहुतीः, आधरसदेवतानामेकैकामाहुतिं हुत्वा पूजास्था-
नमागत्य, स्ववामाग्रे त्रिकोणमण्डलेऽश्वत्थानयुतं साधारणलिपात्रं निधाय “ओं श्रीं सर्वविघ्नहृद्भ्यः सर्व-
भूतेभ्यो हुं फट्” सर्वभूतेभ्य दण्डं यस्मिन्मः । इति मन्त्रेण वलिमुत्सृज्य देव्यै उत्तरापोशानादिकं
दद्यात्, ततः

गृहाण देवि ताम्बूलं कर्पूरेण सुवासितम् । पूगीफलसमायुक्तं सर्वार्थं सुखमयदनम् ॥ २० ॥

इति नाम्बुलम् ।

मङ्गले कालिके दुर्गे महिषासुरवदनि । नीराजनं मया दत्तं गृहाण सुरसुन्दरि ॥ २१ ॥

इति नीराजनम् ।

दुर्गे देवि नमस्तुभ्यं सकलासुरनाशिनि । पुष्पाञ्जलिं गृहाण तं मया दत्तं सुरार्चिते ॥ २२ ॥

इति पुष्पाञ्जलिः ।

सर्वमङ्गलमाङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके । शरण्ये त्र्यम्बके दुर्गे कात्यायनि नमोऽस्तु ते ॥ २३ ॥

इति नमस्कारः ।

मया जन्ममहत्त्वेषु अर्जितं पापसंघयम् । तत्सर्वं नाशय विप्रं प्रदक्षिणपदे पदे ॥ २४ ॥

इति प्रदक्षिणम् ।

पूजायाः सद्गुणार्थं तु दक्षिणा दीयते मया । तां गृहाण महेशानि पूजां मे सफलां कुरु ॥ २५ ॥

इति हिरण्यम् ।

महिषाग्नि महामाये चामुण्डे पापहारिणि । यशो देहि धनं देहि तव भक्तिं च देहि मे ॥ २६ ॥

इति प्रार्थना । ततो मूलमन्त्रं यथाशक्ति जपित्वा जपं समर्थं सप्तशतीपाठं कुर्यात् ॥ तत्र अष्टोत्थाविंश-

कल्पं कृत्वा, प्रथमचरित्रस्य ब्रह्मा ऋषिः, गायत्री छन्दः, महाकाली देवता, रक्तवन्तिका बीजं, नन्दा

शक्तिः, अग्निस्तत्त्वं प्रथमचरित्रजपे विनियोगः । मध्यमचरित्रस्य विष्णुर्ऋषिः, पंक्तिश्छन्दः, महाल-

क्ष्मीदेवता, दुर्गा बीजं, शाकम्भरी शक्तिः, वायुस्तत्त्वं मध्यमचरित्रजपे विनियोगः । उत्तमचरित्र-

स्य रुद्र ऋषिः, अत्रुष्टुप् छन्दः, महासरस्वती देवता, आमरी बीजं, भीमा शक्तिः, सूर्यस्तत्त्वं उत्तम-

चरित्रजपे विनियोगः, इति विन्यस्य पठेत् ॥ पूजायन्त्रस्य चतुरस्याङ्गिः प्राच्यां ३ उद्याचपीठाय नमः,

मुण्डेश्वरनाथाय नमः, मुण्डाम्बापादुकां पूजयामि नमः । एवं आग्नेये ३ मातृकापीठाय०, मातृकाचक्रे-

श्वरनाथाय०, मातृकाम्बापा० । दक्षिणे ३ आसन्धरपीठाय०, आलामुक्तानाथाय०, आलाम्बापा० । नैर्ऋत्ये

३ कोलापुरपीठाय०, कोलापुरेश्वरनाथाय०, कोलाम्बापा० । पश्चिमे ३ पूर्णगिरिपीठाय नमः, पूर्णेश्वरना-

थाय०, पूर्णाम्बापा० । वायव्ये ३ चौहारपीठाय०, चौहारनाथाय०, चौहाराम्बापा० । उत्तरे ३ कोलगि-

रिपीठाय०, कोलनाथाय०, कोलाम्बापा० । देशान्त्रां ३ कामरूपपीठाय०, कामरूपनाथाय०, कामाम्बापा० ।

मध्ये ३ योगिनीपीठाय नमः । तत आग्नेयादिकोलेषु वेतालान् पूजयेत्, अग्निमुखाय नमः, प्रेतबाहनाय०

ज्वालामुखाय नमः, धूम्राक्षाय नमः । ततो मध्ये पदकोलेषु गुरुभ्यो नमः, परमगुरुभ्यो०, परमेश्वरिगु-

रुभ्यो०, गणेशाय०, हरये०, हराय नमः । ततो मध्ये देवीपृष्ठभागे महालक्ष्मीहृषीकेशाभ्यां नमः,

सरस्वतीविरिञ्चिभ्यां०, उमामहेश्वराभ्यां० । दक्षिणे कालाय०, रुद्राय०, महासिंहाय० । वामे मृत्यवे०,

मध्ये विजयाय०, गणपाय०, महिषाय०, चण्डिकायै०, । उत्तरे कालाय०, दक्षिणे यमाय नमः । इति

संपूज्य योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

अथ जातवेदसादिमन्त्राः—ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय पूर्वोक्तवद्विद्यानाजपाज्ञानसंभवाभूतशुद्ध्यादिमातृकाम्या-

सान्तं विधाय, मूलमन्त्रेण प्राज्ञायामग्रयं कृत्वा मन्त्रम्यासान् कुर्यात् ॥ अस्य श्रीजातवेदसे—म-

हामग्रस्य मरीचिकश्यप ऋषिः, त्रिष्टुप् छन्दः, जातवेदसेऽग्निस्वरूपिणी दुर्गा देवता ममाभीष्टसि-

द्ध्यर्थं विनियोगः । मरीचिकश्यपऋषये नमः शिरसि, त्रिष्टुप्छन्दसे नमो मुखे, जातवेदसेऽग्निरुद्र-

रूपिणीदुर्गादेवतायै नमो हृदि, भगवतीर्षसिद्धये विनियोगाय नमः सर्वाङ्गेषु । जातवेदसे हृदयाय नमः, सुनवाम सोममरातीयतो शिरसे स्वाहा, निदहाति वेदः शिक्षायै वषट्, स नः पर्यवति कवचाय हुं, दुर्गाणि विभ्वा नावेव नेत्रत्रयाय वौषट्, सिन्धुं दुरितात्पद्भिः अस्त्राय फट् । एवमङ्गुलीभ्यासः ॥

ओं जां नमो दक्षपादाङ्गुष्ठे । ओं तं नमो वामे । ओं वं नमो दक्षगुल्फे । ओं दं नमो धामे । ओं सं नमो दक्ष-
अङ्गुल्यां । ओं लुं नमो वामाङ्गुल्यां । ओं ने नमो दक्षजानुनि । ओं वां नमो वामे । ओं मं नमो दक्षोरौ ।
ओं सों नमो वामे । ओं मं नमो दक्षकट्यां । ओं अरां नमो वामाङ्गुल्यां । ओं नां नमो अङ्गुलि । ओं यं
नमो नाभौ । ओं तों नमो हृदि । ओं नि नमो दक्षस्तने । ओं दं नमो वामस्तने । ओं हां नमो दक्ष-
पार्श्वे । ओं ति नमो वामपार्श्वे । ओं वं नमो पृष्ठे । ओं दं नमो दक्षस्कन्धे । ओं सं नमो वामे । ओं
नं नमो मध्ये । ओं पं नमो दक्षबाहुमूले । ओं रं नमो वामे । ओं पं नमो दक्षोपग्राहौ । ओं दं नमो वामे ।
ओं ति नमो दक्षकूर्परे । ओं हुं नमो वामे । ओं गां नमो दक्षप्रकोष्ठे । ओं शिं नमो वामे । ओं विं
नमो दक्षमण्डलधामिनाम् । ओं भां नमो वामे । ओं नां नमो मुखे । ओं वं नमो दक्षनासिकायां ।
ओं वं नमो वामाङ्गुल्यां । ओं सिं नमो दक्षनेत्रे । ओं म्भुं नमो वामे । ओं हुं नमो दक्षकण्ठे । ओं रिं नमो
वामे । ओं तां नमो ललाटे । ओं लं नमो मस्तिष्के । ओं शिः नमो मूर्ध्नि । इत्यङ्गुलीभ्यासः ॥

जात शिखायां । वेदसे ललाटे । सुनवाम कर्णयोः । सोमं नासिकायां । अराती वक्षुषोः । यत
भोष्ठयोः । नि दन्तेषु । दहाति तालुनि । वेदः जिह्वायां । स ग्रीवायां । नः बाह्वोः । पर्यव स्तनयोः ।
अति हृदये । दुः कुक्षौ । गच्छि नाभौ । विभ्वा पृष्ठे । नावा पादौ । इव वृषणयोः । सिन्धुं शिरो ।
हुः कट्योः । इता ऊर्ध्वोः । अति जङ्घयोः । अग्निः पदयोः । अग्नी रक्षतु । इति पदभ्यासे सृष्टिः ॥ ततः
सप्तप्रमन्त्रेण व्यापकं धिन्यस्य,

जातवेदसे पादयोः । सुनवाम अङ्गुलीषु । सोमं जानुनोः । अरातीयतो ऊर्ध्वोः । नि मुखे । दहाति
कट्योः । वेदः नाभौ । स हृदये । नः पृष्ठे । पर्यव बाह्वोः । अति कण्ठे । दुर्गाणि वक्ष्ये । विभ्वा वक्षुषोः ।
गोवेष नासिकयोः । सिन्धुं कर्णयोः । दुरिता ललाटे । अति मुकुटे । अग्निः मूर्ध्नि ॥

पादयोः विष्णवे नमः । हृदि ब्रह्मणे नमः । मूर्ध्नि परमात्मने नमः । शिखायां सप्तशृङ्गिभ्यो नमः ।
नासिकायां सप्तवायुभ्यो नमः । वक्षुषोः शशिभास्कराभ्यां नमः । भोष्ठयोः अभिर्नायदेवाभ्यां नमः । जि-
ह्वायां सरस्वत्यै नमः । वाणि अग्नये नमः । दन्तेषु मरुद्भ्यो नमः । कण्ठे देवेभ्यो नमः । हृदि वरुणाय
नमः । उदरे इन्द्रबाह्वाय नमः । कुक्षौ पृथिव्यै नमः । कट्यां नवग्रहेभ्यो नमः । नाभौ मेरुवे नमः ।
अस्त्रे जातवेदसे नमः । शिखायां आभ्यस्थात्यै नमः । शिखि आज्याय नमः । नेत्रयोः ज्योतिषे नमः ।
कवचे वह्निषे नमः ॥ उच्यन्तः शक्तिः ज्वलन्तः प्रहरन् वरुणोधाकुलित्राणं,

यस्याः सिंहो रथे युक्त्वा व्याघ्रा यस्यानुगामिनः । तामिमां रुद्रसंयुक्तां दुर्गामावाहयाम्यहम् ॥
आयातु दुर्गा दुर्गरूपा अभयं मे ददातु तां दुर्गां कुमारीमृषिमिच्छ पूजितां शरणमहं प्रपद्ये । ओं दुर्गायै
नमः, ओं याम्यै०, ओं रौद्र्यै०, ओं आदित्यायै०, ओं कात्यायन्यै०, ओं गौर्यै०, ओं धार्यै०, ओं
शक्त्यै०, ओं कामुण्ड्यै०, ओं सरस्वत्यै०, इति नवशक्तियुक्तां,

शङ्खं खट्वा तथा बाणान् वामे चामयदायिनीम् । धनुश्चक्रं तथा पात्रं दक्षिणे सुवरग्रदम् ॥

चक्रखड्गशराञ्जुलं लोहमुष्टिं च तोमरम् । बलयं भित्तिपालं च दधानां चोत्तरे भुजे ॥

परिधं चाङ्गुशं चैव धारयन्तीं त्रिलोचनाम् । सिध्यन्ति सर्वकार्याणि निश्चितं हि द्विजोत्तम ॥

अग्नेदमस्तुता देवी कश्यपेन प्रकीर्तिता । जातवेदःप्रभां देवीं भुक्तिशुक्तिविधायिनीम् ॥

मूलपर्वतकुमां व्याप्रानुसारिणीं सिंहचतुर्मुखवाहिनींमष्टादशभुजां शुक्लवस्त्रां शुक्लवासिनीं सर्वाभरणभूषितां जा-
नवदेसेदेवीं ध्यात्वा मानमैकपचारैः संपूज्य . तदेव देवोस्वरूपं स्वात्मानमित्यभेदभावनां कृत्वा रक्षापडङ्गं
कुर्यात् । ओं हरहरिणि मालिनि शूलिनि द्रुष्टग्रहनिवारिणिभ्यां स्वाहा इदयाथ नमः । अग्नितेजोज्वाला-
मालिनि शिरसे स्वाहा । खन्द्रेतेजोज्वालामालिनि शिखायै वषट् । व्रक्षतेजोज्वालामालिनि कवचाय
हुं । आदित्यतेजोज्वालामालिनि नेत्रत्रयाय वौषट् । विष्णुतेजोज्वालामालिनि सर्वतेजोज्वालामालिनि
ज्वलज्वालामालिनि शूलिनि द्रुष्टग्रहनिवारिणि देवि इह जातवेदससंभूते स्वाहा अस्त्रायफट् । इति
पडङ्गं कृत्वा .

“ ओं जातवेदसे सुनवाम सोमं सुरासुरैर्द्विजगलेः पिशाचोरगराक्षसैः रात्रौ भये समुत्पन्ने अरा-
नीयतो निदहाति वेदः राजहारे भये घारे संग्रामे शत्रुमष्टे सर्वे रक्षति दुरितं सनः पर्वदति दुर्गाणि
विश्वा महद्भये समुत्पन्ने स्मरन्ति च पठन्ति सर्वे तरति दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः ” इति पठन्
स्वात्मानं स्वप्रकाशचिदानन्दमग्नं देवतामयं ध्यात्वा मूलपडङ्गं कुर्यात् । ओं जातवेदसे सुनवाम हलाहलिनि
ज्वलज्वालामालिनि यद्गोधाकुलित्राणिनि इदयाथ नमः । सोममरतीयतो हलाहलिनि ज्वलज्वालामा-
लिनि यद्गोधाकुलित्राणिनि शिरसे स्वाहा । निदहाति वेदः हलाहलिनि ज्वलज्वालामालिनि यद्गोधाकुलि-
त्राणिनि शिखायै वषट् । स नः पर्वदति हलाहलिनि ज्वलज्वालामालिनि यद्गोधाकुलित्राणिनि कवचाय
हुं । दुर्गाणि विश्वा नावेव हलाहलिनि ज्वलज्वालामालिनि यद्गोधाकुलित्राणिनि नेत्रत्रयाय वौषट् ।
सिन्धुं दुरितात्यग्निः हलाहलिनि ज्वलज्वालामालिनि यद्गोधाकुलित्राणिनि अस्त्रायफट् । इति पडङ्गं
कृत्वा मन्त्रेण सर्वाङ्गं व्याप्य . स्वधामभागे कलशस्थापनं कृत्वा . स्वदक्षिणभागे शङ्खं संस्थाप्य मध्येऽ-
र्प्यादिपञ्चापात्राणि संस्थाप्य . देवीसूक्तं देवीमभिषिष्य पीठपूजां कुर्यात् । ओं कालाग्निरुद्राय नमः ।
मण्डूकाय० , आधारशक्त्यै० , कूमाय० , अनन्ताय० , वराहाय० , वृद्धिभ्यै० । एवमुपर्युपरि संपूज्य .
क्षीरसमुद्राय नमः , श्वेतद्वीपाय० , कल्पवृक्षाय नमः , रत्नबंदिकायै नमः , रत्नसिंहासनाय नमः । आग्नेयादि
धर्माय० , ज्ञानाय० , वैराग्याय० , ऐश्वर्याय० , एते पादरूपिणः ॥ अधर्माय० , अज्ञानाय० , अवैरा-
ग्याय० , अनैश्वर्याय० , एते सिंहासनगान्तरूपिणः . इति संपूज्य . तदुपरि ह्रीं मायायै० , ह्रीं विष्णु-
क्त्यै० । तदुपरि आनन्दकन्दाय० , संघिष्ठाताय० , प्रकृतिमयपद्मेभ्यो० , विकारमयकेसरभ्यो० , पञ्चाशद्वर्ण-
वीजाक्षसर्वतन्त्ररूपायै कर्णिकायै० । तद्धः शं अर्कमण्डलाय० , सं सोममण्डलाय० , रं बह्निमण्डलाय० ,
सं स्रवाय० , रं रजसे० , तं तमसे० , अं अन्तरात्मने० , आं आत्मने० , वं परमात्मने० , ह्रीं ज्ञाना-
त्मने० , आत्मतत्त्वाय० , मायातत्त्वाय० , विद्यातत्त्वाय० , कलातत्त्वाय० , मध्ये परमतत्त्वाय० , इति संपूज्य
केसरेषु पूर्वाद्यष्टदिक्षु मध्ये च पीठशक्तीः प्रपूजयेत् । ह्रीं जं जयायै० , ह्रीं विं विजयायै० , ह्रीं भं भद्रा-
यै० , ह्रीं भं भद्रकाल्यै० , ह्रीं सुं सुमुख्यै० , ह्रीं हुं हुर्मुख्यै० , ह्रीं न्यां व्याघ्रमुख्यै० , ह्रीं सिं सिंघमुख्यै० ,
मध्ये—ह्रीं हुं दुर्गायै० , इति संपूज्य ‘ ओं वज्रनखदंष्ट्रायुधाय महासिंहाय हुं फट् नमः , इति पीठं सं-
पूज्य . तदुपरि मूलमन्त्रमुच्चार्य देवीयम्बं संस्थाप्यावाहनं कुर्यात् ।

यस्याः सिंहो रथे युक्तो न्याघ्रा यस्यानुगामिनः । तामिमां रुद्रसंयुक्तां दुर्गामावाहयाम्यहम् ॥

इत्यावाह्य आवाहिता भव , आस्थापिता भव , सचिरोजिता भव , संसुखी कृता भव , अचरितकृता
भव , सकर्ताकृता भव , परमीकृता भव , अमृतीकृता भव , इत्युच्चार्य तत्तन्मुद्राः प्रदर्शयेत् ॥ ध्यानम्—

विद्युदामसमप्रभां मृगपतिस्कन्धस्थितां भीषणां

कन्याभिः करवालखेटविलसदस्ताभिरासेविताम् ।

हस्तैश्चक्रगदासिखेटविशिखं चापं गुणं तर्जनीं

विभ्राह्मामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां स्मरेत् ॥

इति श्रुत्वा, भूलमन्त्रेणार्घ्यपाद्याचमनौघमधुपर्कादिषोडशोपचारपूजां कृत्वा आवरणपूजामारभेत् । यथा आग्नेयकोणे जातवेदसे सुनवाम हृदयाय नमः । ईशानकोले सोममरातीयतः शिरसे स्वाहा । नैऋत्ये निद्रहाति वेदः शिक्षायै वषट् । वायव्ये स नः पर्वदति कवचाय हुं । मध्ये दुर्गालि विभ्रा-
ह्मोव नवत्रयाय वौषट् । पूर्वादिचतुर्दिक्षु सिन्धुं दुरितात्यग्निः अस्त्राय फट् । इति पञ्चपूजाप्र-
थमावरणम् ॥

ततोऽष्टशेलेषु पूर्वादिप्रादक्षिण्येन जातवेदसे नमः, सप्तजिह्वाय नमः, हृष्यवाहनाय०, अश्वोदरजाय०,
वैभ्रानराय०, कौमारतेजसे०, विभ्रमुक्ताय०, देवमुक्ताय नमः । इति द्वितीयावरणम् ॥

ततः पत्राग्रेषु पूर्वादिचतुर्दिक्षु ओं पृथिव्यात्मने०, सलिलात्मने०, अग्न्यात्मने०, वाय्वात्मने० ।
आग्नेयादिकोणेषु निवृत्त्यै०, प्रतिष्ठायै०, विद्यायै०, शान्त्यै नमः । इति तृतीयावरणम् ॥

ततः पूर्वादिकोणेषु (दिग्दिक्षु) प्रादक्षिण्येन ज्वेनात्मिकाभिमुखीभ्योऽधोमुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो
नमः०, ओं जां जागरायै०, ओं तं तपनायै०, ओं वै वेदगर्भायै०, ओं हं दहनरूपिण्यै०, ओं सै सेन्दु-
करायै० । शब्दस्पर्शरूपरसगन्धात्मिकाभिमुखीभ्यस्तिर्यङ्मुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो नमः, ओं सुं सुम्भ-
न्यै०, ओं मे नमश्चारिण्यै०, ओं वां वार्गाभ्यै०, ओं मं मन्वाहायै०, ओं सों सोमरूपायै० ।
प्रादिकोणिकमयात्मिकाभिमुखीभ्यस्तिर्यङ्मुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो नमः । ओं मे मनोजवायै०, ओं मे म-
हेगायै०, ओं रां राश्वै०, ओं तीं तीमकोपायै०, ओं यं यशोवत्यै०, ओं तों तोधात्मिकायै० ।
पटुर्ध्यात्मिकाभिमुखीभ्यः ऊर्ध्वमुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो नमः । ओं मि नित्यायै०, ओं हं हयावत्यै०,
ओं हां हारिण्यै०, ओं ति तिरस्कियायै०, ओं वै वेदमात्रे०, ओं हं ह्यमप्रियायै० । सप्तधात्वात्मि-
काभिमुखीभ्य उभयमुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो नमः । ओं सं समाराध्यायै०, ओं नः नम्बिन्यै०, ओं पं
पराक्यै०, ओं रं रिपुमर्दिन्यै०, ओं यं यज्ञ्यै०, ओं हं हरिद्वन्यै०, ओं ति तिग्म्यायै० । पञ्चमूलात्मि-
काभिमुखीभ्यस्तिर्यङ्मुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो नमः । ओं हुं दुर्गायै०, ओं गां गायत्र्यै०, ओं णि निरवचायै०,
ओं वि विशालाक्ष्यै०, ओं भां भासोद्वाहायै० । कर्मेन्द्रियात्मिकाभिमुखीभ्य ऊर्ध्वमुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो नमः ।
ओं नां नादिभ्यै०, ओं वै वेदनायै०, ओं वं वद्विगर्भायै०, ओं सिं सिंहवाहाहायै०, ओं हुं धुर्यायै० । ज्ञानेन्द्रियात्मि-
काभिमुखीभ्य ऊर्ध्वमुखीभ्यः स्त्रीदेवताभ्यो नमः । ओं हुं दुर्विषयायै०, ओं रिं रिरंसायै०, ओं तां तापहारिण्यै०,
ओं तं त्यक्तदोषायै०, ओं णि निःसपत्न्यायै० । यताः प्रज्वलत्केशवदनाः भीमवृद्धा भयापहा भ्येयाः । इति
चतुर्थावरणम् ॥

ततस्तद्वहिः पूर्वादिशे सं इन्द्राय०, रं अग्नये०, मं (हं) वमाय०, सं निर्ऋतये०, वं व-
षाय०, यं वायवे०, सं कुबेराय०, हौं ईशानाय० । इति पञ्चमावरणम् ॥

ततस्तद्वहिः वं वज्रायुधाय०, सं शक्त्यायुधाय०, हं वज्रायुधाय०, वं वज्रायुधाय०, पां पा-

शायुधाय० . क्रौं अक्रुशायुधाय० , मं गदायुधाय० , शं श्लायुधाय० । इति षष्ठावरणम् ॥ एवं संपूज्य नैवेद्यादिकं निवेद्य आरात्रिकापुष्पाञ्जल्यन्तं समर्प्य , मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा यथाशक्ति जपित्वा " गुह्याति० " इति मन्त्रेण जपफलं समर्प्य पूर्वोक्तमन्त्रैर्दिक्पालेभ्यो घृतिं हरेत् । एवं गायत्रीजपद्विगुणसहितचतुश्चत्वारिंशत्सहस्राणि जपित्वा तिलसर्पपत्रिप्रमूलसमिद्धिरुडम्बरप्रक्षाल्यधसमिद्धिराज्याकृष्टविष्याभेन दशांशतो होतव्यं , कृतपुरश्चरणो भवति । तत आग्नेयास्त्राधिकारी भवति ॥ तदुक्तं शारदाम्— (२१ । ३५)

आग्नेयमभिधास्यामि मन्त्रं सर्वार्थमाधनम् । मारीचः करयपः श्रोत्रो मुनिरस्य महामनोः ॥ १ ॥

त्रिष्टुप्छन्दो देवतात्र जातवेदोऽग्निरीरितः । नवाभिः सप्तभिः षड्भिः सप्तभिः पुनरष्टभिः ॥ २ ॥

सप्तभिः मूलमन्त्राणैः षडङ्गविधिरीरितः । अक्रुष्टगुण्फजङ्घासु जानुनोरुस्युग्मके ॥ ३ ॥

कट्यन्धुनाभिषु हृदि स्तनयोः पार्श्वयोः द्वयोः । पृष्ठतः स्कन्धयोर्मध्ये बाहुमूलोपबाहुषु ॥ ४ ॥

प्रकूर्परप्रकोष्ठेषु मणिवन्धतलेष्वपि । मुखनासादिकर्णेषु मस्तमस्तिष्कमूर्धसु ॥ ५ ॥

क्रमेण विन्यसेद्वर्णान् मन्त्री मन्त्रसमुद्भवान् । शिखाललाटनयनकर्णौष्ठरदनास्त्रथ ॥ ६ ॥

सकण्ठबाहुहस्तकृच्छिकटिगुह्योरुजानुषु । जङ्घयोः पादयोर्न्यसेत् पदान्यस्य मनोः सुधीः ॥ ७ ॥

" विष्टुद्वामसमप्रभां " इत्यादिध्यानम् ।

मन्त्रवर्णसहस्राणि जपेन्मन्त्रं विशालपीः । तदन्ते तिलसिद्धार्थचित्रमूलैः समिद्धैः ॥ ८ ॥

क्षीरद्रुमाणामाज्येन हविष्याजैर्घृतप्लुतैः । चतुश्चत्वारिंशदाढ्यं चतुःशतममन्वितम् ॥ ९ ॥

चतुःसहस्रं जुहुयादचिते हव्यवाहने । मण्डले सर्वतोभद्रे षट्कोणाङ्कितकर्शिके ॥ १० ॥

विधिना वक्ष्यमाणेन पीठं देव्याः प्रपूजयेत् । जयाख्यां विजयां भद्रां भद्रकालीमनन्तरम् ॥ ११ ॥

सुमुखीं दुर्मुखीसंज्ञां पश्चादग्याप्रमुखीं पुनः । अथ सिंहमुखीं दुर्गां नवशक्तीः प्रपूजयेत् ॥ १२ ॥

आसनं सिंहमन्त्रेण दद्यादुक्तेन देशिकः । प्रक्षयानन्तरं वजनसदंष्ट्रापुष्पाव च ॥ १३ ॥

महासिंहाय वर्मास्त्रनतिः सिंहमनुः स्मृतः । मूर्तिं संकल्प्य मूलेन तस्यामावाह्यं पूजयेत् ॥ १४ ॥

षडङ्गानि यथापूर्वं केसरेण्यर्चयेत् सुधीः । गन्धादिपादाष्टकोत्पन्ना मूर्तयोऽर्घ्या वहिः पुनः ॥ १५ ॥

जातवेदाः सप्तजिह्वो हव्यवाहनसंज्ञकः । अश्वोदरजसंज्ञोऽन्यः पुनर्वैश्वानराह्वयः ॥ १६ ॥

कौमारतेजाः स्वादिश्वमुखो देवमुखस्ततः । ततो भूसलिलार्प्रीरानात्मनेनान् नमोन्वितान् ॥ १७ ॥

चतुर्दिक्षु समभ्यर्चेत् कोणेषु तत्कलाः पुनः । पूर्वादिदिक्षु संपूज्या जार्क्षाद्याः सार्क्षशक्रयः ॥ १८ ॥

जागरा तपना वेदगर्भा दहनरूपिणी । सेन्दुखण्डा सुम्भहन्त्री नमश्चारिण्यनन्तरम् ॥ १९ ॥

षागीश्वरी भन्दवाहां सोमरूपा मनोजवा । मरुद्देगा राजिसंज्ञा तीव्रकोपा यशोवती ॥ २० ॥

तोयात्मिका पुनर्नित्या दमावत्यपि हारिणी । तिरस्क्रिया वेदमाता तत्परा दमनोप्रिया ॥ २१ ॥

समाराध्या नन्दिनी च पराकी रिपुमर्दिनी । षष्ठी च दण्डिनी तिग्मा दुर्गा गायत्र्यनन्तरम् ॥ २२ ॥

निरवधा विशालाक्षी श्वासोद्वाहा च नादिनी । वेदना बहिर्गर्भाख्या सिंहवाहाहया तथा ॥ २३ ॥
धुर्या बुविष्यां पश्चात् रिरंसा तापहारिणी । त्यक्तदोषा निःसपत्ना चत्वारिंशच्चतुर्युताः ॥ २४ ॥
लोकपालास्ततोऽभ्यर्च्येद्ब्रह्माद्यायुधसंयुतान् । इत्थं जपादिभिः सिद्धे मन्त्रेऽस्मिन् साधकोत्तमः ॥ २५ ॥
आग्नेयास्त्राधिकारी स्वात् तद्विधानमिहोच्यते । ..... ॥

अस्य श्री आग्नेयास्त्रमन्त्रस्य मरीचिपुत्रकश्यप ऋषिः त्रिष्टुप् छन्दः उग्रहत्या वेवता शत्रुक्षयायै जपे विनिर्धोगः । प्रतिलोममन्त्रेण करशुद्धिं कृत्वा “ शिस्त्यतारिदु धुंसि ” अस्त्राय फट् । ‘ वेवना श्वाधि-
लि गांतु ’ नेत्रत्रयाय वीषट् । ‘ तिदधरण नः स ’ कवचाय हुं । दःवे सिद्धानि ’ शिस्त्यै वषट् । ‘ तो-
यतीराममसो ’ शिरसे स्वाहा । ‘ मयानसु सेदेवतजा ’ हृदयाय नमः । इति षडङ्गं कृत्वा, अस्त्र-
राश्यासपदन्यासान् प्रतिलोमेन कृत्वा गुरुपदिष्टमार्गेण ध्यात्वा, ब्रह्मास्त्रादिगुणजपसहिते प्रतिलोममन्त्रं च-
तुश्चत्वारिंशत्सहस्रसंख्याकं जप्त्वा पञ्चगव्येन पक्त्वा चरुवा दद्याद्येन होमः कार्यः । अस्त्रसिद्धिर्भवति ॥
तथा—

..... । आग्नेयास्त्रमिति श्रेष्ठं विलोमोचरितो मनुः ॥ २६ ॥
पूर्वोक्ता एव मुन्याद्या मन्त्रस्यास्य प्रकीर्तिताः । प्रतिलोमक्रमादस्य षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ २७ ॥
वर्णन्यासपदन्यासान् विदध्यात् प्रतिलोमतः । ध्यानभेदान् विजानीयात् गुर्वादेशाच्चान्यथा ॥ २८ ॥
पूर्ववज्रपल्लविः स्याज्जुहुयात् पूर्वसंस्मर्या । पञ्चगव्यसुपक्वेन चरुणा तस्य सिद्धये ॥ २९ ॥
अर्चनं पूर्ववत् कुर्याच्चक्रेस्तु प्रतिलोमतः । सर्वत्र देशिकः कुर्वाद् गायत्र्या द्विगुणं जपम् ॥ ३० ॥
क्रूरकर्माणि कुर्वीत प्रतिलोमविधानतः । शान्तिकं पौष्टिकं कर्म कर्तव्यमनुलोमतः ॥ ३१ ॥
प्रयोगकाले प्रजपेदष्ट पादान् विलोमतः । साधितो जायते पश्चान्मन्त्रोऽयं विधिनायुना ॥ ३२ ॥
न्यादिपञ्चाक्षरः पादो ज्ञेयो ज्ञानेन्द्रियात्मकः । ध्रुमाद्योऽन्यः पञ्चवर्णः स्मृतः कर्मेन्द्रियात्मकः ॥ ३३ ॥
आद्यस्तृतीयः पञ्चार्यः पञ्चभूतमयः स्मृतः । त्याद्यः सप्ताक्षरः पादश्चतुर्थो धातुरूपकः ॥ ३४ ॥
दःपूर्वः पञ्चमः पाद ऊर्मिरूपः शठक्षरः । तोवर्णादिः षड्वर्णोऽन्यः पादकोशिकमयो मतः ॥ ३५ ॥
सोर्पूर्वः पञ्चवर्णोऽन्यः शुम्भादिमय ईरितः । सेवर्णाद्यष्टमो ज्ञेयः पञ्चार्यो वचनादिकः ॥ ३६ ॥
एवं तत्त्वसमायोगात् पादनल्लविरुदीरिता । तच्चत्पादाक्षरोत्पन्नास्तावत्यो वर्णदेवताः ॥ ३७ ॥
प्रधानमूर्तिप्रतिमाः स्वस्ववर्णोदितप्रभाः । प्रज्वलत्केशवदना भीमदंष्ट्रा भयापहाः ॥ ३८ ॥
देवता इन्द्रियोत्पन्ना ऊर्ध्वदृष्टव ईरिताः । देवता भूतपादोत्पन्निर्वर्णज्ज्ञाः प्रकीर्तिताः ॥ ३९ ॥
धातुरूपाक्षरोद्भवा उभयाननशोभिताः । ऊर्मिजा ऊर्ध्ववदनाः कोशोत्पन्निर्वर्णाननाः ॥ ४० ॥
एताः सर्वाः स्मृताः क्लीबा इन्द्रिवर्णोद्भवाः स्त्रियः । अधस्तिर्धरुस्त्रोपेता ईरिता वर्णदेवताः ॥ ४१ ॥
अभिमुख्यः स्मृतः सौम्ये परारुह्योऽन्यकर्मणि । आभ्योऽसंख्याः समुत्पन्ना देवता ज्वलिताननाः ४२
याभिर्मन्त्री दहेच्छत्रो राज्यं सगिरिकाननम् । अस्त्रं मनुष्यनक्षत्रेष्वारभेत विचक्षणः ॥ ४३ ॥

आसुरीषु प्रयुज्जीत देवतारासु संहरेत् । पूर्वोत्तरत्रयं पश्चाद्भरण्यार्द्रार्थ रोहिणी ॥ ४४ ॥
 इमानि मानुष्याख्यादुर्नक्षत्राणि मनीषिणः । ज्येष्ठाशतभिषामूलधनिष्ठाश्लेषकृत्तिकाः ॥ ४५ ॥
 चित्रामघाविशाखाःस्युस्तारा राक्षसदेवताः । अश्विनी रेवती पुष्पस्वाती हस्तः पुनर्वसुः ॥ ४६ ॥
 अनुराधा मृगशिरः श्रवणं देवतारकाः । उपक्रमेत नन्दासु रिक्तास्वस्तं विसर्जयेत् ॥ ४७ ॥
 भद्रास्वाहरणं कुर्याज्जयास्वत्यन्तमुत्तमम् । उपक्रमो भौमवारे शनिवारे विसर्जनम् ॥ ४८ ॥
 प्रतिसंहरणं चारे गुरोः शुक्रस्य वा भवेत् । भानुना मोक्षसंहारौ कुर्यात् पक्षद्वये सुधीः ॥ ४९ ॥
 स्थिरेषु राशिष्वारम्भक्षरेषु स्याद्विमर्जनम् । अस्त्रसंहरणं कुर्यादुभयेषु विचक्षणः ॥ ५० ॥
 कृष्णपक्षेऽनलेनास्त्रं विसृजेच्छशिना पुनः । शुक्रपक्षे क्रमादस्त्रं पुनरात्मनि संहरेत् ॥ ५१ ॥
 पश्चिमाभिमुखो भूत्वा कर्म सर्वत्र कारयेत् । नक्षत्रचक्षकलान् साध्याख्याकर्मसंयुतान् ॥ ५२ ॥
 तत्तन्मन्त्राक्षरोपेतान् मन्त्री मन्त्रार्थसंख्यया । जुहुयादेधिते वह्नौ मारयेद्विषुमात्मनः ॥ ५३ ॥
 कृष्णाष्टमीं समारभ्य यावत्कृष्णचतुर्दशीम् । धतूरविषपृष्ठाचभूरुहोत्थान् समिद्धान् ॥ ५४ ॥
 राजीतैलेन संयुक्तान् पृथक्सप्तसहस्रकम् । जुहुयात्संयतो भूत्वा रिपुर्यमपुरं व्रजेत् ॥ ५५ ॥
 सप्तरात्रं प्रजुहुयात् सिद्धार्थस्नेहलोलितैः । आर्द्रवस्त्रो विष्टिकाले मरिचैर्मनुनाघुना ॥ ५६ ॥
 निशृण्वते ज्वरंणारिः प्रलयाग्निसमेन सः । तालपत्रे समालिख्य शत्रुनाम यथाविधि ॥ ५७ ॥
 आप्रेयास्त्रेण संवेष्ट्य कुण्डमध्ये निस्तापयेत् । जुहुयान्मरिचैः क्रुद्धो ज्वराक्रान्तः स जायते ॥ ५८ ॥
 तदादाय क्षिपेत् तोये शीतले स वशो भवेत् । पिष्टापामार्गवीजानि मरीचमधुसंयुतम् ॥ ५९ ॥
 अत्युष्णे लवणे तोये निःक्षिप्य काथयेत् ततः । अक्षपृष्ठप्रतिकृतेर्हृदये वदने नसि ॥ ६० ॥
 किंचित्किंचित् क्षिपेत् तोयं दर्व्या कारस्करोत्थया । आप्रेयमक्षरन् मन्त्री सोऽधिराज्ज्वरितो भवेत् ॥ ६१ ॥
 कथितेऽम्भासि तां क्षिप्वा हन्याच्छत्रुमयमतः । तीक्ष्णस्नेहेन संलिप्तां शत्रोः प्रतिकृतिं निशि ॥ ६२ ॥
 तापयेदेधिते वह्नौ प्रतिलोममनुं जपन् । ज्वरेण बाध्यते सद्यो मासादस्य मृतिर्भवेत् ॥ ६३ ॥
 सामुद्रे सलिले द्विजुविषजीरकलोलिते । कथिते पुत्तलीं साध्वनक्षत्रतरुनिर्मिताम् ॥ ६४ ॥
 अधोवक्त्रां निनिक्षिप्य यष्ट्या विषतरुत्थया । तच्छिरस्ताडनं कुर्वज्जपेदस्त्रं विलोमतः ॥ ६५ ॥
 सप्ताहान्मरणं याति शत्रुर्ज्वरविमोहितः । आदित्यरथनागेन्द्रप्रस्ताङ्गि तद्विषाहतम् ॥ ६६ ॥
 नम्रं तैलेन लिप्ताङ्गं दग्धं भानुमरीचिभिः । अधोमुखं निजरिपुं ध्यात्वा कथितवारिणा ॥ ६७ ॥
 तापयेद्भानुमालोक्य शत्रुर्मृत्युप्रियो भवेत् । विभ्रतीं वृसलं शूलं ध्यायन् कालपनप्रभाम् ॥ ६८ ॥
 कार्पासवीजैर्निम्बस्य पत्रैर्मेषीघृतप्लुतैः । हुत्वा विद्वेषेच्छत्रुनस्नेहानेन देशिकः ॥ ६९ ॥
 विश्राणां तर्जनीं शूलं ध्यात्वा दुर्गो भयङ्करीम् । महिषीघृतसंप्लुतेर्पद्मवैविष्णुचक्रैः ॥ ७० ॥

हुत्वा रिपोः चणात् सेनामुच्चाटयति मन्त्रवित् । ध्यात्वा देवीं पुनः प्रोक्तां चतुर्मिर्मरिचान्वितैः ॥७१॥
 अजारुधिरसंयुक्तैर्जुहुयाद् दिवमप्रयम् । रिपोरुच्चाटनं कुर्यात् सेनाया नात्र संशयः ॥ ७२ ॥
 असिशूलकरां दुर्गां ज्वलन्तीं प्रलयाग्निवत् । ध्यान्वा सर्पपतैलाङ्गैर्वीजैर्धनृमंभैः ॥ ७३ ॥
 हुत्वा विमोहयेच्छत्रून् मरिचैर्वा ससर्पैः । कालाञ्जननिभां दुर्गां शूलस्त्रधरां स्मरेत् ॥ ७४ ॥
 नक्षत्रवृक्षसंभूतैर्ब्रह्मकृत्स्नैर्हलोलितैः । समिद्धैः प्रजुहुयादन्यान्मासेन वैरिणम् ॥ ७५ ॥
 सिंहारूढां प्रधावन्तीं धावमानं रिपुं प्रति । शरान् कार्मुकनिर्मुक्तान् वह्निज्वालासमौकुलान् ॥७६॥
 मृशन्तीं संसारन् दुर्गां तर्पयेदुष्णवारिणा । भानुचिम्बं समालोक्य रिपोरुच्चाटनं भवेत् ॥ ७७ ॥
 अतिदुर्गामयोऽग्निगदाहस्तां विचिन्तयेत् । विद्युदामममानाभां महिषीघृतसंप्लुतैः ॥ ७८ ॥
 पुलाकैर्जुहुयादभिम्वर्च्यभीतिकसमिद्धैः । कोद्रवरधवा शत्रोः सेनायाः स्तम्भनं भवेत् ॥ ७९ ॥
 आक्षपाशाकुशां रक्तां गाण्ठिदुर्गामनुं स्मरेत् । लोखैः समधुरैः साध्यवृक्षकाष्ठैर्धितऽनले ॥ ८० ॥
 जुहुयाच्चिशि सप्ताहान्मन्त्रविद्वदशयेभृषान् । पाशाकुशधरां रक्तां विश्वदुर्गां विचिन्तयेत् ॥ ८१ ॥
 फलिनीकुसुमैः कुल्लैश्चन्दनाम्भःसमुच्चितैः । जुहुयाच्चिशि यो मन्त्री तस्य विश्वं वशं भवेत् ॥ ८२ ॥
 शरवन्निभां देवीं विगलत्परमात्मताम् । पाशाकुशधरां ध्यात्वा सिन्धुदुर्गां समिद्धैः ॥ ८३ ॥
 वैतसैर्मधुरासिङ्गैर्जुहुयाद् वृष्टिसिद्धये । कपालं त्रिशिखं पाशमकुशं विभ्रतीं करैः ॥ ८४ ॥
 जपाकुसुमसङ्काशामग्निदुर्गां विचिन्तयेत् । हुत्वा लवणपुष्पान्या मधुरत्रययुक्ता ॥ ८५ ॥
 आकर्षेद्वाञ्छितान् साध्यान् मन्त्रविज्ञाने संशयः । अतिदुर्मेयमित्याद्या फटन्ता त्रिहुरारिता ॥८६॥
 दुर्बलान्ता च गायपाद्या गाण्ठिदुर्गां समीरिता । विश्वाद्या एवचरान्ता सा विश्वदुर्गा समीरिता ॥८७॥
 सिन्ध्याद्या सा वकारान्ता सिन्धुदुर्गा निगद्यते । त्यन्तामभ्यादिकामेनामग्निदुर्गां विदुर्बुधाः ॥ ८८ ॥
 अङ्गणे स्वयिङ्गलं कृत्वा सुगन्धिकुसुमादिभिः । देवीमभ्यर्चयेद्विष्यं प्रागुक्तेनैव वर्त्मना ॥ ८९ ॥
 आहरेद्वाग्निषु बलिं चकृषा तस्य सिद्धये । कुर्यारोगग्रहद्रोहभूतादीन् नाशयेदयम् ॥ ९० ॥
 यथावदग्निमाराध्य गन्धपुष्पैर्मनोहरैः । स्थित्वा तस्याग्रतां मन्त्री जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ॥ ९१ ॥
 जपोऽयं सर्वसिद्धौ स्वात्मात्र कार्या निवारणा । लवणैर्मधुरासिङ्गैः जुहुयात् पश्चिमागुहः ॥ ९२ ॥
 मन्त्रार्थसंख्याया मन्त्री रिपुमात्मवशं नयेत् । शार्ङ्गान् मृगान्य संशोध्य शुद्धान् कुर्वीत तण्डुलान् ॥ ९३ ॥
 पाचित्वा पञ्चगव्येषु संस्कृतं हव्यवाहने । चक्रं पचेज्जपन् मन्त्रमवतार्य पुनः सुधीः ॥ ९४ ॥
 अर्चयित्वा विशदधीर्देवीमग्रौ यथा पुरा । जुहुयाच्चकृषा तेन साज्येनाष्टसहस्रकम् ॥ ९५ ॥
 पात्रे संपातनं कुर्यात् साध्यं तत्प्राशयेत् पुनः । शिष्टं तं निखनेद् द्वारि संपातं प्राङ्मुखान्तरे ॥ ९६ ॥
 कृत्यारोगा विनश्यन्ति सहभूतग्रहाभ्यैः । परैरुत्पादिता कृत्या पुनस्तानेव भक्षयेत् ॥ ९७ ॥

१ 'संसिद्धैः' क. पाठः । २ 'अग्नि' क. पाठः । ३ 'मुखा' क. पाठः । ४ 'आकर्षयेद्वाञ्छितान्' ग. पाठः ।

५ 'साध्यान् मन्त्री न' क. पाठः । ६ 'अकृषा' क. पाठः । ७ 'हासुरैः' ग. पाठः ।

त्रयोविंशः श्वासः ।

—:०*०*०:—

तथा— (२२ । १)

अथो दिनाक्षं कृत्याक्षं वक्ष्ये शत्रुविमर्दनम् । अतिदुर्गामनुं प्राहुर्दिनाक्षं मन्त्रवित्तमाः ॥ १ ॥

प्रतिलोममिमं मन्त्रं कृत्याक्षं च प्रचक्षते । दिनाक्षस्य षडङ्गादीन् प्रतिलोमोदितान् विदुः ॥ २ ॥

(इममतिदुर्गामन्त्रं, सन्तु— अतिदुर्गाणि इत्यारभ्य पर्वादित्यन्तम् । अतिलोममिति तर्पण इत्यादि गर्गुतिष्ठ इत्यन्तम् । दिनाक्षस्य कृत्याक्षस्येति शेषः, प्रतिलोमोदितानि षडङ्गानि स्वाङ्गेत्याक्षवदेव । आदिपदेन वर्णम्यासपदन्यासवर्णशक्तिपूजासु प्रतिलोम्यं सूच्यते । तच्चात्र पञ्चाधकारादिमन्त्राक्षरपर्यन्तं क्रमेण, सन्तु क्रमेण विष्टुपमन्त्रस्य प्रतिलोम्यम् ।)

भानुविम्बगतं शत्रुमधोवक्त्रं विषाहतम् । मूलादुत्थितं वा व्रस्तं कुण्डल्या भावयन् सुधीः ॥ ३ ॥

मूलाधारे क्षिपेत् सद्यः प्रस्फुरत्कालपावके । दिनत्रयाञ्ज्वराक्रान्तो रिपुर्ममपुरं व्रजेत् ॥ ४ ॥

दिनाक्षप्रतिविद्वाङ्गं स्वाधिष्ठानगतं रिपुम् । पञ्चबायुसामिद्रेण वक्षिना दग्धविग्रहम् ॥ ५ ॥

ध्यायेन्मनुं जपेत् सद्यः स भवेद्यमवलम्बः । मणिपूरगतं शत्रुमग्निना क्षीप्तविग्रहम् ॥ ६ ॥

ध्यायन् दिनाक्षं प्रजपेत् स मृत्युग्रासतां व्रजेत् । अनाहताहितः शत्रुर्निर्दग्धो मन्त्रवक्षिना ॥ ७ ॥

पाशेन बद्ध्वा शीघ्रेण नीयते यमकिङ्करैः । विशुद्धस्नानगो वैरी दिनवायेन पीडितः ॥ ८ ॥

अधोमुखः स्मृतस्तूर्ण परासुः स्याद् दिनत्रयात् । आकाशां निहितं शत्रुं दहेद् दिनाग्निना धिया ॥ ९ ॥

पुत्रमित्रकलत्रादीन् हिता मृत्युमुपाश्रेयत् । नाभिमात्रोदके स्थिता ध्यायन् विम्बे दिनेशितुः ॥ १० ॥

वैरिणं दग्धसर्वाङ्गं मन्त्रमष्टोत्तरं शतम् । जपेत् सप्तदिनादर्वाङ्गं वमलोकं स गच्छति ॥ ११ ॥

आरवारं समारभ्य सप्ताहं प्रजपेन्मनुम् । सूर्योदवं समारभ्य चावदस्तमयो भवेत् ॥ १२ ॥

सन्निपातञ्ज्वराविष्टो यमग्रस्तो भवेदरिः । स्थिता दुर्गालये मन्त्री त्रिरात्रं वर्जिताशनः ॥ १३ ॥

दिनवायेन विद्वाङ्गं वैरिणं प्रविचिन्तयन् । जपेन्मनुमिमं शत्रुर्वैरितो मरणं व्रजेत् ॥ १४ ॥

स्पृष्ट्वा दुर्गां जपेन्मन्त्रमनश्रस्त्रिदिनं सरन् । शूलश्रोतं निजरिपुं दिनाक्षेण प्रपीडितम् ॥ १५ ॥

ज्वरेण महताविष्टो जायतेऽसौ यमातिथिः । रविमण्डलगं शत्रुं दष्टं तद्रथपन्नयैः ॥ १६ ॥

विषाग्निदग्धसर्वाङ्गं ध्यायन्नुद्येन वारिष्ठा । तर्पयेद् दिनवायेन स्यादसौ यमवलम्बः ॥ १७ ॥

१ 'उत्प्लुत' ग. क. पाठः । २ रिपुः प्राच्यान् विमुञ्चति' ल. पाठः । ३ 'क्षेत्रं प्रवि' ल. पाठः ।

४ 'वराता' ल. पाठः ।

रविचिन्मादागतया ज्वालाया ग्रस्तविग्रहम् । रिपुं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं स क्रीडति यमान्तिके ॥ १८ ॥
 ग्रहग्रस्तार्कविम्बस्थं विद्धं मन्त्रमयैः शरैः । प्रतिपद्य निजं शत्रुं जपेदयुतमस्त्रवित् ॥ १९ ॥
 रिपुं नयति शीघ्रेण यमदूतो यमालयम् । प्रलयानलसंकाशकालरात्रिमित्रापराम् ॥ २० ॥
 शूलपाशधरां घोरां सिंहस्कन्धनिषेदुषीम् । सवितुर्मण्डलान्तःस्थां रक्तेत्रययोद्धतैः ॥ २१ ॥
 विस्फुलिङ्गैर्निर्दहन्ती रिपुमाकुलविग्रहम् । स्पष्टदंष्ट्राधरां नृत्यद्भूङ्कटीभीषणाननाम् ॥ २२ ॥
 तर्जयन्तीं निजं शत्रुं नर्जन्या भीमरूपया । दंष्ट्रामयुसज्जालेन द्योतयन्तीं दिगन्तरम् ॥ २३ ॥
 शूलेन वैरिणो बद्धो दारयन्तीं भयङ्करीम् । जपेद् दिनत्रयं मन्त्री मारयेद्विषुमात्मनः ॥ २४ ॥
 अस्त्रमन्त्रकुतन्यासः प्रलयाग्निसमप्रभः । रक्तवस्त्रधरां कुद्धां रक्तेत्रययान्विताम् ॥ २५ ॥
 सिंहाधिरूढां धावन्तीं धावमानं रिपुं प्रति । खड्गेन तच्छिररिद्धत्वा वृक्षात् श्पोमस्थलं गताम् ॥ २६ ॥
 ध्यात्वा दुर्गां जपेन्मन्त्रं त्रिदिनं वर्जिताशनः । अनेनैव विधानेन रिपुर्मृत्युमिषो भवेत् ॥ २७ ॥
 कर्माख्येतानि कुर्वीत दिवसे नतु रात्रिषु । ..... ॥

इति । अथ रात्रिकृत्यम्—

..... । पश्चिमाशुलालिङ्गस्य सजीवं महिषं पुरः ॥ २८ ॥
 निखाय तस्य शिरसि कुण्डं कृत्वा त्रिकोणकम् । तस्मिन् समोचिते वह्नी यथावद् देशिकोत्तमः ॥ २९ ॥
 सत्रिकोणान् ससाध्यर्द्धसाध्यनामसमन्वितान् । अजारक्तेन संसिक्तान् कारस्करसमिहरान् ॥ ३० ॥
 सहस्रं जुहुयाद् देवीं ध्यात्वा सवितुर्मण्डले । प्रलयाग्निसमां घोरां त्रार्त्रिशब्दभुजशोभिताम् ॥ ३१ ॥
 उद्यदायुधसंदीप्तां नृत्यन्तीं सिंहमस्तके । महादंष्ट्रां महाभीमां ज्वालस्केरीं नदन्मुखीम् ॥ ३२ ॥
 रक्तार्द्रमांसवदनां धूर्शितोर्ग्रन्थिलोचनाम् । अनेन विधिना शत्रुर्महाज्वरानिपीडितः ॥ ३३ ॥
 विषुज्जाति निजं देहं पुत्रमित्रादिभिः सह । ऊर्ध्वमुख्यान्मसो मन्त्री लम्बयित्वा भुजङ्गमम् ॥ ३४ ॥
 बालुविम्बगतां दुर्गां सहस्रादित्यसभिभाम् । सहस्रपाणिवरणां सहस्राधिशिरोमुखीम् ॥ ३५ ॥
 सहस्रनागबद्धार्क्षीं प्रासयन्तीं जगत्त्रयम् । ध्यायन्नेन सर्पाख्ये तर्पयेदुष्णवारिणा ॥ ३६ ॥
 संयतः कालपाशेन बैरी मुञ्चेत् स्वजीवितम् । मध्याह्नाकायुतप्रख्यां नदन्तीं नरसिंहवत् ॥ ३७ ॥
 घोरसिंहसमासीनां महाभीषणदर्शनाम् । शूलशोताहितां ध्यायन्जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ॥ ३८ ॥
 तर्पयेदुष्णतोयेन सर्पचक्रे दिनत्रयम् । यमस्य भुवनं गच्छेदरातिर्नात्र संशयः ॥ ३९ ॥
 अक्षवृक्षमतिकूर्तिं प्रतिष्ठितसमीरवाम् । उष्णोदके विनिक्षिप्य विषाखे विधिना ततः ॥ ४० ॥
 अर्केन्दनलसंकाशां खड्गखेटकधारिणीम् । नयनत्रयनिर्गच्छाद्विस्फुलिङ्गशताकुलाम् ॥ ४१ ॥
 सिंहस्थां सर्पभूषाढ्यां त्रैलोक्यभयकारिणीम् । खड्गकृचाहितां ध्यायन् प्रजपेदयुतं मनुम् ॥ ४२ ॥

विधानेनामुना शत्रुर्ग्रस्तो भवति मृत्युना । प्रकल्प्य दुर्गायतने त्रिकोणं कुण्डमुत्तमम् ॥ ४३ ॥
 तत्र संज्वालिते वह्नौ महिषीशकृता कृताम् । पुत्तलीमजरकाकां प्रतिष्ठितममोरणाम् ॥ ४४ ॥
 क्षित्वा च्छित्वा प्रजुहुयादजरकान्वितां निशि । ध्वात्वा दुर्गां प्रनृत्यन्तीं महिषोरःस्यलान्तरे ॥ ४५ ॥
 शूलेन महिषस्याङ्गं भिन्दतीं घोरदर्शनाम् । अट्टहासैरजस्रोत्यैर्भीषणां सुरसेविताम् ॥ ४६ ॥
 प्रलयानलसंकाशां भ्रमनेत्रयान्विताम् । संदष्टाघरसंभिन्नां दंष्ट्राभीममुस्त्वाम्बुजाम् ॥ ४७ ॥
 खड्गखेटकयुक्ताभिः कन्यकाभिः समावृताम् । अनेन विधिना शत्रुः प्रयाति यममन्दिरम् ॥ ४८ ॥
 दिनात्ममेवं विहितं शत्रुनिग्रहकारणम् । कृत्यास्रचोदितान् कुर्यात् प्रयोगान् मन्त्रवित्तमः ॥ ४९ ॥
 आधारादुद्धृतां देवीं कुण्डलीं सर्परूपिणीम् । सुषुम्नारन्ध्रमार्गेण यातां व्योमस्थलं ततः ॥ ५० ॥
 शूलेन शत्रुमादाय निवृत्तां स्वगृहं प्रति । उदलत्कालानलोदीप्तां विचिन्त्य प्रजपेन्मनुम् ॥ ५१ ॥
 सप्तभिर्वासरैः शत्रुर्मृत्युमाप्नोति मोहितः । अङ्गारवारे चित्यग्रीं सर्पपस्नेहलोलितम् ॥ ५२ ॥
 सिद्धार्थकुडवं जप्त्वा जुहुयात् पञ्चमात्रतः । कृत्यास्रज्वालया दग्धो रिपुर्मनुर्ब्रजेत् ॥ ५३ ॥
 चतुर्दशमर्षरात्रे चितास्थीन्मर्त्रं साधकः । ब्रह्मतैलविलिप्तानि चिताग्रीं जुहुयात् ततः ॥ ५४ ॥
 अनेन विधिना शत्रुर्मृत्युमेप्स्यति कातरः । तुषास्थिनिर्मितां शत्रोर्ब्रह्मतैलपरिष्कृताम् ॥ ५५ ॥
 प्रतिमां स्थापितप्राणां जुहुयाद्विशि साधकः । क्षित्वा च्छित्वाजरत्नेन सप्ताहान्निषते रिपुः ॥ ५६ ॥
 रमशानवालुकाः स्पृष्ट्वा साक्षता निवृत्तं जपेत् । विकिरेतास्तडागादौ कृत्यास्रकथितं जलम् ॥ ५७ ॥
 तदीयं पीतमचिराद्बिहन्ति सकलाञ्जनान् । कुप्त्वाङ्गारचतुर्दशां प्रजप्तैः प्रेतभस्माभिः ॥ ५८ ॥
 महिष्याग्रेण लुलितैस्तन्मन्त्राक्षरसंख्यया । निर्माय गुलिकामेनीं सम्बन्धसमीरयाम् ॥ ५९ ॥
 चितिकाष्टैश्चिते वह्नौ जुहुयाद् बृहमानसः । चतुर्दशीत्रयादर्वाक् शत्रुर्मृत्युप्रिथो भवेत् ॥ ६० ॥
 रमशानमस्य सिद्धार्थान् पञ्चगव्ये विनिक्षिपेत् । महिषस्थां सरन् देवीं कालाग्निसदृशप्रणामम् ॥ ६१ ॥
 मर्जयेत् प्रजपन्मन्त्रं विषकाष्टैश्चितानले । दुर्गागारे प्रजुहुवादनेनावुत्तमस्तवित् ॥ ६२ ॥
 पुनरादाय तञ्जस्य सेनायां वैरिणः क्षिपेत् । सा सेना बहुधा भिन्ना ज्वररोगविमोहिता ॥ ६३ ॥
 आयुधानि परित्यज्य युधकाले पलायते । गेहग्रामादिषु चित्तं कुर्यादुच्चाटनं क्षणात् ॥ ६४ ॥
 सप्तावरं गुलिकीं दुर्गावेशमसु शर्कराः । सप्त माहन्द्रदिग्बर्जं गृहीत्वा प्रजपेन्मनुम् ॥ ६५ ॥
 महिषीपञ्चगव्येषु मर्जयेत्तां यथापुरा । भूवो जपित्वा निकिरेद्गेहग्रामपुरेष्विमाः ॥ ६६ ॥
 स देशो नश्यति क्षिप्रं दग्धो मन्त्रमवाधिना । ब्रह्मदण्डीं मर्कटिकां करक्रोशनिकात्रयम् ॥ ६७ ॥
 भौमवारस्य गुलिके गृहीत्वा प्रजपेन्मनुम् । चतुर्दशां रिपोगेहे निखनेत् प्रजपेन्मनुम् ॥ ६८ ॥

१ 'चित्ता' ख. पाठः । २ 'संनिविष्ट' ख. पाठः । ३ 'कथितं' ख. पाठः । ४ 'वर्जितान्' ख. पाठः ।

५ 'सुप्तं प्र' ख. पाठः । ६ 'न्यष्ट' ग. पाठः । ७ 'का पताः' ख. पाठः । ८ 'रक्षाः' ग. पाठः ।

९ 'वह्नौ' ख. पाठः । १० 'चिता' ख. पाठः । ११ 'सप्तवर्गेषु कुलिके' ख. पाठः । १२ 'व्येन' ग. पाठः ।

सार्धं पुत्रकलत्रार्थैरुच्चाटो जायते रिपुः । एकैकं वा जपेन्मन्त्री मण्डलात् तत्फलं लभेत् ॥ ६६ ॥
 पञ्चविन्दुस्वर्णं पुत्तल्यां निखनेदोदनाप्लुतम् । स्पृष्ट्वा तां प्रजपेदसं कृष्णाष्टम्यां निशार्धतः ॥ ७० ॥
 शत्रुनामसमायुक्तं श्मशाने निखनेदिमाम् । ग्रन्थयति रिपुः शीघ्रं सकुटुम्बः सवान्धवः ॥ ७१ ॥
 कपालशकलान् मन्त्री कृत्यास्त्राक्षरसंख्यकान् । संस्पृशन् प्रजपेन्मन्त्रं प्राणस्थापनपूर्वकम् ॥ ७२ ॥
 कृष्णाङ्गारचर्तुदश्यां श्मशाने विषवृत्तजे । जुहुयादजरकाक्रान् कृत्यास्त्रज्वालयाम् हतः ॥ ७३ ॥
 रिपुर्ममपुरं गच्छेन्महाज्वरविमोहितः । अजारकेन संपूर्णं कलशे निक्षिपेदहिम् ॥ ७४ ॥
 कपालेन पिधार्थेन छादयेद्रक्तवाससा । पूजयेद्रक्तपुष्पाद्यैः स्पृष्ट्वा तमयुतं जपेत् ॥ ७५ ॥
 भौमवारे निशामध्ये कारस्करसमेधिते । श्मशानवह्नौ जुहुयाद्रक्तमयपुरं रिपुः ॥ ७६ ॥
 साध्यनक्षत्रवृक्षेण कृत्वा कुम्भं प्रपूरयेत् । माहिषैः पञ्चगव्यैस्तं विडालं तत्र निक्षिपेत् ॥ ७७ ॥
 अपपूजादिकं सर्वं यथापूर्वं समाचरेत् । कारस्करैधिते वह्नौ कृत्यास्त्रेण समेधिते ॥ ७८ ॥
 अयुतं व्रणतैलेन हुत्वा चान्ते घटं पुनः । आमस्तकं समुद्धृत्य जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ॥ ७९ ॥
 जुहुयाद्विधिनानेन त्रिदिनैर्म्रियते रिपुः । सुन्दरं माहिषीवत्समेकरात्रमुपोषितम् ॥ ८० ॥
 धाययेन्महिषीसर्पिः प्रस्थं मन्त्रेण मन्त्रितम् । कुशैः स बद्धसर्वाङ्गं स्थापितपाणमञ्जसा ॥ ८१ ॥
 कारस्करैधिते वह्नौ व्रणतैलेन मन्त्रयित् । होमं कृत्वायुतं वत्सं जुहुयाद्यतमानसः ॥ ८२ ॥
 एकेन दिवसेनारिर्गच्छेद्यमपुरं सुखी । त्रिकोणकुण्डे निहिते वह्नौ मन्त्रेण दीपिते ॥ ८३ ॥
 अर्चिते गन्धपुष्पाद्यैरयुतं जुहुयात् क्रमात् । राज्ञीभस्मातकतिलतैलैः सप्तदिनं ततः ॥ ८४ ॥
 प्रकृतिसमयं प्राप्तां महिषीं स्थापितानिलाय् । पूजितां गन्धपुष्पाद्यैः स्पृशन् कूर्चेन तां जपेत् ॥ ८५ ॥
 मस्तकाद्योनिपर्यन्तं धिया वत्समनुसरन् । आकुम्भ हस्ते पतितं जुहुयादेधितेऽनले ॥ ८६ ॥
 एवं कृते समुत्पन्ना कृत्या दीप्ता हुताशनात् । भक्षयेदधिराष्ट्रजुमीश्वरेणापि रक्षितम् ॥ ८७ ॥
 पुनरग्नौ विशत्येषा कर्तारमनुकाञ्चिन्ती । एवंविधानि कर्माणि यः कुर्यान्मन्त्रविद्यमः ॥ ८८ ॥
 स जपेदात्मरक्षार्थं मन्त्रान् मृत्युञ्जयादिकान् । ..... ॥

अथ लक्षणदुर्गामन्त्राः । एषां श्रीलक्ष्मणदुर्गामन्त्राणां अङ्गिरसस्मृत्युपये नमः शिरसि । अनुष्टुप्छन्दसे नमो मुखे । अग्निराग्निदुर्गाभद्रकालीदेवताभ्यो नमो हृदये । ह्रींजीजाय नमो गुह्ये । कौशङ्क्ये नमो जाम्बोः । आङ्कीलकाय नमः पादयोः । मम सकलजगद्दृशार्थं जपे धिनियोगः सर्वाङ्गेषु । ओं चिटि चिटि ह्रदयाय नमः, खण्डालि शिरसे स्वाहा, महाखण्डालि शिखायै वषट्, अमुकं मे कवचाय हुं, वरमानय नेत्रत्रयाय वौषट्, स्वाहा अस्त्राय फट् । एवमङ्गुलीन्यासः ॥

अथाक्षरन्यासः— ओं, ओं नमो मूर्ध्नि, ओं स्त्रि नमो भासे, ओं टि नमो हस्ते, ओं चि नमो वामनेत्रे, ओं टि नमो दक्षकर्णे, ओं खं नमो वामकर्णे, ओं एडां नमो दक्षनासिकायां, ओं लि नमो वामनासिकायां, ओं मं नमो मुखे, ओं हां नमो अङ्गुल्युके, ओं चं नमः कण्ठे, ओं एडां नमो हृदि,

ओं लि नमो दक्षस्तने, ओं अ नमो वामस्तने, ओं भु नमः कुक्षौ, ओं कं नमो नाभौ, ओं मे नमो
दक्षकट्यां, ओं वं नमो वामकट्यां, ओं शं नमो मेढ्रे, ओं मां नमः पार्श्वयोः, ओं मं नमः ऊरुभ्यां,
ओं यं नमो जात्रुयुगे, ओं स्वां नमो जह्नुयुगे, ओं हां नमः पादभ्यां, इत्यक्षरन्यासः ॥ ध्यानम्—

नवकुङ्कुमसन्निभं त्रिनेत्रं रुचिराकल्पशतं नमामि वह्निम् ।

सुवशास्त्रिवराभयानि दोर्भिर्दधतं रक्तसरोरुहे निपत्नम् ॥ १ ॥

कालाम्बुवाहपुतिमिन्दुवक्त्रां हारावलीशोभिययोधराट्याम् ।

कपालपाशाङ्कुशशूलहस्तां नीलांशुकां वामवतीं नमामि ॥ २ ॥

नीलाञ्जनाभामरिशङ्खशूलसद्भाङ्गहस्तां तरुणेन्दुचूडाम् ।

मीमां त्रिनेत्रां जितशत्रुवर्गां दुर्गां भजे दुर्गतिभङ्गदहाम् ॥ ३ ॥

टङ्गं कपालं डङ्गुलं त्रिशूलं तन्निभती चन्द्रकलावतंता ।

पिङ्गोर्ध्वकेशी सितभीमदंष्ट्रा भूयाद्विभूत्यै मम भद्रकाली ॥ ४ ॥

इति ध्यात्वा ।

शुक्लशर्करां जपेत् सम्यगयुतं तददशांशतः । इषिषा घृतसिक्नेन जुहुयादधितेऽनले ॥ ५ ॥

एवं कृतपुरश्चर्यः त्रययोगे कुशलो भवेत् । अग्निर्यामवती ध्येयौ वर्यार्कषकर्मणोः ॥ ६ ॥

सरदे दुर्गा भद्रकाली मन्त्री मारुतकर्मणि । ..... ॥

इति । अथ त्रयोविंशः— आले मुहूर्ते चोत्थाय गुरुनमस्कारस्नानसम्पन्नामासुकाभ्यासपात्रासाधनान्तं कर्म क-
माप्य, पीठे मण्डकादिकमलान्तं संपूज्य केसरेषु पूर्वाद्यष्टिषु मध्ये च पीठगङ्गाः पूजयेत् ।

भीषणी बहुकपा च तीक्ष्णदंष्ट्रा मदोत्कटा । सरसी मोहिनी कान्ता कमण्डलुधरा परा ॥७॥

इति कमेष्वा भी भीषण्यै नमः, इत्यादि संपूज्य, तत्कर्मिकायां 'ओं ह्रीं आचार्यशक्तिकमलास्त्रिणां नमः'

इति पीठमनु विन्यस्य तदुपरि षट्कोणाद्वत्कमलभूषण्यन्तं विन्यस्य मध्ये इन्द्रेवतामावाह्य चोदयोप-
चारैः पूजां कृत्वा षट्कोणेषु पूर्वादि, ओं चिदि चिदि इदयाव नमः । इति रीत्या चङ्कानि संपूज्य, अ-
ष्टांशेषु पूर्वादि

शूलहस्ता विकेशी च दारुणा लवणत्रिषा । परा कराला अत्युक्ता तामसी वाह सिद्धयः ॥८॥

ओं यं शूलहस्तायै नमः, इति रीत्या संपूज्य, केसरेषु पूर्वादि,

घटकटो विकटाक्षश्च शूलहस्तो महाबलः । अग्निजिह्वः सङ्गधरः कपाली तारकप्रियः ॥ ९ ॥

ओं उं उक्तटाय नमः, इति रीत्या संपूज्य, पद्मांशेषु पूर्वादि ओं अं अं असिताम्भैरवसहितमाह्वयै

नमः, ओं इं इं रुद्रमैरवसहितमोहभयै नमः, ओं उं उं अरुमैरवसहितकौमार्यै नमः, ओं अं अं

क्रोधमैरवसहितवैष्णव्यै नमः, ओं हं हं उन्मत्तमैरवसहितवराक्षै नमः, ओं वं वं कपालमैरवसहित-

वेम्नायै नमः, ओं आं आं भीषणमैरवसहितचामुण्डायै नमः, ओं अं अं संहारमैरवसहितमहा-

लक्ष्म्यै नमः, इति संपूज्य, भूशुद्धे लोकपालान् संपूज्य बहिर्ध्वजाचापधानि संपूज्य, चङ्कावरणसहितमि-

न्द्रेवतां संपूज्योत्तरसङ्घं जपित्वा "गुह्यातिगुह्य" इति मन्त्रेण तेजोरूपं फलं वेभ्या इस्ते समर्पयेत् ॥

दशसहस्रजपः पुरश्चरणम् । साज्जेभ्य इषिषा दशांशहोमः ।

अथो लवणमन्त्रस्य विधानमभिधीयते । आगाद्या कथिता पूर्व लक्षणम्भसि-पूर्विका ॥ १ ॥
 लवणादि द्वितीया स्याद् दहाद्या परिकीर्तिता । तं दग्ध्वाद्या चतुर्थी स्वाद्या ते-पूर्वादि पञ्चमी ॥ २ ॥
 आङ्गिरा मुनिराख्यातारकन्दोऽनुष्टुप्दाहृतः । अग्नी रात्रिः पुनर्वर्गा भद्रकाली च देवताः ॥ ३ ॥
 चिटिमन्त्राक्षरैः कुर्यात् षडङ्गानि समाहितः । पञ्चभिर्हृदयं प्रोक्तं त्रिभिर्वर्णैः शिरः स्मृतम् ॥ ४ ॥
 पञ्चवर्णैः शिखा प्रोक्ता कवचं करखाक्षरैः । पञ्चाभिर्नेत्रमुदितं युगलेनासभोरितम् ॥ ५ ॥
 तारचिटिद्वयं पश्चाच्चाण्डालि तदनन्तरम् । महत्पदाद्यां तां ब्रूयादमुकं मे ततः परम् ॥ ६ ॥
 वशमानय ठद्वन्द्वं चिटिमन्त्र उदाहृतः । चतुर्विंशत्यक्षरात्मा सर्वकामफलप्रदः ॥ ७ ॥

नवकुङ्कुमसंनिभं त्रिनेत्रं रुचिराकल्पशतं नमामि^१ वह्निम् ।

शुक्लशक्तिवराभयानि दोर्मिर्दधतं रक्तसरोरुहे निषलम् ॥ ८ ॥

कालाम्बुवाहयुतिमिन्दुवक्त्रां हारावलीशोभिषयोधराढ्याम् ।

कपालपाशाकुशशूलहस्तां नीलांशुकां^२ यामवतीं नमामि ॥ ९ ॥

नीलाञ्जनाभामिरिशंसशूलसद्भाङ्गहस्तां तरुणेन्दुचूडाम् ।

भीमां त्रिनेत्रां जितशत्रुवर्गां दुर्गां भजे पुनर्तिभङ्गदक्षाम् ॥ १० ॥

टङ्कं कपालं उष्ट्रं त्रिशूलं संविभ्रती चन्द्रकलावतंसा ।

पिङ्गोर्ध्वकेशी सितभीमदंष्ट्रा भूपाद् विभूत्यै मम भद्रकाली ॥ ११ ॥

अक्षपञ्चकं जपेत् सम्यगयुतं तद्दशांशतः । हविषा घृतसिक्नेन जुहुयादर्थितेऽनले ॥ १२ ॥

एवं कृतपुरश्चर्यः प्रयोगे कुशलो भवेत् । अग्निर्बामवती ध्वेयौ वरवाकर्षणकर्मणोः ॥ १३ ॥

स्मरेद् दुर्गा भद्रकालीं मन्त्री मारुतकर्मणि । जानुप्रमाणे सलिले स्थित्वा निशि जपेन्मनुष्य ॥ १४ ॥

अनेन बाञ्छितः साध्यः किङ्करो जायतेऽचिरात् । नाभिमात्रोदके स्थित्वा जपेन्मन्त्रमिमं सुधीः^३ ॥ १५ ॥

अष्टोत्तरसहस्रं यस्तस्य साध्यो वशो भवेत् । अक्षपञ्चकं जपेन्मन्त्री कण्ठमात्रोदके स्थितः ॥ १६ ॥

सप्तमिर्दिवसैर्भूषान् वशायेद्विधिनायुता । विलिख्य तालपत्रे तं साध्यनाम्ना विदधितम् ॥ १७ ॥

निःक्षिप्य चारसंमिश्रे जले तद् काथयेन्निशि । वरवो भवति साध्योऽस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ १८ ॥

तालपत्रे लेखित्वैनं भद्रकालीगृहे खनेत् । वरवाच सर्वजन्तूनां प्रयोगोऽब्रह्मदाहृतः ॥ १९ ॥

ताम्रपत्रे अमालिख्य मन्त्रं सार्धविदधितम् । तापयेत् खादिरे वड्डी मासाद्वरयो भवेन्नरः ॥ २० ॥

त्रिकोणकुण्डमापाद्य सम्यक् शालोक्तलक्ष्यम् । तस्मिन् होमं प्रकुर्वीत संस्कृते हव्यवाहने ॥ २१ ॥

प्रक्षान्त्य गव्यकुम्भेन संशोध्य लवणं^४ सुधीः । सुचूषितं तज्जुहुवात् सप्ताहाद्वशायेजनार्त्न ॥ २२ ॥

१ 'नमामि' ग. पाठः । २ 'भूषां' ग. पाठः । ३ 'कालाम्बुराजा' ग. पाठः । ४ 'चक्षुः' ग.

पाठः । ५ 'अमन्त्राधीः' ग. पाठः । ६ 'तालपत्रे लिख्य मन्त्रं साध्यनाम्ना' ल. पाठः । ७ 'प्य क-

वक्ष्यात्' ग. पाठः । ८ 'जगद्' ग. पाठः ।

दधिमाध्याज्यसंसिद्धैः सैन्धवैर्जुहुयात् तथा । वशयेत् सकलान् देशानचिरात् किमु पार्थिवान् ॥ २३ ॥
 विशुद्धलवणं प्रस्थं विभक्तं पञ्चधा पृथक् । एकैकधा प्रजुहुयादृचा पञ्चाहमादरात् ॥ २४ ॥
 यस्व नाम्ना स वश्यः स्यादनेनैव न संशयः । शुद्धं लवणमादाय जुहुयान्मधुरान्वितम् ॥ २५ ॥
 ऊनपञ्चाशदाहुत्या वशं नयति वाञ्छितम् । नित्यं शुद्धेन लोखेन हुत्वा शत्रून् वशं नयेत् ॥ २६ ॥
 मधुरत्रयसंयुक्तैर्लवणैः साधुचूर्णितैः । जुहुयाद् वशयेन्मारीर्नरान् नरपतीनपि ॥ २७ ॥
 मन्त्रं कृष्णतृतीयादि प्रजपेद्यावदष्टमी । पुत्तलीः पञ्च कुर्वीत साङ्गोपाङ्गाः समाः शुभाः ॥ २८ ॥
 षष्ठा साध्यदुमेण स्यादन्या पिष्टमयी मता । चक्रिहस्तमृदान्या स्यादन्या मिश्रमयी स्मृता ॥ २९ ॥
 लवणं पातसंभूतं चूर्णितं परिशोषितम् । कुडवं प्रोक्षयेत् स्त्रीरदध्याज्यमधुभिः क्रमात् ॥ ३० ॥
 गुडायमधुभिः सम्यग्मिश्रितेनागुना ततः । कुर्वीत पुत्तलीं सौम्यां सर्वावयवशोभिताम् ॥ ३१ ॥
 प्राणमन्त्रकृतं यन्त्रमासां हृदि विनिःक्षिपेत् । आसु प्राणान् प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् कुसुमादिभिः ॥ ३२ ॥
 पश्चात् कृष्णाष्टमीरात्रौ वाममात्रे गते सति । विधाय मातृकान्धासं मन्त्रन्यासमनन्तरम् ॥ ३३ ॥
 चिटिमन्त्रसमुद्भूतान् चतुर्विंशतिसंख्यकान् । ताराद्यान् विन्यसेद्वर्णान् स्थानेष्वेव समाहितः ॥ ३४ ॥
 मूर्ध्नि भाले वृशोः भुक्त्योर्नासास्थिचुकेष्वथ । कण्ठहृत्स्तनयुग्मेषु कुक्षौ नाभौ कटिद्वये ॥ ३५ ॥
 मेढ्रे पायो प्रविन्यस्य शिष्टवर्षचतुष्टयम् । ऊरुद्वये जानुयुगे जङ्घायुग्मे पदद्वये ॥ ३६ ॥
 एवं विन्यस्तसर्वाङ्गो रक्तमान्यानुलेपनः । रक्तवस्त्रधरः शुद्धः पुत्तलीं दाक्या कृताम् ॥ ३७ ॥
 अधोमुखीं स्वनेत् कुण्डे पिष्टजामासनादधः । मृन्मयीं प्रतिमां पाददेशे न्यस्येत् तथात्मनः ॥ ३८ ॥
 मधूष्णिहृमयीं स्योम्नि कुण्डस्योर्ध्वं प्रलम्बयेत् । लवणेन कृतां पश्चात् पुत्तलीं संस्पृशजपेत् ॥ ३९ ॥
 ऋक्षपञ्चकं यथान्वायमष्टोत्तरसहस्रकम् । संहृत्वा चिटिमन्त्रार्थान् पुनस्तस्यास्तनौ न्यसेत् ॥ ४० ॥
 अङ्गुष्ठसन्धिप्रपदजङ्घाजानूरुपापुषु । लिङ्गदेशे पुनर्नाभौ जठरे हृदयाम्बुजे ॥ ४१ ॥
 स्तनद्वये कन्धरायां चिबुकै वदने पुनः । घ्राणयोः कर्णयोरच्छोर्ललाटे मूर्धनि न्यसेत् ॥ ४२ ॥

तत्प्रतिमाप्रमाणं तु—

आयामः पादयोस्तस्या आकट्याचतुरङ्गुलम् । पादोनमङ्गुलात् कुक्षिस्तावदेवाङ्गुलोदरम् ॥ १ ॥

अङ्गुलद्वयमात्रेणात्र कण्ठदेशस्य मानकम् । शिरसो वक्ष्यमाणं स्यात् सार्धद्वयमिहाङ्गुलम् ॥ २ ॥

इति ब्राह्मणाङ्गुलप्रमाणप्रतिमेत्यर्थः ॥

अभिमादाय संदीप्य साध्वनस्त्रदाकभिः । तस्मिन्मन्त्रैर्ध्वं मन्त्रोक्तां देवतां रूप्यपात्रके ॥ ४३ ॥

कुशीतराजिपुष्पाङ्गिर्दन्वाध्यं प्रक्षमेत् सुधीः । मन्त्रैरेतैः प्रयोगादावन्ते संयतमानसः ॥ ४४ ॥

ओं तमनेनाप्यमित्रघ्न निशायां हन्वन्नाह्न । हविषा मन्त्रजप्तेनै तप्तो भव तथा सह ॥ ४५ ॥

जातवेदो महादेव तप्तजाम्बूनदप्रभ । स्वाहापते विश्वभक्ष लवणं दह शत्रुहन् ॥ ४६ ॥
 ईशे शर्वरि शर्वाणि ग्रस्तं मुक्तं त्वया जगत् । महादेवि नमस्तुभ्यं वरदे कामदा भव ॥ ४७ ॥
 तमोमयि महादेवि महादेवस्य सुव्रते । त्रिषामे' पुरुषं हत्वा वशमानय देवि' मे ॥ ४८ ॥
 दुर्गे दुर्गादिरहिते दुर्गसंरोधनाकुले । चक्रशंसधरे देवि दुष्टशत्रुभयङ्कुरि ॥ ४९ ॥
 नमस्ते दह शत्रुं मे वशमानय चण्डिके । शाकंभरि महादेवि शरखं मे भवानघे ॥ ५० ॥
 भद्रकालि भवाभीष्टे भद्रामेद्विप्रदायिनि । सपत्नान् मे हने हन दह शोषय तापय ॥ ५१ ॥
 शूलासिशक्तिवज्राद्यैरुत्कृत्योत्कृत्य मारय । महादेवि महाकालि रक्षास्मानक्षरात्मिके ॥ ५२ ॥
 साध्यं संस्मृत्य निमिष्य पुनर्लीं सप्तधा ततः । ऋक्पञ्चकं समुच्चार्य जुहुयादेधितेऽनले ॥ ५३ ॥
 प्रथमो दक्षिणः पादस्तत्करस्तदनन्तरम् । शिरस्तृतीयमाख्यातं वामहस्तस्ततः परम् ॥ ५४ ॥
 मध्यार्ध्वं पञ्चमः स्यादधोऽङ्गः षष्ठ ईरितः । सप्तमो वामपादः स्यादेवं भागक्रमः स्मृतः ॥ ५५ ॥
 सप्तसप्तविभागो वा प्रोक्तेष्वेषु यथाविधि । हुत्त्वैवमर्चयित्वाग्निं प्रक्षमेद् दण्डवत्ततः ॥ ५६ ॥
 यजमानो धनैर्धान्यैः प्रीक्षयेद्गुरुमात्मनः । अनेन विधिना मन्त्री वशयेत् ससुरासुरान् ॥ ५७ ॥
 किं पुनर्मनुजान् भूपानमात्मान् वारंयोषितः । मारखे पूर्वसंमोक्तं पुनर्लीनां चतुष्टयम् ॥ ५८ ॥
 निवेशयेद्यथापूर्वं साधकेन्द्रो विधानवित् । अपरां वक्ष्यमाणेन विधानेन प्रकल्पयेत् ॥ ५९ ॥
 वराहपारावतविट्तिलज्युष्यखरामठैः । ब्रह्मकृष्णिम्मासिद्धार्थसाध्यवामाग्निरेणुभिः ॥ ६० ॥
 माहिषीमूत्रसंपिष्टैः पूर्वोक्तलवणान्वितैः । विधाय पुनर्लीं सम्यक् प्राणस्थापनमाचरेत् ॥ ६१ ॥
 जपपूजादिकं सर्वं कुर्यात् प्रागुक्तवर्त्मना । ततः पूर्वोदिते कुण्डे रात्रौ प्रज्वालितेऽनले ॥ ६२ ॥
 दुर्गा वा भद्रकाली वा समाराध्य यथाविधि । धारयेन्निशितं शस्त्रं सम्यहस्तेन साधकः ॥ ६३ ॥
 वामपादं समारभ्य दक्षिणाङ्गघवसानकम् । क्षित्वा क्षित्वा प्रजुहुयाभिराहारो जितेन्द्रियः ॥ ६४ ॥
 कुष्णाष्टमीं समारभ्य यावत्कुण्डचतुर्दशीम् । अनेनैव विधानेन होमं कुर्याद्विषयः ॥ ६५ ॥
 त्रिसप्ताहप्रयोगेश मारयेद्विपुमात्मनः । ॥ ६६ ॥

अथ लवणमन्त्राः—

लवणाम्भसि तीक्ष्णोऽप्युग्रोऽसि हृदयं तव । लवणस्य पृथिवी माता लवणस्य वरुणः पिता ॥ १ ॥
 लवणं हूयमाने तु कुतो निद्रा कुतो रतिः । लवणं पचति पाच लवणं क्षिन्दति भिन्दति ॥ २ ॥
 अमुष्य दह गात्राणि दह मांसं दह त्वचम् । दह त्वगस्थिमज्जानि अस्थिभ्यो मज्जिकां दह ॥ ३ ॥
 यदि वसति योजनशते नदीनां वा शतान्तरे । नगरे लोहप्राकारे कुष्णसर्पशतार्गले ॥ ४ ॥
 तं दग्ध्वानय मे शीघ्रमग्रे लोणस्य तेजसा । वशमायातु लवणमन्त्रशक्तिपुरस्कृतः ॥ ५ ॥

१ 'पृथा मे' ग. पाठः । २ 'देहि' क. पाठः । ३ 'सर्मा' क. पाठः । ४ 'गंले' क. पाठः । ५ 'हन दह शोषय तापय तापय' क. पाठः । ६ 'संस्मृत्य' क. ग. पाठः । ७ 'नृप' क. पाठः । ८ 'सम्पुकेन' न. पाठः ।

या ते रात्रिः शन्यविद्वस्य शूलाग्रारोपितस्य च । या ते रात्रिर्महारात्रिः सा ते रात्रिर्महानिशा ॥ ५ ॥

इति । एतेषु ऋगादिषु प्रवचन संयोज्य प्रणयपाशादि व्यक्तगादि चिष्टिमन्त्रसंग्रहे ऋक्पञ्चकं जपेत् ।
अथवा सर्वेषु ऋगादिषु चिष्टिमन्त्रादी च आचरणदेवतादिषु च प्रणयपाशादिपञ्चकं योजयेत् ॥
पिप्पलादमते अथ लवणमन्त्राः—

लवणाम्भसि तिक्रोऽसि उग्रोऽसि हृदयं तव । लवणस्य पृथिवी माता लवणस्य जलं पिता ॥ १ ॥
लवणं दहति पचति लवणं क्षिन्धि भिन्दति । लवणे ह्यमाने तु कुतो निद्रा कुतो रतिः ॥ २ ॥
अमुकस्य दह गात्राणि दह मांसं दहानलम् । दह त्वगस्थिमज्जानि अस्थिभ्यो मज्जिकां दह ॥ ३ ॥
यदि वसति योजनशते नदीनां च शतान्तरे । संदग्ध्वा च म मे शीघ्रमग्रेल्लवणतेजसा ॥ ४ ॥
या ते रात्रिर्महारात्रिर्वातिरात्रिर्महानिशा । या रात्रिः शन्यविद्वस्य शूलाग्रारोपितस्य च ॥ ५ ॥

ह्रीं चिष्टि चिष्टि चण्डालि महाचण्डालि अमुकं मे वशमानय स्वाहा, इति लवणमन्त्राः ॥ अस्या-
क्षिरा श्रुभिः, अनुष्टुप् छन्दः, अक्षिरात्रिदुर्गाभद्रकाल्यो देवताः, मन्त्रस्य हस्तो बीजानि, स्वराः शङ्खयः-
लवणाम्भसि—लवणे ह्यमाने—दह त्वगस्थि—संदग्ध्वा—या ते रात्रिरित्येतः पञ्चमन्त्रैः पञ्चाङ्गानि । अथवा
चिष्टिमन्त्रादौः पञ्चत्रिपञ्चतुष्टुपञ्चद्विसंख्याकैः क्रमात् पठ्यन्ति ॥ ध्यानम्—

अरुणोऽरुणपङ्कजसंनिपलः सुवशाक्षिवराभययुक्करः ।
अमिताक्षिरजातगतिर्विलसन्नयनत्रितयोऽवतु यो दहनः ॥ १ ॥
नीलतरांशुकेशकलापा नीलतनुर्निविडस्तनभारा ।
साङ्कुशपाशसशूलकपाला धामवती भवतोऽवतु नित्यम् ॥ २ ॥
करकमलविराजन्नशंखासिशूला परिलासितकिरीटा पातितानेकदैत्या ।
त्रिनयनलसिताङ्गी तिग्मरश्मिप्रकाशा पवनसल्लनिभाङ्गी पातु कात्यायनी नः ॥ ३ ॥
सुरौघसितदंष्ट्रिका त्रिनयनोर्ध्वकेशोन्मल्ला कपालपरशूत्तसद्दमरुका त्रिशूलोञ्जवला ।
घनाघननिभा रणद्रुचिरकिङ्कणीमालिका भवद्विमवसिद्धये भवतु मद्रकाली धिरम् ॥ ४ ॥

इति ध्यानम् । अयुतजपः पुरश्चरणम् । अत्यन्तानियतस्य त्रिसहस्रजपः पुरश्चरणम् । आन्यच्चरुणा दशां-
शहोमः । अष्टमीमारम्य चतुर्दशीपर्यन्तं रात्रिषु प्रतिदिनं कुडवपरिमितलवणचूर्णैर्मधुरप्रयोपेतैरष्टोत्तरं त्रि-
शतं जुहुयात् । एवं सप्तरात्रहोमेन साध्यो दासवह्नयो भवति । प्रयोगकाले मन्त्रस्यासुक्पदस्थाने
साध्यनाम निक्षिप्य जुहुयात् प्रजपेच्च ॥ साध्यनक्षत्रवृक्षास्तु—

कारस्करोऽथ धात्री स्याद्दुहुम्बरतकः पुनः । जम्बूः स्वदिरकृष्णाख्यौ वंशपिप्पलसंज्ञकौ ॥ १ ॥
नागरोहिण्यानामानौ पलाशस्तचसंज्ञकौ । अम्बष्टनिन्वार्जुनाख्यविशङ्कतमहीरहाः ॥ २ ॥
वकुलः शम्बरः सर्जो वज्जुलः पानसार्ककौ । शमीकदम्बाअनिम्बमधूका ऋक्षशाखिनः ॥ ३ ॥

इति ॥ अध्यापपूर्णेश्वरीमन्त्राः शानार्णवे— (६ प० १५ श्लो०)

तारं च भुवनेशानी श्रीबीजं कामराजकम् । हृदन्ते भगवत्यर्णान् माहेश्वरिपदे वदेत् ॥

अन्नपूर्णोऽग्निजाया च त्रिद्येयं विंशदक्षरी । ..... ॥

तारं प्रणवः, भुवनेशानी मयाबीजं, श्रीबीजं श्रीमिति, कामराजकं क्लीं, हृन्मः, भगवति स्वरूपं, माहेश्वरि अन्नपूर्णं स्वरूपं, अग्निजाया स्वाहाकारः । अन्न माहेश्वर्यन्नपूर्णं इति पदयोर्न संधिविंशदक्षरीन्युक्तेः ॥ तथा— (६—१६)

अपिर्ब्रह्मास्य मन्त्रस्यानुष्टुप् छन्दोऽभिधीयते^१ । अन्नपूर्णेक्षरी देवी देवता परिकीर्तिता ॥ १ ॥

बीजं तु भुवनेशानी श्रीबीजं शक्तिरुच्यते । कीलकं कामराजं^२ स्यात् षडङ्गानि ततः परम् ॥ २ ॥

इति । दक्षिणामूर्तिः— (१६ प० ७ श्लो०)

षड्दीर्घस्वरसंभिन्नां हृत्तेसां कुरु पार्वति । एभिरङ्गानि विन्यस्य वर्णन्यासमथाचरेत् ॥ १ ॥

ब्रह्मरन्ध्रे च सीमन्ते भालभ्रूमध्ययोर्नसि । वक्त्रे कण्ठे च हृदये कुचिनाभिषु लिङ्गके ॥ २ ॥

आधारे स्फिग्द्वये चोरुद्वये जानुद्वये तथा । पादबोर्देवदेवेशि (पदन्यासं ततश्चरेत् ॥ ३ ॥

नवद्वारेषु देवेशि पदन्यासः उदाहृतः । ..... ॥

शानार्णवेतु— (६—२३)

पदानि नव देवेशि) नवद्वारेषु विन्यसेत् । मूर्धादिगुदपर्यन्तं पुनस्तेषु वरानने ॥ ४ ॥

गुदादिब्रह्मरन्ध्रान्तं पदानां नवकं न्यसेत् । ..... ॥

गुदः पर्यन्तो दशमो येषां ब्रह्मरन्ध्रादीनामित्यर्थः । तेन ब्रह्मरन्ध्रादिलिङ्गपर्यन्तं नव पदानि विन्यस्य पुनर्गुदादिवक्त्रेणान्यासनि ताभ्येव पदानि न्यसनीयानीति ।

ब्रह्मरन्ध्रास्यहृदयमूलाधारेष्वनुक्रमात् । पतुर्वीजानि विन्यस्य स्वरेष्वन्याम् प्राविन्यसेत् ॥

गोलकं च ततो देवि विन्यसेद्विधिवत् प्रिये । ..... ॥

गोलकं व्यापकम् ॥ “ मूलेन व्यापकं न्यासं कुर्याद् देहस्य सिद्धये ” इति दक्षिणामूर्त्येकवाक्यात् । स्वरेषु स्वरन्यासस्थानेषु । ध्यानम्—

तप्तकाञ्चनसंकाशां^३ बालेन्दुकृतशेखराम् । नवरत्नप्रभादीप्तमुकुटां कुङ्कुमारुखाम् ॥ १ ॥

चित्रवस्त्रपरीधानां शफराचीं^४ त्रिलोचनाम् । सुवर्णकलशकार्थानोन्नतघटस्तनीम् ॥ २ ॥

नृत्यन्तमीशमनिशं वृष्टानन्दमयीं पराम् । सानन्दहस्तचोलाचीं मेखलाख्यां नितम्बिनीम् ॥ ३ ॥

अन्नदानरतां नित्यं भूमिभ्रीभ्यां नमस्कृताम् । ..... ॥

अन्नदानरतामित्यनेन वामहस्तेऽन्नपात्रं दक्षिणहस्ते दवीं धृतवतीति ज्ञेयम् ।

“ अथवा दक्षिणे हस्ते दवीं ध्यायेत् सुवर्णनाम् । दुग्धान्नभरितं पात्रं दिव्यरत्नविभूषितम् ॥

वामहस्ते महेशानि^५ इति संहितोक्तेः ।

१ ‘ कृतिरङ्गन्याभिधीयते ’ क. पाठः । २ ‘ बीजं ’ क. पाठः । ३ ‘ वस्त्राभां ’ क. पाठः । ४ ‘ शारवकाचीं ’ क. पाठः ।

५ ‘ अन्नकृतां ’ क. पाठः ।

ज्ञानार्णवे— (६-२४)

त्रिकोणं च चतुष्पत्रं वसुपत्रं ततः परम् । कलापत्रं च भूमिम्बं सचतुर्द्वारमालिखेत् ॥ १ ॥
भूमिम्बं चतुरस्रत्रयात्मकं, चतुरस्रत्रयं च कुर्यात् । चतुर्द्वारोपशोभितमिति संमोहनपञ्चरात्रात् । एत-
त्सर्वदेवतपरं ज्ञेयम् । “ सर्वेष्वेव विधातव्यं पूजाचक्रेषु भृगुह ” मिति स्वयमभिधानात् ।

सिंहासनस्य परितः पीठदेवीः समर्चयेत् । सिंहासने दक्षिणे तु कथिताः पीठनायिकाः ॥ २ ॥

ता एव पूजिताः पीठे वामाद्याः परमेश्वरि । ..... ॥

वामाद्याः शैवपीठशक्त्यः । अथवा—

समन्वर्च्य जयाद्यास्तु पीठशक्तीर्नव क्रमात् । पीठं च पीठमन्त्रेण ह्यस्त्रेणाद्याः प्रपूजयेत् ॥ १ ॥

इति संमोहनतन्त्रवचनात् । “ जयादिनवशक्तीश्च पूजयेत्तदनन्तरम् ” इति सारसंग्रहवचनात् । पूर्वो-
क्तशुक्लेश्वरीपीठस्य जयादिनवशक्त्यः, तत्पीठमन्त्रश्च वा ग्राह्यः । तथा— (६-३४)

एवं ध्यात्वा यजेद्देवीं षडङ्गावरणं यजेत् । तारं प्रासादवीजं च हृच्छिवाय ततः परम् ॥ १ ॥

सप्ताक्षरी महानिधा अनया देवि पूजयेत् । गोक्षीरधामंधवलं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥ २ ॥

प्रसन्नवदनं शान्तं नीलकण्ठविराजितम् । कपर्दिनं स्फुरत्सर्पभूषणं कम्बुसन्निभम् ॥ ३ ॥

नृत्यन्तमीश्वरं देवं त्रिकोणाग्रे सुरेश्वरि । ओं नमः पदमाभाष्य ततो भगवतेपदम् ॥ ४ ॥

ततो वराहरूपाय भूर्भुवःस्त्रःपतिस्तथा । हेन्तं भूमिपतित्वं च मे देहि च ददापय ॥ ५ ॥

षड्विजायान्वितो मन्त्रो वराहस्य वरानने । अनया विद्यया देवि वामकोणे प्रपूजयेत् ॥ ६ ॥

ओं नमः पदमाभाष्य हेन्तं नारायणं लिखेत् । नारायणं दक्षकोणे क्रमेण परिपूजयेत् ॥ ७ ॥

वामदक्षिणयोः पूज्ये भूमिभ्यो परमेश्वरि । एकेन मनुना देवि कथयामि तवानघे ॥ ८ ॥

अथमहि पदं चाक्षं मे देह्यन्नाधिपान्तिके । तथे ममाक्षमामाष्य प्रदापय ततः परम् ॥ ९ ॥

षड्विजायान्वितो मन्त्रः संपुटीकृत्य पूजयेत् । ग्लौमात्मकेन रमया वामदक्षिणयोः क्रमात् ॥ १० ॥

ततश्चतुर्दले पूज्याः पश्चिमादिक्रमेण तु । तारेण परविद्यां च भुवनेश्वरीं तदात्मना ॥ ११ ॥

क्रमतां रमया भद्रे कामेन सुमगां यजेत् । वसुपत्रे महेशानि ब्राह्म्याद्याः पश्चिमादितः ॥ १२ ॥

षोडशारे महेशानि चन्द्रमण्डलरूपिणीः । कलाः षोडश संपूज्याः पश्चिमादिक्रमेण हि ॥ १३ ॥

अमृता मानदा पुष्टिस्तुष्टिः श्रीती रतिस्तथा । द्वीथ श्रीथ सुधा रात्रिर्ज्योत्स्ना हैमवती तथा ॥ १४ ॥

स्त्राया च पूर्वोत्तमा नित्या अमावास्या तु षोडशी । शेषैर्वर्चैः प्रपूज्याश्च अक्षपूर्वान्तशन्दकाः ॥ १५ ॥

चतुरस्रे लोकपालान् क्रमेण परिपूजयेत् । ..... ॥

इति । अथ प्रथमप्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्वादिवोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि
त्र्यम्बके श्रवणे नमः । मुखे अक्षुष्टपुष्टमूले नमः । हृदये श्रीअक्षपूर्वार्चये देवतायै नमः । गुह्ये

ह्रीं यीजाय नमः । पादयोः श्रीं शङ्खये नमः । नाभौ क्लीं कीलकाय नमः । इति विम्वस्य
ममात्रसमृद्धये जपे विनियोगः । इति कृताञ्जलिरुत्तवा, ह्रां हृदयाय नमः । ह्रीं शिरसे स्वाहा ।
हूं शिखायै वषट् । हूं कवचाय हुं । ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् । ह्रूः अस्त्राय फट् । इति षडङ्गम-
न्त्रानकुष्ठादितलान्तं करयोर्विम्वस्य हृदयादिषडङ्गेष्वपि न्यस्य, शिरसि ओं नमः । सीमन्ते ह्रीं
नमः । भाले श्रीं नमः । भ्रूमध्ये क्लीं नमः । नासायां वं नमः । मुखे मौं नमः । कण्ठे
भं नमः । हृदि गं नमः । उदरे घं नमः । नाभौ तिं नमः । लिङ्गे मां नमः । आधारे हें
नमः । दक्षस्फिजि भ्रं नमः । वामे रिं नमः । दक्षोरौ अं नमः । वामोरौ अं नमः । दक्ष-
जानुनि पूं नमः । वामे ऐं नमः । दक्षपादे स्वां नमः । वामे हां नमः । इति वर्णन्यासः ॥

ततो ब्रह्मरन्ध्रे ओं नमः । दक्षनेत्रे ह्रीं० । वामे श्रीं० । दक्षधोत्रे क्लीं० । वामे नमो० ।
दक्षनासारन्ध्रे भगवति० । वामे माहेम्बरि० । मुखे अक्षपूरे० । लिङ्गे स्वाहा० । इति विम्वस्यैता-
म्येष पदानि शुक्लिङ्गमुल्लसवामदक्षनासारन्ध्रवामदक्षिणधोत्रवामदक्षनेत्रेषु । इति षडन्यासः ॥ ततो ब्रह्म-
रन्ध्रे ओं नमः । मुखे ह्रीं नमः । हृदये श्रीं नमः । मूलाधारे क्लीं नमः । इति विम्वस्य शिष्टं
षोडशस्वरम्यासस्थानेषु न्यसेत् । ततो मूलेन व्यापकं कृत्वा ध्यानाद्यात्मपूजांस्ते प्रागुक्तभुवनेश्वरीपीठं
समभ्यर्च्यवाहनादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्बद्धाणि संपूज्य, त्रिकोलाग्रे "ओं ह्रीं नमः शिवाय शिवाय
नमः" इति मन्त्रेण नृत्यन्तं शिवं संपूज्य, वामकोणे "ओं नमो भगवते वराहकृपाय भूर्भुवःसर्वतये
भूपतित्वं मे देहि ददापय स्वाहा वराहाय नमः" । इति वराहं संपूज्य, दक्षकोणे "ओं नमो
मारायणाय मारायणाय नमः" इति संपूज्य, त्रिकोलाभ्यन्तरे देव्या वामभागे "ग्लौं अक्षमहाक्षं मे देहि
अक्षाधिपतये ममाक्षं प्रदापय स्वाहा ग्लौं भूम्यै नमः" इति संपूज्य, दक्षभागे "श्रीं अक्षमहाक्षं
मे देहि अक्षाधिपतये ममाक्षं प्रदापय स्वाहा श्रीं भ्रिये नमः" इति संपूज्य, चतुर्वलेषु देव्यग्रा-
दितः— ओं परविद्यायै नमः । ह्रीं भुवनेश्वर्यै नमः । श्रीं कमलायै नमः । क्लीं सुभगायै नमः ॥
ततोऽष्टवलेषु प्रादम्याद्याः संपूज्य, षोडशवलेषु देव्यग्रादि प्रादक्षिण्येन वं अमृतायै अक्षपूर्णायै०
मौ मानवायै अक्षपूर्णायै० भं पुष्ट्यै अक्षपूर्णायै० गं तुष्ट्यै अक्षपूर्णायै० घं प्रीत्यै अक्षपूर्णायै० तिं
रत्यै अक्षपूर्णायै० भां त्रियै अक्षपूर्णायै० हें भ्रियै अक्षपूर्णायै० भ्रं स्वधायै अक्षपूर्णायै० रिं राज्यै
अक्षपूर्णायै० अं ज्योत्स्नायै अक्षपूर्णायै० अं हैमवत्यै अक्षपूर्णायै० पूं क्षायै अक्षपूर्णायै० चौं पू-
र्णिमायै अक्षपूर्णायै० स्वां नित्यायै अक्षपूर्णायै० हां अमावास्यायै अक्षपूर्णायै नमः । तद्वदिद्व्यतुरसे
प्राग्बद्धादीन् संपूज्य शेषं समापयेदिति ॥ इति नामूर्तिः— (१६ । १७)

सर्वं जपेत् सनिधमो दशांशेन तु होमयेत् । रन्ध्रपावससर्पिर्भ्यां सिद्धिदा भवति ध्रुवम् ॥ १ ॥ ॥
इति । सारसंग्रहे—

तर्पणादि ततः कुर्यात् पूर्वोक्तविधिना सुधीः । अक्षपूर्वेश्वरी देवी पूजितामसुवर्णदा ॥ १ ॥

अनया विद्याया जातः कुबेरो धननायकः । अक्षपूर्वेश्वरी नाम सर्वसंपत्समृद्धिदा ॥ २ ॥

इति । तथा—

बीजहीनेयमेव स्वात् षोडशार्क्षा तथा परे । मायाया साथ ताराया यता सप्तदशाक्षरा ॥ १ ॥

माधतारादिका चान्या गदिताष्टादशार्धका । मुन्याद्याः पूर्वमुदिता भाषयाङ्गक्रिया मता ॥ २ ॥
अर्चनाङ्गेन्द्रवज्राद्यैः साधयेत् पूर्ववच्च ताः । ..... ॥

भगवति भवरोगात् पीडितं दुष्कृतोत्थानं सुतद्विदितकलत्रोपद्रवेणानुयातम् ।

विलसदमृतदृष्ट्या वीक्ष्य विभ्रान्तचित्तं सकलभुवनमातस्वाहि मामोनमस्ते ॥ ३ ॥

माहेश्वरीमाश्रितकल्पवल्लीमहं भवोच्छेदकरा भवानीम् ।

क्षुधार्तजायातनयाद्युपेतस्तामन्नपूर्णे शरत्तं प्रपद्ये ॥ ४ ॥

दारिद्र्यदाधानलदहमानं पाक्ष्मपूर्णे गिरिराजकन्ये ।

कृपाम्बुधौ मञ्जय मां तदीये तत्पादपद्मार्पितचित्तवृत्तिम् ॥ ५ ॥

इत्यन्नपूर्णास्तुतिरत्नमेतच्छ्लोकत्रयं यः पठतीह भक्त्या ।

तस्मै ददात्यन्नसमृद्धिमम्बा श्रियं च विद्यां च यशश्च भुक्तिम् ॥ ६ ॥

अन्नप्रदात्यमन्त्रस्य पूर्वोक्तस्योच्यते विधिः । अग्निर्मेधा समारुघातश्चन्द्रधातिकृतिर्मतम् ॥ ७ ॥

देवते भूभियौ प्रोक्ते धनधान्यप्रदे शुभे । वेषेषुष्यमुनिद्वन्द्वमितैर्मेन्त्रार्थकैः पृथक् ॥ ८ ॥

पञ्चाङ्गानि मनोः कुर्याज्जातियुक्तानि मन्त्रवित् । ..... ॥

वीराम्बौ रजतोच्चवप्रकनकद्वीपे सुराद्ये (?) शुभे

कल्पद्रुमजशोभिते मन्त्रिमये सहितपस्वाग्रतः ।

आसीने वसुधाभियौ धनसमूहान् संसृजन्त्यौ मृदु-

मेकाय प्रविचिन्तयेद् दिनमुखे धान्यान्नसंपन्नये ॥ ९ ॥

आवाह्य वैष्णवे पीठे देवीं गन्धादिभिर्वजेत् । पुराङ्गानि यजेद्वाग्रे दिक्षु भूतानि संयजेत् ॥ १० ॥

आद्याति चत्वारि पुनर्विदिक्षु पूजयेदिमाः । निवृत्त्याद्याद्यतस्तु वलाक्याद्यास्ततः परम् ॥ ११ ॥

इन्द्रादयस्तदस्त्राणि चैवं पूजा समीरिता । ..... ॥

इति ॥ अथ द्वितीयप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यास्ताम्ने मूलविद्यया प्राच्यामन्नयं कृत्वा, शिरसि
ब्रह्मणे अन्नये नमः । मुखे अतिकृतिच्छन्दसे नमः । हृदये भूर्भुव्यां देवताभ्यां नम इति विष्णुस्य मम
धनधान्यसमृद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, मूलमन्त्रेणाभिमृष्टयोः पारयोः अन्नमहि अङ्गुष्ठाभ्यां
नमः । अन्नं मे देहि तर्जनीभ्यां नमः । अन्नाधिपतये मध्यमाभ्यां नमः । ममाक्षं प्रदापय अनामिकाभ्यां
नमः । स्वाहा कनिष्ठिकाभ्यां नमः । इति विष्णुस्य हृदयादिष्वपि नेत्रहीनेषु पञ्चाङ्गेषु न्यसेत् । अन्नमहि
हृदयाय नमः । अन्नं मे देहि शिरसे स्वाहा । अन्नाधिपतये शिखायै वषट् । ममाक्षं प्रदापय कवचाय
हं । स्वाहा अस्त्राय वषट्, ततो ध्यानादिमानसपूजान्ते चतुर्द्वारयुक्त्वसुरसन्धयवेष्टितमष्टदलकमलद्वयं
पूजाचक्रं कृत्वा, प्राग्वात् संस्थाप्य संपूज्य तत्र वक्ष्यमाणवैष्णवपीठं संपूज्य, तत्र भूभियौ समावा-
ह्यासनादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्वदङ्गानि संपूज्य, प्रथमाष्टदलस्य दिग्दलेषु ॐ आकाशाय नमः । ॐ वायवे
नमः । ॐ अग्नये नमः । ॐ जलाय नमः, इति संपूज्य, विदिग्दलेषु ॐ मित्रस्यै नमः । प्रतिष्ठाये

नमः । विश्रुत्यै नमः । शान्त्यै नमः । इति संपूज्य , द्वितीयाष्टदलेष्वाक्षरलक्ष्मीप्रकरणशोक्तयत्नाय्याद्यष्टशक्तीः
संपूज्य प्राग्बदिन्द्रादिपूजामारभ्य शेषं समापयेदिति । तथा—

नियुतं प्रजपेन्मन्त्रं तद्दशांशं च मन्त्रवित् । जुहुवादाज्यसंपूर्कैनाग्नेन च यथाक्रमम् ॥ १ ॥

तर्पणादि ततः कृत्वा विश्रान् संभोज्य वसतः । गुरुं सन्तोष्य यत्नेन मन्त्रसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ २ ॥

दिनादौ प्रजपेन्मन्त्रमष्टोत्तरशतं सुधीः । क्षेत्रधान्यान्तरत्नौघससृद्धो भवति ध्रुवम् ॥ ३ ॥

इति ॥ अथाभ्यारूढामन्त्राः । सारसंग्रहे—

योनिर्वियत् सनेत्रं च परमेपदमुचरेत् । अस्थिगं मेदयुक्ता च रक्तस्थं दृक् द्विठावपि ॥ १ ॥

प्रणवाद्यो दशार्थोऽयमभ्यारूढामनुर्मतः । ..... ॥

योनिरेकारः, वियद्वकारः सनेत्रं इकारयुक्तं तेन हि, परमे स्वयं, अस्थि शकारः मेदो वकारः तेन
३४, रक्तं रेफः दृक् इकारः तेन रि, द्विठः स्वाहाकारः । तथा—

..... । अर्चिर्महा विराट् छन्दो देवता परिकीर्तिता ॥ २ ॥

अभ्यारूढा त्रिभिः पादैः प्रणवाद्यैर्द्विरीरितैः । षडङ्गानि मनोरस्य जातिपुङ्गवानि कल्पयेत् ॥ ३ ॥

अभ्यारूढां नवशशियुतां भालनेत्रां च दोष्ठा

पाशानदं मदनविवशं साध्यमाश्चानयन्तीम् ।

दक्षेखोद्यत्कनकरचितां वेत्रयष्टीं दधानां

बन्धुकामां मनसि कलये पीनवत्तोजनम्राम् ॥ ४ ॥

इति । तन्मन्त्राजे तु— (३४ । ३१)

“ लोहितां लोहिताश्वस्थां लोहिताम्बरभूषणाम् । चतुर्भुजां त्रिनयनां प्रसन्नवदनाम्बुजाम् ॥ १ ॥

भङ्गां दक्षेख वामेन चर्मयष्टिं समुज्ज्वलाम् । अन्याभ्यां हेमपाशेन कण्ठे बद्ध्वा स्वसाध्यकम् ॥ २ ॥

हेमवेत्राहतं बद्धकरयुग्मकृताञ्जलिम् । दासोऽहमिति भाषन्तं पातितं निजपादयोः ॥ ३ ॥

स्मरन् ” । इति चतुर्भुजध्यानमुक्तम् ।

शाक्ते पीठे यजेद्देवीं पुराङ्गानि प्रपूजयेत् । मातृरिन्द्रादिकान् वाक्ते तदस्त्राणि ततो बहिः ॥ १ ॥

पूजेयमभ्यारूढायाः प्रोक्ता सर्वसमृद्धिदा । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे
श्रुवये नमः । मुखे विराजे छन्दसे नमः । हृदये अम्बाकृदायै देवतायै नमः, इति विन्यस्य ब्रह्मार्थे
विनियोगः । इति कृताञ्जलिकम्प्या, एहि हृदयाय नमः । परमेश्वरि शिरसे स्वाहा । स्वाहा शिखायै
वचद् । एहि कवचाय हुं । परमेश्वरि नेत्रत्रयाय वौचद् । स्वाहा अस्त्राय फद्, इति करपङ्क्त्यासं
कृत्वा ध्यानादिपुष्पोपचारास्ते प्राग्बद्वक्त्राणि संपूज्य, (अष्टदलेषु प्राग्बद् प्रादम्याद्याः संपूज्य) चतुरस्रे
लोकपालान् संपूज्य धूपादिशेषं प्राग्बत् समापयेत् । तथा—

जपेदयुतसंख्याकं तद्दशांशं हुनेद्घृतैः । तर्पणादि ततः कुर्वात पूर्वोक्तविधिना सुधीः ॥ १ ॥

इत्थं ध्यात्वेव सकलं विश्वं वशयतेऽचिरात् । आज्याश्वं जुहुयान्मन्त्री लभते वाञ्छितं फलम् ॥२॥
 त्रिमध्वक्तैस्तथा सोखैर्हुतैर्वरया नृपाः किल । प्रोक्तेनैव विधानेन वरयाः स्पूर्वनिता अपि ॥३॥
 अनया विद्यया सर्विहोमः काञ्चनदो मतः । त्रिस्वादुभिः सहस्रं च हुनेत् स्त्रीवरयसिद्धये ॥४॥
 पूर्वोक्तेनैव होमेन नारीमाकर्षयेद् ध्रुवम् । प्रणवाद्यथ मायादिरयमेकादशार्णवः ॥ ५ ॥
 षड्दीर्घमाययैवास्य षडङ्गविधिरीरितः । ..... ॥

इति । तथा—

प्रणवं पाशहेल्लेखे षडङ्गशाघोऽयमीरितः । त्रयोदशार्णवो द्वाभ्यामेकेनैकेन पुष्पतः ॥ ६ ॥
 पञ्चभिश्च तथा द्वाभ्यां षडङ्गविधिरीरितः । ..... ॥

पाशः आं , हल्लेखा ह्रीं , अङ्गुशः क्रौं , अयं दशार्णवः ।

पुरश्चरणमस्याणोः पञ्चलक्षं प्रकीर्तितम् । पूजादिकं स्यादनयोः पूर्वमन्त्रानुसारतः ॥ ७ ॥
 कोष्ठानां द्वादशकं कृत्वा मध्यस्ववेदमिते कोष्ठे । प्रणवं माध्वसमेतं शिष्टेषु द्वादशाथ मन्त्रार्थान् ॥८॥
 अशेषनारीनरपनरवरयप्रदं मतम् । अश्वारूढावन्त्रमेतत् पूजितं सर्वकामदम् ॥ ९ ॥

इति । केरलीये यन्त्रसारे—

मध्ये शक्तिं ससाध्यां ज्वलनपुरपुगासिष्वधो पाशशक्तिं
 क्रौमैर्ह्रींसौःक्रमेश प्रविलिखतु बहिर्मन्त्रबर्णान् दलेषु ।
 एकैकं भानुसंस्थेऽपि मदनशरैर्नित्यया मातृकार्यै-
 आधीतं यन्त्रमेतद्वरणिपुरगतं भीकरं वरयकारि ॥

अस्यार्थः—षडकोणमध्ये ससाध्यं शक्तिबीजं विलिख्य (तत्कोलेषु आं ह्रीं क्रौं वै ह्रीं सौः इत्येकमेकं बीजं विलि-
 ख्य बहिर्द्वादशदलेषु शक्तिरहितद्वादशाक्षराणि एकैकं क्रमेण विलिख्य) बहिर्द्व्युत्पन्नद्वयं कृत्वा प्रथम-
 बीज्यां पूर्वोक्तेर्वाणबीजैर्द्वितीयबीज्यां वक्ष्यमाणनित्यक्रिमानित्याविद्यया तृतीयबीज्यां मातृकार्यैश्च निरन्तरं
 संश्लेष्य तद्विध्यतुरकं कुर्यादेतद्वृक्षफलदं भवति । तथा—

प्रणवो भुवनाधीशा नमो यगपदं वति । माहेश्वर्येहि परमेश्वरि स्वाहान्तिको मनुः ॥
 एकविंशार्णवः प्रोक्तः पूजायं चास्य पूर्ववत् । ..... ॥

भुवनाधीशा ह्रीं , अग्न्यस्तुगमम् । अथ माहेश्वर्येहिपदवोर्न सन्धिरेकविंशाक्षर इत्युक्तेः ॥

अथ गौरीमन्त्राः । सारसंग्रहे—

मयां वदेद्गौरि रुद्रदक्षिते योपदं वदेत् । मेधव्यन्ते च वर्मासद्विठान्तः षोडशाक्षरः ॥ १ ॥

माया ह्रीं , वर्मं हुं , अस्त्रं फट् , द्विठः स्वाहा ।

अजोऽस्व ऋषिराख्यातोऽनुष्टुप् छन्दश्च देवता । गौरी सौभाग्यसद्वरयसर्वसंपत्प्रदायिका ॥ २ ॥

षड्दीर्घमायया कुर्यात् षडङ्गानि मनोरथ । हेमामां विभ्रतीं दोर्मिर्दोषाञ्जनसाधने ॥ ३ ॥

पाशाङ्गुशौ सर्वभूषां तां गौरीं सर्वदा स्मरेत् । ..... ॥

वामापूर्वयोराद्ये तद्वाच्यः स्थवोरन्ये , इत्याद्युपध्यानम् ।

। शाक्ते पीठे यजेद्गौरीं चन्दनाद्यैर्मनोहरैः ॥ ४ ॥

अङ्गानि पूर्वमभ्यर्च्य सुभगाद्यास्ततो यजेत् । सुभगा ललिता चान्या कामिनी काममालिनी ॥ ५ ॥

पाशाङ्कुशौ दर्पणोऽञ्जनशलाकाष्टमी मता । शक्रादयस्तदस्त्राणि गौरीपूजा समीरिता ॥ ६ ॥

इति । प्रपञ्चसारे तु—

धर्मादिकल्पिते पीठे पीठशक्तीरिमा यजेत् । प्रभा ज्ञाना च वाग्वागीश्वरी स्वाज्ज्वालिनी परा ॥ १ ॥

वामा ज्येष्ठा च रौद्री च गुह्यशक्तिश्च ता नव । इत्स्वयम्भोजीवज्यस्वरादयभृगुणान्विता ॥ २ ॥

इत्स्वयं अइउ, क्लीषाः अः अल्लत्, भृगुः सकारः ।

गौर्गौरीमूर्तये हृष पीठमन्त्रश्च कल्पिते । एवं पीठे यजेद् देवीं चन्दनाद्यैर्मनोहरैः ॥ ३ ॥

सुभगायै च विद्यान्ते हेमन्ते काममालि च । न्यै स्याद्वीमहि तन्नो च गौरी स्यात्तु प्रचोदयात् ॥ ४ ॥

गायत्र्या त्वनया सर्वानुपचारान् प्रकल्पयेत् । अङ्गानि पूर्वमभ्यर्च्य सुभगाद्यास्ततो यजेत् ॥ ५ ॥

भृगुः साम्बुः सधितुर्षपष्टार्केन्दुस्वरादिकाः । सुभगा ललिता चान्या कामिनी काममालिनी ॥ ६ ॥

दित्त्वन्यत्र स्वायुधानि लोकपालैस्तदायुधैः । ॥

भृगुः सकारः अम्बु षकारः द्वि आ, तुर्व ई, षष्ठ ऊ, अर्के दे, तेन स्वांस्वीस्वूंस्वै । आयु-
धानि दर्पणाञ्जनसाधनपाशाङ्कुशाः ।

अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्वादियोगपीठम्यासाम्ने मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि अजऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीगौरीं देवतायै नमः । इति विन्यस्य ममाभीष्टार्थसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा श्रुंग्रीमिन्यादिना करपङ्क्त्यासं विधाय, ध्यानाद्यात्मपूजान्ते मण्डूकादि-
परतत्त्वान्तं पीठमभ्यर्च्यार्ष्टदलेकेसरेषु स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन सां प्रभायै नमः, सां ज्ञानायै० स्वं वाचै० सैं वागीश्वर्यै० सैं ज्वालिनीयै० सां वामायै० सां ज्येष्ठायै० सं रौद्र्यै० सः गुह्यशक्त्यै नमः । इति संपूज्य, गौं गौरीमूर्तये नमः इति समस्तं पीठं संपूज्याबाह्यादिमुद्रादर्शनान्ते " सुभगायै विद्महे काममालिनीयै धीमहि तन्नो गौरी प्रचोदयात् " इति गायत्र्या आसनादिसर्वानुपचारान् कृत्वा । ततः पुष्पो-
पचारान्ते पूर्ववक्त्राणि संपूज्याष्टदलेषु विन्दलेषु ओं स्वां सुभगायै० ओं स्वीं ललितायै० ओं स्वं कामिनीयै० ओं स्वं काममालिनीयै० । विदितु पाशाय० अङ्कुशाय० दर्पणाय० अञ्जनशलाकायै० इति तदप्रादिप्रादक्षिण्येन संपूज्य तद्बहिःशतुरस्रे लोकपालांस्तदस्त्राणि च संपूज्य धूपादि श्रेष्ठं प्राग्वत् समापयेदिति । तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेद्घृतैः । तर्पणादि ततः कुर्याद् शुक्लं सन्तोष्य यत्नतः ॥ १ ॥

सिद्धे मन्त्रे प्रकुर्वीत मन्त्री काम्यानि नान्यथा । वामाङ्गीणां च निशया वामोरौ विलिखेभिषि ॥ २ ॥

आच्छादयन् वामदोष्णा तन्मनाः प्रजपेन्ननुम् । शतं सहस्रं शोलाचीमानवेत् काममोहिताम् ॥ ३ ॥

एतन्मन्त्रेण संजप्तं गन्धपुष्पफलादिकम् । इत्तं संसेवितं सर्वजनतावरमकारकम् ॥ ४ ॥

इति । तथा—

अथान्यं संप्रवक्ष्यामि समस्तस्त्रीवशंकरम् । काञ्चित्स्त्रीवशंशब्दं करिसुदु पृथग् द्वयम् ॥

वेद्यं वाद्यं स्त्रींस्वाहेति मन्त्रोऽयमीरितः । एकोनविंशत्यर्थाद्व्यो मन्त्रः स्त्रीवश्यदः परः ॥
अस्य पूजादिकं सर्वं मन्त्री पूर्ववदाचरेत् । अस्थाद्यवर्षतस्त्वर्षाक् साध्यनाम प्रयोजयेत् ॥
जपेन्मन्त्रं शतं वापि स वश्यो भवति ध्रुवम् । ..... ॥

इति ॥ अथ पञ्चावतीमन्त्राः । सारसंग्रहे—

माया सलोहिता आवति स्वाहा सप्तवर्णकः । पञ्चावत्या मनुः श्रोत्रः सर्ववश्यप्रदायकः ॥ १ ॥

माया भुवनेश्वरीबीजं, लोहितः प, आवति स्वरूपम्, स्वाहा स्वरूपं । तथा—

अपिर्माया समुद्दिष्टो गायत्री छन्द उच्यते । पञ्चावती देवतास्य द्वीबीजं शक्तिरस्य तु ॥ २ ॥
स्वाहा स्यान्माययाङ्गानि षड्दीर्घस्वरभिभवा । कृत्वा देवीं ततो ध्यायेत् साधकः स्थिरमानसः ॥ ३ ॥
रक्तोत्पलकरद्वन्द्वामञ्जस्थां कमलाननाम् । बन्धूकाभां त्रिनयनां नानाकन्योज्ज्वलां स्मरेत् ॥ ४ ॥
शक्तिपीठे यजेद् देवीं पुराङ्गानि च मातरः । लोकपालांस्तदस्त्राणि पञ्चावत्यर्चना मता ॥ ५ ॥

प्रयोगः सुगमः । तथा—

पुरश्चरणमस्यैकं लक्षं श्रोत्रं च मन्त्रिभिः । तद्दशांशेन च घृतैर्जुहुयान्मन्त्रवित्तमः ॥ ६ ॥
एनं मनुं यो भजते सुभगः सर्वयोषिताम् । षट्कोणान्तर्लिखेच्छक्तिं षट्कोणेषु च संलिखेत् ॥ ७ ॥
मन्त्राणां च ततो बाहो लिपिबीतमिदं मतम् । रम्यं पञ्चावतीमन्त्रं वश्यदं नात्र संशयः ॥ ८ ॥

लिपिबीतं मातृकया । अन्वत् सुगमम् । तथा—

वाग्मवं प्रथमं बीजं द्वितीयं भुवनेश्वरी । तृतीयं च रमाबीजं आद्यलक्ष्मीपदं ततः ॥ ९ ॥
स्वयंभुवे पदान्ते च प्रपदेभुवनेश्वरी । ज्येष्ठायै हृदयं चैव मन्त्रः सप्तदशाक्षरः ॥ १० ॥

वाग्मवं वे, हृदयं नमः । अन्वत्सुगमम् । तथा—

अपिरस्य स्मृतो मया छन्दोऽष्टिः समुदाहृतम् । देवता ज्येष्ठलक्ष्मीश्च श्रीमाये शक्तिबीजके ॥ ११ ॥
प्रमृश्य त्रिः करौ विज्ञानङ्गन्यासमथाचरेत् । त्रिवेदान्धीन्द्रप्रियुग्मवर्णरङ्गानि षट् क्रमात् ॥ १२ ॥
शिरोभूमध्यवक्त्रेषु बीजानां त्रितयं न्यसेत् । हृत्माध्वाधारजान्वरुणौ पदानां पञ्चकं न्यसेत् ॥ १३ ॥
पञ्चासनस्थामरुणामरुणाम्बरधारिणीम् । कुङ्कुमचोदलितार्क्यं प्रोत्फुल्लकमलेचयाम् ॥ १४ ॥
मन्दस्मितमुखीं ज्येष्ठां कलशं वसुधात्रकम् । दधानामूर्ध्वबाहुभ्यां पाशमप्यङ्कुशं तथा ॥ १५ ॥
चिन्तयेत् परमा भक्त्वा देवीमिस्थं प्रपूजयेत् । ..... ॥

वामाणूर्ध्वयोराद्ये । तदाद्यधःस्थयोरन्ये, इत्याद्युधन्यान्म । कलशं सुधाजम् ।

सम्यग्धर्मादिभिः पीठे मन्त्रवित् परिकल्पयेत् । लोहिताक्षी विरूपाक्षी कमला नीललोहिता ॥ १६ ॥
समदा वारुणी पुष्टिरमोघा विश्वमोहिनी । पूर्वादिदलमूलेषु मध्ये चार्च्याः क्रमादिमाः ॥ १७ ॥
वदेच्च रक्तज्येष्ठायै विग्रहे नीलशब्दतः । ज्येष्ठायै धीमहि प्रोक्त्वा ततो लक्ष्मीः प्रचोदयात् ॥ १८ ॥
अनयावास तां ज्येष्ठां पूजयेच्चन्दनादिभिः । अङ्गानि मातृलोकेशांस्तदस्त्राणि प्रपूजयेत् ॥ १९ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगापीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः । मुखे अष्टिचन्द्रसे नमः । हृदये ज्येष्ठालक्ष्म्यै देवतायै नमः । गुह्ये श्रीबीजाय नमः । पादयोः द्वौशक्त्यै नमः, इति विन्यस्य, मूलविधया करौ प्रमृज्य, ओं ऐं ह्रीं इत्याय नमः । आचलक्ष्मी शिरसे स्वाहा । स्वयंभुवे शिखायै वषट् । ह्रीं कवचाय हुं । ज्येष्ठायै नेत्राभ्यां वौषट् । नमः अस्त्राय फट्, इत्यङ्गमन्त्रैः करषट्कन्यासं विधाय, ध्यानाद्यात्मपूजान्ते मण्डकादिपरतत्त्वान्तं पीठं संपूज्याष्टदलकेसरेषु स्वाग्रादिमध्यान्ते लोहिताक्ष्यै नमः । विरूपाक्ष्यै नमः । कमलायै०, नीललोहितायै०, मदायै०, वारुण्यै०, पुण्ड्र्यै०, अमोघायै०, विश्वमोहिन्यै०, इति प्रादक्षिण्येन संपूज्य 'ऐं ह्रीं श्रीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः' इति समस्तं पीठं संपूज्य "रक्तज्येष्ठायै विघ्ने नीलज्येष्ठायै धीमहि तन्नो लक्ष्मीः प्रचोदयात्" इत्यनया गायत्र्यावाह्य मूलविधयासनादिपुष्पोपचारान्तं कृत्वा प्राग्वदङ्गानि संपूज्याष्टदले प्राङ्म्याद्याश्चतुरङ्गे लोकपालांस्तदङ्गाणि च संपूज्य धूपदीपादि शेषं प्राग्वत् समापयेत् इति ॥ तथा—

लक्षं तु प्रजपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्वदशांशतः । पापसेन सुशुद्धेन सर्पिःसिक्तेन साधकः ॥ २० ॥

तर्पणं भार्जनं कृत्वा कुर्याद् ब्राह्मणभोजनम् । ..... ॥

ज्येष्ठामनुं यो भजते मनुष्यः सन्वासपूजाजपतर्पणैश्च ।

भोगानिह प्राप्य बहून् स मर्त्यः परत्र विष्णोः पदमेति नित्यम् ॥ २१ ॥

इति । सारसंग्रहे—

अथ वक्ष्ये मन्त्रचरं त्रिपुटासंज्ञकं शुभम् । लोकरञ्जनकर्तारं चतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ १ ॥

यशस्करं पुत्रपौत्रफलदं कविताकरम् । कमला भुवनेशानी तृतीयश्च मनोभवः ॥ २ ॥

वर्णत्रयात्मा त्रिपुटानामको मन्त्र ईरितः । ..... ॥

कमला श्रीं, भुवनेशानी ह्रीं, मनोभवः ज्ञीं । दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्— ऋषिर्ब्रह्मास्य मन्त्रस्थ गायत्रं छन्द ईरितम् । शारदातिलके— "ऋषिः संमोहन" इत्युक्तम् । आचार्यचरणैः किमपि नोक्तम् । सारसंग्रहे—

..... । भृगुः संमोहनोऽस्यर्षिः जन्धो गायत्रमुच्यते ॥ ३ ॥

देवता त्रिपुटाख्या स्माद्विष्णुकेनाणुनाङ्गकम् । अथवा भुवनेशान्या षडङ्गानि प्रविन्यसेत् ॥ ४ ॥

हेमाभां पारिजातद्रुमरुचिरवने मण्डपे स्वर्गभूमौ

रत्नोद्यत्कुट्टिमेऽथो लसदमस्तरोश्चारुसिंहासनोर्ध्वे ।

षट्कोखस्थां स्मरेऽहं कमलपुगगुणानकुशं चापदाशौ

विभ्राणां हस्तपद्मैर्मणिमयमुकुटां चारुभूषां त्रिनेत्राम् ॥ ५ ॥

दूतीभिश्चामरादर्शसमृद्धककरण्डकान् । ताम्बूलं च वहन्तीभिरावृतां परितः शुभाम् ॥ ६ ॥

दूतीभिर्घृणिन्याविभिः । नारायणीये— सौम्यादि घृणिनीं स्पर्षामादित्यां च प्रभावती' मिति । तथा— 'पीयूषदृष्ट्या पश्यन्तीं साधकं च मनोहरम्' इति । दक्षिणामूर्तिः—

षट्कोशं पूर्वमालिरुय मध्ये विधां लिखेत् सुधीः । वीप्सया तां तु षट्कोशकोशेषु क्रमतो लिखेत् ॥ १ ॥

वाहो वसुदत्तं कुर्याद् दीर्घस्वरविभूषितम् । चतुरस्रं चतुर्द्वारभूषितं मण्डलं लिखेत् ॥ २ ॥

चतुरस्रं चतुरस्रत्रयं, शृङ्गं समाध्यासितवेदकवचनमुददिश्य गतसंख्यापरम् । मध्ये षट्कोणान्तःस्थचतुष्पत्रमध्ये । “यजेदेनां चतुष्पत्रे षट्कोणस्थाम्बुजे बुधः” इति नारायणीयवचनान् । सारसंग्रहे—
शक्ते पीठे यजेद् देवीं नवशक्तिसमन्विते । अङ्गानि पूजयेदादौ लक्ष्म्याद्याः कोणषट्कमाः ॥ १ ॥
षट्कोणपार्श्वे च निधी यजेन्मातृश्च तद्गहिः । लोकपालांश्च रमणीरूपानाराधयेत् क्रमात् ॥ २ ॥
काञ्चनाभां कुशां लक्ष्मीं सवराब्जकरद्वयाम् । स्वर्णाभमरिशंखाङ्गदन्जमुकरं हरिम् ॥ ३ ॥
गुणस्रवणभयाद्वेष्टधारिणीमरुणां शिवाम् । शिवं स्वर्णाभमेशाङ्गदङ्गाभीर्ताडधारिणम् ॥ ४ ॥
स्वर्णाभां नीलकमलकरां सौम्यां रतिं स्मरम् । पाशाङ्कुशौ चापनाखौ धारयन्तं रुषारुणम् ॥ ५ ॥
त्रिपुराद्वयमहाविद्यापुना प्रोक्ता समासतः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलविधया प्रासाद्यामन्त्रं कृत्वा, शिरसि संमोहनाय श्रुपये नमः । मुखे गायत्रीसुन्दरे नमः । हृदये श्रीत्रिपुरादेवतायै नमः । इति दिव्यस्य, श्रीं हृदयाय नमः । श्रीं शिक्ते स्वाहा । श्रीं शिखायै वषट् । श्रीं कवचाय हुं । श्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । श्रीं अस्त्राय फट्, इति मन्त्रैः करषडङ्ग्यासं विधाय ध्यानादिपुष्पोपचारान्तं पूर्वोक्तभुवनेश्वरीपीठे कृत्वा प्राग्वदङ्गानि संपूज्य, चतुर्दले देव्या वामदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन घृष्टिष्ये० । सूर्यायै० । आदित्यायै० । प्रभातयै० । षट्कोणेषु देव्यग्रकोणमारभ्य लक्ष्म्यै० । हरये० । गिरिजायै० । शिवाय० । रत्यै० । अनन्ताय० इति संपूज्य, षट्कोणपार्श्वेष्वेवैवीदक्षिणे शङ्खनिधये नमः । वामे पद्मनिधये नमः, इति संपूज्याष्टदलेषु प्राङ्म्याद्याः संपूज्य दिगीशर्चादि सर्वं प्राग्वत् समापयेदिति । तथा—

इति ध्यात्वा मन्त्रमिमं जपेदादित्यलक्षकम् । तत्सहस्रं मनुहुयान्मधुराङ्गैः समिद्धैः ॥ १ ॥

श्रीराजवृक्षसंभूतैः सजपाकुसुमैः शुभैः । तर्पणं मार्जनं कृत्वा प्राङ्मथाराधनं तथा ॥ २ ॥

श्रीवृक्षो विल्वः । तथा—

लक्ष्मीगौरीसुकुन्दर्पवीजानि क्रमतः सुधीः । कृत्वा कलापां तां चेन्दौ तं चाकाशे स्मरेत् तत् ॥

सिन्दूरवर्णमखिलं त्रैलोक्यं तन्मयत्वतः । स्मृत्वा तदाखिलान् देवान् वशयेत् किं पुनर्नरान् ॥

एवं मनुं यो भजते स लभेत् कवितां पराम् । दिम्बां लक्ष्मीं च सौभाग्यमतुलं लभतेऽचिरात् ॥

बहुकालं च विहरेत् सुखिरं भुवि मानवः । ..... ॥

इति । प्रपञ्चसारे—पाशश्रीशक्तिन्मरममथशङ्खीन्द्राङ्कुशाश्च । पाश आं, स्मरः, मन्मथश्च श्रीं श्रीं, इन्द्रिा श्रीवीजं, अङ्कुशः क्रौं, । तथा—

श्रम्याद्या अजगायत्रीशक्तयः समुदीरिताः । स्त्रीवश्याकर्षणादौ तु विनिर्योग उदाहृतः ॥ ६ ॥

षट्दीर्घमाचयाङ्गानि सर्वैरेष्टाङ्गमिष्यते । इन्द्रिाश्च शिखावर्मनेत्रास्त्रोदरपृष्ठके ॥ ७ ॥

अष्टाङ्गं विन्यसेन्मन्त्री मूलेन व्यापकं न्यसेत् । आनन्दरूपिणीं देवीं पाशाङ्कुशधनुःशरान् ॥

विभ्रतीं दोर्मिरुक्षां कुचार्तां हृदि भावयेत् । ..... ॥

वामाश्विनयोगे , तद्वाधःस्थयोगे , इत्याशुध्यानम् ।

शक्ते पीठे यजेद्देवीं हस्तेस्त्राद्याभिरङ्गकैः । मातृभिलोकपालैश्च वज्राद्यैः पञ्चमावृत्तिः ॥ ६ ॥
इति । अथ प्रयोगः— प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलविद्यया प्राणायामत्रयं कृत्वा . शिरसि अज-
ऋण्ये नमः । मुखे गायत्रीचन्दसे नमः । हृदये शक्तये देवतायै नमः , इति विन्ध्यस्य स्वीचश्याकर्षणे
विनियोगः , इति कृताञ्जलिरुक्त्वा ह्रीं इत्यादिना करपङ्क्त्यासं कृत्वा , हृदये आं नमः । शिरसि
श्रीं नमः । शिखायां ह्रीं नमः । कवचस्थाने क्लीं नमः । नेत्रस्थाने क्लीं नमः । अस्त्रे ह्रीं नमः । उदरे
श्रीं नमः । पृष्ठे क्लीं नमः , इति विन्ध्यस्य ध्यानादिपुष्पोपचारान्ते , मध्ये हस्तेस्त्राद्यै नमः । अग्रे गगनायै०,
दक्षिणे रक्तायै० , उत्तरे करालिकायै० , पश्चिमे महोच्छुम्भायै० , इति संपूज्य प्राग्बद्धाणि संपूज्याष्टदले
ग्राह्याद्याः संपूज्य चतुरस्रे लोकेशाद्यादि प्राग्बद्धं समापयेदिति । तथा—

अष्टलक्षं जपेत् साय्वैर्दशांशं जुहुयात् तिलैः । तर्पणादि ततः कुर्यादेवं सिद्धो भवेन्मनुः ॥
इति ॥ अथ नित्यक्रियाप्रयोगः । सारसङ्ग्रहे—

भुजङ्गेशसमारूढा लक्ष्मीलोलाचिसंयुता । श्रीमुखीविलसज्जीर्वा मेघो नयनसंयुतः ॥ १ ॥
पूतना सुमुखीपुङ्गा महाकाली समाधवी । सूक्ष्मेक्ष सहिता मेघद्वयं क्षिपटीशसंयुतम् ॥ २ ॥
जया च योगिनी चैव रेवतीपुक् च वारुणी । सोर्ध्वकेशी च सहजा खड्गीशं विरजान्वितम् ॥ ३ ॥
सानन्तो नकुलीशश्च नित्यक्रियामनुर्मतः । एकादशाक्षरः सर्वसौभाग्यैश्वर्यदायकः ॥ ४ ॥
इति । भुजङ्गेशो रेफः , लक्ष्मीः इकारः , लोलाक्षी ईकारः , श्रीमुखी विन्दुः , पल्लवः ह्रीं । मेघो नकारः ,
नयनं इकारः , तेन नि । पूतना त , सुमुखी य तेन त्य । महाकाली क , माधवी ल , सूक्ष्म इ तेन
क्लि । मेघद्वयं नकारद्वयं , क्षिपटीशः ए तेन के । जया म , योगिनी व , रेवती रेफः खकारात्पुनर्दकारः
तेन द्र । वारुणी व , ऊर्ध्वकेशी ए तेन वे । सहजा स , खड्गीशो व , विरजा आ तेन स्वा । नकुलीशो
ह , सानन्तः आ तेन हा ॥ तथा—

अष्टविर्वाक्षा त्रिष्टुबुक् चन्दो मन्त्रस्य देवता । नित्यक्रिया च गदिता चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ ५ ॥
दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्— “ बीजमाद्यं वद्विजाया शक्तिर्लक्ष्मी कीलक ” इति “ विराट्सन्द् ” इति च ।
आद्येन मन्त्रवर्णेन हृदयं समुदीरितम् । ततो द्वाभ्यां पुनर्द्वाभ्यां द्वाभ्यां द्वाभ्यां द्वयेन च ॥ ६ ॥
कुर्याच्छिष्टानि चाङ्गानि करयोश्च न्यसेत् क्रमात् । हृदि दृक्भोत्रयोर्द्वन्द्वे त्वाचि लिङ्गे च गुह्यके ॥ ७ ॥
पादयोश्चैव मन्त्रार्थान् विन्ध्यसेन्मन्त्रचित्तमः । अरुणामरुणाकरुणामरुणांशुकधारिणीम् ॥ ८ ॥
अरुणसम्बिलेपां तां चारुस्मेरमुस्ताभ्रजाम् । नेत्रत्रयोद्वयसद्वक्त्रां भाले चर्माम्बुमौक्तिकैः ॥ ९ ॥
विराजमानां मुकुटलसदधेन्दुशेखराम् । चतुर्भिर्बाहुभिः पाशमङ्कुशं पानपात्रकम् ॥ १० ॥
अभयं विभ्रतीं पञ्चमध्यासीनां मदालसाम् । ध्यातैवं पूजयेन्नित्यां प्राक्प्रोक्तशक्तिपीठके ॥ ११ ॥
पञ्चमष्टदलं मध्ये वद्विगेहसमन्वितम् । चतुरस्रद्वयं बाह्वे प्राक्प्रत्यग्द्वारसंयुतम् ॥ १२ ॥
तत्र मध्ये यजेद् देवीं चन्दनादिमिरुचमे । कार्थिकायोनिमध्यस्थदेशे वाय्वीशवद्विषु ॥ १३ ॥
नैर्ऋत्यां पुरतो दिक्षु यजेदङ्गानि षट् क्रमात् । चोभिणी मोहिनी लोला त्रिषु कोणेषु पूजयेत् ॥ १४ ॥
नित्या निरञ्जना क्रिया क्लेदिनी मदनातुरा । मदद्रवा द्राविणी च द्राविणा चाष्ट पत्रगाः ॥ १५ ॥

मदाविला मङ्गला च मन्मथार्ता मनस्विनी । मोहामोदा मानमयी माया मन्दा मितावती ॥ १६ ॥

द्वारपार्श्वेषु कोणेषु दिक्षु ता दश पूजयेत् । लोकेशनपि तद्वाद्ये तदस्त्राणि ततो बहिः ॥ १७ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलविधया प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः । मुखे त्रिष्टुपचन्द्रसे नमः । हृदये श्रीनिन्द्याङ्गिधायै देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, ह्रीं हृदयाय नमः । नित्य शिरसे स्वाहा । क्लिप्ते शिखायै वषट् । मद कवचाय हुं । द्रवे नेत्रत्रयाय वौषट् । स्वाहा अस्त्राय फट् । इति करपङ्क्त्यासं विधाय, हृदि ह्रीं नमः । दक्षनेत्रे नि नमः । वामे त्र्यं नमः । दक्षभोत्रे क्रि नमः । वामे श्रं नमः । दक्षनासायां सं नमः । वामे इं नमः । सर्वाङ्गे द्रं नमः । लिङ्गे वै नमः । गुदे स्वां नमः । पादयोः हां नमः, इति विन्यस्य मूलविधया व्यापकं कृत्वा ध्यानाद्विषडङ्गपूजान्ते, त्रिकोणे ऊँल्लोभित्यै नमः, मोहिष्यै०, लोलायै०, इति देव्यग्रादिकोणत्रये संपूज्याष्टदलेषु देव्यग्रदक्षमारभ्य प्रादक्षिण्येन नित्यायै नमः, निरञ्जनायै०, क्लिप्तायै०, क्लेदिन्यै०, मदनातुरायै०, मदद्रथायै०, द्रावित्यै०, द्रधिठायै०, इति संपूज्य, चतुरस्रं देव्यग्रद्वारस्य वामपार्श्वमारभ्य मदाविलायै०, मङ्गलायै०, मन्मथार्तायै०, मनस्विन्यै०, मोहायै०, आमोदायै०, मानमय्यै०, मायायै०, मन्दायै०, मितावत्यै०, इति द्वारपार्श्वद्वयाग्रेयदक्षिणनिर्गति-पश्चिमद्वारपार्श्वद्वयवायव्योत्तरेक्षानेषु दशदिक्षु संपूज्य, मध्यरेखायामिन्द्रादीन् सर्ववाहरेखायां वज्रादीन् संपूज्य धूपदीपादि सर्वं प्राणत् समापयेदिति ॥ तथा—

ध्यात्वैवं प्रजपेद्वचं मनुमेनं दशांशतः । मधुकपुष्पैः स्नाद्वर्जुहुयात् हविषाथवा ॥ १८ ॥

तद्दशांशं तर्पयित्वा जलैः कर्पूरवासितैः । आत्मानमभिविध्याथ ब्राह्मणान् भोजयेत् ततः ॥ १९ ॥

वित्तभूषाम्बराद्यैश्च संतोष्य गुरुमात्मनः । सिद्धमन्त्रः प्रकुर्वीत प्रयोगान् मन्त्रचित्तमः ॥ २० ॥

ततो विद्याप्रयोगाहो नित्यार्चानिरतस्तथा । सहस्रजापी तद्भक्तः कुर्याद्युक्तं नचान्यथा ॥ २१ ॥

पथै रक्तेस्त्रिमध्वकैर्होमाश्चमीमवाप्नुयात् । तथैव कैरवै रक्तेः राक्षस्य स्ववशं नयेत् ॥ २२ ॥

समानरूपवत्सायाः शुक्राया गोः पयःप्लुतैः । मल्लिकामालतीजातीशतपत्रैर्हुतैर्भवेत् ॥ २३ ॥

स्वर्गाम्निः स्तम्भनं शत्रोर्नृपादीनां कुधोऽपि वा । आज्याङ्कैः करवीरान्त्यैः प्रघ्नैररुणैर्हुतैः ॥ २४ ॥

रक्ताम्बराणि वनिता भूपमर्त्यं वशं नयेत् । भूषावाहनवाणिज्यासिद्धयः स्युः स्ववाञ्छिताः ॥ २५ ॥

लवणैः सर्पपेर्गौरतिलैर्वापि च होमतः । तैलाङ्कैर्निशामध्ये स्नानयेद्वाञ्छितां वधूम् ॥ २६ ॥

तैलाङ्कैर्जुहुयात् कृष्णदरपुष्पैर्निशान्तरे । मासादरानिस्तीव्रार्तिज्वरेण परिपीड्यते ॥ २७ ॥

आरुण्करघृताभ्यङ्गैस्तर्जिर्निशि होमतः । जम्बाः शरीरे शत्रोः स्युर्दुःसाध्याश्च चिकित्सकैः ॥ २८ ॥

तैरेव दलिताङ्गस्तु रिपुर्याति यमालयम् । तथा तत्तैलसंसिक्तेर्धीर्जैरङ्गोलजैरपि ॥ २९ ॥

भरिचैः सर्पपाज्याङ्कैर्निशि होमास्तु मासतः । वाञ्छितां च रमां कामज्वरार्तामानयेद् ध्रुवम् ॥ ३० ॥

भरिचैः सर्पपोषेतैः सप्तरात्रं हुतैर्निशि । दानैर्मानकुलैर्नित्यं दुःप्रापामानयेद् वधूम् ॥ ३१ ॥

अमाज्वैर्जुहुयादित्यं शतमष्टोत्तरं तु वा । तेनाम्नपूर्णो भवने भोक्ता च भवति ध्रुवम् ॥ ३२ ॥

शालीभिराज्ययुक्ताभिर्होमाञ्जलीनवाप्नुयात् । साध्यर्चवृक्षसंभूतामिष्टपादरजःकृताम् ॥ ३३ ॥
 राजीमरिचलोष्ठोत्थां पुत्तलीं जुहुयाच्चिशि । प्रपदाभ्यां च जङ्गाभ्यां जानुभ्यामूयुग्मतः ॥ ३४ ॥
 नाभेरधस्ताद् हृदयाद्गलेनाकण्ठतस्तथा । शिरसश्च सुतीक्ष्णेन ज्विच्चा शस्त्रेण वै क्रमात् ॥ ३५ ॥
 एवं द्वादशधा होमान्नरनारीनराधिपाः । वरया भवन्ति सप्ताहादरातिरस्यै वाञ्छया ॥ ३६ ॥
 प्रयाति निधनं चास्य वाञ्छयानन्ययोगतः । पिष्टेन गुडयुक्तेन मरीचैर्जोरकैर्धूताम् ॥ ३७ ॥
 कृत्वा पुत्तलिकां साध्यनामयुक्तामथो हृदि । सनामहोमसंपातघृते संपाच्य तां पुनः ॥ ३८ ॥
 स्पृशन् निजकराग्रेण सहस्रं प्रजपेन्मनुम् । अभ्यर्च्य तद्घृताभ्यङ्गां भक्षयेत्तन्धिया जपन् ॥ ३९ ॥
 नरनारीनृपास्तस्य वरयाः स्युर्मरणावधि । तैरेव पिष्टैर्वृक्षं तु कृत्वा तन्मध्यतस्तथा ॥ ४० ॥
 साध्यनाम स्फुटं कृत्वा प्राग्बत्संपाच्य भक्षयात् । वरयास्ते वत्सरं भूयुस्तन्नामार्थान्वितैस्तथा ॥ ४१ ॥
 कृत्वा विषाच्य स्वादंस्तु वशयेत् तांस्तदर्धकम् । नारिकेलफलाम्भोभिस्तर्पणाद्द्वानिता वशाः ॥ ४२ ॥
 कर्पूरवासितैस्तोयैर्मनुभ्याश्च वशे स्थिताः । तर्पणाञ्जवशाम्भोभिः सर्वे स्युस्तस्य किङ्कराः ॥ ४३ ॥
 तथा स्ववणयुक्तेन तोयेन वनिता वशाः । शुद्धेन चारिणा मासं तदर्धं सप्तवारकम् ॥ ४४ ॥
 तर्पयेद्यस्य नाग्नैव स तस्य स्वाद् वशेऽनिशम् । केतकीवासितैश्चेन्दुयुक्तैः केरफलोदकैः ॥ ४५ ॥
 तर्पणाद्द्वानिता वरया दधुः प्राणाभिर्जं धनम् । नमेरुवासितैस्तोयैस्तर्पणाद्भूमिपा वशाः ॥ ४६ ॥
 चम्पकैर्वासितजलैस्तर्पणं सर्वरञ्जनम् । पाटलीसप्तपत्राभ्यां वासितैस्तपणैर्जलैः ॥ ४७ ॥
 सर्वलोकचमत्कारकारी भवति नित्यशः । कस्तूरीवासिताम्भोभिस्तर्पणं सर्वसिद्धिकृत् ॥ ४८ ॥
 इन्दुचन्दनसौरभ्यवासिताम्भःप्रतर्पणम् । चाम्पिस्तार्थस्य संसिद्धिं भण्डलात् कुरुते ध्रुवम् ॥ ४९ ॥
 (सिक्तुमिभ्रजलैराढ्यो धनधान्यादिभिश्चिरम् । गुडमिश्रजलै रात्रौ तर्पणं विघ्ननाशनम् ॥ ५० ॥
 चिञ्चाफलरसोपैतैर्जलैर्द्वेषाय तर्पयेत् ।) उष्णोदकैः समरिचैस्तर्पयेद् वैरिमृत्यवे ॥ ५१ ॥
 केवललोष्णोदकेन स्यात् तीव्रज्वरसमृद्धवः । निम्बपत्ररसोपैतैरमुभिस्तर्पणाद् द्विषाम् ॥ ५२ ॥
 जायतेऽन्योन्यवैरस्यं येन ते नाशमाप्नुयुः । तथैवात्युष्णसालिलैस्तर्पणाद् वैरिणो भृशम् ॥ ५३ ॥
 अतिसारादिभिर्दोषैरौदरैः क्रेशमाप्नुयुः । वनितानवनीतस्य द्रावकोऽग्निर्नृपादिना ॥ ५४ ॥
 जायते साधको नित्यं कन्दर्पाधिकसुन्दरः । ..... ॥

इति ॥ तथा—

प्रणवं चाथ हृल्लेखा चाम्बीजं नित्यशब्दतः । क्रिमे मदद्रवे वाचं मायामग्निवधूं वदेन् ॥ १ ॥

नित्यक्रिष्णाभिधो मन्त्रः प्रोक्तः पञ्चदशाक्षरः । ..... ॥

हृल्लेखा श्रीं, वाचम् ऐं, अग्निवधूः स्वाहाकारः । तथा—

ऋषिः संमोहनः प्रोक्तो विराडुक्तं च देवता । नित्यक्रिष्णाभिधा देवी चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ २ ॥

विना वाग्भवनीजं तु द्विद्विपुष्पेषुपुष्पकैः । समस्तेनाङ्गुष्ठकं स्यान्नित्यक्रिन्नां स्मरेत्ततः ॥ ३ ॥

सुरान्धिमध्ये पृथुलं सुचारु द्वीपं स्मरेत् कल्पतरुपशोमि ।

पिकालिशृङ्गावलिमञ्जुनादं मन्देन संसेवितभीरणेन ॥ ४ ॥

मनोज्ञवीरुत्कुसुमावकीर्णहृद्यञ्चशाङ्गप्रतिमस्वररिमम् ।

माणिक्यसङ्कामलमण्डपं च सिंहासनं रत्नमयं च तत्र ॥ ५ ॥

त्रिकोणमध्यं ललिताष्टपत्रं संचिन्त्य पञ्च स्मर तत्र देवीम् ।

शीतांशुचूडामरुशोत्पलाभां कुरैः सपाशाङ्कुशकल्पवल्लीः ॥ ६ ॥

कपालमन्त्रेण च धारयन्तीं द्वाभ्यां कराभ्यां कलनादवीणाम् ।

त्रैलोक्यसंमोहनकारिणीं तां नित्यां भजे चारुवर्षि त्रिनेत्राम् ॥ ७ ॥

इति । वामाद्यूर्ध्वयोराद्ये, तदादिमध्ययोरन्ध्वे, तदधस्तनाभ्यां वीक्षा, इत्यायुधध्यानम् ॥

इति ध्यात्वा यजेत्पीठं चतुःशक्तिपुतं सुधीः । सयोनिकर्णिकं पञ्चमष्टपत्राविराजितम् ॥ ८ ॥

वहिः पञ्चदलं पञ्च तद्वहिर्दशपत्रकम् । चतुरस्रत्रयं वाक्चे चतुर्द्वारविराजितम् ॥ ९ ॥

(इति संमोहनपञ्चरात्रोक्तमिति ।

चतुर्दले द्वाविण्यादीरीशाद्याश्रितु पूजयेत् । प्रादक्षिण्येन मन्त्रज्ञ उच्यन्ते ता यथाक्रमम् ॥ १० ॥

पूर्वा स्याद् द्वाविणी वामा ज्येष्ठा साहादकारिणी । अपरा सोमिणी रौद्री गुह्यशक्तिश्चतुर्थिका ॥ ११ ॥

मायाद्यमासनं देयं मूर्ति मन्त्रेण कल्पयेत् । ..... ॥

द्वाविण्याद्यास्तिस्रो वामाद्यानां तिसृणां विद्येष्टभूताः । “कोषेष्वैशादिमध्ये च तत्र शक्तीर्न्यसे-
दिमाः” इति नारायणीयवचनस्य कोषेषु मध्ये वेत्यर्थः ।

“नित्यक्रिन्नां तत्र यजेत् वक्ष्यमाणेन वर्त्मना । केसरेष्वङ्गपूजा स्यात् पत्रेष्वेताः प्रपूजयेत् ॥

सपण्डाद्यन्तयुक्स्वरवर्जमष्टस्वरादिकाः” । ..... ॥

सपण्डाद्यन्तयुक्स्वरयर्जमित्यर्थः । अष्टस्वरास्तद्विज्ञानुसारविसर्ग—अभाइत्यष्टस्वररहिताः स्वरविका-
इत्यर्थः ।

नित्यादिमा सुभद्रा समङ्गला वनचारिणी । सुभगा दुर्भगा स्यान्मनोन्मनी रुद्ररूपिणी ॥ १२ ॥

वज्रकीवादनपरा इत्यो रक्ता मनोहराः । मदमन्धरगामिन्धः सुवेशाश्चारुभूषणाः ॥ १३ ॥

अरुणाश्चारुलङ्कारान् पञ्च कामान् प्रपूजयेत् । श्यामसर्गाद्व्यकन्दर्पबीजाद्यांस्ते जनकः ॥ १४ ॥

सरमन्मथकामाश्च भारः पञ्चम ईरितः । पञ्चपुष्पेषुपाशाहसाङ्कुशोच्चधनुर्भृतः ॥ १५ ॥

पृष्ठभागे तूष्णयुक्ताः शक्तीस्तत्पार्श्वसंस्थिताः । भूषायुक्ताः स्मरवक्तकमलाः साधु पूजयेत् ॥ १६ ॥

सविन्दुङ्गीबौद्धयवर्ज्यस्वरवर्गादिमादिकाः । ता रतिर्विरतिः प्रीतिर्विप्रीतिर्मतिर्दुर्मती ॥ १७ ॥

धृतिः स्याद्विधृतिस्तुष्टिर्वितुष्टिर्दश संस्मृताः । अरुणारुणभूषाढ्या वीणाहस्ताः सिताननाः । १८।
लोकपालास्ततो बाह्ये तद्वेनीश्च ततो बहिः । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि संमो-
हनाय ऋषये नमः । मुखे विरादद्यन्दसे नमः । हृदये श्रीनित्यक्रियायै देवतायै नमः । इति
विन्यस्य ओं ह्रीं हृदयाय नमः । नित्य शिरसे स्वाहा । क्रिये शिखायै० । मदद्वे ह्रीं कवचाय० ।
स्वाहा नेत्रत्रयाय० । ओं ह्रीं नित्यक्रिये मदद्वे ह्रीं स्वाहा अस्त्रायफट । इति पङ्कमन्त्रानुष्ठानादितला-
न्तं करयोर्विन्यस्य ध्यानादिपरतत्त्वान्तं पञ्चदलेकसंरूपीशानकोशादि आं त्राधिर्यै वामायै० । ईं हा-
दिन्यै ज्येष्ठायै० । ऊं लोभिर्यै रौद्र्यै० । ऐं गुह्यशक्त्यै० इति पीठशक्त्यैः संपूज्य, ॥ सर्वशक्ति-
मलासनाय नमः, इति समस्तं पीठं संपूज्य मूलविद्यया मूर्तिं प्रकल्प्यावाहनादिषडङ्गपूजाम्ते अष्ट-
दलेषु ईं नित्यायै० । ईं सुभद्रायै० । उं मङ्गलायै० । ऊं वनचारिण्यै० । एं सुभगायै० । ऐं दुर्भगायै० । ओं
मनोन्मथ्यै० । आं रुद्ररुपिण्यै०, इति संपूज्य, (तद्वहिः पञ्चदलेषु देव्यप्रादि ह्रीः अनङ्गाय० । ह्रीः स्म-
राय० । ह्रीः मन्मथाय० । ह्रीः कामाय० । ह्रीः माराय० । इति संपूज्य) तद्विदशदलेषु देव्यप्रादिप्रादलि-
त्येन कं रत्यै० । कां विरत्यै० । किं प्रीत्यै० । कौ विप्रीत्यै० । कुं मत्यै० । कू दुर्मत्यै० । कौ धृत्यै० । कौ
विधृत्यै० । कं तुष्ट्यै० । कः वितुष्ट्यै०, इति संपूज्य लोकेशाद्यादि सर्वे समाप्येदिति ॥ तथा—

वक्त्रिलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत् ततः । घृतेन तर्पणाद्यं च कृत्वा संतोष्य देशिकम् ॥ १९॥

धनधान्यादिभिः सम्यक् प्रयोगानाचरेत् ततः । एवं मनोदितान् सम्यक् पूर्वोक्तविधिना सुधीः । २०।

एवं यः पूजयेद्भक्त्या नित्यक्रियां नरोऽन्वहम् । प्राप्नोति महतीं लक्ष्मीं प्रार्थ्यते प्रमदाजनैः ॥ २१॥

इति ॥ तथा—

यालान्त्यहीना नित्यान्ते ह्रस्वं बिन्दुविवर्जितम् । कामवीजं नद्वयं च शिवयुक् च मदौ वदेत् ॥ १ ॥

द्रान्तेऽम्बु शिवयुग्मं हादिजलानन्ताः सकान्तिं लभ् । अयं वाग्वादिनीक्रियामन्त्रो द्वादशवर्णकः । २।

यालाविद्या पूर्वोद्धृता सा अन्त्यहीना तृतीयवीजरहिता तेन ऐं ह्रीं इति बीजद्वयमुद्धृतम् ।
नित्य स्वरूपं, कामवीजं ह्रस्वं ह्रस्वेकारयुक्तं बिन्दुविवर्जितं तेन क्रि इति । नद्वयं शिवयुगेकार-
युक्तं तेन ओ इति । मदौ मकारवकारौ, द्व स्वरूपं, अम्बु वकारः, शिव एकारः तयुक्तं तेन
वे इति । हादि सकारः, जलं वकारः, अमन्त आकारस्तैः स्वा इति । सकान्तिं लभ् आ-
कारयुक्तो हकारः तेन हा इति ॥

संमोहननिचृम्भित्यक्रिया मुन्यादिका मताः । वाग्भवेन षडङ्गानि कृत्वा नित्यां विचिन्तयेत् ॥ ३ ॥

रक्तां सुरक्रवसनामरुणाङ्गरागां हस्ताम्बुजैः कमलपाशसूचीन् कपालम् ।

संविभ्रतीं त्रिनवनां शशिशेखरां तां नित्यां सरेद्वादि मदाकुलिताङ्गयाष्टिम् ॥ ४ ॥

वक्त्राधःकरमारभ्य वामाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ।

शाक्ते पीठे यजेद्देवीं प्रोक्तेऽङ्गानि पुरा यजेत् । पूर्वोक्ताश्च ततो सप्तशक्तीर्नित्यादिका यजेत् ॥ ५ ॥

अरुणा नीलकमलकपालाढ्यकराम्बुजाः । शतकलादिकान् बाह्ये वज्रादीनि ततो बहिः ॥ ६ ॥

अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीडन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि मंत्रो-
दनाय ऋषये नमः । मुखे निवृत्तछन्दसे नमः । हृदये नित्यक्रिष्णानित्यायै देवतायै नमः, इति वि-
न्यस्य इष्टसिद्धये विनियोगः इत्युक्त्वा, ॐ हृदयाय० इत्यादिकरूपडङ्गन्यासं कृत्वा ध्यानाङ्गपूजान्ते
अष्टदलेषु पूर्वोक्तैकादशाक्षरोक्तानित्याद्यष्टशक्तीः संपूज्य लोकेशाद्यादि सर्वं समापयेदिति ॥ तथा—

संबुद्धान्ता मता नित्यक्रिष्णा तद्वन्मदद्रवा । कामिकापञ्चमः कालः सत्रिसर्गो दशाक्षरः ॥ १ ॥

नित्यक्रिष्णामनुः प्रोक्तो भजतां सर्वसिद्धिदः । ..... ॥

संबुद्धान्ता नित्यक्रिष्णे, तद्वत् मदद्रवे, कामिकापञ्चमो नकारः कालो म सत्रिसर्गो यः इति ।

..... । अपिरत्रिसिष्टबुद्धं छन्दो नित्या च देवता ॥ २ ॥

नित्यायै हृदयं स्वाहा नित्यायै शिर ईरितम् । क्रिष्णेस्वाहा शिखा नित्यक्रिष्णेन कवचं मतम् ॥ ३ ॥

नित्यक्रिष्णे नमश्चास्त्रं ध्यानं पूर्ववदाचरेत् । पूजादिकं चास्य मन्त्री पूर्ववत् परिकल्पयेत् ॥ ४ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः— मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि अत्रये ऋषये नमः, मुखे त्रिष्टुप्-
छन्दसे नमः, हृदये भीनित्यक्रिष्णायै देवतायै नमः, इति विन्यस्य सर्वाभ्यासार्थसिद्धये विनियोगः, इति
प्राण्युक्त्वा मूलेन करयोर्व्यापकं कृत्वा, नित्यायै हृदयाय नमः । नित्यायै शिरसे स्वाहा ।
क्रिष्णेस्वाहा शिखायै० । नित्यक्रिष्णे कवचाय हुं । नित्यक्रिष्णे नमः अस्त्राय फट्, इत्यङ्गुष्ठादिकनि-
ष्ठान्तं करयोर्विन्यस्य हृदयादिष्वपि नेत्रहीनेषु पञ्चाङ्गेषु भ्यसेत् । ततो ध्यानपूजादिकं सर्वं पूर्व-
मन्त्रवत् कुर्यात् ॥ तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्वदशांशं हुनेत् तिलैः । तर्पणादि ततः कुर्यात् पूर्वोक्तविधिना सुधीः ॥ ५ ॥

नित्यामन्त्रं जपेद्यः सहस्रविधिजपैः सार्धनातर्पणैश्च

स स्याद् दारिद्र्यदुःखामयगणविपुलो वत्सराणां शतं च ।

जीवेद्विभ्रं समग्रं वशयति मनुविन्मोहयत्याशु लोकं

देहान्ते मुक्तिमिष्टां परमतिविमलां प्राप्नुयान्नान्यथात्र ॥ ६ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—

प्रणवं भुवनेशानी जलं बह्वचम्बुनन्तयुक् । केन्तं सिनीपदं हृष नववर्णा समीरिता ॥ १ ॥

विद्येयं बह्निवासिन्याः सर्वसौख्यफलप्रदा । यस्याः सरणतो वरयं जायते भुवनत्रयम् ॥ २ ॥

इति । (जलं घ, बह्निः स्वरूपं, अम्बु व, अमन्त आ, तथुक्तस्तेन वा, केन्तं सिनी सिन्यै, हृषमः ।)

बह्निवामूर्तिसंहितायाम्— (२२ प०)

अधिर्वसिष्ठश्छन्दः स्याद्वायव्री देवता सिधम् । आचन्ते बीजशक्ती तु कीलकं मध्यमेव च ॥ १ ॥

इति । देवता त्वयि बह्निवासिनी ॥ सारसंग्रहे—

विद्याद्वितीयबीजेन दीर्घस्वरयुजा सुधीः । मावान्तेन षडङ्गानि कुर्यान्मन्त्री कराङ्गयोः ॥ ३ ॥

नवाक्षराणि विद्याया नवरन्ध्रेषु विन्यसेत् । व्यापकं च समस्तेन कुर्याद् देव्यात्मसिद्धये ॥ ४ ॥

तप्तकाश्चनसङ्काशां नवयौवनसुन्दरीम् । चाकस्मेरमुत्साम्भोजविलसन्नयनत्रयाम् ॥ ५ ॥

अष्टभिर्बाहुभिर्युक्तां मासिक्याभरणोज्ज्वलाम् । रक्ताब्जकम्बुपुण्ड्रेक्षुचापपूर्णैन्दुमण्डलान् ॥ ६ ॥
 दधानां बाहुभिर्वामैः कङ्कारं हेमशृङ्गकम् । पुष्पेषु मातुलुङ्गं च दधानां दक्षिणैः करैः ॥ ७ ॥
 स्वममानाभिरभितः शक्तिभिः परिवारिताम् । नवयोनिकणिकायां कृता तद्वहिरम्बुजम् ॥ ८ ॥
 द्वादशच्छदसंयुक्तं विदध्यात् च मनोहरम् । तद्वहिश्रुतस्त्रे द्वे द्वारद्वयसमन्विते ॥ ९ ॥
 पूर्वपश्चिमयोस्तस्मिंश्चक्रे देवीं समर्चयेत् । मध्ये ममावाह्य वह्निवासिनीं विश्वविग्रहाम् ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पैर्निवेद्यान्तैरुपचारैर्यजेत् क्रमात् । अङ्गानि पूर्वमभ्यर्च्य वक्ष्यमाणाश्च शक्तयः ॥ ११ ॥
 अष्टकोणेषु संपूज्यास्तदग्रात्तु प्रदक्षिणम् । उवालिनीविस्फुलिङ्गिन्यौ मङ्गला समनोहरा ॥ १२ ॥
 कनका कितवा विश्वा विविधा चेति शक्तयः । दलेषु द्वादशस्वेता राशिशक्तीः समर्चयेत् ॥ १३ ॥
 मेपां वृषाह्वयां शक्तिं मिथुनां कर्कटामपि । सिंहां कन्यां तुलां कीटां चापां च मकरामपि ॥ १४ ॥
 कुम्भां मीनां यजेत् प्राग्वदग्रादारभ्य मन्त्रवित् । चतुरस्रद्वारपुष्पमपार्श्वयोः कोणदिक्षु च ॥ १५ ॥
 मन्त्रवित् वक्ष्यमाणाश्च दश शक्तीः समर्चयेत् । घस्मरा सर्वभक्ता च विश्वा च विविधोद्भवा ॥ १६ ॥
 चित्ररूपा निःसपत्ना निरातङ्गा च पावनी । अचिन्त्यवैभवा रक्ता दशमी परिकीर्तिता ॥ १७ ॥
 लोकपालास्ततो बाह्ये तदस्त्राणि ततो बहिः । पूजेयं वह्निवासिन्याः प्रोक्ता सर्वसमृद्धिदा ॥ १८ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासास्ते मूलविद्यया प्राणायामत्रयं कृत्वा ,
 शिरसि षशिष्ठाय ऋषये नमः , मुखे गायत्रीसुन्दरे नमः , हृदये श्रीवह्निवासिनीनित्यायै देवतायै नमः , गुह्ये
 ओं बीजाय नमः , पादयोः नमः शक्तये नमः , नाभौ वह्निवासिन्यै कीलकायै नमः , इति चिन्त्यस्य
 (इतिमिति करपङ्क्त्यासं विधाय , दक्षिणे ओं नमः , वामे ह्रीं , दक्षिणे वं , वामे किं , दक्षिणसि
 यां , वामे सिं , मुखे ध्यं , लिङ्गे मं , गुह्ये मः नमः इति चिन्त्यस्य) मूलविद्यया मूर्धादिपादास्तं व्यापकं
 कृत्वा ध्यानादिभानसंपूजान्ते प्रमाणोक्तवक्रमुद्धृत्यार्पणनादिस्वात्मपूजनांते भुवनेश्वरीपीठं संपूज्या-
 बाह्यादिपुष्पोपचारान्तेऽङ्गानि संपूज्य , अष्टयोनिषु देव्यग्रहारभ्यः प्रादक्षिण्येन— उवालिन्यै नमः । विस्फु-
 लिङ्गिन्यै० । मङ्गलायै० । मनोहरायै० । कनकायै० । कितवायै० । विश्वायै० । विविधायै नमः । इति अष्टशक्तीः
 संपूज्य , ततस्तद्वाहिर्द्वादशदलेषु प्रादक्षिण्येन मेपायै नमः , वृषायै० , मिथुनायै० , कर्कटायै० , सिंहायै० , कन्यायै० ,
 तुलायै० , कीटायै० , चापायै० , मकरायै० , कुम्भायै० , मीनायै० , इति राशिशक्तीः संपूज्य , चतुरस्रे
 देव्यग्रहारस्य दक्षिणभागमारभ्य प्रादक्षिण्येन घस्मरायै० , सर्वभक्तायै० , विश्वायै० , विविधोद्भवायै० , चित्र-
 रूपायै० , निःसपत्नायै० , निरातङ्गायै० , पावन्यै० , अचिन्त्यवैभवायै० , रक्तायै० , इति देव्यग्रहारपार्श्वद्वयाग्रेय-
 दक्षिणनिर्ऋतिवायव्यकोणेषु देव्याः पृष्ठभागद्वारपार्श्वोदित ईशानकोणावधि संपूज्य तद्वाह्ये लोकपा-
 लास्तदस्त्राणि संपूजयेत् । एतदुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेद् घृतैः । तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणाराधनं तथा ॥ १९ ॥
 सिद्धमन्त्रः प्रकुर्वीत प्रयोगाभिनवाञ्छितान् । काम्यहोमविधिं वक्ष्ये सम्यग्वाञ्छितदायकम् ॥ २० ॥
 शालितवडुलमाधाय ग्रस्थं भाण्डे नवे क्षिपेत् । समानवर्णवत्साया रक्ताया गोः पयस्तथा ॥ २१ ॥

द्विगुणं तत्र निक्षिप्य श्रपयेत् संस्कृतेऽनले । घृतेन सिक्नं सम्यक् तुं कृत्वा च संमितं करे ॥ २२ ॥
निधाय विद्यामष्टोर्ध्वशतं जप्त्वा हुनेत्ततः । एवं होमो महालक्ष्मीमावहेत् प्रतिपत्कृतः ॥ २३ ॥
शुक्रवारेष्वपि तथा वर्षाश्रृपसमो भवेत् । पञ्चम्यां च विशेषेण माग्वद्धोमं समाचरेत् ॥ २४ ॥
तस्यां तिथौ त्रिमध्वकर्मल्लिकार्घ्यः सितैर्हुनेत् । अग्न्याभ्यां च नियतं हुत्वा त्वाह्यो भवेन्नरः ॥ २५ ॥
यद्यद्वि वाञ्छितं वस्तु तानि सर्वाणि सर्वदा । घृतहोमादवाप्नोति तथैव तिलतण्डुलैः ॥ २६ ॥
पञ्चमीषु विशेषेण पूजां कुर्याद्ब्रती भवेत् । ..... ॥

इति ॥ अथ यज्ञप्रस्तारिणीप्रयोगः सारसंग्रहे—

यज्ञप्रस्तारिणीविद्यामिन्दिरामन्दिरं शुभम् । वक्ष्यि लोकाहितार्थाय यथावच्च समासतः ॥ १ ॥

सर्वनारीनरपतिनरसंमोहकारिणीम् । कान्तारसागरकूर्दुःखसंघाततारिणीम् ॥ २ ॥

अरुणांक्रोधिनी शान्तिपुङ्गा सृष्टिक्रियाविधुक् । तपश्चमद्वयं रुद्रयुक्तं ज्ञानामृतेन्दुयुक् ॥ ३ ॥

जयेन्द्रग्न्याप्यायनीयुक् दीर्घा विद्येव कामिका । जुधावती विषं धान्तं पुनस्तद्वह्निसंयुतम् ॥ ४ ॥

उत्कारी शिष्युक् प्रोक्त्वा बीजमाद्यं पुनर्वदेत् । द्वादशाक्ष्या महाविद्या प्रोक्ता सर्वसमृद्धिदा ॥ ५ ॥

अरुणा हकारः, अं स्वरूपं, क्रोधिनी रेफः, शान्तिरीकारः, एभिर्मायाबीजमुद्भूतम् । सृष्टिः ककारः, क्रिया लकारः, आसि इकारः, एभिः क्लि इति । तपश्चमद्वयं नकारद्वयं, रुद्र एकारस्त- युक्तं तेन जे । ज्ञानामृता ऐकारः इन्दुरनुस्वारस्तेन ऐ इति । जया ककारः, इन्दुरनुस्वारः, अग्नी रेफः, आप्यायनी ओकारस्तेन औ, दीर्घा न विद्या इ तेन नि, कामिका त, जुधावती ध, तेन ख । विषं म, धान्तं द, पुनस्तदेव वकारः, बह्नी रेफस्तयुते इ । उत्कारी वकारः, शिष्य एकारः, तेन जे । आद्यबीजं मायाबीजम् ॥ वक्षिणामूर्तिः— (२२ प०).

द्वादशाक्ष्या पराविद्या अविर्गम्या च गीयते । गायत्री खन्द आख्यातं देवता परमेश्वरी ॥ १ ॥

परमेश्वरी यज्ञेश्वरी । सारसंग्रहे—

आद्यन्ते बीजशक्ती तु वाग्भवं कीलकं भवेत् । क्रिमे हृदयमै प्रोक्तं शिरश्चैवाङ्कुशः शिखा ॥ ६ ॥

नित्यं वर्म मद नेत्रं द्रवेऽस्त्रं समुदीरितम् । मायया पुटितानेतानङ्गपटके प्रकल्पयेत् ॥ ७ ॥

मत्येकं शक्तिपुटितान् मन्त्रार्थान् दश विन्यसेत् । ओत्रनासाकपोलाक्षिनाभिगुह्येष्वनुक्रमात् ॥ ८ ॥

ततः संचिन्तयेद् देवीं सर्वसौख्यप्रदायिनीम् । रक्तां रक्ताम्बरां रक्तगन्धमान्यविभूषणाम् ॥ ९ ॥

चतुर्भुजां त्रिनयनां माक्षिष्यमुकुटोज्ज्वलाम् । पाशाङ्कुशाविषुचायं दाहिमीसायकं तथा ॥ १० ॥

दधानां बाहुभिर्नेत्रैर्दयामदसुशीतलैः । पञ्चवर्ती साधकं व्यसपट्कोलाब्जमहीपुरे ॥ ११ ॥

चक्रमध्ये सुखासीनां केरवक्त्रसरोरुहाम् । शक्तिभिः स्वस्वरूपाभिरावृतां पोटमध्यगाम् ॥ १२ ॥

सिंहासनेऽभितः प्रेङ्क्तपोतस्थाभिश्च शक्तिभिः । वृतां तामिर्विनोदांश्च बातायातादिभिः सदा ॥ १३ ॥

कुर्वाणामरुणाभ्रोघौ चिन्तयेन्मन्त्रनाविकाम् । ध्यानोदिते मण्डले च शक्तिपीठसुशक्तिके ॥ १४ ॥

शोभाविं हेमपोतं च सिंहासनमनन्तरम् । तत्र चक्रं ततो देवीं सम्पगावाह्यं पूजयेत् ॥१५॥
 अरुणार्गन्धकुमुदैर्धूपदीपनिवेद्यकैः । अङ्गानि पूजयेदादौ त्रिकोणस्थास्तु पूजयेत् ॥ १६ ॥
 इच्छाज्ञानक्रियासंज्ञाः षट्कोणेष्वर्चयेत् ततः । हाकिनीं राकिणीं चैव लाकिनीं काकिनीं ततः ॥१७॥
 शाकिनीं हाकिनीं चैव पञ्चद्वादशपत्रगाः । हस्तेष्वाम्बुजैर्दिनीं क्रिन्नां चोभिणीं मदनातुरा ॥१८॥
 निरञ्जनां रागवतीं तथैव मदनावतीं । मेखलां द्राविणीं वेगवतीं द्वादश शक्रयः ॥ १९ ॥
 ततः षोडशपत्रेषु चक्षयमास्याः प्रपूजयेत् । कमलां कामिनीं कल्पां कलां कलितकौतुके ॥ २० ॥
 किरातां कालकदने कौशिकीं कम्बुवाहिनीं । कातरां कपटां कीर्तिः कुमारीं कुङ्कुमापि च ॥२१॥
 चतुरस्रगताश्चापि शक्तीर्वक्ष्ये यथाक्रमात् । भगिनीं बेगिनीं नागां चपलां पेशलां सतीं ॥ २२ ॥
 रतिः श्रद्धा भोगलोला मदोन्मत्ते मनस्विनी । दिक्षु द्वात्रिंशत्पार्श्वेषु कोणदिक्षु च संस्थिताः ॥ २३ ॥
 द्वादशैता महादेव्यश्चतुरस्रेऽभितो यजेत् । यजेदाशाधिपान् बाह्ये तदस्त्राणि ततो बहिः ॥२४॥
 एतत्संपूजनान्मर्त्यो दारिद्र्यान्मुच्यतेऽचिरात् । रोमापमृत्युदौर्भाग्यजरादौपैर्विबर्जितः ॥ २५ ॥
 देहान्ते भवभीतेषु मुच्यते नात्र संशयः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि
 ब्रह्मणे अक्षये नमः । मुखे गायत्री कुम्भसे नमः । हृदये श्रीवज्रेभ्योऽनित्यायै देवतायै नमः । पादयोः
 ह्रीं शक्तये नमः । नाभौ ऐं कीलकाय नमः, इति विन्ध्यस्य प्रमेषार्थसिद्धये विनियोगः, इति कृ-
 ताञ्जलिपूजा, ह्रींक्रिन्नेह्रीं हृदयाय नमः । ह्रींयेह्रीं शिरसे स्वाहा । ह्रींकोह्रीं शिखायै वषट् ।
 ह्रींनित्यह्रीं कण्ठाय हुं । ह्रींमदह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । ह्रींद्वेह्रीं अस्त्राय फट्, इति करचङ्कम्यासं कृत्वा,
 वक्षोभोत्रे ह्रींक्रिह्रीं नमः । वामे ह्रींजेह्रीं नमः । दक्षिणसि ह्रींयेह्रीं नमः । वामे ह्रींकोह्रीं नमः । दक्ष-
 कपोले ह्रींनिह्रीं नमः । वामे ह्रींत्यह्रीं नमः । दक्षिणे ह्रींमह्रीं नमः । वामे ह्रींद्वह्रीं नमः । नाभौ
 ह्रींद्रह्रीं नमः । गुह्ये ह्रींवेह्रीं नमः, इति विन्ध्यस्य मूलविषया व्यापकं कृत्वा ध्यानादिमानसपूजान्ते
 द्वादशबलकमलं कृत्वा, तत्कर्णिकायां षट्कोणं, तन्मध्ये त्रिकोणं, द्वादशबलाद्बहिः षोडशदलं, तद्बहिःचतु-
 रस्रत्रयं चतुर्द्वारयुक्तं कुर्यादिति पूजाचक्रं निर्माय, पुरतः प्राग्भवत् संस्थाप्याभ्यर्च्यार्थस्थापनादिकमा-
 र्गपूजान्तं कृत्वा पीठपूजायां मण्डूकादिपृथिव्यर्चान्ते शोणाब्जौ हेमपोतं तन्मध्ये रत्नसिंहासनं च संपूज्य,
 धर्मादिषडङ्गपूजान्ते त्रिकोणस्याप्रकोणमारभ्य ओं इच्छाशक्त्यै नमः । ज्ञानशक्त्यै० । क्रियाशक्त्यै०,
 इति संपूज्य, षट्कोणेषु देव्या वामकोणे हाकिन्यै नमः, दक्षिणे राकिन्यै० । पृष्ठकोणे लाकिन्यै० ।
 पृष्ठवामकोणे काकिन्यै० । पृष्ठदक्षिणकोणे शाकिन्यै० । देव्यप्रकोणे हाकिन्यै नमः, इति संपूज्य, द्वाद-
 शदलेषु देव्यप्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन हस्तेष्वाम्बुजै नमः, क्रैदित्यै०, क्रिन्नायै०, चोभिण्यै०, मदनातुरायै०,
 निरञ्जनायै०, रागवत्यै०, मदनावत्यै०, मेखलायै०, द्राविण्यै०, वेगवत्यै०, इति संपूज्य, षोडशदलेषु कम-
 लायै नमः, कामिन्यै०, कल्पायै०, कलायै०, कलितायै०, कौतुकायै०, किरातायै०, कातरायै०, कपटायै०,
 कीर्तयै०, कुमार्यै०, कुङ्कुमायै०, इति संपूज्य, चतुरस्रं
 देव्यप्रद्वारस्य दक्षिणपार्श्वमारभ्य द्वारपार्श्वेषु कोणेषु च प्रादक्षिण्यक्रमेण भगिन्यै०, बेगिन्यै०, नागायै०,

खपलाये०, पेशलाये०, सत्ये०, रत्ये०, अद्वाये०, भोगलोलाये०, मदाये०, उन्मत्ताये०, मनस्विन्धे०, इति
संपूज्य, लोकेशार्चादिसर्वं प्राग्वत् समापयेदिति ॥ तथा—

मध्नी लक्षत्रयं जप्त्वा तद्दशांशं हुनेद् घृतैः । आरग्वधप्रसूनैर्वा प्रसूनैर्वकुलोद्भवैः ॥ २६ ॥
मधुकजैश्च पद्मैर्वा त्रिमध्वकैश्च मन्त्रविद् । चन्द्रचन्दनकस्तूरीकाश्मीरमुरभीकृतैः ॥ २७ ॥
तर्पयेद् दिनशस्तद्वत् सलिलैर्भक्तिमान् सुधीः । आत्मानमभिषिच्यैश्च तर्पयेद् ब्राह्मणानपि ॥ २८ ॥
एवं संसिद्धमन्त्रस्तु नित्यार्चानिरतस्तथा । गुरुभक्तः प्रकुर्वीत प्रयोगान् निजवाञ्छितान् ॥ २९ ॥
सहस्रजापी स्थिरधीर्मन्त्रवीर्यविदात्मवान् । यः सोऽपि काम्बान् कुर्वीत प्रयोगास्त्रान्यथा क्वचित् ॥ ३० ॥
यदाज्ञानेन मोहेन चापलेनाथ वाचरेत् । अनर्थकेशराजादिपीडाः प्राप्नोति निश्चितम् ॥ ३१ ॥
अरुणैः पद्मजैर्होमं कुर्यात् त्रिमधुराप्नुतैः । मण्डलाष्टभते लक्ष्मीं महतीं श्लाघ्यविग्रहाम् ॥ ३२ ॥
कङ्करीः चौद्रसंयुक्तैः पूर्वाद्यं तद्दिनावधि । जुहुयाच्चित्यशो भक्त्या सहस्रं विक्रयैः शुभैः ॥ ३३ ॥
तत्तद्दिनेषु पूर्वोक्तान् भोजयेदुक्तरूपतः । तावच्च जप्त्वाद्दोमोऽथ यावत्संख्यं हुतं कृतम् ॥ ३४ ॥
चम्पकैः चौद्रसंसिक्तैः सहस्रद्वयनाद् ध्रुवम् । लभते स्वर्गनिष्काशां शतं मासेन पूर्ववत् ॥ ३५ ॥
पाटलैर्घृतसंसिक्तैस्त्रिसहस्रहुतैस्तथा । दर्शादिमासाल्लभते चित्राणि वसनानि च ॥ ३६ ॥
कर्पूरचन्दनाद्यानि सुगन्धीनि च मासतः । वस्तूनि लभते हृद्यैरन्यैर्भोगोपयोगिभिः ॥ ३७ ॥
शालीभिः क्षीरसिक्ताभिर्मध्वविष्णु शतं हुनेत् । तेन शालीममृद्धिः स्यान्मासैः षडभिरसंशयम् ॥ ३८ ॥
तिलैर्हुनेन्नवशतं वर्षादारोग्यमाप्नुयात् । स्रजन्मसु त्रिषु तथा दूर्वाभिर्जुहुयात् सुधीः ॥ ३९ ॥
निरातङ्को महाभोगः शतं वर्षाणि जीवति । गुह्योत्तिलदूर्वाभिः त्रिषु जन्मसु संहुनेत् ॥ ४० ॥
चिरायुःश्रीयशोधान्वभोगपुण्यादिभाग् भवेत् । घृतपायसदुग्धैश्च हुतैस्तेषु त्रिषु क्रमात् ॥ ४१ ॥
आयुरारोग्यविभवैः नृपमान्यो भवेत् तथा । सप्तम्यां कदलीहोमात् सौभाग्यं लभते ध्रुवम् ॥ ४२ ॥
दूर्वात्रिकैस्तु प्रादेशमात्रैः त्रिस्वादुसंयुतैः । षण्मासादन्दतो वापि रोगान्मुक्तः सुखी भवेत् ॥ ४३ ॥
तद्दिनेषु जपेद्विद्यां नित्यशः सलिलं स्पृशन् । सहस्रवारं तपोयैः स्नानं पानं समाचरेत् ॥ ४४ ॥
पाकाद्यमपि तैरेव कुर्याद्रोगविमुक्तये । साध्यवर्षवृषसंख्यं न्यूपणं सर्वपातिलाः ॥ ४५ ॥
पिष्टं च साध्यवादोत्थरजसा च समन्वितम् । कृत्वा पुत्तलिकां तैस्तु हृदये नामसंयुताम् ॥ ४६ ॥
प्राग्वच्छिवायसैस्तीक्ष्णैः शस्त्रैः पुत्तलिकां हुनेत् । एवं दिनैः सप्तकैर्वा त्रिभिर्वैकदिनेन वा ॥ ४७ ॥
साध्यो धरयो भवेच्छीघ्रमलिद्रास्थितोऽपि च । तवाभिर्वा पुत्तलिकां कुण्डमभ्ये स्ननेद्भुवि ॥ ४८ ॥
उपर्यर्पि निधायान्न विद्यया दिनशो हुनेत् । त्रिबहस्रं त्रियामायां सर्पपैतृद्रसाप्नुतैः ॥ ४९ ॥
शतयोजनद्रादप्यानयेद्वनितां बलात् । तां तु पुत्तलिकार्मधमधूच्छिष्टसमन्विताम् ॥ ५० ॥
कुतप्राणप्रातिष्ठां च रमशाने निखनेभिनि । साध्यवोनिं च तत्रैव च्छिन्ना दत्त्वा बलिं ततः ॥ ५१ ॥

कृत्वाभिषेकं तां विद्यां प्रजपेच्च शतत्रयम् । अग्रेतरष्टमे राशौ मामात्रानाविधैरपि ॥ ५२ ॥
 रोगैर्भूतादिमङ्गैर्ज्ञानाशमेति मुनिश्चितम् । यद्यन्तरात् समुद्धृत्य सलिले तां खनेन्नशि ॥ ५३ ॥
 ज्ञेशस्तः स विनिमृष्टः मुखी जीवति भूतले । साध्यवृद्धेण कृत्वा तां सर्पपाज्यनिवेशिताम् ॥ ५४ ॥
 तोयमध्ये निर्धायतन् काथयेदुक्त्यामरैः । वरी घोरज्वरेणार्तः कृते प्राग्वत् सुखी भवेत् ॥ ५५ ॥
 तामेव चण्डिकागण्डे तथा बलिपुतां खनेत् । साध्यो नरश्चेत् नारी चेत् शास्तुरायतने खनेत् ॥ ५६ ॥
 तद्विधानेन सततं शत्रुरुन्मादयान् भवेत् । ..... ॥

इति ॥ तथा—

अथ वाग्वादिनीक्रिच्चाद्वितीयायें तु योजयेत् । माया गेपा द्वादशार्णा वज्रप्रस्तारिणी मता ॥ १ ॥

वाग्वादिनी क्रिच्चा पूर्वाङ्गा तस्या द्वितीयायें द्वितीयायेंस्थाने मायां भुवनेश्वरीयीजं योजयेत् . तत्र
 स्थितं कामर्याजमपाम्येत्यर्थः । तथा—

मुनिः स्यादङ्गिरास्त्रिष्टुप् छन्दः प्रोक्तोऽस्य देवता । वज्रप्रस्तारिणी प्रोक्ता सर्वराजवशंकरी ॥ २ ॥

वीजेनाद्येन चाङ्गानि कल्पयेत् षट् क्रमात् सुधीः । ध्यानपूजादिकं सर्वमस्याः पूर्ववदाचरेत् ॥ ३ ॥

पूर्ववद्वज्रप्रस्तारिणीषम् । त्रीङ्गीमित्यादिना षडङ्गन्यासः । अन्यत्सुगमम् ॥ अथ शिवदूती , सारसंप्रदे—

भुवनेशी चतुर्थ्यन्तशिवदूतीपदं सहत् । सप्तार्णोऽयं मनुः प्रोक्तः शिवदूत्यास्त्रिवर्गदः ॥ १ ॥

भुवनेशी ही , चतुर्थ्यन्तशिवदूती शिवदूत्यै . इत्यमः ॥ इति लामूर्तिः— (२२ प०)

अष्टपी रुद्रोऽस्या गायत्री छन्दः स्याद्देवता शिवा । आद्यन्ते बीजशक्ती च मध्यं कीलकमुच्यते ॥ १ ॥

शिवा शिवदूती । तथा—

षडदीर्घस्वरपुङ्गव वीजेनाद्येन कल्पयेत् । षडङ्गानि मनोरस्य जातियुक्तानि मन्त्रवित् ॥ २ ॥

तैनेव पुटितैरन्यैर्मन्त्राण्येवंन्यसेत् तनौ । श्रोत्रनासाकपोलाक्षिनाभिषु क्रमतः सुधीः ॥ ३ ॥

षष्ठं मनसि विन्यस्य व्यापकं विद्यया न्यसेत् । निदायकालमध्याह्नादिवाकरसमप्रभाम् ॥ ४ ॥

नवरत्नकिरीटां च त्रीक्षणामरुणाम्बराम् । नानाभरणसंभिन्नदेहकान्तिविराजिताम् ॥ ५ ॥

शुचिस्मितामष्टभुजां स्तुयमानां महर्षिभिः । पाशं सेटं गदां रत्नचपकं वामबाहुभिः ॥ ६ ॥

दक्षिणैरङ्कुशं खड्गं कुठारं कमलं तथा । दधानां साधकाभीष्टदानोद्यमसमन्विताम् ॥ ७ ॥

ध्यातैवं पूजयेद् देवीं दूर्तां दुरितनाशिनीम् । वृक्षद्वयं बहिस्त्वयं तद्वयं षड्दलाम्बुजम् ॥ ८ ॥

तथा षडक्षमष्टाक्षं तद्वदष्टदलाम्बुजम् । भूपुरं वह्निवासिन्याः कृत्वा तन्मध्यगां शिवाम् ॥ ९ ॥

आवाद्याभ्यर्चयेद् देवीं दूर्तां दुर्नीतिवारिणीम् । शाक्रे पीठे गन्धपुष्पैरुपचारैः समाहितः ॥ १० ॥

वृक्षमध्ये द्वितीये च वृक्षे चाङ्गानि पूजयेत् । इच्छाज्ञानक्रियाशक्तीः त्रिषु कोशेषु पूजयेत् ॥ ११ ॥

शिवां वार्तां दूरसिद्धां त्रैविग्रहवतीमपि । नादां मनोन्मनीं षट्सु पत्रेषु परिपूजयेत् ॥ १२ ॥

डाकिन्याद्याः षडक्षेषु सर्वास्तत्रात् प्रदक्षिणम् । मूलदेवीसमाकारवर्णायुधसमन्विताः ॥ १३ ॥

सुमुखी सुन्दरी सारा सुमना च मरुस्वती । ममया भवंगा मिद्वेत्सुका अष्टाशक्रा ॥ १४ ॥
 वागीशी वरदा विद्या विनदा विघ्नकारिणी । वीरा विघ्नहरा विद्या पूज्याः पत्राष्टके त्विमाः ॥ १५ ॥
 विह्वला कर्पिणी लोला नित्या मदनमालिनी । प्रमोदा कौतुका पुण्या पुराणा चतुरस्रगाः ॥ १६ ॥
 पूज्या वाद्ये लोकपालास्तदस्त्राणि च तद्गहिः । एवं पूजा मया प्रोक्ता शिवदृत्या यथाविधि ॥ १७ ॥
 इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलविद्यया प्राणायामत्रयं कृत्वा , शि-
 रासे रुद्राय ऋषये नमः । मुखे गायत्रीऋषेण नमः । हृदये श्रीशिवदूर्तानिन्यार्थं देवतायै नमः ।
 गुह्ये ह्रींवाजाय नमः । पादयोः नमः शक्राय नमः । नाभां शिवदूर्तं कालकाय नमः , इति वि-
 न्यस्य सर्वाभ्युपसिद्धये विनियोगः , इति प्राग्बद्धकृत्वा ध्यानादिमानसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टं चन्दनादिना वृत्त-
 द्वयं कृत्वा (तद्गहिः स्वाभिमुख्याग्रं व्यक्तं तद्गहिः पुनर्गृह्यन्तं तद्गहिः पद्मदलेपं) तद्गहिः पद्मकोणं
 तद्गहिरष्टकोणं तद्गहिरष्टदलं कमलं तद्गहिः पूर्वपश्चिमयोर्द्वारद्वयचक्रं चतुरस्रत्रयमिति पूजाचक्रं निर्माय ,
 संस्थाप्य अर्घ्यस्थापनादिपुष्पोपचारान्ते वृत्तान्तराले पद्मकानि प्राग्वत् संपूज्य , त्रिकोणस्वाग्रकोणादिप्रा-
 क्षिण्येन ओम्-छाशक्त्यै नमः । ज्ञानशक्त्यै० । क्रियाशक्त्यै० , इति संपूज्य , पद्मदलेषु शिवायै नमः ।
 वाय्वै० दूरसिद्धायै० न्येविग्रहवत्यै० नादायै० मनेन्द्रियै० इति संपूज्य , पद्मकोणेषु देव्यग्रकोणादिप्राक्षि-
 ण्येन हाकिन्यै नमः । राकिन्यै० शाकिन्यै० साकिन्यै० काकिन्यै० डाकिन्यै० इति संपूज्य , अष्टको-
 णेषु सुमुख्यै नमः , सुन्दर्यै० सारायै० सुमनायै० सरस्वत्यै० समपायै० सर्वगायै० सिद्धायै० इति संपू-
 ज्य , अष्टदलेषु वागीश्वर्यै नमः , वरदायै० विद्यायै० विनदायै० विघ्नकारिण्यै० वीरायै० विघ्नहरायै०
 विद्यायै० इति संपूज्य , चतुरस्रे देव्यग्रद्वारस्थ दक्षिणभागमारभ्य प्रादक्षिण्येन विह्वलायै नमः , आकर्षि-
 ण्यै० लोलायै० नित्यायै० मदनायै० मालिन्यै० प्रमोदायै० कौतुकायै० पुण्यायै० पुराणायै० इति संपूज्य,
 लोकपालार्चादि प्राग्वत् समापयेदिति ॥ तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् साधकोत्तमः । तद्दशांशं पयोधेन सर्पिर्गणेन मन्त्रविद् ॥ १८ ॥
 तर्पयेत् तद्दशांशेन सुगन्धिसलिलैः शुभैः । आत्मानमभिषिच्यथ ब्राह्मणांस्तोषयेद्गुरुम् ॥ १९ ॥
 एवं संमिद्धमन्त्रस्तु प्रयोगान् कर्तुमर्हति । काम्बहोमविधिं वक्ष्ये सम्यक् सकृन्पसिद्धिदम् ॥ २० ॥
 येनार्सा वाञ्छितं क्षिप्रमवाप्नोति सुनिश्चितम् । वशयेद्वनिता होमाद् गुग्गुलैस्तिलमिश्रितैः ॥ २१ ॥
 नारिकेलसमोपेतैर्गुडैर्लक्ष्मीमवाप्नुयात् । तथाज्यसिक्कैः कर्पूरैः क्षीराङ्गरुणोत्पलैः ॥ २२ ॥
 त्रिमध्वकैश्चम्पकैश्च प्रसूनैर्वकुलोद्भवैः । मधूकजप्रसूनैश्च हुतैः कन्यामवाप्नुयात् ॥ २३ ॥
 पुंनागजैर्हृत्तैर्वस्त्राण्याज्यैरिष्टमवाप्नुयात् । माहिर्पैर्महिपीराङ्गरजा गन्धैश्च मास्तथा ॥ २४ ॥
 अवाप्नोति हुतैः साज्यै रत्नै रत्नानि साधकः । शास्त्रिपिष्टमयी कृत्वा पुष्पलीं सितसंघुताम् ॥ २५ ॥
 हृद्देशे न्यस्तसाध्याख्यां पञ्चेत्तैलाज्ययोर्निशि । तां मन्त्री च दिवा रात्रौ विद्याजप्तां तु भक्षयेत् ॥ २६ ॥
 सप्तरात्रप्रयोगेण नरो नारी नृपोऽथवा । दासवश्च समायाति वित्तं प्राणादि चार्पयेत् ॥ २७ ॥
 ह्यारिषुष्पैरुणैः सितैर्वा जुहुयात् तथा । त्रिसप्तरात्रान्महवीमवाप्नोति शिष्टं नरः ॥ २८ ॥

ज्ञानमामैश्वर्यमयैर्होमान् स्वर्गमवाप्नुयात् । चरितार्कः शस्त्रसंपन्नां युवं प्राप्नोति मण्डलात् ॥ २९ ॥
पद्मालहेवनाल्लक्ष्मीमवाप्नोति त्रिभिर्दिनैः । समस्तापत्तारिणीयं मोहिनी विश्वरज्जिनी ॥ ३० ॥
श्रीकृष्ण शिष्यत्वाद्वा शोका सर्वसमृद्धिदा । ..... ॥

इति ॥ अथ (त्वरित्वा .) सारसंग्रहे -

त्वरितामत्रमथ ते वक्ष्यामि सर्वसिद्धिदम् । सर्वापत्तारकं सर्वसंपत्सन्तानमिद्धिदम् ॥ १ ॥
 मूर्धयुग्दन्तपङ्क्तिश्च हृत्प्रेक्षा कवचान्त्यका । दक्षदोः कूर्परोष्ठौ स्तो वामदोर्मूलकं ततः ॥ २ ॥
 तद्दन्त्योष्ठावन्तिमं च भृगुशान्तिमरेकयुक् । सशान्तिः स्वं वामकर्णविन्दुयुक् सेखरोऽन्तिमः ॥ ३ ॥
 शक्तिरस्त्रान्तको मन्त्रो द्वादशार्णः समारितः । ..... ॥

इन्तपङ्क्तिः ओङ्कारः, मूर्धन्युक् विन्दुयुक्तः, तेन ओं । इत्येवा भुवनेश्वरोदीर्घं ह्रीं । कचचं हुं ।
 वल्लोः कूर्परः स्वकारः ओष्ठः ए तेन खे । वामदोर्मूलं चकारः, दन्त्योष्ठौ हकारेकारौ ताभ्यां वञ्जे ।
 श्रान्तिमः लकारः । भृशुः सकारः, जालेन तकारेण रेफेण च युक्तः । सशान्तिः ईकारयुतस्तेः स्त्री ।
 खं हकारः, वामकर्णः ऊकारः, विन्दुरनुस्वारः एतैः हूं । अन्तिमः लकारः, ल एकारयुक्तस्ताभ्यां
 खे । शक्तिः ह्रीं, अखं फटकारः । तथा—

। शक्रः श्री. अथ कथंकरः । सधो—
 । अष्टाद्या अर्जुनविराट्खरिताह्वाः समीरिताः ॥ ४ ॥

कूर्माद्यैः सप्तभिः पूर्वपूर्वहीनैः षडङ्गकः । द्वाभ्यां द्वाभ्यां विना मायां कृत्वा मन्वर्षकान् न्यसेत् ॥ ५ ॥
कूर्मभकारः । द्वाभ्यामित्यनेन 'अन्वे हत्' च्छेदः शिरः, इत्यादि प्रयोगे कथ्यते । नारायणाये तु—

नवमादितृतीयान्तं यदस्या वर्षसप्तकम् । तेनाङ्गानि द्विवर्णानि कर्तव्यान्युपदेशतः ॥ १ ॥
उपदेश इत्यनेन पूर्वपूर्वत्यागः सूचितः । तेन 'लेख इत्, खण्डे शिरः, इत्यादि यथागुरूपदेशं कार्यम् ।

कभालकण्ठद्वन्नाभिगुह्योरुषु सज्जानुषु । जङ्घयोः पादयोर्मन्त्री सर्वेषां व्यापकं न्यसेत् ॥ ६ ॥

लसञ्चयामननुं रक्तपङ्कजोद्यत्पदाम्बुजाम् । ताटकाङ्गदविद्योतिरशानानुपूरात्मकैः ॥ ७ ॥

विप्रक्षत्रियविदूशद्रजातिभिर्भेमविग्रहैः । द्विद्विक्रमादष्टनागैः कल्पितोद्यत्सुभूषणाम् ॥ ८ ॥

शेषश्च वासुकिर्बिम्बौ तच्छककोटको नृपौ । वैरथौ पद्ममहापद्मौ तुष्टौ कुलिकशङ्खपौ ॥ ६ ॥

शङ्खपः शङ्खपालः ।

पल्लवांशुकसंवीतां शिखिपिच्छकृतैः शुभैः । नलयैर्धूपितधुजां माखिक्यमुकूटोज्ज्वलाम् ॥ १० ॥

यर्हिर्बर्हकृतापीडां तज्जत्रां तत्पताकिनीम् । गुञ्जाफललसदारविलसत्कुचमण्डलाम् ॥ ११ ॥

त्रिनेत्रां चारुवदनां मन्दस्मितमुखाम्बुजाम् । वरामयकरां गण्डद्वयीमुकुरशोभिताम् ॥ १२ ॥

तनुमध्यलताश्रमेपृथुलस्तनयुग्मकाम् । अरुणायतस्तनेत्रां सुशोणाधरपल्लनाम् ॥ १३ ॥#

* इक्ष्वामयोर्वराभये . विप्रनागावनन्तकुलिकौ वर्द्धिवर्णौ , प्रत्येकं सहस्रफलालङ्कृतौ , नृपौ वासुकिशंख-
पालौ पीतवर्णौ प्रत्येकमष्टशतफलालङ्कृतौ , वैश्यौ तक्षकमहापद्मौ नीलवर्णौ प्रत्येकं फणपञ्चशतालङ्कृतौ ,
सृपलौ पद्मकाकोटकौ सितवर्णौ प्रत्येकं त्रिशतफलालङ्कृतौ तत्तदाभरणभूतौ भ्येयौ , इत्याधिकः पाठः शि-
वार्चनचन्द्रिकायाम् ।

विलासमन्दिरं देवीं तरुणीं संसेरेत् सुधीः । आमने हेमरचिते तटसिंहवृत्तेऽभितः ॥ १४ ॥

सरोजमष्टपद्मं स्याद्भुजयुग्मं ततो भवेत् । तद्वर्द्धिर्भूपुरद्वन्द्वं पश्चिमद्वारमष्टपद्मम् ॥ १५ ॥

गायात्रीठादिता अत्र नवशक्तीः प्रपूजयेत् । स्मरितां वक्ष्यमाणेन विधानेनात्र संयजेत् ॥ १६ ॥

अन्त्यं सदस्यदीर्घमाथ स्तं सदस्यदीर्घा जदे । विद्यद्भान्त्यः सकर्णाग्रिरप्येतद्द्वन्द्वकं पुनः ॥ १७ ॥

अन्त्यं सनेत्रार्धचन्द्रो गुलगर्जद्वयं वदेत् । उपान्त्यस्वरयुग्मयोम वर्मान्त्यो दीर्घविन्दुयुग्म् ॥ १८ ॥

केन्तं पञ्चाननं हृद्य पीठमथ उदाहृतः । ..... ॥

अन्त्यं लकारः, सदस्यदीर्घा सानुस्वारः तेन स्तं । वर्मं हुं । स्तं हकारः सदस्यदीर्घा सानुस्वारः तेन हं । सुधा वकारः । जदे स्वरूपं । विद्यत् हकारः । भान्त्यः मकारः कर्णं उ तेन मु । अग्नी रेफः अपिशब्दादुकारः तेन क । पुनरेतद्वच्यं मुरु इति । अन्त्यं लकारः, सनेत्रः इकारसहितः अर्धचन्द्रो विन्दुः तेन स्ति इति । गुलद्वयं गर्जद्वयं चेत्यर्थः । उपान्त्यस्वरो विन्दुः, तद्युग्मयोम हकारः तेन हं । वर्मं हुं । अन्त्यः लकारः, दीर्घः आकारः विन्दुरनुस्वारः तेन स्तां । केन्तं पञ्चाननं पञ्चाननाय । हृत् नमः ॥

अनेन मनुना दद्यादासनं मूर्तिकल्पना । मूलमन्त्रेण कर्तव्या स्मरितां पूजयेत् ततः ॥ १९ ॥

यथावत् केसरेणैव पूजा कार्या विपाशिता । प्रक्षीतां चैव गायत्रीं यजेत्तत्रैव मन्त्रवित् ॥ २० ॥

तत्रैव सप्तमाष्टमकेसरेषु । षडङ्गानि संपूज्यावशिष्टकेसरयोर्विपाशितेत्यनेन षडङ्गपूजायां विशेष उक्तः । यथा अत्र देव्यष्टकेसरमारभ्य प्रादक्षिण्येन षट्सु केसरेषु षडङ्गानि संपूज्यावशिष्टकेसरद्वये शक्तिद्वयं पूजयेदिति ॥ उक्तं च सूत्रानीतम्— “अष्टसिंहासने पूज्या दले पूर्वादिकं क्रमात्” । इति “अङ्गं प्रणीतां गायत्री” इति तोतलामतेऽपि । “यजेत् तत्राष्टपत्रेषु (पूर्वाष्टपत्रदेवताः । सौम्ये प्रणीतामैशे च गायत्रीमभिपूजयेत् ॥” इति । षडपादाद्यायांश्च पूर्वादियदसु केसरेषु) षडङ्गानि संपूज्य उत्तरैशानयोः अभयं पूजयेदिति ॥ प्रपञ्चसारे— (१३ । ३३) “हंकार्याख्या केचरिचण्डे सच्चिदेदी तथा लेषणी । भूयस्त्रियद्वयाहंकारीसेमहर्क्यञ्च संपूज्याः ॥ १ ॥ सन्धीबीजा लोकेशायुधभूषणान्विता वलाग्रेषु ।” इति लोकेशवाहनमपि लेख्यम् । “इन्द्रादिलोकपालानां वर्णा बाह्यायुधैः समाः” इति तोतलामतात् । तथा— फट्कारी आप्यग्रे सत्पारंशरधारिणी च तद्वासे ॥ २ ॥ सस्वर्ग्येजयद्वयौ द्वाःस्थे पूज्ये पुनर्जयाविजये । कृष्णो वर्वरकेशो लकुडधरः किङ्करश्च तत्पुरतः ॥ ३ ॥ वर्वरः उद्भूषितः, धूसर इति यावत् । लकुडः गदा । ‘कृष्णवर्णो गदापाणि’ इति सारसंग्रहचक्रमात् ॥ सारसंग्रहे—

किङ्कराय रक्षयुगं स्मरिताह्वास्थिरो भव । कनचान्ते फट्च वदेदनेन मनुना ततः ॥ १ ॥

आरक्तैर्वनसंभूतैर्मनोहैश्च सुगन्धिभिः । धूपदीपादिभिर्गृह्यमीतैः संपूजयेन्निवाम् ॥ २ ॥

एवं पूजां विधायाग्रे जपेद्विद्यां सहस्रकम् । शतं वा कृतहोमस्तु प्राग्वत् पूजां समापयेत् ॥ ३ ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासान्ने मूलविद्यया प्राच्यामन्त्रयं कृत्वा, शिरसि अर्जुनाय श्रुपये नमः । मुक्ते विराजे चन्द्रसे नमः । इक्ष्वे श्रीस्वरितामित्याद्यै देवतायै नमः । गुह्ये ओं बीजाय नमः । पादयोः ह्रीं शङ्कराय नमः, इति विन्यस्य मम सकलपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः, इति

एताञ्जलिभ्यस्त्वा, चक्षे हृदयाय नमः । लेच्छः शिरसे स्वाहा । तःस्त्री शिलायै वन्द । स्त्रींहुं कवचाय हुं । हुंते नेत्रत्रयाय वौषट् । लेफट् अस्त्राय फट् । इति करषडङ्गन्थासं विधाय ध्यानाद्यात्मपूजान्ते भुवनेश्वरी-
पीठमभ्यर्च्योवाहनादिपुष्पोपचारान्तेऽष्टदलकेसरेषु देव्यग्रादिषट्केसरेषु षडङ्गानि संपूज्य, अन्तिमकेसर-
योः— उं प्रणीतायै० उं गायत्र्यै० इति संपूज्य, अष्टदलेषु— उं हुंकार्यै०, सेचयै०, चण्डायै०, च्छेदिन्यै०,
क्षेपरायै०, स्त्रियै०, हुंकार्यै०, क्षेमङ्कार्यै०, इति संपूज्य, देव्यग्रं उं फट्कार्यै नमः, देव्यग्रद्वारदक्षवामपार्श्वयोः
उं जयार्थं०, विजयायै०, इति संपूज्य, द्वाराग्रे एव 'किङ्कराय रक्ष रक्ष त्वरिताङ्गास्थिरो भव हुंफट्' कि-
ङ्कराय नमः, इति संपूज्य लोकेशान्चादि प्राग्वत् समापयेदिति ॥ अत्र हुंकार्यादिशक्तीनां लोकेशात्मकत्वा-
लोकपालार्चा नास्तीति केचिन् ॥ मृडानोतन्त्रे—

त्वरितादेवि शब्दान्ते विग्रहे तूर्ध्वमुदरेत् । विद्यार्थं धीमहि प्रोक्ष्य तन्मो देवी प्रचोदयात् ॥ १ ॥

गायत्री त्वरितायास्तु जपात् सान्निध्यकारिणी । ..... ॥

इति गायत्र्युक्ता ॥ प्रपञ्चसारे— (१३ । ३१)

दीक्षां प्राप्य गुरोरथ लक्षं जप्याद् दशांशकं जुहुयात् ।

चिन्वसमिद्धिस्त्रिमधुरसिक्ताभिः साधकः सुसंयतधीः ॥ १ ॥

इति । सारसंग्रहे—

एवं संस्मृत्य लक्षैकं प्रजपेन्मनुवित्तमः । मध्वक्तचिन्वसमिधो जुहुयात् तद्दशांशतः ॥ १ ॥

सुगन्धिसलिलैश्चैव तर्पयेत् त्वरितां पराम् । आत्मानमभिषिच्यथ कुर्याद् ब्राह्मणभोजनम् ॥ २ ॥

एवं सिद्धे मनो तस्मै नरनारीनराधिपाः । नमस्क्रियां प्रकुर्वन्ति नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

देवदानवगन्धर्वयक्षचारणयोषितः । सिद्धविद्याधराणां च योषा क्षप्सरसस्तथा ॥ ४ ॥

विस्पृष्टजघनोरस्काः स्पष्टदोर्मूलमञ्जुलाः । प्रस्सलत्पद्मविन्यासाः प्रस्पन्दिदशनांशुकाः ॥ ५ ॥

रम्यभीषद्दन्मिलितनयनेन्दीवराश्च ताः । श्लथमानाङ्गवसनाः श्लथकुञ्चितमूर्धजाः ॥ ६ ॥

मन्दस्खलितभाषिण्यः प्रसादाकाङ्क्षया मुहुः । सम्यक् शिरोविरचितनत्पञ्जलय उत्कटम् ॥ ७ ॥

पश्य वाचं प्रयच्छाशु ह्याक्षेपसुखमेधि नः । एहि रम्यं गुरोद्यानं रंसांमोऽत्र निजेच्छया ॥ ८ ॥

निरातङ्गं सदेत्यादिवादिनीभिरहर्निशम् । प्रलोभ्यमानो मन्त्रज्ञो यदा विक्रियते न सः ॥ ९ ॥

तदैत्य वाञ्छितं तस्मै ददाति त्वरिताखिलम् । संजप्य कर्षयोर्विद्यां यष्ट्या च जपसिद्धया ॥ १० ॥

संताड्य शीर्षे सहसा मृतमुत्थापयेदसौ । ..... ॥

मृतं सर्पाविग्रहमिति शेषः । तथा—

काम्यहोमविधिं वच्चे यमानिधि विधानवित् । कृता योनिं कुण्डमध्वे समाधायामिमत्र ताम् ॥ १ ॥

योनिं स्वाभिमुखामग्निकोशम् ।

संपूज्य पूर्वविधिना देवतां पूर्ववत् सुधीः । तिलसर्पपमोभूमशालिधान्ययवैर्हुनेत् ॥ २ ॥

त्रिमध्वकैरेकशो वा समेतैर्वा समृद्धये । वकुलैश्चम्पकै रत्नकहारैरुखोत्पलैः ॥ ३ ॥

कैरवैर्मल्लिकाकुन्दमधूकैरिन्दिरासये । अशोकैः पाटलैर्विन्वैर्जातीविचकिलैः सितैः ॥ ४ ॥

नवैर्नीलोत्पलैरधरिपुजैः कर्णिकारजैः । होमाल्लक्ष्मीं च मीमांशमायुर्नित्यं यशो निधिम् ॥ ५ ॥
यद्यद्वि वाञ्छितं सर्वं तत्तदाप्नोति मिश्रितम् । दुर्वा गुह्यचीमश्चन्धं वटमारग्वधं तथा ॥ ६ ॥
सिताञ्जलक्षकं हुत्वा रोगान्मुक्तो नरोऽचिरात् । इच्छुजमृनारिकेलमोचागुडमिता हुनेत् ॥ ७ ॥
अचलां लभते लक्ष्मीं भोक्ता च भवति ध्रुवम् । एतेरुदीर्घैर्नराज्यमभ्युच्चिरप्लुतं हुनेत् ॥ ८ ॥
एकैकैर्वनिता वरया यावज्जीवं धनादिभिः । तैस्तेराज्यप्लुतैर्भूया वरयाः स्युर्हवनात्ततः ॥ ९ ॥
हीराक्तैस्तैर्हुतैर्मर्त्या वशे तिष्ठन्त्यशेषतः । सर्षपाज्यैर्हुनेन मृन्युकाष्टाग्रीं वैरिमृत्यवे ॥ १० ॥
तदकैर्वैरियोन्मुत्थमांसैरपि च तङ्कते । हस्तेन्धनाग्रीं योन्मुत्थस्तजोन्पाचितं चक्रम् ॥ ११ ॥
आरुण्यकघृतोपेतं फणिशिर्षिन्मुचा हुनेत् । कृष्णांशुकशिशोवेष्टः खड्गपाणिश्च रोषवान् ॥ १२ ॥
निशामध्ये हुनेत् सद्यो निहन्तुं वैरिखं दृढात् । मृन्युकाष्ठानले तस्य फलैः पत्रैश्च होमतः ॥ १३ ॥

मृन्युः कारस्करः ।

सप्तराश्रादरातेस्तु गजाश्वा रोगमाप्नुयुः । चतुरङ्गुलजैर्होमाच्चतुरङ्गबले रिपोः ॥ १४ ॥
सप्ताहाद्रोगदुःखार्तिर्भवत्येव न मंशयः । मन्त्रजप्तोदकैः सेकात् च्चेडशान्तिर्भविष्यति ॥ १५ ॥
तजमयष्टिपाताश्च तजमचुलुकोदकात् । होमसंख्या यावती स्याजपसंख्या च तावती ॥ १६ ॥
तत्कर्णैरन्ध्रजापाश्च सद्यो न स्युर्विपग्रहाः । तद्यन्त्रस्थापनं चैव विपभूतादिनाशनम् ॥ १७ ॥
एवमस्यास्तु विद्याया वैभवं को नु वर्णयेत् । तथाप्यनुग्रहात्तस्याः किञ्चिदुक्तं मया त्विदम् ॥ १८ ॥
वैरियोन्मुत्थमांसैर्वैरिनक्षत्रयोनिमांसैरित्यर्थः । नक्षत्रयोनयस्तु तोनुलामते—

अश्वहस्त्यजसर्पाश्च सर्पिणी च विडालिका । मेघो मिडालकश्चातुर्मूपको गौर्द्विपस्तथा ॥ १ ॥
महिषो व्याघ्रमहिषीव्याघ्रिणीहरिणाः शुनी । वानरो नकुलश्चैव नकुली वानरी तथा ॥ २ ॥
सिंहो हयवधूः सिंही छागी हस्तिन्यपि क्रमात् । भानां योनयो देवि कथितास्तव सुव्रते ॥ ३ ॥

अथ द्वितीयनकुलशब्दोऽभिजिदभिप्रायेणोक्तः, अथ एवाष्टाविंशतिरिति । सारसंग्रहे—

अथानुग्रहयन्त्राणि वक्ष्यन्तेऽत्र समासतः । ॥

कोष्ठचतुःपष्टिं च लिखित्वा तेषु च शर्वाद्यं कुणपादि ।
श्रीमनुमालिरूपं शिखाशेषं तूर्णामनुं वासेऽमृतवीतम् ॥ १ ॥
काञ्चनपट्टेऽच्छे वसने वा संलिखितं च स्थापितमेतत् ।
सस्यसमृद्धिदायिन्यः समये स्युस्तत्र वृष्टयः फलदाश्च ॥ २ ॥
यन्मिदं चानुग्रहमंजं यत्र निखातममङ्गला वार्ता ।
तत्र भवेत् सत्यं न काचिच्छ्रीमनुमेनं संप्रति वक्ष्ये ते ॥ ३ ॥

विविन्दुका रमाथ सा विषं च दीर्घसंयुतम् । मरुच दीर्घसंयुतो विलोमगानिमान् वदेत् ॥ ४ ॥

भृगुश्च कान्तिमंयुतस्तपश्चमश्च मध्ययुक् । अनन्तयुक् मरुद्भवेत् ज्ञमेयुनं पुनर्वदेत् ॥ ५ ॥

इमान्विलोमगान्तनश्च मा मरुच्च दीर्घयुक् । धरा च वामनेत्रयुक् वसुन्धरा अनन्तयुक् ॥ ६ ॥

इमान्विलोमगान पठन् तनश्च याज्ञमेयुतम् । वदेच्च लापदंचली सुवैपरीत्यगानिमान् ॥ ७ ॥

वदेद्रमामनुर्मतः स सर्वकार्यसाधकः । ..... ॥

इति । चिचिन्दुका रमा श्री इति . सा स्वरूपम् . विंशं मकारः . दीर्घः आकारः तेन मा । म-
रुत् यकारः . दीर्घः आकारस्तेन या । विलोमगान् यामासाधी । भृगुः सकारः , कान्तिः आ-
तेन सा इति । तपश्चमः नकारः , सद्यः ओकारस्तेन नो । अनन्त आ , तद्युक्तो मरुत् यकारः
तेन या । ज्ञ स्वरूपं . तम् एयुनं तेन ज्ञे । इमान् विलोमगान् ज्ञेयानोसा । मा स्वरूपं , मरुत् यकारः
दीर्घः आ तेन या इति . धरा लकारः , वामनेत्र ईकारः तेन ली . वसुन्धरा लकारः , अनन्तः आ
तेन ला । विलोमगान् लालीत्यामा । या स्वरूपं . ज्ञ एयुनं एकारयुक्तं तेन ज्ञे । ला स्वरूपं , ली
स्वरूपं . वैपरीत्यगान् लालीत्या इति ॥ अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः—

तत्र प्राक्प्रत्यगायता नव रेखा दक्षिणोत्तरायता नव रेखाश्च कृत्वा चतुष्पष्टिकोष्ठयुनं चतुरस्रं चक्रं
परिकल्प्य . तत्र सर्वोपरिगतपङ्क्तेः प्रथमकोष्ठमारभ्य स्ववामादिदक्षिणान्तक्रमेण पङ्क्तिचतुष्टयगतेषु द्वा-
विंशन्कोष्ठेषु प्रोक्तसर्वतोभद्राख्यलक्ष्मीमन्त्रस्य द्वाविंशदक्षराणि विलिख्य . पुनरधोगतपङ्क्तिचतुष्टयेऽपि स-
र्वार्धःपङ्केः प्रथमकोष्ठं स्वदक्षिणस्थमारभ्य वामान्तमुपर्युपरि पङ्क्तिचतुष्टये तस्यैव मन्त्रस्य द्वाविंशदक्ष-
राणि विलिख्य . तद्वह्निः प्रागादिषु चतसृषु दिक्षु ईशानादीशान्तं चतुरावृत्त्या तद्वाहारेखास्पृष्टां स्वरि-
ताविद्यामन्तर्गतवषट्कारामालिख्य तद्वह्निः समित्यमृतबीजेन वेष्टयेन् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥

इतः परं प्रवक्ष्ये ते मनोज्ञं यन्त्रमुत्तमम् । प्राक्प्रत्यगायतैः सूत्रैस्तथा दक्षोत्तरायतैः ॥ १ ॥

दशभिर्दशभिः कुर्यादेकाशीतिपदानि वै । समान्तरालकान्यत्र मध्यकोष्ठे समालिखेत् ॥ २ ॥

ससाध्यं टपरं मन्त्री बिन्दुयुक्तं च तद्वह्निः । चतसृष्वपि वीथीषु चतुष्कोष्ठात्मिकासु च ॥ ३ ॥

दिगगतासु क्रमाद्वर्णान् वक्ष्यमाणान् समालिखेत् । चतुर्थीयं वामकर्णयुक्तं बिन्दुनिभूषितम् ॥ ४ ॥

विसर्गादयो भृगुस्तोयं श्वेतेशः स्वचरी ततः । केवलां च ततः प्राग्बल्लचमीविद्यां समालिखेत् ॥ ५ ॥

उक्तवर्णविहीनेषु कोष्ठेषु मनुवित्तमः । ततस्तूर्णामृतार्थैस्तेर्वेष्टयेद्वाहिरुक्तवत् ॥ ६ ॥

मूलविद्याक्षराण्येव वषट्पुत्राणि मन्त्रिभिः । फट्काररहितानीह तानि प्रोक्तानि चागमे ॥ ७ ॥

बहिः कुम्भं विदध्याच्च पत्रं तदधरोत्तरम् । ..... ॥

इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च समान्तरालानि दश दश सूत्रा-
ख्यास्काराण्य एकाशीतिपदानि विधाय , तत्र मध्यकोष्ठे सविन्दुकठकात्तरे रेखा साध्यनामालिख्य , तत्को-
ष्ठपार्श्वस्थपूर्वापरायतपङ्क्तिद्वये च संभूय चतसृषु पङ्क्तिषु चतुश्चतुःकोष्ठात्मिकासु स्वावामादिमादक्षिण-
क्रमेण “ जूंमः वषट् ” इति च प्रतिकोष्ठं प्रतिकोष्ठमेकैकमभ्यन्तराभिर्गमगत्या विलिख्य , ततः ईशा-
नादिनैर्ऋत्यादिकं च प्रागुक्तार्थाविद्यानुष्ठवं मध्यवीथिचतुष्टयवर्जमालिख्य सर्वबाह्येऽभितः ईशानादीशान्तं
तूर्णामृताक्षराणि चतुरावृत्त्या प्राग्बल्लसमालिख्य , सर्वमध्यकोष्ठमवष्टभ्य चतुःकोष्ठस्य तूर्णामृताक्षरमानभ-
मेण वृत्तं निष्पाद्य तद्वाह्येऽङ्गुलमानेन तथा वृत्तान्तरं कृत्वा , अधः उपरि भागे च मध्यतः चतुर-

कुलान्तरालं वृत्तद्वयं मार्जयित्वा, तदग्रचतुष्टयमानमवधत्तं समान्तरालमुपरि चतुरङ्गुलं कुम्भमुत्थाकारं यथा भवति तथा समुद्रमध्यं तत्कुम्भमुखं तिर्यग्नेखाद्वयं प्रसार्य, तत्कुम्भवर्ध्यामध्यमं अन्योन्यस्पृष्टवकारमालया शृङ्गलारूपया अन्तर्मुखया समापूर्य सर्वोपरि विन्दुं समालिख्य, कुम्भाधरतात् पञ्च तत्कर्णिकास्थं कुम्भं यथा भवति तथा समालिख्य प्रोक्तक्रमेण मनीषिणेषु विनियोगान् प्रोक्तफलानि भवन्ति ॥ तथा—

कुङ्कुमैर्लाघया वापि लिखितं स्वर्णपट्टके । ध्वले वसने वापि लेखिन्या स्वर्णजातया ॥ ८ ॥
संपूज्य जपसंसिद्धं स्थापयेद्यत्र तत्र वै । भवञ्जलभीरतिस्फीता नीरोगाश्च प्रजास्तथा ॥ ९ ॥
गजाश्वपशवस्तन्ये प्राणिनः सुखिनो भृशम् । भूतप्रेतपिशाचादिपीडासु विभृयादिदम् ॥ १० ॥
अलक्ष्मीशान्तये वरयमिद्वयं सर्वसंपदे । कृत्यामृत्युग्रहच्चेददुरितेभ्यो विमुक्तये ॥ ११ ॥
पुत्रपौत्रैर्धर्मदीर्घायुष्यसंसिद्धयेऽपि च । ..... ॥

इति । तथा—

पत्रे दशदलपुत्रे मायां साध्याह्वयसहितां च ।
ताराधर्णाद्विखेद दशपत्रे षट्कोलस्थं चितिपुरसंस्थं च ॥ १२ ॥
कृत्याद्रोहग्रहविनाशमनन्तचोरव्वालादिकभयहरम् ।
जप्तं दोष्णा विधृतमशेषं राज्ञां युद्धे विजयदमुक्तम् ॥ १३ ॥

इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र दशदलपत्रं कृत्वा तत्कर्णिकायां मायाबीजस्योदरे साध्यनामा-
लिख्य, तददलेषु भूलविधाय्याः प्रणवादिदशवर्णान् मायाबीजरहितान् बिलिख्य, तद्वहिः षट्कोलं कृत्वा
तद्विधेभ्यस्तुरकं कुर्यात् । एतदुक्तफलं भवति ॥ तथा—

विद्याधवर्णजठरे साध्यमालिख्य तद्वहिः । अष्टच्छेदेषु फञ्ज्वर्जमालिखेदष्टवर्णकम् ॥ १४ ॥
कर्णिकास्थं ततोऽञ्जं च मायया वेष्टितं ततः । बहिः कुम्भं विदध्याच्च प्रोक्तलक्षणसंयुतम् ॥ १५ ॥
एवमन्यैश्च नवमिर्विधावर्णैर्यथाक्रमम् । विदध्याश्च यन्त्राणि दशानां च फलं लिदम् ॥ १६ ॥
सर्वरक्षां जयं वश्यं च्चेदद्विद्वदनाशनम् । स्तम्भं लक्ष्मीयशोधान्धवासांसि स समाप्नुयात् ॥ १७ ॥

अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्राष्टदलं पञ्च विधाय तत्कर्णिकामध्ये विद्याप्रथमाद्विज्ञेयां तदुदरे विद्या-
घभृतप्रणवं तन्मध्ये साध्यनामं चालिख्य शेषाक्षराणि ह्रस्वाक्षराणि इत्येताद्वयफटकारविधुराणि क्रमेणा-
ग्रादिमादक्षिण्येन अष्टसु दलेषु समालिख्य, तत्पञ्चं द्वितीयद्विज्ञेयया उक्तक्रमेणान्वेष्य तद्वहिः प्राग्बत्
सविन्दुकशृङ्गलितवकाराक्षरमालोपेतं उपर्यधश्च पञ्चद्वयोपेतं च कुम्भं कुर्यात्, एतत्प्रथमयन्त्रम् । एव-
मस्यैव यन्त्रस्य कर्णिकामध्ये ह्रस्वोदरे विद्यायास्तृतीयाक्षरादीनि शेषाक्षराणि क्रमेणैकमेकं नामगर्भं
विन्यस्य तदनन्तरादितत्पूर्वान्तं प्राग्बदेभिरक्षरैर्वलस्थैः पूर्वोक्तेन सार्धं नव यन्त्राणि, ह्रस्वोदरमध्ये सनामकं
फटकारं समालिख्य प्रणवविधुरैस्तृतीयादिभिः शेषाक्षरैः प्राग्बद्वलस्थैर्विश्रमं चेति, एवं दश यन्त्राणि
कुर्यादिति ॥ तथा—

साध्ययुतं तारकमिह मध्ये कोष्ठशते चैकं विंशतिसहितेऽत्र ।

द्वादशधा शूलमिह शिवाद्यं संलिख्य विंशद्युगवसुशूलम् ॥ १८ ॥

मूलजप्तं यन्त्रवर्गं संपाताज्यसुसंयुतम् । च्चेदग्रहादि हरति जयलक्ष्मीयशःप्रदम् ॥ १९ ॥

अस्यार्थः— प्राक्प्रत्यगायता दक्षिणोत्तरायताश्च द्वादश द्वादश रेखा बिलिख्यैकविंशत्युत्तरशतकोष्ठानि कृत्वा . रेखाग्रेषु सर्वेषु त्रिंशत्लानि विरच्य . तन्मध्यकोष्ठे ससाध्यं प्रखणं बिलिख्येशानकोष्ठमारभ्य प्रादक्षिण्येन प्रवेशगत्या स्वरिताविद्यां प्रखणद्वितीयद्वेष्ट्याविधुरां द्वादशावृत्तिं लिखेत् । पतयन्ममुक्तं लदं भवति ॥ तथा—

एकाशीतिपदं चक्रं कृत्वा तन्मध्यकोष्ठके । रेफोदरे समालिख्य साध्यनाम यथाविधि ॥ २० ॥

लिखेद्वीजचतुष्कं तद्दीर्घां च यथा पुरा । वक्ष्यमाणां ततः प्राम्बत्कालीविद्यां समालिखेत् ॥ २१ ॥

चतुःषष्टिपदेष्वीशादिषु च कुलपादिषु । यमपञ्चावृतं बाह्ये वक्षिवायुसमावृतम् ॥ २२ ॥

निग्रहाख्यमिदं यन्त्रं सर्वशत्रुनिवर्हणम् । वक्षिस्थं पतुरीयं स्वाहामकर्णेन्दुभूषितम् ॥ २३ ॥

प्रथमं बीजमुदितं संवर्तोऽग्न्यासनेन्दुयुक् । सवामकर्णौ ह्यपरं कूर्मान्तार्धान्दुवक्षियुक् ॥ २४ ॥

तृतीयं व्योमवह्न्यर्धविन्दुभिः परमीरितम् । एतद्वीजचतुष्कं तु शत्रुसंहारकारकम् ॥ २५ ॥

पतुरीयं भकारः . वक्षिस्थं रेफोपरि स्थितं . वामकर्णमूकारः . इन्दुरनुस्वारः . एतैः भूं . संवर्तः सकारः . अग्न्यासनेति रेफस्थं . इन्दुरनुस्वारः . वामकर्णः ऊकारः . तेन छूं . कूर्मान्तः छू . अर्धः ऊकारः . इन्दुरनुस्वारः . वक्षियुक् खरेफः . एतैः छूं . व्योम वकारः . वक्षी रेफः . अर्धः ऊकारः . विन्दुरनुस्वारः . एतैः छूं . इति ॥ तथा—

क्रोधीशः कान्तिमान् शक्रो वामनेत्रं ततः परम् । कालोऽनन्तयुतो वक्षिर्विपरीतानिमान् वदेत् ॥ २६ ॥

शक्रो युतश्च लोलाक्षो मेघो भ्रान्तश्च सद्ययुक् । संवर्तः पुनरेवैतान् विपरीतान् सङ्गृह्येत् ॥ २७ ॥

कालोऽनन्तयुतः सोऽथ सद्ययुक् तद्वीजकः । क्रिष्टीयुता पूतना च विपरीतानिमान् वदेत् ॥ २८ ॥

वक्षिरन्त्यः पूतना च सा जलस्था वदेदिमान् । विपरीतानि च प्रोक्त्वा कालीविद्यारिघातिनी ॥ २९ ॥

इति । क्रोधीशः ककारः . कान्तिराकारस्तेन का . शक्रो क्ष . वामनेत्रं ईकारस्तेन ली . कालो मकारः . अनन्त आकारस्तेन मा . वक्षी व . विपरीतान् रमालीका इति । शक्रो क्ष . लोलाक्षी ईकारः . तेन ली . मेघो मकारः . भ्रान्तो भकारः . सद्य ओकारस्तेन मो . संवर्तः क्ष . विपरीतान् क्षमोनली इति . कालो मकारः . अनन्त आ तेन मा . स एव सद्ययुक् तेन मो . तद्वीजो व . क्रिष्टी ए तद्युतो वे . पूतना त . विपरीतान् तदमोमा इति . वक्षी रेफः . अन्त्यः सकारः . पूतना त . सैव जले स्थिता वकारोपरि स्थिता तेन त्व . विपरीतान् त्वतक्षर इति ॥ तथा—

वायुः कालोऽनन्तयुतो जलं कान्तिसमन्वितम् । सोमश्च खेचरी तोयं कान्तियुक् सा जयान्विता ॥ ३० ॥

वायुः कालः कान्तियुतः खेचरी सद्ययुक् विषम् । सोमेशः खेचरी कालः सद्ययुक् खेचरी विषम् ॥ ३१ ॥

कान्तिमजलकान्ती च कालः सद्ययुतः पुनः । पतुरीयो वामकर्णयुतोऽग्निनेत्रवान् पुनः ॥ ३२ ॥

स एव तादृशो भूयः पतुरीयश्च पूर्ववत् । कालः सद्ययुतस्तोयं कान्तियुक् खेचरीद्वयम् ॥ ३३ ॥

वह्निः सवामनेत्रश्च ततस्तोयं च पूतना । तथाविधा पुनः सैव वह्निर्वामाक्षिसंयुतः ॥ ३४ ॥

सोमेशः खेचरी चेति यममन्त्र उदाहृतः । सर्वशत्रुक्षयकरो यन्त्रविन्यासतः सदा ॥ ३५ ॥

इति । वायुर्यकारः, कालो मकारः अनन्त आकारस्तद्युतो तेन मा । अलं वकारः, कान्ति-
राकारस्तेन वा । सोम ट, खेचरी ट, तोयं व, कान्ति आ तेन वा । सैव कान्तिर्जथान्वि-
ता तेन मा । वायुः यकारः, कालो म, कान्तिराकारस्तेन मा । खेचरी ट, सद्ययुक् ओकार-
युतं, विषं मकारस्तेन मो । सोमेशः ट, खेचरी ट, कालो म सद्ययुक् ओकारयुतस्तेन मो ।
खेचरी ट, विषं मकारः कान्तिमदाकारयुक्तस्तेन मा । अलं व कान्तिः आ तेन वा । कालो म,
सद्य ओ तेन मो । पतुरीयो भ, वामकर्षः ऊ तेन भू । अग्निः र, नेत्रं इ तेन रि । सोऽग्नि-
स्तादृशो नेत्रयुत इकारयुक्तस्तेन रि । पतुरीयो भ, पूर्ववत् ऊकारयुक्तस्तेन भू । कालो म, सद्य ओ
तेन मो । तोयं व, कान्तिः आ तेन वा । खेचरीद्वयं टट इति, वह्निः र, वामनेत्रं ई तेन
री । तोयं व, पूतना त तेन त्व । सैव पूतना तथाविधा तकार एव वकारयुत इत्यर्थः, तेन
त्व इति । वह्निः र, वामाक्षि ई तेन री । सोमेशः ट खेचरी ट इति ॥

अथैतन्निग्रहयन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र प्राग्बद्धेदिकायामेकाशीतिपदोपेतं बलं विरच्य, तन्मध्यकोष्ठे सवि-
न्दुकरेकोष्ठे साध्यनामालिख्य, प्राग्बद्धं प्राग्बद्धाङ्गिषु चतसृषु चतुष्कोष्ठेषु प्रागुक्तक्रमेण भूषणंभूषणं इति
वर्णचतुष्टयं आभ्यन्तराभिर्गमनगत्या अभितः समालिख्य, आभिचार्यः पुरुषध्वेदन्तःकाल्यनुष्टुभं वह्निर्वममन्त्रं,
वनिता वेदन्तर्वममन्त्रं वह्निःकालीविद्यां च समालिखेत् । लेखने तु ईशानादिकं निर्धृत्यादिकं च का-
लीविद्या, अन्यथा तथा यममन्त्रं (विलिख्य अन्यतरं वह्निर्दीशादिनिर्धृत्यन्तं निर्धृत्यादीशान्तं च नि-
रन्तरं द्विर्विरालिख्य तद्-) वह्निस्तद्विभक्तं विन्दुबुद्धं पञ्चारं रेफं च ईशादीशान्तं यथाक्रममन्त-
र्बहिर्विभागेन समालिख्य मनीषितेषु विनिपुञ्ज्यात् । एतन्निक्षेपे आभिचार्यः पुरुषध्वेत् काल्यादिश-
ङ्करायतनेऽग्रे स्त्री चेदन्तस्तुरायतने एवाग्रभागे अधस्ताद्विन्द्वन्तं इति संप्रदायः ॥ तथा—

सीसकृते नवपट्टे शावभवे कर्पटके वा । प्रस्तरके वा विषमस्था संलिख्य काकमुपत्रैश्च ॥ ३६ ॥

चत्वरके वा कलिबुद्धे स्थापितमेतदरीक्षां हि । मृत्युकरं व्याधिकरं स्यात् पुत्रस्त्रीवियुतत्वकरं च ॥ ३७ ॥

इति । तथा—

प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च नव सूत्राणि पातयेत् । नावन्ते च चतुष्पष्टिः कोष्ठानि सुसमानि च ॥ ३८ ॥

मन्त्री तेष्वीशानैर्धृत्यादिगाद्यं कालिकामनुम् । विलिख्य यममन्त्रेण प्रोक्तर्षीजद्वयेन च ॥ ३९ ॥

वेष्टयित्वा वह्निश्चक्रं विषेणैव च लेपयेत् । ब्रह्मदण्ड्या च मर्कट्या लिप्तं जप्तमधोमुखम् ॥ ४० ॥

विप्तं देशादिके यत्र तत्रालक्ष्मीर्गदैः समम् । मारी तु सुस्थिरासाध्या भवेद् देवासुरैरपि ॥ ४१ ॥

यन्त्ररचनाक्रमो यथा— तत्र प्राग्बद्धाभिर्नैवभिः सूत्रैश्चतुःषष्टिकोष्ठकानि कृत्वा तेष्वीशादिकं नि-
र्धृत्यादिकं आभिचार्यः पुरुषध्वेदन्तःकालीविद्यां वह्निर्वममन्त्रं च, स्त्री चेदन्तर्वममन्त्रं वह्निः काली-
विद्यां च प्राग्बद्धं समालिख्य प्राग्बद्धं सविन्दुवकाररेफाङ्गां संवेष्ट्य प्रोक्तक्रमेण प्रोक्तेषु स्थानेषु स्था-
पनात् प्रोक्तफलसिद्धिर्भवति ॥ तथा—

अनुक्तेष्वपि नामानि योजयेत् कोष्ठमध्यतः । तद्वक्षोपखमेहाम्बुगृहधूमाशिसंयुतम् ॥ ४२ ॥

श्मशानाङ्गारनिम्बोन्धनिर्वासो विषमीरितम् । ..... ॥

ऊपलमूषण इति मनोरमाकारित्याख्यातम् । मेढाम्बु प्रसवः, अग्निश्चित्रकम् । सारसंग्रहे—

खं खेऽन्त्योऽन्त्यकलायुक्तास्त्रिवर्णं त्रिकण्टकी । शृङ्गादिकं पुरा प्रोक्तं द्विरुक्तास्तैः षडङ्गकम् ॥४३॥

यं हकारः उं स्वरूपं तेन हुं । खं स्वरूपं । अन्यः लकारः अन्यकला विसर्गः, तेन क्षः इति ।

नाभेर्नीलानिभामधोऽरुणरुचिं कण्ठात् सिताभाननां

तुन्दालम्बिभिराननैर्युगमितैर्दंष्ट्रोत्कटैर्भाषणाम् ।

दीपेद्वन्द्वदरारिहस्तकमलां चन्द्रोद्भसच्छेखरा-

मुद्यद्भालविलोचनां भयहरां देवीं सदा भावयेत् ॥ ४४ ॥

युगमितैश्चतुभिः । दग्ः शंखः । अग्निश्चक्रं । धामाद्यूर्ध्वयोः शंखचक्रे, अन्ययोरन्यतरे । इत्या-
द्यध्यानम् ।

ततः पूर्वोदितेनाथ वर्त्मनामुं भजेत् सुधीः । वर्णलक्षं जपेदन्ते दशांशेन घृतं हुनेत् ॥ ४५ ॥

आत्मानं देवतारूपं ध्यात्वा रूपं (बद्धा) करद्वये । शूलमुद्रां ग्रहग्रस्तं स्पृष्ट्वैवं प्रजपेन्मनुम् ॥ ४६ ॥

आशु ग्रहात् प्रमुच्येत नरो मन्त्रप्रभावतः । ..... ॥

इति । तथा—

ईशयुक् पूर्वमन्त्रान्त्यां मध्ये योषिद्वेदियम् । वर्या त्रिकण्टकीविद्या श्यर्क्षा मन्त्रिभिरीरिता ॥४७॥

पूर्वमन्त्रान्त्यां खेक्षः इति वर्णो ईशयुक्तावेकारयुक्तौ, एतद्वह्योर्मध्ये योषित् स्त्री इत्यक्षरं यदि
भवेदित्यर्थः ।

पूर्वोक्तवर्त्ममस्य कुर्यान्मन्त्री यथाविधि । ..... ॥

पूर्यधन् स्मरितावत् । एतन्मन्त्रद्वयस्यापि ज्ञेयम् ॥ अथ महामाया वैष्णवी उत्तरतन्त्रे—

हान्तान्तपूर्वो मान्तश्च नान्तो हान्तस्तथैव च । कैकादश आदिपष्ठः खान्तो विष्णुपुरःसरः ॥१॥

एभिरष्टाक्षरैर्मन्त्रः शोणपद्मसमप्रभः । ओंकारं पूर्वतः कृत्वा जप्पः सर्वैस्तु साधकैः ॥ २ ॥

हान्तान्तपूर्वः शकारः, मान्तो यकारः, नान्तः पकारः, हान्तस्तकारः, कैकादश टकारः,
आदिपष्ठश्चकारः, खान्तः ककारः, विष्णुरकारः, पुरःसर इत्यनेनाकारादिशकारास्तो मन्त्रः उक्तः ।

नारदोऽस्य अपिः प्रोक्तरखन्दोऽनुष्टुप् च वैष्णवी । देवता मुनिभिः प्रोक्ता सर्वसिद्धिप्रदा तथा ॥३॥

मूलमन्त्राक्षरैः कुर्यात् त्रिभिस्त्रिभिरनुक्रमात् । एकैकं वर्जयेत् पश्चादङ्गानि षडनुक्रमात् ॥ ४ ॥

अकच इत्, कचट शिरः, इत्यादिप्रणवपूर्वं कुर्यात् । “ अकचैते सप्तशखाः ” इति इयसी-
र्षवचनात् ।

ततस्तु मूलमन्त्रस्य वक्त्रे पृष्ठे तथोदरे । बाह्वोर्गुह्ये पादयोश्च जङ्घयोर्जघने क्रमात् ॥ ५ ॥

विन्यसेदक्षराण्यष्टौ ओंकारं च तथा सरेत् । शोणपद्मप्रतीकाशां मुक्तमूर्धजलम्बिनीम् ॥ ६ ॥

चलत्काञ्चनसंभूतकुण्डलोज्ज्वलशालिनीम् । स्वर्णग्नयममुन्नद्धकिरीटसूत्रधारिणीम् ॥ ७ ॥
 शुक्रकृष्णारुणैर्नैत्रैस्त्रिभिश्चारुविभूषिताम् । बन्धुकदन्तवमनां शिरीषप्रभनासिकाम् ॥ ८ ॥
 कम्बुग्रीवां विशालाक्षीं सूर्यकोटिसमप्रभाम् । चतुर्भुजां विवसनां पीनोन्नतपयोधराम् ॥ ९ ॥
 दक्षिणोर्ध्वेन निखिंशं परेण सिद्धसूत्रकर्म । विभ्रतीं वामहस्ताभ्यामर्भातिवरदायिनीम् ॥ १० ॥
 आनम्रनागनामोहं वृत्तगुल्फां मुपाश्लिकाम् । गात्रेश रत्नस्तम्भं च सम्यगालम्ब्य संस्थिताम् ॥ ११ ॥
 किमिच्छसीति वचनं व्याहरन्तीं मुहुर्मुहुः । पञ्चाननं पुरःसंख्यं निरीक्षन्तीं स्ववाहनम् ॥ १२ ॥
 ईदृशीमम्बिकां ध्यात्वा उन्नमः फडिनि मस्तके । स्वकीये सुमनो दद्यात् साहमेवं विचिन्त्य च ॥ १३ ॥
 पञ्चाननं मण्डलस्य मध्येऽवश्यं प्रपूजयेत् । आवाहनं ततः कुर्याद् गायत्र्या शिरसा सह ॥ १४ ॥
 महाभायायै विग्रहे चण्डिकायै च धीमहि । एवमुक्त्वा ततः पञ्चासन्नो देवी प्रचोदयात् ॥ १५ ॥
 ततस्तु मूलमन्त्रेण गन्धं पुष्पं सधूपकम् । दीपादिकं च दद्यात् मोदकं पायसं तथा ॥ १६ ॥
 पुष्पाञ्जलिप्रयं दद्यान्मूलमन्त्रेण शोभनम् । एवं संपूज्य मध्ये तु मन्त्रेणाङ्गानि पूजयेत् ॥ १७ ॥
 सिद्धसूत्रं च खड्गं च खड्गमन्त्रेण पूजयेत् । शैलपुत्रीं चण्डघण्टां स्कन्दमातरमेव च ॥ १८ ॥
 कालरात्रीं च दिक्पत्रेष्वर्चयेच्चन्दनादिभिः । चण्डिकामथ कूष्माण्डीं तथा कात्यायनीं शुभाम् ॥ १९ ॥
 महागौरीं चापिकोणे नैर्ऋत्यादिषु पूजयेत् । ततः संपूज्य लोकेशांस्तदस्त्राणि च मन्त्रवित् ॥ २० ॥
 महामायां नमामीति मूलमन्त्रेण चाष्टधा । पूजयेत् पञ्चमध्ये तु सुमनोञ्जलिभिस्तथा ॥ २१ ॥
 सर्वमङ्गलमाङ्गन्ये शिवे सर्वार्थसाधिके । शरण्ये त्र्यम्बके गौरी नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ २२ ॥
 सप्तधावर्तनं कृत्वा स्तुतिमेनां तु साधकः । पञ्च प्रणामान् कुर्वीत वेङ्गीश्रीमिति मन्त्रकैः ॥ २३ ॥
 योनिमुद्रां ततः पश्चाद् दर्शयित्वा विसर्जयेत् । ..... ॥

अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्याभ्यान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ना-
 र्दाय श्रुपये नमः । मुखे अनुष्टुपस्तुतसे नमः । हृदये श्रीवैष्णव्यं महामायायै देवतायै नमः,
 इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, अकच हृदयाय नमः ।
 कषट शिरसे स्वाहा । खटत शिखायै वषट् । टतप कवचाय हुं । तपय नेत्रत्रयाय वौषट् । प-
 यण अस्त्राय फट्, इति मन्त्रैः करणदङ्गन्यान् कृत्वा ध्यानानन्तरं ' ओं नमः फट् ' इति स्वशि-
 रसि पुष्पं दत्त्वा मानसपूजादिपुस्तकपूजान्ते ' ओं पञ्चाननाय (नमः ' इति पीठमध्ये संपूज्य,
 महामायायै विग्रहे चण्डिकायै धीमहि तन्नो देवी प्रचोदयात् स्वाहा ।) इत्यन्तं " श्रीवैष्णवीहा-
 गच्छानच्छु " इत्यावाह्य मूलेन स्थापनादिपरमीकरणात् कृत्वा प्राक्स्थापनादिपुष्पोपचारान्ते मूलम-
 न्त्रेण पुष्पाञ्जलिप्रयं कृत्वा प्राग्वदङ्गानि संपूज्य, हुं सिद्धसूत्राय नमः हांर्हीर्हीसः खड्गाय नमः इति
 देव्या दक्षिणाधोऽर्चकरयोः संपूज्याष्टदलेषु देव्यप्रादिचतुर्दलेषु ओं शैलपुत्र्यै नमः । चण्डघण्टायै०
 स्कन्दमात्रे० कालरात्र्यै०, आग्नेयादिदलेषु ओं चण्डिकायै० कूष्माण्ड्यै० कात्यायन्यै० महागौर्यै० इति
 प्रादक्षिण्येन संपूज्य, इन्द्रादिपूजानन्तरं मूलान्ते " महामायां नमामि " इति पुष्पाञ्जल्यष्टकं देव्यै

समर्प्य भूषादित्वं प्राग्वन्मर्पयेन् ॥ तथा--

लक्षद्वयं भवेदस्य पुरश्चरकर्म वै । दशांशहोमश्चाज्येन कर्तव्यस्तर्पणादिकम् ॥ २४ ॥

इति ॥ तथा--

ओंनमोऽन्ते महामायायै मनुर्वसुवर्णकः । ओंनमोऽन्ते च वैष्णव्यै मन्त्रः श्रोत्रः षडक्षरः ॥

एतन्मन्त्रद्वयस्यापि सर्वं पूर्वोक्तमाचरेत् । ..... ॥

इति । कालिकापुराणे--

अशुचिर्न महामायां पूजयेत्तु कदाचन । अवश्यं तु स्मरेन्मन्त्रं योऽतिभक्तियुतो नरः ॥ १ ॥

दन्तरक्ते समुत्पन्ने स्मरणं च न विद्यते । सर्वेषामेव मन्त्राणां स्मरणाक्षरकं व्रजेत् ॥ २ ॥

जानूर्ध्वक्षतजे जाने नित्यकर्माणि संत्यजेत् । नैमित्तिकं तु तदधः स्रवद्रक्तो न चाचरेत् ॥ ३ ॥

लोतके तु समुत्पन्ने क्षुरकर्मणि मधुने । धूमोद्गारे तथा वान्ते नित्यकर्माणि संत्यजेत् ॥ ४ ॥

द्रव्यभुक्तेऽप्यजीर्णे च नैव भुक्त्वा च किञ्चन । कर्म कुर्यान्नरो नित्यं क्षतके मृतके तथा ॥ ५ ॥

जलस्यापि नरश्रेष्ठ भोजनाद्रेषजादते । नित्यक्रिया निर्वर्तेत सह नैमित्तिकैः सदा ॥ ६ ॥

जलौकां गृहपादं च कृमिगतद्रूपदादिकम् । कामादस्तेन संस्पृश्य नित्यकर्माणि संत्यजेत् ॥ ७ ॥

विशेषतः शिवापूजां प्रमीतपितृको नरः । यावद्वत्सरपर्यन्तं मनसापि न चाचरेत् ॥ ८ ॥

महागुरुनिपाते च काम्यं किञ्चिन्न चाचरेत् । आर्तिज्यं ब्रह्मयज्ञं च श्राद्धं देवक्रियां तथा ॥ ९ ॥

गुरुमाक्षिप्य विप्रं च प्रहृत्यैव च पाणिना । न कुर्यान्नित्यकर्माणि रेतःपाते च भैरवि ॥ १० ॥

स्मरेद् ध्यायेन्मनसा जपेदित्यर्थः । अतिभक्तियुतः सततेऽप्येवतागतचित्तो नित्यमपि नाचरेदित्यर्थः ।

अथदिति वर्तमानमन्त्रिचक्षितम् ।

नाभेरूर्ध्वमधो वापि यस्य सरति शोणितम् । अशुचिस्तदहः कर्म कुर्वन्नरकमाप्नुयात् ॥ १ ॥

इति भविष्यपुराणवचनात् । मेढादधो जान्वधः नित्यं कुर्यादेवेत्यर्थः । लोतकेऽभ्युज्जले । लोतमभ्युलि चो-
दितमिति विश्वप्रकाशकोपात् । द्रव्येऽन्नादौ । गृहपादः सर्पः । गणद्रूपदः किञ्चुलिकः । आर्तिज्यम्
श्रुतिजमाक्षिप्य तिरस्कृत्य पाणिनेत्युपलक्षणम् ॥ योगार्थवे--

वान्तोद्गारे च क्षतजे लोतके च समुज्जवे । गृहपादस्पर्शने च उपस्थस्पर्शने तथा ॥ १ ॥

रेतःपाते तथा क्षीरे प्रमीतपितृके तथा । नित्यं नैमित्तिकं काम्यं मनसापि न चाचरेत् ॥ २ ॥

उद्गारे धूमोद्गारे । लोतके क्रन्दनादौ वा ।

क्रन्दनादश्रुपाते तु नित्यनैमित्तिकं त्वजेत् । तदेव इर्पात् संजातं कर्म कुर्वन् न दुष्यति ॥ १ ॥

इति मत्स्यपुराणवचनात् । उपस्थस्पर्शोऽकामतः । शौचे 'गृहीतशिक्षाश्चोत्थाय' इति तत्स्पर्शोक्तेः ।
प्रमीतपितृक इत्युपलक्षणम्, तेन मातर्यपि प्रमीतायाम् ,

प्रमीतौ पितरौ यस्य देहस्तस्याशुचिर्भवेत् । नापि देवं नवा पैत्र्यं यावत् पूर्णोऽथ वत्सरः ॥ २ ॥

इति देवीपुराणवचनात् । एतत्सर्वं महामायोपासकपरम् । अथवा सकामपरम् ॥ "अथ सूतकिनां
पूजां वदाम्यागमयोधिता" मित्यादिप्राक्पूजाप्रकरसोक्तस्वसारसंहितावचनात् । इति अन्यथा पुर-

अरण्यप्रकरणे लिखितवचनानां वैयर्थ्यापत्तेः ॥

अथ ब्रह्मास्त्रविद्या . तत्र श्रीभैरव्यामले— श्रीदेव्युवाच

प्रभो त्वं भैरवश्रेष्ठ सर्वतन्त्रानुजीवक । नानारहस्यसारं च तन्प्रमादाच्छृणाम्यहम् ॥ १ ॥
दिव्यतन्त्रं महातन्त्रं पूर्वपश्चिममञ्जकम् । दक्षिणोत्तरमूर्ध्वं च ह्युपायाः कथिताः प्रभो ॥ २ ॥
वश्याकर्षणदिव्यानि मारणोच्चाटनादिकम् । विद्वेषं मोहनं चान्यद् द्विविधं कामनादिकम् ॥ ३ ॥
विस्तारपूर्वं कथितं ज्ञानं न्यासेन तन्मया । इदानीं स्तम्भनं देव कथयस्व प्रमादतः ॥ ४ ॥
कथयस्व सुरश्रेष्ठ यद्यहं तव वल्लभा । ..... ॥

श्रीभैरव उवाच

माधु माधु महाभागे सर्वतन्त्रार्थमाधिके । न कस्याचिन्मयाख्यातं पृष्टं वापि न केनचित् ॥ ५ ॥
गुह्याद् गुह्यतरं देवि त्वत्क्रेडात् प्रकाशयते । अथातः संप्रवक्ष्यामि शृणु र्वैकाग्रमानसा ॥ ६ ॥
विद्या या परमा गुप्ता महास्तम्भनकारिणी । तारं प्रथममुच्चार्य स्थिरमायामथोच्चरेत् ॥ ७ ॥
संशोधनपदं देवि वदेष्व बगलामुखीम् । तदग्रे सर्वदुष्टानां ततो वाचं मुखं पदम् ॥ ८ ॥
स्तम्भयेति पदं जिह्वां कीलयेति ततः परम् । बुद्धिं विनाशयेत्यस्मात् स्थिरमायां पुनर्लिखेत् ॥ ९ ॥
लिखेच्च पुनर्मोकारं स्वाहेति पदमन्ततः । पञ्चशदक्षरा विद्या महास्तम्भनकारिणी ॥ १० ॥

इति । अथश्रवणमले—

पूर्वोक्तमायावीजे तु व्योमरेकान्तरालके । भूवीजं योजयेदेषा स्थिरमाया प्रकीर्तिता ॥ ११ ॥

मायावीजे भुवनंभरीवीजे भूवीजं लकारं , सुगममन्यत् (तन्त्रात्मने ' वाद्विहीनेन्द्रियुग्माया स्थिरमाया प्रकीर्तिता ' इति मतान्तरम् ।) भुवनंभरीवीजस्य सर्वेषु स्थलेषु उद्भूतत्वात् पूर्वोक्तयुक्तिः ।

गजानां च रथानां च दुर्जनान् शीघ्रकारिणः । स्तम्भयेच्च महावाचं बृहस्पतिमुखोद्भूताम् ॥ १२ ॥

महापर्वतवृक्षाणां सरितां सागरव्रजाम् । चतुस्पदां पक्षिणां च सर्पाग्निवायुविद्युताम् ॥ १३ ॥

स्तम्भयेत् पञ्च दिव्यानि मानुष्येषु च का कथा । त्रैलोक्यस्तम्भिनी विद्या देवी श्रीबगलामुखी ॥ १४ ॥

तारं प्रणवं , स्थिरमायां हलीवीजं , संशोधनपदं बगलामुखि , सर्वदुष्टानां स्वरूपं , वाचं स्वरूपं , मुखं स्वरूपं , पदं स्वरूपं , स्तम्भय स्वरूपं , जिह्वां कीलय स्वरूपं , बुद्धिं विनाशय स्वरूपं , स्थिरमायां प्राग्वहीजं , प्रणवमोकारं , स्वाहा स्वरूपम् ॥ तथा—

नारायण ऋषिस्त्रिष्टुप छन्दश्च बगलामुखी । देवता गदिता देवि त्रैलोक्यस्तम्भकारिणी ॥ १५ ॥

स्थिरमाया भवेद्बीजं शक्तिः स्वाहा समीरिता । विनियोगस्तु विख्यातः पुरुषार्थचतुष्टये ॥ १६ ॥

स्थिरमाया च हृदयं शिरश्च बगलामुखी । सर्वदुष्ट शिखां न्यस्य कवचं स्तम्भयान्तिकम् ॥ १७ ॥

जिह्वां कीलय नेत्रे च बुद्धिं विनाशयास्त्रकम् । ..... ॥

सर्वदुष्ट इति समग्रपदस्य ग्रहणं तेन सर्वदुष्टानां शिखायै इति । स्तम्भयान्तिकमित्यनेन वाचं

मुखं पदं स्तम्भय इति पदचतुष्टयं कवचे प्रोक्तम् । सुगममन्यन् ।

मूर्ध्नि भाले भ्रुवोर्मध्ये नेत्रयोः श्रोत्रयोर्नसोः । गण्डयोरोष्ठयोर्वक्त्रे चिबुके च गले प्रिये ॥ १८ ॥
दोःपत्सन्धिषु साग्रेषु मन्त्रवर्णान् न्यसेत् क्रमात् । एवं न्यासविधिः प्रोक्तस्ततो ध्यानं शृणु प्रिये ॥ १९ ॥
यस्याः स्मरणमात्रेण त्रैलोक्यं स्तम्भयेत् वृथात् । गम्भीरां च मदोन्मत्तां तप्तकाञ्चनसुप्रभाम् ॥ २० ॥
चतुर्भुजां त्रिनयनां कमलासनसंस्थिताम् । मुद्ररं दक्षिणे पाशं वामे जिह्वां च वज्रकम् ॥ २१ ॥
पीताम्बरधरां सान्द्रवृत्तपीनपयोधराम् । हेमकुण्डलभूषां च पीतचन्द्रार्धशेखराम् ॥ २२ ॥
पीतभूषणभूषां च स्वर्णसिंहासनस्थिताम् । एवं ध्यात्वा च देवेशि शत्रुस्तम्भनकारिणीम् ॥ २३ ॥
महाविद्यां महामायां साधकेष्टफलप्रदाम् । ..... ॥

दक्षिणाध उत्तरयोर्मुद्ररपाशौ , वामाध उत्तरयोर्जिह्वावज्रे , जिह्वां साधकविपलजनस्येति , “ धृत-
मुद्ररधैरिजिह्वा ” मिति वचनात् ॥

श्रीदेव्युवाच ।

ध्यानं तु कथितं देव महार्थप्रदायकम् । इदानीं कथयस्वेष पूजनं विधिपूर्वकम् ॥ २४ ॥

श्रीभैरव उवाच ।

पूजनं शृणु देवेशि साधके सिद्धिदायकम् । नित्यं नैमित्तिकं काम्यं पूजनं त्रिविधं प्रिये ॥ २५ ॥
भूषप्रदेशे मनोरम्ये पुष्पामोदैः सुधूपिते । गोमयेनाथ संलिप्ते पुष्पप्रकरशोभिते ॥ २६ ॥
मण्डपे विधिवत्तत्र आसनं तु समर्चयेत् । सौवर्णे वाथ रौप्ये वा पैचले वाथ भूर्जके ॥ २७ ॥
कर्पूरागरुकस्तूरीश्रीसण्डकुङ्कुमैरपि । लिखेद् यत्नं प्रवत्नेन लेखिन्या हेमतारया ॥ २८ ॥
मध्ये योनिं समालिख्य तद्भागे तु षडक्षकम् । तद्भागेऽष्टदलं पञ्च तद्भागे षोडशक्षकम् ॥ २९ ॥
चतुरस्रत्रयं नासो चतुर्द्वारोपशोभितम् । ..... ॥

इति । अत्र तु—

यत्र नोक्तं महादेवि पीठं वा पीठशक्यः । तत्र मायोदितं पीठं ज्ञेयं वा एव शक्यः ॥ ३० ॥
तद्बीजेनैव पीठं च यजेन्मायाशुनाथ वा । ..... ॥

इति श्रीशिवयामलवचनाद्भुवनेश्वरीपीठप्रवच्यं तत्र श्रीवमलामुक्तीमन्त्रां वा देवीमनुकृपीठं यजेत् ।
मायाशुना भुवनेश्वरीजेन । तथा—

तत्रावाह्यं यजेद् देवीं सुपीतैरुपचारकैः । अङ्गानि पूर्वमभ्यर्च्य यथास्नानं भद्रेश्वरि ॥ ३१ ॥
पूर्वद्वारे गणेशं च दक्षिणे वडुकं यजेत् । वात्रिमे योगिनीः पूज्याः चैत्रपालं तथोत्तरे ॥ ३२ ॥
ईशानादिनिर्भृत्यन्तं गुरुपङ्क्तिं समर्चयेत् । ..... ॥

ईशानादीति तन्त्रेषु षडङ्गपूजाक्रमे अङ्गीसारसुरवायव्येत्युक्तक्रमस्य कल्पितप्राच्यनुसारादीशानस्यादि-
भूतमात्रेण तद्वारभ्य निर्भृतिदिरूपयन्तं गुरुपङ्क्तिं पूजयेदित्यर्थः । तदा तु यथास्थितवायव्यापीशानास्तं

शुरुपशक्तिपूजा कार्येत्यायातम् ॥ तथा—

..... । वगला पूर्वपत्रे तु स्तम्भिनी च ततः परम् ॥ ३३ ॥
जम्भिनी मोहिनी वरया अचला च चला तथा । दुर्दरा कन्मषा धीरा कम्पना कालकपिंती ॥ ३४ ॥
आमिका मन्दगमना भोगारूपा चैव योगका । एताः षोडशपत्रेषु गन्धपुष्पाक्षतैर्यजेत् ॥ ३५ ॥
षोडशस्वरसंयुक्ताः संप्रदायात् कुलागमे । यजेच्च पत्रमध्येषु कल्पिते चाष्टपत्रके ॥ ३६ ॥
ब्रजालयाद्याष्ट पूर्वार्दा वाहनाकल्पसंयुताः । स्थिरमायाबीजपूर्वाः परिपूज्याः कुलागमे ॥ ३७ ॥
डादिहान्ताः पडसेषु पूज्याः पङ्धातुमातृकाः । लोकेशाश्च तदस्त्राणि पूजयेद्वाहनः प्रिये ॥ ३८ ॥
योनिमध्ये मूलदेवीं त्रिरञ्जलिभिरर्चयेत् । धूपदीपसुनत्रैर्घर्गन्धताम्बूलदीपकैः ॥ ३९ ॥
नीराज्य विधिवत् पञ्चाञ्जपमंख्यां निवेदयेत् । पवित्रारोपणं देवि दमनेन च पूजयेत् ॥ ४० ॥
बलित्रयं कृतो दद्यात् पीताम्बादीनि साधकः । ..... ॥

बलित्रयमिन्पुलकणं बलिपञ्चकं दद्यादित्यर्थः । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामचयं कृत्वा, शिरसि नारायणमन्त्राय नमः । मुखे त्रिष्टुप्सुन्दरे नमः । हृदये वगलामुख्ये देवतायै नमः । नाभौ ह्रींपीजाय नमः । गुह्ये स्वाहा शक्त्यै नमः । पादयोः पुरुषार्थचतुष्टये विनियोगाय नमः, इति कृताञ्जलिः कृत्वा, ह्रीं हृदयाय नमः । वगलामुखि शिरसे स्वाहा । सर्वदुष्टानां शिखायै वषट् । बाह्वं मुखं पदं स्तम्भय कवचाय हुं । जिह्वां कीलय नेत्राभ्यां वीषट् । बुद्धिं विनाशय अस्त्राय फट् । इति करपङ्क्त्यासं कृत्वा, शिरसि उँ नमः । ललाटे ह्रीं नमः । अग्नये यं नमः । इक्ष्वाक्ये गं नमः । वामे तां नमः । दक्षधोत्रे मुं नमः । वामे विं नमः । इक्ष्वाक्ये सं नमः । वामे रं नमः । दक्षगण्डे हुं नमः । वामे पां नमः । ऊर्ध्वोष्ठे नां नमः । अधरोष्ठे वां नमः । मुखे खं नमः । चिबुके मुं नमः । गले खं नमः । दक्षबाहुमूले पं नमः । मध्ये वं नमः । मणिवन्धे स्तं नमः । अङ्गुलिमूले रं नमः । अग्रे यं नमः । वामबाहुमूले जिं नमः । मध्ये ह्रीं नमः । मणिवन्धे कौं नमः । अङ्गुलिमूले ले नमः । अग्रे यं नमः । दक्षोरुमूले हुं नमः । जानुनि सिं नमः । गुह्ये विं नमः । अङ्गुलिमूले नां नमः । अग्रे शं नमः । वामोरुमूले यं नमः । जानुनि ह्रीं नमः । अङ्गुलिमूले स्वां नमः । अग्रे ह्रीं नमः, इति विन्यस्य, ध्यानाद्यात्मपूजान्ते पूर्वोक्तभुवनेश्वरपीठं संपूज्य तत्र नवशक्तिपूजान्ते 'ह्रीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः' इति समस्तं पीठं संपूज्यावाहनादिपङ्क्त्युपपूजान्ते वैष्णवप्रहारमारभ्य प्रादक्षिण्येन चतुर्दारेषु, गलेशाय नमः । चटुकाय नमः । योगिनाभ्यो नमः । क्षेत्रपालाय नमः । इति संपूज्य, स्ववामभागे कल्पितप्राच्यानुसारेणाग्न्यादिनिर्ऋत्यन्तं, शुरुभ्यो नमः । परमशुरुभ्यो नमः । परमेष्ठिशुरुभ्यो नमः । परापरशुरुभ्यो नमः । अस्मदशुरुभ्यो नमः । इति शुरुपशक्तिं संपूज्य, षोडशक्षेत्रेषु देव्यप्रादिप्रादक्षिण्येन अं वगलायै नमः, जां स्तम्भिनीयै०, इं जम्भिनीयै०, ई मोहिनीयै०, उं वरयायै०, ऊं अचलायै०, अं चलायै०, अं दुर्दरायै०, अं कम्पनायै०, अं धीरायै०, एं कल्पनायै०, ऐं कालकपित्यै०, ओं आमिकायै०, औं मन्दगमनायै०, अं भोगायै०, अः योगायै०

नमः इति संपूज्य । अष्टदलेषु प्रादक्षिणेन- हलां ब्रह्माण्यै नमः , मोहेश्वर्यै नमः इत्यादि स्थि-
रमायाजीजाद्या अष्ट मातुः संपूज्य , अन्तःषट्कोलेषु देव्यग्रादिप्रादक्षिणेन डां डाकिन्यै नमः । रां
रार्कित्यै नमः । लां लाकिन्यै नमः । कां काकिन्यै नमः । शां शाकिन्यै नमः । हां हाकिन्यै
नमः , इति संपूज्य , मध्ये देवीं पुनस्त्रिमूर्तविधया संपूज्य लोकेशपूजादि सर्वे नित्यहोमान्तं कृत्वा
वालाप्रकरणोक्तवद्वलित्रयं दत्त्वा शेषं प्राग्धत् समापयेदिति ॥ तथा—

साधनं संप्रवक्ष्यामि साधकानां हिताय वै । सर्वपीतोपचारेण पीताम्बरधरो नरः ॥ ४१ ॥
जपमाला च देवेशि हरिद्राग्रन्थिसंभवा । पीतमासनमारूढः पीतध्यानपरायणः ॥ ४२ ॥
पीतपुष्पार्चनं नित्यमयुतं जपमाचरेत् । दशांशेन कृतो होमः पीतद्रव्यैः सुशोभितैः ॥ ४३ ॥
तर्पणादि ततः कुर्यान्मन्त्रः सिध्यति मन्त्रिणः । साध्यसंज्ञां समुच्चार्य स्तम्भयेति ततः परम् ॥ ४४ ॥
गतिस्तम्भकरी विद्या अरिस्तम्भनकारिणी । येषां प्रज्ञां च शस्त्रादीन् देवमानवपन्नगान् ॥ ४५ ॥
स्तम्भयेच्च महाविद्या सत्यं सत्यं वरानने । ..... ॥

श्रीदेव्युवाच ।

अधुना साधनं देव शीघ्रप्रत्ययकारकम् । मन्त्रपन्त्रौषधजपहुताद्यैः कथयस्व मे ॥ ४६ ॥

साधनं कामितार्थस्य , मन्त्रसाधनस्य प्रागेवोक्तत्वात् । श्रीभरव उवाच ।

शृणु प्राज्ञे महागुप्तं प्रकटीक्रियतेऽधुना । एकान्ते निर्जने रम्ये शुचौ देशे गृहेऽपि वा ॥ ४७ ॥
कुण्डं सलक्षणं कृत्वा मेखलात्रयशोभितम् । योनिर्वितस्तिमात्रा तु षट्कर्माण्यत्र साधयेत् ॥ ४८ ॥
नानाविधासने देवि क्रमोद्दिष्टं समाचरेत् । मधुरत्रितिलाग्रेण वरयत्नाभानि साधयेत् ॥ ४९ ॥
तथाकर्षणकामस्तु लोहं त्रिमधुरान्वितम् । निम्बपत्रैस्तैलपुक्तं विद्वेषककरं परम् ॥ ५० ॥
हरितालं हरिद्रां च लवणेनैव संयुतम् । स्तम्भने होमयेद् देवि प्रज्ञां चैव गतिं मतिम् ॥ ५१ ॥
स्तम्भयेदिति शेषः ।

राजिकाष्ठस्य सारेण माहिष्या रुधिरैश्च । रिपूणां मारणे देवि रमशानाम्नी हुनेभिषि ॥ ५२ ॥

राजिकाष्ठसारः आसुरीज्वेहः ।

गृध्राणामपि काकानां गृहधूमपुतेन वै । पक्षेण जुहुयाद् देवि (शत्रोरुच्चाटनाय वै ॥ ५३ ॥
दूर्वाङ्कुरामृतावल्लीखण्डाश्च चतुरङ्गुलाः । लाजांस्त्रिमधुपुक्तांश्च सर्वरोगोपशान्तये ॥ ५४ ॥
लक्ष्मिकं जपेद् देवि) ब्रह्मचारी वृद्धव्रतः । पर्वताग्रे महारथे सिद्धशैलमये गृहे ॥ ५५ ॥
सङ्क्रमे च महानद्योर्निशायामपि साधयेत् । श्वेतवस्त्रतरोर्मूलपादुकां चैव कारयेत् ॥ ५६ ॥
अलक्ष्मेन तु रागेण रञ्जिता च हरिद्रया । षट्त्रिंशदक्षरीविद्या लक्ष्मिकेन तु मन्त्रिता ॥ ५७ ॥
शतयोजनमात्रं तु मनश्चिन्तितमाव्रतः । ..... ॥

गच्छेदिति शेषः ।

रसं मनःशिलां तालं माविकेश समन्वितम् । पिष्टाभिमन्त्र्य लक्षैकं सर्वाङ्गे लेपनं कृतम् ॥ ५८ ॥
अवृश्यकारकं देवि लोके च महदद्भुतम् । सुरभरेकवर्षाया धारोष्णं क्षीरमादरेत् ॥ ५९ ॥
शर्करामधुसंयुक्तं त्रिवारं तेन मन्थितम् । पाययित्वा तु हरते विषं स्यादरजङ्गमम् ॥ ६० ॥
दारिद्र्यमोचनं देवि लक्ष्मैकं जपेन्नरः । दशांशेन कृतो होमः एभिर्द्रव्यैः पृथक्पृथक् ॥ ६१ ॥
लक्ष्मीयुक्तो भवेद् देवि दारिद्र्यं नाशयेद् ध्रुवम् । अद्यान्यत् संप्रवक्ष्यामि कामनां यन्नतः पराम् ॥ ६२ ॥
पटे दाप्यथ पाषाणे साध्यसंज्ञां तु कारयेत् । आद्यन्ते स्त्रियमायां च हरिश्चानालकैर्लिखेत् ॥ ६३ ॥
उन्मत्तरसमंयुक्तैर्गाढं त्रिवलयं लिखेत् । गर्भस्तम्भं गतिस्तम्भं चमत्कारकरी परा ॥ ६४ ॥

करोतीति शेषः ।

भूर्जपत्रे समालिख्य तालोन्मत्तनिशारमैः । पदकोशं तस्य मध्ये तु विद्यां वलयतो लिखेत् ॥ ६५ ॥
साध्यसंज्ञां विद्यया वेष्टयेदित्यर्थः ।
साध्यसंज्ञां ततो देवि पीतमूत्रेण वेष्टयेत् । चक्रं आभ्यत्कुलालस्य विपरीतं तु मृत्तिकाम् ॥ ६६ ॥
वृषभं कारयेत् तस्या विलिप्तं तालकेन च । तन्मध्ये निक्षिपेद् यन्नमास्तु वृषभोपरि ॥ ६७ ॥
नासायां निक्षिपेद्रज्जुं पीतवस्त्रेण वेष्टयेत् । दास्योपचारपूजामिः स्वगृहे तु प्रपूजयेत् ॥ ६८ ॥
अर्चयेत् चतुष्कालं साध्यनामात्र साधकः । दुष्टानां स्तम्भवेद्वन्नं साक्षाद्वाचस्पतेरपि ॥ ६९ ॥
अधोमुखं रमशानस्थं वृट् स्पर्शमानयेत् । गृहीत्वा वामहस्तेन रमशानाङ्गारकैर्लिखेत् ॥ ७० ॥
दक्षहस्तेन देवेशि लिखेन्नाम प्रयत्नतः । सप्तधा तु ठकारेण पूरकेणाभिमन्त्रयेत् ॥ ७१ ॥
तन्मध्ये विलिखेद्भीजं त्रिवलीकारतः त्रिधै । पृष्ठयन्तसाध्यनामान्ते मुखं स्तम्भय चालिखेत् ॥ ७२ ॥
बाह्वे न्यस्तं महाभीजं चतुःसंख्यं समालिखेत् । साध्यनामाक्षरं देवि चाभिमन्त्र्यार्थं विद्यया ॥ ७३ ॥
पृष्ठयन्तं साधकं चोक्त्वा साध्ये संबोधनं वदेत् । मा भुङ्क्वेति पदं पश्चाद्देदाग्नेहितान्वितम् ॥ ७४ ॥
पीतोपचारैः संपूज्य मुखस्तम्भनमुत्तमम् । एतद्यन्त्रं वरारोहे रमशानवसने लिखेत् ॥ ७५ ॥
भेकस्य वदने क्षिप्वा पीतमूत्रेण वेष्टयेत् । भूमिष्ठं मण्डलं कृत्वा पीतपुष्पैः समर्चयेत् ॥ ७६ ॥
उत्सारीत्सर्गमन्त्रे च पदमुच्चारयेत् स्फुटम् । वामपादेन संपूज्यं कुलालोद्भवमृत्तिकाम् ॥ ७७ ॥
पूरकस्य प्रयोगेण प्रयोगः त्रत्ययावद्दः । आलिखेच्चतुरः पादान् कुम्भर्तात् कुञ्जतां गतान् ॥ ७८ ॥
अन्योन्यं मिलितत्वेन कृतोऽर्धो(लोध्वा)धः समन्ततः । वामदाक्षिण्यसंयन्धात् द्वौ द्वौ पादौ प्रकल्पयेत् ७९
नाम साध्यस्य पृष्ठयन्तं गतिं च स्तम्भयेति च । पूर्ववन्मायया नामालिख्ये भूर्जीजमालिखेत् ॥ ८० ॥

१ 'पिष्टाभिमन्त्र्य' शर्करामधुसंयुक्तैर्लिखेत् । 'पीत' क. पाठः । २ 'द्रुतम्' क. पाठः । ३ 'तन्मूत्र' क. पाठः ।
४ 'न्य स्ववि' क. पाठः । ५ 'वासरे' क. पाठः । ६ 'वृषा' क. पाठः । ७ 'पुष्प' ग. पाठः ।
८ 'मण्डलात्' क. पाठः । ९ 'अभिमन्त्रय' क. पाठः । १० 'यं तस्यवा' ग. पाठः ।

पादशाखास्तदग्रेषु तन्मध्ये बीजमालिखेत् । पूर्वोक्तैर्वस्तुभिलिख्य पापाक्षे वाथ पट्टके ॥ ८१ ॥
 पूर्वोक्तैः संपुटीकृत्य वेष्टयेत् पीततन्तुभिः । शय्यायाः स्थलसंस्थं च खनेत् स्वातं प्रयत्नतः ॥ ८२ ॥
 वामहस्ते न्यसेद्यन्त्रं पीतपुष्पैस्तु पूजयेत् । महादार्ढ्येदं भद्रे रेतःस्तम्भनमुत्तमम् ॥ ८३ ॥
 श्मशानखर्परं ग्राह्यं श्मशानाङ्गारमाहरेत् । मायार्चिजं त्रिधालिख्य साध्यसंज्ञां च मध्यतः ॥ ८४ ॥
 अपमन्वेन वलना रेखात्रिवलयानया । वामहस्तेन निखनेत् खर्परं तदधोमुखम् ॥ ८५ ॥
 छादयेद्दामपादेन मलोत्सर्गं तथोपरि । स्तम्भनं चैव देवांश्च रिपूणां मुखवन्धनम् ॥ ८६ ॥
 ताटकूपत्रमादाय लिखेत् साध्यं तु नामतः । आद्यन्ते विलिखेद्बीजं त्रिविधोत्तरकं लिखेत् ॥ ८७ ॥
 वामहस्तपुटं कृत्वा करपिण्डीयकण्टकात् । सप्तमंरूपाकण्टकानि भित्त्वा चैव पुटीकृतम् ॥ ८८ ॥
 पृथग्विद्यां च चाञ्चार्यं नाम साध्यस्य साधकः । भाण्डमध्ये क्षिपेत्तं च सौवीरेण च पूरयेत् ॥ ८९ ॥
 स्वगृहे चाक्षदेशे तु बायव्ये चैव कोणके । वामहस्ते खनेत् स्वातं वामपादेन पूरयेत् ॥ ९० ॥
 गतिमतिस्तम्भकारः प्रयोगः प्रत्ययावहः । दिव्यस्तम्भकरं देवि नान्यग्रन्थेष्वपीरितम् ॥ ९१ ॥
 तत्प्रीत्या कथयाम्यद्य शृणु त्वं प्रियमुत्तमम् । यत्र स्थाने भवेद्दिव्यं देवालयगृहेऽपि वा ॥ ९२ ॥
 तत्र स्थाने लिखेद्विद्यां साधकात् साध्यनामतः । आटरूपस्य पत्राणि परिमृज्य तथोपरि ॥ ९३ ॥
 स्तम्भयेत् सप्त दिव्यानि कृतदोषोऽपि शुध्यति । उत्तरावाकसीमूलं सप्तविद्याभिमन्त्रितम् ॥ ९४ ॥
 जलमध्ये तु तत् क्षिप्वा तेनैव स्नानमाचरेत् । महाकृतस्य दोषस्य कृतदिग्भ्यो विशुध्यति ॥ ९५ ॥
 अथवा दीपमार्गेण रात्रौ कृत्वा तु मण्डलम् । भूर्जपत्रे समालिख्य पूर्वोक्तद्रव्यकेण च ॥ ९६ ॥
 दीपं प्रज्वालयेद्यत्नात् कपिलाज्येन पूरितम् । तावत्तु दीपवेद् दीपं वाक्त्रदिग्भ्यं प्रशाम्यति ॥ ९७ ॥
 एवं ते कथिता भद्रे कामना प्रत्ययावहा । इयं तु परमा विद्या किमन्यत् परिपृच्छसि ॥ ९८ ॥

इति । जयद्रथयामले—

पीताम्बरधरो भूता पूर्वाशाभिमुखस्ततः । लक्ष्मेकं जपेन्मन्त्रं हरिद्राग्रन्धिमालया ॥ १ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं जपतो ध्यानतत्परः । प्रियङ्गुपात्रसैर्वापि पीतपुष्पैश्च होमयेत् ॥ २ ॥
 कृते होमे दशांशेन सिद्ध्यति वगलागुप्ती । कुरुते वाग्गतिस्तम्भं दुष्टानां बुद्धिनाशनम् ॥ ३ ॥
 जपहोमयोगेषु मन्त्रं चाप्ययुतं जपेत् । ..... ॥

एतेन पूर्वं पुरश्चरणत्वेनोक्तायुतजपस्तु प्रयोगसिद्ध्यर्थं प्रयोगारम्भकाले कर्तव्यत्वेनोक्त इति प्रतीयते, नतु पुरश्चरणत्वेन । अत एवात्रोभयप्रकारे युक्त इति, तेनैव लक्षजप एव पुरश्चरणम् । अयं लक्षजपः कृतयुगपरः ।

हरिद्राहरितालाभ्यां जुहुवाद्भस्मं निशि । स्तम्भयेत् पञ्च दिव्यानि नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥
 स्तम्भनेषु च सर्वेषु प्रयोगः प्रत्ययावहः । अथवा पीतपुष्पैर्वा त्रिमध्वकैश्च होमयेत् ॥ ५ ॥
 ओंकारयोः संमुखयोरुर्ध्वाधःशिरसोलिखेत् । मध्यगं नाम साध्यस्य तद्भाषे चाक्षरद्वयम् ॥ ६ ॥

बीजं द्वितीयवर्गस्य तृतीयं विन्दुभूषितम् । चतुर्दशस्वरोपेतं संलिखेत् पृथिवीगणम् ॥ ७ ॥

ठकारेण समावेष्ट्य चतुष्कोणपुटं बहिः । तत्कोशरेखाभंसकं शूलवज्राष्टकं लिखेत् ॥ ८ ॥

त्रिशूलमध्यरेखासु पृथ्वीधीजानि पार्श्वयोः । अष्टस्वपि च कोशेषु तदङ्गैकं समालिखेत् ॥ ६ ॥

पृथिव्यान्तरपार्श्वे च मातृकोपरि मण्डलम् । आवेष्टय च ततः पश्चात्तद्वाले स्थिरमायया ॥ १० ॥

निरोध्याङ्कुशबीजेन नादसंमिलिताङ्घ्रिणा । सिखेत् पूर्वोक्तमावेष्टय ठकारं वगलामुखीम् ॥ ११ ॥

यगन्नामुर्खीं तद्विद्याम् ।

याण्यपदे वाथ पदे हरिद्रोन्मत्ततालके । गर्भस्तम्भं गतिस्तम्भं लिखित्वा गाढमाक्रमेत् ॥ १२ ॥

विषादव्यातिरिक्तेषु स्तम्भनकृत्येषु प्रोक्तं यच्च पटे वा पाषाणे विलिख्य अथ ऊर्ध्वं वा पाषाणेन निरुध्य स्थापयिष्या तत्र देवीं पूजयेत् । विवादे तु वक्ष्यमाशुविधिं कुर्यात् ।

विवादे यन्त्रमालिरूप भूर्जे तैरेव वस्तुभिः । कुम्भकारस्य चक्रस्थां भ्रमन्तीं विपरीतगाम् ॥१३॥

श्रुतिकां समुपादाय वृषभं कारयेत् ततः । यन्त्रं तद्गदरे न्यस्य तालकेन विलिख्य च ॥१४॥

तन्नासायां विनिक्षिप्य पीतरज्जुं निजे शृङ्गे । अर्धयिता चतुष्कोणे नित्यं पीतोपचारकैः ॥ १५ ॥

दुष्टस्य स्तम्भयत्येव सुखं वाचस्पतेरपि । .....

इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र ऊर्ध्वाधोमस्तकमौकारद्वयमालिख्य तत्पार्श्वगतमभ्योम्यसंमुखमौ-
कारद्वयमित्येवमौकारचतुष्टयं विलिख्य, तन्मध्ये साधनमासिख्य ऊँकारयोरभ्योम्यसंमुखयोः पार्श्व-
द्वये ग्लौं इति धरावीजं विलिख्यैतत्सर्वं कृतेन संवेष्ट्य, तद्वहिः पुनर्वृत्तं कृत्वा वृत्तयोरन्तराले
मूलं विलिख्य, तद्वहिरण्कोणं कृत्वा तेष्वाम्नेयादिविदिहस्यकोणचतुष्टयगतरेखाएके प्रतिरेखमेकमेकं
वज्रमिति वज्राटकं विधाय, विभातकोणचतुष्टयस्थरेखाएके त्रिशुलाटकं कृत्वा, त्रिकोणोदरेषु त्रिशूल-
मध्यरेखासु त्रिशूलपार्श्वेषु च प्रागुक्तं धरावीजं विलिख्य, वज्रयुक्तवतुरक्षस्य कोणपार्श्वेषु च तदेव
वीजं विलिख्याट्कोणाद्वहिर्वृत्तचतुष्टयं कृत्वा, तदन्तरालवीथीमध्ये सर्वाभ्यन्तरवीथ्यां प्रादुक्तया संवेष्ट्य
तद्वाह्यवीथ्यां स्थिरमायायोजेन हर्षाकारेण तद्वाह्यवीथ्यां क्रोमिष्यङ्कुशवीजेन संवेष्टयेदिति प्रोक्तविधिना
प्रोक्तद्रव्यैर्विलिख्य विनियोगात् प्रोक्तफलसिद्धिर्भवति ॥ तथा--

पृष्ठं स्वर्परमादाय रमशानस्वमधोमुखम् । वामहस्ते समानेरयं तदङ्गारं तु दक्षिणे ॥ १६ ॥

अकारं 'कोइला' इति मत्वञ्जिः ।

अभिमन्यु ठकारेण सप्तधा कृतपूरकः । तस्योदरगतं बीजं नक्षयाकारमालिखेत् ॥ १७ ॥

साध्यं मध्ये च पृथुगन्तं तन्मुखं स्तम्भमेति च । पृथ्वीबीजानि चत्वारि न्यस्तशीर्षाणि संलिखेत् ॥१८॥

ततः परं प्रकुर्वीत यन्त्रं देवेशि पूर्ववत् । साध्यसंनोधनं कृत्वा पृथग्यन्तं साधकं लिखेत् ॥ १६ ॥

भा मुञ्चेति पदं पश्चात्तद्वाप्रेष्ठितान्वितम् । पूजयेत् पीतपुष्पाद्यैर्मुखास्तम्भोऽप्यमुत्तमः ॥ २० ॥

पूर्वद्रव्यैः रमशानोत्थवसने व्यक्रमालिखेत् । मेकस्य वदने शिवा कीलयेत् पीततन्तुभिः ॥ २१ ॥

विष्टा घोषां यजेत् पुष्पैः पीतवर्णैस्तु मण्डले । अनुचारादि मन्त्रस्य स्फुटमुच्चारमाचरेत् ॥ २२ ॥

पृष्ठस्य प्रयोगेण प्रयोगः प्रत्ययावहः । चत्वरः पादानालिख्य भग्नत्वात् कुञ्जतां गतान् ॥ २३ ॥

मन्त्रान् भुवि न्याचतुर्धा विभक्त्यादित्यर्थः ।

अन्धान्यमिलितत्वेन तं चोर्ध्वार्धः समन्ततः । वामदक्षिणमन्धं ह्रौ पादा तस्य कल्पयेत् ॥ २४ ॥

आलिखेन्नाम पृष्ठ्यन्तं गतिं च स्तम्भयेति च । मध्ये लिखित्वा संलिख्य पृथ्वीबीजानि चाग्रतः ॥ २५ ॥

पादाग्रवित्यर्थः । अग्रेषु शाखा इति च । 'अग्रतः पादशाखान्ते परं मध्ये तु संलिखेत्' ।

पादाभ्यां चतुर्गुणं प्राप्यते इति सांप्रदायिकाः ।

पटे पापाणपटे वा प्रोक्तैश्चैव त्रिभिन्निभिः । प्राग्भुजं संपृष्टयोगेन बद्ध्वा पीतगुणैर्दृढैः ॥ २६ ॥

गतिस्तम्भो भवत्येवं यन्त्रस्यास्य प्रभावतः । शिलानालहरिद्राभिर्भेषमृत्रसमन्वितैः ॥ २७ ॥

कोकिलाक्षस्य लेखिन्या निजरूपपटे लिखेत् । माध्यस्य नाम पृष्ठ्यन्तं कुम्भकेन च वायुना ॥ २८ ॥

स्तम्भनं नात्र मन्दहः मन्नाहाजायते ध्रुवम् । शिलातले हरिद्राभिः करपत्रयुगे लिखेत् ॥ २९ ॥

कोकिलस्य च लेखिन्या स्तम्भने रिपुनाम वा । त्रिकोणैः सुसमावेष्ट्य तद्वाह्ये पार्थिवं पुरम् ॥ ३० ॥

यत्रापृष्ठैः समोपेतं रेफपोडशमयुतम् । मायाबीजेन संवेष्ट्य चाकुशेन निरोधितम् ॥ ३१ ॥

तद्योगं योजयित्वा तु कटकैर्वर्त्येत ततः । चिप्त्वा वन्मीकमध्ये तु पापाणैस्तत्र पूरयेत् ॥ ३२ ॥

पश्चात् समारभेद्युद्धं विधादं वापि कारयेत् । गतिस्तम्भो मनःस्तम्भो वाचां स्तम्भस्तथैव च ॥ ३३ ॥

जिह्वास्तम्भो विधादे च परास्तो जायते ध्रुवम् । कृष्णकर्पटके यन्त्रं विपरक्तेन संलिखेत् ॥ ३४ ॥

विद्याविदार्भितं नाम जलमध्ये विनिक्षिपेत् । निवधकेन भृशं वेष्ट्य दिव्यस्तम्भनमुत्तमम् ॥ ३५ ॥

स्तम्भयेत् पञ्च दिव्यानि नात्र कार्या विचारणा । अभिज्ञं तु तमेवं तु ज्ञानेन विधिना भवेत् ॥ ३६ ॥

त्रिषु स्थानेषु कर्तव्यं त्रिकोणमायमे लिखेत् । शित्तिपिच्छेन तन्मध्ये नाम विद्याविदार्भितम् ॥ ३७ ॥

तद्वाह्ये चाग्निबीजेन भावशुद्धोऽपि यो नरः । विपरक्तेन संलिख्य कर्पटे तु रमशानके ॥ ३८ ॥

विदार्भितं यस्य नाम रमशाने भस्ममृत्तिकाम् । गृहीत्वा चाकृतिं कृत्वा यत् तद्दृष्टिं संक्षिपेत् ॥ ३९ ॥

कण्टकैर्वधयेत् प्राज्ञः स्मृत्वा विद्यां पुनः पुनः । वेधिते प्रभवत्यस्य दुःखं स्यादतिवेदना ॥ ४० ॥

सर्वाङ्गैर्भियते विद्वः शूलैश्चैव सुदारुणैः । ब्रह्मास्त्रं त्रिषु लोकेषु दुर्लभं त्रिदशैरपि ॥ ४१ ॥

गोपनीयं प्रयत्नेन न देयं यस्य कस्यचित् । गुरुभक्ताय दातव्यं वत्सराधोपिताय च ॥ ४२ ॥

इति । दृढमित्यादिभिरुत्तम इत्यन्तैः पञ्चभिः श्लोकैश्चान्तरमाह— तत्र रमशानस्थमधोमुखं सर्पर-
मादाय तडामहस्ते निधाय दक्षिणहस्तेन रमशानाङ्गारं गृहीत्वा तद्द्वयं ठकारेण सप्तधाभिमन्त्र्य,
तस्मिन् सर्परे तेनाङ्गारेण वृत्तं कृत्वा तन्मध्ये स्थिरमायाबीजं विलिख्य, तन्मध्ये अमुकस्य मुखं
स्तम्भायेति विलिख्य बीजपरितः पूर्वोक्तं बीजं चतुर्दिक्षु मध्यबीजं (०) तद्दक्षिणपृष्ठकोणादि सर्वे पूर्वोक्तं

१ 'कृत्वोर्ध्वार्ध' ख. पाठः । २ 'लिख्य'.....'त्रिषु' ग. पाठः । ३ 'त्रिषु' ग. पाठः । ४ 'ठकारैः' ख. पाठः ।

५ 'त्रिधादृश' ख. पाठः । ६ 'वेष्ट' क. पाठः । ७ 'लिखेत्' क. पाठः । * अत्र प्रटिरस्तीति अनुमीयते ।

यन्त्रं कृत्वा कश्चित् संस्थाप्य मूलविद्यायां सर्वदुष्टपदस्थाने अमुकं अमुकस्य मा भुञ्ज्व मा भुञ्ज्वति पदं कृत्वा, पीतोपचारैस्तस्मिन् यन्त्रे देवीभावाद् पूजयेत्, मुखस्तम्भो भवति । इदमेव यन्त्रं पूर्वोक्तहरिद्रादिद्रव्यैः श्मशानवस्त्रे विलिख्य गुलिकीकृत्य, मण्डकस्य सर्जिवस्य मुखे विन्यस्य पीतमंत्रेण तन्मुखं दृढं बद्ध्वा, तं मण्डकं भूमौ ज्ञात्वा तदुपरि पीतवस्त्रं पूजामण्डपं कृत्वा, तत्र देवी पीतपुष्पादिभिः पूजयेदुक्तफलसिद्धिर्भवति ॥

चत्वर इत्यादिभिः प्रभावत इत्यन्तैर्यन्त्रान्तरमाह— तत्र चत्वर इति दिव्यत्वात्, अयं यन्त्ररचनाप्रकारः, तत्र चतुर्द्वारयुक्तं चतुरस्रं कृत्वा तन्मध्ये अमुकस्य गतिं मतिं मुक्तं स्तम्भय स्तम्भयेति विलिख्य, मूलविद्यां चतुर्धा विभज्य प्रथमपादमूर्ध्वगत्या पूर्वद्वारान्तं, द्वितीयपादमधोगत्या, पश्चिमद्वारान्तं, तृतीयपादं तिर्यग्गत्या उत्तरद्वारान्तं, चतुर्थं पादं तिर्यग्गत्या दक्षिणद्वारान्तमिति मध्यलिखिताक्षरसमुदायस्य चतुर्विधं विलिख्य, चतुष्पादाग्रेषु चतुरस्रस्य चतुष्कोणेषु पूर्वोक्तं भूबीजं विलिखेदिति पूर्वोक्तद्रव्यैर्यन्त्रं पाषाणे वा पट्टे वा विलिख्य, पीतरज्जुभिर्वेष्टयित्वापर्यधः पाषाणेन निरुध्य स्थापनात् पूजनाच्छाक्तफलसिद्धिर्भवति ॥

शिलेत्यादिश्लोकाभ्यां पूर्वोक्तस्यैव यन्त्रस्य लेखनद्रव्यविशेषं लेखनी च लेखनसमये कर्तव्यत्वेनोक्तम् । पुनः शिलेत्यादिभिर्धुवमित्यन्तैः पञ्चभिः श्लोकैः पूर्वोक्तयन्त्रं लेखनविशेषेण प्रयोगविशेषमाह— अयमर्थः, तत्र पूर्वोक्तेषु द्रव्यैः पूर्वोक्तमेव यन्त्रं करपत्रद्वये विलिख्य तच्च स्वरविद्भिर्नितं मध्ये नाम विलिख्य तद्यन्त्रं कृतत्रयेणावेष्ट्य तद्द्विचतुरस्रं कृत्वा, तद्रेखाचतुष्कोणके वज्राष्टकं कृत्वा, प्रतिवज्रपाश्वर्योः रेफद्वयमिति संभूय रेफचोदशकं सविन्दुकं विलिख्य, तद्द्विर्द्विचतुरस्रं कृत्वा तदन्तरालचतुष्टयेऽभ्यन्तराले स्थिरमायाबीजेन संवेष्ट्य, बाहिरन्तरालत्रयेऽपि अक्षुरार्धाजैर्वेष्टयित्वा, तन्मध्ये मूलविद्याया विद्भिर्नितं साध्यनाम विलिख्य वेष्टयित्वा, वस्त्रीकमध्ये निःक्षिप्य पाषाणैः परयित्वा प्रत्याहं पूजां कारयेत् । राजा स्वकटकैः शत्रुसैन्यं संवेष्ट्य युद्धमारभेत् । विचारकर्ता च विचारं कुर्यात् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥

कृष्णेत्यादिश्लोकाभ्यामेतदुक्तं भवति, तत्रैतदेव यन्त्रं कृष्णवस्त्रे विपरकृतमित्यन्तैः पूर्वोक्तद्रव्यैर्विलिख्य (तन्मध्ये मूलविद्याया विद्भिर्नितं साध्यनाम विलिख्य) मधुविद्धेन दृढं संवेष्ट्य जलमध्ये निःक्षिप्य तत्र दिव्यं कारयेत्, कृतदोषोऽपि विशुद्धो भवति ॥

विपरक्तेनेत्यादिभिः श्लोकैः पूर्वोक्तस्यैव यन्त्रस्य प्रयोग (विशेषमाह— तत्र श्मशानवस्त्रे पूर्वोक्तं यन्त्रं मूलविद्याविद्भिर्नितसाध्यनामगर्भितं विषयुक्तप्रेम विलिख्य श्मशानं) भस्ममृद्भ्यां पुतलीं निर्माय तस्या इदि यन्त्रं निक्षिप्य विद्यां स्मरन् कण्टकैस्तां सर्वाङ्गेषु वेधयेदुक्तफलावाप्तिर्भवति । ततः शत्रुः शीघ्रं जियते इति ॥

अथ वनलामुखीस्तोत्रम् । अस्य श्रीवगलामुखीस्तोत्रमग्न्यस्य भगवान्कारदं ऋषिः बाह्वृक्ष्वांसि वनलामुखी देवता स्थिरमाया बीजं, स्वाहा शक्तिः, कीलय कीलकं, मम संनिहितानां दूरस्थानां दुष्टानां विरोधिनां पदजिह्वामुल्लुङ्घिस्तम्भनायै शोपरमेश्वरीप्रोत्यर्थे च जपमहं करिष्ये,

मध्येमुभाञ्च मणिमण्डपरत्नवेद्यां सिंहासनोपरिगतां परिपीतवर्चाम् ।

पीताम्बरामरकमाल्यविभूषिताङ्गीं देवीं भजामि धृतद्वारवैरिजिह्वाम् ॥ १ ॥

जिह्वाग्रमादाय करेण देवीं वामेन शङ्खं परिपीडयन्तीम् ।

गदाभिघातेन च दक्षिणेन पीताम्बराद्यां द्विभुजां नमामि ॥ २ ॥

त्रिशूलधारिणीमम्यां सर्वमौभाग्यदायिनीम् । सर्वाभरणशोभाढ्यां देवीं ध्यात्वा प्रपूजयेत् ॥ ३ ॥
पीताम्बरां त्रिनेत्रां च द्विभुजां हाटकोज्ज्वलाम् । शिलापर्वतहस्ताङ्गीं रिपुस्तम्भां मदोत्कटाम् ॥ ४ ॥
वैरिनिर्दलनार्थाय स्मरेत्तां वगलामुत्थाम् । गर्भीरां च मदोन्मत्तां स्वर्णकान्तिसमप्रभाम् ॥ ५ ॥
चतुर्भुजां त्रिनयनां कमलामनसंस्थिताम् । हेमकुण्डलभूषां च पीतचन्द्रार्धशेखराम् ॥ ६ ॥
पीतभूषणभूषां च स्वर्णमिहामने स्थिताम् । मानन्दमपि देवेशि अरिस्तम्भनकारिणीम् ॥ ७ ॥
मदनस्य रतेष्वेव प्रीतिस्तम्भकरां पराम् । महाविद्यां महामायां साधकस्य बलप्रदाम् ॥ ८ ॥
यस्याः स्मरणमात्रेण त्रैलोक्यं स्तम्भयेत् क्षणात् । वामे पाशावकुशं च तस्याधस्ताद्वरं शुभम् ॥ ९ ॥
तस्यैवाधःकरे चाक्षसूत्रं च पद्ममुत्तमम् । ..... ॥

एवं दक्षिणपाणिक्रमतः पाशाभयाक्षसूत्रपद्मानि ।

केयूराङ्गदकुण्डलभूषां चालां हिमद्युतिसंस्कृतमुकुटाम् ॥ १० ॥

तरुणादित्यप्रतिमां कौशेयांशुकलग्नितम्बाम् ।

तन्वीं कल्पद्रुमाधो हेमशिलायां प्रमुदितचित्तोल्लासस्कान्तिम् ॥ ११ ॥

पञ्चप्रेतसमारूढां भक्तजननिविधकामलीलाम् ।

एवंविधां तां वगलां ध्यायेन्मनसि शुद्धेन्दीवरनीलाम् ॥ १२ ॥

चलन्कनककुण्डलोच्छ्रितचारुगण्डस्थलां

लसत्कनकचम्पकद्युतिविराजिचन्द्राननाम् ।

गदाहतविपक्षकां कलितलोलजिह्वाञ्चलां

सरामि वगलामुत्थीं विमुक्तिर्नो मुखस्तम्भिनीम् ॥ १ ॥

पीयूषोदधिमध्यचारुविलसद्ग्लोज्ज्वले मण्डपे

यैः सिंहासनमौलि[गां वि]पाटितरिपुं प्रेतासनाध्यासिनीम् ।

स्वर्णाभां करपीडितारिरसनां भ्राम्यद्गदाविभ्रमां

नित्यं ध्यायति यान्ति तस्य विलयं सद्योऽम्ब सर्वापदः ॥ २ ॥

मन्त्रस्तावर्दलं विपक्षदलने स्तोत्रं पवित्रं च ते

यन्त्रं चादिनियन्त्रं त्रिजगतां त्रैत्रं च चित्रं च ते ।

मातः श्रीवगलेति नाम ललितं यस्यास्ति जन्तोर्मुखे

लज्जामग्रहणेन मंसदि मुखस्तम्भो भवेद्वादिनाम् ॥ ३ ॥
 देवि लक्ष्मणाम्बुजार्चनविधौ यः पीतपुष्पाञ्जलिं
 भक्त्या वामकरे निधाय च पुनर्मन्त्री मनोज्ञाक्षरम् ।
 पीतध्यानपरोऽथ कुम्भकवशाद्धीजे सरेत् पार्थिवं
 तस्यामित्रमुखस्तु वाचि हृदये जाड्यं भवेत् तन्वशात् ॥ ४ ॥
 वादी मूकति रङ्गति क्षितिपतिर्वैश्वानरः शीतति
 क्रौधी शाम्पति दुर्जनः सुजनति क्षिप्रानुगः सञ्जाति ।
 गर्वी त्वर्धति सर्वविष जडति तन्मन्त्रिणा मन्त्रितः
 श्रीनित्ये वगलामुक्तिं प्रतिदिनं कन्वाशि तुभ्यं नमः ॥ ५ ॥
 दुष्टस्तम्भनमुग्रविग्रशमेन दारिद्र्यनिद्रावशं
 गर्वस्तम्भकरं परं मृगदृशां चेतःसमाकर्षणम् ।
 सौभाग्यैकनिकेतनं मम दृशांः कारुण्यपूर्वामृतं
 मृत्योर्मारणमाधिरस्तु पुरतो मातस्तदीयं वपुः ॥ ६ ॥
 मातर्भञ्जय मक्षिपक्षयदनं जिह्वां वल्गास्कीलय
 ब्राह्मी मुद्रय मुद्रयांश्च धिक्पणामुग्रां गतिं स्तम्भय ।
 शत्रूरण्यार्थं चूर्णयार्थं गदया गौराङ्गि पीताम्बरे
 विप्रौघं वगले हर प्रतिदिनं कारुण्यपूर्वेष्वथे ॥ ७ ॥
 संकष्टे चौरसंघे महरत्नसमये बन्धने वारिमध्ये
 विद्यावादे विवादे प्रकुपितनृपती दिव्यकाले निशायाम् ।
 वरयते स्तम्भने वा रिपुवधसमये दीर्घसंज्ञे रणे वा
 गच्छंस्तिष्ठंस्त्रिकालं यदि पठति शिवं प्रामुयादाशु धीरः ॥ ८ ॥
 मातर्भरणि भद्रकालि विजये वाराहि विश्वाभये
 श्रीविधौ वगले महेशि समये कामेशि वामे रमे ।
 माताङ्गि त्रिपुरे परात्परतरे स्वर्गापवर्गप्रदे
 दासोऽहं शरणागतः करुणया विश्वेश्वरि त्राहि माम् ॥ ९ ॥

१ 'हृते' क. पाठः । २ 'लीन् मुखं' क. पाठः । ३ 'जनुं' क. पाठः । ४ 'वागमृदयार्थस्तम्भो भवेद्वादिनाम्' क. ग. पाठः । ५ 'कीर्तनमनं' क. ग. पाठः । ६ 'च संकी' क. पाठः । ७ 'वाशया' क. पाठः । ८ 'देवि तीक्ष्ण' क. पाठः । ९ 'प्रणमतां' क. पाठः । १० 'संरम्भे चौरसंघे' क. पाठः । ११ 'निर्जने वा' क. पाठः । १२ 'नित्ये' क. पाठः ।

तं विद्या परमा त्रिलोकजननी विमोघसंछेदिनी

योषाकर्षणकारिणी च सुमहद्विमोघसंछेदिनी ।

दुष्टोच्चाटनकारिणी जनमनःममोहमंदापिनी

निह्नाकीलनवैभवा विजयते ब्रह्मास्त्रविद्या परा ॥ १० ॥

नित्यं यस्तु मनोहरं स्तवमिमं देव्याः पठेत् सादरं

धृता यन्मिदं तथैव समरे बाहौ करे वा गले ।

राजानो वरयोषितांश्च करिणः सर्पा मृगेन्द्राः स्रगा-

स्ते वै यान्ति विमोहितां रिपुगणा लक्ष्मीः स्थिरा सिद्धयः ॥ ११ ॥

अनुदिनमभिरामं साधको वस्तिकालं पठति भुवनमातुः पूज्यते देववर्गेः ।

भवति परमकृत्यं तस्य दृष्ट्यैव लोके भवति परमसिद्धा लोकमाता परा च ॥ १२ ॥

विद्या लक्ष्मीः सर्वसौभाग्यमायुः

पुत्राः संपद्राव्यमिष्टार्थसिद्धिः ।

मातुः भयः सर्ववश्यतसिद्धिः

प्राप्ता प्राप्ता भूतलेऽस्मिन् नरेण ॥ १३ ॥

यत् कुरु जपसंज्ञां गदितं परमेश्वरि । शशूलां स्तम्भनार्थाय तद्गृहाय नमोऽस्तु ते ॥ १४ ॥

ब्रह्मास्त्रमिति विख्यातं त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् । गुरुभक्त्या दातव्यं न देयं यस्य कदाचित् ॥ १५ ॥

इति श्रीकद्रवामले वगलासुखीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायभगवत्पूज्यपादश्रीगोविन्दाचार्यशिष्य—श्रीभगवत्पद्महाराचार्यशिष्य—श्रीविष्णु-

शर्माचार्यशिष्य—श्रीप्रगल्भाचार्यशिष्य—श्रीविद्यारण्यविरचिते

श्रीविद्यार्णवतन्त्रे तन्त्रे त्रयोविंशः श्लोकः ॥ २३ ॥

१ 'पद्मयो मदान्धकारिणः' क. पाठः । २ 'दाय' क. पाठः । ३ 'दरयते यस्य संख्यातं चित्तम्' क. पाठः ।

अथ

चतुर्विंशः श्वातः ।

—०:१:१:०:—

अथ कालीप्रकरणं . तत्र शैरवतन्त्रे—

अथ वक्ष्ये महाविद्याः कालिकायाः सुदुर्लभाः । यासां विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ॥१॥
नात्र चित्तादिशुद्धिः स्वाभारिमित्रादिलक्ष्यम् । न वा प्रयासवाहुन्यं समयासमयादिकम् ॥ २ ॥
न वित्तव्ययवाहुन्यं कायक्लेशकरं नच । य एनां चिन्तयेन्मन्त्री सर्वकार्यसमृद्धिदाम् ॥ ३ ॥
तस्य हस्ते सदैवास्ति सर्वसिद्धिर्न संशयः । गद्यपद्यमयी वाणी सभायां तस्य जायते ॥ ४ ॥
तस्य दर्शनमात्रेण वादिनो निष्प्रमां मताः । राजानोऽपि च दासत्वं भजन्ते किं परे जनाः ॥ ५ ॥
विद्यारात्रिभ्यस्त्ययं च वशीकर्तुं क्षमो भवेत् । अन्ते च भजते देव्या गच्छतं दुर्लभं नरः ॥ ६ ॥

इति । अथ श्यामामन्त्रः । तत्र कालीतन्त्रे—

कामत्रयं वद्विसंस्थं रतिविन्दुसमन्वितम् । कूर्चयुग्मं तथा लज्जायुगलं तदनन्तरम् ॥ १ ॥
दक्षिणे कालिके चेति पूर्वबीजानि चोचरेत् । अन्ते वद्विषुं दद्याद् विद्यारात्री प्रकीर्तिता ॥ २ ॥

मन्त्रार्थमाह . उद्गयामले—

ककाराजलरूपत्वात् केवलं मोक्षदायिनी । उवलनार्थसमायोगात् सर्वतैजोमयी शुभा ॥ १ ॥
मायाबीजप्रयेयैव सृष्टिस्थित्यन्तकारिणी । विन्दुनां निष्कलत्वाच्च कैवल्यफलदायिनी ॥ २ ॥
बीजप्रयाणां युक्त्या सा केवलं ज्ञानचिच्छला । शब्दबीजद्वयेनैव (शब्दराशिप्रबोधिनी ॥ ३ ॥
लज्जाबीजद्वयेनैव) सृष्टिस्थित्यन्तकारिणी । संबोधनपदेनैव सदा सन्निभिकारिणी ॥ ४ ॥
स्वाङ्ग्या जगतां माता सर्वपापप्रदाहिनी । ..... ॥

इति । एवं बीरतन्त्रे—

अथातः संग्रहक्षयामि दक्षिणां कालिकां शुभाम् । कामाक्षरं वद्विसंस्थं वामनेत्रविभूषितम् ॥ १ ॥
विन्दुनादसमायुक्तं बीजमेतत्त्रयं लिखेत् । कूर्चयुग्मं ततो देवि लज्जायुग्ममनन्तरम् ॥ २ ॥
दक्षिणे कालिके चेति संबोधनपदान्वितम् । सप्तबीजं पुनः प्रोच्य स्वाहान्तं मनुमुदरेत् ॥ ३ ॥

अथास्य पूजाप्रयोगः— तत्राद्यमनं शैरवतन्त्रे—

कालिकाभिस्त्रिभिः पीता कान्यादिभिरुपस्पृशेत् । द्वाभ्यामोष्ठौ द्विरुन्मृज्य चैकेन चालयेत् करौ ॥१॥

मृत्पोगेक्षणश्रोत्रनाभ्युरःकं भुजौ क्रमात् । आचम्यैवं भवेत् काली वन्दराणां (तां) प्रपश्यति ॥२॥

आद्यर्वाजत्रयेण द्विराचमेत् । ओं काल्यै नमः , ओं कपालिभ्यै नमः , इति ओंशौ द्विरुच्चेत् । ओं कृत्वार्यै नमः , इति करं क्षालयेत् । ओं कुरुकुमार्यै नमः , इति भुजे । ओं विरोधिभ्यै नमः , इति दक्षिणनासायां । ओं विप्रक्षितार्यै नमः , इति वामनासायां । ओं उग्रायै नमः , ओं उग्रप्रभायै नमः , इति भेत्रयोः । ओं शीमायै नमः , ओं नीलायै नमः , इति श्रोत्रयोः । ओं घणायै नमः नाभौ । ओं वलाकायै नमः , इति वक्षसि । मात्रायै नमः शिरसि । मुद्रायै नमः , मितायै नमः इत्यंशयोः , इति मन्त्राचमनम् । ततः प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासान्ते भूतशुच्यन्तं कर्म विधाय , मायार्योजनं यथाविधि प्राणायामत्रयं कृत्वा श्रुत्यादिन्यासं कुर्यात् । तद्यथा— अस्य मन्त्रस्य भैरवः श्रुतिः , उष्णिक् छन्दः , दक्षिणकालिका देवता , ह्रींबीजं , हं शक्तिः , कौं कीलकं पुरुषार्थसिद्ध्यर्थं जपे विनियोगः । शिरसि भैरवश्रुत्यै नमः । भुजे उष्णिक्छन्दसे नमः । हृदि दक्षिणकालिकादेवतायै नमः । गुह्ये ह्रीं बीजाय नमः । पादयोः हं शक्त्यै नमः । सर्वाङ्गे कौं कीलकाय नमः ॥ तथाच कालीतन्त्रे—

भैरवोऽस्य श्रुतिः प्रोक्त उष्णिक् छन्द उदाहृतम् । देवता कालिका प्रोक्ता लज्जाबीजं तु बीजकम् ॥१॥

शक्तिस्तु कूर्चबीजं स्यादनिरुद्धसरस्वती । कवित्वार्थे विनियोगः स्यादेवं श्रुतिकल्पना ॥ २ ॥

इति । कालीक्रमे— “ कीलकं आद्यवर्णं स्याच्चतुर्वर्गाधसिद्धये । ” कवित्वार्थं इत्युपलक्षणं , तन्मास्तेर फलान्तरप्रवणाय । कुलचूडामणौ—

भैरवोऽस्य श्रुतिः प्रोक्त उष्णिक् छन्द उदाहृतम् । दक्षिणा कालिका देवी चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ १ ॥

इति । अथ कर्माङ्गन्यासौ , यथा कालीतन्त्रे—

अङ्गन्यासकरन्यासां यथावदभिधीयते । षड्दीर्घभाजा बीजेन प्रलवाचेन कल्पयेत् ॥ १ ॥

इति । धीरतन्त्रेऽपि— “ दीर्घपदकयुतायेन प्रलवाचेन कल्पयेत् । ” तद्यथा— ओं ह्रीं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ओं ह्रीं तर्जनीभ्यां स्वाहा , इत्यादि । एवं ओं ह्रीं हृदयाय नमः , इत्यादि । ओं कौं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः , इत्यादिना वा । ततो वलंन्यासः— अंअंईईउंऊंश्रृंश्रृल्लं नमः , इति हृदये । पंयंओंओंअंअःकंसंगं नमः , इति दक्षबाहौ । ऊंऊंल्लंजंभंभ्रंरंरंरं नमः , इति वामबाहौ । णंतंथं-ईधंनंपंफंभं नमः , इति दक्षपादे । मंयंरंलंवंशंपंसंरंलं नमः , इति वामपादे । विरूपाक्षमते तु सन्निधुरेण न्यासः , तन्त्रे पुनर्निर्विन्दुः । यथा धीरतन्त्रे— “ अंअंईईउंऊंश्रृंश्रृल्लं वै हृदये न्यसेत् ” । इत्यादि ॥ कालीतन्त्रेऽपि— “ अंअंईईउंऊंश्रृंश्रृल्लं वै हृदये न्यसेत् । ” इत्यादि । अथ षोडश-न्यासः , तदुक्तं धीरतन्त्रे—

केवलां मातृकां कृत्वा मातृकां तारसंपुटाम् । मातृकापुटितं तारं न्यसेत् साधकसत्तमः ॥ १ ॥

श्रीबीजपुटितां तां तु मातृकापुटितं ॥ तत् । कामेन पुटितां देवीं (तत्पुटं काममेव च ॥ २ ॥

शक्त्या च पुटितां देवीं) शक्तिं च तत्पुटं न्यसेत् । ईद्वन्द्वं च पुनर्न्यस्य श्रृंश्रृल्लं च पूर्ववत् ॥ ३ ॥

मूलेन पुटितां देवीं तत्पुटं मन्त्रमेव च । अनुलोमविलोमेन न्यस्य मन्त्रं यथाविधि ॥ ४ ॥

मूलेनाष्टशतं कुर्याद् व्यापकं तदनन्तरम् । ..... ॥

यथा— ओंअंओं , अंओंअं , श्रींअंश्रीं , अंश्रींअं , एवं तथैव मातृकापुटितम् । एवं कामपुटितां तां तत्पुटितं

कामम् । एवं शक्तिपुटितां तां तत्पुटितां शक्तिं न्यसेत् । तथा ह्रींन्द्रपुटितां तां तु मातृकापु-
टितं द्वयम् । तथा ह्रींश्रुल्लं च पूर्ववत् । एवं मन्त्रपुटितां मातृकां मातृकापुटितं मनुं , पुन-
रनुलोमविलोमेन मन्त्रं मातृकास्थाने न्यस्य मूलेनाष्टोत्तरशतेन व्यापकं कुर्यात् । एतेनन्यासस्ताराया
अपि बोद्धव्यः । “ इति गुप्तेन दुर्गाया अङ्गपोद्गा प्रकीर्तिता । तारायाः कालिकायाश्च तन्मुख्याश्च
तथापरा ॥ कृतेऽस्मिन् न्यासवर्गे च सर्वपापं प्रक्षयति ” । ततस्तत्त्वन्यासः— मनुं त्रिगुणं विधाय
प्रथमखण्डान्ते ओं आत्मतत्त्वाय स्वाहा , पादादेनाभिपर्यन्तम् । द्वितीयान्ते ओं विद्यातत्त्वाय स्वाहा ,
बाभ्यादिहृदयान्तम् । तृतीयखण्डान्ते ओं शिवतत्त्वाय स्वाहा , हृदयादिशिरःपर्यन्तम् । तदुक्तं स्वतन्त्रे—

मूलविद्यात्रिखण्डान्ते प्रशवार्धैर्यथाविधि । आत्मविद्याशिवैस्तत्त्वैर्न्यासं तत्र समाचरेत् ॥ १ ॥

इति । अथ बीजन्यासः । तदुक्तं कुमारीकल्पे—

ब्रह्मरन्ध्रे भ्रुवोर्मध्ये ललाटे नाभिदेशके । गुप्ते वक्त्रे च सर्वाङ्गे सप्तबीजं क्रमान्न्यसेत् ॥

तद्यथा— आद्यबीजं ब्रह्मरन्ध्रे । द्वितीयं बीजं भ्रुमध्ये । तृतीयं बीजं ललाटे । चतुर्थं बीजं नाभौ ,
पञ्चमं बीजं गुप्ते । षष्ठ्यं बीजं वक्त्रे । सप्तम्यं बीजं सर्वाङ्गे । एतत् त्रयं काम्यम् । मूलेन सप्तधा
व्यापकं कृत्वा यथाविधि मुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ तदुक्तं भैरवीतन्त्रे— “ पञ्चधा नवधा चापि मूलेन सप्तधा
तथा । ” स्वतन्त्रेऽपि— “ मूलेन व्यापकं न्यासं नवधा कारयेद्विधः ” । ततो देवीं ध्यायेत् ।
तद्यथा कालीतन्त्रे—

करालवदनां घोरां भुक्तकेशीं चतुर्भुजाम् । कालिकां दक्षिणां दिग्भां भुवङ्गमालाविभूषिताम् ॥ १ ॥

सद्यस्त्रिभुजशिरःखङ्गवामाधोर्ध्वकराम्भुजाम् । अमयं वरदं चैव दक्षिणाधोर्ध्वपाशिकाम् ॥ २ ॥

महामेषप्रभां श्यामां तथा चैव दिगम्बराम् । कण्ठावसक्तमुण्डालीगलद्रुधिरचर्चिताम् ॥ ३ ॥

कर्णावतंसतानीतशवयुग्मभयानकाम् । घोरदंष्ट्रां करालास्त्रां पीनोन्नतपयोधराम् ॥ ४ ॥

शवानां करसंचारैः कृतकाञ्चीं हसन्मुखीम् । सुकण्ठवगलद्रुधिराविस्फुरिताननाम् ॥ ५ ॥

घोररावो महारौद्रीं रमशानालयवासिनीम् । (बालार्कमण्डलाकारलोचनत्रितयान्विताम्) ॥ ६ ॥

दन्तुरां दक्षिणव्यापिमुक्तालम्बिकचोच्चवाम् । सारूपमहादेवहृदयोपरि संस्थिताम् ॥ ७ ॥

शिवाभिर्घोररावाभिश्चतुर्दिक्षु समन्विताम् । महाकालेन च समं विपरीतरतातुराम् ॥ ८ ॥

मुखप्रसन्नवदनां स्मेराननसरोरुहाम् । एवं संचिन्तयेद् कालीं रमशानालयवाग्निनीम् ॥ ९ ॥

शिवयुग्मेति , घोरकर्णावतंसमिति , प्रेतकर्णपूरेति च , “ शकुन्तपक्षसंयुक्तवाणकर्णविभूषणाम् ” इति ।
“ विगतास्तुकिशोराभ्यां कृतकर्णावतंसिनीमिति ” पठनादुभयमेव पाठः ॥ ध्यानान्तरं स्वतन्त्रे—

अञ्जनाद्रिप्रभां देवीं करालवदनां शिवाम् । भुवङ्गमालावलीकीर्णां भुक्तकेशीं स्मिताननाम् ॥ १ ॥

महाकालहृदम्भोजस्थितां पीनपयोधराम् । विपरीतरतामकां घोरदंष्ट्रां शवैः सह ॥ २ ॥

नागयज्ञोपवीताढ्यां चन्द्रार्धकृतशेखराम् । सर्वालङ्कारसंयुक्तां भुवङ्गमालाविभूषिताम् ॥ ३ ॥

मृतहस्तसहस्रेस्तु वद्धकाञ्चीं दिगंशुकाम् । शिवाकोटिसहस्रेस्तु योगिनीभिर्विराजिताम् ॥ ४ ॥

रक्तपूर्णमुखाभोजां मद्यपानप्रसक्तिकाम् । बह्वर्कशशिनेत्रां तु रक्तविस्फुरिताननाम् ॥ ५ ॥

विगनासुकिशोराभ्यां कृतकर्णावतंमिनीम् । कण्ठावसक्तमुण्डालीगलद्रुधिरचर्चिताम् ॥ ६ ॥

श्मशानवद्विषयस्थां ब्रह्मकेशववन्दिताम् । सद्यस्त्रिज्जगत्सिंहः सङ्गवराभीतिकराम्बुजाम् ॥ ७ ॥

इति ध्यात्वा, मानसोपचारैः संपूज्य अर्घ्यस्थापनं कुर्यात् । यथा— स्वयामं भूमौ 'हुमिति' अर्घ्य-
स्थापनीयमर्थं त्रिकोणं विलिख्य, तत्रार्घ्यपात्रं संस्थाप्य मूलेन शुद्धजलादिना शंखादिपात्रमापूर्य 'ओं
ह्रीं हृदयाय नमः' इत्यादियद्ब्रह्मन्त्रैरग्रीशासुरवायुषु, अग्रे ग्रीं ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । चतुर्विंशु
ह्रः अस्त्राय फट्, इत्यभ्यर्च्य, तदुपरि मन्त्र्यमुद्रयाच्छाद्य, तदुपरि मूलमन्त्रं दशधा जप्त्वा धेनुमुद्रया
अमृतीकृत्य, अन्त्रेण संरक्ष्य भूतिनीयेनिमुद्रे प्रदर्श्य, तज्जलं प्रोक्षणीपात्रे किञ्चिद्विलिप्य, तेनोदकेनात्मानं
स्वपूजापकरणं आभ्युक्ष्य पीठपूजामारभेत् । अस्याः पूजायन्त्रम्— आदौ विन्दुं स्वर्वाङ्गं भुवनेश्वरीं च
विलिख्य, ननस्त्रिकोणं तद्वासे त्रिकोणवमुष्टं मृत्तमण्डलं पद्मं पुनर्वृत्तं चतुर्द्वारात्मकं भृगुहं यन्त्रमारभेत् ।
ततः पीठपूजा, कुमार्गकल्प—

पीठपूजां ततः पश्चादाधारशक्तिपूर्वकम् । प्रकृतिं कमठं चैव शेषं पृथ्वीं तथैव च ॥ १ ॥

मुधाम्बुधिं मणिद्वीपं चिन्तामणिगृहं तथा । श्मशानं पारिजातं च तन्मूले रत्नवेदिकाम् ॥ २ ॥

तस्योपरि मण्येः पीठं न्यसेत् साधकसत्तमः । चतुर्विंशु हनीन् देवान् शिवाश्च शवमुण्डकान् ॥ ३ ॥

'धर्माधर्मादीन्धे' त्यादि ॥ ततः पीठन्यासोक्ताधारशक्त्यादि ■ ज्ञानात्मने नमः इत्यन्तं संपूज्य, केसरेषु
पूर्वादिनः " इच्छाकामक्रियाश्चैव कामिनी कामदायिनी । रती रतिप्रिया नन्या मध्ये चैव मनोभ्रमणी " ॥
सर्वत्र प्रणवादिनमोऽन्तेन पूजयेत् । तदुपरि " हसौः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनाय नमः " पीठस्योत्तरे
शुरुपूजा । पुनर्ध्यात्वा पुष्पाञ्जलावानीय मूलमन्त्रकल्पितमूर्तौ आवाहयत् । " देवेशि भक्तिसुलभं
परिवारसमन्वितं । यावत्स्यां पूजयिष्यामि तावत्त्वं सुस्थिरा भव " ॥ ततो मूलमुच्चार्य " अमुके
देवि इहावह २ इह तिष्ठ २ इह सन्निधेहि २ इह संनिरुध्यस्व २ " । ततो हुमित्यवगुण्ठ्य
अङ्गमन्त्रैः सकलीकृत्य, धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, परमीकरमुद्रया परमीकृत्य, भूतिनीयेनिमुद्रे प्रदर्श्य
प्राणप्रतिष्ठां विधाय मूलेन पाद्यादिभिः पूजयेत् । मूलमुच्चार्य अमुकेदेवतायै पतरपाद्यं नमः । इदमर्थं
स्वाहा । इदमाद्यमनीयं स्वधा । ज्ञानीयं निवेदयामि । पुनराद्यमनीयं स्वधा । एव गन्धो
नमः । एतानि पुष्पाणि वौषट् । ततो मूलेन पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा मूलमुच्चार्य एव दीपो नमः ।
ततो घण्टां संपूजयेत्— 'ओं जगद्भूति मन्ममातः स्वाहा' इति घण्टां संपूज्य चादयन् धूपं दत्त्वा
दीपं दृष्टिपर्यन्तं दद्यात् । ततो मूलेन पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा यथोपपन्नं नैवेद्यं दद्यात् ॥

ततः आवरणपूजामारभेत् । ततः " अमुके देवि आवरणं ते पूजयामि " इत्याद्यां शृङ्गीत्वा,
केसरेषु अन्निकोणं ओं ह्रीं हृदयाय नमः । ईशाने ओं ह्रीं शिरसे स्वाहा । नैर्ऋत्ये ओं हूं शिखायै
वषट् । वायौ ओं हूं कवचाय हुं । आग्नेये ओं ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । चतुर्विंशु ओं ह्रः अस्त्राय
फट् । ततो षड्विः षट्कोणे ओं काल्यै नमः, एवं कपालिन्यै०, कुक्षायै०, कुरुकुक्षायै०, विरोधि-
न्यै०, विप्रचिन्तायै नमः उग्रायै०, उग्रप्रभायै०, दीप्तायै०, (इत्यन्तःपञ्चे । नीलायै०, घनायै०, वला-
कायै०, इति द्वितीयःपञ्चे । मात्रायै०, मुद्रायै०) मितायै नमः इति तृतीयःपञ्चे । " सर्वाः श्यामा
असिकरा मुण्डमालाविभूषणाः । तर्जनीं वामहस्तेन धारयन्त्यः शुचिस्मिताः ॥ दिगम्बरा हस्तमुक्थः

स्वस्वभर्तृसमन्विताः । " इति ध्यात्वा चैवेत् ॥ ततोऽष्टपत्रेषु पूर्वोक्तक्रमेण ओं आहम्यै नमः , एवं नारायण्यै० , माहेश्वर्यै० , चामुण्डायै० , कामायै० , अपराजितायै० , वाराह्यै० , नारासिंह्यै० । एता गन्धादिभिः संपूज्य , पश्चात् आसिताङ्गादिभैरवान् पूजयेत् । ततो मूलन पुष्पाञ्जलिचयं दद्यात् । ततः पाद्यादिना देव्या दक्षिणे भागे महाकालं पूजयेत् ॥ कुमारीकल्पे— " देव्याश्च दक्षिणे भागे महाकालं प्रपूजयेत् " । " हंतीयांरांलांवांहांक्रौ महाकालभैरव सर्वविघ्नान् नाशय २ हंतीयांफदस्वाहा " । अनेन पाद्यादिभिराराध्य त्रिस्तर्पयित्वा मूलन देवी पञ्चोपचारैः पूजयेत् । तथान्न कार्त्तिके " महाकालं यजेद्यत्नात् पश्चाद् देवीं प्रपूजयेत् " । ततो देवीं ध्यायेत् । ततो यथाशक्ति जपित्वा गुणत्यादिना जपं देव्या वामहस्ते समर्पयेत् । ततः स्तुत्वा प्रदक्षिणां कृत्वाष्टाङ्गं प्रणामं कुर्यात् । आञ्जगन्मङ्गलं नाम कवचं पठेत् । ततस्तत्तजः पुष्पेण सार्धं हृदि आरोपयेत् । (ततो निवेद्य निवेदयित्वा । तत्रैवेद्यं किञ्चित् " उच्छिष्टपुष्पदालिन्यै नमः " इत्येताभ्यां दिशि दत्त्वा शेषं शिष्टभ्यां दद्यात् । किञ्चित् स्वीकृत्य पादोदकं किञ्चित् पीत्वा , निर्माल्यं धृत्वा यथेष्टं विहरेदिति । ततो मूलनाष्टोत्तरशताभिमन्त्रितं " पुष्पं च खन्दनं धृत्वा त्रैलोक्यं वशमानयेत् । सर्वसिद्धयुतां भूत्वा भैरवो वत्सराङ्गवत् " ॥ इति । अस्य पुरश्चरणं लक्षजपः । तत्कमस्तु कार्त्तिके—

लक्षमेकं जपेद्विंशं हविष्याशी दिवा शुचिः । रात्रौ ताम्बूलपूरास्वः शय्यायां लक्षमानतः ॥१॥
इति । भ्यवस्थामाह स्वतन्त्रतन्त्रे—

दिवा लक्षं शुचिर्भूता हविष्याशी जपेन्नरः । ततस्तस्य दशांशेन हविष्यामी समर्पयेत् ॥ १ ॥
इति । अथाहस्य कालांतरमाह , नीलसारस्वततन्त्रे— " लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी दिवा शुचिः । अशुचिश्च तथा रात्रौ लक्षमेकं तथैव च ॥ दशांशं होमयेन्मन्त्री दशांशमभिषेचयेत् । " इति सां-
प्रदायिकाः । वस्तुतस्तु कुमारीकल्पे—

लक्षमेकं जपेन्मन्त्री हविष्याशी दिवा शुचिः । रात्रौ ताम्बूलपूरास्वः शय्यायां लक्षमानतः ॥ १ ॥

एवं लक्षद्वयं जप्त्वा तद्दशांशेन मन्त्रवित् । अयुतं होमयेत् देवि दिवारात्रिमभेदतः ॥ २ ॥
इति दर्शनाद् दिवा लक्षं जप्त्वा तद्दशांशहोमं कुर्यात् । रात्रौ लक्षं जपित्वा रात्रौ च तद्दशां-
शहोमं कुर्यात् , इति रहस्यार्थः ॥ अत्र मन्त्रमेषः—

वर्गाद्यं वक्षिंसंयुक्तं रतिविन्दुसमन्वितम् । एकाक्षरो महामन्त्रः सर्वकामफलप्रदः ॥

त्रिगुणस्तु विशेषेण सर्वशास्त्रप्रबोधकः । ..... ॥

पूजाधिकं तु—प्रातःकृत्यादिप्राप्त्यायामान्तं कर्म विधाय पूर्वोक्त आर्चिच्छुद्धोदेवता विम्वस्य वर्णम्यासं कृत्वा कराङ्गन्यासं कुर्यात् । तद्यथा— ओं कां अङ्गुष्ठाभ्यामिस्थादि । एवं कां हृदयायेत्यादि कल्प-
येत् । एवं— " षडङ्गानि मनोरस्य जातियुक्तानि वैशिकः " । अन्यस्त्वेवं पूर्ववत् । अनयोः पुर-
श्चरणं लक्षजपः । तथा च सिद्धेश्वरीतन्त्रे—

एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं लक्षमेकं विधानतः । तद्दशांशं विधानेन होमयेत् साधकोत्तमः ॥ १ ॥

मायाद्वयं कूर्चयुग्मं ऐन्द्रान्तं मादनत्रयम् । मायाविन्द्रीश्वरयुतं दक्षिणे कालिके पदम् ॥ २ ॥

संहारकमयोगेन नीजसप्तकमुद्धरेत् । एकविंशाक्षरो मन्त्रस्ताराद्यः कालिकामनुः ॥ ३ ॥

इन्द्रस्य समीपे ऐन्द्रं रेफमिन्त्यर्थः । तेन प्रणवं मायाद्वयं कूर्चयुग्मं निजबीजद्वयं दक्षिणेकालिने निजबीजत्रयं कूर्चद्वयं मायाद्वयमिन्त्येकविंशत्यक्षरः । अस्य पूजादिकं दक्षिणावत् । पुरश्चरणं तु लक्षजपः । होमस्तु तद्दशांशतः ।

स्वाहान्तश्च त्रयोविंशाक्षरोऽयं मनुराजकः । स्वाहां विनैकविंशत्यक्षरः कामप्रदो मनुः ॥ ४ ॥

विंशत्यर्णा महाविद्या स्वाहाप्रणववर्जिता । ध्यानपूजादिकं सर्वं दक्षिणावदुपाचरेत् ॥ ५ ॥

इति । स्वनन्त्रे—

प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य हस्तेस्वाबीजमुद्धरेत् । रतिबीजं समुद्धृत्य पपञ्चमं भगान्वितम् ॥ १ ॥

ठडयेन समायुक्ता विद्याराज्ञी प्रकीर्तिता । ..... ॥

रतिबीजं निजबीजम् । तथाच खामुण्डातन्त्रे— 'रत्याद्या कालिका पातु द्वाविंशाक्षररूपिणी, इति कथञ्चे प्रतिपादितम् । तेन प्रणवो माया निजबीजं पपञ्चममेकारपुङ्कं बद्धिवल्लभा ।

अस्य पूजा— प्रातःकृत्यादिप्रातायामाप्तं विधाय श्रृङ्गादिन्यासं कुर्यात् । अस्य मन्त्रस्य धैर्य श्रृङ्गः, विराट् सुन्दः, सिद्धिकाली ब्रह्मरूपा त्रिभुवनेश्वरी देवता, निजबीजं बीजं, लज्जा शक्तिः । वर्णाभ्यासकुर्यान्न्यासौ च दक्षिणावत् । ध्यानं तु—

खड्गेन्द्रिभेन्दुविम्बेस्रवदमृतरसाप्लाविताङ्गी त्रिनेत्रा

सम्ये पाखौ कपालाद्गलदसृजमधो मुक्तकेशी पिवन्ती ।

दिग्यत्ना नद्धकाञ्ची मणिमयमुकुटागैर्युता दीप्तिभिः

पावाभीलोत्पलाभा रविशशिविलसत्कुण्डलाढीपादा ॥

एवं ध्यात्वा पूजादिकं दक्षिणावत् कुर्यात् । पुरश्चरणं त्वेकविंशतिसहस्रजपः । तदुक्तं कालीतन्त्रे—

अपेक्षिंशतिमाहसं सहस्रैकेन संयुतम् । होमयेत् तद्दशांशेन मृदुपुष्पेण मन्त्रवित् ॥ १ ॥

इति । प्रकागन्तरं विश्वसारे—

मूलबीजं ततो माया लज्जाबीजं ततः परम् । महाविद्या महाकान्या महाकालेन भाविता ॥ १ ॥

वर्गाद्यं बहिसंयुक्तं रतिचिन्दुसमन्वितम् । एतत्त्रयं क्रमेणैव तदन्ते बद्धिवल्लभा ॥ २ ॥

निजबीजत्रयं फट् बद्धिवल्लभा (३) निजबीजत्रयं कूर्चबीजं लज्जा पुनस्ताम्येव बद्धिवल्लभा (४) । वाग्भट्टं नमः मूलबीजं पुनस्तदेव कालिकायै बद्धिवल्लभा (५) ।

अस्य पूजाप्रयोगः— प्रातःकृत्यादिप्रातायामाप्तं विधाय श्रृङ्गादिन्यासं कुर्यात्, अस्यैकादशाक्षरस्य दक्षिणामूर्तिः श्रृङ्गः, पङ्क्तिः सुन्दः, कालिका देवता, शिरोमुक्ताद्वयेषु श्रृङ्गिण्युद्गोदेवता विन्यस्य ध्यायेत् । तथा—

चतुर्भुजा कृष्णवर्णा मुण्डमालाविभूषिता । सङ्गे च दक्षिणे पाखौ विभ्रतीन्दीवरद्वयम् ॥ १ ॥

कर्त्री च स्वर्परं चैव क्रमादामे सुविभ्रती । द्वां लिखन्ती जटामेकां विभ्रती शिरसा द्वयीम् ॥ २ ॥

मुण्डमालाधरा शीर्षे श्रीवायामपि चापराम् । वक्षसा नामहारं च विभ्रती रक्तलोचना ॥ ३ ॥

कृष्णवस्त्रधरा कल्यां व्याघ्राजिनममन्विता । वामपादं शवहृदि मन्थाप्य दक्षिणं पदम् ॥ ४ ॥

विलाप्य सिंहपृष्ठे तु लेलिहाना शवद्वयम् । साद्रहासा महाघोरावयुक्ता सुभीषणा ॥ ५ ॥

इति । एवं ध्यानम् । अन्यन्तर्व दक्षिणावत् । पूर्वोक्तानां मन्त्राणां च सर्वे दक्षिणावद्वाच्यम् । अस्य पुरश्चरणं लक्षद्वयजपः । अन्यासां मन्त्रवर्णसंख्यलक्षजपः । तदुक्तं तत्रैव ।

लक्षद्वयं जपेद्विद्यां पुरश्चरणकर्मणि । अन्यासां वर्णलक्षं तु कथितं पद्मयोनिना ॥ १ ॥

इति । भेदास्तु— (१) निजवीजं कूर्चवीजं माया दक्षिणेकालिके बद्धिबलभा । (२) निजवीजं कूर्चं लज्जा दक्षिणेकालिके पद । (३) मूलवीजद्वयं कूर्चद्वयं लज्जाद्वयं दक्षिणेकालिके पूर्वपदवीजानि बद्धिबलभा । (४) निजवीजं बद्धिबलभा । (५) निजवीजद्वयं कूर्चद्वयं लज्जाद्वयं बद्धिबलभा । (६) मूलवीजं कूर्चं लज्जा बद्धिसुन्दरी । (७) मूलवीजं दक्षिणेकालिके बद्धिबलभा । (८) निजवीजं कूर्चं माया पुनस्तान्येष बद्धिबलभा । (९) मूलद्वयं कूर्चद्वयं मायाद्वयं पुनस्तान्येष बद्धिबलभा । (१०) मूलपदं कूर्चद्वयं लज्जाद्वयं पुनस्तान्येष बद्धिबलभा । (११) हृदयं वाग्भवं मूलद्वयं कालिकायै हृदयं । (१२) हृदयं पाराद्वयं अङ्गुशद्वयमखं बद्धिजाया कालि कालिके दीर्घतनुच्छन्दे भुवनेशी कूर्चमखम् । (१३) लज्जावीजं क्रोधमखं । एतासां पूजादिकं सर्वं दक्षिणावत् ॥ एषां पूजा— प्रातःकृत्यादि-प्राणायामान्तं कर्म विधाय श्रुत्यादिम्यान् कुर्वान् । एषां दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः पङ्क्तिरुच्छन्दः दक्षिणाकाली देवता, अम्यत् सर्वं दक्षिणावद्वाच्यम् । अस्यास्तु पुरश्चरणं लक्षजपः । एतासां पूजायन्तं कालीतन्त्रे—

आदौ त्रिकोणं चिन्त्यस्य त्रिकोणं तद्वह्निर्न्यसेत् । ततो वै विलिखेन्मन्त्री त्रिकोणत्रयमुत्तमम् ॥ १ ॥

ततो वृत्तं समालिख्य लिखेदष्टदलं ततः । वृत्तं विलिख्य विधिवल्लिखेद्भूपुरमेककम् ॥ २ ॥

इति । कुमारीकल्पे— “मध्ये तु वैन्दवं चक्रं बीजमायाविभूषितम्” इति । यन्मनिर्माणपात्रं मुण्ड-मालातन्त्रे—

ताम्रपात्रे कपाले वा रमशानकाष्ठनिर्मितं । शनिभौमदिने नापि शरीरे मृतसंभवे ॥

स्वर्णरूप्येऽथवा लोहे चक्रं कार्यं विधानतः । ..... ॥

इति । एतासां प्रमाणं विश्वसारतन्त्रे—

अथ पञ्चाक्षरीं विद्यां शृणुष्व कमलानने । प्रजापतिं समुद्वृत्य बह्वाकूटं प्रजापतिम् ॥ १ ॥

चतुर्थस्वरसंयुक्तं नादविन्दुविभूषितम् । दिगुलं च ततः कृत्वा केन्तं च कालिकापदम् ॥ २ ॥

स्वाहान्ता कथिता विद्या प्रिय एकादशाक्षरी । ऋषिः स्याद् दक्षिणामूर्तिः पङ्क्तिरुच्छन्द उदाहृतम् ॥ ३ ॥

परात्परतरा शक्तिः कालिका देवता स्मृता । एकादशाक्षरी विद्या कालिकायाः सुदुर्लभा ॥ ४ ॥

लक्षद्वयं जपेद्विद्यां पुरश्चरणकर्मणि । अन्यासां वर्णलक्षं स्यात् कथितं पद्मयोनिना ॥ ५ ॥

इति । अन्यासां पञ्चाक्षरीप्रभृतीनाम् । अस्या ध्यानम्— “चतुर्भुजा रुक्मवर्णा” इत्यादि ।

मूलवीजं ततो मायां लज्जावीजं ततः परम् । दक्षिणे कालिके चेति अस्त्रान्ता समुदीरिता ॥ ६ ॥

अथापरां प्रवक्ष्यामि विद्यां विंशतिवर्षकाम् । यस्याः प्रसादमात्रेण भवेद्भूमिपुरन्दरः ॥ ७ ॥

मूलबीजद्वयं दद्यात् ततः कूर्चद्वयं वदेत् । लज्जायुग्मं समुद्धृत्य संबुद्ध्यन्तं पदद्वयम् ॥ ८ ॥
 पुनर्वत् पदं तथा बीजान्यन्ते च वदिसुन्दरी । ऋषिः स्वाद् दक्षिणामूर्तिः पङ्क्तिश्छन्द उदाहृतम् ॥ ९ ॥
 देवता कथिता मङ्गिः काली दक्षिणपूर्विका । अधोपरां प्रवक्ष्यामि विद्यां त्रिभुवनेश्वरीम् ॥ १० ॥
 निजबीजं समुद्धृत्य तदन्ते वदिसुन्दरीम् । भैरवोऽस्य ऋषिः प्रोक्तो नानातन्त्रमन्वितः ॥ ११ ॥
 अष्टाक्षरी तु या प्रोक्ता मर्वनश्रेष्ठे गोपिना । निजबीजद्वयं कूर्चद्वयं लज्जाद्वयं ततः ॥ १२ ॥
 स्वाहान्ता कथिता विद्या (मर्वकामफलप्रदा । निजं कूर्चं तथा लज्जा तदन्ते वदिसुन्दरी ॥ १३ ॥
 पञ्चाक्षरी महाविद्या पञ्चवक्त्र ऋषिः स्मृतः । नवाक्षरी महाविद्यां मृणुष्व कमलानने ॥ १४ ॥
 निजबीजत्रयं कूर्चयुग्मं लज्जायुग्मं ततः । स्वाहान्ता कथिता विद्या) मर्वसंपत्करी मता ॥ १५ ॥
 अधोपरां प्रवक्ष्यामि विद्यां तां च नवाक्षरीम् । मूलबीजं समुद्धृत्य संबुद्ध्यन्तं पदद्वयम् ॥ १६ ॥
 स्वाहान्ता कथिता विद्या मर्वशत्रुघ्नहारी । अधोपरां विद्यां मृणुष्व कमलानने ॥ १७ ॥
 निजबीजं ततः कूर्चं ततो मायां समुद्धरेत् । पुनस्तान्येव उच्चार्य स्वाहान्ता मोक्षदायिनी ॥ १८ ॥
 अधोपरां प्रवक्ष्यामि दशतन्त्रसमन्विताम् । मूलद्वयं कूर्चयुग्मं तथा लज्जाद्वयं तथा ॥ १९ ॥
 पुनस्तान्येव बीजानि तदन्ते वदिसुन्दरी । चतुर्दशाक्षरी विद्या चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ २० ॥
 ब्रह्मत्रयं समुद्धृत्य रतिबद्धिममन्वितम् । नादबिन्दुसमायुक्तं लज्जाकूर्चद्वयं ततः ॥ २१ ॥
 पुनः क्रमेण बोद्धृत्य वद्विजायावधिर्मनुः । षोडशीयं समारूपाता विद्या कल्पद्रुमोपमा ॥ २२ ॥
 इति । मायान्तरे—

हृदयं वाग्भवं देवि निजबीजयुग्मं ततः । कालिकायै पदं बोद्धुं तदन्ते वदिसुन्दरी ॥ १ ॥
 तन्मान्तरं—

नमः पाशाङ्कुशौ द्वेधा फट्स्वाहाकालिकालिके । दीर्घतनुच्छर्दं कालीमनुः पञ्चदशाक्षरः ॥ १ ॥

अस्य पुरश्चरणं लक्षजपः । तथाच—

लक्षसंख्यं जपं कुर्यात् पुरश्चरशसिद्धये । एतासां पूजनं चैव दक्षिणावत् सुरेश्वरि ॥ २ ॥

मन्त्रसूक्ते— “ लज्जाबीजं ततः कोपं फट्स्वाहा व्यक्षरी भवेत् ” । इति कालीमन्त्राः ॥ अथ गुह्य-
 काली विश्वसरि—

अथ वक्ष्ये महेशानि विद्यां सर्वफलप्रदाम् । चतुर्वर्गप्रदां साक्षान्महापातकनाशिनीम् ॥ १ ॥

सर्वासिद्धिप्रदां विद्यां भुक्तिमुक्तिप्रदायिनीम् । गुह्यकालीमहाविद्यां त्रैलोक्ये चातिदुर्लभाम् ॥ २ ॥

इन्द्रादिरूढं वर्गाद्यं गतिबिन्दुसमन्वितम् । त्रिगुह्यं च तथा कृत्वा ईशानं च समुद्धरेत् ॥ ३ ॥

षष्ठ्यन्तरसमायुक्तं बिन्दुनादकलान्वितम् । द्विगुह्यं च ततः कृत्वा ईशानद्वयमुद्धरेत् ॥ ४ ॥

वामाक्षिवह्निसंयुक्तं नादबिन्दुविभूषितम् । तद् गुह्ये कालिके प्रोक्त्वा अथवा दक्षिणे वदेत् ॥ ५ ॥

सप्तबीजं पुनः पूर्वक्रमेण बोद्धयेत् ततः । वद्विजायाविधिः प्रोक्त्वा विद्या त्रैलोक्यमोहिनी ॥ ६ ॥

अथवेति गुह्यकालिके दक्षिणेकालिके वा मन्त्रः ।

कामबीजं तथा कूर्चं तदन्ते भुवनेश्वरी । गुह्ये च कालिके वापि तथा बीजद्वयं भवेत् ॥ ७ ॥

स्वाहान्ता कथिता विद्या सर्वतन्त्रेषु गोपिता । एषा तु षोडशी विद्या चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ ८ ॥

अस्यार्थः— आदौ निजबीजं कूर्चं मया ततः संबोधनपदद्वयं ततो निजबीजद्वयं कूर्चद्वयं मा-
याद्वयं दक्षिणतया । “कामबीजद्वयं हित्वा भवेद्विद्या चतुर्दशी” । अस्य मन्त्रस्येति शेषः ।

सप्तबीजं पुरा प्रोक्तं गुह्ये च कालिके पुनः । स्वाहान्ता कथिता विद्या सर्वतन्त्रेषु गोपिता ॥ ९ ॥
एषापि चतुर्दशाक्षरी । तथा—

दक्षिणे पदमाभाष्य भवेत् पञ्चदशाक्षरी । कामबीजं समुद्धृत्य मन्त्रद्वयं पदद्वयम् ॥ १० ॥

पुनः कामं तदन्ते च दद्याद्वेधं मुन्दरीम् । एषा नवाक्षरी विद्या गुह्यकाल्याः समीरिता ॥ ११ ॥

दक्षिणे पदमाभाष्य भवेद्विद्या दशाक्षरी । कामबीजं परित्यज्य अथवा षोडशाक्षरी ॥ १२ ॥

तेन षोडशाक्षरविद्यायाः कामबीजाभावे पञ्चदशी भवति । एतासां पूजनं तु—

पूर्ववन्त्यासवर्गस्तु पूर्ववत् पूजयेन्निवाम् । पूर्ववत् जपेद्विद्यां सर्वं पूर्ववदेव हि ॥ १३ ॥

बलिदानं तथा यन्त्रं पूर्ववत् परिकल्पयेत् । ॥

बलिमन्त्रस्तु— ओं ह्रीं पंथाहि परमेशानि जगन्मातर्जगतां जगनि गृह २ मम बलिं सिद्धिं देहि देहि
शत्रुस्यं कुरु कुरु ओं ह्रीं फट् ओं कालिकाय नमः फट् स्वाहा ॥ यद्वा गुह्यकाल्या अयं बलिमन्त्रः,
हन्तमो एहि २ गुह्यकालिके गृह २ मम शत्रून् नाशय २ आदय २ तुरु २ विन्दि २ सिद्धिं देहि २
हुं २ स्वाहा ॥ तथायमानमन्त्रः— ओं ह्रीं सदाशिवमहाप्रेताय गुह्यकाल्यासनाय नमः, गुह्यकाल्यै
हुं नमः ।

भद्रकाल्यादयो विद्याः कथ्यन्ते सुरसुन्दरि । कामबीजादिकं बीजं सप्त पूर्वापरे यजेत् ॥ १४ ॥

भद्रकालीं तथा हेन्तां बीजमध्ये नियोजयेत् । स्वाहान्ता कथिता विद्या विंशत्यक्षर्यात्मिका परा ॥ १५ ॥

चतुर्वर्गप्रदा विद्या भद्रकाली शुभावहा । सप्तबीजं मन्त्रद्वयं श्मशानकालिके तथा ॥ १६ ॥

पुनर्बीजं क्रमेणैव स्वाहान्ता सर्वसिद्धिदा । विंशत्यक्षराक्षरी विद्या श्मशानकालिका मता ॥ १७ ॥

बीजानि चोचरेत् पूर्वं महाकालिपदं ततः । तदन्ते सप्तबीजानि स्वाहान्ता सर्वसिद्धिदा ॥ १८ ॥

विंशत्यक्षरा महाविद्या महाकाल्याः प्रकीर्तिता । ॥

एतासां जपपूजनं दक्षिणावत् । विशेषस्तु— भूपुरे इन्द्राग्निजगदीन् पूजयेत् । गृहस्य पूर्वोद्दिष्टा-
रेषु विष्णुं शिवं सूर्यं गणेशं पूजयेत् । तत्रैव—

भूपुरे लोकपालांश्च तदस्त्राणि ततो बहिः । भूपुरेषु चतुष्कोशे पूजयेत् क्रमतः सुधीः ॥ १९ ॥

विष्णुं शिवं तथा सूर्यं गणेशं पूजयेत् ततः । ॥

अथास्याः पूजायन्त्रम्—

त्रिकोणं चैव षट्कोणं नवकोणं मनोहरम् । त्रिकुणं चाष्टपत्रं च सुकिञ्चल्कसमन्वितम् ॥ २० ॥

भृगुत्रिनयारुढं योनिमण्डलमण्डितम् । त्रिपञ्चारमिदं चक्रं सर्वतन्त्रेषु कीर्तितम् ॥ २१ ॥

त्रिकोणं त्रिकोणाकारमित्यर्थः । ध्यानं तु—

महामेघप्रभां देवीं कृष्णवस्त्रपिधायिनीम् । ललजिह्वां घोरदंष्ट्रां घोररावो हसन्मुखीम् ॥ २१ ॥

नागहारलतोषितां चन्द्रार्धकृतशेखराम् । यां लिखन्तीं जटामेकां (लेलिहानामवं स्वयम् ॥ २२ ॥

नागयज्ञोपवीताङ्गीं) नामशय्यानिपेदुषीम् । पञ्चाशन्मुण्डमयुक्कनरमालां महोदरीम् ॥ २३ ॥

महाम्बुजमयुक्कननन्तं शिखोपरि । चतुर्दिक्षु नागफलावेष्टितां गुह्यकालिकाम् ॥ २४ ॥

तत्तकमर्षराजेन वामकङ्कणभूषिताम् । अनन्तनागराजेन कृतदक्षिणकङ्कणाम् ॥ २५ ॥

नागेन्द्रशनाढारकन्पितां रत्नपुङ्गवाम् । द्विभुजां चिन्तयेद् देवीं नागयज्ञोपवीतिनीम् ॥ २६ ॥

नरदेहसमारब्धकुण्डलश्रुतिमण्डिताम् । प्रमत्तवदनां मौम्यां नवरत्नविभूषिताम् ॥ २७ ॥

नारदाद्यैर्मुनिगणैः मेदितां शिवगे(मो)हिनीम् । अट्टहामां महाभीमां साधकाभीष्टदायिनीम् ॥ २८ ॥

जटामेकां धारयन्तीमिति शेषः । अनन्तं शिखोपरि दधतीमिति शेषः । गुह्यं गुप्यलक्षणम् । पूजादिकं तु दक्षिणावत् कार्यम् । इति कालीमन्त्राः ॥

अथ ताराप्रकरणम् —

अथ भेदान् प्रवक्ष्यामि तारिण्याः सर्वसिद्धिदान् । येषां विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तस्तु साधकैः ॥ १ ॥

कवितां लभते शुद्धामनर्गलविजृम्भिणीम् । पाण्डित्यं सर्वशास्त्रेषु धनधान्यपतिर्भवेत् ॥ २ ॥

राजद्वारं सभायां च विवादे व्यवहारके । सर्वत्र जयमाप्नोति वृद्धस्पतिरिवापरः ॥ ३ ॥

इति । तथाच मन्त्र्यसूक्ते—

मायावीजं समुद्धृत्य तारकं वह्निर्मयुनम् । मायाविन्दुस्वरयुतं द्वितीयं बीजमुद्धृतम् ॥ १ ॥

कूर्चवीजं तृतीयं च फट्कारं तदनन्तरम् । संपूर्णं सिद्धमग्नं तु रश्मिपञ्चकसंयुतम् ॥ २ ॥

रश्मिपञ्चकं वर्णपञ्चकमित्यर्थः (एकजटापक्षे रश्मिपञ्चकं वर्णपञ्चकं, नीलसरस्वतीपक्षे प्रणवमित्यर्थः)

लीलया नावप्रदा चेति तेन नीलसरस्वती । तारकत्वात् सदा तारा सुखमोक्षप्रदायिनी ॥ ३ ॥

उग्रापचारिणी यस्मादुग्रतारा मकीर्तिता । ..... ॥

इति । ताराण्यं—

वसिष्ठाराधिता विद्या नतु शीघ्रफला यतः । अतस्तेनापि मुनिना शापो दत्तः सुदारुणः ॥ १ ॥

ततः प्रभृति विधेयं फलदात्री न कस्यचित् । ..... ॥

शापोद्धारमाह—

चन्द्रर्वीजं त्रपान्तत्रं बीजोपरि नियोजितम् । ततः प्रभृति विधेयं वधूरिव यशस्विनी ॥ १ ॥

फलिनी सर्वविद्यानां जयिनी जयकाङ्क्षिणाम् । विषयकरी विद्या अमृतलप्रदायिनी ॥ २ ॥

मन्त्रस्य ज्ञानमात्रेण विजयी भुवि जायते । ..... ॥

एकवीराकल्पेऽपि—

लज्जावीजं वधूवीजं कूर्ध्ववीजं तथाच कट् । एषा पञ्चाक्षरी विद्या पञ्चभूमप्रकाशिनी ॥ १ ॥

तथा च तत्रैव—

षोडशव्यञ्जनं वद्विवाभाच्चिबिन्दुसंयुतम् । चन्द्रवीजमयारूढं वधूवीजमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥

वधूवीजं स्त्रीकारम् । तथा च विभक्त्यन्ते— 'स्वर्वाङ्गे च महेशानि वधूवीजं प्रकीर्तितम्' इति । नीलतन्त्रे—

तारायाः पञ्चवर्ण्यं श्रीमन्नीलसरस्वती । सर्वभाषामयी शुद्धा सर्वाज्ञायैर्नमस्कृता ॥ १ ॥

इति । तारावर्ण्येऽपि—

अनुत्तरं समुद्धृत्य मायोत्तरमतः परम् । पञ्चभूमसमायुक्तं पञ्चारश्मि प्रकीर्तितम् ॥ १ ॥

जीवनी मध्यमा पञ्चादेकाक्षी तदनन्तरम् । उग्रदर्पं ततो दद्यादस्त्रं देवि प्रकाशितम् ॥ २ ॥

एकाक्षी स्त्री, एतेन सर्वत्र शापोद्धारः । पञ्चाक्षरीमधिकृत्य तन्त्रे—

श्रीवीजाद्या यदा विद्या तदा श्रीः सर्वतोमुखी । एषैव हि महाविद्या मायाद्या सकलेश्वरा ॥ १ ॥

वाग्भवाद्या यदा विद्या वागीशतत्प्रदायिनी । वितारैकजटा वैशा महामुक्तिकरी मता ॥ २ ॥

तारास्वरहिता व्यर्णा महानीलसरस्वती । कुल्लुकेशं समारूपाता सर्वतन्त्रेषु गोपिता ॥ ३ ॥

एषा क्रमगता प्राप्ता मत्तभेदादनेकधा । ..... ॥

एषा पञ्चाक्षरी । तदेवाह— "पञ्चाक्षरी एकजटा तारामात्रे महेश्वरि । ताराद्या तु भवेद्देवि श्रीमन्नीलसरस्वती ॥ उग्रतारा इवक्षरी च महानीलसरस्वती " कुल्लुका च । अम्बासां विद्यानामेकजटैव देवता प्रकृतित्वात् । एताम् साधनस्थानं नीलतन्त्रे—

एकलिङ्गे रमशाने वा शून्यागारे चतुष्पथे । (शनस्पोपरि मृगदे वा जले वाकण्ठपूरिते ॥ १ ॥

संग्रामभूमौ योनौ वा स्थले वा विजने वने ।) तत्रैव साधयेद्योमी विद्यां त्रिभुवनेश्वरीम् ॥ २ ॥

इति । तत्रैव—

पञ्चक्रोशान्तरे यत्र न लिङ्गान्तरभीक्षते । तदेकलिङ्गमारूपातं तत्र सिद्धिरनुत्तमा ॥ १ ॥

इति । अन्यत्रापि—

उज्जटे पर्वते वापि निर्जने वा चतुष्पथे । देवागारे च शून्ये च निर्जनैकान्तवेरमनि ॥ १ ॥

इति । वीरतन्त्रेऽपि—

शून्यागारे रमशाने यदि जपति जटैस्तेकलिङ्गे तद्गणे

गङ्गागर्भे गिरौ वा शुचिबिभैलमतिः सर्वदा भक्तियुक्तः ।

विद्यां श्रीनीलवाण्या भुवनजनपतिः सर्वशास्त्रार्थवेत्ता

देहान्ते योमिषुखः परमसुखपदं ब्रह्म निर्वाणमेति ॥ १ ॥

इति । ताराचमने भैरवतन्त्रे—

ताराभेदस्त्रिभिः पीत्वा मायया चालयेत् करम् । स्त्रीं हूं ओष्ट्रौ द्विरुन्मृज्य फट्कारैः चालयेत् करम् ॥ १ ॥

आस्पृश्यामेक्षलश्रोत्रनाभिवक्षःशिरोभुजान् । वैरोचनादिभिः स्पृष्ट्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २ ॥

आचम्य भैरवो भूत्वा वर्त्मगत्तां प्रपश्यति । ..... ॥

ताराभेदगति— उग्रतारा एकजटा नीलमरस्थतो च । वैरोचनाद्यस्तु— वैरोचनशंखपाण्डुरपद्मनाभ (अस्मिताख्य) मामकनामकतारकपाण्डुरपद्मान्तकयमान्तकविघ्नान्तकनरकोन्तकाः सप्ततुर्धाप्रणखादिनमो-
स्तकाः । इति ।

अथ पूजा— प्रातःकृत्यादिस्नानान्नं कर्म विधाय यागस्थानं गत्वा “ ओं वज्रोदके हुंफट् स्वाहा ” इति मन्त्रेण जलमधिष्ठाय एमञ्जलं पूजार्थं विधाय तत्र किञ्चिदन्यजले नित्तिप्य तेनैव वारिणा “ ओं ह्रीं विशुद्ध सर्वपापानि शमयाशेषविकल्पमपनय हुंफट् स्वाहा ” इति हस्तपादौ प्रक्षाल्य कुलकुशान् सु-
खलंजतरूपान् यथामन्त्र्येन हस्ते दत्त्वा “ ओं ह्रीं स्वाहा ” इत्याचम्य पीठं विन्यसेत् । कुलकुशास्तु—

सुवर्णं रजतं चैव जपपूजादिकर्मसु । कुशकार्यकरं प्रोक्तं नतु वन्याः कुशाः कुशाः ॥ ३ ॥
इति । ततः—

जलशङ्खं करे कृत्वा तिष्ठेद् द्वारि महेश्वरि । चालयेद्दस्तपादौ च वक्ष्यमाणेन वर्त्मना ॥ १ ॥

इति । मन्त्रस्य मूला— “ तारं वज्रोदके हुंफट् स्वाहा जलमधिष्ठितम् । ” तथाच—

(तारं) लज्जा विशुद्धान्ते सर्वपापानि चैव हि । शमयान्ते स्वशेषान्ते विकल्पपदमुचरेत् ॥ १ ॥

अपनयान्ते वर्म फट् स्वाहा पादविशुद्धये । ओं भावा वाहेमाया च तथा वाचमने मनुः ॥ २ ॥
इति । तथा—

श्मशानं तत्र सञ्चिन्त्य तत्र कल्पद्रुमं स्मरेत् । तन्मूले मलिपीठं च नानामलिविभूषितम् ॥ १ ॥

नानालङ्कारभूषाढ्यं मुनिदेवैश्च शोभितम् । शिवाभिर्बहुमांसास्थिमोदमानाभिरैन्दितम् ॥ २ ॥

चतुर्दिक्षु शिवामुण्डचिताङ्गारास्थिभूषितम् । तन्मध्ये भाववेद् देवीं यथोक्तध्यानयोगतः ॥ ३ ॥

इति ध्यात्वा ‘ ओं मलिधरि वज्रिणि महामतिसरे हुंफट् स्वाहा ’ इति शिखाबन्धनं कुर्यात् । सामान्यार्घ्यं विधाय, फट् इति त्रिवारं संप्रोक्ष्य गां गणेशाय नमः । एवं वां वटुकाय०, वां क्षेत्रपालाय०, वां योगिनीभ्यो नमः । इति द्वारं संपूज्य वास्तुपुरुषं पूजयेत् । शिखाबन्धनान्तरं मन्त्रसूक्ते सामान्यार्घ्यमाह—

फटित्युक्ता हृदापूर्य तारेण दश मन्त्रयेत् । फटा द्वारं प्रोक्षयेच्च बीजेनाभ्यर्चयेत् सुरान् ॥ १ ॥

गांवांक्षांवां च बीजानि तान्युक्तानि महेश्वरि । गणेशं वटुकं क्षेत्रपालं च योगिनीर्यजेत् ॥ २ ॥

केन्तानेतांश्च सर्वान्ते हन्मन्त्रं विलिखेत्ततः । पूजयित्वा ततो गेहं प्रविशेद् गृहमध्यतः ॥ ३ ॥

ब्रह्माणं वास्तुदेवं च तारादिहृदयान्तकम् । ..... ॥

इति । ओं रक्षरक्ष हुंफट् स्वाहा इति जलसेकौद्भूमिं शोधयेत् । “ ओं सर्वविघ्नानुत्सारय हुंफट् स्वाहा ”

इति नाराचमुद्रया अक्षतप्रक्षेपेण श्वाभपाणिघातत्रयेण । धौमानुध्वंतालत्रयैस्तान्तरिक्षगान् दिव्यदृष्ट्या दि-
व्यानिति । त्रिविधविघ्नान् दिव्यान्तरिक्षधौमानुस्मारयेत् । “ ओं पवित्रवज्रभूमे हुं फट् स्वाहा ” इति भूमि-
मभिमन्त्र्य तत्र कोमलकम्बलविष्टगद्यासनानि यथाप्रामाण्यान्नीर्य “ ओं आः सुरेस्वे वजरेस्वे हुं फट् स्वाहा ”
इति रत्नवन्दनगन्धपुष्पादिना समभ्यर्च्य स्वस्तिकादिक्रमेण तत्रोपविशेत् । तदुक्तं मत्स्यसूत्रे—

मृदुकोमलमामीनो हान्येषु कम्बलेषु च । विष्टरेषु समामीनः साधयेत् सिद्धिमुत्तमाम् ॥ १ ॥

(संग्रामे पतितं बालं संपादितमचूडकम् । परमामनिःसृतं प्राप्य चितायां वा तदन्तिके ॥ २ ॥)

इति । तन्त्रचूडामणौ—

(तत्र मृदासनं देवीपीठमन्त्रेण पूजयेत् । तारं मेकामपीठाय हृदयान्नोऽयमीरितः ॥ १ ॥

तत्र वद्धासनं वीरः स्वान्मानं शोधयेत्ततः ।) ..... ॥

इति । कोमलादिलक्षणमाह श्रीक्रमे—

(वीरासनाद्यभावे तु मृदासनं मृणु प्रिये) । पञ्चवर्णोत्तरं वाधन्मृतं बालमचूडकम् ॥ १ ॥

परमामाभ्यन्तरं चैव दशमासाच्च पूर्वकम् । गर्भच्युतमृतं बालं गर्भाष्टमात् पुरःसरम् ॥ २ ॥

एतत्कोमलमित्याहुर्विष्टरेषु कुशेषु वा । ..... ॥

इति । तथाच तन्त्रे—

अचूतचूडको बालो हीनोपनयनः पुमान् । यो मृतः पञ्चमे वर्षे तमेव कोमलं विदुः ॥ ३ ॥

पञ्चमे वर्षे पञ्चमधर्मे पूर्व । आसनपरिमाणमाह

एकहस्तं द्विहस्तं वा चतुरस्रे समन्ततः । विशुद्धे आसने कुर्यात् संस्कारं पूजनं बुधः ॥ ४ ॥

हस्तसारव्याघ्रचर्मोद्यपि आसनम् । “ हस्तसारद्वीपिवर्म अचूडं कम्बलं तथा । पीतं च श्वेतवर्णं वा
आसनाय प्रकल्पयेत् ॥ प्रोतं च विस्तरेणैव ह्यथवा कुण्डलीकृतम् । ” इत्यादि । विष्टरेभिस्यादि कु-
ण्डलत्रयशतकेन बहुकं निर्माय तत्र शयनप्रतिष्ठां कुर्यात् । तत्रैव—

ओंकारं आःसुरेस्वे च वजरेस्वे ततः परम् । हुं फट् स्वाहा च कुर्यात् मण्डलं च शवासने ॥ ५ ॥

वीरासनेनोपविश्य संपूज्यासनमेव च । चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् ॥ ६ ॥

इति । “ ओमलिधरि वज्रिणि महामतिसरे रत्न रत्न मां हुं फट् स्वाहा ” इति वस्त्राञ्जले रत्नाग्रस्थि
बन्धयेत् । “ ओं आः हुं फट् स्वाहा ” इति व्यापकतया कायवाक्चित्तं शोधयेत् । “ ओं पुष्पकेतुराजार्हते
शताय सङ्घर्षसन्ध्याय “ ओंपुष्पे पुष्पे महापुष्पे नृपुष्पे पुष्पभूषिते पुष्पचयावकीर्णे हुं फट् स्वाहा ” इति
च पुष्पादि मन्त्रमयं कृत्या स्वर्णादिपीठे गंगोत्पन्नकुङ्कुमादिलिप्ते ‘ ओं आः सुरेस्वे वजरेस्वे हुं फट् स्वाहा ’
इति मन्त्रेणाधोमुखत्रिकोणगर्भाष्टदलपद्मं कृत्वा चतुरस्रं चतुर्द्वारयुक्तं यन्त्रमुद्धरेत् । पञ्चस्य पूर्वोदितेषु म-
न्त्राक्षराणि लिखेत् । तथाच कुलचूडामणौ—

ततः कुलरसेनैव पीठं निर्माय यत्नतः । आः सुरेस्वे वजरेस्वे हुं फट् स्वाहा समन्वितम् ॥ १ ॥

मन्त्रेणानेन संलिख्य वसुपत्रं मनोहरम् । चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् ॥ २ ॥

कुलरसेन स्वयंभूरसेन । वर्णलिखनप्रकारमाह फेत्कारीये—

मगोत्रि चन्दनेनाष्टपत्रं वृत्तं लिखेत्ततः । मृद्वामनं समामाद्ये मायां पूर्वदले लिखेत् ॥ १ ॥

मध्यवीजं द्वितीये फमृत्तरे पश्चिमे तु टम् । मध्ये वीजं लिखेत्तोरं भूतशुद्धिमथाचरेत् ॥ २ ॥

इति । तदुक्तं गन्धर्वे—

पदकोणान्तर्गतं पञ्चं भूविम्बद्वितयं पुनः । चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं वा यन्मालिखेत् ॥ ३ ॥

(तन्मध्ये विलिखेन्मन्त्री ताराप्रखण्डमेव च ।) ..... ॥

वीजलेखनं तु पूर्णवत् । नीलतन्त्रेऽपि सारस्वतार्थिनां तु विशेषेण यन्त्रान्तरमुक्तम् ।

व्योमेन्दौरसनार्णकणिकमचां द्वन्द्वैः स्फुरन्केसरं वर्गोल्लासिचसुच्छदं वसुमतीगेहेन संवेष्टितम् ।

ताराधीश्वरवारिवर्णविलम्बदिकोणसंशोभितं यन्त्रं नीलतनोः परं निगदितं सर्वार्थसिद्धिमदम् ॥

(विन्दुत्रिकोणं च पदसमुक्तं वृत्तं तथाष्टारमलं त्रिवृत्तम् ।

मधुपुरं चैकजटाविलासगेहं मया यन्त्रमिदं प्रदिष्टम् ॥)

इति । (एवमेनेषामन्यतमं विरच्य पुरतो निधायार्चयेत् । पीठस्य पूर्वद्वारे ओं ह्रीं गां गणपतये नमः । पीठस्य दक्षिणे ओं ह्रीं गां बटुकाय नमः । पीठस्य पश्चिमोत्तरयोः ओं ह्रीं गां क्षेत्रपालाय नमः । ओं ह्रीं गां योगिनीभ्यां नमः । ततो मध्ये श्मशानाय नमः । कल्पवृक्षाय नमः । तन्मूले मणिपीठाय नमः । मानालंका-
रेभ्यां नमः । मुनिभ्यः०, देवेभ्यः०, बहुमान्नास्थिमोदमानाभ्यः शिवाभ्यो नमः । चतुर्विंशु शबमुण्डवि-
ताङ्गादिभ्यो नमः । इति सर्वत्र मन्त्रेण पूजयेत् । अष्टदलेषु अम्ब्यादि ओलकस्यै नमः । ओसरस्व-
त्यै० । ओरत्यै० । ओप्रीत्यै० । ओकीर्त्यै० । ओर्कान्त्यै० । ओतुष्ट्यै० । पुष्ट्यै नमः । एवमुत्तरोत्तरमभ्यर्च्य
तस्य मध्ये हनीः सदाशिवमहाप्रतासनाय नमः ॥ तदुक्तं सिद्धसारस्वत—

लक्ष्मीः मन्त्रवती चैव रतिः प्रीतिस्तथैव च । कीर्तिः कान्तिश्च तुष्टिश्च पुष्टिश्चैव शक्रयः ॥ १ ॥

देव्या नीलसरस्वत्याः पीठशक्रय ईरिताः । ..... ॥

इति । धारतन्त्रे— “ तन्मध्ये पूजयेद् देव्या वाहनं शबमेव च ” । इति, ततो भूतशुद्धिं कुर्यात् । यथा—स्वाहे
उत्तानौ करौ कृत्वा हंस इति मन्त्रेण कुण्डलिनी जीवात्मानं वैलोम्येन चतुर्विंशतितत्त्वानि सुषुम्णावर्त्मना
परमतेजसि संयोज्य, कुम्भकेन ह्रींकारं रक्तवर्णं नामौ ध्यात्वा तदुद्भूताग्निना लिङ्गराशिरं संवह्य, स्वींकारं
पीतवर्णं इति विचिन्त्य (तदुद्भूतवायुना तद्भस्म प्रोत्सारयेत् । ततो रेचकेन ह्रींकारं श्वेतवर्णं शिरसि विचिन्त्य)
तदुद्भूतेनामृताम्बुना तदस्थि प्रावितं कृत्वा समस्तमपगतव्यथं विश्वमयं शरीरमाप्नावयेत् । तथाच भ्रुतिः—
षड्विंशततत्त्वानि शरीरमिति । तत आत्मानमपगतव्यथं निर्मलं देवताधिया ध्यायेत् । तस्मिन्
विश्वध्यापक अमृतचारिणि आःकारे रक्तपङ्कजं ध्यात्वा तदुपरि टांकारात् श्वेतपङ्कजं विचिन्त्य,
तदुपरि नीलसन्निभं ह्रींकारं ध्यात्वा तदुपरि हुंवीजभूषितां कर्जिकां ध्यायेत् । तदुपरि देवतां “ आं ह्रीं कौं-
स्वाहा ” इति एकादशवारं जपन् प्राणान् प्रतिष्ठाप्य ध्यायेदिति । तदुक्तं केत्कारिणे—

मायां नामौ रक्तवर्णा ध्यात्वा तज्जातवाहिना । शुष्कं कर्मार्थकं देहं दग्धं संचिन्तयेत् ततः ॥ १ ॥

१ ‘ पञ्च ’ ख. पाठः । २ ‘ दुर्वासनमास्याव ’ ख. पाठः । ३ ‘ कट् ’ ख. पाठः । ४ ‘ तारं ह्रींकारं ह्रींकारस्य तारा-
प्रणवत्वेन प्रतिहरणात् । ५ ‘ वृत्तव ’ ख. पाठः । ६ ‘ तान्त्यै ’ ख. पाठः । ७ ‘ गा ’ ख. पाठः । ८ ‘ कं
पावात्मकं ’ ख. पाठः ।

स्त्रीकारं हृदि पीताम् तदुद्धृतेन वायुना । भस्म प्रोत्सारितं कृत्वा ललाटे चिन्तयेत् ततः ॥ २ ॥

कूर्चं तुषारवर्णां तदुद्धृतामृतेन च । तदस्थि प्लावितं कृत्वा ताराम्यानं विचिन्तयेत् ॥ ३ ॥

सर्वव्याधा विनिर्मुक्तं निर्मलं देवतामयम् । भूतशुद्धिं विधायेत्थं शून्यं विश्वं विचिन्तयेत् ॥ ४ ॥

निलोपं निर्गुणं शुद्धमात्मानं देवतामयम् । अन्तरिक्षे ततो ध्यायेदाः कारांद्रूपपङ्कजम् ॥ ५ ॥

(भूयस्तस्योपरि ध्यायेत् टांकारात् श्वेतपङ्कजम् । तस्योपरि पुनर्ध्यायेद् हंकारं नीलमंनिभम् ॥ ६ ॥

ततो हंकारबीजात् कर्त्रिकां बीजभूषिताम् ।) भूयस्तस्योपरि ध्यायेदन्मानं तारिणीमयम् ॥ ७ ॥

इति । ततो ध्यानम्—

प्रत्यालीढपदां घोरां मृण्डमालाविभूषिताम् । स्वर्वा लम्बोदरीं भीमां व्याघ्रचर्मवृतां कटौ ॥ ८ ॥

नवयौवनमंपद्मां पञ्चमुद्राविभूषिताम् । चतुर्भुजां ललजिह्वां महाभीमां वरप्रदाम् ॥ ९ ॥

खड्गकर्त्रिममायुक्तसम्येतरभुजद्वयाम् । कपालोत्पलसंयुक्तमव्यपाणियुगान्विताम् ॥ १० ॥

पिङ्गोर्ग्रजटां ध्यायेन्मालावद्योभ्यभूषिताम् । बालार्कमण्डलाकारलोचनत्रयभूषिताम् ॥ ११ ॥

इति । पञ्चमुद्राविभूषितामिति, ललाटे श्वेतगोस्थपट्टिकाद्यनुष्ठयाम्बितकपालपञ्चकाम्बितामित्यर्थः । श्रीशङ्कराचार्येणाप्युक्तं— “ विचित्रास्थिमालां ललाटे करालां कपालं च पञ्चाम्बितं धारयन्ती ” मिति । ततः प्राणा-
धामः, धामनासापुटेन मूले चतुर्थारं जप्त्वा वायुं पूरयेत् । तदनु नासापुटी धृत्वा षोडशवारजपेन वायुं
कुम्भयेत् । तदनु दक्षिणनासापुटेन वाराहकावर्तनेन रेचयेत् । पुनर्दक्षिणेनापूर्य वामेन रेचयेत् । पुनर्वामे-
नापूर्य दक्षिणेन रेचयेत्, इति प्राणायामत्रयं भवति । ततः श्रुत्यादिन्यासः । तद्यथा— शिरसि असो-
भ्यश्रुपये नमः । मुखे गृह्णीक्ष्मसे नमः । हृदि श्रीमदेकजटादिवेचताभ्यां नमः । मूलाधारे हंसीजाय
नमः । पादयोः फट् शङ्करे नमः । शेषाण्यक्षराण्युच्चार्य सर्वाङ्गे स्त्रीकीलकाय नमः । तदुक्तं वीरतन्त्रे—

अशोभ्य श्रुषिरेतस्या गृह्णी क्षन्द ईरितम् । नीलासरस्वती देवी त्रिषु लोकेषु गोपिता ॥ १ ॥

हंसीजमलं शक्तिः स्वास्तुर्वर्गफलप्रदा । ..... ॥

इति । ततः कालीतन्त्रोक्तमात्मन्यासः । तथान्येकम्— “ यथा काली तथा नीला तत्कमान्प्रातुका न्य-
सेत् ” । तद्यथा— अंअंईईउंउंअंअंलं नमो हृदि । एंऐंओंऔंअंअंःकंखंगंघं नमो वक्षभुजे । ऊंखंऊंऊं-
अंअंउंउंउं नमो वामभुजे । एतंयंइंयंनंपंफंवं नमो दक्षिणजङ्घायां । मंयंरंलंवेणंयंसंहं नमो वामजङ्घा-
यां । ततः कराङ्गन्यासी— हां अक्षिलवाग्रपिण्यै अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । हां अक्षयडवाग्रपिण्यै तर्जनीभ्यां
नमः । हूं अक्षयवाग्रपिण्यै मध्यमाभ्यां नमः । ह्रूं विष्णुवाग्रपिण्यै अनामिकाभ्यां नमः । हां रुद्रवाग्रपिण्यै
कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ह्रः सर्ववाग्रपिण्यै करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ हां अक्षिलवाग्रपिण्यै हृदयाय नमः ।
हां अक्षयडवाग्रपिण्यै शिरसे स्वाहा । हूं अक्षयवाग्रपिण्यै शिखायै वषट् । ह्रूं विष्णुवाग्रपिण्यै कवचाय हुं ।
हां रुद्रवाग्रपिण्यै नेत्रत्रयाय वौषट् । ह्रः सर्ववाग्रपिण्यै अस्त्राय फट् ॥ अङ्गुलिनिर्णय उक्तः । अयं तु
नीलसरस्वतीपक्षे । तथाच तारामधिकृत्य सिद्धसारस्येन—

अम्बिलवागृपिणीं श्रोत्र्य हृदयाय नमो वदेत् । अस्त्रण्डवागृपिणीं शिरसे वह्निवल्गुभा ॥ १ ॥
 ब्रह्मवागृपिणीं न्युक्त्वा शिखायै वपडित्यथ । विष्णुवागृपिणीं श्रोत्र्य कवचाय हुमादिशेत् ॥ २ ॥
 रुद्रवागृपिणीं न्युक्त्वा नेत्राभ्यां वपडित्यपि । मर्ववागृपिणीमुक्त्वा अस्त्राय फडिनि स्मरेत् ॥ ३ ॥
 षड्दीर्घमायया चैव बीजान्ते तानि योजयेत् । ..... ॥

इति । हां एकजटायै अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । हां तारिण्यै नर्जनीभ्यां स्वाहा । हूं वज्रोदके मध्यमाभ्यां व-
 षट् । ह्रं उग्रजटे अनामिकाभ्यां हुं । ह्रूं महाप्रतिमरे कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् । हः पिङ्गोऽग्रैकजटे करपु-
 ष्ठाभ्यां फट् । एवं हृदयादिषु न्यसेत् ॥ तथाच एकजटामधिकृत्य नीलतन्त्रे—

बीजान्ते एकजटायै हृदयं परिकीर्तयेत् । तारिण्यै शिरसे तद्वद् वज्रोदके शिखा ततः ॥ १ ॥
 उग्रजटे च कवचं महाप्रतिमरे तथा । पिङ्गोऽग्रैकजटे तद्वज्रेप्रास्त्रे परिकीर्तयेत् ॥ २ ॥
 षड्दीर्घया मायया च बीजान्ते नाम वाचेयेत् । ..... ॥

अत्र वर्तन्यामर्पाटन्यासां न लिखितौ, अनुक्तत्वात् । तथाच फेत्कारीये— “अथोक्तमाचरेत् सम्यग्
 मास्योक्तमाचरेद् युधः” । कालीपोढा या कर्तव्या । ततो मूलमुच्चार्य शिर आदिपादपर्यन्तं पादादिशिरोन्तं
 हृदयादिमुखपर्यन्तमिति व्यापकत्रयं न्यसेत् । ततोऽस्यस्थापनं तद्यथा— स्वयमेव त्रिकोणवृत्तचतुरस्रमण्डलं
 कृत्वा, तत्र साधारं पात्रं निधाय मूलविषया अलादिनापूर्य रक्तचन्दनवित्स्वपत्राणि अक्षतार्दीभिश्चिप्य,
 अर्घ्यस्याग्राशामुरग्यायुमध्ये दिक्षु च— हां अम्बिलवागृपिण्यै हृदयाय नमः, इत्यादि । हां एकजटायै हृ-
 दयाय नमः, इत्यादि वा षडङ्गानि चिम्प्यस्य, अर्घ्यपात्रं मन्त्रमुद्रयान्छाद्य मूलमभ्रं दशधा जपेत् ।
 तथाच— ‘दशकृत्वो जपद्विधां देवताभावसिद्धये’ इति । ततोऽस्त्रेण संरस्य धेनुयोनिसमुद्रे प्रहर्य तेजो-
 मयं तज्जलं विभाव्य किञ्चित् प्रोक्षणीयपात्रं निक्षिप्य, तेनादकेनात्मानं पूजोपकरणं चाभ्युष्य पूजा-
 मारभेत् । भूतशुद्धयनन्तरं वा । तथाच फेत्कारीये—

भूतशुद्धिं विधायेत्यमर्घ्यादिस्थापनं चरेत् । प्राणायामं ततः कृत्वा ऋष्यादिन्यासमाचरेत् ॥ १ ॥

इति । ततः पुष्पाञ्जलिं चिरस्य आन्माभेदेन देवीं ध्यायेत् । तद्यथा—

प्रत्यालीढपदापिताङ्गिशवहृद्गोराट्टहासा परा खड्गेन्दीवरकर्त्रिस्त्पर्धरा हुंकारबीजोज्जवा ।

स्वर्वा नीलविशालपिङ्गलजटाजट्टैकनामैर्धुता जाड्यं न्यस्य कपालके त्रिजगतां हन्त्युग्रतारा स्वयम् ॥
 एवं विभाव्य, करकलितदूर्वाक्षतरक्तचन्दन (वज्रपुष्पादि) मिलितादिनकरकिरणारुक्कुसुमाञ्जलौ मातृकायम्भं
 ध्यात्वा हृदयान्मूलमभ्रतेजोमयीं शुद्धज्ञानचैतन्यमयीं षट्चक्रभेदेन शिरःस्थितसहस्रदलकमलकर्णिकान्तर्गतप-
 रमशिवं प्रापस्य क्रियासमभिध्याहारेण तदमृताम्बुधौ विश्राम्य तदमृतलोलीभूतां चैतन्यानन्दमयीं तां प्र-
 वहन्नासापुटादानोय मूलेन कल्पितमूर्तावावाहयेत् ॥ तन्प्राप्ते—

देवीं सुपुष्णामार्गेण चानीय मग्नरन्ध्रकम् । वहन्नासापुटे ध्यायेन्निर्गन्तां स्वाञ्जलिस्थिते ॥ १ ॥

पुष्पे आरोप्य तत्पुष्पं प्रतिमादौ निधापयेत् । देवेशि भक्तिमुलभे परिवारसमन्विते ॥ २ ॥

यावत् तां पूजयिष्यामि तावत् त्वं सुखिरा भव । ..... ॥

ततः पूर्वोक्तक्रमेणावाहनादिकं कृत्वा योम्यादिपञ्चमुद्राः प्रदर्शयेत् ॥ " आवाहनादिमुद्राभिः पञ्चमुद्राः प्रदर्शये " इति भैरवायाम् । तास्तु मुद्राप्रकरणेऽनुसन्धेयाः । ' आहोक्रौ स्वाहा ' इति प्राश्नप्रतिष्ठां कुर्यात् । ततः " ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ हृफद स्वाहा " इत्यनेन शोडशोपचारैः पञ्चोपचारैः वा पूजयेत् । " ताराद्यमाग्निजायान्तमुद्दर्य यजनं शरेम् " । तारः कूर्चस्तदादि हृफादेत्यर्थः । सन्ध बद्धिजायान्त इति । (ओं भगवत्येकजटे ह्यविशुद्धधर्मगात्रि सर्वपापानि शमय सर्वविकल्पानपनय हृफद स्वाहा पाद्यं नमः । तारिणि ह्योमदमाद्यनोयं स्वधा । ह्रीं मालिधारे वज्रिणि) महाप्रतिसरे इदमर्थं स्वाहा । ह्रीं कपालिनि मधुपर्कं स्वधा । श्रीमदेकजटे इदमाद्यमनोयं सुगन्धिजलं नमः । गन्धपुष्पयोगविशेषस्त्वयम् — " परमानन्दसोऽभ्यपारिपूषोऽदिगन्तरम् । गृहात् परमं गन्धं कृपया परमेश्वरि ॥ " श्रीमदेकजटे एव गन्धो नमः । " तुरायधनसंभृतं नानागुणमनोहरम् । आनन्दसोऽभे पुष्पं गृह्यतां परमेश्वरि ॥ " इयं चत्वारश्चना विद्याधराचार्यसंमता । महातन्त्रे तारिणीतिर्लये — " प्रणवं भगवन्त्येकजटे माया नतः परम् । (विशुद्धधर्मगात्रितः सर्वपापानि तत्परम् ॥ शमय सर्वविकल्पानपनय हृफद शिरः । अयं पाद्यमनुदं वि आद्यमनोयमनुं शृणु । तारं वज्रिणि मायेति तारो माया ततः परम् ।) मालिधारे वज्रिणीति महाप्रतिसरे मनुः ॥ माया कपालिनि मन्त्रो मधुपर्कं सुरेश्वरि । " ततो योनिमुद्रां प्रदर्श्य, देवि आस्तापय भगवत्याः परिवारान् पूजयामि, इति प्रार्थ्य आवरणान् पूजयेत् । तथा कंसरेषु आप्तोशासुराद्युमध्ये विष्णु च षडङ्गानि पूजयेत् । आग्नेय्यां ह्रीं एकजटे इदमाय नमः । ऐशान्यां ह्रीं तारिणि शिरसे स्वाहा । नैऋत्यां ह्रीं वज्रोदके शिखायै षडद । वायव्यां ह्रीं कपालिनि कवचाय हुं । मध्ये ह्रीं महाप्रतिसरे नेत्रत्रयाय षोडश । चतुर्विंशु हः पिङ्गोऽयं एकजटे अस्त्राय फद ॥ मौलसरस्वतीपक्षे तु — ह्रीं अलिखिताप्युपैत्य इदमाय नमः । इत्यादिना षडङ्गानि पूजयेत् । ततो देव्या मौली " असोभ्यवज्रपुष्पं प्रतीच्छ हृफद स्वाहा " इति संपूजयेत् । तदुक्तं भैरवायै —

वज्रपुष्पं प्रतीच्छेति हृफद स्वाहेति मन्त्रतः । एतन्मन्त्रे नाममात्रं धिक्चैव न संशयः ॥

अनेन मनुना सर्वान् परिवारान् समर्चयेत् । ..... ॥

सर्वत्र प्रणवः । तदुक्तं तन्त्रे — " प्रणवं बद्धिजायान्तं वज्रपुष्पं विनिक्षिपेत् । " ततः षोडशोत्तरे वायव्यादीशानपर्यन्तं गुरुपाङ्क्तं पूजयेत् । तथाच ताराचूडामलौ —

अथ तारागुरुन् वच्ये वृष्टावृष्टफलप्रदान् । ऊर्ध्वकेशो व्योमकेशो नीलकण्ठो वृषध्वजः ॥ १ ॥

दिव्यांघ्राः सिद्धिदा देवि सिद्धींघ्राञ्छृणु तत्त्वतः । वशिष्ठः कूर्मनाथश्च भीमनाथो मेहेश्वरः ॥ २ ॥

हरिनाथो मानवौषानथ वक्ष्यामि तद्गुरुन् । तारावती मानुमती जवा विद्या महोदरी ॥ ३ ॥

सुखानन्दः परानन्दः पारिजातः कुलेश्वरः । विरूपाक्षः फेरेंबी च कथितं तारिणीकुलम् ॥ ४ ॥

अशक्तोऽसोभ्यमानं पूजयेत् । ततः पूर्वादिदलमूले —

महाकाल्यथ रुद्राणी मया भीमा तथैव च । घोरा च भ्रामरी चैव महारात्री च सप्तमी ॥ ५ ॥

अष्टमी भैरवी प्रोक्ता योगिनीस्ताः प्रपूजयेत् । ..... ॥

ततः पूर्वदिक्षतुर्दलेषु वामावर्तेन, ह्रीं वैरोचनशंखपादद्वयपद्मनाभासिताङ्गान् पूजयेत् । ततः वज्रपादिष्वनु-

॥ पञ्चमुद्रास्तु — सुमुखं चतुरस्रं च वृत्तं गोमुखमेव च । योनिमुद्रेति विख्याता मुद्राः पञ्च नमस्कृतौ ॥

१ ' देवरी ' अ. पाठः । २ ' भैर ' अ. पाठः । ३ ' दसा ' अ. पाठः ।

दलेषु दक्षिणावर्तेन मामकनोमकपालदुरनारकान् पूजयेत् । ततः पूर्वादिद्वारेषु पश्चान्नकयमान्तकधिघ्नान्तक-
मरकाभक्तान् पूजयेत् । तथाच सिद्धमारम्भे—

तथा वैराचनं शङ्खपाण्डुरं पद्मनाभकम् । अमिताङ्गं यजेन्मन्त्री दिचिवन्द्रादिचतुर्दले ॥ १ ॥

नोमकं मामकं चैव पाण्डुरं तारकं तथा । वहन्यादिकचतुष्कोणे मन्त्रैः स्वैः स्वैः क्रमाद्यजेत् ॥ २ ॥

द्वारपूर्वादितस्तद्वत् पश्चान्तकयमान्तकौ । विघ्नान्तकं ममभ्यर्च्य पूजयेन्नरकान्तकम् ॥ ३ ॥

इति । नीलतन्त्रे— “ वामावर्तक्रमेणैव पूजयेद्दङ्गद्वयताः ” । इति । ततो बलिं दद्यात् । “ पूजाम्ने भो-
जनादौ च बलिं मन्त्रेण दापयेत् ” । तत्र क्रमः— स्वयामे त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलं कृत्वा पुष्पैस्तम-
भ्यर्च्य, तत्र त्रिहिनबलिद्वैध्यभरितं साधारं पात्रं निधाय तद्वामाङ्गुष्ठानामाभ्यां स्पृष्ट्वा “ उँह्रीं एकजटे महाय-
क्षाधिपतये मयापनीतबलिं गृह्ण २ गृह्णापय २ मम सर्वशान्तिं कुरु २ परविद्यामाकुरु २ व्रुट २ क्षिन्धि २
सर्वजगद्वशमानय ह्रींस्वाहा ” इति त्रिः पठित्वा बलिं दद्यात् । तथाच सिद्धमारम्भे— बलिमन्त्रः ।

प्रणवं पूर्वमुच्चार्य हृत्तेखां च ततः परम् । एकजटे पदान्ते च महाशब्दमुदीरयेत् ॥ १ ॥

यक्षाधिपदमाभाष्य पतये पटतो मया । उपनीतपदं चोक्त्वा बलिं गृह्णेति च द्विधा ॥ २ ॥

गृह्णापय द्विधा प्रोक्त्वा मम सर्वपदं तथा । शान्तिं कुरु द्विधा चैव परविद्यामनन्तरम् ॥ ३ ॥

द्विधाकर्ष्येति च भूपात् व्रुट क्षिन्धीति च द्विधा । सर्वजगत्पदं चोक्त्वा वशमानय इत्यनु ॥ ४ ॥

माया म्वात्रेति मन्त्रोऽयं वन्यादौ विहितः स्मृतः । ..... ॥

इति । ततो रहस्यमालया मिगदेनेपांशुना मानमेन वाष्टोत्तरसहस्रं शतं वा जपेत् । तथाच—

अष्टोत्तरशतं जाप्यं याव(द्विंश)जीवतिसंख्यया । सहस्रं वा जपेद्देवि नित्यपूजाविधौ पुनः ॥ १ ॥

अशक्तध्वंशित्यन्तं नूनं जपेत् । तथाच नीलतन्त्रे— “ सहस्रं शतं विंशतिं वा जपेद्गहस्यमालया । ” तत्र
अपरहस्यं यथा— मूलाधारस्थाधिष्ठानमक्षिपूरकेषु यथासंख्यं बीजत्रयव्याप्तिं तद्विष्कोटिभास्वरां परस्वरा-
नुस्यूतां विभाष्य सर्वतेजोमयं फटकारं विश्रान्तिरूपं ध्यात्वा उच्चारयेत् । तथाच नीलतन्त्रे—

मन्त्रध्यानं प्रवक्ष्यामि जपात् मार्वज्ञदायकम् । मन्त्रध्यानान्महेशानि शुद्ध्यते ब्रह्महा यतः ॥ १ ॥

मूलरन्ध्रे तु हृत्तेखां सूर्यकोटिममप्रभाम् । स्वाधिष्ठाने पीतवर्णं द्वितीयं तु विभावयेत् ॥ २ ॥

नाभौ जीमूतसंकाशं कूर्चबीजं महाप्रभम् । अक्षबीजं हृदि ध्यायेत् कालाग्निसदृशप्रभम् ॥ ३ ॥

मूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तं सर्वां विधां विभावयेत् । सूर्यकोटिप्रतीकाशां योगिभिर्दृष्टपूर्विकाम् ॥ ४ ॥

इत्येवं यथाशक्ति जपित्वा समर्थं नित्यहोमादिकं चरेत् । तदुक्तं सोमसिद्धान्ते—

नाजप्तः मिध्यते मन्त्रो नाहुतश्च फलप्रदः । नानिष्टो यच्छते कामान् तस्मात् त्रितयमाचरेत् ॥ १ ॥

पूजया लभते पूजां जपात् सिद्धिर्न संशयः । विभूतिं चाभिकांक्षेण सर्वसिद्धिं च विन्दति ॥ २ ॥

इति । नीलतन्त्रेऽपि—

विद्याहोमं प्रवक्ष्यामि सर्वां सिद्धिं च विन्दति । सपर्यासर्वमापाद्य बलिपूर्वं चरेद्विधिम् ॥ १ ॥

ततो जपं तर्पणं च चरेत् साधकसत्तमः । बलिवश्वादिकं चैव ब्राह्मणः समुपाचरेत् ॥ २ ॥

विधिवदग्निमानीय ऋग्व्यादेभ्यो नमस्तदा । मूलमन्त्रं समुच्चार्य कण्ठे वा स्फण्डिलेऽपि वा ॥३॥
 भूर्मा वा संस्तरेदग्निं व्याहृतित्रितयेन तु । स्वादान्तेन त्रिधा कृत्वा षडङ्गत्रितयं ततः ॥ ४ ॥
 ततो देवीं समावाह्य मूलेन षोडशाहुतीः । हुत्वा स्तुत्वा नमस्कृत्वा विमृजेद्विन्दुमण्डले ॥ ५ ॥
 ततो विसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । अस्य पुरश्चरणं लक्षजपः । तद्दशांशो होमः । तथाच—
 एवं कृत्वा इविष्याशी जपेद्ब्रह्मनन्यधीः । रहस्यमालामादाय लक्षमेकं सदा जपेत् ॥ ६ ॥
 रहस्यमाला यथा—

अकसाभिहिता सिद्धिर्महाशङ्काक्षमालया । पञ्चाशन्मणिभिर्माला निर्मिता सर्वसिद्धिदा ॥ ७ ॥
 महाशङ्काभावेऽपि स्फाटिकी माला कर्तव्या । तथाच— “महाशङ्काऽप्यशङ्कधेन् स्फाटिकीमालया जपेत्” ।
 तारामन्त्रे तु कुल्लुकाया ज्ञानमावश्यकम् । तथाच मन्त्र्यमूले—

कुल्लुकां च न जानाति महामन्त्रं जपेन्नरः । पञ्चलं जायते तस्य अथवा वातुलो भवेत् ॥ ७ ॥
 इति । मायातन्त्रे—

कुल्लुकां धारयेच्छीर्षे लिखित्वा धूर्जपत्रके । राजद्वारे सभायां च विजयी भवति ध्रुवम् ॥ १ ॥
 एवमुक्तेन जप्त्वा तु तद्दशांशस्य होमतः । तद्दशांशं तर्पणं तद्दशांशं ब्राह्मभोजनम् ॥ २ ॥
 तर्पणेषु परां देवीं तत्प्रकार इहोप्यने । ..... ॥

ततो गुरुदक्षिणामान्दरेत् । तथाच तिद्धसारम्बने—

एवं जपं पुरा कृत्वा दशांशमसितोन्पलैः । आञ्चार्जैर्जुहुयान्मन्त्री तद्दशांशेन तर्पणम् ॥ १ ॥
 कालागुरुद्रवोपेतैर्विमलैर्गन्धवारिभिः । तर्पणेषु परां देवीं तत्प्रकार इहोप्यने ॥ २ ॥
 जले चावाह्य विधिवत् पाद्याद्यैरुपचारकैः । संतर्प्य विधिवद् देवीं परिवारान् सकृत्सकृत् ॥ ३ ॥
 इति । अग्निषेको यथा—

देवीषुद्यात्मनात्मानं संपूज्य साधकोत्तमः । तारिणीं सिञ्चयामीति जलं मूर्ध्नि विनिक्षिपेत् ॥ ४ ॥
 इति । अथ रहस्यपुरश्चरणम् । यथा—

अथवान्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते । कुजे वा शनिवारे वा नरघृणहं समाहृतम् ॥ १ ॥
 पञ्चरात्रेण मिलितं चन्दनाद्यैर्विशेषतः । निक्षिप्य भूमीं हस्तार्धमानतः कानने वने ॥ २ ॥
 तत्र तद्दिक्पते रात्रौ सहस्रं परिमाणतः । एकाकी प्रजपेन्मन्त्रं स भवेत् कल्पपादपः ॥ ३ ॥
 अथवान्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते । अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पञ्चवोरुभयोरपि ॥ ४ ॥
 सूर्योदयं समारभ्य यावत् सूर्योदयान्तरम् । तावज्जप्त्वा निरावहः सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ॥ ५ ॥

इति । सुण्डमालातन्त्रे—

अथवान्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते । शरत्काले चतुर्ध्वादिनवम्यन्तं विशेषतः ॥ १ ॥
 भक्तिः पूजायिता तु रात्रौ तावत्सहस्रकम् । जपेदेकाकी विजने केवलं तिमिरालये ॥ २ ॥
 अष्टम्यादिनवम्यन्तमुपवासपरो भवेत् । कुण्डलाष्टमीं समारभ्य यावत्कुण्डलाष्टमी भवेत् ॥ ३ ॥

महत्त्वमस्य जप्ते तु पुरश्चरामिष्यते । कृष्णां चतुर्दशीं प्राप्य नवम्यन्तं महोत्सवे ॥ ४ ॥

अष्टमीं नवमीं रात्रौ पूजां कुर्याद्विशेषतः । दशम्यां पारुषं कुर्यान्मत्स्यमांसादिभिर्घृतम् ॥ ५ ॥

षट्महसं जपेन्मन्त्रं नित्यं भक्तिपरायणः । चतुर्दशीं समाप्य यावदन्या चतुर्दशी ॥ ६ ॥

तावज्जप्त्वा महेशानि पुरश्चरामिष्यते । केवलं जपमात्रेण मन्त्राः सिद्धा भवन्ति हि ॥ ७ ॥

इत्यादिकं वीरसाधनाद्याचारादि प्रागुक्तं बोद्धव्यम् ॥ अथ श्यामस्तारयोर्मन्त्राणां लघूच्चारक्रमस्तु तन्त्रान्तरे—

ताराभेदा अथोच्यन्ते शीघ्रसिद्धिप्रदायिनः । वह्निवामाक्षिविन्दाद्या कामिका भुवनेश्वरी ॥ १ ॥

भुवनेशी वर्मरुद्धा फडन्ता प्रखवादिका । मन्त्राक्षरी महाविद्या विरिञ्चिसमुपासिता ॥ २ ॥

“ ओं श्रीं ह्रीं ह्रीं हुं फड । ” इति स्वरूपम् । तथा—

चाक्षुःशक्तिः कमला कामो हंसोऽनुग्रहमर्गवान् । वर्मोऽग्रतारे वर्माक्षं विष्णुवर्षा द्वादशाक्षरी ॥ ३ ॥

“ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं हुं उग्रतारे हुं फड । ” इति स्वरूपम् । तथा—

तारं वर्मं शिवा कामो मनुमर्गपुतो भृगुः । वर्माक्षमेवा सप्तार्था सिद्धिदा विष्णुसेविता ॥ ४ ॥

“ ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं हुं फड । ” इति स्वरूपम् ।

एतयोः पञ्चमे बीजे सकारो हादिरन्तिमः । तदा विद्याद्वयं प्रोक्तं चतुर्मुखसमर्चितम् ॥ ५ ॥

“ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं हुं उग्रतारे हुं फड । ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं हुं फड । ” इति स्वरूपद्वयम् । “ तारो माया वर्म-
माया वर्माक्षं च रमाक्षरी । ” “ ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं हुं फड ” इति स्वरूपम् । तथा—

हरिरभिन्निमूर्तान्दुयुग्वर्मपुटिताद्रिजा । अस्त्रान्ता पञ्चवर्षेयं प्रोक्ता एकजटाह्वया ॥ ६ ॥

“ श्रीं हुं ह्रीं हुं फड ” इति स्वरूपम् । तथा—

रेफशान्तीन्दुयुग शान्तो वर्माक्षं कामवाग्भवे । नारायणोपासितेयं पञ्चार्था सर्वसिद्धिदा ॥ ७ ॥

“ श्रीं हुं फड ह्रीं ह्रीं ” इति स्वरूपम् ।

अमृतामहविद्यानामृषिः शक्तिर्वशिष्ठजः । गायत्रीतारके चन्दोदेवते परिकीर्तिते ॥ ८ ॥

न्यासं तु पूर्ववत् कृत्वा ध्यायेत् तारां हृदयभुजे । ..... ॥

श्वेताम्बरां शारदचन्द्रकान्तिं संक्षुषणां चन्द्रकलावत्साम् ।

कर्त्रीकपालाश्रितपाणिपद्मां तारां त्रिनेत्रां प्रमजेऽखिलार्थं ॥ ९ ॥

जपपूजादिकं सर्वमासां पूर्ववदाचरेत् । मधुयुक्परमाग्नेन होमाद् विद्यानिधिर्भवेत् ॥ १० ॥

रक्तां वशे स्वर्णवर्णां स्रग्भने भारवेऽसिताम् । उघाटने धूम्रवर्णां शान्तौ श्वेतां सरोदिताम् ॥ ११ ॥

भूरिणा किमिहोक्तेन विद्या एताः प्रसाविताः । पूरयन्त्यखिलं नृणां मनोरथमिह ध्रुवम् ॥ १२ ॥

इति । तथा—

मायाहृद्भगवत्येकजटे मम जलं स्थिरा । वदन्त्यासनमता पुष्पं प्रतीच्यानलवपुः ॥ १३ ॥

द्वाविंशत्यक्षरो मन्त्रस्तारादि पूर्वसिद्धिदः । ..... ॥

ओं ह्रीं नमो भगवत्येकजटे मम वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा ” इति स्वरूपम् ।

वायुकोशे क्षेत्रपालमीशाने भैरवं तथा । नैर्ऋते वोगिनीस्तर्च्या वामभागे शुक्रं यजेत् ॥ १२ ॥

अगृहस्याद्येखायामणिषा लघिमा तथा । भद्रिमा चेशिता पूज्या वशिता कामपूरणी ॥ १३ ॥
 गरिमा प्राप्तिरित्येताः पूज्याः पृथोदिदिक्क्रमात् । धरागृहस्य रेखायां द्वितीयायां तु भैरवान् ॥ १४ ॥
 अमिताङ्गो रुक्मण्डः क्रोधोन्मत्तकपालिनः । भीषणश्चाथ मंहार एनेष्टो भैरवाः स्मृताः ॥ १५ ॥
 भूमिगेहनृतीयायां रेखायां मानरः पुनः । ब्राह्मी माहेश्वरी चाथ कामारी वैष्णवी तथा ॥ १६ ॥
 वाराहीन्द्राणिका चैव चामुण्डा मममी स्मृता । महालक्ष्मीदेलेष्वर्चाः पूर्वादिषु यथाक्रमम् ॥ १७ ॥
 इत्थमाद्यावृत्तिं चेष्टा योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् । चतुःपष्टिदले एके शर्त्तारिचैश्च तावतीः ॥ १८ ॥
 कुलेशी कुलनन्दा च वागीशी भैरवी तथा । उमा श्रीः शान्तपा चण्डा धूम्रा काली कपालिनी ॥ १९ ॥
 महालक्ष्मीश्च कङ्काली रुद्रकाली मरस्वती । वाग्वादिनी च नकुली भद्रकाली शशिप्रभा ॥ २० ॥
 प्रत्यङ्गिरा मिदलक्ष्मीस्मृतेशी च चण्डिका । खेचरी भूचरी मिद्धा कामाख्या द्विजुला धरा ॥ २१ ॥
 जया च विजया चाथ जिता नित्यापराजिता । विलामिनी तथा घोगा चित्रा मुग्धा धनेश्वरी ॥ २२ ॥
 सौमेश्वरी महाचन्द्रा विद्या हंसी विनायका । वेदगर्भा तथा भीमा उग्रा वैद्या च सद्गतिः ॥ २३ ॥
 उग्रेश्वरी चन्द्रगर्भा ज्योत्स्ना मत्या यशोवती । कुलिका कामिनी कामा ज्ञानवत्यथ डाकिनी ॥ २४ ॥
 राकिणी लाकिनी चाथ काकिनी शाकिनीत्यपि । हाकिनीति चतुःपष्टिशक्यः सिद्धिदायिकाः ॥ २५ ॥
 दर्शयेत् खेचरीमुद्रां द्वितीयावरणेऽर्चयेत् । द्वात्रिंशत्पत्रमध्ये तु पूज्या एतास्तु शक्यः ॥ २६ ॥
 किराता योगिनी वीरा वेताला यक्षिणी हरा । ऊर्ध्वकेशी च मातङ्गी मोहिनी वंशवर्द्धिनी ॥ २७ ॥
 मालिनी ललिता दूती मनोज्ञा पद्मिनी धरा । वर्चरी वज्रहस्ता च रक्तनेत्री विचारिका ॥ २८ ॥
 मातृका दूरदर्शा च चेष्टेशी रङ्गिनी नदी । शान्तिर्दीप्ता वज्रहस्ता धूम्रा श्वेता सुमङ्गला ॥ २९ ॥
 इच्छा तृतीयावरणं बीजमुद्रां प्रदर्शयेत् । ततः षोडशपत्रेषु पूज्याः षोडशशक्यः ॥ ३० ॥
 मुग्धा श्रीः कुरुकुल्ला च त्रिपुरा तोतला क्रिया । रतिः प्रीतिस्त्वया बाला सुमुखी रयामलाविला ॥ ३१ ॥
 पिशाची च विदारी च शीतला वज्रयोगिनी । सर्वेश्वरीति संपूज्य सखिमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ ३२ ॥
 अष्टपत्रे स्वस्वमन्त्रैर्यजेदष्ट सरस्वतीः । ..... ॥

इति । ता यथा—

तारो हृल्लोहितः सत्यो वैकुण्ठानन्तसंयुतः । भृगुर्नेशन्दरूपे वाग् माया कामो वद इवम् ॥ १ ॥
 वाग्वादिन्यभिकान्तान्तो मन्त्रो वेदाखिवर्णवान् । भनेन मनुना पूर्वपत्रे वागीश्वरीं यजेत् ॥ २ ॥
 “ उँनमः पद्मासनं शब्दरूपे ऐहोर्क्षीं वद वद वाग्वादिनि स्वाहा । ” इति वागीश्वरीमन्त्रः ॥ १ ॥
 वराहहंसचक्रेन्द्रसंयुता भुवनेश्वरी । वदयुग्मं च चित्रेश्वरि वाग्बीजानलप्रिया ॥
 द्वादशार्णेन मनुना वक्षो चित्रेश्वरीं यजेत् । ..... ॥
 “ हसकलर्क्षीं वदवद चित्रेश्वरि ऐ स्वाहा । ” इति चित्रेश्वरीमन्त्रः ॥ २ ॥ तथा—
 वाग्बीजं कुलजे वाक्च सरस्वत्यनलाङ्गना । एकादशार्धमनुना कुलजां दक्षिणे यजेत् ॥ ४ ॥

“ॐ कुलजे ॐ सरस्वति स्वाहा ।” इति कुलजामन्त्रः ॥ ३ ॥

वाङ्माया श्रीर्वदद्वन्द्वं कीर्तीश्वरि त्रयुषिषा । त्रयोदशार्णेन यजेत्तर्ज्ये कीर्तिनायिकाम् ॥ ४ ॥

“ॐ ह्रीं श्रीं वद वद कीर्तीश्वरि स्वाहा ।” इति कीर्तीश्वरीमन्त्रः ॥ ४ ॥

वाङ्माया चान्तरिक्षान्ते सरस्वति च ठद्वयम् । रव्यर्णेन यजेत् प्रत्यगन्तरिक्षमरस्वतीम् ॥ ६ ॥

“ॐ ह्रीं अन्तरिक्षसरस्वति स्वाहा ।” इति अन्तरिक्षसरस्वतीमन्त्रः ॥ ५ ॥

वराहसचण्डीशजनादनकुशानुयुक् । मेन्दुर्योनिश्च नकुलिभृगुरर्धेन्दुयुग्मनुः ॥ ७ ॥

अरुणाभृगुशिख्यप्रिसंयुता शान्तिरिन्दुयुक् । वाङ्मायाश्रीपुवीजानि मीं घटान्ते सरस्वति ॥ ८ ॥

घटे वदतरद्वन्द्वं रुद्राज्ञया युता मम । अभिलापं कुरुद्वन्द्वं प्रेयसी कृष्णवर्त्मनः ॥ ९ ॥

गुणवेदारणेन यजेद्वायौ घटमरस्वतीम् । ..... ॥

“इत्सलक्रं इसौ इसर्फी ॐ ह्रीं श्रीं द्वां द्वां ज्जीं प्लंमः मीं घटमरस्वति घटे वदतर वदतर रुद्राज्ञया ममाभिलापं कुरु कुरु स्वाहा ।” इति घटसरस्वतीमन्त्रः ॥ ६ ॥

भूधरेन्द्रयुतोऽर्षीशो विन्दाढ्यो वं वदद्वयम् । श्रीकुंफद् नववर्णेन नीलामर्चैदुदगदिशि ॥ १० ॥

“ॐ वद वद श्रीकुंफद् ।” इति नीलामन्त्रः ॥ ७ ॥

वाग्बीजमधराक्रान्तो नकुली विन्दुमान पुनः । शान्तिचन्द्राढ्यमाकाशं किञ्चिद्वन्द्वं सद्गजलम् ॥ ११ ॥

कूर्मेद्वन्द्वं भगाक्रान्तं नवार्येनामुना यजेत् । मन्त्रेशानदिग्भागे किञ्चिसंज्ञां सरस्वतीम् ॥ १२ ॥

“ॐ ह्रीं किणि किणि बिच्चे ।” इति किणिसरस्वतीमन्त्रः ॥ ८ ॥

पञ्चमावृत्तिमाराध्य चोभयुद्रां प्रदर्शयेत् । डाकिन्वाद्याः पूर्वमुक्ताः षट्कोले षट् प्रपूजयेत् ॥ १३ ॥

दर्शयेद् द्वाविंशीमुद्रां षष्ठावरणपूजने । परा बाला भैरवीति पूजनीयास्तिकोद्यके ॥ १४ ॥

सप्तमावृत्तिपूजायां मुद्रां कुर्याच्च कर्षिणीम् । इत्थं संपूज्य तारेर्षीं मनोऽभीष्टमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥

गणेशाय क्षेत्रपालयोगिन्यै भैरवाय च । तारायै चापि चितरेद्वलिं नित्यं चतुष्पथे ॥ १६ ॥

भांसमापामशकाज्यपायमापूपकादिकम् । बलिद्रव्यं समारूपात् तेनेष्टं सा प्रयच्छति ॥ १७ ॥

तस्या ध्यानं त्रिधा वच्मि मन्त्रादिगुणभेदतः । श्वेताम्बराढ्यां हंसस्थां मुक्ताभरणभूषिताम् ॥ १८ ॥

चर्तुवक्त्रामष्टभुजैर्दधानां कुण्डिकाभ्युजे । वराभये पाशशक्तीं अक्षस्रक्ष्णुष्णमालिके ॥ १९ ॥

शब्दपाथोनिधौ ध्यायेत् सृष्टिध्यानं समीरितम् । रक्ताम्बरं रक्तसिंहामनस्थां हेमभूषिताम् ॥ २० ॥

एकवक्त्रां वेदसंख्यैर्भुजैः संविभ्रतीं क्रमात् । अक्षमालां पानपात्रमभयं वरमुत्तमम् ॥ २१ ॥

श्वेतद्वीपस्थितां ध्यायेत् स्थितिध्यानं समीरितम् । कृष्णाम्बराढ्यां नीलसंस्थामस्थ्याभरणसंयुताम् ॥ २२ ॥

नववक्त्रां सृजैरष्टादशभिर्दधतीं वरम् । अभयं परशुं दवीं खड्गं पाशुपतं हलम् ॥ २३ ॥

भिर्दिष्टं शूलं च मुशलं कर्त्री शक्तिं त्रिशूलिकम् । संहाराखं वज्रपाशौ खट्वांगं गदया सह ॥ २४ ॥

रक्ताम्भोर्धौ स्थितां ध्यायेत् संहारध्यानमीदृशम् । कर्मसु क्रूरसौम्येषु ध्यायेन्मन्त्री यथातथा ॥ २५ ॥

एवं सिद्धे मनौ मन्त्री गिरा त्राचस्पतिर्मवेत् । दूर्वोत्थया तु लेखिन्या रोचनारसयुक्ता ॥ २६ ॥

बालस्याच्छिन्ननालस्य जिह्वायां विलिखेन्मनुम् । मंत्राप्ते चाष्टमे वर्षे सर्वशास्त्रज्ञतामियात् ॥ २७ ॥
 अयुतमन्त्रसंज्ञां वचां बालककण्ठतः । बध्नीयात् पूर्वसंप्रोक्तं बलिं दद्याद्विधानतः ॥ २८ ॥
 द्वादशे वत्सरे प्राप्तं भलिता सा कवित्कृत् । ज्योतिष्मतीभवं तैलं कर्षमात्रं तु मन्त्रितम् ॥ २९ ॥
 उपरागे जलस्थो यो जग्ध्वा वाचस्पतिर्भवेत् । चतुष्पदे रमशाने वा हिला लज्जां भवं तथा ॥ ३० ॥
 जपेच्छत्रं समारुह्य विद्यां तत्परमानसः । शृणोत्यभावमुं शब्दं निशीथे जपतत्परः ॥ ३१ ॥
 पारगा भव विद्यानां सर्वसिद्धिमवाप्नुहि । विद्रुक्कुलसमुद्भूतमष्टवर्षं शिशुद्वयम् ॥ ३२ ॥
 उपवेश्य तयोर्मूर्ध्नि करौ दद्याजपेन्मनुम् । वेदान्तन्यायसंपुक्त्या विषदेते उभावपि ॥ ३३ ॥
 यः कौतुकी स आश्चर्यं विद्यायाः परवत् भुवम् । विधाय वेदिकां रम्यां विजने कदलीवने ॥ ३४ ॥
 तत्रासीनो जपेद्विद्यामेकलक्षं विधानतः । दासीचालितदोलायामारूढां सुखिताननाम् ॥ ३५ ॥
 पुंनागचंपकाशोकधरां विपिनसंस्थिताम् । एवं ध्यायन् भगवतीं बलिं दद्याजपान्ततः ॥ ३६ ॥
 एवं कुर्बन्धरः सर्वमभीष्टं लभतेऽचिरात् । निवांसाः विशिखः प्रेतभूमिस्थो यो जपेन्मनुम् ॥ ३७ ॥
 अयुतं कृष्णभूताहं स वाक्सिद्धिमवाप्नुयात् । विद्यां सौख्यं धनं पुष्टिमायुःकीर्तिबलं स्त्रियः ॥ ३८ ॥
 रूपं कामयमानेन तारा सेव्या निरन्तरम् । ..... ॥

इति । एकवीराकल्पे—

लिखेद् स्वं कूर्चसंपुक्तं रौद्रं त्रैगुण्यमेव च । विधिविष्णुमहेशानां स्वशक्त्या क्रमयोगतः ॥ १ ॥
 एषा मता महाविद्या सर्वसिद्धिप्रदा सदा । ..... ॥

अस्यार्थः, स्वं स्वरूपं, रौद्रं, प्रासादं, त्रैगुण्यं प्रत्यक्षं, विधिशक्तिर्वाग्म्यं, विष्णुशक्तिः रमाबीजं, महेशशक्तिर्भुवनेश्वरीबीजम् । “ ओं ह्रीं सौः उँ ऐं धीं ह्रीं । ” ध्यानार्चनप्रयोगश्च पूर्ववत् भवेत् ॥ प्रत्यक्षं भुवनेश्वरीं हां कूर्चबीजं नमस्तारायै सकलदुस्तरं तारय तारय प्रवक्ष्युर्ममं वक्षिमाया । तथाच नीलतन्त्रे—

प्रत्यक्षं पूर्वमुद्धृत्य हृद्रेखाबीजमुद्धरेत् । मगनं शेषसंपुक्तं बिन्दुनादविभूषितम् ॥ १ ॥

कूर्चबीजं च हृदयं तारायै च समुद्धरेत् । सकलदुस्तरं तारय तारयेति तथा पुनः ॥ २ ॥

तारयुग्मं वक्षिमाया मन्त्रोऽयं सुरपादपः । ध्यानपूजादिकं सर्वं पूर्ववत् समुपाचरेत् ॥ ३ ॥

“ ओं ह्रीं ह्रीं नमस्तारायै सकलदुस्तरं तारय तारय ओं ओं स्वाहा । ” अस्याः पुरश्चरणं चतुर्लक्षजपः । तदुक्तं तत्रैव— “ चतुर्लक्षजपेनास्याः सिद्धयोऽष्टौ भवन्ति च । ” आवातन्त्रे—

तारा चोग्रा महोग्रा च वज्रा नीला सरस्वती । कामेश्वरी भद्रकाली इत्यष्टौ तारिणी स्मृताः ॥ १ ॥

उष्णवर्णगतो जीवो निगमस्वरसंयुतः । नादबिन्दुसमाक्रान्तस्तत्परश्चिन्मसमन्वितः ॥ २ ॥

कपिलं वामकर्णस्थं नादात्मबिन्दुशेखरम् । पार्श्वान्त्यं च तथा जान्त्यं शवान्तं परिकीर्तितम् ॥ ३ ॥

मध्यादिमायाकूर्चान्तं द्वितीयं मन्त्रमुद्धृतम् । विपरीतं त्रिधा श्रेवं कूर्चाद्यं च तुरीयकम् ॥ ४ ॥

मायादिकं च कूर्चान्तं पञ्चमं परिकीर्तितम् । मायामध्यगतं षष्ठं द्वितीयान्तं च सप्तमम् ॥ ५ ॥

अष्टमं कूर्चमध्यं स्यादेवं भेदाष्टकं भवेत् । ..... ॥

उप्याचर्यां रेफः । जीवो हकारः । निगमस्वरः ईकारः । मन्वरश्चर्मधूवीजं । कपिलो हकारः । शवान्तं फडन्तं । तेन पञ्चाक्षर उदधृतः । फडन्तश्चैका विद्या । तेन पञ्चाक्षरश्च प्रकृतिः । मध्यादीनि । तेन धधूमाया कूर्चं फड । विपरीतमिति । तेन कूर्चवधूमायाफड । कूर्चोति कूर्चमायावधूफड । मायावधूकूर्चं फड । वधूमायाकूर्चं फड । मायाकूर्चवधूफड । अष्टममिति वधूकूर्चमायाफड । स्पष्टं यथा — ह्रीं-
स्त्रीहूं फड ॥ १ ॥ स्त्रीह्रीं हूं फड ॥ २ ॥ हूंस्त्रीह्रीं फड ॥ ३ ॥ हूंह्रींस्त्री फड ॥ ४ ॥ ह्रींस्त्रीहूं फड ॥ ५ ॥ स्त्रीह्रीं हूं फड ॥ ६ ॥ ह्रींहूंस्त्री फड ॥ ७ ॥ स्त्रीहूंह्रीं फड ॥ ८ ॥ इति ।

अपिः स्वादष्टकरखन्दोऽनुष्टुप् च देवता तथा । शम्भुपत्नी महेशानि चतुर्वर्गेषु योजयेत् ॥ ६ ॥
अक्षरस्यैव भेदोऽयं फटी यत्र न तत्र वै । जाप्ये तु अक्षरं ज्ञेयं न्यामे सर्वं प्रणिष्ठितम् ॥ ७ ॥
काललक्षं जपेन्मन्त्रमेवमुक्तेन वर्त्मना । ध्यानपूजादिकं सर्वं पूर्ववत् समुपाचरेत् ॥ ८ ॥
इति । “ प्रणवं तारे तुतारे तत्ता स्वाहा । ” तदुक्तं गन्धर्वमन्त्रे—

प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य तारे तुतारे च तथा । तत्ता स्वाहेति मन्त्रोऽयं दशाक्षर उदाहृतः ॥ १ ॥
इति । अस्या ध्यानं स्वतन्त्रतन्त्रे—

श्यामवर्णा त्रिनयनां द्विभुजां रक्तपद्मे । त्रिभ्राणां बहुरूपाभिर्बहुवर्णाभिरावृताम् ॥ १ ॥

शक्तिभिः स्मेरवदनां स्मेरमौक्तिकभूषणाम् । रजपादुकयोर्न्यस्तपादाभ्युजयुगां स्मरेत् ॥ २ ॥

अस्याः पूजादिकं सर्वं पूर्ववत् । पुरश्चरणं तु दशलक्षजपः । तदुक्तं तत्रैव—

वर्णलक्षं जपेद्दीमान् नियमेन यथादिधि । दशांशं जुहुयान्मन्त्री घृताक्षै रक्तवृष्पकैः ॥ १ ॥

“ वाग्भवं भुवनेश्वरी प्रणवं वाग्भवं भुवनेश्वरी फड स्वाहा । ” तदुक्तं मातृकार्ये—

वाग्भवं कुलदेवी च तारकं वाग्भवं तथा । हृद्येष्टा चाक्षमशान्ते बहिजायावधिर्मनुः ॥ १ ॥

अष्टाक्षरो मनुः प्रोक्तो वेदमातुरनुत्तमः । पञ्चाङ्गान्यस्य मन्त्रस्य पञ्चाक्षरैः प्रकल्पयेत् ॥ २ ॥

अक्षं शेषाक्षरैर्न्यस्य कृतकृत्यो मन्त्रेश्वरः । ध्यानपूजादिकं सर्वं पूर्ववत् समाचरेत् ॥ ३ ॥

इति । मन्त्रसूक्ते—

प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य पञ्चैयुगं तथैव च । महापञ्चपदं भूयात् पञ्चावति पदं ततः ॥ १ ॥

माये स्वाहेति मन्त्रोऽयं प्रोक्तः सप्तदशाक्षरः । पूजा पूर्ववदुद्दिष्टा अर्धरात्रे चतुष्पथे ॥ २ ॥

जपमस्पाचरेद्यस्तु स स्वाद् द्रुतकविस्तथा । हंसश्च प्रणवं माया वधूः कूर्चश्च हंसकः ॥ ३ ॥

अष्टाक्षरी महाविद्या हंसाद्यन्ता मुदुर्लभा । ..... ॥

इतिः प्रणवं माया वधूवीजं कूर्चं हंसः । तदुक्तं स्वच्छन्दसंग्रहे—

शिववीजं महेशानि शक्तिवीजं ततः परम् । चिन्दुसर्मसमायुक्तं वेदायं तदधः क्रमात् ॥

मायास्त्रीवर्मवीजान्तं हंसवीजमुदाहृतम् । एषा लष्टाक्षरी विद्या कथिता भुवि दुर्लभा ॥

पञ्चाक्षरी च वा विद्या हंसाद्यन्ता महोदया । केवलं तत्प्रयत्नेन तत्र स्नेहात् प्रकीर्तिता ॥

अनयोर्जपपूजादीन् पञ्चाक्षरीवदाचरेत् । ..... ॥

अथ श्यामाक्षरयोर्लघुपूजानुक्रमिकाप्रतिष्ठमन्त्राणामुच्चारक्रमः प्रदर्शयते । तत्राक्षरी श्यामाया उत्तरतन्त्रे—

वगाद्याद्यं वदियुतं रतिविन्दुमधन्वितम् । त्रिगुणं च ततः कूर्चयुग्मं लज्जायुग्मं ततः ॥ १ ॥

दक्षिणे कालिके चेति पूर्ववच्च ततः पुनः । ठट्टयेन समायुक्तं मन्त्रमेतं विदुर्वृधाः ॥ २ ॥

इति । " क्रीं क्रीं क्रीं हूं हूं हूं हूं हूं दक्षिणे कालिके क्रीं क्रीं क्रीं हूं हूं हूं हूं हूं स्वाहा । " अथ मन्त्रराजः । कालिकायै विग्रहे श्मशानयामिन्यै धीमहि तन्नो घोरा प्रचोदयात् । इति कालीगायत्री । " क्रीं हूं हूं हूं हूं हूं फट् । " इति कालिकायाः कुलिका । " ऐं ह्रीं श्रीं परायै अपरायै परापरायै विरूपायै ह्रसौः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनाय नमः । " इति कालिकायाः पीठमन्त्रः । " सिंहस्याघ्रमुखी मृगमेघमुखी गजवाजिमुखी विडालमुखी श्रोत्रु-
मुखी ह्रस्वदार्द्रमुखी लम्बोदरमुखी ह्रस्वजङ्घा काकजङ्घा लम्बोष्ठी प्रलम्बोष्ठी । " एताः कालिकाया द्वार-
पालिकाः । " ओं हूं महाकाल प्रसीद २ ह्रीं २ स्वाहा । " इति महाकालमन्त्रः । " ओं वज्रोदके हुं फट्
स्वाहा " इति जलप्रलम्बमन्त्रः । " ओं ह्रीं स्वाहा " " ओं ह्रीं मुचिशुद्धधर्मगात्रि सर्वपापनिशामयाशेषयिकल्पानपनय
हूं स्वाहा " इति मन्त्रद्वयं पादप्रक्षालने । " ओं मलिघरि वज्रिणि शिखरिणि सर्वदशंकरिणि महाप्रतिसरे
हूं फट् स्वाहा " इति शिखायन्धनमन्त्रः । " ओं रत्न रत्न हूं फट् स्वाहा " इति भूमिसंघनमन्त्रः । " ओं
सर्वविघ्नानुत्सारय हूं फट् स्वाहा " इति विघ्नोत्सारणमन्त्रः । " ओं पवित्रवज्रभूमे हूं फट् स्वाहा " इति
भूम्यभिमन्त्रणमन्त्रः । " आः नुरंवे वजुरंवे हूं फट् स्वाहा " इति आसनपूजामन्त्रः । " ओं ह्रीं आभारश-
क्तिकमलासनाय नमः " इत्यासनमन्त्रः । " ओं शताभिषेके शताभिषेके हूं फट् स्वाहा " इति पुष्पाधिष्ठान-
मन्त्रः । " ओं पुष्पकेतुराजाहंते शताय सम्यक् समृद्धाय . पुष्पे पुष्पे महापुष्पे सुपुष्पे पुष्पसंभवे पुष्पव्या-
पकीर्णे हूं फट् स्वाहा " इति पुष्पाभिमन्त्रणमन्त्रः । " ओं आं हूं फट् स्वाहा " इति कायवाक्चित्तशोधन-
मन्त्रः । " रत्न रत्न हूं फट् स्वाहा " इत्यात्मरक्षामन्त्रः । " प्रह्लादानन्दनाथायः सनकानन्द एव च । कुमा-
रानन्दनाथश्च वशिष्ठानन्द एव च ॥ कोधानन्दः शुकानन्दो ध्यानानन्दस्त्वतः परम् । बोधानन्दस्ततश्चैव
कुलाख्या गुरवः स्मृताः ॥ " इति कुलगुरवः । " श्रीगुरुः परमगुरुः परापरगुरुः परमेष्ठिगुरुः " एते सा-
मान्यगुरवः । " महादेवी महादेवस्तथा त्रिपुरारवः । " इति दिव्यौघाः । " ब्रह्मानन्दः पूर्णदेवश्चलाचित्तश्च-
लाचलः । कुमारः बोधनश्चैव वरदः स्मरदीपनः । माया मायावती चैव सिद्धौघाः संप्रकीर्तिताः ॥ '
एते सिद्धौघाः । ' विमलः कुशलश्चैव भीमसेनः सुभाकरः । मीनो गोरक्षश्चैव भोमदेवः प्रजापतिः ॥
मूलदेवो रमित्देवो विघ्नेश्वरदुताशनौ । सन्तोषः समयानन्दो मानवौघाः प्रकीर्तिताः ॥ ' एते संप्रश्रव्यगुरवः ।
' इच्छा ज्ञाना क्रिया चैव कामिनी कामशायिनी । रती रतिप्रिया नन्दा भण्डे चैव मनोन्मनी ॥ ' इति
कालिकायाः पीठशक्तयः ॥ अथ मन्त्रमेदाः— ' क्रीं ' इत्येकाक्षरः । ' क्रीं क्रीं क्रीं ' इति त्र्यक्षरमन्त्रः ।
' क्रीं हूं हूं ' इत्यपि त्र्यक्षरः । ' क्रीं क्रीं हूं हूं हूं ' इति पञ्चक्षरः । " ऐं हूं हूं हूं हूं फट् स्वाहा " इत्यष्टाक्षरः । ' क्रीं-
दक्षिणे कालिके क्रीं स्वाहा ' इति दशाक्षरः । ' हूं हूं क्रीं दक्षिणे हूं हूं स्वाहा ' इत्यन्यो दशाक्षरः । ' ओं-
ह्रीं क्रीं स्वाहा ' इति कालीहृदयम् । ' क्रीं हूं हूं दक्षिणे कालिके क्रीं हूं हूं स्वाहा ' इति चतुर्दशाक्षरी । ' ओं-
ह्रीं हूं हूं क्रीं क्रीं दक्षिणे कालिके क्रीं क्रीं हूं हूं हूं स्वाहा ' इति पञ्चविंशाक्षरी । ' ओं ह्रीं हूं हूं क्रीं क्रीं क्रीं दक्षिणे
कालिके क्रीं क्रीं क्रीं हूं हूं हूं स्वाहा ' इति त्रयोविंशाक्षरी । ' ह्रीं हूं हूं क्रीं क्रीं क्रीं दक्षिणे कालिके क्रीं क्रीं क्रीं हूं-
ह्रीं हूं ' इति विंशत्यक्षरी । ' ओं ह्रीं क्रीं मे स्वाहा ' इति पञ्चक्षरी । ' क्रीं हूं हूं ' इति त्र्यक्षरी । ' क्रीं क्रीं क्रीं स्वाहा '
इति पञ्चाक्षरी । ' क्रीं हूं हूं क्रीं हूं हूं स्वाहा ' इति अष्टाक्षरी । ' ऐं नमः क्रीं क्रीं कालिकायै स्वाहा ' इति
एकादशाक्षरी । ' क्रीं हूं हूं दक्षिणे कालिके स्वाहा ' इत्यप्येकादशाक्षरी । ' क्रीं हूं हूं दक्षिणे कालिके फट् ' इति
दशाक्षरी । ' क्रीं क्रीं हूं हूं हूं दक्षिणे कालिके क्रीं क्रीं हूं हूं हूं स्वाहा ' इति विंशाक्षरी । ' क्रीं स्वाहा ' इति

त्र्यक्षरी । 'क्रीक्री कालिकायै स्वाहा' इत्यष्टाक्षरी । 'क्रीह्रीं स्वाहा' इति पञ्चाक्षरी । 'क्री दक्षिणे कालिके स्वाहा' इति नवाक्षरी । 'क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री स्वाहा' इति षोडशाक्षरी । नमः क्री-
क्रीक्री कालिकायै स्वाहा' इत्येकादशाक्षरी । 'नमः ओंओंक्रीक्रीफट स्वाहा' इति नवाक्षरी । 'कालिका-
लिके ह्रींह्रींफट' इत्यपि नवाक्षरी । 'क्रीक्रीक्रीफट स्वाहा' इति षडक्षरी । 'क्रीक्रीक्रीक्रीक्री स्वाहा' इत्य-
ष्टाक्षरी । 'क्रीक्रीह्रीह्रीह्रीक्रीक्रीह्रीह्री स्वाहा' चतुर्दशाक्षरी । 'क्रीह्रीं दक्षिणेकालिके फट' दशा-
क्षरी । 'क्रीह्रींक्रीह्रीं स्वाहा' अष्टाक्षरी । 'क्रीक्रीह्रीह्रीह्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्रीह्री स्वाहा' विं-
शाक्षरी । 'नमः आंक्रीआंक्री फट स्वाहा कालिकालिके ह्रीं' पञ्चदशाक्षरी । 'ह्रींफट' त्र्यक्षरी ।
अथ वश्ये प्रागुक्तद्विंशद्वर्णान्ते— 'ह्रींह्रींक्रीक्री' इति पञ्चवीजानि संयोजयेत् । २७ । अधाकये
'ह्रींक्री मूलं ह्रींक्री' ॥ २८ ॥ 'ह्रींक्री दक्षिणेकालिके स्वाहा ह्रींक्री' इत्यप्याकये केचिद्वदन्ति
॥ १४ ॥ 'क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री गुह्यकालिके क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री स्वाहा' ॥ २९ ॥ 'क्रीह्रीं गुह्यकालिके क्रीक्रीह्री-
ह्रीह्री स्वाहा' षोडशाक्षरी । 'क्रीह्रीं गुह्यकालिके ह्रींह्रीह्री स्वाहा' चतुर्दशाक्षरी । 'क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री-
दक्षिणेकालिके स्वाहा' पञ्चदशाक्षरी । 'क्रीगुह्यकालिकेक्री स्वाहा' नवाक्षरी । 'क्री दक्षिणेकालिके क्री
स्वाहा' दशाक्षरी । 'ह्रींह्रीह्रीह्री दक्षिणे कालिके ह्रींह्रीह्री स्वाहा' षोडशाक्षरी । इति गुह्यकाली ॥ व-
लिमन्त्रस्तु— ऐंह्रींऐंह्रीं परमेशानि जगन्मातजगतां जगनि गृह २ मम बलि सिद्धिं देहि २ शत्रुकर्षे कुह २
ओंह्रींफट ओंकालिकायै नमः फट स्वाहा' अयं दक्षिणकालिकायाः वलिमन्त्रः ॥ 'ह्रींनमः परमेशि
गुह्यकाल्यै गृह २ मम शत्रून् नाशय २ लाडय २ तुह २ क्षिप्ति २ सिद्धिं देहि २ हुं २ स्वाहा' अयं
गुह्यकाल्याः वलिमन्त्रः । 'ओंह्रीं सदाशिवमहाप्रेताय गुह्यकाल्यासनाय नमः गुह्यकाल्यै ह्रीं नमः' इति
गुह्यकाल्यासनमन्त्रः । 'ह्रीं कालि महाकालि किञ्चि २ फट स्वाहा' । १५ । इयं भद्रकाली । 'क्रीक्रीक्रीह्री-
ह्रीह्री भद्रकाल्यै क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री स्वाहा' । २० । इयमपि भद्रकाली । 'क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री इमशानका-
लिके क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री स्वाहा' । २२ । इयं इमशानकालिका । 'क्रीक्रीक्रीह्रीह्रीह्री महाकालि क्रीक्रीक्री-
ह्रीह्रीह्री स्वाहा' । इति महाकालीमन्त्रः । 'ओंल्लेक्रीं पशुं गृहाणतु फट स्वाहा' महाकालीमन्त्रः ।
'गृधकर्षि २ विकृपाक्षि २ लम्बस्तनि २ महोदरि २ उत्पादय २ हुंफट स्वाहा' अयमपि महा-
कालीमन्त्रः । 'ऐंह्रीं(र्ध्रीं)कालिके ह्रीं(र्ध्रीं)ह्रीं' इति इमशानकालीमन्त्रः ॥ अथ तारामन्त्राः— 'ओंह्रींल्लीं-
ह्रींफट' ५ । पीठमन्त्रः प्राग्बन् । द्वारपालाः प्राग्बन् । पीठशङ्खपस्तु—

लक्ष्मीः सरस्वती चैव रतिः प्रीतिस्तथैव च । कीर्तिः शान्तिश्च पुष्टिश्च तुष्टिरित्यष्ट शङ्खयः ॥
सारसंग्रहे—

रतिः प्रीतिः प्रिया कान्तिः कामिनी काममालिनी । कन्दर्पदलनी दुर्गा भाविनी नव शङ्खयः ॥
इति । अन्यत्र—

मेधा प्रज्ञा प्रभा विद्या भीर्भृतिस्मृतिबुद्धयः । विश्वेश्वरीति संप्रोक्ताः पीठस्य नव शङ्खयः ॥
इति । तन्मात्सरं—

महाकाली च रुद्राणी उग्रा भीमा तथैव च । घोरा च भ्रामरी चैव महारात्रिस्तथैव च ॥
भैरवी च तथा प्रोक्ता पीठस्य वसुशङ्खयः । ..... ॥

इति । प्रागुक्ता एव दशमन्त्राः कुलगुरवश्च । संप्रदायगुरवस्तु—

उर्वकेशो व्योमकेशो नीलकण्ठो वृषध्वजः । आनन्दनाथशब्दान्ता दिव्यौघाः कथिताः प्रिये ॥
 वशिष्ठः कूर्मनाथश्च मीननाथो महेश्वरः । हरिनाथश्च सिद्धौघाः कथिता वीरचन्द्रिते ॥
 तारावती भानुमती जया विद्या महोदरी । सुखः परः पारिजातस्ततश्चैव कुलेश्वरः ॥
 विरूपाक्षः फेरवी च मानत्रौघाः प्रकीर्तिताः । ..... ॥

इति । अथ मन्त्रभेदाः — ' ओंत्राँह्रींहुँह्रींहुं फट् ' । ७ । ' ऐँह्रींथ्रींक्रौंसौःहुं उग्रतारे हुँफट् ' । १२ ।
 ' ओँहुँह्रींक्रौंसौः हुँफट् ' । ७ । ' ओँहुँह्रींक्रौंसौः हुँफट् ' । ७ । ' ओँह्रींहुँह्रींहुं फट् ' । ६ । ' ओँहुँह्रीं-
 हुं फट् ' । ४ । ' ओँहुँफट्क्रौं ' । ५ । ' ऐँह्रींथ्रींक्रौंसौःक्रौंह्रींऐँह्रीं नीलतारं सरस्वति त्राँत्राँह्रींप्लूं-
 सःऐँह्रींथ्रींक्रौंसौःसौःह्रीं स्वाहा ' ॥ ३२ ॥ ' ओंनमः पद्मासने शम्भुरूपे ऐँह्रींक्रौं वदवद् वाग्वादिनि स्वाहा '
 इति धार्गाश्वरीमन्त्रः । ' ह्रमकलह्रीं वद वित्रेश्वरि ऐँ स्वाहा ' इति वित्रेश्वरी । ' ऐँ कुलज ऐँ
 सरस्वति स्वाहा ' इति कुलजा । ' ऐँह्रींथ्रीं वदवद् कीर्तिश्वरि स्वाहा ' इति कीर्तिश्वरी । ' ऐँह्रीं अम्ब-
 रितामरस्वत्यै स्वाहा ' इत्यम्बारितसरस्वती । ' इसलपूर्वा ह्रमौ इसपूर्वा ऐँह्रींथ्रींत्राँत्राँह्रींप्लूंसःह्रीं घटसरस्वति
 घटे वदतर वदतर रुद्राक्षया ममाभिलाषं कुह २ स्वाहा ' इति घटसरस्वती । ' प्लूंवै वदवद् ओँहुं
 फट् ' इति नीलामन्त्रः । ' ऐँह्रींह्रीं किलि किलि विषे ' इति किलिशरस्वती । ' ओँह्रींओँऐँह्रीं ' इति
 महाविद्या । ' ऐँह्रींह्रीं नमस्तारायै सकलगुप्तरं तारय तारय ओँओँस्वाहा ' २५ ॥

तारा चोग्रा महोग्रा च वज्रा नीला सरस्वती । कामेश्वरी भद्रकाली इत्यष्टौ तारिणी स्मृताः ॥
 तारा प्रागुक्तादौ । ' स्त्रीह्रींहुँफट् ' इत्युग्रा । हुँह्रींह्रीं फट् ' इति महोग्रा । ' हुँह्रींह्रीं फट् ' इति वज्रा ।
 ' ह्रींह्रीं फट् हुं ' इति नीला । ' स्त्रीह्रीं फट् हुं ' इति सरस्वती । ' ह्रींहुं फट् ह्रीं ' इति कामेश्वरी ।
 ' ह्रींहुँह्रीं फट् ' इति भद्रकालीतारा । ' ओँतारे नुतारे तता स्वाहा ' १० । ' ऐँह्रींओँऐँह्रीं फट् स्वाहा '
 ८ । ' ओँपद्मे पद्मे महापद्मे पद्मावति ह्रींह्रीं स्वाहा ' १७ । ' हुंसः ओँह्रींह्रींहुं हुंसः ' ८ । ' स्त्रीह्रींहुं
 नीलसरस्वति ' ६ । ' हुंसः ओँह्रींह्रींहुं फट् हुंसः ' ६ । ' ओँह्रीं एकजटे महायक्षाधिपतये ममोपनीतं वलि
 शृङ्ग २ स्वाहा । इति यलिमन्त्रः । ' ओँह्रींओँऐँह्रीं ' ६ ॥

अथ महाविद्या षोडशी । तत्रादौ पञ्चदशी — कर्परलह्रीं ह्रसकहलह्रीं सकलह्रीं ' इति कामराजविद्या ।
 ' ह्रसकहलह्रीं ह्रसकहलह्रीं सकलह्रीं ' इति लोपामुद्रोपासिता । ' कर्परलह्रीं ह्रकर्परलह्रीं सकर्परलह्रीं ' इयं
 मन्त्रोपासिता । ' सहकर्परलह्रीं सहकर्परलह्रीं ह्रसकर्परलह्रीं ' इति चन्द्रोपासिता । ' ह्रसकर्परलह्रीं ह्रस-
 कर्परलह्रीं सहकर्परलह्रीं ' इयं कुबेरोपासिता । ' कर्परलह्रीं ह्रसकर्परलह्रीं सहसकलह्रीं ' इयमगस्त्योपासिता ।
 ' सपरलह्रीं सहकलह्रीं सकलह्रीं ' इयं नन्धुपासिता । ' ह्रसकलह्रीं सहकलह्रीं सकलह्रीं ' इयं सूर्योपासिता ।
 ' ह्रसकलह्रीं ह्रसकलह्रीं सकलह्रीं ह्रसकलह्रसकलसकलह्रीं ' इयं शिवोपासिता । ' कर्परलह्रीं ह्रसकलह्रीं
 सहसकलह्रीं सपरलह्रीं सहकलह्रीं सकलह्रीं ' इयं विष्णुपासिता । ' ह्रसकलह्रीं सकलह्रसकलह्रीं सहक-
 हलह्रीं ' इयं स्कन्दोपासिता । ' कर्परलह्रीं ह्रसकलह्रीं सकलह्रीं ' इयमिन्द्रोपासिता । ' कर्परलहरीहरी ह-
 सकलहरीहरी सकलहरीहरी ' इयं दुर्वासोपासिता । ' कर्परलह्रीं ह्रकलह्रीं ह्रसकलह्रीं ' इयमुष्मनी ।
 ' कर्परलह्रीं ह्रकलह्रीं सहकलह्रीं ' इयं वरुणोपासिता । ' कर्परलह्रीं ह्रकलह्रीं सहकलह्रीं ' इयं धर्मराजो-
 पासिता । ' कसकलह्रीं ह्रसकलह्रीं सकलह्रीं ' इयं बह्म्युपासिता । ' ह्रसकलह्रीं ह्रसकलह्रीं स-

कलरलहो ' इयं नाराजोपासिता । 'कदरलरहो' इकलरहलहो सरकलरहो ' इयं धायुपासिता । 'कप-
ईरलहो' इकदलरहो सहकलरहो ' इयं बुधोपासिता । 'कदलहो' इकदललरहो सकलहो ' इयमीशानो-
पासिता । 'कपईलहो' इमकदलहो सकलहो ' इयं रत्युपासिता । 'कपईलहो' इमकदलहो सकलहो स-
कलहो हसकदलहो कपईलहो ' नाराजोपासितेयम् । 'कपईलहो' इकदसरहो इमकलहो ' ब्रह्मोपासिते-
यम् । 'हसकलहो' इकदसरहो इमकलहो ' जीवोपासितेयम् । एते शुद्धाः २४ । अशुद्धाः २५ । शुद्धा-
शुद्धाः २५ । शबलाः २५ । एवं शतं भेदाः ॥

अथ पञ्चमीभेदाः—(१) 'कपईलहो' इमकलहो इकदलहो कदयलहो इमकलहो ' (२) 'कपईलहो' इमक-
लहो इकदलहो कदयलहो सहकलहो ' । (३) 'सकदलहो' कपईलहो इमकदलहो सकलहो इकलसहो ' । (४)
सकदलहो कपईलहो इमकदलहो सकलहो ईएकलहो ' । (५) 'कपकलहो' कपईलहो इमकदलहो सकलहो सह-
कलहो ' । (६) 'ईएकलहो' कपईलहो इमकदलहो सकलहो इकलसहो ' । (७) 'एईकलहो' कपईलहो इमकदलहो
सकलहो सहकलहो ' । (८) 'एईकलहो' कपईलहो इमकदलहो सकलहो इकलसहो ' । (९) 'कपईलहो'
इमकलहो इमकदलहो इकदलहो सकलहो ' । (१०) 'कपईलहो' इमकलहो इमकदलहो मकलसहो मकल-
हो ' । (११) 'कपईलहो' इमकलहो सहकलहो सहकलहो सकलहो ' । (१२) कपईलहो इमकलहो स-
इकदलहो सकलहो सहकलहो ' ॥ 'कदलहो' कपईलहो इमकलहो इमकदलहो इकलसहो ' ।
एषा प्राग्बद्धा । अग्न्या चतुर्धा १२ ॥ 'कदलसहो' कपईलहो इमकदलहो इमकलहो सकलहो ' एषा
पूर्वबद्धा । अग्न्या चतुर्धा । एवं षट्त्रिंशद् ३६ भेदाः पञ्चम्याः । एतासां पञ्चमीविधानां भौहीहं
इति रीजत्रयं संपुटत्रेणाद्यन्तयोः संयोज्य, मध्यस्थकामराजकूटत्रयादौ कामराजबीजं संयोज्य अपो विधेयः ॥

अथ सुन्दरीभेदाः— 'ईएकलहो' इमकदलहो सकलहो ' इति प्रथमसुन्दरी १ । 'एईकलहो' इमकदलहो
सकलहो ' २ । 'कपईलहो' इमकदलहो सकलहो ' इत्यनन्तसुन्दरी ३ । 'सहकलहो' इमकदलहो सकलहो ' इति
पश्चिमाक्षायसुन्दरी ४ । इमकलहो इमकदलहो सकलहो ' इत्युत्तराक्षायसुन्दरी ५ । 'इमहो' कदहो
सहो ' इयं द्वायोगिनी पूर्वाक्षायसुन्दरी ६ । 'कलहो' कदलहो सकलहो ' इति दक्षिणाक्षायसुन्दरी ७ ।
'कदलसहो' इमकदलहो सकलहो ' इत्यूर्ध्वाक्षाये शिवसुन्दरी ८ । 'सहसमलहो' सहकदलहो सकलहो '
इत्यूर्ध्वाक्षाये शक्तिसुन्दरी ९ । 'इमसमलहो' इमकदलहो सकलहो ' इति सर्वसुन्दरी १० । सहकलहो इ-
कदलहो कदलहो ' इति सौभाग्या ११ । 'इकलसहो' कदलसहो कलसहो ' इयं भाषा १२ । 'इमक-
लहो' इमकदलहो सकलहो ' इयं सृष्टिः १३ । 'इमकलहो' कदलसहो कदलसहो ' इति स्थितिः १४ ।
'इमकलहो' इमकलहो इमकलहो ' इति संहतिः १५ । 'लकलहो' सहकलहो इमसहकलहो ' निराक्या १६ ।
'कदलसहो' इमसहकलहो सहकदलहो ' निराक्या १७ । 'इकलसहो' इकदलहो इमकलहो ' स्वप्राप्तौ १८ ।
'कदलसहो' कदयलहो कसलसहो ' इयं मधुमती १९ । 'कपईलहो' इमकदलहो सकलहो ' सहकलहो इकदल-
हो कदलहो ' ततः पञ्चम्याः पञ्चकूटं । इयमेकादशकूटा । एवं षट्त्रिंशत्पञ्चमीनां पञ्चपञ्चकूटयोजने-
नैकादशकूटा । एवं शुद्धाशुद्धादिभेदः सह त्रिचतुष्पञ्चदसताष्टनवकूटयोजनेन सुन्दरीभेदा बहवः सन्ति ।
जपे तु सर्वासां सुन्दरीविधानामाद्यन्तेषु प्रागुक्तबीजत्रयसंपुटीकरणमावश्यकम् ॥

अथ दशविधान्तर्गतत्वेन संक्षेपतः श्रीविद्यायाः पद्धतिः । तद्यथा— तत्र प्रातःकृत्यादिप्रायाया-
मान्तं विधाय अग्न्यादिन्यासं कुर्यात् । अस्य श्रीत्रिपुरसुन्दरीमन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिर्ब्रूषिः, पङ्क्तिश्चन्द्रः,
त्रिपुरसुन्दरी देवता, वाग्वयं बीजं, कामराजं कीलकं, सार्त्तीयं शक्तिः, पुरुषार्थचतुष्टयसिद्धये विनियोगः ।

१ 'इमकलहो' अ. पाठः । २ 'सहकलहो' अ. पाठः । ३ 'इमकदलहो' अ. पाठः । ४ 'इकलहो' अ. पाठः ।

शिरसि दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः । मुखे पङ्क्तिचुम्बने नमः । हृदि त्रिपुरसुन्दरीदेवतायै नमः । गुह्ये वाग्भववीजाय नमः । पादयोः तार्तयशक्तये नमः । सर्वाङ्गे कामराजकीलकाय नमः । इति ।

तथात्र नमस्कारं—

त्रिपुरसुन्दरीमन्त्रस्य दक्षिणामूर्तये तथा । ऋषये नमः शिरसि पङ्क्तये छन्दसे नमः ॥ १ ॥

मुखे त्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै नमो हृदि । ..... ॥

तथात्र वाग्भवादिस्वरूपं दक्षिणामूर्तौ—

निःसंरन्ति महामन्त्रा महाग्रेथ स्फुलिङ्गवत् । तथैव मातृका वर्णा निःसृता वाग्भवात् प्रिये ॥ १ ॥

अत एव तदेव स्याद्वाग्भवं बीजमुच्यते । योषित्पुरुषरूपेण स्फुरन्ती विश्वमातृका ॥ २ ॥

महामोहेन देवेशि कीलयन्ती जगन्प्रथम् । अतस्तत्कीलकं देवि तेन मौभाग्यगर्विता ॥ ३ ॥

पालयन्ती जगत् सर्वं तेनेयं शक्तिरुच्यते । ..... ॥

इति । ज्ञानार्णवे—

बीजं तु वाग्भवं शक्तिस्तार्तीयं कीलकं ततः । कामराजं महेशानि बीजव्यासस्ततः परम् ॥

इति । अध वाशिम्याशिम्यासः— यथा, अं १६ मू. वाशिनीवाग्देवतायै नमः ब्रह्मरन्ध्रे । कं ५ कलह्री कामेश्वरीवाग्देवतायै नमः ललाटे । खं ५ मन्त्रा मोदिनीवाग्देवतायै नमः भूमध्ये । टं ५ मू. विमलावाग्देवतायै नमः कर्णयोः । तं ५ जमरी अरुणावाग्देवतायै नमः हृदये । पं ५ हसलवयुं जयिनीवाग्देवतायै नमः नाभौ । यं ५ अमरयुं सर्वेश्वरीवाग्देवतायै नमः आधारे । शं ५ लुम्बिका कौलिनीवाग्देवतायै नमः सर्वाङ्गे । तथात्र ज्ञानार्णवे—

अवर्गान्ते लिखेद्बीजं रेफान्ते वक्ष्यमान्वितम् । वामकर्णविशोभाढ्यं बिन्दुनादाङ्कितं प्रिये ॥ १ ॥

वाशिनीं पूजयेद्वाचां देवतां देवि सुव्रते । अवर्गान्ते महेशानि कलह्रीं बीजमुत्तमम् ॥ २ ॥

कामेश्वरीं समुच्चार्य वाग्देवीं पूजयेत्ततः । अवर्गान्ते धान्तलान्तचमातुर्धस्वरान्वितम् ॥ ३ ॥

मोदिनीं पूजयेद्वाचं नादबिन्दुविभूषिताम् । अवर्गान्ते वायुबीजं भूमिपूर्वं महेश्वरि ॥ ४ ॥

वामकर्णेन्दुबिन्दाढ्यं विमलां वाग्देवीमरुणां । अवर्गान्ते जमयान्तं वामनेत्रविभूषितम् ॥ ५ ॥

बिन्दुनादाङ्कितं बीजं वाग्देवीमरुणां यजेत् । अवर्गान्ते ज्योमचन्द्रमातोयानिलसंयुतम् ॥ ६ ॥

ऊकारस्वरसंयुक्तं बिन्दुनादकलान्वितम् । जयिनीं पूजयेद्वाचां देवतां वीरवन्दिते ॥ ७ ॥

अवर्गान्ते जान्तकालरेफवायुसमन्वितम् । वामकर्णेन्दुशोभाढ्यं सर्वेशीं परिपूजयेत् ॥ ८ ॥

अमवह्निगतं तुर्यस्वरेण परिनेष्टितम् । बिन्दुनादकलाक्रान्तं कौलिनीं वाचमर्चयेत् ॥ ९ ॥

शवर्गान्ते महेशानि न्यसेत् सर्वार्थसिद्धये । शिरोललाटभूमध्यकर्णहृन्नाभिगोचरे ॥ १० ॥

आधारे व्यूहके यावत् न्यसेद् देवि परां प्रिये । ..... ॥

इति । अध करम्यासः— अं मध्यमाभ्यां नमः । जां ज्ञानामिकाभ्यां नमः । लौः कलिष्ठिकाभ्यां नमः । अं

अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । आं तर्जनीभ्यां नमः । सौः करतलकण्ठपृष्ठाभ्यां नमः । अधाङ्गभ्याम्— ऐं हृदयाय नमः । क्लीं शिरसे स्वाहा । सां शिखायै वषट् । ऐं कवचाय हुं । क्लीं नेत्रत्रयाय वौषट् । सां अन्त्राय फट् । ततो मूलेन व्यापकं कृत्वा ध्यायेत् । यथा—

वालाकर्मण्डलाभामां चतुर्बाहुं त्रिलोचनाम् । पाशाङ्कुशशरांश्चापं धारयन्तीं शिवां भजे ॥

इति ध्यात्वा, मानसोपचारैः संपूज्य आनन्दोऽहमिति विभाव्य शङ्खस्थापनं कुर्यात् । यथा— श्रीचक्र-
पुरतः स्वधामे पदकोणमध्ये त्रिकोणं बिलिख्य, तत्र त्रिपादिकां संस्थाप्य मूलेन पदकोणं पूजयेत् । फट्
इति शङ्खं प्रक्षाल्य तत्र गन्धपुष्पादिकं निक्षिप्य, मूलेन जलेनापूर्य मण्डलादिकं पूजयेत् । मं यद्वि-
मण्डलाय दशकलात्मने नमः इति त्रिपादिकायाम् । अं सूर्यमण्डलाय द्वादशकलात्मने नमः इति शंखे ।
उं सोममण्डलाय षोडशकलात्मने नमः इति जले । ततः “ गङ्गे च यमुने चैव ” इत्यादिना नैर्यमा-
धाह्य, हुं इत्यवगुण्ठ्य षडङ्गेन संपूज्य, धेनुमुद्रां प्रदर्श्य, मूलमध्याज्जप्त्वा तज्जलं किञ्चित् प्रोक्षणी-
तोये निक्षिप्य तेनादिकेनाम्नानं पूजोपकरणं चाभ्युक्षयेत् । तद्वक्षिणे पाद्यादिपात्रं संस्थाप्यात्मनपूजामा-
रभेत् । यथा उपर्युपरि यन्त्रस्य— ओं आधारशङ्खे नमः । एवं प्रकृतये०, कूर्माय०, अनन्ताय०, पृथि-
व्यै०, रत्नाभ्युधये०, रत्नह्रीपाय०, नन्दनोद्यानाय०, रत्नमण्डपाय०, कल्पवृक्षाय०, रत्नवेदिकायै०,
रत्नसिंहासनाय नमः । पीठोपरि वैश्वदेवचक्रे— इमौः सदाशिवमहाप्रेतपक्षासनाय नमः । वैश्वदे— हस्तरं
हस्तकलरीं हस्तरौ इति मन्त्रेण मूर्तिं संकल्प्य त्रिकण्डां मुद्रां बद्ध्वा पूर्ववद् ध्यात्वा, प्रवहन्नासापुटेन
तेजोमयं पुष्पाञ्जलावानीय “ ओं महापद्मयनान्तःस्थे कारस्नानन्दविग्रहे । सर्वभूतहिते मातेरहोहि परमेश्वरि ॥ ”
इति मूर्तीं संस्थाप्यावाहनादि यथाशक्योपचारेण पूजां विधाय षडङ्गानि पूजयेत् । अग्नीशासुरवायुमध्ये
दिक्षु च, वाग्भवकूटमुच्चार्य हृदयाय नमः । कामराजमुच्चार्य शिरसे स्वाहा । शक्तिकूटमुच्चार्य शिखायै
वषट् । पुनर्वाग्भवकूटमुच्चार्य कवचाय हुं । कामराजमुच्चार्य नेत्रत्रयाय वौषट् । शक्तिकूटमुच्चार्य अन्त्रा-
य फट् । ततो मध्यप्राकण्यक्षमध्येषु गुरुर्षाङ्कं पूजयेत् । ऐं ह्रीं श्रीं गुरुपङ्क्तिभ्यो नमः । ३ गुरुपादुकाभ्यो
नमः । एवं परमगुरुं तत्पादुकां, परापरगुरुं तत्पादुकां, आचार्यं तत्पादुकां च पूजयेत् ।

अथावरणपूजा— तत्र चतुरस्रस्य प्रथमरेखायां— ३ अणिमाद्यष्टदेवीश्रीपादुकां पूजयामि नमः । एवं
मध्यरेखायां— ३ आत्म्याद्यष्टदेवीश्रीपादुकां पूजयामि नमः । अन्तरेखायां— ३ सर्वसंस्तोभिरयाविमुद्राश्रीपादुकां
पूजयामि नमः । सर्वत्रावरणपूजायां श्रीपादुकापदप्रयोगः । तथाच तन्त्रान्तरे—

श्रीपदं पूर्वमुच्चार्य पादुकापदमुद्धरेत् । पूजयामि नमः पश्चात् पूजयेदङ्गदेवताः ॥ १ ॥

इति । चक्राग्रे ३ त्रिपुराचक्रनायिकाश्रीपादुकां पूजयामि नमः । अत्र त्रैलोक्यमोहनचतुरस्रचक्रे त्रिपु-
राचक्रनायिकाधिष्ठिते एता अणिमाद्याः प्रकटयोगिन्यः समुद्राः सायुधाः सपरिवाराः सवाहनाः पूजि-
तास्तर्पिताः सन्तु, इत्यर्घ्यजलेन मूलदेव्यै समर्पयेत् । त्रिपुरापदव्युत्पत्तिस्तु धारादीये—

ब्रह्मविष्णुमहेशाद्यैस्त्रिदशैरर्चिता पुरा । त्रिपुरेति तदा नाम कथितं देवतैस्तव ॥ १ ॥

इति । तर्पणं तु धामहस्तेन । तथाच स्वतन्त्रतन्त्रे—

अङ्गुष्ठानामिकायोगाक्षमहस्तेन पार्ष्वति । तर्पयेत् सुन्दरीं दिव्यां समुद्रां च सवाहनाम् ॥ १ ॥

ततः षोडशदले— अं १६ ऐं ह्रीं श्रीं कामाकर्षिण्यादिषोडशानित्याकलाश्रीपादुकां पूजयामि नमः । च-
क्राग्रे— ३ त्रिपुरेशीचक्रनायिकाश्रीपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वाशापरिपूरके षोडशदलचक्रे त्रिपुरेशी-

नक्तार्यिकाधिष्ठिते एताः कामाकर्षण्याद्या गुप्तयोगिन्यः समुद्राः इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥

ततोऽष्टदले— ३ अनेककुसुमादिदेवीधोपादुकां पूजयामि नमः । चक्राग्रे— ३ त्रिपुरसुन्दरीचक्रनायिकाधोपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वसंतोभकरे अष्टदलचक्रे त्रिपुरसुन्दरीचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः अनेककुसुमाद्या गुप्तयोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥

ततश्चतुर्दशरचके— ३ सर्वसंतोभस्यादिचतुर्दशदेवीधोपादुकां पूजयामि नमः । चक्राग्रे— ३ त्रिपुरवासिनीचक्रनायिकाधोपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वसौभाग्यदायके चतुर्दशरचके त्रिपुरवासिनीचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः सर्वसंतोभिन्यादयः संप्रदाययोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥

ततो यष्टिदशरचके— ३ सर्वसिद्धिप्रदादेवीधोपादुकां पूजयामि नमः । चक्राग्रे— ३ त्रिपुराभीष-
क्रनायिकाधोपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वाश्रमाधिके यष्टिदशरचके त्रिपुराभीषक्रनायिकाधिष्ठिते एताः सर्वसिद्धिप्रदाद्या दशदेव्यः कुलकर्तृन्यादियोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥

ततोऽन्तर्दशरचके— ३ सर्वज्ञादिदशदेवीधोपादुकां पूजयामि नमः । चक्राग्रे— ३ त्रिपुरमालिनीचक्रनायिकाधोपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वरक्षाकरे अन्तर्दशरचके त्रिपुरमालिनीचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः सर्वज्ञादिदशदेव्यो निगर्भयोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥

ततोऽष्टारचके— ३ वशिण्याष्टदेवीधोपादुकां पूजयामि नमः । चक्राग्रे— त्रिपुरसिद्धाचक्रनायिकाधोपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वरोगहराष्टरचके त्रिपुरसिद्धाचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः वशिण्याद्या रहस्ययोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥

अत्रान्तरालस्थले मूलविषया पठनानि पूजयेत् ॥ ततोऽग्रकोले ३ कामेश्वरीनित्याधोपादुकां पूजयामि नमः । दक्षिणकोले ३ वज्रेश्वरीनित्याधोपादुकां पूजयामि नमः । वामकोले ३ भगमालिनीनित्याधोपादुकां पूजयामि नमः । चक्राग्रे ३ त्रिपुराम्बिकाचक्रनायिकाधोपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वसिद्धिप्रदं त्र्यम्बकं याज्ञिकचक्रे याज्ञिकशक्तिभूषिताम्तराले त्रिपुराम्बिकाचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः कामेश्वर्याद्या रहस्यातिरहस्ययोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥

ततो विन्दुमध्ये-- ३ श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीनित्याधोपादुकां पूजयामि नमः । इत्यादि वारत्रयं पूजयेत् । वामे ३ योनिमुद्राधोपादुकां पूजयामि नमः । चक्राग्रे— ३ त्रिपुरमैरवीधोपादुकां पूजयामि नमः । अत्र सर्वानन्दमये परब्रह्मस्वरूपिणि कैम्बकचक्रे त्रिपुरमैरवीचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः सर्वेश्वरेश्वरीयोगिन्यः समुद्राः सदाहनाः सपरिवाराः सायुधाः पूजितास्तर्पिताः सन्तु, इति मूलदेव्यै समर्पयेत् । ततो धूपादिविसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । अस्याः पुरश्चरं लक्षणम् ॥ तथाच वामकेश्वरतन्त्रे—

तत्र स्थिता जपेन्न च साक्षाद् देवीस्वरूपवृक्ष । किंशुकैर्द्वयं कुर्याद् दशांशं च वरानने ॥ १ ॥

कुसुम्भकुसुमैर्वापि मधुरत्रयमिभितैः । इति ।

अथ धीविद्याविरोधपद्धतिः यथा—

ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय रात्रिवातः परित्यज्य, गुहं यथोक्तकपं ध्यात्वा “ पैङ्गोर्भीहसन्नकं हसन्नमलवरयूं सहस्रमलवरयीं हसौः सहौः अमुकानन्दनाथधोपादुकां पूजयामि नमः ” अमुकशक्त्यम्बाधोपा-

दुकां पूजयामि नमः, इति स्मृत्वा मानसैर्गन्धादिभिः पूजयेत् । यथा— ऐं ह्रीं श्रीं ध्यात्वा गन्धं सम-
र्पयामि नमः, कनिष्ठाभ्यां । ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं आकाशात्मकं पुष्पं समर्पयामि नमः, अङ्गुष्ठाभ्यां । ऐं यं
वाय्वात्मकं धूपं समर्पयामि नमः, तर्जनीभ्यां । ऐं रं वह्न्यात्मकं दीपं समर्पयामि नमः, मध्यमा-
भ्यां । ऐं वं अमृतात्मकं नैवेद्यं समर्पयामि नमः, अनामिकाभ्यां । ऐं ऐं ताम्बूलं समर्पयामि नमः,
अञ्जलिना ॥ यथा विशुद्धेश्वरः—

एवं ध्यात्वा पुनश्चैवं पञ्चभूतात्मकैर्वजेत् । गन्धतत्त्वं पार्थिवं तु कनिष्ठाङ्गुलियोगतः ॥ १ ॥

पुष्पमाकाशात्मकं च अङ्गुष्ठाभ्यां समर्पयेत् । वाय्वात्मकं महाधूपं तर्जनीभ्यां समर्पयेत् ॥ २ ॥

तेजोमयं महादीपं मध्यमाङ्गुलियोगतः । अमृतात्मकं नैवेद्यमनामिकाङ्गुलेन च ॥ ३ ॥

नमस्कारेणाञ्जलिना ताम्बूलं च समर्पयेत् । स्मृतं तु स्वस्वबीजान्ते सर्वान्ते तु नमस्क्रिया ॥ ४ ॥
इति । ततो योम्यञ्जलिमुद्रे प्रदर्श्य नमस्कृत्य स्तुतिं कुर्यात् । “अम्यगडमण्डलाकार” मित्यादि । शेषं ध्यामा-
न्यपञ्चम्युक्तकर्मणः कुर्यात् ।

अथ श्रीविद्याया विशेषज्ञानम् । वैदिकज्ञानं विधायाजमनं कृत्वा षडङ्गानि विधाय, क्रौं इत्यङ्गुशमुद्रया
सवितुर्मण्डलान् तीर्थमावाह्य, मूलाविद्यायाः शक्तिमुद्रायं योनिमुद्रां तज्जले मिलिष्य, धेनुयोनिमुद्रे प्रदर्श्य
मूलवाग्भवबीजेन दशवारमभिमन्त्र्य, आनन्दामृतवारिमन्त्र्या देवीं विचिन्त्य मूलविद्याया सप्तवारमभिमन्त्र्य
तन्मुखारविन्दविनिर्गतामृतधारया मूलेन सप्तवारमात्मनामभिमन्त्र्य, पुनरेकविंशतिवारं मूलविद्यामुच्चरन्
तज्जले देवीपादारविन्दाधोगलदमृतधारया त्रिवारं निमज्ज्योत्थाय, पुनर्योनिमुद्रया सप्तवारं त्रिवारं वा
शिरस्यभिषेकं विधाय तर्जवाक्यमेतत् । यामले तु—

बालाबीजत्रयैः पीत्वा द्वाभ्यामोष्ठौ प्रमार्जयेत् । दुर्गाभ्यां च त्रिकं मृज्य मायया क्षालयेत् करम् ॥ १ ॥

श्रीमायावाक्पराकामात्रिपुटायोनिवर्तुलैः । कामकलाङ्गुशाभ्यां च मुखनासाक्षिकर्षकान् ॥ २ ॥

नाभ्युरस्कं भुजौ स्पृष्ट्वाप्यधिकारी जपार्चने । आचम्यैवं यजेद् दुर्गां जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ॥ ३ ॥

दशावृतः । यथा— ऐं क्रौं स्त्रीः इति पिबेत् । ह्रीं श्रीं इति ओष्ठौ द्विः प्रमार्जयेत् । दुर्गे दुर्गे रक्षिणि स्वाहा
इति मार्जयित्वा । ह्रीं इति करक्षालनम् । धौं मुखे, ह्रीं नस्ये, स्त्रीः क्रौं चक्षुषाः, ह्रीं धीर्क्रौं कर्णयोः ।
ऐं नासौ, ह्रीं वक्षसि, ह्रीं दक्षांसे, क्रौं वामांसे, इति स्पृष्ट्वा, तीरमागत्यानुपहते वाससी परिधाय मूल-
मन्त्राभिमन्त्रितशुद्धपद्मस्मना त्रिपुतङ्गु विरेक्यात्मकमर्धचन्द्राकृतिं विधायाग्रमर्धक्षान्तं कृत्वा तर्पणं कुर्यात् ।
तथाच—

षडङ्गान्यपि विन्यस्य तीर्थमङ्गुशमुद्रया । क्रौं पञ्चैव समाकृष्य ततः सवितुर्मण्डलान् ॥ १ ॥

शक्तिबीजं समुच्चार्य निचिपेद्योनिमुद्रया । धेनुमुद्रायोनिमुद्रे ततस्तत्र प्रदर्शयेत् ॥ २ ॥

मूलवाग्भवबीजेन पञ्चवित्वाथ देवताम् । आनन्दामृतवारीणां मध्यस्थां परिचिन्तयेत् ॥ ३ ॥

देवीमुखारविन्दाच्च निर्गतामृतधारया । सप्तकृतो जपेद्विद्यामभिविञ्चेत् स्वकां तनुम् ॥ ४ ॥

एकविंशतिवारांश्च जपेद्विद्यामनन्तरम् । देवीपादारविन्दाधोगलदमृतधारया ॥ ५ ॥

वारत्रयं नतः पश्चान् निमज्ज्योत्तीर्य माधकः । योनिना च तथा देवि मूर्ध्नि संकं समाचरेत् ॥६॥
 त्रिसप्त वा तथा वारान् संचयेत् माधकाग्रणीः । ततस्तीरं समामाद्य कर्म कुर्याद्यथेप्सितम् ॥७॥
 उचिने वाममी पश्चात् परिदध्यादनन्तरम् । आचम्य प्राङ्मुखो भूत्वा मूलमग्राभिमाश्रितम् ॥८॥
 श्रुत्वा भालतले भस्म पूर्ववच्छ्रीगुरुं स्मरेत् । सूर्यमण्डलवामिन्यै देवतायै ततः परम् ॥ ९ ॥
 अर्घ्यमञ्जलिनादाय गायत्र्या च त्रिरुच्छिपेत् । यथाशक्ति जपेद् देवीं गायत्रीं परमाहरीम् ॥१०॥
 तर्पणार्थं समाचम्य प्राणानायम्य साधकः । वसून् रुद्रांस्तथादित्यांस्तथैवाङ्गिरसं ततः ॥ ११ ॥
 देवान् माश्च ततो ब्रह्मविष्णुरुद्रान् ब्रह्मानपि । लोपासुद्रामहर्ण्यां चानुमूयामृषितीर्थके ॥ १२ ॥
 नक्षत्रराशियोगांश्च करणानि यथाक्रमम् । चतुर्थीवद्विजायान्तं देवतीर्थेन तर्पयेत् ॥ १३ ॥
 मरीचिमग्निं पुलहं पुलस्त्यं क्रतुमेव च । वसिष्ठं च भरद्वाजं गौतमागस्त्यनामकौ ॥ १४ ॥
 अग्निष्वात्तान् बर्हिषदः पितृंश्च स्वपितृक्रमम् । त्रिधा डेन्तं हृदन्तं च पितृतीर्थेन तर्पयेत् ॥१५॥
 भैरवान् क्षेत्रपालांश्च कुमारीयोगिनींस्तथा । भूतानि सर्वसत्त्वानि तृप्यन्स्तन्तानि तर्पयेत् ॥ १६ ॥

ततो देवीं तर्पयेत् । दाक्षिणामूर्तिसंहितायाम्— “ तर्पणं च नतः कुर्याद् देवर्षिपितृपूर्वकम् ” । ततस्तस्मिन्-
 जले त्रिकोणवृत्तचतुरश्रं विभाव्य , गणेशचटुको शक्रवामदाक्षिणतः संतर्प्य , त्रिकोणवृत्तचतुरश्रान्तराले
 ईशानादिचायद्यान्तां वयममाणगुरुपर्यङ्कं सन्तर्प्य , त्रिकोणमध्ये साध्यलिङ्गासनमन्त्रैर्वयमालैः संतर्प्य , जले
 भगवन्तीमावाह्य परमात्मधारया त्रिवारं पूर्वोक्तक्रमेण संतर्प्य , त्रिकोणेषु कामेश्वर्याग्निदेवीत्रयं वयमा-
 णसमयविधया संतर्प्य , चतुरश्रकोलेष्वङ्गदेवतास्तर्पयेत् । तत आवरणदेवतायां तर्पणम् । ततः सूर्याया-
 र्घ्यं दत्त्वा “ हंसः सोऽह ” मिथुपस्थाय सवितृमण्डले तीर्थं निधाय दत्तवचनो यागस्थानमागच्छेत् ।
 यागस्थानं ■ कालीकुलसद्भावे—

अरण्यं स्वल्पकामानां सिद्धयर्थं पूजने हितम् । निष्कामानां सुमुत्तूणां गृहे शस्तं सदैवार्चनम् ॥ १ ॥

शृङ्गीणां मुनिमुख्यानां दीक्षितानां द्विजन्मनाम् । गृहेऽपि यजनं शस्तं रसैर्वा चेच्छुसंभवेः ॥ २ ॥

इति । कुलार्णवेऽपि—

एकान्ते निर्जने रम्ये देशे बाधाविवर्जिते । सुखासने समासीनः प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥ १ ॥

इति । तत्रार्थो सूर्यपूजा । तदुक्तं रुद्रयामले—

आदित्यं पूजयेदादौ प्रत्यहं लोकसाक्षिणम् । अन्यथा नैव सिद्धिः स्यात् कल्पकोटिशतैरपि ॥१॥

इति । बृहन्स्तवराजेपि—

मूलेन (स्नानं तु) विधिवत् सन्ध्यां तर्पणं सूर्यपूजनम् । पूजालये तयागत्य पञ्चमीपूजनं चरेत् ॥ १ ॥

इति । ततः पूजामण्डपमागत्य , ओंश्चात्मतत्त्वाय स्वाहा , ओंविद्यातत्त्वाय स्वाहा , ओंशिवतत्त्वाय स्वाहा ,
 इत्यनेनाद्यम्य सामाम्यार्घ्यं विधाय द्वारपूजां कुर्यात् । तद्यथा— बालया द्वारमभ्युक्ष्य दाक्षिणवामपार्श्वयो-
 रुपर्यधः पैर्होर्ध्वानां गणपतये नमः । ॐ तुं दुर्गायै नमः । ॐ वां चटुकाय नमः । ॐ हां क्षेत्रपालाय नमः ।
 ॐ द्वारस्थायै नमः । ॐ देहल्लयै नमः । ततो वामपादपुरस्सरं गृहं प्रविश्य , अग्न्यादिकोणेषु ॐ गणपतये
 नमः । ॐ तुं दुर्गायै नमः । ॐ वां चटुकाय नमः । ॐ हां क्षेत्रपालाय नमः । मध्ये ॐ रत्नमण्डपाय

नमः । दिक्षु ३ कामदेवाय रत्नै नमः । ३ वसन्ताय प्रीत्यै नमः । ३ मां गणपतये नमः । ३ मां सर-
स्वत्यै नमः । ३ श्रीं धियै नमः । इति । सोमभुजगावत्याम्— “ सरस्वतीं श्रियं मायां दुर्गां च नन्दन-
न्तरम् । भद्रकालीं ततः स्वस्ति स्वाहां चैव शुभकुरीम् ॥ गौरीं च लोकधार्त्रीं च तथा वागीश्वरीमपि । ”
इति । एताः पूजयेत् । ततः ऐर्द्धीश्रीं रक्तवर्णद्वारशक्तिसहिताय दीपनाथाय नमः । इति पुष्पाञ्जलित्रयं मु-
ञ्चेत् । विश्वस्तारे—

समुद्रमेखले देवि पर्वतस्तनमण्डले । विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं क्षमस्व मे ॥ १ ॥

इति प्रसाध । ‘ पृथिव त्वया धृता लोकाः ’ इति निवेद्य . ततोऽख्येण वामपाणिघातत्रयेण भौमान् विद्वानु-
त्सार्य . अख्येण जलेनान्तरिक्षान् , श्रीबालाम्बस्ततिगमदृष्टयल्लोकनेन दिव्यविद्वानुत्सार्य . मिद्धार्पाक्षतकुसु-
मान्यादाय “ ३ अपसर्पन्तु ते भूताः ” इत्यादिना क्षिप्या विद्वानुत्सार्य . मिद्धार्पाक्षतकुसुमान्यादाय
रक्षेत् । ततो नैर्ऋत्यां ३ ब्रह्मणे नमः , ३ वास्तवधिपतये नमः , ३ आधारशक्तिकमलात्मनाय नमः . इत्यात्मनं
संपूज्य तत्रोपविश्य , भूतशुद्धिमातृकान्यासादिप्राप्तयामात्मं विधाय ऋष्यादिन्यासं कुर्यात् ॥ कल्पसूत्रे
यद्यपि वास्तवप्रसन्निलालामकप्राणायामैः शोणणदाहनप्लावनरूपां भूतशुद्धिं विधाय त्रिः प्राणानायम्य मातृका-
भ्यासं कुर्यात् . इति नियमः , तथापि मातृकान्यासानन्तरं प्राणायामो बोद्धव्यः । तथाच तन्मास्तरं—

भूतशुद्धिं विधायेत्थं मातृकान्यासमाचरेत् । प्राणायामत्रयं कृत्वा न्यासानन्यान् समाचरेत् ॥ १ ॥

इति । यथा— शिरसि इक्षियामूर्तये ऋषये नमः । मुखे पङ्क्तिच्छन्दसे नमः । हृदि श्रीत्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै
नमः । गुह्ये वाग्भवर्षाजाय नमः । पादयोः शक्तिङ्कटशक्तये नमः । सर्वाङ्गे कामराजकीलकाय नमः ॥
तथाच तन्मास्तरं—

ऋषिं न्यसेन्मूर्तिं देशे छन्दस्तु मुखपङ्कजं । देवतां हृदये चैव बीजं तु गुह्यदेशके ॥ १ ॥

शक्तिं च पादयोश्चैव सर्वाङ्गे कीलकं न्यसेत् । ..... ॥

ततः करन्यासः । यथा— अं मध्यमाभ्यां नमः । आं अनामिकाभ्यां नमः । लीः कनिष्ठिकाभ्यां नमः
श्री अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । आं तर्जनीभ्यां नमः । लीः करतलपृष्ठाभ्यां नमः ॥ तथाच तद्वरजेभ्यो—

एतद्बीजद्विरावृत्तौ मध्यमाङ्गुलीषु च । शुद्धिं करस्य कूर्वात तलयोः पृष्ठपोरपि ॥ १ ॥

चतुर्थीनतिसंयुक्तनाममन्त्रैः पृथक् पृथक् । बालाबीजत्रयं पूर्वं तर्षो त्रिपुरसुन्दरि ॥ २ ॥

आत्मानं रक्ष रक्षेति कुर्याद्रक्षां हृदि स्पृशन् । तर्षवास्त्रेण मुद्रया कुर्याद् दिग्बन्धनं ततः ॥ ३ ॥

ततो बालान्ते अमृतार्णवासनाय नमः , पादयोः । बालान्ते त्रिपुरसुन्दरीपोताम्बुजासनाय नमः , जानुद्वये ।
ह्रीर्ह्रींलीः त्रिपुरसुन्दरीदेव्याम्बामनाय नमः , ऊरुद्वये ॥ यामलतम्बे—

अमृतार्णवशब्दान्ते आसनाय तनो नमः । पादयोर्विन्ध्यसेत् पश्चाद्बालान्ते त्रिपुरेश्वरी ॥ १ ॥

पोताम्बुजासनायान्ते नमो जानुनि विन्ध्यमेत् । ह्रीर्ह्रींलीः त्रिपुरेत्पुक्ता सुन्दरीनि पदं ततः ॥ २ ॥

ऊर्णं देव्यासनं चान्ते नम ऊरुद्वये न्यमेत् । ..... ॥

ह्रीर्ह्रींलीः त्रिपुरवासिनीज्जासनाय नमः , सिक्कद्वये । हस्तौ हस्तह्रीं हस्तौ त्रिपुरार्थीसर्वमन्त्रासनाय नमो
गुह्ये । ह्रीर्ह्रींली त्रिपुरमालिनीसाध्यसिद्धासनाय नमो नाभिदेशे । हस्तौ हस्तकक्षरी हस्तौः त्रिपुराभ्याप-

यद्गुहाशक्तिपीठाननाय नमो, वक्ष्यामि । ततो मूलविधान्ते श्रीमहात्रिपुरभैरवीमहाशिवमहाप्रेतपञ्चासनाय नमो
ब्रह्मरन्ध्रे । तथान्न ग्रामले—

हंसैर्हंसैर्हंसैरन्ते च त्रिपुरावासिनीति च । चक्रासनायेत्यमुना सिङ्गद्वये परिविन्यसेत् ॥ १ ॥

हंसैर्हंसैर्हंसैश्चेति त्रिपुराश्रीपदं ततः । सर्वमन्त्रासनायान्ते नमो गुह्ये प्रविन्यसेत् ॥ २ ॥

ह्रीं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरमालिन्यन्ते साध्यासिद्धपदं वदेत् । आसनाय नम इति नाभिदेशे प्रविन्यसेत् ॥ ३ ॥

हंसैर्हंसकलरिं हंसैरन्ते त्रिपुराम्बापदं ततः । वर्षाङ्गपीठासनं केन्तं नमो वक्ष्यामि विन्यसेत् ॥ ४ ॥

त्रिकूटविद्याबीजान्ते महात्रिपुरभैरवी । सदाशिवमहाप्रेतपदात् पञ्चासनाय च ॥ ५ ॥

नम इत्यमुना ब्रह्मरन्ध्रस्थाने प्रविन्यसेत् । ..... ॥

अथ षडङ्गन्यासः— ऐं सर्वज्ञताशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी हृदयाय नमः । क्लीं नित्यमनुमन्त्रशक्तिध्रीमहा-
त्रिपुरसुन्दरी शिरसे स्वाहा । सौः अनादिवोधशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी शिखायै वषट् । ऐं स्वतन्त्रश-
क्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी कवचाय हुं । क्लीं नित्यमनुमन्त्रशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी नेत्रत्रयाय वौषट् । सौः
अनन्तशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी अस्त्राय फट् ॥ तथान्न नवरत्नेश्वरे—

सर्वज्ञता नित्यसुतृप्तता च अनादिवोधश्च स्वतन्त्रता च ।

अनुमन्त्रशक्तिमनन्तता च षडाहुरङ्गानि बुधाः शिवायाः ॥ १ ॥

इति । तथाच— “ बीजान्ते नाम संयोज्य जातियुक्तं षडङ्गकम् ” । ततो वाशिव्यादिन्यासः । सच सं-
क्षेपप्रयोगे उक्तः । ततो नवयोन्यात्मकन्यासः । तथाच— “ बालाया त्रिपुरेशान्या नवयोन्यात्मकं न्य-
सेत् ” । प्रयोगस्तु भैरवीप्रकरणे उक्तः । पुनर्वालां समुच्चार्य गोलकत्वेन विस्तयेत् । पुनर्वालां समुच्चार्य
चतुरस्रं विविस्तयेत् ॥ अथ पीठन्यासः । यथा मूलबाग्भवमुच्चार्य अग्निचक्रे कामगिर्यालये मित्रेशना-
थात्मके उद्वारमशक्तिध्रीकामेश्वरीदेवीश्रीपादुकायै नमः, आधारे । द्वितीयकूटमुच्चार्य, सूर्यचक्रे पूर्वगिरि-
पीठे चण्डेशनाथात्मके विष्णुवात्मशक्तिध्रीवज्रेश्वरीदेवीश्रीपादुकायै नमो इति । तृतीयकूटमुच्चार्य सोमचक्रे
जालन्धरपीठे उद्गीशनाथात्मके ब्रह्मात्मशक्तिध्रीभगमासिनीदेवीश्रीपादुकायै नमः ललाटे । त्रिकूटमुच्चार्य पर-
ब्रह्मचक्रे उद्गडियानपीठे श्रीचर्यानाथात्मके ब्रह्मात्मशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरीदेवीश्रीपादुकायै नमो ब्रह्मरन्ध्रे ॥
अथ तत्त्वन्यासः— बाग्भवमुच्चार्य, आत्मतत्त्वव्यापिकायै श्रीमन्महात्रिपुरसुन्दर्यै नमो आधारे । काम-
राजमुच्चार्य, विद्यातत्त्वव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमो हृदये । तृतीयकूटमुच्चार्य, शिवतत्त्वव्यापिका-
यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमो ललाटे । त्रिकूटमुच्चार्य, सर्वतत्त्वव्यापिकायै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः ब्रह्म-
रन्ध्रे ॥ ततः पञ्चदशीन्यासः— यथा मूले इति चक्षुषोः, कर्णयोः, नसोर्मुखे भुजयुगपृष्ठजानुयुगलगाभिषु
प्रत्येकं नमोऽस्तं मूलवर्णं न्यसेत् ॥ अथ षोडशीन्यासः—

ब्रह्मरन्ध्रे च संपूर्णा विद्यां रक्तां विचिन्तयेत् । सौभाग्यदण्डिनीं मुद्रां वामांसे भाषयेत् सुधीः ॥ १ ॥

रिशुजिह्वाग्रदां मुद्रां वामपादतले न्यसेत् । व्यापकान्ते बोनिमुद्रां मुक्ते चिह्नाभिवन्द्य च ॥ २ ॥
पुनर्ब्रह्मरन्ध्रे मखिबन्धे ललाटे मातिकायां षोडशार्णं न्यसेत् । ततः—

पादयोर्जङ्घयोर्जान्वोः कथ्यामन्धुनि पृष्ठके । नाभौ पार्श्वद्वये चापि स्तनयोरंसयोस्तथा ॥ ३ ॥

करयोर्ब्रह्मरन्ध्रे च वदने भुवि पार्श्वेति । कर्णप्रदेशे च तथा करवेष्टनयोः कर्मात् ॥ ४ ॥

इति संहारन्यासः ॥ अथ स्थितिक्रमः— करयोरङ्गुलीषु पञ्च । ब्रह्मरन्ध्रे मुखे हृदि त्रयं । नाभ्यादिपाद-
पर्यन्तमेकं । कण्ठाग्राभिपर्यन्तमपरं । ब्रह्मरन्ध्रात् कण्ठपर्यन्तमेकं । पादयोः पञ्चाङ्गुलीषु पञ्च ॥ अथ
सृष्टिन्यासः— ब्रह्मरन्ध्रे तलाटे नेत्रे श्रवणे घ्राणे श्रोत्रे दन्ताध ऊर्ध्वे जिह्वायां त्रिवुके पृष्ठे सर्वाङ्गे हृदि
स्तनयोः कुक्षौ लिङ्गे च षोडशालोकं विन्यसेत् । अथ षोडशान्यासः— ऐं ह्रीं श्रीं विष्णोर्ब्रह्मरन्ध्रे नमः
शिरसि । ॐ आं विष्णुराजहोभ्यां नमो मुखवृत्ते । ॐ ईं विनायकपुष्टिभ्यां नमो दक्षवक्षुषि । ॐ शि-
वोत्तमशक्तिभ्यां नमो वामवक्षुषि । ॐ उं विष्णुहस्तपुष्टिभ्यां नमो दक्षकर्णे । ॐ ऊं विष्णुकर्तृसरस्वतीभ्यां
नमो वामकर्णे । ॐ श्रीं विष्णुराजरतिभ्यां नमो दक्षनसि । ॐ अं गणनायकमेधाभ्यां नमो वामनसि । ॐ लं
एकदन्तकामिभ्यां नमो दक्षगण्डे । ॐ लं द्विदन्तकामिनीभ्यां नमो वामगण्डे । ॐ एं गजवक्त्रमोहिनी-
भ्यां नमः श्रोत्रे । ॐ ऐं निरञ्जनजटाभ्यां नमः अधरे । ॐ ओं कपर्दिनीमाभ्यां ऊर्ध्वदन्ते । ॐ औं दीर्घ-
मुखज्वालामुखीभ्यां अधोदन्ते । ॐ अं शङ्करकर्मन्दाभ्यां ब्रह्मरन्ध्रे । ॐ अः वृषभजस्वरताभ्यां मुखे ।
ॐ कं गणनायकामरुपिणीभ्यां दक्षस्कन्धे । ॐ खं गजेन्द्रशुभ्राभ्यां दक्षकूर्परे । ॐ गं शर्पकर्णजायिनीभ्यां
नमो मणिवन्धे । ॐ यं त्रिनेत्रसैतीभ्यां अङ्गुलिमूले । ॐ ऊं लम्बोदरविमेशाभ्यां अङ्गुल्यग्रे । ॐ खं महा-
मो(ना)दक्षकपिणीभ्यां वामस्कन्धे । ॐ लं अनुमूर्खकामदाभ्यां नमः कूर्परे । ॐ जं सदाशिवमद्विह्वलाभ्यां नमः
वाममणिवन्धे । ॐ ऊं आमोदविकटाभ्यां वामाङ्गुलिमूले । ॐ अं पुष्पभूषाभ्यां वामाङ्गुल्यग्रे । ॐ टं सुसु-
खभूतिभ्यां दक्षिणकट्यधः । ॐ ठं प्रमोदभूतिभ्यां आनुनि । ॐ डं एकपादसतीभ्यां गुल्फे । ॐ ढं द्विजि-
ह्वरमाभ्यां अङ्गुल्याधः । ॐ णं शूरमानुषीभ्यां अङ्गुल्यग्रे । ॐ तं वीरमकरध्वजाभ्यां वामकट्यधः । ॐ
थं परमुखविकर्णीभ्यां मणिवन्धे । ॐ दं वरदभृकुटीभ्यां गुल्फे । ॐ धं वामदेवलज्जाभ्यां अङ्गुल्याधः ।
ॐ नं वक्रतुण्डदीर्घघोणाभ्यां अङ्गुल्यग्रे । ॐ पं क्षिरदधनुर्धराभ्यां दक्षपार्श्वे । ॐ फं सेनामीयामिनीभ्यां नमः
वामपार्श्वे । ॐ बं ग्रामिणीरात्रिभ्यां पृष्ठे । ॐ भं मत्तवाण्डिकाभ्यां नाभौ । ॐ मं विमलशशिप्रभाभ्यां नमः
उदरे । ॐ यं मत्तवाहनलोलाक्षीभ्यां हृदि । ॐ रं अटिलवपलाक्षीभ्यां दक्षस्कन्धे । ॐ लं मुखेन्द्राक्षिभ्यां नमः
ककुदि । ॐ वं अग्निदुर्मगाभ्यां वामस्कन्धे । ॐ शं धरेण्यसुमगाभ्यां हृदयादिदक्षहस्ते । ॐ षं वृषकेतुशि-
वाभ्यां हृदयादिग्रामहस्ते । ॐ सं भव्यप्रियदुर्गाभ्यां हृदयादिदक्षपादे । ॐ हं गणेशगुह्यप्रियाभ्यां हृदयादि-
वामपादे । ॐ लं मेघनादकामिनीभ्यां हृदयाद्युदरे । ॐ षं गणेश्वरकालाजिह्वाभ्यां मुखे । एतान् नमोस्ता-
न् विन्यसेत् ॥

अथ प्रह्नन्यासः— ॐ अं १६ आं आदित्यरुचिभ्यां नमो हृदये । ॐ यं ४ सां सोममेधाभ्यां नमो
भ्रूमध्ये । ॐ कं ५ अं अङ्गारकरक्लाभ्यां नमो नेत्रत्रये । ॐ चं ५ बुधकानरूपाभ्यां हृदयोपरि । ॐ टं ५
शुं बृहस्पतियशस्विनीभ्यां नमः कण्ठे । ॐ तं ५ शुं शुक्राद्यादिनीभ्यां हृदये । ॐ पं ५ शं शनैश्वरशक्ति-
भ्यां नाभौ । ॐ षं ५ रां राहुकम्पाभ्यां नमो वक्षसि । ॐ लं ५ के केतुवायवीभ्यां नमो गुह्ये ॥ तथाच

अयिनीपीठाथ० । ३ ईं खरित्रापीठाथ० । ३ धं क्षारिकापीठाथ० । ३ नं हस्तिनापुरपीठाथ० । ३ पं उ-
हडीशपीठाथ० । ३ फं प्रयागपीठाथ० । ३ बं पञ्चपुरपीठाथ० । ३ भं मायापुरपीठाथ० । ३ मं जले-
श्वरीपीठाथ० । ३ यं मलयगिरिपीठाथ० । ३ रं श्रीशैलपीठाथ० । ३ लं महामेरुपीठाथ० । ३ वं गिरि-
पीठाथ० । ३ शं महेन्द्रपीठाथ० । ३ षं वामनपीठाथ० । ३ सं हिरण्यपीठाथ० । ३ हं महालक्ष्मीपुरपी-
ठाथ० । ३ ठं उहडीयानपुरपीठाथ० । ३ डं क्षायान्कुरपीठाथ नमः । एतानि नमोन्तानि मातृकास्थानेषु
कर्तव्यानीति बोढान्यासः । अथ बोढान्यासो मातृकाम्यासानन्तरं कर्तव्य इति ॥

अथ त्रिपुराम्यासः— तथाच तन्त्रान्तरे " त्रिपुराम्यासं ततः कुर्यात् सर्वकामार्थसिद्धये । आसां तु
म्यासमात्रेण सदाशिवो भवेन्नरः " ॥ ३ अं कामिनीत्रिपुरायै नमः । ३ आं मालिनीत्रिपुरायै० । ३ ईं
मदनात्रिपुरायै० । ३ ईं उन्मादेनोत्रिपुरायै० । ३ उं प्राचिनीत्रिपुरायै० । ३ ऊं खेचरीत्रिपुरायै० । ३ ऋं
षष्टिकात्रिपुरायै० । ३ ॠं कलावतीत्रिपुरायै० । ३ एं जेदिनीत्रिपुरायै० । ३ ऐं शिवदूतीत्रिपुरायै० ।
३ ऐं सुभगात्रिपुरायै० । ३ ऐं भगवद्वात्रिपुरायै० । ३ ओं विद्येश्वरीत्रिपुरायै० । ३ औं सिद्धीश्वरीत्रि-
पुरायै० । ३ अं उमात्रिपुरायै० । ३ अः महोष्मात्रिपुरायै० । ३ कं कपालिनीत्रिपुरायै० । ३ कं व्यापि-
नीत्रिपुरायै० । ३ गं सुभगात्रिपुरायै० । ३ गं वागीश्वरीत्रिपुरायै० । ३ कं कालिकात्रिपुरायै० । ३ खं
पिङ्गलात्रिपुरायै० । ३ खं भगवर्षिणीत्रिपुरायै० । ३ जं सुन्दरीत्रिपुरायै० । ३ भं नीलपताकात्रिपुरायै० ।
३ मे महासिद्धेश्वरीत्रिपुरायै० । ३ टं अमोघात्रिपुरायै० । ३ ठं रत्नमातात्रिपुरायै० । ३ डं मङ्गलात्रि-
पुरायै० । ३ डं विजयात्रिपुरायै० । ३ णं भगमाक्षिणीत्रिपुरायै० । ३ तं रौद्रीत्रिपुरायै० । ३ थं योगेश्व-
रीत्रिपुरायै० । ३ दं अम्बिकात्रिपुरायै० । ३ धं अङ्गदात्रिपुरायै० । ३ नं भ्योमव्यापिनीत्रिपुरायै० । ३ पं
वज्रेश्वरीत्रिपुरायै० । ३ फं क्षोभिणीत्रिपुरायै० । ३ बं शाम्भवीत्रिपुरायै० । ३ भं अमङ्गलीत्रिपुरायै० ।
३ मं लोकाश्वरीत्रिपुरायै० । ३ यं रत्नात्रिपुरायै० । ३ रं सुस्थात्रिपुरायै० । ३ लं शुक्लात्रिपुरायै० । ३
वं अमराजितात्रिपुरायै० । ३ शं संवर्तात्रिपुरायै० । ३ षं विमलात्रिपुरायै० । ३ सं अमोरात्रिपुरायै० ।
३ हं भैरवीत्रिपुरायै० । ३ ठं अमोघात्रिपुरायै० । ३ डं सर्वार्कषिणीत्रिपुरायै नमः । एता नमोऽन्तेन मा-
तृकास्थानेषु विन्यसेत् ॥

अथ कामरतिम्यासः । यथा— वैद्वीर्भीर्भीं अं कामरतिभ्यां नमः । ६ आं कामदमीतिभ्यां० । ६ ईं
कान्तकामिनीभ्यां० । ६ ईं भ्रान्तिमोदिनीभ्यां० । ६ उं काममधुकरकलाभ्यां० । ६ ऊं कामाचारविज्ञासि-
नीभ्यां० । ६ ऋं कामिकल्पलताभ्यां० । ६ ॠं कोमलश्यामलाभ्यां० । ६ ऐं कामवर्दकशुचिसिताभ्यां० ।
६ ऐं कामविजयाभ्यां० । ६ ऐं रमयविद्यालक्ष्मीभ्यां० । ६ ओं भ्रमयलेखिहनाभ्यां० । ६ औं रतिनायदि-
गम्बराभ्यां० । ६ औं रतिप्रियरमाभ्यां० । ६ अं रात्रिनाथकुञ्जिकाभ्यां० । ६ अः सरसेनकान्ताभ्यां० । ६
कं रमयनित्याभ्यां० । ६ कं निशाचरकल्याणीभ्यां० । ६ गं नन्दकमोदिनीभ्यां० । ६ गं नन्दनकामवाभ्यां० ।
६ गं नन्दनसुलोचनाभ्यां० । ६ गं नन्दयित्सुतापिनीभ्यां० । ६ खं निशाचरमर्दिनीभ्यां० । ६ खं रतिस-

स्वयम्भुवप्रियाभ्यां । ॐ भं पुष्पधन्ववराक्षीभ्यां । ॐ जं महाधनुःसुमुखीभ्यां । ॐ टं भ्रामणीनलिनीभ्यां ।
 ॐ ठं भ्रमणजिह्वीभ्यां । ॐ डं भ्रममाखण्डालिनीभ्यां । ॐ ढं भ्रमशिलिनीभ्यां । ॐ खं भ्रान्तमुग्धाभ्यां ।
 ॐ नं भ्रामकम्माभ्यां । ॐ थं भृङ्गभ्रमाभ्यां । ॐ दं भ्रान्तवारत्तोलाभ्यां । ॐ धं भ्रमावहसुषञ्जलाभ्यां ।
 ॐ नें मोहनदीपोज्झाभ्यां । ॐ पे मन्त्रकमद्विभ्यां । ॐ फं मुग्धलोलाक्षीभ्यां । ॐ बं मोहवर्धनभृङ्गिनी-
 भ्यां । ॐ भं मोहकपाटलाभ्यां । ॐ मं मन्मथमदनाभ्यां । ॐ यं मतकूमाक्षिनीभ्यां । ॐ रं भृङ्गनाय-
 कहंस्त्रिनीभ्यां । ॐ लं गायकविश्वतोमुखीभ्यां । ॐ वं गीतजगदानन्दिनीभ्यां । ॐ शं नर्तकरजिनीभ्यां । ॐ
 षं लोलकान्तिभ्यां । ॐ सं उन्मत्तकलकण्ठीभ्यां । ॐ हं मत्तकवृकोदरीभ्यां । ॐ छं विलासिमेषश्या-
 माभ्यां । ॐ जं कामवर्धनलोम्साभ्यां नमः । एता नमोऽस्ता मातृकास्थानेषु विन्यसेत् ॥

अथ षोडशनित्यान्पासः । षोडशनित्या यथा ज्ञानार्णवे—

प्रथमा सुन्दरी नित्या महात्रिपुरसुन्दरी । कामेश्वरी समाख्याता तथैव भगमालिनी ॥ १ ॥
 नित्यक्रिष्णा च भेरुण्डा तथैव वह्निवासिनी । वज्रेश्वरी च दूती च तरिता कुलसुन्दरी ॥ २ ॥
 नित्या नीलपताका च विजया सर्वमङ्गला । ज्वालामालिनेचित्रान्ताः पञ्चदश प्रकीर्तिताः ॥ ३ ॥

इति । एतासां मन्त्रास्तु ज्ञानार्णवे—

मृणु देवि प्रवक्ष्यामि नित्यामण्डलमुत्तमम् । (१)बालां तारं च हरप्रान्ते कामेश्वरिपदं वदेत् ॥ १ ॥
 इच्छाकामफलस्यान्ते मदे सर्वपदं ततः । ततः सख्यवशं भूयः करि सर्वजगत्पदम् ॥ २ ॥
 चोभयान्ते करि मृषात् हुंकारत्रयमालिखेत् । पञ्चनाशान् समालिख्य संहारेण कुमारिकाम् ॥ ३ ॥
 एषा कामेश्वरी नित्या प्रसङ्गात् कथिता शिवे, । (२)शम्भवं भगवद्भान्ते भुजे भगिनि चालिखेत् ॥ ४ ॥
 भगोदरि भगाङ्गे च भगमाले भगावहे । भगमुखे भगप्रान्ते तथापोनि भगान्तिके ॥ ५ ॥
 निपातिनि च सर्वान्ते ततो भगवशङ्करि । भगरूपे ततो लेख्यं नीरजायतलोचने ॥ ६ ॥
 नित्यक्रिमे भगप्रान्ते स्वरूपे सर्वं चालिखेत् । भगानि मे ह्यानयान्ते वरदेऽथ समालिखेत् ॥ ७ ॥
 रेते सुरेते च भगक्रिमे क्रिमद्रवे ततः । क्रेदय द्रावय वायु सर्वस्वरान् भगेश्वरि ॥ ८ ॥
 अमोघे भगविषे च शुभ चोभय सर्वं च । स्वरान् भगेश्वरि मृषाद्वाग्मवं ब्लूजमादिकम् ॥ ९ ॥
 भेन्लूमोन्लू च हेंलूहें च क्रिमे ततः परम् । सर्वाणि च भगान्धन्ते मे वशमानयेति च ॥ १० ॥
 स्त्रीवीजं च हरप्रान्ते बलेमात्मकमचरम् । भुवनेर्षीं समालिख्य निषेवं भगमालिनी, ॥ ११ ॥
 (३)परावीजं समुच्चार्य नित्यक्रिमे मदद्रवे । अग्निजावान्वितो ममो नित्यक्रिमेवमीरिता, ॥ १२ ॥
 (४)मण्डवं पूर्वमुच्चार्य तथाकुशयुगं वदेत् । तन्मध्ये विलिखेद् देवि हरोमात्मकमचरम् ॥ १३ ॥
 चवर्गमन्त्यहीनं च विलिखेद्बहिसंस्वितम् । चतुर्दशस्वरोपेतं बिन्दुनादाङ्कितं पृथक् ॥ १४ ॥
 वह्निजायान्विता विद्या भेरुण्डा देवता भवेत्, । (५)परां विलिख्य वह्न्वनुवासिन्यै नम इत्यपि ॥ १५ ॥
 अष्टार्णवमहेशानि देवता वह्निवासिनी, । (६)नित्यक्रिमां समालिख्य मुखे तारं समालिखेत् ॥ १६ ॥

हृल्लेखान्ते फरेमान्ते चन्द्रबीजं विसर्गवत् । चतुर्दशाक्षरी विद्या देवी वज्रेश्वरी भवेत् ॥ १७ ॥
 (७)पराबीजं समुच्चार्य शिवदूती च छेयुता । हृदन्तोऽयं मनुर्देवि दूती (त्याः) सर्वममृद्धिदः , ॥ १८ ॥
 (८)ओंकारबीजमुच्चार्य परां कवचमालिखेत् । खे च छे त्तः समालिख्य स्त्रीबीजं च समालिखेत् ॥ १९ ॥
 हुंकारं च परां चास्त्रं विधेयं त्वरिता भवेत् , । (९)सर्वसिंहासनमयी बालैव कुलसुन्दरी, ॥ २० ॥
 (१०)बालया पुटितं कुर्यात् तथा वै नित्यभैरवीम् । पञ्चबासांश्च देवेशि नित्या शक्राक्षरी भवेत् ॥ २१ ॥
 पञ्चाक्षरी बाणबीजैर्नित्येयमपरा भवेत् , । (११)प्रणवं ध्रुवनेशानीं फरेमात्मकमक्षरम् ॥ २२ ॥
 प्लूमात्मकं द्वितीयं च ध्रुवनेरयङ्कुशं ततः । नित्यशब्दं संयुज्य संकोध्या च मदद्रवा ॥ २३ ॥
 कवचं चाङ्कुशं भाया नित्या नीलपताकिनी, । (१२)वान्तं कालसमायुक्तं रेफं शक्रम्बरान्वितम् ॥ २४ ॥
 बिन्दुनादाङ्कितं देवी विधेयं विजया भवेत् । ..... ॥

यथा—

वान्तं कालाग्निवायुश्च शक्रस्वरविभूषितः । नादबिन्दुकलायुक्तो विधेयं विजया भवेत् ॥ २५ ॥
 (१३)चन्द्रं बाहस्यसंयुक्तं तारबीजं समालिखेत् । चतुर्थ्यन्तां ततो देवि बिलिखेत् सर्वमङ्गलाम् ॥ २६ ॥
 हृदन्तोऽयं मनुर्देवि विधेयं सर्वमङ्गला । (१४)तारं हृज्जगत्पन्ने ज्वालामालिनि देवि च ॥ २७ ॥
 द्विकार्यं च सर्वान्ते भूतसंहारकारिके । जातवेदसि संलिरुष्य ज्वलन्निपदयुग्मकम् ॥ २८ ॥
 ज्वलेति प्रज्वलद्भन्तं हुंकारत्रयमालिखेत् । बह्विबीजत्रयं हुं च अस्त्रस्वाहान्वितो मनुः ॥ २९ ॥
 इयं नित्या महादेवि ज्वालामालिनिका परा , । (१५)कवर्गान्तं स्वरान्तं च शक्रस्वरविभूषितम् ॥ ३० ॥
 बिन्दुनादकलाक्रान्तं विचित्रा परमेश्वरि । अकारादिषु सर्वेषु स्वरेषु क्रमतो यजेत् , ॥ ३१ ॥
 (१६)अःस्वरे परमेशानि श्रीविद्यां विध्वज्जिह्वाम् । स्वरवद्विन्ध्यसेद् विद्यां नीरजायतलोचने ॥ ३२ ॥
 एतेन ताः षोडशसु स्वरस्थानेषु ध्विन्यसेत् । ..... ॥

यथा— (१) ओं वै ह्रीं श्रीं अं ऐं क्लीं सौः ओं नमः कामेश्वरि इच्छाकामफलप्रदे सर्वसत्त्वशंकारं सर्वजगत्को-
 मणकरि हुं हुं हुं द्रां दीं क्लीं प्लूं सः सौः क्लीं ऐं (४६) कामेश्वरी नित्याकलायै नमः ॥ (२) हुं आं ऐं भगभुजे भगिनि
 भगोदरि भगक्ले भगमाले भगावहे भगगुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशङ्करि भगक्षे नित्यक्लिषे भग-
 स्वक्षे सर्वभगानि मे ह्यामय वरदे रेते सुरते भगक्लिषे क्लिषद्रवे क्लेरय द्रावय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि
 अमोघे भगविषे शुभं शोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ऐं प्लूं अं प्लूं ऐं प्लूं ऐं प्लूं ऐं प्लूं ऐं क्लिषे सर्वाणि भगानि मे
 वशमानय स्त्रीहरः प्लूं ह्रीं (१४५) भगमालिनी नित्याकलायै नमः ॥ (३) हुं इं ह्रीं नित्यक्लिषे मदद्रवे स्वाहा
 (११) नित्यक्लिषाकलायै नमः ॥ (४) हुं ईं ओं को ह्रीं को ह्रीं को ह्रीं ओं ह्रीं ओं स्वाहा (१०) भेरुद्वानि-
 त्याकलायै नमः ॥ (५) हुं उं ह्रीं बह्विवासिभ्यै नमः (८) बह्विवासिनी नित्याकलायै नमः ॥ (६) हुं ऊं ओं ह्रीं क्लि-
 सः नित्यक्लिषे मदद्रवे स्वाहा (१४) वज्रेश्वरी नित्याकलायै नमः ॥ (७) हुं अं ह्रीं शिवदूतै नमः (७) शि-
 वदूती नित्याकलायै नमः ॥ (८) हुं अं ओं ह्रीं हुं च छे त्तः स्त्री हुं छे ह्रीं कट् (१२) त्वरितानित्याकलायै नमः ॥ (९)

* अस्या एव नामाङ्कः महाविद्येश्वरीति सर्वत्र ददायै नैवायमत्र मन्त्रोदाहरो ज्ञेयः । वज्रेश्वरामन्त्रस्तु यथा ' ह्रीं विजये त्रैलोक्ये ' इति श्रीभागवतकाण्डे ।
 ' मायुका ' क. पाठः । २ ' भुगे ' स. पाठः ।

ॐ त्रं ऐं ह्रीं सौः कुलसुन्दरीनित्याकलायै नमः ॥ (१०) ॐ त्रं ऐं ह्रीं सौः हसकलरद्वै हसकलरद्वौ हसकलरद्वौः द्वा-
 द्वाङ्गीर्णः सौः ह्रीं ऐं नित्यानित्याकलायै नमः । अथवा ऐं ह्रीं श्रीं त्रं द्वाङ्गीर्णः नित्येत्यादि ॥ (११) ॐ
 ऐं उं ह्रीं ऐं ह्रीं ह्रीं नित्यमदद्वै हुं कौं ह्रीं नीलपताकानित्याकलायै नमः ॥ (१२) ॐ ऐं भमरौ विजयानित्या-
 कलायै नमः । अथवा ॐ ऐं भमरयौ विजयेत्यादि ॥ (१३) ॐ ओं स्यौ सर्वमङ्गलायै नमः सर्वमङ्गलानित्या-
 कलायै नमः ॥ (१४) ॐ श्रीं उं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवि २ सर्वभूतसंहारकारिके जातवेदसि
 ज्वलन्ति २ ज्वल २ प्रज्वल २ हुं हुं हुं रं रं रं हुं फट् स्वाहा ज्वालामालिनीनित्याकलायै नमः ॥ (१५) ॐ श्रीं
 शकौ विवित्रानित्याकलायै नमः ॥ (१६) ॐ अः मूलविद्यामुखाय महाविष्णुसुन्दरीनित्याकलायै नमः ॥
 यद्वा— ॐ अः कामेश्वरीनित्याकलायै नमः ॥ इति षोडशविद्यान्यासः । अस्मिन् काले वा सृष्टि-
 स्थितिन्यासः कार्यः ॥

अथ प्रकटयोगिनीन्यासः— मूलाधारे, ऐं ह्रीं श्रीं प्रकटयोगिनीभ्यो नमः । स्वाधिष्ठाने, ॐ गुप्तयो-
 गिनीभ्यो नमः । नाभौ, ॐ गुप्ततरयोगिनीभ्यो नमः । हृदि, ॐ संप्रदायरहस्ययोगिनीभ्यो नमः । करे, ॐ
 ॐ कुलकौलिनीयोगिनीभ्यो नमः । भूमध्ये, ॐ निर्गर्भयोगिनीभ्यो नमः । नादे, ॐ रहस्ययोगिभ्यो नमः ।
 नादान्ते, ॐ अतिरहस्ययोगिनीभ्यो नमः । अक्षरान्ते, ॐ परमातिरहस्ययोगिनीभ्यो नमः ॥

अथायुधन्यासः— द्वाङ्गीर्णः चारांसां वांशां च संमोहनाय कामेश्वरधनुषे नमः । यां ५ द्वां ५ धं
 संमोहनाय कामेश्वरीधनुषे नमः । एतद्द्वयं वामाधोहस्ते । द्वां ५ यां ५ जं जृम्भणेभ्यः कामेश्वरबाणेभ्यो
 नमः । यां ५ द्वां ५ जं जृम्भणेभ्यः कामेश्वरीबाणेभ्यो नमः दक्षिणाधः करे । द्वां ५ यां ५ श्रीं वशीकरणा-
 य कामेश्वरपाशाय नमः । यां ५ द्वां ५ ह्रीं वशीकरणाय कामेश्वरीपाशाय नमः वामोर्ध्वे । द्वां ५
 यां ५ कौं सर्वस्तम्भनाय कामेश्वराकुशाय नमः वां ५ द्वां ५ कौं सर्वस्तम्भनाय कामेश्वरकुशाय नमो
 दक्षिणोर्ध्वे ॥ ततो वक्ष्यमाणकामेश्वर कामकलां ध्यात्वा न्यसेत् ।

एवं कामकलारूपं देवतामयमात्मनः । वपुर्विचिन्त्य शिष्योरायुधध्यानमाचरेत् ॥ १ ॥

द्वाङ्गीर्णः इत्येते कामवाद्याः प्रकीर्तिताः । चारांसां वांशमिदं कामेशीवाणपञ्चकम् ॥ २ ॥

द्वादीनि पञ्चाद्यादीनि धंसंमोहनशब्दतः । केन्तं कामेश्वरधनुर्केनमोऽन्तं समुद्धरेत् ॥ ३ ॥

अनेन च स्ववामाधोहस्ते संधारयेद् धनुः । वादिद्वादीनि धं केन्तं संमोहनपदोपरि ॥ ४ ॥

कामेश्वरीधनुर्केन्तं नमोन्तमित्थधः करे । वामे देव्यास्तथा मयी धारयेदैवधं धनुः ॥ ५ ॥

द्वादिवादीनि जं जृम्भणेभ्यः कामेश्वरं पदम् । बाणेभ्यो नम इत्येवं दक्षिणाधः करे निजे ॥ ६ ॥

शैवान् प्रविन्यसेद्वाखान् पौष्पान् साधकसत्तमः । वादिद्वादीनि जं जृम्भणेभ्यः कामेश्वरीपदम् ॥ ७ ॥

बाणेभ्यो नम इत्येवं दक्षिणाधः करे निजे । देव्याः प्रविन्यसेद् वाखान् पौष्पानपि च साधकः ॥ ८ ॥

द्वादिवादीनि यूयोऽपि मुखवृत्तं सविन्दुकम् । स्वाद्वशीकरणावेति कामेश्वरपदं ततः ॥ ९ ॥

पाशाय नम इत्यन्तं वामोर्ध्वे विन्यसेत् करे । वादिद्वादीनि जगत्तं वद्विवामाधिबिन्दुमत् ॥ १० ॥

स्वाद्वशीकरणावेति ततः कामेश्वरीपदम् । पाशाय नम इत्येवं वामोर्ध्वे विन्यसेत् करे ॥ ११ ॥

द्रादियादीनि कौं सर्वस्तम्भनाय पदं ततः । कामेश्वरपदान् पश्चादङ्कुशाय नमो लिखेत् ॥ १२ ॥

दक्षिणोर्ध्वकरे चैवं विन्यसेदङ्कुशं ततः । वादिद्रादीनि कौं सर्वस्तम्भनाय ततः परम् ॥ १३ ॥

कामेश्वरीपदार्ध्वमङ्कुशाय नमो लिखेत् । दक्षिणोर्ध्वकरे देव्या विन्यसेदङ्कुशं ततः ॥ १४ ॥

इति । ततो मूलेन व्यापकं कृत्वा नवमुद्राः प्रदर्शयेत् । यथा— द्रौं सर्वमन्त्रोभिर्लौं, द्रौं सर्वविद्राविर्लौं, कौं आकर्षिणीं, म्लूं सर्वावेशिनीं, सः सर्वोन्मादिनीं, कौं महाङ्कुशं, ह्रस्वमं खेचरीं, ह्रस्वौः धीजमु-
द्रां, वै योनिमुद्राम् ॥ म्यासकालस्तु योगिनीहृदये—

मातःकालेऽथवा पूजाममये होमकर्मणि । जपकाले वापि तासां विनियोगः पृथक् पृथक् ॥ १ ॥

पूजाकाले समस्तं वा कुर्यात् साधकसत्तमः । ..... ॥

इति । ततो ध्यानं यथा—

ततः पद्मनिभां देवीं बालार्ककिरणोज्ज्वलाम् । जपाकुसुमसङ्काशां दाडिमीकुसुमोपमाम् ॥ १ ॥

पद्मरागप्रतीकाशां कुङ्कुमारुखसन्निभाम् । स्फुरन्मुकुटमाशिव्यकिङ्किणीजालमण्डिताम् ॥ २ ॥

कालालिकुलसङ्काशकुटिलालकपद्मवाम् । प्रत्यग्राख्यसङ्काशवदनाम्भोजमण्डलाम् ॥ ३ ॥

किञ्चिदर्धेन्दुकुटिलललाटमृदुपट्टिकाम् । पिनाकिधनुराकारभूलतां परमेश्वरीम् ॥ ४ ॥

आनन्दमुदितोष्णासलीलान्दोलितलोचनाम् । स्फुरन्मयूतिसङ्काशविलसद्देमकुण्डलाम् ॥ ५ ॥

सुगण्डमण्डलाभोगजितेन्द्रमृतमण्डलाम् । विश्वकर्मविनिर्भयस्रसुस्पृष्टनासिकाम् ॥ ६ ॥

ताम्रविद्रुमविम्भाभरकौष्ठौममृतोपमाम् । स्मितमाधुर्यविजितमाधुर्यरससागराम् ॥ ७ ॥

अनौपम्यगुणोपेतचिबुकोद्देशशोभिताम् । कम्बुग्रीवां महादेवीं मृणालललितैर्भुजैः ॥ ८ ॥

रक्तोत्पलदलाकारसुकुमारकराम्बुजाम् । कराम्बुजनसज्ज्योतिर्वितानितनभःस्थलाम् ॥ ९ ॥

सुकाशरलतोपेतसमृन्मृतपयोधराम् । त्रिबलीवलयायुक्तमध्यदेशसुशोभिताम् ॥ १० ॥

लावण्यसरिदावर्ताकारनाभिविभूषिताम् । अनर्ध्वरजघटितकाशीयुतनितम्बिनीम् ॥ ११ ॥

नितम्बविम्बाद्विरदरोमराजिवराङ्कुशाम् । कदलीललितस्तम्भसुकुमारोरुमीश्वरीम् ॥ १२ ॥

लावण्यकुसुमाकारजानुमण्डलबन्धुराम् । लावण्यकदलीतुम्भजङ्गायुगलमण्डिताम् ॥ १३ ॥

गूढगुणकपदद्वन्द्वप्रपदाजितकच्छपाम् । तनुदीर्घाङ्गुलीस्वच्छनस्रराजिविराजिताम् ॥ १४ ॥

ब्रह्मविष्णुशिरोरत्ननिर्घृष्टचराम्बुजाम् । शीतांशुशतसङ्काशकान्तिसन्तानहासिनीम् ॥ १५ ॥

लौहित्यजितसिन्दूरजपादाडिमराभिलीम् । रक्तवस्त्रपरीधानां पाशाङ्कुशकरोधताम् ॥ १६ ॥

रक्तपद्मनिविष्टां तु रक्ताभरणभूषिताम् । चतुर्भुजां त्रिनेत्रां तु पञ्चबाणधनुर्धराम् ॥ १७ ॥

कर्पूरशकलोन्मिश्रताम्बूलपूरिताननाम् । महामृगमदोदामङ्कुमारुखविग्रहाम् ॥ १८ ॥

सर्वशृङ्गारवेष्टाढ्यां सर्वाभरणभूषिताम् । जगदाह्लादजननीं जगद्रञ्जनकारिणीम् ॥ १९ ॥

जगदाकर्षणकरीं जगत्कारणरूपिणीम् । सर्वमन्त्रमयीं देवीं सर्वसौभाग्यसुन्दरीम् ॥ २० ॥

सर्वलक्ष्मीमयीं नित्यां सर्वशक्तिमयीं शिवाम् । एवं ध्यायेत् परेशानीं महानिघुरसुन्दरीम् ॥ २१ ॥

इति । एवं रूपमात्मानं ध्यात्वा मानसैः पूजयेत् । तद्यथा— हृत्पद्ममध्ये देवीं विभाव्य कुण्डलिनीपात्र-
स्थेन सहस्रारामृतेन पात्रं देश्वाश्वरक्षयोर्दद्यात् । ततो मनश्चाप्ये दत्त्वा सहस्रदलपद्मभृङ्गारगलितपरमामृत-
जलेनाचमनीयं मुखं । चतुर्विंशतितन्त्रेण, गन्धं च अर्घ्यं विज्ञानं ज्ञानं दयां चालोभममोहममात्सर्यम-
मायामनहृद्भारमरागमद्वेषमिन्द्रियाणि दशैतानि पुष्पाणि च प्रदापयेत् । वायुरूपं धूपं, तेजोरूपं च दीप-
म्, अम्बरं चामरं, सूर्यं दर्पणं, चन्द्रं कुत्रं, एषं च मेखलां, आनन्दहारसूत्रमुज्ज्वलं, अनाहतध्वनिः
मयीं घण्टां निवेदयेत् । ततः सुधारसाम्बुधिं मांसपर्वतं ब्रह्माण्डपुरितं पायसं च दत्त्वा, “ मनोनर्तकसं-
तालैः शृङ्गारादिरसोद्भवैः । नृत्यैर्गोतैश्च बाद्यैश्च तोषयेत् परमेश्वरीम् ” ॥ एवं संपूज्याभेदेन जपः
कार्यः । ततो गृहिः पूजामारभेत् । तत्रार्घ्यस्थापनम् । प्रथमं सामान्यार्घ्यं । तत्र कमः— आदौ
स्वयामे जलेन चतुरस्रं विधाय तदन्तर्वृत्तमालिखेत् । उमण्डलाय नमः, इति पुष्पैरभ्यर्च्य, तत्र
साधारं पात्रं स्थापयित्वा बालया तमभ्यर्च्य शुद्धजलेन तमापूर्य ‘ ये सर्वज्ञाशक्तिधीमहात्रिपुरसुन्दरी-
हृदयाय नमः ’ इत्यादिक्रमेण षडङ्गानि संपूज्य तदुपरि मूलमष्टधा जपेत् ॥ ततो विशेषार्घ्यस्थाप-
नम् । तत्पात्रं तु तन्त्रांतरे—

पात्रं काञ्चनकाचरूप्यजनितं मुक्ताकपालोज्ज्वलं

विश्वामित्रमयं च कामदमिदं हैमं त्रिये स्फाटिकम् ।

ताम्रं प्रीतिदमिष्टसिद्धिजनकं श्रीनारिकेलोज्ज्वलं

कापालं स्फुटपत्र सिद्धिजनकं मुक्तिप्रदं मौक्तिकम् ॥ १ ॥

इति । नवरत्नेश्वरे—

नरपात्रं महेशानि विज्ञेयं चोत्तमोत्तमम् । नारिकेलोज्ज्वलं पात्रं ज्ञेयं चोत्तमकल्पकम् ॥ १ ॥

रत्नपात्रं च सुभोधि ज्ञेयं चोत्तममध्यमम् । मध्यमोत्तमं वैष्णवं ब्रह्महृजमेव च ॥ २ ॥

कल्पं च मध्यमं प्रोक्तं मृण्मयं कल्पमध्यमम् । वरषाकर्षककर्माणि हेमपात्रेषु शोभने ॥ ३ ॥

शान्तिके पौष्टिके वापि राजतं कारयेत् त्रिये । लोहपात्रं विज्ञानीयान्मारणोत्थाटने तथा ॥ ४ ॥

स्तम्भकार्येषु पाषाणं विद्वेषे लोहमृण्मयम् । सर्वकार्येषु कर्तव्यं विश्वामित्रं च सुजते ॥ ५ ॥

कुलोत्सादनकार्येषु काचपात्रं विशिष्यते । काष्ठपात्रं विज्ञानीयान्मन्त्राराधनकर्मणि ॥ ६ ॥

नरपात्रं तु गृहीयाद्भुक्तिशुक्तिप्रदायकम् । वृष्टार्धपात्रं देवेशि ब्रह्माद्या देवताः सदा ॥ ७ ॥

नृत्यन्ति सर्वयोगिन्यः प्रीताः सिद्धिं ददत्त्वपि । ..... ॥

इति । सामान्याविशेषार्घ्ययोरावश्यकत्वमाह । तत्रैव—

एकपात्रं न कुर्वीत यदि सास्त्रान्महेश्वरः । मन्त्राः पराङ्मुक्ता यान्ति आपदश्च पदे पदे ॥ १ ॥

इह लोके दरिद्रः स्यान्मृते च पशुतां व्रजेत् । ..... ॥

इत्यादि पात्रलक्षणं ज्ञेयम् । तत आत्मधीवक्रयोर्मध्ये सामान्याभ्यञ्जनेन त्रिकोणवृत्तपदकोणचतुरस्रमण्डलं
कृत्वा त्रिकोणमध्ये मूलविद्यया मय्यं संपूज्य, त्रिकोणे प्रत्येकं कूटं पूजयेत् । अग्न्यादिकोषकमेण षड्-
कोणे मूलविद्यया द्विरावृत्त्या षडङ्गानि पूजयेत् । तत्र त्रिपादिकां संस्थाप्य, ऐर्हीर्भी मं अग्निमण्डलाय

दशकलात्मनेऽर्घ्यपात्राधाराय नमः, इत्याधारे संपूज्य तत्र वृत्ताकारेण चोदश कलाः पूजयेन् । यथा—
 ऐर्हीर्थां यं धूम्रायै नमः । ॐ रं नीलवर्णायै नमः । ॐ लं कपिलायै नमः । ॐ वं विस्फुलिङ्गिन्यै नमः ।
 ॐ शं ज्वालिम्यै नमः । ॐ षं हेम(तेजो)वर्त्यै नमः । ॐ सं द्रव्यवाहनायै नमः । ॐ हं कव्यवाहनायै नमः ।
 ॐ लं रौद्र्यै नमः । ॐ छं संकर्षिण्यै नमः । इति संपूज्य, तदुपरि पात्रं संस्थाप्य, पूर्ववत् तत्र मन्त्रमा-
 लिख्य संपूज्य च, ऐर्हीर्थां क्रौं अं सूर्यमण्डलाय द्वादशकलात्मनेऽर्घ्यपात्राय नमः, इति संपूज्य वृत्ताका-
 रेण सूर्यस्य द्वादशकलाः पूजयेन् । यथा— ऐर्हीर्थां कं तपिन्यै नमः । ॐ मं तपिन्यै नमः । ॐ
 गं धूम्रायै नमः । ॐ धं विधुधायै नमः । ॐ ङं बोधिन्यै नमः । ॐ चं कालिन्यै नमः । ॐ
 छं शोषिण्यै नमः । ॐ जं धरेण्यायै नमः । ॐ झं आकर्षिण्यै नमः । ॐ ञं मायायै नमः ।
 ॐ टं विषस्वत्यै नमः । ॐ ठं हेमप्रभायै नमः इति संपूज्य, ऐर्हीर्थां सौः सोममण्डलाय षोडश-
 कलात्मने नमः, इत्यनेन मूलेन च जलादिनापूर्य, पूर्ववन्मन्त्रमालिख्य त्रिकोणे अकथादित्रिरक्षां इक्षौ च
 मध्ये चिन्तयेत् । ततः पूर्ववत् संपूज्य, ॐ उं सोममण्डलाय षोडशकलाख्यात्मनेऽर्घ्यपात्राय नमः,
 इति संपूज्य वृत्ताकारेण सोमकलाः पूजयेन् । यथा— ऐर्हीर्थां अं अमृतायै नमः । एवं ॐ आं मान-
 दायै० । ॐ इं तुष्ट्यै० । ॐ ईं पुष्ट्यै० । ॐ उं प्रीत्यै० । ॐ ऊं रत्यै० । ॐ ऋं भ्रियै० । ॐ ॠं क्रियायै० । ॐ एं स्व-
 धायै० । ॐ ऐं रात्र्यै० । ॐ ऐं ज्योत्स्नायै० । ॐ ऐं हेमवत्यै० । ॐ ओं क्षायै० । ॐ औं पूर्वायै० । ॐ अं विद्या-
 यै० । ॐ अः अमावास्यायै नमः । इति संपूज्य, मध्ये— हंसः आत्मने नमः । ततो हंसकमलवर्यं
 आनन्दमैरवाय वषट्, हंसकमलवर्यां सुधावेर्म्य वषट्, इति संपूज्य, मन्त्रमुद्रया तज्जलमाच्छाद्य मूल-
 विद्यामष्टधा जपेत् । धूपदीपादीन् निवेद्य नव मुद्राः प्रदर्श्य, ब्रह्ममयं तज्जलं किञ्चित् पात्रान्तरे नि-
 क्षिप्य, मूलेन तज्जलेनारमानं पूजोपकरणं आभ्युक्ष्य सर्वं ब्रह्ममयं कुर्यात् । “पूजासमाप्तिर्वाच्यं स्यात् तव-
 इत्थं न बालयेन्” इति भ्रमराह । सुन्दरीविद्यया अङ्गदेवतापूजा तु अर्घ्यस्थापनानन्तरम् । तथाच—
 आरमानं वागवस्तूनि प्रोक्षयित्वा यथाक्रमम् । चिन्मयं तत् तदा भक्त्या चिन्तयेन्मन्त्रवित्तमः ॥

तस्माच्चतुर्विंशि क्रमवशाभिर्मास चक्रं शुभं

सूर्ये हस्तिमुखं परं सरहरं गोपालमेवं तथा ।

ध्यातावाक् च तास्ततो बहुविधैः पुष्पैश्च पाद्यादिभि-

र्नानाद्रव्यमुगन्धिभोदकफलैरुद्भासयेत् स्वे हृदि ॥

इति । ततो महाचक्रे— ओं अमृताम्भोनिधये नमः । एवं रत्नह्रीपाद०, नानावृक्षमहोद्यानाय०, कल्पवृक्ष-
 वाटिकायै०, संतानवाटिकायै०, हरिवन्दनवाटिकायै०, मन्धारवाटिकायै०, पारिजातवाटिकायै०, कल्-
 पतटवाटिकायै०, हेमप्राकाराय०, पुष्परत्नप्राकाराय०, पद्मरागलप्राकाराय०, गोमेदरत्नप्राकाराय०
 इन्द्रनीलरत्नप्राकाराय०, वज्ररत्नप्राकाराय०, वैदूर्यरत्नप्राकाराय०, मुक्तरत्नप्राकाराय०, विद्रुमरत्नप्राका-
 राय०, माणिक्यरत्नप्राकाराय०, मालिक्यमण्डपाय०, सहस्रस्तम्भमण्डपाय०, अमृतवापिकायै०, आ-
 नन्दवापिकायै०, विमर्शवापिकायै०, वासातपोज्ञाराय०, चन्द्रिकोज्ञाराय०, महाभृङ्गारपरिज्ञायै०, महा-
 पद्माट्यै०, चिन्तामणिरुद्राजाय०, पूर्वाज्ञायपूर्वज्ञाराय०, दक्षिणज्ञायदक्षिणज्ञाराय०, पश्चिमज्ञायप-

धिमहासनाय० . उत्तराध्यायउत्तरहाराय० . रत्नहीनवलयाय० . महासिंहासनाय० , ब्रह्ममयैकमञ्जपादाय० ,
विष्णुमयैकमञ्जपादाय० , रुद्रमयैकमञ्जपादाय० , ईश्वरमयैकमञ्जपादाय० , सदाशिवमयमञ्जफलकाय० ,
हंसतुलमहोपधानाय० . कौसुम्भास्तरणाय० . महावितानिकायै० . महाजवनिकायै नमः । तदुपरि हसौः सदा-
शिवमहाप्रतिपद्माननाय नमः । ततः पुनर्ध्यात्वा . त्रिखण्डामुद्रां च दध्वा तदुपरि शिखरे मातृकायन्त्रे समानीय
' ऐं ह्रीं श्रीं सौः त्रिपुरसुन्दरीमूर्तिं कल्पयामि ' इति चिन्दौ कल्पितमूर्तावावाहयेन् ' हसरं हसकलरीं हसरौ '
इत्युच्चार्य .

“ महापद्मवनतःस्थे कारणानन्दविग्रहे । सर्वभूतहिते मातरेऽग्रेहि परमेश्वरि ” ॥

इति । त्रैलोक्यके परावितिमावाह , आवाहनादिप्राप्तप्रतिष्ठास्तं कर्म समाप्य बाणकोदण्डपाशाङ्कुशादिमुद्राः
प्रदर्शयेत् । ततो यथापचारैः संपूज्य त्रिधा सन्तर्पयेत् । तत्रायं क्रमः— सव्यहस्ताङ्गुष्ठानामानन्ताग्रेण
भूतश्रीपात्रार्थ्यचिन्दुना अन्यहस्तत्रिमपुष्पाक्षतैः “ श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं तर्पयामि ” इति त्रिस्तर्पयेत् ॥
तदुक्तं स्यतन्त्रतन्त्रे—

अङ्गुष्ठानामिकायो (ग्याःगा) ह्यामहस्तस्य पार्श्वेति । तर्पयेत् सुन्दरीं देवीं समुद्रां च सवाहनाम् ॥
तर्पणानि ततो देव्यास्त्रिचारं मूलविद्यया । अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तु नखैर्निर्दिष्टमुत्पद्यतम् ॥
श्रीपात्रस्योदकं चिन्दुं तर्पयेत् कुलनायिकाम् । अङ्गुष्ठो भैरवो देवि अनामा चण्डिका प्रिये ॥
सव्येन हस्तयोगेन तर्पयेद्वा कुलेश्वरीम् । ..... ॥

इति । विशेषस्तु—

अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तु वरयकर्मणि तर्पयेत् । अङ्गुष्ठमध्यमाभ्यां तु शान्तिकर्मणि तर्पयेत् ॥

तर्जन्यङ्गुष्ठयोगेन तर्पयेदभिचारके । कनिष्ठाङ्गुष्ठयोगेन स्तम्भने तर्पयेत् प्रिये ॥

ततो देव्या अङ्गे षडङ्गानि पूजयेत् । यथा— ऐं सर्वज्ञाशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी हवयाय नमः । ह्रीं नि-
त्यमृतिशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी शिरसे स्वाहा । सौः अनादिबोधशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी शिखायै वषट् ।
ऐं स्वतन्त्रशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी कवचाय हुं । ह्रीं नित्यमलुप्तशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी नेत्रत्रयाय बी-
पद । सौः अतन्त्रशक्तिध्रीमहात्रिपुरसुन्दरी अस्त्राय फट् । ततः स्वशरीरे कामकलां भावयेत् । तथाच—

चिन्दुं संकल्प्यवचनं तु तदधश्च कुचद्वयम् । तदधः सपरार्थं तु चिन्तयेत् तदधोमुखम् ॥

इति । ततस्तिथिनित्या अर्चयेत् । महाअक्षरं यामावर्तेन अकारादिपञ्च , ऊकारादिपञ्च , एकारादिपञ्च विभा-
ध्य मध्ये चिस्तीं , तेषु यामावर्तेन शुक्लपक्षे कामेश्वर्यादिविचित्रास्तं , कृष्णपक्षे विविधादिकामेश्वर्यस्तं
पूजयेत् । तथा— प्रतिपदि अकारे ऐं ह्रीं श्रीं तत्तन्मन्त्रं चोच्चार्य कामेश्वरीनित्याकलाश्रीपादुकां पूजयामि
नमः । एवं आकारे द्वितीयायां भगमालिनीं , इकारे तृतीयायां नित्याङ्गिजां , ईकारे चतुर्थ्यां भैरव्यां ,
उकारे पञ्चम्यां चण्डिकासिनीं , ऊकारे षष्ठ्यां महावज्रेश्वरीं , ञ्कारे सप्तम्यां शिववृत्तीं , झकारे अष्टम्यां
स्वरितां , एकारे नवम्यां कुलसुन्दरीं , लृकारे दशम्यां नित्यां , एकारे एकादश्यां नीलपताकां , ऐकारे
द्वादश्यां विजयां , ओकारे त्रयोदश्यां सर्वमङ्गलां , औकारे चतुर्दश्यां ज्वालामालिनीं , अकारे पौर्णमास्यां
विचित्रां , चिस्तीं त्रिपुरसुन्दरीं पूजयेत् । कृष्णपक्षे एवं विविधादिकामेश्वर्यस्तं पूजयेत् । पूजामन्त्रस्तु
तन्त्रान्तरे—

श्रीपदं पूर्वमुखार्थं पादुकांपदमुद्धरेत् । पूजयामि नमः पश्चात् पूजयेदङ्गदेवताः ॥

इति । ततो मध्ये प्राकृत्यस्त्रमध्येषु गुरुपाङ्क्तिं पूजयेत् । तथा ---

आनन्दनाथशब्दान्ता विज्ञेयाः परमेश्वरि । अम्बान्ता गुरवः प्रोक्ताः खोलिङ्गा वीरवन्दिने ॥
इति । तद्यथा— ऐङ्गीर्था परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः । एवं परशिवं० , परशक्त्यम्बां० ।
एवं कौलेश्वरीं० , शुक्लदेवीं० , कुलेश्वरीं० , कामेश्वर्यम्बिकां० , एते दिव्यौघाः । भोगं० , क्रिजं० ,
समयं० , वेदं , सहजं० , एते सिद्धौघाः । गगनं० , विश्वं० , विमलं० , मदने० , भुधने० , नीलं ,
एते मानवौघाः । ततो गुरुं परमगुरुं परापरगुरुं परमेष्ठिगुरुं केवलं गुरुं वा । एते ७ कामराजविद्या-
यास्तदघटितायाश्च गुरवः । सोपायास्तदघटितायाश्च परमशिवं , कामेश्वर्यम्बिकां , दिव्यौघं , महौघं ,
सर्वाम्बं , प्रज्ञादेवीं , प्रकाशं (७) एते दिव्यौघाः । दिव्यं , चित्रं , कैवल्यं , दिव्याम्बां , महोदयं (५)
एते सिद्धौघाः । चिद्विश्वशक्तिः , रमानन्दः , कमलः , परानन्दो , मनोहरः , स्वात्मानन्दः , प्रतिभा । एते
मानवौघाः ७ । ततः पूर्ववद् गुरुत्रयमेकं वा पूजयेत् ।

अथ सामान्यगुरुपाङ्क्तिं पूजयेत् । ऐङ्गीर्था गुरुभ्यो नमः । एवं ३ गुरुपादुकाभ्यो नमः । ३ परमगु-
रुभ्यो नमः । ३ परमगुरुपादुकाभ्यो नमः । ३ परापरगुरुभ्यो नमः । ३ परापरगुरुपादुकाभ्यो नमः ।
३ परमेष्ठिगुरुभ्यो नमः । ३ परमेष्ठिगुरुपादुकाभ्यो नमः । आचार्येभ्यो नमः । आचार्यपादुकाभ्यो नमः ॥
सर्वत्रादौ जितारी जितारी वा योज्या । तथाच ज्ञानार्थे—

मायालक्ष्मीमयं बीजयुग्मं पूर्वक्रमेण हि । कथितं योजयेद् देवि तत्प्रथमं वा परेश्वरि ॥
इति । कल्पस्थे सर्वेषां मन्त्रालामादौ जितारी— ' वाङ्माया कमला चेति ' । ततश्चैलोक्यमोहनादिसृष्टिके ,
ॐ हस्तीं सर्वां भी कलह्नीं पूर्वाज्ञायकम्पनीदेवीश्रीपादुकां० ॥ स्थितिके , ऐङ्गिजे क्लीं मदप्रवे कुले हस्तौः
दक्षिणाक्षायभोगिनीदेवीश्रीपादुकां० ॥ ततः सर्वसौभाग्यादिसंहारात्मकत्रिके , ॐ हस्त्रक्लं हस्तौः ओ नमो ,
भगवति हस्त्र (क) क्लं कुम्भिके हस्तां हस्त्रं अघोरे घोरे (अ) घोरमुक्लिं कुम्भं किशि किशि चिन्ने , विलोमतः
पूर्वोक्ताभि बीजानि च पश्चिमाक्षायकुम्भिकादेवीश्रीपादुकां० ॥ सर्वत्रके , ॐ हस्त्रक्लं महाचण्डयोगेश्वरि उ-
पराक्षायकालिकादेवीश्रीपादुकां० ॥ ततो वैश्वदे , वैश्वदर्शनाय नमः । तत्परितः शाक्तदर्शनाय नमः । भूचि-
न्द्रे ब्रह्मदर्शनाय नमः । शिवस्य वामतो वैष्णवदर्शनाय नमः । सृष्टिके सर्वदर्शनाय नमः । स्थितिके
बौद्धदर्शनाय नमः । ततोऽग्नीशासुरवायव्यमध्ये (दिक्षु च) मूलेन षडङ्गानि पूजयेत् । तथाच ज्ञानार्थे—
अथाङ्गावरणं कुर्यात् श्रीविद्यामनुसम्भवम् । अग्नीशासुरवायव्यमध्ये दिक्चक्रपूजनम् ॥

ततो वाङ्माचतुरक्षे पश्चिमादिद्वारचतुष्टयेषु अग्निमादिसिद्धीः पूजयेत् । पश्चिमादिनियमस्तु शुतार्थे—
यदाशामिमुखो मभी त्रिपुरां परिपूजयेत् । देवीपश्चात् ततः प्राचीं प्रतीचीं त्रिपुराग्रतः ॥
३ अग्निमासिद्धिर्भीपा० । ३ लघिमासिद्धिर्भीपा० । ३ महिमासिद्धिर्भीपा० । ३ ईशित्वासिद्धिर्भीपा० ।
वायव्यादिकोत्तुचतुष्टयेषु , ३ वसित्वासिद्धिर्भीपा० । ३ प्राकाम्यसिद्धिर्भीपा० । ३ भक्तिसिद्धिर्भीपा० ।
३ इच्छासिद्धिर्भीपादुकां० । अथः ३ प्राप्तिर्भीपा० । ऊर्ध्वे ३ सर्वज्ञासिद्धिर्भीपा० ॥ मध्यचतुरक्षस्य प-
श्चिमादिद्वारचतुष्टयेषु , ३ आं ब्रह्माक्षीर्भीपा० । ३ ईं मातेश्वरीर्भीपा० । ३ ऊं कौमारीर्भीपा० । ३ ॐ वै-

* कामराजविद्यायाः काशीमन्त्रे एते श्रीगुरवः । दक्षिणामूर्तिसंप्रदायेन इति श्रीमायारत्नाकरः ।

* एते श्रीगुरवो सोपामुद्रास्त्रसंप्रदायविधिः पुराणः । एते कार्त्तिकानुष्ठाने च ज्ञेयाः ।

गर्वाधीपा० । वाय्वादिकोणचतुष्टयेषु । ३ तं वाराहीधीपा० । ३ ऐ इन्द्राधीधीपा० । ३ ओं चामुण्डाधी-
पा० । ३ अः महालक्ष्मीधीपा० ॥ आभ्यन्तरचतुरस्रस्य पश्चिमादिद्वारचतुष्टयेषु । ३ द्रां सर्वसंक्षोभिणीमु-
द्राधीपा० । ३ द्रीं सर्वविद्राविणीमुद्राधीपा० । ३ क्लीं सर्वाकर्षिणीमुद्राधीपा० । ३ स्त्वं सर्ववशहारीमुद्रा-
धीपा० । वाय्वादिकोणचतुष्टयेषु । ३ सः सर्वोन्मादिनीमुद्राधीपा० । ३ क्रौ महाकुर्यामुद्राधीपा० । ३ हस-
लकं मेचरीमुद्राधीपा० । ३ हसौः सर्वबीजमुद्राधीपा० । अथः ३ ऐ योनिमुद्राधीपा० । ऊर्ध्वे ३ ऐं क्लीं
सौः त्रिखण्डामुद्राधीपा० । अक्रात्रे संपूर्णचक्रे ३ त्रैलोक्यमोहनचतुरस्रचक्राय नमः । अंआसौः त्रिपु-
राधीपादुकां पूज० । एतस्या दक्षिणे ३ द्रां सर्वसंक्षोभिणीमुद्राधीपा० । वामे ३ अं अष्टिमासिद्धिधीपा० ।
३ चार्वाकदर्शनाय नमः । अत्र त्रैलोक्यमोहनचतुरस्रचक्रे त्रिपुराचक्रनायिकाधिष्ठिते एता अष्टिमायाः प्र-
कटयोगिन्यः समुद्राः सबाहनाः ससिद्धयः सायुधाः सपरिवाराः सर्वोपकारैः पूजितास्तर्पिताः सन्तु ,
इत्यर्घ्यजलेन मूलदेव्यै समर्पयेत् ॥ द्रां इति सर्वसंक्षोभिणीं मुद्रां प्रदर्शयेत् । ऐं आत्मतत्त्वाय स्वाहा ,
क्लीं विद्यातत्त्वाय स्वाहा , सौः शिवतत्त्वाय स्वाहा , इति त्रिवारमण्योदकेन तर्पयेत् ॥

ततः षोडशदलेषु पश्चिमद्वारादभ्य वामावर्तेन । ३ अं कामाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । एवं सर्वत्र
कलापदमयोगः । तथाच नवरत्नेश्वरे— “ विलोमेन यजेदेताः कमाभित्याकलाः पुनः ” । ३ आं बुद्ध्या-
कर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ ईं अहङ्काराकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ ईं शब्दाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० ।
३ उं स्पर्शाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ ऊं रूपाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ अं रसाकर्षिणीमित्याक-
लाधीपा० । ३ अं गन्धाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ तं विष्णाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ तं धैर्याकर्षि-
णीमित्याकलाधीपा० । ३ ऐं स्मृत्याकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ ऐं नामाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० ।
३ ओं बीजाकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ ओं आत्माकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । ३ अं अमृताकर्षिणीमि-
त्याकलाधीपा० । ३ अः शरीराकर्षिणीमित्याकलाधीपा० । अक्रात्रे सर्वाशापरिपूरकषोडशकलाचक्राय नमः ।
३ ऐं क्लींसौः त्रिपुरेशीचक्रनायिकाधीपा० । एतस्या दक्षिणे द्रीं सर्वविद्राविणीमुद्राधीपा० । वामे लक्ष्मीमा-
सिद्धिधीपा० । ३ बौद्धदर्शनाय नमः । अत्र सर्वाशापरिपूरकषोडशदलचक्रे त्रिपुरेशीचक्रनायिकाधिष्ठिते
एताः कामाकर्षिण्याया गुप्तयोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् । द्रीं इति सर्वविद्राविणीमुद्रां
प्रदर्श्य , ऐं आत्मतत्त्वाय स्वाहा इति पूर्ववत् ॥

अष्टदलचक्रे पूर्वादिचतुर्विंशेषु , वामावर्तेन ३ कं १ अनङ्गकुसुमादेवीधीपा० । ३ खं २ अनङ्गमेखलादे-
वीदेवीधीपा० । ३ टं ३ अनङ्गमदनादेवीधीपा० । ३ तं ४ अनङ्गमदनातुरादेवीधीपा० । आग्नेयादिचतुर्विं-
शेषु , ३ पं ५ अनङ्गरेखादेवीधीपा० । ३ यं ६ अनङ्गवेगिर्नादेवीधीपा० । ३ शं ७ अनङ्गाङ्गुशादेवीधीपा० । ३ ऊं
८ अनङ्गमालिनीदेवीधीपा० । अक्रात्रे ३ सर्वसंक्षोभलाष्टदलचक्राय नमः । ३ ऐं क्लींसौः त्रिपुरसुन्दरीचक्र-
नायिकाधीपा० । एतस्या दक्षिणे ३ क्लीं सर्वाकर्षिणीमुद्राधीपा० । वामे ३ महिमासिद्धिधीपा० । त्रि-
नेन्द्रदर्शनाय नमः । अत्र सर्वसंक्षोभलाष्टदलचक्रे त्रिपुरसुन्दरीचक्रनायिकाधिष्ठिते एता अनङ्गकुसुमाया
गुप्ततरयेगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् । क्लीं इति सर्वाकर्षिणीमुद्रां प्रदर्श्य , ऐं आत्मतत्त्वाय
स्वाहा इति समानम् ॥

चतुर्दशारचक्राग्रं समारभ्य वामावर्तेन पश्चिमादि दक्षिणं यावत् . ३ सर्वसंज्ञोभिर्नीशाक्षिर्धीपा० । एवं ३ सर्ववेद्राविधीधीपा० । ३ सर्वाकर्षिणीधीपा० । ३ सर्वादादिनीधीपा० । ३ सर्वसंमोहिनीधीपा० । ३ सर्वस्तम्भिनीधीपा० , ३ सर्वजृम्भिणीधीपा० , ३ सर्वमन्त्रवशङ्करीधीपा० , ३ सर्वरञ्जनीधीपा० , ३ सर्वोन्मादिनीधीपा० , ३ सर्वार्थसाधिनीधीपा० , ३ सर्वसंपत्तिपूरणीधीपा० , ३ सर्वमन्त्रमयीधीपा० , ३ सर्वद्वन्द्ववशङ्करीशक्तिधीपा० । इति सर्वत्र । चक्राग्रे सर्वसौभाग्यदायकचतुर्दशारचक्राय नमः । ३ हं ह्रीं ह्रौं त्रिपुरवासिनीचक्रनायिकाधीपा० । एतस्या दक्षिणे प्लूं सर्ववशङ्करीमुद्राधीपा० । वामे ३ ईशिन्यासिद्धिधीपा० । ३ सांख्यमीमांसन्यायदर्शनेभ्यो नमः । अत्र सौभाग्यदायकचतुर्दशारचक्रे त्रिपुरवासिनीचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः सर्वसंज्ञोभिरुपायाः शक्यः संप्रदाययोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् । प्लूं सर्ववशङ्करीमुद्रां प्रदर्श्य , ऐं आत्मतत्त्वाय स्वाहा , इति समानम् ॥

वह्निर्दशारचक्राग्रं समारभ्य वामावर्तेन पश्चिमाद्दक्षिणान्तम् . ३ सर्वसिद्धिप्रदाधीपा० , ३ सर्वसंपन्नदा० , ३ सर्वप्रियङ्करी० , ३ सर्वमङ्गलकारिणी० , ३ सर्वकामप्रदा० , ३ सर्वदुःखविमोक्षिनी० , ३ सर्वव्युत्पुप्रशमनी० , ३ सर्वविप्रतिवारिणी० , ३ सर्वाङ्गसुन्दरी० , ३ सर्वसौभाग्यदायिनीदेवीधीपा० । इति सर्वत्र । चक्राग्रे सर्वार्थसाधकवह्निर्दशारचक्राय नमः । ३ ह्रौं ह्रस्रं ह्रस्रं ह्रस्रः त्रिपुराधीचक्रनायिकाधीपा० , । एतस्या दक्षिणे ३ सः सर्वोन्मादिनीमुद्राधीपा० । वामे वशिष्ठसिद्धिधीपा० । ३ ब्राह्मवैदिकदर्शनाय नमः । अत्र सर्वार्थसाधके वह्निर्दशारचक्रे त्रिपुराधीचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः सर्वसिद्धिप्रदायाः देव्यः कुलकीलिनीयोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् । सः सर्वोन्मादिनीमुद्रां प्रदर्श्य , ऐं आत्मतत्त्वाय स्वाहा । इति समानम् ॥

अन्तर्दशारचक्राग्रं समारभ्य पश्चिमाद् दक्षिणान्तं , ३ सर्वज्ञादेवीधीपा० , ३ सर्वशक्तिमयी० , ३ सर्वेश्वर्यायिनी० , ३ सर्वज्ञानमयी० , ३ सर्वव्याधिभिनाशिनी० , ३ सर्वाधारस्वरूपिणी० , ३ सर्वपापहरा० , ३ सर्वानन्दमयी० , ३ सर्वरक्षास्वरूपिणी० , ३ सर्वोत्तमफलप्रदादेवीधीपा० । एवं सर्वत्र । चक्राग्रे— ३ सर्वरक्षाकरान्तर्दशारचक्राय नमः । ह्रीं ह्रीं ह्रौं त्रिपुरवासिनीचक्रनायिकाधीपा० । एतस्या दक्षिणे कौं महाकुशमुद्राधीपा० । वामे ३ प्राकाम्यसिद्धिधीपा० । ३ सौख्यदर्शनाय नमः । अत्र सर्वरक्षाकरान्तर्दशारचक्रे त्रिपुरवासिनीचक्रनायिकाधिष्ठिते एताः सर्वज्ञाया देव्यो निर्गमयोगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् । कौं महाकुशां मुद्रां प्रदर्श्य , ऐं आत्मतत्त्वाय स्वाहा इति समानम् ॥

उत्तोऽष्टारचक्राग्रं समारभ्य पश्चिमादि दक्षिणान्तं यावत् , ३ अं १९ रचलं वशिनीवाग्देवताधीपा० । ३ कं ५ कलह्रीं कामेश्वरीधीपा० । ३ खं ५ नवलीं मोदिनीवाग्देवताधीपा० । ३ टं ५ यलं विमलावाग्देवताधीपा० । ३ तं ५ जमरीं अरुणावाग्देवताधीपा० । ३ थं ५ हसलवयूं जयिनीवाग्देवताधीपा० । ३ धं ५ कमरयूं सर्वेश्वरीवाग्देवताधीपा० । ३ यं ५ जमरीं कौंतिनीवाग्देवताधीपा० । चक्राग्रे ३ सर्वरोगहराष्टारचक्राय नमः । ह्रीं ह्रीं ह्रौं त्रिपुरासिद्धानित्याधीपा० । एतस्या दक्षिणे हसलकौं जेवरीमुद्राधीपा० । वामे ३ मुक्तिसिद्धिधीपा० । ३ वैष्णवदर्शनाय नमः । अत्र सर्वरोगहराष्टारचक्रे त्रिपुरासिद्धाचक्रनायिकाधिष्ठिते एता वशिण्याया योगिन्यः समुद्रा इत्यादि मूलदेव्यै समर्पयेत् । हसलकौं जेवरीमुद्रां प्रदर्श्य , ऐं आत्मत-

ततो नवमुद्राः प्रदर्श्य, ॐ आत्मतत्त्वाय स्वाहा, ऊँ विद्यातत्त्वाय स्वाहा, स्त्रीः शिखतत्त्वाय स्वाहा, इति त्रिरर्घ्योदकेन तर्पयेत् । ततो गन्धपुष्पधुर्वाक्षतमाल्यादीनि दत्त्वा, ॐ इत्युक्त्वा घण्टां वादयन् मूलमुच्चार्य,

“ॐ वनस्पतिसोत्पन्नो गन्धाढ्यो गन्ध उत्तमः । आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम्” ॥
इति धूपं दद्यात् । ततो मूलमुच्चार्य ,

“स्वप्रकाशो महादीपः सर्वतस्तिमिरापहः । सवासाभ्यन्तरं ज्योतिर्दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ” ॥
इति दीपं दद्यात् । ततो मूलमुच्चार्य श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमोऽस्तु कल्पयामि नमः । इति दद्यात् ॥
ततो नित्यहोमं कुर्यात् । तद्यथा—परिविष्य भूमौ मूलमुच्चार्य प्राणाय स्वाहा, अपानाय स्वाहा,
समानाय स्वाहा, उदानाय स्वाहा, ध्यानाय स्वाहा, पञ्चज्ञेनाहुतिपदकं । ततः स्वयमेव त्रिकोणं
वृत्तं चतुरस्रं कृत्वा, पञ्चीर्था व्यापकमण्डलाय नमः इति संपूज्य

“अर्धार्धं पूर्णसलिलं स्थापयेत् तत्र भाजनम् । त्रिधा पठन् कलावर्णमनुं दद्याद्भक्तिं ततः” ॥
 ओं ह्रीं सर्वविघ्नहृद्गुह्यः सर्वभूतेभ्यो हुं स्वाहा , इति सामान्याध्यायकेन इत्या मुद्रां प्रदर्शयेत् । ततो बहुका-
 दिभ्यो वलिं दद्यात् । ईशानवायुनिर्ऋतिवह्निकोणेषु त्रिकोणमृतमण्डलानि कृत्वा , तेषु वां बहुकाय नमः ।
 वां योगिनीभ्यो नमः । गां गणपतये नमः । सां सेनपालाय नमः । इति पाद्यादिभिः संपूज्य तेषु
 द्रव्यभरितपात्राणि निक्षिप्य वलिं दद्यात् । “ एतेहि देवीपुत्र बहुकनाथ कपिलजटाभारभास्वर त्रिनेत्र ज्वा-
 लामुख सर्वविघ्नान् नाशय २ सर्वोपचारसहितं वलिं गृह्ण २ स्वाहा ” इत्यनेन मन्त्रेण बहुकाय वलिं
 इत्या वामाङ्गुष्ठानामिकायांगेन मुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

ऊर्ध्वं ब्रह्माण्डतो वा दिशि गगनतले भूतले निस्तले' वा

पानाले वातले वा सलिलपवनयोर्वत्र कुत्र स्थिता वा ।

क्षेत्रे पीठोपपीठादिषु च कृतपदा धूपदीपादिमांसैः^३

प्रीता देव्यः सदा नः शुभवलिषिधिना पान्तु वीरेन्द्रवन्द्याः ॥

“गां योगिनीभ्यः स्वाहा सर्वयोगिनीभ्यः हुं फट् स्वाहा” इत्यनेन बलिं दद्यात् । वामहस्ताकुष्ठतर्जनीम-
ध्यमानामाभिर्योम्याकारेण मुद्रां प्रदर्शयेत् । “सांक्षीचूर्णसौप्तः स्थानक्षेत्रपाल धूपादिसहितं बलिं गृह्ण २
स्वाहा” इत्यनेन क्षेत्रपालबलिं हरेत् । वाममुष्टेस्तर्जनीं सरलां कृत्वा मुद्रां दर्शयेत् । “गांगीगूं गणपतये
वरवरद सर्वजनं मे वशमानय बलिं गृह्ण २ स्वाहा” इत्यनेन गणपतये बलिं हरेत् । वामामुष्टेर्मध्यमा-
ङ्गुलिं वगडवत् कृत्वा मुद्रां प्रदर्शयेत् । भैरवीविद्यया चैतद्वलित्वनुष्ठयं कर्तव्यम् । सर्वान्ते भूतबलिर्वा ।
तन्मे बलिमधिकृत्य—

अदस्त्वा बहुकादीनां यः पूजयति चण्डिकाम् । पूजा च विफला तस्य देवीशापश्च जायते ॥

ततो मूलदेश्ये आत्ममयीयादिकं दत्त्वा सुखान्वितं ताम्बूलं दद्यात् । तत आरात्रिकं दद्यात् । तद्यथा—
सुषर्षकांस्थादिभाजने कुङ्कुमादिना बालायाश्चक्रं विलिख्य, तत्र कर्पूरगार्भितया वर्त्या धृतपूरितानष्टयोनिष्व-
ष्ट प्रदीपान् निधाय, मध्ये पिष्टकादिरचितमस्तकोपरि महादीपं संस्थापयेत् । “ श्रीह्रीं ग्लौं स्तुं लूं लूं लूं लूं ह्रीं श्रीं ”

इति मन्त्रेण मूलमन्त्रेण चाभ्यर्च्य तत्पात्रं मस्तकान्तं समुदघृत्य नववारं नीराजयेत् । तथाच ज्ञानार्थवे—

आरात्रिकमतः कुर्यात् सर्वकामार्थसिद्धये । सौवर्णे राजते कांस्ये स्थालके परमेश्वरि ॥

कुङ्कुमेन लिखेद्यन्त्रं नवकोणं मनोहरम् । चन्द्ररूपं चरुं कृत्वा तन्मध्ये मस्तके शिवे ॥

दीपमेकं विनिचिप्य वसुकोणेऽष्ट दीपकान् । यवगोधूममुद्रादिरक्षितान् शर्करायुतान् ॥

चणकोदितशोभाभिः शोभितान् घृतपूरितान् । अभिमन्त्र्य मदेशानि रत्नेश्वर्या ततः परम् ॥

इति । ततो भूलमुच्चार्य

समस्तचक्रचक्रेशीयुते देवि नवात्मिके । आरात्रिकमिदं भद्रे गृहाण मम सिद्धये ॥

इति । ततश्चक्रमुद्रां प्रदर्शयेत् । ततो विमर्जनाभ्यं कर्म समापयेत् ॥ इति संक्षेपश्रीविद्यापद्धतिः ।

इति श्रीमहासहोपाध्यायभगवत्पूज्यपादश्रीगोविन्दाचार्यशिष्य—श्रीभगवत्कृष्णराचार्यशिष्य—श्रीविष्णु-
शर्माचार्यशिष्य—श्रीप्रगल्भाचार्यशिष्य—श्रीविद्यारण्यपतिविरचिते श्रीविद्यार्णवाक्ये तन्त्रे

चतुर्विंशः श्लोकः ॥ २४ ॥

पञ्चविंशः श्वासः ।

अथ भुवनेश्वरीमन्त्राः । तत्र दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्— (१८ प०)

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि भुवनानन्दमन्दिरम् । यस्य विज्ञानमात्रेण पलायन्ते महापदः ॥ १ ॥

शिवं दक्षिणामूर्तं वामाक्षिपरिभूषितम् । बिन्दुनादकलाक्रान्तं विद्येयं भुवनेश्वरी ॥ २ ॥

शिवं ह, दक्षिः द, वामाक्षि ईकारः, बिन्दुरनुस्वारा, नादकला अर्धचन्द्रः । अस्य बीजस्य माहात्म्यं भुवनेश्वरीपारिजाते—

मत्समः पुरुषो नास्ति तत्समा नास्ति चाङ्गना । मायाबीजसमो मन्त्रो न भूतो न भविष्यति ॥ १ ॥
इति । शारदायाम्— (६ प० १ श्लो०)

अथ यक्ष्ये जगद्वात्रीमधुना भुवनेश्वरीम् । ब्रह्मादयोऽपि यां ज्ञात्वा लेभिरे भियमूर्जिताम् ॥ १ ॥

नकुलीशोऽग्निमारुहो वामनेत्रार्धचन्द्रवान् । बीजं तस्याः समाख्यातं सेवितं सिद्धिकाङ्क्षिभिः ॥ २ ॥

नकुलीशो इकारः, अग्नी रेफः, वामनेत्रः ईकारः, अर्धचन्द्रोऽनुस्वारः ॥ भुवनेश्वरीपदव्युत्पत्तिमाह वसि-
शामूर्तिसंहितायाम्— (१६ प० ४४ श्लो०)

व्योमबीजे महेशानि कैलासादि प्रतिष्ठितम् । दक्षिणीजात् सुवर्णादि निष्पन्नं बहुधा प्रिये ॥ १ ॥

तेनार्थं वर्तते लोको भूमिमण्डलसंस्थितः । तुर्यस्वरेण पाताले शेषरूपेण धार्यते ॥ २ ॥

महाभूमण्डलं तस्मात् पातालस्यापि नाधिका । अत एव महेशानि भुवनाधीश्वरी प्रिये ॥ ३ ॥

इकारे व्योम तुर्येण स्वरेणानिलसम्भवः । बि(ह)कारे सति रेफेण साक्षाद्दक्षिणरूपिणी ॥ ४ ॥

दक्षिणीजं वसुधेयं तस्माद्रेफे वसुन्धरा । अत एव महेशानि सभायोः समता भवेत् ॥ ५ ॥

बिन्दुचक्राभृतादेवि ह्लादयन्ती जगत्त्रयम् । द्रवरूपी भवेत् तस्मात् ह्रदयन्ती चार्धमात्रया ॥ ६ ॥

अत एव महेशानि भुवनेशीति कथ्यते । ..... ॥

इति । तथा— (१८ । ३)

अपिः शक्तिर्वशिष्ठस्य सुतरङ्गन्दोऽस्य कथ्यते । मायत्रं देवता बोधवार्त्तां संवित्कला परा ॥ १ ॥

शिवतुर्ये बीजशक्ती कीलकं रेफ उच्यते । ददाति भुवनेशानी पुरुषार्थचतुष्टयम् ॥ २ ॥

इति । सारसंग्रहे—

पुष्पाब्धिषट्पद्वर्त्मननुविकृतिस्रवक्षिभिः । बिन्दुनादपुञ्जा व्योम्ना षडङ्गानि सज्जातिभिः ॥ १ ॥

संहारमातृकां सृष्टिमातृकां विन्यसेत् ततः । देव्येकतापादनाय मनुन्यासं समाचरेत् ॥ २ ॥

त्रयोदशैकादशेषुवह्निसोमस्वरादिकाः । हृल्लेखाद्या भूतनिभा न्यस्तव्या मन्त्रिणा तनौ ॥ ३ ॥

त्रयोदश ओ , एकादश प , इषु उ , वह्निः इ , सोमः अ , इति पञ्चस्वराद्या हृल्लेखाद्याः शङ्खयो न्य-
स्तव्या इत्युक्तम् । केचित्तु —

सद्योऽष्टश्रुतिनेत्राद्यैर्विद्यां संभेद्य मन्त्रवित् । हृल्लेखाद्याः प्रविन्यसेद्यथास्नानं विचक्षणः ॥ १ ॥

इति दशपटलीवचनात् । ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं इति पञ्चबीजादिकास्ताः शङ्ख इत्याहुः । तत्र यथोपदेशं कार्यमिति ।

मूर्ध्नि वक्त्रे हृदि गुह्ये पादयोश्च यथाक्रमम् । ऊर्ध्वेन्द्रमौम्ययाम्याशाप्रत्यग्वक्त्रेषु च न्यसेत् ॥ ४ ॥

हृल्लेखा गगना रक्ता चतुर्थी च करालिका । पञ्चमी च महोच्छुष्मा पुनरङ्गानि विन्यसेत् ॥ ५ ॥

कण्ठे न्यसेद्य गायत्रीं सावित्रीं वामगे कुचे । सरस्वतीं दक्षकुचे ब्रह्माक्षं वामगेंऽस्तके ॥ ६ ॥

हृदि विष्णुं महेशं च दक्षिणेंऽसे प्रविन्यसेत् । वामे धनपतिं युक्तं श्रिया श्रोत्राग्रके न्यसेत् ॥ ७ ॥

स्मरं रत्या युतं वक्त्रे गणं पुष्ट्या युतं न्यसेत् । दक्षश्रोत्राग्रके मन्त्री निर्धी शक्तिपुतौ न्यसेत् ॥ ८ ॥

ब्रह्माक्षं विन्यसेज्जाले गायत्र्या सहितं सुधीः । विष्णुं कपोले सावित्र्या युतं दक्षे प्रविन्यसेत् ॥ ९ ॥

महेशं वामगण्डे च बाभीश्वर्या युतं न्यसेत् । अथः कपोलाभ्रतरयोर्मूलं वक्त्रे न्यसेत् ततः ॥ १० ॥

गलमूले कुचयुगे वामांसे हृदि दक्षिणे । अंसे पार्श्वयुगे चैतान् न्यसेन्मन्त्री समाहितः ॥ ११ ॥

अष्ट मातृन्यसेज्जाले अंसे पार्श्वे तथोदरे । पार्श्वे चांसे च मन्त्रज्ञस्तथा परगले हृदि ॥ १२ ॥

व्यापरय मूलमनुना तनुं देवीं ततः स्मरेत् । उद्यदादित्यकविरां शीतांशुकृतशेखराम् ॥ १३ ॥

पद्मासनां त्रिनेत्रां च पाशाङ्कुशवरामयैः । अलङ्कृतचतुर्बाहुं मन्दभित्तलसन्मुखीम् ॥ १४ ॥

कुचभारविनम्राङ्गलतां देवीं हृदि स्मरेत् । ..... ॥

शामोर्ध्वकरादिवामाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् । दशपटवर्गं तु — “ वजेऽङ्कुशामये प्रोक्ते शाने पाशमयेष्ट-
रम् ” इत्युक्तम् । अथ यथोपदेशं यथेष्टं वा ध्यानम् ॥ तथा —

आदौ कृता तु षट्कोशं तद्भागेऽष्टदलाम्बुजम् । तद्भागे षोडशदलं चतुरस्रत्रयं बहिः ॥ १५ ॥

चतुर्द्वारसमोपेतं मण्डलं प्रोक्तमुत्तमम् । तत्र पीठं यजेत् पूर्वं नवशक्तिसमन्वितम् ॥ १६ ॥

जया च विमया चैवाजिताख्या चापराजिता । नित्या विलासिनी दोग्ध्री सखोरा मङ्गला उतः ॥ १७ ॥

एतास्तु शङ्खयः पुष्पाः केसरेषु च मध्यके । इषान्मूलेनासनं तु मूर्तिं तेनैव कल्पयेत् ॥ १८ ॥

देवीमानाहयेत् तस्यामङ्गावरणसंयुताम् । पाशाङ्कुशवराभीतिकरा भूतनिभा च साः ॥ १९ ॥

हृल्लेखाद्याः समभ्यर्च्य विविधामरसोऽञ्जलाः । मध्येऽग्न्याम्बोदकप्रत्यक्स्थानेषु क्रमतस्ततः ॥ २० ॥

अग्नीशासुरबायन्पकोलेष्मत्रे हृदादिकान् । वजेदक्षं तच्चाशासु कोलात्रे मिथुनानि च ॥ २१ ॥

गायत्रीमरुताभासामरुणाकल्पभूषिताम् । चतुर्मुखीं करैर्दण्डं कुण्डिकामचमालिकाम् ॥ २२ ॥

अभीतिं विभ्रतीं तद्वद्ब्रह्माक्षं पुरतो यजेत् । सावित्रीं हस्तकमलैररिशङ्खौ गदाम्बुजे ॥ २३ ॥

विभ्राणां पीतवसनां कयूराङ्गदभूषणम् । किरीटहाररशनानुपुरैरुपशोभिताम् ॥ २४ ॥
 तानृगुणं महाविष्णुं रक्तःकोणाग्रके यजेत् । शुभ्रां त्रिनेत्रामत्यन्तशुभ्रवस्त्रविराजिताम् ॥ २५ ॥
 टङ्काचमूत्राभयदवरयुक्तचतुर्भुजाम् । सरस्वतीं यजेद्वायौ कोणे चेशं च तानृशम् ॥ २६ ॥
 लक्ष्मीं प्रियाङ्गसंस्थां च दक्षेणालिङ्ग्य बाहुना । पतिं वामेन कमलं धनदं च पृथुदरम् ॥ २७ ॥
 पीतं रजघटं रक्तकरण्डं विभ्रतीं यजेत् । आग्नेये रमणाङ्गस्थां रतिं सव्येन पाणिना ॥ २८ ॥
 आलिङ्ग्य रमणं पद्ममन्वेन दधतीं स्मरेत् । बन्धुकाभं बाणगुणसृणिचापधरं जले ॥ २९ ॥
 जले पश्चिमे ।

ऐशाने पूजयेत् सम्यक् विघ्नराजं प्रियान्वितम् । सृणिपाशधरं कान्तावराङ्गस्पृक्कराङ्गुलिम् ॥ ३० ॥
 माध्वापूर्लकपालाढ्यं विघ्नराजं दिगम्बरम् । पुष्करे विलसद्रवस्फुरच्चपकधारिणम् ॥ ३१ ॥
 मिन्दूरसवृशाकारामुदाममदविभ्रमाम् । धृतरज्जोत्पलामन्यपाणिना तदध्वजस्पृशम् ॥ ३२ ॥
 आश्लिष्टकान्तामरुणां पुष्टिमर्चेद् दिगम्बराम् । कर्णिकायां निधी पूज्यौ षट्कोणस्याथ पार्श्वयोः ॥ ३३ ॥
 आद्या त्वनङ्गकुसुमा त्वनङ्गकुसुमातुरा । पश्चादनङ्गमदना त्वनङ्गमदनातुरा ॥ ३४ ॥
 भुवनाद्या पालिनी स्यात् तथा च गगनादिका । वेगा स्याच्छशिरेखान्या रेखा गगनपूर्विका ॥ ३५ ॥
 इत्यष्ट शक्रयः पूज्याः पत्रेषु परितः स्थिताः । पाशाङ्कुशवराभीतिकरा रक्ताः सुभूषिताः ॥ ३६ ॥
 ततः षोडशपत्रेषु कराली विकरान्ध्रमाः । सरस्वती श्रीर्दुर्गोपा लक्ष्मीः ध्रुतिः स्मृतिर्धृतिः ॥ ३७ ॥
 श्रद्धा मेधा मतिः कान्तिरर्प्या षोडश शक्रयः । खड्गखेटकधारिण्यः श्यामाः पूज्याः प्रदक्षिणम् ॥ ३८ ॥
 ब्राह्मणाद्यास्तद्वहिः पूज्याः पत्रसन्धिषु दिक्क्रमात् । पद्माद्वहिः समभ्यर्च्याः शक्रयः परिवारिकाः ॥ ३९ ॥
 प्रथमानङ्गरूपा स्यादनङ्गमदना ततः । मदनातुरा भुवनवेगा भुवनपालिका ॥ ४० ॥
 स्यात् सर्वशिशिरानङ्गमदनानङ्गमेखला । चपकं तालवृन्तं च ताम्बूलं छत्रमुज्ज्वलम् ॥ ४१ ॥
 धामरे चांशुकं पुष्पं विभ्राणाः करपङ्कजैः । ..... ॥

एता द्विभुजा वामेन रज्जोत्पलं दक्षिणेनैकैकशुभ्रपकादिकं च दधाना ध्येयाः ॥ प्रयोगस्तरे—
 रक्ता रज्जोत्पलाकारा रक्ताम्बरविलेपनाः । रज्जोत्पलकरा ध्येयाः सुन्दर्याः परिवारिकाः ॥
 इति । तथा—

सर्वाभरणसंदीप्ताङ्गोक्तपालान् बहिर्यजेत् । वज्रादीन्पि तद्भावे देवीमित्थं प्रपूजयेत् ॥
 पूज्यते सकलैर्देवैः किं पुनर्मनुजोत्तमैः ॥ इति । अथ प्रयोगः— पीठन्यासान्ते मूलेन प्रा-
 क्षापामत्रयं कृत्वा , शिरसि शक्तिप्रणये नमः । मुखे गायत्रीध्वसे नमः । हृदि श्रीभुवनेश्वरीदे-
 वतायै नमः । गुह्ये हं बीजाय नमः । पादयोः ईं शक्तये नमः । नाभौ रं कीलकाय नमः ,
 इति विन्यस्य मम चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिपत्त्या , हांहीं इत्यादिना कर-
 म्यासं विधाय हृदयादिपङ्केष्वपि न्यसेत् । मूर्ध्नि ओं हज्जेजायै नमः । एवं वक्ष्ये हं गगनायै
 नमः , हृदि ईं रक्तये नमः , गुह्ये आं करालिकायै नमः , पादयोः अं महोक्तुभ्यायै नमः ,

कण्ठे गायत्र्यै नमः । वामकुक्षे सायित्र्यै नमः । हस्ते सरस्वत्यै नमः । वामांसे ब्रह्मणे नमः ।
 हृदि विष्णवे नमः । दक्षांसे महेशाय नमः । वामश्रोत्रे ध्रियं धनपतये नमः । मुखे रत्यै कामाय
 नमः । दक्षकर्णे पुष्प्यै गणपतये नमः । दक्षकर्णकपोलयोर्मध्ये वसुधारायै शंखनिधये नमः । वामे वसु-
 मत्यै पद्मनिधये नमः । तलाटे गायत्र्यै ब्रह्मणे नमः । दक्षकपोले सावित्र्यै विष्णवे नमः । वामे वागीश्व-
 र्यै महेशाय नमः । मुखे ह्रीं नमः । इति विन्यस्य , गलमूले वामदक्षकुक्षयोर्वामांसहृदयदाक्षिणांसेषु
 दक्षवामपार्श्वयोश्च धोक्कमिथुनाष्टकं विन्यस्य , तलाटे आं ब्राह्म्यै नमः । वामांसे ईं भाद्रेश्वर्यै नमः । इत्यादिक्र-
 मेण वामपार्श्वोदरदक्षपार्श्वदक्षांसकुरसु कौमार्यादिमहालक्ष्म्यन्तं विन्यसेत् । ततो मूलमन्त्रं व्यापकं कृत्वा
 ध्यानमानसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमदिनाष्टदलकमलं कृत्वा तत्कर्णिकायां षट्कोणं विधाय , तद्वाह्यऽष्टदलपद्मं
 विधाय , पद्माद्वहिः षोडशदलं पद्मं विरच्य , तद्वहिःशुद्धाष्ट्युक्तं चतुरस्रत्रयं कुर्यादिति पूजाचक्रं निर्माय
 पुरतः संस्थाप्यार्घ्याद्यात्मपूजान्ते मण्डूकादिज्ञानात्मान्तं षोडशमध्यर्च्य , कंसरेषु स्यामादिप्रादाक्षिण्येन , जयायै
 नमः । ण्यं विजयायै० , अजितायै० , अपराजितायै० , नित्यायै० , विलासिन्यै० , दोधयै० , अघोरायै० ,
 मङ्गलायै नमः , इति मध्यमान्तं संपूज्य , कर्णिकायां ह्रीं सर्वशक्तिमलालनाय नमः इति समस्तं षोडशं सं-
 पूज्य , मूर्तिकल्पनादिपुष्पोपचारान्तं लयाङ्गमध्यर्च्य , षट्कोणाभ्यस्तरे मध्ये देवप्रे देव्या दक्षिणांसरपृष्ठेषु
 च हस्तेनाद्याः पञ्चशक्तिः संपूज्य , प्राग्वात् षडङ्गाभ्यर्च्य , षट्कोणस्य देव्यग्रकोणपत्रे गायत्रीयुताय
 ब्रह्मणे नमः । निर्ऋतिकोणे सावित्रीयुताय विष्णवे नमः । वायव्ये सरस्वतीयुताय रुद्राय नमः । द-
 क्षिकोणे लक्ष्मीयुताय धनदाय नमः । पश्चिमे रतियुताय कम्पर्पाय नमः । ईशाने पुष्टियुताय गणपतये
 नमः । इति मिथुनपदकं संपूज्य , षट्कोणस्य दक्षवामपार्श्वयोः शं शङ्खनिधिवसुधाराभ्यां नमः । पं पद्म-
 निधिवसुमर्ताभ्यां नमः । इति संपूज्य , अष्टदलेषु देव्यग्रदक्षमारभ्य प्रादाक्षिण्येन अनङ्गकुसुमायै नमः ।
 अनङ्गकुसुमातुरायै नमः । अनङ्गमदनायै नमः । अनङ्गमदनातुरायै नमः । भुवनपालिन्यै नमः । गग-
 नवेगायै नमः । शशिरेखायै नमः । गगनरेखायै नमः । इति संपूज्य , षोडशदलेषु कराद्वै नमः । एवं
 विकराह्यै० , उमायै० , सरस्वत्यै० , श्रियै० , दुर्गायै० , उषायै० , लक्ष्म्यै० , भुक्त्यै० , स्मृत्यै० , धृत्यै० ,
 श्रद्धायै० , मेधायै० , मत्यै० , काम्यै० आर्यायै नमः । इति प्रादाक्षिण्येनाभ्यर्च्य , तद्वहिर्दलसंधिषु अष्टदिषु
 प्राद्व्याष्टकं संपूज्य , षोडशदलचतुरस्रान्तरालेऽष्टदिषु देव्यग्रमारभ्य अनङ्गकपायै नमः , अनङ्गमदनायै , अन-
 ङ्गमदनातुरायै , भुवनवेगायै , भुवनपालिकायै , सर्वशिशिरायै , अनङ्गवेदनायै , अनङ्गमेखलायै नमः । इति
 संपूज्य प्राग्बल्लोकपालार्चादिमन्त्रं समापयदिति ॥ अत्रैव विस्तारपूजायक्तौ संक्षेपमाह महासंमोहनतन्त्रे—

चतुर्भिर्वा त्रिभिर्वापि द्वयेनैकेन वा पुनः । सर्वैर्वावरयैरेव भोगार्थां विस्तरं त्यजेत् ॥ १ ॥

चतुर्भिः , हस्तेष्वदिग्दक्षलोकपालतदायुधैः । त्रिभिः , अङ्गलोकेयतदस्त्रैः । द्वयेन अङ्गलोकपालाभ्यां । ५-
 केन अङ्गाद्वयेनैव । इति संक्षेपप्रकाराभ्युत्थारः ॥ तथा—

द्वात्रिंशच्चमानेन जपेन्मन्त्रं समाहितः । तद्दशांशं हुनेदष्टद्रव्यैस्त्रिस्तादुसंधुतैः ॥ १ ॥

तर्पणादि ततः कुर्यान्मन्त्री शास्त्रोक्तवर्त्मना । अमृत्योदुम्बरसचन्यग्रोधसमिधस्तथा ॥ २ ॥

तिलसर्पपदुग्धाज्यं द्रव्याण्यष्टौ मतानि च । ..... ॥

प्रतिद्रव्येण पृथग्युतचतुष्टयं होतव्यम् ॥

अथवान्यप्रकारेण पुरश्चरणमुच्यते । एकलिङ्गे शिवागारे दक्षिणामूर्तिमाश्रितः ॥ १ ॥

वद्वपत्रामनो भस्मस्नायी च कुलविष्टरः । कृष्णाष्टमीं समारभ्य यावत् कृष्णचतुर्दशी ॥ २ ॥

नित्यं विष्णुं शिवं शक्तिं जपेन्मन्त्रं सहस्रकम् । दधिचौद्रघृताभ्यङ्गा व्याधातसमिधो हुनेन ॥ ३ ॥

ततः साग्रं सहस्रं च ध्यायेत् सर्वेश्वरीमुग्राम् । ततः सिद्धो भवेन्मन्त्रो नात्रकार्या विचारणा ॥ ४ ॥

व्याधात आरम्भः ।

एवं मिद्धमनुर्ध्वी सर्वान् कामान् प्रसाधयेत् । नित्यं सौभाग्यदं पञ्चविंशज्जप्राभिषेचनम् ॥ ५ ॥

मेधावी च भवेद्दाम्नी तावज्जप्ताम्नुपानतः । जिह्वाग्रे न्वस्व संजप्तं वाक्सिद्धिकविताकरम् ॥ ६ ॥

तज्जप्तमज्जनं वश्यं कर्पूरागरुमिश्रितम् । सासृग्भस्माकृणालैर्पर्वरथाय तिलकक्रिया ॥ ७ ॥

जानुमात्रे जले स्थिता निधलोन्मीलितेक्षुः । जपेत् सहस्रं तद्वात्राविष्टामाकर्षयेत् स्त्रियम् ॥ ८ ॥

लार्जैः कल्पामत्रामोति तिलैरारोग्यमरनुते । पुष्टिमान् दधिहोमेन तद्वह्नीत् तथा भवेत् ॥ ९ ॥

ब्राह्मीरमयुतां ब्राह्मणान् वश्यं च ममन्विताम् । त्रिमहत्सेनाभिमन्त्र्य मासमेकं च भक्षयेत् ॥ १० ॥

पृष्ठस्पर्तिसमो मन्त्री सर्वाविष्टाधिपो भवेत् । अक्षरत्वमभिधः स्वाद्वभ्यङ्गा हुत्वा द्विजानसौ ॥ ११ ॥

वश्येत् पद्महोमेन राजस्तन्मन्त्रिणस्तथा । कुमुदै राजपत्नीश्च प्रज्जवृत्तमसूतकैः ॥ १२ ॥

तद्वह्नीनां पिष्टकृतां प्रतिमां स्वादुमंष्टुनाम् । कृतप्राणप्रतिष्ठातां संजप्तां मनुनाम्नुना ॥ १३ ॥

भक्षयेत् तामर्केश्वरे ततः कुर्याद्विशं नरम् । राजानं प्रमदां चापि यं च वाञ्छित्यनुत्तमम् ॥ १४ ॥

फलके भूतिना शक्तिं सप्ताभ्यां विलिखेत् सुधीः । गर्भिशंयै दर्शयेदाशु सा सुखप्रसवा भवेत् ॥ १५ ॥

अभिषेकविधानं तु वक्ष्यते वाञ्छितार्थदम् । मण्डपे मण्डलं कुर्यात् देवीपीठान्वितं शुभम् ॥ १६ ॥

वधावत् पीठमभ्यर्च्य कलशान् विन्यसेत् सुधीः । कर्शिकायां दलाग्रेषु स्पर्शरौप्यसुताग्रमान् ॥ १७ ॥

मार्तिकान्वा न्यसेत् कुम्भान् पञ्चैकं चापि मन्त्रवित् । महता वाद्यघोषेण मधुना पूरयेद् घटम् ॥ १८ ॥

कला आवाप्त परितो बस्त्राभ्यां वेष्टयेत् ततः । सर्पिषा पूर्वदिकसंस्थं दध्ना दक्षिणादिगगतम् ॥ १९ ॥

धीरेण पश्चिमाशास्थं तैलेनेकोत्तरस्थितम् । पुष्पचीरमहीकदलगदशमूलोज्ज्वैः शुभैः ॥ २० ॥

वयमूलानि वैद्यकशास्त्रोक्तानि ज्ञेयानि ।

कार्थैर्विदिकस्थितान् कुम्भान् पूरयेन्मन्त्रवित्तमः । यदि पञ्चात्र कलशास्तदा तान् पूरयेत् क्रमात् ॥ २१ ॥

गोमूत्रेणैव पूर्वस्थं गोमयेनापि याम्यगम् । दुग्धेन चारुखं कुम्भं दध्ना चोत्तरदिक्स्थितम् ॥ २२ ॥

गोमयेन गोमयोदकेन । " गोमूत्रगोमयोदकपयोदधिघृतांशकाः " इति आचार्यचरणोक्तेः ।

आज्येन कलशं मध्यं पूरयेत् क्रमशः सुधीः । ऋग्मिथ प्रयत्नोत्थाभिः पञ्चगव्यानि योजयेत् ॥ २३ ॥

प्रणवस्य पञ्च ऋचः प्रागेव दीप्ताप्रकरणोक्तं बोद्धव्याः ।

आत्माष्टान्नरमर्चैर्वा पञ्चभिस्तानि योजयेत् । एकार्थसप्तत्रितयभूमितानि समानि वा ॥ २४ ॥

एकार्थेत्यादिपञ्चमागकथनं तूत्तरे चैककलशपदे पञ्चगव्यपूरणे ज्ञेयम् ।

पञ्चाशदोषधिकार्थैर्यद्येकः कलशस्तदा । अथवा पञ्चगव्यैश्च मन्त्रवित् तं प्रपूरयेत् ॥ २५ ॥

अत्रोत्तरस्यामाशायां स्थापयेत् पङ्कजे घटम् । संपूरणीयो ब्रह्मद्रुकायाम्भोभिरनुत्तमः ॥ २६ ॥

अत्रोत्तरस्यामिति श्लोकेन यो घट उक्तः स तु मण्डलादहिरण्यदलकमले स्थाप्यः ।

सुवर्णवस्त्रादिषुनः शुद्धः स कलशो मतः । द्वारेषु मण्डपस्यास्य कुम्भौ द्वौ जलपूर्णकौ ॥ २७ ॥

मंथ्याप्योत्तमवस्त्राद्यैरेष्टयिताभिपूजयेत् । पूर्ववद् देवतां तत्र समावाह्य प्रपूजयेत् ॥ २८ ॥

पूर्वोक्तैरुपचारैस्तु निजेषां च मन्त्रवित् । ..... ॥

पूर्ववद्वेषतामित्यनेन मण्डलमध्यस्थापितकुम्भे देवतावाहनादिकमुक्तमिति ज्ञेयम् ।

घटेष्वन्येषु संपूज्या मातरो दिक्क्रमाद् बुधैः । यदि स्युः पञ्च कलशा मध्यादिषु यजेत् क्रमात् ॥ २९ ॥

हृल्लेखाद्याः पञ्च सुधीरभिषिञ्चेत् ततोऽन्तरम् । प्रथमं घृतकुम्भेन कषायेण ततः परम् ॥ ३० ॥

दध्ना पश्चाच्च पयसा कषायेण ततः परम् । ..... ॥

दध्ना चेति चकारात् कषायेणाभिषिञ्च्य पश्चात् पयसा ।

तैलेन च कषायेण मधुना च ततः परम् । द्विजवृक्षतचः कायैरभिषिञ्च्य ततः सुधीः ॥ ३१ ॥

द्वारकुम्भजलैः पश्चादन्तरासेकमाचरेत् । वक्त्रहस्तपदचालाचमान्यपि च मन्त्रवित् ॥ ३२ ॥

वक्त्रहस्तेत्यादिना अभिषेकसमये एकैककलशाभिषेकालम्भे द्वारकुम्भजलैर्मुखकरचरणचालनमाचमने च कार्यमित्युक्तम् ।

कारयेत् तेन नीरेण लेवं सिक्को नरोत्तमः । ब्राह्मणान् भोजवेष्टानाविधैर्मन्त्रैश्च तोषयेत् ॥ ३३ ॥

आप्नोति महतीं लक्ष्मीं सर्वदा विजयी भवेत् । वैप्रब्रह्मद्रुविन्वानां पलं ब्राह्मं पलार्धकम् ॥ ३४ ॥

वैप्रद्रुमश्चतुः । ब्रह्मद्रुः पलाशः ।

अग्निमन्थस्रक्षसेन्यकानां कर्षं विदुस्तथा । प्रसारिणीकाश्मरिकारोहिणीनां तदर्धकम् ॥ ३५ ॥

उदुम्बरी पाटली दुण्डुकभागाः समीरिताः । ..... ॥

अग्निमन्थः अगथ इति मध्यदेशमाचया प्रसिद्धः । प्रसारिणी गन्धप्रसारिणीति प्रसिद्धः । रोहिणी वृक्षविशेषो विन्ध्यपार्श्वेषु प्रसिद्धः । काश्मरी खंभारीति प्रसिद्धा । दुण्डुको वृक्षविशेषः ।

एतत्काथोदकेनासौ(पुं) पूरयेत् कलशं ततः । अमृता प्रतिवर्षं च सेकाद् दीर्घायुवृत्तमः ॥ ३६ ॥

इन्दिरावानामयैश्च रहितस्तेजसा रविः । कमला किङ्करी तस्य तं वृद्धा विविधामयाः ॥ ३७ ॥

नश्यन्ति वर्धते तत्र धनधान्यादिकं महत् । सर्वे देवा नमस्तस्यै कुर्वन्ति कश्चिन्नश्च तम् ॥ ३८ ॥

न दंशन्ति च सत्पुत्राः संपन्नाः पौत्रसंयुताः । देहान्ते परमां शुक्तिं मयी याति न संशयः ॥ ३९ ॥

(शारदायां— ६ पृ० ५२ श्लो०)

शक्त्यन्तःस्थितसाध्यकर्मभवने बह्वर्चतं शक्तिमि-

र्नाहो कोऽयमतेयुतं हरिहरैर्वर्णैः कपोलार्पितैः ।

पश्चात् तैः पुनरीयुतैर्लिपिभिस्त्वावीतमिदार्थदं

एवं भूपुरमध्यगं त्रिगुणितं सौभाग्यमपत्प्रदम् ॥ ४० ॥

दीर्घायुष्यप्रदं वश्यकरं सर्वार्थसिद्धिदम् ।

कोणगतेयुतमिति कोणगतेन इकारेण युतमिन्त्यर्थः । सविन्दुना इति संप्रदायः ॥ अस्यार्थः— इन्द्रजोवा-
युदिगुतकोणत्रयं स्वस्वमग्निमण्डलं विधाय तन्मध्ये भुवनेश्वरीबीजं विलिख्य, तस्य रेफस्थाने स्वा-
ध्यनाम इकारस्थाने साधकनाम तयोर्मध्ये कर्म च विलिख्य, तद्भुवनेश्वरीबीजैरावेष्टय त्रिकोणस्य कोण-
त्रयाभ्यन्तरे सविन्दुकर्मिकारं विलिख्य त्रिकोणाग्रेषु भुवनेश्वरीबीजं प्रतिकोणं विलिख्य, तेषां त्रयाणामे-
कैकस्य बीजस्य रेफेण तत्तद्बीजं प्रदक्षिणीकृत्यान्योन्यस्येकाराग्रे परस्परं बधीयात् । ततः कोणत्रयपार्श्वयो-
र्हरिहर इति बर्लचतुष्टयं विलिख्य बहिर्वृत्तत्रयं कृत्वा तन्मध्यगतबीजोद्भवे प्रथमबीज्यां स्वाग्रादि प्राद-
क्षित्येन हरिहरचर्णैः पुनःपुनर्लिखितेरावेष्टय, द्वितीयबीज्यामकारादिशकारान्तैः सविन्दुकैर्मातृकाक्षरैः स्वा-
ग्रादि प्रादक्षिण्येन वेष्टयित्वा, सर्वत्राहं चतुरस्रं कुर्यात् । एतच्चन्मुरुफलदं भवति ॥ तथा—

अत्रापि संपदे देवीं पूजयेत् साधको यदि । तद्वाग्नस्योपरि प्राज्ञो विदध्यादष्टपत्रकम् ॥ ४१ ॥

तस्योपरि च राश्यादिविकृतं चापिमण्डलम् । तत्रावाह्य यजेद् देवीं यथाविधि समाहितः ॥ ४२ ॥

हृष्टेलाघाः समभ्यर्च्य पूर्ववत् साधकः स्वयम् । अङ्गानि पूजयेत् पश्चाद् गायत्र्याद्याः प्रपूजयेत् ॥ ४३ ॥

प्रागग्रबीजे गायत्रीं सावित्रीं दक्षिणाक्षरे । सरस्वतीं मारुतस्त्रे ब्रह्माणं बह्निं तथा ॥ ४४ ॥

वारुणे विष्णुबीजं च यजेदीशे ततो बहिः । ब्रह्माण्याद्या लोकपालास्तद्वाग्रे कुलिशादपः ॥ ४५ ॥

एवं त्रिगुणिते देवीं पूजयेत् साधकोत्तमः ।

इति । शास्त्रातिलके— (६ प० ४३ श्लो०)

बीजान्तःस्थितमाध्यनाम शशो मायारमामन्मयै-

वीतं बहिर्पुण्ड्रं तस्यपुण्ड्रालिख्य बीजत्रयम् ।

सान्प्रानात्मकमीशिवं हरिहरैरावद्गण्डं बहिः

पद्बीजैरनुबद्धमंभिलिपिभिर्वीतं गृहाभ्यां ध्रुवः ॥ ४६ ॥

चिन्तामणिर्नृसिंहाभ्यां लसत्कोणमिदं लिखेत् । बहिः षोडशशूलाङ्गमतीव च मनोहरम् ॥ ४७ ॥

एतत् पद्गुणितं यन्त्रं सर्वसिद्धिकरं परम् ।

अस्यार्थः— तत्र स्वेष्टमानभ्रमेण वृत्तं कृत्वा तत्र प्राक्प्रत्यक् ब्रह्मन्त्रमास्फाल्य तदभयोः मन्धिम-
ण्डलम्, वृत्तार्धपरिमाणेन सूत्रेण वृत्तसन्दर्भे मरस्यद्वयं दक्षिणोत्तरयोः कुर्यात् । एवं कृते मरस्यचतुष्टयं
संपन्नं भवति । ततः पूर्वमन्स्यद्वये पश्चिममन्स्यद्वये च दक्षिणोत्तरं तिर्यक्सूत्रद्वयमास्फाल्य ब्रह्मसूत्रस्य
प्रागग्रे निधाय, पश्चिममन्स्यद्वयोद्वयोस्तिर्यक्सूत्रद्वयमास्फालनेन ब्रह्मन्त्रपश्चिमग्रे निधाय, पूर्वदिग्म-
न्स्योद्वयोः सूत्रद्वयमास्फालयेत् । एवं कृते बहिर्मण्डलद्वयं जायते । ततो वृत्तं प्राचीसूत्रं च मार्जये-
त्, इत्येवं पदकोणं कृत्वा तन्मध्ये शक्तिबीजं विलिख्य, तस्य रेफभागे साध्यनामालिख्य, तस्येकार-
स्वरभागे साधकनामालिख्य रेफेकारयोर्मत्तराले साधकांशे कर्म लिखेदित्येवं स्वाभिमतं विलिख्य, म-

ध्वस्त्वधीजपरितो वेष्टनप्रकारेण पञ्चधा शक्तिबीजं विलिख्य, तद्वहिः पञ्चधा श्रीबीजं पुनस्तद्वहिः पञ्चधा कामबीजं विलिख्य, पदकोणस्य ऊर्ध्वगतत्रिकोणमध्ये तान्येव बीजानि विसर्गयुक्तानि सप्ताध्यनामानि दक्षिणमध्योत्तरक्रमेण विलिख्य, पदस्वपि त्रिकोणोदरेषु (सविन्दुचतुर्थस्वरमालेल्य, पदकोणस्य प्रतिकोण-पार्श्वयोर्हरिहर इति द्वादशधा विलिख्य षट्सु त्रिकोणाग्रेषु) प्रतित्रिकोणाग्रमेकमेकं शक्तिबीजं विलिख्य पूर्ववदेकैकान्तरितं धर्मायात् । उक्तं चाचार्यवरैः— “ एकैकान्तरितास्तास्तु संवध्युरितरेतरम् ” । इति (१० प० ४३ श्लो०) ततो बहिर्वृत्तत्रयं कृत्वा धीर्धीद्वयं निष्पाद्य, तत्राभ्यन्तरवीथ्यां स्वाप्तादि प्रादक्षिण्येन (सविन्दुनकारादित्कारान्तान् मातृकावर्णानालेल्य, बहिर्वीथ्यां तानेव लकाराद्यकारान्तक्रमेण प्रादक्षिण्येन) लिखेत् । उक्तं चाचार्यवरैः— “ बाह्यरेखामन्तरा स्युर्वर्णाः क्रमगताः शुभाः । तद्वहिः प्रति-लोमाश्च ते स्युर्लक्षकपाटवात् ” (१० प० ४६ श्लो०) इति ॥ ततो बहिरष्टकोणं विधाय तस्य दिग्-गतकोणस्थरेखाष्टकं प्राग्गतषोडशके षोडश त्रिशूलानि कुर्यात् । उक्तं चाचार्यवरैः— “ बहिः षोडशशस्त्राङ्गं शोभनं व्यक्तवर्णवत् ” । एतत् षड्गुणितं यन्त्रमुक्तफलदं भवति । तथा—

अत्र देवं यजेन्मन्त्री पद्मस्योपरिशोभनम् । पद्मं द्वादशपत्रं च षट्त्रिंशत्केसरान्वितम् ॥ १ ॥

बहिश्च राश्यादिकेन युक्तं कुर्यान्मनोहरम् । नवशक्तिपुतं पीठं संपूज्यावाह्यं देवताम् ॥ २ ॥

संपूजयेच्चन्दनाद्यैरुपचारैश्च पूर्ववत् । प्रोक्तवच्च पदङ्गानि मिथुनानि च संयजेत् ॥ ३ ॥

यदिद्वादशशक्तीश्च रक्ताद्यास्तु यजेत् क्रमात् । रक्ता चानङ्गकुसुमा नित्या च कुसुमातुरा ॥ ४ ॥

अनङ्गमदना तद्वज्रवैद्यं मदनातुरा । गौरी च गगना तद्वद्रेखान्तं गगनं पदम् ॥ ५ ॥

पद्मा भवप्रमथिनी द्वादशी शशिशेखरा । बाह्ये मातृश्च लोकेशान् कुलिशादीनि तद्वहिः ॥ ६ ॥

तद्वज्रवैद्यं मदनातुरेति, अनङ्गमदनातुरेत्यर्थः । रेखास्तं गगनं पदमिति गगनरेखेत्यर्थः ।

अनेन विधिना मन्त्री योऽर्चयेद्भुवनेश्वरीम् । स लक्ष्मीनित्यो भूता त्रिदशैश्चाभिवन्दितः ॥ ७ ॥

देहान्ते शिवसायुज्यं संप्राप्नोति सुनिश्चितम् । ..... ॥

इति । शारदायाम्— (६—४४)

बीजं व्याहृतिभिर्भूतं गृह्युगद्वन्द्वं चतस्रोः कोणम्

दौर्गं बीजमनन्तरं लिपियुगैरावद्वगण्टं लिखेत् ।

गायत्र्या रविशक्तिबद्धविवरं त्रिष्टुब्धुतं तच्चतो

वीतं मातृकया धरापुरयुगे सत्सिंहचिन्तामणिम् ॥ १ ॥

यत्नं दिनेशगुणितं प्रोक्तं रक्षासमृद्धिदम् । सर्वसौभाग्यजननं सर्वशत्रुनिवारकम् ॥ २ ॥

इति । अस्यार्थः— तत्र प्राग्गतं पदकोणमालिख्य तस्य सन्धिषट्के त्रिकोणषट्कं यथा व्यक्तं भवति तथा गुरुकयुक्त्वा पदकोणान्तरं विलिख्य, तन्मध्ये प्राग्गतं साध्यसाधककर्मयुक्तं शक्तिबीजमालिख्य तत्प्रति-लोमेन व्याहृतिभिर्वेष्टयेत् । तदुक्तमाचार्यैः— “ शक्तिं प्रवेष्टयेच्च प्रतिलोमव्याहृतिभिरन्तःस्थाम् ” इति । ततो द्वादशत्रिकोणोदरेषु दुमिति दुर्गाबीजं विलिख्य तदुपरि च सानुस्वारं चतुर्थस्वरं लिखेत् । उक्तं चाचार्यवरैः— (११ । ८ “ गायत्रीं प्रतिलोमतः प्रविलिखेद्भक्तेः कपोलम् ” इति । ततः पूर्वद्वादशत्रिको-

शास्त्रेषु शक्तिबीजानि विलिख्य तानि परस्परं पूर्ववदेकान्तरं वर्जयान् । तद्वह्निर्वृत्तद्वयं विधाय तयोरन्तरालगतबीज्यां “ जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतां निदहाति वेदः । स नः पर्यदति दुर्गाणि विश्वानावेव सिन्धुं दुरितात्याग्निः ” ॥ इति वैष्टुभमन्त्रस्य सविन्दुभिर्वर्णैः प्रतिलोमेन वेष्टयेत् । तदुक्तमाचार्यवरणैः— “ वाहिश्च रचयेद्भ्यस्तथा वैष्टुभम् ” इति (११ । =) तत्र श्रापघ्नपादाचार्यव्याख्या— तथा विष्टुभमिति प्रतिलोमेनेत्यर्थः । ततः प्राग्बदनुलोममातृकया विलोममातृकया च संवेष्ट्य, तद्वह्निरप्येकोणं कृत्वा प्राग्बत् तत्कोणेषु नृमिहवीजं चिन्तामणिवीजं च विलिख्य, तथैव षोडशशलयुक्तं कुर्यात् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

भुवनेशोमत्र यजेद्यज्ञे साधकमत्तमः । तदास्य विलिखेद्वाद्ये पञ्च षोडशपत्रकम् ॥ १ ॥

वाहिश्च राशिबीज्यादियुतं नेत्रमनोहरम् । तत्र मध्ये यजेद् देवीमङ्गानि तदनन्तरम् ॥ २ ॥

हृत्तेखाद्याश्रतन्त्रोऽपि ब्राह्म्याद्याश्च ततो यजेत् । करालाद्याः षोडश च पूजयेच्च ततो बहिः ॥ ३ ॥

द्वात्रिंशच्चैव विद्याद्या चतुःषष्टिस्ततो बहिः । पिङ्गलाद्यादिका वाद्ये लोकपालास्तथायुधैः ॥ ४ ॥

एवं यः पूजयेद्भक्त्या पूर्वोक्तं द्विगुणं फलम् । लभते साधकः शीघ्रं देवानामपि दुर्लभम् ॥ ५ ॥

विद्याङ्गोपुष्टयः मङ्गा सिनीवाली कुहूस्तथा । रुद्रवीर्या मभानन्दा पोषिणी सिद्धिदा शुभा ॥ ६ ॥

कालरात्रिर्भद्रकाली महारात्रिः कपालिनी । विकृतिर्दण्डिमुष्टिदन्त्यौ सेन्दुसण्डा शिखण्डिनी ॥ ७ ॥

निशुम्भशुम्भमथनी महिषासुरमर्दिनी । इन्द्राणी चैव रुद्राणी शङ्करार्धशरीरिणी ॥ ८ ॥

नारी नारायणी चैव त्रिशूलिन्यपि पालिनी । अम्बिकाकादिनी चैव द्वात्रिंशच्चक्रयो मताः ॥ ९ ॥

पिङ्गलाक्षी विशालाक्षी समृद्धिर्बुद्धिरेव वा । श्रद्धा म्वाहा स्वधाख्या च मायाभिरुषा वसुधरा ॥ १० ॥

त्रिलोकधात्री गायत्री सावित्री त्रिदशेश्वरी । सुरूपा बहुरूपा च स्कन्दमाताऽध्युतप्रिया ॥ ११ ॥

विमला सामला चैव अरुणा आरुखी तथा । प्रकृतिर्विकृतिः सृष्टिः स्थितिः संहतिरेव च ॥ १२ ॥

संध्या माता मती हंसी मर्दिका वज्रिका परा । देवमाता भगवती देवकी कमलासना ॥ १३ ॥

त्रिमुखीसप्तमुख्यौ च सुरासुरविमर्दिनी । सलम्बोष्ठपूर्वकेरयौ च बहुशिखा वृकोदरी ॥ १४ ॥

रथरेखाङ्गया चैव शशिरेखा तथापरा । पुनर्गगनवेगारूपा वेगा च पवनादिका ॥ १५ ॥

भूयो भुवनपालारूपा तथैव मदनातुरा । अनङ्गानङ्गमदना भूयश्चानङ्गमेखला ॥ १६ ॥

अनङ्गकुसुमा विभरूपाऽसुरभयङ्करी । अचोभ्वासत्यवादिन्यौ वज्ररूपा शुचित्रता ॥ १७ ॥

वरदा चैव वागीशी चतुष्पष्टिः प्रकीर्तिताः । ..... ॥

इति । तथा— शारदातिलके (६ प० २७ श्लो०)

लिखेत् सरोजं रसपत्रयुक्तं मध्ये दलेष्वपि मिलिरुध मायाम् ।

स्वराधृतं यन्त्रमिदं वधूनां पुत्रप्रदं भूमिगृहान्तरस्थम् ॥ १ ॥

अस्यार्थः— भूर्जाक्षौ पद्मदलकमलं विधाय तन्मध्ये सप्ताक्षं शक्तिबीजमालिख्य, पदसु दलेष्वपि शक्तिबीजमेवालिख्य, तद्वह्निर्वृत्तद्वयं विधाय, तयोरन्तराले सविन्दुभिः षोडशस्वरैरावेष्ट्य तद्वह्निश्चतुरस्रं कृ-

यात् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति । (तथा— पदकोलमध्ये प्रविलिख्य शक्तिं कोणेषु तामेव विलिख्य भूयः । सप्ताध्यगर्भं वसुधापुरस्थं यन्त्रं भवेद्विषयकरं नराणाम् ॥ अस्यार्थः— प्राग्बत् पदकोलं विधाय तन्मध्ये तत्कोणेष्वेव सप्ताध्यं शक्तिबीजमालिख्य तद्विहितनुरन्ध्रं कुर्यादेतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥) तथाच सारमंत्रदे—

ज्ञानामृता दण्डियुक्ता याष्टमो वद्विपुष्टियुक् । सविन्दुर्मृत्युरूपमायुक् शान्तिविन्दुविभूषिता ॥ १ ॥

अक्षरात्मा मनुः प्रोक्तश्चतुर्वर्गफलप्रदः । ..... ॥

ज्ञानामृता ऐ, इण्डी अनुस्वारः, तद्युक्तस्तेन ऐ । याष्टमो ह वद्विपुष्टियुक् रेफतुर्पस्वर (युक्तः तेन हीं । मृत्युः श ऊष्मायुक् रेफयुनः शाश्वतिरीकारः) एभिः धौ इति । तथा—

पूर्वोदिताश्च मुन्याद्या मन्त्रिभिः संप्रकीर्तिताः । आद्याद्येन च मध्येन दीर्घभाजाङ्गकल्पनम् ॥ २ ॥
तेन ऐ हां इदयाय नमः, ऐ हीं शिरसे० इत्यादियुक्तमन्त्रा उच्यः । तथा— “ पुरोक्तमन्त्रवचनासामन्त्राणि परिकल्पयेत् । ” इति । ध्यानम्—

बन्धुकाभां त्रिनयनमृतां वद्वचन्द्रार्धमालिं

दोर्भ्यां पूर्वं त्रिविधमणिभी रत्नपात्रं वहन्तीम् ।

पद्मं सौम्यामुरुकुचपुगां स्मेरवक्त्रेन्दुचिम्बां

ध्यायेद् देवीं धृतमणिषट्प्रोक्षसत्सव्यपादाम् ॥ १ ॥

आमे रत्नपात्रं, दक्षिणे पद्ममिष्यायुधध्यानम् । (“ पीठे पुरोदिते देवीं यजेत् पूर्वोक्तवर्गमना ” । अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्बत् योगपीठस्यास्तास्ते एकाक्षरोक्तमृत्प्यादिभ्यासांविधाय ऐ हां इदयाय० ऐ हीं शिरसे० इत्यादिकरचङ्कमन्त्रांस्तान्निधाय एकाक्षरोक्तान्भ्यांश्च न्यासान् कृत्वा, अत्र प्रमाणोक्तप्यानादिमानसपूजांते एकाक्षरोक्तधर्मसर्वं कुर्यात् ॥) तथा—

जपेद् द्वादशलक्षं च जुहुयात् तद्दशांशतः । त्रिस्वादुयुक्तहविषा तर्पणादि तत्तथरेत् ॥ ३ ॥

ततः प्रयोगान् कुर्वीत मन्त्री स्वेष्टफलाप्तये । ब्रह्मवृत्तप्रसन्नैश्च होमो लक्ष्मीप्रदो मतः ॥ ४ ॥

सैवस्तराजस्रजाक्षीसर्पिःपानात् कवितभाक् । गौरसर्पपुगलोकहोमात् तु वशयेत् स्त्रियम् ॥ ५ ॥

नरान् नरपतिं वान्यान् वशयेन्नात्र संशयः । आरग्वधोत्थैः कुसुमैः संसिक्तैश्चन्दनाम्भसा ॥ ६ ॥

त्रैलोक्यं च वशीकर्तुं होमोऽयं मन्त्रिणो मतः । त्रिस्वादुयुक्तै रक्षाञ्जै रान्यत्तर्पणी च विन्दति ॥ ७ ॥

तैलैस्तण्डुलसंभिर्होमात् पूर्वोदितं फलम् । पुरोदितान् प्रयोगांश्च कुर्यादत्रापि साधकः ॥ ८ ॥

इति ॥ तथा—

पूर्वाणवादिकमाद्यन्ते मध्यस्थं मध्यमीरितम् । अक्षरोऽयं मनुः प्रोक्तः सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥ १ ॥

पूर्वाणवादिकं वाग्भवं तदाद्यन्तयोः, मध्यस्थं भुवनेश्वरीबीजं, मध्ये, तेन ऐंहीं ऐ इति ॥ तथा—

अन्याद्यास्तस्य पञ्चस्य पूर्वोक्ता एव संमताः । आद्यन्तपुटितेनैव दीर्घयुग्ममध्यमेन च ॥ २ ॥

जातिभाजा पङ्क्त्यानि विदध्यान्मन्त्रविद्यमः । एकाक्षरोदितान् न्यासान् कुर्यान्मन्त्री समाहितः ॥ ३ ॥

अम्भोदोद्योतिमूर्तिं त्रिनयनलसितां वीनवत्तोजनम्रां
हस्ताम्भोजैर्वहन्तीं वरदमरासिजे रत्नपात्राभये च ।

नित्यं रक्ताम्बुजस्यां शशिशकललसच्छेखरां द्वारभूषां

विष्वाधीशार्चिताङ्घ्रि निजहृदि कलये भास्वरामम्बिकां ताम् ॥ ४ ॥

इत्याद्यः करमारभ्य वामाद्यः करपर्यन्तमायुधध्यानम् । तथा—

एकाक्षरोदिते पीठे पूजयेद्भुवनेश्वरीम् । पूर्वोक्ताः पूर्ववत् पूज्या हृल्लेखाद्याश्च मन्त्रिणा ॥ ५ ॥

संपूजयेत् कोणपट्कं पूर्ववन्मिथुनानि च । किञ्चिन्केषु पङ्क्त्यानि पूजयेच्च दलेषु ताः ॥ ६ ॥

ब्राह्म्याद्या निजनाथाङ्घ्रिस्थिताः सेराननलमाः । अमिताङ्गो रुक्मण्डः क्रोधोन्मत्तौ कपालयथ ॥ ७ ॥

भीषणश्चैव संहारः प्रोक्तास्तत्पतयस्त्रिमे । शूलं कपालं प्रेतं च क्षुद्रदुन्दुभिरेव च ॥ ८ ॥

विभ्राणाः पाणिभिर्हस्तिसम्बन्धा भीमविग्रहाः । (सर्गध्या वक्रकेशाश्च पूजाकाले च मन्त्रिणा ॥ ९ ॥

दीर्घाद्या मातरः प्रोक्ता इत्याद्या भैरवाः स्मृताः । पूज्याः षोडशपत्रेषु करालाद्याः पुरोदिताः ॥ १० ॥

तद्भासेऽनङ्गरूपाद्याः लोकेशास्त्राणि तद्गहिः ।) ..... ॥

अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्बत् प्रातःकृत्यादियोगपठम्भासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणाध्यामत्रयं कृत्वा एकाक्षरोक्तान्
मृष्यादीन् विम्वस्य ऐं ह्रीं इत्, ऐं ह्रीं शिरः, ऐं ह्रीं शिखा, इत्यादिकरपङ्क्त्यासान् विधाय, ए-
काक्षरोक्तान्यान् विधाय, एकाक्षरोक्तान्यांश्च म्यासान् कृत्वा, अत्रोक्तं भगवतीं ध्यात्वा, भगवतः
पूजादिपुष्पोपचारान्ते एकाक्षरोक्तवत् हृल्लेखाद्या मिथुनानि संपूज्याः पटलकंठरेषु पङ्क्त्यानि संपूज्य, अ-
पटलेषु— आं ब्राह्मणे नमः, ओं अस्तित्ताङ्गभैरवाय नमः, ईं माहेभ्यै० ईं रुक्मभैरवाय०, ऊं कौमार्यै० उं
अण्डभैरवाय०, अं वज्रायै० अं क्रोधराजभैरवाय०, लं वाराह्यै० लं उम्भसभैरवाय०, ऐं इन्द्राण्यै० ऐं
कपालभैरवाय०, औं वामुण्डायै० औं भीषणभैरवाय०, अः महालक्ष्म्यै० अं संहारभैरवाय०, इति भैर-
वाङ्गस्या ग्राह्याद्याः प्रादक्षिण्येन संपूज्य, तद्गहिः षोडशपत्रेषु प्रागुक्ताः करालाद्याः संपूज्य, तद्गहिः
प्राग्बदनङ्गरूपाद्यास्तद्गहिरिन्द्रादीन् वज्रांश्च संपूज्य शेषं प्राग्बत् समापयेत् इति ॥ तथा—

मनुं जपेत् तत्फलं ब्रह्मवृक्षप्रसूनकैः । त्रिमध्वकै राजवृक्षपुष्पैर्वातद्दशांशतः ॥ ११ ॥

शुद्ध्यात् तर्पणादीनि कुर्यान्मन्त्रस्य सिद्धये । एवमुक्तविधानेन यो भजेद्भुवनेश्वरीम् ॥ १२ ॥

मदविह्वलयोपाश्च राजश्च वशयेत् सुधीः । एकाक्षरोदितान् सर्वान् प्रयोगानत्र आचरेत् ॥ १३ ॥

तेन सिद्ध्यन्ति कर्माणि तन्त्रोक्तान्यखिलान्यपि । ..... ॥

इति ॥ तथा सारसंग्रहे—

सदृष्टिः मुखवृत्तं स्याद् द्वितीयं भुवनेश्वरी । दक्षदोर्मूलकं साग्नि सद्यार्धेन्दुयुतं मनुः ॥ १ ॥

अर्थः प्रोक्तश्च पाशादिसैलोक्यवशदायकः । एकाक्षरोक्तमृष्यादि माययाङ्गानि कल्पयेत् ॥ २ ॥

सदृष्टिः मुखवृत्तं आं, भुवनेश्वरी ह्रीं, दक्षदोर्मूलकं क, साग्नि सरेफः, सद्य ओ, अर्धेन्दुरनुस्वारः, तेन ओं ।

अङ्कुशं वरगुणामवं करैर्विभ्रती कमलसंस्थितां पराम् ।

प्रोद्यदर्कगणकान्तिसत्तनुं संसरेष्व युवनेश्वरीं हृदि ॥ १ ॥

दक्षोर्ध्वाधःकरयोरारो , तथा धामकरयोरन्धे . इत्यायुधध्यानम् ।

इति ध्यात्वा यजेत् पीठे पूर्वोक्ते युवनेश्वरीम् । वक्ष्यमाणेन मार्गेण हृत्प्रेक्षाया यथा पुरा ॥ ४ ॥

किञ्चलकेषु षडङ्गानि ब्राह्म्याद्या दलमध्यतः । ततः शंकादयो बाह्ये हेतिः पूज्या च तद्वहिः ॥ ५ ॥

एवं यः पूजयेद्भक्त्या स भवेच्च कुबेरवत् । अनुरक्ताः सर्वलोका भवेयुस्तस्य मन्त्रिणः ॥ ६ ॥

अथ प्रयोगः— ततः प्रातःकृत्धानादियोगपीठन्यासान्ते एकस्मिन्पङ्क्त्यादिकं विन्यस्य . षड्वर्षयुक्तमा-
यावीजेन षडङ्गानि विन्यस्य , ध्यानादिपुष्पोपचाराभ्यन्तेऽष्टदलकर्णिकायां प्राग्वद् हृत्प्रेक्षायास्तत्केसरेषु षड-
ङ्गानि , तद्दलेषु ब्राह्मणादीः , तद्वहिःश्चतुरक्षे लोकपालास्तदायुधानि च संपूज्य शेषं प्राग्वत् समापयेदिति ।
तथा—

मनुं जपेत् तत्फलं जुहुयात् तत्सहस्रकम् । त्रिस्वादयुग्मुग्धवृक्षसमिद्धिः प्रोक्तसंख्यया ॥ ७ ॥

शुद्धैस्तिलैः पयोयुक्तैस्तर्पणादि ततश्चरेत् । ..... ॥

तावत्तलं षतुर्विंशतिलहम् । तत्सहस्रं षतुर्विंशतिसहस्रं । युग्मवृक्षा अभ्यर्च्योदुम्बरसप्तवटाः । एकैकेन
षट्सहस्रं । प्रोक्तसंख्ययेत्यस्य तिलैरिति संबन्धः । तेन तावत्तिलैरपि जुहुयादित्यर्थः । “ तिलैश्च ताव-
ज्जुहुयात् पयोक्तैः ” (११ प० ४३ श्लो०) इति प्रपञ्चसारवचनात् ।

महसा दूर्घसदृशस्तेनाधिष्ठितमन्दिरम् । रजन्वां निम्प्रदीपं च प्रदीपशतसंकुलम् ॥ ८ ॥

विलोक्यते सर्वजनैरेतन्मन्त्रप्रसादतः । लवसोन्मिधसिद्धाद्यैः रजन्वां घृतमुष्णैः ॥ ९ ॥

जुहुयाद्यैश्च राजानं राजपत्नीं चक्षुं नयेत् । अमहोमेन मन्त्रज्ञः समृद्धाभगृहो भवेत् ॥ १० ॥

विकसत्पद्महोमेन लक्ष्मीरेनं न संत्यजेत् । चतुरङ्गुलपुष्पैश्च होमः स्यात् कविताप्रदः ॥ ११ ॥

तिलहोमेनामयानां नाशो मग्निश्च एष हि । आयुष्कामो घृतेनैव जुहुयान्मन्त्रवित्तमः ॥ १२ ॥

पूर्वोदितान् प्रयोगांश्च कुर्यादत्रापि मन्त्रवित् । ..... ॥

इति । प्रपञ्चसारे— (प० ११ श्लो० २८)

अष्टाशास्त्रार्गलाविर्हलयवरमुतापूर्वपाश्चात्यषट्कं

कोशोद्यत्स्वाङ्गसाष्टाक्षरयुगयुगलाष्टाक्षरास्त्वं बहिः ।

मायोपेतात्मयुग्मस्वरमिलितलसत्केसरं साष्टपत्रं

पद्मं तन्मध्यपङ्क्तिवितयपरिलसत्पाशशक्त्यङ्कुशार्थम् ॥ १ ॥

पाशाङ्कुशावृतमनुप्रतिलोमगैश्च बर्हैः सरोजपुटितेन घटेन चापि ।

आवीतमिष्टफलमद्रफटं तदेतद्यन्त्रोत्तमं त्विति षट्पदार्गलनामधेयम् ॥ २ ॥

प्राक्प्रत्यगर्गले हलमय पुनराग्रेयमास्ते च हयम् ।

दक्षोत्तरे हरार्थं नैर्ऋतशेषे हरं द्विपङ्क्तिशो विलिखेत् ॥ ३ ॥

विलिखेच्च कर्णिकायां पाशाङ्कुशमाध्यसंपृतां शक्तिम् ।

अभ्यन्तराष्टकोष्ठेष्वङ्गान्धवशेषितेषु चाष्टाणी ॥ ४ ॥

कोष्ठेषु षोडशस्वश्च षोडशवर्णं मनुं तथा मन्वी ।

पद्मस्य केसरेषु च युगस्वरत्नान्वितां तथा मायाम् ॥ ५ ॥

एकैकेषु दलेषु त्रिशस्त्रिंशः कर्णिकागतान् मन्वान् ।

पाशाङ्कुशवीजाभ्यां प्रवेष्टयेद्वाह्यतश्च नलिनस्य ॥ ६ ॥

अनुलोमविलोमगतैः प्रवेष्टयेदक्षरैश्च तद्वाद्ये ।

तदनु यटेन सरोजस्थितेन तद्वक्त्रकेऽभ्युज्जं च विलिखेत् ॥ ७ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे— 'घटागलाभिधं यन्मे सर्वसंपत्करं परम्' इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र स-
मष्टनुरक्षद्वयसंपुटितमष्टकोष्ठं विधाय, तस्य कांशाष्टगतरेखाप्रकाणि श्रृज्वाकाराणि स्वाभिमतमानेन प्रभाष्य,
तत्रेकाप्रषोडशकस्पृष्टं वृत्तं कृत्वा पद्माद्वहिरप्येकाङ्गुलान्तराले तद्वहिरप्यङ्गुलान्तराले च वृत्तद्वयं कृत्वाभ्य-
न्तरार्धाभ्यां समागतरालाभिः षोडशरेखाभिः केसराणि परिकल्प्य, बाह्यैर्ध्यामपि समाम्यष्टदलानि कृत्वा,
पद्माद्वहिवृत्तत्रयं कृत्वा, तद्वाद्ये घटमालिख्य घटस्य पृष्ठे ऊर्ध्वमुखं घटस्य मुखेऽधोमुखं चेति पद्मद्वयं विरच्य,
चतुरक्षद्वयगतरेखाप्रकाणि स्थानमेदितं दाह्याभ्यन्तररूपेण वृत्तद्वयं कुर्यात् इति यन्त्रशरीरं निष्पाद्य, त-
तस्तन्मध्ये पाशाङ्कुशरत्नमन्त्रमालिख्य, तन्मध्येगतशक्तिवीजमध्ये प्राग्बत् साध्यसाधककर्माण्यालिक्य, अष्टको-
ष्ठस्य प्रथमसन्धिमेदिवृत्तस्याभ्यन्तरगतकोष्ठाष्टके अग्राशामुरवायव्यस्वाग्रगत (कोष्ठपञ्चके इदयादिनेषाम्नाम्ना
पञ्च मन्त्रानालिख्य प्रागादिचतुर्विंशतः) कोष्ठचतुष्टकेऽस्यमन्त्रं प्रतिकोष्ठमालिखेदिति पञ्चमन्त्रानालिख्य, प्र-
थमवृत्तवाह्यगतचतुरक्षद्वयस्याष्टसु कोष्ठेषु स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन 'आंभीर्ह्रींक्लौक्लौक्लौक्लौक्लौ' इत्यष्टाक्षराणि
प्रतिकोष्ठमेकमेकं (विलिख्य कांशाष्टकान्तगतवर्तुलगतकोष्ठाष्टके च स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन "कामिनि रजिनि
स्वाहा" इति चर्चाष्टकं प्रतिकोष्ठमेकमेकं) विलिख्य, तद्वादिर्गतषोडशकोष्ठेषु "ह्रींगेरि रुद्रदयिते योगेश्वरि हुं
फट् स्वाहा" इति षोडशाक्षरमन्त्रस्यैकैकमतारं विलिख्य, अगलासु प्रस्तारितरेखाद्वयपार्श्वयोः पूर्वार्गला-
यां बहिवृत्तमारभ्योत्तररेखापार्श्वे 'ह्लंह्लांह्लं' इति विलिख्याम्बररेखापार्श्वेऽभ्यन्तरवृत्तमारभ्य 'ह्लींह्लं-
ह्लं' इति विलिख्य, पश्चिमार्गलायां तथैव बहिवृत्तमारभ्य रेखापार्श्वयोः 'ह्लंह्लंह्लं' इति एकपार्श्वे,
द्वितीये 'ह्लींह्लंह्लं' इति बहिवृत्तपर्यन्तं प्रवेशनिर्गमरीत्या विलिख्य, आग्नेयार्गलायां तथैव 'ह्लां-
ह्लांह्लं' इति प्रादक्षिण्येन प्रवेशनिर्गमरीत्या विलिख्य, मातुगार्गलायां 'ह्लांह्लांह्लांह्लां' इति च-
तुर्थं विलिख्य, ततः दक्षिणोत्तरार्गलयोः प्रागुक्तयुक्त्या 'ह्लांह्लंह्लंह्लंह्लंह्लंह्लंह्लं' इति विलिख्य 'ईशा-
नर्गर्भत्यागर्गलयोः 'ह्लांह्लंह्लंह्लंह्लंह्लंह्लंह्लं' इति पूर्वोक्तयुक्त्या विलिख्य, तद्वहिरष्टदलमूलस्थकेसरेषु—प्र-
थमे अहंईसःआं, द्वितीये इहंईसःई, तृतीये उहंईसःऊं, चतुर्थे ऋहंईसःऋ, पञ्चमे एहंईसःए, षष्ठे एं-
हंईसःए, सप्तमे ओहंईसःऔ, अष्टमे अहंईसःअः, इति लिखेत् ॥ अत्र केचित्— "अथातः सं-
प्रवक्ष्यामि बहिरस्यैव चेष्टनम् । हंसः पदं वामनेत्रं बिन्द्विन्दुपरिभूषितम् ॥ हंसः पदं चैव प-
श्चात्पश्चार्थं मनुमालिखेत्" इति दक्षिणामूर्तिसंहितावचनात् अहंसःईहंसःअमित्यादि प्रतिकेसरं सप्त-

क्षणाणि लेख्यानीति वदन्ति । अन्ये तु— “ मायोपेतात्मयुग्मस्वरमिलितलसत्केसरं ” (११ । २८) इति श्रीशङ्कराचार्यवचनस्य श्रीपद्मपादाचार्यव्याख्या—माया ईकारः, आत्मा हंसः, मायोपेतेनात्मना युग्मस्वरेणेत्यर्थः । इति पदव्याख्यानं कृत्वा, तत्र युग्मस्वरा दलमूलग्रन्थिषु लेखनीया ग्रन्थोर्मध्ये हकारसकारयोर्मध्ये माया लेख्येति लेखनप्रकारः, इति लिखितत्वात् पञ्चाक्षराण्येवेति वदन्ति । तत्र यथोपदेशं लेख्यम् । ततोऽष्टद्वयोरेषु तिर्यक्पङ्क्त्याकारेण वाह्याभ्यन्तरक्रमेण पाशादिव्यक्षरं त्रिशस्त्रिंशः प्रतिदलं विलिख्य, पञ्चवाह्यगतवी (धीप्रये आभ्यन्तरधीश्यां स्वाग्रमारभ्य प्राक्षित्तयेन आंक्रौ इति पाशाकुशवीजाभ्यां पुनः पुनर्निरन्तरलिखिताभ्यां वेष्टयित्वा, तद्वद्विर्वाध्याम्) कारादितकारान्तैः सविन्दुभिर्मोतृकाक्षरैः प्रक्षिप्तं संवेष्ट्य तद्वद्विर्वाध्यां क्षकाराद्यकारान्तैः सविन्दुभिर्वेष्टयेत् ॥ एतच्चन्मृत्फलदं भवति ॥ सारसंग्रहे—

विन्द्वनन्तौ रमा माया मारौ चैव सशक्तिौ । रमाकुशोऽष्टवर्णोऽयं द्वितीयोऽष्टाक्ष उच्यते ॥ १ ॥
 कामिन्यन्ते रञ्जिनि स्याद्विजायावभिर्मनुः । मायां वदेद्द्वारि रुद्रदयिते यो-पदं वदेत् ॥ २ ॥
 गेश्वर्यन्तं च वर्मास्त्रद्विठान्तः षोडशार्णकः । ..... ॥

एते मन्त्राः प्रागेव व्याख्यातत्वाच्च व्याख्यायन्ते । तथा—

इदं यन्त्रं भूर्जदले लिखितं रोचनादिभिः । दक्षभुजतरे कण्ठे स्वशीर्षे वापि धारयेत् ॥ ३ ॥
 तस्य भूपतयः सर्वे वशगा मनुजा अपि । रोचनेभ्रमदोपेतैः कारमीरमृगसंमदैः ॥ ४ ॥
 अलङ्ककरसार्कैश्च लिखेद्यन्त्राणि मन्त्रवित् । नीलपट्टे विधानेन यन्त्रमालिख्य तत्पुनः ॥ ५ ॥
 गुलिकीकृत्य साध्यस्य प्रतिमां सिक्थसंभवाम् । कृत्वा (वक्षसि विन्यस्य पात्रे संस्थापयेत् सुधीः । ६ ।
 त्रिस्वादुपरिपूर्णे च पूजयेच्च विधानवित् । गन्धपुष्पादिकैः सम्यग् बलिं रात्रौ निवेदयेत्) ॥ ७ ॥
 तत् स्पृष्ट्वा प्रत्यहं मन्त्री शतमष्टाधिकं जपेत् । ततो मन्त्री सप्तदिनादिष्टां योषां स कर्षयेत् ॥ ८ ॥
 पुनरेतस्त्रिंशद्भुजं गुलिकीकृतमृक्कवत् । जतुना शुद्धताम्रेण रजतेनापि मन्त्रवित् ॥ ९ ॥
 वेष्टयेत् तत् सुवर्णेन कलशे तत् प्रविन्यसेत् । ध्वजनेर्शां तत्र यजेच्चन्दनादिभिरुक्कवत् ॥ १० ॥
 सहस्रद्वादशमितं तत् स्पृष्ट्वा प्रजपेन्मनुम् । तेनोदकेन शिष्यं वा प्रियं साध्यमथो सुतम् ॥ ११ ॥
 राजानं वाभिषिच्याथ तन्नाले यन्त्रद्वयमम् । आनभीषात् स्वयं मन्त्री वेदाशीर्वचनैः सह ॥ १२ ॥
 गताभयत्नमारोग्यं धनं कान्तिं यशांसि च । पुष्टिं च लभते सद्यो नात्र कार्या विचारया ॥ १३ ॥
 यन्त्रं कुक्ष्ये समालिख्य हार्चयेच्च पुरोक्कवत् । तं द्रष्टुं नैव शक्ताः स्युर्भूतमेतपिशाचकाः ॥ १४ ॥
 समालिख्य च तद्यन्त्रं सम्यक्पूजादिसाधितम् । धृतं भटेन मुकुटे कुरुते रिपुसंकटे ॥ १५ ॥
 रिपून् महाभटान् हत्वा जयलक्ष्मीयुतो भवेत् । ..... ॥

इति । तथा—

शिशिगेहयुग्ममथ वज्रचिह्नितं सह साध्यकेन लिख्य मूलमत्र च ।
 मन्त्रं तदेव विलिखेत् तदभिषु प्रवेष्ट्य तेनैव बहिष् वृत्तके ॥ १ ॥

भूर्जादिध्वोःकृष्णमुखेन्दुरोचनालिखितं सवर्धविजयाद्यरोगदम् ।

अस्यार्थः— पटकोणं विलिख्य तत्कोणेषु वज्राणि कृत्वा तन्मध्ये समाध्यं मूलमन्त्रं विलिख्य, पटस्य को-
णेष्वपि पुनस्तदेव विलिख्य बहिर्वृत्तत्रयं कृत्वा तदन्तर्गतवीधीद्वये मूलमन्त्रेणैव वेष्टयेदतश्चन्द्रमुक्तफलदं भवति ॥
स्वरकेमरे वसुदलदले वर्गाष्टकशोभिते धराणिगेहगने ।

गुणशश्व पाशालमदकुशवद्धां विलिखेत् मशक्तिमथ साध्यमयुताम् ॥ २ ॥

अखिलोत्तमं तरितवाञ्छितदं रत्नमंकटे विजयदं च ततः ।

सकलामयान् सपदि नाशयति सुभगत्वं वाविरतं खलु नृणाम् ॥ ३ ॥

अस्यार्थः— अष्टदलपद्मं विलिख्य तन्मध्ये पाशाकुशाभ्यां वद्धां शक्तिं त्रिशो विलिख्य, तत्केसरेषु स्वरान्
विलिख्य, तत्पत्रेषु अष्टवर्गांश्च विलिख्य बहिर्वृत्तत्रयं कुर्यात्, एतच्चन्द्रमुक्तफलदं भवति ॥ वरपटस्यां—

सर्वान्ते मोहिनीं कुन्तां विमोहे तदनन्तरम् । विश्वशब्दं जनन्यै च धीमहीति ततो वदेत् ॥ १ ॥

ततः शक्तिः प्रशब्दान्ते बोधयादिति बोधयेत् । गायत्र्यैवा समाख्याता भुवनेश्याः ममृद्धिदा ॥ २ ॥

इति । प्रपञ्चसंगे— (११, पृ० ४७)

एभिर्विधानैर्भुवनेश्यां तां समर्चयिस्वार्थं जपेच्च मन्त्री ।

स्तुत्यानया स्तौतु सदां समग्रप्राप्त्यै समस्तार्तिविभञ्जिकायाः ॥ १ ॥

प्रसीद प्रपञ्चस्वरूपे प्रधाने प्रकृत्यात्मिके प्राणिनां प्राणसंज्ञे ।

प्रणोतुं प्रभो प्रारभे याज्जालिस्त्वां प्रकृत्याप्रतर्क्यप्रकामप्रवृत्ते ॥ २ ॥

स्तुतिर्वाक्यवद्धा पदात्मैव वाक्यं परं त्वत्परात्माक्षरं त्वं महेशि ।

ध्रुवं त्वां न्यमेवाक्षरैस्त्वन्यैः स्तौष्यतेस्त्वनमसो वाक्प्रवृत्तिर्यतः स्यात् ॥ ३ ॥

अजाघोषजग्रीवश्चाश्वापि रूपं परं नाभिजानन्ति मायामयं ते ।

स्तुवन्तीशि तां त्वार्मसो स्थूलरूपां तदेतावदम्येह युक्तं ममापि ॥ ४ ॥

नमस्ते ममस्तेशि विन्दुस्वरूपे नमस्ते परत्वेन तत्त्वाभिधाने ।

नमस्ते महत्त्वं प्रपञ्चे प्रधाने नमस्ते त्वद्द्वारतत्त्वस्वरूपे ॥ ५ ॥

नमः शब्दरूपे नमो व्योमरूपे नमः स्पर्शरूपे नमो वायुरूपे ।

नमो रूपतेजोरसाम्भःस्वरूपे नमस्तोऽस्तु गन्धात्मिके भ्रुस्वरूपे ॥ ६ ॥

नमः श्रोत्रचर्मालिभिर्ह्यारूढनासास्यवाक्पाणिपत्पायुसोपस्थरूपे ।

मनो बुद्ध्यहङ्कारादिचक्षुस्वरूपे विरूपे नमस्ते विभो विश्वरूपे ॥ ७ ॥

रक्षितेन भूतान्तरात्मा दधासि प्रजापदेन्द्रमस्तेन पुण्यासि भूयः ।

१ ' समर्चयि ' सिद्धये तु ' क. पाठः । २ ' वाभिस्तुवतां ' ग. पाठः । ३ ' के ' ग. पाठः । ४ ' स्तोष्यसि ' ग.
पाठः । ५ ' मये ' ग. पाठः । ६ ' मति ' ग. पाठः । ७ ' वरत्वेन-रक्षितेन ' ग. क. पाठः । ८ ' सात्म '
क. पाठः ।

ददस्यप्रिमूर्तिं दधत्याहुतिं वा महादेवि तेजस्वर्षं तत्त एव ॥ = ॥
 चतुर्वक्त्रयुक्ता लसद्दंसवाहा रजःसंभिता ब्रह्मसंज्ञां दधाना ।
 जगत्स्रष्टिकायां जगत्मातृरूपे वरं तत्पदं ध्यायसीशि तमेव ॥ ६ ॥
 विराजत्किरीटा लसच्छङ्खचक्रा वहन्ती च नारायणारूपां जगत्सु ।
 गुणं सन्धमास्थाय विश्वस्थितिं यः करोतीह सौंशोऽपि देवि तमेव ॥ १० ॥
 जटावद्धचन्द्रादिगङ्गां त्रिनेत्रां जगत् संहरन्तीं च कम्पावसाने ।
 तमःसंभिता रुद्रसंज्ञां दधाना वहन्ती परमेश्वराले विभासि ॥ ११ ॥
 सचिन्ताचमाला सुधाकुम्भलेखाधरा श्रीचरणार्धेन्दुराजत्कपर्दा ।
 सुशुक्रांशुकाकल्पदेहा सरस्वत्यपि लन्मयैवोशि वाचामधीशा ॥ १२ ॥
 लसच्छङ्खचक्रा चलद्वल्लभीमा नदत्सिंहवाहा ज्वलतुङ्गमौलिः ।
 द्रवदैत्यवर्गा स्तुवत्सिद्धवर्गा लम्बेशिं दुर्गापि सर्गादिहीने ॥ १३ ॥
 पुरारतिदेहार्धभागा भवानी गिरीन्द्रात्मजात्नेन येषां जिभासि ।
 महायोगिवन्द्या महेशा सुनाथा महेश्वरम्बिका तत्तत्तत्स्वन्मयैव ॥ १४ ॥
 लसत्कोस्तुभोज्रासिने व्योमनीले वसन्ती च वचःस्थले कैटभारेः ।
 जगद्वल्लभो सर्वलोकैकनाथा भियं तां महादेव्याहं तामवैमि ॥ १५ ॥
 अज्राद्रीङ्गुहान्जायपोत्रीन्द्रकायां महाभैरवस्यापि चिद्गं वहन्त्यः ।
 विभो यातराः सप्त तद्रूपरूपाः स्फुरन्त्यस्त्वदंशा महादेवि ताव ॥ १६ ॥
 समुद्यद्दिवाकुत्सहस्राभभासा सदा सन्तताशेषविश्वावकाशे ।
 लसन्मौलिवन्देन्दुलेखे सपाशाङ्कुशामीत्यभीष्टाचहस्ते नमस्ते ॥ १७ ॥
 प्रभा कीर्तिकान्ती दिवारात्रिसन्ध्याः क्रियाशा तमिस्रा क्षुधाबुद्धिमेषाः ।
 धृतिर्वाञ्छतिः सन्मतिः श्रीश्च कान्तिस्त्वमेवोशि येऽन्ये च शक्तिप्रमेदाः ॥ १८ ॥
 हरे भिन्दुनादैः सशक्तमारुपशान्तैर्नमस्तेऽस्तु भेदप्रभिमैरभिज्ञे ।
 सदा सप्तपाताललोकाचलान्धिग्रहद्वीपघातुस्तरादिस्वरूपे ॥ १९ ॥
 नमस्ते नमस्ते समस्तस्वरूपे समस्तेषु वस्तुष्वनुस्यूतरूपे ।
 अतिस्थूलसूक्ष्मस्वरूपे महेशि स्मृते बोधरूपेऽप्यबोधस्वरूपे ॥ २० ॥
 मनोवृत्तिरस्तु स्मृतित्ते समस्ता तथा वाक्प्रवृत्तिः स्तुतिः स्यान्महेशि ।
 शरीरप्रवृत्तिः प्रणामक्रिया स्वात् प्रसीद चमस्व प्रभो सन्ततं मे ॥ २१ ॥

१ 'वहन्त्या' ख. पाठः । २ 'भूते वरं' ख. पाठः । ३ 'मेवेति' ख. पाठः । ४ 'दुर्धर्मा' ख. पाठः ।
 ५ 'भक्तिः' ग. पाठः । ६ 'वाक्के भितस्थूल' ख. पाठः ।

हृत्प्रेस्वाजपविधिमर्चनाविशेषानेतांस्तं स्तुतिमपि नित्यमादरेण ।

योऽभ्यसेत् स खलु परां श्रियं च गता शुद्धं तद् व्रजति पदं परस्य धाम्नः ॥ २२ ॥

इति ॥ अथ भैरवीप्रकरणं शारदायाम्— (१२ । १)

अथ वक्ष्ये महाविद्यां त्रिपुरामतिगोपिताम् । वां ज्ञात्वा सिद्धिसङ्गानामधिपो जायते नरः ॥ १ ॥

वियद्भृगुहुताशस्यो भौतिको विन्दुशेखरः । वियत्तदादिकेन्द्राग्रिस्थितं वामाक्षिविन्दुमत् ॥ २ ॥

आकाशभृगुवह्निसो मनुः सर्गेन्दुस्वण्डवान् । पञ्चकूटात्मिका विद्या वेद्या त्रिपुरभैरवी ॥ ३ ॥

प्रथमं वाग्भवं बीजं द्वितीयं कामबीजकम् । तृतीयं शक्तिबीजाख्यं त्रिभिर्बीजैरुदाहृतम् ॥ ४ ॥

इति । अस्यार्थः— शिवसन्ध्वक्त्रिधाभयम्, शिवसन्ध्वकामपृथिव्यावह्निसन्ध्वस्वरविन्दुमत्, शिवसन्ध्वरेफयुक्त-
सन्ध्वस्वरविन्दुमत् ॥

अस्य पूजा— ज्ञातः कृत्यादिप्राणायामान्तं कर्म विधाय पीठस्थानं कुर्यात् । पूर्वोक्तक्रमेणाधारश-
क्त्यादि ' ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ' इत्यन्तं विन्यस्य, हृत्पत्रस्य पूर्वोदिकेतरेषु ओं इच्छायै नमः । एवं ज्ञा-
नायै०, क्रियायै०, कामायै०, कामवायै०, रत्यै०, रतिप्रियायै०, नन्दायै०, मध्ये मनोमन्यै नमः ।
तदुपरि ऐं परायै अपरायै परापरायै हस्तैः सदाशिवमहाप्रेतपञ्चासनाय नमः, इति विन्यस्य श्रुत्याविन्यासं
कुर्यात् । यथा शिरसि दक्षिणामूर्तिश्चक्षुषे नमः । मुखे पङ्क्तिच्छन्दसं नमः । हृदि त्रिपुरभैरव्यै देवतायै
नमः । गुह्ये वाग्भवाय बीजाय नमः । पादयोः तार्तीयाय शक्त्यै नमः । सर्वाङ्गे कामराजाय कीलकाय नमः ॥
दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्—

अपिथ दक्षिणामूर्तिरहं शिरसि विन्यसेत् । छन्दः पङ्क्तिस्तु विज्ञेयं मुखे विन्यस्य देवताम् ॥ १ ॥

हृदये त्रिपुरेशानीं वाग्भवं बीजमुच्यते । शक्तिबीजं शक्तिरेव कीलकं कामराजकम् ॥ २ ॥

नाभ्याविचरणपर्यन्तं हस्तं नमः । हृदयाभाभिपर्यन्तं हस्तकस्तीं नमः । शिरसो हृदयान्तं हस्तौ नमः ।
एवं आद्यबीजं दक्षिणकरे । द्वितीयबीजं वामकरे । तृतीयबीजमुभयकरयोः । ततो मूर्ध्नि मूलाधारे हृदि
यथासंख्येन बीजैः बीजानि विन्यसेत् ॥ तथाच निबन्धे—

नाभेराचरणं न्यसेद्वाग्भवं मन्त्रविश्रमः । हृदयाभाभिपर्यन्तं कामबीजं प्रविन्यसेत् ॥ १ ॥

शिरसो हृत्प्रदेशान्तं तार्तीयं विन्यसेत् ततः । आद्यं द्वितीयं करयोस्तार्तीयमुभयोर्न्यसेत् ॥ २ ॥

मूर्ध्न्याधारे हृदि न्यसेद्भूयो बीजत्रयं क्रमात् । ..... ॥

इति ॥ ततो नवयोनिन्यासः— आद्यं बीजं वक्ष्ये । द्वितीयं बीजं वामकर्णे । तृतीयबीजं त्रिभुके ।
एवं शङ्खधोर्वदने, नेत्रयोर्नसि, अंसयोर्जठरे, कूर्परयोः कुक्षौ, जानुनोर्लिङ्गे, पादयोर्गुह्ये, पाश्वयोर्हृदि,
स्तनयोः कण्ठे इति ॥ तथाच निबन्धे—

नवयोन्यात्मकं न्यासं कुर्याद्बीजैस्त्रिभिः क्रमात् । कर्णयोश्चिभुके भूयो शङ्खधोर्वदने पुनः ॥ १ ॥

नेत्रयोर्नसि विन्यसेदंसयोर्जठरे पुनः । ततः कूर्परयोः कुक्षौ जानुनोर्ध्वजमूर्धनि ॥ ४ ॥

पादयोर्गुह्यदेशे च पार्श्वयोर्हृदयाम्बुजे । स्तनयोः कण्ठदेशे च रत्यादिष्वपि विन्यसेत् ॥ ५ ॥

१ ' परां विद्यां ' ख. पाठः । २ ' कूटं ' ख. पाठः । ३ ' राजकं ' ख. पाठः । ४ ' कूटस्थं ' ख. पाठः ।

५ ' शङ्खधोः ' ख. पाठः । ६ ' गणधोः ' ख. पाठः ।

इति ॥ अथ रत्यादिन्यासः— मूलाधारे ऐं रत्नै नमः । हृदि क्लीं प्रीत्यै नमः । भ्रूमध्ये सौः मनोभवायै नमः । पुनर्भ्रूमध्ये सौः अमृतेश्यै नमः । हृदि क्लीं योगेश्यै नमः । मूलाधारे ऐं विश्वयोम्यै नमः इति । तथाच निबन्धे—

मूले रतिं हृदि प्रीतिं भ्रुवोर्मध्ये मनोभवाम् । चालावीजैस्त्रिभिर्न्यसेत् स्थानेष्वेव विलोमतः ॥ ६ ॥

अमृतेशीं च योगेशीं विश्वयोनिं क्रमादिमाः । विलोमवीजैर्विन्यस्य मूर्तिन्यासमथाचरेत् ॥ ७ ॥

इति । अथ मूर्तिन्यासः— मूर्ध्नि स्त्रीं ईशानमनोभवाम् नमः । वक्त्रे स्त्रीं तत्पुरुषमकरध्वजाय नमः । हृदि स्त्रीं अघोरकन्दर्पकुमाराय नमः । गुह्ये स्त्रीं वामदेवमन्मथाय नमः । पादयोः स्त्रीं सद्योजातकामदेवाय नमः । एवमूर्ध्वप्राग्दक्षिणोत्तरपश्चिमेषु मुखेषु ईशानमनोभवविष्वक्मूर्तीस्तत्तद्बीजपूर्विका विन्यसेत् । तथाच निबन्धे (शारदायां)

स्वस्वबीजादिकं पूर्वं मूर्ध्नि शानमनोभवम् । न्यसेद्वक्त्रे तत्पुरुषमकरध्वजमात्मवित् ॥ ८ ॥

हृद्यघोरकुमाराख्यं कन्दर्पं तदनन्तरम् । गुह्यदेशे प्रविन्यसेद्दामदेवादिमन्मथम् ॥ ९ ॥

सद्योजातं कामदेवं पादयोर्विन्यसेत्ततः । ऊर्ध्वप्राग्दक्षिणोदीच्यपश्चिमेषु मुखेषु तान् ॥ १० ॥

प्रविन्यसेद्यथापूर्वं भृगुव्योमाग्निसंस्थितान् । सद्यादिष्वहस्वाद्यं बीजमेषां प्रकीर्तितम् ॥ ११ ॥

ततो वाचन्यासः यथा— द्रां द्राविण्यै नमः, अङ्गुष्ठयोः । त्रीं क्षोभिण्यै नमस्तर्जनीयोः । क्लीं वशीकरिण्यै नमो मध्यमयोः । प्लूं आकर्षिण्यै नमोऽनामिकयोः । सः उन्मादिभ्यै नमः कनिष्ठिकयोः ॥ ह्रीं कामाय नमः । क्लीं मन्मथाय नमः । ऐं कन्दर्पाय नमः । प्लूं मकरध्वजाय नमः । स्त्रीं मीनकेतये नमः ॥ तथाच ज्ञानार्थे—

पञ्चबाह्यान् क्रमेणैव कराङ्गुलिषु विन्यसेत् । अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं क्रमेण परमेश्वरि ॥ १ ॥

धान्तद्वयं समालिख्य वदिसंस्थं क्रमेण तु । मूलहृत्पेन नेत्रेण वामेन परिमण्डितम् ॥ २ ॥

बाणद्वयमिदं प्रोक्तं मदनं भूमिसंस्थितम् । चतुर्थस्वरचिन्दाद्यं नादरूपं वरानने ॥ ३ ॥

फान्तं शक्रेण संपुक्तं वामकर्णविभूषितम् । बिन्दुनादसमापुक्तं सर्गवाङ्मन्द्रमाः प्रिये ॥ ४ ॥

पञ्चबाह्यान् महेशानि नामानि शृणु पार्वति । द्रावणः क्षोभस्यो वरयस्तथाकर्षणसंज्ञकः ॥ ५ ॥

उन्मादश्च क्रमेणैव नामानि परमेश्वरि । ..... ॥

स्यासे तु सर्वत्र स्त्रीलिङ्गेन प्रयोगः ॥ तथा निबन्धे—

द्रामाद्यां द्राविणीं मूर्ध्नि द्रीमाद्यां क्षोभिणीं पदे । क्लीं वशीकरिणीं वक्त्रे गुह्ये प्लूं बीजपूर्विकाम् ॥ १ ॥

आकर्षिणीं हृदि पुनः सर्गान्तभृगुसंयुताम् । संमोहिनीं क्रमादेवं वाचन्यासोऽपमीरितः ॥ २ ॥

अत्रोन्मादनसंमोहनयोरेकपर्यायत्वम् ।

कामास्तत्रैव विज्ञेयास्तेषां बीजानि संशृणु । परावीजं मध्यबाह्यं वाममनं परमेश्वरि ॥ ३ ॥

तुर्थबाह्यं ततश्चैव स्त्रीबीजं च क्रमात् प्रिये । पञ्चकामा इमे देवि नामानि शृणु चक्षमे ॥ ४ ॥

काममन्मथकन्दर्पमकरध्वजसंज्ञकाः । मीनकेतुर्महेशानि पञ्चमः परिकीर्तितः ॥ ५ ॥

इति ॥ ततः कराङ्गन्यासौ— द्वां अङ्गुष्ठान्यां नमः । द्वां तर्जनीभ्यां नमः । द्वां मध्यमाभ्यां नमः ।

इहं अनामिकाभ्यां नमः । ह्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ह्रस्वः करतलपृष्ठाभ्यां नमः । एवं हृदयादिषु । तथाच निबन्धे— “षड्दीर्घयुक्तेनाद्येन वीजेनाङ्गक्रिया मनोः” इति ॥ ततो वाणन्यासः— मूर्ध्नि द्रां द्राविर्ग्यै नमः । पादे द्रीं क्षोभिर्ग्यै नमः । वक्त्रे क्रीं वशीकरिर्ग्यै नमः । गुह्ये ब्लं आकर्षिर्ग्यै नमः । हृदि सः संमोहिर्ग्यै नमः ॥ एषु स्थानेषु कामान् विन्यसेत् ॥ तथाच श्रीक्रमे—

ललाटे वदने देवि हृदि नामौ च गुह्यके । एषु कामांस्तु विन्यस्य ताराद्याः सुभगादिकाः ॥ १ ॥ इति न्यसेदिति शेषः ॥ तथा सुभगादिन्यासः— भाले ऐंक्रांस्त्रिंशः सुभगायै नमः । भ्रूमध्ये ५ भगायै नमः । वदने ५ भगसर्पिर्ग्यै नमः । लम्बिकायां ५ भगमालिन्यै नमः । कण्ठे ५ अनङ्गायै नमः । हृदि ५ अनङ्गकुसुमायै नमः । नामौ ५ अनङ्गमेखलायै नमः । लिङ्गमूले ५ अनङ्गमदनायै नमः ॥ तथाच निबन्धे—

भालभ्रूमध्यवदनलम्बिकाकण्ठहृत्सु च । नाभ्यधिष्ठानयोः पञ्च ताराद्याः सुभगादिकाः ॥ १ ॥

(न्यस्तव्या विधिना देव्यो मन्त्रिणा सुभगा भगा । भगसर्पिर्ग्यथ परा भगमालिन्यनन्तरम् ॥ २ ॥

अनङ्गा) नङ्गकुसुमा भ्रूयश्चानङ्गमेखला । अनङ्गमदना सर्वा मदविह्वलमन्धराः ॥ ३ ॥

(प्रधानदेवता वर्षाभूषणार्धैरलंकृताः । अक्षररूपस्तकाभीतिवरदाढ्यकराम्बुजाः ॥ ४ ॥)

वाक्कामवीजं ब्लंस्त्रिंशस्ताराः पञ्चोदितास्त्वमी । न्यासं कुर्याद्भूषणारूपं ततः साधकसत्तमः ॥ ५ ॥

इति ॥ अथ भूषणन्यासः— शिरसि अं नमः । भाले आं नमः । भ्रुवोः ईं नमः, ईं नमः । एवं कर्णयोः उं नमः, उं नमः । नेत्रयोः ऋं नमः, ऋं नमः । नासि लं नमः । गण्डयोः लृं नमः, लृं नमः । ओष्ठयोः ऐं नमः, औं नमः । दन्तपंक्तयोः औं नमः, औं नमः । मुले अ नमः ॥ चिबुकं कं नमः । गले खं नमः । कण्ठे गं नमः । पार्श्वयोः घं नमः, ऊं नमः । स्तनद्वये चं नमः, छं नमः । दोर्मूलयोः जं नमः, झं नमः । कूर्परयोः ङं नमः, टं नमः । पाण्डयोः ठं नमः, डं नमः । करपृष्ठयोः ढं नमः, णं नमः । नामौ, तं नमः । गुह्ये थं नमः । ऊर्वोः दं नमः, धं नमः । आनुयोः ने नमः, पे नमः । जङ्घयोः फं नमः, थं नमः । सिफ्योः रं नमः, मं नमः । पतलयोः यं नमः । वरणाङ्गुष्ठयोः रं नमः । काञ्च्यां वं नमः । ग्रीवायां लं नमः । कटके लं नमः । हृदि चं नमः । गुह्ये छं नमः । कर्णकुण्डलयोः सं नमः, शं नमः । मौलौ हं नमः ॥ सर्वत्र नमोऽन्तं न्यसेत् । तथाच निबन्धे—

न्यसेच्चिरसि भालभ्रूकर्णाधिपुगले नासि । मण्डबोरोष्ठयोर्दन्तपंक्तयोरास्ये न्यसेत् स्वरान् ॥ १ ॥

चिबुकेश्च गले कण्ठे पार्श्वयोः स्तनयुग्मके । दोर्मूलयोः कूर्परयोः पाण्डयोस्तट्पृष्ठदेशतः ॥ २ ॥

नामौ गुह्ये पुनर्वोर्वीजानुनोर्जङ्घयोस्ततः । सिफ्योः पतलयोः पश्चादङ्गुष्ठयोर्द्वयोः ॥ ३ ॥

कादिरान्तान् न्यसेद्वर्षान् स्थानेष्वेषु समाहितः । काञ्च्यां ग्रैवेयके पश्चात् कटके हृदि गुह्यके ॥ ४ ॥

कर्णकुण्डलयोर्मौलौ वल्लभान् पद्मान् शरी । अष्टस्वेतान् प्रविन्यसेदेवं देशिकसत्तमः ॥ ५ ॥

इति । ततस्त्रिजलं मुद्रां बद्ध्वा ध्यायेत् ।

उद्यद्भानुसहस्रकान्तिमखच्चौमां शिरोमालिकां

रत्नालिप्तपयोधरां जपवटीं विद्यामभीतिं वरम् ।

हस्ताब्जैर्दधतीं त्रिनेत्रविलसद्भक्तारविन्दश्रियं

देवीमर्धहिमांशुरन्नमुकृतां वन्दे सुमन्दस्मिताम् ॥ १ ॥

एवं ध्यात्वा, मानलोपचारैः संपूज्य शङ्खस्थापनं कृत्वा, आधारशक्त्यादि ह्रीं ज्ञानात्मने नमः इत्यन्तं संपूज्य पूर्वादिकेसरेषु मध्ये च, शारदायां— “ इच्छा ज्ञाना क्रिया पश्चात् कामिनी कामदायिनी । रती रतिप्रिया मन्दा नवमी च मनोन्मनी ” एताः प्रणवादिनमोऽन्तेन पूजयेत् । ततः— ऐं परायै अपरायै परापरायै ह्रसौः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनाय नमः । प्राञ्चोनिमध्ययोन्योरन्तराले श्रीविद्योक्तगुरुपङ्क्तिं पूजयेत् । तथाच नियन्धे—

वामध्वं लोहितोरायै श्रीकण्ठं लोहितोऽनलः । दीर्घवान्धं परापश्चादपरायै ह्रसौः पुनः ॥ १ ॥

मदाशिवमहाप्रेतदेऽन्तं पद्मासनं नमः । अनेन मनुना दद्यादासनं श्रीगुरुक्रमम् ॥ २ ॥

प्राञ्चमध्ययोन्यन्तराले पूजयेत् कल्पयेत् पुनः । ..... ॥

तदशक्तीं ओं गुरुभ्यो नमः । ओं गुरुपादुकाभ्यो नमः । एवं परमगुरुभ्यो नमः । परमगुरुपादुकाभ्यो नमः । परापरगुरुभ्यो नमः । परापरगुरुपादुकाभ्यो नमः । परमोष्ठिगुरुभ्यो नमः । परमोष्ठिगुरुपादुकाभ्यो नमः । आचार्येभ्यो नमः । आचार्यपादुकाभ्यो नमः ॥ अस्याः पूजाया यन्त्रं, नियन्धे—

पद्मं वसुदलोपेतं नवयोन्याद्वर्णिकम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं भृगुहं विलिखेत् ततः ॥ १ ॥

इति । ‘ ऐं ह्रीं धौ ह्रसौः ’ इति मन्त्रेण विन्दुचक्रे मूर्तिं संकल्प्य त्रिलोकदामुद्रया पूर्ववद् देवीं ध्यात्वा वाहयेत् । “ देवेशि भक्तिसुलभे परिवारसमन्विते । यावत् त्वां पूजयिष्यामि तावत् त्वं सुदिधरा भव ” ॥ इत्यादिनावाहयेत् । तथाच नियन्धे—

पञ्चभिः प्रणवैर्मूर्तिं तस्यामावाह्य देवताम् । पूजयेदागमोक्तेन विधानेन समाहितः ॥ १ ॥

तारावाक्शक्तिकमला ह्रसौः पुनः । ..... ॥

तत आवाहनादिपञ्चपुष्पाञ्जलिदानपर्यन्तं विधायायरणपूजामारभेत् । यथा देव्या वामकोले उौरत्यै नमः । एवं दक्षिणकोले ह्रीं प्रीत्यै नमः । अग्रे मनोभवायै नमः । ततः केसरेभ्वग्नीशासुरबायुमध्ये दिव्यं च पूर्वाङ्गाङ्गमम्रैः पूजयेत् । तथाच ज्ञानार्णवे— “ अग्नीशासुरबायव्यमध्ये दिव्यङ्गपूजनम् ” । तत उत्तरे द्वां द्वाविण्यै नमः, द्वां लोभियै, दक्षिणे ह्रीं वशीकरिण्यै, ध्रुवं आकर्षिण्यै, अग्रे सः संमोहिन्यै । एवमुत्तरे ह्रीं कामाय, ह्रीं मन्मथाय, दक्षिणे ऐं कन्दर्पाय, ध्रुवं मकरध्वजाय, अग्रे लीं मेनकेतवे नमः ॥ तथाच ज्ञानार्णवे—

उत्तरस्यां द्वयं देवि दक्षिणस्यां द्वयं त्रिंश । अग्रे चैकं क्रमेणैव पञ्चबाणान् क्रमाद्यजेत् ॥ १ ॥

पञ्चकामांस्तथा देवि बाणवत् परिपूजयेत् । ..... ॥

ततोऽष्टयोन्येषु पूर्वादि ऐं ह्रीं ध्रुवं ह्रसौः सुमगायै नमः, एवं ॐ भगायै०, ॐ भगसर्पिण्यै०, ॐ भगमालिन्यै०, ॐ अनङ्गायै०, ॐ अनङ्गकुसुमायै०, ॐ अनङ्गमेकलायै०, ॐ अनङ्गमदनायै० । ततोऽष्टपत्रेषु पूर्वादि

असिताकृष्णाक्षीभ्यां नमः । एवं हरुमाहेश्वरीभ्यां० , चण्डकौमारीभ्यां० , क्रोधवैष्णवीभ्यां० , उम्भसवारा-
हीभ्यां० , कपालीन्द्राक्षीभ्यां० , भोपञ्चामुण्डाभ्यां० , संहारमहालक्ष्मीभ्यां नमः ॥ तथाच निबन्धे—

अष्टयोनिष्वष्टशक्तीः पूजयेत् सुभगादिकाः । मातरो भैरवाङ्गस्था मदविभ्रमविह्वलाः ॥ १ ॥

अष्टपत्रेषु संपूज्य यथावत् कुसुमादिभिः । ..... ॥

ततस्तद्वहिः पूर्ववदिन्द्रवज्रादीन् संपूज्य धूपादिविसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । किन्तु नैवेद्यानन्तरं श्रीविष्णो-
रुत्पलितचतुष्टयमत्र देयमिति । अस्य पुरश्चरणं दशोत्पलजपः । होमस्तु (पलाशपुष्पैः) द्वादशसहस्रम् ॥
तथाच निबन्धे—

दीक्षां प्राप्य जपेन्मन्त्रं तत्फलसं जितेन्द्रियः । पुष्पैर्भोजुसहस्राणि जुहुयाद् ब्राह्मणैश्चकैः ॥ १ ॥

इति त्रिपुरभैरवी ॥ अथ संपत्प्रदाभैरवी ज्ञानार्णवे— (६ । ३)

यथासौ त्रिपुरा बाला तथा त्रिपुरभैरवी । संपत्प्रदा नाम तस्याः शृणु निर्मलमानसे ॥ १ ॥

शिवचन्द्रां बहिमंस्यौ वाग्भवं तदनन्तरम् । कामराजं तथा देवि शिवचन्द्रान्वितं ततः ॥ २ ॥

पृथ्वीबीजान्तवद्भ्याद्यं तार्तीयं शृणु वज्रमे । शक्तिबीजे महेशानि शिववह्नी नियोजयेत् ॥ ३ ॥

कुमार्याः परमेशानि हित्वा सर्गं च वैन्दवम् । त्रिपुराभैरवी देवी महासंपत्प्रदा प्रिये ॥ ४ ॥

इति । अस्यार्थः— त्रिपुरभैरवी विमर्गरहिता खेत्संपत्प्रदा भवति । अस्या ध्यानम्—

आताम्रार्कमहस्राभां स्फुरच्चन्द्रकलाजटां । किरीटगविलसच्चिच्चित्रिनमौक्तिकाम् ॥ ५ ॥

स्रवद्गुधिरपङ्कट्यमुण्डमालाविराजिताम् । नयनश्रवणशोभाढ्यां पूर्वैन्दुवदनान्विताम् ॥ ६ ॥

मुक्ताहारलताराजत्पीनोन्नतघटस्तनीम् । रत्नाम्बरपरीधानां यौवनोन्मत्तरूपिणीम् ॥ ७ ॥

पुस्तकं चाभयं वामे दक्षिणे चाक्षमालिकाम् । वरदानरतां नित्यां महासंपत्प्रदां स्मरेत् ॥ ८ ॥

इति । म्यासपूजादिकं च पूर्यवत् । अङ्गमन्त्रे तु विशेषः । “ द्विरुक्तं त्रिभिर्बीजैः कराङ्गन्यासकल्पना ”
अस्याः पुरश्चरणं त्रिलक्षजपः । ज्ञानार्णवे— “ बालावदस्याः पूजां कुर्यात् साधकसत्तमः । शुण्णलक्षं
अपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः ॥ ” इत्युक्तत्वात् । तथाच “ म्यासपूजादिकं सर्वे कुमार्या इव स्मृते ।
एकलक्षं जपेन्मन्त्रं सिद्धये साधकोत्तमः ॥ ” इति वचनात् एकलक्षं पुरश्चरणमिति केचित्, सिद्धि-
यात्वात् ॥ अथ कौलेशभैरवी ज्ञानार्णवे—

संपत्प्रदाभैरवीवद् विद्धि कौलेशभैरवीम् । इसाया मैव देवेशि त्रिषु बीजेषु पार्वति ॥ १ ॥

इयं तु सहाराया स्वाद् ध्यानपूजादिकं तथा । ..... ॥

इति । अस्यार्थः— त्रिकूटे सकारादिश्रेत् तदा कौलेशभैरवी भवति , दक्षिणामूर्ती तथा दर्शनात् । पू-
आदिकं तु संपत्प्रदाभैरवीवद् बोद्धव्यं । संपत्प्रदाभैरवी आद्यन्ते रेफवर्जिता जेद्भयविध्वंसिनी भवति, दक्षि-
णामूर्ती तथा दर्शनात् । पूजादिकं तु संपत्प्रदाभैरवीवत् ॥ अथ सकलसिद्धिदाभैरवी ज्ञानार्णवे—

एतस्यै एव विद्याया आद्यन्ते रेफवर्जिते । तदेवं परमेशानि नाम्ना सकलसिद्धिदा ॥

ध्यानपूजादिकं तु संपत्प्रदावत् ॥ अथ शैतन्यभैरवी ज्ञानार्णवे— (६ । १८)

१ ‘ पञ्च ’ ख. पाठः । २ ‘ सहायवह्नीमे ’ क. पाठः । ३ ‘ कुम्भ ’ क. पाठः । ४ ‘ जं तु ’ क. ग. पाठः ।

५ कौलेशभैरव्याः इत्यर्थः ।

वाग्भवं बीजमुच्चार्य जीवप्राणसमन्वितम् । सकला भुवनेशानी द्वितीयं बीजमुदरेत् ॥ १ ॥

जीवप्राणं वदिसंस्थं शक्रस्वरविभूषितम् । विसर्गादयं महेशानि विद्या त्रैलोक्यमातृका ॥ २ ॥

इति । अस्यार्थः— चन्द्रशिवद्वादशस्वरयुक्तं विन्दुनादकलाक्यं, चन्द्रकामपृथिवीमाया, चन्द्रशिववाक्कीर्तिं च त्रिदशस्वरयुक्तं सर्गाक्यं च । अस्याः पूजायन्त्रं तत्रैव—

त्रिकोणं चैव षट्कोणं वसुपत्रं वरानने । चतुरस्रं चतुर्दशमेवं मण्डलमालिखेत् ॥ १ ॥

अस्याः पूजा— प्रातःकृत्यादिकं विधाय आधारशक्त्यादि “ ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ” इत्यन्तं चिन्त्यस्य हृत्पद्मस्य केसरेषु पूर्वोक्तिप्रमाण— ओं वामाये नमः एवं ज्येष्ठायै० तौद्रायै० अम्बिकायै० इक्ष्वायै० ज्ञानायै० क्रियायै० कुण्डिकायै० चित्रायै० विषमिकायै० हूतयै० नन्दायै० मध्ये— हस्तौः सशशिवमहाप्रेतपञ्चासनाय नमः । संपत्प्रदावालाकौलेशीसकलेष्टदाविद्यानां यता एव पीठशक्त्यो ज्ञानार्णवे उक्तत्वात् । तत्र ऋष्यादिन्यासः— शिरसि दोषेणामूर्तये ऋषये नमः । मुखे पङ्क्तिच्छन्दसे नमः । हृदि सैन्यभैरव्यै देवतायै नमः । ततः कराङ्गन्यासौ— पूर्वबीजमुच्चार्य अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । द्वितीयबीजं तर्जनीभ्यां नमः । तृतीयबीजं मध्यमाभ्यां नमः । पूर्वबीजं अनामिकाभ्यां नमः । द्वितीयबीजं कनिष्ठिकाभ्यां नमः । तृतीयबीजं करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । एवं हृदयादिषु । तथाच तत्रैव— “ हिरापुत्रः षडङ्गानि न्यासं सर्वाङ्गरक्षणम् ” । इति । ततो ध्यानम्—

उद्यजानुसहस्राभां नानालङ्कारभूषिताम् । मुकुटाञ्जलमचन्द्रेणां रत्नाम्बरान्विताम् ॥ १ ॥

पाशाङ्गशङ्खं नित्यां वामहस्ते कपालिनीम् । वरदाभयशोभाभ्यां पीनोन्नतघटस्तनीम् ॥ २ ॥

एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य, लङ्कस्थापनं कृत्वा आधारशक्त्यादिपीठपूजां कुर्यात् । वामाज्येष्ठादि-पीठशक्तीः पीठमनुं च पूजयेत् । ततो भैरवगुरुपङ्क्तिः संपूज्य, पुनर्ध्यात्वाबाहनादिष्वङ्गपुष्पाञ्जलिपर्यन्तं विधाय आचरणपूजामारभेत् । यथा— प्रथमं षडङ्गपूजा, त्रिकोणे प्रथमबीजमुच्चार्य हृदयाय नमः । ईशाने द्वितीयबीजमुच्चार्य शिरसे स्वाहा । नैऋते तृतीयबीजमुच्चार्य शिखायै वषट् । वायव्ये प्रथमबीजमुच्चार्य कवचाय हुं । मध्ये द्वितीयबीजमुच्चार्य नेत्रत्रयाय वौषट् । चतुर्दिषु तृतीयबीजमुच्चार्य अस्त्राय फट् । ततः पूर्ववद्व्यादिकं संपूज्य, अग्रे ओं वसन्ताय नमः । वामे ओं कामदेवाय नमः । दक्षिणे ओं जापाय नमः ॥ ततः पूर्ववद् बाह्यान् संपूज्य, पट्कोणे पूर्वादि ओं शाकिन्यै नमः । एवं राकिन्यै०, शाकिन्यै०, काकिन्यै०, शाकिन्यै०, हाकिन्यै० नमः, इति प्रसवादिनमोन्तेन पूजयेत् । ततोऽहदलेषु पूर्वादि पूर्वोक्तानङ्गकुसुमायाः पूज्याः । पद्माग्रेषु पूर्वादि ओं परभृताय नमः । एवं सारसाय०, शुक्राय०, मेघच्छायाय०, (मेघायेति वा) अपाङ्गाय०, भूवितासाय०, हावाङ्गाय० भावाय नमः ॥ तत इन्द्रादीन् घञादींश्च संपूज्य धूपादिविसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । अस्य पुरश्चर्यं लक्ष्यपः ज्ञानार्णवे “ एकलक्षं जपेन्मन्त्रम् ” इत्यादिवचनात् ॥ अथ कामेश्वरीभैरवी ज्ञानार्णवे— (६।३२)

कामेश्वरी च रुद्राक्षी पूर्वसिंहासने स्थिता । एतस्या एव विद्याया बीजद्वयमुदाहृतम् ॥ १ ॥

तदन्ते परमेशानि नित्यक्रिन्ने मदद्वे । एतस्या एव तार्त्विं रुद्राक्षी परमेश्वरी ॥ २ ॥

ध्यानपूजादिकं देवि चैतस्वाशैव पूर्ववत् । त्रिकोणे तु विशेषोज्ज्वलि कथयामि वरानने ॥ ३ ॥

अग्रकोणे क्रमेणैव नित्याङ्गिणां मदद्रवाम् । पङ्कजावरणं यथात् पूजयेत् सर्वसिद्धये ॥ ४ ॥

इति ॥ अथ षट्कूटाभैरवी । ज्ञानार्णवे— (८ । १)

डाकिनीराकिणीनोजे लाकिनीकाकिनीयुगम् । साकिनी हाकिनी बीजे आवृत्य मुरसुन्दरि ॥ १ ॥

आधमैकारसंयुक्तमन्यदीकारसंयुतम् । शक्रस्वरान्वितं देवि तार्तीयं बीजमालिखेत् ॥ २ ॥

विन्दुनादकलाक्रान्तं द्वितीयं शैलसंभवे । ..... ॥

तृतीयबीजं सविस्मयमिति, तन्वास्तरे—

उरौ चमा मादनं दान्तं शिवमत्र त्रिधा लिखेत् । अर्केण मायाशक्राभ्यां क्रमात् तन्माण्डितं कुरु ॥ १ ॥

विन्दुनादान्वितं चाधयुग्ममन्त्रं त्रिसर्गवत् । ध्यानमस्थाः प्रवक्ष्यामि सर्वभूतनिकुन्तनम् ॥ २ ॥

बालसूर्यप्रभां देवीं जपाकुसुमसंनिभाम् । सुवदमालावलीरम्यां बालसूर्यसमांशुकाम् ॥ ३ ॥

सुवर्णकलशाकारपीनोभतपयोधराम् । पाशाकुशौ पुस्तकं च तथा च जपमालिकाम् ॥ ४ ॥

वृधतीमिति शेषः ।

एवं ध्यात्वा यजेद् देवीं मानसैरुपचारकैः । द्विरावृत्त्या षडङ्गानि विधाय परमेश्वरि ॥ ५ ॥

पञ्चमस्था परारोहे त्रिकोणं तत्पुटं लिखेत् । बहिरष्टदलं पञ्चं रविपत्रं ततो लिखेत् ॥ ६ ॥

चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् । षडङ्गावरणं देवि पूर्ववत् पूजयेन्निवे ॥ ७ ॥

रत्यादित्रितयं देवि त्रिकोणे परिपूजयेत् । डाकिन्याद्यास्तु षट्कोणे वसुपत्रे ततः परम् ॥ ८ ॥

आहम्पादिपुगलं पञ्चाङ्गनिपत्रे ततः परम् । बालायाः पीठशक्तीस्तु वामायाः पूजयेत् क्रमात् ॥ ९ ॥

चतुरस्रे लोकपालान् सायुधान् परमेश्वरि । अनेन विधिना चैव नित्याख्यां भैरवीं यजेत् ॥ १० ॥

इति ॥ अथ भोगमोक्षश नित्याभैरवी । ज्ञानार्णवे— (८ । १७)

एतस्या एव विधायाः षडङ्गान् क्रमतः स्थितात् । विपरीतात् वदेत् प्रौढे विधेयं भोगमोक्षदा ॥ १ ॥

नित्याख्याभैरवी देवि रिपुभारनिकुन्तनी । म्वासपूजादिकं सर्वमस्याः पूर्ववदाचरेत् ॥ २ ॥

इति ॥ अथ ऋद्धभैरवी । ज्ञानार्णवे— (७ । ५)

शिवचन्द्रौ मादनान्तं पान्तं वक्रिसमन्वितम् । शक्तिभिर्भं विन्दुनादकलाढ्यं वाग्भवं प्रिये ॥ १ ॥

संपत्प्रदाया भैरव्याः कामराजं तथैवं हि । सदाशिवस्य बीजं तु महासिंहासनस्य च ॥ २ ॥

एषा विद्या महेशानि वर्णितुं नैव शक्यते । ..... ॥

इति । अस्यार्थः— शिवचन्द्रकान्तपान्तवक्रियुक्तमेकाग्रस्वरविशिष्टं विन्दुनादकलाक्रान्तं वाग्भवाबीजं, शिवचन्द्रकामपृथिवीयद्विचतुर्थस्वरविशिष्टं नन्दविन्दुकलाक्रान्तं कामराजबीजं, प्रेतबीजं शक्तिकूटं तृतीयम् । अस्याः पूजायन्त्रं— “ त्रिकोणं चैव वृत्तं च वृत्ताष्टदलनीरजम् । वृत्तं भूमण्डलं च ” इत्यादि ॥ अस्य पूजा— प्रातःकृत्यादिप्राणायामान्तं विधाय (चैतन्यभैरवीवत्) पीठन्यासं कुर्यात् । यथा आधारशक्त्यादि द्वौ ज्ञानारमणे नमः, इत्यन्तं विन्यस्य, पूर्वादिक्रमेश जौ वामाभौ नमः । एवं उपेष्टाभौ, रौद्राभौ, कालाभौ, कलविकर-
ण्यौ, बलविकरण्यौ, बलप्रमथिन्यौ, सर्वभूतहमन्यौ, मध्ये मनोगमन्यौ, इति पीठशक्तीर्विन्यस्य, मध्ये पीठमनु

न्यसेत् । अत्र पीठमन्त्रस्तु-- “ अघोरे ऐं अघोरे ह्रीं ओरघोरतरे ह्रीं सर्वतः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते रुद्र-
रूपेभ्यः ऐं ह्रीं ” । ततः ऋत्यादिन्यासः । शिरसि दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः । मुखे पङ्क्तिचन्द्रसे नमः ।
हृदि रुद्रभैरव्यै देवतायै नमः । ततः कराङ्गन्यासौ । प्रथमबीजमुच्चार्य अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । द्वितीयबीज-
मुच्चार्य तर्जनीभ्यां स्वाहा । तृतीयबीजमुच्चार्य मध्यमाभ्यां वषट् । प्रथमबीजमुच्चार्य अनामिकाभ्यां हुं ।
द्वितीयबीजमुच्चार्य कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् । तृतीयबीजमुच्चार्य करतलपृष्ठाभ्यां फट् । एवं हृदयादिषु । ततो
ध्यानम् --

उद्यद्भानुसहस्राभां चन्द्रचूडां त्रिलोचनाम् । नानालङ्कारसुमगां सर्ववैरिनिकृन्तनीम् ॥ १ ॥

वमदुधिरगुण्डालीकलितां रक्तवाससम् । त्रिशूलं दमकं खड्गं तथा खेटकमेव च ॥ २ ॥

पिनोक्तं च शरान् देवि पाशाङ्कुशयुगं क्रमात् । पुस्तकं चाक्षमालां च शिवसिंहासनस्थिताम् ॥ ३ ॥

एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य, शङ्खस्थापनं कृत्वा पीठन्यासक्रमेण चैतन्यभैरव्युक्तापीठपूजां विधाय,
एतन्मन्त्रोक्तपीठमन्त्रेण पीठं संपूज्य, पूर्ववद् ध्यात्वावाहनादिपञ्चपुण्याञ्जलिदानपर्यन्तं विधायारणपूजाभार-
भेत् । यथा-- अशिकोणे प्रथमबीजमुच्चार्य हृदयाय नमः । ईशाने द्वितीयबीजमुच्चार्य शिरसे स्वाहा ।
नेत्रभूते तृतीयबीजमुच्चार्य शिखायै वषट् । वायव्ये पुनः प्रथमबीजमुच्चार्य कवचाय हुं । मध्ये द्वितीयबी-
जमुच्चार्य नेत्रत्रयाय वौषट् । दिक्षु तृतीयबीजमुच्चार्यास्त्राय फट् । तत्तत्त्रिकोणे रत्यादिकमभ्यर्च्य, पञ्चमूले
अमङ्गकुसुमादिकाः पूजयेत् । पञ्चेषु पूर्वादि अक्षिताङ्गनादभ्यासीन् संपूज्य, भूगृहे इन्द्रादीन् वज्रादीन्
संपूज्य धूपदीपादिविसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । अस्याः पुरश्चरत्वं लक्षणम्, “ लक्षमाधं जपेभ्यश्चम् ”
इति वचनात् ॥ अथ भुवनेश्वरीभैरवी । ज्ञानार्कवे-- (६ । २)

इसाद्यं वाग्भवमाद्यं हसकान्ते सुरेश्वरि । भूबीजं भुवनेशानी द्वितीयं बीजमुद्धृतम् ॥ १ ॥

शिवचन्द्रौ महेशानि भुवनेशी च भैरवी । ..... ॥

तथा च त्रिपुरारणवे--

हंसाक्षयो दन्त्यसकाररूढा वस्त्वन्धिपङ्क्तिस्वरसेविभिन्नाः ।

आद्यौ सविन्दु परतो विसर्गा मध्यं विरिञ्चीन्द्रहराभिपुक्तम् ॥ १ ॥

इति । अस्यार्थः-- शिवचन्द्रवाग्भवा इति प्रथमं बीजं, शिवचन्द्रकामपृथिवीमहामाया इति द्वितीयबीजं,
शिवचन्द्रचतुर्दशस्वरविसर्गास्तृतीयं बीजम् । अस्याः पूजायन्त्रं चैतन्यभैरवीवद् बोद्धव्यम् । अस्य पूजा--
प्रातःकृत्यादिप्राशायामान्तं कृत्वा चैतन्यभैरव्युक्तापीठन्यासं कृत्वा ऋत्यादिन्यासं कुर्यात् । यथा-- शिरसि
दक्षिणामूर्तिऋषये नमः । मुखे पङ्क्तिचन्द्रसे नमः । हृदि भुवनेश्वरीभैरव्यै देवतायै नमः । ततः कराङ्ग-
न्यासः-- “ मध्यबीजेन देवेशि षड्वर्धस्वरभेदिना । षडङ्गानि च विन्यसेदित्यादि ” । मध्यबीजेन
षड्वर्धयुक्तेनाङ्गन्यासः । यथा-- हसकलहां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । हसकलह्रीं तर्जनीभ्यां स्वाहा इत्यादि ।
एवं हृदयादिषु । ततो ध्यानम्--

जपाङ्कुसुमसंकाशां दाढिमीङ्कुसुमोपमाम् । चन्द्रेस्ताजटाजूटां त्रिनेत्रां रक्तवाससम् ॥ १ ॥

नानालङ्कारसुमगां पिनोक्तषट्स्तनीम् । पाशाङ्कुशवराभीवीर्धारवन्तीं शिवां भवे ॥ २ ॥

इष्टेस्त्राजपविधिमर्चनाविशेषानेतांस्तां स्तुतिमपि नित्यमादरेण ।

योऽभ्यसेत् स खलु परां श्रियं च गता शुद्धं तद् व्रजति पदं परस्य धाम्नः ॥ २२ ॥

इति ॥ अथ भैरवीप्रकरणं शारदायाम्— (२२ । १)

अथ वक्ष्ये महाविद्यां त्रिपुरामतिगोपिताम् । यां ज्ञात्वा सिद्धिसङ्गानामधिपो जायते नरः ॥ १ ॥

विष्वक्भृगुहस्ताशस्थो भौतिको विन्दुशेखरः । विष्वक्दादिकेन्द्राग्निसितं वामाक्षिविन्दुमत् ॥ २ ॥

आकाशभृगुवाहस्यो मनुः सर्गेन्दुस्वण्डवान् । पञ्चकूटात्मिका विद्या वेद्या त्रिपुरभैरवी ॥ ३ ॥

प्रथमं वाग्भवं बीजं द्वितीयं कामबीजकम् । तृतीयं शक्तिबीजं त्रिभिर्बीजैरुदाहृतम् ॥ ४ ॥

इति । अस्यार्थः— शिवचन्द्रयद्विधाभ्यस्य, शिवचन्द्रकामपृथिवीपञ्चवर्तुर्धस्वरविन्दुमत्, शिवचन्द्ररेफयुक्त-
चतुर्वर्गस्वरविन्दुयिसर्गाः ॥

अस्य पूजा— प्रातःकृत्यादिप्रणायामान्तं कर्म विधाय पीठम्यासं कुर्यात् । पूर्वोक्तक्रमेणाधारश-
क्त्यादि ' ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ' इत्यन्तं विन्यस्य, हृत्पद्मस्य पूर्वोदिकेसरेषु ओं इच्छायै नमः । एवं ज्ञा-
नायै०, क्रियायै०, कामायै०, कामदायै०, रत्यै०, रतिप्रियायै०, मन्दायै०, मध्ये मनोम्मन्यै नमः ।
तदुपरि ऐं परायै अपरायै परापरायै ह्रौः सदाशिवमहाप्रेतपञ्चासनाय नमः, इति विन्यस्य ऋष्यादिभ्यासं
कुर्यात् । यथा शिरसि दक्षिणामूर्तिसंस्तुये नमः । मुखे पञ्क्तिचक्रसंस्तुये नमः । इति त्रिपुरभैरव्यै देवतायै
नमः । मुखे वाग्भवाय बीजाय नमः । पादयोः तार्त्तियाय शक्त्यै नमः । सर्वाङ्गे कामराजाय कीलकाय नमः ॥
दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्—

अपिथ दक्षिणामूर्तिरहं शिरसि विन्यसेत् । छन्दः पञ्क्तिस्तु विज्ञेयं मुखे विन्यस्य देवताम् ॥ १ ॥

हृदये त्रिपुरेशानीं वाग्भवं बीजमुच्यते । शक्तिबीजं शक्तिरेव कीलकं कामराजकम् ॥ २ ॥

नाभ्यादिचरणपर्यन्तं ह्रौं नमः । हृदयाभ्यामिपर्यन्तं ह्रसकत्वर्यं नमः । शिरसो हृदयान्तं ह्रौः नमः ।
एवं आद्यबीजं दक्षिणकरे । द्वितीयबीजं वामकरे । तृतीयबीजमुभयकरयोः । ततो मूर्ध्नि मूलाधारे इति
यथासंख्येन त्रीणि बीजानि विन्यसेत् ॥ तथाच निबन्धे—

नाभेराचरणं न्यसेद्वाग्भवं मध्यवित्तमः । हृदयाभ्यामिपर्यन्तं कामबीजं प्रविन्यसेत् ॥ १ ॥

शिरसो हृत्प्रदेशान्तं तार्त्तीयं विन्यसेत् ततः । आद्यं द्वितीयं करयोस्तार्त्तियद्भुभयोर्न्यसेत् ॥ २ ॥

मूर्ध्न्याधारे हृदि न्यसेद्भूयो बीजत्रयं क्रमात् । ..... ॥

इति ॥ ततो नवयोनिस्यासः— आद्यं बीजं दक्षकर्णे । द्वितीयं बीजं वामकर्णे । तृतीयबीजं ध्रुवके ।
एवं शङ्खयोर्ध्वदने, नेत्रयोर्नसि, अंसयोर्जठरे, कूर्परयोः कुक्षौ, जानुनोर्निष्ठे, पादयोर्गुह्ये, पार्श्वयोर्हृदि,
स्तनयोः कण्ठे इति ॥ तथाच निबन्धे—

नवयोन्यात्मकं न्यासं कुर्याद्बीजैस्त्रिभिः क्रमात् । कर्षयोर्ध्रुवके भूयो शङ्खयोर्ध्वदने पुनः ॥ १ ॥

नेत्रयोर्नसि विन्यसेदंसयोर्जठरे पुनः । ततः कूर्परयोः कुक्षौ जानुनोर्ध्वजमूर्धनि ॥ ४ ॥

पादयोर्गुह्यदेशे च पार्श्वयोर्हृदयाम्भुजे । स्तनयोः कण्ठदेशे च रत्यादिमथ विन्यसेत् ॥ ५ ॥

१ ' परां विद्यां ' ख. पाठः । २ ' कूटं ' ख. पाठः । ३ ' राजकं ' ख. पाठः । ४ ' कूटात्म' ख. पाठः ।

५ ' गवहयोः ' ख. पाठः । ६ ' गवहयोः ' ख. पाठः ।

इति ॥ अथ न्यादिन्यासः— मूलाधारे ॐ रत्यै नमः । हृदि ॐ प्रीत्यै नमः । भ्रूमध्ये सौः मनोभवत्यै नमः । पुनर्भ्रूमध्ये सौः अमृतेश्यै नमः । हृदि ॐ योगेश्यै नमः । मूलाधारे ॐ विश्वयोन्यै नमः इति । तथाच नियन्धे—

मूले रतिं हृदि प्रीतिं भ्रुवोर्मध्ये मनोभवाम् । वालाशीजैस्त्रिभिर्न्यसेत् स्थानेष्वेषु विलोमतः ॥ ६ ॥

अमृतेशीं च योगेशीं विश्वयोनिं क्रमादिमाः । विलोमबीजैर्विन्यस्य मूर्तिन्यासमथाचरेत् ॥ ७ ॥

इति । अथ मूर्तिन्यासः— मूर्ध्नि ह्रौं ईशानमनोभवाय नमः । वक्त्रे ह्रौं तत्पुरुषमकरध्वजाय नमः । हृदि ह्रौं अघोरकन्दर्पकुमाराय नमः । गुह्ये ह्रौं वामदेवमन्मथाय नमः । पादयोः ह्रौं सद्योजातकामदेवाय नमः । यवमूर्ध्वप्राग्दक्षिणोत्तरपश्चिमेषु मुखेषु ईशानमनोभवादिपञ्चमूर्तीस्तत्तद्बीजपूर्विका विन्यसेत् । तथाच नियन्धे (शारदायां)

स्थस्ववीजादिकं पूर्वं मूर्ध्नि शानमनोभवम् । न्यसेद्वक्त्रे तत्पुरुषमकरध्वजमात्मवित् ॥ ८ ॥

हृद्यघोरकुमाराख्यं कन्दर्पं तदनन्तरम् । गुह्यदेशे प्रविन्यसेद्दामदेवादिमन्मथम् ॥ ९ ॥

सद्योजातं कामदेवं पादयोर्विन्यसेत्ततः । ऊर्ध्वप्राग्दक्षिणोदीर्घपश्चिमेषु मुखेषु तान् ॥ १० ॥

प्रविन्यसेद्यथापूर्वं भृगुख्योमाग्निंस्थितान् । सद्यादिपञ्चदश्याख्यं बीजमेषां प्रकीर्तितम् ॥ ११ ॥

ततो ध्यान्न्यासः यथा— द्रां द्राविण्यै नमः, अङ्गुष्ठयोः । द्रीं क्षोभिण्यै नमस्तर्जनीयोः । द्रीं वशीकरिणीयै नमो मध्यमयोः । ह्रौं आकर्षिण्यै नमोऽनामिकयोः । सः उन्मादिभ्यै नमः कनिष्ठिकयोः ॥ ह्रीं कामाय नमः । क्रीं मन्मथाय नमः । ऐं कन्दर्पाय नमः । प्लूं अकरध्वजाय नमः । स्त्रीं मीनकेतवे नमः ॥ तथाच ज्ञानार्णवे—

पञ्चबाणान् क्रमेणैव कराङ्गुलिषु विन्यसेत् । अङ्गुष्ठादिनिष्ठान्तं क्रमेण परमेश्वरि ॥ १ ॥

धान्तद्वयं समालिख्य वदिसंस्थं क्रमेण तु । मुखवृत्तेन नेत्रेण वामेन परिमण्डितम् ॥ २ ॥

बाणद्वयमिदं प्रोक्तं मदनं भूमिसंस्थितम् । चतुर्ध्वस्वरविन्दाख्यं नादरूपं वरानने ॥ ३ ॥

फान्तं शक्रेण संयुक्तं वामकर्णविभूषितम् । विन्दुनादसमायुक्तं सर्गवाग्धन्द्रमाः त्रिणे ॥ ४ ॥

पञ्चबाणान् महेशानि नामानि मृणु पार्ष्णति । द्वावणः क्षोभक्षो वश्यस्तथाकर्षणसंज्ञकः ॥ ५ ॥

उन्मादश्च क्रमेणैव नामानि परमेश्वरि । ..... ॥

न्यासे तु सर्वत्र स्त्रीलिङ्गेन प्रयोगः ॥ तथा नियन्धे—

द्रामाद्यां द्राविणीं मूर्ध्नि द्रीमाद्यां क्षोभिणीं पदे । क्रीं वशीकरिणीं वक्त्रे गुह्ये प्लूं बीजपूर्विकाम् ॥ १ ॥

आकर्षिणीं हृदि पुनः सर्गान्तभृगुसंयुताम् । संमोहिनीं क्रमादेवं बाणन्यासोऽयमीरितः ॥ २ ॥

अथोन्मादनसंमोहनयोरेकपर्यायत्वम् ।

कामास्तत्रैव विज्ञेयास्तेषां बीजानि संमृणु । पराबीजं मध्वबाणं बाग्भवं परमेश्वरि ॥ ३ ॥

तुर्ध्वबाणं ततश्चैव क्षोभीजं च क्रमात् त्रिणे । पञ्चकामा इमे देवि नामानि मृणु वदन्ने ॥ ४ ॥

काममन्मथकन्दर्पमकरध्वजसंज्ञकाः । मीनकेतुर्ध्वदृशानि पञ्चमः परिकीर्तितः ॥ ५ ॥

इति ॥ ततः कराङ्गन्यासौ— ह्रौं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ह्रौं तर्जनीभ्यां नमः । ह्रौं मध्यमाभ्यां नमः ।

ह्रस्वैर् अनामिकाभ्यां नमः । ह्रस्वौ कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ह्रस्वः करतलपृष्ठाभ्यां नमः । एवं हृदयादिषु । तथाच निबन्धे— “ षड्दीर्घयुक्तेनाद्येन बीजेनाङ्गफ्रिया मनोः ” इति ॥ ततो वायुन्यासः— मूर्ध्नि त्रां द्राविण्यै नमः । पादे त्रीं लोभिर्यै नमः । वक्त्रे त्रौ वशीकरिण्यै नमः । गुह्ये श्लूं आकर्षिण्यै नमः । हृदि सः संमोहिन्यै नमः ॥ एषु स्थानेषु कामान् विन्यसेत् ॥ तथाच श्रौक्रमे—

ललाटे वदने देवि हृदि नाभौ च गुह्यके । एषु कामास्तु विन्यस्य ताराद्याः सुभगादिकाः ॥ १ ॥ इति न्यसेदिति शेषः ॥ तथा सुभगादिन्यासः— भाले ऐंर्क्ष्म्लूंर्त्मासः सुभगायै नमः । भूमध्ये ५ भगायै नमः । वदने ५ भगसर्पिण्यै नमः । लम्बिकायां ५ भगमालिन्यै नमः । कण्ठे ५ अनङ्गायै नमः । हृदि ५ अनङ्गकुसुमायै नमः । नाभौ ५ अनङ्गमेखलायै नमः । लिङ्गमूले ५ अनङ्गमदनायै नमः ॥ तथाच निबन्धे—

भालभूमध्यवदनलम्बिकाकण्ठहृत्सु च । नाभ्यधिष्ठानयोः पञ्च ताराद्याः सुभगादिकाः ॥ १ ॥

(न्यस्तव्या सिधिना देव्यो मन्त्रिणा सुभगा भमा । भगसर्पिण्यथ परा भगमालिन्यनन्तरम् ॥ २ ॥

अनङ्गा) नङ्गकुसुमा भूयधानङ्गमेखला । अनङ्गमदना सर्वा मदविह्वलमन्थराः ॥ ३ ॥

(प्रधानदेवता षण्णभूपणाधैरलंकृताः । अक्षसकपुस्तकाभीतिवरदाढ्यकराम्बुजाः ॥ ४ ॥)

वाक्कामवीजं श्लूंर्त्मासस्ताराः पञ्चोदितास्त्वमी । न्यासं कुर्याद्भूषणारुखं ततः साधकसत्तमः ॥ ५ ॥

इति ॥ अथ भूषणन्यासः— शिरसि अं नमः । भाले आं नमः । भुवोः ईं नमः, ईं नमः । एवं क-
र्णयोः उं नमः, ऊं नमः । नेत्रयोः ऋं नमः, ॠं नमः । नासि लूं नमः । गण्डयोः लूं नमः, रूं नमः ।
आंष्टयोः ऐं नमः, औं नमः । दन्तपंक्तयोः मीं नमः, मूं नमः । मुखे अः नमः ॥ शिबुकं कं नमः । गले
खं नमः । कण्ठे यं नमः । पार्श्वयोः घं नमः, ऊं नमः । स्तनद्वये चं नमः, छं नमः । दोर्मूलयोः जं नमः,
झं नमः । कर्पूरयोः ञं नमः, टं नमः । पाण्डयोः ठं नमः, डं नमः । करपृष्ठयोः ढं नमः, णं नमः । नाभौ,
तं नमः । गुह्ये थं नमः । ऊर्वोः दं नमः, धं नमः । जानुनोः नं नमः, पं नमः । जङ्घयोः फं नमः,
घं नमः । स्फिचोः भं नमः, मं नमः । पक्षयोः थं नमः । चरणाङ्गुष्ठयोः रं नमः । काङ्क्ष्यां खं नमः ।
ग्रीवायां लं नमः । कटके लं नमः । हृदि पं नमः । गुह्ये सं नमः । कर्णकुण्डलयोः लं नमः, शं नमः ।
मौलौ हं नमः ॥ सर्वत्र नमोऽन्तं न्यमेन् । तथाच निबन्धे—

न्यसेच्चिरसि भालभूकर्णाक्षिपुगले नसि । गण्डवोरोष्ठयोर्दन्तपंक्तयोरास्त्रे न्यसेत् स्वरान् ॥ १ ॥

शिबुकंऽथ गले कण्ठे पार्श्वयोः स्तनयुग्मके । दोर्मूलयोः कर्पूरयोः पाण्डयोस्तत्पृष्ठदेशतः ॥ २ ॥

नाभौ गुह्ये पुनश्चोर्वोर्जानुनोर्जङ्घयोस्ततः । स्फिचोः पक्षयोः पञ्चाचरणाङ्गुष्ठयोर्दयोः ॥ ३ ॥

कादिरान्तान् न्यसेद्भूषां स्थानेष्वेषु समाहितः । काङ्क्ष्यां त्रैवेयके पश्चात् कटके हृदि गुह्यके ॥ ४ ॥

कर्णकुण्डलयोर्मौलौ बलकान् पक्षान् शहौ । अष्टस्वेतान् प्रविन्यसेदेवं देशिकसत्तमः ॥ ५ ॥

इति । ततस्त्रिकण्डां मुद्रां बद्ध्वा ध्यायेत् ।

उद्यद्भानुसहस्रकान्तिमरुतधौमां शिरोमालिकां

रक्तालिस्रपवोधरां जपवटीं विद्यामभीतिं वरम् ।

हस्ताब्जैर्दधतीं त्रिनेत्रविलसद्भवत्रारविन्दश्रिषं

देवीमर्धहिमांशुरत्नमुकुटां बन्दे सुमन्दस्मिताम् ॥ १ ॥

एवं ध्यात्वा , मानसोपचारैः संपूज्य शङ्खस्थापनं कृत्वा , आधारशक्त्यादि ह्रीं ज्ञानात्मने नमः इत्यन्तं संपूज्य पूर्वोक्तकेसरेषु मध्ये च , शारदायां— “ इच्छा ज्ञाना क्रिया पञ्चान् कामिनी कामदायिनी । रती रतिप्रिया नन्दा नक्षमी च मनोमयी ” एताः प्रत्युवादिनमोऽन्तेन पूजयेत् । ततः— ऐं परायै अपरायै परापरायै ह्रसौः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनाय नमः । प्राग्योनिमध्ययोन्योरन्तराले श्रीविद्योक्तगुरुपङ्क्तिं पूजयेत् । तथाच निबन्धे—

वामभवं लोहितोरायै श्रीकण्ठं लोहितोऽनलः । दीर्घवान्यै परापश्चादपरायै ह्रसौः पुनः ॥ १ ॥

सदाशिवमहाप्रेतकेऽन्तं पद्मासनं नमः । अनेन मनुना दद्यादासनं श्रीगुरुक्रमम् ॥ २ ॥

प्राग्यध्ययोन्यन्तराले पूजयेत् कल्पयेत् पुनः । ..... ॥

तदशक्तौ ह्रीं गुरुभ्यो नमः । ह्रीं गुरुपादुकाभ्यो नमः । एवं परमगुरुभ्यो नमः । परमगुरुपादुकाभ्यो नमः । परापरगुरुभ्यो नमः । परापरगुरुपादुकाभ्यो नमः । परमेष्ठिगुरुभ्यो नमः । परमेष्ठिगुरुपादुकाभ्यो नमः । आचार्येभ्यो नमः । आचार्यपादुकाभ्यो नमः ॥ अस्याः पूजाया यन्त्रं , निबन्धे—

पञ्च वसुदलोपेतं नवयोन्याद्यधकारिकम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं भूगृहं विलिखेत् ततः ॥ १ ॥

इति । ‘ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रसौः ’ इति मन्त्रेण चिन्दुचक्रे मूर्तिं संकल्प्य त्रिजलशामुद्रया पूर्ववद् देवीं ध्यात्वा बाहयेत् । “ देवेशि मङ्गलसुखे परिवारसमन्विते । यावन् त्वां पूजयिष्यामि तावत् त्वं सुस्थिरा भव ” ॥ इत्यादिवायाहयेत् । तथाच निबन्धे—

पञ्चभिः प्रणवैर्मूर्तिं तस्यामावाह्य देवताम् । पूजयेदागमोक्तेन विधानेन समाहितः ॥ १ ॥

तारावाक्शक्तिकमला इत्युत्तमैर्ह्रसौः पुनः । ..... ॥

तत आवाहनादिपञ्चपुष्पाञ्जलिदानपर्यन्तं विधायाधरत्नपूजामारभेत् । यथा देव्या वामकोणे उरत्यै नमः । एवं दक्षिणकोणे ह्रीं प्रीत्यै नमः । अग्रे मनोभवयै नमः । ततः केसरेऽश्रीशासुरबायुमभ्ये दिक्षु च पूर्वोक्ताङ्गमन्त्रैः पूजयेत् । तथाच ज्ञानार्णवे— “ अश्रीशासुरबायव्यमध्ये दिक्षु पूजनम् ” । तत उत्तरे ह्रीं प्राणायै नमः , ह्रीं लोभायै , दक्षिणे ह्रीं यशोकरायै , ह्रीं आकर्षणायै , अग्रे सः संमोहिन्यै । एवमुत्तरे ह्रीं कामाय , ह्रीं मन्मथाय , दक्षिणे ऐं कन्दर्पाय , ह्रीं मकरध्वजाय , अग्रे ह्रीं मेनकेतवे नमः ॥ तथाच ज्ञानार्णवे—

उत्तरस्यां द्वयं देवि दक्षिणस्यां द्वयं दिशि । अग्रे चैकं क्रमेणैव पञ्चबाणान् क्रमाद्यनेत् ॥ १ ॥

पञ्चकामांस्तथा देवि बाणवत् परिपूजयेत् । ..... ॥

ततोऽष्टयोन्येषु पूर्वादि ऐं ह्रीं ह्रसौः सः सुभगायै नमः , एवं ॐ भगव्यै , ॐ भगवत्पिण्डायै , ॐ भगमालिन्यै , ॐ अनङ्गायै , ॐ अनङ्गकुसुमायै , ॐ अनङ्गमेखलायै , ॐ अनङ्गमदनायै । ततोऽष्टपत्रेषु पूर्वोदि

असिताङ्गग्राहीभ्यां नमः । एवं रुक्मादेभ्योभ्यां० , चण्डिकांमारीभ्यां० , कौधर्वेणवीभ्यां० , उन्मत्तवारा-
हीभ्यां० , कपालान्द्रालीभ्यां० , भीषकचामुण्डाभ्यां० , संहारमहालक्ष्मीभ्यां नमः ॥ तथाच निबन्धे—

अष्टयोनिष्वष्टशक्तीः पूजयेत् सुभगादिकाः । मातरो भैरवाङ्गस्था मदविभ्रमविह्वलाः ॥ १ ॥

अष्टपत्रेषु संपूज्य यथावत् कुसुमादिभिः । ..... ॥

ततस्तद्वहिः पूर्ववदिन्द्रवज्रादीन् संपूज्य धूपादिवैसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । किन्तु नैवेद्यानन्तरं श्रीविद्यो-
क्तवलिचतुष्टयमत्र देयमिति । अस्य पुरश्चरत्वं दर्शयत्यत्रापि । होमस्तु । पलाशपुष्पैः । द्वादशमङ्गलम् ॥
तथाच निबन्धे—

दीक्षां प्राप्य जपेन्मन्त्रं तत्त्वलक्षं जितेन्द्रियः । पुष्पैर्भानुसहस्राणि जुहुयाद् ब्राह्मवृत्तकैः ॥ १ ॥

इति त्रिपुरभैरवी ॥ अथ संपत्प्रदाभैरवी ज्ञानार्णवे— (६ । ३ ।

यथासौ त्रिपुरा बाला तथा त्रिपुरभैरवी । संपत्प्रदा नाम तस्याः मृणु निर्मलमानसे ॥ १ ॥

शिवचन्द्रौ बहिर्मुखौ दाग्धवं तदनन्तरम् । कामराजं तथा देवि शिवचन्द्रान्वितं ततः ॥ २ ॥

पृथ्वीवीर्जान्तवह्न्याह्वं तार्तीयं मृणु वल्लभे । शक्तिबीजे महेशानि शिववक्त्री नियोजयेत् ॥ ३ ॥

कुमार्याः परमेशानि हित्वा सर्गं च वैन्दवम् । त्रिपुराभैरवी देवी महासंपत्प्रदा त्रिये ॥ ४ ॥

इति । अस्यार्थः— त्रिपुरभैरवी विमर्गरहिता चेतसंपत्प्रदा भवति । अस्या ध्यानम्—

आताम्रार्कमहस्राभां स्फुरच्चन्द्रकलाजटाम् । किरीटगजविलसच्चित्रचित्तमौक्तिकाम् ॥ ५ ॥

स्रवदुधिरपङ्काद्विपुलमालाविराजिताम् । नयनत्रयशोभादयं पूर्णेन्दुवदनान्विताम् ॥ ६ ॥

मुक्ताहारलताराजतपीनोन्नतघटस्तनीम् । रक्ताम्बरपरीधानां यौवनोन्मत्तरूपिणीम् ॥ ७ ॥

पुस्तकं चाभयं वामे दक्षिणे चाचमालिकाम् । वरदानरतां निस्थां महासंपत्प्रदां सरेत् ॥ ८ ॥

इति । न्यासपूजादिकं च पूर्ववत् । अङ्गमन्त्रे तु विशेषः । “ द्विरुक्तेष्व त्रिभिर्बीजैः कराङ्गन्यासकल्पना ”
अस्याः पुरश्चरत्वं त्रिलक्षजपः । ज्ञानार्णवे— “ बालावहस्याः पूजादि कुर्यात् साधकसत्तमः । गुणलक्षं
जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दर्शनाशनः ॥ ” इत्युक्तत्वात् । तथाच “ न्यासपूजादिकं सर्वं कुमार्या इव सुवते ।
एकलक्षं जपेन्मन्त्रं सिद्धये साधकोत्तमः ॥ ” इति वचनात् एकलक्षं पुरश्चरयामिति केचित्, सिद्धि-
घात्वात् ॥ अथ कौलेशभैरवी ज्ञानार्णवे—

संपत्प्रदाभैरवीवद् विद्धि कौलेशभैरवीम् । इसाया सैव देवेशि त्रिषु बीजेषु पार्वति ॥ १ ॥

इयं तु सहराद्या स्याद् ध्यानपूजादिकं तथा । ..... ॥

इति । अस्यार्थः— त्रिकूटे सकारादिष्वेत् तदा कौलेशभैरवी भवति , दक्षिणामूर्ती तथा दर्शनात् । पू-
जादिकं तु संपत्प्रदाभैरवीवद् बोध्यम् । संपत्प्रदाभैरवी आद्यन्ते रेफवर्जिता चेद्भयविध्वंसिनी भवति , दक्षि-
णामूर्ती तथा दर्शनात् । पूजादिकं तु संपत्प्रदाभैरवीवत् ॥ अथ सकलनिद्रिदभैरवी ज्ञानार्णवे—

एतस्यां एव विद्याया आद्यन्ते रेफवर्जिते । तदेयं परमेशानि नाम्ना मकलसिद्धिदा ॥

ध्यानपूजादिकं तु संपत्प्रदावत् ॥ अथ सैतम्यभैरवी ज्ञानार्णवे— (६ । १८)

वाग्भवं बीजमुच्चार्य जीवप्राणसमन्वितम् । सकला भुवनेशानी द्वितीयं बीजमुद्धरेत् ॥ १ ॥

जीवप्राणं वह्निसंस्थं शक्रस्वरविभूषितम् । विसर्गाद्यं भृशानि विद्या त्रैलोक्यमातृका ॥ २ ॥

इति । अस्यार्थः— चन्द्रशिवद्वादशस्वरयुक्तं विन्दुनादकलात्मं, चन्द्रकामपृथिवीमाया, चन्द्रशिवद्वादशीजं च त्रिदशस्वरयुक्तं सर्गाद्यं च । अस्याः पूजायन्त्रं तथैव—

त्रिकोणं चैव षट्कोणं वसुपत्रं वरानने । चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् ॥ १ ॥

अस्याः पूजा— प्रातःकृत्यादिकं विधाय आचारशक्त्यादि “ ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ” इत्यन्तं विन्यस्य हृत्पत्रस्य केलरेषु पूर्वादिक्रमेण— ओं वामाये नमः एवं ज्येष्ठाये० रौद्रये० अम्बिकाये० इच्छाये० ज्ञानाये० क्रियाये० कुब्जिकाये० विज्ञाये० विषग्निकाये० इतरे० नन्दाये० मध्ये— हसौः सदाशिवमहाप्रेतपञ्चासनाय नमः । संपन्नदाशालाकौलेशीसकलेष्टदाविद्यानां पता एव पीठशक्त्यो ज्ञानार्थे उक्तत्वात् । तत्र ऋष्यादिन्यासः— शिरसि दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः । मुखे वाङ्मन्त्रस्वसे नमः । हृदि चैतन्यभैरव्यै देवतायै नमः । ततः कराङ्गन्यासौ— पूर्वबीजमुच्चार्य अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । द्वितीयबीजं तर्जनीभ्यां नमः । तृतीयबीजं मध्यमाभ्यां नमः । पूर्वबीजं अनामिकाभ्यां नमः । द्वितीयबीजं कनिष्ठिकाभ्यां नमः । तृतीयबीजं करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । एवं हृदयादिषु । तथाच तथैव— “ हिराक्षरं पञ्चानि न्यासं सार्वाङ्गरक्षणम् ” । इति । ततो ध्यानम्—

उद्यद्भानुसहस्राभां नानालङ्कारभूषिताम् । मुकुटाग्रलम्बन्द्रेणां रत्नाम्बरान्विताम् ॥ १ ॥

पाशाङ्कुशधरां नित्यां वामहस्ते कपालिनीम् । वरदाभयशोभाढ्यां पीनोन्नतचटस्तनीम् ॥ २ ॥

एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य, शङ्खस्थापनं कृत्वा आचारशक्त्यादिपीठपूजां कुर्यात् । वामाज्येष्ठादिपीठशक्तीः पीठमनु च पूजयेत् । ततो भैरव्युक्तगुरुपङ्क्तीः संपूज्य, पुनर्ध्यात्वाबाह्यादिपञ्चपुष्पाञ्जलिपर्यन्तं विधाय आचरणपूजामारभेत् । यथा— प्रथमं षडङ्गपूजा, अग्निकोणे प्रथमबीजमुच्चार्य हृदयाय नमः । ईशाने द्वितीयबीजमुच्चार्य शिरसे स्वाहा । नैर्ऋते तृतीयबीजमुच्चार्य शिखायै वषट् । वायव्ये प्रथमबीजमुच्चार्य कवचाय हुं । मध्ये द्वितीयबीजमुच्चार्य नेत्रत्रयाय वौषट् । अतुर्दिक्षु तृतीयबीजमुच्चार्य अस्त्राय फट् । ततः पूर्ववद्रत्यादिकं संपूज्य, अग्रे ओं वसन्ताय नमः । वामे ओं कामदेवाय नमः । दक्षिणे ओं वापाय नमः ॥ ततः पूर्ववद् यास्यान् संपूज्य, षट्कोणे पूर्वादि ओं शाकिन्यै नमः । एवं राकिन्यै०, लाकिन्यै०, काकिन्यै०, शाकिन्यै०, ह्राकिन्यै० नमः, इति प्रत्ययादिनमोस्तेन पूजयेत् । ततोऽष्टदलेषु पूर्वादि पूर्वोक्तानङ्गुलमाद्याः पूज्याः । पञ्चाम्रेषु पूर्वादि ओं परभृताय नमः । एवं सारसाय०, शुक्राय०, मेघच्छायाय०, (मेघायेति वा) अपाङ्गाय०, अर्विलासाय०, हावाङ्गाय० मावाय नमः ॥ तत इन्द्रादीन् वज्रादीन् संपूज्य धूपादिविसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । अस्य पुरश्चरं सप्तजपः । ज्ञानार्थे “ एकलक्षं जपेन्मन्त्रम् ” इत्यादिवचनात् ॥ अथ कामेश्वरीभैरवी ज्ञानार्थे— (६ । ३२)

कामेश्वरी च रुद्राणी पूर्वेसिंहासने स्थिता । एतस्या एव विद्याया बीजद्वयमुदाहृतम् ॥ १ ॥

तदन्ते परमेशानि नित्यक्रिजे मदद्रवे । एतस्या एव तार्तीयं रुद्राणी परमेश्वरी ॥ २ ॥

ध्यानपूजादिकं देवि चैतस्याथैव पूर्ववत् । त्रिकोणे तु विशेषोऽस्ति कथयामि वरानने ॥ ३ ॥

अग्रकोशे क्रमेणैव नित्याङ्गिणां मदद्रवाम् । षडङ्गावरणं पश्चात् पूजयेत् सर्वसिद्धये ॥ ४ ॥
इति ॥ अथ षडकूटभैरवी । ज्ञानार्णवे— (= १६)

डाकिनीराकिणीबीजे लाकिनीकाकिनीयुगम् । साकिनी हाकिनी बीजे आश्रित्य सुरसुन्दरि ॥ १ ॥

आद्यमैकारसंयुक्रमन्यदीकारसंयुतम् । शक्रस्वरान्वितं देवि तार्तीयं बीजमालिखेत् ॥ २ ॥

विन्दुनादकलाक्रान्तं द्वितीयं शैलसंभवे । ..... ॥

मृत्तीयबीजं सविस्मयेति, तन्त्रान्तरं—

डरौ यथा मादनं वान्तं शिवमत्र त्रिधा लिखेत् । अर्केण मावाशकाभ्यां क्रमात् तन्माण्डितं कुरु ॥ १ ॥

विन्दुनादान्वितं चाद्ययुगममन्त्रं विसर्गवत् । ध्यानमस्थाः प्रवक्ष्यामि सर्वभूतनिकृन्तनम् ॥ २ ॥

बालसूर्यप्रभां देवीं जपाकुसुमसंनिभाम् । सुण्डमालावलीरम्यां बालसूर्यसमांशुकाम् ॥ ३ ॥

सुवर्णकलशाकारपीनोन्नतपयोधराम् । पाशाङ्गुलीं पुस्तकं च तथा च जपमालिकाम् ॥ ४ ॥

वधतीमिति शेषः ।

एवं ध्यात्वा यजेद् देवीं मानसैरुपचारकैः । द्विरावृत्त्या षडङ्गानि विधाय परमेश्वरि ॥ ५ ॥

यन्ममस्था वरारोहे त्रिकोणं तत्पुटं लिखेत् । बहिरदलं पञ्चं रविपत्रं ततो लिखेत् ॥ ६ ॥

चतुरस्रं चतुर्दशमेवं मण्डलमालिखेत् । षडङ्गावरणं देवि पूर्ववत् पूजयेच्छिवे ॥ ७ ॥

रत्यादित्रितयं देवि त्रिकोशे परिपूजयेत् । डाकिन्याद्यास्तु षडकोशे वसुपत्रे ततः परम् ॥ ८ ॥

ब्राह्म्यादियुगलं पश्चाद्विपत्रे ततः परम् । बालायाः पीठशक्तीस्तु वामायाः पूजयेत् क्रमात् ॥ ९ ॥

चतुरस्रे लोकपालान् सायुधान् परमेश्वरि । अनेन विधिना चैव नित्यारूपां भैरवीं यजेत् ॥ १० ॥

इति ॥ अथ भोगमोक्षदा नित्याभैरवी । ज्ञानार्णवे— (= १७)

एतस्या एव विधायाः षडङ्गान् क्रमतः लिखात् । विपरीतात् वदेत् प्रौढे विधेयं भोगमोक्षदा । १ ।

नित्यारूपाभैरवी देवि रिपुभारनिकृन्तनी । न्यासपूजादिकं सर्वमस्थाः पूर्ववदाचरेत् ॥ २ ॥

इति ॥ अथ रुद्रभैरवी । ज्ञानार्णवे— (७ । ५)

शिवचन्द्रौ मादनान्तं पान्तं बहिसमन्वितम् । शक्तिभिर्बन्धं विन्दुनादकलाढ्यं वाग्मयं श्रिये ॥ १ ॥

संपत्प्रदाया भैरव्याः कामराजं तथैव हि । सदाशिवस्य बीजं तु महासिंहासनस्य च ॥ २ ॥

एषा विद्या महेशानि वसितुं नैव शक्यते । ..... ॥

इति । अस्यार्थः— शिवचन्द्रकान्तपान्तबाह्येयुक्तमेकादशस्वरविशिष्टं विन्दुनादकलाक्रान्तं वाग्मयबीजं, शिवचन्द्रकामपृथिवीवह्नितुर्थस्वरविशिष्टं नादविन्दुकलाक्रान्तं कामराजबीजं, प्रेतबीजं शक्तिकूटं मृत्तीयम् । अस्याः पूजायन्त्रं— “ त्रिकोणं चैव वृत्तं च वृत्तादलनीरजम् । वृत्तं भूमण्डलं च ” इत्यादि ॥ अस्य पूजा— प्रातःकृत्यादिप्रात्यायामान्तं विधाय (चैतन्यभैरवीवत्) पीठन्यासं कुर्यात् । यथा आधारशक्त्यादि ह्रीं ब्रह्मात्मने नमः, इत्यन्तं विन्यस्य, पूर्वदिक्कमेक ओं वामाये नमः । एवं ज्येष्ठायै, रौद्रायै, काल्यै, कलविकार-
ण्यै, बलविकारण्यै, बलप्रमथिन्यै, सर्वभूतदमन्यै, मध्ये मनोभ्यन्यै, इति पीठशक्तीर्विन्यस्य, मध्ये पीठमनु

न्यसेत् । अत्र पीठमन्त्रस्तु— “ अघोरे ऐं घघोरे ह्रीं घोरघोरतरे क्लीं सर्वतः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते रुद्र-
रूपेभ्यः ऐं ह्रीं ” । ततः ऋष्यादिन्यासः । शिरसि दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः । मुले पङ्क्तिच्छन्दसे नमः ।
हृदि रुद्रभैरव्यै देवतायै नमः । ततः कराङ्गन्यासौ । प्रथमबीजमुच्चार्य अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । द्वितीयबीज-
मुच्चार्य तर्जनीभ्यां स्वाहा । तृतीयबीजमुच्चार्य मध्यमाभ्यां वषट् । प्रथमबीजमुच्चार्य अनामिकाभ्यां हुं ।
द्वितीयबीजमुच्चार्य कनिष्ठिकाभ्यां चौषट् । तृतीयबीजमुच्चार्य करतलपृष्ठाभ्यां फट् । एवं हृदयादिषु । ततो
ध्यानम्—

उद्यद्भानुसहस्राभां चन्द्रवृडां त्रिलोचनाम् । नानालङ्कारसुभगां सर्ववैरिनिकुन्तनीम् ॥ १ ॥

वमदुधिरपुण्डालीकलितां रक्तवाससम् । त्रिशूलं डमरुं खड्गं तथा खेटकमेव च ॥ २ ॥

पिनार्कं च शरान् देवि पाशाङ्कुशयुगं क्रमात् । पुस्तकं चाक्षमालां च शिवसिंहासनस्थिताम् ॥ ३ ॥

एवं प्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य, शङ्खस्थापनं कृत्वा पीठन्यासक्रमेण चैतन्यभैरव्युक्तापीठपूजां विधाय,
एतन्मन्त्रोक्तपीठमन्त्रेण पीठं संपूज्य, पूर्ववद् ध्यात्वावाहनादिपञ्चपुष्पाञ्जलिदानपर्यन्तं विधायान्तरपूजामार-
भेत् । यथा— अग्निकोणे प्रथमबीजमुच्चार्य हृदयाय नमः । ईशाने द्वितीयबीजमुच्चार्य शिरसे स्वाहा ।
नैऋते तृतीयबीजमुच्चार्य शिखायै वषट् । वायव्ये पुनः प्रथमबीजमुच्चार्य कवचाय हुं । मध्ये द्वितीयबी-
जमुच्चार्य नेत्रत्रयाय चौषट् । विष्णु तृतीयबीजमुच्चार्यास्त्राय फट् । ततस्त्रिकोणे रत्यादिकमभ्यर्च्य, पत्रमूले
अनङ्गकुसुमादिकाः पूजयेत् । पत्रेषु पूर्वादि असिताङ्गमाहभ्यादीन् संपूज्य, भृगुदे इन्द्रादीन् वज्रादीन्
संपूज्य धूपदीपादिभिस्तर्जनास्तं कर्म समापयेत् । अस्याः पुरश्चरत्वं सत्तजपः, “ लक्षमात्रं जपेन्मन्त्रम् ”
इति वचनात् ॥ अथ भुवनेश्वरीभैरवी । ज्ञानार्थवे— (६ । २)

हसाद्यं वाग्भवमार्थं हसकान्ते सुरेश्वरि । भूबीजं भुवनेशानीं द्वितीयं बीजमुद्धृतम् ॥ १ ॥

शिवचन्द्रौ महेशानि भुवनेशी च भैरवी । ..... ॥

तथा च त्रिपुरारण्ये—

हंसाक्षयो दन्त्यसकाररूढा वस्वान्धिपङ्क्तिस्वरसंविभिन्नाः ।

आद्यौ सविन्दु परतो विसर्गा मध्यं विरिञ्चीन्द्रहराप्रियुक्तम् ॥ १ ॥

इति । अस्यार्थः— शिवचन्द्रवाग्भवा इति प्रथमं बीजं, शिवचन्द्रकामपृथिवीमहामाया इति द्वितीयबीजं,
शिवचन्द्रचतुर्दशस्वराविसर्गास्तृतीयं बीजम् । अस्याः पूजायन्त्रं चैतन्यभैरव्यावद् बोद्धव्यम् । अस्य पूजा—
प्रातःकृत्यादिप्राणायामान्तं कृत्वा चैतन्यभैरव्युक्तापीठन्यासं कृत्वा ऋष्यादिन्यासं कुर्यात् । यथा— शिरसि
दक्षिणामूर्तिऋषये नमः । मुले पङ्क्तिच्छन्दसे नमः । हृदि भुवनेश्वरीभैरव्यै देवतायै नमः । ततः कराङ्ग-
न्यासः— “ मध्यबीजेन देवेशि वद्दीर्घस्वरभेदिना । षडङ्गानि च विन्यसेदित्यादि ” । मध्यबीजेन
वद्दीर्घयुक्तेनान्यासः । यथा— हसकलह्नां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । हसकलह्नीं तर्जनीभ्यां स्वाहा इत्यादि ।
एवं हृदयादिषु । ततो ध्यानम्—

जपाकुसुमसंकाशां दाढिर्मीकुमुमोपमाम् । चन्द्रेत्वाजटाजूटां त्रिनेत्रां रक्तवाससम् ॥ १ ॥

नानालङ्कारसुभगां पीनोन्नतघटस्तनीम् । पाशाङ्कुशवराभीतीर्धारयन्तीं शिवां श्रये ॥ २ ॥

अन्यत्सर्वं चैतन्यभैरवीवत् कर्तव्यम् ।

भुवनेश्याश्च भैरव्या भेदान्तरमथोच्यते । सहाद्या सैव देवेशि तदा सा सकलेश्वरी ॥ १ ॥

ध्यानपूजादिकं सर्वमेतस्या एव पूर्ववत् । ..... ॥

इयं सहाद्या चेत्सकलेश्वरी, ध्यानपूजादिकं तु पूर्ववत् ॥ अथ बालात्रिपुरामन्त्रस्तत्र शारदायाम्—

अधरो बिन्दुमानाद्यं ब्रह्मेन्द्रस्थः शशीयुतः । द्वितीयं भृगुसर्गाद्यो मनुस्तार्तीयमीरितम् ॥ १ ॥

एषा बालेति विख्याता त्रैलोक्यवशकारिणी । ..... ॥

अस्यायं— वाग्भवं, कामबीजं, चन्द्रबीजं सचिसर्गकचतुर्दशस्वरसंयुक्तम् । अस्याः पूजादिकं तु त्रिपुराभैरवीवच्छारदायामुक्तत्वात् । ज्ञानार्थे तु विशेषः स्यादादिकं त्वेतद्बीजेन कुर्यात् । कराङ्गन्यासस्तु द्विरुक्त्या “ षडङ्गमाधरेद्देशे हि राहृत्वा क्रमेण तु । ” इति वचनात् । अस्याः पुरस्करणं त्रिलोकजपः । तथाच ज्ञानार्थे—

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं दशांशं हवनं भवेत् । तर्पणं च तथा कुर्यात् सर्वसौभाग्यभागभवेत् ॥ १ ॥

इतरेषां लक्षजपः धीविद्यायामुक्तत्वात् ॥ मन्त्रान्तरं धीक्रमे—

सूर्यस्वरं समुच्चार्य बिन्दुनादकलान्वितम् । म्वरान्तं पृथिवीसंस्थं तुर्यस्वरसमन्वितम् ॥ १ ॥

बिन्दुनादकलाक्रान्तं सर्गवान् भृगुमध्ययः । शक्रस्वरसमोपेता विद्येयं त्र्यङ्गरी यता ॥ २ ॥

अप्ययो विन्दुः । इक्षिणामूर्तिसंहितायामप्येवं, तथा चिसर्गबिन्दुस्ता शक्ता । एतां विद्यामुद्भूत्य सारसमुच्चार्या शपथोधनात् । तद्यथा त्रिपुरास्वरं— (२ पं १ = स्तो०)

विद्यामूलोत्पत्तिरेषा मयोक्ता ज्ञातव्येयं सर्वथा मिद्विकामैः ।

देव्यां शक्ता येन विद्येयमाया पूर्वं तेन बाणहीना भवेत् सा ॥ १ ॥

इति । भृगुहमालातन्त्रेऽपि—

कुमारी या च विद्येयं स्वया शक्ता पतिव्रते । तथाचेन तु शक्ता सा मध्यमेन तु कीलिता ॥ १ ॥

अन्तिमेन तु संभिन्ना तेन विद्या न सिध्यति । ..... ॥

नखैव शारदाया उक्तविद्यापि शक्ता स्यादिति वाच्यं, तस्या ज्ञानार्थबोक्तविन्दुघटितत्वात् । शापोञ्जारमाह भृगुहमालातन्त्र— “ केवलं शिवरूपेण शक्तिरूपेण केवलम् । मया प्रतिष्ठिता विद्या ” इति । इकारसकारौ याग्भवे कामराजे च । तृतीयबीजं तु इकारः, षड्यमायसारममुच्चार्य तथा दर्शनात् ॥ (त्रिपुरासारेऽपि— (२-२०) शिवशक्तिबीजमत एव शंभुना निहितं तयोरुपरि पूर्वबीजयोः । अकुलं कुलोपरि च मध्यमाधरे दहनं ततः प्रभृति सोज्जितामवत् ॥) रुद्रयामलेऽपि—

वाग्भवं प्रथमं देवि कामराजं द्वितीयकम् । तृतीयं शक्तिबीजं तु शिवयुक्तं सदा भवेत् ॥ १ ॥

एषा बाला समाख्याता सर्वदोषविवर्जिता । (आद्यबीजं भवेन्मध्ये मध्यं चादौ नियोजयेत् ॥ २ ॥

एवं यो जपेत् मन्त्रं त्रैलोक्यैश्वर्यमागमवेत् । आद्यमन्त्येऽन्तिमं मध्ये मध्यं चादौ नियोजयेत् ॥ ३ ॥

एवं कृत्वा जपेन्मन्त्रं सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् । ..... ॥

इति । तथा मन्त्रान्तरं धीक्रमे—

वाग्भवं क्रैदिनीबीजमीकारान्तं ततः पठेत् । शक्तिमौकारसंयुक्तं विसर्गं तदधः पठेत् ॥ १ ॥
 विन्दुनादकलाक्रान्तं बीजं परमदुर्लभम् । एतद्वीजत्रयं देवि ह्यसौःक्यं च ततः परम् ॥ २ ॥
 इयं पञ्चाक्षरी विद्या कथिता भुवि दुर्लभा । ..... ॥

इति । मन्त्रान्तरं तत्रैव—

बालाबीजत्रयं देवि हंसाद्यं वा जपेत् सुधीः । हंसान्तं वा महादेवि शापादिदोषशान्तये ॥ १ ॥

इति । तत्रैव—

पाशबीजं महेशानि शक्तिं शिवं सवद्रिकम् । द्वादशस्वरसंयुक्तं नादविन्दुविभूषितम् ॥ १ ॥
 कामराजं प्रवक्ष्यामि ह्रींकारं शक्तिशैवकम् । मादनं चेन्द्रबीजं च वद्विद्यामासिचिन्दुमत् ॥ २ ॥
 शक्तिकूटं महादेवि क्रौंकारं शक्तिशैवकम् । वद्विबीजं मनुयुक्तं नादविन्दुससर्गकम् ॥ ३ ॥
 चतुर्दशाक्षरी विद्या कथिता भुवि दुर्लभा । हंसबीजं ततः पश्चात् षोडशी कथिता मया ॥ ४ ॥

इति । अथ नवकूटा तत्रैव—

बालाबीजत्रयं देवि कूटत्रयं नवाक्षरी । वियत्कूटत्रयं देवि भैरव्या नवकूटकम् ॥ १ ॥

इति । मन्त्रान्तरं तत्रैव—

शिवः शक्तिश्च वाग्बीजं नादविन्दुसमन्वितम् । वाग्भवं कथितं देवि कामराजं शृणु म्रिये ॥ १ ॥
 शिवशक्तिमादनेन्द्रवद्विद्यामासमन्वितम् । नादविन्दुकलाक्रान्तं कूटं परमदुर्लभम् ॥ २ ॥
 शिवश्चन्द्रश्च तयोन्तः सर्गविन्दुसमन्वितः । एषा नवाक्षरी बाला सर्वदोषविधर्जिता ॥ ३ ॥

इति । अस्यार्थः— शिवश्चन्द्रवाग्भवं प्रथमम् । शिवश्चन्द्रकामभूवद्रितुर्वस्वरविन्दुयुक्तं द्वितीयम् । शिवश्चन्द्रश्चतुर्वशस्वरविभर्गयुक्तं तृतीयम् । अपरं सकारादिमन्त्रान्तरं । तथाच त्रिपुरासारे— (२ प० २० स्तो०)

शिवशक्तिबीजमत एव शम्भुना विहितं तपोरुपरि पूर्वबीजयोः ।

अकुलं कुलोपरि च मध्यमाधरे दहनं ततः प्रभृति सोर्जिता भवेत्+ ॥ १ ॥

भैरवीयमुदिताऽकुलपूर्वा देशिकैर्यदि भवेत् कुलपूर्वा ।

सैव शीघ्रफलदा भुवि विद्येत्युच्यते पशुजनेष्वतिगोप्या ॥ २ ॥

इति । मन्त्रान्तरं तत्रैव—

शिवाष्टमं केवलमादिबीजं भगस्य पूर्वाष्टमबीजमन्यत् ।

परं शिरोन्तं गदिता त्रिवर्णाः संकेतविद्या गुरुवक्तगम्या ॥ १ ॥

इति । मन्त्रान्तरं श्रीक्रमे—

शक्तिः शिवो वद्विबीजं द्वादशस्वरविन्दुकम् । शक्तिर्महेशः कामश्च इन्द्रो वद्विन्दुमायया ॥ १ ॥

शक्तिः शिवश्च वद्विश्च मनुस्वरविसर्गकः । नादविन्दुकलायुक्तं बीजमेतत् प्रकीर्तितम् ॥ २ ॥

१ ' शिवा ' ख. पाठः । २ ' षोडशी ' मल्ल ' चाम्पिके ' ख. पाठः । + अकुलं इ, कुलस्यान्यबीजस्योपरि विहितं । मध्यबीजमाधरे रेणः इत्यर्थः । * शिव उकारस्तस्मादष्टमं ये, सप्त एकारः तस्य पूर्वाष्टममी । शिरो विन्दुः तदन्तो यस्य स बी ।

इति । एतासां पूजायन्त्रं ध्यानं पूजादिकं च भैरवायत् । पुरश्चरणं लक्षणम् । श्रीकर्मोक्तवान् । एतासां दीपिनीविद्या श्रीक्रमे—

चदयुग्मं महेशानि वाग्वादिनि ततः परम् । एषा त्वष्टाचरी विद्या वाग्भवाद्ये नियोजयेत् ॥ १ ॥

क्रिमे ज्रेदिनि देवेशि महाचोभं ततः कुरु । कामबीजं समुच्चार्य प्रणवं नदनन्तरम् ॥ २ ॥

महामोक्षं कुरु पश्चाच्छक्रिकूटं तयोच्चरेत् । अपेदादौ अपेत् पश्चात् सप्तवारमनुक्रमात् ॥ ३ ॥

इति ॥ अथ अन्नपूर्णेध्वरीभैरवी ज्ञानार्णवे—

तारं च भुवनेशानीं श्रीबीजं कामबीजकम् । हृदन्ते भगवत्स्थानं माहेश्वरिपदं लिखेत् ॥ १ ॥

अन्नपूर्णे ठयुगलं विधेयं विशादचरी । ..... ॥

तथाच कल्पे—

कामबीजं विना देवि श्रीबीजपूर्विका वदा । ऊनविंशान्तरी देवी धनधान्यसमृद्धिदा ॥ १ ॥

इति ॥ अस्याः पूजा— प्रातःकृत्यादेवसामान्यपूजापञ्चत्युक्तपीठन्यासान्तं विधाय केसरेषु, पूर्वादि ओं वामा-
द्यै नमः, एवं ज्येष्ठायै०, रौद्रायै०, काल्यै०, कलविकरिण्यै०, बलविकरिण्यै०, बलप्रमथिण्यै०, सर्वभूत-
क्षमिण्यै०, मध्ये मनोमन्त्र्यै०, तत्समीपे तु अयायै नमः, विजयायै०, अजितायै०, अपराजितायै०,
मित्यायै०, विलासिण्यै०, योग्यै०, अघोरायै०, मध्ये मङ्गलायै नमः । तदुपरि हस्तैः सदाशिवमहाप्रे-
तपश्चासनाय नमः । ततः शृङ्गादिन्यासः । शिरसि ब्रह्मणे शूचये नमः । मूले शङ्खचक्रन्दले नमः ।
इदि अन्नपूर्णेध्वरीभैरव्यै देवतायै नमः । गुह्ये ह्रींबीजाय नमः । पादयोः धौंशक्तये नमः । सर्वाङ्गे ह्रीं
कीलकाय नमः । तथाच ज्ञानार्णवे— “ बीजं च भुवनेशानीं श्रीबीजं शक्तिरूपये । कीलकं कामबीजं
स्थात् ” इति । ततः कराङ्गन्यासां, ह्रीं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ह्रीं हृदयाय नमः, इत्यादि च । तथाच ज्ञानार्णवे—
“ भुवनेश्या महेशानि पद्मीयस्वरभिधया । पदङ्गानि ” इति ॥ ततः पदन्यासः— मूर्ध्नि ओं नमः ।
अङ्गुषोः ॥ नमः, धीं नमः । कर्णयोः ह्रीं नमः, नमो नमः । नसोः भगवति नमः, माहेश्वरि नमः ।
मूले अन्नपूर्णे नमः । गुह्ये स्वाहा नमः । पुनर्गुह्यादिमूर्ध्नां नमः ॥ तत्रैव—

एकमेकं तत्तथैकं पुनरेकं द्वयं चतुः । चतुश्चतुस्तथा द्वाभ्यां पदान्वेतानि पार्वति ॥ १ ॥

पदानि देवदेवेशि नवद्वारेषु विन्यसेत् । मूर्धादिगुह्यपर्वन्तं पुनस्तेषु वरानने ॥ २ ॥

गुह्यादिमङ्गरन्ध्रान्तं पदानां नवकं न्यसेत् । ..... ॥

ततो मङ्गरन्ध्रमुक्त्वहृदयमूलाधारेषु चतुर्बीजानि विन्यसेत् । ततः शेषम्

भ्रूमध्वनासिकाकण्ठनाभिलिङ्गेषु पञ्चसु । पूर्ववत् क्रमतो देवि नमःप्रभृतिकं न्यसेत् ॥ १ ॥

इति । ततो मूलेन न्यापकं कृत्वा ध्यायेत् ।

तप्तकाञ्चनवर्णाभां बालेन्दुकुतशेखराम् । नवरत्नप्रभायुक्तं कुटुम्बकलाम् ॥ २ ॥

चित्रवस्त्रपरीधानां शफरार्थी त्रिलोचनाम् । सुवर्णकलशाकारपीनोभतपयोधराम् ॥ ३ ॥

गोक्षीरधामधवलं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् । प्रसन्नवदनं शर्म्यं नीलकण्ठविराजितम् ॥ ४ ॥

कपदिनं स्फुरत्सर्पभूषणं कुन्दसन्निभम् । नृत्यन्तमनिशं दृष्टं वृष्टानन्दभर्यां पराम् ॥ ५ ॥

सानन्दमुग्धलोलाक्षीं मेखलाढ्यां नितम्बिनीम् । अन्नदानरतां नित्यां भूमिभ्रीभ्यामलङ्कृताम् ॥६॥

एवं ध्यात्वा मानमोपचारैः संपूज्य शङ्खस्थापनं कुर्यात् । अस्याः पूजायन्त्रं तु—

त्रिकोणं च चतुष्पत्रं वसुपत्रं ततः परम् । कलापत्रं च भूमिम्बं चतुर्द्वारं समालिखेत् ॥ ७ ॥

इति । ततः पीठपूजां विधाय, पुनर्ध्यात्वावाहनादिपञ्चपुष्पाञ्जलिदानपर्यन्तं विधाय आदरपूजामारभेत् ।
कर्णिकायां— अग्न्यादि मध्ये दिक्षु च हां इत्याय नमः इत्यादिना षडङ्गानि पूजयेत् । त्रिकोणग्रे ओं
हां नमः शिवाय (नमः) इति शिवं पूजयेत् । वामकोणे “ ओं नमो भगवते वराहरूपाय भूर्भुवःस्वःप-
तये भूमिपतिम्बं मे देहि ददापय स्वाहा ” इति वराहं पूजयेत् । दक्षिणकोणे “ नमो नारायणाय ”
इति नारायणं पूजयेत् । ततो वामे दक्षिणे च “ मूर्तीर्ध्यां अन्नं देहि अन्नाधिपतये ममाक्षं प्रदापय स्वाहा
श्रींभ्यो ” इत्यनेन भूमिभ्रीभ्यां पूजयेत् । ततश्चतुर्द्वारेषु पुरत आरभ्य ओं परविद्यायै नमः, हां भुवनेश-
न्यै नमः, श्रीं कमलायै नमः, ह्रीं सुभगायै नमः । तथाच ज्ञानार्णवे— “ तारेण परविद्यां च भुवने-
शीं तदान्मना । कमलां रमया भद्रे कामेन सुभगां यजेत् ” ॥ इति, अष्टपत्रेषु पश्चिमादितः ब्राह्मणा-
दिमातुः पूजयेत् । षोडशपत्रेषु पूर्वादि नं अमृतायै अन्नपूर्णायै नमः, मों मानदायै०, भं तुष्ट्यै०, सं
पुष्ट्यै०, वं प्रीत्यै०, ति रत्यै०, मां ह्रियै०, हे भिदै०, भ्यं सुधायै०, रि राड्यै०, जं ज्योत्स्नायै०,
अं हैमवत्यै०, पूं छायायै०, ऐं पूर्णमायै०, स्वां नित्यायै०, हां अमावास्यायै नमः । एता अन्नपूर्णाश-
ध्यास्ता नमोन्ताश्च पूजयेत् । तथाच ज्ञानार्णवे— “ शेषैर्वर्णैः प्रपूज्याश्च अन्नपूर्णास्तशब्दिताः ” । ततश्चतु-
रक्षे लोकपालान् पूजयेत् । तत्रैव— “ चतुरक्षे लोकपालान् क्रमेण परिपूजयेत् ” इति । ततो धूपादि-
विसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । अस्याः पुरश्चरणं सप्तत्रयः । तथाच कल्पे—

एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं लक्षसंख्यमनन्यधीः । साज्येनाग्नेन जुहुयात् तद्दशांशमनन्यधीः ॥ १ ॥

इति भैरवीप्रकरणम् ॥ अथ प्रचण्डचण्डिकासामन्त्राः—

प्रचण्डचण्डिकां वच्चे सर्वकामफलप्रदाम् । यस्याः प्रसादमात्रेण सदाशिवो भवेन्नरः ॥ १ ॥

अपुत्रो लभते पुत्रं दरिद्रो धनमाप्नुयात् । कवित्वं च सुपाण्डित्यं लभते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति । विष्णुसारे नामने च—

लक्ष्मीं लक्षां ततो मायां मात्रां द्वादशिकामपि । वज्रवैरोचनीये द्वे माये फट् स्वाहया युतम् ॥१॥

लक्ष्मीबीजं यदाद्यं स्वात् तदा श्रीः सर्वतोद्युती । लज्जाबीजेन चाधेन वरयतां यान्ति योषितः ॥२॥

मायाबीजेन चाधेन महापातकनाशनम् । मात्राद्वादशिकाबीजमाद्यं स्यान्मुक्तिदायकम् ॥ ३ ॥

अत्र लज्जापदे कामबीजपरम् । तथाच—

अत्र लज्जापदे देवि कामबीजं धितन्यते । महाकासमर्तं प्रोक्तं भद्रोद्धारं शुभावहम् ॥ १ ॥

पूर्वमायापदे देवीति पाठे मायायाः पूर्वं लज्जाबीजं तस्मिन्नित्यर्थः । तथाच पूर्वमायापदेन लज्जाबीजमुच्यते
अन्यथा तापिन्यादिविरोधः स्यात् । तथाच—

कामाद्यां वाग्मवाद्यां वा मायाद्यां वा जपेत् सुधीः । लक्ष्म्याद्यां वा जपेद्विद्यां चतुर्वर्गफलप्रदाम् ॥ १ ॥

अन्येषां मुनीनां च मते सर्वत्र मायापदं कूर्चपरम् । तत्रैव—

वान्तं वद्विसमारुढं रतिविन्दुसमन्वितम् । लक्ष्मीबीजमिदं प्रोक्तं सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ १ ॥

वामाक्षिवद्विसंयुक्तं नादविन्दुविभूषितम् । शिवबीजं महेशानि लज्जाबीजमुदाहृतम् ॥ २ ॥

ईशानमुद्धृत्य पुरारिबीजं सविन्दुकं नादविभूषितं च ।

सवामकर्णं परितः प्रकल्प्य मायां वदन्तीह मनीषिणस्ताम् ॥ ३ ॥

द्वादशस्वरवर्णं स्यान्नादविन्दुविभूषितम् । वाग्भवं बीजमित्युक्तं सर्ववाक्यविशुद्धये ॥ ४ ॥

इति मन्त्रचतुर्थबीजव्याख्यानात् सर्वत्र मायापदं कूर्चपरम् । अयं तु पक्षः समीचीनः । अस्य पूजाप्रयोगः— प्रातःकृत्यादिकं कृत्वा मन्त्राचमनं कुर्यात् । यथा—

लक्ष्मीमायाकूर्चबीजैस्त्रिभिः पीताम्बु साधकः । वाग्भवेनौष्ठौ संमृज्य मायाभ्यां च द्विरुन्मृजेत् ॥ १ ॥

कूर्चेन कालयेत् पाणी एभिर्मन्त्रैश्च विन्यसेत् । श्रीमायाकूर्चवाक्कामत्रिपुटाभगवर्णकैः ॥ २ ॥

कामकलाकुशाभ्यां च वक्त्रनासाक्षिश्रोत्रयोः । नाभिहृन्मस्तकं चांसौ स्पृष्ट्वा शंभुर्भवेत् जगत् ॥ ३ ॥

आचम्यैवं क्षिप्रमस्तां वत्सरान्तां प्रपश्यति । ..... ॥

ततः प्राणायामान्नं कर्म कृत्वा षोडश्यासं कुर्यात् ।

मन्त्रषोढां ततः कुर्यात् त्रैलोक्यवशकारिणीम् । श्रीबालात्रिपुटायोनिप्रासादप्रणवेस्तथा ॥ ४ ॥

कालीवध्वकुशैः कामकलाकूर्चास्रकैः क्रमात् । षोडशीसमवर्णैश्च पृथगष्टादशाक्षरैः ॥ ५ ॥

एभिर्बीजैर्मार्तकार्णान् स्वेष्टे स्थानेषु विन्यसेत् । एषा ब्रह्मस्वरूपा हि बीजषोढा प्रकीर्तिता ॥ ६ ॥

अस्याश्च न्यसनात् सर्वे वज्रदेहा भवन्ति हि । सर्वशर्पयुतास्ते हि जीवन्मुक्ता दशाम्बुतः ॥ ७ ॥

ततः श्रुत्यादिभ्यासः— यथा शिरसि क्रोधभूपतिभैरवशृण्वे नमः । मुखे सन्नादसुन्दने नमः । हृदि प्रच-
रश्चण्डिकायै (क्षिप्रमस्तायै) देवतायै नमः । गुह्ये ह्रींबीजाय नमः । पादयोः स्वाहाशक्त्यै नमः ॥

तथाच—

अस्या अपिर्भैरवो वा नाञ्जा च क्रोधभूपतिः । सन्नाद् छन्दो देवता च क्षिप्रमस्ता प्रकीर्तिता ॥ १ ॥

माया बीजं स्वाहा शक्तिः कथिता ब्रह्मयोनिना । ..... ॥

ततः कराङ्गन्यासौ । आं अङ्गाय हृदयाय स्वाहा, कनीयस्योः । ईं सुखङ्गाय शिरसे स्वाहा, पवित्राङ्गुल्योः ।
ऊं सुवङ्गाय शिखायै स्वाहा, मध्यमयोः । ऐं पाशाय कवचाय स्वाहा, तर्जन्योः । ओं अङ्गकुशाय नेत्र-
त्रयाय स्वाहा, अङ्गुष्ठयोः । अः सुरासुरायाय अस्त्राय फट्, कन्तलपृष्ठयोः ॥ एवं हृदयादिषु । तदुक्तं
भैरवीतन्त्रे—

उच्चरेत् पूर्वमाकारं विन्दुलान्छितमस्तकम् । स्वङ्गाय हृदयायेति स्वाहायुक्तं कनीयसि ॥ १ ॥

ईकारं च ततो देवि चन्द्रकोटिसमममम् । सुखङ्गाय ततो वाच्यं शिरसे तदनन्तरम् ॥ २ ॥

स्वाहायुक्तं ततो वाच्यं पवित्राङ्गुलिसंयुतम् । ऊकारं च ततो वाच्यं विन्दुलान्छितमस्तकम् ॥ ३ ॥

सुवङ्गाय ततो वाच्यं शिखायै तदनन्तरम् । स्वाहान्तं मध्यमायां च विन्यसेत् तदनन्तरम् ॥ ४ ॥

मात्रां द्वादशिकां देवीं विन्यसेच्च ततः परम् । पाशायेति समुच्चार्य प्रवदेत् कवचाय च ॥ ५ ॥

स्वाहान्तं विन्यसेन्मन्त्रं तर्जन्यां तदनन्तरम् । ओकारं च ततो देवि चाकुशं तदनन्तरम् ॥ ६ ॥

नेत्रत्रयाय स्वाहान्तमङ्गुष्ठे करयोर्द्वयोः । अकारं च विसर्गान्तं सुरक्षाचरसंयुतम् ॥ ७ ॥

असुरक्षाय—मंयुक्रमस्त्रायेति ततः परम् । फट्चरसमायुक्तं विन्यसेत् करयोर्द्वयोः ॥ ८ ॥

हृदि मूर्ध्नि शिखायां तु कवचे नेत्रमण्डले । यावदक्षं चतुर्दिक्षु विदिक्षु च यथाक्रमम् ॥ ९ ॥

ततो मूलेन मस्तकादिषादपर्यन्तं पादादिमस्तकान्तं धारत्रयं व्यापकं कृत्वा ध्यायेत् । यथा—

म्वनाभौ नीरजं ध्यायेद्ध्वं विकसितं सितम् । तत्पद्मकोशमध्ये तु मण्डलं चण्डरोषिषः ॥ १ ॥

जपाकुसुमसङ्काशं रक्तवन्धूकसन्निभम् । रजःसत्त्वतमोलेखायोनिमण्डलमण्डितम् ॥ २ ॥

मध्ये तु तां महादेवीं सूर्यकोटिसमप्रभाम् । जिह्वमस्तां करे वामे धारयन्तीं स्वमस्तकम् ॥ ३ ॥

प्रसारितमुखीं भीमां लेलिहानाग्रजिह्विकाम् । पिबन्तीं रौषिरीं धारां निजकण्ठविनिर्गताम् ॥ ४ ॥

विकीर्णकेशपाशां च नानापुष्पसमन्विताम् । दक्षिणे च करे कर्त्रीं मृण्डमालाविभूषिताम् ॥ ५ ॥

दिगम्बरां महाघोरां प्रत्यालीढपदस्थिताम् । अस्थिमालाधरां देवीं नागयज्ञोपवीतिनीम् ॥ ६ ॥

रतिकामोपविष्टां च सदा ध्यावन्ति मन्त्रिणः । सदा षोडशवर्षीयां पीनोन्नतपयोधराम् ॥ ७ ॥

विपरीतरतर्स्यां^१ तु ध्यायेद्भ्रतिमनोभवौ^२ । डाकिनीवल्लिनीयुक्तां वामदक्षिणयोगतः ॥ ८ ॥

देवीगलोच्छलद्रक्तधारापानं प्रकुर्वतीम् । वलिनीं लोहितां सौम्यां मुक्तकेशीं दिगम्बराम् ॥ ९ ॥

कपालकर्त्रिकाहस्तां वामदक्षिणयोगतः । नागयज्ञोपवीताढ्यां ज्वलन्नेजोमयीमिव ॥ १० ॥

प्रत्यालीढपदां दिव्यां नानालंकारभूषिताम् । सदा द्वादशवर्षीयामस्थिमालाविभूषिताम् ॥ ११ ॥

डाकिनीं वामपार्श्वे तु कम्पक्षर्यान्लोपमाम् । विद्युजटां त्रिनयनां दन्तपङ्क्तिबलाकिनीम् ॥ १२ ॥

दंष्ट्राकरालवदनां पीनोन्नतपयोधराम् । महोदरीं महाघोरां मुक्तकेशीं दिगम्बराम् ॥ १३ ॥

लेलिहानमहाजिह्वां मृण्डमालाविभूषिताम् । कपालकर्त्रिकाहस्तां वामदक्षिणयोगतः ॥ १४ ॥

देवीगलोच्छलद्रक्तधारापानं प्रकुर्वतीम् । करस्थितकपालेन भीषणेनानिर्भीषणाम् ॥ १५ ॥

आभ्यां निषेव्यमानां तां ध्यायेद् देवीं निश्चयः । ..... ॥

पिबन्तीमिति तेन मुक्तेनेति शेषः । तथाच—

स्वमस्तकं सत्स्पर्शं रक्तधाराभिः पूरितम् । ललाजिह्वं महाभीमं धृत्वा वामशुभे तथा ॥ १ ॥

इति भैरवतन्त्रपाठात् । एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूज्य तारिणीचण्डिकास्थापनं कुर्यात् । अस्याः पूजायन्त्रम्—

त्रिकोणं विन्यसेदादौ तन्मध्ये मण्डलत्रयम् । तन्मध्ये विलिखेद्योनिं द्वारत्रयसमन्वितम् ॥ १ ॥

वहिरष्टदलं पद्मं भूविम्बत्रितयं ततः । कूर्चबीजं लिखेन्मध्ये त्रिकोणे फट्समन्वितम् ॥ २ ॥

यद्वा एतदध्यानोक्तयन्त्रं । ततः पीठपूजा— ओं आधारशक्तये नमः, एवं प्रकृतये०, कूर्माय०, अजन्ताय०, पृथिव्यै०, क्षीरसमुद्राय०, रत्नक्षीपाय०, कल्पवृक्षाय०, तदधः स्वर्गसिंहासनाय०, आनन्दकन्दाय०, संविशालाय०, सर्वतत्त्वात्मकपद्माय०, सं सत्त्वाय०, रं रजसे०, तं समसे०, आं आत्मने० ।

ॐ अन्तरात्मने० , पं परमात्मने० , ह्रीं हानात्मने० , पञ्चमध्ये- रतिकामाभ्यां नमः । रतिकामोपरि
 “ वज्रवैरोचनीये देहिर् एहिर् गृहर् मम सिद्धिं देहिर् मम शत्रून् मारयर् करालिकं हुं फट् स्वाहा ”
 इति पीठमन्त्रः । ततः पूर्ववद् ध्यात्वावाहयेत् । यथा— “ ॐ सर्वसिद्धिर्लिनीये सर्वसिद्धिहाकिनीये
 वज्रवैरोचनीये इहावहर ” । पुनस्तन्मन्त्रमुच्चार्य , “ इह तिष्ठर् इह मग्निधेहिर् इह सग्निरुध्यस्वर् ”
 इत्यनेनावाह्य “ आर्होर्कोदंभः ” इत्यनेन प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा , “ ॐ लङ्काय स्वाहा इदयाय नमः ” इत्या-
 दिना षडङ्गानि विन्यस्य , यथाशक्ति पूजां कृत्वा वलिं दद्यात् । यथा— वज्रवैरोचनीये देहिर् एहिर्
 गृहर् इमं वलिं गृहर् मम सिद्धिं देहिर् मम शत्रून् मारयर् करालिके हुं फट् स्वाहा ” इति मन्त्रेण ।
 ततो देव्या दक्षिणे उँ वलिं न्ये नमः । वामे उँ इतिकन्ये नमः । ततो देव्यङ्गे षडङ्गानि संपूज्य , दक्षिणे
 उँ शङ्खनिधये नमः । वामे उँ पद्मनिधये नमः । पूर्वादिविषु लक्ष्मीं लज्जां मायां वार्त्तां च पूजयेत् ।
 विविषु प्रह्लादिष्णुरुद्रेश्वरान् । मध्ये सदाशिवमहाप्रेतपक्षासनाय नमः , इति प्रणवादिनमोस्तेन पूजयेत् ।
 पुण्याञ्जलिं दद्याद्वरणपूजामारभेत् । ततोऽग्नीशामुखायम्यमध्ये दिषु च , ॐ लङ्काय नमः इदयाय स्वाहा ,
 इति षडङ्गानि पूजयेत् । अष्टपत्रेषु पूर्वोक्तक्रमेण उँ काश्ये स्वाहा । एवं वलिं न्ये० , डाकिन्ये० ,
 भैरव्ये० , महाभैरव्ये० , इन्द्राक्ष्ये० , पिशाच्ये० , संहारिण्यै स्वाहा । सर्वत्र प्रणवादिस्वाहास्तेन पूजयेत् । यथा—
 एकां नामाभिधां कालीं योगिनीं (वशिनीं) डाकिनीं तथा । भैरवीं च महापूर्वां भैरवीं तदनन्तरम् ॥१॥

इन्द्राक्षीं च सपिङ्गाक्षीं ततः संहारकारिणीम् । पूर्वोदिके दले पूज्याः शङ्खयश्च यथाक्रमम् ॥२॥
 प्रणवादिस्वाहास्तेन । लज्जावीजं समुच्चरन् , पञ्चमध्ये हुं हुं फट् नमः । देव्या दक्षिणे लज्जादक्षुभ्यसे नमः ।
 देव्या उत्तरे उँ सर्वदण्डेभ्यो नमः । पुनर्दक्षिणे उँ बीजशक्तिभ्यां नमः । पत्राग्रेषु पूर्वोक्तक्रमेण ब्राह्मी
 माटेश्वरी कौमारी वैष्णवी वाराही इन्द्राक्षी वामुण्डा महालक्ष्मीः प्रणवादि नमोस्तेन पूजयेत् । तत-
 आनुविषु हुं करालाय नमः । हुं विकरालाय नमः । हुं अतिकरालाय नमः । हुं महाकरालाय नमः । यथा—
 पूर्वद्वारे करालं च विकरालं च दक्षिणे । पश्चिमेऽतिकरालं च महाकरालमुत्तरे ॥ १ ॥
 ततो धूपादिविसर्जनान्तं कर्म समापयेत् । विसर्जने त्वयं विशेषः . संहारमुद्रां प्रदर्श्याञ्जलावारोप्य वाम-
 नासापुटेन योनिमुद्रां दीपकलिकाकारां कृष्णप्रतिपद्मन्त्रकलाभिव क्रमेण सूक्ष्मतां गतां खण्डरश्मी निवेदे-
 येत् । मन्त्रस्तु “ उत्तरे शिखरे देवि भूम्यां पर्वतमूर्धनि । प्रत्यक्षा च समुत्पन्ने गच्छ देवि ममान्तरम् ” ॥
 इति । भैरवीये—

योनिमुद्रां समारूढां प्रदीपकलिकोज्ज्वलाय । कृष्णपद्मे विधुमिव क्रमेण क्षीयतां गताम् ॥ १ ॥
 इमं मनुं समुच्चार्य खण्डरश्मी निवेदयेत् । ..... ॥
 इमं मनुं “ उत्तरे शिखरे ” इति । अस्य पुराधरत्वं लक्ष्यत्रयः । सिद्धविद्यात्वात् ॥ मन्त्रान्तरम्—
 भुवनेशीं कामवीजं कूर्चवीजं च वाग्भवम् । भुवनेशीं कूर्चवीजं वाग्भवं तदनन्तरम् ॥ १ ॥
 वज्रवैरोचनीये हुं फट् स्वाहा तदनन्तरम् । ..... ॥
 अस्या अङ्गन्यासपूजादिकं सर्वं षोडशीवद्बोद्धव्यम् ।

इष्टेष्टा मादनं कूर्चं वाग्भवं कूर्चमेव च । अस्मान्ता च्छिन्नमस्तावा महाविद्या प्रकीर्तिता ॥ १ ॥

१ ‘ निवेदयेत् ’ ख. पाठः । २ ‘ वासिनि । महायोनिमुत्पन्ने ’ ख. पाठः । ३ ‘ निवेदयेत् ’ ख. पाठः ।

४ ‘ वज्रवीजं ’ ख. पाठः ।

अस्मा हि सदृशी विद्या जगत्स्वप्नि न विद्यते । षडङ्गोऽयं मनुः सावान्मोक्षदो नात्र संशयः ॥२॥
अस्या ध्यानमहं वक्ष्ये शृणुष्व कमलानने । .....

प्रत्यालीढपदां सदैव दधतीं क्षिप्रं शिरः कर्त्रिकां
दिग्बद्धां स्वकबन्धशोणितसुधाधारां पिबन्ती मुदा ।
नागावद्भाशिरोमणिं त्रिनयनां द्रुमुत्पलालङ्कृतां
रत्यासक्रमनोभवोपरिदृढां ध्यायेज्जपासभिभाम् ॥ ३ ॥
दधे चातिसिता विमुक्तचिकुरा कर्त्री तथा स्वपेरं
हस्ताभ्यां दधती रजोगुणभवा नास्त्रापि सा वर्णिनी ।
दन्वारिक्लृप्तकबन्धतः पतदसुग्धारां पिबन्ती मुदा
नागावद्भाशिरोमणिर्मनुविदा ध्येया सदा सा सुरैः ॥ ४ ॥
नामे कृष्णतनुं तथैव दधती स्वङ्गं तथा स्वपेरं
प्रत्यालीढपदा कबन्धविगलद्रुक् पिबन्ती मुदा ।
सैषा या प्रलये समस्तभुवनं भोक्तुं क्षमा तामभी
शक्तिः सापि सदा परा भगवती नास्त्रा परा डाकिनी ॥ ५ ॥

इति ध्यानम् । अस्याः पूजादिकं सर्वं षोडशीवत् कार्यम् ।

तारं लज्जाद्वयं वज्रवैरोचनीये हुं फट् स्वाहा । ध्यानपूजादिकं सर्वं षोडशीवदुपाचरेत् ॥ ६ ॥

विपद् सूत्रयुतं बिन्दुनादयुक्तं ततः प्रिये । एकाक्षरी महाविद्या त्रैलोक्यसोमकारिणी ॥ ७ ॥

स्वर्गं दीर्घं ऊकारः ।

ठठान्तैषा महाविद्या त्रैलोक्यमोहकारिणी । तारायन्ता भवत्येषा चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ ८ ॥

वज्रवैरोचनीये च कूर्चयुग्मं सफट् ठठः । तारायेषा महाविद्या सर्वतेजोपहारिणी ॥ ९ ॥

वाग्भवाद्या यदा विद्या वागीशत्वप्रदायिनी । त्रैलोक्याकर्षिणी विद्या चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ १० ॥

ध्यानपूजादिकं सर्वं षोडशीवत् समाचरेत् । .....

इति ॥ इदानीं षोडशीविद्याप्रशंसासाध—

तथा सर्वप्रयत्नेन सर्वोपास्या च षोडशी । लक्ष्मीबीजादिका सैव सर्वैश्वर्यप्रदायिनी ॥ १ ॥

लज्जाया स्वर्गभूनागयोविदाकर्षिणी परा । कूर्चाया सर्वजन्तूनां महापातकनाशिनी ॥ २ ॥

वाग्भवाद्या यदा देवी वागीशत्वप्रदायिनी । एषा तु षोडशीविद्या वेद्या सप्तदशाक्षरी ॥ ३ ॥

श्रीबीजपुटिता सा च लक्ष्मीवृद्धिकरी सदा । लज्जया पुटिता विद्या त्रैलोक्याकर्षिणी परा ॥ ४ ॥

कूर्चैर्न पुटिता सर्वपापिनां पापहारिणी । वाग्बीजपुटिता चैषा कंठिस्त्रादिप्रदायिनी ॥ ५ ॥

चतुर्विधेति विधौषा प्रिये सप्तदशाक्षरी । ताराया षोडशी चान्या भवेत् सप्तदशाक्षरी ॥ ६ ॥

एषा विद्या महाविद्या भुक्तिमुक्तिप्रदायिनी । कमला भुवनेशानी कूर्चबीजं सरस्वती ॥ ७ ॥
 वज्रवैरोचनीये च पूर्वबीजानि चोचरेत् । फट् स्वाहा च महाविद्या वमुचन्द्राक्षरी परा ॥ ८ ॥
 ताराद्यैकोनविंशत्यां ब्रह्मविद्यास्वरूपिणी । एते विद्योत्तमे देवि भुक्तिमुक्तिप्रदे शुभे ॥ ९ ॥
 लक्ष्म्यादिपुटिता पूर्वा रन्ध्रचन्द्राक्षरी भवेत् । चतुर्धा च महाविद्या चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ १० ॥
 प्रणवाद्या यदा चैषा भोगमोक्षकरी सदा । विद्यान्तरं प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ॥ ११ ॥
 हृद्येत्वा कूर्चवाग्बीजवज्रवैरोचनीये हुम् । अस्त्रं स्वाहा महाविद्या चतुर्दशाक्षरी मता ॥ १२ ॥
 सर्वैश्वर्यप्रदा चैषा सर्वमोहनकारिणी । भुवनेशी त्रितत्त्वं च वाग्बीजं प्रणवं ततः ॥ १३ ॥
 वज्रवैरोचनीये च फट् स्वाहा च ततः परा । चतुर्दशाक्षरी चैषा चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ १४ ॥
 एषा विद्या महादेवि जन्ममृत्युविनाशिनी । रमा कामस्तथा लज्जा वाग्भवं वज्रवैपदम् ॥ १५ ॥
 रोचनीये लज्जाहृन्ममस्त्रं स्वाहासमन्वितम् । इयं सा षोडशी प्रोक्ता सर्वकामफलप्रदा ॥ १६ ॥
 कथिताः सकलाः विद्याः सारात् सारतराः पराः । आसां ऋषिभैरवोऽहं नाम्ना च क्रोधभूषतिः ॥ १७ ॥
 सम्राट् छन्दो देवता च च्छिन्नमस्ता प्रकीर्तिता । षड्दीर्घभाक्स्वरेणैव प्रणवाद्येन सुन्दरि ॥ १८ ॥
 लज्जाद्येन ठठान्तानि षडङ्गानि प्रकल्पयेत् । नारिदोषादिकं चासां ताः सुसिद्धाः सुरासुरैः ॥ १९ ॥
 सकलेषु च वर्णेषु सकलेश्वाश्रमेषु च । अन्तिमेषु च वर्णेषु भुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ २० ॥
 प्रणवाद्या च या विद्या शूद्रादी न समीरिता । अस्यां चैव विशेषोऽयं योषित् चेत् समुपासयेत् ॥ २१ ॥
 डाकिनी सा भवत्येव डाकिनीभिः प्रजायते । षतिहीना पुत्रहीना यथा स्यात् सिद्धयोगिनी ॥ २२ ॥
 इति ते कथितं तत्त्वं रहस्यमखिलं प्रिये । अतिस्नेहतरङ्गेण भक्त्या दासोऽस्मि ते प्रिये ॥ २३ ॥
 इति । एतासां ध्यानपूजादिकं सर्वं षोडशीवद् बोद्धव्यम् । इति च्छिन्नमस्ताप्रकरणम् ॥ अथ धूमावतीप्र-
 करणम् । तत्र फेत्कारिणीतन्त्रे—

धूमावतीप्रयोगोऽयमधुना कथ्यते यथा । दान्तावर्षीशविन्दन्तौ बीजे धूमावती द्विठः ॥ १ ॥
 धूमावतीमनुः प्रोक्तः शत्रुनिग्रहकारकः । पिप्पलादो मुनिरछन्दो निचृग्ज्येष्ठा च देवता ॥ २ ॥
 चतुर्थेन च नवमेन विन्दुनादधुनेन च । षड्दीर्घजातियुक्तेन कुर्यादङ्गानि मन्त्रवित् ॥ ३ ॥
 दान्तौ धकारद्वयं, अर्घीशविन्दन्तौ पूयण्कारसंयुक्तौ विन्दुयुक्तौ च धूमावती स्वरूपं, उद्वयं स्वाहाकारः ।
 यां हृदयाय जमः । धीं शिरसे स्वाहा, इत्यादिकरपटङ्गन्यासः । तथा ध्यानम्—
 विवर्णा चञ्चला कुम्भा दीर्घा च मलिनाम्बरा । विष्णुक्रकुन्तला रुषा विषया निरसद्विजा ॥ ४ ॥
 काकध्वजरथारूढा विलम्बितपयोधरा । शूर्पहस्ता विरूपाक्षी ध्वजहस्ता वरान्विता ॥ ५ ॥
 प्रवृद्धलोमां तु शृशं कुटिला चाकुलेर्धरा । क्षुत्पिपासादिता नित्यं सदा कलहत्तरा ॥ ६ ॥
 एवंविधां सदा ध्यायेत् ततः कर्म समाचरेत् । पूर्वोक्ते पूजयेत् पीठे जयादिनवशक्तिके ॥ ७ ॥
 केसरेषु षडङ्गानि पूजयेत् प्रोक्तवर्त्मना । अष्टपत्रेषु संपूज्याः शक्रयोऽष्टौ क्रमेण हि ॥ ८ ॥

क्षुधा तृष्णा रतिर्निद्रा निर्ऋतिर्दुर्गती रुषा । अक्षमेति च भूविम्बे इन्द्राद्या हेतयो बहिः ॥६॥
इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि पिप्पलादाय
ऋषये नमः । मुखे निचृच्छन्दसे नमः । हृदये धूमावत्यै देवतायै नमः । इति विन्ध्यस्य यथाविधिवि-
नियोगमुक्त्वा, ध्यां हृदयाय नमः । ध्यां शिरसे स्वाहा । धूं शिखायै वषट् । धैं कण्ठाय हुं । धौ ने-
त्रत्रयाय धौवट् । धः अस्त्राय फट्, इति विन्ध्यस्य ध्यानादिमानसपूजान्ते कुङ्कुमादिना अष्टदलकमलं
विरच्य, तद्वाहिर्द्वैतं तद्वाहिभ्यतुरक्षं चतुर्द्वारयुक्तं लिखेत्, इति पूजायन्त्रं निर्माय पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्य
अर्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते मण्डूकादिपरतत्त्वान्तं भुवनेश्वरीपीठमभ्यर्च्यसनाविपुष्पोपचारान्ते केसरेण्य-
श्रीशासुरवापय्यमध्ये दिक्षु च पद्मलानि संपूज्य, अष्टदलेषु देव्यप्रादिप्रादक्षिण्येन क्षुधायै नमः । तृष्णा-
यै०, अरत्यै०, निद्रायै०, निर्ऋत्यै०, दुर्गत्यै०, रुषायै०, अक्षमायै नमः । इति संपूज्य, चतुरस्रे
लोकपालान् तद्वाहिर्ब्रह्माद्यायुधानि च संपूज्य धूपदीपादिकं सर्वं प्राग्वत् समापयेदिति । तथा—

जपेत् कुष्माण्धतुर्दश्यां पुरश्चरसिद्धये । उपवासपरो मन्त्री शुन्धागारे दिवानिशम् ॥ १० ॥

अयं जपः पूर्वसेवार्थं, लक्षजपः पुरश्चरणम् ।

श्मशाने विपिने चैवं जपेत्तच्च तु वाम्यतः । सोष्णीपः सार्द्रवासारच पुरश्चरणकर्मणि ॥११॥
अत्र होमोऽपि घृतेनैव तर्पणादिकं च प्राग्वदिति ।

आख्यापर्यन्तमालिख्य तस्मिन् स्थाप्य शिवं जपेत् । अवष्टभ्य शिवं शत्रुनाम्नाथ भजयेन्मनुम् ॥१२॥
सहस्राद्भूतः शत्रुर्वरेण परिगृह्यते । पञ्चगव्येन शान्तिः स्वाञ्ज्वरस्य पयसापि वा ॥ १३ ॥
मघाद्यक्षरमालिख्य शत्रुनाम ततः परम् । द्वितीयान्तं मनोः शत्रोर्नामैवं मनुना लिखेत् ॥१४॥
रणोऽयुतजपाच्छत्रोर्निश्चितं मरणं भवेत् । कृत्वा यत्र रिपोराख्यामरण्ये यामिनीदले ॥ १५ ॥
उत्सादो जायते शत्रोर्मनोरयुतजापतः । दग्ध्वा कार्कं श्मशानाग्नौ तद्गस्मादाय भक्षितम् ॥१६॥
विरोधिनाम्नाष्टाशार्तुं सद्य उच्चाटनं रिपोः । श्मशानभस्मना कृत्वा शिवं तस्योपरि न्यसेत् ॥१७॥
विरोधिनामसंरुद्धं कुष्माण्धे समर्चयेत् । महिषीक्षीरधूपं च दद्यात् शत्रुविपत्करम् ॥ १८ ॥
महिषीरूपमासार्धं स्वप्ने शत्रुं निपातयेत् । मन्त्रेणानेन निखनेत् तद्गस्य रिपुमन्दिरे ॥ १९ ॥
शत्रुमुच्चाटयेत् तूर्णं नात्र कार्या विचारणा । न्यस्य पाण्डितले शत्रोरात्मानं चित्तिभस्मना ॥२०॥
वह्नावधोमुखं रुद्धां स्थापयेदयुतं जपन् । धूमावतीमनुं मन्त्री शत्रुं यमपुरं नयेत् ॥ २१ ॥
प्राग्वत् करतले नामार्खद्वयोर्ध्वं रिपोर्न्यसेत् । जलस्यः पूजयेन्मन्त्री हुंकाराभाशयेदरीन् ॥ २२ ॥
श्मशानभस्मना लिङ्गं कृत्वा पुष्पादिनार्चयेत् । भगवन्निति संभाष्य मनसा कर्म चिन्तयन् ॥ २३ ॥
निम्बकाकच्छदावेकीकृत्य चाष्टशतं जपेत् । दद्याद्दूपं साध्वनाम्ना सद्यो विद्वेषयेदरीन् ॥ २४ ॥
(चित्ताकाष्ठानले क्षीरहोमाच्छान्तिः प्रजायते । रजोधूमप्रधानेन गृध्ररूपेण कालिका ॥ २५ ॥

१ 'वापि' क. पाठः । २ 'आख्योपरि लिखेन्मन्त्रं' क. पाठः । ३ 'नयेत्' क. पाठः । ४ क्षिपेदित्यर्थः ।
५ 'वषट्' क. पाठः । ६ 'वृहन्मन्त्र' क. पाठः । ७ 'रूपेणागत' ग. पाठः । ८ 'कुङ्कुमा' क. पाठः ।

भारमत्परिमाणस्य शान्तिनिर्मान्यधूपतः ।) वराहबालधूपेन हेन्यात् सुकररूपिणी ॥ २६ ॥

अथत्थपत्रधूपेन शान्तिर्भवति नान्यथा । शान्तिः सर्वाभिचारस्य पञ्चगव्येन जायते ॥ २७ ॥

शीरेण वापि देवेशि भधुरात्रितवेन वा । कीले दवेदतरोर्देवि शत्रोर्नाम समालिखेत् ॥ २८ ॥

विदर्भ्य भूलमन्त्रेण साध्यनामाक्षराणि वै । जप्त्वा पदद्वये मन्त्री खनेदुच्चाटनं रिपोः ॥ २९ ॥

(कीले शीरतरोर्विदर्भ्य विलिखेन्मन्त्रेण नामाक्षरं

जप्त्वालिख्य पदद्वयेन निखनेदुच्चाटनं विद्विषाम् ।

तत्पादद्वयभूलिकीर्णहविषा दत्त्वा द्विजेभ्यो बलिं

तज्जप्त्वा चितिभस्मकीर्णितमरेर्मेहे तदुच्चाटनम् ॥)

उपेष्टागारे^१ रमशाने वा निर्मान्ये पादगोचरे । गर्दभावासभूमौ वा प्रेतस्थाने चतुष्पथे ॥ ३० ॥

ऊपरे मेहनोद्भूमौ पुष्पितावासके स्वयम् । आनीय शर्करा मन्त्री दिग्वासा दक्षिणामुखः ॥ ३१ ॥

रमशानलोष्टे निक्षिप्य चिताग्नौ भर्जयेत् तथा । चूर्णं तनु अपेक्ष्य निक्षिपेच्छत्रुवेभ्यः ॥ ३२ ॥

सेनामध्ये तु सर्वेषां चर्मादुच्चाटनं भवेत् । गते विपोलिकानां तु पादधूलियुतान् कणान् ॥ ३३ ॥

सष्टतान् सप्तवारं^२ तु शुद्धयान्मन्त्राविमिश्रि । अमते काकवत् सर्वा महीमाचरणादिभुं ॥ ३४ ॥

कृत्वा प्रतिकृतिं शत्रोर्जन्मवृत्तेर्ण मन्त्रवित् । कृतमतिप्रितप्राणां विद्धा मर्मसु कण्टकैः ॥ ३५ ॥

आयसैर्मन्त्रमाचर्य वक्ष्यमाणैः प्रवेष्टयेत् । पूर्वोक्तशर्कराभिस्तु जप्त्वा नित्यं प्रतापयेत् ॥ ३६ ॥

सप्तरात्रेण तस्यागु रिपोरुच्चाटनं भवेत् । मुले च शिष्यया लेख्यौ सारमेयवराहयोः ॥ ३७ ॥

मन्त्रेण दर्भितौ साध्यौ भौमवारे द्वादिना । धतूररससंपुत्रचिताङ्गारेण मन्त्रिणा ॥ ३८ ॥

वृषस्य पृष्ठतो बद्धा केशपाशेन तं जपेत् । रमशाने शत्रुमार्गे वा तद्गृहे निखनेमिश्रि ॥ ३९ ॥

विद्वेषणं भवेत् सद्यो गौरीशङ्करयोरपि । अथत्थत्वाचि मन्त्राच्चैर्दर्भितं साध्यमालिखेत् ॥ ४० ॥

अन्यद्विषतरोस्तद्वज्रजप्त्वा उद्धृतया न्यसेत् । पूर्वोक्तकण्टकैर्विद्धा जपेत् स्पृष्ट्वा शतं शतम् ॥ ४१ ॥

विद्विष्टौ भवतस्तौ तु नाम्नामपि च तत्त्वज्ञात् । ..... ॥

वर्णास्तान् विलिखेद् विदर्भ्यमभितः क्रोत्रेषु मन्त्राक्षरैः

संरुद्धान् परितः प्रमज्जनगृहे मध्ये च साध्यं पूयक् ।

अङ्गारैः कनकोत्तरैरपि पदैर्मन्त्रं जपंस्ताडयेत्

कार्पासेन रणे कुजार्कदिवसे भूलोकविद्वेष्यताम् ॥ ४२ ॥

आपाद्य पूर्वमूर्तिं च शत्रोरास्तेभ्यः शोषयेत् । तापवेमिश्रि तां जप्त्वा वह्निरूपे बलिं पचेत् ॥ ४३ ॥

एवं सप्तदिनं रात्रानान्वालिष्य शोषयेत् । व्योषापिलशुनोन्मत्तहिङ्गुसिद्धार्थसरथैः ॥ ४४ ॥

१ ' उपेष्टागारे ' स. पाठः । २ ' सप्तवारं ' स. पाठः । ३ ' सप्तवारं ' स. पाठः । ४ ' सप्तरात्रं ' स. पाठः ।

५ ' पूर्वोक्तमहीमाचरणा ' स. पाठः । ६ ' कण्टकैः ' स. पाठः । ७ ' कृत्वा प्रतिकृतिं साध्यस्य ' स. पाठः ।

पिण्डैर्लवणसंभूतैरुन्मत्तद्रवसंयुतैः । पेषयित्वा तेन सम्यग् लिखेन्मन्त्री मनुं जपेत् ॥ ४५ ॥
 वलिमध्ये खनेत् कीलं शुक्ररूपं तथोपरि । वह्निं प्रज्वान्य तत्काष्ठैर्द्रव्ययुक्तैर्हुनेजपेत् ॥ ४६ ॥
 निक्षिप्य प्रतिमां तत्र ज्वरे नित्यं जपेन्मनुम् । सप्तरात्रं ततः कुण्डे रत्यागारेऽथवा हुनेत् ॥ ४७ ॥
 त्रिकोणशूलदीप्ताग्रमेरकायतनान्वितम् । तत्रापि निखनेत् कीलं वह्निं प्रज्वान्य पूर्ववत् ॥ ४८ ॥
 ततः प्रतिकृतिं मन्त्री बहेरुपरि लम्बयेत् । उक्तद्रव्येषु संलिप्तामूर्ध्वपादामधोमुखीम् ॥ ४९ ॥
 रक्तद्रव्यैः समाराध्य प्रज्वान्य विषवृक्षजैः । इन्धनैः प्रतिमां यावत् समित्पुञ्जनिभां हुनेत् ॥ ५० ॥
 अनिलादिभिरामृत्योर्वशं याति न संशयः । ॥

इति । अथ भद्रकालीमन्त्राः । केत्कारिणीतन्त्रे—

ग्रासादवीजमुद्धृत्य कालीति पदमुच्चरेत् । महाकालीपदं चोक्त्वा किण्विषुग्ममतः परम् ॥ १ ॥
 अस्त्रमग्निप्रियान्तोऽयं भद्रकालीमहामनुः । पदैः पद्भिः षडङ्गानि जातियुक्तानि कल्पयेत् ॥ २ ॥
 ग्रासादवीजं वक्ष्यते । अन्यत्पदत्रयं स्वरूपं । युग्ममिति द्विरुच्चरेदित्यर्थः । अस्त्रं फट् । अग्निप्रिया स्वा-
 हाकारः । हौं हत् , कालि शिरः , महाकालि शिखा , किण्विषि कवचम् , फट् मेघं , स्वाहा अस्त्रम् ।
 ध्यातव्येयं महादेवी भद्रकाली भयापहा । आराध्य प्रजपेन्नित्यमष्टाधिकशतेन तु ॥ ३ ॥

छुत्त्वामा कोटराक्षी मपिमलिनमुखी मुक्तकेशी हसन्ती

नाहं त्वा वदन्ती जगदखिलमिदं ग्रासमेकं करोमि ।

हस्ताभ्यां धारयन्ती ज्वलदनलशिखासन्निभं पाराशुमन्^१

दन्तैर्जम्बूफलामैः परिहरतु भवं पातु मां भद्रकाली ॥ ४ ॥

आराध्य प्रजपेन्मन्त्रं नित्यमष्टोत्तरं शतम् । रिष्टमाला विधातव्या शतेनाष्टोत्तरेण च ॥ ५ ॥

प्रयोगश्चात्र कर्तव्यः सामान्यपटलोदितः । अशेषं कालिकातन्त्रे कथितं कार्यसिद्धये ॥ ६ ॥

सामान्यपटलोदितः केत्कारिणीतन्त्रे सामान्यपटले प्रोक्तः । कालिकातन्त्रे कथितं प्रमथानकालिकात-
 न्त्रे कथितम् ।

इयं देवी महादेवी शत्रुनिग्रहकारिणी । यथेष्टचेष्टया चिन्त्या धर्मकामार्थसिद्धिदा ॥ ७ ॥

इति । केत्कारिणीतन्त्रे—

अथातः संप्रवक्ष्यामि महाकालीमहामनुम् । यस्य विज्ञानमात्रेण नासाध्वं विद्यते भुवि ॥ १ ॥

प्रलयाग्नी रक्तगतावूर्ध्वकेशीसमन्वितौ । नादविन्दुसमायुक्तावेवं क्रोधिद्वयं पुनः ॥ २ ॥

पशुं गृहाणपदतो वर्मास्त्रानलचक्षमा । चतुर्दशाक्षरी प्रोक्ता महाकाली ध्रुवादिका ॥ ३ ॥

प्रलयाग्नी लकारद्वयं, रक्तो रेफः, ऊर्ध्वकेशी एकारः, नादविन्दु प्राम्बत् । तेन कौंक्षे इति, क्रोधी
 ककारद्वयं, एवमित्यनेन रेफगतमेकारनादविन्दुयुक्तं चेत्यवगन्तव्यं । तेन कौंक्षे, वर्मं हुं, अस्त्रं फट्,
 अनलचक्षमा स्वाहा । तथा—

न्यासशुद्धी न ऋष्यादि नात्र किञ्चिद्विचारया । कृष्यतोयेन संपूर्णे कुम्भे चैवाथ कालिकाम् ॥ ४ ॥

ब्राह्मणादिभिश्च दूतीभिर्बुधैः संपूज्य भक्तिः । पञ्चवक्त्रां महारौद्रीं प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनाम् ॥ ५ ॥
 शक्तिशूलधनुर्बाणखेटस्त्रज्वराभवान् । दद्यादसंभुजैर्देवीं त्रिभ्राणां भोगिभूषणाम् ॥ ६ ॥
 ध्यात्वैवं साधकः साध्यं साधयेन्मनसि स्थितम् । त्राक्षी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा ॥ ७ ॥
 वाराही चैव माहेन्द्री चामुण्डा चण्डिकाष्टमी । पूर्वादीशानपर्यन्तं कुम्भाकुशोत्थिता इमाः ॥ ८ ॥
 कर्त्रिकायां ततो देवीं महाकालीं भयापहाम् । नामोच्चारणसंरम्भं बद्धौ प्रज्वालिते स्तरे ॥ ९ ॥
 जुहुयाद्वैरिणं कुहो^१ देवीमग्नं जपंस्तथा । समिधः पिबुमन्दस्य विभीतचित्तिकाण्डकाः ॥ १० ॥
 हरं विषं राजिकां च कण्टजालरसान्विताः । गृहधूमरमशानास्त्रिविभीताङ्गारहोमतः ॥ ११ ॥
 समाहाद्वैरिणं हन्ति कालीमग्नप्रयोगतः । उच्चाटनं चापराद्धे सन्ध्यायां मारणं तथा ॥ १२ ॥
 दक्षिणस्यां दिशि स्थिता ग्रामादेर्दक्षिणामुखः । ..... ॥

इति । मन्त्रान्तरं केत्कारिणीतन्त्रे—

गृध्रकर्णपदं प्रोक्त्वा निरूपाक्षिपदं ततः । लम्बस्तनिपदं पञ्चाम्बुहोदरिपदं वदेत् ॥ १ ॥
 उत्पाटय पदं भूयस्तथैव मारयेति (?) च । पदान्येतानि वीप्स्याथ वदेद्गर्मात्ममेव च ॥ २ ॥
 वक्त्रिजायापदं चोक्तेति ।

वीप्स्येति द्विद्वयार्थः, यमं हुं, अस्ते फट्, वक्त्रिजाया स्वाहाकारः । तथा—

पिप्पलादो मुनिः प्रोक्तो निवृच्छन्द उदाहृतम् । भद्रकाली देवता स्वात् पञ्चाङ्गं स्वयमेव तु ॥ ३ ॥
 स्वयमेव मूलमन्त्रेणैव । यथा— वीप्सितेनायपदद्वयेन हुन् । तदूर्ध्वपदद्वयेन शिरः । तदूर्ध्वपदद्वयेन शिखा ।
 वर्मात्माभ्यां कवचं । स्वाहावाक्यमिति । तथा—

अतिरौद्रा महादंष्ट्रा भृशं दीर्घा कुशोदरी । मुहुत्तनयनारूढा दीर्घघोषा मदधुरा ॥ ४ ॥
 स्निग्धगम्भीरनिर्घोषा नीलजीमूतसन्निभा । भुक्कुट्यटाट्टसंदीप्ता महारदनभीषणा ॥ ५ ॥
 दंष्ट्रोग्रकोपताम्राक्षी रक्तदीर्घशिरोरुहा । त्रिशूलव्यग्रदोर्दण्डा नरकीटपलाशिनी ॥ ६ ॥
 अतिरक्ताम्बरा देवी रक्तमांसासवन्निभा । शिरोमाताविचित्राङ्गी विवन्ती शोयितासवम् ॥ ७ ॥
 नृत्यन्ती च हसन्ती च पिशाचगणसेविता । पिशाचस्कन्धमारुह्य भ्रमन्ती वसुधातले ॥ ८ ॥
 शङ्करस्य मुखोत्पन्ना योगिनीयोगिवद्भवा । इत्यंभूतां भद्रकालीं मातृभिः परिवारिताम् ॥ ९ ॥
 ध्यात्वा सम्यक् समाराध्य ततो मग्नं जपेद्बुधः । अमुतं जैपसिद्धयर्थं मातृकान्यासतत्परः ॥ १० ॥
 ततो होमादिकमपि कार्यम् । होमस्तु घृतेनैव प्रागुक्तवचनादिति । तथा—

धूमावत्यां च यत् प्रोक्तमनयापि तदाचरेत् । उक्तः प्रयोग एवात्र विशेषविधिरन्यते ॥ ११ ॥
 ऋज्वावर्तं तु निर्दोषमर्कमूलं वनान्तरात् । विषवृक्षं समादाय ततो होमं समाचरेत् ॥ १२ ॥
 शून्यागारे तथा कुण्डं कृत्वा तत्र त्रिकोणकम् । विषवृक्षेन्धनेनाग्निं प्रज्वालयादाय तत् सुधीः ॥ १३ ॥
 ततो दण्डं जपन्मन्त्री विषवृक्षस्य साधकः । अष्टोत्तरशतं बद्धौ तं दण्डं निक्षिपेद्बुधः ॥ १४ ॥

सुविनीतं द्विजं वीरं कृता चोचरसाधकम् । दिक्षु सर्वासु संस्थाप्य स्वमतान् सङ्ग्रहस्तकान् ॥१५॥
 कृतस्नः समाराध्य वद्धिं क्रोधसमन्वितः । अष्टोचरशतं जप्त्वा दण्डाग्रं जातवेदसि ॥ १६ ॥
 दत्त्वा सिद्धार्थकं मन्त्री जुहुयात् सवनद्वयम् । ..... ॥

यथ्यग्रमग्नौ विनिवेश्य पश्चात् सिद्धार्थकैस्तैलसमुचितैश्च ।

हुनेत् सहस्रद्वयमत्र धीमान् विसृज्य वद्धिं बलिदानपूर्वम् ॥ १७ ॥

ध्यायेद् देव्याः स्वरूपं मलयधनानिभं रक्तवर्णोग्रनेत्रं

शूलाग्रप्रोतसिंहं तस्मिन्नरशिरःस्रग्धरं तीक्ष्णदंष्ट्रम् ।

उन्कान्यग्रोर्ध्वहस्तं रुधिरमधुमदभ्रान्तचित्तं सुघोरं

शङ्खां शङ्खगुह्यैः करनिभृतशिलादण्डनिर्घातधोरम् ॥ १८ ॥

भावयित्वा करेणोन्कां दक्षिणेन रिपोर्मुखम् । गत्वा दूरेण विसृजेत् तद्वत् कुट्टा नभःस्थिता ॥१९॥

ससहायस्ततस्तीर्थं गच्छेत् पश्चात्तु वाग्यतः । स्नात्वावरुणं शुचिर्भूत्वा कण्ठमाग्नौदके स्थितः ॥२०॥

जपेत् सुदर्शनं दुर्गा सावित्रीं च समाहितः । अष्टोचरसहस्रं तु जपेदन्यच्छतं शतम् ॥ २१ ॥

उष्णीषवासा आप्लाव्य ससहायः सुरालयम् । गत्वा तु महतीं पूजां कृत्वा देवस्य चक्रिणः ॥२२॥

पादयुग्मं समालम्ब्य वर्णालयं जपेद् बुधः । तावज्जप्त्वा घटे सन्निरभिषिञ्चेत् स्वकं वपुः ॥ २३ ॥

दक्षिणां विधिवद् दत्त्वा शान्तिहोमं च कारयेत् । यद्वा दुर्गा जपेद्दत्तं सावित्रीं च तथैव च ॥२४॥

कृत्वाभिषेकं ताभ्यां तु शक्तितो भोजयेद् द्विजान् । दक्षिणाः शक्तितो दत्त्वा सिद्धो भवति साधकः ॥२५॥

वद्गदण्डप्रयोगोऽयं दारुणो रक्तसदनः । पुरा देवासुरे युद्धे हरेण किल निर्मितः ॥ २६ ॥

तत्प्रयोगमहं वक्तुं न शक्नोमि तथापि चेत् । प्रयोगमात्रं तद्वक्ष्ये विद्वेदोच्चाटनादिकम् ॥ २७ ॥

विभीतफलके शत्रोर्लिलेभामविदमितम् । मन्त्रं जप्त्वा संरोधं तद् स्नेहं पितृवने बुधः ॥ २८ ॥

उच्चाटनं भवेत् क्षिप्रमचलस्यापि किं पुनः । मानवानां द्विजश्रेष्ठे न कर्तव्यं मनीषिभिः ॥ २९ ॥

तथैव किल तस्यैव त्रिकोणोऽधोमुखं स्नेहं । चतुरबीजचूर्णेन जप्त्वा बालिप्य तद् त्यजेत् ॥३०॥

स्नेहेदुच्चाटयेच्छत्रून् वाताहतरो यथा । ..... ॥

इति ॥ अथ श्मशानकाली—

वाय्वीं मायां ततो लक्ष्मीं कामराजमतः परम् । कालिकेसंपुटत्वेन चतुष्कं बीजमालिखेत् ॥ १ ॥

एकादशार्धां देवेशि चतुर्वर्गप्रदायिनी । ..... ॥

इति । अस्याः पूजायन्त्रम्—

पद्ममण्डलं वृत्तं तद्वाद्ये धरणीतलम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं मध्ये मूलं समालिखेत् ॥ २ ॥

दलेष्वष्टसु विलिखेत् कवर्गाद्यष्टवर्गकम् । धरण्या विलिखेदाद्यं चतुष्के ..... ॥ ३ ॥

पूर्वादितुरन्ते च मध्ये देवीं प्रपूजयेत् । ..... ॥

अस्याः पूजाप्रयोगः— प्रातःकृत्यादिप्रासाद्यामान्तं कर्म समाप्य ऋषादिन्यासं कुर्यात् । शिरसि भृगुऋषये नमः । मुखे निपृच्छन्दसे नमः । हृदि श्मशानकालिकायै देवतायै नमः । गुह्ये वाग्यजाय नमः । पादयोः मायाशक्तये नमः । सर्वाङ्गं कामराजकीलकाय नमः । इति विन्यस्य, ऐं हृदयाय नमः । ह्रीं शिरसे स्वाहा । श्रीं शिखायै वषट् । क्लीं कवचाय हुम् । कालिके नेत्रत्रयाय धौपट् । ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं अस्त्राय फट् । अथ ध्यानम्—

अञ्जनादिप्रभां देवीं श्मशानालयवासिनीम् । रक्तेत्रां मुक्तकेशीं शुष्कमांसातिभीषणाम् ॥ १ ॥

पिङ्गाक्षीं वामहस्तेन मधपूर्णां समांसकम् । सद्यःकृत्तशिरो दक्षहस्तेन दधतीं शिवाम् ॥ २ ॥

स्मितवक्त्रां सदाप्यामन्नांसचर्षणतत्पराम् । नानालङ्कारभूषाङ्गीं नम्रां मत्तां सदासखैः ॥ ३ ॥

एवं ध्यात्वा जपेद् देवीं श्मशाने तु विशेषतः । गृहे वापि सहस्रं च मत्स्यमांसैः सुभोजनैः ॥ ४ ॥

नमो भूत्वा महापूजां कुर्याद्रात्रौ समाहितः । ..... ॥

पूजनाग्रे ध्यात्वा मानसैरुपचारैः संपूज्यार्थस्थापनं कृत्वा, पुनर्ध्यात्वा पञ्चोपचारैः संपूज्य पत्रेषु
ग्राह्यादिका यजेत् । तद्वाहिरसिताङ्गादिकान् । अस्य पुरश्चरणमेकादशलक्षजपः । तथाच — ' वर्षलक्षं जपेन्मन्त्रं
तद्दशशेन होमयेत् ' । मन्त्रान्तरं तथा—

कामधीजं समालिख्य कालिकायै समालिखेत् । नभोन्तेन च देवेशि सप्तार्णो भनुरुत्तमः ॥१॥

पठन्नं कालिकादेव्या अन्यत् सर्वं तु पूर्वमत । .....

इति । आधार्पटी— 'प्रणवो हृदयं ततो भगवति वामुण्डे रक्तवाससी अग्रतिहतकपपराक्रमेऽमुकबधाय विद्येतसे
वक्षिणवल्गुमा' । आधार्पटेनालककपटेनावृतः समुद्रगमिनीनदीतीरे ऊपरभूमौ वा दक्षिणाभिमुख ऊर्ध्वबाहुजं-
पेत्, पावत्पटः शुष्यति तावत्प्रासाः शुष्यन्ति शुषोः ॥ अथ धर्मटिका—

पूर्वं घर्मटिके युगम् ततो मर्कटिके युगम् । चोरे निद्वेषकारिणि निद्वेषो द्वेषकारिणि ॥ १ ॥

अथ धोराधोरयोः स्यादमुकामुकयोस्ततः । विद्वेषयद्वयं हुं फट् विद्या वर्मटिकेरिता ॥ २ ॥

अत्रापि प्रयोगः प्रागेव । परन्तु फलं विद्वेत्सु ॥ अथ श्मशानभैरवी— “ श्मशानभैरवि नररुधिरान्ध-
साभाक्षिणि सिद्धिं मे देहि मम मनोरथान् पूरय हुं फट् स्वाहा ” ॥ अथ ज्वालामालिनी— “ ओं नमो
भगवति ज्वालामालिनि शुभगणपरिहृते हुं फट् स्वाहा ” । एतैर्मन्त्रैर्यावन्ति क्रूरकर्माणि तावन्ति कुर्या-
त् । महाकालीमन्त्रप्रयोगे तु न्यासविकं न कर्तव्यम् । “ न्यासशुद्ध्यादिकं किञ्चिन्नात्र कार्या विचार-
या ” इत्युक्तत्वात् । प्रयोगः प्रागेवोक्तः ॥ ज्वालामालिनीप्रयोगस्तु—

जैनमो हृदयं प्रोक्तं भगवतीति शिरः स्मृतम् । ज्वालाभालिनि च शिखा गृध्रगणपरिषृते ततः ॥ १ ॥

वर्म स्वाहास्त्रमित्युक्तं जातियुक्तं न्यसेत् तनौ । .....

प्रयोगस्तु— **ॐ हृदयाय नमः इत्यादि**

अभ्युक्तत्वा नियतं चैव जपेन्मन्त्रं जपाजयी । जपेदष्टसहस्रं तु त्रयोविंशतिवासरान् ॥ २ ॥

प्रत्यहं साधनं सिद्धिं ददाति च न संशयः । स्मृतिमात्रेण वै मन्त्री रिपून् सर्वान् विनाशयेत् ॥ ३ ॥

इति । तथा केत्कारीये— “ ओं ठंठांठिठींठुंठूंठैंठौंठैंठः ” इति मन्त्रेण भृगुताहिथमय कीलकं पञ्चाङ्गलं

तेनैव साध्यपादोत्थमृत्तिकापङ्कजेष्टितम् । शोषितं तेजसा भानोर्वेष्टयेत् त्रिकुटं पुनः ॥ ११ ॥
प्रतिमां स्त्रीनिभां कृत्वा तस्यास्तयोदरे चिपेत् । गुलिकां पातयेत् पात्रे प्रतिमां साध्यरूपिणीम् ॥ १२ ॥
तदाशाभिमुखो भूत्वा निर्जने निशि साधकः । शवदृच्छति चित्तं च तावद्रूपं जपेन्मनुम् ॥ १३ ॥
यावदायाति संवत्सरा मदनालसविग्रहा । ..... ॥

इति ॥ अथ विद्वेषवन्तम्—

अन्योन्यसमरारम्भाद्रोषितौ समरे युतौ । तदीयनस्वरोद्धीनधूलिमादाय साधकः ॥ १ ॥
धूलिना तेन विद्वेषस्ताडनादभिजायते । परस्परं रिपोर्वरं मित्रेण सह निश्चितम् ॥ २ ॥
महिषाश्वपुरीषाभ्यां गोमूत्रेण समालिखेत् । ययोर्नाम तयोः शीघ्रं विद्वेषं च परस्परम् ॥ ३ ॥
रक्तेन माहिषाश्वेन श्मशानवस्त्रके लिखेत् । यस्य नाम भवेत् तस्य विद्वेषं च परस्परम् ॥ ४ ॥
षट्कोणचक्रमध्ये तु रिपोर्नामसमन्वितम् । मन्त्रं च संप्रवक्ष्यामि महाभैरवसंज्ञकम् ॥ ५ ॥
“ ओं नमो महाभैरवाय श्मशानवासिने अनुकामकयोर्विद्वेषं कुरु कुरु मुरु मुरु स्वाहा ”
एतन्मन्त्रं लिखेत्तत्र विद्वेषो जायते ध्रुवम् । अन्ययोगमहं वक्ष्ये दुर्लभं वसुधातले ॥ ६ ॥
ज्ञानमात्रेण शङ्खां विद्वेषो जायते ध्रुवम् । ..... ॥
“ ओं नमो भगवति श्मशानकालिके अनुक्तं विद्वेषवत् इमहन् पञ्चपञ्च मथमथ हुं फट् स्वाहा ” ।
अमुना मन्त्रराजेन साधयेत् प्रभवः सुधीः । बह्निपुण्ड्रे निम्बपत्रेण कटुतेलान्वितेन च ॥ ७ ॥
प्रज्वाल्य स्वादिरं बह्निं श्मशानोत्थं ततः पुनः । दशसाहस्रसंयुक्तं तिलपत्रावतान्वितम् ॥ ८ ॥
भाषयन् कुपितो देवीमिन्द्रनीलमणिप्रभाम् । श्पोमनीलीं महाचण्डां सुरासुरविमर्दिनीम् ॥ ९ ॥
त्रिलोचनां महारौद्रीं सर्वाभरणभूषिताम् । कपालकर्त्रिकाहस्तां सूर्यचन्द्रोपरि स्थिताम् ॥ १० ॥
शवयानमतां चैव प्रेतभैरववेष्टिताम् । वसन्तीं पितृकान्तारे सर्वसिद्धिप्रदायिकाम् ॥ ११ ॥
होमयेद्विविधैः पुष्पैर्वलिच्छागोपहारकैः । पूजयित्वा महेशानीं भक्तिपुङ्गेन चेतसा ॥ १२ ॥
तज्जस्रं च समादाय धारयेदभिमन्त्रितम् । भस्मना तेन च हन्याद्विद्वेषस्तज्जवेन्तृणाम् ॥ १३ ॥
बह्निः शीतलतां याति पतेद्भूमौ तथा रविः । यदा शुष्यति पाथोभिश्चन्द्रमाः पतितो यदि ॥ १४ ॥
तदा मिथ्या भवेद्देवि योगराजः सुदुर्लभः । षट्कोणं चक्रराजं तु शङ्खां नामटाङ्कितम् ॥ १५ ॥
पूर्वद्रव्येण विद्वेषं कारयेद्य साधकः । ..... ॥
“ ओं प्रां विद्वेषिणि अनुकामकयोर्विद्वेषं कुरु स्वाहा । ”
यन्त्रवासे लिखेन्मन्त्रमिमं पूर्वोक्तवस्तुभिः । परस्परं भवेद्द्वेषो योगोऽयं कुम्भिकामते ॥ १६ ॥

इति ॥ अथोच्चाटनम्—

अथोच्चाटविधिं वक्ष्ये यथोक्तं श्रीमतोत्तरे । निम्बपट्टे लिखेन्नाम महिषाश्वपुरीषकैः ॥ १७ ॥
काकपञ्चस्र लेखिन्या लेखनीयमनन्तरम् । ..... ॥

“ ओं नमः काकतुष्टि धवलामुक्ति अमुकमुखाटय उखाटय हुं फट् । ”

एतन्मन्त्रं समभ्यर्च्य लिखित्वा पूर्ववस्तुभिः । निम्बवृक्षसितं सर्वं काकालयं हुनेदथ ॥ १८ ॥

श्मशानवद्भिमानीय धत्तूरकाष्ठदीपितम् । चर्द्धिं कृत्वा महातैलैरधवा कटुवस्तुभिः ॥ १९ ॥

पूर्वोक्तमनुना तस्य पत्रं राजीकटुप्लुतम् । संपूज्य धवलामुक्तीं पञ्चोपचारपूजया ॥ २० ॥

तद्भस्म प्रक्षिपेच्छ्रोमन्दिरोपरि मन्त्रवित् । ध्यानयुक्तेन मनसा शशोरुखाटनं भवेत् ॥ २१ ॥

धूम्रवर्णा महादेवीं त्रिनेत्रां शशिशेखराम् । जटाजूटसमायुक्तां व्याघ्रचर्मपरिच्छिदाम् ॥ २२ ॥

कृशाक्षीमस्थिमालाढ्यकर्त्रिकाढ्यकराम्बुजाम् । कोटरार्चीं सुदंष्ट्रां च पातालसंनिभोदराम् ॥ २३ ॥

एवंविधां धिया भाव्य कार्यमुखाटनं रिपोः । एष योगविधिः प्रोक्तो वीरतन्त्रे भद्रेभारि ॥ २४ ॥

गोपनीयं प्रयत्नेन न प्रकाश्यं कदाचन । ..... ॥

इति । तथा—

सौरारयोर्दिने ग्राह्यं नरास्थि चतुरङ्गुलम् । निशारत्नेन संक्षिप्य प्रधानभवने क्षिपेत् ॥ २५ ॥

सप्ताहाभ्यन्तरे शशोरुखाटनकरं भवेत् । ..... ॥

मन्त्रस्तु— हुं अमुकस्योखाटनं कुरु स्वाहा । (हुं अमुके) हुन हुन स्वाहा ॥ अथ सुखप्रसवमन्त्रः—
ओं मम्मथ मम्मथ वाहि वाहि सम्बोद्ध मुञ्च मुञ्च स्वाहा । ओं मुक्ताः पाशा विपाशाश्च मुक्ताः सुर्वेभ्यः
रश्मयः । मुक्ताः सर्वभयाङ्गर्भं पश्येति मा विर (विर) स्वाहा ” ॥ एतदभ्यतरेणाष्टवारं जलमभिमन्त्र्य
पेयं ततः सुखप्रसवो भवति ॥ अथादर्शनप्रयोगः—

अर्कशामलिकार्पासपट्टपङ्कजतन्तुभिः । पञ्चभिर्वर्तिकाभिस्तु नृकपालेषु पञ्चसु ॥ १ ॥

नरतैलेन दीपाः स्युः कञ्जलं नृकपालके । ग्राहयेत् पञ्चमिषमात् पूर्ववच्च शिवास्तये ॥ २ ॥

पञ्चस्थानीयजातं तु एकीकुर्याच्च तं पुनः । लावयित्वाञ्जनं नेत्रे देवैरपि न पृश्यते ॥ ३ ॥

मन्त्रस्तु— “ ओं हुं फट् कालि २ महाकालि भस्मशोषितं आद्य २ देवि मा पश्यतु मानुषेति हुं फट्
स्वाहा ” इति मन्त्रेणाष्टोत्तरसहस्राभिमन्त्रितं कृत्वा तत्कञ्जलं नेत्रे दत्त्वा त्रैलोक्यादुरयो भवति ॥

अथ योगिनीसाधनम् । भूतदामरे—

अथातः संप्रवक्ष्यामि योगिनीसाधनोत्तमम् । सर्वार्थसाधनं नाम देहिनां सर्वसिद्धिदम् ॥ १ ॥

अतिगुह्या महाविद्या देवानामपि दुर्लभा । वासामभ्यर्चनं कृत्वा वनेशोऽप्युधनाधिपः ॥ २ ॥

तासामाद्यां प्रवक्ष्यामि सुराद्यां सुन्दरीं त्रिये । अस्या अभ्यर्चनेनैव राजत्वं लभते नरः ॥ ३ ॥

अथ प्रातः समुत्थाय कृत्वा स्नानादिकं शुभम् । प्रासादं च समासाद्य कुर्यादाचमनं ततः ॥ ४ ॥

प्रणवान्ते सहस्रारं हुं फट् दिग्बन्धनं चरेत् । आस्तायामं ततः कुर्यान्मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ५ ॥

पङ्कजं मायया कुर्यात् पद्ममहदलं लिखेत् । तस्मिन् पदे तथा मन्त्रं जीवन्मासं समाचरेत् ॥ ६ ॥

पीठे देवीं समभ्यर्च्य ध्वायेद् देवीं जगत्प्रियाम् । पूर्वचन्द्राननां गौरीं विधिप्राप्त्यन्तरधारिणीम् ॥ ७ ॥

पीनोत्तुङ्गकृचां वामां सर्वज्ञामभयप्रदाम् । इति ध्यात्वा च मूलेन दद्यात् पाद्यादिकं शुभम् ॥ १० ॥
 पुनर्धूपं निवेद्यैव नैवेद्यं मूलमन्त्रतः । गन्धचन्दनताम्बूलं सकर्पूरं सुशोभनम् ॥ ११ ॥
 प्रणवान्ते धुवनेशीमागच्छ सुरसुन्दरि । वहेर्जायां जपेन्मन्त्रं त्रिसन्ध्यं च दिने दिने ॥ १२ ॥
 महसैकप्रमाणेन ध्यात्वा देवीं सदा बुधः । मासान्ते व्याप्य दिवसं बलिं पूजां सुशोभनाम् ॥ १३ ॥
 कृता तु प्रजपेन्मन्त्रं निशीथे याति सुन्दरी । सुदृढं साधकं दृष्ट्वा याति सा साधकालये ॥ १४ ॥
 सुप्रसन्ना साधकाग्रे सदा स्मेरमुखी ततः । दृष्ट्वा देवीं साधकेन्द्रो दद्यात् पाद्यादिकं शुभम् ॥ १५ ॥
 सुचन्दनं सुमनसा ज्ञात्वाभिलषितं वदेत् । मातरं भगिनीं आथ भार्या वा भक्तिभावतः ॥ १६ ॥
 यदि माता तदा विस्रं द्रव्यं च सुमनोहरम् । भूपतिलं प्रार्थितं यत् तद् ददाति दिने दिने ॥ १७ ॥
 पुत्रवत् पानितं लोके सत्यं सत्यं सुनिश्चितम् । यद्यद्भवति भूतं च भविष्यतीति यत् पुनः ॥ १८ ॥
 तत्सर्वं साधकेन्द्राय वदतीति सुनिश्चितम् । स्वसा ददाति द्रव्यं च दिव्यवस्त्रं तथैव च ॥ १९ ॥
 दिव्यकन्वां समानीय नागकन्यां दिने दिने । यद्यद् प्रार्थयते सर्वं ददाति सा दिने दिने ॥ २० ॥
 भ्रातृवत् पातितं लोके कामनाभिर्भनोगतैः । भार्या सा स्याद्यदा देवी साधकस्य मनोहरा ॥ २१ ॥
 राजेन्द्रः सर्वराजानां संसारे साधकोत्तमः । स्वर्गे मर्त्ये च पाताले गतिः सर्वत्र निश्चितम् ॥ २२ ॥
 यद्यद् ददाति सा देवी कथितं नैव शक्यते । तथा सार्धं च संभोगं करोति साधकोत्तमः ॥ २३ ॥
 अन्यस्त्रीगमनं त्यक्त्वा अन्यथा नश्यति ध्रुवम् । (२) ततोऽन्यत् साधनं वक्ष्यं निर्मितं ब्रह्मणा पुरा ॥ २४ ॥
 नदीतीरं समाग्राह कुर्यात् स्नानादिकं ततः । पूर्ववत् सकलं कार्यं चन्दनैर्मण्डलं लिखेत् ॥ २५ ॥
 स्वमन्त्रं तत्र संलिख्यान्नाम ध्यायेन्मनोहराम् । ..... ॥

कुरङ्गनेत्रां शरदिन्दुवक्त्रां विम्बाधरां चन्दनगन्धलिप्ताम् ।

चीनांशुकां पीनकुचां मनोज्ञां स्वामां सदा कामदुषां त्रिविक्राम् ॥ २६ ॥

एवं ध्यात्वा पूजयेत् देवीमगुरुधूपकैः । गन्धं पुष्परसं चैव ताम्बूलादीश्च मध्यतः ॥ २७ ॥
 तारं मायागच्छ मनोहरे वाक्कवल्लभा । कृत्वायुतं प्रतिदिनं जपेन्मन्त्रं प्रसन्नाधीः ॥ २८ ॥
 मासान्ते व्याप्य दिवसं कुर्याच्च जपमुत्तमम् । आनिशीथं जपेन्मन्त्रं ज्ञात्वा च साधकं वृद्धम् ॥ २९ ॥
 गत्वा च साधकाभ्यां सुप्रसन्ना मनोहरा । वरं वरय शीघ्रं त्वं यत्ने मनसि वर्तते ॥ ३० ॥
 साधकेन्द्रोऽपि तां भक्त्या पाद्याद्यैरर्चयेन्मुदा । चन्दनोदकपुष्पैश्च हस्तेन च मनोहराम् ॥ ३१ ॥
 ततोऽर्चिता प्रसन्ना सा पुष्पाति प्रार्थितं च यत् । स्वर्गं शतं साधकाय ददाति सा दिने दिने ॥ ३२ ॥
 सावशेषं व्ययं कुर्यात् स्थिते तत्रैव न दास्यति । अन्यस्त्रीगमनं तस्य न भवेत् सत्यमीरितम् ॥ ३३ ॥
 अग्न्याहवगतिस्तस्य भवतीति न संशयः । इयं ते कथिता विद्या सुगोप्या च मुरासुरैः ॥ ३४ ॥
 तव स्नेहेन भक्त्या च बद्धोऽहं परमेश्वरि । (३) ततो वक्ष्ये महाविद्यां शृणुष्वैकमनाः प्रिये ॥ ३५ ॥

गत्वा वटतलं देवीं पूजयेत् साधकोत्तमः । प्राप्तायामं वटङ्गं च मायबाध समाचरेत् ॥ ३४ ॥
 सद्यो मांसबलिं दत्त्वा पूजयेत् तां समाहितः । अर्घ्यमुच्छिष्टरक्तेन तस्यै दद्याद् दिने दिने ॥ ३५ ॥
 प्रचण्डबदनां गौरीं पद्मपत्रायतेष्वस्य । पद्मनिम्बाधरां बालीं सर्वकामप्रदां शुभाम् ॥ ३६ ॥
 एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रमुतं साधकोत्तमः । सप्तदिनं समभ्यर्च्य चाष्टमे विधिवच्चरेत् ॥ ३७ ॥
 कायेन मनसा वाचा पूजयेच्च दिने दिने । तारं मायां तथा कूर्चं रक्ष कर्मणि तद्वहिः ॥ ३८ ॥
 आगच्छ कनकान्ते च वति स्वाहा महामनुः । आनिशीथं जपेन्मन्त्रं बलिं दद्यान्मनोहरम् ॥ ३९ ॥
 साधकेन्द्रं वृटं ज्ञात्वा आयाति साधकालये । साधकोऽपि च तां वृष्ट्वा दद्यादर्घ्यादिकं ततः ॥ ४० ॥
 ततः सपरिवारेण भार्या स्वात् कामभोजनैः । नक्षत्रादिकं त्यक्त्वा याति सा निजमन्दिरम् ॥ ४१ ॥
 एवं भार्या भवेन्नित्यं साधकाज्ञानुरूपतः । आत्मभार्या परित्यज्य भजेत् तां च विचक्षणः ॥ ४२ ॥
 (४) ततः कामेश्वरीं वक्ष्ये सर्वकामफलप्रदाम् । प्रणवं भुवनेशीं चागच्छ कामेश्वरि ततः ॥ ४३ ॥
 बहिभार्या महामन्त्रः साधकानां सुस्वावहः । पूर्ववत् सकलं कृत्वा भूर्जपत्रे सुशोभने ॥ ४४ ॥
 गोरोचनाभिः प्रतिमां निर्माय च खलकृताम् । शय्यामाकृष्य प्रजपेन्मन्त्रमेकमनास्ततः ॥ ४५ ॥
 सहस्रैकप्रमाणेन मासमेकं जपेद् बुधः । घृतेन मधुना दीपं दद्याच्च सुसमाहितः ॥ ४६ ॥
 कामेश्वरीं शय्याङ्गास्थां खलैस्त्वञ्जनलोचनाम् । सदा लोलगतिं कान्तां कुसुमाक्षशिलीमुखाम् ॥ ४७ ॥
 एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं निशीथे याति सा सदा । गत्वा च साधकश्रेष्ठमाज्ञां देहीति तं वदेत् ॥ ४८ ॥
 स्त्रीभावेन मुदा तस्यै दद्यात् पाद्यादिकं ततः । सुप्रसन्ना मुदा देवी साधकं तोषयेत् सदा ॥ ४९ ॥
 अञ्जाद्यै रतिभोगेन पतिवत् पालयेत् सदा । नीता रात्रिं सुखैर्भवेद्दत्त्वा च विपुलं धनम् ॥ ५० ॥
 बल्लालङ्कारद्वय्यादीन् प्रभाते याति निश्चितम् । एवं प्रतिदिनं तस्य सिद्धिः स्यात् कामरूपतः ॥ ५१ ॥
 (५) ततः पटे विनिर्माय पुत्तलीं ध्यानरूपतः । सुवर्कवर्णा गौरार्त्नी सर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ ५२ ॥
 नूपुराङ्गदहाराङ्गां रम्भां च पुष्करेक्ष्वराम् । एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं दद्यात् पाद्यमनुचमम् ॥ ५३ ॥
 श्रीचन्दनेन पुष्पेण जातीपुष्पेण पानतः । गुग्गुलुं धूपदीपं च दद्यान्मूलेन साधकः ॥ ५४ ॥
 तारं मायां तथागच्छ रतिसुन्दरिपदं ततः । बहिजायाहसाहसं जपेन्मन्त्रं दिने दिने ॥ ५५ ॥
 मासान्ते दिवसं व्याप्य कुर्यात् पूजादिकं शुभम् । घृतदीपं तथा गन्धं धूपं ताम्बूलमेव च ॥ ५६ ॥
 तावन्मन्त्रं जपेद्बिहान् पावदायाति सुन्दरी । ज्ञात्वा वृटं साधकेन्द्रं निशीथे याति निश्चितम् ॥ ५७ ॥
 ततस्तामर्चयेद्भक्त्या जातीकुसुममालया । सुसन्तुष्टा साधकेन्द्रं तोषयेद् प्रीतिभोजनैः ॥ ५८ ॥
 भूता भार्या च सा तस्यै ददाति वाञ्छितं वरम् । भूषादिकं परित्यज्य प्रभाते याति सा भुवम् ॥ ५९ ॥

१ 'पद्मनिम्बाधरां प्रिये' : रत्नाम्बरधरा' क. पाठः । २ 'मायां' क. पाठः । ३ 'वक्ष्ये' क. पाठः । ४ 'वृष्ट्वा' तु 'क. पाठः । ५ 'तदा' क. पाठः । ६ 'वदा' क. पाठः । ७ 'व्याप्ति' क. पाठः । ८ 'सचन्दनेन' क. पाठः । ९ 'रति' क. पाठः ।

साधकाज्ञानरूप्येण प्रयाति सा दिने दिने । निर्जने श्रान्तरे वापि सिद्धिः स्यान्नात्र संशयः ॥ ६० ॥
 त्यक्त्वा भार्या भजेत् तां च अन्यथा नश्यति ध्रुवम् । [६] ततोऽन्यत् साधनं वक्ष्ये स्वगृहे शिवमंनिधौ
 वेदाद्यं भुवनेशीं चागच्छ पद्मिनि वल्लभा । पावकस्य महामन्त्रं पूर्ववत् सकलं तनः ॥ ६२ ॥
 मण्डलं चन्दनैः कृत्वा मूलमन्त्रं लिखेत् ततः । पञ्चाननां रयामवर्णां पीनोत्तुङ्गपयोधराम् ॥ ६३ ॥
 कामलाङ्गीं स्मेरमुखीं रक्तोत्पलदलेचन्याम् । एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं सहस्रं च दिने दिने ॥ ६४ ॥
 मासान्ते पूर्णिमां प्राप्य विधिवत् पूजयेन्मुदा । आनिशीथं जपं कुर्यात् तदाभ्यासेन साधकः ॥ ६५ ॥
 सर्वत्र कुशलं दृष्ट्वा याति सा साधकालयम् । भूत्वा भार्या साधकं हि तोषयेद्विधैरपि ॥ ६६ ॥
 भोगद्रव्यैर्भूषणार्थैः पद्मिनी सा दिने दिने । पतिवत् पातितं लोकं नित्यं स्वर्णं च सर्वदा ॥ ६७ ॥
 त्यक्त्वा भार्या भजेत् तां च साधकेन्द्रः सदा प्रिये । [७] ततो वक्ष्ये महाविद्यां विश्वामित्रेण धीमता
 ज्ञाता यां साधिता विद्या यला चातिबला प्रिये । प्रणवान्ते महामायां नटिनि पावकप्रिया ॥ ६८ ॥
 महाविद्येह कथिता गोपनीया प्रयत्नतः । अशोकस्य तटं गत्वा स्नानं पूर्ववदाचरेत् ॥ ७० ॥
 मूलमन्त्रेण सकलं कुर्याच्च सुसमाहितः । त्रैलोक्यमोहिनीं गौरीं विविश्रान्तरधारिणीम् ॥ ७१ ॥
 विविश्रालङ्कृतां रम्यां नर्तकीवेषधारिणीम् । एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं सहस्रं च दिने दिने ॥ ७२ ॥
 मांसोपहारैः संपूज्य धूपदीपौ निवेदयेत् । गन्धचन्दनताम्बूलं दद्यात् तस्यै सदा बुधः ॥ ७३ ॥
 मासमेकं तु तां भक्त्या पूजयेत् साधकोत्तमः । मासान्ते दिवसं प्राप्य कुर्याच्च पूजनं महत् ॥ ७४ ॥
 अर्धरात्रे मयं दत्त्वा किञ्चित् साधकसत्तमे । सुगृहं साधकं यत्ना सा याति साधकालयम् ॥ ७५ ॥
 विद्याभिः सकलाभिश्च किञ्चित्स्मेरमुखी ततः । वरं वरय शीघ्रं तं यत्ने मनसि वर्तते ॥ ७६ ॥
 तच्छ्रुत्वा साधकभ्रेष्ठो भावयेन्मनसा विद्या । मातरं भगिनीं वापि भार्या वा प्रीतिभासतः ॥ ७७ ॥
 कृत्वा सन्तोषयेज्जकत्वा नटिनीं तत्करोत्यलम् । माता स्याद्यदि सा देवी पुत्रवत् पालयेन्मुदा ॥ ७८ ॥
 स्वर्णं शतं सिद्धैर्द्रव्यं ददाति सा दिने दिने । भगिनी यदि सा कन्यां देवस्थ नागकन्यकाम् ॥ ७९ ॥
 राजकन्यां समानीय ददाति सा दिने दिने । अतीतानागतं वार्ता सर्वा जानाति साधकः ॥ ८० ॥
 भार्या स्याद्यदि सा देवी ददाति विपुलं धनम् । अश्वैरुपहारैश्च ददाति कामभोजनम् ॥ ८१ ॥
 स्वर्णं शतं सदा तस्यै ददाति सा धुवं प्रिये । यद्यद्वाञ्छति तत् सर्वं ददाति नात्र संशयः ॥ ८२ ॥
 (८) महाविद्यां प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय । कुङ्कुमेन समालिख्य भूर्जपत्रे स्त्रियं मुदा ॥ ८३ ॥
 ततोऽष्टदलमालिख्य कुर्यान्नुमासादिकं प्रिये । जीवन्त्यासं ततः कृत्वा ध्यायेत् तत्र प्रसन्नधीः ॥ ८४ ॥
 शुद्धस्फटिकसङ्काशां नानारत्नविभूषिताम् । मञ्जीरहारकेयूररत्नकुण्डलमण्डिताम् ॥ ८५ ॥
 एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं सहस्रं च दिने दिने । प्रतिपदि समारभ्य पूजयेत् कुसुमादिभिः ॥ ८६ ॥
 धूपदीपविधानैश्च त्रिसंध्यं पूजयेन्मुदा । पूर्णिमां प्राप्य गन्धार्घ्यैः पूजयेत् साधकोत्तमः ॥ ८७ ॥

घृतदीपं तथा धूपं नैवेद्यं च मनोहरम् । रात्रौ च दिवसे जाप्यं कुर्याच्च सुसमाहितः ॥ ८८ ॥
 प्रभातसमये याति साधकस्यान्तिकं ध्रुवम् । मसन्नवदना भूत्वा तोषयेद्व्रतिभोजनैः ॥ ८९ ॥
 देवदानवगन्धर्वविद्याधृग्यक्षरचसाम् । कन्याभौ रत्नधूषाभिः साधकेन्द्रं मुहुर्मुहुः ॥ ९० ॥
 चर्च्यचोष्यादिकं सर्वं द्रव्यं ददाति सा ध्रुवम् । स्वर्गे मर्त्ये च पाताले यद्वस्तु विद्यते प्रिये ॥ ९१ ॥
 आनीय दीयते सापि साधकाज्ञानुरूपतः । स्वर्गं शतं सदा तस्मै ददाति सा दिने दिने ॥ ९२ ॥
 साधकाश्च वरं दत्त्वा याति सा निजमन्दिरम् । तस्याः वरप्रसादेन चिरंजीवी निरामयः ॥ ९३ ॥
 सर्वज्ञः सुन्दरः श्रीमान् सर्वगो भवति ध्रुवम् । रमेत् सार्धं तया देवि साधकेन्द्रो दिने दिने ॥ ९४ ॥
 तारं माया तथागच्छानुरागिणि मैथुनप्रिये । वद्विभार्या मनुः प्रोक्तः सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥ ९५ ॥
 एषा मधुमती तु स्वात् सर्वसिद्धिप्रदा प्रिये । गुह्याङ्गुलतरा विद्या तव स्नेहात् प्रकीर्तिता ॥ ९६ ॥

श्रीदेव्युवाच

भुतं च साधनं पुण्यं यद्विशीनां सुखप्रदम् । कस्मिन् काले प्रकर्तव्यं विधिना केन वा प्रभो ॥ ९७ ॥
 अत्राधिकारिणः के वा समासेन वदस्व मे । ..... ॥

ईश्वर उवाच

वसन्ते साधवेद्दीमान् हविष्वाशी त्रितेन्द्रियः । सदा ध्यानपरो भूत्वा तद्दर्शनमहोत्सुकः ॥ ९८ ॥
 उज्जटे मान्तरे वापि कामरूपे विशेषतः । स्थानेष्वेकतमं प्राप्य साधयेत् सुसमाहितः ॥ ९९ ॥
 अनेन विधिना साक्षाद्भवन्ति हि न संशयः । देव्याश्च सेवकाः सर्वे परं चात्राधिकारिणः ॥ १०० ॥

इति । ग्रन्थान्तरे—

त्रिपुरान्धगजध्वंसपण्डितस्यास्यपङ्कजात् । करङ्गिययाश्च तन्त्रेऽस्मिन् सिद्धशास्त्रतन्त्रके ॥ १ ॥
 निर्गतं तत्प्रसङ्गेन किञ्चिदुद्दिश्यते मया । विचित्रा विभ्रमा हंसी भीषणी जनरञ्जिनी ॥ २ ॥
 विशाला मदना पण्टा कालकण्ठी महामया । माहेन्द्री शंखिनी चाम्प्री रमशानी वटपक्षिणी ॥ ३ ॥
 मेखला विकला लक्ष्मीर्मानिनी शतपत्रिका । सुलोचना सुशोभाढ्या कपाली च सुवासिनी ॥ ४ ॥
 नटी कामेश्वरी स्वर्णरेखा च सुरसुन्दरी । मनोहरा प्रमोदालुरागिणी नलकेशिका ॥ ५ ॥
 भामिनी पयसिनी च सुदती च रतिमिषा । इति षड्विंशदारूपाता यद्विषयो वरासिद्धिदाः ॥ ६ ॥
 करङ्गिययाश्च तन्त्रे तु शङ्खदेवेन भाषिताः । (१) विचित्रे षड्भामास्य विचित्रेति पदं ततः ॥ ७ ॥
 रूपे सिद्धिं कुङ्कुमं स्वाहान्तोऽयं महामनुः । लक्षद्वयं जपेन्मन्त्रं मध्वाग्नैः क्षीरमिश्रितैः ॥ ८ ॥
 कुण्डे ज्येष्ठे दशांशेन जुहुयात् पूर्ववायुतम् । ततः सिद्धा भवेद् देवी विचित्रा वाञ्छितप्रदा ॥ ९ ॥
 (२) तारो माया विभ्रमाङ्गरूपे च विभ्रमे पदम् । कुङ्कुमं तथैवेहि मग्नवत्प्रविबलमा ॥ १० ॥
 विभ्रमाया महामन्त्रः सर्वमश्रोतमोक्षमः । लक्षद्वयं जपेन्मन्त्रं रमशाने निर्भयो नरः ॥ ११ ॥

घृताकृग्गुलैर्होमे दशांशेन कृते सति । विभ्रमा तोषमायाति पञ्चषण्मासुवैः समैः ॥ १२ ॥
 ददाति भोजनं दिव्यं प्रत्यहं परितोषिता । (३) प्रणवं हंसि हंसान्ते जाने कामोऽग्निवज्रभा ॥ १३ ॥
 हंस्यास्त्वयं महामन्त्रः सर्वमन्त्रोत्तमोत्तमः । प्रदेशे नगरस्याऽऽर्च्यसंख्यं जपेच्छुचिः ॥ १४ ॥
 पञ्चपत्रैर्घृताक्तैश्च कृते होमे दशांशके । प्रयच्छत्यञ्जनं हंसी येन परयति भूनिधिम् ॥ १५ ॥
 सुखेन तं च गृह्णाति न विभ्रैः परिभूयते । (४) प्रणवं च महानादे भीषणि द्वां ततः परम् ॥ १६ ॥
 द्वां स्वाहा भीषणीमन्त्रः सर्वमन्त्रोत्तमोत्तमः । त्रिपथस्यो जपेन्मन्त्रं लक्षसंख्यं दशांशतः ॥ १७ ॥
 घृताकृग्गुलैर्होमाग्नीषखी चिन्तितप्रदा । (५) प्रणवं रञ्जनान्ते च राज्ञिकेऽग्निवधुस्तथा ॥ १८ ॥
 मन्त्रोऽयं जनरञ्जिन्याः सर्वसौभाग्यदायकः । कदम्बाधो जपेन्मन्त्रं लक्षद्वयमनन्यधीः ॥ १९ ॥
 घृताकृग्गुलैर्होमादेवा सौभाग्यदायिनी । (६) तारं सविन्दुर्भिण्टीशो विशाले द्वां ततः परम् ॥ २० ॥
 द्वीर्क्षीस्वाहेति मन्त्रोऽयं विशालायाः सुसिद्धिदः । विश्वावृत्तले लक्षं मन्त्रमावर्तयेच्छुचिः ॥ २१ ॥
 शतपत्रमवैः पुष्पैः सघृतैर्होममाचरेत् । ततः सिद्धा भवेद् देवी विशालाकाशगामिनी ॥ २२ ॥
 ददाति मन्त्रिणे तुष्टा रसं दिव्यं रसायनम् । (७) प्रणवं मदने चैव मदनान्ते विहन्विनि ॥ २३ ॥
 मूलीयसङ्क्रमं देहि देहि श्रीमग्निवज्रभा । लक्षसंख्यं जपेन्मन्त्रं राजद्वारे शुचिः स्थितः ॥ २४ ॥
 ससिद्धैर्मालतीपुष्पैः कृते होमे दशांशतः । मदनायविखी मिठा गुटिकां संप्रयच्छति ॥ २५ ॥
 तथा मुखस्थयादूरयो चिरस्थायी नरो भवेत् । (८) मन्त्रं चैव जगदन्ते प्रजास्तिति ॥ २६ ॥
 शोभयेति पदं चैव ततो भगवतीति च । मन्त्रीरान्ते स्वरे रे च स्वाहान्तोऽपि महामनुः ॥ २७ ॥
 घण्टां च वादयन्मन्त्री जपेन्मन्त्रायुतद्वयम् । ततः शोभयते लोकान् पाण्डिका च सुसिद्धिदा ॥ २८ ॥
 निर्गुणदीतरुमूले तु स्थिता मन्त्रं जपेत् सुधीः । ततो द्वादशसाहस्रं पूर्वोक्तफलदो भवेत् ॥ २९ ॥
 (९) तारं सविन्दुर्भिण्टीशः कालकण्ठि च ठद्वयम् । स्वाहान्तोऽयं महामन्त्रो जपेन्नखं जितेन्द्रियः ॥ ३० ॥
 मधुराकैर्घृतैर्होमे कालकण्ठी प्रसीदति । सैन्याधारास्वयम्यम्भोगतिस्तम्भकरी भवेत् ॥ ३१ ॥
 सततं तां स्मरन् मन्त्री विविधाभयकारिणी । (१०) प्रणवं मदने चैव मेखले च द्विचरेत् ॥ ३२ ॥
 महामये च स्वाहान्तो मन्त्रराजसुरद्रुमः । अस्मिन्मुद्राधरो लक्षं रमशाने प्रजपेन्मनुम् ॥ ३३ ॥
 ततो महामया सिद्धा यच्छत्यस्य रसायनम् । (११) वाक्स्वाहेन्द्रि कुरुयुगं मुरुयुग्ममतः परम् ॥ ३४ ॥
 ईसः स्वाहेति मन्त्रोऽयं माहेन्द्रयाः सर्वसिद्धिदः । शतपत्रवनान्तःस्थो मन्त्री लक्षं जपेन्मनुम् ॥ ३५ ॥
 श्रीराज्यहोमतो यच्छेद्रससिद्धिं च भूनिधिम् । (१२) तारं च भुवनेशानी शक्स्त्रिन्वेष्टेहि ठद्वयम् ॥ ३६ ॥
 (१३) एवं चान्द्री समुद्दिष्टा साधनं पूर्वभाषितम् । ..... ॥

“ ओं ह्रीं शक्स्त्रिनि एहि२ स्वाहा । ओं ह्रीं चान्द्रि एहि२ स्वाहा ” । पूर्वभाषितं माहेन्द्रयाः प्रोक्तं पुर-
 ष्वरथं फले च मन्त्रद्वयस्य ज्ञातव्यमित्यर्थः । तथा—

(१४) द्वां द्वीर्क्षीं तु समुच्चार्य रमशानान्ते च वासिनि । स्वाहा रमशानवासिन्या मन्त्र एव उदाहृतः ॥ ३७ ॥
 नमो भूला रमशानस्थो लक्षमावर्तयेन्मनुम् । रमशानवासिनी तस्यै पटं तुष्टा प्रदास्यति ॥ ३८ ॥

तेन प्रावृत्तगात्रस्तु अदृश्यो भवति चलात् । देववत् पश्यति क्षिप्रं त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥३६॥
 निधिं पश्यति गृह्णाति न विघ्नैः परिभूयते । (१५) प्रणवं नटयन्त्यन्ते शिलासिनि सरद्वयम् ॥४०॥
 श्रिया मे भव शब्दान्ते हिवा मे भव ठद्वयम् । मन्त्रो वै नटयक्षिण्याः सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥४१॥
 सरस्तीरे जपेदर्धलक्षं मन्त्रं तु साधकः । घृताङ्गुलैर्होमाद् देवी सौभाग्यदा भवेत् ॥ ४२ ॥
 (१६) तारं द्वां मदनान्ते च मेखले ठद्वयं ततः । स्वाहान्तो मेखलायास्तु मन्त्रः सर्वार्थसाधकः ॥४३॥
 मधुवृक्षतले मन्त्रं चतुर्दशदिनावाधे । प्रजपेन्मेखला तुष्टा ददात्यन्ननष्टमम् ॥ ४४ ॥
 [१७] प्रणवं विकले वाणीं मायां श्रीकामराजकम् । स्वाहान्तो विकलायास्तु मन्त्रः सन्निरुदीरितः ॥४५॥
 गुहान्तःस्थो धरे मासप्रयं मन्त्रं जपेन्नरः । ततः सिद्धा भवेद् देवि विकला वाञ्छितप्रदा ॥४६॥

धरे पर्वते ।

[१८] प्रणवं वाग्भवं लक्ष्मि कमलान्ते च धारिणि । द्वांसःस्वाहेति मन्त्रोऽयं लक्ष्मीपद्याः सुसिद्धिदः ४७
 स्वगृहस्थोऽर्चयेद्भक्तकरवीरप्रखनकैः । लक्ष्मावर्तयेन्मन्त्रं दूर्वाग्याभ्यां दशांशतः ॥ ४८ ॥
 होमे कृते भवेत् सिद्धा लक्ष्मीर्नाम्नास्य यक्षिणी । रसं रसायनं दिव्यं निधानं संप्रयच्छति ॥ ४९ ॥
 [१९] तारं वाङ्मानिनि द्वां च एदियुग्मं च सुन्दरि । इसद्वयं समीहं मे सङ्गमान्ते य ईरितः ॥ ५० ॥
 स्वाहान्तोऽयं महामन्त्रो मानिन्याः सर्वसिद्धिदः । लक्ष्मावर्तयेन्मन्त्रं त्रिपथस्थो जितेन्द्रियः ॥५१॥
 होमे विष्णुप्रसन्नैश्च सितागन्यान्वितैः कृते । मानिनी जायते तुष्टा दिव्यं खङ्गं प्रयच्छति ॥५२॥
 तत्प्रभावेन लोकेऽस्मिन्नखण्डं राज्यमाप्नुयात् । (२०) प्रणवं द्वां शतान्ते च पत्रिका द्वां ततः परम् ॥५३॥
 द्वांस्वाहेति मन्त्रोऽयं सर्वसिद्धिप्रदायकः । महाव्रतधरो मन्त्री कपालौदनभोजनः ॥ ५४ ॥
 लक्षद्वयजपस्यान्ते कपालं लभते मुनिः । आकाशगमनं दूरभरणं दूरवर्तनम् ॥ ५५ ॥
 दूरदर्शनमित्यादि साधकाय प्रयच्छति । (२१) प्रणवं प्लुं सुलोचान्ते ने सिद्धिं देहि ठद्वयम् ॥५६॥
 सुलोचनाया मन्त्रोऽयं साधितः सिद्धिदो नृणाम् । नदीतीरस्थितो लक्षप्रथं मन्त्री जपेन्मनुम् ॥५७॥
 घृतहोमे दशांशेन कृते देवी प्रसीदति । ददाति पादुकायुग्मं यदास्तु भुवस्तले ॥ ५८ ॥
 मनःपथनवेगेन याति चायाति योगवित् । [२२] प्रणवं चाशोकपदं पल्लवाकारके ततः ॥ ५९ ॥
 कुरु मे शोभनं श्रींस्व स्वाहा मन्त्र उदाहृतः । पुण्याशोकतर्लं गत्वा चन्दनेन सुमण्डलम् ॥ ६० ॥
 कृता देवीं समभ्यर्च्य धूपं दत्त्वा सहस्रकम् । मन्त्रमावर्तयेन्मासं नक्तभोजी नरस्ततः ॥ ६१ ॥
 रात्रौ पूजां शुभां कृता जपेन्मन्त्रं निशार्धतः । नदीतीरेऽथवा मन्त्री चतुर्दशदिनं जपेत् ॥६२॥
 ततः सिद्धा भवेद् देवी शोभना शुभदायिनी । [२३] प्रणवं वाग्भवं चैव ततश्चैव कपालिनि ॥६३॥
 पञ्चनाणान् समुद्धृत्य शक्तिकूटं सहवधरेत् । अस्त्रं स्वाहेति मन्त्रोऽयं कपालिन्याः समीरितः ॥६४॥
 कुङ्कुमेन समालिरुप भूर्जे देवीं सल्लक्ष्णाम् । प्रतिपदि विमारब्ध पुष्पदीपादिकार्चनाम् ॥ ६५ ॥
 कृता समाहितो मन्त्रं त्रिसंध्यं परिवर्तयेत् । मासमेकं ततः पूजां कृता मन्त्रं पुनर्जपेत् ॥ ६६ ॥

अर्धरात्रे तथा देवी वाञ्छितार्थं प्रयच्छति । ..... ॥

सुवासिनी नदी कामेश्वरी स्वर्णरेखाः प्रागेवोक्त्यः । तथा—

(२८) प्रणवं भुवनेशीं च कुरुपुग्मं ततः परम् । आगच्छ युगलं चैव ततो वै सुरसुन्दरि ॥६७॥
 स्वाहान्तोऽयं महामन्त्रः सर्वसिद्धिप्रदायकः । चतुष्पथे स्थितो लब्धं सपादं प्रजपेन्मनुम् ॥ ६८ ॥
 साजादिकुसुमैर्होमे कृते देवी प्रसीदति । (२९) प्रणवं भुवनेशीं च सर्वान्ते कामदे पदम् ॥६९॥
 मनोहरे ततः स्वाहा मन्त्रराजो नमो नमः । नदीतीरे शुभे देशे चन्दनेन सुमण्डलम् ॥ ७० ॥
 विधाय पूजयेद् देवीं साधकोऽथ मनोहरम् । मन्त्रायुतं जपेन्मन्त्री प्रत्यहं दिनसप्तकम् ॥ ७१ ॥
 आदायातिप्रसन्नस्मै दीनाराणां शतं शतम् । ददाति प्रत्यहं देवी व्ययं कुर्याद् दिने दिने ॥७२॥
 तद् व्ययाभावतो देवी नो ददात्यतिकुप्यति । (३०) प्रणवं भुवनेशीं च प्रमोदायै च ठड्यम् ॥७३॥
 प्रमोदाया महामन्त्रः सर्वसिद्धिप्रदायकः । अर्धरात्रे समुत्थाय सहस्रं प्रजपेन्मनुम् ॥७४॥
 मासमेकं ततो देवी निधिं दर्शयति ध्रुवम् । (३१) प्रणवं भुवनेशीं च कामं क्लृं च ततः परम् ॥ ७५ ॥
 चन्द्ररेखे पदं चैवागच्छपुग्मं च ठड्यम् । मन्त्रोऽयमनुरागिण्याः प्रोक्तः सर्वार्थसाधकः ॥७६॥
 षट्मूले पुनर्गता कृष्णाष्टम्यां समाहितः । मण्डलं कारयेत् तत्र अष्टयत्रं सुरोभितम् ॥७७॥
 पश्चात् प्रपूजयेद् देवीं गन्धपुष्पाक्षतादिभिः । वलिं च दापयेत् पश्चाद् दिग्विदिष्टु प्रयत्नतः ॥७८॥
 अर्धरात्रे पुरःप्राप्तिः सिद्धिर्भवति तत्त्वज्ञात् । वरं ददामि वरय किं कार्यं साधकोत्तम ॥७९॥
 साधकेन तु वक्रव्यमस्माकं चेटिके भुवि । रसं रसायनं दिव्यमजरामरतां दिश ॥ ८० ॥
 अभ्याहतगतिं देवि भुवनेषु सदैव हि । इष्टसिद्धिं च मे देहि जीवनं ब्रह्मणा सह ॥ ८१ ॥
 साधकाय तथा दत्त्वा मा गच्छेन्निजमन्दिरे । (३२) प्रणवं भुवनेशीं चागच्छान्ते नखकेशिनि ॥८२॥
 स्वाहान्तोऽयं महामन्त्रः सर्वमन्त्रोत्तमोत्तमः । (३३-३४) अस्मिन्नेव महामन्त्रे भाभिनीति पयस्विनि ॥८३॥
 मुदतीति च संबोध्य मन्त्रत्रयमुदाहृतम् । एतासां साधनं सर्वं पथिनीवत् समाचरेत् ॥ ८४ ॥
 (३६) रतिप्रियाया वक्ष्यामि साधनं भुवि दुर्लभम् । यस्य विज्ञानमात्रेण दारिद्र्यान्नाभिभूयते ॥८५॥

इति । करङ्किणीतन्त्रे—

प्रणम्य शिरसा देवीं वभाषे सर्ववित् प्रभो । येन कल्पेन दारिद्र्यं विनश्यति च तद्वद ॥ १ ॥
 श्रुता गौरीवचः शंभुः स्मितवाक् शुभवीचर्यः । मृष्टु तं देवदेवेशि दारिद्र्यस्य विनाशनम् ॥२॥
 पुरा विश्वसृजा मोक्षा कुबेराय महात्मने । विद्या दारिद्र्यसंहर्त्री यच्चिणी पापखण्डिनी ॥ ३ ॥
 तेन तां तु समादाय मासमाराधिता सुरी । तस्माभिधिवराणां तु नायको निश्चितोऽभवत् ॥ ४ ॥
 निर्धनेन महीपेन विद्या सा ब्रह्मणो ब्रह्मात् । श्रुता कुबेरवक्त्रेण सोऽभवत् परमेश्वरः ॥ ५ ॥
 तच्छ्रुत्वा गिरिजा देवी पुनः प्राह च शङ्करम् । कृपा ते विद्यते चित्ते तदा तां मां संबोध्य ॥ ६ ॥

श्रुत्वा पुनश्च पार्वत्या वाक्यमेवं प्रहस्य च । शंभुः प्राह न जानाति भवत्या मूर्तिरेव सा ॥७॥
 यां स्मृत्वा याति रङ्गोऽपि भूपालतं न संशयः । विद्याधरसमाप्नोति किंपुनः बहुभाषितैः ॥८॥
 याति लक्षेश्वरतं च तद्भक्तो देवि सर्वथा । तद्विद्याराधको लोके यस्मिन् रङ्गोऽपि भाषते ॥ ९ ॥
 भव त्वं वित्तवानेवं सोऽपि लक्षेश्वरो भवेत् । वर्षेणापि हि यो मन्त्रं स्मरेद्बहुधनेश्वरः ॥१०॥
 नोपसर्पति दारिद्र्यं तार्क्ष्यं भोगिकुलं यथा । अस्य मन्त्रस्य चोद्धारं प्रवक्ष्ये शृणु पार्वति ॥११॥
 यस्यैव ज्ञानमात्रेण महादारिद्र्यनाशनम् । भतुरीधं बिन्दुपुतं लज्जावीजमनन्तरम् ॥ १२ ॥
 लक्ष्मीवीजं ततः प्रोक्त्वा संबोध्य च रतिप्रियाम् । वक्रिजायान्वितो मन्त्रः सर्वमन्त्रोत्तमोत्तमः ॥ १३ ॥
 लज्जावीजं ह्रीं, लक्ष्मीवीजं श्रीं, संबोध्य च रतिप्रियां रतिप्रिये, वक्रिजाया स्नाहकारः । तथा—
 नाङ्गन्यासकरन्वासौ न च्छन्दो नास्य देवता । ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि शृणु त्वं शैलसंभवे ॥१४॥

हेमप्राकारमध्ये सुरविटपितले हेमपीठाभिरूढा

यक्षी बाला विमर्षत्परिमलनहुलोज्जासिधम्मिलभारा ।

पीनोत्तुङ्गस्तनाढ्या कुवलयनभना रक्तवर्णा कराग्रै-

र्भाम्यद्रक्तोत्पला भानवरविदसना रक्तभूषाङ्गरागा ॥ १५ ॥

इति ध्यानं विधातव्यं चन्दनेनानुलेपिते । ताम्रपात्रे विधातव्यं मण्डलं सुमनोहरम् ॥ १६ ॥

तत्र पूजा प्रकर्तव्या देव्या एवं मनीषिणा । कुबेरस्य मतेनास्याः पूजैव कियते सदा ॥ १७ ॥

अथास्य प्रयोगः— तत्र प्राग्बन्धनानुकात्यासान्तं विधाय मूलेन प्राणानायम्य, देवीं ध्यात्वा मानसपूजां विधाय, प्राग्बन्ध्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते चन्दनानुलेपिते ताम्रादिपात्रे चतुरस्रवेष्टितं वृत्तं मण्डलं कृत्वा, तत्र देवीमावाह्यावाहनादिपरमीकरणात् तत्तन्मुद्रा विधाय, आसनादिषोडशोपचारैः संपूज्य दुग्धदधि-
 काण्डपापसर्गकर्तृमैवेद्यं दत्त्वा ताम्रमूलं समर्प्य, भूलमन्त्रं यथाशक्ति जपित्वा, जपं देव्या नामहस्ते स-
 मर्प्य, प्रक्षिणनमस्कारैः परितोष्य विस्तृजेत् । तथा—

सहस्रं सप्ततिस्तावत् पुरश्चरणमिष्यते । तथा घृतेन खण्डेन मधुना च दशांशकम् ॥ १८ ॥

होमोऽपि च विधातव्योऽमुना दारिद्र्यमुक्तये । रात्रौ च जप्यते चाष्टसहस्रं सप्तवासरां ॥ १९ ॥

धुक्ते वाप्यथवाधुक्ते पायसान्नं प्रदापयेत् । एतेनापि च सिद्धिः स्वात् पुरश्चर्याधिका भवेत् ॥ २० ॥

यद् किं कथ्यते देवि निशायां जप्यते सदा । शतं वा दशकुतो वा सकुद्रापि च किं पुनः ॥ २१ ॥

न भवेत् तस्य दारिद्र्यमभिजानीहि पार्वति । चन्द्रसूत्रग्रहे वापि जप्या दारिद्र्यमुक्तये ॥ २२ ॥

वित्तं वृष्टान्यलोकस्य जपेदष्टशतं मनुम् । तत्कामाय ददात्येव सदैव तद्विधाय च ॥ २३ ॥

अष्टशतमष्टोत्तरशतमित्यर्थः । तद्विधाय तादृशाय दरिद्रायेति यावत् ।

यद्यप्यं जप्यते मन्त्रः श्वेतपुष्पैश्च पूजयेत् । दरिद्राय स्वयं दत्ते गृहमानीय हेम च ॥ २४ ॥

येनासौ जप्यते मन्त्रः सदा भक्तिपुरःसरम् । तस्य पुत्रश्च पौत्रश्च प्रपौत्रश्चापि तत्सुतः ॥ २५ ॥

दारिद्र्याभिभवं याति न कदाचिन्न संशयः । स्वयं प्राहेति सा यक्षी वो मां स्मरति नित्यशः ॥२६॥

तस्य दारिद्र्यशमनं दासीवत् करवाण्यहम् । ..... ॥

इति । धनदायक्षिणीविधिः सिद्धशावरतन्त्रे—

लपूर्वं बिन्दुसंयुक्तं लक्ष्मीप्रख्यमेव च । मायावीजं समुद्धृत्य संबोध्म च रतिप्रियाम् ॥ १ ॥

वह्निजायाविधिः प्रोक्तो भधराजोत्तमोत्तमः । ..... ॥

लक्ष्मीप्रख्यं श्रीवीजम् । कुबेरानुमतोऽयं मन्त्रः । अस्य पूजाप्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ने मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि कुबेराय प्रणम्य नमः । मुखे वह्निच्छन्दसे नमः । हृदि धनदायै देवतायै नमः, इति विम्वस्य ममाग्नीष्टाय विनियोगः, इति कृताञ्जलिदत्त्वा “ह्रां हृदयाय नमः” इत्यादिना करपङ्क्त्यासं विधाय ध्यायेत् ।

कुङ्कुमोदरगर्भाभां किञ्चिद्यौवनशालिनीम् । मृणालकोमलभुजां केयूराङ्गदभूषिताम् ॥ २ ॥

कराभ्यां भ्राम्यत्कङ्कारां रक्तवस्त्राङ्गरागिणीम् । हेमप्राकारमध्यस्थां रत्नसिंहासनोपरि ॥ ३ ॥

ध्यायेत् कल्पतरोर्मले देवीं तां धनदायिकाम् । ..... ।

एवं ध्यात्वा मानसोपचारैः संपूजयेत् । अस्या मन्त्रम्—

नवयोन्यात्मकं चक्रं विलिखेत् कर्णिकोपरि । दिग्दलं पद्ममालिख्य चतुरस्रं ततो बहिः ॥ ४ ॥

कोणेषु चाम्नान संलिख्य मध्ये बीजं समुद्धरेत् । ..... ॥

ततोऽर्चयथापनम— फट्तिनि पात्रं प्रक्षाल्य, नमः इत्याचम्य, ततः प्रख्येन गन्धपुष्पं निक्षिप्य, तीर्थमावाह्य धेनुमुद्रां प्रदर्श्य, तेनोदकेनाग्मानं पूजोपकरणं चाभ्युष्याधारशक्त्यादिज्ञानात्मासं पीठं संपूज्य ‘पद्माय नमः’ इति समस्तं संपूज्य पुनर्ध्यात्वा वाक्पञ्चोपचारैः पूजयेत् । ततो योनिमुद्रां प्रदर्श्याङ्गानि केसरेषु मध्ये दिक्षु च ‘ह्रां हृदयाय नमः’ इत्यादिना षडङ्गानि पूजयेत् । ततो दलेषु ओं श्रियै नमः । एवं लक्ष्म्यै०, परमायै०, पद्मनेत्रायै०, पद्मालयायै०, रमायै०, हरिप्रियायै०, तापयै०, कमलायै०, अम्बायै० नमः । इति संपूज्य, पुनर्मध्ये देवीं संपूज्य धूपदीपादिकं सर्वं प्राप्यत् समर्प्य यथाशक्ति जपित्वा जपं समर्प्य क्षमस्वेति विसर्जयेत् । अस्य पुरश्चरणं सप्तजपः । तद्यतः—

प्रजपेदक्षत्रेण रत्नादिककुतेन तु । लवजसे मन्त्रसिद्धिः पुरश्चर्या समाचरेत् ॥ ५ ॥

विनियोगान्यथा कुर्यात् साधकः स्वमनोरथान् । रात्रौ च जप्यते साष्टसदस्रं सप्तवासरान् ॥ ६ ॥

एतेनैव सुसिद्धः स्यात् पुरश्चर्यादिको विधिः । किमिहामुलभं देवि साधयेद्यदि मानवः ॥ ७ ॥

धृत्वा वाप्यथवाधृत्वा पायसान्नं प्रदापयेत् । दशकृत्वोऽथवा शौचमकृत्वा च कुचैलताम् ॥ ८ ॥

यः स्मरेत् देवि विधां तां दारिद्र्यैर्नाभिभूयते । कामदेवं यजेत् पार्श्वे देव्याः प्रत्यहमादरात् ॥ ९ ॥

तेन प्रीता महादेवी वाञ्छितार्थं प्रयच्छति । पूजान्ते च समायाति रात्रौ देवी धनेश्वरी ॥ १० ॥

सर्वालङ्कारमुत्सृज्य दम्बा याति निजालयम् । धनं च विपुलं दत्त्वा साधकस्य मनोरथान् ॥ ११ ॥

पूजयित्वा महेशानि वशगा जायते शुभा । यद्वा मत्तवा महादेवि चन्दनेनानुलेपनम् ॥ १२ ॥

दातव्यं सर्वदा तस्मै नित्यं दारिद्र्यशान्तये । यक्षिणी स्वयमाहेति यो मां स्मरति मानवः ॥ १३ ॥

तस्य दारिद्र्यनिर्नाशं दासीवत् करवाण्यहम् । सहस्रसप्तविधावित् पुरश्चरसमिष्यते ॥ १४ ॥

घृतेन खण्डेन तथा मधुना च दशांशतः । होमोऽपि च विधातव्यः पश्चाद् दारिद्र्यशान्तये ॥१५॥
 पूजा कार्या महादेव्याश्चन्दनेनानुलेषिते । ताम्रपात्रे तथा कार्यं मण्डलं सुमनोहरम् ॥ १६ ॥
 तत्र पूजा विधातव्या देव्या एवं मनीषिणा । कुतो दारिद्र्यशङ्कास्य स हि कोटीश्वरो नरः ॥१७॥
 नाङ्गन्यासकरन्यासौ नाङ्गं चैवास्व देवता । कुनेरस्य मतेनास्याः पूजापि क्रियते तथा ॥ १८ ॥
 इति धनदापरिच्छेदः ॥ अथ यक्षिणीमेवः । तत्रादौ मधुमती—

पाशं मायामकुशं च कामराजं च कूर्चकम् । तारमग्निप्रियान्तोऽयं वसुवर्णः प्रकीर्तितः ॥ १ ॥
 “ आर्हीकौर्हीहंडोस्वाहा ” ॥

मधुच्छन्द ऋषिस्त्रिष्टुप् छन्दो मधुमतीति च । मुन्वाद्याः पञ्चभिर्वीजैः पञ्चाङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ २ ॥
 ॐ स्वाहेत्यस्त्रमन्त्रः स्याद् देवीं ध्यायेत् समाहितः । मणिकाञ्चनपीठस्थां सुपर्वगणसेविताम् ॥ ३ ॥
 दोर्भ्यां नीलाम्बुजयुगं दधानां विशदप्रभाम् । चारुसितमृत्साम्भोजां देवीं मधुमतीं स्मरेत् ॥ ४ ॥
 अष्टलक्षं जपितान्ते जुहुयाद् तद्दशांशतः । विन्दपत्रैर्घृताङ्गैश्च ततो विप्रान् समर्चयेत् ॥ ५ ॥
 यजेज्यादिके पीठे नमश्क्रिसमन्विते । केसरेषु पटङ्गानि वसुपत्रेषु शङ्खयः ॥ ६ ॥
 निद्रा छाया चमा तृष्णा कान्तिरार्या धृतिः स्मृतिः । भूपुरे लोकपालांश्च तदस्त्राणि च तद्वहिः । ७ ॥
 एवं देवीं पूजयितुस्तस्य श्रीः सर्वतोमुखी । भूपतीन् रक्तकमलैस्ताम्बूलैर्योषितो युतैः ॥ ८ ॥
 नश्येत् पायसैर्भोगान् श्रामोति विपुलान् नरः । मधुमत्याः परो मन्त्रो भौतिको विन्दुना युतः ॥ ९ ॥
 विन्दुना युतो भौतिकः ऐं इति ।

ध्यायेत् कुमारिकां देवीं पूर्ववयजनादिकम् । अर्पकोटिजपादेव नानाविद्यानिधिर्मवेत् ॥ १० ॥
 माया प्रमदे स्वाहेति पठन्त्यो मनुरीरिता । ऋषिः शक्तिः स्मृतं छन्दो गायत्रं प्रमदाङ्गया ॥ ११ ॥
 देवता पद्दीर्घयुगलजाबीजेनाङ्गक्रिया मता । सुवर्णाभरत्तैर्युक्तां कराभ्यां च वराभये ॥ १२ ॥
 दधानां मधवाद्यैश्च सेवितां सिद्धकिशोरैः । सुवर्णवर्णा प्रमदां भावयेत् साधकोत्तमः ॥ १३ ॥
 रसलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं घृतेर्जुनेत् । अङ्गदिक्पात्तवजाद्यैस्त्रिभिरावरत्तैर्यजेत् ॥ १४ ॥
 ततो घने विविक्ते तु अयुतं नियतो जुनेत् । पावसाक्षेन जुहुयाद् तद्दशांशं ततः स्वपेत् ॥ १५ ॥
 एकविंशं दिनं यावदेवमाचरतो निश्चि । आगत्य देवी साभीष्टं ददात्येव न संशयः ॥ १६ ॥
 प्रमदेतिपदं हिला प्रमोदे पदमुद्धरेत् । प्रमोदाया महामन्त्रो वाञ्छितार्थप्रदायकः ॥ १७ ॥
 प्राग्बद्ध्यादिपूजा स्यात् पूर्वसेवा च पूर्ववत् । कुला सरिचटे विद्वान् मण्डलं चन्दनेन च ॥ १८ ॥
 जपो होमश्च कर्तव्यः प्रमोदां परयति ध्रुवम् । तारो हिलिङ्गं चन्द्रीदेव्यै हृत्चिन्मन्त्रकः ॥ १९ ॥
 भैरवोऽस्य ऋषिः प्रोक्तस्त्रिष्टुप् छन्दश्च देवता । चन्द्रीदेवी समुद्रिष्टा लोकैः तद्दीरितम् ॥ २० ॥
 ततो द्विशः पटङ्गानि कुला ध्यायेत् परां शिनाम् । नीलजीमूतसङ्काशां रत्नसिंहासनस्थिताम् ॥ २१ ॥

वराभये कराभ्यां च दधतीं पानपात्रकम् । सेवितां सुरकन्याभिर्भजे वन्दीं भवच्छिदे ॥ २२ ॥
 लक्षद्वयं जपित्वान्ते पायसेन ससर्पिषा । तद्दशांशं हुनेत् पीठे प्राक्प्रोक्ते पूजयेच्छिवम् ॥ २३ ॥
 कार्तिकायां षडङ्गानि शक्तीः पत्रेषु संयजेत् । काली तारा भगवती कुब्जाख्या शीतलापि च ॥ २४ ॥
 त्रिपुरा मातृका लक्ष्मीलोकेशानायुधैः सह । एवमाराधिता वन्दी साधकाय समीहितम् ॥ २५ ॥
 दद्यात् त्रिसप्तदिवसमयुतं प्रत्यहं जपेत् । गणेशं पूजयित्वा दौ नियमेन समन्वितः ॥ २६ ॥
 ततः कारागृहान्मुक्तिमेवं कुर्याद्विचक्षणः । अपूपे चतुरस्रान्तष्ठुकारं साध्यनामकम् ॥ २७ ॥
 घृतेन बिलित्वेन्मायां दिक्षु संलिकुष्य तत्परम् । अष्टादशार्घ्यमन्त्रेण चतुरस्रं प्रवेष्टयेत् ॥ २८ ॥
 तारत्रयं वन्द्यमुष्य बन्धान्मोक्षं कुरुद्वयम् । स्वाहान्तेन ततो वन्द्यां स्थिताय तमपूपकम् ॥ २९ ॥
 दद्यात् स भक्तयित्वा तु वन्दीमुक्तो भवेन्नरः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायाचार्यवर्यभगवत्पूजपादश्रीगोविन्दार्चशिष्य—श्रीभगवत्कृष्णार्च-
 शिष्य—श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य—श्रीप्रह्लादाचार्यशिष्य—श्रीविद्यारण्यपतिविरचिते
 लीलितार्चवाक्ये तप्ते पञ्चाविंशः श्वास्तः ॥ २५ ॥

षड्विंशः श्वासः ।

अथ यक्षिणीमन्त्राः । सिद्धशास्त्रतन्त्रे—

अथ वक्ष्ये महादेवि समस्ताभीष्टसिद्धिदाम् । महाविद्यां महानोष्वां संग्रीत्या वटयक्षिणीम् ॥१॥
 एषेहि यक्षियुगलं महायक्षिपदं ततः । वटवृक्षनिवासन्ते नि-शीघ्रं मे च सर्वं च ॥ २ ॥
 सौख्यं कुरुयुगं स्वाहा मन्त्रो द्वात्रिंशदर्शकः । श्रुतिः स्याद्विभवारक्षन्दोऽनुष्टुप् स्वाद् देवता तथा ॥३॥
 यक्षिणी वटपूर्वा च बह्वक्ष्यम्बिवस्त्रनिमित्तैः । मुन्यङ्गैश्च षडङ्गानि कुर्यान्मूलाणुवर्णकैः ॥ ४ ॥
 मूर्ध्नि नेत्रद्वये वक्त्रे नासाकर्णसंयुग्मतः । कुचयोः पार्श्वयोश्चैव हृदि नाभौ तथोदरे ॥ ५ ॥
 कटपूरुनाभिजङ्घासु ज्ञान्बोध्य मखिवन्धयोः । करयोर्मस्तके न्यसेन्मन्त्रवर्णान् विशालधीः ॥ ६ ॥
 रक्तमान्याम्बरधरां रक्तगन्धानुलेपनाम् । रक्तभूषणभूषाङ्गीं नीलतोयदसंनिभाम् ॥ ७ ॥
 नागवल्लीदलद्युतलताक्रमुकमञ्जरीम् । दधानां मृगनेत्रां च संस्मरेद्वटयक्षिणीम् ॥ ८ ॥
 लक्ष्ययुग्मं वटाधस्ताजपेद् बन्धुकसंभवैः । कुसुमैस्तद्दशांशेन जुहुयान्मन्त्रसिद्धये ॥ ९ ॥
 शाक्ते पीठे यजेद् देवीं प्रोच्यन्ते पीठशक्तयः । कामदा मानदा रक्ता मधुरा मधुरानना ॥१०॥
 नर्मदा भोगदा मेन्दा प्राणदा पीठशक्तयः । मनोहरा यक्षिण्या योगपीठाय हन्मनुः ॥ ११ ॥
 कणिकायां षडङ्गानि पत्रेष्वहसु शक्तयः । सुनन्दा चण्डिका हासा मुलापा मदबिह्वला ॥१२॥
 आमोदा च प्रमोदा च सुस्तदाष्टौ च सिद्धयः । चतुरस्रे लोकपालान् वज्राद्यायुधसंयुतान् ॥१३॥
 विविक्ते विपिने गरवा न्यग्रोधाधस्तले जपेद् । सहस्रं प्रत्यहं मन्त्री सप्तमे दिवसे तथा ॥ १४ ॥
 मण्डलं चन्दनैः कृत्वा घृतदीपं प्रकाशयेद् । तन्मण्डले यजेद् देवीं नियतो वटयक्षिणीम् ॥१५॥
 आनिशीघ्रं तदग्रे तु प्रजपेन्मन्त्रनायकम् । मञ्जीरशब्दं गीतं च श्रुत्वा निर्भयतो जपेत् ॥१६॥
 देवी प्रत्यक्षतां याति तदा वै सुरतारिणी । तत्कामपूरणेनासौ दद्याद्वाञ्छितमुत्तमम् ॥ १७ ॥
 तदारभ्य च भार्यावत् साधकस्यानुतिष्ठति । रमाद्वयं यक्षिणी हन्त्रयं स्वाहा महामनुः ॥ १८ ॥

“ श्रीं श्रीं यक्षिणि हंहं हं स्वाहा । ”

दशाक्षरो मुनिः प्राग्वत् पंक्तिरक्षन्द उदाहृतम् । यक्षिणी देवता प्रोक्ता षोडशत्रिंशियुग्मतः ॥१९॥
 सर्वैरङ्गक्रिया प्रोक्ता ध्यायेद्यम्पककानने । सिंहासने समासीनां स्वर्गरत्नविभूषणाम् ॥ २० ॥
 रक्ताम्बरधरां रक्ताम्परोगखसेविताम् । ध्यात्वेनं प्रजपेत्प्रथमं जपापुष्पैर्दशांशतः ॥ २१ ॥

हुनेत् पूर्वोदिते पीठे यजेत् सर्वेष्टदा भवेत् । प्रखवं क्रोधियुक् सेन्दुमनुग्रहमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मदनान्ते मेखले स्यान्नमः स्वाहान्तको मनुः । रव्यर्णोऽस्त्राः समर्चादि प्राक्प्रोक्तविधिना चरेत् ॥ २३ ॥

“ ओं कौं ” मदनमेखले नमः स्वाहा ”

मधुकतरुमूले तु चतुर्दशदिनावधि । अयुतं प्रत्यहं जप्यात् सहस्रं जुहुयात् सुधीः ॥ २४ ॥

मधुराक्षैर्मधुकोत्थपुष्पैस्तत्काष्ठदीपिते । बद्धौ तुष्टाञ्जनं यच्छेद्येन परयति भूनिधिम् ॥ २५ ॥

तारं वाग्भवमुद्धृत्य विशाले भुवनेश्वरी । श्रीः कामः स्वाहया युक्तो मन्त्रः प्रोक्तो दशाक्षरः ॥ २६ ॥

प्राग्बन्धुन्यादिकं ज्ञेयं चिञ्चावृक्षतले शुचिः । जपेष्ट्वं दशांशेन शतपत्रैर्हुनेत् ततः ॥ २७ ॥

विशाला यक्षिणी तुष्टा साधकाय रसायनम् । प्रयच्छेद्येन दीर्घायुराभुयात् साधकोत्तमः ॥ २८ ॥

इति यक्षिणीप्रकरणम् ॥ अथ मातङ्गीप्रकरणम् । उत्तररत्ने—

राजमातङ्गिनीमन्त्रं प्रवक्ष्यामि यथाविधि । यत्पादद्वन्द्वसरसीरुहमंस्मृतितो नरः ॥ १ ॥

सभते मुक्तिमतुलां दुष्प्राप्तां सिद्धिसञ्चयैः । येन चाकर्षणं साध्यवर्षाकारो यतो भवेत् ॥ २ ॥

येन चान्छितमामोति यशस्वी नियतं भवेत् । दुरितौघप्रविध्वंसः सौभाग्याग्निश्च निश्चिता ॥ ३ ॥

सेवितं सन्ततिकरं (न स्वात्) निगडवन्धनम् । समस्तेषु च शास्त्रेषु पाणिद्वयमधिकं भवेत् ॥ ४ ॥

विशिष्टशिष्टगम्भीरपदविन्यासकोमले । ललिने च कविन्धेऽमी प्रगम्भः सुतरां भवेत् ॥ ५ ॥

सङ्गीते सर्वविद्यासु चात्यन्तं निपुणो भवेत् । मन्दिरे तस्य कमला साध्वनश्चरविभ्रमा ॥ ६ ॥

निरन्तरं च वसति नात्र कार्या विचारणा । किमत्र बहुनोक्तेन वचसा पतिरेव सः ॥ ७ ॥

कान्त्या रतिपतिर्लक्ष्म्या कमलापतिरप्यसौ । द्वादशो दण्डियुग् व्योम बद्धिदण्डिद्वित्रिमूर्तिपुक् ॥ ८ ॥

तावृष्यं भवेदस्य सद्यो बिन्दुपुतं च हृत् । भक्त्योर्मध्ये गवाक्षौ स्तो विविन्दुः कमला विषम् ॥ ९ ॥

कान्तियुक् कामिका बिन्दुपुता काच तृतीयकम् । शिवयुक् शरिशब्दान्ते भृगुरग्निश्च केवलः ॥ १० ॥

अम्बु द्वितीयवर्गस्य मध्यस्थं च तपश्चमम् । विषं नो व्योमा बद्धिवृक् सर्वान्ते ह्य च कात्परम् ॥ ११ ॥

राजिसर्वमुखं प्रोक्त्वा सविन्दुर्वद्विरीरितः । जिह्वयन्ते प्रवदेत् सर्वं वशं कर्षोस्तु मध्यतः ॥ १२ ॥

राज स्त्रीपुरुषं दृष्टमृगं सत्त्वं चतुर्षु च । स्थानेषु सर्वलोकान्ते विषं तत्कर्षयुक् च कम् ॥ १३ ॥

आदित्यः शिवयुग्—नीरं तदन्तं कान्तियुग् रविः । दीर्घा मरुत् भृग्वम्बा व्योम कान्तियुतं मनुः ॥ १४ ॥

अष्टाशीत्यक्षरः प्रोक्तः सर्वकामसमृद्धिदः । रथार्थं सर्वलोकानामाधुरारोग्यवर्धनः ॥ १५ ॥

शान्तिके पौष्टिके चैव वृद्धिसिद्धिकरः प्रिये । अपमृत्युजयः श्रीदो अपस्मारघ्नयङ्करः ॥ १६ ॥

सर्वज्वरांश्च शूलानि शक्नो नाशयितुं क्षणात् । राजद्वारे विशेषेण संग्रामे रिपुसङ्कटे ॥ १७ ॥

अग्निचोरनिपातेषु सर्वग्रहनिवारणे । राक्षसेषु पिशाचेषु गन्धर्वैर्पूरनेषु च ॥ १८ ॥

नदीप्रतरणे दुर्गे संग्रामे प्राखसंशये । असौ मन्त्रः प्रयुक्तः स्वादेतत्सर्वनिवारणः ॥ १९ ॥

स्त्रीणां सौभाग्यहीनानामपुत्राणां विशेषतः । अपुष्पा वानपत्या या सदा पुष्पवती च या ॥ २० ॥
 पतिद्वेष्टा च या नारी दुष्टा स्वश्रूयने प्रति । या वन्ध्या मृतपुत्रा च निद्रालस्यमहाभवैः ॥ २१ ॥
 इत्येवमादिदोषैश्च दुष्टानां योपितामयम् । शक्रस्तदोषहरस्ते स्मरसादेव निश्चितम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीवश्यनरवरयादिसर्ववरयजयप्रदः । स्त्रीणां संमोहने शक्तो नराणां च विशेषतः ॥ २३ ॥
 मतङ्गमुनिना पूर्वं गीतस्तेनाप्यनुष्ठितः । वासुदेवेन गीतोऽयं तुम्बुरुप्रमुखादिभिः ॥ २४ ॥
 जप्तः सदा महामन्त्रो वसिष्ठार्चैर्महर्षिभिः । ..... ॥

द्वादशः ऐ वण्डी अनुस्वारस्तद्युक्तस्तेन ऐं । व्योम ह, बह्वी रेफः, वण्डी अनुस्वारः, त्रिमूर्तिः ई तेन ह्रीं । अस्थिः शकारः । तादृशं बह्विदण्डत्रिमूर्तियुतामित्यर्थः तेन औं । सद्यः ओकारः । बिन्दुरनुस्वारस्तेन औं । ह्रस्वमः । भक्त्योर्मध्ये गवाणीं तेन भगवति । विविन्दुः कमला श्री । विपं म कान्तियुक् आकारयुक्ता तेन मा । कामिका त, बिन्दुयुता तेन तं । कर्तृतीयं ग, शिषः ए तेन के । भक्ति स्वरूपं । भृगुः स । अग्नी रेफः केवलः स्वररहितोऽम्बु षकारस्तेन र्ब । द्वितीयवर्गस्य मध्यस्थं ज, तपश्चमं न, विपं म, मो स्वरूपं, व्योम ह, आ स्वरूपं तेन हा, बह्वि र वृक् इ तेन रि । सर्व स्वरूपं, मु स्वरूपं, कात्परं ख, राजि स्वरूपं, सर्वमुख स्वरूपं, सविन्दुर्बह्विः रं, जिति स्वरूपं, सर्व-वशह्वयोर्मध्ये राजपदं स्त्रीपुरुषपदं दुष्टमृगपदं सत्त्वपदं च प्रत्येकं भवेत् “वस्तुर्बु स्थानेष्वि” श्रुतेः । सर्वलोक स्वरूपं, विपं म, तत्कर्णयुक्तं तेन मु । कं स्वरूपं । आदित्यः म, शिवयुगेकारयुक्तं तेन मे । नीरं व, तद्वत् श, कान्तियुगप्रथिर्मा, वीर्घा न, मरुत् य । भृगुः स, अम्बु ष, आ स्वरूपं तेन स्वा । व्योम ह, कान्तिः आ तेन हा, ॥ स्पष्टम्— “पैर्ह्रीर्धौं ओं भगवति श्रीमातङ्गेभक्ति सर्वजनमोहादि सर्वमुखराजि सर्वमुखराजिनि सर्वराजवशह्वरि सर्वस्त्रीपुरुषवशह्वरि सर्वदुष्टमृगवशह्वरि सर्वसत्त्ववशह्वरि सर्वलोकममुकं मे वशमानय स्वाहा ” (८८) ॥ तथा—

दक्षिणामूर्तिरस्य स्यादृषिरुन्द उदाहृतम् । गायत्रं देवता प्रोक्ता मातङ्गी सर्वसिद्धिदा ॥ २५ ॥
 एकविंशतिभिर्वर्णैर्हृदयं समुदाहृतम् । त्रयोदशभिरर्त्तैः स्यान्धिराष्टादशार्णवैः ॥ २६ ॥
 शिखा तावन्निरर्त्तैः स्यात् कवचं दशभिरभिः । नेत्रं द्वाभ्यामवाक्षं स्यान्मन्त्रवर्णैर्विभागशः ॥ २७ ॥
 बाष्पायाकमलाघाघैर्न्यासं कुर्यात् कराङ्गयोः । ..... ॥

आघैः प्रथमोक्तेरेकविंशतिभिर्वर्णैः तेन चतुर्विंशतिवर्णात्मको हृदयमन्त्रः । “वर्णैश्चतुर्विंशत्या स्याद्-हृदयिनि” शारदातिलकवचनात् ।

शिरोललाटभूमध्ये तालुकण्ठगलोरासि । अनाहते भुजहन्धे जठरे नाभिमण्डले ॥ २८ ॥
 स्वाधिष्ठाने गुह्यदेशे पादयोर्दक्षिणान्वयोः । मूलाधारं गुदे न्यसेत् पदान्महादश क्रमात् ॥ २९ ॥
 कण्ठस्तन्मणिः, गलस्तद्वधः ।

गुणैकद्विचतुःषड्भिर्वसुधट्पर्वताष्टभिः । दशपञ्चषट्पर्वताष्टभिर्वसुधट्पर्वताष्टभिः ॥ ३० ॥
 गुणात्मयः, वसवोऽष्टौ, पर्वताः सप्त, पङ्क्तिर्दश, वेदाधत्वारः, अक्षयकयः, चन्द्र एकः, अक्षि द्वयम् । तथा—
 पदपङ्क्तिरियं प्रोक्ता मन्त्रवर्णैर्वधाक्रमम् । (रत्याद्या मूलहृदयभूमध्येषु विचक्षणः ॥ ३१ ॥
 वाक्शक्तिलक्ष्मीजीवाया मातङ्गान्ताः प्रविन्यसेत्) । शिरोवदनहृद्गुह्यपादेषु च प्रविन्यसेत् ॥ ३२ ॥

हृल्लेखां गगनां रक्षां भूयो मर्त्री करालिकाम् । महोच्छुष्मां स्वनामाद्यवर्णबीजपुरःसराः ॥ ३३ ॥
मातङ्गन्ताः प्रविन्यस्य वाणन्यासमथाचरेत् । मूर्ध्नि पादास्यगुह्येषु हृदम्भोजे प्रविन्यसेत् ॥ ३४ ॥
द्राविणीं शोषिणीं भूयो बन्धिनीं मोहिनीं पुनः । आकर्षिणीं स्वनामादिवीजाद्याः शुभलक्षणाः ३५
स्वनाम्नामाद्यवर्णा एव बीजानि यासां तास्तदाद्या इत्यर्थः । (केचित्तु स्वनामादौ पूर्वोक्तबीजाद्या इति
वदन्ति, एवं चेद्वाद्यशब्दवैयर्थ्यप्रसङ्गे दुष्परिहरः ।)

मातङ्गन्तास्ततो न्यसेन्मन्मथान् वदनांसयोः । पार्श्वकट्योर्नाभिदेशे कटिपार्श्वसके पुनः ॥ ३६ ॥
बीजत्रयादिकान् मर्त्री पञ्चमं मकरध्वजम् । मदने पुष्पधन्वानं पञ्चमं कुसुमायुधम् ॥ ३७ ॥
षष्ठं कन्दर्पनामानं मनोभवरतिप्रियौ । मातङ्गन्तास्ततो न्यमेत स्थानेष्वेतेषु मन्त्रचित् ॥ ३८ ॥
बीजत्रयं मूलमन्त्राद्यम् ।

मथमानङ्गकुसुमा भूयोऽन्यानङ्गमेखला । अनङ्गमदना तद्वदनङ्गमदनातुरा ॥ ३९ ॥
अनङ्गमदनोद्वेगा भूयश्चानङ्गसंभवा । सप्तम्यनङ्गधुवनपालिनी स्यादथाष्टमी ॥ ४० ॥
अनङ्गशशिरेखाख्या मातङ्गन्ताः प्रकीर्तिताः । विन्यस्तव्यास्ततो मूलेऽधिष्ठाने मणिपूरके ॥ ४१ ॥
हृत्कण्ठास्ये ध्रुवोर्मध्ये मस्तके मन्त्रिणा ततः । आद्ये लक्ष्मीसरस्वत्यौ रतिः प्रीतिश्च कीर्तिका ॥ ४२ ॥
शान्तिः पुष्टिस्तथा तुष्टिर्मातङ्गीपदशेखरा । मूलमन्त्रं प्रविन्यस्व निजमूर्धनि मन्त्रचित् ॥ ४३ ॥
(आधारदेशेऽधिष्ठाने नाभौ पश्चादनाहते । कण्ठे वक्त्रे ध्रुवोर्मध्ये मस्तके विन्यसेत् क्रमात् ॥ ४४ ॥
प्राङ्मखाद्याः पूर्वपृष्टिहा मातङ्गीपदपश्चिमाः । एषु स्थानेषु विन्यसेदसिताङ्गादिभैरवान् ॥ ४५ ॥
असिताङ्गो रुक्मण्डः क्रोधोन्मत्तकपालिनः । भीषणाख्यश्च संहार इत्यष्टौ भैरवाः स्मृताः ॥ ४६ ॥)
आधारदेशेऽधिष्ठाने नाभौ पश्चादनाहते । कण्ठदेशे ध्रुवोर्मध्ये विन्दौ भूयः कलापदे ॥ ४७ ॥
निरोधिकायामर्धेन्दौ नादनादान्तयोः पुनः । उन्मन्यां विषुवक्ते च ध्रुवमण्डलके शुभे ॥ ४८ ॥

धूम्रप्यादिशिवान्तानि स्थानान्युर्ध्वोर्ध्वं केषानि ।

प्रमथा भाविनी विष्णुमाला चिच्छक्रिरप्यथ । ततश्च सुन्दरानन्दा नागवल्लीरिति क्रमात् ॥ ४९ ॥
शिरोभालहृदाधारेष्वेता बीजत्रयादिकाः । मातङ्गन्ताः प्रविन्यसेद्यथावद् देशिकोत्तमः ॥ ५० ॥
मातङ्गी महदाद्यन्तां महालक्ष्मीपदादिकाम् । सिद्धलक्ष्मीपदाद्यन्तां मूलमाधारमण्डले ॥ ५१ ॥
न्यस्य तेनैव कुर्वीत व्यापकं देशिकोत्तमः । एवं न्यस्तशरीरोऽसौ चिन्तयेन्मन्त्रदेवताम् ॥ ५२ ॥
अमृतोदधिमध्यस्थे रत्नद्वीपे मनोरमे । स्वर्णप्राकारसंवीते मण्डपे रत्ननिर्मिते ॥ ५३ ॥
कदम्बविश्वकङ्कारकल्पवृक्षोपशोभिते । (वेदिमध्ये सुखास्तीर्णे रत्नमिहासने शुभे ॥ ५४ ॥
अष्टपत्रं महापद्मं केसराढ्यं सकर्णिकम् । तन्मध्ये च त्रिकोणं स्यादष्टपत्रं ततो बहिः ॥ ५५ ॥
पुनः षोडशपत्रं स्यात्तद्व्याघ्रे स्याच्चतुर्दलम् । वेदान्तं सचतुर्द्वारं मण्डलं प्रोक्तमुत्तमम् ॥ ५६ ॥)
तस्य मध्ये सुखासीनां श्यामवर्णा शुचिस्त्रिताम् । कदम्बमालाभरणां पूजितां च सुरासुरैः ॥ ५७ ॥

प्रलम्बालकसंयुक्तां चन्द्रलेखावतंसिकाम् । ललाटे तिलकोपेतामीषत्प्रहसिताननाम् ॥ ५८ ॥
 किञ्चित्स्वेदाम्भुमधुरललाटकलकोज्ज्वलाम् । वलीनरङ्गमध्वां तां रोमराजीविराजिताम् ॥ ५९ ॥
 सर्वाभरणसंयुक्तां मुक्ताहारविभूषिताम् । नानामणिगणोद्भट्टकटिस्तैरलङ्किताम् ॥ ६० ॥
 वलयं रत्नस्रचितैः केयूरैर्मणिभूषितैः । भूषितां द्विभुजां बालां मधुघृणितलोचनाम् ॥ ६१ ॥
 आपीनमण्डलाभोगसमुन्नतपयोधराम् । प्रलम्बकर्णाभरणां कर्णोच्चंसविराजिताम् ॥ ६२ ॥
 तमालनीलां तरुणीं मधुमतां मतङ्गिनीम् । चतुःपट्टिकलारूपपार्श्वस्थशुकशारिकाम् ॥ ६३ ॥
 कोटिवालार्कसङ्काशां जपाकुसुमसंनिभाम् । एवं वा पीतवर्णा वा ध्यायेन्मातङ्गिनीं पराम् ॥ ६४ ॥
 एवं ध्यात्वा समाराध्य मानसैरुपचारकैः । अर्घ्यादिषाञ्चाण्यासाद्य पूजयेत् परमेश्वरीम् ॥ ६५ ॥

इति । मातङ्गमनुकोशे— “ मध्याधिःशक्तितेजो रसवसुचतुरस्रस्थमाधारमग्रेः पात्रं सूर्यस्य सोमस्य च विमल-
 जलं मण्डलं भावयित्वा । ” इति अर्घ्याधारमण्डलमाह— मध्याधिरिति । शक्तिर्भुवनेश्वरीवीजं, वह्नि (वह्निः) त्रिकोण-
 मिति यावत् । रसः पदकोणं । वसु अष्टकोणं । मण्डलमित्यग्रेरित्यादिषु त्रिषु स्थानेषु संयद्भाति ॥ सारसंग्रहे—

धर्मादिवत्पुंते पूर्वोक्ते पीठे शक्तीर्नवार्चयेत् । मातङ्गान्ता विभूतिर्ध्व उन्नतिः कान्तिरेव च ॥ १ ॥
 सृष्टिः कीर्तिः संनतिश्च व्युष्टिरुत्कृष्टिरेव च । ऋद्धिश्च नवमी प्रोक्ता मातङ्गाः पीठशक्तयः ॥ २ ॥
 ध्यात्वायाकमलासर्वशक्त्यन्ते कमलापदम् । सनाय नम इत्युक्त्वा मातङ्गाः पीठमर्चयेत् ॥ ३ ॥
 देव्या मूर्तिं च मूलेन कल्पयित्वा यथाविधि । पुनर्मूलं परस्यै श्रीमातङ्गीमूर्तये नमः ॥ ४ ॥
 अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैस्तां मूर्तिं साधकोत्तमः । तस्यामावाहयेद् देवीमर्चयेच्च विधानविद् ॥ ५ ॥
 रत्याद्याः पूजयेन्मन्त्री त्रिषु कोणेषु च क्रमात् । पुरतो दक्षिणे सव्ये रतिः प्रीति (र्मेनोभवा) ॥ ६ ॥
 पाशाङ्कुशकरे श्वेतासिते चान्ये च साङ्गलिः । अरुणा सेतुकोदण्डपञ्चबाणलसत्करा ॥ ७ ॥
 मध्ये दिक्षु च संपूज्या हस्तेखाद्या यथाक्रमम् । गुह्यसूत्रमभयेष्टानि वहन्त्यो भूतसम्प्राः ॥ ८ ॥
 अग्नीशरच्चःपवनकोणेष्वग्रे दिशासु च । यजेदङ्गानि मन्त्रज्ञः पञ्चबाणांस्ततोऽर्चयेत् ॥ ९ ॥
 दिक्ष्वग्रे क्रमतो मुक्तास्वर्णविद्रुमहीरकान् । अमलारुक्तामायुक्तान् धनुर्बाणधरांस्तथा ॥ १० ॥
 दलेषु पूजयेदग्रादनङ्गकुसुमादिकाः । गुह्यसूत्रमभयेष्टानि धारयन्त्योऽरुणप्रभाः ॥ ११ ॥
 अग्रे दलानां संपूज्या रत्याद्याश्चारुभूषणाः । लक्ष्मीर्हेमप्रभा पद्मकरान्या शङ्खसन्धिभा ॥ १२ ॥
 चिन्मुद्रापुस्तककरा धनुर्बाणकरे परे । श्वेतासिते कुन्दसमा चिन्मुद्राब्जकरा परा ॥ १३ ॥
 चिन्मुद्रामययुक् शान्तिररुणान्ये भयेष्टदे । द्वितीयेऽष्टदले पूज्या मन्मथाद्या मदोद्धताः ॥ १४ ॥
 पुर आकृष्टचापज्याः पृष्ठतः सनिपङ्गकाः । पत्रसंस्था मातरः स्युस्तदग्रे चाष्टभैरवाः ॥ १५ ॥
 कपालशूलडमरुवेतालासक्रपाणयः । दीर्घस्वराद्या ब्राह्म्याद्या ह्रस्वाद्या भैरवा अपि ॥ १६ ॥
 ततः षोडशपत्रस्था वामाद्याः स्वामविग्रहाः । आदर्श रत्नदीपं च व्यजनं च ततः परम् ॥ १७ ॥

नागवल्लीदलं चैव चामरं ज्ञानकोशकम् । वामोमान्धातपत्राण्याभरणं शुक्रशारिकं ॥ १८ ॥
चामरं रत्नचषकं तालवृन्तं प्रदीपकम् । विभ्राणा वामहस्तैश्च देव्यग्रे नतिपाणयः ॥ १९ ॥
रत्नवर्णाश्च विमला भावयन्त्रर्धयेदिमाः । वादयन्त्यः सदा वीणां चतुष्पत्रे ततोऽर्चयेत् ॥ २० ॥
मातङ्गाधास्तासु चाद्या पाशाङ्कुशवराभयैः । अलङ्कृतभुजा रक्ता द्विर्गया चेन्दुमप्रभा ॥ २१ ॥
असिखेटकशूलाहमुण्डहस्ता तथापरा । पाशाङ्कुशमरोजानि शालिपुञ्जं च विभ्रती ॥ २२ ॥
अरुणा चान्तिमा हेमरत्नपाले वराभये । दधाना रश्मामवर्णा च ध्यातव्या मन्त्रिमन्त्रिणैः ॥ २३ ॥
अग्निनैर्ऋतवायव्यरुद्रकोणेषु संयजेत् । गणेशदुर्गाचतुर्लोकैर्वास्तद्वह्निर्जयेत् ॥ २४ ॥
चतुरस्रे लोकपालास्तदस्त्राणि च तद्वहिः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ओं वसिष्णामूर्तये नमः । मुखे गायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदि श्रीमातङ्गीश्वरीदेवतायै नमः । इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, ऐं ह्रीं श्रीं नमो भगवति श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजनमनोहारि इत्याय नमः । ॐ सर्वमुखराजि सर्वमुखराजिनि शिरसे स्वाहा । ॐ सर्वराजवशह्वरि सर्वस्त्रीपुरुषवशह्वरि शिखायै वषट् । ॐ सर्वदुष्टदृग्गवशह्वरि सर्वसत्त्ववशह्वरि कवचाय हुं । ॐ सर्वलोकममुकं मे वशमानय नेत्रत्रयाय वौषट् । ॐ स्वाहा अन्नाय फट् । इति षोडशभिर्भक्तैर्मन्त्रवर्तैः कण्ठद्वयन्यासान् विधाय, शिरसि ऐं ह्रीं श्रीं नमः । ललाटे ओं । भ्रूमध्ये नमो । तालुनि भगवति । कंठे श्रीमातङ्गीश्वरि । गले सर्वजनमनोहारि । उरसि सर्वमुखराजि । अनाहते सर्वमुखराजिनि । वक्षभुजे सर्वराजवशह्वरि । वामे सर्वस्त्रीपुरुषवशह्वरि । जठरे सर्वदुष्टदृग्गवशह्वरि । नाभौ सर्वसत्त्ववशह्वरि । स्वाधिष्ठाने सर्वलोकं । लिङ्गे अमुकं । दक्षपादे मे । वामे वरं । मूलाधारे आनय । शुद्धे स्वाहा नमः ॥ मूलाधारे ऐं ह्रीं श्रीं रं रत्नै मातङ्गी नमः । हृदि ॐ श्रीं प्रीत्यै मा० । भ्रूमध्ये ॐ मे मनोभवत्यै मा० । शिरसि ॐ हुं हृत्तुभ्यै मा० । वक्षे ॐ मं गगनायै मा० । हृदि ॐ रं रक्तायै मा० । गुह्ये ॐ कं करालिकायै मा० । पादयोः ॐ मं महोष्मुध्यायै मा० । शिरसि— ॐ द्रां द्राविण्यै मा० । पादयोः ॐ शौ शोषिण्यै मा० । मुखे ॐ वं वग्भिष्यै मा० । गुह्ये ॐ मों मोहिष्यै मा० । हृदये ॐ आ आकर्षिण्यै मा० ॥ ततो मुखे ॐ मम्मथाय मा० । वामांसे ॐ मकरध्वजाय मा० । वामपाश्वे ॐ मदनाय मा० । वामकट्यां ॐ पुष्पधन्वने मा० । नाभौ ॐ कुसुमायुधाय मा० । दक्षकट्यां ॐ कन्वर्पाय मा० । दक्षपाश्वे ॐ मनोमवाय मा० । दक्षांसे ॐ इतिप्रियाय मा० ॥ मुखे ॐ अनङ्गकुसुमायै मा० । वामांसे ॐ अनङ्गभेषज्यायै मा० । वामपाश्वे ॐ अनङ्गमदनायै मा० । वामकट्यां ॐ अनङ्गमदनानुरायै मा० । नाभौ ॐ अनङ्गमदनोद्देगायै मा० । दक्षकट्यां ॐ अनङ्गसंभवायै मा० । दक्षपाश्वे ॐ अनङ्गमुवनपालिन्यै मा० । दक्षांसे ॐ अनङ्गराशिरैकायै मा० ॥ मूलाधारे ॐ लक्ष्म्यै मा० । लिङ्गमूले ॐ सरस्वत्यै मा० । मणिपूरे ॐ रत्नै मा० । हृदि प्रीत्यै मा० । कण्ठे कीर्त्यै मा० । मुखे कान्त्यै मा० । भ्रूमध्ये पुण्ड्र्यै मा० । शिरसि तुण्ड्यै मा० । मूर्ध्नि मूलमन्त्रं न्यसेत् ॥ मूले ॐ ब्राह्म्यै मा० । स्वाधिष्ठानं माहेश्वर्यै मा० । नाभौ कौमार्यै

मा० । हृदि वैष्णव्यै मा० । कण्ठे वाराह्यै मा० । मुखे इन्द्राण्यै मा० । भ्रूमध्ये चामुण्डायै मा० । शिरसि महालक्ष्म्यै मा० । मूले असिताङ्गाय मा० । स्वाधिष्ठाने रुखे मा० । नाभौ चण्डाय मा० । हृदि क्रोधाय मा० । कण्ठे उन्मत्ताय मा० । मुखे कपालिने मा० । भ्रूमध्ये भीषणाय मा० । शिरसि संहाराय मा० ॥ आधारे वामायै मा० । लिङ्गे ज्येष्ठायै मा० । नाभौ रौम्यै मा० । हृदि शान्त्यै मा० । कण्ठे श्रद्धायै मा० । भ्रूमध्ये वागीश्वर्यै मा० । बिन्दां क्रियाशक्त्यै मा० । कलापदे लक्ष्म्यै मा० । त्रि-
रोधिकायां सृष्ट्यै मा० । अर्धेन्दौ मोहिन्यै मा० । नादे प्रमथायै मा० । नादान्ते भविष्यै मा० । उन्मत्तां विद्युन्मालायै मा० । विद्युवक्त्रे चिञ्चुत्तयै मा० । ध्रुवमण्डले सुन्दरानन्दायै मा० । शिवे नागवह्न्यै मा० । शिरसि मातङ्ग्यै मा० । तलाटे महामातङ्ग्यै मा० । हृदि महालक्ष्म्यै मा० । मूले सिद्धलक्ष्म्यै मा० । मूलाधारे मूलमन्त्रं विन्यस्य तेनैव व्यापकं कुर्यात् । ततो ध्यानादिमानसपूजान्ते प्रमाणोक्तं मण्डलं कृत्वा संप्रदायान्मूलमन्त्रेण मण्डलमध्यमादियोजनेन, द्विरावृत्त्या षट्कोणं, आद्यस्तप्रण-
वयुक्तैर्द्विक्रैस्तैर्याजैरष्टकोणं, षडङ्गभ्रतुरक्षं च संपूज्य उक्तविधिनामर्पणं संस्थाप्याम्यानि च पात्राणि प्रा-
ग्वत् संस्थाप्य, स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना सकेशरमणदलकमलं कृत्वा, तत्कर्णिकायां स्वाभिमुखाग्रं त्रि-
कोणं कृत्वाष्टदलाद्विहः पुनरष्टदलकमलं तद्विहः षोडशदलकमलं तद्विहश्चतुर्दलं तद्विहश्चतुर्द्वारोपेतं चतुर-
क्षत्रयं च कुर्यादिति पूजाचक्रं निर्माय, स्वपुरतः पीठादौ संस्थाप्य मूलेनाभ्यर्च्यार्घ्यस्थापनाद्यात्मपूजान्ते मण्डकादिज्ञानारमार्गान्ते अष्टदलकेसरेषु— ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विभूत्यै मा० । एवं ३ उक्त्यै मा० । काम्यै मा० । सृष्ट्यै मा० । कीर्त्यै मा० । स्तन्यै मा० । व्युष्ट्यै मा० । उत्कृष्ट्यै मा० । मध्ये ऋष्यै मा० । इति संपूज्य, “ ऐं ह्रीं श्रीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः ” इति समस्तं पीठं संपूज्य, मूलमुच्चार्य ‘ श्रीमातङ्गी-
श्वरीमूर्तिं कल्पयामि ’ इति मूर्तिं परिकल्प्य, पुनर्मूलमुच्चार्य “ परस्यै श्रीमातङ्गीश्वरीमूर्त्यै नमः ” इति मूर्तिमभ्यर्च्य तस्यां देवीमावाह्य, आवाहनादिप्राणप्रतिष्ठान्ते पाशाङ्कुशचक्राभयजङ्घमधनुःशरमौसलीदौ-
र्गवाणयोर्नारितिरिति द्वादशमुद्राः प्रदर्श्य, आसनादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्वत् लयाङ्गत्वेन देवीमूर्तौ षडङ्गानि संपूज्य, त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं रत्यै मा० । ३ प्रीत्यै मा० । ३ मनेभवायै मा०, इति प्रादक्षिण्येनाभ्यर्च्य, त्रि-
कोणाष्टदलयोरन्तराले मध्ये चतुर्दिक्षु च— इं ह्रस्वैवायै मा०, गं गगनायै मा०, कं करालिकायै मा०, भं महोच्छुम्भायै मा०, इति संपूज्याग्नीशासुरवायव्यमध्ये चतुर्दिक्षु च क्रमेण षडङ्गानि संपूज्य, त्रिकोणाष्ट-
दलयोरन्तराले एवं— द्रां द्राघिर्यै मा०, शौ शोघिर्यै मा०, वं वन्धिन्यै मा०, मौ मोहिन्यै मा०, आं आकर्षिर्यै मा०, इति देव्यप्रादिचतुर्दिक्षु पुनर्देव्यग्रे च प्रादक्षिण्येनाभ्यर्च्य, अष्टदलेषु देव्यष्टदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन— अनङ्गकुसुमायै मा०, अनङ्गमेखलायै मा०, अनङ्गमवनायै मा०, अनङ्गमवनातुरायै मा०, अनङ्गमवनोद्वेगायै मा०, अनङ्गसंभवायै मा०, अनङ्गभुवनपालिन्यै मा०, अनङ्गशशिरेखायै मा०, इति संपूज्य, तदग्रेषु— लक्ष्म्यै मा०, सरस्वत्यै मा०, रत्यै मा०, प्रीत्यै मा०, कीर्त्यै मा०, काम्यै मा०, पु-
ष्ट्यै मा०, तुष्ट्यै मा० । ततो द्वितीयाष्टदलमूलेषु देव्यप्रादि प्रादक्षिण्येन— ऐं ह्रीं श्रीं मन्मथाय मा०, ३ मकरध्वजाय मा०, ३ मवनाय मा०, ३ पुष्पधन्वने मा०, ३ कुसुमायुधाय मा०, ३ कन्दर्पाय मा०, ३ मनेभवाय मा०, ३ रतिप्रियाय मा० । एवमग्रेषु— आं ब्राह्म्यै मा०, ई माहेश्वर्यै मा०, इत्यादि । दशमेषु— अं असिताङ्गमैरवाय नमः, इत्यादि भैरवाष्टकं संपूज्य, षोडशदलेषु— वामायै मा०, ज्येष्ठायै मा०, रौम्यै मा०, शान्त्यै मा०, श्रद्धायै मा०, वागीश्वर्यै मा०, क्रियाशक्त्यै मा०,

लक्ष्म्यै मा० , सृष्ट्यै मा० , मोहिन्यै मा० , प्रमथ्यै मा० , भाविन्यै मा० , विजुल्यै मा० , विच्छिन्न्यै मा० , सुन्दरानन्द्यै मा० , नागवह्न्यै मा० । ततश्चतुर्दशेषु— ३ मातंग्यै मा० । ३ महामातंग्यै मा० । ३ महालक्ष्म्यै मा० । ३ मिदलक्ष्म्यै मा० । इति संपूज्य , चतुरन्त्राभ्यन्तरे आग्नेयादिचतुष्कोलेषु प्रादक्षिण्येन ॐ गणेशाय नमः । ॐ दुर्गायै नमः । ॐ बटुकाय नमः । ॐ क्षेत्रपालाय नमः । इत्यभ्यर्च्य , तद्वहिः प्राग्गन् लोकपालार्चादि सर्वे समापयेदिति । तथा—

प्रजपेदयुतं मन्त्री मन्त्रं पश्चाद् दशांशतः । त्रिस्वादुर्गैर्जुहुयान्मधुकुसुमैर्वशी ॥ २५ ॥

तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणाराधनं तथा । एवं मिदमनुमन्त्रा माधयोन्नजवान्छितम् ॥ २६ ॥

भाग्यार्थी जुहुयाज्जातीमल्लिकानागकेसरैः । श्रीफलैश्चापि तन्पत्रैर्होमाद्राज्यश्रियं लभेत् ॥ २७ ॥

राजपुत्रः पद्मजः स्वां श्रियमाप्नोत्यनिन्दिताम् । लक्ष्मोर्पुष्पैरुत्पलैश्च वशयेत् सकलं जगत् ॥ २८ ॥

जपावन्धूकवकुलैर्मलमृचममुज्ज्वलैः । सुमनोभिश्च जुहुयादरथायैव तु मन्त्रवित ॥ २९ ॥

मधुना च हुनेन्मन्त्री सर्वसिद्धिर्भवत्यलम् । त्रिस्वादुर्मयुतैः सम्यग् वेतसोत्थैः समिद्धैः ॥ ३० ॥

जुहुयाद् पृष्टिकामस्तु गुह्यचीभिर्ज्वरं हरेत् । कदम्बकुसुमैर्हृत्वा वशयेत् प्रमदाजनान् ॥ ३१ ॥

आयुष्कामः प्रजुहुयाद् दुर्वाभिर्नात्र संशयः । अन्नं प्रजुहुयान्मन्त्री अन्नवानचिराज्जवेत् ॥ ३२ ॥

शालितण्डुलहोमेन धनाकुलगृहो भवेत् । होमद्रव्यं यत् प्रोक्तं त्रिस्वादुर्गं तु तज्जवेत् ॥ ३३ ॥

नन्धावर्तप्रसूनैः स्याद्वोमो वाक्मिद्विदः परम् । निम्बमखनहोमात्तु कमलां वाञ्छितां लभेत् ॥ ३४ ॥

हुनेत् किंशुकपुष्पैः स भवेत् तेजसां निधिः । चन्दनागुरुकर्पूररोचनाकुङ्कुमैरपि ॥ ३५ ॥

होमात्तु विश्वं सकलं वशयेन्नात्र संशयः । अष्टाभिर्ज्वरैरेतस्तु तिलकं जनपोहनम् ॥ ३६ ॥

सिन्दुवारस्य मूलानि होमयेद् बन्धमुक्त्रये । उग्रगन्धस्य तैलेन संसिक्तेर्लवणैर्हुनेत् ॥ ३७ ॥

अचिराच्छत्रुसहं स नाशयेन्नात्र संशयः । संचूर्णितनिशामिभ्रैर्लवणैः तन्मयेदरीन् ॥ ३८ ॥

परिपक्वरितैः फलैः पुष्पैः सुगन्धिभिः । होमाद्वाञ्छितमाप्नोति नात्र कार्या विचारणा ॥ ३९ ॥

इति । सारसंग्रह—

बालात्रिबीजं बाग्बीजं मायां च कमलां वदेत् । तारं हृद्गणपतीयं ति श्रीमातं पदं वदेत् ॥ १ ॥

भीमवर्धन्ते सर्वजान्ते दीर्घा कालरश्च नो वियत् । रिमर्वभुस्तरं भागं नि सरः शक्तिरिन्दिरा ॥ २ ॥

मध्ये सर्ववशंकर्योः पञ्चसुचारयेत् क्रमात् । राज-स्त्रीपुरुषं दुष्टमृगं सत्त्वपदं वदेत् ॥ ३ ॥

लोकं स्यादमुकं मे वशमानय ठयुग्मकम् । वैपरीत्येन चायुक्त्वाजपदकान्तिको मनुः ॥ ४ ॥

अक्षरैरष्टनवतिभिर्निरुदित आदरात् । अयं मन्त्रस्त्रिभुवनवशीकारकरः परः ॥ ५ ॥

आचार्यानुग्रहात् प्राप्यो महपुण्यतमैरवम् । दुष्प्राप्तोऽकृतपुण्यशां मुनीन्द्राद्यैश्च सेवितः ॥ ६ ॥

वाञ्छावितरणे कल्पपादपः परिकीर्तितः । ॥

बालात्रिबीजं पूर्वोक्तं । बाग्बीजं ऐं । माया ह्रीं । कमला श्रीं । तारं ॐ । हृद्गणः । भग स्वरूपं । पा-

नीयं च । ति स्वरूपं । श्रीमात्रं स्वरूपं । भीष्मरि स्वरूपं । सर्वज्ञ स्वरूपं । दीर्घा न । कालो
म । नो स्वरूपं । धियत् ह । रि स्वरूपं । सर्वमुखरं स्वरूपं । काद्यं ज । नि स्वरूपं । स्वरः
र्क्षा । शक्तिः ह्री । इन्दिरा धी । सर्वराजवशंकरि , सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि , सर्वदुष्टमृगवशंकरि , स-
र्वसत्त्ववशंकरि , सर्वलोकवशंकरि , अमुकं स्वरूपं । अत्र न सन्धिः अष्टनवत्यक्षरानुपपत्तेः । मे वशमानय
स्वरूपं । इयुग्मकं स्वाहा । वैपरीत्येन श्रीर्ह्रीर्ऐलौःर्क्षीर् ऐति कमेष्ट ॥ स्पष्टम् ऐर्क्षीर्लौःऐर्ह्रीर्ह्रीं ओं नमो भगवति
श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजनमनोहारि सर्वमुखरञ्जनि र्क्षीर्ह्रीर्ह्रीं सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशं-
करि सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वलोकवशंकरि अमुकं मे वशमानय स्वाहा श्रीर्ह्रीर्ऐलौःर्क्षीर् ऐ (६८) ॥ मतङ्गमनु-
कोशे— “ सिद्धेऽष्टनवतिवर्णात्मके मन्त्रे सर्व एव पठितफला भवन्ति , तस्मात्प्रत्यक्षमिदं सर्वदेवं जपेदिति ” ।
तथा—

अप्याद्याः पूर्वमुदिता मन्त्रस्यास्य भवन्ति हि । ततस्तु मातृकां न्यसेद् देवताभावसिद्धये ॥ ७ ॥
पञ्चबाणानकुलीषु विन्यसेत् साधकोत्तमः । मकरध्वजमभ्रं च तलपोर्विन्धसेत् सुधीः ॥ ८ ॥
मकरध्वजङ्घे-माया-हृदन्तो वाग्भवादिकः । मकरध्वजमन्त्रोऽयं सर्ववश्यकरः परः ॥ ९ ॥
शिखाशिरोललाटेषु भ्रूमध्ये नेत्रयुग्मके । श्रोत्रयोर्ग्राह्ययोर्विके गण्डयोः कङ्कदि क्रमात् ॥ १० ॥
अंसयोरुरसि न्यसेत् स्तनयोर्हृदयाम्बुजे । नाभिमण्डलके लिङ्गे मूलाधारे पदान्यथ ॥ ११ ॥
त्रयोविंशतिसंख्यानि त्रिन्धैकाद्विचतुस्तथा । षडष्टकसप्तैकचन्द्राष्टदशपंक्तिभिः ॥ १२ ॥
वसष्टवद्विचन्द्राक्षिषिद्धिषिद्धिक्रमान् न्यसेत् । (चन्द्रः १ पंक्ति १० वसु ८ वक्ति ३ अक्षि २) ॥
एकोनविंशतिं त्यक्त्वा मन्त्रार्थानादितः क्रमात् । षदैः षड्भिः षडङ्गानि त्रिताराद्यैः प्रकल्पयेत् ॥ १३ ॥

मतङ्गमनुकोशे तु— अप्यादिप्यासान्तरं , “ अकुलीषु तलयोरथ न्यसेत्पञ्चबाणमकरध्वजास्तथा । अ-
ङ्गवद्मथ मातृकावलिं मूलमन्त्रमपि ऋण्डशः कृतम् ” ॥ इति न्यासक्रम उक्तः । पयोपदेशं कार्यमिति ।

द्रावियपाद्याः पुनः पञ्च कृषौ पार्श्वयुगे हृदि । मक्षिपूरक एव सारं ब्राह्मपाद्या विन्यसेत् ततः ॥ १४ ॥
षट्द्वन्द्वसन्धिषु ततो ह्यष्टौ लक्ष्म्यादिका न्यसेत् । सन्धमारभ्य दोर्द्वन्द्वसन्धिषु क्रमतः सुधीः ॥ १५ ॥
लक्ष्म्याद्याः पूर्वमुदिताः शक्तीरष्टौ प्रविन्यसेत् । कान्ते चैव भ्रुवोर्मध्ये नेत्रश्रोत्रगुदेषु च ॥ १६ ॥
नामायुग्मे मुखे गण्डद्वन्द्वे जिह्वाग्रदेशके । मूलाभिष्ठानतालौ च वामाद्याः षोडश न्यसेत् ॥ १७ ॥
दद्याद्विमारभ्य षट्द्वन्द्वसन्धिषु भैरवान् । मातङ्ग्यादिचतुष्कं च हृदि नामौ शिरोगुदे ॥ १८ ॥
गणेशदुर्गावडुकचेत्रपालांस्ततो न्यसेत् । कथ्मध्वास्त्रकण्ठेषु मूलेन व्यापकं न्यसेत् ॥ १९ ॥
सरस्वतीं तथा लक्ष्मीं निधियुग्मं प्रविन्यसेत् । आनने च भ्रुवोर्मध्ये चरखद्वय एव च ॥ २० ॥
एवं न्यस्ततनुर्मन्त्री दद्यादेद् देवीमनन्मयीः । ..... ॥

अमृतमहोदधिमध्ये रत्नदीपे सकल्पवृक्षवने । मक्षिमयमण्डपमध्ये मक्षिमयसिंहासनस्योर्ध्वे ॥ २१ ॥

मातङ्गीं मधुपूरपानमुदितामाधूर्त्यमानेवणां संखिद्यद्वदनां कदम्बकुसुमप्रोक्षासितद्वेषिकाम् ।

धीराशोभिकरां सुररुवसनामापकविम्बाधरां कस्तूरीविलकां शशाङ्कमुकुटां सञ्चक्ष्णपात्रश्रुतिम् ॥ २२ ॥

आर्पणोन्नतशोभ्युरोजविनमन्मध्यां शुक्रयामलां

त्रैवेद्याङ्गदचारुहाररसनामङ्गीरसंशोभिताम् ।

भक्त्यां वरदास्यसस्मितदृशा संतर्पयन्तीं मुदा

ध्यायेत् पार्श्वगतं तथाखिलकलारूपं शुक्रं शारिकाम् ॥ २३ ॥

पूर्वोक्ते च शुभे पीठे यन्ममेतत् प्रकल्पयेत् । त्रिकोणं पञ्चकोणं चाप्यष्टपत्रं कलाञ्चदम् ॥ २४ ॥

अष्टपत्रं वेददलं चतुरस्रं मनोहरम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं सर्वदृष्टिमनोहरम् ॥ २५ ॥

अत्रावाह्य यजेद् देवीं मन्त्रीं मृत्कारवेषवान् । आदौ लयाङ्गमभ्यर्च्य भोगाङ्गं पूर्ववद्यजेत् ॥ २६ ॥

पूर्वोक्तवच्च रत्याद्या यजेन्मन्त्रीं यथाविधि । द्वाविण्याद्याः पञ्च कोणेष्वभ्यर्च्या मन्त्रिणा सदा ॥ २७ ॥

अष्टपत्रे यजेन्मातृलक्ष्म्याद्याश्च तदग्रतः । वामाद्याः षोडशदले तद्वाह्येऽष्टदले पुनः ॥ २८ ॥

भैरवानष्ट चाभ्यर्चेत् तद्वाह्ये च चतुर्दले । मातङ्गाद्या यजेन्मन्त्रीं तद्वाह्ये गणपादिकान् ॥ २९ ॥

सरस्वत्यादिकान् मन्त्रीं तथा च प्रवयेत् ततः । लोकपालान् यजेद्वाह्ये तदस्त्राणि ततो बहिः ॥ ३० ॥

एवं संपूज्य मातङ्गीं यथाशक्ति मनुं जपेत् । पुनरभ्यर्च्याङ्गवदकं सुमिश्राजैश्च पानकैः ॥ ३१ ॥

सुदुग्धैश्च निवेद्याथ देवीं नत्वा ततो बलिम् । दद्याद् भक्तेन मन्त्रज्ञस्तेनेष्टं लभतेऽधिरात् ॥ ३२ ॥

नमो भगवतीत्युक्त्वा मातङ्गीधरि तन्पश्य । इमं बलिं गृह्ययुग्मं स्वाहाशब्दमथोचरेत् ॥ ३३ ॥

बलिमग्नौऽप्यमाख्यातः सर्वकामफलप्रदः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यास्ताभ्ये मूलेन प्रासापामत्रयं कृत्वा, शिरसि दक्षि-
णामूर्तिश्चरये नमः । मुखे गायत्रीसुन्दरे नमः । हृदि मातङ्गीश्वरीदेवतायै नमः । इति विन्यस्य मम
सर्वाभीष्टमिदमे विनियोगः, इति कृताञ्जलिदत्त्वा प्राग्वन्मातृकां विन्यस्य, अङ्गुष्ठयोः प्रां द्वाविण्यै मा-
तङ्गीश्वरीदेवतायै नमः । तर्जभ्योः शौं शोषिण्यै मा० । मध्यमयोः वं वन्धिण्यै मा० । अनामिकयोः मों
मोहिण्यै मा० । कनिष्ठिकयोः आं आकर्षिण्यै मा० । करतलयोः ऐं मकरध्वजाय ह्रीं नमः । इति वि-
न्यस्य, शिखायां ऐं ह्रीं सौः नमः । शिरसि ऐं ह्रीं शौं नमः । तलाटे जौं नमः । भूमये नमो० । दक्षनेत्रे
भगवति० । वामे श्रीमातङ्गीश्वरि० । दक्षश्रोत्रे सर्वजनमनोहरि० । वामे सर्वमुखरञ्जनि० । दक्षनासायां ह्रीं०
वामायां ह्रीं० । मुखे श्रीं० । दक्षगण्डे सर्वराजवशहृदि० । वामे सर्वस्त्रीपुरुषवशहृदि० । ककुदि सर्वदुष्ट-
मृगवशहृदि० । दक्षसिं सर्वसत्त्ववशहृदि० । वामे सर्वलोकवशहृदि० । उरसि अमुकं० । दक्षस्तने मे० ।
वामे पशं० । हृदि आनय० । नाभौ स्वाहा० । तिष्ठे श्रीर्ह्रीं ऐं० । मूलाधारे सौः ह्रीं ऐं० । इति विन्य-
स्य, ऐं ह्रीं श्रीं सर्वजनमनोहरि हृदयाय नमः । ॐ सर्वमुखरञ्जनि शिरसे स्वाहा । ॐ ह्रीं ह्रीं श्रीं सर्वरा-
जवशहृदि शिखायै वषट् । ॐ सर्वस्त्रीपुरुषवशहृदि कवचाय हुं । ॐ सर्वदुष्टमृगवशहृदि नेत्राभ्यां वौषट् ।
ॐ सर्वसत्त्ववशहृदि अस्त्राय फट् । इति करपङ्क्त्यास्तं विधाय, कुत्तिदक्षवामपार्श्वहृदयनाभिषु पुनर्द्वा-
विण्याद्याः पञ्च विन्यस्य, दक्षपादाङ्गुलिमूले आं आह्वये मा० । एवं गुल्फसन्धि-दक्षजानु-दक्षोरमूला
वामोरमूल-तज्जानुगुल्फसन्ध्याङ्गुलिमूलेषु माहेभ्यर्च्यादिमहालक्ष्म्यन्ता विन्यस्य, वामदोर्मूले लक्ष्म्यै मा० ।
तन्मध्यसन्धौ सरस्वत्यै मा० । मणिवन्धे रत्यै मा० । अङ्गुलीमूले प्रीत्यै मा० । दक्षकराङ्गुलीमूले कीर्त्यै

मा० । मणिवन्धे कान्त्यै मा० । मध्यसन्धौ पुष्ट्यै मा० । मूले तुष्ट्यै मा० ॥ शिरसि वामायै मा० ।
 भूमध्ये उषेष्टायै मा० । दक्षिणे रोम्यै मा० । वामे शान्त्यै मा० । दक्षकक्षे श्रद्धायै मा० । वामे वा-
 गीश्वर्यै मा० । गुदे क्रियाशक्त्यै मा० । दक्षिणसि लक्ष्म्यै मा० । वामे सृष्ट्यै मा० । मुखे मोहिन्यै
 मा० । दक्षगण्डे प्रमथायै मा० । वामे भाविन्यै मा० । जिह्वारे विद्युलतायै मा० । मूलाधारे त्रि-
 चक्रायै मा० । स्वाधिष्ठाने सुन्दरानन्दायै मा० । तालुनि-नागवन्धायै मा० । इति विन्यस्य, दक्षपादा-
 कुलिमूले अं अस्मिताम्भैरवाय नमः । गुल्फसंघौ ईं रुक्मैरवाय नमः । जानुनि उं धण्डभैरवाय नमः ।
 दक्षोरुमूले अं क्रोधभैरवाय नमः । वामे लं उन्मत्तभैरवाय नमः । जानुनि एं कपालिभैरवाय नमः ।
 गुल्फसन्धौ आं भीषणभैरवाय नमः । अङ्गुलिमूलेषु अं संहारभैरवाय ॥ इति मातङ्ग्यै मा० । नाभौ म-
 हामासंग्यै मा० । शिरसि सिद्धलक्ष्म्यै मा० । गुदे लक्ष्म्यै मा० ॥ शिरसि गणेशाय मा० । भूमध्ये दु-
 र्गायै मा० । मुखे षडुकाय मा० । कण्ठे क्षेत्रपालाय मा० । इति विन्यस्य, मूलेन सर्वाङ्गे व्यापकं क-
 र्त्वा मुखे भरद्वाज्यै मा० । भूमध्ये लक्ष्म्यै मा० । दक्षचरके शङ्खनिधये मा० । इति विन्यस्य, ध्यानादिमा-
 नसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टं कुङ्कुमादिना त्रिकोणं विधाय, तद्वहिः पञ्चकोणं तद्वहिरष्टदलं तद्वहिः षोडशदलं
 तद्वहिः पुनरष्टदलं तद्वहिः चतुर्दलं तद्वहिः चतुर्दलं तद्वहिः चतुर्दलं तद्वहिः चतुर्दलं तद्वहिः चतुर्दलं तद्वहिः चतुर्दलं
 संस्थाप्य मूलेनाभ्यर्च्यार्च्यदिस्थापनाचार्यपूजान्ते प्राग्बत् मातङ्गीपीठमभ्यर्च्य, तत्र प्राग्बत् मूर्तिकल्पनाविपु-
 लोपचारान्ते लयाङ्गमभ्यर्च्य, त्रिकोणाभ्यन्तरे प्राग्बत् षडङ्गानि संपूज्य, त्रिकोणे प्राग्बत् रत्यादित्रयम-
 भ्यर्च्य, पञ्चकोणेषु प्राविष्टादिपञ्चकं देव्यप्रादिशालिष्येनाभ्यर्च्य, अष्टपत्रेषु ब्राह्म्याद्यष्टकं तद्विषये ल-
 क्ष्याद्यष्टकं षोडशपत्रेषु वामादिशालिष्येनाभ्यर्च्य, बाह्येऽष्टदले भैरवाद्यष्टकं चतुर्दले मातङ्गादिचतुष्कमस्तश्चतुरस-
 र्याद्यष्टादिकोणेषु गणेशादिचतुष्कं देव्यप्रादिशालिष्येनाभ्यर्च्य, म्यालोक्तं सरस्वत्यादिचतुष्कं तद्वहिलोकापालांस्तद्व-
 हिरतद्वहिलौ च संपूज्य, मूलमन्त्रसृष्ट्यादिभ्यामपूर्वकं यथाशक्ति जपित्वा जपं समर्प्य धूपदीपौ निवेद्य,
 नैवेद्यं प्राग्बत् संस्कृत्य “ ओं नमो भगवति मातङ्गीभ्यः इमं बलिं गृह्ण २ स्वाहा ” इति नैवेद्यमुत्सृ-
 ज्य, देव्या उत्तरे भागे वायव्यादीशानाम् पङ्क्तिमेव— ३ं गुरुभ्यो नमः । एवं परमगुरुभ्यो नमः ।
 परमेश्वरगुरुभ्यो नमः । परमाचार्यगुरुभ्यो नमः । आदिसिद्धगुरुभ्यो नमः । अस्मद्गुरुभ्यो नमः । इति
 संपूज्य समापयेत् इति ॥ तथा—

पूर्वमेव जपेन्नृपं पुरश्चरणासिद्धये । बलाशपुष्पैस्त्रिस्वादुपुष्पैरन्तेऽयुतं हुनेत् ॥ ३४ ॥

तर्पणं मार्जनं कुर्याद्भोजयेद् भूसुरानपि । कुमारीर्भोजयेद्यापि वशयेत् क्षोभयेज्जगत् ॥ ३५ ॥

मातङ्गीविग्रहो भूत्वा सर्वकर्माणि साधयेत् । कण्ठे वा स्वयिदले वाध विदध्यात् काम्यकर्म च ॥ ३६ ॥

रक्तवस्त्रपरीताङ्गो रक्तमाभ्यानुलेपनः । घृताङ्गैर्गुग्गुलैर्हुता रात्रः स वशयेत् सुधीः ॥ ३७ ॥

मल्लिकार्जुनातिपुनर्गैर्जुह्याद् भागवान् भवेत् । रात्र्याधीं विन्वपत्रैश्च हुनेत् पथैर्विशेषतः ॥ ३८ ॥

श्रीकामः श्वेतपुष्पैश्च पीतैर्वापि च संहुनेत् । उत्पलैर्धनकामस्तु लक्ष्मीपुष्पैश्च होमयेत् ॥ ३९ ॥

सन्धुकैश्चैव वागर्थी किंशुकैर्वज्रलैर्हुनेत् । वरयार्थी मधुसंयुक्तैर्मधुकुसुमैर्हुनेत् ॥ ४० ॥

आकर्षणे तु लवणैस्तिर्लमधुरसंयुतैः । वज्रुलैर्दृष्टिमाप्नोति गुह्यीभिर्धरं हरेत् ॥ ४१ ॥

अन्नाय जुहुयादन्नं धनार्थी शालितण्डुलैः । गन्धद्रव्यैश्च होमस्तु सर्वसौभाग्यदो भवेत् ॥ ४२ ॥

कुङ्कुमै रोचनाभिर्वा होमो वर्याथिनां भतः । नन्यावर्तेश्च वागर्थी श्रथी निम्बप्रसूनकैः ॥ ४३ ॥

पलाशपुष्पैस्तेजोर्था कपिलाज्येन वा हुनेत् । शत्रोरुन्मादकृद्धोऽम उन्मादकुसुमैरपि ॥ ४४ ॥

विषवृक्षोत्थनिम्बाख्यश्लेष्मान्तकविभीतकैः । उलूककाकगृध्रोत्थपक्षैस्तैलपरिप्लुतैः ॥ ४५ ॥

विषवृक्षः कोचिलेति प्रसिद्धः । श्लेष्मान्तको ललोडीति प्रसिद्धः कान्यकुब्जभाषया । “ पिथुमन्श्चतैलमेवि-
तैर्यालिभुक्कौशिकगृध्रपक्षकैः ” इति मनुकोऽस्तवाक्यात् ।

होमयेद्रिपुनाशाय निशायां वह्निकुण्डके । पायसैर्गुडसंमिश्रैः खण्डैरिक्कितैरसैस्तथा ॥ ४६ ॥

उन्मादनाशनो होमः पायसैर्धृतसंप्लुतैः । गरिचं तिलतैलाक्रं कासश्वासज्वरापहम् ॥ ४७ ॥

निर्गुण्डीमूलहोमेन निगडस्य च मोचनम् । इति । तथा—

अथातः संप्रवक्ष्यामि जीवस्याकर्षणं परम् । साध्यप्रतिकर्ताः कृत्वा चतस्रो मन्त्रवित्तमः ॥ १ ॥

एका साध्यर्षवृक्षोत्था मधुच्छिष्टेन चापरा । तृतीया पिष्टसंभृता मृदुस्था च ततः परम् ॥ २ ॥

द्वयास्तिखितसाध्याख्याः कृतानुस्थापनाः शुभाः । एताः स्पृष्ट्वा जपेन्मन्त्रमष्टोत्तरशतं पृथक् ॥ ३ ॥

कुण्डाधो अङ्गुलां मूर्तिमुत्तानां तरुजां खनेत् । स्वासनाधः पिष्टमर्वा मृदुस्थां निखनेत् ततः ॥ ४ ॥

पादन्यासस्थलाधस्ताल्लम्बयेद्धर्मम्भरे । मधुच्छिष्टमयामूर्ध्वपादामथाप्यवाङ्मुखीम् ॥ ५ ॥

पोतलोणं धृतं शत्रुपादपांसुं तथैव च । गुडमाक्षिकसंपुक्रं कुडवं पेपयेत् ततः ॥ ६ ॥

तेन प्रतिकृतिं कृत्वा स्पष्टार्कमितिमञ्जुलाम् । रक्तयान्वाभ्यारालेपः कृतन्यासविधिः स्वयम् ॥ ७ ॥

प्रतिमायां तु संहारवन्मनाणुं प्रविन्यमेत् । नामप्रतिष्ठितप्राणां मन्त्री तदनु पूर्ववत् ॥ ८ ॥

असिना सप्तधा छिन्वा तां साध्यैर्क्षतैरुज्ज्वे । अनले जुहुयात् साध्यं संसारंश्च निशामुखे ॥ ९ ॥

एकोऽङ्गिरुमूलादिर्द्वितीयोऽर्धशरीरतः । तृतीयो बाहुमूलादिश्चतुर्थो मस्तकेन च ॥ १० ॥

भागस्तु पञ्चमो दोष्णा षष्ठो देहार्धतः परः । ऊरुमूलादितस्त्वेवं स्त्रीणां वामादि कल्पयेत् ॥ ११ ॥

पुंसां दक्षिणभागादिरंकं वा सप्तधा पृथक् । अथैकादशांशो वा गुन्फजानुरुखण्डतः ॥ १२ ॥

एवं सप्तहोतो नार्यः संजुग्धा मदनातुराः । स्विद्यदङ्गो वेपमानाः साधके न्यस्तमानसाः ॥ १३ ॥

विश्लिष्यत्पृथुलोलुङ्गनितम्बवसनाः शुभाः । त्राहि त्राहि क्षमस्वेति पश्य मां न परित्यज ॥ १४ ॥

इत्थं सर्वा व्याहरन्त्यः करुणापुक्रमानसाः । पतन्ति साधकस्याग्रे मदनानलदीपिताः ॥ १५ ॥

तिष्ठन्ति दासवच्चास्य मन्त्रियो योषितः मदा । लवणं तिलतैलाक्रं होमयेच्छत्रुनाशनम् ॥ १६ ॥

हरिद्राचूर्णसंपुक्रं लवणं स्तम्भने मतम् । ..... ॥

इति । नक्षत्रवृक्षास्तु प्रागेवाक्ताः (पृ० २०७) । सारसंग्रह—

मातङ्गीप्रीतये मन्त्री भौमवारे प्रपूजयेत् । कन्यामेकां तथा तिस्रः पञ्च सप्त तथा पुनः ॥ १ ॥

स्वादिभिर्मन्त्रमोज्ज्वैश्च स्वप्नपानैर्मनोहरैः । पुष्पैर्धूपैश्च दीपैश्च स्तुत्याः पूज्याश्च देशिकैः ॥ २ ॥

वीणाहस्ता गायकाश्च पूज्याः सर्वेऽपि यत्नतः । सर्ववर्णा रमण्यश्च स्वप्नपानैर्मनोहरैः ॥ ३ ॥

अर्चनीयाश्च मन्त्रज्ञैः सर्वभावेन सर्वदा । सर्वा नार्थो भावनीयाः श्यामा एवात्र मन्त्रिणा ॥ ४ ॥
 भौमवारे तथा पिष्टमयान् दीपान् प्रकाशयेत् । प्रज्वालयेद् धृतैर्नैतान् मातङ्गीप्रीतये बुधः ॥ ५ ॥
 मातङ्गीप्रीतये मन्त्री योगिन्वष्टाष्टकं यजेत् । वाग्भवाद्याः प्रपूज्याश्च प्रोच्यन्ते ता यथाक्रमम् ॥ ६ ॥
 दिव्याद्या योगिनी पूर्वा महदाद्या तथा परा । सिद्धादिका गणेश्वर्या प्रतासिन्धैपि कीर्तिता ॥ ७ ॥
 टाकिनी च तथा काली कालरात्री निशाचरी । ऊर्ध्वकेशी विरूपाक्षी शुष्काङ्गी भोगिनी मता ॥ ८ ॥
 जटाधारिण्यपि तथा वीरभरण्यपीरिता । भूमाक्षी षोडशाप्येता ईशानादि प्रपूजयेत् ॥ ९ ॥
 कलहाद्या प्रिया चान्या राक्षस्यन्या प्रकीर्तिता । मदिता घोररक्षाक्षी विश्वरूपा भयङ्करी ॥ १० ॥
 वाराह्या च कुमारी स्यान्मुण्डधारिण्यपीरिता । भयामुरा रुद्रहंकार्यपि प्रोक्ता च भीषणा ॥ ११ ॥
 त्रिपुरान्तकभैरव्यौ ध्वंसिन्यपि च संमता । क्रोधिनी दुर्मदा श्लेष्मा आप्रेयादि प्रपूजयेत् ॥ १२ ॥
 हंसा च दित्या स्वदाङ्गी दीर्घा लम्बोष्ठयान्विता । तापिनीमन्त्रयोगिन्यौ कालाग्निर्गोहिणी परा ॥ १३ ॥
 अक्रियद्वया च कङ्काली भुवनेश्वर्यपीरिता । हुंकारी स्याच्च कौमारी यमदूती करालिनी ॥ १४ ॥
 नैर्ऋत्यादि यजेदेता योगिनीः षोडश क्रमात् । केशिनी मदिरा पञ्चालोमज्जहा तथा परा ॥ १५ ॥
 अपधारिण्यपि परा भ्रामरी कार्मुकी मता । स्लोमकाधोग्रुक्षी तद्वन्मता कुण्डोग्ररूपिणी ॥ १६ ॥
 व्याघ्री सर्वजटी चान्या विकटा घोरया सह । कपालिनी समुद्रदिष्टा षोडश्यरिबिनाशिनी ॥ १७ ॥
 वायव्यादि यजेदेता योगिनीः षोडश क्रमात् । लघार्धे प्रजपेन्मन्त्रं शोभयेत् सर्वयोषितः ॥ १८ ॥
 पृथ्वांश्चरांस्तदर्धेन वशयेन्नात्र संशयः । तदर्धेन च सत्त्वानि वशगानि भवन्ति हि ॥ १९ ॥
 दूरस्था योषितः सर्वा आवाप्त्ययुतजायतः । नेदीयस्वस्तदर्धेन समायान्त्येव निश्चितम् ॥ २० ॥
 सहस्रत्रयैतः सर्वा वाञ्छिताभिर्भवेद् ध्रुवम् । मातङ्गीशीमहामन्त्रिषु लोकेषु विश्रुतः ॥ २१ ॥
 सकृदुच्चारमात्रेण सर्वलोकप्रियो भवेत् । गोपनीया प्रवक्षेन भोगमोक्षफलप्रदा ॥ २२ ॥

आदौ बहिषुरे लिखेत् प्रविलसद्वाक्शक्तिमाराधरा-

स्तत्कोशेषु मनोमवाद्रितनयालक्ष्मीमनून् वासतः ।

पदकोशेषु च बीजपदकमपरान् पत्रेषु पञ्चस्वथो

बह्वर्णभोधिरसाष्टसप्तकमितान् मन्त्रस्य वर्णान् बहिः ॥ २३ ॥

पत्रेष्वष्टसु रुद्रदिग्युगबसुद्वन्द्वग्रहचरा-

नन्ते तर्कमितास्तथा स्वपरितो मन्त्रेण संवेष्टयेत् ।

वाक्से मातृकया क्रमोत्क्रमवशात् साध्याद्यैर्धूपुरं

भूगोहास्त्रिषु साध्वनामसहितं कामं लिखेन्मन्त्रवित् ॥ २४ ॥

१ 'प्रेतासिन्धैपि' स. पाठः । २ 'शुष्काङ्गी' स. पाठः । ३ 'मदिताचरी' स. पाठः । ४ 'जपता' स. पाठः ।

५ 'ततश्च' स. पाठः ।

सुवर्णरचिते षष्ठे लेखन्या स्वर्णरौप्ययोः । रजते फलके चापि भूर्जे वा सुमनोहर ॥ २५ ॥

सरोचनाकुङ्कुमचन्दनेन कस्तूरिकालक्तकरकर्मितैः ।

स्वयं शुचिः साधकमानवानां सौभाग्यसिद्धौ च लिखेत् सुयत्नम् ॥ २६ ॥

एतद्यन्त्रं लिखितैवं घृतसंपातपूर्वकम् । हुत्वा प्रजप्य संपूज्य गुलिकीकृत्य साधकः ॥ २७ ॥

साभिषेकः स्वयं बाहौ दक्षिणे तद्दि धारयेत् । पूज्यते त्रिदशार्घ्यं किं पुनर्मानुषोत्तमैः ॥ २८ ॥

आयुरारोग्यमैश्वर्यमन्यद्यत् स्ववाञ्छितम् । पुतपौत्रादिकं चापि लभते नान संशयः ॥ २९ ॥

इति । अस्मार्थः— भूर्जादी मोक्षद्रव्यैरुल्लेखिन्या त्रिकोणमालिख्य, तन्मध्ये साधकनामसहितं चाग्वीजं शक्तिवीजं मारवीजं चालिख्य, तत्कोणेषु कामवीजं शक्तिवीजं श्रीवीजञ्चालिख्य, तद्द्विहिः षट्कोणं कृत्वा तत्कोणेषु स्वाप्रादि प्रादक्षिण्येन मन्त्रादिगतवीजपदकमालिख्य, तद्द्विहिः पञ्चदलपत्रं विरच्य, तत्र प्रथमदले जैनमो, द्वितीये भगवति, तृतीये मानकीश्वरि, चतुर्थे सर्वजनमनोहारि, पञ्चमे सर्वमुत्तरजिनि, इति स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन विलिख्य, तद्द्विहिरष्टदलपत्रं विरच्य तददलेषु स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन प्रथमे—कामशक्ति श्रीवीजानि सर्वराजवशङ्करि, इति विलिख्य, द्वितीये—सर्वलोपुरुषवशङ्करि इति, तृतीये—सर्वदुष्टमृगवशङ्करि इति, चतुर्थे—सर्वसत्त्ववशङ्करि इति, पञ्चमे—सर्वलोकवशङ्करि इति, षष्ठे—अमुकं मे वरमानय इति, सप्तमे—स्वाहा इति, अष्टमे—अन्तिमवीजपदकं विलिख्य, तद्द्विहैर्धृतद्वयं कृत्वा वृत्तयोरन्तराले स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन मूलमन्त्रेणाप्यप्य, तद्द्विहैर्धृतं कृत्वा तत्रस्थवीज्यां स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन सविन्दुभिर्मार्तिका-धर्षणैराद्यैः प्रजप्ये साध्यनामालिख्य, तद्द्विहैर्धृतं कृत्वा तत्रस्थवीज्यां साध्यनामाक्षराणि विलोमरीत्या विलिख्य, क्षकाराद्यकारान्तान् मातृकावर्णान् सविन्दुनालिख्य, तद्द्विहैर्धृतं कृत्वा तत्कोणेषु साध्यनामसहितं कामवीजं विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्ताफलदं भवति ॥ जीवस्थाकर्षणे प्रमस्तु— साध्यर्क्षवृक्षेण मधुच्छिष्टेन शालितण्डुलपिष्टेन कुलालहस्तमुदा चैकैकां पुत्तलीं कृत्वा, तासां दृश्येषु “अमुकं मे वरमानय” इति साध्यनामालिख्य, तासु साध्यप्राणान् संस्थाप्य ताः स्पृष्ट्वा प्रत्येकं प्रत्येकं मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतं जपेत् । अत्र मूलमन्त्रजपे अमुकपदस्थाने साध्यनाम योजयित्वा जपेत् ।

अमुकपदं यद्रूपं यत्र मन्त्रेषु दृश्यते । साध्याभिधानं तद्रूपं तत्र स्थाने निवेशयेत् ॥

इति नारायणीयवचनात् ॥ कुरङ्गमध्ये द्यङ्गलाधः काष्ठमयीं पुत्तलीमुत्तानरूपां निधाय स्वासनस्याधस्तथा पिष्टमयीं स्वपादन्यासस्थाने मृगमयीं निलिपेत् । अत्र लवणेन सह निखनेदिति संप्रदायः । ततो मधु-च्छिष्टमयीमधोमुखीमूर्ध्वपादामर्कमूलतन्नुना पादयोर्बद्ध्वा, कुरङ्गादूर्ध्वं धूमेन स्पृश्यमानां लम्बयित्वा, कु-ञ्जवमात्रं लवणं घृतमधुगुडसहितं नरुणं पेययित्वा, तेन पुत्तलीं कृत्वा स्वयं यथोक्तवेशन्यासादियुक्तो लवणमध्यां पुत्तल्यां मूलधिघायाः मोक्षपदानि संहाररीत्या विमिश्र्य, अन्यानपि स्वदेहकृतन्यासान् संहार-रीत्यैव चिन्यस्य कृतप्राणप्रतिष्ठां कृत्वा पादद्वयाग्रान्तां एकैकं भागं कटेः कण्ठावधि वैध्यैः द्विधाकृ-तभागद्वयं यादुद्वयेन भगद्वयं कण्ठादूर्ध्वं भागमेकमिति सप्तधा तीक्ष्णशस्त्रेण चित्त्वा, घृतप्लुतमेकमेकं भागं संस्फुटेऽग्नौ साध्यर्क्षवृक्षसमिद्धे साध्यं स्मरन्निशामुक्ते मूलमन्त्रेण जुहुयात् । साध्यः पुरुषश्चेत्तदा दक्षिण-पादमारभ्य जुहुयात्, स्त्री चेद्दामपादमारभ्येति । अथवैकमेकं भागं सप्तधा सप्तधा कृत्वोक्तविधिना जुहु-यात् । यद्वा— गुल्फद्वये जानुद्वये छेदेनैकादशधा कृत्वा जुहुयादिति । पुत्तलीमानं तु मात्स्येन्द्रसहि-

तायाम्—

आयामः पादयोस्तस्या आकटेऽथेतुरकुलम् । पादोनशकुला कुचिस्तावदेवाकुलः करः ॥ १ ॥

अकुलद्वयमावकात् कण्ठदेशस्य मानकम् । सशिरोवक्त्रमानं तु सार्धशकुलमीरितम् ॥ २ ॥

द्वादशाकुलिभिः सर्वाः सम्बद्धुत्तलिकाः शुभाः । ..... ॥

इति । मातङ्गमनुकोशे— प्रोक्तसर्वपदतस्तात्पर्यं राज्यलक्ष्मी च । प्रदे इति पदेऽन्ते पञ्चमवत्यक्षरो मन्त्रः ॥ अयमर्थः— प्रागुद्धृताष्टाशीत्यक्षरराजमातङ्गिनीमन्त्रे सर्वसत्त्ववशङ्करीति पदान्तरं “ सौः राज्यलक्ष्मी-प्रदे ” इति मत्ताक्षराणि संयोज्यानन्तरं सर्वलोकममुकमित्यादि वदेदिति । एवं पञ्चमवत्यक्षरो मन्त्रो भवति । तथा—

अध्यादि पूर्वमुक्तं षड्दीर्घयुजा स्वरेणाङ्गविधिः । विन्यस्याङ्गानि ततो विचिन्तयेन्मनुदेवतामेवम् ॥ १ ॥
दीर्घयुजा स्वरेण । तेन आर्द्रं इत्यादयः षडङ्गमन्त्राः । एवं पूर्वोक्तप्रकारेण । तेन राजमातङ्गिनीवत् ध्यानपूजादिकं सर्वं ज्ञेयम् । तथा—

मायाहृदोरधान्ते ब्रह्मभीराजितेऽक्षरान् प्रोक्त्वा । पदमथ राजपूजिते इति तत्परतो जपे विजये ॥ १ ॥

गौर्यथ गान्धारि ततो देवं त्रिभुवनवशङ्करीति पदम् । सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्कुरि सुसुदुदुषे ततो धे च ॥ २ ॥

वावामायास्वाहान्तः प्रणवादिरप्यं भवेन्मन्त्रः । ..... ॥

माया ह्रीं, हत् नमः, अन्यस्सर्वं स्वरूपं । तेन चतुष्पञ्चाशदक्षरोऽयं मन्त्रः । ओं ह्रीं नमो ब्रह्मभीराजिते राजपूजिते जये विजये गौरि गान्धारि त्रिभुवनवशङ्कुरि सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्कुरि सुसुदुदुषेवेवावा ॥ स्वाहा । अयं मन्त्रः प्रणवादिः । प्रपञ्चसारे तु— सत्रिभुवनवशङ्कुर्यन्ते सर्वलोकवशङ्करीति (सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करीति च) पदं प्रोक्तं । प्रणवो नोद्धृतस्तेनैकाधिकव्यत्यक्षरो मन्त्रः । तत्र गौरी देवता निवृत्तकृद् । अत्र चतुः(पञ्चा)शदक्षरे तु—

अविरस्याजमृच्छन्दो निवृद्धायतमीरितं प्राज्ञैः । वाञ्छितफलदा देवी प्रोक्ता श्रीराजमातङ्गी ॥ ३ ॥

अङ्गानि मायया स्याद् ध्यानं पूर्वोक्तमेव विज्ञेयम् । ..... ॥

ध्यानमित्युपलक्षणं तेन पूजाजपादिकमपि तत्रैव ज्ञेयम् ॥ गौरी देवता पक्षे तु प्रपञ्चसारे— (३२ प० । स्तो० ३७)

सचतुर्दशभिर्दशभिस्तथाष्टभिश्चाष्टभिस्तथा दशभिः । एकादशभिर्मन्त्राक्षरैः क्रमादुच्यते षडङ्गविधिः ॥

ह्रीं नमो ब्रह्मभीराजिते राजपूजिते हृदयाय नमः । जये विजये गौरि गान्धारि शिरसे स्वाहा । त्रिभुवनवशङ्कुरि शिरसा० । सर्वलोकवशङ्कुरि कवचाय० । सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्कुरि भेदत्रयाय० । सुसुदुदुषेवेवावाह्रीं स्वाहा अक्षरं । ध्यानं तत्रैव—

असकलशशिरानम्रोसिरावद्धपाशाङ्कुराक्षरकरान्जा बन्धुजीवारुणाङ्गी ।

अमरनिक्करवन्द्या त्रीचक्षा शोखलेपांशुकुसुमयुता स्यात् संपदे पार्वती नः ॥ ४ ॥

“ आराधयेत् तद्वैर्मातृमिराष्टाधिपाल्येभ्यः ” इति मातृभिर्मातृभ्यादिभिः । अत्र गौरीदेवतापक्षे मुचनेभ्य-रीपीठपूजनं ज्ञेयम् । (तद्विधे वक्ष्यते)

अपुतं प्रजपेत् शुद्ध्यात् पायसैर्घृतप्लुतैर्दशांशेन । तद्वच्च तर्पणादि कुर्यादिष्टार्थसिद्धये मन्त्री ॥ ५ ॥

इति । मातङ्गमनुकोशे—

राजमुखि-पदाद्राजाभिमुखि वश्यपूर्वमुखि च पदम् । भुवनेशीश्रीकामान् वदेत् ततो देवदेवि पदम् ॥
तदन्ते महादेविपदं पदमथ देवाधिदेवीति । सर्वजनस्य मुखं मम वश्यं कुरु द्विस्ततः स्वाहा ॥
प्रणवादिरयं मन्त्रः प्रोक्तः श्रीवश्यमातङ्गाः । जपपूजार्थं सर्वं श्लोकं श्रीराजमातङ्गीवत् ॥

इति । प्रपञ्चस्तारे— (३२-४६)

दशभिः सप्तभिरथैव चतुर्भिः करणाचरैः । पञ्चभिः सप्तदशभिर्वर्णैरङ्गाक्रिया मनोः ॥ १ ॥

करणानि चत्वारि । तेन ओं राजमुखि राजाभिमुखि इदयाय० । वश्यमुखि ह्रीर्भाङ्गी शिरसे० । देवदेवि शिखा० । महादेवि कवचाय० । देवाधिदेवि नेत्र० । सर्वजनस्य मुखं मम वश्यं कुरुकुरु स्वाहा अस्त्राय० ।
मातङ्गमनुकोशे—

भायाद्दोरथान्ते हिलिहिलिपदमुच्चरेत् ततः । चण्डपदान्मातङ्गिं वक्तिजायेति मन्त्रोऽयम् ॥ १ ॥

पूजाजपादि सर्वं संमोक्तं राजमातङ्ग्याः । अयुतजपाद् घृतपायसहोमात् सिद्धो भवेन्मन्त्रः ॥ २ ॥

इति । तथा—

वाग्भवं हृदयं चाथ श्रीराजमातङ्गि-पदम् । वदेदमोघे सत्यवादिनि मम कर्णे-पदं ततः ॥ १ ॥

अवतरपदं वीप्स्य सत्यं कथेति कथ पदम् । एतेहि पदाभ्यां परतः श्रीमातङ्ग्यै नमस्तदनु ॥ २ ॥

वीप्स्य द्विरुच्चार्य ।

मन्त्रोऽयं लज्जजपाद् दशांशहोमाच्च पायसघृताद्यैः । सिद्धः कर्त्तुं कथयति शुभाशुभं पृच्छकस्याशु ॥ ३ ॥

इति । तथा—

तस्मादपि शतगुणफलदं देव्या मूलमन्त्रमथ वक्षिम् । सिद्धेन येन बहवो मन्त्राः पठनेन सिद्ध्यन्ति ॥

वाग्वायार्थीनीजं बालावीजलयं ततः कामः । मावाश्रीवीजमथो श्रीमातङ्गीश्वरीति पदम् ॥ २ ॥

सर्ववशकूरिपदतः स्वाहाकारं तत्तरच वदेत् । सद्यः फलदो ज्ञेयः श्रीमातङ्गा मूलमन्त्रोऽयम् ॥ ३ ॥

तस्मादित्यष्टनवत्यक्षरमन्त्रात् । मन्त्रोद्धारः सुगमः । तथा—

अपिरस्य दक्षिणामूर्तिश्चन्दो निचृदन्विता च गायत्री । बाष्पितफलदा ज्ञेया श्रीमातङ्गीश्वरी देवी ॥

बालावीजैस्त्रिभिरथ द्विप्रोक्तैः करपङ्कविधिः । ध्यात्वा प्राग्बद् देवीं सम्पन् गन्धादिनार्चयेद्भक्त्या ॥

प्राग्बद्ष्टनवत्यक्षरमन्त्रवत् । पूजनमपि तत्रोक्तमेष । तथा—

श्रीमातङ्गीदेव्याः सिद्ध्यति मन्त्रस्त्रिलज्जपात् । पुष्पैर्मधुकजैरथ मधुरत्नयत्नोलितैः कृतो होमः ॥ ६ ॥

सघृतेन पायसेन च फलैस्तथा कदम्बा फलदायी । ..... ॥

इति । प्रपञ्चस्तारे— “ कामिनि रजिनि ठद्वयमित्यपरम् । ठद्वयं स्वाहाकारः ।

अपिः संमोहनः प्रोक्तो निचृच्छन्दोऽस्य देवता । सर्वसंमोहिनी चाङ्गं द्विरावृत्तैर्पदैर्भवेत् ॥ १ ॥

रयामाङ्गी वल्लकी दोर्भ्यां वादवन्ती सुभूषणा । चन्द्रावतंसा विविधैर्गानैर्मोहयते जगत् ॥ २ ॥

पूजा मानङ्गिनीपीठे रस्याद्यास्तु त्रिकोशमाः । पञ्चवाद्यास्तताः पूज्याः केसरेष्वङ्गपूजनम् ॥ ३ ॥

अनङ्गकुसुमाद्यास्तु पत्रेष्वग्रेषु मातरः । लोकपालैश्च वज्राद्यैः सप्तावृत्तिरियं मता ॥ ४ ॥

प्रजपेदयुतद्वन्द्वं दशांशं जुहुयात् ततः । मधुकजैस्त्रिमध्वक्तैः सर्वं संमोहवेज्जगत् ॥ ५ ॥

प्रयोगः सुगम इति । मातङ्गमनुकोशे—

उच्छिष्टशब्दं पुरतो निघात चण्डाली मातङ्गि पदे च भूयः ।

पदं ततः सर्ववशं करीति नमोऽग्निपत्नयोर्मनुरेष मध्ये ॥ १ ॥

नमःपदादिस्थापनान्त एकोनविंशत्यक्षरो मन्त्रः । अत्र केचित्— चण्डालीति दीर्घं चकारं वदन्ति, तत्र “ ह्रस्वेत्त्रं (कर्णेः) चान्तनेत्रे ए कूर्मध्वैवेन्दुस्रण्डवान् ” इति सारसंग्रहवचनान्मन्त्रोच्चारणे चकारस्य ह्रस्वत्वदर्शनात् । अस्य भेदाभाद तत्रैव— “ तारत्रयादिर्मनुरेष सद्यः सर्वार्थसिद्धिं विदधाति नूनम् । ” तारत्रयं चाङ्गमायाभीर्जीजात्मकम् । तथा—

कामराजभुवनेश्वरीरमाजीजयुक् सपदि विश्ववरपकुत् ।

मन्त्र एव यदि वा स्मरादिकः स्यादशेषजनरञ्जने क्षमः ॥ १ ॥

इति । प्रथमोक्तत्रितारादिमन्त्रस्य सन्तुम्बुर्नारद ऋषिः । इतरयोस्तु—

मदनोऽस्य ऋषिः प्रोक्तश्छन्दो निचृदन्विता च गायत्री । विश्वस्य वशहेतुर्मातङ्गीश्वरी देवता प्रोक्ता ॥

दृग्वहिलोकानलपङ्क्तिवर्णैरङ्गक्रियाप्यस्य मनोः प्रादिष्टा । अङ्गानि मन्त्रवर्णैरेवं कृत्वा देवतां ध्यायेत् ॥

कृत् द्वयम् । वदयत्ययः । लोकात्मयः ।

मातङ्गी नवयवकार्द्वचरणमुल्लासिकुष्मांशुकां

वीणोल्लासिकरां समुक्षतकुचां मुक्ताप्रवालावलीम् ।

हृषाङ्गी सितशङ्खकुण्डलधरां विम्बाधरां सस्मिता-

माकीर्णालकवेष्टिमग्मनयनां ध्यायेच्छुकरयामलाम् ॥ ४ ॥

अथ वसुदलपुष्पं चतुरश्रं पाठमेतस्वाः । अथेऽर्च्यं रत्याद्याः पत्रेषु ग्राह्याद्यास्ततोऽभ्यर्च्यः ॥ ५ ॥

मातङ्गन्ताः सर्वा अनङ्गकुसुमादिकाश्च पत्रेषु । देवीपादतलाग्रे पूज्यास्ता वायुदेवताः सर्वाः ॥ ६ ॥

अङ्गानि च तत्पार्श्वे मध्ये देवी च यजेत् पुनः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्बद्योगपीठम्यासान्ते भूलेन ग्राह्यायामत्रयं कृत्वा केवलविद्यया तारत्रया-
दिविद्यया वा सन्तुम्बुरवे नारदायऋषये नमः । इतरविद्ययोर्मदनाय ऋषये नमः । निचृदत्रायत्रीच्छन्दसे
नमः । श्रीमातङ्गीश्वरीदेवतायै नमः । इति यथास्थानं विध्यस्य मम सर्वार्थसिद्धये विनियोगः, इत्यु-
क्त्वा । नमो हृदयाय० । उच्छिष्ट शिरसे० । चण्डाली शिखायै० । मातङ्गि कवचाय० । सर्ववशं करि-
नेत्रत्रयाय० । स्वाहा अस्त्राय० । इति करचण्डम्यासं विधाय ध्यानमानसपूजान्ते प्राग्बत् स्वर्णादिपङ्के
कुङ्कुमादिनाष्टदलद्वन्द्वमन्तर्बहिर्विभागेन कृत्वा, तदन्तरदलकमलकर्षिकायां स्वाभिमुखान् त्रिकोणं विधाय,
पश्चाद्विद्विभक्तुर्द्वारयुक्तं चतुरस्रत्रयं च कुर्यादिति पूजावकं निर्माय, स्वपुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्च्यार्थादिपत्र-
स्थापनाद्यात्मपूजान्ते प्राग्बत् मातङ्गीश्वरीपीठमभ्यर्च्य आवाहनादिपुष्पोपचारान्ते त्रिकोणकोशेषु प्राग्बत्-
त्याद्याः संपूज्य, त्रिकोणाद्विद्विः पञ्चकर्षिकायामेव प्राग्बत् पञ्चबासान् चण्डालानि च संपूज्य, प्रथमाष्टदलेषु
ग्राह्याद्या, द्वितीयाष्टदलेष्वनङ्गकुसुमाद्याः संपूज्य, चतुरस्रे लोकपासांस्तदस्त्राणि च संपूज्य धूपदीपादि
सर्वं शेषं समापयेदिति ॥ तथा—

अथमनुलोमविलोमितवालान्तःस्थस्तदा जगत् । वाग्मितां च कवित्वं दत्ते गानस्य शक्तिमपि ॥ ७ ॥

अन्यत् सर्वं प्राग्बद्धिपरस्य दक्षिणामूर्तिः । अङ्गक्रिया पुरोक्त्वा बालार्वाजतयाभ्यासात् ॥ ८ ॥

अमे वेणीं कुसुमनिचयां चूलिकानीलचूडां

मुक्ताभूषां पृथुकुचनतां वल्लकीं वादयन्तीम् ।

माध्वीमतां मधुरवचनां श्यामलां कोमलाङ्गीं

मातङ्गीं तां सकलफलदां सन्ततं भावयामि ॥ ९ ॥

त्रिकोणकाष्टयुगलं षोडशकाष्टौ चतुष्कं च । पीठेऽस्मिन् संपूज्या श्रीदेवी भक्तिभावेन ॥ १० ॥

त्रिकं त्रिकोणं , पञ्चकंति , पञ्चरत्नादीनि पद्यानि ॥

अथऽर्च्यं रत्याद्या इच्छाज्ञानक्रियाशक्तीरच । पञ्चदलेषु ततोऽर्च्यः प्राग्बद्धा बाणदेवताः कन्याः ॥ ११ ॥

अष्टदलेषु ब्राह्मणाद्याः कन्या दीर्घस्वरैः क्रमात् पूज्याः । बाधेऽष्टदलेऽपि यजेदनङ्गकुसुमादिकाश्च कन्यास्ताः

पूज्याश्च षोडशारे षोडश कन्यास्तु गन्धार्यैः । उर्वशीकन्यकां पूर्वं मेनकां कन्यकां ततः ॥ १२ ॥

रम्भाधृताच्यौ कन्ये च मञ्जुकेशी च कन्यकाम् । तथैव कारयणीं कन्यां सुकेशीं कन्यकां तथा ॥ १४ ॥

मञ्जुस्यलीं कन्यकां च पूजयेद्भक्तिभावतः । सनागयक्षगन्धर्वसिद्धकिन्नरकन्यकाः ॥ १५ ॥

विद्याधरकिंपुरुषपिशाचानां च कन्यकाः । पूजयेद्गन्धर्वाद्याः स्वनामाद्यस्वरान्विताः ॥ १६ ॥

अभ्यर्चयेत् ततोऽष्टारे षण्णमासिद्धिकन्यकाम् । महिमासिद्धिकन्यां च लघिमासिद्धिकन्यकाम् ॥ १७ ॥

परकायप्रवेशिन्या पूजयेत् कन्यकां ततः । कन्यकां दूरदर्शिन्या गुटिकासिद्धिकन्यकाम् ॥ १८ ॥

कन्यामङ्गनसिद्धेरच पादुकासिद्धिकन्यकाम् । ततश्चतुर्षु द्वारेषु पूजयेद् द्वारदेवताः ॥ १९ ॥

ततं च विततं चाथ धनं च सुपिरं सह । अग्निकोशेऽथ वटुकं गणेशं नैर्ऋते भजेत् ॥ २० ॥

चेतपालं च वायव्यामैशान्यां योगिनींरपि । उच्छिष्टशब्दपुरतः पादुकां पूजयाम्यथ ॥ २१ ॥

स्वनामाद्यस्वरं बीजं कृत्वा गन्धादिनार्चयेत् । पुनः सर्वोपचारैरच मध्ये भगवतीं यजेत् ॥ २२ ॥

स्वराः सर्वे श्रुतियुता वामभागे ततः परम् । (रामारच रागिणीपुङ्गाः पूज्याः पार्श्वे च दक्षिणे ॥ २३ ॥

अभ्यर्च्य परमेश्वर्याः पार्श्वयोः शुकसारिके । पुरतो गुरुपाङ्क्तिं च स्वगुरुं पूजयेत्ततः ॥ २४ ॥)

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्बद्धोपरीठन्यास्तान्ते मूलेन प्राण्यायामत्रयं विधाय , शिरसि दक्षिणामूर्ति-
श्रुत्ये नमः । मुखे निष्पृष्टायत्रीछन्दसे नमः । इति श्रीमातङ्गीश्वर्यै देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम
सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः , इति कृताञ्जलिस्तुत्वा । ऐं नमो हृदयाय० । क्लीं उच्छिष्ट शिरसे० । स्त्रीः
अण्डालि शिरसा० । ऐं मातङ्गि कवचा० । क्लीं सर्ववशङ्करी नेत्र० । स्त्रीः स्वाहा अन्ता० । इति षडङ्गं वि-
धाय “ अमे वेणी ” मित्यादिपूर्वोक्तेन ध्यात्वा , ध्यानमानसपूजान्ते त्रिकोणगर्भे पञ्चदलकमलं तद्वद्विष्ट-
दलद्वयं तद्वद्धिः षोडशदलं तद्वद्विष्टदलं तद्वद्धिश्चतुर्द्वारेषु चतुरङ्गत्रयमिति पूजाचक्रं निर्माय , प्राग्बद्ध-
अर्च्यार्च्यविस्थापनाद्यात्मपूजान्ते प्राग्बद्ध मातङ्गीपीठमभ्यर्च्यवाहनादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्बद्ध लयाङ्गं सं-
पूज्य , त्रिकोणे स्वाग्राविग्राहसिरयेन— रं रत्युच्छिष्टपादुकां पूजयामि । श्रीं प्रीत्युच्छिष्टपादुकां पू० । मं

मनोमवाच्छिष्टा० । पुनस्त्रिकोलेषु— ई इच्छाशक्त्युच्छिष्टादुकां० । आं ज्ञानशक्त्युच्छिष्टा० । किं क्रि-
याशक्त्युच्छिष्टा० । ततः पूर्ववदज्ञानि संपूज्य, पञ्चदलेषु— द्रां द्राविणीकन्योच्छिष्टा० । शौ शोषिणी-
कन्योच्छिष्टा० । वं वन्धिनीकन्योच्छिष्टा० । मों मोहिनीकन्योच्छिष्टा० । आं आकर्षिणीकन्योच्छिष्टा० ।
ततोऽष्टदलेषु— आं ब्राह्मीकन्योच्छिष्टा० । ई मोहेश्वरीकन्योच्छिष्टा० । इत्याद्यष्टशक्तीः संपूज्य, द्विती-
याष्टदले— अं अनङ्गकुसुमाकन्योच्छिष्टा०, इत्यादिपूर्वोक्ताः संपूज्य, षोडशदलेषु— उं उर्वशीकन्योच्छि-
ष्टा० । मै मेनका० । रं रम्भा० । घृं घृताचीक० । मं मञ्जुकेरी० । कां काश्यपीकन्यो० । सुं सुकेशी-
कन्योच्छिष्टा० । मं मञ्जुस्थलोक० । नां नागक० । वं यक्षक० । गं गन्धर्वक० । सिं सिद्धक० ।
किं किन्नरक० । विं विद्याधरक० । किं किंपुरुषकन्या० । पिं पिशाचकन्या० । इति संपूज्य, तद्वाहे-
रष्टदलेषु— अं अणिमानिद्धिकन्या० । मं माहिमासिद्धिक० । लं लघिमासिद्धिः । पं परकायप्रवेशिनी-
सिद्धिक० । हूं दूरदर्शिनीसिद्धिक० । गुं गुटिकासिद्धिक० । अं अञ्जनसिद्धिक० । पां पादुकासिद्धिक० ॥
ततश्चतुर्दारेषु— तं ततोच्छिष्टा० । विं विततोच्छिष्टा० । यं यमोच्छिष्टा० । सुं सुषिरोच्छिष्टा० ॥
तत आग्नेयादिकोणेषु— वं बहुकोच्छिष्टा० । गं गणेशोच्छिष्टा० । लं क्षेत्रपालोच्छिष्टा० । यौ योगि-
न्युच्छिष्टा० । इति संपूज्य, विगीशार्चादिदीपाम्भं अष्टनवत्यक्षरप्रकरणोक्तवलिमन्त्रेण नैवेद्यमुत्सृज्य, तत्रो-
क्तां गुरुपङ्क्तिं देव्याः पुरतोऽभ्यर्च्य प्राग्वत् सर्वं समापयेदिति । अत्र यद्यपि मन्त्रभेदेन पूजाभेद उक्तस्त-
थापि तन्मास्तरदर्शनामन्त्रभेदचतुष्टयस्यापि संक्षेपवित्सारकथनार्थमेव द्वैविध्यं प्रतीयते ननु मन्त्रभेदपर-
त्वेनेति ॥ तथाच सारसंग्रहे—

“वालाभिरीजपूर्वो वा मायाद्यो मदनादिकः । चिताराद्यो मारशक्तिकमलाद्योऽपि वा भवेत् ॥ १ ॥

वाग्धवाद्योऽथवा मन्त्रः । ” इति मन्त्रभेदानुक्त्यान्ते वित्सारपूजनम्येवोक्तवात् । एवमेव मारस्येन्द्रसंदि-
तायामपीति ॥ मातङ्गमनुकोशे—

सर्गवी सुवस्त्रः शुचिरप्रभतः प्रशान्तचित्तो नियुतं प्रजप्य ।

उच्छिष्टमक्षेन बलिं निवेद्य मन्त्रीं निशि स्यादिति मन्त्रसिद्धः ॥ १ ॥

बलिर्नैवेद्यम् । अयमर्थः— प्रोक्तवेषः पुनः प्रोक्तविधिना रात्रौ देवीं संपूज्योच्छिष्टमङ्गादिना देव्यै नैवेद्यं
निवेद्य उच्छिष्टमुक्त्वा एव नित्यजपं पौरश्चरणजपं चाभ्यत् काम्यादि वा सर्वं कुर्यादिति । नियुतलक्षं
“एका च दश च शतं च सहस्रं चायुतं च लक्षं च नियुतं चे”ति श्रुतेः । अत्र पुरश्चरणाङ्गदोम-
द्रभ्यं नोक्तं तत्र पूर्वोक्तमेव पालाशपुष्पं ग्राह्यम् “पालाशकुसुमैः स्वादुयुक्तैर्मन्त्री यथाविधि ” इति सारसं-
ग्रहोक्तम् ॥ सारसंग्रहे तु “वर्षलक्षं जपेन्मन्त्रम् ” इत्युक्तं वर्षलक्षमेकोनविंशतिलक्षं स्वोपास्यमन्त्रवर्ण-
संख्यलक्षं वा । एकलक्षपक्षस्तु स्वशुक्लसमन्त्रपरः इति सांप्रदायिकाः । सारसंग्रहे—

कुमारीपूजनं प्रोक्तं कुर्यादत्रापि साधकः । (योगिन्यष्टाष्टकस्यापि पूजा कार्यात्र मन्त्रिणा ॥ १ ॥

उच्छिष्टमङ्गशेषेण रात्रौ तस्यै बलिं हरेत् । पूर्वोदितेन भुना मन्त्रोऽयं तेन सिद्ध्यति) ॥ २ ॥

पूर्वोदितेनाष्टनवत्यक्षरप्रकरणोक्तवलिमन्त्रेण ।

चतुर्दशावृत्तिं जपेन्नोजनानन्तरं मनुम् । नृपतीनां पूजनीयो नारीणां च विशेषतः ॥ ३ ॥

अष्टोत्तरसहस्रेण ताम्बूलं मनुनामुना । प्रजप्तं भक्षयेद्या स्त्री याचितानङ्गभोगिका ॥ ४ ॥

यन्निष्ठस्तु वशे तिष्ठेद्यावदापुर्न संशयः । सहदेवी तथा दूर्वा मृसली मधुषटिका ॥ ५ ॥

भद्रा च विष्णुदयिता लक्ष्मीवल्लीन्द्रवज्रयपि । अञ्जलिन्यपि संमोक्षा पृथगेताः स्पृशज्जपेत् ॥५॥
 अष्टोत्तरशतं मन्त्रं ततस्ता मूर्ध्नि धारयेत् । नरनारीनृपतयो धत्ते हर्षसमूहकम् (?) ॥ ७ ॥
 इन्द्राग्निविश्वयुग्मर्तुमन्वष्टवमुदिङ्मिताः । पृथग्जप्त्वा शतशतमेषां संयाज्य पेययेत् ॥ ८ ॥
 शुष्कास्तद्गुटिका मन्त्रं जप्त्वा चाथ सहस्रशः । ललाटे च धृताः सम्यक् सर्वस्त्रीजनरञ्जिकाः ॥ ९ ॥
 भवन्ति सर्वलोकस्य दक्षा रञ्जनकर्मणि । एतस्य गुटिकारेणुयोगेन मनुवित्तमः ॥ १० ॥
 तूलवर्त्या च कृष्णाज्ययुक्तया कज्जलं धृतम् । सहस्रं मनुना जप्तमञ्जनं नेत्रयोः शुभम् ॥ ११ ॥
 प्रत्यहं च जगद्भयनारीमंजोभकारकम् । प्रेतग्रहगणादींश्च नाशयेदचिरादपि ॥ १२ ॥
 पूर्वोक्तैर्दशाभिर्द्रव्यैः पञ्चगव्यैश्च कापिलैः । युक्तैश्च भस्मितं जप्तं सहस्रं मनुनाम्बुना ॥ १३ ॥
 धृतं ललाटे वशयेत् भुवनं नैव चान्यथा । चौमपट्टे प्रविन्यस्य वार्तिका रचिता शुभा ॥ १४ ॥
 विन्द्यास्यकुमुदरयामपगरेणुसुगमिता । कृष्णगोसर्पिषा दीप्ता तदुत्पन्ना च या मसी ॥ १५ ॥
 मातङ्गीमनुना जप्ता नेत्राङ्गा रञ्जने नृणाम् । यद्वा नमस्कारिणी सा गदितात्र न संशयः ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीः सविष्णुदयिता भृङ्गराजोज्ज्वलं रजः । एतज्जावितवर्तिः सा कापिलाज्येन दीपिता ॥ १७ ॥
 तज्जाता या मसी पूर्वफलदा नात्र संशयः । कर्पूरचन्दनं पद्मपुगं बहुलरोचने ॥ १८ ॥
 त्रैलोक्यं वशयत्येषा मयी तत्संभवा भृशम् । निजपञ्चेन्द्रियाणां च मलं क्रकचसंभवे ॥ १९ ॥
 फले निवेश्य नीलैश्च तन्तुभिर्वेष्टयेत् फलम् । भुवः मनोर्दिने भूमौ स्थापयेत् तत्फलं ततः ॥ २० ॥
 आभौमचारं संजप्तं कर्पूरं सरसमं ततः । (पिष्ट्वा चात्मांम्बुना जप्त्वा गुलिकाः कारयेद् बुधः ॥ २१ ॥
 मस्तके कारिता एता राजादिवरयदाः परम् । हेमपञ्चाङ्गकं चात्ममलपञ्चकसंयुतम्) ॥ २२ ॥
 सहस्रजप्तं भक्षेण प्रयुक्तं पानकेषु च । यस्मै दत्तं नरेशाय स वरयो नात्र संशयः ॥ २३ ॥
 पूर्वमन्त्रोदितान् सर्वान् प्रयोगानत्र चाचरेत् । ..... ॥

पूर्वेति राजमातङ्गीमकरचोदितान् ॥

मातङ्गिनीं यो भजते जपायैः कृता जगद्भयमशेषमत्र ।

स साधकेन्द्रो निखिलांश्च भोगान् भुक्त्वा परत्रापि च मुक्तिमेति ॥

अथेतिष्टमन्त्राः । फेन्कारिस्तन्त्रे— भीवेत्युवाच ।

सूचिता मे पुरा शम्भो मन्त्रा नैकविधास्तथा । इदानीं श्रोतुमिच्छामि देवीमुच्छिष्टपूर्विकाम् ॥१॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु देवि वरारोहे देवी तां कथयाम्यहम् । यथा विज्ञातया देवि चयं गच्छन्ति चापदः ॥ २ ॥

स्थावरं जङ्गमं चैव कृत्रिमं चाङ्गनं तथा । विषं जपति देवीशी स्वपराङ्मुखमाश्रितम् ॥ ३ ॥

इयं विद्या परा विद्या सर्वपापापहारिणी । स्वर्गदा मोक्षदा चैव राज्यसौख्यफलप्रदा ॥ ४ ॥

इयं देवि मया पूर्व साधिता विपनिर्जये । सकृदुच्चारिता विद्या ब्रह्महत्याविशोधिनी ॥ ५ ॥
 सर्वपापापहन्त्रीयं वरयसौभाग्यदायिनी । यद्युच्छिष्टमुखो भूत्वा स्मरेद् देवीं कदाचन ॥ ६ ॥
 तदाचान्तो भवेद् देवि विनैवाचमने कृते । दुर्मगा सुभगा नूनं दुःखिता सुखिता भवेत् ॥ ७ ॥
 बन्ध्यापि लभते पुत्रं शतहायनजीवितम् । निर्धनो धनमाप्नोति सर्वविद्या श्रवणमुयात् ॥ ८ ॥
 यां यां प्रार्थयते सिद्धिं कृतांतां तामवाप्नुयात् । श्रीदेव्युवाच
 को विधिः किं फलं चास्यामपि विद्यास्वरूपतः । कथ्यतां देवदेवेश रहस्यं न निवेदितम् ॥ ९ ॥

ईश्वर उवाच

विधानं ते प्रवक्ष्यामि शृणु देवि मनोरमे । भोजनानन्तरं देवि विनैवाचमने कृते ॥ १० ॥
 बलिं दत्त्वा प्रथमतो मूलमन्त्रेण साधकः । ततो मन्त्रं जपेद् ध्यात्वा देवीं तामिष्टसिद्धये ॥ ११ ॥
 मन्त्रं शृणु महादेवि यथावत् कथयामि ते । दद्यादुच्छिष्टशब्दं तु तथा चण्डालिनीति च ॥ १२ ॥
 सुमुखि च ततो देवि कीर्तयेत् तदनन्तरम् । महापिशाचिनीत्युक्त्वा लज्जारीजं ततः परम् ॥ १३ ॥
 नादबिन्दुसमायुक्तं ठकारत्रितयं ततः । सविसर्गं महादेवि सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ १४ ॥

अत्रादिपदे अकारो ह्रस्व एव । सारसंग्रहे लघुमातङ्गिनीमन्त्रोच्चारणे तथैवोद्भूतत्वात् । केचित्तु—चण्डालिनीत्यादिपदत्रये दीर्घमिकारं वदन्ति, तत्र तनु संयुज्यस्तमेव । अत एव सारसंग्रहे प्राक्प्रोक्ते मन्त्रे चण्डालिपदादीनां संयुद्ध्यन्तदर्शनादेतन्मन्त्रयोस्तुल्यरूपत्वात् अत्रापि तथैवेति निर्णीतमस्माभिरिति । लज्जारीजं भुवनेश्वरीबीजं, ठकारत्रितयं ठःठःठः । इति ॥ ग्रन्थान्तरे—

अथ नच्ये परां विद्यां सुमुखीमातिगोपिताम् । यां लब्ध्वा देशिको विद्वान् शोचति कृताकृते ॥ १ ॥
 कर्णो घृतिः सनयनः श्वेतेशः स्याज्जरासनः । लक्ष्मीर्दीर्घेन्दुसंयुक्ता नन्दी दीर्घा सवृक्क्रिया ॥ २ ॥
 मेषः समाधवः कर्णो भृगुस्तन्त्री च सेन्धिका । लिखेदेवि मयि यद्दीर्घं पिशाचिनि हिमाद्रिजा ॥ ३ ॥
 नन्दजत्रितयं सर्गिं द्वाविंशत्यचरो मनुः । ॥ ॥

कर्ण उ । घृतिः च्छ, भनयन इकारयुक्तस्तेन च्छि । श्वेतेशः च, जरासन इकारोपरि स्थितस्तेन च, लक्ष्मीः च दीर्घा आ तेन या, इन्दुसंयुक्ता बिन्दुसंयुक्ता तेन वा । नन्दी इ दीर्घा आ तेन डा । सवृक् इकारयुक्तः क्रिया ल, तेन लि । मेषो न समाधव इकारसहितस्तेन नि । कर्णो उकारयुतो भृगुः लकारस्तेन घृ । तन्त्री म सेन्धि-का उकारयुक्ता तेन मु । लि देवि म स्वरूपं । मयि यद् दीर्घमाकारयुक्तं तेन हा । पिशाचिनि स्वरूपं । हिमा-द्रिजा भुवनेश्वरीबीजं ह्रीं । नन्दजत्रितयं ठठठ इति सर्गिं विसर्गयुक्तं तेन ठःठःठः इति ॥ स्पष्टम्—
 ‘उच्छिष्टवाचण्डालिनि सुमुखि देवि महापिशाचिनि ह्रीं ठःठःठः’ इति ।

स्मृतः भैरवगायत्रीसुमुखी मुनिपूर्विका । मुनिराषाड्विषट्चन्द्रचतुर्धरैरङ्गकं मनोः ॥

विन्यस्य सुमुखीं ध्यायेद् भक्तचित्ताम्बुजस्थिताम् । ॥ ॥

गुञ्जानिर्मितहारभूषितकुचां सद्योवनोष्णासिनीं

हस्ताभ्यां नृकपालसङ्गलतिके रम्भे मुदा विभ्रतीम् ।

रक्तालंकृतिवस्त्रलेपनलसद्देहप्रभां ध्यायतां

नृणां श्रीसुमुखीं शवासनगतां स्युः सर्वदा संपदः ॥ ६ ॥

लक्ष्मणेन जपेन्मन्त्रं दशांशं किशुकोद्भवैः । धुपैः समिद्धैर्वीर्याणि जुहुयान्मन्त्रसिद्धये ॥ ७ ॥
 कालीपीठे यजेद् देवीं पञ्चकोणान्मकरसिंके । अष्टपत्रे षोडशारवृत्ते भृगुर्मन्त्रते ॥ ८ ॥
 मूलेन मूर्तिं संकल्प्य पाद्यादीनि प्रकल्पयेत् । चन्द्रां चन्द्राननां चारुमुखीं चामीकरप्रभाम् ॥ ९ ॥
 चतुरां पञ्चकोणेषु केमरेष्टज्जदेवताः । जालायाद्या अष्टपत्रेषु षोडशारे कलादिकाः ॥ १० ॥
 कला कलानिधिः काली कमला च क्रिया कृपा । कुला कुलीना कल्याणी कुमारी कलभाषिणी ॥ ११ ॥
 करालारूपा किशोरी च कोमला कुलभूषणा । कल्पदा भृगुरे पूज्या इन्द्राद्या हेनवोऽपि च ॥ १२ ॥
 इत्थं जपादिभिः सिद्धे मर्तो काम्यानि साधयेत् । भुक्तवौदनमनाचम्य जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ॥ १३ ॥
 उच्छिष्टोऽप्युत्तमैकं यः स भवेत् संपदां पदम् । उच्छिष्टेनैव भक्तेन बलिं दद्यान्निरन्तरम् ॥ १४ ॥
 दध्नाभ्यर्चैः प्रजुहुयात्तच्च मिद्धार्थनष्टलैः । राजानो मन्त्रिणस्तस्य भवन्ति वशगाः क्षणात् ॥ १५ ॥
 शस्त्राणि वशगानि स्पर्शुतान्मार्जारमांसतः । धनर्द्धिरक्षागर्षमेन विद्याप्राप्तिस्तु पायसैः ॥ १६ ॥
 मधुपायससंपृक्तस्त्रीरजोयुक्त्वाससा । होममाचरतः पुंसो जनता वशवर्तिनी ॥ १७ ॥
 मधुसर्पिर्धृतैर्नागवल्लीपत्रैर्महाश्रियः । मद्योनिहतमार्जारमांसेन मधुसर्पिणा ॥ १८ ॥
 धुक्तेनान्त्यजकेशार्द्यैर्दृतेराकर्षयेत् स्त्रियः । मध्वक्रशशमांसेन तत्फलं विद्यया मह ॥ १९ ॥
 उन्मत्ततरुभिर्दीप्तं चितामौ जुहुयाच्छ्रदैः । कोकिलाकाकयोर्मन्त्री मारयेदचिरादरीन् ॥ २० ॥
 वायसोलूकयोः पत्रैर्होमाद् विद्वेषयेदरीन् । गर्भपातः समर्भाणांलूकच्छदनैर्भवेत् ॥ २१ ॥
 आज्यार्चैर्भिल्वपत्रैर्यो याममेकं महत्तकम् । प्रत्यहं जुहुयात् तेन बन्ध्यापि लभते सुतम् ॥ २२ ॥
 सौभाग्यार्थं दुर्भगाया बन्धूककुमुदैर्नवैः । मधुरार्चैः प्रजुहुयात् स्त्रीणामाकृष्टेऽपि तैः ॥ २३ ॥
 निर्जने सघनेऽरस्ये प्रेतावामे चतुष्पथे । बलिं दत्त्वा प्रजपतां सहस्रं चाष्टमंयुतम् ॥ २४ ॥
 उच्छिष्टस्य च सा देवी प्रत्यक्षा जायतेऽचिरात् । यत्र नोक्ता होमसंख्याऽप्युतं तत्र विनिर्दिशेत् ॥ २५ ॥
 वाममार्गेण सुमुखी शीघ्रं कामविधायिनी । भोजनान्ते यथोच्छिष्टैर्जप्या सा स्वेष्टासिद्धये ॥ २६ ॥
 न शीघ्रफलदा देवी सुमुखीसदृशी परा । यस्या मन्त्रजपाद् देवि प्राप्तिश्च्यन्ति मनोरथाः ॥ २७ ॥

इति । सारसंग्रहः—

न तिथिर्न च नक्षत्रं न चाङ्गन्याममेव च । नारिदोषो न वा विघ्नं नाशौचं नियमो न च ॥ १ ॥
 यस्य तिष्ठति मन्त्रोऽयं न स विघ्नस्तु बाध्यते । ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि यथावज्जगदीश्वरि ॥ २ ॥
 शवोपरि समासीनां रक्षाभ्यस्परिच्छदाम् । रक्तमलङ्कारमंयुक्तां गुञ्जाहारविराजिताम् ॥ ३ ॥
 रक्तां षोडशवर्णां च पीनोन्नतधनस्तनीम् । कपालकर्त्रिकाहस्तां परमज्योतीरूपिणीम् ॥ ४ ॥
 वामदक्षिणयोगेन ध्यायेन्मन्त्रविद्वत्तमः । उच्छिष्टेन बलिं दत्त्वा जपेत् तद्गतमानसः ॥ ५ ॥
 उच्छिष्टेनैव कर्तव्यो जपोऽस्याः सिद्धिमिच्छता । उच्छिष्टजपमानस जायन्ते सर्वसिद्धयः ॥ ६ ॥

अपरं च प्रवक्ष्यामि शृणु देवि फलप्रदम् । होमं संतर्पणं चास्याः सहसा कार्यसिद्धये ॥ ७ ॥
 स्थण्डिले मण्डलं कृत्वा चतुरस्रं समाहितः । पूजयेन्मण्डलं देव्यां मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ८ ॥
 तत्र चामि समाधाय वद्विरूपां व्यवस्थिताम् । देवीं ध्यात्वा चरेद्दोमं (दधिसिद्धार्थतण्डुलैः ॥ ९ ॥
 सहस्रैकं विधानेन राजा भवति वरयगः । मार्जारस्य च मांसेन यो देव्यै होममाचरेत् ॥ १० ॥
 स प्राप्नोति परां विद्यां शस्त्रशास्त्रवशीकृताम् । कुर्याच्छ्रागस्य मांसेन होमं मधुरसान्वितम् ॥ ११ ॥
 सहस्रैकं विधानेन भवन्ति धनसिद्धयः । विद्याकामश्चरेद्दोमं शर्कराघृतपायसैः ॥ १२ ॥
 मासात् तस्य भवन्त्येव सिद्धा विद्याश्चतुर्दश । रजस्वलाया वस्त्रेण मधुना पायसेन च ॥ १३ ॥
 होमं कृत्वा महादेवि त्रैलोक्यं वरयमानयेत् । नागवह्न्या चरेद्दोमं मधुना सह सर्पिषा ॥ १४ ॥
 अयुतैकं विधानेन सिद्धिरिष्टा भवेद् ध्रुवम् । सद्योमार्जारमांसेन घृतेन मधुना सह ॥ १५ ॥
 चण्डालकेशयुक्तेन भवेदाकर्षणं ध्रुवम् । शशकस्य मांसेन मधुना लोलितेन च ॥ १६ ॥
 कृत्वा होममवाप्नोति विद्यापित्तवरास्त्रियः । धतूराकस्य होमेन चितावह्नौ तु मन्त्रवित् ॥ १७ ॥
 कोकिलाकाकपक्षैश्च होमाच्छब्दं विनाशयेत् । उष्णटनाय शत्रूणां होमं कुर्याच्च मन्त्रवित् ॥ १८ ॥
 पूर्वोक्तेन विधानेन चिताकागुहताशने । उलूककाकपक्षाभ्यां कृत्वा होमं निरन्तरम् ॥ १९ ॥
 (शत्रू विद्वेषयेद् द्विष्टौ अन्योन्यं कलहाकुलम् । उलूकपक्षहोमेन गर्भपातो भवेत् स्त्रियः ॥ २० ॥
 सहस्रैकविधानेन कुर्याद्दोमं समाहितः । बिम्बपत्रैः समध्वाज्यैर्मांसमेकं निरन्तरम् ॥ २१ ॥)
 बन्ध्यापि लभते पुत्रं चिरजीविनमुत्तमम् । बन्धूककुसुमं हुत्वा रक्तं मधुसमन्वितम् ॥ २२ ॥
 दुर्मगाया हठार्दे देवि मौभाग्यसुखदायकम् । प्रातरुत्थाय यः कथित् कुर्याद्दोमं दिने दिने ॥ २३ ॥
 जपापुष्पैराज्यपुष्पैरष्टोत्तरशतं श्रिये । पशुमांसस्य प्रयोगेण भवेदाकर्षणं ध्रुवम् ॥ २४ ॥
 देवगन्धर्वकन्याश्च कन्या नागाङ्गनागजाः । ईठादागत्य कामार्ता बलादालिङ्गयन्ति तम् ॥ २५ ॥
 विद्यायै क्रियते होमस्तिलैः पायसमिश्रितैः । समाप्नोति महाविद्यां शास्त्रीषपदशालिनीम् ॥ २६ ॥
 मधुना रुक्मांसेन होमं कुर्यात् प्रव्रजतः । विद्यावान् धनवान् विद्धि शस्त्रशास्त्रवशीकृतः ॥ २७ ॥
 इयं देवी महादेवि वामाचारफलप्रदा । दक्षिणाचारयोगेन न भवेत् फलदायिनी ॥ २८ ॥
 भोजनानन्तरं चास्या बलिं कृत्वा दिने दिने । उच्छिष्टेन जपेन्मन्त्रं शतमष्टोत्तरं श्रिये ॥ २९ ॥
 उटजे वा रमशाने वा शून्वागारे चतुष्पथे । बलिप्रधानतो देवी प्रस्यसा भवति ध्रुवम् ॥ ३० ॥
 एषा देवी मया जप्ता भैरवाकारमिच्छता । इत्येषा कथिता देवी सर्वपापपहारिणी ॥ ३१ ॥
 मन्त्रस्योच्चारणाद् देवि सर्वपापविवर्जितः । उच्छिष्टदूषणं हिता स पवित्रो भवेद् ध्रुवम् ॥ ३२ ॥
 इत्युच्छिष्टचण्डालिनी देवी भुवनविश्रुता । मोपनीषां प्रवक्षेन कथनीया न कस्यचित् ॥ ३३ ॥
 गुरुभक्तिश्च कर्तव्या कायेन च धनेन च । ..... ॥

लोकापवादे नच देवि पापं नैवापरा तिष्ठति मर्त्यलोके ।

मोक्षैकसारा धनदैकसारा विद्यैकसारा शृणु सिद्धविद्या ॥

इति । फेत्कारिणीतन्त्रे—

अथातः संप्रवक्ष्यामि मन्त्रं परिमलात्मकम् । येन विज्ञातमात्रेण नासाध्यं भुवनत्रये ॥ १ ॥

रुद्रजाया महायोगिन्मन्त्रे गौरिपदं वदेत् । भुवनभयहरीति वर्मान्तमुच्चरेन्मनुम् ॥ २ ॥

रुद्रजाया मायावीजं, महायोगिनि स्वरूपं, गौरि स्वरूपं, भुवनभयहरी स्वरूपं, धर्मं हुंकारः । तथा—

अङ्गिराश्च अर्षिर्देवी गायत्रीच्छन्द ईरितम् । सिद्धवक्त्रा च भूतानां भयकारिण्यतः परम् ॥ ३ ॥

महाकृत्या देवता चेत्पुत्वा न्यासं समाचरेत् । वद्दीर्घयुक्त्रयीजेन मन्त्रार्धेनास्त्रयोगिना ॥ ४ ॥

हृदयं च ततोऽर्धेन मन्त्रार्धेन शिरः क्रमात् । शिखा कवचनेत्रेऽक्षमेवं न्यासक्रमस्ततः ॥ ५ ॥

सिंहासनां कृष्णमुखीं लम्बमानपयोधराम् । दंष्ट्राकरालवदनां त्रिनेत्रां सर्वतोऽङ्गवत्साम् ॥ ६ ॥

कृष्णकञ्चुकसंवीतां विधूमामिसमप्रभाम् । त्रिशूलचक्रचपकसदाङ्गकरपङ्कजाम् ॥ ७ ॥

सेलिहानमहाजिह्वां विधुत्प्रेक्ष्यर्षीषयाम् । ध्याता कृत्यां विधानेन पूजयेन्मन्त्रविद्ययाः ॥ ८ ॥

ध्याता कृत्यामर्चयति रक्तपुष्पैश्च वरयके । कृष्णां मारुतकृत्येषु मांसरक्तासवैस्तथा ॥ ९ ॥

कृत्यां च मदनां सर्वकृत्यामुत्सादिनीं तथा । भीषिणीं भीमतीं चैव प्रतिष्ठां च ततः परम् ॥ १० ॥

विद्यामभ्यर्चयेदष्टपत्रेषु क्रमतः सुधीः । पूर्वे तु शाङ्करीं नाम शुभ्रवर्णां वरान्विताम् ॥ ११ ॥

द्विभुजां सौम्यवदनां पाशाङ्कुशभरां शिवाम् । दक्षे भयङ्करीं नाम सम्ब्रजिह्वामधोमुखीम् ॥ १२ ॥

कृष्णवर्णां रक्तकेशीं रक्तमाग्यानुलेपनाम् । चतुर्भुजां सिंहनादां ज्वलच्छूलकपालिनीम् ॥ १३ ॥

खड्गहस्तां शिरोमालां सर्वाभरणभूषिताम् । पश्चिमे वारुणीं नाम स्वर्णवर्णां हसन्मुखीम् ॥ १४ ॥

सुवर्णमालिकां शुभ्रदंष्ट्रामभयदां सदा । उत्तरे भीषिकां नाम चतुर्वक्त्रां भयङ्करीम् ॥ १५ ॥

पूजयित्वा जपेन्मन्त्रं नित्यमष्टोत्तरं शतम् । ..... ॥

अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासांस्ते मूलेन प्राच्यायामग्र्यं कृत्वा, शिरसि—अङ्गिरसे
आपये नमः । मुखे—देवीगायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदये—महाकृत्यायै देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम
सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, हांहींमहायोगिनि गौरि फट् हृदयाय नमः । हांहींभु-
वनभयहरी हुंफट् शिरसे स्वाहा । हांहींमहायोगिनि गौरि फट् शिखायै वषट् । हांहींभुवनभयहरी हुंफट्
कवचाय हुं । हांहींमहायोगिनि गौरि फट् नेत्रत्रयाय वीषट् । हांहींभुवनभयहरी फट् अस्त्राय फट् ।
इति षडङ्गमन्त्रैः करषडङ्गन्यासं कृत्वा, ध्यानाद्यात्मपूजान्ते भुवनेशीपीठं संपूज्य तत्रावाह्याङ्गपूजान्तं प्राण-
विधाय, देव्याः पुरोभागे ओंशाङ्कुर्यै नमः । दक्षिणे भयङ्कुर्यै नमः । पश्चिमे वारुण्यै नमः । उत्तरे भी-
षिकायै नमः । इति संपूज्य, अष्टदलेषु देव्यग्रमारभ्य, कृत्यायै नमः । एवं मदनायै । सर्वकृत्यायै ।
उत्सादिन्यै । भीषिण्यै । भीमन्यै । प्रतिष्ठायै । विद्यायै । इति संपूज्य, अथवा षडङ्गपूजान्तरं
अष्टदलेषु प्रोक्तशक्तीः संपूज्याभ्यन्तरे प्रोक्तशक्तिचतुष्टयं संपूज्य दिक्पात्तार्चादि पूर्ववत् कुर्यादिति । तथा—
अथास्या विनियोगस्तु कर्तव्यो मन्त्रिणा सदा । कालं विदित्वा प्रतिमां मधूच्छिष्टेन कारयेत् ॥ १६ ॥

द्वादशाङ्गुलिकां शत्रोर्नखलोमसमन्विताम् । हृदये नामधेयं च फट्कारः सप्तमर्के ॥ १७ ॥
 अमुष्य प्राणा इह चामुष्य जीव इह स्थितः । अमुष्य सर्वेन्द्रियाणि अमुष्य वाङ्मनश्चक्षुः ॥ १८ ॥
 श्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणा इहागत्याग्निवज्रभा । इति प्राणान् प्रतिष्ठाप्य मरिचैर्लेपयेत् ततः ॥ १९ ॥
 मृतवायुश्चण्डालकेशाभ्यां पादयोः पृथक् । वद्ध्वा कागस्कर्मये तोरणे वाप्यधोमुखीम् ॥ २० ॥
 तस्याधो मेखलायुक्तं त्रिकोणं बद्धिकुण्डकम् । चन्द्रगौरं विधायाम्निं परिस्तीर्य शरैर्मृणैः ॥ २१ ॥
 विभीतकपरिध्या च कल्पयेद्यस्य मारणम् । जुहुयान्निम्बतैलाक्रैः काकोलूकोत्थपिच्छकैः ॥ २२ ॥
 दारपैत्रं शोपयैत्रं मारयेत्यभिधाय च । अष्टोत्तरशतेनैनमनया जुहुयाद् बुधः ॥ २३ ॥
 होमान्ते विधिवत् कृत्यामाराध्याग्नेश्च सन्निधौ । यो मे कण्ठग्रहो वातिदूरस्थो वान्तिकेऽपि च ॥ २४ ॥
 पिव क्रव्यमसृक् तस्येत्येवमुक्त्वा निवेदयेत् । संरक्ष्याग्निविधानेन नवरात्रं समापयेत् ॥ २५ ॥
 मृतस्तिष्ठति तेनांशस्तावदस्य रिपोर्मृतिः । अर्कक्षीरेण मरिचं पिष्ट्वा सिद्धार्थमेव च ॥ २६ ॥
 जले संलोड्य मन्त्रेण रिपुं ध्यात्वा निरुद्धवृक् । कृष्णाम्बरोत्तरीयोऽग्रपादेनाक्रम्य तद्विषुम् ॥ २७ ॥
 वज्रशूलमिति ध्यात्वा अङ्गिस्तस्योपरि क्षिपेत् । नवरात्रान्तरे शत्रुर्भियते नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 हर(सुस)मिद्रे चितावद्धौ तैलासिक्तैर्विभीतकैः । जुहुतो भियते शत्रुः सत्यमौशनसोदितम् ॥ २९ ॥
 रिपोः प्रतिकृतिं कृत्वा साध्यर्चफलकेऽमले । अर्कक्षीरेण मरिचं पिष्ट्वा तत्रैव लेपयेत् ॥ ३० ॥
 फट्कारं हृदये कृत्वा शिषं निर्माय कूपके । क्षिपेत् कृष्णचतुर्दश्यां जप्त्वा मन्त्रं सहस्रशः ॥ ३१ ॥
 सप्तोऽवगाहनं कृत्वा तस्मामेव च रक्षसम् । मन्त्रं जप्त्वा विधानेन भेदयेत् सिंहमुद्रया ॥ ३२ ॥
 पणमासान्म्रियते शत्रुः संध्ययोरुभयोरपि । वासैसमुद्धृतं पत्रं शुष्कं वैभीतिकं ततः ॥ ३३ ॥
 गृहीत्वा च लिखेन्मन्त्रं कृष्णसर्पस्य शोणितैः । नामधेयं रिपोरन्ते वायुबीजेन वेष्टयेत् ॥ ३४ ॥
 निखनेतस्य गेहे तु काकवद् भ्रमते ध्रुवम् । वातोद्धूतैः शुष्कपत्रैः काष्ठैरशनिपातितैः ॥ ३५ ॥
 उष्ट्रास्थिना शवाङ्गारैः शत्रोरुच्छादनं भवेत् । दूर्वागुह्वीगण्ड्येन सर्पिषा तिलतण्डुलैः ॥ ३६ ॥
 अकैः समिद्धिः पालाशैः शान्तिं कुर्याद्विचक्षणः । लक्ष्मीविन्वफलैः पत्रैर्नन्यावर्तैः श्रिये तथा ॥ ३७ ॥
 रक्तपुष्पैरपामार्गैरङ्गारैश्च सुभद्रकैः । मधुरत्रयसंसिक्तैरेभिः कुर्यात् तु वश्यकम् ॥ ३८ ॥
 उक्तमौशनसे तन्त्रे च्यवनस्यापि कथ्यते । शान्तिं कृत्वा विधानेन जपेत् परिमलं तिदम् ॥ ३९ ॥
 महान्याधिप्रशमनं नित्यमष्टाधिकं शतम् । जपेदेकाग्रचित्तस्तु लोकवश्यकं परम् ॥ ४० ॥
 मनसा चिन्तयेत् कृत्यां गजारूढां वियद्गताम् । तस्य वरया भवेत् क्षिप्रमश्वारूढा तथा भवे ॥ ४१ ॥
 चौरव्याघ्रमृगादीनां सलिलादिभयापहम् । सकृच्छ्रवणमात्रेण सर्वपापविनाशनम् ॥ ४२ ॥
 सप्ताभिमन्त्रितं तोयं पीत्वा मन्त्री समाहितः । भेषादी च भवेद्वाग्मी तावज्जप्ताभियेकतः ॥ ४३ ॥
 सप्ताभिमन्त्रितं कृत्वा विषमप्यमृतं भवेत् । पचं मासं द्विमासं वा पणमासं वत्सरं तु वा ॥ ४४ ॥

एवं यः कुरुते मर्त्यः स पुण्यां गतिमाप्नुयात् । अथ वक्ष्ये विशेषेण महाशान्तिविधिक्रमम् ॥४५॥
 सर्वसिद्धिकरं पुण्यं सर्वपापविनाशनम् । सर्वमुद्राप्रहरणं सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ४६ ॥
 अकालमृत्युमथनं सदा विजयवर्धनम् । आयुष्यं पावनं पुष्टिलक्ष्मीसौभाग्यवश्यकृत् ॥ ४७ ॥
 पुत्रदं पौत्रदं चैव अलक्ष्मीमलनाशनम् । महाव्याधिप्रशमनमपस्मारविनाशनम् ॥ ४८ ॥
 योगिनीभूतवेतालाः प्रेतकूष्माण्डपन्नगाः । तत्र स्थाने न तिष्ठन्ति डाकिन्याद्या विशेषतः ॥४९॥
 कृत्यामभ्यर्चयेद्वत्स यथाविधिपुरःसरम् । षोडशारं लिखेत् पद्मं योनियुक्तं सचिन्दुकम् ॥ ५० ॥
 तन्मध्येऽष्टदलं लिख्य मेकारादीन् न्यसेत् क्रमात् । तन्मध्ये रसकोणं तु लिखेन्मूलमनुं स्मरन् ॥ ५१ ॥
 चन्द्रविम्बं लिखेन्मध्ये तस्योर्ध्वं प्रेतमालिखेत् । तस्य मध्ये न्यसेत् कुम्भं वस्त्रस्रगलभूषितम् ॥ ५२ ॥
 कुम्भमध्ये न्यसेत् कृत्यां सर्वलक्षणसंयुताम् । अर्चयेच्च वधान्यायं पायसं तु निवेदयेत् ॥ ५३ ॥
 परितोऽष्टौ घटे न्यसेदसिताङ्गादिभैरवान् । गन्धपुष्पादिनाभ्यर्च्य तद्वाद्ये क्षेत्रपालकान् ॥ ५४ ॥
 लोकेशान्तं यजेद्देवीं तदग्रे होममाचरेत् । जुहुयादाभ्यसंसिक्तापामार्गातिलसर्षपान् ॥ ५५ ॥
 दूर्वाग्रस्तदिराश्वत्यैः मर्त्येकं तु शताष्टकम् । कुण्डे वा स्पष्टिदले वापि होमकर्म समाचरेत् ॥ ५६ ॥
 तस्य दक्षिणपार्श्वे तु लक्ष्मीं ध्यायेद् यथाविधि । कुम्भमध्ये न्यसेद् देवीं दक्षिणे तु भ्रियं अरेत् ॥ ५७ ॥
 वामपार्श्वे यजेद् देवीं हृद्येष्वां परमेश्वरीम् । तस्यैव वामपार्श्वे तु पूजयेद् गणनायकम् ॥ ५८ ॥
 अयुतं मूलमन्त्रं तु जपेन्मृत्युविनाशनम् । नियुतं भूयहत्यायां जपेत् परिमलं विदुः ॥ ५९ ॥
 महाव्याधिप्रशमनं तावज्जप्ताभिषेकतः । एवं यः कुरुते मर्त्यः स पुण्यां गतिमाप्नुयात् ॥ ६० ॥
 येन ज्ञातं परिमलं यस्य वक्त्रे स्थितं सदा । तस्यासाध्यं न विद्येत व्याध्यरिभ्यो भयं नहि ॥६१॥
 इत्यादि वास्तुले तन्ने कुर्यातः परिमलो मनुः । महाशान्तिकरः पुंसां दुःखदारिद्र्यनाशनः ॥६१॥

इति । तन्त्रान्तरे—

प्रणवं भुवनेशी च वाग्भवं कमला च इत् । ततश्च भगवत्यन्ते उच्छिष्टपदमीरयेत् ॥ १ ॥
 चण्डालि भीषदं मातङ्गीश्वरीति पदं ततः । सर्वान्ते जनमुच्चार्य वशं कर्ष्यप्रिवल्लभा ॥ २ ॥
 द्वाविंशदक्षरो मन्त्रः सर्वलोकवशंकरः । ..... ॥

“ओं ह्रीं धीं नमो भगवति उच्छिष्टचण्डालि श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजनवशङ्करि स्वाहा ” ॥ (३२)

मतङ्गो मुनिराख्यातोऽनुष्टुप् छन्दश्च देवता । श्रीमातङ्गीश्वरी देवी सर्वलोकवशङ्करी ॥ ३ ॥
 वेदाङ्गाङ्गरसाष्टाक्षिभित्तैर्मन्त्रममृद्भवैः । वरुणः कुर्यात् षडङ्गानि ततो देवीं निचिन्तयेत् ॥ ४ ॥
 नीलजीमूतसङ्काशां रत्नसिंहासनस्थिताम् । हस्तन्यस्तशुकप्रौढवार्तालापं च शृण्वतीम् ॥ ५ ॥
 रक्तवस्त्रपरीधानां वीणावादनतत्पराम् । सरोजन्यस्तपद्युग्मां मधुमतां मतङ्गिनीम् ॥ ६ ॥
 एवं ध्यात्वार्चयेत् पीठे राजमातङ्गिकोदिते । त्रिकोखमष्टपत्राब्जयुगषोडशपत्रकम् ॥ ७ ॥

चतुरस्रं विधायात्र पीठपूजां समाचरेत् । तारमायावाग्रमादि सर्वशक्तिपदं ततः ॥ ८ ॥
 कमलासनमुच्चार्य डेन्तो हृत्पीठमन्त्रकः । अनेन मनुना सम्बन्धं पीठं देव्याः प्रपूजयेत् ॥ ९ ॥
 मूर्तिं मूलेन संकल्प्य तस्यामावाह्यं पूजयेत् । रत्यादीश्च त्रिकोणेषु केसरेष्वङ्गदेवताः ॥ १० ॥
 अष्टपत्रेषु ब्राह्मणाद्या द्वितीये भैरवास्तथा । षोडशारे तु पूर्वादि पूज्याः षोडश शक्तयः ॥ ११ ॥
 वामा ज्येष्ठा च रौद्री च शान्तिः भद्रा महेश्वरी । क्रिया लक्ष्मीश्च सृष्टिश्च मोहिनी प्रमथासिनी ॥ १२ ॥
 विद्युलता च चिच्छक्तिः सुरापानन्दया सह । षोडशी नन्दबुद्धिस्तु पूजनीया विशेषतः ॥ १३ ॥
 मातङ्गीपूजने प्रोक्ताश्चतुरस्ते प्रपूजयेत् । लोकपालांस्तदस्त्राणि पूजयेद् भाग्यहेतवे ॥ १४ ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासन्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि मत-
 ङ्गप्रत्यये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीमातङ्गीश्वरीदेवतायै नमः । इति विन्यस्य,
 मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृत्वाञ्जलिकृत्वा, ओङ्कारैर्ध्यां हृदयाय नमः । नमो भगवति शि-
 रसे स्वाहा । उच्छिष्टचाण्डालि शिखायै वषट् । श्रीमातङ्गीश्वरि कवचाय हुं । सर्वजनप्रशङ्करि नेत्रत्रयाय
 धौषट् । स्वाहा अस्त्राय फट् । एवं करणद्वयस्यासं विधाय, ध्यानमानसपूजाद्यर्थस्थापनाद्यात्मपूजास्ते
 स्वर्णादिपद्मे कुङ्कुमादिना त्रिकोणं, तद्वहिरष्टश्लोकमलं, तद्वहिः पुनरष्टश्लोकं, तद्वहिः षोडशश्लोकं, तद्वहि-
 भ्यस्तुर्ह्यष्टश्लोकं चतुरस्रं कुर्यादिति पूजाचक्रं निर्माय, तत्र मातङ्गीपीठं संपूज्य, ओङ्कारैर्ध्यां सर्वशक्तिकमला-
 सनाय नमः । इति समस्तं पीठं संपूज्य, मूर्तिकल्पनादिपुष्पोपचारास्ते त्रिकोणकोणेषु— रत्यै नमः । ग्री-
 त्यै० । मनोमवायै० । इति संपूज्य, केसरेषु प्राग्वत् षडङ्गानि संपूज्य, प्रथमाष्टश्लोकेषु ब्राह्मणादिमातृकाः,
 द्वितीयाष्टश्लोकेऽसिताङ्गादिभैरवान् संपूज्य, षोडशश्लोके— वामायै नमः । ज्येष्ठायै० । रौद्रायै० । शान्त्यै० ।
 भद्रायै० । माहेश्वर्य्यै० । क्रियायै० । लक्ष्म्यै० । सृष्ट्यै० । मोहिन्यै० । प्रमथायै० । आसिन्यै० । विद्यु-
 लतायै० । चिच्छक्त्यै० । सुरापानन्द्यायै० । नन्दबुद्ध्यै० । इति संपूज्य, चतुरस्ते मातङ्गपादिशक्तिचतु-
 र्य कोणेषु विघ्नेशादिचतुष्टयं प्राग्वत् संपूज्य लोकेशादिसमर्चनादि प्राग्वत् समापयेत् इति ॥ तथा—

अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः । मधुकपुष्पैस्त्रिस्वादुयुक्तैर्मन्त्रस्य सिद्धये ॥ १५ ॥

राजमातङ्गिनीप्रोक्तप्रयोगानत्र चाचरेत् । ..... ॥

इति । तथा—

वागुच्छिष्टपदं चैव चाण्डालिपदमुदरेत् । कामराजं च मातङ्गि तार्क्ष्यं सर्वमुदरेत् ॥ १६ ॥

वशङ्कर्य्यभिजायान्तो लघुमातङ्गिसंज्ञकः । विंशदशो महामन्त्रः सर्वलोकवशङ्करः ॥ १७ ॥

“ये उच्छिष्टचाण्डालिं क्लीं मातङ्गि सौः सर्ववशङ्करि स्वाहा” ॥ २० ॥

मतङ्गोऽस्य ऋषिः प्रोक्तोऽनुष्टुप् छन्द उदाहृतम् । लघुमातङ्गिनी देवी देवता परिकीर्तिता ॥ १८ ॥

वाग्भवं वीजमित्युक्तं स्वाहा शक्तिरुदाहृता । कीलकं कामराजं स्याद्विनियोगस्तु पूर्ववत् ॥ १९ ॥

मालाबीजत्रिरावृत्त्वा षडङ्गन्यासमाचरेत् । ..... ॥

सरेत् प्रथमपुष्पिणीं रुधिरविन्दुनीलाम्बरां

गृहीतमधुपात्रिकां मदविधूर्धनेत्राञ्जलाम् ।

घनस्तनभरालसां गलितचलिकां बालिकां

करस्फुरितवल्लकीं विमलशङ्खताटद्विनीम् ॥ २० ॥

एवं ध्यात्वा जपपूजाप्रयोगादिकं प्राप्नुवत् कुर्यादिति ।

वाणी शुक्रप्रिया डेन्ता विग्रहे कामराजकम् । कामेश्वरी धीमहीति तार्तीयं च समुचरेत् ॥ २१ ॥

तत्रः श्यामीपदं प्रोक्त्वा ततः श्यामा प्रचोदयात् । एषा प्रोक्ता तु मातङ्गी गायत्री सर्वसिद्धिदा ॥ २२ ॥

इति ॥ अथ वाराहीप्रकरणम् । तत्र दक्षिणामूर्तिसंहितायाम् । ईश्वर उवाच ।

पञ्चमीं रत्नदेवेशीं कथयामि शृणु प्रिये । यस्याः स्मरणमात्रेण पवनोऽयं स्थिरो भवेत् ॥ १ ॥

वाग्भवं बीजमुच्चार्य गलानुग्रहविन्दुभिः । नादेन भूषितं बीजं पार्थिवं चोचरेत् ततः ॥ २ ॥

पुनराद्यं नमोऽन्ते भगवतीति समालिखेत् । वातालियुग्मं वाराहि पुनरेतद्वयं लिखेत् ॥ ३ ॥

वराहमुखि च द्वन्द्वं संधिहीनं ततः परम् । अन्धे अन्धिनि सप्तार्थं हृदन्तेन भवेत् प्रिये ॥ ४ ॥

रुन्धे रुन्धिन्यतो हृच्च जम्भे जम्भिनि हृत्ततः । मोहे मोहिनि हृचापि स्तम्भे स्तम्भिनि हृत्ततः ॥ ५ ॥

एतदुक्त्वा महेशानि सर्वदुष्ट प्रदुष्ट च । सान(आनाम)न्तं च सर्वेषां सर्वबागिति चित्त च ॥ ६ ॥

चतुर्मुखगति प्रोक्त्वा जिह्वास्तम्भं कुरुद्वयम् । शीघ्रं वश्यं कुरुद्वन्द्वं वाग्भवं पार्थिवं पुनः ॥ ७ ॥

ठ(ठः)कारस्य चतुष्कान्ते कवचास्त्राधिवज्रभा । चतुर्दशोत्तरशतं मन्त्रवर्णा भवन्ति हि ॥ ८ ॥

“ ऐंलौँ नमो भगवति वातालि २ वाराहि २ वराहमुखि २ अन्धे अन्धिनि नमः रुन्धे रुन्धिनि नमः जम्भे जम्भिनि नमः मोहे मोहिनि नमः स्तम्भे स्तम्भिनि नमः सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्वबागविसम्पत्पुनः-गतिजिह्वास्तम्भं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं कुरु २ ऐंलौँ ठ-ठ-ठः हुं फट् स्वाहा ” (११४)

चतुश्चत्वारिंशतिभिः पदैर्न्यासस्तु कीर्तितः । मातृकावनूत्यमेवैके पदानि दश मन्त्रविद् ॥ ९ ॥

दोःपत्संधिषु साग्रेषु न्यसेद् विंशतिसंख्यकान् । पदार्थानि च विन्यस्य पार्थिवोरेकमेतयोः ॥ १० ॥

अनेनेव प्रकारेण मातृकावचनसेत् सुधीः । ततः पदङ्गविन्वासं कुर्याद् देवविशुद्धये ॥ ११ ॥

वार्ताभ्यास्तु पदद्वन्द्वं हृदयं च ततः परम् । वाराहियुगलं देवि शिरो मन्त्र उदाहृतः ॥ १२ ॥

वराहमुखियुग्मं तु शिखा सप्ताक्षरं ततः । कवचं च ततः सप्तवर्णैर्नेत्रं (प्रकीर्तितम् ॥ १३ ॥

ततोऽस्त्रं सप्तभिर्वर्णैः पदङ्गानि) न्यसेत् क्रमात् । यन्मोद्गारं प्रवक्ष्यामि येन त्रैलोक्यमुत्तमम् ॥ १४ ॥

साग्रे वा राजते स्वर्णमये वा भूर्जपत्रके । लिखेद्द्रोचनया वापि कुङ्कुमागुरुचन्दनैः ॥ १५ ॥

हरित्रया वारुणया लिखेच्चक्रं मनोरमम् । त्रिकोणं पञ्चकोणं च पदकोणं चसुपत्रकम् ॥ १६ ॥

शतपत्रं सहस्रारं ततो भूविम्बमालिखेत् । चतुर्द्वाराविशोमादयं मध्ये सिंहासनं यजेत् ॥ १७ ॥

वाणीभूबीजयुग्मेन संपूज्य सर्वमातृकाः । स्फटिकाचलमध्यस्थं पीठमेतद्विचिन्त्य च ॥ १८ ॥

देवीमावाहयेत् तत्र ध्यानं कुर्याद्विचक्षणः । प्रत्यग्राकणसङ्काशां पद्मान्तर्गतवासिनीम् ॥ १९ ॥

इन्द्रनीलमहातेजःप्रकाशां विश्वमातरम् । रुपदं च मृण्डमालाढ्यां नवरत्नविभूषिताम् ॥ २० ॥

अनर्घ्यरत्नघटितमुकुटश्रीविराजिताम् । कौशेयार्धोष्कां चारुप्रवालमणिभूषिताम् ॥ २१ ॥
 हलेन मुसलेनापि वरदेनाभयेन च । विराजितचतुर्बाहुं कपिलाक्षीं सुमध्यमाम् ॥ २२ ॥
 नितम्बिनीमुत्पलाभां कठोरघनसत्कुचाम् । कोलाननां यजेद् देवीमुपचारैः सहेतुभिः ॥ २३ ॥
 गन्धपुष्पादिभिः सम्यक् सर्वकार्यार्थसिद्धये । दशमसहस्राणि पुरश्चरसिद्धये ॥ २४ ॥
 तद्दशांशेन होमस्तु तिलैर्वन्धूकपुष्पकैः । त्रिमध्वकैर्हेतुमिश्रैर्हविर्द्रावन्दनैर्हुनेत् ॥ २५ ॥
 लाक्षागुरुपुरुष्वैः पिशितैर्विधैरपि । सिद्धिर्भवति देवेशि मन्त्रिणां नात्र मंशयः ॥ २६ ॥
 आदावङ्गावृत्तिं परचादग्रीशामुत्वायुषु । मध्ये दिक्षु त्रिकोणान्तस्त्रिषु कोणेषु संशृणु ॥ २७ ॥
 वामवामेतराग्रेषु क्रमेण त्रितयं यजेत् । जम्भिनीं स्तम्भिनीं चैव मोहिनीं सर्वसिद्धये ॥ २८ ॥
 अन्धिन्ध्याद्यास्तु देवेशि स्तम्भिन्धन्ताः प्रपूजयेत् । पञ्चकोणे महादेवि पुरमादिक्रमेण तु ॥ २९ ॥
 मनुष्या एव तद्भास्त्रे ततो मात्रर्चनं भवेत् । पङ्केतं पुरमाभ्य प्रादक्षिण्येन पूजयेत् ॥ ३० ॥
 ब्राह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी प्रिये । माहेन्द्री चैव चामुण्डा डाकिन्याद्यास्ततः शृणु ॥ ३१ ॥
 डाकिनी राकिणी देवि लाकिनी काकिनी तथा । शाकिनी हाकिनी चैव ततः षट्कोणके यजेत् ॥ ३२ ॥
 षट्कोणपार्श्वयोः पूज्ये देव्यौ सर्वार्थसिद्धये । हस्तं कपालं दधतीं क्रोधिनीं वामतो यजेत् ॥ ३३ ॥
 मुसलेष्टकरां देवीं स्तम्भिनीं दक्षिणे यजेत् । चण्डोष्णहं महेशानि षट्कोणपुरतो यजेत् ॥ ३४ ॥
 नागं कपालं उग्रं त्रिशूलं दधतं प्रिये । नम्रं नीलं जटाराजन्मस्तकं पञ्चमीयुतम् ॥ ३५ ॥
 ततोऽष्टदलपत्रेषु वातान्यायष्टकं यजेत् । शृणु तमेवं तस्माग्रे पूजयेन्महिषाष्टकम् ॥ ३६ ॥
 शृङ्गाभ्यां चांत्ररक्तारिक्वचिक्वचनिकुन्तनम् । नीलमीमूतसङ्काशं रिपुभूष्यन्तरिचगम् ॥ ३७ ॥
 शतपत्रं क्रमात् पूज्यं रुद्रार्कसुदस्यकैः । त्रयस्त्रिंशदलगतैस्त्रिचारोच्चारितैः पृथक् ॥ ३८ ॥
 अवशिष्टे दले पूज्या स्तम्भिनी जम्भिनीयुता । शताराग्रे महेशानि महाभिर्हं ममर्चयेत् ॥ ३९ ॥
 सहस्रपत्रे संपूज्यं वाराहीक्षां सहस्रकम् । अङ्गुशान्ते महेशानि वाराग्रे नम आलिखेत् ॥ ४० ॥
 अनेन मनुना देवि पूजयेत् तु सहस्रधा । भूविम्बे बहुकक्षेत्रयोमिनीगणपान् यजेत् ॥ ४१ ॥
 पुनर्देवीं समाराध्य गन्धपुष्पादितर्पणैः । अक्षमास्ता हरिद्राया मुखा स्तम्भनकारिणी ॥ ४२ ॥
 स्फाटिकी बाध पद्माक्षरुद्रावादिसमुद्भवा । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपरीठन्यासान्ते मूलेन प्रात्यायामप्रथमं कृत्वा, शिरसि दक्षिणा-
 मूर्तिं श्रद्धये नमः । मुखे गायत्रीकुन्दले नमः । हृदये श्रीवाराहीदेवतायै नमः । इति विन्यस्य ममाभीष्टलिख्ये
 विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, शिरसि ऐं । मुखवृत्ते स्त्रीं । नेत्रयोः ऐं । भोत्रयोः नमः । नासि-
 कयोः भगवति । गण्डयोः वातालि । ओष्ठयोः वातालि । दन्तपङ्क्तिद्वये वारादि । मूर्ध्नि वारादि ।
 आस्ये वराहमुखि । दक्षशोर्मले वराहमुखि । दक्षमणिकण्ठे अन्धे । दक्षकराकुलिमूले अन्धिनि । दक्षक-
 राग्रे नमः । वामबाहुमूले कण्ठे । वामकर्पूरे अन्धिनि । वाममणिकण्ठे नमः । वामकराकुलिमूले जम्भे

वामकरात्रे जम्भिनि । दक्षोरुमूले नमः । दक्षजानुनि मोहे । दक्षगुल्फे मोहिनि । दक्षपादाङ्गुलिमूले नमः । दक्षपादात्रे स्तम्भे । वामोरुमूले स्तम्भिनि । वामजानुनि नमः । वामगुल्फे सर्वदुष्टप्रदुष्टानां । वामपादाङ्गुलिमूले सर्वेषां । वामपादात्रे सर्वबाकचित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भं । पार्श्वयोः कुरु । पृष्ठे कुरु । नाभौ शीघ्रं । जठरे वश्यं । हृत्पूर्वे कुरु । दक्षांसे कुरु । अपरगले ऐं । वामान्ते ग्लौं । हृदादिदक्षकराग्रान्तं ठः । हृदादिवामकराग्रान्तं ठः । हृदादिदक्षपादाग्रान्तं ठः । हृदादिवामपादाग्रान्तं ठः । हृदादिनाभ्यन्तं हुं । हृदादिवक्त्रान्तं फट् । शिरसि स्वाहा । इति विन्यस्य पङ्क्तं कुर्यात् ॥ वातालि २ हृदयाय नमः । वाराहि २ शिरसे स्वाहा । वराहमुखि २ शिखायै वषट् । अन्धे अन्धिनि नमः कवचाय हुं रुन्धे रुन्धिनि नमः नेत्राभ्यां वांषट् । जम्भे जम्भिनि नमः अस्त्राय फट् । इति विन्यस्य ध्यानमानसपूजांस्ते स्वपुरतः स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना त्रिकोणं तद्भागे पञ्चकोणं , तद्बहिः षट्कोणं , तद्बहिरष्टलकमलं , तद्बहिः शतपत्रकमलं , तद्बहिः सहस्रपत्रकमलं , तद्बहिश्चतुर्हारायुक्तं चतुरस्रं लिखेदिति पूजायन्त्रं निर्माय , पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाचारमपूजांस्ते भुवनेश्वरीपीठमभ्यर्च्यार्घ्यावाहनादिपुष्पोपचारांस्ते त्रिकोणमध्ये अ-
शीशासुरवायव्यमध्ये दिक्षु च प्राग्वात् पङ्क्तानि संपूज्य , त्रिकोणाग्रेषु— जम्भिन्यै नमः । स्तम्भिन्यै० । मो-
हिन्यै० । इति संपूज्य , पञ्चकोणकोणेषु अग्निन्यै नमः रुग्धिन्यै० । जम्भिन्यै० । मोहिन्यै० । स्तम्भिन्यै० ।
इति संपूज्य , षट्कोणकोणेषु—डाकिन्यै नमः । राकिन्यै० । लाकिन्यै० । काकिन्यै० । साकिन्यै० । हाकिन्यै० ।
इति संपूज्य , अष्टलेषु ब्राह्मणादिमानुषाः संपूज्य , षट्कोणपार्श्वयोः—इक्ष्वाकुपालधरित्यै कोधिन्यै० । मुसलेष्ट-
करायै स्तम्भिन्यै० इति संपूज्य , षट्कोणपुरतः—चंडोच्छ्रयाय नमः । ततोऽष्टलेषु—वाताख्यै नमः । वाताख्यै० ।
वाराह्यै० । वाराह्यै० । वराहमुख्यै० । वराहमुख्यै० । अग्निन्यै० । रुग्धिन्यै० इति संपूज्य , अष्टलपत्रेषु— अहम-
हियेभ्यां नमः । इति संपूज्य , शतपत्रेषु—एकदश रुद्राः , द्वादशादिन्याः , अष्टौ वलवाः , द्वावशिवनीकुमारकौ
षेति त्रयस्त्रिंशद् देवतास्त्रिधा संपूज्यावशिष्टले—स्तम्भिन्यै जम्भिनीयुतायै नमः । इति संपूज्य , पञ्चाग्रेषु—म-
हासिंहासनाय नमः । इति संपूज्य , सहस्रपत्रेषु—कौं वाराह्यै नमः । इति मन्त्रेण सहस्रवाराहीः संपूज्य ,
भूपुरकोणेषु—वटुकसेनपालयोगिनीगणपतन् संपूज्य , लोकेशार्चादि सर्वे प्राग्वात् समापयेदिति । तथा—

अथागतः संप्रवक्ष्यामि तर्पणं श्रुवि दुर्लभम् । तिलमैरेयवन्धूककुसुमैस्तर्पयेच्छिवाम् ॥ ४३ ॥

मनोहरे सुवर्णादिपात्रे संपूज्य पूर्ववत् । अनेन विधिना देवीप्रियो भवति निश्चयात् ॥ ४४ ॥

एतस्या एव विद्याया कुण्डेऽस्ति परमेश्वरि । विशेषः कथ्यते सोऽत्र सर्ववैरनिकुन्तनः ॥ ४५ ॥

एकहस्तमितं कुण्डमधो हस्तेन बिस्तृतम् । हस्तस्वातं मनोरम्यं होमो यत्र निगद्यते ॥ ४६ ॥

स्तम्भने शिवदिग्भागे निगृहे यमदिग् भवेत् । अस्मिन् कुण्डे महेशानि मंत्रवाग्निं प्रपूजयेत् ॥ ४७ ॥

लौकिकं वा यजेन्मन्त्रैर्वच्यमाणैः परेश्वरि । इदं श्रुवनेशान्या श्रुवनेशी च संलिखेत् ॥ ४८ ॥

तस्या एव शिखा देवि बीजत्रयमिदं शिखे । उक्ता भैरवमुच्चार्य चतुर्थ्यन्तं नमो लिखेत् ॥ ४९ ॥

हांहीहूं इति । भैरवाय नमः इति ।

इत्यग्निपूजनं कृत्वा ततोऽग्रेराहुतिं यजेत् । पूर्वबीजत्रयं भैरवाग्नये द्विठ्ठमालिखेत् ॥ ५० ॥

हांहीहूं भैरवाग्नये स्वाहा इति ।

अनेनैकां हुतिं दत्त्वा नीलोत्पलसुचानले । नीलोत्पलैर्भैरवाग्निं तापिच्छैरपि वा यजेत् ॥ ५१ ॥

तापिच्छैः स्तम्भने होमो विज्ञेयस्तु चतुःशतम् । देवदारुतिलैर्लाक्षाहरिद्राभिस्तथा भवेत् ॥ ५२ ॥

त्रिसप्तमध्वरात्रेषु प्रत्येकं साष्टकं शतम् । हरिणीमुद्रया होमः काथितस्तव सुन्दरि ॥ ५३ ॥
 दक्षिणे होमकुण्डस्थं हस्तमात्रांस्तिलान् प्रिये । प्रसार्य भाण्डे स्पर्शादौ वृत्ते वा लोहसंभवे ॥ ५४ ॥
 कृष्णशाटीपरिचिस्रोत्पलतापिच्छपुष्पिलीम् । तिलभिभैरम्बुभिस्तं पूरयेन्मनुचित्तमः ॥ ५५ ॥
 वाग्भवं धरणीमुक्त्वा कर्षणादिहलाय च । नवाक्षरमिदं चोक्त्वा हृदन्तं मन्त्रमालिखेत् ॥ ५६ ॥

ये धरणीकर्षणहलाय नमः इति । क्रौंहुं मुसलाय नमः इति ।

अक्रुशं क्रोपितं देवि मुसलाय नमो लिखेत् । सप्तविंशतिकुलस्तु देवीमन्त्रं समुच्चरेत् ॥ ५७ ॥
 घटं स्पृष्ट्वा हृदि ध्यात्वा पञ्चमीं परमेश्वरीम् । तद्वदस्वादकैः शत्रुमभिपिबेद् विचक्षणः ॥ ५८ ॥
 कफान्वितक्षयी वैरी वश्यो भवति निश्चयात् । अथ निग्नहोमस्य विधिं वक्ष्ये शृणु प्रिये ॥ ५९ ॥
 स्वरमेषाङ्गरक्तेन लाजाचूर्णतिलैः सह । मिश्रं पिण्डं तु पिण्डेन मेलयेद्वेतुना प्रिये ॥ ६० ॥
 पिशितैर्गन्धपुष्पाद्यैर्धूपदीपैश्च साधकः । तर्पयेद्योगिनीपिण्डं परमानन्दसुन्दरम् ॥ ६१ ॥
 सप्तमवेरमं संकल्प्य मृदा वा लोहकेन वा । निवेद्य कुण्डे वक्त्रे वा हुनेद्वा जारजःकक्षैः ॥ ६२ ॥
 अयुतं संजपन् देवि त्रिसप्तक्षयदा हुनेत् । लग्नसहस्रमाम्बेदोस्त्रिमज्जाशुक्रास्त्रि वैरिणः ॥ ६३ ॥
 योगिनीनां मुखे देवि पतन्त्यत्र न संशयः । अथातः संप्रवक्ष्यामि साधकानन्दकारकम् ॥ ६४ ॥
 प्रणवं प्रणवेनैव संपुटीकुस्य योजयेत् । औष्ण्यमौष्ण्यां च साध्याख्यां ठकारेण च वेष्टयेत् ॥ ६५ ॥
 अष्टभिः कुलिशैर्भिरवा ग्लौञ्चैर्मिति तदन्तरे । कुलिशाग्रे तारवीजं पार्श्विणं मण्डलं ततः ॥ ६६ ॥
 कुलिशान्ते लिखेन्नाम चान्ते विद्यां समालिखेत् । बहिरङ्कुशसंरुद्धं सर्वमेतद्वरानने ॥ ६७ ॥
 रुद्रस्वरे समारोप्य पीतपुष्पैः समर्चयेत् । पञ्चमीशकटं वन्त्रं त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ॥ ६८ ॥
 सहस्रसंख्ययानेन निशामाण्डे क्षिपेद् बुधः । खनेद्रात्रौ भूर्जपत्रे लिखित्वा स्थापयेत् सुधीः ॥ ६९ ॥
 श्यामलोहितमन्त्रज्ञो रक्तपुष्पैः समर्चयेत् । प्रेतभूमानसे^१ सिप्त्वा वजेद् गुकर्विधानतः ॥ ७० ॥
 सौवर्ण्यं राजतं ताम्रं क्रमेद्यैतत् समर्चयेत् । कटकार्थी हरिद्राकैः पुष्पैराराधयेच्छिषाम् ॥ ७१ ॥
 धान्यराशौ च सायाहे विनिक्षिप्य च तद्भवेत् । नूतने कुम्भकारस्य सर्परे यन्मालिखेत् ॥ ७२ ॥
 अञ्जनमैः समभ्यर्च्य कुसुमैः पवि देशिकः । उच्चाटयेत् तदा शीघ्रं कोट्यब्धसुम्भिरं रिपुम् ॥ ७३ ॥
 तद्भाण्डे तु मयीद्रव्यैर्भिन्नभिन्नाञ्जनमैः । समुत्प्लव्य समभ्यर्च्य लोहकारगृहे क्षिपेत् ॥ ७४ ॥
 बध्यमानो रोगजालैर्मरुतं प्राप्नुवाद्रिपुः । निःसाने पटहे वाथे विलिखेन्मनुचित्तमः ॥ ७५ ॥
 युद्धे तदध्वनिमाकर्ण्य पलायन्ते महाबलाः । धूमपित्तौ समालिख्य धूमाभैरर्चयेत् प्रिये ॥ ७६ ॥
 नश्यन्ति दृष्टयस्तेषां शत्रूणां नान्यथा भवेत् । हरिद्रया शिलामध्ये समालिख्यार्चयेत् सुधीः ॥ ७७ ॥
 पीतपुष्पेषु तद्यन्मघोवक्त्रं विनिक्षिपेत् । वाक्स्तम्भो नायते शीघ्रं वादिनां परमेश्वरि ॥ ७८ ॥
 अथ सीसे समालिख्य सीसामैः कुसुमैर्वजेत् । शिलाधस्ताद्विनिक्षिप्य व्यवहारे जयी भवेत् ॥ ७९ ॥

सार्धं स्रोहमये पात्रे सितपुष्पैः समर्चयेत् । वाक्पतिर्जायते मन्त्री यश्चसरेऽथ संलिखेत् ॥ ८० ॥

पञ्चवर्यैः प्रघ्नैश्च पूजयेत् सर्वकर्मकृत् । अथातस्तिमिरामिश्रे सीसयुग्मे लिखेद्बुधः ॥ ८१ ॥

अभ्यर्च्य कुसुमै रम्यैः प्रेतभूमौ प्रतापयेत् । तेनाकृष्टिर्मवेदाशु पुंसां वा योषितामपि ॥ ८२ ॥

वृक्षगर्भे न्यसेच्छक्रं सीसपात्रे सुरञ्जिते । वहिष्ठा ग्रामभागेभ्यः संप्रविष्टा भवन्ति हि ॥ ८३ ॥

साध्यनक्षत्रवृत्तस्य गर्भे चक्रं प्रविन्यसेत् । वृक्षस्य यत्कृतं देवि साध्यस्य भवति स्फुटम् ॥ ८४ ॥

जले चिप्तं दोषदायि वडौ चिप्तं तु तापकृत् । योगदं भस्मानि चिप्तं हितदं भूमिगं प्रिये ॥ ८५ ॥

अभ्रगं कामिनीं दद्यात् कुम्भे चिप्तं सुतप्रदम् । पूर्वस्थां दिशि संचिप्तं रिपूणां भयदं भवेत् ॥ ८६ ॥

आग्नेये यमदिग्भागे वैरिणां मृत्युदं भवेत् । तथा नैऋतदिग्भागे शत्रून्मादनकारणम् ॥ ८७ ॥

पश्चिमे रोगदं तेषां भीतिदं वायुदिग्गतम् । धनदं चोत्तरे भागे साधकस्य न संशयः ॥ ८८ ॥

ईशानगं आन्तिकरं वैरिणां परमेश्वरि । मध्वगं सर्वकार्याणि शत्रूणां नाशनं ध्रुवम् ॥ ८९ ॥

एतस्या एव विद्याया मध्यरात्रेऽर्चनं भवेत् । अन्यथा देवताशापो जायतेऽतीव दुस्तरम् ॥ ९० ॥

इति । अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र श्रोत्रभूर्जादी श्रोत्रद्वयैरष्टकोणं त्रिलिख्य कोणाग्रेषु कुलिशानि वि-
धाय, मध्ये घम (प्रकृष) द्वयसंपुटं प्रकृषं त्रिलिख्य, तदुपरिष्ठादधस्ताच्च औकारद्वयमध्यगं साध्यनाम
त्रिलिख्य, तत्सर्वं ठकारेण संवेष्ट्य, तद्वहिरष्टादधस्ताच्च औकारद्वयमध्यगं साध्यनाम
त्रिलिख्य, तत्सर्वं मूलमन्त्रेण संवेष्ट्य, कुलिशेषु च श्लोकां इति बीजद्वयं प्रति-
कोषं प्रतिकुलिशं त्रिलिख्य, कुलिशेषु साध्यनाम त्रिलिख्य तत्सर्वं मूलमन्त्रेण संवेष्ट्य, कुलिशेषु
प्रथमं त्रिलिख्य, तद्वहिसंपुटं त्रिलिख्य, तत्सर्वमङ्गुलीयजेन संवेष्ट्य सर्वं यन्त्रमेकारमध्ये यथा भवति
तथा त्रिलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्ताफलदं भवति । इति स्तम्भनाद्यकलितेष्टसाधने वाराहीप्रकरणम् ॥ अथ नि-
ग्रहवाराही— । उत्तरतन्त्रे—

वाग्भवं पृथिवीबीजं ठकारत्रितयं तथा । बिन्दुपुङ्गं ततश्चैव कूर्चबीजाभिवद्भवा ॥ १ ॥

“पैंगलीठंठंठं स्वाहा” ।

अष्टाक्षरी महाविद्या शत्रुनिग्रहकारिणी । कपिलोऽथ मुनिश्छन्दोऽनुष्टुप् च परिकीर्तितम् ॥ २ ॥

वाराही देवता प्रोक्ता वाताली पदपूर्विका । द्व्येकैकशुभिचन्द्रद्विवर्त्तरङ्गक्रिया मनोः ॥ ३ ॥

विष्णुवदामसमानाङ्गीं पार्श्वं शक्तिं च मुद्ररम् । अङ्गुशं विभ्रतीं दोर्भिर्नेत्रत्रयविराजिताम् ॥ ४ ॥

नानालङ्कारभूषाङ्गीं वाराहीं संस्मरेत् तदा । प्राक्प्रोक्ते पूजयेत् पीठे अङ्गदिकपालहेतुर्कः ॥ ५ ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्वादियोगपीठम्यासान्ते भस्मेन प्राचायामत्रयं कृत्वा, शिरसि कपिल-
शृङ्गये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये त्रीवातालीवाराहीदेवतायै नमः । इति त्रिम्यस्य
मम सर्वामीष्टसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिकृत्वा, पैंगलीं हृदयाय नमः । ठं शिरसे । ठं शि-
खायै । ठं कण्ठाय । ठं नेत्रत्रयाय । स्वाहा अस्त्राय । इति करपङ्क्त्यासं विधाय, ध्यानमा-
नसपूजान्ते स्वपुरतः स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना षट्कोणवृत्तभूपुरात्मकं यन्त्रं त्रिलिख्य पुरतः संस्थाप्या-
भ्यर्च्यार्च्योर्विस्थापनाद्यात्मपूजान्ते भुवनेश्वरोपोठमध्यर्च्योर्वाहनादेपुष्पोपचारान्ते षट्कोणेषु षडङ्गानि सं-
पूज्य तद्वहिसंकोपालार्चादि सर्वं प्राण्यत् समापयेत् इति । तथा—

वसुलक्षं जपेन्मन्त्रं दिग्बपत्रैर्हयारिजैः । धात्रीफलैर्मङ्गराजपत्रैर्दमर्दशांशतः ॥ ६ ॥

जुहुयान्मन्त्रसंसिद्धौ ततः कर्माणि साधयेत् । अङ्कुशेनारिमादाय दृढं बद्धा गुह्येन च ॥ ७ ॥
 प्रहारं कुर्वतीं मूर्ध्नि मुद्गरेण स्मरन् जपेत् । अयुतं जुहुयाच्छुद्धैरयुतं वनगोमयैः ॥ ८ ॥
 वार्षाकूपतडागेषु प्रक्षिपेद्भस्म तद्भवम् । तत्र तज्जलपानेन म्रियन्ते शत्रवो भृशम् ॥ ९ ॥
 पलायन्ते च रिपवो दिशो दश मुनिश्चयात् । ..... ॥

इति निग्रहवाराही ॥ अथ धूम्रवाराही । तत्र कालमृत्युतन्त्रे— देव्युवाच ।

कालरुद्र नमस्तुभ्यं कालाधार नमोनमः । अधुना धूम्रवाराहा मन्त्रयोगं वद प्रभो ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच ।

कालमृत्युमयं प्रोक्तं शास्त्रिप्राज्ञापहारकम् । मारणास्त्रमिदं देवि सर्वतन्त्रेषु गोपितम् ॥ २ ॥
 मन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि न्यासध्यानादिकं तथा । यन्त्रं प्रयोगं गिरिजे धूम्रवाराहिणं प्रिये ॥ ३ ॥
 वेदादि विलिखेत् पूर्वं धूँकारद्वयमेव च । मृत्युधूमे तु मोक्षार्थं पुनः धूँकारमृषरेत् ॥ ४ ॥
 धूँकारं कालधूमे च पुनः धूँकारमेव च । धूपूर्वं धूम्रशब्दं च वाराहीति पदं वदेत् ॥ ५ ॥
 हुंफटस्वाहा-समायुक्तो धूम्रवाराहिणो मनुः । पञ्चविंशतिवर्णोऽयं मन्त्रराजेश्वरेश्वरः ॥ ६ ॥

“ ओं धूँधूँ मृत्युधूमे धूँधूँ कालधूमे धूँधूँ धूम्रवाराहि हुं फट स्वाहा ” ।

कालमृत्युर्ध्वजः प्रोक्तो गृह्णीतु खन्द एव च । देवता धूम्रवाराही निबोधः शत्रुमारणे ॥ ७ ॥
 धूँ बीजं हूं तथा शक्तिः कीलकं प्रखण्डं तथा । न्यासत्रालं प्रवक्ष्यामि तव पर्वतनन्दिनि ॥ ८ ॥

सप्तभिध पुनः पञ्चभिर्द्वाभ्यां वेदैर्द्विका(द्वाभ्यां त्रिका)न्धिभिः ।

न्यासं चैवानुलोमेन विलोमेन पुनर्न्यसेत् ॥ ९ ॥

एवं न्यासविधिं कृत्वा साक्षाद् देवीमयो भवेत् । अथ ध्यानं प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ॥ १० ॥
 वाराही धूम्रवर्णा च भक्षयन्ती रिपून् सदा । पशुरूपांश्च मुनिसुरैर्धन्दितां धूम्ररूपिणीम् ॥ ११ ॥
 एवं ध्यात्वा मन्त्रराजमयुतं जपमाचरेत् । तर्पणं शुद्धतोयेन पूजयेच्चन्दनादिभिः ॥ १२ ॥
 होमं दशांशं कुर्वीत तर्पणस्याप्ययं क्रमः । ..... ॥

अपदशांशहोमः । अपदशांशतर्पणमित्यर्थः ।

हुनेजपदशांशं तु त्रिमध्वक्रगुह्यौदनैः । अथवा जुहुयाद् देवि मधूककुसुमेन च ॥ १३ ॥
 तर्पणं तद्दशांशेन ब्राह्मणान् भोजयेत् प्रिये । एवं चानुष्ठितो मन्त्रो मन्त्रिणः सिद्धिमाप्नुयात् ॥ १४ ॥
 पुनः प्रयोगमतुलं कृत्वा शत्रून् निवारयेत् । पूर्वोक्तविधिना ध्यात्वा वाराहीं धूम्ररूपिणीम् ॥ १५ ॥
 त्रिसहस्रं जपेन्मन्त्रं गर्भितं शत्रुनामभिः । आगत्य धूम्ररूपेण तच्छत्रून् भक्षयन्त्यपि ॥ १६ ॥
 शत्रून् च शत्रुसेनां च धूम्रमध्ये समाकुलाम् । एवं ध्यात्वा रिपून् सम्भगयुतं जपमाचरेत् ॥ १७ ॥
 मृत्युना प्रसूतेहाथ म्रियन्ते नात्र संशयः । गृहधूमं समानीय चारनालेन संयुतम् ॥ १८ ॥
 मन्त्रयेच्छतवारं तु लोहपात्रमये ततः । तदंशं विन्दुमात्रेण स्नाने पाने च वैरिणः ॥ १९ ॥

दातव्यं यत्नतो देवि स रिपुर्भियते ध्रुवम् । अथवा चारनालं तु निक्षिपेद्गोमये प्रिये ॥ २० ॥
 तापञ्जरेण महता तच्छत्रुभियते ध्रुवम् । सहस्रत्रयमाजप्य ध्यायेद् देवीमनन्यधीः ॥ २१ ॥
 शतयोजनगः शत्रुभियते पद्ममात्रतः । गृहधूमं गरं चैव गान्धारीद्रवयोगतः ॥ २२ ॥
 मर्दयेत् सूक्ष्मकण्ठं तु कुर्याद्भुलिकमादरात् । पूजयेद्गुणचारेण त्रैविद्याणाम् निवेदयेत् ॥ २३ ॥
 सहस्रद्वितयेनैव शत्रुः क्षयमवाप्नुयात् । वागाही धूमरूपेण चिन्तयेन् तस्य मध्यगाम् ॥ २४ ॥
 रिपुं संक्षुभितं ध्यायेन्नित्यमष्टोत्तरं जपेन् । मण्डलादङ्गिरिर्म च भायविन्धुसमन्वितम् ॥ २५ ॥
 कुलक्षयं नयेच्छीघ्रं पशुपित्रादिभिः सह । यद्यधुपं ममानीय मन्त्रयेन्मूलमन्त्रतः ॥ २६ ॥
 शतमष्टोत्तरं चैव जपित्वा पूर्वमेव च । शनैः शनैर्धूपयेच्च जपकाष्टोत्तरं शतम् ॥ २७ ॥
 त्रिदिनैः पञ्चदिवसैश्चतुर्भिर्भियते ध्रुवम् । शत्रुमारणकार्येषु प्रोक्तसंख्याजपात् प्रिये ॥ २८ ॥
 दृश्यते धूम आद्यन्तमाश्चर्यकरमेव च । तदानीमेव तच्छत्रुर्मृतवानिति निश्चितम् ॥ २९ ॥
 एवं सिद्धमनुर्देवि दुर्लभो भुवि पार्वति । न वक्रव्यं न वक्रव्यं न वक्रव्यं कदाचन ॥ ३० ॥
 धूमधूसरवान् देवि रममाणप्रिये शिवे । शत्रुमारणकार्येषु ध्यायेन् क्रोडमुखीं ततः ॥ ३१ ॥
 देव्युवाच ।

नमः कैलासनाथाय ककुत्थाकर शङ्कर । अधुना धूमवागव्या यन्त्रयोगं वद प्रमो ॥ ३२ ॥

ईश्वर उवाच ।

विन्दुत्रिकोणं पदकोणमष्टपत्रं कुलेभरि । वृत्तं च भूपुरद्वन्द्वमष्टवज्रसमन्वितम् ॥ ३३ ॥
 विन्दुमध्ये लिखेद् देवि धूकारं यत्नतः प्रिये । ग्लौकारेण च संवेष्ट्य पश्चाद् धूकारतः प्रिये ॥ ३४ ॥
 त्रिकोणे विलिखेद्द्वयान् वाराहीति त्रिमन्त्रितान् । पदकोणे विलिखेद्द्वयान् वाराहीति पदक्षरी ॥ ३५ ॥
 कोणग्रन्थेषु गिरिजे धूकारं च यथाक्रमम् । अष्टपत्रे लिखेद् देवि वाराक्षष्टोत्तरं तथा ॥ ३६ ॥
 केसरेषु च पूर्वादि षोडशस्वरयुग्मकान् । आये वृत्ते लिखेन्मन्त्रं धूमवारादिर्भावितम् ॥ ३७ ॥
 द्वितीयवृत्ते विलिखेदक्षवाराहिनं मनुम् । तृतीयवृत्ते विलिखेत् प्राणस्थापनम् मनुम् ॥ ३८ ॥
 अष्टवज्रेषु विलिखेत् कषटाष्टवर्गकान् । एवं यन्त्रवरं देवि लिखेत् कार्यानुसारतः ॥ ३९ ॥
 स्वर्णे वा रजते वापि शान्तिवरवेषु संलिखेत् । पाषाणे स्तम्भने पत्रे लिखेद्दृष्टाटकर्मणि ॥ ४० ॥
 पत्रे विभीतपत्रे ।

ताम्रे विद्वेषकार्येषु मारणे प्रेतवस्त्रके । एवं यन्त्रवरं सम्यग् लिखेद् ग्रन्थोक्तमार्गतः ॥ ४१ ॥
 आशु प्रयोगाः सकलाः संभवन्ति न संशयः । स्वर्णपट्टे लिखेद्यन्त्रं वज्रकार्ये विशेषतः ॥ ४२ ॥
 पूजयेद्भक्तपुष्पैस्तु परमार्थं निवेदयेत् । त्रिसहस्रं जपेन्मन्त्रं शुचिर्भूत्वा तु नित्यशः ॥ ४३ ॥
 मातृकान्तरितं साध्यं वाराहीधूममार्गतः । मण्डलं चैव गिरिजे भक्त्याप्येवं समाचरेत् ॥ ४४ ॥

कुवेरसदृशः श्रीमाज्ञायते नात्र संशयः । पापाणादौ लिखेद्यन्त्रं पत्रे धूम्रमयी प्रिये ॥ ४५ ॥
 वाराही नाम सा देवी पूजयेत्तां यथाविधि । विद्वेषणमथोच्चाटं यद्यन्मनसि वर्तते ॥ ४६ ॥
 तत्तदाप्नोति पत्रे तु नित्यमष्टोत्तरं जपेत् । प्रेतवस्त्रे लिखेद्यन्त्रं प्रेताङ्गारेण बुद्धिमान् ॥ ४७ ॥
 यमकण्टकयोगे तु लिखेद्यमदिशामुखः । भौमवारे स्त्रनेद्यन्त्रादने गर्तमतन्द्रितः ॥ ४८ ॥
 गोपयेत् तत्र तद्यन्त्रं बलिं दद्याद्दुडौदनैः । जपेदष्टसहस्रं तु मन्त्री निशि दिगम्बरः ॥ ४९ ॥

अष्टमहन्त्रम् अष्टोत्तरसहस्रमित्यर्थः ।

शतयोजनगः शत्रुः संगच्छेद्यममन्दिरम् । पूर्वोक्तविधिना देवि यन्त्रं प्रेतपटे लिखेत् ॥ ५० ॥
 निक्षिपेच्छत्रुमेहे तु स शत्रुर्नावशिष्यते । काकोलूकदले चैव रज्जुनापि च वेष्टयेत् ॥ ५१ ॥
 त्रिसप्तमूलमन्त्रेण वेष्टयित्वा तु भौमके । स्थापयेच्छत्रुमेहे तु जपेदष्टसहस्रम् ॥ ५२ ॥
 काकवद् भ्रमने शत्रुस्तिरस्कारेण संयुतः । पूर्वोक्तधूम्रवाराहीमन्त्रे धूम्रमयास्य च ॥ ५३ ॥
 फट्द्वयं तु सभायोज्य धूमरूपे च मंलिखेत् । धूम्राक्षरद्वयं हिता चास्त्रेति विनियोजयेत् ॥ ५४ ॥
 अस्त्रवाराहिमन्त्रोऽयं चतुर्विंशतिवर्णकः । ..... ॥

“ ओंफट्फट् सृष्ट्युरूपे फट्फट् कालरूपे फट्फट् अस्त्रवाराहे हुं फट् स्वाहा । ”

पूर्वोक्ता एव मुन्याद्याः साधनं पूर्ववच्चेत् । निग्रहोक्तसपर्यात्र विशोषोच्चाटने मता ॥ ५५ ॥
 नमस्ते अस्त्रवाराहि वैरिग्राणापहारिणि । मोकण्ठमिव शार्दूलो गजकण्ठं यथा हरिः ॥ ५६ ॥
 शत्रुरूपपशून् हत्वा आशु मांसं च भक्षय । वाराहि तां सदा बन्दे बन्द्ये चास्त्रस्वरूपिणि ॥ ५७ ॥

इति ध्यानविशेषः ।

अन्धिनीपञ्चकोपेता पञ्चमीति निगद्यते । अन्धिनीपञ्चकोपेता वाराही शस्यते पुष्पैः ॥ ५८ ॥
 पञ्चमी स्तम्भने शस्ता वाराही वरयकर्मणि । वाराहीयुगलं चैव वाराहमुखियुग्मकम् ॥ ५९ ॥
 हिता वार्तालिसंज्ञा स्यात् सारस्वतविधायिनी । वाराहीतियुगं हिता सा विन्धविजयाभिधा ॥ ६० ॥
 रथे राजकुले सृते सर्वत्र जयदायिनी । वाराहमुखियुग्मं तु हिता स्याद्भद्रकौमुदी ॥ ६१ ॥
 संपत्प्रदा सा गदिता विद्या वैश्रवणार्चिता । वार्तान्यादिकमेकैकं हिता स्यात् सर्वतोमुखी ॥ ६२ ॥
 आकर्षणे मोहने च प्रशस्ता वरयकर्मणि । वक्ष्ये श्रीस्वप्नवाराही शीघ्रसिद्धिविधायिनीम् ॥ ६३ ॥
 प्रणवं भुवनेर्षीं च नमो वाराहि चोच्चरेत् । अघोरेश्वरिशन्दान्ते स्वप्नं उद्वयमुदरेत् ॥ ६४ ॥

“ ओं ह्रीं नमो वाराहि अघोरेश्वरि स्वप्नं उठस्वाहा ” (१८)

स्वाहान्तोऽयं महामन्त्रोऽष्टादशाक्षरवर्णवान् । ईश्वर ऋषिराख्यातो गावत्रं छन्द ईरितम् ॥ ६५ ॥
 देवी श्रीस्वप्नवारही देवता परिकीर्तिता । बीजं तु प्रणवं चैव स्वाहा शक्तिरुदाहृता ॥ ६६ ॥
 मायाबीजं कीलकं स्याद् द्वाभ्यां द्वाभ्यां त्रिभिस्ततः । पञ्चभिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यामङ्गक्रिया मनोः ॥ ६७ ॥
 पञ्जानुकटिकण्ठेषु गण्डाब्धिभुतिनासिके । मस्तके तु अविन्वस्वेद् विद्यां पञ्चदशाक्षरीम् ॥ ६८ ॥

अत्र प्रणवं मायां च विना तन्धि कृत्वा पञ्चदशक्षरमित्यर्थः ।

नीलाञ्जनगिरिश्यामां हेमरत्नविभूषिताम् । अक्षारूढां च वाराहीं पाशाङ्कुशधरां शुभाम् ॥ ६६ ॥
भीमरूपां महादेवीं खड्गखेटकधारिणीम् । चतुर्भुजां तीक्ष्णदंष्ट्रां दंष्ट्राग्रस्थवसुन्धराम् ॥ ७० ॥
दृष्टसंहरणोद्युक्तां साधकस्य वरप्रदाम् । ..... ॥

ध्यायेदञ्जनभूधरोज्ज्वलनिभामक्षाधिरूढां करै-

र्विभ्राणां भस्मिहेमभूषिततनुं पाशाङ्कुशौ भैरवीम् ।

खड्गं खेटकमग्रदंष्ट्रविलसत्पृथ्वीमरिध्वंसिनीं

देवीं तुङ्गपयोधरामनुदिनं श्रीस्वप्नवाराहिकाम् ॥ ७१ ॥

एवं ध्यात्वा यजेद् देवीं प्राक्प्रोक्तविधिना सुधीः । ..... ॥

प्राङ्मुखस्तन्मन्त्रवाराहीपूजनमत्रापि कुर्यादित्यर्थः ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ईश्वरऋषये नमः । मुखे गायत्रीसुन्दरे नमः । हृदये श्रीस्वप्नवाराहीदेवतायै नमः । गुह्ये उर्वीजाय नमः । पादयोः स्वाहाशक्तये नमः । नाभौ ह्रींकीलकाय नमः । इति विन्यस्य, ममाभीष्टसिद्धये विनियोगः । इति कृताञ्जलिदत्तवा, उर्वीहृदयाय नमः । नमो शिरसे० । वाराहि शिखा० । अचोरेश्वरि कवचा० । स्वप्नं दठ नेत्रत्रयाय० । स्वाहा अस्त्रापफट् । इति, एवं करचङ्क्रम्यास्तं विधाय, पादद्वय-जानुद्वय-कटिद्वय-कंठगण्डद्वयादिद्वय-भुतिद्वय-नासिकाद्वयमस्तकेषु पञ्चदशक्षराणि विन्यस्य, प्रणवमायासहितमूलेन सर्वाङ्गे व्यापकं विन्यस्य, ध्यानमानसपूजान्ते भुवनेश्वरीपीठमभ्यर्च्य स्तम्भनवाराहपूजां विदध्यात् ॥ तथा—

अपेक्ष वर्त्तसाहस्रं पुरश्चरसिद्धये । दशांशं जुहुयाद् देवि तापिच्छैरुत्पलैः शुभैः ॥ ७२ ॥

जलैर्वा तर्पयेद् देवीं दशांशैर्नारिकेलजैः । मृतं मय्यं भविष्यं च स्वप्ने कथयति ध्रुवम् ॥ ७३ ॥

इति वाराहीप्रकरणम् ॥ अथ शवरीमन्त्रः ।

वदाम्याकर्षिणीं विद्यां शीघ्रसिद्धिविधायिनीम् । वकेशोऽनन्तसंयुक्तविन्दुभूषितमस्तकः ॥ १ ॥

अद्वीशस्तादृशो ज्ञेयोऽप्यथ शावरिशक्तिकौ । केन्तो हृदन्तो मन्त्रोऽयं नवार्थः परिकीर्तितः ॥ २ ॥

“शांदांशवर्त्यै शक्त्यै नमः” ।

जावालिरम्यर्षिः प्रोक्तोऽनुष्टुप् छन्दः प्रकीर्तितम् । शवरी देवता प्रोक्ता शां बीजं दां च शक्तिकम् ॥ ३ ॥

आकर्षयाकर्षयेति कीलकं परिकीर्तितम् । शांदां शीदीमिति न्वस्वेत् षड्दीर्घस्वरयुक्तितः ॥ ४ ॥

रक्तवर्णा वदसाध्वां पाशेनानीय तं चत्वात् । वरप्रदां महादुर्गा शवरीं शरणं भजे ॥ ५ ॥

अष्टलक्षं जपितान्ते पलाशकुसुमैर्हुनेत् । ब्राह्मणान् भोजयेत् पश्चाद् दीनान्धकूपलैः सह ॥ ६ ॥

ततः सिद्धो भवेन्मन्त्रः प्रयोगेषु धमः सदा । स्फटिकावसृज्या अप्यात् प्रयोगेऽप्ययुतं सुधीः ॥ ७ ॥

नववर्णान्तके दद्यात् तमाकर्षण-युग्मकम् । शतयोजनगं साध्यं शीघ्रमाकर्षयेद् ध्रुवम् ॥ ८ ॥

कामामिति समुच्चार्य शवरान्ते च देवतां । केन्तां निलिख्य शक्त्यै तमुच्चाटययुगं ततः ॥ ९ ॥

वह्निजायान्वितो यन्म एकविंशार्धकस्तथा । ..... ॥

“कामां शवरदेवतायै शक्त्यै तमुच्चाटयोच्चाटय स्वाहा (२१)”

जातान्निरस्यपिः प्राक्को वृहती छन्द ईरितम् । कादम्बर्यादिदुर्गा च देवता परिकीर्तिता ॥१०॥
 कां यीजं मां तथा शक्तिरुच्चाटययुगं तथा । कीलकं च तथा प्रोक्तं कामाधित्यादिनाङ्गकम् ॥११॥
 निःश्वामोत्थमहावातैः शत्रून् देशान्तरे क्षिपन् । नृत्यन्ती मुक्तकेशान्तां धूम्रवर्णा भजेच्छुभाम् ॥१२॥
 मासद्वयं लक्षपट्टकं जपित्वान्तोऽर्कपुष्पकैः । ..... ॥

अत्र दशांशं हुत्वाष्टादशमिधुनानां भोजनं देयम् । साध्यप्रतिहानिं विलिख्य हृदये ककारं विलिख्य शिर-
 आदिपादान्तं वायुवीजनाभ्यनामसाहितमूलमन्त्राक्षराणि विलिख्य, अग्राक्षिण्येन वेष्टयित्वा स्तुहीक्षारेण
 विलिख्य, वीधीस्थपांसुना स्तुहीदण्डेनोक्तं वदध्या वृद्धा जपेत् । ततस्तं दग्ध्वा तद्गन्धं हुनेत् सिद्धिर्भवति ॥

अथ कर्णपिशाचिनीमन्त्रः । तदुक्तं तन्त्रान्तरे—

तारं च ध्रुवनेशानी ततः कर्णपिशाचिनि । कर्णे मे कथय स्वाहा मन्त्रोऽयं षोडशाक्षरः ॥ १ ॥
 “ ओं कर्णपिशाचिनि कर्णे मे कथय स्वाहा ” (१६)

पिप्पलाद अपिश्रुन्दो निचृद्वायवसंज्ञकम् । देवता कथिता सज्जिर्देवी कर्णपिशाचिनी ॥ २ ॥
 एकैकरसचक्रयग्निनेत्रवर्णैः षडङ्गकम् । कुर्यान्मन्त्रस्य वर्णैश्च ध्यायेत् कर्णपिशाचिनीम् ॥ ३ ॥
 चितासनसमारूढां मृण्डमालाविभूषिताम् । प्रोतान् नरान्प्रास्थिमन्त्रीन् धारयन्तीं कुवत्सुकाम् ॥४॥
 एवं ध्यात्वा रमशानस्यः शवस्यो वा जपेन्मनुष्यः । लक्षसंख्यं दशांशेन विभीतकसमिद्धरैः ॥ ५ ॥
 हुनेत् पूर्वोदिते पीठे चाङ्गदिकपालहेतिभिः । यजेत् सिद्धे मनौ कुर्याजपं लक्षं समाहितः ॥ ६ ॥
 अशुचिर्वदरीवृक्षापस्तात् तुष्टा पिशाचिनी । परचित्तस्य वार्ता च त्रिकालासां वदेच्छुभौ ॥ ७ ॥

इति । मन्त्रान्तरं तन्त्रान्तरे—

कर्णात् सेवणलोहितो वक्रगतोऽनन्तधिकारो वदा-
 तीतानागतशब्दयुक्तध्रुवनेशी वह्निजायान्विता ।
 ताराद्यो मनुरेष लक्ष्मपतो ध्यासेन संसेवितः
 सार्वज्ञं लभतेऽचिरेण नियतं पैशाचिकीभक्तिः ॥ १ ॥

“ ओं कर्णपिशाचि वदातीतानागतं ह्रीं स्वाहा (१६) ” ज्ञानम्—

सर्वा रक्तविलोचनां घननिभश्चामां च लम्बोदरी
 बन्धूकारुणाजिहिकां वरकरामीयुक्करागुन्मुखीम् ।
 धूम्राचिर्जटिलां कपालविलसत्पाणिद्वयां चञ्चलां
 सर्वज्ञां शबदतृकताधिवसतिं पैशाचिकीं तां नमः ॥ २ ॥

इति । अथ पूजा—

निशायामर्षरात्रे च हृदि न्यस्य पिशाचिकीम् । दग्धमीनवलिं दद्याद्रात्रौ संपूज्य संजपेत् ॥

“ ओं कर्णपिशाचि दग्धमीनवलिं युद्ध २ मम सिद्धिं कुरु २ स्वाहा ” । इति दग्धमीनवलिं दद्यात् ।

रक्तचन्दनबन्धूकजपापुष्पादिकं च यत् । अमृतं कुरु देवेशि स्वाहेति प्रोक्षयेज्जलैः ॥

पूर्वाङ्गे किञ्चिज्जपे कृत्वा मध्याङ्गे एकभक्तं निरामिषं भुक्त्वा रात्रौचपि तन्मन्त्रं जपेत् । जपस्य दशांशं तर्पणम् । “ ओं कर्णपिशुर्वी तर्पयामि ह्रीं स्वाहा ” एवं क्रमेण लक्षमेकं पुरश्चरणं कृत्वा दशांशं होमयेत् । तदभावे दशांशतर्पणं कृत्वा चरं प्रार्थयेत् । मूलं रक्तचन्दनेन लिखित्वा यन्त्रोपरि दृष्टदेवतां पूजयेत् ॥ अथ सिद्धिलक्षणमुच्यते - गगनमण्डले हंकारादिश्रवणदीर्घाग्निशिखारूपमं दर्शनान् सिद्धिर्भाविष्यतीति ज्ञात्वा नथाविधमाचरेत् । मन्थान्तरम्- प्रणवं मायाकर्णपिशुर्वी मे कर्णे कथय हुं फट् स्वाहा । इति प्रदोषतैलं पादयोर्दत्त्वा रात्रौ लक्षं जपेत् । ततः सर्वज्ञा भवति नाम्न्य पूजाध्यानम् । तथा— “ तारं कामयोजं जयादेवि स्वाहा ” अस्यापि न्यासादेरभावः । पूर्वं लक्षं जप्त्वा गृहगोधिकां निपात्य तदुपरि जयादेर्वी यथाशक्ति संपूज्य तावज्जपेत् यावत्सा जीवति ततः सिध्यति । सिद्धिस्तु— मनस्तादिप्रश्ने कृते सा आयाति तस्याः पृष्ठे सर्वं भूतभाविष्यादिकं पश्यति । “ ओं चिरञ्चण्डालि चिरञ्चण्डालि स्वाहा ” इति फलके भूमौ वा चाण्डालिरूपमालिख्य षोडशोपचारैः संपूज्य संध्याधयेऽष्टोत्तरशतं जपेत् । अष्टदिनाद्यधि आकर्षणं भवति (१) । ओं चिरञ्चण्डालि रुचिञ्चण्डालि स्वाहा ” इत्यभिलषितस्त्रीरूपं नामसहितं विलिख्योपचारैः संपूज्य पूर्वदृष्टोत्तरशतं जपेदाकर्षणं भवति (२) । ओं नमो भगवति ललिताङ्गभूषिणि त्रिभुवनतिलकि सर्वजनवशंकरि ह्रीं ह्रीं स्वाहा ” इत्यष्टोत्तरशतं जपेत् स्त्रीवश्यम् ॥ (३) ॥ ओं नमो भगवति शुचिञ्चण्डालिनि श्मशानवासिनि स्वाहा ” इति शयनसमये पश्चिमाभिमुखोऽष्टोत्तरशतं जपेत् आकर्षणं भवति । सा स्त्री नागता चेत्तद्देहे स्फोटका भवन्ति (४) । ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं रुचिञ्चण्डालि स्वाहा ” इति सप्तदिनानि नित्यमष्टोत्तरशतं जपेत् नारी समायाति (५) । ओं हिरहसि ओं नमो भगवति भूतेश्वरि मङ्गलस्य मङ्गलस्य हरेपुरहुंपुरकोला भगवति वद्वाय स्वाहा ” इति नागवह्नीदले स्त्रीनाम विलिख्य दीपशिखायां तापितं चेत् स्यादाकर्षणं भवति (६) । एते डामरोक्तमन्त्रविशेषा पद्मभेदाः ॥ भूतडामरे—

प्रणवं कमलाक्षीजं स्वप्नेश्वरि पदं ततः । कार्यं मे वद शुब्दान्ते वद्विजायान्तिको मनुः ॥१॥

“ ओं श्रीं स्वप्नेश्वरि कार्यं मे वद स्वाहा ” (१३)

त्रयोदशाक्षरो मन्त्रः स्वप्नेश्वर्याः फलप्रदः । उपमन्युर्धृषिः प्रोक्तो बृहती छन्द एव च ॥ २ ॥

स्वप्नेश्वरी देवता स्यादक्षिनेदाक्षिभूपुगेः । नेत्रार्णोश्च षडङ्गानि न्यस्य ध्यायेच्च देवताम् ॥ ३ ॥

वराभये पद्मपुग्मं दधतीं शुभ्रवाससम् । कनकासनमारूढां शरच्चन्द्रापुत्रप्रभाम् ॥ ४ ॥

रत्नभूषणभूषाढ्यां स्वप्नेशीं हृदि भाषयेत् । लक्षसंख्यं जपितान्ते चिन्वपत्रैर्दशांशतः ॥ ५ ॥

जुहुयाद् भुवनेश्वर्याः पीठे देवीं समर्चयेत् । अङ्गदिकपालवज्राद्यैरावृत्तित्रयसंयुताम् ॥ ६ ॥

रात्रौ देवीं समभ्यर्च्यपुनं देव्यग्रतो जपेत् । ततः शयीत भूमौ तु ब्रह्मचर्येण मन्त्रवित् ॥ ७ ॥

दर्भास्तरणके देव्यै स्वस्वकार्यं निवेदयेत् । स्वप्ने वदति सा देवी शुभाशुमफलं ध्रुवम् ॥ ८ ॥

इति ॥ अथ शीतलामन्त्रः—

तारं च भुवनेश्वरीं श्रीं श्रीं शीतलापदम् । यै नमोन्तो महामन्त्रो नववर्णात्मकः शिवे ॥ १ ॥

“ ओं ह्रीं श्रीं शीतलायै नमः ” । (६) ।

पूर्वाङ्गा एव मुन्याद्या दीर्घपङ्कजपुजा तथा । शक्निलचमीद्वयेनैव षडङ्गन्यासकल्पना ॥ २ ॥

रक्ताम्बरां कराभ्यां च शूर्पं मार्जानिकां तथा । दधानां रासभस्त्रां च नीलजीमूतसंनिभाम् ॥ ३ ॥

रक्ताङ्गरागवसनां रक्तमान्यविभषिताम् । एवं ध्यायेच्चीतलां च रोगनाशाय सर्वदा ॥ ४ ॥

जपेद्युतसंख्याकं पाथसेन दशांशतः । हुनेत् प्राग्ब्रह्मदेवी स्फोटानां नाशनाथ च ॥ ५ ॥
नाभिमात्रेऽम्भसि स्थिता सहस्रं प्रजपेन्मनुष्यं । तेन स्फोटामयाः शीघ्रं विनश्यन्त्यतिदारुणाः ॥ ६ ॥
इति ॥ अथ कालरात्रिप्रकरणम् । देव्युवाच ।

देव देव जगन्नाथ भक्तानामिष्टदायक । तत्प्रसादान्मया सर्वं श्रुतं भक्तसमुच्चयम् ॥ १ ॥
इदानीं श्रोतुमिच्छामि कालरात्रिविधानकम् । मन्त्रवक्त्रप्रयोगादि तत्सर्वं कृपया वद ॥ २ ॥

ईश्वर उवाच

शृणु शुद्धतमं देवि न कस्य कथितं मया । इदानीं कथयिष्यामि शृणुष्वैकाग्रमानसा ॥ ३ ॥
प्रणवं वाग्भवं शक्तिः कायराजं रमा तथा । काक्षेश्वरि सर्वजनमनोहारि च सर्वं च ॥ ४ ॥
मुखस्तम्भिनि सर्वान्ते राजेति च वशश्चरि । सर्वदुष्टनिर्दलनि सर्वस्त्रीपुरुषेति च ॥ ५ ॥
कर्षिणीति ततो वन्द्यी शृङ्खलास्रोतवद्वयम् । सर्वशत्रून् भञ्जय द्वे द्वेषिणो दलय-द्वयम् ॥ ६ ॥
सर्वं स्तम्भय-पुगं च मोहनास्त्रेण तत्परम् । द्वेषिणः पदतः पञ्चाङ्गुष्ठाटय-पुगं ततः ॥ ७ ॥
सर्वं वशं कुरुपुगं स्वाहान्ते देहिपुगकम् । सर्वं च कालरात्रि च कामिनि च गणेश्वरि ॥ ८ ॥
नमोन्तेयं महाविद्या बहुच्यविभिषुवर्षका । ..... ॥

“ ओं दे ह्रीं क्लीं श्रीं काक्षेश्वरि सर्वजनमनोहारि सर्वमुक्तस्तम्भिनि सर्वराजवशंकरि सर्वदुष्टनिर्दलनि सर्वस्त्री-
पुरुषकर्षिणि वन्द्यीशृङ्खलास्रोतव २ सर्वशत्रून् भञ्जय २ द्वेषिणो दलय २ सर्वं स्तम्भय २ मोहनास्त्रेण द्वेषि-
पञ्चाटयोष्ठाटय सर्वं वशं कुरु २ स्वाहा देहि २ सर्वं कालरात्रि कामिनि गणेश्वरि नमः (१३३) ”

अपिर्दक्षो निगदितरत्नन्दोऽतिजगती स्मृता । देवता कालरात्रिः स्वादलर्कपुरवासिनी ॥ ९ ॥
मायावीजं तु बीजं स्यादलर्कपुरवासिनी । मायाराज्ञीति शक्तिः स्वात्मनः कीलकमुच्यते ॥ १० ॥
पञ्चाङ्गुलीषु विन्यसेत् तारायं पञ्चबीजकम् । इदं चतुर्विंशतिभिः पञ्चविंशतिभिः शिरः ॥ ११ ॥
शिक्षैकविंशद्वर्णैश्च वर्णाष्टादशवर्णकैः । नेत्रं पञ्चिंशद्वर्णैश्चोर्विशत्यर्णकैस्ततः ॥ १२ ॥
अक्षं तारास्रमादौ च दक्षान्ते पदपदानि च । जगत्त्रयविमोक्षन्ते नि चतुर्दशमीरयेत् ॥ १३ ॥
शुवनव्यापिनि ततो दण्डधारिणि तत्परम् । दुर्गा दुर्गतिहन्त्रीति नानासिद्धिविधायिनि ॥ १४ ॥
सर्वं वशं कुरु कुरु स्वाहेति पदमीरयेत् । पदत्रयेण विन्यस्य ध्यायेद् देवीं गणेश्वरीम् ॥ १५ ॥
आरक्तमानुसदृशी कामिनी मदनातुराम् । चतुर्भुजां त्रिनवनां कवरीमुक्तकेशिकाम् ॥ १६ ॥
मोहनं दक्षिणे हस्ते वरदं च तयोपरि । शुवनं वामहस्ते च अधोदण्डं सुशोभितम् ॥ १७ ॥
चूडाकलाविकाशोभां मातृकापरिवेष्टिताम् । कुण्डाम्बरधरां देवीं कुण्डलभुक्तभूषिताम् ॥ १८ ॥
कर्णताटङ्गसंपुक्तां नानारत्नसुमौक्तिकाम् । विचित्रचाम्प्येषुष्पैः वेशिनद्धां सुकुन्तलाम् ॥ १९ ॥
सुनासामौक्तिकां चाकृतान्मूलापूरिताननाम् । त्रैवेणहारपदकस्तनामरखभूषिताम् ॥ २० ॥
अपिभिः सिद्धगन्धर्वैः स्तूयमानां मदालसाम् । कन्यकागलसंसेन्वां मायाराज्ञीं गणेश्वरीम् ॥ २१ ॥

एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं पूजयेत् सर्वसिद्धये । निशायां प्रदगतीते महापूजां समाचरेत् ॥ २२ ॥
 पूजयेत् कालिकापीठे पूजायन्त्रमतः शृणु । बिन्दुत्रिकोणपदकोणवृत्तं चाष्टदलं तथा ॥ २३ ॥
 वृत्तं षोडशपत्रं च त्रिवृत्तं भूपुरत्रयम् । लिखेद् भूर्जे चरित्रचक्रफलकं वा लिखेद् बुधः ॥ २४ ॥
 अष्टगन्धेन शान्त्यै स्याल्लेखिन्या चम्पकस्य च । ..... ॥

शक्त्यष्टगन्धाः प्रागेवाह्वाः * ।

सिन्दूरदरदाभ्यां च विलिखेद्वर्यकर्मणि । रसालस्य च लेखिन्या स्तम्भने कोकिलातरोः ॥ २५ ॥
 भारणे लोहपत्रे च हरितालहरिद्रया । निर्गुणदधुन्मसकद्रावैः स्वराभमहिषासृजा ॥ २६ ॥
 विलिख्यैवं यन्त्रराजं तत्र देवीं समर्चयेत् । संमोहिनीं मोहिनीं च ततश्चैव विमोहिनीम् ॥ २७ ॥
 पूजयेत् त्रिषु कोणेषु पदकोणेषु षडङ्गकम् । वृत्ते स्वरानष्टदले ब्राह्मणाद्या मातृका यजेत् ॥ २८ ॥
 व्यञ्जनानि पुनर्वृत्ते कलास्ये उर्वशीसुखाः । उर्वशी मेनका रम्भा घृताक्षी तदनन्तरम् ॥ २९ ॥
 मञ्जुषोषा च सहजा सुकेशी च तिलोत्तमा । मन्धर्वसिद्धकन्या च किन्नरी नागकन्यका ॥ ३० ॥
 विद्याधरी किंपुरुषी यक्षकन्या पिशाचिका । पुनर्वृत्ते पञ्चवीजाधिपान् बीजादिनार्चयेत् ॥ ३१ ॥
 पञ्चबाणाधिदेव्यश्च पूजनीयाः प्रयत्नतः । भृगुहाम्तः सिद्धयः स्युः त्रिरेखासु नव क्रमात् ॥ ३२ ॥
 इच्छाज्ञानक्रियास्तिस्र आचरेत्प्रागता यजेत् । द्वितीयायां शिवब्रह्मविष्णुबोऽर्वाः क्रमेण वै ॥ ३३ ॥
 गुणत्रयं तृतीयायां द्वारेषु गणपादिकाः । मध्ये देव्याश्चतुर्दिक्षु तिस्रस्तिस्रश्च देवताः ॥ ३४ ॥
 माया च कालरात्रिश्च नटवासिन्यतः परम् । गणेश्वरी च काद्वेशी व्यापिकाऽलर्कवासिनी ॥ ३५ ॥
 मायारात्री च मदनप्रिया च रतिरेव च । लक्ष्मीः काद्वेश्वरी चेति पूज्या द्वादश शक्तयः ॥ ३६ ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासान्ते मूलेन प्राशयाभयं कृत्वा , शिरासि च
 अथये नमः । मुखे अतिजगतीच्छन्दसे नमः । हृदये अलर्कवासिन्धौ कालरात्र्यै देवतायै नमः ।
 द्वितीयाय नमः । पादयोः मायारात्र्यै नमः । नामी नमः कालकाय नमः । इति वि
 ममाभीष्टसिद्धये विनियोगः । इति कृताञ्जलिः कृत्वा , ओं हुं ओं ऐं ह्रीं क्लीं काद्वेश्वरि सर्वजनमने
 सर्वभूतस्तम्भनि जगत्त्रयविमोहिनि हृदयाय नमः । ओं हुं सर्वराजवशहृदि सर्वदुष्टनिर्दलनि सर्व
 कथाकर्त्रिणि चतुर्वशभुवनस्यापिनि शिरसे स्वाहा । ओं हुं बन्दीभट्टलास्योदय २ सर्वशत्रून् भञ्जय २
 घातहि शिवायै धनम् । ओं हुं द्वेषिणो दलथ २ सर्वे स्तम्भय २ (दुर्गादुर्गतिहन्त्रि) कवचाय
 ओं हुं मोहनाखेण द्वेषिण उच्चाटयोच्चाटय सर्वे वशं कुरु २ स्वाहा (नानासिद्धिदायिनि) नेत्रत्रयाय
 पद् । ओं हुं देहि २ सर्वे कालरात्रि कामिनि गणेश्वरि नमः (सर्वे वशं कुरु २ स्वाहा) ३
 पद् ॥ अत्र प्रथमतो विद्यादिपञ्चवीजाणि अङ्गुष्ठादिनिष्ठान्तं विन्यस्य ततः षडङ्गन्यासं कुर्यात्
 कल्पदङ्गन्यासं कृत्वा मूलेन व्यापकन्यासं विधाय , ध्यानमानसपूजान्ते स्वपुरतश्चन्दनादिपीठे कुङ्कु
 बिन्दुगर्भे त्रिकोणं विलिख्य , तद्वहिः षट्कोणं , तद्वहिवृत्तं , तद्वहिरष्टदलं , तद्वहिवृत्तं , तद्वहिः
 वृत्तं , तद्वहिवृत्तत्रयं , तद्वहिवृत्तचतुर्द्वारयुक्तं चतुरस्रत्रयं कुर्यादिति पूजायाम् विरच्य , पुरतः संस्थाप्या

* कक्षरागुहकक्षरोचनास्तम्भनम् । कुङ्कुमं चम्पकं वापि कम्पुदीप्यष्टगन्धकम् ॥

पञ्चमस्तोत्रं कालीपठे समभ्यर्च्यावाहनादिपुष्पोपचारान्ते त्रिकोणेषु— संमोहिन्यै नमः ।
 मोहिन्यै० । विमोहिन्यै० । इति संपूज्य . पदकोणकोणेषु प्राग्वत् षडङ्गानि संपूज्य , तद्वहिर्वृत्ते— अं नमः ।
 श्रीं नमः । इत्यादिषोडशस्वरान् संपूज्य . अष्टसु श्लेषु ब्राह्म्यादिमातृकाः प्राग्वत् संपूज्य , तद्वहिर्वृत्ते—
 कं नमः । खं नमः । इत्यादि सं नम इत्यन्ते व्यञ्जनानि संपूज्य , षोडशश्लेषु देव्यप्रादिप्रादक्षिण्येन—
 उर्वश्यै नमः । मेनकायै० । रत्नायै० । घृतायै० । मञ्जुघोषायै० । सहजायै० । सुकेश्यै० । तिलोत्त-
 मायै० । गन्धर्वकन्यायै० । सिद्धकन्यायै० । किन्नरकन्यायै० । नागकन्यायै० । विद्याधरकन्यायै० । किंपु-
 रुषकन्यायै० । यक्षकन्यायै० । पिशाचकन्यायै० । इति संपूज्य . तदुपरि वृत्ते स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन—
 ओं परविद्यायै नमः । ऐं सरस्वत्यै० । ह्रीं भुवनेश्वर्यै० । क्लीं मनोभवायै० । धौं लक्ष्म्यै० । पञ्चबाण-
 यीजामि तदधिदेवता मातङ्गीप्रकरणोक्ताः संपूज्य , भूपुरास्तः स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येनाणिमादिसिद्धीः संपूज्य ,
 प्रथमरेखायां— इच्छाशक्त्यै नमः । ज्ञानशक्त्यै० । क्रियाशक्त्यै० । इति संपूज्य , द्वितीयरेखायां— शिष-
 यस्वरमाधिपान् संपूज्य , तृतीयरेखायां— मत्स्वरजस्वमोगुणान् संपूज्य , पूर्वादेषु चतुर्षु द्वारेषु— गणेशोन्न-
 तपालवटुकयोगिनीः संपूज्य , तद्वहिलोकपांस्तदस्त्राणि च संपूज्य , मध्ये देव्याः पूर्वभागे— मायायै नमः ।
 कालरात्र्यै० । षट्वासिन्ध्यै० । दक्षभागे— गणेश्वर्यै० । काष्ठेश्वर्यै० । व्यापिकायै० । पश्चिमे— अलक-
 षासिन्ध्यै नमः । मायारात्र्यै० । मदनप्रियायै० । उत्तरे— रत्नै नमः । लक्ष्म्यै० । काष्ठेश्वर्यै० । इति संपूज्य
 धूपदीपादिर्घर्षं प्राग्वत् समापयेत् इति । तथा—

प्रजपेदयुतं मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत् तिलैः । क्षीरद्रुमसमिद्धिर्वा तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ३७ ॥
 मार्जनं तद्दशांशेन ब्राह्मणान् भोजयेत् सुधीः । एवं संसिद्धमन्त्रस्तु प्रयोगानाचरेद् बुधः ॥ ३८ ॥
 संध्यायां शनिवारे तु रम्यं गच्छेत् सरोवरम् । मन्त्रेशानेन संपूज्य हरिद्राक्षतपुष्पकैः ॥ ३९ ॥
 तारं नमो जलौकायै द्विधा सर्वजनं वशम् । कुरुद्वन्द्वं हुमन्तोऽपं मन्त्रस्तेनैव पूजयेत् ॥ ४० ॥
 “ ओं नमो जलौकायै जलौकायै सर्वजनं वशं कुरु कुरु हुं (२२) । ”
 ततश्च गृहमागत्य देवीं ध्यायन् भुवि स्वयेत् । प्रातस्तत्रैव गत्वा च जलौकाद्विषयं ततः ॥ ४१ ॥
 गृहीत्वा तु तदागत्य च्यावायां परिशोषयेत् । कृष्णकर्पासतन्तुनैतच्छूर्णसहितां शिबे ॥ ४२ ॥
 घृतिं वृद्धतरां कृत्वा कुम्भकारस्य चक्रतः । मृदमानीय यत्नेन तया पात्रं तु कारयेत् ॥ ४३ ॥
 भ्रमघन्त्राहतं तैलं तस्मिन् पात्रे क्षिपेच्छुवि । कोकिलावेन्धनैराभिमाहरेद्भणिकाशृहात् ॥ ४४ ॥
 त्रिकोणद्वयमलिख्य तद्वहिर्भूपुरं लिखेत् । निशारसेन रचिते लाजाक्षतसमन्विते ॥ ४५ ॥
 मण्डले इति शेषः ।

दीपं प्रज्वाल्य दीपाग्रे कालरात्रिं प्रपूजयेत् । सर्वावरणसंयुक्तां कज्जलाहरणाय च ॥ ४६ ॥
 नवीनं पात्रमुपरि विन्यसेत् साधकोत्तमः । जातं कज्जलमाहृत्य पश्चिमाभिमुखो नरः ॥ ४७ ॥
 वक्ष्यमाणेन मन्त्रेण त्रिशतं मन्त्रयेन्मयीम् । प्रखवं वाग्धवं मारं भायां रमां भूमिं प्लूङ्क्षतौ ॥ ४८ ॥
 नमः कादेश्वरिषदं सर्वान्मोहय मोहय । कृष्णे च कृष्णवर्णे च कृष्णाम्बरसमन्विते ॥ ४९ ॥
 सर्वानाकर्षययुगं शीघ्रं वरयं कुरुद्वयम् । नर्म वाग्धवनेशी च कामराजं रमा तथा ॥ ५० ॥
 अष्टपञ्चाशदर्घ्यं कज्जलस्याभिमन्त्रये । ..... ॥

" ओं ऐं ह्रीं क्लीं श्रीं ग्लौं प्लौं ह्रौं सौः नमः काङ्क्षेश्वरि सर्वान्मोक्षय मोक्षय कृष्णे कृष्णवर्णे कृष्णाम्बरमण्डिते सर्वाना-
कर्षयाकर्षय शीघ्रं वश्यं कुरु कुरु हुं ऐं ह्रीं क्लीं श्रीं " (५८)

कपिलानवनीतेन मर्दयेत् कज्जलं शुभम् । अष्टोत्तरशतावृत्त्या मूलमन्त्रेण मन्त्रयेत् ॥ ५१ ॥

हुनेदष्टोत्तरशतं मधुककुसुमैः प्रिये । सुवासिनीं कुमारीं च बहुकं भोजयेन्मुदा ॥ ५२ ॥

तेनाञ्जनेन तिलकं कुर्यात् साधकसत्तमः । वशयेत् सकलांलोकान् नरनारीनरेश्वरान् ॥ ५३ ॥

दत्तं तदन्नपानादौ तेनापि च वशं नयेत् । स्तम्भनं ते प्रवक्ष्यामि हारिद्रे कर्पटे लिखेत् ॥ ५४ ॥

हरिद्रारोचनाकुष्ठाञ्जनैर्गोमूत्रपेषितैः । लिखेदष्टदलं पद्मं कर्शिकाकेसरगोज्ज्वलम् ॥ ५५ ॥

कर्शिकायां साध्यनाम दलेषु प्रणवद्वयम् । भूमीजयुग्मं द्विचटं पीतमूत्रेण वेष्टयेत् ॥ ५६ ॥

सप्तभिः कोकिलाचक्रकण्टकैः परिकीलयेत् । अर्कपत्रैः सुसंवेष्टय त्रिपेद्वर्माकरन्ध्रके ॥ ५७ ॥

मेषमूत्रेण संपूर्य पाषाणैर्घटयेद् दृढम् । सहस्रं प्रजपेन्मूलमन्त्रं राक्षसदिग्भुखः ॥ ५८ ॥

हरिद्रामालिकां कृत्वा चद्रमुद्राकरान्वितः । मनुं वक्ष्ये ध्रुवो ह्यङ्गीर्ह्यलूकामाप्तिं ततः परम् ॥ ५९ ॥

मायारूपिणि सर्वान्ते मनोहारिण्यनन्तरम् । स्तम्भय द्वे रोधय द्वे मोहय-द्वितयं ततः ॥ ६० ॥

कामबीजं त्रिधा दीर्घैः कापाक्षि च ततः परम् । काङ्क्षेश्वरि त्रिवर्माणि पञ्चाशद्वर्णवान् मनुः ॥ ६१ ॥

" ओं ह्यङ्गीर्ह्यलूकामाप्तिं मायारूपिणि सर्वमनोहारिणि स्तम्भय स्तम्भय रोधय रोधय मोहय मोहय त्रांक्लीं प्लौं-
कामाप्तिं काङ्क्षेश्वरि हुं हुं हुं " (५०)

जपादंतस्य मन्त्रस्य शङ्खणां स्तम्भनं भवेत् । रविवारे हरिद्रां च स्त्रीस्तन्येन च पेषयेत् ॥ ६२ ॥

तत्कन्केन लिखेद् भुजं कामराजं मनोहरम् । तद्गृहिर्वेष्टयेद् वृत्तं कामराजदशान्वितम् ॥ ६३ ॥

तद्गृहिर्वृत्तमालिरस्य वेष्टयेद्भविमन्मयैः । तद्गृहिर्वेष्टयेद् वृत्तं षोडशस्तरसंयुतम् ॥ ६४ ॥

षट्कोणं तद्गृहिलिख्य कामं कोणेषु विन्यसेत् । तत्सर्वं वाग्भवान्तःस्थं यन्मोहनकारकम् ॥ ६५ ॥

दशवर्षं मनुं जप्यात् तदुपर्युपविश्य च । ध्रुवो केन्तं कामपदं कामराजमतः परम् ॥ ६६ ॥

कामिन्यै कामराजं च द्वितीयं कामराजकम् । ..... ॥

" ओं कामाय क्लीं कामिन्यै क्लीं क्लीं " (१०)

पञ्चाहं प्रजपेत् क्रुद्धः महस्रं नित्यमाद्रात् । ततो होमं प्रकुर्वति तद्दशांशं तिलैः शुभैः ॥ ६७ ॥

आज्याक्षैस्तद्वस्त्रना च तिलकं विश्वमोहनम् । आकर्षणविधानं तु शृणु वक्ष्ये यथाविधि ॥ ६८ ॥

कृष्णाष्टमीदिने भूले भौमयुक्तेऽथवा रवौ । उषःकाले नाभिदन्ते जले स्थित्वा सहस्रकम् ॥ ६९ ॥

सशतं मूलमन्त्रं तु जपित्वा गृहमागतः । तैलाभ्यङ्गः पीठिकादौ विलिखेत् प्रतिमां स्त्रियः ॥ ७० ॥

नराकृतिं वा मणिभिर्धजेष्वनालुपत्रकैः । तन्मूलजै रसैः शोचेत् तदग्रे प्रजपेन्मनुम् ॥ ७१ ॥

नखद्वयार्थं तं वक्ष्ये तारं च हृदयं ततः । कालिकायै पदं सर्वाकर्षण्यै अमुकीं ततः ॥ ७२ ॥

आकर्षय-द्वयं शीघ्रमानय-द्वितयं ततः । पाशमायाकुशा मद्रकान्यै हृदयमन्ततः ॥ ७३ ॥

" ओं नमः कालिकायै सर्वाकर्षण्यै अमुकीं आकर्षय आकर्षय शीघ्रमानय आनय आङ्गीर्ह्यलूकामाप्तिं भद्रकाल्यै नमः ४० "

अग्नौ नरशतं जप्त्वा लोहितैश्च हयारिजैः । पञ्चाशद्विधैस्तत्र पुचलीं तु समाहितः ॥ ७४ ॥

एकैकं मानृकावर्णं तन्नामार्कष्य-द्वयम् । नम इत्यभिसंजप्य पुष्पमेकैकमर्पयेत् ॥ ७५ ॥

“ ओं अमुकमाकर्ष्य आकर्ष्य नमः । ” इति करवीरपुष्पैः पूजयेदित्यर्थः ।

धृपादिकं निवेद्यापि चणकैराज्यसंप्लुतैः । जुहुयान्मन्त्रवर्णैश्च प्रोक्तेनाकर्षणान्मना ॥ ७६ ॥

कृष्णकार्पासमूत्रस्य कुमारीनिर्मितस्य च । पञ्चवत्यङ्गुलायामष्टाविंशतितन्तुकम् ॥ ७७ ॥

रज्जुमाकृष्य मनुना ग्रन्थीनष्टोत्तरं शतम् । दध्वा तद्द्वोरकं हस्ते धृतमाकर्षयेत् स्त्रियम् ॥ ७८ ॥

पुरुषं वा त्रिरात्राच्च एकग्रामस्यमानयेत् । देशान्तरात्तवाडाच्च दठादाकर्षयेद् ध्रुवम् ॥ ७९ ॥

अधोघाटाविधिं वक्ष्ये शृणु देवि समाहिता । कृष्णाङ्गारचतुर्दशानां प्रयोगं शून्यमन्दिरे ॥ ८० ॥

यमदिग्बदनः कुर्यात् कुक्कुटासनसंस्थितः । नीलाम्बरधरो मृककञ्जो मन्त्रमिमं जपेत् ॥ ८१ ॥

मौञ्जीरज्जुकृतप्रण्यमालया मृककुन्तलः । स्लूंस्लूंस्लूंस्लूं कालरात्रि महाध्वाच्चयमुकं पदम् ॥ ८२ ॥

आशूषाटययुग्मं च क्षिन्धि भिन्धि शुचिप्रिया । प्रासादवीजं कामादि सृण्वन्तः प्रणवादिकः ॥ ८३ ॥

“ ओं स्लूंस्लूंस्लूंस्लूं कालरात्रि महाध्वांति अमुकमाशू उष्णाटय उष्णाटय क्षिन्धि भिन्धि स्वाहा ह्रीं कामाक्षि ह्रीं ” (३६) इति स्पष्टम् ।

अर्धरात्रे जपेन्मन्त्रं सहस्रद्वयमेव च । ततो होमं सर्वपैस्तु दशांशं च दिने दिने ॥ ८४ ॥

पत्तिं दद्यात् प्रयत्नेन तैलोदकयुतं ततः । तथा सर्वपिषयाकशाकपिष्टं च मूलकम् ॥ ८५ ॥

सुद्रया सह तेनैव मनुना मन्त्रविषमः । एवं यः कुरुते नित्यं सप्ताहावाटयेद् ध्रुवम् ॥ ८६ ॥

प्रतिमां देवतानां च का कथा मानवादिषु । अथ विद्वेषणं देवि शृणु गोप्यागमाद्वयम् ॥ ८७ ॥

तालवृक्षस्य फलकद्वयमानीय तं नरः । विपैरष्टभिराष्टभ्य स्नुहीदग्धेन साधकः ॥ ८८ ॥

लिखेन्नाम तयोः साध्वेऽथवा रूपं तु कारयेत् । ततस्तु फलके पूज्ये चतुरङ्गसुमैस्तथा ॥ ८९ ॥

प्रोक्षयेत् तेन सारेण अष्टाविंशतिसंख्यया । तत् स्पृष्ट्वा जपेन्मन्त्रं सहस्रमधियामिनि ॥ ९० ॥

ह्रीं ग्लौं ह्रौं ततो ह्रीं च भगवत्यन्तदण्ड च । धारिण्यमुकममुकं शीघ्रं विद्वेषय-द्वयम् ॥ ९१ ॥

रोधय-द्वितयं चैव मञ्जय-द्वितयं रमा । मायाराशौ ततस्तारो गुणशः कवचं पठेत् ॥ ९२ ॥

पञ्चाशदक्षरो मन्त्रस्तारादिद्वेषकारकः । ..... ॥

“ ओं ह्रीं ग्लौं ह्रौं भगवति दण्डधारिणि अमुकममुकं शीघ्रं विद्वेषय विद्वेषय रोधय रोधय मञ्जय मञ्जय श्रीं मायाराशौ ओं हुं हुं ” (५०) इति मूलम् ।

जप्त्वा फलकयुग्मं तु बद्ध्वा रज्ज्वा परस्परम् । स्वरसैरिभगन्धर्वजुञ्जरोमसमुत्थया ॥ ९३ ॥

वन्मीकरन्ध्रे निक्षिप्य तावत्संख्यं जपेन्मनुम् । सप्ताहाज्जायते वैरं रामलक्ष्मणयोरपि ॥ ९४ ॥

अथ मारणकं कर्म कथयामि सविस्तरम् । न प्रयोगं प्रकुर्वीत ब्राह्मणस्योपरि प्रिये ॥ ९५ ॥

ब्राह्मणेन विना सर्वं ज्ञातव्यं रिपुवज्रजगत् । बहूनां पीडको यस्तु सर्वोपद्रवकारकः ॥ ९६ ॥

तस्योपरि प्रकुर्वीत मारुतं कुलधर्मवित् । प्रजपेदात्मशुद्ध्यर्थं सहस्रं मूलमधकम् ॥ ६७ ॥
 कुष्णपक्षे चतुर्दश्यां भौमवारे विशेषतः । गोपुराच्च श्मशानाच्च शिवागाराच्चतुष्पथात् ॥ ६८ ॥
 मृदमान्तीय यत्नेन श्मशानादौ विनिक्षिपेत् । विडङ्गाद्यर्कजाश्चारिषुष्पाण्यानीय देशिकः ॥ ६९ ॥
 श्मशाने निर्जनागारे मुक्तकेशो दिगम्बरः । नीलाम्बरधरो रात्रौ पुत्तलीं विदधीत वै ॥ १०० ॥
 तन्निरेस्यालिखेन्नाम साध्यस्य तु प्रयत्नतः । प्राख्यधर्मं हृदि न्यस्य प्राक्मोक्तविधिना सुधीः ॥ १०१ ॥
 प्राणादित्यापनं कृत्वाऽच्छादयेन्मृतवाससा । स्वराश्वमहिषाणां तु रुधिरं स्थापयेच्च ताम् ॥ १०२ ॥
 तैलाभ्यङ्गां ततो रक्तचन्दनेन समर्चयेत् । घटूरकुसुमैर्वापि मारुतोक्ताणुना ततः ॥ १०३ ॥
 जपं होमं च पूजां च कुर्यादुक्तविधानतः । उँम्नां श्रींश्चमृतिकेश्वर्यमुक्तं शीघ्रमन्ततः ॥ १०४ ॥
 मारुत-द्वितयं चैव सृणिपीजं त्रिरुद्धरेत् । त्रयोविंशत्यक्षरेण पूजां होमं च कारयेत् ॥ १०५ ॥
 “ उँम्नां श्रींश्चमृतिकेश्वरि अमुक्तं शीघ्रं मारुत मारुत कौकौकौ ” (२३)
 नचासर्पपद्मातर्धीजैरुन्मत्तधीजकैः । अष्टोत्तरशतं हुत्वा श्मशानादौ विधानवित् ॥ १०६ ॥
 प्रतिमायाः शिरस्त्रिंशत्वा पूर्णाहुतिमतश्चरेत् । ततश्च प्रतिमां दग्ध्वा मारुताख्याणुना सुधीः ॥ १०७ ॥
 एवं कृते त्रिसप्ताहाद्विपूर्याति यमालयम् । धैरवाय चलिं दद्यात् प्रत्यहं विधिना सुधीः ॥ १०८ ॥
 भाषाभपलमद्याधैरवं सिद्धिः प्रजायते । मृत्युञ्जयादिमन्त्रान् वै प्रजपेत् प्रत्यहं ततः ॥ १०९ ॥
 श्वात्मरक्षा भवेन्नो चेत् साधकस्य मृतिर्भवेत् । ..... ॥

इति कालरात्रिमकरणम् ॥ अथ शाखा —

“ प्रयत्नो भुवनेशी च कामराजमतः परम् । भृगुः सर्गा च हृदयं केन्त भगवतीपदम् ॥ १ ॥
 शाखायै त्रया वक्त्रेः प्रिया सप्तदशार्णवः ” । “ उँम्नां श्रींश्चमृतिकेश्वरि अमुक्तं शीघ्रं मारुत मारुत कौकौकौ ” (२३)
 नास्य विघ्नो नवा शौचं नवा मन्त्रविपर्ययः । न क्लेशो नच दीर्घन्यं न होमो न चिरमृता ॥ २ ॥
 साक्षादमृतकूपोऽयं मन्त्रः सर्वार्थसिद्धिदः । वर्णलक्षं पुरश्चर्या तदर्धं वा महेश्वरि ॥ ३ ॥
 अर्धादर्थं समारुप्यात्मतो न्यूनं न कारयेत् । जीवहीनो यथा देही सर्वकर्मसु न क्षमः ॥ ४ ॥
 पुरश्चर्याहीनोऽपि तथा मन्त्रः प्रकीर्तितः । गृहे वने श्मशाने वा शून्यागारे चतुष्पथे ॥ ५ ॥
 साधकः सिद्धये कुर्यात् पुरश्चरणकां क्रियाम् । जवाद्दशांशतो होमस्तद्दशांशेन तर्पणम् ॥ ६ ॥
 मार्जनं तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजनम् । पुरस्क्रियां मनोः कृत्वा मनुत्कीलनमाचरेत् ॥ ७ ॥
 मनुं संजीवयेत् पश्चात् सिद्धमूलं ततो जपेत् । संपुटं च पुनर्दद्यात् ततो मन्त्रोऽपि सिध्यति ॥ ८ ॥
 आद्यवर्णं महादेवि दद्यान्मन्त्राञ्चले शिवे । मन्त्रादौ दीयते नीरमिदमुत्कीलनं भवेत् ॥ ९ ॥
 नाम दद्यात् तथाप्यादौ तारं दद्यात् तथाञ्चले । एष संजीवनो नाम मन्त्रो मन्त्रस्य भामिनि ॥ १० ॥
 ततो जपेन्मनुं सिद्धं साधकः सर्वसिद्धये । नामात्रे दीयते नीरं संपुटारूपस्त्वयं मनुः ॥ ११ ॥
 एकवारं पठेत् देवि यथाशक्त्या जपेत् ततः । अलिमाद्यष्टसिद्धीनामीश्वरः साधको भवेत् ॥ १२ ॥

यन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि सर्वतन्त्रेषु गोपितम् । सर्वसंमोहनं यन्त्रं सर्वाशापरिपूरकम् ॥ १३ ॥
 विन्दुगर्भं त्रिकोणं च तद्वही रसकोणकम् । अष्टपत्रं षोडशारं भूपुरं विलिखेत् प्रिये ॥ १४ ॥
 लयाङ्गमथ वक्ष्यामि तव प्रीत्या वरानने । यन्त्रमभ्यर्च्य विधिवत् साधको मुक्तिमाप्नुयात् ॥ १५ ॥
 गणेशो धर्मराजश्च वरुणश्च कुबेरकः । एते द्वाःस्थाः समाख्याता द्वावर्तेन पूजयेत् ॥ १६ ॥
 जया च विजया दुर्गा शाम्बरी रक्तदन्तिका । शाकम्भरी च चामुण्डा शिवा च शिवदूतिका ॥ १७ ॥
 शीतला सुप्रभा शान्ता रतिः प्रीतिः स्थितिर्मतिः । इति षोडशपत्रेषु पूज्याः षोडश देवताः ॥ १८ ॥
 करालो विकरालश्च संहारो रुरुभैरवः । महाकालोऽपि कालाग्निरुन्मत्तः सुप्तभैरवः ॥ १९ ॥
 पूज्या अष्टदले देवि स्वमन्त्रैरष्ट भैरवाः । शारिका च तथा राज्ञीदेवी ज्वालामुखी ततः ॥ २० ॥
 कालिका त्रिपुरा देवि सुमुखी परमेश्वरि । एताः पदकोष्णमध्यस्थाः पूज्याः साधकसत्तमैः ॥ २१ ॥
 भवानी वगला तारा पूजनीयास्त्रिकोणगाः । मूलेन शारदादेवीं विन्दौ विद्यां सरस्वतीम् ॥ २२ ॥
 पूजयेद् भक्तिभावेन गन्धपुष्पाक्षतादिभिः । शूलं ग्रामं तथा पत्रं पाशं कलशमेव च ॥ २३ ॥
 व्यूहमित्यावृधान् विन्दौ पूजयेत् साधकोत्तमः । स्वनामे पूजयेद् देवि गुरुपञ्चकमादरात् ॥ २४ ॥
 स्वदक्षे धर्मवैराग्यं पूजयेत् क्रमशस्ततः । ऊर्ध्वं क्षेत्रेश्वरांश्चैव यथावद्व्ययते मया ॥ २५ ॥
 क्रौष्टवक्त्रं हयवक्त्रं ततोऽजवक्त्रकं शिवे । सिंहवक्त्रं महादेवि पूजयेच्चतुरस्रके ॥ २६ ॥
 शिवं रुद्रं मृडं भीमं भैरवं परमेश्वरि । विन्दौ संपूजयेन्मन्त्री लयाङ्गमिदमुच्यते ॥ २७ ॥
 मन्त्रस्यास्य महादेवि भैरवो अतिरिक्तः । छन्दस्त्रिषुप् समाख्यातं देवता शारदा स्मृता ॥ २८ ॥
 माया धीजं शरः शक्तिः स्तम्भं कीलकमुच्यते । धर्मार्थकाममोक्षार्थे विनियोग इति स्मृतः ॥ २९ ॥
 तारमायास्मराद्यैश्च वर्णैः षड्दीर्घभागिभिः । करन्यासः समाख्यातो हृदयादिषडङ्गकम् ॥ ३० ॥
 अश्मरीबीजरूपेण कुर्याद् दिग्बन्धनं सुधीः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यं निर्धृत्य शौचादिकं विधाय, सः इति शक्तिबीजेन इक्ष्वाङ्कं विशो-
 ध्य, प्रणवेन मुखं प्रक्षाल्य, ओं मखिधरवज्रिणि हंशिष्वापरिसरे रक्त रक्त ठःठःठः फट् स्वाहा " इति
 मन्त्रेण शिखां यदध्वा मलक्षानं विधाय मन्त्रक्षानार्थं स्वपुरतस्तीर्थमण्डलं परिकल्प्य प्राग्बत् तीर्थीग्यावाह्य,
 तत्र " शारदे वरदे मातर्मालकाक्षरभूषिते । परिवारयुते देवि यन्त्रेऽस्मिन् संनिधिं कुरु ॥ " इत्यावाह्या-
 स्यत् सर्वं प्राग्बद्धिधाय, ओं शारदायै विद्महे सप्तदशाक्षर्यै धीमहि तन्नः सरस्वती प्रचोदयात् । इति
 गायत्र्या संभ्यावन्दनादितर्पणात्तं कर्म समाप्य यागगृहमागत्य, योगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा,
 शिरसि भैरवाय अथवे नमः । मुखे त्रिषुप्लुन्दसे नमः । हृदये श्रीशारदायै देवतायै नमः । गुह्ये ह्रींवी-
 जाय नमः । पादयोः सौःशक्त्ये नमः । नामौ नः कीलकाय नमः । इति विन्यस्य मम सत्तुर्वर्गफलसि-
 द्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुत्तवा, ओं ह्रीं ह्रीं इत्यादि षड्दीर्घयुक्तेन करषडङ्गन्यासं कुर्यात् । ततः ओं
 ह्रीं ह्रीं कामरूपीठाय नमः हृदयाय नमः । एवं आलम्ब्य पूर्णगिरि-उज्याखवाराखस्तीशारदापीठानां षड-
 ङ्गन्यासं कुर्यादिति पीठषडङ्गं विधाय, प्रागुक्तरीत्या शारदामालिकां विन्यस्य आत्मविद्याशिवगुरुशिवशक्ति-
 तत्त्वानि षडङ्गेषु न्यसेदिति तत्त्वषडङ्गं विधाय, ओं नमः शिरसि । एवं ह्रीं नमो मुखे । क्लीं नमो हृदये ।

सःनमो नाभौ । नं पृष्ठे । मों मेद्रे । भं गुह्ये । नं कक्ष्यां । वं जानुनि । त्वं जङ्घायां । शां गुल्फ-
योः । रं पादयोः । हां शिरसः पादपर्यन्तं । ये पादादिमूर्धाम्तं । हां मूर्ध्नि । स्वां मुखे । हां नमः
सर्वाङ्गेषु । एवं न्यासं विधाय . श्रीगुरुं ध्यात्वा देवीं ध्यायेत् ।

उद्यद्भालार्कविम्बद्युतिमनलशिखाकोटितेजस्विनीं तां

भास्वधन्दाग्निनेत्रां विविधमणिशिलारश्मिभास्वत्किरीटाम् ।

तागर्णाक्षीं च मायामदनविलमितां शक्तिवर्णकरूपां

चन्द्रे मिहासनस्थां ग्रहसितवदनां शारदां पद्भुजाढ्याम् ॥ १ ॥

अरुणार्कनिभां त्रिलोचनां कमलप्राप्तकशूनधारिणीम् ।

कलशच्युटकपाशपद्भुजां हृदि देवीमनिशं भजामहे ॥ २ ॥

इति ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य , स्वपुरतश्चन्द्रनादिर्पाठे कुङ्कुमादिना विन्दुगर्भं त्रिकोणं विलिख्य तद्-
द्विः पदकोणं , तद्द्विहिरपृष्ठले , तद्द्विहिः षोडशदलं , तद्द्विहिरध्वतुर्द्वारयुक्तं चतुरस्रं कुर्यादिति पूजायाम् विर-
च्य , पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्य , अर्घ्यादिस्थापनाधारमपूजाम्ते भुवनेश्वरीपाठमभ्यर्च्य , मूलेन मूर्तिं परिकल्प्या-
वाहनादिपुष्पोपचाराम्ते विन्दावर्णाशासुरबायद्वयमध्ये दिक्षु च षडङ्गानि संपूज्य , चतुरस्रे बायव्यादीशाम्तं
शुक्लपङ्क्तित्रयं संपूज्य , गणेशधर्मराजवरुणकुपेरान् पूर्वदिग्दिक्षु पूजयेदिति प्रथमावरणम् ॥ ततः षोडश-
दले देव्यप्रादिप्राप्तिलिखेत्— जयायै नमः । विजया० । नृगां० । शाम्बरी० । रक्तान्तिका० । शाकम्भरी० ॥
चामुण्डा० । शिवा० । शिवदुर्गा० । शीतला० । सुप्रभा० । शान्ति० । रति० । प्रीति० । स्थिति० ॥
मति० । इति द्वितीयावरणम् ॥ ततोऽपृष्ठले देव्यप्रादिप्राप्तिलिखेत्— करालभरवाय नमः । विक-
राल० । संहार० । रुद्र० । महाकालमै० । कालाग्नि० । उष्मत्त० । सुतमै० । इति तृतीयावरणम् ॥
ततः पदकोणं— शारिकायै नमः । राक्षो० । ज्वालामुखी० । कालिका० । त्रिपुरा० । सुमुखी० । इति
चतुर्थावरणम् ॥ ततस्त्रिकोणं— भवान्यै नमः । वगला० । तारा० । इति पञ्चमावरणम् ॥ विन्दौ— श्रीं
आमन्दभरवसहितायै शारदायै नमः इति सप्तवारमभ्यर्च्य , पुनस्त्रिकोणं— भवान्यै नमः । वगला० ।
तारा० । पूजयेदिति षष्ठम् ॥ शूलप्राप्तपद्मकलशच्युद्धान् पूजयेदिति सप्तमम् ॥ स्ववामे— पुनर्गुरुपङ्क्तित्रय-
मभ्यर्च्य , स्वदले— धर्मज्ञानधराभ्यामि संपूज्य , चतुरस्रे— ऊर्ध्वे हयवक्त्र- कोटुधक्त्र- अजवक्त्र-
सिंहवक्त्रान् क्षेत्रेशान् संपूज्य , पुनः शिवरुद्रनृदभौमभैरवान् संपूजयेदित्यष्टमावरणम् ॥ एवं संपूज्य धू-
पदीपादिर्नयेद्याम्ते दत्त्वा जप्त्वा जपं समप्यं प्राग्वद्बहुकादिभ्यो बलानुत्पत्त्यारार्तिकं सर्वं समापयेदिति ।
पुरश्चरणं तु प्रागेवाहम् । तथा—

प्रयोगानष्ट वक्ष्यामि माधकानां हिताय वै । स्तम्भनं मोहनं चैव मारणाकर्षणं तथा ॥ ३१ ॥

उच्चाटनं वशीकारं शान्तिकं पाष्टिकं तथा । उपचारं तथैतेषां शृणु वक्ष्यामि पार्वति ॥ ३२ ॥

रवीं प्रभातवेलायां गत्वा त्रेतगृहे शिवे । भस्मना स्नानमङ्गेषु कृत्वा साधकसत्तमः ॥ ३३ ॥

मूलं जप्त्वायुतं मन्त्री होमं कुर्यात्तिलानले । दशांशं घृतपद्माचयवमापाजमेदकैः ॥ ३४ ॥

गतिस्तम्भं भवेच्छीघ्रं दक्षुवातार्कपाथसाध । वादिनां च मुखस्तर्पणं कामिनां रेतसस्तथा ॥ ३५ ॥

चन्द्रे मध्याह्नवेलायां स्नात्वा शून्यस्थलं त्रजेत् । मूलमन्त्रं महादेवि जपेदपृतसंख्यया ॥ ३६ ॥

होमः सर्पिर्मधुचौद्रमालतीकनकादिभिः । तद्भस्मना चरेद्भाले निलकं साधकोत्तमः ॥ ३७ ॥

नस्य दर्शनमात्रेण त्रिजगन्मोहमेक्ष्यति । भौमेऽर्घरात्रसमये गत्वा श्मशानमण्डले ॥ ३८ ॥
 ५ । पूजेयत् तत्र मूलेनाजं च साधकः । तदग्रे च जपेन्मन्त्रं मालयापुतसंरूपया ॥ ३९ ॥
 दलि निवेद्य तत्राज्यं जुहुयात् तस्य भेदके । सर्पिषा च सहस्रं तथान्त्राणि दशांशतः ॥ ४० ॥
 शेषं संभोजयेच्छीघ्रं यावत्तृप्तो भविष्यति । कर्मणा मनसा वाचा सत्यं सत्यं कुलेश्वरि ॥ ४१ ॥
 शत्रुः कालममानोऽपि मृत्युमेक्ष्यति नान्यथा । बुधे सायं समागत्य नदीतीरं च साधकः ॥ ४२ ॥
 स्नात्वा रहो जपेन्मन्त्रमपुनरुतं दिव्यमालया । होमो घृतगुह्यादिद्रव्यशुक्रादिशुद्धिभिः ॥ ४३ ॥
 तत्रैव सहसा स्त्रीणां भवेदाकर्षणं ध्रुवम् । गुरौ निशीथकाले तु गत्वा तु शवसञ्ज्ञि ॥ ४४ ॥
 चितायामासनं दत्त्वा जपेदपुनरुतसंरूपया । होमो घृतेन मीनैश्च कपोतान्त्रसमन्वितैः ॥ ४५ ॥
 कटुतैलेन काकानां पक्षैः कार्यो विधानतः । कर्मणा मनसा वाचा रिपुपृष्ठाटयेद् ध्रुवम् ॥ ४६ ॥
 शुके ब्राह्मे सुहृते च गत्वा वटतले जपेत् । मूलं वायुतसंरूपाकं साधको मन्त्रसाधकः ॥ ४७ ॥
 होमं कुर्यात् तदा सर्पिर्मधुगोधूमचूर्णकैः । रजस्वलाम्बरै रक्तेः पीतपुष्पैर्महेश्वरि ॥ ४८ ॥
 साधकस्य तदा देवि त्रैलोक्यं वशमेक्ष्यति । शनौ रात्रिपुस्त्ये देवि गृहे वा वनभूमिषु ॥ ४९ ॥
 जपेन्मन्त्रायुतं देवि होमयेत् सर्पिषा सिताम् । नारिकेलं च पाण्डुरं मीनकण्टकसंपुतम् ॥ ५० ॥
 वह्निग्रहादिपीडानामतिवृष्टिभयस्य च । मारीदुर्भिक्षवर्मातीनां सद्यः शान्तिर्मेविष्यति ॥ ५१ ॥
 सर्वकारेषु सर्वत्र पौष्टिकं साधकधरेत् । शुमेऽङ्कि शुभनक्षत्रे गृहे जप्त्वायुतं मनुष्य ॥ ५२ ॥
 होमः सर्पिर्दधिर्द्विपायसायैश्च श्रीफलैः । स्रगाण्डादियुतैः कार्यः साधकैः सर्वसाधकैः ॥ ५३ ॥
 देवीनां देवतानां च महापुष्टिः प्रजायते । सर्पिर्यवादिगोधूमशालिद्रव्यादिभिः शिवे ॥ ५४ ॥
 होमो दशांशतः कार्यः साधकैः सर्वसिद्धये । इतीदं साधनं देवि शारदाया मया स्मृतम् ॥ ५५ ॥
 गुह्यं गोप्यं न दातव्यं भक्तिहीनाय पार्वति । कुलीनाय च शान्ताय गुरुभक्तिरताय च ॥ ५६ ॥
 दद्यात् सद्यो भवेत् सिद्धिरन्यत्र सिद्धिहानिता । शारदासाधनं द्रव्यं गोपनीयं विशेषतः ॥ ५७ ॥
 सर्वदा गोपयेद्यन्नादित्याद्या पारमेश्वरी । शारदोपासको देवि दरिद्रो न भवेत् क्वचित् ॥ ५८ ॥
 मूर्खत्वं च न प्राप्नोति सत्यं सत्यं न संशयः ।

—१०८६६६०—

इति श्रीमहामहोपाध्यायाचार्यभगवत्पूज्यपादश्रीगोविन्दाचार्यशिष्य—श्रीभगवच्छङ्कराचार्यशिष्य—
 श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य—श्रीमगल्लमाचार्यशिष्य—श्रीविद्यालययतिविरचिते श्रीविद्यार्णवाक्षये
 तन्त्रे पदविंशः श्वासः ॥ २६ ॥

सप्तविंशः श्वासः ।

—॥००००॥—

अथ वैष्णवमन्त्राः । उत्तरतन्त्रे—

अथ वैष्णवमन्त्राणां विधानमभिधीयते । त्रिषु लोकेषु विख्यातं मुनीन्द्रगणसेवितम् ॥ १ ॥
 धर्मार्थकाममोक्षाप्तिनिदानं सर्वसंमतम् । षट्कर्मकरखश्रेष्ठं गोपनीयं सदा मुचैः ॥ २ ॥
 अज्ञानतिमिरान्धानां ज्ञानवृष्टिप्रदायकम् । धेनैर्भयप्रदं सर्वपापविध्वंसकारकम् ॥ ३ ॥
 अपमृत्युहरं पुंसां रोगदारिद्र्यनाशनम् । सुदुर्गहरं दवेदनाशनं श्रीजयप्रदम् ॥ ४ ॥
 दुर्गकान्तारमार्गादौ भयनाशकरं परम् । नदीनदसमुद्रादौ तरिध्वंसेषु तारखम् ॥ ५ ॥
 नराधरधनोहस्तिपुत्रमित्रकलप्रदम् । क्षेत्रग्रामप्रदं वीर्यशौर्यधैर्यप्रभाकरम् ॥ ६ ॥
 स्फूर्तिकान्तिकविलादिकरं सौभाग्यदायकम् । मण्ण्डकोटिसंखोभिसिद्धपट्टगुणप्रदम् ॥ ७ ॥
 बहुना किमिहोक्तेन सर्वदं नात्र संशयः । तेष्वथाष्टाक्षरो मन्त्रो यथावदभिधीयते ॥ ८ ॥
 पापौघनाशनः श्रीदो भुक्तिमुक्तिप्रदायकः । ध्रुवो दीर्घा विषं सद्यो दीर्घा धाननवृत्तयुक् ॥ ९ ॥
 अग्न्यनन्तौ समीरश्च सदीर्घस्तादिरीरयुक् । अष्टाक्षरो मधुः प्रोक्तो नारायणसमाह्वयः ॥ १० ॥
 ध्रुवः प्रणवः । दीर्घा नकारः । विषं मकारः, सद्य ओकारः, ताभ्यां मो इति । दीर्घा नकारः, धाननवृत्तं आकारः, ताभ्यां ना । अग्नौ रेफः, अग्नस्त आकारः, तेन रा । समीरो य । सदीर्घ-
 स्तादिः आकारयुक्तो एकारः, तेन खा । ईरो यकारः । स्पष्टम् । “ डौममो नारायणाय ” इति ॥ म-
 ण्णिकान्तिके तर्जय—
 प्रणवः परमात्मार्णवाचको वक्ष्यते ततः । नकारश्च निषेधार्थः स्वैरर्थे मोपदं मतम् ॥ ११ ॥
 ना जलं रा वह्निरुक्तो यो वायुर्वा धरात्मता । यश्चतुर्थ्यर्थस्तस्मादेवं ज्वालयमानमीरितम् ॥ १२ ॥
 गदितो मुनिरस्याख्योः साध्यनाशयणाह्वयः । प्रोक्तं छन्दस्तु देव्यायं गायत्रं देवता मनोः ॥ १३ ॥
 परमात्मा समुद्रिष्टः पञ्चाङ्गानि ततो न्यसेत् । कुट्टोन्कश्च महोन्कश्च वीरोन्को युन्कसंज्ञकः ॥ १४ ॥
 सहस्रोन्कश्चतुर्थ्यन्तरेभिरकुलिषु न्यसेत् । उक्तमकुष्टपूर्वासु तर्जन्यात्रासु केचन ॥ १५ ॥
 कनिष्ठान्तासु संप्रोचुर्मेधी पश्चाच्चनौ न्यसेत् । ..... ॥
 चतुर्थ्यंतेः स्थाहान्तैश्च । “ कुट्टोल्कादिपदेर्वह्निजायान्तैर्जातिसंयुतैः ” इति श्रुत्याप्यमोहनतन्त्रवचनात् ।

“ एषां विभक्तियुक्तानां भवेदन्तेऽशिवलभा ” इति तन्त्रप्रकाशवचनाच्च । नारायणीये— “ कनिष्ठद्वितदन्तानामकुलीनां त्रिपर्वसु । ज्येष्ठप्रेषणं नमस्तारुहानष्टाक्षरे न्यसेत् ” ॥ इति । प्रपञ्चसारे— (२० पं ६ श्लो०) “ अष्टाक्षरेण व्यस्तेन कुर्यादष्टाङ्गकं सुधीः । सहस्रिक्वरःशिक्षावर्मनेत्रास्त्रोदरपृष्ठके ” ॥ इति । तथा— “ मन्त्राणानि कृष्यद्वकेषु जठरे पृष्ठके ततः । दिग्बन्धमस्त्रमन्त्रेण विदध्यामन्त्रवित्तमः ” ॥ इदमे उन्नमः इत्यादि , उदरे णां नमः । पृष्ठे यं नमः । इति प्रयोगः । केचित्तु— उन्नमः इत्यादि न्यासं वदन्ति , तत्र , अन्यवर्णयोर्जात्यभावात् ॥ अपरे— णां इदयाय नमः , यं पृष्ठाय नमः , इति न्यासं वदन्ति तत्र , स्थानानामधिकरणत्वात् नैषु वर्णानामेवंविन्यासः स्यात् । अन्यथा , अं शिरसे नमः , आं मुखचतुष्टाय नमः इत्यादिन्यासापत्तेः । अष्टाक्षरेणेति विन्दुयुक्तेन ॥ तथा चेशानशिवः— “ वर्णा विन्दुसमायुक्ताः ” इति । प्रपञ्चसारे— “ अस्त्रमन्त्रेण वद्दाशो मन्त्रवर्णास्तनौ न्यसेत् ” । अस्त्रं चक्रम् । “ वज्रद्विचक्रमन्त्रेण ” इति शारदातिलकात् । चक्रमन्त्रोऽग्रे वक्ष्यते दिग्बन्धानन्तरम् । इयद्विषयश्चरित्रे— “ मूर्धाक्षिमुखहृन्नाभिगुह्यजानुपदेषु च । सृष्टिन्यासोऽयमुद्दिष्टः संहारश्चरणद्विकः ॥ मूर्धास्तः स्थितिरित्युक्तो नाभ्यादिद्वयाम्बिकः । ” इति । उत्तरतन्त्रे—

स्थानेषु वक्ष्यमाणेषु मनुवर्णान् न्यसेत् सुधीः । विन्वस्तमार्त्रैर्येदे भवेन्नारायणः स्वयम् ॥ १ ॥

आधारहृदयाननभुजपदमूलकनाभिषु प्रथमः । गलनाभिहृत्कुचद्वयपार्श्वद्वयपृष्ठकेष्वपरः ॥ २ ॥

शीर्षानननयनद्वयकर्णद्वयनासिकापुटेऽप्यन्यः । बाहुद्वयपादद्वयसन्धिभित्तयशरमिताङ्गुलिषु ॥ ३ ॥

हृदि सप्तधातुवायुषु कटुगात्रहृदुरःसोरुजङ्घासु । पादयोश्च तथान्यो गण्डांसोर्वक्षिषु न्यसेत् ॥ ४ ॥

चक्राङ्गशङ्खसगदापद्मस्थानेषु विन्वसेद्वर्णान् । तत्तन्मुद्रापूर्वकमुक्ता एवं दश न्यासाः ॥ ५ ॥

प्रपञ्चसारे— “ विन्वस्तेर्यैर्भवेन्मन्त्री मन्त्रवर्णात्मको हारः ” ॥ अत्र पञ्चपादाचार्याः— मन्त्री मन्त्रवर्णात्मक इत्यनेन न्यासे मन्त्रवर्णानां प्रत्यक्षपुटितत्वं प्रतिपत्त्यर्थं व्यापकन्यासश्चोक्त इति ॥ मन्त्रतन्त्रप्रकाशे— “ विन्वसेद्वर्णमेकैकं विन्वस्तं ध्रुववेष्टितम् इति । उत्तरतन्त्रे—

स्थितिसालेलानलपवनव्योमाहं कुलितमहत्प्रकृत्याख्येषु । क्रमगदितैरेतैः क्रमगतमन्त्रार्थसंयुतैर्मन्त्री ॥ १ ॥

चरणान्धुहृदयवक्त्रकद्वयव्यापकेषु च विन्वसेत् । संहारोऽयं गदितो विपरीता सृष्टिरस्य निर्दिष्टा ॥ २ ॥

विपरीता प्रकृत्यादिः । अत्र न्यासे अङ्गुलीनियमश्च तत्रैव—

तत्राङ्गुलीभिर्न्यासः स्याच्छिरस्यैकैव मध्यमा । तर्जनीमध्यमाभ्यां तु चतुषोर्न्यास उच्यते ॥ १ ॥

अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तु मुले न्यासः प्रकीर्तितः । हृदये ज्ञानमुद्रा स्यादङ्गुष्ठं कनिष्ठिका ॥ २ ॥

नाभौ प्रकीर्तिता गुह्ये अनङ्गुष्ठाः प्रकीर्तिताः । सर्वा जानौ च पादे च पञ्चापि परिकीर्तिताः ॥ ३ ॥

इति । तथा—

विन्दुनादशक्रिशान्तिरूपमात्मचतुष्टयम् । न्यसेत् सर्वतनौ मन्त्री देवताभावसिद्धये ॥ १ ॥

इति । नारदीये—

द्वादशाक्षरमवाधा अङ्गीवस्वरवीजकाः । केशवाद्या धातुपूर्वसूर्या न्यस्ता नमोन्तकाः ॥ १ ॥

इति । सारसंग्रहे—

मूर्तिपञ्जरनामानं कुर्यान्वासान्तरं शुभम् । ग्रहत्वेडहरं श्रीदं यशःपुष्टिमुक्तावहम् ॥ १ ॥

अष्टवर्षास्यास्य मनोः पूरणायाकवर्णकः । स्मरणीयो मनुः मय्यग मन्त्रशास्त्रविशारदः ॥ २ ॥

अष्टप्रकृतिरूपोऽयमष्टवर्णो मनुर्धनः । नासामात्मचतुष्कस्य मेलनाद्विधिवद् बुधैः ॥ ३ ॥

उदितो मनुवर्धोऽयमर्कसंख्याक्षरः क्रमात् । अतस्तेनैव तद्वर्णान् विषण्णस्वरपूर्वकान् ॥ ४ ॥

द्वादशार्कयुतान् न्यसेत् श्रोत्रान् द्वादशकेशजान् । ..... ॥

श्रोत्रान् केशवादिमातृकान्यासे . अकारादिद्वादशस्वरैश्चत्येन ।

भाले कुक्षौ हृदि गले पार्श्वसकगलेषु च । दक्षिणेषु च वामेषु पृष्ठे ककुदि च क्रमात् ॥ ५ ॥

कुक्षिपदेन साग्निध्याग्नाभिभागो लक्ष्येन । “ ललाटनाभिहृदयकण्ठपार्श्वसकन्धरं । पार्श्वान्तरेऽसे ग्रीवायां पृष्ठे ककुदि च क्रमात् ॥ ” इत्यगस्त्यवचनात् । स्वायम्भुवे नारासिंहे च—

केशवं विन्यसेत्तार्क्ष्यं मूर्धदेशेऽथ विष्णुना । नार्भो नारायणं देवं विष्णवन्तेन समन्वितम् ॥ १ ॥

माधवं हृदि विन्यसेन्मन्मथेन समन्वितम् । मन्मथान्तेन संपुङ्गं गले गोविन्दसंज्ञकम् ॥ २ ॥

विष्णुं भूतस्वरेणाथ दक्षपार्श्वे प्रविन्यसेत् । तदंसे मातृतीयेन हृदनं मधुपूर्वकम् ॥ ३ ॥

चिन्दुना शिवयुक्तेन दक्षकर्णे त्रिविक्रवम् । वामनं श्रीधरं चैव हृषीकेशमतः परम् ॥ ४ ॥

वामेष्वाकारमौकारमौकारं चिन्दुना सह । चिन्दुना पद्मनाभं च पृष्ठदेशे तदन्तयुक् ॥ ५ ॥

अन्त्यं ककुदि दामेन द्वादशाङ्गमिति स्मृतम् । द्वादशेमानि बीजानि नादचिन्दुयुतानि च ॥ ६ ॥

आदित्या द्वादश तथा द्वादशोद्धारसंयुताः । ..... ॥

विष्णुः अ , विष्णवन्तः आ , मन्मथ इ , मन्मथान्त ई , भूतस्वरः उ , मा लक्ष्मीस्तेन ईकारः , तत्तुतीयाः ऊ , शिवः ए , तदन्तं औकारान्तः अं , अन्त्यः अः , इति ॥ आदित्यास्तु— “ धातार्थमा च मिथश्च व-
कर्णोऽशुभं गतया । शिवश्च चिन्द्री पूषा च पञ्चम्यो दशमः स्मृतः ॥ त्वष्टा च विष्णुरित्येते ” । इति कु-
म्भसंभवोक्ताः , अंशुः अंशुमन्वात् । “ अंशुरस्वमंशुधारित्वादिति ” विष्णुधर्मोत्तरवचनात् । प्रपञ्चसारे—
(२० । २०)

द्वादशाक्षरमन्त्रं तु मन्त्रविन्यमूर्ध्नि विन्यसेत् । मूर्धस्थो वासुदेवस्तु व्याप्नोति सकलां तनुम् ॥

मन्त्रविन्यमूर्ध्नि त्वष्टाक्षरेण सार्धमित्यर्थः इति पञ्चपादान्यायोः । मन्त्रतन्त्रप्रकाशे— “ अष्टाक्षरेण सहितं विन्यसेद् द्वादशाक्षरम् ” इति । न्यासप्रकारमाह कुम्भसंभवः—

(प्रणवश्च स्वरस्तद्वासुदेवाक्षरस्तथा । श्रीराममन्त्रवर्णाश्च ततः स्फुः केशवादयः ॥

ध्रुवादयो नमोऽन्ताश्च न्यस्तव्या न्यामयांजने) । ..... ॥

इति । राममन्त्रवर्णा इति तत्प्रकरणे । प्रपञ्चसारे— (२० । २१)

पुनस्तत्प्रतिपक्षार्थं किरीटादिमनुं जपेत् । किरीटकेयून्हारपदान्याभाष्य मन्त्रवित् ॥ १ ॥

मकरान्ते कुण्डलं च शङ्खचक्रगदादिकम् । अञ्जहस्तपदं प्रोक्ता पीताम्बरधरेति च ॥ २ ॥

श्रीवत्साङ्कितमाभाष्य वज्रः स्थलमथो वदेत् । श्रीभूमिसहितं स्वात्मज्योतिर्द्वयपदं वदेत् ॥ ३ ॥

दीप्तिमुक्ता करायेति सहस्रादित्यतेजसे । हृदन्तः प्रणवादिः स्यात् किरीटादिमनुस्तथम् ॥ ४ ॥

जपेत् सर्वदेहं स्पृशन्निति । “ततः किरीटमन्त्रेण सर्वाङ्गे व्यापकं न्यसेत्” इति संकर्षणवचनात् । मन्त्रे मन्त्राणि पदानि संनुच्यन्तानि ज्ञेयानि । मन्त्रविदित्यनेन मकरान्ते कुण्डलमित्यलङ्कृतपदाख्याहारः सूचितः, इति पद्मपादाचार्याः ॥ मन्त्रतन्त्रप्रकाशेऽपि—

तारः किरीटकेयूरहारान्ते मकरं-पदम् । कुण्डलालङ्कृतेत्यन्ते शङ्खचक्रगदापदम् ॥ १ ॥
इति । स्मरसंग्रहे—

अतः परं प्रवक्ष्यामि तत्त्वन्यासमनुत्तमम् । वस्तुत्वन्यासमात्रेण तत्त्वात्मा संप्रजायते ॥ १ ॥
ध्रुवान्ते मादिकान् वर्णान् कान्तानुक्ता हृदन्तकान् । परायेति पदं तत्त्वानामन्ते तत्त्वशब्दतः ॥ २ ॥
आत्मने नमसा युक्तास्तत्त्वमन्त्रान् समुदरेत् । जीवप्राणौ सर्वतनौ न्यस्य बुद्धिं ततः परम् ॥ ३ ॥
अहङ्कारं मनश्चैव हृद्येतानि प्रविन्यसेत् । मस्तकाननद्वन्द्वद्वयाददेशेऽप्यतः परम् ॥ ४ ॥
शब्दस्पर्शौ रूपरसगन्धास्तु क्रमतो न्यसेत् । श्रोत्रत्वगक्षिजिह्वास्थघ्राणेषु श्रोत्रपूर्वकान् ॥ ५ ॥
स्वस्वस्थानेषु बाणादिकर्मेन्द्रियगणं न्यसेत् । मूर्ध्नि वक्त्रे हृदि शिवे पादयोर्विषयदादिकान् ॥ ६ ॥
हृत्पुण्डरीकमङ्गं हि हृदये मण्डलानि च । अर्कषोडशदिकसंख्याकलायुक्तानि च क्रमात् ॥ ७ ॥
सोमसूर्यकृशानूनां श्वेताकारेन्दुवह्निभिः । अथाकाशादिभूतानां न्यासस्थानेषु विन्यसेत् ॥ ८ ॥
पराद्यं मेष्ठिनं चैव पुमांसं विश्वसंज्ञकम् । निवृत्तिं सर्वनामान्तः पोथरापलवर्णकैः ॥ ९ ॥
नारायणान्तकान् वासुदेवाद्यान् विनिबोजयत् । परमेष्ठ्यादिभिः पञ्चान्तृसिंहबीजपूर्वकम् ॥ १० ॥
कोपतत्त्वं च मूर्द्धादिपादान्तं व्यापयेत्ततः । एवं विन्यस्य विभिनत् साक्षात्कारायणो भवेत् ॥ ११ ॥
ज्वररोगाभिधाराद्याः प्रलयं यान्ति नान्वया । भूतप्रेतपिशाचाश्च तथैव ब्रह्मराक्षसाः ॥ १२ ॥
कृष्माण्डाश्चैव डाकिन्यो नैव द्रष्टुमपि क्षमाः । एवं न्यस्तशरीरोऽसौ सरेद्विष्णुमनन्वधीः ॥ १३ ॥

इत्यैश्वर्यदरौ गदामरसिजे विभ्राक्षमर्कोल्लभ-

त्कान्ति श्रीधरणीविभूषितलसत्पार्श्वे किरीटान्वितम् ।

श्रीवत्साङ्गसकौस्तुभोरुपदकं केयूरहारोज्ज्वलं

राजत्कुण्डलमण्डितं हृदि गजे पीताम्बरं शार्ङ्गिणम् ॥ १४ ॥

धामाद्यधःकरयोराधे तदापूर्वयोरन्ये इत्यायुधध्यानम् ।

पङ्कजं दक्षिणे यस्य पाञ्चजन्यं तथोपरि । वामाधस्तु गदा यस्य चक्रं चोर्ध्वे व्यवस्थितम् ॥ १५ ॥
इति केशवलक्षणमुक्त्वा ,

अधरोत्तरभावेन कृतमेतत्तु यत्र वै । नारायणारूपा सा ज्ञेया स्थापिता भुक्तिभुक्तिदा ॥ २ ॥
इति हयशीर्षपञ्चरात्रवचनात् ।

सन्धान्यपाणौ प्रथमे तु पञ्चं विभ्राक्षमङ्गं तदनन्तरेण ।

आधे गदा धामकरेऽयं चक्रं विराजवन्तं ध्रुवनानि मासा ॥

इति मन्त्रतन्त्रप्रकाशवचनात् च । सन्धान्यपाणौ दक्षिणे । अङ्गं शङ्खम् । तथा— (प्रपञ्चसारे २० । २५)

कृता स्थण्डिलमसिन् निःक्षिप्य निजामनिकां समुपविश्य ।

पीठादिकं निजाङ्गे प्रपूज्य गन्धादिभिः सुशुद्धमनाः ॥ १ ॥

सद्वादशाक्षरान्तं प्रपूज्य विधिवत् किरीटमन्त्रेण । कुर्यात् पुष्पाञ्जलिमपि निजदेहे पञ्चशोऽथवा त्रिशः ॥
इति । सारसंग्रहे—

नवशक्तिसमायुक्ते पीठे देवं यजेत् ततः । विमला मोत्कविणी च ज्ञाना स्याच्च क्रियान्विता ॥ १ ॥

योगा प्रह्लादा तथा सत्या सेशानानुग्रहा मता । तारो हृद् डेन्तभगवत्पदं विष्णुं च डेयुतम् ॥ २ ॥

सर्वभूतात्मने-शब्दं वदेद्वासुपदं ततः । डेन्तं देवं च सर्वात्मसंयोगपदमुखरेत् ॥ ३ ॥

योगपदपदं प्रोक्त्वा पीठास्मा डेयुतो नमः । अयमासनमन्त्रः स्यात् प्रदद्यादमुनासनम् ॥ ४ ॥

तारः प्रणवः । वृज्रमः । डेन्तं भगवत्पदं भगवते । विष्णुं डेयुतं विष्णवे । सर्वेत्यादिपदं स्वरूपं ।
वासु स्वरूपं । डेन्तं देवं देवाय । सर्वात्मसंयोग स्वरूपं । योगपद स्वरूपं । पीठास्मा डेयुतः पी-
ठात्मने । नमः स्वरूपं । "मूलेन मनुना मूर्तिं कल्पयेद्देवमर्चयेत् ।" नारदपञ्चरात्रे—

पीठपूजां विनिष्पाद्य गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् । पञ्चादाबाहवेर् देवं मन्त्रेणानेन केशवम् ॥ १ ॥

एषोहि भगवन् देव लोकानुग्रहकारक । यज्ञभागं गृहाण त्वं वासुदेव नमोऽस्तु ते ॥ २ ॥

सारसंग्रहे—

आवाद्य तत्र विधिवदुपचारैर्वधोदितैः । कर्षिकायां यथास्थानं यजेदङ्गानि पूर्ववत् ॥ १ ॥

केसरपु यजेत् परवान्मन्त्रवर्णान् समाहितः । वासुदेवादिका मूर्तीरचनतो विधिपूर्वकम् ॥ २ ॥

दिक्पत्रेषु समभ्यर्च्यस्तासां नामान्यमूनि हि । वासुदेवस्तथा प्रोक्तः संकर्षणममाङ्गवः ॥ ३ ॥

प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च पीतवस्त्रैरलङ्कृतः । सौरदारिद्रनीलांस्त्वशक्रनीलानिभाः क्रमात् ॥ ४ ॥

दरचक्रगदापद्धारिणश्च चतुर्भुजाः । कोणपत्रस्विता एताः शान्तिः श्रीश्च सरस्वती ॥ ५ ॥

रतिसंज्ञा भवेदन्वा पूज्याश्चैव यथाक्रमम् । शुक्रस्वर्णपद्मः श्यामसङ्काशाश्चाकभूषिताः ॥ ६ ॥

दस्ताग्रेषु ततः पूज्या यथावद्विहितवः । अरिं रक्तं दरं स्वच्छं गदां पीतां च पद्मजम् ॥ ७ ॥

स्वर्णभं कौस्तुभं श्यामं कृष्णभं मुमलं सतिम् । सुवर्णं वनमालां च शुभ्राभां च क्रमाद्यजेत् ॥ ८ ॥

दिग्गतारच ततो बाक्षे पूज्या एते यथाक्रमम् । ध्वजः कृष्णो वैनतेयो रक्ताभः शङ्खसन्निधिः ॥ ९ ॥

शुक्रः पद्मनिधी रक्तो विघ्नो रक्तस्तथार्थकः । श्यामः श्यामनिभा दुर्गा विश्वक्सेनो निशानिभः ॥ १० ॥

आग्नेयादिदलेष्वेते संपूज्या विधिवत् क्रमात् । लोकपालांस्ततो बाक्षे वज्रादीन्यायुधान्यपि ॥ ११ ॥

विष्णोः पूजाविधानं तु षडावरसमीरितम् । इति । मरुकापिलपञ्चरात्रे—

नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि । तन्नो विष्णुः पुनस्तद्वदन्ते चैव प्रचोदयात् ॥ १ ॥

गायत्री वैष्णवी प्रोक्ता सर्वपापहरा त्वियम् । अङ्गानि प्रथमं मूर्तिशक्तयः केशवादिकाः ॥ २ ॥

लोकेशास्तद्वेतयश्च पूज्याः सर्वेष्टसिद्धये । वासुदेवादिकानादौ चक्रशङ्खध्वजादिकान् ॥ ३ ॥

केशयाद्यान् द्वादशाथ चक्रवज्रादिकान्यजेत् । वासुदेवान् ध्वजादीश्च लोकपालांस्तदायुधैः ॥ ४ ॥

प्रोक्ते विधिचतुष्केऽत्र हरिमेकेन संयजेत् । ..... ॥

अत्रापि तृतीयचतुर्थप्रकारयोरङ्गानि पूज्यान्वेय । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि साध्यनारायणाय श्रुष्ये नमः । मुखे देवीगायत्र्यै छन्दसे नमः । हृदये श्रीपरमात्मने देवतायै नमः । इति विन्यस्य मन्त्रेष्टार्थे विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, मूलमन्त्रं करयोर्व्याप्य, कुर्धाल्काय स्वाहा हृदयाय नमः । महोल्काय० शि० । धीरोल्काय० शि० । घुल्काय० कथ० । सहस्रोल्काय० अस्त्रं० । इति पञ्चाङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिपञ्चाङ्गुलीषु विन्यस्य, दक्षकनिष्ठामूलपर्वादितर्जन्यग्रपर्वान्तेषु द्वादशस्थानेषु— ओंओंओं नमः । ओंनंओं नमः । ओंमोंओं नमः । ओंनांओं नमः । ओंरांओं नमः । ओंयंओं नमः । ओंणांओं नमः । ओंयंओं नमः ॥ पुनः ओंओंओं नमः । ओंनंओं नमः । ओंमोंओं नमः । ओंनांओं नमः । ओंरांओं नमः । ओंयंओं नमः । ओंणांओं नमः । ओंयंओं नमः । इति विन्यस्य, वामतर्जनीमूलादिपर्षारभ्य तत्कनिष्ठिकाग्रपर्षान्तेषु द्वादशस्थानेषु— ओंरांओं नमः । ओंयंओं नमः । ओंणांओं नमः । ओंयंओं नमः । पुनः— ओंओंओं नमः । ओंनंओं नमः । ओंमोंओं नमः । ओंनांओं नमः । ओंरांओं नमः । ओंयंओं नमः । ओंणांओं नमः । ओंयंओं नमः । इति त्रिराकृत्वा मूलमन्त्राक्षराणि विन्यस्य, हृदिहरः शिखाकवचास्त्रेषु प्रोक्तपञ्चाङ्गानि विन्यस्य, हृदये ओंनमः । शिरसि नं नमः । शिखायां मों नमः । कवचे० नां नमः । अस्त्रस्थाने रां नमः । नेत्रयोः यं नमः । (इति षड्भिर्वर्णैः षडङ्गानि विन्यस्य) कुक्षौ णां नमः । पृष्ठे यं नमः । इति विन्यस्य, पैर्हा चक्रेषु यन्मामि नमश्चक्राय स्वाहा, आग्नेयीं चक्रेण यन्मामि स्वाहा । इत्यादितत्तद्विगूढेन दशदिग्बन्धनं कृत्वा, मूर्ध्नि ओंओंओं नमः । नेत्रयोः ओंनंओं नमः । मुखे ओंमोंओं नमः । हृदि ओंनांओं नमः । नाभौ ओंरांओं नमः । गुह्ये ओंयंओं नमः । जाम्बोः ओंणांओं नमः । पादयोः ओंयंओं नमः । इति सृष्ट्वा विन्यस्य, पादयोः ओंओंओं नमः । जाम्बोः ओंनंओं० । गुह्ये ओंमोंओं० । नाभौ ओंनांओं० । हृदि ओंरांओं नमः । मुखे ओंयंओं० । नेत्रयोः ओंणांओं० । मूर्ध्नि ओंयंओं० । इति संहारेण विन्यस्य, नाभौ ओंओंओं नमः । गुह्ये ओंनंओं० । जानुनोः ओंमोंओं० । पादयोः ओंनांओं० । मूर्ध्नि ओंरांओं० । नेत्रयोः ओंयंओं० । मुखे ओंणांओं० । हृदि ओंयंओं० । इति स्थित्या विन्यस्य, मूलाधारे ओंओंओं नमः । हृदि ओंनंओं० । मुखे ओंमोंओं० । दक्षबाहुमूले ओंनांओं० । वामबाहुमूले ओंरांओं० । दक्षोठमूले ओंयंओं० । वामोठमूले ओंणांओं० । नाभौ ओंयंओं० । ततो मूलेन व्यापकं कृत्वा, करेण ओंगेगे नमः । नाभौ ओंनंगे० । हृदि ओंमोंगे० । दक्षस्तने ओंनांगे० । वामे ओंरांगे० । दक्ष. पार्श्वे ओंयंगे० । वामे ओंणांगे० । पृष्ठे ओंयंगे० । पुनः पृष्ठे ओंयंगे० । इति व्यापकम् । एवं प्रत्यावृत्तिं कुर्यात् । मूर्ध्नि ओंगेगे नमः । मुखे ओंनंगे० । दक्षनेत्रे ओंमोंगे० । वामे ओंनांगे० । दक्षकर्णे ओंरांगे० । वामे ओंयंगे० । दक्षनसि ओंणांगे० । वामे ओंयंगे० । ततो व्यापकम् । दक्षबाहुमूले ओंगेगे नमः । बाहुमध्ये ओंनंगे० । मणिषन्धे ओंमोंगे० । दक्षाङ्गुष्ठाङ्गुलीष्ववशिष्टान् पञ्च वर्णानेवं न्यसेत् । वामबाहुमूले ओंगेगे० । बाहुमध्ये ओंनंगे० । मणिषन्धे ओंमोंगे० । वामाङ्गुष्ठाङ्गुलीष्ववशिष्टान् पञ्च वर्णानेवं न्यसेत् । एवं दक्षोरुमूलजानुगुल्फाङ्गुष्ठादिषु न्यसेत्, एवं वामेऽपि । इति एवं त्वगसूक्ष्मांशमेवोऽस्थिम. जायुक्तेषु सप्तसु धातुषु सप्त वर्णान् विन्यस्य अष्टमं वर्णं न्यसेत् । मूर्ध्नि ओंगेगे नमः । नेत्रयोः ओंनांगे नमः । मुखे ओंमोंगे० । हृदि ओंनांगे० । ऊरे ओंरांगे० । ऊर्वोः ओंयंगे० । अङ्गयोः ओंणांगे० । पादयोः ओंयंगे० । गरुडयोः ओंगेगे० । अंसयोः ओंनंगे० । ऊर्वोः ओंमोंगे० । पादयोः ओंनांगे० । वामाधःकरे ओंरांगे० । दक्षाधःकरे ओंयंगे० । वामोर्ध्वकरे ओंणांगे० । दक्षोर्ध्वकरे ओंयंगे० । इति विभूतिपञ्चरन्यासः ॥ पादयोः

ओं नमः पराय पृथ्वीतत्त्वात्मने नमः । लिङ्गे ओं नमः पराय जलतत्त्वात्मने नमः । हृदि ओं नमः पराय
 तेजस्तत्त्वात्मने नमः । मुखे ओं नमः पराय वायुतत्त्वात्मने नमः । मूर्ध्नि ओं नमः परायाकाशत-
 त्त्वात्मने नमः । हृदि ओं नमः परायाहङ्कारतत्त्वात्मने नमः । सर्वाङ्गे ओं नमः पराय महत्तत्त्वात्मने
 नमः । ओं नमः पराय प्रकृतितत्त्वात्मने नमः । इति संहृत्या न्यस्य, सर्वाङ्गे यं नमः पराय प्रकृतित-
 त्त्वात्मने नमः, णं नमः पराय मदस्तत्त्वात्मने नमः । हृदि यं नमः परायाहङ्कारतत्त्वात्मने० । मूर्ध्नि रां
 नमः परायाकाशतत्त्वात्मने० । मुखे नां नमः पराय वायुतत्त्वात्मने० । हृदि मों नमः पराय तेजस्तत्त्वा-
 त्मने० । लिङ्गे सं नमः पराय जलतत्त्वात्मने० । पादयोः ओं नमः पराय पृथ्वीतत्त्वात्मने० । इति स्पृष्ट्वा वि-
 न्यस्य, ततः सर्वाङ्गे ओं नमः पराय विन्दुरूपायात्मने नमः । ओं नमः पराय नादरूपायान्तरात्मने नमः । ओं नमः पराय शक्तिरूपाय
 परमात्मने नमः । ओं नमः पराय शान्तिरूपाय ज्ञानात्मने० । इति विन्यस्य, तल्लिङ्गे ओं नमः पराय केशवाय ध्याये नमः ।
 हृदि नमः पराय नारायणाय ध्याये० । हृदि मों नमः पराय माधवाय मित्राय० । कण्ठे भों नमः पराय गोविन्दाय वरुणाय० ।
 दक्षिणार्धे ओं नमः पराय अंशवे० । दक्षिणार्धे वं नमः पराय मधुसूदनाय भगवाय० । गलदक्षिणार्धे तं नमः पराय वि-
 स्वते० । वामपार्श्वे वां नमः पराय वामनायेंद्राय० । वामपार्श्वे सुं नमः पराय धीधराय पृथ्वे० । गलवामपार्श्वे दं नमः
 पराय दीपकेशाय पञ्चमाय० । पृष्ठे वां नमः पराय पद्मनाभाय स्वप्ने० । ककुब्दे यं नमः पराय दामोदराय विष्णवे० । शिरसि
 ओं नमः पराय नारायणाय, ओं नमः पराय भगवते वासुदेवाय नमः । इति न्यस्येदिति मूर्तिपञ्जरस्यासः । ततः
 किरीटकेयूरहारमकरकुण्डलालङ्कृतशंखचक्रगदाजडस्तर्पिताम्बरधरध्वजस्तालकूनवत्स्थलधर्मभूमिसहितात्म-
 न्योतिर्द्वयदीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे नमः, इति सर्वाङ्गे व्यापकं न्यसेत् ॥ सर्वाङ्गे ओं नमः परा-
 य जीवात्मने नमः । ओं नमः पराय प्राणतत्त्वात्मने नमः । हृदि ओं नमः पराय सुखितत्त्वा० ।
 ओं नमः परायाहङ्कारत० । ओं नमः पराय मनस्त० । मूर्ध्नि ओं नमः पराय शब्दत० । मुखे ओं नमः
 पराय स्पर्शतत्त्वा० । हृदि ओं नमः पराय रूपत० । गुह्ये ओं नमः पराय रसत० । पादयोः
 ओं नमः पराय गन्धत० । कर्णयोः ओं नमः पराय श्रोत्रत० । सर्वाङ्गे ओं नमः पराय त्वक्त-
 त्वा० । अक्षयोः ओं नमः पराय नेत्रत० । जिह्वायां ओं नमः पराय जिह्वात० । ग्रन्थयोः ओं नमः
 पराय घ्राणत० । मुखे ओं नमः पराय वाक्त० । पादयोः ओं नमः पराय पाणित० । पादयोः
 ओं नमः पराय पादत० । पादौ ओं नमः पराय पायुत० । गुह्ये ओं नमः परायोपस्थतत्त्वाय० ।
 मूर्ध्नि ओं नमः परायाकाशत० । मुखे ओं नमः पराय वायुत० । हृदि ओं नमः पराय तेजस्तत्त्वा० ।
 लिङ्गे ओं नमः पराय जलत० । पादयोः ओं नमः पराय पृथ्वीत० । हृदि ओं नमः पराय हृत्पुण्ड-
 रीकत० । तत्रैव, ओं नमः पराय सूर्यमण्डलत० । ओं नमः पराय सोममण्डलत० । ओं नमः पराय
 चन्द्रमण्डलत० ॥ मूर्ध्नि ओं नमः पराय परमेष्ठिने वासुदेवत० । मुखे ओं नमः पराय पुरुषाय सङ्क-
 र्पणत० । हृदि ओं नमः पराय विश्वाय प्रद्युम्नत० । गुह्ये ओं नमः पराय निवृत्तयेऽनिवृत्तत० । पाद-
 योः ओं नमः पराय सर्वाय नारायणत० । ओं नमः पराय नृसिंहाय कोपतत्त्वात्मने नमः । इति
 मूर्धादिपादागतं व्यापकत्वेन विन्यस्य, श्रीनारायणात्मकं स्वारूपं ध्यात्वा प्राणुरूपं “ उद्यत्कोटिदिवाकरा-
 म ” मित्यादि (८ । १७०) ध्यायेत् ॥ ध्यानविशेषस्तु—

वामे विचिन्त्या कमलायताक्षी हेमाञ्जवर्णा कमला च देवी ।

विभूतिकामेन सुरजहारा प्रेम्णा सृजन्ती नयने हरौ या ॥ १ ॥

तं च देवं सुवर्णाभं चिन्तयेद्भक्तभूषितम् । चैत्रधान्यसुवर्णानां प्राप्तये धरणीं सरेत् ॥ २ ॥

देवीं दर्वादलश्यामां दधानां शालिमञ्जरीम् । चिन्तयेद्भारतीं देवीं वीणापुस्तकधारिणीम् ॥ ३ ॥
 दक्षिणे देवदेवस्य पूर्णचद्रनिभाननाम् । चीराब्धिफेनपुञ्जाभे वसानां श्वेतवाससी ॥ ४ ॥
 भारत्या महितं विष्णुं ध्यायेदेवं परात्परम् । वेदवेदार्थसंवेदी जायते सर्ववित्तमः ॥ ५ ॥

इति । नारायणाय नमः—

प्रणवद्वयमध्यस्थो नमोन्तश्च सर्वाङ्गकः । विवीजो मोक्षकृन्मन्त्रो यथोक्तप्रणवादिकः ॥

इति । अथ ध्यानानन्तरं श्रीवत्सकौस्तुभचनमालामुद्राः प्रदर्शयेत् । ततो ध्यानाद्यात्मपूजान्तं कुर्यात् । आ-
 त्मपूजायां विशेषस्तु— स्वेष्टदेवतारूपध्यानान्ते विभूतिपञ्चरन्यासक्रमेण न्यासस्थानेषु न्यासमन्त्रेण गन्ध-
 पुष्पादिभिः संपूज्य, किरीटमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिपञ्चकं त्रयं वा स्वदेहे इत्या योगपीठदेवतापूजादि यथोक्त-
 विधिना सर्वं कुर्यादिति । ततो मण्डूकादिपृथिव्यस्ते क्षीरसमुद्रं भेतद्दीपं च संपूज्य नन्दनोद्यानादि
 परतत्त्वपूजान्तेऽष्टदलेकसरेषु स्वाग्रादिमध्यान्ते प्रादाक्षिण्येन— विमलायै नमः । उत्कृष्टायै० । ज्ञानायै० ।
 क्रियायै० । योगायै० । प्रज्ञायै० । सत्यायै० । ईशानायै० । अनुग्रहायै० । इति संपूज्य, ' गङ्गामो भग-
 वते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपीठात्मने नमः ' इति मन्त्रेण समस्तं पीठं संपू-
 ज्य, मूलमुच्चार्य " श्रीविष्णुमूर्तिं कल्पयामि " इति मध्ये मूर्तिं परिकल्प्य, पुनर्मूलमुच्चार्य " श्री-
 विष्णुमूर्तये नमः " इति संपूज्य, चतुरायतनदेवता गणेशादिकाः समभ्यर्च्य, प्र(भा)णोक्तावाहनमन्त्रेणा-
 वाह्य स्थापनादिप्राणस्थापनान्ते वैष्णवमुद्राः प्रदर्श्य आसनादिपुष्पोपचारान्ते कर्णिकायां प्राग्बत् पञ्चाङ्गानि
 संपूज्य अष्टदलेकसरेष्वेव स्वाग्रादिप्रादाक्षिण्येन— ज्ञानं नमः । मां नमः । नां नमः । रां नमः । यं नमः ।
 णां नमः । यं नमः । इति संपूज्य, अष्टदलेषु स्वाग्रादिदिक्पत्रचतुष्टये— गङ्गावासुदेवाय नमः । संकर्ष-
 णाय० । प्रद्युम्नाय० । अभिरुद्राय० । विदिग्दलेषु— शाश्वतै नमः । श्रियै० । सरस्वत्यै० । रत्यै० । ततो
 दलाग्रेषु स्वाग्रादिप्रादाक्षिण्येन— चक्राय नमः । शङ्काय० । गदायै० । पद्माय० । कौस्तुभाय० । मुस्त-
 लाय० । सङ्गाय० । वनमालायै० । ततश्चतुरस्त्रप्रथमरेखायां देवाग्रादिप्रादाक्षिण्येन चतुर्विधु— ध्वजाय
 नमः । गरुडाय० । शङ्खनिधये० । पद्मानिधये० । विदिग्दलेषु— विघ्नाय नमः । आर्द्राय० । दुर्गायै० । वि-
 श्वक्सेनाय० । इति संपूज्य, द्वितीयेरेखायां इन्द्रादीन्, तृतीयेरेखायां वज्रादीन् संपूज्य धूपादिकं सर्वं
 समापयेदिति ॥ सारसंग्रहे—

द्वात्रिंशलक्षमानेन पादोनेनार्धतोऽपि वा । तदर्धेनाथवा मन्त्री जपेन्मन्त्रमनन्धधीः ॥ १ ॥

जुहुयात् तद्दशांशेन त्रिमध्वकैः सरोरुहैः । तर्पयेच्चन्द्रकारभीरमृगनाभिसुवासितैः ॥ २ ॥

सालिसैः श्वाभिषेकान्ते तर्पयेद् ब्राह्मणानपि । सुकुलीनसदाचारान् विष्णुभक्तानतन्द्रितः ॥ ३ ॥

इति । अत्रेयं जपमन्त्रया कलियुगादिकृतयुगान्तपरा ज्ञेया । अथ च तु— विकारलक्षं प्रजपेन्मनुमेनं स-
 माहितः । तद्दशांशैः सरासिजैर्जुहुयाम्मधुराप्सुतैः ॥ पीठे संपूजयेद् देवं विमलादिसमन्विते इति । तथा—

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगान् साधयेत् सुधीः । सायूधाष्टभुजं सौम्यं सर्वाङ्गधवलद्युतिम् ॥ १ ॥

निर्विपीकरणे ध्यायेद् विष्णुं गरुडवाहनम् । एवमेव हरिं ध्यायेद्भोगसंहारकर्षणि ॥ २ ॥

दधिमध्वाज्यसंयुक्ताश्चतुरकुलसम्मिताः । गङ्गीरयुतं हुत्वा मृत्युमेवातिवर्तते ॥ ३ ॥

शनैश्चरदिनेऽथ त्वं सम्बभालाम्यं पाणिना । जपेदष्टशतं शुद्धो प्रियते नापमृत्युना ॥ ४ ॥
 पञ्चविंशतिकं जप्त्वा मन्त्री शुद्धाः पिबेदपः । निरस्तपातको भूत्वा ह्यरोगी ज्ञानवान् भवेत् ॥ ५ ॥
 जप्त्वायुतेन कुम्भाद्भिः सेचनं सर्वरोगनुत् । भुञ्जानः सप्तजप्तान्नं श्रीनुद्धारोग्यवान् भवेत् ॥ ६ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे च त्रिदिनं दिनमेव वा । उपोष्याष्टमहसं तु स्पृष्ट्वा ब्राह्मीघृतं जपेत् ॥ ७ ॥
 यः पिबेन्नभते मेघां कवित्वं वादितां च सः । विन्वैरप्युतहोमेन सद्यो घनपतिर्भवेत् ॥ ८ ॥
 विल्वैस्तत्फलैः पत्रैर्धौ ।

पञ्चतन्तुमयं सूत्रमयुतेनाभिमन्त्रितम् । धारयेद् दक्षिणे हस्ते सर्वत्र स्यात् सुरक्षितः ॥ ९ ॥
 मन्त्रवर्णध्यानमुक्तं महाकपिलपञ्चरात्रे—

ओंकारं तु सदा ध्येयं ज्योतिर्मालासमाकुलम् । नकारं मेघवर्णाभं मोंकारं चिन्तयेत् सदा ॥ १ ॥
 भिश्राञ्जनसमाकारं तृतीयं बीजमुत्तमम् । नाकारं रयामवर्णाभं सौम्यरूपं सुशोभनम् ॥ २ ॥
 राकारं जलवर्णाभं सम्यक् संदीप्ततेजसम् । धूम्रवर्णं सदा ध्येयं यकारं परमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 अनौपम्यगुणाकारं एाकारं च विचिन्तयेत् । यकारं तु ततो ध्येयं पञ्चरागसममम् ॥ ४ ॥
 इति । अर्थे उद्देश्ये श्रीबीजादिर्ज्ञस्यः । तदुक्तम्— “ श्रीबीजेन युतं मन्त्रं तत्कामस्तत्त्वना जपेत् ” इति ।
 कामनायामपि विशेषः ।

नारसिंहमिवारमानं देवं ध्यात्वातिभैरवम् । मन्त्रेण स्पर्शयेच्छक्तं नाविजित्य निवर्तते ॥ १ ॥
 नारसिंहेन बीजेन मन्त्रं योग्यं सदा जपेत् । शतमष्टोत्तरं जप्त्वा कामहस्ताभिमन्त्रितः ॥ २ ॥
 पुनः पुनश्च यः सिञ्चेत् सर्पदष्टोऽपि जीवति । गारुडेन समापुक्तं पञ्चाक्षेण सदा जपेत् ॥ ३ ॥
 निर्विपीकरणे ध्यायेत् विष्णुं गरुडवाहनम् । अशोकफलके पक्षीन्द्रमालिरूपाशोकसंहतौ ॥ ४ ॥
 अशोकपुष्पैराराध्य भगवन्तं तदग्रतः । जुहुयात् तानि पुष्पाणि त्रिसंध्यं सप्तरात्रकम् ॥ ५ ॥
 प्रत्यक्षो जायते पक्षी वरमिष्टं प्रयच्छति । गाक्षपत्न्यसमायुक्तं जपेन्नृपं पयोव्रतः ॥ ६ ॥
 महागणपतिं देवं मत्स्यसमिव पश्यति । भारतीबीजसंयुक्तं पश्यमासात् तज्जपार्चनात् ॥ ७ ॥
 साक्षात् सरस्वतीं देवीं प्रत्यक्षामिह पश्यति । यो जपेत् प्रणवपूर्वं मन्त्रं त्रैवर्णिकः पुमान् ॥ ८ ॥
 योपितश्च तथा शूद्रा जपेयुः प्रत्यक्षं विना । आदावष्टाक्षरस्य स्यात् मन्त्रवः सर्वकामिकः ॥ ९ ॥
 आदावन्ते यदा होमं ज्ञानवृद्धिस्तदा भवेत् । आदितः संहितां कुर्यादन्ततस्तु न संहिताम् ॥ १० ॥
 इति । कष्टपोक्तं यन्त्रमुच्यते—

अष्टपत्रं च पद्कोशं रविसंख्यदलाम्बुजम् । दन्तपत्रं च तद्भागे वृक्षं भूमिपुरं शुभम् ॥ १ ॥
 सप्ताध्यं कार्यकार्यां तु लिखेदाद्यस्वरं सुधीः । अष्टपत्रेण मूलार्थान् पत्राग्रे श्रीकरं लिखेत् ॥ २ ॥
 पद्कोशे चक्रमन्त्रार्थान् सूर्यारे द्वादशार्थकम् । दन्तपत्रे मन्त्रराजं वृत्ते नृहरिबीजकम् ॥ ३ ॥
 प्राणार्थैरपि संयुक्तं साक्षाद्विष्णोश्च मन्दिरम् । आवाह्य मन्त्रैराराध्य सूत्रैर्वद्धा वृद्धं वहन् ॥ ४ ॥

सर्वदा तस्य वर्द्धन्ते धनारोग्यार्थसंपदः । सायुज्यं सार्द्धिसालोक्ये सामीप्यं वाथ वाञ्छितम् । ५।
इति । सारसंग्रहेऽपि—

पदकोणे प्रखवान्तरे प्रखवं साध्यं लिखेन्मध्यतः

पदकोणेषु लिखेत् सुदर्शनमनुं पञ्चेऽष्टपत्रे ततः ।

अष्टार्णं च दलाग्रतः प्रविलिखेत् तं श्रीकराष्टाक्षरं

वाङ्मे द्वादशवर्णमन्त्रसहितं स्वाद् द्वादशारं ततः ॥ १ ॥

द्वात्रिंशद्दलं आलिखेन्नरहरेरानुष्टुभास्मास्ततः-

स्तद्धीजेन च वेष्टयेद्बहिरिदं यन्मं हि विष्णोः परम् ।

पूजाहोमसुसाधितं करधृतं भूतादिरक्षाकरं

लक्ष्मीकीर्तिविवर्धनं परमिदं मोक्षार्थिनां मुक्तिदम् ॥ २ ॥

इति । अस्यार्थः— पदकोणं कृत्वा तन्मध्ये प्रखवोदरे प्रखवं विलिख्य, तन्मध्ये साध्यनामालिख्य पदसु कोणेषु स्वामादिप्रादक्षिण्येन वक्ष्यमाणसुवर्णमण्डलरस्यैकैकमक्षरं प्रतिकोणं विलिख्य, तद्बहिरष्टदलपञ्चं कृत्वा तद्दलेषु नारायणाष्टाक्षरवर्णानालिख्य, तद्दलाग्रेषु प्रागुक्तार्धकराष्टाक्षराणि आलिख्य, तद्बहिर्द्वात्रिंशद्दलं कृत्वा तद्दलेषु वक्ष्यमाणवासुदेवद्वादशाक्षराणि आलिख्य, तद्बहिर्द्वात्रिंशद्दलपञ्चं विरच्य तद्दलेषु वक्ष्यमाणनृसिंहमन्त्रस्य द्वात्रिंशद्वर्णानेकैकशः समालिख्य, तद्बहिर्द्विंशद्वयं कृत्वा वृत्तयोरन्तराले स्वा-
मादिप्रादक्षिण्येन मध्यस्वाक्षरसंमुखं यथा भवति तथा निरन्तरं नृसिंहर्वाजेन वेष्टयेदित्येतद्यन्मन्त्रफलत्वं भव-
ति ॥ श्रीयन्त्रसारे—

पदकोणकार्णिकामध्ये तारं साध्यसमन्वितम् । सुदर्शनपङ्क्त्यं च पदसु कोणेषु सन्धिषु ॥ १ ॥

पङ्क्त्यानि चतुष्पत्रकेसरेषु क्रमेण च । गोपालकचतुर्वर्णमन्त्रस्यैकैकमक्षरम् ॥ २ ॥

दलेषु द्वादशार्णस्य त्रीणि त्रीण्यक्षराणि च । अष्टपत्रे केसरोददष्टार्णैकैकवर्णके ॥ ३ ॥

नृसिंहानुष्टुभो वर्णाश्चतुरध्वतुरस्ततः । सुदर्शनव्यष्टपत्रकेसरे षोडशच्छदे ॥ ४ ॥

अर्चां पुरुषसूक्तस्य क्रमात् षोडशकं षडिः । मातृकासोडशसदृशं भूपुराभिस्थितारकम् ॥ ५ ॥

यन्मं पुरुषसूक्तस्य पुत्रायुःकीर्तिकान्तिदम् । सर्वपापहरं श्रीदं धर्मार्थसुखमोक्षदम् ॥ ६ ॥

हैयङ्गवीने प्रविलिरूप यन्मं त्रिवारभेत् प्रविजप्य सूक्तम् ।

प्रातःसमद्याह्निता बिदग्धं पुत्रं प्रव्रजे सकलागमज्ञम् ॥ ७ ॥

घोरे विषे घोरतरेऽभिचारे घोरे ज्वरे घोरतरे च शूले ।

प्रभक्षयेत् तत्प्रशमाय जप्त्वा ..... ॥ ८ ॥

इति । अस्यार्थः— पदकोणं कृत्वा तत्कार्णिकामध्ये ससाध्यं प्रखवं विलिख्य, तत्कोणेषु सुदर्शनपङ्क्त्यक्षरमन्त्रस्यैकैकमक्षरं स्वामादिप्रादक्षिण्येन विलिख्य, तत्सन्धिषु सुदर्शनपङ्क्त्यक्षरस्य पङ्क्त्यन्त्रानालिख्य, तद्बहिर्द्विंशदलकमलं कृत्वा तत्केसरेषु गोपालचतुरक्षरमन्त्रस्यैकैकमक्षरं विलिख्य, तत्पत्रेषु वासुदेवद्वादशाक्षरमन्त्रस्य

वर्णानां त्रयं त्रयं प्रतिदलं विलिख्य, तद्वहिरष्टदलकमलं कृत्वा तन्केसरेषु नारायणाष्टाक्षरस्यैकैकमक्षरं विलिख्य, तददलेषु द्वाविंशदक्षरानृसिंहमन्त्रस्य चतुरश्रतुरां वर्णान् प्रतिदलं विलिख्य, तद्वहिः षोडशदलपद्मं कृत्वा तन्केसरेषु वक्ष्यमाणोडशाक्षरसुदर्शनमन्त्रस्यैकैकमक्षरं विलिख्य, तददलेषु पुरुषसूक्तस्यैकैकामृशं विलिख्य, तद्वहिवृत्सद्वयं कृत्वा तदन्तरालवीथ्यां मातृकां सविन्दुकां विलिख्य, तद्वहिश्रतुरक्षं कृत्वा छत्रकोशेषु प्रणवं विलिखेद्, इत्येतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ अत्र पुरुषसूक्तं तु सर्वैरपि ऋग्वेदोक्तमेव ग्राह्यं सर्वेषां सूक्तानां तन्मूलकत्वादप्यन्वेष्टेः पाठेभेददर्शनात् ॥ सहस्रशीर्षेति षोडशर्चस्य सूक्तस्य नारायणश्रुतिः पुरुषो देवता पञ्चदशानुष्टुभस्त्रिष्टुकेका । सारसंग्रहे—

अष्टवर्णस्य मन्त्रस्य वर्णाष्टकपथः पृथक् । मूर्तिभेदाविभिन्नोऽसौ प्रोच्यते साधकेष्टदः ॥ १ ॥

गौतमोऽथ भरद्वाजो विश्वामित्राह्वयस्तथा । जमदग्निर्वशिष्ठश्च कश्यपश्चात्रिरेव च ॥ २ ॥

अगस्त्य इति विज्ञेया ऋषयोऽष्टौ यथाक्रमम् । गायन्पुष्पागनुष्टुप् च बृहती पंक्तिरेव च ॥ ३ ॥

त्रिष्टुप् च जगती चैव विराट् छन्दांसि तु क्रमात् । धरो ध्रुवस्तथा सोम आपोऽग्निर्वायुरेव च ॥ ४ ॥

प्रत्यृषश्च प्रभासश्च विज्ञेया देवताः क्रमात् । अग्निर्भूर्वायुराकाश आदित्या द्यौर्विधुश्च भम् ॥ ५ ॥

तत्त्वानि सप्त लोकाः स्युः क्षेत्राणि सपरात्मकाः । शुक्रं हिरण्यमथं कृष्णं रक्तं कुङ्कुमसन्निभम् ॥ ६ ॥

पद्मं किञ्जल्कनीलाभं रक्तं वर्णाष्टकं मतम् । षष्ठाक्षयोक्तदातुः स्वातु स्वरितोऽन्त्यद्वितीययोः ॥ ७ ॥

(प्रचयौ त्रिचतुर्वर्णौ निहतं पञ्चमाक्षरम् । उदात्तं सप्तमं बीजमिति संस्मृत्य संजपेत् ॥ ८ ॥

दरचक्रगदापद्मकरे मूर्ती नमोर्णयोः ।) इतराः स्युश्चक्रशङ्खगदापद्मकराः क्रमात् ॥ ९ ॥

या मूर्तिः पूज्यते पूर्वं तस्या अन्याः प्रयान्त्यथ । अङ्गतामवशिष्टेऽंशे स्वयं यात्यङ्गतां पुनः ॥ १० ॥

वक्ष्यमाणान् तारस्य विधानादधिकावृतिः । इयमेवेतरत् सर्वं वक्ष्यमाणप्रकारवत् ॥ ११ ॥

सर्वार्चाणां पूर्वमङ्गमूर्त्यष्टकमतो विदुः । लोकपालादिकं चान्यत् समानं सर्वपूजने ॥ १२ ॥

नार्णजे वासुदेवादिशक्रयोऽर्घ्या ध्वजादिकाः । तृतीयजे रतिधृती कान्तिस्तुष्टिः सप्तुष्टिका ॥ १३ ॥

स्मृतिर्दीप्तिश्च कीर्तिश्च पूज्याः पश्चाद् ध्वजादिकाः । तुरीयजे च रत्यादिपूजा शेषं च पूर्ववत् ॥ १४ ॥

पञ्चमाक्षरजे श्रीर्भूर्माया स्याच्च मनोन्मनी । द्वीः रतिः पुष्टिमोहिन्यौ माया च महदादिका ॥ १५ ॥

योगादिका तथा पूज्या षष्ठाक्षरभवे स्तुतिः । शङ्खो गदा हस्तं शार्ङ्गो घुसलोऽसिः सशूलकः ॥ १६ ॥

सप्तमार्णभवेऽनन्तो वासुकिस्तक्षकस्तथा । (कार्कोटकस्ततः पथो महापद्मस्ततः परम् ॥ १७ ॥

शङ्खपालाख्यकुलिकौ सम्यक् पत्रेषु पूजयेत् ।) मत्स्यादिभिः पञ्चमी स्यात् षष्ठ्यनन्तादिभिर्मता ॥ १८ ॥

अन्यत् पूर्ववदेव स्यात् सर्वं मत्स्यश्च कूर्मकः । वराहश्च नृसिंहश्च कुम्भो रामत्रयं तथा ॥ १९ ॥

कृष्णः कन्की तनन्तात्मा बुद्ध एवैव नामतः । पूजाविधौ च पूर्वोक्ते यन्त्रोक्तं चोद्धमेव तत् ॥ २० ॥

अष्टाक्षरार्णमन्त्राणां विधानं सम्यगीरितम् । एतेन चो यजेन्मन्त्री भक्त्या परमया हरिम् ॥ २० ॥

स वाञ्छितार्थाद्यभते ण्यजादेव साधकः । ..... ॥

अथाष्टाक्षरस्याष्टवर्णसंज्ञानामष्टमूर्तीनां विधानमाह— अष्टवर्णस्येति । द्रः शङ्खः । ममोर्णयोर्मूर्त्योः पूर्वपदायुधध्यानम् । अन्यासां तु दत्ताधःकरमरभ्य प्रादतिर्येन दत्तोर्ध्वकरपर्यन्तं चक्रशङ्खगवापमानि ध्येयानि ॥ या मूर्तिरिति— या मूर्तिः प्राधान्येनार्चयितुरिष्टा सा मध्ये पूज्या । इतराः सप्त मूर्तयः पूर्वादिर्मास्यान्तासु दिशासु पूज्याः । ईशानकोशे तु पुनः प्रधानमूर्तिरेव पूज्या । अचर्गिष्टेऽंशे “स्वयं यात्यहतां पुनः” इत्युक्तेः । अत्र द्वितीयमूर्तिपूजायां तृतीयादिमूर्तीः संज्यान्तरमाद्यां द्वितीयां च पूजयेदेषं तृतीयादिष्वप्यहनीयम् । तत्र प्रथमपूजायां प्रथममङ्गावृत्तिः द्वितीया अष्टमूर्तिभिः, तृतीया सशक्तिकैर्वासुदेवादिभिरान्मादिभिः, शान्त्यादिभिः, चतुर्थी, शक्रादिभिः पञ्चमी, ध्वजादिभिः शक्रादिभिः तदस्त्रैश्च षष्ठी ॥ नार्ण-मूर्त्यर्थायां— तृतीया वासुदेवादिभिः, सशान्त्यादिभिर्ध्वजादिभिश्चतुर्थी, पञ्चमी षष्ठी च शक्रादिभिस्तदस्त्रैश्च । भार्गवमूर्तिपूजायां— तृतीया रत्यादिभिः, सशान्त्यादिभिर्ध्वजादिभिश्चतुर्थी । नार्णजे विधाने— रत्यादिभिस्तृतीया । नार्णविधौ— आत्मादिभिस्तृतीया, तत्र माया महामाया योगमायेति शक्तित्रयनाम ज्ञेयम् । नार्णविधौ— तृतीया शङ्खादिभिः । शाकारविधौ— तृतीयानन्तादिभिः । यकारमूर्तिपूजायां— प्रथमा अङ्गावृत्तिः, द्वितीया वासुदेवादिभिः शान्त्यादिभिश्च, तृतीया केशवाद्यैः, तुरीया ध्वजाद्यैः, पञ्चमी मरस्यादिभिः, लो-केशैः षष्ठी, तदस्त्रैः सप्तमी, इति ॥ रुद्रयामले— महादेव उवाच ।

मन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि लक्ष्मीनारायणस्य ते । अष्टसिद्धिप्रदं सद्यः साधकानां सुखावहम् ॥ १ ॥
तारं परां च हरितं परां लक्ष्मीं ततोऽभिधाम् । लक्ष्मीनारायणायेति विश्वमन्ते मनुः स्मृतः ॥ २ ॥
तारं प्रणयः । परां ह्रीं । हरितं रत्नां । परां ह्रीं । लक्ष्मीं श्रीं । लक्ष्मीनारायणाय स्वरूपं । “उर्द्धो-रत्नैः ह्रीं श्रीं नमो लक्ष्मीनारायणाय ” ॥ तथा—

नास्य विप्रो नवा दोषो न भीतिर्न विपर्ययः । साक्षान्मोक्षप्रदो मन्त्रः सर्वार्थफलदायकः ॥ ३ ॥
वर्णलक्षं पुरश्चर्यां विनायं चास्ति दोषभाक् । जीवहीनो यथा देही सर्वकर्मसु न क्षमः ॥ ४ ॥
पुरश्चरणीनोऽपि न मन्त्रः फलदायकः । वटेऽरण्ये रमशाने च शून्यागारे चतुष्पथे ॥ ५ ॥
अर्धरात्रे च मध्याह्ने पुरश्चरणीमाचरेत् । वर्णलक्षं पुरश्चर्यां तदर्धं वा महेश्वरि ॥ ६ ॥
एकलक्षवधिं कुर्यान्नातो न्यूनं कदाचन । प्रथमं गुरुहस्तेन साधकस्य करेण वा ॥ ७ ॥
ततः स्वयं चरेद्वाङ्गिं पुरश्चर्याविधानतः । जपाद् दशांशतो होमस्तद्दशांशेन तर्पणम् ॥ ८ ॥
मार्जनं तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजनम् । विना दशांशहोमेन न तत्फलमवाप्नुयात् ॥ ९ ॥
पञ्चरत्नेश्वरीं विद्यां लक्ष्मीनारायणस्य हि । जपेत् तां पञ्चभिः सार्धं पुरश्चर्याफलं लभेत् ॥ १० ॥
मन्त्रस्यास्य महादेवि वर्णितोऽत्र ऋषिः शिवः । त्रिष्टुप् छन्दः समाख्यातं देवतापि समीरिता ॥ ११ ॥
लक्ष्मीनारायणो देवि बीजं लक्ष्मीरुदाहृता । शक्तिः परा तथा तारं कीलकं समुदाहृतम् ॥ १२ ॥
भोगापवर्गसिद्धयर्थं विनियोगः प्रकीर्तितः । ध्यानमस्य प्रवक्ष्यामि लक्ष्मीनारायणस्य ते ॥ १३ ॥
येनैव ध्यानमात्रेण लक्ष्मीमिद्विभृष्यति । पूर्वेन्दुवदनं पीतवाससं कमलासनम् ॥ १४ ॥
लक्ष्म्याश्रितं चतुर्बाहुं लक्ष्मीनारायणं भजे । तारमाभूतिबीजैश्च पद्दीर्घान्तैर्महेश्वरि ॥ १५ ॥
न्यासं कुर्यात् पङ्क्तानि करशुद्ध्यादिपूर्वकम् । यन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि सर्वाशासिद्धिदं परम् ॥ १६ ॥

सर्वसंमोहनं यन्त्रं वाञ्छितैकप्रदायकम् । विन्दुत्रिकोणं वस्वसं वृत्ताष्टदलमण्डितम् ॥ १७ ॥
 षोडशारं च वृत्तं च भूगेहेनोपशोभितम् । लक्ष्मीनारायणस्यैतच्छ्रीचक्रं परमार्थदम् ॥ १८ ॥
 लयाङ्गं देवि वक्ष्यामि भोगमोक्षप्रदायकम् । वेदागमरहस्वाद्यं पूजाकोटिकलप्रदम् ॥ १९ ॥
 वज्रशक्तिदण्डखड्गपाशयष्टिध्वजास्तथा । शूलं पूज्याः शिवे चैव वाद्यद्वारेषु सर्वदा ॥ २० ॥
 इन्द्राग्निममामादवरुणानिलवित्तपाः । सेश्वराः साधकैः पूज्या ब्रह्मानन्तादयस्तथा ॥ २१ ॥
 केशवं माधवं कृष्णं गोविन्दं मधुसूदनम् । गदाधरं शङ्खधरं चक्रपाणिं चतुर्भुजम् ॥ २२ ॥
 पद्मायुधं कैटभारिं धोरदंष्ट्रं जनार्दनम् । वैकुण्ठं वामनं चैव पूजयेद्रुद्रध्वजम् ॥ २३ ॥
 षोडशारेषु देवेशि वामावर्तेन साधकः । तत्रार्चयेन्महादेवि मन्त्री गुरुचतुष्टयम् ॥ २४ ॥
 अमृताङ्गं हंसकेतुं वंशपाणिं च पूजयेत् (श्रीपतिं) । वृत्तत्रयेषु देवेशि साधको गन्धपुष्पकैः ॥ २५ ॥
 संहारं रुद्रकं चण्डं भूतेशं कालभैरवम् । कपालं भीषणं चैव तथा श्मशानभैरवम् ॥ २६ ॥
 पूजयेत् साधकः सिद्धये वसुपत्रे महेश्वरि । विष्णुं च वासुदेवं च देवि दामोदरं तथा ॥ २७ ॥
 नरसिंहं च देवेशि देवि संकर्षणं तथा । त्रिविक्रमं चानिरुद्धं विश्वक्सेनं च साधकः ॥ २८ ॥
 लक्ष्मीशब्दान्तिकं देवि वसुकोणेषु पूजयेत् । गङ्गां च यमुनां चैव ज्येष्ठे सरस्वतीं तथा ॥ २९ ॥
 पूजयेदप्रवह्नीशक्रमयोगेन पार्वति । लक्ष्मीनारायणं देवं पूजयेद् विन्दुमण्डले ॥ ३० ॥

गन्धाक्षतप्रभृताद्यैर्गुरुमार्गविभूषणैः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादिस्नानान्तं कर्म समाप्य " ओं ह्रीं लक्ष्मीनारायणाय विद्महे । हसौः पर-
 मप्रणये धीमहि । ह्रीं श्रीं तन्नः परमात्मा प्रचोदयात् " इति गायत्र्या संध्यावन्दनं विधाय ततो वागशूद्र-
 वेशादि योगपीठग्यासाग्तं कृत्वा मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि सदाशिवाय ऋषये नमः । मुखे त्रि-
 षुपलम्बसे नमः । हृदये श्रीलक्ष्मीनारायणाय देवतायै नमः । गुह्ये श्रीवीज्याय नमः । पादयोः ह्रीं शङ्करे
 नमः । सर्वाङ्गे ओं कीलकाय नमः । इति ऋष्यादिकं यथास्थानं विन्यस्य नमः चतुर्धर्मफलसिद्धये विनि-
 योगः, इति कृताञ्जलिदत्त्वा, धां ह्रीं हृदयाय नमः । श्रीं शिरसे स्वाहा । श्रीं शिखायै वषट् । श्रीं
 कवचाय हुं । श्रीं नेत्रत्रयाय धौषट् । धः ह्रीं अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठदितलान्तं करयो-
 र्विन्यस्य हृदयादिषडङ्गेष्वपि न्यसेत् । ततः करशुद्धिरूपपङ्क्तं न्यसेत् । यथा—ओं कामरूपपीठाय नमः
 अङ्गुष्ठहृदययोः । ह्रीं जालगन्धरपीठाय नमः तर्जनीशिरसोः । हसौः पूर्वगिरिपीठाय नमः मध्यमाशिरयोः ।
 श्रीवाराणसीपीठाय नमः अनामिकाकवचयोः । ह्रीं अवन्तीपीठाय नमः करतलकरपृष्ठाखयोः । इति विन्य-
 स्य, अं ८ वामपादादि गुल्फान्तं, लं ८ दक्षपादादि गुल्फान्तं, क ५ गुल्फादि वामपादमूलान्तं, चं ५ गुल्फा-
 दि दक्षपादमूलान्तं, टं ५ नाभ्यादि वामबाहुमूलान्तं, तं ५ नाभ्यादि दक्षबाहुमूलान्तं, पं ५ कट्यादि स्क-
 न्धान्तं, यं ५ स्कन्धादि कर्णान्तं, यं ६ शिरसः पादपर्यन्तम् । इति त्रिर्वापिकम् । ततो मातृकाषडङ्गं वि-
 न्यस्य मातृकास्थानेषु विन्दुयुक्तां मातृकां विन्यस्य, अं ओं अं इत्यादि स्नानं न्यसेत् । ओं अं ओं इति च स्नानं
 विन्यस्य, अं ह्रीं अं इति स्नानं, ह्रीं अं ह्रीं इति च स्नानं, अं ह्रीं अं ५१, श्रीं अं ह्रीं ५१, इति मातृकास्थानेषु

षोढान्यासं विधाय, मूलेन त्रिव्यापकन्यासं विधाय ध्यानादिमानसपूजान्तेऽर्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजां वि-
धाय, मण्डूकादिपीठमन्त्रान्तं प्राग्वहैष्यञ्च पीठमभ्यर्च्य, मूलेन मूर्तिं परिकल्प्यावाहनादिपुष्पोपचारान्ते देवा-
शमाश्रय परिवारेदेवताः पूजयेत् । मध्ये त्रिकोणकोणेषु—मू० श्रीमद्वालमीपादुकां पूजयामि नमः ।
एवं मू० महाराजलक्ष्मीपा० । मू० महासिद्धलक्ष्मी० । इति स्वाग्नादिप्रादक्षिण्येन पूजयेदिति प्रथमावरणम् ।
ततस्त्रिकोणप्रेषु—ॐ ह्रीं ह्रसौः गं गङ्गार्थीपा० । ॐ यं यमुनार्थी० । ॐ सं सरस्वतीर्थी० । इति द्विती-
यावरणम् । ततोऽन्तरालचक्रे—ॐ शङ्खार्थी० । ॐ चक्रार्थी० । ॐ गदार्थी० । ॐ पद्मार्थी० । इति तृती-
यावरणम् । ततोऽष्टकोणेषु—ॐ लक्ष्मीविष्णुार्थी० । ॐ लक्ष्मीवासुदेवार्थी० । ॐ लक्ष्मीदामोदरार्थी० । ॐ
लक्ष्मीनरसिंहार्थी० । ॐ लक्ष्मीसङ्कर्षणार्थी० । ॐ लक्ष्मीत्रिविक्रमार्थी० । ॐ लक्ष्मीअग्निरुद्रार्थी० । ॐ लक्ष्मी-
विश्वक्सेनार्थी० । इति चतुर्थावरणम् । ततोऽष्टदशेषु—ॐ संहारभैरवार्थी० । ॐ रुद्रभैरवार्थी० । ॐ अ-
रुद्रभैरवार्थी० । ॐ भूतेशभैरवार्थी० । ॐ कालभैरवार्थी० । ॐ कपालभैरवार्थी० । ॐ भविष्यभैरवार्थी० ।
ॐ इमशानभैरवार्थी० । इति पञ्चमावरणम् । ततो दशप्रेषु—ॐ अमृताङ्गार्थी० । ॐ हंसकेतुार्थी० । ॐ
वंशपाणिार्थी० । ॐ श्रीपातिार्थी० । ॐ श्रीगुरुार्थी० । ॐ परमगुरुार्थी० । ॐ परापरगुरुार्थी० । ॐ परमेष्ठिगु-
रार्थी० । इति षष्ठावरणम् । ततः षोडशदशेषु—ॐ केशवार्थीपा० । ॐ माधव० । ॐ कृष्ण० । ॐ गोवि-
न्द० । ॐ मधुसूदन० । ॐ गदाधर० । ॐ शङ्खधर० । ॐ चक्रपाणि० । ॐ खतुर्भुज० । ॐ पद्मायुध० । ॐ
कैटभाणि० । ॐ घोरदंष्ट्र० । ॐ जनार्दन० । ॐ वैकुण्ठ० । ॐ वामन० । ॐ गरुडभुज० । इति सप्तमा-
वरणम् । ततश्चतुरस्रे लोकपालैरष्टमम्, तद्वाहेस्तदायुधैर्नवमम् । इति नवावरणपूजां कृत्वा मूलेन साङ्गाये-
त्यादिना पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा धूपदीपादिकं सर्वं प्राग्वत् समापयेदिति । अस्य पुरश्चरणं प्रागेषोक्तम् ।
तथा—

.....प्रयोगानन्ध पार्वति । वक्ष्ये येन भवेत् सिद्धिर्मन्त्रस्यास्य विशेषतः ॥ १ ॥
स्तम्भनं मोहनं चैव मारुत्कार्पणे ततः । वशीकारं तथोष्ठाटं शान्तिकं पौष्टिकं ततः ॥ २ ॥
एतेषां साधनं वक्ष्ये प्रयोगांश्च महेश्वरि । एषां साधनमात्रेण मन्त्रसिद्धिः प्रजायते ॥ ३ ॥
रवौ ख्याता महादेवि गताश्चतसरोस्तलम् । जपेदपुनर्महाशानि हुनेत् तत्र दशांशतः ॥ ४ ॥
घृतमत्स्यशङ्खगुडजैः पुष्पैरानन्दमिश्रितैः । स्तम्भनं जायते सद्यो वादिनात्तार्कपाषाणम् ॥ ५ ॥
चन्द्रेऽर्धरात्रवेलायां गत्वा शृङ्गाटकं सुधीः । दिशो बद्धामनं शोध्य प्राणायामविधानतः ॥ ६ ॥
जपेन्मूलं हरिं ध्यात्वा हुत्वा देवि दशांशतः । घृतनागरपुष्पागकरञ्जकुसुमानि च ॥ ७ ॥
वर्षयित्वा दशांशेन मार्जयित्वा महेश्वरि । तद्भस्मना चरेद्भाले तिलकं साधकोचमः ॥ ८ ॥
त्रैलोक्यं सहसा दृष्ट्वा मोहमेष्पति तन्मुखम् । भौमे गत्वा रमयानं च जपेदयुतसंख्यया ॥ ९ ॥
हुनेद् दशांशतो देवि सर्पिर्गोधूमपावतैः । दूर्वापत्रसमायुक्तैर्मृत्युश्च श्रियते चणात् ॥ १० ॥
बुधे गत्वाटवीं दूरं जपेज् भस्मातटे शिवे । अयुतं मूलमन्त्रं च हुनेत् सर्पिर्जपाकथाः ॥ ११ ॥
दूर्वापूतासपन्नापत्राणि कुसुमानि च । रम्भापि पुरतस्तस्य सद्यः प्रादुर्भविष्यति ॥ १२ ॥
गुरौ गत्वा नदीतीरं जपेत् तत्र दशांशतः । हुनेदाज्येन मधुना शटीचन्द्रकरीरकान् ॥ १३ ॥

तद्वस्त्रना साधितेन त्रैलोक्यं वशमेभ्यति । शुकेऽशोकतरुं गत्वा जपेदयुतसंख्यया ॥ १४ ॥
 हुत्वा सर्पिर्नागपुटं शालिचूर्णं तुषाकुलम् । तर्पयेदासवाज्येक्षुरसैर्भुज्वा दशांशतः ॥ १५ ॥
 शत्रोः शंभुसमानस्य भवेदुच्चाटनं ध्रुवम् । शनौ गत्वा नदीतीरं जपेदयुतसंख्यया ॥ १६ ॥
 होमो दशांशतः कार्यो घृतपाक्सकुङ्कुमैः । सारनालैर्जम्बुफलैः शान्तिकं जायते क्षणात् ॥ १७ ॥
 शुभर्चे शुभवारे वा गतोपवनमण्डलम् । जपेदयुतमीशानि हुनेदाज्येन पङ्कजैः ॥ १८ ॥
 सोत्पलं सकलं साम्लं महापुष्टिः प्रजायते । एतद्रहस्वं परमं तव भक्त्या मयोदितम् ॥ १९ ॥
 लक्ष्मीनारायणस्येदं सर्वस्वं परमार्थदम् । न दातव्यमभक्तेभ्यो दुष्टेभ्यो वीरवन्दिते ॥ २० ॥
 महार्चनपदस्येभ्यो भोगदं मोक्षदं शिवे । कलौ गोप्यं गुह्यतमं गुह्याद् गुह्यतमं प्रिये ॥ २१ ॥
 आनन्दकरं गोप्यं गोपनीयं स्वयोनिवत् । ..... ॥

इति । सारसंग्रहे—

अथ वक्ष्ये द्वादशार्थमन्त्रं सर्वार्थसिद्धिदम् । सर्वोपचारकां पुंसां भुक्तिभुक्तिप्रदायकम् ॥ १ ॥
 ध्रुवं नमःपदं मूयात् ऊन्तं च भगवत्पदम् । वासुदेवपदं तद्वद् द्वादशार्थो मनुर्मतः ॥ २ ॥
 ध्रुवः प्रलयः, नमः स्वरूपं, ऊन्तं भगवत्पदं भगवते, तद्वद्वासुदेवपदं वासुदेवाय । “ जैनमो भगवते वा-
 सुदेवाय ” इति स्पष्टम् ॥ तथा—
 ध्रुविः प्रजापतिः श्रोत्रो गायत्री छन्द ईरितम् । देवता स्याद्वासुदेव एकमग्निशरार्थकैः ॥ ३ ॥
 अग्निमग्निस्त्वारः । शराः पञ्च । तथा—

समस्तेन च पञ्चाङ्गं द्वादशाङ्गं ततो न्यसेत् । हृदादिनेत्रजठरपृष्ठमाहुरनामुषु ॥ ४ ॥
 सपादेषु मनोरत्नैर्नमोऽन्तैः साधकोत्तमः । ..... ॥

अत्रास्त्रानन्तरं नेत्रभ्यासः । पञ्चपादाचार्यास्तु—पुरुषसत्यायुतवासुदेवसङ्घर्षप्रयुज्जानिकटनारायणप्रसन्नविष्णु-
 सिंहवराहार्थां द्वादशाङ्गयोगमाहुः । उक्तं च विष्णुधामले— “ आदौ तु पुरुषः सत्यायुतौ पञ्चान्महेभ्वरि ।
 वासुदेवादयो नारायणो प्रज्ञा ततः परम् ॥ नृसिंहश्च वराहश्च द्वादशङ्गेष्विमान् न्यसेत् । ” इति । तथा—
 मन्त्रसंपुटलिप्यर्चैर्यथास्थानं न्यसेत् ततः । त्रिशस्तारप्रपुटितमूलेन व्यापकं न्यसेत् ॥ ५ ॥
 मन्त्रार्थैस्त्रिविधं न्यासं न्यसेन्मन्त्री समाहितः । कमालवृक्वक्त्रकण्ठदोर्हजठरनाभिषु ॥ ६ ॥
 लिङ्गजान्त्रग्रन्थेषु प्रोक्तः सृष्टिन्यासश्च मन्त्रिभिः । हृदादिकान्तावधिकं स्थितिन्यासं प्रचक्षते ॥ ७ ॥
 पादादारभ्य शीर्षान्तं न्यासं संहारमूचिरे । एवं क्रमो वतीनां स्वादिलोभेनोच्यते क्षयौ ॥ ८ ॥
 पूर्वाश्रमयुतानां च स्थित्यन्तो गृहमेधिनाम् । संहाराद्यो निगदितो मन्त्रशास्त्रविशारदैः ॥ ९ ॥
 संहृतेर्दोषसंहारः सृष्टेश्च शुभसृष्टयः । स्थितेश्च शान्तिर्विन्यासः तस्मात् कार्यस्त्रिधा बुधैः ॥ १० ॥
 व्यापकत्वेन मन्त्रार्थान् पुनर्यसेत् तनौ सुधीः । कमालवृक्वक्त्रकण्ठदोर्धृग्महदेषु च ॥ ११ ॥
 कुक्षौ लिङ्गे पादयुग्मे मूलेन न्यापकं न्यसेत् । तत्त्वन्यासं प्रविन्यस्य विन्यसेन्मूर्तिपञ्जरम् ॥ १२ ॥

नन्यानि द्वादशानि तु— "जीवशाश्वतधित्तं हृत्पद्मं सूर्यमण्डलम् । चन्द्रमण्डलमश्वमेध मण्डलं स्वकला-
न्यितम् ॥ वासुदेवादयश्चेति तत्त्वाति द्वादशावदत् । " इति हयशीर्षपञ्चरात्रोक्तानि । अत्र तत्त्वानां न्यास-
स्थानानि प्रागुक्ततत्त्वन्यासप्रकरणे यस्य तत्त्वस्य यत्स्थानमुक्तं तत्र तत्र तत्तत्त्वं न्यसेत् । एतेषां द्वादश-
नन्यानां तदन्तर्गतत्वादेवात्र पृथक्पृथक् न्यासस्थानानि नोक्तानीति । सारसंग्रहे—

ततः समाहितो भूत्वा वासुदेवं हृदि स्मरत् । मध्ये दुग्धाम्बुधि द्वीपे दिव्ययोषानिषेविते ॥ १ ॥

तत्र सञ्चिन्त्य विपिनमखिलर्तुनिषेवितम् । तन्मध्ये कल्पवृक्षं च दिव्यमद्भुतदर्शनम् ॥ २ ॥

तस्याधस्ताद्रजमश्चे कमलं विमलप्रभम् । शरत्पूर्णेन्दुविलसत्प्रभापटलराजितम् ॥ ३ ॥

तत्र संचिन्तयेद् देवं वासुदेवं सिताननम् । कुन्देन्दुमं गदाचक्रपद्मशंखलसत्करम् ॥ ४ ॥

चन्द्राद्युतलसत्कान्त्या मोहयन्तं जगत्त्रयम् । केयूरान्नदसंराजदोर्दण्डं रत्नभूषणम् ॥ ५ ॥

श्रीवत्साङ्गं लसद्रजमुकुटं कौस्तुभान्वितम् । अरविन्ददलाताम्रसुरम्यायतलोचनम् ॥ ६ ॥

कुण्डलप्रोक्षितद्रव्यमण्डलं पीतवाससम् । त्रैवेयहारसंशोभिकम्बुकण्ठं सुकण्ठम् ॥ ७ ॥

विशालवक्षसं राजत्प्रफुल्लवनमालिकम् । सनकादिमुनीन्द्रैश्च तत्पदनिर्णयकाङ्क्षया ॥ ८ ॥

निषेवितं दिव्यादितिजातिगन्धर्वसञ्चयैः । सिद्धविद्याधरौषधैश्च सेवितं च महोरगैः ॥ ९ ॥

इति । वामोर्ध्वदि तदधःकरान्तमायुधध्यानम् । "वासुदेवं तु कुर्वीत चतुर्बाहुं सुरेश्वरम् । वलिणोपरि
वक्षः च पद्मं बाधः प्रकल्पयेत् ॥ वामोपरि गदा कार्या शङ्खं बाधः सुशोभनम् । " इति हयशीर्षपञ्चरात्र-
वचनात् । तथा—

एवं ध्यात्वा वासुदेवं स्वाभेदेन जगत्प्रभुम् । पूर्वोदिते यजेत् पीठे देवमावासा मन्त्रवित् ॥ १० ॥

मूर्तिं मूलेन संकल्प्य गन्धाद्यैस्तत्र पूजयेत् । पूर्वमङ्गानि संपूज्य वासुदेवादिशक्तयः ॥ ११ ॥

दिग्विदिक्षु च संपूज्यास्ततो द्वादश मूर्तयः । केशवाद्याः समन्धर्वा लोकेशाः स्वायुधैः सह ॥ १२ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि प्रजापतये
अथये नमः । मुखे गायत्रीसुन्दरे नमः । हृदये श्रीवासुदेवाय देवतायै नमः । इति विन्ध्यस्थ ममाभीष्ट-
सिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिकम्प्या, मूलेन करयोर्ध्वपङ्कं कृत्वा, ओं हृदयाय नमः । नमः शिरसे
स्वाहा । भगवते शिखा० । वासुदेवाय कवचं० । नमो भगवते वासुदेवायस्व । इति पञ्चाङ्गमन्थानुष्ठान-
दिकनिष्ठान्तं करयोर्विन्ध्यस्थ, नेत्रवर्जं हृदायस्वाभं च विन्ध्यस्थ, हृदये ओं पुरुषाय नमः । शिरसि नं
सत्याय नमः । शिखायां मों अक्युताय० । कवचस्थाने भं वासुदेवाय० । अक्षस्थाने नं सहस्रनाय० ।
नेत्रयोः यं प्रसुताय० । उदरे तं अनिददाय० । पृष्ठे वां नारायणाय० । बाह्वोः सुं प्रहृष्टे० । ऊरौ वै
विष्णवे० । जानुनोः वां भृसिहाय० । पादयोः यं वराहाय० । ततः शिरसि—ओं नमो भगवते वासुदे-
वाय, ओ विलोममन्त्रं नमः । एवं १२ आं १२ नमः इत्यादि सूक्ष्ममन्त्रपुटितान् मातृकाम्यासस्थानेषु वि-
न्ध्यस्थ, प्रणवपुटितेन मूलमन्त्रेण स्वदेहे त्रिविधापङ्कं कृत्वा, पादयोः ओं नमः । जानुनोः नं नमः । लिङ्गे
मों नमः । नाभौ भं० । उदरे गं० । हृदये यं० । बाह्वोः तं० । कण्ठे वां० । मुखे सुं । पृष्ठोः वै० ।
बाह्वोः वां० । शिरसि यं नमः । इति संहोरेण विन्ध्यस्थ, शिरसि ओं नमः । आले नं नमः । पृष्ठोः
मों नमः । मुखे भं नमः । कण्ठे गं नमः । बाह्वोः यं नमः । हृदये तं नमः । उदरे वां नमः ।

नाभौ सुं नमः । लिङ्गे दे नमः । जानुनोः वां नमः । पादयोः यं नमः । इति सृष्टिन्यासः । ततो-
 हृदि उँ नमः । उदरे ने नमः । नाभौ मों नमः । लिङ्गे भं नमः । जानुनोः मे नमः । पादयोः वं
 नमः । शङ्कोः तं नमः । कण्ठे वां नमः । मुखे सुं नमः । दृशोः दे नमः । भाले वां नमः । शि-
 रसि यं नमः । इति स्थितिन्यासः । एवं गृहस्थैः कर्तव्यं । यानिभिस्तु सृष्टिस्थानिसंहारक्रमेण कार्यः ।
 यानिभिस्तु स्थितिसंहारसृष्टिक्रमेण न्यस्तव्य इति । " एते वर्साः प्रणवपुटिता न्यस्तव्याः " इति केचि-
 त् । ततः पुनर्मन्त्रवर्णान् मूर्धभालनेत्रवक्त्रकण्ठबाहुद्वयहृदयजठरालिङ्गपादद्वयेषु द्वादशस्थानेषु प्राग्वहिन्यस्य
 पुनर्मूलमन्त्रेण व्यापकं कृत्वा, सर्वोङ्गं उँ नमः पराय जीवतत्त्वात्मने नमः । मे नमः पराय प्रायतत्त्वा-
 त्मने नमः । इदमे मों नमः पराय बुद्धितत्त्वात्मने नमः । भं नमः मनस्तत्त्वा० । मे नमः हृत्पद्मतत्त्वा-
 त्म० । वं नमो द्वादशकलाकवसूर्यमण्डलत० । तं नमः पौडशकलाम्बितचन्द्रमण्डलत० । वां नमो दश-
 कलाम्बितवह्निमण्डलत० । शिरसि सुं नमो वासुदेवत० । मुखे दे नमः संकर्षणत० । हृदि वां नमः
 मधुसूत० । गुह्ये यं नमः परायानिवद्धत० । इति द्वादशतन्त्रानि विष्णुस्य, प्राग्वन्मूर्तिपञ्चरन्यासं वि-
 धाय, ध्यानादिपुष्पोपचारान्तेऽङ्गानि संपूज्याष्टदलेषु प्राग्वह्यासुरेवादिमूर्तिशक्तीः संपूज्य, तद्गदिद्वादशदले-
 पु—उँ केशवाय नमः । नारायणाय० । माधवाय० । गोविन्दाय० । विष्णवे० । मधुसूदनाय० । वि-
 विक्रमाय० । धामनाय० । धीधराय० । हृषीकेशाय० । पद्मनाभाय० । रामोदराय० । इति देवाग्रादिमा-
 दक्षिण्येन संपूज्येन्वाद्यर्चादि प्राग्वत्सर्वं समापयेदिति तथा—

एवं संपूज्य विधिवद्दर्शनं लब्धं मनुं जपेत् । तत्सहस्रं च कमलैर्मुहुयान्मधुराप्नुतैः ॥ १३ ॥

वर्णलक्षं द्वादशलक्षम् ।

तिलैः शुद्धैरधेच्छन्ति केचिदाज्यपरिष्कृतैः । तर्पणादि ततः कुर्याद्यथोक्तविधिना सुधीः ॥ १४ ॥

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री वाञ्छितार्थान् प्रसाधयेत् । स्तनजहुमसंभृतसमिद्धिर्पापशुक्रये ॥ १५ ॥

स्तनजहुमः क्षीरवृक्षः ।

पयोक्ताभिः प्रजुहुयात् साधकोऽर्कसहस्रकम् । साज्येन हविषा चैव जुहुयाच्चित्तशुद्धये ॥ १६ ॥

पायसेन तिलैः शुद्धैः समिदाज्यैर्हृनेत् तु यः । शालीभिश्चान्वहं मन्त्री सोऽभीष्टफलभागभवेत् ॥ १७ ॥

अपुत्रो लभते मुक्तिं नियतात्मा न संशयः । द्वादशाक्षरमन्त्रस्य विधानं परिकीर्तितम् ॥ १८ ॥

अशेषतः साधकानां भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् । ..... ॥

इति । तथा सारसंग्रहे—

मायाद्वयं रमाद्वन्द्वं लक्ष्मीपदमथोचरेत् । वासुदेवं चतुर्ध्वन्तं नमोन्तथ ध्रुवादिकः ॥ १ ॥

मनुसंख्याक्षरः प्रोक्तो मनुः सर्वसमृद्धिदः । ..... ॥

मायाद्वयं भुवनेशीद्वयं ह्रीं ह्रीं, रमाद्वयं श्रीं श्रीं, लक्ष्मी स्वरूपं, वासुदेवं चतुर्ध्वन्तं वासुदेवाय, ध्रुवादिकः प्रण-
 वायः । मनुसंख्याक्षरश्चतुर्दशाक्षरः । उँ ह्रीं ह्रीं श्रीं श्रीं लक्ष्मी वासुदेवाय नमः । तथा—

श्रुषिः प्रजापतिरब्रन्दो गायत्री देवता मता । मनोर्लक्ष्मीवासुदेवो देवदानवचन्दितः ॥ २ ॥

द्वाभ्यां द्वाभ्यां ततो द्वाभ्यां पञ्चभिर्द्वितयेन वा । पञ्चाङ्गानि मनोर्वर्णैः प्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥

पुरोदिदे यजेत् पीठे द्वादशाक्षरवर्त्मना । ..... ॥

उद्यत्सौदामिनीरुक् शशधररुचिरं भूपयैर्भूषिताङ्गं

एकीभूतं वपुः श्रीकमलनयनयोः सम्यगाश्लेषलोभात् ।

लक्ष्मीं दिरयात् सदा नो लिखितसरसिजे दर्पणं रत्नकुम्भं

संविभ्रद् हस्तपद्मैः सरसिरुहगदाशङ्खचक्राङ्गुयानि ॥ ४ ॥

वामभागस्थैः करैरूर्ध्वादिभिर्लिखितादीनि दाक्षस्यैः सरसीरुहादीनि च । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादि-
योगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि प्रजापतये श्रुष्ये नमः । मुखे गायत्रीचन्द्रसे नमः ।
हृदि श्रीलक्ष्मीवासुदेवाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य ममाभीष्टसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा,
ओंह्रीं ह्रियाय नमः । ओंश्रीं शिरसे स्वाहा । ओलक्ष्मी शिखायै वषट् । ओवासुदेवाय कवचाय हुं ।
ॐ नमः अस्त्राय फट् । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान्मूलाभिमुखोः पाण्योरङ्गुलीषु विन्यस्य, नेत्ररहितेषु हृदिषु च
विन्यस्य, यथोक्तं ध्यात्वा मानसपूजादिसर्वं द्वादशाक्षरवत् कुर्यादिति ॥ तथा सारसंप्रदे—

वेदादिमायया युक्तं हौषीजं शङ्करं वदेत् । देवतं नारायणं प्रोक्त्वा हृदयं हौ वदेत् ततः ॥ १ ॥

हृत्प्रेतामणयान्तश्च मणो हरिहरात्मकः । सर्वसंपत्प्रदो नित्यं षोडशाक्षर ईरितः ॥ २ ॥

वेदादिः प्रणवः । माया भुवनेश्वरीयाजं । हौ स्वरूपं । शङ्कर स्वरूपं । केन नारायणं नारायणाय ।
इत् नमः । हृत्प्रेता ह्रीं । “ओंह्रीं शङ्करनारायणाय नमः ह्रींह्रीं” । तथा—

श्रुतिः नारायणः प्रोक्तरुचन्दोऽनुष्टुबुदाहृतम् । देवता स्याद्हरिहरः सर्वाभीष्टप्रदायकः ॥ ३ ॥

पद्दीर्घधुमायया च पङ्क्तानि प्रकल्पयेत् । शूलं चक्रं पाञ्चजन्यमभीतिं दधत् करैः ॥ ४ ॥

स्वस्वरूपाद्यनीलार्धदेहं हरिहरं भजे । ..... ॥

इक्षोर्ध्वादि तदधोस्तमायुधध्यानम् ।

देवं प्रपूजयेत् पीठे पूर्वोक्ते नवशक्तिके । पूर्वमङ्गानि संपूज्य शक्तीरेताः प्रपूजयेत् ॥ ५ ॥

लक्ष्मीनारायणी भूष धरा स्यादम्बिका तथा । त्रैलोक्यका तथा गौरी गङ्गा धर्माष्टमी तथा ॥ ६ ॥

लोकेशास्तद्वदिः पूज्या वज्रादीन्यायुधान्यपि । एवं सम्यक्प्रकारेण पूजितेऽभीष्टमाप्नुयात् ॥ ७ ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि नाराय-
णाय श्रुष्ये नमः । मुखे अनुष्टुप्चन्द्रसे नमः । हृदये श्रीहरिहराय देवतायै नमः । इति विन्यस्य, मम
सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः । इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, ह्रीं ह्रियाय नमः । ह्रीं शिरसे स्वाहा । ह्रीं शि-
खायै वषट् । ह्रीं कवचाय हुं । ह्रीं नेत्रत्रयाय वषट् । ह्रीं अस्त्राय फट् । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान्मूलाभिमुखोः
पाण्योरङ्गुलीषु विन्यस्य, ध्यात्वा पञ्चपूजान्तेऽहृदयेषु— स्वस्म्यै नमः । नारायण्यै० ।
भूम्यै० । धरायै० । अम्बिकायै० । त्रैलोक्यकायै० । गौर्यै० । गङ्गायै० । धर्मायै० । इति देवाप्रादिषु प्रा-
दक्षिण्येन संपूज्येन्द्राद्यर्चादि सर्वं प्राग्वत् समापयेदिति ॥ सारसंप्रदे—

अथोच्यते मन्त्रवरो दधिवामनसंज्ञकः । येन प्रजप्तमात्रेण सिद्धयन्ते च मनोरथाः ॥ १ ॥

ओंनमो विष्णवे श्रूयात् मुरान्ते पतये महा । बलावाग्निवधूर्मचोऽष्टादशाक्षर ईरितः ॥ २ ॥

“ओंनमो विष्णवे सुरपतये महावक्त्राय स्वाहा” । तथा—

मुनिरिन्दुः समाख्यातो विराट् छन्द उदाहृतम् । दधिवामनसंज्ञोऽस्य विष्णुर्देवः समीरितः । ३ ।
 हृदयं प्रणवेन स्वात्ममोमंशेण वै शिरः । विष्णवे च शिखा वर्म सुराद्यं पतये स्मृतम् ॥ ४ ॥
 महावलाय नेत्रं स्यात् स्वाहास्रमङ्गकल्पना । भूमध्यकण्ठहृदयनाभ्यन्ध्राधारकेषु च ॥ ५ ॥
 पदपदानि मनोर्न्वस्य वर्णान् न्यसेत् ततः सुधीः । मूर्ध्नि दृक्श्रवणद्वन्द्वे नामायां मुखमध्यतः ॥ ६ ॥
 कण्ठे हृद्वाहुयुग्मे च नाभौ पृष्ठे च गुह्यके । जान्वाश्च पादयोस्तद्वत् स्थानेष्वेव यथाक्रमम् ॥ ७ ॥
 इति । शारदातिलके तु—(१५ । ५८) “ मूर्ध्नि भाले दृशोर्युग्मे कण्ठनासोष्ठ्यालुषु । कण्ठवाहुद्वये पश्चाद्-
 हृदयोदरमाभिषु ॥ शुक्लोऽज्ञानुयुग्मेषु जङ्घयोः पादयोर्न्यसेत् । पश्चान्पृष्ठे ” इत्युक्तम् । अत्र यथोपदेशं न्या-
 सः कार्यः । ध्यानम्—

राकेन्द्राभः सिताम्बे स्वदमृतमखिञ्चततोऽधोनिविष्टः

श्रीभूम्याश्लिष्टपार्श्वः स्फटिकमणिनिभोऽशेषभूपाविशेषः ।

वामे दध्यक्षपूर्वः कनकजचपकं स्वर्णपीयूषकुम्भं

विभ्रच्छ्रीवामनाख्यः सततमदतु वो विष्णुरिष्टार्थदायी ॥ ८ ॥

वामेऽक्षपाशमित्युक्तेर्दक्षिणे पूर्णकुम्भं हेयम् ।

पूजा तु वैष्णवे पीठे कर्तव्या साधकोत्तमैः । आदावङ्गानि संपूज्य पश्चाच्छ्रीः प्रपूजयेत् ॥ ९ ॥

शुभ्रवर्णाः सुभूषाश्च वराभयकराः शुभाः । पूषा च सुमनां प्रीतिस्तुष्टिः पुष्टिस्तथैव च ॥ १० ॥

अद्रिर्धृतिश्च सौम्या च मरीचिन्धंशुमालिनी । शशिनी दुर्गमा चैव लक्ष्मीश्चाया तथैव च ॥ ११ ॥

संपूर्णमण्डला चैवममृता पोद्गरी कला । सशङ्कीन् वासुदेवाद्यांस्तृतीयावरणेऽर्चयेत् ॥ १२ ॥

वेश्वाद्यैश्चतुर्थं स्यात् पञ्चमं कुमुदादिभिः । शुभ्रवर्णैः शङ्खचक्रगदापङ्कजपाणिभिः ॥ १३ ॥

कुमुदः कुमुदाश्च पुण्डरीकोऽथ वामनः । शङ्खकर्णः सर्वनेत्रैः सुमुखः सुप्रतिष्ठितः ॥ १४ ॥

यजेत् पष्ठे लोकपालान् सप्तमे दिग्गजानपि । ..... ॥

अपिशब्देन चन्द्रादिपूजानन्तरं दिग्गजपूजेत्युक्तम् । “ चन्द्रादीन् दिग्गजानप्यौ समावरणमरितम् ” इति शारदाति-
 लकवचनात् । “ प्रागुक्ते वैष्णवे पीठे चन्द्रमण्डलपञ्चमे । चन्द्रान्तकल्पिते पीठे प्रागुक्ते तं समर्चयेत् (१५ । ६२) ॥ ”
 इति शारदातिलकात् सूर्यचन्द्रमण्डले समर्चयेत् पश्चात् सोममण्डलमर्चयेदित्यर्थः । चन्द्रासनत्वविधाना-
 देतदन्तरेवासनाव्येति केचित् । “ धर्मज्ञानमये पीठे पूजयेच्चन्द्रमण्डले । विष्णवे सहस्रोमाय त्रैलोक्याप्ता-
 यमाय च ॥ स्याद्वास्ततारद्वयपूर्वमन्त्रेणैवाचयेच्च तत् । ” इति मन्त्रतन्त्रप्रकाशवचनात् तदिति चन्द्रमण्ड-
 लम् । एतेन पीठमन्त्रान्तं योगपीठं संपूज्य तदेव चन्द्रमण्डलत्वेन ध्यात्वोक्तमन्त्रेणाभ्यर्च्य तत्र देवं पूजये-
 दिति । पीठ इति प्रागुक्ते योगपीठे । तच्च मण्डकादि पीठपर्यन्तमभ्यर्च्य तस्यैव अन्यथा नवशक्त्यर्चनाभावेऽपि
 पीठानुपपत्तेः ॥ अथ प्रयोगः तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासास्ते मूलेन प्राक्षायामत्रयं कृत्वा, शिरसि
 इन्द्रे अग्नये नमः । मुखे विराजे छन्दसे नमः । हृदये श्रीदधिवामनाय देवतायै नमः । इति विन्ध्यस्य
 शान्ताह्निनियोगमुक्त्वा, उद्बुध्याय नमः । नमः शिरसे स्वाहा । विष्णवे शिखायै । सुरपतये कवचा-

य० । महाबलाय नमः । स्वाहा अस्त्राय० ॥ भूमध्ये उँनमः । कण्ठे नमो नमः । हृदये वि-
 प्लाये नमः । नाभौ सुरपतये नमः । लिङ्गे महाबलाय नमः । मूलाधारे स्वाहा नमः ॥ मूर्ध्नि उँनमः ।
 दक्षनेत्रे नं० । वामे मों० । दक्षश्रोत्रे विं० । वामे प्लं० । नासायां वें० । मुखे छुं० । कण्ठे रं० । हृदि
 पं० । दक्षयाह्नौ तं० । वामे यें० । नाभौ मं० । पृष्ठे हां० । मुखे वं० । दक्षजानुनि लां० । वामे यं० ।
 दक्षपादे स्वां० । नाभौ हां० । इति विन्ध्यस्य, ध्यानाद्यात्मपूजान्ते योगपीठं संपूज्य “ उँनमो विष्णवे
 सहस्रोमाय त्रैलोक्याप्यायनाय स्वाहा चन्द्रमण्डलाय नमः ” । इति योगपीठमध्ये अष्टमण्डलमभ्यर्च्य ।
 आवाहनाद्यङ्गार्चान्ते षोडशदलेषु देवाद्यादिप्रादक्षिण्येन—पृथग्वै नमः । सुप्रनायै० । प्रीत्यै० । तुष्ट्यै० ।
 पुष्ट्यै० । ऋज्यै० । भृत्यै० । सौम्यायै० । मर्याचिन्द्यै० । अंशुमालिन्यै० । शशिन्यै० । दुर्भगायै० । स-
 हस्यै० । ज्ञायायै० । संपूर्णमण्डलायै० । अमृतायै० । इति संपूज्य, अष्टदलेषु दिग्बिन्दुषु प्राग्बद्धास्तुदे-
 वादिमूर्तीः शम्भ्यादिशक्तीश्च संपूज्य, तद्विद्वांश्च दशदलेषु प्रागुक्तकेशवादिद्वादशमूर्तीः संपूज्य, अष्टदलेषु—कु-
 मुदाय नमः । कुमुदायाय० । पुण्डरीकाय० । वामनाय० । शंकुकर्णाय० । लक्ष्मिनेत्राय० । सुमुखाय० ।
 सुप्रतिष्ठिताय० । इति संपूज्य प्रथमचतुरस्त्रे—इन्द्रादीन्, द्वितीये वज्रादीन्, तृतीये लक्ष्मीप्रकरणोक्तान-
 द्यौ दिग्गजांश्च संपूज्य धूपदीपादि सर्वं प्राग्बद्धं समापयेत् ॥ तथा—

दीक्षां प्राप्य शुचिर्भूता जपेद् द्वादशलक्षकम् । तदर्धं वा तदर्धं वा जपेन्मन्त्रमनन्वधीः ॥१५॥
 तदन्ते जुहुयाद्विद्वान् पायमेन दशांशकम् । तर्पणादि ततः कुर्यान्मन्त्री मन्त्रस्य सिद्धये ॥१६॥
 एवं सिद्धे मनौ मन्त्री वाञ्छितार्थान् प्रसाधयेत् । ..... ॥

श्रीमन्दिरे मण्डलमध्यभागे मायावर्तुं वामनमर्चयित्वा ।

दध्योदनं निर्मलशर्कराढ्यं निवेदयेत् तस्य सदा विभूत्यै ॥ १७ ॥

अन्नकामो हुनेन्नित्यमष्टाविंशतिसंख्यया । सिताभं घृतमिश्रं तु प्राप्नुयादन्नमद्यवम् ॥ १८ ॥

अपूपं षड्सोपेतं हुनेदष्टसहस्रकम् । अलक्ष्मीर्नाशमायाति महती धियमाप्नुयात् ॥ १९ ॥

अयुतं मन्त्रविद् हुत्वा दध्यञ्जं शर्करान्वितम् । अन्नपर्वतमाप्नोति यत्र यत्र स गच्छति ॥ २० ॥

हुनेद् विष्वक्समीपस्थः पञ्चाक्षरयुतं नरः । वसुधारामहालक्ष्मीर्वसु वर्षति तत्र च ॥ २१ ॥

विद्यार्थी प्रजपेन्नृचं ध्यायेद् देवं जनार्दनम् । जुहुयात् पायसं मन्त्री साक्षाद्वागीश्वरो भवेत् ॥२२॥

पुत्रकामो जपेन्नृचं पुत्रजीवफलैर्हुनेत् । तत्काष्ठदीपिते वद्वावृत्तं पुत्रमाप्नुयात् ॥ २३ ॥

ध्यात्वा त्रिविक्रमं देवं रक्षाभं करवीरकैः । हुनेदयुतसंख्यैश्च सर्वत्र विजयी भवेत् ॥ २४ ॥

राज्यकामोऽपि पञ्चानामयुतं जुहुयान्नरः । ध्यात्वा चन्द्रपदं राज्यं लभेताशु सकण्टकम् ॥ २५ ॥

अपामार्गदलैर्हुत्वा लवङ्गैर्वा मधुप्लुतैः । अयुतं साध्वनामाढ्यं स वरयो भवति ध्रुवम् ॥ २६ ॥

आरोग्यकामो जुहुयादपामार्गैः शतं शतम् । सप्ताहान्मुच्यते रोगी तावदेव जपेत् सुधीः ॥२७॥

प्रायुष्कामस्त्रिमध्वकैस्तिलर्वाङ्गराघवैः । अयुतं जुहुयात् तावज्जपेदायुर्लभेन्निरम् ॥ २८ ॥

रमृता त्रिविक्रमं रूपं जपेदष्टसहस्रकम् । मुक्तबन्धो भवेत् सद्यो नात्र कार्या विचारणा ॥२९॥

अष्टसहस्रमष्टोत्तरसहस्रमित्यर्थः । एवं सर्वत्र ज्ञेयम् ।

पथे सप्तदशारे तु कर्णिकायां ध्रुवं लिखेत् । स्वरैः संवेष्टितं तत्र केसरेषु च कादिकान् ॥३०॥
 सान्तान् द्विशो लवण्यांश्च मन्त्रवर्णान् दले लिखेत् । शिष्टान् बाह्ये च संवेष्ट्य प्रणवाभ्यां ततो बहिः ३१
 श्रीबीजाभ्यां वेष्टयेच्च यन्त्रं श्रीपुत्रमित्रदम् । ..... ॥

इति । अस्माकं—सप्तदशदलं पञ्च विरच्य तन्मध्ये स्वरणोद्देशकवेष्टितं प्रणवं सप्ताध्यं विलिख्य, तत्केसरेषु कादिकान्तान् द्वितीयलकारवर्जितान् वर्णान् विलिख्य, दलेषु मन्त्रवर्णानवाशिष्टान् सप्तदश प्रतिदलमेकैक-
 शो विलिख्य, संपुटाकारेण प्रणवद्वयेन मध्ये यन्त्रं यथा भवति तथा संवेष्ट्य तद्बाहिरपि तथैव श्रीबी-
 जाद्वयेन वेष्टयेत्, एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

सप्ताध्यानामप्रणवाब्जमध्यमष्टाक्षरैरुज्ज्वलपत्रमूलम् ।

मन्त्राक्षराणि द्विश आलिखेच्च पत्रेषु शिष्टद्वयमन्त्यपत्रे ॥ १ ॥

बहिर्वृतं द्वादशवर्णकेन ततो बहिर्मातृकया च वीतम् ।

संपूजितं चन्दनपुष्पचर्चैर्व्यन्त्रं स्विदं श्रीकृदभीष्टदं च ॥ २ ॥

इति । अस्माकं—अष्टदलं पञ्च कृत्वा तन्मध्ये साध्यसहितं प्रणवं विलिख्य, तत्केसरेषु नारायणाष्टाक्ष-
 रवर्णनिकैकशः समालिख्य, तत्पत्रेषु मूलमन्त्रस्य वर्णान् द्विशोऽविलिख्य बाह्यशिष्टवर्णद्वयमन्त्यपत्रे विलि-
 ख्य, पञ्चाद्विर्भुक्तत्रयं कृत्वाभ्यन्तरबीज्यां वासुदेवद्वादशाक्षरमन्त्रार्णैर्निर्द्वन्द्वं वेष्टयित्वा बाह्यबीज्यां मा-
 तृकावर्णैस्तथैव वेष्टयेत्, एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति । तथा— “तारकामरमास्तौघैर्यजैर्युक्तो मनुर्मतः” । पूर्वम-
 न्नस्यादौ प्रणवकामबीजाधीबीजानि योजयेदित्यर्थः । तथा—

व्यवनो मुनिराख्यातो गायत्री छन्द ईरितम् । देवता चास्य संप्रोक्तः सन् यज्ञेश्वरवामनः ॥ १ ॥

षड्दीर्घकामबीजेन षडङ्गानि प्रविन्यसेत् । कर्पूरधवलं देवं निविष्टं सरसीरुहे ॥ २ ॥

सुप्रसन्नं सुनेत्रं च चारुसितमनोहरम् । दण्डं चासृतकुम्भं च शरच्चन्द्रसमप्रभम् ॥ ३ ॥

दधिभक्तं सोपदंशं वसुपात्रं च विभ्रतम् । चिन्तयेज्जगतामाद्यं जगदार्तिहरं परम् ॥ ४ ॥

अस्य पूजादिकं सर्वं पूर्वोक्तेनैव वर्त्मना । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र योगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राज्ञायामत्रयं कृत्वा, शिरसि व्यवनाय ऋषये नमः ।
 मुखे गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये श्रीयज्ञेश्वराय वामनाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य, क्लृप्तं हस्त्या-
 दिना करपङ्क्त्यास्तं विधाय ध्यानमानसपूजादि सर्वं प्राग्वत् कुर्यादिति ।

कुर्यात् ततो मन्त्रसिद्धः काम्यान् स्वामीष्टदायकान् । सहस्रं हविषा होमाल्लक्ष्मीधान्यमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥

धान्यहोमेन बीजैश्च शतपत्रसमुद्भवैः । सहस्रहोमास्तीर्त्तानां नाशो भवति निश्चितम् ॥ ६ ॥

दध्यक्ताग्नेन जुहुयाद् दारिद्र्यान्मुच्यते नरः । त्रिविक्रमं वामनस्य रूपं ध्यायन् मनुं जपेत् ॥ ७ ॥

घोराज्ञयान्मुच्यतेऽसौ देवेशं च पटे लिखेत् । भिक्षौ बालिख्य गन्धार्घ्यैर्महतीं श्रियमाप्नुयात् ॥ ८ ॥

उैनमः पदमुक्त्वा तु ततो भगवते-पदम् । विष्णवे-पदमारभ्य पूर्वमन्त्रं समुचरेत् ॥ ९ ॥

अपिः कपिलं आख्यातो गायत्रं छन्द उच्यते । उदीरितः सर्वबन्धो देवता भोगवामनः ॥ १० ॥

पङ्क्तिर्मन्त्रपदैरुक्तः षडङ्गविधिरुत्तमः । नीलवर्णश्चतुर्बाहुः शङ्खचक्रगदान्जभृत् ॥ ११ ॥

सर्वान् भोगान् ददात्येष भक्तानां भोगवामनः । अस्त्र पूजादिकं सर्वं मन्त्री पूर्ववदाचरेत् ॥ १२ ॥
 उन्नमो हृदयाय नमः । भगवते शिरसे० । विष्णवे शिखायै० । सुरपतये कवचाय० । महाबलाय नेत्रा-
 भ्यां० । स्वाहा अस्त्राय० । अन्यत्पूर्ववत् । तथा—

तारो हृदयमायाबालकान्ते विष्णवे-पदम् । आरभ्योक्ताणुरस्यर्पिर्ब्रह्मा गायत्रमुच्यते ॥ १ ॥

छन्दश्च देवता प्रोक्ता मायाबालकवामनः । षडङ्गानि च मन्त्रस्य पदैः षड्भिः समाचरेत् ॥ २ ॥

पीताम्बरोत्तरीयोऽसौ मौञ्जीकौपीनधृद्धरिः । कमण्डलुं च दध्यञ्जं दण्डं छत्रं करैर्दधत् ॥ ३ ॥

यज्ञोपवीती नीलाभो ध्यानव्यश्छन्नवामनः । पूजादिकं पूर्ववच्च कुर्यान्मन्त्री यथाविधि ॥ ४ ॥

अन्धविद्याभूतिदोऽयं भक्तानामभयेष्टदः । ..... ॥

एतस्मिन्प्रोपासकानां नियममाह कपिलपञ्चरात्रे—

नाश्रीयात् कुण्डलीशाकं तथा षोडश्वरं फलम् । करकं पञ्चवीजं च भक्षयेन्न कदाचन ॥ १ ॥

करकं षोडश्वरम् ।

पञ्चपत्रे न भुञ्जीत तथा वार्कदलेष्वपि । तन्तुकार्पासवीजानि न स्पृशेच्च कदाचन ॥ २ ॥

षष्ठीकं गोमयं विप्रच्छायामपि न लङ्घयेत् । देवाग्निगुरुपूजां च कुर्याद्भक्तिसमन्वितः ॥ ३ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—

अथोच्यते हयग्रीवमन्त्रः सर्वसमृद्धिदः । चन्द्रस्वं गगनं वामकर्णविन्दुसमन्वितम् ॥ १ ॥

एकाक्षरो मनुः प्रोक्तो हयग्रीवस्य मन्त्रिभिः । ..... ॥

चन्द्रः सकारः । गगनं हकारः । वामकर्ण ऊकारः । विन्दुरनुस्वारः । यतैः हस्तं इति बीजमुद्भूतम् ॥
 शङ्करकल्पे—

शून्यं शून्यसमायुक्तं जीवस्योपरि संस्थितम् । अनुग्रहयुतं कृत्वा वागीशं सर्वकामदम् ॥ १ ॥

इति । शून्यं हकारः । शून्यसमायुक्तं विन्दुयुक्तं जीवस्य सकारस्योपरि स्थितम्, अनुग्रहेण बीकतेन युतं,
 तेन हस्तं इति बीजमुद्भूतम् । कोचिदस्मिन्नेव न्तोकेऽनुग्रहेत्यत्र कल्पेति पठ्यति । यद् एकारस्तेन
 हस्तं इति बीजं यदस्ति । एवं त्रिविधमिदं बीजम् । सारसंग्रहे—

अपिर्ब्रह्मा समुद्दिष्टः त्रिष्टुप् छन्द उदाहृतम् । देवता च हयग्रीवो भुक्तिभुक्तिप्रदायकः ॥ २ ॥

षड्दीर्घपुष्पमूलेन षडङ्गविधिरीरितः । ..... ॥

धवलनलिननिष्ठं धीरगौरं करान्जैर्जपवलयसरोजे पुस्तकाभीतिदाने ।

दधतममलवस्त्राकल्पजालाभिरामं तुरगवदनविष्णुं नौभि देवारिजिष्णुम् ॥ ३ ॥

यत्तोऽर्चयितव्योऽन्तर्मायुधध्यानम् ।

पुरोक्ते प्रयजेत् पीठे गायत्र्यावाह्य मन्त्रवित् । केन्तं वागीश्वरपदं विष्णवे पदमुचरेत् ॥ ४ ॥

हयग्रीवश्च केन्तः स्वात् धीमदीति नतो वदेत् । ततो वदेच्च मन्त्रस्तस्यो हंसः प्रचोदयात् ॥ ५ ॥

प्रथमावृत्तिरङ्गैः स्वाद् द्वितीया चाष्टमिर्हयैः । ब्रह्माहयस्तथा मेधाहयः स्मृतिहयस्तथा ॥ ६ ॥

विद्याहयः श्रीहयश्च वागीशीहय एव च । विद्याविलासहयतो हयान्तो नादमर्दनः ॥ ७ ॥

लक्ष्म्यादिभिस्तृतीया स्यात् ताश्च लक्ष्मीः सरस्वती । रतिः प्रीतिः कीर्तिकान्ती तुष्टिः पुष्टिस्तथाष्टमी ॥ ८ ॥

चतुर्थी कुमुदायैः स्यान्नौकपालैस्तु पञ्चमी । तदाष्टुधैस्तु षष्ठी स्यादेवं पूजा समीरिता ॥ ९ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रतःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे ऋ-
षये नमः । मुखे त्रिषुपञ्चन्दसे नमः । हृदये श्रीहयप्रीवाय देवतार्थं नमः । इति विम्वस्य प्राग्वद्वि-
नियोगमुक्त्वा, इसांजर्मी इत्यादि करपङ्कन्यासं कृत्वा, ध्यानादिपीठपूजान्ते ' ओंवागीश्वराय विश्वे
हयप्रीवाय धीमहि तन्नो हंसः प्रचोदयात् ' । इत्यनया गायत्र्यावाह्य, मूलेन स्थापनाद्यङ्गपूजान्ते तदष्ट-
दलेषु—देवाग्रमारभ्य, ओम्पञ्चाहयाय नमः । मेधाहयाय० । स्मृतिहयाय० । विद्याहयाय० । ओंहयाय० ।
वागीशीहयाय० । विद्याविलासहयाय० । नादमर्दनहयाय० । इति संपूज्य, श्लोकेषु—लक्ष्म्यै नमः । स-
रस्वत्यै० । रत्यै० । प्रीत्यै० । कीर्त्यै० । काम्यै० । नृप्यै० । पुष्ट्यै० । इति संपूज्य, द्वितीयाष्टदलेषु
वाधियामनपूजोक्तकुमुदायष्टमूर्त्याः संपूजयेन्प्रादिपूजादिकं प्राग्वत् कुर्यादिति । तथा—

वेदलक्षं जपित्वान्ते तद्दशांशं हुनेश्च घृतैः । तर्पयित्वाथ सलिलैः सुशुद्धैश्च सुगन्धिभिः ॥ १० ॥

आत्माभिषेकं कृत्वा च तर्पयेश्च भूसुरानपि । ततः सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगान् विदधीत वै ॥ ११ ॥

शशिमण्डलमध्यस्थं हिमकुन्दनिभं मनुम् । करे ध्यात्वा न्यसेद्वक्त्रे सभापूज्यः स जायते ॥ १२ ॥

अथवा तं करे कुम्भे न्यस्य तज्जलसेचनात् । प्रातराहन्ति लूतादिदौर्भाग्यं पञ्चधा विषम् ॥ १३ ॥

योऽम्भस्त्रिः सप्तजप्तं तु प्रभाते प्रत्यहं पिबेत् । संपूज्य जायते तस्य दिव्या वाणी मनोरमा ॥ १४ ॥

इन्दुमण्डलमध्यस्थं लकारे न्यस्य मन्त्रकम् । पीतं वादिमुखे भूत्वा स्तम्भयेत् तस्य भारतीम् ॥ १५ ॥

प्रणवद्वयमध्यस्थहकारद्वयमध्यगम् । वादिनाम लिखेद्गर्भे भूर्जपत्रे हरिद्रया ॥ १६ ॥

(पञ्चाष्टके हयग्रीवाष्टाक्षरं स्वरकेसरे । कादिचान्ताष्टतं बाह्ये तद्वदिर्भूपुरं लिखेत्) ॥ १७ ॥

यत्रं प्रतिष्ठितप्राणं शरावद्वयसंपुटे । वेष्टितं पीतघ्नेन मूकत्वं कुरुतेऽचिरात् ॥ १८ ॥

शृङ्गाटपुटमध्यस्थं रेफाक्रान्तं तु बीजकम् । ज्वालापालाकूलं ध्यायेत् स्तम्भनं परमं मतम् ॥ १९ ॥

शृङ्गाटं त्रिकोणम् ।

वायुमण्डलमध्यस्थं वायुबीजसमन्वितम् । संहारकमिदं ध्यानं विषादीनां न संशयः ॥ २० ॥

जलमण्डलमध्यस्थं ध्यात्वा चन्द्रांशुनिर्मलम् । आप्प्रायनकरं सेतु सर्वरोगविनाशनम् ॥ २१ ॥

शून्यगर्भगतं यत्रं हिमगोचीरसंनिभम् । ध्यायेद् हृत्पद्ममध्यस्थं निर्विषीकरत्वं परम् ॥ २२ ॥

लिखेद्गोचनया भूर्जे यत्रं बाहौ विधारयेत् । महारक्षा भवेदेषा सर्वदोषविनाशिनी ॥ २३ ॥

बीजं रेफसमायुक्तं हंकारद्वयमध्यगम् । यस्य नाम्ना जपेन्मन्त्रं मारयेत् तं न संशयः ॥ २४ ॥

बीजं रेफसमायुक्तं सकारहकारयोरधः । हंकारद्वयमध्यस्थं यत्रबीजमनुचमम् ॥ २५ ॥

विद्वेषयेज्जगत् सर्वं मासं जप्तं न संशयः ।.....॥

इति ॥ तथा—

पूर्वं वदेदुद्गिरत्प्रणवोद्गीधपदं वदेत् । सर्ववागीश्वशब्दान्ते ततो रेश्वरशब्दतः ॥ २६ ॥

सर्ववेदपदं प्रोक्त्वा मयाचिन्त्य-पदं वदेत् । सर्वं स्याद्बोधवद्भृन्द्ं स्वाहान्तं केषनोचिरे ॥ २७ ॥

स्वयीजप्रणवाभ्यां च संपुटः परिकीर्तितः । षट्त्रिंशदक्षरो मन्त्रो हयग्रीवहरः शुभः ॥ २८ ॥

स्वयीजं हयग्रीवयीजं पूर्वोद्भूतम् । अन्यत्सर्वं सुगमम् । षट्त्रिंशदक्षरः स्वाहाराहितपक्षे । तद्योगे त्वष्टा-
त्रिंशदक्षरः । तथा—

अष्टविंशत्यानुपुवुक्त्वं छन्दो देवोऽस्य कीर्तितः । वागैश्वर्यप्रदो नित्यं हयग्रीवहरिः स्वयम् ॥ २९ ॥

पञ्चाङ्गानि मनोस्तारमन्त्रपादैर्भवन्ति हि । हयग्रीवं चतुर्बाहुं शरदम्भोरुहप्रभम् ॥ ३० ॥

शङ्कारिपाणिमन्त्रास्यं जानुन्यस्तकरं भजे । पूर्वोदिते यजेत् पीठे देवमावासा मन्त्रावित् ॥ ३१ ॥

धामदत्तोर्ध्वयोः शङ्खचक्रे ।

एकाक्षरेण मूर्तिं तु कल्पयित्वा विधानतः । दिग्गजांश्चतुरो वेदान् यजेत् केसरगांस्ततः ॥ ३२ ॥

अग्नेदः श्वेतवर्णस्तु द्विभुजो रासमाननः । अक्षमालाभवः सौम्यः पीतरचाध्यापनोद्यतः ॥ ३३ ॥

अजास्यः पीतवर्णस्तु यजुर्वेदोऽक्षसूत्रकः । वामः कुलिशपाणिः स्याद्भूतिदो मङ्गलप्रदः ॥ ३४ ॥

नीलोत्पलदत्ताभासः सामवेदो हयाननः । अक्षमालान्वितो दक्षे वामे कुम्भधरः स्मृतः ॥ ३५ ॥

अथर्वणाभिधो देवो धनलो मर्कटाननः । अक्षमालान्वितो दक्षे वामे कुम्भधरः स्मृतः ॥ ३६ ॥

कोणकेसरगानङ्गस्मृतिन्यायांस्तधार्षयेत् । सर्वशास्त्रं च पत्रेषु षडङ्गानि समर्चयेत् ॥ ३७ ॥

लोकपालान् न्यसेद्भास्वे तेषामस्त्राणि तद्वहिः । विधानेनामुना देवं भजन् वाचस्पतिर्भवेत् ॥ ३८ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामधयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे
अक्षये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीहयग्रीवाय देवतायै नमः । इति विम्वस्य प्राग्बहि-
नियोगमुक्त्वा, ओं हृदयाय नमः । उद्गिरत्प्रणवोद्गीध शिरसे० । सर्ववागीश्वरेश्वर शिखा० । सर्ववेदमयाधि-
म्य कवच० । सर्वं बोधय २ अस्त्रं० । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान् मूलमन्त्राभिसृष्टकराङ्गुलीषु गृह्य, नेत्रवर्जं
हृदयादिषु च विम्वस्य, ध्यानादियोगपीठपूजान्ते एकाक्षरेण मूर्तिं परिकल्प्यावाहनादिपुष्पोपकारान्तेऽ-
ष्टदलकेसरेषु देवाग्रादि चतुर्दिषु—ओं अग्नेदाय नमः । यजुर्वेदाय नमः । सामवेदाय नमः । अथर्ववेदाय
नमः । इति संपूज्य, अग्न्यादिकोणकेसरेषु-षडङ्गेभ्यो नमः । स्मृतिभ्यो नमः । न्यायशास्त्रेभ्यो नमः ।
सर्वशास्त्रेभ्यो नमः । इति संपूज्याष्टदलेषु प्राग्वदङ्गानि संपूज्य लोकेशार्चादि सर्वं कुर्यादिति । तथा—

षट्त्रिंशल्लक्षकं जप्त्वा तदन्ते जुहुयात् सुधीः । कुन्दैस्त्रिस्वादुसंपूत्रैस्तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ३८ ॥

लक्ष्मीकामः प्रजुहुयाद्विन्वपत्रैः सुशोभनैः । वाक्कामो जुहुयादित्यं कुन्दैस्त्रिभुराप्नुतैः ॥ ३९ ॥

आज्यं ब्राह्मीरमे एकं मन्त्रेणानेन साधितम् । सेवितं विधिना प्रातरनर्गलकवित्वदम् ॥ ४० ॥

साधितां मन्त्रवर्षेण चक्षामनुदिनं सुधीः । भक्षयेत् सर्वशास्त्रास्त्रां व्याख्याता भवति ध्रुवम् ॥ ४१ ॥

अष्टयजुःसामरूपं च वेदाभरणकर्म च । प्रणवोद्गीधवपुषे महात्माशिरसे पदम् ॥ ४२ ॥

हेन्तं पादद्वयं पूर्वं नमोन्ते सोहंपूर्वकम् । हंसादिरश्वचक्रस्य प्रोक्तः षट्त्रिंशदक्षरः ॥ ४३ ॥

हेन्तं पूर्वपादद्वयं श्रृग्यजुःसामरूपाय वेदाभरणकर्मणे इति । अन्यन्तुगमम् ।

विश्वोत्तीर्णपदं प्रोक्ता स्यात् स्वरूपाय चिन्मयः । नादान्ते रूपिणे तुभ्यं पदं प्रोक्ता नमो वदेत् ॥ ४४ ॥

हयग्रीवपदं पञ्चाद्विद्याराजाय विष्णवे । स्वाहा सोहं च हंसादिष्टृत्रिंशाक्षरो मनुः ॥ ४५ ॥

श्रृग्याद्यङ्गविधिध्यानपूजाकाम्यानि मन्त्रवित् । कुर्यादानुष्टुभोक्तेन विधानेन विधानवित् ॥ ४६ ॥

पञ्चाङ्गानि प्रणवमन्त्रपादैः । पुरश्चरणं च षट्त्रिंशलक्षम् । तथा—

स्वर्गीजं पूर्वमुदधृत्य हेन्तं हयशिरो वदेत् । हृदन्तोऽष्टाक्षरो मन्त्रो हयग्रीवस्य चेरितः ॥ ४७ ॥

हेन्तं हयशिरः हयशिरसे । हृन्मः ।

श्रृग्याद्यङ्गविधिन्यासजपपूजा यथाविधि । एकाक्षरोक्रमार्गेण च्छन्दोऽनुष्टुबुदाहनम् ॥ ४८ ॥

कविताश्रीप्रदो नित्यमस्मादन्यो न कुत्रचित् । ..... ॥

पद्याक्षमालालिखितेष्टदानि दधानमम्भोरुहसंश्लिष्टम् ।

कर्पूरभङ्गाधिकशुभ्रकान्तिं हयाननं सौम्यमहं स्मरामि ॥ ४९ ॥

दक्षिणाधः करमाख्य वामाधः करपर्यन्तमायुधध्यानम् इति ॥ सारसंग्रहे—

अथोच्यतेऽर्चाविधानं वाराहस्य मनोः क्रमात् । साङ्गहोमाभिषेकं च सप्रयोगसजापकम् ॥ १ ॥

भगवत्पदमाभाष्य हेन्तं स्वाध्वं वरापदम् । हेन्तं हरूपमाभाष्य व्याहृतीश्च ततो वदेत् ॥ २ ॥

हेन्तं पतिं भूपतित्वं मे देहि दपदं वदेत् । दापय स्वापदं प्रोक्ता हान्तस्वारहृदादिकः ॥ ३ ॥

अथस्त्रिंशद्वर्णसंख्यो वराहमनुरीरितः । ..... ॥

भगवत्पदं हेन्तं भगवते । वरा स्वकपं । हरूपपदं हेन्तं हरुपाय । व्याहृतीः भूर्भुवःस्वः । हेन्तं पतिं पतये । भूपतित्वं मे देहि । द स्वकपं । दापय स्वाहा स्वकपं । तारहृदादिकः तारः प्रणवः, हृ-
न्मः । अत्र सन्धिः ज्ञानमो इत्यादि । तथा—

श्रृग्यादयो भार्गवानुष्टुब्वराहाः समीरिताः । हेन्तो हृदेकमृज्जः स्याद् व्योमोन्कस्तादृशः शिरः ॥ ४ ॥

शिक्षा तेजोधिपतये विधिरूपाय वर्म च । महादंष्ट्राय चाक्षं स्यात् पञ्चाङ्गविधिरीरितः ॥ ५ ॥

इति । प्रपञ्चसारे—“ सप्तभिश्च पुनः पद्भिः सप्तभिश्चाथ पञ्चभिः । अष्टभिर्मूलमन्त्रार्थैर्विदध्यादङ्गकल्पना-
म् ॥ ” (२३।१७) इत्युक्तम् । सारसंग्रहे—

अथवा मन्त्रवर्णैस्तु सप्तषण्मुनिसावकैः । वसुभिश्चापि पञ्चाङ्गं विदध्यान्मनुवित्तमः ॥ ६ ॥

शुनयः सप्त । सावकाः पञ्च । वसवोऽष्टौ ।

जान्वोः पदावधि सुवर्णनिभं च नाभेराजानु चन्द्रधवलं च गलाद् हृदन्तम् ।

वक्षिभं शशिनिभं शिरसो गलान्तं मौलिस्वलाद्वियत एन्दुनिभं च कान्तम् ॥ ७ ॥

संविभ्रतं करतलैररिशङ्खखड्गान् खेटं मदां तदनु शक्तिवराभयानि ।

सर्वसहाय्यशोभितदेवदंष्ट्रमाद्यं वराहमनिशं प्रभजस्व चित्ते ॥ ८ ॥

दत्तात्रयध्वजोराद्ये , तदधःस्थयोरन्ये , तदधःस्थयोरपरे , तदधःस्थयोरितरे , इत्यायुधध्यानम् । तथा—

धराधरशरीरं वा नीलजीमूनसंनिभम् । उदध्वुपरिगं ध्यायेत् सितदंष्ट्रावृताचलम् ॥ ९ ॥

हेमाभं पार्थिवे ध्यायेन्मण्डले हिमसंनिभम् । वारुणे मण्डले बहेः कृशानुभमधानिले ॥ १० ॥

कृष्णं त्रियम्बुश्रमं स्यादेवं ध्यायेच्च सुकरम् । दंष्ट्रायां वसुधां ध्यायेत् सशैलवनकाननाम् ॥ ११ ॥

वागीशीं हुंकृतौ ध्यायेत् पवनं शमिते तथा । बाह्वोर्वामान्वयोश्चन्द्रसूर्याबुदरगान् वसून् ॥ १२ ॥

ब्रह्मार्णं पादयोर्ध्यायेद् हृदये च हरिं तथा । शङ्करं च मुखे ध्यायेत्..... ॥ १३ ॥

इति । तथा—

पद्ममण्डलोपेतमुल्लसत्कार्शिकं शुभम् । मण्डलं विरचयेवं कोटिर्ष्यसमप्रभम् ॥ १४ ॥

तत्र संपूजयेत् कोलं वक्ष्यमाणविधानतः । मूलेन मूर्तिं संकल्प्य कोलमावाहयेत् ततः ॥ १५ ॥

तत्र गन्धादिभिः सम्यग् देवं संपूज्य सुकरम् । कोलदंष्ट्राद्यङ्गगतान् वसुधादीन् प्रपूजयेत् ॥ १६ ॥

विदिक्षूर्ध्वमधरचापि पूजयेदस्त्रमुत्तमम् । चक्रादीनि च तद्भागे चक्रशङ्कासिखेटकान् ॥ १७ ॥

गदाशक्ती वराभीती लोकपालानथो यजेत् । तदस्त्राणि च तद्भागे कोलपूजा समीरिता ॥ १८ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादिषोडशोपस्थास्मास्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्या , शिरसि भार्गवा-
य ऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीवराहदेवतायै नमः । इति विन्ध्यस्य मम सर्वाभी-
ष्टसिद्धये विनियोगः । इति कृताञ्जलिरुक्ता . एकभृङ्गाय हृदयाय नमः । व्योमोलकाय शिरसे स्वाहा ।
तेजोधिपतये शिवा० । विश्वरूपाय कवचं० । महावन्द्याय अस्त्रं० । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान् मूलमन्त्राभिमृष्ट-
योः पाण्योरङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तास्वङ्गुलीषु विन्ध्यस्य , नेत्ररहितं पञ्चाङ्गेषु च विन्ध्यस्य , ध्यानादिपुष्पोपवा-
रास्ते देवस्य दंष्ट्रायां वसुधायै नमः । अष्टदलकेसरेषु देवाप्रादिवतुर्विंशु हृदयादिकवचान्तं संपूज्याप्रादि-
कोणेषु इन्द्रेशानयोर्मध्ये निश्च्युतिवरुणयोर्मध्ये चास्त्रं संपूज्य , अष्टदलेषु देवाप्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन—
वक्राय नमः । शङ्काय० । अङ्गाय० । खेटाय० । गदायै० । शक्त्यै० । वराय० । अमयाय० । इति
संपूज्य लोकपालार्थादि प्राग्बत् कुर्यादिति । तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं नियमस्यो जितेन्द्रियः । तद्दशांशं प्रजुहुयात् (पद्मेः स्वादुपरिप्लुतैः ॥ १९ ॥

तर्पणादि ततः कुर्याद् ब्राह्मसाराधनावधि । विन्ध्यवृक्षं स्पृशन्नित्यं जपेन्मासं सहस्रकम् ॥ २० ॥

दशांशं जुहुयादग्नौ पुरधरश्चवान् भवेत् । अथो ध्यानाञ्जपाद् भूमिर्जपपूजाहुतैः क्रमात् ॥ २१ ॥

धनधान्यधरालक्ष्म्यो भवन्त्येव न संशयः । भूमण्डले सदा ध्यातः प्रयच्छति भुवं शुभाम् ॥ २२ ॥

वारुणे तूष्कैः शान्तिमाप्नेये च प्रयच्छति । वश्यं उवरादिकं सम्यगुष्ठाटो वायुमण्डले ॥ २३ ॥

भूमण्डले शत्रुभूतग्रहस्नेहादिरक्षणात् । सिंहस्य शुक्रपक्षे हि रवौ श्वेतशिलां शुभाम् ॥ २४ ॥

पञ्चगव्यविनिचिस्तां संजप्तामयुतेन च । उदङ्मुखो जपेन्मन्त्रं चेन्ने तां निखनेत् ततः ॥ २५ ॥

शत्रूणां संनिरोधो हि क्षेत्रस्यास्य विनश्यति । अर्कोदयेऽङ्गारवारे जपेन्मन्त्रं समाहितः ॥ २६ ॥

वैरिहृदादपि क्षेत्रान्मृदमानीय यत्नतः । तां च त्रिधा विभज्यांशं चुल्ल्यामेकं विलिप्य च ॥२७॥
 पाकपात्रे परांशं च पयस्यन्मं तृतीयकम् । संस्कृते हव्यवाहे च तण्डुलैश्च पचेच्चरुम् ॥ २८ ॥
 तत्र देवं यथावच्च धूपदीपादिभिर्यजेत् । साज्येन तेन द्रविषा हुनेदष्टाधिकं शतम् ॥ २९ ॥
 एवं भौमाष्टवारेषु कुर्यान्नियतधीः क्रमान् । नतः शत्रुगृहीतं च क्षेत्रं संप्राप्यतेऽचिरात् ॥३०॥
 अहो मुखे भौमवारे मृदं मंगृह्य पूर्ववत् । पूर्ववच्च चरुं कृत्वा जुहुयात् प्रोक्तवर्त्मना ॥ ३१ ॥
 बलिं च दद्यात् क्षेत्रस्य विरोधो नश्यति ध्रुवम् । ..... ॥

बलिं च देवस्य । हुतशेषेण देवस्य नैवेद्यं दद्यादित्यर्थः ।

सप्तभिर्दिवसैश्चाथ ङाकिर्नीविकृतीर्हरेत् । तामेव मृत्तिकां दुग्धे विलोड्याज्येन संहुनेत् ॥ ३२ ॥
 अष्टाधिकं सहस्रं च मण्डलद्वितयं ततः । निःसपत्ना समृद्धास्य महार्धं च मही भवेत् ॥ ३३ ॥
 आरग्वधसमिन्निश्च जुहुयादयुतं सुधीः । तस्य सर्वसमृद्धिः स्याद्वमेत् क्षेत्रादिकं बहु ॥ ३४ ॥
 अष्टाधिकं शतं मन्त्री शालीभिर्दिनशो हुनेत् । स तु संवत्सरात् सम्यग् व्रीहिपूर्णगृहो भवेत् ॥३५॥
 अनेन जुहुयादाज्यं सहस्रं प्रत्यहं बुधः । तेन स्वर्णसमृद्धिः स्यादञ्जलिन्धाः प्रह्वनकैः ॥ ३६ ॥
 सहस्रं स्वादुसंपृक्तैर्वातसां वृद्धिरिष्यते । स्नाजाहोमाश्च कन्यासिक्तपलैः श्रीर्भवत्यलम् ॥ ३७ ॥
 विषादक्षेत्रमासाद्य तस्य जन्मदिने शुभे । तत्रासीनो जपेन्मन्त्रमष्टोत्तरसहस्रकम् ॥ ३८ ॥
 एवं कृतवतस्तस्य भूमिवादो विनश्यति । ..... ॥

तस्य यादिनः । जन्मदिने जन्मनक्षत्रदिने ।

आत्मानं मेरुसदृशं वराहं चिन्तयेद् बुधः । अङ्गारवारे यत्क्षेत्रं जपन् सप्तमदक्षिणम् ॥ ३९ ॥
 कृत्वा मृदं ॥ गृहीयात्तस्य क्षेत्रं भविष्यति । नित्यं भूमिं स्पृशन् मन्त्री जपेदष्टसहस्रकम् ॥४०॥
 विन्दते महतीं भूमिं शमयेत् सर्वकण्टकम् । शृगुवारे तथा प्रोक्ते भौमवारे विशेषतः ॥ ४१ ॥
 जपेत् मतिष्ठाकामस्तु महतीं भूमिमाप्नुयात् । नित्यमष्टसहस्रं तु यो जपेद्भूमिर्चयेत् ॥ ४२ ॥
 महतीं श्रियमाप्नोति महाराजो भवत्यलम् । लक्षहोमजपान्ते स्याद् गन्धैश्चैव सपायसैः ॥ ४३ ॥
 सप्तद्वीपानवामोति नात्र कार्या विचारया । दाधिमध्वाज्यसिक्काश्च चतुरङ्गुलसंमिताः ॥ ४४ ॥
 शुक्चीरष्टसाहस्रं हुनेद् व्याधिर्विनश्यति । आन्नपर्णेर्हुतैर्मित्यं ज्वरशान्तिर्भविष्यति ॥ ४५ ॥
 गृहीत्वा हस्तयोर्नीरं जपेदक्षरसंख्यया । मुखे सुप्तः क्षिपेन्नित्यं मृत्तुर्भूतस्य वर्धते ॥ ४६ ॥

अक्षरसंख्यया मूलमन्त्राक्षरसंख्यया ।

समाध्यं षट्कोणे प्रसूतवतर्वाजं तरिमनुं

षट्सिन्धुज्जानि प्रविलिखतु संविष्वथ सुधीः ।

द्विषोऽष्टार्शाणुं निगमदत्तमूले दत्तमवान्

मनोरथानिष्टौ समधिकमथान्त्ये बहिरथो ॥ ४७ ॥

वसुमितदले किञ्जल्केषु स्वरान् द्विश आलिखेद्
 दलमनु मनोर्वर्णान् वेदैर्मितानधिकोऽन्तिमे ।
 विकृतिविवरे किञ्जल्केऽथो लिपिं द्विश आलिखेद्
 दलमनु मनोर्वर्णानन्तेऽन्तिमं बहिरावृतम् ॥ ४८ ॥
 वेदादिचितिकोलबीजमनुभिः साध्याख्यया संपुटै-
 स्तद्भासे मनुवर्णदभितलसतसाध्याख्यया चावृतम् ।
 भूविम्बावृतमभिगर्मविलसत्साध्याख्यभूबीजकं
 शूलेषु चितिकोलबीजलसितं यन्त्रं वराहस्य तत् ॥ ४९ ॥
 लावाकर्पूरकृष्णागुरुमलयजसद्रोचनाकुङ्कुमैस्त-
 त्संपिष्टैर्गोमयाजिः शुभतरदिवसे संलिखेच्चारुहैम्भा ।
 लोखन्या स्वर्णपट्टे रजतजफलके राज्यमाग्रामलाभ-
 स्ताम्रे स्वर्ण निजेष्टं पिबुतकजदले भूफलं श्रीमपट्टे ॥ ५० ॥
 भूर्जे संसारयात्रा भवति च नितरां साधु जप्तं च यन्त्रं
 संपाताज्याभिषिक्तं निजद्वितफलदं राशिवर्षे धृतं तत् ।
 एवं ध्यात्वा कोलरूपं तदपि च निखनेत् साध्यदेशे वराहं
 लावास्नाङ्गानि दिक्षु प्रयजतु स भवेत् छुद्रोर्गैर्विमुक्तः ॥ ५१ ॥

इति । अस्यार्थः—आद्यौ पदकोणं कृत्वा तन्मध्ये प्रखण्डं विलिख्य, तस्योदरे इमिति वराहबीजं तत्र
 साध्यनाम चालिख्य, तस्य पदसु कोणेषु स्वाग्रादिग्राह्येण वक्ष्यमाणसुदर्शनपञ्चसरमन्त्रस्यैकैकमक्षरमा-
 लिख्य, पदकोणसन्धिषु सुदर्शनपञ्चवर्णस्य पञ्चमन्त्रानालिख्य, तद्वद्विष्यतुर्लकमलं कृत्वा तत्केसरेषु द्वि-
 र्दिर्नारायणाष्टाक्षरमन्त्रानालिख्य, वराहानुष्टुभमन्त्रस्य वर्णाक्षतुष्पत्रेषु प्रतिपन्नमष्टावष्टावलिख्य, अन्तिमद-
 लेऽस्त्यवर्णमालिख्य, तद्वद्विष्यदलकमलं कृत्वा तत्केसरस्थाने स्वरान् द्वादशो विलिख्य, अष्टदलेषु वरा-
 हमन्त्रवर्णाक्षतुरोऽर विलिख्यास्त्यवर्णमन्त्रदले विलिख्य, (तद्वदिः षोडशदलं पञ्च विलिख्य, तत्केसरेषु
 द्विशः कादिसाम्भान् वर्णानालिख्य, दलमध्येषु मूलमन्त्राणां द्वादशः संलिख्य अन्तिमार्धमन्त्रिमदले वि-
 लिख्य,) तद्वदिर्द्विसप्ततुष्टयं कृत्वा धीर्यात्रयं विरच्य, सर्वाभ्यन्तरवीथ्यां साध्याक्षरेण संपुटितप्रणवेन
 संवेष्ट्य, द्वितीयवीथ्यां ग्लौ इति धराबीजेन तथैव संवेष्ट्य, तृतीयवीथ्यां ह्रौ इति वराहबीजेन साध्य-
 संपुटितेन संवेष्ट्य, तद्वद्विष्य पुनर्द्वुष्टं कृत्वा तद्वीथ्यां मूलमन्त्रार्धविर्भिन्तसाध्याख्ययावेष्ट्य, तद्वद्विष्यतुरलं
 कृत्वा, तत्कोणेषु ग्लौ इति भूबीजं साध्याख्यागर्भितं विलिख्य, चतुरस्रस्थरेणावतुष्काद्यष्टकेषु त्रिशताक्षरं
 कृत्वा, तेषु शूलेषु वराहबीजं वसुधाबीजं च लिखेत्, एतद्वन्मुक्तफलत्वं भवति ॥ श्रीकेरलीये यन्त्रसारे—

कार्शिकायां कोलगर्भं तारं साध्यसमन्वितम् । चक्रमन्त्रं कोणपदके षडङ्गानि च सन्धिषु ॥ १ ॥
 अष्टपत्रे केसरोद्यदष्टार्धद्वयवर्षके । चतुरश्रतुरो वर्णान् कोलमन्त्रस्य चाष्टमे ॥ २ ॥
 पञ्च चालिख्य नासौ च पत्रे षोडशसंज्ञके । क्षेत्रस्थेत्वादिवक्ष्यस्याप्यर्धमर्धमृचां लिखेत् ॥ ३ ॥

धरामन्त्रेण संवेष्ट्य वाह्ये मातृकयापि च । भूपुराश्रिषु भूर्बीजं दिक्षु ह्रींबीजमालिखेत् ॥ ४ ॥
 क्षेत्रस्येत्यादिमुक्तस्य यन्त्रमेतच्छुभे दिने । ताम्रपट्टे ममालिख्य स्वर्णमूल्या यथाविधि ॥ ५ ॥
 स्थापितं भवने यद्वा क्षेत्रे वा नगरेऽपि वा । देशे वा तत्र वर्धन्ते दिनशः सर्वसंपदः ॥ ६ ॥
 गजाश्वधेनुमहिषीवृषमेपस्वरादिभिः । धनधान्यधराध्यक्षवासोरत्नविभूषणैः ॥ ७ ॥

आह्लादयन्ती त्रिभवरन्यश्च स्यात् सदा रमा । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टदलकमलं कृत्वा तत्कलिकायां पदकोणमध्ये प्रणवोदरे सप्ताध्यं चाराहयोजं वि-
 लिख्य, पदकोणेषु सुदर्शनचङ्कणं, तत्सन्धिषु सुदर्शनमन्त्रस्य पञ्चमन्त्रान्, अष्टदलकेन्द्रेषु नारायणाष्टा-
 क्षरस्य चक्षुमाणवाराष्टाक्षरस्य चैकैकमक्षरं, इत्येषु वराहमन्त्रस्य अन्धकारं चत्वार्यक्षराणि, सर्वाभ्यक्षरे
 पञ्चाक्षराणि, तद्वहिःस्थवोऽष्टदलेषु “क्षेत्रस्य पतिना” इत्यादिमुक्तस्य श्रव्यामधमधं, महिषैस्तत्रयान्तरा-
 लयोरभ्यन्तरान्तराले षष्ठमन्त्रेण च धरामन्त्रं, बाह्यान्तराले मातृकां, चतुरक्षकोणेषु भूर्बीजं, दिक्षु वरा-
 हबीजं च लिखेत् । पदचक्षुःमुक्तफलदं भवति ॥

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि । गामर्धं पोषयित्वा स नः मृत्तातीवृशे ॥ १ ॥ क्षेत्रस्य
 पते मधुमन्तमूर्ध्नि घेनुरिव पयोऽप्यसासुं धुत्तव । मधुरद्वयं नृनमिव सुपूतमृतस्य नः पतयो मृत्प-
 न्तु ॥ २ ॥ मधुमतीरोषधीर्घावि आपो मधुमज्जो भवत्वन्तरिचम् । क्षेत्रस्य पतिर्मधुमाज्जो अस्तरि-
 ष्यन्तो अन्वेनं चरेम ॥ ३ ॥ शुनं बाहाः शुनं नरं शुनं कृषतु लाङ्गलम् । शुनं वरत्रा वक्ष्य-
 न्तां शुनमष्टादिङ्गय ॥ ४ ॥ शुनासीराविर्मां वार्धं जुषेथां यद्विवि चक्रधुः पयः । तेनेमाश्रुपं
 सिञ्चतम् ॥ ५ ॥ अर्वाचीं सुभगे भव सीते वन्दामहे ता । यथा नः सुभगांससि यथा नः सु-
 फलांससि ॥ ६ ॥ इन्द्रः सीतां नि गृह्णतु तां पूषानु पच्छतु । सा नः पर्यस्वती दुहामुत्तराशु-
 त्तरां सर्वा ॥ ७ ॥ शुनं नः फाला वि कृषतु भूमिं शुनं कीनाशां अभि वंतु बाह्वैः । शुनं प-
 र्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासुं दत्तं ॥ ८ ॥ (४ । ५७)

क्षेत्रस्य पतिमेति मुक्तस्य । वामदेव श्रुतिः । पुराणविगनुष्टुप् त्रिष्टुभः छन्दांसि । क्षेत्रस्य पतिर्देवता ॥
 वैज्ञानसपञ्चरात्रे—

तिथिस्वरयुतं व्योम वामकर्णविभूषितम् । वराहबीजमुदितं सर्वसंपत्प्रदायकम् ॥ १ ॥
 तिथिस्वरो बिन्दुः । व्योम इकारः । वामकर्णः ऊकारः । सारसंप्रदेह—“हयग्रीव श्रुतिः प्रोक्तश्छन्दोऽ-
 नुष्टुप् च देवता । वराहो दीर्घयुक्तेन बीजेनैवाङ्गकल्पनम् । ध्यानपूजादिकं सर्वमस्य पूर्ववदाचरेत् ” इति ।
 महासंमोहनतन्त्रे—“नामिर्धामश्रवः सर्वो तस्य बीजमिहोच्यते । ” इति नामिर्भकारः । वामश्रवः ऊ-
 कारः । सर्वो विसर्गस्तेन भूः इत्युद्घृतम् । अस्य प्राग्बदेव करपङ्क्तध्यानपूजादिकं ज्ञेयम् । यथा
 संप्रदार्थं जपः । तथा—

अष्टाक्षरे महामन्त्रे वेदादिः प्रथमाक्षरम् । द्वितीयं व्याहृतिस्तस्याद्वराहाय इदन्तता ॥ १ ॥

घेदादिः प्रणवः । व्याहृतिर्भूः । ह्रस्वः ।

ऋषिर्ब्रह्मा च जगतीं छन्दो वराह एव च । देवताङ्गानि च पदैः समस्तेन च कल्पयेत् ॥२॥

कृष्णाङ्गं ततिनीलवक्त्रनलिनं पद्मस्वितं स्वाङ्ग-

चोष्णीशक्तिमुदारवाहुभिरथो शङ्खं गदामम्बुजम् ।

चक्रं विभ्रतमुग्रकान्तिमनिशं देवं वराहं भजे

भूलचर्मीरतिकान्तिभिः परिवृतं चर्मासिसंदीप्तिभिः ॥ ३ ॥

वामोर्ध्वमारभ्य दक्षिणोर्ध्वपर्यन्तमायुधध्यानम् । जपपूजादिकं सर्वमस्य वराहमन्त्रवदेव ज्ञेयम् । अथ प्र-
योगः—तत्र मूलेन प्राणायामप्रथमं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः । मुखे जगतीछन्दसे नमः । हृ-
दये धीवराहदेवतायै नमः । इति विन्यस्य, ओम् ह्रस्वाय नमः । भूः शिरसे० । वराहाय शिखा० ।
नमः कवचं० । ओम् भूर्वराहाय नमः अस्त्रं० । इति पञ्चाङ्गं प्राग्बहिर्म्यस्य ध्यानादि शेषं सर्वं प्रागुक्तवरा-
हानुष्टुभविधिना कुर्यादिति ।

एवं मनुं यः प्रजपेत् स भवेच्च धरापतिः । अन्ते विष्णोः परं नित्यं पदमामोत्यसंशयः ॥ ४ ॥
इति । सारसंग्रहे—

ध्रुवं नमः—पदं व्याङ्गगत्रत्यै वदेततः । परण्वै—पदध्रुवार्धं धराणि स्पाद्वराधरे' ॥ १ ॥

एकोनविंशत्यर्थात्मा स्वाहान्तो मनुरीरितः । धराहृदयसंज्ञोऽयं भूपतिलप्रदायकः ॥ २ ॥

ध्रुवः प्रणवः । अभ्यासि पदानि स्वरूपाणि । अत्र सम्बिन्द्यतेन ओन्मो भगवत्यै इत्यादि । तथा—

ऋषिर्वराह आख्यातो निचृच्छन्दश्च देवता । पृथिवी सर्वजननी वृष्टावृष्टकलप्रदा ॥ ३ ॥

त्रिभिर्वदैस्त्रिभिर्भूतैर्द्वाभ्यां द्वाभ्यां तथा भवेत् । मूलमन्त्रमवैर्बर्धैः षट्कानि सज्जानिभिः ॥ ४ ॥

इन्दीवरयुगं शालिमञ्जरीं दधती शुक्रम् । धरा पद्मासना ध्वेया रथामा तन्वी सुभूषिता ॥ ५ ॥

वामोर्ध्वोदितवधोऽन्तमायुधध्यानम् ।

पूजा तु वैष्णवे पीठे तद्विधानमुदीर्यते । आदावङ्गानि संपूज्य दिग्दलेषु ततो वजेत् ॥ ६ ॥

ध्रुवं बर्हिं जलं वायुं तत्कलाः कोष्पप्रभाः । इन्द्रादीन् पूजयेद्भास्वे वज्रादीनि ततः परम् ॥७॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामप्रथमं कृत्वा, शिरसि वराहऋ-
षये नमः । मुखे निचृच्छन्दसे नमः । हृदये धीधरण्वै देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्ट-
सिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्ता, ओम् नमः ह्रस्वाय० । भगवत्यै शिरसे० । धरण्यै शिखा० ।
धरायै कवचं० । धराधरे नेत्रं० । स्वाहा अस्त्रं० । इति करपङ्क्त्यासं कृत्वा ध्यानादियोगपीठ(कला)-
नक्षत्राङ्गिपूजान्ते वैष्णवपीठमन्त्रस्थाने “सौ वसुधराय योगपीठाय नमः” इति पीठं संपूज्यावाहनाद्यङ्गाचार्ये
दिग्दलेषु—मुखे नमः । वङ्ग्ये० । जलाय० । वायवे० । विदिग्दलेषु—निवृत्त्यै नमः । विद्यायै० । प्रतिष्ठा-
यै० । शान्त्यै० । इति संपूज्येन्द्राद्यङ्गादिकं प्राग्बत् कुर्यादिति । तथा—

दशायुतं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशवः । हविषा घृतसिक्तेन तर्पयेदभिषेचयेत् ॥ ८ ॥

१ ‘धरे धरे’ इति पाठः समुचितः । धरवत्प्रभो इन्द्रादिति सारदक्षिणकोटिः ।

ब्राह्मणान् भोजयेत् पश्चान्मन्त्री मन्त्रस्य सिद्धये । विधिनानेन संमिद्धे मनो काम्यानि साधयेत् ॥ ९ ॥
रक्तोत्पलानि जुहुयात् स्वादूकानि सदसकम् । भुवमिष्टामवाप्नोति नीलोत्पलहुतान् तथा ॥ १० ॥
प्रियकुपुष्पहोमेन मधुराक्रेन मन्त्रवित् । वसुधान्वधराश्री(स्त्री)णां मत्स्यं भवति भाजनम् ॥ ११ ॥
मधुरार्द्रतरां हुत्वा नूननां शालिमञ्जरीम् । धरापतिर्भवेन्मन्त्री मण्डलेन न संशयः ॥ १२ ॥
प्रातर्भृगुदिने मन्त्री साध्यक्षेत्रान्मृदं हरेत् । शुद्धतोये समालोक्ष्य तां च तत्र पवेचकम् ॥ १३ ॥
अथौ दुग्धघृताभ्यक्तं जुहुयात् तद्यथाविधि । मासपदकं भृगोर्वारेष्वेवं कृत्वा लभेद्धराम् ॥ १४ ॥

वाराहं भजति मनुं युतं धराया मन्त्रेण प्रजपहुतार्चनादिभिर्धैः ।

तस्य द्राक् सकलमहीपतित्वसुखैर्यैश्च भवति च धान्यवीर्यवृद्धिः ॥ १५ ॥

इति । श्रीयन्त्रे—

मध्ये तारं वसुपुरयुगाभ्रिष्वथो कोलवीजं

पत्रेष्वष्टस्वपि गुह्यमितान् मन्त्रवर्णान् क्रमेश ।

आवेष्टथार्थैः किटिमनुभवैर्मातृकार्यैश्च यन्त्रं

भूमेहस्वं वितरति धरास्वर्णधान्यादिकानि' ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टकोणगर्ममण्डलं पञ्चं कृत्वाष्टकोणमध्ये सप्तार्थं प्रथमं विलिख्याष्टकोणेषु वाराहवीजं विलिख्याष्टकोणेषु धरामन्त्रस्य प्रथमविधुराशिं त्रीणि त्रीण्यक्षराणि विलिख्य, वहिर्वृत्तत्रयं कृत्वाभ्यन्तरवीर्यां पूर्वोक्तवाराहमन्त्राणां विलिख्य, ब्राह्मवीर्यां मातृकार्यैः संवेष्ट्य वहिःअक्षरं कुर्यात्, एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ अयं यन्त्रस्तरे धरामन्त्रविशेष उक्तः । यथा—“इदं भगवत्यै च धरत्यै च धरत्यथ । धरे ह्ययं वहिर्वधूर्मन्त्रः प्रोक्तोऽविलार्यदः ॥ तारमायाधरावीजैः पुटितस्तस्यवर्णकः” । इति । माया ह्रीं । धरा श्लीं । प्रथमानन्तरं बीजह्रस्वं, पञ्चाक्षरमन्त्रः । पुनर्वैपरीत्येन बीजह्रस्वम् अन्ते प्रथमः । तत्त्ववर्णैश्चतुर्विंशत्यर्थः । सारसंग्रहे—

अथ सम्पक् प्रवक्ष्यामि सुदर्शनमनूतमम् । येन सिध्यन्ति सकलाः साधकानां मनोरथाः ॥ १ ॥

यात् सप्तमं तदन्त्यं च भृग्वी दीर्घसंयुतौ । नान्त्यं व्योम दक्षकर्णयुक् पान्त्यं केवलश्च टः ॥ २ ॥

वेदाद्याद्यश्चक्रमन्त्रः सप्तवर्ण उदाहृतः । ..... ॥

यात् सप्तमं सकारः । तदन्त्यं इकारः । भृगुः सकारः अश्री रेफः । दीर्घ आकारः, तेन स्त्री । व्याख्यं रेफः । व्योम इकारः, अं अनुस्वारः, दक्षकर्ण उकारः, तेन हुं । पान्त्यं फकारः । केवलः टः, विश्व-
रः । वेदाद्याद्यः प्रथमाद्यः । तथा—

अपिः प्रोक्तो सहिर्बुध्न्योऽनुष्टुप् छन्दश्च देवता । सुदर्शनात्मा च महाविष्णुर्मुनिभिरीरितः ॥ ३ ॥

चक्रायान्तैराविमुधीसज्जालाशन्दकैः पृथक् । चङ्क्रमनवो यस्य जातियुक्ता द्विडान्तकाः ॥ ४ ॥

ऐन्द्रयाद्यधोर्ध्वक्रमशश्चक्रेष्वेति ततो वदेत् । वदेद्भूमिं हृदयं केन्तं चक्रपदं शिरः ॥ ५ ॥

दिशामपि दशानां साङ्ग्रन्धोऽनेनाशुनात्र च । त्रैलोक्यं प्रथवाद्यं च रत्नयुग्मं तनुत्रकम् ॥ ६ ॥

अक्षशीर्षयुतो मन्त्रो सप्रिप्राकारसंज्ञकः । अनेन मनुना स्वस्य परितोऽग्निमयं बुधः ॥ ७ ॥

प्राकारं परिकल्प्याथ न्यासानन्धान् समाचरेत् । शुभ्राकराणिताभं तु प्रखवं शिरसि न्यसेत् ॥ ८ ॥

भूमध्याननहृद्गुह्यानुपद्दद्वन्द्वसन्धिषु । इतरान्वदितुल्याभान् वर्णान्मन्त्री प्रविन्यसेत् ॥ ९ ॥

दिग्बन्धादिमन्त्राः प्रयोगे एव स्पष्टीक्रियन्ते । पद्दद्वन्द्वसन्धिगुल्फः । “जानुगुह्येषु विन्यसेत्” इति कपिलयचनात् ।

रथाङ्गदरसदृदान्जमुसलं धनुःपाशकौ

सृणिं दधतमर्कसप्रभरुचिं कराम्भोरुहैः ।

स्यदेहरुचिभिर्जगन्मनसि भासयन्तं सरेद्

हरिं रथपदाङ्गुलं विकटभीमदंष्ट्राननम् ॥ १० ॥

रथाङ्गं चक्रं । दरः शङ्खः । सृणिरङ्गुलः । इत्यादयूर्ध्वपाराधे, तदाधधःस्थयोरन्ध्रे, तदाधधःस्थयोरपरे, तदाधधःस्थयोरितरे, इत्यायुधध्यानम् । तथा—

पूजयेद्दृष्ट्यवे पीठे गन्धपुष्पादिभिस्ततः । मूलेन मूर्तिं संकल्प्य तत्रावाह्यं च पूर्ववत् ॥ ११ ॥

अङ्गानि चक्राद्यस्त्राणि लक्ष्म्याद्या लोकपालकान् । तदायुधानि च वजेत् क्रमाद् देशिकसप्तमः ॥ १२ ॥

रथाङ्गं च दरश्चैव गदाङ्गे मुसलं तथा । धनुः पाशाङ्गुली प्रोक्ताः पीतरक्तसितासिताः ॥ १३ ॥

द्विशश्च शक्रयोऽभ्यर्च्य विष्णुमानिभ्यकारिकाः । दर्शयेच्चक्रगायत्र्या ततो मुद्रां च मन्त्रवित् ॥ १४ ॥

मुद्रां चकाराचक्रमुद्रां ।

सुदर्शनाय विवदेततश्च विवदे महा । ज्वालाप भीमहि ततस्तत्तत्तत्तत् प्रचोदयात् ॥ १५ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि अहिर्बुध्न्याय ऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्सन्धे नमः । हृदये श्रीसुदर्शनाय महाविष्णवे देवतायै नमः । इति विन्यस्य मन्त्रेष्टार्थे जपे विनियोगः । इति प्राग्बहुक्त्वा, आचक्राय स्वाहा हृदयाय० । विचक्राय स्वाहा शिरसे० । सुचक्राय स्वाहा शिखा० । धीचक्राय स्वाहा कण्ठ० । सचक्राय स्वाहा नेत्र० । ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्रम्० इति मन्त्रैः करपद्मङ्गसं कृत्वा, पैर्दी चक्रेण वज्रमि नमश्चक्राय स्वाहा । आग्नेयी चक्रेण वज्रमि नमश्चक्राय स्वाहा । इत्यादियुक्त्या दशदिग्बन्धनं दत्तकरतर्जन्यङ्गुष्ठोत्पथगन्धेन विधाय, ओं वैलोक्यं रत्नं २ हुं फट् स्वाहा, इति मन्त्रेण प्राग्बहुप्रकारं कृत्वा, शिरसि ओं नमः । भूमध्वे सं नमः । मुखे हं नमः । हृदि ज्ञां नमः । मुखे रं नमः । जानुगोः हुं नमः । गुल्फयोः फट् नमः । इति विन्यस्य ध्यानादिप्राप्त्यतिष्ठान्ते वैष्णवमुद्राः प्रदर्श्य, “ओंसुदर्शनाय विवदे महाज्वालाप भीमहि तत्तत्तत्तत् प्रचोदयात् ॥” इति गायत्र्या पुनश्चक्रमुद्रां प्रदर्श्यांस्तनाचक्रार्चान्तेऽष्टदशेषु—चक्राय नमः । शङ्खाय० । गदायै० । पद्माय० । मुसलाय० । धनुषे० । पाशाय० । अङ्गुशाय० । इति संपूज्य, दक्षाम्रेषु ह्यः श्रीधूपूलोक्तलक्ष्म्याद्यष्टशक्तिः संपूज्य लोकेष्टार्चादि सर्वे प्राग्बहु कुर्यावेति । तथा—

जपेद् द्वादशलक्षं ॥ तत्सहस्रं हुनेत् तिलैः । सर्पपैर्विल्वपत्रैश्च यथाविधि ॥ १६ ॥

विल्वैर्विल्वपत्रैः । ‘सर्पपैर्विल्वपत्रैश्च’ इति प्रयोगसारवचनात् । एकैकद्रव्येऽष्टशताधिकसहस्रसंख्याको होमः । तिलादिद्रव्यचतुष्टये त्रिमधुयोगः कार्यः । ‘त्रिमधुसंयुतैः’ इति प्रयोगसारात् । तथा—

तर्पणादि ततः कृत्वा कुर्याद् ब्राह्मणभोजनम् । सिद्धे मनो विदध्याच्च प्रयोगानिष्टदायकान् ॥१७॥
चक्रयुग्मं लिखेन्मन्त्री सौम्ययाम्यगतं क्रमात् । आलिखेन् प्रखवं मध्ये षट्कोणेष्वणुवर्णकान् ॥१८॥

चक्रयुग्मं षट्कोणद्वयम् ।

पीताभां कर्णिकां कुर्याद्रङ्गारं श्याममन्तरम् । सितां नेमिं शिखेशिखापरीतं पार्थिवाश्रुतम् ॥१९॥
तत्र सौम्ये च कलशं शोखाभःपूर्वमत्र च । चक्राङ्ग्यं समावाह्य हरिं सम्यक् प्रपूज्य च ॥ २० ॥
याम्ये कुर्याद्वोमकर्म षट्त्रिंशच्छतसंभितैः । आञ्ज्यापामार्गकमभिदधतागजिकातिर्लः ॥ २१ ॥
हविषा पञ्चगव्यैश्च हुनेदाज्यप्लुतैः क्रमात् । प्रतिद्रव्यस्य संपातान् कुम्भतोये विनित्तिपेत् ॥२२॥
(प्रस्थार्धाश्रुतं पिण्डं सम्यक् कुम्भोदके सुधीः । याम्याशायागुपात्रेण साध्यं नीराज्य तत्र च ॥२३॥
सद्रव्यं तं षट्माराद्राशावष्टमके क्षिपेत् ।) तत्सामव्यादिकमपि क्षिपेत् तद्दक्षभागके ॥ २४ ॥
ततो बलिं हरेद्दीमान् हुतशिष्टाश्रमेन च । मन्त्रेणानेन हृदयं षट्द्विष्णुगले ततः ॥ २५ ॥
वदेद्भ्योऽन्ते सर्वशान्तिकरेभ्योऽन्ते बलिं हरेत् । प्रतिगृह्णन्तु शान्त्यै च हृदयं तदनन्तरम् ॥२६॥
विप्रान् संभोज्य गुरवे दक्षिणां च प्रकल्पयेत् । ज्वरादिरोमसंधातान् प्रयोगोऽयं विनाशयेत् ॥ २७ ॥
अपसारहन् चैव पिशाचग्रहवैकुतम् । रक्षोभूतादिपीडां च नाशयेन्महत्स्वयं विधिः ॥ २८ ॥

इति । अस्यार्थः—सुशुभे स्थाने गोमयोपलिते दक्षिणोत्तरदिशिभेन हस्तान्तराले षट्कोणद्वयं वृत्तबद्धितं
षट्द्विगुणकृतं च कृत्वा, तन्मध्ये दीक्षोक्तपीतरजसापूर्णं षट्कोणोदरं रङ्गेनापूर्णं, तदन्तरालवृत्तं ह्या-
मरजसापूर्णं रेखाः सर्वाश्च तेनापूर्णं, तन्मध्ये प्रखवं विलिख्य, स्वाग्नादिषट्कोणके मूलमन्त्रस्य द्वितीयांश-
विषयवृत्तं विलिख्य, (तत्रोत्तरदिग्गतवृत्तके कुङ्कुमादिमधिरङ्गजलपूर्णं कुम्भं दीक्षाविधानोक्तप्रकारेण सं-
स्थाप्य) तत्र पीठपूजापुरःसरं सुदर्शनं सम्यग्मावाह्य, पञ्चोपचारकैः साङ्गावरणं संपूज्य, दक्षिणदिग्गतवृत्तके
दीक्षोक्तविधानेन नित्यहोमोक्तविधिना वा वैष्णवाग्निं संस्थाप्य प्रोक्तद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं हुतशेषं (षट्त्रिंशदधिकं
शतं प्रत्याहुतिं प्रतिद्रव्यं) सुबलसं कुम्भतोये संपातयन्नुद्बुधात् । ततो होमं समाप्य कुम्भे पिण्डं प्रस्था-
प्याश्रुतं विधाय, साध्यं स्वदक्षभागे समुपवेश्य तं कुम्भमुद्भृत्य साध्यस्योपरि त्रिःपरिभ्राम्योक्तस्थाने हरे तं
षट् विलिप्य, सामप्रयादि सर्वं तद्दक्षभागे विलिप्य, हुतशिष्टांशेन “नमो विष्णुगलेभ्यः सर्वशान्तिकरेभ्यो
बलिं प्रतिगृह्णन्तु शान्त्यै नमः” इति बलिं दत्त्वा द्रव्यगृहभागञ्चेत् । ततो यजमानो ब्राह्मणान्नादिभिः परितो-
ष्य स्वगुदं प्रयोगकर्तारं गोभूदिरत्यवस्थादिभिः सम्यक् पातेतोपयेदुक्तफलभागं भवेत् ॥ तथा—

स्तनजटुमसंभूतैः फलकैः पञ्जरं शुभम् । कृत्वा मन्त्री पञ्चगव्यैः पूरयेत् साध्यमत्र च ॥ २९ ॥
निवेशयेच्छुद्धवस्त्रं शुद्धान्नं तं स्पृशजपेत् । मनुं कृतानुं वह्नयोदिदिक्षु संस्थाप्य मन्त्रित् ॥३०॥
विप्रवर्यैः कारयित्वा होमं पूर्वोदितैः क्रमात् । द्रव्यैस्तांस्तोषयेद्विप्रान् यजमानो मुक्तं तथा ॥३१॥
धनधान्यादिकैर्नला सन्तोष्य प्रीणयेत् तथा । एष योगः सर्वरेणापमृत्युद्रोहनाशकः ॥ ३२ ॥
गव्यैः समस्तैः क्षीरदुधमोत्थैश्च कषावकैः । एभिः संगूरितैः कुम्भैर्जतैः संपातसंभूतैः ॥ ३३ ॥

साध्यं ग्रहाविष्टमनेन सिद्धेदुग्धाभिचारातुरमुग्रपीडम् ।

स्वस्थो भवेत् तेन नरोऽतिमञ्जु भानोर्दिने साधु सुसाधितैस्तैः ॥ ३४ ॥

योपां संस्त्रापयेत् तैश्च सुखेन प्रसवो भवेत् । घृतपक्वं पञ्चगव्यं संजप्तममुनायुता ॥ ३५ ॥

ग्रहपीडानिरुद्धानां गर्भिणीनां हितावहम् । मनुं जपेद् दशशतं पञ्चगव्यं स्पृशन् सुधीः ॥ ३६ ॥

पद्मपत्रे ब्रह्मवृक्षपत्रे विन्वफलेऽपि वा । तद्व्यस्य तत्स्वीयगृहे निखनेच परस्व वा ॥ ३७ ॥

रक्षा भवति तद्देहे संपदवृद्धिश्च जायते । पलाशस्तनजद्रुतकचन्दनं गुग्गुलुं तथा ॥ ३८ ॥

घुमृणं च हरिद्रा च रोचना विन्वराजिका । अपामार्गतिलादूर्वा विष्णुकान्ता तुलस्यपि ॥ ३९ ॥

कृष्णा च तुलसी प्रोक्ता यवोर्ज्जुम पञ्च च । सहदेवी तथा लक्ष्मीकुशागोमयसद्मचाः ॥ ४० ॥

कमलं रोचना पञ्चगव्ये संकाययेन्मुहुः । सिद्धेऽग्नौ भस्म यावत् स्यादेतत् सर्वेष्टदायकम् ॥ ४१ ॥
निन्दे संस्कृते ।

संजप्तं मनुनानेन सम्यक् च शिरसा धृतम् । सर्वभूतग्रहव्याधिकृत्यादुःखादिवारणम् ॥ ४२ ॥

द्रोहोन्मादरिपुत्राससर्वपापहरं मतम् । आपक्काशकमेतत् स्वात् वश्यदं शिवदं परम् ॥ ४३ ॥

फलत्रयधृतैः कर्कैः पञ्चगव्ये पचेद् घृतम् । प्रस्थं च कन्कद्रव्याणि घनं शुण्ठी निशा तथा ॥ ४४ ॥

यत्नं मुक्ता ।

विप्रकैलामधोर्धाष्टिर्वचा पाठा कृषा तथा । मार्द्रिका च विडङ्गं च मज्जिष्ठा दारुरोहिणी ॥ ४५ ॥

मनुना तेन संजप्तं वन्ध्यापुत्रप्रदायकम् । भूतप्रेतपिशाचादिमन्त्रं नात्र संशयः ॥ ४६ ॥

पञ्चगव्याज्यमेतत् स्याद्गर्भरक्षाकरं परम् । गुटिका च पुरोः कृता सहस्राष्टं हुनेत् ततः ॥ ४७ ॥

पुरोः गुग्गुलोः ।

दिवसत्रितयं यापि चतुर्दिवसमेव च । भवेत् सर्वोपद्रवाणां नाशो मञ्जु गदस्व च ॥ ४८ ॥

अपामार्गसमिद्धिश्च हुनेदयुतसंख्यया । भूतज्वरमयव्याधिकृत्यापसारनाशनम् ॥ ४९ ॥

घृताकैः कमलैर्दुला श्रीवृद्धिं लभते नरः । आज्याक्ताभिश्च दुर्वाभिर्होमो दीर्घायुषे भवेत् ॥ ५० ॥

पलाशभूरुदसमिद्धिर्मेधावृद्धिर्भवेत् किल । वल्लार्थी श्वेतकुमुदेराज्याकैर्जुहुयान्नरः ॥ ५१ ॥

पशूनामृद्धिमृच्छेत्तं स हुनेत् केवलं घृतैः । उदुम्बरसमिद्धोमात् पुत्रलाभो भवत्यलम् ॥ ५२ ॥

अष्टोत्तरसहस्रं च हुनेदश्वत्थजैस्तथा । समिद्धैरेकवर्षं युक्तयेऽयं विधिः स्मृतः ॥ ५३ ॥

चक्रमध्यस्थितं स्वं च चिन्तयन् मनुं जपेत् । एकोऽपि दुर्जयो युद्धे मर्त्यो भवति मन्त्रवित् ॥ ५४ ॥

कम्पान्ताग्निनिभं चक्रं वैरिणो यस्य मूर्धनि । स्मरेत् सप्तादिनं तस्मै ज्वलनप्रतिमो ज्वरः ॥ ५५ ॥

भवेत् त्रिंशद्दिनैश्चात्र श्राप्नोति मरणं ध्रुवम् । सकारं स्वरसंवीतं याहीतिपदबोद्धितम् ॥ ५६ ॥

संसारेद्यस्य शीर्षेऽथ तस्योच्चाटो दशादितः । मण्डसान्मरणं याति शान्तं काकनिभं रिपोः ॥ ५७ ॥

मूर्ध्नि स्मरेच्च सप्ताहादुच्चाटो वा मृतिर्भवेत् । शरच्छशाङ्कप्रतिमं सुधाधाराभिर्वर्षयम् ॥ ५८ ॥

सकारं संस्मरेन्मूर्ध्नि स जीवेच्छरदां शतम् । बृह्निगेहयुगे आद्या(दान्ता)न् सप्त मध्ये षडश्रिषु ॥५६॥

मन्त्रार्णानिथ तेष्वेव लिखेयन्मिदं शुभम् । आपन्निवारसं सम्यग् भूतप्रेतभयापहम् ॥ ६० ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणं विलिख्य तन्मध्ये पदकोणेष्वपि ठकारमालिख्य तेषु ठकारेषु मन्त्रार्णानेकैकशो विलिखेत् मध्ये साध्यनाम चेति संप्रदायः । एतच्चन्ममुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

बृह्निगेहयुगे साध्यं लिखेत् तारगठाद्यक्रमम् (ठार्णगम्) । पदसु कोणेषु मन्त्रार्णान्स्तत्सन्धिष्वङ्गमशकान् ॥६१॥

ततः षोडशपत्रं स्यात् षोडशार्णमयुनान् । वेष्टितं भूपुरेषाथ कुतसंपातमृत्तमम् ॥ ६२ ॥

गर्भेशीगर्भरक्षार्थं हितं परमदुर्लभम् । उन्मादग्रहभूतादीनभिचारांश्च नाशयेत् ॥ ६३ ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणमध्ये ठकारं तन्मध्ये प्रसवं ससाध्यमालिख्य, पदकोणेषु शिष्टार्णानालिख्य, पदकोणसन्धिष्वङ्गमशकमालिख्य, तद्वहिः षोडशदलं पत्रं कृत्वा, तद्वलेषु षोडशाक्षरमन्त्रस्यैकैकमक्षरमालिख्य बहिःपुरस्त्रेण वेष्टयेदुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

पदकोणे प्रसवगतं च कर्म मध्ये मन्त्रार्णान् दहनयुगस्य कोणकेषु ।

अङ्गाण्यून विलिखतु सन्धिष्वङ्गमेतच्चौरादिग्रहभयनाशकं च यन्मम् ॥ ६४ ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणमध्ये ससाध्यं प्रसवं विलिख्य कोणेषु शिष्टवर्णान् सन्धिष्वङ्गमशकान् विलिखेत्, एतदुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

कृशानुगृहयुग्मके लिख ससाध्यतारं लिखेत्

पदभिषु मनुं च सन्धिविचरे तथाङ्गानि च ।

स्वरद्वयमुकेसरं वसुदत्तं लिखाष्टार्णयुग्

तिपिद्वयमुकेसरं विकृतिवर्णयुक्सवदत्तम् ॥ ६५ ॥

हृषाभ्यां शशकवया भीतं पाशाङ्कुशवृत्तं त्रिधा । चक्रपन्त्रमिदं शोक्नं सर्वाभयनिवारणम् ॥ ६६ ॥

सर्वभीतिप्रशमनं सुदुर्बौरविनाशनम् । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणं विलिख्य तन्मध्ये ससाध्यं प्रसवं विलिख्य, पदकोणेषु मन्त्रार्णान्स्तत्सन्धिषु अङ्गमशकान्मालिख्य, तद्वहिरष्टदलकमलं कृत्वा, तत्केसरेषु षोडशस्वरान् सन्धिषुकानालिख्य तद्वलेषु नासापणाक्षरवर्णान् सन्धिषुकानेकैकशो विलिख्य, तद्वहिः षोडशदलपत्रं कृत्वा तत्केसरेषु काविसान्तान् सन्धिषुकान् द्वन्द्वशो विलिख्य, तत्पत्रेषु वक्ष्यमाणसुदर्शनषोडशाक्षरमन्त्रस्यैकैकमक्षरं विलिख्य, पञ्चाद्वहिःसप्तवृत्तानि कृत्वा वीथीपदकं परिकल्प्य, तादृश्यन्तरगतासु तिसृषु हकारसकारयोर्मध्ये साध्यनामालिख्य कृत्वा संवेष्ट्य, याद्यासु तिसृषु पाशाङ्कुशबीजाभ्यां वेष्टयेत् । एतच्चन्ममुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

तारं हृङ्गव प्रोक्त्वा ते महासुपदं वदेत् । दर्शनाय हुमस्तान्तः षोडशाणो मनुत्तमः ॥ ६७ ॥

तारं प्रणवः । ह्रस्वः । अलं पद । अन्यानि पदानि स्वरुपाणि । अत्र सन्धिः, ओन्मो भगवते इति ।

यत्रेण लिखितो शेष सर्वाभीष्टफलप्रदः । अष्ट रेखा लिखेत् तथा युगशः संप्रवर्धयेत् ॥ ६८ ॥

अष्टार्णान्तरितान् पादान् हृषीकेशमनोर्लिखेत् । चतुष्कोष्ठे मध्यकोष्ठत्रितये साध्यनामयुक् ॥ ६९ ॥

चक्रमशं लिखेन्मन्त्री भवेत् तत्सप्तकोष्ठके । यत्र भूर्जे क्षौमपट्टे कोमले कर्पटेऽपि वा ॥ ७० ॥

सम्यक् च गुलिकीकृत्य लाक्षाभिः सम्यगावृतम् । कुतसंपातपातं च सर्वापिआशनं स्मृतम् ॥७१॥
इति । अयमर्थः—आकप्रत्यगायता अष्टौ रेखाः कृत्वा रेखात्रितयं त्रितयमस्तरित्वा सर्वरेखाग्राणि यधीयात् । एवं कृते कोष्ठसप्तकं जायते । तत्राभ्यस्तरे कोष्ठत्रयं विहाय पार्श्वद्वयवर्तिकोष्ठचतुष्टये नारायणाष्टाक्षरमन्त्र-
वर्णद्वयमध्यस्थं “ स्थाने हृषीकेश तव ” इति श्लोकस्य चरणचतुष्टयं स्वयामभागभारभ्य दक्षिणान्तमालि-
ख्य, मध्यकोष्ठत्रये साध्याख्यां कर्मसहितां सुदर्शनमन्त्रवर्णद्वयान्तःस्थितामालिखेत् । यथा अमुं देवदत्तं यज्ञ-
दत्तस्य वशं कुरु २ हुं इत्याद्यभ्यूह्य लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्याय जगत्प्र च । हृष्यत्यनुरशब्दान्ते ज्यते च पदमुचरेत् ॥ ७२ ॥
रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति च पदं वदेत् । सर्वे नमस्मन्ति च मिद्वसद्वाः प्रकीर्तयेत् ॥ ७३ ॥
हृषीकेशमनुः प्रोक्तः सर्वरक्षाकरः शुभः । ..... ॥

मन्त्रोद्धारः सुगमः । श्रौतान्तसारः—

पदकोणकर्णिकामध्ये तारं कोणेषु पदस्वपि । चक्रमन्त्रं षडङ्गानि तत्सन्धिषु दलेष्वथ ॥ १ ॥
अतुपञ्चर्तुपञ्चर्तुपञ्चपदपञ्चसंख्यकान् । स्थाने हृषीकेश-मनोर्वर्णानिष्टसु केसरे ॥ २ ॥
अष्टाक्षरमनोर्वर्णानिकमेकं विलिख्य च । मातृकार्णैः समावेष्ट्य भूपुरेण च वेष्टयेत् ॥ ३ ॥
गीतात्रिष्टुप्पञ्चमिदं सर्वरक्षाकरं परम् । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणं कृत्वा तन्मध्ये सप्ताभ्यं तारं विलिख्य, पदकोणेषु सुदर्शनमन्त्राक्षराक्षराणि, पद-
कोणसन्धिषु आचक्रादीन् षडङ्गमन्त्रान्, तद्वहिरष्टदलकेसरेषु नारायणाष्टाक्षरवर्णाष्टकं, अष्टदलेषु स्थाने हृषी-
केश तवेति श्लोकमन्त्रस्य पदपञ्चपदपञ्चपदपञ्चपदपञ्चकमेकं वर्णान् विभज्य विलिख्य, बहिर्वृत्तयोरन्तराले
मातृकार्णैरावेष्ट्य बहिःपुरेण कुर्यादुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

तारं हृत् स्याज्जगवते महा प्रोक्ता च ज्युतम् । सुदर्शनपदं तद्वन्महाचक्राव वै महा ॥ १ ॥
ज्वालायोक्ता महादीप्तरूपायेति च सर्वतः । रक्षयुगं मां पदान्ते महान्ते च बलाय च ॥ २ ॥
स्वाहान्तश्चक्रमन्त्रोऽयं गदितः सर्वकर्मसु । रक्षाकरः प्रतिद्वोऽयं क्रियमाणेषु कर्मसु ॥ ३ ॥
असार्चनादिकं सर्वं मन्त्री पूर्ववदाचरेत् । ..... ॥

इति । तारं प्रणवः । इक्षमः । भगवते इत्यनेन सन्धिः । गमो भगवते इति । ज्युतं सुदर्शनपदं सुदर्श-
नाय । रक्षयुगं मां पदान्ते मां रक्षरेति । अन्यानि पदानि स्वकषाणि ॥ सारसंग्रहे—

अथ प्रवक्ष्यामि मनुं श्रीकरं सार्धनामकम् । येन प्रजप्तमात्रेण शक्रो लेभे भियं पराम् ॥ १ ॥
धृतिः शुद्धियुगं तुष्टियुतं प्रज्ञा च टान्तयुक् । रमा बिन्दुविपुक्ता च जयाभिर्भृगुलान्तकौ ॥ २ ॥
सदीर्घौ कान्तिमद्योमेत्यष्टौः श्रीकरो मनुः । प्रखवायं रमायं वा केचनेच्छन्ति सुरवः ॥ ३ ॥
धृतिरुकारः । शुद्धियुगं तकारद्वयं, तुष्टियुतमिकारयुक्तं, तेन चि । प्रज्ञा चकारः, टान्तयुक् उकारयुक्तं,
तेन छ । रमा बिन्दुविपुक्ता श्री । जया ककारः । अग्नी रेकः । भृगुलान्तकौ सकारचकारौ, सदीर्घवा-
कारयुक्तौ, तेन स्वा । कान्तिमद् व्योम अकारयुक्तो इकारस्तेन हा इति । तथा—

वामदेव ऋषिः पंक्तिरञ्जन्दो विष्णुश्च देवता । इन्दीपवयुगं हुं च हुमन्तं त्रासव-द्वयम् ॥ ४ ॥

शिरः शिखा च वर्मान्तं प्रमर्दययुगं मतम् । वर्मं प्रध्वंमययुगं वर्मान्तं रक्षयद्वयम् ॥ ५ ॥
 हुमन्तमस्रं संप्रोक्तं पञ्चाङ्गानि मनोः क्रमात् । अष्टाङ्गानि न्यमेन्मन्त्रवर्णमन्त्री यथाविधि ॥ ६ ॥
 पञ्चाङ्गनेत्रजठरपृष्ठेषु क्रमतो न्यसेत् । विदध्यान् करयोर्न्यासं मन्त्राणोरष्टभिः सुधीः ॥ ७ ॥
 दक्षतर्जन्यादिका च यावत् स्याद्दामतर्जनी । सृष्टिरेतद्विपरीत्यं संहारो गदितः स्थितिः ॥ ८ ॥
 दक्षान्यतर्जनीपूर्वा कनिष्ठाग्रगमकान्तिका । कामवाणानकुलीषु अङ्गुष्ठादिष्वनङ्गकान् ॥ ९ ॥
 न्यसेद् वाणार्णपटितमात्रकां विन्यसेत् सुधीः । अष्टौ तत्त्वानि विन्यमेच्छरोरे देशिकोत्तमः ॥ १० ॥

प्रकृतिमहदहंकृत्याकाशानिलवद्विनीरभूम्याखैः ।

मन्त्रार्णवर्तः पदान्धुहदास्वकहृद्दयमकलननुष ॥ ११ ॥

न्यसेत् संहारयुक्तोऽयं सर्गस्तद्विपरीतकः । तारसंपुटमूलेन त्रिशो न्यसेत् तर्जा वृधः ॥ १२ ॥
 काश्यासहस्राभिगुह्यजानुपादेषु विन्यसेत् । एषा सृष्टिश्च नाभ्याघा हृदन्ता स्थितिरीरिता ॥ १३ ॥
 सर्गव्युत्क्रमतथापि संहारो मन्त्रिभिर्मतः । मूर्ध्नि यध्यातर्जनी स्यान्नेत्रेऽङ्गुष्ठस्तनामया ॥ १४ ॥
 वक्त्रेऽङ्गुष्ठतर्जनी च हृद्यङ्गुष्ठकनिष्ठिके । नामावङ्गुष्ठवर्ज्याश्चाकुलयो गुह्यजानुषु ॥ १५ ॥
 साङ्गुष्ठाः पादयुग्मे च न्यमेन्मन्त्रार्णकास्तनौ । ..... ॥

न्यासेन्मन्त्रमङ्गुलिनियमो वैष्णवमन्त्रेषु । यत्र सृष्टिस्थितिसंहारन्यास उक्तस्तत्र सर्वत्र च ज्ञेयः ।

अष्टवारं समावृत्त्या देशिको यतमानसः । मूलाधारसहस्रककरपन्मूलनाभिषु ॥ १६ ॥
 गलतुन्दहृदि कुक्ष्यार्थद्वन्द्वे सपृष्ठके । आस्यनेत्रभ्रोत्रघोशाहस्ताग्रे मणिवन्धके ॥ १७ ॥
 कूर्परांसे तृतीयं स्याच्चतुर्थी च तथा भवेत् । पादाग्रकगुन्फजानुनितम्बद्वयकेषु च ॥ १८ ॥
 दाःपादसन्धिशास्त्रासु चतुराश्रयः स्मृताः । करपादाङ्गुलीयुग्ममध्ये न्यासद्वयं भवेत् ॥ १९ ॥
 मूर्धाक्षिकण्ठहृदयजठरोरुपद्वये । हृदि न्यसेन् सानिलेषु धातुषु क्रमतः सुधीः ॥ २० ॥
 गण्डांसस्तनपार्श्वस्किगूफजङ्घाङ्गिषु द्वयम् । प्रथमार्णं पादमूले परं पादाग्रजानुषु ॥ २१ ॥
 गुदाण्डगुह्यकन्देऽन्यं पार्श्वनाभौ चतुर्थकम् । वक्त्रेऽङ्गुष्ठहृदसेऽन्यं कण्ठवक्त्रमन्तरे ॥ २२ ॥
 भ्रोत्रनेत्रद्वये चान्यं ललाटेऽष्टमरीरितम् । शिरोनेत्रादिगदितस्नानेष्वाप्रपदं न्यसेत् ॥ २३ ॥
 ततस्तर्जा मूलमनुं व्यापयेन्मूर्तिपञ्जरम् । विप्रादिकांश्चतुर्वर्णान् आस्यहस्तोरुपत्सु च ॥ २४ ॥
 इति । शारदातिलके तु (१७ । ६६) — मुक्षे न्यसेद् प्राक्षयोऽस्य मुक्कमास्तोत्रिमं मनुम् । षष्ठं रात्रम्यः कृतोऽयं
 न्यस्तव्यो बाहुयुग्मके ॥ १ ॥ ऊरु तदस्य यद्वैश्य इममूरुद्वये न्यसेत् । पदद्वये न्यसेन्मन्त्रं पद्भ्यां यद्वै
 अजायत ॥ २ ॥ इति ॥

न्यसेदाभरणानीह स्नायुधानि च देशिकः । नतः सञ्चिन्तयेद्विष्णुं श्रीकरं हृदयाम्बुजे ॥ २५ ॥
 “लोलकलाले” स्यादि घृहदध्यानं प्रागेवोक्तम् (पूर्वाधेयं एकादशे श्वासे २४=पत्रे) । अत्र वामाद्यधःस्थयोर्गण-
 कमले, तदाष्टध्वयोः शंखचक्रे, इति हेतिध्यानम् ।

अङ्गुष्ठदिपञ्चाङ्गुलीषु एवे पञ्चवर्णान् न्यसेत् ॥ (६) एवं वामदोर्मूलादिषु न्यसेत् ॥ (७) एवं दक्षोरुमूलजानुगुल्फ-
पञ्चाङ्गुलीषु न्यसेत् ॥ (८) एवं वामोरुमूलादिषु ॥ (९) दक्षकराङ्गुष्ठजंघ्यार्मध्यमामारभ्य वामाङ्गुष्ठजंघ्यार्म-
ध्यमावाधि त्वष्टसु स्थानेषु न्यसेत् ॥ (१०) एवं पादयोगकुल्यन्तगलेषु ॥ (११) मूर्ध्नि उंनमः । नेत्रयोः त्रि० ।
कण्ठे छं० । हृदि थं० । उदरे कं० । ऊरुद्वये रं० । जानुनोः स्वां० । पादयोः हां० ॥ (१२) हृदये त्वाच्च
उं० । रक्ते त्रि० । मांसे छं० । मेदामे थं० । अस्ति कं० । मज्जायां रं० । गुप्ते स्वां० । प्राणे हानिमः ॥
(१३) दक्षगण्डे उंनमः । उखांसि त्रि० । दक्षस्तने छं० । दक्षपात्रे थं० । दक्षस्फात्रे कं० । दक्षोरे रं० ।
दक्षजङ्घ्यां स्वां० । दक्षपादं हां० ॥ (१४) एवं वामगण्डादि ॥ (१५) पादतलयोः उंनमः । पादाग्रजानुषु
त्रि० । गुदवृषणगुह्यमूलेषु छं० । पाश्वर्ययनाभिषु थं० । वक्षःपृष्ठदंसेषु कं० । कण्ठवक्त्रमान्मानु रं० ।
श्रोत्रमंत्रेषु स्वां० । तलाटे हां० ॥ (१६) शिरसि उंनमः । नेत्रयोः त्रि० । मूले छं० । हृदये थं० ।
माधो कं० । गुह्ये रं० । जानुनोः स्वां० । पादयोः हानिमः ॥ इति षोडशधा मूलमन्त्रात्मनां विन्यस्य,
मूलेन ध्यापकं कृत्वा प्रागुक्तमूर्तिपञ्चरन्ध्रासं कृत्वा, मुनेः ब्राह्मणोऽस्य मुखमास्तोत्रमः । हस्तयोः बाहु राज-
न्यः कृतः० । ऊर्वाः ऊरु तदस्य यज्ञश्च० । पादयोः पदभ्यां शूद्रो अजायत० । इति विन्यस्य, शिरसि
किरोटाय नमः । कर्णयोः मकरकुण्डलाय नमः । गले कोस्तुभाय प्रवेयाथ० । वक्षसि धात्रमाय हाराथ० ।
बाहुषु अङ्गैरभ्यां केयूरभ्यां नमः । कट्यां मलिनमखलाये० पाताम्वराय० इति विन्यस्य, वामदक्षोर्ध्वहस्तयोः
शङ्खाय० । चक्राय० । वामदक्षोर्ध्वहस्तयोः गदाय० । पद्माय० । इति विन्यस्य, ध्यामादिपुष्पोपचारान्ते कर्ण-
कायामेवाङ्गानि संपूज्य, दिग्दलेषु श्रियं नमः । रत्ये० । धृत्ये० । काम्ये० । इति संपूज्य, विदिग्दलेषु पूर्वोक्त-
वासुदेवादिष्वनुमूर्ताः संपूज्य लोकपालादीन् प्राप्नुवन्तु कुर्यादिति । तथा—

अष्टलक्षं जपेन्मन्त्रं नियमस्यो जितेन्द्रियः । जुहुयात् तद्दशांशेन विन्वदुग्धमुत्तर्पणैः ॥ २६ ॥
तर्पणैः समिद्धैः । . . .

अर्धदुग्धाभसुधृतैस्तर्पणादि ततश्चेत् । गुहं सन्तोष्य विचार्यैः सिद्धमन्त्रो भवेद् ध्रुवम् ॥ २७ ॥
ततः कुर्वीत मन्त्रद्वयं प्रयोगानिष्टसिद्धये । दुग्धाप्लुतैः सरसिर्जरयुते जुहुयाच्छ्रुये ॥ २८ ॥
अयुते अयुतद्वयम् ।

मधुरप्रयसंयुक्तैः पलाशकुसुमैर्हुनेत् । मेषावां जायते शीघ्रं यशसे च तिलैर्हुनेत् ॥ २९ ॥
कान्त्यै प्रजुहुयाद्दीमान् केवलाज्येन मन्त्रवित् । पयःप्लुतमुदुग्धाश्च स्वर्गैः प्रजुहुयाद् बुधः ॥ ३० ॥
दीर्घमायुरवाप्नोति क्षरोगी मन्त्रचित्तमः । त्रिश्चादुपुक्तं लवणं हुनेन्नृषिः सहस्रकम् ॥ ३१ ॥
अष्टाधिकं च मासेन सोऽमरस्त्रीर्वशं नयेत् । का कथा मर्त्ययोपासु वाक्मात्रवशमासु च ॥ ३२ ॥
दशपुष्पदाकभस्म संजप्तं मनुनामुना । त्रिसहस्रं धृतं मूर्ध्ना पापरोगहरं परम् ॥ ३३ ॥
जनतावरधकृदेतत् प्रथितं सर्वकामदम् । घृताक्रूर्वाचरुभ्यां हुनेदयुतसंख्यया ॥ ३४ ॥
शुद्धीयाद् हुतशिष्टं च चरुं दद्याच्च दक्षिणाम् । गुरवे तर्पयेद्विप्रान् बक्षालङ्करयौः शुभैः ॥ ३५ ॥
शापापमृत्युरोगादि नश्यत्यायुश्च विन्दति । उत्तिष्ठन्नाहुः पुरुषः प्रत्यहं रविबिम्बके ॥ ३६ ॥
न्यस्तवृष्टिश्चाष्टशतं जपेत् प्राप्नोत्यतन्द्रितः । महाधनाढ्यमचिरादभयं पशुकादिकम् ॥ ३७ ॥
दुग्धमध्ये प्रातरग्नं रमेशं तर्पयेद्बुधः । अष्टाधिकं सहस्रं तु स लभेदचिराद्भनम् ॥ ३८ ॥

सुमृष्टमन्त्रं च वने लभते भृत्यवर्गयुक् । वरपाकर्षणसंगोहस्तम्भोच्चाटनमारणम् ॥ ४२ ॥

कुर्यादनेन मनुना यथाद्रव्यैः सुशोभनैः । किं बहुकेन मनुना निखिलं साधयेत् सुधीः ॥ ४३ ॥

य एवं श्रीकरं विष्णुं भजेद्भक्तियुतो नरः । भुक्तेह सकलान् भोगान् याति विष्णोः परं पदम् ॥ ४४ ॥
इति ॥ तथा—

श्रीमन्नारायणस्य तदनु चरणौ शरणं स्यात्प्रपद्ये । डेन्तं श्रीमन्नरस्यपि च नमस्तत्त्ववर्णोऽयमुक्तः ॥ ४५ ॥
“ श्रीमन्नारायणस्य चरणौ शरणं प्रपद्ये श्रीमन्नरस्य नमः ” ॥ (२४) (तत्त्ववर्णश्चतुर्विंशतिवर्णः ॥) तथा—

श्रद्धयाद्याः पूर्वमुक्तासमशरमनुना पञ्च चाङ्गानि कुर्यात् ।

पूजारोमादि सर्वं समुदितविधिना मुक्तिदो मन्त्र एव ॥ ४६ ॥

असमशरमनुना कामयोजने, तेन क्रांक्रांक्कृंक्रांक्रांक्रः इति ॥ संमोहनस्तोत्रे—

अथ वक्ष्ये महादेवि मन्त्रं श्रीपुरुषोत्तमम् । धर्मार्थसुखमोक्षाप्तिफलदं योषितां नृणाम् ॥ १ ॥

प्रवरं मन्त्ररत्नं ते सर्वतन्त्रेषु गोपितम् । अतिगुह्यतमं देवि दौर्भाग्यव्याधिनाशनम् ॥ २ ॥

दारिद्र्यनाशकं देवि जरामरणनाशकम् । शोकभीतिहरं देवि मन्त्रं त्रैलोक्यमोहनम् ॥ ३ ॥

वश्याकर्षणविद्वेषमारणोच्चाटकारकम् । स्तम्भकारकमन्त्राधिबिलसिद्धिकरं परम् ॥ ४ ॥

शत्रुभिः परिभूतैश्च सर्वविघ्नैरुपद्रुतैः । इतार्थैः क्रिष्टसंसारवासिभिर्दुःखितैर्जनैः ॥ ५ ॥

भर्तृराजाभिभूतैश्च विघ्नार्तैः पुत्रकाङ्क्षिभिः । मृत्युार्थिभिश्च संग्रामे विजयाकाङ्क्षिभिर्जनैः ॥ ६ ॥

योपाभिश्चैव संसेव्यं मन्त्रं श्रीसुखमोचदम् । मृदु सम्यक् तवासेन सर्वलोकसुखप्रदम् ॥ ७ ॥

मायारमातारमारणीजानि हृदयं वदेत् । सोदितं कर्णयुक्तं च वदेद्भक्तिमुना तथा ॥ ८ ॥

पोतभाप्रतिरूपं च लक्ष्मीपदमतः परम् । निवाससकलं प्रोक्त्वा जगत्प्रोभयामुचरेत् ॥ ९ ॥

सर्वस्त्रीहृदयान्ते विदारस्वस्त्रिभुतो वनम् । मनोन्मादकरान्ते च स्वयमनन्तो सुरं वदेत् ॥ १० ॥

मनुजं सुन्दरीं चैव जनमुक्त्वा मनांसि च । तापयेति द्विकर्षार्थं वदेत् दीपय शोषय ॥ ११ ॥

मारय स्तम्भय द्रावयाकर्षय पदं दिशः । आवेशय च परमं सुमग सर्वमुचरेत् ॥ १२ ॥

सौभाग्यान्ते करपदं सर्वकामप्रदेति च । अलक्ष्मीर्हनयुग्मं च चक्रेण मदया पुनः ॥ १३ ॥

खड्गेन सर्वबाणैश्च भिन्दयुग्मं ततो वदेत् । पाशेन बन्धद्विधममङ्गुशेन द्विताडय ॥ १४ ॥

तुरुयुग्मं च किं तिष्ठति तावथावदीरयेत् । समीहितं च मे सिद्धं भवति क्विं सर्वम् च ॥ १५ ॥

अस्त्रहृच्छक्तिमामारप्रणवांश्च समुचरेत् । पुरुषोत्तममन्त्रोऽयं प्रोक्तः सर्वसमृद्धिदः ॥ १६ ॥

पूर्वबीजेन मायान्तेनान्त्यबीजेन चोचिरे । आचार्याः केचनेत्युक्त्वा ह्यावेशय—पदद्वयम् ॥ १७ ॥

मोहय—द्वितयं मृगुस्तम्भयद्वयतः परम् । हुं मादौ क्विंच नेच्छन्ति तथा परमपूर्वतः ॥ १८ ॥

समस्तशब्दं प्रोचुश्चालक्ष्मीत्यानेऽयुक्तं पदम् । ..... ॥

इति । माया ह्रीं, रमा श्रीं, तारः प्रणवः, मारः क्लीं, हृदये नमः, सोदितः पकारः कर्णं उ तेन पु, वंकी रेफ उना उकारेण तेन ख, पोतभाप्रतिरूपं स्वरूपं, लक्ष्मी स्वरूपं, निवाससकल स्वरूपं, जगत्प्रोभयामुचरेत्

स्वरूपं, सर्वस्त्रोद्दय स्वरूपं, विदारण त्रिभुवनमनोन्मादकर स्वरूपं, सु स्वरूपं, अग्नी रेफः अतन्त आ तेन रा, सुर स्वरूपं, मनुजसुन्दरीजन स्वरूपं, मनांसि स्वरूपं, तापयेति द्विस्तापय तापय, दीपय शोषय मारय स्तम्भय द्राघयाकर्षय, द्विशस्त्यदोनि द्विर्द्विरुच्चरेदित्यर्थः । आवेशय स्वरूपं, चकारादीद्विः । परमभुवगसर्व स्वरूपं, सौभाग्यकर स्वरूपं, सर्वकामप्रद स्वरूपं, अलक्ष्मीः स्वरूपं, हनयुग्मं हनहन, खज्रेण गदया स्वरूपं, खज्रेण सर्वबाणैश्च स्वरूपं, भिन्दयुग्मं भिन्दभिन्द, पाशेन स्वरूपं, बन्धाद्विलयं बन्धबन्ध, अक्रुशेन स्वरूपं, द्विस्ताडय ताडय ताडय, तुरुयुग्मं तुरुतुरु, किं निष्ठानि तावद्यायत् स्वरूपं, समीहितं मे सिद्धं भवति स्वरूपं, क्लीं स्वरूपं, वर्म हुं, अस्त्रं फट्, हज्रमः, शक्तिः ह्रीं, मा श्रीं, मारः क्लीं, प्रणवः ओं, । तथा—

जैमिनिर्मुनिरस्त्रोक्तखन्दोऽमितमितीरितम् । त्रैलोक्यमोहनतनुर्देवता पुरुषोत्तमः ॥ १६ ॥

पङ्क्तानि मनोर्देवि नेत्रान्तानि प्रकल्पयेत् । हुंफटन्तानि च शिवे तारमारादिकानि च ॥ २० ॥

वदेत् पूर्वं च पुरुषोत्तमं त्रिभुवनं वदेत् । मनोन्मादकरं हृत् सकलान्ते जगत्पदम् ॥ २१ ॥

सौभग्यं प्रवेदलक्ष्मीदयितेति शिरो मतम् । मन्मथोत्तं वदेन्माङ्गजकामान्ते च दीपन ॥ २२ ॥

शिक्षामश्वथ परमं वदेत् सुभचशब्दतः । सर्वसौभाग्यकरतो वदेदप्रतिरूपक ॥ २३ ॥

केशव सरयुग्मर्म सुरासुरपदं वदेत् । मनुजान्ते सुन्दरी च हृदयान्ते विदारण ॥ २४ ॥

सर्वप्रहरणान्ते च धरसर्वपदं वदेत् । कामिकं हनयुग्मं च हृदयान्ते च बन्धना ॥ २५ ॥

न्याकर्षयाकर्षयाथ वदेच्चाथ महाबलम् । अस्त्रमश्वस्त्रिभुवनेश्वरसर्वजनं वदेत् ॥ २६ ॥

मनांसि हनयुग्मं च दारय-इन्द्रतथ मे । वशमानययुग्मं च नेत्रमश्व उदाहृतः ॥ २७ ॥

विन्यस्यैवं पङ्क्तानि द्वादशाङ्गानि विन्यसेत् । हृदाद्युदरपृष्ठेषु करपृष्ठोक्तजानुषु ॥ २८ ॥

पादे च कुर्यान्मन्त्रस्य पदानि द्वादशैव तु । शक्तिश्रीमारवीजानि संयुद्धन्तान्यखोर्न्यसेत् ॥ २९ ॥

तारादीनि हृदाद्यानि परायेत्यस्य चोर्ध्वगम् । मूर्तयो द्वादश तथा पुरुषाद्याः परेश्वरि ॥ ३० ॥

आत्मकेन्ताः नमोन्ताश्च पुरुषः सत्यकाच्युतौ । चत्वारो वासुदेवाद्यास्तद्वारायणः शिवे ॥ ३१ ॥

ब्रह्मविष्णुर्नृसिंहाश्च वराहो द्वादशः स्मृतः । ततो व्यापकमश्वेष्ट व्यापकं विन्यसेत् तनौ ॥ ३२ ॥

त्रैलोक्यमोहनपदं हृषीकेशप्रतीति च । रूप मन्मथ सर्वस्त्रीहृदयाकर्षणं वदेत् ॥ ३३ ॥

आगच्छ हृदयं चैव व्यापकाणुः समीरितः । आयुधानां च मनयो वन्यन्ते क्रमशः शिवे ॥ ३४ ॥

वेदादिमारवीजाद्याः सर्वे मन्त्राः महेश्वरि । सुदर्शनमहाचक्राजान्ते दहयुग्मकम् ॥ ३५ ॥

सर्वदुष्टभयं भूमात् कुब जिन्द द्विभिन्दयुक् । भूयो विदारण-इन्द्रं परमेश्वान् प्रसहयम् ॥ ३६ ॥

मन्त्रयद्वयं भूतानि शासय द्विर्द्विमन्त्रकम् । स्वाहा चक्राव हृदयं चक्रमश्व उदाहृतः ॥ ३७ ॥

अस्त्रं फट्, हज्रं ममः । सुवममन्त्रम् ।

वदेजलचरायेति द्विठः शङ्खमनुः विषे । हुंफटन्तः खड्ग तीक्ष्ण भिन्दयुग्मं वदेत्ततः ॥ ३८ ॥

खड्गमन्त्रो महेशानि धनुर्मन्त्रं शृणु प्रिये । शार्ङ्गाय सशरायाथ हुंफटन्तो गदामनुः ॥ ३६ ॥
 कौमोदकि महाशब्दचले सर्वामुरान्तकि । प्रसीद हुंफट् स्वाहान्तः संवर्तकपदं वदेत् ॥ ४० ॥
 मुमलं पोथयद्वन्द्वं हुंफट् स्वाहान्तको मनुः । मुसलस्याङ्कुशस्याणुरङ्कुशं कचयुग्मकम् ॥ ४१ ॥
 हुंफट् स्वाहान्तकः प्रोक्तः पाश बन्धयुगं वदेत् । आकर्षययुगं हुंफट् स्वाहान्तः पाशमन्त्रकः ॥ ४२ ॥
 गवमायुधमन्त्रास्ते मया प्रोक्ता महेश्वरि । पश्चिराजायाप्रिवधूः पश्चिराजमनुर्मतः ॥ ४३ ॥
 त्रैलोक्यमोहनायाथ विषहेऽन्ते स्मराय च । धीमहीति ततस्तत्रो वदेद्विष्णुः प्रचोदयात् ॥ ४४ ॥
 पुरुषोत्तमगायत्री जपार्चासु विशिष्यते । ततः कराङ्गुलिष्वेतान् बाणान् कामांश्च विन्यसेत् ॥ ४५ ॥
 द्रामाद्यां द्राविणीं देवि द्रामाद्यां क्षोभिणीमपि । क्रौञ्चशीकरिणीं मदे न्लूङ्गीजायां महेश्वरि ॥ ४६ ॥
 आकर्षिणीं महेशानि मर्गान्तभृगुपूर्वकम् । संमोहिनीं क्रमादेवं बाणन्यामोऽयमीरितः ॥ ४७ ॥
 काममन्मथकन्दर्प-मकरध्वजमञ्जकाः । मीनकेतुर्महेशानि पञ्चमः परिकीर्तितः ॥ ४८ ॥
 पराधीजं मध्यबाणं बागमधं परमेश्वरि । तुर्वबाणं ततश्चैव स्त्रीवीजं च क्रमात् प्रिये ॥ ४९ ॥
 कामवीजप्रपुटितां मातृकां विन्यसेत् प्रिये । विन्यसेन्मारमालां तु वर्णानानाभि मन्त्रवित् ॥ ५० ॥
 चत्वारिंशन्मातृकां च ततः पञ्च न्यसेत् सुधीः । जठरे हृदये कण्ठे वक्त्रे नसि ततः प्रिये ॥ ५१ ॥
 त्रीनर्णान् व्यापयेत् देहे समस्तेन मकुत्तया । व्यापकं विन्यसेत् देहे कामांश्चैव सशक्तिकान् ॥ ५२ ॥
 कन्दर्पमातृकापूर्वान् मातृकावत् प्रविन्यसेत् । दाहिमीकुसुमाभांश्च वामाङ्गे शक्तिसंयुतान् ॥ ५३ ॥
 मौम्यान् रक्ताम्बरान् सर्वान् पुष्पबाणेक्षुकार्मुकान् । विभ्राणान् सर्वभूषाढ्यान् मन्त्री कामान् स्मरेत् प्रिये ॥ ५४ ॥
 शक्रयः कुङ्कुमनिभाः सर्वाभरणभूषिताः । नीलोत्पलकरा ध्येयाः सैलोक्यार्कण्यवमाः ॥ ५५ ॥
 न्यसेत् कामरती पश्चात् कामदं च सुरेश्वरि । प्रीतिं च कामिनीकान्तौ कान्तिमान् मोहिनीयुतः ॥ ५६ ॥
 कामगः कमला तद्वत् कामबाणो विलासिनी । कामकल्पलते तद्वत् कामुकरयामले तथा ॥ ५७ ॥
 कामवर्धनसंयुक्ता विज्ञेया च शुचिस्मिता । रामश्च किस्मिताक्षी च विशालाक्षीयुतो रमः ॥ ५८ ॥
 रमणो लेलिहाना च रतिनाथदिगम्बरे । रतिप्रियश्च रामा च रात्रिनाथश्च कुञ्जिका ॥ ५९ ॥
 रमाकान्तयुता कान्ता रममाणश्च नित्यया । निशाचरश्च कल्याणी नन्दको भोगिनीयुतः ॥ ६० ॥
 नन्दनः कामदायुक्तो नन्दी चापि सुलोचना । सुलोपिन्या युतो देवि तथा नन्दयिता पुनः ॥ ६१ ॥
 पञ्चबाणश्च मर्दिन्या कलहप्रियया युतः । विज्ञश्चैव महादेवि रतिपूर्वसत्ता प्रिये ॥ ६२ ॥
 पुष्पधन्वा वराक्षी च सुमुख्या च महाधनुः । आमणो नलिनीयुक्तो भ्रमणो जटिनीयुतः ॥ ६३ ॥
 (भ्रममाणश्च पालिन्या भ्रमश्च शिवया युतः । अन्तमुग्ध ततो देवि भ्रमको रमया युतः) ॥ ६४ ॥
 भृङ्गो भ्रमा ततः परचाद् अन्तचारश्च लोलया । भ्रमावहरश्चञ्चला च मोहनो दीर्घजिह्वया ॥ ६५ ॥
 रतिप्रियामोहकां च लोलाक्ष्या मोह एव च । मोहवर्धनभृङ्गिन्यौ मदनः पाटलायुतः ॥ ६६ ॥

यन्मथो मदनायुक्तो मातङ्गो मालया युतः । भृङ्गनायकहंमिन्यां गायनो विश्वतोमुखी ॥ ६७ ॥
जगदानन्दिनीयुक्तो गीतिज्ञस्तदनन्तरम् । नर्तको रमणीयुक्तो खेलकः कान्तिसंयुतः ॥ ६८ ॥
उन्मत्तः कलकण्ठी च मत्तकरच वृकोदरी । विलासिमेषरयामे च सोन्मत्तो लोभवर्धनः ॥ ६९ ॥
तत्त्वन्यासं ततः कुर्यात् पार्श्वद्वययुतेषु च । नाभिगुह्यगुह्येषु स्थात् पादसन्ध्यङ्गुलीषु च ॥ ७० ॥
अर्काभमारवीजस्य न्यासः सर्वसमृद्धिदः । द्वादशाक्षरमन्त्रस्य न्यासत्रयमथो बुधः ॥ ७१ ॥
कुर्यात् संहारसृष्टी च स्थितिश्चैव प्रकीर्तिता । मूर्तिपञ्चाविन्यासं कुर्यान्मन्त्री समाहितः ॥ ७२ ॥
पूर्वोदिताया गायत्र्या वर्णान् न्यसेत् तनौ बुधः । कमालदृक्द्वन्द्वदोःपत्तसंध्यग्रेषु तनौ च सः ॥ ७३ ॥
पङ्क्तं द्वादशाक्षं च वाणानङ्गान् प्रविन्यसेत् । श्रीं स्वां श्रिये नमस्तेषु श्रियो मन्त्र उदाहृतः ॥ ७४ ॥
सम्भोरो विन्यसेदेयं मन्त्रं देवेशि मन्त्रवित् । लक्ष्म्याद्याः पुष्टिर्धन्ता डेयुताश्च हृदन्तिकाः ॥ ७५ ॥
हस्तत्रयङ्गीवविन्दुष्वर्ज्यस्वरयुतो भृगुः । लान्तयुक् सेन्दुखण्डः स्वर्बीजन्यामं महेश्वरि ॥ ७६ ॥
न्यस्तव्या बीजपूर्वास्ताः कास्यकण्ठेषु युष्मके । कङ्कद्व्याभिसर्वाङ्गे व्यापकाणुं न्यसेत् प्रिये ॥ ७७ ॥
ऋष्यादिकं च विन्यस्य भूपस्थानि न्यसेत् प्रिये । आयुधाणून् यथास्थानं तत्तन्मुद्राभिराद्रिजे ॥ ७८ ॥
विन्यसेन्मन्त्रिवर्योऽसौ श्रीवत्सं कौस्तुभं तथा । वनमालां मारवीर्जैर्यथास्थानं न्यसेत् प्रिये ॥ ७९ ॥
ऊर्ध्वाङ्गुष्ठौ मिथः श्लिष्टौ मुष्टिं मूर्ध्नि नियोजयेत् । त्रैलोक्यमोहनादपेयं मुद्रैर्नां मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥ ८० ॥
एवं न्यस्तशरीरोऽसौ ध्यायेच्छ्रीपुरुषोत्तमम् । उद्यानं संस्मरेदादौ सर्वपुष्पोपशोभितम् ॥ ८१ ॥
अनल्पकल्पविटपिमञ्जरीराजिराजितम् । मञ्जरीसुरभिपूरपूरिताशागुलं प्रिये ॥ ८२ ॥
निरन्तरपरिभ्रान्तमधुव्रतकदम्बकम् । आमोदपथकस्थानाभमिन्द्रियाणां सुखप्रदम् ॥ ८३ ॥
आत्मयोनैरिव प्रायो मनोज्ञं जननस्थलम् । मृङ्गारलक्ष्म्या इव सत्केलिसमं मनोरमम् ॥ ८४ ॥
रते रतिसुखप्रायमृतूनां जन्मभूरिव । उपमानं मनोज्ञानां नेत्रसाफन्यकारकम् ॥ ८५ ॥
आश्चर्यभूतवस्तूनां वृष्टान्तं केवलं प्रिये । अस्मिन् कल्पद्रुमं देवि स्मरेन्मन्त्री समाहितः ॥ ८६ ॥
लसन्महाबीजमणिमयमूलमनोरमम् । प्रत्यग्रचञ्चारमयमकाण्डविलसत्तनुम् ॥ ८७ ॥
श्रील्लासिजाम्बूनदवद्दीर्घशाखमकुत्रिमम् । हरिन्मणिप्रौढदलं लसद्विद्रुमपल्लवम् ॥ ८८ ॥
अनर्घ्यमणिपुष्पं च मुक्तावचिरकेसरम् । निषीय पीयूषनिभं मधु पुष्पोदरोद्धृतम् ॥ ८९ ॥
रागाञ्जरावतीतैलैः पट्पदानां समूहकैः । निजयोपित्तहायैश्च गीयमानं विलासिभिः ॥ ९० ॥
शास्त्राङ्गैरधिजनत्रजायाशु धनत्रयम् । प्रयच्छन्तं, स्वचोवधाराः पुष्परसोद्भवाः ॥ ९१ ॥
दानाम्बुधाराश्रियमुद्बहन्तीव च यस्या, तम् । विवर्तमानवचिरभ्रपरान्यविमालकम् ॥ ९२ ॥
मूर्ध्ना घोरावपोद्घोतसेवितैः सुमनोजलैः । स्नातं तथा तपस्यन्तं नेतुं प्रत्यचतामिव ॥ ९३ ॥
श्रीमन्तमम्बुजाक्षं तं तस्य मूले मनोहरे । माखिवयकुट्टिमोद्धूतभूतले पीठमुत्तमम् ॥ ९४ ॥

अहमाभ्युजमध्यस्थपस्मिन् प्रद्योतनप्रभम् । गरुडं पक्षिराजं तत्स्कन्धारुद्रमथास्य तम् ॥ ८५ ॥
 स्मरेत् रथाङ्गपाणिं तु सूर्यकोटिसमप्रभम् । लावण्यपरिपूर्णोद्यन्नवयौवनकोमलम् ॥ ८६ ॥
 अङ्गमौन्दर्यशोभोद्यधिकृताङ्गजदर्पकम् । मन्दान्दोलितरक्ताक्षं कामवाणोषाविह्वलम् ॥ ८७ ॥
 मणिभूषणदीप्ताङ्गं दिव्यमन्धाम्बरावृतम् । प्रभयाकलया विश्वं रञ्जयन्तं महेश्वरि ॥ ८८ ॥
 यत्तमन्धर्वदेवोद्यकामिनीशनमेवितम् । नीलकुञ्चितकेशोषाविलसत्सुप्रमूनकम् ॥ ८९ ॥
 पाञ्चीकलोलुपालीनां द्रघनादमनोरमम् । कन्दर्पचापविलसद्बहुलालिमद्गन्धुवम् ॥ ९० ॥
 पद्मपत्रविशालाक्षं लोकनः कामिनीजनम् । मोहयन्तं महारत्नमौलिद्युतिविराजितम् ॥ ९१ ॥
 उल्लसद्बिद्रुमशिलाशकलारुणिताधरम् । पक्षिभ्याधरं देवि नामावशमनोरमम् ॥ ९२ ॥
 आलोलकुण्डलरुचा ममद्योतिकपोलकम् । विलसत्कल्पपुष्पाघदामभूषितसद्गलम् ॥ ९३ ॥
 वाहृष्टकं तथा ध्यायेत् कण्ठकङ्कणमण्डितम् । अशोकपल्लवाकारविलसद्बिद्रुमोपमाः ॥ ९४ ॥
 कराग्रकुलयो ध्येया नानारत्नाकुलीयकाः । दक्षिणाधःकरे चक्रं चिन्तयेत्कर्मास्वरम् ॥ ९५ ॥
 खड्गं तथोपरितने मुमलं च तदक्षरे । तथोर्ध्वदक्षिणे हस्ते चिन्तयेद्गुचिराङ्गुशम् ॥ ९६ ॥
 वामोर्ध्वं चिन्तयेत् पाशं तदधः शङ्खमेव च । मशरं च धनुर्वामे गदां ध्यायेदधः करे ॥ ९७ ॥
 वत्सःस्थलं हरेर्ध्यायेत्तन्मोक्षचक्रविमर्दितम् । श्रीवत्सर्कास्तुभोज्ञासि विशालकमनोयकम् ॥ ९८ ॥
 मनोरमसमृद्धोतिवनमालाखलङ्कृतम् । गम्भीरदक्षिणावर्तनाभिषण्डलमण्डितम् ॥ ९९ ॥
 हेमाभपीतवस्त्रेण संशोभि जघनं स्मरेत् । आरक्तनखरर्मेभ्य स्वकुलीयैर्विराजितौ ॥ १०० ॥
 रक्तोत्पलनिभौ पादौ चिह्निता ध्वजधारिजैः । सुनूपुरं हरेर्ध्यायेत् ज्ञानैश्वर्यप्रदायकौ ॥ १०१ ॥
 वामोरां संस्थितां ध्यायेत्तन्मोक्षस्वर्णसमप्रभाम् । कनन्पूरपादान्ज्वां वृहद्भक्तितन्मिनीम् ॥ १०२ ॥
 तनुमध्यां घनोत्तुङ्गचारुपीनपयोधराम् । रणत्कङ्कणवाह्व्यां नानारत्नाकुलीयकाम् ॥ १०३ ॥
 विद्रुमारुणचिम्बोष्ठीं नीलोत्पलविलोचनाम् । दीर्घालिकान्तिमत्स्निग्धनीलकुञ्चितमूर्द्धजाम् ॥ १०४ ॥
 मुक्तामालां शिरोभागाद् दधानां लोलकुण्डलाम् । कण्ठान् स्तनपुङ्गं यावन्मुक्ताट्टामविराजिताम् ॥ १०५ ॥
 लीराब्धिफेनरुचिरे वसानां श्वेतवाससी । दधेख बाहुना देवं गाढमालिङ्ग्य संस्थिताम् ॥ १०६ ॥
 प्रियाङ्गसङ्गमान्मञ्जु जातरोमाञ्चकञ्चुकाम् । देवस्नासं समालोक्य सरवाणविमोहिताम् ॥ १०७ ॥
 दक्षिणे देवदेवस्य गद्यपद्यमयीं गिरम् । वदन्तीं भारतीं ध्यायेद्दीक्षापुस्तकधारिणीम् ॥ १०८ ॥
 सितचन्दनलिप्ताङ्गीं पीनोन्नतपयोधराम् । विशाललोचनां देवीं मुक्ताहारविभूषिताम् ॥ १०९ ॥
 सृजन्तीं लोचनैर्भावान् त्रिधनौ देवीं शुचिस्मिताम् । विद्यासौभाग्यलाभाय ध्यायेद्देवं परां गिरम् ॥ ११० ॥
 परितो वासुदेवाद्या ध्यातव्या मूर्तयो हरेः । रूपाग्रशुक्लाङ्गुलीयकाः क्रमशः सर्वभूषणाः ॥ १११ ॥
 लक्ष्म्याद्याः शक्तयो ध्येया रणत्कङ्कणवाह्व्याः । सितचामरधारिण्यो मुक्ताहारसुमध्यमाः ॥ ११२ ॥

कननूपुरपादाब्जाः पानोत्तुङ्गपयोधराः । त्रैलोक्यमोहनं देवं वीक्षमाणाः सरादिताः ॥ १२३ ॥
 गौर्यां लक्ष्मीसरस्वत्यौ रतिप्रीती तचारुखे । शशाङ्कधवले ज्ञेये कान्तिकीर्ती हरिप्रिये ॥ १२४ ॥
 तुष्टिपुष्टी तथा श्यामे ध्यातव्ये हरिवल्लभे । नरेन्द्रदेवदैत्यानां प्रमदाः स्मरविह्वलाः ॥ १२५ ॥
 गृहीत्वा चन्दनादीनि हेमरत्नस्रजः शिवे । आयान्त्यः परितो ध्येया देवदर्शनलालसाः ॥ १२६ ॥
 हेमप्रमनमालाभिश्चन्दनैर्विविधैः शुभैः । त्रैलोक्यमोहनं देवं पूजयन्त्यो निरन्तरम् ॥ १२७ ॥
 ऋषयः सिद्धगन्धर्वमनुजा मनुजाधिपाः । स्तुवन्तः परितो ध्येया हरिं सर्वप्रियं मिये ॥ १२८ ॥
 इन्द्राद्यैर्लोकपालैश्च समन्तात् परिवारितम् । आनन्दभुवनान्तःस्थसर्वलोकैः प्रपूजितम् ॥ १२९ ॥
 कोटियोजनविस्तीर्णो हेमरत्नविनिर्मिते । मनःप्रीतिकरे देवि सायकामीष्टदायके ॥ १३० ॥
 धर्माद्यैर्निर्मिते देवि मण्डलत्रितयान्विते । विमलादिमुशक्तित्वे योगपीठे महाप्रभे ॥ १३१ ॥
 आसीनं चिन्तयेद् देवं सर्वसत्त्वविमोहनम् । भुवनानि महादेवि भासयन्तं निजलिप्ता ॥ १३२ ॥
 किन्नरोरगगन्धर्वचारुखैः स्नेहरत्नैः । गीयमानगुणत्राणं सर्ववाम्बुधितसिद्धिदम् ॥ १३३ ॥
 सुपर्णाय-पदं प्रोक्त्वा विषदे-पदमीरयेत् । पञ्चरात्राय भीशब्दं महि तन्नो-पदं वदेत् ॥ १३४ ॥
 गरुडः-शब्दमुधार्य प्रवदेच्च प्रचोदयात् । गायत्र्येया समाख्याता सिद्धिदा मूलमन्त्रतः ॥ १३५ ॥
 मूर्तिं प्रकल्प्य देवेशं पूजयेच्चन्दनादिभिः । सर्वादिकं च भूषान्तमर्चयित्वा रमां ततः ॥ १३६ ॥
 ऊरौ दक्षेक्षरे चेट्टा शङ्कानि पूजयेत् ततः । वर्मान्तकानि चाशासु विदिच्छन्नं पुरो दिशाम् ॥ १३७ ॥
 वक्षेपु लक्ष्म्यादिकाश्च पूर्वायाशासु संयजेत् । हरचक्रगदाचाक्रमुसलानि विदिच्छन्नं ॥ १३८ ॥
 शार्ङ्गखङ्गाकुशोदयोविपाशान् आशाविपास्तथा । वज्रादीनि ततो मास्ते कुमुदायान् बहिर्यजेत् ॥ १३९ ॥
 ततो दत्त्वा धूपदीपौ पूजयेच्च मनोः पदैः । देवि द्वादशभिः पुष्पैः मारुतीजस्य चोर्ध्वगम् ॥ १४० ॥
 त्रैलोक्यमोहनायेति युतैर्हेहृदयान्तकैः । पञ्चभिश्चाथ पुरुषोत्तमाधैः पूजयेत् क्रमात् ॥ १४१ ॥
 शक्तिश्रीमारुतीजार्घ्यैर्हेयुक्तेभ्य नमोऽन्तकैः । पुरुषोत्तमसंज्ञां हृषीकेशाङ्गयः मिये ॥ १४२ ॥
 विष्णुभीधररामाश्च ज्ञेयाः पञ्चापि ते क्रमात् । वडावरक्षसंयुक्तं पुरुषोत्तमपूजनम् ॥ १४३ ॥
 यः करोति भवेत् सोऽथ भाजनं सर्वसंपदाम् । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामग्र्यं कृत्वा, शिरसि जैमिन्वे
 ऋषये नमः । मुखे अमिताय च्छन्दसे नमः । हृदये भीमपुरुषोत्तमाय देवतायै नमः । इति दिव्यस्य,
 प्राग्वहिनियोगमुक्त्वा, ओङ्कां पुरुषोत्तम त्रिभुवनमनोन्मादकर हुं फट् हृदयाय नमः । १ सकलज-
 गत्सोमण्य सखीदयित हुं फट् शिरसे स्वाहा । २ मन्मथोत्तमाङ्गज कामदीपन हुं फट् शिखायै
 वषट् । ३ परमसुभग सर्वसौभाग्यकराप्रतिकृपक केशव स्मर हुं फट् कवचाय हुं । ४ सुरासुरमनुज-
 सुन्वरीहृदयविदारण सर्वप्रहरणधर सर्वकामिक हन २ हृदयबन्धनान्याकर्षय २ महाबल हुं फट् अस्त्राय फट्

२ त्रिभुवनेश्वर सर्वजनमनांसि हन २ दारय २ मे वशमानय २ हुं फट् नेत्रत्रयाय वीपद् । इति नेत्रान्तपङ्कमन्त्रान-
 कृष्टादितलास्तं करयोर्विन्यस्य नेत्रमन्त्रं कनिष्ठयोर्विन्यस्य , हृदायस्थान्तं विन्यस्य पञ्चाग्रे न्यसेदिति
 नेत्रान्तं पङ्कजानि विन्यस्य , हृदये ओंनमः॥ पराय पुरुषात्मने नमः । शिरसि ओंनमः॥ पराय सत्यात्मने
 नमः । शिखायां ओंनमः॥ परायान्युतात्मने नमः । कवचस्थाने ओंनमः पुरुषोत्तम पराय धासुदेवात्मने नमः ।
 अल्लस्थाने ओंनमोऽप्रतिरूप पराय संकर्षणात्मने नमः । नेत्रयोः ओल्लसीनिवास पराय प्रद्युम्नात्मने नमः ।
 उदरे ओंनमः सकलजगत्क्षोभश्च पराय (अनिरुद्धात्मने नमः) पृष्ठे ओंनमः सर्वस्त्रीहृदयविदारण पराय नाराय-
 णात्मने नमः । करयोः ओंनमः त्रिभुवनमनोन्मादकर पराय) ग्रन्थे नमः । ऊर्ध्वः ओंनमः परमसुभग पराय
 विष्णवात्मने नमः । जानुनोः ओंनमः सौभाग्यकर पराय नृसिंहात्मने नमः । पादयोः ओंनमः सर्वकामप्रद
 पराय वराहात्मने नमः ॥ “ त्रैलोक्यमोहनहर्षाकेशाप्रतिरूपमन्त्र—सर्वस्त्रीहृदयाकर्षणागच्छ नमः ” इति
 व्यापकं विन्यस्य , श्रीकरप्रकरणोक्तवत् पञ्चबाणान् पञ्चकामांश्च विन्यस्य , ऊँघंऊँगी नमः इत्यादि मातृकां
 विन्यस्य , अग्रे ध्वजमाणकाममालामन्त्रस्य वर्णेषु चत्वारिंशद्वर्णानादितः “ शिरोबद्धनवृत्तेत्यादि ” मातृकाव-
 र्णन्यासस्थानेषु नामिपर्यन्तेषु विन्यस्यावशिष्टाक्षरेषु पञ्चवर्णानुद्गृह्यकण्ठमुखनासिकासु विन्यस्याक्षरत्रयं
 पृथक्सर्वोक्ते व्यापकत्वेन विन्यस्य , संपूर्णमालामन्त्रेण सकृद्व्यापकं विन्यस्य , ऊँघं कामाय रत्यै नमः ।
 ऊँघां कामदाय प्रीत्यै नमः । ऊँघं कान्ताय कामिभ्यै नमः । ऊँघं कामिमतो मोहिन्यै नमः ।
 ऊँघं कामगाय कमलायै नमः । ऊँघं कामचाराय विलासिभ्यै नमः । ऊँघं कामिने कल्पलतायै० ।
 एवं ऋं कामुकाय श्यामलायै० । लं कामवर्धनाय शुक्तिस्मितायै० । लं कामाय विस्मितायै० । पं रमाय
 विशालायै० । पं रमणाय लेलिहानायै० । ओं रतिनाथाय दिग्भरायै० । ओं रतिप्रियाय रामायै० ।
 ओं रात्रिनाथाय कुम्भिकायै० । अः रमाकान्ताय कामायै० । कं रमणाय नित्यायै० । कं निशाचराय क-
 ल्पायै० । गं नन्दकाय भोगिभ्यै० । घं नन्दनाय कामदायै० । ङं नन्दिने सुसोचनायै० । ङं नन्दिने
 सुलापिभ्यै० । छं पञ्चबाणाय मर्दिन्यै० । जं रतिसकाय कलाप्रियायै० । झं पुष्पधन्वने वरायै० । झं
 महाधनुषे सुमुख्यै० । टं भ्रमकाय गतिभ्यै० । टं भ्रमकाय अतिभ्यै० । टं भ्रमकाय पालिभ्यै० ।
 टं भ्रमाय शिवायै० । थं भ्रमताय सुधायै० । तं भ्रमकाय रमायै० । थं भुक्ताय भ्रमायै० । दं भ्रमका-
 राय लोलायै० । धं भ्रमावहाय कञ्जलायै० । नं मोहनाय दीर्घजिह्वायै० । पं मोहकाय रतिप्रियायै० । फं
 मोहाय लोलायै० । बं मोहवर्धकाय भुक्तिभ्यै० । भं भदनाय पाटलायै० । मं मन्मथाय मदनायै० । व
 मातङ्गाय मालायै० । रं भुक्तायकाय हंसिभ्यै० । लं मायनाय विभक्तोमुख्यै० । षं गीतिकाय जगदान-
 न्दिभ्यै० । शं नर्तकाय रमायै० । षं केसकाय काम्यै० । सं उग्रायकाय कलकल्यै० । हं मत्तकाय वृ-
 कोदयै० । लं विलासिने मेघवामायै० । षं लोभवर्धनप्रयोग्यतायै० । इति मातृकास्थानेषु विन्यस्य , ततः
 श्रीकरप्रकरणोक्तानि द्वादशतन्त्रानि संहारक्रमेण विन्यस्य , पार्श्वद्वयनाभिगुह्यगुह्योरुमूलद्वयजानुद्वयगुह्यकद्वया-
 ङ्गुलीषु ऊँनमः इति कामवर्धनं प्रतिस्थानं विन्यस्य , पूर्वं धासुदेवप्रकरणोक्तप्रकारंस्तत्तन्मन्त्राक्षरन्यासात्
 संहारसृष्टिस्थितिक्रमेण विन्यस्याष्टाक्षरप्रकरणोक्तमूर्तिपञ्जरन्यासं कृत्वा , शिरसि त्रैनमः । कलाटे त्रैनमः ।
 वक्ष्णे त्रै नमः । वामे त्रै नमः । दक्षदोर्मूले त्रै नमः । मध्ये त्रै नमः । मणिबन्धे त्रै नमः । अङ्गुलिमूले
 त्रै नमः । अग्रे त्रै नमः । वामदोर्मूले त्रै नमः । मध्ये त्रै नमः । मणिबन्धे त्रै नमः । अङ्गुलिमूले त्रै नमः ।
 अग्रे त्रै नमः । दक्षोरुमूले त्रै नमः । जानुनि त्रै नमः । गुल्फे त्रै नमः । अङ्गुलिमूले त्रै नमः । अग्रे त्रै नमः ।

वामोरुमूले प्लुनमः । जानुनि प्रेनमः । गुल्फे वॉनमः । अङ्गुलिमूले दंनमः । अग्रे पात्नमः ॥ नतः प्रागुक्तपङ्क्त्यादशाङ्गवाणकामन्यासान्विधाय, वामे श्रीं स्वां धियं नमः इति विन्यस्य, शिरसि स्वां लक्ष्म्यै० । मुखे स्वां सरस्वत्यै० । कण्ठे स्तूं रत्यै० । गुह्ये स्वं प्रीत्यै० । ककुदि स्वं कान्त्यै० । हृदि स्वां कीर्त्यै० । नामौ स्वां तुष्ट्यै० । सर्वाङ्गे स्वः पुष्ट्यै० ॥ ततः प्राग्बद्ध व्यापकमन्त्रेण व्यापकं विन्यस्य, पुनरपि श्रु-
प्याविन्यासं विधाय, वक्षसि ज्ञीं धीवत्साय नमः । कण्ठे ज्ञीं कौस्तुभाय नमः । स्कन्धादिपादान्तं ज्ञीं वनमालायै नमः । दक्षिणाधःकरे ओं ज्ञीं सुदर्शनमहावकराज इह २ सर्वदुष्टभयं कुरु २ क्षिन्द २ भि-
न्व २ विदारय २ परमन्त्रान् प्रस २ मक्षय २ भूतानि नासय २ हुं फट् स्वाहा वक्राय नमः । इति वि-
न्यस्य, तदूर्ध्वहस्ते ओं ज्ञीं अङ्ग तीक्ष्ण भिन्द २ हुं फट् स्वाहा अङ्गाय नमः । तदूर्ध्वे ओं ज्ञीं संवर्तकमु-
सल पोथय २ हुं फट् स्वाहा मुसलाय नमः । तदूर्ध्वे दक्षिणहस्ते ओं ज्ञीं कव कंच हुं फट् स्वाहा
अङ्गुशाय नमः । वामोर्ध्वे ओं ज्ञीं पाश बन्ध २ हुं फट् स्वाहा पाशाय नमः । तदधः ओं ज्ञीं
जलचराय स्वाहा शङ्गाय नमः । तदधः ओं ज्ञीं शार्ङ्गाय सरराय हुं फट् धनुषे नमः । तदधः ओं ज्ञीं कौ-
मोदकि महाबले सर्वासुरान्तकि प्रसीद २ मर्दय २ हुं फट् गदायै नमः ॥ ततस्त्रैलोक्यमोहिनीमुद्रां कामची-
जमुचरन् मूर्ध्नि विन्यस्योक्तविधिना ध्यात्वा मानसपूजादियोगपीठावन्ते परितराजाय स्वाहा । इति गुरुं
संपूज्य, आवाहनादिपुण्योपचारास्ते देवस्य वामोरौ “श्रीं भिवै नमः” । इति तद्वर्गं संपूज्य, अष्टदलकेसरेषु देवा-
ग्रादि अनुविंशु द्वादशपङ्क्त्युच्यं कोणेष्वक्षं पुरतो नेत्रमिति पङ्क्त्यामि संपूज्य, अष्टदलेषु लक्ष्म्याद्यष्टशक्तीः प्रा-
गुक्ताः संपूज्य, दिग्दलाग्रेषु शङ्गाय नमः । वक्राय० । गदायै० । मुसलाय० । कोणदलाग्रेषु शार्ङ्गाय नमः ।
अङ्गाय० । अङ्गुशाय० । पाशाय० । इति संपूज्य लोकपालान् वज्रार्दीन् संपूज्य बहिः पूर्वोक्तान् कुमुदा-
दीन् संपूज्य, धूपदीपौ समर्प्य, ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय ह्रीं पराय पुरुषात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय
श्रीं पराय सत्यात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय ज्ञीं परायाच्युतात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय
पुरुषोत्तमाय पराय वासुदेवात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनायाप्रतिरूपाय ज्ञीं पराय संकर्षणात्मने नमः । ज्ञीं
त्रैलोक्यमोहनाय लक्ष्मीनिवासाय पराय प्रद्युम्नात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय सकलजगत्सोभनाय परा-
यामिन्दुरात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय सर्वस्वीहृदयविदारकाय पराय नारायणात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलो-
क्यमोहनाय त्रिभुवनमनोभ्यादकराय पराय वल्लभात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय परमसुभगाय पराय विष्ण्वात्मने
नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय सर्वसौभाग्यकराय पराय नृसिंहात्मने नमः । ज्ञीं त्रैलोक्यमोहनाय सर्वकामप्र-
दाय पराय वराहार्त्तने नमः ॥ ह्रीं श्रीं ज्ञीं पुरुषोत्तमाय नमः । ह्रीं श्रीं ज्ञीं इषीकेशाय नमः । ह्रीं श्रीं ज्ञीं विष्णवे
नमः । ह्रीं श्रीं ज्ञीं श्रीधराय नमः । ह्रीं श्रीं ज्ञीं रामाय नमः । इति देवं संपूज्य नैवेद्यसमर्पणादि शेषं स-
मापयेत् ॥ तथा—

एवं संपूज्य विधिवल्लवसंरूपं जपेन्मनुम् । तद्दशांशं हुनेत् कुण्डे अर्धरकेशसभिमे ॥ १४४ ॥
पलाशपुष्पैर्मनुना तद्वायव्यायवा प्रिये । तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ततः ॥ १४५ ॥
एवं सिद्धमनुर्देवि काम्यकर्माणि साधयेत् । ..... ॥

अत्र लक्ष्यः कृतयुगपरः । “एवं ध्यात्वा चतुर्लोकं जपेन्मन्त्री समाहितः” इति सारसंग्रहवचनात् ।
सारसंग्रहे—

श्रीफलैः कमलैर्वापि हुनेदर्कसहस्रकम् । अकिञ्चनोऽपि मनुजो घनाधिपसमो भवेत् ॥ १ ॥
 यो जपेद्युतं प्रातस्तस्याधिर्नाशयेति च । ज्योतिष्मतीतैलवरं जुहुयाद् व्याधियुक्तये ॥ २ ॥
 ज्योतिष्मती तेजोवती ।

अष्टाधिकसहस्रं च भवेद् बुद्धिकरं ततः । सौभाग्यमतुलं चैव लभते स मनोज्ञताम् ॥ ३ ॥
 अष्टाधिकशतं जप्त्वा सम्यगञ्जालिनीं शुभाम् । समूलकाण्डां शिरसा धारयेन्मन्त्रवित्तमः ॥ ४ ॥
 सर्वलोकप्रियतमो भवेन्नियतमाशु सः । अश्वमारप्रयनैश्च संपूज्य पुरुषोत्तमम् ॥ ५ ॥
 अष्टाधिकसहस्रं च कुमुदैर्जुहुयात् ततः । राजाना वशगाः सर्वे भवन्त्येव सुनिश्चितम् ॥ ६ ॥
 दिवसैश्च त्रिदशभिः किङ्करा एव नान्यथा । मालतीपुष्पहोमेन वैरयान् वशयतेऽचिरात् ॥ ७ ॥
 पलाशकुसुमैर्हुत्वा विप्रान् शीघ्रं वशं नयेत् । अभिकाञ्चति यां योषां तस्या नामयुतं मनुम् ॥ ८ ॥
 जपेद्भक्तं प्रतिदिनं चाष्टाधिकसहस्रकम् । (दिनादौ वशमा भूत्वा तत्रायात्येव नान्यथा ॥ ९ ॥
 चोरापहतवित्तस्तु अष्टाधिकसहस्रकम् ।) अथत्थोत्थसमिद्भिश्च निशि नित्यं त्रिपञ्चकम् ॥ १० ॥
 अथवा कटुतेलेन त्रिपञ्चान्तं हुनेत् क्रमात् । अथवाणुं दशशतं प्रजपेन्मनुजोऽन्वहम् ॥ ११ ॥
 चौर एत्य धनं दत्त्वा प्रणम्य प्रतिगच्छति । सहस्रज्जमघ्ना मनुना मनुजास्त्रि च ॥ १२ ॥
 निखातं शत्रुसदने शत्रुमुखाटयेद् ध्रुवम् । रात्रिकाष्टशतं जप्त्वा निखातं शत्रुमन्दिरे ॥ १३ ॥
 हयारिकुसुमं वापि पशुयोरुभयोरपि । शुक्रं रक्तं केशयुक्तं रिपुमुखाटयेद् ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 पयसां जुहुयाद्वाग्नौ कलिद्रुमसमिद्धैः । रिपुर्निघ्नमायाति अष्टाधिकसहस्रतः ॥ १५ ॥
 मासवट्कं हुनेद्देवसमिद्भिश्च सहस्रकम् । (तेजोवत्याः सह तैलैर्हुनेदष्टसहस्रकम्) ॥ १६ ॥

तेजोवत्या ज्योतिष्मत्याः ।

शत्रुर्मरणमाप्नोति सर्वाङ् मासचतुष्टयात् । मयी विविक्ते भूदेशे अपहोमार्चनारतः ॥ १७ ॥
 अङ्गोलाज्यं सहस्रं च हुनेन्मासत्रयावधि । ततः कुर्वथ मध्याह्ने पावकाबन्द्रसभिभा ॥ १८ ॥
 प्रादुर्भवेच्च गुटिका तां जावाभ्यर्च्य चारयेत् । आनने वाथ शिरसि स भवेत् स्वेचरस्तदा ॥ १९ ॥
 अदृश्यः सिद्धसंघैश्च भवेत् साधकसत्तमः । आग्वाक्काभिश्च दुर्वाभिर्होमो भवविनाशनः ॥ २० ॥
 यस्य नामयुतं मन्त्रं प्रजपेत् पूर्वसंख्यया । शमयेदापदस्तस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ २१ ॥
 इमं मन्त्रं जपेद्भयः समस्तैर्भयवान् भवेत् । ..... ॥

इति । महासंमोहनतन्त्रे—

दारिद्र्यशोकादिमहोभयरोमापमृत्युहृत् । दौर्भाग्यशापपरिभूतिहरः परिकीर्तितः ॥ १ ॥
 श्रीकीर्तिकान्तिधनदो धर्मकामार्थमोक्षदः । किं बहूक्तेन मन्त्रोऽयं कामधेनुरिवोत्तमः ॥ २ ॥
 इत्थं सुरासुरव्रातनरोरगसुचारयैः । सिद्धगन्धर्वयक्षैश्च सकलैश्च महर्षिभिः ॥ ३ ॥

सेवितं मन्त्रवर्यस्य संक्षेपाच्च विधानकम् ! पुरुषोत्तमदेवस्य मदिनं च मया श्रिये ॥ ४ ॥
गोपनीयं प्रयत्नेन भुक्तिभुक्तिफलप्रदम् । ..... ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—

तारमाररमा नान्तः कर्णयुग्यद्विरुस्थितः । डेयुक् षोत्तमशब्दश्च वर्मास्त्राग्निवधुयुतः ॥ १ ॥
त्रयोदशाक्षरो मन्त्रः कीर्तितः पौरुषोत्तमः । ..... ॥

सारः प्रथमः । मारः क्लीं । रमा श्रीं । नान्तः ष कर्ण उ, तेन पु । यद्वा रेफः, उस्थितः उकारोपरि
स्थितस्तेन ङ । डेयुक् षोत्तमः षोत्तमाय । वर्मं हुं । अस्त्रं फट् । अग्निवधूः स्वाहा । तथा—

अपिर्महा च गायत्री छन्दः श्रोत्रं च देवता । पुरुषोत्तमसंज्ञश्च विष्णुस्त्रैलोक्यमोहनः ॥ २ ॥
अक्षत्रयं पूर्ववीजैः षड्विंशत्यैस्तथा प्रथम् । ..... ॥

ओं इति । क्लीं शिरः । श्रीं शिखा । पुरुषोत्तमाय कवचं । हुं फट् मेघं । स्वाहा अस्त्रमिति ॥
संसरेत् सरमं विष्णुं रक्तवर्णं चतुर्भुजम् । शङ्खचक्रगदापद्मधारिणं पुरुषोत्तमम् ॥ ३ ॥

धामापूर्वधोराघे तदाद्यधःस्थयोरन्ये ।

पूर्वोदिते ततः पीठे देवमावाप्त मन्त्रवित् । भक्तानि संयजेद् दिष्टु वासुदेवादिकान् यजेत् ॥ ४ ॥
शक्रयः कोणगाः पूज्याः शङ्खादीनि ततो यजेत् । (कुसुदायान् लोकपालान् वज्रादीनि ततो यजेत्) ॥ ५ ॥

प्रयोगः सुगमः । तथा—

जपेन्मनुं वर्षालक्षं तत्सहस्रं हुनेत् तथा । प्रफुल्लैः कमलैः परचात् तर्पणादि समाचरेत् ॥ ६ ॥
एवं सिद्धमनुः कुर्यात् प्रयोगान् पूर्वमन्त्रवत् । ..... ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायाचार्यभगवत्पूज्यपादश्रीगोविन्दाचार्यशिष्य—श्रीमन्मन्त्ररत्नकराचार्यशिष्य—
श्रीविष्णुगर्माचार्यशिष्य—श्रीमन्मन्त्राचार्यशिष्य—श्रीविद्यारण्ययतिविरचिते श्रीविद्या-
संवाक्ये तन्त्रे सप्तविंशः श्वासः ॥ २० ॥

अथ

अष्टाविंशः श्वासः ।

अथ हृषीकेशमन्त्रः । सारसंग्रहे—

अधोच्यते हृषीकेशमनुः सर्वार्थसाधकः । कामं ततो हृषीकेशा वायुर्नत्यन्त ईरितः ॥ १ ॥

अष्टाक्षरो मनुः प्रोक्तो हृषीकेशस्य शोभनः । अविर्ज्ज्जा समुद्रदिष्टोऽनुष्टुप् छन्द उदीरितम् ॥ २ ॥

देवता च हृषीकेशः सुरासुरनमस्कृतः । षड्दीर्घयुक्रमारेण षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥

कामं कामबीजं, हृषीकेशा स्वरूपं, वायुर्यकारः, नत्यन्तो नमोन्तः । तथा—

शङ्खचक्रगदापद्मधारिणं संसरेद्विभुम् । गरुडोपरि संविष्टं शुभ्रवर्णं सुभूषणम् ॥ ४ ॥

पूर्ववशायुधध्यानम् ।

ततः पूर्वोदिते पीठे मन्त्री देवं समर्चयेत् । कर्णिकायां समावाह्यं हृषीकेशं समाहितः ॥ ५ ॥

अङ्गानि च ततः पश्चात् पूजयेदुक्रमार्गतः । वक्षःस्थले दक्षभागे श्रीवत्सायेति पूजयेत् ॥ ६ ॥

वामे च कौस्तुभायेति ग्रीवायां पूजयेत् ततः । नमोन्तदनमालायै मुकुन्दायेति संयजेत् ॥ ७ ॥

मूर्तौ च कर्णिकायां तु पक्षिराजाय नमः । नमः पद्मजनाभाय गरुडोपरि पूजयेत् ॥ ८ ॥

ततोऽष्टदलपद्मे तु वक्ष्यमाणां प्रपूजयेत् । पुरुषोत्तमको लक्ष्मीनिवासस्तदनन्तरम् ॥ ९ ॥

सकलाद्यो जगन्नाथो जगत्सोभणकस्तथा । सर्वस्त्रीहृदयं पद्मान्मनोन्मादक एव च ॥ १० ॥

सम्पक्(तद्वत्)त्रिभुवननाथश्च सर्वसौभाग्यदस्तथा । सर्वकामप्रदः परचातुर्ध्वन्तान् नमोन्तकान् ॥ ११ ॥

तत उत्सङ्गां देवीं पूजयेत् श्रीं श्रिये नमः । ततश्च परितो देवान् पूजयेन्मन्त्रविद्यमः ॥ १२ ॥

लोकेशांश्च ततो वाक्त्रे वज्रादीनि ततो बहिः । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे श्रु-
ये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीहृषीकेशाय देवतायै नमः इति विन्यस्य, प्राणवह्निर्नियोग-
मुक्त्वा कलां हृदयाय नमः इत्यादिषडङ्गन्यासं कृत्वा, ध्यानाद्यङ्गपूजान्ते देवस्य वक्षसि दक्षभागे श्रीवत्साय
नमः । वामभागे कौस्तुभाय नमः । ग्रीवायां वनमालायै नमः । देवमूर्तौ मुकुन्दाय नमः । कर्णिकायां
पक्षिराजाय नमः । तदुपरि पद्मजनाभाय नमः । अष्टदलेषु पुरुषोत्तमाय नमः । लक्ष्मीनिवासाय० । सकलज-
गन्नाथाय० । जगत्सोभनाय० । सर्वस्त्रीहृदयमनोन्मादनाय० । त्रिभुवनमनोन्मादनाय० । सर्वसौभाग्यदाय० ।
सर्वकामप्रदाय० । इति देवाग्निप्रादक्षिण्येन संपूज्य, देवस्य वामोत्सङ्गे श्रीं श्रिये नमः । देवस्य परितः
सर्वदेवताभ्यो नमः । इति संपूज्य लोकेशांश्च सर्वे प्राणवत् समर्पयेदिति ॥ तथा—

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेद् धुधः । आञ्जनाः कमलैः कुल्लैः शोभनैर्मन्त्रविद्यमः ॥ १३ ॥
तर्पणं स्वाभिषेकं च कुर्याद् ब्राह्मणभोजनम् । एवं सिद्धिमनुः सम्यक् साधयेदिष्टमात्मनः ॥ १४ ॥
संमोहनीप्रसन्नैश्च तर्पणं सर्वकामदम् । तथा पूर्वमनुः सोऽपि हृषीकेशस्य सिद्धिदः ॥ १५ ॥

(संमोहनी विजया)

स्याने हृषीकेश इति ऋषिरर्जुन ईरितः । छन्दोऽनुष्टुप् देवता च हृषीकेशः समीरितः ॥ १६ ॥
अङ्गानि मारपीजेन ध्यानपूजादि पूर्ववत् । ..... ॥

इति । सारसंग्रहे—

रमारुद्धं मारपीजं श्रीधराय ततो वदेत् । त्रैलोक्यमोहनायेति नत्यन्तः षोडशाक्षरः ॥ १ ॥
मारपीजं कामपीजं, तद्रमारपीजेन संज्ञं व्याप्तं, तेन श्रौक्तोभौ इति । नत्यन्तो नमोस्तः । तथा—
ऋषिर्ब्रह्मा समुददिष्टो गायत्रं छन्द ईरितम् । देवता श्रीधरः प्रोक्तः सर्वदेवौघवन्दितः ॥ २ ॥
भीषीजेन षडङ्गानि कुर्याद् दीर्घयुगा मुधीः । ..... ॥

दुग्धाम्बु सकलर्तुसेवितवने द्वीपे च कम्पकुर्म

तस्याधः कमलोरुपीठविलसत्पद्मीन्द्ररम्भासने ।

विभ्राजं करपङ्कजैररिदरौ सम्यग्गदामम्भुजं

सर्वाभं मुकुटोल्लसन्मणिरुचा दीप्तं भजे श्रीधरम् ॥ ३ ॥

जपपूजादिकं सर्वमस्य पूर्ववदाचरेत् । पूर्ववत् हृषीकेशवत् ।

सचमेकं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेद् पृथुः । तर्पणादि ततः कुर्यात् पूर्ववत् साधकोत्तमः ॥ ४ ॥

ततः सिद्धे मनौ मन्त्री काम्यकर्म समाचरेत् । सुगन्धैः श्वेतपुष्पैश्च होमो लक्ष्मीकरः शुभः ॥ ५ ॥

श्रीकराद्युदितान् योगान् विदध्यात् तत्र साधकः । ध्यानपूजाजपाद्यैर्षो भजते श्रीधरं नरः ॥ ६ ॥

पुत्रपौत्रैश्चर्यकीर्त्तयः मामोत्पत्तिस्तसंपदः । अपुत्रः परमं विष्णोर्धाम संविशते पुनः ॥ ७ ॥

इति ॥ तथा—

अच्युतानन्दगोविन्द—पदं केन्तं समुचरेत् । हृदन्तोऽयं मनुः प्रोक्तो रुद्रसंख्याक्षरः पुनः ॥ १ ॥

अथर्वेते त्रयो मन्त्राः प्रोच्यन्ते सर्वकामदाः । अच्युताय नमो ह्येकोऽनन्ताय नम इत्यपि ॥ २ ॥

गोविन्दाय नमः प्रोक्तस्तृतीयो देशिकोत्तमैः । समुदायैकमन्त्रस्य ऋषिः शौनक ईरितः ॥ ३ ॥

विराट् छन्दो देवता च परमात्मा हरिः स्मृतः । षडङ्गविधिरुक्तो हि द्विरुक्तैर्मन्त्रनामभिः ॥ ४ ॥

मन्त्रत्रितयपद्ये तु देवता छन्द इत्युमे । पूर्वोक्ते च मुनिः प्रोक्तः सम्यक् पराशरस्तथा ॥ ५ ॥

व्यासरथ नारदरथैव मन्त्रवर्णैः षडङ्गकम् । शङ्खचक्रधरं देवं चतुर्बाहुं किरीटिनम् ॥ ६ ॥

सर्वायुर्वैरुपेतं तं गरुडोपरि संस्थितम् । सनकादिमुनीन्द्रैस्तु सर्वदेवैरुपासितम् ॥ ७ ॥

श्रीभूमिसहितं देवहृद्यदादित्यसंनिभम् । मातृवत्सहस्रांशुमण्डलोपमकुण्डलम् ॥ ८ ॥

सर्वलोकस्य रक्षार्थमनन्तं नित्यमेव हि । अमयं वरदं देवं धारयन्तं मुदान्वितम् ॥ ९ ॥
 पूर्वोदिते यजेत् पीठे वैष्णवे तूक्कवर्त्मना । देवमावाप्तं मन्त्राङ्गैः प्रथमावृत्तिरिष्यते ॥ १० ॥
 चक्राद्यैश्च द्वितीया स्यात् तृतीया सनकादिभिः । सनकः स्यात् ततस्तद्वत् सनन्दनसनातनौ ॥ ११ ॥
 सनत्कुमारश्च पराशरो व्यासश्च नारदः । शौनकोऽष्टम एव स्याच्चतुर्थी लोकपालकैः ॥ १२ ॥
 तदायुधैः पञ्चमी स्यादेवं पूजा समीरिता । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्वादिद्योगर्पाठशसान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि शौनकाय
 ऋषये नमः । मुखे विराजे छन्दसे नमः । हृदि हरये परमात्मने देवतायै नमः इति विन्यस्य, विनियो-
 गमुक्त्वा, ओम्न्युक्ताय हृदयाय नमः । ओम्नन्ताय शिरसे० । ओम्नोविन्दाय शिखा० । ओम्न्युक्ताय
 कवचाय० । ओम्नन्ताय नेत्र० । ओम्नोविन्दाय अस्त्रा० । इति करपटङ्गन्यासं कृत्वा ध्यानाद्यकार्यान्ते अष्ट-
 पलेषु प्रागुक्तवक्राद्यायुधाष्टकं संपूज्य, द्वितीयाष्टके—सनकाय नमः । सनन्दनाय० । सनातनाय० । सनत्कु-
 माराय० । पराशराय० । व्यासाय० । नारदाय० । शौनकाय० । इति संपूज्य लोकेशाद्यादि सर्वं प्राग्वत्
 समापयेदिति । तथा—

लक्ष्मेकं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेद् घृतैः । तर्पणं स्वाभिषेकं च कुर्याद् ब्राह्मणभोजनम् ॥ १३ ॥
 एवं कृतवत्स्तस्य रोगनाशो भविष्यति । कन्यार्थी लाजहोमेन लक्ष्म्यर्थी विन्वहोमतः ॥ १४ ॥
 वस्त्रार्थी पुष्पहोमेन धारोग्यार्थी तिलैर्हुतैः । तद्यत्फलमवाप्नोति मन्त्रविज्ञात्र संशयः ॥ १५ ॥
 रविवारे जले स्थिता नाभिमात्रे जपेद् बुधः । अष्टोत्तरसहस्रं तु श्वरनाशो भविष्यति ॥ १६ ॥
 विवाहार्थी जपेन्मासं शशिमण्डलमण्डनम् । देवं ध्यायेत्प्रभेत् कन्यां शोमनां च कुटुम्बिनीम् ॥ १७ ॥
 जपहोमार्चनाभिर्यो भजेन्मन्त्रं समाहितः । श्वत्सेह सकलान् भोगान् पाति विष्णोः परं पदम् ॥ १८ ॥

इति ॥ अथ नृसिंहमन्त्रः । सारसंग्रहे—

अथ वक्ष्ये समासेन नरसिंहमनोः शुभम् । विधानं सजपध्वानं पूजाहोमादिभेदतः ॥ १ ॥
 संसारार्तिप्रशमनं दुःखदारिद्र्यनाशनम् । सर्वरोगहरं मृत्युनाशनं मोक्षदायकम् ॥ २ ॥
 विष्णुः शार्ङ्गी वह्निविन्दुयुतो नीरं त्रिमूर्तिषुक् । वह्निविन्दुयुतः कालो ज्योम दीर्घयुतं जलम् ॥ ३ ॥
 सनेत्रं देशिकैः प्रोक्तं तदन्ते कर्णविन्दुयुक् । शान्तो दान्तनिविष्टश्च चतुर्थी जलान्वितः ॥ ४ ॥
 मांसं विन्दुयुतं प्रोक्तं तद्वत् खान्तं (सर्वं) च पूतना । सद्युक्ता सकर्षोऽथ कालः कान्तः सविन्दुयुक् ॥ ५ ॥
 त्रिविक्रमयुता दीर्घा भृगुः नेत्रेन्दुसंयुतः । ज्योम विन्दुयुतं नाभित्रिमूर्तिः श्वेत एव च ॥ ६ ॥
 दान्तो विन्दुयुतो नाभिस्तद्वतीशरविन्दुयुक् । कालस्त्रिविक्रमयुतः पूतना बालिकर्षयुक् ॥ ७ ॥
 त्रिविक्रमयुतः धूर्यः शुद्धिः कर्षयविन्दुयुक् । दीर्घा कालोऽनन्तयुतो रविर्वायुसमन्वितः ॥ ८ ॥
 ज्योम विन्दुयुतं प्रोक्तो मन्त्रो द्वात्रिंशदक्षरः । वेदादिभाषापुटितं केचिदाहुर्मनीषिणः ॥ ९ ॥

इति । विष्णुः उ । शार्ङ्गी ग, वह्निः र, विन्दुः ञ, ताभ्यां युक्त्वेन घं । नीरं व, त्रिमूर्तिः ई, तेन

धी । बहिः २, विन्दुः अं, तेन रं । कालो म । व्योम ह, दीर्घः आ, तेन हा । जलं व, सनेत्रं इयुतं, तेन वि । शान्तः थ, दान्तो ख, कर्ण उ, विन्दुः अं, तैः प्युं । चतुर्थो ज, जलं व, तेन ज्व । मांसं ल, विन्दुः अं, तेन लं । शान्तं त, तद्वत् विन्दुमन्तेन तं । सर्वं स्वरूपं । पूतना त, सद्य ओ, तेन तो । कालो म, कर्ण उ, तेन मु । (फान्तः) झ, विन्दुरनुस्वारस्तेन खं । त्रिविक्रम ऋ, तद्युता दीर्घा न तेन नृ । शृगुः स, नेत्रे इ, इन्दुरनुस्वारस्तेन लि । व्योम ह, विन्दुयुतं तेन हं । नाभिः भ, त्रिमूर्तिः ई, तेन मी । श्वेतः य । दान्तो ण, विन्दुः अं, तेन णं । नाभिः भ । तनृतीयं द, रस्वरूपं, विन्दुः अं, तेन द्रं । कालो म, त्रिविक्रम ऋ, तेन सृ । पूतना त, वाली य, कर्ण उ, तेन त्यु । त्रिविक्रमः ऋ, सूर्यः म, तेन सृ । शुद्धिः त, कर्ण उ, य स्वरूपं, विन्दुः अं, तेन त्युं । दीर्घा न । कालो म, अमन्त आ, तेन मा । रविः म, वायुः थ, तेन य्य । व्योम ह, विन्दुः अं, तेन हं इति । स्पष्ट तु—
“उग्रं धीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम् । नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहम् ॥” इति ॥ तथा—

ब्रह्मा ऋषिः सप्तर्षिष्टोऽनुष्टुप् छन्द उदाहृतम् । देवता नरसिंहोऽर्धं सुरासुरनमस्कृतः ॥ १० ॥
वेदैश्चतुर्भिर्वसुभिः पद्भिः पद्मिश्च वेदकैः । पटङ्गमुक्तं मन्त्राख्यैः केषित् पद्दर्पिमायया ॥ ११ ॥
सहितैरङ्गभिश्छन्ति परे पञ्चाङ्गमूर्चिरे । पादैः सर्वेषु मन्त्रेषु वर्णन्यासमयाचरेत् ॥ १२ ॥
पञ्चाङ्गं ॥ श्रुतिसंमतम् । तथा वेदे आध्वर्षणीये नृसिंहतापनीये—“तस्य हि पञ्चाङ्गानि भवन्ति । अत्वारः पादाश्चत्वार्यङ्गानि भवन्ति सप्रणवं सर्वमेव भवतीति” इति । तथा—

शीर्षेऽलिके नेत्रयुग्मे आस्यदोष्पादसन्धिषु । अग्रयुक्तेषु कण्ठे च हृदि नाभौ च पार्श्वके ॥ १३ ॥
पृष्ठे ककुदि विन्यस्येत् क्रमान्मन्त्रार्चकान् सुधीः । नृसिंहसंनिध्यकरो न्यासो दशविधस्तिह ॥ १४ ॥
संप्रोच्यते तत्र पूर्वमङ्गुलीन्यास उच्यते । दशाङ्गुलीनां प्रत्येकं पर्वाणां त्रितयेषु च ॥ १५ ॥
त्रिंशद्दर्शान् क्रमान् न्यस्य शिष्टौ द्वौ तलयोर्न्यसेत् । द्वितीयमक्षरन्यासं देहे कुर्याद्विचक्षणः ॥ १६ ॥
अक्षरन्ध्रे च शिरसि भाले भूमध्यके ततः । नयने नयनाधश्च कपोले कर्णमूलयोः ॥ १७ ॥
दन्तपंचशोष चिबुके उच्चरोष्ठेऽधरोष्ठके । कण्ठे नाभौ भुजे दक्षे वामे च हृदये तनौ ॥ १८ ॥
अन्यं दक्षे करतले वामे चापि कटौ तथा । भेदे चोरौ तथा जानुजङ्घागुल्फेषु मन्त्रचित् ॥ १९ ॥
पादाङ्गुलीषु च ततो बाह्वोरङ्गुलिषु क्रमात् । पर्वसंधिषु सद्रोमकूपेषु क्रमतो न्यसेत् ॥ २० ॥
रक्तास्थिमज्जासु तथा न्यसेद्दर्शान् क्रमात् सुधीः । तृतीयो वर्णविन्यासः प्रोच्यते सर्वकामदः ॥ २१ ॥
पादे गुल्फे च जङ्घायां जान्वोरुरौ तथा कटौ । नाभौ हृदि न्यसेद् बाह्वोः कण्ठे च चिबुके ततः ॥ २२ ॥
दन्ते चोष्ठे कपोले च कर्णाख्ये च तथा नसि । नेत्रे च मूर्धनि तथा मन्त्री वर्णान् समाहितः ॥ २३ ॥
चतुर्थोऽयं पदन्यास उच्यते शुक्रेऽङ्गिदः । शिखायां मूर्ध्नि नासायां नेत्रे श्रोत्रे तथा मुले ॥ २४ ॥
हृदि नाभौ कटौ जान्वोः पादयोः क्रमतो न्यसेत् । चतुरक्षरसंज्ञोऽयं न्यासः पञ्चम उच्यते ॥ २५ ॥
नासाग्रे नयने श्रोत्रे नाभौ हृदि च मूर्धनि । बाह्वोश्चरणयोर्न्यसेच्चतुर्थं क्रमाद् बुधः ॥ २६ ॥
षष्ठः पादैश्च विन्यासो मन्त्रविद्भिः प्रकीर्तितः । मूर्ध्नि वचासि नाभौ च सर्वाङ्गे क्रमतो न्यसेत् ॥ २७ ॥

(सप्तमः स्यादथ न्यासो मूर्धादि-हृदयावधि । पादादि-हृदयान्तं च न्यसेदध्वं मनोः ॥ २८ ॥
 उग्रादिरष्टमो न्यासो विद्वद्भिर्गदितः शुभः । उग्राद्युग्रादि च पुनः पदानीह नमाम्यहम् ॥ २९ ॥
 इत्यन्तकानि नवसु स्थानेषु क्रमतो न्यसेत् । मुखे शिरसि नासायां चक्षुषोः श्रोत्रयोस्तथा ॥ ३० ॥
 के शिखास्थानके तद्वद् हृदि नाभौ ततो न्यसेत् । कट्यादि-पादपर्यन्तं क्रमात् न्यसेत् यथाविधि ॥ ३१ ॥
 वीराख्यो नवमो न्यासः प्रोच्यते सर्वकामदः । वीरादिकानि पूर्वोक्तपदानि नव विन्यसेत् ॥ ३२ ॥
 नमाम्यहं-पदान्तानि पूर्वोक्तस्थान एव च । नृसिंहाख्यश्च दशमः प्रोच्यते न्यास उत्तमः ॥ ३३ ॥
 नृसिंहपदपूर्वाणि पदान्युग्रादिकानि च । स्थानेषुकेषु विन्यस्य नवसु क्रमशः सुधीः ॥ ३४ ॥
 मूलाधारे षडङ्गानि विन्यसेन्मन्त्रवित्तमः । मूलाधारात् तथा नाभौ न्यसेद्वर्णत्रयं शुभः ॥ ३५ ॥
 नाभेर्हृदयपर्यन्तं न्यसेद् वर्णचतुष्टयम् । हृदो भ्रमध्यपर्यन्तं न्यसेद् वर्णचतुष्टयम् ॥ ३६ ॥
 वर्णद्वयं पादयुगे शिष्टं वर्णद्वयं न्यसेत् । मूर्धादि-पादपर्यन्तं चिन्तयेन्नृहरिं विश्वम् ॥ ३७ ॥

नृसिंहं भजे जानुविन्यस्तबाहुं त्रिनेत्रं भुजप्रोल्लसच्चक्रशङ्खम् ।

कृशानूपमज्योतिषा प्रस्तदैत्यं शिरःशोभिदंष्ट्रासुदीप्तद्विजिह्वम् ॥ ३८ ॥

इति न्यासम् । दक्षवामयोश्चक्रशङ्खा ।

यजेत् पूर्वोदिते पीठे वैष्णवे प्रोक्तवर्त्मना । मूलेन मूर्तिं संकल्प्य देवमावाह्य मन्त्रवित् ॥ ३९ ॥
 तस्यां मूर्तीं विधानेन नृसिंहं पूजयेत् ततः । वामाङ्गे नृहरेः पूज्या लक्ष्मीर्भूषणभूषिता ॥ ४० ॥
 वामे पद्मधरा दक्षबाहुना नृहरिं विश्वम् । आश्लिष्यन्ती शान्तमूर्तिस्ततोऽङ्गानि प्रपूजयेत् ॥ ४१ ॥
 पूजयेद् दिक्षु पक्षीन्द्रं तथा शर्वमनन्तकम् । मयं कमलपूर्वं च विदिक्षु च यजेच्छिष्यम् ॥ ४२ ॥
 द्विधं तुष्टिं च पुष्टिं च द्वितीयावृत्तिरीरिता । ततोऽष्टभिर्नृसिंहैश्च तृतीयावृत्तिरिष्यते ॥ ४३ ॥
 शङ्खिनं चक्रिणं स्वर्णवर्णं श्यामलव्रतसम् । नृसिंहं स्तम्भनायेति दले प्राच्यां प्रपूजयेत् ॥ ४४ ॥
 धृताम्बुजगदाशङ्खचक्रं वरयक्रियाचमम् । सिन्दूरारुखमाग्रेषे पूजयेद् दक्षिणे ततः ॥ ४५ ॥
 आश्रमालां शङ्खचक्रे गदां खट्वं च विभ्रतम् । भिन्नदैत्यहृदं कृष्णं त्रिनेत्रं मारुचमम् ॥ ४६ ॥
 विद्वेषोष्ठाटनकरं नीलोत्पलसमप्रभम् । शङ्खचक्रमदालोहदण्डं निर्धृतिने दले ॥ ४७ ॥
 प्रतीच्यां शङ्खचक्रासिपाशाभिवतकराम्बुजम् । शक्तियुक्तं जपागुणनिभमार्कचमम् ॥ ४८ ॥
 (वायवीये तु शवलं शङ्खचक्रे गदामये । विभ्राखं पुष्टिदं नेत्रत्रितयालङ्कृताननम् ॥ ४९ ॥
 उदग्दले नृसिंहं तं पाञ्चजन्यं सुदर्शनम् ।) गदानिधीं च विभ्राखं लक्ष्म्या युक्तं निधिप्रदम् ॥ ५० ॥
 विद्यामूर्तिपुदकपूर्वं वीरामं पीतवाससम् । पाशाङ्कुशधरोद्गाहुशङ्खचक्रधरं विश्वम् ॥ ५१ ॥
 हृत्सरोरुहमध्यस्थं चन्द्रपुञ्जसुनिर्मलम् । लक्ष्म्या युक्तं नारसिंहं पूजयेत् साधकः सदा ॥ ५२ ॥
 चक्रं खट्वं महापद्मं मुसलं देवदक्षिणे । शङ्खं खट्वं गदां शार्ङ्गं पूजयेद् देवचामतः ॥ ५३ ॥

एभिश्चतुर्थावृत्तिः स्थाप्यदिग्भादिभिरनन्तरम् । त्वत्स्थीं दक्षिणतस्तुष्टिं वामे तत्रैव कौस्तुभम् ॥ ५४ ॥
 श्रीवत्सं दक्षिणे मध्ये वनमालां च पूजयेत् । पीताम्बरं वस्त्रधूपं नाभिपद्मं किरीटकम् ॥ ५५ ॥
 भूषणानि च सर्वाणि पुरोभागे प्रपूजयेत् । वृष्टी श्रद्धादिभिः प्रोक्ता श्रद्धा मेधा च कामिका ॥ ५६ ॥
 भीमा मा चैव सभया चकान्द्री(?)दीप्तिरष्टमी । लोकेशः सप्तमी प्रोक्ता वज्राक्षरष्टमी मता ॥ ५७ ॥
 एवं संपूज्य विधिवत् साधकोऽभीष्टमाप्नुयात् । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्वादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ग्रहणे ऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीनृसिंहाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्वहिनियोगमुक्त्वा, उग्रं वीरं हृदयाय नमः । महाविष्णुं शिरसे० । ज्वलन्तं सर्वतोमुखं शिखा० । नृसिंहं भीषणं कधचाय० । भद्रं सृत्युसृत्युं नेत्रत्रयाय० । नमाम्यहं अस्त्राय० इति करपङ्क्त्यासं कृत्वा, ओं उं नमः शिरसि । एवं ग्रं ललाटे । र्वां दक्षनेत्रे । रं वामनेत्रे । मं मुखे । हां दक्षशर्मले । विं कूर्परे । एतुं मणिबन्धे । ज्वं अङ्गुलिमूले । लं अग्रे । सं वामशर्मले । सं कूर्परे । र्वं मणिबन्धे । तां अङ्गुलिमूले । सुं अग्रे । खं दक्षोद-मूले । र्जं जानुनि । सिं गुल्फे । हं अङ्गुलिमूले । भां अग्रे । वं वामोदमूलं । खं जानुनि । भं गुल्फे । रं अङ्गुलिमूलं । मूं अग्रे । त्युं करेडे । मूं हृदि । त्तुं नाभौ । नं दक्षपाभ्यं । मां वामे । म्यं पृष्ठे । हं ककुब्धि ॥ (?) दक्षकराङ्गुष्ठमूलादिपर्वत्रये उग्रं र्वां० । तर्जनीपर्वत्रये रं मं हां० । मध्यमापर्वत्रये विं प्तुं ज्वं० । अनामापर्वत्रये सं तं मं० । कनिष्ठापर्वत्रये र्वं तां मुं० । वामकनिष्ठापर्वत्रये खं र्वां सिं । अनामापर्वत्रये हं र्वां र्वं० । मध्यमापर्वत्रये रं मं र्जं० । तर्जनीपर्वत्रये मूं र्वं मूं० । तदङ्गुष्ठपर्वत्रये त्तुं नं मां० । दक्षकरतले म्यं० । वामे हं० ॥ (२) ग्रहणश्रे उं नमः । शिरसि ग्रं० । भाले र्वां० । भूमध्ये रं० । नेत्रयोः मं० । नेत्राधः हां० । कपोलयोः विं० । कर्णमूलयोः एतुं० । दन्तपंक्तयोः ज्वं० । चिबुके सं० । उत्तरोष्ठे तं० । अधरोष्ठे सं० । करेडे र्वं० । नाभौ तां० । दक्षभुजे सुं० । वामे खं० । हृदये र्जं० । सर्वाङ्गे सिं० । दक्षकरतले हं० । वामे र्भां० । कटौ र्वं० । लिङ्गे रं० । ऊर्योः भं० । जानुनोः र्जं० । अङ्गुष्ठयोः मूं० । गुल्फयोः त्तुं० । पादाङ्गुलीषु मूं० । कराङ्गुलीषु र्तुं० । सर्वाङ्गरोमकूपेषु नं० । रक्ते मां० । अस्थि म्यं० । मज्जासु हं० ॥ (३) दक्षपादे उं नमः । वामे ग्रं० । दक्षगुल्फे र्वां० । वामे रं० । दक्षजङ्घयां मं० । वामजङ्घयां हां० । दक्षजानुनि विं० । वामे एतुं० । दक्षोदौ ज्वं० । वामे लं० । दक्षकटौ तं० । वामे सं० । नाभौ र्वं० । हृदि तां० । दक्षकरे सुं० । वामे र्खं० । करेडे र्जं० । चिबुके सिं० । ऊर्ध्वदन्तेषु हं० । अधोदन्तेषु र्भां० । ओष्ठे र्वं० । अधरोष्ठे रं० । दक्षकपोले भं० । वामे र्जं० । दक्षकर्णे सुं० । वामे त्तुं० । मुखे मूं० । दक्षनसि त्तुं० । वामे नं० । दक्षनेत्रे मां० । वामे म्यं० । मूर्ध्नि हं नमः ॥ (४) उग्रं नमः शिखायां । वीरं मूर्ध्नि । महाविष्णुं नासायां । ज्वलन्तं नेत्रयोः । सर्वतोमुखं श्रोत्रयोः । नृसिंहं मुखे । भीषणं हृदि । भद्रं नाभौ । सृत्युसृत्युं कटौ । नमामि जानुनोः । अहं पादयोः ॥ (५) उग्रं वीरं नमः नासाग्रं । महाविष्णुं नेत्रयोः । ज्वलन्तं स श्रोत्रयोः । र्वतो-मुखं नाभौ । नृसिंहं भी हृदि । पणं भद्रं मूर्ध्नि । सृत्युसृत्युं वाङ्कोः । नमाम्यहं पादयोः ॥ (६) उं उग्रं-वीरं महाविष्णुं नमो मूर्ध्नि । ज्वलन्तं सर्वतो मुखं नमो वक्षसि । नृसिंहं भीषणं भद्रं नमो नाभौ । सृत्यु-सृत्युं नमाम्यहं नमः सर्वाङ्गे ॥ (७) मूर्धादि उग्रं वीरमित्यादि पूर्वार्धे नाभ्यन्तं न्यस्येत् । नाभ्यादिपादाग्रं नृसिंहमित्युत्तरार्धं न्यसेत् ॥ (८) उग्रमुग्रं नमाम्यहं नमो मुखे । उग्रं वीरं नमाम्यहं नमः शिरसि । उग्रं महाविष्णुं नमाम्यहं नमो नासायां । उग्रं ज्वलन्तं नमाम्यहं नमः अङ्गुष्ठोः । उग्रं सर्वतो मुखं नमाम्यहं नमः

श्रोत्रयोः । उग्रं नृसिंहं नमाम्यहं नमो ब्रह्मरन्ध्रे । उग्रं भीषणं नमाम्यहं नमो हृदि । उग्रं भद्रं नमाम्यहं नमो नाभौ । उग्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहं नमः कट्यादिपादद्वयाग्रान्तम् ॥ (६) वीरमुग्रं नमाम्यहं नमो मुखे । वीरं वीरं नमाम्यहं नमः शिरसि । वीरं महाविष्णुं नमो नासायां । वीरं ज्वलन्तं नमाम्यहं नमश्चक्षुषोः । वीरं सर्वतो मुखं नमाम्यहं नमः श्रोत्रयोः । वीरं नृसिंहं नमाम्यहं नमो ब्रह्मरन्ध्रे । वीरं भीषणं नमाम्यहं नमो हृदये । वीरं भद्रं नमाम्यहं नमो नाभौ । वीरं मृत्युमृत्युं नमाम्यहं नमः कट्यादिपादान्तं ॥ (१०) नृसिंहमुग्रं नमाम्यहं नमः मुखे । नृसिंहं वीरं नमाम्यहं नमः शिरसि । नृसिंहं महाविष्णुं नमो नासायां । नृसिंहं ज्वलन्तं नमाम्यहं नमः चक्षुषोः । नृसिंहं सर्वतो मुखं नमाम्यहं नमः श्रोत्रयोः । नृसिंहं नृसिंहं नमाम्यहं नमः ब्रह्मरन्ध्रे । नृसिंहं भीषणं नमाम्यहं नमो हृदये । नृसिंहं भद्रं नमाम्यहं नमो नाभौ । नृसिंहं मृत्युमृत्युं नमाम्यहं नमः कट्यादिपादान्तं ॥ ततो मूलषडङ्गानि विन्यस्य ध्यानादिपुष्पोपचारान्ते, देवस्य धामाङ्गे श्रीलक्ष्म्यै नमः इति लक्ष्मी संपूज्य, ततः प्राग्वत् षडङ्गानि संपूज्य दिग्दलेषु देवाग्रादि—पक्षाभ्याय नमः । शर्वाय० । अनन्ताय० । कमलभवाय० । विदिग्दलेषु—धियै नमः । द्वियै० । तुष्ट्यै० । पुष्ट्यै० । द्वितीयाष्टदले—देवाग्रादि—स्तम्भननृसिंहाय नमः । वश्यनृसिंहाय नमः । मारणनृसिंहाय नमः । विद्वेषोच्छादननृसिंहाय नमः । आकर्षणनृसिंहाय नमः । तुष्टिनृसिंहाय नमः । मिथिप्रदनृसिंहाय नमः । विद्याभूतिनृसिंहाय नमः इति संपूज्य, दलाग्रेषु देवस्य दक्षिणस्थेषु—अक्राय नमः । अक्राय० । पद्याय० । मुसलाय० । धामस्थेषु—शङ्खाय नमः । खेटाय० । गदायै० । शार्ङ्गाय० । इत्युपर्गपरिभाषन संपूज्य, पुनर्देवस्यैव दक्षिणे लक्ष्म्यै नमः । धामे तुष्ट्यै० । धामे कौस्तुभाय० । दक्षिणे श्रीवत्साय० । मध्ये वनमालायै० । देवाग्रे ब्रह्मसूत्राय० । पीताम्बराय० । नाभिपद्माय० । किरीटाय० । सर्वभूषणेभ्यो० । तृतीयेऽष्टदले—अद्यायै नमः । मेधायै० । कामिकायै० । भीमायै० । मायै० । भवायै० । अक्रास्यै(?) । दीप्त्यै० । इति संपूज्य लोकेशाद्यादिसर्वं समापयेदिति ॥ वैष्णवसप्तश्रवणे—

अष्टलक्षं जपेन्मन्त्रं दीक्षितो विजितेन्द्रियः । तद्दशांशेन शुद्ध्याद् घृताङ्गहविषाऽनले ॥ १ ॥

एव कृतशुभपरः ।

द्वात्रिंशलक्षमानेन जपेन्मन्त्रं जितेन्द्रियः । तत्सहस्रं प्रजुहुयाद् घृताङ्गहविषा ततः ॥ १ ॥

इति सारसंग्रहात् । अत्र शतांशो दोष उक्तः । एव विकल्पः । बाहुल्यादशकूपरो वा । तथा—

तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणाराधनं तथा । कुर्याद् संसिद्धमन्नस्तु प्रयोगानाचरेत् ततः ॥ १ ॥

काम्यप्रयोगसिद्ध्यर्थं ध्यानभेदोऽत्र कथ्यते । ..... ॥

समुद्यत्सहस्रार्कभासं त्रिनेत्रं प्रभाभीषणं वज्रतुण्डं चरन्तम् ।

कृशानुं हनेकैर्भुजैर्भीषणाङ्गं स्वहस्ताग्रजोद्धिभदैत्यं भजे तम् ॥ २ ॥

क्रूरकर्मादिविषये स्मरेद् देवं भवानकम् । विश्वरूपमयं ध्यानं नृहरेः शोच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥

नृसिंहं तं महाभीमं कालानलसमप्रभम् । अश्वमालाधरं रौद्रं कण्ठहारेण शोभितम् ॥ ४ ॥

नागयज्ञोपवीतं च पञ्चाननसुशोभितम् । चन्द्रमौलिं नीलकण्ठं प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥ ५ ॥

भुजैः परिषसंकाशैर्दशभिः परिशोभितम् । अचक्षुर्न गदां पद्मं शङ्खं गोचीरसन्निभम् ॥ ६ ॥

धनुश्च मुसलं चैव त्रिशूलं चक्रमुत्तमम् । खड्गं च शूलं वाणं च नृहरिं रुद्ररूपिणम् ॥ ७ ॥
 इन्द्रगोपकनीलाभं स्वर्णाभं चन्द्रसन्निभम् । पूर्वादि चोत्तरं यावदूर्ध्वासं सर्ववर्णकम् ॥ ८ ॥
 एवमुग्रं हरिं ध्यायेत् सर्वव्याधिनिवृत्तये । सर्वमृत्युहरं दिव्यं स्मरणात् सर्वसिद्धये ॥ ९ ॥
 ध्येयो यदा महत्कर्म तदा षोडशहस्तवान् । नृसिंहः सर्वलोकेशः सर्वाभरणभूषितः ॥ १० ॥
 द्वौ विदारणकर्मादौ द्वौ चाभोद्धरणोत्थितौ । शङ्खचक्रभरावन्यावन्यौ वाणधनुर्धरौ ॥ ११ ॥
 खड्गखेटधरावन्या द्वौ गदापद्धारिणौ । पाशाकुशभरावन्यौ द्वौ रिपोर्मुकुटार्पितौ ॥ १२ ॥
 इति षोडशदोर्दण्डमण्डितं नृहरिं विभुम् । ध्यायेदम्नुदनीलाभमुग्रकर्मण्यनन्यधीः ॥ १३ ॥
 ध्येयो महत्तमे कार्ये दशपङ्क्तिंशहस्तवान् । नृहरिः सर्वभूषाढ्यः सर्वसिद्धिकरः प्रभुः ॥ १४ ॥
 दक्षिणे चक्रखड्गौ च परशुं पाशमेव च । हस्तं च मुसलाभीतीं बाहुशं बाहुपङ्क्तयैः ॥ १५ ॥
 पट्टिशं भिन्दिपालं च खेटतोमरमुद्गरान् । वामभागे करैः शङ्खं स्वङ्गं पाशं च शूलकम् ॥ १६ ॥
 अग्निं च वरदं शक्तिं कुण्डिकां दधत् परैः । कार्मुकं तर्जनीं मुद्रां गदाडमरुत्सर्पकान् ॥ १७ ॥
 करद्वन्द्वैः क्रमाच्छ्रोत्रार्जानुमस्तकपचलम् । ऊर्ध्वाकुताभ्यां हस्ताभ्यामग्रमालाधरं हरिम् ॥ १८ ॥
 अधःस्थिताभ्यां हस्ताभ्यां हिरण्यकविदारणम् । प्रियङ्करं च भक्तानां दैत्यानां च भयङ्करम् ॥ १९ ॥
 नृसिंहं संसरेद् दिव्यं महामृत्युभयापहम् । ..... ॥

अथोच्यते ध्यानमन्यन्मुखरोगहरं परम् । विषरोगहरं मृत्युहरं शत्रुभयापहम् ॥ २० ॥

स्वर्णोषाभे सुपर्णे स्थितमसिमुमुखं कोटिपूर्वोन्दुबर्ध

विद्युन्मालासदृग्भिस्त्रिभिरतिसुदशं पीतवस्त्रं सुभूषम् ।

हस्तोत्थकशङ्खाभयशरमखिलस्त्रेडरेगापमृत्युन्

सैर्ध्वानैर्ध्वंसयन्तं सुरनुत्तमनिशं संसरेच्छ्रीनृसिंहम् ॥ २१ ॥

इति ध्यानम् । तथा—

लक्ष्मीकामस्त्रिमधुरैः सुगन्धैः कुसुमैर्द्विनेत् । अयुतं मधुनाज्यैश्च दरिद्रो न भवेत् कुले ॥ २२ ॥
 उडुम्बरसमिद्धोमाद् धान्यसिद्धिर्भवेद् ध्रुवम् । अपूपलक्षहोमेन धनदेन समो भवेत् ॥ २३ ॥
 कुदस्य संनिधौ राहो जपेदष्टोत्तरं शतम् । सद्यो नैर्मन्त्रमामोति प्रसादं चाधिगच्छति ॥ २४ ॥
 कुन्दप्रमूनहोमेन शर्मोदयमवाप्स्यति । मधूकपुष्पहोमेन चेष्टसिद्धिर्भविष्यति ॥ २५ ॥
 तुलसीपत्रहोमेन कीर्तिर्भवति नान्यथा । सक्तुहोमेन शालीनां वशीकरस्त्रमुत्तमम् ॥ २६ ॥
 हरिद्राखण्डहोमेन सम्मनं भवति ध्रुवम् । कदलीफलहोमेन सर्वविघ्नः प्रणश्यति ॥ २७ ॥
 दधिमध्वाज्यसिक्काश्च गुह्यबीजतुरकुलाः । जुहुयादयुतं योऽसौ शतं जीवति वत्सरान् ॥ २८ ॥
 शनैश्चरदिनेऽश्वत्थं स्पृष्ट्वा चाष्टोत्तरं शतम् । जपेन् जित्वा सोऽपमृत्युं शतं वर्षाणि जीवति ॥ २९ ॥
 श्रीप्रमूनेः प्रजुहुयात् तत्काष्ठैर्निलितेऽनले । सहस्रमात्रेण ततो लक्ष्मीं प्राप्नोति निश्चितम् ॥ ३० ॥

दूर्वाहोमादरोगी स्यान्नक्षत्रीवान् श्रीफलैस्तथा । अनेन मनुना जप्ता अन्वहं च सिता वचा ॥ ३१ ॥
 अशिता प्रातरुत्थाय वाक्सिद्धिं सा प्रयच्छति । जले नृसिंहं संपूज्य चन्दनेन च तत्र च ॥ ३२ ॥
 अष्टोत्तरशतं नित्यं दूर्वाभिर्जुहुयात् सुधीः । क्षुद्रभूतज्वरास्तस्य नरयन्त्येवोपसर्गजाः ॥ ३३ ॥
 रात्रौ दृष्टे तु दुःखमे मन्त्री स्वात्मा मनुं जपेत् । सुखमो जायते तस्य यदि निद्रां न गच्छति ॥ ३४ ॥
 कान्तारं व्याघ्रचौरादिसंकुले च मनुं जपेत् । रक्षां करोति धूर्तेभ्य इतरेभ्योऽपि मन्त्रिणः ॥ ३५ ॥
 मनुनानेन संजप्तं तस्य नाशयति चणात् । चरेदग्न्यहमारोगान् घोरं वाथाभिचारकम् ॥ ३६ ॥
 गदोन्मादमहोत्पातभये पुंसां स्मरेन्मनुम् । तदुद्धवं महादुःखं नाशमेति सुमन्त्रिणः ॥ ३७ ॥
 क्रूरं नृसिंहं संस्मृत्य शत्रुं च मृगशावकम् । कन्धरायां गृहीत्वा तं निक्षिप्तं दिक्षु चिन्तयेत् ॥ ३८ ॥
 सवान्धवस्य भटिति लुचाटो भवति ध्रुवम् । कृत्वा करैश्च युगपत् पातितं हरिणा स्वयम् ॥ ३९ ॥
 नखरैर्दार्यमाणं तं संस्मरेन्निशितैः शरैः । अष्टाधिकशतं चाशुं जपेन् मनुमनन्वधीः ॥ ४० ॥
 मण्डलस्मैप मध्ये स्याद्विपूर्ववस्वतातिथिः । कलिद्रुमभवैः काष्ठैः सम्पृक्तं दीपितेऽनले ॥ ४१ ॥
 रिपुसङ्घवधकरं नृसिंहं चन्दनादिभिः । समभ्यर्च्य प्रजुहुयाच्छरान् सामान् समूलकान् ॥ ४२ ॥
 सहस्रमेकं च मनुं भक्षयन् शत्रुमुत्कटम् । जपन् शरान् विनिक्षिप्य शत्रुमेनां विनाशयेत् ॥ ४३ ॥
 जुहुयात् सप्तविंशतं ततो राज्ञश्चमूं सुधीः । सुदिने च शुभे लभे शत्रुसैन्यजिगीषया ॥ ४४ ॥
 प्रस्थापयेत् तां सुवृढां दंशितां बलिभिर्वैरैः । तदग्रे चिन्तयेद् देवं नृसिंहं शत्रुसञ्चयम् ॥ ४५ ॥
 भक्षयन्तं जपेन्मन्त्री कुर्यादायाति सा चमूः । यावत् तावद्विपृञ्जिता सर्वान् राजश्रिया सह ॥ ४६ ॥
 आगच्छेद्भूपतिः शूराः पथान्मन्त्रिणमादरात् । तोषयेत् क्षेत्रवसुभिर्वस्त्रालङ्कारणैः शुभैः ॥ ४७ ॥
 मन्त्रिणो यदि सन्तोषो न भवेद्भूपतेस्तदा । अनर्थः सुमहानेव जायते दुःसहो भृशम् ॥ ४८ ॥
 तस्माद् गुरुं समभ्यर्चेत् तोषयेन्नतु दूषयेत् । ..... ॥
 कृशानुगेहयुग्मके विलिख्य तारमध्यगम् । नृसिंहमस्य कोणके सुदर्शनं मनुं तथा ॥ ४९ ॥
 स्वशक्तिवेष्टितं वहिस्तथाष्टपत्रपञ्चके । वस्त्रनिर्माणवर्णकांश्च मायया वहिर्युतम् ॥ ५० ॥
 ततः पतङ्गपत्रके च वासुदेवसन्मनुम् । लिखेत् सुवेष्ट्य मायया च षोडशारके स्वरान् ॥ ५१ ॥
 वहिश्च शक्तिवेष्टितं ततो सनुपुत्राणि तत् । दले तदर्णसंयुते च शक्तिवेष्टितं वहिः ॥ ५२ ॥

(वहिर्युतमध्ये)

ततः पूर्वभागे लिखेत् कादिवर्गाष्टकं दक्षिणे भादिकान् रुद्रसंख्यान् ।
 लिखेत् पश्चिमे नादिकान् द्वादशाक्षान् द्वयं पार्श्वयुगं लिखेद्यश्चमेतत् ॥ ५३ ॥
 वरं साधितं होमसंपातपूजाजपाद्यैर्युतं स्वात्मसन्तर्पणैश्च ।
 शुभं सच्चतुर्वर्गवान्काफलोपग्रहं नारसिंहं महाचक्रमेतत् ॥ ५४ ॥

इति । अस्यार्थः—आदौ षट्कोणं कृत्वा तन्मध्ये प्रत्येकोदरे सप्तार्धं नृसिंहबीजमात्मिण्य, षट्कोणेषु सुदर्श-

मण्डलस्यैकैकमक्षरं विलिख्य, तद्विद्वत्सद्वयं कृत्वा तयोरेन्तराले निरन्तरं मायाबीजेन संवेष्ट्य, तद्विद्वत्-
पत्रेषु नारायणाष्टाक्षराणि विलिख्य, तद्विद्वः प्राम्बन्मायया संवेष्ट्य, द्वादशदलेषु वासुदेवद्वादशाक्षराणि
आलिख्य, बहिर्माययावेष्ट्य, तद्विद्वः षोडशदलेषु षोडश स्वरान् सविन्दुकान् विलिख्य, बहिः प्राम्बन्माय-
यावेष्ट्य, तद्विद्वद्वात्रिंशदलेषु मूलमन्त्राणां विलिख्य, प्राम्बन्मन्त्राणां संवेष्ट्य, तद्विद्वत्सं कृत्वा तदन्तराले
पूर्वभागे कंसंगंधं चंदं च—इत्येवमर्णानालिख्य, तद्वदक्षिणान्तराले भ्रंजं टंठं डंठं चंतं चंदं—इत्येकादशवर्णानालि-
ख्य, उत्पत्तिमान्तराले नंपं फं यं मं यं रं लं वं शं चं—इति विलिख्य, तदुत्तरान्तराले संहं—इति विलिख्य, तत्पार्श्व-
योर्वत्ते ळं वामे सं इति विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

प्राक्प्रत्यक्षनवरेखाश्च पञ्च स्युर्दक्षिणोत्तरम् । द्वात्रिंशत्प्रमितान्येवं जायन्ते कोष्ठकानि च ॥ ५५ ॥
तस्याग्निमगता रेखाः फणाकाराश्च कारयेत् । लिखेन्नृसिंहबीजं च द्वात्रिंशत्कोष्ठकेषु च ॥ ५६ ॥
मन्त्रराजं समालिख्य सधो रेखाश्च वर्धयेत् । पुच्छाकाराश्च तास्तत्र साध्यनाम लिखेत् सुधीः ॥ ५७ ॥
संपातयेद् होमशिष्टैः सर्वरोगादिनाशनम् । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—तत्र प्राक्प्रत्यक्षं नव रेखा दक्षिणोत्तरं पञ्च रेखाश्च कृत्वा, ताभिर्द्वात्रिंशत्कोष्ठानि निष्पा-
द्य, तस्य पूर्वाग्रनवरेखाभिः पञ्च फणान् कृत्वा, तेषु फणेषु नृसिंहबीजं विलिख्य, द्वात्रिंशत्कोष्ठेषु पञ्चवर्णा-
कारेणेशानकोष्ठादिक्रमेण मूलमन्त्रस्य द्वात्रिंशद्वर्णानालिख्य, अधोगतनवरेखाः पञ्च पुच्छाकारेण वर्धयित्वा तेषु
पुच्छेषु साध्यनाम लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

अष्टपत्रे कर्णिकायां साध्याख्याकर्मसंयुतम् । नृसिंहबीजं विलिखेदष्टपत्रेषु संलिखेत् ॥ ५८ ॥

चतुर्वर्णप्रमाणेन मन्त्रराजं सुसाधितम् । यन्त्रं सुदामयम् च सर्वरक्षाकरं परम् ॥ ५९ ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टदलकमलं कृत्वा तत्कर्णिकायां ससाध्यं नृसिंहबीजं विलिख्य, अष्टसु दलेषु मन्त्रा-
क्षराणि चत्वारि २ विलिख्य विनियुज्यात् । एतदुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

ससाध्यनिजबीजयुग्वसुदले मनोर्वर्षकारचतुष्परिमितांश्चिखेद्विपिहृतं बहिः कारयेत् ।

स्वर्षाजयुतकोणयुक् चित्तिपुरद्वयेनाकृतं रिपुग्रहविपन्नजामयहरं च लक्ष्मीप्रदम् ॥ ६० ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टदलकमलं कृत्वा तत्कर्णिकायां ससाध्यं नृसिंहबीजं विलिख्य, तद्वदलेषु मूलमन्त्रा-
णां चतुर्दशानुरां विलिख्य, बहिर्वृत्तद्वयं कृत्वा तदन्तरालक्षीयां सविन्दुकान् मातृकाराणां विलिख्य, तद्विद्वत्-
कोणं कृत्वा तत्कोणेषु नृसिंहबीजं विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ।

एतद्यन्त्रयुतं सम्पद्मपङ्कजं लक्ष्यान्वितम् । रम्यं नवपदं कृत्वा कलशान् स्थापयेत् सुधीः ॥ ६१ ॥

नव संशोभनास्तत्र कषायोदकपुरितान् । वस्त्रपुष्पसमायुक्तानावाह्यं नृहरिं विभुम् ॥ ६२ ॥

संपूजयेच्चन्दनाद्यैः शान्तकायं मनोरमम् । पूर्वादिषु स्तम्भनादीन् यजेन्मन्त्री समाहितः ॥ ६३ ॥

अष्टाधिकं ततो मन्त्रं सहस्रं प्रजपेत् सुधीः । एवं जलैः साधितैस्तैर्नरं मन्त्रं त्रिद्वारम् ॥ ६४ ॥

अभिषिञ्चेन्मृत्युपुष्पादवर्षं स निवर्तते । ब्रह्माभिचारभूतादिभयं नश्यति तत्क्षणात् ॥ ६५ ॥

मोजयेद् देवतापुच्छा यूदेनांस्तोषयेदपि । प्राणप्रदात्रे गुरवे विचक्षात्यविचर्जितम् ॥ ६६ ॥

स्वकीयार्थानुरूपेण मदद्याद् दक्षिणां नरः । स तैर्दिकीं लभेत् सिद्धिं परत्रापि च मोदते ॥ ६७ ॥

इति । तथा—मन्त्रान्तरम्

वर्णान्त्याग्री सध्रुवनौ विन्दुनादोत्तमाङ्गकौ । नृसिंहबीजमाख्यातं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ १ ॥

हल्लेखासंपुटं केचित् संगिरन्ते मनुं तिमम् । ..... ॥

वर्णान्त्यः त्रकारः, अग्री रेफः, ध्रुवनं ओकारः, विन्दुरनुस्वारः, नादोऽर्धचन्द्रः, एभिः स्त्री इति नृसिंहबीजं भवति । तथा—

अपरित्रिच गायत्री छन्दः श्रीनृहरिः शुभः । देवता दीर्घधुम्रीजेनैवाङ्गं परिकल्पयेत् ॥ २ ॥
स्त्रींस्त्री इत्यादि षडङ्गकम् ।

ध्यानार्चाजपहोमादि सर्वं पूर्ववदाचरेत् । एकलक्षं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी जितेन्द्रियः ॥ ३ ॥

तद्दशांशं हुनेत् सम्यग् मृताङ्कैः पायसैः शुभैः । तर्पयेच्छुद्धसलिलैः कृत्वा चात्माभिषेचनम् ॥ ४ ॥

ब्राह्मणान् सम्पन्नाराध्य सिद्धमन्त्रः समाचरेत् । मन्त्रराजोदितान् सर्वान् प्रयोगानत्र साधकः ॥ ५ ॥

अष्टाधिकसहस्रेण जप्तैरथ कलशोदकैः । विषार्तमभिषिञ्चेत् मृच्यते हि विषेण सः ॥ ६ ॥

मृच्यतेऽन्वैश्व सर्पाद्यैर्लूतामृपकजैरपि । बहुपाद्भुभिकोत्वैश्च विषैर्गुह्यो भवेद् ध्रुवम् ॥ ७ ॥

अनेन मनुना जप्तं भस्माष्टोत्तरकं शतम् । शिरोऽधिकर्शहृत्कुचिकण्ठरोगान् विनाशयेत् ॥ ८ ॥

विसर्पिणीं नमिं हिकां ज्वरं चैव विनाशयेत् । मन्त्रौषधाभिचारादिसंभूतांश्च विकारकान् ॥ ९ ॥

शमयेद्भस्म संजप्तं नात्र कार्या विचारणा । मृत्युस्थाने लिखेन्मन्त्रं ससाध्यं च दहन्निव ॥ १० ॥

क्रूरेण चक्षुषा मन्त्रं जपेदष्टदिनावधि । अष्टाधिकं सहस्रं च म्रियते रिपुरस्य तु ॥ ११ ॥

वश्यमाकृष्टिविद्वेषमोहोद्याटादिकानि च । कुर्वादपुतजापेन तत्तदर्हस्य कर्मणा ॥ १२ ॥

एवमेकाक्षरो मन्त्रः प्रोक्तः सर्वसमृद्धिदः । ..... ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम्

षडक्षरस्य मन्त्रस्य विधानमभिधीयते । पाशबीजं शक्तिबीजं स्वबीजाङ्कुशबीजके ॥ १ ॥

कवचास्त्रान्तिकः प्रोक्तः षडणो नृहरेर्मनुः । ..... ॥

पाशः आं, शक्तिः ह्रीं, स्वबीजं नृसिंहबीजं स्त्रीं, अङ्कुशः कौं, कवचं हुं, अस्त्रं फट् ।

अष्टाद्या ब्रह्मपञ्क्तिश्रीनृसिंहाः संप्रकीर्तिताः । भस्माखैरङ्गपदकं स्यात् ततो देवं विधिन्यसेत् ॥ २ ॥

पाशात् क्रोधप्रदीप्तः सविकृतनदनः शोणवर्धश्च नाभे-

रुर्ध्वे चन्द्रौषदीप्तिः रविशशिदुतभृग्नेत्र उग्रोरुदंष्ट्रः ।

हस्ताञ्जैरचक्रशङ्खौ गुणस्यविकुलिशान् सद्गदां दारखारूपां

विभ्राणो भीमकायो विविधमखिगर्भैर्भूषितो वो नृसिंहः ॥ ३ ॥

दत्तामूर्ध्वयोराद्ये । तदाद्यधःस्थयोरन्ये । तदाद्यधःस्थयोरपरे । सर्वाधःस्थार्यां दारखामुद्रा । तस्या लक्ष-
णे तु वैजानसपञ्चरात्रे—“मिथः संस्मिष्टसन्मुखोऽङ्गुलयश्चञ्चलोमुखाः । स्वस्थानसरलाङ्गुष्ठा मुद्रैश्च दारखा-
भिधा” ॥ इति ॥

पूर्वोदिते शुभे पीठे मूर्तिं मूलेन कल्पयेत् । तस्मां मूर्तौ समानाद्य देवं सर्वोपचारकैः ॥ ४ ॥

संपूज्यावरणं पश्चात् क्रमतः परिपूजयेत् । पुराङ्गानि समभ्यर्च्य द्वायुधानि प्रपूजयेत् ॥ ५ ॥
अरिं शङ्खं गुणं चैव सृणिं च कुलिशं गदाम् । खड्गं खेटं समभ्यर्च्य लोकपालान् नहिर्यजेत् ॥ ६ ॥
वज्रादीनि ततो नास्ते पूजयेद् गन्धपुष्पकैः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपोढभ्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि-ग्रहस्थे
अष्टमये नमः । मुखे-पाङ्क्तिरुन्मत्से नमः । हृदये-भ्रीनृसिंहाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राणवह्निनियो-
गमुपस्था, मूलपञ्चणैः षडङ्गानि विन्यस्य ध्यानाद्यङ्गार्चान्तेऽष्टदलेषु-चक्राय नमः । शङ्खाय० । पाशाय० ।
अङ्गुशाय० । वज्राय० । गदायै० । खड्गाय० । खेटाय० । इति संपूज्य लोकेशाद्यादि सर्वे प्राणवत् समाप-
येदिति । तथा—

वर्षालक्षं जपेन्मन्त्रं केवलेन घृतेन च । जुहुयात् तद्दशांशेन तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ७ ॥
एवं संसिद्धमन्त्रस्तु प्रयोगान् साधयेत् ततः । तत्तत्कल्पोदितान् स्वार्थं परार्थं बाणुवित्तमः ॥ ८ ॥
अपामार्गसमिद्धिश्च प्लुताभिः पञ्चगव्यकैः । जुहुयाच्च सहस्रैकं सप्ताहं भूतशान्तये ॥ ९ ॥
गुह्यचीसमिधो दुग्धलोखितास्त्रिसहस्रकम् । चतुर्दिनं प्रजुहुयाज् ज्वरशान्तिर्भविष्यति ॥ १० ॥
रक्तोत्पलैः प्रत्यहं यो मधुरप्रयलोहितैः । (सहस्रसंख्यं जुहुयात् मासेनेष्टमवाप्नुयात् ॥ ११ ॥
मन्त्रं जपेद्दत्तरेण धनधान्यसमृद्धियुक् । प्रकुलैरकस्त्राम्भोजैर्मधुरप्रयलोहितैः) ॥ १२ ॥
सहस्रद्वादशमितं लक्ष्मीवाङ्मायते भुवि । सर्वलोकप्रियः साध्यो भवेन्नैवात्र संशयः ॥ १३ ॥
प्रातस्त्रिमधुरोपेतलाजाभिः पञ्चमात्रकम् । सहस्रं जुहुयात् कन्यां कन्यार्थी लभतेऽचिरात् ॥ १४ ॥
परार्थिनी लभेताशु नरं सर्वमनोहरम् । तिलराजी (ः) तपामार्गपायसाज्यैर्हुनेत् सुधीः ॥ १५ ॥
स दीर्घापुरवाप्नोति वियुक्तः सकलेर्गदैः । कलत्रपुत्रादियुतो धनधान्यसमन्वितः ॥ १६ ॥

शिशिगेहयुगोदरे लिखेद् भुवनेशीमथ साध्यसंयुताम् ।

विलिखाभिषु मूलमन्त्रकं वसुपत्रे स्वरकेसरे चतुः ॥ १७ ॥

मनुराजसदर्यकाङ्गिल्लेष्णिपिसंवीतमथो बहिः पुनः ।

वसुधापुरसंवृतं बहिस्तथ चिन्तामणिकोशमञ्जुलम् ॥ १८ ॥

नृहरेरथ यन्त्रम्रुत्तमं लिखितं भूर्जदले शिरोधृतम् ।

विपरोगरिपुग्रहादिकं भयभूतज्वरमाशु नाशयेत् ॥ १९ ॥

इति । अस्यार्थः—तत्र पदकोशमध्ये इज्जेकां सप्ताध्यामास्तिक्य, तत्कोशेषु मूलमन्त्रस्य षडक्षराण्यालि-
क्य, तद्वातोऽष्टदलमूलेषु द्वन्द्वयः स्वरानालिक्य, वलेषु मन्त्रराजस्य वर्षाश्चतुरश्चतुरो विलिक्य, तद्द्विद्वैत-
क्षयान्तराले सविन्दुकान् कादिलास्तानास्तिक्य, तद्बहिश्चतुरस्रं कृत्वा तत्कोशेषु वक्ष्यमाणशेषचिन्तामणि-
पीठं विलिखेत् । एतदुक्तफलं भवति ॥ तथा—मन्त्रान्तरम्

तारं नृसिंहपीठं हृद् केपुतं भगवत्पदम् । केपुतो नरसिंहः स्याज् ज्वालामाली च केपुतः ॥ १ ॥

केपुक् च दीर्घदंष्ट्रः स्यादग्निनेत्रश्च केपुतः । सर्वरक्षोमाय-पदं सर्वभूतविनाशना ॥ २ ॥

य सर्वज्वर च (त्रि) प्रोक्ता नाशनाथ दहद्वयम् । पञ्च-रक्षयुग्मं हुंफट् वद्विजायावधिर्मनुः ॥ ३ ॥

सप्त (अष्ट) षष्ठ्यक्षरः प्रोक्तो ज्वालामालीति विश्रुतः । ..... ॥

तारः प्रणवः । नृसिंहबीजं त्रीं । इक्षमः । वद्विजाया स्वाहा । सुगममन्यत् ।

ऋषिः प्रजापतिरखन्दो गायत्रं देवता हरिः । नृसिंहरूपी मन्त्रार्णः षडङ्गानि प्रविन्यसेत् ॥ ४ ॥

त्रयोदशदशस्थाएवष्टादशार्कान्घिभिः क्रमात् । षडङ्गानि मनोः कुर्याज्जातियुक्तानि मन्त्रवित् ॥ ५ ॥

स्वाष्ट्यः एकादश । अर्का द्वादश । अन्धयश्चत्वारः । ध्यानम्—

उद्यत्कालानलाभं प्रलयकुतवहोद्दीप्तदंष्ट्रोत्कटास्यं

विद्युद्दामाभिरामप्रचुरधनसटाटोपभीमं त्रिनेत्रम् ।

हस्ताञ्जैः शङ्खचक्रे दधतमसिवरं खेटकं श्रीनृसिंहं

वन्दे दैत्यान्तकं तं मृनिमुरनिकरैः स्तूयमानं सदैव ॥ ६ ॥

वामोर्ध्वादितदधोन्तमायुधध्यानम् । असिखरं लङ्गश्रेष्ठम् ।

पूर्वोदिते यजेत् पीठे नृहरिं सर्वकामदम् । षडक्षरोक्तविधिना सर्वदेवौघवन्दितम् ॥ ७ ॥

जौलीं नमो भगवते नरसिंहाय हृदयाय नमः । ज्वालामालिने क्षीतदंष्ट्राय शिरः० । अग्निनेत्राय सधरक्षो-

प्राय शिखा० । सर्वभूतविनाशनाथ सर्वउग्रविनाशनाथ कवचाय० । इह २ पञ्च २ रक्त २ मेघत्रयाय० ।

हुंफट् स्वाहा अस्त्राय० । इति करषडङ्गम्यासः । प्रयोगः सुगमः । तथा—

लक्ष्मिकं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत् ततः । कपिलासर्पिणा बद्धौ तर्पणादि विधाय च ॥ ८ ॥

मन्त्रराजवदेवात्र प्रयोगान् साधयेत् ततः । विशेषतः जुद्धभूतज्वरनाशकरः परः ॥ ९ ॥

बहूदितेनात्र च किं जपन् मनुं मनुष्यवर्यो य इहाप्तभोगकः ।

स निग्रहानुग्रहशक्तिमान् भवेत् परत्र निष्कोः पदमेति शाश्वतम् ॥ १० ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्राग्निरम्

अथ लक्ष्मीनृसिंहस्य विधानमभिधीयते । सर्वापत्तारकं दिव्यं सर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥ १ ॥

प्रणवः श्रीशक्तिरक्ष्मीबीजानि जपशब्दतः । लक्ष्मीप्रियपदं केन्तं नित्यप्रमुदितं वदेत् ॥ २ ॥

चेतसे प्रवदेन्नृक्ष्मीधितार्थं केन्तदेहकम् । रमाशक्तिरमायुग्म् स्वात् त्रयस्त्रिंशदक्षकः ॥ ३ ॥

लक्ष्मीनृसिंहमन्त्रोऽयं जपनां सर्वकामदः । ..... ॥

प्रणव जौ । श्रीबीजं श्री । शक्तिर्भुवनेश्वरबीजं । लक्ष्मीः श्री । जप स्वरूपं । लक्ष्मीप्रियं केन्तं लक्ष्मीप्रियाय । नित्यप्रमुदितचेतसे स्वरूपं । लक्ष्मीधितार्थं स्वरूपं । केन्तदेहकं देहाय । प्रणवरहितं बीजत्रयं । इक्षमः । तथा—

ऋषिः प्रजापतिरखन्दोऽनुष्टुप् लक्ष्मीनृसिंहकः । देवता निमर्षीजेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ४ ॥

निमर्षीजेन नृसिंहबीजेन ।

पुरस्तात् केशवः पातु चक्री जाम्बूनदमभः । पञ्चाभारायसः शङ्खी नीलजीमूतसन्निभः ॥ ५ ॥

इन्दीवरदलरथामो वामपार्श्वं गदाधरः । गोविन्दो दावेष्टे पार्श्वे धन्वी चन्द्रप्रभो महान् ॥ ६ ॥

उचरे हलधृग्विष्णुः पद्मकिञ्जल्कसन्निभः । आग्नेय्यामरविन्दाभो गुप्तली मधुसूदनः ॥ ७ ॥
 त्रिविक्रमः खड्गपाणिर्नैर्ऋत्यां ज्वलनप्रभः । वायव्यां वामनो वज्री वरुणादित्यदीप्तिमान् ॥ ८ ॥
 ऐशान्यां पुण्डरीकाक्षः श्रीधरः पट्टिशायुधः । विद्युत्प्रभो हृषीकेशो ह्यवाच्यां दिशि मुहुरी ॥ ९ ॥
 हृत्पद्मे पद्मनाभो मे सहस्रार्कसमप्रभः । सर्वायुधः सर्वशक्तिः सर्वज्ञः सर्वतोमुखः ॥ १० ॥
 इन्द्रगोपकसङ्काशः पाशहस्तोऽपराजितः । सबाह्याभ्यन्तरं देहं ध्याप्य दामोदरः स्थितः ॥ ११ ॥
 एवं सर्वत्र निच्छिद्रं नामद्वादशपञ्चरम् । अविष्टोऽहं न मे किञ्चिद्भयमस्ति कदाचन ॥ १२ ॥
 इति न्यासं विधायादौ लक्ष्मीनरहरिं स्मरेत् । ॥

सर्पेन्द्रभोगनिलयः सुफलातपत्रो विद्युच्छशाङ्कचरिः परमो नृसिंहः ।

आलिङ्गितश्च रमयावतु दिव्यभूषो हस्तैर्दारिकमलाभयदान् दधानः ॥ १३ ॥

दलाधःकरमारब्धं वामाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ।

देवमावाह्य पूर्वोक्ते पीठे सम्यक् प्रपूजयेत् । प्रथमाङ्गावृत्तिः मोक्षा द्वितीया शक्तिभिः स्मृता ॥ १४ ॥

भास्वती भास्करा चित्रां द्युतिरुन्मीलनी तथा । रमा कान्तिर्धृतिर्धैर्येति शक्तयोऽष्टौ रमापतेः ॥ १५ ॥

तृतीयावृत्तिरिन्द्रायैवतुर्थी च तदायुधैः । ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासास्ते मूलेन प्राणायामश्च कृत्वा, शिरसि-प्रजापतये
 ऋपये नमः । मुखे-अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये-श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य, प्राग्-
 द्विनियोगमुक्त्वा स्त्रीं इत्यादिना करपटङ्गन्यासं विधाय, पूर्वोक्तशक्तैर्कर्मद्वादशपञ्चरन्यासं कृत्वा ध्यानाद्यक्ता-
 र्चान्तेऽष्टसु वलेषु-भास्वत्यै नमः । भास्कर्यै० । चित्रायै० । द्युत्यै० । उन्मीलन्यै० । रमायै० । कान्त्यै० ।
 धृत्यै० । इति संपूज्य लोकेशाद्यां प्राग्वत् कुर्यात् । तथा—

पैष्टुत्तरत्रिलक्षं तु प्रजपेत् तत्सहस्रकम् । मध्वक्रमल्लिकापुष्पैर्जुहुयान्मन्त्रवित्तमः ॥ १६ ॥

अभ्यर्च्य सलिले देवं तर्पयेन्मनुना ततः । अभिषिञ्चेत् स्वमूर्धानं ब्राह्मणान् भोजयेत् ततः ॥ १७ ॥

ततः प्रयोगान् कुर्वीत साधको निजवाञ्छितान् । मल्लिकाकुसुमैर्होमः सर्वकाम्यकरः शुभः ॥ १८ ॥

इति ॥ तथा—मन्त्रान्तरम्

तारो लक्ष्मीनृसिंहः स्यात् केन्तः श्रीपूर्वकः परः । मन्त्रो लक्ष्मीनृसिंहस्याष्टार्षोऽयं सप्तदीरितः ॥ १ ॥

लक्ष्मीनृसिंहो केन्तः श्रीपूर्वकः श्रीलक्ष्मीनृसिंहायेति । तथा—

ऋषिः प्रजापतिश्छन्दोऽनुष्टुप् देवो विशारदः । नृसिंहश्च स्वबीजेन दीर्घयुक्तेन मन्त्रवित् ॥ २ ॥

पटङ्गानि मनोरस्य विदध्यात् प्रोक्तवर्त्मना । ध्यानपूजादिकं सर्वं षडक्षरवदीरितम् ॥ ३ ॥

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं पृतप्युतैः । पायसैर्जुहुयान्मन्त्री तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ४ ॥

इति ॥ तथा—मन्त्रान्तरम्

जयशब्दं द्विकथार्यं श्रीनृसिंहेति चोचरेत् । अष्टार्षो मनुरारूपातो ऋध्यायं पूर्ववचरेत् ॥ १ ॥

पूर्ववत् पूर्वोक्ताष्टाक्षरवत् । अर्थान्पूजा च षडक्षरवत् ॥ तथा—मन्त्रान्तरम्

वदेद्वीजं डेन्तमत्स्यं बीजं डेन्तं च कूर्मकम् । बीजं डेन्तं च वाराहं बीजं डेन्तं नृसिंहकम् ॥ १ ॥

बीजं डेन्तं वामनयुक् त्रिवीजं डेन्तरामयुक् । बीजं कृष्णाय बीजं स्यात् कल्किने जययुग्मकम् ॥ २ ॥

शालग्रामाग्निवामिने दिव्यसिंहस्वयम्भुयुक् । पुरुषो डेयुतो ह्रस्वबीजान्त्योऽयं मनुर्मतः ॥ ३ ॥

नृसिंहबीजं मत्स्याय । पुनर्नृसिंहबीजं कूर्माय । इत्यादि त्रिरिति त्रिवारं बीजं रामाय । पुनर्वीजं रामाय । पुनर्वीजं रामायेति ह्यष्टमः ।

शृण्वाद्या अत्र्यतिच्छन्दोऽनृसिंहा गदिताः क्रमात् । षड्दीर्घयुक्स्वबीजेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रराजवदेवाय ध्यानपूजादिकं भवेत् । अङ्गान्ते चाथ मत्स्यादिकावतरांश्च पूजयेत् ॥ ५ ॥

इति । अथ प्रयोगः—प्रातःकृत्यादिप्राणायामप्रथमं विधाय अत्रिभूषणं नमः शिरसि । अतिच्छन्दसे छन्दसे नमो मुखे । श्रीनृसिंहाय देवतायै नमः हृदये । इति विन्यस्य, प्राग्बद्धिनिर्योगमुक्त्वा स्र्वाङ्गी इत्यादिना षडङ्गन्यासः । अङ्गपूजानन्तरं ओम्न्याय नमः । कूर्माय० । इत्यादिभिः पूजयेत् । तथा—

अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं साज्येन हविषा ततः । जुहुवात् तद्दशांशेन तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ६ ॥

काम्यकर्माणि चान्यानि मन्त्रराजवदेव हि । (१ अथ वीरनृसिंहस्य मन्त्रः संप्रोच्यतेऽधुना ॥ ७ ॥

प्रणवो हृज्जगवते वीरसिंहाययोर्नृ च । ज्वालामालापिनद्वाङ्गायाग्निनेत्राय सर्वभू ॥ ८ ॥

तत्रिनाशनाय—पदं दहयुग्मं पचद्वयम् । रक्षयुग्मं शक्तियुग्मस्त्रानलवभूस्तथा ॥ ९ ॥

इति । वीरसिंहाययोर्नृ चेति वीरपदसिंहायपदयोर्मध्ये नृ इत्यर्थः । तेन वीरनृसिंहायेति । एवमग्रेऽपि । शक्तियुग्मं मायार्वाजद्वयं । सुगममभ्यन् । तथा—

(२) मन्त्रान्तरमथो वच्मि तस्मैवाशु फलप्रदम् । प्रणवो हृज्जगवते वीरसिंहाययोर्नृ च ॥ १ ॥

डेन्तं ज्वालामालिपदं दीप्तदंष्ट्रं च डेयुतम् । अग्निनेत्राय सर्वान्ते रक्षोघ्नाय पदं वदेत् ॥ २ ॥

सर्वभूतविनाशान्ते नायान्ते सर्वशन्दतः । उवरं विनाशयेति स्वाद्धनपुग्मं दहद्वयम् ॥ ३ ॥

पचद्वयं बन्धपुग्मं रक्षपुग्मं वदेत् ततः । वर्मास्त्राग्निवभूर्वीरनृसिंहस्य मनुर्मतः ॥ ४ ॥

(३) अथ मन्त्रान्तरं तस्य वक्ष्यते सर्वकामदम् । अग्निनेत्रायान्तकं तु पूर्वमन्त्र उदाहृतः ॥ ५ ॥

ततो वदेत् सर्वभूतविनाशाय ततो वदेत् । सर्वज्वरविनाश च नाथ सर्व च दोषधि ॥ ६ ॥

नाशनाथ हनद्वन्द्वं दहयुक् पचयुग्मकम् । बन्धरक्षपुगं पञ्चान्मायाहुंफद् द्विठावधिः ॥ ७ ॥

एतन्मन्त्रत्रयस्यापि त्रिधानं पूर्वमीरितम् । ..... ॥

पूर्वमीरितं मन्त्रराजोक्तम् । मन्त्रान्तरम्—

तारं नृसिंहबीजं च महासिंहाययोर्नृ च । इदन्तो दशवर्षः स्वान्नृसिंहमनुरुत्तमः ॥ १ ॥

अपिश्च वामदेवाख्यो विराट् छन्द उदाहृतम् । नृसिंहो देवता चास्य सर्वदेवौघवन्दितः ॥ २ ॥

षड्दीर्घयुक्स्वबीजेन षडङ्गन्यासमाचरेत् । ध्यानपूजादिकं सर्वमस्य पूर्ववदाचरेत् ॥ ३ ॥

पूर्ववदिति अष्टाक्षरत्वमीनृसिंहवत् । आदिपदेन पुराक्षरवत्तदोमद्रव्यादिकं गृह्यते । तदा तत्र चर्षलक्षमित्युक्ते-
रत्रापि वर्षलक्षं दशलक्षं प्रोच्यते । मन्त्रान्तरम्—

तारं नृसिंहवीजं हृद् डेन्तं च भगवत्पदम् । नरसिंहाय मन्त्रोऽयं त्रयोदशभिरक्षरैः ॥ १ ॥
 वामदेवो मुनिः प्रोक्तो जगती च्छन्द ईरितम् । देवता नरसिंहोऽत्र स्वबीजेनाङ्गकल्पनम् ॥ २ ॥
 ध्यानपूजाजपादीनि षडक्षरवदीरितम् । तारं सहस्रारपदं ज्वालान्ते वर्तिने षडम् ॥ ३ ॥
 नृसिंहवीजं हनयुग् हुंफट् स्वादान्तिकौ मनुः । एकोनविंशत्यक्षोऽयं नृहरेश्चक्रसंज्ञकः ॥ ४ ॥

तारः प्रणवः । नृसिंहवीजं पूर्वोक्तं । हनयुक् हनहनेति । तथा—

ऋषिर्जयन्त आख्यातश्छन्दो गायत्रिमिष्यते । सुदर्शननृसिंहोऽस्य देवता परिकीर्तिता ॥ ५ ॥
 चक्रराजाय हृत् प्रोक्तं ज्वालाचक्राय वै शिरः । जगच्चक्राय च शिखा कवचं तस्य संमतं ॥ ६ ॥
 असुरान्तकचक्राय ह्यस्त्राणुश्च महापरम् । सुदर्शनायेति मनुः पञ्चाङ्गं समुदीरितम् ॥ ७ ॥
 चक्रासनस्य मध्यस्थकालाग्निसदृशद्युतिम् । चतुर्भुजं विवृताक्षं चतुश्चक्रधरं हरिम् ॥ ८ ॥
 कोटिभास्वन्यहर्दृश्यं त्रिनेत्रं चोग्रविग्रहम् । ध्यायेत् समस्तदुःखौघञ्चरभूतविनाशनम् ॥ ९ ॥
 पूर्वोक्ते वैष्णवे पीठे पूजयेदुक्तवर्त्मना । अङ्गानि पूजयेद् दिक्षु जयाद्याः पूजयेत् क्रमात् ॥ १० ॥
 जया च विजया परचादनिता चापराजिता । विदिक्षु पूजयेत् परचान्मदनां मोदिनीं तथा ॥ ११ ॥
 सहाख्यां सिद्धिसंज्ञां च पुरतः पूजयेत्ततः । कृष्णाम्बौ सितदंष्ट्रौ तौ(?)द्वितीयावृत्तिरीरिता ॥ १२ ॥
 अङ्गा(इन्द्रा)दिभिस्तृतीया स्याद्वज्रादिभिरनन्तरम् । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि—जयन्ताय ऋषये नमः । मुखे—गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये—धीसुदर्शननृसिंहाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य, चक्र-
 राजाय हृदयाय नमः । ज्वालाचक्राय शिरसे० । जगच्चक्राय शिखा० । असुरान्तकचक्राय कवचाय० । महासु-
 दर्शनाय अस्त्राय० । इति पञ्चाङ्गमभ्याममूलाभिमृष्टकराङ्गुलीषु विन्यस्य, नेत्रवर्जं हृदयादिपञ्चाङ्गेषु विन्यस्य
 ध्यानादिपुष्पोपचारांतेऽङ्गानि संपूज्य, दिग्भूतेषु—जयायै नमः । विजयायै० । अजितायै० । अपराजिता-
 यै० । विदिग्भूतेषु—मदनार्यै० । मोदिन्यै० । सदायै० । सितौ० इति संपूज्य, लोकेशानादि प्राणवत् कुर्यात् ।
 तथा—

रविलक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं शुभैस्तिलैः । हुनेत् पुष्पैस्तर्पयेच्च तत्तारिशतसहस्रकम् ॥ १३ ॥
 आज्येन जुहुयान्मन्त्री सहस्रं च नमस्क्रियाम् । तर्पणादि ततः कुर्यात् पूर्वोक्तविधिना सुधीः ॥ १४ ॥
 ततः सिद्धमनुर्मन्त्री काम्यकर्माणि साधयेत् । ..... ॥

तिलैः पुष्पैः घृतैश्च प्रतिद्वयं चत्वारिंशत्सहस्रमित्यर्थः । रविलक्षं द्वादशलक्षम् । तथा—

प्राङ्मणो जप्नुमिच्छेत्तु कुशानास्तीर्थं भूतले । तस्मिन् देशे समाराध्य सुदर्शननृसिंहकम् ॥ १५ ॥
 मन्त्रं सहस्रमावृत्य हुनेद् देवस्य संनिधौ । सहस्रं मूलमन्त्रेण क्षपामार्गसमिद्धरैः ॥ १६ ॥
 तद्भस्मविलकं कृत्वा निर्गच्छेच्चतुसभिधौ । दासवत् कुरुते शत्रून् स सद्यो नात्र संशयः ॥ १७ ॥
 अथ शत्रुमनुस्मृत्य तर्पणं चापि कारयेत् । अयुतं जयमाप्नोति नात्र कार्या विचारया ॥ १८ ॥

अथोदुम्बरपीठे तु देवदेवं निवेशयेत् । तस्यत्रे वर्तुले कुण्डे होतव्या स्वादिरी समित् ॥ १९ ॥
 अथुतं यो घृताक्रां तु मध्वक्रां वा जितेन्द्रियः । जयमाप्नोति स वादे नित्यं परशुरामवत् ॥ २० ॥
 तज्जगद्वाटकं पटं रचयित्वा चक्रकम् । तेनाकुलीयकं कृत्वा जपहोमादिसाधितम् ॥ २१ ॥
 धारयेद् दक्षिणे हस्ते मृत्युं रोगाञ्जयेदरीन् । राज्ञः सकाशात् पूजां च लभते धारयन् सदा ॥ २२ ॥
 जलं त्रिसप्तजप्तं तु सर्वोदरगदान्तकम् । पूर्वं नैवशिकानिष्कश्यं लवणसंपुतम् ॥ २३ ॥
 स्पृष्ट्वा जप्तं तप्तजले गुल्मशूलादि मासतः । मासमेकं प्रतिदिनं दूर्वाहोमं सहस्रकम् ॥ २४ ॥
 कृत्वा संपूजयेद् देवं राजयत्तमा प्रसूयति । तिलैर्वा मधुना वापि तादृग्होमः प्रमेदनुत् ॥ २५ ॥
 नेत्ररोगः सहस्रेण पद्महोमेन नश्यति । त्रिसप्तजप्ततोयेन घालनं नेत्ररोगनुत् ॥ २६ ॥
 दशधा जप्ततोयेन करकेणैव सेचयेत् । तावत् सुमन्त्रितेनापि नवनीतिन लेपनात् ॥ २७ ॥
 सप्ताहं वार्धसप्ताहं नाशयन्ति विसर्पकान् । अपामार्गेण जुहुयादित्यमष्टोत्तरं शतम् ॥ २८ ॥
 जप्त्वा तावन्नमस्कारं कुर्यान्मासमतन्द्रितः । अपसारादिकानन्यान् ग्रहान् सर्वान् विनाशयेत् ॥ २९ ॥
 शुद्धाग्निः पूरितं कुम्भं चन्द्रमण्डलमध्यगम् । सुदर्शननृसिंहं तु सुधाविग्रहधारिणम् ॥ ३० ॥
 यथावच्छिन्तयेत् तत्र पूजयेच्चोपचारकैः । जप्त्वा शतं सहस्रं वा दष्टं तेनैव सेचयेत् ॥ ३१ ॥
 तथा स्पृशेद्ग्रामहस्ते धाम्भःस्पर्शाद्विषं हरेत् । ..... ॥

पञ्च पङ्क्तिदलं इनद्वययुतं मध्ये सप्ताध्वं ध्रुवे

मन्त्रार्थान् दिश आलिखेद् दलमनुप्रान्तेऽन्तिमं तद्वहिः ।

पङ्कोणे निजवीजमग्निसदनं ज्वालापरीतं लिखेद्

दीप्तं जापहुतादिसाधितमिदं रक्षाकरं शत्रुहृत् ॥ ३२ ॥

इति । अस्यार्थः—त्रिकोणाभ्यन्तरे पङ्कोणं तदन्तर्दशदलकमलं च कृत्वा तत्कर्त्तव्यायां प्रथममध्ये “अमुकं हन २” इति शत्रुनाम विलिख्य (इलेषु नवसु मन्त्राक्षराणि द्वादशोऽष्टादश विलिख्य) दशमदलेऽन्यमक्षरं मन्त्रस्य विलिख्य पङ्कोणेषु नृसिंहवीजं विलिख्य तद्वहिर्भूपुरज्यं कुर्यात् । जपहोमपूजादिभिः साधितमेतद्यज्ञं शत्रुनाशनं रक्षाकरं च भवतीति ॥ अथ श्रीराममन्त्राः । सारसंग्रहे—

अथ राममन्त्रं वक्ष्ये श्रेष्ठान् वैष्णवतन्त्रके । तन्नादौ मन्त्रराजस्तु षडर्थः मोच्यतेऽधुना ॥ १ ॥

गाणपत्येषु सारेषु शास्त्रशैवेष्वभीष्टदः । वैष्णवेष्वपि सर्वेषु राममन्त्रः फलाधिकः ॥ २ ॥

गाणपत्यादिमन्त्रेषु कोटिकोटिगुणाधिकाः । मन्त्रास्तेष्वप्यनायासफलदोऽयं षडक्षरः ॥ ३ ॥

षडक्षरोऽयं मन्त्रस्तु सर्वाघौघविनाशनः । मन्त्रराज इति प्रोक्तः सर्वेषामुच्चमोत्तमः ॥ ४ ॥

दैवन्दिनं च दुरितं पञ्चमासर्तुवर्षजम् । सर्वं दहति निःशेषमूर्खाचलमिवानलः ॥ ५ ॥

ब्रह्महत्यासहस्राणि ज्ञानाज्ञानकृतानि च । स्वर्गस्तेष्वसुराणामगुरुतन्त्रावुतानि च ॥ ६ ॥

सर्वाण्यपि शमं यान्ति मन्त्रराजानुकीर्तनात् । ब्राह्मणं क्षत्रियं वैश्यं शूद्रं हत्तापि कल्मषम् ॥ ७ ॥

सञ्चिनोति नरो मोहाद्भूयस्तदपि नाशयेत् । ग्रामारण्यपशुमत्तसञ्चितं दुरितं च यत् ॥ ८ ॥

निःशेषं नाशयत्येव रायत्मा मन्त्रराजकः । मद्यपानेन यत् पापं तदप्याशु विनाशयेत् ॥ ६ ॥

अमङ्गभक्त्योत्पन्नं मिथ्याज्ञानसमुद्भवम् । सर्वं विलीयते राममन्त्रस्यास्यैव कीर्तनात् ॥ १० ॥

श्रोत्रियस्वर्णहरणाच्चैनो यदुपगच्छति । रत्नादेरपहारेण तदप्याशु विनाशयेत् ॥ ११ ॥

भक्ता तु मातरं मोहादगम्यां वापि योषितम् । उपास्यानेन मन्त्रेण रामं तदपि नाशयेत् ॥ १२ ॥

महापातकयुक्तानां सङ्गत्या सञ्चितं च यत् । नाशयेत् तत्कथालापशयनासनभोजनैः ॥ १३ ॥

पितृमातृवधोत्पन्नं बुद्धिपूर्वमघं च यत् । निःशेषं नाशयत्येव कालत्रयसमुद्भवम् ॥ १४ ॥

तदनुष्ठानमात्रेण सर्वमेव प्रलीयते । यत् प्रयागादितीर्थेषु प्रायश्चित्तादिकैरपि ॥ १५ ॥

नैवापनुद्यते पापं तदप्याशु विनाशयेत् । कृच्छ्रैस्तप्तपराकाचैर्नानाचान्द्रायणैरपि ॥ १६ ॥

पापं च नापनोद्यं यत् तदप्याशु विनाशयेत् । आत्मतुल्यसुवर्णादिदानैर्बहुविधैरपि ॥ १७ ॥

किञ्चिदप्यपरिशील्यं पापं तदपि नाशयेत् । भूतभेतपिशाचायाः कूष्माण्डग्रहराक्षसाः ॥ १८ ॥

दूरादेव पलायन्ते मन्त्रराजप्रभावतः । मालिन्यमपि साङ्कर्यं यच्च यावच्च दूषणम् ॥ १९ ॥

सर्वं विलयमाप्नोति मन्त्रराजानुकीर्तनात् । अमङ्गचर्यदोषाश्च निघमातिक्रमोद्भवाः ॥ २० ॥

स्त्रीणां च पुरुषाणां स्युर्मन्त्रेष्ठानेन नाशिताः । शान्तः प्रसन्नो वरदोऽक्रोधनो भङ्गवत्सलः ॥ २१ ॥

मन्त्रराजसमो मन्त्रो जगत्स्वपि न विद्यते । सकामानां भुक्तिदोऽयं निष्कामाणां च मुक्तिदः ॥ २२ ॥

नृणां भयकामानां भुक्तिमुक्तिप्रदायकः । रात्यभीष्टं महीसंस्थो राजते वा महीस्थितः ॥ २३ ॥

अथवा राजसा यस्मान्मरक्षं यान्ति सर्वतः । ..... ॥

इत्यादि । अत्रैव षडक्षरमन्त्रप्रभावकथनं सर्वेषामपि राममन्त्राणां साधारणं बोद्धव्यम् । अथात्रैकाक्षरमारभ्य क्रमेण सर्वे मन्त्रा उद्ध्रियन्ते । तत्र धीस्कन्दयामले—

वद्विष्यं शयनं विष्णोरर्धचन्द्रविभूषितम् । एकाक्षरो मनुः प्रोक्तो मन्त्रराजसुरद्रुमः ॥ १ ॥

वर्णी रेफः । विष्णोः शयनमनन्तः आ । अर्धचन्द्रोऽनुस्वारस्तेन रां । अस्वार्थस्तत्रैव—

रेफोऽग्निरहमेवोक्तो विष्णुः सोमो म उच्यते । मध्यगस्तावयोर्जसा रविराकार उच्यते ॥ २ ॥

ज्योतीषि सकेलीकृत्य त्रीण्याकाशो विश्वः स्वयम् । नादोऽपि धत्ते सन्मात्रं तामेव परमेश्वरीम् ॥ ३ ॥

इति । सारसंग्रहे—

मूर्तिपञ्जरनामानं तत्प्रन्यासं च कारयेत् । ब्रह्मा धुनिः स्याद्वायवं छन्दो रामोऽस्य देवता ॥ १ ॥

दीर्घार्धेन्दुपुजाङ्गानि कुर्याद् वदन्वात्मना मनोः । (वदन्वात्मना रेफेण ।)

सरयूतीरमन्दारवेदिकापङ्कजासने । श्यामं वीरासनासीनं ज्ञानमुद्रोपशोभितम् ॥ २ ॥

वामोरुन्धस्तवदस्तं सीतालक्ष्मणसंयुतम् । अवेद्यमाहमात्मानमात्मन्यभिततेजसम् ॥ ३ ॥

शुद्धस्फटिकसङ्काशं केवलं मोक्षकाङ्क्षया । चिन्तयेत् परमात्मानं भानुलक्षं जपेन्मनुम् ॥ ४ ॥

भानुलक्षं ब्रह्मलक्षम् । तथा—

“वद्विर्नारायणेनाद्यो जाठरः केवलोऽपि च । एकाचरोऽक्रमृष्मादि स्वादायेन षडङ्गकम्” ॥१॥
केवल इत्यनेन दीर्घराहित्यमुक्तं ननु व्यञ्जनमात्रम् । इति । तथा—

तारमायारमानङ्गवाक्स्ववीजेश पङ्क्तिः । अचरो मन्त्रराजः स्यात् सर्वाभीष्टफलप्रदः ॥ १ ॥
तारः प्रणवः । माया भुवनेश्वरीबीजं । रमा श्रीबीजं । अमङ्गः कामबीजं । वाग्वाणीबीजं । स्वमुक्तरामबीजं । इति तथा—
अक्षरश्चन्द्रभन्द्रान्तो द्विविधश्चतुरक्षरः । ऋष्मादि पूर्ववत् ज्ञेयमेतेषां च विचक्षणैः ॥ २ ॥
तथा—“सप्रतिष्ठो रमौ वायुर्हृत्पञ्चाणो मनुः स्मृतः” । प्रतिष्ठा आ । रमौ रेफमकारौ । वायुर्यकारः । हृत्तमः ।
विश्वामित्रो मुनिः प्रोक्तः पङ्क्तिश्चन्द्रोऽस्य देवता । रामभद्रो बीजशक्ती प्रथमार्शनती क्रमात् ॥ ३ ॥
भ्रूमध्ये हृदि नाभ्यन्धोः पादयोर्विन्यसेन्मनुम् । षडङ्गं पूर्ववद्यद्वा मन्त्रार्थैर्मनुनास्त्रकम् ॥ ४ ॥
मध्येचनं कल्पतरुर्मूले पुष्पलतासने । लक्ष्मणेन प्रगुणितसत्त्वांसतूणसायकम् ॥ ५ ॥
अवेद्यमाणं जानक्या कृतव्यजनमीश्वरम् । जटाभारलसच्छीर्षं रयामं मुनिगणावृतम् ॥ ६ ॥
लक्ष्मणेन धृतच्छत्रमथवा पुष्पकोपरि । दशस्यमथनं शान्तं ससुग्रीवविभीषणम् ॥ ७ ॥
त्रिजयार्थां विशेषेण वर्णलक्षं जपेन्मनुम् । ..... ॥
इति । तथा—

स्वकामशक्तिवाग्लक्ष्मीताराद्यः पञ्चवर्णकः । षडक्षरः पङ्क्तिः स्याच्चतुर्वर्गफलप्रदः ॥ ८ ॥
पञ्चाशन्मातृकामन्त्रवर्णप्रत्येकपूर्वकः । लक्ष्मीवाङ्मन्मथादिश्च तारादिः स्वादनेकधा ॥ ९ ॥
श्रीमायामन्मधैकैकबीजाद्यन्तगतो मनुः । चतुर्वर्णः स एव स्यात् षड्दर्शो वाञ्छितप्रदः ॥ १० ॥
स्वादान्तो हुंफडन्तो वा नत्यन्तो वा भवेद्यम् । ..... ॥

स चतुर्वर्णो यः पूर्वमुक्तो रामभद्ररामचन्द्र इत्येवंरूपो द्विविधः । पञ्चाशद्वर्णपूर्वो बीजपूर्वश्च षडक्षरः ।
तेन श्रींशंरामचन्द्र श्रींशंरामचन्द्रेत्यादि पञ्चाशत् । एवं वाग्बीजादिः पञ्चाशत् । कामबीजादिः पञ्चाशत् ।
तारादि पञ्चाशत् । इति शतद्वयम् । एवं श्रींशंरामभद्रेत्यादि, तेन चतुःशतम् ॥ अगस्त्योऽपि—(८ अध्या०)

रामित्येकाक्षरो मन्त्रो राम इत्यपरो मनुः । चन्द्रान्तश्चैव भद्रान्तः पुनर्द्वेधा विभिर्यते ॥ १ ॥
पञ्चाशन्मातृकामन्त्रवर्णप्रत्येकपूर्वकम् । लक्ष्मीवाङ्मन्मथादिश्च सर्वत्र प्रणवादिकः ॥ २ ॥
श्रीमायेत्यादिः पूर्वोक्तो यो नमोन्तः पङ्क्तिः स स्वाहान्तः षड्विधः, हुंफडन्तः षट्प्रकारः । एवमष्टादश
भेदाः । तेनाष्टादशाधिकचतुःशतसंख्यश्चतुरक्षरपञ्चाक्षराभ्यामुत्पन्नाः षडक्षरभेदा इति । तथा—

महा संमोहनः शक्तिर्दक्षिणामूर्तिरेव च । अगस्त्यः श्रीशिवः प्रोक्ता मुनयोऽनुक्रमादिमे ॥ ३ ॥
छन्दो गायत्रसंज्ञं च श्रीरामो देवता मता । अथवा कामबीजादेर्विश्वामित्रो मुनिर्मनोः ॥ ४ ॥
छन्दो देव्यादिगायत्री रामभद्रोऽस्य देवता । बीजशक्ती यथापूर्वं षड्दर्शान् विन्यसेन्मनोः ॥ ५ ॥
श्रीबीजयुक्तद्व्यधिकशतस्यागस्त्यश्च विविश्वामित्रो वा । कामबीजयुक्तद्व्यधिकशतस्य संमोहनो विश्वामित्रो वा ।
एवं वाग्बीजयुक्तस्य दक्षिणामूर्तिर्विश्वामित्रो वा । (एवं तारादेः शिवो विश्वामित्रो वा ।) एतेन स्वबीजयु-
क्तस्य ग्रहैव । मायायुक्तस्य शतद्वयस्य शक्तिरेव । तथा स्वाहान्तानां षण्णां हुंफडन्तानां षण्णां च विश्वामि-
त्र एवेति संभूय द्वादशाधिकशतमन्त्राणां स एवेति । तथा—

ब्रह्मरन्ध्रे भुवोर्मध्ये हृन्नाभ्यन्धुषु पादयोः । बीजैः षड्दीर्घयुक्तेर्वा मन्त्रार्णवा षडङ्गकम् ॥ ६ ॥
ध्यायेत् कल्पतरुर्मूले सुवर्णमयमण्डपे । पुष्पकाख्यविमानान्तःसिंहासनपरिच्छदे ॥ ७ ॥
पद्मे वसुदले देवमिन्द्रनीलमणिप्रभम् । वीरासनसमासीनं व्याख्यामुद्रोपशोभितम् ॥ ८ ॥
वामोरुन्यस्ततद्देस्तं सीतालक्ष्मणसंधृतम् । सर्वाभरणसंपन्नं वर्णलक्षं जपेन्मनुम् ॥ ९ ॥

वर्णलक्षं षडलक्षम् । मन्त्रान्तरम्—

रामश्च चन्द्रभद्रान्तो देवतो नतिपुतो द्विधा । तारादिसहितः सोऽपि मन्त्रस्त्वष्टाक्षरः स्मृतः ॥ १० ॥
तारादयः षट् प्रागुक्तास्तैः सहितः स द्विविधः सप्ताक्षरस्तेनाष्टाक्षरो द्वादशप्रकारः । "ताराद्यन्तर्गतः सोऽपि
नवार्णः स्यादेनकथा" । स सप्तलक्षं एव तारादिष्वष्टमध्यगतेरेकैकेन संपुटितः । तेन नवार्णोऽपि द्वादशविधः ।
तारं रामश्चतुर्थ्यन्तः क्रोधाक्षं वद्विवल्लभा । अष्टाक्षोऽयं परो मन्त्रश्चाष्ट्यादि स्यात् षडर्णवत् ॥ ११ ॥
क्रोधः हुं । अक्षं फट् । वद्विवल्लभा स्वाहा । मन्त्रान्तरम्—

शुशुबीजं वदेन्मायां हृद्गमाय पुनश्च ताम् । शिवोमाराममन्त्रोऽयं वस्वर्णः स्ववसुप्रदः ॥ १२ ॥
शुशुबीजं प्रणवः । माया भुवनेरीषोजं । हृद्गमः । तां मायां । स्ववसुप्रदो भुक्तिमुक्तिप्रदः ।
अपिः सदाशिवः प्रोक्तो गायत्री छन्द उच्यते । शिवोमारामचन्द्रोऽस्य देवता परिकीर्तिता ॥ १३ ॥
दीर्घया माययाङ्गानि तारपञ्चाक्षयुक्तया । ..... ॥

जैनमोरामाय ह्रीं हृद्याय नमः । जैनमोरामाय ह्रीं शिरसे० इत्यादि प्रयोगः । श्यामम्—

रामं त्रिनेत्रं सोमार्धधारिणं शूलोत्तमं वरम् । भस्मोद्धूतितसर्वाङ्गं कपर्दिनमुपास्महे ॥ १४ ॥
रामाभिरामां सौन्दर्यसीमां सोमावतंसिनीम् । पाशाङ्कुशधनुर्बाणधरां ध्यायेत् त्रिलोचनाम् ॥ १५ ॥
ध्यायन्नेवं वर्णलक्षं जपेत् त्रिमधुराप्नुतैः । विन्ध्यवत्रैः फलैः पुष्पैस्तिलैर्वा पङ्कजैर्द्विनेह ॥ १६ ॥
दशांशमिति श्रेयः । मन्त्रान्तरम्—

जानकीवल्लभं देवतं स्वाहान्तश्च हुमादिकः । दशाक्षरोऽयं मन्त्रः स्याद्वसिष्ठोऽस्य मुनिः स्वराट् ॥ १७ ॥
छन्दश्च देवता रामः सीतापाणिपरिवहः । आद्यं बीजं द्विठः शक्तिः कामेनाङ्गक्रिया मता ॥ १८ ॥
द्विठः स्वाहाकारः । कामेन षड्दीर्घयुक्तेन । तथा—

शिरोललाटधूमध्यतालुकण्ठेषु इत्यपि । नाभ्यन्धुजानुपादेषु दशाक्षान् विन्यसेन्मनोः ॥ १९ ॥
अयोध्यानगरे रत्नाचित्रे सौवर्णमण्डपे । मन्दारपुष्पैरावद्विताने तोरणाञ्जिते ॥ २० ॥
सिंहासने समारूढं पुष्पकोपरि राघवम् । रत्नोर्मिर्हरिभिर्देवैर्दिव्यमानगतैः शुभैः ॥ २१ ॥
संस्तूयमानं मुनिभिः प्रह्वैश्च परिसेवितम् । सीतालङ्कृतवामाङ्गं लक्ष्मणेनोपशोभितम् ॥ २२ ॥
श्यामं प्रसन्नवदनं सर्वाभरणभूषितम् । ध्यायन्नेवं जपेन्मन्त्रं वर्णलक्षमनन्यधीः ॥ २३ ॥

वर्णलक्षं दशलक्षम् । तथा मन्त्रान्तरम्—

रामं देवतं धनुष्पाणयेऽन्ते स्याद्वद्विसुन्दरी । दशाक्षरोऽयं मन्त्रः स्यान्मुनिर्ब्रह्मा विराट् स्मृतम् ॥ २४ ॥

छन्दोऽस्य देवता प्रोक्तो रामो राक्षसमर्दनः । आद्यो बीजं द्विष्टः शक्तिस्तेनैवाङ्गानि पूर्ववत् ॥ २५ ॥

आद्यः रां इति । तेनैव कामेन ।

वर्यन्यासं तथा ध्यानं पौरुषरत्निकं विधिम् । दशाक्षरोक्त्वत् कुर्यादाववाणधरं स्मरेत् ॥ २६ ॥

उहङ्गवते रामचन्द्रभद्रौ च डेवुतौ । अर्काखौ द्विविधो ह्यस्य ऋषिध्यानादि पूर्ववत् ॥ २७ ॥

रामेति स्वरूपम् । पूर्ववत् दशाक्षरम् । तथा—

श्रीपूर्वं जयमध्यस्थं तद्विधं रामनाम च । त्रयोदशार्ध ऋष्यादि पूर्ववत् सर्वकामदः ॥ २८ ॥

श्रीरामजयरामजयरामजय (१३) ।

पद्मपैर्द्विरावृत्तैरङ्गं ध्यानं दशार्णवम् । सतारं हृद्गवते रामो डेन्नं महा ततः ॥ २९ ॥

पुरुषाय—पदं पश्चात् हृदन्तोऽष्टादशाक्षरः । विश्वामित्रो मुनिरछन्दो गायत्रं देवता मनोः ॥ ३० ॥

दशास्यदर्पदलनो रामभद्रः प्रकीर्तितः । तारं बीजं नमः शक्तिः षडङ्गं कल्पयेत् ततः ॥ ३१ ॥

मूलमर्धं कोसलेन्द्रं सत्यसन्धमनन्तरम् । रावणान्तकनामानं सर्वलोकहितं तथा ॥ ३२ ॥

स्वादुप्रसन्नवदनं चतुर्ध्रुवं नमसा वदेत् । ..... ॥

मूलमन्त्रेण हृत् । कोसलेन्द्राय नमः शिरः । सत्यसन्धाय नमः शिखा । रावणान्तकाय नमः कवचं ।

सर्वलोकहिताय नमः नेत्रं । स्वादुप्रसन्नवदनाय नमः अस्त्रं । ध्यानम्—

नन्दिग्रामस्योपशने भरतायतनाश्रिते । रम्ये सुगन्धिपुष्पाढ्यैर्वृक्षवृन्दैश्च शोभिते ॥ ३३ ॥

निशानभेरीपटदशकृतूर्धादिनिःस्वने । प्रवृत्तनृत्ये परितो जयमङ्गलभाषिते ॥ ३४ ॥

पाटीरघुसखोशीरकर्पूरागरुगन्धिते । नानाकुसुमसौरभ्यवाहिगन्धवहाश्रिते ॥ ३५ ॥

देवगन्धर्वनारीभिर्गायन्तीभिरलंकृते । सिंहासनसमारूढं पुष्पकोपरि राघवम् ॥ ३६ ॥

सौमित्रिसीतासहितं जटामुकुटशोभितम् । चापबाणधरं रयामं ससुग्रीवविभीषणम् ॥ ३७ ॥

हत्वा रावणमायान्तं कृतर्त्रलोकपरक्षयम् । रामचन्द्रं हृदि ध्यायन् दशलक्षं जपेन्मनुम् ॥ ३८ ॥

(होमपूजाप्रयोगादि सर्वं ज्ञेयं षडर्थवत् ।) तथा—

रामभद्रं महैर्पूर्वं स्वासाग्रिश्च घृतः परम् । बीरं नृपोत्तमपदं दशास्वान्तक मां ततः ॥ ३९ ॥

ततो रक्ष ततो देहि पश्चाद् दापय मे श्रियम् । ..... ॥

अग्नी रेफः । श्लोकरूपो मन्त्रः ।

द्वात्रिंशदक्षरो मन्त्रो विश्वामित्रो मुनिर्मनोः । छन्दोऽनुष्टुप् देवता च रामभद्रः प्रकीर्तितः ॥ ४० ॥

चतुर्ध्रुववेदान्धिवस्त्रैरङ्गकल्पना । ..... ॥

करलानि चत्वारि । वेदाभ्यन्तारः । अन्वयश्चत्वारः । चत्वारोऽष्टौ ॥ रामभद्र इत् । महैर्स्वातो शिरः । रघु-
बीर शिखा । नृपोत्तम कवचं । दशास्यान्तक मां रक्ष नेत्रं । देहि दापय मे श्रियं अस्त्रम् ।

मूर्ध्नि भाले वृशोः श्रोत्रगण्डयुग्मे सनासिके । आस्त्रदोःसन्धियुगले स्तनहस्ताभिमण्डले ॥ ४१ ॥

कट्यां भेदु पाशपादसन्धिश्चर्यान् न्वसेन्मनोः । पूर्वोक्तं ध्यानमत्रापि त्रिलक्षं निश्चितं जपेत् ॥ ४२ ॥

दृशोर्वर्णद्वयं , गण्डयोश्च , द्विवचनयुग्मपदाभ्याम् । दोष्पत्सन्धयः षोडशः ।

पीतं वा चिन्तयेद्रामं धनार्थं वो मनुं जपेत् । सतारं हृद्गयते चतुर्थ्या रघुनन्दनम् ॥ ४३ ॥

रघोर्गविशदं तद्वन्मधुरेति वदेत्ततः । प्रसन्नवदनं केनं वदेदमितेतेजसे ॥ ४४ ॥

बलरामौ चतुर्थ्यन्तौ विष्णुं केनं नतिं ततः । प्रोक्तो भालामनुः सप्तचत्वारिंशज्जिरघ्वरः ॥ ४५ ॥

अमितेतेजसे इत्यत्र पूर्वपदेन ■ सन्धिरक्षरसंख्यानुपपत्तेः । तथा—

मृनिः पितामहच्छन्दः स्यादनुष्टुप् च देवता । राज्याभिषिक्तो रामश्च बीजशक्ती यथा पुरा ॥४६॥

यथा पुरा तारनती । “ सप्ततुसप्तदशपञ्चसंख्येः षडङ्गकम् ” । जैनमो भगवते हत् । रघुनन्दनाय शिरः ।

रघोर्गविशदाय शिखा । मधुरप्रसन्नवदनाय कवचं । अमितेतेजसे नेत्रं । बलाय रामाय विष्णवे नमोऽक्षम् ।

शिरस्याननवृत्ते च भूमध्येऽक्षिद्वयोरपि । श्रोत्रघोर्गालयोश्चैव गण्डयोरोष्ठयोरपि ॥ ४७ ॥

दन्तयोरास्यदेशे च दोष्पत्सन्धयकेषु च । कण्ठे हृदि स्तनद्वन्द्वे पार्श्वयोः पृष्ठयोस्ततः ॥ ४८ ॥

जठरे नाभ्यधिष्ठाने गुह्ये वर्णान् प्रविन्वसेत् । ध्यानं दशाक्षरप्रोक्तं लक्ष्मिकं जपेन्मनुम् ॥ ४९ ॥

विन्वैः प्रहर्षैः पत्रैर्वा फलेस्त्रिमधुराप्लुतैः । मधुरत्रययुक्तेन पायसेनाथवाम्भुजैः ॥ ५० ॥

होमं दशांशतः कुर्यात् तथा सर्वत्र तर्पणम् । रमा सीता चतुर्थ्यन्ता स्वाहान्तोऽयं षडक्षरः ॥ ५१ ॥

सीतामश्वत्थ कथितः स्वतन्त्रोऽङ्गपरोऽपि च । जनकोऽस्य ऋषिच्छन्दो गायत्रं देवता मनोः ॥ ५२ ॥

सीताभभवती प्रोक्ता श्रीबीजं शक्तिरन्त्यकौ । दीर्घस्वरयुगा स्वेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ५३ ॥

पूजयेद्द्वैष्णवे पीठे ध्यायेद्राघवसंयुताम् । स्वर्णभामम्पुजकरां रामालोकनतत्पराम् ॥ ५४ ॥

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रमिष्टार्थं साधयेत् ततः । रेफपूर्वं समुद्धृत्य सेन्दु लक्ष्मणसंयुतम् ॥ ५५ ॥

केन्तोऽयं लक्ष्मणमनुर्नभसा च समन्वितः । अगस्त्य ऋषिरस्याथ गायत्रं छन्द उच्यते ॥५६॥

लक्ष्मणो देवता प्रोक्तो लंबीजं शक्तिरस्य हि । नमः स्याद्विनिर्गमो हि पुरुषार्थचतुष्टये ॥ ५७ ॥

रेफपूर्वं लकारम् । तथा—

द्विभुमं स्वर्णकधिरतनुं पद्मनिमेवकम् । धनुर्घाणकरं रामसेवासंभक्तमानसम् ॥ ५८ ॥

पूजा तु वैष्णवे पीठे साङ्गावरणवर्जिता । सप्तलक्षं पुरश्चर्या ततः सिद्धीस्तु साधयेत् ॥ ५९ ॥

भरतस्यैवमेव स्याच्छत्रुघ्नस्याप्ययं विधिः । आदौ वाप्यन्ततो वापि पूजायां राघवस्य तु ॥६०॥

एतेषामपि कर्तव्या भुक्तिं मुक्तिमभीप्सुभिः । अङ्गत्वेनोदिता शोभे प्राधान्येनापि सुन्दरि ॥ ६१ ॥

वदेद् दाशरथायेति विग्रहे च पदं ततः । सीतापदं समुद्धृत्य बल्लभाय ततो वदेत् ॥ ६२ ॥

भीमहीत्यपि तन्मोऽथ ततो रामः प्रचोदयात् । एषा स्वाद्रामगायत्री भक्तानां भुक्तिमुक्तिदा ॥६३॥

जन्मप्रभृति यत् पापं दशभिर्याति संख्यम् । पुराकृतं शतेनैव सहस्रेण जपेन वा ॥ ६४ ॥

पुरश्चरणमस्याथ चतुर्लक्षजपावधि । यच्च वावच पूजादि सर्वं पूर्ववदाचरेत् ॥ ६५ ॥

सारादिरेषा गायत्री मुक्तिमेव प्रयच्छति । (मायादिरपि वैदुष्यं रमादिश्च श्रियं पराम् ॥ ६६ ॥

मदनेनापि संयुक्ता संमोहयति मेदिनीम् । अनयाराधितो रामः सर्वाभीष्टं प्रयच्छति ॥ ६७ ॥)

पूजयेदंष्ट्रवे पीठे मूर्ति मूलेन कल्पयेत् । श्रीसीतायै द्विष्टान्तेन सीतां पार्श्वगतां यजेत् ॥ ६८ ॥
पार्श्वे वामे । “वामभागे” समासीनामिति वचनात् ।

ततो दक्षिणकोणाग्रे सखायं लक्ष्मणं यजेत् । वामपार्श्वे त्रिकोणस्य शङ्खं दक्षिणतः शरान् ॥ ६९ ॥
वामादि किञ्चिदग्रे । “अग्रपार्श्वद्वये शङ्खं शरानङ्गानि तदग्रे” इति सारसंग्रहात् । तथा—

अयोशासुरवायव्यमध्ये दिक्षु च पूजयेत् । केसरेषु षडङ्गानि प्रथमावृत्तिरीरिता ॥ ७० ॥
द्वितीयात्मादिभिः प्रोक्ता चतुर्भिश्च मशक्तिकैः । आत्मा चैवान्तरात्मा च परमात्मा तृतीयकः ॥ ७१ ॥
ज्ञानात्मा चेति दिक्पत्रेष्वाग्रेयादिदलेष्वथ । निष्कृतिं च प्रतिष्ठां च विद्यां शान्तिं यजेत् क्रमात् ॥ ७२ ॥
तृतीया वासुदेवाद्यैर्दलमध्ये चेरिता । वासुदेवः संकर्षणः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः ॥ ७३ ॥
श्रीश्च शान्तिस्तथा प्रीतिश्चतुर्थी च रतिः स्मृता । दिग्बिदिक्क्रमतः पूज्या गन्धपुष्पादिभिः प्रिये ॥ ७४ ॥
चतुर्थी वायुपुत्राद्यैः पत्राग्रे पूर्वतः क्रमात् । हनुमन्तं ससुग्रीवं भरतं सविभीषणम् ॥ ७५ ॥
लक्ष्मणाङ्गदशजुमान् जाम्बवन्तं तदग्रतः । आज्ञनेयं च देवाग्रे वाचयन्तं च पुस्तकम् ॥ ७६ ॥
दक्षान्ययोश्च भरतशत्रुघ्नावात्तचामरौ । धारयन्तं च पाणिभ्यां छत्रं पृष्ठे च लक्ष्मणम् ॥ ७७ ॥
सृष्ट्यादिमन्त्रिणः पूर्वदिक्क्रमेण कृताञ्जलीन् । मृष्टिं जयन्तं विजयं सुराष्ट्रं राष्ट्रवर्धनम् ॥ ७८ ॥
अक्रोपं धर्मपालारूपं सुमन्तं च क्रमाद्यजेत् । वसिष्ठं वामदेवं च जादालिं गौतमं तथा ॥ ७९ ॥
भरद्वाजं करयपं च कौशिकं वान्मिकं तथा । नारदं सनकं चैव सनातनमतः परम् ॥ ८० ॥
सनत्कुमारं च यजेत् द्वादशारे विषयज्ञः । नीलं नलं सुपेक्षं च मेन्दं च शरभं ततः ॥ ८१ ॥
द्विविधं चन्दनगवाक्षौ किरीटं च कुण्डलम् । श्रीवत्सं कौस्तुभं शङ्खं चक्रं गदां च पद्मकम् ॥ ८२ ॥
षोडशान्तेऽर्चयेत् पूर्वदिक्क्रमेण कृताञ्जलीन् । ध्रुवो ध्रुवश्च सोमश्च आपश्चैवानिलोऽनलः ॥ ८३ ॥
प्रत्युषश्च प्रभासश्च वसवोऽष्टौ प्रकीर्तिताः । वीरमद्रश्च शङ्खश्च गिरीशश्च महायशाः ॥ ८४ ॥
अजैकपादहिर्बुध्न्यः पिनाकी चापराजितः । भुवनाधीश्वरश्चैव कपाली च दिशांपतिः ॥ ८५ ॥
स्थाणुर्भगश्च भगवान् रुद्राश्चैकादशः स्मृताः । वरुणः सूर्यवेदाङ्गी भानुरिन्द्रो रविस्तथा ॥ ८६ ॥
गभस्तिश्च यमः स्वर्णरेताश्चाथ दिवाकरः । मित्रो विष्णुरिति प्रोक्ता आदित्या द्वादश क्रमात् ॥ ८७ ॥
धातारमन्ते ययजेत् द्वात्रिंशदुदिता इमे । ध्रुवाद्यैरष्टमी ज्ञेया द्वात्रिंशद्दलपत्रकैः ॥ ८८ ॥
इन्द्राद्यैर्भूगृहे वाक्से नवमावरणं यजेत् । तदस्यैर्ध्वजशक्त्याद्यैर्दशमावरणं स्मृतम् ॥ ८९ ॥
अङ्गैरात्मादिभिर्वासुदेवाद्यैर्वायुजादिभिः । सृष्ट्यादिभिर्लोकपालैस्तदस्यैर्वा यजेत् प्रभुम् ॥ ९० ॥
यद्वाङ्मैर्वायुपुत्राद्यैः सृष्ट्याद्यैश्च दिशाधिपैः । तदस्यैश्च यजेत् देवं संक्षेपार्चा समीरिता ॥ ९१ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राशायामत्रयं कृत्वा, इत्यादि गङ्गामन्त्रज-
पान्ते जलमो भगवते रघुनन्दनाय रत्नोद्गमविशदाय मधुरप्रसन्नवदनाय अमिततेजसे बलाय रामाय

विष्णवे नमः । इति मन्त्रेणाष्टवारमभिमन्त्र्योक्तविधिना स्नानादिकं कृत्वा, मन्त्र्यावन्तेऽप्यष्टमर्षणान्तरं पुनर्जलमादाय “हुं जानकीवल्लभाय स्वाहा” इति मन्त्रेण जलमभिमन्त्र्य, तज्जलं पान्यान्मनादितपणान्ते कृत्वा, प्राणायामादिपूर्वकं “दाशरथाय विद्महे सीतावल्लभाय धामहि तद्यो रामः प्रचोदयान्” इति रामगायत्रीं यथाशक्ति जपित्वा, मूलमन्त्रजपादि परतत्त्वान्तं योगपीठन्यासे कृत्वा, मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः । मुखे गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये श्रीरामदेवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राण्यह्नियोगमुक्त्वा, रां हृदयाय नमः । रां शिरसे स्वाहा । रं शिखायै वषट् । रं कवचाय हुं । रां नेत्रत्रयाय वौषट् । रः अस्त्राय फट् । इति करणहङ्कम्यासे कृत्वा, शिरसे रांनमः । भूमध्ये रांनमः । हृदि मांनमः । नाभौ यंनमः । गुह्ये नंनमः । पादयोः मंनमः । इति विन्यस्य, प्रागुक्तमृतिपञ्जरन्यासे तत्त्वम्यासे च विधाय, प्यानादिमानसपूजान्ते सुवर्णादिपट्टं कुङ्कुमादिना त्रिकोणमभिमण्डलपत्रं कृत्वा, तद्वहिः पुनरष्टदलं तद्वहिर्द्वादशदलं तद्वहिः षोडशदलं तद्वहिर्द्वाविंशददलं तद्वहिश्चतुर्द्वारयुतं चतुरस्रत्रयमिति पञ्चाक्षरं कृत्वा, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्याध्यादिपूजनादिपुष्पापचारांते, देवस्य वामभागे—श्रीसंतायै स्वाहा सीतायै नमः इति सीतां संपूज्य, दाक्षसभागे—लं लक्ष्मणाय नमः । इति लक्ष्मणे संपूज्य, किञ्चिद् देवस्य वामाग्रे—शाङ्गाय नमः । दक्षिणाग्रे—डॉशोरभ्या नमः । इति प्राधानार्त्ता कृत्वा प्राग्वद्वक्त्राणि संपूज्य, अष्टदलमूलेषु दिक्षु—ओंम्नां आत्मने नमः । ओंश्च अन्तरात्मने नमः । ओंषे परमात्मने नमः । ओंहीं ज्ञानात्मने नमः । कोणेषु—ओंनिवृत्त्यै नमः । प्रतिष्ठाये० । विद्याये० । शास्त्रे० । ततो दक्षमध्येषु दिक्षु—ओंवासुदेवाय नमः । तद्दक्षिणाय० । प्रधुम्नाय० । अनिरुद्धाय० । विदिक्षु—भ्रिये नमः । शान्त्यै० । प्रीत्यै० । रत्यै० । द्वितीयाष्टदलाग्रेषु—हनुमते नमः । सुग्रीवाय० । भरताय० । विभीषणाय० । लक्ष्मणाय० । अङ्गदाय० । शत्रुघ्नाय० । जाम्बवन्ते० । अग्रज्येष्ठ—सृष्ट्यै नमः । जयन्ताय० । विजयाय० । सुराष्ट्राय० । राष्ट्रवर्धनाय० । अक्रोपाय० । धर्मपालाय० । सुमन्त्राय० । द्वादशदलेषु—वासिष्ठाय नमः । वामदेवाय० । जाबाल्यै० । गोतमाय० । भरद्वाजाय० । कश्यपाय० । कोशिकाय० । बाह्मोक्त्यै० । नारदाय० । सनकाय० । सनातनाय० । सनत्कुमाराय० । षोडशदलेषु—नीलाय नमः । मलाय० । सुषेणाय० । मैन्दाय० । शरभाय० । द्विविधाय० । चम्पनाय० । मवालाय० । किरीटाय० । कुण्डलाय० । श्रीवत्साय० । कौस्तुभाय० । शंकाय० । खकाय० । गदाय० । पद्माय० । ततो द्वाविंशददलेषु—धुवाय नमः । ध्वराय० । सोमाय० । आपाय० । अनिलाय० । अनलाय० । प्रस्यूषाय० । प्रभासाय० । वीरभद्राय० । शम्भवे० । गिरीशाय० । अजेकपदे० । अहिर्बुध्न्याय० । पिनाकेने० । मुधनाधीश्वराय० । कपालिने० । दिक्षुपतये० । स्थाण्वे० । भगाय० । वट्टाय० । सूर्याय० । वेदाङ्गाय० । भानवे० । इन्द्राय० । रवये० । गभस्तये० । यमाय० । स्वर्गोरेतसे० । दिवाकराय० । मित्राय० । विष्णवे० । धात्रे नमः । इति संपूज्य लोकेशार्त्तादि सर्वं प्राग्वत् कुर्यात् । मन्त्रान्तरार्त्तां न्यासध्यानादिविधेयः । अर्चनं समानमेव ॥ सारसंग्रहे तु द्वाविंशद् देवतानां पूजानन्तरम्—

वपट्कारं च पुरतः प्रयजेत् सगुह्यतयम् । ततो मेवादिराशींश्च यजेन्नागाष्टकं ततः ॥ १ ॥

अनन्तो वासुकिः स्थाणुः कार्कोटः पद्म एव च । महापद्मस्तथा शङ्खः कुलिकश्चाष्टमः स्मृतः ॥ २ ॥
इत्यावरणान्तरमुक्त्वा । एते चतुर्विंशतिसंख्यकाः द्वात्रिंशद्वलपद्माद्विंशतिर्विंशतिदलपद्मेषु पूज्याः । अघि-
कस्याधिकं फलमिति । तथा—

पद्महस्तं सहस्रं च त्रिशतं शतमेव वा । प्रत्यहं प्रजपेन्मन्त्री नोचेत् प्राप्नोत्यधोगतिम् ॥ १ ॥
इति । तथा सारसंग्रहे—

षड्लक्षं प्रजपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः । कमलैर्मधुराभ्यङ्गैरेधितेऽग्नौ सुपूजिते ॥ १ ॥
तर्पयेत् सलिलैः शुद्धैः शीतलैश्चन्द्रवासितैः । अमिषिकः समभ्यर्च्य ब्राह्मणान् भोजनादिभिः ॥ २ ॥
चन्द्रः कर्पूरः ।

गुरुमभ्यर्च्य विभ्रवैस्तोषयेद् भक्तिसंयुतः । तदाज्ञवाथ कुर्वीत प्रयोगान् निजवाञ्छितान् ॥ ३ ॥
धनाय कमलैर्जातीपुष्पैश्चन्दनलोलितैः । जुहुयाद् धनाधिपवन्नीलोत्पलहुतेन च ॥ ४ ॥
वशयेद्विश्वमखिलं विन्वपुष्पैर्धनाप्तये । (हुतं दीर्घायुषे र्द्वारकान्त्रैर्धनप्राप्तये) ॥ ५ ॥
आधाय कुण्डे विधिवदग्निं पूर्वोक्तवर्त्मना । तत्र देवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः ॥ ६ ॥
पञ्चभिर्वा षोडशभिः पूजोपकरणैः पृथक् । पलाशाभ्यस्तदिरोदुम्बराग्रहुमेन्धनैः ॥ ७ ॥
(अग्निं प्रज्वालयेत् सम्भक् कर्पूरैरथवेन्धनैः) । तत्र संपूजयेत् सम्भक् राघवं प्रोक्तवर्त्मना ॥ ८ ॥
लक्षं तदर्धमथवा जपित्वा तद्दशांशतः । तिलैर्वा कमलैर्हुत्वा यद्यदिष्टं तदाप्नुयात् ॥ ९ ॥
विन्वप्रसूनैरैश्वर्यमेधितेऽग्नौ हुतैर्मवेत् । पलाशकुसुमैर्हुत्वा मेधावी वेदविद् भवेत् ॥ १० ॥
दर्वाभिश्च गुह्यैर्वाभिः प्रत्येकमपि वा हुतैः । निरामयश्च दीर्घायुर्मवत्येव न संशयः ॥ ११ ॥
ध्यात्वाथ मन्मथं रामं सीतामपि रतिं स्मरेत् । सर्ववरयं प्रयोगेषु जपहोमादिकर्मसु ॥ १२ ॥
रामं नवोदया सार्धं सरस्वाराध्य भक्तिः । उपैति सदृशीं कन्यां लाजाहोमेन साधकः ॥ १३ ॥
रामं विधिवदाराध्य ज्वलितेऽग्नौ प्रयोगवेत् । मधुरत्रययुक्तेन पायसेन हुनेत् सुधीः ॥ १४ ॥
सर्वाधिपत्यं वैदुष्यं भवेदेव न संशयः । तिलैश्च तण्डुलैराज्यैर्हुत्वा लोकस्य पूजनम् ॥ १५ ॥
आराध्य वत्सरं यावत् षट्सहस्रं दिने दिने । जपेच्च जुहुयादग्नौ तद्दशांशं धृतान्धसा ॥ १६ ॥
अयमेवाश्रमदो लोके सर्वेषामपि जायते । विन्वप्रसूनैः कुमुदैस्तथा विन्वदलैरपि ॥ १७ ॥
हुत्वा तु स लभेन्नृत्मीराविरान्मन्त्रसाधकः । आराध्य रामं चण्डांशुमण्डले वत्सरात् सुधीः ॥ १८ ॥
उदयाद्यावदस्तं स्याज्जपेन्मन्त्रमनन्यधीः । फलं भवति तस्याशु देवानामपि दुर्लभम् ॥ १९ ॥
वैदुष्येणाधिपत्येन नराणां मुच्यते भवेत् । पूर्णिमाद्यं निशीथिन्यामुदयास्तमयं विधोः ॥ २० ॥
संवत्सरं प्रकुर्वीत जपहोमादिकं बुधः । रात्रौ जपेद् दिवा होमं कुर्यादेवापरेऽहनि ॥ २१ ॥
ब्राह्मणान् भोजयित्वा तु व्रतमेतत् समापयेत् । सोमसूर्यादिकं यस्तु व्रतं कुर्वीत मानवः ॥ २२ ॥
शक्तिं मुक्तिं च लभते इह लोके परत्र च । रक्तपद्मैश्च बन्धूकैस्तथा रक्तोत्पलैरपि ॥ २३ ॥
अभीष्टलोकवरयार्थं जुहुयादचितेऽनले । राज्यैश्वर्योपमोगार्थं जपेन्नृत्मनन्यधीः ॥ २४ ॥
पद्मैर्विन्वप्रसूनैर्वा दशांशं जुहुयात् सुधीः । सशुद्धतीरे गोष्ठे वा लवजापी पयोव्रतः ॥ २५ ॥

पायसेनाज्यघुक्तेन हुत्वा विधानिधिर्भवेत् । मध्वित् स्वाधिपत्याय शाकाहारो जलान्तरे ॥ २६ ॥
जपेन्न च जुहुयाद्विन्वपत्रैर्दशांशतः । तदेव पुनरायाति स्वाधिपत्यं न संशयः ॥ २७ ॥

उपोष्य गङ्गादिजलान्तरस्थो रामं समाराध्य जपेन्न लक्षम् ।

हुत्वा दशांशं कमलैस्तिलैर्वा जपंप्रसूनेर्मधुरप्रघातैः ॥ २८ ॥

राजश्रियं विन्दति मन्दभाग्यो ह्यमुष्य राज्यं च सदा स्थिरं स्यात् ।

रामं समाराध्य च यो हुनेच्च राज्यश्रियं विन्दति सेन्दुखण्डैः ॥ २९ ॥

वैशाखे राघवं मूर्ध्ने पर्यकानिमिषेक्ष्यः । निराहारो जपेन्न च मौनी पञ्चाग्रिमध्यतः ॥ ३० ॥

दशांशं कमलैर्हुत्वा सर्वभोगो भवेद् ध्रुवम् । माघमासे जले स्थित्वा कन्दमूलफलाशनः ॥ ३१ ॥

जपेन्न च जुहुयात् पायसेनार्चितेऽनले । दशांशं पुत्रपौत्राद्यैरुपेतः प्राप्नुयाच्छ्रियम् ॥ ३२ ॥

श्रीरामसदृशः पुत्रः पौत्रोऽप्यस्य प्रजायते । बलिष्ठैः शत्रुभिर्मनीषी परिभूतोऽथ मानवः ॥ ३३ ॥

तदा हनहनेत्युक्त्वा मायान्ते वा रणे वजेत् । ध्यात्वा रघुपतिं हुई कालानलमिवापरम् ॥ ३४ ॥

(आकर्ण्यसशराकण्डकोदण्डध्वजमण्डितम् ।) रक्षाङ्गने रिपुञ्जितां तीक्ष्णमार्गवशुष्टिभिः ॥ ३५ ॥

संहरन्तं महावीरमुग्रमन्द्ररयस्थितम् । लक्ष्मणादिमहावीरैर्युतं हनुमदादिभिः ॥ ३६ ॥

कोटिकोटिमहावीरैः शैलधृक्करोद्धतैः । वजीकरशङ्कुकारभोकारसुमहारवैः ॥ ३७ ॥

नदाग्निरपि धावद्भिः समरेऽरिगणं प्रति । एवं ध्यात्वा निराहारो मारणाय रिपोः पुनः ॥ ३८ ॥

जुहुयाच्छान्मलीपुष्पैर्दशांशं मध्वसाधकः । अत्यन्तं तु समुद्रोऽपि न शत्रुरवशिष्ये ॥ ३९ ॥

वैरिणं राघवं ध्यात्वा तथात्मानं रघूद्रहम् । विधाय पूर्ववत् सर्वमनायासेन मारयेत् ॥ ४० ॥

सीताहरणशोकाच्च स्तम्भीभूतमचंतसम् । जपेद्रघुपतिं ध्यायन्निराहारो जले वसन् ॥ ४१ ॥

दशांशं च तिलैर्हुत्वा स्तम्भयेच्छत्रुसंहतिम् । निधाय वायुबीजान्ते तन्नाम भ्रामयेति च ॥ ४२ ॥

जपेन्न च निराहारो जुहुयाच्च तिलैरपि । रामं ध्यात्वा विषयं तु सीतान्वेषणकातरम् ॥ ४३ ॥

भ्रामयत्यचिरं साक्षाद्देमाद्रिमपि वैरिणम् । सहस्रतीरे लङ्कायां हेमप्राकारसन्निधौ ॥ ४४ ॥

सुग्रीवादिभिरन्यैश्च दैवतैर्नारदादिभिः । उपास्यमानं सदसि ध्यात्वा देवं सलक्ष्मणम् ॥ ४५ ॥

विभीषणायागताय ध्यात्वैनं शरणाग्निने । वरदं तं जपेन्न च जुहुयात् पञ्चजैरपि ॥ ४६ ॥

स्वस्थानमानयेच्छीघ्रं राजानमथवा प्रभुम् । निमीन्य चक्षुषी स्नेहादुपलभ्य पुनः पुनः ॥ ४७ ॥

प्रमोहयन्तं सहसा विराधान्माकृतिप्रियम् । रामं ध्यात्वा जपेन्न च हुत्वा रक्ताम्बुजैरपि ॥ ४८ ॥

संमोहयति वेगेन राजानमपि वा प्रभुम् । तारादिर्भुक्तये क्षेप रमादिर्भुक्तये तथा ॥ ४९ ॥

वाक्सिद्धये च वाग्बीजं प्रशवान्ते निषोजयेत् । मान्मथं सर्ववस्याथ वदेत् तत्प्रितयं पुनः ॥ ५० ॥

तारान्ते चैव तन्मन्थी सर्वार्थं विनियोजयेत् । ..... ॥

इति । स्कन्द्यामले—

आदौ विरच्य षट्कोणं तन्मध्ये बीजमालिखेत् । तद्विजान्तरधः साध्यं साधकारूपां तदूर्ध्वतः ॥ १ ॥
 षष्ट्या(साध्या)धः साधकं कर्म मध्ये तत्पार्श्वयोः क्रियाम् । रमाबीजं च तस्यान्तस्तत्सर्वं वेष्टयेत् ततः ॥ २ ॥
 संमुखाभ्यां तु ताराभ्यां कोणेष्वङ्गमनूलिखेत् । षट्कोणपार्श्वयोर्मायाश्रीबीजेष्वग्रेषु मन्मथम् ॥ ३ ॥
 षट्सन्धिषु च हुंबीजं तत्सर्वं वेष्टयेत् ततः । वाग्भवेन बहिः पञ्चमष्टपत्रं सकेसरम् ॥ ४ ॥
 केसरेषु स्वरान् वर्णान् पत्रेषु विलिखेत् क्रमात् । पञ्चाग्रेषु लिखेन्मालामन्त्रवर्णान् ऋतून्मितान् ॥ ५ ॥
 पञ्च चान्त्यदले बाह्ये पुनरष्टदलान्बुजम् । तत्केसरेषु श्रीबीजं दलेष्वष्टाक्षराणि च ॥ ६ ॥
 नारायणमनोवर्ण्यं पञ्च द्वादशभिर्दलैः । तत्केसरेषु चत्वारि चत्वारि विलिखेत् क्रमात् ॥ ७ ॥
 अकारादिक्षकारान्तान् मानृकार्णान् सविन्दुकान् । शिष्टानन्ते तद्दलेषु विलिखेत् परमेश्वरि ॥ ८ ॥
 वासुदेवमनोवर्ण्यं द्वादशैर्कैकशः क्रमात् । बहिः षोडशपत्रं च मायाबीजाख्यकेसरम् ॥ ९ ॥
 तत्पत्रेषु च वर्मासहस्रान्तान् द्वादशार्णकान् । विलिख्य तत्सन्धिषु तु बायुपुत्रादिबीजकान् ॥ १० ॥
 द्वात्रिंशदलसंयुक्तं पञ्च कृत्वाथ तद्वहिः । तन्मूलेषु लिखेच्छक्तिश्रीमारबीजकानि च ॥ ११ ॥
 रामानुजमन्त्रार्णान् नृसिंहानुष्टुभार्णकान् । दलेष्वैकैकशो देवि विलिखेत् तदनन्तरम् ॥ १२ ॥
 पञ्चाग्रेषु च मन्त्रज्ञो वषट्कचरद्वयम् । बहिर्धूपुरमालिख्य वज्राष्टकविराजितम् ॥ १३ ॥
 नृसिंहबीजं तद्विज्जु वाराहं कोणकेषु च । लिखेच्छ्रीरामयज्ञं हि सर्वपञ्चोत्तमं प्रिये ॥ १४ ॥
 साधितं जपहोमाभ्यां होमसंपातमेकतः । धृतं शिरसि वा बाह्याध्यायुरारोग्यदं नृणाम् ॥ १५ ॥
 रक्षाकरं महेशानि महदैश्वर्यवर्धनम् । बन्ध्यानामपि नारीणां पुत्रदं सुखदं परम् ॥ १६ ॥
 भुक्तिमुक्तिप्रदं चैव गोपनीयं सुरेश्वरि । यस्यै कस्यै न देयं च त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ॥ १७ ॥
 किं बहूक्तेन देवेशि सर्वदं नात्र संशयः । ..... ॥

इति । अस्यायमर्थः—षट्कोणं कृत्वा, तन्मध्ये श्रीरामबीजं विलिख्य, (तन्मध्ये साध्यनाम विलिख्य) तत्सर्वमन्योन्याभिमुखप्रणवाभ्यां संवेष्ट्य षट्सु कोणेषु षडङ्गमन्त्रानालिख्य, षट्कोणपार्श्वयोर्मायां दक्षिणे श्रीबीजं च विलिख्य, तत्कोणाग्रेषु कामबीजं विलिख्य, षट्कोणसन्धिषु हुंबीजमालिख्य, तद्वहिर्धूपुरं कृत्वा तदन्तरालबीज्यां वाग्भवेबीजानि निरन्तरं (वृत्ता) कारेण विलिख्य, तद्बाह्येऽष्टदलं कृत्वा तत्केसरेषु द्वन्द्वशः (षोडश) स्वरान् विलिख्य, तद्दलेषु कवटतपयशब्दाख्यानवर्णानालिख्य, तत्पञ्चाग्रेषु पूर्वोक्तमालामन्त्रवर्णान् षट्पदं समालिख्यान्तिमे पञ्चवर्णानालिख्य, तद्वहिः पुनरष्टदलपञ्चं कृत्वा, तत्केसरेषु श्रीबीजं, दलेषु नारायणाष्टाक्षराणि विलिख्य, तद्विद्वादशदलकमलं कृत्वा, तत्केसरेषु मानृकार्णान्बुजान्तर आलिख्य, तद्दलेषु वासुदेवद्वादशाक्षराणि एकैकशो विलिख्य, तद्वहिः षोडशदलकेसरेषु मायाबीजं प्रतिकेसरं विलिख्य, दलेषु पूर्वोक्तद्वादशाक्षराणि द्वादशदलेषु विलिख्यावशिष्टदलचतुष्टये “हुं फट् नमः” इति वर्णचतुष्टयं प्रतिदलमेकैकं विलिख्य, तद्वत्तान्तरालेषु प्रागुक्तद्वन्द्वमदाद्यष्टकसूत्र्याद्यष्टकयोर्नामाद्यक्षराणि स-

विन्दुनि लिखित्वा, तद्वहिरङ्गिज्जदलेषु पूर्वोक्तश्लोकरूपद्वान्निशदक्षरराममन्त्राणां नृसिंहद्वान्निशदक्षरवर्ण-
श्रैकैकशो विलिख्य, तत्केसरेषु प्रतिकेसरं शक्तिवीकामर्षाजानि विलिख्य, पञ्चाग्रेषु प्रत्यग्रं वषडिति विलि-
ख्य, तद्वहिश्वनुरस्त्रं यज्जाएकयुतं कृत्वा तत्र दिक्षु प्रोक्तनृसिंहबीजं, विदिक्षु वराहबीजं विलिखेत् । एतच्च-
म्बमुक्तफलदं भवति ॥ सारसंग्रहे—

दहनपुरपुगे च कामबीजे विलिखतु साध्यसमन्वितं च बीजम् ।

वृत्तमिदमणुवर्णकैश्च शिष्टैस्तदनु दशाक्षरमन्त्रवर्णवीतम् ॥ १ ॥

पठपि च हृदयादि मुख्यकोणेषु लिखतु शक्तिरमे च कोणपार्श्वे ।

कवचमनुमथो लिखेत्तदग्रे वसुदलकेसरगान् द्विशः स्वरान् ॥ २ ॥

ऋतुपरिमितवर्णकांश्च मालामनुसुभगांश्च तदन्तिमेऽन्तिमांश्च ।

कमुखलिपिवृतं धरापुदसं दिशि नृहरेश्च वराहबीजमस्य ॥ ३ ॥

अपहोमादिना समक् साधितं यन्ममूत्तमम् । सर्वेष्टफलदं मोक्षदायकं श्रीकरं परम् ॥ ४ ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणं विरच्य तन्मध्ये कामबीजोदरे श्रीरामबीजं प्राग्वात् ससाध्यं विलिख्य, अग्रे-
शिष्टमूलमन्त्रवर्णैरावेष्ट्य, तद्वहिश्व "पुंजालकीवज्रभाय स्वाहा" इति मन्त्रेणावेष्ट्य, पदकोणेषु प्राग्वात् पञ्च-
ङ्गमन्त्रानालिख्य, पदकोणपार्श्वयोर्वामदक्षिणयोः शक्तिबीजं मायाबीजं श्रैकैकशो विलिख्य, कोणपार्श्वेषु पुं इत्या-
लिख्य, बहिरष्टदलकमलं कृत्वा तत्केसरेषु द्वन्द्वशः स्वरानालिख्य, तद्वहिश्व प्राग्वन्मालामन्त्रवर्णां लालिख्य,
बहिरुत्तमत्रयं कृत्वा तदन्तरालबीज्यां कादिसान्तवर्णैः सविश्वकैरावेष्ट्य, बहिश्वनुरस्त्रं कृत्वा तस्य दिक्षु नृसिं-
हबीजं कोणेषु वराहबीजं च लिखेत् । एतच्चम्बमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

पदकोणे प्रणवं च साध्यसहितं मृत्पाणुमभिव्यधौ

सन्धिष्वङ्गमनंश्च शक्तिमदनीं पदकोणपार्श्वे लिखेत् ।

किञ्जल्केषु कला द्विशश्च दलगं मालाणुपद्वर्णकं

चान्त्यं चान्त्यदले दशार्णमनुना कार्यैर्वृतं भूषितम् ॥ ५ ॥

दिशि विदिशि नृसिंहवराहकौ लिखतु भूर्जदले कनकोद्भवे ।

राजतेऽथच सुसाधितमुत्तमं विभवकीर्तिरमाविजयप्रदम् ॥ ६ ॥

इति । अस्यार्थः—तत्र पदकोणं कृत्वा तन्मध्ये ससाध्यं प्रणवं विलिख्य, कोणपदके मूलमन्त्रस्य पञ्चार्ण-
नालिख्य, पदकोणसन्धिषु पञ्चङ्गमन्त्रानालिख्य, पदकोणपार्श्वयोः शक्तिबीजं स्वयमे दक्षिणे कामबीजं विलि-
ख्य, बहिरष्टदलकमलं कृत्वा, तत्केसरेषु द्वन्द्वशः स्वरान् दलेषु प्राग्वन्मालामन्त्रवर्णांश्च विलिख्य, तद्वह-
िश्वनुरस्त्रं कृत्वा तस्य दिक्षु नृसिंहबीजं, विदिक्षु वराहबीजं च विलिखेत् । एतच्चम्बमुक्तफलदं भवतीति ॥
अथ रामानुस्मृतिः । श्रीमहावाच ।

वन्दे रामं जगद्गन्धं सुन्दरास्यं शुचिस्मितम् । कन्दर्पकोटिलावणं कामितार्थप्रदायकम् ॥ १ ॥

मास्वस्किरीटकटकटिघ्नोपशोभिन्म् । विशाललोचनं भाजचक्रसारणकुण्डलम् ॥ २ ॥

नीलजीमूतमङ्गाशं नीलालकटताननम् । ज्ञानमुद्रालसदत्तबाहुं ज्ञानमयं विश्वम् ॥ ३ ॥
 वामजानुपरित्यस्तवाम्बुजकरं हरिम् । वीरासने समासीनं विशुत्पुञ्जनिभाम्बरम् ॥ ४ ॥
 कोटिसूर्यप्रतीकाशं कोमलावयवोज्ज्वलम् । जानकीलक्ष्मणाभ्यां च वामदक्षिणशोभितम् ॥ ५ ॥
 हनुमद्विपुत्रादिकपिमूर्त्यैर्निषेवितम् । दिव्यरत्नमपायुक्तसिंहासनगतं प्रभुम् ॥ ६ ॥
 प्रत्यहं प्रातरुत्थाय ध्यात्वैवं राघवं हृदि । एभिः षोडशभिर्नामपदैः स्तुत्वा नमोदरिम् ॥ ७ ॥
 नमो रामाय शुद्धाय बुद्धाय परमात्मने । विशुद्धज्ञानदेहाय रघुनाथाय ते नमः ॥ ८ ॥
 नमो रावणहन्त्रे ते नमो वालिविनाशिने । नमो वैकुण्ठनाथाय नमो विष्णुस्वरूपिणे ॥ ९ ॥
 नमो यज्ञस्वरूपाय यज्ञभोक्ते नमोऽस्तु ते । योगिध्येयाय योगाय परमानन्दरूपिणे ॥ १० ॥
 शङ्करप्रियमित्राय ज्ञानव्यासः पतये नमः । य इदं प्रातरुत्थाय भक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ ११ ॥
 षोडशैतानि नामानि रामचन्द्रस्य नित्यशः । पठेद्विद्वान् स्मरेन्नाम स एव स्याद्रघूत्तमः ॥ १२ ॥
 श्रीरामभक्तिरतुला भवत्येव हि सर्वदा । जगत्पूज्यः सुखं जीवेद् रामभद्रप्रसादतः ॥ १३ ॥
 मरणे समनुप्राप्ते श्रीरामः सीतया सह । हृदि संदृश्यते तस्य साक्षात् सौमित्रिणा सह ॥ १४ ॥
 नित्यं चापररात्रेषु रामस्येमां समाहितः । श्रुच्यतेऽनुस्मृतिं जप्त्वा मृत्युदारिद्र्यपातकैः ॥ १५ ॥
 इति श्रीब्रह्माण्डपुराणे ब्रह्मनारदसंवादे रामानुस्मृतिः संपूर्णा ॥ अथ हनुमन्मन्त्राः । सारसंग्रहे—
 आञ्जनेयमनुलोके भुक्तिमुक्त्येकसाधनम् । प्रकाशितः शङ्करेण लोकानां हितमिच्छता ॥ १ ॥
 भूतप्रेतपिशाचादिडाकिनीबभ्राराक्षसाः । दृष्ट्वावशाः पलायन्ते मन्त्रानुष्ठानतत्परान् ॥ २ ॥
 चतुष्पष्टिं वपस्मरान् षड्विंशतिमतिग्रहान् । शतं शिशुग्रहांस्तद्वत् त्रिषष्टिं बभ्राराक्षसान् ॥ ३ ॥
 गन्धर्वान् द्वादश तथा भूतास्त्राणां विधान् ग्रहान् । सप्तधा राजयत्तमाख्यं तथा चाष्टविधं ज्वरम् ॥ ४ ॥
 चतुर्विंशद्विधं घोरमन्यान् दंशानसंख्यकान् । डाकिनीत्यादिकानन्यान् स्मरेत्तदेव नाशयेत् ॥ ५ ॥
 गुटिकां पादलोपं च रसं चैव रसायनम् । खड्गं सदञ्जनं चैव लेखरं पादुकादिकान् ॥ ६ ॥
 विद्वेषणं मारणं च वश्यमाकर्षणं तथा । उच्चाटनं मोहनं च सप्तद्वीपाधिपत्यकम् ॥ ७ ॥
 विद्याधराणां सर्वेषां चक्रवर्ती न संशयः । (प्रधानरक्षाभूतोऽयं मन्त्रराजो हनुमत्तमः ॥ ८ ॥
 पूर्वं नमःपदमुक्त्वा ततो भगवते-पदं । आञ्जनेय-पदं छेन्तं महाबलपदं ततः ॥ ९ ॥
 बलिजायान्त एवायं मन्त्रो हनुमतः परः । सर्वसिद्धिकरः प्रोक्तो मन्त्रश्चाष्टादशाक्षरः ॥ १० ॥
 मालाख्योऽपरमन्त्रोऽपि मारुतेः सर्वसिद्धिदः । प्रणवं पूर्वमुच्चार्य नमो भगवते पदम् ॥ ११ ॥
 छेन्तं प्रस्फुटसंयुक्तं पराक्रमपदं वदेत् । तथाक्रान्तपदोपेतं दिव्यपटलमुदीरयेत् ॥ १२ ॥
 यशोवितानधवलीकृतजगत्पदं वदेत् । त्रितयाय-पदं वज्रदेहकृद्वावतारतः ॥ १३ ॥
 संयुद्धयन्तं पदं लङ्कापुरीदहनमीरयेत् । उदधिलङ्घनं चापि दशग्रीवकृतान्तकम् ॥ १४ ॥

सीताश्वासनशब्दं च ह्यञ्जनागर्भसं-पदम् । भूतान्ते रामलक्ष्म स्यात् स्थानन्दकरमीरयेत् ॥ १५ ॥
 कपिसैन्यग्रा-पदान्ते कारसुग्रीविसा-पदम् । धारणान्ते पर्व-पदं तोत्पाटन-पदं वदेत् ॥ १६ ॥
 चालत्रय-पदं चारिणे गर्भार-पदं वदेत् । शब्दसर्वग्रहं श्रोतवा विनाशनमथाश्चरेत् ॥ १७ ॥
 सर्वज्वरहरं डाकिनीविध्वंसनमीरयेत् । ततस्तारं समुच्चार्य महामायां त्रिरुचरेत् ॥ १८ ॥
 ऐहि सर्वविषं परचाह हर सर्वबलं पदम् । चोभयान्ते च मे सर्वकार्याणि साधयद्वयम् ॥ १९ ॥
 वर्मास्त्राऽयङ्गनान्तोऽयं हनुमन्मन्त्र ईरितः । ऋषिरोश्मर एव स्यादनुष्टुप् छन्द उच्यते ॥ २० ॥
 हनुमान् देवता प्रोक्तः सर्वाभीष्टफलप्रदः । नमो भगवते चाञ्जनेयायानेन हनुमतम् ॥ २१ ॥
 रुद्रमूर्तय इत्येवं शिरोमन्त्र उदाहृतः । छन्दो वायुसुतरवायं शिस्तामन्त्र उदाहृतः ॥ २२ ॥
 अग्निगर्भाय च ततः कवचाणुरयं मतः । (रामदूताय च पुनर्नेत्रमन्त्रः समीरितः ॥ २३ ॥
 ब्रह्मास्त्रतो निवारान्ते शायेत्यस्त्रमनुर्मतः । एवं षडङ्गं च सुधीः कृता ध्यायेदनन्यधीः) ॥ २४ ॥
 स्फटिकाभं स्वर्णकान्तिं द्विद्वजं च कृताञ्जलिम् । कुण्डलद्वयसंशोभिमुखाम्भोजं स्मरेन्मुहुः ॥ २५ ॥
 पूजां तु वैष्णवे पीठे शैवे वा विदधीत वै । आकृतानि चिना नित्यं हरिर्हृत्चन्दनादिभिः ॥ २६ ॥
 अमुतं च पुरश्चर्या रामस्त्राग्ने शिवस्य वा । ..... ॥

“द्रव्यानुकूले घृतं होमे” इति कपिलवचनात् घृतेनैव दशांशो होमः । तर्पणमाजनादि च ॥ नमो भगवते
 आञ्जनेयाय इत् । रुद्रमूर्तये शिरः । वायुसुताय शिखा । अग्निगर्भाय कवचं । रामदूताय नेत्रं । ब्रह्मा-
 स्त्रनिवारणाय अस्त्रं । इति करचङ्कम्यास्तः । तथा—

जितेन्द्रियस्तु ब्रह्माशी हनुमन्ध्यानतत्परः । सुद्रुगेगनिवृत्त्यर्थमष्टोत्तरशतं सुधीः ॥ २७ ॥
 जप्त्वा त्रिदिनमेकान्ते तेभ्यो वृच्येत तत्त्वयात् । सुद्रुभूतप्रशान्त्यर्थं शतमष्टोत्तरं पुनः ॥ २८ ॥
 दिनत्रयमथो जप्त्वा भूतानां वृच्यते मयात् । भूतप्रेतपिशाचादिशान्तयेऽष्टोत्तरं शतम् ॥ २९ ॥
 जप्त्वा तत्त्वयान्मुक्तां भवेदेव न संशयः । महारोगादिशान्त्यर्थमष्टोत्तरसहस्रकम् ॥ ३० ॥
 जप्त्वा तस्मात् प्रवृच्येत निशीथे निवृत्ताशनः । जयाभिकाङ्क्षिणां राज्ञामस्मादन्यो न वर्तते ॥ ३१ ॥
 ध्यायेत् चाक्षइन्तारममुतं निवृत्ताशनः । जपश्चित्तमाश्रये जयेद् दुर्जयमप्परिम् ॥ ३२ ॥
 सम्पक् च रामसुग्रीवसन्धातारं स्मरन् सुधीः । अमुतेन च विच्छिन्नं सन्धिमाप्नोत्यसंशयम् ॥ ३३ ॥
 लङ्काया दाहकं ध्यायन्नपेदयुतमञ्जसा । शत्रुराष्ट्रं दहेदेव दुग्धान्धावपि संस्थितम् ॥ ३४ ॥
 जयार्थं रिपुसङ्क्रान्तामस्मादन्यो न विद्यते । यस्तु गेहे हनुमन्तं सर्वदेव प्रपूजयेत् ॥ ३५ ॥
 मन्दिरे मन्त्रिणस्तस्य भवेद्भद्रमीरचञ्जला । दीर्घमायुर्मवेदेव सर्वत्र विजयी भवेत् ॥ ३६ ॥

इति ॥ श्रीयन्त्रसारे—

मध्ये तारं स्वरपुगलसत्केसरे चाष्टपत्रे

मन्त्रस्थानान् जलनिधिमितान् अन्तरालिख्य कार्त्तैः ।

वीतं मालामनुवरवृतं भूपुरस्य हनूम-

द्यश्च चौरग्रहकृमिगदध्वंसि रचाकरं च ॥ १ ॥

इति । अस्वार्थः—अष्टदलपत्रं कृत्वा तन्मध्ये सप्ताश्वं प्रणवं विलिख्य, तत्केसरेषु स्वरान् द्विस्र आलिख्य, दलेषु वक्ष्यमाणहनुमन्मन्त्राणां भ्रतुरभ्रतुरो विलिख्य, बहिर्वृत्तयोरन्तराले ककारादिसकारान्तधर्मेरावेष्ट्य, बहिःपुनर्वृत्तयोरन्तराले वीथ्यां वक्ष्यमाणहनुमन्मालामन्त्रेषु संवेष्ट्य बहिःभ्रतुरस्यं कुर्यात् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ ॐ नमो भगवते पद्मनाभजाय राघवप्राक्समाय लक्ष्मणप्राबदात्रे सीतादुःखविनाशनाय रावणदण्ड-प्राय सर्वदुष्टविनाशनाय रिपुचौरव्याघ्रवराहकृमिपतङ्गादिदुष्टसत्त्वविनाशनाय हुंफट् स्वाहा ॥ अयं दलेषु लेख्यो मन्त्रः ॥ अथ हनुमत्स्तुतिः—

नमो हनुमते तुभ्यं नमो मारुतसूनुवे । नमः श्रीरामभक्ताय रघामरघामाय ते नमः ॥ १ ॥

नमो वानरबीजाय सुग्रीवसख्यकारिणे । लङ्काविदाहनार्थाय इलासागरतारिणे ॥ २ ॥

सीताशोकविनाशाय राममुद्राभराय च । रावणादिकुलच्छेदकारिणे ते नमो नमः ॥ ३ ॥

मेघनादवरध्वंसकारिणे भयहारिणे । वायुपुत्राय बीराय आकाशोदरगामिने ॥ ४ ॥

वनपालशिरश्छेत्रे लङ्काप्रासादभञ्जिने । ज्वलत्कृशानुवर्त्त्याय दीर्घसाङ्गूलधारिणे ॥ ५ ॥

सौमित्रिजयदात्रे च रामभक्ताय ते नमः । अक्षस्य वधकर्त्रे च मल्लशक्तिनिवारिणे ॥ ६ ॥

संयुगे च महाशक्तिवातचेपविनाशिने । रघोन्नाय रिपुघ्नाय भूतघ्नाय नमो नमः ॥ ७ ॥

अक्षवानरबीरैकप्राणदात्रे नमो नमः । परसैन्यबलघ्नाय शस्त्राघ्नाय ते नमः ॥ ८ ॥

विषघ्नाय द्विप(५)घ्नाय वरघ्नाय नमो नमः । महारिपुभयघ्नाय भक्तत्राणैककारिणे ॥ ९ ॥

परप्रेरितमन्त्राणां यन्त्राणां स्तम्भकारिणे । पद्मपाषाणतरुकारकाय नमो नमः ॥ १० ॥

पालार्कमण्डलप्रासकारिणे भयतारिणे । नलायुधाय भीमाय दशायुधधराय च ॥ ११ ॥

रिपुमानविनाशाय रामाङ्गालोकधारिणे । प्रतिग्रामस्मितायाय रघोबलवधार्थिने ॥ १२ ॥

करालशैलशस्त्राय द्रुमशस्त्राय ते नमः । बालैकमल्लचर्वाय रुद्रमूर्तिधराय च ॥ १३ ॥

पिशङ्गाङ्गाय सर्वाय वज्रदेहाय ते नमः । कौपीनवातसे तुभ्यं रामभक्तिरताय च ॥ १४ ॥

दधिपाशाभास्कराय सतां चन्द्रोदयात्मने । कृत्याकृत्यविषघ्नाय सर्वकेशहराय च ॥ १५ ॥

स्याम्याङ्गापार्थसंग्रामसख्ये सज्जयदायिने । मङ्गानां दिव्यवादेषु संग्रामे जयदायिने ॥ १६ ॥

किङ्किला-बुम्बुका-घोरघोरशब्दकराय च । सर्वोन्न्याभिसंस्तम्भकारिणे वनचारिणे ॥ १७ ॥

सदा वनफलाहारसंतृप्ताय विशेषतः । महार्थवशिलावदसेतुबन्धाय ते नमः ॥ १८ ॥

वादे विवादे संग्रामे भवे घोरे महावने । सिंहव्याघ्रवत्करेषु पठन् स्तोत्रं भयं नहि ॥ १९ ॥

दिव्यभूतभये व्याधौ विषे स्वावरजङ्गमे । राजशत्रुभये चोग्रे तथा ग्रहभयेषु च ॥ २० ॥
 जलसर्पमहावृष्टौ दुर्भिक्षे व्रणसंज्ञके । पठन् स्तोत्रं प्रमुच्येत भयंभ्यः सर्वतो नरः ॥ २१ ॥
 तस्य कापि भयं नास्ति हनुमस्तवपाठनात् (तः) । एककालं त्रिकालं वा पठन्नित्यभिप्रेतं स्तवम् ॥ २२ ॥
 सर्वान् कामानवाप्नोति नात्र कार्या विचारणा । विभीषणकृतं स्तोत्रं तान्त्र्येण समुदीरितम् ॥ २३ ॥
 ये पठिष्यन्ति भक्त्या वै सिद्धयस्तत्करे स्थिताः । ..... ॥

इति हनुमत्स्तुतिः । अथ गोपालमन्त्रः । श्रीस्तारसंग्रहे—

श्रीगोपालमनुं वक्ष्ये सर्वसंपत्प्रदायकम् । ग्रहरोगविषारिणं व्याधिदारिद्र्यनाशनम् ॥ १ ॥
 पुत्रमित्रकलत्रादिभोगमोक्षफलप्रदम् । विद्याविभवदं नृणां विशिष्टकविताकरम् ॥ २ ॥
 समस्तवनिताचित्तराजवश्यकरं परम् । पञ्चान्तकोऽधरान्तान्तो लोहितोऽथ त्रिमूर्तियुक् ॥ ३ ॥
 चतुराननमेषौ च स्वर्गीशश्च ततः परम् । पिनाकीशद्वयं भूयो द्विरण्डेशश्च दीर्घवान् ॥ ४ ॥
 वाली चन्द्रसुधादीर्घा नकुलीशश्च कान्तियुक् । मन्त्रो दशाक्षरः प्रोक्तो गोपालस्य महात्मनः ॥ ५ ॥
 विष्णुपादाम्बुजद्वन्द्वभङ्गिषुद्धिकरः परः । ..... ॥

इति । पञ्चान्तको ग, अधरान्तं ओ, अन्ते यस्य स तेन गो । लोहितः पकारः, त्रिमूर्ति ई, तेन पी ।
 चतुराननो ज । मेषो न । अङ्गीशो व । पिनाकीशद्वयं झ । द्विरण्डेशो भ, दीर्घ आ, तेन भा । वाली
 य । चन्द्रः स, सुधा व, दीर्घ आ, तेन स्वा । नकुलीशो ह, कान्तिः आ, तेन हा । तथा—

गोपायत्यखिलं लोकं गोपयेत् पुरुषं परम् । तेन गोपी समाख्याता प्रकृतिर्मूलकारणम् ॥ ६ ॥
 यतोऽपि जायते^१ विश्वं जनशब्देन गद्यते । आश्रयत्वेन वै गोपीजनयोः प्रेरणादयम् ॥ ७ ॥
 बल्लभः प्रोष्यते तज्ज्ञैर्नित्यानन्दं महोऽद्भुतम् । स्वाहाशब्देन चात्मानं महसे प्रापयाम्यहम् ॥ ८ ॥
 उत्पाद्योत्पादकार्थीशो विष्णुर्वै परमात्मना । मन्त्रार्थो विष्णवे तत्त्वं साधकस्य भवेद् ध्रुवम् ॥ ९ ॥
 विश्वरक्षणसामर्थ्यसंघातो वा निगद्यते । गोपीजनपदेनास्य स्यात्माभिन्नस्य बल्लभः ॥ १० ॥
 प्रभुः प्रिय इति स्थातं स्वाहार्थः पूर्ववज्जवेत् । गोपाङ्गनाप्रियायास्तं स्वात्मानं च स्वकीयकम् ॥ ११ ॥
 जुहोमि सगुणे ब्रह्मणीस्थं मन्त्रनिरुक्तम् । नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तो विराट् छन्द उदीरितम् ॥ १२ ॥
 देवता नन्दपुत्रोऽत्र कुण्डो दैत्यविघातकृत् । कलमायाशिरोभिस्तु बीजं मन्त्रस्य कीर्तितम् ॥ १३ ॥
 शक्तिः स्वाहा समाख्याता मन्त्रवर्षस्य देशिकैः । धर्मार्थकाममोक्षाप्तौ विनियोगो भवेदिति ॥ १४ ॥
 कुण्डः प्रकृतिरित्युक्तो दुर्गाधिष्ठातृदेवता । आचक्रेण विचक्रेण सुचक्रेण ततः परम् ॥ १५ ॥
 त्रैलोक्यवरत्तणायै चक्रेण तदनन्तरम् । असुरान्तकचक्रेण चतुर्ध्वनैस्तु पञ्चभिः ॥ १६ ॥
 स्वाहान्तैर्जातिसंपुक्तैः पञ्चाङ्गानि मन्त्रवेषेत् । हृदये शीर्षके चैव शिखायां कवचे तथा ॥ १७ ॥
 अस्त्रे पार्श्वद्वये कक्षां पृष्ठे मूर्धनि च क्रमात् । मन्त्रार्थान् विन्यसेन्मन्त्री विन्दन्तान् नमसा युतान् ॥ १८ ॥

करयोर्मध्यतः गृहे तयोः पार्श्वे च मन्त्रवित् । प्रणवाद्यं तदन्तं च व्यापयेद् दशवर्णकम् ॥ १६ ॥

(दशवर्णकं समस्तमूलमन्त्रम्)

ध्रुवसंपुटितैर्वर्णैर्दशभिश्च नमोयुतैः । दशाङ्गुलिषु विन्यसेत् त्रिपर्वण्यामितो बुधः ॥ २० ॥

दक्षिणाङ्गुष्ठमारभ्य वामाङ्गुष्ठावधि न्यसेत् । इस्तगा सृष्टिरारूपाता युग्माङ्गुष्ठादिका स्थितिः ॥ २१ ॥

वामाङ्गुष्ठादिको न्यासो दक्षाङ्गुष्ठावधिर्भवेत् । संहारो मुनिभिः प्रोक्तः करन्यासत्रयं त्विदम् ॥ २२ ॥

करयुगे दशाङ्गं च पञ्चाङ्गं पूर्ववन्न्यसेत् । मन्त्रसंपुटितैर्वर्णैर्मातृकाया न्यसेत् ततः ॥ २३ ॥

दशतन्वानि विन्यसेन्मन्त्रवर्णैः सह क्रमात् । अनुलोमेन मन्त्रार्णान् संहारे योजयेद् बुधः ॥ २४ ॥

मन्त्रवर्णास्तथा सृष्टौ प्रतिलोमेन योजयेत् । उद्धारः पूर्ववज् ज्ञेयो न्यासं वच्मि तु सांप्रतम् ॥ २५ ॥

पृथिवीजलतेजांसि वायुराकाशकं तथा । अहंकारो महत्तत्त्वं प्रकृतिः पुरुषः परः ॥ २६ ॥

नामानि दशतन्वानां स्थानेष्वेव प्रविन्यसेत् । पादयुग्मे शिवे नक्षोमुखयोर्मस्तके न्यसेत् ॥ २७ ॥

तत्त्वयुग्मं ततो मध्ये सर्वाङ्गे तत्त्रयं न्यसेत् । तद्विपर्ययतो न्यासो गुप्तस्तत्त्वदशात्मकः ॥ २८ ॥

सर्वगोपालमन्त्रेषु विहितः शीघ्रसिद्धये । मस्तकादि तु पादान्तं कराभ्यां व्यापकं न्यसेत् ॥ २९ ॥

वेदादिपुटितं मन्त्रं त्रिवारं मन्त्रक्षितम् । मस्तके नयने कर्णनासिकाननहस्तु च ॥ ३० ॥

तुन्दान्धुजानुपादेषु मन्त्रार्णान् विन्यसेत् क्रमात् । सृष्टिन्यासस्तयं प्रोक्तः स्थितिन्यासं समाचरेत् ॥ ३१ ॥

हृदयादिमुखान्तोऽसौ सृष्टेस्तु विपरीतकः । संहारः कथितो न्यास एवं न्यासत्रयं भवेत् ॥ ३२ ॥

मूलाधारे ध्वजे नाभौ हृदयेऽथ गले मुखे । अंसयोस्तूरयुग्मे च न्यास एकः प्रकीर्तितः ॥ ३३ ॥

स्कन्धदेशे च नाभौ च कुक्षौ हृदि कुक्षे तथा । पार्श्वयुग्मे च गृहे च भोगेयुग्मे द्वितीयकः ॥ ३४ ॥

मस्तकाननयोरक्षोः कर्णयोर्नासिकाद्वये । गण्डयोश्च तृतीयः स्याद् दक्षहस्तस्य सन्धिषु ॥ ३५ ॥

तदङ्गुलिषु प्रोक्तव्युत्थो न्यास उत्तमः । इत्थं वामकरे दक्षशामयोः पादयोरपि ॥ ३६ ॥

न्यासत्रयं समाख्यातं मस्तके तदनन्तरम् । तत्पूर्वादिषु दिग्भागेषु संपूर्णे शिरस्थय ॥ ३७ ॥

बाहुयुग्मे सक्थियुग्मेऽधोऽष्टमः परिकीर्तितः । मस्तके नयने चास्ये कण्ठे हृदि च तुन्दके ॥ ३८ ॥

मूलाधारे च लिङ्गे च जानुनि प्रपदे पुनः । नवमो न्यास आख्यातः कर्णयोर्गण्डयोस्तथा ॥ ३९ ॥

अंसयोः स्तनयोः पार्श्वयोः स्फिचोश्चोरयुग्मके । जानुनोर्जङ्घयोरङ्गुयोर्दशमो न्यास ईरितः ॥ ४० ॥

एषु स्थानेषु मन्त्रार्णान् न्यसेन्मन्त्री मुहुर्बुधुः । विधूतिपञ्जरन्यासो दशावृत्तिमयो मनोः ॥ ४१ ॥

आयुरारोग्यधर्मार्थकीर्तिकान्त्यादिकारकः । नरनारीनरेन्द्राणां वश्यकर्मणि शस्यते ॥ ४२ ॥

भुक्तिदो मुक्तिदो भक्तिप्रदो विष्णोः पदाम्बुजे । कुर्यान्मन्त्री ततो न्यासं पूर्ववन्मूर्तिपञ्जरम् ॥ ४३ ॥

पुनः सृष्टिस्थितिन्यासं दशाङ्गन्यासमाचरेत् । पञ्चाङ्गन्यासं कृत्वा तु मुन्यादिन्यासमाचरेत् ॥ ४४ ॥

वच्यमाणास्ततो मुद्रा दर्शयेद्भावतत्परः । एवं कृत्वा विधानेन मन्त्री मन्त्रकलेवरम् ॥ ४५ ॥

विभोत्पत्तिस्थितिध्वंसनिधानं त्वादिवर्जितम् । त्रय्यन्ते बोधितं नित्यं कृष्णं ध्यायेज्जगत्पतिम् ॥ ४६ ॥

पूर्वं कृन्दावनं रम्यं स्मरेन्मन्त्री सुसंयतः । नानाकुसुमसंशोभि पुष्पप्रचयशालिभिः ॥ ४७ ॥
 नवीनपल्लवोद्रेकफलसंपत्तिभिस्तथा । लसद्विशिष्टमच्छास्त्राशालीभिः सर्वतो वृतम् ॥ ४८ ॥
 निर्गच्छन्मञ्जरीसंघलतासंहतिसेवितम् । (भ्रमरोचमसंघंश्च गुञ्जज्जिर्गुस्वरीकृतम्) ॥ ४९ ॥
 मधुपैः कृतभङ्गारैः पाक्षिभिश्च सुखावहम् । कीरत्रजगिरा व्याप्तं पारावतरुताकुलम् ॥ ५० ॥
 कोकिलप्रमुखानां च सुनादैर्व्याप्तदिङ्मुखम् । नृत्यन्मयूरसंघातसेवितं च दिवानिशम् ॥ ५१ ॥
 वायुभिर्विकचत्पद्ममध्यकिञ्जल्कसङ्गिभिः । पुष्पान्तरान्तररुद्धतरजोभिश्च सुवासितैः ॥ ५२ ॥
 आदित्यननयायाश्च लहरीकणशीतलैः । मन्मथानलसन्दीप्तवल्गवीचीरकम्पनैः ॥ ५३ ॥
 सर्वदाधूषितं सम्यगस्मिन् कल्पतरुं स्मरेत् । नूतनान् पल्लवांस्तस्य वैदुषांस्तदनन्तरम् ॥ ५४ ॥
 पत्रजालं मारकतं प्रसूनकलिका अपि । यज्ञपुष्पादिकाश्चैव पद्मरागफलोज्ज्वलम् ॥ ५५ ॥
 ऋतुभिः सेवितं सर्वैरेकदामीष्टसिद्धिदम् । स्वर्गशास्त्राग्रसंपूर्णं महोष्धायशिरवान्वितम् ॥ ५६ ॥
 दिव्यामृतौघवर्षेण स्रवन्तं विश्वमञ्जसा । उद्यत्प्रद्योतनप्रख्यामधोऽस्य वरमेदिनीम् ॥ ५७ ॥
 ज्वलद्रत्नसमावृतां पुष्परेणुविभूषिताम् । पद्ममिरहितां मन्त्री चिन्तयेदिष्टसिद्धये ॥ ५८ ॥
 माणिक्यकुट्टिमं तत्र योगपीठं विचिन्तयेत् । पद्मपट्टदलं तत्र यथोक्तं रत्नवर्णकम् ॥ ५९ ॥
 तस्य मध्ये सुखासीनं कृष्णं ध्यायेदनन्यधीः । उद्यदादित्यसङ्काशं प्रसन्नवदनं विश्वम् ॥ ६० ॥
 इन्द्रनीलमणिप्रख्यस्त्रिभुवदीर्घशिरोरुहम् । मायूरेण सुपिच्छेन राजमानोसमाङ्गकम् ॥ ६१ ॥
 भ्रमराक्रान्तकल्पद्रुपुष्पसंशोभिमस्तकम् । संकुञ्जन्मनोऽप्यभकर्णपूरीकृतोत्पलम् ॥ ६२ ॥
 कुटिलालकविभ्राजललाटमृदुपट्टिकम् । गोरोचनासमासक्ततिलकं चोन्नतध्रुवम् ॥ ६३ ॥
 अकलङ्कशरद्राकाचन्द्रविम्बाद्भुवनाननम् । कुशेशयदलकारसुन्दरायतलोन्नतम् ॥ ६४ ॥
 अनर्घमणिसन्दीप्तमकराकारकुण्डलम् । कपोलस्यललावयवविजितस्वच्छदर्पणम् ॥ ६५ ॥
 अमस्त्यकुसुमाकाराद्भुतोन्नतसुनामिकम् । जितविद्रुमसौन्दर्यपङ्कविम्बफलाधरम् ॥ ६६ ॥
 दार्ढ्यमीवीजसंकाशदन्तपङ्क्तिविराजितम् । धवलीकृतदिक्चक्रमीषदास्यद्विजांशुना ॥ ६७ ॥
 आरण्यपल्लवैः पुष्पैः कृतव्रैवेयसंपदम् । अतिरम्बन्निरेस्वाङ्ककम्बुसुन्दरकन्धरम् ॥ ६८ ॥
 मधुलोलुपभृङ्गालीमङ्गलैश्च सुगन्धिभिः । अम्लानैः कल्पवृक्षस्य प्रसूनप्रचयैः शुभैः ॥ ६९ ॥
 कृतदामलसत्स्कन्धं मुक्ताहारविभूषितम् । कौस्तुभप्रभया दीप्तविशालोन्नतवत्सलम् ॥ ७० ॥
 श्रीवत्साङ्गाङ्कितोरस्कमुन्नतस्कन्धशालिनम् । महापरिषमङ्गाशजानुलम्बिमहाभुजम् ॥ ७१ ॥
 बलित्रितयसंशोभिकिञ्चिद्वन्धुरितोदरम् । दक्षिणावर्तसंपृक्तनाभीपन्वलमण्डितम् ॥ ७२ ॥
 पद्मदप्रमदापङ्क्तिशोभिरोमावलीध्रुवम् । अनेकरससंबद्धवलयवाङ्गदमुद्रिकम् ॥ ७३ ॥
 व्रैवेयौदरिकाबन्धतुलाकोटिसुषण्डितम् । चन्द्रषण्टिकया चन्द्रकाटिदेशविभूषितम् ॥ ७४ ॥

दिव्योत्तमाङ्गलेपेन भूषिताशेषगात्रकम् । पीताम्बरधरं सम्यगुरुजानुमनोहरम् ॥ ७५ ॥
 मधुरगलसङ्काशजङ्घायुगलमण्डितम् । लसत्पदशोभाभिर्निरस्तकञ्चपश्रियम् ॥ ७६ ॥
 माणिक्यमुकुराकारनस्तराजिविराजितम् । मुष्टशोभाकुलीपत्रविकासिचरणाम्बुजम् ॥ ७७ ॥
 चक्रशङ्खलसन्पन्नसीराकुशगदादिभिः । कुलेशप्रभुस्त्रैश्वर्यैरङ्कितारकपत्तलम् ॥ ७८ ॥
 सौन्दर्यानिधिसंभाररचितं विलमाच्छ्रया । सम्यग्विजितकन्दर्पगात्रशोभामनोहरम् ॥ ७९ ॥
 मुखाम्बुजसमासक्रवंशच्छिद्रार्पिताकुलिम् । तदुत्पादिन्यसद्रागश्रवणाहतमानसम् ॥ ८० ॥
 अपाङ्गैः प्राणिजातं तु मोहयन्तमनारतम् । परमानन्दसन्दोहसंपूर्णकृतमानसम् ॥ ८१ ॥
 मुखपद्मसमासक्रस्वान्तनेत्राभिरावृतम् । गोभिरुद्योभराक्रान्तमन्दयानाभिरेव च ॥ ८२ ॥
 कवलीकृतसंत्यक्तघासलेशाभिरप्यथ । भूमिस्पृष्टमहास्थूलबालधीभिर्निरन्तरम् ॥ ८३ ॥
 मस्तुतस्तनपानेन संभृतानननिर्गतैः । टिण्डीरपिण्डसंयुक्तैः दुग्धैर्दृष्टिमनोहरैः ॥ ८४ ॥
 वंशवादनसद्गीतगीताकर्णनलालसैः । उत्तमितीकृतभोत्रपुटयुग्मैश्च तर्जकैः ॥ ८५ ॥
 किंविषायाङ्कुरोद्भूतिजातकण्टकमस्तकैः । परस्परविमर्दार्थं खुरगृष्टमहीतलैः ॥ ८६ ॥
 स्निग्धैर्गुरुभिरुपुञ्जैः सुशोभिगलकम्बलैः । वत्सवत्सीसंयुदैश्च संवृतं तदनन्तरम् ॥ ८७ ॥
 कृतहुंभाशब्दजालैर्गुरुदीर्घककुद्दरैः । उच्चकर्णपुटापीतवेखुशब्दसुधारसैः ॥ ८८ ॥
 कृतौद्धत्यैर्धैर्यैर्वीर्यैः महाविभूतनासिकैः । विद्यास्वभाववर्णादिक्रीडानेपथ्यधारणैः ॥ ८९ ॥
 समानतां गतैर्गोपैर्वयःसाम्ययुतैरपि । वंशवादनशीलैश्च रम्यरागकृतभ्रमैः ॥ ९० ॥
 वल्लकीकांस्यतालानिधृतसारसमस्वरैः । वल्लभाहुलताचेपं नृत्यप्रभिर्भावगर्भितम् ॥ ९१ ॥
 जङ्घिकाकटिदेशेषु किङ्किणीजालमण्डितैः । इतस्ततश्चलाङ्गिश्च मञ्जुभाषणतत्परैः ॥ ९२ ॥
 मधुराकृतिभिर्बालैरस्पृष्टाद्भुतभाषणैः । शार्दूलनखसंवल्लसगलाकल्पैर्वृतं तथा ॥ ९३ ॥
 ततो गोपपुरन्धीणां स्मरेद् वृन्दं समाहितः । ..... ॥

तद्वंशहृद्यस्वनधीररागनिःप्यन्दपीयूषरसावसेकात् ।

सञ्जातबोधाङ्गजमूरहस्य श्रीकोरकाकारविशिष्टरुटैः ॥ ९४ ॥

रोमोद्गमैर्भूषितदेहकानां तन्मन्दहासामृतमानसानाम् ।

संपर्कतो वृद्धसुरागवाचां रागैस्तरङ्गैरिव रामवार्द्धैः ॥ ९५ ॥

प्रस्वेदजालैः समतां गतैस्तैः संभूषिताशेषशरीरकाणाम् ।

तद्भूधनुःप्रेरिततीक्ष्णदृष्टि-पञ्चेषुपञ्चेषुसमूलवर्षैः ॥ ९६ ॥

संभिन्नबन्धाच्छिथिलोक्तारङ्गसञ्जातकम्पाद्भुतवेदनानाम् ।

तद्वात्रलावण्यसुधारसौषपाने सत्पञ्चोच्चखपङ्कजानाम् ॥ ९७ ॥

सस्नेहसालस्यबलत्सुरम्यसाहादभावाद्भुतलोचनानाम् ।

वम्भिल्लशैथिन्यवशात् परंत्सु प्रफुल्लपुष्पेषु परागलुब्धः ॥ ६८ ॥

धीरं सुगुञ्जद्विरेकभृङ्गरासादितानां मधुराकृतीनाम् ।

मनोजबेगोन्मदमानसानां भदस्खलद्वाग्विभवाद्भुतानाम् ॥ ६९ ॥

शैथिन्यसंजातसुनीत्रिकानां श्रोणीभरैर्दृष्टिपथं गतानाम् ।

भृदुस्खलितपादाञ्जधीररम्यगतैरपि । मुखरीकृतदिकानां चरसामृतशब्दतः ॥ १०० ॥

निमीलभ्रेत्रपद्मानां चलदोष्ठयुजां मुहुः । ओष्ठम्लानि वदन्तीनां दीर्घनिःश्वसयोगनः ॥ १०१ ॥

अनेकप्राभृतासक्रदस्तपत्रयुजां तथा । पङ्क्तिभिर्वेष्टितं सम्बद्धं पूर्वतश्च ततो बहिः ॥ १०२ ॥

एतासां नेत्रपद्मानां मालाभिर्भूषिताङ्गकम् । महानन्दनिभं सर्वविलासभुवनं प्रभुम् ॥ १०३ ॥

वल्लवीवल्लवगर्वा देववृन्दं बहिः स्मरेत् । संमुखे देवदेवस्य काङ्क्षन्तं धनसञ्चयम् ॥ १०४ ॥

ब्रह्मेशास्त्रयडलभ्रेष्ठं स्तुतिं कुर्वाणमादरात् । आपिसङ्गं तथा दधे वेदाध्ययनतत्परम् ॥ १०५ ॥

धर्मार्थिनः स्मरेत् पश्चात् सनकप्रमुखास्तथा । योगीन्द्रान् ध्याननिष्ठांस्तान् निःश्रेयसफलार्थिनः ॥ १०६ ॥

सखीकान् वामभागे च वक्त्रगन्धर्वकिमरान् । सिद्धविद्याधरांश्चापि पारशान् साप्सरोभणान् ॥ १०७ ॥

गीतनर्तनवाद्यादीन् कुर्वतः कामतत्परान् । चन्द्रकर्पूरकुन्दाभं काशपुष्पनिभं मुनिम् ॥ १०८ ॥

मन्त्रतन्त्रमयकारं विद्युद्दामसदृजटम् । विष्णुपादाम्बुजद्वन्द्वे भक्तिमिच्छन्तमद्वयम् ॥ १०९ ॥

स्यक्तान्यसर्वसङ्गं तं वेदवेदार्थपारगम् । अनेकश्रुतिसंपन्नसत्परागसमन्वितम् ॥ ११० ॥

ग्रामत्रयीसमासक्तमूर्च्छनाभिर्यथाविधि । सम्बन्धजाताभिरारागाद् गायन्तं कृष्णनेत्रुकम् ॥ १११ ॥

आकाशे नारदं ध्यायेन्मुनिर्वर्यं गतस्त्रयम् । ध्यातृत्वं परमात्मानं नन्दपुत्रं विशालधीः ॥ ११२ ॥

यजेत् पूर्वोदिते पीठे वैष्णवे नवशक्तिके । पूर्वमर्घ्यादिभिर्मन्त्री मानसैरुपचारकैः ॥ ११३ ॥

सर्वैः पूज्यतमं कृष्णमिष्टा भक्तिपरायणः । स्त्रीये देहमये पीठे भगवन्तं पुरोक्तवत् ॥ ११४ ॥

ततो बहिःस्वितैर्द्रव्यैः पूजयेत् साधकोद्यमः । तत्साधनविधिः सम्बद्धं प्रोच्यते मन्त्रसिद्धिदः ॥ ११५ ॥

मूलमन्त्रेण मन्त्रज्ञो मूर्तिमस्य प्रकल्पयेत् । तत्रावाप्त्यं यजेद् देवं सर्वावरणसंयुतम् ॥ ११६ ॥

आसनादिविभूषणान् उपचारान् प्रकल्प्य तु । न्यासोक्तक्रमतः पश्चाद् गन्धार्घ्यदेवमर्चयेत् ॥ ११७ ॥

सुपृष्ठा स्थित्या च संपूज्य पश्चाज्जं च दशाङ्गकम् । नेत्रं प्रपूजयेत् पश्चाद् वनमालामनन्तरम् ॥ ११८ ॥

श्रीवत्सं कौस्तुभं मन्त्री देहे कृष्णस्य पूजयेत् । मूलेन चात्मपूजादावावृत्तीः पूजयेत् ततः ॥ ११९ ॥

कर्णिकायां चतुर्दिक्षु देवस्य परितोऽर्चयेत् । दामं मुदामनामानं वसुदामं च किङ्किणीम् ॥ १२० ॥

अकाराक्षतुर्थोऽपि दामशब्दान्तः । “वसुदामं समर्थ्यर्च्य किङ्किणीदाममर्चयेत्” इति त्रैलोक्यसंमोहमन्त्र-
वचनात् ।

नेजोरूपधरा ह्येते केसरेष्वङ्गपूजनम् । रुक्मिणीप्रमुखा स्यौ पत्रेषु महिषीर्यजेत् ॥ १२१ ॥
 कमलं चार्घ्यपात्रं च करयोर्दक्षिणान्ययोः । विभ्रतीर्दिव्यशुक्राभवस्त्रलेपादिभिर्युताः ॥ १२२ ॥
 रुक्मिणीसत्यभामे द्वे नागिजित्यपरा मता । सुनन्दा मित्रविन्दा चापरा चापि सुलक्ष्मणा ॥ १२३ ॥
 सुशीलान्या जाम्बवती स्वर्णमारकतप्रभाः । द्विश एवं क्रमाज् ज्ञेयाः सर्वा एता मनीषिभिः ॥ १२४ ॥
 स्तनभारनता नानारत्नजालविभूषणाः । पत्राग्रेषु ततः पूज्या वसुदेवश्च देवकी ॥ १२५ ॥
 नन्दगोपो यशोदा च बलभद्रः सुभद्रिका । गोपाला गोपिकाः कृष्णमुखासकृद्दीक्षणाः ॥ १२६ ॥
 स्वर्णभो वसुदेवस्तु शुक्रो नन्दः प्रकीर्तितः । ज्ञानमुद्रां धारयन्तौ दक्षे वामेऽभयं तथा ॥ १२७ ॥
 दिव्यवस्त्रानुलेपादिपुष्पालङ्कारसंयुते । रक्तरवामनिभे तद्गन्मातरौ दक्षिणे करे ॥ १२८ ॥
 वरं वामे वहन्त्यौ तु पात्रे च पायसामृतम् । मुक्ताहारधरे रत्नकुण्डलादिविभूषिते ॥ १२९ ॥
 बलभद्रस्तु कुन्दाभो मुसली हलसंयुतः । नीलाम्बरो मदोन्मत्तश्चञ्चलश्चैककुण्डलः ॥ १३० ॥
 श्यामा बन्वी सुभद्राख्या चारुभूषणभूषिता । पीताम्बरा च युवती विभ्राणा वरदाभये ॥ १३१ ॥
 गोपाला यशवीणादिदलभृङ्गसत्कराः । नानोपायनहस्ताब्जा गोपपत्न्यः सुभूषिताः ॥ १३२ ॥
 तद्गङ्गः पञ्च संपूज्याः कल्पवृक्षा इमे बुधैः । मन्दारः प्रथमो ज्ञेयः सन्तानस्तदनन्तरम् ॥ १३३ ॥
 पारिजाताह्वयः पश्चात् कल्पवृक्ष इतीरितः । हरिचन्दननामा तु मध्ये दिक्षु च संस्थिताः ॥ १३४ ॥
 दीर्घनम्रवृहच्छायाः साधकेष्टफलप्रदाः । (तद्गङ्गो लोकपालास्तु वज्रादीन् पूजयेत्ततः ॥ १३५ ॥
 आश्रुतीरिस्थमभ्यर्च्य गन्धपुष्पे निवेद्य च । भूपदीपौ समर्प्याथ नैवेद्यं च निवेदयेत् ॥ १३६ ॥)
 पूर्वोक्तविधिना सम्यक् संस्कृतं भक्तितत्परः । शर्करादधिसंयुक्तं सघृतं गोपयो हविः ॥ १३७ ॥
 नारिकेलगुडापूपनवनीतसितोपलम् । मोचाफलं सोपदंशं सघौद्रं रुचिरं शुचिः ॥ १३८ ॥
 ततः संकल्प्य नैवेद्यं ग्रासमुद्रां प्रदर्ये च । प्राणादिपञ्चवायूनां मुद्रा दक्षेऽथ दर्शयेत् ॥ १३९ ॥
 अङ्गुष्ठाभ्यामनामे द्वे स्पृष्ट्वा पाणिनलद्वये । नैवेद्यस्य ततो मुद्रां दर्शयेन्मन्त्रमुच्चारन् ॥ १४० ॥
 लाङ्गलीजलसयान्तशिरोभिः सहितो नतिः । परायेति समुच्चार्य ब्रह्मात्मपदमुच्चरेत् ॥ १४१ ॥
 नेऽनिरुद्धं चतुर्थ्यन्तं निवेद्य कल्पया-पदम् । निवेद्यदानमग्नौऽयं म्यन्तो विंशतिवर्णकः ॥ १४२ ॥
 लाङ्गली उकारः । जलं घ । सयान्त औ । शिरो बिन्दुः, एतैः द्वौ इति । नतिर्नमः । पराय स्वरूपं । ब्रह्मात्म स्वरूपं । नेऽनिरुद्धं चतुर्थ्यन्तं तेन नेऽनिरुद्धाय । निवेद्य स्वरूपं । कल्पया स्वरूपं । म्यन्तो मि—इत्यक्षरास्तस्तेन कल्पयामि । तथा—
 समर्प्येवं निवेद्यं हि कुर्यादन्यत् पुरोक्तवन् । ततश्चन्दनपङ्केन स्वीयदेहं विभूषयेत् ॥ १४३ ॥
 मूलमन्त्रेण मन्त्रज्ञो मूर्तिपञ्जरमन्त्रकैः । ललाटादिषु कुर्वीत तिलकानि क्षनामया ॥ १४४ ॥
 कुर्यात् पुष्पाञ्जलीन् पञ्च तुलसीपुष्पतो बुधः । मूलमन्त्रं समुच्चार्य पादपञ्चद्वये विभोः ॥ १४५ ॥
 करवीरद्वयेनाथ मध्यदेहे प्रकल्पयेत् । अम्भोजकुसमतः पश्चादुत्तमाङ्गे निवेदयेत् ॥ १४६ ॥

एभिः सर्वैः सर्वगात्रे तावतः कुसुमाञ्जलीन् । देवस्य दक्षिणे दद्याच्छुक्रपुष्पाणि मन्त्रवित् ॥ १४७ ॥
 रक्तपुष्पाणि वामे तच्छेनरक्तपटीरकैः । सप्तावरणसंयुक्तमित्थं कृष्णस्य पूजनम् ॥ १४८ ॥
 सर्वसंपत्करं पुंसां भोगमोक्षफलप्रदम् । अङ्गैरिन्द्रादिभिर्वज्रप्रमुखैरावृत्तित्रयम् ॥ १४९ ॥
 पूजयेदथवा ह्येवं संचेपात् साधकोत्तमः । एवं गन्धादिभिः सम्यक् पूजयित्वा विधानवित् ॥ १५० ॥
 अष्टौ कृष्णान् यजेत् पश्चात् सुगन्धिकुसुमादिभिः । कृष्णश्च वासुदेवश्च नारायण इतीरिनः ॥ १५१ ॥
 देवकीनन्दनश्चाथ यदुभ्रेष्ठस्ततः परम् । बाष्णैर्यश्चासुरक्रान्तभारहारी ततो भवेत् ॥ १५२ ॥
 धर्मसंस्थापकस्तन्यो जेनमोन्ता ध्रुवादेिकाः । एतैरेव विधानस्या कृष्णार्चाव्यथवा वृधैः ॥ १५३ ॥
 भवान्धेः पारमिच्छद्भिः सर्वसंपत्तिमिदये । मूलमन्त्रं यथाशक्ति जपित्वा तं जपं वृधः ॥ १५४ ॥
 समर्पयेदर्घ्यजलैर्गन्धपुष्पाक्षतान्वितैः । ततो नानाविधैः स्तोत्रैः स्तुत्वा देवं विशालधीः ॥ १५५ ॥
 प्रणम्यान्तर्हृदमोजमुद्रास्य प्रजपेत् ततः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासास्त्रे मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि नारदाय
 ऋषये नमः । मुखे विरादक्ष्मणे नमः । हृदये श्रीकृष्णाय देवतायै नमः । (मुखे श्रीबीजाय० । पादयोः
 स्वाहाशक्तये० । सर्वाङ्गे कृष्णाय प्रकृतये नमः । हृदि श्रीदुर्गायै अधिष्ठातृयै देवतायै नमः) । इति विन्यस्य
 मम अनुविधपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिकृत्वा, मूलमन्त्रेण करयोर्व्यापकं कृत्वा, आचक्राय
 स्वाहा इत्याय नमः । चित्रकाय स्वाहा शिरसे स्वाहा । सुवकाय स्वाहा शिखायै वषट् । वैलोक्यरक्ष-
 णकाय स्वाहा कवचाय हुं । असुरास्तकवकाय स्वाहा अस्त्राय फट् । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान्कृत्वादि-
 निष्ठान्तं करयोर्विन्यस्य, हृद्यादिकवचास्तं देहे आकृष्यनुष्ठेयं विन्यस्यात्ममन्त्रेण तालमयं दशदिग्बन्धनं च
 कृत्वा, हृदि गौनमः । शिरसि र्पीनमः । शिखायां जंनमः । कवचस्थाने नंनमः । अस्त्रस्थाने धंनमः ।
 वक्षस्थले जंनमः । वामे भानमः । कक्ष्यां यंनमः । पृष्ठे स्थानमः । मूर्ध्नि हानमः ॥ ततो गोपीजनवज्र-
 भाय स्वाहा इति करतलयोः पृष्ठयोः करपार्श्वयोश्च प्रत्येकं मन्त्रमुच्चरन् व्यापकं कृत्वा, धामाङ्गुष्ठे ओंगौं
 नमः । तर्जन्यां ओंपींओंनमः । मध्यमायां ओंजंओं । अनामायां ओंमंओं । कनिष्ठिकायां ओंवंओं । वक्ष-
 क-
 निष्ठिकायां ओंजंओं । अनामायां ओंमंओं । मध्यमायां ओंयंओं । तर्जन्यां ओंशंओं । अङ्गुष्ठे ओंहांओं ॥
 इति संहारेण प्रथमं विन्यस्य, पुनर्दक्षाङ्गुष्ठारिचामाङ्गुष्ठपर्यन्तं दशवर्णानुक्रमकारेण खृष्ट्या विन्यस्य, अङ्गुष्ठ-
 यमारभ्य वक्षस्थामक्रमेण कनिष्ठाद्वयपर्यन्तं स्थित्वा, धामाङ्गुष्ठमारभ्य दक्षाङ्गुष्ठान्तं संहत्वा त्रयिन्दुचित्तर्गान्
 विन्यस्य, कराङ्गुलिपु(ष्ठादि)दशाङ्गं पञ्चाङ्गं च प्रावद्विग्यस्य मूलमुच्चार्य, अं पुनर्वैपरीत्येन मूलं नमः ।
 मूलं० पुनः आं विपरीतं मूलं नमः । इत्यादियुक्त्या मातृकां विन्यस्य, (१) पादयोः गौनमः पराय पृथि-
 धीतत्त्वात्मने नमः । लिङ्गे र्पीनमः पराय अमृतत्त्वात्मने नमः । वक्षसि जंनमः पराय तेजस्तत्त्वात्मने नमः ।
 मुखे नंनमः पराय वायुतत्त्वात्मने नमः । शिरसि धंनमः परायाकाशतत्त्वात्मने नमः । हृदि जंनमः परा-
 याद्वारतत्त्वात्मने नमः । भानमः पराय महत्तत्त्वात्मने नमः । सर्वाङ्गे यंनमः पराय प्रकृतितत्त्वात्मने
 नमः । स्थानमः पराय पुरुषतत्त्वात्मने नमः । हानमः पराय परतत्त्वात्मने नमः ॥ (२) सर्वाङ्गे हानमः
 पराय परतत्त्वात्मने नमः । स्थानमः पराय पुरुषतत्त्वात्मने नमः । यंनमः पराय प्रकृतितत्त्वात्मने नमः ।
 हृदि भानमः पराय महत्तत्त्वात्मने नमः । जंनमः परायाद्वारतत्त्वात्मने नमः । शिरसि धंनमः पराया-
 काशतत्त्वात्मने नमः । मुखे नंनमः पराय वायुतत्त्वात्मने नमः । वक्षसि जंनमः पराय तेजस्तत्त्वात्मने

नमः । लिङ्गे पानमः पराय जलसत्त्वात्मने नमः । पादयोः गौनमः पराय पृथिवीतत्त्वात्मने नमः । इति
 नत्त्वानि विन्यस्य, ततः प्रणवपुटितमूलेन मस्तकादिपादास्तं विन्यापकं विन्यस्य, (३) पादयोः गौनमः ।
 जानुनोः पानमः । लिङ्गे जनमः । जठरे ननमः । हृदि वनमः । मुखे ज्ञनमः । नासायां भानमः । कर्णयोः
 यनमः । नेत्रयोः स्वानमः । शिरसि हानमः ॥ (४) शिरसि गौ० । नेत्रयोः पी० । कर्णयोः जं० । नासायां
 नं० । मुखे वं० । हृदि ज्ञं० । जठरे भां० । लिङ्गे यं० । जानुनोः स्वां० । पादयोः हानमः ॥ (५) हृदि
 गौनमः । उदरे पी० । लिङ्गे जं० । जानुनोः नं० । पादयोः वं० । शिरसि ज्ञं० । नेत्रयोः भां० । कर्णयोः
 यं० । नासायां स्वां० । मुखे हां० ॥ (१) मूलाधारे गौनमः । लिङ्गे पी० । नाभौ जं० । हृदि नं० ।
 गले वं० । मुखे ज्ञं० । दक्षानि भां० । वामे यं० । दक्षोरौ स्वां० । वामोरौ हां० ॥ (२) स्कन्धयोः गौनमः ।
 नाभौ पी० । कुक्षौ जं० । हृदि नं० । कुक्षद्वये वं० । दक्षपार्श्वे ज्ञं० । वामपार्श्वे भां० । पृष्ठे यं० ।
 दक्षधोण्यां स्वां० । वामे हानमः ॥ (३) मस्तके गौनमः । मुखे पी० । दक्षनेत्रे जं० । वामे नं० । दक्ष-
 कर्णे वं० । वामे ज्ञं० । दक्षनसि भां० । वामे यं० । दक्षगण्डे स्वां० । वामे हानमः ॥ (४) दक्षोर्मूले
 गौनमः । तन्मध्ये पी० । मणिवन्धे जं० । अङ्गुलिमूले नं० । अग्रे वं० । अङ्गुष्ठे ज्ञं० । तर्जण्यां भां० ।
 मध्यमायां यं० । अनामायां स्वां० । कनिष्ठायां हानमः ॥ (५) एवं वामबाहुमूले इत्यादि ॥ (६) दक्षोर्मूले
 गौनमः । जानुनि पी० । गुल्फे जं० । अङ्गुलिमूले नं० । तदग्रे वं० । अङ्गुष्ठे ज्ञं० । तर्जण्यां भां० । मध्य-
 मायां यं० । अनामायां स्वां० । कनिष्ठायां हानमः ॥ (७) एवं वामोर्मूले इत्यादि ॥ (८) शिरसि गौनमः ।
 तत्पूर्वभागे पी० । तद्दक्षे जं० । तत्पृष्ठे नं० । तद्वामे वं० । सर्वशिरसि ज्ञं० । दक्षबाह्वौ भां० । वामे
 यं० । दक्षसकथनि स्वां० । वामे हानमः ॥ (९) मस्तके गौनमः । नवने पी० । मुखे जं० । कण्ठे नं० ।
 हृदि वं० । उदरे ज्ञं० । मूलाधारे भां० । लिङ्गे यं० । जानुनोः स्वां० । प्रपदयोः हानमः ॥ (१०)
 कर्णयोः गौनमः । गण्डयोः पी० । घंसयोः जं० । स्तनयोः नं० । पार्श्वयोः वं० । स्फियोः ज्ञं० । ऊर्ध्वोः
 भां० । जानुनोः यं० । जङ्घयोः स्वां० । पादयोः हानमः ॥ ततः पूर्वोक्तं मूर्तिपञ्जरस्यासं कृत्वा पुनः
 सृष्टिस्थितिभ्यासौ दशाङ्गपञ्चाङ्गभ्यासौ श्रव्यादिभ्यासं च कृत्वा मुद्राधिरत्ननादि (पाद्यादिपात्रस्थापनास्ते
 स्वात्मनं गन्धाद्यैरलङ्कृत्य मूर्तिपञ्जरभ्यासक्रमेण ललाटादिद्रादशस्थानेष्वनामया तिलफानि कृत्वा शेषं पूर्ववत्
 विधाय पीठपूजादि) पुष्पोपचारास्ते देवस्य देहे म्यासोक्तस्थानेषु सृष्टिस्थितिभ्यासक्रमेण दशाङ्गानि पञ्चाङ्गानि
 च संपूज्य, मुखे वेषवे नमः । स्कन्धयोः वनमालाये नमः । वक्षसि श्रीवत्साय नमः । गले कौस्तुभाय
 नमः । ततो विभूतिपञ्जरभ्यासक्रमेण देवस्य देहे संपूज्य, कर्णिकायां देवादिमादित्येन औशमाय नमः ।
 औसुदामाय० । औयसुदामाय० । औकिङ्किणीदामाय० । केसरेषु पञ्चाङ्गानि संपूज्य, अष्टदलेषु देवाग्रादि
 कृष्णायै नमः । सख्यभामायै० । माताजित्यै० । सुमन्दायै० । मित्रविन्दायै० । सुलक्ष्मणायै० । सुशीलायै० ।
 जाम्बवत्यै० । दलाग्रेषु—वसुदेवाय नमः । देवक्यै० । मन्दगोपाय० । यशोदायै० । बलमद्राय० । सुभ-
 द्रायै० । गोपालेभ्यो० । गोपिकाभ्यो नमः । पद्माम्बे—मन्दाराय नमः । पद्माद्विद्वेबाभे—सन्तानाय नमः ।
 पारिजाताय० । कल्पवृक्षाय० । हरिखन्दाय नमः । इति प्रादक्षिण्येन देवाग्रादितः चतुर्विंशु संपूज्य,
 लोकपालान् वज्रार्चानि च समभ्यर्च्य, धूपदीपौ समर्प्य (देवस्य पुरतः प्राग्धर्मवेद्यं निधाय संस्कृत्य
 पाद्याचमनीये वत्सा, देवं गन्धादिभिः संपूज्यापोशानं वत्सा प्रासमुद्रां प्रदर्श्य) प्राणादिपञ्चमुद्रास्तत्तन्म-
 त्रेण प्रदर्श्य, करद्वयेन नैवेद्यमुद्रां वद्व्या “ओं नमः पराय महात्मनेऽनिरुद्धाय निवेद्यं कल्पयामि” इति
 नैवेद्यं समर्प्य, तत्कालं ध्यानादिप्रसन्नार्चान्ते मूलमुच्चार्य “श्रीकृष्णाय नमः” इति देवस्य चरणयोः शुक्ल-
 शृण्णैस्तुलसीदलैः पञ्चधा संपूज्य, देवस्य हृदये पञ्चधा श्वेतरङ्गरुक्मवीरपुष्पैः, देवस्य शिरसि पञ्चधा

सितरक्तपद्मैर्देवस्य सर्वगात्रे श्वेतकृष्णतुलसीभिः श्वेतरक्तकमलैः श्वेतरक्तकरवीरैरन्यैश्च पञ्च पुष्पाञ्जलीन् दत्त्वा,
पुनर्मूलमुच्चार्य श्रीकृष्णाय नमः । एवं श्रीवासुदेवाय० । श्रीनारायणाय० । श्रीदेवकीनन्दनाय० । श्रीय-
दुधेष्टाय० । श्रीवार्ष्णेयाय० । श्रीअमुराकान्तभूषारहारिणे० । श्रीधर्मसंस्थापकाय नमः । इत्यष्टौ कृष्णान्
संपूज्य राजोपचारादि सर्वं प्राप्नुवन् कुर्यादिति । तथा—

ध्यात्वैवं परमात्मानं नन्दपुत्रं विशालधीः । पूर्वोक्तविधिना सम्यग् दीक्षितः प्रजपेन्मनुम् ॥१५६॥
मन्त्रार्थं चिन्तयेन्मन्त्री नियमस्थो जितेन्द्रियः । चत्वारिंशत्सहस्राणि श्वेतपद्माक्षमालया ॥ १५७ ॥
पश्चान्मन्त्रस्य सिद्धयर्थं दशलक्षं जपेत् सुधीः । लक्षं हुनेद्रक्तपुष्पैः सितासर्पिर्मधुप्लुतैः ॥ १५८ ॥
शर्करामधुप्लुक्तेन हविर्द्रव्येण वा हुनेत् । तर्पयेत् सलिलैः शुद्धैर्भद्रचन्दनवासितैः ॥ १५९ ॥
आत्माभिषेकं कृत्वाथ भूदेवान् भोजयेत् सतः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैस्ताम्बूलैश्च सुदक्षिणैः ॥१६०॥
ततो निजगुरुं सम्यक् प्राणिपत्य यथाविधि । धनधान्याम्बराद्यैश्च त्रितशाख्यविवर्जितः ॥ १६१ ॥
तोषयेत् परया भक्त्या निजकार्यस्य सिद्धये । ततः सिद्धमनुर्भूमी प्रयोगान् निजवाञ्छितान् ॥१६२॥
कुर्याद्भक्तियुतः सम्यक् नित्यनैमित्तिके रतः । ..... ॥

इति । प्रयोगस्त्वग्रे वक्ष्यते ॥ अथ श्रीकृष्णमन्त्रः । सारसंग्रहे—

अथो वदामि कृष्णस्य मन्त्ररत्नं सुगोपितम् । त्रैलोक्यख्यातसामर्थ्यं नारदाद्यैरुपासितम् ॥ १ ॥
धर्मार्थकाममोक्षार्थकरं वरदादिसाधनम् । अज्ञानेन्धनकालाग्निं योगैर्भय्यकलप्रदम् ॥ २ ॥
अकालमृत्युसंहारिं दुरवृष्टनिवारणम् । गलग्रहमहारोगभूतराक्षसनाशनम् ॥ ३ ॥
संग्रामे जयदं नृणामरण्ये चाभयप्रदम् । भृत्यदासीगजाश्वादिरथधेनुधनावहम् ॥ ४ ॥
चेत्रपुत्रकलत्रादितेजःकान्तिवशस्करम् । धैर्यशान्भीर्यशौर्यार्थादिमर्यादाप्रतिभाकरम् ॥ ५ ॥
ब्रह्माण्डसोभजनकं सिद्धयष्टकसमृद्धिदम् । किमत्र बहुनोक्तेन सर्वदं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
चक्री पुरन्दरारूढस्त्रिभूर्तीन्दुममन्वितः । बीजमाद्यं भवेदेतत् क्रोधीशासत्रविक्रमः ॥ ७ ॥
श्वेतो नरकजित् कान्तिर्वायुः शार्ङ्गी तु सद्ययुक् । अमृताक्षीन्दवः पश्चादग्निर्दीर्घयुतस्ततः ॥ ८ ॥
वायुर्दशाक्षरश्चाष्टादशाक्षोऽयं मनुत्तमैः । सप्ताभिधायकः शब्दः कृषीति समुदाहृतः ॥ ९ ॥
आनन्दार्थो यकारोऽपि कृष्णस्तस्मात्तदर्थकः । कर्पणात् पापजातस्य भक्तानां कृष्ण उच्यते ॥१०॥
मन्त्रात्मकशरीरस्य तद्वर्णत्वाच्च देशिकैः । गोशब्दवाचकत्वात्तु ज्ञानं तत्त्वेन लभ्यते ॥ ११ ॥
वेति शब्दमशेषं वा गोविन्दो गोविष्णुश्चात । दशार्थं एवं तुर्यार्थस्तदर्थरथापि पूर्ववत् ॥ १२ ॥

इति । चक्री ककारः, पुरन्दरो लकारः, त्रिभूर्तिरीकारः, इन्दुः बिन्दुः, तैः ऊँ इति कामबीजमुद्धृतम् ।
क्रोधीशः ककारः । त्रिविक्रमः अकारः । तेन ह । श्वेतः प, नरकजित् यकारः । कान्तिराकारस्तेन व्या ।
वायुः यकारः । शार्ङ्गी गकारः । सद्य ओंकारः । तेन गो इति । अमृतं वकारः, अग्नि इकारः, इन्दुः
बिन्दुस्तेन वि । अग्निर्दकारः, दीर्घा आकारः, तेन वा । वायुर्दकारः । दशाक्षरः पूर्वोक्तगोपालदशाक्षरः ।

नारदो मुनिगुरुयातो गायत्रं छन्द ईरितम् । श्रीकृष्णो देवता प्रोक्तो बीजशक्त्यादि पूर्ववत् ॥ १३ ॥

अन्तःकरणवेदान्धिचतुर्भिर्व्युत्पलेन च । मूलमन्त्रविभक्तार्थैः पञ्चाङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ १४ ॥

इति । सनत्कुमारकल्पे तु— “ मन्त्रस्यास्य ऋषिर्ग्रन्था गायत्रं छन्द उच्यते । गोपवेशधरो विष्णुर्देवता प-
रिकीर्तितः ॥ १ ॥ अर्धैर्नैकेन हृदयं जिभिर्वर्णैः शिरो मतम् । चतुर्भिश्च शिखा प्रोक्ता तावन्निः कवचं
मतम् ॥ २ ॥ नेत्रं तथा चतुर्वर्णैर्द्वाभ्यामस्त्रं तथा मुने ” इत्युक्तम् । अत्र यथागुरूपदेशं शरणमिति ।

पञ्चाङ्गानि न्यसेत् पश्चादङ्गुलीषु करद्वये । मूलमन्त्रेण सर्वाङ्गे त्रिवारं व्यापकं न्यसेत् ॥ १५ ॥

ध्रुवं व्यापय चान्ते तु मन्त्रार्थन्यासमाचरेत् । के ललाटे भ्रुवोर्मध्ये कर्णयोर्नेत्रयोर्नसोः ॥ १६ ॥

मुखे ग्रीवाहृदोर्नाभौ कट्योर्लिङ्गे ततः परम् । जानुयुग्मे पदद्वन्द्वे न्यसेदेकैकमक्षरम् ॥ १७ ॥

वेदादि मस्तके न्यस्य पदान् पञ्च प्रविन्यसेत् । शिरोवदनद्वन्द्वपादेषु मनुवित्तमः ॥ १८ ॥

पञ्चाङ्गानि पुनर्न्यस्य मृन्यादिन्यासमाचरेत् । न्यासान्तरादिकं सर्वं दशवर्णोक्तवज्रवेत् ॥ १९ ॥

ध्यानं चोक्तप्रकारेण पूजनं च तथा भवेत् । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगोपाठन्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि नार-
दाय ऋषये नमः । मुखे गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये श्रीकृष्णाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य, बी-
जशक्त्यादिन्यासं पूर्वयन् कुर्यादिति । ऊँकृष्णाय हृदयाय नमः । गोविन्दाय शिरसे० । गोपीजन शि-
खायै० । वज्रभाय कवचाय० । स्वाहा अस्त्राय० । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान् प्राग्वाङ्मन्यस्य, मूलमन्त्रेण प्राग्बद्ध
व्यापकं त्रिः कृत्या सकृत् प्रणयेन व्यापकं विन्यस्य, शिरसि ऊँनमः । ललाटे कुं० । भ्रुवुष्वे ष्यां० । ह-
लकर्णे यं० । वामे गौं० । हृत्तनेत्रे धिं० । वामे द्वां० । वलमसि यं० । वामे गौं० । मुखे पौं० । ग्रीवायां जं० ।
हृदि नं० । नाभौ यं० । वलकटौ ज्ञं० । वामे भां० । लिङ्गे यं० । जानुनोः स्वां० । पादयोः हानमः ॥
शिरसि उँनमः इति प्रणवं च विन्यस्य, शिरसि ऊँनमः । मुखे कृष्णाय० । हृदि गोविन्दाय० । मुखे
गोपीजनवज्रभाय० । पादयोः स्वाहा० । इति विन्यस्य पञ्चाङ्गन्यासं कृत्वा, दशालरोक्तान्, न्यासांश्च
विधाय ध्यानादिसर्वं दशालरोक्तयन् कुर्यादिति । तथा—

अयुतद्वयसंख्यातमधिकारार्थमादरात् । पञ्चलवं जपेत् पश्चाद् दशांशं पूर्ववज्रुनेत् ॥ २० ॥

तर्पणादि ततः सर्वं पूर्वोक्तविधिना चरेत् । अथ साधितमन्त्रस्य साधकस्य फलाप्तये ॥ २१ ॥

त्रिकालार्चाविधिं वच्चे गोविन्दस्य जगत्पतेः । उक्ते वृन्दावने रम्ये स्वर्गभूमौ तु मण्डपम् ॥ २२ ॥

रम्यं रत्नमयं दिव्यं सरेत् कल्पतरोरधः । नानारत्नस्थले मध्ये रत्नसिंहासने शुभे ॥ २३ ॥

यथोक्तपद्मपद्मस्थं वासुदेवं निचिन्तयेत् । इन्द्रनीलनिर्भं कान्तं शिशुं सुमधुराकृतिम् ॥ २४ ॥

स्निग्धवक्त्रललाटान्तलोलमूर्धजसंचयम् । भृङ्गसंघसमासकृपणसुन्दरसन्मुखम् ॥ २५ ॥

इन्दीवरदलाकारशोभिनेत्रद्वयान्वितम् । चैलत्कुण्डलसंशोभिपृष्ठगण्डसुमण्डितम् ॥ २६ ॥

रक्ताभरं सुनासं च हसन्तं हृष्टमानसम् । नानारत्नगणाकीर्णकण्ठाभरसम्भूषितम् ॥ २७ ॥

गोधूलिभूसरोरस्कं शार्दूलनखधारिणम् । विशिष्टपुष्टवदेहं स्वर्णनेत्रध्वदीपितम् ॥ २८ ॥

कटिदेशलसज्जङ्गाद्वयवन्धमनोरमम् । रत्नकाञ्चनमंलित्रकिङ्किणीजालमालया ॥ २९ ॥
 तिरस्कुर्वन्तमत्यर्थं वन्धुकप्रसवश्रियम् । अत्यन्तारुणसच्छास्त्रहस्तपादाञ्जशोभया ॥ ३० ॥
 पथः सान्द्रद्रुतं पिण्डं नवनीतं नवं शुभम् । दक्षिणेतरोः पाण्योर्वहन्नं स्वाद् सस्पृष्टम् ॥ ३१ ॥
 पृथिव्युद्वेगकर्तृणां दैत्यानां दुष्टचेतसाम् । पूतनाशकटादीनां विनाशाय कृतोद्यमम् ॥ ३२ ॥
 गोपीगोपालधेनूनां समूहेनावृतं सदा । आस्रष्टलमुखैर्देवैः सेवितं कामतत्परैः ॥ ३३ ॥
 प्रातरेवंविधं कृष्णं ध्यात्वा सुस्थिरमानसः । प्रागुक्त एव पीठे तु हरिं संपूजयेत् प्रभुम् ॥ ३४ ॥
 अङ्गावरणमाद्यं स्याद् द्वितीयं लोकपालकैः । वज्रादिभिस्तृतीयं च पूजयित्वा प्रमत्तधीः ॥ ३५ ॥
 पकरम्भाफलं खण्डं नवनीतं हविर्दधि । मेलयित्वा तु नैवेद्यं निवेद्य प्रीणयेत् विभुम् ॥ ३६ ॥
 उपस्थेवं विधानेन श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । श्रीकृष्णं पूजयेद् वस्तु पूजोपकरणैः शुभैः ॥ ३७ ॥
 ऐहिकीं सर्वसंपत्तिं प्रागेव प्राप्नुयात्तु सः । देहान्ते विष्णुसायुज्यं प्रयाति नियतं कृती ॥ ३८ ॥
 प्रागे प्रत्यहमेवं हि पूजयित्वा नरो हरिम् । गव्यं दधि निवेद्यास्मै गुडयुक्तमथापि वा ॥ ३९ ॥
 तद्बुध्या शुद्धनीरेण तर्पयेत्तु मुखे हरेः । अष्टोत्तरसहस्रं तु मूलमग्नं जपेत्ततः ॥ ४० ॥

तद्बुध्या गोवधियुद्ध्या ।

मध्यन्दिने येजेष्यातिसुन्दराकृतिमद्भुतम् । देवैर्विदेवसिद्धाधैः सेवितं खेचरैस्तथा ॥ ४१ ॥
 गणां गोपालगोपीनां समूहैः परितो वृतम् । नीलाम्बुवाहसत्कान्तिविशिष्टाङ्गभिर्यं विभुम् ॥ ४२ ॥
 नीलकण्ठस्य सत्पिच्छैः केशभारैः सुमण्डितम् । उद्गतभ्रूलतं देवं पद्मपत्रनिभेषणम् ॥ ४३ ॥
 पूर्णचन्द्रलमद्भक्तं रत्नकुण्डलमण्डितम् । गण्डमण्डलसंशोभिसुषोणं सस्मिताननम् ॥ ४४ ॥
 पीतवस्त्रधरं चाकुमुदाहारविभूषितम् । काञ्चीकटककैयूरमुद्रिकानूपरादिभिः ॥ ४५ ॥
 अलङ्कृतशरीरं तमङ्गरागपिशङ्कितम् । मुक्तामालिकयसच्छम्रवनमालाद्भुतांसकम् ॥ ४६ ॥
 कामवाणमविद्धाङ्गं वेणुवादनतत्परम् । इस्ते च विभ्रतं वेणुं वामे शङ्खं सुवेत्रकम् ॥ ४७ ॥
 अभिरामतरं वज्रोत्तरजश्रेष्ठमर्भीष्टदम् । ध्यात्वा च विधिना देवं पूजयेद्विष्टसिद्धये ॥ ४८ ॥
 दामार्घ्यरङ्गकैश्चापि महिषीभिरच तत्परम् । वासुदेवादिभिः पश्चात् कल्पवृक्षैरनन्तरम् ॥ ४९ ॥
 इन्द्रार्घ्यश्च तदर्क्षश्च सप्तावरणसंयुतम् । अर्चयित्वा तु गोविन्दं विधिवत् साधकोत्तमः ॥ ५० ॥
 नैवेद्यं काञ्चने पात्रे पूर्वोक्तं विनिवेदयेत् । अष्टाधिकं शतं परचादुनेत् स्वाद् पयोन्धसा ॥ ५१ ॥

पयसा बुधेन युतं यदन्धा भक्तं तेनेत्यर्थः ।

शर्करानृतयुक्तेन वलिं पश्चात् प्रकल्पयेत् । देवर्षिपतिसङ्केभ्यो ह्युपदेवेभ्य आदरात् ॥ ५२ ॥

स्वस्वदिक्रमतो विद्वान् भक्तियुक्तः प्रसन्नधीः । ..... ॥

उपदेवा गन्धर्वयक्षादयः “ स्वस्वदिक्रमतो ध्याने देवानेवं बहिः स्मरेत् । संमुखे देवदेवस्य ” त्युक्तदिक्र-
 मणेण वलिं पायसादिभिः । तन्निवेदनप्रकारस्तु—देवाग्रादिचतुर्दिक्षु पायसादिकं पात्रेषु साधारेषु निधाय

‘देवेभ्य एष गन्धो नमः’ इत्यादिगन्धादिपञ्चोपचारैः संपूज्य, स्वहस्ते जलमाधाय ‘देवेभ्य एष बलि-
नमः’ इति बलिमुत्सृज्य, पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा प्रक्षमेदिति । एवमुचिभ्यो यतिभ्यो गन्धर्वादिभ्यश्च बलिं संपूज्य
दद्यात् । तथा—

नवनीतहविर्बुद्ध्या तोयैः संतर्प्य तन्मुखे । सहस्रं शतमानं वा संपूज्य साष्टकं जपेत् ॥ ५३ ॥
साष्टकमिति शतं सहस्रं चेत्यात्रापि संबध्यते ।

मध्याह्ने कृष्णमेवं यः पूजयेद्भक्तितत्परः । गीर्वाणवृन्दबन्धोऽसौ संमतः सर्वजन्तुषु ॥ ५४ ॥
आयुर्बुद्धीन्द्रिराकान्तिसुभगत्वादिसंयुतः । सत्सन्ततिसुहृद्गर्गपशुचेष्टप्रधनादिभिः ॥ ५५ ॥
सर्वैश्वर्यसमेतोऽत्र सुखं भुक्त्वा हरिं व्रजेत् । अवराहार्चने भेदमङ्गीकुर्वन्ति तद्विदः ॥ ५६ ॥
संध्यायामूचिरे केचिद् रात्रावेवापरे तथा । अष्टादशाचरान्मन्त्रान् संध्याकाले समर्चनम् ॥ ५७ ॥
यामिन्यां सर्वसंपत्तेर्दशार्थमनुना यदि । कालद्वयेऽपि मन्त्राभ्यां पूजने केऽपि संमताः ॥ ५८ ॥
संध्यायां द्वारकामध्ये रम्यारामाभिते शुभे । गृहैः षोडशसाहस्रैः सर्वतः परिवेष्टिते ॥ ५९ ॥
पद्मेन्दीवरकङ्कारसंभृतैः सुजलाशयैः । हंसादिपक्षिभिर्म्यातैः संवृतेऽद्भुतमन्दिरे ॥ ६० ॥
उद्यदादित्यसंकाशे विभितेऽद्भुतमण्डपे । (कोमलास्तरणे दिव्यस्वर्णपङ्कजमण्डिते ॥ ६१ ॥)
सुषविष्टं परात्मानं कृष्णं ध्यायन्समाहितः । नारदादिपुनिश्रेष्ठैः संवृतं मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ ६२ ॥
अद्वैतार्थविचारेण धुनिकर्षेभ्य एव तु । आत्मरूपं परं तेजो दिशन्तं मन्त्रगौरवात् ॥ ६३ ॥
नीलेन्दीवरसत्कान्तिं शान्तिमूर्तिगुणालम्बम् । सरोजदलसंकाशनेत्रं मकरकुण्डलम् ॥ ६४ ॥
स्निग्धालकाग्रसंवद्धमुकुटान्मुतमस्तकम् । अत्यन्तमधुराकारं प्रसन्नमुखपङ्कजम् ॥ ६५ ॥
श्रीवत्साङ्गिनवक्षस्कं वनमालाविभूषितम् । कौस्तुभप्रभया दीप्तकुङ्कुमाकणवक्षसम् ॥ ६६ ॥
वनमालालंकृतांसं पीतवस्त्रावृतं प्रभुम् । नपुराकुन्दहारादिकटिखट्वादिभूषितम् ॥ ६७ ॥
दूरीकृतधरामारं प्रसन्नहृदयं त्रिभुम् । दरारिसगदापञ्चधारिणं सुचतुर्भुजम् ॥ ६८ ॥
इत्थं संचिन्त्य देवेशं गोविन्दं सम्यगर्चयेत् । अक्षैरष्टप्रियाभिश्च प्रथमाचरणद्वयम् ॥ ६९ ॥
ततो नारदनामानं पर्येतं शिष्णुमेव च । निशटं चोद्धृतं चैव दारुकं तदनन्तरम् ॥ ७० ॥
विश्वक्सेनं ततो मथी शैनेयं पूजयेत्ततः । पूर्वादिपूजितैरेतैस्तृतीयाचरणं भवेत् ॥ ७१ ॥
अग्रे गरुडमाराध्य लोकपालान् प्रपूजयेत् । तदस्त्राणि च तद्भासे पञ्चाचरणमर्चनम् ॥ ७२ ॥
नैवेद्यं पायसं दध्ना सम्यक् पूजावसानके । खण्डाक्षीरसदुग्ध्या नीरैः कृष्णं प्रतर्पयेत् ॥ ७३ ॥
अष्टोत्तरशतं पञ्चाङ्गं जपेत् कृष्णं विचिन्तयन् । सर्वार्चासु हुनेन्मथी मध्याह्ने वा यथाविधि ॥ ७४ ॥
अष्टोत्तरशतमिति तर्पणजपयोः संबध्यते ।

अवसानार्थविध्यन्तं विधाय स्तुतिमारभेत् । नत्वा निवेद्य चात्मानं त्रिमूज्य स्वहृदि प्रभुम् ॥ ७५ ॥

न्यस्य देवमयो भूत्वा स्वात्मानं पूजयेत्ततः । मध्याह्नाले हरिं तत्र प्रत्यहं योऽर्चयेद् युधः ॥ ७७ ॥
 इह भोगान् बहून् भुज्ज्वा ब्रजेदन्ते च सद्गतिम् । नन्दात्मजं यमेन्द्रार्वा कामाकुलितचेतसम् ॥ ७८ ॥
 रासक्रीडासमाक्रान्तवस्त्रवीचक्रवेष्टितम् । वितस्त्युच्चं मुवृत्तं च स्थूलं चिकणमद्भुतम् ॥ ७९ ॥
 निस्त्रातं शङ्कुमाक्रम्य पादाभ्यां च परस्परम् । भ्रमिर्गृहीतहस्तैर्या रामगोष्ठो तु सा भवेत् ॥ ८० ॥
 स्वल्पङ्गजपृष्पाणां मध्यरेणुयुतेन च । रिङ्गत्तरङ्गविन्दूनां समुद्गर्जेण वायुना ॥ ८१ ॥
 कालिन्दीसंकटे शुभ्रे शीतले तापहारिणि । कामवाणपविट्ताङ्गदिव्यस्त्रीकांटिकोटिभिः ॥ ८२ ॥
 संवृते चन्द्रकिरणसमुद्घोतितदिङ्मुखे । चलद्भृङ्गाङ्गनाशब्दवाचालितदिगन्तरे ॥ ८३ ॥
 सिद्धगन्धर्वदेवाधयक्षकिन्नरपन्नगैः । विद्याधरैः सपत्नीकैर्विमानेषु कृतापनैः ॥ ८४ ॥
 आकाशे संचरद्भिस्तैः पुष्पवर्षकुतोद्भवे । परस्परावद्वहस्तसुन्दरीनालनिर्मिते ॥ ८५ ॥
 रासक्रीडाविधौ रत्नशङ्कुं परमेश्वरम् । एतद्देहसमावृत्यसदिन्धानेककलेवरम् ॥ ८६ ॥
 नारीणां युग्मयोर्देवं प्रत्येकं चान्तरा गतम् । तत्तत्कण्ठे समालम्ब्य बाहुद्वन्द्वविराजितम् ॥ ८७ ॥
 आत्मसंघट्टसंजातकामानलसुदीपनात् । रोमोद्गमसमाक्रान्तगात्रवर्ष्मयुजां मुहुः ॥ ८८ ॥
 अमन्तमाभी रज्यन्तं महामाण्यपरिष्कृतैः । कुनचारुमनैः सर्वालङ्कारैर्हृदयङ्गमम् ॥ ८९ ॥
 इत्थं पृथक्शरीरं तं संयुतं मणिभिर्पथा । हिरण्यपरचितैः सम्यक् सक्तं मारकतं तथा ॥ ९० ॥
 मणिशङ्कौ सुविस्तीर्णै रक्तपद्मगतं प्रभुम् । अतमीश्वरसङ्काशं यौवनश्रीसमन्वितम् ॥ ९१ ॥
 तदानीं फल्लरक्तारविन्दच्छदविलोचनम् । नूननैर्विविधैश्चारुपद्मैर्वर्णवगुज्जकैः ॥ ९२ ॥
 शिनिक्कण्ठशिस्तण्डैश्च यद्गमूर्धजसंचयम् । सद्भुवं चन्द्रसङ्काशसुन्दराननपङ्कजम् ॥ ९३ ॥
 (रत्नकुण्डलसंशोभिगण्डमण्डलमण्डितम्) । पङ्कविम्बफलाकाररक्ताधरविरामितम् ॥ ९४ ॥
 नानारत्नसमावृत्यसर्वभूषणभूषितम् । स्वर्णवर्णलमद्रत्नविभ्रमश्रीगृहं परम् ॥ ९५ ॥
 नवप्रवालरुचिरदस्तपादतलं विभुम् । अमरालीलसत्पूनमान्यशोभिभुजद्वयम् ॥ ९६ ॥
 अङ्गनाकुचसंश्लेषलक्षकुङ्कुमवचसम् । महोच्चचारुमनं वंशवादनसादरम् ॥ ९७ ॥
 अनङ्गवाद्यसंविद्धं सर्वलोकैकसद्गतिम् । ध्यासेत्थं प्रोक्तसत्पीठे लक्ष्मीकान्तं प्रपूजयेत् ॥ ९८ ॥
 अङ्कुरावरणं पूर्वं मिथुनस्तदनन्तरम् । केशवाद्याः पुरा प्रोक्ताः षोडश स्वरमूर्तयः ॥ ९९ ॥
 कीर्त्यादिशक्तिसहिता लक्ष्मीमन्मयपूर्विकाः । प्रत्येकं स्वरसंयुक्ता मिथुनानि भवन्ति हि ॥ १०० ॥
 श्रीङ्गीशं केशवाय कीर्त्यं नमः इत्यादि प्रयोगः ।

षोडशारदलेष्वर्च्यो रासक्रीडनतत्पराः । इन्द्रादीन् पूजयेद्वाक्षे यच्चादींश्च ततः परम् ॥ १०१ ॥
 इत्थमावरणैर्युक्तं चतुर्भिः पूजयेत् प्रभुम् । ततः सुफेधितं दुग्धं सितशर्करया युतम् ॥ १०२ ॥
 राजते भाजने सम्यक् संस्कृत्य विनिवेदयेत् । कांस्यपात्रेषु नैवेद्यं स्वरसंरूपेषु कल्पयेत् ॥ १०३ ॥

प्रत्येकं मिथुनेभ्यश्च पयस्तादृक् च वैभवात् । अन्यत् सर्वं यथापूर्वं कृत्वा पूजां समापयेत् ॥ १०४ ॥
 रात्रात्रेवं विधिं यो वै भजेन्नोक्तवशंकरः । इन्दिरामन्दिरं भूयात् सर्वासाध्यः स मुक्तिभाक् ॥ १०५ ॥
 रात्रावहो विरामे वा प्रत्यहं यस्तु पूजयेत् । तुल्यं फलं समाप्नोति भवाब्धेः पारंगो भवेत् ॥ १०६ ॥

इत्थं मन्त्रकलेवरं कमलजाजानिं तु कालत्रये

भक्त्याभ्यर्चयतीह यः स निश्चितं भूलोकभर्ता भवेत् ।

धर्मे नित्यमतिर्महार्हविभवः कामान् यथेष्टान् भजे-

दन्ते विष्णुपुरं प्रयाति परमं सिद्धौघमंसेवितम् ॥ १०७ ॥

अर्चान्ते देवदेवस्य तर्पणानां विधिं मुने । पुरोक्तानां च काम्यानां साधकेष्टफलप्रदम् ॥ १०८ ॥

पूजनव्यतिरेकेऽपि तत्फलं लभ्यते बुधैः । पीठाणुभिस्तर्पणादौ सकृन्मूलेन चैकशः ॥ १०९ ॥

तत्रावाह्यं यजेद् देवं जलैरेवोपचारकैः । धेनुमुद्रां प्रदर्श्यात्र स्मृत्वा तर्पणसाधनम् ॥ ११० ॥

तद्विया जलमादाय स्वर्णपात्रीकृतेन । सम्यगञ्जलिना देवं तर्पयेन्मूलमुत्तरम् ॥ १११ ॥

त्रिकालं तर्पयेन्नित्यमष्टाविंशतिसंख्यया । तत्तत्कालोचितान् पश्चात् तर्पयेत् परिवारकान् ॥ ११२ ॥

एकैकवारं मन्त्रज्ञो मूलेनापि प्रतर्पयेत् । चौद्वयुक्तं दधि प्रातर्नवनीतयुतं हविः ॥ ११३ ॥

अहो मध्ये समाख्यातं सन्ध्यायां दुग्धमुत्तमम् । सितोपलविमिश्रं तु तर्पणद्रव्यमीरितम् ॥ ११४ ॥

वाक्यं तु पूर्ववद् विधादन्यत् सर्वं तथा भवेत् । तत्प्रसादनैः पश्चात् सिद्धेदात्मानमात्मवित् ॥ ११५ ॥

मूलमन्त्राभिसञ्ज्ञितं जलं मन्त्री पिबेत्ततः । हरिमुद्रास्य मन्त्रज्ञो जपेन्मन्त्रं तु तन्मयः ॥ ११६ ॥

काम्यतर्पणवस्तूनि ततो वक्ष्यामि वानि तु । भजेदुक्तप्रकारेषु समालम्ब्यैकमादरात् ॥ ११७ ॥

सकृजलेन सन्तर्प्य दुग्धैर्वारचतुष्टयम् । पश्चात् षोडशभिर्द्रव्यैश्चतसस्तेकशः क्रमात् ॥ ११८ ॥

आवृत्तीस्तर्पयेन्मन्त्री मूलमन्त्रेण संयुतः । चतुर्वारं पुनः चौरैरेकवारं जलेन च ॥ ११९ ॥

अन्यद् दुग्धाम्बुना दद्याद्भूयश्च ससितोपलम् । प्रातरेव तर्पयेद्यश्चतुःसप्ततिसंख्यया ॥ १२० ॥

कृष्णं प्रतिदिनं विद्वान् श्रद्धार्थेऽपि तत्परः । तस्य मण्डलमात्रेण वाञ्छितं भवति ध्रुवम् ॥ १२१ ॥

पायसं दधिभक्तं च तिलतण्डुलमेव च । गुडभक्तं च दुग्धं च दध्यतो नवनीतकम् ॥ १२२ ॥

घृतं च कदली मोचा ततश्चैव रजस्वला । मोचमोदकपूपाश्च पृथुकारचैव लाजकाः ॥ १२३ ॥

द्रव्याणि षोडशैतानि कथयन्ति मनीषिणः । ..... ॥

मोचा रजस्वला मोचश्च कदलीभेदा एव, तेन चत्वारः कदलीभेदा एव ज्ञेयाः ।

अपरं तर्पणं वक्ष्ये तुल्यं पूर्वेण यत्फलम् । धारोष्णकथिते दुग्धे दधिदध्युत्थैके पुनः ॥ १२४ ॥

सर्पिणि पायसं चैव मत्स्यण्डी चौद्रेमेव च । पञ्चामृतं नवैतानि द्वादशावृत्तिं तर्पयेत् ॥ १२५ ॥

धारोष्णं तत्कालं दुग्धानीतं । मत्स्यण्डी सण्डशर्कराविशेषः ।

प्रत्येकं द्रव्यतस्तेतैरष्टोत्तरशतं विदुः । तर्पणानि विधानेन कृतानि यशमे तथा ॥ १२६ ॥
 लोकसंवलनार्थं च कथितानि मनीषिभिः । स्वयंमिश्रितधारोष्णदग्धवृद्धा जलैः शुभैः ॥ १२७ ॥
 कृष्णं संतर्प्य गच्छेद्यो ग्रामं वा नगरं तथा । (स तु नानारमोद्धनं भक्ष्यं भोज्यं च विन्दति ॥ १२८ ॥
 वस्त्रं वस्त्रधान्यादि मनोभीष्टं च यद्ववेत् । तर्पणं यावदाख्यातं जपस्तावानिह स्मृतः) ॥ १२९ ॥
 इह संतर्पणादेव फलमाप्नोति वाञ्छितम् । भिक्षुको ब्राह्मणो नित्यं स्वयं गोविन्दरूपधृक् ॥ १३० ॥
 भूसा नानाविधैर्भावेरोभिरन्यैर्मुहुर्मुहुः । मनोभिः सह गोपीनां दधिदुग्धघृतादिकम् ॥ १३१ ॥
 वलाद् गृहभलं भिक्षामाप्नोति महतीं व्रतम् । षट्कोशान्तलिखेत् कामं साध्याख्याकर्मसंयुतम् ॥ १३२ ॥
 षडत्तरमनोर्वर्णान् षट्सु कोशेषु संलिखेत् । पथं दशदलं वाक्षे रचयेत्तत्तत्तत्तत्तत्तत् ॥ १३३ ॥
 विशत्यर्थमनोर्वर्णान् किञ्चिन्केषु द्विशो लिखेत् । कोशेषु मदनाक्रान्तभूगृहं रचयेत्ततः ॥ १३४ ॥
 रोचनालिखितं श्वेतम् सम्बद्धं स्वर्णशलाकया । ऐक्ये विधानेन गुलिकीकृत्य पूजितम् ॥ १३५ ॥
 सम्बद्धं संपातसंसिद्धं भक्षितं मूलमन्त्रतः । गोपालमन्त्रमेतद्धि पुण्यवद्भिः करे धृतम् ॥ १३६ ॥
 त्रैलोक्यवन्द्यकर्मादौ समर्थं चातिगोपितम् । कीर्त्यादिर्वर्धनं राज्यपुत्रपौत्रधनमदम् ॥ १३७ ॥
 कान्तिरक्षाकरं नृणां सर्वसौभाग्यदायकम् । अपसारमतिभ्रंशमोहमूर्च्छाज्वरादिभिः ॥ १३८ ॥
 राक्षसोन्मादभूतार्थः पीडितानां च मस्तके । एतद्यन्त्रं स्मरेन्मन्त्रं जपेन्नश्यति तत्क्षणात् ॥ १३९ ॥

अस्यार्थः—षट्कोशं कृत्वा तन्मध्ये सप्ताध्वं कामबीजं बिलिख्य, तत्कोशेषु वक्ष्यमाणगोपालषडक्षरमन्त्राणां निरंककयो बिलिख्य, तद्बहिर्वशास्त्रपथं कृत्वा, तत्केसरेषु वक्ष्यमाणगोपालविंशत्यक्षरमन्त्राणां (द्विद्विशो बिलिख्य दलेषु पुर्योक्तदशाक्षरवर्णानि कैकयोः) बिलिख्य, तद्बहिर्भुजोरुध्वं कृत्वा तत्कोशेषु कामबीजं लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलं भवति । तथा—

कामो ब्रह्मा भारभूतिः पञ्चावायुर्नमसान्वितः । षडर्थो मनुराख्यतः सर्वसंपत्प्रदायकः ॥ १४० ॥
 कामस्तद्बीजं, ब्रह्मा क, भारभूतिः ऋ, तेन क । पञ्चा स्वर्ग्यः । वायुर्व । नमस्ता नमःशब्देन । तथा—
 “भायालक्ष्मीपुरोऽष्टादशाक्षो विंशत्यक्षरो मनुः” । माया भुवनेश्वरीबीजं । लक्ष्मीः श्रीबीजं । एतद्बीजद्वयादिः पुर्योक्ताष्टादशाक्षरो विंशत्यर्थमन्त्रः । सारसंग्रहे—

अथ काम्यानि कर्माणि वक्ष्यन्ते मन्त्रयोर्द्वयोः । देवकीतनवं कृष्णं तदानीं जातमद्भुतम् ॥ १ ॥
 शङ्खचक्रगदापद्मभारिणं गगनप्रभम् । पीतवस्त्रसद्भात्रशोभिसर्वाङ्गमुन्दरम् ॥ २ ॥
 एवं संचिन्त्य संजप्य रात्रिशेषे दशायुतम् । त्रिमध्वजैर्दशांशं तु किंशुकमसर्वैर्दुनेत् ॥ ३ ॥
 मन्त्रयोरेकतो मन्त्री यः करोतीत्यमादरात् । वीर्यं ब्रह्मं स्मृतिं प्राप्य कवीनामब्रवीर्भवेत् ॥ ४ ॥
 त्यक्तदिव्याद्भुताङ्गं तं मातृक्रोदगतं शिशुम् । चलत्पादकरन्वासं चिन्तयन्नयुतं जपेत् ॥ ५ ॥
 तावत्संख्यं दुनेदशौ घृतेनैव सुसाधकः । स लभेत् परमां भक्तिमास्तिकः शान्तचेतनः ॥ ६ ॥
 रुदन्तं बालशयने गोपीभिर्दोलितं शिशुम् । ध्यात्वा क्षीरधिया तोषेत्तर्पणैर्लभतेऽशनम् ॥ ७ ॥

चुद्रवालग्रहप्रेतस्मृतिनाशादिभीतिषु । पिबन्तं पूतनास्तन्यं ग्रस्तस्य शिरसि स्मरन् ॥ ८ ॥
 शतं साग्रं जपेन्मन्त्रं रुदतीं पूतनां तथा । संप्राञ्चयणाशेषच्छिन्नमर्मकलेवराम् ॥ ९ ॥
 तदानीं प्रकटीभूय प्रोक्ता नश्यन्ति राक्षसाः । हुनेत् सुखरमञ्जरीः समिधस्तर्चितेऽनले ॥ १० ॥
 यज्ञगव्योक्षिताः मम्यक् पूतनावरिणो मुखे । पायपेद्रुतशिष्टं तु द्रव्यैः पीतनरं ततः ॥ ११ ॥
 सहस्रमभितैस्तोयैः कुम्भगैरभिषेचयेत् । ग्रहपीडानिवृत्त्यर्थं दुःस्वौघध्वंसनाय च ॥ १२ ॥
 स्वकीयचरणोत्क्षिप्तशकटं भावयन् मनुष्यम् । अयुतं प्रजपेत् सर्वविघ्नमहः शमयिमात् ॥ १३ ॥
 नीलगान्धं स्वहस्ताभ्यां नवनीतं नवं हविः । दधानं किङ्किणीसहतरत्नसूत्रभूषणम् ॥ १४ ॥
 एवं ध्यात्वा हुनेन्मन्त्री दूर्वाकण्डविकैः शुभैः । दुग्धाज्यलोलितैर्लक्षं तावन्मन्त्रं जपेद्बुधः ॥ १५ ॥
 गुरुं सन्तोष्य वसुभिस्तर्पयेच्च द्विजोत्तमान् । आधिभ्याधिविनिर्मुक्तो दीर्घजीवी भवेत्तु सः ॥ १६ ॥
 बाहुभ्यां वक्रमादाय पाटयन्तं हि तुण्डयोः । कृष्णं ध्यायंस्तु बालानां मये स्पृष्ट्वा जपेन्मनुष्यम् ॥ १७ ॥
 अभिमन्त्रितैलेन लिम्पेत्तदुपशान्तये । गोमयं साधु रक्षन्तं चारयन्तमितस्ततः ॥ १८ ॥
 वेणुं धमन्तं गोविन्दं ध्यायेत् पूर्वोदितं फलम् । महासर्पगरप्राप्तां चिन्तयन् दष्टमस्तके ॥ १९ ॥
 कालीयस्य कणामध्ये नृत्यन्तं कृष्णमञ्जसा । सुधादृष्ट्याभिधीय(वर्ध)न्तं तद्गात्रं प्रजपेन्मनुष्यम् ॥ २० ॥
 वामहस्तस्य तर्जन्या तर्जयन् मन्त्रिसत्तमः । सुखीकरोति विविधं कालदष्टमपि चयात् ॥ २१ ॥
 कालीयमर्दनं कृष्णं ध्यात्वा कुम्भे प्रपूजयेत् । अष्टोत्तरशतं जप्त्वा स्नापयेत् तज्जलेन यम् ॥ २२ ॥
 कालकूटविषप्रस्तः सुखीभवति सेचनाद् । गोवर्धनगिरिं वामबाहुदण्डेन विभ्रतम् ॥ २३ ॥
 दक्षहस्तसुशाखाभिर्धेणुयोजितसन्मुखम् । कृष्णं सन्निन्तवेन्मन्त्रं गच्छन् जत्रमृते जपन् ॥ २४ ॥
 भीतिदास्तं न बाधन्ते विद्युद्वर्षणवायवः । व्यर्थमेघौघमायान्तं वासवं चिन्तयन् हुनेत् ॥ २५ ॥
 अयुतं लवणैः शुद्धैरनाहुष्टिर्भवेत्कुवम् । कलिन्दतनवातोये विहारनिरतं मुदा ॥ २६ ॥
 मञ्जनोन्मज्जनाद्यैश्च तरलैः जलसेचनैः । गोपाङ्गनासमूहेन सिच्यमानं मुहुर्मुहुः ॥ २७ ॥
 कृष्णं संचिन्त्य मन्त्रज्ञो वेतसोत्थैः समिद्धैः । हुनेदयुतसंख्याकैः क्षीराक्लैर्घो यथाविधि ॥ २८ ॥
 भूयसीं वृष्टिमिष्टं हि कुर्यादसमयेऽपि सः । एवमेव स्मरन् कृष्णं पीडितस्य तु मस्तके ॥ २९ ॥
 मोहनार्तिगरस्फोटभूतराक्षसपन्नगैः । मन्त्रं जपेत् तदानीं स सुखीभवति नान्यथा ॥ ३० ॥
 धैनतेयगतं कृष्णं सप्रद्युम्नं चलान्वितम् । आत्मज्वरपराभूतज्वरेण स्तुतमादरात् ॥ ३१ ॥
 एवं ध्यात्वा अवराक्रान्तमस्तके संजपेन्मनुष्यम् । महाघोरज्वरो दुष्टस्तदानीं नाशमाप्नुयात् ॥ ३२ ॥
 एवं ध्यात्वा तले कृष्णमभ्यर्च्योक्तादिसंयुतम् । गुह्यचीशकलैर्दुक्ता क्षीराक्षैरयुतं बुधः ॥ ३३ ॥
 क्रूरज्वरमशक्यं च नाशयेन्नात्र संशयः । तीक्ष्णबाणप्रविद्धाङ्गभीष्मपीडाहरं हरिम् ॥ ३४ ॥
 ध्यात्वा जपेत् स्पृशन्मार्तं पाणिभ्यां स सुखी भवेत् । कृष्णं सांदीपनेः पुत्रप्रदं ध्यात्वायुतं हुनेत् ॥ ३५ ॥
 दुग्धाप्लुतैर्गुह्यचीनां शकलैरर्चितेऽनले । अपमृत्युर्विनश्येत् कृत्याः क्रूरा अपि क्षणात् ॥ ३६ ॥

कृष्णं पुत्रान् प्रयच्छन्तं द्विजाय मृतसूत्रवे । ध्यात्वा पार्थिवृतं लघं जपेत् पुत्रममृदये ॥ ३७ ॥
 पुत्रजीवोत्थकाष्टेन ज्वलिते हृन्पवाहने । फलैस्तदीयैर्जुहुयादयुतं मधुराप्लुतैः ॥ ३८ ॥
 पुत्रान् बहूनरोगान् स लभते चिरजीविनः । (दग्धवृक्षत्रयां कार्यः घटमापूर्य रात्रिषु ॥ ३९ ॥
 पूजयित्वायुतं जप्त्वा प्रातर्घोषां पतिव्रताम् । अभिषिच्य विधानज्ञो घृतं जप्तं च पापयेत्) ॥ ४० ॥
 नित्यकर्मोदितेनैवं स पुत्रान् बुद्धिशालिनः । बन्धापि सा समाप्नोति नीरुजो दीर्घजीविनः ॥ ४१ ॥
 बोधिपत्रपुटे तोयं जप्तमष्टोत्तरं शतम् । मौनं कृत्वा पित्रेचारी प्राग्दर्पात् सा सुतं लभेत् ॥ ४२ ॥
 कृत्यां क्रूरां महाभीमां काशिराजेन योजिताम् । पराजित्यात्मचक्रेण काशीं तद्भववह्निना ॥ ४३ ॥
 शेषेण भस्मीकुर्वन्तं कृष्णं सम्यग् विचिन्तयन् । जुहुवाग्निशि सिद्धार्थः स्वीयतैलविलोलितैः ॥ ४४ ॥
 एवं कृते तु सप्ताहं वैरिणा केनचित्कृता । कृत्या भूयस्तमेवाशु नाशयेन्नात्र संशयः ॥ ४५ ॥
 आश्रमे कचिरे दिव्ये बदरीवृक्षभूषिते । भूयविष्टं स्पृशन्तं च हस्ताम्बुजयुगेन च ॥ ४६ ॥
 घण्टाकर्णस्य सर्वाङ्गं स्मृत्वा गोविन्दमादरात् । मधुराङ्गैस्तिलैर्लक्षं जुहुयादेधितेऽनले ॥ ४७ ॥
 अशेषपापनाशार्थं पुष्ट्यर्थं वा जपेत् ततः । रुचिमणं यत्नमद्रं च दीव्यन्तं चाद्यकर्मणा ॥ ४८ ॥
 ध्यायन् कृष्णं द्वेषयन्तं होमयेद् मुलिकाः शुभाः । नोमयोत्थाः चक्षुर्द्वेषः प्रीतये जायते ध्रुवम् ॥ ४९ ॥
 स्वर्गेश्वरसमारुढं कुर्वन्तं वाणवर्षणम् । धावमानं रिपुगणमनुधावन्तमाशुगम् ॥ ५० ॥
 जपेत् सप्तसहस्राणि कृष्णं ध्यात्वा मनुं वृधः । सप्ताहाद्वैरिणो भूयादुच्चाटो देशतो ध्रुवम् ॥ ५१ ॥
 कपित्थफलसंपातने वने वत्सकं क्षिपन् । कृष्णो ध्येयोऽयुतं जप्यो मनुश्चटकृद्विपोः ॥ ५२ ॥
 ध्यायन् एवं कंसमथनं स्वेन मञ्जुदधःकृतम् । वैरिणं कंसरूपं च कर्षन्तं प्राणवर्जितम् ॥ ५३ ॥
 अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं हुनेद्वा तत्समं बुधः । समिद्धिर्जन्मनस्तत्रतरूणां तस्य मन्त्रवित् ॥ ५४ ॥
 शङ्खनिधनमाप्नोति सुधाभक्षोऽपि नान्वया । कालेद्रुमसमिद्धैर्निम्बतैलप्लुतैर्हुनेत् ॥ ५५ ॥
 यामिन्यामयुतं स्वस्थो रिपुर्ममपुरं शजेत् । कार्पासबीजचूर्णानि निशानिम्बदलानि च ॥ ५६ ॥
 ऐरण्डतैलसिक्कानि हुनेत् त्रिकटुकानि च । रात्रौ रमशानभूमिस्थो रिपुनाशाय मान्त्रिकः ॥ ५७ ॥
 मारणं निन्दितं कर्म यदि कुर्वीत साधकः । अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं यावद्वा हविषा हुनेत् ॥ ५८ ॥
 मन्त्री तत्पापनाशाय शान्तचेता वृद्धव्रतः । पुरन्दरमुखान् जित्वा हरन्तं सुरपादवम् ॥ ५९ ॥
 कृष्णं ध्यायन्जपेन्नृपं सर्वतो जपमाप्नुवात् । व्याख्यानमुद्रया कृष्णं गीतार्थं कान्मुनाय च ॥ ६० ॥
 कथयन्तं रथारुढं भावयन् प्रजपेन्मनुम् । धर्मवृद्धिर्मवेत् तस्य योगसिद्धिश्च जायते ॥ ६१ ॥
 त्रिस्वादयुक्कैर्लक्षं यः किंशुकप्रसवैर्हुनेत् । महाकविः स वादीन्द्रो वेदवेदाङ्गपारगः ॥ ६२ ॥
 कोटिभास्करसङ्काशं विश्वरूपशरीरिणम् । तप्तहाटकसत्स्कान्तिमयीषोमशरीरिणम् ॥ ६३ ॥
 सूर्यानलस्फुरद्भक्तचरणाम्बुजमण्डितम् । त्रिविधानेकसद्देति दिव्यनेपथ्यधारिणम् ॥ ६४ ॥
 जगन्मामन्तरालेषु व्याप्तं कृष्णं विचिन्तयन् । मन्त्रश्रेष्ठं जपेत् सम्यक् सहस्रं साष्टकं बुधः ॥ ६५ ॥

देशगेहपुरग्रामवास्तुस्वात्मसु रक्ष्यम् । भवेद् दशार्णमन्त्रेण तद्वदष्टादशार्णतः ॥ ६६ ॥
 उक्रानेतान् प्रयोगांस्तु यदृच्छातः समाचरेत् । वरयकर्माधुना वक्ष्ये मन्त्रद्वयत आदरात् ॥६७॥
 यत् कृत्वा विधिना मन्त्री सर्वलोकप्रियो भवेत् । अरण्योद्भवसत्पुष्पैर्विकचैररुणैः शुभैः ॥ ६८ ॥
 मध्याह्नोक्तविधानेन पूजयित्वा गृहे हरिम् । प्रत्यहं दशवर्णं यः सहस्रं साष्टकं जपेत् ॥ ६९ ॥
 मण्डलाद् द्विजमुख्यानां चक्रं तस्य वशी भवेत् । मालतीकुसुमैः श्रेष्ठैर्गोपवेपं यथा पुरा ॥ ७० ॥
 कृष्णामभ्यर्च्य नृपतीन् वशं नवाति दासवत् । क्रीडन्तं रक्तकुसुमैरश्वमारसमुद्भवैः ॥ ७१ ॥
 वैश्यान् नीलोत्पलैः शुद्रानिष्टा गावन्तमच्युतम् । तण्डुलैः शुक्रपुष्पैश्च घृताङ्गैश्च सहस्रकम् ॥७२॥
 अन्वहं सप्तरात्रं तु कृत्वा तद्भक्त्य धारयेत् । अलिके धारणाभारो स्वपुमांसं वशं नयेत् ॥ ७३ ॥
 पुरुषश्च तथा नारी दासीकुर्यान्न संशयः । पुष्पताम्बूलवासांसि कञ्जलालेपनादिकम् ॥ ७४ ॥
 एकेन मन्त्रयेनमन्त्री सहस्रमभिमन्थ्य च । दद्यादेभ्यः सदा ते स्युः किङ्करा मरणान्तिकम् ॥७५॥
 आपणो व्यवहारादौ विवादे राजवेरमसु । परिपद्यङ्गकर्मादौ शतं साग्रं जपेत्तु यः ॥ ७६ ॥
 तत्र यद्वचनं श्रूयतेनैव स जयी भवेत् । सुषविष्टं कदम्बाघो वल्लवीभिः सहच्युतम् ॥ ७७ ॥
 हृद्यगानरतं ध्यात्वा कृत्वा त्रिमधुराप्नुतैः । अपामार्गसमिच्छेष्टैस्त्रैलोक्यं वशमानयेत् ॥ ७८ ॥
 रासक्रीडारतं कृष्णं ध्यात्वा मन्त्रं दशाक्षरम् । जपेत् सहस्रं नित्यं यो मासमात्रेण साधकः ॥७९॥
 इष्टां कन्यामवाप्नोति दुर्लभामपि नान्यथा । अत्युच्चकुन्द(अ)मारुढं कृष्णं ध्यात्वा सहस्रकम् ॥८०॥
 सायं जप्त्वा तु या कन्या प्रत्यहं मण्डलादि सा । मन्त्रस्यास्य प्रभावेन वाञ्छितं वृणुयाद्वरम् ॥८१॥
 गोपीहस्तसरोजानि धृत्वा नृत्यन्तमञ्जसा । कृष्णं सञ्चिन्त्य मन्त्रं यो जपेदष्टादशाक्षरम् ॥ ८२ ॥
 लब्धं मधुप्लुतैर्वापि पूर्णैर्लाजसमुद्भवैः । इत्यायुतं जपेत् तावत् कन्यामिष्टां लभेत् सः ॥ ८३ ॥
 अष्टादशार्णमन्त्रेण पलाशसमिधोऽप्युतम् । मधुप्लुतैः कुशैर्वापि हुनेद्वा तिलतण्डुलैः ॥ ८४ ॥
 वशीभवन्ति भूदेवा इत्या सर्वस्वमादरात् । कृतमालप्रसन्नैश्च कुरण्टकुसुमैरपि ॥ ८५ ॥
 हुत्वा वशीकरोत्येवं भूपासान् सर्पारिच्छदान् । वकुलोद्भवसत्पुष्पैः पाटलोत्थैश्च तैरपि ॥ ८६ ॥
 अक्षजैर्विदुरीयैः च स्वायत्तौ कुरुते चक्षात् । नूतनोत्कुलमत्पणैः सुगन्धैरकण्डोत्पलैः ॥ ८७ ॥
 मध्वक्त्रैश्चम्पकैर्वापि पाटलोत्थैः मञ्जनकैः । इत्यायुतं क्रमेणैव वशयेद् वैश्वयोधितः ॥ ८८ ॥
 अश्वमारप्रसन्नैर्यो मध्वक्त्रैः प्रत्यहं हुनेत् । रात्रौ सहस्रमंख्यातैः सप्तरात्रमतन्द्रितः ॥ ८९ ॥
 पण्डितानां साहस्रं चारुयौवनगर्वितम् । पञ्चबाणप्रविद्धाङ्गं दासीकुर्यान्न संशयः ॥ ९० ॥
 सिद्धार्थैर्लक्षणोपेतैर्मध्वक्त्रैश्चिसहस्रकम् । होमं प्रकुर्वतो रात्राविद्रोऽपि द्राम् वशी भवेत् ॥ ९१ ॥
 श्रीवृत्तस्य फलैः पञ्चैस्तत्फलैश्च प्रसन्नकैः । त्रिस्वादुमंयुतैर्होपात् पञ्चैस्तण्डुलसंयुतैः ॥ ९२ ॥
 प्रत्येकद्रव्यतो लक्ष्मीं वशीकुर्यान्निजालये । वासांसि वल्लवलीलां मनोभिः सह केशवम् ॥ ९३ ॥

समादाय कदम्बं तु समारुढं तु चिन्तयन् । जप्त्वा तु सहस्रमानं यो रात्रौ स दशभिर्दिनैः ॥ ९४ ॥
 शचीमप्यानयन्मन्त्री शीघ्रमेव न सशयः । किं बहुक्तेन मन्त्राभ्योमताभ्यां मदृशोऽपरः ॥ ९५ ॥
 नास्ति वश्ये तथाकृष्टौ देवदानवयोपिताम् । चन्द्रकुन्दमुगौराङ्गं रक्तपद्मदलेक्षणम् ॥ ९६ ॥
 अरिकम्बु * गदापद्मे चाहुदण्डस्तु विभ्रतम् । दिव्यैश्च मण्डनालेपैः पद्मदाग्रा च भूषितम् ॥ ९७ ॥
 पीताम्बरलसद्गात्रं तरुणं मुनिसेवितम् । विकचत्वग्रमध्यस्थं ध्यात्वा नन्दात्मजं ब्रह्मम् ॥ ९८ ॥
 स्वहृत्पद्मगतं देवं पुराणपुरुषं नवम् । नीलमेघनिभं वापि द्रुतहेमद्युतिं तु वा ॥ ९९ ॥
 जपेदेकतरं मन्त्री ध्रुवाभ्यां पुटितं कृती । लक्षद्व्यदशकं सम्पक् तत्सहस्रं समिद्धरैः ॥ १०० ॥
 दुग्धाप्लुतैर्हृतेन्मन्त्री पयोद्रुमसमुद्भवैः । मध्वान्यलोलितेनापि इविषा वा जितेन्द्रियः ॥ १०१ ॥
 पश्चाद्विश्वाधिपं नित्याचिदानन्दकलेवरम् । भवान्वकारतरणिं स्वीयहृत्तरसीरुहे ॥ १०२ ॥
 आत्माभेदेन सञ्चिन्त्य प्रत्यहं परमेश्वरम् । त्रिमहस्रं जपेन्मन्त्री यजेत् सांध्योक्तवर्त्मना ॥ १०३ ॥
 विधिमेतं भजेद्यस्तु श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । संसाराद्धि महाभीमं जरामृत्युमहाहवैः ॥ १०४ ॥
 अत्युच्चैर्लहरीजालैर्विपयग्राहसंयुतम् । समुल्लङ्घ्य परं तेजो जीवन् विष्णोर्निरञ्जनम् ॥ १०५ ॥
 चक्षरस्तस्य नामानि पिबंस्तस्य कथामृतम् । आकारांस्तस्य च ध्यायन् तत्पादाब्जं नमन्नपि ॥ १०६ ॥
 भक्त्या परमयोपेतो जीवन्मुक्तः स कथ्यते । ..... ॥

पिण्डं बहिपुटे सुवृत्तविवरे संलिरुय तत्कोशगान्

पञ्चवर्णान् पुनरङ्गपञ्चकलमत्मन्धीन् दलेष्वष्टसु ।

अष्टाणान् वसुयुग्मवर्णसुमनुं तत्संख्यपत्रम्वितं

वाग्येऽष्टादशपत्रपद्मलसितान् तत्संख्यवर्णीष्विषेत् ॥ १०७ ॥

पद्मं सप्तदलं ततः प्रतिदलं गायत्रिवर्णाष्विषेत्

संवेष्ट्य अरबीजतः पुनरयो त्रिंशद्विपत्राम्बुजम् ।

तत्रानुष्टुभवर्णकाननुदलं वीतं च पिण्डेन तत्

पञ्चाशद्विपत्रिभिः क्रमेण च पुनः पाशाकुशाभ्यां वृतम् ॥ १०८ ॥

सर्वं वृत्तेन संवीतं यन्त्रमेतत् प्रकल्पितम् । यन्त्रराजमिति ख्यातं सर्वविश्वप्रमोहनम् ॥ १०९ ॥

कामधर्मार्थफलदं शत्रुदृष्ट्युनिवारणम् । कीर्तिकान्तिधनारोग्यरक्षाभोविजयप्रदम् ॥ ११० ॥

पुत्रपौत्रप्रदं लोके भूतवेतालनाशनम् । लिखितं भूर्जपत्रादौ पूजितं चाभिमन्त्रितम् ॥ १११ ॥

धारितं सर्वकामानां वृद्धिर्दं नात्र संशयः । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोशं कृत्वा तन्मध्ये वृत्तं विलिख्य, तस्योदरे पिण्डं गोपालैकाक्षरं बीजं विलिख्य, तन्मध्ये साध्यनाम स्फुटं कृत्वा, पदकोशेषु पूर्वोक्तपदवर्णमन्त्रवर्णानेकैकयो विलिख्य, तत्सन्धिषु “आयकाय

स्वाहा । इत्यादिपूर्वोक्तपञ्चाङ्गमन्त्रानालिख्य, तद्वाहोऽष्टदलकमलं कृत्वा तद्दलेषु वक्ष्यमाणकृष्णप्राक्षरवर्णानालि-
ख्य, (तद्वदिः षोडशदलपत्रं कृत्वा तद्दलेषु वक्ष्यमाणकृष्णषोडशार्णमन्त्रवर्णान् विलिख्य, तद्वहिरष्टादशदलं
कृत्वा तद्दलेषु पूर्वोक्ताष्टादशाक्षरमन्त्रवर्णानालिख्य) तद्वाहो चतुर्विंशतिदलं पत्रं कृत्वा तद्दलेषु वक्ष्यमाणकृ-
ष्णगायत्रीवर्णानालिख्य, तद्वहिरष्टदलं कृत्वा तदन्तरालवीथ्यां कामबीजेन संवेष्ट्य, तद्वहिरष्टात्रिंशद्दलं पत्रं
कृत्वा तद्दलेषु वक्ष्यमाणगोपालानुष्टुभवर्णानालिख्य, तद्वहिरष्टचतुष्टयमालिख्य, वीथीत्रयं निष्पाद्याभ्यन्तर-
वीथ्यां पिएडगोपालमन्त्रेणावेष्ट्य, द्वितीयवीथ्यां मातृकावर्णैरावेष्ट्य, तृतीयवीथ्यां पाशाङ्कुशबीजाभ्यां निर-
न्तरं संवेष्टयेत् । एतद्यन्त्रमुक्ताविधिना साधितं धृतमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—“कामः कृष्णाय गोविन्दो
ऽयुक्स्वस्वस्तरो मनुः” । कामं कामबीजं ऊँ । कृष्णाय स्वरूपं । गोविन्दो ङेयुक् गोविन्दाय । स्वस्वस्तरोऽ-
ष्टाक्षरः । तथा—“तारं नमः पदं कृष्णं चतुर्थ्यन्तं वदेत्ततः । ङन्तं च देवकीपुत्रं चर्मास्त्राभ्यं द्विष्टान्त-
कः ॥ मनुः षोडशबर्णोऽयं षोडशारे प्रकल्पितः ।” तारं प्रणवं । नमः स्वरूपं । कृष्णं चतुर्थ्यन्तं कृष्णाय ।
ङन्तं देवकीपुत्रं देवकीपुत्राय । चर्मं हुं । अस्त्रं फट् । द्विष्टः स्वाहा । तथा—

दामोदरं चतुर्थ्यन्तं विग्रहे तदनन्तरम् । वासुदेवाय चेत्यन्ते धीमहीति पदं वदेत् ॥ ११२ ॥

तत्रः कृष्ण इति प्रोक्त्वा पुनर्मूयात् प्रचोदयात् । गायत्रीयं समाख्याता गोपालस्य जगत्पतेः ॥ ११३ ॥
दामोदरं चतुर्थ्यन्तं दामोदराय । सुगममम्यत् । तथा—

पिएडमारहृदन्तेऽपि ङेयुतं भगवत्पदम् । नन्दपुत्रपदं ज्ञेयं बालतो वपुषे तथा ॥ ११४ ॥

श्यामलाय पदस्थान्ते दशवर्णमनुं वदेत् । द्वात्रिंशदक्षरो मन्त्रस्तत्संख्यदलकन्धितः ॥ ११५ ॥

पिएडं ग्लौबीजं । मारः कामबीजं । हृजमः । ङेयुतं भगवत्पदं भगवते । नन्दपुत्रं ङन्तं नन्दपुत्राय ।
बालवपुषे स्वरूपं । श्यामलाय स्वरूपम् । दशवर्णमनुः प्रोक्तागोपालदशाक्षरमन्त्रः । एतन्मन्त्रचतुष्टयं यन्त्रे
लेख्यम् । तथा—

पद्कोणे पिएडबीजं दिनबलिपिष्टं कांक्षपदके पठेत्

दिक्पत्राञ्जे दशार्णं विलिखतु च ततो वेष्टितं मारबीजैः ।

किञ्जल्केषु स्वराढ्यं दिवमुदललसत्पोडशार्णं च पत्रं

कादीन् किञ्जल्कसंरुवान् रददललिखितानुष्टुर्णं च पत्रम् ॥ ११६ ॥

पाशाङ्कुशावृतं बाह्ये भृजिभ्वद्वितयात्रिषु । वस्वर्धमन्त्रसंयुक्तं कृष्णयन्त्रमिदं विदुः ॥ ११७ ॥

रक्षाकृद् घोरमारिमं चतुर्वर्गफलप्रदम् । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—पद्कोणमध्ये पिएडबीजं सप्ताक्ष्यं विलिख्य, तद्बीजमष्टादशाक्षरमन्त्रेण संवेष्ट्य, पद्कोणेषु
प्रोक्ताष्टाक्षरमन्त्रवर्णान् विलिख्य, तद्वहिरष्टदलपत्रं कृत्वा तद्दलेषु पूर्वोक्ताष्टादशाक्षरमन्त्रस्य दशाक्षराण्यालिख्य,
तद्वहिरष्टदलं कृत्वा तदन्तरालवीथ्यां कामबीजेनिरन्तरं संवेष्ट्य, तद्वदिः षोडशदलकमलं कृत्वा तत्केस-
रेषु (षोडशस्वरान् तद्दलेषु प्रोक्ताष्टादशाक्षरमन्त्रवर्णानालिख्य, तद्वहिरष्टात्रिंशद्दलकमलं कृत्वा तत्केसरेषु)
कादिसान्तात् वर्णानालिख्य तद्दलेषु प्रोक्ताष्टात्रिंशदक्षरमन्त्रवर्णानालिख्य, तद्वहिरष्टचतुरस्त्रद्वयात्मकमष्टकोणं कृत्वा तत्कोणेषु प्रोक्ताष्टाक्षरमन्त्रवर्णानालि-
खेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति । तथा—

कृत्वा नवपदं मन्त्रा मण्डलं चान्जशूलकम् । मध्यकोणे लिखेच्छूलोकं वर्तुलद्वयशोभितम् ॥११८॥
 वृत्ताकारेण मन्त्रज्ञो मध्यादिमध्यपश्चिमम् । अष्टार्धं शिष्टकोशेषु द्वादशार्धेन वेष्टितम् ॥ ११९ ॥
 कृष्णयन्त्रमिति ख्यातं सर्वरक्षाकरं परम् । भूर्जपत्रे लिखित्वा तु पूजितं स्थापितानिलम् ॥१२०॥
 करेण धारितं नित्यं सर्वेष्टसुखवर्धनम् । द्विजद्रुपाष्टिकामध्ये सम्यगालिख्य पूजितम् ॥ १२१ ॥
 शालादौ निहितं यन्त्रं गवां वृद्धिकरं सदा । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—प्राक्प्रत्यक्सूत्रचतुष्टयं दक्षिणोत्तरसूत्रचतुष्टयं च कृत्वा नवकोष्टयुक्तं चक्रं विरच्य कोणच-
 तुष्टये शूलचतुष्टयं कृत्वा तन्मध्यकोष्टमध्ये वर्तुलद्वयं विरच्य तत्र वक्ष्यमाणश्लोकमन्त्राक्षराणि वक्ष्यमाण-
 प्रकारेण लिखेत् । तथा—प्रथमवर्तुले पूर्वार्धे प्रतिलोमतां यिलिख्य द्वितीयवर्तुलं द्विर्वापार्धं तथैव लि-
 खेत् । अथशिष्टकोशेषु पूर्वोक्तगोपालाष्टाक्षर (मन्त्रवर्णनिकमेकं लिखेत्, ततस्तद्वाहिकृत्तयोरन्तराले पूर्वोक्त-
 द्वादशाक्षर) मन्त्रेण वेष्टयेत् । एतच्चमन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ तथा—

तमुक्तीतिपदं ब्रूयाद् देवदेवेन उच्यते । तत्र देवरतो ब्रूयाद्रतं च तरतो वदेत् ॥ १२२ ॥

रुद्रतो ख्यातशब्दान्ते तद्व्यातो पदमुच्यते । देवकीसुतशब्दान्तः श्लोकमन्त्रोऽयमर्पितः ॥१२३॥
 तथासायं मन्त्रः—“ तमुक्ती देवदेवेन तदेदेवरतो रतम् । तरतो रुद्रतो ख्याततद्व्यातो देवकीसुतः ॥ ”
 इति । तथा—

श्लोकमन्त्रं महेशानि चतुष्पाष्टिपदे लिखेत् । राक्षसादि च यद्भयः सर्वतोभद्रनामकम् ॥ १२४ ॥

यन्त्रं पुष्टिचलारोग्यकीर्तिलक्ष्मीनयप्रदम् । सारजे फलके कृत्वा निस्त्रातं गोष्ठमध्यतः ॥ १२५ ॥

दस्पृमारीग्रहादिभ्यो रक्षां कुर्याद्भवां सदा । क्षीरगोपपदं प्रोक्त्वा पगोरक्षीति चोद्धरेत् ॥ १२६ ॥

रक्षमाक्षपदं पश्चात् क्षमाक्षरपदं ततः । गोमानो-पदमारूपातं गगनोमापदं वदेत् ॥ १२७ ॥

गोपक्षगपदं प्रोक्त्वा त्यत्यगक्षपमुच्यते । अथं श्लोकमनुः प्रोक्तो द्वितीयः सर्वमिद्विदः ॥ १२८ ॥

मन्त्रस्तु यथा— “ क्षीरगोप पगोरक्षी रक्षमाक्ष क्षमाक्षर । गोमानो गगनोमानो पक्षगत्य त्यगक्षप ॥ ”
 इति ॥ केरलीयं यन्त्रसारे—

साध्यगमं लिखेत् कामं बहिर्गेहयुगोदरे । पदसु कोशेषु पदार्थाश्चतुष्पत्राभ्युजे ततः ॥ १ ॥

केसरोष्ठचतुर्वर्णं द्वादशार्धमनोर्लिखेत् । त्रीणि त्रीणि च वर्णानि प्रतिपत्रं ततो बहिः ॥ २ ॥

पद्मे दिक्पत्रके राजद्दशार्धमनुकेसरे । विंशत्यर्धमनोर्वर्णान् प्रतिपत्रे दिशो लिखेत् ॥ ३ ॥

बहिः षोडशपत्रेषु स्वरोद्यत्केसरेष्वथ । आगानो द्यस्य भूकस्य चार्धमर्धभृचां लिखेत् ॥ ४ ॥

बहिः संवेष्ट्य कायैश्च ततो भूमिम्बमालिखेत् । वाराहवीजं तद्दिक्षु भूवीजं कोणगं लिखेत् ॥ ५ ॥

गोपालयन्त्रमेतद्वि विधिना स्थापितं गृहे । तत्र गावः पयस्विन्यः सवृषाश्च निरामयाः ॥ ६ ॥

पीनोऽभ्यो बहुरूपाश्च सुशीलाश्च भवन्ति हि । धनधान्यधरारक्षशालिनी तस्य मन्दिरे ॥ ८ ॥

लक्ष्मीरतिस्थिरा भूत्वा वसेदाभूतसंभवम् । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणं विलिख्य तन्मध्ये सप्तार्धं कामवीजं विलिख्य, पदकोशेषु पूर्वोक्तकृष्णपद्म-
 रमन्त्रार्थानालिख्य, तद्दिक्षुचतुर्वर्णं कृत्वा तत्केसरेषु “ ऊर्ध्वोऽधोऽधोऽधो ” इति मन्त्रस्यैकैकमक्षरं विलिख्य

(तद्दलेषु पूर्वोक्तद्वादशाक्षरमन्त्रस्य त्रीणि त्रीण्यक्षराणि आलिख्य तद्विद्दशदलपत्रं कृत्वा तत्केसरेषु पूर्वोक्तद्वादशाक्षरमन्त्राणानि विलिख्य) तद्दलेषु पूर्वोक्तविंशतिवर्णमन्त्रस्य द्विद्विक्रमादिशतिवर्णानालिख्य, तद्विद्दशदलपत्रं कृत्वा तत्केसरेषु षोडश स्वरानालिख्य, तद्दलेषु ऋग्वेदोक्तस्य “ आगावो अगमन्नुत ” इत्येतत्सूक्तस्य प्रतिदलं ऋचामर्धमर्धं विलिख्य, तद्विद्वत्तयोरन्तराले ककारादित्कारान्तैरावेष्ट्य, तद्विद्वत्तुरक्षं कृत्वा तस्य चतुर्दिक्षु वराहबीजं कोलेषु भूबीजं चालिखेत् । एतत् यन्त्रमुक्तफलदं भवति । तथा—

मध्ये तारं सप्ताध्वं वसुदलविवरे गव्यमूकस्य चर्चा-

मेकामेकां क्रमेण प्रविलिखतु बहिर्वेष्टितं मातृकासैः ।

आगावो-मूकयन्त्रं कुगृहगतमिदं स्थापितं मन्दिरादौ

दद्याद्गोष्ठिसत्तर्णकवृषमहिषैः संकुलामाशु लक्ष्मीम् ॥ ८ ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टदलकमलमध्ये सप्ताध्वं प्रणवं विलिख्य, दलेषु वक्ष्यमाण “ आगावो ” सूक्तस्यैकामृषं विलिख्य, वृत्तयोरन्तराले मातृकयावेष्ट्य तद्विद्वत्तुरक्षं कुर्यात्, यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥

आगावो-सूक्तस्य ऋचस्तु—

आगावो अगमन्नुत भद्रमक्रन् सीदन्तु गोष्ठे रक्षयन्त्वसौ । प्रजावतीः पुरुषा इह स्युरिन्द्राय
पूर्वरूपसो दृढानाः ॥ १ ॥ इन्द्रो यज्वने पृणते च शिञ्जत्युपेददाति न स्वं भूषयति । भूयो
भूयो रयिमिदं स्य वर्धयन्नभिमे सिन्धवे नि दधाति देवयुम् ॥ २ ॥ न ता नश्यन्ति न दंभा-
ति तत्करो नसामामित्रो व्यधिरा दधर्षति । देवांश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगिषाभिः सचते
गोपतिः सह ॥ ३ ॥ न ता अर्वा रेणुककाटो अरजुने न संस्कृतप्रभुर्प यंति ता अभि । उक्-
मायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्त्यस्य वि चरन्ति यज्वनः ॥ ४ ॥ गावो भगो गाव इन्द्रो
मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः । इमा वा गावः स जनास इन्द्र इच्छामीदृषा म-
नसा चिदिन्द्रं ॥ ५ ॥ युवं गावो मेदयया कुशं चिदभीरं चित्कण्ठया सुप्रतीकं । भद्रं गृहं क-
ण्ठ्य भद्रवाचो बृहदो वयं उत्पते सभासु ॥ ६ ॥ प्रजावतीः स्रपवसं रिशंतीः शुद्धा अपः
सुप्रपाणे पिवंतीः । मा वः स्तेन ईशत मावशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः ॥ ७ ॥
उपेदमुपवर्चनमासु गोषुर्प पृच्यतां । उप आषभस्य रेतस्पुपेन्द्र तव वीर्ये ॥ ८ ॥

इति । तथा—

पट्टोणे कारिकायां स्वरमथ विलिखेत् कोणपट्टे षडर्थं

पत्रेष्वेकैकवर्षं दशसु च दशवर्षस्य नावैः स्वरम् ।

आवर्तितं मातृकासैरपि च कुगृहं साधुगोपालयन्

प्रोक्तं धर्मार्थकामप्रचुरसुखकरं श्रीप्रदं वर्यकारि ॥ ९ ॥

इति । अस्यार्थः—पदकोणं कृत्वा तन्मध्ये सप्ताध्यं कामबीजं विलिख्य , तत्कोणेषु षडक्षरं विलिख्य , तद्वहिर्दशदलपत्रं कृत्वा तद्दलेषु दशाक्षरमन्त्रवर्णानालिख्य . तद्वहिर्द्वेत्तान्तराले “द्रोद्रोद्रोक्षोक्षः” इति वाण-
बीजमार्तकार्णेश्व वेष्टयित्वा तद्वहिर्द्वयनुरक्षं कुर्यात् । एतदुक्तफलदं भवति । प्रचुरमुखं मोक्षः । तथा—

मारं मध्ये वसुदललसञ्जिष्टकृष्णादिवर्णान्

डौ द्वावन्ते त्रयमथ लिखेत् केमरेषु स्वराणाम् ।

डौ डौ वणौ बहिरपि समावेष्टितं मातृकार्णेश्व-

भूगेडस्थं निम्बिलमुखदं यन्मष्टादशार्णम् ॥ १० ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टदलकमलमध्ये कामबीजं सप्ताध्यमालिख्य . तद्दलेषु पूर्वोक्ताष्टादशाक्षरमन्त्रस्य ‘कृ-
ष्णाय’ इत्यादिवर्णेषु वतुदेशयणान् द्विद्वेकमात्रालेख्यान्तमदलं वर्णत्रयं विलिख्य , तत्केसरेषु द्वन्द्वशः षो-
डश स्वरानालिख्य , बाह्येत्तान्तरालेष्वर्था कादिस्नान्तवर्णारवेष्ट्य बहिर्द्वयनुरक्षं कुर्यात् । एतदुक्तफलदं भ-
वति ॥ मुकुन्दमन्त्रः सारसंग्रहे—

अथ मन्त्रवरं वक्ष्ये मुकुन्दस्य जगत्पतेः । सर्वसिद्धिकरं लोकवरपदं कीर्तिपुष्टिदम् ॥ १ ॥

विचिन्द्राविषं दीपो केवला कर्णयुग् रविः । चन्द्रविष्णुपतश्चक्रो सत्यः कूर्मो हुताशनः ॥ २ ॥

समघान्ता समृद्धिश्च भृगुः सत्यश्च दीर्घवान् । सन्ध्याग्निर्हान्तर्वकुण्ठो गगनं चेन्दुशेखरम् ॥ ३ ॥

शूरोऽग्निसहितः शूरः सत्यो रुद्रसंयुतः । अष्टादशाक्षरो मन्त्रो मुकुन्दस्य प्रकीर्तितः ॥ ४ ॥

विषिन्द्रुर्धाविम्बुविधुरं धावीजं धा इति । विषं म , दीपो न , केवला स्वररहिता , तेन न् । कर्ण उ
रविः म तेन मु । चन्द्रो विन्दुः , विष्णुः (उ , चक्रो क , तेन कुं । सत्यो द । कूर्मः च । हुताशनो र ।
समघान्ता औ , समृद्धिर्द्वि , तेन चरवो । भृगुः स । सत्यो द) दीर्घ आ तेन दा । सन्ध्या श । अग्निः र ।
हान्तो छ । वकुण्ठो म । गगनं ह , इन्दुः विन्दुः , तेन हं । शूरः प , अग्नि र , तेन प्र । शूरः प । सत्य
द , रुद्र प , इरो य , तेन छे । तथा—

नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तो गायत्रो छन्द उच्यते । मुकुन्दो देवता प्रोक्तः सुरासुरनमस्कृतः ॥ ५ ॥

आचक्रार्धः प्रकुर्वीत पञ्चाङ्गानि विचक्षणः । पूजा तु वेष्णवे पीठे शङ्खेन्द्रादि तदापुष्पैः ॥ ६ ॥

मन्त्रं जपेदर्धलक्षं तद्दशांशं हुनेत्ततः । पलाशपुष्पैः स्वाद्वर्कैस्तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ७ ॥

मनुनानेन संजप्तमष्टोत्तरशतं जलम् । दिनादावन्वहं पीत्वा मासपट्टं प्रसन्नधीः ॥ ८ ॥

सम्यक्श्रुतिधरो मन्त्री जायते वेदपारमः । प्रयोगः सुगमः ॥ तथा—

समस्तेति समुच्चार्य मरुन्ममितमुदरेत् । बाललीलापदं श्रोत्रात् आत्मने हुं समीरयेत् ॥ ९ ॥

अस्त्रेण हृदयेनापि युक्तो मन्त्रोऽयमीरितः । ..... ॥

समस्तेति स्वरूपम् । मरुन्ममितस्वरूपम् । बाललीला स्वरूपम् । आत्मने हुं स्वरूपम् । अत्र सन्धि-
स्तेन लीलात्मने इति मन्त्र उच्चारः । अस्त्रं फट् । हृदयं नमः । अष्टादशाक्षरोऽयमपि मन्त्रः ॥ तथा—

नलकूबर आख्यातो मुनिरखन्द उदाहृतम् । गायत्री बालकृष्णोऽस्य देवता परिकीर्तितः ॥ १० ॥

पञ्चाङ्गानि पुरोक्तानि ध्यानं पूर्वोदितं भवेत् । पूजा चाङ्गेन्द्रवज्राद्यैः पुरश्चर्यादि पूर्ववत् ॥ ११॥

जपादिकर्मभिर्मन्त्रः मेवितः सर्वसिद्धिदः । ..... ॥

ध्यानं मानुरङ्गगतरूपं ध्येयम् ॥ तथा—

अक्षरूपपदं प्रोक्त्वा रसरूपेति चोचरेत् । तुष्टिरूपं च हृद्युग्ममक्षाधिपतये परम् ॥ १२ ॥

ममाक्षं च समुच्चार्य प्रयच्छाग्निवधूर्मतः । अक्षप्रदोऽयमाख्यातस्त्रिंशद्वर्णो मनूतमः ॥ १३ ॥

आदिपदप्रयं स्वरूपम् । हृद्युग्मं नमोद्वयम् अग्निमपदवनुपयं स्वरूपम् । अग्निवधूः स्वाहाकारः । अक्ष
नमःपदाक्षपदयोर्विसन्धिः 'त्रिंशद्वर्ण' इत्युक्तेः ॥ तथा—

अर्धमिमांसा समुद्दिष्टचन्दोऽनुष्टुबुदाहृतम् । अत्राक्षाधिपतिः कृष्णो देवता प्रोच्यते बुधैः ॥ १४ ॥

अक्षदो जायते भक्षी मन्त्रभेतं भजेत् सदा ।^१ द्वादशाक्षरमन्त्रान्ते वर्माक्षाग्निवधूपुतः ॥ १५ ॥

प्रसिद्धो यो वासुदेवद्वादशाक्षरमन्त्रः पूर्वोक्तः स वर्माक्षाग्निवध्वन्तो यदा भवति तदा षोडशाक्षरमन्त्रः
स्यात् । यमं हुं । अक्षं फट् । अग्निवधूः स्वाहाकारः ।

षोडशाक्षो मनुः प्रोक्तो ब्रह्मा मुनिरुदाहृतः । गावत्रं चन्द इत्युक्तं देवता च निगद्यते ॥ १६ ॥

ग्रहप्रो देवकीपुत्रो दृष्टग्रहविनाशनः । सर्वग्रहभये चोरे जप्तव्योऽयं मनूतमः ॥ १७ ॥

एतेषां मन्त्रवर्णाणां पञ्चाङ्गानि दशार्णवत् । अर्चनाङ्गैर्लोकपालैर्वज्राद्यैश्च समीरिता ॥ १८ ॥

तत्तद्विशेषफलदा मन्त्रा एते न संशयः । (तथा—) द्वादशार्णमनोरन्ते पुरुषोत्तमशब्दतः ॥ १९ ॥

आयुर्मे च ततो देहि चतुर्ध्यां विष्णुमुचरेत् । तादृशं प्रभविष्णुं हन्मन्त्रो द्वात्रिंशदक्षरः ॥ २० ॥

द्वादशार्णं वासुदेवद्वादशार्णं । पुरुषोत्तम स्वरूपम् । आयुर्मे देहि स्वरूपम् । अक्ष म सन्धिः । चतुर्ध्यां
विष्णुं विष्णवे । तादृशं प्रभविष्णुं प्रभविष्णुवे । हन्मन्त्रः ।

नारदो मुनिरस्य स्याच्छन्दोऽनुष्टुबुदाहृतम् । श्रीकृष्णो देवता प्रोक्तः पञ्चाङ्गविधिरुच्यते ॥ २१ ॥

द्वादशार्णान् समुच्चार्य हृदानन्दात्मने भवेत् । पञ्चाङ्गान्ते वदेत् प्रीत्यात्मने च शिरसो मनुः ॥ २२ ॥

ज्योतिरात्मन इत्यादौ भूतवर्णा शिखा मता । मायात्मने चतुर्वर्णं कवचं परिकीर्तितम् ॥ २३ ॥

चिदानन्दात्मने पूर्वं द्वाभ्यामक्षमुदाहृतम् । ..... ॥

ऊँमो भगवते वासुदेवायानन्दात्मने हृदयाय नमः । पुरुषोत्तमप्रीत्यात्मने शिरसे० । आयुर्मे देहि ज्योतिरा-
त्माने शिखा० । विष्णवे प्रभविष्णवे मायात्मने कवचाय हुं । नमः चिदात्मने अस्त्राय फट् । इति प-
ञ्चाङ्गानि प्राग्वहिन्यसेत् ।

अङ्गलोकेशवज्राधैरर्चनोक्ता जपेन्मनुम् । लक्ष्मेकं दशांशेन जुहुयात् पावसैः शुभैः ॥ २४ ॥

दुग्धाज्यसंस्पृष्टैर्द्वार्धितयैरेधितेऽनले । जुहुयाद् दीर्घजीवित्वं लभते नात्र संशयः ॥ २५ ॥

इति । तथा—

छेन्तं बालवपुः प्रोक्त्वा शिरः सप्तार्णको मनुः । बालानां भयशान्त्यर्थं रक्षार्थं च जपेन्मनुम् ॥ २६ ॥

छेन्तं बालवपुः बालवपुषे । शिरः स्वाहा । तथा—

१ 'नारदो मुनिरस्य स्यात्' क. पाठः । २ 'इति । तथा इत्यधिकः' ग. पाठः ।

गोपालकपदस्यान्ते वदेद्वेषधराय च । चतुर्थ्या वासुदेवं च कवचास्त्रद्विष्टान्नकः ॥ २७ ॥

गोपालकवेषधराय स्वरूपं । वासुदेवं चतुर्थ्यन्तं वासुदेवाय । कवचं हुं । अस्त्रं फट् । द्विष्टः स्वाहा ।

अष्टादशाक्षरो मन्त्रो नारदोऽस्य मुनिर्मतः । गायत्री चन्द्र इत्युक्तं देवता कृष्ण ईरितः ॥ २८ ॥

आचक्रादिभिरङ्गानि पूजा पूर्वोक्तवर्त्मना । गृहगोपालरक्षादौ प्रशस्तः शान्तिकेऽपि च ॥ २९ ॥

पूर्वोक्तवर्त्मना अङ्गे-द्रव्यज्जायेः ।

कालीयस्य पदं श्रोत्वा फणामध्ये ततो वदेत् । दिव्यनृत्यं-पदस्यान्ते करोमि तं-पदं ततः ॥ ३० ॥

नमामीति समुच्चार्य देवकीपुत्रमप्यथ । नृत्यराजानमाभाष्य वदेदच्युतमन्ततः ॥ ३१ ॥

द्वात्रिंशदक्षरो मन्त्रः सर्वस्वेदनिवारकः । ..... ॥

अर्थं मन्त्रः—“कालीयस्य फणामध्ये दिव्यनृत्यं करोमि तम् । नमामि देवकीपुत्रं नृत्यराजानमच्युतम् ॥”

इति श्लोककथः ।

मुनिर्नारद आख्यातश्चन्द्रोऽनुष्टुबुदीरितम् । कालीयमर्दनः कृष्णो देवता सर्ववन्दितः ॥ ३२ ॥

चतुष्पादैश्च सर्वेण मनुनाङ्गविधिः स्मृतः । अङ्गेरिन्द्रादिभिः पञ्चाङ्गमाद्यैरर्चनेरिता ॥ ३३ ॥

एकलक्षं जपिताधौ जुहुयादद्युतं घृतेः । विषनाशकरा योगाः कर्तव्या मनुनामुना ॥ ३४ ॥

एतन्मन्त्रप्रभावेन नश्यन्ते च महोरगाः । एतन्मन्त्रसमानोऽन्यो विषमो नैव विद्यते ॥ ३५ ॥

शुकवृक्षोत्थपञ्चाङ्गेर्मूत्रेण सुपेषितैः । निर्मिता गुलिका सम्भग् मन्त्रेणानेन मन्त्रिता ॥ ३६ ॥

नस्यालोपाङ्गनैः पानकर्मणा स्वेदनाशिनी । मुकुन्दाद्येवदन्तानां मन्त्राणां क्रमतो बुधः ॥ ३७ ॥

दशार्णाणुप्रयोगास्तु ध्वानमेदार्थं कल्पयेत् । ..... ॥

—०=०:०:०=०—

इति श्रीमहामहोपाध्यायाचार्यभगवत्पूज्यपाद-श्रीमोक्षिन्वाचार्यशिष्य-श्रीभगवत्कृष्ण-

चार्यशिष्य-श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य-श्रीमगलमाचार्यशिष्य-श्रीविद्यारण्ययति-

धिरचिते श्रीविद्यार्थशास्त्रे तन्त्रे अष्टाविंशः श्रुतः ॥ २८ ॥

अथ

एकोनविंशः श्वासः ।

अथ धोकान्तमन्त्रः । तथा सारसंग्रहे—

मायारमादिकोऽष्टादशाक्षो विंशच्चरो मनुः । एतन्मन्त्रसमानोऽन्यः सिद्धिदो नैव विद्यते ॥ १ ॥
मुनिर्मेक्षास्य मन्त्रस्य गायत्री छन्द ईरितम् । श्रीकृष्णो देवता वीजशक्त्यायुक्त्वदीरयेत् ॥ २ ॥
श्रीकान्तस्य प्रवक्ष्यामि ध्यानमन्त्रोत्तमोत्तमम् । कुबेरादिधनाध्यक्षैः सर्वदा यद्विधीयते ॥ ३ ॥
अक्षयस्य धनस्यापि करं संपत्प्रभं (करं) शुभम् । कोटिभास्करसङ्काशैर्द्वारकायां गृहोत्तमैः ॥ ४ ॥
बहुभिः कल्पतरुभिर्वेष्टिते रत्नमण्डपे । विद्योत्तन्मणिवर्यैश्चस्तम्भद्वारान्तभिर्चिके ॥ ५ ॥
विकचत्पुष्पमालाभिः सहितानन्तमौक्तिकैः । पुष्परगधराशोभिरत्ननद्योरथान्तरे ॥ ६ ॥
निरन्तरस्रवद्रत्नसुधाधाराभिवर्षिणः । अधः कल्पकवृक्षस्य शाखाभ्याप्तस्य सर्वतः ॥ ७ ॥
ज्वलद्भद्रप्रदीपालिसमुद्योतितदिङ्मुखे । उद्योतद्रविषिम्बाभरत्नसिंहासनाम्बुजे ॥ ८ ॥
स्रपविष्टं रमाक्रान्तं द्रुतस्वर्णनिभं सरेत् । समोद्यद्रविचन्द्रौषविद्युत्कोटिनिभञ्चविम् ॥ ९ ॥
हृद्याङ्गं सर्वतः सौम्यं नानालङ्कारमण्डितम् । अरिशङ्खगदापद्मधारिणं पीतवाससम् ॥ १० ॥
स्पृशन्तं कलशं रक्ष्योत्तन्मणिधारमहर्निशम् । सभ्येन चरन्नाम्ब्येन विद्रुमद्युतिकारिणा ॥ ११ ॥
रुक्मिणीसत्यभामे द्वे दक्षिणामस्थिते प्रभोः । उत्तमाङ्गेऽभिषिञ्चन्त्यौ नानारत्नसुधारया ॥ १२ ॥
लसत्स्वीयकराम्भोजगृहीतघटजातया । यञ्चन्त्यौ नागजित्पाङ्कसुनन्दे सुषट्स्तयोः ॥ १३ ॥
मित्रविन्दा तथैवान्या परा चैव सुलक्षणा । एतयोर्जाम्बवत्याङ्गसुशीले दक्षनामगे ॥ १४ ॥
रत्नधुन्योः समादाय कलशौ रत्नसंभृतौ । अर्पयन्त्यौ विलासेन ध्यातव्ये मन्त्रविद्यमैः ॥ १५ ॥
ततः षोडशसाहस्रमिता नार्यः समन्ततः । स्मरन्त्याः स्वर्णरत्नादिधारायुग्घटसत्कराः ॥ १६ ॥
सरेदष्ट निधीन् तासां घनान्यावर्षतो बहिः । वृष्णीम् तद्वहिर्धुधो देवादीनपि पूर्ववत् ॥ १७ ॥
एवं सञ्चित्य देवेशं ततः पूजां समारमेत् । पुरोदितप्रकारेण पीठन्यासावसानकम् ॥ १८ ॥
कर्म निर्वर्त्य मन्त्रज्ञो मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् । प्राञ्जल्यामन्त्रं कृत्वा शृङ्ग्यादिन्यासमाचरेत् ॥ १९ ॥
कराङ्गुलीषु तलयोः षडङ्गन्यासमाचरेत् । न्यापकं मूलमन्त्रेण विन्यस्य करयोः तथा ॥ २० ॥
पुनः षडङ्गं विन्यस्य देहे देशिकसत्तमः । पुटितां मूलमन्त्रेण मातृकां च प्रविन्यसेत् ॥ २१ ॥
चकारात् पुनः षडङ्गन्यासः उक्तः । "पुनः षडङ्गं कृत्वा तु मन्त्रवर्णस्तनौ न्यसेत् ।" इति सनत्कुमा-

रत्ननात् ।

संहारवर्त्मना सृष्ट्वा दश तत्त्वानि विन्यसेत् । व्यापकं च प्रविन्यस्य मन्त्रार्थन्यायमाचरेत् ॥ २२ ॥
उत्तमाङ्गे ललाटे च भ्रूमध्ये वृक्षश्रुतिद्वये । नासिकाननयोर्ध्वे च चिबुके च गले पुनः ॥ २३ ॥
बाहुमूले हृदि स्कन्धे नाभिदेशे शिवे तथा । मूलाधारे कटिद्वन्द्वे जानुयुग्मे च जङ्घयोः ॥ २४ ॥
गुल्फयुग्मे पादयुग्मे न्यसेद्वर्णान् मनोः क्रमात् । सृष्टिन्यासोऽप्यमाख्यातो हृदयाद्या स्थितिस्तथा ॥ २५ ॥
बाहुमूलान्तिकः प्रोक्तः संहारोऽपि षडादिकः । स्थित्यन्तं पञ्चधा केचिद्व्यस्योक्तं मूर्तिपञ्जरम् ॥ २६ ॥
न्यस्य सृष्टिस्थिती पश्चात् षडङ्गानि प्रविन्यसेत् । त्रिवह्निसागरैर्वेदवेदनेत्रैः क्रमादुधः ॥ २७ ॥

षड्वयस्त्रयः । सागराश्चत्वारः । नेत्रं द्वयम् ।

मूलमन्त्रभर्तृवर्णैर्हृदादौ जातिसंयुतैः । दर्शयित्वा किरीटादिमुद्रा दिग्बन्धनं चरेत् ॥ २८ ॥
मूर्तिपञ्जरतो देवं संपूज्याङ्गे निजे ततः । देवस्य धाक्षपूजार्थमुच्यते यन्ममुत्तमम् ॥ २९ ॥
गोमयेनोपलिप्तायां पीठं धूम्रां प्रविन्यसेत् । पूर्वोक्तमन्धपट्टेन संलिप्याञ्जं वसुज्जदम् ॥ ३० ॥
विलिख्य कर्णिकासंस्पृश्याग्रिमण्डलमण्डपम् । मादनं साध्यसहितं मन्त्रबीजं निवेशयेत् ॥ ३१ ॥
(तद्भूर्ध्वगैस्ततो वर्णैस्तदेव परिवेष्टयेत् । शक्रराक्षसबायूनां कोणगां कमलां लिखेत् ॥ ३२ ॥
अन्येषु च त्रिकोणेषु मायाबीजं प्रकल्पयेत् ।) कोणसन्धिषु तद्वर्णान् दलमूलेषु चाग्निशः ॥ ३३ ॥
गायत्रीं कामदेवस्य मालाणुं चाष्टपत्रगम् । रसाक्षरक्रमात् पञ्चान्मातृकार्थैः प्रविष्टयेत् ॥ ३४ ॥
धरापुरचतुर्दिक्षु रमां मायां च कोणगाम् । विलिरूपैवं महाभक्तं पदे स्वर्णादिजे बुधः ॥ ३५ ॥
सम्यक् संजप्य संपूज्य धृतं च मनुजोत्तमैः । करोति लोकपूज्यतं राजवर्यं च सर्वदा ॥ ३६ ॥

यन्मोक्षारः प्रयोगे बध्यते ।

कामदेवं चतुर्थ्यन्तं विमहे तदनन्तरम् । ऊयुतं पुष्पवाणं च प्रवदेद् धीमहीति च ॥ ३७ ॥

तन्मोऽन्तेऽनङ्ग इत्युक्त्वा प्रवदेत् प्रचोदयात् । ..... ॥

कामदेवं चतुर्थ्यन्तं कामदेवाय । विमहे स्वरूपं । ऊयुतं पुष्पवाणं पुष्पवाणाय । धीमहि स्वरूपं । तन्मोऽनङ्गः स्वरूपं । प्रचोदयात् स्वरूपम् ।

गायत्रीयं समाख्याता जपेदेनां प्रयत्नतः । सर्वगोपालमन्त्राणां जपादौ वर्यकारिणी ॥ ३८ ॥

हृदन्ते ऊयुतं कामं देवं सर्वजनप्रियम् । तथा सर्वजनस्नान्ते ऊन्तं संमोहनं वदेत् ॥ ३९ ॥

ज्वल संवीपस्य मन्त्रज्ञः प्रज्वलोति प्रभाषयेत् । सर्वान्ते जनशब्दं च पठ्यन्तं हृदयं ततः ॥ ४० ॥

ममेति च समुच्चार्य वशं प्रोक्त्वा कुरुद्वयम् । द्विष्ठान्तो मारमालाणुश्चतुर्विंशद्द्वयाक्षरः ॥ ४१ ॥

जपादिसमये चायं कामबीजादिको भवेत् । राजादिसर्वलोकानां परो वर्यकरो भूतः ॥ ४२ ॥

हृदयमः । ऊयुतं कामदेवं कामदेवाय । सर्वजनप्रियं तथा सर्वजनप्रियाय । सर्वजन स्वरूपं । ऊन्तं संमोहनं संमोहनाय । ज्वल संवीपस्य ज्वल २ । प्रज्वल स्वरूपं । सर्व स्वरूपं । जन पठ्यन्तं जनस्य । हृदयं स्वरूपं । मम

स्वरूपं । वशं स्वरूपं । कुरुद्वयं कुरु २ । द्विदः स्वाहा । चतुर्विंशद्वयम् अष्टाचत्वारिंशत् । तथा—

अस्मिन् मन्त्रे पीठपूजां कृत्वा पूर्वोक्तवर्त्मना । तत्र मूर्तिं प्रकल्प्यास्यां कृष्णमावाह्यं पूजयेत् ॥ ४३ ॥

आसनप्रमुखैर्मन्त्री भूपान्तरूपचारकैः । मुहुर्न्यासक्रमेणैव पूजयेज्जकितत्परः ॥ ४४ ॥

आदौ सृष्टिः स्थितिः पश्चात् षडङ्गानि किरीटकम् । कुण्डलद्वितयं भूयो हरिं जलजकं गदाम् ॥ ४५ ॥

जलजं शङ्खम् ।

पद्मं च वनमालां च श्रीवत्सं कौस्तुभं तथा । चन्दनाक्षतपुष्पाद्यैः पुरोवन्मूलतोऽर्चयेत् ॥ ४६ ॥

पदसु कोणेषु बह्व्यादि षडङ्गानि यजेत् पुरा । वासुदेवादिका मूर्तीः कोशकेसरगा यजेत् ॥ ४७ ॥

(शान्तिं श्रियं सरस्वत्या रतिं दिग्दलमूलगाः । ततः पूर्वादिपत्रेषु कनिमल्लीप्रमुखाः यजेत् ॥ ४८ ॥

दक्षवामक्रमात् पश्चादेकदैव समर्चयेत् ।) षोडशस्त्रीसहस्राणि देवदेवस्य शार्ङ्गिणः ॥ ४९ ॥

दलाग्रस्थास्ततः पूज्या निधयोऽष्टौ क्रमादमी । इन्द्रो नीलो मुकुन्दश्च मकरोऽनङ्गकच्छपौ ॥ ५० ॥

शङ्खपद्मौ च तद्भागे लोकेशायुधपूजनम् । इत्थं संपूज्य गोविन्दं नैवेद्यं हविरर्पयेत् ॥ ५१ ॥

हविः पायसम् ।

खण्डाज्यदधिभिः पश्चाच्छ्राद्धादीनि निवेदयेत् । स्तुत्वा प्रणम्य चोद्भास्य हरिं साधरखं हृदि ॥ ५२ ॥

पुनर्विन्यस्य संपूज्य स्वं जपेच्छकितो मनुम् । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण आख्यायामन्त्रं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे
अग्नये नमः । मुखे गायत्रीकुन्दसे नमः । हृदये श्रीकृष्णाय देवतायै नमः । गुह्ये क्लींभीजाय नमः (पादयोः
स्वाहा शङ्खे नमः) इति विन्यस्य मम चतुर्विंशपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः । इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, ह्रींभींक्लीं
हृदयाय नमः । कृष्णाय शिरसे स्वाहा । गोविन्दाय शिखायै वषट् । गोपीजन कवचाय हुं । यलभाय
नेत्रत्रयाय वौषट् । स्वाहा अस्त्राय फट् । इति करषडङ्गन्यासं कृत्वा, मूलमन्त्रेण मूर्धादिपादान्तं व्यापकं
कृत्वा, मूलपुटितां मातृकां विन्यस्य, संहारसृष्टिक्रमेण दशाक्षरोक्तप्रकारेण दश तत्त्वानि विन्यस्य पुनर्मू-
लमन्त्रेण प्रणवपुटितेन त्रिवर्ण्यपकं कृत्वा, पुनः षडङ्गानि विन्यस्य, शिरसि ह्रींनमः । भाले श्रीं० । भ्रुवो-
र्मध्ये क्लीं० । नेत्रयोः हुं० । ओम्त्रयोः प्वां० । नासिकायां यं० । मुखे गौं० । त्रिभुके विं० । गले दां० ।
बाहुमूलयोः थं० । हृदि गौं० । उदरे पीं० । नाभौ जं० । लिङ्गे नं० । मूलाधारे वं० । कटयोः झं० ।
जानुतोः भां० । जङ्घयोः थं० । गुल्फयोः स्वां० । पादयोः हांनमः । एवं सृष्ट्या विन्यस्य, हृदि ह्रींनमः ।
उदरे श्रीं० । नाभौ क्लीं० । लिङ्गे हुं० । मूलाधारे प्वां० । कट्यां थं० । जानुतोः गौं० । जङ्घयोः विं० ।
गुल्फयोः दां० । पादयोः थं० । शिरसि गौं० । भाले पीं० । भ्रुमध्ये जं० । नेत्रयोः नं० । ओम्त्रयोः वं० ।
नासिकायां झं० । मुखे भां० । त्रिभुके थं० । कण्ठे स्वां० । बाहुमूले हांनमः । इति स्थित्या विन्यस्य,
पादादिमस्तकान्तं संहारेण विन्यस्येत् । एवं क्रमस्तु यतीनां, गृहस्थेस्तु संहारसृष्टिस्थितिक्रमेण कार्याः ।
सर्पिर्भिस्तु—स्थितिसंहारसृष्टिक्रमेण कार्या इति । ततः पूर्वोक्तमूर्तिपञ्जरन्यासं कृत्वा, पुनरष्टोक्तप्रकारेण
सृष्टिस्थितिन्यासौ कृत्वा षडङ्गानि विन्यस्य, वक्ष्यमाणप्रकारेण वैष्णवमुद्रां दर्शयित्वा, दिग्बन्धं कृत्वा निजे
देहे मूर्तिपञ्जरन्यासक्रमेण देवं संपूज्य, पुरतश्चन्दनादिना पीठे कुङ्कुमादिनाहृदयं पद्मं चिरञ्च, तत्कार्तिकायां
षट्कोणं कृत्वा, तन्मध्ये सप्ताध्यं कामबीजं विलिख्य “कृष्णाय” इत्यादिभिः सप्तदशभिरक्षरैः कामबीजं संवेष्ट्य,
षट्कोणस्य पूर्वनिर्जृतिवायुकोशेषु श्रीबीजं शिष्टकोशेषु मायाबीजं च विलिख्य, षट्कोणसन्धिषु पूर्वोक्तकृष्णपद-

शरमन्त्रवर्णानालिख्य, तत्केसरेषु प्रोक्तकामगायत्रीविर्होस्त्रिशस्त्रिश अगल्लिख्य, तद्वलेषु प्रोक्तमकरध्वजमा-
लामन्त्राणान् षट्षडालिख्य, तद्वहिर्युक्तद्वयान्तराले मातृकार्धः सविन्दुभिः संवेष्ट्य तद्वहिर्युक्तं कृत्वा
तस्य चतुर्विंशत् ध्वजं कोणेषु मायावीजं च अगल्लिख्य, तत्र ग्राम्यत् पीठपूजां कृत्वा मूर्तिकल्पनादि-
पुष्पोपचारान्ते देवस्य देहे सृष्टिन्यासक्रमेण स्थितिन्यासक्रमेण च संपूज्य, तयाङ्गत्वेन देवस्य देहे षड-
ङ्गन्यासस्थाने षडङ्गानि संपूज्य, देवस्य शिरसि मूलमुच्चार्य किरीटाय नमः । कण्ठयोः कुण्डलाभ्यां नमः ।
क्षोर्ध्वहस्ते चक्राय नमः । वामोर्ध्वहस्ते शङ्काय नमः । वामाधःकरे गदायै नमः । दक्षाधःकरे पद्माय
नमः । स्कन्धादिपादान्तं (नाभ्यन्तं वा) वनमालायै नमः । वक्षसि र्धावत्साय० । कण्ठे कौस्तुभाय
नमः । इति मूलेनैव संपूज्य, षट्कोणेषु ग्राम्यत् षडङ्गानि संपूज्य, कोणकेसरेषु वामदेवादिमूर्तीः विग्न-
तकेसरेषु शान्त्यादिशक्तीश्च संपूज्य, हलेषु देवस्य दक्षायामक्रमेण कर्मण्याष्टमहिषीः संपूज्य, षोडशस-
ङ्गसंस्थाभ्यो देवीभ्यो नमः इति देवस्य परितः संपूज्य, दलाग्रेषु—इन्द्राय नमः । नीलाय० । मुकुन्दाय० ।
मकराय० । अनङ्गाय० । कच्छपाय० । शङ्काय० । पद्माय० । इति निध्यष्टकं संपूज्य लोकेशाद्यादि ग्राम्यत्
समापयेदिति ॥ तथा—

एवमभ्यर्च्य देवेशं वेदलक्षं जपेन्मनुम् । सर्पिषा जुहुयात् पश्चात् दशांशं तर्पयेत्तनः ॥ ५३ ॥

स्वाभिषेकं विधायथ माझणान् भोजयेत्ततः । इत्थं साधितमन्त्रस्तु प्रयोगान् विदधीत वै ॥ ५४ ॥

पूजयित्वाऽनले कृष्णं श्वेतप्रसूनतण्डुलैः । अयुतं घृतसंयुक्तैर्हुत्वा तज्जलं धारयेत् ॥ ५५ ॥

समस्तघनधान्याग्निः स्वीचर्यं च भवेद् ध्रुवम् । रक्ताङ्गैर्लक्षसंख्यं यो हुनेन्मधुरलोलितैः ॥ ५६ ॥

गोधृतैर्वापि जुहुयात् तस्य लक्ष्मीः स्थिरा भवेत् । रक्तादिवसनाकाङ्क्षी हुनेत् पुष्पैश्च सादृशैः ॥ ५७ ॥

मधुराङ्गैर्घृताङ्गैर्वाप्यष्टोत्तरसहस्रकम् । यधुना संयुतैः श्वेतकुसुमैरेष्टसंयुतम् ॥ ५८ ॥

सहस्रमन्त्रं हुत्वा मासमात्रेण साधकः । राक्षः पुरोहितो भूयान्मन्त्रियो वा न संशयः ॥ ५९ ॥

प्रयोगजपहोमादि दशाष्टादशवर्षजम् । मन्त्रेणानेन कुर्वीत ताभ्यां मन्त्रोक्तमादरात् ॥ ६० ॥

न्यासध्यानजपार्चादिहोमतो यो भजेन्मनुम् । रत्नकाञ्चनधान्यायैः समृद्धं तस्य मन्दिरम् ॥ ६१ ॥

जायते हस्तगा तस्य सकला वसुधाऽधिरम् । पुत्रपौत्रकलत्राद्यैर्धुवता भोगान् बहूनिह ॥ ६२ ॥

अन्ते याति परं धाम वैष्णवं मुनिदुर्लभम् । ..... ॥

इति । श्रीयन्त्रसारे—

पट्टोणकार्थिकामध्ये ससाध्यं मदनं लिखेत् । षट्सु कोणेषु षड्वर्णं चतुर्वर्णं चतुर्दले ॥ १ ॥

दशपत्रे केसरोद्यद्दशार्णैकैकवर्णके । विंशत्यर्णमनोर्वर्णान् क्रमाद् द्वौ द्वौ विलिख्य च ॥ २ ॥

मालामन्त्रेण मारुतं वार्ष्णेमातृकयापि च । वेष्टितं भूपुराभिस्त्रिशक्तिभिवसुधास्मरम् ॥ ३ ॥

विंशत्यर्णमनोर्वर्णं प्रोक्तमेतद् यथाविधि । गोपनीयं प्रयत्नेन न देयं यस्य कस्यचित् ॥ ४ ॥

वर्षार्थकाममोचायुःपुत्रधान्यधराप्रदम् । रक्षाकरं वरयकारि कान्तिसौभाग्यकीर्तिदम् ॥ ५ ॥

किमत्र बहुनोक्तेन काङ्क्षितार्थसुरद्वयम् । ..... ॥

इति । अस्मार्थः—षट्कोणं कृत्वा तन्मध्ये ससाध्यं कामवीजं विलिख्य, षट्कोणेषु षड्वर्णं विलिख्य,
बहिःस्थषट्पत्रेषु चतुरङ्गरं विलिख्य, तद्वहिर्युक्तकेसरेषु दशाक्षरं विलिख्य, दशपत्रेषु विंशत्यर्णमन्त्रवर्णान्

ह्रीं ह्रीं विलिख्य, वहिर्बृत्तचतुष्टयं कृत्वा तदन्तरालवीथीत्रयेऽभ्यन्तरवीथ्यां पूर्वोक्तकाममात्मामन्त्रेण तद्वहि-
वीथ्यां पुर्ययत् पञ्चवारैस्तद्वहिर्वीथ्यां मातृकारैश्च निरन्तरं संवेष्ट्य, वहिःस्थचतुरस्रकोणेषु प्रतिकोणं
शक्तिर्भावसुधाकामबीजानि लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदम् । पूर्वोक्तं पूजायन्त्रं साधितं धारयन्त्रं भवति ।
तदपि यथाविधि (कृष्णं ? धृतं) यथोक्तफलदं भवति ॥ सारसंग्रहे—

रमामायासरान्तं च चतुर्थ्या कृष्णमीरयेत् । गोविन्दं केयुतं चाथ स्वाहान्तो द्वादशाक्षरः ॥ १ ॥
रमा श्रीबीजं । माया तद्बीजं । स्मरः क्लीं । चतुर्थ्या कृष्णं कृष्णाय । गोविन्दं केयुतं गोविन्दाय,
इति । तथा—

मन्त्रे ब्रह्मा मुनिः प्रोक्तो गायत्रं छन्द ईरितम् । श्रीकृष्णो देवता चन्द्रधरेन्द्राण्यन्धनेत्रकैः ॥ २ ॥

मूलमन्त्रभैरवैर्गणैः षडङ्गानि प्रकल्पयेत् । ध्यानपूजाजपाद्यस्य विंशार्थोक्तवदाचरेत् ॥ ३ ॥

कामयन् सर्वसंपत्तिं मन्त्रमेनं भजेद् मुधः । ..... ॥

वीथीं हत् । ह्रीं शिरः । क्लीं शिखा । कृष्णाय कवचं । गोविन्दाय नेत्रं । स्वाहा अर्धं । तथा—

लक्ष्मीशक्तिमनोज्ञातबीजान्ते दशवर्त्यकम् । काममायेन्दिरान्तोऽयं षोडशार्थो मनुर्मतः ॥ ४ ॥

लक्ष्मीः श्रीबीजं । शक्तिर्मायाबीजं । मनोज्ञातः कामबीजं । दशवर्त्यः पूर्वोक्ताः । कामस्तद्बीजं । माया ह्रीं ।
इन्दिरा श्रीबीजं ।

ऋष्यादिकं दशार्थोक्तं पञ्चाङ्गमपि तादृशम् । पूजा विंशाक्षरप्रोक्ता ध्यानं तस्य निगद्यते ॥ ५ ॥

वराभयकराञ्जाभ्यामालिङ्गन्तं त्रिमाङ्गके । अञ्जोत्पललसद्वस्ते ताभ्यामालिङ्गितं मुदा ॥ ६ ॥

धारयन्तं रथाङ्गं च शङ्खं मध्यकलेवरम् । एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं दशलक्षं समाहितः ॥ ७ ॥

तावत्संख्यासहस्राणि हुनेदाज्यमनुत्तमम् । तर्पणाद्यैर्मन्त्रेणैव सिद्धः स्वेष्टफलप्रदः ॥ ८ ॥

मायाश्रीसहितो मन्त्रो दशार्थो द्वादशाक्षरः । विधानमस्य विज्ञेयं षोडशार्थोक्तवर्मणा ॥ ९ ॥

सुगमम् ।

काममायेन्दिरापूर्वो मायाश्रीकामतस्तथा । लक्ष्मीमायासाराद्यश्च मन्त्रराजो दशाक्षरः ॥ १० ॥

त्रयोदशाक्षरा मन्त्राख्य एते उदाहृताः । मुन्याद्यङ्गविधिस्तेषां पञ्चत्यर्थोक्तविधानतः ॥ ११ ॥

ध्यानं तृतीयमन्त्रे तु दशार्थोक्तमुदाहृतम् । विंशार्थोक्तं द्वितीये तु प्रथमेऽयं निगद्यते ॥ १२ ॥

दरारिथापसद्भासगुणाकुशकराम्बुजम् । वेणुपादाय हस्ताभ्यां वादयन्तं मुदाभितम् ॥ १३ ॥

रविमण्डलगं कृष्णं ध्यायेदिष्टफलाप्तये । अङ्गैरिन्द्रादिवज्राद्यैरर्चना सर्वसिद्धिदा ॥ १४ ॥

बाणलक्षं जपित्वाप्रौ दशांशं हविषा हुनेत् । तर्पणादि ततः कुर्यात् सिद्धमन्त्रः समाचरेत् ॥ १५ ॥

कान्तिपुष्टिधनारोग्यकामो मन्त्रैः प्रयोगकान् । ..... ॥

बाणलक्षं पञ्चलक्षम् । तथा—

अष्टादशल्लिपिर्मन्त्रः कामान्तो वसुपुत्रदः । मुनिर्नारद आख्यातो गायत्री छन्द ईरितम् ॥ १६ ॥

श्रीकृष्णो देवताङ्गानि षट्दीर्घैश्च सरेण हि । क्लींक्लीं इत्यादिना षडङ्गकम् ।

बालं नीलमुदारकान्तिविभवं हस्ताम्बुजे दक्षिणे

विभ्रास्यं परिपक्वदौर्घकवलं नन्दात्मजं सुन्दरम् ।

वामे तद्दिनजातमुद्धतरसं दध्युत्थपिण्डं शुभं

वैयाघ्रेण नखेन राजितगलं त्यक्त्वांशुकं भावयेत् ॥ १७ ॥

अङ्गलोकेशवज्राद्यैरर्चनास्य समीरिता । एवं ध्वात्वा जपेन्मन्त्रमेकलक्षमनन्यधीः ॥ १८ ॥

शर्कराघृतपुक्तेन दशांशं हविषा हुनेत् । तर्पणादि ततः कुर्यात् पूर्वोक्तविधिना सुधीः ॥ १९ ॥

सरोजमध्यगं कृष्णं पूजयित्वा विधानतः । तस्मै च श्रीमुखाम्भोजे तर्पयेन्मन्त्रमुच्चरन् ॥ २० ॥

गोदुग्धेन सुशुद्धेन सुपक्वं कदलीफलं । दद्यात् च नवनीलेन पुत्रमाप्नोति वत्सरात् ॥ २१ ॥

यद्यदिच्छति तत्सर्वं तर्पणेनैव सिद्ध्यति । ..... ॥

इति । तथा—

अधरो बिन्दुमान् कामो ऊपुक् कृष्णश्च मायया । गोविन्दो ऊपुतो लक्ष्मीर्दशार्णस्तदनन्तरम् ॥ २२ ॥

भृगुर्मनुषिसर्गाख्यो द्वाविंशाख्यो मनुर्मतः । वागैश्वर्यमदो नित्यं साधकानामभीष्टदः ॥ २३ ॥

अष्टादशलिपिप्रोक्तं मुन्याद्यं चाङ्गकल्पनम् । ..... ॥

अधर पे , बिन्दुमान् बिन्दुयुक्तस्तेन पे । कामस्तद्विजं । ऊपुक् कृष्णः कृष्णाय । मायया तद्विजेन सहेति शेषः । गोविन्दो ऊपुतो गोविन्दाय । लक्ष्मीः श्रीर्वाजं । दशार्णः पूर्वोक्तः । भृगुः सकारः , मनु श्री , बि-
सर्गः अः , तेन साः । विंशान्तरोक्ता सपर्या । ध्यानमुच्यते ।

दक्षोर्ध्वे हस्तपद्मे स्फटिकजपवटीं मातृकावर्णरूपां

वामोर्ध्वे सर्वविद्याकलितमभिनवं पुस्तकं संदधानः ।

शब्दत्रयैकवेषुं करयुगलधृतं वादयन् श्रेयसे वो

गायन् पीताम्बरोऽसौ भवतु सुररिपुः श्यामलः कोमलाङ्गः ॥ २४ ॥

भयूरपत्रसंनद्धकेशजालश्रियान्वितः । सर्वज्ञो मुनिवृन्देन सेवितः सर्ववेदिना ॥ २५ ॥

इत्थं संचिन्त्य देवेशं नारीनेष्वधधारिणम् । ..... ॥

नेपथ्यमलङ्कारस्तेन स्त्रीरूपधारी श्रेयः । " युवतीवेशस्तावत्परमलीयतनुं हरिम् " । इति गौतमीयतन्त्र-
वचनान् । ऊर्ध्वोक्त्याय इवयाय० । गोविन्दाय शिरसे० । गोपीजन शिखायै० । वज्रभाय कदवाय० । स्वाहा
अस्त्राय० । इति पञ्चाङ्गम् । अन्यन्तुगमम् । तथा—

वेदलक्षं मनुं जप्त्वा किंशुर्कर्मपुराण्युतैः । दशांशं जुहुवाद्गौ साधको मन्त्रसिद्धये ॥ २६ ॥

तर्पणादि ततः कुर्यान्मन्त्री पूर्वोक्तवर्त्मना । मन्त्रमेतं जपेद्यस्तु मन्त्री पूर्वोक्तवर्त्मना ॥ २७ ॥

देवस्यानुग्रहात् तस्य मुखपद्मादिवृम्भते । मङ्गातरङ्गकल्लोलनाम्विलासमनोहरा ॥ २८ ॥

गद्यपद्यात्मिका सम्यक् प्रचण्डा भारती सदा । अशेषवेदवेदार्थसर्वशास्त्रविशारदः ॥ २९ ॥

राजैश्वर्यं महत् प्राप्य मुक्तिमेति परां कृती । ..... ॥

इति । तथा—

वेदादिहृदयस्यान्ते ऊयुतं भगवत्पदम् । नन्दपुत्राय नन्दान्ते वपुषे श्री दशाक्षरः ॥ ३० ॥

अष्टाविंशाक्षरो मन्त्रो भजतां कामदो मणिः । ..... ॥

वेदादिः प्रणवः । हृदयं नमः । ऊयुतं भगवत्पदं भगवते । नन्दपुत्राय स्वरूपं । नन्दवपुषे स्वरूपं । श्री स्वरूपं । दशाक्षरः पूर्वोक्तः । तथा—

नारदो मुनिरस्य स्यादुष्णिक् छन्द उदाहृतम् । देवता नन्दपुत्रोऽस्य चिन्तितेष्टफलप्रदः ॥ ३१ ॥

आचक्रादिपदैरङ्गपञ्चकं परिकीर्तितम् । रत्नपात्रं करे दधे हेमवेत्रं च वामतः ॥ ३२ ॥

बहन्तं भावयेत् कृष्णं स्त्रीभ्यामालिङ्गितं मुदा । अङ्गलोकेशवज्राद्यैरर्चना फलसिद्धये ॥ ३३ ॥

दशायुतं जपित्वान्ते जुहुयाद् हविषायुतम् । साधिते साधको मन्त्री भवेत् सर्वसमृद्धिमान् ॥ ३४ ॥

इति ॥ तथा—

नन्दपुत्राय शब्दान्ते श्यामलाङ्गाय भाषयेत् । केन्तं बालवपुः प्रोक्ता चतुर्धा कृष्णमीरयेत् ॥ ३५ ॥

नारमोविन्दशब्दान्ते दशार्णं च मनुं वदेत् । मन्त्रोऽयं साधुसंप्रोक्तो द्वाविंशदर्थो उच्चमः ॥ ३६ ॥

मुन्याद्या नारदानुष्टुप्कृष्णा अन्यत् पुरोक्तवत् । ..... ॥

पुरोक्तवत् अष्टाविंशाक्षरोक्तवत् ॥ तथा—

प्रणवान्ते रमा माया हृदयं भगवांस्ततः । ऊयुक् च नन्दपुत्राय स्कन्धमलाण्डोऽप्यनन्तयुक् ॥ ३७ ॥

(इन्द्रतो वपुषे मूयात् श्यामलाङ्गं च ऊयुतम् ।) अष्टादशल्लिपिर्मन्त्रो द्विचत्वारिंशदर्थवान् ॥ ३८ ॥

रमा र्ध्वीजं । माया तर्हीजं । ऊयुःभगवान् भगवते । नन्दपुत्राय स्वरूपं । स्कन्धमलाण्डो वकारः, अमस्त आ, तेन वा । इन्द्रो ल । वपुषे स्वरूपं । श्यामलाङ्गं ऊयुतं श्यामलाङ्गाय । अष्टादशल्लिपिः पूर्वोक्तः । तथा—

मन्त्रानुष्टुप् च कृष्णारूपा मुन्याद्याः कथिता युधैः । अन्यत् सर्वं पुरोक्तेन विधानेन समं भवेत् ॥ ३९ ॥

वह्न्यैकादशभूतेषु धृतिसंख्यैस्तु मन्त्रवित् । मूलमन्त्रमवैर्वर्णैः पञ्चाङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ४० ॥

वह्न्यस्तयः । भूतानि पञ्च । इषवः पञ्च । धृतिरष्टादश । और्भीर्द्वा हृदयाय० । नमो भगवते नन्दपुत्राय शिरः० ।

बालवपुषे शिखा० । श्यामलाङ्गाय कवचाय० । ऋंहृष्णाय गोविन्दाय मोपीजनवज्रमाय स्वाहा अस्त्राय० ॥

अन्यदष्टाविंशत्यर्थवत् । " मन्त्रोऽयं सकलैश्वर्यकाङ्क्षितैकार्थसाधनम् । " इति तथा—

ध्रुवश्च हृदयं चैव चतुर्धा भगवत्पदम् । रुक्मिणीवल्लभायान्वत् स्वाहान्तः षोडशाक्षरः ॥ ४१ ॥

ध्रुवः । प्रणवः । हृदयं नमः । चतुर्धा भगवत्पदं भगवते । रुक्मिणीवल्लभाय स्वरूपम् ।

मुनिनारद आख्यातश्छन्दोऽनुष्टुप्पदीरितम् । रुक्मिणीवल्लभः कृष्णो देवता सर्वसिद्धिदः ॥ ४२ ॥

भृङ्गध्रुतिपातालपुष्पाङ्गैरङ्गकल्पनम् । (भूः एकः । ध्रुतयश्चत्वारः । पातालाः सप्त ।)

कलायरमामलं कृष्णं नानालङ्कारमल्लितम् । पीतकौशेयसदृशं स्वर्णवेत्रविभूषितम् ॥ ४३ ॥

करपद्मेन दधेयं श्लिष्यन्तं वामपाणिना । चिन्तारत्नवतीं देवीमङ्गमां काञ्चनप्रभाम् ॥ ४४ ॥

वामहस्तधृताम्भोजामन्येनाल्लिङ्गितप्रियाम् । अङ्गनारदमुख्यैश्च लोकपालैस्तदायुधैः ॥ ४५ ॥

पूजनं धर्मकामार्थनिःश्रेयसफलावहम् । एकलक्षं जपेन्मन्त्रं हुनेन्मधुरलोलितैः ॥ ४६ ॥

दशांशं कमलैः पश्चात् तर्पणादि समाचरेत् । महदैश्वर्यवरयादि काङ्क्षिभिः सेव्यतां मनुः ॥ ४७ ॥

औहत् । नमः शिरः । भगवते शिखा । रुक्मिणीवल्लभाय कवचं । स्वाहा अन्नम् ॥ तथा—

वदेत्लीलापदस्यान्ते दण्डगोपीजनं पुनः । संसक्तदोःपदं पश्चाद् दण्डबालपदं वदेत् ॥ ४८ ॥

रूपमेघपदं प्रोक्त्वा रयामं भगवत् वदेत् । वन् विष्णो वह्निवध्वन्त एकोनविंशदक्षरः ॥ ४९ ॥

लीलादण्डगोपीजनसंसक्तदोर्दण्डबालरूपमेघश्याम भगवन् विष्णो इति पदानि स्वरूपाणि । वह्निवधूः स्वाहा ।

मन्त्रो निखिलसदृशसिद्धिसंश्रुतप्रदो मतः । नारदोऽस्य मुनिरक्षन्दो गायत्री देवता मता ॥ ५० ॥

लीलादण्डमहाविष्णुः सर्वदेवौघवन्दितः । चतुर्दशचतुर्वेदश्रवणैरङ्गकल्पनम् ॥ ५१ ॥

लीलादण्डगोपीजनसंसक्तदोर्दण्ड इत् । बालरूप शिरः । मेघश्याम शिखा । भगवन् कवचं । विष्णो स्वाहा अन्नम् ।

नामहस्ताम्बुजस्येन लीलादण्डेन गोपिकाः । पुराङ्गनाथ साकृतं मोहयन्तं महामधुम् ॥ ५२ ॥

आत्मनः प्रियमित्रस्य स्कन्धन्यस्तान्यहस्तकम् । हतकंसं स्मरेत् कृष्णमप्रमेयपराक्रमम् ॥ ५३ ॥

अङ्गैरिन्द्रादिवज्राधैरर्चनास्य मतान्वहम् । लक्ष्मणं जपेन्मन्त्रं दशांशं तिलतण्डुलैः ॥ ५४ ॥

त्रिमध्वजैर्हृनेत् पश्चात्तर्पणादि समाचरेत् । निधमस्तो नरो योऽमुं लीलादण्डमनुं भजेत् ॥ ५५ ॥

सुभगः स जगद्ग्यो रमाया भवने भवेत् । ..... ॥

इति ॥ तथा—

शार्ङ्गी सद्येन सन्दीप्तो बाल इन्द्रद्वयं तथा । विलोभाद् यतृतीयश्च सानन्तोऽथ समीरणः ॥ ५६ ॥

कृशानुदयितोपेतो मन्त्रोऽयं धातुवर्णकः । ..... ॥

शार्ङ्गी ग । सद्य घो, तेन गो । बाल व । इन्द्रद्वयं ज्ञ । विलोमाद्यतृतीयो म, अनन्त का, तेन भा । समी-
रणो य । कृशानुदयिता स्वाहा । धातुवर्णः सप्तार्णवः । तथा—

नारदो मुनिरस्य स्वादुष्मिन् कन्दश्च देवता । गोवत्समो हरिः प्रोक्तो गवां वृद्धिकरः परः ॥ ५७ ॥

दशाष्टौऋषिधानेन पञ्चाङ्गविधिरीरितः । इन्द्रनीलससत्कान्ति पीतवाससमप्युतम् ॥ ५८ ॥

सर्पारिपिच्छनिकरैः सम्यक्कृतप्रावतंसकम् । वेशुं वामकरे दक्षे षष्टिं पाशं च विभ्रतम् ॥ ५९ ॥

कपिलाजातमध्यस्वमाङ्गुयन्तं च ताम्रदा । एवं ध्यात्वा यजेत् सम्यक् पीठे पूर्वोदिते शुभे ॥ ६० ॥

आदावङ्गानि संपूज्य पूजयेद्गोण्याष्टकम् । सुवर्णवर्णा प्रथमा द्वितीया गौरपिङ्गला ॥ ६१ ॥

तृतीया रक्तपिङ्गला चतुर्थी गलपिङ्गला । पञ्चमी बभ्रुवर्णा स्वादुचमा कपिला गवाम् ॥ ६२ ॥

षष्ठी चतुष्कपिङ्गला स्यात् सप्तमी समपिङ्गला । अष्टमी कपिला गोषु विज्ञेया पुच्छपिङ्गला ॥ ६३ ॥

पुरन्दरमुखास्तेषामायुधानि ततः परम् । ध्यात्वा यच्च जपेत् सम्यग् वर्णतप्तं जितेन्द्रियः ॥ ६४ ॥

तत्सहस्रं हुनेन्मन्त्री गोदुग्धैस्तु पुरोक्तवत् । गोदुग्धैः प्रत्यहं साग्रं सहस्रं जुहुयात्तु यः ॥ ६५ ॥

मासार्धेन गवां वृद्धिर्जायते तस्य भूषणी । दशाधरोक्तवत् सर्वं विधानं च भक्त्यपेत् ॥ ६६ ॥

इति ॥ तथा—

भूयात् तारहदोरन्ते चतुर्थ्या भगवत्पदम् । अस्थपशिवामनेत्रान्ते गोविन्दं तावृशं वदेत् ॥ ६७ ॥

रव्यशो मनुराख्यातो नारदोऽस्य मुनिर्भवेत् । गायत्री छन्द इत्युक्तं देवता कृष्ण ईरितः ॥ ६८ ॥
तारः प्रणवः । हृद्यमः । चतुर्थ्या भगवत्पदं भगवते । अस्थि श । अग्नी र । वामनेत्रं ई, तेन श्री ।
गोविन्दं तादृशं चतुर्थ्यायुतं तेन गोविन्दाय ।

चन्द्रेनेत्राब्धिवाणार्णर्मन्त्रेणाप्यङ्गकल्पनम् । कल्पद्रुमतले रम्ये रत्नसिंहासने शुभे ॥ ६९ ॥

सर्वलक्षणसन्दीप्तं निविष्टं नन्दनन्दनम् । प्रस्तुतस्तनभारेण गोवृन्देन वृतं सरेत् ॥ ७० ॥

मेघरयामतनुं सुपीतवसनं चेत्रं दरं विभ्रतं

हस्ताभ्यां कमलायताद्यमनिशं सौन्दर्यसीमास्पदम् ।

देवाधीश्वरहस्तयुग्मविलसत्सौवर्णसत्कुम्भतो

निर्यातामृतधारया हरिमहं संसिच्यमानं भजे ॥ ७१ ॥

इत्थे चेत्रं । घामे शङ्खः इत्याद्युधध्यानम् ।

संपूज्य वैष्णवं पीठं तत्रावाह्य यजेद्हरिम् । देवस्य दक्षिणे भागे कर्षिकायां तु रुक्मिणीम् ॥ ७२ ॥

मत्स्यभामां च तद्दामे वासवं चाग्रदेशतः । सुरभिं पृष्ठतोऽभ्यर्च्य दलमूलेषु मन्त्रवित् ॥ ७३ ॥

हृदादिकवचान्तानि दिग्दलेषु समर्चयेत् । चत्वार्यङ्गानि कोणेषु सम्यगक्षं यजेत् ततः ॥ ७४ ॥

पूर्वादिपत्रमध्येषु कालिन्दीं रोहिणीं ततः । नागजित्यादिकाश्चापि पद्मश्रीः क्रमशोऽर्चयेत् ॥ ७५ ॥

तद्गर्हिर्वह्निकोणादिशिवायं सम्यगर्चयेत् । किंकरीषामपटीस्तु वेणुं पश्चात् पुरोगतौ ॥ ७६ ॥

श्रीवत्सकौस्तुभौ पूज्यौ वनमालां पुरोऽर्चयेत् । पूर्वादि तद्गर्हिः शङ्खं गदां चक्रं ततः सुधीः ॥ ७७ ॥

वसुदेवाभिधं पश्चाद् देवकीं नन्दगोपकम् । यशोदां धेनुगोपालगोपिकाः पूजयेत् ततः ॥ ७८ ॥

लोकपालांस्तदस्त्राणि कुमुदादींश्च पूजयेत् । उत्तरे तद्गर्हिः पश्चाद्विष्वक्सेनं विधानतः ॥ ७९ ॥

कुम्भदः प्रथमो ज्ञेयः कुम्भदाचो द्वितीयकः । पुण्डरीकस्तृतीयश्च वामनस्तदनन्तरम् ॥ ८० ॥

शङ्खकर्णः पञ्चमश्च सर्वेनेत्रस्ततः परः । सुमुखः सप्तमः पश्चादष्टमः सुमतिष्ठितः ॥ ८१ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि नारदाय श्रुण्वे नमः । मुखे गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये श्रीकृष्णाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्वहिनियोगमुक्त्वा, ऊँहृदयाय नमः । नमः शिरसे स्याद्वा । भगवते शिखायै० । श्रीगोविन्दाय कवचाय० । अंनमोभगवते श्रीगोविन्दाय अस्त्राय० । इति पञ्चाङ्गानि प्राग्वहिन्यस्य, ध्यानादिपुष्पोपचारास्ते कर्षिकायां देवस्य दक्षिणे श्रीरुक्मिणीयै नमः । घामे मत्स्यभामायै नमः । अग्रे इन्द्राय० । पृष्ठे सुरभ्यै नमः । दिग्गतकेसरेषु हृदादिकवचान्तानि कोणकेसरेषु चत्वारं संपूज्य, दलेषु देवाप्रादि—कालिन्द्यै नमः । रोहिण्यै० । नागजित्यै० । सुलक्ष्म्यै० । मित्रविन्द्यै० । सुलदमलायै० । जाम्बवत्यै० । सुशीलायै० । अष्टदलाद्गर्हिः चतुरस्त्राभ्यस्तरे वह्निकोणादि—किङ्किणीभ्यो नमः । वामभ्यो० । यष्ट्यै० । वेणुवे० । इति ईशानान्तमभ्यर्च्य, देवाग्रे—श्रीवत्साय नमः । कौस्तुभाय० । वनमालायै० । चतुरस्त्रे देवाप्रादिप्रादक्षिण्येन—शङ्खाय नमः । गदायै० । चक्राय० । वसुदेवाय० । देवक्यै० । नन्दगोपाय० । यशोदायै० । धेनुभ्यो० । गोपालेभ्यो० । गोपिकाभ्यो० । इति संपूज्य, लोकपालांस्तदस्त्राणि च तद्गर्हिः संपूज्य, तद्गर्हिः—कुमुदाय नमः । कुमुदाकाय० । पुण्ड-

रीकाय० । वामनाय० । शङ्कुकर्षाय० । सर्वनेषाय० । सुमुखाय० । सुप्रतिष्ठिताय० । इति । तद्वद्वि-
देवस्योत्तरे— विष्वक्सेनाय नमः इति संपूज्य, धूपदीपादि सर्व प्राग्वत् कुर्यादिति । तथा—

एवं संचिन्त्य देवेशं वर्णलक्षं जपेन्मनुष्य । तत्सदस्याणि गोक्षीरैर्जुहुयात् तर्पयेत् ततः ॥ ८२ ॥
ब्राह्मणाराधनान्तं तु शम्भुत् कुर्यादतन्द्रितः । दिनादौ चाथ मध्याह्नं समयत्रितये तथा ॥ ८३ ॥
गोष्ठाभ्याशगतं कृष्णमर्चयन् विधिनामुना । भक्त्या परमयोपेतो गोभ्यश्च तृणमर्पयन् ॥ ८४ ॥
दीर्घायुर्निर्भयश्चैव धनधान्यधरादिभिः । पुत्रैः पौत्रैश्च सन्मित्रैराढ्योऽन्ते विष्णुमेति च ॥ ८५ ॥

इति ॥ तथा—

स्मृतिराध्यायनीयुक्ता सृष्टिरिन्धिकायान्विता । क्रिया दीर्घा प्रतिष्ठाद्या वरदा तादृशी मता ॥ ८६ ॥

क्षुधा दीर्घा च तन्द्राख्या रसनादीपिता भवेत् । अष्टाक्षरैः समाख्यातो मूलमग्नौ मनीषिभिः ॥ ८७ ॥

स्मृतिः ग, आध्यायनी ओ, तेन गो । सृष्टिः क, इन्धिका उ, तेन कु । क्रिया ल । दीर्घा न, प्रतिष्ठा
आ, तेन ना । वरदा थ, तादृशी आकारयुक्ता तेन धा । क्षुधा य । दीर्घा न । तन्द्रा म, रसना विस-
र्गः, तेन मः । तथा—

ब्रह्मा मुनिस्तु गायत्री चन्दो देवो हरिर्मतः । वर्णाद्वन्द्वक्रमादङ्गं सकलेनापि कल्पयेत् ॥ ८८ ॥

वन्दे नीलकलेवरं रुचिरया कान्त्या महत्या पुनं

वालं कुन्तलजालरुदनयनं पञ्चाब्धिकं चाङ्गने ।

धावन्तं रशानामुनपुरमक्षिर्ग्रेवेयहाराङ्गदै-

रादाप्तं सरलं स्तुतं मुनिगर्भेर्हृष्टं यशोदासुतम् ॥ ८९ ॥

श्रीकृष्णं पूजयेन्नित्यं पीठे पूर्वसमीरिते । दिग्बिदिकक्रमतः पूर्वं पूजयेदङ्गपञ्चकम् ॥ ९० ॥

दिक्पत्रेषु यजेन्मूर्तीर्वासुदेवादिकास्ततः । रुक्मिणीं सत्यभामां च लक्ष्मणां तदनन्तरम् ॥ ९१ ॥

ततो जाम्बवतीं मन्त्री कोणपत्रेषु पूजयेत् । तद्गहिर्वासवादीनां वज्रादीनां च पूजनम् ॥ ९२ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्वद्योगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामप्रथमं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे श्रुत्यै नमः ।
मुखे गायत्रीसुन्दसे नमः । हृदये श्रीकृष्णाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य पूर्ववाङ्मेनियोगमुक्त्वा, गोकु-
हृदयाय नमः । लना शिरसे स्वाहा । धाय शिखायै० । नमः कवचाय० । गोकुलनाथाय नमः अस्त्राय० ।
इति पञ्चाङ्गानि विन्यस्य, ध्यानादिपुष्पोपचाराग्ने देवाग्नादिकेसरचतुष्केऽङ्गचतुष्टयं कोणकेसरेषु अस्त्रमिति
पञ्चाङ्गानि विन्यस्य, दिग्दलेषु वासुदेवादिमूर्तिचतुष्टयं संपूज्य, कोणपत्रेषु—रुक्मिण्यै नमः । सत्यभामायै० ।
लक्ष्मणायै० । जाम्बवत्यै० । इति संपूज्य दिगीशार्वादि प्राग्वत् कुर्यादिति । तथा—

संपूज्यैवं मनुं जप्त्वा वर्णलक्षं हुनेचतः । वसुसाहस्रसंख्यातैः पञ्चाशोत्पसभिद्वरैः ॥ ९३ ॥

पायसैरथगान्याक्तैस्सर्पणादि ततश्चरेत् । मन्त्रमेवं भजन्नित्यमन्वहं भद्रयान्वितः ॥ ९४ ॥

सर्वैश्वर्यसमृद्धोऽन्ते विष्णुसायुज्यमाप्नुयात् । ॥

इति ॥ तथा—

ध्रुवो रमा महामाया कामान्ते केषुतं वदेत् । श्रीकृष्णं तादृशं चैव श्रीगोविन्दमपीरयेत् ॥ ९५ ॥

श्रीगोपीजनशब्दान्ते वल्लभाय ततो वदेत् । त्रिः श्रीमत्युत्तो मन्त्रः सिद्धगोपालसंज्ञकः ॥ ६६ ॥
 भुवः प्रणवः । रमा श्रीबीजं । महामाया भुवनेशीबीजं । कामः कामबीजं । डेयुतं श्रीकृष्णं श्रीकृष्णाय ।
 तादृशं गोविन्दं श्रीगोविन्दाय । श्रीगोपीजनवल्लभाय स्वरूपं । त्रिः श्रीं त्रिवारं श्रीबीजं च वदेदित्यर्थः ।

सेवितौ वैनतेयेन माधवौ मण्डपस्थितौ । रमन्तौ दिव्यभावेन बलकृष्णौ तु संसरेत् ॥ ६७ ॥
 इति ॥ तथा—

सर्गां तिथीशयुक् चक्री मन्त्र एकाक्षरो भवेत् । द्वयः कृष्णेति ताराद्यो गुणवर्णोऽयमेव हि ॥ ६८ ॥
 चक्री ककारः सर्गां विसर्गयुक्तः तिथीशः ऋ, तेन कृः इति मन्त्रः ॥ कृष्ण इति द्वयः । अयं द्वयस्ताराद्यः
 प्रणवाद्यधेदु गुणवर्णस्यक्षरः । ओंकृष्ण इति ॥

वेदार्णः स चतुर्थ्यन्तः कृष्णाय हृदयान्तकः । (कृष्णाय हृदयं चेति पञ्चाशोऽयं अनुर्मतः) ॥ ६९ ॥
 स इयंअनुर्ध्व्यन्तधेदुवर्णः । ओंकृष्णाय इति ॥ कृष्णाय स्वरूपं । हृन्मः । एष पञ्चाक्षः कृष्णाय नमः इति ॥

वाणार्णः कामयुग्मान्तः कृष्णायेति परो मनुः । गोपालो डेयुतो मन्त्रो द्विदन्तोऽयं षडक्षरः ॥ १०० ॥
 बालार्णः पञ्चाक्षरोऽस्य पूर्वण सम्बन्धः । कामयुग्मं कामबीजद्वयं तयोरन्तर्भवे कृष्णाय स्वरूपं । परः पञ्च-
 वर्य इत्यपरः । ॐकृष्णाय ॐ इति । गोपालो डेयुतो गोपालाय । द्विदः स्वाहा । गोपालाय स्वाहा इति ॥

मारान्ते डेयुतं कृष्णं षडक्षोऽयः शिरोऽन्तकः । केन्तः कृष्णश्च गोविन्दस्तादृक् सप्ताक्षरो मनुः ॥ १०१ ॥
 मारः कामबीजं । डेयुतं कृष्णं कृष्णाय । शिरः स्वाहा । ॐकृष्णाय स्वाहा इति ॥ केन्तः कृष्णः कृष्णाय ।
 गोविन्दस्तादृक् गोविन्दाय । कृष्णाय गोविन्दाय इति ॥

रमामायास्मरान्ते तु चतुर्थ्या कृष्णमीरयेत् । कामान्तः सप्तवर्णोऽयं द्वितीयः परिकीर्तितः ॥ १०२ ॥
 रमा श्रीबीजं । माया शक्तिबीजं । स्मरः कामबीजं । चतुर्थ्या कृष्णं कृष्णाय । कामस्तद्वीजं । श्रीं श्रीं
 कृष्णाय ॐ इति ॥

कामः कृष्णाय गोविन्दश्चतुर्थ्याष्टाक्षरो मनुः । द्वितीयोऽष्टाक्षरो डेयुक् दधिभक्षणाद्ययम् ॥ १०३ ॥
 कामः कामबीजं । कृष्णाय स्वरूपं । गोविन्दश्चतुर्थ्या गोविन्दाय । ॐकृष्णाय गोविन्दाय इति ॥ डेयुक् द-
 धिभक्षणः दधिभक्षणाय । उदयं स्वाहा ॥

सुप्रसन्नात्म-शब्दान्ते ने हृदस्पर्शकोऽपरः । स्मरः कृष्णाय गोविन्दो केन्तोऽनक्तो नवाक्षरः ॥ १०४ ॥
 सुप्रसन्नात्मने स्वरूपं । हृन्मः । वस्वर्णोऽष्टाक्षरः ॥ स्मरः कामबीजं । कृष्णाय स्वरूपं । गोविन्दो केन्तो
 गोविन्दाय । अनक्तः कामबीजम् ॥

अयमेव हृदन्तोऽन्यो विना कामं नवाक्षरः । (हृन्मः । विना कामं कामद्वयविधुरः ।)
 कामसंपुटितं पिण्डं श्यामलाक्ष्म डेयुतः । ह्युतो दशवर्णाद्यः सर्वतपत्समृद्धिदः ॥ १०५ ॥
 कामबीजपुटितं पिण्डं श्री इति । श्यामलाक्ष्मः डेयुतः श्यामलाक्ष्माय हृन्मः ॥

बालान्ते वपुषे कृष्णं केन्तं स्वाहान्तिकोऽपरः । कामः कृष्णाय बालान्ते वपुषे बद्धिवल्लभा ॥ १०६ ॥
 बालवपुषे स्वरूपं । कृष्णं केन्तं कृष्णाय । अपरोऽन्यो दशाक्षरः ॥ कामः कामबीजं । कृष्णाय स्वरूपं
 बालवपुषे स्वरूपं । बद्धिवल्लभा स्वाहा । अयमेकादशाक्षरः ॥ तथा—

नारदो मुनिरेतेषां मन्त्राणां क्रन्द उत्तमम् । सम्पद् देव्यादिका प्रोक्ता गायत्री देवता पुनः ॥ १०७ ॥

बालगोपालसंज्ञोऽत्र सर्वदेवौघवन्दितः । पङ्दीर्घयुक्कामेन पङ्कविधिरारितः ॥ १०८ ॥

वन्दे बालं मुकुन्दं सरसिजनिलयं रक्ताग्रामनेत्रं

नीलाम्भोजच्छर्वि तं कटितटकरणत्किङ्किणीजालनदम् ।

हस्ताभ्यां धारयन्तं दधिजमभिनवं पायसं दिक्षु वीतं

गोगोपीगोपवृन्दैः हरुन्खलसितं कण्ठदेशेऽतिरम्ये ॥ १०९ ॥

दधिजं नवनोतम् ।

यजेत् पूर्वोदिते पीठे षष्ठीशासुरवायुषु । हृदादिकवचान्तानि चत्वार्यङ्गानि साधकः ॥ १११ ॥

दृशं तत्पुरतोऽभ्यर्च्य दिक्ष्वस्त्रं तद्वहिस्ततः । आस्रष्टलमुत्तान् देवान् वज्रादींश्च समर्चयेत् ॥ ११२ ॥

इति । प्रयोगस्तु सुगमः । तथा—

विचिन्त्यैनं जपेन्मन्त्रमेकमेकं दशाष्टकम् । सितोपलघृताङ्गेन दशांशं हविषा हुनेत् ॥ १०६ ॥

तर्पणेन्मन्त्रसिद्धयर्थं तान्मन्त्री जितेन्द्रियः । मूलमन्त्रेण पूर्वोक्तमभिविष्याथ तर्पयेत् ॥ १०७ ॥

मासशानमपानेन गुहं वसुभिरादरात् । एवं यो भजते मन्त्रमेकमेकं दिने दिने ॥ १०८ ॥

चतुर्वर्गफलं प्राप्य देवः साक्षात् स जायते । मन्त्रान्तरमथो वप्ति चतुर्वर्गसमृद्धिदम् ॥ १०९ ॥

कामः कुप्येति कामश्च मन्त्रः शीघ्रफलप्रदः । मुन्यादींश्च पङ्क्तानि विदुक्तेन वर्त्मना ॥ ११० ॥

कामः कामवीजं । कुप्य स्वरूपं । पुनः कामवीजं । वर्त्मना एकाक्षरायुक्कामार्गेण ।

श्रीमद्दीर्घाण्युमीकृतलविकचाम्भोजसंस्वं मुकुन्दं

शास्त्राभ्यस्तस्य नम्रप्रमुदितकमलप्रोज्ज्वलानेकरसैः ।

संसिक्तं स्वर्णवर्णं निजवपुषि स्रसचेजसा व्याप्तलोकं

वन्देऽहं पायसादं दधिजमभिनवं मलयन्तं सुशान्तम् ॥ १११ ॥

अकैरावरणं पूर्वं निधिभिस्तदनन्तरम् । लोकपालैश्च वज्राद्यैः पञ्चादावरणद्वयम् ॥ ११२ ॥

प्रयोगः सुगमः ।

एवं ध्यात्वा जपेद्भक्तं नियतं विजितेन्द्रियः । दशांशं जुहुयादथौ श्रीफलैर्मधुराष्टुनैः ॥ ११३ ॥

तर्पणादि ततः कुर्यात् पूर्वोक्तं मन्त्रसिद्धये । एवं संपूज्य गोविन्दं तर्पयेत् मत्पहं बुधः ॥ ११४ ॥

मधुरत्रयसदुज्ज्या शुद्धतोषैर्दिनागमे । ..... ॥

इति । श्रीयन्त्रसादे

कारं कश्चिकायां पङ्क्ते पङ्क्तौ चतुष्पत्रराजचतुर्वर्षमन्त्रम् ।

इतं मातृकार्षीर्धरागेहसंस्थं चतुर्वर्षयन्त्रं समस्तार्थदायि ॥ १ ॥

इति । अस्वार्थः— पङ्क्तौषमभ्ये सप्तार्धं कामवीजं मिलित्य पङ्क्तौषेण पूर्वोक्तपङ्क्तौषार्थानामित्य, व-
द्विभ्यतुर्वर्षकमलं कृत्वा तद्दक्षेण चतुरक्षरमन्त्रवर्णानामित्य, बहिर्द्व्युत्तयोरन्तराले मातृकार्षीः संवेष्ट्य

बहिश्चतुरस्रं कुर्यात् । एतदुक्तफलं भवति ॥ तथा—

अस्यैव कामयोरिन्द्रौ बहिर्दीप्तावधौ यदि । अन्यो मन्त्रस्तदा ज्ञेयः सर्वश्रेष्ठो मनीषिभिः ॥११५॥
पूर्वोक्तमन्त्रस्य कामधीजद्वयगतंलकारयोरदधस्तादेके इत्येऽप्यो मन्त्रो भवेदित्यर्थः । कर्त्तुं कृष्ण कर्त्तुं ।
षड्दीर्घभाजा वीजेन तादृशेनाङ्गकल्पना ।

शोशोधानगदेववृचशिसुरे सौवर्षदोलागतं

नीलाकुञ्चितमूर्धजं कटितटे सत्किङ्किणीमण्डितम् ।

रत्नहीपिनस्त्रयकल्पितगलाकल्पं मुदा प्रेक्षितं

गोपीभ्यामतिमुन्दरं मुररिपुं वन्दे वशोदासुतम् ॥ ११६ ॥

पूर्वोदिते यजेत् पीठे पूर्वोक्तविधिना हरिम् । सम्यगभ्यर्च्य गोविन्दं जपेन्मन्त्री पुरोक्तवत् ॥११७॥

मधुराक्तैर्हुनेन्मन्त्री रक्तवर्चदशांशतः । तर्पणं पूर्वसंख्यं स्याद्गुरुं यत्नेन तोषयेत् ॥ ११८ ॥

मधुरत्रयसंसिक्तामारुकां शालिमञ्जरीम् । जुहुयाच्चित्यशोऽष्टोर्ध्वशतमेकेन मन्त्रधोः ॥ ११९ ॥

मण्डलात् सर्वशस्यात्पा वसुधा हस्तगा भवेत् । धनधान्यसमृद्ध्या च संकीर्णं मन्दिरं भवेत् ॥ १२० ॥

पूजाहोमजपयोगविधिभिर्मन्त्री य एकं भजेद्

भक्त्या काम इवापरः स युवतीवृन्देन संभाष्यते ।

लक्ष्म्यायुध वशश्च सर्वविभवान् कामांश्च सन्ध्या ततो-

ऽप्यन्तेऽनन्तमुत्तप्रबोधजनकं लोकं प्रजेद्वैष्णवम् ॥ १२१ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—

अथ गोपालमन्त्राणां वक्ष्ये श्रेष्ठतमं मनुम् । कविताभीमदं वरवमोहनादिकरं परम् ॥ १ ॥

वाङ्मायाविष्णुपत्न्यन्ते ह्लादिनीन्द्रभिभूषिता । दीर्घा स्थिरा स्थितिः प्रोक्ता सामिशान्तिमुधाकराः । २ ॥

अयं संवीक्ष्य कृष्णं च दीर्घा लोचनशालिनी । रक्तेन्दु कामिकारकौ सृष्ट्यग्नी वामदृग्पुतौ ॥ ३ ॥

नन्दनन्तायुतो जीवधर्मी कामिकया युतः । पार्श्वरक्ते रविभोत्रे सत्यनेत्रे च कामिका ॥ ४ ॥

कूर्मो भ्रिण्ठीशसंयुक्तः कामिका च सुधाकरः । भ्रिण्ठीशो नित्यशब्दान्ते पार्श्वी नेत्रभूषिते ॥ ५ ॥

वाय्वनन्तौ पुनर्वायुः कृष्णो तेन्तो रतिप्रियः । दशार्धः सरमामायावाग्भवान्तो मनुमर्तः ॥ ६ ॥

वैदुष्यवश्यलक्ष्मीदो द्विपञ्चाशद्विरचरेः । ..... ॥

वाक् ऐ । माया ह्रीं । विष्णुपत्नी श्रीं । ह्लादिनी इ , अथ ईकारस्य प्रत्येयसेन ई स्वरूपं , अग्नी इ , इन्दुर्बिम्बुः , तेन श्रीं । दीर्घा न , स्थिरा अ , स्थितिः क , एते वर्णाः पृथक् अग्निना रेकेण शास्त्रा ईकारेण सुधाकरेण बिन्दुना च युक्तस्तेन श्रीं श्रीं । अयं संवीक्ष्य अय अय । कृष्णं च वकाराग्नी-
ष्य तेन कृष्ण कृष्ण । दीर्घा न , लोचनं इ , तेन वि । रक्तं इ , इन्दुर्बिम्बुः तेन इ । कामिका त ॥ २ ॥
२ । कृष्टिः क , अग्नी इ , वामदृक् ई , तेन श्री । (नन्दी इ , अनन्त आ , तेन आ । जीवः स ।

चक्री क , कामिका त , तेन कृ । पार्श्व प , रक्तं र , तेन प्र ।) रवि म , भोजं उ , तेन मु । सत्य द , नेत्रं इ , तेन दि । कामिका त । कुर्मः ख , भिखारीश प , तेन चे । कामिका त । सुधाकरः स , भिखारीश प , तेन से । नित्य स्वरूपं । पार्श्व प , अग्नी र , नेत्रं इ , तेन प्रि । वायुः य , अमृत आ , तेन या । वायुः य । कृष्णो केन्तः कृष्णाय । रतिमिवः क्लीं । दशार्णः पूर्वोक्तगोपालदशाक्षरः । रमा श्रीबीजं । माया तद्बीजं । वाग्भव ऐं ॥ तथा—

आनन्दनारदाख्योऽस्य मुनिश्चन्द्रो विराड् भवेत् । अमृताद्यं तु संपूर्णो देवता मोहनो हरिः ॥ ७ ॥

अष्टभिर्हृदयं वर्णैः शिरो द्वादशभिः स्मृतम् । धातुसंख्यैः शिखा वर्म दस्त्रैर्नैवमात्मना ॥ ८ ॥

पञ्चत्यर्थैरस्त्रमुद्दिष्टं त्रिबीजपुटितैः क्रमात् । एवं मूलभवेर्वर्णैः पङ्क्तं समुदीरितम् ॥ ९ ॥

धातवः सप्त । धस्वर्णैः अष्टभिः । आत्मना एकेन । पञ्चत्यर्थैः दशभिः ।

एतत्करणमात्रेण लोकसंवननं भवेत् । भूतशुद्धादिकं कृत्वा देहे पीठं प्रकल्प्य च ॥ १० ॥

हस्तद्वये दशार्णोक्तविधिना न्यासमाचरेत् । पङ्क्तं न्यस्य कामानां पञ्चकं च प्रविन्यसेत् ॥ ११ ॥

त्रिवारं मूलमनुना न्यापकं च प्रविन्यसेत् । कामसंपुटितान् न्यसेन्मातृकार्यान् यथापुरा ॥ १२ ॥

दशतस्त्रादिकान् न्यासान् मूर्तिपञ्जरपश्चिमान् । सृष्टिस्थितिपङ्क्तानि चाद्यान् न्यसेच्च पूर्ववत् ॥ १३ ॥

सर्वमन्यत् पुरोक्तेन विधानेन विधाय वै । साधकः सर्वलोकेशं ध्यायेत् संमोहनं हरिम् ॥ १४ ॥

पुरोत्तमे निजे रम्ये सर्वतोऽङ्गुलिमध्वगे । विमलोच्चमहादुर्गगोपुरादिसुवीथिके ॥ १५ ॥

मेघोच्छ्रितसुधाघृतसौभजातसमाकुले । रत्नमन्दिरविस्तीर्णकपाटद्वारमण्डिते ॥ १६ ॥

भूदेवनाडुमविशां वृषसानां गृहोत्तमैः । नानाशिन्धिगृहेष्वपि हस्त्यश्वोत्सृक्षरालवैः ॥ १७ ॥

गोच्यागमहिषादीनामसंख्यातैर्गृहेषुते । बह्वापशमतानेकसाधुलोकसमाहृतैः ॥ १८ ॥

ऋषिक्रियकार्यार्थं वस्तुसङ्घेय मण्डितैः । लोकस्वान्तवशीकारदक्षनारीनिकेतनैः ॥ १९ ॥

दीर्घानेकसुदीर्घिकाजलसमुत्फुल्लाम्बुजान्तः सर-

न्मध्वास्वादकुतादरैर्जलचरैः भृङ्गैश्च हंसैः शुभैः ।

कारणदादिगणै रघाकृविहगैरन्यैश्च सर्वैस्तथा

संतुष्टैरनिशं प्रियासहचरैः पक्ष्यादिभिः सेविते ॥ २० ॥

पुष्पानेकसुगन्धिपुष्पनिधवासक्तैर्भ्रमन्मृकै-

र्वाणैः कल्पकपादपैरनुदिनं कामान् यथेष्टान् ब्रूतुः ।

यच्छद्भिर्मनुजेभ्य आदरपरैः शीतैश्च मन्दानिलै-

र्लोलत्सर्वशैलैर्वृते मल्लिमये सन्मण्डपे भास्वरे ॥ २१ ॥

पङ्क्तिभी रत्नदीपानां समुद्योवितमध्यके । नानावर्णवितानेन मौक्तिकालम्बिना युते ॥ २२ ॥

बहुवर्णसुपुष्पाभिर्मालाभिः शोभितान्तरे । सम्पद्सुगन्धिना गन्धवारिण्या सिक्कभूतले ॥ २३ ॥

मङ्गलस्त्रोसहस्रैर्धर्मदाघूर्णितलोचनैः । कामालसगतेर्हस्तपद्मलोत्सुचामरैः ॥ २४ ॥
 पृथुभ्रतकुचाभारपुष्पच्छायावलकैः । स्रवन्मधुरवाग्गुम्फैरभितः सेवितेऽनिशम् ॥ २५ ॥
 निरन्तरं महारत्नधारौघं वर्षतोऽद्भुतम् । परानन्दसुधास्पन्दं स्रवतः स्वस्तरोरधः ॥ २६ ॥
 रत्नभूमौ सहस्रार्कभास्वस्तिहासनाम्बुजे । लक्ष्मीकान्तं समासीनं चिन्तयेदित्यदिदृशे ॥ २७ ॥

उद्यन्तननीलनीरजलसत्कान्तिं जमत्कारणं
 वक्रशिखसुमूर्धजातकुसुमं मालिन्वमौलिं प्रभम् ।
 सम्यक्शोभिललाटनासिकमुदञ्जलतालकृतं
 संरक्तायतलोललोचनयुगं रत्नोद्यतसत्कुण्डलम् ॥ २८ ॥
 भीमद्रव्यतलं विनिर्जितलसद्गन्धुकशोणाभरं
 हासश्रीविशेदीकृतासिलदिशं प्रस्विकम्बुधाननम् ।
 स्फूर्जद्भरिममहार्धरत्ननिकरप्रत्युत्तभूपागणै-
 र्मुक्ताहारमुखैर्विभूषिततनुं रोमोद्गमालकृतम् ॥ २९ ॥
 कर्पूरागङ्गकुङ्कुमद्रवविलिप्ताङ्गं स्वतः सुन्दरं
 वृषस्थूलसुदीर्घकोमलभुजैर्दिशानसंस्पृष्टम् ।
 रक्ताञ्जयुतिपादपद्मयुगलं कामार्तेचिन्ताकुलं
 स्वाङ्गन्वस्तकराम्बुजद्रवमत्ततत्र स्थिताया भृशम् ॥ ३० ॥
 रुक्मिण्यया लसद्गुग्मपिहितं सत्स्वर्ककान्तिं प्रिया-
 मालिकुन्तमङ्गं कराञ्जयुगलेनासक्तभावां वृष्टम् ।
 बाहुभ्यां भगवन्तभार्द्रजघनामालिङ्ग्य सम्पक् स्थिताम्
 रोमाञ्चाञ्जितदेहवद्विलसितामानन्दभाराहताम् ॥ ३१ ॥

प्रस्वेदच्छयमुक्ताभिर्भूषिताङ्गां मनोरमान् । तसिमेव समासक्तसर्वेन्द्रियगणां ध्रुवम् ॥ ३२ ॥
 तरङ्गरहितैरकर्मजन्तीं सुखसागरे । स्वदक्षस्थितवाम्निहं स्थामवा सत्त्वभामया ॥ ३३ ॥
 दिव्यद्यौमानुलेपाद्यैर्भूक्ता सर्षभूपदैः । कामवाणमविद्याज्ञा बाहुना परिरम्भया ॥ ३४ ॥
 (मुलाम्बुजसमासक्तनेत्रोलम्बया सदा । सर्वाङ्गमन्ववात्सर्ष पञ्चयोतिकराञ्जया) ॥ ३५ ॥
 रक्तया आम्बवत्या च मिष्टं वामत्वया तवा । तामुक्लृप्तवयोपेतामालिकुन्तं स्वबाहुना ॥ ३६ ॥
 कालिन्या च परीरम्भं पृष्ठदेशस्थया विह्वल् । करोष्यत्यग्रा नीलमेघरयामरुचा ततः ॥ ३७ ॥
 अनङ्गनायसंतापमीतया भूषिताङ्गया । पद्मं मदां चक्रशङ्खौ चतुर्भिर्दधतं करैः ॥ ३८ ॥
 करद्वयलसद्गुच्छिद्रार्पितमुलाम्बुजम् । चतुर्दिक्षु वहिर्देवैर्मुनिभिः स्तौचैर्वृतम् ॥ ३९ ॥

मत्यभामां जाम्बवतीं कालिन्दीं च संपूज्य, षट्कोलेषु प्राग्वत् षडङ्गानि संपूज्य, केसरेषु प्राग्वत् पञ्चवा-
णानभ्यर्च्य, दत्ताष्टके लक्ष्म्याद्याः प्रागुक्ताः संपूज्य, देवाग्रदलस्याग्रे भवजाय नमः । पृष्ठे दत्ताग्रे विषाय० ।
दक्षदत्ताग्रे शङ्खनिधये नमः । वामे पद्मनिधये० । आग्रेयादिदत्ताग्रेषु द्वेरम्बाय नमः । शास्त्रे० । दुर्गायै० ।
विश्वक्सेनाय० । इति संपूज्य तद्वादिश्चतुरस्रे लोकपालार्चादि सर्वे प्राग्वत् कुर्यादिति । तथा—

दीक्षितो विधिना मन्त्रं प्राप्याभुं सद्गुरोः कृती । दर्शनं भाषणं स्पर्शं वचनं श्रवणादिकम् ॥ ५४ ॥

वर्जयेत् प्रजपेच्चं स्त्रीमात्रस्य गुरोरपि । सिताज्यमधुभिश्च दशांशं हविषा हुनेत् ॥ ५५ ॥

हविषा पायसेन ।

तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः । मन्त्रमेनं जपेद्यस्तु प्रत्यहं विधिनामुना ॥ ५६ ॥

तमर्चयन्ति गीर्वाणा लोकानन्दकरश्च सः । दिनादौ शर्करागुग्गुदुग्धबुद्ध्या जलैः शुभैः ॥ ५७ ॥

अन्वहं तर्पयेद्यस्तु शतं साग्रं भवेद् ध्रुवम् । इन्द्रभीर्जलविन्दाभा तद्विभूतिमहार्णवे ॥ ५८ ॥

चन्द्रचन्दनपङ्काक्रमालतीकुसुमैर्नवैः । अपृतं मन्त्रवर्षेण यो जुहोति विभावसौ ॥ ५९ ॥

त्रैलोक्यं तद्वशं तिष्ठेत् रुपातः कविचरो भवेत् । मन्त्रिणो ध्यानमात्रेण मन्त्रस्यास्य यथाविधि ॥ ६० ॥

वश्या भवन्ति सततं सरार्ताः सुरयोषितः । जपादिकर्मभिर्नृनमस्मात् किं किं न लभ्यते ॥ ६१ ॥

स्पर्धा स्त्राभाविकी त्यक्त्वा चित्रमेतत् सुमन्त्रिणाम् । सदेन्दिरातरस्वत्यौ सेवेते भक्तितत्परे ॥ ६२ ॥

न्याधिरारिग्रपापौघञ्चरमोहविषादिभिः । जरापमृत्पुद्गौर्भाग्यदुःखादिरहितः सदा ॥ ६३ ॥

पुत्रपौत्रधनारोग्यवरस्त्रीवान्धनादिभिः । उपेतः सर्वसंपात्रिः यशस्वी दीर्घजीवितः ॥ ६४ ॥

उपासकोऽस्य मन्त्रस्य भवत्येव न चान्यथा । ..... ॥

इति ॥ अथ सन्तानगोपालस्य । सारसंग्रहे—

अथ संतानगोपालमन्त्रं वक्षिषुः सुतप्रदम् । देवकीसुतशब्दान्ते गोविन्देति सधीरेयेत् ॥ १ ॥

वासुदेवपदात् पश्चात् सम्मुज्जन्तं जगत्पतिम् । देहि मे पदमायाप्य तनयं कृष्णहृषरेत् ॥ २ ॥

तामहं शरतो मृषाद् यं गतोऽयं मनुर्भवेत् । द्वात्रिंशदक्षरो मन्त्रो नारदोऽस्य ह्यनिर्मनोः ॥ ३ ॥

छन्दोऽनुष्टुप् देवता च कृष्णः संतानसिद्धिदः । वादैकतुर्भिः सर्वेण पञ्चाङ्गानि मनोर्विदुः ॥ ४ ॥

शङ्खचक्रधरं देवं रयामवर्णं चतुर्भुजम् । सर्वाभरणसंदीप्तं पीतवाससमप्युतम् ॥ ५ ॥

मयूरपिच्छसंयुक्तं विष्णुं तेजोपचूडितम् । समर्पयन्तं विप्राय नष्टानानीच बालकान् ॥ ६ ॥

करुणामृतसंपूर्णचैष्टिकनिलयं प्रहृष्टम् । ..... ॥

चतुर्भुजमित्यनेन गदाम्बुजे सूचिते । वामाधूर्ध्वयोराग्रे तदाग्रन्यचोरन्ये, इत्यायुधध्यानम् । स्त्रीभिस्तु—

स्वाङ्गे संमुखसंनिविष्टममले रक्ताम्बुजे बालकं

माखिक्वोऽञ्जलबालभूषणगणं प्रोचतद्देवयुतिम् ।

प्रेम्णा लिङ्गं मुहुर्मुहुः सुखवशात् संलालितं स्वात्मना

पुत्रत्वेन विभावयेन्मुररिपुं पुत्रार्थिनी कामिनी ॥ ७ ॥

इति देशो ध्येयः ।

ध्यात्वा जपार्चनादीनि कुर्याद्भक्तिपरायणः । अर्चनाङ्गेन्द्रवज्राद्यैरुदितास्य महामनोः ॥ ८ ॥

अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगर्पाठन्यासान्ते मूलेन प्राङ्मुखोऽथवा तत्र कृत्वा शिरसि नारदाय ऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदि श्रीकृष्णाय देवतायै नमः । इति मूर्धादिषु विन्यस्य मूलमन्त्रेण करयोर्व्यापकं विन्यस्य, देवकीसुतगोविन्द हृदयाय नमः । वासुदेवजगत्पते शिरसे स्वाहा । देहि मे तनयं कृष्ण शिष्यायै० । त्वामहं शरणं गतः कवचाय० । देवकीसुतगोविन्द वासुदेव जगत्पते । देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः अस्त्राय० । इति पञ्चाङ्गमन्त्रान्कुण्डादिपञ्चाङ्गुलीषु विन्यस्य, हृदादिष्वपि विन्यस्य ध्यानमानसपूजादि सर्वं समापयेदिति । तथा—

लक्षं जप्त्वा तद्दशांशं जुहुयाद् गोघृतेन च । तर्पणादि ततः कुर्यान्मन्त्रः सिद्ध्यति पश्चिणः ॥ ९ ॥

दशम्यामर्चरात्रे तु शुक्रपक्षे मन्त्रवित् । पुत्रार्थी स्वास्तिके न्यस्य तत्संस्वं विष्णुमर्चयेत् ॥ १० ॥
स्वास्तिके मण्डले ।

य एवं भजते मन्त्रं साधकः पुत्रकाङ्क्षया । सोऽक्षरं लभते पुत्रं विनीतं चिरजीविनम् ॥ ११ ॥
इति ॥ यन्त्रसारे—

कामं मध्ये स्वरयुगलसत्केसरेष्वहपत्रे-

ध्यालिखान्तर्जलनिधिमितान् मन्त्रवर्णान् क्रमेण ।

भूयो हन्मिर्वहिरभिपूतं भूपुरस्वं तदेतद्

यन्त्रं तथो नितरति नृणां पुत्रपौत्राभिपूजितम् ॥ १ ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टलक्षमलं कृत्वा तत्कालिकायां सप्ताह्यं कामबीजं विलिख्य तत्) केसरेषु द्वन्द्वयः स्वरान् विलिख्य, तद्वलेषु मूलमन्त्राक्षराणि चत्वारि चत्वारि विलिख्य, बहिर्वृत्तद्वयान्तराले काविसाम्प्रत-
र्पणं च बहिर्ध्वजं सकामबीजकोष्ठचतुष्टयं कुर्यात् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति । सारसंग्रहे—

वासुदेवं चतुर्ध्वजं निगड्ये-पदं वदेत् । दनं वा-शब्दतो ब्रूयात् सुदेवं केसमन्वितम् ॥ १२ ॥

वर्मास्त्रवद्विजायान्तो विंशत्योऽप्यं मनुर्मतः । ..... ॥

वासुदेवं स्वरूपं । अत्र कर्मणि द्वितीया । निगड्येदने चतुर्ध्वजं निगड्येदनाय । वासुदेवं केसमन्वितं वासुदेवाय । वर्मं हुं । अस्त्रं फट् । बह्विजया स्वाहा । तथा—

नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तो गायत्री छन्द ईरितम् । श्रीकृष्णो देवता प्रोक्तो निगड्येदनाहुयः ॥ १३ ॥

न्यासध्यानजपार्थादि दशवर्णोक्तवद् भवेत् । अथ वक्ष्ये महामन्त्रमेकाक्षरसमाहुयम् ॥ १४ ॥

घनपुत्रकलत्रादिभोगमोक्षफलप्रदम् । सिद्धिर्भोगिभृन्दानां पुरारेरपि मोहनम् ॥ १५ ॥

नरोरगसुरस्त्रीणां वरवाकर्षकं परम् । जयाभूशान्तिचिन्दात्मा मन्त्ररेकाक्षरस्तयम् ॥ १६ ॥

जया ककारः, भूल्कारः, शान्तिरीकारः, चिन्दुरनुस्वारस्तेन क्लीं । तथा—

मुनिः संमोहनाद्योऽस्य नारदो गदितो बुधैः । मन्त्रतन्त्ररहस्यज्ञैरुक्तन्दो गायत्रीमीरितम् ॥ १७ ॥
जगत्संमोहनः कृष्णो देवता देवचन्दितः । षड्दीर्घाद्येन बीजेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ १८ ॥
आसनं न्यासपर्यन्तमुकरीत्या विधाय तु । अङ्गुलीषु न्यसेदङ्गं हस्तयोस्तलपोरपि ॥ १९ ॥
पञ्चाङ्गुलीषु वायांश्च पूर्वोक्तांस्तत्क्रमान् न्यसेत् । बीजसंपुटितान् न्यसेन्मातृकार्थाननन्तरम् ॥ २० ॥
षडङ्गानि पुनर्न्यस्य यथास्थानं शरान् न्यसेत् । शिरोवदनहृत्त्रिङ्गपादेषु क्रमतः सुधीः ॥ २१ ॥
शोषणप्रमुत्तान् डेन्तान् हृदन्तान् बीजपूर्वकान् । जगत्संमोहनं कृष्णं ध्यायेत् पश्चात् समाहितः ॥ २२ ॥
बृन्दावनद्रुमोद्यानविकसत्कल्पशास्त्रिनः । मूले रत्नस्थलीराजद्रुमसिंहासनोपरि ॥ २३ ॥
उद्यदादित्यसंकाशं विश्वप्राणस्वरूपिणः । बहो वैनतेयस्य वामस्कन्धोपरि स्थितम् ॥ २४ ॥
बन्धूककुसुमाभं तं शम्बरारिसवर्णकम् । अरिशङ्कसूचीन् पाशं पुष्पबाणेषुकार्मुके ॥ २५ ॥
पद्मं गदां च हस्ताम्बरभृभिर्दधत् तिष्ठैः । क्षिप्रारुणविशालोद्यच्छूर्णितविद्याम्बुजम् ॥ २६ ॥
रत्नप्रपुष्पमुकुटं मणिकुण्डलमण्डितम् । मुक्ताहारलसद्रत्नकङ्कणाङ्गदमुद्रिकम् ॥ २७ ॥
किङ्किणीनूपुराद्यैश्च रत्नमाग्न्यैरलङ्कितम् । शोणालेपं स्वर्णकान्तिद्यौमाम्बरविराजितम् ॥ २८ ॥
आत्मवामोरुपीठस्थां लक्ष्मीमालिङ्गितमिषाम् । वामबाहुधृताम्भोजां क्रियन्मदनमन्दिराम् ॥ २९ ॥
कौमोन्मदमदग्यास्रग्याकुलाङ्गुलतोज्ज्वलाम् । रम्यमालाविलेपाङ्गीं सर्वभूषणभूषिताम् ॥ ३० ॥
सूच्यमशुक्रसुखसाध्यां कान्तसद्बदनम्बुजे । मेरितालोत्तनीलाभनेत्रपदमण्डिताम् ॥ ३१ ॥
सेतुचापेन वामेन बाहुना तरुणीमिमाम् । आलिङ्गन्तमङ्गं तजपरमानन्दनन्दितम् ॥ ३२ ॥
सुरासुरभुजङ्गेन्द्रसिद्धगन्धर्वबोषिताम् । इन्दैर्दत्तं सुभूषणैः कामबाणनिपीडितैः ॥ ३३ ॥
सर्वलोकगुरुं देवं सत्यानन्दं विचिन्तयेत् । ..... ॥

इति श्रीविद्यासंवत्सरे, तदादिद्वन्द्वकमेकाधोऽधोऽध्यायव्यपि बोधव्योमि ।

विंशत्सरकृते यन्त्रे प्रत्यहं कृष्णमर्चयेत् । आदावर्धादिभूषाम्भैरुपचारैर्बधाविधि ॥ ३४ ॥
पश्चादङ्गानि वायांश्च न्यासमार्गेण पूजयेत् । किरीटं मस्तके भोजद्वये कुण्डलपुष्पकम् ॥ ३५ ॥
चक्रायस्त्राणि हस्तेषु श्रीवत्सं कौस्तुभं ततः । कुचोर्ध्वदेशतः कण्ठे वनमालां नितम्बके ॥ ३६ ॥
पीताम्बरां महालक्ष्मीं वामाङ्गे बीजपूर्विकाम् । अम्बुधर्य कर्णिकामध्ये दिग्निदिक्कदेवताः ॥ ३७ ॥
तद्वहिधतुरो वायान् दिक्षु कोणेषु पञ्चमम् । यजेद्ग्रादिपत्रेषु लक्ष्म्यायाः भोक्तृलक्षणाः ॥ ३८ ॥
दिग्बाम्बरानुलोपाद्यैर्भूषणैश्च भूषिताः । श्वेतचामरधारिण्यः कामार्ताः सस्मिन्नाननाः ॥ ३९ ॥
इन्द्रादीन् पूजयेद्वाक्त्रे यज्ञादीन्मायुधानि च । एकाक्षरमनोरित्वं पूजा सम्यक् समीरिता ॥ ४० ॥
इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि संमोहननाट-
काय श्रवणे नमः । मुखे गायत्रीकुन्दसे नमः । हृदये जगत्संमोहनाय कृष्णाय देवतायै नमः । गुह्ये कं

बीजाय नमः । पादयोः ई शङ्कराय नमः । (नाभौ ले कीलकाय नमः) इति विन्यस्य , मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा , क्लृप्ता इत्यादिना करयोः षडङ्गमन्त्रन्यासं कृत्वा (करयोः पञ्चाङ्गुलीषु पुरुषोत्तमप्रकरणोक्तान् पञ्चवाणान् विन्यस्य कामबीजपुटितमातृकान्यासं कृत्वा) पुनर्हृदयादिषु षडङ्गानि विन्यस्य , शिरोवदनहृदयलिङ्गपादेषु पञ्चवाणान् विन्यस्य , ध्यानाधान्मपूजास्ते विंशत्यक्षरोक्तं यन्त्रं कृत्वा , पीठपूजादिपुष्पोपचारान्ते देवस्य देहे न्यासस्थानेषु षडङ्गानि पञ्चवाणाञ्च संपूज्य , देवस्य शिरसि किरीटाय नमः । कर्णयोः कुरङ्गलाभ्यां नमः । चक्राय० । शङ्कराय० । अङ्गुलाय० । पाशाय० । पुष्पयात्रेभ्यो० । हनुधनुषे० । पद्माय० । गदायै० , इति देवस्य हस्तेषु ध्यानोक्तक्रमेण संपूज्य , वक्षःस्थले धोत्रक्षाय नमः । कौस्तुभाय० । कर्णं वनमालायै० । नितम्बे पीताम्बराय० । वामाङ्गे धीलम्ब्यै० । कण्ठिकायां देवाग्रादिचतुर्दिक्षु चतुष्कोणेषु षडङ्गानि संपूरय , केसरेषु देवाग्रादिचतुर्दिक्षु बाणचतुष्टयं चतुष्कोणेषु पञ्चममिति पञ्चवाणान् संपूज्य , अष्टदलेषु लक्ष्म्याद्याः प्रागुक्ताः संपूज्य संकेतार्थादि सर्वे प्राग्वत् समापयेदिति । तथा—

एकाक्षरमनुं जप्त्वा भानुलक्षं जितेन्द्रियः । पलाशकुसुमैः स्वादुत्रयाङ्गैरर्चितेऽनले ॥ ४१ ॥
हुनेद्रविसहस्राणि तोयैस्तावच्च तर्पयेत् । आत्माभिषेकं कृत्वा विप्रानभ्यर्च्य तोषयेत् ॥ ४२ ॥
त्रैलोक्यमोहनं केनतं प्रवदेद्विग्रहे-पदम् । चतुर्ध्वजं स्मरं त्र्याम् भीमहि तदनन्तरम् ॥ ४३ ॥
तस्मै विष्णुरिति श्रोत्र्य ततो मन्त्री प्रचोदयात् । गायत्र्येवा अपात् पूर्वं जप्त्वात् पापविशुद्धये ॥ ४४ ॥
जपपूजाहुताद्यैश्च लक्ष्मीवृद्धिकरी मता । शुद्ध्यर्थमेतया मन्त्री पूजाद्रव्यादि सेचयेत् ॥ ४५ ॥
अनेन मनुना तोयैर्मोहिनीपुष्पसंयुतैः । दिनादावन्वहं मन्त्री तर्पयेद्यः शतं हि सः ॥ ४६ ॥
सर्वान् कामानवाप्नोति वाञ्छितान् यन्त्रवर्जितात् । अयुतं सर्वाणि हुत्वा ससंपातं हुताशने ॥ ४७ ॥
तावज्जप्तं च संपातघृतं स्वां भोजयेत् प्रियाम् । यत्तस्य वशगा सा स्यात् सोऽपीत्थं वशगो भवेत् ॥ ४८ ॥
अष्टादशलविप्रोक्तं वश्यकर्मात्र साधयेत् । विधिनानेन यो मन्त्रं भजेदेनमनम्यधीः ॥ ४९ ॥
लोकत्रयं वशीकृत्य भोगान् हुत्वा मनोरमान् । स याति वैष्णवं धाम दाहप्रलवर्जितम् ॥ ५० ॥
इति ॥ अथ काममन्त्रः , सारसंग्रहे—(अथमेव प्रोक्तृष्णैकाक्षरमन्त्रः)

अथायमेव कामस्य मन्त्रोकाक्षरो भवेत् । संमोहनो मुनिश्चन्द्रो गायत्रं देवता स्मरः ॥ १ ॥
अस्माङ्गानि स्वर्वाजेन दीर्घभाजा प्रकल्पयेत् । ..... ॥

रक्तं रक्तविलेपनं सुवचिरं रक्ताम्बरं विभ्रतं

रत्नोद्यन्मुकुटादिभूषणगणैरादीप्तदेहं प्रहृष्टम् ।

पाशं साकुशमिच्छुचापसुमनोवाणान् बहन्तं करैः

रक्ताम्भोजनिकेतनं मनसिजं देवं सदा भावयेत् ॥ २ ॥

वामाध्वर्षकरयोराग्रे । तत्रायथास्थयोरग्रे । इत्यादिध्यानम् ।

पीठे संपूजयेत् कामं संमोहिनीपादिशक्तिम् । मोहिनी चोभिषी चैव त्रासिनी स्तम्भिनी तथा ॥ ३ ॥
आकर्षिणी द्राविणी च ह्लादिनी तदनन्तरम् । क्रिमा स्यात् क्रेदिनी प्रोक्ता कामपीठस्य शक्तयः ॥ ४ ॥
आसनं मनुना दद्यान्मूर्तिं मूलेन कल्पयेत् । तत्रावाह्य स्मरं भक्त्या पूजयेद्विधिनामुना ॥ ५ ॥

अङ्गानि पूर्वमाराध्य मध्ये दिक्षु शरान् न्यसेत् । उक्तनीजादिकानष्टदलेष्वर्घ्या इमाः क्रमात् ॥ ६ ॥
 प्रथमानङ्गरूपाख्याप्यनङ्गमदना ततः । अनङ्गमन्मथानङ्गकुसुमाङ्गा परा मता ॥ ७ ॥
 पञ्चमी च ततः प्रोक्ता ह्यनङ्गकुसुमातुरा । अनङ्गशिशिरा षष्ठी भूयश्चानङ्गमेखला ॥ ८ ॥
 अनङ्गदीपिकाः सर्वाः पद्महस्ताः स्वलङ्कृताः । स्वरसंरूपदलेष्वर्घ्या बहिस्तत्संख्यशङ्कयः ॥ ९ ॥
 युवतिः प्रथमा ह्येषा विप्रलम्भा ततः परा । ज्योत्स्ना सुभ्रूस्ततश्चैव पञ्चमी च मदद्रवा ॥ १० ॥
 सुरतावाक्यीसंज्ञे लोकालीले परे मते । सौदामिनी ततः कामञ्जत्राख्या चन्द्रलेखया ॥ ११ ॥
 शुकी मदनया युक्ता योनिर्मायावती ततः । कङ्कारहस्ताः कामार्ता तरुण्यः सस्मिताननाः ॥ १२ ॥
 पत्राग्रेषु ततोऽप्यर्घ्याः कामस्य परिचारकाः । शोकमोहौ विलासाख्यो विभ्रमो मदनातुरः ॥ १३ ॥
 अपत्रपयुवानौ च चन्दनस्तदनन्तरम् । चूतपुष्पाङ्गयश्चैव ज्ञातव्योऽयं रतिप्रियः ॥ १४ ॥
 ग्रीष्माभिधस्तापनाख्योऽप्यूर्जो हेमन्तसंज्ञकः । शिशिराख्यो मदः पुष्पबाणेक्षुजधनुर्धराः ॥ १५ ॥
 पृष्ठतोऽर्पिततूलीराः शोणाः स्त्रीसङ्गमानसाः । तद्गहिः पूजयेदष्टौ दिक्क्रमेण रतिप्रियान् ॥ १६ ॥
 परभ्रूत्सारसाख्यौ तु शुको मेघस्ततः परम् । अपाङ्गो भूविलासश्च हावो भावो रतिप्रियाः ॥ १७ ॥
 भूगृहस्य च कोणेषु चतस्रः पूजयेदिमाः । माधवाख्या मालती च हरिणाक्षी मदोत्कटा ॥ १८ ॥
 श्वेतचामरसङ्गताः श्यामा भूषितविग्रहाः । इन्द्रादीन् च ततो बाणो वज्रादीन्पि पूजयेत् ॥ १९ ॥
 एवमाराधयेद्यस्तु गन्धपुष्पादिभिः सरम् । सौभाग्यमतुलं कामान् महालक्ष्मीं स चिन्दति ॥ २० ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राञ्चलामत्रयं कृत्वा, शिरसि संमोहनाय
 श्रुत्ये नमः । मुखे नायत्रीछन्दसे नमः । हृदये श्रीकामाय देवतायै नमः । प्राञ्चीजशक्त्यादि विन्यस्य
 विनियोगः । क्लृप्ता इत्यादिना प्राम्बत् करचङ्कम्यासं कृत्वा ध्यानादिपरतत्त्वार्चान्ते अष्टदलेष्वर्घ्येषु—मोहि-
 न्यै नमः । लोभिन्यै० । वासिन्यै० । स्तम्भिन्यै० । आकर्षिन्यै० । द्राविण्यै० । अङ्गादिन्यै० । क्रिन्नायै० ।
 क्लेदिन्यै नमः । इति स्वाग्नादिमध्यान्तं संपूज्य, क्लृप्तवर्गशक्तिकमलासनाय नमः । इत्यासनं, समस्तं पीठे
 संपूज्यावाहनादिपुष्पोपधाराभ्यंते प्राम्बदङ्गानि संपूज्य, कर्षिकायां मध्ये चतुर्विधं च बाह्यान् प्राम्बत् संपूज्या-
 दलेषु—अनङ्गरूपायै नमः । अनङ्गमेखलायै० । अनङ्गमन्मथायै० । अनङ्गकुसुमायै० । अनङ्गकुसुमातुरायै० ।
 अनङ्गशिशिरायै० । अनङ्गमेखलायै० । अनङ्गदीपिकायै नमः । इति संपूज्य, बहिःषोडशदलेषु—युवत्यै नमः ।
 विप्रलम्भायै० । ज्योत्स्नायै० । सुभ्रूवे० । मदद्रवायै० । सुरतायै० । वाक्यै० । लोकायै० । स्त्रीलायै० ।
 सौदामिन्यै० । कामञ्जत्रायै० । चन्द्रलेखायै० । शुकेयै० । मदन्यायै० । योन्यै० । मायावत्यै नमः । इति
 प्रादक्षिण्येन देवाप्रादितः संपूज्य, षोडशदलाग्रेषु—शोकाय नमः । मोहाय० । विलासाय० । विभ्रमाय० ।
 मदनातुराय० । अपत्रपाय० । यून० । चन्दनाय० । चूतपुष्पाय० । रतिप्रियाय० । ग्रीष्माय० । ताप-
 नाय० । ऊर्जाय० । हेमन्ताय० । शिशिराय० । मदाय नमः । इति संपूज्य, चतुरस्रस्याष्टदिक्षु देवाः
 प्रात् प्रादक्षिण्येन—परभ्रूते नमः । सारसाय० । शुकाय० । मेघाय० । अपाङ्गाय० । भूविलासाय० । हावा-
 य० । भावाय नमः । इति संपूज्य, चतुरस्रचतुष्कोलेषु आग्नेयादि—माधव्यै नमः । मालत्यै० । हिरण्वा-
 ख्यै० । मदोत्कटायै नमः । इति संपूज्य बहिलौकपालार्चति सर्वं समापयेदिति । तथा—

संचिन्त्यैनं जपेन्मन्त्रं राशिलब्धं विधानतः । तद्दशांशं त्रिमध्वर्क्तः किंशुकप्रसवेर्हनेत् ॥ २१ ॥
 तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणानपि भोजयेत् । ततोऽध्यर्च्य गुरुं विनैः प्रक्षम्य परितोषयेत् ॥ २२ ॥
 (एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगानाचरेत् ततः । अशोककुसुमैः स्वादूत्रपाकौस्त्रिदिनं हुनेत्) ॥ २३ ॥
 अष्टाधिकं सहस्रं यः सर्वेषां स प्रियो भवेत् । गोघृतेन संसपातमष्टोत्तरशतं हुनेत् ॥ २४ ॥
 सम्यक्संपूजिते बहौ मन्त्रेणानेन मन्त्रवित् । संसपातसर्पिणा तेन नारीं स्वां भोजयेत् प्रियाम् ॥ २५ ॥
 आज्ञानुवर्तिनी सास्य भवेज्जन्मान्तरेऽपि च । दध्यक्रलाजाहोमेन प्रत्यहं मण्डलावधि ॥ २६ ॥
 वाञ्छितां लभते मन्त्री कन्यां सापि प्रियं पतिम् । ..... ॥

पट्टोच्छे मदनं ससाध्यमथ तत्कोणेषु चाङ्गं वहि-

र्गायत्र्या गुल्लशो विमग्न्य विलिखेद् वर्यान् दलेष्वष्टसु ।

तेषामग्रमतांश्च तर्कसमितान् मालाणुवर्त्तास्तिथा

भूगेहाभिषु मन्मथेन लसितं यन्त्रं शुभं पान्मथम् ॥ २७ ॥

पूजितं चारितं श्वेतलोकत्रयवशीकरम् । ..... ॥

अस्यार्थः— पट्टोच्छेदार्थमष्टदलकमलं कृत्वा, पट्टोच्छेदमध्ये ससाध्यं कामबीजं विलिख्य, कोणेषु षडङ्गमन्त्रान्-
 षडलेषु पूर्वोक्तकामगायत्र्या वर्चत्रयं त्रयं प्रसिद्धे प्रविलिख्य, रत्नाग्रेषु पूर्वोक्तकाममालामन्त्रस्य षडङ्गवर्णान्
 विमग्न्य विलिख्य बहिष्मन्तुरक्षकोणेषु कामबीजं विलिखेत् । एतदुक्तफलदं भवति । तथा—

साध्याख्याण्यपुट्टीकृतैस्तु मदनैः कामं लिखेद् वेष्टितं

मध्ये तारविसर्गपक्षलिपिभिर्ध्वजा सगान्तार्थया ।

षष्ठिकादशपट्त्रिभिश्च ससितैरष्टचदरैरम्बुजं

दिक्शुलाढ्यमिदं मनोहरसरे ताम्बूलपत्रे कृतम् ॥ २८ ॥

यन्त्रमेतद्विधानेन पूजितं स्थापितानिलम् । भूलमन्त्रेण संजप्तं नारीं यां सादयेभिषि ॥ २९ ॥

मन्त्री सा तद्वशे तिष्ठेद्यावज्जीवं न संशयः । ..... ॥

इति । अस्यार्थः—अष्टदलकमलं सुगन्धिद्रव्यैर्नागध्वनीदले कृत्वा तत्कर्षिकायां साध्यानामाक्षरसंपुटितैः का-
 मबीजैर्वेष्टितं कामबीजं विलिख्य, पूर्वोक्तदलेषु—ओंअःआइअऊअण इत्यष्टौ वर्णानिर्केकशो विलिख्य दिग्दला-
 ग्रेषु त्रिशूलं कुर्यात् । एतदुक्तमुक्तफलदं भवति । इति ॥ केरलीये यन्त्रसारे—

मदनभासितमध्यमधेन्द्रियच्छदविराजितपञ्चमनोभवम्

स्तरशरैर्लिपिभिश्च समाकृतं कुगृहकोणविराजितमन्मथम् ॥ १ ॥

लिखतु पञ्चमनोभवपञ्चमित्युदितमेतदशेषमष्टद्विदम् ।

कनकनिर्मितपट्टतले ततः शुभतरे दिवसे विधुनं हुतम् ॥ २ ॥

सकलमानवसिद्धसुराङ्गनाहृदयरञ्जनभीषितसिद्धिदम् ।

रुचकपूर्वविभूषणमध्यगं विदधती वनिताप्यसिलाभिरान् ॥ ३ ॥

निजवशे प्रविधाव रमां परां समधिगम्य सुतैः सह मोदते ।

इति विलिख्य च कुकुमकर्दमे तदनुलिप्ततनोः सकलं जगत् ॥ ४ ॥

वशमुपैति निरीचस्वमात्रतः किमुत सान्त्वसहासनसङ्गमैः ।

इति ॥ अस्थार्यः— पञ्चदलकमलकर्णिकार्यां ससाध्यं कामबीजं विलिख्य, वलेषु पैहोक्लीं प्लुत्सीं इति पञ्च-
काममन्त्रान् प्रतिदलेकमेकं विलिख्य, यहिर्वृत्तत्रयं कृत्वा तदन्तरालयोरभ्यन्तराले पूर्वोक्तकामबीजं रवेष्टय,
याहान्तराले मातृकया संवेष्टय यहिश्चतुरस्रकोशेषु कामबीजं प्रतिकोशं लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भव-
ति ॥ अथ प्रणवस्य मन्त्रः । सारसंग्रहे—

अथ सम्यक् प्रवक्ष्यामि प्रणवाख्यं महामनुम् । षापौषध्वंसनं नानाकामकल्पमहीरुहम् ॥ १ ॥

निःश्रेयसकरं नृणां मुनिवृन्दैस्तु सेवितम् । केशवो विष्णुतन्द्रे च बिन्दुः प्रोक्तो ध्रुवाभिधः ॥ २ ॥

केशवः अ । विष्णुः उ । तन्द्रा म । बिन्दुरनुस्वारः । एतैः प्रणवः सिद्धः । तथा—

मन्त्रस्त्रिमात्रकः प्रोक्तो मुनिर्ज्ञेयः प्रजापतिः । छन्दस्तु देवीगावत्री परमात्मा च देवता ॥ ३ ॥

दक्षिणामूर्तिः—“बीजं शक्तिस्त्वनुकमात् । मकारं कीलक”मिति ॥ तथा—

इत्यदीर्घस्वरान्तस्यैः षडङ्गानि ध्रुवैर्विदुः । षड्भिर्बाह्वितिभिः सम्यक् सत्यहीनाभिरेव च ॥ ४ ॥

निर्मलाङ्गभिर्यं विष्णुं पीतकौशेयवाससम् । सर्वतो भासमानेन तेजसा भास्करद्युतिम् ॥ ५ ॥

किरीटाङ्गदहाराख्यरशनानूपुरादिभिः । त्रैवेयकङ्कशाद्यैश्च भूषणैर्भूषिताङ्गकम् ॥ ६ ॥

चक्रशङ्खाम्बुजगदा धारयन्तं कराम्बुजैः । कौस्तुभप्रमवा दीप्तं मणिकुण्डलमणिकृतम् ॥ ७ ॥

भजेऽहं सर्वसंपश्ये प्रफुल्लाम्बुजसंस्थितम् । ..... ॥

वामाधःकरमारभ्य दक्षिणाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ।

संपूज्य चैष्णवं पीठं तत्रावाप्त यजेद्भरिम् । केशरेष्वङ्गपूजा स्याद् दिक्पत्रेषु यजेदिमान् ॥ ८ ॥

वासुदेवं सङ्कर्षणं प्रद्युम्नमनिरुद्धकम् । शान्तिं भिन्नं सरस्वत्या रतिं कोकिललोषु च ॥ ९ ॥

दिक्पत्राग्रेषु चात्मानमन्तरात्मानमप्यथ । परमाद्यं तथात्मानं ज्ञानात्मानं च पूजयेद् ॥ १० ॥

कोणपत्राग्रयाः पूज्या निवृत्त्याद्याः पुरोदिताः । तद्भाष्ये शक्रदुर्ग्यानां वज्रादीनां च पूजनम् ॥ ११ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे
ऋषये नमः । मुखे देवीगायत्रीछन्दसे नमः । हृदये परमात्मने देवतायै नमः । गुह्ये अंबीजाय नमः ।
पादयोः उं शक्त्यै नमः । नाभौ मं कीलकाय नमः । इति विन्यस्य, मम मोक्षार्थे विनियोगः इति
कृताञ्जलिरुत्तवा, अंओंआं हृदयाय नमः । इंओंई शिरसे स्वाहा । उंओंउं शिखायै वषट् । एंओंऐं कव-
चाय हुं । ओंओंओं नेत्रत्रयाय वौषट् । अंओंआं अस्त्राय फट् । इति करपङ्क्त्यासं कृत्वा, ध्यातायङ्गपू-
जान्ते दिक्पत्रेषु—प्रागादि वासुदेवादीन् सशक्तिकान् संपूज्य, दक्षामेषु— दिक्क्रमेण आत्मादीन् सशक्ति-
कामभ्यर्च्य लोकपालाद्यादि सर्वे समापयेदिति । तथा—

संदीक्षितो विधानेन कोटिमन्त्रं जपेन्मनुम् । हविषा घृतमिन्ध्रेण दशांशं जुहुयात् नतः ॥ १२ ॥
समिद्धैः पलाशोत्थैराज्याक्रैरथवानले । तर्पयित्वा तदशांशं शुद्धतोषैर्यथाविधि ॥ १३ ॥
आत्माभिपेचनं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ततः । गुरुमभ्यर्च्य चित्ताद्यैः प्रणम्य परितोषयेत् ॥ १४ ॥
एवं सिद्धमनुर्मन्त्री कृतकृत्यो न संशयः । घृतं हविष्यं शालींश्च तिलांश्च समिधोऽमृतम् ॥ १५ ॥
क्रमेण जुहुयाद्यस्तु मन्त्रेणानेन मन्त्रवित् । अग्नीष्टमिद्विस्तस्य स्यादिह लोके परत्र च ॥ १६ ॥

इत्थं मन्त्रवरं जपार्चनद्वैतैः' सेवते साधकः

मद्भक्त्या प्रणवं निराकुलमतिविध्वस्तपापव्रजः ।

पञ्चीपुत्रविशिष्टमित्रमहितः सत्संपदा संयुतो

लोकेऽस्मिन् पुनरप्यवाप्तविमलज्ञानो व्रजेत् सद्गतिम् ॥ १७ ॥

इति श्रीकृष्णप्रकरणम् ॥ अथ कार्तवीर्यमन्त्राः—उद्दामरेभ्यस्तन्त्रे, देव्युवाच ।

देवदेव महादेव देवारिचलमूदन । देववर्द्धन देवेन्द्रवन्दितेन्दुशिखामणे ॥ १ ॥

पृच्छे भवन्तं भगवान् कार्तवीर्यस्य भूपतेः । महात्म्यं मन्त्रराजस्य विस्तरेण प्रवीतु मे ॥ २ ॥

कार्तवीर्यमनोर्देव विधानं वक्तुमर्हसि । सरहस्यं महापुण्यं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ ३ ॥

ईश्वर उवाच ।

मृणु देवि महामन्त्रं विस्तरेणाखिलार्थदम् । चौरमारीविपद्याणां विशेषेणापकृन्तनम् ॥ ४ ॥

महद्भयकरं शीघ्रं राज्ञां विजयवर्धनम् । भजतां सर्वपापघ्नं सर्वसौरूपकरं परम् ॥ ५ ॥

सर्वसंपत्करं मन्त्रमुद्गरिण्येऽधुना प्रिये । इन्दो रुद्रार्कसूतोऽग्निः सतारोऽर्धेन्दुनादयुक् ॥ ६ ॥

तन्मन्त्रवीजं मुनिभिर्गदितं सोमकारकम् । तस्य साधनेर्हामायाविन्दुनादैश्च सङ्गमम् ॥ ७ ॥

इच्छन्त्येके महात्मानो लोकेऽवरयाभिकाङ्क्षिणः । तस्य साधनेर्नादविन्दुयुक्तस्य परमेश्वरि ॥ ८ ॥

इच्छन्त्यन्ये महात्मानो भौतिकेन समागमम् । तस्य साधनेर्भौतिकार्धचन्द्रेण च समागमम् ॥ ९ ॥

इच्छन्त्यन्ये सुषाकृषिद्विकामा देवि महर्षवः । इत्थं स्वरूपा तद्वीजं समुद्धृत्य च मानवः ॥ १० ॥

द्वितीयमुद्गरेद्वीजं सर्वशत्रुविनाशनम् । द्वितीयवीजं वक्ष्यामि प्रतिलोमेन सुन्दरि ॥ ११ ॥

सूर्योद्दिशतिवर्णस्तु तत्तृतीयं त्रिमूर्तिना । संयुक्तं चार्धशशिना नादेन च पुनः प्रिये ॥ १२ ॥

सेन्द्रं पष्ठं द्वितीयात् प्रतिलोमेन मायया । नादेन विन्दुना युक्तं तृतीयं लोकत्रयदम् ॥ १३ ॥

तृतीयं प्रथमात् तस्मात् चतुर्थेन चतुर्थकम् । वामकर्णेन्दुनादेन मोक्तं संस्तम्भनं क्षणात् ॥ १४ ॥

मुखद्वारं विन्दुनादसंयुक्तं परमेश्वरि । पञ्चमं च महावीजं क्षणादाकृष्टिकारकम् ॥ १५ ॥

व्योमार्धेन्द्रविदेव्या च युक्तं पष्ठं समीरितम् । उद्धरेत् सप्तमं च कौ विन्दुत्थं विन्दुवह्निना ॥ १६ ॥

१ 'संसेवते' ख. पाठः । २ 'भगवन्' क. ग. पाठः । ३ 'चौरमारीविपद्याणां' ख. पाठः । ४ 'सूर्योद्दिशतिवर्णस्तु' ख. पाठः । ५ 'विन्दुमादिना' ख. पाठः ।
विदितं चोद्दिशतिवर्णस्तु' ख. पाठः । ६ 'संस्तम्भनं' क. ग. पाठः । ७ 'समीरितम्' ग. पाठः । ८ 'विन्दुमादिना' ख. पाठः ।

करणेन च मयुक्ताष्टमं मुनिभिः स्मृतम् । हुंफद् च कार्तवीर्यार्जुनाथेष्वुक्ता नतिं वदेत् ॥ १७ ॥
 विंशत्यर्णः स्मृतो मन्त्रस्तारादिर्मुनिभिः स्मृतः । एकोनविंशत्यर्णः स्याद्वितारो यदि भान्यते ॥ १८ ॥
 कार्तवीर्यार्जुनस्यैतन्महासामर्थ्यदं प्रिये । ..... ॥

इति ॥ अशो रेफः, स इन्दोः ठकाराद्यो रुद्राक्षं एकदशोऽर्णः फकारस्तेनारुढः । यद्वा, पुरस्तात् प्रतिलोमे-
 नेति स्वयमुक्तत्वाद्वाप्यध्याहारः । इन्दुः सकारस्तस्माद्वा प्रतिलोमेनैकादशार्णः फकारः । सतार ओकारयु-
 क्तः । अत्र तारशब्देन केवलस्त्रयोदशस्वर उच्यते । अर्धेन्दुनादयुगिति स्वयमुक्तत्वात् । अर्धेन्दुरर्धचन्द्रः ।
 नादो बिन्दुः । एतस्यैव भेदमात्रं, तस्येति—अत्र तच्चन्द्रेन फकारो गृह्यते साग्निरिति स्वयमुक्तत्वात् ।
 महामाया ईकारः । तेन तद्बीजस्थं त्रयोदशस्वरमवास्थ तत्स्थाने ईकारो योजनीय इत्यर्थः । पुनः प्रकारा-
 न्तरमाह—भौतिक ऐकारः, इकारास्थाने ऐकारो योजनीय इत्यर्थः । द्वितीयमिति—सूर्यान्मकारात् प्रतिलो-
 मेन बिलोमेन विंशतितमो वक्षश्चकारः । तृतीयं मानृतीयमक्षरमनुलोमेन रेफः । त्रिमूर्तिरी-
 कारः । अर्धशशिना इत्यादि प्राग्वत् । तेन आं इति सिद्धम् । द्वितीयाद् द्वितीयबीजाक्षराक्षरात्
 प्रतिलोमेन षष्ठमक्षरं ककारस्तत् सेन्द्रं लकारसहितं, मायया ईकारेण, नादेन बिन्दुना च युक्तमेतेन काम-
 र्वाजमुक्तं । प्रथमात् प्रथमबीजात् फकारात् तृतीयं मकारः । तस्माद्भकाराच्चतुर्थेन रेफेण वामकर्णेन ऊका-
 रेण नादेन बिन्दुना च युक्तं, तेन भूं इति जातं । मुखवृत्तमाकारो बिन्दादि प्राग्वत्, तेन आं इति ।
 ध्योम हकारः, अक्षी रेफः, देवी ईकारः, अर्धेन्द्रादि प्राग्वत् तेन मायाबीजमुद्भूतं । कौं स्वरूपम् ।
 बिन्दुः रेतस्तदुत्पद्यमस्थ तस्थ रेतोऽशन्वात् । तथा च श्रुतेः—“अस्थित्वायुमज्जानः पितृतः इति ।” तेन,
 महावक्त्रमक्षरं शकारो गृह्यते । वक्षी रेफः । करणेन चतुर्थस्वरेण ईकारेण युक्तः । बिन्दुनादौ प्राग्वत्,
 तेन धीं इत्युद्भूतं । हुंफद् स्वरूपं । कार्तवीर्यार्जुनाय स्वरूपं । नतिर्नमः । तथा—

मन्त्रस्यास्य पुरा प्रोक्तो मुनिभिर्मुनिरम्बिके । दत्तात्रेय ऋषिरुच्छन्दोऽनुष्टुबस्य मनोः स्मृतम् ॥ २० ॥

देवता चार्जुनो नाम कार्तवीर्यपदादिकः । मूलबीजेः स्वरारूढैः कुर्यात् पञ्चाङ्गकं सुधीः ॥ २१ ॥

द्वाभ्यां द्वितीयस्वरसंयुताभ्यां द्वाभ्यां तुरीयस्वरसंयुताभ्याम् ।

द्वाभ्यां च षष्ठस्वरसंयुताभ्यां द्वाभ्यां तथा द्वादशसंयुताभ्यां ॥ २२ ॥

द्वाभ्यां च वर्माक्षपदाक्षराभ्यामङ्गानि कृताप्यवशिष्टवर्णैः ।

संख्यापयेदात्मनि संयतात्मा कार्ताक्षराद्यैर्नवभिर्भुवाद्यैः ॥ २३ ॥

द्वितीयस्वरः आ । तुरीयस्वरः ई । षष्ठस्वरः ऊ । द्वादशस्वरः ऐ । एतदाकूटैरित्यर्थः । तथा—

हृदुदरनाभिजघनगुह्यपदद्वयसोरुजानुजङ्घनरूपे । मूर्धनि तुङ्गभूभ्रुतिलोचननासास्यकण्ठवाही च ॥ २४ ॥

दशबीजानि प्रणवद्वयमध्यस्थानि प्रविन्यसेच्छिष्टान् । बिन्दन्तिकान् ध्रुवादीनुक्तस्थानेषु प्रविन्यसेदेषम् २५

ध्यायेच्च मन्त्रमूर्तिं स्नात्मैक्येनादरात् समाहितधीः । रक्षायै च मयेभ्यो वाञ्छितसिद्ध्यै वनाश्रये सुधिरम् ॥

अन्यात् सर्वमयात् प्रकाशिततनुः प्रद्योतनोद्द्योतितः

स्वर्धसङ्परिवीतकन्धरधरो रक्तांशुकोष्णीषवान् ।

नानाकल्पविभूषितः करमहस्रार्धात्तवाणामनो

वाणात्तार्धसहस्रबाहुरनिशं भूवज्रभो नः प्रभुः ॥ २७ ॥

सप्तद्वीपैकनाथः सवितृसमरुचिः सर्वदृष्टान्तको नः

पायादञ्जावताक्षो रघवरनिलयः स्थूलकायोऽतिभीमः ।

चापान्तेषु त्रिलोकीं करधृतधनुषां निस्त्रनैस्त्रासयन् यः

स श्रीमान् कार्तवीर्यो निखिलनृपनताङ्गधम्बुजः क्षिप्रकारी ॥ २८ ॥

एवं सरेभित्यमतीव भक्त्या समर्चयेद् दैह्यवंशनाथम् ।

गन्धादिभिर्वर्ष्णवपीठमध्ये स्वीयाङ्गमूर्त्यष्टकशक्रियुक्तम् ॥ २९ ॥

तस्याङ्गमूर्त्यः पञ्च स्फटिकाभा मनोरमाः । सङ्गचर्मधरा वीराः सर्वाभरणभूषिताः ॥ ३० ॥

बाणबाणासनधरा मूर्तयो रत्नरोचिषः । सर्वाभरणसंपुक्ता ध्वेवाः सर्वसमृद्धये ॥ ३१ ॥

चौरमार्यरिसुरारिपदाद्यान् दिक्षु तन्मदविभञ्जनकारुणान् ।

दुष्टदुःखदुरितामषाघानाङ्गवानभियज्ञेषु विदिक्षु ॥ ३२ ॥

चेमङ्करी वर्यकरी श्रीकरी च वशस्करी । आयुष्करी तथा प्रज्ञाकरी विद्याकरी तथा ॥ ३३ ॥

घनङ्करी च पूर्वोदिदिक्षु पूज्याः सितप्रभाः । ..... ॥

वरदाम्बुजलसत्करा रत्नाङ्गुकहारकुण्डलोद्यसिताः ।

दैह्यनाथमनोः ध्वेवाः सौन्दर्यलालिताः प्रमदाः ॥ ३४ ॥

लोकेशाद्या बहिः पूज्या गन्धपुष्पाद्यतादिभिः । षोडशैकपचारैस्तु पूजयेद्यो दिने दिने ॥ ३५ ॥

कार्तवीर्यं महावीर्यं परिचारप्रियं प्रभुम् । सर्वान् कामानवाप्सेह प्राप्यते हरिमन्दिरम् ॥ ३६ ॥

एवं यः पूजयिता दिनमनु विधिर्नैवायुना मन्त्रमुख्यं

जप्याङ्गवत्या स विन्याद् बलधनवसुशौर्यपूरारोग्यविद्याः ।

भीमेधाकान्तिपुष्टीर्धृतिमतिवचसां भाजनं स्यात्परैर्नै-

र्नारीभिः पूजितः स्वादनुगतधुवनवाप्रधृष्वथ लोकैः ॥ ३७ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्वादियोगपीठम्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि दत्ता-
त्रेयऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीकार्तवीर्याङ्गुनाय देवताये नमः । इति विन्ध्यस्य,
मम सर्वाभीष्टसिद्धये जपे विनियोगः इति कृताञ्जलिरुत्तवा, मूलमन्त्रेण करयोर्द्वार्षिकं विन्ध्यस्य, प्राञ्चां
हृदयाय नमः । क्लीं श्रीं शिरसे स्वाहा । ऊं हं शिखायै वषट् । क्लीं कवचाय हुं । हुं कदं अस्त्राय फट् ॥
इति पञ्चाङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तास्वकुलीषु विन्ध्यस्य, नेत्ररहितेषु हृदयाद्यस्तान्तेषु पञ्चाङ्गेषु च विन्ध्यस्य,
ओंकार्तवीर्याङ्गुनाय नमः इति सर्वाङ्गं व्यापकं कृत्वा, हृदये ओंफोंओं नमः । उदरे ओंज्रोंओं । नाभौ
ओंफोंओं । जघने ओंभ्रोंओं । गुह्ये ओंमोंओं । पादयोः ओंहीओं । ऊर्ध्वोः ओंकोओं । जानुनोः ओंर्धोंओं ।

जङ्घयोः ओंहुंओं । मूर्ध्नि ओंफुंओं । शिखायां ओंकां नमः । भ्रूमध्ये ओंते नमः । श्रुत्योः ओंषो० । नेत्रयोः ओंयो नमः । नासायां ओंजु नमः । मुखे ओंनां नमः । कण्ठे ओंयं नमः । दन्तादौ ओंनं नमः । वामबाहौ ओंमं नमः । इति त्रिन्यस्य, ध्यानाद्यात्मपूजान्ते प्रागुक्तं वैष्णवं पीठमध्यर्च्यं, तत्र देवमावाहाङ्गावर्चान्तं प्राप्नुत् कृत्वाष्टदलेषु देवाग्रादिप्रादक्षिण्येन दिग्दलेषु—सौरमदविभञ्जनाय नमः । मरारिमदविभञ्जनाय० । अरिमदविभञ्जनाय० । सुरारिमदविभञ्जनाय० । विदिग्दलेषु—दुष्टमदविभञ्जनाय नमः । दुःखमदविभञ्जनाय० । दुरिमदविभञ्जनाय० । आमयमदविभञ्जनाय० । इति संपूज्य, दलाग्रेषु—ओंक्षेमद्वयै नमः । वश्यकर्यै० । श्रीकर्यै० । यशस्कर्यै० । आयुष्कर्यै० । प्रज्ञाकर्यै० । विद्याकर्यै० । धनकर्यै० इति देवाग्रादिप्रादक्षिण्येन संपूज्य, तद्वह्निश्चतुरस्रे प्राग्वज्जोकपालांस्तदग्राणि च संपूज्य धूपदीपादिसर्वं प्राप्नुत् कुर्यादिति । तथा—

इत्थं ध्याता मन्त्रवर्यं प्रजप्य लक्षावृक्षा मन्त्रवित् प्राप्तदीक्षः ।

नद्यास्तीरे गुर्वनुज्ञानुपूर्वं यश्चात् कुर्याच्चोरपीडाप्रयोगान् ॥ ३८ ॥

कुम्भोदकासिक्ततनुः प्रजप्य मन्त्रेण होमं प्रकरोति मन्त्री ।

पयोन्धसाधौ तिलतण्डुलैर्वा दशांशमानं सघृतैश्च मन्त्री ॥ ३९ ॥

इति । एष लक्षजपः कृतयुगपरः । कलावेतन्नतुर्गुणजपः कार्यः । इति प्राग्वत्कर्णं यथावत्कुर्यादिति । तथा—

(एवं सिद्धमनुनरः सुविहितान् कुर्यात् प्रयोगान् प्रिये)

वश्यादीन् विधिवद्विशिष्टचरितभौरापहत्यं भृशम् ।

दुष्टानामपि वक्ष्यमाणविधिना मर्द्दुनैस्तर्पणै-

र्ध्यानिर्मन्त्रविशेषकैश्च मतिमान् गुर्वाङ्गया तत्परः ॥ ४० ॥

लिखेदष्टदलं पद्मं कर्णिकाकेसरोज्ज्वलम् । वृत्तं बहिर्भूपुराढ्यं चम्राष्टकविभूषितम् ॥ ४१ ॥

तद्बीजं कर्णिकामध्ये साध्याख्याकर्मसंपुतम् । लिखेत् समीरबीजं च सहतारगतं प्रिये ॥ ४२ ॥

सवाग्भवं च पूर्वादिपत्रेषु विलिखेत्ततः । सर्वमान्तानि बीजानि शिष्टार्चानन्तरालके ॥ ४३ ॥

केसरेषु स्वरानूपमवर्णयुक्तान् समर्पयेत् । वृत्तं प्रवेष्टयेद्वर्णैः कादिभिरचोष्मवर्जितैः ॥ ४४ ॥

भूमिकोणचतुष्केऽथ भूतवर्णान् समर्पयेत् । संस्थाप्य विधिवत् प्राङ्गः कलशं सम्यगर्चयेत् ॥ ४५ ॥

तोषाभिषेकः कर्तव्यो नृणामीहितसिद्धये । बन्ध्याया पुत्रसंप्राप्त्यै दीक्षायै (यशसे) चायुषे तथा ॥ ४६ ॥

धनार्थं रोगनाशाय चोरशान्त्यै विशेषतः । वश्याय च हितार्थं वाक्स्तिग्धै वाणिज्यसिद्धये ॥ ४७ ॥

तद्यन्त्रारूढकुम्भाम्बुनाभिपिक्तस्य सुन्दरि । किं न सिध्यति लोकेऽस्मिन् कामिनां मनसेप्सितम् ॥ ४८ ॥

तद्यन्त्रस्थापनाद्राज्यं ग्रामं पुरमथापि वा । रक्षयेच्चाभितोऽरिभ्यो मन्त्रः रोगविषादितः ॥ ४९ ॥

(सर्वभूतादिसंप्राप्तकृतेतज्जनान्दिनि ।) न प्रकारं हि मूर्खाय स्तेनाय पिशुनाय च ॥ ५० ॥

गुरुप्रियाय धीराय दद्यात् शुद्धचेतसे । ईर्ष्याद्वेषविहीनाय देयं स्वाचारशालिने ॥ ५१ ॥

हिसारतान् दुष्टचित्तान् द्वेषयेच्च परस्परम् । कर्षयेच्चाभवेच्चौरान् दमयेच्च ज्वरादिकान् ॥ ५२ ॥

१ 'लिखेत्' ख. पाठः । २ 'च विशेषा वाचिभ्य' ख. पाठः । ३ 'महते तथा । प्रकारमेतत्तदर्थं हि मन्त्रं च परमेष्ठिनि । मोहयेत् शोभयेन्मन्त्री मारयेच्छाटयेद्दीन् । एतेन वक्ष्येत् किं देवेष्वेव परस्परम्' ख. पाठोऽभिन्नः ।

तत्तद्वीजार्पणाद् देवि चित्रं सिध्यन्ति मन्त्रिणः । बहुनोक्तेन किं देवि मन्त्रोऽयमस्तितार्थदः ॥५३॥

इति ॥ अर्थः— यथोक्तलक्षणमष्टलकमलं कृत्वा, तद्वाहिर्भूतं तद्वाहिरष्टयज्युक्तं चतुरस्रं च कृत्वा, तत्कर्णिकायां सप्तम्यं कार्तवीर्यबीजं यमिति वायुबीजं वाग्भवं च प्रणवोदरे विलिख्य, तत्केसरेषु द्वन्द्वशः स्वरान् शबसह इति वर्णोक्तैकैकशो हिरावृत्त्या विलिख्य, पूर्वादिवलेषु द्वितीयबीजादिर्बुबीजान्तानि अष्टौ बीजाणि प्रत्येकमेकैकशो विलिख्य, अन्तिमदल एव फट्कारं (विलिख्याद्यष्टिष्टानवास्त-
राले विलिख्य, तद्वाहिर्भूतद्वयं कृत्वा तद्) स्तरालबीज्यां ककारादिसकारान्तैः शबसहवर्जितैरावेष्ट्य, च-
तुरस्रस्य कोणचतुष्टये तत्तत्कार्योपयोगिनो भूतवर्णान् दश दश विलिख्य, तत्र दीप्तोक्ताविधाना कुम्भं संस्थाप्य, तत्र देवमाषाह साङ्गं साधरसं संपूज्य, मूलमष्टोत्तरसहस्रं तत्कुम्भं स्पृशजपित्वा तत्कुम्भजले-
नाभिषेकादुक्तफलसिद्धिर्भवतीति ॥ भूतवर्णान्स्तु-शान्तौ (अशुशुभोद्यमकदम्भभवस इति जलवर्णां दश लेख्याः । व-
श्याकर्षणे तु ईष्यसप्तदशपरक इत्यादिवर्णां दश लेख्याः । सम्भवे उज्ज्वलगजदन्तलब्ध इति भूमिवर्णां
दश लेख्याः । उच्चाटने अम्नापेकवटतपयच इति वायुवर्णां) दश लेख्याः । विद्वन्मन्त्रमारणयोः सत्सं-
कल्पनमशह इत्याकाशवर्णां दश लेख्या इति । (अथ भूतवर्णलेखनप्रकारस्तु आधेयकोणादारभ्य प्रादेशिण्येन
चतुर्षु कोणेषु द्वित्रिक्रमेण विमज्ज्य दशवर्णाङ्गितेति संप्रशयः) । तथा—

कृतवीर्यात्मजस्याथ मन्त्रभेदान् हि मन्त्रिणः । हिताय देवि वक्ष्यामि दशवैकोऽपि विद्यते ॥५४॥

कार्तवीर्यस्य मन्त्राणामृषिरेकः स्मृतः पुरा । दद्यान्नेयो महाप्राज्ञः साक्षाभारायणांशजः ॥५५॥

देवता च स्वयं प्रोक्तो मन्त्रभेदेषु सुन्दरि । असौ चक्रहरेरंशादुत्पन्नो हैहयान्वये ॥५६॥

आह्वया देवदेवस्य सर्वदुष्टप्रशान्तये । बसिन् गर्जति दैत्येन्द्रस्त्रीणां गर्भा बलाद्भृशम् ॥५७॥

प्रच्यवन्ति स चक्राख्यो हरिरासीत् चितौ स्वयम् । कृतवीर्यस्य भार्वायां माहिष्मत्यां पुरोचमे ॥५८॥

रेवातीरे सप्तपत्न्यो नास्मार्जुन इतीरितः । दद्यान्नेवात् प्राप्तविद्यस्तत्प्रियश्च द्विजप्रियः ॥५९॥

राजराजो महानेजाः सहस्रकिरणोद्यमः । सहस्रबाहुर्दोदण्डः स विष्णोरंशसंभवः ॥६०॥

शीघ्रगामी महावीर्यः सर्वदुष्टान्तकः प्रभुः । सर्वदा सर्वदुष्टघ्नः पुरतो बहुरूपवान् ॥६१॥

सप्तद्वीपवतीं पृथ्वीं तपोबलपराक्रमैः । दमयन् सर्वदुष्टान् यो ररच स हरिः स्वयम् ॥६२॥

एकस्य मूलमन्त्रस्य दशधास्य महात्मनः । कार्तवीर्यस्य वक्ष्यामि भेदांश्च नृणु सुन्दरि ॥६३॥

छन्दोभेदांश्च देवेशि ध्यानभेदांश्च तत्त्वतः । कार्तस्वादौ तस्य मूलं जपेत् सर्वार्थसिद्धये ॥६४॥

दशाक्षरविधानेन अवशिष्टाक्षरान् प्रिये । मूलबीजं च चाष्टपदाबीजयुक्तं नवाक्षरम् ॥६५॥

जपेत् संस्तम्भनायाशु चोराणां वसुदारिण्याम् । मूलेन सह मञ्जुबीजं देवि नवाक्षरम् ॥६६॥

प्रजपेन्नरनारीणां नृपाणां मोहनाय च । स्वमूलं चैव रावार्क्षसहितं तु नवाक्षरम् ॥६७॥

(आमणोच्चाटनेष्टपमारब्धाय जपेदुचः । मन्त्री स्वमूलं मायावीजयुक्तं नवाक्षरम् ॥६८॥

पापक्षयाय वश्याय मोहनाय शुभाय च । स्वमूलं वाशवीजेन युक्तं देवि नवाक्षरम् ॥६९॥

आकर्षणाय चोराणां चित्रं देवि न संशयः । (स्वमूलं मायाय चैव सहितं तु नवाक्षरम् ॥७०॥

उच्चाटयेत् दुष्टानां हिंसापैशुन्यचेतसाम् । स्वबीजं वाशवीजेन सहितं तु नवाक्षरम् ॥७१॥

नरनारीनृपाणां च त्रयंकुञ्जवन्ति ध्रुवम्) (क्षेपकम्) । मूलमङ्कुशबीजेन पुटितं तु नवाक्षरम् ॥ ७२ ॥
 वाक्स्तम्भनाय गमनस्तम्भनाय जपेत् क्षणात् । वर्मास्त्राक्षरयोर्मध्यगतं मूलं नवाक्षरम् ॥ ७३ ॥
 जपेदुन्मादनायाशु स्तम्भनायारिमोहनम् । वृद्धाग्रस्थितचौराणां स्तम्भनाय विशेषतः ॥ ७४ ॥
 मूर्धसंस्फोटनायालं चौराणां देव्यसंशयः । स्वबीजं कमलाबीजपुटितं तु नवाक्षरम् ॥ ७५ ॥
 यो जपेदब्दमात्रेण स स्याद्ब्रह्मवर्णोपमः । मूलं चाग्भवाबीजेन यो जपेच्चमात्रकम् ॥ ७६ ॥
 मन्त्रवर्णैस्तु सर्वेषां स कवित्तमवाप्नुयात् । एतदेकमपि प्रोक्तं दशधोक्तप्रभेदतः ॥ ७७ ॥
 तेषामन्यन्महामन्त्रं प्रोक्तमेतत् दशाक्षरम् । तस्य चन्द्रो विराटश्च शेषाणां शृणु तत्त्वतः ॥ ७८ ॥
 एकादशाक्षराः सर्वे शेषास्तत्र समीरिताः । शेषाणां त्रैष्टुभं प्रोक्तं धुनिभिर्देवादिभिः ॥ ७९ ॥
 सर्वेषां कार्त्तवीर्यस्य मन्त्राणां जपकर्मणि । आदौ तारेण संयोज्य जप्तव्यास्तु मनूनय ॥ ८० ॥

एकस्येत्याद्येत्यन्तैः षोडशभिः ऋगैः कार्त्तवीर्यस्य मन्त्रभेदांश्चन्द्रोभेदांश्चाह— तत्र तस्यबीजं कौं इति कार्त्तवीर्यबीजम् । एतत्तु दशस्यपि भेदेषु लेखम् । वामुदङ्गाबीजं श्रीं इति । मञ्जुत्रुर्मम शिष्यशत्रुः काम-
 स्तद्वीजं क्रीं इति । रावार्चं भूं इति । माया ह्रीं । पाशः आं । अङ्कुरः कौं । वर्मं हुं । अस्त्रं फट् ।
 कमला श्रीं । चाग्भवं ऐं । अत्र “मूलमङ्कुशबीजेन पुटितं तु” इत्यत्र मूलकार्त्ताक्षरयोर्मध्येऽङ्कुशबीजं दे-
 यमिति तु शङ्कार्थः । अन्यथा एकादशाक्षरासंभवात् । “वर्मास्त्राक्षरगतयोर्मध्यगतं मूलं नवाक्षर” मित्यत्र
 मूलनवाक्षरयोर्मध्ये हुंबीजं तथैव फट्कारं च पृथक् पृथग्योजयेदित्यर्थः । अन्यथा दशविधात्वासंभवादि-
 त्यर्थः । चाग्भवादिस्तु दशभेदाद्भिर्भूतः । अतएव सर्वेषां इत्युक्तं, सर्वैर्विशतिभिर्वर्णैः, एकोनविंशतिवर्णै-
 र्णादौ संयोज्य जपेदित्यर्थः । तथा—

यत्र च दशमन्त्राणां पूर्वोक्तं विलिखेद्दुषः । कर्शिकायां लिखेन्मूलं दशपत्रे दशाक्षरान् ॥ ८१ ॥
 (दशाक्षरप्रयोगे च मूलं मध्यदले तथा । लिखेद्गुरुपदेशेन शेषं पूर्ववदाक्षरेत्) ॥ ८२ ॥

अस्यार्थः—तत्र यथोक्तलक्षणं दशपत्रकमलं कृत्वा, तद्वहिरष्टवज्रयुक्तं चतुरस्रं च कृत्वा, तत्कर्शि-
 कायां सप्ताध्वं मूलबीजं प्राग्बद्धिलिख्य, तत्केसरेषु द्व्यष्टशः स्वरानष्टसु अष्टसु कमलकेसरेषु न-
 यमे शव दशमे सह इति विलिख्य दशपत्रेषु कार्त्तादिनवाक्षराणि नवसु पत्रेषु दशमे पुनर्मूलबीजमिति
 संप्रदायः । एत एव गुरुपवेशः । इति दशवर्णान् विलिख्य शेषमन्यत् सर्वे पूर्वोक्तयन्त्रबद्धिलिखेत् । इत्येत-
 दन्यमुक्तफलदं भवति । एतद्दशाक्षरमन्त्रस्य यन्त्रम् । अन्ययन्त्रेषु तन्मध्ये (प्राग्बद्धमूलं सप्ताध्वं विलिख्य
 तदनु तथैव केसरेषु) प्राग्बत् स्वरान् शवसहस्रहितान् विलिख्य (पत्रेषु चावशिष्टदशवर्णान् विलिख्य) शेषं
 प्राग्बद्धिलिखेदिति । तथा—

पूजायां पूर्वसंप्रोक्तावरणैः सम्पगर्चयेत् । तारादिर्विंशार्धमिदं पूजयेत् प्रपतोऽनिशम् ॥ ८३ ॥
 मन्त्रं गुर्वाक्षया देवि स सर्वार्थानवाप्नुयात् । कार्त्तवीर्यस्य मन्त्राणां प्रयोगो वक्ष्यतेऽधुना ॥ ८४ ॥
 हिताय मन्त्रिणां होमः सर्वकामार्थसिद्धये । गौरवे कर्मणि चरेद्गुह्यद्रव्यघृतादिभिः ॥ ८५ ॥
 होमं रात्रौ वक्ष्यमास्तद्रव्यैर्देवि सदाचितैः । लाघवे च लघुद्रव्यैर्ज्ञाता सम्भक् समाचरेत् ॥ ८६ ॥
 कन्पोक्तसर्वकार्याणां यद्वाञ्छति सदा प्रिये । संपूजयेद्गुरुं भक्त्या द्रव्यैश्चास्य समीहितैः ॥ ८७ ॥

अन्नदानैर्द्विजान् भक्त्या प्रीक्षयेत् सर्वकर्मसु । वस्त्रार्थैर्वात्महितं च प्रारभेत् सर्वकर्म च ॥ ८८ ॥
 विप्राणां वचनैः कुर्यात् कर्माणि कमलेक्षणे । सितसर्पपङ्क्त्या होमेन मारुपेद्रिपुमात्मनः ॥ ८९ ॥
 कार्पासलशुनारिष्टैर्विषवृत्तदर्शस्तथा । कनकैर्होमयेचौरान् स्तम्भयेन्मोहयेत् तथा ॥ ९० ॥
 विभीतजैः स्वादिरोत्थैः समिद्धिश्वाटयेच्चिरम् । निम्बैर्विद्वेषयेन्मन्त्री चाकषेन्मधुरत्रयः ॥ ९१ ॥
 नीलोत्पलैश्च वश्येत् तत्क्षणाद्भुवनत्रयम् । पर्णैः सार्ज्यैः श्रिये होमः स्यात् तथा सुमहान् वशः ॥ ९२ ॥
 तिलहोमेन पापानि व्यपोहेद् गोघृतेन वा । तिलतण्डुललोण्यैश्च मलाजसिद्धार्थमिश्रितैः ॥ ९३ ॥
 मधुराकैर्हुनेदेतैर्वरयार्थाय च तत्क्षणात् । लोणैश्च सर्ववर्णानां वरयार्थे पावके हुनेत् ॥ ९४ ॥
 सर्वसिद्धयै च दुर्वाभिः पयोभिश्च तथायुषे । लक्ष्म्यैर्दुर्वामृताङ्गापामार्गार्कैर्मिदादिभिः ॥ ९५ ॥
 होमो रोगविघ्नकथं ग्रहशान्त्यै तथायुषे । बटोदुम्बरविन्वानां समिद्धिरभिषुद्धये ॥ ९६ ॥
 हुनेद्दनाप्तये वापि चौराज्याकैर्विशेषतः । केवलेनैव पयसा हुनेद्रोकुलवृद्धये ॥ ९७ ॥
 अन्नवृक्षसमिद्धिश्च जलवर्षः समृद्धये । अन्नार्थमनसः शान्त्यै प्लवैः सन्ततिवृद्धये ॥ ९८ ॥
 भूतशान्त्यै गुग्गुलुभिः सौवण्याय त्रिवङ्गुभिः । पुष्पैर्हुनेच्च वस्त्रार्थां तत्क्षण्यैर्मनोहरैः ॥ ९९ ॥
 शालिहोमेन भूमान् स्यादधैरजादिमान् भवेत् । गोरोचनागोमयाभ्यां सेनायाः स्तम्भनं भवेत् ॥ १०० ॥
 होमेन देवि शत्रूणां गोमूत्रेण विशेषतः । कार्पासगृध्रमादिपादपांसुविभिर्भितैः ॥ १०१ ॥
 चीरवृक्षसमिद्धिश्च हुनेन्मिश्रि निशातधीः । अङ्गनाशाय चौराणां विद्वेष्यै मारुणाय च ॥ १०२ ॥
 सर्वनिर्मोककनकसिद्धार्थैर्हवनक्रिया । लवणैः सह चौराणां कुलनाशाय तज्जवेत् ॥ १०३ ॥

सर्वनिर्मोकः सर्वमुक्त्यर्थः ।

तर्पणेषु दशांशेन शुद्धतोयेन नित्यशः । इतस्तं कृत्वा च साहसं सहस्राद्युत्तान्तका ॥ १०४ ॥
 लघुगौरवकार्येषु विचार्य निपुणभरेत् । पुष्पैर्होमः प्रयोगोक्तैर्द्रव्यैः सार्ज्यैर्विधीयते ॥ १०५ ॥
 रोगशान्त्यायुषे तद्वद्वरयाय मधुरैः सह । मारुपेद्रिपुमात्मनो मोहनकर्मसु ॥ १०६ ॥
 तीक्ष्णतैलयुतैर्द्रव्यैर्माहिष्याज्ययुतैस्तथा । यद्यष्टविषयुक्तैर्वा चरेत् कर्माज्ञया गुरोः ॥ १०७ ॥
 एवं षट्कर्म संप्रोक्तं मनुनानेन सुन्दरि । हिताय मन्त्रिणां सम्बन्धं ईदृशाधिपतेर्विभोः ॥ १०८ ॥
 मन्त्रसिद्धस्य सिध्यन्ति कर्माण्येतानि तत्त्वतः । यस्मात्सिद्धो मनुर्होमात् स पुमान्नाचरेत् क्रियाम् ॥ १०९ ॥
 न सिध्यति असिद्धस्य कन्पोकं कर्मणां फलम् । तदा वैदिकजपस्य शुद्धस्य ब्राह्मणस्य च ॥ ११० ॥
 न्यायागतमनोः किञ्चित् क्रियास्यापि प्रसिध्यति । तस्मात् सदाचारवता गुरुभक्तेन सुन्दरि ॥ १११ ॥
 जपवधो मन्त्रतीर्थो हि पुरुषेण मनुचमः । रक्षितुं पुरराष्ट्रादीन् स्त्रीबालादीन् स मन्त्रविद् ॥ ११२ ॥
 गोब्राह्मणवरांश्चापि स्वात्मानं च विशेषतः । कुर्यात् प्रयोगान् विधिबन्मारुणादीनपि प्रिये ॥ ११३ ॥
 सर्वथा चौरजातीनां मारुणास्ति पातकम् । यदि स्यात् प्राणिहनना न्यायमेवेन नाशयेत् ॥ ११४ ॥

अन्नगोभूमिदानाद्यैराज्यहोमैश्च मन्त्रवित् । व्यपोहेच्चौरहत्याद्यं प्राणायामजपादिभिः ॥ ११५ ॥
जपेच्च देवीं गायत्रीं सर्वपापापनुचये । सहस्रं नित्यशो देवीं सर्वैश्वर्यमात्मनः ॥ ११६ ॥
गायत्रीं जपमानस्य द्विजातेः संवतात्मनः । किमसाध्यं प्रयोगेषु वैदिकेषु विशेषतः ॥ ११७ ॥
गायत्रीजापकं भक्त्या ब्राह्मणं सुसमाहितम् । न स्पृशन्ति महात्मानं पापहत्यादयोऽपि च ॥ ११८ ॥
किम् भूतादयः सर्वे घोरा रुधिरभोजनाः । तस्माज्जपेच्च गायत्रीं प्रयोगादौ समाहितः ॥ ११९ ॥
प्रयोगान्ते च गायत्रीं नियतः सर्वकर्मणि । अन्यानपि प्रवक्ष्यामि मन्त्रान् क्षिप्रप्रसाधकान् ॥ १२० ॥
कृतवीर्यात्मजस्यात्मभूतान् देवि मृणुष्व तान् । यैः कुर्युः पुरराष्ट्राणां रक्षकं सिद्धमन्त्रिणः ॥ १२१ ॥
मन्त्रैर्भूतैरपि भवेद्द्रष्टोभिश्च जलादिभिः । ताराग्निजायर्भोर्मध्ये नमः कार्ताचरान् वदेत् ॥ १२२ ॥
वीर्यार्जुनाय हुंफट् च श्रृङ्गाद्याभ पुरोदिताः । चतुर्वर्णाहो मन्त्रोऽपमनेनाङ्गं समाचरेत् ॥ १२३ ॥

तारः प्रणवः । अग्निजाया स्वाहाकारः । सुगममम्यत् ।

तारेण नतिना सप्तवर्णैर्धर्मास्त्रिद्वयैः । कुर्यात् पञ्चाङ्गकं मन्त्री ध्यायेत् पूर्वोक्तमार्गतः ॥ १२४ ॥
ॐ इदं । नमः शिरः । कार्तवीर्यार्जुनाय शिखा । हुंफट् कवचं । स्वाहा अस्त्रम् ।
नमोऽन्ते कार्तयोः पूर्वं स्याच्चैर्भगवते पदम् । तदाष्टादशवर्णः स्यान्मनुरेव मनूतमः ॥ १२५ ॥
“ॐ नमो भगवते कार्तवीर्यार्जुनाय हुंफट् स्वाहा” इति ।

मूलमन्त्रेण पञ्चाङ्गं कुर्यात् पूर्ववदेव तु । सतारनतिनैव स्वात् तदा इदमम्यिके ॥ १२६ ॥
ॐ नमः इदं । भगवते शिरः । सप्तभिः शिखा । द्वाभ्यां कवचं । द्वाभ्यामस्त्रं । ध्यानं पूर्वोक्तमेव ।
यन्त्रं लिखेच्च चौराणां मारणादिषु मन्त्रवित् । षट्कोशमध्ये तद्वीजं लिखेत् कोशपट्टकरम् ॥ १२७ ॥
लिखेच्च द्वादशदले शिष्टान् स द्वादशाचरान् । स्वरवेष्टितषट्कोशं कादिभिर्गुणपञ्चकम् ॥ १२८ ॥
भूताचरवर्दिःकोशं भूतमण्डलवेष्टितम् । तच्चत्कार्यवशाद् देवि तत्तन्मण्डलमालिखेत् ॥ १२९ ॥
ताले च फलके कुड्यमूले चोरकृते विले । विलिखेत् सर्वसंपन्नै चौराणां स्तम्भनाय च ॥ १३० ॥
एतद्यन्त्रं मन्त्रजप्तं स्थापितं यत्र कुत्रचित् । भयानि न भवन्त्यत्र देशे देव्यस्तिलानि च ॥ १३१ ॥
ताले तालपत्रे ॥ अर्धतन्त्रमन्त्ररचनाप्रकारः—द्वादशदलं पत्रं विरच्य, तत्कर्षिकायां वृत्तद्वयवीतं षट्कोशं
कृत्वा तन्मध्ये कार्तवीर्यवीजं सप्ताभ्यं विलिख्य, षट्सु कोशेषु मूलमन्त्रस्य “ॐ नमो भगवते” इति षडक्ष-
रात् सविन्दून् विलिख्य, षट्कोशाद्वर्द्धितवृत्तद्वयान्तराले षोडशस्वरैरावेष्ट्य, द्वादशदलेषु शिष्टद्वादशवर्णान्
सविन्दून् विलिख्य, प्राग्धत्तत्कार्योपयोगीनि भूताचराणि चतुरस्रकोशेषु विलिख्य तद्वर्द्धितसप्तदशमण्डलं
विलिखेत्, उक्तफलसिद्धिर्भवति ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

महावीर्यमनुर्नाम कार्तवीर्यस्य वक्ष्यते । सरसादपि वरयन्ति तस्य चौरकुलादयः ॥ १३२ ॥
नमो भगवते शोच्य श्रीकार्तार्थान् सहदरेत् । वीर्यार्जुनायेति ततः सर्वदुष्टान्तकाय च ॥ १३३ ॥
तपोधनपदस्यान्ते पराक्रममितीरयेत् । परिपालितसप्तद्वीपाय सर्वपदं ततः ॥ १३४ ॥
राजन्यचूडामण्डपे महाशक्तिमते तथा । सहस्रदलनाथान्ते हुंफटित्युचरेदिदम् ॥ १३५ ॥

चतुष्पट्यक्षरो मन्त्रो वाञ्छितार्थप्रसाधकः । ..... ॥

अथमपि मन्त्रः प्रणवादिरेति ज्ञेयः । चतुष्पट्यक्षर इत्याद्युक्तत्वात् ।

ऋष्याद्याश्च हुताद्याश्च पूर्वोक्तास्तु स्मृताः प्रिये । अपश्चाद्युतसंख्यः स्यान्न्दोऽस्य त्रिष्टुब्धते ॥ १३६ ॥

राजन्यचक्रयुतवर्ति च वीरशूरमाहिष्मतीपतिपदैश्च चतुर्थियुक्तैः ।

रेवाम्बुलीलपरिदृप्त-पदेन कारागेहप्रवाधितदशास्य-पदेन चाङ्गम् ॥ १३७ ॥

राजन्यचक्रवर्तिने इत् । वीराय शिरः । शूराय शिखा । माहिष्मतीपतये कवचं । रेवाम्बुलीलापरिदृष्टाय नेत्रं । कारागेहप्रवाधितदशास्याय अस्त्रं । तथा—

एवं कृता षडङ्गं नृपकुलतिलकं कार्तवीर्यं महान्तं

ध्यायेद्रेवातटस्थं युवसिभिरभितः क्रीडमानं मदान्धम् ।

मज्जन्तं नयस्वरूपं प्रमुदितमनसं लोलरत्नायताक्षं

हस्ताम्बुजैः स्वैः सहस्रैर्भृशपरिविततै रध्यमानं जलौघान् ॥ १३८ ॥

एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्री मन्त्रवर्यमनुत्तमम् । सर्वार्थसिद्धौ संभवत् च वरयावाशु विशेषतः ॥ १३९ ॥

जले भयं यदि स्याच्चेत् तदैवं संसरेद् बुधः । अन्यथा वक्ष्यते ध्यानं राज्यैश्वर्यसमृद्धये ॥ १४० ॥

माहिष्मत्यां महात्मा कनकमणिगणालङ्कृताङ्गं तमाया-

मासीनं मणिमध्ये रविरुचिबिलसद्रत्नपीठे प्रसन्नम् ।

ध्यायेत् स्वैर्बाहुदण्डैर्धृतशरनिकरेष्वासवर्मासिपाश-

प्रासादैः सर्वसिद्धौ सकलदुरितचौरापहस्यै च लक्ष्म्यै ॥ १४१ ॥

परचक्रमध्ये प्राप्ते तावद्वाङ्मो महारमनः । अथवा वक्ष्यते ध्यानं रक्षायै वाशु सर्वदा ॥ १४२ ॥

दशशतहययुतरथवरनिलयं त्रैलोक्यप्रीपलं ध्यायेद् ।

मध्याह्नाह्नसमानं गर्जनतस्तर्जयन्तं परवलान् ॥ १४३ ॥

दोर्दण्डमण्डलैरायुधमण्डलान् आविपन्तमाशुचरम् ।

कुण्डलमण्डितगण्डं त्रिण्डितसर्दारिमण्डलं मयी ॥ १४४ ॥

नानायुधनिकरधरैः पदातिभिर्वेष्टितं तथा रथिभिः ।

अभितो गजयूथयुतैर्यसादिभिरुन्म्वक्षैश्च पश्यन्ने ॥ १४५ ॥

ध्यात्वा यो वै मन्त्रमिति प्राङ्मुखो जपेन्नियतः ।

स तु सकलवाञ्छितार्थान्मासेन लभेदयजमानपि च ॥ १४६ ॥

यन्त्रं चासोन्निलेद् देवि सर्वकामार्थसिद्धये । आदौ चतुर्दलं पञ्च लिखेदष्टदलं ततः ॥ १४७ ॥

तद्वरिः षोडशदलं द्वात्रिंशच्चतुर्दलम् । कर्षिकायां लिखेद्भीष्मं कार्तवीर्यस्य भूपतेः ॥ १४८ ॥

वेदादिनतिमध्यस्थं साध्वनाम च दिग्दले । दलाष्टके द्विशो लिखान्मन्त्रार्थान् बिन्दुसंयुतान् ॥ १४६ ॥
 षोडशारदले लिख्यात् कामराजमनुत्तमम् । द्वात्रिंशतिदले तस्मानुष्टुमन्त्रान् समालिखेत् ॥ १४७ ॥
 एकैकशो बहिर्मालामन्त्रेण तत्प्रवेष्टयेत् । तद्वहिः कादिभिर्वीतं प्रतिलोमानुलोमतः ॥ १४८ ॥
 कंठ्यंगुलमहावीजैश्चतुर्भिः पूजयेत् सुधीः । चतुर्दलान्तराले तु चूड्यंभुं पुनस्तथा ॥ १४९ ॥
 यंत्रं च महावीजैः तथैव पुनस्तथा । पुंस्कंभुं महावीजैः यंत्रं च पुनस्तथा ॥ १५० ॥
 शृंगमंभुं पुनर्यन्त्रमेतैर्वीजैः समाहितः । द्विराष्ट्र्या लिखेद् देवि बहिर्वै भूतमण्डले ॥ १५१ ॥
 भूताक्षराणि विलिखेत् तत्तत्कार्यसमाप्तये । एतद्यन्त्रस्य माहात्म्यं को नु जानाति पार्वति ॥ १५२ ॥
 किमु देवादयः सर्वे सुरासुरनमस्कृते । अहं जानामि विष्णुश्च दत्तात्रेयश्च तद्गुरुः ॥ १५३ ॥
 प्रभावमस्य देवेशि यन्त्रस्याखिलभूषतेः । तद्यन्त्रधारकं वृद्धा भीता भूतादिवैरिणः ॥ १५४ ॥
 चौररोगादयश्चापि प्रव्रवन्ति न संशयः । स्वर्गपत्रस्थितं यन्त्रमेतत् सर्वार्थदं क्षणात् ॥ १५५ ॥
 विश्वैश्वर्यप्रदं विश्वमोहनं शोभकारकम् । राजते विलिखेद्येतद्वाग्यलाभाय मन्त्रवित् ॥ १५६ ॥
 ताम्रे च सर्वरक्षायै फलके चाम्बरेऽपि वा । भित्तौ वा सर्ववरपाय भूर्जपत्रे समालिखेत् ॥ १५७ ॥
 चन्दनागरुकर्पूररोचनासुगुशीरकैः । लाक्षागुग्गुलुमदाद्यैश्च विलिखेद् वरयकर्मसु ॥ १५८ ॥
 लिखेदष्टविधेणाथ मारणादिषु कर्मसु । अष्टगन्धेन वा देवि गुर्वनुष्ठाप्युरःसरम् ॥ १५९ ॥
 कारस्करस्य फलके तथा वैकङ्कतोद्भवे । अक्षजे चाथ पादाद्ये शरावे वा समाहितः ॥ १६० ॥
 एतद्यन्त्रं ध्वजाग्रस्थं युध्यमानस्य शत्रुभिः । एतद् वृद्धारयः सर्वे प्रव्रवन्ति न संशयः ॥ १६१ ॥
 यत्र यत्र स्थितं यन्त्रं तत्र तत्र जयो भवेत् । नागाश्च नागकन्याश्च यक्षिण्यश्च सुराङ्गमाः ॥ १६२ ॥
 नरनारीनृपगणा वृद्धा तद्यन्त्रधारिणम् । आगत्य वृद्धा मोहेन तस्मै दद्युश्च बाष्पितम् ॥ १६३ ॥
 तद्यन्त्रकलशासेकाद्वन्ध्या पुत्रं प्रसूयते । राजाभिषिक्तो भवति शत्रुनिर्वातवानपि ॥ १६४ ॥
 त्रैलोक्यमपि चानेन रक्षयेत्तु समाहितः । बहुना किमिदोक्तेन यन्त्रमेतदनुत्तमम् ॥ १६५ ॥
 सर्वकार्यार्थदं नृणां कुर्यान्मन्त्री विचक्षणः । ..... ॥

इति ॥ अथैतद्यन्त्ररचनाप्रकारः— तत्र प्रथमे चतुर्दलकमले बिलिख्य तद्वहिरदले तद्वहिः षोडशदले तद्वहिरद्विर्द्वात्रिंशदले इति कमलचतुष्टयं कृत्वा, तत्कलिकायां ससाध्यं कार्त्तवीर्यवीजं बिलिख्य, चतुर्दलेषु—
 "ॐ अमुकं मे वशमानय नमः" इति प्रतिदलं बिलिखेत् । अत्र वशमित्युपलक्षणं स्तम्भय मोहय द्वेष-
 येत्यादि स्वेष्टकर्मपरं लिखेत् । ततोऽष्टदलेषु विश्वेश्वरभूतमन्त्रस्य प्रलम्भभूतवीजनमःपदात्मकाक्षरचतुष्टयं
 विहाय द्वितीयवीजादि नाय नम इत्यन्तान् षोडशवर्णान् सविन्दून् द्विशो द्विजः प्रतिदलं बिलिख्य, (तद्वहिरद्विः षोडशदलेषु प्रतिदलं कामवीजमात्मिक्य तद्वहिरद्विर्द्वात्रिंशदलेषु एकैकशो वक्ष्यमाणानुष्टुमन्त्रवर्णान् बिलिख्य,) तद्वहिरद्विर्द्वात्रिंशदलान्तराले पूर्वोक्तचतुष्टयवर्णमालामन्त्रेण संवेष्ट्य, तद्वहिरद्विर्द्वात्रिंशदलान्तरालगतवीर्यवीजयेऽन्तर्गतवीर्यं

प्रतिलोमेन ककारादिककारान्तैर्वर्णैः संवेष्ट्य, बहिर्गतवीथ्यामनुलोमेन तैरेव वर्णैरावेष्ट्य, चतुर्दशस्यान्तरा-
सचतुष्टये प्रमाणोक्तककारादिककारान्तेष्वष्टाविंशतिबीजेषु कवर्गोत्थं बीजचतुष्टयमष्टदशान्तरालेषु (चटवर्गोत्थ-
बीजाष्टकं, षोडशदशान्तरालेषु तपवर्गोत्थं बीजाष्टकं यादिवर्गोत्थं बीजाष्टकं च विलिख्य द्वाविंशददश-
ान्तरालेषु पुनः कादिहान्तानि अष्टाविंशतिबीजान्यष्टाविंशत्यन्तरालेषु प्रथमं विलिख्य, पुनः कवर्गोत्थं बीजच-
तुष्टयं शिष्टान्तरालचतुष्टये लिखेत् । अत्र केचिदाद्यबीजचतुष्टयं चतुर्दशान्तरालेषु प्रथमं विलिख्य पुनस्त-
द्याद्यान्यष्टाविंशतिबीजान्यष्टादशान्तरालादिषु द्विरावृत्त्या लिखेदिति वदन्ति, नैतदस्मद्वाराध्यचरणसंमतम् ।
यथाशुक्रपदेशं लेख्यमिति । ततस्तद्विस्तृतकार्योपयोगिभूतमष्टदशं विरच्ये तत्र तत्तद्गुणैराणि च प्रागु-
क्त्युक्त्या लिखित्वा यथाविधि विनियुज्जीत, यथोक्तफलसिद्धिर्भवति ॥ तथा अनुष्टुप्मन्त्रः—

अनुष्टुप्पुष्ट्यतेऽथास्य कार्तवीर्यस्य भूपतेः । एतत् सौम्यं च रौद्रं च सर्वकामफलप्रदम् ॥ १६६ ॥

कार्तवीर्यार्जुनो नाम राजा बाहुसहस्रभाक् । तस्यानुस्मरणेन हतं नष्टं च लभ्यते ॥ १७० ॥

स्वयं छन्दः स्मृतं पादैः सर्वैः पञ्चाङ्गकं भवेत् । अनुष्टुपस्ततो ध्यानविधिं वक्ष्येऽधुना प्रिये ॥ १७१ ॥

कैलासाद्रिसमप्रभेभपतिपृष्ठस्थं महाभीषणं

नागैस्वन्दनसप्तिषपिनिकरैराघूर्णितैरावृतम् ।

दोर्दण्डाम्बुजमद्वचापसशरं पाशाङ्कुशैरावृतं

ध्यायेद् दान्तवरातिवर्गहननापातीव संपद्ये ॥ १७२ ॥

वने महाचौरमवे गजानां युद्धे सरातिग्रहरचक्ष्वाय ।

एवं स्मरन् मन्त्रवरं प्रजप्त्वादानुष्ठुपं संयतधीर्हि देवि ॥ १७३ ॥

स्वैर्हस्ताभ्याः सहस्रैर्धृतकमलसहस्रं स्मरन् मन्त्रमेवं

जप्त्वादासीनमब्जे निखिलमश्विगजालङ्कृताङ्गं प्रसभम् ।

युद्धैनं योगनिष्ठं ह्यनिमिरभिवृतं दीप्तमर्कपतुम्बं

स्वर्चाभ्यै गोसमृद्धौ सकलधनसमृद्धौ च मन्त्रं महान्तम् ॥ १७४ ॥

सङ्कर्षणाय जनानां दीर्घापूर्वधनाय रोगाक्षय्य । शान्त्यै च वसुसमृद्धौ ध्यायेदित्थं महाभयेष्वपि च ॥

तथानुष्टुभमन्त्रम्—

आशापत्रे सरोजे दलमनु चतुरोऽनुष्टुभर्णान् विलिख्यात्

तद्वीजं कर्षिकायां स्वरपुगललसत्केसरं कादिवीतम् ।

मालामन्त्रार्णवीतं दलविवरलसजस्य गायत्रिवर्णा—

स्त्रिस्त्रिभूतार्णवृत्तं सकलमुखकरं यन्त्रमानुष्टुभारुधम् ॥ १७६ ॥

इति । अस्यार्थः—तत्राष्टदशकमलं कृत्वा तत्कर्षिकायां ससायं कार्तवीर्यबीजं विलिख्य, तत्केसरेषु द्वन्द्व-
सः स्वरान् विलिख्य, तद्वीजेषु आनुष्टुभमन्त्रस्य वर्णाश्चतुरश्रतुरो विलिख्य, तेष्वेव ध्वन्यमाणकार्तवीर्यगाय-

जीवर्णास्त्रिशस्त्रिशो विलिख्य तद्दहिर्बुध्नयं विभाव्य तदन्तर्गतवीर्याद्वयेऽभ्यन्तरवीर्यां ककारादिककारान्तै-
र्वर्णैरावेष्ट्य, बहिर्वीर्यां प्रागुक्तचतुःषष्ट्यक्षरमालामन्त्रेण संवेष्ट्य, तद्दहिर्बुध्नं कृत्वा कृत्वाभ्यन्तरे प्राग्बुध्न-
कार्यानुसारेण भूतवर्णान् विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ कार्तवीर्याय विप्रदे सहस्रकराय भीम-
हि तन्नोऽर्जुनः प्रचोदयात्, इति गायत्री ।

सर्वमन्त्रयोगेषु जप्तव्येषां हितार्थिना । गायत्री जपमात्रेण मन्त्रवीर्यप्रवर्धिनी ॥ १७७ ॥

मन्त्रस्यास्य जपाद् देवि नष्टद्रव्यं च लभ्यते । इताश्चौरा भविष्यन्ति नष्टद्रव्यं च सिध्यति ॥ १७८ ॥
इति ॥ यन्त्रसारे—

जौबीजान्तःस्थसाध्वं दहनपुरयुगाश्रिष्वधो चक्रमधं

सन्धिष्वप्यङ्गवदं स्वरयुगललसत्केसरे चाष्टपत्रे ।

आलिख्यान्मन्त्रवर्णाञ्जलधिपरिमितान् वेष्टयेद्यज्ञनार्यै-

र्भुगेहस्यं तदेतन्निखिलसुखकरं कार्तवीर्यस्य यन्त्रम् ॥ १ ॥

सर्वरक्षाकरमिदं धनधान्यसमृद्धिदम् । स्थापितं भवने क्षेत्रे सर्वसंपत्करं नृणाम् ॥ २ ॥

चौरभूतपिशाचादिभ्याग्नादिभयनाशनम् । ..... ॥

करधृतमेतद्यन्त्रं विलिख्य कटकादिषु च मुदेषु ।

वितरति भोदुर्विजयं रक्षां च महत्तरां लप्समीम् ॥ ३ ॥

अस्यार्थः— अष्टदलकमलमध्यस्थचक्रकोकमध्ये सप्ताभ्योत्तरं नृसिंहबीजं विलिख्य चदसु कोलेषु सुद-
र्शनवर्णैः कोणसन्धिषु तत्पङ्क्त्यानि केसरेषु युगलैः स्वरान् बलेषु “ओंमो भगवते कार्तवीर्यार्जुनाय महाब-
लाय सर्वदुष्टविनाशनाथ हुंफट् स्वाहा” इति मन्त्रस्य चतुरध्वरो वर्णान् विलिख्य, तद्दहिर्बुध्नयोरन्तराले
कादिकान्तार्यैः संवेष्ट्य तद्दहिर्बुध्नयं कुर्यात् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ।

तद्यन्त्रस्थापनान्तर्यामि रक्षा सर्वत्र जायते । वाञ्छितार्थाः प्रसिध्यन्ति भूताद्यापि तथा प्रिये ॥ ४ ॥

आनुष्टुभमपादात्रौ तपःस्वाध्यायतत्परः । तिष्ठन् प्रत्यङ्मुखो नित्यं शतमष्टोत्तरं प्रिये ॥ ५ ॥

मण्डलान्प्रिमते चौरा विकलाङ्गोऽथवा भवेत् । जपमात्रेण वाऽचौरा भविष्यति न संशयः ॥ ६ ॥

यस्यां दिशि भयं देवि विद्यते मन्त्रविचमः । नित्यं तत्संमुखो रात्रौ जपेच्चानुष्टुभं मनुम् ॥ ७ ॥

भयानि न भवन्त्यस्य नात्र कार्या विचारणा । आसीनो वा जपेन्मन्त्री मन्त्रसाधनकर्मणि ॥ ८ ॥

अनेन तर्पयेत् प्राज्ञो वाञ्छितार्थैर्जलैः सुधीः । हुनेद्वा पूर्वसंप्रोक्तद्वयैर्मन्त्री सुरेश्वरि ॥ ९ ॥

आनुष्टुभेन मन्त्रेण साधयेत् साधकोत्तमः । सर्वकर्मोधि संसिद्धः स्वयं मन्त्री समाहितः ॥ १० ॥

इत्यनुष्टुभमन्त्रः ॥ तथा मालामन्त्रः—

प्रवक्ष्यामि च सिद्धार्थं सर्वकार्येषु सुन्दरि । येनाशु मुनयः सिद्धिं गताः पूर्वं महाहवे ॥ १ ॥

ओंमो भगवते श्रीकार्तवीर्यार्जुनाय देहयन्त्राय श्रीकार्तवीर्यार्जुन-सहस्रकरसदृशं सर्वदुष्टहन्तकं सर्वशिष्ट शि-

ऐष्टद सर्वत उद्धेरागन्तुकामान् अस्मद्वसुधिलुम्पकांश्चौरसमूहान् स्वकरसहस्रैर्निवारय २ रुग्णय २ स्वपाशसह-
स्रैर्वन्धय २ अङ्कुशसहस्रैराकर्षय २ स्वचापोद्भूतबाणसहस्रैर्मिन्धि २ स्वदस्तोद्भूतखट्वसहस्रैश्चिह्नि २ स्वदस्तो-
द्भूतमुसलसहस्रैर्मारय २ स्वशङ्खोद्भूतनादसहस्रैर्भीषय २ स्वदस्तोद्भूतचक्रसहस्रैर्निकृन्तय २ परकृत्यां त्रासय २
गर्ज २ आकर्षय २ भ्रामय २ मोहय २ उद्धासय २ उन्मादय २ तापय २ विनाशय २ विदारय २ स्तम्भय २
जृम्भय २ मारय २ वशङ्कय २ उच्चाटय २ विनाशय २ दत्तात्रेयश्रोणाटप्रियाय नमः श्रीकार्तवीर्यार्जुन स-
र्वत उद्धेरागन्तुकामान् अस्मद्वसुधिलुम्पकान् चौरसमूहान् सम्यगुन्मूलय २ हुं फट् स्वाहा ॥ मालामन्त्रोऽयम् ।

अस्य मालामन्त्रस्य दत्तात्रेय ऋषिः, गायत्री छन्दः, श्रीकार्तवीर्यार्जुनो देवता सर्वार्थसाधनाय विनियोगः ।
दत्तात्रेयप्रियतमाय हृदयाय नमः । माहिष्मतोनाथाय शिरसे० । रेवाजलकीडासंस्काराय शिखार्य० । ईद-
याधिपतये कवचाय० । सहस्रबाहवे अस्त्राय० । ध्यानम्—

दोर्दण्डैकसहस्रसंमितकरेभ्येतेष्वजस्रं दधत्

कोदण्डैः सशरैरुदग्रविशिलैरुद्यद्विवस्वत्प्रभः ।

मन्त्राण्डं परिपूरयंस्तदालिलं गवहस्त्वलान्दोलित-

ध्यातकुण्डलमण्डितो विजयते श्रीकार्तवीर्यप्रभुः ॥ २ ॥

एवं ध्यात्वा समभ्यर्च्य सर्वकर्माणि कारयेत् । (त्रिसहस्रं जपः प्रोक्तः शेषं पूर्ववदाचरेत् ॥ ३ ॥

मन्त्रमेदेषु पूजायामृष्यादिन्यासतत्त्वतः । पूजयेत् तत्तदङ्गाद्यं पूर्वोक्तावरणैर्बुधः ॥ ४ ॥

अनेन मन्त्रवर्येण सर्वकार्याणि कारयेत् ।) मालामन्त्रजपाच्चतुर्भूरांश्चापि महाबलान् ॥ ५ ॥

चपयेत् स्तम्भयेद्वापि चाटयेन्मारयेत्तथा । वशयेत् तरुण्णां देवि त्रैलोक्यमपि मन्त्रवित् ॥ ६ ॥

शोभयेत् स्तम्भयेत् प्राङ्गः शमयेत् ज्वरादिकान् । शिप्रं समीहितार्थाप्त्यै मालामन्त्रः प्रजायते ॥ ७ ॥

नक्षत्रमाशुप्रकारेण ध्यायेत् तन्मन्त्रदेवताम् । ध्यानम्

चक्रेषुचापमुसलासिकुठारपाशमामात्मचर्मधृतशङ्खधरैः सहस्रैः ।

दक्षोत्तरैः प्रतिशतैरकृष्णाम्बराढ्यं मध्यन्दिनार्कसदृशं सरताविधोरम् ॥ ८ ॥

रक्ताम्बराद्यमतिभीषणमेकनाभं नीलाम्बुदामगजपट्टगतं स्वहस्तैः ।

संवेष्टितं सकलदुष्टहरं विशिष्टं शिष्टेष्टदं सकलदुःखनिवारणाय ॥ ९ ॥

एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्री मालामन्त्रं मनुत्तमम् । अर्धरात्रे विशेषेण नष्टद्रव्याप्तिरिदमे ॥ १० ॥

चौरैर्हृतं समानेतुं नित्यमष्टोत्तरं शतम् । जपेन्निरमेकपादेन सदा रात्रौ विचक्षणः ॥ ११ ॥

हृतं द्रव्यं प्रगृह्णातिकृच्छ्रेण भ्रान्तमानसाः । समेत्य मन्त्रिणे चोराः प्रार्थयिष्यन्त्यसंशयम् ॥ १२ ॥

नायाति चेन्मृतिस्तस्य वयमासाजपमात्रतः । चौरैर्हृतान् पशून् मन्त्री यथानेतुं समीहति ॥ १३ ॥

अनेन मनुना तेषां कण्ठपाशं जपेन्निशि । प्रगृह्य देवतां ध्यायन् नित्यमष्टोत्तरं शतम् ॥ १४ ॥

आवाप्ति स्वगृहं गात्रो द्वादशाहे विमोचिताः । आवाप्ति त्रिदिने देवि सितसर्पपद्ममतः ॥ १५ ॥

१ 'सर्वत्र इदमपदे 'उद्भूत' इति क, ग, पाठः । २ 'आगन्तुकान्' ख, पाठः । ३ 'कार्वाण' ख, पाठः । ४ 'त्रिदिने मन्त्री गुर्वा-
वेष्टेन लक्ष्यार्थम् । इतं दक्षिणाद् देवि' इत्यधिकः ख, पाठः ।

हृतशेषं हनेद्रात्रौ चौरैर्द्रव्यैः समाहितः । त्रीहिधान्यादिकं मन्त्री गुर्वादेशेन तत्क्षणात् ॥ १६ ॥
 हृतं प्रकाशयते देवि चौरैर्भटिति नान्यथा । बाह्यान् प्रवेशयेद्रात्रौ धनुषा ध्यानतत्परः ॥ १७ ॥
 दशदिक्षु जपन् मन्त्रं गृहस्य नगरस्य वा । राष्ट्रस्य चापि देशस्य वरणस्याप्यथो गवाम् ॥ १८ ॥
 मन्त्रमूर्तिः स्वयं भूत्वा रक्षायै जगतो भयात् । मन्त्रेण परिजप्तानि पार्थिवानि रजांसि च ॥ १९ ॥
 क्षिप्तानि मन्त्रिणा यत्र तत्र रक्षा भवेन्निशि । तर्पयेद्वा हुनेद्वापि जपमानेन नित्यशः ॥ २० ॥
 सर्वार्थसिद्धौ लक्ष्यै च रक्षायै च विशेषतः । सर्वत्र भूपतेर्ध्यानं विना ध्यानं न सिध्यति ॥ २१ ॥
 यथा च लभ्यते ध्यानं गुरुभक्तेन सुन्दरि । नान्वेन लभ्यते ध्यानं मन्त्रिणा चेति निश्चयः ॥ २२ ॥
 सर्वदा कुर्वतः कर्म जपहोमार्चनादिभिः । विना ध्यानेन चेत्सर्वं तत्फलं नास्य सिद्ध्यति ॥ २३ ॥
 गुर्वाज्ञातत्परश्चेत् स्याद्विना ध्यानादपि प्रिये । सिध्यन्ति सर्वकार्याणि तस्य नास्त्यत्र संशयः ॥ २४ ॥
 तस्मात् प्राज्ञः सदा यन्माहुरुभक्तिं समाचरेत् । प्राणैश्चैव धनैः सर्वैः कर्मणा मनसा गिरा ॥ २५ ॥
 सर्वदा सर्वदेवेशि गुरोराज्ञां न लङ्घयेत् । कृतवीर्यसुखस्वास्य मन्त्रमेदं सुदुस्तरम् ॥ २६ ॥
 गदितं तव देवेशि मया गुप्तमनुत्तमम् । त्वया चैतन्महापन्नं न प्रकारयं दुरात्मने ॥ २७ ॥
 विष्णुभक्त्या दातव्यमतिगुणं सुदुर्लभम् । सर्वरक्षाकरं देवि चौरनाशं मलापहम् ॥ २८ ॥
 भुक्तिमुक्तिप्रदं देवि सत्यं सत्यं न संशयः । ..... ॥

अथ दीपविधिः ॥ श्रीदेव्युवाच ।

..... । देवदेव महादेव भक्तानुग्रहकारक ॥ २९ ॥

पृच्छामि तां सुरभेष्ट लोकानां हितकाम्भवा । कार्तवीर्यस्य तृपतेर्वद दीपविधिं प्रभो ॥ ३० ॥

ईश्वर उवाच

मृणु देवि प्रवक्ष्यामि लोकानुग्रहकाम्भवा । गुणं च मम सर्वस्वं नचाख्येयं दुरात्मने ॥ ३१ ॥

राजचौरादिपीडासु ग्रहरोगभयेषु च । नानादुःखेषु देवेशि सुखप्राप्त्यै तथैव च ॥ ३२ ॥

दीपं कुर्वीत विधियद्गुरुदर्शितमार्गतः । सौवर्णे राजते ताम्रे कांस्ये लौहेऽथ मृन्मये ॥ ३३ ॥

गोधूममाषमुद्रानां चूर्णेन घटितेऽपि वा । सौवर्णे कार्वासिद्धिः स्वाद्रौप्ये वशं जगज्जवेत् ॥ ३४ ॥

ताम्रे तयोरभानेऽपि कांस्ये विद्वेषणं भवेत् । मारुतं लोहपात्रे तु उष्णतो मृन्मये तथा ॥ ३५ ॥

गोधूमचूर्णघटिते विवादे विजयो भवेत् । माषे शत्रुहृत्स्तम्भः स्वान्मुद्गे शान्तिरुत्तमा ॥ ३६ ॥

अलाभे सर्वपात्राणां ताम्रे कुर्याद्विचक्षणः । सप्त पञ्च तथा तिस्र एका वा वर्तिका भवेत् ॥ ३७ ॥

गुरुकार्येऽधिका कार्या स्वल्पे लक्ष्म्या मता प्रिये । यत्र श्रेयं तथा पीतं माञ्जिष्टं च कुसुम्भकम् ॥ ३८ ॥

कृष्णं च कर्बुरं चैव क्रमतो विनियोजयेत् । सर्वाभाने सितेनैव कुर्याद्वर्तीः पृथक् प्रिये ॥ ३९ ॥

दश पञ्चाधिकाश्चैव विंशतिस्त्रिंशदेव च । चत्वारिंशच्च वा कर्मा पञ्चाशदपि वा भवेत् ॥ ४० ॥

तत्तत्कार्यवशाद् देवि कुर्यात् तन्तून् समाहितः । गोघृतेन प्रकर्तव्यो दीपः सर्वार्थसिद्धये ॥ ४१ ॥
 गोमयेनोपलिप्तायां भूमौ यन्त्रं समालिखेत् । (कपिलागोमयेनैवं षट्कोणं कारयेत्ततः ॥ ४२ ॥
 मारवीजं कर्षिकायां षट्कोणे बीजषट्कम् । दिक्षु बीजचतुष्कं च शेषैः संवेष्टयेद्दि तत्) ॥ ४३ ॥
 तत्र प्रत्यरूढसो दीपः स्थाप्यः सर्वाङ्गसुन्दरि । प्राश्नानामप्य विधिवन्मूलेनाङ्गं समाचरेत् ॥ ४४ ॥

मूलेन प्राणानामप्य प्रागुक्तं पञ्चाङ्गं कुर्यादित्यर्थः ।

यन्त्रराजं लिखित्वा तु ताम्रपात्रेऽष्टगन्धकैः । स्थापयेत् पूर्ववत्तस्य कुर्यात् सङ्कल्पमादरात् ॥ ४५ ॥
 तारं पूर्वं समुद्धृत्य वक्तव्यं समुद्धरेत् । संवोजयेत् तत्सोमार्चनादेन च पुनः सति ॥ ४६ ॥
 व्योमाघेन्द्रप्रिना देव्या युक्तं तदपि संलिखेत् । षट्पदं ततः कार्तवीर्यार्जुनपदं तथा ॥ ४७ ॥
 माहिष्मतीनाथपदं सहस्रबाहुमुचरेत् । सहस्रकतुर्दीक्षित-दत्तात्रेयप्रियस्तथा ॥ ४८ ॥
 केन्तान्येतानि संप्रोच्य आत्रेयाय पठेत् पुनः । अनुसूयागर्भरत्नपदं केन्तं समुचरेत् ॥ ४९ ॥
 व्योमाग्निशामकर्णेन्दुनादयुक्तं पुनः प्रिये । चक्रिणं पुनरुद्धृत्य बहिनादेन संयुतम् ॥ ५० ॥
 शामकर्णेन्दुसंयुक्तमिमं दीपं पुनर्वदेत् । गृहाखेति-पदं पञ्चादयुक्तं रक्ष रक्ष च ॥ ५१ ॥
 दुष्टान् नाशय पातय धातयेति वदेद् द्विषः । शत्रून्नाहि जहीत्युक्त्वा मायाप्रणवमुचरेत् ॥ ५२ ॥
 स्वबीजं मारवीजं च वामाग्निं बिन्दुसंयुतम् । बहिजायां वदेत् पञ्चान्मन्त्रशाल्विशारदः ॥ ५३ ॥
 अनेन दीपवर्त्येण पश्चिमाग्निमुत्तेन च । मां रक्ष च वदेद् देवि देवदत्त-पदं तथा ॥ ५४ ॥
 वरप्रदानाय-पदं व्योमयुग्मं वदेत्ततः । (शामकर्णेन्दुना युक्तं नादेन च पुनः प्रिये ॥ ५५ ॥
 व्योमाग्निमायामंयुक्तं नादयुक्तं पुनर्वदेत् । तारं मारं द्वितीयं च बीजं प्रोच्य वदेत्ततः) ॥ ५६ ॥
 बहिजायां ततो देवि जलं क्षुभि विनिक्षिपेत् । ..... ॥

मन्त्रः प्रयोगे स्पष्टयितव्यः । तथा—

तपवर्गी सनादौ च वेदादिर्नैद्विजज्ञा । पश्चिमाग्निमुखो भूत्वा कृत्वा च करसंपुटम् ॥ ५७ ॥
 सकृज्जप्त्वा पुनर्मन्त्री जपेन्मन्त्रं समाहितः । तारं नारायणं सेन्दुं व्योमाग्निनादसंयुतम् ॥ ५८ ॥
 मायायुक्तं समुद्धृत्य प्रथमं मायया पुतम् । उचरेच्च द्वितीयं तु बीजं स्याद्द्विजज्ञा ॥ ५९ ॥
 चक्रिणं बहिसंयुक्तं तारनादयुतं प्रिये । तारमुद्धृत्य प्रजपेद् दीपात्रे वै सहस्रकम् ॥ ६० ॥
 अनेन विधिना देवि कार्तवीर्यस्य गोपतेः । दीपो देवः प्रवन्नेन सर्वं कार्यमभीप्सता ॥ ६१ ॥
 गुरोराज्ञां पुरस्कृत्य कुर्याद् देवि प्रवन्ततः । अन्यथा हि कृतं लोके विपरीतफलं भवेत् ॥ ६२ ॥
 विधानं दीपदानस्य कृतघ्ने पिशुनाय च । ब्रह्मकर्मविहीनाय न वक्तव्यं कदाचन ॥ ६३ ॥
 सुमन्त्राय सुशिष्याय साधकाय विशेषतः । विधानं देवि वक्तव्यं मम प्रीतिकरं शिषे ॥ ६४ ॥
 किं बहूक्तेन भो देवि कल्पोऽयमस्तिस्तार्थदः । अथाभिधीयते मानमाज्यस्य वरवर्णिनि ॥ ६५ ॥

किं बहुज्ञेन विधिना साधिताः सर्वकामदाः । श्रोच्यतेऽभीष्टफलदस्तेष्वप्यष्टाक्षरो मनुः ॥ ७ ॥
प्रणवो घृणिसर्गान्ते चन्द्रोऽर्घ्यशसमन्वितः । ईरोऽग्निशिखरोऽनन्तो द सुवृत्तमः त्यसंपुतः ॥८॥
अष्टवर्णो मनुर्भानोरिष्टदः परिकीर्तितः । ..... ॥

प्रणव उँ । घृणि स्वरूपं । सर्गो विसर्गः तेन घृणिः । चन्द्रः स, अर्घ्यश ऊ, तेन सू । ईरो य, अग्नी र, तेन र्य । अनन्त आ । द स्वरूपं, सूत्रम् इ, तेन दि । त्य स्वरूपं । अत्र यकाराकारयोर्न सन्धिः । एवं श्रुतिदर्शनात् । तथाच श्रुतिः— “ घृणिरिति द्वे अक्षरे सूर्य इति त्रीणि (? द्वे) आदित्य इति त्रीणि एतद्वै साधित्रस्याष्टाक्षरं परमं पदं भियाभिषिक्तं य एवं वेद भिया तैषाभिषिच्यते ” इति । तथा—

अपिस्तु देवभागाख्यश्छन्दो गायत्रिभिष्यते । श्रीसूर्यो देवता प्रोक्त ऐहिकामुष्मिकपदः ॥ ६ ॥

तेजो बदेत्ततो ज्वालामणिहुंकद् द्विठान्तकः । इन्मनुः सत्यपूर्वोऽयं ब्रह्मपूर्वः शिरोमनुः ॥ १० ॥

विष्णुपूर्वः शिखामग्नौ वर्माणू रुद्रपूर्वकः । अग्निपूर्वो नेत्रमनुः सर्वपूर्वोऽक्षमग्नकः ॥ ११ ॥

सत्याद्याश्च चतुर्ध्वन्तान् केचिदिच्छन्ति सूरयः । सत्यतेजः—पदं केचिच्चतुर्ध्वन्तं प्रचक्षते ॥ १२ ॥

सत्यतेजोऽज्वालामणिहुंकद् इत्याय नमः इति केचिदिति । शारदातिलके— “ सत्याय इवयं प्रोक्तं ब्रह्मवे शिर ईरित ” मित्यादि । अत्र चतुर्ध्वन्विषाक्षितेत्यपेक्षितार्थयोतनिकाकारादयः । प्रपञ्चसारे तु—

“ सत्यब्रह्मविष्णुरुद्रैः साग्नेभिः सर्वसंपुतैः । तेजोऽज्वालामणिहुंकद्स्वाहान्तैरङ्गमाचरेत् ” ॥

इति । अत्रोक्तं ब्रह्मेत्यत्राकारश्रुतिश्चतुर्थीनिधारेण्येति पञ्चपादाकार्याः । सारसंग्रहे—

विधायैवं षडङ्गानि मूर्तिं न्यसेद्यथाक्रमम् । मस्तकाननद्विदुषपाददेशेषु देशिकः ॥ १३ ॥

पञ्चद्वयैः सहादित्यो रविभान् च भास्करः । सूर्यस्ततश्च मन्मार्त्तान् मन्मवाद्यान् न्यसेद्विषयः ॥१४॥

शीर्षाधिकपठहस्तकुचिनामिलिङ्गाङ्घ्रिषु क्रमात् । इत्स्वैरङ्गीवैरोकाराधिकारान्वैस्तु पञ्चभिः ॥ १५ ॥

“सद्यादिपञ्चभिरपि” इति शारदायाम् । ध्यानम्—

भास्करं विमलकुण्डलभूषं चारुतरारुणपङ्कजसंस्थम् ।

अञ्जयुगाभयदानकरं तं रक्ततनुं प्रभजे युगनेत्रम् ॥ १६ ॥

दानकरं युगनेत्रमिति पदच्छेदः । ऊर्ध्वकरयोः पद्मे कामाद्यधःस्थयोरभयदाने, इत्यायुधध्यानम् । तथा—

अग्निकोणे प्रभूतं च विमलं नैर्ऋते यजेत् । सारं वायव्यकोणे च समाराध्यं तथैशके ॥१७॥

सुखं परमपूर्वं च यजेन्मध्ये तु मन्त्रवित् । ..... ॥

अग्न्यादीति—प्रथमं मण्डूकादिमिहासन्नान्तमुक्त्वाऽप्यर्च्य अग्न्यादिकोणेषु प्रभृतादीन् धर्माधर्मावित्या-
नेषु यजेत् । “ पीठाङ्गीन् कल्पयेदेतान् इवा मध्ये विदितुं च ” । इति नारायणीयवचनात् । “ ईशानांस्ते च
मध्येऽपि विविक्तेनान् प्रपूजयेत् ” । इति प्रयोगसारवचनात् । तत्र—(१५. ६) प्रयजेद्य
प्रभृतां विमलां साराह्वयां समाराध्याम् । परमसुखामग्न्यादिष्वग्नियु मध्ये च पीठफलसेः प्राक्” इति शङ्कराचार्य-
वर्यैरुक्तत्वात् ॥ स्तौलिङ्गप्रयोगस्तु भुवनेऽथर्चाप्रकरणम् । पीठकल्पनं तु सर्वत्र धर्मादिभेदेव । ‘ धर्मादि-
क्षिते पीठे ’ इति ध्वजाङ्गमादिभिर्भुक्तस्यैव योगपीठत्वात् । तद्वर्चनात् प्राग्गतान् संपूज्य पञ्चाङ्गमादीन्
संपूज्यान्तादिकमर्चयेत् । तथा “ स्वविम्बं पश्चिमे पीठे पञ्जिते नव पूजयेत् । ” स्वविम्बं पश्चिमे इति

सोमाग्निमण्डले संपूज्य . पश्चात् सूर्यमण्डलं संपूज्य , सत्त्वादिपरतत्त्वान्तमभ्यर्च्य पीठशक्तीः पूजयेदित्यर्थः ।
तथा—

दलमूलेषु पूर्वादि मध्ये च विधिपूर्वकम् । दीप्तासूत्रे जयाभद्रे विभूतिविमलान्विता ॥ १८ ॥

अमोघा विद्युता चान्या नवमी सर्वतोमुखी । पीठशक्तीः क्रमादेता सप्तविधाः सुभूषिताः ॥ १९ ॥

ह्रस्वत्रयक्रीववर्ज्या अचो वहीन्दुभूषणाः । बीजान्वासां क्रमादाहुर्मन्त्रशास्त्रविशारदाः ॥ २० ॥

ह्रस्वत्रयं अइउ । क्रीवाः अ॒अल्ल इति । अचः स्वराः । वही रेफः । इन्दुः बिन्दुस्तेन रांरींरैरैरै-
रैरैरै इति नवमीजाति । उक्तं च महाकपिलपञ्चरात्रे— “आद्योपान्ते तृतीयं च त्यक्त्वा चैव नपुंसकम् ।
भेदयेन्नवधा यान्तं स्वैरेभिर्गन्धाक्रमम् ॥ बिन्दुयुक्तानि बीजानि शक्तीनामुद्धृतानि वै । ” इति । प्रयोग-
सार-नारायणीययोस्तु—“आद्यमन्त्रं तृतीयं च त्यक्त्वा चैव नपुंसकम् ” इत्युक्तं यथागुरुपदेशं ग्राह्यमिति ।

केन्तं वदेत्तारपूर्वं ब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् । ततः सौराय पीठाय हृदन्तः समुदीरितः ॥ २१ ॥

पीठमन्त्रो दिनेशस्य यजेत् पीठमनेन हि । सखोष्कादित्यमन्त्रेण मूर्तिं तस्य प्रकल्पयेत् ॥ २२ ॥

तस्यामावाह्यं देवेशं सूर्यं सम्बद्धं समर्चयेत् । अङ्गपूजां पुरा कृत्वा प्रपूज्या दिग्दलस्थिताः ॥ २३ ॥

आदित्याद्याः पुरा प्रोक्ता मूर्तयो वेदसंख्यया । उपाद्याः कोट्यगाः पूज्यास्तस्य शक्तयः शुभाः ॥ २४ ॥

एवमावाह्यसंयुक्ताः कथ्यन्ते ता यथाक्रमम् । उपासन्ते तथा प्रोक्ते प्रभासन्ध्ये मनीषिभिः ॥ २५ ॥

ततो दलाग्रे ब्राह्म्याद्या अर्चयेदग्रतोऽरुणम् । सोमपूर्वान् ब्रह्मण्यौ पूजयेत् तद्वहिः सुधीः ॥ २६ ॥

लोकपालांश्च वज्रादीन् पूर्ववत् संयजेत्ततः । ..... ॥

अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राच्यायामत्रयं कृत्वा , शिरसि देवभागाय अर्चये
नमः । मुखे गायत्रीसुन्दरे नमः । हृदि श्रीसूर्याय देवतायै नमः । इति विन्ध्यस्य विनियोगमुक्त्वा , सख-
तेजोज्वालामणिं हुंफट् स्वाहा इवयाय नमः । ब्रह्मतेजोज्वालामणिं हुंफट् स्वाहा शिरसे० । विष्णुतेजोज्वा-
लामणिं हुंफट् स्वाहा शिखायै० । रुद्रतेजोज्वालामणिं हुंफट् स्वाहा कवचाय० । अभितेजोज्वालामणिं हुं-
फट् स्वाहा नेत्रत्रयाय० । सर्वतेजोज्वालामणिं हुंफट् स्वाहा अस्त्राय फट् । इति करपङ्क्त्यासं कृत्वा ,
शिरसि ओम् आदित्याय नमः । मुखे ओम् रवये० । हृदि ओम् भानवे० । गुह्ये श्रुं भास्कराय० । पा-
दयोः हुं सूर्याय० ॥ शिरसि ओम् नमः । नेत्रयोः ओम् नमः । कण्ठे ओम् नमः । हृदि ओम् नमः । कुक्षौ
ओम् नमः । नाभौ ओम् नमः । लिङ्गे ओम् नमः । पादयोः ओम् नमः ॥ इति विन्ध्यस्य ध्यानाद्या-
त्मपूजान्ते मण्डूकादिपृथिव्यन्तं योगपीठमभ्यर्च्य , कीरसमुद्रं संपूज्य नवरत्नक्षीपाशिसिंहासनस्य पादेषु प्र-
भृताय नमः । विमलाय० । साराय० । समाराध्याय० । मध्ये परमसुखाय० । इति संपूज्यानन्तरं धर्मादिपरतत्त्वान्ते
प्राग्बत् संपूज्याष्टदलकेसरेषु—रां क्षीमायै नमः । रीं सूत्रायै० । कं जयायै० । रें भद्रायै० । रैं विभू-
तयै० । रौं विमलायै० । रौं अमोघायै० । रं विद्युतायै० । रः सर्वतोमुख्यै० । इति मध्यास्तं संपूज्य ,
ओम्ब्रह्मविष्णुशिवात्मकाय सौराय योगपीठाय नमः , इति समस्तं पीठं संपूज्य , जलोत्काय स्वाहा श्री-
सूर्यमूर्तिं परिकल्पयामि नमः इति मन्त्रेण मूर्तिं परिकल्प्यावाहनादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्बद्धानि संपूज्य , दिग्दलेषु
आं आदित्याय नमः । रं रवये० । भां भास्कराय० । भां भानवे० । विदिग्दलेषु उं उपायै नमः । प्रं प्रकायै० ।
मं प्रभायै० । सं सन्ध्यायै० । इति संपूज्याष्टदलाग्रेषु प्राग्बद् ब्राह्म्याद्यष्टशक्तीः संपूज्य , देवस्याग्रे अ-

रुणाय नमः । ततश्चतुरस्रस्य प्रथमरेखायां देवाद्यादिप्रादांस्तृण्येन सोमाय नमः । भौमाय० । बुधाय० । वृहस्पतये० । शुक्राय० । रानैश्वराय० । राहवे० । केतुभ्यो० । इति संपूज्य लोकपालाद्यादिसर्वं प्राग्बन्धु कुर्यादिति । तथा—

अष्टलक्षं जपित्वान्ते दुग्धघृक्षसमिद्धैः । जुहुयात् तत्सहस्राणि दुग्धार्कैः साधकोत्तमः ॥ २७ ॥
तर्पयेच्छुद्धसालिलैश्चन्द्रचन्दनवासितैः । स्वाभिषेकं ततः कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः ॥ २८ ॥
इति । प्रयोगसारे—अर्घ्यदानविधिः ।

रक्ताम्बरधरो रक्तो रक्तामालार्यितः सदा । घृतक्षीरसमायुक्तगुडभक्ताशनो निशि ॥ १ ॥
भिच्छाहारोऽथवा वीतसङ्गः सन्तोषवान् सदा । मन्त्रमावर्तयेन्नित्यमाराधनपरायणः ॥ २ ॥
इत्थमभ्यर्च्य मास्वन्तमर्घ्यं तस्मै निवेदयेत् । प्रत्यहं रविवारे वा तद्विधानमुदीर्यते ॥ ३ ॥
पुरो मण्डलमालिख्य यजेत् पीठं यथाविधि । तत्र संस्थाप्य पात्रं हि शुद्धताम्रसमुद्भवम् ॥ ४ ॥
रम्यं प्रत्यजलप्रादि मूलमन्त्रं समुत्तरन् । शुद्धोदकेन संपूज्य प्रक्षिपेत्तत्र कुकुम्भम् ॥ ५ ॥
रोचनां राजिकारकचन्दनं वंशतण्डुलान् । रवामाकतण्डुलान् शालीन् करवीरजपाकुशान् ॥ ६ ॥
सञ्चिन्त्य देवतारमैत्र्यं भास्करं साङ्गमर्चयेत् । उपचारैर्निवेद्यान्तैस्तत्र ध्यायन्जपेन्मनुम् ॥ ७ ॥
सम्पगष्टोत्तरशतं भूयः पुष्पादिभिर्यजेत् । उद्धृत्यामस्तकं पात्रं जानुस्पृष्टमहीतलः ॥ ८ ॥
दृष्टिं निधाय ध्योमार्कं स्वैक्यं साधरणं करेत् । ततो जपेन्मूलमनुं धिया दद्याच्च भानवे ॥ ९ ॥
अर्घ्यं प्रसन्नाभिचः सन् दद्याच्च सुमनोज्ञलिम् । पुनर्निबध्नीस्तावद्यावज्जानुर्निजैः करैः ॥ १० ॥
अर्घ्योदकं समादधे जपेदष्टोत्तरं शतम् । ततः प्रसजो भगवान् प्रवक्ष्येदिष्टमात्मनः ॥ ११ ॥

नृशामनेन भवतीह नितान्तमापुरारोग्यपुत्रधनमित्रकलत्रवृद्धिः ।

तेजश्च वीर्यमतुलं पशुकान्तिसंप्रदिया यशो विभवभोगसमृद्धयः स्युः ॥ १२ ॥

तन्मन्त्रसहिताम्भोभिः समुष्माञ्जलिसेवनम् । दारिद्र्यपापान्धकारनाशनं भीकरं परम् ॥ १३ ॥
स्थण्डिले सुतले कुम्भं वीर्धोदकसुपूरितम् । हिरण्यरत्नगन्धादि तत्र निक्षिप्य पूजयेत् ॥ १४ ॥
देवं सपरिवारं तु प्रागुक्तविधिना ततः । स्थण्डिलेऽर्घ्यं समाधाय कपिलापयसा चकम् ॥ १५ ॥
पक्त्वा च तेन जुहुयात् तदाज्यसहितेन च । सहस्रं कुतसंपातं शुद्धपात्रे तु कारयेत् ॥ १६ ॥
अतुल्यतां सुनिपतां पूर्वोऽङ्किं समुपोषिताम् । अष्टमे दिवसे तां तु सहस्रमभिषन्त्रितैः ॥ १७ ॥
अभिषिञ्चेत् कुम्भजलैर्दद्यात्तस्यै च मन्त्रवित् । सहस्रमन्त्रितं होमसंपातात् ततो निशि ॥ १८ ॥
भर्तापि सूर्य एवाहमिति ध्यात्वा तथा सह । संभोगमाचरेत् तेन सुपुत्रो गुणवान् भवेत् ॥ १९ ॥

इति । यन्त्रसारे—

कर्षिकायां साध्यगर्भं तारं यन्त्रचतुष्टये । सौरस्य चतुर्ध्वस्य क्रमादेर्कमचरम् ॥ २० ॥

अष्टाक्षरमनोवर्णान् पत्रेष्वष्टम् तद्वहिः । आवेष्ट्य मातृकावर्णैर्भूपुरासचतुष्टये ॥ २ ॥

प्रयोजनानां तिलकं ताराद्यं च समालिखेत् । सौरयन्त्रमिदं नृणां सर्वमयविनाशनम् ॥ ३ ॥

तेजःप्रतापसौभाग्यपुत्राद्युःकीर्तिवर्धनम् । धनधान्यप्रदं वर्यं सर्वरक्षाकरं परम् ॥ ४ ॥

इदमेव यन्त्रमभिलिख्य जले प्रतिमजतां शितधियां दिनशः ।

ज्वरकुष्ठशूलमुखरोगसंकटा विलयं प्रयान्ति न चिरादिति ध्रुवम् ॥ ५ ॥

अस्यार्थः—चतुष्पत्रकमलकर्षिकायां साध्यगर्भे प्रणवं विलिख्य पत्रेषु ओं ह्रीं हंसः इति चतुरक्षरमन्त्रस्यैकैकमक्षरमालिख्य, तद्वहिरष्टपत्रेषु मूलमन्त्रस्यैकैकमक्षरमालिख्य, तद्वहिर्युक्तयोस्तन्तराले सविन्दुभिर्मातृकावर्णैरावेष्ट्य बहिश्चतुरक्षकोलेषु ओं ह्रीं ह्रीं हंसः इति वर्णचतुष्टयं प्रतिकोशमेकैकं लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति । तथा—

प्रणवं साध्यममेतं विलिख्य षट्कोशकर्षिकामध्ये । तारं प्रयोजनानां तिलकं हंसं च षट्सु कोशेषु ॥ ६ ॥

केसरविलसत्सौरचतुरर्षैर्दलचतुष्टये वापि । उद्यमयाद्यास्ताः पादचतुष्कमृषोऽष्टपत्रेषु ॥ ७ ॥

केसरराजत्सौरवसुपर्षके दलेष्वृचः पादान् । आलिख्य बहिरिष्ट्या आवेष्ट्य कुगृहकोशेषु ॥ ८ ॥

चतुरक्षरस्य च मनोः सौरस्यैकैकमक्षरं सम्बद्धम् । विलिखेदेतद्यन्त्रं विनाशयेद्बहान् विधुतम् ॥ ९ ॥

प्रथयति तेजो लक्ष्मीर्भोगान् धृतिं प्रतापाद्यान् । अङ्गस्यभूमावेतद्विलिख्य संपूज्य तत्र दिननाथम् ॥ १० ॥

दद्यादर्घ्यं कान्त्यै लक्ष्म्यै कुष्ठज्वरादिशान्त्यै च । ..... ॥

रोगप्रयन्त्रमिदमेव विलिख्य ताम्रे संस्थापितं निजगृहे विधिवत् प्रपूज्य ।

इत्याद्य कुष्ठमुखरोगज्वरातिशूलविस्मृत्यपस्मृतिभवानथवा विकारान् ॥ ११ ॥

आलिख्य चैतत् कलघातपत्रे तैले विनिःषिज्य सहस्रसंख्यम् ।

जप्त्वा तदभ्यक्तनोर्नरस्य कुष्ठादिरोगा विलयं प्रयान्ति ॥ १२ ॥

इदमेव नव विलिख्य यन्त्रं नवनीते त्रितयं प्रजप्य चर्चाम् ।

परिमत्तयतां तदैव शूलं विषममामयमाशु नाशमेति ॥ १३ ॥

इति । अस्यार्थः—षट्कोशमध्ये ससाध्यं प्रणवं विलिख्य, तत्कोशेषु “ओं ह्रीं ह्रीं हंसः” इत्यक्षरषट्कमेकमेकं विलिख्य, तद्वहिर्युक्तलकेसरेषु “ओं ह्रीं ह्रीं हंसः” इति मन्त्रस्यैकैकमक्षरं विलिख्य, चतुर्दलेषु उद्यमयेति आद्याः पादमेकैकमालिख्य, तद्वहिरष्टदलेसरेषु मूलमन्त्रस्याष्टवर्णमालिख्य, अष्टदलेष्वेतत्सूक्तस्य द्वितीयतृतीयचौः पादाष्टकं प्रतिदलमेकमेकं पादमालिख्य, तद्वहिर्युक्तद्वयान्तराले मातृकावर्णैः संवेष्ट्य चतुरक्षकोलेषु “ओं ह्रीं ह्रीं हंसः” इति मन्त्रस्यैकैकमक्षरं लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति । (अ० १ । ५० । ११)

उद्यमय मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवं । हृद्रोगं यम ख्यं हरिमाणं च नाशय ॥ १ ॥

शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि । अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं निदध्मसि ॥ २ ॥

उदगादयमादित्यो विधेन सहसा सह । द्विषन्तं मम रन्ध्रयन्मो अहं द्विषते रधम् ॥ ३ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे मन्त्रान्तरम्—

वदेत् पदं चतुर्थ्यन्तं सखोल्लकार्यं द्विठान्तकम् । पदलो मनुराख्यातो दिनेशस्य जगत्पतेः ॥ १ ॥
सखोल्लकार्यं चतुर्थ्यन्तं सखोल्लकाय । द्विठः स्वाहा । अस्मिन्मन्त्रे भद्रमाह कपिलपञ्चरात्रे—

याष्टमं बिन्दुना युक्तं कद्वितीयं तथैव च । तदेव केवलं भूयः ओमिश्रं गविलोमकम् ॥ १ ॥
घविलोमाष्टतुर्थं तु मांसाऽऽक्रान्तं समीरलः । समासादुद्धृतो वत्स मूर्तिमन्त्रः पदचरः ॥ २ ॥
याष्टमं ह, बिन्दुरनुस्वारस्तथुक्तं तेन हं । कद्वितीयं क । तथैव बिन्दुयुक्तं तेन खं । तदेव कं केवलं बिन्दुर-
हितं तेन क । गविलोमकं खं, तथेभिश्च ओकारयुक्तं तेन ओ । घविलोमाष्टतुर्थं घकाराद्विलोमेन अनुर्थं ककारः,
मांसेन लकारेण आकारेण आक्रान्तमुपरि स्थितं तेन ह्का । समीरलो य ॥ तथा नारायणीये मन्त्रान्तरम्—

सकान्तौ दण्डिनौ चण्डो मज्जा दशनसंयुता । मांसं दीर्घाऽजवद्वापुरेतन्मन्त्रोपकृष्टिदुः ॥ १ ॥
कं ह, कान्तः क, दण्डी अनुस्वारस्तथुक्तौ तेन हंखं । चण्डः क । मज्जा च, दशन ओ, तेन चो । मांसं
ल, दीर्घा आ, अजः क, तेन ह्का । वायुः य । सारसंग्रहे—

अर्षिर्भिक्षा समुद्दिष्टो गायत्री छन्द ईरितम् । देवता सविता चास्य सर्वसौख्यफलप्रदः ॥ १ ॥
सूक्ष्मरूपायाप्रिवधूः स्वाहान्तं सूक्ष्मतेजसे । सूक्ष्माकारायाप्रिवधूः सूक्ष्मवालाव ठद्वयम् ॥ २ ॥
सूक्ष्मकाय च हुंक्त्वं जातिपुङ्गवः समीरिताः । पञ्चाङ्गमन्त्रा मन्त्रार्थैः पदङ्गं वा समाचरेत् ॥ ३ ॥
रक्तपद्मद्वयं हस्ते विभ्राणं वरदाभये । बन्धूकामं त्रिनेत्रं च रविं ध्यायेत् सुभूषितम् ॥ ४ ॥
पूर्वोक्ते पूजयेत् पीठे देवमावाप्य पूर्ववत् । सप्तमेकं अपेन्मन्त्री निवतारमा जितेन्द्रियः ॥ ५ ॥
शुद्धयाश्च तदशाशेन विन्वाभ्युपसाराजैः । उद्धम्बरसङ्गद्भूतैस्त्रिमध्वजैः समिद्धैः ॥ ६ ॥
तर्पणादि ततः कुर्यात् प्राक्प्रोक्तविधिना मुनीः । अर्घ्यादिकं च कुर्यात् पूर्ववद्वाञ्छिताप्तये ॥ ७ ॥
एवं संसेवनात् तस्य खेचरीसिद्धिरीरिता । ..... ॥

इति ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

सदण्डी कान्तबीजाद्यः सप्तार्लोऽयं मनुर्मतः । अष्टाद्यङ्गविधिध्यानजपपूमादि पूर्ववत् ॥ ८ ॥
कान्तः क, दण्डी अनुस्वारस्तेन कं बीजादिः पूर्वमन्त्रः सप्तार्ल इत्यर्थः । तथा—

केन्तं सप्ततुरङ्गं तु विग्रहे पदमुचरेत् । सहस्रकिरणायेति बीमहीति पदं ततः ॥ ९ ॥
तन्नो रविरिति ग्रान्ते चोदवादिति संगिरेत् । जप्त्वात् सर्वाकर्मन्वादी मायभ्येषा दिनेशितुः ॥ १० ॥
तेन—सप्ततुरङ्गाय विग्रहे सहस्रकिरणाव बीमहि तन्नो रविः प्रचोदयात् ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

अथ वन्द्ये समासेन चतुर्वर्षमनुं रवेः । तारो माया दण्डनिवत् सनिसर्गोऽस्य पूर्वगः ॥ १० ॥
तारः प्रणवः । माया भुवनेशीबीजं । निवत् ह, दण्डी अनुस्वारस्तेन हं । अस्य हकारस्य पूर्वगः स,
सनिसर्गो विसर्गसहितस्तेन सः । तथा—

अर्षिर्भिक्षा च गायत्री छन्दः सूक्ष्मात्मिका तथा । देवता ब्रुवनाभीशा पदङ्गानि ततो न्यसेत् ॥ ११ ॥
तानि प्रणवशक्तिभ्यां त्रिभिरावर्तनैरथ । तारादिभिश्च पददीर्घमायाबीजैर्मवन्ति च ॥ १२ ॥

भास्वद्रजसहस्रमौलिविलसच्चन्द्रार्धमुद्योतय-

इस्तान्जैर्दधदकुशं गुह्यवसभीतीः सुतुङ्गस्तनम् ।

पायाद्गालितकाञ्चनाम्बुजजपाविसुञ्ज्यस्तत्कान्तिभि-

र्विश्वं द्योतयदार्कमाशु शिशिरं विश्वेशिकाया वपुः ॥ १३ ॥

इत्याध्वयोरारोघे तदाद्यधःस्थयोरन्ये, इत्याध्वध्यानम् ।

नवशक्तिसमायुक्ते पीठे पूर्वोदिते यजेत् । मूलेन मूर्तिं संकल्प्य तत्रावाह्य दिनेश्वरम् ॥ १४ ॥

संपूज्य तस्यावरणान्यर्चयेत् क्रमतः सुधीः । इक्ष्मेखाद्या च भगना परा रक्ता तृतीयका ॥ १५ ॥

करालिका चतुर्थी स्यान्महोच्छुष्मा तु पञ्चमी । प्रथमाश्रुतिराभिः स्वाद् द्वितीयाङ्गैः समीरिता ॥ १६ ॥

तृतीया मातृभिः प्रोक्ता चतुर्थी च ग्रहैर्मता । दिक्त्वं सोमज्ञगुह्यभिः सशुर्करपरा तथा ॥ १७ ॥

विदिग्गतैर्भौमसौरिराहुकेतुभिरादरात् । ..... ॥

इति । तथा प्रयोगस्तरे—

स्वनामाश्वत्थैर्विन्दुभूषितैरन्वितान् यजेत् । ब्रूयस्ततो लोकपालैः पञ्चमी च तदाध्वयैः ॥ १ ॥

षष्ठी प्रोक्तैश्च भयर्चयेत् दिनशो दिननाथकम् । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राज्ञायामभयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे आचये नमः । मुखे गायत्रीध्वजं नमः । हृदये श्रीसूर्यरूपिणीभुवनेश्वर्यै देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्बद्धि-नियोगमुक्त्वा, ओं हृदयाय नमः । ह्रीं शिरसे० । ओं शिखायै० । ह्रीं कवचाय० । ओं नेत्रत्रयाय० । ह्रीं अस्त्राय० । इति कटपद्मन्यासं कृत्वा, ध्यानादिपुष्पोपचारान्ते कर्षिकायामेव देवस्य मूर्ते देवाग्रदक्षोत्तरपद्मि-नेषु—हं इक्ष्मेखायै नमः । मं भगनायै० । रं रक्तायै० । कं करालिकायै० । मं महोच्छुष्मायै० । इति संपूज्य, प्राग्बद्ध केसरेषु पद्मनाभि संपूज्याह्वयेषु प्राग्बद्ध आदम्याद्याः संपूज्याह्वयान्तेषु दिग्बद्धिदिक्क्रमेण—सं सोमाय नमः । तुं बुधाय० । वं बृहस्पतये० । शुं शुक्राय० । मं मङ्गलाय० । यं शनैश्चराय० । रं राहवे० । के केतुभ्यो० । इति संपूज्य लोकेश्वर्यादि सर्वे प्राग्बद्ध कुर्यात् । तथा—

चतुर्लक्षं जपेन्मन्त्रं जुहुयात्तद्दशांशतः । ब्रह्मपुत्रसमुद्भूतैः पुष्पैस्त्रिपुराप्लुतैः ॥ १८ ॥

सरोजैर्वा ततो देवं तर्पयेदभिषेचयेत् । ब्राह्मचारारोपनं कुर्यात् ततः सिद्धो भवेन्मनुः ॥ १९ ॥

एवं साधितमन्त्रस्तु काम्यकर्माणि साधयेत् । यजेदेवं प्रतिदिनं रविवारेऽथवा सुधीः ॥ २० ॥

दद्यादर्घ्यद्वयमपि भवेत्तस्येप्सितं फलम् । ..... ॥

इति ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

वकिदीर्घेन्दुमवध्याम मावा सर्गान्वितो भृगुः । अवोजनानां तिलकः व्यचरः कथितो मनुः ॥ २१ ॥

वकिः रेफः, दीर्घा आ, इन्दुरनुस्वारस्तद्व्युत्तं ध्याम इकारः, तेन ह्रां । मावा ह्रीं । सर्गो विसर्गः ।

भृगुः सकारस्तेन सः । तथा—

अजोऽस्य मुनिरुद्दिष्टो नाम्नं छन्द उच्यते । देवताऽस्य मनोः रूपातः सविता सेवितः सुरैः ॥ २२ ॥

गुह्यात्पादतलं यावद्गलादागुह्यकं तथा । कान्ताच्च गलपर्यन्तं मन्त्रार्थान् विन्यसेत् सुधीः ॥ २३ ॥
मायावीजेन षड्दीर्घयुजाङ्गानि प्रविन्यसेत् । इति । ध्यानम्—

अरुणकमलसंस्थं त्रीक्षणं भूरिभूषं ह्यरुणकमलयुग्माभीष्टदाभीतिहस्तम् ।

अरुणतरशरीरं भावयामो दिनेशं ह्यरुणकरसुमेधं सर्वदेवौघवन्द्यम् ॥ २४ ॥

पूर्वोदिते यजेत् पीठे नवशक्तिसमन्विते । देवमात्राद्यैः संपूज्य पुराङ्गानि समर्चयेत् ॥ २५ ॥

चन्द्रादिभिर्ग्रहैरन्या दिगीशैरपरावृत्तिः । तदायुर्ध्वशतुर्था स्यादेवं पूजा समीरिता ॥ २६ ॥

ततश्च तेजश्चण्डाय निर्मान्यं विनिवेदयेत् । ..... ॥

अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासाभ्यं मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि अजाय ऋचये नमः । मुखे गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये आसुर्याय देवतायै नमः । इति धिम्यस्य विनियोगमुत्तमा, गुह्यादिपादपर्यन्तं, ह्रीं नमः । कण्ठाहुह्यपर्यन्तं, ह्रीं नमः । मूर्धादिकण्ठान्तं, लः नमः । इति धिम्यस्य, ह्रीं हृदयाय नमः । ह्रीं शिरसे स्वाहा । हूं शिखायै वषट् । हूं कवचाय हुं । ह्रीं नेत्राभ्यां० । हूं अस्त्राय० । इति करपङ्क्त्यासं कृत्वा, ध्यानाद्यङ्गपूजान्ते प्राण्यद् ग्रहान् संपूज्य लोकेशार्कादि सर्वे प्राण्यत् समापयेत् । इति । तथा—

जपेद् द्वादशलक्षं च तत्सहस्रं हुनेत्तिलैः । धृताङ्गैर्मधुराङ्गैश्च पयोङ्गैश्चैव तावृशैः ॥ २७ ॥

तर्पणादि ततः कुर्यात् प्रयोगान् साधयेच्चथा । दद्यात् पूर्वोदितं चार्घ्यं दिनेशाय सुसाधकः ॥ २८ ॥

सोऽप्यस्य धनधान्यादिपुत्रपौत्रविवर्धनम् । करोति रत्ननस्त्रादिभूषणादिविवर्धनम् ॥ २९ ॥

अष्टपत्राभ्युजं कुर्यात्तत्र कुम्भान् नव म्यसेत् । पत्रमध्ये कर्शिकायां तांश्च तोयेन पूरयेत् ॥ ३० ॥

नवग्रहान् समावाह्य तेषु कुम्भेषु मन्त्रवित् । कर्शिकाकलशं मूलमन्त्रेण च सहस्रकम् ॥ ३१ ॥

प्रजप्यान्येषु तन्मन्त्रान् शतकृत्वो जपेत् सुधीः । तज्जलैरभिविज्जेयः साधको ग्रहदोषतः ॥ ३२ ॥

रोगा नश्यन्ति ततस्तं लक्ष्मीश्चापि स्थिरा भवेत् । ग्रहहोमः प्रकर्तव्यो ग्रहाणां वैकृते तथा ॥ ३३ ॥

चन्द्रभान्वोऽपरागे निजर्षे वाय मन्त्रवित् । रिपुभे च भये वाय घोररूपे गदेऽधवा ॥ ३४ ॥

पूर्ववन्मण्डलं कृत्वा ग्रहान् संपूज्य तत्र च । स्वदिक्षु चाग्नीन् संस्थाप्य जुहुयाच्च समिद्धरैः ॥ ३५ ॥

अर्कद्विजद्रुमायुगधत्थोदुम्बरखादिरैः । शमीदूर्वाकुशोद्भूतैः क्रमादोमः समीरितः ॥ ३६ ॥

द्विजद्रुः पलाशः । मायूरा अणामार्गाः ।

अष्टाधिकं सहस्रं च हुनेत् स्वर्गस्य चाहुतीः । अष्टाधिकं शतं मन्त्री सोमादीनां तथाहुतीः ॥ ३७ ॥

अन्ते चाज्यैर्व्याहृतिभिर्हुता होमं समापयेत् । गुरुं सन्तोष्य ऋतिग्भ्यो यथाशक्ति च दक्षिणाम् ॥ ३८ ॥

दद्याच्च भोजयेद्विप्रान् संग्रमे विजयी भवेत् । रोगाः शान्तिं व्रजन्त्याश्च दीर्घमायुश्च विन्दति ॥ ३९ ॥

कृत्याद्ग्रेहादिकानां च शान्तिरेवाशु जायते । सर्वेषां च ग्रहाणां च होम एकत्र वा भवेत् ॥ ४० ॥

एवं प्रतिदिनं मन्त्री दिननाथं समर्चयेत् । धनधान्यैश्चर्यपूर्णमायुर्दीर्घं च विन्दति ॥ ४१ ॥

ॐ नमः ॥ अथ पुत्रेष्टिः । भविष्योत्तरे भृगुं प्रति नारदवाक्यम्—

पुत्रीयं यज्ञमाचक्ष्व सतां वंशविवर्धनम् । शक्रेणेति गुरुः प्रोक्तो यथाहं कथयामि ते ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीकोऽसुतो बन्ध्यः पुत्रीयं यज्ञमाचरेत् । पुण्यर्चमासतिषिषु ते कथ्यते यथाक्रमम् ॥ २ ॥
 पूर्वोत्तरेषु सर्वेषु हस्तश्रवणमूलके । मृगपुष्यमहाज्येषु पूर्वोत्तिथिगुणेषु च (१) ॥ ३ ॥
 गुरुशुक्रेन्दुसौम्येषु स्थिरलग्नेषु सङ्गवे । शुक्रे केन्द्रमते वार्कग्रहणे समुपस्थिते ॥ ४ ॥
 भृगुशुद्धौ विशुद्धाकं गुरुचन्द्रशुभेऽहनि । मार्गफाल्गुनवैशाखे श्रावणे कार्तिके तथा ॥ ५ ॥
 शुक्लपक्षे विधातव्यं पुत्रीयं यज्ञमादरात् । आचार्यो भूसुरः श्रीमान् सर्वांगमविशारदः ॥ ६ ॥
 अलोभः सत्यवादी च कर्मवान् संमतः सताम् । व्रतरूपसहिष्णुश्च जितक्रोधो जितेन्द्रियः ॥ ७ ॥
 कुतोपवासो यजमानस्तद्वद् स्त्रीभिः समावृतः । तद्वदाचार्यनिकटं यायादर्घ्यकरः स्वयम् ॥ ८ ॥
 पत्नीग्राहितवर्णपद्मः सायं तस्य निमग्नये । उत्तराभिमुखो विप्रो यजमानोऽप्युदङ्मुखः ॥ ९ ॥
 पूर्वमुख्यः स्त्रियः सर्वास्ता विशेष्यथाक्रमम् । उपस्पृशज्जलं दर्भं प्रोक्तासनवरोपरि ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पादिसौवर्णयज्ञसूत्राङ्गदादिभिः । वासोभिः शोभितं कृत्वा श्रावयेदिदमन्ततः ॥ ११ ॥
 श्वस्तनेऽहनि पुत्रेष्टिकर्म कर्तुमर्हं द्विजाः । उक्त्वा गोत्राहुयं पश्चाद् ब्राह्मणं तदनन्तरम् ॥ १२ ॥
 वरिष्ये त्वामिति प्रोच्य प्रणमेद्विप्रमेकदा । स्वस्तिस्वस्ति तवाहं स्यामाचार्यः पुत्रियकृतौ ॥ १३ ॥
 श्वस्तनेऽहनि संप्रोच्य सर्वानुत्थापयेच्च तान् । आचार्येण समं सायमेकस्मिन्नालये शुभे ॥ १४ ॥
 संविशेयुः कुशास्तीर्थे कम्बले मृदुवाससि । ततः प्रभृति कुर्वीत दीपं राज्यन्तगोचरम् ॥ १५ ॥
 प्रत्यहं घालयेच्चय्यावासः चाराम्बुना पृथक् । गृहं च शोधयेन्नित्यं मृद्गोमयजलैः शुभैः ॥ १६ ॥
 विकिरान् निकिरेत् सायं नूतनं दीपमुज्ज्वलम् । रक्षोर्भं स्थापयेच्चत्र कपिलापञ्चगव्यकम् ॥ १७ ॥
 तिलाज्यमधुसंपूर्णं हेमपात्रं सरलकम् । धूपः सिन्दूरकर्पूरगुग्गुलुगुरुकुङ्कुमैः ॥ १८ ॥
 सचन्दनैः प्रदातव्यः सर्वविघ्नोपशान्तये । भित्तौ च सर्वतस्तस्य सेवयेच्चतुरः समैः ॥ १९ ॥
 स्नानद्वयं प्रकुर्वीत यजमानो व्रते स्थितः । आचार्यो घृतपलं प्राशेदथ दुग्धपलद्वयम् ॥ २० ॥
 पलद्वयं च दधि वा तोयं पलचतुष्टयम् । जलाशी वा फलाशी वा निराहारोऽथवा भवेत् ॥ २१ ॥
 यजमानस्तु कलमसंभवांस्तण्डुलांस्तथा । अक्षतान् फलसंशुद्धान् चालितांश्च पुनः पुनः ॥ २२ ॥
 प्रस्थमात्रान् कपिलाज्यदुग्धपकान् मृदून्मधून् । सायंकृत्यान्तरे काले हज्जीतैश्चसंयुतान् ॥ २३ ॥
 स्त्रियोऽपि श्यामकलमसंभवांस्तण्डुलांस्तथा । अर्धाहारं प्रकुर्वीत संस्कृतांस्तीर्थवारिणा ॥ २४ ॥
 सैन्धवेन घृतेनात्र समभ्यर्च्य प्रजापतिम् । ब्राह्मे गृह्णते चोत्थाय मूत्रोत्सर्गो विधाय च ॥ २५ ॥
 कृतशीर्चाक्रियः शुद्ध आचान्तः प्रोक्तवर्त्मना । दन्तकाष्ठं विधायाथ स्त्रियात् सूर्योदयात् पुरा ॥ २६ ॥
 आचार्यो यजमानश्च महानद्यां स्त्रियश्च ताः । प्रातःकृत्यं यथामोक्षं कृत्वा सूर्यमनुं जपेत् ॥ २७ ॥
 सार्धयामद्वये यावत् प्रातरारभ्य संजपेत् । जपादौ च जपान्ते च देवं संपूजयेद्विष्णुम् ॥ २८ ॥

होमं कृत्वा दशांशेन ततो माध्याह्निकीं क्रियाम् । कृत्वा सन्तर्पयेद् देवं दशांशैः शुद्धवारिणा ॥ २६ ॥
 मार्जयेच्च तदर्धेन यावदुक्ताकर्मवृत्तम् । सायंकृत्यं विधायाथ भुञ्जीरनुकृत्वर्त्मना ॥ ३० ॥
 प्रणम्याचार्यचरणौ शयीरंस्तस्य देशतः । एवं प्रोक्तानि कर्माणि प्रातःकृत्यादनन्तरम् ॥ ३१ ॥
 सोपवासः प्रकुर्वीत प्रतिज्ञां पुत्रियकृतौ । एतस्य यजमानस्य पत्न्यामस्त्रामथासु वा ॥ ३२ ॥
 पितृभ्योऽधिकगुणवत्पुत्रकामोऽथ कालतः । मासद्वयं यावदहं त्रिलोककृतमंख्यया ॥ ३३ ॥
 अक्षरं(आर्कं) मन्त्रं महाश्वेताशक्तिं भास्करदैवतम् । देवभाग्युनि तद्ब्रह्मायत्रीछन्दसान्वितम् ॥ ३४ ॥
 जप्त्वा तस्य दशांशेन कपिलाज्यतिलेन च । हृत्कार्कोपचिते बद्धौ योनिकुण्डे तदर्धतः ॥ ३५ ॥
 तर्पयेच्छुद्धतोयेन संमार्ज्यापि तदर्धतः । कन्पोक्तविधिना देवं संपूज्य भास्करं प्रभुम् ॥ ३६ ॥
 रक्तभूमध्यकुम्भं तं सञ्चिन्त्याभ्यर्च्य पूर्ववत् । तज्जलेन सपत्नीकं यजमानं स्नापितं मुने ॥ ३७ ॥
 तत्पत्नीकर्तृकचक्रप्राशनं चक्रमुचरेत् । पुत्रीयं यज्ञं करिष्ये प्रतिज्ञामाचरेदिति ॥ ३८ ॥
 ततो ह्यनन्तरे काले उपान्ते होममाचरेत् । सार्धं त्रिशत्सहस्राणि जप्त्वा प्रोक्तेन वर्त्मना ॥ ३९ ॥
 पूर्णाहुतिं सपत्नीकयजमानसमन्वितः । कुर्याच्च ज्यायुषं तेषु वष्टिं संरक्षयेत्ततः ॥ ४० ॥
 प्रत्यहं पूजयेच्च च देवताकारमाहितम् । प्रतिष्ठानिर्विघ्नकरान् कृतस्वस्त्ययनद्विजान् ॥ ४१ ॥
 सन्तर्पयेद्भोजनेन त्रिमध्वक्रेण साधकः । तैम्बध दक्षिणां दत्त्वा दद्यात् प्रेप्सितं वरम् ॥ ४२ ॥
 चक्रं विदधादाचार्यस्थतो वर्यैस्तु पञ्चभिः । नवनाभं यथाशोभं बद्धेरुत्तरतो दिशि ॥ ४३ ॥
 हैमान् वा रूप्यताम्रोत्थान् कलशान् नव शोभनान् । चालितान्स्नानानुना धूपितान् कलशांस्तु तान् ॥ ४४ ॥
 मध्यादिप्रदक्षिणतः पदेषु नवसु स्मरन् । ग्रहाक्षव ततो दीक्षाविधिषत् स्थापयेत्तु तान् ॥ ४५ ॥
 सूर्यादिकान् ग्रहांस्तांस्तु पूजयेच्च पृथक् पृथक् । दीक्षोक्तेन विधानेन प्रत्यहं दिवसत्रयम् ॥ ४६ ॥
 दिक्पालान् पूजयेत् सूर्यं ततश्चाष्टग्रहानपि । सूर्यं तु कुम्भतोपान्तर्जलान्यप्यत्र चान्यतः ॥ ४७ ॥
 कुम्भेभ्यो निक्षिपेन्मन्त्रैर्मन्त्रास्त्वाद्यर्कबीजकाः । चतुर्ध्वन्ता नभोन्ताश्च मध्यकुम्भाम्भसा पृथक् ॥ ४८ ॥
 आचामयेत् स तान् सर्वानासीनानुत्तरामुखान् । स्थापयेन्मूलमन्त्रेण साधकः सूर्यं संस्मरन् ॥ ४९ ॥
 यथा ज्येष्ठां च तत्पत्नीं श्वेतवस्त्रं पिशापवेत् । अन्यकुम्भाम्भसा पात्र एकत्र कृतसंपदा ॥ ५० ॥
 आचामेन्मूलमन्त्रेण सर्वानेतान् पृथक् पृथक् । चरं पंचद्वोमवद्धौ कथ्यतेऽत्र विधिः शुभः ॥ ५१ ॥
 चालयेदस्त्रतोयेन होमं चक्रमेकधा । होमाग्रावादधीताशुं प्रजापतिमनुं स्मरन् ॥ ५२ ॥
 मूलेन कपिलादुग्धं क्षिपेत् प्रस्थचतुष्टयम् । तथा हैमन्तिकश्वेतचान्यतो हस्तविद्धुतान् ॥ ५३ ॥
 अक्षतान् प्रस्थसंख्यातान् चालितांस्तोत्रवारिणा । कपिलायास्तु गोर्मुखैर्गोमयैः पयसा तथा ॥ ५४ ॥
 दध्ना घृतेन प्रत्येकं त्रिभिः प्रचालयेद् ध्रुवम् । मूलमन्त्रं जपेत् स्पृष्ट्वा सहस्रं हैमपात्रके ॥ ५५ ॥
 तत्र संपूजयेद्देवं कन्पोक्तविधिना रविम् । तांस्तु देवमयान् ध्यात्वा चरोर्मध्ये तु निक्षिपेत् ॥ ५६ ॥
 हैमपात्र्यां च मूलेन हस्ताभ्यां तन्मूखं स्पृशन् । शतं सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रं फलत्रयोपरि ॥ ५७ ॥

पूजयेत् पूर्ववत्तत्र भास्करं लोकभास्करम् । निर्मान्वादि चरोस्तस्माद् दूरीकृत्याथ मन्त्रवित् ॥५८॥
 न्योक्तन्यासजातानि चरोरेव प्रविन्यसेत् । अभिचारं घृतेनात्र मूलेनोत्सृज्य च त्रिधा ॥ ५९ ॥
 अवतार्य मुखं स्पृष्ट्वा सहस्रं च जपेन्मनुम् । व्याहृतीभिः पञ्चवरुणाग्रये च ततः परम् ॥ ६० ॥
 प्रजापतये स्वाहेति अथेन्द्रादिभ्य एव च । तदस्त्रेभ्यश्च प्रत्येकं भास्करेभ्यश्च^१ तथा ॥ ६१ ॥
 जुहुयात् पञ्चमांशेन सघृतेन चरोस्ततः । नवनाभान्तरे मध्ये पूजयेत् पूर्ववच्चरम् ॥ ६२ ॥
 संस्थाप्य पूजयेत्तत्र देवं पूर्वोक्तवर्त्मना । निर्मान्वं दूरतः कृत्वा ग्रहानष्टौ ततो यजेत् ॥ ६३ ॥
 दिक्पालान् पूजयेत्तेषु पायसाद्यं बलिं हरेत् । ततोऽप्यस्य निर्मान्वं चरुमुत्थाप्य मन्त्रवित् ॥६४॥
 विप्राशीर्भिः प्रवृत्ताभिः पञ्चघोषपुरःसरम् । आचार्यः पुत्रतजोदो ब्रह्मप्रत्यभिदैवतम् ॥ ६५ ॥
 रुद्राधिदैवतं तस्मादिदं भास्करदैवतम् । गृहाण भुक्त्वा पत्नीभ्यो विभज्याभ्यो निवेदय ॥ ६६ ॥
 एतान् भुञ्जीत पुत्राप्त्यै पञ्चग्रासान् यथाकृतान् । भुक्त्वाचामयेयुरन्ते दन्तकाष्ठं विधाय च ॥ ६७ ॥
 पुनराचम्य ते सर्वे गुरुपादाम्बुजद्वये । निपतेयुरसावुत्थाप्येदं भुवन् स मन्त्रवित् ॥ ६८ ॥
 विप्रादिगुणवत्पुत्रं लभध्वमतितेजसम् । दीर्घायुषं महासत्त्वं सदा लक्ष्मीनिषेवितम् ॥ ६९ ॥
 जितशत्रुं कुलदीपं कुलदीप्तिकरं परम् । विद्यानां पारगं दान्तं दातारं गजवाजिनाम् ॥ ७० ॥
 भोक्तारं वसुधायास्तं यशसा क्रान्तभूतलम् । इत्यादायाशिषं मूर्ध्ना प्रणमेच्च पुनः पुनः ॥ ७१ ॥
 एतत्पुत्रीययज्ञस्य प्रतिकार्यं निवेदयेत् । गुरवे दक्षिणां दत्त्वा सुवर्णानां शतं तथा ॥ ७२ ॥
 गावो महिभ्यो वृषभा अश्वयूथो गजादयः । संपचापणचक्रार्थो उद्यानवनशोभिताः ॥ ७३ ॥
 ग्रामा ग्रामगुणोपेता ये स्पर्धन्मनुमातृकाः । भूषणासनशय्यादिधनधान्यालयानि च ॥ ७४ ॥
 नान्यत्र याचते येन तावदस्मै निवेदयेत् । आचार्ये प्रवृत्तिं कुर्याद् ब्राह्मणैः सहितः स्वयम् ॥७५॥
 ब्राह्मणान् भोजयित्वा च दीनान्धान् रोगपीडितान् । यजमानं सपत्नीकं शान्तिकुम्भोदकेन च ॥७६॥
 अभिविन्द्य ऋत्विक् स्वस्ति प्रोच्यागच्छेत् स्वमालयम् । यजमानस्त्रियश्चैता यावत्कुसुमसंस्थिताः ॥ ७७ ॥
 पुष्पवत्यामथैकस्यामर्धरात्रे स्त्रियं भजेत् । विशुद्धमृदुशय्याकः शुद्धवस्त्रसुगन्धिभृक् ॥ ७८ ॥
 चारुस्रग् गन्धभूषाढ्यः सुगन्धिकृतलेपनः । कुण्डलादिविभूषावान् पृष्ठतो यज्ञसूत्रधृद् ॥ ७९ ॥
 स्त्रियामासज्जमानायां सिञ्चेदम्भो घृष्टध्वजः । सिक्ते रेतस्यधास्त्रिष्टौ तिष्ठता दंपती चक्षुम् ॥ ८० ॥
 सुयन्त्रिता तथा नारी कर्तव्या यत्नतः स्तने । संभोगेऽपि निषीक्या च यतः शक्तिमुपैति सा ॥८१॥
 उत्थायाचामतस्तौ हि शूद्रवच्छौचमाभितौ । स्नायातां चेत् कृताभ्यङ्गौ तूर्णं वाचामधेत् पृथक् ॥८२॥
 पयः पीत्वा यथावाञ्छं पुमांस्ताम्बूलमाचरेत् । नारी हरीतकीं भवेत् प्रातः कुङ्कुमसंयुताम् ॥ ८३ ॥
 पूर्ववत्तौ शयीयातां यावत् षोडशवासरान् । देवपुत्रो भवेत्तत्र नात्र कार्या विचारणा ॥ ८४ ॥

आषोडशदिनाद्यावदृतुकालं विदुर्वुधाः । दिवा वा निशि वा जाते पुष्पभागे मगाम्बुजे ॥८५॥
 ताश्चतस्रो निशास्त्याज्याः स्नानं स्थात् पञ्चमे दिने । आद्याश्चतस्रो निन्धास्ताः सङ्गमस्तासु गहितः ८६
 समरान्नं प्रसिञ्चेत्तु पुत्रार्थी शोकवर्त्मना । आदौ दिवा निषेवेत यदि गर्भो भवेदापि ॥ ८७ ॥
 अल्पायुरल्पवचनो दाहमोहरजाकुलः । द्वितीये दूःखभोगः स्यात्तृतीये रोगवांस्तथा ॥ ८८ ॥
 चतुर्थे पञ्चपञ्चाशद्दिनानीह स जीवति । षष्ठे षष्टि च साराढ्यो वर्षाणीह स जीवति ॥ ८९ ॥
 अष्टमे सप्ततिं वर्षान् दशमेऽशीतिवत्सरान् । द्वादशे नवतिं चाब्दान् षोडशे साष्टकं शतम् ॥ ९० ॥
 रात्रिकालेऽपि कथ्यन्ते संयोगार्थाः सुगोपिताः । प्रथमे घटिकाकाले योगाद्गर्भो यदा भवेत् ॥ ९१ ॥
 अल्पायुरल्पशक्तिश्च त्रिंशद्वर्षाणि जीवति । चत्वारिंशद् द्वितीयेऽपि एवमग्रेऽपि वर्धते ॥ ९२ ॥
 एकैकपङ्क्तिभागेन यावत्साग्रं शतं पृथक् । नन्दार्या मन्दभाग्यः स्याद्भद्रायां भास्करोपमः ॥ ९३ ॥
 जयायां विष्णुसदृशो रिक्तायां निर्बलोऽधमः । पूर्वायां पूर्वलक्ष्मीवान् विद्वान् भवति धार्मिकः ॥ ९४ ॥
 कुजे कुम्भादिकं देहे सहिष्णुर्नहुषितवान् । बुधे विद्वान् बुद्धिहीनो धर्मकर्मरतः स्मृतः ॥ ९५ ॥
 गुरौ गुरुमतिः श्रीमान् बहुभोक्ता जगत्स्वियः । शुके मतिजिताशेषः सानुरक्तो गुणप्रियः ॥ ९६ ॥
 शनौ स्थिरमतिः पापारोपणः परमर्षकः । रवौ क्रोधवशो लोलो बहुपुत्रो रुजाकुलः ॥ ९७ ॥
 चन्द्रे सुन्दरदेहः स्याद्वनवान् धार्मिकः सुधीः । पञ्चपर्वसु यो जातः स भवेत् तत्करोऽधमः ॥ ९८ ॥
 सार्धभौमो भवेद्गर्भः पञ्चम्यासुतरे मृगौ । शुभसिद्धयमृतानन्दे गर्भो राजेश्वरो भवेत् ॥ ९९ ॥
 विष्टिदृष्टेषु कालेषु यावज्जीवं रुजाकुलः । ..... ॥

इति ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

मनुर्वह्निस्मारुदो मस्तकेन च संवृतः । वर्माढ्यो मनुरारूपातः सहस्रामविजयाभिधः ॥ १ ॥

मनुः ओंकारः , षष्ठी रेफः , मस्तकोऽनुस्वारः , एतैः रैः । चर्म हुंकारः ।

अस्याद्या मन्त्रिभिः प्रोक्ता अजगायन्निभानवः । द्वापार्धैरङ्गमुद्दिष्टं मनोरस्य दिनेशितुः ॥ २ ॥

पञ्चपुग्मं वराभीतीं दधानं करपङ्कजैः । रक्तपद्मस्थितं भानुं रक्तं ध्यायेत् त्रिलोचनम् ॥ ३ ॥

न्यासपूजादिकं सर्वं व्यचरोक्तविधानवत् । अर्घ्यं पूर्वोदितं कृत्वा संग्रामे विजयी भवेत् ॥ ४ ॥

इति ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

शिरोयुक्तं विष्णुपदं चन्द्रो जिह्वान्वितो मनुः । आत्मनो बुग्मण्योऽयमजपाख्यो विषापहः ॥ ५ ॥

शिरोयुक्तं विष्णुपदं बिन्दुयुक्ते हकारः । चन्द्रो जिह्वान्वितो विसर्गयुक्ते सकारः । तथा—

जम्बा मुनिः समुद्दिष्टो गायत्रीक्षन् उच्चते । देवीपूर्वं देवतास्य परमात्मा समीरितः ॥ ६ ॥

पद्दीर्घभाजा च इसा विदध्यादङ्गमस्य वै । ..... ॥

रक्ताब्जकाञ्चननिभं गुणटङ्कयुक्तेऽस्त्वैरभीतिवरदे दधदम्बुजस्रम् ।

गौरीहराङ्गकलितं वपुराश्रयामः सौमयग्निरूपमनिशं गिरिजार्धभागम् ॥ ७ ॥

उपरितनयोः करयोः पद्मयुगं, वामाद्यधःकरयोरभीतिवरी, इत्यायुधध्यानम् ।

पूर्वादिते वजेद् पीठे दीप्तादिपरिकल्पिते । तत्र देवं वजेन्मूर्तिं मूलेनाकल्प्य मन्त्रवित् ॥ ८ ॥

पूर्वमङ्गैर्यजेन्मन्त्री दिग्दलेषु प्रवृजयेत् । क्रमावृतं वसुं तद्वज्रं पञ्चाङ्गं तथा ॥ ९ ॥

विदिग्दलेषु चाभ्यर्च्य श्रुतमाख्या अतः परम् । गोत्रा अञ्जाद्विजा वापि ततो लोकेश्वरान् वहिः ॥ १० ॥

वज्रादीनि ततः पञ्चाङ्गज्जदनुदिनं सुधीः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राचावामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे श्रवणे नमः । मुखे देवीगायत्रीसुन्दरे नमः । हृदि परमात्मने देवतायै नमः । इति विन्यस्य भ्रम भो-
क्तार्ये चिन्तियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, हस्तं हृदयाय नमः । हस्तं शिरसे० । हस्तं शिखायै० । हस्तं कवचाय० । हस्तं नेत्राभ्यां० । हस्तः अस्त्राय फट् । इति करपङ्क्त्यासं कृत्वा, ध्यानाद्यङ्गावांते दिग्दलेषु देवाप्रादि प्राक्षिप्येन—श्रुताय नमः । वसवे० । क्रताय० । वराय० । विदिग्दलेषु—अञ्जायै नमः । गोत्रायै० । श्रुतञ्जायै० । अद्विजायै० । इति संपूज्य लोकेशाद्यादि प्राग्वात् कुर्यादिति । तथा—

जपेद् द्वादशलक्षं तु तद्दशांशं हुनेत् तथा । सर्पिरङ्गेन हविषा तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ११ ॥

पूर्वादितेन विधिना सूर्यायार्घ्यं निवेदयेत् । ..... ॥

कृता सप्तपिपलमत्र च भवेन्मध्यं मनुर्मूलगो

न्यस्त्रासोपरि तोषपूर्वकस्तथा सम्बद्ध विधावास्त च ।

वर्णं वामकरेण मूलमनुना जप्तेन चाष्टोत्तरं

संजप्याथ शतं सुधामयमिति स्मृताभिपिञ्चेन तम् ॥ १२ ॥

साध्यं तेन नरो भवेद्द्विगतभीः सर्वत्र वीतामयो

दीर्घायुश्च विपद्भयेन रहितो योपि च सौभाग्ययुक् ।

तेनैव प्रजपेत् करेण करकं सम्बद्ध विधावामृती-

भूतैस्तैर्विपिणं निषिञ्चति विषं वा कालकूटं हरेत् ॥ १३ ॥

अथवा मनुमत्र जपेत् स्वकरं विविमूर्तिं सुधां विनिधाव ततः ।

स तु तच्चकदष्टमपीह नरं प्रतिमोचयते क्षपिरान्मनुना ॥ १४ ॥

सञ्चिन्त्याशु सुधाकरद्वयगसत्पीयूषधाराप्लुतं बीजं प्रान्तमठं ततः सुतसुधासंभाषितं चादिमम् ।

मन्त्रस्त्रास्य कृती जपेन्मनुमिमं सुधामयमं परं भूतापस्मृतिसर्पजातविकृतीर्हता सुखं जीवति ॥ १५ ॥

शीर्षे चन्द्रविनिःशृतं सुतसुधं हंसात्मरूपं यनुं तत्सौषमपणं स वै विमलधीर्नास्वा ततः स्वां तनुम् ।

व्याप्तां तेन त्रिचिन्त्य तां मनुमिमं सञ्जप्य बीजान् कृती रोमापस्मृतिकालकूटदुरितोन्मादञ्जरान् संहरेत् ॥

आकाशान्तरचन्द्रसहवित्समरपीगुणधाराचितं

मन्त्रान्त्यं सगतार्धचन्द्रयुगलप्रोद्भूतभासं सुदुः ।

एवं साधकसत्तमस्य सत्तमं दाहार्तिभूतामयाः

कृत्याः शङ्कुताः प्रयान्ति विलयं योगः परोऽयं मतः ॥ १७ ॥

इति ॥ तथा भातएडस्य मन्त्रः—

विधत् कृशानुमान्ताभ्यां मनुष्येन्दुभिर्युतम् । मार्तण्डभैरवो मन्त्रो भजतां सर्वसिद्धिदः ॥ १८ ॥
वियत् हकारः, कृशानु रेफः, मान्तो यकारः, मनुः झङ्कारः, षष्ठ ऊकारः, इन्दुर्बिन्दुः, पभिः पितृदत्तं
बीजं द्वयोर्जं इति सिद्धं भवति ।

मध्यमो विम्बमन्त्रोश्च सर्वेष्टफलदायकः । दान्ताग्रस्थितमाङ्गस्तु विम्बबीजमुदाहृतम् ॥ १६ ॥
 दान्तो धकारः, अग्नी र, अक्षि इ, उत्तमाङ्गं विन्दुः, तेन द्वि इति । मन्त्रान्तरं तु—“टान्तं वह्ननेष्टेणु-
 सहितं तदुदाहृतम् ।” टान्तं ठकारः, वह्नो रेफः, नेष्टं इ, इन्दुरनुस्वारः, तेन द्वि इति विम्बबीजमुद्-
 धृतं । यथोपदेशं जपः । ब्रह्मा आदिः, निचुद्राययी कुन्दः, मार्तण्डभैरवो देवता, ई बीजं, विन्दुः शक्तिरिति
 वदन्ति । तथा—

मूर्तयः पञ्च षोडशाः सूर्यभास्करभानवः । रविर्दिवाकरश्चापि न्यस्तभ्या अङ्गुलीषु ते ॥ २० ॥

मध्यमाङ्गुलिमारभ्य कनिष्ठान्तं श्वसेत् सुधीः । मूलाणुना पञ्चदशैर्युक्तेनानेन संयुताः ॥ २१ ॥

शिरोवदनद्वन्द्वरूपादेवेताः क्रमाभ्यसेत् ।

मध्यमाकृतमिति मध्यमातजंन्यकुष्ठानामाकनिष्ठासु । “मध्यमाद्यनुजान्तास्विति” नारायणीयवचनात् । पञ्च-
ह्रस्वेत्काराद्योकारात्मैः षण्णविधुरैः ॥ “मूर्त्तिः सद्यावसानिकाः” इति नारायणीयोक्तेः ।

ततः पङ्क्तं नेत्रान्तं कुर्यात् दीर्घयुजाणुना । ततस्तेनैव कुर्यात् व्यापकं मन्त्रवित्तमः ॥ २२ ॥
अत्राख्यस्यासान्तरं नेत्रभ्यासः कार्यः । अत्र केचित्—“दीर्घयुजेन बीजेन नेत्रान्ताङ्गानि विम्यसेत् ।” इति
शारदातिलकवचनात्, नेत्रान्तानि पञ्चाङ्गानि वदन्ति, तत्र “अन्तान्ताङ्गानि वद” इति नारायणीयवचनात् ।
तथा ध्यानम्—

स्वर्णापीतजपानिभं त्रिनयनं शुक्तालसद्धारिणं

खट्वाङ्गारिगुणांस्तथा जपवटी पञ्च य शतवकुशौ ।

इस्ताञ्जैर्दधतं कपालममलं सदल्लभालिङ्गितं ।

मार्तण्डं मलिवद्धरम्यसुकुटं ध्यायेच्च वेदाननम् ॥ २३ ॥

दक्षोर्ध्वादिषट्पाङ्गादीनि चत्वारि । वामोर्ध्वादिषट्पाङ्गादीनि चत्वारि ध्येयानि । वेदानमं चतुर्मुखं, त्रिनयनं प्रतिषक्त्रमिति शेषः । अष्टबाहुं द्विषट्काक्षं"मिति नारायणीयोक्तेः । स्वर्णरीतं जपापुष्पनिभं च तेन रक्त-मित्युक्तं "सिन्दुरारुणमीशानं वामोर्ध्वे दधत् रविम् ।"इति नारायणीयोक्तेः । तथा—

नवशक्तिसमायुक्ते पीठे चोषाढ्यकक्षिके । कुर्वीत पूर्ववक्षान्नपूजनं नेत्रमीशगम् ॥ २४ ॥

प्रजयेच्च ग्रहानष्टौ लोकेशाश्च तथायुधैः । ..... ॥

इति । नारायणीये—

न्यसेदुपां प्रभां सन्ध्यां ग्रहां दिक्चन्द्रकक्षिके । दण्डदीर्घस्वनामादिवर्षोरावाहयेत् ततः ॥ १ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे श्रुष्ये नमः । मुखे निचृद्वायवीश्वन्दसे नमः । हृदि धीमार्तण्डभैरवदेवतायै नमः । गुह्ये हं बीजाय नमः । पादयोः चिन्द्वे शङ्करे नमः । नाभौ रं कीलकाय नमः । इति विन्यस्य प्राग्बहिनियोगमुत्तवा, मध्यमयोः ओं सूर्याय नमः । तर्जन्योः इं भास्कराय नमः । अङ्गुष्ठयोः उं भानवे नमः । अनामयोः एं रवये नमः । कनिष्ठयोः औं दिवाकराय नमः ॥ शिरसि ओं सूर्याय नमः । मुखे इं भास्कराय० । हृदि उं भानवे० । गुह्ये एं रवये० । पादयोः औं दिवाकराय० ॥ इषां हृदयाय नमः । इषां शिरसे० । इयं शिक्षायै० । इषं कषत्राय० । इषां भेन्नध्याय० । इयः अस्त्राय० । इति करयोः कनिष्ठान्तं हृदादिषु नेत्रान्तं च विन्यस्य, मूलमन्त्रेण ध्यापकं विन्यस्य, ध्यानादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्बह्विज्ञानि यथास्वस्थानं संपूज्यास्त्रमीशानकोणे संपूज्य, प्राग्बह्वौ ग्रहान् संपूज्य लोकेशार्चादि सर्वे प्राग्बह्व कुर्यादिति । तथा—

लक्षाणां त्रितयं मन्त्री जपेद्भाजं च विन्मयोः । मध्यगं जुहुयात् तस्य दशांशेनोत्पलैः शुभैः ॥ २६ ॥

त्रिमध्वकैस्तर्पणादि कुर्यात् सिध्यति मन्त्रराद् । एवं सिद्धे मनौ मन्त्री काम्यकर्माणि साधयेत् ॥ २७ ॥

पूर्ववक्षार्घ्यदानं च कुर्यान्मन्त्री समाहितः । चतुरङ्गुलसंभूतैः सुमनोभिः भिषं लभेत् ॥ २८ ॥

लघं हुनेच्च शाक्याज्जपितलविन्त्रैर्निधानमाह । राजानं वशवेच्छीघ्रं जपाकुसुमहोमतः ॥ २९ ॥

जुहुयान्मातुलुङ्गैश्च लभते वाञ्छितार्थकान् । एवं यः साधयेन्मन्त्री तस्य विद्यायशोबलम् ॥ ३० ॥

पुत्रा लक्ष्मीश्च सौभाग्यं सर्वदा विजयो भवेत् । वृषं व्यसं पुनर्वृषं षडसं वृत्तयुग्मकम् ॥ ३१ ॥

अष्टाक्षकं कलासं च विधानेन लिखेत् क्रमात् । (वृत्तस्य मध्ये प्रणवं त्रिकोणेऽङ्गारकं न्यसेत् ॥ ३२ ॥

गारुडं च पुनर्वृषे लिखेत्पञ्चाक्षरं न्यसेत् । षट्कोणे चक्रराजं च वर्गषट्कं लिखेत् क्रमात् ॥ ३३ ॥

वृत्तद्वये महासौरं गायत्रीं शिरसा सह । अष्टस्वष्टाक्षरं न्यसेदिन्द्रादीर्देवता अपि ॥ ३४ ॥

कलाक्षेषु स्वराः प्रोक्ताः श्रीर्ही च विलिखेत् क्रमात् । सौरचक्रमिदं पुंसामायुरारोग्यवर्धनम् ॥ ३५ ॥

बन्ध्यानां पुत्रजनकं स्त्रीणां सौभाग्यदायकम् । राज्ञां विजयदं सम्यक् रोगिणां रोगनाशनम् ॥ ३६ ॥

किं बहुकेन विधिना धृतं हस्तेऽखिलप्रदम् । उद्यमस्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिशम् ॥ ३७ ॥

हृद्रोगं मम शब्दान्ते सूर्यान्ते हरिभा-पदम् । खं च नाशयशब्दान्ते महासौरमनुर्मतः ॥ ३८ ॥

इति । वृत्तमित्यादीनां श्लोकानामयमर्थः—वृत्तं कृत्वा तन्मध्ये सप्ताक्षं प्रणवं विलिख्य, तद्वहिरूपक्षेऽङ्गारकं “रं इति” विलिख्य, पुनर्वृत्ते “लिप्यौ स्वाहा” इति गारुडपञ्चाक्षरमालिख्य, षट्कोणे पूर्वोक्तसुदर्शनचक्रमन्त्रमालिख्य, तद्वयेषु कवर्गादिवर्गषट्कं विलिख्य, बह्विचक्रद्वये महासौरं शिरसा सह गायत्रीं च विलिख्याष्टसु कोणेषु सौराष्टाक्षरमालिख्य, तद्वयेषु शक्रादिवीजान्यालिख्य, षोडशदलेषु स्वरांस्तद्वयेषु श्रीर्ही इति बीजद्वयं प्रत्यक्षं लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ महासौरमन्त्रस्तु “उद्यमस्य मित्रमह” इति प्रोक्तवैदिकमन्त्रः ॥ अथ चन्द्रस्य मन्त्रः । सारसंग्रहे—

चन्द्रमन्त्रं प्रवक्ष्यामि भन्त्रिणां हितकाम्यया । संपत्प्रदं चतुर्वर्गफलदं सर्वसिद्धिदम् ॥ १ ॥

व्योमादिर्मनुपूर्वस्थो विन्दुपुगं भृगुसद्यतः । रविराननवृत्ताढ्यो मरुद् दीर्घा विपस्तथा ॥ २ ॥

कलान्न्ययुक् षडणोऽयं सोममन्त्र उदाहृतः । भृग्वम्भुमन्विन्दुखण्डमपरे वीजमृचिरे ॥ ३ ॥

व्योमादिः सकारः, मनुपूर्व ओकारः, विन्दुरनुस्वारस्तेन सौ इति । भृगुः सकारः, सद्य ओकारस्तेन स्तो इति । रविर्मकारः, आननवृत्तमाकारस्तेन मा इति । मरुद् यकारः । दीर्घा म । विपं म, अन्त्यकला विसर्गस्तेन मः इति । प्रकारान्तरेण वीजमुक्तम्—भृगुः सकारः, सम्भु वकारः, मनुर्ओकारः, इन्दुख-
ण्डोऽनुस्वारस्तैः स्वीं इति वीजं वदन्ति ।

ऋषिर्भृगुः पंक्तिरुच्छन्दो देवता चन्द्रमाः स्मृतः । सदीर्घनिजबीजेन षडङ्गानि मनोः क्रमात् ॥४॥

एवं विन्यस्य मन्त्रज्ञो द्विजराजं विचिन्तयेत् । ..... ॥

श्वेताम्बुस्यः स्फुटिकरजतप्रोक्षसत्कान्तिकचै-

र्तुकाहारमलसिततनुनीलकेशांघरम्यः ।

हस्ताम्बाभ्यां कुमुदवरदे धारयन् नः शशाङ्को

भूत्वैर्भूयादभिमतरमामञ्जकोद्यत्कलङ्कः ॥ ५ ॥

वामदक्षाभ्यां कुमुदवरदे ।

पीठे धर्मादिभिर्पुङ्गे गदिते परिपूज्य च । चन्द्रमण्डलपर्यन्तं ततः संपूजयेद्भिभुम् ॥ ६ ॥

पञ्चपादाचार्यास्तु—“ राका कुमुद्वती नन्दा सुधा संजीवनी क्षमा । आप्यायनी चाम्रिका बाह्वादिनी नव शक्तयः ॥ १ ॥ पूर्वार्धिकमतो मन्त्री नत्यमताः पूजयेदिमाः ” । इति पीठशक्तीराहुः । स्वायम्भुवे तु— “अमृता तारका ज्योत्स्ना विमला व्यापिनी तथा । विष्णा च कृत्तिका काम्तिः भवद्या नव शक्तयः ॥ अमृतास्तं कलात्मने संबिस्पीठाय वै नमः । ” इति । तथा—

किञ्जल्केषु षडङ्गानि तच्छक्तीः पत्रगा यजेत् । तास्त्राद्या रोहिणी प्रोक्ता कृत्तिका रेवती पुनः ॥७॥

भरणी रात्रिरार्द्रा च ज्योत्स्नाख्या च कला मताः । सुश्वेताः श्वेतवसनाः श्वेतमान्यानुलेपनाः ॥ ८ ॥

मुक्ताहारालङ्कृताः शुक्यः पाण्यञ्जलिपुटाः शुभाः । आपीनोन्नतवक्षोजभाराङ्गान्तावलम्बकाः ॥ ९ ॥

मदेन मन्दगामिन्यः प्राञ्जनापात्तमानसाः । प्रसन्नचन्द्रवदनाः कुण्डेन्दीवरलोचनाः ॥ १० ॥

ग्रहानष्टौ दक्षिणेषु लोकेशांश्च ततो यजेत् । बजादीनि ततो बाह्ये एवं पूजा समीरिता ॥ ११ ॥

ग्रहार्चाक्रमस्तु—“ पूर्वदक्षिणपाश्चात्यसौम्यपञ्चाग्रकेषु च । रविश्चान्द्रिः शुकः शुकः संपूज्याः साधकैरमी ॥

आग्नेयार्धेषु कोणेषु भौममन्दादिकेतवः । ” चाग्नेर्बुधः । मन्दः शनिः । अर्दी राहुः, इति स्वायम्भुवोक्ताः ।

“ ह्वनामाचर्षवीजकाः ” इति शारदातिलके तत्तन्नामाचर्षवीजका रथ्यादयो ज्ञेयाः । अथ प्रयोगः—तत्र

प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासास्तं मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि भृगुऋषये नमः । मुखे पङ्क्तिरुच्छन्दसे

नमः । हृदये श्रीचन्द्रमसे देवतायै नमः । गुह्ये सौ वीजाय नमः । पादयोः नमः शक्तये नमः । इति

विन्यस्य प्राग्भक्षिणियोगमुपस्था, सांसीं हत्वादिना करण्डङ्गं कृत्वा प्यानाद्यात्मपूजांस्ते मण्डकादिकार्णिकान्तं

योगपीठं संपूज्यार्कमण्डलं यक्षिमण्डलं च संपूज्य, पश्चात् सोममण्डलमभ्यर्च्य सत्त्वादिपरतत्त्वार्चांस्तेऽष्ट-

नलकेन्द्रेषु-स्वाग्नादि प्रादक्षिण्येन मध्यान्ते राकायै नमः । कुमुदत्तैः । नन्दायै । सुधायै । सजीव्यै ।
 लमायै । आध्याय्यै । चन्द्रिकायै । आह्लादिन्यै नमः । इति संपूज्य, “अमृतकलाग्नेने संवित्पी-
 टाय नमः” इति पीठं संपूज्याद्याहनादिषडङ्गपूजान्तेऽष्टदलेषु-रोहित्यै नमः । कृत्तिकायै । रेवत्यै । भर-
 ग्यै । रात्र्यै । आर्द्रायै । ज्येष्ठायै । कृत्यायै नमः । इति संपूज्य, दिव्यलाग्रेषु—रं रवये नमः । तुं वृधा-
 यै । शुं गुरवे । शुं शुक्राय । कोणदलाग्रेषु—भौं भौमाय नमः । मं मन्दाय । सं राहवे । के केल-
 चे । इति संपूज्य लोकपालार्चादि सर्वे प्राप्नुवन् कुर्यात् । तथा—

वर्णलघं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तत्सहस्रकम् । हविषा घृतसिक्तेन तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ १२ ॥

ततः सिद्धो भवेन्मन्त्रः साधकस्य न संशयः । एवमुक्तप्रकारेण संसिद्धे मन्त्रविषमः ॥ १३ ॥

चन्द्रं शिरसि संधिन्य जपेन्मन्त्रमनन्यधीः । त्रिसहस्रेण लभते राज्यैश्वर्यमकिञ्चनः ॥ १४ ॥

लघुमिष्टहविषाशी (जलस्थो विजितेन्द्रियः । वेदलघुमष्टं मन्त्रं प्रजपेद्यतमानसः ॥ १५ ॥

धरागतं निधानं स ध्रुवं प्राप्नोति तत्क्षणात् । घोरज्वरे महाक्रेशे) शिरोरोगे च दारुणे ॥ १६ ॥

शङ्खपादितकृत्यासु कामलाधामयेषु च । अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं तच्छ्रान्तिरभिराग्नवेत् ॥ १७ ॥

पूर्णिमायां यथाशक्ति जपेन्मन्त्रं जितेन्द्रियः । सौभाग्यारोग्यसंपत्तिभाजनं मनुजो भवेत् ॥ १८ ॥

ऐन्द्रवारुणाविस्तीर्णमण्डलानां प्रथं पुषः । लिप्ते भूमण्डले कृत्वा निषीदेत् पश्चिमे स्वयम् ॥ १९ ॥

मध्यस्थे मण्डले न्यस्य पूजोपकरणानि च । अग्रस्थमण्डले पञ्चसंयुते पूर्ववद्यजेत् ॥ २० ॥

विधुं ततो रौप्यजातं पात्रं संस्थाप्य पूरयेत् । शुद्धगोपवसा मन्त्री स्पृशन्पात्रं मनुं जपेत् ॥ २१ ॥

अष्टाधिकं शतं पश्चाद् राकायास्तदये विधोः । चन्द्राय विद्यामनुना दद्यादर्घ्यं यथाविधि ॥ २२ ॥

राकायां पीर्णमास्यां ।

एवमर्घ्यविधानं यः करोति प्रतिमासिकम् । पञ्चासादीप्सितानर्घाङ्गमते नात्र संशयः ॥ २३ ॥

लक्ष्मीं च महतीं पुत्रान् सौभाग्यारोग्यसंपदः । कान्तिं निजेप्सितां कन्यां सत्कीर्तिं लभते ततः ॥ २४ ॥

इति ॥ तथा—

विद्ये विद्यामालिनीयुक् चन्द्रिण्यन्ते च चन्द्रयुक् । मुलि शिरोऽन्त्यस्ताराद्यो विद्यामनुरयं ततः ॥ २५ ॥

विद्ये विद्यामालिनि स्वरूपं । चन्द्रिण्ये स्वरूपं । चन्द्रमुक्ति स्वरूपं । शिरोऽन्त्यः स्थाह्लास्यः । तथा यग्नस्तारे—

षट्कोणे कर्त्तिकायां र(ट)परपरिलसचारमलेषु मन्त्रं

षड्र्यं चाष्टपत्रे स्वरपुगललसत्केसरे युग्मशोऽर्च्यम् ।

विद्यामन्त्रस्य कार्यैर्वृतमवनिपुराश्रित्वरंजीजमुक्तं

यन्त्रं सोमस्य कान्तिद्रविसुतयशःश्रीप्रदं च्चेदहारि ॥ १ ॥

इति । अस्यार्थः— अष्टदलकमलकर्त्तिकायां षट्कोणमध्ये प्रलवोदरे सप्तार्च्यं रंजीजं विलिख्य, षट्को-
 णेषु सोमषट्कारस्यैकैकमक्षरं विलिख्याष्टदलकेसरेषु स्वरात् षड्विंश आलिख्य, अष्टदलेषु विद्यामन्त्रस्य प्रलव-

हितान् षोडशवर्णान् द्वादशो विलिख्य, बहिर्द्वचयोरन्तराले कादिसान्तवर्णेष्वप्येव बहिर्द्वचयोरन्तरालेषु
बहिर्द्वचयोरन्तरालेषु विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलं भवति ॥ अथ भौमस्य यन्त्रः—

अथ भौमस्य यन्त्रे सर्वरोगनिवारणम् । सविन्द्वाद्यद्वयं प्रोक्तं गारकाय हृदन्तिकः ॥ २६ ॥

अष्टवर्णो मनुः प्रोक्तोऽङ्गारकस्य मनीषिभिः । ॥ ॥

सविन्द्वाद्यद्वयं श्रुत्वा । गारकाय स्वरूपं । हृदयम् । तथा—

अध्याद्या ब्रह्मगायत्रीभूमिपुत्राः समीरिताः । अङ्गपट्टं चास्य मनोर्निजबीजेन संमतम् ॥ २७ ॥

नमाम्यङ्गारकं रक्तं रक्ताम्बरविभूषितम् । जानुस्थवामहस्ताढ्यं सामवेतरपाणिकम् ॥ २८ ॥

आदि इत्यादि पट्टकम् । अथ बुधस्य यन्त्रः—

बुधं हेतुं बुधशब्दं च हृदयान्तः पट्टकः । बुधमन्त्रस्य मुन्याद्या ब्रह्मपङ्क्तिबुधा मताः ॥ २९ ॥

पट्टकानि स्वबीजेन विन्यस्यैवं विचिन्तयेत् । वन्दे बुधं सदा देवं पीताम्बरभूषणम् ॥ ३० ॥

जानुस्थवामहस्ताढ्यं सामवेतरपाणिकम् । अङ्गपट्टं साहसं दशांशं जुहुयाद् धृतैः ॥ ३१ ॥

अर्चनं पूर्वहृदितं ज्ञातव्यं मनुविद्यमैः । वृद्धस्पतये ह्येव बभूवुर्गुरोर्मनुः ॥ ३२ ॥

अध्याद्या ब्रह्मज्ञानपुत्रगुरवोऽस्य प्रकीर्तिताः । अङ्गपट्टं दीर्घपट्टेस्वीयबीजेन कल्पयेत् ॥ ३३ ॥

रक्तवर्णाशुकादीनि दक्षपाण्यम्बुजात् किरन् । सव्यादन्वान् वस्तुराशीन् निध्येयोऽमरसद्गतः ॥ ३४ ॥

जपेदष्टसहस्रं तु तच्छतं हविषा हुनेत् । धृताङ्गेन पट्टकैश्च ग्रहाशापाधुर्यजेत् ॥ ३५ ॥

ध्यात्वा पूर्वोक्तमार्गेण समासीनो नवाम्बरे । जपेत् सप्तदिनं बह्वी पीतपुष्पैर्धृतप्लुतैः ॥ ३६ ॥

एवं दिनानां त्रितयं चाहुनेन्मन्त्रविद्यमैः । स्वर्गवत्सादिसंतिद्विर्भवत्यस्य न संशयः ॥ ३७ ॥

वर्णं मे देहि शुक्राय शुभायो हृदयान्तिकः । मुन्याद्या ब्रह्मसद्विराट्शुक्रा मन्त्रिभिरीरिताः ॥ ३८ ॥

शुभायोः शुं वर्णं मे इत्यादि ।

पदैः पद्भिः पट्टकानि ततो देवं विचिन्तयेत् । शुक्रं नमाम्यापसास्यं शुक्राभं वरभूषणम् ॥ ३९ ॥

स्वर्गभाण्डे रक्तधाराचिन्मृदाभकरद्वयम् । अष्टुतं अङ्गपट्टं सहस्रं जुहुयाद् धृतैः ॥ ४० ॥

अङ्गग्रहाशापहेतिचतुरावरणं यजेत् । शनैश्चराय हृदयं शमाद्यष्टवर्णकः ॥ ४१ ॥

मुन्याद्या ब्रह्मगायत्रीशनैश्चरसमाह्वयाः । बीजेनैव पट्टकानि विदधीत विचक्षणः ॥ ४२ ॥

विचक्षण इत्युक्तेः पट्टदीर्घयुक्तत्वं बीजस्य सूचयति ।

वन्दे शनैश्चरं वक्रदंष्ट्रं नीलविभूषणम् । वामजानुस्थतद्वस्त्रं सामयान्यकराम्बुजम् ॥ ४३ ॥

जपेदक्षरसाहस्रं तद्दशांशं हुनेद् धृतैः । पट्टकग्रहदिक्पालैः सायुधैः परिपूजयेत् ॥ ४४ ॥

रां राहवे नमोऽन्तोऽयं राहुमन्त्रः समीरितः । पट्टकैः स्वीयबीजेन पट्टकानि प्रकल्पयेत् ॥ ४५ ॥

मुन्याद्या ब्रह्मगायत्रीराहवः सप्तदाहताः । वन्दे राहुं भूभ्रवर्यं सर्पकायं कृताञ्जलिम् ॥ ४६ ॥

विकृतास्यं रक्तनेत्रं धूम्रालङ्कारमन्वहम् । जपहोमार्चनायं च पूर्ववत् परिकल्पयेत् ॥ ४७ ॥

पूर्ववत् वर्णसाहस्रचतुष्टयोमतदशांशाङ्गग्रहाशाधिपतदायुधैरिति । अथ केतोः—

कं केतवे हृदित्येवं केतुमन्त्रः पठण्यकः । जप्त्वा भुनिर्मतरश्चन्द्रः पङ्क्तिः केतुश्च देवता ॥ ४८ ॥

पूर्ववत् स्यादङ्गपङ्क्तं ततः केतुं विचिन्तयेत् । वन्दे केतुं कुम्भवर्णं कुम्भवस्त्रादिभूषितम् ॥ ४९ ॥

वायोऽरुन्धस्ततद्वस्त्रं साभयान्यकराम्बुजम् । जपहोममार्जनादि पूर्ववत् परिकल्पयेत् ॥ ५० ॥

इति । अत्र भौमादीनां (पूजायां मध्ये तं तं ग्रहं संपूज्य तत्तदुत्तरग्रहादितत्तत्पूर्वग्रहावसानिकान् ग्रहौ प्रधानग्रहादिप्रादक्षिण्येन पूजयेत् । अत्रैते ग्रहमन्त्राः) पुरस्ताधानामन्त्रप्रकरणे वक्तव्या अपि सर्वमन्त्रस्य प्रयोगोपयोगितया प्रोक्ताः सौकर्यार्थं, ननु पञ्चायतनान्तर्गतत्वेनेति ॥ अथाग्नेः प्रपञ्चसारे—(१६ । २५)

अथाग्निमन्त्रानखिलार्थसिद्धिप्रदान् प्रवच्ये जगतो हिताय ।

सर्पादिकल्मषीनपि साङ्गभेदान् सार्चाविशेषान् सजपादिकांश्च ॥ १ ॥

वियतो दशमोऽविसर्गयुक्तो भुवसर्गो भृगुलान्तबोद्धशाचः ।

हुतभुन्दयिता ध्रुवादिकोऽयं मनुःकः सुसमृद्धिदः कुरानोः ॥ २ ॥

इति । वियतो इकारादशमो विलोमेन अकारः । अर्धो ऊकारः । सर्गो विसर्गस्ताभ्यां युक्तो भूरिति । भुवसर्गो भुव इत्यक्षरद्वयं सर्गो विसर्गस्तेन भुवरिति । भृगुः सकारः, लान्तो लकारः, अचः चोद्धयो विसर्गस्तेन सः । हुतभुन्दयिता स्वाहा । ध्रुवादिकः प्रलवादिस्तेन समासरोऽयं मनुः । तथा—

भृगुरपि तदृषिरश्चन्द्रो गायत्री देवताग्निरुद्दिष्टः । प्राक्प्रोक्तान्यङ्गानि द्विषः समुक्तैश्च मन्त्रवाक्यैर्वा ॥ ३ ॥
पूर्वोक्तानि, सहस्रकार्त्तिके हृदयाय नमः इत्यादि प्रागुक्तानि । ध्यानम्—

शक्तिस्वस्तिकपाशान् साङ्गशबरदाभयान् दधत् त्रिशूलः ।

मुकुटादिविविधभूषोऽजताखिरं पावकः मसभो वः ॥ ४ ॥

जपेदिसं मनुमृतुलचमादराद् दशांशतः प्रतिजुहुयात् पयोन्वसा ।

ससर्पिषाभ्यसितवरैश्च पाष्टिकैः समर्चयेदथ विधिवद्विभावसुम् ॥ ५ ॥

पीता श्वेताख्या कृष्णा धूम्रा तीव्रा स्फुलिङ्गिनी । रुचिरा ज्वालिनी चेति कुरानोर्नव शक्तयः ॥ ६ ॥

पीठे तनूनपातः प्रागङ्गैरष्टमूर्तिभिस्तदनु । भूषश्च शतमस्त्राद्यैर्विधिनाथ हिरण्यरेतसं प्रयजेत् ॥ ७ ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राञ्चायामग्र्यं कृत्वा, शिरसि भुगवे श्रुपये नमः । मुखे गायत्रीचन्द्रसे नमः । हृदये अग्नये देवतायै नमः । इत्यादि दीक्षाप्रकरणोक्तम्यास-
ध्यानपूजादिकं कृत्वा पूजाशेषं समापयेदिति । साज्येन सर्पिषा चेति तर्पणदिकमपि प्राग्वत् कुर्यात् । तथा—

आज्यैरष्टोर्ध्वशतं प्रतिपदमारब्ध मन्त्रविहिनशः । चतुरो मासाञ्जुहुयात्(सप्तमीरत्यायता भवेत्तस्य ॥ ८ ॥

शुद्धामिः शालीभिर्दिनमनु जुहुया(दशममात्रेण । शालीशालि गृहं स्वाहोमहिष्याद्यैश्च सङ्कुलं तस्य ॥ ९ ॥

शुद्धाभैर्धृतसिक्तैः प्रतिदिनमग्नौ समेधिते जुहुयात् । अर्धसमृद्धिर्महती स्वादस्य निकेतनेऽष्टमात्रेण ॥ १० ॥

जुहुयात् तिलैः सुशुद्धैः षण्मासाज्जायते महालक्ष्मीः । कुम्भैः सकङ्कारैरपि जातीकुसुमैश्च जायते सिद्धिः ॥

पालाशैः पुनरिध्मकैः सरसिर्जैर्विन्वैश्च रक्तोत्पलैः—

दुग्धैर्वीरुहसंभवैः स्नादिरजैर्व्याघातवृद्धोज्ज्वैः ।

दर्शारुचैश्च शर्माविकटकृतभवैरष्टोर्ध्वयुक्तं शतं

नित्यं वा जुहुयात् प्रतिप्रतिपदं मन्त्री महासिद्धये ॥ १२ ॥

तारं व्याहृतयश्चाग्रे जातवेद इहावह । सर्वकर्माणि चेत्युक्त्वा साधयामिधूर्मनुः ॥ १३ ॥

तारं प्रणवः । व्याहृतयो भूर्भुवःस्वः । अग्रे स्वरूपं । जातवेद इहावह स्वरूपं । सर्वकर्माणि स्वरूपं । साधय स्वरूपं । अग्निवधूः स्वाहा । अत्र व्याहृत्यग्निपदयोः सम्धिः, तेन स्वर्ग इति मन्त्रे पठितव्यम् । तथा—

अष्टप्याद्याः पूर्वोक्ता मन्त्रेणाङ्गक्रियार्थाभिषेन । भूतर्तुकरणसेन्द्रियगुणयुग्मैर्जातिभेदितैस्तदपि ॥ १४ ॥

भूत ५ अस्तु ६ करण ४ इन्द्रिय ५ गुण ३ युग्म २ । ध्यानम्—

अथवा शक्तिस्वास्तिकदर्भाक्षस्रकुसुमसुगमयवरान् ।

दधदमिताकम्पो वो वसुरवतात कनकमालिकालसितः ॥ १५ ॥

अथवेत्यनेन पूर्वमन्त्रध्यानोक्तं वक्ष्यमाणध्यानोक्तं वा ध्यायेदित्युक्तम् । प्रयोगः सुगमः । तथा—

वत्सरादेश्वतुर्दरयां दिनादावेव दीक्षितः । मन्त्रं द्वादशसाहस्रं जपेत् सम्यगुपोषितः ॥ १६ ॥

अर्चयेदङ्गमूर्तींश्च लोकेशकुलिशादिभिः । समिदाज्यममावैस्यां परिशोधय यथाविधि ॥ १७ ॥

ब्राह्मणान् भोजयित्वाथ स्वयं भुज्वा समाहितः । परेऽङ्गि प्रतिपयेत्तैर्जुहुयादचितेऽनले ॥ १८ ॥

मन्त्री षट्समिध्वीहितिलराजीहविर्भृतैः । अष्टोत्तरशताष्टस्या हुनेदेकैकशः क्रमात् ॥ १९ ॥

दशाहमेवं हुता तु पुनरेकादशीतिर्यौ । शतया प्रतर्प्य विप्रांश्च प्रदद्यात् गुरुदक्षिणाम् ॥ २० ॥

सुवर्णवासोधान्यानि शोणां गां च सतर्ककाम् । पुनरष्टोत्तरं मन्त्री सहस्रं दिनशो जपेत् ॥ २१ ॥

विधिनेति विधातुरग्निपूजामचिरेणैव भवेन्महासमृद्धिः ।

धनधान्यसुखैर्ष्वरत्नपूर्णा धरणी गोशृणुप्रमित्रकीर्णा ॥ २२ ॥

वत्सरादीति चित्रशुक्लप्रतिपत्, तत्पूर्वेष्वतुर्दर्यां दीक्षा जपश्च । अमायां समिदाज्यशोधनम् । प्रतिपदमारभ्य दशदितावधि प्रोक्तप्रकारेण होमः । सुगममम्यत् । अथ चेत्यनेन श्लोकेन पूर्वोक्तपुरस्कारमन्त्रेणापि मन्त्रसिद्ध्युपायमाह । पालाशैरित्यादिभिः श्लोकैः काम्यप्रयोगानाह ।

प्रजपेद्धवा सहस्रसंख्यं दिनशो वत्सरतो भवेन्महाश्रीः ।

जुहुयात् प्रतिवासरं शतारुचं हविषान्देन भवेन्महासमृद्धिः ॥ २३ ॥

पालाशैः कुसुमैर्हुनेद् दधिघृतघौद्रप्लुतैर्मण्डलं

नित्यं साष्टशतैस्तथैव करवीरोत्थैः समृद्धौ हुनेत् ।

पणपासं कपिलाशृतेन दिनशोऽप्यष्टौ सहस्रं तथा

होतव्यं लभते स राश्वसदृशीं लक्ष्मीं यशो वा महत् ॥ २४ ॥

वा समुच्चयार्थः । मन्त्रान्तरम्—

उत्पूर्वात्तिष्ठशब्दात् पुरुषहरिपदे पिङ्गलान्ते निगद्ये

प्रोक्तवायो लोहिताद्यं पुनरपि च वदेद्देहि मे दात् क्रमेण ।

भूयो भूयाश्च दायश्च शशियुगलं स्यात्तुर्विंशदर्थः

प्रोक्तो मन्त्रोऽस्तिष्ठेत्प्रतरन्सुरसम्पाद्विषानां सदृक् स्यात् ॥ २५ ॥

उत्पूर्वात्तिष्ठशब्दात् उत्तिष्ठेति स्वरूपं । पुरुष हरिपिङ्गल लोहिताद्यं देहि मे ददायश्च इत्येतानि पदानि स्वरूपाणि । शशियुगलं स्वादाकारः ।

अध्याद्याः स्युः पूर्ववद्वृत्तभूतदिशात्रिकरख्युगलार्थैः ।

मूलमनुनाय कुर्यादङ्गानि क्रमश एव मन्त्रितम् ॥ २६ ॥

ऋतु ६ भूत ५ दिशा ४ त्रि ३ करण ४ युगल २ । अथ दिशाशब्देन महाविद्यानामेव ग्रहणम् । आब-
न्तोऽपि दिशाशब्दोऽस्ति भागुरिमते । "वदि भागुरिरङ्गोपमवाप्योऽप्योऽप्योः । आपं चैव हस्तानां यथा
वाचा निशा दिशा" । इति । ध्यानम्

हेमाश्वत्थसुरद्रुमोदरभूषो निर्बान्तमश्वाकृतिं

वर्षन्तं धनधान्यरत्ननिचवान् रन्ध्रैः स्वकैः सन्ततम् ।

ज्वालापल्लवितस्वरोमनिवरं भक्तार्तिसंभेदनं

वन्दे धर्मसुखार्थमोक्षफलदं दिव्याकृतिं पावकम् ॥ २७ ॥

जप्याच्च लक्ष्मणं मन्त्री संदीप्तितोऽथ मनुमेनम् । जुहुयाच्च तदवसाने घृतसिक्नेः पायसैर्दशांशेन ॥ २८ ॥

अङ्गैर्बुतवहमूर्तिभिराशेशैः संयजेत् तदस्त्रं । पावकमिति मन्त्रितमो गन्धाद्यैरनुदिनं तदुपहारैः ॥ २९ ॥

इति । प्रयोगः सुगमः ।

दिनावतारे मनुमेनमन्वहं जपेत् सहस्रं नियमेन मन्त्रितम् ।

अष्टम्यतापै यशसे श्रिये कजां विमुक्तये धुक्तमतिस्त्रयापुषे ॥ ३० ॥

दिनावतारे सूर्योदयकाले ।

शालीतण्डुलकैः सितैश्च पयसा कृता हविः पावकं

गन्धाद्यैः परिपूज्य तेन हविषा संवत्स्रं पिबेत् महत् ।

आज्यालोहितमेकमेव जुहुयाज्जवा मनुं मन्त्रितम्

साष्टोर्ध्वं प्रतिपद्यथो शतमवतः स्वादिन्दिरा वत्सरात् ॥ ३१ ॥

अष्टोत्तरं शतमथो मृगमुद्रयैव मन्त्री प्रतिप्रतिपदं जुहुयात् पयोधैः ।

साज्यैर्धमेन सलु तत्र विचारणीयं संवत्सरात् स च निकेतनमिन्दिरायाः ॥ ३२ ॥

अष्टोर्ध्वं शतं हविषा मन्त्रेणानेन नित्यमो जुहुयात् । पयसासादात्मवतो भवति नरो नात्र सन्देहः ॥ ३३ ॥

शालीभिः शुद्धाभिः प्रतिदिनमष्टोत्तरशतं जुहुयात् । धनधान्यसमृद्धः स्यान्मन्त्री संवत्सरार्धमात्रेण । ३४।
आज्यैरयुतं जुहुयात् प्रतिमासं प्रतिपदं समारभ्य । अतिमहती लक्ष्मीः स्यात् तस्य तु षण्मासतो न सन्देहः
अरुणैः पुनरुत्पलैः शतं यो मधुराङ्गैः प्रजुहोति वत्सरार्धम् ।

मनुनाप्ययुना शताधिकं स प्रलभेन्मरुत्तु महत्तरां च लक्ष्मीम् ॥ ३६ ॥

जातीपलाशकरवीरजपाख्यचिन्बध्याघातकेसरकुरण्टभवैः प्रसूनैः ।

एकैकशः शतमथो कपिलापयोक्तैः (जुहुत् प्रतिप्रतिपदं श्रियमेति वर्षात् ॥ ३७ ॥

खण्डैश्च सप्तदिनमप्यमृतालतोत्थैर्मन्त्रैः हुनेद् गुणसहस्रमथो पयोक्तैः ।)

सम्यक् समर्च्य दहनं तच्चिरेण जन्तुधातुर्थिकादिविषमज्वरतो वियुञ्ज्यात् ॥ ३८ ॥

गुणसहस्रं सहस्रत्रयम् ।

क्षीरद्रुमलग्निपक्वजलैर्यथावत् संपूर्णं कुम्भमभिपूज्य कृशानुमत्र ।

जप्त्वा मनुं पुनरष्टं त्रिसहस्रमात्रं सेकक्रिया ज्वरहरी ग्रहवैकुण्ठिनी ॥ ३९ ॥

पयसि हृदयदग्ने भानुमालोक्य तिष्ठन् भजपतु च सहस्रं नित्यशो मन्त्रमेनम् ।

स दुरितमपमृत्पुं रोगजातांश्च हन्ता व्रजति नियतसौख्यं वत्सराद् दीर्घमायुः ॥ ४० ॥

मनुनामृनाष्टशतजप्तमथ प्रपिबेज्जलं ज्वलनदीपनकृत् ।

गुरु भुक्तमप्युदरं तद्धुना परिजापितं पचति कुक्ष्यनलः ॥ ४१ ॥

हुनेदकणपङ्कजैस्त्रिमधुराप्लुतैर्नित्यशः सहस्रमृतुमासतः पृथुतरा रमा जायते ।

प्रतिप्रतिपदं हुनेदिति बुधोऽथवा वत्सरं विनष्टवसुरप्यसौ भवति चेन्दिरामन्दिरम् ॥ ४२ ॥

अमृतमासतः षण्मासतः ॥

इति श्रीमद्दामोपाध्यायवर्यभगवत्पूज्यपाद-श्रीगोविन्दाचार्यशिष्य-श्रीभगवच्छङ्कराचार्य-

शिष्य-श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य-श्रीप्रणवभास्कार्यशिष्य-श्रीविद्यारण्ययतिविरचिते

श्रीविद्यालंकारके तन्त्रे एकोनविंशः श्वासः ॥ २६ ॥

त्रिंशः श्वासः ।

अथ शैवमन्त्रा उद्भिद्यन्ते । तत्र श्रीनन्दिकेश्वरमते—

कैलासशिखरासीनमर्धनारीश्वरं प्रभुम् । जज्ञोपेन्द्रमहेन्द्रार्घ्यैर्वैविद्याधरैस्तथा ॥ १ ॥

दानवैर्घुनिभिः सिद्धैर्यक्षरक्षोप्सरोगणैः । हेरम्बस्कन्दपूर्वादिगर्भैर्मत्तया सुसेवितम् ॥ २ ॥

अक्षक्रीडारसास्वादलालसं परमेश्वरम् । (?) * क्रीडतो भुवनेशस्य जगदम्बिकया सह ॥ ३ ॥

अक्षपाताधिकारे तु देव्या नन्दी नियोजितः । क्रीडता क्रमयोगेन जितं देवेन शम्भुना ॥ ४ ॥

अक्षप्रपाताद् देवेन प्रोक्तं नन्दिञ्जितं मया । तव सत्याभियोगेन तुष्टोऽहं तव भक्तिः ॥ ५ ॥

वद किं क्रियतां वत्स यत्ते मनसि वर्तते । ददामि तच्च सन्देहः प्रीतेन मनसाधुना ॥ ६ ॥

श्रीनन्दिकेश्वर उवाच

तुष्टोऽसि यदि मे देव जगतामीश्वर ममो । वद मन्त्राञ्जगन्नाथ शैवांस्त्रैलोक्यदुर्लभान् ॥ ७ ॥

(वक्ताङ्गन्याससहितान् पूजाकर्मसमन्वितान् । दीक्षाभिषेकसहितानधिकारपदान्वितान् ॥ ८ ॥

श्रीमहादेव उवाच

कथयामि महाभाग त्रैलोक्येष्वतिदुर्लभान् ।) शैवान् सर्वमनुश्रेष्ठान् सर्वतन्त्रेषु गोपितान् ॥ ९ ॥

भक्तोऽसीति न मे किञ्चिदवाच्यं तपि सुव्रत । मूलमन्त्राङ्गविन्यासपूजाकर्मसमन्वितान् ॥ १० ॥

दीक्षाभिषेकसहितानधिकारपदान्वितात् । उद्धारक्रमयोगेन सर्वकामफलप्रदान् ॥ ११ ॥

सुसमे भूप्रदेशे तु गोमयेनोपलेपिते । पुष्पप्रकरशोभाढ्ये गन्धधूपतरङ्गिते ॥ १२ ॥

विलिखेन्मातृकां तत्र वर्गाष्टकविभेदतः । स्वरैः षोडशभिर्वर्गः प्रथमः परिकीर्तितः ॥ १३ ॥

पञ्च पञ्चाक्षराश्रान्ये द्वावन्त्यौ चतुरक्षरौ । वर्गाष्टकं भवेदेवं ततो मन्त्रान् समुद्धरेत् ॥ १४ ॥

पञ्चमस्य तु वर्गस्य पञ्चमं प्रथमं वदेत् । षष्ठ्यवर्गान्तिमो वर्गः प्रथमान्त्यसमन्वितः ॥ १५ ॥

द्वितीयं वर्गमाख्यातमष्टमस्याधमक्षरम् । प्रथमस्य तृतीयार्धसमेतं तत् तृतीयकम् ॥ १६ ॥

चतुर्थं सप्तमस्याद्वितीयार्धसमन्वितम् । चतुर्थवर्गो मन्त्रस्य सप्तमाद्यं तु पञ्चमम् ॥ १७ ॥

एष पञ्चाक्षरो मन्त्रः प्रणवाद्यः षडक्षरः । वत्साधनात्तु मनुजाः शिवसायुज्यमाप्नुयुः ॥ १८ ॥

प्रणवस्तु परब्रह्मबोधकः समुदीरितः । पञ्चाक्षरमवानि स्युः पञ्चभूतानि सुव्रत ॥ १९ ॥

भूतात्मकं जगदिदं तेनास्य जयदात्मता । अविर्कृतो वामदेवः पङ्क्तिरब्जन्द उदाहृतम् ॥ २० ॥

सदाशिवो देवतास्य मन्त्रस्य परिकीर्तितः । षडङ्गानि मनोर्वर्णजातियुक्तानि कल्पयेत् ॥ २१ ॥
ततस्तत्पुरुषाधोरसद्योनामेशसंज्ञकान् । मूलवर्णादिकान् न्यसेत् त्रिषु स्थानेष्वतन्द्रितः ॥ २२ ॥
सतर्जनीमध्यमान्त्यानामाकुष्ठेष्वथपरः । आस्यहृत्पादगुह्येषु मूर्ध्नि वक्त्रेषु चापरः ॥ २३ ॥
प्राग्याम्यवारुणोदीच्यमध्यवक्त्रेषु पञ्चसु । ततः षडङ्गं विन्यसेद्वक्ष्यमाणं यथाविधि ॥ २४ ॥
सर्वज्ञो नित्यतृप्तश्च बोधान्तोऽनादिः कीर्तितः । स्वतन्त्रशक्तिश्चालुप्तशक्तिश्चानन्तशक्तियुक् ॥ २५ ॥
मूलमभार्षपूर्वश्च धाम्नेशब्दान्तिकैः क्रमात् । षडङ्गानि मनोरस्य जातियुक्तानि मन्त्रवित् ॥ २६ ॥
कुर्वीत गोलकन्यासं रक्षाचै नन्दिकेश्वर । हृदि वक्त्रांसयोर्वक्त्रांसः, कण्ठे नाभां द्विपार्श्वयोः ॥ २७ ॥
पृष्ठे हृदि, ततो मूर्ध्नि वदने नेत्रयोर्नसोः, । दोष्पत्सन्धिषु साग्रेषु, विन्यसेत् तदनन्तरम् ॥ २८ ॥
शिरोवदनहृत्कुक्षिसोरुपादद्वये, पुनः । हृदि वक्त्राम्बुजे कण्ठे मृगाभयद्वरेष्वथ, ॥ २९ ॥
वक्त्रांसहस्तु पादोरुजठरेषु, क्रमाक्यसेत् । मूलमन्त्रस्य षड्वर्णान् यथावद् देशिकोत्तमः ॥ ३० ॥
मूर्ध्नि भालोदरांसेषु हृदये तान् पुनर्न्यसेत् । नमोऽस्तु स्थाणुभूताय ज्योतिर्लिङ्गामृतात्मने ॥ ३१ ॥
चतुर्मूर्तिवपुरश्चायाभासिताङ्गाय शम्भवे । वधादनेन मन्त्रेण कुर्याच्च व्यापकं सुधीः ॥ ३२ ॥
एवं न्यस्ततनुर्नन्दिन् ध्यायेद् देवमनन्वधीः । मोक्षीरक्तेनधवलं रजताद्रितमप्रभम् ॥ ३३ ॥
वारुचन्द्रकलाराजजटाकुण्डमण्डितम् । पञ्चवक्त्रधरं शम्भुं प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥ ३४ ॥
शार्दूलचर्मवसनं रत्नाभरणभूषितम् । दक्षोर्ध्वहस्ते परंशुं धरं च तदधःकरे ॥ ३५ ॥
वामोर्ध्वहस्ते हरिणं दधानममयं परे । सुप्रसन्नमुखस्त्वाम्भोजं निविष्टं पद्मविहारे ॥ ३६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेन्द्रार्थैः स्तुतं भक्त्या सुरासुरैः । विश्वायं विश्ववपुषं भवभीतिहरं शिवम् ॥ ३७ ॥
इति ध्यात्वा गणभेदं मानसैरर्चयेच्छिवम् । उपचारैः षोडशभिर्बाह्यपीठे समर्चयेत् ॥ ३८ ॥
पद्मं वसुदत्तं कृत्वा कर्णिकाकेसरोऽश्वत्थम् । बहिरष्टदलद्वन्द्वं चतुरस्रप्रपातम् ॥ ३९ ॥
चतुर्द्वारसमायुक्तं मण्डलेऽस्मिन् प्रपूजयेत् । ..... ॥

अत्र मानसपूजादिपीठपूजान्तस्य प्रागेव प्रयोगप्रकरणे लिखितत्वाद्ग्रन्थगौरवभयाच्च नात्र लिख्यते । तथा—
एवं पीठं समर्चयेत् मूर्तिं मूलेन तत्र वै । संस्वाप्य देवमावाह्य तस्यां संपूजयेच्छिवम् ॥ ४० ॥
सर्वोपचारैराराध्य मध्ये वत्स ततोऽर्चयेत् । प्रथमेऽष्टदले मूर्तीर्यजेत् तत्पुरुषादिकाः ॥ ४१ ॥
दिक्पत्रेषु गणभेदं ईशं मध्ये समर्चयेत् । पीतासितश्वेतरक्तश्वेताभाश्चतुराननाः ॥ ४२ ॥
धरामयमृगान् वत्स परंशुं विभ्रतीः करैः । कोष्पत्रेषु मध्ये च निवृत्त्याद्याः कला यजेत् ॥ ४३ ॥
निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिस्ततः परम् । शान्त्यतीताश्च ताः प्रोक्तस्तेजोरूपाः कलाः क्रमात् ॥ ४४ ॥
अग्नीशानुरवायव्यमध्ये दिक्षु च पूजयेत् । केसरेषु षडङ्गानि द्वितीयेऽष्टदले ततः ॥ ४५ ॥
अनन्ताद्यान् यजेद्वत्स देवाग्नादिप्रदक्षिणम् । अनन्तं सूक्ष्मनामानं शिवोत्तममनन्तरम् ॥ ४६ ॥

एकनेत्रमेकरुद्रं त्रिमूर्तिं तदनन्तरम् । श्रीकण्ठं च गणश्रेष्ठ शिखण्डिनमपि क्रमात् ॥ ४७ ॥
 रक्तपीतसितारक्तकृष्णरक्ताञ्जनासितान् । किरीटार्पितबालेन्दुन् पद्मस्वांशारुभूषणान् ॥ ४८ ॥
 त्रिनेत्राञ्जुलवज्रेषुचापहस्तान् मनोहरान् । ततोऽर्चयेद्गणश्रेष्ठ तृतीयेऽष्टदले पुनः ॥ ४९ ॥
 उमाचण्डीश्वरौ नन्दी महाकालो गणेश्वरः । वृषभो भृङ्गिरिटिश स्कन्दश्चैतान् यथाक्रमम् ॥ ५० ॥
 उत्तरं दलमारभ्य नीलपीतासितारुणान् । मुक्तानिशाकररवेतपाटलान् क्रमतः सुधीः ॥ ५१ ॥
 चतुरस्रे गणश्रेष्ठ पूर्वादिक्रमतो यजेत् । इन्द्रं सुराधिपं पीतं वज्रहस्तं सबाहनम् ॥ ५२ ॥
 अग्निं तेजोधिपं रक्तं शक्तिहस्तं सुभूषितम् । यमं प्रेताधिपं कृष्णं दण्डहस्तं समर्चयेत् ॥ ५३ ॥
 रघोधिपं च निर्ऋतिं खड्गहस्तं सुभूषकम् । पाशहस्तं सुशुभ्राङ्गं वरुणं यादस्तां पतिम् ॥ ५४ ॥
 वायुं प्राणाधिपं धूम्रमङ्कुशाढ्यकरं यजेत् । यक्षाधिपं कुबेरं च मुक्तावर्णं गदाधरेम् ॥ ५५ ॥
 विद्यापतिं तथेशानं स्वच्छं शूलकरं यजेत् । (ब्रह्मास्त्रं पद्महस्तं च लोकपं रक्तवर्णकम् ॥ ५६ ॥
 अनन्तं नागपं गौरवर्णं चक्रधरं तथा ।) ऐरावतं तथा मेघं महिषं मृतपूरुषम् ॥ ५७ ॥
 मकरं मृगमर्त्यां च वृषं च विपहंसकौ । इन्द्रादिलोकपालानां बाहनानि गणाधिप ॥ ५८ ॥
 ततो बहिस्रदस्त्राणि तत्तत्पार्श्वे समर्चयेत् । वज्रं पीतं सितां शक्तिं दण्डं कृष्णं समर्चयेत् ॥ ५९ ॥
 खड्गमाकाशसङ्काशं पाशं विद्युभिर्भवं यजेत् । अङ्गुशं रक्तवर्णं तु शुक्रवर्णं गदां यजेत् ॥ ६० ॥
 त्रिशूलं नीलवर्णं च यजेद्गत्स समाहितः । रत्नाङ्गं कुबेरिन्दारं पद्मं रक्तं समर्चयेत् ॥ ६१ ॥
 लोकपालाधुधान्येषं कथितानि तवानघ । न एवं पूजयेद् देवं स सद्यः शिवतां व्रजेत् ॥ ६२ ॥

इति । तथा—

तन्महेशपदं केनतं विष्णवे वागितीरयेत् । विष्णुदात्र च श्रीशब्दं महि तन्मः शिवः—पदम् ॥ ६३ ॥

प्रचोदयादिति प्रोच्य गायत्री श्रीशिवस्य च । ..... ॥

इति । अथ शैवमन्त्राः,—तत्र कैलासेत्यादि फलप्रदानित्यन्तमेकादश श्लोकास्तन्मावतारक्रमकथनपरा
 उक्तोच्यमानविषयत्वात् स्पष्टार्थाः । “सुसमे” इत्यादिभिर्बह्वेदित्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकैर्मन्त्रोद्धारकथनार्थं मातृकाम-
 स्तारस्थानमस्वरूपं तस्य वर्गाष्टकविभेदं चोपदिशति । तत्र पञ्चमस्य तवर्गस्य पञ्चममक्षरं तेन नकारः, स
 प्रथममक्षरं मन्त्रस्येति शेषः । (पष्ठस्य वर्गस्यान्तिमो वर्णः मकारः स प्रथमस्यान्त्येन अः इत्यनेन सहितो
 मन्त्रस्य द्वितीयार्थस्तेन मः इति बोध्यम् ।) अष्टमस्य वर्गस्याधमक्षरं शकारः प्रथमस्य वर्गस्य तृतीयाक्ष-
 रेण इकारेण समेतं मन्त्रस्य तृतीयमक्षरं शि इति । सप्तमस्य वर्गस्य चतुर्थमक्षरं वकारः स प्रथमवर्गस्य
 द्वितीयार्थेन आ इत्यनेन समन्वितं मन्त्रस्य चतुर्थमक्षरं भवति, तेन वा इति । सप्तमवर्गस्याद्यं य इति
 मन्त्रस्य पञ्चममक्षरं भवति ॥ मन्त्रनिरुक्तिमाह—प्रणवस्त्वित्यादि । स्पष्टोऽर्थः ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रागुक्त-
 विधिना दीक्षितः साधकः प्रागुक्तप्रकारेण प्रातरुत्थानादियोगपीठन्यासान्तं कर्म कृत्वा मूलेन प्राणायामत्रयं
 कृत्वा, शिरसि धामदेवाय ऋषये नमः । मुखे पंक्तिन्मन्त्रे नमः । हृदये श्रीसदाशिवाय देवतायै नमः ।
 इति विन्यस्य मम चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिर्वदेत् । तर्जन्योः नं तत्पुरुषाय

नमः । मध्यमयोः मं अघोराय नमः । कनिष्ठिकयोः शिं सद्योजाताय नमः । अनामिकयोः वां वाम-
 देवाय नमः । अङ्गुष्ठयोः यं ईशानाय नमः । इति करयोर्विन्यस्य, मुखे हृदये पादयोर्गुह्ये मूर्ध्नि चैता
 मूर्तीर्विन्यस्य, पुनर्मुखे न तत्पुरुषाय प्राग्भवत्राय नमः । दक्षकर्णे मं अघोराय दक्षिणवक्त्राय० । जूडाधः
 शिं सद्योजाताय पश्चिमवक्त्राय० । वामकर्णे वां वामदेवायोत्तरवक्त्राय० । मूर्ध्नि यं ईशानायोर्ध्ववक्त्राय० ।
 इति पञ्चमूर्तीर्विन्यस्य, ओं सर्वज्ञशक्तिधाम्ने हृदयाय० । नं नित्यतृप्तशक्तिधाम्ने शिरसे० । मं अनादित्यो-
 धशक्तिधाम्ने शिखाय० । शिं स्थितशक्तिधाम्ने कवचाय० । वां अलुप्तशक्तिधाम्ने नेत्रत्रयाय० । यं अनन्त-
 शक्तिधाम्ने अस्त्राय फट् । इति मन्त्रैः षडङ्गानि यथास्थानं विन्यस्य मूलमन्त्रेण व्यापकध्यासं कुर्यात् । ततः (१)
 इदि ओंनमः । वक्त्रे नमः । दक्षिणांसे नमः । वामांसे शिनमः । दक्षिणोर्ध्वं वांनमः । वामोर्ध्वं यंनमः ॥
 (२) कण्ठे ओंनमः । नाभौ नं० । दक्षिणपार्श्वे मं० । वामपार्श्वे शिं० । पृष्ठे वां० । इदि यं० ॥ (३) मूर्ध्नि
 ओंनमः । अक्षौ नं० । दक्षिणे मं० । वामनेत्रे शिं० । दक्षनलि यां० । वामे यं नमः ॥ (४) दक्षदोर्मूले
 ओंनमः । मध्ये नं० । मणिवन्धे मं० । अङ्गुलिमूले शिं० । अङ्गुलिमध्ये वां० । अङ्गुल्यग्रे यंनमः ॥ (५)
 वामदोर्मूले ओंनमः । मध्ये नं० । मणिवन्धे मं० । अङ्गुलिमूले शिं० । मध्ये वां० । अग्रे यंनमः ॥ (६)
 दक्षोर्मूले ओंनमः । जानुनि नं० । गुल्फे मं० । अङ्गुलिमूले शिं० । मध्ये वां० । अग्रे यंनमः ॥ (७)
 वामोर्मूले ओंनमः । जानुनि नं० । गुल्फे मं० । अङ्गुलिमूले शिं० । मध्ये वां० । अग्रे यंनमः ॥ (८) शिरसि
 ओंनमः । मुखे नं० । इदि मं० । कुक्षौ शिं० । दक्षोर्मूलादिपादाग्रपर्यन्तं वां० । वामोर्मूलादिपादाग्र-
 पर्यन्तं यंनमः ॥ (९) इदि ओंनमः । वक्त्रे नं० । कण्ठे मं० । वामोर्ध्वहस्ते मृगे शिं० । वामाधःकोरे
 अभये वां० । दक्षाधोहस्ते वरे यंनमः ॥ (१०) मुखे ओंनमः । अंसयोः नं० । इदि मं० । पादयोः शिं० ।
 ऊर्ध्वोः वां० । जठरे यंनमः ॥ इति विन्यस्य, (पुनर्मूर्ध्नि ओंनमः । हस्ताटे नमः । जठरे नमः । दक्षांसे
 शिनमः । वामांसे वांनमः । हृदये यंनमः ॥) "नमोऽस्तु स्याद्युभूताय ज्योतिर्लिङ्गामृतात्मने । चतुर्भुक्ति-
 यपुरस्कृताभासिताकाय शम्भवे" ॥ इति मन्त्रेण मूर्धादिपादपर्यन्तं व्यापकं ध्यसेत् । इति विन्यस्य यथो-
 क्तरूपं देवं ध्यात्वा मानसपूजादियोगपीठपूजान्ते यथाविधि देवमाशङ्गासनादिपुष्पास्तैरुपचारैः संपूज्य,
 भगवन्माखरणपूजार्थमनुज्ञां देहि इति प्रार्थ्य, प्रथमेऽष्टदले विन्दलेपु—नं तत्पुरुषाय नमः । मं अघोराय० ।
 शिं सद्योजाताय० । वां वामदेवाय० । मध्ये यं ईशानाय० । इति देवाग्नादिप्रादक्षिण्येन संपूज्य, आग्ने-
 यादिदलेपु प्रादक्षिण्येन—ओं निवृत्तये नमः । ओं प्रतिष्ठायै० । ओं विद्यायै० । ओं शास्त्र्यै नमः । मध्ये—
 ओं शास्त्र्यतीतायै नमः । इति संपूज्य, द्वितीयाष्टदलान्तः केसरेषु देवस्य दक्षाग्रकेसरे ओं हृदयाय नमः ।
 वामाग्रे ईशाने नं शिरसे० । पृष्ठदक्षिणे मं शिखायै० । पृष्ठवामे शिं कवचाय० । अग्रे वां नेत्रत्रयाय० ।
 आग्नादिचतुर्दिक्षु यं अस्त्राय० । इति संपूज्य, (द्वितीयेऽष्टदले देवाग्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन—अनन्ताय नमः ।
 सूक्ष्माय० । शिष्योत्तमाय० । एकनेत्राय० । एकदन्त्राय० । त्रिमूर्तये० । श्रीकण्ठाय० । शिखण्डिने नमः ।
 इति संपूज्य) तृतीयेऽष्टदले देवस्य वामदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन—उमायै नमः । चण्डीश्वराय० । नन्दिने० ।
 महाकालाय० । गणेश्वराय० । वृषभाय० । शृङ्गिरित्ये० । स्कन्दाय नमः । इति संपूज्य, चतुरसरेखात्र-
 यान्तरालगतवीथीद्वयेऽभ्यन्तरालवीथ्यां देवाग्रमारभ्य—सं इन्द्राय सुराधिपतये पीतवर्णाय वज्रहस्ताय देवा-
 षण्णवाहनाय नमः । रं अग्नये तेजोधिपतये रक्तवर्णाय शक्तिहस्ताय मेघवाहनाय नमः । ऐं यमाय प्रेता-
 धिपतये कृष्णवर्णाय दण्डहस्ताय मण्डिपवाहनाय नमः । छं निर्ऋतये रक्षोधिपतये धूम्रवर्णाय सङ्ग्रहस्ताय

(प्रेतवाहनाय नमः । वं वरुणाय वादसांपतये शुक्रवर्णाय पाशहस्ताय मकरवाहनाय नमः । वं वायवे-
प्राणाधिपतये धूम्रवर्णाय अक्रुशहस्ताय मृगवाहनाय नमः । सं कुनेराय यक्षाधिपतये मौक्तिकवर्णाय गदा-
हस्ताय) नरवाहनाय नमः । ह्रीं ईशानाय विद्याधिपतये स्फटिकवर्णाय शूलहस्ताय वृषभवाहनाय नमः ।
इति संपूज्य, इन्द्रेशानयोर्मध्ये आं ब्रह्मणे लोकाधिपतये रक्तवर्णाय पद्महस्ताय हंसवाहनाय नमः । निर्ऋ-
तिवदणयोर्मध्ये ह्रीं अनन्ताय नागाधिपतये नीलवर्णाय चक्रहस्ताय गरुडवाहनाय नमः । इति संपूज्य,
द्वितीयवीथ्यां—वज्राय नमः । शक्राय० । दण्डाय० । सङ्गाय० । पाशाय० । अक्रुशाय० । गदायै० ।
विशलाय० । पद्माय० । चक्राय० । इति लोकपालायुधानि तत्समीपस्थानेषु पूजयेत् । इत्थं लोकपाला-
र्चायां विस्तराशक्तौ प्रागुक्तप्रकारेण वा पूजयेत् । इत्थं वज्रावरणसमेतं देवं संपूज्य, मूलमन्त्रमुच्चार्य साक्षात्
सपरिवाराय श्रीसदाशिवाय नमः । इति पुष्पाञ्जलिना मन्त्रे देवं संपूज्य धूपदीपादि पूजाशेषं प्रागुक्तवि-
धिना समापयेदिति । तथा—

लक्षवट्टं जपेद्वत्स नियमस्थो जितेन्द्रियः । तावत्सहस्रं जुहुयात् तिलैः शुद्धैर्घृतप्लुतैः ॥ ६४ ॥
पापसैः क्षीरवृक्षोत्पसमिज्जिर्वा गणेश्वर । तावत्सहस्रं जलैः शुद्धैस्तर्पयेच्चन्द्रवासितैः ॥ ६५ ॥
मार्जयेच्च गणभ्रेष्ठ स्वात्मानं मूलमन्त्रतः । तर्पणस्य दशांशेन तदशांशेन भोजयेत् ॥ ६६ ॥
शिवभक्तान् द्विजभ्रेष्ठान् सदाचारानतन्द्रितः । पञ्चाङ्गमेवं विधिवत् पुरस्करमाचरेत् ॥ ६७ ॥
एवं संसिद्धमन्त्रस्तु सर्वान् कामान् प्रवचकति । ..... ॥

एव बहलक्षजपः कृतयुगपरः कलावेतच्चतुर्गुणजपः कार्यः ॥ सिद्धपुराणे—

विनियोगं प्रवक्ष्यामि सिद्धमन्त्रप्रबोजनम् । दीर्घम् वाति तन्मन्त्रं विनियोगमजानतः ॥ १ ॥
यस्य येन नियुजीत कार्येण च विशेषतः । विनियोगः स विज्ञेय ऐहिकाभुष्टिमिकं फलम् ॥ २ ॥
विनियोगजमायुष्यमारोग्यं तत्सुनित्यता । राजैश्वर्यं च विज्ञानं स्वर्गो निर्वाणमेव च ॥ ३ ॥
भोक्तव्यं चाभिषेकं च अथमर्चनमेव च । स्नानं च सन्ध्यमोस्तेवं दुर्वादेकादशेन वै ॥ ४ ॥
शुद्धः पर्वतमाकृष्ट जपेद्वचनतन्द्रितः । महानद्यां द्विलक्षं तु दीर्घमायुर्वाप्नुयात् ॥ ५ ॥
दूर्वाङ्कुरैस्तिलैर्वापि शुद्धैर्द्रव्यैस्तथैव च । तेषां दश सहस्राणि होममायुःप्रवर्धनम् ॥ ६ ॥
अथस्यवृक्षमाभित्य जपेद्वचनं सुधीः । शनैश्चरदिने स्पृष्ट्वा दीर्घमायुर्लभेच्चरः ॥ ७ ॥
जपेदष्टोत्तरशतं सोऽपमृत्युहरो भवेत् । आदिस्थाभिषुक्तो भूत्वा जपेद्वचनमन्यधीः ॥ ८ ॥
अर्कैरष्टशतं नित्यं जुहुयात् स्वाधिष्ठाकृषे । समस्तव्याधिशान्त्यर्थं पलाशसमिधो नरः ॥ ९ ॥
हुत्वा दशसहस्रं तु नीरोगो मनुजो भवेत् । जपेद्वचनं तु पूर्वाह्ने हुत्वा चाष्टशतेन च ॥ १० ॥
सूर्यं नित्यमुपस्थाप्य यः स आरोग्यमाप्नुयात् । नदीतोयेन संपूर्णं घटं संस्पृश्व शोभनम् ॥ ११ ॥
जप्लायुतं तु वैः स्नायाद्भोगाणां भेषजं भवेत् । अष्टाविंशतिजप्ताजमश्रीयादन्वहं शुचिः ॥ १२ ॥
हुत्वा च तालोपालाशैरेतैरारोग्यमश्नुते । नित्यमष्टशतं जप्त्वा पिबेदपोऽर्कसंनिधौ ॥ १३ ॥

श्रीदरैर्वाधिभिः सर्वैर्मासेनैकेन भुज्यते । एकादशेन भुञ्जीयादन्नं चैवाभिमन्त्रितम् ॥ १४ ॥
 भक्ष्यं चान्नं तथा पेयं विषमप्यमृतं भवेत् । चन्द्रसूर्यग्रहे पूर्वमुपोष्य विधिना शुचिः ॥ १५ ॥
 यावद्ग्रहणमोक्षं तु तावन्नद्यां समाहितः । जपेत् ममद्रुगामिन्यां विमोक्षे ग्रहणस्य तु ॥ १६ ॥
 अष्टोत्तरसहस्रेण पिबेद्वाक्सीरसं द्विजः । ऐहिकीं लभते मेधां सर्वश्रुतिवहां शुभाम् ॥ १७ ॥
 सारस्वती भवेद् दैवी तस्य वागतिमानुषी । ग्रहनक्षत्रपीडासु जपेद् भक्त्यायुतं नरः ॥ १८ ॥
 (हुता चाष्टसहस्रं च ग्रहपीडा विनश्यति । दुःस्वप्नदर्शने त्वात्मा जपेच्चैवायुतं नरः ॥ १९ ॥)
 घृतेनाष्टशतं हुता सद्यः शान्तिर्भविष्यति । चन्द्रसूर्यग्रहे लिङ्गं समभ्यर्च्य यथाविधि ॥ २० ॥
 यत्किञ्चित् प्रार्थयेद् देवि जपेदयुतमादरात् । संनिधौ तस्य देवस्य शुचिः संयतमानसः ॥ २१ ॥
 सर्वान् कामानवाप्नोति पुरुषो नात्र संशयः । गजानां तुरगाणां तु गोजातीनां तथैव च ॥ २२ ॥
 व्याध्यागमे शुचिर्भूत्वा जुहुयात् समिधाहुतिम् । मासमभ्यर्च्य विधिना अयुतं भक्तिसंयुतः ॥ २३ ॥
 तेषामृद्धिश्च शान्तिश्च भविष्यति न संशयः । उत्पाते शत्रुवाधायां जुहुयादयुतं शुचिः ॥ २४ ॥
 पलाशसमिधैर्देवि तस्य शान्तिर्भविष्यति । आमिचारिकशङ्कायामेतद् देवि समाचरेत् ॥ २५ ॥
 प्रतिधावति तच्छक्तिः शत्रोः पीडा भविष्यति । विद्वेषस्थार्थं जुहुयाद्विभीतसमिधाष्टकम् ॥ २६ ॥
 प्रायश्चित्तं च मत्स्याभिः सर्वपापविशुद्धये । पापशुद्धिं यथा सम्पक् कर्तुमभ्युद्यतो नरः ॥ २७ ॥
 पापशुद्धिर्न चेत् पुंसः क्रियाः सर्वाश्च निष्फलाः । ज्ञानं च हीयते तस्मात् कर्तव्यं पापशोधनम् ॥ २८ ॥
 विद्यालक्ष्मीविशुद्ध्यर्थं मां ध्यात्वाञ्जलिना शुभे । शिवेनैकादशेनाङ्गिरभिपिञ्चेत् समन्ततः ॥ २९ ॥
 अष्टोत्तरशतेनैव स्नायात् पापविशुद्धये । सर्वतीर्थफलं तच्च सर्वपापहरं शुभम् ॥ ३० ॥
 सन्ध्योपासनविच्छेदे जपेद् दशशतं बुधः । विष्टुरादैश्च चाण्डालैर्मार्जारैः कुक्कुरैरपि ॥ ३१ ॥
 स्पृष्टमन्नं न भुञ्जीत भुक्त्वा चाष्टशतं जपेत् । मग्नहत्यादिशुद्ध्यर्थं जपेद्भवायुतं नरः ॥ ३२ ॥
 पातकानां तदर्थं स्यान्नात्र कार्या विचारणा । उपपातकदृष्टानां तदर्थं परिकीर्तितम् ॥ ३३ ॥
 शोषाणामपि पापानां जपेत् पञ्चसहस्रकम् । आत्मबोधकरं गुह्यं शिवरूपमसाधकम् ॥ ३४ ॥
 जितश्वासो जपेन्मन्त्रं पञ्चलक्षमनाकुलः । पञ्चवायुजपे' भद्रे प्राप्नोति मनुजः सुखी ॥ ३५ ॥
 यो जपेत् पञ्चलक्षं तु निगृहीतेन्द्रियः शुचिः । पञ्चेन्द्रियाणां विजयो भविष्यति वरानने ॥ ३६ ॥
 ध्यानयुक्तो जपेद्यस्तु मनः संयम्य यत्नतः । सम्यग्विजयमाप्नोति करणानां वरानने ॥ ३७ ॥
 पञ्चविंशतिलक्षाणां जपेन कमलानने । पञ्चविंशतितत्त्वानां विजयं मनुजो लभेत् ॥ ३८ ॥
 मध्वरात्रे व्यतीति ॥ जपेदयुतमादरात् । स ब्रह्मसिद्धिमाप्नोति इहैवनेन सुन्दरि ॥ ३९ ॥
 जपेद्भक्तमनालस्यो निर्वाते ध्वनिवर्जिते । मध्वरात्रे शिवज्योत्स्नां पश्यत्येव न संशयः ॥ ४० ॥
 (अन्धकारविनाशं च दीपस्येव प्रकाशनम् । हृदयान्तर्बहिर्वापि भविष्यति न संशयः ॥ ४१ ॥)

सर्वपापमभृद्वर्ध जपेदयुतमात्मवान् । सर्वपापसंपुटं मन्त्रं शतलक्ष जपेत् सुधीः ॥ ४२ ॥

मत्मायुज्यमवाप्नोति भक्तिमान् मनुजः परम् । ..... ॥

इति । तथा लिङ्गपुराणे—

अस्य मन्त्रस्य वक्ष्यामि अपिच्छन्दोऽधिदैवतम् । बीजं शक्तिं स्वरं वर्णं स्थानं चैवाक्षरं प्रति ॥ १ ॥
 वामदेवो नाम अपिः पंक्तिश्छन्द उदाहृतम् । देवता शिव एवाहं मन्त्रस्यास्य वरानने ॥ २ ॥
 नकारादीनि वर्णानि पञ्चभूतात्मकानि च । आत्मानं प्रणवं विद्धि सर्वव्यापिनमव्ययम् ॥ ३ ॥
 शक्तिस्त्वमेव देवेशि सर्वदेवनमस्कृता । तदीयं प्रणवं केचिन्मदीयं प्रणवं तथा ॥ ४ ॥
 तदीयं देवि मन्त्राणां शक्तिभूतं न संशयः । ओंकारस्य स्वरोदात्त अपिर्नद्या सित्ता प्रभा ॥ ५ ॥
 छन्दो देवी च गायत्री परमात्माधिदेवता । उदात्तः प्रथमस्तद्वच्चतुर्थ्ये द्वितीयकः ॥ ६ ॥
 पञ्चमः स्वरितश्चैव मध्यमो निपादस्तथा । नकारः पीतवर्णोऽस्य (स्थानं पूर्वमुखं स्मृतम् ॥ ७ ॥
 इन्द्रोऽधिदैवतं छन्दो गायत्री गौतम अपिः । मकारः कृष्णवर्णोऽस्य) स्थानं वै दक्षिणं मुखम् ॥ ८ ॥
 छन्दोऽनुष्टुप्पिश्वात्री रुद्रो देवतमुच्यते । शिकारो धूम्रवर्णोऽस्य स्थानं वै पश्चिमं मुखम् ॥ ९ ॥
 विश्वामित्र अपिस्त्रिष्टुप् छन्दो विष्णुश्च देवता । वकारो हेमवर्णोऽस्य स्थानं चैवोत्तरं मुखम् ॥ १० ॥
 ब्रह्माधिदैवतं छन्दो बृहती चाङ्गिरा अपिः । यकारो रक्तवर्णोऽस्य स्थानमूर्ध्वमुखं विराट् ॥ ११ ॥
 छन्दो अपिर्भरद्वाजो स्कन्दो देवतमुच्यते । ..... ॥

इति ॥ तथा सारसंग्रहे—

इत्थं शिवं समभ्यर्च्य सहस्रं नित्यशो जपेत् । सर्वपापविनिर्मुक्तयान्ते सद्गतिमाप्नुयात् ॥ १ ॥
 सर्वपापविनिर्मुक्तः प्राप्नुयाद्वाञ्छितां रमाम् । सहस्रद्वयजापेन महारोगैः प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 सहस्रत्रयजापेन दीर्घमापुर्लभेभरः । चतुःसहस्रजापेन वाञ्छिताधानवाप्नुयात् ॥ ३ ॥
 तिलैः शुद्धैर्घृतैर्वाभ्यर्च्यैर्दुनेदुत्पातसंभवाः । रोगा विनश्यन्त्यधिरासात्र कार्या विचारया ॥ ४ ॥
 प्रजपेच्छतलक्षं यः स शिवो नात्र संशयः । नादीनां पञ्चवर्णानामृषयोऽपी मताः क्रमात् ॥ ५ ॥
 गौतमोऽत्रिद्वितीयः स्याद्विश्वामित्रोऽङ्गिरास्तथा । भरद्वाजश्च गायत्री सानुष्टुप् त्रिष्टुप् च ॥ ६ ॥
 बृहती सविराडेयां छन्दांसीह मतानि वै । इन्द्ररुद्रहरिश्चक्रस्कन्दा देवाः प्रकीर्तिताः ॥ ७ ॥
 एषामाद्यः पूर्ववत् स्यात् (पूर्वः पीतोऽसितस्तथा । धूम्रपीतारुणा ज्ञेया एवं पञ्चार्णवो मताः ॥ ८ ॥
 एषामाद्यः नादीनामाद्यः प्रणवः स पूर्ववत् स्यात्) परब्रह्मबोधक इत्यर्थः । अथवा पूर्वोक्तमुन्यादिकञ्च
 स्यात् । तथा—

..... । अपिर्नद्या सद्गतिष्टो गायत्रीच्छन्द ईरितम् ॥ ९ ॥

देव्यादिकं देवतास्य परमात्मा समीरितः । ज्योतिर्वर्णः समारूपातो मोक्षार्थे विनियुज्यते ॥ १० ॥

इत्यादि । इति पञ्चाक्षरविधिः ॥ नन्दिकेश्वरमते मन्त्रान्तरे—

शृणु नन्दिन् प्रवक्ष्यामि मन्त्रान्तरमुपापतेः । अष्टमान्त्यं सप्तमस्य द्वितीयांस्थमालिखेत् ॥ १ ॥

आद्यवर्गनुरीयार्णोपान्त्याभ्यां परिमण्डितम् । मायाबीजमिदं वत्स त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ॥ २ ॥

अनेनाद्यन्तयोयुक्तः पञ्चार्णः सप्तवर्णकः । षडर्णश्चाष्टवर्णः स्यादेवं मन्त्रद्वयं भवेत् ॥ ३ ॥

अष्टमान्त्यं इकारः, सप्तमद्वितीयांस्थं रेफोपरि स्थितं । आद्यवर्गनुरीयार्णः ईकारः, तस्यैव (वर्गस्य) उपास्त्यो विन्दुस्ताभ्यां युक्तं लिखेत्, तेन मायाबीजं सिद्धम् ॥ तथा—

अधिरुक्ता वामदेवः पङ्क्तिरक्ष्णन्द उदाहृतम् । उपापतिर्देवता स्यान्मन्त्रयोजगदीश्वरः ॥ ४ ॥

तारपद्दीर्घपृष्ठायापूर्वमन्त्रार्णकः क्रमान् । षडङ्गानि गणश्रेष्ठ जातियुक्तानि कल्पयेत् ॥ ५ ॥

बन्धुककुसुमारक्तं चन्द्रार्णकृतशेखरम् । दक्षिणोर्ध्वकरे शूलं तदधो वरमुद्रिकाम् ॥ ६ ॥

वामोर्ध्वेन कपालं तदधोहस्तेन चाभयम् । दधानं निजवामोरुपीठस्थाया गणेश्वर ॥ ७ ॥

रक्तोत्पलकरायाश्च शिष्यन्तं वामबाहुना । सर्वाभरणसन्दीप्तदेहं देव्या मुदान्वितम् ॥ ८ ॥

खेरवक्तं त्रिनयनं सर्वाभरणभूषितम् । एवं ध्यात्वा यजेद् देवं प्राक्प्रोक्ते शैबविहारे ॥ ९ ॥

पथं पञ्चदलं कृत्वा तद्गहिष्वाष्टपत्रकम् । बहिरष्टच्छदाम्भोजं चतुरस्रत्रयं बहिः ॥ १० ॥

वीथीद्वयसमोपेतं चतुर्द्वारोपशोभितम् । अग्निं पीठे यजेद् देवं मूर्तिं संकल्प्य मूलतः ॥ ११ ॥

सर्वोपचारैराराध्य प्राग्बद्धाङ्गानि पूजयेत् । हस्तेषां गगनां रक्तां महोच्छुम्भां करालिकाम् ॥ १२ ॥

पूजयेत् पञ्चपत्रेषु बहिरष्टदले पुनः । इष्यं क्षेत्रपात्रं च चण्डेश्वरमनन्तरम् ॥ १३ ॥

दुर्गा च परमृखं पञ्चाङ्गान्दिनं विप्रनायकम् । सेनापतिं ततो वाक्से यजेदष्टदलेऽपि ॥ १४ ॥

प्राङ्मखाद्या पातरस्तास्तु त्राक्षी माहेश्वरी ततः । कौमारी वैष्णवी चैव वाराही तदनन्तरम् ॥ १५ ॥

ऐन्द्री च पृष्ठी चापुण्ड्रा महालक्ष्मीरिति क्रमात् । लोकपालांस्तदस्त्राणि चतुरङ्गान्तरालयोः ॥ १६ ॥

एवं संपूज्य देवेशं नियमेन जितेन्द्रियः । लक्षत्रयं जपेत् सार्धं तत्सहस्रं समिद्धरैः ॥ १७ ॥

आरग्वधतरुद्धूतैस्तत्पुष्पैर्वा हुनेत् ततः । मधुरत्रयसंसिक्तस्तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ १८ ॥

प्रागुक्तेन विधानेन ततः सिद्धो भवेन्मनुः । सौभाग्यसंपदापुष्पपुत्रपौत्रादिवर्धनः ॥ १९ ॥

देहान्ते च गणश्रेष्ठ शिवसापुज्यदो भवेत् । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्तं प्राग्बद्धत्वा, शिरसि वामदेवाय श्रुष्ये नमः । मुखे पङ्क्तिरक्ष्णन्दे नमः । हृदये श्रीउपापतये देवतायै नमः । इति विन्यस्य, मम सर्वाभीष्टसि-
द्ध्ये विनियोगः इति कृताञ्जलिर्भवेत् । ओंहांओं हृदयाय नमः । ओंहीं शिरसे० । ओंहूंमं शिखायै० ।
ओंहंशि कवचाय० । ओंहींवां नेत्रत्रयाय० । ओंहंयं अस्त्राय० । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादितलास्तं करयो-
र्विन्ध्यस्य, (हृदयादिषडङ्गेष्वपि म्यसेत् । ततो ध्यातादिमानसपूजान्ते प्रमाणोक्तं पूजावक्तं निर्मायार्घ्यादि-
पुष्पोपचारान्ते प्राग्बद्धं देवाङ्गानि संपूज्य) पञ्चदलेषु देवामवलमारभ्य प्रादक्षिण्येन—ओंहलेखायै नमः । ओं
गगनायै० । ओंरक्षायै० । ओंमहोच्छुम्भायै० । ओंकरालिकायै नमः । इति संपूज्य, अष्टदलेषु देवाममारभ्य—

पुष्पाय नमः । सत्रपालाय० । चण्डेश्वराय० । दुर्गायै० । परमुखाय० । नन्दिने० । विघ्ननायकाय० ।
मेनायनय नमः । इति प्रादक्षिण्येन संपूज्य . तद्दक्षिणदलेषु देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन—आं आर्द्र्यै नमः ।
ईं माहेश्वर्यै० । ऊं कौमार्यै० । ऋं वैष्णव्यै० । लृं वाराह्यै० । ऐं इन्द्रायै० । औं चामुण्डायै० ।
अः महालक्ष्म्यै नमः । इति संपूज्य , ततः प्राग्वहोक्तपास्तार्चादि सर्वं समापयेदिति ॥ तथा—प्रास्तादमन्त्रः

शृणु नन्दिन् प्रवक्ष्यामि प्रास्तादारूपं महामनुम् । यस्य स्मरसमात्रेण नरः साक्षाच्छिवो भवेत् ॥ १ ॥

अष्टमान्त्यवर्णस्तु प्रथमान्त्यादिसंयुतः । तदादिस्वरसंयुक्तः कथितो वै महामनुः ॥ २ ॥

धर्मार्थकाममोक्षाणां साधने मुनिमेवितः । प्रसादकरणाच्छ्रीघ्रमस्य प्रासादनामता ॥ ३ ॥

अष्टमान्त्यवर्णो हः , प्रथमान्त्यादिरनुस्वारः , तदादिस्वर औकारस्ताभ्यां युतस्तेन प्रासादबीजमुद्धृतम् ।

नामदेवो मुनिर्वत्स पंक्तिश्चन्द उदाहृतम् । सदाशिवो देवतास्य मन्त्रस्य परिकीर्तितः ॥ ४ ॥

हकारो बीजमित्युक्तमौकारः शक्तिरुच्यते । पद्मलायेन बीजेन पङ्क्तानि प्रविन्यसेत् ॥ ५ ॥

प्रथमाद्यतृतीयेषु रुद्रादित्योत्तरस्वरैः । अष्टमान्त्यं तु संभेद्य प्रथमोपान्त्यसंयुतैः ॥ ६ ॥

त्रिलोमगैः पञ्चबीजैरीशानाद्यान् प्रविन्यसेत् । ..... ॥

प्रथमाद्यमिति , प्रथमाद्यं अ , तृतीयं इ , इषु उ , रुद्र ए , आदित्योत्तरः ओ , पञ्चभिर्भेदितमष्टमान्त्यं हकारः ,
प्रथमोपान्त्योः विन्दुस्तेन हं हं हुं हूं हौं इति , त्रिलोमगैः हौं हूं हुं हूं हौं इत्यादिभिः ।

मूर्तिरीशानाद्याः स्यात् ततस्तत्पुरुषादयः । अघोरो वामदेवश्च सद्योजातश्च पञ्चमः ॥ ७ ॥

अङ्गुष्ठादिष्वङ्गुलीषु भूर्भि वक्त्रे हृदि न्यसेत् । गुप्ते च पादपोश्चाथ पञ्च वक्त्रेषु ताः पुनः ॥ ८ ॥

ऊर्ध्वादिषु गणश्रेष्ठ ततो देवं विचिन्तयेत् । ..... ॥

इति । शारदातिलके— (१८ । ५६)

“ तत्तदङ्गुलिभिर्भूयस्तत्तद्राजोऽदिकान् न्यसेत् । शिरोवदनहृत्पदादेशे यथाक्रमम् ॥ १ ॥

ऊर्ध्वप्राग्दक्षिणोदीच्यपश्चिमेषु मुखेषु ताः । ”

इति । ता भूर्तोः । तथा—

मुक्ताविद्युदनस्वच्छारुणावर्णैस्तु पञ्चभिः । वदनैः शोभितं वत्स प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥ ९ ॥

चन्द्रावतंसविलसजटापुकुटमाण्डितम् । शुद्धस्फटिकसंकाशं समासीनं सरोरुहे ॥ १० ॥

प्रसन्नवदनाम्भोजं दधानं करपङ्कजैः । दक्षिणैस्त्रिभिस्तं टङ्कं वज्रं स्वङ्गं तथानलम् ॥ ११ ॥

सर्प धण्टासृक् पाशममयं वामबाहुभिः । नानाभरतसन्दीप्तं ध्यायेद् देवं सदाशिवम् ॥ १२ ॥

इति ध्यात्वा गणश्रेष्ठ पूर्वोक्ते वोगविष्टरे । पञ्चाचरोक्त्वत् कृत्वा पूजामण्डलमचवत् ॥ १३ ॥

मूलेन मूर्तिं संकल्प्य तस्यामावाक्ष्य पूजयेत् । उपचारैः समभ्यर्च्य यजेदावृतिदेवताः ॥ १४ ॥

प्रथमेऽष्टदले वत्स सद्यादीन् पञ्च पूजयेत् । वेदाद्यमालामीरीष्टहस्तं कुन्देन्दुसभिषम् ॥ १५ ॥

चतुर्वक्त्रं त्रिनयनं सद्यं पश्चिमतो यजेत् । कारमीरवर्णोऽभीतीष्टटङ्काचक्षकरः शुभः ॥ १६ ॥

ग्रीष्मशत्रुरास्यश्च विलासी चोचरे स्थितः । पूजनीयो नामदेवस्तपोरं दक्षिणे यजेत् ॥ १७ ॥

अक्षमालां वेदपाशौ साङ्गुशं डमरुं करैः । खट्वाङ्गं त्रिशिखं चैव कपालं दधत् क्रमात् ॥ १८ ॥
 अञ्जनाभं भीमदंष्ट्रं त्रिनेत्रं चतुराननम् । (प्रदीप्ताविद्युदेमाभं पूर्वं तत्पुरुषं यजेत् ॥ १९ ॥
 हस्तैर्विषावराभीतिकुठारान् दधत् क्रमात् । चतुर्वक्त्रं त्रिनयनं नागयज्ञोपवीतिनम् ॥ २० ॥)
 ईशानं पूजयेन्मध्ये पञ्चवक्त्रं त्रयश्वर । मुक्तागौरं त्रिनयनं बाहुभिर्देशभिर्निजैः ॥ २१ ॥
 दधानमक्षस्रग्वेदपाशाङ्गुशसमाङ्गवान् । डमरुं चैव खट्वाङ्गं त्रिशूलं च कपालकम् ॥ २२ ॥
 अभयं धरदं चैव कोणपत्रेषु पूजयेत् । तेजोरूपा निवृत्त्याद्यास्तास्वन्यां मध्यतो यजेत् ॥ २३ ॥
 पुरोक्तवत् षडङ्गानि पूजयेन्नन्दिकेश्वर । अनन्ताद्यानुमाद्याश्च यजेदष्टदलद्वये ॥ २४ ॥
 पूर्ववत्त्र्योक्तपालांश्च तदस्त्राणि च पूजयेत् । य एवं पूजयेच्छम्भुं साधकः स्थिरमानसः ॥ २५ ॥
 भुक्ते स भोगानखिलान् देहान्ते शिवतां व्रजेत् । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्रातःकृत्वादियोगपीठस्थासाम्ने मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि वाम-
 देवाय ऋषये नमः । मुखे पञ्क्तिवृन्दसे नमः । हृदये श्रीसदाशिवाय देवतायै नमः । गुह्ये हं बीजाय नमः ।
 पादयोः ॐ शङ्कराय नमः । इति विन्यस्य, मम सर्वभोगीसङ्ख्ये विनियोगः, इति कृताञ्जलिदण्ड्या, ह्रीं हृद-
 याय नमः । ह्रीं शिरसे स्वाहा । ह्रीं शिखायै वषट् । ह्रीं कवचाय हुं । ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । ह्रीं अस्त्राय
 फट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिकरतलान्तं करयोर्विन्यस्य, हृदयादिनेत्रत्रयास्तं विन्यस्यास्त्रमन्त्रेण तालत्रयं
 तर्जनीङ्गुष्ठोत्थशब्देन दशदिग्बन्धनं च कृत्वा, अङ्गुष्ठयोः ह्रीं ईशानाय नमः । तर्जन्योः ह्रीं तत्पुरुषाय नमः ।
 मध्यमयोः हुं अघोराय नमः । अनामिकयोः ह्रीं वामदेवाय नमः । कनिष्ठयोः ह्रीं सद्योजाताय नमः ।
 इति विन्यस्यैवमेव शिरोषदनद्वहृत्पादेषु विन्यसेत् । शिरसि ह्रीं ईशानायोर्ध्ववक्त्राय नमः । मुखे ह्रीं तत्पु-
 रुषाय पूर्ववक्त्राय० । दक्षिणकर्णे हुं अघोराय दक्षिणवक्त्राय० । वामकर्णे ह्रीं वामदेवायोत्तरवक्त्राय० ।
 शूढाधः ह्रीं सद्योजाताय पश्चिमवक्त्राय नमः । इत्यङ्गुष्ठादिभिरेकेनाङ्गुलैर्गैर्कां मूर्तिं विन्यस्य, ध्यानादि-
 मानसपूजान्ते पञ्चाक्षरोक्तं पूजायन्त्रं विधायाप्यस्थापनादिपुष्पोपचारान्ते प्रथमेऽष्टदले देवस्य पृष्ठदले ह्रीं सद्यो-
 जाताय नमः । वामदले ह्रीं वामदेवाय० । दक्षिणदले हुं अघोराय० । अग्रदले ह्रीं तत्पुरुषाय० । कर्णो-
 क्तायां देवस्याग्रं ह्रीं ईशानाय नमः । इति संपूज्याग्नेयादिदलेषु मध्ये च निवृत्त्याद्याः संपूज्य, ततः प्रा-
 ग्यत् षडङ्गानि संपूज्यानन्तादिपूजामारभ्य पञ्चाक्षरोक्तवत् सर्वं कृत्वा समापयेदिति ॥ तथा—

लक्षद्वयं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी जितेन्द्रियः । पञ्चसप्ततिसाहस्रं समेतं करवीरजैः ॥ २६ ॥

अपापुष्पैस्तु पद्मैर्वा त्रिमध्वक्त्रैर्दशांशतः । पायसैः सधूर्तैर्वाथ राजवृक्षसमिद्धरैः ॥ २७ ॥

जुहुयात् तस्य पुष्पैर्वा तर्पसादि ततश्चेत् । ..... ॥

इति । यथ जपः कृत्युगपरः । तथा मन्त्रान्तरम्—

अथ नन्दिन् प्रवक्ष्यामि मन्त्रमष्टाक्षरं परम् । प्रथमस्य तु वर्गस्योपान्त्यवर्णसमन्वितम् ॥ १ ॥

तत्त्रयोदशवर्णं तु प्रथमार्णमिदं भवेत् । मायावीजं द्वितीयं स्यात् प्रासादारूपं तृतीयकम् ॥ २ ॥

पञ्चाक्षरस्ततः पञ्चादेवमष्टाक्षरो मनुः । ..... ॥

प्रथमवर्णापान्त्योऽनुस्वारः, तत्त्रयोदश ओंकारस्तेन ॐ, स मन्त्रस्यादिमो वर्णो भवति ।

नामदेव ऋषिः पंक्तिरुच्छन्दो देवः सदाशिवः । मायाप्रासादवीजाभ्यां भेदिताभ्यां स्वरैरथ ॥ ३ ॥
 पङ्क्तिभिः कुर्यात् पङ्क्त्यानि मन्त्रवर्णैः सजातिभिः । ध्यायेद्देवं ततो वत्स हृदि चैकाग्रमानसः ॥ ४ ॥
 सिन्दूरपुञ्जशोणाङ्गं स्मेरवचनं त्रिलोचनम् । मणिमौलिलसच्चन्द्रकलालङ्कृतमस्तकम् ॥ ५ ॥
 दक्षिणोर्ध्वकरे टङ्कं दधानं तदधो वरम् । वामोर्ध्वहस्ते हरिणं तदधःकरमादरात् ॥ ६ ॥
 पीनयुक्तयनोत्तुङ्गस्तनाग्रे विनिवेश्य च । वामाङ्गे सन्निविष्टायाः प्रियाया रक्तपङ्कजम् ॥ ७ ॥
 दधत्या दक्षिणे हस्ते वामीनं रक्तपङ्कजे । नानाभरणसंदीप्तं दिव्यगन्धस्रगम्बरम् ॥ ८ ॥
 एवं ध्यात्वा गणश्रेष्ठ पूर्वोक्ते पूजयेच्छिवम् । योगपीठे समावाप्तं गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ९ ॥
 पश्चात्तरोक्तविधिना पूजायन्तं प्रकल्प्य च । तत्तन्त्रोक्तविधानेन धजेन्मूर्तिः कलाश्च ताः ॥ १० ॥
 ततोऽङ्गानि समभ्यर्च्यानन्तादीनप्युमादिकान् । लोकेशांश्च तदस्त्राणि पूजयेद्वत्स पूर्ववत् ॥ ११ ॥
 अनेन विधिना यस्तु शिवमाराधयेत् सदा । पुत्रपौत्रधनैश्वर्यभोगमोक्षान् स विन्दति ॥ १२ ॥
 इति ॥ अथ प्रयोगः— तत्र प्राग्बत् प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थास्मास्ते पश्चात्तरोक्तमुप्यादिकं विन्यस्य,
 हांहांहां हृदयाय नमः । ह्रींह्रीं नमः । इत्यादि करचङ्कन्यासं विधाय, यथोक्तकृतं देवं ध्यात्वा मान-
 सयजनादिकं पश्चात्तरोक्तमन्त्रयत् सर्वं कुर्यादिति ॥ तथा दक्षिणामूर्तिमन्त्रः—

दक्षिणामूर्तिमन्त्रस्य विधानं नन्दिकेश्वर । प्रवक्ष्यामि गणश्रेष्ठ मन्त्रोद्धारपुरःसरम् ॥ १ ॥
 पञ्चमस्य तृतीयार्णः प्रथमः प्रथमस्य तु । तृतीयार्णयुतो वत्स द्वितीयार्णोऽष्टमस्य च ॥ २ ॥
 द्वितीयार्णयुतश्चाथ चतुर्थान्त्यो गणाधिप । प्रथमस्य द्वितीयार्णयुतोऽन्त्यः षष्ठवर्गजः ॥ ३ ॥
 आद्यपष्ठसमायुक्तः पञ्चमाद्यस्ततः परम् । सप्तमस्य द्वितीयार्णस्तुहस्तस्यादिमस्ततः ॥ ४ ॥
 आद्यैकादशसंयुक्तः पञ्चमाद्यस्ततः पुनः । आद्यपञ्चमसंयुक्तस्तुरीयः षष्ठवर्गजः ॥ ५ ॥
 सप्तमाद्यसमायुक्तः प्रथमोपान्त्यसंयुतः । सप्तमान्त्यस्ततो वत्स चतुर्थीद्यस्ततः परम् ॥ ६ ॥
 षष्ठस्य पञ्चमस्तथाषष्ठवर्गसमन्वितः । सप्तमस्य तृतीयोऽथ पञ्चमान्त्यस्ततः परम् ॥ ७ ॥
 आद्यवर्गतृतीयार्णसमेतः सप्तमान्त्यकः । आद्यद्वितीयसंयुक्तस्तुहस्तस्य तृतीयकः ॥ ८ ॥
 प्रथमस्य तृतीयार्णसमेतस्तदनन्तरम् । आद्यैकादशसंयुक्तः पञ्चमस्य तु पञ्चमः ॥ ९ ॥
 सप्तमाद्यसमायुक्तः पञ्चमस्य चतुर्थकः । आद्यद्वितीययुक्तश्च (पञ्चमान्त्यस्ततः परम् ॥ १० ॥
 आद्यद्वादशसंयुक्तो द्वितीयाद्यस्तथा परम् । पञ्चमान्त्यस्ततो वत्स आद्यतृतीयसंयुतः ॥ ११ ॥
 सप्तमस्य द्वितीयोऽथ पञ्चमाद्यस्ततः परम् । आद्यद्वितीयसंयुक्तस्तस्य पञ्चदशान्वितः ॥ १२ ॥
 द्वितीयस्य तृतीयोऽथ प्रथमस्य द्वितीययुक् । सप्तमाद्यं ततो वत्स पञ्चमान्त्यस्ततः परम् ॥ १३ ॥
 षष्ठान्तिमोऽथ नन्दीश आद्यत्रयोदशान्वितः । सप्तमस्य द्वितीयोऽथ आद्यपञ्चमसंयुतम् ॥ १४ ॥
 पञ्चमस्य तृतीयोऽथ आद्यसप्तम(कां)स्तथा । द्वितीयार्णसमायुक्तः सप्तमस्यादिमस्तथा ॥ १५ ॥
 अष्टमस्यादिमः पश्चात् प्रथमोपान्त्यसंयुतः । षष्ठस्य च चतुर्थीऽथ प्रथमैकादशान्वितः ॥ १६ ॥

सप्तमस्य चतुर्थार्णः प्रोक्तो द्वात्रिंशदक्षरः । पुटितस्तारमायाभ्यां भवेत् पञ्चविंशदक्षरः ॥ १७ ॥

कथितो मन्त्रराजोऽयं वाङ्मोक्षफलदायकः । ..... ॥

इति ॥ पञ्चमस्य तृतीयार्णो द, प्रथमो मन्त्रस्याधमन्तरमित्यर्थः । द्वितीयार्णः ककारः, अष्टमस्य द्वितीयोऽर्णः ष, प्रथमस्य तृतीयार्णः इ, ताभ्यां युतस्तेन सि इति । चतुर्थार्णो लकारः, प्रथमस्य द्वितीयार्णयुत आकारेण युक्तस्तेन ला इति । षष्ठ्यर्णस्थो मकारः, आद्यषष्ठ ऊकारस्तयुक्तस्तेन मू इति । पञ्चमाद्यस्तकारः, (सप्तमस्य द्वितीये रेफे आरुहस्तेन तं । तथा तस्यैवादिमो यकारः, प्रथमस्यैकादशान्तरकारेण युक्तस्तेन ये । पञ्चमाद्यस्तकारः) आद्यपञ्चम उकारस्तयुक्तस्तेन तु इति । षष्ठ्यर्णतुरीयो भकारः, सप्तमाद्यो यकारः, प्रथमोपान्त्यो विन्दुस्तयुक्तश्च तेन भ्यं इति । सप्तमाभ्यो वकारः । चतुर्थार्णो टकारः । षष्ठस्य पञ्चमो मकारः, आद्यषष्ठ ऊकारस्तयुक्तस्तेन मू । सप्तमस्य तृतीया लकारः । पञ्चमान्त्यो नकारः, (आद्यवर्गद्वितीयार्णसमेत इकारयुक्तस्तेन नि ।) सप्तमान्त्यो वकारः, आद्यद्वितीय आकारस्तेन युक्तो वा इति । अष्टमस्य तृतीयः सकारः, प्रथमस्य तृतीय इकारस्तयुक्तस्तेन सि । पञ्चमस्य पञ्चमो नकारः, आद्यैकादश एकारस्तयुक्तस्तेन ने इति । पञ्चमस्य चतुर्थो धकारः, सप्तमाद्यो यकारः, आद्यद्वितीय आकारस्ताभ्यां युक्तस्तेन ध्या इति । पञ्चमान्त्यो नकारः, आद्यद्वादश ऐकारस्तेन युक्तो नै इति । द्वितीयार्णः ककारः । पञ्चमान्त्यो नकारः, आद्यतृतीय इकारस्तयुक्तस्तेन नि इति । सप्तमस्य द्वितीयो रेफः । पञ्चमाद्यस्तकारः, आद्यद्वितीय आकारस्तयुक्तस्तस्य आद्यवर्गस्य पञ्चदशो विन्दुस्तयुक्तस्तेन तां इति । द्वितीयतृतीयो गकारः, प्रथमस्य द्वितीय आकारस्तयुक्तस्तेन गा इति । सप्तमाद्यो यकारः । पञ्चमाभ्यो नकारः । षष्ठान्तिमो मकारः, आद्यषष्ठोऽथ ऊकारस्तयुक्तस्तेन मू इति । सप्तमस्य द्वितीयो रेफः, आद्यपञ्चम उकारस्तेन उ इति । पञ्चमस्य तृतीयो द, आद्यसप्तमयोर्द्वितीयार्णेन आकाररेफेण युक्तस्तेन द्रा इति । सप्तमस्यादिमो यकारः । अष्टमस्याधः शकारः, प्रथमोपान्त्यो विन्दुस्तयुक्तस्तेन शं इति । षष्ठस्य चतुर्थो भकारः । सप्तमस्य चतुर्थार्णो वकारः, प्रथमैकादशान्वित एकारेण युक्तस्तेन वे इति ॥ तारमायाभ्यां पुटितः आदौ प्रणवस्तदनु हृल्लेखा । स्पष्टम् " ओं ह्रीं शं लला मूर्तये नुभ्यं षट्मूलनिवासिने । ध्यानैकानिरताङ्गाय नमो यद्वाय शंभये ह्रीं ओं ॥ " तथा—

अपिः शुक्रः समुद्रिष्टरत्नोऽनुष्टुबुदाहृतम् । देवता जगतामादिर्दक्षिणामूर्तिरव्ययः ॥ १८ ॥

प्रणवो बीजमित्युक्तं हृल्लेखा शक्तिरीरिता । विनियोगः समुद्रिष्टः पुरुषार्थचतुष्टये ॥ १९ ॥

आदौ तु मूलमन्त्रेण करशुद्धिं समाचरेत् । रसनेत्राएकवसुनाणवद्विमितैः क्रमाद् ॥ २० ॥

विभक्तैर्मन्त्रवर्णैस्तु तारमायादिकैः पुनः । षड्दीर्घभिन्नायान्तैः षडङ्गानि प्रविन्यसेत् ॥ २१ ॥

रसाः षट् । नेत्रं द्वयं । यस्योऽष्टौ । यात्राः षड् । षड्व्यस्ययः ।

मूर्ध्नि भाले दृशोः श्रोत्रमण्डपुष्पे च नासिके । आस्रदोः सन्धिषु गर्ले स्तनहृन्नाभिमण्डले ॥ २२ ॥

कट्यां गुह्ये पुनः पादसन्धिष्वर्णान् प्रविन्यसेत् । व्यापकं तारमायाभ्यां विन्यसेद्गणनायक ॥ २३ ॥

मूर्धादिपादपर्यन्तं ततो देवं विचिन्तयेत् । ठिमाचलतटे रम्भे सिद्धकिन्नरसेविते ॥ २४ ॥

त्रिविधद्रुमशाखाभिः सर्वतो वारितातपे । सुषुप्तिवतलताजालैराश्लिष्टकसुमद्रुमैः ॥ २५ ॥

शिलाविधरनिर्गच्छभिर्भरानिलशीतले । गायद्भृङ्गाङ्गनासहैर्नृत्यद्वर्हिदम्बकैः ॥ २६ ॥
 कृजन्कोकिलमङ्गुतैर्मुखरीकृतदिङ्मुखे । परस्परविनिर्मुक्तमात्सर्यमृगसेविते ॥ २७ ॥
 आद्यैः शुकाद्यैर्मुनिभिरजस्रं समुपस्थिते । पुरन्दरमुखैर्देवैः सेवायातैर्निषेविते ॥ २८ ॥
 बटवृक्षं महोच्छ्रायं पद्मरागफलोद्भवम् । मारुतमतमयैः पत्रैर्निविदैरुपशोभितम् ॥ २९ ॥
 नवरत्नमयाकल्पैर्लम्बमानैरलङ्कृतम् । जलजैः स्थलजैः पुष्पैरामोदिभिरलङ्कृतम् ॥ ३० ॥
 गृणद्भिर्वेदशास्त्राणि शुकवृन्दैर्निषेवितम् । संसारतापविच्छेदकुशलच्छायमङ्कृतम् ॥ ३१ ॥
 विचिन्त्य तस्य मूलस्थे रत्नसिंहासने शुभे । आसीनममिताकल्पं शरच्चद्रनिभाननम् ॥ ३२ ॥
 स्तूयमानं मुनिगणैर्दिव्यज्ञानाभिलाषिभिः । संसरेजगतामाद्यं दक्षिणामूर्तिमव्ययम् ॥ ३३ ॥
 रजताद्रिप्रतीकाशं दुग्धफेनामलच्छविम् । चन्द्रखण्डलसद्रम्यजटामुकटमण्डितम् ॥ ३४ ॥
 वीरासने समासीनं नासालोकनतत्परम् । सुप्रसन्नमुखाम्भोजं नयनत्रयशोभितम् ॥ ३५ ॥
 दक्षिणोर्ध्वकरे टङ्कं व्याख्यामुद्रामधःकरे । वामोर्ध्वहस्ते हरिणं दधानं तदधःकरम् ॥ ३६ ॥
 वामजानुनि विन्यस्य निविष्टं शुभ्रपङ्कजे । कदाचन्धविशेषोद्यत्कलिनायैरलङ्कृतम् ॥ ३७ ॥
 ध्यात्सैवं दक्षिणामूर्तिं मुनिवृन्दसमावृतम् । प्राक्प्रोक्ते पूजयेत् पीठे देवमावाह्य पूर्ववत् ॥ ३८ ॥
 लिखेदष्टदलं पद्मं सर्वलक्षणसंपुतम् । अन्तर्बहिर्विभागेन कथिकाकेसरोज्ज्वलम् ॥ ३९ ॥
 चतुर्द्वारसमायुक्तं चतुरस्रप्रयावृतम् । अस्मिन् पीठे यजेद् देवं प्राग्वदङ्गानि पूजयेत् ॥ ४० ॥
 प्रथमेऽष्टदले वत्स सनकं च सनन्दनम् । सनातनं चाथ सनत्कुमारं शुकमेव च ॥ ४१ ॥
 जात्रालिनं नारदं च व्यासमेतान् प्रपूजयेत् । (द्वितीयेऽनन्तवृक्षमार्दीस्तृतीये रूपभादिकान् ॥ ४२ ॥
 वीथीद्वये लोकपालांस्तदस्त्राणि प्रपूजयेत् ।) .....

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्वत् प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणाध्यामत्रयं कृत्वा, शिरसि
 शुकाय ऋषये नमः । मुखे अनुपुष्पवन्दसे नमः । हृदये श्रीदक्षिणामूर्तये देवतायै नमः । मुखे ओंभी-
 जाय नमः । प्रादयोः होशक्ये नमः । इति विन्यस्य, मम चतुर्बर्गपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः, इति कृता-
 जलिर्वेदेत् । ततो मूलमन्त्रेण करशुद्धिं कृत्वा, ओंहीं दक्षिणामूर्तये ह्रीं हृदयाय नमः । ओंहीं तुभ्यं ह्रीं
 शिरसे स्वाहा । ओंहीं बटमूलनिवासिने हूं शिक्षायै वषट् । ओंहीं ध्यानैकनिरताङ्गाय ह्रीं कवचाय हुं ।
 ओंहीं नमो रुद्राय ह्रीं नेत्रत्रयाय वषट् । ओंहीं शम्भवे ह्रीं अस्त्राय फट् । इति पङ्कजमन्त्रानकुष्ठ्यादित-
 लान्तं करयोर्विन्यस्य, हृदयादिषडङ्गेष्वपि न्यसेत् । ततः शिरसि वंदनम् । भाले सिं० । दक्षनेत्रे शां० ।
 वामे मूं० । दक्षधोत्रे तै० । वामे थें० । दक्षगण्डे तुं० । वामे भ्यं० । नासायां वं० । मुखे टं० । दक्ष-
 बाहुमूले मूं० । मध्ये लं० । मणिवन्दे निं० । अङ्गुलिमूले वां० । वामबाहुमूले सिं० । मध्ये नै० । मणि-
 यन्धे ध्यां० । अङ्गुलिमूले नै० । गले कं० । स्तनयोः निं० । हृदि रं० । नाभौ तां० । कटौ गां० । मुखे
 थं० । दक्षारुमूले नं० । जानुनि मौं० । गुल्फे रं० । पादाङ्गुलिमूले द्रां० । वामोरुमूले थं० । जानुनि

शं० । शुल्के मं० । पादाङ्गुलिमले वै नमः । इति चिन्त्यस्य, (उद्दामिति बीजद्वयेन मूर्धादिपादपर्यन्तं व्यापकं कृत्वा, ध्यात्वा प्राग्वच्छैवं पाठं संपूज्यावाह्य ध्यात्वावाहनादिपुष्पोपचारान्ते प्राग्वदङ्गानि संपूज्य) प्रथमाष्टले देवाग्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन सनकाय नमः । सनन्दनाय० । सनातनाय० । सनत्कुमाराय० । शुक्राय० । जायालिने० । नारदाय० । व्यासाय नमः । द्वितीये अनन्ताद्यांस्तृतीये कृष्णादिकानभ्यर्च्य प्राग्वज्जांकपा-
लादि सर्वे समापयेदिति ॥ तथा—

इत्थं देवं समभ्यर्च्य प्रजपेदयुताष्टकम् । पुरश्चरणमित्थं यथोक्तनियमान्विनः ॥ ४३ ॥

जुहुयात् तदशांशेन तिलैः क्षीरपरिप्लुतैः । पायसेनाथ वा नन्दिन् सघृतेन द्वयेन वा ॥ ४४ ॥

तर्पणादि ततः कुर्याद्यथोक्तेन विधानतः । एवं मित्रे मनौ मन्त्री प्रयोगानाचरेदथ ॥ ४५ ॥

मासमेकं च भिक्षाशी सहस्रं साष्टकं जपेत् । मन्त्रं प्रतिदिनं मन्त्री वैदुष्यं लभते ध्रुवम् ॥ ४६ ॥

मूलमन्त्रेण पुटितां मातृकां मन्त्रनित्तमः । जलं स्पृष्ट्वा त्रिधा जप्य पिपेदद्वाद् भवेद् ध्रुवम् ॥ ४७ ॥

अस्त्रिलानां च शास्त्राणां व्याख्याता च महाकविः । गजपिप्पलिकान्राक्षीवचासर्पपसैन्धवैः ॥ ४८ ॥

सुगन्धिद्रव्यसंयुक्तेनन्दिकेश्वर कन्कितैः । तत्कन्कसहिते ब्राह्मीरसे पकं च गोघृतम् ॥ ४९ ॥

अनेन मन्त्रवर्णेण प्रजप्तमयुतावधि । एतत् संसेवितं कीर्तिकविताश्रीभूतिप्रदम् ॥ ५० ॥

कान्तिरश्वायुष्करं च गदितं सर्वसिद्धिकृत् । ..... ॥

इति ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

त्रयोदशार्णसंयुक्त्य प्रथमस्य गङ्गाधिप । तस्य पञ्चदशार्णेन संयुक्तं पञ्चमस्य तु ॥ १ ॥

पञ्चमार्णं ततो वत्स षष्ठस्यान्तं ततो वदेत् । आद्यत्रयोदशार्णेन संयुक्तं तदनन्तरम् ॥ २ ॥

(षष्ठस्य तु चतुर्थोऽर्णो द्वितीयस्य तृतीयकः । सप्तमान्त्यं तथोक्तार्णं पञ्चमार्णं समुचरेत् ॥ ३ ॥

आद्यद्वादशसंयुक्तं पूर्वमन्त्रादिवर्णतः । षडक्षराणि चोक्तार्णं षष्ठस्यान्त्यं तथोचरेत् ॥ ४ ॥

अष्टमान्त्यं सप्तमार्णसमेतं नन्दिकेश्वर । प्रथमोपान्त्यसहितं ततः षष्ठस्य पञ्चमम् ॥ ५ ॥

आद्यैकादशसंयुक्तं पञ्चमस्य चतुर्थकम् । आद्यद्वितीयोपान्त्याभ्यां संयुक्तं तदनन्तरम् ॥ ६ ॥)

षष्ठसार्णं सप्तमस्य द्वितीयेन समन्वितम् । सप्तमार्णं ततो वत्स तृतीयस्य द्वितीयकम् ॥ ७ ॥

सप्तनं चाष्टमस्याथ तृतीयं सप्तमान्त्ययुक् । आद्यद्वितीययुक्तं च ततोऽन्त्यस्यान्त्यमक्षरम् ॥ ८ ॥

आद्यद्वितीयसंयुक्तं मन्त्रो द्वाविंशदक्षरः । ..... ॥

इति ॥ अस्यार्थः—प्रथमस्य त्रयोदशार्णं ओकारः, तस्य प्रथमस्य पञ्चदशार्णो विन्दुस्तयुक्तस्तेन ओं इति ।

पञ्चमस्य पञ्चमार्णो नकारः । षष्ठस्यान्तो मकारः, आद्यत्रयोदशार्णं ओकारस्तेन मो इति । षष्ठस्य चतु-

र्थार्णो भकारः । द्वितीयस्य तृतीयो गकारः । सप्तमान्त्यं वकारः । पञ्चमार्णस्तकारः, आद्यैकादश एका-

रस्तयुक्तं तेन ते इति । पूर्वमन्त्रादितः । षडक्षराणि (पूर्वोद्घृतद्वाविंशदक्षरमन्त्रस्य प्रत्यक्षमायाविधुरस्य

आदितो दकारमारभ्य षडक्षराणि) दक्षिणामूर्तये इत्येवंरूपाणि । षष्ठस्यान्तं मकारः । अष्टमान्त्यं हकारः,

सप्तमाद्यो यकारः, प्रथमोपान्त्यो विन्दुस्तान्यां युक्तं त्वं इति । पष्ठपञ्चमो मकारः, (आद्यैकादश ए तद्युक्तस्तेन मे इति) । पञ्चमस्य चतुर्यो धकारः, आद्यद्वितीय आ, उपान्त्यो विन्दुस्तान्यां युक्तस्तेन धा इति । पष्ठस्याद्यं पकारः, सप्तमस्य द्वितीयो रेफस्तद्युक्तस्तेन प्र इति । सप्तमाद्यं यकारः । तृतीय-
पद्वितीयं लृकारः, सधनं सप्रयत्नोच्चार्यं द्वित्वद्योतकोच्चार्यमित्यर्थः, तेन च्छ इति । अष्टमस्य तृतीयः
सकारः सप्तमान्त्यं वकारः, आद्यद्वितीय आकारस्तद्युक्तस्तेन स्वा इति । अन्त्यस्याष्टमस्यान्त्यं हकारः, आद्य-
द्वितीय आकारस्तेन युक्तं हा इति । स्पष्टं तु “ओं नमो भगवते दक्षिणामूर्तये महा मेधां प्रयच्छ स्वाहा” ॥
अथ केचिदस्मिन्मन्त्रे मेधामिति पदं त्यक्त्वा तत्स्थाने प्रक्षामिति पदं वदन्ति । “मेधास्थाने सूरयोऽन्ये
प्रक्षापदमधोविरे ।” इति मन्त्रतन्त्रप्रकाशवचनात् ॥ तथा—

अपिर्ब्रह्मा सप्रदिष्टो गायत्रं छन्द ईरितम् । देवता श्रीमहादेवो दक्षिणामूर्तिसंज्ञकः ॥ ६ ॥

प्रणवः प्रोच्यते बीजं स्वाहा शक्तिरिति स्मृता । मेधापदं कीलकं स्यात् पुरुषार्थे नियोज्यते ॥ १० ॥

तारुद्वस्त्रैर्दिव्यैः षड्भिरङ्गानि कल्पयेत् । शिरोभूमध्यवक्त्रेषु हृदि नाभौ च गुह्यके ॥ ११ ॥

जान्वांश्चरणयोर्न्यस्येत् पदानि क्रमशः सुधीः । मूर्ध्नि पश्चात्पलाटे च चक्षुषोः श्रोत्रयोस्तथा ॥ १२ ॥

नासापुटद्वये पश्चादोष्ठयोर्दन्तयोरपि । जिह्वायां चितुकाग्रे च ग्रन्थयोर्गुह्ये गले ॥ १३ ॥

बाह्वोश्च हृदये चैव नाभौ गुह्ये गुह्ये तथा । ऊर्वोर्जान्वांश्च जह्वायां पादपाणियुगे तथा ॥ १४ ॥

सर्वाङ्गेषु च विन्ध्यस्येन्मन्त्रवर्णान्तन्द्भितः । एवं न्वत्तत्तनुर्मन्त्री ध्यायेद् देवमनन्यधीः ॥ १५ ॥

अकलङ्कशरच्चन्द्रनिभमम्भोजमध्वगम् । गङ्गाधरं लसच्चन्द्रकलोद्भासितशेखरम् ॥ १६ ॥

प्रसन्नवदनम्भोजं त्रिनेत्रं सस्मिताननम् । दिव्याम्बरधरं दिव्यगन्धमान्यैरलङ्कृतम् ॥ १७ ॥

नानारत्नमयाकल्पमहिकचषाविभूषितम् । भुक्ताक्षमालां दक्षोर्ध्वे ज्ञानमुदामधःकरे ॥ १८ ॥

धामोर्ध्वे च सुधाकुम्भं पुस्तकं तदधःकरे । दधानं चिन्तयेन्नन्दिन् मुनिवृन्दनिषेवितम् ॥ १९ ॥

सहस्रारशिरःपीठलसद्दामाग्निपङ्कजम् । एवं ध्यात्वा गच्छभ्रेष्ठ पूर्वोक्ते शैवपीठके ॥ २० ॥

पञ्चत्रयसमोपेते भूगृहत्रितयान्विते । चतुर्द्वारसमायुक्ते देवमावास्य पूजयेत् ॥ २१ ॥

(आदावङ्गानि संपूज्य केसरेषु वचा पुरा । खरान् षोडश तत्रैवं द्वन्द्वशः केसरस्थितान् ॥ २२ ॥

यजेद्द्वर्गाष्टकं पश्चादष्टपत्रेषु मन्त्रवित् । द्वितीयेऽष्टदले वत्स सरस्वत्यादिकान् वजेत् ॥ २३ ॥)

सरस्वती चतुर्वक्त्रः सनकश्च सनन्दनः । सनातनस्ततो वत्स सनत्पूर्वः कुमारकः ॥ २४ ॥

शुको व्यासश्च संपूज्य तृतीयेऽष्टदले पुनः । पार्वती सुभगा भद्रा क्रिया शान्तिस्तथैव च ॥ २५ ॥

रौद्री काली वल्लभेति दक्षिणामूर्तिशक्तयः । चतुरस्रचतुष्कोशेष्वग्नादीशान्तमर्चयेत् ॥ २६ ॥

सिद्धगन्धर्वयोगीन्द्रविद्याधरगणानपि । इन्द्रादींश्च तदस्त्रास्त्रि प्राग्वद्दीधीद्वये वजेत् ॥ २७ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादिभोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे
अग्नये नमः । मुखे गायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीदक्षिणामूर्तये देवतायै नमः । गुह्ये प्रणवबीजाय नमः ।
पादयोः स्वाहाशक्तये नमः । नाभौ मेधाकीलकाय नमः । इति विन्ध्यस्य मम चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं विनि-

योगः, इति वृत्ताञ्जलिर्वदेत् । ततः—ओंआंओं हृदयाय नमः । ओंऐंओं शिरसे स्वाहा । ओंऊंओं शिखायै वषट् । ओंऐंओं कवचाय हुं । ओंऔंओं नेत्रत्रयाय वौषट् । ओंअःओं अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठा-
दितलान्तं करयोर्विन्यस्य हृदयादिषडङ्गेष्वापि स्वसेत् । ततः—शिरसि ओंनमः । भूमध्ये नमो नमः ।
सफत्रे भगवते० । हृदि दक्षिणामूर्तये० । नाभौ मङ्गं० । गुह्ये मेघां० । जान्वोः प्रथस्त्रुं० । पादयोः स्वाहा० ॥
शिरसि ओंनमः । तलाटे नं० । नेत्रयोः मों० । कर्णयोः भं० । नासापुटद्वये गं० । ओष्ठयोः वं० । दन्तपङ्क्तयोः
तें० । जिह्वायां दं० । त्रिबुकाग्रं सिं० । अंसयोः यां० । गले मूं० । यादोः तें० । हृदये यं० । नाभौ मं० ।
गुह्ये हां० । गुदे मं० । ऊर्वाः धां० । जान्वोः प्रं० । जङ्घयोः यं० । पादयोः चङ्गं० । पादयोः स्वां० ।
सर्वाङ्गे हां नमः । इति विन्यस्य, प्राग्वद् ध्यानादिपुष्पोपनारास्ते प्राग्वद्ज्ञाने संपूज्य, प्रथमाष्टदलकेसरेषु
अंआं नमः । ईं नमः । उंऊं नमः । अंअं नमः । लूं नमः । ऐं नमः । ओंओं नमः । अंअः नमः ।
इति प्राक्षतिकेन देवाग्रमारभ्य संपूज्य, तद्वलेषु कलंगंधं नमः । खंखंअंअं नमः । टंठंउंउं नमः ।
तथंघंघं नमः । पंफंभंभं नमः । धंरंलंघं नमः । शंषंसंहं नमः । लंलं नमः । इति संपूज्य, द्वितीयाष्टदले—
सरस्वत्यै नमः । ब्रह्मणे० । सनकाय० । सनन्दनाय० । सनातनाय० । सनत्कुमाराय० । शुक्राय० । व्यासाय० ।
मृतीयाष्टदले तथैव—पार्वत्यै नमः । सुभगायै० । भद्रायै० । क्रियायै० । शान्त्यै० । रौद्र्यै० । काल्यै० । बल्लभायै० ।
इति संपूज्य, (चतुरस्रचतुष्कोणयोरन्तरालस्थकोणचतुष्के अग्रेयादि सिद्धगणेश्वो नमः । गन्धर्वागणेश्वो० ।
योगीन्द्रगणेश्वो० । विद्याधरगणेश्वो० । इति संपूज्य,) प्राग्वज्जोकपालाखांदि सर्वं समापयेदिति ॥ तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं तदशांशं हुनेत् तथा । क्षीरप्लुतैस्त्रिलैः पद्मैः पायसैर्वा घृतप्लुतैः ॥ २८ ॥
तर्पणादि ततः कुर्याद्यथोक्तविधिना सुधीः । मन्त्रवर्षं प्रसाध्यैवं काम्यकर्माणि साधयेत् ॥ २९ ॥
कण्ठमात्रोदके स्थिता जपेन्मन्त्रं सहस्रकम् । प्रत्यहं मण्डलादर्वाक् कवीनामग्रणीर्भवेत् ॥ ३० ॥
पञ्चविंशतिधा जप्तमन्त्रं पायसमेव च । भक्षितं शीर्षसंसिक्तं परं वाक्सिद्धिकारकम् ॥ ३१ ॥
सर्वापन्नाशनं चैव सर्वरोगविनाशनम् । त्रयोदश्यां प्रदोषेषु सोपवासः शिवालयम् ॥ ३२ ॥
मौनी गतार्चयेद्देवं विद्यापुईदयेऽनघ । आज्येन पायसाग्नेन वाकामः सर्वदा हुनेत् ॥ ३३ ॥
श्रीकामः पद्मैर्निर्वैर्वा नन्दार्चतः सदा हुनेत् । आज्यक्षीराङ्गूर्वाभिर्हुता दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३४ ॥
गुरवे गां च महिषीं तस्य मृत्पुमयं कुतः । आदित्याभिमुखो भूत्वा दद्याज्जलाञ्जलीन् दश ॥ ३५ ॥
मूलमन्त्रेण मन्त्रज्ञः सर्वदोषैर्न बाध्यते । प्रातः सायं च सप्तैव मध्याह्ने चैकविंशतिम् ॥ ३६ ॥
दुग्धमुदध्या जलैर्देवं तर्पयेदर्चयेद्हुनेत् । पलाशपुष्पैराचिरात् कविर्होमादिभिर्भवेत् ॥ ३७ ॥
गौर्या पार्श्वस्थया सार्धं श्रीकाममिन्तयेत् प्रभुम् । अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं भूवर्सी श्रियमाप्नुयात् ॥ ३८ ॥
भुञ्जानः प्रयतो मन्त्री गोमूत्रं पक्वमोदनम् । भिक्षान्नमथवा मन्त्रमयुतद्वितयं जपेत् ॥ ३९ ॥
अश्रुतादृष्टशास्त्राणि व्याचष्टे नात्र संशयः । पञ्च दशदलं कृत्वा तारं तत्कर्णिकान्तरे ॥ ४० ॥
साध्याख्याकर्मसंयुक्तं विलिखेन्नन्दिकेश्वर । पत्रेषु मन्त्रसंभूतानर्शान् द्विर्द्विलिखेत् क्रमात् ॥ ४१ ॥
अन्त्यमन्त्रे समालिख्य वेष्टयेन्मातृकाचरैः । यन्त्रं श्रीदक्षिणामूर्तेः साधितं विधिवन्मृशाम् ॥ ४२ ॥

अथवा श्रृङ्गादीनां नाशनं धारणाद्भवेत् । ..... ॥

इति ॥ अस्यार्थः—दशदलं पञ्चं कृत्वा तत्कलिकायां प्रसवे विलिख्य, तन्मध्ये “देवदत्तं रत्नं रत्न” इति व्याख्यानां विलिख्य, तन्मध्ये द्विर्द्विर्भववर्णानालिख्यान्त्यदले वर्षत्रयं लिखन्वा, बहिर्वृत्तद्वयं कृत्वा तयो-
न्तरालवीथ्यां प्रागादिप्रादक्षिण्येनाकारादित्तकारान्तां सविन्दुकां मातृकां विलिखेत् । पतद्यन्ममुक्तफलदं
भवति ॥ तथा—

पद्मपदलं कृत्वा मध्ये साध्यं समालिखेत् । किञ्चकेषु स्वरान् नन्दिन् द्वन्द्वशस्तु समालिखेत् ॥ ४३ ॥
तारमाद्यदले नन्दिन् वर्षत्रयविभागशः । आलिरूपं विलिखेत् पञ्चाद्वर्णत्रयविभागतः ॥ ४४ ॥
शिष्टपत्रेषु मन्त्रस्य शिष्टवर्णान् समालिखेत् । बहिर्वृत्तद्वयं कृत्वा अन्तराले तयोर्लिखेत् ॥ ४५ ॥
कादिचान्तान् सयिन्दुंश्च बहिर्भूभिन्वमालिखेत् । प्रधानदिक्षु तस्मात् सप्तमान्त्यं समालिखेत् ॥ ४६ ॥
प्रथमोपान्त्यसंयुक्तं चतुर्थं स्याद् द्वितीयकम् । कोलेषु विलिखेच्चैतद्यच्च सर्वार्थसाधकम् ॥ ४७ ॥
पुत्रपौत्रप्रदं नृणामायुःश्रीविजयप्रदम् । कृत्यापसारभूतादिनाशनं सर्वकामदम् ॥ ४८ ॥

इति ॥ अस्यार्थः—अष्टदलपञ्चं कृत्वा तत्कलिकायां सप्तम्यं नाम समालिख्य किञ्चकेषु द्विः स्वरान् सवि-
न्दुनालिख्य, प्रथमदले प्रथमं अकार-उकारमकारभेदेन विभज्य विलिख्य, सप्तसु दलेषु मन्त्रस्यैकविंशतिवर्णा-
स्त्रिंशस्त्रिंशः समालिख्य चान्तान्तरालवीथ्यां कादिवर्णानालिख्य भूपुरस्य दिक्षु च कोलेषु वमिति विलिखेत् ।
पतद्युक्तफलदं भवति ॥ तथा नन्दिकेश्वरमते—मन्त्रान्तरम् ।

भृणु नन्दिन् प्रवक्ष्यामि मन्त्रमन्यक्काक्षरम् । देवस्य दक्षिणामूर्तेः सर्वज्ञतत्प्रदायकम् ॥ १ ॥
आद्यत्रयोदशार्थं तु तस्य पञ्चदशान्वितम् । उद्धृत्य पुनराद्यस्य प्रथमार्थं समुद्धरेत् ॥ २ ॥
स एव प्रथमवर्गस्य पञ्चदशसमन्वितः । पञ्चाक्षरमनुं पञ्चादाद्यवर्षद्वयं पुनः ॥ ३ ॥
व्युत्क्रमेण वदेन्नन्दिन् मन्त्रः प्रोक्तो नवाक्षरः । ..... ॥

आद्यत्रयोदशार्थं ओकारः, तस्य पञ्चदशो विन्दुस्तेन प्रणवो जातः । आद्यस्य प्रथमार्थोऽकारः, स पञ्चद-
शार्थेन विन्दुना समन्वितः तेन सं इति । पञ्चाक्षरमनुः पूर्वोक्तमिष्टपञ्चाक्षरः । आद्यवर्षद्वयं प्रणवाकारी
व्युत्क्रमेण अक्षरप्रणवक्रमेण । तथा—

ऋषिः शुक्रः समाख्यातोऽनुष्टुप् छन्द उदाहृतम् । देवता जगतामादिर्दक्षिणामूर्तिरव्ययः ॥ ४ ॥
तारेण हृदये प्रोक्तमङ्कारेण शिरः स्मृतम् । शिखा नमःपदेन स्वाधिवाय कवचं मतम् ॥ ५ ॥
अङ्कारेण च नेत्रं स्वादत्तं तारेण विन्यसेत् । ध्यानम्—

मुद्रापुस्तकवकिनामविलसद्बाहुं प्रसन्नाननं

मुक्ताहारविभूषणं मणिरुचा भास्वत्किरीटोज्ज्वलम् ।

अङ्गानापहमादिमादिमगिरामर्ष भवानीपतिं

न्यग्रोधोपनिवासिनं परगुरुं ध्यायेदमीष्टाप्तये ॥ ६ ॥

इति ध्यात्वा यजेद्देवं शैवे पीठे पुरोदिते । पञ्चाक्षरोऽक्रविधिना पुरश्चर्यादिकं तथा ॥ ७ ॥

एवं यो भजते मन्त्रं सर्वज्ञो भवति ध्रुवम् । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकथानादियोगोपाध्यासान्ते मूलेन प्रासाद्यामत्रयं कृत्वा, शिरसि शुक्राय अथये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये दक्षिणामूर्तये देवताय नमः । इति विन्यस्य, प्रातः-
द्विनियोगमुक्त्वा, ॐ हृदयाय नमः । ॐ शिरसे० । नमः शिखायै० । शिवाय कवचाय० । ॐ नेत्रत्रयाय
बोधः । ॐ अस्त्राय फट् । इति करबद्धकन्यासं कृत्वा ध्यायमानसपूजान्ते पञ्चाक्षरवत् सर्वं कुर्यात् ॥ तथा—

आद्यद्वादशवर्णं तु तस्योपान्त्येन संयुतम् । पञ्चमं पञ्चमस्याद्य षष्ठस्यापि च पञ्चमम् ॥ १ ॥

प्रथमस्यान्त्यसंयुक्तं द्वितीयप्रथमं ततः । सप्तमस्य तृतीयस्थं प्रथमस्य तुरीययुक् ॥ २ ॥

प्रथमोपान्त्ययुक्तञ्च अष्टमस्याद्यमक्षरम् । तृतीयोपेतमाद्यस्य सप्तमस्य तुरीयकम् ॥ ३ ॥

आद्यद्वितीयसंयुक्तं सप्तमस्याद्यमक्षरम् । अष्टमस्य तृतीयं तु आद्योपान्त्याद्यसंयुतम् ॥ ४ ॥

तदन्त्यसहितं नन्दिन् ताराद्योऽयं नवाक्षरः । तव स्नेहान्मया नन्दिन् कथितः सर्वसिद्धिदः ॥ ५ ॥

आद्यद्वादश ये, तस्योपान्त्यो विन्दुस्तेन युक्तं ऐं इति । पञ्चमस्य पञ्चमो नकारः । षष्ठपञ्चमं भकारः, प्रथमोपान्त्यो विसर्गस्तयुक्तस्तेन मः । द्वितीयप्रथमं क, सप्तमस्य तृतीयस्थं लकारोपरि स्थितं, प्रथमस्य तुरीय ईकारः, प्रथमोपान्त्यो विन्दुस्तेनापि युक्तम्, एतेन कामबीजमुद्भूतम् । अष्टमस्याद्यं शकारः, आद्यस्य तृतीयं इकारस्तेन शि । सप्तमस्य तुरीयं वकारः, आद्यद्वितीय आकारस्तेन वा । सप्तमस्याद्यं यकारः । अष्टमस्य तृतीयं सकारः । आद्योपान्त्याद्य औ, तदन्त्यो विसर्गः, ताभ्यां युक्तस्तेन सौः इति । ताराद्यः प्रणयाद्यः ॥ तथा—

मृन्याद्याः पूर्वमुद्दिष्टाः पदैः पद्भिः षडङ्गकम् । ध्यायेत् पूर्ववदेवेशं वामार्धदयितं शिवम् ॥ ६ ॥

यजेत् पुरोदिते पीठे पञ्चाक्षरविधानतः । पुरश्चर्याकृत्यं च पूर्वोक्तं नन्दिकेश्वर ॥ ७ ॥

पूर्वमन्त्रोदितान् कुर्यात् प्रयोगान् साधकोत्तमः । ..... ॥

पूर्वोक्तमिति पञ्चाक्षरोक्तम् । पूर्वमन्त्रोदितान् दक्षिणामूर्तिप्रकरणोदितान् । ॐ हृत् । ऐं शिरः । नमः शिखा । क्लीं कवचं । शिवाय नेत्रं । सौः अस्त्रं । अन्यत् सुगमम् ॥ तथा—

दक्षिणामूर्तये प्रोक्त्वा विग्रहे तु ततो वदेत् । ध्यानस्थिताय धीशब्दं महि तन्नो वदेत् ततः ॥ ८ ॥

धीरः प्रबोदयादेषा गावत्री नन्दिकेश्वर । ..... ॥

इति ॥ नन्दिकेश्वरमते— मृत्युञ्जयस्य मन्त्रः ।

अथ मृत्युञ्जयं मन्त्रं कथयामि त्वानघ । आद्यत्रयोदशोपान्त्यस्वरानुद्धृत्य नन्दिक ॥ १ ॥

ततस्तृतीयवर्गस्य तृतीयं चाद्यषष्ठयुक् । तदुपान्त्यस्वरारूढमष्टमस्य तृतीयकम् ॥ २ ॥

आद्यान्त्यवर्णसंयुक्तं तृतीयवर्णमुद्धरेत् । एष मृत्युञ्जयो मन्त्रः प्रोक्तो मृत्युभयापहः ॥ ३ ॥

आद्यत्रयोदश ओ, उपान्त्यो विन्दुस्तेन प्रणवो जातः । तृतीयवर्गस्य तृतीयं जकारः, आद्यषष्ठं ऊ, तदुपान्त्यो विन्दुस्ताभ्यां युक्तस्तेन जूं इति । अष्टमस्य तृतीयं स, आद्यान्त्यो विसर्गस्तेन सः ॥

ऋषिः कङ्कालो देव्यादिगावत्री च्छन्द ईरितम् । देवतास्य मनोः प्रोक्तं शिवो मृत्युञ्जयाभिधः ॥ ४ ॥

प्रगदो बीजमित्युक्तं सः शक्तिरिति कीर्तिना । षड्दीर्घयुक्तेनान्त्येन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
 आधारहृन्निद्धरःस्वेवं न्यसेद्वर्णात्रयं ततः । ध्यायेद् देवं ततो वत्स समाहितमनाश्रितम् ॥ ६ ॥
 शुद्धस्फटिकमङ्गाशं शुभ्रपद्माने स्थितम् । कपर्दमौलिकिलसच्चन्द्रखण्डच्युतामृतैः ॥ ७ ॥
 अभिषिक्तसमस्ताङ्गमर्केन्द्वनललोचनम् । दक्षिणोर्ध्वकरे मुद्रां ज्ञानारूपां तदधःकरे ॥ ८ ॥
 अक्षपालां च वामोर्ध्वे पाशं वेदमधःकरे । दधानं चिन्तयेद् देवं मृत्युरोगभयापहम् ॥ ९ ॥
 इति ध्यातार्चयेत् पीठे शैवे पूर्वममीरिते । अष्टपत्राम्बुजे वत्स चतुरस्रत्रयाहते ॥ १० ॥
 अर्चनाङ्गेन्द्रवत्त्राद्यैरावृतित्रयमयुता । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते, शिरसि कटोलाय ऋषये नमः । मुखे देवोपा-
 यत्रीकुन्दसे नमः । हृदि श्रीमृगुञ्जयाय देवतायै नमः । गुह्ये ओं बीजाय नमः । पादयोः सः शङ्करे नमः ।
 इति विन्यस्य, ममेष्टमिच्छये विमियांगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा सांसीसंसीसांसः इति करवङ्कन्यासं कृत्वा,
 मूलाधारे ओममः । हृदये जूं नमः । शिरसि सः नमः । इति विन्यस्य ध्यानादिपुष्पोपचारास्ते प्राग्बह-
 ङ्गानि संपूज्य लोकपालपूजादिसर्वं प्राग्वत् समापयेदिति । अत्र पूजामण्डलं चतुरस्रमयवेष्टितमण्डलं ज्ञेय-
 म् । अष्टदलेषु विकृपालान् चतुरस्रं तदायुधानि पूजयेत् ॥ तथा—

लक्षत्रयं जपेन्मन्त्रममृताशकलैर्दुनेत् । बीराप्लुतैस्तर्पणादि ततो नन्दिन् समाचरेत् ॥ ११ ॥
 एवं सिद्धे मनौ नन्दिन् प्रयोगानाचरेत् ततः । तारनालं मध्यपत्रमन्त्यमध्यं च संपुटे ॥ १२ ॥
 पद्मयुगं तदन्तःस्थमात्मानं चिन्तयेच्छिवम् । संस्रवद्वर्षीयूपधारासिक्तकलेवरम् ॥ १३ ॥
 अनेन योगेन भवेद् दीर्घायुश्च निरामयः । ..... ॥

अथमर्थः—उक्ताङ्गनालस्य जूङ्कारपञ्चाष्टकस्य सःकारकर्त्तिकस्य संपुटेतस्य पद्मत्रयस्य मध्ये समासीनं
 मन्त्रवर्षत्रयनिर्गच्छद्वन्द्वमृताशकलैस्तर्पणं शिवात्मानं चिन्तयेदित्यर्थः ॥ तथा—

वेदाङ्गुलमितैर्नन्दिन् गुह्यबीशकलैर्दुनेत् । पयःपरिप्लुतैरर्कसहस्रं विजितेन्द्रियः ॥ १४ ॥
 आरोग्यापूर्यशोलचमीरचिरात्प्रभते ध्रुवम् । (अमृताशकलैर्द्वन्द्वसंप्लुतैश्चतुरङ्गुलैः ॥ १५ ॥
 सहस्रद्वादशमितं जुहुयादेधितेऽनले । यावत्संख्यं जुहोत्येवं साधको नन्दिकेश्वर ॥ १६ ॥)
 तावत्संख्यैः सुधाकुम्भैरग्निः प्रीणाति शङ्करम् । आप्यायितोऽग्निना रुद्रः प्रदद्यात् साधकेप्सितान् ॥ १७ ॥
 गुह्यबीशकलान् नन्दिन् समिधो वटवृक्षजाः । तिला दूर्वाः पयः सर्पिः पायसं च गणाधिप ॥ १८ ॥
 इत्युक्तैः सप्ताभिर्द्रव्यैर्जुहुयात् सप्तवासरम् । क्रमाद् दशशतं नित्यमष्टोत्तरमतन्द्रितः ॥ १९ ॥
 सप्ताधिकान् द्विजान् नित्यं भोजयेन्मधुरान्वितैः । विविधैः स्नादुभिर्मोज्ज्वैरन्नपानादिकैर्गण ॥ २० ॥
 विकारानुगुणान् नन्दिन् वर्षयेद्दोमवासरान् । होतृभ्यो दक्षिणां दद्यादरुणां गां पयसिनीम् ॥ २१ ॥
 गुरुं संप्रीणयेन्नन्दिन् धनाद्यैर्देवताधिवा । अनेन विधिना साध्यः कृत्यारोगज्वरादिभिः ॥ २२ ॥
 विष्णुः सुचिरं जीवेच्छरदां शतमञ्जसा । अभिचारे ज्वरे तीव्रे घोरोग्मादे शिरोगदे ॥ २३ ॥

असाध्यरोगे च्चेडानां मोहे दाहे महाभये । होमोऽयं शान्तिदः प्रोक्तः सर्वसंपत्प्रदायकः ॥ २४ ॥
 अथ त्रिजन्मदिवसे द्रव्यैः सप्तभिरादरात् । पृथक् शतं हुनेन्मन्त्री मधुरैर्भोजयेद् द्विजान् ॥ २५ ॥
 दीर्घमायुरवाप्नोति नियमेन न संशयः । अथवा सप्तभिर्द्रव्यैर्जन्मक्षेत्रं जुहुयात् सुधीः ॥ २६ ॥
 पृथक् सहस्रं तेन स्थाञ्जिरूपद्रवमुत्तमम् । दीर्घमायुरवाप्नोति नात्र कार्या विचारणा ॥ २७ ॥
 पयोक्तृर्वात्रितयैर्हुनेदेकादशाहुतीः । दिनशः सोऽपमृत्युं च गंगाञ्जित्वाचिरादसौ ॥ २८ ॥
 दीर्घमायुश्च लभते मन्त्रशास्त्रविशारदः । त्रिजन्मसु सुधावल्लीकाश्मरीवकुलोद्भवैः ॥ २९ ॥
 समिद्धैः कृतो होमः सहस्रेषु पृथक्पृथक् । अपमृत्युहरो नन्दिनः सर्वरोगान् विनाशयेत् ॥ ३० ॥
 सिद्धार्थैर्विहितो होमो महाज्वरविनाशनः । अपामार्गसमिद्धोमस्त्वपमृत्युगटापहः ॥ ३१ ॥
 लिखेदष्टदलं पत्रं तारं मध्ये समाध्यकम् । दिक्पत्रेषु द्वितीयाय विदिकृत्येषु तृतीयकम् ॥ ३२ ॥
 दिक्षु भूमण्डलस्थाथ सप्तमान्तं सविन्दुकम् । विदिक्षु च चतुर्थस्य द्वितीयं विन्दुभूषितम् ॥ ३३ ॥
 यत्र मृत्युंजयस्वेदं जपहोमादिसाधितम् । धृतं मूर्ध्निधवा कण्ठे बाहौ कट्यां प्रकोष्टके ॥ ३४ ॥
 ग्रहरोगविपादीनां नाशनं मृत्युभञ्जनम् । कीर्तिवरयेन्दिराकान्तिपुत्रदं नात्र संशयः ॥ ३५ ॥

इति ॥ अस्यार्थः—अष्टदलपत्रं विरच्य तत्कलिकायां प्रचवं तन्मध्ये साध्यनाम विलिख्य, तस्य दिक्पत्रेषु जं इति विलिख्य, कोणपत्रेषु सः इति लिखित्वा, बाहिधतुरस्त्रं कृत्वा तस्य दिक्षु—वं, कोणेषु—ई, इति लिखित्वा प्रोक्तविधिना विभूयादुक्तफलदं भवति ॥ अथाधोरात्रमन्त्रः । तत्रभीकण्ठसंहितायाम्—

अथाधोरमनुं धत्ते सर्वशत्रुनिवृद्धनम् । सर्वदुष्टग्रहभ्याधिनाशनं जगदीश्वरि ॥ १ ॥

रेवती नकुलाक्रान्ता लोलाक्षी श्रीमुखीयुता । भृगुवाक्रान्ता कुर्दिनी च वर्तुलाक्षीयुतः शिवे ॥ २ ॥

रेवती च पुनरेतद्द्वयं प्रादि च तद्द्वयम् । शिवोचमः सद्यपुक्रो रेवती तद्द्वयं तर ॥ ३ ॥

तनुरूपपदं देवि चटयुग्मं प्रपूर्णि तत् । क्रोधीशो नकुलीशश्च पुनरेतद्द्वयं शिवे ॥ ४ ॥

वमयुग्मं बन्धयुग्मं घातयद्वितयं ततः । वर्मास्त्रान्तो मनुर्देवि एकपञ्चाशदक्षरः ॥ ५ ॥

इति । रेवती रेफः, नकुलाक्रान्ता इकाराद्यस्थिता, लोलाक्षी ईकारः, श्रीमुखी विन्दुस्ताभ्यां युक्तस्तेन ई । भृगुः सकारः, तदाक्रान्ता कुर्दिनी तदधःस्थः फकारः, वर्तुलाक्षी उकारस्तेन युता, तेन स्फु । रेवती रेफः । पुनरेतद्द्वयं स्फुर इति । प्रादि च तद्द्वयं प्रस्फुर प्रस्फुर इति । चकाराद्धोऽन्ता लभ्यते । शिवोत्तमो धकारः, सद्ययुक्त ओकारेण युतस्तेन धो । रेवती रेफः । पुनरेतद्द्वयं धोर इति । तर स्वरूपं । तनुरूप स्वरूपं । चटयुग्मं चटचट इति । प्रपूर्णि तत् चटयुग्मं प्रपूर्वकं च तेन प्रचट प्रचट इति । क्रोधीशः क । नकुलीशो इ । पुनरेतद्द्वयं कइ इति । वमयुग्मं वमवम । बन्धयुग्मं बन्धबन्ध इति । घातयद्वितयं घातय घातय । वमं हुं । अस्त्रं फट् । इति (वर्णाः ५९) ॥ तथा—

अधोरोऽस्य ऋषिः प्रोक्तस्त्रिष्टुप् छन्दः समीरितम् । अधोरुद्रो देवता स्यात् हुंजीजं देवि कीर्तितम् ॥ ६ ॥

शक्तिश्च शक्तिधीजं स्यात् पुरुषार्थचतुष्टये । विनियोगो भवेद् देवि षडङ्गं विन्यसेत् ततः ॥ ७ ॥

शरत्तदशदिग्दन्तिदिवाकरमितैः क्रमात् । षट्पदान्येकादश मनोरेषु स्थानेषु विन्यसेत् ॥ ८ ॥

शिरानेत्रवक्त्रगलहस्ताभ्यन्धुरुजानुषु । सज्जहापादबोधैवं पदानि परमेश्वरि ॥ ९ ॥

शरतुनेत्रवस्त्रविधिरसवेदान्धिवेदकैः । रसनेत्रमितैर्वर्णैः पदानि स्युर्महेश्वरि ॥ १० ॥

इति । पञ्चम्यामे वर्षविभागमाह—शर इत्यादि । शराः ५ श्रुतवः ६ दश १० दिक् १० दन्तिनः ८ दिवा-
कराः १२ ॥ पदेषु वर्षविभागमाह—शर इत्यादि । शराः ५ श्रुतवः ६ नेत्रं २ वसवः ८ अर्धयः ४ रसाः
६ वेदाः ॥ अर्धयः ४ वेदाः ४ रसाः ६ नेत्रं २ ॥ तथा—

एवं न्यस्ततनुर्मन्त्री ध्यायेद् देवं मसन्नधीः । कालमेवनिभं देवं भीमदंष्ट्रं त्रिलोचनम् ॥ ११ ॥

भुजङ्गभूषणं रक्तवसनलेपशोभितम् । परशुं करवालं च बाणांस्त्रिशिखमेव च ॥ १२ ॥

दधानं दक्षिणैर्हस्तैरुर्ध्वादिक्रमतः परैः । डमरुं खेटकं चापं नृकपालं च पार्वति ॥ १३ ॥

काम्यकर्मसु रक्ताभमसितं चाभिचारके । निग्रहे ग्रहभूतादिमुक्तये मुक्कानिभं खरेत् ॥ १४ ॥

एवं सञ्चिन्त्य देवेशं शैवे पीठे पुरोदिते । पदकोणान्तःस्थिते पद्मद्वितये भूपुरैर्हृते ॥ १५ ॥

चतुर्द्वारसमायुक्ते वसुपत्रे महेश्वरि । पूजयेद् देवमावाह्य गन्धपुष्पैर्मनोहरैः ॥ १६ ॥

अङ्गानि पूर्वमभ्यर्च्य केसरेषु यथापुरा । प्रथमेऽष्टदले देवि पूजयेदायुषाष्टकम् ॥ १७ ॥

परशुं डमरुं खड्गं खेटं बाणान् धनुस्तथा । शूलं कपालं चैतानि द्वितीयेऽष्टदले पुनः ॥ १८ ॥

ब्राह्म्याद्या मातरः पूज्याश्चतुरस्रत्रयान्तरा । वीथीद्वये लोकपालांस्तदस्त्राणि च पूजयेत् ॥ १९ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्बत् प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते प्राशायामत्रयं कृत्वा, शिरसि अघोराय
श्रुष्ये नमः । मुखे त्रिपुष्पम्बसे नमः । हृदये श्रीअघोरकृपाय देवतायै नमः । गुह्ये हुं बीजाय नमः । पादयोः
ह्रीं शङ्कायै नमः । इति विन्यस्य मम चतुर्वर्गपुरुषार्थलिङ्गये विनियोगः इति कृताञ्जलिर्बुधेत् । ततः ह्रीं
स्फुर स्फुर हृदयाय नमः । प्रस्फुर प्रस्फुर शिरसे० । घोर घोरतर तनुरुप शिखायै० । खट खट प्रखट
प्रखट कवचाय० । कड कड वम वम नेत्रत्रयाय० । बन्ध बन्ध घातय घातय हुंफट अस्त्राय फट । इति
पञ्चममन्त्रानुष्ठानादितलान्तं करयोर्विन्ध्यस्य हृदयादिषडङ्गेष्वपि विन्यस्य, शिरसि ह्रीं स्फुर स्फुर नमः ।
नेत्रयोः प्रस्फुर प्रस्फुर० । मुखे घोर० । कण्ठे घोरतर तनुरुप० । हृदि खट खट० । नाभौ प्रखट प्रखट० ।
लिङ्गे कड कड० । ऊर्ध्वोः वम वम० । जाम्बोः बन्ध बन्ध० । अङ्गयोः घातय घातय० । पादयोः हुंफट
नमः । इति विन्यस्य, ध्यानादिषडङ्गपूजास्ते प्रथमाष्टदले देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन—परशवे नमः ।
डमरुकाय० । अङ्गाय० । खेटाय० । बाणेश्वर्य० । धनुष्य० । शूलाय० । कपालाय नमः । द्वितीयाष्टदले
देवाग्रमारभ्य ब्राह्म्याद्यष्टमातुः संपूज्य, प्राग्बुधविन्द्यादिपूजामारभ्य सर्वं समापयेदिति ॥ तथा—

लक्ष्मेकं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी यतव्रतः । जुहुवात् तद्दशांशेन तिलैः शुद्धैर्घृतप्लुतैः ॥ २० ॥

तर्पणं मार्जनं कृत्वा भोजयेन्मधुरैर्द्रिजान् । एवं सिद्धे मन्त्रवरे काम्यकर्माणि साधयेत् ॥ २१ ॥

क्रमात् सर्पिरपामार्गतिलसर्पपपायसैः । साज्वैः सहस्रं प्रत्येकं यामिन्यां जुहुवात् सुधीः ॥ २२ ॥

होमोऽयं नाशयेत् सद्यो भूतकृत्यामयादिकान् । श्वेतकिंशुकनिर्गुण्डीहोमोऽपामार्गसंभवैः ॥ २३ ॥

सभिद्वरैः कृतो होमः पूर्ववद्भूतशान्तिदः । अपामार्गारग्वधयोः पञ्चगव्यसमुच्चिताः ॥ २४ ॥

समिधो जुहुयात् कृष्णपञ्चम्बां निशि संयतः । पृथक् सहस्रहोमेन भूतानां निग्रहो भवेत् ॥ २५ ॥
 क्रमात् सर्पिरयामार्गपञ्चगव्यहविर्घृतैः । हुत्वा सहस्रं प्रत्येकं पात्रे संपातयेद् घृतम् ॥ २६ ॥
 संपातसर्पिषा साध्यं भोजयेद्भूतशान्तये । लिखेदष्टदलं पद्मं बहिर्गहयुगान्तरे ॥ २७ ॥
 मायां तत्कर्णिकामध्ये साध्याख्याकर्मसंयुताम् । खरैरावेष्ट्य तां शक्तिं किञ्जल्केष्वष्टवर्गजान् ॥ २८ ॥
 ककारादिलकारान्तानालिख्य दलसप्तके । अष्टमे तु दले बादित्तान्तान् समार्णकांलिखेत् ॥ २९ ॥
 स्फुरादिचटयुग्मान्तान् मन्त्रवर्णान् त्रिशक्तिशः । दलमध्ये तु संलिख्य दलाग्रेषु महेश्वरि ॥ ३० ॥
 प्रचटाद्यान् घातयान्तांस्तथैव गुणशो लिखेत् । बहिः षट्कोणकोणेषु प्रतिकोणं समालिखेत् ॥ ३१ ॥
 चर्माल्मवीजे तद्बाह्ये भूपुरेण तु वेष्टयेत् । दीप्तोक्तविधिना कुम्भं तस्मिन् पद्मे निधाय च ॥ ३२ ॥
 तत्र देवं समाराध्य तज्जलैरभिषेकतः । भूतापसारकृत्याद्याः सर्वे नश्यन्त्युपद्रवाः ॥ ३३ ॥

अस्यार्थः—कविर्भूतले सुसमे सिन्दूरादिना विपुलं षट्कोणं विरच्य, तन्मध्येऽष्टदलं पद्मं कृत्वा, तत्कर्णिकायां शक्तिवीजमालिख्य, तस्य हकारोदरे देवदत्तस्य, रेफस्थाने रोगं, ईकारस्थाने नाशय नाशयेति साधकसाध्यकर्माण्यालिख्य, तद्बीजं सविन्दुभिः षोडशस्वरैरावेष्ट्याष्टदलकेसरेषु—प्रथमदलकेसरे कलंगंघं, द्वितीये कंचंछंजं, तृतीये कंजंटं, चतुर्थे कंदंलं, पञ्चमे यंदंघं, षष्ठे एंफंभं, सप्तमे मंघंरं, अष्टमे चंशंयंसंलं नमः । इति स्वाग्नादिप्रादक्षिण्येन वर्णान् विलिख्य, दलमध्येषु स्वाग्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन प्रथमदलमध्ये स्फुरस्फु, द्वितीये रप्रस्फु, तृतीये रप्रस्फु, चतुर्थे रघोर, पञ्चमे घोरत, षष्ठे रतनु, सप्तमे कपच, अष्टमे टचट. इति विलिख्य, ततः प्रथमदलाग्रेषु प्रचट, द्वितीये प्रचट, तृतीये कडक, चतुर्थे हवम, पञ्चमे वमवं, षष्ठे धवंध, सप्तमे घातय, अष्टमे घातय, इति विलिख्य, तद्बहिःस्थषट्कोणेषु हुंफट इति प्रतिकोणं विलिख्य तद्बहिःचतुरस्रेषु वेष्टयित्वा, तत्र दीप्तोक्तविधिना कुम्भं संस्थाप्य तत्र देवमावाह्य समभ्यर्च्य, तेन जलेन साध्यमभिषेकयत्, यथोक्तफलसिद्धिर्भवति ॥ तथा—

अष्टपत्रं लिखेत् पद्मं षट्कोणं तस्य मध्यतः । तन्मध्ये शक्तिमालिख्य साध्याख्यानामसंयुताम् ॥ ३४ ॥
 स्फुरद्वयेन तां शक्तिं वेष्टयेज्जगदीश्वरि । षट्कोणस्य तु कोणेषु प्रस्फुरद्वितयं लिखेत् ॥ ३५ ॥
 एकैकशो महेशानि शिष्टवर्णान् दलेष्वथ । मूलमन्त्रस्य देवेशि रसवेदचतुरसैः ॥ ३६ ॥
 चतुश्चतुर्वेदसैर्विभक्तांस्तद्विस्तृतः । पुनः षट्कोणमालिख्य तत्कोणेषु महेश्वरि ॥ ३७ ॥
 हुंफडित्यालिखेद् बाह्ये चतुरस्रेण वेष्टयेत् । यन्मतेदधोरस्य कीर्तितं भुवि दुर्लभम् ॥ ३८ ॥
 क्षुद्रचौरग्रहभ्यालभूतापसारनाशनम् । संसाधितं धृतं नृणां सर्वसिद्धिमदायकम् ॥ ३९ ॥

इति ॥ अस्यार्थः—विपुलं षट्कोणं कृत्वा तन्मध्येऽष्टदलं पद्मं विरच्य, तत्कर्णिकायां पुनः षट्कोणमालिख्य, तन्मध्ये प्राग्बत् ससाध्यां शक्तिमालिख्य, तां स्फुर २ इत्यक्षरचतुष्टयेनावेष्टयान्तःषट्कोणेषु प्रस्फुर २ इति षडक्षराणि प्रतिकोणमेकमेकमालिख्य, अष्टसु दलेषु स्वाग्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन 'घोर' इत्यादि 'घातय' इत्यन्तान् वर्णान् ६ । ४ । ४ । ६ । ४ । ४ । ४ । ६ । इति क्रमेण विभज्यालिख्य बहिः षट्कोणेषु प्राग्बन्त्याक्षरद्वयं विलिखेत् तद्बहिःचतुरस्रेषु वेष्टयेत् । पतञ्जलमुक्तफटं भवतीति ॥ श्रीशिवरदस्ये पाशुपतास्त्रमन्त्रः—

अथ वन्द्यं महेशानमन्त्रं पाशुपताह्वयम् । असुराजं समस्तापचारणं शत्रुकुन्तनम् ॥ १ ॥

तारो वक्त्रेशः शान्तीन्द्रभूषितश्चन्द्रशेखरः । शिखीशपूर्वो वान्तश्च पञ्चमस्वरसंयुतः ॥ २ ॥

वर्मास्त्रान्तः पङ्क्त्योऽयं पट्टानन समीरितः । ..... ॥

तारः प्रणवः । वक्त्रेशः शंकारः , शान्तिरीकारः , इन्द्रो लकारः , ताभ्यां भूषितश्चन्द्रशेखरौ विन्दुमस्तकस्तेन रत्नं इति । शिखीशपूर्वः पकारः । वान्तः शकारः , पञ्चमस्वर उकारस्तेन शु । वर्मं हुं । अस्त्रं फट् ॥ तथा—

ऋषिः स्याद्वामदेवोऽस्य पंक्तिश्छन्द उदीरितम् । रुद्रः पशुपतिः प्रोक्तो देवता देववन्दितः ॥ ३ ॥

मन्त्रार्थः षड्भिरङ्गानि हुंफट्तैः सविन्दुभिः । जातिपुङ्गवानि विन्यस्य पट्टानन कराङ्गयोः ॥ ४ ॥

ध्यायेत् पशुपतिं सम्यक् मन्त्री चैकाग्रमानसः । पञ्चवक्त्रं दशभुजं प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥ ५ ॥

अग्निज्वालानिभश्मश्रुमूर्धजं भीमदंष्ट्रकम् । सङ्गं बाणानचमूर्त्रं शक्तिं परशुमेव च ॥ ६ ॥

दधानं दक्षिणैर्हस्तैर्हृद्वादिक्रमतो गुह । खेटचापौ कुण्डिकां च त्रिशूलं व्रजदण्डकम् ॥ ७ ॥

वामहस्तैश्च विभ्राणं मध्याद्वार्कमममम् । नानाभरणसन्दीप्तं पद्मगेन्द्रैरलङ्कितम् ॥ ८ ॥

स्फटिकौघनिभं भान्तं सर्वरक्षाकरं सरेत् । पूर्वोक्ते पूजयेत् पीठे शैवे गन्धादिभिः शिवम् ॥ ९ ॥

पद्मपट्टदलं कृत्वा कर्णिकाकेसरान्वितम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं चतुरस्रत्रयावृतम् ॥ १० ॥

एवं यन्त्रं समालिख्य स्वर्णरूपादिके शुभे । पट्टे वा फलके वत्स श्रीकण्ठादिसमुद्भवे ॥ ११ ॥

सर्वोपचारैराराध्य यजेदङ्गानि पूर्ववत् । दलेषु मातरः पूज्या लोकेशास्त्राणि तद्वहिः ॥ १२ ॥

पूजयेद्विधिनानेन रुद्रं परमभक्तिः । यः स सर्वानवाप्तेह कामानन्ते शिवो भवेत् ॥ १३ ॥

अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्वत् प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राङ्मुखोऽस्य कृत्वा , शिरसि वामदेवाय श्रुण्वे नमः । मुखे पंक्तिश्छन्दसे नमः । हृदये पशुपतये देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः , इति कृताङ्गलिख्येत् । ओं हुंफट् हृदयाय नमः । र्हुं हुंफट् शिरसे स्वाहा । प हुंफट् शिखायै वषट् । शु हुंफट् कण्ठाय हुं । हुं हुंफट् नेत्रत्रयाय ० । फट् हुंफट् अस्त्राय ० । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठदितस्तार्थं करयोर्विन्यस्य हृदयादिषडङ्गेष्वपि न्यसेत् । ततो ध्यानाद्यङ्गपूजान्ते अष्टदलेषु प्राङ्मुख्याद्याः संपूज्य , बहिर्वाधीद्वये इन्द्राद्यांस्तदस्त्राणि च संपूज्य प्राग्वत् सर्वं समापयेदिति ॥ तथा—

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी जितेन्द्रियः । तद्दर्शांशं हुनेद् द्रव्यैः सघृतैः संस्कृतेऽनले ॥ १४ ॥

तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेद् गुह । ततः सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगान् विदधीत वै ॥ १५ ॥

अनेन मन्त्रितं तोयं अस्तस्य वदने क्षिपेत् । सद्यस्तं मुञ्चति क्रन्दन् ब्रह्मो मन्त्रप्रभावतः ॥ १६ ॥

अमुना मन्त्रितान् बाणान् विमृजेद्युधि भूपतिः । जयेत् क्षणेन सचत्वनपि शत्रून् पट्टानन ॥ १७ ॥

इति ॥ अथ श्रीकण्ठसंहितायां नीलकण्ठमन्त्रः—

नीलकण्ठमनुं वन्द्ये च्चेडत्रयविनाशनम् । यं ज्ञात्वा गिरिजे मन्त्री दृष्ट्या नाशयते विषम् ॥ १ ॥

भुजङ्गेशसमारूढो लोहितेशस्तु पार्वति । सद्योऽक्रूरसमायुक्तः प्रथमं वरवर्धिनि ॥ २ ॥

मेपेशोऽपि भुजङ्गस्यो लोलाक्षीश्रीमुखीयुतः । लाङ्गलीशो महासेनयुतस्तर्तीय ईरितः ॥ ३ ॥

भुजङ्गेशो रेफः, तदुपरि स्थितो लोहितेशः पकारः, सद्य ओकारः, अक्षरो बिन्दुस्ताभ्यां युक्तस्तेन प्रो इति ।
मेपेशो नकारः, भुजङ्गस्यो रेफोपरि स्थितः, लोलाक्षी ईकारः, श्रीमुखी बिन्दुस्ताभ्यां युक्तस्तेन प्रो इति ।
लाङ्गलीशपृकारः, महासेनयुतो विसर्गसहितस्तेन ठः इति । तथा—

अरुणो मुनिरुद्दिष्टोऽनुष्टुप् छन्दश्च देवता । नीलकण्ठः शिवो देवि षडङ्गत्रिधिरुच्यते ॥ ४ ॥

हरयुग्मद्विठान्तो हृत् कर्षदिने द्विठः शिरः । नीलकण्ठः सङ्केर्देवि स्वाहान्तश्च शिखा मता ॥ ५ ॥

कवचं कालकूटान्ते विषमचखलेयुतम् । वर्मस्त्रयीजयुगलं नीलकण्ठः सङ्केशिराः ॥ ६ ॥

अस्त्रमेवं यजेद् देवि पञ्चाङ्गानि कराङ्गयोः । मूर्ध्नि कण्ठे च हृदये न्यमेद्भीजत्रयं ततः ॥ ७ ॥

ध्यायेद् देवं नीलकण्ठं बालार्कयुतवर्चसम् । जटाजूटलमचन्द्रशकलं फणिमत्तमैः ॥ ८ ॥

कृताकल्पं कराम्भोजैर्दधानं जपमालिकाम् । शूलं च दक्षिणाधोर्ध्वं वामोर्ध्वं च कपालकम् ॥ ९ ॥

खट्वाङ्गं तदधोदस्ते पञ्चवक्त्रविराजितम् । प्रतिवक्त्रं त्रिनयनं व्याघ्रचर्माम्बरावृतम् ॥ १० ॥

पद्ममध्ये समासीनमतिमुन्दरविग्रहम् । एवं ध्यालार्चयेत् पीठे शैवे सर्वोपधारकैः ॥ ११ ॥

पद्मे वसुदले रम्ये चतुरङ्गत्रयावृते । चतुर्द्वारसमायुक्ते पूर्वमङ्गानि पूजयेत् ॥ १२ ॥

लोकेश्वरानघाभ्यर्च्य तदस्त्राणि च संयजेत् । एवं समर्चयेन्मन्त्री नीलकण्ठं महेश्वरम् ॥ १३ ॥

दृष्ट्वा विनाशयेत् खेडं नीलकण्ठ इवापरः । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्बत् प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राश्नायामवश्यं कृत्वा, शिरसि अद-
द्याय ऋषये नमः । मुखे त्रिष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये भीमोत्तकण्ठाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य,
मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिर्भवेत् । ततो मूलेन करशुद्धिं कृत्वा, हरहर स्वाहा हृद-
याय नमः । कर्षदिने स्वाहा शिरसे स्वाहा । नीलकण्ठाय स्वाहा शिखायै षषट् । कालकूटविषमलणाय
हुंफट् कवचाय हुं । नीलकण्ठाय स्वाहा अस्त्राय फट् । इति पञ्चाङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं करयोर्विन्ध्यस्य
नेत्रवर्जं हृद्यादिपञ्चाङ्गेष्वपि न्यसेत् ततः (शिरसि प्रो नमः । कण्ठे प्रो नमः । शिरसि ठः नमः । इति
विन्यस्य, ध्यानाद्यङ्गपूजास्ते लोकेषांस्तदस्त्राणि च प्राग्बद्धोपीद्वये पूजयेत् । ततः) प्राग्बत् सर्वे समाप-
येदिति ॥ तथा—

लक्षत्रयं जपेद् देवि दीक्षितो विजितेन्द्रियः । इविषा सष्टतेनाथ हुनेद् देवि दशांशतः ॥ १४ ॥

तर्पणं मार्जनं कृत्वा भोजयेन्मधुरैर्द्विजान् । एवं सिद्धे मनौ देवि मन्त्री हरति तत्क्षणात् ॥ १५ ॥

खेडत्रयं न संदेहो नीलकण्ठ इव स्वयम् । स्पृष्ट्वा जपेद्विषग्रस्तं तत्क्षणाभिर्विषो भवेत् ॥ १६ ॥

बीजाभ्यां प्रथमान्त्याभ्यां पार्श्वयोर्विषमाहरेत् । मध्येन मध्ययं सर्वं मनुनानेन संहरेत् ॥ १७ ॥

एतन्मन्त्राभिसंज्ञकलशोदकसेचनात् । तत्क्षणापि संदष्टस्तत्क्षणाभिर्विषो भवेत् ॥ १८ ॥

विलोक्य विविधं मन्त्री प्रजपेत् सुसमाहितः । विषद्वयान्मुच्यतेऽसावचिराच्चात्र संशयः ॥ १९ ॥

दृष्ट्वा चन्द्रग्रहग्रस्तं स्वशिरःकण्ठहस्तु च । मन्त्रवर्णत्रयं न्यस्य देवतारूपकं गुरुम् ॥ २० ॥
 स्मरन् स्वदाक्षिणानामामध्यमातर्जनीषु च । मन्त्राचरद्द्वित्रयं देवि तदङ्गुलिभिरुत्तमः ॥ २१ ॥
 त्रिशूलमुद्रामापार्थं दष्टस्याभिमुखं नयेत् । प्रदर्शय मन्त्रं प्रजपेन् पञ्चाशद्वारमद्विजे ॥ २२ ॥
 स्थावरं जङ्गमं चैव कृत्रिमं च तथा विपम् । रोगग्रहाद्यपस्मरानपमृत्युं च नाशयेत् ॥ २३ ॥
 पञ्चाशन्मनुना जप्तमैश्वर्यमपधमेव च । भक्षितं च्चेडरोगादिनाशनं परमं शिवे ॥ २४ ॥
 इति । तथा मन्त्रान्तरम्—

मन्त्रान्तरमथो वक्ष्ये नीलकण्ठस्य पार्वति । तारहृन्नीलकण्ठाय मनुरष्टाक्षरो भवेत् ॥ १ ॥

तारः प्रत्ययः । इत् नमः । नीलकण्ठाय स्वरूपम् । तथा—

अपिर्ब्रह्मा समुद्दिष्टो गायत्री छन्द उच्यते । देवता नीलकण्ठोऽस्य विषग्रहविनाशनः ॥ २ ॥
 अङ्गध्यानार्चनाज्जाप्यहोमाद्यर्थप्रयोक्तवत् । तारं केनीलकण्ठोऽग्निवधूरष्टाक्षरोऽपरः ॥ ३ ॥
 (अरुणोऽस्य मुनिश्छन्दो गायत्री देवता शिवः । नीलकण्ठो महापूर्वो विषरोगादिनाशनः ॥ ४ ॥)
 करौ मूलेन संशोध्य पञ्चाङ्गविधिमाचरेत् । नीलकण्ठः सङ्केहं हृदयोपरि विन्यसेत् ॥ ५ ॥
 स्वाहा नमः शिरः प्रोक्तं तारं हृत् शिखा मता । नीलकण्ठः सङ्केहं कवचं परिकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 स्वाहा चैव हृदन्ताखं पञ्चाङ्गानि न्यसेत् क्रमात् । दक्षतर्जनिकारम्भाद् वामतर्जनिकावधि ॥ ७ ॥
 वर्णाष्टकं न्यसेन्मन्त्री पादोरुगुह्यानाभिषु । हृत्कण्ठमुखशीर्षेषु न्यसेद्वर्णाष्टकं प्रिये ॥ ८ ॥
 पूर्वार्धैरानर्नयुक्तः श्वेतपीतारुखासितैः । अभयं वरदं चापं वासुकिं च दधद्भुजैः ॥ ९ ॥
 ध्येयो देवस्तु पार्श्वस्यगौरीकथातिमुन्दरः । संहारनिर्विषस्तम्भावेशान् कुर्यात् क्रमाद्भुजैः ॥ १० ॥

दक्षिणाधःकरमादध्य वामाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ।

न्यक्षरोक्तविधानेन पूजयेत् परमेश्वरम् । पुरश्चरणमप्युक्तं वर्णलक्षणं महेश्वरि ॥ ११ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपठन्यासान्ते मूलेन प्राज्ञायामत्रयं विधाय, शिरसे अक्षराद्यै
 श्रूय्ये नमः । मुले गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये धीमहानीलकण्ठाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम
 सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिर्बदेत् । ततो मूलमन्त्रेण करशोधनं कृत्वा, नीलकण्ठाय नमः
 हृदयाय नमः । स्वाहा नमः शिरसे स्वाहा । ओं नमः शिखायै वषट् । नीलकण्ठाय नमः कवचाय हुं ।
 स्वाहा नमः अस्त्राय फट् । इति पञ्चाङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं करयोर्विन्यस्य नेत्रवर्जं हृदयादिष्वपि
 न्यसेत् । ततो यथोक्तं रूपं ध्यात्वान्यत् सर्वं उपसरत् कुर्यादिति ॥

अथ चिन्तामणिमन्त्रः । तत्र श्रीशिवरहस्ये—

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नविचित्रिते । नानाद्रुमलताकीर्णं मन्दवायुतरङ्गिते ॥ १ ॥

नानाकुसुमसौरभ्यैरामोदितदिगन्तरे । सिद्धकिन्नरगन्धर्वचारणाप्सरसां गणैः ॥ २ ॥

गीतवादित्रनृत्यैश्च श्रीशयद्भिः शिवं सदा । ब्रह्मविष्णुसहस्राक्षप्रभुत्वैरमरैस्तथा ॥ ३ ॥

गजास्यनन्दिभृङ्गर्याधैर्गणैर्मुनिगणैरपि । निषेवितं शिलापृष्ठे वैदूर्यमणिनिर्मिते ॥ ४ ॥

सिंहासनसमासीनमर्धनारीश्वरं हरम् । सुप्रसन्नमुखं शम्भुं स्कन्दः पश्यञ्च शङ्करम् ॥ ५ ॥

स्कन्द उवाच ।

भगवन् सर्वधर्मज्ञ जगदाय जगत्पते । अनाद्यन्ताखिलाधार भक्तानुग्रहविग्रह ॥ ६ ॥

रहस्यं किञ्चिदिच्छामि पशुं त्वां भक्तवत्सल । भक्तोऽस्मि तव देवेश वदस्व कृपया विभो ॥ ७ ॥

चिन्तामणिमनुर्देव सूचितो यस्तथा पुरा । इदानीं तं जगन्नाथ श्रोतुमिच्छामि शङ्कर ॥ ८ ॥

श्रीमहादेव उवाच ।

साधु साधु गुह्यं प्राह्य सर्वतन्त्रार्थधारण । रहस्यमपि वक्ष्यामि भक्तोऽसीति पठानन ॥ ९ ॥

न कस्यापि मयाख्यातं तत्त्वेहात् प्रवदाम्बहम् । गोपितव्यं त्वया वत्स न प्रकाश्यं पठानन ॥ १० ॥

सद्गङ्गाय सुशान्ताय सुकुलीनाय दीयताम् । मन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि शृणु वत्स समाहितः ॥ ११ ॥

भुजङ्गेशं समुचृत्य क्रोधीशं तदधः कुरु । श्वेतेशं तदधः कुर्यान्महाकालं च पण्णमुख ॥ १२ ॥

(पुनर्भुजङ्गमालिख्य कपालीशमधः कुरु । अनुग्रहेशमर्घीशमकूरेशं च योजयेत् ॥ १३ ॥

गुरुपदेशविधिना बीजं चिन्तामणेरिदम् । मथिता ज्ञानदण्डेन वेदागममहार्णवम् ॥ १४ ॥

उद्धृतोऽयं महामन्त्रः साध्वान्मोक्षैकसाधनम् । तपस्तप्ता चिरं पूर्वं करयवस्तु प्रजापतिः ॥ १५ ॥

वृष्ट्वांस्तेजसां राशिं प्रज्वलन्वं महाद्भुतम् । मन्त्ररत्नं महदिदं चिन्तयंस्तु चिरं पुनः ॥ १६ ॥

स्रष्टोऽभ्युज्जगता वत्स चिन्तामणिरतो वतः । ..... ॥

इति । भुजङ्गेशो रेफः, क्रोधीशः ककारः, श्वेतेशः चकारः, महाकालो म, पुनर्भुजङ्गो र, कपालीशो थ, अनुग्रहेशः श्री, अर्घीशः ऊ, अकूरेशो चिन्तुः, यतैः संपिण्डितं रत्नमख्यमौङ्क इति कूटं भवति । तथा—

ऋषिः करयव आख्यातोऽनुष्टुप् छन्द उदाहृतम् । देवता जगतामादिः पार्वतीपतिरीरितः ॥ १७ ॥

चकारो बीजमाख्यातं रेफः शक्तिरितीरिता । मकारः कीलकं वत्स रेफार्थः पद्भिराचरेत् ॥ १८ ॥

पद्भ्यानि मनोरस्य आतियुक्तानि पण्णमुख ।) ततः सञ्चिन्तयेद् देवमर्धनारीश्वरं शिवम् ॥ १९ ॥

विदुमारुक्त्वामार्धदेहं नीलापराङ्गकम् । अहिगङ्गाशशाङ्कार्धविलसत्तुङ्गमालिकम् ॥ २० ॥

हावमाचत्रिलासार्धनारीरूपं महेश्वरम् । भीषणापरदेहार्धं वामोर्ध्वे पाशमद्भुतम् ॥ २१ ॥

पद्मं च तदधोहस्ते दधानं दक्षिणोर्ध्वके । करे त्रिशूलं तस्माधो नृकपालं च पण्णमुख ॥ २२ ॥

प्रविभक्तांशुकाकन्यं मालालेपविराजितम् । एवं ध्यात्वा यजेत् पीठे शीवे सर्वोपचारकैः ॥ २३ ॥

अष्टपद्माम्भुजद्वन्द्वं चतुरस्रत्रयं ततः । चतुर्द्वारममोपेतमसिन् पण्णमुख पूजयेत् ॥ २४ ॥

आदावङ्गानि संपूज्य केसरेषु वध्याविधि । अर्चयेद्दृष्टपत्रेषु कार्तिकेय वृषादिकान् ॥ २५ ॥

प्राङ्म्याद्या मातरः पूज्या द्वितीयेऽष्टदले पुनः । लोकेश्वरांस्तदस्त्राणि प्राग्वत् बीधीद्वये यजेत् ॥ २६ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि कश्यपाय

सृष्टये नमः । मुखे अनुसुपच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीअर्धनारीश्वराय देवतायै नमः । मुखे सं धीजाय नमः । पादयोः रं शङ्करे नमः । नाभौ मं कालकाय नमः । इति विम्वस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये त्रिनि-
योगः । इति कृताञ्जलिर्ब्रह्मेत् । ततः, रं हृदयाय नमः । कं शिरसे स्वाहा । षं शिखायै वषट् । मं कवचाय हुं । रं नेत्रत्रयाय वीं वट् । यं अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानहमुष्ठादितलान्तं करयोर्विन्ध्यस्य
हृदयादिनेत्रान्तेषु षञ्च मन्त्रान् विन्ध्यस्य अस्त्रमन्त्रेण तालत्रयं दशदिग्बन्धनं कृत्वा ध्यानादिपुष्पोपचारान्ते
अष्टदलकेन्द्रेषु आग्नेये रं हृदयाय नमः । ईशाने कं शिरसे नमः । नेत्रत्रये षं शिखायै नमः । वायव्ये
मं कवचाय नमः । देवाग्रे रं नेत्राय नमः । देवाग्रादिचतुर्दिषु यं अस्त्राय नमः । इति षडङ्गानि सं-
पूज्य, प्रथमाष्टदले देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन—वृषाय नमः । क्षेत्रपालाय० । चण्डेश्वराय० । बुधाय० ।
परमुखाय० । नान्देन० । विघ्ननायकाय० । मेनापतये० । इति संपूज्य, द्वितीयाष्टदले त्र्येवारभ्य—आ-
ग्राह्ये नमः । ई माहेश्वर्ये० । ऊं कोमार्ये० । आं वैष्णव्ये० । लूं वाराह्ये० । ऐ इन्द्राय० । औ
वामुदेवाय० । अः महालक्ष्म्ये० । इति संपूज्येन्द्रादिपञ्चादं सर्वं प्राग्वत् समापयेदिति । तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं दीक्षितो विजितेन्द्रियः । जुहुयात् तद्दशांशेन त्रिमध्वरैः सततदुलैः ॥ १७ ॥
तिलैः सन्तर्पयेद् देवं शुद्धतोयैः षडानन । ततोऽभिषिञ्चेन्मूलेन स्वमूर्धनि समाहितः ॥ १८ ॥
ब्राह्मणांस्तर्पयेत् पश्चादन्नपानैः सदचिरेण । एवं सिद्धमनुर्वत्स प्रयोगान् विदधीत वै ॥ १९ ॥
इति । एष लक्षजपः कृत्युगपरः । शिवसङ्कावे तु शिवशक्तयोः पृथक्पृथक्ध्यानमुक्तम् । यथा—
अथवा देवदेवेशि ध्यायेदष्टभुजं शिवम् । दक्षिणोर्ध्वे करे देवि परशुं तदधः क्रमात् ॥ १ ॥
खड्गं वह्निं शरांश्चैव दधानं बाणबाहुभिः । भ्रूजङ्गं त्रिशूलं चैव कपालं चापमेव च ॥ २ ॥
ऊर्ध्वादितः स्त्रीविलासं त्रीक्षणं त्रिदशार्चितम् । गङ्गातरङ्गविलसच्चन्द्रखण्डादिशेखरम् ॥ ३ ॥
इति सञ्चिन्त्य देवेशं तत्पार्श्वस्थां शिवामपि । अरुणामरुणाकल्पामरुणांशुक्रधारिणीम् ॥ ४ ॥
अरुणालेपमालाढ्यां त्रिनेत्रां मणिरभूषणाम् । शूलैः षोडशभिर्वर्णभ्रूजषोडशमण्डिताम् ॥ ५ ॥
चिन्तयेत् परमेशानीं साधकानीष्टदायिनीम् । ..... ॥

इति । प्रायशः काव्यमेतदिति चिन्त्यं, नित्यं तु प्रागुक्तमेव । मन्त्रान्तरं शिवरहस्ये—

रेफं त्यक्त्वादिमं घत्स शिवशक्ती नियोज्य च । प्रजपेत्तेन सिद्धिः स्याच्छीघ्रमेव न संशयः ॥ १॥
अथमर्थः—बीजम्यादिमं रेफमपास्य तत्स्थाने शिवशक्तीं हकारसकारौ संयोज्य जपेदिति ।
प्रासादाय जपेन्मन्त्रमप्युतं मन्त्रचित्तमः । तेनावेशो भवेत् सद्यो भूतादीनां कजामपि ॥ २ ॥
ग्रन्तस्य शिरसि ध्यायेच्चन्द्रमण्डलमध्यमम् । स्वरैः षोडशभिर्चीतं स्रग्दत्पीयूषचर्चितम् ॥ ३ ॥
अपमृत्युज्वरत्वेहभ्रान्त्यपसारनाशनम् । शिरोरोगहरं चापि गदितं शिल्पिवाइन ॥ ४ ॥
रेफादिबर्णषट्काद्यषट्कोष्ठान्तस्त्रिकोशमम् । प्रतिलोमस्तराचीतं ग्रन्तस्य शिरसि स्मरेत् ॥ ५ ॥
बीजमेतन्महासेन ग्रहार्नि तत्त्वशादरेत् । त्रिकोशं चिन्तयेन्मूर्ध्नि ग्रन्तजन्तोः षडानन ॥ ६ ॥
तन्मध्ये चिन्तयेद्बीजं ज्वलत्कालानलप्रमम् । चण्डादेवेशेन्मन्त्री ग्रहान् रोगादिकानपि ॥ ७ ॥
एतन्मन्त्राभिजप्तं च बन्धुजीवप्रसूनकम् । ग्रन्तस्य मूर्धनि चित्तं चण्डादेवेशकारकम् ॥ ८ ॥

पौष्टिके शान्तिके मन्त्रं शुक्लवर्णं विचिन्त्य च । सकारमादौ संयोज्य जपेन्मन्त्रं पठानन ॥ ९ ॥
 आकृष्टौ च वशीकारे रक्तो रेफादिको भवेत् । हकारादिश्च द्वेमाभः स्तम्भने क्षोभणे गुह ॥ १० ॥
 धूम्रवर्णो यकारादिविद्वेषोच्चाटयोरपि । पीतवर्णो लकारादिः स्तम्भने शिखिवाहन ॥ ११ ॥
 शुद्धस्फटिकसङ्काशो मन्त्रो ध्येयो मुमुक्षुभिः । अकारादिश्च जप्तव्यो देशिकादेशतो गुह ॥ १२ ॥
 वायुमण्डलमध्यस्थं मन्त्रं कृष्णं विचिन्तयेत् । नेत्रयोर्द्विपतां वन्म आन्ध्यमाशु प्रजायते ॥ १३ ॥
 बाधिर्यं कर्णयो रन्ध्रे हृदिश्च वदने स्मृता । कुर्वी शूलं करोत्याशु बाधुं मर्मसु संस्मृतम् ॥ १४ ॥
 दुःसहं च शिरोरोगं कुर्याच्चिरासि पण्मुख । बाधोऽपि कण्ठनाले च चतुरस्रस्य मध्यगम् ॥ १५ ॥
 चन्द्रमण्डलमध्यस्थं स्वरैः षोडशभिर्वृतम् । नेत्रे ध्यातं रोगहरं हरत्याशु न संशयः ॥ १६ ॥
 रक्तस्त्रावं कृशाङ्गीनां योनौ ध्यातं हरेत् क्षणात् । कुर्वी ध्यातं शूलनुत् स्याद्विस्फोटे विषमेज्वरे ॥ १७ ॥
 तृषि रक्तामये वरस भ्रमे दाहे शिरोगदे । स्तम्भने च विद्रुमामं तत्र तदावशान्तये ॥ १८ ॥
 अत्यारक्तं त्रिकोणान्तःस्थितं बीजं सरेद्गुह । यस्य मूर्ध्नि स वरयः स्यादचिराद् दासवद् ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 इष्टाङ्गनाहृदम्भोजे स्थितं मन्त्रं विचिन्त्य च । मन्त्रवर्णैर्दृष्टं वद्ध्वा तेजोरूपं च संस्मरेत् ॥ २० ॥
 तच्छीर्षमाशु पाशेन कर्षयेद्योषितं ध्रुवम् । स्वनामगर्भितं बीजं योषायोनौ विचिन्तयेत् ॥ २१ ॥
 पशयेत् तत्क्षणाद्योषां स्नाययेच्छुक्रमेव च । निमललिङ्गशिरःस्थं तद्वीजं संचिन्तयेद्गुह ॥ २२ ॥
 प्रवेशयेद्योनिमध्ये संपर्काद्योषितं वशे । विदध्वाद् द्वाववेषैव नात्र कार्या विचारणा ॥ २३ ॥
 कुलालमृदमानीय तत्र बीजं समालिखेत् । तन्मकारस्वरैरेव साध्याख्यां कर्मसंयुताम् ॥ २४ ॥
 विलिख्य तत् त्रिकोणेन वेष्टयेत् तद्वह्निस्ततः । पदकोशेन समावेष्ट्य पदसु कोणेषु चालिखेत् ॥ २५ ॥
 रेफं सविन्दुकं तच्च विलोमेर्वेष्टयेत् स्वरैः । प्राञ्चप्रतिष्ठां तस्याथ कृत्वा सम्पक् पठानन ॥ २६ ॥
 निखनेच्छुद्धयधस्ताच्च तत्र पाकं समाचरेत् । तदम्भयक्षात् सद्यो वरयो भवति निश्चितम् ॥ २७ ॥
 पतिः प्रियायाः पङ्क्तं नात्र कार्या विचारणा । मधुरत्रययुक्तेन शालिपिष्टेन पण्मुख ॥ २८ ॥
 कृत्वा पुत्तलिकां सभ्यक् स्पष्टाङ्गीमतिमञ्जुलाम् । प्रपदाभ्यां च जङ्घाभ्यां जानुभ्यामूरयुग्मतः ॥ २९ ॥
 नाभेरधस्ताद्दृढयात् कण्ठादाशीर्षकं ततः । एवं द्वादशधा च्छिता तीक्ष्णशस्त्रेण साधकः ॥ ३० ॥
 मूलमन्त्रेण जुहुयाद्यष्टदिग् पठानन । स वरयो भवति विप्रं नात्र कार्या विचारणा ॥ ३१ ॥
 चतुरस्रं समं कृत्वा नागवध्नीदले गुह । तन्मध्ये तु वकारस्य बीजे साध्यं समालिखेत् ॥ ३२ ॥
 मन्त्रमध्यमकाराधःस्थिते रेफे विश्वद्युः । चतुरस्रं चतुष्कोणे ठकारं विन्दुसंयुतम् ॥ ३३ ॥
 विलिख्य स्थापितप्राणं मूलमन्त्राभिमन्त्रितम् । अष्टोत्तरसहस्रेण शिरोरोगी प्रभक्षयेत् ॥ ३४ ॥
 आम्बिकेयाचिरादेव रोगान्मृक्तः सुखी भवेत् । सरेफेण ककारेण कण्ठं साध्यस्य पण्मुख ॥ ३५ ॥
 दक्षस्तनं पकारेण वामं चैव मकारतः । दक्षांसं रेफतो वद्ध्वा वामं चापि यकारतः ॥ ३६ ॥
 ओंकारेण मुखं वरस नाभिमूकारतो गुह । वक्षो विन्दुर्ध्वचन्द्राभ्यां वद्ध्वा कर्णान् सरेद्विधा ॥ ३७ ॥

मरणान्तं स वश्यः स्यादचिराच्च स संशयः । बन्धुजीवाख्यपुष्पेश त्रिकोणं रचयेद्गुह ॥ ३८ ॥
तन्मध्ये विलिखेद्वीजं चन्दनागरुकुङ्कुमैः । पुष्पेश तेन तन्मध्ये कार्तिकेय विधानतः ॥ ३९ ॥
अग्निं संस्थाप्य तत्रेशं संपूज्य विधिवत् सुत । हुनेदष्टोत्तरशतं धृतैः संपातयेद् घृतम् ॥ ४० ॥
त्रिलोहनिर्मितायां तु मुद्रिकायां विचक्षणः । संपातसिक्कां तावत्सहस्रेणाभिमन्त्रिताम् ॥ ४१ ॥
साष्टकेनाथ तां हस्ते धारयेद्यस्तु भूपतिः । जयेत् स पुष्टिं वज्रं बलाद्यानखिलान् रिपून् ॥ ४२ ॥
विपवेतालभूतादिदुरितैर्वाध्यते न सः । वक्ष्ये भागं त्रिलोहस्य शृणु पणमुत्तमं सांप्रतम् ॥ ४३ ॥
सोमसूर्याग्निरूपतान्मातृकायाः पठानन । तन्मयत्वात् त्रिलोहस्य भागास्तद्वर्षसंख्यया ॥ ४४ ॥
भवेद्वृषस्य सौम्यताज्जागः षोडश उच्यते । काञ्चनस्यार्करूपताचद्वर्षाः पञ्चविंशतिः ॥ ४५ ॥
तेन भागस्तस्य तावत् ताञ्जस्याग्निमयततः । तद्वर्षाश्च दशैतेन तस्य भागोऽपि तादृशः ॥ ४६ ॥
अष्टपत्रं लिखेत् पत्रं कर्णिकायां षडक्षकम् । तन्मध्ये च त्रिकोणं स्यात् तन्मध्ये बीजमालिखेत् ॥ ४७ ॥
साध्याख्याकर्मसंयुक्तं षट्कोणेषु षडक्षकम् । लिखेत् पूर्वादिपत्रेषु बीजवर्णान् विमज्ज्य च ॥ ४८ ॥
रंकपंमंरंयं इति ओंङमिति च षण्मुख । बहिर्बृहत्तुष्कं स्वादन्तरालत्रयान्वितम् ॥ ४९ ॥
(स्वरानाद्यान्तराले तु कादिमान्तान् द्वितीयके । तृतीये तु यकारादीन् षष्टनत्वेन संलिखेत् ॥ ५० ॥
चतुरस्रं बहिष्कृत्वा तस्य कोशेषु संलिखेत् । बीजं नरहरेर्वत्स चैमित्यक्षररूपकम्) ॥ ५१ ॥
एतद्यज्ञं धृतं सर्वरक्षाकरमनुचमम् । अस्मिन् यज्ञे समाधाव कलशं विधिवद्गुह ॥ ५२ ॥
तत्र देवं समभ्यर्च्य साध्यं तेनाभिषेचयेत् । ग्रहरोगादिभिर्मुक्तः सुखिरं सुखमाप्नुयात् ॥ ५३ ॥
(कृत्वा रोगा विनश्यन्ति जीवेद्वर्षशतं गुह । ततः पूर्वोन्दुविम्बाभं मण्डलं च समालिखेत्) ॥ ५४ ॥
आदौ षट्कोणमालिख्य वकारं तत्र संलिखेत् । तन्मध्ये साध्यसंयुक्तं लिखेद्वीजं पठानन ॥ ५५ ॥
स्त्रीः षोडशभिर्वीजं षडक्षेषु रमालिखेत् । बहिर्बृहद्वयं कृत्वा अन्तराले तथा लिखेत् ॥ ५६ ॥
ककारादिचकारान्तान् वर्णान् बिन्दुसमन्वितान् । अष्टकोणं बहिःकृत्वा तत्कोशेषु लिखेद्गुह ॥ ५७ ॥
नृसिंहबीजं प्रागुक्तं यन्मतेतत् पठानन । दुष्टग्रहविषम्याभिनाशनं सर्वसिद्धिदम् ॥ ५८ ॥
आदौ षट्कोणमालिख्य तन्मध्ये साध्यसंयुतम् । चिन्तामणिं समालिख्य षट्सु कोशेषु षण्मुख ॥ ५९ ॥
रंकपंमंरंयं इति ओंङं इति च सन्धिषु । विलिख्य बहिरावेष्ट्य वृत्तेन प्रभावेष्ट्य च ॥ ६० ॥
तद्वह्निर्वेष्टयेद्वत्स पुनर्बृहत्तं समालिखेत् । तद्वह्निचतुरस्रेष्ट्य वेष्टयित्वा विचक्षणः ॥ ६१ ॥
नृसिंहबीजं विलिखेत् तत्कोशेषु च षण्मुख । एतद्यज्ञं रोचनया विलिखेद्गोमयाम्भरा ॥ ६२ ॥
लाक्षाधीतमिदं कृत्वा संजप्य विधिवद्बुधः । मस्तके धारयेदेतद्वर्षासौभाग्यवर्धनम् ॥ ६३ ॥
आयुरारोग्यविजयवरपकृत् पुत्रपौत्रदम् । चौरन्पालमहारोगभृतापस्मारनाशनम् ॥ ६४ ॥
कारस्करतरोः शास्त्रां साम्राज्यानीव तत्र च । अग्रदेशे महासेन सुरम्यं कारयेत् स्थलम् ॥ ६५ ॥

पट्कोणं विलिखेद्वत्स तत्र साध्यसमन्वितम् । चिन्तामणिं विलिख्याथ पट्सु कोणेषु रं लिखेत् ॥ ६६ ॥
 वह्निज्वाला इवारक्रेखाः कार्याश्च तद्वदिः । कार्तिकेयाथ संजप्तमष्टोत्तरसहस्रतः ॥ ६७ ॥
 मूलमश्वेश तत् सम्यक् स्थापयेद्यत्र तत्र वै । चौरन्याग्रक्रोडसर्परेषुभूतपिशाचकाः ॥ ६८ ॥
 न व्रजन्ति कदाचिच्च यन्नस्यास्य प्रभावतः । ॥ ॥

इति ॥ अथ तुम्बुरुद्रमन्त्रः । श्रीकण्ठसंहितायाम्—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि मन्त्ररत्नं महाद्भुतम् । तुम्बुरोद्देवदेवस्य शत्रुघ्नकरं परम् ॥ १ ॥
 सैवर्तेशो महादेवि महाकालेन संयुतः । तदधश्च भुजङ्गेशो वालीशस्तदधः शिवे ॥ २ ॥
 अर्घ्यशस्तदधो देवि सर्वोर्ध्वे श्रीमुखी स्थिता । बीजमेतत् समारुपातं सर्वसिद्धिकरं परम् ॥ ३ ॥
 सैवर्तेशः ककारः । महाकालेशो मकारः । भुजङ्गेशो रेकः । वालीशो यकारः । अर्घ्यशः ऊ । श्रीमुखी
 बिन्दुरेतैः स्तपित्कृतं लम्प्यञ्जं इति बीजं भवति ।

अपिर्गङ्गा समुद्दिष्टो गायत्री चन्द्र ईरितम् । श्रीरुद्रो देवता प्रोक्तः सर्वाभीष्टाप्तये भवेत् ॥ ४ ॥
 पद्दीर्घभाजा बीजेन पटङ्गानि प्रकल्पयेत् । यकाररहितं मूलबीजं जभसहान्वितम् ॥ ५ ॥
 चत्वारि देवीबीजानि देव्यस्तु गिरिनन्दिनि । जवाख्या विजया पश्चादजिता चापराजिता ॥ ६ ॥
 बीजमकुलिषु न्यस्य करयोग्योपकं ततः । कनिष्ठादिषु विन्यसेत् पटङ्गानि तलावधि ॥ ७ ॥
 देवं देवीः स्वबीजाख्याः कनिष्ठादिषु विन्यसेत् । पादान्मूर्धावधि न्यसेन्मुष्टिना जगदीश्वरि ॥ ८ ॥
 मूर्धादिपादपर्यन्तं तलाभ्यां व्यापकं न्यसेत् । पटङ्गानि पुनर्न्यस्य देवं देवीश्च पूर्ववत् ॥ ९ ॥
 शिरोषदनह्नाभिगुदेषु क्रमतो न्यसेत् । एवं न्यस्ततनुर्देवि ध्यायेद् देवमनन्यधीः ॥ १० ॥
 उग्रदादित्यरुचिरं चतुर्वक्त्रं त्रिलोचनम् । चन्द्रार्धशेखरं हस्तैश्चतुर्भिर्दधत् क्रमात् ॥ ११ ॥
 दक्षिणोर्ध्वकरे देवि सृष्टिं स्रष्टाङ्गमप्यतः । पार्श्वं वामोर्ध्वहस्ते च कपालं तदधो ज्वलत् ॥ १२ ॥
 रक्ताङ्गरागाभरणांशुकं क्षिपिटनासिकम् । अनर्घ्यरत्नाकन्पाद्यं ध्यायेद्देवं शिवं शिवे ॥ १३ ॥
 शैवं पीठं समभ्यर्च्य वक्ष्यमाणेन वर्त्मना । तत्रावाप्त्य यजेद्देवं सम्यग् गन्धादिभिः शिवे ॥ १४ ॥
 नपुंसकस्त्रैर्विद्वाननुलोमविलोमगैः । धर्मादिकैरधर्मायैः पादगात्राणि कल्पयेत् ॥ १५ ॥
 इकारेण न्यसेद् देवि तन्तुरुपान् गुह्यानथ । चतुर्थपञ्चमाभ्यां तु स्वराभ्यां वरवर्णिनि ॥ १६ ॥
 मायाविद्यामये देवि अध ऊर्ध्वं हृदे न्यसेत् । पद्मसरेण पद्मं च कल्पयित्वा परानने ॥ १७ ॥
 संध्यर्चैर्महादेवि चतुर्भिश्च यथाक्रमम् । वामाद्याः पूजयेद्देता वामा ज्येष्ठा ततः परम् ॥ १८ ॥
 रौद्री चेज्या च ता ध्येया ज्वालारूपा महेश्वरि । इत्थं संकल्पिते पीठे मूर्ति संकल्प्य मूलतः ॥ १९ ॥
 तस्मिन्नावाक्ष्य देवेशं तुम्बुरुं देवि पूजयेत् । चतुर्द्वारसमायुक्तचतुरस्रत्रयावृते ॥ २० ॥
 अष्टपत्राम्बुजे देवि यजेदावरणैः सह । आदावङ्गानि संपूज्य केसरेषु यथा पुरा ॥ २१ ॥

दिक्पत्रेषु यजेद् देवि स्वस्वबीजादिकाः क्रमात् । वामाद्याः पूर्वमुदिता रक्ता रक्तानुलेपनाः ॥ २२ ॥

अरुणांशुकपुष्पाद्यास्ताम्बूलापुरिताननाः । वल्लकीवादनरता मदविभ्रममन्धराः ॥ २३ ॥

कोणपत्रेषु चाभ्यर्च्या दूतीबीजादिकाः क्रमात् । दुर्भगा सुभगा चैव कराली मोहिनी ततः ॥ २४ ॥

(वद्धाञ्जलिपुटाः किञ्चिदानम्रवदनाम्बुजाः । देवीमदृशभूषाद्यास्तासां बीजानि पार्वति ॥ २५ ॥

चक्रः श्वेतो भृगुश्चैव नकुली बिन्दुभूषिताः । बहिर्वीथीद्वये देवि लोकेशान् सायुधान् यजेत् ॥ २६ ॥

इत्थं यो भजते देवि तुम्बुरुं विधिवन्धरः । न तस्य दुर्लभं किञ्चिन् त्रिषु लोकेषु विद्यते ॥ २७ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे श्लुष्ये नमः । मुखे गायत्रीचक्रमूले नमः । हृदये श्रीतुम्बुरुद्राय देवतायै नमः । इति विन्यस्य, मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिर्वादेत् । एत्रां हृदयाय नमः । एत्रां शिरसे स्वाहा । एवम् शिखायै वषट् । एत्रां कवचाय हुं । एत्रां नेत्रत्रयाय वौषट् । एत्रां अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रान् कनिष्ठादितलान्तं करयोर्विन्ध्यस्य, पुनः समरयूं नमः इति केवलबीजमैव कनिष्ठाचक्रुलिषु विन्यस्य, करयोश्च व्यापकं कृत्वा, कनिष्ठयोः समरयूं तुम्बुरुद्राय नमः । अनामिकयोः समरयूं जयायै नमः । मध्यमयोः समरयूं विजयायै नमः । तर्जनीयोः समरयूं अजितायै नमः । अङ्गुष्ठयोः समरयूं अपराजितायै नमः । इति विन्यस्य, पादादिमूर्धावधि समरयूं नमः इति मुष्टिना विन्यस्य, पुनर्मूर्धाविपादपर्यन्तं करतलाभ्यां बीजं विन्यस्य, पुनः पूर्ववत् षडङ्गानि विन्यस्य, शिरोवचनहस्ताभिगुणेषु प्राणवद् देवं देवीञ्च विन्यस्य, ध्यानाद्यारम्भपूजान्ते पूजाचक्रं यथोक्तं कृत्वा संस्थाप्य, तत्र मण्डूकादिसिंहासनान्तं प्राणवत्पीठं संपूज्य, सिंहासनस्य पादेषु श्रुं धर्माय नमः । श्रुं ज्ञानाय नमः । त्वं वैराग्याय नमः । त्वं ऐश्वर्याय नमः । तस्य गात्रेषु त्वं अधर्माय नमः । त्वं अज्ञानाय नमः । श्रुं अवैराग्याय नमः । श्रुं धर्मैश्वर्याय नमः । इति संपूज्य, ततोऽनन्तं पद्ममानन्दकन्दं संविद्यात्वं च संपूज्य, ईं प्रकृतिमयपद्मेभ्यो० । ऊं विकारमयकेसरेभ्यो० । उं सर्वतत्त्वरूपायै कर्त्तिकायै० । इति संपूजयेत् । अत्र “चतुस्त्वरेण परं” चेत्यनेन पद्ममध्यस्था कर्त्तिका लक्ष्यते, पद्मस्य प्रागेव पूजितत्वादिति । ततः सूर्यादिमण्डलपूजान्ते ईं प्रबोधार्थमेव सत्वाय नमः, इत्यादिगुणत्रयं इकारादि, ततः ईं मायायै० । ऊं विद्यायै० । इति यथावत् संपूज्यात्मचतुष्टयपूजान्ते विंशत्यकेसरेषु—एं वामायै नमः । ऐं ज्येष्ठायै० । औं रोम्यै० । औं इच्छायै० । इति शक्तिचतुष्टयं पूजयेत् । अत्र नवशक्तिपूजनं नास्तीति प्रतीयते, विशिष्य सर्वाजशक्तिचतुष्टयमात्रस्योक्तत्वात् । शैवपीठे नवशक्तिबहिर्भूतेच्छाशक्तेः संप्रदायेति । इत्थं पीठपूजां विधाय, तत्र मूर्तिकल्पनादिषडङ्गपूजान्तेऽष्टदशेषु देवाप्राविदिंशत्यक्तुष्टये प्रादक्षिण्येन—एं वामायै नमः । ऐं ज्येष्ठायै० । औं रोम्यै० । औं इच्छायै० । अग्रादिकोणपत्रेषु—शं दुर्भगायै नमः । वं सुभगायै० । सं करालायै० । हं मोहिनीयै० । इति संपूज्येन्द्राद्यर्चनादि सर्वे समापयेदिति । तथा—

लक्ष्मिकं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं घृतैर्हुनेत् । तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः ॥ २८ ॥

वायुवाहियुगान्तःस्थं बीजं स्मृत्वा जपेत् त्रिवे । ज्वरशूलमहारोगा नश्यन्ति तेन तत्त्वत्वात् ॥ २९ ॥

कुपितस्य हृदम्भोजे स्मृता बीजमिदं जपेत् । तत्कोपं शमयेच्छीघ्रं ध्रुवं मन्त्रप्रभावतः ॥ ३० ॥

यत्तन्मन्त्राभिजप्तं तु जलं प्रातः पिबेन्नरः । हृद्रोगकामलाकासश्वासविष्टम्भकास्तथा ॥ ३१ ॥

नश्यन्ति तत्क्षणादेव नात्र कार्या विचारणा । मण्डलं नवनाभाख्यं कृत्वा रम्यं महेश्वरि ॥३२॥
तत्र संस्थापयेद्द्रम्यान् कलशान् नव मन्त्रवित् । देवं मध्येऽष्टसु तथा देवीर्द्वितीयां पूजयेत् ॥३३॥
पुरोक्तवचनेन सिञ्चेत् कुलजां योषितं शिवे । सुतं वन्द्यापि मा मृते किमन्या कन्यकाप्रभुः ॥ ३४ ॥
राजाभिषिक्तो विजयी भूयात् देवि न संशयः । भूतप्रेतादिकाः कन्या रोगा नश्यन्ति सेचनात् ॥३५॥
अष्टपत्राम्बुजे मध्ये सप्ताध्यं बीजमालिखेत् । केसरेषु स्वरान् देवि दिक्पत्रेषु लिखेत् ततः ॥३६॥
पूर्वोक्तदेवीबीजानि विदिक्पत्रेषु पार्वणि । द्वितीमन्त्रान् पुरां प्रोक्तानालिखेत् तद्वहिः पुनः ॥३७॥
वृत्तद्वयं विधायार्थं तयोर्मध्ये समालिखेत् । ककारादित्तकारान्तान् बिन्दूपुक्तान् महेश्वरि ॥ ३८ ॥
तद्वहिश्चतुरक्षेण वेष्टयेज्जगदीश्वरि । एतद्यन्त्रं महादेवि प्रोक्तं श्रीतुम्बुरोर्महत ॥ ३९ ॥
साधितं जपहोमाभ्यां धृतं नाशयति क्षणात् । रोगकृत्याग्रहान् सम्यग् भूतापस्मारकादिकान् ॥४०॥

अत्र यश्चरन्वनाप्रकारः सुगम एव ॥ अथ क्षेत्रपालमन्त्रः श्रीकण्ठसंहितायाम्—

क्षेत्रपालमनुं वक्ष्ये शृणु देवि यथाविधि । संवर्तोऽनुग्रहेन्द्राद्यो रुद्रसंवर्तकौ पुनः ॥ १ ॥
आषाढी रेवतीयुक्तो लोहितोऽनन्तसंप्रतः । पिनाकी चानन्तयुतो वाली मेघस्ततो भवेत् ॥ २ ॥
महाकालो विसर्गाद्यस्ताराद्योऽयं मनुः प्रिये । ..... ॥

संवर्तः ककारः, अनुग्रहः श्री, रुद्रः रुद्रस्वरस्तेन लौं इति । रुद्र एकारः, संवर्तः स, तेन से इति ।
आषाढी स, रेवती रेफस्वरपुक्तस्तेन र इति । लोहितः प, अनन्तयुतः साकारस्तेन पा इति । पिनाकी ल,
अनन्त आ, तेन ला इति । वाली य । मेघो म । महाकालो म विसर्गाद्यस्तेन मः इति । ताराद्यः प्रणवाद्यः ॥
तथा—

मुनिर्ब्रह्मा समुद्दिष्टो गायत्री चन्द ईरितम् । क्षेत्रपालो देवतास्य स बीजं परिकीर्तितम् ॥ ३ ॥
नमः शक्तिरिति प्रोक्ता अष्टसिद्धिकरः स्मृतः । पञ्चदीर्घभाजा बीजेन पङ्क्त्यानि प्रकल्पयेत् ॥ ४ ॥
ततः संचिन्तयेद् देवं क्षेत्रपालमनन्यधीः । अञ्जनादिप्रतीकाशमूर्ध्वपिङ्गजटाधरम् ॥ ५ ॥
वर्तुलोग्रप्रिनयनं भीमसर्पविभूषणम् । दंष्ट्राकरालवदनं भीमरूपं दिगम्बरम् ॥ ६ ॥
द्विभुजं दक्षिणे हस्ते गदां वामे कपालकम् । दधत्तं चिन्तयेद् देवि शैवे पीठे समर्चयेत् ॥ ७ ॥
पद्ममण्डलं वामे दिग्द्वारैर्भूगृहेर्वृतम् । कृत्वा तत्र समावासा गन्धार्चैरर्चयेद्विभुम् ॥ ८ ॥
आदावङ्गानि भूषण्य पूर्ववत् परमेश्वरि । अर्चयेदष्टपत्रेषु किङ्कराष्टकमद्रिजे ॥ ९ ॥
अनलश्रामिकेशश्च (करालो घण्टिकारवः । महाकोपः पिशिताशः पिङ्गाक्षस्तदनन्तरम् ॥ १० ॥
ऊर्ध्वकेश इमे चाष्टौ) क्षेत्रपालस्य किङ्कराः । लोकेशश्च तदस्त्राणि पूर्ववत् परिपूजयेत् ॥ ११ ॥
धूपदीपादिकं दत्त्वा ततस्तस्मै वलिं हरेत् । एषेहीति समुच्चार्य विद्विपोऽन्ते मुरुद्वयम् ॥ १२ ॥
भञ्जय-द्वितयं पश्चान्नर्तय-द्वितयं ततः । विघ्नयुग्मं महान्ते स्वाज्ञैरव क्षेत्रपालक ॥ १३ ॥

बलि-पदं समुच्चार्य देवि गृहद्वयं द्विष्टः । बलिमन्त्रः सधारूपातः सर्वकामफलप्रदः ॥ १४ ॥

बलिनैवेद्यम् । तत्र मन्त्रः—पठोति । द्विष्टः स्वाहाकारः । अन्यत् सुगमम् ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्-
धोगपीठन्यासान्ते, शिरसि ब्रह्मणे अथ्ये नमः । मुखे गायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीक्षेत्रपालाय देवतायै
नमः । गुह्ये सौ बीजाय नमः । पादयोः नमः शक्र्ये नमः । इति विन्यस्य, मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनि-
योगः इति कृताञ्जलिर्वेदेत् । ततः सां हृदयाय नमः । सां शिरसे स्वाहा । सां शिखायै वषट् । सां कव-
चाय हुं । सां नेत्राभ्यां वौषट् । सां अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादितस्तान्तं करयोर्विम्यस्य हृदया-
दिषडङ्गेष्वपि म्यसेत् । ततो ध्यानादिषडङ्गपूजान्तेऽष्टदलेषु—अनलाय नमः । अग्निकेशाय० । करालाय० ।
घण्टिकारवाय० । महाकोपाय० । पिशिताशनाय० । पिङ्गाक्षाय० । ऊर्ध्वकेशाय नमः । इति संपूज्य लोके-
शार्चादि सर्वं समापयेदिति । तथा—

एकलक्षं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः । चरुणा घृतसिक्तेन तर्पणादि तत्तद्वरेत् ॥ १५ ॥

रात्रौ गृहाङ्गणे रम्ये कृत्वा स्यण्डिलमुत्तमम् । आवासा तत्र संपूज्य क्षेत्रेशं प्रोक्तवर्त्मना ॥ १६ ॥

अन्नव्यञ्जनदग्धाद्यैः कृत्वा वै सिद्ध्यकं महत् । पुरोक्तमनुना देवि तस्य हस्ते बलिं हरेत् ॥ १७ ॥

बलिनानेन सन्तुष्टः क्षेत्रपालो बुद्धान्वितः । ऐश्वर्यविजयारोग्यभीसौभाग्यादिसंपदः ॥ १८ ॥

ददाति रौद्रभूतार्तिकृत्याद्याशु निवारयेत् । ..... ॥

अत्र रात्रौ बलिदानं काम्यं । नित्यपूजायामपि नैवेद्यं प्रोक्तमन्त्रैरेव देयम् ॥

अथ बहुकभैरवमन्त्रः कौलेशकोटिप्रभेदे—

अथ वक्ष्ये महादेवि भैरवस्येश्वरेश्वरि । मन्त्ररत्नं महागुप्तं दुष्टव्रह्मनिघ्नस्तनम् ॥ १ ॥

सर्वशत्रुक्षयकरं सर्वव्याधिबिनाशनम् । सर्वापत्तारकं देवि सर्वसौभाग्यदायकम् ॥ २ ॥

वरयाकर्षणविद्वेषस्तम्भनोबाटमारणे । निग्राहे व्याधिकरणे मशस्तमखिलेष्टदम् ॥ ३ ॥

उद्धरिष्ये महामन्त्रं शृणुष्वचहिताग्निषे । व्योमाग्निशान्तिविधिभिर्बद्धरेत् प्रथमाक्षरम् ॥ ४ ॥

जलं च खेचरी कर्षयुता काय ततः शिवे । अनन्तो लोहितधाम्निः कर्षवान् मीनयुग्मकम् ॥ ५ ॥

बहिष्टपश्चमोऽनन्तपुतः पवन एव च । क्रोधी कर्षयुतो बहिः कर्षवान् परमेश्वरि ॥ ६ ॥

पुनरेतद्द्वयं प्रोक्त्वा द्वितीयाद्यादि पार्वति । चतुष्टयं तु वर्णानां पुनराद्यं समुद्धरेत् ॥ ७ ॥

एकविंशतिवर्णात्मा मन्त्रराजः समुद्धृतः । गोपनीयः प्रपन्नेन त्रैलोक्येष्वपि दुर्लभः ॥ ८ ॥

स्योम ह, अग्नी रेफः, शान्ति ई, तिथिरनुस्वारः, एतैर्भुवनेश्वरीबीजम् । जलं च । खेचरी ड, कर्ष-
युता उकारेण सहिता, तेन दु इति । काय स्वरूपं । अनन्त आ । अत्र वकार-आकारयोर्न सन्धिः
एकविंशतिवर्ण इत्युक्तेः । लोहितः प । अग्निः इ, कर्षवान् वकारयुक्तस्तेन दु इति । मीनयुग्मं धकार-
द्वयं, तेन ख इति । बहिः रेफः । टपश्चमो च, अनन्त आ, तेन या इति । पवनो य । क्रोधी क, कर्ष
उ, तेन कु इति । बहि र, कर्ष उ, तेन रु इति । पुनरेतद्द्वयं कुरु इति । द्वितीयाद्यादिचतुष्टयं बहुकाय

१ 'बीजमादिमम्' ल. पाठः । २ "देवि द्वितीयाद्यादिचतुष्टयम् । आद्यं बीजं महेशानि पुनरेव समुद्धरेत् ॥"

इति पाठान्तरं शिवार्चनचन्द्रिकायाम् ।

इति । आद्यं ह्रीं इति ॥ तथा—

श्रुपिरुक्तो महादेवि बृहदारण्यसंज्ञकः । अनुष्टुप् छन्द इत्युक्तं भैरवो देवता शिवे ॥ ९ ॥
शक्तिर्बाजं च शक्तिश्च आं कीलकमुदाहृतम् । आद्यचरण्यं देवि पञ्चहस्त्वान्वितं कुरु ॥ १० ॥
सद्यादिप्रतिलोमेन नपुंसकविवर्जितम् । एतद्बीजद्वयाद्यास्तु न्यस्तव्याः पञ्चमूर्तयः ॥ ११ ॥
अङ्गुष्ठादिष्वङ्गुलीषु, मूर्ध्नास्यहृदयेषु च । सगुह्यचरणेष्वेवं, मूर्ध्नास्ये दक्षकण्ठके ॥ १२ ॥
वामकर्णे च चूडाध ऊर्ध्वपूर्वान्तकोत्तर— । पश्चिमेषु च वक्त्रेषु मूर्तयस्ता महेश्वरि ॥ १३ ॥
ईशानाख्यस्तत्पुरुषोऽधोरो देवि तृतीयकः । वामदेवश्चतुर्थः स्यात् मद्योजातस्तु पञ्चमः ॥ १४ ॥
पुनराद्यर्ण्ययुगलं पञ्चदीर्घस्वरभेदिनम् । कृत्वा तैस्तु षडङ्गानि जातियुक्तानि कल्पयेत् ॥ १५ ॥

इति ॥ श्रीरुद्रयामले—आदित्युवाच ।

देवदेव जगन्नाथ शम्भोर्लोकव्यनायक । भैरवस्य विधिं भूयो ममाचक्ष्व महाश्वने ॥ १ ॥
येन कार्याणि सिद्ध्यन्ति साधकानां निरन्तरम् । सुगोप्यमपि देवेशि विधिं प्रब्रूहि शङ्कर ॥ २ ॥
येनाहं ते प्रिया देव सदा वर्ते निरन्तरम् । ततः कृपां समाधाय विधिं कथय शोभन ॥ ३ ॥

श्रीभैरव उवाच ।

मृणु देवि प्रवक्ष्यामि बटुकस्य महात्मनः । विधानं परमं गोप्यं ब्रह्मादीनां सुदुर्लभम् ॥ ४ ॥
सूत्रेणैव सुसंक्षेपात् कथयिष्यामि ब्रह्मणे । येन विज्ञानमात्रेण त्रिलोक्यं साधयेत् सुधीः ॥ ५ ॥
एकदा देवदेवेशि तपसे मन्दराचलम् । गतोऽहं परमानन्दान्मूलप्रकृतिमीश्वरीम् ॥ ६ ॥
वक्त्रे परमसन्तुष्टां तपसा भावितात्मना । साकाशकपिणी देवी प्रोवाच वचनं मुदा ॥ ७ ॥
तुष्टाहं शङ्कर प्रीता वरं वरय दुर्लभम् । इति वाक्यं समाकर्ण्य प्रोवाचाहं सुब्रह्मणे ॥ ८ ॥
देवि मातर्जगत्पूज्ये यदि दास्यसि मे वरम् । दुर्लभं करणचिद् ब्रूहि विधानं परमाशयात् ॥ ९ ॥
ममस्य येन सिद्ध्यन्ति सर्वकार्याणि सांप्रतम् । इति वाक्यं च मे श्रुत्वा मूलभूता सनातनी ॥ १० ॥
उवाच यादृशं देवि विधानं मृणु ब्रह्मणे । बटुकारुण्यस्य देवस्य भैरवस्य महात्मनः ॥ ११ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशाद्यैर्बन्दिनस्य दयानिधेः । न्यासा एकादश प्रोक्ता बटुकाराधने शिवे ॥ १२ ॥
यान् विना नैव सिद्धिः स्याद्वर्षाणामयुतैरपि । ..... ॥

आर्द्रा न्यासं प्रेतबीजेन कार्यं पश्चात् मायात् मिहबीजेन देवि ।

न्यासं कार्यं काणवीजेन तद्वन्मन्याबीजन्यासमग्रे विदध्यात् ॥ १३ ॥

महाश्रीबीजतो न्यासं प्राणबीजेन चापरम् । घण्टाबीजस्य च न्यासं विधाय ख्यातिबीजतः ॥ १४ ॥
मूलबीजेन पश्चाच्च न्यासं कृत्वा महामतिः । आमरीबीजतो न्यासं विदध्यात् प्रीतिसंयुतः ॥ १५ ॥
एवं न्यासान् दशादौ तु न करोति नरो यदा । तां शपेऽहं वरारोहे तावन्ममो न सिध्यति ॥ १६ ॥

श्रीदेव्युवाच ।

देवदेव जगन्नाथ शम्भो संसारतारक । कृपां कृत्वा न्यासविधिं प्राकट्येन निरूपय ॥ १७ ॥
कालेनेह यथान्येन साधकः सिद्धिमाप्नुयात् । गोपनीयो न मन्त्रोऽयं बहुकारुण्यो जगद्गुरो ॥ १८ ॥
तथा निरूपय विभो बालकोऽपि यथा लभेत् । श्रीशिव उवाच ।
शृणु देवि जगत्पूज्ये न्यासबीजानि शोभने । प्रकटानि यथा शश्वत् कथयामि हिताय ते ॥ १९ ॥
स्थानेषु येषु बीजानि न्यस्तव्यानि महात्मभिः । तथात्र भवदिष्यामि शृणु भक्तप्राणवल्लभे ॥ २० ॥
शिवचन्द्रशिवैः शक्रस्वरोपेतैः सविन्दुभिः । प्रेतबीजं समाख्यातं तेनाङ्गानि न्यसेष्वपि ॥ २१ ॥
हृत्छिरश्च शिखानेत्रकवचास्त्रेषु सुन्दरि । ..... ॥

शिवो ह, चन्द्रः स, पुनर्ह, शक्रस्वरः औ, बिन्दुरनुस्वारस्तेन हसहौ इति । तथा—

शिवचन्द्रौ ससंवर्तौ कालवामाक्षिभूषितौ । बिन्दुनादयुतौ देवि न्यासात् साभिध्यकारकम् ॥ २२ ॥
सिंहबीजमिदं देवि विन्यसेत् सुरसुन्दरि । मूर्ध्नि बाह्वोश्च लिङ्गे च नाभौ हस्ताङ्गुलीषु च ॥ २३ ॥
पादाङ्गुलीषु देवेशि विन्यसेत् परमेश्वरि । ..... ॥

शिवो ह, चन्द्रः स, संवर्तः क, कालो म, वामाक्षि ई, बिन्दुरनुस्वारः, नादोऽर्धचन्द्रस्तैः हसहौ इति । तथा—

अजेशोऽभिसमारूढः शक्रस्वरशशीयुतः । काण्वीजमिदं प्रोक्तं विन्यसेत् परमेश्वरि ॥ २४ ॥

ब्रह्मरन्ध्रे मुखे नेत्रयुगे ग्रीवानसोरपि । कपोलयोश्च चिबुके ब्रह्मरन्ध्रे पुनर्न्यसेत् ॥ २५ ॥

अजेशो भ, अशी र, शक्रस्वर औ, शशी बिन्दुस्तैः भौ इति । तथा—

कालशक्रशिवाः सद्योबिन्दुनादविभूषिताः । मन्याबीजं महेशानि पादयोर्हस्तयोस्तथा ॥ २६ ॥

नेत्रयोः भ्रात्रयोः कुक्षयोर्मध्ये चैव प्रविन्यसेत् । ..... ॥

कालो म, शक्रो ल, शिवो ह, सद्यः औ, बिन्दुरनुस्वारः, नादोऽर्धचन्द्रस्तैः मूहौ इति । तथा—

अस्थमिषामकर्णोन्दुनादैर्देवि समीरितम् । महाभीवीजमीशानि चिबुके पादयोर्गले ॥ २७ ॥

पादयोर्हृदये पादद्वये नाभौ च पादयोः । ..... ॥

अस्ति श, अशी र, वामकर्ण ऊ, इन्दुनादौ प्राण्यत्, तेन भौ इति । तथा—

लोहिताम्बासनो वामकर्णबिन्दुभिरङ्गिते । प्राण्यबीजं मुखे देवि हृदये नाभिमण्डले ॥ २८ ॥

हृदये पादयोर्देवि हृदये दक्षकुक्षिके । हृदये वामकुक्षौ च हृदये दक्षपक्षले ॥ २९ ॥

हृदये वामपादे च हृदये दक्षनेत्रके । हृदये वामनेत्रे च हृदये दक्षघोषके ॥ ३० ॥

हृदये वामघोषे च हृदये दक्षकर्णके । हृदये वामकर्णे च हृदये विन्यसेत् प्रिये ॥ ३१ ॥

लोहितः प, अशी र, वामकर्ण ऊ, बहुवचनाच्चादोऽपि विन्यसेत् इति । तथा—

कतुरीषोऽग्निमारूढो वामकर्णोन्दुनादवान् । षण्ठाबीजं महादेवि विन्यसेत् परमेश्वरि ॥ ३२ ॥

षण्डिकायां च नाभौ च षण्डिकायां हृदि न्यसेत् । पादयोर्हृदये कट्यां मस्तके मस्तके कटौ ॥ ३३ ॥

स्तनयोर्गुल्फयोश्चैव गुल्फयोः स्तनयोर्न्यसेत् । ..... ॥

कतुरीयो घ, अग्री रेफः, वामकर्ण ऊ, नादविन्दु प्राग्वत्, तेन घं, इति । तथा—

षण्डीशो वायुवह्न्याढ्यो वामकर्णेन्दुनादवान् । ख्यातिबीजमिति प्रोक्तं विन्यसेद्वि साधकः ॥

मस्तके पादयोश्चैव ग्रीवायां नाभिमण्डले । गले च हृदि देवेशि जह्वयोर्नेत्रयोस्तथा ॥ ३५ ॥

कर्णयोर्बाहुयुग्मे च स्तनयोश्च प्रविन्यसेत् । ..... ॥

षण्डीशः झ, वायुः य, वह्नी र, वामकर्ण ऊ, इन्दुनादौ प्राग्वत्, तेन खयरं इति । तथा—

प्रणवो मूलबीजं स्याद्धृदये पादयोः प्रिये । हस्तयोः कर्णयोर्नासायुगे चैव प्रविन्यसेत् ॥ ३६ ॥

प्रणव उँकारः इति । तथा—

(हिरण्यदेवतीशक्रचन्द्रहंसत्रिमूर्तिभिः । सविन्दुनादैर्देवेशि भ्रामरीबीजमीरितम् ॥ ३७ ॥

हिरण्यो भ, रेवती र, शक्रो ल, चन्द्रः स, हंसो ह, त्रिमूर्तिः ई, विन्दुनादौ प्राग्वत्, तेन भरलसहस्रं इति । तथा—

मुखे नेत्रद्वये कर्णद्वये चैव कपोलयोः । गण्डयोः कण्ठदेशे च स्तनयोर्हृदि पादयोः ॥ ३८ ॥

चिमुके मस्तके बाह्वोः स्कन्धयोर्दन्तलेखयोः । अक्षरधे तथाधारे धूमध्ये च न्यसेत् प्रिये ॥ ३९ ॥

इति न्यासान् समाधाय पुरश्चरसकारकः । यथोक्तन्यासकारी च यदि नो वरमाप्नुयात् ॥ ४० ॥

तदा कम्पादूषणोत्पं मम पापं प्रजायताम् । न्यासेरेतैर्वरारोहे प्रज्ञाहत्या विनश्यति ॥ ४१ ॥

का कथान्यस्य पापस्य सत्यं सत्यं वदामि ते । गर्भन्यासानथो वक्ष्ये त्रीन् देवस्य महात्मनः ॥ ४२ ॥

यान् विधाय नरो विन्देत् सिद्धिं लोकेषु दुर्लभाम् । आकृतबीजं विन्यस्य मस्तके गण्डयोर्मुखे ॥ ४३ ॥

कालबीजं चक्षुषोश्च कर्णयोरपि विन्यसेत् । नाभौ लिङ्गे गुदे वापि विद्याबीजं कपोलयोः ॥ ४४ ॥

अक्षरधे दन्तपंक्तयोर्विन्यसेत् साधकोत्तमः । श्रीदेवपुवाच ।

भगवन् कव्यासिन्धो दीनबन्धो जगद्गुरो । कृपां कृत्वा समाख्याहि तर्षैरेव पृथक्पृथक् ॥ ४५ ॥

साधकस्तु यथा सिद्धिमश्निरेत्येव विन्दति । ..... ॥

श्रीमहादेव उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि न्यासत्रयविधिं पृथक् । दीर्घाकालाग्रिशक्राद्यामघः कालानलान्त्यकाः ॥ ४६ ॥

वह्न्यस्थिवह्निगनचन्द्रवामाक्षिमण्डिताः । विन्दुनादममाक्रान्ता बीजमाकृतमुद्धृतम् ॥ ४७ ॥

दीर्घा न, कालो म, अग्निः र, शक्रो ल, कालो म, अनलः र, अन्त्यः ल, वह्निः र, अस्थि य, वह्निः र, गगनं ह, चन्द्रः स, वामाक्षि ई, विन्द्यादिः प्राग्वत् । तेन ममरलमरक्षरक्षरहस्री इति । तथा—

जज्ञापीन्द्रेन्द्रयिकालवह्निवामाक्षिभिः प्रिये । विन्दुनादौ च देवेशि कालबीजमितीरितम् ॥ ४८ ॥

जज्ञा क, अग्निः र, इन्द्रो ल, इन्द्रुः स, अग्निः र, कालो म, वह्निः र, वामाक्षि ई, विन्दुनादौ प्राग्वत् । तेन करलसरमरी इति । तथा—

संवर्तानलचन्द्रोऽग्निः शिवचन्द्रत्रिमूर्तिभिः । सविन्दुनादैर्देवेशि विद्याबीजं समुद्धृतम् ॥ ४९ ॥

न्ययनः ज, अतलो रेकः, चन्द्रः स, अग्री र, शिवो ह, चन्द्रः स, त्रिमूर्तिः ई, विन्दादि पूर्ववत् ।
तेन त्रसहस्रहर्षा इति । तथा—

एतन्न्यासत्रयं प्रोक्तं साधकाभीष्टसिद्धिदम् । यस्य प्रमादमासाद्य भैरवः शीघ्रसिद्धिदः ॥ ५० ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि शृङ्खलान्यासमुत्तमम् । यस्य प्रमादाच्च शिवे बटुकः सिद्धिदो भवेत् ॥ ५१ ॥

मस्तके दक्षनेत्रे च वामनेत्रे तथैव च । दक्षकर्णे वामकर्णे कपोले दक्षिणे तथा ॥ ५२ ॥

वामे कपोले दक्षे च गण्डके वामके पुनः । शिबुकेऽथ गले स्कन्धे दक्षिणे वामके तथा ॥ ५३ ॥

स्तने दक्षे च वामे च हृदये दक्षकुचिके । वामकुचौ च नाभौ च दक्षजङ्घे च वामके ॥ ५४ ॥

लिङ्गे मेढ्रे दक्षिणे च वामे च वरवर्णिनि । मूलाधारे दक्षगुल्फे वामगुल्फे तथैव च ॥ ५५ ॥

दक्षपादे च वामे च दक्षपादाङ्गुलीषु च । वामपादाङ्गुलीष्वेवं ब्रह्मरन्ध्रे तथैव च ॥ ५६ ॥

मूलाधारे पुनर्धैव पुनर्वै ब्रह्मरन्ध्रके । महापराख्यं बीजं च विन्यसेत् साधकोत्तमः ॥ ५७ ॥

मेढ्रशब्देन शृणुष्यामीति दक्षयामनिर्देशाच्चिह्नस्योक्तत्वाच्चेति ।

चन्द्रसूर्यौ पुनस्तौ च मही ब्रह्मा मही मिथे । त्रिमूर्तिरस्मि बहन्वम्बुवहन्वम्बुधरणीजलम् ॥ ५८ ॥

पष्टस्वरस्त्रिमूर्तीन्दुनादभूषितमस्तकम् । महापराख्यबीजं ते कथितं सुरवन्दिते ॥ ५९ ॥

न्यासेनानेन सुश्रोणि साक्षाच्चिदसमो भवेत् । ..... ॥

चन्द्रसूर्यौ सहौ, पुनस्तौ चन्द्रसूर्यौ सहावेवेत्यर्थः, मही ल, ब्रह्मा क, मही ल, त्रिमूर्तिः ई, अस्मि श, धाता र, अम्बु य, बहिः र, अम्बु य, धरणी ल, जलं व, पष्टस्वरः ऊ, त्रिमूर्तिः ई, इन्दुनादौ पूर्ववत् । तेन सहस्रहलकलईशरवरवलवऊर् इति । तथा—

बटुकस्याथ वक्ष्यामि मातृकान्यासमुत्तमम् । कृतेन येन बटुकः साधकस्तु करे भवेत् ॥ ६० ॥

श्रीबीजैः पञ्चभिर्यत्र मातृकामण्डलं भवेत् । प्रोक्तमादौ च कान्ते च तान्ते कान्ते तथाम्तके ॥ ६१ ॥

बटुकस्य परं पूज्यं मातृकान्यासमुत्तमम् । विज्ञाय साधयेत् प्राङ्गः स सद्यः शिवतां व्रजेत् ॥ ६२ ॥

विनेमं मातृकान्यासं योऽन्येन न्यासमाचरेत् । बटुकस्तस्य कुपितः सद्यः शापं प्रवञ्चति ॥ ६३ ॥

तस्मान्न्यासः प्रकर्तव्यः साधकेन विपश्चिता । सर्वेषु मातृस्थानेषु वपुष्पाविष्महेतवे ॥ ६४ ॥

मातृकान्यासमेवं हि त्यक्त्वा योऽन्यतः समाचरेत् । वर्षकोटिप्रयत्नेन स सिद्धिं नैव विन्दति ॥ ६५ ॥

ओंकारमादौ संयोज्य सर्वं पूर्ववदाचरेत् । अयमन्तर्मातृकारूपो न्यासः स्वात् सर्वसिद्धिदः ॥ ६६ ॥

भङ्गारमादिमं कृत्वा न्यासोऽयं वरवर्णिनि । नाम्ना बहिर्मातृकारूपो न्यासचूडामणिर्भवेत् ॥ ६७ ॥

ध्यानानि पूर्ववद्देवि कथितानि महापते । अद्यान्वं न्यासमाख्यास्ते मृणुष्व वरवर्णिनि ॥ ६८ ॥

सरस्वतीमातृकारूपं सद्यः सिद्धिप्रदायकम् । न्यसेन्महामते बीजं मातृकास्थानकेषु च ॥ ६९ ॥

महासरस्वतीदेव्याः सद्यः सिद्धिप्रदायकम् । क्रोधीशाधः पिनाकीशो दाहकेशभुजङ्गमौ ॥ ७० ॥

भृङ्गीशनकुलीशौ च भुजङ्गनकुलीशकौ । संवर्तवकरेवत्यस्त्रिमूर्तीन्दुविभूषिताः ॥ ७१ ॥

महासरस्वतीबीजं कथितं देवि दुर्लभम् । ..... ॥

कौर्धशः क, पिनाकीशो ल, दादकेशो ड, भुजङ्गेशः ग, भुर्वाशः स, नकुलीशो ह, भुजङ्गेशो र, नकुलीशो ह, संवतः क्ष, वकः श, रेवती र, त्रिमूर्तिः ई, इन्दुर्विन्दुस्तेन कलडरसहरहसशरी इति । तथा—

इति न्यासाः समाख्याता बहुकाराधने शिवे । सद्यः सिद्धिकरा देवि भग्न्यलभ्या न संशयः ॥ ७२ ॥

न्यूनन्यासस्य कर्ता यः सद्यो हानिमवाप्नुयात् । एतस्मादधिकान्ध्यामान् मिद्वः स्याज्जन्मजन्मनि ॥ ७३ ॥

इति । तथा कौलेशकोटिमन्त्रे—

एवं न्यस्ततनुर्देवि ध्यायेद्बहुकर्भरवम् । शुद्धस्फटिकसङ्काशं दिनेत्रोत्पलशोभितम् ॥ १ ॥

कुटिलालकसंवीतचारुशेरमृत्साम्बुजम् । नानारत्नमयाकर्णैः किङ्किणीजालनूपुरैः ॥ २ ॥

दीप्तं शुभ्राम्बरावीतं द्विभुजं दक्षिणे करे । त्रिशिखं सन्पद्मस्ते च दधानं दण्डमद्भुतम् ॥ ३ ॥

बहुवेषधरं शम्भुं सात्त्विकं साधकः स्मरेत् । ..... ॥

इति । रुद्रयामलेतु—“कपालं वामहस्ते तु स्वयं दण्डं च दक्षिणे” इत्युक्तं । सात्त्विकं चतुर्भुजध्यानं तत्रैव—

श्वेतवर्णं चतुर्बाहुं जटायुकुटधारिणम् । त्रिशूलपाशहस्तं च दण्डहस्तकमण्डलम् ॥ १ ॥

त्रिनयनं नीलकण्ठं च मुक्ताभरणभूषितम् । एवं ध्यात्वा यजेद्देवं शैवे पीठे सुरेश्वरि ॥ २ ॥

अष्टपत्रं महादेवि कणिकाकेसरोज्ज्वलम् । पद्मं विलिख्य तन्मध्ये कणिकायां सुरेश्वरि ॥ ३ ॥

कुला षट्कोणमस्थान्तस्त्रिकोणं परिकल्पयेत् । व्योमपद्मं च तन्मध्ये वसुपत्रविराजितम् ॥ ४ ॥

कणिकाकेसरैर्धृजं चतुरस्त्रत्रयं बहिः । चतुर्द्वारसमायुक्तं तन्मध्ये बहुकं यजेत् ॥ ५ ॥

मूर्तिं मूलेन संकल्प्य तस्मान्मावाहयेत् प्रभुम् । सद्योजातेन मन्त्रेण मूलाधेन महेश्वरि ॥ ६ ॥

स्थापयेद्दामदेवेन मूलाधेन च सुव्रते । सन्निधाप्याथ मूलेन केवलेनैवमीश्वरि ॥ ७ ॥

अधोरान्तेन मूलेन सन्निरोधनमाचरेत् । मूलेन संवृत्तीकुर्वादेवगुणैश्चाथ मूलतः ॥ ८ ॥

पटङ्गैः सकलीकृत्यामृतीकृत्य च मूलतः । परमीकरणं चैव स्वस्वमुद्राभिरुक्तवत् ॥ ९ ॥

एतत् सर्वं विधातव्यं ततो ध्यात्वा समाहितः । कुलाऽमुत्थापनं तस्य मुद्राः सन्दर्शयेदथ ॥ १० ॥

लिङ्गाद्याः पूर्वमुद्दिष्टा योनिमुद्रा च तत्र या । तां दर्शयेत् तत्पुरुषमूलाभ्यां च महेश्वरि ॥ ११ ॥

ईशानेन नमस्कुर्यान्मूलाधेन महेश्वरि । आसनाद्यैश्च पुष्पान्तरुपचारैस्ततोऽर्चयेत् ॥ १२ ॥

ततो देवाङ्गया सम्बन्धं यजेदावृतिदेवताः । न्यासस्थानेषु देवस्य देहेऽङ्गानि समर्चयेत् ॥ १३ ॥

देवस्य देहे देवेशि पञ्चमूर्तीर्पजेत् क्रमात् । अङ्गुलीदेहवक्त्रेण त्रिविधन्यासमार्गतः ॥ १४ ॥

कणिकायां यजेत् पश्चात् पूर्वदक्षोचरेण च । पश्चिमे देवमूर्ती च व्योमपद्मदलेष्वथ ॥ १५ ॥

असिताङ्गं रुद्रं चण्डं क्रोधमुन्मत्तभैरवम् । कपालिनं भीषणं च संहारं च समर्चयेत् ॥ १६ ॥

षट्कोणेषु पटङ्गानि यजेत् देवि यथाविधि । ततोऽष्टदलपद्मान्तः षट्कोणाद्वहिरद्विजे ॥ १७ ॥

पूर्वादीशानपर्यन्तं वत्सवमाद्यान् समर्चयेत् । हाकिनीपुत्रकान् देवि राकिणीपुत्रकानपि ॥ १८ ॥

लाकिनीपुत्रकान् पश्चात् काकिनीपुत्रकानथ । शाकिनीपुत्रकान् भूयो हाकिनीपुत्रकांस्तथा ॥ १६ ॥
 मालिनीपुत्रकान् देवि देवीपुत्रानतः परम् । उमापुत्रान् रुद्रपुत्रान् (मातृपुत्रानथेश्वरि ॥ २० ॥
 वामभागे तु देवस्य यजेदेतान् क्रमेषु वै । इन्द्रेशानदिशोर्मध्ये) ऊर्ध्वमुख्याः सुतान् यजेत् ॥ २१ ॥
 अधोमुख्याः सुतान् देवि यजेद्राजलेशयोः । अन्तराले महेशानि पुत्रवर्गास्त्रयोदश ॥ २२ ॥
 इति । रुद्रयामलेतु—रुद्रपुत्रानन्तरं—“ देशग्रामाधिपान्धैव स्थानाधिपमनुक्रमात् । मेघनादं प्रचक्ष्वाक्यं काल-
 दृतं तथैव च ॥ ” इत्युक्तं यथोपदेशमत्रार्थानि ।

इत्थं संपूज्य तद्वाद्ये पञ्चपत्रेषु पूजयेत् । ब्रह्मार्णोपुत्रकं पूर्वं माहेशीपुत्रमीश्वरे ॥ २३ ॥
 वैष्णवीपुत्रकं सौम्ये कौमारीपुत्रमानिले । इन्द्राक्षीपुत्रकं देवि पश्चिमे पूजयेत् ततः ॥ २४ ॥
 देवेशि नैऋते पश्चान्महालक्ष्मीसुतं यजेत् । वाराहीपुत्रकं देवि दक्षिणे वह्निकोणके ॥ २५ ॥
 चामुण्डापुत्रमभ्यर्च्येन्द्राक्षेशवदुकान् उमे । अप्पत्राद्वहिर्देवि चतुरस्रान्तरे पुनः ॥ २६ ॥
 अप्पदिक्षु यजेदेतान् हेरुकं त्रिपुरान्तकम् । वेतालमग्निजिह्वं च कालान्तकमतः परम् ॥ २७ ॥
 करालमेकपादं च भीमरूपं महेश्वरि । अभ्यर्च्येन्द्रेशयोर्मध्ये यजेदक्षलमद्विजे ॥ २८ ॥
 हाटकेशं महेशानि पाशिरावसयोस्तथा । चतुरस्रादिरेस्त्रायां दिग्बिदिक्षु सुरेश्वरि ॥ २९ ॥
 अन्तरालेषु चाभ्यर्च्येच्छ्रीकण्ठादीन् सुरेश्वरि । ततो द्वितीयेस्त्रायां क्रौञ्चोशादीन् महेश्वरि ॥ ३० ॥
 आपाद्व्यन्तान् समभ्यर्च्य तृतीयायां समर्चयेत् । दण्डीश्वरादिभृग्वन्तान् नकुलीशादिकाञ्छिजे ॥ ३१ ॥
 देवस्य वामभागे तु पूजयेत् परमेश्वरि । दिव्यन्तरिक्षभूमिष्ठान् योगीशाञ्छक्तिसंयुतान् ॥ ३२ ॥
 योगिनीश्च समभ्यर्च्येदीशानादिषु सुन्दरि । कोशेषु देवदेवेशि दिगीशानाद्युधैः सह ॥ ३३ ॥
 चतुरस्राद्वहिर्देवि पूजयेदुक्तवर्त्मना । इति संपूजयेद् देवं वदुकं भक्तिरत्नपरः ॥ ३४ ॥
 धर्मार्थकाममोक्षाणां पतिर्भवति मानवः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा बिन्दुविसर्गमातृका-
 म्यासानन्तरं अकारादिजकारान्तान् यष्टान् वामकराङ्गुल्यादितन्मासिबन्धान्तेषु स्थानेषु विन्यस्य, कलामातृ-
 कादि-श्रीश्रीजादिमातृकाम्यासानन्तरं पुनश्च “ श्रीं नमः ” इत्यनन्तरं, आं नमः इत्यादि क्षं नमः इत्यन्तं केव-
 लाक्षराशिं शुद्धमातृकावदेव विन्यस्य, पुनर्भकारादौ श्रीं नमः पुनश्चकारादौ पुनर्भकारादौ पुनर्भकारादौ
 पुनः लकारादौ श्रीं नमः इति विन्यसेत् । ततः कलहरसहरहक्ष्मीं नमः इत्यादिमातृकां विन्यस्य,
 ततः कामबीजादिमातृकाम्यासान्ते आभ्यादिभ्यासं कुर्यात् । यथा— शिरसि बृहदारण्यकश्रृण्वे
 नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये अथर्वदुकाय भैरवाय देवतायै नमः । गुह्ये ह्रीं बीजाय नमः । पादयोः
 ह्रीं शङ्कराय नमः । नामौ आं कीलकाय नमः । इति विन्यस्य मम सत्पुत्रिष्वपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः, इति
 कृताञ्जलिर्हृदेत् । ततः अङ्गुष्ठयोः हौं ईशानाय नमः । तर्जनीयोः ह्रौं तत्पुरुषाय नमः । मध्यमयोः हुं
 अघोराय नमः । अनामिकयोः ह्रीं वामदेवाय नमः । कनिष्ठयोः ह्रं सप्तोज्ञाताय नमः । ततः शिरसि
 मुखे हृदये गुह्ये पादयोश्चेता पञ्च मूर्त्तिविन्यस्य, पुनः शिरसि हौं ईशानायोर्ध्ववक्त्राय नमः । मुखे
 ह्रौं तत्पुरुषाय पूर्ववक्त्राय । ह्रं अघोराय दक्षिणवक्त्राय । वामकर्णे ह्रीं वामदेवाय उत्तरव-

कत्राय नमः । चूडाधः ह्रवं सद्योजाताय पश्चिमवक्त्राय नमः । इति विन्यस्य, ह्रंवां हृदयाय नमः । ह्रींवां शिरसे स्वाहा । ह्रंवां शिखायै वषट् । ह्रंवां कवचाय हुं । ह्रंवां नेत्राभ्यां धौण्ड् । ह्रंवाः अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादितलान्तं करयोर्विन्यस्य, हृदयादिषु च विन्यस्यास्त्रमन्त्रेण तालत्रयं छोटिकाभिर्देश-
 दिग्वन्धनं च कृत्वा, पुनः “हसहो” इति प्रेतपीडने षडङ्गन्यासं कृत्वा, शिरसि हसत्तर्मां नमः, एवं बाहु-
 लिङ्गनाभिहस्ताङ्गुलीषु पादाङ्गुलीषु चेदमेव बीजं न्यसेत् । ततो ग्रन्थरन्ध्रे भ्रूं नमः । एवं मुखनेत्रद्वयग्री-
 वानासाकपोलद्वयचिबुकग्रन्थरन्ध्रेषु चेदमेव बीजं न्यसेत् । ततः पादयोः मलहो नमः, एवं हस्तद्वयनेत्रद्वय-
 भोजद्वयकुक्षिद्वयलिङ्गेषु चेदमेव बीजं न्यसेत् । ततः चिबुके भ्रूं नमः । एवं पादद्वयगलपादद्वयहृदयपाद-
 द्वयनाभिपादद्वयेषु चेदमेव बीजं न्यसेत् । ततो मुखे भ्रूं नमः, एवं हृदयनाभिहृदयपादद्वयहृदयदक्षकुक्षिहृदयवा-
 मकुक्षिहृदयदक्षपादतलहृदयवामपादतलहृदयदक्षनेत्रहृदयवामनेत्रहृदयदक्षनासाहृदयवामनासाहृदयदक्षकर्णहृदय-
 वामकर्णहृदयेषु चेदमेव बीजं न्यसेत् । ततो गलघण्टिकायां ध्रूं नमः, एवं नाभिघण्टिकाहृदयपादद्वयहृदयकटिम-
 स्तकमस्तककटिस्तनद्वयगुल्फद्वयगुल्फद्वयस्तनद्वयेषु चेदमेव बीजं न्यसेत् । ततो मस्तके खयकं नमः, एवं
 पादद्वयग्रीवामस्तकनाभिगलहृदयजङ्घाद्वयनेत्रद्वयकर्णद्वयबाहुद्वयस्तनद्वयेषु चेदमेव बीजं न्यसेदिति । ततो
 हृदये ओं नमः, एवं पादद्वयहस्तद्वयकर्णद्वयनासाद्वयेषु चेदमेव न्यसेदिति । ततो मुखे भ्रूलसहो नमः ।
 एवं नेत्रद्वयकर्णद्वयकपोलद्वयगलहृदयकण्ठस्तनद्वयहृदयपादद्वयचिबुकमस्तकभुजद्वयस्कन्धद्वयदन्तपङ्क्तिद्वयग्रन्थ-
 रन्ध्रमूलाधारभूम्येषु विन्यसेत् । ततः शिरसि नमरलमरलरसरहसीं नमः, एवं गण्डद्वये मुखे
 चेदमेव बीजं विन्यस्य, ततः नेत्रयोः करलसरमरीं नमः, एवं कर्णद्वयनाभिलिङ्गगुदेषु चेदमेव
 बीजं न्यसेत् । ततः कपोलयोः करसरहसीं नमः । एवं ग्रन्थरन्ध्रे दन्तपङ्क्तयोश्चेदमेव बीजं
 न्यसेत् । ततो मस्तके सहस्रहलकलईशरवरलवर्जं नमः, एवं दक्षनेत्रवामनेत्रदक्षकर्णवायकर्णकपो-
 लद्वयगण्डद्वयचिबुकगलस्कन्धद्वयस्तनद्वयहृदयकुक्षिद्वयनाभिजङ्घाद्वयलिङ्गमेढूपमूलाधारगुल्फद्वयपादद्वयदक्ष-
 पादाङ्गुलीवामपादाङ्गुलीग्रन्थरन्ध्रमूलाधारमूलाधारमग्रन्थेषु न्यसेत् । ततः कलहरसहरहसशरीं नमः इति
 महासरस्वतीबीजं मातृकास्थानेषु न्यसेत् । इत्येवं न्यासान् कृत्वा, ततो ध्यानादिमूर्तिकल्पनांते मूलं सद्यो-
 जाताय नमः, इति प्रागुक्तविधिनावाह्य मूलमुच्चार्य, वामदेवाय नमः इति प्राग्बत् संस्थाप्य, मूलेन सन्नि-
 घाप्य, मूलं अघोराय नमः इति प्राग्बत् सन्निधय, संमुखीकरणादिप्राप्तप्रतिष्ठान्ते लिङ्गमुद्रानन्तरं मूलं
 तत्पुरुषाय नमः इति योनिमुद्रां प्रदर्श्य, त्रिशूलापास्तु मुद्रा यथापूर्वमेव प्रदर्श्य, मूलं ईशानाय नमः इति
 नमस्कारमुद्रया प्रणम्यासनाविपुण्यास्तानुपचारानुपचर्य, देवस्य देहे षडङ्गन्यासस्थानेषु ह्रंवां हृदयाय नमः,
 ह्रींवां शिरसे नमः, इत्यादि नमोऽन्ताभ्येष षडङ्गतानि संपूज्य, देवस्य देहे मूर्तिन्यासस्थानेषु पञ्चदशस्वपि
 न्यासोक्तप्रकारेणैव त्रिरावृत्त्या पञ्चमूर्तीः संपूज्य, ततो द्योमपक्षकर्णिकायां पूर्वदक्षिणोत्तरपश्चिमेषु ईशाना-
 दिचतुर्मूर्तीः संपूज्य पञ्चमूर्तीं देवस्य मूर्तीं पूजयेत् । तत उत्तरतोऽष्टदलेषु देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिणेन—ओं
 अं असिताङ्गमैरवाय नमः । ईं रुद्रमैरवाय० । उं अण्डमैरवाय० । ऋं क्रोधमैरवाय० । स्त्वं उन्मत्तमैर-
 वाय० । एं कपालिमैरवाय० । ओं मीयकमैरवाय० । अं संहारमैरवाय नमः इति संपूज्य, षट्कोणेषु स्वधा-
 माग्रमारभ्याग्नेयशानतिर्ऋतिवायुकोणेषु हृदयाद्यङ्गचतुष्टयं देवाग्रकांक्षे नम्रं तदादिचतुर्दिक्षु वात्ममिति षड-
 ङ्गानि प्राग्बत् संपूज्य, अष्टदलपद्माभ्यन्तरे षट्कोणाद्विद्देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिणेनाष्टदिक्षु—ओं डाकिनीपुत्रेभ्यो
 नमः । राकिणीपुत्रेभ्यः० । लाकिनीपुत्रेभ्यः० । काकिनीपुत्रेभ्यः० । शाकिनीपुत्रेभ्यः० । हाकिनीपुत्रेभ्यः० ।
 मालिनीपुत्रेभ्यः० । वैषीपुत्रेभ्यो नमः । इत्यष्टदिक्षु संपूज्य, देवस्य वामभागे—उमापुत्रेभ्यो नमः । रुद्र-

पुत्रेभ्यो० । मातृपुत्रेभ्यो नमः । इति संपूज्य, इन्द्रेशानयोर्मध्ये ऊर्ध्वमुखीपुत्रेभ्यो नमः । निःश्रुतिवह्णयोर्मध्ये अधोमुखीपुत्रेभ्यो नमः । इत्यूर्ध्वार्धोत्तुङ्ग्या संपूज्य, बहिरष्टदलेषु देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन—उँ । ब्रह्मार्णोपुत्रयट्टकाय नमः । एवं माहेशीपुत्र० । वैष्णवीपुत्र० । कौमारीपुत्र० । इन्द्राणीपुत्र० । महालक्ष्मीपुत्र० । वाराहीपुत्र० । चामुण्डापुत्र० इति संपूज्य, अष्टपत्राद्विद्वत्तुरन्ताभ्यन्तरे देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन—हेरुकाय नमः । त्रिपुरान्तकाय० । वेतालाय० । अग्निजिह्वाय० । कालान्तकाय० । करालाय० । एकपादाय० । भीमरूपाय० । इत्यष्टदिक्षु संपूज्य, (इन्द्रेशानयोर्मध्ये ज्वलाय नमः । निःश्रुतिवह्णयोर्मध्ये हाटकेशाय नमः । इति संपूज्य) तद्विद्वत्तुरन्तत्रये अन्तश्चतुरस्रं देवाग्रदिप्रादक्षिण्येन दिक्षु श्रीकण्ठानन्तसूत्रमन्त्रिभूतीः, ईशानाग्न्यादिकोलेषु—अमरेशार्थशिवाभ्युतितिर्योस्तान्, दिक्कोलधोरन्तरालेषु देवस्य वक्षिणाग्रदिप्रादक्षिण्येनाष्टसु दिक्षु ख्याण्डराभ्यर्णशीशभौतिकसद्यानुग्रहाक्रमहासनेशान् पूजयेत् । द्वितीयेरेकाग्रामपि तथैव दिग्बिन्दुवन्तरालेषु—कौपीशाद्यावादीशान्तानभ्यर्च्य, तृतीयेरेकाग्रामपि तथैव दण्डीशादिभूमीशान्तान् संपूज्य, भकुलीशशिंशसंघर्षेशान् देवस्य वामभागे संपूज्य, तद्विद्वत्तुरन्तस्य बायाग्रकोक्षमारभ्य प्रादक्षिण्येन सप्तश्लोकेभ्यो विन्ययोगिभ्यो नमः । एवं अन्तरिक्षयोगिभ्यो नमः । भूमिष्ठयोगिभ्यो नमः । सर्वयोगिभ्यो नमः । इति संपूज्य, तद्विद्वत्तुरन्तार्धैस्तथायुधानपि प्रागुक्तविधिना संपूज्य, ग्राम्भूधूपवीणादि दत्त्वा शेषं समापयेदिति ॥ तथा—

जितेन्द्रियो हविष्वाशी जपेदेनं मनुं श्रिये । पञ्चविंशत्सहस्राणि पञ्चलक्षं दशांशतः ॥ ३५ ॥

हुनेत् तिलैस्त्रिभक्तैस्तर्पयेत् तद्दशांशतः । अभिविष्वात्मनो मूर्तिं मूलमन्त्रेण साधकः ॥ ३६ ॥

मार्जनस्य दशांशेन ब्राह्मणान् भोजयेत् श्रिये । ..... ॥

अथ कृतयुगग्रपः । कलावेतन्मनुर्गुणग्रपः कार्यः । “पञ्चमक्षरलक्षं वा तदर्धार्धार्धमेव च” इति यामलप्रोक्तत्वात् । अक्षरलक्षमेकविंशतिलक्षम् । एतत्संख्याकथनं तु कलियुगमारभ्य कृतयुगपर्यन्तपरमिति ज्ञेयं, इन्धरस्य स्वतन्त्रेच्छत्वात् अत एव कलियुगग्रपप्रतिपादकेषु संग्रहग्रन्थेषु शारदातिलकादिषु वर्षलक्षमुक्तमिति ॥

अथ वीरसाधनम् । रुद्रयामले, देवुबाव—

भगवन् देवदेवेश रहस्यं वदुकल मे । मूढि येन वशीकुर्वात् साधको भैरवं शिव ॥ १ ॥

श्रीशिव उवाच ।

मृणु देवि परं गोप्यं कथयामि सुशोभने । रहस्यं सिद्धिदं साधाद्दुकल महात्मनः ॥ २ ॥

सर्वे वदुकदेवस्य साधने ये निरूपिताः । उपाया निष्फला एव विनैकं वीरसाधनम् ॥ ३ ॥

यो वीरसाधनं हित्वा उपायं धान्यमाश्रयेत् । न स सिद्धिमवाप्नोति नरो वर्षशतैरपि ॥ ४ ॥

माषान् मुद्गान् मसूरांश्च चलकानोदनं तथा । वीरं तथापूपमपि शङ्कुलीरपि शोभनाः ॥ ५ ॥

माषादीन् स्थिन्नान् सिद्धमाषानिति स्वयमभिधानात् । वीरं पायसं “पायसं पात्रमारोप्ये”ति स्वयमभिधानात् । शङ्कुली सुहृत्सीति भाषया ।

आदाय मूत्रं कार्पासं कन्धाकर्तितमेव च । कुङ्कुमेनापि संरम्य कारयिताष्ट कीलकान् ॥ ६ ॥

सत्समार्थमेकं कीलं च गृहीत्वा सुरसुन्दरि । मन्त्रेच्छमज्ञाननिकटे सुधीः सोचरसाधकः ॥ ७ ॥

पादमचालनं कृत्वा ततः स्मृत्वा स्वदेवताम् । वद्धाञ्जलिरिदं वाक्यं प्रवदेत् साधकोत्तमः ॥ ८ ॥

अत्र रमशाने याः काश्चिदेवता निवसन्ति हि । ताः प्रयच्छन्तु मे सिद्धिं प्रसन्नाः सन्तु पान्तु माम् ॥ ६ ॥
पूर्वे मां शङ्करः पातु तथाप्रेत्यां च शूलधृक् । कपाली दक्षिणे पातु नैर्ऋते जटिलोऽनृतु ॥ १० ॥
पश्चिमे पार्वतीप्राता वायव्ये प्रमथाधिपः । उत्तरे गुरुदमालाढ्य ईशाने वृषभध्वजः ॥ ११ ॥
ऊर्ध्वे पातु तथा शम्भुरधस्ताद्धूलिधूसरः । अग्रतो भैरवः पातु पृष्ठतः पातु खेवरः ॥ १२ ॥
दक्षिणे भूचरः पातु वामे च पिशिताशनः । केशान् पातु विशालाक्षो मूर्धानं मे मरुत्प्रियः ॥ १३ ॥
मस्तकं पातु भृङ्गीशो नेत्रं पातु महामनाः । कपोलौ पातु वीरेशो गण्डौ पात्सरिर्मर्दनः ॥ १४ ॥
वचरोष्ठं विरूपाक्षो शङ्करं योगिनीप्रियः । दन्तेषु दक्षविध्वंसी विष्णुके नृकपालधृक् ॥ १५ ॥
कण्ठे रक्षतु मां देवो नीलकण्ठो जगद्गुरुः । दक्षस्कन्धे गिरीन्द्रेशो वामस्कन्धे च सुन्दरः ॥ १६ ॥
भुजे च दक्षिणे सर्वमन्थनाथः सदावतु । वामे भुजे सार्वभौमो हृदयं पातु पाण्डुरः ॥ १७ ॥
दक्षहस्ते वशुपतिर्धामे पातु महेश्वरः । उदरे सर्वकल्याणकारकोऽवतु मां सदा ॥ १८ ॥
नाभौ कामप्रविध्वंसी जह्नु पातु दयामवः । जानुनी पातु जामित्रो गुण्फौ गौरीपतिः सदा ॥ १९ ॥
पादपृष्ठे ज्ञाननिधिस्तथा पादाङ्गुलीर्हरः । पादाधः पातु सततं व्योमकेशो जगत्प्रियः ॥ २० ॥
इति रक्षां समाधाय मन्त्ररक्षां ततश्चेत् । ..... ॥

ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पूर्वे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पश्चिमे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : उत्तरे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षिणे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : अग्रतः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पृष्ठतः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वामे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षिणे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : मूर्धानं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : मस्तकं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नेत्रं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : कपोलौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वीरेशो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गण्डौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पात्सरिर्मर्दनः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वचरोष्ठं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : शङ्करं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : योगिनीप्रियः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दन्तेषु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षविध्वंसी । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : विष्णुके । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नृकपालधृक् । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : कण्ठे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : रक्षतु मां देवो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नीलकण्ठो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जगद्गुरुः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षस्कन्धे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गिरीन्द्रेशो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वामस्कन्धे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : च सुन्दरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : भुजे च दक्षिणे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सर्वमन्थनाथः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सदावतु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वामे भुजे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सार्वभौमो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : हृदयं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु पाण्डुरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षहस्ते । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वशुपतिर्धामे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु महेश्वरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : उदरे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सर्वकल्याणकारकोऽवतु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : मां सदा । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नाभौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : कामप्रविध्वंसी । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जह्नु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु दयामवः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जानुनी । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु जामित्रो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गुण्फौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गौरीपतिः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सदा । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पादपृष्ठे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : ज्ञाननिधिस्तथा । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पादाङ्गुलीर्हरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पादाधः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु सततं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : व्योमकेशो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जगत्प्रियः ॥ २० ॥

इति रक्षां समाधाय दिक्पालार्चनमारभेत् । ततो वाक्यं पुनर्मूषात् साधकः प्रेमसंयुतः ॥ २१ ॥
मां भैरवभैरव भयंकर हर मां रक्त २ हुं फट् स्वाहा (वर्णाः २२) इति प्रार्थयित्वा,

एकस्मिन् भाजने कृत्वा पालाशस्य महामनाः । सिद्धमावान् व्रजेत् प्राच्यां दिशि पूजार्थमादरात् ॥ २२ ॥
तत्र स्थिता तु पुटकं करे कृत्वा विचक्षणः । मन्त्रमेनं सुधीः श्रोत्र्य दद्यादिन्द्राय वै बलिम् ॥ २३ ॥
ॐ प्रां प्रीं हुं समुच्चार्य भो इन्द्र सुरनाथक । प्रसन्नो भव मे शीघ्रं देहि सिद्धिं सनातनीम् ॥ २४ ॥
इमं बलिं गृह्णन् हुं फट् उच्चार्य साधकः । बलिं दद्यान्महामाने सिद्ध्यर्थे प्राक्वज्रमे ॥ २५ ॥
ततो रंरां समुच्चार्य हं हं रीं रीं मम प्रिये । अग्रे गृह्ण मया दत्तं बलिं हुं फट् समुच्चरेत् ॥ २६ ॥
सुद्धान् पात्रे समाधाय वदद्याद्बलिमादरात् । ततो दक्षिणदेशान्तं समागत्य विचक्षणः ॥ २७ ॥
ॐ प्रां प्रीं हुं समुच्चार्य तथा प्रांप्रीमपि त्रिधा । प्रेतनाथपदस्थान्ते बलिं गृहेति चोच्चरेत् ॥ २८ ॥
हुं फट् इत्युच्चार्यातो यमपन्नो वरानने । अनेन दक्षिणे देशे पात्रं मक्षरपुरितम् ॥ २९ ॥

१ 'वसुधैव कुटुम्बकम्' क. पाठः । २ 'ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पूर्वे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पश्चिमे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : उत्तरे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षिणे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : अग्रतः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पृष्ठतः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वामे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षिणे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : मूर्धानं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : मस्तकं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नेत्रं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : कपोलौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वीरेशो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गण्डौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पात्सरिर्मर्दनः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वचरोष्ठं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : शङ्करं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : योगिनीप्रियः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दन्तेषु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षविध्वंसी । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : विष्णुके । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नृकपालधृक् । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : कण्ठे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : रक्षतु मां देवो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नीलकण्ठो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जगद्गुरुः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षस्कन्धे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गिरीन्द्रेशो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वामस्कन्धे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : च सुन्दरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : भुजे च दक्षिणे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सर्वमन्थनाथः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सदावतु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वामे भुजे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सार्वभौमो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : हृदयं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु पाण्डुरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : दक्षहस्ते । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : वशुपतिर्धामे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु महेश्वरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : उदरे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सर्वकल्याणकारकोऽवतु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : मां सदा । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : नाभौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : कामप्रविध्वंसी । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जह्नु । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु दयामवः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जानुनी । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु जामित्रो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गुण्फौ । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : गौरीपतिः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : सदा । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पादपृष्ठे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : ज्ञाननिधिस्तथा । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पादाङ्गुलीर्हरः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पादाधः । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : पातु सततं । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : व्योमकेशो । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं : जगत्प्रियः ॥ २० ॥

व्यापयित्वा नमस्कृत्य निर्ऋत्याशां ततो ब्रजेत् । बलिं चक्षकपात्रस्थं दद्यात् साधकसत्तमः ॥ ३० ॥
 ओंक्रंक्रं समुच्चार्य ततो क्रंक्रं तथैव च । स्त्रैस्त्रैर्दोहो ततो ब्रूयात् ततो दोहौ समुचरेत् ॥ ३१ ॥
 रत्नोनाथपदं ब्रूयाद् गृह्ण हुं फट्-समन्वितः । अनेन मनुना दद्याद्रत्नोनाथबलिं बुधः ॥ ३२ ॥
 ततः पश्चिमदेशस्थो भूत्वा देशिकसत्तमः । जलनाथाय सुबलिं दद्यात् स्वस्वार्थसिद्धये ॥ ३३ ॥
 वांवांवां समुच्चार्य ततो वरुणमुचरेत् । बलिमेनं मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥ ३४ ॥
 अनेन मन्त्रवर्णेण वरुणायोदनस्य च । बलिं दद्यान्महाभागः स्वार्थसिद्धय आदरात् ॥ ३५ ॥
 वायुदेशं समासाद्य ततो वायोर्बलिं हरेत् । पायसं पात्रमारोप्य परमादरसंयुतः ॥ ३६ ॥
 प्रौंप्रौंपूं समुच्चार्य प्रैंप्रैंप्रौं नथैव च । हुंफटन्तो मनुरेव वायोः सिद्धिप्रदायकः ॥ ३७ ॥
 अनेन मनुना प्राज्ञो वायवे बलिमाहरेत् । तत उत्तरदेशे तु गत्वा साधकसत्तमः ॥ ३८ ॥
 अपूपपात्रमाधाय कुबेरबलिमाहरेत् । ओंकींक्रं समुच्चार्य ततः क्रांक्रां समुचरेत् ॥ ३९ ॥
 हुंफटन्तेन मनुना बलिं दद्याद्विचक्ष्णः । ऐशानीं दिशमाश्रित्य साधकप्रवरस्ततः ॥ ४० ॥
 ईशानाय बलिं दद्यात् सर्वकामार्थसिद्धये । ओंभींभीं समुच्चार्य भींभींभ्रांभ्रामथोचरेत् ॥ ४१ ॥
 हुंफटन्तः समारूपातो मन्त्रोऽयं लोकदुर्लभः । अनेन मनुना दद्याच्छङ्कुलीः पात्रसंस्थिताः ॥ ४२ ॥
 बन्धार्थं सर्वकामार्थसिद्धये साधकोत्तमः । एवमष्ट बलीन् दत्त्वा सर्वकामार्थसिद्धये ॥ ४३ ॥
 स्तम्भमधोभागमाश्रित्य कार्यमग्निमर्माचरेत् । पुष्पाद्यतान् समाधाय ओंहांदोहूंः उचरेत् ॥ ४४ ॥
 स्तम्भमधोऽयमारूपातो सर्वकामार्थसिद्धिदः । अनेन मनुना प्राज्ञः स्तम्भं संपूज्य निर्मयः ॥ ४५ ॥
 ततः पठन्मन्त्रमयं कवचं कार्यसिद्धये । यस्य प्रसादमासाद्य साधको निर्मयो भवेत् ॥ ४६ ॥
 होंहोंहूंः समुच्चार्य लूंलूंलूंः समुचरेत् । हुंहुंहुं समुच्चार्य हुंहुंहुंफटथोचरेत् ॥ ४७ ॥
 सर्वतो रक्षरक्षेति रक्षरक्षेति भैरव । ततो नाथपदं (इयं) प्रोच्य फटन्तोऽयं महामनुः ॥ ४८ ॥
 सर्वरक्षाकरः प्रोक्तः साधकामीष्टदायकः । एवं विधाय भूतिभास्तनौ रक्षां विशालधीः ॥ ४९ ॥
 वीरशान्तिमथो कुर्यात् सर्वकामार्थसिद्धये । यथा सिध्यन्ति कार्याणि साधकानां महेश्वरि ॥ ५० ॥
 यावत् कुर्यात् वीराणां शान्तिं साधकसत्तमः । तावत् जायते सिद्धिः साधकस्य कथञ्चन ॥ ५१ ॥
 रमशानदेशे ये वीराः शिरसाधाय शासनम् । मनःस्थितान् निकुन्तन्ति साधकानां मनोरथान् ॥ ५२ ॥
 अपूजिताः पूजितास्ते सर्वकामफलप्रदाः । वीरशान्तिमथो वच्चे साधकानां हिताय वै ॥ ५३ ॥
 यस्याः प्रसादमासाद्य साधकः सुखमेधते । पञ्चमष्टदलं कृत्वा तद्भासे पोटशाब्दम् ॥ ५४ ॥

१ 'ओंक्रंक्रं' ख. पाठः । २ 'हुंहुं' 'हुंहुं' इति पाठः । ३ 'वांवांवां' ख. पाठः । ४ 'वांवांवां' । ५ 'मन्त्रिंमन्त्रिं'
 ६ 'मन्त्रिं' ख. पाठः । ७ (महाकवचमन्त्रेण कुर्याद्दृष्टव्यं रक्षकम् । ओंहांदोहूं ततो इयं वांवांवांः समुचरेत् । लूंलूंलूंः
 तथा प्रौंप्रौंः लूंलूं ततो वदेत् । लंलः प्रांलूं ततो अंलः त्रिधा चोक्तः त्रिधा त्रिधा । हुंफटन्तं समुच्चार्य फटन्तं
 सर्वतो वदेत् । रक्षरक्षपदं प्रोच्य रक्षरक्षेति भैरव । नाथनाथफटन्तोऽयमेकरम्यादिद्वयः) (मेरु त-) । ८ 'कार्यस्य' ख. पाठः ।

तद्वाह्येऽष्टदलं वापि भूपुरं च ततो लिखेत् । एवं मण्डलमालिङ्ग्य साधको निर्भयः स्थितः ॥५५॥
मूलमन्त्रेण नैवेद्यं भैरवाय समर्पयेत् । आद्यपञ्चस्य मध्ये तु ततश्चैवाष्ट्रं भैरवान् ॥ ५६ ॥
षोडशारे महापद्मे ततः साधकमत्तमः । संपूज्य प्रयतो दद्याच्चैवेद्यं पायसस्य च ॥ ५७ ॥
मित्राणि षोडश प्राज्ञो भैरवस्य महात्मनः । कुलीशं सुकुलीशं च जामित्रं रामठं निभम् ॥५८॥
प्रचण्डं चण्डकेशं च चण्डात्मानं च चामरम् । चारित्रं च चमत्कारं चञ्चलं चारुभूषणम् ॥५९॥
चामीकरं चारुवहं कितव्यं चेति षोडश । नत्यन्तनामभिः पूज्याः षोडशानन्दपूरिताः ॥ ६० ॥
ततोऽष्टपत्रे संपूज्या ब्राह्म्याद्या मातृकास्ततः । स्वस्वादिषु महेंद्रादीन् पूजयेत् साधकोत्तमः ॥६१॥
ततोऽष्टतान् समादाय विकिरंश्चक्रमण्डले । वीरशान्तिं पठेत् सम्यक् साधकः प्रीतमानसः ॥६२॥
चण्डप्रचण्डोर्ध्वकेशमीप्याभीपस्याभिधः । व्योमकेशो व्योमवहो व्योमव्यापक इत्यपि ॥ ६३ ॥
(एतान् वीरान् समाहूयैवायादीति समुत्तरेत् । मण्डले साधकश्रेष्ठो नैवेद्यादिभिरर्चयेत् ॥ ६४ ॥
गन्धपुष्पादिभिरेतान् पृथक् संपूज्य साधकः । एवमर्चा समाधाय साधको निर्भयः स्थितः ॥६५॥
पूर्वप्रोक्तान् सुधीः कृत्वा न्यासानत्यन्तसिद्धिदान् ।) पश्चिमाभिमुखो भूत्वा मालामादाय पाणिना ॥६६॥
उच्चैस्तरां जपं कुर्यादागताय महात्मने । भैरवाय समीपे तु वामहस्तेन पायसम् ॥ ६७ ॥
संभोजयन्नापं कुर्यान्निर्भयः प्रीतमानसः । ततो देवो यदा भूयाद्भरं वरय वाञ्छितम् ॥ ६८ ॥
प्रणम्य दण्डवद्भूमौ वाञ्छितं वरमुत्तरेत् । गृहे चागत्य प्रयतोऽष्टपुस्तकं च समाचरेत् ॥ ६९ ॥
अनेन मनुना देवि सिद्धेन जगतीतले । असाध्यं नास्ति लोकेषु सत्यं सत्यं मयोदितम् ॥७०॥
इति ॥ अथास्य प्रयोगो लिख्यते—तत्र साधकेन्द्रः कृतानित्यक्रियः पाताशपत्रकृतपुटकेषु स्थितान् मावान् मुद्रान्
मन्त्रांश्चण्डकानोदनं पायसमपूपान् शङ्कुलीश्च पृथक् २ कृत्वा, कस्यया कर्तितं कार्पाससूत्रं कुङ्कुमराजितं
क्षीरवृत्तभञ्जानष्टौ कीलकान् स्तम्भार्धमेकं तेभ्यः स्थूलामिति नव कीलांश्च गृहीत्वोत्तरसाधकसहितः शमशा-
ननिकटे गत्वा, पादक्षालनानन्तरमाचम्य स्वष्टदेवं स्मृत्वा कृताञ्जलिः " अत्र शमशाने याः काञ्चि " इति
प्रमाणोक्तं (त्र्योक्तमन्त्रं पठित्वा, पूर्वं मां शंकरः पानु-जगत्प्रिये इत्यन्तं प्रमाणोक्तं) त्र्योक्तैकादशकं पठित्वा,
पुनः पूर्वं ओम्हांहींहीं० । आग्नेये हांहींहीं० । दक्षिणे ओम्हांहीं० । नैऋते लंलंलं भगवन् ० । पश्चिमे
वृंयूंयूंसंसं० । वायव्ये प्राञ्जं० । उत्तरे भांभीमैरव० । ईशाने वृंयूंलं फद्० । ऊर्ध्वे ग्लौंभे० । अधः क्रां-
शंक्षः० । इति स्वात्मानं परितो दशदिषु प्रमाणोक्तमन्त्रैरात्मरक्षां कृत्वा, पूर्वाद्यष्टदिषु मध्यशमशाने च कील-
काष्टकं स्तम्भं च निधाय, ' भां भैरव २ भयङ्कर इर मां रक्त २ हुं फद् स्वाहा ' इति प्रार्थयित्वा,
सिद्धमायभरितं पुटकमादाय त्र्योदकपात्रद्वयो निर्भयः पूर्वकीलकसमीपं गत्वा शुद्धे समे भूतले (ओं लं इन्द्र
साङ्ग सपरिवार इहागच्छागच्छ इत्यावाहोरावतारुदं यज्ञहस्तं पीतवर्णं सहस्राक्षं सुरगणपरिवृतं ध्यात्वा
लं इन्द्रायैतदासनं नमः इति पुष्पादिप्रसादनं दत्त्वा, लं इन्द्राय एव गन्धो नमः, एवं इमानि पुष्पाणि
वीर्यद्, एव धूपो नमः, दीपो नमः इति दीपान्तैरुपचारैः संपूज्य, तत्पुस्तकमनुरक्षमण्डलं) गन्धजलेन कृत्वा,

तद्वहिरष्टदले प्राग्बद्धं ब्राह्म्याद्यष्टमातुः (बलिश्चतुरस्रं प्राग्बद्धोक्तं शांस्तद्वहिराणि च) संपूज्य , धूपदीपौ समर्प्य
पद्ममध्ये श्रीगैरवाय नमः । अन्यदलेषु पूजितदेवताभ्यः पृथक् पृथक् पात्रेषु पायसं नैवेद्यं विधिवत् सम-
र्प्यान्तरान् हस्ताभ्यामादाय पुष्पामण्डले विकिरन् , उच्चं चतुर्ध्व आयाहि २ , एवं प्रचण्डं ऊर्ध्वकेशं
भीषणं अभीषणं व्योमकेशं व्योमवहं व्योमव्यापकायादीति आहूय , पृथक् पृथक् गन्धादिभिरुपचारैः
संपूज्य , पायसैः पृथक् नैवेद्यं समर्प्य , निर्मयः सन् पश्चिमाभिमुखः प्राणायामश्चत्यादिन्यासपूर्वकं पूर्वो-
क्तानखिलान् न्यासान् कृत्वा , प्राग्बद्धं मालां संपूज्यादाय मूलमन्त्रस्य स्पष्टातरपदोच्चारणपूर्वकमुच्चैस्तथा जप-
न् , वामहस्तेन पायसपात्रमादायागतं देवं भोजयन् प्रसन्नचित्तो जपं कुर्यात् । ततस्ततो देवो यदा वरं
चरय इति श्रुत्वा तदा दण्डवद्भूमौ प्रसृत्य निजोत्पितं वरं श्रुत्वा स्वगृहं गत्वा महोत्सवं कुर्यादिति
वीरसाधनविधिः ॥

एवं सिद्धमनुर्मन्त्रो निश्चयैर्मित्तिके रतः । विप्रं दुर्गं समभ्यर्च्य बलिं दत्त्वा विधानतः ॥७१॥
काम्यानि साधयेन्मन्त्री यद्योक्तां सिद्धिमाप्नुयात् । अन्नं शालिसमुद्भूतं भांसं पक्वं सशर्करम् ॥७२॥
साजापूर्यागुडापूपमाचिकेक्षुरसान्वितम् । घृतप्लुतं सर्वमेव एकीकृत्य महेश्वरि ॥ ७३ ॥
कृत्वा ग्रासं समाराध्य बहुकेशं महेश्वरि । प्रागुक्तेन विधानेन रक्तचन्दनसंपुतैः ॥ ७४ ॥
रक्तपुष्पाचनैर्देवि धूपैर्दीपैर्मनोहरैः । तस्मात्ते यण्डलं कृत्वा चतुरस्रं सुरेश्वरि ॥ ७५ ॥
त्रिकोणागर्भितं तत्र पात्रे हेममये शुभे । राजते बाध कांसे वा निषाय कबले शुभम् ॥ ७६ ॥
अर्चयित्वाथ तत्पिण्डं गन्धाद्यैर्मूलमन्त्रितैः । बलिद्रव्याय इत्युच्यते नम इत्यर्चयेच्च तत् ॥ ७७ ॥
ततो जलं समादाय जुहुकेन महेश्वरि । मूलमन्त्रं सप्तवारं संबोध्य बहुकं प्रिये ॥ ७८ ॥
इमं बलिं गृहपुत्रं स्वाहाग्नं सप्तदीर्घं च । जलं समर्पयेत् तत्र चिन्तयेद्बहुकं प्रिये ॥ ७९ ॥
स्वहस्ते बलिमादाय हुञ्जानं वरदं प्रहृष्टम् । रामसोऽयं बलिर्देवि कथितः सर्वसिद्धिदः ॥ ८० ॥
सात्त्विको राजसभ्येति बलिः स्याद् द्विविधः प्रिये । राजसः कथितो देवि सात्त्विकं मृणु वज्रमे ॥८१॥
पूर्वोक्तैः सकलैर्द्रव्यैर्मांसहीनैर्महेश्वरि । हुद्रक्षपसमापुतैः पायसेन समन्वितैः ॥ ८२ ॥
मधुरत्रयसंपुतैः प्राग्बद्धं दद्याद्विचक्षणः । ब्राह्मणो निवतः शुद्धः सात्त्विकं बलिमाहरेत् ॥८३॥
सात्त्विकं ध्यानमाख्यातं प्रागेव तच्च सुव्रते । इदानीं राजसं ध्यानं मृणु वक्ष्ये महेश्वरि ॥ ८४ ॥
उद्यत्सूर्यसहस्राभं त्रिनेत्रं चन्द्रशेखरम् । रक्ताङ्गरागमारक्तमान्ध्याम्बरविभूषितम् ॥ ८५ ॥
खोराननं नीलकण्ठं नानामरश्रुषितम् । दक्षिणोर्ध्वकरे शूलं तदधो वरमद्विजे ॥ ८६ ॥
वामोर्ध्वहस्ते देवेशि कपालं तदधोऽभयम् । दधानं संसरेद् देवं कर्तृणामभयप्रदम् ॥ ८७ ॥
काम्यकर्मसु देवेशि ध्यायेद्देवं प्रभुं सदा । ..... ॥

इति ॥ रुद्रयामले तु — “ दले त्रिशूलमभयं कपालं वामके वरम् ” इत्युक्तं । यथाशक्ति ध्येयः ।

क्रूरकर्मसु देवेशि तामसं ध्यानं कृत्वते । अञ्जनाचलसङ्काशं मुण्डमालाविभूषितम् ॥ ८८ ॥

चन्द्रस्रण्डलसत्पिङ्गकेशमारं दिगम्बरम् । त्रिनेत्रं दक्षिणैर्हस्तैर्दमकं च सृष्टिं तथा ॥ ८९ ॥

खड्गशूले च देवेशि दधानमपरैः करैः । अमयं नामपाशं च घण्टां च नृकपालकम् ॥ ६० ॥
 ऊर्ध्वादिक्रमतो देवि भीमदंष्ट्रं भयानकम् । सर्वाभरत्नसंदीप्तं मखिन्पूरमण्डितम् ॥ ६१ ॥
 किङ्किणीजालमहितं ध्यायेद् वटुकभैरवम् । ..... ॥

इति । रुद्रयामले तु—“ इतिष्ठे चाभयं कामे वरं ” इति तत्त्वमेतं विशेषः । अन्यत् तुल्यम् ।

सात्त्विकं ध्यानमाख्यातमपमृत्युनिवारणम् । आयुरारोग्यजननमपवर्गफलप्रदम् ॥ ६२ ॥
 राजसं धर्मकामार्थसिद्धिदं तामसं प्रिये । सङ्कल्पकरं भूतकृत्यापसाररोगनुत् ॥ ६३ ॥
 एवं ध्यानं सभारुवातं साधकाभीष्टसिद्धिदम् । काम्यकर्मारम्भदिने तत्समाप्तिदिने ततः ॥ ६४ ॥
 बलिर्देवो महादेवि तत्तत्कर्मफलाप्तये । जितेन्द्रियः प्रजुहुयादाज्येनेष्टफलं भवेत् ॥ ६५ ॥
 इक्षुस्रष्टर्दुर्नेद् देवि वशयेदसिलां जगत् । कैरवैः कुम्भैर्होमात् पुत्रलाभो भवेद् ध्रुवम् ॥ ६६ ॥
 तिलाज्यतण्डुलैर्हुता धनं धान्यं लभेद् बहु । पुष्पैः श्रीतरुसंभूतैर्हुता प्राप्नोति तां श्रियम् ॥ ६७ ॥
 त्रिस्वादुयुक्कलवगैर्होमः स्त्रीजनवरयकृत् । होमो वेतससंभूतसमिद्धिर्दृष्टिदायकः ॥ ६८ ॥
 अन्नहोमाद् धान्यधनसंपत्तिर्जायतेऽचिरात् । दिनत्रयं च मधुना होमात् संवशयेज्जगत् ॥ ६९ ॥
 रोगोक्तौषधहोमेन रोगा नश्यन्ति तत्कृत्वात् । कृत्यापसारभूतादिभवे व्याघ्राजिने शिवे ॥ १०० ॥
 उपविश्य तिलैर्देवि जुहुयादयुतं शुचिः । कृत्यादवः पलायन्ते नेचन्ते तां दिशं भयात् ॥ १०१ ॥
 कृष्णाष्टमीं समारभ्य यावत् स्वात् तच्चतुर्दशी । तिलैस्तण्डुलसंभिर्भैरवपुरत्रयलोलितैः ॥ १०२ ॥
 त्रिसहस्रं प्रतिदिनं जुहुयात् संस्कृतेऽनले । वटुकेश्वरमभ्यर्च्य भक्तबभौष्यफलान्वितम् ॥ १०३ ॥
 नित्यं निवेद्य नैवेद्यं मध्यरात्रे बलिं हरेत् । त्रिसहस्रं प्रतिदिनं जपिता प्रयतो वशी ॥ १०४ ॥
 समाप्तिदिवसे रात्रावजं हुता बलिं हरेत् । ततः कारयिता राजा तोषयेत् साधकं धनैः ॥ १०५ ॥
 प्रयोगदिवसे नित्यं भक्त्यभोज्यैः सदक्षिणैः । विमान् सप्त महादेवि तोषयेद् वाञ्छिताप्तये ॥ १०६ ॥
 समाप्तिदिवसे विंशत्सप्तसप्त समाहितः । भोजयेद् बल्लविचाद्यैस्तोषयेज्जगदीश्वरि ॥ १०७ ॥
 विधिनानेन सन्तुष्टो वटुकेशः प्रयच्छति । तेजो बलं वशः पुत्रान् कीर्तिं लक्ष्मीमरोगताम् ॥ १०८ ॥
 नश्यन्ति शत्रवस्तस्य वर्धन्ते मित्रवान्धवाः । अवग्रहो न जायेत राष्ट्रे तस्य महीपतेः ॥ १०९ ॥
 केवलैर्लवणैर्हुता स्तम्भनं कुरुते ध्रुवम् । (अनेनैव प्रयोगेन निगहान्मुच्यते नरः ॥ ११० ॥
 पलं वचाया देवेशि चूर्णं कृतातिष्ठत्तमकम् । मन्त्रयेन्मनुनानेन देवि साग्रं सहस्रकम् ॥ १११ ॥
 विभजेद्नपञ्चाशद्भागैः परमेश्वरि । दिनशो भागमेकैकं भक्त्येद् गोघृतान्वितम् ॥ ११२ ॥
 अन्तर्वशीं सुतं घृते मेधारोग्यबलान्वितम् । दीर्घायुष्यं च वन्ध्यापि किं पुनः कन्यकायस्य ॥ ११३ ॥
 प्रयोगस्य तथाद्यन्ते वटुकाय बलिं हरेत् । ..... ॥

इति । रुद्रयामले तु—

वन्ध्याचिकित्सां कुर्वाणो बालार्कभं समर्चयेत् । हरिद्रार्धपलं चैकं वचाचूर्णं तु तत्समम् ॥ १ ॥
 पेपयिता तु गोमूत्रे गोलकं घृतसंयुतम् । पथपत्रे विनिःक्षिप्य स्नापयेद् देवसमिधौ ॥ २ ॥

प्राणिपत्य नमस्कृत्य जपेदुच्चैः सहस्रकम् । देवादेशप्रकारेण प्राशयेत्तु महापथम् ॥ ३ ॥

श्रीमन्तमायुष्मन्तं च बलवन्तं सुदर्शनम् । विद्यावन्तं पुत्रवन्तं सद्यः पुत्रमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
इत्युक्तम् । तथा कौलेयकोटिप्रभेदे—

साधयेद्विधिवद्भस्म मन्त्रेणानेन सुव्रते । उशीरं चन्दनं देवि कुष्ठं कर्पूरकुङ्कुमे ॥ १ ॥

सितार्कमूलं वाराही श्रीलतां परमेश्वरि । त्वचश्च घोरवृक्षाणां विन्वमूलं च शोषयेत् ॥ २ ॥

सूक्ष्मचूर्णमिदं कृत्वा गोमयेन तु मेलयेत् । अन्तरिक्षे गृहीतेन कृत्वा पिण्डानि पार्श्वति ॥ ३ ॥

शोषयित्वातपेनाथ विधिवत् संस्कृतेऽनले । मूलमन्त्रेण दग्ध्वाथ भस्म संगृह्य तत्पुनः ॥ ४ ॥

शुद्धपात्रे विनिःस्रिप्य शोधयित्वा यथाविधि । मालतीकेतकीपुष्पैर्वासितं संस्पृशञ्छिवे ॥ ५ ॥

अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं तत्र संपूज्य भैरवम् । भस्माधारे विनिःस्रिप्य संस्थाप्य दिनशः शिवे ॥ ६ ॥

त्रिपुण्ड्रं तेन कुर्वीत वेदोक्तविधिना द्विजः । शुद्धाद्यैर्मूलमन्त्रेण कर्तव्यं परमेश्वरि ॥ ७ ॥

मूलेन साधकैः सर्वैः कर्तव्यं भस्माधारणम् । य एवं कुरुते नित्यं विधिवद्भस्माधारणम् ॥ ८ ॥

तस्य रोगाः प्रणश्यन्ति कृत्याद्रोहमहाग्रहाः । रिपुचौरमृगादिभ्यो भयं तस्य न जायते ॥ ९ ॥

वर्द्धन्ते संपदः सर्वाः पूज्यते सकलैर्जनैः । राजानो वशयायान्ति सामात्याः सपरिच्छदाः ॥ १० ॥

वचाचूर्णं पत्तार्थं च तन्मानघृतसंयुतम् । पञ्चपत्रे विनिःस्रिप्य त्रिशतं प्रजपेदुधः ॥ ११ ॥

प्राशयेन्नियतो भूत्वा पुनर्लक्षत्रयं जपेत् । तस्यैवं कुर्वतः मग्ना निःसीमा भवति ध्रुवम् ॥ १२ ॥

गद्यपद्यमयी वाणी श्रुतस्साप्यवधारणम् । भवेत्तस्य महादेवि भैरवस्य प्रसादतः ॥ १३ ॥

अत्र वचाचूर्णभक्षणं तु पाषाणैर्विनिःस्रितलक्षजपो भवति तावतो भागान् कृत्वा प्रत्यहमेकमेकं भागं प्राशयेद्वि-
ति सांप्रदायिकाः । अस्मिन् प्रयोगे विशेषमाह रुद्रयामले—

शुक्रपक्षे द्वितीयायां शुक्रवारे समाहितः । पूर्ववत् पूजयेद् देवं सिद्धार्थं च निवेदयेत् ॥ १ ॥

सिद्धार्थं सिद्धौदनः । तत्र हरिद्रागणेशप्रकरणे वक्ष्यते ।

पत्तार्थं च वचाचूर्णं तन्मानघृतसंयुतम् । पञ्चपत्रे विनिःस्रिप्य त्रिसहस्रं जपेदुधः ॥ २ ॥

त्रिसहस्रजपो विशेषः । अन्यत् सर्वं समानम् । रुद्रयामले तु—

विवादक्षेत्रविषये चतुर्ध्वङ्गारवारके । पूर्ववद् देवमाराध्य नैवेद्यं चैव पूर्ववत् ॥ १ ॥

जपमानः स्वयं मन्त्रं नमस्कृत्य च बुद्धिमान् । विवादक्षेत्रमध्ये तु देवं ध्यात्वा च तत्क्षणात् ॥ २ ॥

अभिमन्य्य मृदं प्रारंभ्य सन्ध्यापास्य स्वयं प्रभुम् । सप्ताहे त्रिषु कालेषु तत्क्षेत्रं चैव सिद्ध्यति ॥ ३ ॥

मृत्युञ्जयविधिं वक्ष्ये यथावच्छृणु सुन्दरि । उत्तरायणकालेषु दक्षिणायनमेव च ॥ ४ ॥

कालज्ञानमिदं ज्ञात्वा तच्चक्षानी जपेत् क्रमात् । कृष्णाष्टम्यां चतुर्ध्वं चाप्यङ्गारकदिने ततः ॥ ५ ॥

सात्त्विकं बालरूपं च द्विभुजं चिन्तयन् बुधः । अर्जमित्वा यथान्यायं सिद्धार्थं च निवेदयेत् ॥ ६ ॥

यद्रूपं कथितं पूर्वमादिमार्चनमध्यमम् । तुषारकक्षिकाभासं ध्वात्वा देवं समाहितः ॥ ७ ॥

भूचरीमृदया युक्तं खेचरीवहुमेलकम् । ध्यानयोगेन मन्त्रं च मनसापि जपेद्बुधः ॥ ८ ॥
 इत्येवं च जपेन्नृचं तदा मृत्युञ्जयो भवेत् । मृत्युभङ्गाभिकाङ्क्षी चेत् सात्त्विकं श्वेतरूपकम् ॥ ९ ॥
 हृदये स्वासनं ध्यात्वा तन्मध्ये देवमासितम् । न तस्य कालनिष्क्रान्तिर्भूतिमण्डलमाप्नुयात् ॥ १० ॥
 कृष्णपक्षे चतुर्दश्यां भूमिपुत्रस्य वासरे । अभ्यर्च्य विधिवद् देवं तस्याग्रे स्थापयेद्बुधः ॥ ११ ॥
 रोचनां हेमजे पात्रे संपूज्य विधिनाथ ताम् । गन्धपुष्पादिना स्पृष्ट्वा तां जपेदयुतत्रयम् ॥ १२ ॥
 तद्दर्भवर्तिं मज्जान्य कपिलाघृतसेचिताम् । सौवर्णे नृकपाले वा पात्रे संगृह्य चाञ्जनम् ॥ १३ ॥
 संपूज्य च पुनर्जप्त्वा तत्पात्रं मन्त्रसंग्रहम् । ध्यात्वा देवं दृशोरेतदाचरेदञ्जनं बुधः ॥ १४ ॥
 वश्या भवन्ति ते सर्वे यान्यान् परयति साधकः । अधाभिषेकं कुर्वीत राज्ञो विजयकाङ्क्षिणः ॥ १५ ॥
 पूर्वोक्तमण्डपे देवि वितानध्वजशोभिते । सर्वतोभद्रमालिरूप्य वेदिकायां सुरेश्वरि ॥ १६ ॥
 अष्टद्रोणमितैस्तस्य कणिकां शालिभिः शुभैः । आपूर्य तण्डुलैश्चापि चतुर्द्रोणमितैः प्रिये ॥ १७ ॥
 शालीनामुपरि न्यस्य कूर्चाक्षतसमन्वितम् । कुम्भं हेमादिरचितं नवराजसमन्वितम् ॥ १८ ॥
 संस्थाप्य विधिवद् देवि शुद्धैस्तोयैश्च पूरयेत् । तस्मिन् क्षीरद्रुमोत्थानि पद्मवानि विनिःक्षिपेत् ॥ १९ ॥
 कर्पूरं चन्दनं देवि ककोलमगलं पुनः । उशीरं कुङ्कुमं विन्वं दर्वां लक्ष्मीं सहामपि ॥ २० ॥
 चंपकं मल्लिकां जातिमुत्पलं दाडिमं तथा । गोमेदं च विनिःक्षिप्य पट्टवस्त्रद्वयेन च ॥ २१ ॥
 संवेष्ट्य तस्मिन्वावाक्ष बहुकं देवि पूजयेत् । राजसं ध्यानरूपं तं ध्यात्वा सयौषचारकैः ॥ २२ ॥
 प्रथमाष्टदशस्थेषु कुम्भेष्वष्टसु पार्वति । भैरवानसिताङ्गादीन् संपूज्य तदनन्तरम् ॥ २३ ॥
 त्रयोदशसु कुम्भेषु वाद्यस्थेषु महेश्वरि । त्रयोदश गङ्गान् पश्चाच्छ्राव्ये दशसु क्रमात् ॥ २४ ॥
 लोकेशवदुकान् देवि कुम्भेषु परिपूजयेत् । चतुरस्रत्रयस्थेषु अष्टम्यष्टसु पार्वति ॥ २५ ॥
 कुम्भेषु देवि प्रागुक्तान् श्रीकण्ठादीन् यजेत् क्रमात् । प्रागुक्तक्रमयोगेन गन्धाद्यैः सुमनोहरैः ॥ २६ ॥
 अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं घटान् स्पृष्ट्वा सुरेश्वरि । पुष्पं सहस्रं जुहुयात् पायसैः सर्पिषा तिलैः ॥ २७ ॥
 स्पृशन् कुम्भान् प्रतिदिनं रात्रौ तस्मै बलिं हरेत् । राजसोक्तविधानेन मांसत्रयसमन्वितम् ॥ २८ ॥
 मेघकुक्कुटमीनानां मांसत्रयमुदाहृतम् । सुदिने शुभलगे च स्वास्तिवाचनपूर्वकम् ॥ २९ ॥
 वेदवेदाङ्गविज्ञैश्च विप्रैर्मङ्गलवादिभिः । नदत्सु पञ्चवाद्येषु नमस्कृत्य च भैरवम् ॥ ३० ॥
 भूपालं चाथवा विप्रं शुद्धदेहं जितेन्द्रियम् । आस्तिकं सत्यसन्धं च अभिषिञ्चेत् प्रसन्नधीः ॥ ३१ ॥
 अभिषेकारमसकृद् भूयसीं दक्षिणां प्रिये । दद्यात् प्रसीदति यथा साधकस्तावदर्पयेत् ॥ ३२ ॥
 अभिषिक्तो नरपतिः शतक्रतुरिवापरः । शत्रूञ्जयति सङ्ग्रामे बलाढ्यान् स्तूयते जनैः ॥ ३३ ॥
 अभिषिक्तस्तु देवेशि प्रतिमासं महीश्वरः । ण्यमासावधि शास्त्येव चतुःसागरमेखलाम् ॥ ३४ ॥
 उर्वी युद्धेषु महती शक्तिः स्नात् पूर्वतोऽधिका । शत्रुसैन्यविनाशाय राजा दद्याद्बलिं प्रिये ॥ ३५ ॥

पूर्वोक्तं राजसं देवि बलिं निष्पाद्य मन्त्रवित् । संपूज्य पूर्ववद् देवं मध्यरात्रे महेश्वरि ॥ ३६ ॥
 अन्यूनान्मजं देवि सर्वलक्षणसंयुतम् । आनीय मूलमन्त्रेण स्तपयित्वा शुभैर्जलैः ॥ ३७ ॥
 गन्धमान्यैरुत्तमैश्च देवस्वाग्ने निधाप्य तम् । मूलमन्त्रेण मंत्रोक्त्य संरक्ष्याच्चेण तं प्रिये ॥ ३८ ॥
 कवचेनावगुण्ठ्याथ मुद्रया धेनुसंज्ञया । अमृतीकृत्य सर्वान्ते देवतारूपिणे बलि- ॥ ३९ ॥
 रूपाय पशवे उक्त्वा नम इत्यर्चयेत् त्रिधा । गन्धाद्यस्तं ततो देवि कर्त्तव्यं तस्य तु दक्षिणे ॥ ४० ॥
 पशुपाशाय इत्युक्त्वा विष्णवे तदनन्तरम् । विप्रकर्णाय देवेशि धीमहीति ततः परम् ॥ ४१ ॥
 तन्नो जीवः समुच्चार्य वदेदेवि प्रबोदयात् । इत्येतां पशुगायत्रीं त्रिर्जपित्वा महेश्वरि ॥ ४२ ॥
 निधाय पुरतः खड्गं उर्ध्वीकालीति च द्विधा । वजेश्वरि च लोहान्ते दण्डायै नम इत्यथ ॥ ४३ ॥
 खड्गं त्रिः पूजयेद् देवि मृष्टौ तस्य ततोऽर्चयेत् । वागीश्वरीं च ब्रह्माणं लक्ष्मीनारायणौ ततः ॥ ४४ ॥
 मध्येऽग्रदेशे देवेशि उमामहेश्वरीं यजेत् । इत्यर्चितं समादाय खड्गं हस्ते महेश्वरि ॥ ४५ ॥
 ततस्तं मन्त्रयेन्मन्त्री मन्त्रेणानेन सुव्रते । खड्गावासुरनाशाय देवकार्यार्थतत्पर ॥ ४६ ॥
 पशुरक्षेयस्त्वया शीघ्रं खड्गनाथ नमोऽस्तु ते । तत उच्चार्य निधाय तद्धुष्ट्रेखावसानकम् ॥ ४७ ॥
 गोत्रं नाम च संकीर्त्य कामनां समुदीर्य च । भीधैरव इमं ज्ञागबलिं तुभ्यमहं वदेत् ॥ ४८ ॥
 प्रददे तु समुच्चार्य कुशपुष्पाद्यतान्वितम् । जलं पशोस्तु निक्षिप्य शिरसि श्रीशिवे नमः ॥ ४९ ॥
 यज्ञार्थे पशवः सृष्टा यज्ञार्थे पशुघातनम् । अतस्त्वां घातयिष्यामि तस्माद्वस्त्रे वषोऽवधः ॥ ५० ॥
 इति संबोधयेत् तस्य शिरः स्पृष्ट्वाऽथ तं पशुम् । अस्त्रमन्त्रं समुच्चार्य त्रिन्विपुग्नं ततो वदेत् ॥ ५१ ॥
 स्वाहेत्युच्चार्य तं खड्गं तस्य स्कन्धे नियोज्य च । स्वात्मानं भैरवं ध्यायन्नित्येकेन महेश्वरि ॥ ५२ ॥
 प्रहारेण समुच्छेद्य बलिमश्वमिमं पठेत् । शत्रुपक्षस्य रुधिरं पिशितं च दिने दिने ॥ ५३ ॥
 भक्ष्य स्वगणैः सार्धं सारमेयसमन्वितः । शत्रुनामाक्षरैर्मन्त्रं विदर्भ्य मनुचित्तमः ॥ ५४ ॥
 सैन्यं शत्रोर्यलित्वेन कम्पयित्वा महेश्वरि । पशुना सह तस्मै न्यं सम्यक् तल्लै निवेदयेत् ॥ ५५ ॥
 अनेन बलिदानेन सन्तुष्टो भैरवः स्वयम् । शत्रुसैन्यं विभज्याथ स्वगणेभ्यः प्रयच्छति ॥ ५६ ॥
 क्रुद्धः सन्नाशयेच्छीघ्रं नात्र कार्या विचारणा । ..... ॥

इति ॥ अथ गजाश्वादिस्नानयोगः । तत्र सारमंत्रं—

गजानां चतुरङ्गानां विशेषाच्छान्तये ततः । तच्छालासु पुरा प्रोक्तं कुण्डं कृत्वा यथाविधि ॥ १ ॥
 जुहुयात् पायसाद्यैश्च तिलैश्चयुतमुत्तमम् । तदा विप्रान् मन्त्रभोज्यैस्तोषयेच्च सदक्षिणैः ॥ २ ॥
 पूर्वोक्तेन प्रकारेण कलशं स्थापयेत् ततः । तत्र गन्धादिभिः सम्यग् बहुकेशं समर्चयेत् ॥ ३ ॥
 अभिषिञ्चेज्जलैस्तैस्तान् गजानश्वांश्च मन्त्रवित् । वर्धन्ते प्रत्यहं चैते गजाश्वापि तुरङ्गमाः ॥ ४ ॥
 तेषां च समरे शक्तिर्महती जायते ततः । गजाश्वानामामयांश्च भवन्ति द्विपतां सदा ॥ ५ ॥

प्रसादन्या महारक्षा नास्ति भूमण्डलेऽखिले । अथ यन्नं यत्र च्यामि वदुकस्य सुरार्चिते ॥ ६ ॥
 आलिन्याऽदलं पञ्चं कर्णिकायां समालिखेत् । श्रीर्द्धीर्द्धीर्द्धी इति ततः पत्रेषु सुरसुन्दरि ॥ ७ ॥
 वदुकायेत्यक्षराणि द्विरावृत्त्या लिखेत् प्रिये । वहिः षोडशपत्राढ्यं पञ्चं कृत्वा सुशोभनम् ॥ ८ ॥
 तत्पत्रेषु लिखेद् देवि (शिष्टवर्णास्तु षोडश । मन्त्रस्य तद्बहिःपत्राणि पञ्चं षोडशपत्रकम् ॥ ९ ॥
 तत्पत्रेषु लिखेद् देवि) स्वरान् षोडश सुत्रने । द्वात्रिंशत्पत्रसंयुक्तं पञ्चं कृत्वाथ तद्बहिः ॥ १० ॥
 कादिसान्तालिखेत् तस्य पत्रेषु परमेश्वरि । वेष्टयेच्चतुरस्त्रेण यन्ममेतद्वरानने ॥ ११ ॥
 जपदं सुखदं वश्यं दुःखेदारिद्र्यनाशनम् । श्रीप्रदं दूरितव्याधिदुष्टग्रहानिहन्तनम् ॥ १२ ॥

भूतापस्मारकृत्यादिभये रक्षाकरं परम् । अस्मात् परतरा रक्षा नास्ति नास्ति न संशयः ॥ १३ ॥

इति ॥ अस्यार्थः—तथाष्टदलपञ्चं कृत्वा तत्कर्णिकायां श्रीर्द्धीर्द्धीर्द्धी इति बीजसमुष्टयं सप्ताभ्यं विलिख्य
 तत्पत्रेषु वदुकायवदुकायेत्यष्टौ वर्णान् प्रतिपत्रमेकैकशो विलिख्य, तद्बहिः षोडशदलपञ्चं कृत्वा तद्दलेषु
 वदुकेत्यादि षोडशवर्णानेकैकशो विलिख्य, पुनस्तद्बहिः षोडशदलकमलं कृत्वा तद्दलेषु षोडशस्वरान् सवि-
 न्दुनालिख्य, तद्बहिर्द्वात्रिंशदलपञ्चं कृत्वा तद्दलेषु ककारादिसकाराभ्यान् मानुकावर्णान् सविन्दुनालिख्य तद्बहिः-
 चतुरस्त्रं कुर्यात् । एतद्यन्ममुक्तफलदं भवति । अत्र साध्यादिलेखनं तु संपदे श्रीबीजास्तं, वश्याय काम-
 र्थीजास्तं, निग्रहादिषु नृसिंहबीजास्तं, शास्त्रादौ भुवनेश्वरीबीजास्तं विलिखेदिति संप्रदायः ॥ कौलेशको-
 टिप्रभेदे—(अपरोऽयमष्टाक्षरः)

व्योमशीजं समुद्धृत्य वहिमायासमन्वितम् । विन्दुनादसमायुक्तं प्रथमं बीजमुद्धृतम् ॥ १ ॥

गौरीचतुर्थमुद्धृत्य भीषिणीप्रथमं पुनः । मालिनीपञ्चमं विद्धि मोहिनीप्रथमं ततः ॥ २ ॥

मालिनीद्वितीयोपेतं वायुबीजं ततः परम् । पूर्वबीजेन संयुक्तो नमोन्तोऽष्टाक्षरो भवेत् ॥ ३ ॥

व्योमशीजं हकारः, वहिः रेफः, माया ईकारः, विन्दुनादो अनुस्वारार्धचन्द्रौ, एतेन भुवनेश्वरी-
 बीजमुद्धृतम् । गौरीचतुर्थं वकारः । भीषिणीप्रथमं टकारः, मालिनीपञ्चमं उकारः । पुनः शब्देन तयो-
 र्योगः सूचितस्तेन दु इति । मोहिनीप्रथमं ककारः, मालिनीद्वितीयमाकारस्तयुक्तस्तेन का इति । वायुबीजं
 यकारः । पूर्वबीजं भुवनेश्वरीबीजं । नमः स्वरूपम् ।

आपदुद्धारणो मन्त्र उत्तमः परिकीर्तितः । सर्वसिद्धिकरः साक्षाच्छिबेन परिकीर्तितः ॥ ४ ॥

अपिस्तु बृहदारण्यकस्योऽनुष्टुप्पुदाहृतम् । देवता वदुकः प्रोक्तः साक्षात् परशिवः प्रिये ॥ ५ ॥

षडङ्गं संप्रवक्ष्यामि वदुकस्य सुरेश्वरि । ह्रीर्द्धीर्द्धीर्द्धी समुद्धृत्य ह्रीर्द्धीव षडक्षरः ॥ ६ ॥

वदुशब्दं समुच्चार्य वर्मान्वरपदं वदेत् । हृदयावपदं पश्चाद् हृदयं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥

वदुप्रमथनं पश्चाच्छिरसे च समन्वितम् । शिखायै वदुसंयुक्तं कवचं वदुकाय च ॥ ८ ॥

नेत्रं वदुकसंयुक्तं वदुशब्दं ततः परम् । दण्डोऽथ पात्रये पश्चादक्षमन्त्रं समुद्धरेत् ॥ ९ ॥

नमः स्वाहा वषट् हुं वौषट् फटन्तं निबोजयेत् । ॥

अथ षडङ्गन्यासप्रकारः—ह्रीं वदुवर्मांस्वर इत्याय नमः । ह्रीं वदुप्रमथन शिरसे स्वाहा । ह्रीं वदु शिखायै वषट् । ह्रीं वदुकाय कवचाय हुं । ह्रीं वदुक नेत्राभ्यां वीषट् । ह्रीं वदुद्रण्डपाणये अस्त्राय फट् इति । अथापि प्राग्बद्धकुलीदेहवस्त्रेषु पञ्चमूर्तयो न्यस्तव्याः । ध्यानं च पूर्वोक्तमेव ।

अष्टलक्षं जपेन्मन्त्रं दीक्षितो विजितेन्द्रियः । जुहुयात् तदशांशेन तिलैस्त्रिमधुमंयुतैः ॥ १० ॥

एकविंशत्यक्षरोक्तविधिना देवमर्चयेत् । तत्रोक्तकाम्यकर्माणि मन्त्रेणानेन साधयेत् ॥ ११ ॥

अत्र पूर्वोक्तैकविंशत्यक्षरो मन्त्र एव प्रत्येकविंशत्यक्षरस्योक्तं तद्वयामलोक्तः । तत्र देवीप्रणव इति मायावीजस्य नाम । तत्र षडङ्गमन्त्रेषु प्रत्येकदिव्यं पूर्वतो विशेषः । अन्यस्सर्वे तत्रोक्तमेव ॥ मन्त्रान्तरं तु तत्रैव—

अनन्तो विन्दुमानाद्यं नकुलीशो भुजङ्गयुक् । त्रिमूर्तिः श्रीमुखीयुक्तः क्रोधी रेफेन्दुसद्युक् ॥ १ ॥

चतुर्थं नृहरेर्बीजं वदुकाय पदं ततः । वदुकाय पुनर्ब्रूयादापदुद्धारणाय च ॥ २ ॥

कुरुद्वयं समुच्चार्य वदुकाय पुनर्वदेत् । द्वितीयं बीजमुच्चार्य वदुकायाग्निरुज्जभा ॥ ३ ॥

समुद्धतो महामन्त्रश्चतुर्विंशद्विरक्षरैः । ..... ॥

अनन्त आ, विन्दुरनुस्वारस्तेन आं । नकुलीशो हकारः, भुजङ्गो रेफः, त्रिमूर्तिरीकारः, श्रीमुखी विन्दुस्तेन ह्रीं । क्रोधी ककारः, इन्दुरनुस्वारः, सद्य ओ, एतैरङ्गुलीयमुद्धृतम् । नृहरेर्बीजं पूर्वोक्तं ह्रीं इति । अन्यानि पदानि स्वभाषाणि । तेषु द्वितीयमृतीयपदयोर्विसन्धिः चतुर्विंशद्विरक्षरैरित्युक्तेः । द्वितीयं बीजं भुवनेश्वरोबीजं, अग्निरुज्जभा स्वाहाकारः । स्पष्टं तु—आं ह्रीं क्रोधी वदुकाय वदुकाय आपदुद्धारणाय कुरुकुरु वदुकाय ह्रीं वदुकाय स्वाहा (वर्णाः ३४) । तथा—

अपिर्ब्रह्मा समुद्दिष्टोऽनुष्टुप् छन्द उदाहृतम् । अतिपूर्वं देवतास्य भैरवः परिकीर्तितः ॥ ४ ॥

वेदाष्टमनिसंख्याणैर्वसुधाखिलोचनैः । मन्त्राखान् विन्यसेन्मन्त्री जातिपुङ्गवः षडङ्गकम् ॥ ५ ॥

वेदाः ४ मुनयः ७ वसवः ८ वासाः ५ विलोचनं २ । जातयः प्रागेवोक्ताः ।

शिखायां ब्रह्मरन्ध्रे च पञ्च(मूर्ध्नि)भक्ते च नेत्रयोः । कर्णयोर्ग्रास्योर्गण्डयुगे चोष्ठयुगे तथा ॥ ६ ॥

दन्तपञ्चयोश्च विषुके गले नाड्युगे तथा । सन्ध्यत्रेषु च हृदये स्तनयोरुदरे तथा ॥ ७ ॥

नाभौ पृष्ठे स्फिचोः कर्णोर्गुप्ते पाशौ च पादयोः । सन्ध्यत्रेषु च मन्त्राखान् विन्यसेत् साधकोचमः ॥ ८ ॥

शिरो ललाटे धूमध्वे नेत्रनासाग्रस्थेषु च । गले हृदि च नाभौ च गुप्ते चोरुयुगे तथा ॥ ९ ॥

जानुनोः पादयोश्चैव पदानि च मनोर्न्यसेत् । प्रागुक्तविधिना देवि ध्यात्वा देवमनन्यधीः ॥ १० ॥

शैवे पीठे यजेद् देवं प्राक्प्रोक्तेनैव वर्त्मना । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः । मुखे अत्यनुष्टुप्छन्दस्ते नमः । हृदये श्रीवदुकभैरवदेवतायै नमः । इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्टास्तित्ये विनियोगः इति कृत्वा जलिरुक्त्वा, आं ह्रीं क्रोधी इत्याय नमः । वदुकाय २ शिरसे । आपदुद्धारणाय शिखायै । कुरु २ वदुकाय कवचाय । ह्रीं वदुकाय नेत्राभ्यां । स्वाहा अस्त्राय । इति षडङ्गन्यासं कृत्वा, शिखायां आनमः । ब्रह्मरन्ध्रे ह्रीं । शिरसि क्रो । मुखे ह्रीं । दन्तत्रये वं । वामे हुं । दक्षकण्ठे कां । वामे वं । दक्षनासि वं । वामे हुं । दक्षगण्डे कां । वामे वं । ऊर्ध्वोष्ठे आं । अधरोष्ठे

पुं० । ऊर्ध्वधन्तपङ्क्तौ दुं० । अधोदन्तपङ्क्तौ डां० । चिबुके रं० । गले खां० । दक्षबाहौ यं० । वामे कुं० ।
 मध्यस्थे मं० । हृदये कुं० । दक्षस्तने रं० । वामे वं० । उदरे टुं० । नाभौ कां० । पृष्ठे यं० । दक्षस्फि-
 नि ह्रीं० । वामं यं० । दक्षकट्यां दुं० । वामे कां० । गुह्ये यं० । पादौ म्यां० । पादयोः हानमः । इति
 विन्यस्य, शिरसि आंनमः । ललाटे ह्रीं० । भ्रूमध्ये कौं० । नेत्रयोः क्षौं० । नासायां वटुकाय० । मुखे
 वटुकाय० । गले आपदुद्धारणाय० । हृदि कुरु० । नाभौ कुरु० । गुह्ये वटुकाय० । ऊर्वोः ह्रीं० । जानुनोः
 वटुकाय० । पादयोः स्वाहा नमः ॥ इत्युत्तरन्यासः ॥ अथ पदन्यासः । शिरसि आंनमः । ललाटे ह्रीं० ।
 भ्रूमध्ये कौं० । नेत्रयोः क्षौं० ॥ नासायां वटुकाय० । मुखे वटुकाय० । कण्ठे आपदुद्धारणाय० । हृदि कुरु० ।
 नाभौ कुरु० । गुह्ये वटुकाय० । ऊर्वोः ह्रीं० । जानुनोः वटुकाय० । पादयोः स्वाहा० । इति विन्यस्य
 ध्यानादिकं सर्वं प्राग्वत् कुर्यात् । तथा—

लक्ष्ममेकं जपेन्मन्त्रं हविष्याशी जितेन्द्रियः । जुहुयात् तदशांशेन तिलैस्त्रिसादुसंपृतैः ॥ ११ ॥

तर्पणादि ततः कृत्वा गुरुं सन्तोष्य यत्नतः । सिद्धमन्त्रः प्रकुर्वीत काम्यकर्माणि साधकः ॥ १२ ॥

पूर्वोक्तानि महादेवि सिध्यन्त्येव न संशयः । ..... ॥

इति ॥ तथा—चण्डेश्वरस्य मन्त्रः

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि मन्त्रं चण्डेश्वरस्य ते । सर्वाभीष्टकरं देवि सर्वसिद्धिकरं प्रिये ॥ १ ॥

अर्धांशं तु समुच्चार्य मीनेशं तु जलस्थितम् । अभिमूर्धानमस्त्रान्तं त्र्यक्षरोऽयं मनुर्मतः ॥ २ ॥

अर्धांश उ । मीनेशो ध, जलस्थितं वकारोपरिस्थितं, अभिमूर्धानं रेफशिरस्कं तेन ध्व इति सिद्धं । अर्धं
 फट् । स्पष्टं—ऊर्ध्वफट् इति । तथा—

अपिस्त्रिकोऽनुष्टुप् छन्दश्चण्डेश्वरोऽस्य देवता । आद्यं बीजं शक्तिरन्त्यभिष्टार्थं विनियुष्यते ॥ ३ ॥

दीप्तफट् हृदयं प्रोक्तं ज्वालाफट् शिर ईरितम् । ज्वालिन्वस्त्रं शिखा देवि नटास्त्रं च तनुच्छदम् ॥ ४ ॥

हनफट् नेत्रमुदितं सर्वज्वालिनि फट् परम् । एभिर्मन्त्रैः षडङ्गानि जातिपुङ्गानि कल्पयेत् ॥ ५ ॥

चण्डेश्वरं रक्तवर्णं त्रिनेत्रं रक्तवाससम् । स्फटिकाचस्रजं शूलं दक्षिणे बाधऊर्ध्वबाधौ ॥ ६ ॥

करयोर्वामयोश्चापि टङ्गं चैव कमण्डलुम् । दधतं चन्द्रशकलविलसज्जेखरं सरेत् ॥ ७ ॥

इति ध्यात्वा यजेत् पीठे शैवे चण्डेश्वरं प्रिये । चण्डचण्डाय संप्रोक्ष्य विघ्ने तदनन्तरम् ॥ ८ ॥

चण्डेश्वराम इत्युक्त्वा धीमहीति ततो वदेत् । ततश्चण्डः प्रशब्दान्ते चोदयादिति चोच्चरेत् ॥ ९ ॥

चण्डस्थैवा समारूपाता गायत्री चानया च तम् । आवाप्त पूजयेद्देवि प्राग्वत् सर्वोपचारकैः ॥ १० ॥

आद्यक्षरं विन्दुपुतं डेन्तं चण्डेश्वरं च हत् । अनेन च समध्यर्च्य यजेदङ्गानि पूर्ववत् ॥ ११ ॥

दलेषु मातरः पूज्या बीध्पोल्लोकेशहेतवः । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्वद्योगपीठन्यासान्ते प्राक्तानाद्यस्य, शिरसि त्रिकञ्चुके नमः । मुखे अनुष्टुप्-
 छन्दसे नमः । हृदि श्रीचण्डेश्वराय देवतायै नमः । गुह्ये ऊर्ध्वजाय नमः । पादयोः फट्शङ्करे नमः ।

इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृत्वा जलस्त्रिकृत्वा, दीप्तफट् हृदयाय नमः । ज्वाला-
 फट् शिरसे० । ज्वालिनिफट् शिखायै० । नटफट् कक्षाय० । हनफट् नेत्राय० । सर्वज्वालिनिफट्

अस्त्रायफट् । इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादितलान्तं करयोर्विन्ध्यस्थ इत्यादिषडङ्गेष्वपि विन्ध्यस्थ , ध्यानादिपीठ-
पूजान्ते चमिति चीजंन मूर्ति परिकल्प्य , चण्डचण्डाय विग्रहे चण्डेश्वराय धीमहि तन्नमः श्रद्धः प्रसोद-
यात् । इत्यनयाधाया सर्वोपचारैः चंचण्डेश्वराय नमः इति मन्त्रेण संपूज्य पूर्ववदङ्गानि संपूज्य , अष्टद-
लेषु ग्राह्यादिमातृवीर्यालोकेषांस्तदस्त्राणि च पूजयेदिति । तथा—

लक्ष्मणं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तदशांशतः । सतिलैस्तण्डुलैर्वापि त्रिमध्वकैर्यथाविधि ॥ १२ ॥
राजपुत्रसमिद्धिर्वा तर्पणादि ततश्चेत् । प्राग्वात् सिद्धे मनौ मन्त्री प्रयोगानाचरेच्छिवे ॥ १३ ॥
शालिपिष्टमयीं कृत्वा पुष्पलीं प्राणसंयुताम् । देवि कांष्ठेधिते बहौ सम्यक् त्रिमधुराश्लुतम् ॥ १४ ॥
दक्षिणाङ्गुष्ठमारभ्य पुंसि च्छित्त्वा पृथक् शतम् । जुहुयाद् वामपादादि योषितश्चापि संहुनेत् ॥ १५ ॥
एवं होमो द्विजातीनां वरपुत्राणां संशयः । यो मर्त्योऽनुदिनं पुष्पैर्दुनेदष्टोत्तरं शतम् ॥ १६ ॥
स यावृग्भिर्दिनैः कैश्चित् तदर्थं वसनं लभेत् । प्रत्यहं मनुनानेन देवि यस्तर्पयेच्छिवम् ॥ १७ ॥
चतुर्मासं तस्य लक्ष्मीर्भवत्येव न संशयः । साध्यपृथक् च लोच्यैः सम्यक् पिष्टैश्च कारयेत् ॥ १८ ॥
तां तु संस्थापितप्राणां प्रतिमां संस्पृशजपेत् । पूजितां च हुनेद्वाग्नौ वशमानयते ध्रुवम् ॥ १९ ॥
नरो नारी सदा वर्या भवेदेव न संशयः । ..... ॥

इति ॥ अथ स्तोत्रम्—

वपुःप्रादुर्भावादनुमितमिदं जन्मनि पुरा पुरारे न कापि क्षममपि भवन्तं प्रयतवान् ।
नमन् मुक्तः संप्रत्यहमस्तनुरग्रेऽप्यनतिमान् इतीशं चन्तव्यं तदिदमपराधद्वयमपि ॥ १ ॥

श्रीशम्भो भगवन् त्रिनेत्र जगतां बन्धोऽन्धकर्ध्वसन

शालेयांशुकलावतंस मदनद्वेपिन् मृडानीपते ।

व्योमव्यापिवपुर्महेश यमिनामार्घं त्रिलोकीतनो

भास्वद्विग्रह दुर्ग्रहार्तिशमन तं पाहि नः सर्वदा ॥ २ ॥

रे मृडास्तमपास्य देवमखिलस्वलोकिचूडामणि-

भेषीपद्मविताङ्घ्रिपीठमपरः कः स्वादुपास्यः प्रभुः ।

तुष्टो यः वणतामरप्रणयिनीमिष्टां ददाति भिवं

यथोन्मत्तपलाशकाशकुसुमैरभ्यर्चितस्तुष्यति ॥ ३ ॥

रे मृडाः किमयं वृषैव तपसा कायः परिक्रिश्यते

यज्ञैर्वा बहुदक्षिणैः किमपरे रिक्ताः क्रियन्ते गृहाः ।

भक्तिभेदवरोधिनी भगवति त्र्यम्बे तदानीमसा-

बुद्धिद्राम्बुरुहातपत्रसुभगा लक्ष्मीः पुरो धावति ॥ ४ ॥

किं चिन्तामणिचिन्तनैः किमपरैः कल्पद्रुमान्वेषणैः

किं वा वाञ्छितदानमात्रफलवा धेन्वा रहो ध्यातया ।

अक्षीणैर्निधिभिश्च तैः किमथवा कल्पान्तरस्वायिभि-

र्वाञ्छातीतफलप्रदे भगवति त्र्यम्बे कुरुष्वानतिम् ॥ ५ ॥

त्र्यम्ब त्वां सकृदेव यः प्रणमति चोष्णीभृतस्तं नम-

न्त्याजन्म स्फुरदङ्घ्रिपीठविलुठत्कीटीरकोटिच्छटाः ।

यस्त्वामर्चति सोऽर्च्यते सुकृतिभिर्यः स्तौति स स्तूयते

यस्त्वां ध्यायति तं स्मरतिविधुरा ध्यायन्ति वामभुवः ॥ ६ ॥

तदूपैकनिरूपस्यप्रणयितः शम्भो दृशोस्तद्गुण-

ग्रामाकर्णनरामिता भवणयोस्तत्संस्मृतिश्चेतसि ।

सत्पादार्चनचातुरी करयुगे सत्कीर्तनं वाचि मे

कुत्रापि तदुपासनम्यसनिता मा नाथ मे शाम्यताम् ॥ ७ ॥

प्रज्ञोन्मेपपटो प्रपञ्चय वचो बौद्ध ! समम्बद्धतं

धार्वाक ! स्वयिकल्पजासजटिलाः स्वैरं गिरः स्फारय ।

रे मीमांसक ! जैन ! सांख्य ! भवतां यत् संमतं ब्रूत तत्

स्वातन्त्र्यान्मम रोचते नहि नहि त्र्यम्बादृतेऽन्यः प्रभुः ॥ ८ ॥

मान्यैः कन्दलितं मुखैः कुसुमितं दत्तं फलं वाञ्छितैः

कष्टैरस्तमितं शुचा विचलितं नष्टं तदैवारिभिः ।

संपद्वाङ्मि निसर्गतोऽपि विपदाग्र्यन्माधिनि श्रेयसा-

मात्रासे निहितं यदैव गिरिजाकान्तप्रस्थामे मनः ॥ ९ ॥

दुःखानि सपयत्यधमनि दलयत्युन्मूलयत्यापदे

हन्त्याधीन् विरुहदि साधुनिखिलव्यापाररोधा क्वः ।

मश्नाति प्रतिपन्थिनः शमयति क्षुद्रानसावज्जसः

किं तद्यत्न करोति चन्द्रकालिकाचूड तदङ्गिस्मृतिः ॥ १० ॥

भक्त्या योऽङ्कुरितः प्रतिचक्षमयो..... ।

..... फलत्वविरतं वाञ्छातिरिक्तं फलैः

..... (१) ॥ ११ ॥

हंहो मानस किं न यस्यः सुमने किञ्चिद्दहस्यं ब्रवी-

म्यस्त्वत्यन्तमृदुः प्रकीर्त्यविभवः श्रीशैलजावल्लभः ।

सं गत्वा विपिने प्रतार्य कुसुमैरर्कस्य दर्भस्य वा

गृहीमः सुरमौलिलालितपदां त्रैलोक्यराज्यश्रियम् ॥ १२ ॥

नन्दिन भृङ्गिरिटे मण्णाधिप महाकालागिरुद्र प्रभो

यूयं सन्निहिताः सदैव वदतो धर्म्यं वचः श्रुयताम् ।

वयस्माकमनन्यपूत्कृतकृतां देवो जगद्यापका

नो ध्यायत्सु कृपां करोति तदहो किं नः प्रभुः स्मर्यते ॥ १३ ॥

आयुर्नरपति पश्यतां प्रतिदिनं याति चरं यौवनं

प्रत्यायान्ति गताः पुनर्न दिवसाः कालो जगद्भवकः ।

स्वप्नीस्त्वोपररुक्त्वक्षिपला विधुचलं जीवितं

तस्मान्मां शरणागतं शरणाद तं रक्ष रक्षाधुना ॥ १४ ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायचार्यवर्ये—भगवत्पूज्यपादश्रीनोविन्दाचार्यशिष्य—श्रीभगवत्पुत्राचार्य-
शिष्यश्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य—श्रीभगवत्पादचार्यशिष्य—श्रीविद्यारत्नचरितविरचिते
श्रीविद्यारत्नचरिते तन्त्रे विंशः अध्यायः ॥ ३० ॥

अथ

एकत्रिंशः श्वातः ।

शारदातिलके— (२३ । १)

अथ त्रैयम्बकं मन्त्रमभिधास्याम्यनुष्टुभम् । वं भजन्तं नरं कालः स्वयमीक्षितुमद्यमः ॥ १ ॥
इति । शारदातिलके—

भुजङ्गेशममारुढा वृतना वसुधेन्दुयुक् । वकं वज्रामदे प्रोच्य सुगन्धिं पुष्टिर्वचनम् ॥ १ ॥
उर्वारुकमिवेष्टुवत्ता बन्धनान्मृ-पदं वदेत् । त्योर्ध्वशीव-पदं श्रयान्मामृतादित्युदीरयेत् ॥ २ ॥
त्रैयम्बकमनुः प्रोक्तो भजतां मृत्युनाशनः । ..... ॥

भुजङ्गेशः रेफस्तवाकटा वृतना तकारः, वसुधा यकारः, इन्दुरनुस्वारः, एतैः अं इति । अन्यानि
पदानि स्वरूपाणि ॥ मन्त्रनिरुक्तिमाह वशिष्ठः—

अथातः संप्रवक्ष्यामि मन्त्रसार्धं समासतः । तिस्रो देव्यो दि(य)तश्चैव संजाता लोकमातरः ॥ १ ॥
धौरापः पृथिवी चेति तस्मात् त्र्यम्बक उच्यते । वज्राम्बकानि चक्षुषि ग्रीष्मस्य स त्रिवम्बकः ॥ २ ॥
त्रिलोचनं त्रिलोकेशं तं वचं पूजयामहे । यो लोके वृत्रवते मन्धः शोभनः सर्ववस्तुषु ॥ ३ ॥
स सर्वोऽस्यैव देवस्य सुमन्त्रिः कथ्यते ततः । अथवा शोभनैर्गन्धैः पुष्पैश्चापि मनोहरैः ॥ ४ ॥
धूपदीपादिभिश्चैव पूजनीयो महेश्वरः । सर्वेषामेव देवानां मन्त्रवोरगरक्षसाश्च ॥ ५ ॥
उपासकानां सर्वेषां पुष्टिहेतुस्मापतिः । उर्वारुकं यथा पकं स्वयं भुष्येत बन्धनम् ॥ ६ ॥
अहमेवं प्रसादेन देवदेवस्य शूलिनः । अनायासेन भुष्येवं मृत्योर्लोकममङ्गरात् ॥ ७ ॥
ततः प्राप्यामृतं देवं तमेव परमेश्वरि । मा भूवं तद्विपुक्तोऽहमिति मन्त्रार्थयोजना ॥ ८ ॥
एवं विदिता मन्त्रार्थमृषिं छन्दोऽस्य दैवतम् । जवहोमादि कर्तव्यं साधनान्मृत्युजपार्थिना ॥ ९ ॥
यस्मादनेन मन्त्रेण मृत्युं जयति मानवः । मृत्युञ्जयस्ततः प्रोक्तो मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ १० ॥
अनेनैव तु मन्त्रेण पूर्वं ब्रह्मर्षयोऽमलाः । मृत्युं निनित्य संप्राप्ता ऐश्वर्यमणिमादिकम् ॥ ११ ॥

इति । शारदातिलके— (२३ । २)

वसिष्ठोऽस्य ऋषिः प्रोक्तरछन्दोऽनुष्टुबुदाहतम् । देवतास्य सगुदिष्टत्र्यम्बकः पार्वतीपतिः ॥ १ ॥
वसिष्ठः—

अमये हृदयायेति नमोन्तो हृदये स्थितः । त्र्यम्बकाय च शिरसे स्वाहान्तं शिरसे न्यसेत् ॥ १ ॥

त्रिनेत्राय शिखायेति वषट्कन्तं शिखां स्मरेत् । (वसिष्ठाश्च कवचाश्च हुमन्तं कवचं स्मरेत्) ॥ २ ॥
नेत्रत्रयेऽग्निवीर्याय वौषट्कन्तमुदाहृतम् । रुद्रदैवतडेऽस्त्राय फट्कन्तास्त्रमुदाहृतम् ॥ ३ ॥
प्रागाद्यासु चतुर्दिक्षु दिगस्रं कारयेत् क्रमात् । दुर्गा विनायकं चैव नन्दीशं क्षेत्रपालकम् ॥ ४ ॥
एते दिग्बन्धमन्त्राः स्युर्मन्त्रतो ये उदाहृताः । अथर्वतस्त मन्त्रस्य वर्णतोऽङ्गानि कल्पयेत् ॥ ५ ॥

इति । शारदातिलके — (२३ । ३)

विभक्तैर्मन्त्रवर्णैः स्यात् षडङ्गानां प्रकल्पना । हृदयं त्रिभिराख्यातं चतुर्भिः शिर ईरितम् ॥ १ ॥
शिखाष्टभिः समुदिष्टा नवभिः कवचं मतम् । पञ्चभिर्नेत्रमाख्यातमस्रं त्रिभिरुदाहृतम् ॥ २ ॥
पूर्वपश्चिमयाम्येन्दुवक्त्रेषु तदनन्तरम् । उरोगलाख्येषु पुनर्नाभिहृत्पृष्ठकुक्षिषु ॥ ३ ॥
लिङ्गपायूरुमूलान्तर्जालुयुग्मेषु तत्परम् । तद्वक्ष्युग्मे स्तनयोः पार्श्वयोः पादयोः पुनः ॥ ४ ॥
पाण्योर्नासिकयोः शीर्षे मन्त्रवर्णान् न्यसेत् क्रमात् । पदान्येकादश न्यसेच्छिरोभूयुगलादिषु ॥ ५ ॥
वक्त्रे गण्डयुगे भूयो हृदये जठरे पुनः । गुह्योरुजालुपादेषु न्यासमेवं समाचरेत् ॥ ६ ॥

इस्ताभ्यां कलशद्वयामृतसरसैरास्त्रायन्तं शिरो

द्वाभ्यां तौ दधतं भृगाचक्षुष्ये द्वाभ्यां वहन्तं परम् ।

अङ्गन्यस्तकरद्वयामृतघटं कैलाससंस्पर्शं (कान्तं) शिवं

स्वच्छाम्भोजमतं नवेन्दुमुक्कटं देवं त्रिनेत्रं भजे ॥ ७ ॥

देवं पूर्वोदिते पीठे पूजयेद् वृषभध्वजम् । मूर्तिं मूलेन संकल्प्य वक्ष्यमाणेन वर्त्मना ॥ ८ ॥
पूर्वमङ्गानि संपूज्य पश्चान्मूर्तीः प्रपूजयेत् । अर्केन्दुवसुधातोषवह्नीरविषदात्मनः ॥ ९ ॥
द्वितीयावरणे पूज्या मूर्तयोऽष्टाविमाः क्रमात् । रत्ना राक्षा प्रथा ज्योत्स्ना पूर्वोर्वा पूर्यी सुधा ॥ १० ॥
अष्टाविमाः क्रमात् पूज्यास्तृतीयावरणे ततः । विश्वा विद्या सिता प्रज्ञा सारा सन्ध्या शिवा निशा ॥
चतुर्थावरणे पूज्याः शक्रयोऽष्टौ क्रमादिमाः । आर्वा प्रज्ञा प्रथा मेधा शान्तिः कान्तिर्धृतिर्मतिः ॥
पञ्चमावरणे पूज्याः क्रमादेतास्ततः परम् । चरोमा पाविनी पद्मा शाब्दाऽमोघाऽजयाऽमला ॥ ११ ॥
षष्ठावरणगाः पूज्या लोफपास्तास्ततः परम् । सप्तमावरणे पूज्यास्तदस्त्रैरष्टमावृतिः ॥ १२ ॥

इति ॥ अर्कमूर्तिरोशानः, इन्दुमूर्तिर्महादेवः, वसुधामूर्तिर्भवः, तोयमूर्तिः शर्वः, वह्निमूर्तिं रुद्रः, ईशमूर्तिरुग्रः,
विद्यमूर्तिर्भीमः, यज्ञमानमूर्तिः पशुपतिः । अत्र प्रमाणं तु जगत्प्रसिद्धः पौराणिकः पार्थिव(लिङ्ग)पूजाक्रमः ।
अत्र केचिच्छर्धः स्मृतिमूर्तिः भवो जलमूर्तिरित्याहुः सप्त, यथा स्मृतिसोपार्थिनां भूतानां कमस्तथा भवा-
दिमूर्तिन्यासप्रकरणे “ भवं च करभद्रां च शर्वं च जगत्प्रमपि ” । इत्यादिक्रम एवोक्तः, अत्र एव तदस्त्र-
तमिति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातस्तथानादियोगपीठम्यासान्ते मूलमन्त्रेषु प्राच्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि
वशिष्ठाय ऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्सुन्वसे नमः । हृदये धीमन्बुधयक्राय देवतायै नमः । इति विन्यस्य
सर्वाभीष्टस्त्रिये विनियोगः इति कृताञ्जलिपुस्तका, उँ अग्नये हृदयाय नमः । उयम्बकाय शिरसे स्वाहा ।

नेत्रत्रयाय शिवायै नमः । वसिष्ठाय कवचाय हुं । अग्निवीर्याय नेत्रत्रयाय नमः । रुद्रदेवताय अस्त्राय कटु । इति मन्त्रैः करणद्वन्द्वन्यासं कृत्वा, हुं दुर्गायै नमः । नं मलयपतये नमः । नं नन्दीशाय नमः । नं क्षेत्रपालाय नमः, इति पूर्वादिचतुर्विंशु दिग्बन्धनक्रमेण न्यसेत् ॥ अथवा त्र्यम्बकं हृदयाय । यजामहे शिरसे । सुगन्धि पुष्टिवर्धनं शिखायै । उषांरुक्रमिव बन्धनात् कवचाय । मृत्योर्मुक्षीय (नेत्राभ्यां) । मासृतात् अस्त्राय । इति मन्त्रैः करणद्वन्द्वन्यासं कृत्वा, मुखे पूर्ववक्त्रस्थाने इयं नमः । चूडाग्रः पश्चिमवक्त्रस्थानं यं । दक्षिणकर्णे दक्षिणवक्त्रस्थाने कं० । वामकर्णे उत्तरवक्त्रस्थाने यं० । उरसि जां० । गले मं० । मुखे हं० । नाभौ सुं० । हृदि गं० । पृष्ठे गिं० । कुक्षौ पुं० । लिङ्गे छिं० । पादौ वं० । दक्षोरुमूले धं० । वामोरुमूले नं० । दक्षोरौ उं० । वामोरौ वां० । दक्षजानुनि कं० । वामजानुनि कं० । दक्षजानुवृत्ते मिं० । वामजानुवृत्ते वं० । दक्षस्तने बं० । वामस्तने म्बं० । दक्षपार्श्वे नात्० । वामपार्श्वे मूं० । दक्षपादे त्यों० । वामपादे मुं० । दक्षपादितले कीं० । वामे यं० । दक्षनसि मां० । वामे मूं० । शिरसि तात्० ॥ इति कर्णान् विन्यस्य, शिरसि त्र्यम्बकं नमः । भूमध्ये यजामहे० । नेत्रयोः सुगन्धि० । मुखे पुष्टिवर्धनम्० । गण्डद्वये उषांरुकं० । हृदि ह्रं० । अठरे बन्धनात्० । गुह्ये भृत्योः । ऊरुद्वये मुक्षीय० । जानुनोः मां० । पादयोः असृतात् नमः । इति एकादशपदानि विन्यस्य, ध्यानाध्यासपूजान्ते प्रागुक्तं शैवं पीठं संपूज्य, तत्र देवतामावाह्य स्थापनादिपुष्पोपकारान्ते प्राग्वदङ्गानि संपूज्याददलेषु देवाग्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन—ईशानाय सूर्यमूर्तये नमः । महादेवाय सोममूर्तये० । भवाय कितिमूर्तये० । शर्वाय जलमूर्तये० । रुद्राय अग्निमूर्तये० । उग्राय वायुमूर्तये० । भीमाय आकाशमूर्तये० । पशुपतये यजमानमूर्तये० । इति संपूज्य, दक्षपार्श्वे—रमायै नमः । राकायै० । प्रभायै० । ज्योत्स्नायै० । पूर्वायै० । उषायै० । पूरुषायै० । सुधायै० । इति संपूज्य, द्वितीयाददलमूलेषु स्वाग्रदलारभ्य—विम्बायै नमः । विद्यायै० । सितायै० । प्रह्वायै० । सारायै० । मन्ध्यायै० । शिवायै० । निशायै० । इति संपूज्य, तददलेषु—आर्यायै नमः । प्रह्वायै० । प्रभायै० । मेधायै० । शान्त्यै० । काम्यै० । धृत्यै० । प्रत्यै० । इति संपूज्य, तददलेषु—धरायै नमः । उमायै० । पावित्र्यै० । पद्मायै० । शान्तायै० । अमोघायै० । अञ्जयायै० । अमलायै० । इति संपूज्य, प्राग्वत् चतुरस्रवीथीद्वये लोकपालांस्तददलादि च संपूज्य, धूपदीपादि सर्वे प्राग्वत् कृत्वा समापयेदिति ॥ तथा—

जपेन्मन्त्रमिदं लक्ष्मणं ध्यायन्नितेन्द्रियः । जुहुयाद् दशभिर्द्रव्यैरयुतं घृतसंस्तुतैः ॥ १ ॥

विन्वं पलाशं खदिरं वटं च तिलसर्पपौ । दौग्धं दुग्धं दधिः पुनर्द्वा तानि निदुर्बुधाः ॥ २ ॥
दौग्धं पायसं । सहस्रमेकैकद्रव्येण ।

तर्पयित्वाभिषिच्यथ ब्राह्मणांस्तोषयेद् गुरुम् । एवं कृते प्रयोगार्हो जायतेऽयं महामनुः ॥ ३ ॥
इति ॥ वसिष्ठः—

ब्राह्मणाः चत्रिया वैश्यास्तयो वर्णा द्विजातयः । आत्मार्थं जपहोमादि कुर्युर्नित्यमतन्द्रिताः ॥ १ ॥

परार्थमपि कुर्वीत ब्राह्मणो मन्त्रचित्तमः । दातव्या दक्षिणा तत्र यथा तुष्येद् द्विजोत्तमः ॥ २ ॥

आत्मार्थं वा परार्थं वा न कुर्यादितरो जनः । यदि कुर्याज्जपादीनि लोभादज्ञानतोऽपि वा ॥ ३ ॥

त्रयीसारेण मन्त्रेण स्वयमेव विनश्यति । आमपात्रे यथान्यस्तं पयो दधि घृतं मधु ॥ ४ ॥

तस्य पात्रस्य दौर्बल्यान् सह पात्रेण नश्यति । एवं मन्त्रं त्रयीसारं यदन्यो धारयेन्नरः ॥ ५ ॥

क्षिप्रं विनाशमायाति स मन्त्रो निष्कलो भवेत् । तस्मादाचार्यतो लब्ध्वा चीर्णदेवव्रतो द्विजः ॥६॥
मृतसङ्गीविनीं विद्यां गोपयेत् तां प्रचक्षतः । अनया विद्यया विप्र सर्वकार्याणि माधयेत् ॥ ७ ॥
आयुरारोग्यमैश्वर्यमपमृत्युं जयेत सः । ----- ॥

इति ॥ अथापरन्यासस्तत्र वासिष्ठकल्पे—

अथ न्यासविधिं वक्ष्ये मन्त्रस्यास्य महाभुने । सर्वदोषप्रशमनं सर्वकन्याशकारकम् ॥ १ ॥
तेनैव मृच्यते सद्यो मृत्योः कालकृतादपि । अक्षराणि त्रयस्त्रिंशदस्मिन् मन्त्रे महाभुने ॥ २ ॥
तानि देवा त्रयस्त्रिंशदिति शास्त्रेषु निश्चयः । आदावष्टौ वक्षन् विद्याद्रुद्रानेकादशोत्तरान् ॥ ३ ॥
ततः स्युर्द्वादशादित्याः प्रजापतिरनन्तरम् । वषट्कारोऽमितः प्रोक्तः सर्वानन्दमयं शिवः ॥ ४ ॥
ध्रुवोऽध्वरश्च सोमश्च आपश्चैवानिलोऽनलः । प्रत्यूषश्च प्रभासश्च वसवोऽष्टौ प्रकीर्तिताः ॥ ५ ॥
वीरभद्रश्च शम्भुश्च गिरिशश्चाज एकपात् । अहिर्बुध्नवः पिनाकी च भुवनाधीश्वरस्तथा ॥ ६ ॥
कपाली दिक्पतिः स्थाणुर्भग्नो रुद्राः प्रकीर्तिताः । धातार्यमा च मित्रश्च वरुणोऽंशुर्मगस्तथा ॥ ७ ॥
विदस्वानिन्द्रपूषास्यौ पर्जन्यस्तदनन्तरः । तष्टा विष्णुरिति प्रोक्ता आदित्या द्वादश क्रमात् ॥८॥
एवमेतानि रूपाणि देवानां कल्पितानि वै । अक्षराणि न्यसेन्मन्त्री सर्वाङ्गेषु समाहितः ॥ ९ ॥
मूर्धादिपञ्चवक्त्रेषु प्रथमं पञ्चकं न्यसेत् । दक्षिणस्य करे च स्यात् पञ्चस्थानेषु पञ्चकम् ॥ १० ॥
तत्रस्यदेवता ध्यात्वा न्यसेत् पञ्चाक्षराएवतः । ततः पराणि पञ्चैव वामहस्ते न्यसेत् क्रमात् ॥११॥
ततस्तु दक्षिणे पादे सन्धिस्थानेषु पञ्चसु । पराणि पञ्च विन्ध्यस्य वामपादे तथा न्यसेत् ॥१२॥
ततश्च दक्षिणे पार्श्वे वामपार्श्वे न्यसेत् क्रमात् । पृष्ठे नामौ च गुह्ये च मूर्ध्नीयत्रितयं न्यसेत् ॥१३॥
भ्रुवोर्मध्ये परगले हृदये मामृतात् न्यसेत् । एवं विन्ध्यस्य सर्वाङ्गे ततोऽन्ते प्रणवं न्यसेत् ॥१४॥
यस्याङ्गेषु न्यसेद्देवं मन्त्री मन्त्रं समाहितः । तस्य मृत्युभयं नास्ति नच व्याधिकृतं भयम् ॥१५॥
एवमेतेन रौद्रेण कवचेनाभिरक्षितम् । वेतालाश्च पिशाचाश्च गन्धर्वोरगराक्षसाः ॥ १६ ॥
पराभिचारकृत्याश्च ये चान्ये च प्रहादयः । एनं द्रष्टुं न शक्नास्ते साक्षान्मन्त्रशरीरिणम् ॥ १७ ॥
एतद्रहस्यं परमं साक्षाद्देवान्मवा श्रुतम् । य एनं धारयत्येव स निःशत्रुर्न चान्यथा ॥ १८ ॥

इति ॥ अथैतद्व्यासप्रयोगः—तत्र शिरसि त्रि ध्रुवाय नमः । मुखे चं ध्वराय० । दक्षिणकर्णे चं सोमाय० ।
वामे कं आपाय० । चूडायः यं अग्निताय० । दक्षबाहुमूले जां अमलाय० । तन्मध्ये मं प्रत्यूषाय० ।
अणिबन्धे हं प्रभासाय० । तदङ्गुलिमूले सुं वीरभद्राय० । तदग्रे मं शम्भवे० । वामबाहुमूले न्धि गिरि-
शाय० । तन्मध्ये पुं अजैकपदे० । अणिबन्धे णि अहिर्बुध्न्याय० । तदङ्गुलिमूले वं पिनाकिने० । तदग्रे र्चं
भुवनाधीश्वराय० । दक्षोरुमूले नं कपालिने० । तज्जानुनि उं दिक्षांपतये० । तदङ्गुले वां स्थावराय० ।
तदङ्गुलिमूले कं भर्गाय० । तदग्रे कं धात्रे० । वामोरुमूले मि अर्यम्भे० । तज्जानुनि वं मित्राय० । तद्-
गुल्फे वं वरुणाय० । तदङ्गुलिमूले न्धं अंशवे० । तदग्रे नात् भगाय० । दक्षपार्श्वे मूं विधस्वते० । वाम-
पार्श्वे त्वां इन्द्राय० । पृष्ठे सुं पूषे० । नामौ ह्रीं पर्जन्याय० । गुह्ये यं त्वष्ट्रे० । भ्रुवोर्मध्ये मां विष्णवे० ।

परमते मृ प्रज्ञापनये० । इदये तात् अमितवपट्काराय नमः । अन्यन्तरे—

अथ त्रैलोक्यं मन्त्रमभिधास्याम्यनुष्ठुमम् । यं भजन्तं नरं कालः स्वयमीक्षितुमद्यमः ॥ १ ॥
यमिष्टोऽस्य मुनिः प्रोक्तरब्धन्दोऽनुष्ठुमुदाहृतम् । देवतास्य समुद्दिष्टस्वम्बकः पार्वतीपतिः ॥ २ ॥
विभर्ज्यन्मन्त्रवर्णैः स्यात् पटङ्गानां प्रकल्पना । चतुर्भिर्हृदयं प्रोक्तं शिरस्तावद्भिरीरितम् ॥ ३ ॥
शिखाश्रुभिः समुद्दिष्टा नवभिः कवचं मतम् । पञ्चभिर्नेत्रमाख्यातमस्त्रं त्रिभिर्हृदाहृतम् ॥ ४ ॥
पूर्वपश्चिमयाम्योदगवक्त्रेषु तदनन्तरम् । उरोमलान्तेषु पुनर्नाभिहृत्पृष्ठकुक्षिषु ॥ ५ ॥
लिङ्गपायूरुमूलान्तर्जानुपुग्वेषु तत्परम् । तद्गुणगुम्भे स्तनयोः पार्श्वयोः पादयोः पुनः ॥ ६ ॥
पादयोर्नाभिकयोः शीर्षे मन्त्रवर्णान् न्यसेत् क्रमात् । पदान्येकादश न्यसेच्छिरोभ्रूयुगलाक्षिषु ॥ ७ ॥
वक्त्रे गण्डयुगे भूयो हृदये जठरे पुनः । गुह्योरुजानुपादेषु न्यासमेवं समाचरेत् ॥ ८ ॥

इति । तद्यथा—पूर्वाङ्गमशोदात्तः ।

आर्द्रा प्रासादवीजं तदनु मृतिहरं तारकं व्याहृतीष्व

प्रोक्ष्य त्र्यम्बकं यो जपति मृतिहरं भूय एवं तथाद्यम् ।

कुला न्यासं पटङ्गं स्ववदनत ऋचं मण्डलान्तः प्रविष्टं

ध्यात्वा योगीशरुद्रं स जयति मरणं शुक्रविद्याप्रसादात् ॥ ६ ॥

एषा षट्प्रणवी विद्या महामृत्युविनाशिनी । चतुर्दशस्वरोपेतो हकारो बिन्दुसंयुतः ॥ १० ॥
शिवप्रसादजनकं प्रासादमिति कथ्यते । बीजं मृत्युञ्जयं प्रोक्तं देवप्रखरसंज्ञकम् ॥ ११ ॥
नकुलीशोऽभिमारुढो वामनेप्रार्थचन्द्रवान् । मायाबीजं च शक्तिः स्याद् देवीप्रखरसंज्ञिका ॥ १२ ॥
पष्ठस्वरेण संयुक्तो जकारो बिन्दुसंयुतः । बीजं मृत्युहरं नाम द्वितीयं संप्रकीर्तितम् ॥ १३ ॥
सविसर्गं सकारेण मृत्युञ्जयमथाम्रुवे । ध्रुवस्तारस्तथोकारो मूलं ज्योतिः स्वयंस्वितः ॥ १४ ॥
षेदादि तारको युक्तो शास्त्रादिप्रखरान्वितः (१) । महामृत्युञ्जयं प्रोक्तं प्रासादं मृत्युनाशनम् ॥ १५ ॥
तारकं व्याहृतिश्चैव व्यस्तान्येतान्यनुक्रमान् । विलोमव्याहृतिश्चैव संपुटे मणवद्वयम् ॥ १६ ॥
उतो व्याहृतपस्तिस्तो मन्त्रः षट्प्रखरान्वितः । ..... ॥

वेदादिभूरादिषदत्रयं च जपेन्मनुं मृत्युहरं त्रियम्बकम् ।

अपेत् फलार्था विधिवत् प्रयुक्तं प्रासादमृत्युञ्जयसंपुटेन ॥ १७ ॥

अगस्त्य उवाच ।

देवदेव महादेव भक्तानुग्रहकारक । मृत्युञ्जयविधिं ब्रूहि जपपूजादिसंयुतम् ॥ १ ॥

पीठपूजादि यन्त्रं च होमं च कृपया वद । ब्रह्मोवाच ।

शृणु वत्स समासेन मृत्युञ्जयविधानकम् । यज्ज्ञात्वा श्रुष्यते मर्त्यो मृत्युन्वाचिमहद्भवात् ॥ २ ॥

ग्रहपीडासु सर्वासु महोग्रे चापि मण्डले । वियोगे बान्धवानां च जनमारे उपस्थिते ॥ ३ ॥

राष्ट्रभङ्गे जनच्छेदे महामृत्युविनाशने । आभिचारे समुत्पन्ने मनोऽर्मापर्यये ॥ ४ ॥
 मृत्युञ्जयस्य देवस्य विधानं क्रियते ध्रुवैः । यदा कदाचिन् समये चन्द्रतारावले शुभं ॥ ५ ॥
 शुभवारं शुभतिथौ शुभनक्षत्रसंयुते । शुभलगे शुभे योगे शुभग्रहसमन्विते ॥ ६ ॥
 मृत्युञ्जयस्य देवस्य विधानारम्भ इष्यते । मण्डिते शङ्करद्वारे चित्रिते मण्डपान्विते ॥ ७ ॥
 दीपस्थानं तु संशोध्य रत्नकमलसंयुतम् । ब्राह्मणान् वेदशास्त्रज्ञानाहूय गतमत्सरान् ॥ ८ ॥
 स्वास्तिवाचनपूर्वं तु साधनं परमं भवेत् । प्रारब्धस्य च कार्यस्य सदृशो जप उत्तमः ॥ ९ ॥
 ऊनाधिकं च कार्याश्च जपेच्छ्रद्धिफलं स्मृतम् । राष्ट्रभङ्गे जनकेशे महारोगनिपीडिते ॥ १० ॥
 कोटिसंख्याजपः प्रोक्तो मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः । सामान्यगदपीडायां दुःस्वप्नस्य च दर्शने ॥ ११ ॥
 मृत्युञ्जयस्य मन्त्रस्य जपेच्छ्रद्धामितं शुभम् । अपमृत्युविनाशाय जपेदयुतसंमितम् ॥ १२ ॥
 दुर्भाग्यशिवशो चैव सुहृदामनृते जुते । यात्राकामे रुजां नाशे सहस्रं वा समापयेत् ॥ १३ ॥
 आदावभ्यर्च्य देवेशं शङ्करं लोकशङ्करम् । गर्भागारं जलैर्गाङ्गैः घालयेच्चन्द्रनान्वितैः ॥ १४ ॥
 दशाङ्गैर्धूपयेद् ध्रुवैः क्षपयेच्छङ्करं ततः । पञ्चामृतेन मन्त्रेण सप्तध्वजैः साधकैः सह ॥ १५ ॥
 पथो दधि घृतं गन्धं शर्करा च शुभं मधु । गावभ्यां शर्कराशुद्धजलस्नानं ततः परम् ॥ १६ ॥
 तैलाभ्यङ्गः शुभः शम्भोः सर्वकार्येषु चोत्तमः । यथाविधि विधातव्यः सर्वकेशनिवारकः ॥ १७ ॥
 चन्दनेन सुगन्धेन कुर्याद् देवस्य लेपनम् । स्नातरे पाणिना कार्यो जङ्गमे सकनिष्ठकम् ॥ १८ ॥
 ततः पुष्पैर्विधातव्या पूजा देवस्य शूलिनः । कम्पोद्भवैर्वधोदितैर्यथा स्यात् सुमनोहरम् ॥ १९ ॥
 दशाङ्गैर्धूपयेत् पश्चाद् दीपैर्नीराजयेत् ततः । दीपिकाभिश्च भोज्यैस्तु नैवेद्यैः परितोषयेत् ॥ २० ॥
 ताम्बूलमर्पयेत् साङ्गं प्रीत्या देवस्य शूलिनः । न्यस्तवीजाक्षरो मन्त्री जपेत् संविन्त्य शङ्करम् ॥ २१ ॥
 यावन्नो जुम्भयन्ति निद्रा शरीरस्वायमर्दनम् । स्वीयते मन्त्रिणा तावदेवं स्वाजप उत्तमः ॥ २२ ॥
 भूतशुद्धिं पुरा कृत्वा ततो जयमुदीरयेत् । ..... ॥

प्रत्यक्षव्याहृतिसहितव्यम्बकं यजामहे इति ऋक् मृतमज्जीविनीविद्या । महामृत्युञ्जयबीजसंपुटऋ(पु)क् ,
 व्यम्बकमितिमन्त्रस्यापमर्थः—ययाणां ब्रह्मविष्णुरुद्राणां पितरं यजामहे . इति शिष्यसहितो वसिष्ठोऽब्रवीत्
 इति । किं विशिष्टमित्यत्राह—सुगन्धिं प्रसारितपुष्पकीर्तिं । किं विशिष्टं पुष्टिचर्चनं जगद्बीजमुद्रशक्ति-
 मित्यर्थः । कस्य वर्धकमविमाविशक्तिवर्धकम् , अतस्तत्प्रसादादेव मृत्योर्मरणात् संसाराद्वा मुक्षीय
 वियुज्येय । यथा बन्धनात् उर्ध्वारकं पक्ककर्कटीफलं मुच्यते तद्वन्मां मरणात् संसाराद्वा मोचय ।
 किं मर्यादीकृत्य आत्ममृतात् सायुज्यान्तं मोक्षपदपर्वन्तमित्यर्थः इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रस्तःकृत्वादि-
 योगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा , वसिष्ठऋषये नमः शिरसि , अनुष्टुप्छन्दसे नमो
 मुखे , महामृत्युञ्जयाय देवतायै नमो हृदि , देवप्रखण्डप्रसादबीजाय नमो गुह्ये , देवीप्रणवमायाबीज-
 शक्तये नमो जान्धोः , उर्ध्वीलकाय नमः पादयोः , अर्माष्टसिद्धये विनियोगः सर्वोक्तेषु । ततो मूल-
 मन्त्रेण करशुद्धिं कृत्वा प्रणवं करतलयोर्विन्यस्य , मूलमन्त्रेण व्यापकं कृत्वा , व्याहृत्यादिमन्त्रपादचतुष्टयं

कर्मयोगादिप्रतिष्ठान्तमङ्गलिषु विन्यस्य . इत्यम्बकं सर्वज्ञाय ह्रीं हृदयाय नमः । यजामहे नित्यतृताय
 ह्रीं शिखरे स्वाहा । सुगन्धि पुष्टिर्धनं अनादिवोधाय ह्रीं शिखायै वषट् । उर्वारकमिष बन्धनात्
 नादिनेत्रवर्जिणं वज्रहस्ताय स्वतन्त्राय ह्रीं कवचाय हुं । मृत्योर्मुखाय नित्यमनुसक्तये ह्रीं नेत्रत्रयाय
 वौषट् । ममृतात् अचिन्त्यानन्तशक्तये ह्रीं अस्त्राय फट् । ततो मूलेन व्यापकं कृत्वा देहाङ्गन्यासमारभेत् ।
 ओम् इत्येतेशाय त्रिनेत्राशक्तिसहिताय नमः शिखायां । ओम् बालार्कतेजसे बलप्रभेदिनीशक्तिसहिताय
 नमः शिरसि । ओम् कालान्तकेशाय कल्याणीशक्तिसहिताय नमः ललाटे । ओम् विघ्नेशाय यज्ञरूपाशक्ति-
 सहिताय नमः भ्रुवोः । ओम् जालन्धरेशाय ज्वालामुखीशक्तिसहिताय नमः नेत्रयोः । ओम् महादेव-
 शाय महाशक्तिसहिताय नमः भ्रुवयोः । ओम् हाकिनीशाय हैमवतीशक्तिसहिताय नमः नासिकायां ।
 ओम् सुगन्धीशाय सुगन्धिशक्तिसहिताय नमः गरुडयोः । ओम् गन्धेशाय गम्भीराशक्तिसहिताय नमः
 ऊर्ध्वोष्ठे । ओम् महीशाय धीराशक्तिसहिताय नमः अधरोष्ठे । ओम् पुरन्दरीकाक्षेशाय पूर्वाशक्तिसहिताय
 नमः ऊर्ध्वदन्तेषु । ओम् ह्रीं ह्रीं (? अधिष्ठे) शाय अधिष्ठानीशक्तिसहिताय नमः अधोदन्तेषु । ओम् वरिष्ठे-
 शाय वरेण्याशक्तिसहिताय नमः हन्वोः । ओम् धर्मेशाय धर्मशक्तिसहिताय नमः चिबुके । ओम् नन्दी-
 शाय नन्दिनीशक्तिसहिताय नमः वक्त्रे । ओम् शूरीशाय उमाशक्तिसहिताय नमः कण्ठे । ओम् वरुणे-
 शाय वामाशक्तिसहिताय नमः स्कन्धयोः । ओम् रुद्रेशाय रूपवतीशक्तिसहिताय नमः बाह्वोः । ओम् कान्ते-
 शाय कान्तिशक्तिसहिताय नमः हृदये । ओम् मीढुष्टमेशाय शिवाशक्तिसहिताय नमः वक्षसि । ओम्
 वेदेशाय वेदगर्भाशक्तिसहिताय नमः स्तनयोः । ओम् बन्धिनीशाय बन्धिनीशक्तिसहिताय नमः हृदये ।
 ओम् धर्मेशाय धनुष्मतीशक्तिसहिताय नमः नाभौ । ओम् नाके (के) श्वराय पुष्टिशक्तिसहिताय नमः
 कट्यां । ओम् मृत्युञ्जयेशाय मृत्युनाशिनीशक्तिसहिताय नमः गुह्ये । ओम् त्वं (नित्ये) शाय नित्याशक्ति-
 सहिताय नमः पायो । ओम् मुक्तीशाय मुकुन्दाशक्तिसहिताय नमः पार्श्वयोः । ओम् क्षितीशाय क्षेमद्वी-
 शक्तिसहिताय नमः ऊर्वोः । ओम् योगीशाय मन्त्रभेदिनीशक्तिसहिताय नमः गुल्फे । ओम् मन्त्रेशाय
 मन्त्रप्रभेदिनीशक्तिसहिताय नमः पादतलयोः । ओम् अमृतेशाय अमरशक्तिसहिताय नमः पादोर्ध्वे । ओम् तात्
 तन्वीशाय तन्वीशक्तिसहिताय नमः पादयोः । इति सर्वम्यासः ॥ ओम्पम्बकं त्रिपुरान्तकेशाय त्रैलोक्य-
 शक्तिसहिताय नमः शिरसि । ओम् ज्ञां यज्ञवतीशाय सुगन्धाशक्तिसहिताय नमः ललाटे । ओम् महा-
 त्वेशाय मायाशक्तिसहिताय नमः भ्रुवयोः । ओम् सुगन्धि सुगन्धीशाय सुगन्धिशक्तिसहिताय नमः नासि-
 कायां । ओम् पुष्टि पुरुषेशाय पुरन्दरीशक्तिसहिताय नमः वदने । ओम् धर्मे वरेण्य वरुन्दरीशक्तिसहिताय
 नमः कण्ठे । ओम् उमा उमापतीशाय ऊर्ध्वरेखाशक्तिसहिताय नमः हृदये । ओम् रूपयतीशाय रूपमवती-
 शक्तिसहिताय नमः कट्यां । ओम् मित्रेशाय मित्रवतीशक्तिसहिताय नमः कट्यां । ओम् बन्धनात् बालब-
 न्द्रमौलीशाय वर्यतीशक्तिसहिताय नमः गुह्ये । ओम् मृत्योः मन्त्रेशाय मन्त्रवतीशक्तिसहिताय नमः ऊर्वोः ।
 ओम् मुक्तीशाय मुक्तिकरीशाय मुक्तिकरीशक्तिसहिताय नमः ज्ञान्योः । ओम् महाकाक्षेशाय महाशक्तिसहिताय नमः
 जङ्घयोः । ओम् अमृतात् अमृतेशाय अमृतवतीशक्तिसहिताय नमः आधारे । इति पदम्यासः ॥ ओम्पम्बकं
 भवेशाय भूतशक्तिसहिताय नमः आधारे । ओम् यजामहे सर्वेशाय शर्वाङ्गीशक्तिसहिताय नमः स्वाधिष्ठाने ।
 ओम् सुगन्धि रुद्रेशाय विरूपाशक्तिसहिताय नमः मणिपूरे । ओम् पुष्टिर्धनं पुरुषवरदेशाय वंशधर्षिनीशक्ति-
 सहिताय नमः अनाहते । ओम् उर्वारकमिष उग्रेशाय उग्रशक्तिसहिताय नमः विशुद्धौ । ओम् बन्धनात् महादे-

वेशाय मानवतीशक्तिसहिताय नमः आज्ञायां । ओम्त्योर्मुत्तीय भीमेशाय भद्रकालीशक्तिसहिताय नमः
ग्रह्यरन्ध्रे । ओमामृतात् ईशानेशाय ईश्वरीशक्तिसहिताय नमः सहस्रदले । इति श्राव्यन्यासः ॥ ओम्त्यम्बकं
यजामहे त्र्यम्बकेशाय त्र्यम्बकाशक्तिसहिताय नमः पूर्ववक्त्रे । ओसुगन्धि पुष्टिवर्धनं मृत्युञ्जयेशाय वामा-
शक्तिसहिताय नमः दक्षिणवक्त्रे । ओउर्वादकमिष बन्धनात् महादेवेशाय भीमाशक्तिसहिताय नमः पश्चि-
मवक्त्रे । ओम्त्योर्मुत्तीय मामृतात् सजीवनीशाय द्रौपदीशक्तिसहिताय नमः उत्तरवक्त्रे । इति चरु-
न्यासः ॥ ओम्त्यम्बकं यजामहे सुगन्धि पुष्टिवर्धनम् महेशाय गौरीशक्तिसहिताय नमः दक्षिणपादे ।
ओउर्वादकमिष बन्धनाम्त्योर्मुत्तीय मामृतात् शाम्भवेशाय व्यापिनीशक्तिसहिताय नमः वामपादे । इत्य-
र्धश्रृग्न्यासः ॥ ओम्त्यम्बकं यजामहे सुगन्धि पुष्टिवर्धनम् । उर्वादकमिष बन्धनाम्त्योर्मुत्तीय मामृतात् ॥
सर्वाक्ष्येशाय अनामयाशक्तिसहिताय नमः सर्वाङ्गे । इति श्रृग्न्यासः ॥ एवं चक्रिधन्यासः ॥ वेदाङ्गन्यासं
कृत्वा षडङ्गन्यासमारभेत्—ओन्मो भगवते त्र्यम्बकाय शूलपाणये नमः स्वाहा ह्रीं हृदयाय नमः । ओ-
न्मो भगवते रुद्राय अमृतमूर्तये मां जीवय ह्रीं शिरसे स्वाहा । ओन्मो भगवते रुद्राय चन्द्रशिरसे जटिले
स्वाहा ह्रीं शिखायै वषट् । ओन्मो भगवते रुद्राय त्रिपुरास्तकाय खट्वाङ्गपाणये ह्रीं कवचाय हुं । ओन्मो
भगवते रुद्राय त्रिलोचनाय श्रृग्यजुःसामाथर्वलमूर्तये ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । ओन्मो भगवते मृत्युञ्जया-
यात्रिभयाय ज्वलस्व ज्वलस्व मां रक्ष रक्ष रोगान् विध्वंसय विध्वंसय दुष्टाभिचारय निवारय अधोरा-
स्त्राय फट् ह्रीं अस्त्राय फट् ॥ ओम्त्यम्बकाय त्रिनेत्राय उमाकाकात्रिरुद्राय नमः पादयोः । ओम्त्यम्बकाय
त्रिनेत्राय कालात्रिमूर्तये नमः जङ्घयोः । ओम्त्यम्बकाय त्रिनेत्राय उमाधारिणे नमः ऊर्वोः । ओम्त्यम्बकाय
त्रिनेत्राय कामविध्वंसिने नमः गुह्ये । ओम्त्यम्बकाय त्रिनेत्राय पञ्चवक्त्राय नमः वक्त्रे । ओम्त्यम्बकाय
त्रिनेत्राय नीलकण्ठाय नमः गले । ओम्त्यम्बकाय त्रिनेत्राय चन्द्रार्कचक्रिनेत्राय नमः नेत्रयोः । ओम्त्यम्बकाय
त्रिनेत्राय सर्वाभरणभूषिताचामृतप्लुताय नमः मूर्ध्नाविपाशान्तम् ॥ ओंसवाशिवाय नमः शिखायां । ईशानाय०
मूर्ध्नि । तत्पुरुषाय० भुक्ते । अघोराय० हृदि । वामदेवाय० ऊरुद्वये । सद्योजाताय नमः पादयोः । इति ॥

एवं न्यासविधिं कृत्वा शिबो भूत्वा शिवं यजेत् । न्यासमूलमिदं सर्वं न्यासं पूर्वं समाचरेत् ॥ १ ॥

न्यासेन रहितं कर्म चार्धं गृह्णन्ति राक्षसाः । तस्मात् सर्वमवशेन न्यासकर्म समाचरेत् ॥ २ ॥

ध्यायन् । ततश्चन्द्रमण्डलोपरि बद्धपद्मासनं चन्द्रवर्षं अवदधत्तचन्द्रकलाधरं योगमुद्राकदाभरहस्तद्वये धृता-
मृतपूर्यकलशोत्तरकरद्वयं सोमसर्वाभिर्त्रिलोचनं बद्धपिङ्गलजटाजूटं नागचक्रोपवीतिनं नागाभरणभूषणं भस्मानु-
कम्पिनं भस्मानुलेपिनं श्रीरुद्रं ध्यायेत् ।

शुद्धस्फुटिकसङ्काशं त्रिनेत्रं पञ्चवक्त्रकम् । मङ्गाधरं जटाजूटखण्डेन्दुमण्डितं तथा ॥ १ ॥

कपालमालिनं सौम्यं योगासनगतस्त्वितिम् । व्याघ्रचर्माम्बरधरं बद्धनागेन्द्रभूषणम् ॥ २ ॥

वामे करे त्वमयदं दक्षिणे वरदं तथा । कपालकुण्डलं सम्ये त्रिशूलं दक्षिणे करे ॥ ३ ॥

ध्यायेन्मृत्युञ्जयं देवं मृत्युरोगविनाशनम् । एवं ध्यात्वा द्विजः सम्भक् त्र्यम्बकप्रणमारेत् ॥ ४ ॥

इति । ध्यानान्तरम्—

हस्ताभ्यां कलशद्वयामृतरसैराप्लावयन्तं शिरो

द्वाभ्यां तौ दधतं मृगाचचलये द्वाभ्यां वहन्तं परम् ।

अङ्गुल्यस्तकरद्वयामृतघटं कैलाससंस्थं शिवं

स्वच्छाम्भोजगतं नवेन्दुमुकुटं देवं त्रिनेत्रं भजे ॥ ५ ॥

गौरीं चतुर्भुजां चण्डीं त्रिनेत्रां मुकुटोज्ज्वलाम् । पद्मदर्पणहस्तां च वरदाभयहस्तकाम् ॥ ६ ॥

दिव्यवस्त्रपरीधानां दिव्यालङ्कारभूषिताम् । प्रसन्नवदनां ध्यात्वा शिवोत्सङ्गे तु वामतः ॥ ७ ॥

एवं ध्यात्वा कोहपूणेन मनसा पूर्वोक्तमार्गेणार्चनं कृत्वा शरत्तं भजेत् ।

त्रिमय्यक महादेव पाहि मां शरसागतम् । जन्ममृत्युजरारोगैः पीडितं कर्मबन्धनैः ॥ ८ ॥

तावकस्तद्गतप्राणस्तच्चित्तोऽहं सदा मूढ । इति विज्ञाप्य देवेशं जपेन्मन्त्रं च त्र्यम्बकम् ॥ ९ ॥

अङ्गुल्यग्राणि मूले तु कृत्वाकुष्ठे निपीडयेत् । मुष्टिमुद्रा शिवसोक्ता सैव शान्तिप्रदायिनी ॥ १० ॥

" एष ते रुद्र भाग " इति लिङ्गमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

श्रीकामः शीर्ष्णि कुर्वीत तेजस्कामस्तु नेत्रयोः । मुखे तन्मायकामस्तु ग्रीवायां रोगनाशने ॥ ११ ॥

हृदये सर्वकामस्तु नाभौ ज्ञाने प्रदर्शयेत् । प्रजाकामस्तु गुह्ये वै पशुकामस्तु गुण्फयोः ॥ १२ ॥

जानुभ्यां ग्रामकामस्तु राष्ट्रकामस्तु पादयोः । वशीकरणकामस्तु वामहस्ते प्रदर्शयेत् ॥ १३ ॥

पापक्षयेऽभिचारे वा व्याधिरोगविनाशने । बहिः शरीरात् कुर्वीत शिवस्याग्रे तु संस्पृशत् ॥ १४ ॥

इति ॥ अथ पूजा—

त्रिभिर्व्याहृतिभिः कुर्वाभिर्मान्यस्व विसर्जनम् । मलत्खानं ततः कुर्वात् वात्रे देवं निधाय च ॥ १ ॥

गन्धमान्यैः सुगन्धैश्च चात्मानं चार्चयेद् बुधः । आवाहनासनं पाद्यमर्घ्यमाचमनीयकम् ॥ २ ॥

स्नानं चक्षोपवीतं च गन्धपुष्पं यथाक्रमम् । सहस्रशीर्षं इत्यादिश्रग्मिस्तु दशभिर्यमेत् ॥ ३ ॥

ततः पीठं समाराध्य गन्धपुष्पाद्युतैः शुभैः । आभारशक्तिं कूर्मं च कैलासं मन्दराचलम् ॥ ४ ॥

पृथिवीवेदिकां चैव सिंहासनस्य पादुकाम् । चतुर्ध्वन्तनमोन्तं च पीठमध्ये समर्चयेत् ॥ ५ ॥

धर्मं ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं च यथाक्रमम् । हुताशनादिकोशेषु ततः प्रागादिषु क्रमात् ॥ ६ ॥

धर्मादींश्च यजेत् तत्र नवपूर्वांश्च यथाक्रमम् । सिंहासनस्य कोशेषु वह्न्यादिषु यथाक्रमम् ॥ ७ ॥

गुणत्रयं तथा विद्याश्चतुर्ध्वन्तं नमोन्तकैः । अतः परं प्रवक्ष्यामि मण्डलस्य तु लक्षणम् ॥ ८ ॥

अत्रादौ मण्डलं कार्यं मनोज्ञैः शालितखटुलैः । पूर्वमष्टादश रेखा उचरेऽष्टादश तथा ॥ ९ ॥

एकेनोना च नवतिः कोष्ठकाणां शतद्वयम् । आवाह्य देवतास्तत्र त्र्यम्बकाद्याश्च शक्तिकाः ॥ १० ॥

रमा माया प्रभा ज्योत्स्ना पूर्या पूर्णामृतौ सुधा । विश्वा विद्या अर्भा प्रज्ञा सारा सन्ध्या शिवा निशा ॥ ११ ॥

ओषा प्रज्ञा प्रभा मेधा कान्तिः शान्तिर्धृतिः स्मृतिः । परा जया सवित्री च पद्मा शान्तिस्तथैव च ॥ १२ ॥

अधोरा अजया माला कलास्त्रिशत् प्रकीर्तिताः । कलाज्ञानविहीनानां पूजनं निष्फलं भवेत् ॥ १३ ॥

१ 'स्वच्छाम्भोजगतं च चन्द्र' ख. पाठः । २ 'पूर्वोक्ता पृथिवी' ख. पाठः । ३ 'सिता' ख. पाठः । ४ 'आर्षा' ख.

पाठः । ५ मतिः 'ख. पाठः । ६ 'अधोरा पाविनी चैव' ख. पाठः । ७ 'अमोघा' ख. पाठः ।

मण्वादिनमोन्तैश्च चतुर्थीपदमध्यगाः । सर्वत्र प्रजपेन्मन्त्रं ततः पीठं प्रपूजयेत् ॥ १४ ॥
 क्षारक्षीरदधिसर्पिःस्वादोदकसुरेक्षवः । प्रणवादिनमोन्ताश्च सागरास्तत्र पूजयेत् ॥ १५ ॥
 जम्बुद्वीपं ततः स्रुचं शान्मलिं कुशसंज्ञकम् । क्रौञ्चं शाकं पुष्करं च द्वीपानि तु ततो यजेत् ॥ १६ ॥
 भूर्लोकोऽथ भुवर्लोको स्वर्गलोको महर्जनः । तपो लोकः सत्यलोकः क्रमात्तत्रैव पूजयेत् ॥ १७ ॥
 अतलं वितलं चैव तलातलमतः परम् । रसातलं च पातालं सुतलं च महातलम् ॥ १८ ॥
 आत्मतत्त्वान्तरात्मा परमात्मा ज्ञानमेव च । चतुर्थ्यन्तेप्रयोगेण नमोन्तेन प्रपूजयेत् ॥ १९ ॥
 गङ्गा च यमुना चैव गोदावरी सरस्वती । नर्मदा सिन्धुः कावेरी नमोन्तेन प्रपूजयेत् ॥ २० ॥
 सर्वत्सराश्च ऋतवो मासाः पक्षा दिनानि च । प्रणवादिनमोन्तेन ततः शक्तीः प्रपूजयेत् ॥ २१ ॥
 वामा ज्येष्ठा तथा श्रेष्ठा रौद्री काली तथैव च । कलाविकरणी चैव बलाविकरणी तथा ॥ २२ ॥
 बलप्रमथनी चैव सर्वभूतदमन्यथा । मनोन्मनी भगवती कालरुद्रात्मने नमः ॥ २३ ॥
 उमा चण्डेश्वरो नन्दी महाकालस्तथैव च । वृषभो भृङ्गिरीटिश्च स्कन्दश्चैव क्रमाद्यजेत् ॥ २४ ॥
 इन्द्रादिलोकपालाश्च पूजयेत् तदनन्तरम् । सरस्वतीं च दुर्गां च गणेशं क्षेत्रपालकम् ॥ २५ ॥
 तत्तद्वीजेन संपूज्य धननष्टौ तथा यजेत् । रुद्रानेकादश चैव द्वादशादिन्यकान् यजेत् ॥ २६ ॥
 भैरवाष्टौ ततः पूज्या ब्राह्म्यादीश्च ततो यजेत् । ध्रुवोऽध्वरस्तथा सोम आपश्चैवानिलोऽनलः ॥ २७ ॥
 प्रत्यूषश्च प्रभामश्च वसवोऽष्टौ प्रकीर्तिताः । वीरभद्रश्च शम्भुश्च गिरिशोऽप्यजएकपाद् ॥ २८ ॥
 अहिर्बुध्न्यः पिनाकी च भुवनाधीश्वरस्तथा । दिशांपतिः पशुपतिः स्याणुर्भर्ग इति स्मृतः ॥ २९ ॥
 आदित्यः सविता सूर्यः पूषा मित्रस्तथैव च । तमोम्रश्च हिमम्रश्च अरुणो भानुरेव च ॥ ३० ॥
 मार्तण्डो भास्करश्चेति तथैव च दिवाकरः । असिताङ्गो रुक्मण्डः क्रोध उन्मत्तभैरवः ॥ ३१ ॥
 कपाली भीषणश्चैव संहारधाष्ट भैरवाः । ब्राह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा ॥ ३२ ॥
 वाराहीन्द्राक्षी चाग्र्यण्डा महालक्ष्म्योऽष्ट मातरः । ..... ॥

इति । ततस्त्र्यम्बकमन्त्रेण पञ्चामृतस्नानादिषोडशोपचारपूजां कुर्यात् । प्लुतप्रणवयोगेन आपयेत् । आवाह-
 नस्थापनसंनिधानसंनिरोधनसंमुखीकरणसकलीकरणावगुण्ठनामृतीकरणपरमीकरणयोगिलिङ्गमहासरस्वतीमुद्राः
 प्रदर्शयेत् । तत आचरणपूजां कुर्यात् । तत्र न्यासोक्तदेवता अष्टाधिशत्युत्तरशतं शक्तयः पूज्याः ।

सद्योजाताष्टका ज्ञेया वामदेवास्रयोदश । अधोरस्थ कला क्षष्टौ पुरुषस्य चतुष्कलाः ॥ ३३ ॥
 ईशानस्य कलाः पञ्च क्रमेण परिकीर्तिताः । अष्टात्रिंशत् कला ज्ञेयाः पूजनीयाः प्रकीर्तिताः ॥ ३४ ॥
 शशिनी चाङ्गदा हृष्टा मरीचिर्जालिनी तथा । ईशानस्य कलाः पञ्च नीराजनपरानुगाः ॥ ३५ ॥
 निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिस्तथैव च । पुरुषस्य कला क्षेताश्चतस्रः परिकीर्तिताः ॥ ३६ ॥
 तमा मोहा चमा निद्रा व्याधिर्मृत्युः बुधा तृषा । अधोरस्थ कला क्षेताश्चाष्ट संज्ञोपलक्षिताः ॥ ३७ ॥

रजा रक्षा रतिर्याह्या कामसंजीवनी तथा । कृपा वृद्धिः चमा धात्री भूषणी मोहिनी तथा ॥३८॥
 वामदेवकला ह्येताः कीर्तिताश्च त्रयोदश । श्रद्धिः सिद्धिलघुलक्ष्मीर्मेधा कान्तिः स्वधा प्रजा ॥३९॥
 सद्योजातकला ह्येता ह्यष्ट मञ्जोपलक्षिताः । शुद्धस्फटिकसङ्काशं निर्मलानन्दसंज्ञितम् ॥ ४० ॥
 तन्त्रं निधनकं चैव ईशानोर्ध्वमुखं स्मरेत् । ..... ॥

" ईशानः सर्वविद्यानां " इति मन्त्रेण शान्त्योर्ध्वमुखं पूजयेत् ।

पश्चराभसमाभामं जपावालाकसन्निभम् । वक्तं च संप्रियं स्निग्धं पूर्वं तत्पुरुषं स्मरेत् ॥ ४१ ॥

" तत्पुरुषाय " इति मन्त्रेण तत्पुरुषस्य पूर्ववक्त्रं पूजयेत् ।

नीलाभं च समस्तेज्यं करालं विकृताननम् । दक्षिणस्यां दिशि ध्यानमघोरस्य मुखं स्मरेत् ॥४२॥

" अघोरेभ्य " इति मन्त्रेणाघोरस्य दक्षिणमुखं पूजयेत् ।

नित्यं च हेमवर्णाभं दिव्यरूपं सुलक्ष्णम् । कामिन्त्यर्धाङ्गसंगुक्तं वक्तं वामोत्तरं यजेत् ॥ ४३ ॥

" वामदेवाय " इति मन्त्रेण वामदेवस्योत्तरं मुखं पूजयेत् ।

सुश्वेतं शङ्खवर्णाभं नीलकण्ठस्य शोभितम् । गङ्गार्धचन्द्रमौलिस्थं सद्योजातं तु पश्चिमम् ॥४४॥

" सद्योजात " इति मन्त्रेण सद्योजातस्य पश्चिमवक्त्रं पूजयेत् ।

अथाङ्गपूजा—इयम्बकाय त्रिनेत्राय कालाशिरुद्राय नमः पार्श्वौ पूजयामि । इयम्बकाय त्रिनेत्राय कालाशि-
 र्मन्त्रे नमः जंघे पूजयामि । इयम्बकाय त्रिनेत्राय उमाङ्गधारिणे नमः ऊरू० । इयम्बकाय त्रिनेत्राय काम-
 विध्वंसिने नमः गुह्यं० । इयम्बकाय त्रिनेत्राय नीलकण्ठाय नमः कण्ठं० । इयम्बकाय त्रिनेत्राय पञ्चव-
 कत्राय नमः वक्त्रं० । इयम्बकाय त्रिनेत्राय चन्द्रार्कवह्निनेत्राय नमो नेत्रं० । इयम्बकाय त्रिनेत्रायामृतप्लुताय
 दिव्यशरीराय नमः सर्वाङ्गं पूजयामि । ततो मूलमन्त्रेण गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यावप्रनीयान्तं कर्म समापये-
 दिति । ततो मूलमन्त्रं जप्त्वा विसर्जयेत् । पुरस्सरणं तु । तदुक्तम्—

जपेन्मन्त्रमिमं लक्ष्मेवं ध्यायञ्जितेन्द्रियः । जुहुयादयुतं द्रव्यैर्दशभिर्घृतसंप्लुतैः ॥ १ ॥

विश्वं पलाशं खदिरं वटं च तिलसर्पिणान् । दौर्गन्धं दुग्धं दधि पुनर्दर्शान्तानि विदुः क्रमात् ॥ २ ॥

पञ्चाक्षरोदिते पीठे पूजयेद् वृषभध्वजम् । मूर्तिं मूलेन संकल्प्य वक्ष्यमाणेन वर्त्मना ॥ ३ ॥

पूर्वपङ्क्तानि संपूज्य पश्चान्मूर्तीः प्रपूजयेत् । अर्केन्दुवसुधातोयवह्नीरवियदात्मनः ॥ ४ ॥

रमा राका प्रभा ज्योत्स्ना पूषोमा पूषणी सुधा । अष्टाविमाः क्रमात् पूज्यास्तृतीयावरणे ततः ॥ ५ ॥

विश्वा विद्या सिता ब्रह्मा सारा सन्ध्या शिवा निशा । चतुर्थावरणे पूज्याः शक्रयोऽष्टौ क्रमादिमाः ॥६॥

आर्या प्रज्ञा प्रभा मेधा कान्तिः शान्तिर्धृतिर्मतिः । पञ्चमावरणे पूज्याः क्रमादेतास्ततः परम् ॥ ७ ॥

एवं कृते प्रयोगार्हो जायतेऽयं महामनुः । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगा उच्यन्ते—

सर्वेषां चैव मन्त्राणां पूर्वसेवा कृता तथा । लक्षैकेन सुसिध्यन्ति दशांशेनैव होमयेत् ॥ १ ॥

पूर्वसेवार्थमयुतं गुग्गुलुं घृतसंप्लुतम् । भूतशुद्धिं पुरा कृत्वा न्यामजालमतः परम् ॥ २ ॥
 शुक्राम्बरधरः शुक्रः शुक्रमाल्यानुलेपनः सपत्नीकः सर्व्विक् साचार्यो यजमानो मङ्गलग्रहोपेण संपूर्णकलश-
 सहितः शकुनादिमन्त्रघोषेण कुण्डस्थदेशं स्थण्डिलदेशं वा प्राप्य , तत्रोपविश्य प्राणानायम्य , अघेत्यादि देश-
 कालौ संकीर्त्य , मया कृतस्य कारितस्य वा जपस्य संपूर्णफलावाप्त्यर्थं तद्दशांशद्वोमममुकद्रव्येण करिष्ये ।
 तदङ्गतया गणेशपूजनं मातृकापूजनं नान्दीमुखभ्रातृं च करिष्ये इति संकल्प्य , संस्कृत्य ग्रहवेद्यां ग्रहस्था-
 पनं कृत्वा , ग्रहाधिदेवताः प्रत्याधिदेवता गणपतिदुर्गाक्षेत्रपालकान् इन्द्राद्यष्टदिक्पालांश्च तत्तन्मन्त्रैः स्थाप-
 यित्वा , तत्रैकं मध्ये कलशं संस्थाप्य तन्मुखे वस्त्रोपरि महामृत्युञ्जयमन्त्रं संस्थाप्य , मन्त्रवर्णसंख्याकमा-
 पपरिमितां प्रतिमां तदुपरि संस्थाप्य तां शोधयेत् । प्रथमं देवं प्रक्षिपत्यैव प्रार्थयेत् । “ स्वागतं देवदे-
 वेरा विश्वरूप नमोऽस्तु ते । शुद्धेऽपि त्वदधिष्ठाने शुद्धे कुर्या सहस्व ताम् ” ॥ ततो न्यासपूर्वकं रुद्रा-
 भियेकं कुर्यात् । ततोऽग्रेरुत्तरणम् । “ अग्निः सति वाजम्भरं (१० । ८० । १) इति जप्या पुनः सर्व-
 स्तुक्तेनाभियेकः कार्यः । प्रथमं सप्तमूर्तिकाभिरालिप्य शुद्धोदकेन प्रक्षाल्य कोष्ठं हरिद्रावयवभीक्ष्णरङ्गकक्षोर-
 कमुस्तामूलैर्नोद्धृत्य जलेन प्रक्षालयेत् । “ आपां हि ध्या ” (१० । ६ । १) इति ऋग्भिरभ्यर्च्य ततः पुष्पाक्षतान्
 गृहीत्वा “ आ त्वा वहन्तु हरयः ” (१ । १६ । १) इति ध्यात्वा “ स्वामिन् सर्वजगन्नाथ यावत् पूजा-
 यस्तानकम् । तावत्त्वं प्रीतिभावेन लिङ्गेऽस्मिन् सान्निधिं कुरु ” ॥ आवाहनादिकल्पोक्तप्रकारेण चोद्देशोपचार-
 रपूजां कुर्यात् ।

दशक्रेशो हि संमारे मामोऽहं शरणागतः । भक्त्या समर्चयाम्यद्य सफलं चास्तु पूजनम् ॥ १ ॥
 साधु वामाधु वा कर्म वद्यदाचरितं मया । तत्सर्वं भगवन्स्त्रम्भो गृहाण विधिपूर्वकम् ॥ २ ॥
 अपराधसहस्राणि क्रियन्तेऽहर्निशं मया । दासोऽयमिति मां मत्वा क्षमस्व परमेश्वर ॥ ३ ॥
 महादेव जगन्नाथ शरणागतवत्सल । भक्त्या कृतं मया देव तत्सर्वं सफलं कुरु ॥ ४ ॥
 इति प्रार्थनां कृत्वा , पुनः प्रार्थयेत् ।

जय देव जगन्नाथ जय शाश्वत शङ्कर । जय सर्वसुराध्यक्ष जय सर्वसुरार्चित ॥ १ ॥
 जय सर्वगुणातीत जय सर्ववरमद । जय नित्य निराधार जय विश्वम्भरान्वय ॥ २ ॥
 जय विश्वैकवन्द्येश जय नागेन्द्रभूषण । जय गौरीपते शम्भो जय चन्द्रार्धशेखर ॥ ३ ॥
 जय कोट्यर्कसङ्काश जयानन्तगुणाश्रय । जय रुद्र विरूपाक्ष जयाचिन्त्य निरञ्जन ॥ ४ ॥
 जय नाथ कृपासिन्धो जय भक्तार्तिमञ्जन । जय दुस्तरसंसारसागरोच्चारण प्रभो ॥ ५ ॥
 प्रसीद मम देवेश संसारार्तस्य विभ्यतः । सर्वपापघ्नं कृत्वा रक्ष मां परमेश्वर ॥ ६ ॥
 महादारिद्र्यमग्नस्य महापापहतौजसः । महाशोकनिमग्नस्य महारोगातुरस्य च ॥ ७ ॥
 ऋणभारपरीतस्य दक्षयमानस्य कर्मभिः । ग्रहैः प्रपीड्यमानस्य प्रसीद मम शङ्कर ॥ ८ ॥
 दरिद्रः प्रार्थयेद् देवं पूजान्ते गिरिजापतिम् । अर्थार्थी वापि राजा वा प्रार्थयेद्देवमीश्वरम् ॥ ९ ॥
 दीर्घमायुः सदारोग्यं कोशशुद्धिर्वलोकतिः । ममास्तु नित्यमानन्दः प्रसादाच्च शङ्कर ॥ १० ॥

शत्रवः मन्त्रयं यान्तु प्रसीदन्तु यम ग्रहाः । नश्यन्तु दस्यवो राष्ट्रे जनाः सन्तु निरापदः ॥ १२ ॥

दुर्भिक्षमारीमन्नापाः शमं यान्तु महीतले । वसुमस्यममृद्विश्च भूयान् सुखमयं दिशि ॥ १३ ॥

एवमाराधयेद् देवं जपहोमार्चनादिषु । यावत् कर्म समाप्येत तावत् सन्निहतो भवेत् ॥ १४ ॥

इति । ततो होमं कुर्यात् । होमकुण्डे चतुर्दिक्षु द्वारपालान् प्रतिष्ठाप्य ' गणानां स्वा० ' जातवेदसे० ' क्षेत्रस्य पतिना ध्ये० ' प्रणो देवी० ' इति मन्त्रैः प्रतिष्ठाप्योपविश्य, प्राणायामपूर्वकमृष्यादिन्यासं कृत्वा, पादयोः विष्णवे नमः । हृदये ब्रह्मणे नमः । शिरसि महेश्वराय नमः । शिखायां सप्तर्षिभ्यो नमः । नासिकायां सप्तजिह्वाय नमः । श्रेत्रयोः अश्विनीदेवताभ्यां नमः । जलुषोः शशिभास्कराभ्यां नमः । जिह्वायां सरस्वत्यै नमः । वाक्चि बृहस्पतये नमः । दन्तेषु माधवाय नमः । हृदये हव्यवाहनाय नमः । पादयोः गन्धर्वाप्सरसोभ्यो० । कण्ठे द्वादशादित्येभ्यः० । शूलहस्ते एकादशरुद्रेभ्यः० । वामे अप्सवस्तुभ्यो० । उपकवचे द्वादशादित्येभ्यः० ॥ अहमेव परमात्मा । इयम्बकाय त्रिपुरान्तकेशाय शूलपालये स्वाहा इत् । इयम्बकाय त्रिनेत्राय कर्पद्विने स्वाहा शिरः । इयम्बकाय त्रिनेत्राय नीलकण्ठाय स्वाहा शिखा । इयम्बकाय त्रिनेत्राय सर्वसिद्धिफलप्रदाय स्वाहा कवचं । इयम्बकाय त्रिनेत्राय ज्ञानमूर्तये स्वाहा नेत्रे । इयम्बकाय त्रिनेत्राय उज्ज्वलं उज्ज्वलं प्रज्वल २ प्रतापय स्वाहा अस्त्रं । ततः पूर्ववद् ध्यात्वा अग्निं परिलम्बा ऋक्शाखाप्रयोगं कुर्यात् । मन्त्रहोमं कृत्वा ततः स्थिरकृतं हुत्वा, बलिदानं कृत्वा हस्तौ पादौ प्रक्षाल्यान्वभ्य प्राणानायम्य सङ्कल्पहोमसंपूर्णफलाभाप्त्यर्थं पूर्णाहुतिहोमं करिष्ये, समुद्रादूर्ध्वं मूर्धनं दिवः पुनस्त्यादित्या० सप्त ते अग्ने० धामन्ते० एतैर्मन्त्रैर्हुत्वा आचार्याय प्रातिमां वद्यात् । ततः श्रेयःसंपादनं कृत्वाचार्यैर्विष्णु—गणपतिजपब्राह्मणेभ्यो गन्धमाल्यावेवस्त्रालङ्करणानि दत्त्वा, यथोचितदक्षिणां दत्त्वा, ब्राह्मणान् भोजयित्वा दक्षिणादिभिः सन्तोष्य विसर्जयेत् । इति होमविधिः ॥ अथ काम्यप्रयोगाः—

दूर्वाभयार्द्रसभिधो गोघृतेन समन्विताः । होतव्याः शान्तिके विप्र शान्तिर्येन भवेत् स्फुटा ॥ १ ॥

सभिधो राजवृक्षोत्था होतव्याः स्तम्भकर्मणि । भेषीघृतेन संपुक्ताः सहदेव्या सुसिद्धिदाः ॥ २ ॥

खादिराः मारणे प्रोक्ताः कटुतेलेन संपुताः । उत्पा(श्वा)टथेन्महीं सर्वा सशैलवनकाननाम् ॥ ३ ॥

यशश्चैव सदा होमे कुसुमैर्दाडिमोज्ज्वैः । अजाघृतेन देवर्षीन् वशयेत् सचराचरम् ॥ ४ ॥

वशमायान्ति ताः सर्वाः वचनागाङ्गनादयः । जातिनिर्मल्लिकाहोमो घृतेन सहितो भवेत् ॥ ५ ॥

साध्यानां कन्यकाः सर्वाः साधकाग्रे पतन्ति च । करवीरैस्तु रक्तैस्तु योषितो वशमानयेत् ॥ ६ ॥

शतपत्रैः कृतो होमः पृथ्वीलाभं करोति च । होमाच्च पित्रुमन्दैश्च मतिमाञ्जायते नरः ॥ ७ ॥

अङ्गोलपुष्पहोमेन सिद्धयोऽष्टौ भवन्ति हि । अर्कपुष्पैः सदारोग्यं मन्दारैरर्थसंपदः ॥ ८ ॥

तथैव पालिपुष्पैश्च राजानं गिरिकर्षकैः । नीलपुष्पैस्तथा होमे देशं च वशमानयेत् ॥ ९ ॥

ब्राह्मणास्तु वशं यान्ति वन्यैः मुचितिसंभवैः । कदम्बपुष्पहोमेन वक्षिणीं वशमानयेत् ॥ १० ॥

कुन्दपुष्पैस्तु सौभाग्यं विद्या रक्तोत्पलैर्भवेत् । विन्वपत्रैस्तु राज्यं च चक्रवर्तितमम्बुजैः ॥ ११ ॥

अशोकपुष्पहोमेन सर्वशोकविनाशनम् । कर्षिकापुष्पहोमेन राज्यप्रीतिमवाप्नुयात् ॥ १२ ॥

हरीतक्या च आरोग्यं व्याधिनाशो विभीतकैः । चतुष्पुष्पफलैर्होमश्चिन्तितार्थफलप्रदः ॥ १३ ॥
जम्बूफलैश्च होमेन यशश्चाप्नोति निर्मलम् । न्यग्रोधफलहोमेन सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १४ ॥
दाडिमीफलहोमेन दैत्यकन्यां समानयेत् । कूष्माण्डफलहोमेन धान्यसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥
वदरीफलहोमेन रत्नलाभो भवेद् ध्रुवम् । पिचुमन्दफलैः पुष्पैर्विद्वेषाकर्षणं परम् ॥ १६ ॥
द्राक्षाफलैः सदावरणं स्यावरं जङ्गमं तथा । नारिकेलफलैर्होमे वृद्धिमाप्नोति चान्वयाम् ॥ १७ ॥
कुटजीफलहोमेन वेतालीसिद्धिमाप्नुयात् । अम्यकैश्च कृते होमे सिद्ध्यन्तेऽप्सरसां गणाः ॥ १८ ॥
तिलैश्च शान्तिकं कुर्यान्मधुघृतसमन्वितम् । राजिकालवस्त्रैरेव वरयाकर्षणकं परम् ॥ १९ ॥
शिलातालकहोमेन मारयेद्विपुजं कुलम् । विन्वमूलकहोमेन शक्रतुन्यो भवेन्नरः ॥ २० ॥
त्रिमकुदलीपुष्पैः सर्वसत्त्वं वशं नयेत् । दुर्वाङ्गुरसमिद्धिस्तु अमृताखण्डसंयुतम् ॥ २१ ॥
घृतमधुसुसंयुक्तं महामृत्युविनाशनम् । अयुतं जुहुयाद्विन्वसमिद्धिः संपदे सुधीः ॥ २२ ॥
जुहुयाद्ब्रह्महृत्स्य समिद्धिर्मेघतेजसे । खादिरैरयुतं हुता कान्तिं पुष्टिमवाप्नुयात् ॥ २३ ॥
वटहृत्स्य समिधो जुहुयादयुतावधि । धनधान्यसमृद्धः स्यादचिरेणैव साधकः ॥ २४ ॥
तिलैस्तत्संख्यया हुता सर्वपापैः प्रमुच्यते । सिद्धार्धैरयुतं हुता शत्रून् विजयते नृपः ॥ २५ ॥
अनेनैव विधानेन नश्येन्मृत्युरकालतः । पापसेन कृतो होमो रक्षाभीकीर्तिदायकः ॥ २६ ॥
शुद्धाभपशुदुग्धेन हुता कृत्यां विनाशयेत् । अवमेवं मनोर्होमः शान्तिभीसंपदावहः ॥ २७ ॥
दधिदुग्धेन संपातं कुर्याद्विद्वेषो मतम् । प्रत्यहं जुहुवान्मन्त्री दुर्वा अष्टोत्तरं शतम् ॥ २८ ॥
आमयानखिलाञ्जिता दीर्घमायुरवाप्नुयात् । जुहुयाज्जन्मदिवसे पायसाजैर्गृतान्वितैः ॥ २९ ॥
इष्टामनिन्दितां लक्ष्मीमारोग्यमतुलं यशः । मन्त्रदुग्धघृताक्राभिर्दुर्वाभिर्जुहुयाद्दशी ॥ ३० ॥
सविंशतिशतं सप्तयक् स्वजन्मदिवसे सुधीः । आमयैः सकलैर्भुक्तो जीवेद्दर्शशतं सुधीः ॥ ३१ ॥
शान्मलीसमिधः सर्पिः पयोक्षं त्रिशतं सुधीः । जुहुयाद् ब्राह्मणानन्ते भोजयेन्मधुरान्वितम् ॥ ३२ ॥
प्रीशयेद् धनधान्याद्यैरात्मनो गुरुमादरात् । अनामयमवाप्नोति दीर्घमायुः भ्रिया सह ॥ ३३ ॥
सघृतेन पयोक्षेन हुता पर्वसि पर्वसि । राज्यभियमवाप्नोति पणमासाभात्र संशयः ॥ ३४ ॥
लाजैर्विशुद्धैर्जुहुयात् कन्यार्याः सुवराप्तये । वीरद्रुमसमिद्धोमाद् ब्राह्मणादीन् वशं नयेत् ॥ ३५ ॥
स्नाता सहस्रं प्रजपेदादित्याभिमुखो मनुज् । आभिष्याधिविनिर्मुक्तो दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ३६ ॥
अनेन मनुना सर्वं साधयेदिष्टमात्मनः । ..... ॥

इति मृत्युञ्जयप्रयोगः ॥ अथ श्रीविद्यावरणाकृत्वेन गायत्रीविधानम् । तत्र शारदातिसक्ते—(पृ० २१)

अथो वक्ष्यामि गायत्रीं तत्स्वरूपां त्रयीमयीम् । यथा प्रकाश्यते ब्रह्म सविदानन्दलक्षणम् ॥ १ ॥

प्रणवाद्या व्याहृतयः सप्त स्युस्तत्पदादिकाः । चतुर्विंशत्यसरात्मा गायत्री शिरसान्विता ॥ २ ॥
सर्ववेदोद्धृतः सारो मन्त्रोऽयं समुदाहृतः । ब्रह्मा देव्यादिगायत्री परमात्मा समीरितः ॥ ३ ॥
ऋष्याद्याः प्रणवस्यैते मुनिभिः परिकीर्तिताः । प्राग्वत् कृता षडङ्गानि ध्यायेद्विष्णुं तथा ततः ॥ ४ ॥
तथा तन्प्रकरणोक्तप्रकारेण ।

जमदग्निमरद्वाजभृगुगौतमकरषपान् । विश्वामित्रवसिष्ठाख्यौ व्याहृतीनामृषीन् विदुः ॥ ५ ॥
गायत्र्युष्णिगथानुष्टुप् बृहतीपङ्क्तयः पुनः । त्रिष्टुब्जगत्यौ छन्दांसि कथितानि मनीषिभिः ॥ ६ ॥
सप्तार्चिरनिलः सूर्यो वाक्पतिर्वरुणो वृषा । विश्वेदेवाः क्रमादासां देवताः परिकीर्तिताः ॥ ७ ॥
भूराद्याभिर्व्याहृतिभिः षड्भिः कुर्यात् षडङ्गकम् । व्याहृतीः सप्त भूराद्याः ह्यष्टुर्वांसोरुपुष्पके ॥ ८ ॥
जठरे न्यस्य मन्त्रज्ञो ध्यायेत्ता व्याहृतीस्ततः । स्नानानि सप्त लोकाः स्युः सर्वासां स्वस्वसंज्ञकाः ॥ ९ ॥
स्वे स्वे च वर्णतरवो रूपयौवनसंयुताः । शौमवस्त्रपरीधानाः सर्वाभरणभूषिताः ॥ १० ॥
जम्बिद्राम्भोजवदनाः प्रभामण्डलमण्डिताः । सितोपवीतहृदयाः सपवित्रचतुष्कराः ॥ ११ ॥
अभयाक्षसगप्यत्र (?) वरहस्तसरोरुहाः । एवं होमजपारम्भे ध्येवा व्याहृतयो द्विजैः ॥ १२ ॥
गायत्र्या मुनिराख्यातो विश्वामित्रो महायुतिः । गायत्री छन्द इत्थुक्तं देवता सविता स्मृतः ॥ १३ ॥
एतान् विन्यस्य ऋष्यादीन् गायत्र्यर्क्षास्तनौ न्यसेत् । वत्सन्धिषु ध्वजे नाभौ हृत्कण्ठधृजसन्धिषु ॥ १४ ॥
आस्यनासाकपोलाधिकर्णभूमस्तके पुनः । पारचात्योत्तरबामग्रार्ध्ववक्त्रेषु साधकः ॥ १५ ॥
पदानि दश विन्यसेदेषु स्नानेषु मन्त्रवित् । शिरोभूमध्यवृक्त्रके कण्ठहृत्नाभिगुह्यके ॥ १६ ॥
जानुनोः पादयोर्गुह्ये तच्छिरः शिरसि न्यसेत् । हृदयं प्रक्षले योक्तं विष्णवे शिर ईरितम् ॥ १७ ॥
शिक्षा रुद्राय कवचमीश्वराय समीरितम् । नेत्रं सदाशिवायोक्तमर्त्तं सर्वात्मने स्मृतम् ॥ १८ ॥
षडङ्गान्येवमुक्तानि यथास्थानं प्रविन्यसेत् । शिरसोऽस्य मुनिर्ब्रह्मा छन्दो देव्यादिका स्मृता ॥ १९ ॥
गायत्री परमात्मास्य देवता कथिता बुधैः । ॥

मुक्ताविद्रुमहंमनीलधवलचक्रायैश्वर्यैस्त्रीष्वशौ-

युक्तामिन्दुनिषद्वरसमुकृतां तच्चात्मवर्त्तात्मिकाम् ।

गायत्रीं वरदामयाकुशकशान् पाशं कपालं गुह्यं

शङ्खं चक्रमधारविन्दयुगलं हस्तैर्वहन्ती भजे ॥ २० ॥

कथः काशः, गुह्यं शिशिलम् । दक्षाधःकरमारभ्य दक्षवामदक्षवामक्रमेणोपर्युपरि ब्रह्मक्रमेणायुधानि ध्येयानि ।
सप्तव्याहृतिसंयुक्तां गायत्रीं शिरसान्विताम् । त्रिकशरन् धिया प्राखान् धारयेद्यतमानसः ॥ २१ ॥
प्राखायामोऽप्यमाख्यातः समस्तदुरितापहः । प्राखायामान् पुरा कृता गायत्री सन्ध्वयोर्जपेत् ॥ २२ ॥
विधाय मण्डलं विद्वान् त्रिकोणोज्ज्वलकक्षिकम् । अष्टपत्राम्बुजद्वन्द्वं चतुरस्रत्रयावृतम् ॥ २३ ॥

सौरं पीठं यजेत् तत्र दीप्तादिनवशक्तिभिः । मूलमन्त्रेण क्लृप्तायां मूर्तौ देवीं प्रपूजयेत् ॥ २४ ॥
 त्रिषु कोशेषु संपूज्या ब्राह्म्याद्याः शक्तयो बहिः । आदित्याद्यास्ततः पूज्या उपादिसहिताः क्रमात् ॥ २५ ॥
 ततः षडङ्गान्यभ्यर्च्य केसरेषु यथाविधि । प्रह्लादिनीं प्रभां पञ्चान्नित्यां विश्वम्भरां पुनः ॥ २६ ॥
 विलासिनीप्रभावत्यां जयां शान्तां यजेत् पुनः । कान्तिं दुर्गासरस्वत्यां विश्वरूपां ततः परम् ॥ २७ ॥
 विशालासंज्ञितामीशां व्यापिनीं विमलां यजेत् । तस्योपहारिणीं मूर्त्तमां विश्वयोनिं जयावहाम् ॥ २८ ॥
 पद्मालयां परां शोभां पद्मरूपां ततोऽर्चयेत् । ब्राह्म्याद्याः सारुथा वाद्ये पूजयेत् प्रोक्तलक्षणाः ॥ २९ ॥
 ततोऽर्चयेद् ग्रहान् वाद्ये शक्राद्यानायुधैः सह । इत्थमावरणैर्देवीं दशभिः परिपूजयेत् ॥ ३० ॥
 धर्मार्थकाममोक्षार्थां भोक्ता स्याद् द्विजसत्तमः । ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि ब्रह्मणे
 ऋषये नमः । मुखे देवीगायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीपरमात्मने देवतायै नमः । इति विन्यस्य, पूर्व
 प्रणवप्रकरणोक्तप्रकारेण करषडङ्गन्यासान् कृत्वा तथैव विष्णुं ध्यात्वा, पुनः शिरसि जमदग्निभरद्वाजभृगु-
 गौतमकाश्यपाविश्वामित्रवसिष्ठेभ्य ऋषिभ्यो नमः । मुखे गायत्र्युपनिगनुष्टुप्बृहतीपंक्तित्रिष्टुप्जगतीभ्यश्छन्दोभ्यो
 नमः । हृदये अग्निवायुसूर्यगुरुवसुवृषाविश्वेदेवेभ्यो देवताभ्यो नमः । इति विन्यस्य, ओम्भूः हृदयाय नमः ।
 ओम्भुवः शिरसे स्वाहा । ओम्स्वः शिखायै वषट् । ओम्हः कवचाय हुं । ओम्जनः नेत्रेभ्यो वौषट् । ओ-
 तपः सत्यं ब्रह्माय फट् । इति मन्त्रैः करषडङ्गन्यासं कृत्वा, ततः हृदि ओम्भूः नमः । मुखे ओम्भुवः नमः ।
 वक्त्रांसे ओम्स्वः नमः । वामांसे ओम्हः नमः । दक्षोरी ओम्जनः नमः । वामोरी ओम् तपः नमः । जठरे ओम्सत्यं नमः ।
 इति विन्यस्य, प्रथमोक्तं व्याहृतीध्यात्वा, शिरसि विश्वामित्रऋषये नमः । मुखे देवीगायत्रीच्छन्दसे नमः ।
 हृदये सवित्रे देवतायै नमः । इति विन्यस्य, ओम्ब्रह्मणे नमः हृदयाय नमः । विष्णवे नमः शिरसे स्वाहा ।
 रुद्राय नमः शिखायै वषट् । ईश्वराय नमः कवचाय हुं । सदाशिवाय नमः नेत्रत्रयाय वौषट् ।
 सर्वात्मने नमः ब्रह्माय फट् । इति मन्त्रैः करषडङ्गन्यासं कृत्वा, पादाङ्गुलिमूलयोः सं नमः । गुल्फयोः
 स्सं नमः । जानुनोः विं नमः । ऊरुमूलयोः तुं नमः । शिक्ते र्वं नमः । नाभौ रं नमः । हृदि रिं नमः ।
 कण्ठे रं नमः । कराङ्गुलिमूलयोः भं नमः । मणिबन्धयोः गौं नमः । कुर्यरयोः ऐं नमः । भुजमूलयोः वं
 नमः । मुखे स्वं नमः । नासिकयोः धीं नमः । कपोलयोः भं नमः । नेत्रयोः हिं नमः । कर्णयोः धिं नमः ।
 भुवोः यौं नमः । मस्तके यौं नमः । चूडाधः नः नमः । वामकर्णे प्रं नमः । दक्षकर्णे चों नमः । मुखे रं
 नमः । शिरसि यात् नमः ॥ शिरसि तत् नमः । भ्रूमध्ये सवितुर्नमः । नेत्रयोः घरेण्यं नमः । मुखे भर्गो
 नमः । कण्ठे देवस्य नमः । हृदि धीमहि नमः । नाभौ धियो नमः । गुह्ये यो नमः । जानुनोः नः नमः ।
 पादयोः प्रचोदयात् नमः । इति विन्यस्य, शिरसि ब्रह्मणे ऋषये नमः । मुखे देवीगायत्रीच्छन्दसे नमः ।
 हृदि परमात्मने देवतायै नमः । इति विन्यस्य, शिरसि ओम्भापो ज्योती रतोऽमृतं ब्रह्मभूर्भुवःस्वरो नमः ।
 इति विन्यस्य, महाव्याहृतिभिः प्राणायामत्रयं कृत्वा, पुनश्च गायत्र्याः पदम्यासान्ते कृत्वा, ततश्चतुर्विंश-

अङ्गं मन्त्रस्तथा पादः पदमचरकेशवौ । न्यासाः स्युर्वनमाला श्रीमुद्रा चोत्पत्तिसंज्ञकाः ॥ १ ॥

हृदि मूर्ध्नि शिखायां च कवचे लोचनत्रये । अस्त्रे च विन्यसेत् तत्सवितुरित्याद्यनुक्रमात् ॥ २ ॥
 प्रथमं दक्षिणाङ्गुष्ठादारभ्याथ कनिष्ठिका । इतरेभ्यः समारभ्य न्यसेदङ्गुलिसन्धिषु ॥ ३ ॥
 अङ्गेषु विन्यसेत् परचान्मूर्ध्नि वक्त्रे गले हृदि । नाभिमेदोरुपादेषु तारन्याहृतिसंयुतम् ॥ ४ ॥
 गायत्रीमन्त्रमेषोऽयं मन्त्रन्यासः प्रकीर्तितः । न्यसेदनामिकायां च कनिष्ठे करयोस्तले ॥ ५ ॥
 देहे शिरसि नाभौ च पादान् पदयुगेऽपि च । पुनः शिरसि भालेऽच्छोर्मुखे कण्ठे तथा हृदि ॥ ६ ॥
 नाभौ गुदे च जान्वादिपादयोरचैव विन्यसेत् । पदन्यास इति प्रोक्तो वसिष्ठादिमहर्षिभिः ॥ ७ ॥
 आरभ्य दक्षिणाङ्गुष्ठात् परचाचान्य(१) यावत्कनिष्ठिकाम् । अङ्गुलीषु दर्शयित्वा पदानि क्रमतो न्यसेत् ॥ ८ ॥
 शीर्षभ्रूमध्यगे नेत्रयुगले वदने हृदि । नाभौ गुदे चोरुयुगे जानुद्वन्द्वे पदद्वये ॥ ९ ॥
 दशस्थानेषु चैकैकं न्यसेत् पदमनुक्रमात् । अनामिकाभ्यां प्रणवं न्यसेत् करतलद्वये ॥ १० ॥
 उभाभ्यां तर्जनीभ्यां च युगपद् व्याहृतित्रयम् । अङ्गुष्ठद्वयेस्तासु विन्यसेत् तिसृषु क्रमात् ॥ ११ ॥
 पर्वस्वङ्गुष्ठयोगेन अक्षराणि न्यसेत् पृथक् । मुखवृत्ते लोचनयोः कर्णयोर्नासयोरपि ॥ १२ ॥
 गण्डयोरोष्ठयोर्दन्तपंक्तयोः कण्ठे च वक्षसि । कुक्षौ नाभौ पार्श्वयोश्च गुह्ये जान्वोः पदोर्न्यसेत् ॥ १३ ॥
 चतुर्विंशतिवर्णाश्च नमोऽन्तान् मणवादिभ्यः । अक्षरन्यास इत्युक्तो मोक्षैकफलदो नृणाम् ॥ १४ ॥
 मूर्ध्नि भाले मुखे नेत्रयुगे कर्णद्वयेऽपि च । पुटद्वन्द्वे नासिकाया वदने चिबुके गले ॥ १५ ॥
 बाह्वोर्हृदि तनूद्वन्द्वे नाभिदेशे च गुह्यके । ऊरुयुग्जानुयुग्मे च पदयुग्मे च विन्यसेत् ॥ १६ ॥
 वर्णानन्ते केशवाय नम इत्यादिकान् क्रमात् । पाण्ड्यीकुम्भाय नम इत्यन्ताभिषतमानसः ॥ १७ ॥
 केशवन्यास एव स्याद् भुक्तिमुक्तिफलप्रदः । दक्षिणेतरोर्बाह्वोस्तर्जन्यङ्गुष्ठयुक्त्वा ॥ १८ ॥
 मुद्रया वनमालारूपं न्यासं त्रिपदया न्यसेत् । कण्ठादिपादपर्यन्तं भीकरं मोक्षदं शुभम् ॥ १९ ॥
 शङ्खचक्रमनुध्यायन् गायत्र्यैकैकमक्षरम् । विन्यसेद्भुजयोर्न्वासं भीमद्रापूर्वमुत्तमम् ॥ २० ॥
 आदौ वृत्तं वसुदलमष्टकोणं ततः परम् । पश्चात् स्वरदलं ध्यायेद्विस्त्रेहा भुजयोर्द्वयोः ॥ २१ ॥
 वृत्तमध्ये न्यसेत् तारं व्याहृतित्रयसंयुतम् । गायत्र्याः प्रथमं पादं न्यसेद्भुजदलान्तरम् ॥ २२ ॥
 द्वितीयं वसुकोशे च तृतीयं च तुरीयकम् । न्यसेत् स्वरदले विद्वान् सर्वपापनिवृत्तये ॥ २३ ॥

इत्युत्पत्तिन्यासः । अथ स्थितिन्यासः—

अङ्गं वर्णाः पदः पादार्धभ्रूय् न्यापकाङ्गवः । तत्त्वमावृत्तिरित्यष्टौ न्यासाः स्युः स्थितिसंज्ञकाः ॥ १ ॥
 पादयोः पञ्चतुःसन्धयोः कर्णयोर्नाभौ च पार्श्वयोः । पञ्चमास्त्रे ललाटे च दृशोः श्रोत्रयोश्च नासयोः ॥ २ ॥
 गण्डोष्ठदन्तजिह्वासु कण्ठदोर्मूलहृत्स्वपि । चतुर्विंशतिवर्णाश्च न्यसेदङ्गेष्वनुक्रमात् ॥ ३ ॥
 एकैकमक्षरं प्राज्ञं दन्तयोर्बाहुमूलयोः । पादयोः पञ्चतुःसन्धयोर्नाभौ शीर्षे ललाटके ॥ ४ ॥
 वक्त्रे कण्ठे च हृदये पदानि क्रमतो न्यसेत् । पादद्वये च जान्वादिगुदान्ते नाभिमण्डले ॥ ५ ॥

शीर्षे भाले नेत्रयुगे वक्त्रे कण्ठे च वक्षसि । गायत्र्या विन्यसेत् पादान् क्रमेणैव विचक्षणः ॥६॥
 आनाभि पादादारभ्य न्यसेत् पादद्वयं मनोः । आचक्षुः शीर्षमारभ्य न्यसेत् पादं तृतीयकम् ॥७॥
 न्यसेद्वक्षसि गायत्रीमृह्ण्यासोऽयमुदाहृतः । गायत्रीं व्याहृतियुतां कराभ्यां विन्यसेदुद्यः ॥ ८ ॥
 पृथिव्यापस्तथा तेजो वायुराकाशमप्यथ । गन्धो रसस्तथा रूपं स्पर्शशब्दाविति स्थितौ ॥ ९ ॥
 उपस्थपायुपादांश्च पाणिवाग्घ्राणजिह्वाकाः । लोचनं तक्ततः श्रोत्रं मनोबुद्धिरहङ्क्रिया ॥ १० ॥
 अव्यक्तमिति तत्त्वानि चतुर्ध्वन्तानि सर्वतः । नमोन्तकानि गायत्रीमन्त्रवर्त्यः सविन्दुकैः ॥ ११ ॥
 आवापादौ ? च युक्तानि प्रणवादीनि पादयोः । जान्वोर्नाभौ च हृदये भूमध्ये रन्ध्रयोरपि ॥१२॥
 नासाजिह्वालोलोचनेषु तर्कशेषपायुषु । पादपाण्यास्यनासासु जिह्वायां नयने तच्चि ॥ १३ ॥
 कर्णद्वये क्रमेणैव न्यसेद्भूयो हृदि न्यसेत् । अवशिष्टानि चत्वारि तत्त्वानि तनुशुद्ध्ये ॥ १४ ॥

तत्प्रकारस्तु—जोभूर्भुवःस्वः तत्पृथिव्यात्मने नमः पादयोः, इत्यादि ।

परिपूर्णं परं ब्रह्म स्वप्नारमानं जगन्मयम् । तेजोमण्डलमध्यस्थं भावयन्नावृतीर्न्यसेत् ॥ १५ ॥
 दक्षिणस्थ पदाङ्गुष्ठादारभ्य त्रिपदाक्षरैः । न्यसेद् वामपदाङ्गुष्ठपर्वन्तं मण्डलाकृति ॥ १६ ॥
 इति स्थितिर्न्यासः । अथ लयन्यासः—

मन्त्रपादपदन्यासाक्षरदण्डकचम्पकाः । अङ्गन्यापक्रमिस्थष्टौ न्यासाः स्युर्लपसंज्ञिताः ॥ १ ॥
 पादयोश्च चतुःसंध्योर्नाभौ हृदि गले पुनः । गायत्र्या विन्यसेत् तारव्याहृतित्रयसंयुतम् ॥ २ ॥
 पादोरुत्राङ्गुलजङ्घान्ते नाभौ हृदि गले मुखे । ललाटे मूर्ध्नि गायत्र्या न्यसेत् पादत्रयं क्रमात् ॥ ३ ॥
 पादयोर्जाङ्गुनोः कट्योर्नाभौ हृदि गले मुखे । ललाटे मूर्ध्नि गायत्र्याः शिखायां विन्यसेदश ॥४॥
 उभयोः पादयोः सन्धिचतुष्के नाभिवक्षसि । कण्ठे चोष्ठयुगे दन्तपङ्क्तयोस्तालद्वयेऽपि च ॥ ५ ॥
 नासाश्रुत्योलोचनयोः पूर्वादिमुखपञ्चके । अक्षराणि चतुर्विंशद्गायत्र्या विन्यसेत् क्रमात् ॥ ६ ॥
 एकैकमक्षरं तालुनासाश्रुत्यक्षिपु न्यसेत् । पञ्च पस्तन्धिषु गले ध्वजे नाभौ च वक्षसि ॥ ७ ॥
 कण्ठे दोःसन्धिषु दशस्वोकारादि नमोन्तकान् । गायत्र्या विन्यसेद्वर्णान् बिन्दुयुक्तान् यथाक्रमम् ॥८॥

ततो दण्डकन्यासं न्यसेत् ।

पादजानूरुगुह्येषु नाभौ हृदि च वक्षसि । वक्त्रे भ्रूयध्यशिरसि पदानि क्रमतो न्यसेत् ॥ ९ ॥
 अथ चम्पकन्यासः । पूर्वोक्तस्थानेषु—ओतं प्रह्लादिभ्यै चम्पकनिभायै नमः । ओत्सं प्रभायै अतसीपुष्पसन्धि-
 भायै नमः । ओर्वि(संनि)त्यायै पिङ्गलरूपायै नमः । ओतुं विश्वभद्रायै इन्द्रनीलप्रभायै नमः । ओर्वे विलासिभ्यै
 नीलरूपायै नमः । ओरं प्रभावस्यै नीलवर्णायै नमः । ओर्वि जयायै विद्युन्निभायै नमः । ओयं शान्तायै
 रक्तगौरवर्णायै नमः । ओमं कान्तायै जलद्वर्णायै नमः । ओगो तुर्गायै रक्तवर्णायै नमः । ओदं सरस्वत्यै
 मरकतसन्निभायै नमः । ओवं विद्वेमायै ज्योतीपुष्पसंनिभायै नमः । ओस्यं विशालायै स्वर्णप्रभायै नमः ।
 ओर्ध्वं ईशायै कुङ्कुमप्रभायै नमः । ओमं व्यापिन्यै पद्मरागनिभायै नमः । ओर्दि विमलायै शङ्खप्रभायै नमः ।

ओंधि तमोपहारिण्यै पाण्डुरभिभायै नमः । ओंयों सूक्ष्मायै इन्द्रगोपसंनिभायै नमः । ओंयों विश्वयोन्यै
 शौद्रसंनिभायै नमः । ओंनः जयावहायै आदित्योदयसंनिभायै नमः । ओंयं पद्मालयायै नीलोत्पलसञ्चि-
 भायै नमः । ओंयों परायै गौरोचनसंनिभायै नमः । ओंदं शोभायै कुन्देन्दुशंखनिभायै नमः । ओंयात् पेक्ष-
 रूपायै स्फुटिकसंनिभायै नमः ॥

चम्पकन्यास एवोऽयं सर्वपापप्रलाशनः । व्याहृतित्रयपादांश्च षडङ्गेषु न्यसेत् क्रमात् ॥ १० ॥

व्यापकत्वेन गायत्रीं सप्तव्याहृतिपूर्विकाम् । शिरोन्तं तुर्यपादं च त्रिवारं विन्यसेत् पृथक् ॥ ११ ॥

मूर्धादिपादपर्यन्तमामूर्धा च पदान्ति(? दि)कम् । ..... ॥

इति लयन्यासः ॥ एवं चतुर्विंशतिम्यासान् विधाय गायत्र्या अर्घ्यबोधो विधेयः । अत्र गायत्रीं प्रणवादि-
 कसप्तव्याहृत्युपेतां शिरःसमेतां सर्ववेदसारमिति वदन्ति । एवं विरुष्टां गायत्रीं प्राणायामैरुपास्य प्रणव-
 व्याहृतित्रयोपेता गायत्री जपादिभिरुपास्या । तत्र शुद्धगायत्री प्रत्यङ्मुखैक्यबोधिका, धियो यो नः प्रचो-
 दयादिति नोऽस्माकं धियो दुर्धीः प्रचोदयात् सर्वबुद्धिसंक्रान्तःकरणप्रकाशकः सर्वसाक्षी प्रत्यगारम्भोच्यते ।
 तत्र प्रचोदयाच्छब्दनिर्विद्वस्यात्मस्वरूपतः परं ब्रह्म तत्सवितुः-पदैर्निर्दिश्यते । तत्रेदं “ ओंतरसदिति निर्वेशो
 ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः ” । इति तच्छब्देन प्रत्यङ्भूतं स्वतःसिद्धं परं ब्रह्मोच्यते, सवितुरिति स्थितितयो-
 पलक्षकसर्वप्रपञ्चोत्पादकलक्षणसमस्तद्वैतविश्वमाधिष्ठानत्वं लक्ष्यते । वरेण्यमिति सर्वैश्वर्यपूर्णं निरतिशयाम-
 न्दरूपं, भर्ग इति आबिद्यादोषभर्जनात् ज्ञानस्यैव विषयत्वं, देवस्य विषयस्येति सर्वघोतनात्मकाजगद्वि-
 दानन्दकरः । तत्सवितुर्देवस्येत्यत्र चक्षुषां राहोः शिरः इतिबद्धौपचारिकः । बुद्ध्यादिसर्वदृश्यसाक्षिल-
 क्षणवत् निःस्वरूपं तत्सर्वाधिष्ठानं, रज्जुसर्पम्यावेन नापवादसमानाधिकरणरूपमेकत्वं सोऽहं इति म्यावेन
 सर्वसाक्षिप्रत्यगारम्भो ब्रह्मण सह तादात्म्यरूपमेकत्वं भवतीति सर्वात्मब्रह्मबोधकोऽयं गायत्रीमन्त्रः सं-
 घते ॥ सप्तव्याहृतीनामप्ययमर्थः । भूरिति सम्भाव्यमत्रोच्यते । भुविरिति सर्वं भावयति प्रकाशयतीति
 व्युत्पत्त्या चिद्रूपमुच्यते । स्वरिति स्वर्यते इति व्युत्पत्त्या खड्गं सर्वं प्रेर्यमाणं स्वस्वरूपमुच्यते । मह
 इति महीयते पूज्यते इति व्युत्पत्त्या सर्वातिशयत्वमुच्यते । जन इति जनयतीति व्युत्पत्त्या सर्वकारणत्व-
 मुच्यते । तप इति सर्वतेजोरूपत्वं, सत्यमिति सर्वबाधाधिकरणं यत्तेजोरूपं तत्सत्तार्थरूपं, तत्तदोकारवाच्यं
 ब्रह्मवात्मास्य चिद्रूपात्मभाव इति । यद्वा भूराद्याः सप्त लोकाः ओंकारशब्दाच्चब्रह्मात्मकाः न तद्व्यति-
 रिक्तं किञ्चिदस्तीति व्याहृतयोऽपि सर्वात्मब्रह्मबोधिकाः ॥ गायत्रीशिरसोऽप्ययमर्थः । आप इति ‘ आप्त्वा
 व्याप्तौ ’ व्यापित्वमुच्यते, ज्योतिरिति प्रकाशरूपं, रस इति सर्वातिशयत्वं, अमृतमिति मरणादिसंसार-
 नित्यमुक्तत्वं, ब्रह्मेति आत्मोच्यते, एवं सर्वव्यापि सर्वप्रकाशं सर्वातिशयं नित्यमुक्तमात्मस्वरूपं सच्चिदा-
 मन्दात्मकं यदोकारवाच्यं ब्रह्माहमस्मीति, गायत्रीशिरसोऽपि सर्वात्मब्रह्मबोधकत्वं । यजूक्ताया (जप्त्वा)
 पूर्ववत् प्राणायामादिव्याहृतिन्यासशिरसोऽन्यासादिकं विधाय चतुर्थपादगायत्रीमन्त्रजपं भोक्तार्यां कुर्यात् ।
 “ परो रजसे सावधौ ” इति चतुर्थः पादः । अस्य विमल श्रुतिः, गायत्री कुन्दः, परमात्मा देवता ।
 सवितुर्भेदज्ञानतःस्वगुणातीतोऽस्तौ यः सोऽहं इति चतुर्थपादस्यार्थः । उदासीनो बीजं सुषुम्नानादी सरस्वती
 शक्तिः । मोक्षार्थं विनियोगः । ओंपरः इदमाय नमः । ओंरजसे शिरसे स्वाहा । ओंसावधौ शिक्षायै
 वषट् । ओंपरः कवचाय हुं । ओंरजसे नेत्रत्रयाय वौषट् । ओंसावधौ अस्त्राय फट् । एवमङ्गुलीन्यासः ।
 ध्यानम्—

ध्यायेद्भास्करशीतांशुवह्नीनां मण्डलोपरि । स्थिते वह्निपुरे नागदलपद्मसमाश्रितम् ॥ १ ॥

अक्रुष्टमात्रममलं विष्णुमोक्षारूपिणम् । सर्वदेवमयं देवमनन्तं सर्वतोमुखम् ॥ २ ॥

स्वमायया समाक्रान्तं सूक्ष्मज्योतिःस्वरूपकम् । स ब्रह्मा स शिवः सेन्द्रः सोऽक्षरः परमः स्वराट् ॥ ३ ॥

इति ध्यात्वा—

असित्रित्ववदयोनीश्च सुरभिं चाप्यजस्तनीम् । लिङ्गमुद्रां महाशुद्रामञ्जलिं चापि दर्शयेत् ॥ ४ ॥

गायत्र्यारकन्दो गायत्री विश्वामित्र ऋषिस्तथा । सविता देवतामिस्तु मुखं ब्रह्मा शिरस्तथा ॥ ५ ॥

विष्णुश्च हृदयं शुक्रो ललाटे शुक्रवर्णता । सांख्यायनमगोत्रं स्याज्जपादौ विनियोगतः ॥ ६ ॥

त्रैलोक्यवरणा पृथ्वी देवता कुचिरेव च । एवं ध्यात्वा तु गायत्री जपेद् द्वादशलक्षणाम् ॥ ७ ॥

ब्रह्मचारी गृहस्थश्च प्रसवेन युतां जपेत् । अन्ते च प्रसवं कुर्याच्चेनासौ बुद्धिमाप्नुयात् ॥ ८ ॥

वानप्रस्थो जपं कुर्याच्चतुर्थसंहितां तथा । रे इत्येतत्तु बीजं स्यात् यवर्क्षः शक्तिरुच्यते ॥ ९ ॥

शीत्येत् कीलकं प्रोक्तं गायत्र्यास्त्रिपदात्मनः । गायत्रीकन्दः पादानां विश्वामित्र ऋषिस्तथा ॥ १० ॥

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च देवतास्त्रिभिः ताः क्रमात् । अक्षराणां च सर्वेषां प्रजापतिर्ऋषिस्तथा ॥ ११ ॥

विनियोगाङ्गविन्यासे गायत्री कन्द उच्यते । अक्षराणां च सर्वेषां वक्ष्यन्ते देवताः क्रमात् ॥ १२ ॥

अग्निर्वायु रविर्विशुद्धमो वरुण एव च । बृहस्पतिस्तु पर्जन्य इन्द्रो गन्धर्व एव च ॥ १३ ॥

पूषा शिवश्च लघा च वसवश्च मरुचतः । सोमोऽङ्गिरा विश्वेदेवा अभिर्ना च प्रजापतिः ॥ १४ ॥

सर्वदेवश्च रुद्रश्च ब्रह्मा विष्णुरश्च देवताः । उपकाले चिन्तनीयास्तासां सायुज्यमाप्नुयात् ॥ १५ ॥

अथाक्षरतत्त्वानि—

पृथिवी पुष्करं तेजो वायुरम्बरमेव च । मन्थो रसोऽथ रूपं च स्पर्शः शब्दोऽपि वागपि ॥ १६ ॥

ह्लात्वावपत्यः वायुरश्च पृथ्वीरे वक्त्रचक्षुषी । जिह्वा घ्राणो मनस्तत्त्वमहङ्कारो महास्तथा ॥ १७ ॥

गुणत्रयं च यत्तत्त्वं क्रमतस्तत्त्वनिरुचयः । ..... ॥

अष्टाक्षरशक्तयोऽप्युच्यन्ते—

प्रह्लादिनी प्रभा नित्या विश्वभद्रा विलासिनी । प्रभावती जया शान्ता कान्ता दुर्गा सरस्वती ॥ १८ ॥

विश्वमाया विशालेशा व्यापिनी विमला तथा । तमोपहारिणी सूक्ष्मा विश्वयोनिर्जयावहा ॥ १९ ॥

पर्णलया परा शोभा भद्ररूपा च शक्तयैः । ..... ॥

अथ प्रत्यक्षध्यानान्युच्यन्ते—

तत्कारं चम्पकापीतं ब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् । शान्तं पद्मासनारूढं ध्यायेत् स्वस्थानसंस्थितम् ॥ १ ॥

सकारं चिन्तयेद्देवमवसीपुष्पसंनिभम् । पद्ममध्यस्थितं सौम्यहृत्पपातकनाशनम् ॥ २ ॥

१ 'सविश्वम्बरसंहिता' 'सविश्वहरसंहिता' इति पाठान्तरम् । २ 'सीता' पाठान्तरम् । ३ 'विश्वरूपावहा' पाठान्तरम् ।

४ 'पद्मरूपा' पाठः । ५ 'ततः परम्' इति वा पाठः ।

विकारं कपिलं नित्यं कमलासनसंस्थितम् । ध्यायेच्चान्तं द्विजश्रेष्ठो महापातकनाशनम् ॥ ३ ॥
 तुकारं चिन्तयेत् प्राञ्ज इन्द्रनीलसमप्रभम् । निर्दहेत् सर्वदुःखानि ग्रहयोगसमुद्भवान् ॥ ४ ॥
 र्वकारं वद्विदीप्ताभं चिन्तयेच्च विचक्षणः । धूतहत्याकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ ५ ॥
 रेकारं विमलं ध्यायेच्छुद्धस्फटिकसंनिभम् । पापं विनश्यति क्षिप्रमगम्यागमनोद्भवम् ॥ ६ ॥
 णिकारं चिन्तयेद्योगी शुद्धस्फटिकसंनिभम् । अभक्ष्यमद्यत्वं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ ७ ॥
 यंकारं तारकावर्णमिन्दुरेखाविभूषितम् । योगिनां वरदं ध्यायेद् ब्रह्महत्याविनाशनम् ॥ ८ ॥
 भकारं कृष्णवर्णं तु नीलमेघसमप्रभम् । ध्यात्वा पुरुषहत्यादि पापं नाशयते द्विजः ॥ ९ ॥
 गौंकारं रक्तवर्णं च कमलासनसंस्थितम् । गोहत्यादिकृतं पापं नाशयन्तं विचिन्तयेत् ॥ १० ॥
 देकारं रक्तसङ्काशं कमलासनसंस्थितम् । चिन्तयेत् सततं योगी स्त्रीहत्यादहनं परम् ॥ ११ ॥
 षकारं शुक्लवर्णं तु जातीपुष्पसमप्रभम् । गुरुहत्याकृतं पापं ध्यात्वा दहति तत्क्षणात् ॥ १२ ॥
 स्यकारं तु तथा पीतं सुवर्णसदृशप्रभम् । मनसा चिन्तितं पापं ध्यात्वा दहति चानघः ॥ १३ ॥
 धीकारं चिन्तयेच्छुक्लं कुन्दपुष्पसमप्रभम् । पितृमातृवधात् पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ १४ ॥
 मकारं पद्मरागाभं चिन्तयेत् दीपसंनिभम् । पूर्वजन्मार्जितं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ १५ ॥
 ठिकारं शङ्खवर्णं तु पूर्णचन्द्रसमप्रभम् । अशेषपापदहनं ध्यायेन्नित्यं विचक्षणः ॥ १६ ॥
 धिकारं पाण्डुरं ध्यायेत् पद्मसोपरि संस्थितम् । प्रतिग्रहकृतं पापं क्षरणादेव नश्यति ॥ १७ ॥
 योकारं रक्तवर्णं तु इन्द्रगोपसमप्रभम् । ध्यात्वा प्राणिवधपापं निर्दहेन्मुनिपुङ्गव ॥ १८ ॥
 द्वितीयश्चैव संप्रोक्तो योकारो रक्तसन्निभः । निर्दहेत् सर्वपापानि नान्यैः पापैः प्रलिप्यते ॥ १९ ॥
 नःकारं तु मुखं पूर्वमादित्योदयसंनिभम् । सकृद् ध्यात्वा द्विजश्रेष्ठः स गच्छेद्दृष्ट्वा पदम् ॥ २० ॥
 नीलोत्पलदलरयामं मकारं दक्षिणाशुखम् । सकृद् ध्यात्वा द्विजश्रेष्ठः स गच्छेद्ब्रह्मणः पदम् ॥ २१ ॥
 सौम्यं गोरोचनापीतं चोकारं चोत्तराशुखम् । सकृद् ध्यात्वा द्विजश्रेष्ठः स गच्छेद्दृष्ट्वा पदम् ॥ २२ ॥
 शुक्लवर्णेन्दुसंकाशं दकारं पश्चिमाननम् । सकृद् ध्यात्वा द्विजश्रेष्ठः स गच्छेद्दृष्ट्वा पदम् ॥ २३ ॥
 यात्कारस्तु शिरः प्रोक्तरचतुर्वदनसप्रभः । प्रत्यक्षफलदो ब्रह्मविष्णुरुद्र इति स्थितः ॥ २४ ॥
 एवं ध्यात्वा तु मेधावी जपहोमौ करोति वः । न भवेत् सूतकं तस्य मृतकं च न विद्यते ॥ २५ ॥
 यस्तेषां न विजानाति गायत्रीं च तथाविधाम् । कथितं सूतकं तस्य मृतकं च तथानघ ॥ २६ ॥
 नैव दानफलं तस्य न च यज्ञफलं तथा । नैव तीर्थफलं प्रोक्तं तस्मैव सूतके सति ॥ २७ ॥
 विन्यस्यैवं जपेद्यस्तु गायत्रीं वेदमातरम् । ब्रह्मलोकमवाप्नोति व्यासस्य वचनं यथा ॥ २८ ॥
 स्वरूपं यः पुनस्तस्याः कृतेवास्ते यथाविधि । ब्रह्मदोषैर्न लिप्येत असंपूर्णा वसुन्धरा ॥ २९ ॥
 यथाकथञ्चिज्जपेत् देवीं परममाविनी । सा च कामप्रदा प्रोक्ता किं पुनर्विधिना नृप ॥ ३० ॥
 जपादौ च चतुर्विंशतिमुद्राः प्रदर्शयेत्—

संमुखं संपुटं चैव विततं विस्तृतं तथा । द्विमुखं त्रिमुखं चैव चतुष्पञ्चमुखं तथा ॥ ३१ ॥

पण्मुखोऽधोमुखं चैव व्यापकाञ्जलिकं तथा । शकटं यमपाशं च ग्रथितं सन्मुखोन्मुखम् ॥ ३२ ॥

प्रलम्बं धृष्टिकं चैव मत्स्यकूर्मवराहकाः । सिंहाक्रान्तं महाक्रान्तं मुद्गरं पल्लवस्तथा ॥ ३३ ॥

एता मुद्राश्चतुर्विंश जपादौ विनियोजयेत् । सुरभिर्ज्ञानचक्रे च योनिः कूर्मोऽथ पङ्कजम् ॥ ३४ ॥

लिङ्गनिर्याणमुद्रे च जपान्ते तु प्रकीर्तिताः । ..... ॥

एतासां लक्षणान्यग्रे वदित्वाभिः ॥ जपादौ तु गायत्रीहृदयं पठेत् ।

अथातो वसिष्ठः स्वयंभुवं परिपृच्छति , पृच्छामस्तावन्नृगवन् गायत्रीं तां भोरनुवृद्धि । श्रीभगवानुवाच । ब्रह्मज्ञानोत्पत्तिं प्रकृतिं व्याख्यास्यामः , स्वाङ्गुल्या मध्यमानात् सतिलात् फेनो भवति , फेनाद् बुद्बुदो भवति , बुद्बुदादण्डो भवति , अण्डाद् ब्रह्मा भवति , ब्रह्मणोऽग्निर्भवति , अग्नेर्वायुर्भवति , वायोरोकारो भवति , ओंकाराद्ब्रह्माहतिर्भवति , ब्रह्माहत्या गायत्री भवति , गायत्र्याः सावित्री भवति , सावित्र्याः सरस्वती भवति , सरस्वत्या वेदा भवन्ति , वेदेभ्यो गायत्री भगवन् पृच्छामि व्याहृतीभिः प्रवर्तन्ते । किं वै भूः किं भुवः किं स्वः किं महः किं जनः किं तपः किं सत्यं किं तत् किं सवितुः किं वरेण्यं किं भर्गः किं देवस्य किं धीमहि किं धियः किं यः किं नः किं प्रचोदयात् । भूरिति भूलोकः , भुवरित्यन्तरिक्षलोकः , स्वरिति स्वर्लोकः , महरिति महर्लोकः , जन इति जनो लोकः , तप इति तपोलोकः , सत्यमिति सत्यलोकः , भूर्भुवःस्वरोमिति त्रैलोक्यम् । तदिते तत्सो तेजः , सोऽग्निः , सवितुरिति सविता (त) दादित्यो वरेण्योऽसं वै वरेण्योऽन्नमेव प्रजापतिः , भर्ग इत्यापो वै भर्गो यदापः स भर्गो , देवस्येतीन्द्रो देवो यद्वै तन्नीन्द्रियाणि सर्वपुरुषो नाम रुद्रो धीमहीत्यन्तरात्मा यदन्तरात्मा स प्रचक्षो धिय इत्यध्यात्मम् यदध्यात्मम् तत् परमं पदं , यो न इति पृथिवी वै योनिः^१ , प्रचोदयादिति कामः कामीमाँज्ञोकानु प्रत्याह्वयते इत्यानृगँसो यदा-मृगँसः सत्परो धर्मः इत्येषा गायत्री किंनोचा कल्पकरा कतिपदा कतिकुक्षिः कतिशीर्षाः । साव्याय-नसगोत्रा सा , चतुर्विंशत्यक्षरा , अक्षराः पादाः , ऋग्वेदोऽस्याः प्रथमः पादो भवति , यजुर्वेदो द्वितीयः पादः , सामवेदस्तृतीयः पादः , । पूर्वा दिक् प्रथमा कुक्षिर्भवति , दक्षिणा द्वितीया , पश्चिमा तृतीया , उत्तरा चतुर्थी , ऊर्ध्वा पञ्चम्याक्षः षष्ठी , व्याकरणमस्याः प्रथमं शीर्षं भवति , शिक्षा द्वितीयं , कल्पस्तृतीयं , निरुक्तं , चतुर्थं ज्योतिषामयनमिति पञ्चमम् । किमु चेद्वितं किमुवाहृतं किं लक्षणं श्रीमाँसा । । अथर्वणवेदो विधे-यितं , कुन्देशं विधिरित्युवाहरन्ति । को वर्चः कः स्वरः का देवता कामीमाँस्यक्षरदेवता । । उपःकाले रक्षा , मध्याह्ने शुक्ला . अपराह्ने कृष्णा । पूर्वसन्ध्या ब्राह्मी , मध्याह्नसन्ध्या माहेश्वरी , अपराह्नसन्ध्या वैष्णवी । हंसवाहिनी ब्राह्मी , वृषवाहिनी माहेश्वरी , गरुडवाहिनी वैष्णवी । षड्अर्पयगाध्वाराः स्वराः । पूर्वा-ह्ने गायत्री रक्षा कुमारी वरुणाक्षमाताकमण्डलुहस्ता निषण्णा पद्मपीठासनस्था हंसाकटा ब्रह्मदेवस्था भूलोक-व्यवस्थिता ऋग्वेदसंहितादित्यपथगामिनी । मध्याह्ने सावित्री श्वेताम्बरा श्वेतवर्णा यौवनस्था त्रिनेत्रा त्रिशूलहस्ता रत्नपीठासनस्था वृषभाकटा रुद्रदेवस्था भुवर्लोकव्यवस्थिता यजुर्वेदसंहितादित्यपथगामिनी । अपराह्ने सरस्वती कृष्णा वृद्धा पीठयासाश्चतुर्भुजा शंखचक्रगदासिहस्ता निषण्णा कनकपीठासनस्था विष्णु-देवस्था स्वर्लोकव्यवस्थिता सामवेदसंहितादित्यपथगामिनी ॥ “ ब्रह्मादोऽग्निर्वेसिष्ठश्च शुक्रः कल्बः पराशरः । विश्वामित्रो महामतेजाः कपिलः शौनको महान् ॥ याज्ञवल्क्यो भरद्वाजो जमदग्निस्तपोनिधिः । गौतमो

मुद्राः त्रेष्टो वेदव्यासश्च रोमशः ॥ अगस्त्यः कौशिको घटः पुलस्त्यो कपिलस्तथा । दुर्वासास्तपसा श्रेष्ठो
 गार्ग्यः कश्यपस्तथा ॥ गायत्र्युष्णिगनुष्टुप् बृहती पंक्तिस्त्रिष्टुप् जगती कान्तिः बृहती पंक्तिरास्तारपंक्तिर्विराट्
 विष्टारपंक्तिरक्षरपंक्तिः कान्धायनी ज्योतिष्मती त्रिष्टुप् छन्दो महाच्छन्दो भूरिति छन्दो भुवरिति छन्दः स्वरिति
 छन्दो भूमिवः स्यरोमिन्येतानि छन्दांसि । प्रथममाद्यं द्वितीयं प्राजापत्यं तृतीयं सौम्यं चतुर्थमैशानं पञ्चम-
 मादित्यं षष्ठं वाहस्पत्यं सप्तमं पितृदैवत्वमष्टमं वसुदेवत्यं नवममार्यम् दशमं सावित्रं एकादशं त्वाष्ट्रं द्वादशं
 पौष्णं त्रयोदशमैन्द्राग्रं चतुर्दशं वायव्यं पञ्चदशं वामदेव्यं षोडशं मैत्रावरुणं सप्तदशं भ्रातृव्यं (भ्रागिरसं) अ-
 ष्टादशं वैश्वदेव्यं एकोनविंशं वैष्णवं विंशं वासवं एकविंशं (रात्रं द्वाविंशमाश्विनं त्रयोविंशं ब्राह्मं चतुर्विंशं
 सावित्रं) ॥ प्रज्ञादिनी प्रभा नित्या विश्वमद्रा विलासिनी । प्रभावती जया शान्ता कान्ता दुर्गा सरस्वती ॥
 विद्रुमा च विशालेशा व्यापिनी विमला तथा । तमोपहारिणी सूक्तमा विश्वयोनिर्जयावहा ॥ पञ्चालया परा
 शोभा पद्मरूपा च शक्रयः ॥ क्रमाच्चस्पकपुष्पाभमतसीपुष्पसाञ्जभम् । विद्रुमस्कटिकाकारं पद्मपुष्पसमप्रभम् ॥
 प्रवालं पद्मपत्राभं पद्मरागसमप्रभम् । तरुणादिव्यमङ्गुलं शङ्खकुन्देन्दुसाञ्जभम् ॥ इन्द्रनीलमणिप्रभं मौक्तिकं
 कुङ्कुमप्रभम् । अञ्जनाभं च गाङ्गेयं वैदूर्यं सौद्रसाञ्जभम् । (हारिद्रं रुष्णं) दुग्धभं रविकान्तिसमप्रभम् ॥
 शुक्रपिक्तसमाकारं क्रमेण परिकल्पयेत् । पृथिव्यापश्चन्दा तेजो वायुराकाश एव च ॥ गन्धो रसश्च रूपं
 च स्पर्शः शब्दस्तथैव च । उपस्थः पायुः पादश्च पाणिर्वागपि च क्रमात् । घ्राणं जिह्वा च श्रोत्रं
 त्वक्च श्रोत्रं तथैव च ॥ मनो युद्धिरहङ्कारमप्यङ्गं च यथाक्रमम् । सुमुखं संपुटं चैव चित्तं विस्तृतं तथा ॥
 त्रिमुखं त्रिमुखं चैव चतुष्पञ्चमुखं तथा । चतुर्मुखोऽधोमुखं चैव व्यापकाञ्जलिकं तथा ॥ शकटं यमपाशं
 च प्रथितं संमुखान्मुखम् । प्रहस्तं मुष्टिकं चैव मास्यः कूर्मवराहकौ ॥ सिंहाक्रान्तं महाक्रान्तं मुहुरं
 पद्मवस्तथा । इति मुद्राश्चतुर्विंशा द्वादशोत्तमप्रतिष्ठिताः ॥ एता मुद्रा न जानाति गायत्री निष्फला भवेत् ॥
 प्रज्ञा मूर्ध्नि संघाते विष्णुर्ललाटे रुद्रो (भूमध्ये) केशाः मेधाश्चक्षुषी चन्द्रादित्यौ, कर्णौ शुक्रबृहस्पती, नासा-
 पुटावश्विनौ, दन्तोष्ठाबुधसन्धी, मरुतो वाहु, स्तनौ वसवः, प्रज्ञा हृदयं पर्जन्य, माकाशं उदरं नाभिः अग्निः,
 कटिरिन्द्राणी, जघनं प्राजापत्यं, कैलासमलयावूरू, विश्वदेवा जानुनी, शशी अङ्गे, खुराः पितरः, पृथ्वी
 पादौ, धनस्पतयः केशा लोमानि नखानि, मुहूर्तास्ते विप्रहाः केतुमांसं शत्रुः सन्धिकालद्वयमाच्छादनं संव-
 त्सरो निमिषः अहोरात्रावादित्यश्चन्द्रमाः प्रवरवरदा देवी पठेद्यो हृदयं ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं नमः ॐ तत्स-
 तरुपविष्टाय नमः, सायमधीयानो दिवसकृतं पापं नाशयति, प्रातः प्रयुज्जानो रात्रिकृतं पापं नाशयति,
 तत्सायंप्रातः प्रयुज्जानोऽपारो भवति । य इदं सावित्रं ब्राह्मणः पठेत् त्रीणि शतसाहस्रयाः सावित्र्याः
 षष्टिसहस्राणि जप्तानि फलानि भवन्ति, अस्वारो वेदा अधीता भवन्ति, सर्वेषु वेदेषु ज्ञातो भवति,
 सर्वेषु तीर्थेषु स्नातो भवति, स्वर्गस्तेषां पूतो भवति, सुरापानात् पूतो भवति, ब्रह्महत्यायाः पूतो भवति,
 स्त्रीहत्यायाः पूतो भवति, वीरहत्यायाः पूतो भवति, अगम्यागमनात् पूतो भवति, अभक्ष्यभक्षणान् पूतो
 भवति, पंक्तिशतसहस्राणां पंक्तिपार्थनात् पूतो भवति, अहो ब्राह्मणान् आहयित्वाऽपरिमितमायुर्भवति ।
 य एषं वेदं ब्रह्मलोकं स गच्छति श्रीब्रह्मलोकं स गच्छत्यो नमः इति ।

तदित्यवाङ्मनोगम्यं ध्येयं यत् सूर्यमण्डले । सवितुः सकलोत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणः ॥ १ ॥

१ 'सत्या' स. पाठः । २ 'मद्रूपा' क. ग. पाठः । ३ 'गायत्र्याः सुप्रतिष्ठिताः' स. पाठः । ४ 'शत्रुः' ग. पाठः ।

५ 'आदित्याय' स. पाठः । ६ 'भेदनात्' स. पाठः ।

वरेण्यमाश्रयणीयं यदाधारमिदं जगत् । भर्मस्य साक्षात्कारेण ह्यविद्याशक्तिदायकम् ॥ २ ॥
 देवस्य ज्ञानरूपत्वस्नानन्दात् क्रीडतोऽपि वा । धीमह्यै स एवेति तेनैवाभेदसिद्धये ॥ ३ ॥
 धियोऽन्तःकरणे वृत्तीः प्रत्यक्प्रवक्ष्यचारिणीः । य इत्यालिङ्गधर्मं यथेत्यज्ञानादिलक्ष्यम् ॥ ४ ॥
 नोऽस्माकं बहुधाभ्यस्तभेदभिन्नदृशां तथा । प्रचोदयात् प्रेरयति प्रार्थना बहिरिष्यते ॥ ५ ॥
 यो देवः सवितास्माकं धियो धर्मादिगोचरात् । प्रेरयेत्तस्य यद्गर्गस्तद्वरेण्यमुपास्महे ॥ ६ ॥

ब्रह्माणी चतुराननाक्षवलयं कुम्भं करैः स्रुक्षुवौ

विभ्राणाकलकान्तिरिन्दुवदना ऋगृषिणी बालिका ।

हंसारोहणकेलिरम्बरमयोर्विम्बार्चिता भूषिता

गायत्री इति भाषिता भवतु नः संपत्समृद्धये सदा ॥ ७ ॥

रुद्राणी नवयौवना त्रिनयना वैशाघ्रचर्माम्बरा

सदाङ्गत्रिशिखाक्षुत्रवलययाभीर्तीर्दधानाम्बिका ।

विद्युत्पिङ्गमटाकलापविलसद्भालेन्दुमौलिर्मुदा

सावित्री वृषवाहनामृततनुध्वेवा यजूरूपिणी ॥ ८ ॥

सेव्या सात्र सरस्वती भगवती पीताम्बरादम्बरा

श्यामा सामजपान्विता परिमलोद्गात्राश्रिता वैष्णवी

तार्क्ष्यस्या नवनूपुराङ्गदमशिग्रैवेयभूषोज्ज्वला

हस्तालम्बितशङ्खचक्रसगदाभीतिः श्रिये चास्तु नः ॥ ९ ॥

इति कात्यायनीपाठः ॥ इति पठित्वा गायत्रीं यथाशक्ति जप्त्वा तदशांशतस्तुर्वगायत्रीं जपेत् ।

“ त्रिपदाजपसाद्गुणं तुर्याजाम्बदशांशतः । तुर्याजाम्पं विना येन कृतं यक्षिष्कलं भवेत् ॥ ”

एवं जपित्वा जपान्ते कवचं पठेत् । अस्य श्रीगायत्रीकवचमम्ब्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ऋग्यजुःसामा-
 धर्माणश्छन्दांसि गायत्रीसावित्रीसरस्वत्यो देवताः उतर्हीजं धाम्बुक्तिः धीमहीति कीलकं मम समस्तपाप-
 क्षयार्थं गायत्रीकवचपाठे धिनियोगः । गायत्र्या पङ्क्तं विन्यस्य “ मुक्ताविद्रुमहेम ” इति ध्यायेत् ।

गायत्री पूर्वतः पातु सावित्री पातु दक्षिणे । ब्रह्मसंस्था तु मे पश्चादुत्तरे मे सरस्वती ॥ १ ॥

पावर्की मे दिशं रवेत् पावकोज्ज्वलशालिनी । पातुधानीं दिशं रवेद्यातुधानभयङ्करी ॥ २ ॥

गायत्री मे मृगारूढा रुद्राणीं रुद्ररूपिणी । ऊर्ध्वं ब्रह्माणी मे रवेदधस्ताद्वैष्णवी तथा ॥ ३ ॥

एवं सर्वत्र संरचेत् सर्वाङ्गं भुवनेश्वरी । उत्पदं पातु मे पादौ जङ्घे मे सवितुः पदम् ॥ ४ ॥

वरेण्यं कटिदेशं तु नाभिं भर्गस्तथैव च । देवस्य मे तु हृदयं धीमहीति गलं तथा ॥ ५ ॥

धियो यः पातु मे नेत्रे नःपदं मे ललाटकम् । एवं पादादिमूर्धान्तं मूर्धानं मे प्रचोदयात् ॥ ६ ॥

तदर्थः पातु मूर्धानं सकारः पातु भालकम् । चक्षुषी तु विकारार्थः श्रोत्रे रचेत् तुकारकः ॥७॥
 नासापुटी वंकारार्थः रेकारस्तु कपोलयोः । शिंकारस्तुत्तरोष्ठं तु यंकारस्तधरोष्ठकम् ॥ ८ ॥
 आस्यमध्ये भकारार्थो गोंकारश्चिबुकं तथा । देकारः कण्ठदेशं तु वकारः स्कन्धदेशकम् ॥ ९ ॥
 स्यकारो दक्षिणं हस्तं धीकारो वामहस्तकम् । मकारो हृदयं रचेद् हिकारो जठरं तथा ॥ १० ॥
 धिकारो नाभिदेशं तु योकारस्तु कटिद्वयम् । गुह्यं रचेत्तु योकार ऊरू मेऽङ्घ्राङ्गकारकः ॥११॥
 प्रकारो जानुनी रचेच्चोकारो जङ्घदेशकम् । दकारो गुण्फदेशं तु यात्कारस्तु पदद्वयम् ॥ १२ ॥
 इतीदं कवचं दिव्यं त्राधाशतनिवारणम् । चतुःषष्टिकलाविद्याविलोसैश्वर्यसिद्धिदम् ॥ १३ ॥
 जपारम्भे तु गायत्र्या जपान्ते कवचं पठेत् । ब्रह्मस्त्रीगोत्रधान्मित्रद्रोहाद्यखिलपातकैः ॥ १४ ॥
 मृच्यते सर्वपापेभ्यो परं ब्रह्माधिगच्छति । ..... ॥

इति गायत्रीकवचम् ॥ अथ गायत्रीपूजाविधिः । सा पूजा द्विविधा मानसिकवाङ्मयेदात् । मानसिकपूजा
 यथा । तदङ्गत्वेन सौरपीठन्यासं कुर्यात् । ओं गुं गुरुभ्यो नमः मूर्ध्नि । गं गणपतये नमः मूलाधारे । ओं
 आधारशक्त्यै नमः । ओंमूलप्रकृत्यै नमः । ओंकुर्माय नमः । ओंअनन्ताय नमः । ओंवराहाय नमः ।
 ओंपृथिव्यै नमः । ओंक्षीरार्णवाय नमः । ओंश्वेतर्हीपाय नमः । ओंकल्पवृक्षाय नमः । रत्नमण्डपाय
 नमः । रत्नवन्दिकायै नमः । श्वेतचक्राय नमः । सितधाम्नराभ्यां नमः । तन्मध्ये रत्नसिंहासनाय
 नमः । इति मूलाधारभारभ्य उपर्युपरि विन्यस्य सिंहासनदेवता न्यसेत् । ओंधर्माय नमः । ज्ञानाय
 नमः । वैराग्याय नमः । ऐश्वर्याय नमः । एते सिंहासनपादरूपिणः । एवं ओंअधर्माय नमः । अज्ञानाय
 नमः । अवैराग्याय नमः । अनेश्वर्याय नमः । इति असंख्योक्तद्वयप्रकल्पितपादचतुष्टयत्वेन धर्मादीन्
 सुखनाभिपार्श्वद्वयप्रकल्पितगात्रचतुष्टयत्वेन अधर्मादीन् न्यसेत् । सिंहासनमध्ये ओंविष्णुकृत्यै नमः । ओं
 मायाशक्त्यै नमः । आनन्दकन्दाय । संविज्जालाय नमः । प्रकृतिमयपत्रेभ्यो नमः । विकारमयकेसरेभ्यो
 नमः । पञ्चाशद्वर्णीजातयसकलतत्त्वरूपायै कलिकायै नमः । तस्यां ओंअं अर्कमण्डलाय नमः । ओंसो
 सोममण्डलाय नमः । ओरं वह्निमण्डलाय नमः । ओंसं सत्त्वाय नमः । ओरं रजसे नमः । ओतं तमसे
 नमः । ओंअं आत्मतत्त्वाय नमः । ओं मायातत्त्वाय नमः । ओं विद्यातत्त्वाय नमः । ओं कलातत्त्वाय नमः ।
 मध्ये परतत्त्वाय नमः । ओंआं आत्मने नमः । ओंअं अन्तरात्मने नमः । ओंपे परमात्मने नमः । ओंह्रीं
 ज्ञानात्मने नमः । ओंप्रभूताय नमः । ओंविमलाय नमः । ओंसाराय नमः । ओंसमाराध्याय नमः । (मध्ये)
 ओंअनन्ताय, (परमसुखाय) नमः । इति तत्रैव दिक्षु मध्ये च विन्यस्य केसरेषु पूर्वाद्यष्टदिक्षु मध्ये च
 नव पीठशक्तीन् न्यसेत् । ओंरां दीप्तायै नमः । ओंरीं सूक्ष्मायै० । ओंकं ज्ञपायै० । ओंरें भद्रायै० । ओंरें
 विभूतयै० । ओंरें विमलायै० । ओंरें अमोघायै० । ओंरं विद्युतायै० । ओंरः सर्वतोमुख्यै नमः । इति विन्य-
 स्य, ओंनमो भगवत्यै ब्रह्मावेषुभिषात्मिकायै सौरयोगपीठात्मने नमः । इति मध्ये सिंहासनमन्त्रं विन्यस्य,
 मूलमन्त्रपूर्वकस्वेष्टदेवतामूर्तिं हृदये विन्यस्य, तदेव गुरुस्वरूपं परं ब्रह्म स्वात्मानुग्रहार्थनित्यां परमात्ममूर्तिं
 परोक्षज्ञानदायिनीं गायत्रीं मन्त्राधिदेवतां सगुणब्रह्मविद्यात्मिकां विन्यमूर्तिं परममहत्तात्मिकां सर्वावयवसंपन्नां
 सर्वाभरणभूषितां समस्तपरिवारसहितां सकलपुरुषार्थदात्रीं तेजोमयीं स्वहृदयकमलमधितिष्ठन्तीं भाषयित्वा
 मनसा षोडशोपचारपूजां कुर्यात् । इदमासनं स्वागतमस्तु प्रसीद पाद्यमिदमाचमनीयमिदं मधुपर्कमिदं पुनः

राक्षमनीयं क्षाममिदं वस्त्रमिदं सौरान्तमुपकल्प्य, छत्रचामरगीतनृत्यवाद्यादिमहापूजादिकं संकल्प्य तन्मयमना भूत्वा ध्यायेदिति मानसिकपूजा ॥ वास्तुपूजायां तु यन्त्रं यथा—

शङ्केर्नाक्षकृशानुकोणविलसद्भूरादिसत्कार्णिकं

वस्त्रञ्जस्वरपुग्मकेसरदर्लैर्वर्गस्त्रिवर्णं मनोः ।

चूडामन्त्रसंतुर्ध्ववेष्टितमिदं रमाकोणलाराङ्कितं

गायत्र्याः कथितं महर्षिभिरिदं यन्त्रं तु दिक्चङ्कितम् ॥ १ ॥

इति । द्वितीययन्त्रं तु—प्रसोषाच्च

शृण्वन्तु श्रवणः सर्वे गायत्रीयन्त्रसूतमम् । वस्त्रं विज्ञानभात्रेण सिद्धपोऽष्टौ करे स्थिताः ॥ १ ॥

पूर्वं तु विष्णुना प्रोक्तं यन्त्रं मन्त्राङ्गसंयुतम् । रहस्यं परमं गुह्यं वेदान्तेष्वपि गोपितम् ॥ २ ॥

अग्निमण्डलमालिख्य तन्मध्ये प्रथमं लिखेत् । भावास्त्रीबीजसंयुक्तं महामायां रमापतिम् ॥ ३ ॥

चिन्तामणिं नारसिंहं सुदर्शनमनुं क्रमात् । लिखेदष्टदलं बाह्ये तद्द्वारेषु च मन्त्रवित् ॥ ४ ॥

नारायणमनुं लिख्य सन्धौ तु नारसिंहकम् । भावाबीजेन संवेष्ट्य बहिर्दशदलं लिखेत् ॥ ५ ॥

दलेषु विलिखेत् कृष्णं सन्धौ राममनुं लिखेत् । स्त्रीबीजेन तु संवेष्ट्य तद्बहिर्द्वादशदलम् ॥ ६ ॥

वासुदेवं तदलेषु सन्धौ तु हयशीर्षकम् । मन्मथेन तु संवेष्ट्य तद्बहिः षोडशदलम् ॥ ७ ॥

तदलेषु स्वरांश्चिख्य तस्सन्धौ तु वराहकम् । चिन्तामणयोः तु संवेष्ट्य बहिरष्टादशदलम् ॥ ८ ॥

दलेषु विलिखेत् कृष्णं सन्धौ चक्रे नृकेसरिव । रामबीजेन संवेष्ट्य बहिर्द्वाविंशतिञ्चदम् ॥ ९ ॥

तदलेषु च गायत्रीं तस्सन्धौ मन्त्रराजकम् । वेष्टने तु महामायां द्वाविंशदलमालिखेत् ॥ १० ॥

नृसिंहानुष्टुभं लेख्य सन्धौ चक्रमनुं लिखेत् । प्रथमेन तु संवेष्ट्य बहिः पार्थिवमण्डलम् ॥ ११ ॥

व्यञ्जनानि लिखेत् पश्चात्तन्मध्ये क्रमशोऽभितः । इत्तदंसेति रवेति वायव्यमृतसंयुतम् ॥ १२ ॥

यन्त्रसंस्कारमन्त्राश्च तन्मध्ये विलिखेत् सुधीः । प्राक्प्रतिष्ठां कृत्वा जपकाले विशेषतः ॥ १३ ॥

षोडशैरुपचारैश्चाप्यर्चयेन्मनसापि वा । ध्यात्वा यन्त्रं जपेत् पश्चादष्टोत्तरशतकम् ॥ १४ ॥

अष्टोत्तरशतं वापि अष्टाविंशतिमेव वा । चतुर्ध्यादिप्रदोषेषु गायत्रीं दशधा जपेत् ॥ १५ ॥

इदं धारणायन्त्रम्, पूजायन्त्रमिति केचित् । प्रकृतौ तु—पूर्वोक्तं “ शङ्केर्नाक्षेति ” यन्त्रं पूजायां विशिष्टम् । स्वपु-
रतो मण्डलं कुर्यात् ।

संमार्जनोपाङ्गनाभ्यां शोषेणोल्लेखनेन च । गद्यां च परिवासेन भूमिः शुध्यति पञ्चधा ॥ १६ ॥
वामहस्तेनाक्रम्य दक्षिणहस्तेन मण्डलं कृत्वा तत्र पूजायन्त्रं लिखेत् ।

सिन्दूररजसा भूमौ लिखिता यन्त्रमर्चयेत् । अथवा हेमरूपवादिपट्टपीठोपरि स्थितम् ॥ १७ ॥
स्ववामभागे चतुरस्रमण्डलं कृत्वा तत्राधारमक्षप्रक्षालितं संस्थाप्य ‘ रांरौंरं अग्निमण्डलाय दशकलात्मने
श्रीगायत्र्या कलशाधाराय नमः ’ इति संपूज्य “ धूम्राधिकृष्णा ज्वालिनी ज्वालिनी विस्फुलिङ्गिनी । सुधीः

संपूजा दध्यकथ्यवहे अपि ॥ वादीनां दशचर्यानां कला धर्मप्रदा इमाः ॥ एतासां पूजा कर्तव्या ।
 सूर्यमण्डलाय द्वादशकलात्मने श्रीगायत्र्याः कलशाधाराय नमः इति संपूज्य ,
 तपिनी तापिनी धूम्रा मरीचिर्ज्वालिनी शुचिः । सुपुष्पा भोगदा विश्वा बोधिनी धारिणी क्षमा । कभाद्या
 वसुधाः मंगलदायिनी द्वादशेरिताः ॥ कर्म तपिन्यै नमः , इत्यादिक्रमेण पूजयेत् । ततस्तन्मध्ये अनुलो-
 मचिलोममानृकां स्मरन् शुद्धोदकेनापूर्य , मं कामप्रदोदशकलात्मने चन्द्रमण्डलाय श्रीगायत्र्याः कलशा-
 मृताय नमः इति संपूज्य , अं अमृतायै नमः इत्यादि पूजयेत् । “ अमृता मानदा पूषा तुष्टिः पुष्टी
 रतिर्भूतिः । शशिनी चन्द्रिका ज्योत्स्ना कान्तिः श्रीः प्रीतिरङ्गदा ॥ पूर्णा पूर्णामृता कामदायिन्यः स्वरजाः
 कलाः ” । इति क्रमेण संपूज्य , तन्मध्ये “ गायत्र्यास्तु त्रिकोणं वे ”ति यन्त्रं विलिख्य , तत्र “ ब्रह्माण्डो-
 दरतीर्थानि ” इत्यादिना तीर्थमाकूष्य , “ गङ्गे च यमुने चैव ” इति पठित्वा , “ गङ्गायाः सरितः सर्वाः
 सिन्धवाद्या जलदा नदाः । आयान्तु देवीपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः ” ॥ इत्यावाहनादिपञ्चमुद्राः प्रदर्श्य
 ध्यायेत् । “ कलशस्य मुले विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः । मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः
 स्थिताः ॥ कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा ” । ‘ इमं मे गङ्गे यमुने ’ इति पठेत् । इति कलशपूजा ॥
 स्वदक्षिणभागे एवमेव साधारं शङ्खं संस्थाप्य शङ्खमुद्रां प्रदर्श्य तदुदकं सर्वत्र पूजोपकरणादिषु संश्लेष्य
 कलशशङ्खयोर्मध्ये अर्घ्यादिपञ्चपात्राणि साधारणानि स्थापयेत् । “ अर्घ्यपात्रं तु धायत्ये नैर्ऋत्यां पाद्यपात्र-
 कम् । आग्नेय्यां ज्ञानकलशं ईशे त्वाध्वमर्गायकम् ॥ मध्ये तु मधुपर्कं स्यादित्येतत्पात्रलक्षणम् ” ।
 द्रव्याणि तु—

आपः सौरं कुशाग्राणि घृतं दधि तथा मधु । रत्नानि करवीराणि तथा रत्नं च चन्दनम् ॥ १ ॥
 भानोरपि च गायान्धा अष्टाङ्गार्घ्यमुदाहृतम् । सिद्धार्थं कुङ्कुमं दर्वा लोष्टं लामजकं शशी ॥ २ ॥
 अमूनि चात्र द्रव्याणि पाद्यस्य कथयन्ति पद । फलकचोरकर्पूरकाष्टीलोशीरकाणि च ॥ ३ ॥
 अमून्याचमनीयस्य द्रव्याणि कथयन्ति पद । मधुपर्कं च सौदं दधि प्रोक्तं मनीषिभिः ॥ ४ ॥
 दध्यभावे पयः कार्यं मध्वभावे तथा गुडः । इक्षुर्मधु घृतं चैव शर्करापयसापुतम् ॥ ५ ॥
 पञ्चामृतमिदं प्रोक्तं वसिष्ठादिमनीषिभिः । ..... ॥

ततः पूर्ववत् सामान्यार्घ्यविशेषार्घ्ये स्वपुरतः संस्थाप्य पार्श्वबोर्दीपद्वयं संस्थाप्य मूलमन्त्रेण प्राद्यायामत्रयं
 कृत्वा षडङ्गं विन्यस्य करशुद्धिं कुर्यात् ॥

प्रकोष्ठे मणिवन्धे च पार्श्वयोः करयोस्तले । तत्पृष्ठे च तदग्रे च करशुद्धिरुदाहृता ॥ १ ॥

ततः सौरपीठग्यासवत् पीठपूजां कृत्वा पीठमनुं विन्यस्य , तत्र “ मुक्ताविद्रुमहेम ” इति ध्यानोक्तकृपिणीं
 स्वहृत्कमलस्थितां गायत्रीं परब्रह्मरूपिणीं बह्मसापुटेन विनिर्गत्य पूजायन्त्रे उपाविष्टामिति ध्यात्वा ,
 आवाहनादिपञ्चमुद्राः प्रदर्श्य षोडशोपचारपूजामष्टादशोपचारपूजां वा कुर्यात् ।

आसनावाहने चार्धं पाद्यमाचमनं तथा । स्नानवस्त्रोपवीतानि भूषणानि च सर्वशः ॥ १ ॥

गन्धं पुष्पं तथा धूपं दीपमन्त्रेण तर्पणम् । भान्यानुलेपने चैव नमस्कारविसर्जने ॥ २ ॥

इत्यष्टादशोपचारैर्मूलेन देवतां सन्तर्प्यावरणपूजां कुर्यात् । तद्यथा—(शा० २१)

विधाय मण्डलं विद्वांसिकोणोज्ज्वलकर्षिकम् । सौरं पीठं यजेच्च दीप्तादिनवशक्तिभिः ॥ १ ॥

मूलमन्त्रेण क्लृप्तायां मूर्तीं देवीं प्रपूजयेत् । कोणेषु त्रिषु संपूज्या ब्राह्म्याद्याः शक्रयो वहिः ॥ २ ॥
आदित्याद्यास्ततः पूज्या उपादिसहिताः क्रमात् । ततः षडङ्गान्यभ्यर्च्य केसरेषु यथाविधि ॥ ३ ॥
ग्रहादिन्यादिशक्तीश्च तद्वहिः पूजयेत् सुधीः । ब्राह्म्याद्याः सारुणा बाह्वे पूजयेत् प्रोक्तलक्षणाः ॥ ४ ॥
ततोऽभ्यर्च्य ग्रहान् बाह्वे शक्राद्यानावुधैः सह । इत्थमावर्णदेवीं दशभिः परिपूजयेत् ॥ ५ ॥
धर्मार्थकाममोक्षाणां भोक्ता स्याद् द्विजसत्त्वमः । ----- ॥

इति । एवं क्रमेण पूजां कृत्वाक्षमालयाष्टोत्तरशतं गायत्रीजपं कृत्वा “ गुह्यातिगुह्यगोप्यं त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् ।
सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वप्रसादान्महेश्वरि ” ॥ इति तेजोरूपं जपं देव्या हस्ते समर्पयेत् । तथा—(शा०२१)

व्याहृतित्रयसंयुक्तां गायत्रीं दीक्षितो जपेत् । तत्त्वलक्षं विधानेन त्रिदाशी विजितेन्द्रियः ॥ १ ॥

शीरोदनतिलान् दूर्वाः शीरद्वुमसमिद्भान् । पृथक् सहस्रत्रितयं जुहुयान्मन्त्रसिद्धये ॥ २ ॥

तत्त्वसंख्यासहस्राणि मन्त्रविज्जुहुयात् तिलैः । सर्वपापविनिर्मुक्तो दीर्घमायुः स विन्दति ॥ ३ ॥

आयुषे साय्यहविषा केवलेनाथ सर्पिषा । दूर्वात्रिकैस्तिलैर्मन्त्री जुहुयात् त्रिसहस्रकम् ॥ ४ ॥

अरुणाञ्जैस्त्रिमध्वकैर्जुहुयादयुतं ततः । महालक्ष्मीर्भवेत् तस्य परमासाक्षात् संशयः ॥ ५ ॥

ग्रन्थश्रिये प्रजुहुयात् प्रघ्नैर्ग्रन्थपृष्ठजैः । बहुना किमिहोक्तेन यथावत् साधुसाधिता ॥ ६ ॥

द्विजन्मनामियं विद्या सिद्धा कामदूषा मता । कामनायश्चमन्यच्च वक्ष्यामि श्रुति दुर्लभम् ॥ ७ ॥

ईकारं कर्णिकामध्ये व्याहृतीनां त्रिकोणकम् । बहिष्ठाष्टदलं पञ्चं प्रोक्तलक्षणे(ल)वितम् ॥ ८ ॥

केसरेषु स्वरा लेख्या मन्त्रवर्णस्यस्यस्यः । आदिवर्गाक्षराष्टौ च बहिर्माहेन्द्रमण्डलम् ॥ ९ ॥

आपोऽपोतिरित्येतस्य वेष्टयेद् मन्त्रवृत्तमम् । भूर्जरेणं समालिख्य रोचनाकुङ्कुमैः सुधीः ॥ १० ॥

प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा तु गले वा नाहुमूलके । धारयेत् पुष्टिरिवायै रोगघ्नं भवति ध्रुवम् ॥ ११ ॥

ब्रह्मास्त्रमिति संप्रोक्तं बिलोमपठितो मनुः । पूर्वोक्ता एव पुन्याद्या मन्त्रस्यास्य प्रकीर्तिताः ॥ १२ ॥

प्रतिलोमक्रमादस्य षडङ्गानि प्रकल्पयेत् । वर्णन्यासपदन्यासौ विदध्यात् प्रतिलोमतः ॥ १३ ॥

ध्यानभेदान् विजानीयाद् गुर्वदेशाभ्यान्वया । पूर्ववज्रपक्वत्तिः स्याज्जुहुयात् पूर्वसंख्यया ॥ १४ ॥

पञ्चगव्यसुपकेन चकृत्वा तस्य सिद्धये । अर्चनं पूर्ववत् कुर्वाञ्छक्तीस्तु प्रतिलोमतः ॥ १५ ॥

सर्वत्र देशिकः कुर्याद्वायव्या द्विगुणं जपम् । क्रूरकर्माणि कुर्वीत प्रतिलोमविधानतः ॥ १६ ॥

शान्तिकं पौष्टिकं कर्म कर्तव्यमनुलोमतः । प्रयोगकाले प्रजपेत् त्रिपदां च बिलोमतः ॥ १७ ॥

साधितो जायते पश्चान्मन्त्रोऽयं विधिनाश्रुना । आग्नेयास्त्रं शिरः कृत्वा वायव्यं मूलमाकरोत् ॥ १८ ॥

अस्त्रसंपुटितं चास्त्रं जपेदष्टसहस्रकम् । कृष्णाष्टमीं समारभ्य यावत् कृष्णचतुर्दशी ॥ १९ ॥

रात्रौ रात्रौ प्रजुहुयाद् अश्वत्थैलपरिप्लुतैः । चित्रमूलार्कचतूराविपवृत्तसमिद्भरैः ॥ २० ॥

रिपुर्गच्छेज्ज्वराक्रान्तः सकुटुम्बो यमालयम् । कृष्णपक्षे प्रतिपदमारभ्य मासमात्रकम् ॥ २० ॥

धमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० क्लींअविजयावौषद् । चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । संभूय ६१२ वारं जपो भवति ॥

मूलं ह्रींअजयावौषद् । चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० ऐंअजयावौषद् । एवं मातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० क्लींअजयावौषद् । चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । संभूय ६१२ वारं जपो भवति ॥

मूलं ह्रींअभगवतीवौषद् । चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मूलं ऐंअभगवतीवौषद् । चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मूलं क्लींअभगवतीवौषद् । चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । संभूय ६१२ वारं जपो भवति ॥

मूलं ह्रींअदेवीवौषद् । इत्यादि चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० ऐंअदेवीवौषद् । इत्यादि प्रोक्तमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० क्लींअदेवीवौषद् । इत्यादि प्रोक्तमातृकाक्षरैः सह (२०४) । संभूय ६१२ वारं जपो भवति ॥

मूलं ह्रींअशिवावौषद् । इत्यादि चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० ऐंअशिवावौषद् । इत्यादि चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० क्लींअशिवावौषद् । इत्यादि चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । संभूय ६१२ वारं जपो भवति ॥

मूलं ह्रींअशाम्भवीवौषद् । इत्यादि चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मूलं ऐंअशाम्भवीवौषद् । इत्यादि चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । मू० क्लींअशाम्भवीवौषद् । इत्यादि चतुर्विधमातृकाक्षरैः सह (२०४) । संभूय (६१२) । इत्थं तृतीयदिनेऽपि (६१२०) वारं मूलविद्याजपो भवति ॥

अथ चतुर्थदिने प्राग्वदासनादिमानसपूजान्ते—मू० ह्रींअकालीआह इत्यादि मायावाग्भवकामबीजैः प्रतिबीजं केवल-विन्दु-विसर्ग-विन्दुविसर्गयुक्तेर्मातृकाक्षरैः सह ६१२ वारं जपेत् । ततो मूलं ह्रींअकला-आह इत्यादि प्राग्वत् ६१२ । मू० ह्रींअमालिनीआह इत्यादि प्राग्वत् ६१२ । मू० ह्रींअमातङ्गीआह इत्यादि प्राग्वत् ६१२ । मू० ह्रींअविजयाआह इत्यादि प्राग्वत् ६१२ । मू० ह्रींअजयाआह इत्यादि प्राग्वत् (६१२) । मू० ह्रींअभगवतीआह इत्यादि प्राग्वत् (६१२) । मू० ह्रींअदेवीआह इत्यादि प्राग्वत् (६१२) । मू० ह्रींअशिवाआह इत्यादि प्राग्वत् (६१२) । मू० ह्रींअशाम्भवीआह इत्यादि प्राग्वत् (६१२) । इत्थं संभूय चतुर्थदिनेऽपि (६१२०) वारं जपो भवति मूलविद्यायाः ॥

ततः पञ्चमदिने प्राग्वदासनादिमानसपूजान्ते—मूलं ह्रींअकालीह्रींस्क्लींरौह्रींः एवं बीजत्रयादिचतुर्विधमातृकाक्षरैः सह काल्याविदशनामभिः प्राग्वत् (६१२०) वारं जपेत् ॥

ततः षष्ठदिने प्राग्वदासनान्ते मू० ह्रींअकालीह्रीं इत्यादि प्राग्वत् (६१२०) वारं जपेत् ॥

ततः सप्तमदिने प्राग्वदासनाद्यन्ते मू० ह्रींअकाली ह्र ५ ह्र ६ स ४ इत्यादि प्राग्वत् (६१२०) वारं जपेत् ॥

ततोऽष्टमदिने प्राग्वदासनाद्यन्ते मू० ह्रींअकालीह्रीं सहीं इत्यादि प्राग्वत् (६१२०) वारं जपेत् ॥

ततो नवमदिने प्राग्वदासनाद्यन्ते मू० ह्रींअकालीह्रसकलरङ्गै ह्रसकलरङ्गौ ह्रसकलरङ्गौ इत्यादि प्राग्वत् (६१२०) वारं जपेत् ॥

ततो दशमदिने प्राग्वदासनादिमानसपूजान्ते मू० ह्रींअकालीऐंक्लींसौः इत्यादि प्राग्वत् (६१२०) वारं जपेदिति मन्त्रपारायणक्रमः ॥

अस्मिन् पारायणजपे प्रोक्तक्रमेण दशमिर्विनैः पर्यायो भवति । एवं दशमिर्विनैः कर्तुमशक्तेरेकदिनस्य

॥ १ ॥ अथा विभज्य नामद्वयस्य चतुर्विंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रसंख्यं (१२२४) प्रत्यहं जपः कार्यः ।
ततः पञ्चाशता दिनैः पर्यायो भवति । अथाप्यशकैः एकैकनाम्ना प्रतिवीजं चतुर्विंशमातृकाक्षरैः सञ्जातद्वाद्-
शाधिकपञ्चशतसंख्यं (६२२) वा प्रत्यहं जपः कार्यः । तदा शतसंख्यैर्दिनैः पर्यायो भवति । एवमुक्तपर्या-
येऽप्येकपर्यायानुसारेण साधकैर्मन्त्रपारायणजपः कार्य इति । अथ पारायणक्रमे प्रागुक्तनामपारायणवदहर्गला-
दिविचारमावाधदा गुरुपदेशः स्यात् तदैवारभ्य शोकविधिना साधकैः पारायणजपः कार्य इति । अथ
पारायणे काम्यफलसादिकं नामपारायणोक्तमेव ज्ञेयं पृथक्फलानुक्तं । “एवं यः कुरुते नित्यं मन्त्रपारायणं
बुधः । भुक्त्वेह भोगानसितानन्ते देवीपदं व्रजेत्” ॥ इति ॥

अथ कादिमतोक्तललितायन्त्राणि लिख्यन्ते । आतन्त्रराजे—(३३ शे पटले)

अथ षोडशनित्यानामाद्या या ललितोदिता । तस्मा यन्त्राणि कथ्यन्ते तद्विद्याभेदसंभवैः ॥ १ ॥
रूपैः षष्टिसमोपेतनवशत्या यथाविधि । समस्तवान्छितावाप्तिकारणानि कृतात्मनाम् ॥ २ ॥
ललितानित्यपूजायां यन्त्रं विश्वात्मविग्रहम् । षोडशानां च तस्याश्च पूजाकमलचक्रकम् ॥ ३ ॥
अमृताख्यघटं यन्त्रं सिद्धवज्रमतः परम् । कोष्ठयन्त्रं वज्रलिङ्गं मेरुलिङ्गं यथाविधि ॥ ४ ॥
महालिङ्गं योनियन्त्रं तथा तद्वज्रवज्रकम् । तदेव च महाकारं कोष्ठयन्त्राणि च क्रमात् ॥ ५ ॥
नवहस्तं त्रिहस्तं ॥ श्रीचक्रमभिषेचने । कुर्यात् स्वर्णिहस्तपूजायां हस्तमात्रेऽतिसुन्दरम् ॥ ६ ॥
रत्नादिषु तु निर्माणे मानमिच्छादशाज्जवेत् । यदा सुविहिते पूजा शुभान्यस्मिन्स्थयान्यथा ॥ ७ ॥
अप्रेक्ष्य इत्तं निष्पाद्य सुसमे चतुरस्रके । प्रमृज्य तिर्यक्स्थं यन्त्रं तिर्यक् निपातयेत् ॥ ८ ॥
सूत्राणि नव, तेषु द्वे इत्तस्पृष्टोभयान्तके । निर्धाय तद्वद्वयोरन्तान्मध्यसूत्रान्ततः क्रमात् ॥ ९ ॥
कृते सूत्रचतुष्के तु पदकोशं स्यात् त्रिसप्ततम् । महाप्रतः समारम्भाच्चयम् प्रथमान्तरो ॥ १० ॥
कुर्यात् सूत्रचतुष्कं तु (चतुर्मर्मानुगुण्यतः । नवमप्रथमाग्राभ्यां तुर्यसप्तमकावधि ॥ ११ ॥
कुर्यात् सूत्रचतुष्के तु) अर्माष्टकविभेदनात् । ततश्चतुर्ष्वष्टान्तद्वयारम्भात् तथाष्टगम् ॥ १२ ॥
द्वितीयगं च सूत्राणां चतुष्कं पातयेत्तथा । चतुर्मर्मानुगुण्येन ततः पञ्चमकान्तयोः ॥ १३ ॥
तृतीयगं सूत्रयुगं कुर्यान्मर्मद्वयाभ्रयम् । मार्मवेन्मध्यमं प्रज्ञसूत्रं साधकमुत्तमम् ॥ १४ ॥
बहिरष्ट्यष्टदाम्भोजं तथा तद्विगुण्यष्टदम् । विधाय पद्भिर्द्वैतैश्च चतुरस्रं तथाष्टभिः ॥ १५ ॥
सूत्रैर्विधाय तस्यैव प्राक्प्रत्यग्द्वारसंयुतम् । दक्षिणोत्तरतो रेखात्रयात् स्थानद्वयात् तथा ॥ १६ ॥
कोशेषु तिर्यक्सूत्रैश्च चतुर्मिस्तान्चनुक्रमात् । द्विधा कुर्याच्च चत्वारि पदानि परमेश्वरि ॥ १७ ॥
ललितार्चाचक्रमिदं लभ्यं सद्भुक्तः क्रमात् । सुन्दरं सुसमं सर्वलक्षणैश्च समन्वितम् ॥ १८ ॥
अधोमुखैः पञ्चभिश्च चतुर्भिश्च तथोर्ध्वगैः । नवभिस्तेकसूत्रसैः स्यादेतदतिसुन्दरम् ॥ १९ ॥
इत्तस्पृष्टपदसं च तदस्पृष्टाष्टकं तथा । अर्माष्टकाष्टदशभिर्भुतं चक्रं सुलचनम् ॥ २० ॥

पदेस्त्रासन्धिमर्माख्यं सन्ध्याख्यद्वयसङ्गमात् । तच्चतुर्विंशतियुतं चक्रं सर्वार्थमिद्विदम् ॥ २१ ॥
 अन्यथा भिन्नमर्मादियुतचक्रममर्चनात् । शस्त्राद्भयं महाव्याधिं दारिद्र्यमयशो मृतिम् ॥ २२ ॥
 तस्माद्भक्षणसंयुक्तमुक्तरूपं विधाय वै । चक्रं तत्रैव तां नित्यमर्चयन् मत्समो भवेत् ॥ २३ ॥
 विधाय वृत्तयोर्मध्यं चत्वारिंशत् सहाष्टभिः । प्रागादितिर्यक्सूत्राणि षट्सु षट्सु च पञ्चसु ॥ २४ ॥
 पश्चिमात् षट्त्रयेऽप्येवं तन्मध्ये मर्मयुक्तिः । विदध्यात् त्रीणि सूत्राणि कुर्यात् तेनातिमुन्दरम् ॥ २५ ॥
 अथ स्रं वृत्तं पञ्चदशच्छदानि च ततो बहिः । अष्टपत्राम्बुजं बाह्ये दशच्छदमरोरुहम् ॥ २६ ॥
 पुनर्दशच्छदं पथं चतुर्दशदलं ततः । अष्टच्छदाब्जं द्विगुणच्छदमष्टादशच्छदम् ॥ २७ ॥
 विधाय तस्य मध्ये तां समावासा यजेत् तथा । पश्चात्पश्चात् पार्श्वयोश्च हेतोरन्यास्तथार्चयेत् ॥ २८ ॥
 एतस्मिन् पञ्चचक्रस्य मध्ये तासां प्रपूजनात् । महतीं श्रियमाप्नोति ज्ञानान्तां च समाप्नुयात् ॥ २९ ॥
 पूर्वस्मिन् पूजयेद् देवीमुक्तरूपसमन्वितम् । श्रियं ज्ञानात्तथावां च संयाति परमेश्वरि ॥ ३० ॥
 घटद्वयं समालिख्य बाह्याभ्यन्तरभेदतः । तन्मध्ये नवधा कृत्वा कोणेषु प्रथमं लिखेत् ॥ ३१ ॥
 द्वितीयं दिक्षु संलिख्य मध्ये तार्तीयमालिखेत् । घटयोरन्तरा कृत्वा तिर्यग्प्रेक्षाः समन्ततः ॥ ३२ ॥
 तेषु प्रदक्षिणं विधात् तार्तीयाक्षरसप्तकम् । लिखेद् बिन्दुविसर्गाभ्यां लिखेत् पञ्चामृताम्बुजम् ॥ ३३ ॥
 आद्यनालमयं द्वन्द्वपत्रकेसरकर्णिकम् । विधाय च घटाधस्ताद् विदध्याद् विनियोगकम् ॥ ३४ ॥
 मध्ये साध्याक्षरोपेतं कृत्वा तममृतं घटम् । बिभृषादभिषिञ्चेद् जन्मर्वेष्यायुराप्तये ॥ ३५ ॥
 कुहूपरागसंक्रान्तिदोषेष्वस्तितशान्तये । अभिषिञ्चेदशेषार्तिशान्त्यै सिद्धौ च संपदाम् ॥ ३६ ॥
 अपमृत्युमहारोगक्षयापसारशान्तये । त्रिवर्षमभिषेकं तु कुर्याज् जन्मत्रये तथा ॥ ३७ ॥
 सर्वकेशविनिर्मुक्तः सुखी वर्षशतं भुवि । अरोगी विजयी विश्वबन्धो भवति मानवः ॥ ३८ ॥
 सौवर्णे राजते ताम्रे कृतैवत् सिक्खसिङ्गकम् । विधाय स्थापयेत् कौद्रे वजेत् सर्वापमृत्युमिह ॥ ३९ ॥
 तार्तीयविधापुटितं नामालिख्य तु साधकः । ऊर्मिकादौ वहेत् सर्वसंपदेऽरिष्टशान्तये ॥ ४० ॥
 कृत्वाश्मनि तथा यत्र तडागादिषु मध्यतः । स्थापयेत् तत्र ये स्नाता नराः स्युः सुखिनोऽनिशम् ॥ ४१ ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्ष च सूत्रैरष्टभिरादितैः । कोष्ठान्येकोनपञ्चाशत् तेषु कोणेषु मार्जयेत् ॥ ४२ ॥
 चतुर्विंशति कोष्ठानि शेषेषु विलिखेत् क्रमात् । दिक्ष्वेकतस्त्रिकोष्ठानि प्रागारम्भात् प्रवेशतः ॥ ४३ ॥
 तार्तीयस्य च भेदोत्थचतुर्विंशतिमालिखेत् । विलोमेनाथ मध्यस्थे तत् सप्ताध्यं समालिखेत् ॥ ४४ ॥
 सिद्धवन्नाभिधं यन्मशेषशुभदायकम् । विनाशनमरिष्टानां जयसौभाग्यदायकम् ॥ ४५ ॥
 समरे विजयप्राप्त्यै बिभृषात् तद्विवादजे । समस्ते पारयेत् केशो विजयं सुखमाप्नुयात् ॥ ४६ ॥
 प्रतिमासं च पूर्णायामभिषिञ्चेत् तत्र वै । स्थापयित्वा घटं प्राग्बत् समस्ताभ्युदयाय वै ॥ ४७ ॥

पुत्रं कन्यकावाप्तये वराप्तये कन्यका तथा । दाराधनपशुमाप्तये नरनारीनृपादिनाम् ॥ ४८ ॥
 नरवायाविघ्नसंसिद्धये वाक्सिद्धये गेहसिद्धये । धारयेत् सिद्धवज्रं तु समस्तेषु प्रसिद्धये ॥ ४९ ॥
 तालिताविद्यया विद्यामन्यां यज्ञेण चाधुना । यज्ञमन्यत् समं वेत्ति योऽग्री स्यान्मूढचेतनः ॥ ५० ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्ष च द्वात्रिंशदष्टादश विधेत् । तैस्तत्र कोष्ठानि तथा नवाशीतिशतद्वयम् ॥ ५१ ॥
 तेषु कोष्ठेषु कोष्ठानि मार्जयेत् पूर्ववत् प्रिये । षड्विंशच्छिष्टवज्रे तु चतुर्भिर्दिक्रिकोणकम् ॥ ५२ ॥
 विधाय, प्राग्बहिर्मध्यात् प्रादक्षिण्यप्रवेशतः । विलिखेत् तद्वितीयोत्थमेदांस्तु विलिखेत् ततः ॥ ५३ ॥
 त्रिकोणेष्वथ तार्तीयं सप्ताध्यां मध्यतस्तथा । नवस्त्रेपि लिखेद्विद्याकूटत्रयमथ त्रिशः ॥ ५४ ॥
 दक्षत्रये सायकूटं मध्ये तार्तीयकं तथा । वामत्रये द्वितीयं च लिखेत् साध्ये तृतीयकम् ॥ ५५ ॥
 एतत्तु कोष्ठवज्राख्यं यज्ञमिष्टार्थदायकम् । फलानि सर्ववज्राणां षट्लोऽस्मिन् शृणु प्रिये ॥ ५६ ॥
 तन्त्रेऽस्मिन्नन्यतन्त्रेषु यत्र यत्रास्ति यत्फलम् । प्रोक्तं तदेवमेकैकं योजयेत् सर्वमेव च ॥ ५७ ॥
 तेनात्र यज्ञनिर्माणमात्रमेवोच्यते मया । फलानि वाञ्छन्वावाप्तोत्पन्नानामयोजनैः ॥ ५८ ॥
 अतः फलानि यत्रास्यामिह नोक्तानि कुत्स्वशः । सर्वं च सर्वदा सर्वसमीहितफलाप्तिकृत् ॥ ५९ ॥
 प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्ष च षड्विंशत्या समर्पितैः । वज्रेः कोष्ठानि जायन्ते षट्शतं पञ्चविंशतिः ॥ ६० ॥
 तेषु कोष्ठेषु परितो मार्जयेदष्टसप्ततिम् । शिष्टे चतुर्भिस्त्रयस्त्रं च विदध्याद् दिक्षु पूर्ववत् ॥ ६१ ॥
 तेषु तार्तीयविधां च सप्ताध्यां प्राग्बदालिखेत् । शिष्टेषु सप्तनवतिद्विशते मध्यतस्तथा ॥ ६२ ॥
 सर्वमध्यस्थकोष्ठस्य पार्श्वयोरुभयोरपि । कोष्ठानि त्रीणि त्रिर्येकं समीकृत्य तत्रोक्तथा ॥ ६३ ॥
 उपर्यधश्च द्वे द्वे तु समीकुर्यात् ततस्तथा । तयोरधोर्ध्वं च तथा द्वे द्वे कुर्यादयैकथा ॥ ६४ ॥
 तदधश्चोपरि तथा त्रैकैकं च द्वयं द्वयम् । एकीकृत्य पुनर्बोर्ध्वे द्वे द्वे तन्मार्जयेत् तथा ॥ ६५ ॥
 ततो मालाबदुपरि पार्श्वयोश्च प्रमार्जयेत् । दशस्तयद्वानि शिष्टेस्तु मध्ये लिङ्गं भवेत् तथा ॥ ६६ ॥
 एवं लिङ्गः समाख्यातमन्तारिशक्तिरेव च । शिष्टानि कोष्ठवज्रांश्च दिशतं दशपञ्च च ॥ ६७ ॥
 लिङ्गस्य पार्श्वयोर्मृष्टान्वेकविंशतिपुग्मकम् । तस्य लिङ्गस्य मध्यस्थपञ्चधा तार्तीयमालिखेत् ॥ ६८ ॥
 ऊर्ध्वादि मायामध्यस्थं सर्वमध्ये सप्ताध्वकम् । सर्वत्र तार्तीयाविद्यालेखनं समुदीरितम् ॥ ६९ ॥
 लिङ्गरूपेषु नवसु पार्श्ववद्वेष्टे पूर्ववत् । विद्याशेषं समालिख्य प्राग्बदारम्भतस्तथा ॥ ७० ॥
 विद्याद्वितीयभेदोत्थं तद्विंशशतमालिखेत् । द्विशस्तत्र यजेद् देवीमावाप्त परिवारकैः ॥ ७१ ॥
 स्थापयेद्विनियोगेषु प्रोक्तेषु परमेश्वरि । नासाध्यमस्ति भुवने यच्चैरेतैर्मयोदितैः ॥ ७२ ॥
 एकादिद्वयसंवृद्ध्या पार्श्वयोः कोष्ठवर्धनम् । एकोनविंशकोष्ठान्तं कृत्वा लिङ्गं तद्योपरि ॥ ७३ ॥

१ 'वा' ख. पाठः । २ 'सु वि' ख. पाठः । ३ 'यस्य चन्द्रस्य' ख. पाठः । ४ 'तदेव' ख. पाठः । ५ 'मानं' ख. पाठः ।
 ६ 'समाप्तैः' ख. पाठः । ७ 'दक्षकोष्ठानि' ग. पाठः । ८ 'मयोरनैः' ग. पाठः ।

कृत्वा प्राग्वाध्यतः प्राग्बद्धत्वारिंशद्विरेव हि । तेषु मूलादि परितो मध्यान्तं विन्यसेत् तथा ॥ ७४ ॥
 विद्याद्वितीयभेदोत्था विद्या विंशशतं प्रिये । लिङ्गस्य मध्यकोष्ठान्तं शिष्टं कोशेषु संलिखेत् ॥ ७५ ॥
 विधाय चतुरस्रं तु स्रजद्वयनिपातनात् । सर्वबाह्ये तदावद्धं तस्योपरि समालिखेत् ॥ ७६ ॥
 पंक्तिशः समकोष्ठेषु पर्यायादींस्तथार्थकान् । नित्यापर्यायजनिते पार्श्वयोर्दक्षवामयोः ॥ ७७ ॥
 मध्ये युगोदयार्थौ तु लिखेत् श्लोकक्रमेण वै । लिङ्गाग्रमध्यादभितः पिण्डिकायां च संलिखेत् ॥ ७८ ॥
 विद्याः प्रथमभेदोत्थाश्चतुर्विंशतिकास्तथा । कुन्वैवं मेकलिङ्गं तु यच्च तत्रैव तां लिखेत् ॥ ७९ ॥
 समस्तवाञ्छितप्राप्त्यै जयारोग्यापुरातनवे । षट्पादौ तत् समालिख्य पूजयेन्नित्यशश्च ताम् ॥ ८० ॥
 (प्राक् प्रत्यग् दक्षिणोदक् चैकविंशतिस्रजतः । चतुःशतानि कोष्ठानि भवति सुसमानि वै ॥ ८१ ॥)
 तस्यैकपार्श्वधोभागे पञ्च कोष्ठानि मार्जयेत् । ततश्चोपरि षट् सप्तत्येषमेकादशावाधि ॥ ८२ ॥
 मार्जयेदुपरिष्ठाच्च तस्यैव प्रतिलोमकम् । तथा कुर्यात् पार्श्वयोश्च तेनाधिष्ठानपिण्डके ॥ ८३ ॥
 भवतश्चोपरिष्ठासु पञ्चविंशतिकोष्ठकैः । लिङ्गमन्यानि पार्श्वस्थमार्जनाद् भवति* प्रिये ॥ ८४ ॥
 अधिष्ठाने पिण्डिकायां तद्द्वितीयविभेदतः । लिङ्गे प्रथमभेदोत्थास्तन्मध्यस्थे स्ववाञ्छितम् ॥ ८५ ॥
 मध्ये तददिनजां विद्यामिति श्लोकं तवानधे । महालिङ्गाभिधं यच्च तत्र पूजाखिलेष्टदा ॥ ८६ ॥
 समन्त्रिरेखां निष्पाद्य योनिं तस्यास्तु मध्यतः । तत्तत्स्रजवशात् कुर्याद् दश त्रिषु तथा समम् ॥ ८७ ॥
 एवं कृतेऽत्र परितो लिखेत्तां विंशतिं शतम् । शिष्टमध्यत्रिकोशे तु लिखेद्वाञ्छितमात्मनः ॥ ८८ ॥
 तत्र तामर्चयेत् प्राग्वात् स्थापयेच्च तथा तथा । (तत्र स्वेष्टमवाप्नोति योनिचक्रानुभाषतः ॥ ८९ ॥)
 समन्त्रिरेखं निष्पाद्य त्र्यस्रं योनिं च स्रजतम् । तत्र तिर्यक् चतुःश्रृंगपातनादन्यतस्तथा ॥ ९० ॥
 तिर्यक् स्रजं मार्जयित्वा पूर्वमृङ्गात् तथाभितः । प्रवेशयत्वा विलिखेत् ताश्चतुर्विंशतिं क्रमात् ॥ ९१ ॥
 विलिख्य शिष्टवज्रस्थं विलिखेन्निजवाञ्छितम् । तत्र तां पूजयेद् देवीं पूर्वालिष्टार्थसिद्धये ॥ ९२ ॥
 तथा विधाय दशभिर्दशभिः स्रजपातनैः । द्वितीयभेदोन् विलिखेत् तथा साध्यसमन्वितार्न् ॥ ९३ ॥
 तत्रापि पूजनाद्यैस्तु सिद्धयो निजवाञ्छिताः । एवमृस्रं तृतीयोत्थविद्याभिरभिकल्पयेत् ॥ ९४ ॥
 तेऽपि वाञ्छितसंसिद्धिं कुर्युरेव मुनिभितम् । कोष्ठवज्रविभेदानि शृणु नरुचे यथाविधि ॥ ९५ ॥
 नवषोडशकोष्ठादि संवर्धये विषमं समम् । तेष्वङ्गानि समं कृत्वा पङ्क्तौ तेषु समालिखेत् ॥ ९६ ॥
 विद्यातृतीयभेदोत्थास्तत्तदङ्गानुगुणतः । मनीषितं च संलिख्य तेषां मध्यस्वकोष्ठतः ॥ ९७ ॥
 विदध्याद्वाञ्छितं सर्वं तैर्यज्ञैः कल्पितैस्तथा । वरयार्कष्वविद्वेषस्तन्मनोवाटनादिकम् ॥ ९८ ॥
 आयुरारोग्यविजयविभूत्याद्यं च सिध्वति । स्थापनाद्वारत्वाद्यान्यैरुपायैः साधकोऽनिशम् ॥ ९९ ॥

१ 'वै' क. पाठः । २ 'क्रमात्' क. पाठः । ३ 'दक्ष' क. पाठः । ४ 'समन्वय' क. पाठः । * लिङ्गमित्यस्य भवतीत्यत्राश्रयः ।

५ 'स्र' क. पाठः । ६ 'ताः' क. पाठः । ७ 'स्रुः' क. पाठः । ८ 'एवं पूजय' क. पाठः । ९ 'रवि' क. पाठः ।

इति देव्या यन्त्रमेदास्तबोक्ताः सर्वसिद्धिदाः । अशेषं देवि ते शोक्तं यन्त्रसिध्यभिधानमे ॥१००॥
इति । अत्र प्रोक्तयन्त्रक्रमस्तु गुरुमुखादवगन्तव्यः ॥

अथ वासनामाह श्रीतन्त्रराजे—(३२ प०)

अथ षोडशानित्यानां स्वात्मले वासनां शृणु । यथा तन्मयतासिद्धिः प्रत्यक्षा भवति ध्रुवम् ॥ १ ॥
गुरुराद्या भवेच्छक्तिः सा विमर्शमयी मता । नवत्वं तस्य देहस्य रन्ध्रत्वेनावभासते ॥ २ ॥
गुरुमन्त्रात्मनामैक्यत्वबुद्धिर्विमर्शः । त्रैलोक्यमोहनादिसर्वावन्दमयास्तजकाणां नवत्वमित्यर्थः ।

वलिदेव्याः स्वमायाः स्युः पञ्चमी जनकात्मिका । कुरुकुट्टा भवेन्माता पुरुषार्थास्तु सागराः ॥ ३ ॥
अथ मायायास्तैविध्यं सात्त्विकी-राजसी-तामसी चेति, एतास्तिष्यः कुरुकुट्टावलित्रयरूपाः । जनकात्मिका
मूलभूता इत्यर्थः ।

रत्नद्वीपो भवेद्देशो नवत्वं धातुरोमभिः । सकल्प्याः कल्पतरवः स्वाधारा चतवः स्मृताः ॥ ४ ॥
त्वगसूक्ष्मांसमेवोऽस्थिमज्जाशुक्रमाशुजीवाक्या नव धातवो नवकण्डरूपा इत्यर्थः । रोमाश्चैव कल्पवृक्षाः,
पद्माधाराः चतुस्तवः ।

ग्रहर्षराशिचक्रेण कालात्मा पश्चिमायुक्तः । तेन पूर्वोभिद्विरूपं स्वादन्यचे कथितं मिथः ॥ ५ ॥
ज्ञाता स्वात्मा भवेज्ज्ञानमर्घ्यं ज्ञेयं बहिःस्थितम् । श्रीचक्रं पूजनं तेषामेकीकरणाभीरितम् ॥ ६ ॥
तेषां ज्ञानज्ञानज्ञेयानाम् ।

श्रीचक्रे सिद्धयः प्रोक्ता रसा निवतिसंयुताः । ऊर्मयः पुष्पपापे च ब्राह्म्याद्या मातरः स्मृताः ॥ ७ ॥
रसाः षट् । नियतिश्चतुर्विधा नियतिपुरुषप्रकृत्यहङ्कारः । चूर्मयः पुद्गलिपासाशोकमोहजरासूत्ययः, पुष्प-
पापे च एते अष्टौ ब्राह्म्यादिमातृका इत्यर्थः ।

भूतेन्द्रियमनांस्येषं क्रमाभित्यकलाः पुनः । कर्मेन्द्रियार्था दोषाश्च ज्ञेयाः स्युः शक्तयोऽष्ट वै ॥ ८ ॥
पञ्चभूतानि पञ्चकानेन्द्रियाणि पञ्चकर्मेन्द्रियाणि मनश्च । कर्मेन्द्रियार्था वचनादानविहरणविसर्गानन्दाः ।
दोषा वातादयः ।

नाक्यश्चतुर्दश प्रोक्ताः चोभियथायास्तु शक्तयः । वायवो दक्ष संप्रोक्ताः सर्वसिद्ध्यादिशक्तयः ॥ ९ ॥
नाक्यश्चतुर्दश प्रागुक्तः प्रसिद्धाः ।

वह्नयो दश संप्रोक्ताः सर्वज्ञायास्तु शक्तयः । शीतोष्णसुखदुःखेच्छा गुह्याः प्रोक्ताः क्रमेण वै ॥ १० ॥
वशिन्याद्याः शक्तयः स्युस्तन्मात्राः पुष्पसायकाः । मनो भवेदिष्टुधनुः पाशो राग उदीरितः ॥ ११ ॥
ज्ञेयः स्यादकुशः प्रोक्तः क्रमेण वरवर्णिनि । अभ्यक्ताहङ्कृतिमहदाकाराः प्रतिलोमतः ॥ १२ ॥
कामेश्वर्यादिदेव्यः स्युः संवित् कामेश्वरः स्मृतः । स्वात्मैव देवता प्रोक्ता ललिता विद्यविग्रहा ॥ १३ ॥
लौहित्यं तद्विमर्शः स्यादुपास्तिरिति भावना । सिद्धिस्त्वनन्यचित्तत्वं हृद्रा वैभवभावनं ॥ १४ ॥
उपचाराश्रयत्वेऽपि तन्मयत्वाग्रमत्तता । प्रयोगास्तु विकल्पानां हेतोः स्वात्मानि नाशनम् ॥ १५ ॥

यन्त्राणि मन्त्राः सर्वत्र स्वात्मत्वे स्वैर्यसाधनम् । सन्ध्यासु भजनं देव्या आदिमध्यान्तमञ्जनम् ॥ १६ ॥
 अन्यास्तु शक्रयश्चक्रगामिन्यो याः समन्ततः । तास्तु विश्वत्रिकल्पानां हेतवः समुदीरिताः ॥ १७ ॥
 न्यासस्तु देवतात्वेन स्वात्मनो देहकल्पनम् । जपस्तन्मयतारूपभावनं सम्यगीरितम् ॥ १८ ॥
 होमो विश्वविकल्पानामात्मन्यस्तमयो मतः । तेषामन्योन्यसंभेदभावनं तर्पणं स्मृतम् ॥ १९ ॥
 मोहाज्ञानादिदुःखानामात्मन्यस्तमयो वृद्धम् । अभिषेकस्तु विद्या स्यादात्मा सर्वाश्रयो महान् ॥ २० ॥
 उपाधीनां तु राहित्यमुपदेश इतीरितः । दक्षिणा भेदशून्यत्वं शुश्रूषा स्वैर्यमुच्यते ॥ २१ ॥
 तिथिरूपेण कालेन परिणामावलोकनम् । नित्यापञ्चदशैताः स्युरिति प्रोक्तास्तु वासनाः ॥ २२ ॥
 पृथिन्यादीनि भूतानि कनिष्ठाद्याः क्रमान्मताः । तेषामन्योन्यसंभेदप्रकारैस्तत्प्रपञ्चता ॥ २३ ॥
 ललितायास्त्रिभिर्वर्णैः सकलार्थोऽभिधीयते । शेषेण देवीरूपं तु तेन स्यादिदमीरितम् ॥ २४ ॥
 अशेषतो जगत्कृत्स्नं हृद्रे स्वात्मकमीरितम् । तस्याश्रयस्तु कथितः सर्वतन्त्रेषु गोपितः ॥ २५ ॥
 व्योम्ना प्रकाशमानत्वं प्रसमानत्वमग्निना । तयोर्विमर्श ईकारो बिन्दुना तन्निफालनम् ॥ २६ ॥
 अथ मन्त्रविनिर्माणाविधानमभिधीयते । मन्त्रवीर्यमुसिद्धानामितरेषां विशेषकृत् ॥ २७ ॥

प्रागुक्तैरभिषेकमहानामित्यर्थः । (मन्त्रवीर्यज्ञानमुसिद्धानाम् । इतरेषां तज्ज्ञानसिद्धिरुद्दिष्टानाम्)

मन्त्रा एकाक्षराः पियडाः कर्तव्यो अक्षरा मताः । नर्णत्रयं समारभ्य नवार्थावधि बीजकाः ॥ २८ ॥
 ततो दशार्णमारभ्य चावर्तिशति मन्त्रकाः । अत ऊर्ध्वं गता मालास्तासु भेदो न विद्यते ॥ २९ ॥
 तथैव पियडकर्तव्योर्भेदो बीजेषु नर्णतः । पदैर्मन्त्रेषु भेदः स्यात्तेषां संख्याः शृणु क्रमात् ॥ ३० ॥
 पद् चतुर्विंशति तथा शतं विंशतिसंपुतम् (१२०) । सर्विशति सप्तशतं (७२०) चत्वारिंशन्निरन्वितम् ॥
 सहस्रपञ्चकं (५०४०) पञ्चाधत्वारिंशत्सहस्रकम् । त्रिशतं विंशति (४०३२०) तत्तत्तिल्लक्षेण समन्वितम् ॥
 द्विषष्टिश्च सहस्राणां साशीत्यष्टशतं तिति (२६२८८०) । भेदसंख्यास्तु सप्तानां ताभिरन्याः सङ्गमयेत् ॥
 प्रस्तारक्रममेतेषां शृणु देवि यथाक्रमम् । एतैरेवोक्तधेन्यपदभेदानुक्रमात् ॥ ३४ ॥
 तिर्यग्रेखाद्वयं कुला तत्राधोर्ध्वं लिखेत् क्रमात् । रेखाश्चतस्रः पञ्चैवमुज्वाकारा दशावधि ॥ ३५ ॥
 तदधो वर्धयेद्रेखास्तत्तत्संख्याकुलावधि । तिर्यग्रेखास्तावतीश्च कृत्वा तेष्वङ्गमालिखेत् ॥ ३६ ॥
 सव्यदक्षस्थितेष्वेषु कोष्ठपङ्क्तिष्वनुक्रमात् । आधे द्विद्विक्रमादङ्गान् पूरयेत् तर्जचोदितान् ॥ ३७ ॥
 एतेनान्यत्र सर्वत्र देयानङ्गानुक्रमात् । द्वितीयपङ्क्तौ प्रथमे खण्डे शेषास्तु पूरयेत् ॥ ३८ ॥
 द्वितीयादिष्वपि तथा शेषान् खण्डेषु पूरयेत् । तर्जस्तृतीयपङ्क्तौ तु खण्डान् शेषैस्तु पूरयेत् ॥ ३९ ॥
 चतुर्थादिष्वपि तथा नवमान्तं समालिखेत् । तिर्यक् पङ्क्तिष्वन्यस्तक्रममङ्गास्तु सर्वतः ॥ ४० ॥

१ 'वर्जमम्' ग. पाठः । २ 'मयेत्' ख. पाठः । ३ 'काक्षर्य' ख. पाठः । ४ तादृशमप्यविमर्शनिर्णयः इत्यर्थः । ५ अक्षरादिनयान्तामालित्यर्थः ।

६ 'तत्र' ख. पाठः । ७ 'नयेत्' क. पाठः । ८ 'तृतीयपङ्क्तौ तु शेषैस्त्वेष्वमेव समालिखेत्' ख. पाठः ।

एवं पुनं भवेद्विद्या सर्वाध्या नीरवन्दिते । सर्वाधस्ताद्विलोमा सा मध्यस्था न्याकुलकमार्त्त ॥४१॥

तामः सर्वाभिरप्याशु सिध्यत्येवाभिवाञ्छितम् । ..... ॥

इति ॥ तथा—(३५ प० ५ = श्लो०)

अनुष्णशीते विजने सुसमे रम्यविग्रहे । गृहे वा मण्डपे स्थिता पीठं ध्वलितोदरम् ॥ १ ॥

विन्यस्य तस्मिन् पूर्यायां शुभर्त्तं वा शुभोदये । कुचन्दनैः कुङ्कुमैर्वा दरदर्बोपदेशतः ॥ २ ॥

कृत्वांक्रं मण्डलं सार्णं तत्रावाह्य यजेच्छिवम् । नित्यशो मातृकां जप्त्वात् संप्रदायानुसारतः ॥३॥

एवमन्दे तु संपूर्णेऽभीष्टदेवाय मन्त्रवित् । कुर्यान्मन्त्रमभीष्टार्थगमकं प्रोक्तयोगतः ॥ ४ ॥

अथ प्रागुक्तैरशिमकमं ज्ञात्वा यद्यद्भूतरश्मिबाहुल्यं यस्मिन्मन्त्रे दृश्यते तत्तद्भूतार्थयुक्ततन्मण्डलं विलिख्य, तन्मध्ये तद्भूतरश्मिकदम्बप्राचुर्यादिशिष्टस्वेष्टदेवतापूजायन्त्रं विलिख्य, तत्तदुपचारैः संपूजयन् तत्तद्भूतार्थमा-
लया स्वेष्टदेवतामन्त्रं जपन् प्रोक्तसिद्धिर्भवतीत्यर्थः, मन्त्रसिद्धिरपि भवतीति ॥ तथा—

नभोऽग्निवायुप्रायाणां क्रूराः क्षोभकराः मताः । भूतोयप्रचुराः सौम्याः सेव्याः सिद्धिकराः मताः ॥५॥

अथ येषु येषु मन्त्रेषु आकाशाग्निवायुवर्णप्राचुर्यं दृश्यते तैस्तैर्मन्त्रैस्तत्तन्मण्डले क्रूरप्रयोगाः कर्तव्याः । येषु
येषु मन्त्रेषु सौम्यभूतरश्मिप्रचुरता दृश्यते तैर्मन्त्रैस्तत्तत्सौम्यभूतमण्डले सौम्यप्रयोगाः सिध्यन्तीत्यर्थः ।

एषामन्योन्यसंभेदबाहुन्याह्रहोऽक्षवः । तैस्तथा भजनात् सिद्धाः फलन्ति स्वैक्ययोगतः ॥ ६ ॥

द्वित्रिचतुष्टयपञ्चभूतरश्मिस्ताद्वयमन्त्रा बहवो जायन्ते, तादृशमन्त्राणां तत्तद्भूतसाद्वयमण्डलेषु भजनं कुर्यात्त-
त्सिद्धिर्भवतीति । अथ कमस्त्वेवं बोद्धव्यः—मन्त्राक्षराणि स्वरम्यञ्जनरूपेण पृथक्पृथक्विलिख्य, तत्तद्वर्ण-
स्य प्रागुक्तपञ्चभूतरश्मिकमं पृथक्पृथक्विलिख्य, तत्तद्भूतरश्मीनां पृथक्पृथक्गैक्यमेलनेन भूताधिप्यतां विज्ञाय,
यस्य भूतस्याधिप्यता संपद्यते तत्तन्मण्डलगमं पूजायन्त्रं विलिखेत् । पूजायन्त्रमपि प्रचुरभूतमण्डलमध्ये
तस्मादूर्तं तद्द्विस्तस्मादूर्तं तद्द्विरेवमुत्तरोत्तरं न्यूनाधिकमावेन विलिख्य, तादृशकल्पितोपचारैस्तत्तदावर-
णदेवतानां तत्तद्भूतार्थसंधानेन संपूजयन् तथैव भूतार्थघटितमालया जपेत्तत्तत्सिद्धिर्भवतीत्यर्थः । इदं सर्वं
गुरुतः शास्त्रतश्च सम्पन्विज्ञाय भजनं कुर्यात् ॥ तथा—

मन्त्रार्थास्त्रिविधा ज्ञेया ज्ञातव्याः सिद्धिकाङ्क्षिभिः । पूजापटलसंप्रोक्तास्त्रिविधाः स्युरुपासकाः ॥७॥

वर्णस्योदयविश्रान्तिपदे बुद्धिनिवेशनम् । एकोऽन्यः सर्वतः सिद्धव्युत्पत्त्यर्थाभिधीक्षकम् ॥ ८ ॥

वाच्यवाचकसंभेदभावनादिभिरीरिताः । एषां पञ्चप्रकाराणामशेषेष्टसिद्धिदाः ॥ ९ ॥

अथ मन्त्रार्थचिन्तने त्रैविध्यं लक्ष्यते, तत्र वर्णकदम्बकं पदं, पदकदम्बकं वाक्यमिति, प्रतिवर्षं उदयो
विश्रान्तिश्च पदे पदे ज्ञातव्या । तादृशपदेषु बुद्धिनिवेशनं कृत्वा तादृशबुद्धिपूर्वकं जपेदित्येकः । द्वितीयस्तु
प्राचीनैर्व्याख्यातसिद्धव्युत्पत्त्यर्थार्थाभिधीक्षकपूर्वकजापकः । तृतीयस्तु मन्त्रतद्भूतवर्णपदवाक्यतत्प्रतिपादकवेव-
तानां वाच्यवाचकभावनादिभिरीरिताः । प्रोक्तपञ्चभूतार्थतद्भूतरश्मितत्तद्भूतसाद्वयरश्मिप्रकाराणां प्रोक्तोपासना-
क्रमेणशेषसिद्धयो भवन्तीत्यर्थः । तथा—(३५ प० ८० श्लो०)

सिद्धमन्त्रेण कर्तव्याः प्रयोगाः नान्यथा प्रिये । नरास्यामिष मन्त्राणां देवतानां च पार्वति ॥ १ ॥

अन्योन्यं वैरमस्त्येव गुणभूतसमन्वयात् । आग्नेयानां च भौयानामाप्या मन्त्रास्तु वैरिणः ॥ २ ॥
 वायव्यानां जलानां च भौयानां स्वात् परस्परम् । स्त्रीदैवत्या वैरिणः स्युः पुंदैवत्यस्य भूयमा ॥ ३ ॥
 स्त्रीदैवत्येषु सौम्यानां क्रूराणां स्वात् परस्परम् । तथैव पुंदैवतानां तन्निनरामिहयोः ॥ ४ ॥
 शास्त्रा तु यद्विद्यीनां स्यादधोरात्रस्य चक्रतः । मन्त्राणां देवतानां च वैरं करणमीश्वरि ॥ ५ ॥
 कथयामि शृणु प्राज्ञे येन लोकोऽवेसीदति । वैषम्यभजनं पुंसामज्ञानादाशयात्तथा ॥ ६ ॥
 तेन मन्त्रा देवताश्च क्रुद्धा हन्युरूपासकम् । तस्मात् सर्वस्य लोकस्य मन्त्रवीर्यं हि जीवितम् ॥ ७ ॥
 यन्निष्ठानामभी दोषा न स्पृशन्ति कदाचन । गुरोः शुश्रूषया काले दीक्षया लब्धमादरात् ॥ ८ ॥
 तदाज्ञया भवेदेकरूपं मन्त्रं स्वसिद्धये । अन्यथा साधकं हन्याच्छस्त्रेण रिपुतो भयात् ॥ ९ ॥
 दारिण्याद् दीर्घरोगाद्वा व्यसनेष्वतिसर्जनात् । यो यो मन्त्रस्तस्य तस्य वर्णोऽपि विनिर्भिता ॥ १० ॥
 तत्तद्गुणोत्थसंख्याभिर्गुलिका मन्त्रसिद्धिदा । तथाभिषेकस्तद्गुणं तत्स्वादस्तद्विलेपनम् ॥ ११ ॥
 तत्पूजा च तथा सिद्धिस्तथाय स्यान्नवान्यथा । ..... ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायान्ध्यायार्थचर्य-महात्पूज्यपाद-श्रीगोविन्दानन्दशिष्य-श्रीभगवत्कृष्णराचार्य-
 शिष्य-श्रीविष्णुसर्माचार्यशिष्य-श्रीमगरभाचार्यशिष्य-श्रीविद्यारत्नवसतिविरचिते
 श्रीविद्यार्थवाक्ये सन्ने एकत्रिंशः श्वासः ॥ ३१ ॥

द्वात्रिंशः श्वासः

अथ महागणपतिमन्त्राः प्रदर्शयन्ते—

अथ वक्ष्ये महादेवि मन्त्रमेकाक्षरं परम् । शार्ङ्गी प्रीतियुतः प्रोक्तो गणेशस्यैकवर्णकः ॥ १ ॥
इति । शार्ङ्गी गकारः । प्रीतिरनुस्वारः । नारायणीये त्वस्य मन्त्रस्य पञ्च भेदा उक्ताः । यथा—
“स्वान्तं सान्तविषं सविन्दुसकलं विद्वोयुतं केवलं पञ्चैतानि पृथक्फलं विदधते बीजानि विप्रेशितुः” इति ।
अन्तो विसर्गः, विषं मकारः ताभ्यां सह वर्तमानः स्वान्तो गकारः, तेन गं गः इति सिद्धं । कला
विसर्गः तद्युक्तोऽप्यस्तेन गः । विन्दुश्च औल ताभ्यां युत इत्यपरः । केवलं विन्दुविरहितः । तथा—
“गणकः स्यादृषिश्चन्द्रो निवृद्धिप्रोऽस्य देवता” इति । प्रयोगसारे—

आदौ गणपत्यायांतया स्वाहा हृदयमुच्यते । एकदंष्ट्राय चामाप्स्य हुंफद् विद्याशिरस्तथा ॥ १ ॥
शिखाप्यचलशब्दादिकर्णने हततो नमः । कवचं मज्जवक्त्राय नमो नमः इतीरितम् ॥ २ ॥
महोदराय चण्डाय हुंफदित्यस्त्रभिष्यते । एतान्यङ्गानि विन्यसेत् पञ्चाङ्गानि मनीषिभिः ॥ ३ ॥
इति पञ्चाङ्गानि उक्ताणि । सारसंग्रहे तु—“बह्दीर्घेण निजेनैव बीजेनाङ्गानि योजयेत्” इत्युक्तं । तदेतयो-
र्विकल्पः । “सप्रांशुना वा बीजेन पञ्चाङ्गानि नियोजयेत्” इति प्रयोगसारवचनात् । यत् सप्रांशुना सदी-
र्घेण बह्दीर्घयुक्तेनेति यावत् । अथ यथागुरुरपदेशं कार्यमिति । प्रयोगसारे—

रक्तो रक्ताङ्गरागांशुककुसुमयुतस्तुन्दिलश्चन्द्रमौलि-

नेत्रैर्युक्लिभिर्वा मनकरचरणो बीजपूराचनासः ।

हस्ताग्रवल्गुपाशाङ्गुशरदवरदो नागवक्त्रोऽदिभूषो

देवः पद्मासनो वो भवतु नतसुरो भूतये विघ्नराजः ॥ १ ॥

चामार्ध्वयोराद्ये तदाद्यधस्तनयोरन्ध्रे, इत्याद्युधध्यानम् । सारसंग्रहे—

रक्ताभः शशिमौलिरङ्गुशगुणौ दन्तं चरं धारयन्

हस्ताब्जैर्द्विदाननस्त्रिनयनो रक्ताङ्गरागावृतः ।

बीजापूरमृहत्करोरुजठरो दानार्द्रगण्डस्थलो

विघ्नेशः फणिभूषणो गणपतिर्भूयान्नवभूतये ॥ १ ॥

(तत्रादौ वैदिकानां च गकारः केवलो मतः । दक्षिणानां विन्दुयुक्तो द्विविन्दुः पूर्वधर्मिण्याम् ॥ एतद्वह्नयुतः एकाद्वर्णा-
ज्जायेति मौमिति । श्लोभुषो गोमिति च पातालाग्राव इतिवत् ॥ इति भेदकम् ॥) ३ ‘पद्मस्थः’ अ. पाठः ।

अत्र दक्षोर्ध्वादि तदधोन्तमायुधध्यानम् । बृहन्करः शुभ्रडादयः (इति ध्यात्वा गणेशानं मानसैरुपचारकैः । पूजयित्वेति शेषः । तीव्रादिशक्तिसंयुक्ते पीठे स्वावाहा पूजयेत् ।) प्रपञ्चसारे—

तीव्रा ज्वालिनीनन्दे सभोगदा कामरूपिणी चोग्रा

तेजोवती च सत्या संभोक्ता विघ्ननाशिनी नवमी ॥ १ ॥

बीजान्ते सर्वशक्ति-प्रोक्त्वा कमलामनाय नम इति च

आसनमन्त्रः प्रोक्तो नवशक्त्यन्ते समर्चयेदमुना ॥ २ ॥

इति । अत्र मण्डूकादिपरस्परान्ता योगपीठेदेयतानां पूजा प्रागेव पूजाप्रकरणे लिखितत्वाद् ग्रन्थगौरवभया-
च्चात्र न लिखिता । सारसंग्रहे—

अष्टपत्रं सरोजं तु चतुरस्रत्रयाष्टतम् । चतुर्द्वारसमायुक्तमर्चापीठं विधाय च ॥ १ ॥

तत्रावाहा गणेशानमर्चयेदुपचारकैः । कर्णिकायां तु पूर्वादिचतुर्दिक्षु गणाधिपम् ॥ २ ॥

पीठं गौरं गणेशानं रक्तं च गणनायकम् । गणक्रीडं नीलवर्णं केसरेषु ततो यजेत् ॥ ३ ॥

अग्नीशासुरनाथमध्ये दिक्षु यथाक्रमम् । षडङ्गानि मनोरस्य ध्यातव्याश्चाङ्गदेवताः ॥ ४ ॥

तुषारस्फटिकरयामनीलकुम्भारुणार्चिषः । वरदाभयधारिण्यः प्रधानतनवः स्त्रियः ॥ ५ ॥

वक्रतुण्डादिकानष्टौ वक्ष्यमास्यान् दले यजेत् । वक्रतुण्डैकदंष्ट्रौ च महोदरगजाननौ ॥ ६ ॥

लम्बोदराख्यविकटौ विघ्नराक्षप्रवर्णकौ । दलाग्रेषु ततः पूज्या ब्राह्म्याद्यास्तष्ट मातरः ॥ ७ ॥

ब्राह्मी स्वर्णसमा ध्येया मृगचर्मविभूषिता । अक्षमालाभवे दण्डकुण्डिके दधती करैः ॥ ८ ॥

त्रिशूलं परशुं हस्तैर्महं नृकपालकम् । विभ्राणां चन्द्रगौराङ्गीं माहेशीं भावयेच्छुभाम् ॥ ९ ॥

गुणखट्वाङ्गदण्डाकुशान् बहन्तीं कराम्बुजैः । इन्द्रगोषारुणां ध्यायेत् कौमारीं करुणालयाम् ॥ १० ॥

अरिशङ्खकपालानि घण्टां च करपङ्क्तैः । विभ्राणां वैष्णवीं ध्यायेन्नीलमेघसमप्रभाम् ॥ ११ ॥

हलं च मुसलं दोर्भिर्दधानां लङ्कसेटकौ । वाराहीं भावयेच्छक्तिमञ्जनाद्रिसमप्रभाम् ॥ १२ ॥

तोमराकुशवज्राङ्गविद्युद्युक्तकराम्बुजाम् । इन्द्राङ्गीं भावयेन्मन्त्री नीलवर्णा सुभूषणाम् ॥ १३ ॥

धारयन्तीं शूलखड्गौ कपालं नृशिरः करैः । चामुण्डां शोणवर्णां च मुण्डमालायुतां स्मरेत् ॥ १४ ॥

स्वर्णामाक्षमालां च बीजपूरकपालके । पद्मं च दधतीं हस्तैर्महालक्ष्मीं स्मरेत् सुधीः ॥ १५ ॥

दक्षाधःकरमारभ्य तदूर्ध्वकरपर्यन्तमायुधध्यानं ब्राह्म्याः । दक्षाधःस्थयोराद्ये तदातूर्ध्वस्थयोरन्ये माहेश्याः ।
कौमार्यास्तु वामोर्ध्वकरमारभ्य दक्षोर्ध्वकरपर्यन्तम् । वैष्णव्यास्तु दक्षोर्ध्वकरमारभ्य दक्षाधःकरपर्यन्तम् ।
अरिशङ्कम् । वाराह्यास्तु दक्षातूर्ध्वयोराद्ये तदाधःस्थयोरन्ये । इन्द्राण्यास्तु वामोर्ध्वकरमारभ्य वामाधः-
करपर्यन्तम् । चामुण्डायास्तु दक्षोर्ध्वाधःकरयोराद्ये वामोर्ध्वाधःकरयोरन्ये । महालक्ष्म्यास्तु दक्षाधःकरमारभ्य
दक्षोर्ध्वकरपर्यन्तमायुधध्यानम् । तथा—

चतुरस्रत्रयेऽन्तःस्यर्वीथीद्वन्द्वे समर्चयेत् । दिक्पालांश्च तदस्त्राणि गणेशार्चनमीरितम् ॥ १६ ॥

इन्द्रं सुराधिपं पीठं वज्रहस्तं सत्राहनम् । अग्निं तेजोधिपं रक्तं शक्तिहस्तं सुभूषितम् ॥ १७ ॥

यमं प्रेताधिपं कृष्णं दण्डहस्तं समर्चयेत् । रवोधिपं च निर्ऋतिं खड्गहस्तं सुधूम्रकम् ॥ १८ ॥
 पाशहस्तं सुशुभ्राङ्गं वरुणं वादसां पतिम् । वायुं प्राज्ञाधिपं धूम्रमकुशाढ्यकरं यजेत् ॥ १९ ॥
 यक्षाधिपं कुबेरं च मुक्तावर्णं गदाकरम् । विद्याधिपं तथैशानं स्वच्छं शूलकरं यजेत् ॥ २० ॥
 नागाधिपं तथा रक्तं गौरं चक्रकरं यजेत् । लोकाधिपं विधातारं रक्तं पद्मकरं यजेत् ॥ २१ ॥
 ऐरावतं तथा मेघं महिषं मृतपूरुषम् । मकरं मृगमत्स्यौ च वृषं च विपर्हसकौ ॥ २२ ॥
 इन्द्रादिलोकपालानां वाहनानि विदुर्बुधाः । ततो वहिस्तदस्त्रास्त्रि तत्पार्श्वे च समर्चयेत् ॥ २३ ॥
 वज्रं पीतं सितां शक्तिं दण्डं कृष्णं समर्चयेत् । खड्गमाकाशसंकाशं पाशं विद्युन्निभं यजेत् ॥ २४ ॥
 अङ्कुशं रक्तवर्णं च शुक्रवर्णं गदां यजेत् । त्रिशूलं नीलवर्णं च यजेत् साधकसत्तमः ॥ २५ ॥
 रथाङ्गं कुरुविन्दाभं पद्मं रक्तं समर्चयेत् । लोकपालायुधान्येव कथितानि मनीषिभिः ॥ २६ ॥
 य एवं पूजयेद्देवं गणेशं भक्तिसंयुतः । शुक्लासिलान् भोगानन्ते शिवपदं व्रजेत् ॥ २७ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासन्ते गणेशमन्त्रेण प्राज्ञायामन्त्रं कृत्वा, शिरसि गणकाय ऋषये नमः । मुखे निवृच्छन्मृते नमः । हृदये श्रीविघ्नेश्वराय देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये जपे विनियोगः । इति कृताञ्जलिपूजा मूलमन्त्रेण करशुद्धिं कृत्वा, अङ्गुष्ठयोः गण-
 अयाय स्वाहा, हृदयाय नमः । तर्जनीयोः एकदंष्ट्राय हुंफट्, शिरसे स्वाहा । मध्यमयोः अक्षलकर्णिने नमो-
 नमः, शिखायै वषट् । अनामिकयोः गजवक्त्राय नमोनमः, कवचाय हुं । कनिष्ठिकयोः महोदराय
 खण्डाय हुंफट्, अस्त्राय फट् । इति मन्त्रानङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं करयोर्धिम्वस्य, नेत्रवर्जं हृदयादिपञ्चाङ्गेष्वपि
 न्यसेत् । अथवा गांगो इत्यादिना करपञ्चम्यासं कृत्वा ध्वानाद्यात्मपूजान्तं प्रोक्ताविधिना कृत्वा, एकदं-
 ष्ट्राय विग्रहे वक्रतुण्डाय धीमहि तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् । इति गणेशगायत्र्या गणेशपूजाद्रव्याणि पूजा-
 स्थानं च प्रोक्ष्य, देवताग्रं पूर्वं परिकल्प्य तदनुसारेण प्रातर्निर्ऋतिकोणे श्रीपर्याविपीठे कुङ्कुमादिना
 चतुर्द्वारयुक्तचतुरङ्गत्रयवेष्टितमण्डलकमलं पूजावन्त्रं निर्माय, तत्र प्रागुक्तविधिना भण्डकादिपुष्पिभ्यस्तं
 संपूज्य, सुधार्षवस्थाने इक्षुरससमुद्रं संपूज्य, रत्नद्वीपादिपरतस्वार्चान्तेऽष्टदशकेसरेषु स्वाग्रामध्यान्तं—
 जैतीमायै नमः । उवालिम्यै० । नन्दायै० । भोगदायै० । कामरूपिण्यै० । उग्रायै० । तेजोवत्यै० । सत्यायै० ।
 विघ्ननाशिन्यै नमः । इति संपूज्य, गं सर्वशक्तिमलासनाय नमः, इति समस्तं पीठमभ्यर्च्य, तत्र मूल-
 मन्त्रमुच्चार्य श्रीगणेशमूर्तिं परिकल्पयामि नमः इति चक्रमध्ये मूर्तिं परिकल्प्य, मूर्त्यभावे पुष्पादिकं
 निक्षिप्य ध्वानोक्तं मूर्तिं भावयन् मूलमुच्चार्य 'श्रीवसुपतिमूर्त्ये नमः' इति मूर्तिं संपूज्य, तस्यां प्रागु-
 क्तविधिना गणेशमावाह्यावाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य, प्रातर्प्रतिष्ठान्ते दन्तपाशाङ्कुशविघ्नपरशुलङ्कषीजापूराभ्याः
 सप्त मुद्राः प्रदर्श्य, आसनादिपुष्पान्तानुपचारानुपचर्य, कर्षिकायां देवाप्रादिचतुर्विधु—ओंगणाधिपाय नमः ।
 गणेशानाय० । गणनाथकाय० । गणक्रीडाय नमः । इति संपूज्य, अष्टदशकेसरेषु—आग्नेये ओंगणअयाय
 स्वाहा हृदयाय नमः । ईशाने ओंएकदंष्ट्राय हुंफट् शिरसे स्वाहा० । नैऋते ओंअक्षलकर्णिने नमोनमः शिखायै
 वषट्० । वायव्ये गजवक्त्राय नमोनमः कवचाय हुं० । ततो देवाप्रादि चतुर्विधु—ओंमहोदराय खण्डाय
 हुंफट् अस्त्राय फट् नमः । यद्वा, पूर्वोक्तस्थानेष्वेव—यां हृदयाय नमः । गौं शिरसे स्वाहा इत्यादिषड-
 ङ्गानि पूजयेत् । अत्र षडङ्गपक्षे तु देवस्याग्रे गौं नेत्रत्रयाय वौषट् । इति नेत्रं संपूज्य पश्चादक्षं पूजये-

दिति शेषः । ततोऽष्टदलेषु देवाग्रहसमारभ्य—ओं वक्रतुण्डाय नमः । एकर्षणाय० । महोदराय० । गजान-
नाय० । लम्बोदराय० । विकटाय० । विघ्नराजाय० । धूम्रवर्णाय नमः । इति प्रादक्षिण्येन संपूज्य, दला-
शेषेषु—आं आदित्ये नमः । ईं मोहध्वज्यै० । ऊं कौमार्यै० । ऋं वैद्यक्यै० । लूं वाराह्यै० । ऐं हन्द्रायै० ।
औं चामुण्डायै० । अः महालक्ष्म्यै नमः । इति संपूज्य, बहिष्कृतुरक्षे प्रथमवीथ्यां देवाग्रमारभ्य—ओं लं
इन्द्राय सुराधिपतये पीतवर्णाय वज्रहस्ताय पेरवावतवाहनाय नमः । ओं रं अग्नये तेजोधिपतये रक्तवर्णाय
शक्तिहस्ताय मेघवाहनाय नमः । ओं टं यमाय प्रेताधिपतये कृष्णवर्णाय वरुणहस्ताय महिषवाहनाय
नमः । ओं क्षं निर्ऋतये रक्षोधिपतये धूम्रवर्णाय अरुहस्ताय प्रेतवाहनाय नमः । ओं वं वरुणाय जला-
धिपतये शुक्रवर्णाय पाशहस्ताय भकरवाहनाय नमः । ओं यं वायवे प्राणाधिपतये कृष्णवर्णाय आशुहस्ताय
मृगवाहनाय नमः । ओं सं कुबेराय यक्षाधिपतये मौक्तिकवर्णाय मदाहस्ताय नरवाहनाय नमः । ओं ह्रीं
ईशानाय विद्याधिपतये स्फटिकवर्णाय शूलहस्ताय वृषवाहनाय नमः । इति संपूज्य, इन्द्रेशानयोर्मध्ये
ओं आं अक्षणे लोकाधिपतये रक्तवर्णाय पद्महस्ताय हंसवाहनाय नमः । निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये ओं ह्रीं अन-
स्ताय नागाधिपतये गौरवर्णाय खड्गहस्ताय गरुडवाहनाय नमः । इति संपूज्य, द्वितीयवीथ्यां—ओं वज्राय
नमः । शक्र्यै० । दण्डाय० । अक्राय० । पाशाय० । अक्रुशाय० । गदायै० । त्रिशूलाय० । पद्माय० ।
अक्राय नमः । इति लोकपालायुधानि देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन संपूज्य, मूलमुखाय साक्षाय सपरिवाराय
श्रीगणपतये नमः, इति त्रिःपुष्पाञ्जलिना संपूज्य धूपदीपादि पूर्वोक्तविधिना सर्वं कुर्यादिति ॥ सारसंग्रहे—

एकलक्षं मनु जप्त्वा जुहुयात् तद्दशांशतः । अष्टद्रव्यैर्महेशानि तर्पणादि ततश्चेत् ॥ १ ॥

मोदकैः पृथुकैर्लामैः सक्तुभिः सेक्षुपर्वभिः । नारिकेलैस्तिलैः शुद्धैः सुपक्वैः कदलीफलैः ॥ २ ॥
इति । अन्नैकैकद्रव्येण सार्धं द्वादशशतं जुहुयात् । उक्तं च गणेश्वरपरमर्शिन्याम्—“अष्टद्रव्यैस्त्रिमध्वस्तैर्जु-
याच्च पृथक्पृथक्” । इति । अथ जपः कृतयुगपरः । कलावेतच्चतुर्गुणं जपहोमादिकं कार्यमिति । तेषां
सारसंग्रहे—

दौग्धाग्नेन घृताग्नेन होमोऽभीष्टफलप्रदः । लक्ष्मीकामो नारिकेलैश्चतुर्ध्यां जुहुयाच्छिवे ॥ ३ ॥

तिललज्जान्वितैः सक्तुनारिकेलैश्चतुःशतम् । सितपद्मादिमारभ्य प्रत्यहं च हुनेत् क्रमात् ॥ ४ ॥

चतुर्ध्वन्तं ततः सर्वे प्राश्निनो वशमा नृशाम् । तिलैस्तण्डुलसंसिक्तैः (होमः शीवश्चकीर्तिदः ॥ ५ ॥

स्वादुप्रयपुतैर्लाजैर्हुनेत् सप्तदिनावधि । कन्यार्थी लभते कन्यां वरं कान्तं वरार्थिनी ॥ ६ ॥

दधिसंसिक्तलवणैर्जुहुयाच्च चतुर्दिनम् । निशीथिन्वां च सर्वेषां भवेद्भयं तथेप्सितम् ॥ ७ ॥

इति । अथ सर्वत्र काम्यहोमेषु संख्यानुक्रमे कार्यस्य गुरुत्वार्थं ज्ञात्वा च सहस्रादिनियुतपर्यन्तं कार्यानुसारेण
जुहुयात् । उक्तं च कुलार्थवे—

एकेन वाथ सर्वेषां तत्कार्यगुरुत्ववम् । ज्ञात्वा देवि सहस्रं वा त्रिसहस्रं तु पञ्च वा ॥ १ ॥

अयुतं नियुतं वापि प्रयुतं वा कुलेश्वरि । तत्तत्कर्मोदिते कुण्डे संस्कृते हव्यवाहने ॥ २ ॥

सितार्कद्रुममूलेन कुचन्दनसुदारुभिः । मज्जत्रोटितनिम्बेन विषाद्येनैव दन्तिनाम् ॥ ३ ॥

विधाय विघ्नं संपूज्य तं स्पृष्ट्वा प्रजपेन्मनुम् । उपोषितः शुचिश्चन्द्रग्रहे तं च समुदरेत् ॥ ४ ॥

विद्यायां व्यवहारार्थं समरे विजयो भवेत् । रोचना समदानेन सञ्जप्त्वा मनुना ततः ॥ ५ ॥
 गमना गजमदसहिता ।

निलकात् सर्वराजानो लोकाः स्युर्वशगाः प्रिये । नवनीते नवे साध्यनामालिष्यानुलोभगे ॥ ६ ॥

विलोमे विघ्नवीजे च तद्धृतं स्थापितानिलम् । अष्टोत्तरशतं जप्त्वा तूष्णीं तद्भक्षयेत् ततः ॥ ७ ॥

सप्ताहाद्वशगः साध्यः साधकस्य भवेद् ध्रुवम् । गलेशं तर्पयेत् तोषैः संख्यया वक्ष्यमाणया ॥ ८ ॥

एकोनपञ्चाशता च दिनैरिष्टमवाप्नुयात् । प्रणवादिमैश्वर्यं मयं केचिदिच्छन्ति सूरयः ॥ ९ ॥

पूजायां च हृदन्तोऽयं होमे स्वाहान्त ईरितः । ..... ॥

इति । तथा सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

स्मृतिर्भूमनुषुग्विन्दुनादालङ्कृतमस्तकः । एकाक्षरो गलेशस्य मन्त्र एव उदाहृतः ॥ १ ॥

इति । स्मृतिर्गकारः, भूर्लकारः, मनुरीकारः, विन्दुनादेन युतस्तेन ग्लौ इति । तथा—

शार्ङ्गो चतुर्दशार्ण्यस्वरपुग् विन्दुभूषितः । अयमेको गणपतेरेकाक्षो मन्त्र उच्यते ॥ १ ॥

इति । शार्ङ्गो गकारः, चतुर्दशाक्षरस्वर ओकारः, विन्दुरनुस्वारस्तेन गौ इति ॥ तथा—

गणको मुनिरुक्तः स्थात्रिचृच्छन्दश्च देवता । बालो गणपतिः सर्वसुरासुरनमस्कृतः ॥ २ ॥

स्वेन षड्दर्धपूज्जेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् । ..... ॥

अत्राद्ये ग्लौर्ग्लौ इत्यादि, द्वितीये गांगौ इत्यादि करषडङ्गन्यासो ज्ञेयः ॥ तथा—

ध्यानपूजाजपाद्यं स्यादस्य पूर्ववदेव तु । ततः सिद्धे मनौ सम्यक् पूर्वमन्त्रोदितान् प्रिये ॥ ३ ॥

प्रयोगान् विधिवत् कुर्यात् साधकोऽभीष्टसिद्धये । ..... ॥

इति ॥ इत्यमेकाक्षरः सप्तविधः । काम्यहोममाह—शौग्धाग्नेमेति, शिलसाजैत्यादि—श्लोकस्यायमर्थः—शुक्ल-
 प्रतिपदमारभ्य तच्चतुर्थ्यन्तेषु चतुर्षु दिनेषु प्रत्यहं प्रथमतस्तत्तैरेकशतं, तदनु लाजैस्तदनु सप्तमिस्तदनु
 नारिकेलैस्त्रिमध्वजैः क्रमाच्चतुःशतं जुहुयात् इति । नवनीत इत्यादि, नवे नवनीते परस्परविमुखगणेश-
 धीजद्वयस्य मध्ये तद्बीजद्वयविन्दुस्थाने मम, बीजाद्यः अमुकं, तयोर्मध्ये वशं कुरु कुरु, इति साध्यस्ता-
 धककर्माणि विलिख्य, तत्सर्वं गलेशबीजैरावेष्ट्य, तत्र साध्यप्राप्तस्थापनं विधायाष्टोत्तरशतं मूलमन्त्रं नव-
 नीतं स्पृशजपित्वा पश्चात् तद्भक्षयेत् । इत्थं सप्ताहप्रयोगेन साध्यो वश्यो भवति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

विरिशब्दद्वयं श्रोत्र्य वदेद्रूपतिं ततः । वरेति च समुच्चार्य वरदेति वदेत् पुनः ॥ १ ॥

सर्वलोकद्वितीयान्तमन्त्रे वशमयोचरेत् । आनयाशिवधूरन्ते मायाद्यं च समुदरेत् ॥ २ ॥

विरिविश्वेशमन्त्रोऽयं पङ्क्तिस्त्यक्षरो भवेत् । ..... ॥

इति । विरिशब्दद्वयं विरिविरे इति । गणपतिमिति लोचनं कर्मणि द्वितीया तेन गणपतिमिति । द्वितीयाग्नेन
 सर्वलोकमिति । अग्निवधूः स्वाहा । मायाद्यं भुवनेश्वरीबीजाद्यं । केचित्त्वेन मन्त्रमेकोनविंशत्यक्षरात्मकं वदन्ति ।
 तन्मते 'वरवरद' इति पञ्चवर्णा लोकेति वर्णद्वयं इति सप्तवर्णा न भवन्ति ॥ उक्तं च गणेश्वरपरामर्शिन्याम्—

“वकाररेफावपि लोचनाद्यौ पुनस्तथोद्धृत्य गद्यात्पतीति ।

सर्वं समुच्चार्य च मे वशं स्वान्माकारतथापि तथानयेति ॥ १ ॥

शब्दः शिरः स्यात्” इति । अस्यार्थः—वकाररेफौ लोचनाद्वौ प्रत्येकमिकारयुक्तौ, पुनरेतौ वर्णाशुद्धृत्य तेन विरिर्विरि इति । गणात्पति गणपति सर्व मे वशमानय, शिरः स्वाहाकारः । मायाद्यश्च पूर्वोद्धृत-
मन्त्रस्यैव मन्त्रान्तरत्वेनोक्तत्वात् । अन्ये तु—वैपरीत्येनादौ महागणपतिमन्त्रस्य बीजपदकं याजयित्वा
पश्चिमत्यक्षरस्य द्वाविंशदक्षरत्वं वदन्ति । बीजपदकं तन्मन्त्रोद्धारप्रकरणे वक्ष्यते, वैपरीत्यं तु तत्रोक्तम-
स्य । तथा—

मुनिर्गणक आख्यातरञ्जन्दो गामग्रमुच्यते । देवता विरिविघ्नेशो दृष्टादृष्टफलमदः ॥ २ ॥

द्वितीयमन्त्रस्य निष्कलन्दः ।

वेदवेदेषुपञ्चार्यैः शरलोचनसंख्यकैः । विभक्तैर्मूलमन्त्रार्थैः षडङ्गानि मनोरथ ॥ ३ ॥

मायाद्यानि विधेयानि जातियुक्तानि मन्त्रिणा । ..... ॥

वेदाभ्युत्थारः । इषवः पञ्च । शराः पञ्च । लोचनं द्वयं । मायाद्यानीति प्रत्येकं मायावीजयुक्तानि । जातयो
नमःस्वाहावपद इत्यादयः । एतल्लक्षणमुक्तं प्रागेव । द्वितीयमन्त्रस्य तु मन्त्रपदैः षडभिः षडङ्गानि ।

सिन्दुराभमिमाननं त्रिनयनं हस्तेषु पाशाकुशौ

विभ्राणं मधुमत्कपालमनिशं सार्धेन्दुमौलि भजे ।

पुष्ट्या श्लिष्टतनुं ध्वजाग्रकरया पद्मोद्भूतदस्तवा

तद्योन्याहितपाणिमात्तबसुमत्पात्रोद्भूतसत्पुष्करम् ॥ ४ ॥

वामदक्षोर्ध्वकरयोर्वामाधःकरे च पाशादित्रयं, दक्षाधःकरं देव्या वराह, वामाग्रमिषिष्टया देव्या दक्षिण-
रेण प्रियाभ्येयः । वामाधःकरेण ध्वजाग्रं सृष्टमस्या, वामदक्षिणयोः पद्ममित्यायुधध्यानम् । पुष्करं शुक्ला-
दण्डः । द्वितीयेऽपि मन्त्रे इदमेव ध्यानम् । तृतीये तु—

बीजापूरगदे शरासनमरिं मालां च वामैः करै-

र्दक्षैरुत्पलपाशमार्गशरदान् रत्नाढ्यकुम्भं दधत् ।

सिन्दुराकणविग्रहस्त्रिनयनो योन्याचशुण्डो गण-

स्तद्विज्ञाहितपाणिमम्बुजकरां पुष्टिं वहन् बोध्यतात् ॥ ५ ॥

अत्र वामाधःकरादिदक्षाधःकरादिषु चायुधध्यानम् । कुम्भस्य सर्वोर्ध्वकरे युक्तत्वात् । तथा—

यजेत् पीठे पुरा प्रोक्ते नवशक्तिसमन्विते । मूलमन्त्रेण स्तुतायां मूर्तावावाह पूजयेत् ॥ ६ ॥

मिथुनानि यजेदादावामोदादीन् दिगम्बरान् । अङ्गानि पूजयेत् पञ्चान्मातृशैव ततः सुधीः ॥ ७ ॥

अर्थयेल्लोकपालांश्च तदस्त्राणि ततो बहिः । षडावरणसंपुङ्गं विरिविघ्नेश्वरं यजेत् ॥ ८ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्बधोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राच्यायामग्रं कृत्वा, शिरसि गणकाय ऋचये
नमः । मुखे गायत्रीच्छन्दसे नमः । इति विरिविघ्नेश्वराय देवतायै नमः । इति विन्यस्येष्टसिद्धये विनियोगः,
इति कृताञ्जलिदक्ष्या, चतुर्मूर्तिदयं, चतुर्भिः शिरः, पञ्चभिः शिखा, पञ्चभिः कवचं, पञ्चभिर्नेत्रं, द्वाभ्या-
मस्त्रमिति विभक्तैर्मन्त्रार्थैः षडङ्गानि विन्यस्य, ध्यानादिपुष्पोपचारान्ते ततस्त्रिकोले वक्ष्यमाणमहागणपतिपू-
जोक्तमिथुनत्रयं पदकोणेष्वामोदादिपदं अष्टदक्षकसरेष्वष्टपदं दक्षेण लोकेयंस्तदस्त्राणि चतुरस्त्रधीधीद्वये संपूज्य
प्राग्बत् शेषं समापयेदिति ॥ तथा—

देवतायां जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः । मधुरत्रयसंयुक्तेन्द्रवैरष्टभिरारितैः ॥ ९ ॥

एवं माधितममस्तु प्रयोगान् कर्तुमर्हति । विकचोत्पलहोमेन वशयेत् सकलं जगत् ॥ १० ॥

तिलतण्डुलहोमेन श्रियमाप्नोत्यनिन्दिताम् । मोदकानाज्यसंयुक्तान् हुत्वा विजयमाप्नुयात् ॥ ११ ॥

मधुरत्रयहोमेन राजानं वशमाप्नुयात् । अभीष्टसाधनो होमो भक्ष्यभोज्यादिभिः कृतः ॥ १२ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम्

वदेत् सौम्यं चतुर्ध्वन्तं महागणपतिं तथा । वरान्ते वरदं प्रोत्त्वा वदेत् सर्वजनं ततः ॥ १ ॥

मे वशं च समाभाष्य वदेदानव उद्वयम् । लक्ष्मीगणेशबीजाद्वय एकोनत्रिंशदक्षरः ॥ २ ॥

लक्ष्मीगणेशमष्टोऽयं सर्वसंपत्प्रदायकः । ..... ॥

चतुर्ध्वन्तं महागणपतिं महागणपतये इति । उद्वयं स्वाहाकारः । लक्ष्मीबीजं धौं । गणेशबीजं शं । एत-
दाक्षयः । तथा—

अन्तर्यामी मुनिः प्रोक्तो गायत्री निवृद्धन्विता । छन्दो लक्ष्मीगणेशोऽत्र देवता समुदाहृतः ॥ ३ ॥

षड्दीर्घपुक्तेनाथेन द्वितीयेन च तद्वता । षडङ्गानि विधेयानि जातियुक्तानि मन्त्रिणा ॥ ४ ॥

हेमाभः पीतवस्त्रः करतलकमलैः संदधच्छक्राङ्गौ

दन्ताभीती च नासाधृतकनकपटः पद्मसंस्पर्शनेत्रः ।

वामाङ्गाविहृतदम्बा विधृतकमलया प्रोक्ष्यसदृशदोष्णा

मिश्रः सौवर्णकान्त्या गणप ॥ महाभीकरो वः भ्रियेऽस्तु ॥ ५ ॥

दशोर्ध्वकरमारुग्य दक्षाधःकरपर्यन्तमायुधध्यायम् । नासा शृङ्गादृशः । तथा—

प्राक्प्रोक्ते पूजयेत् पीठे तीव्रादिनवशक्तिके । अष्टषष्ठाम्युज्ज्वले कर्षिकाकेसरोज्ज्वले ॥ ६ ॥

चतुर्द्वारसमायुक्तचतुरस्रप्रयावृते । मूलेन मूर्तिं सङ्कल्प्य तस्यामावाह्य पूजयेत् ॥ ७ ॥

प्रथमावृत्तिरङ्गैः स्याद् वक्रतुण्डादिभिः परा । अक्षिमा महिमा चैव लक्षिमा गरिमा तथा ॥ ८ ॥

ईशितं च वशितं च प्राकाम्यं प्राप्तिरेव च । एताः समर्पयेत् सम्यक् तृतीयावस्थे क्रमात् ॥ ९ ॥

ततस्तु मातरः पूज्या लोकेशास्तदनन्तरम् । तदायुधानि तद्वच्च भक्तियुक्तः समर्पयेत् ॥ १० ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातस्तथानादिभोगपीठस्थासान्ते मूलेन प्रासायामप्रयं कृत्वा, शिरसि अन्तर्या-
मिष्णुष्ये नमः । मुखे निषृङ्गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये भीलक्ष्मीगणेशाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य
प्राग्बद्धिनियोगमुक्त्वा, भागां हृदयाय नमः । आंगां शिरसे स्वाहा । भ्रुगूं शिखायै वषट् । ज्ञेयं कक्ष-
याय हुं । आंगां नेत्रत्रयाय वषट् । भ्रुगः अक्षाय फट् । इति करचक्रन्यासं विधाय ध्यानादिमानस-
पूजान्ते प्रोक्तमर्वापीठमुद्धृत्यार्प्यस्थापनादिपुष्पोपचारान्ते प्रथमाष्टदशकेसरेषु प्राभ्यत् षडङ्गानि संपूज्य,
दशाष्टके एकाक्षरपूजोक्तान् वक्रतुण्डादिकान् संपूज्य, द्वितीयाष्टदशेषु देवाग्रदक्षमारुग्य ओं अक्षिमासिधौ नमः ।
एवं महिमासि० । लक्षिमासि० । गरिमासि० । ईशित्वसि० । वशित्वसि० । प्राकाम्यसि० । प्राप्तिस्त्रिधौ नमः ।
इति प्रादक्षिण्येन संपूज्य, दशमेषु आहम्यादिकाः प्राग्बत् संपूज्य, चतुरस्रबीजाद्वये लोकपालांस्तथायुधानि

च संपूज्य धूपदीपादि सर्वे पूर्ववत् समापयेत् इति । तथा—

लक्ष्मेकं जपेन्मन्त्रं दीक्षितो विजितेन्द्रियः । दशांशं जुहुयाद्विन्वसमिधो मधुरप्लुताः ॥ ११ ॥

(तर्पणादि ततः कुर्यात् पूर्वोक्तविधिना शिवे । एवं सिद्धमनुर्मन्त्री साधयेदिष्टमात्मनः ॥ १२ ॥

हुनेचतुःसहस्राणि श्रीफलैर्मधुरप्लुतैः ।) महालक्ष्मीकरो होमः पुत्रमित्रकलत्रदः ॥ १३ ॥

शुद्धतोयेन सन्तर्प्य चत्वारिंशच्चतुःशतम् । चत्वारिंशद्दिनान्मन्त्री वाञ्छितां लभते श्रियम् ॥ १४ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम्

विन्दुषामाक्षयप्रियुता स्मृतिर्मायासुमध्यगा । अक्षरः शक्तिगणपः सर्वमिदमिदमायकः ॥ १ ॥

स्मृतिर्गकारः । अक्षरी रेफः । वामाक्षि ईकारः । विन्दुरनुस्वारः । एतैः पितृकृतं बीजं मायासुमध्यगा मायावीजद्वयस्य मध्ये कुर्यात् । तथा—

भार्गवोऽस्य मुनिश्छन्दो विराड् देवः समीरितः । शक्त्यादिगणपस्तत्र देवदानववन्दितः ॥ २ ॥

पद्दीर्घमात्रा बीजेन पङ्क्तानि प्रकल्पयेत् । गजेन्द्रवदनं साक्षात्कृत्यसुचामरम् ॥ ३ ॥

हेमवर्णं चतुर्बाहुं पाशाङ्कुशधरं विश्रुम् । खदन्तं दक्षिणे हस्ते बीजापूरं च वामके ॥ ४ ॥

पुष्करे मोक्षकाक्षे च धारयन्तमनुसरेत् । ..... ॥

वामोर्ध्वकरमारभ्य वामाधःकरण्यस्तमायुधध्यानम् ।

पूर्वोक्ते पूजयेत् पीठे तीव्रादिनवशक्तिके । अष्टपत्राम्बुजे देवं चतुरस्रपदावृते ॥ ५ ॥

प्रथमाङ्गावृतिः श्रोत्रा द्वितीया मातृभिः स्मृता । तृतीया लोकपालैः स्याद्वायुश्च चतुर्थ्यपि ॥ ६ ॥

(इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्व्यचोगपीठम्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि भार्गवाय श्रुत्ये नमः । मुखे विरादक्षन्दसे नमः । हृदये श्रीशक्तिगणपतये देवतायै नमः । इति विन्यस्य, प्रांग्रीमित्यादिना करपङ्क्त्यासं विधाय, ध्यातादिमानसपूजान्ते पूजाचक्रमुद्भूत्यार्घ्यादिपुष्पोपचारान्ते केसरेषु पङ्क्तानि दलेषु मातृः चतुरभ्य लोकेशान् तदायुधानि च प्राग्वत् संपूज्य शेषं प्राग्वत् समापयेदिति । तथा—

लक्ष्मेकं जपेन्मन्त्रं इक्षिष्याशी जितेन्द्रियः । तद्दशांशं प्रजुहुयादपूपैर्धृतसंप्लुतैः ॥ ७ ॥

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री काम्यकर्माणि साधयेत् । ..... ॥

अत्रापि कलौ चतुर्गुणजपादिकं कार्यमिति ।

शुक्लपत्रे चतुर्धा तु पूजयित्वा विनावकम् । अपूर्पैर्गुडसंमिश्रैः पक्काभैर्धृतसंप्लुतैः ॥ ८ ॥

मरिचैर्जीरकैश्चैव सैन्धवेन विमिश्रितैः । देवस्य सन्निधौ मन्त्री जुहुयात् त्रिसहस्रकम् ॥ ९ ॥

गद्यपद्यमयी वाणी सप्ताहाञ्जयति ध्रुवम् । वरयार्थं मधुहोमेन राजानं वशमानयेत् ॥ १० ॥

कन्यार्थं जुहुयाद्वाजैस्तन्नामपुटमव्रतः । एकां कन्यामथो सप्तधा जपेन्नभते वधूम् ॥ ११ ॥

चन्द्रसूर्यग्रहे प्राप्ते पलं तु कपिलाधृतम् । कर्ममात्रं वचाचूर्णं मिश्रीकृत्यामिमन्त्रयेत् ॥ १२ ॥

पिबेच्चदानीं यो भूता देवताध्यानतत्परः । यावत्पानं भवेत्तावत् नाश्रीयात् किमपीह सः ॥ १३ ॥

सप्ताहाञ्जायते शीघ्रमपरो वाक्पतिर्वशा । वन्द्यर्तुस्त्रानदिवसे पूजयित्वा विनायकम् ॥ १४ ॥

निष्कार्धपादभागेन हरिद्रां सैन्धवं वचाम् । गोमूत्रकुडवे पिष्टं सहस्रमभिमञ्चितम् ॥ १५ ॥

वध्वा कन्यां भक्ष्यभोज्यैर्भोजयित्वा च तत्क्रमात् । गुरवे दक्षिणां दध्वा पिबेज्जारी तदौषधम् ॥ १६ ॥

ततः सा लभते पुत्रं सर्वलक्षणसंपुतम् । आयुष्मन्तं सुरुपं च बुद्धिमन्तं श्रिया युतम् ॥ १७ ॥

इति । सूर्यचन्द्रग्रहे इत्यादिना एतदुक्तं भवति । चन्द्रग्रहे सूर्यग्रहे वा कर्षमाणमतिशयं वचाक्षूर्णं पलमात्रेण कपिलागोघृतेन मिश्रीकृत्य मूलमन्त्रेणोत्तरसहस्रवारमभिमन्त्र्य तत्सप्तधा विभज्यैकं भागं देवताध्यानपूर्वकं तदानीं पिबेत् । उर्वरितं भागपट्कं प्रत्यहमेकैकभागं प्रतिप्रातर्देवताध्यानपूर्वकं द्विमपट्कं पिबेत् । एवं कृते प्रोक्ता सिद्धिर्भवति । वध्वा इत्यादिना एतदुक्तं भवति । निष्कमात्रं हरिद्रा निष्कार्ध सैन्धवं, निष्कचतुर्थांशं वचाक्षूर्णमेतत्त्रयं पेयितं श्रद्धेन कुडवमात्रेण गोमूत्रेण प्रोक्तसंख्यया मिश्रीकृत्य प्रोक्तविधिना पीतं प्रोक्तफलं भवति ॥ तथा सारसंग्रहे—

ताराद्यः पूर्वमश्वोऽसौ चतुर्वर्णः प्रकीर्तितः । ऋषिः शुक्रो निगदितरत्नन्दो गायत्र्युच्यते ॥ १ ॥

देवता शक्तिगणपः सर्वसिद्धिकरः परः । पूर्ववच्च षडङ्गानि कुर्याद् देशिकसत्तमः ॥ २ ॥

असौ पूर्वः शक्तिगणपतिमन्त्रेण प्रणवपूर्वस्तदा चतुर्वर्णो मन्त्रो भवति ।

हेमामं दिव्यवस्त्रं बृहदुदरतनुं चारुबाहुं त्रिनेत्रं

दोर्भिः पाशाक्षमूत्रे निजरदनसूक्ष्मी मोदकं पुष्करेण ।

विभ्राणं हेमभूषं तरुशतरश्चिक्पाकशक्त्या समेतं

विधेशं विश्ववन्द्यं त्रिभुवनशरत्तं चिन्तये श्रीगणेशम् ॥ ३ ॥

इत्योर्ध्वकरमारभ्य क्षामोर्ध्वकरपर्यन्तमायुधध्यानम् । तथा—

ततः पूर्वोदिते पीठे देवमावाह्य पूजयेत् । प्रथमावृत्तिरङ्गैः स्वाद् वक्रतुण्डादिभिः परा ॥ ४ ॥

तृतीया मातृभिः प्रोक्ता लोकपालैस्ततो बहिः । तदायुधैः पञ्चमी स्वादेवं संपूजयेत् क्रमात् ॥ ५ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्बोधोपपीठम्यासान्ते मूलेन प्राञ्जयामत्रयं कृत्वा, शिरसि शुक्राय ऋषये नमः । मुखे गायत्रीच्छ्रुत्वा नमः । हृदि श्रीशक्तिगणपतये देवतायै नमः । इति धिन्यस्य, प्राग्गी इत्यादिना करषडङ्गम्यासं विधाय, ध्यानादिमानसपूजान्ते प्रोक्तोत्तरमन्त्रवत् पूजावक्रमुद्घृत्याध्यादिपुष्पोपचारान्ते केसरेषु षडङ्गानि बलेषु वक्रतुण्डादीन् वलात्रेषु मातृशतुरसौ लोकपालांस्तदायुधानि च संपूज्य प्राग्बोधैवं समापयेदिति । कलावेष एव जपो ज्ञेयः ॥ तथा—

लक्षत्रयं अपेन्मन्त्रं तदशांशं समाहितः । जुहुवाद् घृतसंयुक्तैस्त्रिर्लैर्मन्त्रविदुचमः ॥ ७ ॥

तर्पणादि ततः कुर्यादेवं सिद्धो भवेन्मनुः । काम्यकर्म ततः कुर्याद् देशिको यतमानसः ॥ ८ ॥

आज्याङ्गैर्जुहुयाभित्यमन्त्रवान् वत्सराजवेद् । पावसाच्चेन महतीं श्रियमाप्नोति मानवः ॥ ९ ॥

इति ॥ तथा सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

खान्तो बिन्दुसमायुक्तः चकारोऽक्षिसमन्वितः । लोहितो रेफसंयुक्तः पार्श्वो बहिसमन्वितः ॥ १ ॥

सादनाच्च हृदन्तोऽयं मन्त्रः पञ्चयचरो मतः । ..... ॥

खान्तो ग, बिन्दुरनुस्वारस्तयुक्तः । ख स्वरूपं, जलि इकारस्तयुक्तः । लोहितः पकारः, रेफः रकारस्तयुक्तः । पार्श्वः पकारः, बही रेफस्तयुक्तः । सादनाय स्वरूपं, ह्रस्वमः । तथा—

श्रीविष्णुक आख्यातश्छन्दः प्रोक्तं विरादिति । देवता गदितः क्षिप्रप्रसादनविनायकः ॥ २ ॥
दीर्घभाजा स्ववीजेन कुर्यादङ्गक्रियां मनोः । ..... ॥

पाशाङ्कुशौ कल्पलतां विषाखं दधत् स्वशुण्डाहितबीजपूरः ।

रक्तस्त्रिनेत्रस्तरुणेन्दुमौलिर्हारोज्ज्वलो हस्तिमुखोऽवतानः ॥ ३ ॥

धामोर्ध्वकरमारभ्य धामाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ॥

पूर्वोक्ते पूजयेत् पीठे नवशक्तिसमन्विते । मूर्तिं मूलेन संकल्प्य तस्यां विघ्नेश्वरं यजेत् ॥ ४ ॥

प्रथमावृत्तिरङ्गैः स्याद् द्वितीया चाष्टभिर्मणैः । विघ्नो विनायकारूपोऽन्यः शूराख्यो वीरसंज्ञकः ॥ ५ ॥

वरदम्भेभवकोऽन्य एकदन्ताङ्गुयोऽपरः । लम्बोदरोऽष्टमः प्रोक्तो दलाग्रे मातृपूजनम् ॥ ६ ॥

बाह्वे लोकेश्वराः पूज्यास्तदस्त्राणि ततो बहिः । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरास्ते गणकाय श्रवणे नमः । मुखे विरादश्छन्दसे नमः । हृदये क्षिप्रप्रसादनाय गणपतये देवतायै नमः । इति विन्यस्य गांगो हत्यादिना करपङ्क्त्यासं विधाय ध्यानादिमानसपूजान्ते चतुर्द्वारयुक्तचतुरस्रत्रयाश्रितमण्डलकमलमर्चापीठं निर्माय, अर्घ्यादिपुष्पोपचारान्ते केसरेषु पङ्क्त्यानि संपूज्य, अष्टदलेषु देवाप्रादिप्रादक्षिण्येन—जोविघ्नाय नमः । विघ्ननायकाय नमः । शूराय० । वीराय० । वरदाय० । इभवकत्राय० । एकदन्ताय० । लम्बोदराय नमः । इति संपूज्य, दलाग्रेषु मातृः, चतुरस्रे लोकपालांस्तदस्त्राणि च संपूज्य प्राम्बच्छेषं समापयेदिति । तथा—

लक्ष्मकं जपेन्मन्त्रं तदन्ते तद्दशांशतः । त्रिस्वादङ्गैस्त्रिलैर्होमं कुर्यात् पूर्वोदिताष्टभिः ॥ ७ ॥

द्रव्यैर्वा तर्पणादीनि ततः पूर्ववदाचरेत् । एवं सिद्धे मनौ मन्त्री कुर्यात् काम्यान्त्यशेषतः ॥ ८ ॥

कलावेतच्चतुर्गुणजपः ।

शर्कराघृतयुक्तेन हविषा जुहुयात् सुधीः । लक्ष्मीवान् केवलाग्नेन होमो लोकवशंकरः ॥ ९ ॥

घृताक्लामं मज्जुह्यादन्नवान् साधको भवेत् । चत्वारिंशदिनं मन्त्री नारिकेलं हुनेत् ततः ॥ १० ॥

सचर्म लोष्टपकं च प्रत्यहं साधकोचमः । स वाञ्छितार्थमभ्येति नात्र कार्या विचारया ॥ ११ ॥

सलाजकैः सक्तुभिश्च पृष्ठुकैर्वाञ्छिताप्तये । होमो भवेदष्टभिश्च द्रव्यैस्त्रिमधुरान्वितैः ॥ १२ ॥

(हुनेत्ततश्च वशयेद्राक्षस्तत्प्रमदा अपि ।) चतुश्चत्वारिंशदाढ्यं चतुःशतमवन्द्भितः ॥ १३ ॥

प्रातः प्रातस्तु सलिलैर्विघ्नेशस्य च मस्तके । तर्पयेच्छ्रीः समृद्धिश्च भवेत् तस्य न संशयः ॥ १४ ॥

पूर्वोदितं गणेशानमायान्तं रविबिम्बतः । सोपानेनाञ्जयस्व तं चिन्तयित्वा तु तर्पयेत् ॥ १५ ॥

पूर्वमन्त्रप्रयोगांश्च कुर्यादत्रापि साधकः । ..... ॥

इति । पूर्वमन्त्रोक्तान् ज्येष्ठरमन्त्रोक्तान् ॥ तथा सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

बिन्दुर्धाशयुतः शार्ङ्गो ताराद्यो नमसा युतः । चतुर्वर्धो मनुः प्रोक्तो हेरम्बस्य महात्मनः ॥ १६ ॥

शार्ङ्गो गकारः, बिन्दुरनुस्वारः, अर्घ्याः षष्ठ्यस्तराभ्यां युक्तः । ताराद्यो, नमोऽन्तः । तथा—

मुनिर्गणक आख्यातो गायत्रं छन्द ईरितम् । पञ्चवक्तोऽस्य हेरम्बो देवता सिंहवाहनः ॥ २ ॥
 पङ्क्तिर्गुणबीजेन षडङ्गविधिरीरितः । ॥

मुक्ताविद्युत्पयोदामृतपुष्टणानिभैः पञ्चभिर्नागवक्त्रै-

हेरम्बो भावनीयः शशधरमुकुटो दृप्तसिंहाधिरुदः ।

हस्तैर्विभ्रत् त्रिशूलाङ्गुशकजपवटीमुद्गरान् पुंस्कपालं

टङ्काङ्को मोदकं स्याद्रदलसदभये दानमकौषदीप्तिः ॥ ३ ॥

अधःस्थदशायामयोर्वरामये, तदुपरि मोदकरदौ, तदुपरि परशुकपाले, तदुपर्यङ्गमालामुद्गतौ, तदुपर्यङ्गश-
 त्रिशूले, तथा—

पूर्वोक्त एव पीठे तु यजेद्देरम्बमन्त्रम् । पञ्चमष्टदलं कृत्वा चतुरस्रप्रयावृतम् ॥ ४ ॥

चतुर्द्वारसमायुक्तं तत्रादावासनं यजेत् । ध्रुवान्ते हुंक्षयं प्रोक्त्वा महासिंहं च हेतुतम् ॥ ५ ॥

गां च हेरम्बशब्दः स्यादासनाय नमोन्ततः । आसनाख्यो मनुः प्रोक्तो दक्षा तेनासनं विभोः ॥ ६ ॥

ध्रुवयुक्तेन बीजेन कुर्यान्मूर्तिप्रकल्पनम् । तस्वामावाह्य विमेशं यजेदावरणान्वितम् ॥ ७ ॥

आदावङ्गानि संपूज्य लोकपालान् यजेद्बुधः । तेषामस्त्राणि तद्वाद्ये हेरम्बार्चा समीरिता ॥ ८ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्राग्ब्रह्मयोगपीठन्यासान्ते भूलेन प्राक्काशमन्त्रं कृत्वा, शिरसि गणकाय अष्टपदे
 नमः । मुखे गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये श्रीहेरम्बाय देवतायै नमः । इति विन्ध्यस्थ, गार्गी इत्यादिना
 करपङ्क्त्यासं विधाय, ध्यानादिमानसपूजान्ते प्रोक्तमष्टदलकमलं विलिख्य, प्रोक्तयोगपीठनवशक्तिपूजान्ते
 “उहुंहुं महासिंहाय गां हेरम्बासनाय नमः” इत्यासनं संपूज्य, त्र्यंशं गणपतिमूर्तिं कल्पयामि, इति तत्र
 मूर्तिं परिकल्प्यावाहनादिपुष्पोपचारान्ते केसरेषु षडङ्गानि संपूज्य लोकेशार्चादि प्राग्ब्रह्म समापयेदिति । तथा—

सत्तत्रयं जपितान्ते तिलैर्दुक्ता दशांशतः । मधुरत्रयसंपुत्रैस्तर्पणादि समाचरेत् ॥ ९ ॥

एवं सिद्धमनुर्मेन्त्री प्रयोगानाचरेत् ततः । चतुर्दशहृमीषष्टीप्येकैकं जुहुयाद् बुधः ॥ १० ॥

अत्रायमेव कलिपुगजपः ।

अपूर्वैः कुसरैर्मन्त्री मोदकैश्चेष्टसिद्धये । पूर्वोक्तैर्जुहुयाद् द्रव्यैः पर्वस्वपि च मन्त्रवित् ॥ ११ ॥

यद्यदिच्छति तत् सर्वं साधकस्तेन साधयेत् । अथ यत्नं प्रवक्ष्यामि हेरम्बस्य मनोशितुः ॥ १२ ॥

भूर्जे पशं लिखेत् तद्गजमदघुष्टलैर्मध्यबीजाद्यसाध्यं

किञ्चलकेष्वङ्गमभ्रान् वसुदलचिह्नैः सप्तधा संविभज्य ।

मास्त्राण्युं शिष्टपत्रे विलिखतु षडपि प्रोक्तगायेशवर्णान्

शक्त्या बीजं सकारावृतमपि तदनु श्वेतस्रग्वावृतं स्यात् ॥

लोहैः संवेष्ट्य यत्नं त्रिभिरपि विधृतं बाहुनाभीष्टदं स्यात् ॥ १३ ॥

इति । अयमर्थः—भूर्जपत्रे गजमदलद्वितकुङ्कुमेन अष्टदलकमलं विलिख्य तन्मध्ये हेरम्बबीजं विलिख्य,
 तस्य विन्दुस्थाने अमुकस्य हुंकारस्थाने अमुकं, मध्ये यत्नं कुरु कुरु इत्यादि स्वेष्टं कर्मपदं विलिखे-

दित्येषं साध्यसाधककर्माण्यालित्य, तत्केसरेषु पङ्क्तमन्त्रान् यथास्थानमालिख्याण्यसु पत्रेषु पूर्वादिप्रादक्षि-
ण्येन ह्रींकोज्जंगं नमः स, द्वितीयदले—र्व विघ्नाधिपत्य स, तृतीयदले—वीर्यसिद्धिदाय स, चतुर्थदले—
वर्धुःखप्रशमना, पञ्चमदले—य एहोहि भगवन्, षष्ठदले—सर्वान् खादय स्तम्भ, सप्तमदले—य स्तम्भय
ह्रींगंगां, अष्टमदले—नमः स्वाहा कौहो, इति विलिख्य, पञ्चाद्विद्वृत्तत्रयं कृत्वा वीर्याद्वयं लिप्प्याद्य
तत्र प्रथमवीर्यां स्वाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्येन निरन्तरं शक्तिवीजैरावेष्ट्य, द्वितीयवीर्यां तथैव सविन्दुसका-
रेणावेष्ट्य गुलिकीकृत्य श्वेतसूत्रेण संवेष्ट्य, पुनः स्वर्णरजतताम्रैरग्निसम्बन्धमकुर्वन्नावेष्ट्य यथाविधि
धृतमुक्तफलदं भवति । अथ यन्त्रलिखितमालामन्त्रस्य पूजाजपादिकं सर्वं हेरम्बमन्त्रवत् कार्यम् । अमितं
छन्द इति विशेषः ॥ तथा सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम्

प्रणवः पटुतीयं च ततो वामबाहुमूलकम् । स्वरहीनस्तवर्गादिर्भुवे हृद् धातुवर्णकः ॥ १ ॥

सुब्रह्मण्यमनुः प्रोक्तो भजतां सर्वकामदः । ..... ॥

इति । पटुतीयो वकारः । वामबाहुमूलं वकारः । तवर्गादिस्तकारः सप्त स्वररहितः । भुवे स्वरूपं ।
हृत्तमः । धातुवर्णः सप्ताक्षरः । शारदातिलके तु—अन्तःस्थो वकार उक्तः । प्रयोगसारे तु—प्रशस्तप्रणवा
यत्र वाऽप्यशक्तिपूर्वं जपेहुरिति । अयमर्थः—प्रणवान्तमेदं मन्त्रस्तदाशक्तो भवतीति । प्रणवाद्वा शक्ति-
वीजं चेदीयते तदाप्योऽपमष्टाक्षरो भवति । एवं त्रिविधोऽयं मन्तव्य इति । तथा—

अधिरग्निः समाख्यातो गायत्री च्छन्द उच्यते । सुब्रह्मण्योऽस्य मन्त्रस्य देवता परिकीर्तितः ॥ २ ॥

दीर्घभाजाग्निबीजेन पङ्क्तानि समाचरेत् । ..... ॥

पावाद्गोऽरुणविग्रहः शशिसुखः सम्पद् दधानो भुजैः

पद्मं भीतिहरं रिपुचवकरीं शक्तिं शुभं कुक्कुटम् ।

रत्नालेपनवल्लहामरुचिरो नानाविभूषान्वितः

सुब्रह्मण्यगन्धाभिषः शुभकरो भक्ताष्टविध्वंसकः ॥ ३ ॥

वक्ष्यामिः करपोराद्ये, तदामूर्जपोरन्ये, इत्याद्युच्यमानम् । तथा—

वदन्यन्ते पूजिते पीठे पूर्वोक्ते पूजयेद्विभुम् । उक्तोपचारसहितं विधिना भक्तवत्सलम् ॥ ४ ॥

वदन्यन्ते इत्यनेन सत्त्वादिपूजानिवेधः प्रतीयते अग्न्यथोक्तवैद्यैवर्ष्यप्रसङ्गात् ।

(पूर्वोदिते यजेत् पीठे सुब्रह्मण्यं नद्याभिषम् । केसरेषु पङ्क्तानि पूर्वादिषु दलेषु च ॥ ५ ॥

जयन्तो ह्यग्निवेषश्च कृत्तिकापुत्र एव च ।) ततो भूतपतितेनान्यो गुहाख्यो हेमशूलकः ॥ ६ ॥

विशालाक्षश्च संमोक्षाः शूलशक्तिकरा इमे । दत्तात्रेयश्च पूर्वादि यजेदेताननन्तरम् ॥ ७ ॥

देवसेनापतिं शक्तिं विद्यां कुक्कुटमेव च । मेधां मयूरं वज्रं च द्विपं लोकेश्वरांस्ततः ॥ ८ ॥

वज्रादीनि ततो वाक्त्रे देवमित्थं प्रपूजयेत् । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातस्तथानादियोगपीठन्यासान्ते, शिरसि अग्नये ऋषये नमः । मुखे गाय-
त्रीच्छन्दसे नमः । हृदि सुब्रह्मण्याय देवतायै नमः । इति विम्वस्य विनियोगमुक्त्वा, रांरौ इत्यादिना
करपङ्क्तन्यासं विधाय, ध्यानादिमानसपूजान्ते प्रागुक्तमर्चापीठमुद्धृत्याप्यग्निपुष्पोपचारान्ते प्राग्वत् केसरेषु

पडद्भानि संपूज्याष्टदलेषु देवाग्रमारभ्य—उज्जयम्ताय नमः । एवं अग्निवेणाय० । कृत्तिकापुत्राय० । भूतप-
तये० । सनान्य० । गुहाय० । हेमशलाय० । विशालाक्षाय नमः । ततोऽष्टदलेषु देवाग्रमारभ्य—देवसेनाप-
तये नमः । एवं शक्रये० । विद्याये० । कुक्कुटाय० । मेधाये० । मयूराय० । वज्राय० । द्विपाय नमः ।
इति संपूज्य लोकेशार्चादि सर्वे प्राग्बत् समापयेदिति । तथा—

लक्ष्मेर्कं जपेन्मन्त्रं सर्पिषा वा पयोन्वसा । अयुतं जुहुयान्मन्त्री तर्पयेद् द्विजपुङ्गवान् ॥ ६ ॥
अयं जपः कृतयुगपरः । कलावेतच्चतुर्गुणमिति ।

एवं सिद्धे मनौ मन्त्री कुर्यात् कामान्यथेप्सितान् । षष्ठीदिने सुमधुरैर्मन्त्रभोज्यैः प्रतोषयेत् ॥ १० ॥
देवं देवधिया सम्यगर्चयेद् ब्रह्मचारिणः । सुब्रह्मण्यमनोः सम्यगुपास्ति ये प्रकुर्वते ॥ ११ ॥

लक्ष्मीमायुश्च तेजश्च पुत्रपौत्रान्यशः पश्यन् । ऐहिकाभूमिकौडोक्तान् लभन्ते नात्र संशयः ॥ १२ ॥
इति । सारसंग्रहे—

अथ प्रवक्ष्ये मनुवर्यमेनं महामणेशस्य समासतोऽत्र ।

उपास्य समूहाधियोऽपि सिद्धिं प्राप्नुः सुरैरप्यभिवाञ्छितां ताम् ॥ १ ॥

सिद्धिर्षिस्तैर्द्विविधैरुपास्यं सुरासुरैः किमप्यचनागैः ।

गन्धर्वसिद्धव्रजचारणाद्यैः संसेवितं चापि गणैः समस्तैः ॥ २ ॥

नारीनराणां वशकारकं तद् भूपालसङ्घातवशे प्रशस्तम् ।

तत्सुन्दरीवश्यकरं समात्यभृत्यौघवश्यप्रदमाशु लोके ॥ ३ ॥

व्याघ्रद्विपम्यालसमूहचोरवेतालभूतादिकदुष्टजन्तु ।

वशे निधातुं प्रथितः पृथिव्यां लोकैकजन्तुव्रजमोहकं च ॥ ४ ॥

तथा जनाकृष्टिकरं प्रसिद्धं पुष्टिप्रदं भक्तजनस्य नित्यम् ।

उच्चाटकर्मण्यपि शस्तमाद्यं लोके तथा मारुत्यकर्मशक्तम् ॥ ५ ॥

कुशानुसंस्तम्भनकारकं च विद्वेषिवाङ्गीगतिरोधकं च ।

कृपाशधाराशरसञ्चयानां संस्तम्भकं विद्युदपस्तनीनाम् ॥ ६ ॥

संस्तम्भकं वातसमूहघृष्टैः शुक्रादिसंस्तम्भकरं परं च ।

पाताललोकेषु गतिप्रदं च रसायनावज्जनसिद्धिदं च ॥ ७ ॥

सुपादुकापारदवन्धसिद्धिस्तज्ञादिसिद्धिप्रदमुत्तमं च ।

सुवाचिर्वासाधनशक्त्युचैः सम्पन्ननावेशकरं प्रसिद्धम् ॥ ८ ॥

वेदादि पवनिलया भुवनेश्वरी सकामा क्षमा गच्छपमन्त्रवरानिहोक्ता ।

कान्तान्ततादि पथये वरनीस्वकीनुक्ता दसर्वजनमर्काशेवौ वशं च ॥ ९ ॥

प्रोक्त्वानयोति दहनस्य वधूं समुक्ता संकीर्तितो भनुरयं मनुधुग्मवर्धः ।

प्रोक्तोऽथ चिन्तितमनोरथकल्पशास्त्री भूतिप्रदश्च यततां वरसाधकानाम् ॥ १० ॥

इति । वेदादि प्रणवः । पद्मनिलया श्रीबीजं । भुवनेशी तद्बीजं । सकामा कामबीजसहिता , भुवनेशोबी-
जानन्तरं कामबीजमित्यर्थः । त्रया भूबीजं स्त्री इति । गणपमन्त्रो गं । कान्तान्तो गकारः , तादिर्णकारः ।
पतये स्वरूपं । वर स्वरूपं । गीरं वकारः । घट्टिः रेफः । द सर्वजनं स्वरूपं । अर्को मकारः , शिष
ऐकारस्तेन मे । वशं स्वरूपं । आनय स्वरूपं । अत्र सान्धर्भेयः । दहनस्य वधूः स्वाहाकारः । मनुयु-
ग्मवर्णोऽष्टाविंशत्यक्षरः ॥ तथा—

ऋषिः समुक्तो गणको निवृद्ध स्कन्दोऽस्य गायत्रमुदीरितं हि ।

महागणेशो गदितोऽस्य देवः सुरासुरैः सेवितपादपद्मः ॥ ११ ॥

गं बीजं ह्रीं शक्तिरिति पद्मपादाचार्याः ।

तारादिष्वबीजसमन्वितेन षड्दीर्घभाजा निजबीजकेन ।

कुर्यात् षडङ्गानि मनोरथभावत् स्वजातियुक्तान्पथ मन्त्रविज्ञः ॥ १२ ॥

सद्वादशान्तश्रुतिनेत्रनासाद्वन्दास्रदोष्पदद्वयसन्धिदेशे ।

अनादितेऽथो मणिपूरके स्वाधिष्ठान आधारपदेऽणुवर्णान् ॥ १३ ॥

विन्यस्य शीर्षाननहस्तु गुह्यपदस्तु बीजानि परिन्पसेत् ।

ततोऽवशिष्टैः खलु मन्त्रवर्णैः स व्यापयेत् स्वे सकले शरीरे ॥ १४ ॥

कवकहृद्गुह्यपदेषु पञ्चाक्षयेत् स्वनाम्ना मिथुनानि मन्त्री ।

तेष्वेव हज्जातुपुतेषु भूषो न्वसेत् षट् शक्तियुतान् गणेशान् ॥ १५ ॥

इत्थं प्रविन्यस्य निम्ने शरीरे ध्यायेद् गणेशं निम्नहस्तरोम्ने ।

ऐश्वरे जलधौ द्वीपे नवरत्नमये शुभे । तत्परङ्गोद्यतचोयैर्धीते शीततलेऽमले ॥ १६ ॥

ततोयकणसंपृक्तगन्धवाहनिषेविते । कल्पपादपसंशोभिभूभागसमलङ्किते ॥ १७ ॥

नानाकुसुमसंकीर्णं नानापल्लिविराजिते । अनेकफलसंकीर्णं सेविते चाप्सरोगणैः ॥ १८ ॥

उद्यद्वालातपोद्द्योतिचन्द्रज्योत्स्नासमाकुले । निलसस्यमरागौघकुट्टिमारुखभूतले ॥ १९ ॥

कल्पपादपपुष्पस्थपदपदस्वनमञ्जुले । पारिजातं कल्पवृक्षं तस्य मध्ये विचिन्तयेत् ॥ २० ॥

युगपद्वृत्तपदकेन सेवितं पुष्पशोभितम् । नवरत्नमयं तस्मादस्तात् सिंहासनं करेत् ॥ २१ ॥

तन्मध्ये लिपिपत्रं च पट्टं तस्य मध्यतः । कर्णिकायां त्रिकोणं च तत्संस्थं च महागणम् ॥ २२ ॥

नानारत्नविभूषात्मकेकदन्तं गजाननम् । ..... ॥

चक्राङ्गत्रिशिखान् गुलैश्चवधनू रक्तोत्पलं सद्गदां

त्रीक्ष्णान्वितबीजपूररदनं कुम्भं करैर्विभ्रतम् ।

पद्मोद्यत्करया निजप्रमदया श्लिष्टं जपासन्निभं

सार्धेन्दुं प्रभजे महागणपतिं नेत्रत्रयोद्भासितम् ॥ २३ ॥

पुष्करोद्भूतरत्नौघमयकुम्भमुखस्तुतान् । मणिमुक्ताप्रवालादीन् वर्षन्तं धारया मुहुः ॥ २४ ॥

सर्वतः साधकम्याग्रे स्वदानजललोलुपाम् । षट्पदालीं कर्षतालैर्वारयन्तं मुहुर्मुहुः ॥ २५ ॥

अमरामुरसंसेव्यं सद्गन्धमुकुटोज्ज्वलम् । उरुदरं गजमुखं नानाभरणभूषितम् ॥ २६ ॥

इति ध्यात्वा गणपतिं यजेत् सर्वोपचारकैः । ..... ॥

ऊर्ध्वधामदलयोश्चक्राभ्यं , तदधः शूलपाशौ , तदधो धनुरुत्पले , तदधो गदात्रीछात्रे , तदधो बीजपूररदनौ , शृङ्गाग्रे रत्नकुम्भः । इत्यायुधध्यानम् । अपरे तु वामोर्ध्वादिक्रमेश्च दक्षोर्ध्वाभ्यं वदन्ति । तदुक्तं प्रयोगसारे—“ चक्रप्रासरसालकार्मुकगदासहो जपूराद्विजत्रीछात्रोत्पलपाशपङ्कजकरं शृङ्गाग्रजाग्रदधटम् ” इति । प्रासस्त्रिशूलम् । रसालकार्मुकं इक्षुकार्मुकः । द्विजो दन्तः । गणेश्वरपरामर्शिन्यां तु—“ वृक्षाधःकरमारभ्य वामाधःस्थकरावधि । गदाशूलाभ्यजङ्गारावेषाच्च दक्षिणैः करैः । शास्त्रप्रपाशककेषु चापसहो जपूरकान् । वामैर्विधान ” मित्युक्तमत्र यथाशुक्लपदेषु कार्यमिति । तथा—

धर्मादेव लुप्ते पूर्वोक्ते तीव्रादिनवशक्तिके । पीठे विमेशमभ्यर्च्य सम्बद्धं सर्वोपचारकैः ॥ २७ ॥

त्रिकोणाग्रस्थं विन्वाधो विष्णुं लक्ष्म्यान्वितं यजेत् । पद्मद्वयकरा पद्मा शंखचक्रधरो हरिः ॥ २८ ॥

दक्षकोणे बहिस्तद्वद्वीरिं गौरीपतिं यजेत् । (संस्थितौ च बटाभस्तात् सुवर्धरजतप्रभौ ॥ २९ ॥

पाशाङ्कुशधरा गौरी टङ्कशूलधरो हरः । पृष्ठस्थपिप्पलाभस्ताद्रतिकामौ समर्चयेत् ॥ ३० ॥

उत्पलद्वन्द्वकोदण्डपुष्पेषु समलङ्कितौ । (देवपृष्ठे बहिस्तद्वद्वीरिं रतिपतिं यजेत् ॥ ३१ ॥

उत्तरेऽथ त्रियङ्गोस्तु महीकोलौ यजेत् ततः । शुक्रग्रीवाग्रकमदाभक्रालङ्कृतसङ्कुजौ ॥ ३२ ॥

देवस्पाग्रे यजेद्वक्ष्या सहितं गणनायकम् । षट्कोणेषु यजेत् पद्मादामोदादीन् षट् क्रमात् ॥ ३३ ॥

आमोदं सिद्धिसहितमग्रकोणे समर्चयेत् । समृद्ध्या युतमभ्यर्चेत् प्रमोदं बह्मिकोणतः ॥ ३४ ॥

सुमुखं कान्तिसंयुक्तभीशकोणे समर्चयेत् । दुर्मुखं भदनावत्या यजेत् वरुणकोणके ॥ ३५ ॥

विमं मदद्रवायुर्गं कोणे नैशाचरे यजेत् । वायव्ये विघ्नकर्तारं द्राचिण्या सहितं यजेत् ॥ ३६ ॥

पाशाङ्कुशधरा विघ्नाः शक्रवधामवेष्टदाः । रक्ता रक्ताम्बरालेपभूषणा मदविह्वलाः ॥ ३७ ॥

(षट्कोणस्थ बहिर्देवं दक्षिणे तु समर्चयेत्) । तस्य सन्ध्ये शङ्खनिधिं वसुधारान्वितं यजेत् ॥ ३८ ॥

तस्य महागणेशस्य ।

अपसन्ध्ये पद्मनिधिं वसुमत्या सहार्चयेत् । तत्राद्यो मौक्तिकाभोऽन्धो मालिक्यामस्तु धारया ॥ ३९ ॥

वर्षन्तौ धनसंपत्तिं लोकानां स्वेच्छया सदा । केसरेष्वङ्गपूजा स्याद् ब्राह्म्यायाः पत्रमध्यगाः ॥ ४० ॥

चतुरस्रे लोकपालास्तदस्त्राणि च पूर्ववत् । षडावरखसंपुङ्गमित्थं देवं प्रपूजयेत् ॥ ४१ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातरुत्थानादियोगपीडन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि गणकाय ध्रुवये नमः । मुखे निचृद्रायत्रीचन्द्रसे नमः । हृदये श्रीमहागणपतये देवतायै नमः । गुह्ये गं धीजाय नमः । पादयोः ह्रीं शङ्कराय नमः । इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः, इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, औंगां हृदयाय नमः । श्रींगां शिरसे स्वाहा । ह्रीं गूं शिखायै वषट् । क्लीं गें कवचाय हुं । ग्लौं गौं नेत्र-त्रयाय वौषट् । गंगः अस्त्राय फट् । इति षडङ्गमन्त्रानुष्ठानादितलान्तं करयोर्विन्यस्य हृदयादिषडङ्गेष्वपि म्यसेत् । ततो ब्रह्मरन्ध्रे गं नमः । दक्षनेत्रे खं नमः । वामे पं नमः । दक्षश्रोत्रे तं नमः । वामे यं नमः । दक्षनासायां जं नमः । वामे रं नमः । मुखे वं नमः । दक्षबाहुमूले रं नमः । मध्ये दं नमः । मणियन्ध्रे सं नमः । अङ्गुलिमूले रं नमः । अङ्गुल्यग्रे जं नमः । वामबाहुमूले नं नमः । मध्ये मे नमः । मणि-बन्धे वं नमः । अङ्गुलिमूले शं नमः । अङ्गुल्यग्रे मां नमः । अनाहते नं नमः । मणिपूरके यं नमः । स्वाधिष्ठाने स्वां नमः । मूलाधारे ह्रां नमः ॥ शिरसि औंनमः । मुखे श्रीं० । हृदये ह्रीं० । गुह्ये क्लीं० । पादयोः ग्लौं० । हृदये गं नमः । इति विन्यस्य, गणपतये इत्यादिद्वाविंशतवर्णैर्मूर्धादिपादान्तं व्यापकं विन्यस्य, श्यानादिमानसपूजान्ते प्रागुक्तं मानृकापद्यं अनुह्यारयुक्तचतुरस्रत्रयवेष्टितं कृत्वा तत्कारिकायां षट्कोणं तदन्त-स्त्रिकोणं च कुर्यादिति पूजाचक्रमुद्घृत्य, अर्घ्यस्थापनानिपुष्पोपचारान्ते प्रोक्तविधिना त्रिकोणे विधाय त्रिको-णाद्विद्देवस्याग्रे औं श्रीं लक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः । देवस्य दक्षिणे औं ह्रीं गौरीहराभ्यां नमः । देवस्यपृष्ठे औं क्लीं रत्निकामाभ्यां नमः । देवस्य वामे औं ग्लौं मर्दवराहाभ्यां नमः ॥ ततस्त्रिकोणाग्रे देवाग्रे औं गं लक्ष्मी-गणनायकाभ्यां नमः । इति प्रोक्तमिधुनानि तत्तद्वृक्षाधस्तत्तदध्यानोक्तरूपाणि सत्यं ध्यात्वा गन्धादिभिः संपूज्य, ततः षट्कोलेषु देवाग्रमारभ्य—औं गं आमोदसिद्धिभ्यां नमः । औं गं प्रमोदसमृद्धिभ्यां नमः । सुमुखकाम्तिभ्यां नमः । दुर्मुखमदनावर्तीभ्यां नमः । विघ्नमद्वेषाभ्यां नमः । विघ्नकर्तृद्राविशीभ्यां नमः । इति संपूज्य, षट्कोणाद्विद्देवस्य दक्षिणे शं शङ्कनिधिवसुधाराभ्यां नमः । वामे पं पद्मनिधिवसुमतीभ्यां नमः । इति संपूज्य अष्टदशकेसरेषु प्राग्वत् षडङ्गानि दक्षेषु प्राग्म्याद्याश्चतुरसे लोकपालास्तवायुधानि च संपूज्य धूपदीपादि सर्वं प्राग्वत् समापयेत् ॥ तथा—

एकादशायुतं जप्त्वा सहस्रोत्तरमादरात् । दशांशं जुहुयादष्टद्वैरेकाचरोदितैः ॥ ४२ ॥

तर्पयित्वा दशांशेन चाभिषिक्तोऽष्टुना ततः । ब्राह्मणान् भोजयेत् सम्यक् षड्सैर्भूरिदक्षिणाम् ॥ ४३ ॥

दत्त्वा प्रणम्य विसृजेदेवं सिद्धो भवेन्मनुः । ततः प्रणम्य विधिवद्गुरुं सन्तोषयेत् ततः ॥ ४४ ॥

काम्यकर्माणि कुर्वीत सिद्धये स्युर्न चान्यथा । ..... ॥

अथ पुरश्चरणजपः कृतयुगपरः । कलावेतच्चतुर्गुण इति । तथा—

वक्ष्ये प्रयोगानधुना समासान्महागणेशाणुवरस्व सर्वान् ।

रक्तप्रसूनैर्गणपं समर्च्य जपेन्मनुं चाष्टसहस्रमन्ते ॥ १ ॥

दशांशतो लोहितवाजिनैरिपुष्पैर्दुनेत् स्वादुपरिप्लुतैश्च ।

अष्टसहस्रमष्टोत्तरसहस्रमित्यर्थः । वाजिनैरी करवीरः । स्वादूनि मधुराणि, तानि तु घृतमधुशर्कराः । घृतमधुगुग्धानि वा ।

राजा वशे तिष्ठति मन्त्रिणोऽस्य सामात्यभृत्यादिकसैन्ययुक्तः ॥ २ ॥

ब्रह्मद्रुस्रनैस्त्रिमधुप्लुतैश्च हुता द्विजातीन् वशयेदवरयान् ।

ते चात्र मन्त्रिप्रवरस्य नित्यमुक्तं हि कुर्वन्ति न संशयोऽत्र ॥ ३ ॥

ब्रह्मद्रुस्रनैः पलाशकुसुमैः ।

सर्पिर्हुनेन्मन्त्रिवरो हि तावत् जितेन्द्रियः संस्तदनन्यचेताः ।

चराचरेऽस्मिञ्जगति प्रसिद्धां कीर्तिं विशालाममलां लभेत् सः ॥ ४ ॥

मन्त्री हुनेदान्यपरिप्लुतं यो धनं स धान्यं विप्लुतं लभेत् ।

मधुप्लुतैर्लोहितपङ्कजैर्यो हुनेदधाष्टोत्तरकं सहस्रम् ॥ ५ ॥

पृथ्वीपतींस्तत्प्रमदाश्च नित्यं वशे करोत्येव तदात्मजाश्च ।

हयारिवृक्षोत्थसमिद्भिरष्टाधिकं सहस्रं जुहुयान्मनुजः ॥ ६ ॥

(भूदेववर्यान् समुतान् सबन्धून् सपत्निकांश्च वशयेदवरयम् ।)

अष्टाधिकं मन्त्रिवरः सहस्रं जप्त्वा दशांशेन हुनेन्मनुजः ॥ ७ ॥

विशुद्धया राजिकया च लोचैस्तद्भस्मा संशोध्य करे गृहीता ।

साज्ययेति सांप्रदायिकाः ।

योषां निजेष्टां खलु ताडयेत् सा कन्दर्पतीक्ष्णेषुनिपीडिताङ्गी ॥ ८ ॥

स्वजीवितं यावदमुष्य वरया भवेदवरया किल किङ्करीव ।

शिवालये लक्षमितं मनुं यो जपेद् दशांशेन हुनेच्च मन्त्री ॥ ९ ॥

पयोन्धसा साधुमधुप्लुतेन सोऽर्धानवरयं विविधांलभेत् ।

पयोन्धसा पायसेन ।

जातीप्रसूनैर्विधिवत् तथाष्टाधिकं सहस्रं जुहुयान्मनुजः ॥ १० ॥

मेधापुतो वेदसदर्षवेत्ता भवेदधासावचिरादवरयम् ।

दूर्वात्रिकैर्यो जुहुयान्मनुजोऽप्युत्तमं तेन भवेदवरयम् ॥ ११ ॥

मृत्युञ्जयः सर्वगदान् विजित्वा लोके स धीमानिह दीर्घजीवी ।

समाहितो मन्त्रिवरोऽप्युतं यो हुनेद्विधानेन सुपीतपुष्पैः ॥ १२ ॥

संस्तम्भयेद्वैरिपुंस्व सेनां समृत्यनागाश्वरथामवरयम् ।

लोहादिकैः संधटितानि चानि दिव्यानि शस्त्राणि सितानि तेषाम् ॥ १३ ॥

धारां ध्रुवं स्तम्भयतीह शत्रोर्नागाश्चसंस्तम्भनमत्र कुर्यात् ।

विभीतकद्रुत्यसमिद्भिरत्रायुतत्रयं यो जुहुयाद्विधिज्ञः ॥ १४ ॥

उच्चाटयेदाशु च वैरिसंधानं स्वस्थानतो मन्दरसन्निभांश्च ।
 ग्रामं पुरं वा नगरं च देशं ध्यायंश्च यं यं जुहुयात् क्रमेण ॥ १५ ॥
 तं तं तदोच्चाटयतीह मन्त्री तथा च कामं प्रतिमानवानाम् ।
 मन्त्री तपामार्गसमिद्भिरष्टाधिकं सहस्रं विधिवज्जुहोतु ॥ १६ ॥
 स्वजीवितावध्यथ पश्ययोषा वरया भवेयुर्न विचार्यमत्र ।
 एरण्डपृष्ठोत्थसमिद्भिरष्टोत्तरं सहस्रं जुहुयाद्विधानात् ॥ १७ ॥
 एण्डाः स्वजीवावधि तस्य वरया अर्थप्रदाः कामदुषा भवन्ति ।
 आनीय निम्बद्रुदलानि तेषु स्वसाध्यनामानि विलिख्य मन्त्री ॥ १८ ॥
 रक्तैश्च सम्यग् महिषाश्चजातैर्हुनेत् कदुस्त्रेहयुतै रहस्तैः ।
 विंशत्सहस्रं भवतीह तेन मर्त्यो हि विप्लुष्टतरः सदैव ॥ १९ ॥

अमुकममुकेन द्वेष्येति साध्यनामानि । रह इति परिरुद्धेन ।

मर्त्यास्त्रिसंभूतमयं हि कीलमष्टाङ्गुलं शावशिरोरुहैस्तम् ।
 संवेष्ट्य सम्यग् वसुयुक् सहस्रं संजप्तमेनं कुलिकोदये च ॥ २० ॥

वसुयुक् सप्तहस्रमष्टोत्तरसहस्रं । कुलिकोदयस्तु ज्योतिःशाले ।

शत्रोर्गृहे द्वारि खनेद्यथावत् सप्ताहतोऽसौ मृतिमेति मर्त्यः ।

कुलिकोदयस्तु—

“मन्वर्कदिग्बस्तुवेदपदैरर्कान्मुहूर्तैः कुलिका भवेयुः
 दिवा निरेकैरथ यामिनीषु ते गर्हिता कर्मसु शोभनेषु ॥”

इति । अर्कादर्कवारात् । मनु १४ अर्कं १२ विह् १० वसु = अतु ६ वेद ४ पक्षाः २ इति दिवा । रात्रौ
 तु निरेकैरेकद्विनिरेभिर्मुहूर्तैः कुलिककालो ज्ञेयः । अयमर्थः—रात्रौ तु त्रयोदशैकादशयवसप्तपञ्चद्वितीयप्रथममु-
 हूर्ताः अर्कादिवासेषु यथाक्रमं कुलिककालो ज्ञेयः ।

मन्त्री विलह्वारसमीपवर्ती जपेन्मनुं लक्षमितं यथा च ॥ २१ ॥
 तस्याग्रतश्चाभिपतन्ति नागकन्या विलज्जाः खलु सत्त्वहीनाः ।
 दिव्यानि सिद्धानि रसायनानि नानाप्रकारांश्च मन्त्रीन् प्रसिद्धान् ॥ २२ ॥
 इष्टान्यनर्घ्याणि बहूनि सर्वास्ताः संप्रवञ्चन्ति नचान्यथात्र ।
 जपेद्भिरेर्मूर्धनि लक्षमेकं दृढव्रतश्चैकमना नितान्तम् ॥ २३ ॥
 भवेष्ट ध्रुवं तस्य कृपाशसिद्धिः सुरासुरैरप्यभिकांक्षिता या ।
 लज्जालुकासदनसारनन्द्यावर्तानि शुक्रां गिरिकर्णिकां च ॥ २४ ॥

अथःप्रसूनामथ मेलयित्वा संपिष्य जप्त्वा नियुतद्वयेन ।

एभिः शुभैरञ्जितलोचनो यो मर्त्यो निधानानि स परवतीह ॥ २५ ॥

लज्जालुका प्रसिद्धा । तस्या लक्षणं तु—“स्पर्शसंकुचत्वश्रवणम् ।” घनसारः कर्पूरः । शुक्ला गिरिक-
र्णिका भेतापराजिता । अथःप्रसूना शङ्खपुष्पी, अधोमुखपुष्पवती ।

भवेद्द्रव्येशाणुशताष्टजम्भस्त्रिण्डलेपात् खलु दुःखनाशः ।

शताष्टजमेत्यष्टोत्तरशतमित्यर्थः । एवं सर्वत्र ।

लूतासविस्फोटकभूतकृत्याप्रेतोद्भवान् धोरतराम् ज्वरांश्च ॥ २६ ॥

मनोरथाद्यष्टसहस्रजापाद् विनाशयेन्मन्त्रवरस्तवरवम् ।

विषद्वयं स्यावरजङ्गमं च ज्वरानथाष्टाविह शूलरोगान् ॥ २७ ॥

सुदाकृष्टान्तान् गृहिणीं च रोगान् वातप्रभूतान् कफपित्तजातान् ।

गलग्रहादीनपि रोगसङ्घान् शताष्टजापेन विनाशयेत् ॥ २८ ॥

लघ्वैकजापेन मनोरथानां सिद्धिर्भवेदस्य हि पादुकायाः ।

मन्त्री ततो गच्छति दूरवर्त्म शतत्रयं योजनसंज्ञकानाम् ॥ २९ ॥

गुप्तप्रदेशे विजने मनोहे विलेपिते गोमयतो विशुद्धे ।

स्नातः शुचिर्मन्त्रिवरो जितात्मा कुम्भं नवं चर्चितचन्दनार्द्रम् ॥ ३० ॥

संस्थाप्य नीरेण सुगन्धिना तं प्रचूरयेत् तत्र शरावमेकम् ।

कुम्भोपरिष्ठात् कपिलाभ्यर्प्य विन्यस्य प्रज्वाल्य च दीपमेकम् ॥ ३१ ॥

मपूजयेच्चन्दनपुष्पधूपैः कुमारिकां चाथ कुमारकं च ।

आनीय संस्पृश्य जपेदिमं च भक्तुं तद्याष्टादशशतं मनुजैः ॥ ३२ ॥

भूतं भविष्यं क्लृप्तं वर्तमानं शुभाशुभं वा कथयेदवरयम् ।

महागणेशं गदितस्वरूपं ध्यात्वा जपेद्वाग्निं मन्त्रिवर्यः ॥ ३३ ॥

स्वप्ने गणेशः कथयत्यवरयं शुभाशुभं नात्र विचारणीयम् ।

चन्द्रग्रहे चाथ रविग्रहे वा मन्त्रं जपेत् साधुजलाशयस्थः ॥ ३४ ॥

आकृष्टिरस्वात्र भवेत् सुसिद्धा धान्यादिकानां पशुयोषितां च ।

न्यग्रोधमूले सुपविश्य मन्त्री मन्त्रं जपेत्त्रयमिमं निधानात् ॥ ३५ ॥

सां वशिष्ठी तस्य भवेत् सुसिद्धा अर्घ्यादि कृष्टा च वदति नित्यम् ।

उपोष्य रात्रौ विधिवद्भक्षां समानीय यत्नात् प्रयतो नितान्तम् ॥ ३६ ॥

स्नातार्चयेदत्र महागणेशं स्पृष्ट्वायुतं तां प्रजपेच्च मन्त्रम् ।

कृतातिसूक्ष्मं किल चूर्णमस्याः कर्षोन्मितं तत्कपिलाज्ययुक्तम् ॥ ३७ ॥

संप्राशयेत् प्रातरतीव शुद्धः कविर्भवत्येव हि सप्तरात्रात् ।

अत्रापि प्राग्बत् सप्तधा विभज्यैकैकं भागं प्रातःप्रातः सधृतं भक्षयेदिति ।

रसं समादाय च कामचारी रसेन संशोध्य च याममेकम् ॥ ३८ ॥

कार्पासपत्रोत्थरसेन तावत् प्रमर्द्य सम्यक् खलु मर्दयेच्च ।

कुमारिकापत्ररसेन तावत् ततो भवेद्द्रव्यसमानवर्णः ॥ ४६ ॥

भागा मताः षोडश पारदस्य शुल्बस्य भागत्रितयं तथैव ।

भागत्रयं स्याद्गगनस्य चैकं हेमस्तथैकं किल लोहजातेः ॥ ४० ॥

एकत्र कृता बहुधा प्रमर्द्य संस्थापयेत् सम्यगधारनाले ।

शिवालये शुद्धमनाश्च गता मनुं जपेन्नक्षमिमं मनुजः ॥ ४१ ॥

महागणेशस्य ततः प्रसादात् सिद्धा हि नूनं गुटिका भवेत् सा ।

रसं पारदम् । कामचारी आकाशवल्लीति प्रसिद्धा । शुल्बस्तम्भम् । गगनं स्वगायासिकमधकमिति केचित् ।

धारनालं काञ्चिकः । अत्र ताप्रादिकं कूर्च्छाकृत्य मेलयितव्यम् ।

तां धारयेद्दानेन एव मन्त्री सुदुर्जयः स्यात् सुरदानवाचैः ॥ ४२ ॥

समग्रभूतैश्च भवेदवध्यः शस्त्रास्त्रवृन्दैरपि म्रियते न ।

न दह्यते वह्निशतैश्च मर्त्यो विषद्वयेन म्रियते न वापि ॥ ४३ ॥

तस्याः प्रभावात् किल वज्रदेहो भवेद्भातिस्तस्य च खेचरी स्यात् ।

धरामदुरयः सकलां च नष्टयामो हि भूता विशरेदवरयम् ॥ ४४ ॥

सदा च सा तिष्ठति बन्धुगेहे लक्ष्मीः स्थिरा तस्य गृहे भवेच्च ।

सा वृष्टिबन्धं जगतः करोति महागणेशाणुवरप्रसादात् ॥ ४५ ॥

सप्तस्रदण्डां वशिनीं गृहीत्वा पुष्पार्कवारेण ततोऽभियोष्य ।

वज्राभ्रकेलाय पुनस्त्रिलोहैः संवेष्ट्य सम्यग् गुटिकां च कुर्यात् ॥ ४६ ॥

महागणेशं परिपूज्य मन्त्रजप्तां गणेशस्य कराच्च लब्धाम् ।

इत्थं विधिन्य स्वकरे नवेत्तां सिद्धां गणेशस्य मनुप्रभावात् ॥ ४७ ॥

वक्त्रे शिखायां च करेऽथ कण्ठे तां धारयेन्मन्त्रिवरः सदैव ।

तस्याः प्रभावाच्च भवेत् समीपे व्याघ्रादिचौरोरगविघ्नवृन्दः ॥ ४८ ॥

सोमीश्वरः स्युर्वशगास्तथास्य लोके भवेदेव हि कामचारी ।

स्रीणां प्रियोऽसौ मदनानुरागा भवेदवश्यं गुटिकाप्रसादात् ॥ ४९ ॥

ब्रह्मदण्डो भ्रातृणी । वशिनी सज्जालुका । वज्राभकोऽध्रकविशेषः । त्रिलोहैः स्वर्णरजतताम्रैः ।

गोरोचनोन्मत्तसुशङ्खपुष्पे देवी सिता स्यादपराजिताङ्गा ।

सब्रह्मदण्डो मलयोद्भवं च कुष्माण्डगुरुः स्युः समभागकानि ॥ ५० ॥

संपिप्प्य सम्पक् च रवौ सपुष्पे कुर्वाद् विधानाद् गुटिकां मनुजः ।

कृत्वा च तामर्कसहस्रजम्भां विशेषकोऽस्या जनमोहकः स्यात् ॥ ५१ ॥

देवी सहदेवी । विशेषकस्तिलकः ॥

ग्राह्यामृता मन्त्रिवरेण दीर्घतुण्डा ततस्तां किल पेषयिता ।

तत्तूर्णमालिप्य करद्वयेन जपेन्मनुं षष्टयुतं सहस्रम् ॥ ५२ ॥

प्रदर्शयेत्तौ गजसंमुखं च वृद्धा दिशस्ते दश विद्वन्ति ।

मदोत्कटा दानजलार्द्रगण्डां ऐरावतस्यापि कुले प्रसृताः ॥ ५३ ॥

सुदीर्घदन्तद्वयरोचमानां गच्छन्ति दूरं विवशा भयार्ताः ।

वरया मवेयुर्मनुविचमस्व मुक्तं च कुर्वन्ति न संशयोऽस्तिम् ॥ ५४ ॥

गजान् गृहीतुकामो वै राजा गता वनेषु सः । ततश्च करयेद्गदां सम्पक् च गजवन्धनीम् ॥ ५५ ॥

चतुरस्तां विशालां च शालां तां निकटे ततः । वृद्धावरणसंवीतां चतुर्दारां सुतोरयाम् ॥ ५६ ॥

कुर्यात्तत्र स्थलीं सम्पक् चतुरस्तां समुपतप्तम् । तस्याधुत्तरदिग्भागे विदध्यात् कुण्डमुत्तमम् ॥ ५७ ॥

सर्वलक्ष्यसंयुक्तं मेखलाघैरलंकृतम् । पूर्वादितः खलीमध्ये प्रोक्तलक्षणाक्षितम् ॥ ५८ ॥

मण्डलं कारयेत् तत्र सभावासा गणेश्वरम् । संपूज्य च निवेद्यान्तैरुपचारैः सुशोभनैः ॥ ५९ ॥

मण्डलं सर्वतोभद्रम् ।

आधायार्घिं ततः कुण्डे स्वमन्त्रैः पूजयेत् तम् । पुरोक्तैरेव जुहुयादाज्यैर्वारत्रय ततः ॥ ६० ॥

हुनेत् समृद्धिमन्त्रेण नव मूलाणुनाहुतीः । ॥ ६१ ॥

पुरोक्तैरेवेति वीक्षाप्रकरणोक्ताग्निमुक्तमन्त्रैः । समृद्धिमन्त्रः भूर्भुवःस्वरभिर्जातवेदा इत्यादिको वक्ष्यमाणः ।

प्रणवः श्रीशक्तिमारविनायकबीजकैः । अनुबद्धैः क्रमादेभिस्त्रिविधैः संहुनेत् ॥ ६१ ॥

पुरोक्तैः श्रीशक्तिमारविनायकबीजकैः । प्रणवेत्यादिना प्राग्दीक्षाप्रकरणे अग्निमुक्तीकरणहोमे महागणपतिमन्त्रस्य यो दशधा विभाग उक्तस्तत्रान्तिमपदद्वयमेकीकृत्य जुहुयात्, तेन नवधा होमो भवति इत्यर्थः । उक्तं तदा-
चार्यवरणैः— (प्र० सा०)

तारेण लक्ष्म्यद्रिसुतास्मरत्माविमेशरीजैः क्रमशोऽनुबद्धैः ।

पदत्रयेणापि च मन्त्रराजं विमज्ज्य मन्त्री नवधा जुहोतु ॥ इति ।

मूलाणुना समस्तेन हुनेन्मन्त्रार्थसंख्यया । आज्येनैव ततश्चाष्टद्वयैः स्वादुनिलोलितैः ॥ ६२ ॥

चत्वारिंशत्सहस्राक्षे चतुर्भिरधिकानि च । चतुरश्रं चतुश्चत्वारिंशजिः सहितं हुनेत् ॥ ६३ ॥

प्रत्यहं भोजयेद्विप्रांस्तदाशीर्भिर्विवर्धितः । गुरवं दक्षिणां दद्यात् पञ्चाशद्दन्तिनोऽथवा ॥ ६४ ॥
तन्मून्यं तद्दशांशं वा दत्त्वा सन्तोष्य सद्गुरुम् । चतुर्णां मिथुनानां षड्गणेशनिधियुग्मयोः ॥ ६५ ॥
अङ्गमातृदिगीशानां तन्मन्त्रैः सर्पिषा हुनेत् । एवं होमं समाप्याथ नैवेद्यं च समुद्धरेत् ॥ ६६ ॥
पुनरभ्यर्च्य विमेशं साङ्गं सावरणं ततः । निजे हृदि समुद्रास्य बिहरेत् स यथासुखम् ॥ ६७ ॥
ततो दिनैश्चतुश्चत्वारिंशता निपतन्ति हि । विनायकप्रभावेन कलभाः करिणस्तथा ॥ ६८ ॥
करिणीनां समूहाश्च पात्यन्ते ह्यवटे ततः । प्रोक्तरूपं प्रोक्कुकण्डे गलेशं सम्यगर्चयेत् ॥ ६९ ॥

अवटे गते ।

तत्र वह्निं समाधाय लक्ष्मेकं पृथग् हुनेत् । पयोधृताभ्यामुन्मत्तपुष्पैः शर्करयापि च ॥ ७० ॥
चौद्रेणाग्नेन च ततो कुण्डमध्यात् समुञ्ज्वला । वेतालसंज्ञा गुटिका प्राप्यते मन्त्रिणा ततः ॥ ७१ ॥
अणिमाद्यष्टसिद्धीनां जायते भाजनं सुधीः । ..... ॥

अत्राप्येकैकद्रव्येण सप्तचतुस्तरचदशताधिकषोडशसहस्रसंख्यो जपः कार्यः । अन्तिमद्रव्ये त्याहुतिद्वयं न्यूनमिति ।

ब्राह्मे काले समुत्थाय क्षीणचन्द्रेऽथ पर्वणि । पञ्चपत्रे कापिलं स्वे गोमयं प्रतिगृह्य च ॥ ७२ ॥

अयुतं मन्त्रसंज्ञं निखातं द्वारि नारयेत् । व्याघ्रकोडाहिचोरासीन् नात्र कार्या विचारणा ॥ ७३ ॥

क्षीणचन्द्रे पर्वणि अमावस्यायां । जे अन्तरिक्षे ।

जाती सरक्ता च महामोहा सदपिडना स्यात् करयुग्ममेव ।

तथाद्रिकर्षी सशिला च कन्वा मोरोचनैतानि समानभागैः ॥ ७४ ॥

रक्ता मज्जिष्ठा, महामोहा धन्तः, अद्रिकर्षी अपराजिता, शिला मयूरशिला, कन्वा कुमाटी, करयुग्ममञ्जलिनी ।

संपिष्य पञ्चाङ्गमलानि तानि कुर्यादर्धैकत्र ततो जपेच्च ।

स्पृष्टैतदेनं मनुवर्यमष्टाधिकं सहस्रं यववीह सिद्धम् ॥ ७५ ॥

पञ्चाङ्गमलानीति भोजनस्थानं पुर्जिह्वाप्रणेत्यानि ।

गजे प्रदेयं चदरप्रमाणं यवप्रमाणं च तुरङ्गमे तत् ।

यवार्धमात्रं मनुजे प्रदेयं ततश्च तद्योषिति सर्पपार्थम् ॥ ७६ ॥

प्रभाषितं पीतमथो हि वरवकरं मशस्तं हि तथावशानाम् ।

जितेन्द्रियः शुद्धतनुर्मनुहो जपेन्मनुं तष्टयुतं सहस्रम् ॥ ७७ ॥

हुनेद् दशांशं करवीरलाजान् कन्यां लभेदुत्तमवंशजां सः ।

पूर्वोक्तरूपं गच्छयं विचिन्त्य गन्धादिनाभ्यर्च्य जपेत् मन्त्री ॥ ७८ ॥

मन्त्रं हि सच्चममितं विमुक्तो भवेदकक्षाभिगडादिबन्धात् ।

विश्वस्य पुष्पं तमरं प्रियङ्गुं सदेवदारुं हरिचन्दनं च ॥ ७९ ॥

तथागुरुं नागसुकेसरं च समानि कृत्वा मधुसाधितानि ।

स्पृष्ट्वा जपेत् तानि मनुं सहस्रमष्टाधिकं तैः खलु सिद्धधूपः ॥ ८० ॥

भवेदनेनाशु सुधूपितो ना विजित्य रोगान् किल दीर्घजीवी ।

प्राप्नोति चार्थं जुहुयाच्च कोऽपि भवेन्नरः सर्वजनप्रियश्च ॥ ८१ ॥

अनेन धूपेन च धूपिता स्त्री सुदुर्भगाऽथो सुभगा भवेच्च ।

कुमारिका धूपसुधूपिता च वरं लभेताशु कुलीनमयम् ।

जलाशये लक्ष्मिताऽणुजापः सप्ताहतो वृष्टिकरः प्रशस्तः ॥ ८२ ॥

स्वर्णाम्बौ मधुना च गन्धपयसा गोसिद्धये सर्पिणा

लक्ष्म्यै शर्करया जुहोतु यस्यसे दम्भा च संवृद्धये ।

अभैरभसमृद्धये च सतिलैर्द्रव्याप्तये तण्डुलै-

र्लाजाभिर्यशसे कुसुम्भकुसुमैरभारिजैर्वाससे ॥ ८३ ॥

पद्मैर्भूपतिमुत्पलैर्नृपवधूं तन्मन्त्रिणः कैरवै-

रभ्यत्थादिसमिञ्जिरासजमुत्तान् वर्णान् वधूः पिष्टजैः ।

पुच्छव्यादिभिरन्वहं स वशयेज् जुहुयन्नावृष्टये

लोणैर्गृष्टिसमृद्धये च जुहुयान्मन्त्री पुनर्वेतसैः ॥ ८४ ॥

इति । अभ्यत्थादीत्यादिशब्दैरुत्तमरसलक्षणा गृह्यन्ते । पुच्छव्यादीत्यादिशब्देन पिष्टरक्षितवृक्षादयो गृह्यन्ते ।
तथा सारसंग्रहे—

“शार्ङ्गा शचीवज्रभसोत्तमाङ्गं सधान्तपुङ्गं खलु भूमिबीजम्” ॥

इति पूर्वमूलपञ्चोद्धारप्रकरणेऽनुद्धृतं भूमिबीजं समुद्धरति । शार्ङ्गः गकारः । शचीवज्रभो लकारः । उत्त-
माङ्गो बिन्दुः । सधान्त औकारः । तथा—

पदकोणे कमलापुटं प्रबिलिखेत् तारं ससाध्यं ततः

कोणेष्वङ्गमनूत् स्वरान् वसुदले (द्विद्विक्रमात् संलिखेत् ।

कामं द्वादशपद्मं स्वरदले)पञ्चालिख्य भूमेर्मनुं

पश्चे तस्वदले महागन्धमनोर्वर्णाश्च शिष्टांलिखेत् ॥ ८५ ॥

द्वात्रिंशदलपद्मे कलमुत्तान् वर्णान् लिखेत् सान्तगान्

भूमिम्बं बहिरष्टवज्रविलसत्कोट्यशकं लिखेत् ।

बाह्ये वारुणमण्डले परिशृतं तेनैव शक्त्याशृतं

रुद्रं तत्स्थिना महागन्धपतेर्यन्त्रं समुक्तं महत् ॥ ८६ ॥

षट्कोणेत्यादिमहद्विष्यन्तस्यायमर्थः— षट्कोणमध्ये श्रीबीजसंपुटितं प्रखण्डं विलिख्य, तन्मध्ये साध्यनामा-
लिख्य, षट्कोणेषु षडङ्गमन्त्रानालिख्य, बहिरष्टदलकमलं कृत्वा तददलेषु प्रागादिकमेव षोडश स्वरान्
द्वन्द्वशो विलिख्य, तद्वह्निर्द्वादशदलकमलं कृत्वा तददलेषु प्राग्वत् कामबीजं विलिख्य, तद्वह्निः षोडशपत्रेषु
भूबीजमालिख्य, तद्वह्निश्चतुर्विंशतिदलेषु प्रखण्डश्रीकामभूबीजातिरिक्तानि मूलमन्त्रान्तराण्येकैकशो विन्यस्य,
तद्वह्निर्द्वाविंशदलेषु कादिसान्तान् मातृकावर्णान् सविन्दुकानालिख्य, तद्वह्निरष्टवर्णोपेतं चतुरस्रं कृत्वा
सप्तकोणेषु लामिति विलिख्य, तद्वह्निर्ध्वजचन्द्राकारं वारुणं मण्डलं विलिख्य वंशीजनं संवेष्ट्य, तद्वह्निर्वृ-
त्तद्वयं कृत्वा, वृत्तयोरन्तराले द्वौबीजैरावेष्ट्याकुशबीजाभ्यां निरोधयेत्, निरोधनं त्वाद्यस्तयोर्लेखनम् । तथा—

भूर्जे धरायां वसने लिखेत् तत् गोरोचनाकुङ्कुमगोमयाङ्गिः ।

कस्तूरिकाभिः सुषया च हेमरूप्योद्भवा स्यादिह लेखनी च ॥ ८७ ॥

यत्र धृतं येन स दुर्जयः स्यान्नोर्केशोर्ध्वैर्गणपप्रसादात् ।

न दक्षतेऽसौ दहनेन तस्य भीतिर्न च स्थान्नुपतस्करेभ्यः ॥ ८८ ॥

धूते रणे राजकुले च वादे सदा मनुजो विजयी भवेच्च ।

अनामिकारक्तविमिश्रितैस्तत् शोणैर्लिखेद् द्रव्यवरैर्यथावत् ॥ ८९ ॥

कुचन्दनाद्यैरकशैश्च पुष्पैः संपूज्य तन्मन्त्रिवरो निवेद्यैः ।

कृत्वा मनोज्ञाङ्गवर्ती च मूर्तिं विन्यस्य तस्या उदरे च यन्त्रम् ॥ ९० ॥

प्रतापयेद् दीपशिखाकुशानौ सप्ताहतो योषितमानयेत् सः ।

जप्त्वा मनुं चाष्टशतं प्रताप्य बहौ धृतं तद्वशयेन्मृगाधीम् ॥ ९१ ॥

स्वभानविद्वेषवतां हि रक्तेः रमशानकाङ्गारपुतैर्लिखेत् तत् ।

शावांशुके लेखनिकात्र काकपक्षोरिषता सम्पगयाभिपूज्य ॥ ९२ ॥

उष्णाटयेद्ब्रह्मिदं ध्वजाग्रे विद्वेषयत्येव हि वैरिसङ्घम् ।

द्रव्यैः सुपीतैर्विलिखेच्छिलायां पीतप्रभूनै रक्षिरार्कपुष्पैः ॥ ९३ ॥

संपूज्य संवेष्ट्य च पीतवृत्रैः साध्वानिलस्थापनमाचरेच्च ।

तद्देहलीदेश इदं निस्त्रातं करोन्मते स्तम्भनकारि यन्त्रम् ॥ ९४ ॥

दृष्ट्वा वाक्स्तम्भमरित्रजस्य गतेस्तु संस्तम्भनमाशु कुर्यात् ।

सेनां परेषां गजवानियुक्तां संस्तम्भयेन्नात्र विचारणीयम् ॥ ९५ ॥

रमशानकाङ्गारचरोत्थमप्या रमशानवस्त्रे कुपितेन मन्त्री ।

चित्तेन संलिख्य नरास्त्रिजात्र सङ्घेखनी चन्दनपुष्पधूपैः ॥ ९६ ॥

संपूज्य तच्छावधरानिस्त्रातं स मारयेद्दैरिणमाशु नूनम् ।

उत्त्रातमेतद् पवसा च धौतं यत्र हि शान्तिं तनुते नराणाम् ॥ ९७ ॥

इति । भूर्जेत्यादि, सुषया चूर्णेन । मूर्तिर्देवस्य । साध्वानिलस्थापनं साध्यप्राप्त्यतिष्ठान् । करोन्मते इत्य-

मात्राधस्तान् । शोधधरा शमशानभूमिः ॥ तथा—

आलिख्याग्रिपुरे सतारविवरे बीजं वहिर्दिस्वथ

श्रीमायामदनं भुवं गृह्युगे बीजानि वहेस्ततः ।

सन्धिष्वङ्गमनूनथाष्टदले वर्णान् मनोरालिखेत्

त्रिस्रीनन्त्यदले क्रमेश विधिवच्छिष्टं तथैकं कृती ॥ ६८ ॥

वेष्टितं मातृकावर्णैः क्रमोत्क्रमगतैरपि । पाशाङ्कुशावृतं वासे भूगेद्वितयेन च ॥ ६९ ॥

महागणपतेर्यन्त्रं कृतं हेमशलाकया । अलङ्कृतं च कार्मीरं कस्तूरीरोचनाम्बितम् ॥ १०० ॥

मेलयित्वा विभागेन पिष्ट्वा चन्दनवारिणा । स्वर्णपट्टेऽथ भूर्जे वा लिखितं विधिपूर्वकम् ॥ १०१ ॥

कृतप्राणप्रतिष्ठं तद् दोषृतं भुक्तिमुक्तिदम् । आपुरारोग्यसंपत्तिकीर्तिदं प्रीतिवर्धनम् ॥ १०२ ॥

इति । अयमर्थः—षट्कोणमध्ये त्रिकोणमालिख्य त्रिकोणमध्ये प्रथममध्यगतं सप्ताध्वं गंवीजमालिख्य, त्रिकोणषट्कोणयोरन्तराले पूर्वादिचतुर्विंशु ओंर्ध्वाङ्गीर्ग्लौं इति बीजचतुष्टयमेकैकशो विलिख्य, षट्कोणेषु पूर्वादि-क्रमेण प्रणवादिषट्षीजान्यालिख्याष्टदलेषु गणपतये इत्याद्यवशिष्टमन्त्रगतद्वाविंशतिवर्णेषु त्रिस्रीन् वर्णान् सप्तदलेषु विलिख्याद्यवशिष्टमेकमक्षरमष्टमदले विलिख्य, वहिर्वृत्तपञ्चकं विधाय तदन्तर्गतबीजीचतुष्टये सर्वा-भ्यन्तरबीज्यां सयिम्दूनकारादिस्तकारान्तान् वर्णानालिख्य, द्वितीयबीज्यां जकाराद्यकारान्तान् वर्णान् विलिख्य, तृतीयबीज्यां आं इति पाशबीजैरावेष्ट्य, सर्वबाह्यबीज्यां कौं इत्यङ्कुशबीजैरावेष्ट्य, तद्वह्निस्तु-रक्षद्वयं कुर्यात् । एतच्चन्द्रमुक्ताफलदं भवति । अथ चतुरक्षद्वयवेष्टनं बाह्याभ्यन्तरभेदेनेति केचित् । अष्टकोचरु-पेणेत्यस्ये । यथागुरूपदेशं कार्यमिति ॥ केरलीये यन्त्रसारे—

आलिख्य कणिकामध्ये शक्तिं कोणेषु षट्स्वपि । तारश्रीशक्तिकामेलाविमर्बीजानि तद्वहिः ॥ १ ॥

आलिख्य चाष्टपत्रस्य पत्रस्य प्रथमे दले । कण्डल्यादि वाग्बीजं द्वितीये च दले ततः ॥ २ ॥

यदद्येत्याष्टौ वर्णानष्टौ पत्रे तृतीयके । कामबीजं हसेत्यादि पत्रे भूयश्चतुर्थके ॥ ३ ॥

उदगा इत्यष्टवर्णानालिख्याथ च पञ्चमे । सकलेत्यादि शक्तिं च बीजं षष्ठे दले पुनः ॥ ४ ॥

सर्वं तदिन्द्र तेत्यादिवर्णानष्टौ च सप्तमे । पत्रे गणपतत्वादिनववर्णान् दलेऽष्टमे ॥ ५ ॥

सर्वेत्यादिद्वादशाक्षान्ताद्वाक्षे मातृकाचरैः । संवेष्ट्य कुण्डलाभिरष्टैः श्रीर्ध्वाङ्गीर्ग्लौमिति क्रमात् ॥ ६ ॥

आलिखेद्देमपट्टादौ हेमसूच्यातिरञ्जनम् । ..... ॥

इति । रञ्जनं वश्यकम् । अस्वार्थः—अष्टदलकमलकर्षिकायां षट्कोणमध्ये सप्ताध्वं शक्तिबीजं विलिख्य, षट्स्वपि कोणेषु ओंर्ध्वाङ्गीर्ग्लौं इत्येकैकशो विलिख्य अष्टदलेषु प्रथमदले श्रीविद्यायाः प्रथमकूटं, द्विती-यदले “यदद्यकं च शुभहन्” इति विलिख्य, तृतीयदले श्रीविद्याया द्वितीयकूटं, चतुर्थदले “उदगा अभिसूर्य” इति विलिख्य, पञ्चमे दले श्रीविद्यायास्तृतीयं कूटं, षष्ठे दले “सर्वं तदिन्द्र ते वशे” इति, सप्तमे दले “गणपतये वरधरदेति” अष्टमे “सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा” इति विलिख्य, तद्वह्निस्तु-रन्तराले मातृकाक्षरैरावेष्ट्य चतुरक्षचतुर्कोणेषु च महागणपतिमन्त्रस्य द्वितीयबीजादिबीजचतुष्टयं विलिखेत् । एत-च्चन्द्रमुक्ताफलदं भवति । इदं यदद्येत्यादिशुद्धा श्रीविद्याया च सहितं महागणपतियन्त्रम् ॥ श्रीविद्या तु ज्ञानार्थवे—

सकला भुवनेशानी कामेशीबीजमुत्तमम् । अनेन सकला विद्याः कथयामि तवानघे ॥ १ ॥
शक्त्यन्तस्तुर्वर्षोऽयं कलमध्ये सुलोचने । वाग्भवं पञ्चवर्षं तु कामराजमधोऽव्यते ॥ २ ॥
मादनं शिवचन्द्राद्यं शिवान्तं भीनलोचने । कामराजमिदं भद्रे पङ्कथं सर्वमोहनम् ॥ ३ ॥
शक्तिबीजं वरारोहे चन्द्राद्यं सर्वसिद्धिदम् । ..... ॥

इति । शक्तिः एकारस्तस्यान्ते अद्यः तुर्व्यवर्ष ई, सकला भुवनेशानीत्यस्य कलाभ्यां सह वर्तमाना भुवनेशा-
नीत्यर्थत्वात्तयोर्मध्ये एईइति वर्षद्वये इतो कामराजविद्यायाः प्रथमकूटं भवति । मादनं सकलेत्येतत्सम्यग्धा-
त्कारः, शिवचन्द्रौ हसौ आद्यौ यस्य तत् । शिवो हकारोऽन्ते यस्य तत्, चन्द्रः सकार आद्यो यस्य तत् ।
एतत्सप्तर्ष्या यथायोग्या प्रागुक्तविधिनाचगन्तव्या ॥ भीयन्प्रसारे—

कर्णिकायां साध्यगर्भं तारं पत्रेषु चाष्टसु । अत्रयस्यपप्रिजलचित्रीणि त्रिभ्यश्चराणि च ॥ १ ॥
आलिख्य मातृकार्णैर्भूपुरेण च वेष्टयेत् । यदद्यकेतृचो यथं वर्यसौभाग्यकान्तिदम् ॥ २ ॥
सुवर्णरत्नधान्यादिसर्वसंपत्करं परम् । ..... ॥

इति ॥ अस्यार्थः—अष्टदलकर्णिकामध्ये ससाध्यं तारं विलिख्य, तद्दलेषु विद्विभिचिचतुस्त्रिचिचिकमेण
“यदद्यकं चे” न्युयो वर्णान् विमज्ज्य विलिख्य, तद्द्विर्धृतयोरन्तराले मातृकार्णैरावेष्ट्य वहिश्चतुरक्षेण वेष्टये-
त् । एतच्चमन्त्रमुक्तफलदं भवति । अहं तु महागणपतेर्यन्त्रे लिखिता, अहं अहं व्यादयः सकला इन्द्रो गायत्रीति ॥
भीयन्प्रसारे—

पदकोणकर्णिकामध्ये तारं कोणेषु पदस्वपि । उँओँईँत्रीँग्लौंगमिति गणपतये च तद्ग्रहिः ॥ १ ॥
शिष्टांश्चतुष्पञ्चसप्तवर्णांश्चापि चतुर्दले । बाह्ये संवादसूक्तस्याप्यर्धमर्धमृचां क्रमात् ॥ २ ॥
आलिख्य चाष्टपत्रेषु त्रिष्टुभावेष्ट्य तद्ग्रहिः । मातृकार्णैश्च भूमिन्मकोणेषु च यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
आलिखेद्भद्र इत्यादि पादमन्त्रचतुष्टयम् । एतत्संवादसूक्तस्य यथं लोकेषु दुर्लभम् ॥ ४ ॥
सङ्घातभेदेऽमात्यानां मैत्रीकरमुत्तमम् । जमत्संमोहनं वर्यं कान्तिसौभाग्यपुष्टिदम् ॥ ५ ॥

इति । अस्यार्थः—चतुर्दलकमलकर्णिकायां पदकोणमध्ये ससाध्यं प्रसवं विलिख्य, तत्कोणेषु प्रोक्तबीजच-
क्रमालिख्य, चतुर्दलेषु प्रथमे “गणपतये” इति, द्वितीये “वर्यवरद” इति, तृतीये “सर्वजनं मे” इति,
चतुर्थे “वशमानय स्वाहा” इति विलिख्य, तद्द्विर्धृतयोरन्तराले वक्ष्यमाणसंवादसूक्तस्य अष्टवामर्धमर्धं विलिख्य,
तद्द्विर्धृतसप्तयान्तःस्थान्तरालद्वयस्याभ्यन्तरान्तराले वक्ष्यमाणत्रिष्टुभावेष्ट्य, वहिःस्थान्तराले मातृकार्णैरावेष्ट्य,
तद्द्विर्धृतचतुरक्षकोणेषु “भद्रं नो अभिवातय मनः, मरुतामोजसे स्वाहा, इन्द्रो विभ्वस्य राजति, शन्नो भव
क्षिपेदे शं चतुष्पदे” इति पादमन्त्रचतुष्टयं लिखेत् । एतदुक्तफलदं भवति ॥

सं समिष्टुवसे वृषक्षत्रे विश्वान्यर्थ आ । इळस्पदे समिध्वसे स नो वयन्या भर ॥ १ ॥

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनीसि जानतां । देवा भामं वधा पूर्वे संजानाना उपासते ॥ २ ॥

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेवा ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो इविषा जुहोमि ॥ ३ ॥

स शान्तिं वा आकूतिः समाना हृदयानि च । समानमस्तु चो मनो यथा चः सुसहासति ॥ ४ ॥

इति ऋग्वेदेकं (१०।१६१।१) संवादसूक्तम् । उँजातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो नि ददाति वेदः । स नः पर्यदति दुर्भाणि विश्वाः नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः ॥ इति त्रिष्टुप्मन्त्रः । संसमिदित्यस्य संयनन ऋषिः, संज्ञानं देवता, तिस्रोऽनुष्टुभः, तृतीया त्रिष्टुप्, आद्या आग्नेयी ॥ सारसंग्रहे—

ध्यानं प्रवक्ष्ये सद्यः कामनाया भेदेन भिन्नं बहुधातिरम्यम् ।

मित्राञ्जनाद्विप्रभदेहकान्तिं सुमेरुसन्मन्दरतुन्वसारम् ॥ १ ॥

नानामणिप्रातविभूषिताङ्गं रत्नोद्भसद्दिव्यकिरीटयुक्तम् ।

भीमं महीनन्तं नयनत्रयाढ्यं कर्णद्वयोप्रासिसुचामरं च ॥ २ ॥

लम्बोष्ठमुद्यदरनागयज्ञोपवीतिनं चैकरदं गजास्यम् ।

सत्काश्वनोद्यत्कटिध्वजयुक्तं रक्तांशुकं लोहितपुष्पभूषम् ॥ ३ ॥

पद्माकुशौ पाशरदे च शक्तिं गदां चरं पाद्मजयघुदण्डम् ।

शालेस्तथाग्रं दधतं कराग्रे पद्मासनस्थं हृदि भावयेत्तम् ॥ ४ ॥

शालं तथैवाक्षयशालधन्वकमण्डलून् मोदकपात्रशक्ती ।

सप्तोमरं पाशमयेषुदण्डं शक्तिं करान्जैर्दधतं भजेत् तम् ॥ ५ ॥

सदासिलोपद्रवनाशकारि ध्यानं गणेशस्य समीरितं हि ।

पीतं करेत् स्तम्भनकार्य एनं वरधाय मन्त्री शक्यं करेत् तम् ॥ ६ ॥

कृष्णं करेन्मारणकर्मणीशशुचाटने भूषानिमं करेत् तम् ।

बन्धूकसूनाभनिमं च कृष्टौ करेद्भलार्थं क्लृप्तं शुष्टिकार्ये ॥ ७ ॥

करेद्वनार्थं च हरिभिर्म तं वृक्षवै च शुक्लं मनुविद् करेत् तम् ।

एवं प्रकारेण गणं त्रिकालं ध्यायञ्जपन् सिद्धिशुभो भवेत् सः ॥ ८ ॥

इति ॥ अथ काम्यतर्पणविधिस्तत्रैव—

पूर्वं मनुं विंशतिधा गणेशं प्रतर्प्य वर्त्तानिह ठदयान्तान् ।

प्रतर्पयेद्भारचतुष्टयं च प्रत्येकशो मूलमनुं च तद्वत् ॥ १ ॥

शुग्मानि विघ्नान् निधिसंश्रुतान् षट् प्रतर्पयेन्मन्त्रियुतान् पृथक् च ।

पुरोक्तवन्मूलमनुं चतुर्धा प्रतर्पयेन्मन्त्रिचरो यथावत् ॥ २ ॥

यथावदित्यनेन मिथुनचतुष्टयषट्गणेशनिधिव्रयानां स्वस्वबीजावित्थं सूचितम् । तदुक्तं गणेश्वरपरामर्शिन्याम्—

मिथुनानि च षट् विघ्नान् शङ्खपद्मनिधी अपि । सप्तबीजादिकैर्मन्त्री स्वाहान्तैश्च चतुर्विधैः ॥ १ ॥

इति । तथा—

सचतुश्चत्वारिंशच्चतुःशतानि तर्पणानि चैवं स्युः ।

अथवा प्रकारभेदात् तर्पणमेतत् प्रवक्ष्येऽहम् ॥ २ ॥

मूलाणुना च दशधा विभक्तेनाथ तर्पयेत् । प्रत्येकं मूलमन्त्रेण चतुरावृत्ति तर्पयेत् ॥ ३ ॥

तत्र ताररमामायामारभूविप्रबीजकैः । शरेषुदशयुग्मैश्च मन्त्रार्णैस्तर्पयेत् क्रमात् ॥ ४ ॥

शराः पञ्च, इषवः पञ्च, युग्मं द्वयम् ।

अशीतिप्रमितान्येव तर्पणानि भवन्ति च । एकादशभिरप्यत्र बीजपुरादिभिः क्रमात् ॥ ५ ॥

कलशान्तैश्चतुर्धा च मूलेनापि तथा सुधीः । विप्रभूमारमायाश्रीबीजानि व्युत्क्रमाणि च ॥ ६ ॥

समस्तान्येतदन्तैश्च बीजपूरैः प्रतर्पयेत् । अष्टाशीतिमितान्येवं जायन्ते तर्पणान्यथ ॥ ७ ॥

अत्र बीजपुरादिमन्त्रेषु विशेषमाह, गणेश्वरपरामर्शिन्यां—

बीजपूरं गदा चेत्तुकार्मुकं च त्रिशूलयुक् । चक्राब्जपाशोत्पलानि कलमाग्रविषाणयुक् ॥ १ ॥

डेन्ताश्च रत्नकलशो हृदन्ताः प्रखवादिकाः । गंभीजाद्यादिकाः पञ्च श्रीबीजाद्यादिकाः पुनः ॥ २ ॥

पद्मीजाद्योऽन्तिमश्चैते वक्ष्यमाणपदादिकाः । यथाक्रमं महाविघ्नायुधानां मनवः स्मृताः ॥ ३ ॥

मन्त्रफलं स्याच्छक्तिः सप्ताष्टत्रिगुलकालचक्रमिति ।

व्याप्तिरक्ते भूस्वरूपं विद्या त्रैलोक्यमात्मने—युक्तम् ॥ ४ ॥

गणेशमन्त्रफलात्मने बीजपुराय नमः इत्याद्याः प्रयोगे प्रदर्शयितव्याः ।

षड्बीजाद्यैर्गणपतेत्यादिमन्त्रादिकैः क्रमात् । दशविंशच्चतुर्वारं मूलेनापि च तर्पयेत् ॥ ५ ॥

विघ्नो विनायको वीरः शूरो वरद एव च । इमवक्तव्यैकदन्तो लम्बोदरगणस्तथा ॥ ६ ॥

विप्रमसादनश्चैव महामणपतिस्तथा । तर्पणानि तथाशीतिमितान्येव भवन्ति हि ॥ ७ ॥

चत्वारि मिथुनान्यत्र तानि शक्त्यादिकानि च । स्वविनायकबीजादिकानि सन्तर्प्य मन्त्रवित् ॥ ८ ॥

मूलाणुना चतुर्वारं मध्ये सन्तर्पयेत् क्रमात् । चतुष्पाष्टिमितान्येवं जायन्ते तर्पणान्यथ ॥ ९ ॥

आमोदादीन् स्वशक्त्यन्तान् शक्त्याद्यांश्च प्रतर्पयेत् । निघ्नेशबीजप्रथमं चतुर्मूलाणुना चतुः ॥ १० ॥

तर्पयेत् पञ्चवत्येवं तर्पणानि भवन्त्यथ । शक्त्यादिकान् स्वशक्त्यन्तनिधिद्वयमथो चतुः ॥ ११ ॥

तर्पयेच्च चतुर्मूलं द्वाविंशत्प्रमितानि च । तर्पणानि भवन्त्येवं ततो मूलाणुना चतुः ॥ १२ ॥

तर्पयेत् सचतुश्चत्वारिंशच्चाथ चतुःशतम् । तर्पणानि भवन्त्येभिः सर्वान् कामान् प्रसाधयेत् ॥ १३ ॥

इति ॥ अथ तर्पणप्रयोगः—तत्र प्रथमं श्रीगणेश्वरपरामर्शिन्युक्तपरिपाठ्या तर्पणस्थाने तत्र देवं च ध्यात्वा तर्पणारम्भं कुर्यात् । तद्यथा—

सर्वाभीष्टप्रदं वक्ष्ये चतुरावृत्ति तर्पणम् । एकान्ते विजने रम्ये सर्वोपद्रववर्जिते ॥ १ ॥

कृतस्नानादिको मन्त्री पूर्ववक्ष्याससंयुतः । तडागमध्ये सज्जित्य पुष्पितं नलिनीवनम् ॥ २ ॥

तस्य मध्ये महापर्शं तद्वक्षादित्यसन्निभम् । सप्रभृतं सुगन्धाढ्यं रमणीयं मनोहरम् ॥ ३ ॥

तद्यो विकसितं ध्यायेन्मन्त्री पूर्वोक्तमन्त्रवित् । शुद्धं रजतसोपानपञ्चया तं रविमण्डलात् ॥ ४ ॥
 विनिर्गत्यावरुह्याथ कर्णिकामध्यसंस्मितम् । इति ध्यात्वा सावरखं महागणपतिं सुधीः ॥ ५ ॥
 प्रवरैर्मन्त्रकुसुमैः समभ्यर्च्यथ पूर्ववत् । निधाय पुष्करमृत्वं साधकेन्द्रस्य मूर्धनि ॥ ६ ॥
 वर्षन्तं रत्नभाराभिध्यात्वा देवस्य मूर्धनि । चन्द्रचन्दनकारमीरकस्तूरीलोलितैर्जलैः ॥ ७ ॥
 तर्पयेत् परया भक्त्या देवदेवं प्रसन्नधीः । ॥

इत्येवं ध्यायन् भूलमन्त्रमुच्चार्य " श्रीमहागणपतिं तर्पयामि " इति देवस्य मूर्ध्नि विंशतिवारं सन्तर्प्य,
 ४ मू० ४ ओं तर्पयामि स्वाहा । ४ मू० ४ श्रीं तर्पयामि स्वाहा । ४ मू० ४ ह्रीं तर्पयामि स्वाहा ।
 ४ मू० ४ क्लीं तर्पयामि० । ४ मू० ४ ग्लौं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ णं तर्पयामि० । ४ मू० ४ पं तर्पयामि० । ४ मू० ४ तं तर्पयामि० । ४ मू० ४ यं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ वं तर्पयामि० । ४ मू० ४ रं तर्पयामि० । ४ मू० ४ वं तर्पयामि० । ४ मू० ४ रं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ दं तर्पयामि० । ४ मू० ४ सं तर्पयामि नमः । ४ मू० ४ वं तर्पयामि नमः । ४ मू० ४
 ओं तर्पयामि० । ४ मू० ४ नं तर्पयामि० । ४ मू० ४ मे तर्पयामि० । ४ मू० ४ वं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ शं तर्पयामि० । ४ मू० ४ मां तर्पयामि० । ४ मू० ४ नं तर्पयामि० । ४ मू० ४ यं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ स्वां तर्पयामि० । ४ मू० ४ हां तर्पयामि स्वाहा ॥ ४ मू० ४ श्रीं नारायणसहितां लक्ष्मीं तर्पया-
 मि स्वाहा । ४ मू० ४ श्रीं लक्ष्मीसहितं नारायणं तर्पयामि० । ४ मू० ४ ह्रीं हरसहितां गौरीं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ ह्रीं गौरीसहितं हरं तर्पयामि० । ४ मू० ४ क्लीं कामदेवसहितां रतिं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ क्लीं रतिसहितं कामदेवं तर्पयामि० । ४ मू० ४ ग्लौं वराहसहितां महीं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ ग्लौं महीसहितं वराहं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं आमोदसहितां सिद्धिं तर्पयामि० ।
 ४ मू० ४ गं सिद्धिसहितं आमोदं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं प्रमोदसहितां समृद्धिं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं
 समृद्धिसहितं प्रमोदं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं सुमुखसहितां काम्तिं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं काम्ति-
 सहितं सुमुखं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं दुर्मुखसहितां मदनावतीं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं मदनावती-
 सहितं दुर्मुखं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं विघ्नसहितां मदद्रवां तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं मदद्रवासहितं
 विघ्नं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं विघ्नकर्तृसहितां द्राविणीं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं द्राविणीसहितं विघ्न-
 कर्तारं तर्पयामि० । ४ मू० ४ शं शङ्खनिधिसहितां वसुधारां तर्पयामि० । ४ मू० ४ शं वसुधारासहितं
 शङ्खनिधिं तर्पयामि० । ४ मू० ४ पं पद्मनिधिसहितां वसुमतीं तर्पयामि० । ४ मू० ४ पं वसुमतीसहितं
 पद्मनिधिं तर्पयामि स्वाहा ॥ ४ मू० ४ ओं तर्पयामि स्वाहा । ४ मू० ४ श्रीं तर्प० । ४ मू० ४ ह्रीं तर्प० ।
 ४ मू० ४ क्लीं तर्प० । ४ मू० ४ ग्लौं तर्प० । ४ मू० ४ गं तर्प० । ४ मू० ४ गं तर्प० । ४ मू० ४
 णं तर्प० । ४ मू० ४ पं तर्पयामि० । ४ मू० ४ तं तर्प० । ४ मू० ४ यं तर्प० । ४ मू० ४ वं तर्प० ।
 ४ मू० ४ रं तर्प० । ४ मू० ४ वं तर्प० । ४ मू० ४ रं तर्प० । ४ मू० ४ दं तर्प० । ४ मू० ४ सं

तर्प० । ४ मू० ४ वं तर्प० । ४ मू० ४ जं तर्प० । ४ मू० ४ नं तर्प० । ४ मू० ४ मे तर्प० । ४ मू० ४ वं तर्पयामि० । ४ मू० ४ शं तर्प० । ४ मू० ४ मां तर्प० । ४ मू० ४ नं तर्प० । ४ मू० ४ यं तर्प० । ४ मू० ४ स्वां तर्प० । ४ मू० ४ हां तर्पयामि स्वाहा । एवं ८० ॥ ४ मू० ४ गंडो मन्त्रफलात्मने बीजपुराय नमः बीजपुरं तर्पयामि स्वाहा । ४ मू० ४ ग्लौंडो शक्त्यात्मने गढाय नमो गढं तर्प० । ४ मू० ४ क्लीडो प्राणात्मने इक्षुकार्मुकाय नमः इक्षुकार्मुकं तर्पया० । ४ मू० ४ ह्रीडो त्रिगुणात्मने त्रिशुकाय नमः त्रिशूलं तर्प० । ४ मू० ४ श्रीडो काशात्मने चक्राय नमः चक्रं तर्प० । ४ मू० ४ श्रीडो चक्रात्मने अस्त्राय नमः अस्त्रं तर्प० । ४ मू० ४ ह्रीडो व्याप्यात्मने पाशाय नमः पाशं तर्प० । ४ मू० ४ क्लीडो रक्तात्मने उत्पलाय नम उत्पलं तर्प० । ४ मू० ४ ग्लौंडो भुवनात्मने कलमाश्रय नमः कलमाश्रं तर्प० । ४ मू० ४ गंडो विद्यात्मने विद्याश्रय नमः विद्याश्रं तर्प० । ४ मू० ४ ओं श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं ओं त्रैलोक्यात्मने रत्नकलशाय नमो रत्नकलशं तर्प० । एवं ८८ ॥ ४ मू० ४ ओं श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं विघ्नगणपतये वरवरद इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ विनायकगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ वीरगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ शूरगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ वरदगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ इमवक्त्रगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ एकदन्तगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ लम्बोदरगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ क्षिप्रप्रसादगणपतये इत्यादि० । ४ मू० ४ ६ महागणपतिगणपतये इत्यादि० । एवं ८० ॥ ४ मू० ४ श्रीं लक्ष्मीसहितं नारायणं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं श्रीं नारायणसहितां लक्ष्मीं त० । ४ मू० ४ श्रीं गौरीसहितं हरं त० । ४ मू० ४ गं श्रीं हरसहितां गौरीं तर्प० । ४ मू० ४ श्रीं रतिसहितं कामं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं कामसहितां रतिं तर्प० । ४ मू० ४ ग्लौं महीसहितं वराहं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं वराहसहितां महीं तर्प० । एवं ६४ ॥ ४ मू० ४ श्रीं सिद्धिसहितं भामोदं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं श्रीं भामोदसहितां सिद्धिं तर्प० । ४ मू० ४ श्रीं समृद्धिसहितं प्रमोदं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं प्रमोदसहितां समृद्धिं तर्प० । ४ मू० ४ श्रीं कामिसहितं सुमुखं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं सुमुखसहितां कामिं तर्प० । ४ मू० ४ श्रीं मदनावतीसहितं दुर्मुखं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं दुर्मुखसहितां मदनावतीं तर्प० । ४ मू० ४ श्रीं मदद्रवासहितं विघ्नं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं विघ्नसहितां मदद्रवां तर्प० । ४ मू० ४ श्रीं द्राविणीसहितं विघ्नकर्तारं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं विघ्नकर्तृसहितां द्राविणीं तर्प० । एवं ६६ ॥ ४ मू० ४ श्रीं वसुधारासहितं शङ्कनिधिं तर्पयामि० । ४ मू० ४ गं श्रीं शङ्कनिधिसहितां वसुधारां तर्प० । ४ मू० ४ ग्लौं वसुमतीसहितं पद्मनिधिं तर्प० । ४ मू० ४ गं श्रीं पद्मनिधिसहितां वसुमतीं तर्प० । एवं ६२ ॥ ततः ४ मू० ४ । एवं संभूय ४४४ ॥ प्रकारान्तरं तु गणेश्वरपरामर्शिन्याम्—

प्रथमं मूलमन्त्रेण चतुर्वारं प्रतर्प्य च । मिथुनानि च चद् विघ्नान् शङ्कपद्मनिधी अपि ॥ १ ॥
स्वस्वबीजादिकैर्मन्त्री स्वाहान्तैश्च चतुश्चतुः । मूलमन्त्रं चतुर्वारं पूर्ववत् तर्पयेत् पृथक् ॥ २ ॥
संभूयाष्टोत्तरशतं कनिष्ठः स्वादिवं क्रमः । अथवा मूलमन्त्राद्यैस्तैस्तैश्च पूर्ववत् ॥ ३ ॥
मन्त्रैर्वा तर्पयेद्विद्वानर्चनोक्तविधानतः । मध्यक्रमोऽयं संभूय द्विशतं षोडशोत्तरम् ॥ ४ ॥
अथवा मूलमन्त्रेण चतुर्वारं प्रतर्प्य च । पूर्वमन्त्राच्चरैर्मन्त्रैः स्वाहान्तैश्च चतुश्चतुः ॥ ५ ॥
मूलमन्त्रचतुर्वारपूर्वकं संप्रतर्प्य च । मिथुनादीस्ततः पश्चात् पूर्ववत् संप्रतर्पयेत् ॥ ६ ॥
भवेत् संभूय सचतुश्चत्वारिंशच्चतुरशतम् । एवं ज्येष्ठक्रमः प्रोक्तो दुर्धारागमपारगैः ॥ ७ ॥

एवं मन्त्री य एवं गणपमनुवरं मर्चनातर्पणार्थं—

होमैर्जापैश्च सम्यक् प्रभजति विधिना प्राप्नुयात् मोऽत्र लोके ।

नानार्थिनस्य भूपो भवति च वशगो मोहयेत् सर्वलोकान्

भुक्त्वा भोगान् यथेष्टं व्रजति स विमलां मुक्तिमन्ते दुरापाम् ॥ ६ ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

वक्त्रेत्पुक्त्वा च तुल्यैकदंष्ट्राय तदनन्तरम् । कामशक्तीन्दिराविभ्रवीजानि प्रवदेत् ततः ॥ १ ॥

वदेद् गणपतिं पश्चाद्वरान्ते वरदं पदम् । ततः सर्वजनं मेऽन्ते वशमानय ठद्वयम् ॥ २ ॥

त्रैलोक्यमोहनो मन्त्रो गणेशस्फेष्टदः शुभः । ..... ॥

इति । वक्त्रे स्वरूपं । तुल्यैकदंष्ट्राय स्वरूपं । मे स्वरूपं । वशमानय स्वरूपं । ठद्वयं स्वाहा । त्रयस्त्रिंश-
दक्षरोऽयं मन्त्रः ॥ तथा—

अपिस्तु गणकः प्रोक्तो गायत्रं छन्द ईरितम् । त्रैलोक्यमोहनो विप्रो देवता परिकीर्तितः ॥ ३ ॥

हृदेकादशभिः प्रोक्तं पञ्चभिः शिर ईरितम् । भूतार्णैश्च शिखा प्रोक्ता चतुर्भिः कवचं मतम् ॥ ४ ॥

नेत्रं पञ्चभिः समाख्यातं द्वाभ्यामक्षमुदीरितम् । ध्यानपूजादिकं सर्वं महाविघ्नेशवज्रवेत् ॥ ५ ॥

वर्णैरिति शेषः । ध्यानम्—

त्रैलोक्यमोहनगणेशमिमं यथावदभ्यर्चनाजपहुतिस्तुतितर्पणार्थैः ।

संपूजयेद्य इह साधकमद्यमोऽसौ लोकेऽखिले भवति पूज्यतमोऽमराणाम् ॥ ६ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—योगपीठन्यासाभ्यन्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि गणकाय अक्षये नमः । मुखे
गायत्रीछन्दसे नमः । हृदये त्रैलोक्यमोहनाय गणपतये देवतायै नमः । इति अष्टादिकं विन्यस्य ममा-
भीष्टासिद्धये धिनियोगः, इति कृताञ्जलिदफत्वा, वक्त्रेतुल्यैकदंष्ट्राय क्लीङ्गीर्णं हृदयाय नमः । गं गणपातये
शिरसे० । वरवरद शिखायै० । सर्वजनं कवचाय० । मे वशमानय नेत्रेभ्यो० । स्वाहा अस्त्राय० । इति
मन्त्रानुष्ठानादितत्ताभ्यन्तं करयोर्विन्यस्य, हृदयादिषडङ्गेष्वपि विन्यस्य ध्यानपूजादिकं सर्वं महागणपतिवत्
कुर्यादिति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

शक्तिरुद्धा स्मृतिः प्रोक्ता चन्द्रखण्डेन संयुता । महागणान्ते पतये स्वाहान्तो द्वादशाक्षरः ॥ १ ॥

स्मृतिर्गकारः । चन्द्रखण्डेन संयुता विन्दुयुक्ता । शक्तिरुद्धा भुवनेशीवीजसंपुटिता । अन्यत्सुगमम् ॥ तथा—

अभिर्गणक आख्यातो गायत्री निचृदन्विता । छन्दः शक्तिगणेशोऽत्र देवता सर्वकामदः ॥ २ ॥

एकेनैकेन चैकेन सप्तभिर्द्वितयेन च । समस्तेन च मन्त्रार्णैरङ्गवत्सिरिहोदिता ॥ ३ ॥

मुक्ताचन्द्रोत्पदीप्ति शशिशकलधरं भालनेत्रं मनोज्ञं

हस्ताम्भोर्नैर्दधानं सरसिरुहसृष्टी रत्नपात्रं विशालम् ।

स्त्रीयक्रीडस्थिताया ध्वजनिहितलसत्कारुपाणोः प्रियाया

योनौ विन्यस्तहस्तं मणिगणमुकुटं संश्रयेन्नागवक्त्रम् ॥ ४ ॥

प्रमाणं परमार्थं यामाधःकरण्यन्तं सरसिजादिकध्यानम् ।

एवं मंचित्य विधिवत् साधकः सर्वसिद्धये । यजेत् पूर्वोदिते पीठे विरिविघ्नेशवर्त्मना ॥ ५ ॥
इति ॥ अथ प्रयोगः—मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि गणकाय श्रुचये नमः । मुखे निघृद्रायत्रीकृच्छ्र-
से नमः । हृदये श्रीशक्तिगणेशाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य, मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति
कृताञ्जलिरुक्त्वा, आद्यवर्णेन हृदयं, द्वितीयेन शिरः, तृतीयेन शिखा, सप्तभिः कवचं, द्वाभ्यां नेत्रं, सम-
स्तमन्त्रेणास्त्रमिति मूलमन्त्रार्णः करपङ्कजन्यासं विधाय ध्यानादिसर्वं विरिविघ्नेशवत् कुर्यादिति ॥ तथा—

दशायुतं जपेन्मन्त्रमष्टतं जुहुयात् ततः । अपूपैर्घृतसंयुक्तैर्विधिवत् पूजितेऽनले ॥ ६ ॥

तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ततः । एवं सिद्धमनुर्मन्त्री प्रयोगान् विधिवच्चरेत् ॥ ७ ॥

इक्षुदण्डैः कृतो होमो राज्यलक्ष्मीं प्रयच्छति । कदलैर्नारिकेलैश्च होमो लोकवशङ्करः ॥ ८ ॥

ससितैः पृथुकैर्होमो राजानं वशमानयेत् । सक्तुभिश्च कृतो होमो ब्राह्मणानां वशङ्करः ॥ ९ ॥

सर्पिषा जुहुयात् सम्यग् धनधान्यादिसंपदः । ..... ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

प्रणवो मायया रुद्रबीजं च वशमानय । ठद्वान्तो मनुः प्रोक्तः सम्पत्केकादशाक्षरः ॥ १ ॥

मायया रुद्रबीजं भुवनेशीबीजद्वयमध्यस्थं गलेऽपीजं । ठद्वयं स्वाहाकारः । तथा—

पूर्वोदितास्तु मुन्याद्या मन्त्रार्णैरङ्गकल्पनम् । हृदयं प्रणवेनाथ शिरो मायापुटेन च ॥ २ ॥

स्वपीजेन शिखा प्रोक्ता वशंशब्देन चानय । अनेन कवचं नेत्रं स्वाहाशब्देन मभिभिः ॥ ३ ॥

समन्त्रेणास्त्रमास्त्रार्णं सर्वांगमविशारदैः । ..... ॥

बन्धूकार्णं त्रिनेत्रं शशधरमुकुटं भोगलोलं गणेशं

नागासं धारयन्तं गुह्यसृष्टिपरदानिष्ठुदण्डं कराग्रैः ।

शुण्डासंस्पृष्टपोषामदनगृहमष्टं रयामलाङ्गा तथापि

स्निष्टं लिङ्गस्पृष्टा तं विधृतकमलवा भावयेद् देवबन्धम् ॥ ४ ॥

(यामोर्ध्वकरमारभ्य यामाधःकरण्यन्तमायुधध्यानम् । पूर्वोक्ते पीठे पूर्वोक्ता पूजा कार्या ।) अथ प्रयोगः
शुगमः । मुन्यादयस्तु द्वादशाक्षरोक्ताः । तथा—

लघुत्रयं जपेन्मन्त्रमष्टैस्तद्दशांशतः । घृताप्लुतैस्तु जुहुयात् तर्पणादि तत्तत्तरेत् ॥ ४ ॥

ततो निजगुरुं नत्वा धनधान्यैश्च तोषयेत् । ततः काम्यप्रयोगांश्च तत्कम्पोक्तान् प्रसाधयेत् ॥ ५ ॥

स्नादुत्रयप्लुतापूपैर्होमो राजवशङ्करः । नारिकेलफलैर्होमो राज्यभीष्टुद्दिदः परः ॥ ६ ॥

त्रिस्वादुसंयुतैर्लोणैर्होमः कान्तावशङ्करः । ..... ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

अथो वच्मि महामन्त्रं हरिद्रागवपस्व तु । जमत्त्रयहितं भोगभोक्षदं कविताकरम् * ॥ १ ॥

* हरिद्रागवेश-सुनक्षयवगवेश-हेरम्-विप्रसत्तादन-राक्षिगवेश-सर्पभीगवेशा-पुते मन्त्रा दक्षिणाप्रायोक्ता बोद्धव्याः ।

नानामन्त्रगणस्याशु सिद्धिदं भुवि दुर्लभम् । गरिष्ठं सफलं चाथ कार्यमात्रप्रसाधने ॥ २ ॥
 गोपनीयं प्रयत्नेन वाञ्छितार्थसुरद्रुमम् । सौभाग्यपुष्टिलक्ष्मीदं दीर्घजीवित्वदं नृणाम् ॥ ३ ॥
 नरनारीनरेन्द्राणां परं वरयफलप्रदम् । विघ्नौघध्वंसने दत्तं कृत्याद्रोहनिवारणम् ॥ ४ ॥
 दैत्यगीर्वाणसङ्घानां नागगन्धर्वरक्षसाम् । दन्तिनामश्वमुख्यानां श्वापदानां च पक्षिणाम् ॥ ५ ॥
 स्वान्तसंमोहनं सम्यक् प्राणाकृष्टिकरं चक्षात् । रोधकं राजसैन्यस्य वायुवर्षणविद्युताम् ॥ ६ ॥
 कृशानुजलशस्त्राणां स्तम्भकं परमं मतम् । वादिनां जन्तुजातानां वाचां संस्तम्भनं द्वियाम् ॥ ७ ॥
 सिंहेहामृगनागानां गमनस्तम्भकारकम् । भूपत्य मन्त्रिणः शत्रोः क्रोधस्तम्भकरं दृढात् ॥ ८ ॥
 तरुणीनां कुमारीणां हृदयस्तम्भनं महत् । स्निग्धानामपि शत्रूणां विद्वेषकरणक्षमम् ॥ ९ ॥
 उन्मादोच्चाटने शत्रोर्भारणे च्छेदने क्षमम् । बहुप्रयोगसंयुक्तं यन्मभेदंसमन्वितम् ॥ १० ॥

तारः क्रोधसमन्वितं च स्वपरं चन्द्रार्धचूडं धरा-

सद्रीजं हरि दाग्विष्णुशायनान्याभाष्य पञ्चाङ्गणम् ।

संश्रूयात् पतये वरश्च वरदं सर्वाजनान्ते हृद-

यं च स्तम्भययुग्ममभिगृहिणी द्वात्रिंशदर्थो मनुः ॥ १ ॥

तारः प्रणवः । क्रोधो हं । स्वपरं न , चन्द्रार्धचूडं विन्दुयुक्तं । धारा मूर्ती । हरि स्वरूपं , दाग्विष्णुशय-
 नानि द्वा इति । गणपतये स्वरूपं । वरवरद स्वरूपं । सर्वाजन स्वरूपं । हृदयं स्वरूपं । स्तम्भययुग्मं
 स्तम्भय स्तम्भय इति । अभिगृहिणी स्वाहा । तथा—

सेवितो मनुसङ्घातैरुद्धतः सर्वकामदः । मुनिर्मदन आख्यातरुन्दोऽनुष्टुप् समीरितम् ॥ २ ॥

हरिद्रागणपो देवो देवता मुनिभिः स्मृतः । षड्दीर्घयुक्स्वर्बीजेन षडङ्गविधिरीरितः ॥ ३ ॥

इति । विनायकसंहितायां संमोहनपञ्चरात्रे च—“ षड्दीर्घयुक्स्वर्बीजेन भूमियुक्तेन बुद्धिमान् । षडङ्गमाचरे ”
 इत्युक्तं तत्र यथोपदेशं कार्यमिति । स्वर्बीजेन महागणपतिबीजेन । तथा—

विधिना येन मन्त्रोऽयं गृह्यते तदहं भुवे । चतुर्धादिचते प्राप्ते शुक्रपक्षस्य मन्त्रवित् ॥ ४ ॥

शुद्धा हरिद्रामानीय कन्यया पेवितां शुभाम् । सर्वाङ्गे तां समाक्षिप्य ज्ञायाच्छुद्धजलैस्ततः ॥ ५ ॥

भक्त्या परमयोपेतः प्रसन्नेनान्तरात्मना । प्रसन्न्य गुरुपादाब्जमर्चयित्वा विधानतः ॥ ६ ॥

स्वर्णाङ्गुलीयहाराधैर्धूपयैश्च शुभाम्बरैः । पूर्वोक्तविधिना तस्मादधीयीत मनुं सिमम् ॥ ७ ॥

सुगन्धैः सुमनोभिस्तं यजेद् देवधिया पुनः । ..... ॥

स्थाने पूर्वसमीरिते मणिमये सिंहासने संस्थितं

पीतं पीतविभूषणाम्बरलसन्मान्यादिसंशोभितम् ।

विघ्नं दन्तिमुखं त्रिनेत्रलसितं हस्तैर्वहन्तं भजेत्

पाशं सत्परशुं वरं वृक्षिपुतं क्रोधाख्यमुद्रामये ॥ ८ ॥

नामोर्ध्वदि हरत्रये आद्यत्रयं दक्षोर्ध्वदित्रयेऽन्यत्रयमित्यायुधध्यानम् । क्रोधमुद्रा मुष्टिः ।

पूर्वं सधित्य देवेशं गजाननमनन्यधीः । एकाक्षरोदितेनात्र वर्त्मना देवमर्चयेत् ॥ ६ ॥

इति । अथ प्रयोगः—तत्र प्रातरुत्थानादियोगपाठन्यासान्ते मूलेन प्राश्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि मध्नाय ऋषये नमः । मुखे अनुष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये हरिद्रागक्षपतये देवतायै नमः । इति विन्यस्य मम सर्वाभीष्ट-सिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, गांगोगूमित्यादिना करषडङ्गन्यासं विधाय ध्यात्वा, मानसपूजा-दिसर्वं प्रागुक्तैकाक्षरविधिना कृत्वा समापयेदिति । तथा—

सार्धं सहस्रं सज्जप्य दशांशं हन्यवाहने । सर्पिर्गुह्युतैः सम्पगपुर्जुह्याद् हविः ॥ १० ॥

हरिद्रागक्षपं तावत् तर्पयेज्जकितत्परः । कुमारीर्भोजयेत् तावद् ब्रह्मचारिण एव च ॥ ११ ॥

काम्यकर्म ततः कुर्याद्यदिष्टं विष्टपत्रये । ॥

सार्धं सहस्रमष्टोत्तरं सहस्रमित्यर्थः । तावत् होमसंख्यासमसंख्यमित्यर्थः । एतेन तर्पणसंख्ययैव कुमार्यो ब्रह्मचारिणश्च भोजयितव्याः । ब्रह्मचारिणस्तु नैष्ठिकाः । 'स्वाधमस्थास्त्वंधत्तन्ते' इति सांप्रदायिकाः । तथा—

पथे नागदले सुधाकरगृहे साध्याख्यकर्मावृते

वेदादौ वसुधाविनायकगतं वर्मालिसेन्मध्यतः ।

दिक्पत्रेषु वसुन्धरामनुगतं क्रोधं विदिक्पत्रगं

भूर्बीजं बहिरष्टकोशवसुधार्बीजस्थितं वारुणम् ॥ १२ ॥

वसुकोणाग्रगानि स्युर्हस्तिनो मस्तकानि च । मस्तकेषु लिखेत् पश्चाद्ग्रथान्तं बीजमुत्तमम् ॥ १३ ॥

चतुरस्रेण संवेष्ट्य दिक्षु वर्मान्तमालिखेत् । विदिग्गतं च भूर्बीजमेवं यन्त्रमनुत्तमम् ॥ १४ ॥

अस्यार्थः—तत्र यथोक्ताधिकरणे यथोक्तद्रव्यैरष्टदलकमलं कृत्वा, तत्कार्त्तिकामध्ये वृत्तं कृत्वा, तन्मध्ये साध्यनामवेष्टितं प्रणवं विलिख्य, तस्योदरे भूर्बीजमालिख्य भूर्बीजस्योदरे गणेशबीजमालिख्य, तस्यास्ता-
हुंकारमालिख्य, अष्टदलकमलस्य पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरदलेषु भूर्बीजोदरगतं हुंकारमालिख्यपश्चादिकोशदलेषु
केवलं भूर्बीजं विलिख्य, कमलाद्विह्वलचतुरस्रद्वयसंपुटरूपमष्टकोणं कृत्वा तत्कोशेषु भूर्बीजोदरे वकारं सविन्दुं
विलिख्य, अष्टकोणाग्रेषु गजमस्तकानि कृत्वा तेषु सविन्दुं गकारं विलिख्य, तद्विह्वलचतुरस्रं कृत्वा तत्को-
शेषु भूर्बीजं, तदिक्षु हुंकारं च विलिखेदिति ॥ तथा—

आदित्यबुधशुक्राणामेकस्य दिवसे वशी । निशीथे विजने देशे सुलिप्ते गोमयाम्भसा ॥ १५ ॥

प्रदीपैर्दीपिते तत्र दृषदं विन्यसेच्छुभाम् । उपलं च समानीय हरिद्रां घालितां जलैः ॥ १६ ॥

तस्यां दृषदि संस्थाप्य कन्यया पेययेत्ततः । हरिद्रायाश्चतुर्थांशं वसुविघ्नगृहान्मृदम् ॥ १७ ॥

समाहृत्य च संपिष्ट्य मिश्रयित्वाथ शोधयेत् । मन्त्रेणानेन यज्ज्ञः पञ्चविंशतिसंख्यया ॥ १८ ॥

तत्पश्चात्पेयेन्मन्त्री शुभे घट्टमे नवाम्बरे । अस्मिन् पटे लिखेद्यजमेतत् संस्तम्भनाह्वयम् ॥ १९ ॥

अत्र प्राशान् प्रतिष्ठाप्य पूजितं गुलिकीकृतम् । गणेशप्रतिमां पश्चादङ्गमत्यङ्गशोभिताम् ॥ २० ॥

विनिर्माय त्रिभिर्भागैर्निशायास्तद्विधिं चिपेत् । प्राणसंस्थापनं भूयः कुर्यान्मूर्तेर्विचक्षसः ॥ २१ ॥

गन्धपुष्पादिनैवेद्यैः (रन्ध्रैः) गणनायकम् । शरावे चालितं न्यस्य महस्रं साष्टकं मनुम् ॥ २२ ॥
 संजप्य पूजयेद्भक्त्या पीतवर्णंश्च पुष्पकैः । सिद्धौदनेन नैवेद्यं निवेद्यात्र बलिं हरेत् ॥ २३ ॥
 तण्डुलान् शालिसंभूतान् प्रस्थमानमिताञ्शुभान् । द्विदलीकृतमुद्राश्रं तदर्धेन च मेलयेत् ॥ २४ ॥
 गुडं वेदपलं भूयो नारिकेलं च तत्समम् । मरिचं मुष्टिमानं च सैन्धवं च तदर्धकम् ॥ २५ ॥
 तदर्धं जीरकं चाज्यं कुडवार्धसमं भवेत् । एतत्सर्वं चतुष्प्रसं गोदुग्धे मन्दवह्निना ॥ २६ ॥
 पचेत् सिद्धौदनं क्षेतद् गणेशस्य महत्प्रियम् । अमुना पायसेनाथ लङ्कापूषकादिभिः ॥ २७ ॥
 कर्पूरवासितैः पुष्पाभ्युलैश्चन्दनादिभिः । तोषविता विधानेन हरिद्रागणपं विभुम् ॥ २८ ॥
 बलिं दत्त्वा शरावेण च्छादयेदपरेण तम् । प्रणमेद् दण्डवद्भूमौ स्तुत्वा स्तुतिभिरादरात् ॥ २९ ॥
 एवं यः कुरुते नित्यं पञ्चाभिः सप्ताभिर्दिनैः । विप्रेभ्यः प्रभावेण त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ ३० ॥
 स्तम्भयेत् साधकेन्द्रस्तु सत्यमेतन्नचान्यथा । युद्धभूमौ तमिस्रायां यद्येनं स्थापयेद् बुधः ॥ ४० ॥
 वैरिणो वाहिनीं वीरैर्व्याकुलां स्तम्भयेत् तदा । देशे ग्रामे पुरे गेहे सभायां स्थापितं यदि ॥ ४१ ॥
 तत्तत्स्थानगतान् सर्वान् विविधान् स्तम्भयेज्जनान् । शास्त्रिशास्त्राग्रं सम्यक् स्तम्भयेद्वर्षं महत् ॥ ४२ ॥
 क्षत्रे नगरान्तःस्थान् जलान्तःस्थापितं जलम् । निवासे पथि वा दस्यून् सर्पादीन् वा समीरयान् ॥ ४३ ॥
 हस्तिघोटकशालासु क्षणात् सर्वानुपद्रवान् । आसून् शाक्यालये सर्पान् वन्धीके श्वापदान् बने ॥ ४४ ॥
 क्षेत्रेषु शलभान् हेतीः पाषाणे स्तम्भयेत् स्थितम् । स्मृतिं वाणीं च गानं च विद्यां शत्रोर्विभावसोः ॥ ४५ ॥
 रेतसः स्तम्भनं कुर्यात् शय्यास्थाननिवेशितम् । सम्यक्निवेद्य चैतेषु स्थानेषु बलिमाहरेत् ॥ ४६ ॥
 स्तम्भयेदखिलं विश्वं किं पुनर्वाञ्छितं जनम् । सफलं सर्वथा क्षेतद्विधानं गोपयेत् सदा ॥ ४७ ॥
 अथाकृष्टिकरं यन्त्रं विप्रेणैव वदाम्यहम् । हरिद्रां शोधयेद्देहममृदा प्रोक्तेन वर्त्मना ॥ ४८ ॥
 उदितं यन्त्रमालिख्य मायां गं मध्यतो लिखेत् । अवशिष्टैर्मन्त्रवर्णैर्मायया च प्रवेष्टयेत् ॥ ४९ ॥
 लिखेत् पाशाङ्कुशावष्टपत्रेषु तदनन्तरम् । वारुणं दिग्दलाग्रेषु टपरं कोणपत्रगम् ॥ ५० ॥
 धरामण्डलयुग्मस्य कोणेष्वशाविदिक्रमात् । वायव्योत्रानि बिलिखेद् वक्ष्यमाणानि मन्त्रवित् ॥ ५१ ॥
 तदग्रैवसुशूलेषु कवचं साधु संलिखेत् । जलगोहृदयेनापि मायाकोशेन रेष्टितम् ॥ ५२ ॥
 यन्त्रमाकर्ष्य क्षेतद्विहितं पूर्ववर्त्मना । कृतप्राणमतिष्ठं च निशाविप्रेणकुक्षिगम् ॥ ५३ ॥
 गृहः संपूज्य यत्नेन समीरं स्थापयेद् बुधः । चक्रिहस्तमृदायोश्च गणेशागारमृत्तिकाः ॥ ५४ ॥
 शरावयुगलं रम्यं निर्मायान्यत्र चोभयोः । विन्धस्व तं गणेशानं कुसुमैरुत्तैर्यजेत् ॥ ५५ ॥
 सिद्धौदनादिनैवेद्यैर्बलिभिश्चोक्तवर्त्मना । मनोः सर्वजनस्थाने दत्त्वा साध्याभिधां बुधः ॥ ५६ ॥
 स्तम्भय-द्वितयं यत्र तत्राकर्ष्य-युग्मकम् । साध्याशाभिमुखो भूत्वा सहस्रं साष्टकं जपेत् ॥ ५७ ॥
 बलिं दत्त्वाथ संपूज्य विप्रेण चन्दनादिभिः । द्वितीयेन शरावेण पिदधीत सुसाधकः ॥ ५८ ॥

प्रत्यहं कर्तव्यं स्तुतुं सप्ताभिर्दिवसैर्भुवि । साधकस्य समायाति संनिधौ वाञ्छितो जनः ॥ ५६ ॥
 भूषास्तस्मिन् वापि महिषी वा वराङ्गना । अमात्यः पश्ययोषा वा सुस्कन्यापि वा द्रुतम् ॥ ६० ॥
 आगच्छति न सन्देहो मन्त्रिसक्तेन चेतसा । यन्त्रमेतद्विलिखित्वा तु तालपत्रे गुढाम्भसा ॥ ६१ ॥
 पूजितं स्थापितप्राणमज्जादुग्धे निवेश्य तत् । साध्याशाभिमुखो भूत्वा काथयेत् प्रजपन् मनुम् ॥ ६२ ॥
 तदानीमानयेत् कामविद्धलां सुरसुन्दरीम् । सामुद्रं रामठं न्यस्य तस्यागारे हरिद्रया ॥ ६३ ॥
 सिक्थेन मर्दयित्वा तु कृत्वा साध्याकृतिं शुभाम् । श्वेताकच्छदयुग्मान्तः सप्राणां संनिवेश्य ताम् ॥ ६४ ॥
 दीप्ताग्रौ तापयन् मन्त्रं जपेदष्टसहस्रकम् । चण्डादायाति कामार्ता वाञ्छिता वरवर्णिनी ॥ ६५ ॥
 नागवल्लीदले चौद्रलिप्ते यन्त्रमिदं लिखेत् । साध्यं संस्मृत्य संपूज्य सेरं जप्तं प्रभक्षयेत् ॥ ६६ ॥
 सीमन्तिनी समायाति शीघ्रं मौननगर्विता । पत्रे पुष्पे सुवस्त्रादौ चौमे वालिरूप्य सेरणम् ॥ ६७ ॥
 यन्त्रमेतत् प्रदातव्यं चण्डादाकृष्टिकारकम् । प्रवाहाभिमुखो वापि सरित्सङ्गमतीरगः ॥ ६८ ॥
 तर्पयेत् तज्जलैः शुद्धैरष्टोत्तरसहस्रकम् । शतयोजनदूरस्थं साध्यमाकर्षयेद् ध्रुवम् ॥ ६९ ॥

बहूदितेन किं वात्र स्मृत्वा यं प्राप्तिनं जपेत् । मन्त्रमेनं विधानेन हठादाकर्षयेद्दि तम् ॥ ७० ॥

इति ॥ अथाकृष्टिकरं यन्त्रमित्यादिपूर्ववर्त्मनेत्यन्तस्यायमर्थः—तत्र पूर्वोक्तं यन्त्रमालिख्य तन्मध्यस्थं भूर्बीजं
 हित्वा तत्स्थाने मायाबीजं विलिख्य तन्मध्ये प्राग्ब्रह्मपतिबीजमालिख्य हुंकारादिगंधीजरहितैरवशिष्टवर्णैः
 प्रागुक्तसाध्यनामवेष्टनस्थाने संवेष्ट्य मायाबीजैश्च वेष्टयेत् । अत्र मायाबीजवेष्टनं वृत्तान्तराले ज्ञेयं, तेन
 कर्त्तव्यमन्तरे वृत्तद्वये ज्ञेयम् । ततोऽष्टदलेषु प्रतिदलं आंक्रौ इति पाशाङ्कुशबीजे विलिख्य, दिग्दलाग्रेषु
 (वमिति . कोणपत्रेषु) ठमिति च विलिख्य, प्राग्ब्रह्मकोशं कृत्वा तस्य पूर्वदिग्गतकोणे द्रां, दक्षिणे द्रीं,
 पश्चिमे ज्रीं, उत्तरे प्लूं, इति । विदिग्गतकोषेषु चतुर्थ्यापि सः इति विलिख्याष्टकोणाग्रेषु त्रिशूलानि कृत्वा
 तेषु शलेषु हुंकारमालिख्य, तद्बहिरर्धचन्द्रद्वयेन संपुटितेन संवेष्ट्य तत्कोषेषु मायाबीजं विलिखेत् । अत्र
 कोणग्रन्थेनार्धचन्द्रद्वयस्याप्रवृत्तमुष्टयं गृह्यते, तस्याग्रेयादिकोणचतुष्टयस्थितत्वात् । अत्र प्राग्ब्रह्म गुलिकीकृत्य
 हरिद्रावस्त्रगणेशकुक्षिगतं समीरं स्थापयेत् प्राक्प्रतिष्ठां कुर्यान्मूर्तेरिति शेषः । अकिङ्कस्तमुवा कुलालह-
 स्तमृत्तिकाया । अन्यत्रान्यतमे । सामुद्रं त्वचं । रामठं द्विष्टुः । तस्यागारे गणेशागारे । सिक्थेन मधु-
 विद्धेन । सेरं सप्राणं कृतप्राक्प्रतिष्ठमित्यर्थः । जप्तमभिमन्त्रितम् ॥ तथा—

अथो वदामि वर्यार्थे यन्त्रसाधनप्रथमम् । यन्त्रं संलिख्य पूर्वोक्तं सरमध्ये गणाधिपम् ॥ १ ॥

बहिः शिष्टैर्मन्त्रवर्णैः कामेनापि प्रवेष्टयेत् । शेषमाकर्षयन्त्रेण समानं परिकल्पयेत् ॥ २ ॥

निशाशोधनमप्यत्र कुर्यादीरितवर्त्मना । हरिद्रावाभतुर्थाशमितेनेज्जुरसेन हि ॥ ३ ॥

सामुद्रं रोचनां चौद्रं पिष्ट्वा संलिप्य सत्पटे । लिखेद्दरयाभिघं यन्त्रं सम्यक् कृत्वा निवेशयेत् ॥ ४ ॥

इति ॥ अस्यार्थः—पूर्वोक्तं यन्त्रं विलिख्य तन्मध्यस्थं मायाबीजमपास्य तत्स्थाने कामबीजं तदुदरे गणप-
 तिबीजं विलिख्य, तत् प्राग्ब्रह्मवशिष्टैर्मन्त्रवर्णैः कामबीजेन आवेष्ट्य शेषमाकर्षयन्त्रेण कुर्यादिति ॥ तथा—

पूर्ववत् कृतविघ्नेशकुक्षिमध्ये निवेश्य तत् । विधिना स्थापितप्राणं शरावे न्यस्य तं यजेत् ॥ ५ ॥

रक्तमाल्यानुलेपाद्यैर्नवेद्यैः पूर्ववत् कृतैः । मनौ साध्याभिधां दत्त्वा स्थाने पूर्वसमीरिते ॥ ६ ॥
वशमानयधुग्मं च जपेदष्टसहस्रकम् । साध्यादिकसंयुक्तो भूत्वा मन्त्रं मन्त्री समाहितः ॥ ७ ॥
अष्टसहस्रमष्टोत्तरसहस्रमित्यर्थः ।

विधेशाय बलिं दत्त्वा च्छादयेत्तं च पूर्ववत् । एवं प्रतिदिनं कुर्वन् सप्तभिर्दिवसैर्बुधः ॥ ८ ॥
रक्षोभूतपिशाचाद्यान् देवदानवपन्नगान् । राजानं मन्त्रिणं राज्ञां स्त्रीगणं वेष्टमानुषम् ॥ ९ ॥
वशयेत् साधकः शीघ्रं यावज्जीवं न संशयः । निशांशेनावशिष्टेन निजदेहं विलिम्पयेत् ॥ १० ॥
अचलां कमलां लब्ध्वा वशयेद्विश्वमञ्जसा । हरिद्रांशसमं चूर्णं शालितण्डुलसंभवम् ॥ ११ ॥
तत्समेन गुडेनापि मधुना सैन्धवेन च । संमिश्र्य मर्दयित्वा च पिण्डाकारं पचेद् घृते ॥ १२ ॥
निर्माय गणपं तेन यन्त्रं तद्गुदि निःक्षिपेत् । समीरं च प्रतिष्ठाप्य गन्धार्घ्यैः पूर्ववच्चजेत् ॥ १३ ॥
त्रिदिनं पूजयित्वा यन्त्रं मध्यात् पृथक् नयेत् । प्रतिमां भक्षयेत् पश्चात् साध्यो वरयो भवेद् ध्रुवम् ॥ १४ ॥
शालिपिष्टादिपिण्डेन कृत्वा साध्याकृतिं शुभाम् । अष्टाधिकं शतं जप्त्वा पूजितां स्थापितानिलाम् ॥ १५ ॥
निवेद्य विघ्नराजाय साध्यं संस्मृत्य भक्षयेत् । वशयेद्वाञ्छितं साध्यं सदा सर्वस्वदायिनम् ॥ १६ ॥
वरययन्त्रं लिखेन्मन्त्री स्नानपानादिवस्तुषु । सेरं कृत्वा जपेन्मन्त्री सहस्रं साष्टकं बुधः ॥ १७ ॥
मन्त्राणां वशयेत् साध्यवस्तुमात्रस्य साधकः । चन्दनागरकर्पूरनिशाकुङ्कुमरोचनाः ॥ १८ ॥
मृगेभ्यो मदसंपुक्ता अष्टाङ्गं विघ्ननाशनम् । संपिष्य तद्वशीकारयन्त्रमालिख्य पूर्ववत् ॥ १९ ॥
प्रतिमां पूर्ववत् कृत्वा जप्त्वा चाष्टोत्तरं शतम् । लिम्पेदनेन मात्रं स्वं कुर्वीतास्य विशेषकम् ॥ २० ॥
ईश्यात् स्पर्शनादेव त्रिलोकीं वशमानयेत् । एवं कृते नरं नारी वशयेद्योषितं पुमान् ॥ २१ ॥
चन्दनेनैव वा कुर्याद्विधिमेतं फलाप्तये । द्विरेकश्च सदा मद्रा मृतली चेन्द्रवारुणी ॥ २२ ॥
भूपदं श्रीफलं विष्णुकान्ता हस्ती च चन्दिनी । काराही शतवीर्या च मायूरी चन्द्ररोचने ॥ २३ ॥
सर्वमिन्द्रसेनैव निशाभागार्घ्यसंयुतम् । विष्टा वरवाभिधं वक्त्रं निर्माय प्रतिमामपि ॥ २४ ॥
प्राणसंस्थापनं कृत्वा जपेदष्टसहस्रकम् । शिष्टद्रव्येषु तिलकं कुर्यात् प्रातस्तु यो नरः ॥ २५ ॥
त्रैलोक्यं संपदा सत्त्व्या तिरस्कुर्याद्दनाधिपम् । कपिलागोमयं व्योम्नि पद्मिनीदलसंपुटे ॥ २६ ॥
आदाय ब्रह्मचर्येण भेषजैरुदितैः समम् । पञ्चगव्येन संमर्द्य पिण्डाकारं प्रकल्पयेत् ॥ २७ ॥
शुष्कं दहेच्छतं हुत्वा विष्वक्पाष्ठे धितेऽनले । समुद्रस्य च तद्रसं तन्मध्ये यन्त्रमालिखेत् ॥ २८ ॥
समीरणं प्रतिष्ठाप्य गणपं तत्र पूजयेत् । अष्टाधिकं शतं मन्त्रं जपित्वा श्रीफलान्तरे ॥ २९ ॥
काञ्चने रूप्यरचिते पत्रे कांस्यमयेऽथवा । निधाय धारयेद्भस्म ललाटादिषु साधकः ॥ ३० ॥
कान्तिपुष्टिधनारोग्यपुत्रपौत्रयशःपशून् । लब्ध्वा लोकप्रियो भूत्वा दीर्घजीवी भवेद् ध्रुवम् ॥ ३१ ॥
पुरोधा नृपतेः रक्षां भस्मना प्रातरन्वहम् । कुर्यादायुष्यवृद्ध्यर्थं वशोविजयसंपदे ॥ ३२ ॥

निष्कवयं नित्यं नृपो दद्यात् पुरोधसे । रक्ताम्बरः सुवर्त्यन्तः प्रोक्तमेषजचूर्णकम् ॥ ३३ ॥
 निधाय कपिलाज्येन तद्वर्त्या नृकपालके । दीपं प्रज्वान्य तेनैव जपेन्मन्त्रं सुसंयतः ॥ ३४ ॥
 गृहीत्वा कज्जलं जप्तमष्टोत्तरशतं शुभम् । नेत्रयोरन्वहं दद्याद् युवा वा युवती च वा ॥ ३५ ॥
 दृष्टिमात्रेण वशयेन्निलितं विश्वमञ्जसा । उक्तापधीनां गुटिकां पिष्ट्वा चन्दनवारिणा ॥ ३६ ॥
 अभिमन्त्र्य तु या योषा तिलकं प्रकरोति सा । सर्वलोकप्रिया भूयादङ्गस्पर्शाभिर्जं पतिम् ॥ ३७ ॥
 आज्ञानुवर्तिनं कुर्याद्यावज्जीवं न संशयः । शुद्धया निशया कृत्वा विघ्नेशं प्रोक्तलक्षणम् ॥ ३८ ॥
 चन्द्रोपरागसमये सेरं जप्त्वा सहस्रकम् । अष्टाधिकं समभ्यर्च्य चन्दनादिभिरादरात् ॥ ३९ ॥
 शिखायां प्रोद्धहेन्नित्यं सर्वतो जवमाप्नुयात् । संज्ञामे विपिने दुष्टभाषदोत्थभये परे ॥ ४० ॥
 आपणे व्यवहारे च धूते वादे महार्णवे । पाट्यारसमूहेषु सभायां शत्रुसङ्घटे ॥ ४१ ॥
 विजयी जायते धीरः कृतकृत्यो निर्वर्तेते । वराङ्गनाष्टन्दमध्ये शोभते मन्मथो यथा ॥ ४२ ॥
 नागवल्लीदले यन्त्रं लिखित्वा रात्रिचारिणा । सप्राणमर्चितं जप्तमष्टोत्तरसहस्रतः ॥ ४३ ॥
 अशितं वाञ्छितं साध्यं वश्यं नयति तत्त्वज्ञात् । गोदुग्धे ससिते मन्त्री कथिते सुवृद्धीकृते ॥ ४४ ॥
 यन्त्रं विलिख्य तेनैव निर्माय गणनायकम् । अभिमन्त्र्य शतं साग्रं भक्षयेद् वशयेज्जगत् ॥ ४५ ॥
 नारिकेलगुडोपेतं शूणितं त्रिकलं हुनेत् । अन्वहं कृतसंपातमष्टाधिकशतं युधः ॥ ४६ ॥
 संपातं भक्षयेद्यस्तु वशमाप्नोति सोऽधिरात् । किं बहूक्तेन मन्त्रज्ञः साध्यं सञ्चिन्तयन् मनुम् ॥ ४७ ॥
 जपेत् स दासतां याति बावदायुर्न संशयः । .....

इति ॥ अत्र विषमपदव्याख्या—पूर्वसमीरिते स्थाने सर्वजनमिति स्थाने । मनी सर्वजनपदस्थाने साध्यामिधा ।
 स्तम्भयेति पदस्थाने वशमानययुग्मं च दत्त्वा जपेदित्यर्थः । तद्बुद्धि गच्छेदिति । स्थापितानिलं कृतसाध्यमा-
 णप्रतिष्ठं । साध्यप्राणमतिष्ठाप्रकारस्तु प्राप्तेबोद्धः । अस्य द्रव्याष्टकस्य, विरोधकस्तिलकम् । क्षिरेको भृङ्ग-
 राजः । सदाभद्रा मुस्ता । मुसली तालमूलिका । बन्दिनी लज्जालुका । शतवीर्या दुर्वा । मायूरी अपा-
 मार्गः । चन्द्रः कर्पूरः । उर्वितर्भेयजैक्षिरेकादिभिः । रात्रिचारिणा इन्द्रिद्रोदकेनेति ॥ तथा—

उच्चाटनं ततो यन्नं कथयामि समासतः । उक्करीत्या लिखेद्यन्नं ससाध्यं वर्ममध्यगम् ॥ १ ॥
 तदन्तर्मासतं बीजं गाणपत्यं तदन्तरे । प्रायबीजं च पत्रेषु वामकर्षं तदग्रतः ॥ २ ॥
 तद्वहिर्वसुकोष्ठाग्रशूलेषु कवचं लिखेत् । वायुना वेष्टितं पश्चात् पद्मिन्दुगतवायुना ॥ ३ ॥
 प्रेतवस्त्रे तदालिख्य निशालेपनपूर्वकम् । रमशानाङ्गारसारेण ध्वाङ्गपद्मशलाकया ॥ ४ ॥
 यत्रमेतत् समालिख्य स्थापयेदीरखं ततः । पित्रुमन्दस्थितं ध्वाङ्गगृहकाष्ठद्वयं ततः ॥ ५ ॥
 रमशानवद्गौ संदष्टा भस्मादाय तदुद्भवम् । चित्ताधीशगृहद्वाःस्वशर्करारजसा युतम् ॥ ६ ॥
 यत्रमध्ये प्रविन्यस्य सेरं तद्गुलिकीकृतम् । शवालिप्तनिशाभामं चित्ताभस्मास्थिनी सदा ॥ ७ ॥

सर्पं च चिताङ्गारं कपिकच्छं च वानरीम् । मंषिप्यान्मत्तसारेण निर्माय गणपाकृतिम् ॥ ८ ॥
तत्तुन्दमध्यगं कृत्वा पुनः प्राणान् प्रतिष्ठयेत् । चक्रिहस्तमृदा चैव साध्यपादोत्थपांमुना ॥ ९ ॥
शरावयुगलं मन्त्री निर्मायान्यत्र चोभयोः । आम्बिकेयं प्रविन्यस्य कृष्णपुष्पैः समर्चयेत् ॥ १० ॥
मनावुच्चाटय-द्वन्द्वं संयोज्य प्रजपेन्मनुम् । अष्टोत्तरसदृशं हि ज्वादायित्वाऽपरेण तम् ॥ ११ ॥
निखन्य वैरिणो द्वाारि मासेनोच्चाटयेद्दि तम् । समिपस्यालये वैरिसदनेऽपि रणाङ्गणे ॥ १२ ॥
स्थापिते गणपे मासादुच्चाटो जायते ध्रुवम् । म्रियन्ते वा ज्वरार्तास्ते प्राणिनो भयविह्वलाः ॥ १३ ॥
चतुष्पथेऽथ वन्मीके चतरे द्रुमकोटरे । स्थापनादिमराजस्य शत्रुरुच्चाटितो भवेत् ॥ १४ ॥
विघ्नेशतुन्दगं भस्म विन्यसेद्यस्य मस्तके । भ्रमते काकवत् सोऽपि गतो देशेष्वनिश्चलः ॥ १५ ॥
आसेन शयने याने पथि शशोर्गजालये । भस्मसेपान्मृतिस्तत्र भवत्येव च नान्यथा ॥ १६ ॥
इति ॥ अथमर्थः—पुष्पाङ्कं यन्त्रमालिख्य तन्मध्ये हुंकारं विलिख्य, तदन्तर्यामिति वायुबीजमालिख्य,
तदन्तर्गमिति गणपतिबीजमालिख्य, तन्मध्ये साध्यनाम लिखित्वा, पत्रेषु यमिस्त्यालिख्य, दलाग्रेषु इमिति
विलिख्य, तद्वहिरष्टकोणाग्रगतशूलेषु हुमित्यालिख्य, बहिः षड्विन्दुलाञ्छितधृत्ताकारेण वायुमण्डलेन संबध्य
तस्य षड्विन्दुस्थानेषु यमिति वायुबीजं लिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलं भवति ॥ प्रेतक्षेत्रे प्रेतस्यङ्गवस्त्रे ।
अङ्गारसारः कोइला इति प्रसिद्धः । ध्यात्वाः काकः । ईरुं प्राणं । पितृमन्दो निम्बवृक्षः । शर्करा कर्करः ।
शबालिप्तनिशाभागं शवस्य अर्चितं हरिद्रांशं । सर्पं “भेतसर्पमेव चे”ति तन्वास्तवात् । उन्मत्तसारो धन्-
ररसः । वानरी लतावेशोः । तुन्दः कुलिः । आम्बिकेयं गव्यं । उच्चाटयद्वन्द्वं स्तम्भयपदमपास्येति
शेषः । स्मिदम्भः इति ॥ तथा—

अथ वक्ष्ये समामेन यन्त्रं विद्वेषसाहचरम् । यन्त्रे पूर्वोदिते वाङ्मवायुबीजं प्रविन्यसेत् ॥ १ ॥
वसुपत्रेषु रवेर्ण कट्कारं विलिखेत्ततः । अष्टशूलेषु हुंकारं व्याज्वा वागे प्रवेष्टयेत् ॥ २ ॥
निशातुर्याशमानेन मरिचं निम्बमेव च । तन्तिडी द्विगुणां पिष्ट्वा हेमपत्राम्बुना ततः ॥ ३ ॥
मृतकर्पटके लिप्त्वा द्वेषयन्त्रमिदं लिखेत् । पञ्चाङ्गं पारिभद्रस्य काकनीडं च तद्गतम् ॥ ४ ॥
चिताग्नौ संदहेद्भस्म यन्त्रमध्ये निवेशयेत् । संकृत्य विघ्नराजस्य सेरं कुर्वी विनिलिपेत् ॥ ५ ॥
शरावान्तरगं विघ्नं पूजयेत् पूर्ववर्त्मना । पितृमन्दमवैः पत्रैः कृष्णपुष्पैर्निवेद्यकैः ॥ ६ ॥
विद्वेषयद्वयं मन्त्री जपेत् संयोज्य साष्टकम् । सदृशं च शरावेण निखनेज्वादितं ततः ॥ ७ ॥
मित्रयोर्विघ्नानेन विद्वेषो भवति ध्रुवम् । आदाय गणपं मन्त्री मित्रयोरन्तरा विपेत् ॥ ८ ॥
वैरं च जायते सिप्रं देहनाशावधि द्वयोः । एतद्यन्त्रगतं भस्म गृहीत्वा पथि विन्यसेत् ॥ ९ ॥
गच्छतां पादसंस्पर्शादिवादः सुमहान् भवेत् । देशे ग्रामे पुरे यत्र स्थापितो गणपो भवेत् ॥ १० ॥
तिष्ठतां प्राणिनां तत्र वैरं भवति सर्वदा । पारिभद्रस्य पञ्चाङ्गमेकभागमितं भवेत् ॥ ११ ॥
भागैकं मरिचं रात्रिस्तावती त्रितयं सिद्धम् । संदक्ष भसितं पूर्ववर्त्मना संस्कृतं पुनः ॥ १२ ॥
विकीर्णं वैरिणो भूर्भिः कुर्यादुन्मादमूकते । ..... ॥

इति ॥ अथार्थः—तत्र पूर्वोक्तं यन्त्रमालिख्य तन्मध्ये रं यं इति विलिख्याष्टसु दलेषु रकारं फट्कारं च विलिख्य, दलाग्रेषु हंकारं विलिख्याष्टकोणगतशुलाष्टके हुंकारमालिख्य बहिराकाशमण्डलेन वृत्ताकारेण विधेय इति ॥ पारिभद्रो निम्बः । हेमपत्रांस्तु घत्तररसः । संवृत्य गुलिकीकृत्य । विद्वेषयद्दयमुच्चाटयस्थाने । राधिर्हरिद्रा । पूर्ववर्त्मना चित्ताग्निना इति ॥ तथा—

सांपतं मारुणं यन्त्रं प्रवदामि यथाक्रमम् । यन्त्रं विरच्य पूर्वोक्तं वर्म मध्ये निवेशयेत् ॥ १ ॥
मायाविघ्नेशबीजे द्वे तन्मध्येऽपि समालिखेत् । तद्बाह्येऽप्युक्तीत्यैव वर्णानभिगतांलिखेत् ॥ २ ॥
आशुशुक्लविबीजं च धरासंपुटकोणगम् । मस्तकेष्वस्त्रबीजानि बहिः शूलेषु वर्मकम् ॥ ३ ॥
तद्बहिर्वह्निकोणेषु बहिर्वीजं समालिखेत् । निशां शुद्धां समालिप्य भूतकर्पटके शुभे ॥ ४ ॥
चिताङ्गारास्थिनिर्यासैः काकपक्षशलाकया । यथोक्तं विलिखेद् यन्त्रमेतन्मारुणनामकम् ॥ ५ ॥
कणारामठशुक्लव्याख्यानिशामरिचसद्वचाः । स्नुहीदीरेण संपिष्य लिप्ता शावपटेऽथवा ॥ ६ ॥
कारस्करस्य पञ्चाङ्गे रजनीं जम्बुकासृजा । पिष्ट्वाथ कर्पटे शावे लिप्ता शेषं पुरोक्तवत् ॥ ७ ॥
समीरं च अतिष्ठाप्य कृत्वा गणपतिं ततः । यन्त्रं तद्दृढये न्यस्य पुनः प्राणान् प्रतिष्ठयेत् ॥ ८ ॥
मातृसप्तसमुद्भूतां गणेशागारमृत्तिकाय् । निम्बमूलमृदं वापि कर्कन्धूमूलसंभवाम् ॥ ९ ॥
रमशानमृत्तिकां तद्वत् करवीरद्रुमूलजाम् । कुम्भकारकरस्पृष्टामृषरस्थानजां मृदम् ॥ १० ॥
पिष्ट्वा शरावपुगलं कृत्वा धान्यत्र चोभयोः । यन्त्राद्यं गणपं न्यस्य कुम्भापुष्पैः समर्चयेत् ॥ ११ ॥
कारस्करमवैः पत्रैर्नैवेद्यैश्च यथा पुरा । उक्तमन्त्रपदस्थाने साध्यनाम निवेदय हि ॥ १२ ॥
भारयद्दयशब्दं च सहस्रं साष्टकं जपेत् । दक्षिणाशामुखो भूत्वा रजन्यां भूतवासरे ॥ १३ ॥
धत्स्वरे पितृभूमौ वा मातृविघ्नगृहेऽथवा । वन्मीके कोटरे वापि कारस्करतरुज्ज्वले ॥ १४ ॥
पिधायान्यशरावेण निखन्य बलिमाहरेत् । साध्यो यमपुरं याति सप्ताहाज्ज्वरपीडितः ॥ १५ ॥
अमोघवीर्यमेतद्धि निधानं भुवि दुर्लभम् । भूदेवमृषतिरिक्तेषु राजावैरिषु योजयेत् ॥ १६ ॥
नृपोऽपि कारयेद्यः स कर्तारं तोषयेद्भूतैः । कर्तापि तद्दशांशेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १७ ॥
हरिद्राविघ्नमन्त्रस्य साङ्गोपाङ्गविधानकम् । निरूपितं यथाशास्त्रं गोपनीयं सदा बुधैः ॥ १८ ॥
दातव्यं पुत्रकल्पाय शिष्याय स्थिरचेतसे । चित्तवाकावयसुभिर्गुरुशुश्रूषकाय च ॥ १९ ॥
श्रद्धाहीनाय दुष्टाय नैव देयं कदाचन । ॥

इति ॥ अथमर्थः—तत्र पूर्वोक्तप्रकारेण यन्त्रं विलिख्य मध्ये हुंकारं विलिख्य, तस्योदरे शक्तिबीजं गणपतिबीजं च विलिख्य, दलेषु रमित्यालिख्य, बहिरष्टकोणं कृत्वा तत्कोणेषु रमित्यालिख्य, कोणाग्रेषु फट्कारमालिख्य तदग्रगतशूलेषु हुंकारं विलिख्य, तन्मध्ये रमिति बहिर्वीजं विलिख्य तद्बहिर्वह्निकोणं विलिख्य तत्कोणेषु रमित्यालिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति ॥ चिताङ्गारास्थिनिर्यासश्चित्तास्थिगलितो द्रवः । कणा पिप्पली । रामठं हिङ्गुः । स्नुही सेहुंड इति कान्यकुब्जभाषया नाम । स्तम्भयपदस्थाने मारयेति च । भूतवासरे चतुर्दश्यां । कोटरे कारस्करस्य । कारस्करोऽपि विषवृक्षो यस्य बीजं कुबिला इति प्रसिद्धम् ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

वक्रतुण्डगणेशस्य मनुं वक्ष्ये यथाविधि । सर्वपापक्षयकरं सर्वमौभाग्यदायकम् ॥ १ ॥

राज्यवश्यकरं पुंसां वन्ध्यानां पुत्रदायकम् । अमृतं चतुरास्याग्निः कामिका श्रोत्रविन्दुयुक् ॥ २ ॥

टटृतीयोऽनन्तयुक्तः पवनः कवचं तथा । षडक्षरोऽयमादिष्टो भजतां कामदो मणिः * ॥ ३ ॥

अमृतं च । चतुरास्यः क अग्नी रेफस्तेन क । कामिका त श्रोत्र उ विन्दुरनुस्वारस्तैः तुं । टटृतीयो उ अनन्त आ तेन डा । पवनो य । कवचं हुं । अत्र केचिद्दीर्घकवचं वदन्ति । “प्रादुर्बभूव मनसि मन्त्रराजः षडक्षरः । तप्तवामीकरप्रस्थो वक्रतुण्डाय इमिति” ॥ इति वक्रतुण्डकल्पवचनात् । “वक्रतुण्डाय कवचं दीर्घमेव षडक्षरः” । इति गणेश्वरपरामर्शिनीवचनाच्च । तथा—

भार्गवो मुनिराख्यातश्छन्दोऽनुष्टुप्नुदाहृतम् । देवता वक्रतुण्डोऽस्य सुरासुरनमस्कृतः ॥ ४ ॥

विधाय मूलमन्त्रेण करशुद्धिं जितेन्द्रियः । षड्भिर्मन्त्रगतैर्वर्णैः षडङ्गानि प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

भूमध्यकण्ठहृदयनाभ्यन्त्राधारके क्रमात् । षडक्षराण्यष्टोर्न्यसेत् सर्वाङ्गे व्यापकं ततः ॥ ६ ॥

विधाय देवं हृदये ध्यायेदेकाग्रचेतसा । ..... ॥

रम्योज्जिष्मरुणतरमणित्रातसंशोभिकान्ति

संविभ्राणं करकिसलयैः पाशमप्यङ्कुशाङ्गम् ।

साभीतीष्टं त्रिनयनपुतं रक्तमाभ्यांशुकाढ्य-

मम्मोजोद्यत्पुटगतमधुं संसरेत् वक्रतुण्डम् ॥ ७ ॥

वामानूर्ध्वचोराद्ये तदाद्यधःस्थयोदन्धे, इत्याद्युधध्यानम् । तथा—

पूर्वोक्ते पूजयेत् पीठे वक्रतुण्डं गणेश्वरम् । अष्टपत्राम्बुजद्वन्द्वचतुर्द्वारयुतेन च ॥ ८ ॥

चतुरस्रप्रयेणाथ वेष्टितं चक्रमालित्वेत् । मध्ये देवं समभ्यर्च्य पुष्पान्तेरुपचारकैः ॥ ९ ॥

आदावङ्गानि संपूज्य यथास्थानं विशालधीः । पूर्वादिदलमूलेषु शक्तीरष्टौ क्रमाद्यजेत् ॥ १० ॥

विद्याख्या विश्वधाम्नी च भोगदा विघ्नघातिनी । निधिप्रदा च पापघ्नी तथा पुण्या शशिप्रभा ॥ ११ ॥

दलेषु च यजेत्तद्वदशिमाद्याः पुरोदिताः । द्वितीयेऽष्टदले तद्वद्वक्रतुण्डादिकान् यजेत् ॥ १२ ॥

चतुरस्रे लोकपालास्तदस्त्राणि च पूजयेत् । ग्राम्भद् वीथीद्वये सम्यग् वक्रतुण्डार्चनेरिता ॥ १३ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र ग्राम्भत् प्रातस्तथानादिषडङ्गपूज्यान्ते प्रथमाष्टदलेषु ओं विद्यायै नमः । विश्वधा-
इयै० । भोगदायै० । विघ्नघातिन्यै० । निधिप्रदायै० । पापघ्न्यै० । पुण्यायै० । शशिप्रभायै० । ततोऽष्टदल-
मध्येषु ग्राम्भद्गणेशप्रकरणलोकासिञ्चाष्टकं संपूज्य, द्वितीयेऽष्टदले ग्राम्भदेकाक्षरप्रकरणलोकावक्रतुण्डादिकान्
संपूज्य, लोकपालपूजादि ग्राम्भत् सर्वं कुर्यात् इति ॥ तथा—

वर्णलक्षं जपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः । अष्टद्वयैः पुरा प्रोक्तैर्मधुराक्तैर्यथाविधि ॥ १४ ॥

तर्पणादि ततः कुर्याद् ब्राह्मणाराधनावधि । एवं सिद्धे मनौ मन्त्री काम्यकर्माणि साधयेत् ॥ १५ ॥

तर्पयेत् पूर्वमार्गेण वक्रतुण्डगणेश्वरम् । चतुरस्रं हस्तमात्रं कुण्डं कुर्यात् तदग्रतः ॥ १६ ॥

आदधीत मथितायिमनूधानगृहाद् हरेत् । प्राणायामत्रयं कृत्वा मन्त्री कर्म समारभेत् ॥ १७ ॥

पूर्वमार्गेण मन्त्रगणपतिप्रकरणोक्तप्रकारेण । मयित्वा काष्ठादितः । अनुत्तानः धोत्रियः ।

ततः पूर्वोक्तवत् कृत्वा मन्त्रन्यासं षडङ्गकम् । गन्धपुष्पादिकैरग्निं संपूज्य स्थापयेत् ततः ॥ १८ ॥
षडङ्गन्यासं कृत्वा मन्त्रन्यासं कुर्यात् । स्थापयेद् रीछोक्तविधिना नित्यहोमविधिना वा । ध्यानम्—

कृशानुमध्ये तत्राथ नागयज्ञोपवीतिनम् । लम्बोदरं भास्वरं तमेकदन्तं त्रिलोचनम् ॥ १९ ॥
पद्मासनसमारूढं चतुर्बाहुं सुवर्णभम् । किरीटहारकेयूराङ्गदालङ्कारभूषितम् ॥ २० ॥
एवं संचिन्त्य मनसा सप्तावाह्य गणेश्वरम् । गन्धादिभिः समभ्यर्च्य जलेनाग्निं प्रसिच्य च ॥ २१ ॥
षडर्थेन द्विष्ठान्तेन जुहुयाच्च घृताहुतीः । अष्टाधिकं सहस्रं च ततः सिद्धो भवेन्मनुः ॥ २२ ॥
सहस्राष्टं चतुर्थीषु षडयोरुभयोर्यजेत् । शतं हुनेदपूपैश्च वत्सराज्ञमते धनम् ॥ २३ ॥

सहस्राष्टं साष्टसहस्रमित्यर्थः ।

मध्याह्नकाले नित्यं हि तदग्रे प्रजपेन्मनुः । सहस्रं त्रिशतं वाच शतं चाष्टोत्तरं सुधीः ॥ २४ ॥
अष्टोत्तरमिति स्थानत्रयेऽप्यम्येति ।

अचिरेणैव महतीं लक्ष्मीं प्राप्नोत्ययत्नतः । प्रसन्नतां मनसस्तुष्टिरन्याशिता तथा ॥ २५ ॥
स्वापर्वमुत्थिता चापि स्वप्ने द्विरददर्शनम् । एतानि मन्त्रसिद्धेर्हि चिद्वाङ्मयकानि मयिभिः ॥ २६ ॥
पूर्वोक्तसिद्धौदनेन त्रिमासं त्रिशतं हुनेत् । महानिधीनां भवनं भवेद्भयवशोऽपरः ॥ २७ ॥
गुडाङ्गैः पृथुकैर्नारिकेलैर्मरिचसंयुतैः । अग्नौ सहस्रं जुहुयात् स मन्त्री धनवान् भवेत् ॥ २८ ॥
शुभशालीमयैश्चूर्णैः समरीचैः ससैन्धवैः । सजीरकैर्बहुगुदैः शुभैरतिघृतप्लुतैः ॥ २९ ॥

शालिमयैः शालितण्डुलचूर्णैः ।

अपूपैर्जुहुयान्मन्त्री गणेशस्य हि सभिधौ । सहस्रमात्रं स लभेन्महतीमचिराद्भुवाम् ॥ ३० ॥
साध्यनामार्गोपुटितमनुना जुहुयात् सुधीः । अपामार्गसमिज्जिर्वा षकैः पनसजैः फलैः ॥ ३१ ॥
सहस्रं कदलैर्वाथ नरं नारीं वशं नयेत् । लाजाभिर्जुहुयादग्नौ सहस्रं कन्यकाप्तये ॥ ३२ ॥
सहस्रमाज्याहुतीनां हुनेत् क्षीराहुतीरपि । सहस्रं रोगशान्त्यर्थं मन्त्रशास्त्रविशारदः ॥ ३३ ॥
दूर्वाहुतीनां जुहुयाच्च मृत्युञ्जयो भवेत् । ब्रह्मवृक्षोत्थसभिधो मधुरत्रयलोलिताः ॥ ३४ ॥
सहस्रं जुहुयान्मन्त्री मासाञ्चभूञ्जयेद् ध्रुवम् । विभीतकोत्थसभिधां सहस्रं साष्टकं निशि ॥ ३५ ॥
लोहिताङ्गं रमशानाग्नौ जुहुयान्मारुघेद्रिपुम् । भूमौ शत्रुस्वरूपं च विलिख्यासोदरेऽनलम् ॥ ३६ ॥
प्रज्वाल्य सिद्धार्थवरैः सहस्रं जुहुयात् सुधीः । तं मारयेत् सप्तदिनाभ्यां कार्या विचारणा ॥ ३७ ॥
कालमेघसमानाभं गणेशं निजशुण्डया । रिपुं गृहीत्वा बडवामुक्ते बहौ महोत्कटे ॥ ३८ ॥
प्रविपन्तं गणपतिं ध्यात्वाभुं प्रजपेन्मनुः । सहस्रं त्रिदिनेनासौ शत्रुमुच्चाटयेद् ध्रुवम् ॥ ३९ ॥
समुद्रगां नदीं प्राप्य गृहीत्वाञ्जलिना जलम् । सहस्रकृतोऽभिमन्त्र्य चाभिषिञ्चेत् स्वमूर्धनि ॥ ४० ॥
अनेन विधिना मन्त्री पापौघं नाशयेद् ध्रुवत् । शनैश्चरदिनेऽधत्थमालम्ब्य त्रिसहस्रकम् ॥ ४१ ॥
जपेन्मनुं गणं ध्यायन् दोषान् ग्रहभवान् हरेत् । वेतसोत्थसभिद्धोभात् सहस्राद् वृष्टिमाप्नुयात् ॥ ४२ ॥

धान्याधीं जुहुयाद्धान्यैरन्नाध्यैर्हनेत् सुधीः । कमलैरुत्पलैर्वापि होमो वस्त्रपदो मतः ॥ ४३ ॥
 क्षेत्राभिकाङ्क्षी पल्लैर्गुडाभ्यर्कैर्हनेत् सुधीः । तमर्चयित्वा गणपं हरिद्रां सैन्धवं वचाम् ॥ ४४ ॥
 निष्कार्धार्धप्रमाणेन संपिष्यैतानि निक्षिपेत् । प्रसृत्युन्मितगोमूत्रे सहस्रेणाभिमन्त्रयेत् ॥ ४५ ॥
 स्नातामृतस्नानदिने विशुद्धां शुक्रवाससम् । पाययेत्तां च सा वन्ध्या सुते प्राग्बत्सरात् सुतम् ॥ ४६ ॥
 उपोष्य सोमग्रहणे भास्करग्रहणेऽथवा । कपिलाज्यं पलं चूर्णं वचायाश्च पलार्धकम् ॥ ४७ ॥
 एतत् सहस्रसंज्ञं समस्तं प्रपिबेत् सुधीः । अवाप्य मेघां महतीं कविन्वं लभते ध्रुवम् ॥ ४८ ॥
 गोचर्ममात्रं भूदेशमुपलिप्यांशुकावृतम् । कृत्वात्र स्थापयेत् कुम्भमर्चितं चन्दनादिभिः ॥ ४९ ॥
 तस्योपरिष्ठात् कपिलाघृतपूर्णं शरावकम् । घृतं तत्र अतिष्ठाप्य ज्वालेयेद् दीपमुत्तमम् ॥ ५० ॥
 तत्र विघ्नेशमावाह्य पूजयेत् कुसुमादिभिः । कुमारीं वा कुमारं वा दीपस्याग्रे निधाय च ॥ ५१ ॥
 जपेत्तु मन्त्रप्रवरमष्टोत्तरसहस्रकम् । ततः पृष्ट्वा कुमारी वा कुमारो वा ब्रवीति तत् ॥ ५२ ॥
 मनोगतं हि सकलं भविष्यं भूतमेव च । वर्तमानं मनोरस्य प्रसादाच्चात्र संशयः ॥ ५३ ॥
 इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

मन्त्रान्तरमथो वक्ष्ये वक्रतुण्डगणेशितुः । यस्य अरखमात्रेण सर्वे नश्यन्त्युपद्रवाः ॥ १ ॥
 क्रिएठीशेन समायुक्तो यपूर्वः कतुरीवकः । सद्याकान्तो धरा ब्रह्मानन्तो वाली भृगुस्तथा ॥ २ ॥
 खड्गीशो दीर्घसंयुक्तो वियन्नारायणान्वितम् । षडक्षरोऽयमाख्यातः सर्ववरयफलप्रदः ॥ ३ ॥
 इति । क्रिएठीश एकारः, तेन युक्तो यपूर्वो म तेन मे इति । कतुरीयो घ, सद्य ओ, तेन घो । धरा ए, ब्रह्मा क, अनन्त आ, तेन क्का इति । वाली य । भृगुः स, खड्गी ब, दीर्घ आ, तेन स्वा । वियत् इकारः, नारायण आ, तेन हा इति । तथा—

भार्गवो मुनिरस्य स्यादनुष्टुप् छन्द ईरितम् । वक्रतुण्डगणेशोऽस्य देवता देववन्दितः ॥ ४ ॥
 मन्त्रवर्णैः षडङ्गानि षड्भिः कुर्याद्यथा पुरा । ध्यानपूजादिकं सर्वं मन्त्री पूर्ववदाचरेत् ॥ ५ ॥
 इति । प्रयोगः सुगमः ॥ तथा—मन्त्रान्तरम् ।

अथान्यत् संप्रवक्ष्यामि मन्त्रं द्वात्रिंशदर्शकम् । नारायणपदं मोक्षदा वदेत् स्य दयिता नि च ॥ १ ॥
 धिदो रत्नपदं चोक्त्वा दोर्बदं च सतो वदेत् । रक्षोहक्षो पदान्ते वो बलगेति पदं ततः ॥ २ ॥
 हनो पदान्ते संप्रोक्तो मन्त्रराजः षडक्षरः । द्वात्रिंशदक्षरो मन्त्रः आथर्वणिक ईरितः ॥ ३ ॥
 रायस्पोष इति स्वरूपं । स्पदयितानि स्वरूपं । धिदोरत्न स्वरूपं । दोर्बदं स्वरूपं । रक्षोहक्षो स्वरूपं ।
 वो स्वरूपं । बलगहनो स्वरूपं । षडक्षरः पूर्वोक्तः । तथा—

संख्यादिकं पुरा प्रोक्तं ध्यानपूजादि पूर्ववत् । जपेदर्कसहस्राणि जुहुयात् तद्दशांशतः ॥ ४ ॥
 हविषा घृतसिक्तेन तदन्ते तोषयेद्द्रुमम् । एवं सिद्धमनुर्मन्त्री साधयेदिष्टमात्मनः ॥ ५ ॥

इष्टं काम्यं, तदपि षडक्षरोक्तवत् ॥ तथा—

इत्तं तत्पुरुषं प्रोक्तवा विग्रहे पदमुचरेत् । वक्रतुण्डं चतुर्ध्वन्तं धीमहीति ततो वदेत् ॥ ६ ॥
 तन्ना दन्ती-पदं भाष्य वदेदन्ते प्रचोदयात् । गावत्रीयं समाख्याता वक्रतुण्डगणेशितुः ॥ ७ ॥
 स्नामकाले सदा जप्या मन्त्रिभिः कर्मसिद्धये । ॥ ॥

इत्तं तत्पुरुषं तत्पुरुषायेति । सुगममन्यत् ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

उच्छिष्टस्य गणेशस्य विधानमभिधीयते । हस्तिशब्दं समुच्चार्य पिशाचीति ततो वदेत् ॥ १ ॥
 लिखे-पदं समुच्चार्य वह्निजायान्तमुदरेत् । नवाचरोऽयमाख्यात उच्छिष्टस्य गणेशितुः ॥ २ ॥

वह्निजाया स्वाहा । अन्यत् स्वरूपम् । तथा—

श्रुतिः कङ्कोलनामास्य विराट् छन्द उदाहृतम् । उच्छिष्टगणेशो देवः सर्वसंपत्प्रदायकः ॥ ३ ॥
 द्वाभ्यां हृदयमाख्यातं त्रिभिः शिर उदाहृतम् । द्वाभ्यां शिखा समाख्याता वर्माक्षिभ्यां समीरितम् ॥ ४ ॥
 समस्तेनास्त्रमाख्यातं पञ्चाङ्गविधिरीरितः । ध्यानार्चनविधानं च मन्त्री पूर्ववदाचरेत् ॥ ५ ॥

अत्र तु चकारात् पुरश्चरत्तमपि पूर्वमन्त्रोक्तमेव प्राप्यते तेन वक्रतुण्डपञ्चरत्नप्रकरणे “वर्षलक्षं जपेन्मन्त्र”मित्युक्तं
 तदत्रापि लभ्यते, तेनास्य मन्त्रस्य गणेशजपः पुरश्चरत्तमित्यवगम्यते इति । प्रयोगादिकं सुगमम् । तथा—

काम्यकर्माणि वक्ष्यामि स्तम्भे द्वेषे च मोहने । मारणे च वशीकारे तथाकर्षणकर्मणि ॥ ६ ॥

एतत् सर्वं करोत्येव सुप्रीतो गणनायकः । प्रतिमां कारयेद्दीमान् निम्बकाष्ठमयीं शुभाम् ॥ ७ ॥

साध्याङ्गुष्ठप्रमाणां च गणेशस्य महात्मनः । स्पृष्ट्वा तां प्रजपेन्मन्त्रं काम्यसिद्धिस्ततो भवेत् ॥ ८ ॥

अष्टम्यां च चतुर्दश्यां कृष्णपक्षस्य मन्त्रवित् । उच्छिष्टो रात्रिमध्ये तु जपेन्मन्त्रमिमं शुभम् ॥ ९ ॥

वाञ्छितो वशमाप्नोति साधकस्त न संशयः । भूर्जपत्रे समालिख्य साध्यनाम यथाविधि ॥ १० ॥

मन्त्रेणावेष्टितं कृत्वा जपेन्मन्त्रमनन्वधीः । पादेनाक्रम्य सत्पत्रं हठाकृष्टिरियं मता ॥ ११ ॥

लिखित्वा पूर्ववत् पत्रं पूजयित्वा विधानतः । साध्वं स्मृत्वा जपेन्मन्त्रं सर्वलोकं वशं नयेत् ॥ १२ ॥

धारयेन्मस्तके यत्र जपेन्मन्त्रमनन्वधीः । रामानं राजपत्नीं वा कर्षयेत् तत्कृत्वा सुधीः ॥ १३ ॥

यत्र भूलमन्त्रावेष्टितं साध्यनामगर्भं भूर्जपत्रम् ।

ताम्बूलपत्रपुष्पाणि वस्त्राण्यथभरणानि च । फलमूलादिवस्तूनि समादाय जपेन्मनुम् ॥ १४ ॥

एकविंशतिवाराणि दद्यादिष्टाय नान्यथा । सर्वलोके वशकरः प्रयोगोऽयमुदाहृतः ॥ १५ ॥

श्रीखण्डधूपदानेन राजानं वशमानयेत् । समिधो निम्बकाष्ठस्य कटुतैलसमन्विताः ॥ १६ ॥

काकपत्रसमायुक्ता हुत्वा मन्त्री यथाविधि । ॥ ॥

यथाविधि चितामौ ।

रिपुं च परसेनां च समुच्चाटयति चक्षात् । उलूककाकयोः पक्षांस्तद्वसारङ्गसंयुतान् ॥ १७ ॥

श्मशानामौ तु जुहुयाद्विदेषः सिग्धयोः चक्षात् । शत्रुपादरजोमुक्तां चक्रिहस्तमृदं धुधः ॥ १८ ॥

श्मशानमसंयुक्तामुद्वर्तनमलान्विताम् । गृहीत्वा पुच्छीं कुर्वात् सर्वावयवशोभिताम् ॥ १९ ॥

उद्धतनमलं शत्रुशरीरस्य ।

तस्या हृदि लिखेन्नाम मूलमन्त्रेण वेष्टितम् । कृत्वा प्राणप्रतिष्ठां तु विपरक्राव्यपात्रके ॥ २० ॥
स्थापयित्वा जपेन्मन्त्रं सम्यगेकाग्रमानसः । प्रियतेऽरिर्न संदेहो देवेनापि सुरक्षितः ॥ २१ ॥
चितायां दग्धदम्पत्योर्भस्मादाय यथाविधि । रोचनाकुङ्कुमाभ्यां च भूर्जे नाम समालिखेत् ॥ २२ ॥
वेष्टितं मूलमन्त्रेण प्राणस्थापनमाचरेत् । साध्यं स्मृत्वा जपेन्मन्त्रं सम्यगष्टोत्तरं शतम् ॥ २३ ॥
द्विष्टयोर्जनयोः सम्यक् स्नेहो भवति तत्त्वव्यात् । ..... ॥

इति ॥ सारसंग्रहे—मन्त्रान्तरम् ।

क्रीं क्रीपदं समुच्चार्य ह्रीं ह्रीं च पदमुच्चेत् । हुंकारं सम्यगुच्चार्य घेषेशब्दमथोच्चेत् ॥ १ ॥
फट्कारं स्वाहया युक्तः प्रणवाद्योऽयमीरितः । एकादशाक्षरः सम्यग् मूलमन्त्रो गणेशितुः ॥ २ ॥
अध्यादिकं पुरः प्रोक्तं ध्यानपूजादिकं तथा । ..... ॥

इति ॥ तथा—मन्त्रान्तरम् ।

एकदंष्ट्रं चतुर्थ्यन्तं वदेद्वस्तिमुखं ततः । लम्बोदरपदं केन्तमुच्छिष्टेति पदं ततः ॥ १ ॥
आत्मनेऽङ्कुशबीजं च ग्लूकारं भुवनेश्वरीम् । हुंघेषेपदमुच्चार्य स्वाहाकारं समुच्चेत् ॥ २ ॥
सप्तविंशतिभिर्वर्णैर्मन्त्रः प्रोक्तो गणेशितुः । अध्यादि ध्यानपूजादि यथापूर्वं समाचरेत् ॥ ३ ॥

तृतीयचतुर्थपदयोर्विसन्धिः । अन्तरसुगमम् । यथापूर्वं वक्तुमुपपन्नमवत् ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

ओंकारं विलिखेदादौ नमो भगवते पदम् । एकदंष्ट्राय संभाष्य हस्त्यन्ते मुखशब्दतः ॥ १ ॥
लम्बोदरपदं केन्तमुच्छिष्टेति पदं ततः । महात्मने पदं प्रोक्तवा वदेदङ्कुशबीजकम् ॥ २ ॥
ग्लूकारं मायया युक्तं हुंघेषे च समुच्चेत् । स्वाहान्तो भनुराख्यातः सम्यक् षट्त्रिंशदक्षरः ॥ ३ ॥

उच्छिष्टेत्यत्र विसन्धिः ।

अध्यादिकं पुरा प्रोक्तं षड्बीजैरङ्गमीरितम् । ध्यानपूजादिकं सर्वं मन्त्री पूर्वोक्तमाचरेत् ॥ ४ ॥
मन्त्रोच्चारः सुगमः । षड्बीजैरिति, कौं इदं, ग्लू शिरः, ह्रीं शिखा, हुं कवचं, घे नेत्रं, घे अस्त्रं ।
अन्तर सुगमम् । तन्त्रान्तरे—वलिमन्त्रः ।

“ओंगंहंक्रौंसमुच्चार्य ग्लौं उच्छिष्टगणे पदम् । ततः शायं महायक्षायाय वलिरिति स्मृतः ॥

वलिमन्त्रस्तथोच्छिष्टगणेशस्य महात्मनः । अनेन मनुना मांसं फलं वापि वलिं हरेत् ॥”

ओंगंहंक्रौंसौ उच्छिष्टगणेशाय महायक्षायाय वलिः । ध्यानविशेषमाह—

चतुर्भुजं त्रिनेत्रं च रक्तवर्णं कराम्बुजैः । पाशाङ्कुशौ मोदकानां पात्रं दन्तं च विभ्रतम् ॥ ५ ॥

कमलासनमासीनमुन्मत्तं गणनायकम् । पुरश्चरणासिद्वयं लवसंख्यं जपेद् बुधैः ॥ ६ ॥

जुहुयात् तद्दशांशेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः । यजेत् पूजोदिते पीठे उच्छिष्टगणनायकम् ॥ ७ ॥

आदावङ्गानि संपूज्य मातृका इलसंखिताः । दलाग्रेषु च सोर्ध्वाधो दशदिक्षु प्रपूजयेत् ॥ ८ ॥

वक्रतुण्डं च लम्बोदरसमाह्वयः । विकटो धूम्रवर्णश्च विप्रश्चैव गजाननः ॥ ९ ॥
 विनायको गणपतिर्हस्तिदन्तश्च वै दश । चतुरस्रे लोकपालान् वज्रादीनि ततो वहिः ॥ १० ॥
 एवं संपूज्य विप्रेशं ततः काम्यानि साधयेत् । श्वेतार्कमूलतो वापि मर्कटीकाष्टकेन वा ॥ ११ ॥
 स्वाङ्गुष्ठप्रमितां कुर्याद्गणेशप्रतिमां तथा । प्रोक्तलक्षणसंपन्नां प्रतिष्ठाप्य प्रयत्नतः ॥ १२ ॥
 मधुना स्नापयेत्तां तु कृष्णप्रतिपदादितः । शुक्रा चतुर्दशी यावत् सगुडं पायसं तथा ॥ १३ ॥
 निवेद्य प्रजपेन्मन्त्रं सहस्रं नित्यमादरात् । तिलैस्तावच्च जुहुयाद् घृताङ्गैरोपहितेऽनले ॥ १४ ॥
 गणेशोऽहमिति ध्यायन्नुच्छिष्टेन दिगम्बरः । पञ्चाद्राज्यमवाप्नोति नृपो योऽन्यो नरोऽपि वा ॥ १५ ॥
 कुलालमृत्स्नाप्रतिमां पूजितां * राज्यमाप्नुयात् । वन्भीकमृत्कृता वापि सर्वाभीष्टं प्रयच्छति ॥ १६ ॥
 सौभाग्यदा गुडमयी लोखजा शत्रुनाशिनी । रणे घृते विवादे च जपेन जयमाप्नुयात् ॥ १७ ॥
 एतन्मन्त्रप्रभावेन कुबेरो धनदोऽभवत् । विभीषणश्च सुग्रीवो लेभाते राज्यमञ्जसा ॥ १८ ॥
 रक्तवस्त्रधरो रक्तस्ताम्बूलं निरयदञ्जपेत् । यद्वा नैवेद्यशेषं तु मोदकं भक्षयञ्जपेत् ॥ १९ ॥

शक्ति ॥ तथा—मन्त्रान्तरम् ।

प्रणवो भुवनेशी च स्मृतिर्विन्दुसमन्विता । ततो नवाक्षरश्चैव संप्रोक्तो द्वादशाक्षरः ॥ २० ॥
 जौहिंगं हस्तिपिशाचि लिखे स्वाहा (१२) ॥ तथा—
 तारं ह्रदुच्छिष्टपदं गणेशाय नवाक्षरः । एकोनविंशत्यर्थोऽयं मृन्पाद्याः पूर्ववत् स्मृताः ॥ २१ ॥
 (ज्यगद्विप्रिद्विदिभिश्च मन्त्रार्थैः स्वात् षडङ्गकम् ।) ॥

ओं नमः उच्छिष्टगणेशाय हस्तिपिशाचि लिखे स्वाहा । १६ ॥ शक्ति ॥ तथा—

प्रणवं हृद्भगवते एकदंष्ट्राय वै वदेत् । ततो हस्तिमुखं केन्तं तथा लम्बोदरं ततः ॥ २२ ॥
 वदेदुच्छिष्टशब्दान्ते महात्मानं च केन्तमम् । पाशमकुशमावे च विप्रबीजं च वेदवम् ॥ २३ ॥
 वह्निजायावधि सप्तत्रिंशदर्थो भनुर्मतः । ॥

ओं नमो भगवते एकदंष्ट्राय हस्तिमुखाय लम्बोदराय उच्छिष्टमहात्मने आंक्रौहिंगधेये स्वाहा (१७) ॥
 गणकोऽस्य अविश्रब्धो गायत्री देवता ततः । उच्छिष्टपदपूर्वश्च गणनाथः समीरितः ॥ २४ ॥
 गिरिपङ्क्तिशरायध्विद्युगार्धैरङ्गकम्पना । ॥

शरचापगुणाकुशान् स्वहस्तैर्दधत् रक्तसरोरुदे निषण्णम् ।

विगताम्बरजायया प्रवृत्तं सुरते सन्ततमाभये गणेशम् ॥ २५ ॥

लक्ष्मणं जपेन्मन्त्रं तददशांशं हुनेद् घृतैः । तर्पणानि दशांशेन कुर्याद् ब्राह्मणभोजनम् ॥ २६ ॥
 एवं संसिद्धमन्त्रस्तु प्रयोगानाचरेद् बुधः । चनं धान्यं सुतान् पौत्रान् सौभाग्यमनुल्लं यशः ॥ २७ ॥
 प्राप्नोति साधकश्रेष्ठो गणेशस्य प्रसादतः । इभमपेन निम्बेन मूर्तिं कुर्याद्गणेशोऽपि ॥ २८ ॥
 प्राखान् संस्थाप्य संपूज्य तदग्रे तु मनुं जपेत् । ध्यात्वा च दासवत् सोऽपि वश्यो भवति नान्यथा ॥ २९ ॥

नदीजलं समादाय सप्तविंशतिसंख्यया । अभिमन्त्र्य ततस्तेन मुखं प्रक्षालयेद्बुधः ॥ ३० ॥
तं दृष्ट्वा वशमायान्ति नरनारीनृपालकाः । वामपादरजो गृह्य योपायाः प्रजपेन्मनुम् ॥ ३१ ॥
गणेशसन्निधाने हि रविसाहस्रकं स्मरन् । सा समायाति नियतं हटादाकर्षणं त्रिदम् ॥ ३२ ॥
इयमग्नेन निम्बेन श्वेतार्केनाथवा सुधीः । गणेशप्रतिमां कृत्वा चतुर्थ्यां निशि पूजयेत् ॥ ३३ ॥
सर्वरक्तोपचारैश्च सहस्रं प्रजपेन्मनुम् । सरित्तटे क्षिपेत्तां तु प्रतिमां निशि साधकः ॥ ३४ ॥
यत्कार्यमारभेत् तस्य स्वप्ने वक्ति फलाफलम् । सहस्रानिम्बकाष्ठानां होमाद्बुधायदेदीन् ॥ ३५ ॥
समिधां वज्रिणां होमान्मारयेज्जुमात्मनः । मर्कटास्त्रिंशुसंजप्तं क्षिप्रमुच्चाटयेद् गृहे ॥ ३६ ॥
नरास्त्रिंशं कन्याया गृहे क्षिप्तं तदासिकृत् । स्त्रीणां वामाङ्गिरजसा कुलालस्य भृदा तदा ॥ ३७ ॥
कुर्यात् पुत्तलिकां तस्या हृदि स्त्रीनाम चालिखेत् । निम्बकाष्ठैः सहैतां तां जप्तां भूमौ विनिसिपेत् ॥ ३८ ॥
उन्मत्ता जायते सा च मोदुतायां सुखीभवेत् । लशुनेन सहैवारेः शरावद्वयसंपुटे ॥ ३९ ॥
क्षिप्वा तां प्रतिमां सम्यक् पूजितां द्वारि विद्विषः । निस्त्राय पञ्चमात्रेण शत्रुमुच्चाटयेद् ध्रुवम् ॥ ४० ॥
सङ्कटे समनुप्राप्ते सिताकारिष्टदारुजम् । पूजितं गणपं सम्यग् रक्तगन्धोपचारकैः ॥ ४१ ॥
मद्यभाण्डे विनिसिप्य पूजास्थाने निस्त्राययेत् । तत्रोपविश्य प्रजपेन्मन्त्रं नक्तान्दिवं बुधः ॥ ४२ ॥
नश्यन्त्युपद्रवाः सर्वे सप्ताहाश्चात्र संशयः । दुष्टनारीनामपादरजोभिर्निजदेहजैः ॥ ४३ ॥
मलैर्मृत्तिकाया कुम्भकारकस्य प्रतिमां तथा । गणेशस्य ततो मद्यभाण्डस्यां निस्त्रयेद् भुवि ॥ ४४ ॥
तत्र कुण्डं विधायाशु जुहुयाद्भवमारजैः । कुसुमैः सा भवेद् दासी सहस्रभित्तहोमतः ॥ ४५ ॥
इति ॥ तथा— मन्त्रांतरम् ।

शारो हस्तेमुखं केतुं लम्बोदरपदं ततः । तथोज्जिष्टमहात्मानं पाशाकुशप्रपास्ततः ॥ १ ॥
 कामप्रपावर्म धेवे उज्जिष्टावाग्विबलभा । द्वात्रिंशदक्षरो मन्त्रो गणेशस्य महात्मनः ॥ २ ॥
 रसेषुसप्ताष्टयुग्मेनशार्दैरङ्गकल्पना । ..... ॥

ॐ हस्तिमुखाय लक्ष्मोदराय उच्चैष्टमहात्मने आर्क्रोर्होर्क्रोर्होर्हुंषेवे उच्चैष्टाय स्वाहा (३२) ॥ *

अथ मञ्जुघोषप्रकरणम्—

जाख्यैशतिमिरध्वंसः संसारखवतारकः । भीमञ्जुघोषो जवतां साधकानां सुखावहः ॥ १ ॥
आगमोत्तरे—

मातृकार्दि समुद्धृत्य वृत्तिषीजं समुद्धरेत् । वामांशं कूर्मसंज्ञं च ततो मेपेशमुद्धरेत् ॥ १ ॥
भीनेशं च ततः कुर्याद्द्वामनेत्रेन्दुसंयुतम् । पठन्नरो मनुः प्रोक्तो मञ्जुघोषस्य शम्भुना ॥ २ ॥
मातृकादिरकारः । वामांशोऽन्तःस्थचतुर्थः । कूर्मश्चकारः । मेपेशो लकारः । भीनेशो धकारः ।

* दक्षिणहस्ताक्षराक्षरस्य मन्त्रेष्वनु न शोधनम् । सिद्धारिचक्रमासादि प्राप्तास्ते सिद्धिदा गुरोः ॥ मनबोडमी सदा गोप्या न प्रकाश्या इत्येतत्तः । काममार्गाराधनं तु विनाशेन न सिद्ध्यति ॥ जातिभ्रंशो निर्धनत्वं वंशच्छेदोऽप्यथा भवेत् ॥ (मेरुतन्त्रे १३ शे अध्याये ।)

हृत् । दर्शनी प्रोक्ता मूलमन्त्रस्तु कथ्यते । अङ्कुशं शक्तिबीजं च रमाबीजं ततः प्रिये ॥ ३ ॥
 बीजत्रयात्मको मन्त्रो जाह्नवीध्वान्तनाशनः । ततः शक्तिरमाबीजं कामबीजं तथा प्रिये ॥ ४ ॥
 विद्या श्रुतिधरी प्रोक्ता एषा वर्णत्रयात्मिका । हकारो वह्निमारूढो वामनेत्रेन्दुभूषितः ॥ ५ ॥
 प्रोक्ता सार्वज्ञविद्येयमेकवर्णात्मिका प्रिये । सिद्धः साध्यः सुसिद्धो वा साधकस्य रिपुः सदा ॥ ६ ॥
 तदा मन्त्रो भवेद्भक्त्या शुभदो बुद्धिदो भवेत् । मध्वादे सलिले चैव भोजने भाजने तथा ॥ ७ ॥
 गोमये तु बहिर्देशे मैथुने रमणीकुचे । गोष्ठे च निशि गोमूषण्डे यत्र दमरुसन्निभम् ॥ ८ ॥
 विलिख्य मन्त्रवर्णाश्च त्रिंश ऊर्ध्वमधस्तथा । लिखेच्चन्दनलोसिन्या प्रयत्नात् साधकोत्तमः ॥ ९ ॥
 उष्णाटने लिखेद्यत्र गोचर्मणि विशेषतः । सलिले विजयो नित्यं भामने च महेश्वरः ॥ १० ॥
 गोमये वावदकः स्याद्रोष्ठे सर्वज्ञतां व्रजेत् । कुचे श्रुतिधरो नित्यं गोमूषण्डे च महाकविः ॥ ११ ॥
 गोमूत्रं बदरीमूलं चन्दनं पांसुमेध च । एकीकृत्याष्टधा जप्त्वा तिलकं धारयेत् सदा ॥ १२ ॥
 नमस्कृत्य वरं श्रेष्ठं प्रार्थयेद् भक्तिवत्परः । वरं प्राप्य च तस्माद्वै विहरेत् यथासुखम् ॥ १३ ॥
 नान्यदेवार्थनं स्नानं प्रणवोच्चारणं नतु । वस्त्राञ्जलेन दन्तानां शोधनं लवणेन वा ॥ १४ ॥
 रात्रिवासो न शुभेत् न शुचिः स्यात् कदाचन । एवं कृते प्रयत्नेन ज्ञाता गुरुमुखात् सुधीः ॥ १५ ॥
 मासैकेन कवीन्द्रः स्याद् द्विमासेनैव ईश्वरः । त्रिमिर्मासैर्मवेन्मर्त्यः सर्वशास्त्रविशारदः ॥ १६ ॥
 पुत्रार्थी लभते पुत्रं धनार्थी लभते धनम् । आयुरारोग्यकामस्तु सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ १७ ॥

तन्मास्ते—

संनर्तको वकेशश्च द्वौ वरौ कथितौ प्रिये । चर्द्दीर्घभाग्यभामेताभ्यां वरज्ज्ञानि समाचरेत् ॥ १८ ॥
 संवर्तः क । वकेशः य ।) इति । अथ ध्यानम्—

शशिचरमिव शुभ्रं त्वङ्गपुस्ताङ्गपाणिं सुवचिरमतिशान्तं पञ्चपूढं कुमारम् ।

पृथुतरवरमुख्यं पद्मपत्रायतायं कुमतिदहनदहं मञ्जुषोषं नमामि ॥ १९ ॥

पीठपूजां ततः कुर्यादाधाराद्यादिशक्तिः । भूतप्रेतादिभिः कुर्यात् पीठासनमनन्तरम् ॥ २० ॥

ज्ञानदात्रे नमः पादं बुद्धिदात्रे तथाश्रमम् । जाह्नवनाशाय गन्धः स्यादर्घ्यं यथाधिपाय वै ॥ २१ ॥

सर्वसिद्धिप्रदायेति पुष्पं दद्याद्विशेषतः । कुन्दपुष्पं समादाय भैरवान् पूजयेत् ततः ॥ २२ ॥

असिताङ्गो रुरुश्चण्डः क्रोध उन्मथसंज्ञकः । कपाली भीषणश्चैव संहारथाष्टमः स्मृतः ॥ २३ ॥

ततो धूपादिकं दत्त्वा मयूनानि विसर्जयेत् । तैः पुष्पैः पूजयेदष्टौ यथिबीजं विशेषतः ॥ २४ ॥

सुरादिसुन्दरी चैव मनोहारिण्यनन्तरम् । कनकावती तथा कामेश्वरी रतिकर्षण ॥ २५ ॥

पद्मिनी च नटी चैव अनुरागिण्यनन्तरम् । पूज्या एतास्तु भोगिन्यो हृष्टेस्ताबीजपूर्विकाः ॥ २६ ॥

एवं संपूज्य देवेशं लक्षपदकं जपेन्मनुष्य । घृताङ्गकुन्दपुष्पैश्च एकादश शतानि च ॥ २७ ॥

जुहुयादेधिते बहौ कान्तारे पितृवेस्मानि । एवं सिद्धमनुर्मेन्वी महावागीश्वरो भवेत् ॥ २८ ॥
शति ॥ कुक्कुटेश्वरतन्त्रे—

मेरुपृष्ठे सुस्तासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् । शङ्करं परिपृच्छ पार्वती परमेश्वरम् ॥ १ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रागमादिषु । वाञ्छितार्थप्रदं लोके मञ्जुघोषं ब्रवीहि मे ॥ २ ॥
विशेषतोऽपि जप्त्वा किं कवितपददं नृणाम् । सर्वकर्मप्रदं साक्षान्मनःसिद्धिप्रदं तथा ॥ ३ ॥
भक्तानां कामदं मयं कल्पवृक्षमिवापरम् । ..... ॥

श्रीशङ्कर उवाच ।

मृणु देवि महामयं साधकानां सुखावहम् । यज्जप्त्वा जडधीः प्रायो वाचस्पतिसमो भवेत् ॥ ४ ॥
अङ्गन्यासकरन्यासबहिर्न्याससमन्वितम् । जपात् सिद्धिप्रदं मयं विना होमार्चनादिभिः ॥ ५ ॥
जपेद्वा जापयेद्वापि साधको विधिपूर्वकम् । सर्वज्ञत्वमाप्नोति सत्यं सत्यं हि पार्वति ॥ ६ ॥
कार्तिकेयमुखं यावत्तानद्यज्ञं जपेन्मनुम् । सर्वशास्त्रेषु सोऽप्युच्चैर्हृदस्पतिसमो भवेत् ॥ ७ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

कोऽप्यत्रापि अविच्छन्दः पूज्यते कोऽत्र देवता । ध्येयश्च को वा तत् सर्वं ब्रूहि मे भक्तवत्सल ॥ ८ ॥

श्रीईश्वर उवाच ।

बृहदारण्यको नाम अपिर्विराडुदाहृतम् । छन्दश्च मञ्जुघोषाख्यो मुक्तिदानेन मुक्तिदः ॥ ९ ॥
ध्यात्वा भैरवरूपेण जपेन्मन्त्रमनन्यधीः । तदा मुक्तिप्रदो मन्त्रो नात्र कार्या विचारणा ॥ १० ॥
ध्यानं तत्र प्रवक्ष्यामि भैरवस्य महात्मनः । यथा ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं तन्मे निगदतः मृणु ॥ ११ ॥
साध्विकं राजसं चैव तामसं तदनन्तरम् । ध्यानं वक्ष्ये महादेवि क्रमेण हितकाम्यया ॥ १२ ॥
सद्यः सिद्धिकरं रूपं ध्यात्वा जपेच्च साध्विकम् । सिद्धिप्रदं साधकानां भक्तानां चिन्तितप्रदम् ॥ १३ ॥
मन्त्रोद्धारमिदं देवि त्रैलोक्यस्यातिदुर्लभम् । अमकारश्च परं गोप्यं न देयं यस्य कस्यचित् ॥ १४ ॥
मन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि गुह्याद्गुह्यतरं^१ भिये । ..... ॥

विष्णवभिवाद्य शशियुक् चक्षुर्भीषदर्थो^२ मन्त्रः समस्तजगतां सकलैष्टदश्च ।

सर्वज्ञतां सदसि नाक्पदुतां प्रसूते वेदान्तवेदनिरतस्तु वसुप्रदः स्नात् ॥ १५ ॥

त्रैशु मन्त्रं जपेन्मन्त्री स्वमन्त्रं यदि साधकः । बलिनैवेद्यभुक् साक्षाद् बृहस्पतिरिवापरः ॥ १६ ॥

मासमात्रेण यः कुर्यात् पुरश्चरश्चवाग्ररः । तस्यापि वदनाद्वाणी निःसरेद्वरवर्धिनि^३ ॥ १७ ॥

१ 'शास्त्रा' ग. पाठः । २ 'सोत्पुष्टेः' क. पाठः । ३ 'तमं' क. पाठः । ४ 'भीषकं चक्षुर्भूयसं मन्त्रं अदितो जगतां सुखाय' । क. पाठः ।

५ विष्णुस्वरूपः, अग्निः रेकः, च स्वकर्म, चक्षुर्भीष इति स्वकर्मं ज्ञेयं 'चरश्चक्षुर्भीष' इति मन्त्रः । ६ 'अथ मन्त्रं जपेन्मन्त्री

जगुते' क. पाठः । ७ 'जपेच्च' । ८ 'अर्थो परं वरः' क. पाठः । ९ 'रक्षवर्धिनी' क. पाठः ।

समावेष्टां सततं कविरेव न संशयः । गोमृण्डे गवि पृष्ठे च चक्रे वापि च गोमये ॥ १८ ॥
 मन्त्रे मन्त्रं लिखितादौ पश्चान्मन्त्रं जपेत्पुनः । ध्यानमात्रं विधायादौ भावयित्वा चिरं सुधीः ॥ १९ ॥
 निर्जनं स्थानमासाद्य जपेन्मन्त्रमधोगुह्यः । पौर्णमासीं समासाद्य कुन्दस्य कुसुमैः शतैः ॥ २० ॥
 अष्टाधिकैश्च संपूज्य जपेन्मन्त्रं चतुष्पथे । त्रिमुण्डारोहणं कृत्वा निशीथे मुक्ककुन्तलः ॥ २१ ॥
 षण्मासमात्रं जपति यदि मन्त्री विधानवित् । बृहस्पतिसमो ब्रह्मा नात्र कार्या विचारणा ॥ २२ ॥
 कुक्कुरस्य च मुण्डकं मुण्डं क्रोष्टुं पश्य च । त्रिमुण्डमेतद् विरूपाक्षं साधकानां सुखानहम् ॥ २३ ॥
 आसने चैव गोमुण्डं वामे कुक्कुरमुण्डकम् । दक्षिणे च शिवामुण्डं कृत्वा पूजां समाचरेत् ॥ २४ ॥
 अर्धचन्द्राकृतिं साक्षादालचन्द्रोपमं स्फुटम् । मन्त्रं लिखेत्तत्र पूजां कुन्दस्य कुसुमेन च ॥ २५ ॥

सव्येन पाणिकमलेन जपादिपूजा शृङ्गारशीलनविधिः सन्तु दक्षिणेन ।
 राकासुधाकरमरीचितुषारगौरं ध्यात्वा चतुष्पथतटे वृषमस्तके च ॥ २६ ॥
 सञ्चिन्त्य कुक्कुराशिरः शिरसाधिरूढं कुन्देन साधकतमो जपति प्रकामम् ।
 गोचर्मणा विराचितं रसलक्ष्मणं चक्रं ततोऽपि नवकुङ्कुमरोचनाभिः ॥ २७ ॥
 निर्माय सव्यविधिना ध्यजने श्मशाने संपूजयेद्भक्तभक्तैश्च नवैः पलाशैः ।
 संपूर्णमण्डलतुषारमरीचिमध्ये बालं विचिन्त्य घबलं वरसङ्गहस्तम् ॥ २८ ॥
 (उद्दामकङ्कण(केशनि)बद्धं वरपुस्तकाक्षं नम्रं जपेत् चतुर्जपमदलापतामम् ॥ २९ ॥
 अरिष्टगेहे निशि तैलमेवमादाय यत्नात् करपद्मेन ।
 तेनाश्रितं काञ्चनपुष्पमेव निवेद्य तस्यै जपति प्रकामम्) ॥ ३० ॥
 अशोकशाकोटतरोश्च मूले विलिप्य पादौ वदनमृतेन ।
 त्रिमुण्डमात्राश्रित एव रात्रौ जपेद्यथाशक्तिं तु पौर्णमास्याम् ॥ ३१ ॥
 लङ्कुचतर्जतलस्यो मुण्डमात्रैरुद्धो हिमकरकरगौरं चिन्तयित्वा निशीथे ।
 यदि जपति जडात्मा मन्त्रमेनं त्रिलक्षं भवति जगति साक्षाद्दीप्तिर्नात्र चित्रम् ॥ ३२ ॥
 शुभेताम्रमेव कदलीतन्मूलसंस्थ आर्त्तार्थपुष्परचितासनसंनिविष्टः ॥ ३३ ॥
 राकाविधूद्रमैश्वरेत्य करोति पूजां यः सोऽप्यजेय इति वाक्पातिरीश्वरः स्यात् ॥ ३४ ॥
 जिह्वां विमृज्य निजपाणिसरोरुहाभ्यां कुन्दैः प्रसूनशतकैः परिपूजयेत् गोष्ठे ।

१ 'जपेय' क. पाठः । २ 'गोमुण्डोपरिपृष्ठे च चक्रेवापि' क. पाठः । ३ 'समासाद्य' क. पाठः । ४ 'कुत्वा' ग. पाठः ।
 ५ 'मस्तकस्थः' क. पाठः । ६ 'गोचर्मण्यविरचितं रसकोकमात्रं' क. पाठः । ७ 'विलिप्य' क. पाठः ।
 ८ 'विटपिमध्ये' क. पाठः । ९ 'जडो वा जडमेकं त्रिलक्षं' क. पाठः । १० 'शुद्धाक्षरोरुद्धो लङ्कुचतर्जतलस्यो' क. पाठः । ११ 'इवमुपेत' क. पाठः । १२ 'वाक्' क. पाठः । १३ 'परिपूजयेत्' क. पाठः ।

यो वै जपेदनुदिनं रसलक्ष्मात्रं शेषं जपेत् किमुत वाक्पतिमेकवक्त्रम् ॥ ३५ ॥
 स्थित्वा निशीथसमये रजकस्य काष्ठे स्वह्रान्वितो जपति यद्यपि पौर्यामास्याम् ।
 संपूर्णमासमथ वा तरसापि तस्य वक्त्राद् विनिःसरति गीरमृतायमाना ॥ ३६ ॥
 यो दन्तधावनकृतैश्च करज्जकाष्ठैस्तस्यापि गीष्पतिवचो नियतं सुलभ्यम् ।

तिलतैलेन मतिमान् कुन्दकैरवपुष्पकैः । यत्नतो जुहुयान्मन्त्री सर्वसिद्धिप्रपालभेत् ॥ ३७ ॥

मञ्जिष्ठतोयसुवचासितभानुपुष्पैः^१ स्वीयाङ्गशोणितपुतैः समकुष्ठकैश्च ।

कृत्वा ललाटफलके तिलकं जपस्यो^२ विद्यार्थबोधविषये नवगीष्पतिः स्यात् ॥ ३८ ॥

इति ॥ भैरवतन्त्रे—मञ्जुघोषमन्त्रः ।

मञ्जुघोषाख्यममलं मन्त्रमाकर्ण्य त्रिये । धनवंशप्रदं रम्यं सार्वज्ञवाग्मिताप्रदम् ॥ १ ॥

अदोषकवितामूलममलं प्रतिभाप्रदम् । ..... ॥

श्रीदेव्युवाच ।

भगवन् गिरिजानाथ कथयस्व यथोदितम् । मञ्जुघोषः स कः कीदृक् तस्मानुष्ठानमेष हि ॥२॥

श्रीईश्वर उवाच ।

श्रूयतां देवि मे वाक्यं (नात्रकार्या विचारया । मञ्जुघोषस्तु यो देवः सोऽहं देवि न संशयः ॥ ३ ॥

एकोऽहं शङ्करो देवि नानारूपधरः स्वयम् । तस्मानुष्ठानमधुना) श्रूयतां मम तत्त्वतः ॥ ४ ॥

मन्त्रः षडक्षरः सारः सद्यः कुमतिनाशकः । रसलक्ष्मावधिस्तस्य आप्य एव सुरेप्सितः ॥ ५ ॥

(मञ्जलरीलरीमिति मन्त्रः)

त्रिपञ्चजपनाद् देवि वाग्मी भवति मानवः । सुकवित्वं भवेत् तस्य प्रतिभा विश्वजित्वरी ॥ ६ ॥

मासत्रयं जपेद्यस्तु पाण्डित्योऽपण्डितो यदि । षण्मासं यस्तु जपति स सर्वज्ञः कुशाग्रधीः ॥७॥

अभ्येन सिद्धयः सर्वा भवन्ति सत्यभीश्वरि । आहारोऽस्य नृणां वचो नैवेद्यं चक्षुषोर्मलम् ॥ ८ ॥

मूत्रैः पाद्यं ददेत् तस्य गन्धो विद्वत्तिरोद्भवः । अरण्यवर्षं च पत्राणि पुष्पाण्येव सुनिमित्तम् ॥ ९ ॥

एरण्डमूलैः कार्पासबीजमर्धं प्रचक्षते । तुण्डकीलालदानेन भवेदाचमनीयकम् ॥ १० ॥

ध्यानं चक्ष्ये महादेवि सर्वसिद्धिप्रदावकम् । ..... ॥

शशिधरमिव शुभ्रमिस्यादि प्रागुक्तं ध्यानम् ।

मन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि नमस्कारोपदेशतः । शृणु देवि महाभागे कलौ सद्यः फलप्रदम् ॥ ११ ॥

मन्त्रं सर्वार्थदं सारं वशीकरायुत्तमम् । अमलं निर्गुणं सारं गुणितं सर्वकामदम् ॥ १२ ॥

सं नमामि हितं नाथं मञ्जुघोषं नमाम्यहम् । वरेण्यं परमं सारं स्तुतं ब्रह्मादिभिः सुरैः ॥१३॥

रक्तं रजोगुणैर्धुक्तं मञ्जुघोषं नमाम्यहम् । वचनेन न जानन्ति कायेन न च कोविदाः ॥ १४ ॥

१ 'वचसा' क. ग. पाठः । २ 'भानुपुष्पैः' क. ग. पाठः । ३ 'जलस्थः' ग. पाठः । ४ 'वचोचितम्' ल. पाठः ।

५ 'करे' ग. पाठः । ६ 'सारवचकम्' ग. पाठः ।

तं शान्तं तमसा युक्तं पीतवस्त्रं नमाम्यहम् । चरणे पतितो यस्य दैत्यानां जयहेतवे ॥ १५ ॥
 चरणे पतितो जीवो वृद्धये तं नमाम्यहम् । न जानन्ति सुरा यस्य तत्त्वं सत्त्वगुणेन वै ॥ १६ ॥
 कृष्णं समस्तसारं च मञ्जुघोषं नमाम्यहम् । पीशं विश्वेश्वरं चैव प्रतिपन्थादिहेतुकम् ॥ १७ ॥
 सकलं निष्कलं चैव तं नमामि हितप्रदम् । (ऋषिः कण्वो भवेत् पंक्तिरुच्छन्दोऽङ्गानि षडक्षरैः) ॥ १८ ॥
 दक्षिणां च ततो दद्याद् गुरुतुष्टिर्यथा भवेत् । गुरुसन्तोषमात्रेण सिद्धिर्भवति निश्चितम् ॥ १९ ॥
 (पिता गुरुर्न कार्यो वै दीक्षाकर्मणि पार्वति । यावत्कालं सुतो दुःखी पिता तु नरकं व्रजेत् ।) ॥ २० ॥
 इति मञ्जुघोषप्रकरणम् ॥ (अथ चरणायुधमन्त्रः—)

पाशवीजं ततस्तीक्ष्णं वामकर्णेन्दुसंयुतः । सद्योजातयुतः क्रोधी पिनाकी सूक्ष्मसंयुतः ॥ १ ॥
 पुनरेतत् त्रयं श्रोत्वा स्वङ्गीशोऽनन्तसंयुतः । मायावीजं द्वितीयादित्रयं श्रोत्वा द्विधा ततः ॥ २ ॥
 कूर्मः कर्णयुतः खड्गी युतोऽनन्तेन चाकुशम् । अष्टादशाक्षरो मन्त्रश्चरणायुधसंज्ञकः ॥ ३ ॥
 आंपूंकोलिपूंकोलिवाहींपूंकोलिपूंकोलिबुवाकौ ॥ १८ ॥

महारुद्रो मुनिः प्रोक्तो जगती च्छन्द उच्यते । पायावीजं सृष्टिः शक्तिः पाशवीजं तु कीलकम् ॥ ४ ॥
 देवता कथितः सञ्जिश्चरणायुधसंज्ञकः । चतुर्भिश्च त्रिभिर्नैस्त्रिभिर्अर्थैः षडङ्गकम् ॥ ५ ॥
 मूर्ध्नि माले भुवोरक्षोः कर्णयोर्ग्राणयोर्मुखे । कण्ठे कुक्षौ च नाभौ च लिङ्गे चैव गुदे तथा ॥ ६ ॥
 जानुनोः पादयोर्न्यस्थेन्मन्त्रवर्णान् यथाविधि । सर्वालङ्कारसन्दीप्तकण्ठपादद्वयान्वितम् ॥ ७ ॥
 गलत्सुवर्णवर्णाभं चलत्पद्मद्वयान्वितम् । गौरीकरसरोजस्थं सर्वामरसुपूजितम् ॥ ८ ॥
 रत्नवर्णशिलायुक्तं रत्नचञ्चुपुटद्वयम् । चलत्पादं समस्तार्तिनाशनं सर्वसिद्धिदम् ॥ ९ ॥
 एवं ध्यायन् महादेवं कुक्कुटेश्वरसंज्ञितम् । एवं ध्यात्वा व्रजेत् पीठे शैवे वै ताम्रशेखरम् ॥ १० ॥
 अङ्गावृत्तिं यजेदादौ दलेष्वष्टसु वै यजेत् । प्रादक्षिण्यक्रमार्च्यं गौरीं गणपतिं तथा ॥ ११ ॥
 कार्तिकेयं च मन्दारं पारिजातं ततः परम् । महाकालं बर्हिषं च चतुरस्रे दिगीश्वरान् ॥ १२ ॥
 तदायुधान्यपि बहिः पूजान्ते बलिमाहरेत् । द्वितीयवीजं संवर्तं सविन्दुं भुवनेश्वरीम् ॥ १३ ॥
 कुक्कुटेति द्विकुक्षार्थ एवेति च द्विधा वदेत् । इमं बलिं गृह्य गृह्य गृह्यापययुगं ततः ॥ १४ ॥
 सर्वान् कामांश्च देहि द्वे यं 'कुं' द्वीं पूं नमः पदम् । कुक्कुटायेति मन्त्रोऽयं जिनयुग्मार्चकः परः ॥ १५ ॥
 मधुरत्रययुक्तैश्च लाजैर्दद्याद्बलिं निशि । ..... ॥

पूंकौही कुक्कुट २ एहि २ इमं बलिं गृह्य २ गृह्यापय २ सर्वान् कामांश्च देहि २ यं 'कुं' द्वीं पूं नमः
 कुक्कुटाय (४८) ॥

अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राञ्चायामत्रयं कृत्वा, शिरसि महारुद्राय आश्रये
 नमः । मुखे अतिजगतीच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीकुक्कुटेश्वराय देवतायै नमः । गुह्ये ॥ बीजाय नमः ।

पादयोः क्रौं शक्रये नमः । नाभौ पुं कीलकाय नमः । इति विन्यस्य, मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, आपृकोलि हृदयाय नमः । पूंकोलि शिरसे० । बाह्वौ शिखायै० । पूंकोलि कवचाय० । पूंकोलि नेत्रत्रयाय० । चुवाक्रौ अस्त्राय० । इति करपङ्कन्यासं विधाय, मूर्ध्नि आं नमः । भाले पूं० । दक्षभूषदेशे कौं० । वामे लिं० । दक्षनेत्रे पूं० । वामे कौं० । दक्षकर्णे लिं० । वामे वां० । दक्षनासिकायां ह्रीं० । वामे पूं० । वक्त्रे कौं० । कण्ठे लिं० । कुक्षौ पूं० । नाभौ कौं० । लिङ्गे लिं० । गुदे चुं० । जान्वोः वां० । पादयोः क्रौं नमः । इति विन्यस्य, ध्यानादिमानसपूजान्तेऽस्य पुरतः कुङ्कु-
मचन्दनादिनाष्टदलकमलं विलिख्य तद्वह्निभ्रानुद्धारयुक्तं चतुरस्रं कुर्यात्, इति पूजायन्त्रं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते शैवं पीठं समभ्यर्च्य, मूलेन मूर्तिं परिकल्प्यावाहनादिपुष्पोप-
चारान्ते कर्णिकायामग्रांशासुरचायव्यमध्ये दिक्षु च प्राग्वत् पञ्चङ्गानि संपूज्य, इलेषु देवाग्रादिप्रादक्षिण्येन शम्भवे नमः । गौर्व्यै० । गणपतये० । कार्तिकेयाय० । मन्दाराय० । पारिजाताय० । महाकालाय० । बर्हिणे० । इति संपूज्य, लोकपालार्चादि सर्वं प्राग्वत् समाप्य प्रोक्तमन्त्रेण प्रोक्तद्रव्यैर्बलिं दद्यादिति ॥ तथा—

जपेद्वर्णं दशांशेन त्रिमध्वकैस्तिर्लङ्घेत् । तर्पणादि ततः कुर्याद्वाग्राधाराधनं ततः ॥ १६ ॥

एवं सिद्धमनुर्मन्त्री सर्वाभीष्टं च साधयेत् । अयुतं द्विशताधिक्यात् प्रयोगादौ जपेन्मनुश् ॥ १७ ॥

दधिहीरसिताक्षौद्रसताम्बुलेन्दुपायसैः । बलिं दद्यात् प्रयत्नेन भोजनादौ तदन्तके ॥ १८ ॥

अनेन बलिदानेन कुबेरो धननायकः । बभूव शान्तिके पुष्टौ बलिं दद्यात् प्रयत्नतः ॥ १९ ॥

बलिदानेन सन्तुष्टः कुक्कुटोऽमीष्टदायकः । निरयोदनैर्बलिं दत्त्वा त्रिदिनैर्वशयेज्जगत् ॥ २० ॥

गोधूमपिष्टघटितैरपूपैर्दुग्धभिभ्रितैः । साज्यकर्पूरकैर्दद्याद् बलिं निशि विशेषतः ॥ २१ ॥

त्रिदिनैर्वशमायाति सत्यं जगदशेषतः । यमुद्दिश्य जपेन्मन्त्रं सहस्रं नियतो निशि ॥ २२ ॥

पीतैः पुष्पैर्विन्धवपत्रैः करवीरैः सहस्रशः । पूजयन्नेव सप्ताहात् स नरो दासतां व्रजेत् ॥ २३ ॥

छाग-लावकमांसेन बलिं दत्त्वा निरन्तरम् । समस्ताभीष्टसिद्धिः स्यात् सङ्कटान्मुच्यते ध्रुवम् ॥ २४ ॥

जपेद्भुवि सहस्रं तु मुक्तकेश उदङ्मुखः । निशीथेऽष्टदिनं यावद्यमुद्दिश्य स्मरन् धिया ॥ २५ ॥

तमाकर्षयति क्षिप्रं योजनानां शतैरपि । जातीफलेऽथ संचूर्णकर्पूरं मथ्यतः क्षिपेत् ॥ २६ ॥

स्पृष्ट्वा द्वादशसाहस्रमभिमन्त्र्य तु साधकः । सिन्दूरं तत्र निःक्षिप्य जले तु काययेत्ततः ॥ २७ ॥

लोहपात्रे तु संस्थाप्य तद् स्पृष्टं स्तम्भितं भवेत् । लोहकारगृहाद्वाहिमानीयायसपात्रके ॥ २८ ॥

ह्यारिकाष्ठैः प्रज्वान्य जुहुयात् तत्र धूर्तजैः । शतसंख्यैश्च विषजचूर्णैः सिद्धार्थतैलकैः ॥ २९ ॥

उष्णाटवेद्रिपून् सस्यं सप्ताहाग्रात्र संशयः । श्मशानाग्नौ प्रजुहुवात् त्रिदिनान्मारयेदरीन् ॥ ३० ॥

साध्यर्चवृत्तजां कृत्वा पुत्तलीं स्थापितेरस्याम् । स्पृष्ट्वा सहस्रं प्रजपेन्मूलमन्त्रं हि साधकः ॥ ३१ ॥

चिताकाष्ठस्य कीलेन श्मशाने निशि संयुतः । यदङ्गं छेद्यते तस्यास्तदङ्गं तस्य नश्यति ॥ ३२ ॥

प्राक्प्रयोगप्रकरणे ये ये पुत्तलीप्रयोगास्ते ते सर्वेऽभाषि ज्ञेयाः । इति ताम्रचूडप्रकरणम् ॥

अथ शास्तृप्रकरणम्—

अथ वक्ष्ये मनुं शास्तुः सर्वाभीष्टप्रदायकम् । शास्तारं मृगयाभ्रान्तमश्वासुढं गणावृतम् ॥ १ ॥

पानीयार्थं विना शाले ते नतो रैवते नमः । द्वात्रिंशदक्षरो मन्त्रो रैवत ऋषिरुच्यते ॥ २ ॥
 पंक्तिश्छन्दो महाशास्ता देवता सकलेष्टदः । पादैश्चतुर्भिः सर्वेषु पञ्चाङ्गन्यासमाचरेत् ॥ ३ ॥
 अध्वारुढं त्रिनेत्रं च शास्तारं पाशकेन च । बद्धा साध्यं साधकाग्रे पातयन्तं मज्जाम्यहम् ॥ ४ ॥
 ध्यातैवं पूजयेत् पीठे शैवे प्राग्वत् सुसाधकः । आदावङ्गानि संपूज्य प्रादक्षिण्याद् दलेष्वपि ॥ ५ ॥
 गोप्तारं पिङ्गलाक्षं च वीरसेनं च शाम्भवम् । त्रिनेत्रं शूलिनं दक्षं भीमरूपं च पूजयेत् ॥ ६ ॥
 चतुरस्रे लोकपालान् वज्राद्यायुधसंयुतान् । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते भूलेन प्राणायामश्च कृत्वा, शिरसि रैवताय
 ऋषये नमः । मुखे पंक्तिश्छन्दसे नमः । हृदये भीमहाशाले देवतायै नमः । इति विन्यस्य, ममाभी-
 ष्टसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, शास्तारं मृगयाधान्तं हृदयाय० । अध्वारुढं गणाकृतं शिरसे० ।
 पानीयार्थं विना शाले शिखायै० । ते नतो रैवते नमः कवचाय० । समस्तेनाम्नं० । इति कराङ्गन्यासं
 विधाय, ध्यानमानसपूजान्ते स्वपुरतः कुङ्कुमादिना चन्दनादिपीठे चतुर्द्वारयुक्त्वचतुरस्राकृतमष्टदलकमलं कृत्वा,
 पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते शैवं पीठं समभ्यर्च्य, भूलेन मूर्तिं परिकल्प्यावाहनादि-
 पुष्पोपचारान्ते प्राग्वदङ्गपूजां विधायान्तरेषु देवान्ते प्रादक्षिण्येन, गोप्ते नमः । पिङ्गलाक्षाय० । वीरसेनाय० ।
 शाम्भवाय० । त्रिनेत्राय० । शूलिने० । दक्षाय० । भीमरूपाय० । इति संपूज्य, चतुरस्रे लोकपालांस्त-
 वायुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिकं सर्वं प्राग्वत् कुर्यादिति ॥ तथा—

तथा लक्षं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत्तिलैः । तर्पणादि ततः कुर्यादेवं सिद्धो भवेन्मनुः ॥ ७ ॥
 तस्मै जलाधिने दद्याद् मध्याह्ने तु जलाञ्जलिम् । गन्धेभ्योऽपि तथा दद्याजलमञ्जलिना मुधीः ॥ ८ ॥
 तेन सन्तर्पितः शास्ता स्वामीष्टफलदो भवेत् । अर्घरात्रे वसिं दद्याद्वावत्या चाभिमन्त्रितम् ॥ ९ ॥
 अष्टोत्तरशतं जप्यान्मूलमन्त्रमनन्यधीः । भूताधिपाय चामाप्स्य विग्रहे पदमीरयेत् ॥ १० ॥
 महादेवाय शब्दान्ते भीमहीति—पदं ततः । ततः शास्ता—पदं प्रोक्त्वा ततश्चैवं प्रचोदयात् ॥ ११ ॥
 गायत्र्येवा समारूपाता सर्वाभीष्टप्रदा नृन्नाम् । ..... ॥

इति शास्त्रप्रकरणम् ॥ अथ वैवस्वतमन्त्रः—

अथ वक्ष्ये समासेन वैवस्वतमहामनुम् । यस्य विज्ञानमात्रेण नरकं नैव परयति ॥ १ ॥
 प्रणवं चाङ्कुशं मायां पाशं वक्ष्यवीजकम् । केन्तं वैवस्वतपदं धर्मराजं तथा वदेत् ॥ २ ॥
 भक्तानुग्रहकृत् केन्तं हृदन्तो जिनवर्चकः । ..... ॥

ओंक्रोर्ह्रीं प्रावं वैवस्वताय धर्मराजाय भक्तानुग्रहकृते नमः ॥ २४ ॥

वह्निनेत्रेषुषाखाद्रिनेत्राणैरङ्गकम्पना । नीलजीमूतसङ्काशं नृणां पुण्यवतां शुभम् ॥ ३ ॥
 अशुभं पापकर्तृणां नानाभरणभूषितम् । दण्डहस्तं च महिषारुढं पितृगलैर्भूतम् ॥ ४ ॥
 दक्षिणाशाधिपं वीरं सूर्यपुत्रं सदा अरेत् । एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रमष्टोत्तरशतं मुधीः ॥ ५ ॥
 प्रत्यहं सर्वदुःखार्तिनाशनं नरकापहम् । सर्वसंपत्करं शत्रुनाशनं त्रीसुखापहम् ॥ ६ ॥

लिङ्गमन्त्रादृष्ट्यादिकं नास्ति ॥ अथ विष्णुसमन्तः—

प्रणवो हृदयं चैव विचितं डेन्तमेव च । धर्मान्ते लेखकं डेन्तं यमवान्ते हिकाधि च ॥ १ ॥
कारिणे यमलान्ते च वरयुं जन्म चेति च । संपदन्ते च प्रलयं कथय द्वेऽग्निवल्लभा ॥ २ ॥
अष्टाविंशत्यर्थको मन्त्राश्रितगुप्तस्य दुःस्वहा । सप्ताङ्गनवनागाङ्गनेताणैरङ्गकल्पना ॥ ३ ॥
ओं नमो विचित्राय धर्मलेखकाय यमवाहिकाधिकारिणे यमसवरयुं जन्मसंपन्नप्रलयं कथय २ स्वाहा ॥ (३८) ॥
किरीटिनं चित्रवस्त्रं चित्राभरणभूषितम् । विचित्रासनमासीनं पूर्वेन्दुसदृशाननम् ॥ ४ ॥
पापपुण्यानि जीवानां लिखन्तं पितृरादसस्वम् । ..... ॥

ध्यायेदिति शेषः ।

सिद्धमन्त्रं जपेन्मर्त्यः प्रत्यहं नियतः शुचिः । चित्रगुप्तः प्रसन्नः सन् पुण्यमेव लिखेत् परम् ॥ ५ ॥
पापं न गणयेत्तस्य शुभं वितनुतेऽन्वहम् । ..... ॥

इति ॥ अथ आसुरीमन्त्रः—

प्रणवं कटुके कटुन्ते कपत्रे सुमान्तगे । आसुर्यन्ते तु रक्ते च ततो वै रक्तवाससे ॥ १ ॥
अथर्वणस्य दुहिते अघोरेऽघोरकर्म च । कारिकेऽमुकशब्दान्ते स्यगतिं दहयुग्मकम् ॥ २ ॥
उपविष्टस्य तु गुदं दहयुग्मं च सुप्तं च । स्यमनो दहयुग्मं च प्रबुद्धस्य हृदान्तके ॥ ३ ॥
यं दह द्वे इन इन्द्रं पच द्वे तावदन्तके । दह तावत्पचान्ते च यावन्मे वशमा-पदम् ॥ ४ ॥
याति वर्मास्त्रयुग्वर्षेर्बलमान्तो मनुर्मतः । दशोधरशताख्योऽयमासुर्या मन्त्रनायकः ॥ ५ ॥
ओं कटुके कटुकपत्रे सुभगे आसुरि रक्ते रक्तवाससे अथर्वणस्य दुहिते अघोरे अघोरकर्मकारिके अमुकस्य
गतिं दहदह उपविष्टस्य गुदं दहदह सुप्तस्य मनो दहदह प्रबुद्धस्य हृदयं दहदह इनइन पचपच तावदह
तावत्पच यावन्मे वशमायाति हुंकद् स्वाहा ॥ ११० ॥

अङ्गिरा मुनिरासुरमातो विराट् छन्द उदाहृतम् । देवता चासुरी दुर्गा प्रणवो धीजमुच्यते ॥ ६ ॥
स्वाहा शक्तिः समुद्दिष्टा दहयुग्मं तु कीलकम् । नवाणैर्हृदयं प्रोक्तं षड्वर्णैः शिर ईरितम् ॥ ७ ॥
सप्तवर्णैः शिखा वर्म वसुवर्णैस्ततः परम् । रुद्राखैर्नेत्रमारुधातं पञ्चपञ्चा तथास्रकम् ॥ ८ ॥
वर्मास्त्रस्वाहवान्ते स्फुरङ्गमन्त्राः षष्ठे हि । सरोजनिलपां देवीं शरच्चन्द्रप्रभां शिवाम् ॥ ९ ॥
वरदं चाभयं शूलमङ्कुशं दधती करैः ॥ नागयज्ञोपवीता च सर्वाभरणभूषिताम् ॥ १० ॥
अथर्वणसुतां घोरामासुरीं चिन्तयेद्बुधः । अयुतं प्रजपेन्मन्त्रं जुहुयात् तद्दशांशतः ॥ ११ ॥
राजिकाभिर्घृताक्ताभिस्ततः सिद्धो भवेन्मनुः । आसुर्याश्चैव पञ्चाङ्गं शतवाराभिमन्त्रितम् ॥ १२ ॥
तेन प्रभूपयेन्मन्त्री स्वात्मानं नियतो निशि । तद्गन्धाघ्रायतः सर्वे लोका वश्या भवन्ति हि ॥ १३ ॥
मधुरत्रयसंयुक्तामासुरीं जुहुयाभिधि । सहस्रसंख्यया सत्यं वशयेदस्त्रिलं जगत् ॥ १४ ॥

सप्तगुर्गाप्रकरणे यावन्तः प्रयोगाः प्रोक्तास्तेऽत्रापि हेयाः ।

राजिका निम्बपत्राणि कटुतैलसमन्वितम् । नाम संयोज्य मन्त्रे तु जुहुयादेधितेऽनले ॥ १५ ॥

* वृक्षयोर्धरयुग्मे वामघोरमयाङ्कुशाचित्रावुधध्यायम् ।

उपान्तो रिपुः सद्यो म्रियते नात्र संशयः । राज्ञी लवणसंयुक्तां हुता स्फोटो भवेदरेः ॥ १६ ॥
 अर्कदुग्धयुतां राज्ञीं हुतान्धतं रिपोर्मवेत् । पलाशेन्धनदीप्ताग्नौ धृताक्रां राजिकां हुनेत् ॥ १७ ॥
 ब्राह्मणा वशमायान्ति चत्रिया गुहयोगतः । दधियोगेन वैरयाः स्युः शूद्रा लवणयोगतः ॥ १८ ॥
 आसुर्युपासकानां च नासाध्वं भुवनत्रये । ..... ॥

इत्यासुरीप्रयोगः ॥ अथ कुबेरमन्त्रः—

कुबेरस्य मनुं वक्ष्ये सर्वसंपत्प्रदायकम् । यत्तं हेन्तं कुबेरं च तथा वैश्रवणाय च ॥ १ ॥
 धनधान्याधिपतये धनधान्यपदं ततः । समृद्धिं मे देहि—पदं दापयाश्विधूर्मतः ॥ २ ॥
 पञ्चत्रिंशार्थको मन्त्रः कुबेरस्य महात्मनः । ..... ॥

“यत्ताय कुबेराय वैश्रवणाय धनधान्याधिपतये धनधान्यसमृद्धिं मे देहि दापय स्वाहा” ॥ (३५) ॥

विश्रवा मुनिराख्यातो बृहती ऋन्द एव च । कुबेरो देवता प्रोक्तो बहन्वम्बिशरदन्तिभिः ॥ ३ ॥
 नागाद्विषर्णेर्भनुजैः पङ्क्तविधिरीरितः । गारुत्मतशिलाकूटसंनिभं निविनायकम् ॥ ४ ॥
 किरीटहारकेयूरबलयाङ्गदभूषणम् । वरं गदां च दधत् नरवाहनसंपेदम् ॥ ५ ॥
 अलकानगरार्थीशं शिवमित्रं विचिन्तयेत् । अपेक्ष्य दशांशेन तिलैराभ्यपरिष्कृतैः ॥ ६ ॥
 जुहुपात् पीठके शैवे पूजयेद्भननावकम् । आदावक्त्रानि संपूज्य दिगीशांश्च तदायुधैः ॥ ७ ॥
 अयुतं धनद्वयार्थं प्रजपेच्चिवसभिधौ । तथा निम्बतरोर्मूले जपेद् धनसमृद्धये ॥ ८ ॥

इति । तथा—मन्त्रान्तरम् ।

तारसंपुटिता लक्ष्मीः मायया पुटिता रमा । कामेन पुटिता लक्ष्मीर्हेन्तं वितेश्वरं नतिः ॥ १ ॥
 महादारिद्र्यसंहर्ता षोडशाक्षो मनुर्मतः । बद्धिद्विगुणलक्ष्मीपुष्पगार्धैरङ्गकम्पना ॥ २ ॥
 ध्यानपूजादिकं सर्वं प्राक्प्रोक्तविधिना चरेत् * । ..... ॥

इति ॥ तारसंग्रहे—विश्वायसुमन्त्रः ।

अथ गन्धर्वराजस्य मन्त्रं विश्वायसोरहम् । प्रवक्ष्यामि समासेन कन्याप्राप्तिकरं शुभम् ॥ १ ॥
 तारं विश्वायसुपदं नाम गन्धर्व उचरेत् । कन्यानामभिश्चाम्बे पतिर्वेत इतीरयेत् ॥ २ ॥
 लभामि ते देव कन्यां सुवर्णालङ्कृतां ततः । अमुकनाम्नीं देहि शब्दं मे विश्वायसवे द्विष्टः ॥ ३ ॥
 कन्याप्राप्तिकरो ममो गन्धर्वस्य तिहेरितः । दशभिर्हृदयं प्रोक्तं नवभिश्च शिरो मतम् ॥ ४ ॥
 अष्टभिश्च शिखा प्रोक्ता पद्भिः कवचमीरितम् । पञ्चभिर्नेत्रमारुपातं दशभिश्चाक्षमीरितम् ॥ ५ ॥

१ ‘प्लुतां’ क. पाठः । २ ‘संरिचतम्’ क. पाठः ।

* तथा मेरुतन्त्रे—मन्त्रान्तरमयो वक्ष्ये कुबेरस्य महात्मनः । तारो वैश्रवणावेति स्वाहा पञ्चाङ्गमत्र तु ॥ स्वाहाभ्यैः प्रवक्ष्यामीत्य-
 पञ्चभिर्मन्त्रवर्णकैः । धनपूर्वं स्वर्णकुम्भं तथा रत्नकरवटकम् ॥ इत्याम्नां विश्वं सर्वकरणाद् च मुनिद्वयम् ।
 यदाभस्ताङ्गपीठोपविष्टं सस्मिताननम् ॥ सर्वकारं जपेदोमः पूजां प्राप्नुय महाधनी । सेवयादस्य भवति दधि-
 यवाद्यास्तथा वशाः ॥ इति

एभिर्विभक्तैर्मन्त्राणैर्जातिपुङ्गवैः षडङ्गकम् । कराङ्गयोस्तु विन्यस्य ध्यायेद्दन्धर्वनायकम् ॥ ६ ॥

इस्तान्जं विनिधाय पाणिकमले स्वीये तदीयं वरं

कन्यां प्रार्थयते वराय ददतं सद्ब्रह्मभूपोज्ज्वलम् ।

कन्याभिः परितो वृतं नतमुत्साम्भोजाभिरानन्दितं

नानाकल्पकलाकलापकलितं विद्यावसुं चिन्तयेत् ॥ ७ ॥

नाभिमात्रेऽम्भसि स्थिता जपेन्मन्त्रं समाहितः । चत्वारिंशत्सहस्राणि तद्दशांशं हुनेत् ततः ॥ ८ ॥

इक्षुखण्डयुतैर्लाजैर्गृताङ्गैरेधितेऽनले । तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ततः ॥ ९ ॥

एवं कृते मन्त्रसिद्धिर्भवत्येव न संशयः । पश्चिमाभिमुखो मन्त्री जपेन्मन्त्रमिमं नरः ॥ १० ॥

प्राग्मुद्दिश्य जपेत् कन्यां तां प्राप्नोति न संशयः । ॥

इति ॥ शारदातिलके—शताक्षरमन्त्रः । (२३ । ३४)

गायत्रीत्रिष्टुवनुष्टुप्स्वर्यैः प्रोक्ताः शताक्षरः । पूर्वोक्ता एव मुन्याद्याः परं तेजोऽत्र देवता ॥ १ ॥

इत् प्रयोदशभिः प्रोक्तं रुद्रार्यैः शिर ईरितम् । द्वाविंशत्या शिखा प्रोक्ता तावन्निः कवचं मतम् ॥ २ ॥

स्यात् पञ्चदशभिर्नेत्रमन्त्रं सप्तदशाक्षरैः । वर्णन्यासादिकं सर्वं कुर्यात् पूर्वोक्तवर्त्मना ॥ ३ ॥

सत्यं मानविवर्जितं श्रुतिगिरामाद्यं जगत्कारणं

भ्याप्तं स्वावरजङ्गमं मुनिवरैर्ध्यातं निरुदेन्द्रियैः ।

अर्काग्नीन्दुमयं शताक्षरवपुस्तारात्मकं सन्ततं

नित्यानन्दगुणालयं परतरं वन्दामहे तन्महः ॥ ४ ॥

सौरे पीठे यजेत् सम्मग्नं वचनमाद्यविधानतः । आद्यामावृत्तिमभ्यर्चेत् षडङ्गैर्देशिकोत्तमः ॥ ५ ॥

गायत्रीशक्तिमस्तिष्ठः पूजयेदावृत्तीः क्रमात् । आवृत्तिः पञ्चमी प्रोक्ता त्रिष्टुप्चतुष्टुशक्तिभिः ॥ ६ ॥

अनुष्टुप्शक्तिभिः प्रोक्तामावृत्तीनां चतुष्टयम् । इन्द्रार्घ्यैर्दशमी प्रोक्ता वज्राद्यैस्तत्परा मता ॥ ७ ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र आतःकृत्याविपोगपीठन्यासान्ते भूमेन प्राच्यामभयं कृत्वा, शिरसि विभ्रामि-
षकाशयपवसिष्ठेभ्य ऋषिभ्यो नमः । मुखे गायत्रीत्रिष्टुवनुष्टुप्स्वर्येभ्यो नमः । हृदये परतेजसे देवतायै
नमः । इति ऋष्यादिकं विन्यस्य, मम सूर्यामीष्टसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, तत्सवितुर्व-
रेण्यं भर्गो देवस्य धियो नः प्रचोदयात् शिरसे० । जातवेजसे सुनवाम सो-
ममरातीवतो निदहाति वेदः शिखायै० । स नः पर्वदति दुर्गावि विभ्रा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः कव-
चाय० । त्रियम्बकं यजामहे सुगन्धि पुष्टिवर्धनं नेत्राभ्यां० । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात्
अस्त्राय फट्, इति मन्त्रैर्यथाविधि करपङ्क्त्यासं कृत्वा, वामपादाङ्गुलिमूलयोः तत् नमः । गुल्फयोः सं० ।
आनुजोः वि० । ऊरुमूलयोः तुं० । सिङ्गे र्वे० । नाभौ रे० । हृदि वि० । करेठे यं० । कराङ्गुलिमूलयोः
मं० । मणिबन्धयोः गौं० । कूर्परयोः वै० । भुजमूलयोः वं० । मुखे स्यं० । नसोः र्घी० । कपोलयोः
मं० । नेत्रयोः द्वि० । कर्णयोः धि० । भ्रूयोः यौ० । मस्तके यौ० । चूडायः पश्चिमवक्त्रे नः० । वाम-

ॐ अक्षयम् ॐ । दक्षकण्ठे दक्षवक्त्रे चो० । मुखे पूर्ववक्त्रे वं० । शिरसि ऊर्ध्ववक्त्रे यात् नमः ॥
 दक्षपादाङ्गुष्ठे जां नमः । वामे तं० । दक्षगुल्फे वै० । वामे दं० । दक्षजङ्घायां सें० । वामे सुं० । दक्षजा-
 नुनि नं० । वामे वां० । दक्षोरौ मं० । वामे सों० । दक्षकट्यां मं० । वामे मं० । लिङ्गे रां० । नाभौ
 तीं० । हृदि यं० । दक्षस्तने तों० । वामे निं० । दक्षपार्श्वे दं० । वामे हां० । पृष्ठे तिं० । दक्षस्कन्धे
 वै० । वामे दं० । दक्षबाहुमुखे सं० । वामे नं० । दक्षबाहुमध्ये पं० । वामे रं० । दक्षकूर्परे पं० । वामे
 दं० । दक्षप्रकोष्ठे तिं० । वामे दुं० । दक्षमणिवक्त्रे गों० । वामे लिं० । दक्षकरतले विं० । वामे ध्वां० । मुखे
 नां० । दक्षनसि वै० । वामे वं० । दक्षनेत्रे सिं० । वामे न्धुं० । दक्षकण्ठे दुं० । वामे रिं० । ललाटे
 तां० । ललाटोपरि त्वां० । मूर्ध्नि शिः नमः ॥ मुखे त्र्यं० । चूडाग्रः वं० । दक्षकण्ठे कं० । वामे यं० ।
 उरसि जां० । गले मं० । मुखे हं० । नाभौ ध्रुं० । हृदि गं० । पृष्ठे धिं० । कुक्षौ पुं० । लिङ्गे धिं० ।
 पादौ वं० । दक्षोरुमुखे धं० । वामे मं० । दक्षोरौ उं० । वामे वां० । दक्षजानुनि दं० । वामे कं० ।
 दक्षजानुनि वृत्ते मिं० । वामे वं० । दक्षस्तने वं० । वामे म्धं० । दक्षपार्श्वे नां० । वामे म्दं० । दक्षपादे
 त्वां० । वामे मुं० । दक्षपाणितले स्वां० । वामे यं० । दक्षनसि मां० । वामे मूं० । शिरसि तात् नमः ॥
 इत्यक्षरम्यासः ॥ अथ पदम्यासः । शिरसि तत् नमः । भूमध्ये सविनुं० । नेत्रयोः वरेण्यं० । मुखे भर्गो० ।
 कण्ठे देवस्य० । हृदि धीमहि० । नाभौ धियो० । गुह्ये यो० । जानुनोः नः० । पादयोः प्रचोदयात्० ॥
 शिखायां जातयेदसे नमः । ललाटे सुमधाम० । दक्षनेत्रे सोमं० । वामे अरातीयतः० । दक्षकण्ठे मिं० । वामे
 वहाति० । ओष्ठे वेदः० । अधरे स० । रस्तनायां नः० । कण्ठे पर्वत्० । बाह्वोः अति० । हृदि दुर्गाणि० । कुक्षौ
 विश्वा० । कटौ नावा० । गुह्ये इव० । ऊरुद्वये सिन्धुं० । जानुद्वये दुरिता । उद्वयोः अति० । पादयोः अग्निः० ॥
 शिरसि इयम्भकं नमः । भूयुगे यजामहे० । नेत्रयोः सुगन्धि० । मुखे पुष्टिर्धनं० । गण्डयोः उर्वारकं० । हृदि इव० ।
 उदरे बन्धनात्० । गुह्ये मृत्योः० । ऊरुद्वये मुक्षीय० । जानुनोः मा० । पादयोः अमृतात् नमः ॥ इति विम्वस्य,
 ध्यानाद्यात्मपूजान्ते प्रागुक्तं सौरपीठमभ्यर्च्य मूर्तिकल्पनाद्यङ्गपूजान्ते गायत्रीप्रकरणोक्ताः प्रह्लादिन्याद्याभ्यु-
 त्तुर्विशतिशक्तीराधकत्रयस्थितास्तत्रोक्तप्रकारेणैवाधरकत्रये तद्वद्विभक्तुभ्यस्त्वारिशद्वलेषु प्रागुक्तजगतराधाः शक्तीलि-
 ङ्गप्रकरणोक्ताः संपूज्य तद्वद्विरुद्धद्वये प्रागुक्तानुष्टुभमन्त्रप्रकरणोक्ता रमाद्या द्वाविंशच्छब्दः प्रतिकमलमा-
 धरणद्वयक्रमेण दक्षमध्यदक्षाम्बेभ्यः संपूज्य तद्वद्विलोकेशार्चादि सर्वं प्राम्बत् कल्पयेदिति ॥ तथा—

लक्षमात्रं जपेदेनमयुतं पावसान्वसता । जुहुयाद् घृतसिक्नेन तर्पणादि ततश्चरेत् ॥ ८ ॥

एवं सिद्धे मनौ मन्त्री भवेद्भास्करसन्निभः । सुखालतोद्भवैः स्वपदैर्जुहुयात् क्षीरसंयुतैः ॥ ९ ॥

दीर्घमायुरवाप्नोति निराधिर्न्याधिर्वर्जितः । दूर्वाभिर्घृतसिक्नाभिस्तदेव फलमाप्नुयात् ॥ १० ॥

मधुरत्रयसंयुक्तैर्जुहुयादरुक्ताम्बुजैः । महालक्ष्मीमवाप्नोति पद्मभिर्मासैर्विधानवित् ॥ ११ ॥

रक्तोत्पलैस्त्रिमन्त्रैर्जुहुयात् सर्वसंपदे । श्रीमसूनैः प्रजुहुयाद्रमाया वसतिर्भवेत् ॥ १२ ॥

सहस्रं जुहुयाद्वित्यं मासमेकं तिलैः शुभैः । भानुसंस्थानं द्विजान् नित्यं भोजयेन्मधुरान्वितैः ॥ १३ ॥

सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वरोगविवर्जितः । कृत्याद्रोहप्रदानं रोगान् जित्वा दीर्घं स जीवति ॥ १४ ॥

प्रातः स्नानरतो मन्त्री जपेद्वित्यं शतं शतम् । भानुपालोकयन् सम्यक् स जीवेन्नरदां शतम् ॥ १५ ॥

नित्यमष्टोत्तरशतं निःश्रेयसफलाप्तये । गायत्र्याथ जपेन्मन्त्रं सर्वपापविनिर्मुक्तये ॥ १६ ॥

सर्वशत्रुविनाशाय त्रिष्टुभायं जपेदष्टम् । अनुष्टुभायं प्रजपेदायुरारोग्यसिद्धये ॥ १७ ॥
शताक्षरो मनुः प्रोक्तः समस्तपुरुषार्थदः ।

इति श्रीमहामहोपाध्यायाचार्यवर्य-भगवत्पूज्यपाद-श्रीगोविन्दाचार्यशिष्य-श्रीभगवच्छङ्कराचार्य-
शिष्य-श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य-श्रीप्रह्लादाचार्यशिष्य-श्रीविद्यारण्ययतिविरचिते
श्रीविद्यार्थवाक्ये तन्त्रे हार्तिशः श्वासः ॥ ३२ ॥

अथ

अथर्तिशः श्वासः ।

श्रीयम्भसारे—(शताक्षरमनुपम्भम् ।)

कर्णिकायां लिखेत् तारं व्याहृतीभिः समावृतम् । कोशेषु षट्सु पञ्चाक्षान् प्रशनायं दलेष्वथ ॥ १ ॥
पूर्वार्धमाद्ये गायत्र्यासैष्टुमार्धं द्वितीयके । अनुष्टुपस्साद्यमर्धं तृतीये च चतुर्थके ॥ २ ॥
उँईंठंभंकंसंहसः जूसः सोहं भंठं नमः । शिवाय मां पालय संकंभंठंईंधुवाक्षरान् ॥ ३ ॥
आलिख्य पञ्चमेऽनुष्टुपपरार्धं च षष्ठके । त्रिष्टुभश्चापरार्धं च गायत्र्या अपरार्धकम् ॥ ४ ॥
सप्तमे च दले तारमापो ज्योतीरसोऽमृतम् । ब्रह्म भूर्धव रित्यन्ते स्वरमिति दलेऽष्टमे ॥ ५ ॥
आलिख्य मातृकार्योद्यद्बुधेनावेष्ट्य तद्वहिः । चिन्तामणिलसत्कोशं मृदुरं च समालिखेत् ॥ ६ ॥
शताक्षरमनोर्यभमेतद्यो धारयेन्नरः । पुत्रारोग्यधराधान्यधनकोशौघशालिनीम् ॥ ७ ॥
सन्ध्यातिबहुलां सप्तमीं स जीवेन्नरदः शतम् । ताम्रादिपट्टेष्वालिख्य जप्त्वा चाष्टोत्तरं शतम् ॥ ७ ॥
हुता घृतेन तावत्तु सिक्वसंघातमेवं च । भूयोऽपि ताम्रजप्त्वा च पुरग्रामाकरादिषु ॥ ८ ॥

प्रापितं नम्रमेतत्तु गोसस्यारोग्यपुष्टिदम् । कुर्याच्च रक्षां तेनारिण्याघादिभयतः सदा ॥ १० ॥
 इति ॥ अस्यार्थः—तत्रापृष्टलकमलमध्यगतपट्कोणमध्ये सप्ताध्वं तारं विलिख्य तत् सप्तन्याहृतिमिरावेष्ट्य,
 पट्कोणेषु प्रणवादिशिवपञ्चाक्षरस्यैकैकमक्षरमाह्निक्यापृष्टलेषु प्रथमदले गायत्र्याः पूर्वार्धं, द्वितीयदले त्रिष्टुभः
 प्रथमार्धं, तृतीयेऽनुष्टुप्प्रथमार्धं, चतुर्थे ङोहोठंवंकसंहसः जूसः सोहं वंठं नमः शिवाय मां पात्य संक-
 नंठहोठो इति मन्त्रं विलिख्य, पञ्चमेऽनुष्टुपमन्त्रस्योत्तरार्धं विलिख्य, षष्ठे त्रिष्टुपमन्त्रस्योत्तरार्धं, सप्तमे
 गायत्र्युत्तरार्धं, अष्टमे आपो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवःस्वरोमिति विलिख्य, तद्वह्निर्वृत्तद्वयान्तराले मातृका-
 यणैरावेष्ट्य, तद्वह्निश्चतुरस्रकोणेषु पूर्वोक्तविन्तामणिं विलिख्योक्तविधिना धारणादुक्तफलसिद्धिर्भवति ॥
 इति ॥ तथा शारदातिलके—(२३-५२) वरुणश्चाग्निविधानम् ।

श्रुचो विधानं वारुण्या वधावदभिधीयते । श्रुवेदे सा समुद्रिष्टा ध्रुवास्त्राद्या मनीषिभिः ॥ १ ॥

“ध्रुवासु त्वासु चितिषु चियन्तो व्यस्मत्पाशं वरुणो मुमोचत् ।

अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाप्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः” ॥ (७-८८-७)

वसिष्ठोऽस्य मुनिः प्रोक्तश्चन्द्रसिधुबुदाहृतम् । वरुणो देवता प्रोक्तस्तद्वर्णैरङ्गकल्पना ॥ २ ॥
 अष्टभिर्हृदयं प्रोक्तं सप्तभिः शिर ईरितम् । शिस्ता षड्वर्णैः प्रोक्ता वसुधैः कवचं मतम् ॥ ३ ॥
 सप्तभिः नेत्रमाख्यातमक्षं षडभिरुदाहृतम् । साग्रेषु सन्धिषु पदोर्गुदान्धाधारनाभिषु ॥ ४ ॥
 कुक्षौ पृष्ठे हृदि कुचे गले बाहुप्रसन्धिषु । वक्त्रे कपोलनासादिकर्णभूमध्यमस्तके ॥ ५ ॥
 शिरःसर्वाङ्गयोर्न्यस्येन्मन्त्रवर्णान् यथाविधि । ..... ॥

चन्द्रप्रभं षड्जसन्निपद्यं पाशाकुशाभीतिवरं दधानम् ।

मुक्ताविभूषाश्रितसर्वगात्रं ध्यायेत् प्रसन्नं वरुणं विभूतयै ॥ ६ ॥

धर्मादिकल्पिते पीठे वरुणं सम्यगर्चयेत् । कृताङ्गपूजनं शेषं वासुकिं तत्तकं पुनः ॥ ७ ॥

कर्कोटकं तथा पद्मं महापद्मं ततः परम् । शङ्खपालाख्यकुलिकौ सम्यक् पत्रेषु पूजयेत् ॥ ८ ॥

इन्द्राद्यानायुधान्येषामर्चयेत् तदनन्तरम् । ..... ॥

इति ॥ अथ प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलमन्त्रेण प्राक्षायांमन्त्रं कृत्वा, शिरसि वसि-
 ष्ठाय श्रुपये नमः । मुखे त्रिष्टुप्छन्दसे नमः । हृदि वरुणाय देवतायै नमः । इति विन्ध्यस्थ सर्वाभीष्ट-
 प्राप्तये विनियोगः इति कृताङ्गलिरुक्त्वा, ध्रुवासु त्वासु चितिषु हृदयाय० । चियन्तो व्यस्मत्पाशं शिर-
 से० । वरुणो मुमोचत् शिखायै० । अवो वन्वाना अदितेः कवचाय० । उपस्थाप्यं पात नेत्रत्रयाय० । स्वस्ति-
 मिः सदा नः अस्त्राय० । इति मन्त्रैः करपटङ्गन्यासं विधात्वा, दक्षपादाभे ध्रुं नमः । वामे बां० । दक्ष-
 पादाङ्गुलिमूले सुं० । वामे त्वां० । दक्षगुल्फे सुं० । वामे क्षिं० । दक्षजानुनि तिं० । वामे जुं० । दक्षोद-
 मूले क्षिं० । वामे यं० । गुदे तौं० । सिङ्गे व्यं० । मूलाधारे स्मत्० । नामौ पां० । कुक्षौ शं० ।
 पृष्ठे वं० । हृदि रं० । कुचयोः शौं० । गले सुं० । दक्षकराभे मौं० । वामे जत्० । दक्षकराङ्गुलिमूले अं० ।
 वामे वौं० । दक्षमणिबन्धे वं० । वामे त्वां० । दक्षबाहुमूले नां० । वामे अं० । दक्षकूर्परे दिं० । वामे
 तौं० । मुखे रं० । दक्षकपोले पं० । वामे स्थं० । दक्षनासायां चूं० । वामायां वं० । दक्षनेत्रे पां० ।

वामे तं० । दक्षकर्णे स्वं० । वामे स्ति० । भूमध्ये धिः० । ललाटे सं० । शिरसि दां० । सर्वाङ्गे नः
नमः । इति विन्यस्य, ध्यानाद्यात्मपूजान्ते मण्डूकादिपरतस्वान्तं पीठं संपूज्य, च वरुणपीठाय नमः इति
समस्तं पीठं संपूज्य पीठशक्तिरहिते तस्मिन् पीठे च वरुणमावाह्य, प्राणप्रतिष्ठान्ते पाशाङ्कुशचराभीतिमुद्राः
प्रदर्श्य, आसनाद्यङ्गपूजान्तेऽष्टदशेषु देवाद्यादिप्रादक्षिण्येन ॐ शेषाय नमः । एवं वासुकये० । तक्षकाय० ।
ककौटकाय० । पद्माय० । महापद्माय० । शङ्खपालाय० । कुलिकाय० । इति संपूज्य लोकेशाद्यादि सर्व
कुर्यादिति ॥ तथा—

लक्ष्मेकं जपेन् भग्नं पायसेन दशांशतः । सर्पिःसिक्नेन जुहुयात् तर्पणादि ततश्चेत् ॥ ६ ॥
अष्टशतैर्जपेन्मग्नं प्रत्यहं साष्टकं शतम् । जपेनानेन लभते महतीमव्ययां श्रियम् ॥ १० ॥
सितेक्षुशकलैर्मन्त्री जुहुयाद् घृतसंजुतैः । चतुर्दिनं दशशतं अष्टशतैर् महाश्रिये ॥ ११ ॥
समिद्धिर्वेतसोत्थाभिः क्षीराङ्गामिर्दिनप्रयम् । जुहुयाद् वृष्टिसंसिद्धौ मन्त्रविद् विजितेन्द्रियः ॥ १२ ॥
अनेन विधिना मन्त्री सर्वे शतभिर्गते । चतुःशतं घृतपुतं पायसं जुहुयाद्वशी ॥ १३ ॥
अष्टनाशाय संपश्यै वरयारोग्याभिर्द्वये । भृगुवारे कृतो होमः पायसेन ससर्पिषा ॥ १४ ॥
महतीं संपदं कुर्यान्नाशयेत् सकलापदः । शालिभिर्घृतसंसिद्धैः संरिदन्तरितः सुधीः ॥ १५ ॥
अहं चतुःशतं हुत्वा स्तम्भयेत् परतैन्यकम् । साधं प्रत्यङ्मुखो वक्तिमाराध्य प्रजपेन्मनुम् ॥ १६ ॥
चतुःशतं विमुच्येत मन्त्री सर्वैरुपद्रवैः । मन्त्री प्रत्यङ्मुखो भूत्वा तर्पयेद्भिमलैर्जलैः ॥ १७ ॥
सर्वोपद्रवनाशाय समस्ताभ्युदयास्तवे । बहुना किमिहोक्तेन मन्त्रेणानेन साधकः ॥ १८ ॥
साधयेत् सकलान् कामाञ्जपहोमादितत्परः । ध्रुवासु त्वासु चितिषु जपन् बन्धात् प्रमुच्यते ॥ १९ ॥
तिष्ठन् रात्रौ जपेदेतां विकासः संप्रपद्यते । अहोरात्रं स्थितश्चैव मनश्च स्नाद् दिवोत्थितः ॥ २० ॥
अथःपाशाः स्फुटन्त्यस्य दारुपाशास्तथैव च । ..... ॥

अथान्तरे—

षट्कोणकार्यिकामध्ये तारं कोणेषु षट्सपि । षडर्धमष्टपत्रे च केसरेषु स्वरांलिखेत् ॥ १ ॥
पञ्चपदेदपदपञ्चषट्चतुःषट्क्रमान्मनोः । ध्रुवास्वायस्वाचराणि बहिः परं अष्टेतृषा ॥ २ ॥
हन्निभश्चावेष्ट्य भूगृहे कोशे वंशीजमालिखेत् । अष्टमोचनमेतसु यन्त्रं सर्वसमृद्धिदम् ॥ ३ ॥
सर्वरक्षाकरं वश्यं सर्वचोरविनाशनम् । किमत्र बहुनोक्तेन वाञ्छितार्थप्रदं नृणाम् ॥ ४ ॥

इति ॥ अस्यार्थः—तत्राष्टदलस्थषट्कोणमध्ये सप्ताक्षं प्रक्षवं विलिख्य, षट्कोणेषु वरुणाय नमः इति
मन्त्रस्यैकैकमक्षरं विलिख्य, केसरेषु हन्निभः स्वरान् विलिख्यादशेषु ध्रुवास्वायस्य मन्त्रस्य अक्षरान् पञ्च-
पदेदेति क्रमेण विभज्य विलिख्य, बहिर्वृत्तयोरन्तराले पराष्टेतृषा वेष्टयित्वा तद्वद्विर्वृत्तैर्विधां ककारादि-
शकारान्तैरावेष्ट्य तद्वद्विभक्तुरक्षकोणेषु वंशीजं विलिखेत् । एतद्यन्त्रं साधितं धृतमुक्तफलदं भवति ।

१ 'समिद्धि' ख. पाठः । २ 'मिकान्' ख. पाठः । ३ 'विशेषस्वं न नष्टयति' ख. पाठः । ४ 'केसरोप' ख. पाठः ।

५ 'तद्वद्विर्वृत्तैर्विधां' ख. पाठः ।

परं ऋणं सांवीर्यं मर्त्यतानि माहं राजसन्न्यकृतेन भोजं ।

अच्युष्टा इन्नु भूयसी रुपास आ नो जीवान् बरुह तासुं शाधि ॥ (२-२८-६)

अस्या ऋण्यादिकं कूर्मो वरुहस्त्रिष्टुप् । श्रीयन्मसारे—

कर्णिकायां लिखेत्तारं क्रमात् पत्रेषु चाष्टसु । पिशङ्गभृष्टि-मन्त्रस्य त्रीणि त्रीण्यक्षराणि च ॥ ५ ॥

रत्नोदणं वाजिनमित्युच्चा मातृकयापि च । अया त इत्युच्चा चैव भूपुरेण च वेष्टयेत् ॥ ६ ॥

एतद्यन्त्रं उवरोन्मादग्रहपीडादिनाशनम् । इदमेव समालिख्य वसने भैरिकादिभिः ॥ ७ ॥

तेन प्रावृत्तदेहं च ज्वरः सद्यो विमुञ्चति । ..... ॥

अयमर्थः—अष्टदलकमलकर्णिकायां सप्ताध्वं तारं विलिख्याष्टसु रत्नेषु वक्ष्यमाण “पिशङ्गभृष्टि” मन्त्रस्य त्रीणि त्रीण्यक्षराणि विभज्य विलिख्य, तद्वह्निर्वृत्तचतुष्टयान्तरालस्य बीधीत्रये प्रथमबीध्यां रत्नोदणं वाजिनमित्युच्चा तद्वह्निर्वीध्यां मातृकार्णैस्तद्वह्निर्वीध्यां अयाते अग्रे-इत्युच्चा च संवेष्ट्य तद्वह्निश्चतुरस्रं कुर्यात् । एतद्यन्त्रमुक्तफलं भवति । अच्युस्तु—

पिशङ्गं भृष्टिमभृणं पिशाचिभिन्द्र संमृष । सर्वं रघो नि बर्हय ॥ (१-१३३-५)

रत्नोदणं वाजिनमा जिघमि मित्रं प्रथिष्ठुषं यामि शर्म ।

शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् ॥ (१०-८७-१)

अया ते अग्रे समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्वमानं गृध्राय ।

दहाशसो रघसः पाक्ष्मान् दुहो निदो मित्रमहो अवधात् ॥ (४-४-१५)

पिशङ्गभृष्टिमन्त्रस्य परुष्णेषु ऋषिः गायत्री रुद्रः इन्द्रो देवता ॥ रत्नोदणमित्यस्य पायुर्मरद्वाज ऋषिः त्रिष्टु-
पुष्ट्यः अग्निर्देवता, रत्नोदणं हि ॥ अया ते * मन्त्रस्य वामदेव ऋषिः त्रिष्टुपुष्ट्यः रत्नोदणमिर्देवता ॥ तथा—

अष्टपत्रस्य पक्षस्य कर्णिकायां विलिख्य च । तारं पत्रेषु मन्त्रार्थाभ्यतुरभ्यतुरः क्रमात् ॥ ८ ॥

मातृकार्णैः समावेष्ट्य धौवीजं कुगृहाभिषु । आलिख्य यन्त्रमेतत्तु धारयेद् यो यथाविधि ॥ ९ ॥

कृत्याभिमघनिर्गुहः स जीवेच्छरदः शतम् । ..... ॥

अयमर्थः—अष्टदलकमलकर्णिकायां सप्ताध्वं प्रवर्तं विलिख्य, अष्टदलेषु वक्ष्यमाणाया “यां कल्पयन्ती” त्र्युक्तो वर्णान् प्रतिवर्तं चतुरभ्यतुरो विभज्य विलिख्य, तद्वह्निर्वृत्तचतुष्टयान्तराले मातृकार्णैः संवेष्ट्य बह्निश्चतुरस्रकोणेषु द्रौ इति नृसिंहबीजं विलिखेत् । एतद्यन्त्रमुक्तफलं भवति । मन्त्रस्तु—

यां कल्पयन्ति नोऽरयः क्रूरां कृत्वां वधूमिव । तां प्रक्षणापनिर्गुहः प्रत्यकर्तारमृष्येत् ॥ १॥

अस्य मन्त्रस्य प्रत्यङ्गिरा ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः प्रत्यङ्गिरा देवता ॥ तथा—

कर्णिकायां साध्यमर्म तारं पत्रेषु पदस्वपि । कुक्षुप्तेत्याद्यमर्धं च दधर्षादिन्तर्मालिखेत् ॥ १० ॥

* अयाते अग्रे इत्यत्र कुगृह्य पाठ इति सूक्तस्यैव ऋष्यात्ता ज्ञेयाः ते अग्रे वक्ष्यन्ते ।

१ ‘वधूरिव’ ज. पाठः । २ ‘निर्गुह’ ज. पाठः । ३ ‘कुक्षुप्तेत्यमर्धं च दधर्षादिन्तर्मा’ क. ज. पाठः ।

तद्वाहोऽष्टसु पत्रेषु शुद्धमेत्यावृत्तां क्रमात् । अर्धमर्धं सासदिष्टिरित्यन्तं षोडशस्व ॥ ११ ॥
 पत्रेष्वर्चाम्याद्यवद्यादन्तं चर्चा यथाक्रमम् । अर्धमर्धं समालिख्य वाहो रचोहणाद्यया ॥ १२ ॥
 वि ज्योतिषेत्यृचा भूयस्तद्देव च वेष्टयेत् । मातृकार्षेः समावेष्ट्य भूपुरेण च वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
 रुषकादिषु भूषासु सम्यक् संयोज्य धारणात् । यश्चेतद् ग्रहोन्मादज्वरकृत्याद्युपद्रवान् ॥ १४ ॥
 नाशयेदधवा वस्त्रे कुङ्कुमाद्यैर्विलिख्य च । जप्त्वा तत्प्रावृत्तो यस्तु ज्वरः सद्यो विनश्यति ॥ १५ ॥

इति । अस्वार्थः—वह्मदलकमलकर्णिकायां ससाध्वं तारं विलिख्य, वह्मदलेषु कृणुष्व पाज इत्यारभ्य ज्य-
 धिरादधर्षादित्यन्तस्य ऋक्त्रयस्यार्धपदकं विलिख्य, तद्वाहोऽष्टदलेषु उदमे तिष्ठेत्यादि सुदिना सासदिष्टि-
 रित्यन्तस्य ऋक्चतुष्टयस्यार्धमर्धं विलिख्य, तद्वाहिः षोडशदलेषु अर्चामि ते इत्यादि मित्रमहो अवद्यादित्य-
 न्तस्य ऋगाष्टकस्यार्धमर्धं विलिख्य, तद्वाहो वृत्तचतुष्टयान्तर्गतान्तरालत्रये प्रथमे रचोहणं वाजिनमित्यृचा
 पूर्वोक्ताया, द्वितीये विज्योतिषा बृहतेत्याद्यया ऋचा, तृतीये मातृकया च संवेष्ट्य तद्वाहिभ्यतुष्टं कुर्यात् ।
 एतदुक्तफलं भवतीति ॥ ऋचस्तु—(४।४।१)

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामर्वा इमेन ।
 तृष्णीमनु प्रसितिं द्रुशानोऽस्तासि विध्य रक्षस्तपिष्ठैः ॥ १ ॥
 तर्ब अमास आशुवा पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुवानः ।
 तपूंष्यमे जुह्वा पतंगानसंदितो वि संज विष्वगुन्काः ॥ २ ॥
 प्रति स्पशो वि संज त्विंशतमो भवा पायुर्विशो अस्या अदग्धः ।
 यो नो दूरे अयशंसो यो अन्त्यमे माकिष्टि व्यधिरा दधर्षीत् ॥ ३ ॥
 उदमे तिष्ठ प्रत्या संनुष्व न्यभिर्त्रा ओषतात् विग्महेते ।
 यो नो अराति समिधान चक्रे नीचा तं धंस्यतसं न शुष्कं ॥ ४ ॥
 ऊर्ध्वो भंव प्रति विध्वाध्यसदाविष्कृणुष्व दैव्यान्पमे ।
 अब स्थिरा संनुहि यातुजूनां जामिमजाभिं प्र मृंसीहि शत्रून् ॥ ५ ॥
 स ते आनाति सुमतिं यनिष्ठ य ईषते नमस्ते गातुमैरत् ।
 विश्वान्यसौ सुदिनानि रावो शुभ्रान्यवो वि दुरो अभि यौत् ॥ ६ ॥
 सेदमे अस्तु सुभगः सुदानुर्यस्ता नित्येन इविषा य उच्यैः ।
 पिप्रीषति स आयुषि दुरोये विश्वेदसौ सुदिना सासदिष्टिः ॥ ७ ॥

अर्चामि ते सुमतिं बोध्यर्वाक्सं ते वाचाता जरतामिषं गीः ।
 स्वश्वास्ता सुर्या मर्जयेमासे चत्राणि धारयेरनु छून् ॥ ८ ॥
 इह त्वा भूर्या चरेदुष त्वन् दोषांस्तस्तीर्णादिवांसमनु छून् ।
 क्रीकंतस्त्वा सुमनंसः सपेमाभि शुक्रा तस्थिवांसो जनानाम् ॥ ९ ॥
 यस्त्वा स्वर्धः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वभुमता रधेन ।
 तस्य त्राता भवसि तस्य सत्ता यस्त आतिध्वमानुषग जुजोषत् ॥ १० ॥
 महो रुजामि वन्धुता वधोभिस्सन्मा पितुर्मोतमादन्विषाय ।
 त्वं नो अस्य वधसधिकिदि होतर्त्यविष्ठ सुक्रतो दर्मनाः ॥ ११ ॥
 अस्त्वमजस्तरवावः सुशेवा अतंद्रासोऽवृका अभ्रमिष्ठाः ।
 ते पायवः सध्यश्चो निषद्याग्ने तवं नः पांसमूर ॥ १२ ॥
 ये पायवो मामसेयं ते अग्ने पर्यन्तो अन्धे दुरितादरंघन् ।
 ररच तान् सुक्रतो विश्ववेदा दिप्संत इद्रिषवो नार्ह देभ्यः ॥ १३ ॥
 स्वयां वयं सधन्वंस्तोतास्तव प्रणीत्यश्याम बाजान् ।
 उमा शंतां सुदय सत्यतातेऽनुष्टुभा कुण्डलद्वयात् ॥ १४ ॥
 अया ते अग्ने समिधा निधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
 दहाशसो रचसं पावस्मान् हुहो निदो मित्रमहो अवयात् ॥ १५ ॥ इति ।
 रचोदयं वाजिनमा जिषमि मित्रं प्रविष्टुष्यं यामि शर्म ।
 शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्रम् ॥ (१०-८७-१)
 वि ज्योतिषा वृहता मांस्त्वधिराविर्विश्वानि कुणुते महिस्वा ।
 प्रादेवीर्मावाः सहते दुरेवाः शिशीति मृक्ते रचसे विनिधे ॥ (५-२-६)

इति ॥ कुणुच पाञ्च इत्यस्य पञ्चदशस्य रजोमस्य वामदेव अग्निः, मिष्टुप् कुन्दः, रचोदामिर्देवता ।
 वि ज्योतिषेत्यस्य कुमार ऋषिस्त्रिष्टुप् कुन्दः, अग्निर्देवता ॥ तथा—

कर्षिकायां लिखेत् तारं मनोः पत्रेण चाटसु । पञ्चदपञ्चदपञ्चरसंभूतपट्टकान् ॥ १ ॥

(इन्द्र श्रेष्ठेतृचो वर्सान् विमज्ज तु बिलिख्य च) । वयं त एभिर्मातृकया मूपुरेण च वेष्टयेत् ॥ २ ॥

इन्द्र भ्रेष्ठानि मन्त्रस्य यच्च सर्वसमृद्धिदम् । आयुरारोग्यसौभाग्यधनधान्यसुतप्रदम् ॥ ३ ॥

सर्वरक्षाकरं वर्यं सुदिनतयशस्करम् । किमत्र बहुनोक्तेन वाञ्छितार्थप्रदं परम् ॥ ४ ॥

अयमर्थः—अष्टदलमध्ये सप्ताध्यं प्रणवं विलिख्याष्टसु पत्रेषु पञ्च पद पञ्च पद पञ्च पद पञ्च पद इति क्रमेषु इन्द्र भ्रेष्ठानीत्पृच्छो वर्णान् विभज्य विलिख्य, तद्वहिर्बृहस्पतिरात्रयोः प्रथमे “वर्यं त एभि” रित्युच्चा वक्ष्यमाणया द्वितीये मातृकया च संवेष्ट्य तद्वहिर्बृहस्पतिरुचं कुर्यात् । एतदुक्तफलदं भवति । ऋष्ट तु—
(२ । २१ । ६)

इन्द्र भ्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्ति दचस्व सुभगतमसे ।

पोषं रयीणामरिष्टिं तनूनां स्वायानं वाचः सुदिनतमहाम् ॥ १ ॥

इन्द्र भ्रेष्ठानि मन्त्रस्य शृत्तमद ऋषिः त्रिष्टुप् छन्दः इन्द्रो देवता ॥ एतस्यैव यन्त्रान्तरमाह—

त्रणवभास्वरमध्यमयो बहिर्वसुदले स्वरसंयुतकेसरे ।

अयुजि पञ्चगुहाननशो युजि मविलिखेच्च मनोः क्रमशोऽर्शकान् ॥ ४ ॥

अभिधृतं खलु कादिभिरक्षरैर्धरस्त्रिगेहयुगाभ्रिगमन्मथम् ।

धनधरासुभगत्वमनोज्ञतां मधुरमाग्वररजयशःप्रियम् ॥ ६ ॥

सुदिनतां च तनोति परं नृणां बलनिबूदनयन्त्रमिदं धृतम् ।

गुहाननशः षट्पदसंख्यया । अस्वार्थः—प्रागुक्त एव यन्त्रे केसरेषु युगशः स्वरान् विलिखेत्, कादिस्ताम्र-
रावेष्टयेत् । अत्र पूर्वयन्त्रोक्तश्रवणेष्टनं नास्ति, अष्टकोषेषु कामबीजं विलिखेत् । वासोऽलङ्कारभूषणमिष्ट-
भोजनस्वेष्टजनदर्शनप्राप्तिः सुदिनत्वम् । तथा—

विलिख्य कर्णिकान्तरे ध्रुवं दलाष्टके मनोः । षडर्तुवेदषट्शरत्रयीस्वरेन्द्रियाक्षरान् ॥ ७ ॥

लिखेच्च मातृकाक्षरैर्धरापुरेण चावृतम् । वयं त एभिरित्युचः सुयन्त्रमेतदिष्टदम् ॥ ८ ॥

विशिष्टरत्नगोधरासुवर्णधान्यशालिनीम् । त्रितीर्य संपदं परां रिपुचयं च यच्छति ॥ ९ ॥

अयमर्थः—अष्टदलकमलकर्णिकायां सप्ताध्यं प्रणवं विलिख्य तदलेषु वयं त एभिरित्युचो वर्णान् षट् षट्
चतुः पद पञ्च चतुः सप्त पञ्च—क्रमेण विभज्य विलिख्य, तद्वहिर्बृहस्पतिरात्रयोः मातृकाक्षरैरावेष्ट्य तद्वहि-
र्बृहस्पतिरुचं कुर्यात् । एतदुक्तफलदं भवति । मन्त्रस्तु—(६ । १६ । १३)

वयं त एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोर्ध्वर इत्स्याम ।

मन्तो वृत्राण्युमवानि शूर राया मदेम बृहता लोताः ॥ १ ॥

वयं त एभिरिति मन्त्रस्य मरद्वाज ऋषिस्त्रिष्टुप् छन्दः इन्द्रो देवता ॥ श्रीयन्त्रसारे—

आलिख्य बीजं तं यन्त्रं बीजं तत्कर्णिकान्तरे । तस्योदरे समिति च बीजं साध्याख्यवेष्टितम् ॥ १ ॥

बीजस्य पार्श्वयोर्वृष्टी ईह इति च तत्पुरः । निह्नां स्रग्मिति दिक्ष्वेतान् सोऽहं हंसार्शकान्बहिः ॥ २ ॥

प्राणप्रतिष्ठा मन्त्रं च गायत्री मन्त्रयन्त्रयोः । यथावकाशं विलिखेत् स्वगुरुत्वेन वर्त्मना ॥ ३ ॥

ततः ॥ स्तारसंघे —

तलिकीकृत्य यन्त्रं च लाहलोलोहत्रयावृतम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं सिक्तं संपातसर्पिणा ॥ १ ॥

विन्यस्य कलशे यन्त्रस्थापिते विधिवद्गुरुः । तत्रावाह्यं यजेत् सम्यक् तत्रं यन्त्रस्य देवताम् ॥ २ ॥

नत्कुम्भोदकसिक्काय वितरेद् यन्त्रमादरात् । गृहीत्वा गुरुणा दत्तं यन्त्रं भक्ष्यः प्रसन्नधीः ॥ ३ ॥

विभृयादुक्त्रविधिना विश्वस्तः सर्वसिद्धये । चन्दनागुरुकर्पूरकस्तूरीरोचनान्वितः ॥ ४ ॥

मदः करिभवो लाचारसकुङ्कुमसंयुतम् । यन्त्रलेखनद्रव्याणि क्रूरैश्चष्टविपाणि च ॥ ५ ॥

लवणोपणमेहाम्बुगृहधूमाग्निसंयुतः । रमशानाङ्गारनिम्बोत्थनिर्यासो विषमीरितम् ॥ ६ ॥

उपणमूपरं, मेहाम्बु प्रकषः, अग्निध्वजकम् ।

त्रिलोहभूर्जपत्राणि क्षौमतालदलानि च । तत्तत्कल्पोदितानि सूर्यप्राधिकरणानि च ॥ ७ ॥

इति ॥ अथैतत्प्रयोगः—तत्र सुदिने शुभे मुहूर्ते चन्द्रताराद्यनुकूले साधकः कृतनित्याक्रियः धीगुरुं प्रणम्य विघ्नेश्वरं समभ्यर्च्य, पूर्वोक्तवारोदयतिथीशनकत्रेशान् संपूज्य, स्वाधिमत्तं यन्त्रं वर्णविन्यासमन्तरेण विरच्य, तन्मध्ये लेख्यं बीजं विपुलतरोवरं विलिख्य, समिति जीवबीजं विलिख्य तद्बीजं साध्यनामाक्षरैः संवेष्ट्य, पूर्वलिखितबीजाद्विस्तद्वत्तलवामपार्श्वयोः ईदं इति दृष्टिद्वयं विलिख्य, तत्पुरतः क्यूमिति जिह्वाबीजं विलिख्य, तस्य प्रागादिदिक्षु सोहं हंस इति प्रादक्षिण्येनैकैकमक्षरं विलिख्य, तदनु यथास्थानं साधककर्मादि तत्तत्कल्पोक्तं सर्वं विलिख्य सर्वान्ते प्राणप्रतिष्ठापन्त्रं मन्त्रगायत्री यन्त्रगायत्री च यथावकाशं लिखेत् । तत्र प्राणप्रतिष्ठामन्त्रः प्राणेशोक्तः । मन्त्रगायत्री तत्तत्कल्पोक्ता द्रष्टव्या । यन्त्रगायत्री तु—ओं यन्त्रराजाय विद्महे देवगृहाय धीमहि तन्नो यन्त्रं प्रचोदयात् । इतीत्यं यन्त्रं विलिख्य लाहलोलोहत्रयवेष्टितं कथित् संस्थाप्य, स्वासनपूजादिभ्यासजातं विधाय, यन्त्रस्य यन्त्रलिखितमन्त्रगत्तस्य साध्यस्य च पृथक्पृथक् प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा, तत्र तद्योगपीठपूजापूर्वकं यन्त्राधिदेवतामावाह्यं साक्षां सावरलां संपूज्य, तद्यन्त्रं स्पृशन् मूलविधां देवताभ्यानपूर्वकं ललाटयुतावधि कार्यस्य गौरवसाधनं विज्ञाय अपित्वा, कुण्डावावर्णि संस्कृत्य गोधूतेनाशुतादिसहस्रागतं यन्त्रे हुतयेवं क्षुब्धलभं संपातयन् हुत्वा, तत्तद्यन्त्रे सर्वतोभद्रमण्डले वा बीजोक्तविधिना कुम्भं संस्थाप्य, यन्त्रदेवतां साक्षां सावरलां संपूज्य तेन जलेनाभिषिक्त्या यन्त्रं दद्यात् । सोऽपि प्रणामपूर्वकं यन्त्रमावाद्याचार्यतोषणं कृत्वा सुसंहृतो विश्वासपूर्वकं धारयेत् । तेन सर्वाभीष्टसिद्धयो भवन्तीति ॥ तथा—

आ कृष्णेनेत्यृचा तारं कर्णिकामध्यसंस्थितम् । साध्यगर्भं समावेष्ट्य प्राम्दले विलिखेत् पुनः ॥ १ ॥

आप्यायस्वेत्यृचा याम्ये उदुध्यस्वेति पश्चिमे । बृहस्पतेत्यृचा सौम्ये प्र चः शुक्राव इत्यपि ॥ २ ॥

आग्नेयकोणगे पत्रे अग्निर्मूर्धेति नैर्ऋते । शम्भोदेवीत्यृचं पत्रे पत्रे वायव्यकोणगे ॥ ३ ॥

कया नेति तथैशाने केतुं कुरवेत्यृचं दले । तद्भासे मातृकावर्णैः संवेष्ट्य कुगृहासिषु ॥ ४ ॥

ओं ईं हंसाक्षरान् दिक्षु सोहं हंसाक्षरांश्चिखेत् । स्वर्गादिपट्टेष्वालिख्य यन्त्रमेतद् यथाविधि ॥ ५ ॥

अभिषिक्तः शुभैस्तोयैः कृतपुण्यादमङ्गलः । कर्णिकायां क्रमादूर्वाः प्रागाद्यष्टदलेषु च ॥ ६ ॥

सूर्यचन्द्रारसौम्यार्किजीवादिभृगुकेतवः । सुजप्तं सिक्तसंपातं स्वमन्त्रैश्च यथाविधि ॥ ७ ॥

ग्रहपीडाप्रशमनं कृत्याज्वरविनाशनम् । सर्वाभयहरं दिव्यं समरे विजयप्रदम् ॥ ८ ॥

आयुष्करं पुत्रदं च परचक्रविनाशनम् । किमत्र बहुनोक्तेन वाञ्छितार्थप्रदं नृणाम् ॥ ९ ॥

एतस्यायमर्थः—अष्टदलकमलकर्णिकायां सप्ताभ्यं प्रत्येकं विलिख्य, आ कृष्णेनेत्युच्चा संवेष्ट्य, पूर्वदले आप्यायस्वेति, याम्ये उदुध्यस्वेति, पश्चिमे बृहस्पते अतीति, उत्तरदले प्र वः शुक्रायेति, आग्नेयदले अग्निर्मूर्धेति, नैऋत्ये शनो देवीरिति, वायव्ये कया नश्चिन्न इति, ईशानदले केतुं कृण्वदिति मन्त्रान् विलिख्य, तद्वाहो वृत्तद्वयान्तराले अकारादिक्षकारान्तमात्कावर्चैरावेष्ट्य, तद्वहिर्भूपरे आग्नेयादिकोणेषु ओर्हो-हंसः इति प्रतिकोणं विलिख्य पूर्वादिष्वतुर्दिक्षु सोर्हहंसः इति प्रतिदिशं विलिखेत् । एतच्चान्नं प्रोक्तविधिना धारयेत् प्रोक्तफलदं भवतीति ॥

अथ वेदोक्तनवग्रहविधानम् । तत्र स्मृतिसंग्रहे—

विधानं ग्रहमन्त्राणां वक्ष्ये सर्वसमृद्धिदम् । आ कृष्णेन सहस्रांशोरिमं देवा तथेन्दवे ॥ १ ॥

अग्निर्मूर्धेति भौमाय उदुध्यस्व बुधाय च । बृहस्पतेति च गुरोः शुक्रायाभात्परिष्कृतः ॥ २ ॥

शनैश्चरस्य मन्त्रोऽयं शनो देवीरुदाहृतः । कया न इति राहोश्च केतुं कृण्वंस्तु केतवे ॥ ३ ॥

आप्यायस्वेति चेन्दोश्च शुक्रन्त इति वा भृगोः । नव मन्त्राः समुद्दिष्टाः सर्वे व्याहृतिपूर्वकाः ॥ ४ ॥

(१) आ कृष्णेनेति मन्त्रस्य हिरण्यस्तूपसंज्ञकः । ऋषिः प्रोक्तस्तत्सिद्धिपुं छन्दः सूर्यस्तु देवता ॥ ५ ॥

इष्टकामार्थसिद्ध्यर्थं विनियोग उदाहृतः । व्याहृतिप्रयमादौ स्यादा कृष्णेन हृदीरितम् ॥ ६ ॥

तथैव रजसा चेति शिरश्च समुदाहृतम् । शिलायां च समुद्दिष्टं वर्तमानो निवेशयन् ॥ ७ ॥

कवचे चामृतं चैव मर्त्यं चेति समीरयेत् । हिरण्यवयेन सविता रथेनेति त्रिनेत्रके ॥ ८ ॥

शेषमन्त्रे समुद्दिष्टं षडङ्गन्यास ईरितः । हृदयाय नमः प्रोक्तं शिरसे चाग्निवज्रभा ॥ ९ ॥

शिलायै वषट्स्थुक्तं कवचाय हुमीरितम् । नेत्रत्रयाय वौषट् च अस्त्राय फड्दीरितम् ॥ १० ॥

एवं षडङ्गं त्रिम्यस्य षडङ्गासं समाचरेत् । आ कृष्णेनेति शिरसि ललाटे रजसेति च ॥ ११ ॥

वर्तमानो निवेशयन् मुखेऽमृतमद्यो हृदि । मर्त्यं चेति च नामौ स्वात् कट्यां हिरण्यवयेन तु ॥ १२ ॥

जङ्घयोः सवितेत्पूर्वोः रथेनेति च जानुनोः । आ देवो याति पदयोर्ध्वनानि ततः परम् ॥ १३ ॥

परमिति विधायैवं ध्यानं कुर्यात् समाहितः । ..... ॥

पद्मासनः पद्मकरो दिवाहुः पद्मसुतिः सप्ततुरङ्गवाहः ।

दिवाकरो लोकगुरुः किरीटी मणि प्रसादं विदधातु देवः ॥ १४ ॥

ध्यात्वेनं पूजयेत् सूर्यं वृत्तं षट्कोणकं तथा । वृत्तमष्टदलं वाहो वृत्तं भूमिपुरं तथा ॥ १५ ॥

चतुर्द्वारसमायुक्तं मण्डलेऽस्मिन् प्रपूजयेत् । मध्ये रविं सुसंपूज्य षट्कोणे तु षडङ्गकम् ॥ १६ ॥

तद्वहिर्वसुपत्रेषु पूर्वाधं तु प्रदक्षिणम् । सोमं भौमं तथा सौम्यं गुरुशुक्रौ शनिं तथा ॥ १७ ॥

राहुं केतुं च संपूज्य स्वस्वमन्त्रैर्विशेषतः । भूपुरे लोकपालांश्च पूर्वादिक्रमतो यजेत् ॥ १८ ॥

इन्द्रमग्निं यमं चैव निर्वृतिं वरुणं तथा । वायुं कुबेरमीशानं ब्रह्माणं शेषमेव च ॥ १६ ॥
 वासवेशानयोर्मध्ये ब्रह्माणं पूजयेत् तथा । रघोवरुणयोर्मध्ये क्षन्तमपि पूजयेत् ॥ २० ॥
 तल्लिङ्गकैश्च मन्त्रैर्वा नाममन्त्रैश्च पूजयेत् । तदस्त्राणि ततो वाद्ये वज्रं शक्तिं च दण्डकम् ॥ २१ ॥
 खड्गं पाशं सृष्टिं चैव शूलं पद्मं सुदर्शनम् । एवं संपूज्य विधिवदुपचारैर्मनोरमैः ॥ २२ ॥
 अष्टोत्तरसहस्रं वा शतमष्टाधिकं तु वा । तदग्रे मन्त्रमावर्त्य स्तुता देवं विसर्जयेत् ॥ २३ ॥
 एवं यः पूजयेद्भक्त्या भास्करं ग्रहनायकम् । ग्रहपीडां विजित्याशु सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ २४ ॥
 अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवो दिवाकरः ॥ २५ ॥
 (२) इमं देवेति मन्त्रस्य गौतम ऋषिरीरितः । विराट् छन्दो देवतात्र सोमः सर्वार्थसिद्धये ॥ २६ ॥
 विनियोगः समाख्यात इमं देवा तथैव च । असपत्नं सुवर्ध्वं च हृदयं महते ततः ॥ २७ ॥
 चत्राय शिर आरूपातं महते च ततः परम् । ज्यैष्ठ्यायेति शिखा मोक्षा महते च पुनर्वदेत् ॥ २८ ॥
 जानराज्याय कवचमिममेति च मुख्यं च । पुत्रं नेत्रं ततोऽस्मै च विशेषं समुदाहृतम् ॥ २९ ॥
 एवं न्यस्य षडङ्गानि पदन्यासं समाचरेत् । इमं देवेति शिरस्यसपत्नमिति भालके ॥ ३० ॥
 सुवर्ध्वं मुखदेशे तु महते च ततः परम् । चत्राय हृदयं प्रोक्तं महते च ततः परम् ॥ ३१ ॥
 ज्यैष्ठ्याय ऊर्वोर्महते जानराज्याय जानुनोः । इमममुख्यं च पुत्रं शुक्लयोस्तदनन्तरम् ॥ ३२ ॥
 अस्त्रै विशे पादयोश्च पदन्यास उदाहृतः । ..... ॥

श्वेताम्बरः श्वेतविभूषणश्च श्वेतसुतिर्दण्डधरो द्विबाहुः ।

चन्द्रोऽमृतात्मा वरदः किरीटी मयि प्रसादं विदधातु देवः ॥ ३३ ॥

एमं ध्यात्वा स्वपुरतः पूजामण्डलमालिखेत् । चतुरस्रं च षट्कोणं वसुपत्रं च भूपुरम् ॥ ३४ ॥
 मध्ये देवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः । षट्कोणे तु षडङ्गानि वसुपत्रे कुजादिकान् ॥ ३५ ॥
 भूपुरे लोकपालाश्च महिर्बजादिकान् यजेत् । यथापूर्वं जपं कृत्वा समर्प्य विधिपूर्वकम् ॥ ३६ ॥
 स्तुता नत्वा च संप्रार्थ्य स्वात्मन्पुद्गासमेत् सुधीः । एवं यः पूजयेद्भक्त्या सुधांशुं ग्रहनायकम् ॥ ३७ ॥
 ग्रहपीडां विजित्याशु सर्वान् कामानवाप्नुयात् । अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी ॥ ३८ ॥
 अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सुधाकरः । (३) अग्निर्मूर्धेति मन्त्रस्य विरूपाक्ष ऋषिः स्मृतः ॥ ३९ ॥
 गायत्रीञ्छन्द आरूपातं देवता स्वान्महीसुतः । इष्टकामोर्धसिद्धयर्थं विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ ४० ॥
 वैदिकेषु च सर्वेषु न्यासे चैव जपे हुते । व्याहृतित्रयसंयुक्तं साधकामीष्टसिद्धिदम् ॥ ४१ ॥
 व्याहृतित्रयसंयुक्तमग्निर्मूर्धा हृदि स्मृतम् । दिवः ककुद् शिरः प्रोक्तं पतिः पृथिव्या जपं शिखा ॥ ४२ ॥
 अर्पां वर्मणि रेतंसि नेत्रमक्षं च जिह्वति । षडङ्गमेवं चिन्वन् पदन्यासं समाचरेत् ॥ ४३ ॥
 अग्निर्मूर्धेति शिरसि ललाटे दिव इत्यपि । मुखे ककुदिति पतिर्नाभौ कट्यां ततः परम् ॥ ४४ ॥

पृथिव्या अयमपामूर्वोजानुनोः पदद्वयम् । रतांसि गुन्फयोन्यसेन पादयोश्चैव जिन्वति ॥ ४५ ॥
एवं विन्ध्यस्य विधिवत् ततो ध्यायेदनन्यधीः । ॥

रक्ताम्बरो रक्तवपुः किरीटी चतुर्भुजो मेघगमो गदाधरः ।

धरासुतः शक्तिधरश्च शूली सदा मम स्थावरदः प्रशान्तः ॥ ४६ ॥

एवं भौमं चिरं ध्यात्वा पूजामण्डलमालिखेत् । त्रिकोणं चैव पद्कोणं वसुपत्रं च भूपुरम् ॥ ४७ ॥

मध्ये देवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः । पद्कोणेषु षडङ्गानि वसुपत्रे बुधादिकान् ॥ ४८ ॥

चतुरस्रे लोकपालान् वज्रादींश्च ततो वहिः । संपूज्यैवं यथापूर्वं जप्त्वा स्तुत्वा विसर्जयेत् ॥ ४९ ॥

एवं यः पूजयेद्भक्त्या भूमिपुत्रं वृद्धव्रतः । ग्रहपीडां विजित्याशु सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ ५० ॥

अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ ५१ ॥

(४) उद्बुध्यस्वेति मन्त्रस्य परमेष्ठी ऋषिः स्मृतः । त्रिष्टुप् छन्दो देवतात्र बुधोऽभीष्टार्थसिद्धये ॥ ५२ ॥

विनियोगः समाख्यात उद्बुध्यस्व ततः परम् । अग्ने प्रतीति तन्पश्चाज्जागृहि त्वं हृदि स्मृतम् ॥ ५३ ॥

इष्टापूर्ते शिरः प्रोक्तं संसृजेधामयं च तु । शिखा अस्मिन् सधस्ये तु कवचाय हुमीरयेत् ॥ ५४ ॥

अध्युत्तरस्मिन्निभेदेवा नेत्रमञ्च उदाहृतः । ततोऽस्त्रे च प्रविन्यसेद् यजमानश्च सीदत ॥ ५५ ॥

एवं षडङ्गं विन्यस्य पदन्यासं समाचरेत् । उद्बुध्यस्वेति शिरसि अग्ने प्रति ललाटके ॥ ५६ ॥

जागृहि त्वं मुखे चैवमिष्टापूर्ते हृदि स्मृतम् । संसृजेधामयं चेति नाभावस्मिस्ततः परम् ॥ ५७ ॥

सधस्ये इति कट्यां वै अध्युत्तेति ततः परम् । रस्मिन् ऊर्वोस्ततो विश्वे देवा इति च जानुनोः ॥ ५८ ॥

गुन्फयोर्यजमानश्च पादयोः सीदतेति च । एवं न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेद् देवमनन्यधीः ॥ ५९ ॥

पीताम्बरः पीतवपुः किरीटी चतुर्भुजो दण्डधरश्च सौम्यः ।

सिंहस्थितश्चन्द्रसुतो हरिप्रियः सदा मम स्थावरदस्तु सौम्यः ॥ ६० ॥

एवं ध्यात्वा स्वपुरतः पूजामण्डलमालिखेत् । वाशाकारं लिखेन्मध्ये वहिः पद्कोणमालिखेत् ॥ ६१ ॥

बहिरष्टदलं पञ्च तद्वाहिर्भूपुरं लिखेद् । मध्ये ध्रुवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः ॥ ६२ ॥

पद्कोणे तु षडङ्गानि पञ्चे गुर्वादिकान् यजेत् । भूपुरे लोकपालांश्च बहिर्वज्रादिकान् यजेत् ॥ ६३ ॥

एवं यः पूजयेद्भक्त्या बुधं सोमसुतं बुधः । ग्रहपीडां विजित्याशु सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ ६४ ॥

अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः ॥ ६५ ॥

(५) बृहस्पते अतीत्यस्य ऋषिर्गुत्समदः स्मृतः । त्रिष्टुप् छन्दो देवता च बृहस्पतिरुदाहृतः ॥ ६६ ॥

इष्टकामार्थसिद्ध्यर्थे विनियोगः प्रकीर्तितः । बृहस्पते अति यदर्यो हृदि प्रतिविन्यसेत् ॥ ६७ ॥

ततश्चार्हाद् द्युमदिति शिरः प्रोक्तं विभाति च । क्रतुमञ्च शिखा प्रोक्ता जनेषु कवचं मतम् ॥ ६८ ॥

यद्दीदयञ्चवसर्तप्रजात इति नेत्रके । तदसासु द्रविणमिति धेहि चित्रं तदस्त्रकम् ॥ ६९ ॥

पदङ्गमेवं विन्यस्य पदन्यासमथाचरेत् । बृहस्पते इति शिरसि अति यदर्थो ललाटे ॥ ७० ॥
 मदीदद्युमदिति मुखे विभाति क्रतुमद् हृदि । जनेषु नाभौ यद्दीदयत् कर्त्या शशसर्त च ॥ ७१ ॥
 गजात तदिति चोर्वोः अस्मासु द्रविणं तथा । ज्ञान्वोर्धेहि तथा गुल्फे चित्रं चेति च पादयोः ॥ ७२ ॥
 एवं न्यासविधिं कृत्वा ध्यायेद् देवमनन्यधीः । ॥ ७३ ॥

पीताम्बरः पीतवपुः किरीटी चतुर्भुजो देवगुरुः प्रशान्तः ।

तथाचक्षुत्रं च कमण्डलुं चाभीष्टं च विभ्रद्वरदोऽस्तु मङ्गम् ॥ ७३ ॥

एवं ध्यात्वा स्वपुरतो मण्डलं विलिखेत् सुधीः । चतुरस्रं तथा दीर्घं बहिः पदकोणमालिखेत् ॥ ७४ ॥
 तद्बहिर्वसुपत्राढ्यं बहिर्भूविम्बमालिखेत् । मध्ये देवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः ॥ ७५ ॥
 पदकोणे तु षडङ्गानि शुक्रादीन् वसुपत्रके । भूपुरे लोकपालांश्च वज्रादींस्तद्बहिर्विजेत् ॥ ७६ ॥
 पूर्ववन्मन्त्रमाजप्य स्तुत्वा नृत्वा विसर्जयेत् । एवं यः पूजयेद्भक्त्या सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ ७७ ॥
 अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ ७८ ॥
 (६) अन्नात्परिष्कृत इति मन्त्रस्य ऋषयः स्मृताः । प्रजापत्यश्विनौ चैव सरस्वती तथैव च ॥ ७९ ॥
 इन्द्रश्चातिजगती च च्छन्दः शुक्रोऽत्र देवता । इष्टकामार्थसिद्ध्यर्थं विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ ८० ॥
 अन्नात्परिष्कृतो हृदि रसं ब्रह्म तथैव च । एषा व्यपिषन्धिरथैव च त्रं पयस्तथा शिरसा ॥ ८१ ॥
 सोमं प्रजापतिर्वर्म ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् । नेत्रं विपानं शुक्रं चाप्यन्धसेत्यस्त्रमीरितम् ॥ ८२ ॥
 इन्द्रस्वेति च तत्पश्चात् पदन्यासमथाचरेत् । अन्नात्परिष्कृतः शिरो रसं ब्रह्मणेति ललाटके ॥ ८३ ॥
 व्यपिषत् च त्रं मुखं चैव पयः सोमं हृदि स्मृतम् । प्रजापतिर्नाभिदेशे ऋतेन सत्यमित्यपि ॥ ८४ ॥
 इन्द्रियं कटिदेशे विपानं गुह्यप्रदेशके । शुक्रं वृषणयोरन्धस इत्पूर्वोस्तथैव च ॥ ८५ ॥
 इन्द्रसेन्द्रियमिदं पय इत्येव जानुनोः । ततोऽमृतं मधु पदोः पदन्यास उदाहृतः ॥ ८६ ॥

श्वेताम्बरः श्वेतवपुः किरीटी चतुर्भुजो दैत्यगुरुः प्रशान्तः ।

तथाचक्षुत्रं च कमण्डलुं च दण्डं च विभ्रद् वरदोऽस्तु मङ्गम् ॥ ८७ ॥

एवं शुक्रं चिरं ध्यात्वा पूजामण्डलमालिखेत् । पदकोणं लिखेदादौ पदकोणं वसुपत्रकम् ॥ ८८ ॥
 भूपुरं तद्बहिर्लेख्यं चतुर्द्वारोपशोभितम् । मध्ये देवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः ॥ ८९ ॥
 पदकोणे तु षडङ्गानि शन्यादीन् वसुपत्रके । भूपुरे लोकपालांश्च वज्रादींस्तद्बहिर्विजेत् ॥ ९० ॥
 प्राग्वन्मन्त्रं जपित्वा तु स्तुत्वा नृत्वा विसर्जयेत् । एवं यः पूजयेद्भक्त्या सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ ९१ ॥
 अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ ९२ ॥
 (७) शन्नो देवीति मन्त्रस्य दध्याढ्यार्यवस्व ऋषिः । नायत्री च्छन्द आख्यातं देवता शनिरीरितः ॥ ९३ ॥
 इष्टकामार्थसिद्ध्यर्थं विनियोगः प्रकीर्तितः । शन्नो देवीति हृदयं रभिष्टये शिरः स्मृतम् ॥ ९४ ॥

आपो भवन्त्विति शिखा पीतये कवचं मतम् । शं योरभि च नेत्रं स्यादपि स्रवन्तु नस्तथा ॥६५॥
अस्त्रमिति षडङ्गानि पदन्यासं समाचरेत् । शङ्खः शिरसि देवीश्च ललाटेऽभिष्टुये मुखे ॥६६॥
आपो भवन्त्विति नाभौ पीतये कटिदेशके । शं योरुर्वोरभि जान्वोः स्रवन्तु न इति पदोः ॥६७॥

नीलाम्बरः शूलधरः किरीटी गृध्रास्थितस्त्रामकरो धनुष्मान् ।

चतुर्भुजः सूर्यसुतोऽप्रशान्तः सदास्तु मद्यं वरदोऽन्धगामी ॥ ६८ ॥

एवं ध्यात्वा स्वपुरतः पूजामण्डलमालिखेत् । लिखेद् धनुराकारं षट्कोणं तद्वहिर्न्यसेत् ॥६९॥
बहिरष्टदलं पद्मं तद्वहिर्भूपुरं न्यसेत् । मध्ये देवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः ॥ १०० ॥
षट्कोणेषु षडङ्गानि मध्ये राह्यादिकान्वजेत् । भूपुरे लोकपालांश्च तद्वहिर्होतिपूजनम् ॥ १०१ ॥
एवं यः पूजयेद्भवत्या सर्वान् कामानवाप्नुयात् । अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी ॥१०२॥
ग्रहपीडां विजित्याशु सर्वसौख्यसमन्वितः । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ १०३ ॥
(८) कथा न इति मन्त्रस्य वामदेव ऋषिः स्मृतः । गायत्री च्छन्द आख्यातं देवता राहुरीरितः ॥१०४॥
कथा नो हृदयं चित्र आधुवद् शिर ईरितम् । ऊती सदावृधः शिखा सखा कवचमीरितम् ॥ १०५ ॥
कथा नेत्रं तथासं च ततः शशिष्ठया कृता । षडङ्गमेवं विन्यस्य पदन्यासमथाचरेत् ॥ १०६ ॥
कथा शिरसि नो भाले चित्र इत्यास्यदेशके । आधुवद् हृदये ऊती नाभौ कट्यां सदावृधः ॥१०७॥
सखा ऊर्वोः कथा जान्वोर्गुल्फयोश्च शशिष्ठया । कृतेति पादयोर्न्यस्य ध्यानं कुर्यात् समाहितः ॥१०८॥

नीलाम्बरो नीलवपुः किरीटी करालवक्त्रः करवालशूली ।

चतुर्भुजश्चक्रधरश्च राहुः सिंहासनस्थो वरदोऽस्तु मद्यम् ॥ १०९ ॥

एवं ध्यात्वा स्वपुरतो मण्डलं तु समालिखेत् । शूर्पाकारं लिखेन्मध्ये बहिः षट्कोणमालिखेत् ॥११०॥
तद्वहिर्वसुपत्राञ्जं तद्वहिर्भूपुरं लिखेत् । मध्ये देवं समावाह्य पूजयेदुपचारकैः ॥ १११ ॥
षट्कोणेषु षडङ्गानि पद्मे केत्वादिकान् ग्रहान् । भूपुरे लोकपालांश्च वज्रादीनि ततो बहिः ॥११२॥
एवं यः पूजयेद्भवत्या सर्वान् कामानवाप्नुयात् । ग्रहपीडां विजित्याशु दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥११३॥
अरोगी दीर्घजीवी च पुत्रवान् धनवान् सुखी । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥११४॥
(९) केतुं कृण्वन्निति मनोर्मधुच्छन्दा इति स्मृतः । गायत्री च्छन्द आख्यातं देवता केतुरीरितः ॥११५॥
सर्वाभीष्टार्थसिद्ध्यर्थं विनियोगः प्रकीर्तितः । केतुं कृण्वन्निति हृदये केतवे शिर ईरितम् ॥ ११६ ॥
पेशो मर्या शिखा मोक्षा वर्म प्रोक्तमपेशसे । सप्तपद्भिरिति नेत्रमजावया इत्यस्त्रकम् ॥ ११७ ॥
षडङ्गमेवं विन्यस्य पदन्यासं समाचरेत् । केतुं शिरसि कृण्वन्श्च ललाटेऽकेतवे मुखे ॥ ११८ ॥
पेशो हृदि च मर्या चापेशसे कटिदेशके । समूर्वोश्च उपवृश्च जान्वोश्चाजावयाः पदोः ॥११९॥

मो द्विधाह्वरदो गदाधरो मृधामनस्यो विकृताननश्च ।

द्विष्टकेयूरविभूषितो यः स चास्तु मे केतुगणः प्रशान्त्यै ॥ १२० ॥

इति ध्यात्वा स्वपुरतो मण्डलं विलिखेत् सुधीः । प्राम्बन्मण्डलमालिख्य ध्वजं मध्ये समालिखेत् ॥ १२१ ॥

पूजनादिविसर्गान्तं पूर्ववच्च समापयेत् । आदित्याद्या दले पूज्या अन्यत् सर्वं च पूर्ववत् ॥ १२२ ॥

यो भक्त्या पूजयेद् देवं सर्वान् कामानवाप्नुयात् । ग्रहपीडां विजित्याशु नीरोगी सुखमेधते ॥ १२३ ॥

पुत्रवान् धनवांश्चैव जायते भुवि मानवः । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः ॥ १२४ ॥

इति । अर्धेति पामाकृष्णेनेत्यादिसूर्यादिनवग्रहमन्त्राणां प्रयोगविधिर्लिख्यते-तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि हिरण्यस्तूपञ्चवधे नमः । मुखे त्रिष्टुपल्लवसे नमः । हृदये श्रीसूर्याय देवतायै नमः । इति विन्यस्य ममेष्टकाम्यार्थे विनियोगः इति कृताञ्जलिं कृत्वा, ओं भूर्भुवःस्वः आरुण्येन हृदयाय नमः । एवं रजसा शिरसे स्वाहा । वर्तमानो निवेशयन् शिखा० । अमृतं मर्त्यं च कवचाय० । हिरण्ययेन सविता रथेन मेघत्रय० । आदेवो याति भुवनानि पश्यन् ब्रह्माय० । एवमङ्गुष्ठादिकरतस्त्रास्तं करयोर्वि-
न्यस्य हृदयादिषडङ्गेष्वपि न्यसेत् । तत आरुण्येन शिरसि । रजसा ललाटे । वर्तमानो निवेशयन्मुखे । अमृतं हृदये । मर्त्यं च नाभौ । हिरण्ययेन कट्यां । सविता जह्वयोः । रथेन ऊर्वोः । आदेवो याति जाग्वोः । भुवनानि पश्यन् पादयोः । इति विन्यस्य ध्यानमानसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना वृत्तगर्भं पदकोणं तदुपरि वृत्तं तदुपर्यष्टदलं तदुपरि वृत्तं तदुपरि भूपुरं चतुर्हारापशोभितामिति पूजायन्त्रं विलिख्य, स्वपुरतः मन्त्राभ्याभ्यर्च्यार्च्यविस्थापनाद्यात्मपूजान्ते मण्डकादिपरतस्त्रास्तं पीठमभ्यर्च्य जयादिपीठशङ्कीः समभ्यर्च्य, ह्रींसर्गशक्तिकमलासनाय नमः, इति समस्तं पीठं संपूज्य मूलेन मूर्तिं परिकल्प्य मध्ये सूर्य-
मावाहयेत् । यथा-किरीटिनं पद्मासनं पद्मकरं पद्मगर्भसमाकृतिं सप्ताम्भं द्विभुजं कलिक्रदेशजं काश्यपल-
गोत्रं विश्वामित्रार्चं त्रिष्टुपल्लवसं रक्ताम्बरधरं रक्तभरत्भूषितं रक्तगन्धानुलेपिनं रक्तध्वजचक्रत्रयताकिनं मुकु-
टकेयूरमणिभूषितमार्कट्य रथं मेघं प्रदक्षिणोर्कुर्वीकं प्रहमण्डले प्रविष्टमधिदेवताभिस्तद्वितं प्रत्यधिदेवतेभ्यस्स-
दितं रक्तवृत्तमण्डले पूर्वमुखमावाहयामि, इत्यावाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य, ओं भूर्भुवःस्वः श्रीसूर्याय नमः
इति मन्त्रेण षोडशोपचारपूजां कुर्यात् । तत्रासनादिपुष्पोपचारान्ते पदकोले चक्राणि प्राम्बत् संपूज्य,
अष्टपत्रेषु देवाग्नादिमादक्षिण्येन-सोमाय नमः । भीमाय० । बुधाय० । बृहस्पतये० । शुक्राय० । शनै-
श्वराय० । राहवे० । केतुगणेश्वर्यो नमः । इति संपूज्य, चतुरस्रे लोकपालांस्तदायुधानि च संपूज्य
पुनर्धूपदीपादिकं निवेद्य, मूलमन्त्रं यथाशक्ति जपित्वा जपं समर्थं स्तोत्रं पठेत् । श्रीसूर्य उवाच

साधु साम्ब महाबाहो मृशु जाम्बवतीसुत । जपन्नामसहस्रेण पठस्वेमं स्तवं शुभम् ॥ १ ॥

यानि नामानि गुह्यानि पवित्राणि शुभानि च । तानि ते कथयिष्यामि मयसादवधारय ॥ २ ॥

विकर्तनो विरस्वांश्च मार्तण्डो मास्करो रविः । लोकप्रकाशकः श्रीमान् लोकचक्षुर्ग्रहेश्वरः ॥ ३ ॥

लोकसाक्षी त्रिलोकेशः कर्ता हर्ता रविग्रहः । तैपनः पवनश्चैव शुचिः सप्ताश्ववाहनः ॥ ४ ॥

शुभदः कामदः पुण्यो वरेण्यो लोकपावनः । सुमगो निर्भगो मानुः शुभाशुभनिदर्शनः ॥ ५ ॥

गभस्तिहस्तो ब्रह्मण्यः सर्वदेवनमस्कृतः । एवं त्रिंशच्चामधेवः स्तव इष्टः सदा मम ॥ ६ ॥

आरोग्यश्रीकरश्चैव कुलहृदियशस्करः । य एतेन महाबाहो मध्याह्नाभ्युदये ॥ ७ ॥
 स्तौति मां प्रयतो भूता सर्वपापैः प्रमुच्यते । मानसं वाचिकं वापि कर्मजं वापि दृष्टकृतम् ॥ ८ ॥
 एष जाप्यश्च होम्यश्च सन्ध्योपासनयोस्तथा । धूपमन्त्रोऽर्घ्यमन्त्रश्च बलिमन्त्रमर्थवत् च ॥ ९ ॥
 अन्नप्रदाने स्नाने च प्राणिपाते प्रदक्षिणे । वृजितोऽयं महामन्त्रः सर्वकर्मणि साधकैः ॥ १० ॥
 एवमुक्त्वा तु भगवान् भास्करो जगदीश्वरः । आमन्त्र्य कृष्णतनयं तत्रैवान्तरधीयत ॥ ११ ॥
 साम्बोऽपि स्तवराजं च श्रुत्वा सप्ताश्ववाहनात् । प्रीतात्मा विजयी श्रीमान् तस्माद्रोगात् प्रमुक्त्वान् ॥ १२ ॥
 पुत्रान् पौत्रान् धनं कामांश्च भते नात्र संशयः । सर्वशत्रून् निहन्त्याशु नोद्वारमिव भास्करः ॥ १३ ॥

इति हरिसुतरोगध्वंसनं स्तोत्रमेतत् पठति यदि हि भक्त्या प्रातरुत्थाय नित्यम् ।

स भवति गतरोगः सर्वसंपत्तिर्वापेत्तपनसदृशतेजाः सूर्यलोकं प्रयाति ॥ १४ ॥

इति सूर्यस्तोत्रम् ॥

अथ अन्द्रमन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्तं मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि गौतमाय नमः । मुखे विराट्छन्दसे नमः । हृदये श्रीसोमाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्वाहिनियो-
 गमुक्त्वा, व्याहृतित्रयपूर्वकं सर्वत्र इमं देवा असपत्नं सुवर्धं हृदयाय नमः । महते क्षत्राय शिरसे० ।
 महते जैष्ठ्याय शिखायै० । महते जानराज्याय कवचाय० । इमममुष्य पुत्रं नेत्रत्र० । अस्यै विशे अस्त्रा० ।
 इति करपङ्क्त्यासं विधाय, इमं देवा शिरसि । असपत्नं तलाटे । सुवर्धं मुखे । महते क्षत्राय हृदये ।
 महते ज्यैष्ठ्याय ऊर्वोः । महते जानराज्याय जाम्बोः । इमममुष्य पुत्रं शुल्कयोः । अस्यै विशे पादयोः ।
 इति विन्यस्य, यानमानसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना चतुरस्रगर्भं षट्कोणं तदुपरि वृत्तं तल्लक्षणमष्टलं
 तदुपरि वृत्तं तदुपरि भूपुरं चतुर्द्वारोपशोभितं पूजामण्डलं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्प्यादिरुथाप-
 नाद्यात्मपूजान्ते प्राग्वात् पीठं संपूज्य, मध्ये मूलेन मूर्ति परिकल्प्य तत्र सोममावाहयेत् । यथा—किरीटिनं
 श्वेताम्बरधरं दशभुजं श्वेतभूषणं पाशपाणिं द्विबाहुं वनायुदेशजमग्निगोत्रमात्रेयार्चनतुष्टपुष्पवृक्षं श्वेताभरणभू-
 चितं श्वेतगन्धानुलेपनं श्वेतपञ्चजम्बवपताकिनं मुकुटकेयूरमणिभूषितमारुह्य रथं दिव्यं मेढं प्रदक्षिणीकुर्वाणं
 ग्रहमण्डले प्रविष्टमधिदेवता (वक्त्र) सहितं प्रत्यधिदेवतोमासहितं चतुरस्रमण्डले प्रत्यङ्मुखं सोममावाह-
 यामि, इत्याद्याद्यावाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य, प्राग्वात् षोडशोपचारपूजां कुर्यात् । तत्रासनादिपुष्पोपचारान्ते
 प्राग्वात् षट्कोणे षडङ्गानि, पत्रेषु पूर्वादिभौमाद्यष्टौ ग्रहान्, चतुरस्रे लोकपालांस्तद्वाहो वज्राद्यायुधानि च
 प्राग्वात् संपूज्य धूपदीपादिजपान्तं कर्म समाप्य स्तोत्रं पठेत् ।

सोमो हिमांशुः सर्वात्मा सर्वज्ञोऽथ दयानिधिः । श्रीभ्राताऽयधिसंभूत ओषधीशो निशाकरः ॥ १ ॥

दुग्धान्धिनन्दनश्चन्द्रः कुमुदासः कलानिधिः । इन्दुर्जैवात्रिको नक्षत्रेशश्च मृगलाञ्छनः ॥ २ ॥

द्विजराजो विभुः श्रीमान् महादेवप्रियङ्करः । अमृतात्मा मनोजातश्चन्द्रमाश्च सुधाकरः ॥ ३ ॥

पञ्चविंशतिनामानि प्रातरुत्थाय यः पठेत् । आधुरारोग्यमैश्वर्यं लभते नात्र संशयः ॥ ४ ॥

निपरीतोऽपि शुभ्रांशुः प्रीतस्तस्य सदा भवेत् । महादेव जातिमल्लीपुष्पगोधीरसभिर्भै ॥ ५ ॥

सोमं सोम्या भवास्माकं सर्वदा ते नमो नमः । ..... ॥

इति नमस्तोत्रम् ।

अथ भौममन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्रासायामत्रयं कृत्वा, शिरसि विरूपा-
क्षाय ऋषये नमः । मुखे गायत्रीचन्द्रसे नमः । हृदये श्रीभौमाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्वद्वि-
नियोगमुक्त्वा, अग्निर्मूर्धा हृदयाय नमः । दिवः ककुत् शिरसे० । पतिः पृथिव्या अयं शिखायै० । अपां
कवचाय० । रतांसि नेत्रत्र० । जिन्वति अस्त्राय० । इति करपङ्क्त्यासं विधाय, अग्निः शिरसि । मूर्धा
ललाटे । दिवः मुखे । ककुत् हृदये । पतिर्नाभौ । पृथिव्याः कट्यां । अयं ऊर्वोः । अपां जाम्बोः ।
रतांसि गुल्फयोः । जिन्वति पादयोः । इति विन्यस्य, ध्यानमानसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना त्रिको-
णपट्टकोणाष्टलभूपुरात्मकं धूमायन्त्रं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते मण्डकादि-
परतत्त्वान्तं पीठं संपूज्य, मूलेन मूर्तिं परिकल्प्य तत्र भौममावाहयेत् । यथा—किरीटिनं रत्नमाल्याम्बरधरं रत्न-
शलगदाधरं चतुर्भुजं मेघगमनमवान्तिदेशोद्भवं घासेष्टगोत्रजं जमेदन्धार्चं जगतोच्छन्दसं रत्नाम्बरधरं रत्नाभर-
णभूषितं रत्नमालयानुलेपनं रत्नचन्द्रत्रयजपताकिनं मुकुटकेयूरमणिभूषितमाकृष्टं रथं दिव्यं मेढं प्रदक्षिणीकु-
र्वाणं ग्रहमण्डले प्रविष्टमधिदेवताभूमिसहितं प्रत्याधिदेवतास्कन्दसहितं त्रिकोणरत्नमण्डले दक्षिणमुखमङ्गारक-
मावाहयामि, इत्याद्यावाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य, प्राग्वदासनादिपुष्पोपकारान्ते पट्टकोणे षडङ्गानि, पत्रेषु
पूर्वादिविधाद्यष्टौ ग्रहांश्चतुरस्रं लोकपालांस्तथायुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिजपान्तं कर्म समाप्य स्तोत्रं पठेत् ।

मङ्गलो भूमिपुत्रश्च अणुहर्ता धनप्रदः । स्थिरासनो महाकायः सर्वकर्मावबोधकः ॥ १ ॥

लोहितो लोहिताङ्गश्च सामगानां कृपाकरः । धरात्मजः कुजो भौमो भूतिदो भूतिदायकः ॥ २ ॥

अङ्गारको यमर्षैव सर्वरोगापहारकः । सृष्टिकर्तापहर्ता च सर्वकामफलप्रदः ॥ ३ ॥

एतानि कुजनामानि प्रातरुत्थाय यः पठेत् । आयुरारोग्यमैश्वर्यं लभते नात्र संशयः ॥ ४ ॥

यः शृणोति कुजस्तोत्रं चिरं जीयात् स मानवः । गोसहस्रफलं तस्य विष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ ५ ॥

भौमपीठां विजित्याशु ग्रहपीठाश्च दारुणाः । भौमप्रसादादिष्टं स्यात् सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ६ ॥

कुज कुप्रभवो नित्यं मङ्गल्यः परिपठ्यसे । अमङ्गलं निहत्याशु सर्वदा यच्छ मङ्गलम् ॥ ७ ॥

इति भौमस्तोत्रम् ॥

अथ बुधमन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्रासायामत्रयं कृत्वा, शिरसि परमेष्ठिने
ऋषये नमः । मुखे त्रिष्टुप्चन्द्रसे नमः । हृदये श्रीबुधाय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्वद्विनियो-
गमुक्त्वा, उद्बुध्यस्वाग्रे प्रति आगृहि त्वं हृदयाय नमः । इष्टापूते शिरसे० । संसृजेधामयं च शिखा० ।
अस्मिन्सधस्थे कवचाय० । अभ्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवा नेत्रत्र० । यजमानश्च सीदत अस्त्राय० । इति करपङ्क्त्या-
न्यासं विधाय, उद्बुध्यस्व शिरसि । अग्रे प्रति ललाटे । आगृहि त्वं मुखे । इष्टापूते हृदये । संसृजे-
धामयं च नाभौ । अस्मिन्सधस्थे कट्यां । अभ्युत्तरस्मिन् ऊर्वोः । विश्वेदेवा जाम्बोः । यजमानश्च गुल्फयोः ।
सीदत पादयोः । इति विन्यस्य, ध्यानादिमानसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना बाणाकारमण्डलगर्भपट्टको-
णाष्टलभूपुरात्मकं मण्डलं विलिख्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते प्राग्वत् पीठपूजां विधाय, मन्त्रे

मूलेन मूर्तिं परिकल्प्य बुधमावाहयेत् । यथा—किरीटिनं पीतमाल्याम्बरधरं पीतवर्णकणिकारसमयुतिं
सङ्गचर्मगदापाणिं सिंहस्थं चरदं मगधदेशजं अग्निगोत्रं भगद्वाज्याय बृहतीच्छन्दसं पीताम्बरधरं पीताभरण-
भूषितं पीतगन्धानुलेपनं पीतच्छत्रध्वजपताकिनं मुकुटकेयूरमणिशोभितमाकृष्टं रथं मेरुं प्रदक्षिणीकुर्वाणं
ग्रहमण्डले प्रविष्टमधिदेवताविष्णुसहितं प्रत्यधिदेवताविष्णुसहितं वाणाकारमण्डले दक्षिणामुखं बुधमावा-
हयामि, इत्यावाह्यं, आवाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य, प्राग्वदात्मनपूजादिपुष्पोपचारान्ते पदकोशे तु पङ्क्तानि,
अष्टदलेषु प्राग्वद् बृहस्पत्याद्यष्टौ ग्रहान्, चतुरस्रे लोकपालांस्तदयुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिजपान्तं
कर्म समाप्य स्तोत्रं पठेत् ।

प्रियङ्गुकालिकारयामः पीतवर्णमहाद्युतिः । बोधनः शशिपुत्रश्च सौम्यः सौम्यग्रहो बुधः ॥ १ ॥

परतन्त्रः स्वतन्त्रश्च भगवान् भक्तवत्सलः । हरिप्रियश्च सिंहस्यो बुद्धिमान् बुद्धिवर्धनः ॥ २ ॥

सङ्गचर्मगदापाणिः पीतभूषणभूषितः । विद्यावान् सात्त्विकः शुद्धो निर्मलज्ञानदायकः ॥ ३ ॥

विश्वात्मा विश्वयोनिश्च विश्वो विश्वैकवन्दितः । पञ्चविंशतिनामानि प्रातस्तथाय यः पठेत् ॥ ४ ॥

आयुरारोग्यमैश्वर्यं ज्ञानं वित्तं महद्यशः । लभते नात्र सन्देहो ब्रह्मपीठाविबर्जितः ॥ ५ ॥

इति बुधस्तोत्रम् ।

अथ बृहस्पतिमन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्वादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि
गुरुसमवायं श्रुत्वा नमः, मुखे त्रिष्टुप्छन्दसे नमः । हृदये श्रीबृहस्पतये देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्व-
द्द्विनियोगमुक्त्वा, बृहस्पते अति यदर्थो हृदयाय नमः । अर्हाद् शुभम् शिरसे० । विभाति कतुमद् शिखा-
यै० । जनेषु कवचाय० । यद् दीदयच्छुक्लस्तर्जप्रजात नेत्रत्र० । तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रं अस्त्रा० । इति कर-
पङ्क्त्यासं विधाय, बृहस्पते शिरसि । अतियदर्थो ललाटे । अर्हाद् शुभम् मुखे । विभाति कतुमद् हृदि ।
जनेषु नाभौ । यद् दीदयत् कट्वां । शुक्लस्तर्जप्रजात तत् ऊर्ध्वो । अस्मासु जान्वोः । द्रविणं गुल्फयोः ।
धेहि चित्रं पादयोः । इति विन्यस्य, ध्यानभाजनपूजांस्ते स्वर्णविपटे कुङ्कुमादिना दीर्घचतुरस्रमण्डको-
णाष्टदलभूपुरात्मकं यन्त्रं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्य अर्घ्यादिस्थापनध्यानभाजनपूजांस्ते प्राग्वत्
पीठपूजां विधाय, मूर्तिं मूलेन परिकल्प्यावाहयेत् । यथा—किरीटिनं पीतमाल्याम्बरधरं दण्डधरदसालसूत्र-
कमण्डलुधरं सिन्धुदेशोद्भवं आङ्गिरसगोत्रं वसिष्ठार्चमनुष्टुप्छन्दसं पीताम्बरधरं पीताभरणभूषितं पीत-
गन्धानुलेपनं पीतच्छत्रध्वजपताकिनं मुकुटकेयूरमणिभूषितमाकृष्टं रथं विष्यं मेरुं प्रदक्षिणीकुर्वाणं ग्रहम-
ण्डले प्रविष्टमधिदेवतेन्द्रसहितं प्रत्यधिदेवताग्रहसहितं पीतदीर्घचतुरस्रमण्डले उदङ्मुखं गुरुमावाहयामि,
इत्यावाह्यावाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य, आसनादिपङ्क्तपूजांस्ते अष्टदलेषु पूर्वोदिशुकाद्यष्टौ ग्रहान्, भूपुरे लोक-
पालान् यद्विर्वज्रायायुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिकं प्राग्वत् समाप्य स्तोत्रं पठेत् ।

बृहस्पतिः सुराचार्यो दयावान् शुभलक्षणः । लोकप्रियो गुरुः श्रीमान् सर्वज्ञः सर्वगो विश्वः ॥ १ ॥

सर्वेशः सर्वदातुष्टः सर्वदः सर्वतोमुखः । अक्रोधनो शुनिश्रेष्ठो नीतिकर्ता जगत्पतिः ॥ २ ॥

विश्वात्मा विश्वकर्ता च विश्वयोनिरयोनिजः । भूर्भुवःस्वःपिता चैव भर्ता जीवो महाबलः ॥ ३ ॥

पञ्चविंशतिनामानि पुण्यानि शुभदानि च । प्रातस्तथाय यो नित्यं कीर्तयेत् सुसमाहितः ॥ ४ ॥

श्रीमद्विष्णुमयः श्रीमाञ्जुभयः नमोऽस्तु ते । यः श्रुनोति गुरोः स्तोत्रं चिरं जीवेन्न संशयः ॥५॥

योगसफलं तस्य विष्णुर्वचनमब्रवीत् । ..... ॥

इति शुक्रस्तोत्रम् ॥

अथ शुक्रमन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासाम्ने मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि प्रजापत्यभिनमरस्वतीन्द्रेभ्य ऋषिभ्यो नमः । मुखे अतिजगतीच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीशुक्राय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्बद्धिविनियोगमुक्त्वा, अन्नात्परिभुतः हृदयाय नमः । रसं ब्रह्मणा व्यपिबन् शिरसे० । क्षत्रं पयः शिखा० । सोमं प्रजापतिः कवचाय० । ऋतेन सत्यमिन्द्रियं नेत्रत्र० । विपानं शुक्रमन्धस अस्त्रा० । इति करपङ्कन्यासं विधाय, अन्नात्परिभुतः शिरसि । रसं ब्रह्मणा ललाटे । व्यपिबन्नेत्रं मुखे । पयः सोमं हृदये । प्राजापतिः नामौ । ऋतेन सत्यं कट्यां । इन्द्रियं विपानं गुह्ये । शुक्रं वृषणयोः । अन्धस ऊर्ध्वोः । इन्द्रस्येन्द्रियं जान्वोः । इदं पयः गुल्फयोः । अमृतं मधु पादयोः । इति विन्यस्य, ध्यानमनसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना पञ्चकोशगर्भपट्टकोलाष्टलभूपुरात्मकं पूजायन्त्रं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते मण्डूकादिपीठमन्वन्तं संपूज्य, मूलेन मूर्ते परिकल्प्य शुक्रमावाहयेत् । यथा—किरीटिनं श्वेतवर्णं चतुर्भुजं दण्डिनं वरदं काव्यं साक्षस्त्रकमण्डलं कीर्कटदेशजं भार्गवसगोत्रं शौनकायै पङ्क्तिच्छन्दसं श्वेताम्बरधरं श्वेताम्बरलभूपितं श्वेतगन्धानुलेपनं श्वेतकृष्णध्वजपताकिनं मुकुटकेयूरमालेशोभितमारुह्य रथं दिव्यं मेढं प्रदक्षिणीकुर्वाणं प्रदमण्डले प्रविष्टमभिदेधतेन्द्राणीसहितं प्रत्यधिदेवतेन्द्रसहितं पञ्चकोणमण्डले प्राङ्मुखं भगवन्तं शुक्रमावाहयामीत्यावाह्य आवाहनादिमुद्राः प्रदर्शय, आसनादिपुष्पोपचारान्ते षट्कोणं षडङ्गानि, इलेषु प्रागादिशब्दाद्यष्टौ प्रधानं, भूपुरे लोकपालास्तदायुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिकं प्राग्बद्धं समाप्य स्तोत्रं पठेत् ।

दैत्यमन्त्री दीर्घदर्शी उशना भार्गवः कविः । शुक्रो भृगुर्मृगुसुतश्चान्यजिद् दैत्यपूजितः ॥ १ ॥

श्वेतोऽर्धमण्डली काव्यो निधिमाभैगमस्तथा । सर्वज्ञः सर्वदः श्रीमान् नीतिज्ञो रचसां विभूः ॥ २ ॥

विश्वकर्ता च विश्वात्मा दैत्याचार्यः प्रतापवान् । चतुर्विंशतिनामानि प्रातरुत्थाय यः पठेत् ॥ ३ ॥

आयुरारोग्यमैश्वर्यं लभते नात्र संशयः । प्रतिशुक्रो न तस्यास्ति सर्वसौभाग्यभागभवेद् ॥ ४ ॥

दैत्यमन्त्रिन् महाप्राज्ञ सर्वासुरनमस्कृत । अभीष्टफलद भीमन् दैत्यग्रहं नमोऽस्तु ते ॥ ५ ॥

इति शुक्रस्तोत्रम् ॥

अथ शनिमन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठस्थासाम्ने मूलेन प्राणायामत्रयं कृत्वा, शिरसि क्षत्र-जायर्वणाय ऋषये नमः । मुखे गायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदये शनैश्चराय देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्बद्धिविनियोगमुक्त्वा, शन्नो देवीः हृदयाय नमः । अभीष्टये शिरसे० । आपो भवन्तु शिखा० । पीतये कवचाय० । शंयोराभि नेत्रत्र० । स्रवन्तु नः अस्त्रा० । एवं करपङ्कन्यासं विधाय, शन्नः शिरसि । देवीः ललाटे । अभिष्टये मुखे । आपो भवन्तु नामौ । पीतये कट्यां । शंयो ऊर्ध्वोः० । अग्नि जान्वोः । स्रवन्तु नः पादयोः । इति विन्यस्य, ध्यानादिमनसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टे कुङ्कुमादिना धनुराकारगर्भं षट्कोणाष्टलभूपुरात्मकं पूजायन्त्रं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते मण्डूकादिपीठमन्वन्तं

संपूज्य, मूलेन मूर्तिं परिकल्प्यावाहयेत् । यथा—किरीटिनमिन्द्रनालसमश्रुतिं शूलधरं वरदं गृध्रवाहनं सथा-
श्याणासनधरं सौराष्ट्रदेशजं काश्यपसगोत्रं भृग्वार्यं गायत्रीच्छन्दसं कृष्णाम्बरधरं कृष्णाभरणभूषितं कृष्णग-
न्धानुलेपनं कृष्णच्छत्रध्वजपताकिनं मुकुटकेयूरमणिशोभितमाकृत्य रथं दिव्यं मेढं प्रदक्षिणीकुर्वाणं ग्रहमण्डले
प्रविष्टमधिदेवताप्रजापतिसहितं प्रत्याधिदेवतायमसहितं कृष्णधनुर्मण्डले प्राङ्मुखं शनैश्चरमावाहयामीत्यावा-
ह्य, आवाहनाविमुद्राः प्रदर्श्य, आसनादिपुष्पोपचारान्ते पदकोले पङ्क्तानि अष्टश्लोकांश्च पुरादितां राहुचष्टौ प्रह्वान्
भूपुरे लोकपालांस्तदायुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिसर्वं प्राप्यत् समान्य स्तोत्रं पठेत्—

कूरावलोकनवशाद्भवन् नाप्नोति यो ग्रहो रुष्टः ।

तुष्टो धनकनकसुखं ददाति सोऽस्मान्छनैश्वरः पातु ॥ १ ॥

यः पुनर्नष्टराज्याय नराय परितोषितः । स्वप्ने ददौ निजं राज्यं स मे सौरिः प्रसीदतु ॥ २ ॥

कोणं नीलाञ्जनप्रख्यं मन्दचेष्टाप्रसारिणम् । क्षायामार्तण्डसंभूतं नमस्यामि शनैश्वरम् ॥ ३ ॥

नमोऽर्कपुत्राय शनैश्वराय खड्गाय नीलोत्पलमेघकायं ।

शुक्ला रहस्यं भव कामदस्तं फलप्रदो मे भव सूर्यपुत्र ॥ ४ ॥

नमोऽस्तु प्रेतराज्याय कृष्णदेहाय वै नमः । शनैश्वराय कूराय शुद्धबुद्धिप्रदायिने ॥ ५ ॥

य एभिर्नामभिः स्तौति तस्य तुष्टिं ददात्यसौ । तदीयं तु भवं तस्य स्वप्नेऽपि न भविष्यति ॥ ६ ॥

आवणे मासि संजाते शोभने शनिवासरे । लोहरूपं शनिं कृत्वा स्वाप्यं पञ्चामृतैर्नवैः ॥ ७ ॥

पुष्पैरष्टत्रिधैर्धूपैः फलैश्चैव विशेषतः । नामभिः पूजयेदेतैः क्रमेश ग्रहसत्तमम् ॥ ८ ॥

कोणस्थः पिङ्गलो वभ्रुः कृष्णो रौद्रोऽन्तको यमः । सौरिः शनैश्वरो मन्दः पिप्पलादेन संस्तुतः ॥ ९ ॥

एतानि शनिनामानि प्रातःकृत्वा यः पठेत् । शनैश्वरकृता पीडा न भवेत्तु कदाचन ॥ १० ॥

इति शनैश्वरस्तोत्रम् ॥

अथ राहुमन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायामत्रयं विधाय, शिरसि वामदे-
षाय ऋषये नमः । मुखे गायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीराहवे देवतायै नमः । इति विन्यस्य विनियोगमु-
त्त्वा, कया नः इत्याय नमः । चित्र आमुषत् शिरसे स्वाहा । ऊती सदावृधः शिवायै० । सखा
कवचाय० । कया नेत्रत्र० । शशिष्ठया वृता मल्लाय० । एवं करपङ्क्त्यासं विधाय, कया शिरसि । नो भाले ।
चित्र मुखे । आमुषत् हृदये । ऊती नाभौ । सदावृधः कट्यां । सखा ऊर्ध्वोः । कया जान्वोः । शशिष्ठ-
या गुल्फयोः । वृता पादयोः । इति विन्यस्य, ध्यानादिमानसपूजान्ते स्वर्णादिपट्टं कुङ्कुमादिना शूर्पाकार-
गर्भं पदकोणाष्टदलभूपुरात्मकं मण्डलं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यस्थापनाद्यात्मपूजान्ते प्राग्बत्
पीठपूजां विधाय, मूलेन मूर्तिं परिकल्प्य तत्र राहुं ध्यायेत् । यथा किरीटिनं करालवक्त्रं सङ्गवर्गशूलधरं
सिंहासनस्थं पूर्यदेशजं पाटलीगोत्रमाङ्गिरसगोत्रमनुष्टुप्छन्दसं कृष्णाम्बरधरं कृष्णाभरणभूषितं कृष्णगन्धानुलेपनं
कृष्णच्छत्रध्वजपताकिनं मुकुटकेयूरमणिशोभितमाकृत्य रथं दिव्यं मेढं प्रदक्षिणीकुर्वाणं ग्रहमण्डले प्रविष्टम-
धिदेवतासर्पसहितं प्रत्याधिदेवताकालसहितं कृष्णशर्पमण्डले दक्षिणामुखं राहुमावाहयामीति आवाह्य, आवा-

तस्याप्युक्तं पदार्थं । आसनादिपुष्पोपचारान्ते षट्कोशे षडङ्गानि, अष्टदले केन्वाद्यष्टौ प्रधानं, भूपुरे लोकपालास्तदुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिकं प्राग्वाग्निदेयं स्तोत्रं पठेत्—

ॐ नमो राहवे महाग्रहाय ॐ नमः सत्त्वाय महाग्रहाय । ॐ नमो रजसे महाग्रहाय ॐ नमस्तमसे महाग्रहाय ॥
ॐ नमो जैमिनये महाग्रहाय ॐ भूर्भुवःस्वःपालविधे महाग्रहाय । ॐ नमः क्षणदृष्टाय महाग्रहाय ॐ नमः कुटि-
लभृकुटये महाग्रहाय ॥ ॐ नमो विकटदंष्ट्राय महाग्रहाय ॐ नमश्चन्द्रादित्यभयप्रदाय महाग्रहाय ।

सैहिकेयः सुरारिश्च यमदंष्ट्रो महाबलः । सुभानुभानुमदीं च चन्द्रमर्घ्यमृतप्रियः ॥ १ ॥

तमोग्रहः शिरस्कं च तमोऽगुथैव दुर्जयः । विधुन्तुदो विधुग्रासी पौर्षमासीकुहूप्रियः ॥ २ ॥

पातः पातयिता विश्वं पाताङ्गश्चाष्टमो ग्रहः । एकविंशतिनामानि राहोर्नित्यं पठेन्नरः ॥ ३ ॥

अष्टमे द्वादशे रन्ध्रे (रिफके) द्विचतुष्के च सप्तमे । पञ्चमे वाञ्छितं तस्य दद्यादेकादशात् फलम् ॥ ४ ॥

राहोः प्रसादात् कृष्माण्डा डाकिन्यो घातकां ग्रहाः । पीडां तस्य न कुर्वन्ति वाञ्छितार्थस्य सिद्धिदाः । ५ ॥

धनापत्यकलत्राणां बुद्धिं प्राप्नोति पानवः । इन्द्रियाणां पदुलं च वाञ्छितार्थस्य चागमः ॥ ६ ॥

बलिदानं जपं होमं कृत्वा तर्पणभोजनम् । दानं दद्याद् गृहस्थाय रत्नं गोमेदकादिकम् ॥ ७ ॥

विषमस्थं नृणां राहावपि राज्ञां जयप्रदः । एतत् स्तोत्रं तु राजानो जपन्तो जयकाङ्क्षिणः ॥ ८ ॥

रणे शत्रून् क्षणाजित्वा प्राप्नुवन्ति वसुन्धराम् । प्रातः पठेन्नरो नित्यं पञ्च पदार्धमेव वा ॥ ९ ॥

त्यक्तः सर्वभयेभ्योऽपि सर्वान् कामानवाप्नुयात् । ..... ॥

इति राहुस्तोत्रम् ॥

अथ केतुमन्त्रप्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्यादियोगपीठम्यासान्ते भूलेन प्राच्यायामत्रयं कृत्वा, शिरसि मधु-
च्छन्दसे ऋषये नमः । मुखे गायत्रीच्छन्दसे नमः । हृदये श्रीकेतवे देवतायै नमः । इति विन्यस्य प्राग्वा-
ग्नियोगमुक्त्वा, ॐ केतुं कृण्वन् हृदयाय नमः । अकेतवे शिरसे० । पेशोमर्या शिखायै० । अपेशसे
कवचाय० । समुषद्भिः नेत्रत्र० । अजायथा अस्त्राय० । इति करपङ्कज्यासं विधाय, केतुं शिरसि । कृण्वन्
ललाटे । अकेतवे मुखे । पेशः हृदये । मर्या नाभौ । अपेशसे कटयं । सं ऊर्ध्वोः । उपद्भिः जाम्बोः ।
अजायथाः पादयोः । इति विन्यस्य, ध्यानादिमानसपूजान्ते स्वर्गादिपङ्के कुङ्कुमादिना ध्वजाकारगर्भषट्को-
णाष्टदलभूपुरात्मकं पूजायन्त्रं विलिख्य, पुरतः संस्थाप्याभ्यर्च्यार्घ्यादिस्थापनाद्यात्मपूजान्ते प्राग्वात् पीठपूजां
विधाय, भूलेन मूर्तिं परिकल्प्यावाहयेत् । यथा—धूजान् द्विबाहून् पाशधरान् गृध्रबाह्वान् किरीटिने
मध्यदेशजाजैमिनिगोत्रजान् गौतमार्पान् नानाच्छन्दसश्चित्राभरणधरांश्चित्राभरणभूषितान् चित्रगन्धानुलेपनान्
कृष्णपिङ्गलध्वजपताकिणो मुकुटकेयूरमणिभूषितानाकृष्ण रथं दिव्यं मेकं प्रदक्षिणीकुर्वाणान् ग्रहमण्डले प्रवि-
ष्टान् अधिदेवताग्रहसहितान् प्रत्यधिदेवताचित्रगुप्तसहितान् कृष्णपिङ्गलध्वजमण्डले वक्षिणमुष्मान् केतुन्
आवाहयामीत्यावाह्य, आवाहनादिमुद्राः प्रदर्श्य, आसनादिपुष्पोपचारान्ते षट्कोशे षडङ्गानि, अष्टदलेषु
पूर्वादिनो रव्याद्यष्टौ प्रधानं, भूपुरे लोकपालास्तदुधानि च संपूज्य, धूपदीपादिकं दत्त्वा समाप्य स्तोत्रं पठेत्—

मृत्युपुत्रः शिखी केतुश्चानलोत्पातरूपधृक् । बहुपुत्रोऽथ धूम्राभः श्वेतः कृष्णश्च पीतधृक् ॥ १ ॥

छायारूपो ध्वजः पुञ्जो जगत्प्रलयकृत् सदा । अवृष्टरूपो वृषश्च जन्तूनां भयकारकः ॥ २ ॥

नामान्येतानि केतोश्च नित्यं यः प्रयतः पठेत् । केतुपीडा न तस्यास्ति सर्पचौराग्निभिर्भयम् ॥ ३ ॥
दानं दद्यात् गृहस्थाय वैद्व्यं केतवे सदा । यः पठेत् प्रयतो नित्यं पक्षं पचार्धमेव वा ॥ ४ ॥
त्यक्तः सर्वभयेभ्यो हि सर्वान् कामानवाप्नुयात् । ..... ॥

इति केतुस्तोत्रम् ॥ अथ नवग्रहलाधारसं स्तोत्रम् ।

जपाकुसुमसङ्काशं कारयपेयं महाद्युतिम् । तमोरिं सर्वपापघ्नं प्रयतोऽस्मि दिवाकरम् ॥ १ ॥
दधिशङ्खतुषारामं चोरोदार्शवसंभवम् । नमामि सततं सोमं शाम्भोर्मुकुटभूषणम् ॥ २ ॥
धरणीगर्भसंभूतं विद्युत्कान्तिसमप्रभम् । कुमारं शक्तिहस्तं च मङ्गलं प्रणमाम्यहम् ॥ ३ ॥
मियङ्गुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमं बुधम् । सौम्यं सौम्यमुखोपेतं नमामि शशिनः सुतम् ॥ ४ ॥
देवानां च ऋषीणां च गुरुं काश्यपसभिभम् । बन्धुभूतं त्रिलोक्यं प्रणमामि बृहस्पतिम् ॥ ५ ॥
हिमकुन्दतुषारामं दैत्यानां परमं गुरुम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं भार्गवं प्रणमाम्यहम् ॥ ६ ॥
नीलाञ्जनसमाभासं रविपुत्रं महाव्रह्म । ज्ञायामार्तघटसंभूतं प्रणमामि शनैश्चरम् ॥ ७ ॥
अर्धकायं महावीर्यं चन्द्रादित्यविमर्दनम् । सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्यहम् ॥ ८ ॥
तमालनालसङ्काशं तारकाग्रहमस्तकम् । रौद्रं रौद्रात्मकं घोरं तं केतुं प्रणमाम्यहम् ॥ ९ ॥
इदं व्यासमुखोत्पन्नं ये पठन्ति समाहिताः । दिवा वा यदि वा रात्रौ शान्तिस्तेषां भविष्यति ॥ १० ॥
ऐश्वर्यमतुलं चैवमारोग्यं बुद्धिवर्धनम् । नरनारीनृपाणां च भवेद् दुःखघ्ननाशनम् ॥ ११ ॥
ग्रहनक्षत्रपीडाश्च राक्षसाभिसमुद्भवाः । ते सर्वे प्रशमं यान्ति सत्यं सत्यं न संशयः ॥ १२ ॥
नमः सूर्याय सोमाय मङ्गलाय बुधाय च । गुरुशुक्रशनिभ्यश्च राहवे केतवे नमः ॥ १३ ॥

इति नवग्रहस्तोत्रम् ॥ अथ रुद्रयामले—मङ्गलकल्पः ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि कल्पं भौमस्य सुव्रते । यन्माता तु वरारोहे ऋष्यान्मुख्येत साधकः ॥ १ ॥
मन्त्रोद्धारं मृणु प्राप्ते सर्वसिद्धिमदायकम् । श्रीबीजं कामराजं तु बुधनेरीं समालिखेत् ॥ २ ॥
तमो भौमाय च ततो वह्निजायां च चोबरेत् । दशाक्षरो महामन्त्रो भौमस्य कथितः प्रिये ॥ ३ ॥
श्रीमन्मङ्गलमन्त्रस्य विरूपाक्ष ऋषिः स्मृतः । मायत्री च्छन्द आख्यातं देवता भूमिनन्दनः ॥ ४ ॥
श्रीबीजं च मन्त्रेऽङ्गिः कामबीजं च कीलकम् । बीजं च मायाबीजं स्यात् सर्वकामार्थसिद्धये ॥ ५ ॥
विनियोगः समारूढातो वृक्षवर्द्धं च कथ्यते । दीर्घपदस्वरयोगेन स्वबीजेनाङ्गकं न्यसेत् ॥ ६ ॥
त्रिबीजाद्यं न्यसेद् देहे चाङ्गुलीषु तथा न्यसेत् । दशरन्ध्रेषु देवेशि दशवर्णान् प्रविन्यसेत् ॥ ७ ॥
मूलेन व्यापकं न्यसेत् कुर्याच्च धनवृद्धये । अथ ध्यानं प्रवक्ष्यामि मङ्गलस्य सुलोचने ॥ ८ ॥

१ 'ऽवि' ख. पाठः । २ 'कथिका' ख. पाठः । ३ 'प्रियं' ख. पाठः । ४ 'मृणुजायां' ख. पाठः । ५ 'यामासं' ख. पाठः ।

६ 'माया' ख. पाठः । ७ 'वृत्तं' ख. पाठः ।

रक्ताग्न्याम्बरवरं रक्तगन्धानुलेपनम् । कुमारं शक्तिदत्तं च भौमं वन्दे सदानघम् ॥ ६ ॥
 अथ यन्त्रं पृष्ठं प्राज्ञे सर्वसंपत्तिदायकम् । बद्धीशवारुणाशात्रं त्रिकोणं विलिखेत् सुधीः ॥ १० ॥
 प्रतिरेखं पञ्चचिह्नं षडंशेन प्रकल्पयेत् । मध्ये त्रिपञ्च बद्धेस्तु रेखाः संपातयेत् सुधीः ॥ ११ ॥
 त्रिपञ्चमूर्तदेवेशि सम्यग्वै चिह्नयोगतः । पट्टत्रिंशत्कोणता साम्यात् कृतेयं वीरवन्दिते ॥ १२ ॥
 वारुणाग्रेषु कोणेषु सैकविंशतिषु त्रिधा । भौमनामानि विलिखेदग्निकोणादितः क्रमात् ॥ १३ ॥
 उंकारादिनमोन्तास्तु विलिखेत् सर्वदेवताः । प्रादक्षिण्यक्रमेणैव तद्बहिर्द्विचतुष्टयम् ॥ १४ ॥
 नागपत्रं ततः पञ्चं बहिर्द्विचतुष्टयम् । तद्बहिर्द्विचतुष्टयं देवि चतुर्द्वारसमन्वितम् ॥ १५ ॥
 न प्रकारयं सदा यन्त्रमृष्यं धनदायकम् । तव स्नेहेन कथितं साधकानां हिताय च ॥ १६ ॥
 गोपनीयं प्रथमेन निधानमिव चोरतः । अथ पूजां प्रवक्ष्यामि मन्त्रराजस्य तत्त्वतः ॥ १७ ॥
 रक्तालङ्कारसुभगो रक्तगन्धानुलेपनः । रक्तवस्त्रपरीधानो गृहे रक्ताकृषे स्थितः ॥ १८ ॥
 गुरुं संस्थाप्य शिरसि भूतान् संप्रासयेत् सुधीः । भूतशुद्धिं विधायादौ प्राणानायम्य देशिकः ॥ १९ ॥
 विनियोगं पुरा कृत्वा करन्यासं षडङ्गकम् । मन्त्रेण व्यापकं चैव ध्यानं पूर्वोदितं कुरु ॥ २० ॥
 अर्घ्यं च बद्धिमन्त्रेण पूजयेत् तदनन्तरम् । शङ्खं तत्र तु संस्थाप्य पूजयेद्भक्तपुष्पकैः ॥ २१ ॥
 सूर्यमन्त्रेण देवेशि जलैरापूरयेत् ततः । चन्द्रमन्त्रेण देवेशि पूजयेत् तदनन्तरम् ॥ २२ ॥
 मूलेन सप्तधा जप्त्वा धेनुमुद्रां प्रदर्शयेत् । तेनोदकेन संसिष्य यन्त्रे पुष्पैस्तथात्मनि ॥ २३ ॥
 पलत्रयसमग्राहि पात्रं ताम्रमयं कुरु । त्रिकोणाकाररूपं च देवतापात्रमुत्तमम् ॥ २४ ॥
 पूर्ववत् स्थापयेद्विप्रः प्रजपेदुपदेशतः । ततः पुष्पैस्तथा गन्धैरक्षतैर्लोहितैस्तथा ॥ २५ ॥
 दक्षभागे निधायाथ पूजयेत् सर्वदेवताः । यन्त्रस्य दक्षवामसं गणपं यक्षनायकम् ॥ २६ ॥
 आवाहयेद्विभुं भौमं ध्यानोक्तं सर्वसिद्धिदम् । आवाहनादिमुद्रास्तु क्रमेणैवात्र दर्शयेत् ॥ २७ ॥
 ऊर्ध्वाञ्जलिमधः कुर्यादियमावाहनी भवेत् । इयं तु विपरीता स्थापदा संस्थापनी मता ॥ २८ ॥
 ऊर्ध्वाङ्गुष्ठं मुष्टियुगं तवेयं संनिधापनी । अन्तराङ्गुष्ठमुष्टिर्भां तदेयं संनिरोधनी ॥ २९ ॥
 तर्जनीभ्यां परिभ्राम्य सकलीकरणं भवेत् । परिहृत्तकरो मन्त्री तर्जनिके कनिष्ठिके ॥ ३० ॥
 मध्यमेऽनामिकायुग्मे स्नेहयेच्च परस्परम् । अमृतीकरणं देवि मुद्रेयं धेनुरुपिणी ॥ ३१ ॥
 एताः सामान्यमुद्रास्तु दर्शयित्वा यजेत् त्रिवे । अग्नीशामुखायव्यमध्ये दिक्ष्वङ्गपूजनम् ॥ ३२ ॥
 केसरेषु प्रकर्तव्यं तथा वक्ष्ये देशिकः । प्रथमावरणं देवि कथितं वीरवन्दिते ॥ ३३ ॥
 मङ्गलो भूमिपुत्ररच अणुहर्ता धनप्रदः । स्थिरासनो महाकायः सर्वकर्मावबोधकः ॥ ३४ ॥
 लोहितो लोहिताङ्गरच सामगानां कृपाकरः । घरात्मजः कुजो भौमो भूमिदो भुमिनन्दनः ॥ ३५ ॥
 अङ्गारको यमरचैव सर्वरोगापहारकः । भुष्टिकर्तापहर्ता च सर्वकामफलप्रदः ॥ ३६ ॥

एकविंशतिकोष्ठेषु प्रादक्षिण्येन तत्त्वतः । अग्रत्रिकोणमारभ्य पूजयेत् सर्वदेवताः ॥ ३७ ॥
 द्वितीयावरणे देवाः पूर्वोक्तास्त्वेकविंशतिः । आदित्यादिग्रहानष्टौ पूजयेदष्टपत्रके ॥ ३८ ॥
 तृतीयावरणे देवि पूजयेद् भौममर्चयेत् । ब्राह्म्यादिभिश्चतुर्थी स्यादग्निनाङ्गादिर्धरुवः ॥ ३९ ॥
 पञ्चमी तु भवेद् देवि पत्राग्रेषु प्रपूजयेत् । वामावर्तक्रमेणैव षष्ठी स्पाल्लोकनायकः ॥ ४० ॥
 भूमिन्मे पूजयेद् देवि इन्द्रादीन् सर्वसिद्धये । तदायुधैः सप्तमी स्याद् भूमिन्मे च चाहियेजेत् ॥ ४१ ॥
 मूलेन पूजयेन्मध्ये रक्तपुष्पाञ्जलित्रयैः । उपचारैः षोडशभिः पूजयेत् परमेश्वरम् ॥ ४२ ॥
 रक्तगन्धश्च पुष्पश्च धूपदीपादिभिस्तथा । मङ्गलं पूजयेद् भक्त्या मङ्गलेऽहनि सर्वदा ॥ ४३ ॥
 ऋणरेखाः प्रकर्तव्या अङ्गारेण तद्व्रतः । तास्तु प्रमार्जयेत् पश्चाद् वामपादेन बुद्धिमान् ॥ ४४ ॥
 पूजयेन्मूलमन्त्रेण शतमष्टोत्तरं श्रिये । दशांशं तर्पयेद् देवि होमं तस्य दशांशतः ॥ ४५ ॥
 मार्जनं तद्दशांशेन मन्त्री मन्त्रस्य सिद्धये । पूजादिमार्जनान्तं तु भीमाय तु निवेदयेत् ॥ ४६ ॥
 स्तुता स्तोत्रेण देवेशि साधकस्तु स्थिरासनः । स्थिरासनाय नम इति वाचा मन्त्रं समुच्चेत् ॥ ४७ ॥
 शङ्कोदकैः परिभ्राम्य परिभ्रम्य स्वयं ततः । नमस्कारं प्रकुर्वीत पश्चाङ्गं प्रणवेन तु ॥ ४८ ॥
 यश्चात् पुष्पं समाग्राय शुचौ देशे च निःक्षिपेत् । संहारसुद्रया देवि विमृजेत् परमेश्वरम् ॥ ४९ ॥
 पूर्वक्रमान्न सन्देहः ऋतुं हन्याद् धनं लभेत् । नित्यार्चको जपेष्टुं दशांशं तर्पयेत् ततः ॥ ५० ॥
 होमयेत् तद्दशांशेन जपापुष्पैश्च सुव्रते । रक्ताभमारपुष्पैर्वा घृतार्क्तैर्वापि गुग्गुलैः ॥ ५१ ॥
 त्रिमध्वर्कैर्हुनेद् देवि पुरश्चरणसिद्धये । गुरवे दक्षिणां दद्यात् सालङ्कारां पयस्विनीम् ॥ ५२ ॥
 आरक्तचक्षुर्गुमेन धेनुं दद्याद् विधानतः । ॥

इति रुद्रयामलोकमङ्गलपूजाविधानम् ॥ अथ भविष्योत्तरपुराणोक्तयन्त्रम्—

अथ यन्त्रं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते धनम् । येन विज्ञानमात्रेण ऋणत्रयं विमुञ्चति ॥ १ ॥

पूर्वेषु कर्ता हविष्यं भुक्त्वा ब्रह्मचारी अधःशयीत, नियमेन तिष्ठेत्, भौमवासरेऽरुणोदयसमये समुत्थायापामार्गेण दन्तधाधने विधायाचम्य पश्चात्तिसामलङ्ककद्वकेन नद्यादौ गृहे वा ज्ञात्वा धौतरङ्गवा-
 त्सी परिधाय प्रवालरक्तपुष्पादिकं बिभृयात् । रक्तचन्दनमूर्तिं विधाय ताग्रे त्रिकोणमण्डलं च, ततः
 शुचौ देशे लाहितानुद्ग्रे त्रिकोणमण्डले घनार्थी पुत्रार्थी वा सह पत्न्या पूजामारभेत् । जैनमो मङ्गलाय
 नमः । अनेन मन्त्रेण द्वादश प्रणायामान् कृत्वा, अस्य मङ्गलमन्त्रस्य व्यास ऋषिरनुष्टुप् छन्दः मङ्गलो
 देवता मं वीजं नमः शक्तिः ऋषापनुत्त्ययै जपे विनियोगः । ततो व्याहृतिद्विरावृत्त्या करपङ्क्त्यासं
 विधाय ध्यायेत्—

रक्तमाल्याम्बरं देवं लङ्गशूलगदाधरम् । चतुर्भुजं मेघवाहं वरदं च धरासुतम् ॥

ध्यायेदिति शेषः । इति ध्यात्वा यथाविधि जपं पूजां समारभेत् । अचेत्यादि० अमुकोऽहं घनार्थी
 पुत्रार्थी वा भौमपूजनं करिष्ये, इति संकल्प्य प्रार्थनां कुर्यात् ।

यत्तु वैशं न भक्त्या करिष्ये व्रतमुत्तमम् । दुःखव्याधिविनाशार्थमृशनाशाय भूमिज ॥

दुःखं तान्निहन्तं यथाकामं वा इति । ततस्ताम्रपात्रे त्रिकोणे भौमं संस्थाप्य ताम्रमयार्घ्यपात्रे रक्तचन्दन-
रत्नाक्षतनरङ्गपुष्पादि निःक्षिप्य "अग्निमूर्धे"ति मन्त्रेणाष्टोत्तरशताध्यांश्चि दध्यात् । ततोऽङ्गन्यासः ओं ह्रीं
ह्रदयाय नमः । ओं शिरसे० । ओं ह्रीं शिखायै० । ओं ह्रीं कवचाय० । ओं ह्रस्वः नेत्राय० । ओं ह्रस्वः अस्त्राय० ।
एवं करण्डङ्गन्यासं विधाय पुष्पाञ्जलिं गृहीत्वा तमावाहयेत् ।

सर्वग्रहेष्वतिवलं तीक्ष्णाङ्गारसमप्रभम् । नित्यं मन्दारुणाभासं भौममावाहयाम्यहम् ॥

इत्यावाह्यावाहनमुद्राः प्रदर्श्य, ओं ह्रीं इति मन्त्रेण पात्रं प्रकृत्योदकेनापूर्य कवचेनावगुह्यत्पात्रेण संरक्ष्य
धनुमुद्रया वामित्यमृतीकृत्य, तेनोदकेनात्मनः पूजोपकरणानि च संप्रेक्ष्य, ओं ह्रीं ह्रस्वः इति मन्त्रेण षोड-
शोपचारैः संपूज्याराधिकादर्शचामरादिकं प्रदर्श्य सफलायै दद्यात् ।

ओं भूमिपुत्र महातेजः स्वेदोद्भव पिनाकिनः । धनार्थी त्वां प्रपन्नोऽसि गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते ॥

रक्तप्रवालसङ्काश जषाकुसुमसन्निभ । महीभुत महाबाहो गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते ॥

ततो मूलमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिप्रयं दत्त्वा एकविंशतिनामभिर्गायत्रीसहितैरेकविंशतिकोष्ठेषु पूजयेत् । अङ्गारकाय
विग्रहे शक्तिहस्ताय धीमहि तन्नो भौमः प्रचोदयात् ॥ मङ्गलाय नमः । एवं भूमिपुत्राय० । ऋणहर्त्रे० ।
धनप्रदाय० । स्थिरासनाय० । महाकायाय० । सर्वकर्मावबोधकाय० । लोहिताय० । लोहिताङ्गाय० । साम-
गानां कृपाकराय० । धरात्मजाय० । कुजाय० । भौमाय० । भूतिदाय० । भूमिनन्दनाय० । अङ्गारकाय० ।
यमाय० । सर्वशोकापहारकाय० । वृष्टिकर्त्रे० । वृष्ट्यपहर्त्रे० । सर्वकामफलप्रदाय० । एतैर्नामभिर्गायत्रीस-
हितैः पूजयेत् । ततस्ताम्रं दत्त्वा प्रदक्षिणमस्कारान् कुर्यात् । "धरणीगर्भसंभूतं विद्युत्तेजःसमप्र-
भम् । कुमारं शक्तिहस्तं च मङ्गलं प्रणमाम्यहम् ॥" आदिराज्ञारेण रेखात्रयं कृत्वा "दुःखदौर्भाग्यनाशाय
पुत्रसन्तानहेतवे । कृतं रेखात्रयं वामपादेन मार्जयाम्यहम्" ॥ अथ प्रार्थनम्—

ऋणहर्त्रे नमस्तेऽस्तु दुःखदारिद्र्यनाशन । सौभाग्यसुखमाह नित्यं भवामि धरणीभुत ॥

तप्तकाञ्चनसंकाश तरुणार्कसमप्रभ । सुखसौभाग्यधनद ऋणदारिद्र्यनाशक ॥

ग्रहराज नमस्तुभ्यं सर्वकल्याणकारक । प्रसादात्तव देवेश सदा कल्याणभाजनम् ॥

देवदानवगन्धर्वयक्षराक्षसपञ्चगाः । प्राप्नुवन्ति शिवं सर्वं सदा पूर्णमनोरथाः ॥

प्रसादं कुरु मे देव प्रसादं मङ्गलप्रद । बालः कुमारको यस्तु स भौमः प्रार्थितो मया ॥

एवं संप्रार्थ्य नामानि शरीरे तानि विन्यसेत् । ..... ॥

पादयोः मङ्गलाय नमः । जान्वोः भूमिपुत्राय नमः । ऊर्वोः ऋणहर्त्रे० । कट्ठां धनप्रदाय० । गुह्ये स्थिरास-
नाय० । हृदये महाकायाय० । वामबाहौ सर्वकर्मावबोधकाय० । दक्षबाहौ लोहिताय० । कण्ठे लोहि-
ताङ्गाय० । आस्ये सामगानां कृपाकराय० । नासिकयोः धरात्मजाय० । नयनयोः कुजाय० । तलाटे
भौमाय० । भ्रुवोः भूतिदाय० । मूर्ध्नि भूमिनन्दनाय० । शिखायां अङ्गारकाय० । कवचे यमाय० । अक्षं
सर्वरोगापहारकाय० । ऊर्ध्वं वृष्टिकर्त्रे० । अधः वृष्ट्यपहर्त्रे० । सर्वाङ्गेषु सर्वकामफलप्रदाय नमः । ततो
भौमपूजनविधेः पूर्णतां कृत्वा स्तोत्रं पठेत् ।

१ 'लोधकाय' क. ग. पाठः । २ 'वृष्टिकर्त्रेऽपहर्त्रे' क. पाठः । ३ 'भौम' क. पाठः । ४ 'काशः' क. पाठः ।

अणमोचनभौमस्य स्तोत्रं वच्चे मृणुष्वधो । अपिरस्य भवेद्वाधिरक्षन्दोऽस्तुष्टुप् प्रकीर्तितम् ॥ १ ॥
 अङ्गारको देवतात्र अणमोचनपूर्वकः । विनियोगः समाख्यातो विशेषश्चणमोचने ॥ २ ॥
 रत्नमान्याम्बरधरः शक्तिशूलगदाधरः । चतुर्भुजो मेघगमो वरदश्च घरासुतः ॥ ३ ॥
 अणग्रस्तनराणां च अणमुक्तिप्रदायकः । मङ्गलो भूमिपुत्रश्च अणहर्ता धनप्रदः ॥ ४ ॥
 स्थिरासनो महाकायः सर्वकर्मावबोधकः । लोहितो लोहिताङ्गश्च सामगानां कृपाकरः ॥ ५ ॥
 धरात्मजः कुजो भौमो भूमिदो भूमिनन्दनः । अङ्गारको यमश्चैव सर्वरोगापहारकः ॥ ६ ॥
 वृष्टिकर्तापहर्ता च सर्वकामफलप्रदः । अङ्गारको महीपुत्रो भगवान् भक्तवत्सलः ॥ ७ ॥
 नमोऽस्तु ते भगवतेपमृणमाशु विनाशय । एतानि कुजनामानि नित्यं यः प्रयतः पठेत् ॥ ८ ॥
 अणं न जायते तस्य धनप्राप्तिस्तु जायते । भूमिपुत्र महातेजः स्वेदोज्ज्वल पिनाकिनः ॥ ९ ॥
 धनार्थी तां प्रपन्नोऽस्मि गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते । रत्नगन्धैश्च पुष्पैश्च धूपदीपैर्गुह्यैर्दानैः ॥ १० ॥
 मङ्गलं पूजयित्वा तु मङ्गलेऽहनि सर्वदा । अणुरेखाः प्रकृतव्याः स्वादिराङ्गारकेण तु ॥ ११ ॥
 अङ्गुष्ठाग्रेण वामाङ्गेरानुपूर्वीकृताः पठेत् । एकविंशतिनामानि पठित्वा तु तदन्तिके ॥ १२ ॥
 तास्तु प्रणम्यैव पश्चाद्वाभवादेन संस्पृशन् । एवं स्तुतो महातेजा अणं मे नाशय प्रभो ॥ १३ ॥
 एवं भक्तिः कुजे यस्य न अणुलो धनी भवेत् । ..... ॥

गौतमो भगवते अङ्गारकाय भूमिपुत्राय अणहर्त्रे धनप्रदाय भक्तवत्सलाय धनं मे देहि शीघ्रं हुं फट् स्वाहा ।
 ओम्प्राणैर्ह्रीर्भ्रीर्ग्लौ मङ्गलाय मम अणमोचनं कुरु २ स्वाहा धनं देहि २ स्वाहा । शुद्धौदनोपहारं दत्त्वा
 पूजनास्ते गोधूमाशं भुञ्जीयात् । इति मङ्गलपूजनं व्रतं च ॥ अथ कथा—सुत उवाच ।

पूजितो देवदेवेश देवैस्तु मङ्गलप्रदः । गौतमेन पुरा पृष्टो लोहिताङ्गो महीसुतः ॥ १ ॥

गौतम उवाच ।

कथयस्व महाभाग शुभं पूजनमुत्तमम् । मन्त्रमाराधनं सर्वं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 रूपं सुवर्णसङ्काशं वाइनायुधसंयुतम् । येन पूजितमात्रेण जायते सुखमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 धर्मार्थकाममोक्षाणां कालेनैव फलप्रदम् । सर्वपापप्रशमनं सर्वव्याधिचिनाशनम् ॥ ४ ॥
 सर्वसौख्यप्रदं देवं हत्यापातकनाशनम् । सर्वयज्ञफलं मोक्षं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ५ ॥
 तपसा जपदानानां फलं चैवं तु लभ्यते । तद्व्रतं मूढि मे देव लोहिताङ्ग महाप्रह ॥ ६ ॥
 यस्मिन्पाराधिते मर्त्यैः सर्वसौभाग्यवान् भवेत् । ..... ॥

श्रीमङ्गल उवाच ।

मृणु विप्र महाभाग धर्मज्ञ अधिगौतम । व्रतं च पूजनं दानं वत्कृतं भुवनत्रये ॥ ७ ॥

यागीन् पूर्वं महाप्राज्ञो ब्राह्मणो वेदपारगः । तस्मै भार्या सुनन्दीका नाम्ना ख्याता सुलोचना ॥८॥
 तस्मापत्यं च सज्जातं बन्धुत्वाच्च कदाचन । तेनान्यस्य सुता जातु सुशीला रूपसंयुता ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणस्य कुले जाता गृहीता पोषिता ध्रुवम् । सर्वलक्षणसंपन्ना मद्व्रतेनैव गौतम ॥ १० ॥
 पुरा जन्मनि तेनाहं चैकभावेन पूजितः । सा पुत्री स्वगृहे नीता ब्राह्मणेनैव पालिता ॥ ११ ॥
 नित्यं हि पुष्पितं तस्या अष्टाङ्गं कनकेन वै । तत्सुवर्णेन विप्रोऽसौ धनसौभाग्यगर्वितः ॥ १२ ॥
 कोटीश्वरो महर्षिस्तु जातोऽस्मिन् भूमिमण्डले । दृष्ट्वा नन्दकविश्रेष्ठ दशवर्षा वरार्थिनी ॥ १३ ॥
 विवाहार्थं च विप्रस्य दत्त्वा सौम्येश्वरस्य च । वेदोक्तविधिना तेन विवाहमकरोत् तदा ॥ १४ ॥
 वर्षैः कतिपर्यन्तं विप्रस्तां कन्यां प्रौढयौवनाम् । आदाय अशुरगृहाभिर्गतः शुभवासरे ॥ १५ ॥
 स्वदेशोपरि मार्गेण ब्रजंश्रौरैस्तदनिशम् । निशान्ते गह्वरे घारे अरण्ये पर्वतोत्तमे ॥ १६ ॥
 सर्वशून्ये ब्रजन् तस्मिन्महालोभेन भावितः । मार्गे चलति विप्रोऽसौ चौरैश्च विनिपातितः ॥ १७ ॥
 तं पतिं मृतमालोक्य सा नारी शोकपीडिता । पतिना सह विमेषेण मरणे समकम्पित ॥ १८ ॥
 स्वपतिं तन्मयं विश्वं चिन्तयन्ती पदे पदे । पतिं प्रदक्षिणीकृत्य चितायाश्च समीपतः ॥ १९ ॥
 तेनाहं तस्मै तुष्टो हि वरार्थं च प्रबोदिता । ब्राह्मणपुत्राश्च । यदि तुष्टोऽसि मे देव तदा जीवतु मे पतिः ॥

मङ्गल उवाच ।

देव इवाजरामरस्तन भर्ता भविष्यति । अन्यद्ब्रूहि मयाख्यातं वरं त्रिभुवनोत्तमम् ॥ २१ ॥

ब्राह्मणपुत्राश्च ।

यदि तुष्टोऽसि मे देव ग्रहाणामधिपेश्वर । ये तां स्मरन्ति देवेश रक्तचन्दनचर्चितम् ॥ २२ ॥

रक्तपुष्पैश्च संपूज्य प्रस्थुषे भौमवासरे । बन्धनं व्याधिरोगाश्च कदाचिन्नोपजायते ॥ २३ ॥

न सर्पाग्निभयं मित्रवियोगो ब्राह्मणस्त वै । मा कुरुष्व मदीपुत्र भक्तानां सौख्यदो भव ॥ २४ ॥

मङ्गल उवाच ।

एकविंशति भौमाश्च मङ्गला विजितेन्द्रियाः । एकान्ते स्थापितास्ते च चतुर्दीपाङ्किते गृहे ॥ २५ ॥

अर्घ्यैश्च सकलैर्मन्त्रैर्वेदपौराणिकैस्तथा । स्वशक्त्या भोजयेद्विप्रान् दातव्यं च हिरण्यकम् ॥ २६ ॥

शुवानं रक्तवृषभं सर्वोपस्करसंयुतम् । दत्त्वा वै ग्रहीता तु न स्यात् तेषां कदाचन ॥ २७ ॥

भूतवेतालढाकिन्यो न भवन्तीह हिंसकाः । एवमुक्त्वा तदा तत्र मङ्गलोऽपि दिवं गतः ॥ २८ ॥

इदं व्रतं तदाख्यातं सर्वसौख्यप्रदायकम् । इदं व्रतं करिष्यन्ति तेषां पीडा न जायते ॥ २९ ॥

स्त्रीभिर्घृतं प्रकर्तव्यं पुरुषैश्च विशेषतः । तेषां शुक्तिश्च शुक्तिश्च भवत्येव न संशयः ॥ ३० ॥

इति भविष्योत्तरे भौमव्रतम् ॥ अथ भौमव्रतोद्यापनम्—पूर्वोक्तप्रकारेणैकविंशतिभौमाः कर्तव्याः द्वाविंशति-
 तमे उद्यापनं कार्यम् । तद्यथा—वस्तुधावनादिकं पूर्ववत् कृत्वा गृहमागत्य शुद्धायां भूमौ गोधूमैस्त्रिकोणमप्ये-
 एकविंशतिभिः कोष्ठैर्विरचितं मण्डलं कृत्वा, तत्र नानावर्णरजोभिः पूर्यं प्रतिकोष्ठे च वस्त्रेणाच्छाद्य तत्त-
 रप्रतिभाः संस्थाप्य पूर्ववत् पूजां कुर्यात् । केचित्—एतत् सर्वं प्रथमदिने सन्ध्याकालमागत्य कृत्वा रात्रौ जागरणं
 दीपदानं च कुर्वन्ति ।

कुङ्कुमं सोदकं दद्याद्वस्त्रं दीपं तथैव च । रक्तचन्दनलिमाङ्गाः पञ्चरत्नविभूषिताः ॥ १ ॥

रक्तवस्त्रपरिच्छन्ना नानाविधफलान्विताः । त्रिसप्तकलशाः कार्या रक्तवर्णारच निर्ग्रन्थाः ॥ २ ॥

रक्तचन्दनगोरोचनैर्भौमं संपूज्य रक्तपुष्पैर्मालामिः सज्जरसधूपेन मुहूर्तदिनेन नैवेद्येन च पूजयेत् । फलार्घ्यं दद्यात् । ततो भौमादिभिर्मन्त्रैः प्रतिकुम्भं पूजां कुर्यात् । प्रदक्षिणमस्काराश्च कर्तव्याः । होमं घृततिलैः कुर्यात् ।

अग्निर्मूर्धेति मन्त्रेण समिधोऽष्टोत्तरं शतम् । अष्टोत्तरसहस्रं वा अष्टात्रिंशतिरेव वा ॥ ३ ॥

होतव्या मधुसर्पिभ्यां दध्ना चैव घृतेन च । गृह्योक्तविधिना चैव होमं कुर्याजितेन्द्रियः ॥ ४ ॥

समिधः खादिरा ज्ञेया होमे चाष्टोत्तरं शतम् । भौमप्रीत्यै च विप्रेभ्यः सबस्त्रान् कलशान् दिशेत् ॥ ५ ॥

प्रतिमां दक्षिणायुक्तामाचार्याय निवेदयेत् । रथं रक्तमनुङ्गाहं सर्वोपस्करसंपुतम् ॥ ६ ॥

दद्याद् व्रतसमाप्त्यर्थं सहेमं प्रतिपद्य च । अन्येभ्योऽपि यथाशक्त्या दद्याद्विप्रारच भोजयेत् ॥ ७ ॥

ततोऽच्छिद्रव्रतवाचनम् । इति भगव्योत्तरं भौमव्रतोद्यापनम् ॥

अथ ऋग्विधानम् । अग्निरुवाच ।

ऋग्यजुःसामकार्यविधानं पुष्करोदितम् । भुक्तिमुक्तिकरं जप्याद्भोमाद्रामाय तद्भदे ॥ ८ ॥

पुष्कर उवाच

प्रतिवेदं तु कर्माणि कार्याणि प्रवदामि ते । प्रथमं ऋग्विधानं वै शृणु त्वं भुक्तिमुक्तिदम् ॥ ९ ॥

अन्तर्जले तथा होमे जपतो मनसेप्सितम् । कामं करोति गायत्री प्राणायामाद्विशेषतः ॥ १० ॥

गायत्र्या दशसाहस्रो जपो नक्काशिनो द्विज । बहुत्यातस्य तत्रैव सर्वकल्मषनाशनः ॥ ११ ॥

दशायुतानि जप्त्वाथ हविष्याशी स मुक्तिभाक् । प्रणवो हि परं ब्रह्म तज्जपः सर्वपापहा ॥ १२ ॥

ओंकारशतजप्तं तु नाभिमात्रोदके स्थितः । जलं पिबेत् स सर्वैस्तु पार्ष्णैर्विप्र मुच्यते ॥ १३ ॥

मात्रात्रयं त्रयो वेदास्त्रयो देवास्त्रयोऽन्नयः । महाभ्याहृतयः सप्त लोका होमोऽस्तिलाघहा ॥ १४ ॥

गायत्री परमा जाप्या महाभ्याहृतयस्तथा । अन्तर्जले तथा राम प्रोक्तरचैवाधमर्षणः ॥ १५ ॥

अग्निर्मीळे पुरोहितं मूकोऽयं वद्विदेवतः । शिरसा धारयन् वद्विं यो जपेत् परिवत्सरम् ॥ १६ ॥

होमं त्रिषवणं मैत्र्यमनमिज्ज्वलनं चरेत् । अतः परमृचः सप्त वायुवेद्याः प्रकीर्तिताः ॥ १७ ॥

ता जपन् प्रयतो नित्यमिष्टान् कामान् समरनुते । मेधाकामो जपेन्नित्यं सदसस्पर्शतिमित्पृथक् ॥ १८ ॥

अर्धश्वो यन्तीमाः प्रोक्ता नवर्षो मृत्युनाशनाः । शुनः शेषमृचं बद्धः सन्निरुद्धोऽथवा जपेत् ॥ १९ ॥

मुच्यते सर्वपापेभ्यो गदी चाप्यगदी भवेत् । व इच्छेज्ज्वाहतं कामं मित्रं प्राङ् पुरन्दरम् ॥ २० ॥

ऋग्भिः षोडशभिः कुर्यादिन्द्रस्येति दिने दिने । हिरण्यस्तूपमित्येतज्जपञ्चभून् प्रवाधते ॥ २१ ॥

क्षेमी भवति चाध्वन्यो ये ते पन्थां जपन् नरः । रौद्रीभिः षड्भिरीशानं स्तूयाद्यो वै दिने दिने ॥ २२ ॥

॥ वा कल्पेन्द्राद्रं तस्य शान्तिः परा भवेत् । उदित्युद्यन्तमादित्यमुपतिष्ठन् दिने दिने ॥ २३ ॥
 विप्रेरालम्बलीन् सप्त मनोदुःखविनाशनम् । द्विषन्तमित्यथार्धर्चं यद्विप्रं तं जपन् सरेत् ॥ २४ ॥
 आगस्कृत् सप्तरात्रेण विद्वेषमधिगच्छति । आरोग्यकामी रोगी वा प्रस्कण्वस्योत्तमं जपेत् ॥ २५ ॥
 उत्तमस्तस्य चार्धर्चो जपेद्वै विविधासने । उदयत्पाथुरक्ष्यं तेजो मध्यन्दिने जपेत् ॥ २६ ॥
 अस्तं प्रतिगते सूर्ये द्विषन्तं प्रतिवाधते । उपै प्र चेति मूकानि जपञ्चकृन् नियच्छति ॥ २७ ॥
 एकादशं सुपर्णस्य सर्वकामान् विनिर्दिशेत् । आध्यात्मिकीः क इत्येता जपन् मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 आ नो भद्रा इत्यनेन दीर्घमायुरवाप्नुयात् । त्वं सोमेति च सूक्तेन नवं पर्येष्येतिशाकरम् ॥ २९ ॥
 उपतिष्ठेत् समित्पाणिर्वासांस्याप्नोत्यसंशयम् । आयुरीप्समर्जिमिति कौत्सं सूक्तं सदा जपेत् ॥ ३० ॥
 अथ नः शोशुचदिति स्तुता मध्ये दिवाकरम् । यथा मुञ्चति चेपीकां तथा पापं प्रमुञ्चति ॥ ३१ ॥
 जातवेदस इत्येतज्जपेत् स्वस्त्ययनं पथि । भयैर्धिमुच्यते सर्वैः स्वस्तिमानाप्नुयात् गृहान् ॥ ३२ ॥
 व्युष्टायाश्च तथा रात्र्यामेतद् दुःस्वप्ननाशनम् । प्रमैन्दिनेति स्यन्त्यां जपेद्भविमोचनम् ॥ ३३ ॥
 जपैर्भन्द्रमिति स्नातो वैश्वदेवं तु सप्तकम् । मुञ्चत्याज्यं तथा जुह्वत् सकलं किञ्चिपं नरः ॥ ३४ ॥
 इमो इति जपन् शश्वत् कामानाप्नोत्यमीप्सितान् । मार्नेस्तोक इति द्वाभ्यां त्रिरात्रोपोषितः शुचिः ॥ ३५ ॥
 औडम्बरीश्च जुहुयात् समिधयाज्यसंस्कृताः । स्निग्धा सर्वान् मृत्युपाशाङ्गीवेदोगविवर्जितः ॥ ३६ ॥
 ऊर्ध्वबाहुरनेनैव स्तुता शम्भुं तथैव च । मानस्तोकेति च श्रद्धा शिस्वाकन्धे कृते नरः ॥ ३७ ॥
 अधृष्यः सर्वभूतानां जायते संशयं विना । चित्रैर्मित्युपतिष्ठेत् त्रिसन्ध्यं भास्करं तथा ॥ ३८ ॥
 समित्पाणिर्नरो नित्यमीप्सितं धनमाप्नुयात् । अथ स्वमेति च जपन् मातर्मध्यन्दिने दिने ॥ ३९ ॥
 दुःस्वप्नं चार्दते कृत्स्नं भोजनञ्चाप्नुयाच्छुभम् । उभे पुनोमीति तथा रघोमः परिकीर्तितः ॥ ४० ॥
 ये देर्वास इति श्रद्धा जपन् कामानवाप्नुयात् । न मो गरमिति जपन् मुच्यते चाततामिनः ॥ ४१ ॥
 कथो शुभेति च जपञ्जातिश्रेष्ठमवाप्नुयात् । इमं तु सोममित्येतत् सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ ४२ ॥
 पितुं त्रिवैत्युपतिष्ठेत् नित्यमग्नमुपस्थितम् । अग्ने नवेति सूक्तेन घृतहोमाच्च मार्गगः ॥ ४३ ॥
 वीराजयमवाप्नोति सुश्लोकं यो जपेत्सदा । कर्द्धतो नेति सूक्तेन विषान् सर्वान् व्यपोहति ॥ ४४ ॥
 यो जति इति सूक्तेन सर्वान् कामानवाप्नुयात् । मखार्नोमिति सूक्तेन स्निग्धमाप्नोत्यनुत्तमम् ॥ ४५ ॥
 यो मे राज्ञितीमान्तु दुःस्वप्नशमनीमृचम् । अध्वानि प्रस्थितो यस्तु पर्येच्छन्तुं समुत्थितम् ॥ ४६ ॥

१ (१।५०।१) । २ (१।५०।१३) । ३ (१।७१।१) । ४ (१।७४।१) । ५ (१।८८।१६) । ६ (१।८८।१) ।
 ७ (१।६१।१) । ८ (१।६४।१) । ९ (१।६७।१) । १० (१।६६।१) । ११ (१।१०१।१) । १२ (१।१०६।१) ।
 १३ (१।११४।१) । १४ (१।११४।८) । १५ (१।११५।१) । १६ (१।१२०।१२) । १७ (१।१३३।१) ।
 १८ (१।१३६।११) । १९ (१।१५८।५) । २० (१।१६५।१) । २१ (१।१७६।५) । २२ (१।१८७।१) ।
 २३ (१।१८६।१) । २४ (१।१६१।१) । २५ (२।१२।१) । २६ (२।२३।१) । २७ (२।२८।१०)

अप्रशस्तं प्रशस्तं वा कृविन्मां गो इमं जपेत् । द्वाविंशकं जपन् मृकमाध्यात्मिकमनुत्तमम् ॥ ४७ ॥
 पर्वसु प्रयतो नित्यमिष्टान् कामान् समरनुते । कृणुष्वेति जपन् मृकं जुहुदाज्यं समाहितः ॥ ४८ ॥
 अरातीनां हरेत् प्राणान् रक्षांस्यपि विनाशयेत् । उपतिष्ठेत् स्वयं वह्निं परीत्यृचा दिने दिने ॥ ४९ ॥
 तं रक्षति स्वयं वह्निर्विश्वतो विश्वतोमुखः । इमं शुचिषदित्येतच्छुचिरीक्षेद् दिवाकरम् ॥ ५० ॥
 कृषिं प्रपद्यमानस्तु स्थालीपाकं यथाविधि । जुहुयात् क्षेत्रमध्ये तु शुनं वार्हास्तु पञ्चभिः ॥ ५१ ॥
 इन्द्राय च मरुतस्तु पर्जन्याय मगाय च । यथालिङ्गं तु विहरेल्लाङ्गलं तु कृषीवलः ॥ ५२ ॥
 युक्तो धान्याय सीतार्यं सुनासीरावथोत्तरम् (४।५।७।५) । गन्धमान्यैर्नमस्कारैर्यजेदताश्च देवताः ॥ ५३ ॥
 प्रवापने प्रलवने खलमीतापहारयोः । अमोघं कर्म भवति वर्धते सर्वदा कृषिः ॥ ५४ ॥
 समुद्रोदिति सूक्तेन कामानाप्नोति पावकात् । विश्वानि न इति द्वाभ्यां य अग्भ्यां वह्निर्महति ॥ ५५ ॥
 स तरत्यापदः सर्वा यशः प्राप्नोति चाव्ययम् । विपुलां श्रियमाप्नोति जयं प्राप्नोत्यनुत्तमम् ॥ ५६ ॥
 अग्रे लभिति च स्तुता धनमाप्नोति वाञ्छितम् । प्रजाकामो जपेन्नित्यं वरुणदैवतप्रथम् ॥ ५७ ॥
 स्वस्त्याग्नेयं जपेत् मातः सदा स्वस्त्ययनं महत् । स्वैस्ति पन्था इति प्रोच्य स्वस्तिमान् व्रजतेऽध्वनि ॥ ५८ ॥
 विजिहीर्षे वनस्पते शत्रूणां व्याघ्रितं भवेत् । स्त्रिया मर्मप्रमृदाया गर्भमोर्ध्वेणमुत्तमम् ॥ ५९ ॥
 अन्धोर्ध्वेति सूक्तं च वृष्टिकामः प्रयोजयेत् । निराहारः क्लिप्तवासा न क्षिरेण प्रवर्धति ॥ ६० ॥
 मनसः काममित्येतां पशुकामो नरो जपेत् । कर्दमेन इति स्नायात् प्रजाकामः शुचित्रतः ॥ ६१ ॥
 अश्वपूर्वामिति स्नायाद्वाज्यकामस्तु मानवः । रोहिते चर्मणि स्नायाद्वाक्पणस्तु यथाविधि ॥ ६२ ॥
 राजा चर्मणि बैशाघ्रे छागे वैश्यस्तथैव च । दशसाहस्रिको होमः प्रत्येकं परिकीर्तितः ॥ ६३ ॥
 आंगाव इति सूक्तेन गोष्ठे गां लोकमातरम् । उपतिष्ठेत् व्रजेचैव यदीच्छेताः सदाक्षयाः ॥ ६४ ॥
 उपेति तिसृषी राज्ञो दुन्दुभिमभिपन्नयेत् । तेजो बलं च प्राप्नोति शत्रुं चैव नियच्छति ॥ ६५ ॥
 तृणपाणिर्जपेत् सूक्तं रक्षोघ्नं दस्पुभिर्वृतः । ये के र्षे अमृतपृचं जप्त्वा दीर्घमायुरवामुयात् ॥ ६६ ॥
 जीमूतध्वेकेन तथा सेनाङ्गान्यभिमन्त्रयेत् । यथालिङ्गं ततो राजा विनिहन्ति रणे रिपून् ॥ ६७ ॥
 अग्नेयेति त्रिभिः सूक्तैर्धनमाप्नोति चाव्ययम् । अग्नीवहेति सूक्तेन भूतानि स्वापयेन्निशि ॥ ६८ ॥
 संवाधे विषमे दुर्गे बन्धो (द्वा) वा निर्गतः कश्चित् । पलायन् वा गृहीतो वा सूक्तमेतच्च जपेत् ॥ ६९ ॥
 त्रिरात्रं नियतोऽपौष्य श्रपयेत् पावसं चरुम् । तेनाहुतिशतं पूर्य जुहुयात् त्रैम्बकेत्यृचा ॥ ७० ॥
 समुद्दिश्य महादेवं जीवेदन्तशतं सुखम् । तर्च्यैरित्यृचा स्नात उपतिष्ठेद् दिवाकरम् ॥ ७१ ॥
 उद्यन्तं मध्यगं चैव दीर्घमायुर्जिजीविषुः । (सूक्ताभ्यां पर एताभ्यां महतीं भूतिमाप्नुयात्) ॥ ७२ ॥

१ (३।४३।५) । २ (३।४५।१) । ३ (४।४।१) । ४ (४।१०।८) । ५ (४।४०।५) । ६ (४।५३।४) ।
 ७ (४।५८।१) । ८ (५।४।६) । ९ (५।२३।१) । १० (५।५१।११) । ११ (५।५१।१५) । १२ (५।७८।५) ।
 १३ (५।७८।७) । १४ (५।८३।१) । १५ (६।२८।१) । १६ (६।४७।२६) । १७ (४।४।१) ।
 १८ (६।५२।१५) । १९ (६।७५।१) । २० (७।१।१) । २१ (७।५५।१) । २२ (७।५६।१२) । २३ (७।६६।१६) ।

जन्ममिति सूक्तं तु कथितं शत्रुनाशनम् । वस्य लुप्तं व्रतं मोहाद् ब्राह्मैर्वा संसृजेत् सह ॥ ७३ ॥
 उपोष्याज्यं स जुहुयात् तमग्रे व्रतपा इति । अदितीत्यृक् च साम्राजं जप्त्वा वादे जयी भवेत् ॥ ७४ ॥
 नहीति च चतुष्केण मृच्यते महतो भयात् । अचं जप्त्वा वंदीत्येतत् सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ ७५ ॥
 द्वार्धत्वारिंशत् चैन्द्रं जप्त्वा नाशयते रिपून् । अचं महीति जप्त्वा च प्राप्नोत्वारोग्यमेव च ॥ ७६ ॥
 शंभो भवेति द्वाभ्यां तु श्रुत्वाश्रं प्रयतः शुचिः । हृदयं पाणिना स्पृष्ट्वा व्याधिभिर्नाभिभूयते ॥ ७७ ॥
 उत्था मन्दन्त्विति स्नातो हुत्वा शत्रुं प्रणापयेत् । तंभोज्ये इति सूक्तेन हुतेनाश्रमवाप्नुयात् ॥ ७८ ॥
 कर्ण्या वारिति सूक्तेन समदोषाद्विप्र मृच्यते । यदंघ्र्यं केचत्पुदिते जप्ते वरयं जगद्भवेत् ॥ ७९ ॥
 यद्वांगिति च जप्तेन वाणी भवति संस्कृता । वैचोविदमिति स्नेहा जपन् वाचं समरनुते ॥ ८० ॥
 पवित्राणां पवित्रं तु पावमान्यो हृद्यचो मताः । वैखानसाश्च चक्षिंशत् पवित्राः परमा मताः ॥ ८१ ॥
 अचो द्विवष्टिः मोक्षाश्च पर्वस्वेत्यृपिसत्तम । सर्वकल्पमनाशाश्च पावनाय शिवाय च ॥ ८२ ॥
 स्वादिष्ट्येति सूक्तानां सप्तषष्टिरुदाहृता । दशोत्तराश्च चां चैताः पावमान्यः शतानि पद ॥ ८३ ॥
 एतज्जपंश्च जुहुष्य धीरं मृत्युमयं जयेत् । भीषो हि श्रेति वारिष्यो जपेत् पापभयार्दने ॥ ८४ ॥
 प्रे देवत्रेति नियतो जपेच्च मरुधन्वसु । प्राणान्तिके भये माते क्षिप्रमायुस्तु बिन्दति ॥ ८५ ॥
 प्रोषेपा मेत्यृचमेकां जपेच्च मनसा निशि । व्युष्टायास्तुदिते सर्वे यूते जयमवाप्नुयात् ॥ ८६ ॥
 मीं प्र गामेति मूढश्च पन्थानं पथि बिन्दति । क्षीमायुरिति मन्येत यं कश्चित् सुहृदं प्रियम् ॥ ८७ ॥
 येन्ते यममिति स्नातस्तस्य मूर्धानमालमेत् । सहस्रकृत्तः पञ्चाहं तेनायुर्विन्दते महत् ॥ ८८ ॥
 इदंमिस्थेति जुहुयाद् घृतं प्राङ्गः सहस्रशः । पशुकामो गवां गोष्ठे अश्वकामश्चतुष्पथे ॥ ८९ ॥
 वैद्यः सुपर्णा इत्येतां जपन्वै बिन्दते श्रियम् । हविष्येन्तीयमभ्यस्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ९० ॥
 तस्य रोगा विनश्यन्ति कायाग्निर्बर्धने तथा । भीं ओषधीः स्वस्त्ययनं सर्वव्याधिबिनाशनम् ॥ ९१ ॥
 घृह्स्तेपते प्रतीत्येतद् वृष्टिकामः प्रयोजयेत् । सर्वत्रेति परा शान्तिर्ज्ञेयाऽप्रतिरिधं तथा ॥ ९२ ॥
 भूतोऽंशं कारयणं नित्यं प्रजाकामस्य कीर्तितम् । अहं क्रेतेति च जपेद्वाग्मी भवति मानवः ॥ ९३ ॥
 न योनौ जायते विद्वान् जपन्नाश्रीति रात्रिषु । रौत्रिसूक्तं जपन् रात्रौ रात्रिं चेमी नयेन्नरः ॥ ९४ ॥
 कल्पयन्तीति च जपेन्नित्यं कृतारिनाशनम् । (आयुष्यं चैव वर्चस्यं सूक्तं दाद्यायस्य महत्) ॥ ९५ ॥

१ (७। १०४। १) । २ (८। ११। १) । ३ (८। १८। ६) । ४ (८। ३०। १) । ५ (८। ३२। ६) । ६ (८। ४५। १) ।
 ७ (८। ४७। १) । ८ (८। ४८। ४) । ९ (८। ६४। १) । १० (८। ७१। १) । ११ (८। ८१। १) । १२ (८। ८३। ४) ।
 १३ (८। १००। १०) । १४ (८। १०२। १६) । १५ (८। ६६। १) । १६ (८। २५। १) । १७ (८। १। १) ।
 १८ (१०। ६। १) । १९ (१०। ३०। १) । २० (१०। ३४। १) । २१ (१०। ५७। १) । २२ (१०। ५८। १) ।
 २३ (१०। ६१। १) । २४ (१०। ७३। ११) । २५ (१०। ८८। १) । २६ (१०। ६७। १) । २७ (१०। ८८। १) ।
 २८ (१०। १०३। १) । २९ (१०। १०६। १) । ३० (१०। १२५। १) । ३१ (१०। १२७। १) । ३२ (१०। १३०। ५६) ।

उत देवा इति जपेदामयम् धृतव्रतः । अयमेष्टे जरित्येतज्जपेदग्निभये सति ॥ ६६ ॥

अरण्यानीत्यरण्येषु जपेत्तद्भयनाशनम् । ब्राह्मीमासाद्य सृक्त्रे द्वे वचां ब्राह्मीं शतावरीम् ॥ ६७ ॥

पृथगग्निर्धृतैर्वाद्य मेधां लक्ष्मीं च विन्दति । शासं इत्यसपत्न्यं संग्रामं विजिगीषतः ॥ ६८ ॥

ब्रह्मणोऽग्निः संविदानं गर्भमृत्पुनिवारणम् । अपेहीति जपेत् सृक् शुचिर्दुःस्वप्ननाशनम् ॥ ६९ ॥

सुभ्येदमिति वै जप्त्वा समार्घिं विन्दते परम् । मयोभूर्वातं इत्येतद्देवां स्वस्त्ययनं महत् ॥ १०० ॥

शाम्बरीमिन्द्रजालं वा मायामेतेन वारयेत् । महि श्रीलामेवोऽस्ति तति पाथे स्वस्त्ययनं जपेत् ॥ १०१ ॥

ग्रांथयेति द्विषन्नेवं जपेच्च रिपुनाशनम् । वास्तोष्पेत्येन मन्त्रेण यजेत गृहदेवताः ॥ १०२ ॥

जपस्यैव विधिः प्रोक्तो हुते ज्ञेयो विशेषतः । होमान्ते दक्षिणा देया पापशान्तिर्हुतेन तु ॥ १०३ ॥

हुतं शाम्यति चाग्नेन अन्नं हेमप्रदानतः । विप्राशिषस्तमोघाः स्युर्बहिः त्वानं तु सर्वतः ॥ १०४ ॥

सिद्धार्थका यवा धान्यं पयो दधि घृतं तथा । क्षीरवृक्षास्तथेध्मं तु होमा वै सर्वकामदाः ॥ १०५ ॥

समिधः कण्ठकिन्मथ राजिका रुधिरं विषम् । अभिचारे तथा शैलमशनं सङ्गवः पयः ॥ १०६ ॥

दधि भैरवं फलं मूलमृग्विधानमुदाहृतम् । ..... ॥

इति श्रुग्विधानम् ॥ अथ यजुर्विधानम्—

यजुर्विधानं वक्ष्यामि भुक्तिमुक्तिप्रदं मृणु । ओंकारपूर्विका राम महाध्यातव्यो मताः ॥ १ ॥

सर्वकल्मषनाशिन्यः सर्वकामप्रदास्तथा । आज्याहुतिसहस्रेण देवानाराधयेद् बुधः ॥ २ ॥

मनसः काङ्क्षितं राम मनसेप्सितकामदम् । शान्तिकामो यवैः कुर्यात्तिलैः पापापनुत्तये ॥ ३ ॥

धान्यैः सिद्धार्थकैश्चैव सर्वकामकरैस्तथा । औदुम्बरीभिरिध्माभिः पशुकामस्य शस्यते ॥ ४ ॥

दध्ना चैवान्नकामस्य पयसा शान्तिमिच्छतः । अपामार्गसमिद्धिस्तु कामयन् कनकं बहु ॥ ५ ॥

कन्याकामो घृताङ्गानि युग्यशो ग्रथितानि तु । जातीपुष्पाणि जुहुयाद् ब्रामार्धी तिलतण्डुलान् ॥ ६ ॥

वश्यकर्मणि शास्त्रोक्तं वासापामार्गमेव च । विषासृग्मिधसमिधो व्याधिपातश्च भार्गव ॥ ७ ॥

कुद्वस्तु जुहुयात् सम्यक् शत्रूणां वधकाम्यया । सर्वप्रीतिमयी कृता राज्ञः प्रतिकृतिं द्विज ॥ ८ ॥

सहस्रशस्तु जुहुयाद्राजा वशगतो भवेत् । वस्त्रकामस्य पुष्पाणि दुर्वा व्याधिविनाशिनी ॥ ९ ॥

ब्रह्मवर्चसकामस्य वासोग्रां च निधीयते । प्रत्यङ्गिरेषु जुहुयाद् तुक्कण्टकमस्त्रभिः ॥ १० ॥

विद्वेषणे च पक्षाणि काककौशिकयोस्तथा । कापिलं च घृतं हुत्वा तथा चन्द्रग्रहे द्विज ॥ ११ ॥

वचाचूर्णेन संपातान् समानीय च तां वचाम् । सहस्रमन्त्रितां भुक्त्वा मेधावी जायते नरः ॥ १२ ॥

एकादशाङ्गुलं शङ्कुं लौहं स्वादिरमेव च । द्विषतो वधोऽसीति जपन्निस्त्रिनेद्विषुवेरमनि ॥ १३ ॥

१ (१०।१३७।१) । २ (१०।१४२।१) । ३ (१०।१४६।१) । ४ (१०।१५२।१) । ५ (१०।१६२।१) ।
६ (१०।१६४।१) । ७ (१०।१६७।१) । ८ (१०।१६९।१) । ९ (१०।१७५।१) । १० (१०।१८७।१) ।
११ (७।५४।१) ७ 'वस्त्रकामस्य' ग. पाठः । † 'वासाग्रं' ग. पाठः । ‡ 'वचाचूर्णं' ग. पाठः ।

॥ १४ ॥ अथ शत्रूणां कथितं तत्र । चक्षुष्या इति जप्त्वा च विनष्टं चक्षुराप्नुयात् ॥ १४ ॥
 उपयुक्त इत्येतदनुवाकं तथान्नदम् । तनूपा अग्रे सदिति (३।१७) दूर्वा हुतातिवर्जितः ॥ १५ ॥
 भयजमेसीति दध्यार्ज्यहोमः पशूपसर्गनुत्^७ । त्रियम्बकं यजामहे होमः सौभाग्यवर्धनः ॥ १६ ॥
 कन्यानाम गृहीत्वा तु कन्यालाभकरः परः । भयेषु तु जपन्नित्यं भयेभ्यो विप्र मुच्यते ॥ १७ ॥
 चतुरपुष्पं सघृतं हुत्वा स्यात् सर्वकामभाक् । हुत्वा तु गुग्गुलं राम स्वप्ने पश्यति शङ्करम् ॥ १८ ॥
 गुञ्जते मनोऽनुवाकं जप्त्वा दीर्घायुराप्नुयात् । विष्णो रराट्मित्येतत् सर्वबाधाविनाशनम् ॥ १९ ॥
 रत्नोमं च यशस्यं च तथैव विजयप्रदम् । अवसो अग्निरित्येतत् सङ्ग्रामे विजयप्रदम् ॥ २० ॥
 इदमापः प्रवहतं स्नाने पापापनोदनम् । विश्वकर्मन् हविषेति सूचीं लौहीं दशाङ्गुलाम् ॥ २१ ॥
 कन्याया निखनेद् द्वारि साऽन्यस्मै न प्रदीयते । देव सवितरेतेन हुतेनाग्नेन चाश्ववान् ॥ २२ ॥
 अग्रे खोहेति जुहुयाद्वलकामोऽं द्विजोत्तम । तिलैर्यवैश्च धर्मज्ञ तथापामार्गतण्डुलैः ॥ २३ ॥
 सहस्रमन्त्रितां कृत्वा तथा गोरचरणां द्विज । तिलकं च तथा कृत्वा जनस्य भियतामियात् ॥ २४ ॥
 रुद्राणां च तथा जप्यं सर्वाघविनिवृद्धनम् । सर्वकर्मकरो होमस्तथा सर्वत्र शान्तिदः ॥ २५ ॥
 अजाविकानामध्वानां कुञ्जराणां तथा गवाम् । मनुष्याणां नरेन्द्राणां बालानां योषितामपि ॥ २६ ॥
 ग्रामाणां नगराणां च देशानामपि भार्गव । उपद्रुतानां धर्मज्ञ व्याचितानां तथैव च ॥ २७ ॥
 मरके समनुप्राप्ते रिपुञ्जे च तथा भवे । रुद्रहोमः परा शान्तिः पापसेन घृतेन च ॥ २८ ॥
 कूष्माण्डघृतहोमेन सर्वान् पापान् व्यपोहति । सक्तुयावकमैशाशी नक्तं मनुजसत्तम ॥ २९ ॥
 वहिः स्नानरतो मासान्मुष्यते ब्रह्महत्यया । मधु धातेति मन्त्रेण होमादितोऽस्त्रिलं लभेत् ॥ ३० ॥
 दधि क्रीण्वेति हुत्वा तु पुत्रान् मामोत्यसंशयम् । तथा घृतवर्षीत्येतदायुष्यं स्याद् घृतेन तु ॥ ३१ ॥
 स्त्रैस्ति न इन्द्र इत्येतत् सर्वबाधाविनाशनम् । इह गावः प्रजायध्वमिति पुष्टिविधर्धनम् ॥ ३२ ॥
 घृताहुतिसहस्रेण तथाऽलक्ष्मीविनाशनम् । सुवेष्ट देवस्त्रैस्तेति हुत्वापामार्गतण्डुलम् ॥ ३३ ॥
 मुच्यते विकृताङ्गीघ्नमभिचाराच्च संशयः । रुद्र सत्ते पलाशस्य सभिद्भिः कनकं लभेत् ॥ ३४ ॥
 शिवो भवेत्यग्न्युत्पाते ब्रीहिभिर्जुहुयान्नरः । यीः सेना इति चैतच्च तत्स्करेभ्यो भयापहम् ॥ ३५ ॥
 योऽसभ्यमरातीर्यात् हुत्वा कृष्णतिलान्नरः । सहस्रशोऽभिचाराच्च मुच्यते विकृताद् द्विज ॥ ३६ ॥
 अग्नेनार्घपतेत्येवं हुत्वा चाश्वमवाप्नुयात् । हंसः शुचिर्षेदित्येतज्जप्तं तोयेऽघनाशनम् ॥ ३७ ॥
 चत्वारि शृङ्गेत्येतत् सर्वपापहरं मले । देवा यज्ञेति जप्त्वा तु ब्रह्मलोके महीयते ॥ ३८ ॥
 वसन्तेति च हुत्वाज्यमादित्याद्वरमाप्नुयात् । सुपर्णोऽसीति चेत्यस्य कर्म व्याहृतिवद्भवेत् ॥ ३९ ॥

१ (३।५६) । २ (३।६०) । ३ (५।१४) । ४ (५।२१) । ५ (५।३७) । ६ (६।१७) । ७ (८।४६) । ८ (५।३६) ।
 ९ (२७।२२) । १० (१३।२७) । ११ (२३।३२) । १२ (३४।४५) । १३ (२५।२६) । १४ (५।२२) । १५ (११।४५) ।
 १६ (११।७७) । १७ (११।८०) । १८ (११।८३) । १९ (१०।२४) । २० (१७।६१) । २१ (१६।१२) । २२
 (२४।२०) । २३ (१२।४) । ७ 'होमोऽज्यमुपसर्गाद्' क. पाठः । † 'धनकामोः' क. पाठः ।

नमः सुतेति त्रिजंष्ट्रा बन्धनान्मोक्षमाप्नुयात् । अन्तर्जले त्रिरात्र्यं दुपदां सर्वपापनुत् ॥४०॥
 इह गावः प्रजायध्वं मन्त्रोऽयं बुद्धिबर्धनः । हुतस्तु सर्पिषा दध्ना पयसा पायमेन वा ॥ ४१ ॥
 शतं व इति (१२।७६) वैतेन हुत्वा पर्शुकलानि च । आरोग्यं श्रियमाप्नोति जीवितञ्च चिरं तथा ॥४२॥
 ओषधीः प्रतिमोदध्वं वपने लवनेऽर्थकृत् । अश्वार्वतीं पायसेन होमाञ्जानिमवाप्नुयात् ॥४३॥
 उच्छुष्मां इति मन्त्रेण बन्धनस्थो विमुच्यते । युवा सुवामा इत्येव वासांस्याप्नोत्यनुत्तमम् ॥४४॥
 मुञ्चन्तु मा शर्पथ्येति सर्वान्तकविनाशनम् । मा मां हिंसीतिलाज्येन हुतं रिपुविनाशनम् ॥४५॥
 नमोऽस्तु सर्वसर्पेभ्यो घृतेन पायमेन च । कृणुष्व पात्रे इत्येतदभिचारविनाशनम् ॥ ४६ ॥
 दुर्वाकाण्डायुतं हुत्वा काण्डात्कार्येण्डेति मानवः । ग्रामे जनपदे वापि मरकं तु शमं नयेत् ॥४७॥
 रोगातो मुच्यते रोगात् तथा दुःखात् दुःखितः । औदुम्बरीञ्च समिधो मधुमैत्रो वनस्पतिः ॥४८॥
 हुत्वा सहस्रशो राम धनमाप्नोति मानवः । सौभाग्यं महदामोति व्यवहारे तथा जयम् ॥४९॥
 अपां गर्भेनिति हुत्वा देवं सर्पापयेद् ध्रुवम् । अपां त्वमेति (१३।४३) च तथा हुत्वा दाधि घृतं मधु ॥५०॥
 प्रवर्तयति धर्मज्ञ महावृष्टिमनन्तरम् । नमस्ते रुद्रं इत्येतत् सर्वोपद्रवनाशनम् ॥ ५१ ॥
 सर्वशान्तिकरं प्रोक्तं महापातकनाशनम् । अध्वनोर्वादेत्यनेन रक्षणं व्याधितस्य तु ॥ ५२ ॥
 रघोमं च यशस्यं च चिरायुःपुष्टिवर्धनम् । सिद्धार्थकानां चेषेण पथि चैतज्जपन् सुखी ॥ ५३ ॥
 असौ यस्ताम्रं इत्येतत् परयभित्पं दिवाकरम् । उपतिष्ठेत् धर्मज्ञ सायं प्रातरतन्द्रितः ॥ ५४ ॥
 अन्नमक्षयमाप्नोति दीर्घमायुश्च विन्दति । प्र मुञ्च धन्वेनेत्येतत् पद्भिरायुधमक्षयम् ॥ ५५ ॥
 रिपूणां भयदं युद्धे नात्र कर्मा विचारया । मा नो महान्तं इत्येवं बालानां शान्तिकारकम् ॥५६॥
 नमो हिरण्यवर्हिणे इत्यनुवाकसप्तकम् । रात्रिकां कदुर्तलाङ्गां जुहुयाच्छुनाशिनीम् ॥ ५७ ॥
 नमो नः किरिकेभ्यश्च पद्मललाहृतैर्नरः । राज्यलक्ष्मीमवाप्नोति तथा विन्धैः सुवर्णकम् ॥५८॥
 इमा रुद्रायेति तिलैर्होमाच्च धनमाप्यते । दुर्वाहोमेन चान्येन सर्वव्याधिविर्वर्जितः ॥ ५९ ॥
 आशुः शिशानं इत्येतदायुधानां च रत्नञ्च । संग्रामे कथितं राम सर्वशत्रुनिर्वहणम् ॥ ६० ॥
 वाजश्च मेति जुहुयात् सहस्रं पञ्चाभिर्द्विज । आज्याहुतीनां धर्मज्ञ चक्षुरोगाद्विमुच्यते ॥ ६१ ॥
 शन्नो वनस्पते गेहे होमः स्याद्वास्तुदोषनुत् । अग्न आंयुंषि हुताज्यं द्वेपं नाप्नोति केनचित् ॥६२॥
 अपां फेनेति (१६।७१) लाजाभिर्हुत्वा जयमवाप्नुयात् । भद्रो इतीन्द्रियैर्हानो जपन् स्यात् सकलेन्द्रियः ॥
 अग्निश्च पृथिवी चेति वशीकरसप्तकम् । अश्वनेति जपन्मन्त्रं व्यवहारे जयी भवेत् ॥ ६४ ॥
 ब्रह्मं राजन्यमिति च क्रमोरम्मे तु सिद्धिकृत् । संवत्सरोऽसीति घृतैर्लक्ष्मोपादरोगवान् ॥ ६५ ॥

१ (१२।६३) । २ (२०।२०) । ३ (१२।७७) । ४ (१२।८१) । ५ (१२।८२) । ६ (१२।६०) । ७ (१२।१०२) ।
 ८ (१३।६) । ९ (१३।६) । १० (१३।२०) । ११ (१३।२६) । १२ (१३।३०) । १३ (१६।१) । १४ (१६।५) ।
 १५ (१६।६) । १६ (१६।६) । १७ (१६।१५) । १८ (१६।१७) । १९ (१६।४६) । २० (१६।४८) । २१ (१७।२३) ।
 २२ (१८।१) । २३ (१६।३८) । २४ (१५।२६) । २५ (२६।१) । २६ (२६।१) । २७ (२६।२) । २८ (२७।५५)

नेतुं सप्तभिन्नेन च संग्रामे जयवर्धनम् । इन्द्रोऽग्निर्वर्म इत्येतद्रक्षे वर्मनिबन्धनम् ॥ ६६ ॥
 धनानां गति मन्त्रश्च धनुर्ग्रहणकः परः । अजैतेति तथा मन्त्रो विज्ञेयो क्षमिमन्त्रो ॥ ६७ ॥
 मन्त्राहिरीवेत्येतच्छराणां मन्त्रश्च भवेत् । बह्वीनां पितो इत्येतत्सूत्रमन्त्रः प्रकीर्तितः ॥ ६८ ॥
 युञ्जन्तीति तथाश्वाणां योजने मन्त्र उच्यते । आशुः शिशान इत्येतद्यात्रारम्भश्चमुच्यते ॥ ६९ ॥
 विष्णोः क्रमेति मन्त्रश्च रथारोहणिकः परः । आजहन्तीति चाश्वाणां ताडनीयमुदाहृतम् ॥ ७० ॥
 याः सेना अभीत्वरतीति परसैन्यमुखे जपेत् । दुन्दुभ्य इति चाप्येतद् दुन्दुभीताडनं भवेत् ॥ ७१ ॥
 एतैः पूर्वहुतैर्मन्त्रैः कृत्वैवं विजयी भवेत् । यमेन दत्तमित्यस्य कोटिहोमाद्विचक्षणः ॥ ७२ ॥
 रथमुत्पादयेच्छीघ्रं सङ्ग्रामे विजयप्रदम् । आ कृष्येने तथैतस्य कर्म व्याहृतिवद्भवेत् ॥ ७३ ॥
 शिवसंकर्षणं जापेन समाधिं मनसो लभेत् । पञ्चनद्यैः पञ्चलक्षं हुत्वा लक्ष्मीपवाप्नुयात् ॥ ७४ ॥
 यदावधन् दाक्षायणो मन्त्रेणानेन मन्त्रितम् । सहस्रकृत्वः कनकं धारयेद्रिषुवारणम् ॥ ७५ ॥
 इमं जीवेभ्यं इति च शिलां लोष्टं चतुर्दिशम् । क्षिपेद् गृहे तदा तस्य न स्याच्चोरभयं निशि ॥ ७६ ॥
 यरी मे गार्ग्येनेति वशीकरणमुत्तमम् । हन्तुमभ्यागतस्तत्र (स्व) वशी भवति मानवः ॥ ७७ ॥
 भक्ष्यताम्बूलपुष्पाद्यं मन्त्रितं तु प्रयच्छति । यस्य धर्मज्ञ वशगः सोऽस्य शीघ्रं भविष्यति ॥ ७८ ॥
 शत्रो मित्रैः शमित्येतत्सदा सर्वत्र शान्तिदम् । गन्तानां त्वा गन्तपतिं कृत्वा होमं चतुष्पदे ॥ ७९ ॥
 वशीकुर्याजगत्सर्वं सर्वधान्यैरसंशयम् । हिरण्यवर्णाः शुचयो मन्त्रोऽवमभिषेचने ॥ ८० ॥
 शत्रो देवीरभिष्टये तथा शान्तिकरः परः । एकचक्रेति मन्त्रेण हुतेनाज्येन भागशः ॥ ८१ ॥
 ग्रहेभ्यः शान्तिमाप्नोति प्रसादं च न संशयः । गावो भग इति द्वाभ्यां हुत्वाज्यं वा अवाप्नुयात् ॥ ८२ ॥
 प्रवादांशः सोपदिति ग्रहयज्ञे विधीयते । देवो वनस्पेतिरिति द्रुमयज्ञे विधीयते ॥ ८३ ॥
 गायत्री वैष्णवी ज्ञेया तद्विष्णोः परमं पदम् । सर्वपापप्रशमनं सर्वकामकरं तथा ॥ ८४ ॥

इति यजुर्विधानम् ॥ अथ सामविधानम्—

यजुर्विधानं कथितं वक्ष्ये साम्नां विधानकम् । संहितां वैष्णवीं जप्त्वा हुत्वा स्वात्सर्वकाममाक् ॥ १ ॥
 संहितां छान्दसीं साधु जप्त्वा प्रीत्याति शङ्करम् । स्कान्दीं पैत्र्यां संहितां च जप्त्वा स्यात्तु प्रसादवान् ॥ २ ॥
 यत् इन्द्र भयामहे हिंसादोषविनाशनम् । अवकीर्णीं मुच्यते च अग्निस्तिग्मेति वै जपन् ॥ ३ ॥
 सर्वपापहरं ज्ञेयं परितोषिञ्चता सुतम् । अविक्रेयं च विक्रीय जपेद् घृतवतीति च ॥ ४ ॥
 अद्या नो देव सवितर्ज्ञेयं दुःस्वप्ननाशनम् । अबोध्यग्निरिति मन्त्रेण घृतं राम यथाविधि ॥ ५ ॥
 अभ्युक्ष्य घृतशेषेण मेखलाबन्ध इष्यते । स्त्रीणां यासां तु गर्भाणि पतन्ति भृगुसत्तम ॥ ६ ॥
 मर्षि जातस्य बालस्य वध्नीयात्तदनन्तरम् । सोमं राजानमेतेन व्याधिभिर्विष मुच्यते ॥ ७ ॥

१ (२६।३७) । २ (२६।३६) । ३ (२६।४६) । ४ (२६।५१) । ५ (२६।४२) । ६ (२३।५) । ७ (१२।५) ।
 ८ (२६।५०) । ९ (११।७७) । १० (२६।१३) । ११ (३३।४३) । १२ (३४।१) । १३ (३४।११) । १४ (३४।५२) ।
 १५ (३५।१५) । १६ (३५।१८) । १७ (३६।६) । १८ (३६।१२) । १९ (२८।४३) । २० (६।५) ।

सर्पसाम प्रयुञ्जानो नाप्नुयात् सर्पजं भयम् । माघ त्वा वाद्यतेत्येतद् हुत्वा विप्र सहस्रशः ॥ ८ ॥
 शतावरिमणिं बद्ध्वा नाप्नुयाच्छत्रुतो भयम् । दीर्घतमसोऽर्क इति हुत्वा नं प्राप्नुयात् वसु ॥ ९ ॥
 समिन्धायन्तीति जपन् न म्रियेत पिपासया । त्वमिमा ओषधी षोडशस्य व्याधिं न चाप्नुयात् ॥ १० ॥
 पथि देवव्रतं जप्त्वा भयेभ्यो विप्र मुच्यते । यदिन्द्रो अनयदिति हुतं सौभाग्यवर्धनम् ॥ ११ ॥
 भगो न चित्र इत्येवं नेत्रयोरञ्जनं हितम् । सौभाग्यवर्धनं राम नात्र कार्या विचारणा ॥ १२ ॥
 जपेदिन्द्रेति वर्गं च तथा सौभाग्यवर्धनम् । परं प्रिया दिवः कविः काम्यां संभावयेत् स्त्रियम् ॥ १३ ॥
 सा तं कामयते राम नात्र कार्या विचारणा । रथन्तरं नामदेव्यं ब्रह्मवर्चसवर्धनम् ॥ १४ ॥
 प्राशयेद्बालकं नित्यं वचाचूर्णं घृतप्लुतम् । इन्द्रमिहासिनं जप्त्वा भवेच्छ्रुतिधरस्त्वसौ ॥ १५ ॥
 हुत्वा रथन्तरं जप्त्वा पुत्रमाप्नोत्यसंशयम् । मयि श्रीरिति मन्त्रोऽयं जप्यः श्रीविवर्धनः ॥ १६ ॥
 वैश्वदेव्याष्टकं नित्यं प्रयुञ्जानः भियं लभेत् । सप्ताष्टकं प्रयुञ्जानः सर्वान् कामानवाप्नुयात् ॥ १७ ॥
 गव्येषु शेति यो नित्यं साधं प्रातरतन्द्रितः । उपस्थानं गवां कुर्यात्तस्य स्युस्ताः सदा गृहे ॥ १८ ॥
 घृताङ्गं तु यवद्रोणं वात आवातु भेषजम् । अनेन हुत्वा विधिवत् सर्वा मायां व्यपोहति ॥ १९ ॥
 प्रदेवो दासेन तिलान् हुत्वा कर्मणकुन्तनम् । अभि त्वा पूर्वपीतये वषट्कारसमन्वितम् ॥ २० ॥
 वासकेध्मसहस्रं तु हुतं युद्धे अयमदम् । इत्यथ पुरुषान् कुर्यादुधः पिष्टमयान् शुभान् ॥ २१ ॥
 परकीयानथोद्देश्य प्रधानपुरुषांस्तथा । सुखिञ्जान् पिष्टकवरान् क्षुरेशोरुकृत्य भागशः ॥ २२ ॥
 अभि त्वा शूर नो नुमो मन्त्रेणानेन मन्त्रवित् । कृत्वा सर्पपतैलाङ्गान् प्रोक्तेन शुद्धयात्ततः ॥ २३ ॥
 एतत् कृत्वा बुधः कर्म सङ्गमे जयमाप्नुयात् । गारुडं नामदेव्यं च रथन्तरं हृद्रथौ ॥ २४ ॥
 सर्वपापप्रशमनः कथितः संशयं विना । ..... ॥

इति सामविधानम् ॥ अथार्थविधानम्—

साम्नां विधानं कथितं वक्ष्ये चार्थवैलम्बम् । शान्तातीर्थं गणं हुत्वा शान्तिमाप्नोति मानवः ॥ १ ॥
 भैषज्यं च गणं हुत्वा सर्वान् रोगान् व्यपोहति । त्रिसप्तीर्थं गणं हुत्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 कचिन्नाप्नोति च भयं हुत्वा चैवाभयं गणम् । न कचिज्जायते राम गणं हुत्वापराजितम् ॥ ३ ॥
 आयुष्यं च गणं हुत्वा अपमृत्युं व्यपोहति । स्वस्तिमाप्नोति सर्वत्र हुत्वा स्वस्त्ययनं गणम् ॥ ४ ॥
 श्रेयसा योगमाप्नोति हुत्वायवर्गणं तथा । वास्तोष्पत्यं गणं हुत्वा वास्तुदोषान् व्यपोहति ॥ ५ ॥
 तथा रौद्रगणं हुत्वा सर्वान् दोषान् व्यपोहति । एतैर्दशगणैर्होमो षष्टादशसु शान्तिषु ॥ ६ ॥
 वैष्णवी शान्तिरैन्द्री तु ब्राह्मी रौद्री तथैव च । वायव्या वारुणी चैव कौबेरी भार्गवी तथा ॥ ७ ॥
 प्राजापत्या तथा त्वाष्ट्री कौमारी वह्निदेवता । मारुद्गणा च गान्धर्वी शान्तिर्नैऋतकी तथा ॥ ८ ॥
 शान्तिराङ्गिरसी याम्या पार्थिवी सर्वकामदा । यस्त्वा मृत्युरिति श्वेतजस्रं मृत्युचिनाशनम् ॥ ९ ॥

१ (५।१।१०) । २ (२०।७।४।१) । ३ (१६।१।१।१) । ४ (४।१।१)

* 'अक्षयः' क. पाठः । † 'तावेभ्यः' घ. पाठः । ‡ 'यन् स्वं' क. पाठः ।

मन्त्राणां हि दुःखं च भुजगैर्नैव बाध्यते । इन्द्रेण वृत्तमित्येतत् सर्वबाधाविनाशनम् ॥ १० ॥
 देवीति मन्त्रश्च सर्वशान्तिकरः परः । देवा मरुत इत्येतत् सर्वकामकरं भवेत् ॥ ११ ॥
 मन्त्रस्य लोकादित्येतद् दुःस्वप्नशमनं परम् । इन्द्रं वरं वसिजेति पण्यलाभकरं परम् ॥ १२ ॥
 कामो मे राजेति हुतं स्त्रीणां सौभाग्यवर्धनम् । तुभ्यमेव जरिमन्नित्यधृतं तु हुतं भवेत् ॥ १३ ॥
 अग्ने गोभिर्न इत्येतत् मेधावृद्धिकरं परम् । ध्रुवं ध्रुवेत्येति हुतं स्थानलाभकरं भवेत् ॥ १४ ॥
 युनक्तिर्सीरा विपुणा कृषिलाभकरं भवेत् । अवं ते योनिरित्येतत् पुत्रलाभकरं भवेत् ॥ १५ ॥
 अहन्ते भग इत्येतज्जवेत् सौभाग्यवर्धनम् । वे मे पांशास्तथाप्येतद् बन्धनान्मोक्षकारणम् ॥ १६ ॥
 अहन्नहन्निति रिपून्नाशयेद्धोमजाप्यतः । त्वमुत्तममिति वृतं यशोनुद्विवर्धनम् ॥ १७ ॥
 यथा मृगवतीत्येतत् स्त्रीणां सौभाग्यवर्धनम् । येन देही त्विदं चैव गर्भलाभकरं भवेत् ॥ १८ ॥
 शिवः शिवाभिरित्येतत् क्रुद्धं भूपं प्रसादयेत् । बृहस्पतिर्नः परिपातु पथि स्वस्त्ययनं भवेत् ॥ १९ ॥
 मुञ्चामि त्वेति च जपादपमृत्युनिवारणम् । अथर्वशिरसोऽध्येता सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 माघान्येन तु मन्त्राणां किञ्चित्कर्म तवेरितम् । वृषाणां वसिष्ठानां तु समिधः प्रथमं हविः ॥ २१ ॥
 आज्यं च व्रीहयश्चैव तथा वै गौरसर्षपाः । अक्षतानि तिलाश्चैव दधिक्षीरे च भार्गव ॥ २२ ॥
 दर्भास्तथैव दूर्वाश्च विन्वानि कमलानि च । शान्तिपुष्टिकराण्यादुर्ध्ववाण्येतानि सर्वतः ॥ २३ ॥
 तैलं कणानि धर्मज्ञ राजिका रुधिरं विषम् । समिधः कण्टकोपेता अभिचारेषु योजयेत् ॥ २४ ॥
 आर्षं वै दैवतं छन्दो विनियोगज्ञ आचरेत् । ..... ॥

इत्यथर्वविद्यालम् ॥ अथ मृत्युञ्जयप्रयोगो ग्रन्थास्तरे—

चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिरेखं पञ्चगर्भितम् । इस्तत्रयप्रमाणं तु तद्वलैर्मण्डलं लिखेत् ॥ १ ॥
 भैरवीभैरवान् सिद्धीर्दिशो नागानुपग्रहान् । पीठोपपीठसंयुक्तदिक्पालादिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 देवतानां चतुष्पष्टिं लिखेत् पद्मे सुशोभने । एकैकपद्मपत्रेषु वसुसंख्या दशोदत्ते ॥ ३ ॥
 प्रणवादिनमोन्तैस्तु नाममन्त्रैः प्रपूजयेत् । गन्धपुष्पाक्षतेर्धूपदीपनैवेदनादिकैः ॥ ४ ॥
 कर्षयेत् पद्मपत्रेषु सर्वकार्यप्रसादकान् । सौवर्गं अम्बकं कुर्यात् पलेनार्घपलेन वा ॥ ५ ॥
 गोमयेन गुडेनापि तथा विज्ञानुसारतः । मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण पूजयेदुपचारकैः ॥ ६ ॥
 सौम्यद्वारे महाभाग देवदेवं घटे न्यसेत् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं तदग्रे तु सहस्रकम् ॥ ७ ॥
 देवीसूक्तं जपेत् तावद्बुद्ध्याध्यायं विशेषतः । अथवा बहुभिर्विप्रैः कोटिलक्षाद्युतादिकम् ॥ ८ ॥
 जप्त्वा पूर्वं विघ्नराजं सर्वकार्यप्रसाधनम् । पण्यमासं राज्यकामस्तु पुत्रकामस्तथैव च ॥ ९ ॥
 शत्रुनाशनकामस्तु वर्षान्तमपि कारयेत् । पण्यमासं पूजयेद्दिद्वान् महारोगैः प्रपीडितः ॥ १० ॥
 मासमेकं तु मासार्धं कुर्याद्भोगाकुलीकृतः । चन्दीचेरमानि दुर्गे वा यद्धो मुच्येत बन्धनात् ॥ ११ ॥

पापमासिकप्रयोगाच्च द्विगुणान्नात्र संशयः । महारिष्टभयग्रस्तः प्रयोगमिममाचरेत् ॥ १२ ॥
 नचारिष्टभयं घोरं प्राप्नुयादार्तिमेव च । महापापममुद्धृतं दृढकर्मममर्जितम् ॥ १३ ॥
 प्रयोगात् त्र्यम्बकाख्याच्च नत्वारिष्टभयं क्वचित् । एतन्मण्डलमध्यस्थोऽभिषिक्तः पुरुषो यदा ॥ १४ ॥
 ततः प्रभृति वृद्धेषु शत्रुञ्जयति निश्चितम् । राज्यभ्रष्टो लभेद्राज्यं क्षीणायुश्चिरयते नच ॥ १५ ॥
 मृत्वा पीडां ग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः । प्रयोगस्य प्रभावेन नात्र कार्या विचारणा ॥ १६ ॥
 प्रयोगमपरं वक्ष्ये रहस्यं त्र्यम्बकाभिधम् । सर्वार्थसाधनं पुण्यं सर्वोपद्रवनाशनम् ॥ १७ ॥
 यत्कृते सर्वराजानो राजपुत्राश्च मन्त्रिणः । राष्ट्रस्थाः सर्वलोकाश्च तत्क्षणात् तद्वचोनुगाः ॥ १८ ॥
 अवस्था वरयतां यान्ति दुष्टस्त्रीक्षुद्रजन्तवः । वैरिणो वरागास्तस्य प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ १९ ॥
 सिध्यन्त्यखिलकार्याणि दुर्लभान्यपि तस्य तु । तत्रादौ पूजयेद् देवं गणेशं विधिवत् सुधीः ॥ २० ॥
 लिङ्गानेकादशमितान् पूजयेद्दुष्टसंभवान् । पार्थिवान् वा प्रयत्नेन तदलाभे प्रयोजयेत् ॥ २१ ॥
 रक्तवस्त्रैस्तथा गन्धैरुपचारैः समन्त्रकैः । पूजयेच्च तथा देवीं पठेच्चण्डीं विधानतः ॥ २२ ॥
 कोटिलक्षार्घकं जप्त्वा यच्च मृत्युञ्जयाभिधम् । ओंजंसः इति वै मन्त्रं त्र्यम्बकाख्यं सनातनम् ॥ २३ ॥
 कुण्डे पटलसंयुक्ते अस्त्रे वा विधिवत् कृते । स्वयम्भोरुविधानेन स्थाप्य तत्र हुताशनम् ॥ २४ ॥
 होमयेत् तद्दशांशेन मध्वाज्यतिलसर्पैः । आलिखेन्मण्डलं तत्र तण्डुलैः शोभनं बुधः ॥ २५ ॥
 चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिरेखं पद्मगर्भितम् । साधकस्य त्रिभिर्हस्तैर्मितं हीनाधिकं न तत् ॥ २६ ॥
 तन्मध्ये शोभनं पद्मं कृत्वा चाष्टदलान्वितम् । एकैकपद्मपत्रे तु वसुसंख्या दलेदले ॥ २७ ॥
 भैरवीभैरवान् सिद्धीर्दिशो नागानुपग्रहान् । पीठोपपीठसंयुक्तान् दिक्पालैरष्टभिर्युतान् ॥ २८ ॥
 चतुष्पष्टिमितान् देवान् विधिना स्थाप्य तण्डुलैः । गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ २९ ॥
 प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैः प्रपूजयेत् । पूर्वद्वारे गणेशेन्द्रौ शिवशुक्तरतस्तथा ॥ ३० ॥
 वरुणं पश्चिमे देवं यमं दायमे विष्णुं तथा । ईशान्यां कलशं स्थाप्य तीर्थवारिसमन्वितम् ॥ ३१ ॥
 मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण शतवाराभिमन्त्रितम् । संपूज्य विधिवद्वाजा विसर्जनमवाचरेत् ॥ ३२ ॥
 यान्तु देवगणाः सर्वे पूजामादाय भामकीम् । इष्टकामफलार्थाय पुनरागमनाय च ॥ ३३ ॥
 अभिषिञ्चेत् ततो वीरं संग्रामे विजयी भवेत् । भद्रयापि कृते हस्तिन् प्रयोगे त्र्यम्बकाभिधे ॥ ३४ ॥
 यथेप्सितमवाप्नोति फलं रुद्रप्रभावतः । अभद्रयान्पकरणात् फलमन्यं प्रजायते ॥ ३५ ॥
 यथाविभवतश्चापि महदैश्वर्यमाप्नुयात् । अतिगन्धो दक्षिणां दद्यात् प्रयोगस्य प्रसिद्धये ॥ ३६ ॥
 यथाशक्त्या तथा दद्यादाचार्याय विशेषतः । ब्राह्मणान् भोजयेच्छक्त्या स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ३७ ॥
 इति मृत्युञ्जयप्रयोगविशेषः ॥ अथ पार्थिवपूजाविशेषो ग्रन्थान्तरे—
 कार्तिके मार्गशीर्षे वा माघे वैशाखे एव च । श्रावणे चतुर्ले पक्षे व्रतस्याचरणां शुभम् ॥ १ ॥

॥ १ ॥ श्रीविद्यमंत्रं तु कुर्यात् संपत्प्रदायकम् । शुभेऽदि प्रातरुत्थाय शिवं ध्यात्वा विधानतः ॥ २ ॥
 मन्त्रं प्राचीदिशं तत्र पठित्वा मन्त्रमुत्तमम् । नमो गणेशाय इति च मृदं ग्राह्यं प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 ते पृथिव्यामित्येतच्च स्नान्वा पञ्चाक्षरं जपेत् । ततस्तु तर्पणं कार्यं शिवमन्त्रैः पृथक्पृथक् ॥ ४ ॥
 शिवं शर्वं तथा चोग्रं मृदं च भवमेव च । शशिशेखरसंज्ञं च शङ्करं च महेश्वरम् ॥ ५ ॥
 नवमं विश्वरूपं च दशमं च कपर्दिनम् । त्रियम्बकं तर्पयामि प्रणवादींश्च तर्पयेत् ॥ ६ ॥
 ततो नित्यक्रियां कृत्वा ध्यात्वा देवं महेश्वरम् । लिङ्गान्येकादशाष्टौ वा पञ्च वा कारयेत् सुधीः ॥ ७ ॥
 मन्त्रमुच्चार्य देवेभ्यो ये दिवीति विधानतः । मा नस्तोकेति मन्त्रेण तानि संप्रोक्ष्य वारिणा ॥ ८ ॥
 ये पृथिव्यामिति पठन् आसनानि प्रकल्पयेत् । ओं नमो भगवत्यै च उमादेव्यै च शङ्कर- ॥ ९ ॥
 प्रियायै नम इत्यम्बां वामदेशे नियोजयेत् । ततश्च स्वशरीरे तु न्यासं कुर्यात् समाहितः ॥ १० ॥
 ललाटे तु शिवं न्यस्येत् कण्ठे रुद्रं ततः परम् । ईशानं नाभिदेशे तु आन्वोः शङ्करमेव च ॥ ११ ॥
 गुह्ये सर्वभ्यापिनं च पञ्चाङ्गेषु ततः परम् । पञ्चमङ्गमनूषेय तेषु लिङ्गेषु वै द्विजः ॥ १२ ॥
 मङ्गलायतनं देवं युवानमतिसुन्दरम् । ध्यायेत् कल्पतरोर्मले समासीनं सहोमया ॥ १३ ॥
 एवं ध्यात्वा सहस्राणि सहस्रश इतीरवन् । हिरण्यवाहये वस्त्रं भूषणं शम्भवाय च ॥ १४ ॥
 धृष्ट्या चोत्तरीयं किरिकेभ्य उपवीतकम् । गन्धं दद्यान्नमः शब्धः पुष्पं पार्याय-मन्त्रतः ॥ १५ ॥
 नमः कपर्दिने धूपं दीपं च नम आशवे । बभ्रुशाव च नैवेद्यं पार्याय चेति पथ्यकम् ॥ १६ ॥
 आरार्तिकं ते तेजांसि एष ते च प्रदक्षिणम् । नमोऽस्त्विति नमस्कारं एष रुद्रार्चनानिधिः ॥ १७ ॥
 अथवा ह्यसुसमये क्षुपचाराष्टकं भवेत् । पञ्चाक्षरेण मन्त्रेण दशाक्षरेण वा पुनः ॥ १८ ॥
 नमः शिवायेति मन्त्रः पञ्चाक्षर इति स्मृतः । ओं नमो भगवन्दान्ते वते रुद्राय वै भवेत् ॥ १९ ॥
 मन्त्रो दशाक्षरः प्रोक्तः सर्वाभीष्टफलप्रदः । गन्धं पुष्पं च नैवेद्यं धूपं दीपं तथैव च ॥ २० ॥
 ताम्बूलं च नमस्कारं प्रादक्षिण्यं तथैव च । उपचारांस्ततो दत्त्वा गौरीशं वै चमापयेत् ॥ २१ ॥
 अष्ट मूर्तीस्ततः पूज्याः शर्वाय क्षितिमूर्तये । नमोन्तेन च संपूज्य भवाय जलमूर्तये ॥ २२ ॥
 नमो रुद्राय तत्राग्निमूर्तये नम ईरितः । उग्राय वायुमूर्ति के नमो भीमाय तत्परम् ॥ २३ ॥
 आकाशमूर्तये पञ्चाक्षमः पशुपतिं तथा । केन्तं च यजमानेति मूर्तये तदनन्तरम् ॥ २४ ॥
 ततो नमो महादेवं केन्तं सोमादिमूर्तये । नम ईशानाय सूर्यमूर्तये नम ईरितः ॥ २५ ॥
 अष्ट मूर्तीः शङ्करस्य वामावर्तेन पूजयेत् । लिङ्गस्तवं प्रवक्ष्यामि शृणु पापहरं परम् ॥ २६ ॥
 सर्वज्ञ ज्ञानविज्ञानप्रदानैकमहात्मने । नमस्ते देवदेवेश सर्वभूतहिते रत ॥ २७ ॥
 अनन्तकीर्तिसंपन्न अनन्तासनसंस्थित । अनन्तकान्तिसंभोज परमेश नमोऽस्तु ते ॥ २८ ॥
 बहुरूप महारूप सर्वरूपोत्तमोत्तम । पशुपाशार्वावासीन वृद्धव्रत नमोऽस्तु ते ॥ २९ ॥

परापर परातीत उत्पत्तिस्त्वितिकारक । सर्वार्थसाधनोपाय विश्वेश्वर नमोऽस्तु ते ॥ ३० ॥
 स्वभावनिर्मलाकारं सर्वव्याधिविनाशन । योगियोगमहायोग योगीश्वरं नमोऽस्तु ते ॥ ३१ ॥
 कृत्वा लिङ्गप्रतिष्ठां तु स्तवमेनमुदीरयेत् । लिङ्गस्तवं महापुण्यं यः शृणोति सदा नरः ॥ ३२ ॥
 नोत्पद्यते हि संसारे स्थानं प्राप्नोति शाश्वतम् । तस्मात् सर्वप्रयत्नेन शृणुयाद्विज्ञसंस्तवम् ॥ ३३ ॥
 पापकञ्चुकानिर्मुक्तः प्राप्नोति परमं पदम् । इति स्तुत्वा चिरं प्रार्थ्य मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ ३४ ॥
 अङ्गहीनं क्रियाहीनं विधिहीनं महेश्वर । पूजितोऽसि मया देव तत् क्षमस्व भ्रमात् कृतम् ॥ ३५ ॥
 यद्यभ्युपहतैः पुष्पैरपास्तैर्भावदूषितैः । केशकीटादिविद्धैश्च पूजितोऽसि मया प्रभो ॥ ३६ ॥
 अन्यत्रासक्तचित्तेन क्रियाहीनेन वा प्रभो । मनोवाक्कायदुष्टेन पूजितोऽसि त्रिलोचन ॥ ३७ ॥
 यद्योपहतपात्रेण कृतमर्घ्यादिकं मया । ताम्रमेन च भावेन तत् क्षमस्व मम प्रभो ॥ ३८ ॥
 मन्त्रेणाक्षरहीनेन पुष्पेण विद्वलेन च । पूजितोऽसि महादेव तत् सर्वं क्षम्यतां मम ॥ ३९ ॥
 व्रतं संपूर्णतां यातु फलं चाक्षयमस्तु मे । ..... ॥

इति ॥ अथ भयनाशनम्—

गौरीवल्लभ कामारे कालकूटविवाशन । माण्डुहरापदम्भोधिस्त्रिपुरमान्तकान्तक ॥ १ ॥

पाहि पाहि महादेव भक्तवर्गकपोपक । भयं दूराकुरुष्वाय किमेतदनुवर्तते ॥ २ ॥

इति स्मरणेन भयनाशनं भवति ॥ अथापह्निनाशनम्—

सर्वार्थसाधनोपाय सर्वेश्वरप्रदायक । समस्तापत्रतीकार चन्द्रशेखर ते नमः ॥ १ ॥

इत्यापह्निनाशनम् ॥ अथ बालरक्षायन्त्रम्—

तारादिस्तुद्वयजलद्विठवर्षावीता रा(ठा)न्ताम्बरे बिलिखिता विधिर्नैव माया ।

साध्याकृता बहिरथो वदनार्धचन्द्रैर्ध्वं शिशो रुददिपां विनिहन्ति सद्यः ॥ १ ॥

इति बालरक्षायन्त्रम् ॥ अथ कुबेरयन्त्रम्—

कर्णिकायां साध्यवर्गं तारं पत्रेषु चाहसु । वर्णान् कुबेरमन्त्रस्य चतुरधतुरो बहिः ॥ १ ॥

अथा ते अग्रे समिधा ४।४।२५ मातृकार्त्तैश्च वेष्टयेत् । भूपुरास्त्रिषु ठंवीजं दिक्षु वंवीजमेव च ॥ २ ॥

एतद्यन्त्रं कुबेरस्य रक्षाकरमनुत्तमम् । चतुर्थिकादिविषमज्वरानाशु निहन्ति च ॥ ३ ॥

इति कुबेरयन्त्रम् ॥ ओर्द्धाङ्गीकालिके अमुकस्य बन्दीमोक्षं कुरु २ स्वाहा । " गौरीवल्लभ कामारे कालकूटनिपूश्न । त्रिपुरध्वान्तकर्त्रे च निगद्वत्सकारिणे ॥ " इति मन्त्रद्वयं जपेत् बन्दीमोक्षो भवति ॥

अथ भूरिविजयमन्त्रः—भगे भगे क्षोभय मोहय क्षेप्य क्रोधय क्रिप्तस्य शरीरे हुंफट् स्वाहा । २६ वर्णाः ।

एष मन्त्रवरः श्रीमान् त्रिषु लोकेषु विश्रुतः । नाम्ना भूरिजय इति स्वयं देवेन भाषितः ॥ १ ॥

दुर्भगानां च लोकानां निर्द्रव्याणां वरानने । मुदितेजोविहीनानां विद्यागुणविवर्जिनाम् ॥ २ ॥

१ ' भोग ' क. पाठः । २ ' योगयोगि महायोगि योगेश्वर ' क. पाठः । ३ ' वां ' क. पाठः । ४ ' स्वभावेन ' क. पाठः ।

५ ' विकसेन ' क. पाठः । ६ ' मरनुते ' क. क. पाठः । ७ ' दाम्नाम्बरे ' क. पाठः । ८ ' साध्ययन्त्रं ' ग. पाठः ।

प्राप्नोति तत् सर्वं संग्रामोति च मानवः । यद्यद्विहीनो जपते तत्तत् प्राप्नोति मानवः ॥ १ ॥

श्रुतिः । इयं रत्नधारामन्त्रः— रत्नरत्नमहारत्नधाराय स्वाहा । अस्य प्रजापतिर्भृगोयत्री चन्द्रः रत्नधारामन्त्रो
देवता रत्नधारालाभे विनियोगः । साधकाय रत्नधारारवर्णं हस्ताभ्यां हारमुकुटमणिभूषितं ध्यायन् जपेत् ,
मन्त्रः रत्नसमृद्धिः ॥ अथ कुबेरमन्त्रः [होमप्रकारः] वैश्रवणाय स्वाहा , यत्नेशाय० , पिङ्गलाय० , विटिदाय० ,
कुबेराय० , धनदाय० , राजराजाय० , भूः स्वाहा , भुवः स्वाहा , स्वः स्वाहा , भूर्भुवः स्वाहा । एते दश-
मन्त्रा धनप्रदाः । हेमपीठे कनकवर्णं करपुटे करग्रहविलसितकरद्वयबृहदुदररत्नमण्डितशङ्खपद्मानिधिधृतं कुबेरं
चटवृत्ताधो ध्यात्वा , वैश्वदेवावसाने अग्निमावाह्य तन्मुखे आज्याक्लवटसमिद्धिर्वशभिर्वशभिर्मन्त्रैर्जुहुयात् ,
बहुतरधनलाभः । घृताक्लपायसैर्घृताक्लविस्वसमिद्धिर्वा जुहुयाद्धनलाभः । “ घटाकर्णं विरूपाक्षं ध्यात्वा नन
भयहृत् । विस्फोटकरजं हत्वा रत्नं रत्नं महाबल ” ॥ द्वाविंशद्वारं जलमभिमन्थ्य पेयं विस्फोटकहरणं
भवति ॥

अथ हनुमत्प्रकरणम् । तत्र पञ्चमुखहनुमन्मन्त्रविधिरुतत्र हनुमद्ग्रहणे— अस्य पञ्चमुखहनुमन्मन्त्रस्य , प्रजा
श्रुतिः , गायत्री चन्द्रः , पञ्चमुखविराडरूपी हनुमान् परमात्मा देवता , हां बीजं , ह्रीं शक्तिः , हुं कील-
कम् , ममाभीष्टसिद्धये विनियोगः । चर्चदीर्घमाद्यया चर्चकं विधाय ध्यायेत् ।

अथ ध्यानं प्रवक्ष्यामि शृणु सर्वाङ्गसुन्दरि । मत्कृतं देवदेवस्य ध्यानं हनुमतः परम् ॥ १ ॥

पञ्चवक्त्रं महाभीमं त्रिपञ्चनयनैर्धृतम् । बाहुभिर्दशभिर्धृतं सर्वकाम्यार्थसिद्धिदम् ॥ २ ॥

पूर्वं तु वानरं वक्त्रं कोटिसूर्यसमप्रभम् । दंष्ट्राकरालवदनं मुकुटीकटिलेखणम् ॥ ३ ॥

अत्रैव दक्षिणं वक्त्रं नारसिंहं महाद्रुतम् । अत्युग्रतेजोवपुषं भीषणं भयनाशनम् ॥ ४ ॥

पश्चिमं गारुडं वक्त्रं वज्रतुण्डं महाबलम् । सर्वरोगप्रशमनं विषरोगनिवारणम् ॥ ५ ॥

उत्तरं सौकरं वक्त्रं कृष्णं दीप्तं नभोनिभम् । पातालानिलैर्भेचारं ज्वररोगनिकृन्तनम् ॥ ६ ॥

ऊर्ध्वं हयाननं धोरं दानवान्तकरं परम् । एकवक्त्रेण विप्रेन्द्र तारकालयं महाबलम् ॥ ७ ॥

कुर्वन्तं शरणं तस्य सर्वशत्रुहरं परम् । सज्जं त्रिशूलं खट्वाङ्गं पाशमङ्कुशपर्वतम् ॥ ८ ॥

ध्रुवमुष्टिगदामुष्टं दशभिर्धुनिपुङ्गव । एतान्वायुधजालानि धारयन्तं यजामहे ॥ ९ ॥

मेतासनोपविष्टं तं सर्वाभरणभूषितम् । दिव्यमान्याम्बरधरं दिव्यगन्धानुलेपनम् ॥ १० ॥

सर्वाश्वर्थमयं देवमनन्तं विश्वतो मुखम् । ..... ॥

पञ्चास्यमन्युतमनेकविचित्रवीर्यवक्त्रं सुशस्त्रविधृतं कपिराजवर्षम् ।

पीताम्बरसिद्धिकुटैरभिषोभिताङ्गं पिङ्गाक्षमाद्यमनिशं मनसा स्मरामि ॥ ११ ॥

मर्कटेश महोत्साह सर्वलोकविनाशन । शत्रुसंहार मां रक्ष श्रियं दापय देहि मे ॥ १२ ॥

इति प्रार्थ्य । (१) उैनमः पञ्चवदनाय पूर्वकपिमुखेन सकलशत्रुसंहारणाय महाबलाय स्वाहा । (२) उैनमः
पञ्चवदनाय दक्षिणमुखेन करालनृसिंहाय सकलभूतप्रमथनाय स्वाहा । (३) उैनमः पञ्चवदनाय पश्चिममुखेन

१ 'प्रावेवावाह' स. पाठः । २ 'सर्वनाग' क. पाठः । ३ 'भूतमिहृन्तनम्' क. पाठः । ४ 'जनिम' क. पाठः ।

५ 'अनन्तमनेकवीर्य' क. ग. पाठः ।

वीरगण्डाय सकलविषहराय स्वाहा । (४) उँनमः पञ्चवदनाय उत्तरमुखेनादिवराहाय सकलवशङ्कराय स्वाहा ।
(५) उँनमः पञ्चवदनाय ऊर्ध्वमुखेन हनुमदेवाय सकलजनवशीकराय महादेवाय स्वाहा । इति पञ्च मन्त्रा-
अपेत्, सर्वकार्यसिद्धिर्भवति ॥ विभीषण उवाच ।

भगवंस्तार्क्ष्यं पृथ्वीन्द्र वद कर्णं हनुमतः । साङ्गोपाङ्गस्य मन्त्रस्य श्रीमदनुमतः स्मृतम् ॥ १ ॥

तार्क्ष्यं उवाच ।

पवनात्मजमन्त्राणां वदामि गङ्गरं परम् । येन विज्ञानमात्रेण हनुमान् सुप्रसीदति ॥ २ ॥
ग्रन्थाद्यामर्ककलां बिन्दुनोर्ध्वविभूषिताम् । रमां मायां च संभिद्य मनुतुर्धरसखरैः ॥ ३ ॥
सबिन्दुभिः पुनश्चाथ शिवाद्यमखर्वणकम् । एतद्गतं जयारूढं शिवस्वरेण संयुतम् ॥ ४ ॥
बिन्दुमहा तदग्रे च खमखेण युतं वदेत् । वह्नियुक्तं शूलपालिस्वरयुक्तं च बिन्दुमत् ॥ ५ ॥
ततो वदेच्छिवं चान्द्रसंयुतं वह्निमस्यितम् । मनुस्वरेण संयुक्तं भूषितं बिन्दुनोपरि ॥ ६ ॥
ततः साद्यं च शशिना संयुतं शून्यवर्णयुक् । पान्त्यवह्निसमायुक्तं वागादिसंयुतं वदेत् ॥ ७ ॥
सबिन्दुकं ततः शैवं शशिसंखं च बिन्दुमत् । शक्रस्वरयुतं वाच्यं रुद्रबीजादिको मनुः ॥ ८ ॥
ततो नतिं समुधार्य केन्तं हनुमतः पदम् । अक्षच्छब्दं च पञ्चमन्तं परं पृथ्वायुतं ततः ॥ ९ ॥
चकारः क्षयकुष्ठेति गण्डमाला च स्फोटकः । क्षतज्वरेति च ततः एकाहिकपदं ततः ॥ १० ॥
आहिकं आहिकं चेति चातुर्थिकं च सन्ततम् । ज्वरेति च ततो वाच्यं साभिपातिकमीरयेत् ॥ ११ ॥
ज्वरभूतज्वरमन्त्र-ज्वरशूल-भगन्दराः । मूत्रकृच्छ्रकपालेति शूलकर्णेति शूलकम् ॥ १२ ॥
अभिशूलोदरशूल-हस्तशूलपदं ततः । पादशूलादि प्रवदेत् सर्वव्याधीन् क्षणेन च ॥ १३ ॥
भिन्धिपुग्मं क्षिन्धिपुग्मं नाशयेति द्विधा वद । निकृन्तयुगं चैव क्षेदयेति द्विधा वद ॥ १४ ॥
भेदयेति द्विधा वाच्यं महावीरपदं ततः । हनुमन् हासरं द्वेधा द्विधा तु कवचं द्विधा ॥ १५ ॥
पेशब्दयुगलं चोक्त्वा बीजानि च ततो वदेत् । द्वितीयपञ्चपष्ठैश्च कवचास्त्राभिषङ्गभा ॥ १६ ॥
पञ्चषष्ठपुत्तरशतवर्णा मन्त्रे मकीर्तिताः । अथ रोगप्रशान्त्यर्थं जप्तव्यः सततं तृभिः ॥ १७ ॥

उँपेर्भाङ्गोर्हीङ् सक्कं लक्कं इक्कीं हलक्कं इक्कीं नमो हनुमते मम परस्य च क्षयकुष्ठगण्डमालास्फोटकक्षतज्वरैका-
हिकआहिकआहिकआतुर्थिकसन्ततज्वरसाभिपातिकज्वरभूतज्वरमन्त्रज्वरशूलभगन्दरमूत्रकृच्छ्रकपालशूलकर्ण-
शूलअभिशूलोदरशूलहस्तशूलपादशूलाविसर्वव्याधीन् क्षणेन भिन्धि २ क्षिन्धि २ नाशय २ निकृन्तय २
क्षेदय २ भेदय २ महावीरहनुमन् हाहाहुंघेघेहाहुंघे फट् स्वाहा, (१६५ वर्षाः) इत्युच्चारः ।

मस्मादाय त्रिधा क्षेवं मन्त्रयिता वदेत् सुधीः । मन्त्रे ये गदिता रोगास्ते नश्यन्त्यस्य चाङ्गवा ॥ १ ॥

इति । तथा मन्त्रान्तरम्—

आनिलेषसान्वमन्त्रं प्रवदामि समासतः । सर्वलोकहितार्थाय सद्यः प्रत्ययकारकम् ॥ १ ॥

वेदादि च ततो वाचं लक्ष्मीं मायां त्रिधोचरेत् । द्वितीयतुर्ग्यपष्ठैश्च खरैः समनुवर्तिनीम् ॥ २ ॥

प्राशिपान्त्यं वद्विसंस्थमेकारेण विभूषितम् । विन्दुमच्च ततः शून्यं पान्त्ययुक्तं सवद्विकम् ॥ ३ ॥
 एकादशकलाढ्यं च विन्दुनोर्ध्वविभूषितम् । शिवचन्द्राग्निसंरूढमौयुक्तं विन्दुभूषितम् ॥ ४ ॥
 आर्गं सोमं शून्यसंस्थमस्त्रार्णाग्निसमन्वितम् । अर्कादिककलायुक्तं विन्दाढ्यं विजयप्रदम् ॥ ५ ॥
 हंसयुक्तं मनुकलायुक्तं विन्दुविभूषितम् । बीजकूटे त्विमे वर्णा एकादश निवेशिताः ॥ ६ ॥
 हृदयं हनुमच्छब्दं चतुर्ध्वन्तं समुच्चरेत् । महाबल ततश्चाथ पराक्रम ममेति च ॥ ७ ॥
 परस्य च चतुर्वर्णान् भूतप्रेतपिशाचकान् । शाकिनी डाकिनी चाथ यक्षिणी पूतनेति च ॥ ८ ॥
 मारी ततो महामारी कृत्वा यक्षेति राक्षस । ततो भैरववेतालग्रहब्रह्मग्रहेति च ॥ ९ ॥
 ब्रह्मराक्षसादिकेति जातक्रूरेति चोच्चरेत् । बाधाः चणोन च इन द्विधा भञ्जययुग्मकम् ॥ १० ॥
 विनाशय द्विधा वाच्यं वारयेति द्विधा वदेत् । वन्धयेति युगं चैव नुदेति च तथोच्चरेत् ॥ ११ ॥
 सुन्देति च द्विधा मोक्तं धुनेति च द्विधा वदेत् । तथोच्चरेन्मोचयेति मामेनं च ततः परम् ॥ १२ ॥
 रक्षेति युगलं वाच्यं महामहेश्वरं पदम् । ततो रुद्रावतारेति हा त्रिधा कवचं त्रिधा ॥ १३ ॥
 घेऽक्षरं च त्रिवारं स्यात् कवचात्माशिवलभा । एकषष्ट्युत्तरशतं(?) वर्णा मन्त्रे प्रकीर्तिताः ॥ १४ ॥

अथोद्धारः—**ओं ऐं श्रीं ह्रीं हूं** स्फूर्त् स्फूर्त् स्फूर्त् हस्स्फूर्त् स्फूर्त् नमो हनुमते महाबलपराक्रम मम परस्य च भूतप्रेत-
 पिशाचकशाकिनीडाकिनीयक्षिणीपूतनामारीमहामारीकृत्वायक्षराक्षसभैरववेतालग्रहब्रह्मग्रहब्रह्मराक्षसादिकजात-
 क्रूरबाधाः क्षणेन इन २ भञ्जय २ विनाशय २ वारय २ वन्धय २ नुद २ सुन्द २ धुन २ मोचय २ मामेनं
 च रक्ष २ महामहेश्वर रुद्रावतार हाहाहा हुंहुंहुं घेघेघे हुं कट् स्वाहा ॥

सर्वत्र सर्वभूतानां नाशको हनुमन्मनुः । भस्म वारि सर्पपांथ सिकताधाशिमन्त्रयेत् ॥ १५ ॥
 यत्र कापि भयं शङ्का विकिरेत्तत्र तत्र तु । एकैकं वा समूहं वा दशदिक्षु इतस्ततः ॥ १६ ॥
 विकीर्य भस्म वारिभ्यो भीतस्य प्रक्षिपेत्तनौ । पानार्थं वारि दातव्यं भस्म चाक्ले निवेशयेत् ॥ १७ ॥
 इति । तथा मन्त्रान्तरम्—

अपरं चाञ्जनेयस्य मन्त्रं वच्मि समासतः । कलौ जप्तं तु सर्वप्राभयदं सर्वसिद्धिदम् ॥ १ ॥
 ओंकारवाग्भवरमा ह्रीं ह्रीं हूं च ततः परम् । पूर्ववत् पञ्चकूटानि बीजानि च तथोच्चरेत् ॥ २ ॥
 एकादशेति कूटानि प्रोक्षार्य च ततः परम् । हनुमते चतुर्वर्णान् मम शब्दं परस्य च ॥ ३ ॥
 महाभयानि पञ्चार्णान् सर्वव्याघ्रादितस्कर । जलाशिविषजङ्घमस्वावरसहजेति च ॥ ४ ॥
 कुत्रिमोपविषं चेति महासांग्रामिकं तथा । अरय्यवादिवादशस्त्राण्यस्त्रादिकानि च ॥ ५ ॥
 संहरेति द्विधोच्चार्य विनाशय तथा पुनः । तथोच्चरेद् असयुगं ब्रासय त्रोटय द्विधा ॥ ६ ॥
 भञ्ज द्विधा भञ्जयाथ द्विधा स्तम्भय वै द्विधा । कुण्ठयेति द्विधा वाच्यं मोहयेति द्विधोच्चरेत् ॥ ७ ॥
 कवचं च त्रिधोच्चार्य घेक्षरं च त्रिधा वद । क्रोधमस्तं वद्विजायासंयुतो मनुरीरितः ॥ ८ ॥

अथोक्तम्—उर्ध्वैर्ध्वाङ्गीर्ह्रस्वैर् कर्कैर् हर्षैर् हसकैर् हर्षैर् नमो हनुमते राक्षसकुलदावानल द्वादशार्क-
कोटिस्तपिमाप्यलतनूरुह भीमनाम् मम परस्य च दुष्टदुर्जनमहापकारकवादिविवादक्षेपकारककार्यमञ्जक क्रूर-
पक्षिः सपुङ्गवकोपावेशकहन्तुकामुकादीन् दूरस्थसमीपस्थान् भूतभविष्यद्वर्तमानान् पुंस्त्रीनपुंसकांश्चातुर्वर्णान्
पण्येऽप्यन्तरं हन २ दह २ मंहारय २ मोहय २ मर्दय २ द्वेषय २ मार्जारमृषिकवत् सद्यः प्राणैर्वियोजय २
विध्वंसय २ भिक्षि २ मूकय २ जारय २ बन्धय २ जृम्भय २ पातय २ मम परस्य च पादतलाक्रमिताम्
कुरु २ दासीभूतान् संपादय २ हा ३ हुं ३ घे ३ हुं फट् स्वाहा ॥ तथा—मन्त्रान्तरम्—

वेदमूर्धा तथा वाणी रमा विन्दुविभूषिता । भाषा मुखेन वामाक्षिवामश्रुतिविभेदिना ॥ १ ॥
विन्दुना भूषितं मूर्ध्नि वस्त्रीजानि ततः परम् । चान्द्रं चास्त्रार्णयुक् कृत्वा दहनारुद्धमेष च ॥ २ ॥
शिवस्वरेण संयुक्तमपरं कूटकं शृणु । शून्यं पान्त्यसमायुक्तमग्निनाधोयुतं तथा ॥ ३ ॥
एकादशकलायुक्तं विन्दुमत्तदनन्तरम् । ततो वदेच्छिवं चान्द्रसंयुतं वह्निसंस्थितम् ॥ ४ ॥
मनुस्वरेण संयुक्तं विन्दुनापि ततः शिवम् । जीवं शून्यं पान्त्ययुक्तं वह्निनाधो युतं तथा ॥ ५ ॥
वाण्यादिकेन संयुक्तं विन्दुभूषितमस्तकम् । शिवमिन्दुयुतं कुर्यात् शतमन्युकलान्वितम् ॥ ६ ॥
मस्तके विन्दुसंयुक्तं तदेतद्वीजपञ्चकम् । नतिर्हनुमते धोक्त्वा त्रैलोक्याक्रमयेति च ॥ ७ ॥
पराक्रमेति श्रीरामभक्त मम परस्य च । सर्वशत्रूंश्चतुर्वर्णसंभवानिति वै वदेत् ॥ ८ ॥
पुंस्त्रीनपुंसकान् भूतभविष्यद्वर्तमानकान् । दूरस्थ च समीपस्थान् राक्षो नाना ततो वदेत् ॥ ९ ॥
नामधेयांस्ततो नाना सुकरोति च कीर्तिजान् । कलत्रपुत्रमित्रेति भृत्यबन्धुसुहृज्जनान् ॥ १० ॥
समेतान् प्रभुशक्तीति सहितान् चित्यतः परम् । धनधान्यादिसंपत्तियुक्तान् राक्षस्ततः परम् ॥ ११ ॥
राजसेवकान् मन्त्रीति पदं मन्त्रिसत्त्वानिति । आत्यन्तिकं घबरेनेति वारयेति द्विधा वद ॥ १२ ॥
नानोपायैः पदं चैव ततो मारययुग्मकम् । शस्त्रैश्छेदययुग्मं च अग्निना ज्वालय द्विधा ॥ १३ ॥
दाहयेति द्विधा वाच्यं घातयेति द्विधा वद । कुमारवत् पादतलाक्रमणेन ततो वद ॥ १४ ॥
आघ्रोदय द्विधा वाच्यं घातयेति द्विधा तथा । बन्धयुग्मं भूतसङ्घैः सह भयवयुग्मकम् ॥ १५ ॥
क्रुद्धचेतसेति नस्त्रैर्विदारय द्विधा वद । देशादस्मादिति तत उवाटय द्विधा वद ॥ १६ ॥
पिशाचवद् अंशयेति द्विधा आयव च द्विधा । भयातुरान् विसंज्ञांश्च सद्यः कुरुयुगं वद ॥ १७ ॥
भस्मीभूतान् द्विधा वाच्यममूलव पुनर्वद । भक्तजनवत्सलेति सीताशोकापहारक ॥ १८ ॥
सर्वत्र मां तथैनं च रक्षयुग्मं च हावयम् । क्रोधप्रयं घे-त्रयं च कवचास्त्राग्निवज्रभा ॥ १९ ॥
एकचत्वारिंशोत्तरात्रिंशतान्यपि च स्फुटम् । वर्णानां गणना ज्ञेया दुष्टारिद्वेषणे तथा ॥ २० ॥
हनुमन्मन्त्रसामर्थ्याद् दुर्जयो मन्त्रविद्भवेत् । ..... ॥

अथोक्तम्—उर्ध्वैर्ध्वाङ्गीर्ह्रस्वैर् कर्कैर् हर्षैर् हसकैर् हर्षैर् नमो हनुमते त्रैलोक्याक्रमणपराक्रम धीरा-
मभक्त मम परस्य च सर्वशत्रूंश्चतुर्वर्णसंभवान् पुंस्त्रीनपुंसकान् भूतभविष्यद्वर्तमानकान् दूरस्थसमीपस्थान् राक्षो

नानानामधेयान् नानासुकरकीर्तिजान् कलत्रपुत्रमिवभृत्यबन्धुसुहृज्जनसमेतान् प्रभुशक्तिसहितान् क्षितिधनधा-
म्यादिसंपात्तयुक्तान् राक्षो राजसेवकान् मन्त्रिमन्त्रिसखानात्यन्तिकं सखेन वारय २ नानोपायैर्मारय २ शस्त्रै-
श्छेदय २ अग्निना ज्वालय २ दाहय २ घातय २ कुमारवत् पादतलाक्रमणेन आघोटय २ घातय २ बन्ध २
भृतसङ्घैः सह भक्षय २ कुप्यचेतसा नखैर्विदारय २ देशादस्मादुच्चाटय २ पिशाचवद् भ्रंशय २ भ्रामय २
भयातुरान् विसृज्यांश्च सद्यः कुरु २ भस्मीभूतानुन्मूलय २ भङ्गजमवत्सल सीताशोकापकारक सर्वत्र मामेनं
च रक्ष २ हा ३ घे ३ हुं फट् स्वाहा ॥ तथा मन्त्रान्तरम्—

वेदमूर्धा ततो वाणी लक्ष्मीर्वीजप्रबं ततः । द्वितुर्व्यपष्टभिन्ना च हृद्येखा समुदीरिता ॥ १ ॥
बीजान्येतानि षड्विद्धि सविन्दूनि महान्त्यपि । शिवः शशी पान्त्यवक्त्रिर्विन्दुयुक्तं ततः परम् (?) ॥ २ ॥
(सकरेणादिसंयुक्तं विन्दुमद्वन्द्वे ततः । कान्त्यपान्त्यसमारूढं बृहद्भानुस्फुटं युतम् ॥ ३ ॥
ईश्वरेण समायुक्तं विन्दुभूषितमस्तकम् । शिवः शक्तिश्च वद्विश्च शतमन्युकलायुतम् ॥ ४ ॥) *
जीवान्त्यं चन्द्रसंयुक्तं गादिमेन तथा युतम् । अक्षवर्णसमोपेतमेवर्णानिलसंयुतम् ॥ ५ ॥
विन्दुना भूषितं पूर्वं सहाद्यं समुदीरितम् । शक्त्यारूढः शिवो ज्ञेयो विन्दुभूषितमस्तकः ॥ ६ ॥
चतुर्दशस्वरोपेतमेतत् कूटमनुक्रमात् । पञ्चकूटानि बीजानि एकादश क्रमेण च ॥ ७ ॥
पुनर्वेदादि संशोक्तं नतिर्हनुमते ततः । प्रकटेति ततश्चान्ते पराक्रमपदं ततः ॥ ८ ॥

आक्रान्तदिश्यादलेति षशोवितानधवलीकृत वै ततः ।

जगत्त्रितय वज्रदेहेति ज्वलदग्निर्धर्मकोटिसमप्रभ ॥ ९ ॥

तनूरुहपदं रुद्रावतार लङ्कापुरीदहनेति च । उदधिलङ्घनपदं दशग्रीवशिरःकृतान्तक ॥ १० ॥
सीतासमाश्वासनतस्ततो वायुसुतेति च । अञ्जनीगर्भसंभूत भीरामेति पदं ततः ॥ ११ ॥
लक्ष्मणानन्दकरेति कपिसैन्यपदं ततः । प्राकारपदद्वयार्च ततो द्रोणपदं वदेत् ॥ १२ ॥
पर्वतोच्चाटनपदं सुग्रीवसरूपकारण । बालिनिर्हरणकारण ततो द्रोणपदं वदेत् ॥ १३ ॥
पर्वतोत्पाटनाशोकवनमुक्ता विदारण । अक्ष चेति कुमारेति च्छेदनेति पदं वदेत् ॥ १४ ॥
वनरवाकरसमूहविभञ्जन मन्मथसुखरेत् । मन्मथशक्तिपदस्यान्ते प्रसनेति ततो वदेत् ॥ १५ ॥
तथोद्धरेल्लक्ष्मणेति शक्तिभेदनिवारण । शन्यविशन्यौषधीति समानधन वै ततः ॥ १६ ॥
बालोदितमानुषपदं मण्डलप्रसनेति च । मेषनादहोमपदं विध्वंसन ततः परम् ॥ १७ ॥
इन्द्रजिह्वधकारणेति सीतारक्षक वै पदम् । ततश्च राजसीसहविदारणपदं ततः ॥ १८ ॥
कुम्भकर्णादिवधेति परायणपदं वदेत् । भीरामशक्तिवत्पर समुद्रेति पदं वदेत् ॥ १९ ॥
व्योमद्रुमलङ्घनेति महासामर्थ्य वै पदम् । महातेजःपुञ्जपदं विराजमान वै पदम् ॥ २० ॥
स्वामिवचनसंपादितार्जुनेति पदं वदेत् । संयुगेति पदं चोक्ता सहायेति पदं वदेत् ॥ २१ ॥

वश्य २ ममाज्ञाकारकं संपाद्य २ नानानामधेयान् सर्वराजः सपरिवारान् मम सेवकान् कुरु २ सर्वश-
स्त्रास्त्रविषाणि विध्वंसय २ हांहीहिं हाहाहा हसौं हसस्वर्गं हसौं स्वर्गं स्वर्गं सर्वशत्रून् हन २ परबलानि
परसैन्यानि तोभय २ मम सर्वकार्यजानं साधय २ सर्वदुष्टदुर्जनमुखानि कीलय २ ये ३ हा ३ हूं ३ फट् ३ स्वाहा ॥
अथ द्वादशाक्षरमन्त्रः—

द्वादशाक्षरविधाया उद्धारः क्रियतेऽधुना । शैवं मनुस्वराक्रान्तं बिन्दुधूपितमस्तकम् ॥ १ ॥
पूर्वोदितं पञ्चकूटं बीजपट्टकमिदं विदुः । हनुमांश्चतुर्ध्या संयोज्य ततो नतिपुरःसरम् ॥ २ ॥
द्वादशार्णा महाविद्या यस्य कस्यापि मा वद । रहस्यं ते भवार्क्यातं बान्मीकिमुनिनोदितम् ॥ ३ ॥
हौं स्फं खफं ह्रौं हसस्वर्गं हसौं हनुमते नमः ।
रामचन्द्र ऋषिः प्रोक्तो गायत्रं छन्द ईरितम् । महावीरो हनुमांश्च देवतात्र समीरितः ॥ ४ ॥
मारुतात्मजशब्दादि ह्रौंबीजं तु बीजकम् । अञ्जनीमनुशब्दान्ते स्फंबीजं शक्तिरुच्यते ॥ ५ ॥
कीलकं हात्रयं प्रोक्तं श्रीरामभक्तिराहितः । ह्रांप्राणश्चापि श्रीरामलक्ष्मणानन्दकारि च ॥ ६ ॥
ह्रांहीह्रमिति जीवः स्यात्तत्तत्कामे नियोजनम् । एवं हि सर्वमन्त्राणां ज्ञातव्यो मुनिवैद्यमैः ॥ ७ ॥
विशेषोऽत्र षडङ्गानि षट्कूटैः कुरुते बुधः । कराङ्गुलीषु विन्यासं कुर्यादिष्टशुभोदयम् ॥ ८ ॥
एवमङ्गेषु विन्यस्य मन्त्रवर्णास्ततो न्यसेत् । मूर्ध्नि भाले दृशोरास्ये गले दोहदयाम्बुजे ॥ ९ ॥
कुक्षौ नाभौ ध्वजे जानुद्वये पादद्वये न्यसेत् । मन्त्रपादैरष्टभिश्च देहाङ्गेष्वेव संस्मृतः ॥ १० ॥
मूर्ध्नि भाले मुखे कण्ठे नाभौ चोर्ध्वेऽस्तु जङ्घयोः । पादबोधैव कर्तव्यो ध्यानं कुर्यात् समाहितः ॥ ११ ॥

ध्यायेद्भालदिवाक्यप्रतिनिभं देवारिदर्पापहं

देवेन्द्रप्रमुखैः प्रशस्तवशसं देदीप्यमानं रुचा ।

सुग्रीवादिसमस्तवानरपुतं सुख्यकृतस्वप्रियं

संरक्ताकुललोचनं पवनजं पीताम्बरालङ्कृतम् ॥ १२ ॥

मनोजवं मारुतनुपवेगं जितेन्द्रियं बुद्धिमतां वरिष्ठम् ।

वातात्मजं वानरयूयमुत्तमं श्रीरामदूतं शिरसा नमामि ॥ १३ ॥

वानरेया च मुद्रेयं तां मृणुष्व वदाम्यहम् । करौ संपुटितौ कृत्वा समाश्लिष्टाङ्गुलि स्फुटम् ॥ १४ ॥

अङ्गुष्ठौ द्वौ प्रक्षुपितौ (?) अन्तर्गर्भे स्थिरीकुरु । हृदयोपरि संस्थाप्य मुकुलाकारसंपुटम् ॥ १५ ॥

स्वामिपादे स्थिता वृष्टिर्मुद्रोपरि समाश्लिता । ज्ञेयेयं वानरीमुद्रा चैतन्मन्त्रं जपेद् ध्रुवम् ॥ १६ ॥

तर्जन्यग्रेऽङ्गुष्ठमूले कृत्वा तङ्गुलयोरपि (?) । तत् स्यात् पुटितयोः पाण्योर्मुद्रा वानरिसंज्ञिका ॥ १७ ॥

अथ मङ्गलवटजेत्युक्त्वा, वातोऽरमङ्गलवटजेत्युक्त्वा कपिमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

पुरश्चर्यास्य मन्त्रस्य प्रोक्ता चार्कसहस्रिका । गौमस्य वासरे पूजा कार्वा हनुमतो ध्रुवम् ॥ १८ ॥

ततश्चार्कस्तमारभ्य यावत् सूर्योदयो भवेत् । तावन्मन्त्रं जपेद्रात्रौ कार्यमुद्दिश्य मन्त्रवित् ॥ १९ ॥

विद्मोऽथ दध्याज्यचौरसंयुताः । कदलीमानुलुङ्गाग्रफलैर्नानाविधैर्हुनेत् ॥ २० ॥
 दशांशेन ततो ब्रह्मचारिणो भोजयेद् धुवम् । द्वाविंशतिं च संख्याभिर्हनुमत्प्रीतये सुधीः ॥ २१ ॥
 अष्टोत्तरशतेनाभिमन्त्रयेद्ब्रह्म वारि च । ग्रहदोषे विषे चैव मार्जयेत् पयसा तनुम् ॥ २२ ॥
 हनुमत्प्रतिमा कार्या ततो भूताकुशस्य च । पूर्वोत्तरगतैरेव मूलेनाकुपुमात्रता (?) ॥ २३ ॥
 सर्वावयवसंपूर्णा चित्तप्राशस्त्यकारिणी । प्राससंस्थापनं तस्याः कृत्वा वै मारुतेर्धुवम् ॥ २४ ॥
 सिन्दूरचर्चितां कृत्वा तथाभ्यर्च्योपचारकैः । मन्त्रिता तेन मन्त्रेण ततस्तां द्वारदेशके ॥ २५ ॥
 खनित्वा निक्षिपेद्भूमौ गृहस्थाभिमुखं निशि । भूतजा विपजा बाधा ग्रहजा कूटमन्त्रजा ॥ २६ ॥
 घेटकाभयजा व्याधिज्वरजा चाभिचारैरजा । चोराग्निबाधा च तथा न भवेत्तद्गृहेऽरिजा ॥ २७ ॥
 तद्गृहं नन्दते सर्वसमृद्धिधनसंयुतम् । रात्रौ रात्रौ जपेन्मन्त्रं षट्शतं त्रिशतं तथा ॥ २८ ॥
 दशवामरपर्वन्तं राजशत्रुभयं हरेत् । अभिचारज्वरे भूतज्वरे च भस्मना तनुम् ॥ २९ ॥
 मन्त्रितेनाभ्रसा बाध ताडयेद्रोपपूर्वकम् । त्रिदिनाज्वरमुक्तिः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ३० ॥
 औषधे च रसे मन्त्रं दशवारं जपेद् बुधः । तेनाभिमन्त्रितं दत्तं सर्वं सफलतां व्रजेत् ॥ ३१ ॥
 शस्त्रधाराप्रिसंस्तम्भे दशवारं जपेद् बुधः । तेनाभिमन्त्रितं तोयं भस्म तस्य प्रदापयेत् ॥ ३२ ॥
 भस्मना चर्चितं देहं पयस्य प्राशयेद् धुवम् । शस्त्रस्तम्भो भवेत्तस्य सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३३ ॥
 शस्त्रघतेषु लूतासु रक्तग्रन्थ्यादिसंभवे । भस्मना पयसा तत्र त्रिवारं चाभिमन्त्रयेत् ॥ ३४ ॥
 न व्यथा नच पूयं स्यात् संशोषयति तद्वज्रम् । सप्तवासरपर्वन्तं विद्वेषोष्वाटने जपः ॥ ३५ ॥
 सूर्यास्तं च समारभ्य कुर्यादित्यं बुधोद्यमः । अरुहोदयपर्वन्तं भस्म कीलाभिमन्त्रितम् ॥ ३६ ॥
 तद्द्वारे पूरितं गेहे रोपितं वापि तत्क्षणात् । ततस्तस्मोष्वाटनं स्यात् परिवारयुतस्य च ॥ ३७ ॥
 पुत्रादिभिः सर्वलोकैः पौरैर्जानपदैस्तथा । विद्वेषप्रालम्बातः सत्यं सत्यं वचो मम ॥ ३८ ॥
 भस्माम्बु मन्त्रितं यस्य देहे चन्दनमिभितम् । चर्चितं भक्षु लाघादियोजितं वज्र दापितम् ॥ ३९ ॥
 स वरयो जायते नूनं प्राणैरपि धनैरपि । दासतां याति देवोऽपि मनुष्येषु च का कथा ॥ ४० ॥
 क्रूरसस्त्रानि सर्वाणि वशयेदमुना खलु । प्रकारेण महावीर ज्वलने शीततामिषात् ॥ ४१ ॥
 दिव्यस्थाने च कर्तव्यं निःशक्तिश्च हुताशनः । भवत्पेद न सन्देहो लोहतैलेषु संस्थितः ॥ ४२ ॥
 मारणे कुद्वचिणेन श्मशाने निशि भूतले । रिपोः प्रतिकृतिं कृत्वा भस्मना वाधवा मृदा ॥ ४३ ॥
 पूर्ववत् प्राणसंस्थां च कृत्वा यत्नेन भक्षयित् । प्रतिमादृदि तन्नाम लेख्यं चैव प्रयत्नतः ॥ ४४ ॥
 शस्त्रेण ज्वेदनं कुर्यान्मन्त्रोच्चारणपूर्वकम् । छिन्धि भिन्धि मारयेति तन्नामान्ते समुचरेत् ॥ ४५ ॥
 एवं सप्तदिनं कुर्याद् दन्तैरोष्ठं निपीड्य च । कृत्वा प्रपीडितं पाण्डितलयोर्वृद्धमात्मनः ॥ ४६ ॥
 होमः कार्यस्तत्र बाध राजिकालवशैः सह । उन्मत्तफलपुष्पैश्च श्लेष्मान्तकविभीतकैः ॥ ४७ ॥

विपरोमनसैश्चैव काककौशिकगृध्रकैः । पकैः कटुकतलाक्रंरधेचन्द्राकृतौ हुनेत् ॥ ४८ ॥
 स्थण्डिले मुक्केशस्तु ध्वक्य्या मुद्रया बुधः । दक्षिणाशामुक्तो भूता पल्लवोच्चारणं कुरु ॥ ४९ ॥
 त्रिशतावृत्तिभेदेन सप्तवासरमध्यतः । शत्रुर्मृत्युमवाप्नोति रुद्रेणापि सुरक्षितः ॥ ५० ॥
 दिनत्रयं रात्रिभागे रमशाने पदशतं जपेत् । प्रेतमुन्थापयेत् सत्यं वेतालः किंकरो भवेत् ॥ ५१ ॥
 शुभाशुभं च वदति मन्त्रिणा सह निश्चयात् । ददाति भाषां सत्यां च कारयेति करोति च ॥ ५२ ॥
 भस्माम्बु मन्त्रितं रात्रौ सहस्रावृत्तिकं कुरु । दिनत्रयं ततश्चैव निक्षिपेत् प्रतिमासु च ॥ ५३ ॥
 यासु कासु च स्थूलासु लघुष्वपि विशेषतः । मन्त्रप्रभावाच्चलनं भवत्येव न संशयः ॥ ५४ ॥
 मन्त्रेणानेन सिद्धेन पदसाध्यं च साधयेत् । विषे भये विवादे च शस्त्रसंग्रामसङ्कटे ॥ ५५ ॥
 घूते दिव्यस्तम्भेन च विशेषो मारणे तथा । मृतकोन्धापने चैव प्रतिमाचलने तथा ॥ ५६ ॥
 विषे ज्वरे भूतज्वरे ग्रहे कृत्यादिमोचने । खते ग्रन्थौ महारण्ये दुर्गे व्याघ्रे च दन्तिनि ॥ ५७ ॥
 क्रूरसत्त्वेषु सर्वेषु शस्त्रस्तम्भविमोचने । बन्धमोचे मारणे च मोहे शान्तौ नियोजयेत् ॥ ५८ ॥
 मन्त्रमेनं हनुमतो नानाकार्यप्रसाधनम् । बन्धमुक्तौ जपेन्मन्त्रं रात्रौ रात्रौ च निर्भयः ॥ ५९ ॥
 लिखित्वा प्रतिमां भूमौ मारुतेरस्त्रसलन् नरः । खनामाचरसहं तु द्वितीयान्तं समालिखेत् ॥ ६० ॥
 मन्त्रस्यान्ते तथा मां च विमोचय विमोचय । मार्जयेद्दामहस्तेन पुनस्तथैव लेखयेत् ॥ ६१ ॥
 एवमष्टाधिकशतं लेखयेन्मार्जयेन्नरः । एवं कुर्वन् सुबद्धोऽपि मृङ्गलाभिर्वृद्धं नरः ॥ ६२ ॥
 महापराधसंयुक्तः प्राणहान्यर्थकारकः । स सप्तदिनमध्ये तु बन्धमान्मुच्यते सुखम् ॥ ६३ ॥
 हनुमास्तु समागत्य स्वयं स मोक्षयेन्नरम् । नतु दण्डयितुं शक्ता राजानो विभ्रवो जनाः ॥ ६४ ॥
 हवनान्यपि सन्त्यग्र दशांशेन निबोधय । स्तम्भे चणका माषा न्यग्रोधस्य फलानि च ॥ ६५ ॥
 हरिद्रा च तथा प्रोक्ता तालकं सल्लकीफलम् । शाकमलीकुसुमान्याहुर्मधुप्रययुतानि च ॥ ६६ ॥
 उष्णाटे गदितान्यत्र स्नेहमान्तकविभीतकाः । वश्यार्थे सर्पपा लाक्षा मधुकाण्डं च गुग्गुलम् ॥ ६७ ॥
 विद्वेषे करवीराणां पत्राणि समिधस्तथा । स्नेहमान्तकविभीतानां समिधो जीरकं तथा ॥ ६८ ॥
 मधुरं रामठं चैव कटुतैलसमन्वितम् । ज्वरे तापे च शूले च गण्डमालाभगन्दरे ॥ ६९ ॥
 दुर्वागुह्यशीखण्डानि साज्यधीरदधीनि च । शूलेष्वेरण्डसमिधः कुबेराद्यस्तथैव च ॥ ७० ॥
 निर्गुण्डीसमिधश्चैव तिलतैलसमन्विताः । लक्ष्मीमाप्यै सरोजानि विष्वक्पत्राणि चैव हि ॥ ७१ ॥
 समिधस्तस्य होतव्या मधुप्रयसमन्विताः । पञ्च साधं नारिकेलद्राक्षेजुकदलीफलम् ॥ ७२ ॥
 सौभाग्यसर्वसंपत्तिसाधनं हवनं मृशु । कर्पूरं केसरं नाभिं चन्दनं रोचनां तथा ॥ ७३ ॥
 तजपत्रं वीर्यं च लवलीलागरु तथा । मांसीं नखं जातिपत्रं लक्ष्मणं लोहवालुकाम् ॥ ७४ ॥
 साज्यान्पेतानि सर्वत्र विज्ञेयानि मनीषिभिः । पुष्पैः सुगन्धिभिर्वासः प्राप्यते चोत्तमोत्तमम् ॥ ७५ ॥

॥ ७६ ॥ शारणे ज्ञेयं विषं स्वाद्राजिकास्तथा । कङ्ककौशिकगृध्राणां पक्षाश्च विजया तथा ॥ ७६ ॥
 ॥ ७७ ॥ मकरार्थे च लवणं कटुतैलकम् । पादपांशुस्तथा राजी लवणं कर्षणे स्मृतम् ॥ ७७ ॥
 ॥ ७८ ॥ मत्तफलपुष्पाणि समिधो मोहने स्मृताः । धान्यैः संग्राह्यते धान्यमग्नैरक्षसमृद्धयः ॥ ७८ ॥
 ॥ ७९ ॥ तिलाज्यक्षीरदधिभिर्महिषीगोसमृद्धयः । एवं नानाप्रयोगांश्च साधयेन्मन्त्रविद्यया ॥ ७९ ॥
 ॥ ८० ॥ पुरश्चर्याजपेनैव हनुमन्तं च सेवयेत् । ..... ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायाचार्यवर्य—भगवत्पूज्यपादश्रीगोविन्दाचार्यशिष्य—श्रीभगवच्छङ्कराचार्य-
 शिष्य—श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य—श्रीप्रगल्भाचार्यशिष्य—श्रीविचारययतिविरचिते
 श्रीविद्यार्णवाख्ये तन्त्रे त्रयस्त्रिंशः श्वासः ॥ ३३ ॥

अथ

चतुर्विंशः श्वासः ।

अथ हनुमत्पूजायाम्—

अथ पूजाविधानार्थं यन्त्रं वै कथ्यतेऽधुना । षट्कोणं वसुपत्रं च चतुरस्रं च शक्यतः ॥ १ ॥
 बीजयुक्तं लिखेत् सम्यक् नाम लेख्यं हनुमतः । षट्कोलेषु षट्कानि बीजयुक्तानि संलिखेत् ॥ २ ॥
 बीजत्रयं च कोणाग्रे लिखेत् सम्यक् पुनस्ततः । अङ्गनीपुत्राय तथा ततो वै रुद्रमूर्तये ॥ ३ ॥
 तथा वायुसुतायेति जानकीजीवनाय च । रामदूताय ब्रह्मास्त्रनिवारणाय ततः परम् ॥ ४ ॥
 षट्कोशस्यान्तरालेषु संलेख्यं नामषट्कम् । वसुकोशेषु बीजानि नामानि च समालिखेत् ॥ ५ ॥
 सुग्रीवायाङ्गदायाथ सुशीलाय ततः परम् । नलायाथ च नीलाय तथा जाम्बवते-पदम् ॥ ६ ॥
 ग्रहस्ताय सुपेणाय दलमध्येषु संलिखेत् । राममङ्गो महातेजाः कपिराजो महाबलः ॥ ७ ॥
 द्रोणाद्विधारको मेरुपीठिकार्चनकारकः । दक्षिणाशाभास्करश्च सर्वविघ्ननिवारकः ॥ ८ ॥
 दलान्तरालेषु लिखेन्नामान्यष्टौ प्रथमतः । लोकपालान् सायुधांश्च चतुरस्रे च संलिखेत् ॥ ९ ॥
 रक्षोघ्नाय द्वि(वि)घ्नाय रिपुघ्नाय तथैव च । व्याधिघ्नाय उवरघ्नाय भूतघ्नाय ततः परम् ॥ १० ॥
 पाशशस्त्रमन्त्रघ्नाय वन्त्रघ्नाय विशेषतः । सर्पव्याघ्रमहोत्पातभयघ्नाय जितात्मने ॥ ११ ॥

ब्रह्मग्रहमहाराजकोपघ्नाय तदुत्तरम् । कृत्याक्षतग्रहघ्नाय बलघ्नाय च सर्वतः ॥ १२ ॥
 रामप्रियाय रुद्राय रामभक्तिरताय च । भक्ताप्रियाय जगतीशुभिर्ज्ञातिविदारिणे ॥ १३ ॥
 पार्थोग्रसङ्गरानन्तशक्तिविक्रमवर्धिने । अनन्तनगरग्रामपुरपट्टनराक्षिणे ॥ १४ ॥
 स्वामिभक्ताय शूराय वीरभद्राय योगिने । स्वभक्तवादमंग्रामविजयाप्तिविवर्धिने ॥ १५ ॥
 इत्येतद्दिक्षु संलेख्यं स्तुत्याख्यं नामसंधकम् । एवं यन्त्रवरे सम्यक् पूजा कार्या हनूमतः ॥ १६ ॥
 अप्राप्तं वाञ्छितं सर्वं प्रापयत्येव नाशितम् । अथ यन्त्रं प्रवक्ष्यामि धारणार्थं विशेषतः ॥ १७ ॥
 भूर्जे ताम्रेऽथवा वस्त्रे भित्ती पट्टे शिलातले । तालपत्रेऽथवा लेख्यं रोचनानामिकेसरैः ॥ १८ ॥
 श्रीखण्डैश्चैव कर्पूरैः सर्वं यन्त्रं समालेखेत् । वृत्तत्रयं समालेख्यं बलयेन सुपृच्छयेत् ॥ १९ ॥
 साध्यनाम लिखेन्मध्ये बहिरष्टदलं लिखेत् । दलेष्वष्टसु संलेख्यं हुंकारं संमुखं तथा ॥ २० ॥
 बहिः संवेष्टयेत्तत्र बलयेन वृष्टं तथा । तद्बहिश्चतुरस्रं स्याद् रेखाग्रैश्च सुविस्तृतः ॥ २१ ॥
 तद्रेखासु त्रिशूलानि लेखयेज्जोभनानि च । मूलमन्त्रेण ततः सर्वं वेष्टयेन्मण्डलकर्मः ॥ २२ ॥
 पुनर्बाहिस्तथैवापि त्रिरेखाभिश्च वेष्टयेत् । रेखान्ते च त्रिबलयं कारयेदेककोणकम् ॥ २३ ॥
 तन्मध्ये तद्गुहां लेख्यं ह्रस्वाबीजं च समालेखेत् । वज्राष्टकेषु संयोज्यं मूलबीजं तथाष्टधा ॥ २४ ॥
 मर्कटस्य च तद्यन्त्रे मायारोपं च कारयेत् । पाशादिभ्यश्चरस्यान्ते स्वादृष्टपदं पुनः ॥ २५ ॥
 क्रमात् प्राणा इह प्राणास्तथा जीव इहस्वितः । अमुष्य सर्वेन्द्रियाणि भूयोऽप्युष्य-पदं वदेत् ॥ २६ ॥
 बाष्पानोनयनभोग्रघ्राणप्राणपदान्यथ । पश्चादिहागस्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु तद्वयम् ॥ २७ ॥
 अथं प्राणमनुः श्रोत्रः सर्वजीवप्रदायकः । पद्मशतैस्त्रिशतैर्वापि तद्यन्त्रमभिमन्त्रयेत् ॥ २८ ॥
 मर्कटेश्वरसंयोगं प्राणबुद्ध्या च कारयेत् । निष्कन्मपमश्चर्यात्रतभारी जितेन्द्रियः ॥ २९ ॥
 त्यक्ताशनो महाभागो हनूमन्तं च पूजयेत् । कदलीमातुलुङ्गादिफलैर्लोदिमनोहरैः ॥ ३० ॥
 पुष्पैर्नानाविधैस्तं च सोपचारैः समाहितः । ततो यन्त्रं सुधार्य स्यात् सर्वबाधाविनाशकम् ॥ ३१ ॥
 सर्वरक्षाकरं नृणां बालानां घोषितामपि । पशूनां च मृगाणां च हयानां सर्वजीविनाम् ॥ ३२ ॥
 ज्वरमारीस्फोटकादिषोरोगभयापहम् । राजद्वारे वने घारे संग्रामे रिपुसङ्घटे ॥ ३३ ॥
 शस्त्रपाते महाभीमे दिव्याग्निजलसंज्ञके । जनवरये राजवरये रिपुविद्वेषणे वधे ॥ ३४ ॥
 दधतामनिर्घां यन्त्रं प्राणस्थापनपूर्वकम् । सर्वकार्यं सुसिद्धं स्यान्मात्रं कार्या विचारया ॥ ३५ ॥
 अन्ययन्त्रं धारणाख्यं कथ्यते शृणु सुन्दरम् । षट्कोणं विलिखेद्यन्त्रं भूर्जपत्रे च सुन्दरे ॥ ३६ ॥
 वस्त्रे पट्टे कागदे वा भित्त्यां द्रव्यैः सुगन्धकैः । ह्रस्वमध्यगतं साध्यनाम लेख्यं विशेषतः ॥ ३७ ॥
 ततस्तद्वेष्टयेत् तेनै मायाबीजेन वै पुनः । हनूमान् रक्षरघेति षट्कोणेषु लिखेत् ततः ॥ ३८ ॥
 अन्तराले त्रिशूलानि मायाबीजान्तराणि च । एतद्यन्त्रं महाभेष्टं सर्वसिद्धिकरं नृणाम् ॥ ३९ ॥

सर्वकार्याणि नात्र कार्या विचारणा । अधुना प्रतिमायन्त्रं कथ्यते तत्रिशामय ॥४०॥
 तृतीयस्य रूपं च समालेख्यं प्रयत्नतः । वस्त्रे वा कागदे वाय मस्या चालककेन वा ॥ ४१ ॥
 हिङ्गुलेनाथवा चान्यैलेख्यं द्रव्यैः सुशोभनैः । तत्रैव क्रमयोगेन साध्यनामाचराणि च ॥ ४२ ॥
 प्रथमं हृदये लेख्यं द्वितीयं मस्तके तथा । तृतीयं दाक्षिणे बाहौ चतुर्थं वामके भुजे ॥ ४३ ॥
 पञ्चमं च तथा षष्ठं पाण्योर्दक्षिणवामयोः । उदरे सप्तमं चैव दक्षोरौ चाष्टमं तथा ॥ ४४ ॥
 वामोरौ नवमं चैव दशमं दक्षपक्षले । एकादशं च संलेख्यं वामपादतले तथा ॥ ४५ ॥
 एवं क्रमेण संलेख्यं वर्णानां च समूहकम् । वश्ये द्वेपे स्तम्भने च मारणे मोहने तथा ॥ ४६ ॥
 आकर्षणे बन्धमुक्तौ विजये च विशेषतः । द्वादशाक्षरविद्यायास्तदक्षरयुतं लिखेत् ॥ ४७ ॥
 मन्त्राय बीजपदकं च चतुर्ध्वन्तं नमोन्तकम् । तन्नाम कथिता विद्या द्वादशाक्षरवर्णिका ॥ ४८ ॥
 वशमानय संलेख्यं वश्ये चाग्नेदितान्वितम् । विद्वेषपाग्नेदितं च विद्वेषे समुदीरितम् ॥ ४९ ॥
 आग्नेदितं स्तम्भयेति स्तम्भने समुदीरितम् । आग्नेदितं मारयेति मारणे समुदीरितम् ॥ ५० ॥
 आग्नेदितं मोहयेति मोहने समुदीरितम् । आग्नेदितं मोक्षयेति बन्धमोक्षे समीरितम् ॥ ५१ ॥
 एवंविधं तु संलेख्यं प्रतिमायन्त्रमुत्तमम् । साध्याकृतिं वस्त्रमयीं कृत्वा पूर्ववदुत्तमाम् ॥ ५२ ॥
 रक्ताञ्जनेन संलेख्यं सान्द्रां कृत्वा प्रयत्नतः । क्षीरेण नवनीतेन दध्ना चान्येन केनचित् ॥ ५३ ॥
 प्राणानां स्थापनं कृत्वा रोपेणोष्ठाटनं कृतम् । नामोद्देशेन तु रिपोः पीडयेदाकृतिं स्थिताम् ॥ ५४ ॥
 तद्रसस्य तु पानं वै कारयेन्मृत्युहेतवे । अथवाग्नौ क्षिपेत्तत्तु चैत्ये मारकहेतवे ॥ ५५ ॥
 एवं कृत्वा रिपोः सत्यं मृत्युर्भवति नान्वया । प्राणप्रतिष्ठापूर्वं तु संपूज्य निक्षिपेद् भुवि ॥ ५६ ॥
 साध्यस्य द्वारदेशे तु निखनेच महामतिः । अथवा भूतले लेख्यं प्रतिमायन्त्रमुत्तमम् ॥ ५७ ॥
 तत्रैतत् श्लोकसन्दर्भं साध्यनाम लिखेद् ध्रुवम् । संमार्ग्यं पुनरालेख्यं तथैव च पुनः पुनः ॥ ५८ ॥
 एवमष्टोत्तरशतं लेखनाशुचिपूर्वकम् । रचयित्वा समीपे तदा पञ्चवयोजना ॥ ५९ ॥
 कार्यस्य पूर्वयोगे तु ज्ञातव्या मन्त्रिणा ध्रुवम् । ॥

हरिमर्कटमर्कट मन्त्रमिमं यदि लिखति लिखति भूमितले ।

यदि नश्यति नश्यति वामकरात् परिमुञ्चति मुञ्चति शृङ्खलिका ॥ ६० ॥

इति लेखनप्रकारः ॥ अथ द्वादशाक्षरस्य प्रयोगः—तत्र प्रातःकृत्वादियोगपीठन्यासान्ते मूलेन प्राणायाम-
 प्रयं कृत्वा, शिरसि श्रीरामचन्द्राय आचमये नमः । मुखे मायश्रीकृष्णसे नमः । हृदये श्रीहनुमते देवतायै
 नमः । गुह्ये मादतात्मजबीजाय नमः । पादयोः अञ्जनीहृदयानन्दशङ्कराय नमः । कृपास्रवणमेति प्राणाः ।
 श्रीरघुवरकपिधेष्टेति कीलकम् । मत्कार्यकर्ता वालरो रामकिङ्करः, इति कवचम् । हरिर्विज्ञातवान् इति
 शक्तम् । धनुर्धरध्वजवासीति ध्वानम् । ममामीहसिद्धये विनियोगः इति कृताञ्जलिरुक्त्वा, जौमादतात्मज

इदयाथ नमः । अञ्जनीहृदयानन्द शिरसे स्वाहा । लक्ष्मणशायदत्ते सवङ्गमाय शिखायै० । हनुमान् राम-
दूत कवचाय हुं । श्रीरघुवरकपिश्रेष्ठ नेत्रत्रयाय० । श्रीरामरो रामकिङ्कुरः अस्त्राय० । एवं करचङ्कं विधाय
जौहरिर्ज्जाङ्गवानिति मणिवन्धयोः । जौपेर्भाङ्गाङ्गाहुं हनुमते नमः इति सर्वाङ्गे ध्यापकम् । जौपेर्भाङ्गाङ्गाहुं
हनुमते नमः हृदयाय० । ६ रामदूताय शिरसे० । ६ रामप्रियाय शिखायै० । १ सीताशोकविनाशनाय कव-
चाय० । ६ अञ्जनीसूनुवे नेत्राभ्यां० । ६ श्रीरामकिङ्कुरायास्त्राय० ॥ जौपे नमः शिखायां । एवं धौ नेत्रयोः ।
हां मुखे । ह्रीं कण्ठे । हुं नाभौ । हुं हृदये । हुं कुक्षौ । मं नाभौ । तं मुखे । नं जाम्बोः । मः पादयोः ।
इत्यक्षरम्यासः ॥ ह्रीं नमो मूर्ध्नि । ऐं ललाटे । धौ मुखे । हां कण्ठे । ह्रीं नाभौ । हुं ज्योः । हनुमते
जङ्गयोः । नमः पादयोः ॥ ध्यानम्—

वामे करे वैरिभिदं वहन्तं शैलं तदन्ये घनरन्ध्रटङ्गम् ।

वभार ? (विशाल) पुण्याप्रसुवर्षवर्ष ध्यायेज्जलत्कुरइलमाज्जनेयम् ॥ १ ॥

अशोकवनपान्दोलं स्वामिमुद्राङ्किताधरम् । जपन्तं रामचन्द्रं च क्रीडादेशरिर्मर्दनम् ॥ २ ॥
 ॐ ऐं ह्रीं क्लीं ह्रीं हनुमते नमः , इत्येकः । (ॐ ऐं ह्रीं क्लीं ह्रीं हनुमते नमः) इति द्वावशाकपोऽन्यः ॥

अथ हनुमन्मालामन्त्रः—

ॐ ऐं ह्रीं क्लीं नमो हनुमते प्रकटपराक्रमाकान्तविह्वल-यशोवितानचवलीकृतजगत्त्रितयाय वज्रदे-
हज्वलदग्निस्वर्कोटिसमप्रभतनूरुह यद्वायतार लङ्कापुरीदहन उदाधिलङ्घन दशम्रीयशिरःकृतान्तक सीताभ्यासन-
वायुसुत भजनीगर्भसंभूत श्रीरामकृष्णानन्दकर कपिसैन्यप्राकार झोलपर्वतोत्पाटन अशोकवनविदारण अलङ्क-
मारकुण्डन राक्षसेश्वरसमूहविभञ्जन ब्रह्माभ्रब्रह्मशक्तिप्रसन लक्ष्मणशक्तिमेवनिवारण शूलविशाल्यौषधिसमागमन
बालोचितमानुसङ्गतप्रसन मेघनादहोमविध्वंसन इन्द्रजिह्वचकारण सीतारक्षक राक्षसीसङ्घविदारण कुम्भकर्ण-
वधपरायण श्रीरामभक्तितत्पर समुद्रस्थोमद्रुमलङ्घन महासामर्थ्य महातेजःपुञ्जविराजमान स्वामिध्वजसंपा-
दितार्जुनसंयुगसहाय कुमारब्रह्मचारिन् गर्भोरशब्दोदय क्षितिशाशामार्तएव मेरुपर्वतपीठिकार्वन सर्वज्वरो-
त्पाटन सर्वविषविनाशन सर्वापत्तिनिवारण सर्वदुष्टनिर्धर्क सर्वव्याघ्रादेभयनिवारण सर्वशत्रुच्छेदन मम
परस्य च त्रिभुवनपुंस्त्रीनपुंसकारमकं सर्वजीवजातं वश्य २ ममाङ्गाकरं संपादय २ नामानामधेयान् सर्वराज्ञः
सपरिवारान् कुरु २ सर्वशस्त्रास्त्रविधादि विध्वंसय २ ॐ ऐं ह्रीं क्लीं हाहाहा घेघेघे हुंहुंहुं हूंहूंहूं धींधीं
एहोहि सर्वशत्रून् हन २ परबलानि परसैन्यानि लोभय २ मम कार्यजातं साधय २ सर्वदुर्जनदुष्टमुखानि
कीलय २ घेघेघे हुं फट स्वाहा ॥

जपेन्मन्त्रमष्टवारं त्रिवारं वा दिने दिने । जपेद् द्वादशसाहस्रं मन्त्रसिद्धिर्भवेद् ध्रुवम् ॥ १ ॥

अर्घ्यं दशांशतः कुर्याद् दशांशेनैव होमयेत् । मार्जनं तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजनम् ॥ २ ॥

प्रियङ्गुतिलरयाभाकयवत्रीहिसमन्वितम् । पुष्पफलविशेषैस्तु शर्करामधुसंयुतम् ॥ ३ ॥

सघृतं शुभस्वाद्यं च जुहुयाद् भक्तिसंयुतः । करवीरैर्जातिपुष्पैर्वकुलैश्चम्यकैः शुभैः ॥ ४ ॥

शतपत्रैश्च कङ्कारैः पङ्कजैश्च सुशोभनैः । दादिमीमातुल्यैश्च नारिकेलफलाभ्युना ॥ ५ ॥

पनसद्राक्षाखर्जूरैः शुभर्वस्त्रैर्विभूजैः । राजद्वारे सभामध्ये संवादे रिपुमंकटे ॥ ६ ॥

बन्धमोक्षे च संग्रामे विषयोऽपि विशेषतः । असाध्यसाध्यकामे च विद्यारम्भे प्रवृत्ततः ॥ ७ ॥

सुद्रप्रयोगनाशार्थं प्रसूतिनिग्रहस्थले । भूतवेतालसर्पादिद्विषाग्रचोरभयाकूले ॥ ८ ॥

गङ्गापाशकाले च पठेन्मन्त्रं स्वमानसे । नेत्रदुःखे च मोक्षे च शिरोदुःखे तथैव च ॥ ६ ॥
 चरादिसर्वव्याधिषु ग्रहपीडा न जायते । कानने जलमध्ये च जपेन्मन्त्रं स्वमानसे ॥ १० ॥
 चिताभस्य वचा कुष्ठं तगरं कुङ्कुमं समम् । चूर्णं स्त्रीशिरसि चित्वा पुरुषाणां च पादयोः ॥ ११ ॥
 अदासो दासतां याति यावज्जीवं न संशयः । ..... ॥

इति विधिः । अथ मन्त्रान्तरम्—

आञ्जनेयमनुं वक्ष्ये भुक्तिमुक्तयेकसाधनम् । प्रकाशितं शङ्करेण लोकानां हितकाम्यया ॥ १ ॥
 भूतप्रेतपिशाचादिडाकिनीब्रह्मराक्षसाः । वृष्ट्वा च प्रलयं यान्ति मन्त्रानुष्ठानतत्परम्, ॥ २ ॥
 प्रधानश्चाङ्गभूतोऽयं मन्त्रराजो ह्यनुत्तमः । पूर्वं नमःपदं चोक्त्वा ततो भगवते-पदम् ॥ ३ ॥
 आञ्जनेयपदं हेन्तं महाबलपदं तथा । बहिजायान्त एव स्थान्मन्त्रो ह्यनुमतः परः ॥ ४ ॥

“ नमो भगवते आञ्जनेयाय महाबलाय स्वाहा (१८) ॥ ”

भूर्भि माते भुवोर्मध्ये नेत्रयोः कर्णनासयोः । आस्ये कण्ठे च दोर्मूले हृदयेऽप्यथ नाभिके ॥ ५ ॥
 लिङ्गमूले तथाधारे कट्यां ज्ञान्बोध जङ्घयोः । पादयोश्च समस्तान व्यापकं विन्यसेन्मनोः ॥ ६ ॥
 सर्वसिद्धिकरः प्रोक्तो मन्त्रश्चाष्टादशाक्षरः, । मालारूपोऽपरमन्त्रोऽपि मारुतेः सर्वसिद्धिदः ॥ ७ ॥

एतन्मन्त्रस्याध्यादिध्यानपुरश्चरणप्रयोगादिविधिः पूर्वोक्तवत् ॥ अथापरो मालामन्त्रः—ओं नमो ह्यनुमते प्रकट-
 पराक्रमाय आक्रान्तद्विष्टमण्डलाय यशोवितानधवलीकृतजगत्त्रितयाय वज्रदेहाय रुद्रावताराय लङ्कापुरीदहन
 उदधिलङ्घन दशग्रीवकृतान्तक सीताभ्रातृन भञ्जनीगर्भसंभव रामलक्ष्मणानन्दकर कपिसैन्धवप्राकार सुग्रीवसा-
 धारण पर्वतोत्पाटन बालमङ्गधारिन् गम्भीरशब्द सर्वग्रहविनाशन सर्वज्वरहर डाकिनीविध्वंसन ओङ्गाङ्गीर्हं
 भस्मन्येव सर्वविषहर परबलं शोभय २ मम सर्वकार्याणि साधयेत् २ हुं फट् स्वाहा ॥ उच्चारस्तु—

प्रणम्य पूर्वमुच्चार्य नमो ह्यनुमते पदम् । हेन्तं प्रकटसंयुक्तं पराक्रमपदं तथा ॥ १ ॥
 तथाक्रान्तपदोपेतं द्विष्टमण्डलमुदीरयेत् । यशोवितानधवलीकृतजगत्त्रितयाय च ॥ २ ॥
 वज्रदेहाय चेत्युक्त्वा रुद्रावतारपदं तथा । संयुज्ध्यन्तं पदं लङ्कापुरीदहनमीरयेत् ॥ ३ ॥
 उदधिलङ्घनपदं दशग्रीवकृतान्तक । सीताभ्रातृनपदोपेतमञ्जनीगर्भसंभव ॥ ४ ॥
 श्रीरामलक्ष्मणानन्दकर कपिसैन्धवप्राकार च । सुग्रीवसाधारणपदं पर्वतोत्पाटनं तथा ॥ ५ ॥
 तथा बालमङ्गधारिस्तथा गम्भीरशब्द च । सर्वग्रहविनाशन सर्वज्वरहरं तथा ॥ ६ ॥
 डाकिनीविध्वंसनपदं ततस्तारमुदीरयेत् । मायात्रितयमुच्चार्य भस्मन्येव वदेत् ततः ॥ ७ ॥
 सर्वविषहर परबलं शोभय शोभय । मम च सर्वकार्याणि साधयेति द्विरुचरेत् ॥ ८ ॥
 हुंफट् स्वाहेति मन्त्रोऽयं मालारूपः सर्वकामधुक् । ऋषिरीश्वर एव स्यादनुष्ठुप् छन्द ईरितम् ॥ ९ ॥

१ ' सर्व ' क. पाठः । २ ' मित्रकृता ' क. पाठः । ३ ' कर्माक्रान्त ' क. पाठः । ४ ' श्रीविश्वरः कृ ' ग. पाठः । ५ ' संयुक्त ' ग. पाठः । ६ ' ज्वरोत्सादन ' ग. पाठः । ७ ' उदधल ' ग. पाठः ।

हनुमान् देवता प्रोक्तो हुंवीजं शक्तिरन्तजा । कीलकं डात्रयं प्रोक्तं वेधकं तु इसौ पुनः ॥ १० ॥
 हनूमत्प्रीतये चैव फलमाद्यमुदीरितम् । नमो भगवते चाञ्जनेयायाङ्गुष्ठोर्न्यसेत् ॥ ११ ॥
 रुद्रमूर्तये च तथा तर्जनीभ्यामनन्तरम् । वायुसुतायेति तथा मध्यमाभ्यामपि स्फुटम् ॥ १२ ॥
 अभिगर्भाय च तथानामिकाभ्यां प्रविन्यसेत् । रामदूताय च पुनः कनिष्ठाभ्यां विचचराः ॥ १३ ॥
 ब्रह्मास्त्रनिवारणाय चास्त्रमश्रुः समीरितः । षडङ्गं चाग्रना कृत्वा ततो ध्यायेदनन्यधीः ॥ १४ ॥
 स्फटिकाभं स्वर्णकान्तिं द्विभुजं च कृताञ्जलिम् । कुण्डलद्वयसंशोभिमुत्ताम्भोजं मुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥
 अयुतं तु पुरश्चर्या रामस्याग्रे शिवस्य वा । पूजां तु वैष्णवे पीठे शैवे वा विदधीत वै ॥ १६ ॥
 आश्रुतिभिर्विना नित्यं नियताशी जितेन्द्रियः^१ । क्षुद्ररोगनिवृत्त्यर्थमष्टोत्तरशतं मुने ॥ १७ ॥
 पूजयेत् तद्भयान्मुक्तो भवत्येव न संशयः । महारोगादिशान्त्यर्थमष्टोत्तरसहस्रकम् ॥ १८ ॥
 जप्त्वा तस्मात् प्रभुच्येत निशीथे नियताशनः । जयाभिकाङ्क्षितो राज्ञस्तस्मादन्यत्र विद्यते ॥ १९ ॥
 ध्यायेद्वाक्त्रसहन्तारमयुतं नियताशनः । जपश्चिबमतश्चैव अयेदजेवमप्यरिम् ॥ २० ॥
 संदेधानं तु सुग्रीवं सन्धानाय स्मरन्नापि । अयुतेनापि बलिना सन्धिमाप्नोत्यसंशयम् ॥ २१ ॥
 लङ्काया दाहनं ध्यायन् अपभयुतमञ्जसा । शत्रुराष्ट्रं दहेदेव विभवेन सहारिणः ॥ २२ ॥
 जयार्थे रिपुसंधानामस्मादन्यत्र विद्यते । यस्तु ग्रहे हनूमन्तं सर्वदैव प्रपूजयेत् ॥ २३ ॥
 सर्वदैतस्य मन्त्रेण तस्य लक्ष्मीरचञ्चला । दीर्घमायुर्लभेदेव सर्वतो विजयी भवेत् ॥ २४ ॥
 सर्पादिभूतसंरक्षा तद्देशे चैव जायते । सर्वतः सर्वदा मित्रं भवत्येव न संशयः ॥ २५ ॥
 शैवानां वैष्णवानां च षट्कर्मात्र प्रदर्शितम् । नान्यसाधनमस्त्येव मन्त्रादस्मादनुत्तमम् ॥ २६ ॥
 वैरिग्याघ्रादिभीतीनामयमेव परायणः । संनाहे भूरियुद्धेषु रुद्रानां परसैनिकैः ॥ २७ ॥
 यात्राकाले हनूमन्तं स्मरन् यस्तु स्वकाङ्क्षादात् । इच्छया याति वेगेन इष्टार्थमधिगच्छति ॥ २८ ॥
 स्वापकाले स्मरेन्नित्यं चोरभूतादिकांस्त्यजेत् । पदं च वासुदेवाय हनुमते पदं पुनः ॥ २९ ॥
 कलहद्वन्द्वं घण्टद्वन्द्वं स्रग्वयं बहिवल्लभा । चतुर्विंशतिवर्षोऽन्यो सलीहोदररोगहृत् ॥ ३० ॥

ॐ नमो भगवते हनुमते कल २ घण्ट २ लक्ष्मण स्वाहा ॥ (२४) ॥

नागवल्लीदले चैवमष्टप्रगुणितं शुभम् । वंशजं शङ्खकं स्वाप्य क्रमात् स्त्रीहोदरोपरि ॥ ३१ ॥
 सप्तरण्योपलाग्रे वै बन्धयष्टिं प्रतापयेत् । मन्त्रेणानेनाभिमन्त्र्य सप्तवारं तथा पुनः ॥ ३२ ॥
 तथैव मन्त्रयेदेनं^२ सप्तभिस्तु विचचराः (१) । स्फोटद्वारा भवेत् स्त्रीहो भस्मीभूतो न संशयः ॥ ३३ ॥
 कर्पूराद्यष्टगन्धेन पुञ्जाकारं पटे लिखेत् । कोकिलाचस्य लेखिन्मया रूपं हनुमतो यनुम् ॥ ३४ ॥
 उद्यदष्टादशार्थं तु मन्त्रमध्ये निधारयेत् । मूर्ध्नि चन्द्रेण तेनैव त्रैलोक्यं जयति ध्रुवम् ॥ ३५ ॥
 महासैन्यपताकायां मन्त्रं यन्त्रं समालिखेत् । चन्द्रसूर्यग्रहे जाप्यो मन्त्रस्तन्मोक्षणावधि ॥ ३६ ॥

दशैवेद्य दशैवेन तिलसर्पपकादिभिः । युद्धकाले पताकां तां गजाशोपरि संस्थिताम् ॥ ३७ ॥
 दर्शयेत् परसैन्यस्य तद्भङ्गं स्यात् सुनिश्चितम् । मालामन्त्रं जपेद्यस्तु हनूमन्तं सारन् रणे ॥ ३८ ॥
 चक्राङ्गा जायते युद्धे हनूमन्तमविक्रमः, । अथ रवां प्रवक्ष्यामि सर्वसिद्धिप्रदायिनीम् ॥ ४६ ॥
 स्तम्भनीं परसैन्यानां भूतानां च वशङ्करीम् । रोचनाकुङ्कुमाभ्यां च भूर्जपत्रे सुशोभने ॥ ४० ॥
 सुवर्णस्य च लेखिन्या यन्त्रमष्टदलं लिखेत् । साध्यनाम च तन्मध्ये मूलमन्त्रं दलाष्टके ॥ ४१ ॥
 मालामन्त्रं च तन्मध्ये त्रिधा हुंकारवेष्टितम् । त्रिलोहवेष्टितं कृत्वा कटिबाहुशिरःस्थितम् ॥ ४२ ॥
 धारयेद्बाहुना विद्यां विघ्नस्तस्य न जायते । रणे राजकुले धूते व्यवहारे पराभवे ॥ ४३ ॥
 शस्त्रैर्नाक्रम्यते तस्य सर्वेषां चातिवज्रमः । तस्य पीठां न कुर्वन्ति ग्रहाभोराधुपद्रवाः ॥ ४४ ॥
 जलवह्निभयं नास्ति व्याघ्रतस्करजं तथा । ज्वराः सर्वे विनश्यन्ति व्याहिकाद्या महाबलाः ॥ ४५ ॥
 अचिजादिमहारोगा मन्त्रराजप्रभावतः । तारो हकारोऽग्निधेतुः षड्दीर्घस्वरविन्दुना ॥ ४६ ॥
 प्रणवान्तोऽष्टाक्षरको मूलमन्त्र उदाहृतः । ॥

“ ओं हां ह्रीं हूं हं ह्रीं हूं : ओं ” इति ॥ (=) ॥

चन्दनागरकूर्पूरतमालजलकुङ्कुमम् । उशीरकुसुमसंयुक्तमेतद् मन्त्राष्टकं स्मृतम् ॥ ४७ ॥
 ताराद्यं वज्रकायेति वज्रतुण्डं समुदरेत् । कपिल पिङ्गल प्रोच्य ऊर्ध्वकेश महाबल ॥ ४८ ॥
 रक्तमुख तडिजिह्वामहारौद्रपदं ततः । दंष्ट्रोत्कट कहकह करालिन् षडहदरेत् ॥ ४९ ॥
 महावृद्धमहारिश्च लङ्केश्वरवधोद्यत । महासेतुबन्धपदं महाशैलप्रवाह च ॥ ५० ॥
 गगनधर एषोहि भगवंश्च महापदम् । ततो दत्तपराक्रम भैरवाज्ञाजयेति च ॥ ५१ ॥
 एषोहि च महारौद्र दीर्घपुच्छेन वेष्ट्य । वैरिणं भञ्जय-पदं द्विरुक्तं हुंफटन्तकम् ॥ ५२ ॥
 स्वाहान्तकः शतं पञ्चविंशदक्षरको मनुः । मालास्थोऽयं ज्वरादीनां रोगाणामन्तकः स्मृतः ॥ ५३ ॥

(१) ओं वज्रकाय वज्रतुण्ड कपिलपिङ्गलोर्ध्वकेश महाबल रक्तमुख तडिजिह्वामहारौद्रदंष्ट्रोत्कट कह २ करालिन् महावृद्धमहारिन् लङ्केश्वरवधोद्यत महासेतुबन्धमहाशैलप्रवाह गगनधर एषोहि भगवन् महाबलपराक्रम भैरवाज्ञा-
 जय एषोहि महारौद्रदीर्घपुच्छेन वेष्ट्य वैरिणं भञ्जय २ हुंफट स्वाहा ॥ (२) ओं ह्रीं स्फूर्त् स्फूर्त् हस्सौ हस्सस्फूर्त् हस्सौ
 हनुमते नमः ॥ (३) ओं नमो हनूमान् सर्वग्रहान् भूतभविष्यवर्तमानान् दूरस्थान् समीपस्थान् सर्वकालमुखादय २
 परवतानि शोभय २ सर्वकार्याणि साधय २ हां ह्रीं हूं धेधेधे हुंफट स्वाहा ॥ (४) ओं शिवं ओं शिवे ओं ओं सिद्धि
 ओं हरं ओं हरिं ओं हराय ओं रां ओं स्वाहा परमेश्वरपरमपराहंकारभूतप्रेतपिशाचसर्वज्वरपददृष्टिर्वैदुर्जनघेटक-
 करणसर्वविद्यासर्पाग्निनिवारण नाशय २ इत्यु २ बुधु २ क्षिति २ विस्रय सर्वकुप्याणि सर्वदुष्टवाचं हुंफट
 स्वाहा ॥ (५) ओं ऐं ह्रीं हां ह्रीं हस्सौ स्फूर्त् स्फूर्त् हस्सस्फूर्त् हस्सौ हनुमते नमः । इति षोडशाक्षरमन्त्रः ॥ (६) ओं स्फूर्त् स्फूर्त्
 हस्सौ स्फूर्त् । इति पञ्चाक्षरमन्त्रः ॥ सर्वेषां रामचन्द्र श्रुतिः, नानाकुन्दांसि, महावीरो हनुमान् देवता, मातृतात्मज
 हस्सौ बीजं । अञ्जनीधनु स्फूर्त् इति शक्तिः, श्रीराममन्त्र हां इति प्राणाः, ओं हां इति कीलकम्, श्रीरामल-
 क्ष्मणानन्दकर हां ह्रीं हूं इति जीवः, मम इष्टसिद्धये विनियोगः । द्वादशाक्षरवत् षडङ्गम्यासध्यानानि केष्यानि ।

१ 'शस्त्रं नाक्रमते' क, पाठः । २ 'रम्भासना' क, पाठः । ३ 'जपं वाक्यकमित्यर्थः' । ४ 'सिद्ध' ग, पाठः । ५ 'हस्सस्फूर्त् हस्सौ' क, पाठः ।

इति हनूमन्प्रकरणम् ॥

अथोक्तानां काम्यहोमकर्मणां तन्मोक्षप्रकारेणाश्वक्रमविज्ञाय कृतानां नैष्कृत्यं प्रत्यवायश्च भवतीति श्रुतेस्तत्परिज्ञानस्यावश्यकत्वात् परिज्ञानं प्रकाशयते । श्रीकृद्रयामले—

अथ वक्ष्ये महादेवि होमकर्मसु सिद्धिदम् । अग्निचक्रं वरारोहे सर्वतन्त्रेषु गोपितम् ॥ १ ॥
नवग्रहमयो वह्निस्ते च वह्निमया ग्रहाः । वह्नौ हुतं हविर्देवि ग्रहाणां प्रविशेन्मुखम् ॥ २ ॥
तृप्सन्ति देवताः सर्वास्तेषु तन्त्रेषु पार्वति । फलं वापि प्रयच्छन्ति सर्वदेवमया ग्रहाः ॥ ३ ॥
अतस्तेषां स्थितिं वह्नौ ज्ञात्वा होमं समाचरेत् । शान्तिके पौष्टिके वृद्धौ क्रूरेष्वपि च कर्मसु ॥ ४ ॥
तेषां स्थितिक्रमं वक्ष्ये नक्षत्रेषु यथा स्थिताः । सूर्यो बुधो भृगुश्चैव शनिश्चन्द्रो महीसुतः ॥ ५ ॥
जीवो राहुश्च केतुश्च नवैते दिवि स्तेजराः । त्रीणि त्रीणि च च्छराणि रण्यादीनि च दापयेत् ॥ ६ ॥
सूर्यभास्वरं यावद्द्रक्ष्येष्व महेश्वरि । सूर्यादीनां फलं देवि शृणु वक्ष्ये यथाक्रमम् ॥ ७ ॥
आदित्ये तु भवेज्जोको बुधे चैव धनागमः । शुके लाभं विजानीयाच्छनौ पीडा न संशयः ॥ ८ ॥
चन्द्रे लाभो महादेवि भौमे चैव तु बन्धनम् । गुरुणा च धनप्राप्तिः राहौ हानिस्तथैव च ॥ ९ ॥
केतुना जायते मृत्युः फलमेवं महेश्वरि । एवं ज्ञात्वा महेशानि होमकर्म समाचरेत् ॥ १० ॥
सौम्यग्रहमुखे यस्मिन् दिने विंशति चाहुतिः । आरम्भं सौम्यहोमस्य दिने तस्मिन् विधीयते ॥ ११ ॥
क्रूरहोमस्तथा देवि क्रूरग्रहमुखे भवेत् । इति ज्ञात्वा महादेवि काम्यहोमं समाचरेत् ॥ १२ ॥
अन्यथा क्रियमाणे तु नैष्कृत्यं चात्मनाशनम् । ..... ॥

इति ॥ प्रथमयामले—

अथ वक्ष्ये स्थितिं वक्ष्ये होमकर्मसु सिद्धये । स्वर्गलोके च पातालौ भूमौ तिष्ठति हन्यवाद् ॥ १ ॥
तत्प्रकारमहं वक्ष्ये साधकानां हिताय च । धृतिं च तिथिवारांश्च सप्तदीपं चतुर्धुगम् ॥ २ ॥
एकीकृत्य हरेज्जागं त्रिभिः शेषेण पावकः । एकेन वसति स्वर्गे द्वये पाताल एव च ॥ ३ ॥
शून्ये च मर्त्यलोके स्यादेवं वसति पावकः । उत्पातः स्वर्गलोकस्य पातालस्य मनश्चयः ॥ ४ ॥
मर्त्यलोकस्थिते वह्नौ होमोऽभीष्टफलप्रदः । इत्थं विज्ञाय मन्त्रो होमकर्म समाचरेत् ॥ ५ ॥
धृतिरष्टादश । तिथयः पञ्चदश प्रतिपदादयः होमारम्भतिथिपर्यन्ताः , वाराः सूर्यवारादिहोमारम्भवारास्ताः ।
अन्यत्सुगमम् ॥

अथारिमन्त्रपरित्यागविधिस्तथा श्रीकृद्रयामले—

अरिमन्त्रपरित्यागविधिं वक्ष्ये महेश्वरि । यज्ज्ञात्वा मोक्षयेच्छिष्यं शत्रुमन्त्रमयाद् गुरुः ॥ १ ॥
अज्ञानायत्र कुत्रात्मरिमन्त्रं महेश्वरि । जप्त्वा मूढा महादुःखं प्राप्नुवन्तीह तत्कृतम् ॥ २ ॥
गुरुस्तद् रक्षयेद्येन विधिना तद्ददायि ते । शुचिः समाहितो भूत्वा प्रारमेत् प्रचरे दिने ॥ ३ ॥
अशेषदुःखनाशाय देशिकप्रचरो विधिम् । तत्रादौ रम्भभवने कुम्भं दीप्ताविधानतः ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥ स्थापयेद् देवि पूरयेत् तं शुभैर्जलैः । विधिना मन्त्रपाठेन तत्रावाह्येदेवताम् ॥ ५ ॥
 सकलीकृत्य संपूज्यावरणानि प्रपूजयेत् । एवं सावरणामिष्टा देवि मन्त्रस्य देवताम् ॥ ६ ॥
 हुत्वा विलोममन्त्रेण गोघृतेन महेश्वरि । अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं चाष्टोत्तरं प्रिये ॥ ७ ॥
 ब्रह्मार्पणेन मनुना तथान्ते तर्पयेन् प्रभुम् । ततो यवाक्षदुग्धान्नैर्देवताभ्यो बलिं हरेत् ॥ ८ ॥
 विदित्तु दिक्षु च तथाधश्चोर्ध्वे मनुचित्तमः । आयाहीन्द्र सुराधीश शतमन्यो शचीपते ॥ ९ ॥
 नमस्तुभ्यं गृहाणेमं पुष्पधूपादिकं बलिम् । आयाहि तेजसां नाथ इत्यवाह वरप्रद ॥ १० ॥
 गृहाण पुष्पधूपादिबलिमेनं प्रयोजितम् । प्रेतनाथ त्वमायाहि भिक्षाञ्जनसमायुधैः ॥ ११ ॥
 बलिं दत्तं गृहीत्वेमं सुप्रीतो वरदो भव । नमस्ते रक्षसां नाथ निर्द्धृते त्वमिहागतः ॥ १२ ॥
 गृहाण बलिपूजादि मया भक्त्या निवेदितम् । एहि पश्चिमदिक्पाल जलनाथ नमोऽस्तु ते ॥ १३ ॥
 भक्त्या निवेदितां पूजां गृहीत्वा प्रीतिमाप्नुहि । प्रभञ्जन प्राणपते त्वमेहि सपरिच्छद ॥ १४ ॥
 मया प्रयुक्तं विधिवद्गृहाण बलिमादरात् । कुबेरतारकाधीशावागच्छेतां सुरेश्वरौ ॥ १५ ॥
 पुष्पधूपादिभिः प्रीतौ भवेतां वरदौ मम । ईश त्वमेहि भगवन् सर्वविद्याश्रय प्रभो ॥ १६ ॥
 पूजितः पुष्पधूपादिप्रीतो भव विभूतवे । आयाहि सर्वलोकानां नाथ ब्रह्मन् समर्चनम् ॥ १७ ॥
 गृहाण सर्वविघ्नान् मे निवर्तय नमोऽस्तु ते । आगच्छ वरदाय्यक्त विष्णो विश्वस्य नायक ॥ १८ ॥
 पूजितः परया भक्त्या भव त्वं सुखदो मम । ततः सपरिवारां च पूजयेन्मन्त्रदेवताम् ॥ १९ ॥
 मन्त्रेण विपरीतेन पुष्पधूपोपचारकैः । ततस्तु प्रार्थयेद्विद्वान् पूजितां मन्त्रदेवताम् ॥ २० ॥
 आनुकूल्यमनालोच्य मया तरलपुद्गिना । यदुपात्तं विप्रभावमरिमन्त्रस्वरूपकम् ॥ २१ ॥
 तेन मे मनसः क्षोभमशेषं विनिवर्तय । पापं प्रतिहतं मेऽस्तु भूयाच्छ्रेयः सनातनम् ॥ २२ ॥
 तनोतु मम कल्याणं पावनी भक्तिरेव च । इति संप्रार्थ्य मन्त्रेण मन्त्रे यन्त्रे विलोमतः ॥ २३ ॥
 निलिरुयामलकर्पूरचन्दनेन समर्चयेत् । कलशोपरि संस्थाप्य भक्त्या परमया पुतः ॥ २४ ॥
 तद्यन्त्रं देवि मतिमान् वद्धा निजशिरस्यथ । स्त्रावात् पूजितकुम्भमस्यैर्जलैर्मन्त्रमयैः शिवैः ॥ २५ ॥
 पुनश्चान्वेन तोयेन कुम्भमापूर्य संवतः । तन्मध्ये यन्त्रं यन्त्रं च निक्षिप्याथ प्रपूजयेत् ॥ २६ ॥
 तत्कुम्भं निम्नगातीरे शुद्धे बान्धवजलाशये । विसृजेदथ विप्रांश्च यथाशक्त्या प्रपूजयेत् ॥ २७ ॥
 इत्थं कृतविधानस्य रिपुमन्त्रोद्भवा रुजः । विनश्यन्ति न सन्देहः क्रमाश्चित्तप्रसन्नता ॥ २८ ॥
 जायतेऽर्त्तविसंपन्ना वर्धते तत्कुलं क्रमात् । ..... ॥

इत्यरिमन्त्रपरित्यागविधिः ॥ अथ गुरोरभावे दीक्षाविधिस्तत्र श्रीरुद्रयामले—

गुरोरभावे विप्रेन्द्र मन्त्रग्रहस्तुच्यते । कुम्भपक्षे त्रयोदश्यां दक्षिणामूर्तिसंमिधौ ॥ १ ॥
 तालपत्रे मनुं लिख्य स्थापयेच्च तदग्रतः । संपूज्य दक्षिणामूर्तिमुपचारैः प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 पायसं निनिवेद्याथ प्रक्षमेद् दण्डवत् ततः । तालपत्रं समालोक्य पठेदष्टोत्तरं शतम् ॥ ३ ॥

एवं गृहीतो मन्त्रः स्याद्गुरोरपि विशिष्यते । गुरोः संभाविता दोषाः प्रायेण च क्लौ युगे ॥ ४ ॥

एवं गृहीतमन्त्रः स्यात् सर्वसिद्धिप्रदो नृणाम् । ..... ॥

इति ॥ अथ मुद्रालक्षणम् । तन्मन्त्राजं—

कनिष्ठानामयोः पृष्ठे स्यादकुष्ठस्तु तर्जनी । कुटिला अङ्गुलमध्यस्था मुद्रासावङ्गुशगभिधा ॥ १ ॥

इति । मारदपञ्चरात्रे—

दक्षाङ्गुष्ठं पराङ्गुष्ठे क्षिप्वा हस्तद्वयेन तु । सावकाशं लेकमुष्टिं कुर्यात् कुम्भाख्यमुद्रिका ॥ १ ॥

इति । प्रयोगसारे—

त्रिशूलाग्रौ करौ कृत्वा व्यत्यस्तावभितो नयेत् । अक्षमुद्वेगमाख्याता वह्निप्राकारलक्षणा ॥ १ ॥

इति । सारसंग्रहे—“अपिच्छन्तोदेवतानां न्यासे त्वङ्गुलयः स्मृताः । अतश्चोऽङ्गुष्ठरहिताः” इति ।

मारदपञ्चरात्रे—

मन्त्राभिमृष्टयोः पाणयोः पञ्चवेङ्कानि विन्यसेत् । अङ्गुष्ठेनाचरेभ्यासमन्याङ्गुलिसमाभयम् ॥ १ ॥

अङ्गुष्ठविषयं न्यासं तर्जनीशिरसैव हि । अङ्गुष्ठवर्जमङ्गुल्यश्चतस्रो हृदि विन्यसेत् ॥ २ ॥

शिखायां मुष्टिरेव स्यादङ्गुष्ठकृतनामिका । सर्वाङ्गुलय आनामेः पाणयोः कवचबन्धने ॥ ३ ॥

तर्जनीमध्यमानामाः प्रोक्ता नेत्रत्रये क्रमात् । अङ्गुष्ठतर्जन्यग्राभ्यां हस्तयोरमिश्रयेत् ॥ ४ ॥

इति । अतश्चः प्रसारिताः । “प्रसारिततलेनैव शशिना हृदयं शिरः” इति । दक्षिणामूर्तिसंहितायाम्—

कनिष्ठाङ्गुष्ठरहितैस्त्रिभिस्तु हृदि विन्यसेत् । मध्यामनामिकाभ्यां तु न्यसेच्छिरसि मन्त्रवित् ॥ १ ॥

शिखाङ्गुष्ठेन विन्यस्य दशभिः कवचं न्यसेत् । हृदतर्जनेन विन्यासं विन्यसेत् परमेश्वरि ॥ २ ॥

तर्जनीमध्यमाभ्यां तु ततोऽर्धं विन्यसेत् प्रिये । मुष्टिं कुलोच्चलेन्मन्त्री तर्जनी दण्डवत्तदा ॥ ३ ॥

सौभाग्यदण्डिनी नाम रिपून् दण्डयतीक्ष्णात् । अङ्गुष्ठं मुष्टिकं कुर्याद्रिपुजिह्वाग्रहा भवेत् ॥ ४ ॥

इति । ज्ञानार्णवे—“त्रिष्टोकदशकत्रिद्विमिताङ्गुलिभिरीरिताः” । इति । अस्यार्थः—कनिष्ठाङ्गुष्ठरहिताङ्गुलि-

त्रयेण हृदयमुद्रा । मध्यमानामाभ्यां शिरोमुद्रा । अङ्गुष्ठेन शिखामुद्रा । दशाङ्गुलिभिः कवचमुद्रा । हृद-

यस्याभिर्नेत्रमुद्रा । तर्जनीमध्यमाभ्यां तालत्रयेन्नालमुद्रा । आनामेः स्कन्धान्तापोभूताभ्यां पाणिभ्यां कर्म-

“कर्म स्कन्धादिनामिग”मिति तन्मन्त्राजवचनात् । शैवमन्त्राणां तु शैवागमे षडङ्गमुद्राविशेष उक्तः—

कृतमुष्टिपुटौ हस्तौ कृत्वाङ्गुष्ठौ हृदि न्यसेत् । हन्मुद्वेगं समाख्याता शिरोमुद्रा प्रकीर्त्यते ॥ १ ॥

ललाटाग्रे समाधाय कृतमुष्टिपुटौ करौ । कुर्याद्ध्वप्रसक्ताग्रे तर्जन्यौ ज्येष्ठनासतः ॥ २ ॥

करौ शिखायां संयोज्य कृतमुष्टिपुटाकृती । ज्येष्ठादक्षः प्रसक्ताग्रौ कारयेद्ध्वतस्तथा ॥ ३ ॥

कुर्यात् सेवं तथा मुद्रा सर्वोपद्रवनाशिनी । कृत्वाङ्गुष्ठौ प्रसक्ताग्रौ तर्जन्यौ च त्रिकोणवत् ॥ ४ ॥

मूर्ध्नि पञ्चान्मुखं कृत्वा नयेद्भयपार्श्वतः । करं हृदयमुद्वेगं कवचस्याभयप्रदा ॥ ५ ॥

कृत्वा नेत्रोन्मुखं हस्तं सक्राङ्गुष्ठकनिष्ठिकम् । प्रसार्य मध्यमाः किञ्चिन्नमयेदितराङ्गुलीः ॥ ६ ॥

नेत्रमुद्वेगमुद्दिष्टा रक्षोभूतार्तिभञ्जनी । परस्परतलद्वन्द्वं पुनरास्फोटयेद् भृशम् ॥ ७ ॥

विन्याः प्रदयेत् ताभ्यां ज्येष्ठाग्रवलिताग्रया । ..... ॥

इति । ताभ्यां कराभ्यां ॥ मन्त्रतन्त्रप्रकाशे—

कनिष्ठाङ्गुली भुजौ करयोरितरेतरम् । तर्जनीमध्यमानामाः संहता भुजवर्जिताः ॥ १ ॥

मुद्रया गालिनी प्रोक्ता शङ्खस्योपरि चानिता । ..... ॥

संहताः परस्परसंयुक्ताः । भुजवर्जिताः अङ्गुलिताः । लक्षणसंग्रहे—

वामाङ्गुष्ठं तु संगृह्य दक्षिणेन तु मुष्टिना । कुलोत्तानं ततो मुष्टिमङ्गुष्ठं तु प्रसारयेत् ॥ १ ॥

वामाङ्गुल्यस्तथा श्लिष्टाः संयुक्ताः संसारिताः । दक्षिणाङ्गुष्ठसंस्पृष्टा ज्ञेयैषा शङ्खमुद्रिका ॥ २ ॥

अधोमुखं नामहस्तं तादृशं दक्षहस्तकम् । विन्यस्याङ्गुष्ठयुग्मं तु पार्श्वयोः संप्रसार्य च ॥ ३ ॥

दर्शयेदर्घ्यपात्रे तु मत्स्यमुद्रेयभीरिता । ..... ॥

इति । पद्मवाहिन्यां—“अङ्गुल्यनामातर्जनीभ्यः कनिष्ठानामाभ्ययोर्योगतः । मुद्रेयं विशिष्या प्रोक्ता” ॥ इति । अथावा-
हनाविमुद्राः लक्षणसंग्रहे—

हस्ताभ्यामङ्गुलिं बद्ध्वा नामिका मूलपर्वणोः । अङ्गुष्ठौ निक्षिपेत् सेवं मुद्रा त्वावाहनी स्मृता ॥ १ ॥

अधोमुखी त्वयं चेत् स्यात् स्थापनीति निगद्यते । उच्छ्रिताङ्गुष्ठमुप्योश्च संयोगात् संनिधापनी ॥ २ ॥

अन्तःप्रवेशिताङ्गुष्ठा सैव संरोधनी मता । उत्तानमुष्टियुगला संमुखीकरणी भवेत् ॥ ३ ॥

देवताङ्गे पङ्क्तानां न्यासः स्यात् सकलीकृतिः । सन्यहस्तकृता मुष्टिर्दीर्घाधोमुखतर्जनी ॥ ४ ॥

अवगुण्ठनमुद्रेयमभितो आमिता मता । अन्योन्याभिमुखं श्लिष्टा कनिष्ठानामिका पुनः ॥ ५ ॥

तथैव तर्जनी मध्या धेनुमुद्रा प्रकीर्तिता । अमृतीकरणं कुर्यात् तया साधकसत्तमः ॥ ६ ॥

अन्योन्यग्रथिताङ्गुष्ठा प्रसारितपराङ्गुली । महामुद्रेयमुद्रिता परमीकरणे प्रिये ॥ ७ ॥

प्रयोजयेदिमा मुद्रा देवताह्वानकर्मणि । अङ्गन्यासस्य मुद्रायां लक्षणं प्राक् समीरितम् ॥ ८ ॥

इति ॥ तन्त्रराजे—(४ प० ३३, ४१)

कृताङ्गुली करौ कृत्वा व्यत्यस्येत् तदनामिके । तन्त्रस्य तर्जनीग्रस्ते त्रिखण्डा ललितावहा ॥ १ ॥

कनिष्ठानामिकामध्या नखैरन्योन्यसङ्गताः । कृत्वाङ्गुष्ठौ कनिष्ठास्यौ ऋजू कुर्याच्च तर्जनी ॥ २ ॥

सर्वसंचोभणी मुद्रा त्रैलोक्यचोभकारिणी । एतस्या मध्यमे देवि तर्जनीवत्कृते सति ॥ ३ ॥

सर्वविद्राविशी मुद्रा सर्वासामपि बोधिताम् । ताभ्यामङ्गुशरूपाभ्यां संश्लिष्टाकर्षिणी मता ॥ ४ ॥

परिवृत्ताङ्गुली कृत्वा नखाश्लिष्टतलौ करौ । अङ्गुष्ठौ तर्जनीश्लिष्टौ नखैरावेशकारिणी ॥ ५ ॥

कराग्रे प्रसृते कृत्वा व्यत्यस्येत् तत्कनिष्ठिके । तदग्राश्लेषतो भुजे मध्यमेऽनामिके ऋजू ॥ ६ ॥

तन्त्रस्वस्थे ॥ तर्जन्यावङ्गुष्ठौ मध्यमोपरि । इवमुन्मादिनी मुद्रा सर्वोन्मादनकारिणी ॥ ७ ॥

अस्यास्त्वनामिके भुजे तर्जन्यावङ्गुशाकृती । एषा महाङ्गुशामुद्रा स्तम्भनाकर्षकारिणी ॥ ८ ॥

सन्यदक्षकरौ सम्यग् व्यत्यस्येत् कूर्परोपरि । मखिवन्धे च बध्नीयादङ्गुलिं मध्यपृष्ठयोः ॥ ९ ॥

१ 'वाञ्छयेत्' ल. पाठः । २ 'मुद्रया संलसंज्ञिता' क. पाठः । ३ 'बोधिता' ग. पाठः । ४ 'मुल्लेखिते' क. पाठः । ५ 'व्यत्यस्तदनामिके' क. पाठः ।

विधाय भुये तर्जन्यावकुष्ठौ कारयेदधः । कनिष्ठानामिके कुर्याद् व्यत्यस्ते करपृष्ठे ॥ १० ॥

इयं सा खेचरीमुद्रा ललिताप्रीतिकारिणी । अस्या विरचनेनैव सर्वाः सिध्यन्ति देवताः ॥ ११ ॥
इति ॥ अस्यामुक्तमुद्रायामीपद्मेदङ्को धामकेश्वरसन्धे—

सव्यं दक्षिणदेशे तु दक्षिणं सव्यदेशके । बाहुं कृत्वा महादेवि हस्तौ संपरिवर्त्य च ॥ १ ॥

कनिष्ठानामिके देवि युक्तानेन क्रमेण तु । तर्जनीभ्यां समाक्रान्ते सर्वोर्ध्वमपि मध्यमे ॥ २ ॥

अङ्गुष्ठौ तु महेशानि कारयेत् मरलावपि । इयं सा खेचरी नाम्ना मुद्रा सर्वोत्तमा प्रिये ॥ ३ ॥

रचितैव महेशानि सर्वतेजोपहारिणी । वद्वयैवैतया देवि दृश्यते साधकोत्तमः ॥ ४ ॥

योगिनीसर्ववृन्दैस्तु ज्वलत्पावकसन्निभः । डाकिनीराकिणीवृन्दैर्लाकिनीकाकिनीगणैः ॥ ५ ॥

साकिनीहाकिनीवृन्दैर्दृश्यते परमेश्वरि । एतया ज्ञातया देवि योगिनीनां प्रियो भवेत् ॥ ६ ॥

अतः समयमुद्रेयं सर्वासां परिकीर्तिता । प्रयतोऽप्रयतो वापि शुचौ देशेऽववाऽशुचौ ॥ ७ ॥

उत्थितश्चोपविष्टश्च चक्रमन् निश्चलोऽपि वा । उच्छिष्टो वा शुचिर्भूत्वा भुञ्जानो मैथुने रतः ॥ ८ ॥

मुद्रया मध्यमाङ्गुल्यौ परिवर्त्य क्रमो मनुः । पार्थिवस्थानके युक्तः सद्यः खेचरतां लभेत् ॥ ९ ॥

इति ॥ तन्मन्त्राजे—(४ प० ५२ स्तो०)

मध्यमा मध्यपार्श्वाधः कनिष्ठाग्रे विपर्ययात् । अनामिकेऽधो व्यत्यस्ते तर्जन्यावकुशाकुली ॥ १ ॥

इतरे तन्मन्त्राग्रे बीजमुद्रेयमीरिता । कनिष्ठाङ्गुष्ठमंश्लेपान्महाबोनिस्तिलपिडका ॥ २ ॥

कनिष्ठानामिकामध्या व्यत्यस्ताः पृष्ठतः क्रमात् । वलितावूर्ध्वयोगेन अङ्गुलतर्जनिकौ करौ ॥ ३ ॥

शक्त्युत्थापनमुद्रैषा जपपूजासमाधिषु । मूर्तीकरसमेतत्वा रचनेन समीरितम् ॥ ४ ॥

वाणकोदण्डमुद्रा स्यादृज्वङ्गुष्ठेन मुष्टिना । (४-३८) पाशमुद्रा तु तेनैव तर्जन्यङ्गुष्ठयोगतः ॥ ५ ॥

कनिष्ठानामयोः पृष्ठे स्यादङ्गुष्ठस्तु तर्जनी । कुटिला अङ्गुलमध्यस्या मुद्रासावकुशाभिधा ॥ ६ ॥

खेचर्या वक्ष्यमाणाया मध्यमे करपृष्ठे । तर्जन्यौ अङ्गुलसंस्तिष्टे मुद्रैषोक्ता नमस्कृतौ ॥ ७ ॥

इति ॥ अथ गणेशमुद्रा लक्षणसंग्रहे—

ततो गणेशमुद्रायामुच्यन्ते लक्षणान्येव । उचानोर्ध्वमुखी मध्या सरला षट्मुष्टिका ॥ १ ॥

दन्तमुद्रा समारूपाता सर्वागमविशारदैः । वाममुष्टेस्तु तर्जन्या दक्षमुष्टेस्तु तर्जनीम् ॥ २ ॥

संयोज्याङ्गुष्ठकाश्राभ्यां तर्जन्यग्रे स्त्रके क्षिपेत् । एषा पाशाङ्गुष्ठा मुद्रा विद्वद्भिः परिकीर्तिता ॥ ३ ॥

अङ्गुली च मध्यमा कृता तर्जनी मध्यपर्वणि । संयोज्याङ्गुष्ठवेत् किञ्चिन्मुद्रैषाङ्गुलसंज्ञिका ॥ ४ ॥

तर्जनीमध्यमासन्धिनिर्गताङ्गुष्ठमुष्टिका । अघोमुखी दीर्घरूपा मध्यमा विभ्रमुष्टिका ॥ ५ ॥

तले तलं तु करयोस्तिर्यक् संयोज्य चाङ्गुलीः । संहताः प्रसृताः कुर्यान्मुद्रा परशुसंज्ञिता ॥ ६ ॥

ऊर्ध्वासं दक्षिणं हस्तमानमविरलाकुलिम् । किञ्चिन्निभ्रतलं कुर्यान्मुद्रैषा लङ्गुकाभिधा ॥ ७ ॥

उत्तानं वाममुद्रिस्तु वीजपूरद्वया मता । दन्तपाशाकुशविघ्नपरशुलङ्घकाद्वयाः ॥ ८ ॥

वीजपूरद्वया चेति गणेशस्य प्रिया मताः ।, शाक्तेयानां च मुद्राणां कथ्यन्ते लक्षणानि तु ॥ ९ ॥

पाशाकुशवराभीतिस्त्र्यम्बधनुःशराः । मौसली मुद्रिका दीर्घा मुद्राः शक्तिप्रिया मताः ॥ १० ॥

लक्ष्मीमुद्रार्चने लक्ष्म्या वाम्बादिन्यास्तु पूजने । अक्षमाला तथा व्याख्या वीणा पुस्तकमुद्रिका ॥ ११ ॥

मातङ्गिन्यास्तु वीणाख्या मुद्रा चातिप्रिया भवेत् । योनिमुद्रा तु सर्वासां शक्तीनां प्रीतिदा मता ॥ १२ ॥

पाशाकुशाख्ये प्रोक्ते च कथ्यन्ते ता यथाक्रमम् । उत्तानं दक्षिणं हस्तं कृताधो नमयेच्चनैः ॥ १३ ॥

संहताकुलिका मुद्रा वराख्या परिकीर्तिता । पराङ्मुखं वामहस्तमुच्छ्रिताकुलिकं भवेत् ॥ १४ ॥

अभयस्य तु मुद्रैश्च कथिताभयदायिनी । कनिष्ठानामिके बद्ध्वा स्वाङ्गुष्ठेनैव दक्षतः ॥ १५ ॥

शिष्टाकुली तु प्रसृते संसृष्टे स्वङ्गमुद्रिका । वामहस्तं तथा तिर्यक् कृता चैव प्रसार्य च ॥ १६ ॥

आकुञ्चिताकुलिं कुर्याच्चर्ममुद्रेयमीरिता । दक्षमुष्टेस्तु तर्जन्वा दीर्घया बाणमुद्रिका ॥ १७ ॥

मुष्टिं कृता तु हस्ताभ्यां वामस्योपरि दक्षिणम् । कुर्यान्मुखसलमुद्रेयं सर्वविघ्नविनाशिनी ॥ १८ ॥

मुष्टिं कृता कराभ्यां च वामस्योपरि दक्षिणम् । कृता शिरसि संयोज्य दुर्गामुद्रेयमीरिता ॥ १९ ॥

दक्षिणाङ्गुष्ठतर्जन्वौ वक्रलये कराकुलीः । प्रसार्य दर्शयेद्देवा मुद्रा स्यादक्षमालिका ॥ २० ॥

एवैव संहतोत्ताना व्याख्यामुद्रा समीरिता । वीणावादनवदस्तौ कृता संचालयेत् ततैः ॥ २१ ॥

वीणामुद्रेयमाख्याता सरस्वत्याः त्रियङ्गुरी । वाममुष्टिं स्वाभिमुखे कुर्यात् पुस्तकमुद्रिका ॥ २२ ॥

इति ॥ अथ गायत्र्या द्वात्रिंशन्मुद्रास्तत्रैव—

सुमुखं संपुटं चैव वितनं विस्तृतं तथा । द्विमुखं त्रिमुखं चैव चतुष्पञ्चमुखं तथा ॥ १ ॥

षण्मुखोऽधोमुखं चैव व्यापकाञ्जलिकं तथा । शकटं यमपाशं च त्रयितं संमुखोन्मुखम् ॥ २ ॥

विलम्बं मुष्टिकं चैव मत्स्यः कूर्मचराहकौ । सिंहाक्रान्तं महाक्रान्तं मुद्गरं पद्मवं तथा ॥ ३ ॥

एता मुद्राश्चतुर्विंशद् गायत्र्याः सुप्रतिष्ठिताः । इया मन्त्रवपश्चैव स्नानं भोजनमेव च ॥ ४ ॥

तथा वै तीर्थयात्रा च मुद्राहीने वृथा हि सा । यज्ञश्च निष्फलस्तेषां होमो देवार्चनं तथा ॥ ५ ॥

तस्मान्मुद्रा महाज्ञेया विद्वद्भिर्नममास्तितैः । आकुञ्चिताकुलिकरौ संमुखौ सुमुखं भवेत् ॥ ६ ॥

कोशाकारौ तु साकुष्ठौ ॥ संपुटमुदाहृतम् । विरलाकुलिकौ तौ तु वितनं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥

विस्तीर्णं विस्तृतौ हस्तावन्योन्याञ्जलिसंयुतौ । कनिष्ठेऽनामिके युक्ते चेति तद् द्विमुखं भवेत् ॥ ८ ॥

तदेव मध्यमायुक्तं त्रिमुखं परिकीर्तितम् । तदेव तर्जनीयुक्तं चतुर्मुखमुदीरितम् ॥ ९ ॥

तदेव स्यात् पञ्चमुखं मिलिताङ्गुष्ठकं यदि । तदेव षण्मुखं प्रोक्तं तथा व्यस्तकनिष्ठिकम् ॥ १० ॥

अधोमुखयुतौ हस्तावधोमुखमुदीरितम् । व्यापकाञ्जलिका सा स्याद् व्यस्ताकुलिकरौ युतौ ॥ ११ ॥

अङ्गुष्ठकद्वययुतं मुष्टिद्वयमधोमुखम् । भवेद्यदि तदा प्रोक्तं शकटं मुनिसत्तमैः ॥ १२ ॥

मुष्टिं कृत्वा करौ योज्य तर्जनी च प्रसार्य च । आकुञ्च्यार्धौ तु संयोज्य वमपाशं विदुर्बुधाः ॥ १३ ॥
 अन्योन्यान्तरसांश्चिदृदशाङ्गुलिकराधुमौ । अन्योन्यमपि चधोवाद् ग्रथितं परिकीर्तितम् ॥ १४ ॥
 चुलुकाग्रौ करौ कृत्वा चोर्ध्वं वामकरे सुधीः । अधोमुखेन दक्षेण योजयेत् संमुखोन्मुखम् ॥ १५ ॥
 अधःकोशाकृतिकरौ विलम्बं विदुषो विदुः । युतं मुष्टिद्वयं चैव सम्यग् मुष्टिकमीरितम् ॥ १६ ॥
 अन्योन्यानामिकामध्यामन्यान्त्येन च संस्पृशेत् । कनिष्ठिकायुग्मेनैव मत्स्यमुद्रा समीरिता ॥ १७ ॥
 अधोमुखे करे वामे तादृशो दाक्षिणः करः । शृष्टदेशसमाक्रान्तः कूर्ममुद्रा समीरिता ॥ १८ ॥
 मुष्टिं कृत्वा वामहस्तं मध्यमां तां प्रसार्य च । निवेशयेद् वामकचे वराहस्य समीरिता ॥ १९ ॥
 प्रसारिताङ्गुलिकरौ समीपं कर्शयोर्नयेत् । सिंहाक्रान्तं समुष्टिं गायत्रीजपतत्परैः ॥ २० ॥
 दर्शयेच्छ्रोत्रयोर्हस्तौ संयुक्ताङ्गुलिपञ्चकौ । महाक्रान्तं भवेन्मुद्रा गायत्रीहृदयज्जता ॥ २१ ॥
 तर्जनीं दक्षहस्तस्य वामे करतले न्यसेत् । वध्रीवाद्यामहस्तेन मुद्रं समुदीरितम् ॥ २२ ॥
 दक्षिणेन करेणैव चालिताङ्गुलिना शिरः । वदनाभिमुखेनैव पञ्चवं मुनिभिः स्मृतम् ॥ २३ ॥
 सुरभिर्ज्ञानसिंहौ च योनिः कूर्मोऽथ पङ्कजम् । लिङ्गं निर्याणमुद्रेति जपान्तेऽष्टौ प्रदर्शयेत् ॥ २४ ॥
 निर्णायं प्रणायं तेन प्रधाप्यकाले दर्शनीया संहारमुद्रा लक्ष्यते । अन्याः स्तन मुद्राः प्रसिद्धाः ।
 मिथः कनिष्ठिके ध्वज्या तर्जनीभ्यामनामिके । अनामिकोर्ध्वसंश्चिदृदीर्घमध्यमयोरधः ॥ २५ ॥
 अङ्गुष्ठाग्रद्वयं न्यस्य योनिमुद्रेपमीरिता । ..... ॥
 इति ॥ अथ वैष्णवमुद्रास्तत्रैव—
 एकोनविंशतिर्मुद्रा विष्णोरुक्ता मनीषिभिः । शङ्खचक्रगदापद्मवल्लभस्त्रीवत्सकौस्तुभाः ॥ १ ॥
 वनमाला तथा ज्ञानमुद्रा विष्वाङ्गुला तथा । गवदाख्या परा मुद्रा विष्णोः संतोषवर्धिनी ॥ २ ॥
 नारसिंही च वाराही हायग्रीवी धनुस्तथा । बाणमुद्रा च परशुर्जगन्मोहनिपाता परा ॥ ३ ॥
 काममुद्रा समाख्याता तासां लक्षणमुच्यते । वामाङ्गुष्ठं तु संयुज्य दक्षिणेन तु मुष्टिना ॥ ४ ॥
 कृत्वोच्चानं ततो मुष्टिमङ्गुष्ठं तु प्रसारयेत् । वामाङ्गुष्ठस्तथा शिष्टाः संयुक्ताः संप्रसारिताः ॥ ५ ॥
 दक्षिणाङ्गुष्ठसंस्पृष्टा मुद्रैश्च शङ्खसंज्ञिता । विपर्यस्ते तले कृत्वा वामदक्षिणहस्तयोः ॥ ६ ॥
 अङ्गुष्ठौ ग्रथयेच्चैव कनिष्ठानामिकान्तरे । चक्रमुद्रेयमुष्टिश्च सर्वसिद्धिकरी शुभा ॥ ७ ॥
 हस्तौ तु संयुक्तौ कृत्वा संलभौ संप्रसारितौ । अङ्गुन्यौ मध्यमे भूयः संलभे संप्रसारिते ॥ ८ ॥
 गदामुद्रेयमाख्याता विष्णोः सन्तोषकारिणी । हस्तौ तु संयुक्तौ कृत्वा सन्तोषप्रोक्तवाङ्गुली ॥ ९ ॥
 तलान्तर्मिलितवाङ्गुष्ठौ मुद्रैश्च पद्मसंज्ञिका । ओष्ठे वामकराङ्गुष्ठौ लग्नस्तस्य कनिष्ठिका ॥ १० ॥
 दक्षिणाङ्गुष्ठसंलभ्या तत्कनिष्ठा प्रसारिता । तर्जनीमध्यमानामाः किञ्चित् संकोच्य चालिताः ॥ ११ ॥
 वेणुमुद्रा भवेदेवा सुगुप्ता त्रेयसी हरेः । अन्योन्यपृष्ठकरयोर्मध्यमानामिकाङ्गुली ॥ १२ ॥

प्रहृतं तु वधीयात् कनिष्ठांमूलसंज्ञिते । तर्जन्यौ कारयेदेषा मुद्रा श्रीवत्ससंज्ञिता ॥ १३ ॥
 अनामापृष्ठसंज्ञा दक्षिणस्य कनिष्ठिका । कनिष्ठेयान्वया वद्धा तर्जन्या दक्षया तथा ॥ १४ ॥
 यामानामां च वधीयाद् दक्षिणाङ्गुष्ठमूलके । अङ्गुष्ठमध्यमे वामे संयोज्य सरलाः पराः ॥ १५ ॥
 चतस्रोऽप्यग्रसंज्ञा मुद्रा कौस्तुभसंज्ञिका । स्पृशेत् कण्ठादिषादान्तं तर्जन्याङ्गुष्ठनिष्ठया ॥ १६ ॥
 करद्वयेन मालावन्मुद्रेयं वनमालिका । उन्नतं वाममङ्गुष्ठं दक्षाङ्गुष्ठेन वेष्टयेत् ॥ १७ ॥
 दक्षिणाङ्गुष्ठकं चैव तदीयाभिर्निपीज्य च । अङ्गुलीभिर्बामहस्ताङ्गुलिभिस्ताश्च पीडयेत् ॥ १८ ॥
 गाढं हृदि क्षिपेदेषा बिम्बाख्या मुद्रिका परा । हस्तौ तु विमुक्तौ कृत्वा ग्रथयित्वा कनिष्ठिके ॥ १९ ॥
 मिथस्तर्जनिके स्निष्टे स्निष्टावङ्गुष्ठकौ तथा । मध्यमानामिके द्वे तु द्वौ पञ्चाविष चालयेत् ॥ २० ॥
 एषा गरुडमुद्रा स्याद्विष्णोः प्रीतिविवर्धिनी । तर्जन्यङ्गुष्ठकौ सक्तावप्रतो हृदि विन्यसेत् ॥ २१ ॥
 वामहस्ताम्बुजं चैव वामजानुनि विन्यसेत् । ज्ञानमुद्रा भवेदेषा रामचन्द्रप्रियङ्गुरी ॥ २२ ॥
 जानुमध्ये करौ कृत्वा चिबुकोष्ठौ समावृभौ । हस्तौ तु भूमिसंलग्नौ कम्पमानः पुनः पुनः ॥ २३ ॥
 मुखं च पित्तं कुर्याद्वेलिहानां च निद्रिकाम् । नारसिंही भवेन्मुद्रा शेषा तत्प्रीतिवर्धिनी ॥ २४ ॥
 दक्षोपरि करं वामं कृत्वाज्ञानमघः सुधीः । नामयेदिति संशोका मुद्रा वाराहसंज्ञिता ॥ २५ ॥
 वामहस्ततले कृत्वा दक्षाङ्गुलीरधोमुखीः । संरोप्य मध्यमां तासामुपम्याधो विकुञ्चयेत् ॥ २६ ॥
 हयग्रीवप्रिया मुद्रा तन्मूर्तेरनुकारिणी । ..... ॥

घनुर्बालमुद्रे प्रागेवोक्ते । परश्चमुद्रापि प्रागुक्ताः ।

मूर्ध्नि साङ्गुष्ठमुष्टी द्वे मुद्रा त्रैलोक्यमोहिनी । हस्तौ तु संपुटौ कृत्वा प्रसृताङ्गुलिकौ तथा ॥ २७ ॥
 तर्जन्यौ मध्यमापृष्ठे अङ्गुष्ठौ मध्यमास्त्रितौ । काममुद्रेयमुदिता सर्वदेवप्रियङ्गुरी ॥ २८ ॥

इति ॥ अथ सौरमुद्रे नारायणीये—

पञ्चाकारौ करौ कृत्वा यतिस्निष्टे तु मध्यमे । अङ्गुण्यौ धारयेत्तस्मिन् बिम्बमुद्रेति सोप्यते ॥ १ ॥
 दर्शयेदग्रतः पञ्चबिम्बमुद्रे यथोदिते । ..... ॥

इति ॥ अथ शैवमुद्रास्तत्र शिवरहस्ये—

शैवीनामघ मुद्राणां दशानां षण्णवस्तु । महादेवप्रियाणां ते कथ्यन्ते लक्ष्यानि वै ॥ १ ॥
 उच्छिन्नं दक्षिणाङ्गुष्ठं वामाङ्गुष्ठेन बन्धयेत् । वामाङ्गुलीर्दक्षिणाभिरङ्गुलीभिश्च वेष्टयेत् ॥ २ ॥
 लिङ्गमुद्रा समाख्याता शिवसांनिध्यकारिणी । मिथः कनिष्ठिके बद्ध्वा तर्जनीभ्यामनामिके ॥ ३ ॥
 अनामिकाद्वयास्निष्टदीर्घमध्यमबोरधः । अङ्गुष्ठाग्रद्वयं न्यसेद् योनिमुद्रेयमीरिता ॥ ४ ॥
 अङ्गुष्ठेन कनिष्ठाग्रं बद्ध्वा शिष्टाङ्गुलित्रयम् । प्रसारयेद् त्रिशूलाख्या मुद्रैषा परिकीर्तिता ॥ ५ ॥

१ 'संस्थिते' ग. पाठः । २ 'कनिष्ठिकां तथा वद्ध्वा' अ. पाठः । ३ 'वया' य. पाठः । ४ 'अङ्गुष्ठं तु संपुटं' अ. पाठः ।
 ५ 'मिष्टौ' अ. पाठः । ६ 'कोप्यसंज्ञित' अ. पाठः ।

अङ्गुष्ठतर्जनेग्रं तु ग्रथयित्वाङ्गुलित्रयम् । प्रसारयेद् अक्षमालामुद्रेयं गुहे कीर्तिता ॥ ६ ॥
 अधःकृतो दक्षहस्तः प्रसृतो वरमुद्रिका । ऊर्ध्वोक्तो वामहस्तः प्रसृतोऽभयमुद्रिका ॥ ७ ॥
 मिलितानामिकाङ्गुष्ठमध्यमाग्राणि योजयेत् । शेषाङ्गुल्यावुच्छिन्नाग्रे मृगमुद्रेयमीरिता ॥ ८ ॥
 पञ्चाङ्गुन्यो दक्षिणास्तु मिलितास्तूर्ध्वमुच्छिन्ताः । स्वदाङ्गमुद्रा पद्वक्तं शिवस्यातिप्रिया मता ॥ ९ ॥
 पात्रवहामहस्तं च कृत्वाङ्गे वामके तथा । निषायोच्छ्रितवत् कुर्यान्मुद्रा कापालिनी मता ॥ १० ॥
 मुष्टिं च शिथिलां बद्ध्वा र्ध्वमुच्छ्रितमध्यमाम् । दक्षिणां तूर्ध्वमुन्नम्य कर्णदेशे प्रचालयेत् ॥ ११ ॥
 एषा मुद्रा डमरुका सर्वविघ्नविनाशिनी । लिङ्गयोनित्रिशूलाद्यमालेष्टाभीमृगात्मिकाः ॥ १२ ॥
 खट्वाङ्गा च कपालाख्या डमरुः शिवतोपदाः । ..... ॥

इति ॥ लक्षणसंग्रहे—

आसने पद्ममुद्रा स्याद् हस्तद्वयमधोमुखम् । मुद्रैषा कुशलमरने तदेवोर्ध्वमुखं पुनः ॥ १ ॥
 मुद्रा स्यात् स्वागते पाद्यमुद्रा चाञ्जलिरुच्यते । अनामाङ्गुष्ठसंयोगात् प्रोक्ता चार्घ्यस्य मुद्रिका ॥ २ ॥
 उत्थानं दक्षहस्तं तु कृत्वा निम्नतलं सुधीः । कनिष्ठिहीना संपृक्ताभतस्रोऽङ्गुलिकास्तथा ॥ ३ ॥
 मुद्रैषाचमनी प्रोक्ताऽधोमुखी सा त्वनामया । स्पष्टाङ्गुष्ठा भवेन्मुद्रा मधुपर्के वरानने ॥ ४ ॥
 अधोमुखी दक्षहस्तकृता मुष्टिः कनिष्ठया । वियुक्ता स्नानमुद्रैषा गदिता परमेश्वरि ॥ ५ ॥
 उत्थानं दक्षिणं हस्तं कृत्वा तन्मध्यमां पुनः । अङ्गुष्ठेन स्पृशेदेषा मुद्रा वस्त्रस्य कीर्तिता ॥ ६ ॥
 एषैवानामिकास्पर्शाङ्गुष्ठा भूषणसंज्ञिता । कनिष्ठास्पर्शतो ह्येषा उपनीतस्य मुद्रिका ॥ ७ ॥
 ज्येष्ठाग्रं कनिष्ठाग्रं स्पृशेद् गन्धस्य मुद्रिका । अधोमुखं करं कृत्वा तर्जन्यग्रे तु योजयेत् ॥ ८ ॥
 अङ्गुष्ठाग्रं तु मुद्रेयं पुष्पाख्या परमेश्वरि । अङ्गुष्ठाग्रेण तर्जन्याः स्पृशेदग्रं महेश्वरि ॥ ९ ॥
 धूपमुद्रेयमाख्याता सर्वदेवप्रियङ्करी । ज्येष्ठाग्रेण स्पृशेदग्रं मध्यमायाः सुरार्चिते ॥ १० ॥
 दीपमुद्रेयमुदिता सर्वदेवप्रिया शिवे । अनामाग्रं स्पृशेद् देवि ज्येष्ठाग्रेण तु देशिकः ॥ ११ ॥
 नैवेद्यमुद्रा काथिता देवानां तृप्तिदायिनी । ..... ॥

इति ॥ नारदपञ्चरत्ने—

प्रासमुद्रां सव्यहस्ते प्रफुल्लकमलाकृतिर्म् । दर्शयेत् पञ्चवायूनामन्यहस्तेन दर्शयेत् ॥ १ ॥
 कनिष्ठानामिके सम्यग्ङ्गुष्ठाग्रेण योजयेत् । प्राणमुद्रा समारूपाता प्रथमं दर्शयेदिमाम् ॥ २ ॥
 योजयेत् तर्जनीमध्यामपानस्याथ मुद्रिका । मध्यमानामिके तद्वद्व्यानमुद्रा प्रकीर्तिता ॥ ३ ॥
 तर्जनीमध्यमानामा तद्वन्मुद्रा तुरीयका । सर्वाभिरङ्गुलीभिश्च पञ्चमी मुद्रिका मता ॥ ४ ॥
 स्वकीयैर्मनुभिर्युक्ता पञ्च मुद्राः प्रकीर्तिताः । प्राणसंज्ञस्तथापानो व्यानोदानमनुस्तथा ॥ ५ ॥
 समानो ह्येयुताः सर्वे प्रसूवाद्या द्विष्ठान्तकाः । पञ्च मुद्रा भवन्तीह क्रमेणैव समीरिताः ॥ ६ ॥

१०० ॥ लक्षणसंग्रहे—

तन्निष्ठस्थितौ कृत्वा प्रसृताकुलिकौ करौ । कनिष्ठाकुष्ठपुमलं मिलित्वान्तः प्रसारयेत् ॥ १ ॥

तत्तज्जिह्वाख्यमुद्रेयं प्रिया वैश्वानरस्य हि । ..... ॥

इति । कुलार्णवे—“सर्वाभिरङ्गुलीभिश्च दद्याद्भूतवर्त्तं प्रिये ।” इति । पञ्चवाहिन्याम्—

वृद्धाभ्यामङ्गुलीर्वद्धा तर्जन्या दण्डवत् सृजेत् । अग्रं वामं ततः पृष्ठे दक्षमाकर्षयेच्छूनैः ॥ १ ॥

नाराचमुद्रा संप्रोक्ता योज्या बलिविसर्जने । ..... ॥

इति । लक्षणसंग्रहे—

अधोमुखे वामहस्ते ऊर्ध्वास्यं दक्षहस्तकम् । शिवाङ्गुलीरङ्गुलीभिः संयोज्य परिवर्तयेत् ॥ १ ॥

एषा संहारमुद्रा स्याद्विसर्जनविधौ मता । ऊर्ध्वास्यवामतर्जन्या मध्ये वक्रां परां न्यसेत् ॥ २ ॥

तिर्यङ्मध्ये भवेदेषा सृष्टिमुद्रारिमर्दिनी । अङ्गुष्ठावुभयौ मुष्ट्योः कृत्वा संलग्नयोर्द्वयोः ॥ ३ ॥

तावेवाभिमुखे कुर्यान्मुद्रेषा कालकर्षिका । दक्षिणा निविडा मुष्टिर्नासिकापित्ततर्जनी ॥ ४ ॥

मुद्रा विस्मयसंज्ञा स्याद्विस्मयावेशकारिणी । मुष्टिरूर्ध्वाङ्गुताङ्गुष्ठा दक्षिणा नादमुद्रिका ॥ ५ ॥

तर्जन्यङ्गुष्ठसंयोगादग्रतो बिन्दुमुद्रिका । ..... ॥

इति ॥ अथ कालविहितासनानि गोरक्षसंहितायाम्—

जानूर्ध्वोन्तरे सम्यक् कृत्वा पादतले उभे । शृङ्गुकायः समासीनः स्वस्तिकं तत्प्रचर्चते ॥ १ ॥

गुण्ठौ च वृषणस्याधः सीवन्थाः पार्श्वयोः क्षिपेत् । पार्श्वपादौ च पाणिभ्यां वृट् वद्धा सुनिश्चलः ॥ २ ॥

सिद्धासनं भवेदेतत् सर्वव्याधिविषापहम् । एकपादमथैकस्मिन् विन्यस्योपरि संस्थितम् ॥ ३ ॥

इतरस्मिन्तथा चोरौ नीरासनमुदाहृतम् । वामपादमुपादाय दक्षिणोरौ प्रविन्यसेत् ॥ ४ ॥

तथैव दक्षिणं पादं सन्योरौ परिविन्यसेत् । पञ्चासनं भवेदेतत् सर्वेषामपि पूजितम् ॥ ५ ॥

स्वस्तिकं पद्मकं धीरं सिद्धं चेति चतुष्टयम् । जपे प्रशस्तमन्येषां प्रसङ्गादेव कीर्तितम् ॥ ६ ॥

इति ॥ गौतमे तन्त्रे—

श्राद्धमुत्तोदङ्मुखो वापि स्वस्तिकासनमास्थितः । रात्रावुदङ्मुखः कुर्याद् देवकार्यं सदैव हि ॥ १ ॥

शिवार्चनं सदाप्येवं शुचिः कुर्यादुदङ्मुखः । ..... ॥

इति । दक्षिणामूर्तिपरमिषम् । उदङ्मुखः श्राद्धमुखो वा भूत्वा प्रयतमानसः । स्वस्तिकासनमासीनः पञ्चासनमयापि वा ॥” इति स्वयमेवोभयविधानादिति ॥ अथ (षट्शाम्भवरिपूजायाः श्रीचक्रे आवरणस्थेनावश्यकत्वात्) षट्शाम्भवरिपूजाक्रमः, तत्तमीकुलार्णवे—

प्रातस्तथाव शान्तास्मा सहस्रारवराटके । षट् प्रेतान् ब्रह्मविष्णुवादीन् हेमगर्भानिमान् स्मरेत् ॥ १ ॥

पञ्चस्य कार्थिकामध्ये द्वादशान्ते गुरुकृतः । पदत्रयमनुस्मृत्य गुरुस्मृतिपुरःसरम् ॥ २ ॥

शुक्रं रक्तं च मिश्रं च प्रेतोपरि रहस्यवित् । चरखद्वयसंभूतौ स्वेच्छाविग्रहधारिणौ ॥ ३ ॥

प्रातःप्रभृति सायान्तं सायादि प्रातरन्ततः । यत् करोमि जगन्नाथ तदस्तु तव पूजनम् ॥ ५ ॥
 इति संप्रार्थनापूर्वं प्रणम्य गुरुपादुकाम् । बहिर्निर्गत्य शुद्धात्मा पुण्यदेशं तु द्रुतः ॥ ६ ॥
 कृत्वावरयकमाख्याय शौचाचमनपूर्वकम् । गणहृषं दन्तकाष्ठं च कृत्वा वाचम्य वाग्यतः ॥ ७ ॥
 क्रीकामेक्षाय सर्वजनाप्रयाय नमः इति । चतुर्वारं मुक्ताक्षानम् ।

स्नात्वा सन्ध्यामुपासीत यथाविधि विचक्षणः । स्नानप्रकारं द्विविधं ब्राह्मण्यन्तरभेदतः ॥ ८ ॥
 आन्तरं स्नानमत्यन्तं रहस्यमपि पार्वति । कथयामि भवध्वस्त्यै चतुर्वर्गाप्तयेऽपि च ॥ ९ ॥
 इति । अध्याभ्यन्तरस्नानम्—

सरित्त्रयमुपस्मृत्य धरणीत्रयमध्यतः । स्रवन्तं सविदानन्दप्रभावं भावगोचरम् ॥ १० ॥
 विष्णुक्रिसाधनं पुंसां अरुणादेव योगिनाम् । तेनाज्ञावितमात्मानं भाषयेत् भवशान्तये ॥ ११ ॥
 तत्रैव—

इडा गङ्गेति विख्याता पिङ्गला यमुनानदी । मध्ये सरस्वती ज्ञेया त्रयाग इति संस्मृतः ॥ १२ ॥
 बाह्यं पञ्चविधं स्नानं पञ्चभूतात्मकं यतः । मन्त्रस्नाने कृते तस्मात् सर्वस्नानकृतो भवेत् ॥ १३ ॥
 पञ्चभूतात्मबीजानि लवरयहेतीरिताः । सविन्दुकास्तेः संयन्त्र्य दक्षहस्ते स्थिते जले ॥ १४ ॥
 वामाङ्गुलित्र्यङ्गयोगात् मोक्षयेच्छिरसि त्रिधा । वामनासिकयाऽऽपूर्य शिष्टं ज्योतिर्मयं जलम् ॥ १५ ॥
 दक्षनासिकयान्तःस्थमलक्षानपूर्वकम् । विरेच्यात्ममनुं जप्त्वा प्रक्षिपेच्च शिलोपरि ॥ १६ ॥
 अथमर्षणमेतद्धि सकलाधनिवारणम् । इति स्नानं च सर्वापविचारखं निर्वृत्य च ॥ १७ ॥
 ततः सन्ध्यामुपासीत यथाविधि विचक्षणः । प्रातः सन्ध्यामुपासीत धर्मकामार्थसिद्धये ॥ १८ ॥
 भूलाघारे वसाञ्जे तु ह्रींबीजं पीतसप्रभम् । ध्यात्वा बहस्पुटान्तःस्थं बहिर्निस्तार्य मण्डले ॥ १९ ॥
 सौरे विभाज्य पीताम्ना त्रिनेत्रां च चतुर्भुजाम् । विभ्राखामभयं शूलं कपालादी च बाहुभिः ॥ २० ॥
 बालसूर्यासनां ज्येष्ठां ध्यात्वैवं संजपेन्मनुम् । ..... ॥

पेंह्रींभी हसकर्म हसीं ह्रीं हसीं ह्रीं ज्येष्ठसंध्यायै ह्रीं हसीं ह्रीं पेंह्रींभी हसकर्म हसीं श्रीपादुकां पूजयामि
 तर्पयामि नमः, इति चिरर्घ्यं दत्त्वा,

आदित्याभिमुखस्तिष्ठन् गायत्रीं च शतं जपेत् । भाषज्याभिनिबुक्तस्य ज्ञानमुत्पद्यतेऽचिरात् ॥ २१ ॥

१ ब्रह्मननाय विग्रहे चित्रपादाय धीमहि तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् १ ॥

अथ माध्यन्दिनी सन्ध्या मणिपूरे ढफाञ्जके । ह्रींबीजं श्यामसंकाशं ध्यात्वा निःसार्य पूर्ववत् ॥ २२ ॥

सोममण्डलमध्यस्थां त्रिनेत्रां श्यामविग्रहाम् । आरूढबौवनां जाप्यां पुस्तं वामे तथेतरे ॥ २३ ॥

विभ्राङ्गां च तथा वामां ध्यात्वैवं संजपेन्मनुम् । ..... ॥

१ ह्रीं हसीं ह्रीं वामासंध्यायै ह्रीं हसीं ह्रीं १ श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । इति चिरर्घ्यं दत्त्वा
 प्राग्ब्रह्मगायत्रीं जपेत् ॥

अथ सन्ध्यासन्ध्या स्वाधिष्ठाने प्रलान्जके । ह्रींवीजं रक्तवर्णं तु ध्यात्वा निःसार्य पूर्ववत् ॥ २४ ॥
 तद्विषयदलमध्यस्थां रक्तवर्णां चतुर्भुजाम् । शुक्लाभये करे दक्षे कपालं तर्जनीं तथा ॥ २५ ॥
 गमभागे च त्रिभ्राणां दृढां नेत्रत्रयान्विताम् । विचित्राभरणां रौद्रीं ध्यात्वैवं संजपेन्मनुम् ॥ २६ ॥
 १ ह्रीं ह्रौं ह्रीं रौद्रीसन्ध्यायै ह्रीं ह्रौं ह्रीं २ औषादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, इति त्रिरर्घ्यं दत्त्वा
 तां दत्त्वा तन्मनुं पञ्चान्मूलतेजसि संयोजयेत् । इति सन्ध्याविधिः ॥

अथ प्रायश्चित्तखण्डः—

सन्ध्यालोपो न कर्तव्यः शम्भोराज्ञैवमेव हि । दीक्षितः सन्ध्या हीनो न दीक्षितफलं लभेत् ॥ १ ॥
 न कुर्यात् यदि तां सन्ध्यां पतिते दशधा जपेत् । अन्यसन्ध्यासमे काले सौत्रकण्टकिविद्यया ॥ २ ॥
 कृत्वा षडङ्गं मन्त्रेण ध्यायेत् तां सौत्रकण्टकीम् । ..... ॥

अथ ध्यानम्—

पञ्चवक्त्रां द्वादशभुजां त्रिनेत्रां परमेश्वरीम् । गलाद्ध्वं शुक्रवर्णां पीतां गलतलादधः ॥ ३ ॥
 कट्यादिपादपर्यन्तं नीलाभां च ततः स्मरेत् । द्विरष्टवर्णां रक्ताङ्गीं सर्वभृङ्गारचर्चिताम् ॥ ४ ॥
 स्वर्णरक्तप्रभाभिश्च मण्डितालिसहस्रिकाम् । मोचनीं सर्वपापानां रत्नसिंहासने स्थिताम् ॥ ५ ॥
 तदूर्ध्वं श्वेतपद्मं च तदूर्ध्वं श्वेतकेसरम् । तत्पृष्ठे संस्थितां देवीं त्रिखण्डां शुभमण्डिताम् ॥ ६ ॥
 रत्नमुकुटोज्ज्वलां दिव्यां सन्ततानन्दपूरिताम् । इसद्वक्त्रां महादेवीं दक्षिणोदयगामिनीम् ॥ ७ ॥
 महासमययागाय नित्यनिष्कलगायिकायै । ..... ॥

अथ मन्त्रः—१ ऐपरवुक्करकर्मष्वेद्वनकरि अघोरे वरदे विष्णे भाषाभैलोक्यरूपसहस्रपरिचर्तिनि भातगणे हर्षः २ ॥

अथ सौत्रपूजा—

उपस्पृत्वा यत् कर्म श्रीनाथस्मृतिपूर्वकम् । वाद्यमावरणकं कृत्वा शौचं दन्तविशोधनम् ॥ १ ॥
 श्रौतागमात्मकं स्नानं सन्ध्यातर्पणमेव च । सर्वं निवर्त्य पूतात्मा निःशङ्कः शान्तमानसः ॥ २ ॥
 यथा विभक्तिः स्वच्छाञ्छो विशेत् पूजागृहं प्रति । आगत्य तत्सपर्यार्थं साधनाशेषसंयुतम् ॥ ३ ॥
 समीक्ष्य षडङ्गमावेर्छां (?) यदि तत्प्राज्ञश्चे यजेत् । मार्तण्डं तदशक्रमेण कुर्यात्पराजयोः (?) ॥ ४ ॥

इति । तथाचोक्तं शम्भुनिर्णये—

चतुरन्वयिनामेव सौरपूजेत्तमीरिता । तद्विचार्य चिदादित्यपूजां कर्तुं सुस्तासने ॥ १ ॥
 प्राङ्मुखः प्रत्यगासीनः समस्त्रिधमहीतले । भूभूतशुद्धिभसनसंयमादिविचक्षणः ॥ २ ॥
 सामान्यार्घ्यं स्वपुरतः प्रशवान् पञ्च चोचरेत् । भण्डलोद्भा(द्वा)रणं कार्यमिति साधारणो मतः ॥ ३ ॥
 भूताङ्गुलं च वेदासं षडङ्गं चोर्ध्वरेखकम् । विलिख्य तस्मिन् साधारणाग्रमस्त्रविशोधितम् ॥ ४ ॥
 संस्थाप्य पयसापूर्वाधारपात्रजलेषु च । बह्म्यर्कसोमवीजैस्तु तदात्मकविभावनम् ॥ ५ ॥

१ 'पतितो' सन्ध्यां पतितो' ग. पाठः । २ 'पाञ्चरत्नमन्त्रेण' ग. पाठः । ३ 'स्वर्ण' ग. पाठः । ४ 'ब्रह्मगुण' ग. पाठः ।

५ 'नीं' ल. पाठः । ६ 'हृत्' ग. पाठः ।

सर्वं निष्पाद्य षड्दीर्घद्वितीयप्रणवात्मकम् । अङ्गं तस्य विधायेत्थं पात्रं संस्थाप्य दक्षिणे ॥ ६ ॥
 कृत्वा सामान्यवत् पात्रस्थापनान्तं विधाय च । मङ्गितीयं निधानेन पूज्याभ्यर्च्य (पूर्य) विन्दुना ॥ ७ ॥
 सामान्ये योजयेत्तत्र स्वदेहं यागमण्डपम् । सारं संभृत्य संभारान् सर्वं संग्रोहयेदथ ॥ ८ ॥

बह्वङ्गामकराग्रेण पुरतः सारमण्डले । वस्त्रमाणेन मन्त्रेण कस्तूरीचन्दनादिभिः ॥ ९ ॥

“५ ऐं चन्द्रसूर्याग्निगर्भं स्फुर २ धर्मार्थकाममोक्षलाभं कुरु २ महासमयस्वेवर्गमुद्रां प्रकटय २ शाम्भवा-
 ग्मयिनां सिद्धिं सामर्थ्यं दद २ क्रं किञ्चि २ क्रं किलि २ क्रं मण्डलमस्त्राण्डमण्डल इष्टं महाचण्डशिखे
 इसलक्रं ५” । अनेन मन्त्रेणाभ्यर्च्य वृत्ताष्टदलपत्रं लिखेत्, अथ मण्डलं चतुरस्रं कृत्वा संस्थाप्य तदक्षिणे,

“सामान्यवद् विशेषार्धमण्डलं विलिखेदुधः । मध्ये सारार्घ्यपूजार्थं मण्डलं चतुरस्रकम् ॥ १० ॥

कृत्वाधारं तु संस्थाप्य पूजयेदमुनाणुना ।”

५ ऐं पात्रालनाय नमः ऐं ५ : “तत्रास्त्रालनाय पात्रं प्रतिष्ठाप्य” ५ ऊँ ५ इति मन्त्रेण सामान्यार्घ्यविशे-
 षार्घ्यां सौः इत्यापूर्याथ षडङ्गकम्

कुर्यात् प्रोक्तद्वितीयेन षट्सर्वभेदितेन च । अष्टगन्धान् विनिविष्य रक्तपुष्पैः समर्चयेत् ॥ ११ ॥

अखेण रक्षां संकल्प्य स्वात्मानन्तादिभिर्यजेत् । अथाष्टदलपत्रस्य मध्ये प्रेतस्वरूपिणम् ॥ १२ ॥

अनन्तमर्चयेत्तत्र शयानममुनाणुना । ..... ॥

५ अं अनन्ताय नमः ५ ।

तर्पणीकृतस्वयंदेहं क्षत्रीकृतफलपात्रयम् । कखिनामीश्वरं येतं ध्यात्वा संपूजयेदथ ॥ १३ ॥

मध्यादारभ्य धायव्याधसिपु क्रमतो यजेत् । ..... ॥

५ अंहुंक्रं प्रभुताय क्रंहुंक्रं ५ श्रीपादु० । मध्ये ५ रं विमलाय रं ५ । ५ सं साराय लं ५ । ५ थं
 आराध्याय थं ५ । ५ ॥ परमसुखाय हं ५ । इति कोसपूजा । मण्डले आवाहनम् ।

दहराकाशमध्यस्थं ह्रींवीजं रक्तसंनिभम् । बहस्पुटाद्विनिःसार्यानन्तं प्रेतात्मकासनम् ॥ १४ ॥

आवाह्य तद्बीजमयं ध्यायेन्मार्तण्डभैरवम् । रक्तवर्णं स्थूलदेहं षड्वक्त्रं चोर्ध्वकेशिकम् ॥ १५ ॥

भुजद्वादशसंयुक्तं सर्पास्थिरत्नचंचितम् । क्रोधिर्न चोर्ध्वलिङ्गं च ज्वलद्रश्मिसमाकुलम् ॥ १६ ॥

व्याघ्रचर्मपरीधानं मण्डमालाविभूषणम् । हुंहुंकारान् प्रमुञ्चन्तं संहरन्तं महाशिनम् ॥ १७ ॥

त्रिशूलासिचक्रयण्टासृणीवरदपाणिकम् । तर्जशोकगदाचापपाशाभयकरालिनम् ॥ १८ ॥

आवाहनादिमुद्रांश्च संदर्श्याभ्यर्च्य साधकः । ह्रींमादिक्रमतश्चाङ्गं कृत्वा मार्तण्डभैरवे ॥ १९ ॥

समश्च साक्षतं सर्वं चन्दनं च निवेदयेत् । ..... ॥

५ ॥ ह्रीं ह्रीं श्रीकुलमार्तण्डभैरवाय ह्रीं ह्रीं ५ श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।

पश्चात् संग्रोह्य चात्मानं जपेन्मन्त्रमिमं पुनः । पुष्पाञ्जलिं क्षिपेत् सम्यक् सवित्रे सर्वसाक्षिणे ॥ २० ॥

५ कौण्डोह्यै हसों फट् । तथा द्वितीयमन्त्रः—**६** सौंशौह्यै हसों फट् । इति पुष्पाञ्जलिमन्त्रः ।

इति च शूलतर्जन्यां त्रिधाङ्गां हालिनीमपि । कार्याङ्गुलीः प्रदर्शयथ पूर्वाधृष्टदलेषु च ॥ २१ ॥

मध्ये च शूलतर्जन्या दधानाश्चहरोचिषः । नव शक्तीर्यवेत् तत्र भैरवानपि पूजयेत् ॥ २२ ॥

ॐ जुं ज्योत्स्नायै जुं ॐ श्रीपा० । ॐ तं मित्रायै तं ॐ श्री० । ॐ फट् चण्डमालिन्यै फट् ॐ श्री० ।
 ॐ पां भीषण्यै पां ॐ श्री० । ॐ इं नारसिंह्यै इं ॐ श्री० । ॐ ह्रीं कामदेव्यै ह्रीं ॐ श्री० । ॐ क्रौं
 मार्तण्डायै क्रौं ॐ श्री० । ॐ क्रौं कापालिन्यै क्रौं श्री० । ॐ ह्रस्वौ कौलिन्यै ह्रस्वौ ॐ श्री० ॥ अथ भैर-
 वमन्त्राः—ॐ कूं चण्डाय कूं ॐ श्रीपा० । ॐ कूं अचण्डाय कूं ॐ श्री० । ॐ कूं विभ्रेशाय कूं ॐ
 श्री० । ॐ कूं महादेवाय कूं ॐ श्री० । ॐ कूं महाकालाय कूं ॐ श्री० । ॐ कूं गभस्तये कूं ॐ श्री० ।
 ॐ कूं अण्डिशाय कूं ॐ श्री० । ॐ कूं तेजेशाय कूं ॐ श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।

सर्वत्र स्वेचरीमुद्रा लयभोगाङ्गकल्पनाम् । श्रमादिना विधायाम् दूर्वारक्तकुसुमैः ॥ २३ ॥

संपूज्य धूपदीपादिनैवेद्यान्तेऽर्घ्यमश्वकम् । यथाशक्ति जपिता तु अर्घ्यमभ्येण तजपः ॥ २४ ॥

पूर्वोक्तमध्यमं च विदादित्य हृदम्बुजे । दहंकाशकूटात्मा बिन्दावेव समुदरेत् ॥ २५ ॥

नैथायार्थं निवेद्यान्ते जुहुयाच्च ततो बहिः । वामभागे विलिख्यं च चतुरस्रं च शोभनम् ॥ २६ ॥

मण्डलं तु विधानेन तस्मिन् साधारणात्रके । पशुमार्तण्डमभ्यर्च्य तन्मन्त्रेणैव देशिकः ॥ २७ ॥

२. क्रांतिः पशुमार्तण्डमैरवाय नमः २ धीपादुकां पूजयामि ।

सपर्यां शेषनिर्माण्यं स तस्मै विनिवेदयेत् । .....

इति सौरपूजा ॥

आरभ्य शाम्भवीपूजा मध्ये शङ्खाकलाङ्किता । बहिर्निगत्य तन्मूर्ता सर्वेशस्य महारमनः ॥ १ ॥

तस्याह सौरसपर्यान्ते कृतसावश्यकः शुचिः । ततः षडन्वयाधीशसाधकाधीश उत्सुकः (?) ॥ २ ॥

साधकः साधिताशेषसामग्रीपूर्णमन्दिरम् । वहिच्छासपदा पूर्वं प्रविशेन्नतिमुद्रया ॥ ३ ॥

निजनाथान् गच्छपतिं दुर्गां चैव सरस्वतीम् । क्षेत्रपं परमात्मानं स्वस्वबीजपुरःसरम् ॥ ४ ॥

शिरोदक्षांसवामांस ऊरुद्वयहृदि न्यसेत् । अभ्यर्च्य पुण्डरीकस्वगाद्यासनवरं ततः ॥ ५ ॥

ईशानादिमुखो वाथ यथोचितदिशामुलः । आसीन आसने सम्पगर्चयेदादिभैरवम् ॥ ६ ॥

भासनं कल्पयेत् स्वस्य मन्त्रेणानेन भक्षयित् । मन्त्रासनविहीनस्तु नाधिकारी शिवार्चने ॥ ७ ॥

१ जैनमो भगवति नीलवज्रासने भय वीजं रक्तरक्तं हुंफट् स्वाहा १ । इति मन्त्रेणासने उपविश्य,

शिवशक्त्यात्मकौ हस्तौ मावयेद् दक्षवामगौ । तयोः समरसीभावं तालत्रयमथाचरेत् ॥ ८ ॥

दिवन्ध कन्धयत् पथात् तदुत्पेनैव वह्निना । प्रागादीशान्तमूर्ध्वान्तः परिवेषं त्रिषाचरेत् ॥ ६ ॥

१ 'विमोक्षकुट' क. ग. पाठः । २ 'विमोक्षश्च' क. ग. पाठः । ३ 'हं मित्राये' ग. पाठः । ४ 'दृढदृढकृद्दृढात्मानं
तदा' ख. पाठः । ५ 'निधाय' ख. पाठः । ६ 'तत्रत्या' क. पाठः ।

पञ्चप्रणवमुच्चार्य पञ्चभूतान्त्रयं नयेत् । क्रमान् मन्वात्मके शम्भुपदे शक्तिशिवात्मके ॥ १० ॥
 योनिमुद्रां समावध्य मूलात् कुण्डलिनीं पुनः । उत्थाप्य शक्तिबीजेन हस्तीमिति न्यसेत् तदा ॥ ११ ॥
 मूलाधारे वसाब्जं स्यान्मणिपूरे ढफाब्जकम् । स्वाधिष्ठाने स्मरेदब्जं वादिलान्ताचरावृतम् ॥ १२ ॥
 कठात्मकं रविदलं षोडशारं स्वरात्मकम् । विशुद्धिमाज्ञाद्विदलं इचरूपं क्रमेण तु ॥ १३ ॥
 निभिद्य मात्रात्रितयं विभेदेन परे शिवे । परिपूर्णे चिदानन्दे सप्तात्रितयरूपिणि ॥ १४ ॥
 संयोज्य शोषयेद् देहं पवनायामपूर्वकम् । दाहनात्मने चैव कृत्वा नित्यं क्षणं शिवे ॥ १५ ॥
 विलीनचित्तवृत्तिस्तु प्रतिलोमक्रमेण तु । हादिशक्तिसमायुक्तं सात्तारं पद्मरोरुहम् ॥ १६ ॥
 विभाव्य शाम्भवे देहे स्वात्मानं योजयेत् पुनः । ॥ ॥ ॥

अस्यायमर्थः । योनिमुद्रां समावध्य मूलात् कुण्डलिनीं शनैरुत्थाप्य, हस्तीमित्युच्चरन् अकुलात्मना शिवेन सह संयोज्य, तस्मात् हस्तीमिति स्मरन् मनसैवानाहतस्थानाद्वायुना योनिमुद्रया सहैवाक्रम्य मूलेन शक्त्या सह योजयेत् ।

कुलाकुलानुसन्धानमित्येवं प्राक्तनसंयमात् । यः करोति स वै योगी स मुक्तः स च कौलिकः ॥ १७ ॥
 षडन्वयमहारबे प्राक्तनसंयमितस्ततः । एवमेव त्रिशः पञ्चाध्यासजालं समाचरेत् ॥ १८ ॥
 न्यासजालं प्रकुर्वीत यथाशास्त्रं यथाक्रमम् । पञ्चप्रणवमुच्चार्य पञ्चान्मन्त्रं समुचरेत् ॥ १९ ॥
 विलोमप्रणवं पञ्चाध्यासजालं समाचरेत् । न्यासजालं प्रकुर्वीत इति शास्त्रस्य निर्णयः ॥ २० ॥

इति । तथाच—

श्रीशासनेऽत्र ये सन्ति मन्त्रास्ते समुदीरिताः । अनुलोमविलोमाभ्यामङ्गन्यासमतः परम् ॥ १ ॥
 बीजन्यासं ततः कुर्याद्ब्रह्मन्यासमनन्तरम् । परादित्रिविधं न्यासं कृत्वा ध्यानं समाचरेत् ॥ २ ॥
 अङ्गमन्त्रैः कनिष्ठादिष्वङ्गुलीषु यथाक्रमम् । तलयोरपि विन्यस्य करन्यास उदाहृतः ॥ ३ ॥
 हृदयादिष्वथो न्यस्य स्थानेष्वस्त्रान्तमादरात् । चोरकूपे तथा वामे दक्षश्रुतिमुखेषु च ॥ ४ ॥
 वक्त्रन्यासं तथा कुर्यात् स्वमूर्ध्नि द्वादशान्तके । आज्ञाविशुद्धिहस्त्रामिस्त्राधिष्ठानेषु देशिकः ॥ ५ ॥
 विन्यस्य पूर्ववत् कृत्वा परादिन्यासमास्तिकः । ॥ ॥ ॥

तथा कनिष्ठाङ्गुलीषु तारादिरत्नानि च विन्यस्य मूलेन व्यापकम् । ऐं क्लीं ह्रीं ह्रस्वकं धीं ह्रीं ऐं इति मन्त्रः । १ स्त्रीं प्रां २ इत्यादिष्वर्द्धविक्रमेणाङ्गन्यासं कृत्वा, अथ बीजयोदान्यासः कर्तव्यः । ३ सैजं ४ चूलीमूले । ५ अं ६ ग्रहान्तरे । ७ रेखादसहचर्यं ८ भाले । ९ सहस्ररथं १० दक्षशंखे । ११ ताराङ्गं १२ वामशंखे । १३ सहकं १४ दक्षभूमध्ये । १५ स्त्रीं १६ वामभूमध्ये । १७ खं १८ भूमध्ये । १९ सङ्गी २० तालुनि । २१ क्षुत्ती २२ ग्रण्टिकायां । २३ फट् २४ दक्षकर्णविले । २५ सह २६ वामकर्णविले । २७ लमयकं २८ चोरकूपे । २९ ह्रस्वं ३० गले । ३१ ऊरुं ३२ गलाधः । ३३ जयकं ३४ दक्षप्रस्तुरे । ३५ ह्रस्वं ३६ वामप्रस्तुरे ।

१ 'पदे' ग. पाठः । २ 'ह्रस्वी' क. पाठः । ३ 'अनन्तरम्' क. पाठः । ४ 'सैजं' ग. पाठः । ५ 'मनसद्' ग. पाठः । ६ 'क्षुत्ती' ग. पाठः । ७ 'जिह्वायां' क. पाठः । ८ 'तालुनि' क. पाठः । ९ 'उपदे' ग. पाठः ।

ॐ ह्रीं ५ दक्षप्रसुरवेष्टने । ५ जूं ५ वामप्रसुरवेष्टने । ५ सङ्को ५ दक्षकक्षमूले । ५ ऐं ५ वामक-
 क्षमूले । ५ ह्रीं ५ नाभौ । ५ क्रः ५ दक्षपाणितले । ५ क्रः ५ वामपाणितले । ५ सङ्को ५ लिङ्गरन्ध्रे ।
 ५ ह्रीं ५ लङ्गमूले । ५ ह्रीं ५ मेढासि । ५ क्रः ५ दक्षारण्डे । ५ सहस्रमलययू ५ वामारण्डे । ५ ह्रीं ५
 ५ ह्रस्वफरयू ५ गुदे । ५ ह्रस्वक्रः ५ दक्षगुदफलकमन्धौ । ५ ह्रस्वौ ५ वामगुदफलकमन्धौ । ५ ह्रीं
 ५ गुदाधौ । ५ ह्रस्वौ ५ दक्षजानुचक्रे । ५ हुं ५ वामजानुचक्रे । ५ ह्रस्वौ ५ दक्षचेकाधः । ५ ह्रस्वौ ५ वा-
 मचेकाधः । ५ ह्रस्वौ ५ दक्षगुल्फे । ५ प्रं ५ वामगुल्फे । ५ हरक्षफट् ५ दक्षगुल्फाधः । ५ अं ५ वामगु-
 ल्फाधः । ५ नफयरी ५ दक्षयमहारे । ५ जरेक्षहरी ५ वामयमहारे । ५ ह्रस्व ५ दक्षपादतले । ५ हुंफट्
 ५ वामपादतले । ५ वलमह्रीं ५ पृष्ठवेशे । ५ जसह्रसजू ५ दक्षपार्श्वे । ५ लं ५ वामपार्श्वे । ५ ह्रस्वफट्
 ५ दक्षकूर्परे । ५ सङ्को ५ वामकूर्परे । ५ गलमपलं ५ दक्षमणिवन्धे । ५ लवरयह्रस्व ५ वाममणिवन्धे । ५
 ह्रस्वक्रः ५ दक्षांसे । ५ लःफट् ५ वामांसे । ५ क्रः ५ दक्षचूलके । ५ लमयमरं ५ वामचूलके ।
 ५ ह्रस्वफट् ५ दक्षनेत्रमध्ये । ५ ह्रीं ह्रस्वौ ५ वामनेत्रमध्ये । ५ ह्रस्व ५ नासिकाग्रम् । ५ हुं ५ दक्षवृद्धतर्ज-
 नीमध्ये । ५ ह्रस्वकलह्रीं ५ वामवृद्धतर्जनीमध्ये । ५ अक्षह्रस्वकलह्रस्वौ ५ दक्षनासिकायां । ५ अक्षह्रस्व
 सकलह्रस्वौ ५ वामनासिकायां । ५ आदिशान्तेर्मातृकाक्षरैर्मूर्धादिपादान्तं पुनः पादादिमूर्धान्तं व्यापकं कुर्यात्,
 ह्रस्वि सकलमातृकया । इति योज्योदान्यासः ॥ अथ पञ्चरत्नन्यासः—५ ह्रस्व गगनरत्नगगनपीठगगनलो-
 कवासिन्धुम्बागगननाथगगनगर्भगामिनीचतुःषष्टिकोटियोगिनी ह्रस्व ५ श्रीपा० आह्वाचके । ५ ह्रस्व स्वर्गर-
 त्तस्वर्गपीठस्वर्गलोकगामिन्धुम्बास्वर्गनाथस्वर्गलोक(गर्भ)व्यापिनी-द्वात्रिंशत्कोटियोगिनी ह्रस्व ५ श्रीपा० विगुप्तौ ।
 ५ ह्रस्व मर्त्यरत्नमर्त्यपीठमर्त्यलोकवासिन्धुम्बामर्त्यनाथमर्त्यलोकगर्भगामिनी-षोडशकोटियोगिनी ह्रस्व ५ श्रीपा०
 अनाहते । ५ ह्रस्व पातालरत्नपातालपीठपाताललोकवासिन्धुम्बापातालनाथपाताललोकगर्भगामिनी-अष्टकोटियो-
 गिनी ह्रस्व ५ श्रीपा० मणिपूरके । ५ ह्रस्व नागरत्ननागपीठनागलोकवासिन्धुम्बानागनाथनागलोकगर्भगामिनी-च-
 तुष्कोटियोगिनी ह्रस्व ५ श्रीपा० स्वाधिष्ठाने ॥ इति रत्नन्यासः ॥ अथ परादिन्यासः । ५ ऐं परायै ऐं
 ५ अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ५ हुं इच्छायै हुं ५ तर्जनी० । ५ ऐं ज्ञानायै ऐं ५ मध्यमा० । ५ औं क्रियायै औं
 ५ अनामिका० । ५ ह्रीं कुरङ्गलिम्बै ह्रीं ५ कनिष्ठिकाभ्यां० । ५ क्रै मातृकायै क्रै ५ करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥
 पभिरेष षडङ्गन्यासक्रमः ॥ ५ ऐं परायै ऐं ५ पञ्चान्मुखे सूक्ष्ममूले । ५ हुं इच्छायै हुं ५ उत्तरमुखे वाम-
 कर्णे । ५ ऐं ज्ञानायै ऐं ५ दक्षमुखे दक्षकर्णे । ५ औं क्रियायै औं ५ पूर्ववक्त्रे मुखे । ५ कुरङ्ग-
 लिम्बै ह्रीं ५ ऊर्ध्ववक्त्रे ललाटे । ५ क्रै मातृकायै क्रै ५ औपरवक्त्रे मङ्गलरन्ध्रे । इति षड्वक्त्रन्यासः ॥

हमं न्यासं विधायैत्थं पश्चाद् ध्यानं समाचरेत् । सहस्रसूर्यसङ्काशो महादीप्तिधरो गुरुः ॥ १ ॥

पडन्वयेश्वरः श्रीमान् परशम्भुरजोऽम्बुधः । षडाननः स्फुरन्नेत्रैरष्टादशभिरन्वितः ॥ २ ॥

द्वीपिचर्मकटिस्फारो मुरदमालाविभूषणः । नरास्थिरत्नपारिजातपुष्पमालासमावृतः ॥ ३ ॥

ब्रह्मनाभिकजाङ्गुष्ठो दंष्ट्राविश्रुतत्वापनैः । विचित्राभरसौर्ध्वः सर्वतः पशुपाशदत् ॥ ४ ॥

१ 'ह्रीं' ग. पाठः । २ 'वक्त्रं' ग. पाठः । ३ 'चक्रस्थः' । ४ 'चक्रस्थः' ग. पाठः । ५ 'अद्व' क. पाठः । ६ 'हुं'
 ग. पाठः । ७ 'ह्रस्व' क. पाठः । ८ 'अक्ष' क. पुस्तके नास्ति । ९ 'व्यापिन्धुम्बा' क. पाठः । १० 'विवासिनी'
 क. पाठः । ११ 'ऐं मातृकायै ऐं' क. पाठः । १२ 'पराक्ष' ग. पाठः । १३ 'पावनः' ग. 'वोपनः' क. पाठः ।

शुलासीपुशक्रिष्टणिवरधारी महातनुः । कपालफलवापारिपाशाभयकरोद्यतः ॥ ५ ॥

देवावृतः पितृवने कीडाकृन्मानसोत्तरे । एवं परेश्वरीं ध्यायेत् कन्यागणसमावृताम् ॥ ६ ॥

चामोर्ध्वादिमाधः पर्यन्तमायुधध्यानम् ।

इति ध्यात्वाभिसञ्ज्यं मूलविद्याद्वयं पुनः । समभ्यस्य विशेषार्घ्यं चरणद्वयमन्त्रितम् ॥ ७ ॥

तेन सन्तर्पयेद् धीमान् स्वाशिरसि गुरुक्रमम् । श्रीनाथपूर्वनिर्वाणचरणं परपावकम् ॥ ८ ॥

कुलकामगवीशुक्ररक्षां निष्कलरूपकौ । सकलौ च तदात्मानावुपचारपदौ ततः ॥ ९ ॥

सितरक्तैश्च कुसुमैः स्वमूर्ध्नि ब्रह्मरन्ध्रके । सहस्रदलराजीवकर्णिकोदरसंस्थिताः ॥ १० ॥

ब्रह्मादिहेमगर्भान्ताभिष्ठिताः कुलनायिकाः । स्वस्वमन्त्रैर्यजेत् पश्चाद्युगनाद्यचतुष्टयम् ॥ ११ ॥

निर्वाणचरणध्यानकरसैकपरायणः । चर्यादिमानवांश्च च यजेच्च परितः क्रमात् ॥ १२ ॥

तत्रैव हेमगर्भादिमेतनाभ्यम्बुजेष्वधः । परेशादिनवशान्तकूटान्तक्रममादरात् ॥ १३ ॥

सरस्तत्तत्कूटभवं देवं देवीं समावृतीः । आत्मनैकवमनुध्यायन् पूजयेद्य साधकः ॥ १४ ॥

इति ॥ तद्यथा—ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । १ अः हंसः सोहं अः श्रीं

श्रीं ज्योतिष्पराम्बानिर्वाणानन्दनाथ सौः शौः अः हंसः सोहं अः २ निर्वाणचरणपादुकां पूजयामि० । इति

निर्वाणविद्येयं तुरीयातीतस्था ॥ ३ हेयूं हस्तमलवयरीं हस्तमलवयकं हस्तमलवयकं श्रीपरपावक सर्वा-

राभ्य सर्वगुरुनाथ सर्वगुरुगुरुधोनाथ गुरुनाथ रहस्यमलवयकं हस्त् हस्तमलवयरीं हस्तमलवयकं सहस्र-

मलवयरीं एकशम्भु ४ श्रीपरमपावक शम्भु श्रीपा० ॥ श्रीशम्भुगुरु ४ हस्तमलवयरीं हस्तमलवयकं हस्त-

मलवयरीं हस्त् हस्तमलवयकं ४ ओह्रीं कामदुघे अमोघं वरदे विष्णे स्फुरे २ श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं अः ४

श्रीकामधेनुवरण श्रीपा० ॥ ४ हस्त् शुक्रपाद हस्त् ४ शुक्रनिष्कलपाद श्रीपा० ॥ २ सहर्कं रक्तपाद सहर्कं ४

रक्तनिष्कलपाद श्रीपा० ॥ इति निष्कलपादौ ॥ २ हस्त् शैवोर्ध्वे वशं वेदि हस्त् २ शुक्रसकलपाद श्री० ।

२ सहर्कं सत्ये श्रियं वेदि सहर्कं २ रक्तसकलपाद श्रीपा० । इति सकलपादौ ॥ २ हस्त् शुक्रविद्यामहापीठ-

शुक्रपुष्पशुक्रमण्डलमहापीठ शुक्रचक्र शुक्रार्चवमहापीठ शुक्रनदी शुक्रमन्त्रमहापीठ शुक्रदीपमहापीठ शुक्र-

मुद्रामहापीठ शुक्रनति शुक्रमहाप्रकाशानन्दनाथपाद हर्कौ २ शुक्रचरणश्रीपादुकां पू० ॥ २ सहर्कौ रक्त-

विद्यामहापीठ रक्तपुष्प रक्रमण्डलमहापीठ रक्तचक्र रक्तार्चवमहापीठ रक्तनदी रक्रमन्त्रमहापीठ रक्तदीपमहा-

पीठ रक्तमुद्रामहापीठ रक्तनति श्रीरक्रमहाविमर्शपराम्बापाद सहर्कौ २ परापररक्तचरणश्रीपा० ॥ ४ हस्त्

सहर्कौ मिश्रविद्यामहापीठ मिश्रपुष्प मिश्रमण्डलमहापीठ मिश्रचक्र मिश्रार्चवमहापीठ मिश्रनदीमिथमन्त्र-

महापीठ मिश्रदीपमहापीठ मिश्रमुद्रामहापीठ मिश्रनति मिश्रमहाप्रकाशविमर्शानन्दनाथपराम्बापाद सहर्कौ हर्कौ

४ श्रीपरापरमिश्राम्बाचरणश्रीपा० ॥ २ तं ब्रह्ममहाप्रेतासनाय तं ४ श्रीपा० । २ वं विष्णुमहाप्रेतास-

नाय वं ४ श्री० । ४ रं रुद्रमहाप्रेतासनाय रं ४ श्री० । ४ यं ईश्वरमहाप्रेतासनाय यं ४ श्री० ।

१ 'कुलयोगिनि' ग. पाठः । २ 'संपूज्य' ख. पाठः । ३ 'हयं' क. पाठः । ४ 'श्रीं' ग. पाठः । ५ 'ह्रीं' ग. पाठः । ६ 'हसं' ग. पाठः । ७ 'सहर्कं' क. पाठः । ८ 'सतोर्ध्वे' ख. पाठः ।

ॐ ह्रीं कुरुक्षेत्रमहाप्रेतासनाय हं ५ श्री० । ५ हं हिरण्यगर्भमहाप्रेतपञ्चासनाय हं ५ श्री० । तच्छ्रुत्वाः—
५ ऐ परायै ऐ ५ श्रीपा० । ५ हुं इच्छायै हुं ५ श्री० । ५ ऐ हानायै ऐ ५ श्री० । ५ श्री क्रियायै
श्री ५ श्री० । ५ ह्रीं कुरुक्षेत्रिन्यै ह्रीं ५ श्री० । ५ क्रों मानृकायै क्रों ५ श्री० । इति विन्द्योद्याः ॥ ५ आं
आदिगुरुनाथ आद्याम्बा आं ५ श्रीपा० । ५ अं अचिन्त्यगुरुनाथ अचिन्त्याम्बा अं ५ श्री० । ५ अं
अव्यक्तगुरुनाथ अव्यक्ताम्बा अं ५ श्रीपा० । ५ कुं कुलेश्वरनाथ कुलेश्वर्याम्बा कुं ५ श्रीपा० । इति युगनाथ
चतुष्टयं सिद्धौघाः ॥ विन्दुमध्ये । ॐ श्रीचर्यात्पुष्पीशानन्दनाथ सिद्धापराम्बा कामुण्डापराम्बा ॐ श्रीपा० ।
ॐ श्रीचिञ्चिणि मित्रेश कुञ्जेशानन्दनाथ मन्दनापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीगगनानन्दनाथ वादुलीपराम्बा आ-
दलीपराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीबभ्रुगर्भानन्दनाथ भगीयापराम्बा लालीयापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीमुक्तानन्द-
नाथ महिलापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीलसितानन्दनाथ शङ्खापराम्बा श्रीकल्याणपराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीक-
ण्ठानन्दनाथ श्रीकण्ठापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीपरेश्वरानन्दनाथ श्रीपरेश्वरीपराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीकूर्मा-
नन्दनाथ सहजापराम्बा श्रीरत्नदेवीपराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीरत्नेशानन्दनाथ काँतीपराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीव-
र्गेशानन्दनाथ सदाक्यापराम्बा अम्बिकापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीउमाकान्तेशानन्दनाथ योगापराम्बा योगी-
श्वरीपराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीब्रह्मेशानन्दनाथ बज्रेश्वरीपराम्बा ॐ श्रीपा० । ॐ श्रीभुजङ्गेशानन्दनाथ सह-
जापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीकोपीशानन्दनाथ सहजापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीविश्वानन्दनाथ सहजापरा-
म्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीविश्वेश्वरानन्दनाथ सहजापराम्बा श्रीपार्वतीपराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीसर्वेश्वरानन्दनाथ सह-
जापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीअनन्तानन्दनाथ सहजापराम्बा ॐ श्री० । ॐ श्रीकपिलेशानन्दनाथ अचलापराम्बा ॐ
श्री० । ॐ श्रीएकाम्बरानन्दनाथ सहजापराम्बा ॐ श्री० । ऐ ह्रीं श्रीं हसकर्म हसौं हसौं हसकर्म सहकर्म
श्रीअमृतानन्दनाथ सहजापराम्बा ॐ श्रीपा० ॥ इति मानवोद्याः ॥ अथ मूलमन्त्राः—५ सहकर्म ऐं क्रों ५
श्रीपरेश्वरानन्दनाथ श्रीपरेश्वरीपराम्बा ॐ श्री० ॥ ५ हसं ऐं कुञ्जिके क्रों हसमर्दे कुञ्जिकायै कूं ५ श्रीवि-
श्वेश्वरानन्दनाथ श्रीविश्वेश्वरीपराम्बा ५ श्री० ॥ हसर्वहं ऐं कुञ्जिकायै हसकर्म विन्ने ५ श्रीहंसेश्वरानन्द-
नाथ श्रीहंसेश्वरीपराम्बा ५ श्रीपा० । ५ हां हां ह्रीं ह्रीं हसां हसीं ५ हचं हसीं ह्रीं ह्रीं किं किं
हसकर्म हसकर्म हसकर्म विन्ने ह्रीं हसः २ हसकर्म हसकर्मवचं औं हसकर्मवचं औं ५ श्रीसंव-
र्तकेश्वरानन्दनाथ संवर्तकेश्वरीमहासमयापराम्बा ५ श्री० ॥ ५ हसूं ऐं रिगिति पिगिति हुक हुक कण्ठा-
यि विन्ने ५ श्रीह्रीपेश्वरानन्दनाथ श्रीह्रीपेश्वरीपराम्बा ५ श्रीपा० ॥ ५ हसकर्मवचं नमो भगवति हसकर्म
कुञ्जिकायै हां हूं ह्रीं ऊज्ज्वलमे अघोरमुखि हां हूं ह्रीं किं २ श्रीविन्ने ५ नवात्मकेश्वरानन्दनाथ श्री-
नवात्मकेश्वरीपराम्बा ५ श्री० ॥ इति गुरुक्रमः ॥ अथ मानसराशिमपूजा—शिरसि चटकोणे ईशानादिवाय-
व्यान्तकोणेषु क्रमशो द्वाविंशत्क्रमराशिकान् पूजयेत् । ५ ऐ परानन्दनाथ परापराम्बा ऐं ५ श्रीपा० ।
५ ऐ भानन्दनाथ भापराम्बा ऐं ५ श्री० । ५ ऐ विद्यानन्दनाथ वित्तराम्बा ऐं ५ श्री० । ५ ऐ महा-

मायानन्दनाथ महामायापराम्बा ऐं ५ श्री० ॥ (४) इतीशानकोशे ॥ ५ हुं इच्छानन्दनाथ इच्छापराम्बा हुं ५ श्री० । ५ हुं सुस्थानन्दनाथ सुष्टिपराम्बा हुं ५ श्री० । ५ हुं स्थित्यानन्दनाथ स्थिति-पराम्बा हुं ५ श्री० । ५ हुं तिरोधानन्दनाथ तिरोधापराम्बा हुं ५ श्री० । ५ हुं मुक्त्यानन्दनाथ मुक्ति-पराम्बा हुं ५ श्री० ॥ (५) इति पूर्वदिग्प्रश्नः ॥ ५ ऐं ज्ञानानन्दनाथ ज्ञानापराम्बा ऐं ५ श्री० । ५ ऐं सदानन्दनाथ सतीपराम्बा ऐं ५ श्री० । ५ ऐं असदानन्दनाथ असतीपराम्बा ऐं ५ श्री० । ५ ऐं सद्-सदानन्दनाथ सद्सतीपराम्बा ऐं ५ श्री० ॥ (६) इत्यग्निकोशे ॥ ५ श्रीं क्रियानन्दनाथ क्रियापराम्बा श्रीं ५ श्री० । ५ श्रीं आत्मेश्वरानन्दनाथ आत्मेश्वरीपराम्बा श्रीं ५ श्री० । ५ श्रीं इन्द्रियानन्दनाथ इन्द्रि-यापराम्बा श्रीं ५ श्री० । ५ श्रीं गोचरानन्दनाथ गोचरापराम्बा श्रीं ५ श्री० । ५ श्रीं लोकमुष्यानन्दनाथ लोकमुष्यापराम्बा श्रीं ५ श्री० । ५ श्रीं वेदानन्दनाथ वेदापराम्बा श्रीं ५ श्री० । ५ श्रीं सच्चिदानन्दनाथ सच्चित्पराम्बा श्रीं ५ श्री० ॥ (७) इति नैऋत्यकोशे ॥ ५ ह्रीं कुरङ्गानन्दनाथ कुरङ्गलिनीपराम्बा ह्रीं ५ श्री० । ५ ह्रीं सौपुञ्जानन्दनाथ सौपुञ्जापराम्बा ह्रीं ५ श्री० । ५ ह्रीं प्राणसूत्रानन्दनाथ प्राणसूत्राप-राम्बा ह्रीं ५ श्री० । ५ ह्रीं स्पन्दानन्दनाथ स्पन्दापराम्बा ५ श्री० ॥ (८) इति पश्चिमे ॥ ५ क्रौं मातृकानन्दनाथ मातृकापराम्बा क्रौं ५ श्री० । ५ क्रौं शब्दानन्दनाथ शब्दापराम्बा क्रौं ५ श्री० । ५ क्रौं वर्णानन्दनाथ वर्णापराम्बा क्रौं ५ श्री० । ५ क्रौं स्वरोद्भवनानन्दनाथ स्वरोद्भवापराम्बा क्रौं ५ श्री० । ५ क्रौं वर्णजानन्दनाथ वर्णजापराम्बा क्रौं ५ श्री० । ५ क्रौं वर्णजानन्दनाथ वर्णजापराम्बा क्रौं ५ श्री० । ५ क्रौं संयोगानन्दनाथ संयोगापराम्बा क्रौं ५ श्री० । ५ क्रौं मन्त्रविग्रहानन्दनाथ मन्त्रविग्रहापराम्बा क्रौं ५ श्री० ॥ (९) इति धायव्यकोशे ॥ अथ रश्मिध्यानम्—

चतुष्कं सूर्यसङ्काशं पञ्चकं चन्द्रसन्निभम् । तृतीयं च चतुष्कं च धूम्राभं सप्तकं पुनः ॥ १ ॥
अञ्जनाभं कुङ्कुमाभं चतुष्कं पञ्चमं पुनः । षष्ठं तथाष्टकं चेति शुद्धतालकसंनिभम् ॥ २ ॥
वरदाभयहस्ताश्च सर्वे वामार्धविग्रहाः । तेजोरूपाश्च वा ध्वेयाः केवलं मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ ३ ॥
इति ध्यानम् । इति रश्मि—आवरणम् ।

हिरण्यगर्भनाभिस्त्रिसरसीरुहमध्यतः । कूटं परेश्वरस्त्राथ चिन्तयेदर्कसंनिभम् ॥ १ ॥
स्वगुरुं भूमिं संचिन्त्य मूलाधारे परेश्वरीम् । तिथिसंख्याफल्गोद्विज्जभोगिमध्यफले स्थिताम् ॥ २ ॥
तेजोरूपां पुनर्देवीमामस्तकमनुस्मरेत् । परेश्वरेण संयोज्य ध्यायन्नैकयेन माश्रिकः ॥ ३ ॥
देवं देवीं च संयोज्य पुनरेकीकृतेन च । तन्मन्त्रेण च तावेव त्रिधा संपूज्य साधकः ॥ ४ ॥
तुत्वा स्तुत्वा मनुं जप्त्वा मानसक्रममाचरेत् । ..... ॥

पुनः स्नां फां इत्याद्यङ्गन्यासः । “सहस्रसूर्यसङ्काशः” इत्यादि ध्यानं, मूलमन्त्रेण यथावृत्तिं जपं कुर्यात् । पञ्चाङ्गं नमस्कारं कुर्यात् । “वक्त्रशून्या इहाप्युना करादृते हरेऽक्षयम् । कादृते सर्वहानिस्तु मरणं वच-नादृते” ॥ इति लक्षणयुक्त्या नमस्कारं कृत्वा,

लोडुष्टिर्विकृष्टशक्तिप्रसवधारिणे । आधारस्वाधिष्ठानाभिहृत्कण्ठविन्दुवासिने ॥ ५ ॥

त्रिलोडशपर्यन्तचारुसंचारवर्णने । जन्मभोगलयव्याधिदुःखकर्मविनाशिने ॥ ६ ॥

भूतवर्तभविष्याख्य-जगज्जातकथाविदे । षड्भिर्भेदिने सचाशून्यवादविनाशिने ॥ ७ ॥

पङ्कतित्राससंत्रस्तलोके भयक्षयात्मने । पौनःपुन्यसलोकारूपसत्ताविध्वंसकात्मने ॥ ८ ॥

वलीपलितनाशैकमूर्तयेऽमृतधारिणे । सर्वज्ञस्फारणोपेतजीवन्मुक्तिप्रदायिने ॥ ९ ॥

इदं गुप्ततमं स्तोत्रं पावनं श्लोकपञ्चकम् । पठेन्नित्यं भुक्तिमुक्ती साधकाय परेश्वरः ॥ १० ॥

संस्तूय मानसे भक्त्या पञ्चाङ्गं मणमेदुवि । मन्त्रदेवगणैः सार्धं तं मण्डलगतं पुनः ॥ ११ ॥

देवं चरन्मध्यस्थं ब्रह्मरन्ध्रे त्वयं नयेत् । ..... ॥

इति मानसगुरुकर्मः ॥ तदनन्तरं गुरुकर्म शिरसि विन्यस्य, सर्वतीर्थानि समुद्रसहितानि तीर्थमन्त्रेणाङ्कु-
शमुद्रयारुध्य तस्मिन्नाधाय तज्जले घेनुमुद्रां प्रदश्यं, संस्कृतेनाभ्युक्ष्य तज्जलेनात्मानं पूजोपकरणानि
च संप्राप्य सामान्यार्घ्यमाच्छादयेत् । "भूताङ्गुले च वेदाक्षं षट्कोणं चोर्ध्वरेखकम् । त्रिलिख्य तस्मिन्
साधारं पात्रमस्त्रविशोधितम् ॥ संस्थाप्य पयसापूर्णाधारपात्रजलेषु च ।" १ रं बद्धिमण्डलाय धर्मप्रद-
दशकलात्मने सामान्यार्घ्यपात्रासनाय नमः । २ हं सूर्यमण्डलाय बसुप्रदद्वादशकलात्मने सामान्यार्घ्यपात्राय
नमः । ३ सं सोममण्डलाय मोक्षप्रदबोडशकलात्मने सामान्यार्घ्यामृताय नमः । ४ श्रीविद्यामण्डलप्रदेशे
त्रिरभिपूज्य परेश्वरेण त्रिवारं संपूज्य परेश्वर्या सप्तवारमभिमत्य गन्धपुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य, इति सामान्यार्-
घ्यविधिः ॥ तदक्षिणे पात्रं प्रतिष्ठाप्य तदनु पञ्चभिर्वीक्षणयाविभिः कृतोत्पवनं कृत्वा घटसूत्रपठनं "समु-
द्रे मध्यमाने तु" इत्यादि पठन् सामान्यार्घ्यवदक्षयेत् । तद्विन्दुं सामान्यार्घ्यं त्रिलिख्यात्मानं पूजोपकर-
णानि संप्राप्य मण्डलोद्धारणं कुर्यात् ।

चतुरस्रमर्धचन्द्रं त्र्यक्षं षट्कोणवृत्तके । त्र्यक्षं पुनश्चन्द्रखण्डं नादविन्दुनवात्मकम् ॥ १ ॥

श्रीभैरवीविशेषार्धमण्डलानां यथा भवेत् । अवकाशस्तथा साधु लिखेदेतन्नात्मकम् ॥ २ ॥

शाम्भवागमपूजार्थं तत्रोर्ध्वे मण्डलं लिखेत् । तस्मिन् प्राणादिदिग्बन्धे ऊर्ध्वदेशे गुरुकृतः ॥ ३ ॥

आद्यन्तप्रसावैर्युक्त्या नीजषट्कं क्रमात् पठेत् । लंबरंध्रं समित्यादि चतुरस्रार्धचन्द्रकम् ॥ ४ ॥

त्रिकोशमथ षट्कोणं वृत्तं नादं बहिः पुनः । पञ्चप्रखण्डमुद्यार्थं वृत्तत्रयमथो लिखेत् ॥ ५ ॥

श्रीभैरवसपर्यार्थं पञ्चसाधो विचक्षणः । अथ भूजानुको भूत्वा षोडशाङ्गुलमानतः ॥ ६ ॥

चतुर्विंशाङ्गुलं वाय द्वादशाङ्गुलमेव च । चतुरस्रं समालिख्य मध्ये षट् विधाय च ॥ ७ ॥

राजतं स्वर्णमन्यद्वा तत्राष्टदलमालिखेत् । पञ्चं वृत्तत्रयोपेतं तन्मध्ये मण्डलत्रयम् ॥ ८ ॥

कर्पूरचन्दनादीनि कस्तूरीकुङ्कुमादयः । सान्द्रश्लक्ष्णेन पङ्केन हेमपट्टादि लेखयेत् ॥ ९ ॥

प्रकृत्यष्टलसत्पत्रं परप्रकृतिकर्षिकम् । पुण्डरीकवरं सम्यक् सूच्या सौवर्ण्या लिखेत् ॥ १० ॥

हेमपट्टाद्यभावे तु वस्त्रोपर्यथवा भुवि । पञ्चसाधःप्रदेशे तु सामान्यार्घ्यस्य वा पुनः ॥ ११ ॥

सामान्यवद्विशेषार्धमण्डलं विलिखेद्दुधैः । पश्चस्य पार्थयोः सौम्यधाम्ययोर्मण्डलद्वयम् ॥ १२ ॥
 वेदाङ्गुलप्रमाणं स्याद्विलिखेत् आक्षुप्त्यगायतम् । त्रयाणां द्वारपालानां गुरूणां पञ्चकस्य तु ॥ १३ ॥
 क्रमात् सौम्ये च याम्ये च पश्चमस्थानकल्पना । द्वारपालोत्तरे कुर्याद् बलीनां मण्डलानि च ॥ १४ ॥
 अथ पुष्पाक्षतैः सार्धैर्विशेषार्धस्य पूजनम् । कृत्वा सामान्यवत् पात्रस्थापनान्तं विधाय च ॥ १५ ॥
 सद्वितीयं विधानेन संपूज्यापूर्य पूर्ववत् । आध्व्य कमठीमुद्रां कुसुमाक्षतगर्भिताम् ॥ १६ ॥
 मूलकुण्डलिमुत्थाप्य उधश्चन्द्रसमप्रभाम् । पद्मचक्रमण्डलं भिन्वा सुपुष्पाकाशवाहिनीम् ॥ १७ ॥
 सोमसूर्यपदं भिन्वा विश्रान्तां शाम्भवेन तु । ध्यात्वा समरसोद्भूतमिश्ररक्तसितामृतैः ॥ १८ ॥
 चरणश्रयसंभूतैर्नयनद्वयनिर्गतैः । आपूरितं विशेषार्धममृतीकृत्य वीक्ष्यैः ॥ १९ ॥
 ज्वलदग्निभिर्ध्यात्वा धेनुमुद्रां प्रदर्शयेत् । ..... ॥

“महाएडलएडलसंभूतमित्यादि पठम् “मयिषिस्फुरत् कुट” इति संप्राप्यैवं वक्ष्यमाणमन्यैरपि समर्चयेत् ।
 ५ हसरौ हसर अमृतेशोद्भवाय ह हसरौ, ५ ऐ परामृतेशोद्भवायै ऐ, ५ ओजुंसः अमृतेशमैरवाय सःजुं
 उं। अमृतेशमैरव्यै ओजुंसः ५ हसक्षमलवयवं यं सहस्रमलवयवी यी सुरादेव्यै अर्धनारीश्वर्यै वीचद् ५ ।
 ५ सहस्रमलवयवै हसक्षमलवयवउं अंसंभः आनन्दभैरवानन्दनाथ महात्मकापराम्बा ५ श्रीपा० । आवाह-
 नादिमुद्राः प्रवर्ष्य, अकथादि पात्रमध्ये संविन्त्य, त्रिकोणे षोडशस्वरान् विविन्त्य, कोणेषु पीठमन्त्रैः संपू-
 ज्य मूलविद्यामित्याषोडशकं विविन्त्य विन्त्यस्य, श्रीविद्यागुरुक्रमकं विन्त्यस्य, ५ अमृते अमृतोद्भवे
 अमृतेश्वरि अमृतवर्षिणि अमृतं स्वावय श्रीश्रीं अमृते अमृतेश्वर्यै नमः ५ । इत्यमृतेश्वरीं विचारं पठि-
 त्वा, ५ आनन्दभैरवाय वचद् ५, इति संशोध्य, ततो गुहमन्त्रः । असिताङ्गाद्यष्टौ पात्राञ्चले संपूज्य महा-
 त्मकविद्याभ्यां त्रिः सप्तर्चयेत् । परेश्वरेण त्रिवारं परेश्वर्यां सप्तवारमभिमन्त्र्याङ्गानि देव्योर्विन्त्यस्व रक्षा-
 मखेण संकल्पयेत् । सौभाग्यविद्या श्रीमूर्त्यादिविद्याः निर्वाणविद्याः । ५ हंसः सोऽहं श्रीं हांहीं सौः निर्वा-
 णानन्दनाथ अहंस्वामप्रकाशानन्दनाथ ५ श्रीपा० । तथा सप्तषोचारात् । इति श्रीमूर्तिविधिः ॥ विशेष-
 वार्धस्य तादात्म्यं भावयित्वा पञ्चोपचारान् परिकल्प्य विशेषदक्षिणे मण्डले चतुरस्रके भोगपात्राधारकं
 येमिति संस्थाप्य, तत्र पात्रं क्लीमिति निःक्षिप्य, आघेन सौरित्यापूर्य, विशेषोदकेन संस्कृत्य श्रीनाथा-
 द्विपराषदकान्तं शिरसि गुरुमन्त्रं पूजयेत् ।

कृत्वा पञ्चोपचारांश्च शेषं स्वात्मानले हुनेत् । सुगन्धतिलकाद्यैश्च नानामरवसंयुतैः ॥ २० ॥

स्वात्मानं समलंकृत्य यथाविभवविस्तरम् । वक्ष्यमाणैस्तथा मन्त्रैर्भजेदागममण्डलम् ॥ २१ ॥

बहस्पुटनासिकया प्रखवैश्च समर्चयेत् । ..... ॥

५ अष्टाविंशतिकममण्डलेभ्यो नमः ५ हसरौ महाप्रेतपक्षासनाय हसरौ श्रीपा० । ५ ऐ प्रणवमण्डल-
 व्यापिपादाय विन्ने ऐ श्री० ।

एतान् साक्षतपुष्पैश्च यजेदध्यांश्चुबिन्दुभिः । संस्थाप्य मण्डले तत्र यजेन्नाम्भवमण्डलम् ॥ २२ ॥

दक्षिणोद्गच्छद्विषोदध्यादेशे गुरुकृतः । तारसंपुटितैस्तारैर्वष्टुषा मन्त्रदेवताः ॥ २३ ॥

ॐ ऐं यन्त्रदेवतायै नमः । ॐ ह्रीं मन्त्रदेवतायै नमः । ॐ श्रीं मन्त्रदेवतायै नमः । ॐ हस्तमन्त्रं मन्त्रदेवतायै
हस्तमन्त्रं : ॐ हस्तौ मन्त्रदेवतायै हस्तौ ।

मध्ये पद्मासने देव्यै पूजयेदेकयोगतः । आवाहनादिमुद्राश्च योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ २४ ॥

धूपं दीपं च नैवेद्यं दद्यात्तदुक्तमन्त्रतः । एवमागममन्त्रैश्च ततोऽष्टदलपङ्कजे ॥ २५ ॥

मण्डलत्रितयं चैव परितो देशमध्यतः । वक्ष्यमाणैस्तथा मन्त्रैः पूजयेदुक्तमार्गतः ॥ २६ ॥

ॐ सूर्यमण्डलाय नमः । ॐ रं चक्रिमण्डलाय रं नमः । ॐ सं सोममण्डलाय सं नमः । ॐ अष्टा-
विंशतिमण्डलेभ्यो नमः । ॐ हस्तौ महाप्रेतपद्मासनाय हस्तौ नमः ।

पद्ममध्ये प्रतिष्ठाप्य शिवाल्लिङ्गं सुलतलाम् । सार्धं पुष्पाद्यैस्तस्मिन् दक्षिणादोत्तराननम् ॥ २७ ॥

वक्षिप्रेतं तथा स्वाहां दक्षे वामे समर्चयेत् । ..... ॥

ॐ ह्रीं ज्ञातवेदसे ह्रीं ॐ । ॐ ओं ह्रीं स्वाहायै ह्रीं ओं ॐ नमः ।

परशक्रिधरौ ध्यात्वा तयोर्नाभ्यम्बुजे सिंते । एकारपरमं व्योम ध्यात्वा एमिति पूजयेत् ॥ २८ ॥

देवदेव्यौ च तन्मध्ये समावाह्य प्रपूजयेत् । आवाहनादिका मुद्रा ध्यात्वा त्वेङ्गं विधाय च ॥ २९ ॥

गन्धपुष्पाद्यैस्तैर्ध्याद्युपचारान् प्रकल्पयेत् । पूर्वादिपद्मपत्रेषु मङ्गलाष्टकमर्चयेत् ॥ ३० ॥

ॐ हं मङ्गलमहाभैरवानन्दनाथ हं ॐ श्रीपा० । ॐ ह्रीं ब्रह्मादीदेव्यम्बा ह्रीं ॐ श्रीपा० । ॐ सं सर्वकम-
हाभैरवानन्दनाथ सं ॐ श्रीपा० । ॐ स्त्रीं मादेभ्वरीदेव्यम्बा स्त्रीं ॐ श्रीपा० । ॐ सं योगमहाभैरवानन्द-
नाथ सं ॐ श्रीपा० । ॐ श्रीं कौमारीदेव्यम्बा श्रीं ॐ श्रीपा० । ॐ मूं हरेसिद्धमहाभैरवानन्दनाथ मूं ॐ
श्रीपा० । ॐ मीं वैष्णवीदेव्यम्बा मीं ॐ श्रीपा० । ॐ सं भट्टमहाभैरवानन्दनाथ सं ॐ श्रीपा० । ॐ श्रीं
वाराहीदेव्यम्बा श्रीं ॐ श्रीपा० । ॐ हूं किलिकिलिभैरवानन्दनाथ हूं ॐ श्रीपा० । ॐ श्रीं इन्द्राणीदेव्य-
म्बा श्रीं ॐ श्रीपा० । ॐ यूं कालरात्रिमहाभैरवानन्दनाथ यूं ॐ श्रीपा० । ॐ श्रीं जामुण्डादेव्यम्बा श्रीं ॐ
श्रीपा० । ॐ कं श्रीवल्लभमहाभैरवानन्दनाथ कं ॐ श्रीपा० । ॐ रीं कमलादेव्यम्बा रीं ॐ श्रीपा० । अथ ध्यानम्—

वर्वरकेशहस्ताश्च देव्यो ललितविग्रहाः । कपालशूलहस्ताश्च देव्यो(व) वामाङ्गसंस्थिताः ॥ ३१ ॥

रक्तवर्णास्त्रिनेत्राश्च सर्वाभरणभूषिताः । सर्वे षोडशवर्णाश्च मदधूर्धितलोचनाः ॥ ३२ ॥

अष्टौ बीजविभिन्नाश्च कृत्वा नवमयोजितान् । सानुस्वारान् नवशस्त्र कूटसैतत् पुरो यजेत् ॥ ३३ ॥

पञ्च तेषां शक्रयथानन्ताद्योऽनुब्रह्मात्मिकाः । अथ ऊर्ध्वमधोर्ध्वान्तःप्रदेशक्रमतोऽर्चयेत् ॥ ३४ ॥

यथा—... (१) ॐ आं आदिनाथगुरु आद्यम्बा आं ॐ श्रीपा० । ॐ अं अनादिगुरुनाथ अनाद्यम्बा अं
ॐ श्री० । ॐ कुं कुलेश्वरगुरुनाथ कुलेश्वर्यम्बा कुं ॐ श्री० । ॐ अं अचिन्त्यगुरुनाथ अचिन्त्यम्बा अं ॐ श्री० ।

एवं गुरुक्रमं पश्चात् परितो देवयोर्यजेत् । देवीं श्रीगुरुवो देवो यथा पीठे तद्याविधाः ॥ ३५ ॥

पुनर्देव्याः समभ्यर्च्य त्रयाङ्गं हृदयादिषु । अङ्गपदकं समभ्यर्च्य, बहोशासुरवायुषु ॥ ३६ ॥
कोणेषु नेत्रं मध्ये च दिक्षु चास्रमिति क्रमात् । भोगाङ्गमिति धूपादि हृदयेन प्रकल्पयेत् ॥ ३७ ॥
यथाशक्ति जपं कुर्याद् विद्याद्वयमनन्वधीः ।

तुत्वा स्तुत्वा “ नमो दुहितृवैकुण्ठ ” इत्यादिश्लोकपञ्चकैः स्तवीत । अथ पूर्ववत्तत्तेजो बाह्ये पूजयेन्मण्डलत्रये ।
इन्दुं मत्स्यग्रकुन्दार्धं शशपृष्ठसमावृतम् । शूलासितर्जनीकार्धकरकमविभूषणम् ॥ ३८ ॥
साधकानुग्रहायान्तं व्यसमेतेन पूजयेत् । ..... ॥

ॐ ह्रीं निशादननाथाय ह्रीं ॐ श्री० ।

मण्डले प्राच्यां तपनं पूर्वोक्तायुधलक्षणम् । अथपृष्ठे समासीनं पीतवर्णतनुं यजेत् ॥ ३९ ॥

ॐ ह्रीं सौराय ह्रीं ॐ श्री० ।

मध्ये च मण्डले वटिं पूर्वोक्तायुधलक्षणम् । कुङ्कुमसोदसङ्काशं यजेन्मेवाधिरोहणम् ॥ ४० ॥

ॐ श्रीं कालानलाय श्रीं ॐ श्री० । श्रीनाथादिपराषदकपर्यन्तं पूजयेत् ।

ततो विघ्नविनाशाय हेरम्बं स्वस्य वामतः । आवाहयेद् हृदि स्थितं मण्डले चतुरस्रके ॥ ४१ ॥
ग्लामित्यादिना षडङ्गं विधाय ध्यायेत् ।

सितो गजास्पः परशुं दन्तकार्धं त्रिशूलकम् । भृङ्गैश्चतुर्भिर्विभ्राणो मूषकोपरि संस्थितः ॥ ४२ ॥

लक्ष्मिकाद्विघ्नसंघातं हरतीति राजवचः । (मजाननः) ।

ॐ ग्लौं हेरम्बाय ग्लौं ॐ श्री० ॥ ततः परेभ्वरं ध्यायेत् । आद्यं मन्त्रं निवेदयेत् । ततो गुरुक्रमे । हेर-
म्बमण्डलाधःस्वभिकोणे मण्डले साधारे पात्रं प्रतिष्ठाप्य पञ्चमलवैर्गन्धपुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य प्रथमद्वितीयसहि-
तमर्घ्याभ्युपसृष्टसहितं वलिं “ ॐ ह्रीं ह्रीं सर्वविघ्नहृद्ग्रहः सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहा ” अनेन पञ्चस्वाकारेण
वलिं दद्यात् । केचरीमुद्रां योनिमुद्रां प्रवर्षाङ्गापुरःसरं भूतानि वेष्टितं पात्रं तर्जया संघट्टयेत् । हुंहुंहुं
तदीयं मन्त्रं तु हृद्याकलस्थं वलिं क्षिपेत् । ततोऽर्घ्यजलेनावाह्यं च संश्लेष्य तत् स्वारमणिं जुहुयात् ।
लिङ्गागमोत्पन्नामैक्यबुद्ध्या कुर्यात् यथेच्छया पुनः शिरसि गुरुक्रमम् ।

महार्मशानमभ्यर्च्य चेत्रं पीठमनन्तरम् । ईशं ब्रह्मां समभ्यर्च्य पालकानपि मण्डले ॥ ४३ ॥

ततोऽर्चयेच्छिरीषादीन् वृक्षांश्चण्डादिभैरवान् । अनन्ताद्यांस्तथा नागान् पूर्वादीशान्तमादरात् ॥ ४४ ॥

असिचर्मधरानष्टौ मानुषोत्तमविग्रहान् । ..... ॥

तद्यथा— ॐ महार्मशानाय नमः । ॐ प्रयागक्षेत्राय नमः । ॐ परापरपीठाय नमः । ॐ कल्पवृक्षाय नमः ।
ॐ ज्योतिष्मतीचल्द्वये नमः । ॐ पालकेभ्यो नमः । आग्निकोशमारभ्य— ॐ शिरीषाय नमः । ॐ करजाय
नमः । ॐ अश्वत्थाय नमः । ॐ प्रसाय नमः । ॐ अशोकाय नमः । ॐ रक्षाशोकाय नमः । ॐ चूलाय
नमः । ॐ वटकाय नमः । ॐ खण्डभैरवाय नमः । ॐ क्रोधभैरवाय नमः । ॐ मं गण्डभैरवाय नमः । ॐ
बालामालोक्तलभैरवाय नमः । ॐ भीष्माङ्गुहासभैरवाय नमः । ॐ घोराम्बकारभैरवाय नमः । ॐ सत्त्वमी-

रत्नकाय नमः । ५ करालभैरवाय नमः । ५ अमन्ताय नमः । ५ वासुकये नमः । ५ तलकाय नमः । ५ कर्कोटाय
नमः । ५ महाय नमः । ५ महाशङ्खाय नमः । ५ पद्माय नमः । ५ महापद्माय नमः ॥ अथ ध्यानम्—

दृश्योर्ध्वाङ्गान् भीषणाभान् वृक्षस्कन्धसमाश्रितान् । त्रिशूलकर्तृमुण्डाग्रान् ध्वजं चासृक्कपालकम् ॥ १ ॥

विभ्राणांस्तर्जितकरान् जानुन्यस्तमुखाम्बुजान् । विलम्बितैकचरणान् महारमशानपालकान् ॥ २ ॥

पीतरक्तीलासितहरित्कृष्णारुणप्रभान् । श्वेतोष्ठभान् हरिन्माघशिवेभतुरगाननान् ॥ ३ ॥

भल्लूकवृषभन्याग्रहरिवक्त्रांश्च भैरवान् । असिचर्मधरान् नागान् मानुषोत्तमविग्रहान् ॥ ४ ॥

एवं सम्यक् समभ्यर्च्य चैत्ररक्षां विधाय च । एतानेव स्वदेहस्थान् सञ्चिन्त्यासं निषेदयेत् ॥ ५ ॥

अथ तिरस्करिणीं प्रपूजयेत् । ततो गुरुप्रथमम् । हसङ्गीं नमः अङ्गुष्ठाम्यां नमः । भगवति तर्जनीभ्यां
नमः । माहेश्वरि मध्यमाभ्यां नमः । सर्वपशुजनचक्षुस्तिरस्करणं अनामिकाभ्यां नमः । कुरुकुरु कनिष्ठिकाभ्यां
नमः । स्वाहा करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । एवमेव हृदयादि व्यापकं विम्वस्य ध्यायेत् ।

मृक्तकेशीं विवस्त्राङ्गीं सर्वालङ्कारभूषिताम् । स्वयोनिदर्शनान्मुखात्पशुवर्गामनुसरेत् ॥ १ ॥

ततो हृत्पद्ममध्यस्थां त्रिकोशान्तर्निवासिनीम् । तिरस्करयिकां ध्यायेद्भक्तसंरचणोत्सुकाम् ॥ २ ॥

श्यामवर्णां मदाघूर्णरक्तेत्रययान्विताम् । कृष्णाम्बरां गदां खड्गं दधतीं च भुजद्वये ॥ ३ ॥

दोर्भां मनोहराभ्यां च सर्जरीकुम्भधारिणीम् । ..... ॥

नीलं तुरङ्गमधिरुषं सुशोभमानां नीलांशुकाभरणमान्यविभूषणाढ्या ।

निद्रापटेन भुवनानि तिरोदधाना खड्गायुधा भगवती परिपातु चास्मान् ॥ ४ ॥

इति पञ्चोपचारान् परिकल्प्य हेतुपुण्यासतादिभिः पूजापट्टाद्वह्निः परिपूज्याम्बो रक्षां विधाय, ५ हसङ्गीं
नमो भगवति माहेश्वरि सर्वपशुजनचक्षुस्तिरस्करणं कुरु २ स्वाहा । पुनः शिरसि गुरुप्रथमम् ।

मानसादिपृथिव्यन्तं षडन्वयसुषोदधेः । मरीचिवीचिनिचये चचार चतुरान्तरः ॥ १ ॥

इति मानसक्रमपूजापद्धतिः ॥ श्रीशंभवगुरवे नमः । अथ नाभस्तरश्मिक्रमः ।

कूटं विवेश्वरस्याथ विशुद्धौ स्फटिकोपमम् । तदुद्भवं तथा देवमात्मानं हृदि भावयेत् ॥ १ ॥

शुद्धस्फटिकसङ्काशं पञ्चकं द्वादशांगिकम् । भैरवाभं शूलचक्राङ्गुशपाशशरान् वरम् ॥ २ ॥

दक्षे वामे तथा शङ्खध्वजाहिन्मुखं दधत् । चापामये च विभ्राणस्तद्वद् देवीं कुलेश्वरीम् ॥ ३ ॥

ध्यायेदिति शेषः । दक्षोर्ध्ववामोर्ध्वक्रमत आयुधध्यानम् ।

देवी च देववर्णाभा तत्प्रभावा तथास्मिता । खड्गकार्धचापशरपाशाङ्गुशामववरान् ॥ ४ ॥

पुस्तजाप्यशूलकादीन् संदधत्यङ्गमण्डले । ..... ॥

इति ध्यात्वा, ५ ह्रस्वां फां ५ इत्यादिनाङ्गन्यासं विधाय, शिरसि षट्कोणे पूर्वोर्ध्वाङ्गान्तं षट्त्रिंशद्भस्मीन्
भावयेत् । ५ हं हृदयानन्दनाथ कौलिनीपराम्बा हं ५ श्रीपा० । ५ घं चरानन्दनाथ धात्रीपराम्बा घं
५ श्री० । ५ भां भवानन्दनाथ विभ्रात्मिकापराम्बा भां ५ श्री० । ५ मं भवानन्दनाथ योगिनीपराम्बा

मं ५ श्री० । ५ मं महानन्दनाथ ब्रह्मपराय्वा मं ५ श्री० । ५ सं सर्वानन्दनाथ शाम्भर्वपराय्वा सं ५ श्री० । (६) इति पूर्वकोणे ॥ ५ द्रं द्रव्यानन्दनाथ कालिकापराय्वा द्रं ५ श्री० । ५ रं रमानन्दनाथ दुष्ट-
चाण्डालीपराय्वा रं ५ श्री० । ५ मे मोहानन्दनाथ अधोरापराय्वा मे ५ श्री० । ५ मं मनोभवानन्द-
नाथ हेलापराय्वा मे ५ श्री० । ५ सं संकानन्दनाथ महारक्षापराय्वा सं ५ श्री० । ५ जं ज्ञानानन्दनाथ
कुञ्जिकापराय्वा जं ५ श्री० । (६) इत्याग्नेयकोणे ॥ ५ खं खेटानन्दनाथ डाकिनीपराय्वा खं ५ श्री० ।
५ ज्वं ज्वालानन्दनाथ राकिणीपराय्वा ज्वं ५ श्री० । ५ मं महाकुशानन्दनाथ लाकिनीपराय्वा मं ५ श्री० ।
५ शं धेयोज्वालानन्दनाथ काकिनीपराय्वा शं ५ श्री० । ५ तं तेजस्वानन्दनाथ शाकिनीपराय्वा तं ५
श्री० । ५ मं मूर्धानन्दनाथ हाकिनीपराय्वा मं ५ श्री० । (६) इति नैऋत्यकोणे ॥ ५ वं वायव्यानन्दनाथ
पद्मापराय्वा वं ५ श्री० । ५ कुं कुलानन्दनाथ सिंहापराय्वा कुं ५ श्री० । ५ सं संहारानन्दनाथ कुला-
म्बिकापराय्वा सं ५ श्री० । ५ वं विश्वम्भरानन्दनाथ कामापराय्वा वं ५ श्री० । ५ कं कौटिकानन्द-
नाथ कूर्ममातापराय्वा कं ५ श्री० । ५ गं गालवानन्दनाथ कंकालीपराय्वा गं ५ श्री० । (६) इति पश्चिमकोणे ॥
५ धं द्योमानन्दनाथ द्योमापराय्वा धं ५ श्री० । ५ शं श्वासानन्दनाथ नावापराय्वा शं ५ श्री० । ५
खं खेचरानन्दनाथ महिमापराय्वा खं ५ श्री० । ५ वं बहुलानन्दनाथ महामायोपराय्वा वं ५ श्री० । ५
हां हानानन्दनाथ कुण्डलीपराय्वा हां ५ श्री० । ५ वं विश्वानन्दनाथ उम्मणीपराय्वा वं ५ श्री० । (६)
इति वायव्यकोणे ॥ ५ आं आज्ञानन्दनाथ ईन्धिकापराय्वा आं ५ श्री० । ५ मं मदनानन्दनाथ दोषिका-
पराय्वा मं ५ श्री० । ५ यं यशानन्दनाथ रेखिकापराय्वा यं ५ श्री० । ५ शं शंखोदयानन्दनाथ मोखि-
कापराय्वा शं ५ श्री० । ५ वं वरानन्दनाथ खिलिपराय्वा वं ५ श्री० । ५ पं परानन्दनाथ परापरा-
य्वा पं ५ श्री० । (६) इतीशानकोणे ॥ अथ रश्मिध्यानम्—

शुक्लं रक्तं श्यामलं च धूम्रमं च रविप्रभम् । पट्कं स्फटिकसङ्काशं पट्कं पट्कं क्रमेण तु ॥ १ ॥

वराभययुताः सर्वा नाभसक्रमदेवताः । नत्वा स्तुत्वा मनुं जप्त्वा नाभसक्रममाचरेत् ॥ २ ॥

इति विश्वेश्वरक्रमः । इत्थं हंसरक्तामित्यादिनाङ्गन्यासः ।

कूटं हंसेश्वरस्याथ धूम्रमं हृदि भावयेत् । तदुद्भवं तथा देवमात्मानं परिभावयेत् ॥ १ ॥

ध्यानं विश्वेश्वरवत् । पुनर्गुरुक्रमम् । शिरसि पट्कोले पूर्वावीशान्तं सप्तविंशतिरश्मीन् भावयेत् ।

५ समयकं ज्योतिर्वरानन्दनाथ भद्रापराय्वा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं कूर्मानन्दनाथ भागवीपराय्वा

समयकं ५ श्री० । ५ समयकं मेघानन्दनाथ केशापराय्वा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं मीनानन्दनाथ

मल्लीपराय्वा समयकं ५ श्री० । (४) इति पूर्वकोणे ॥ ५ वमयकं ज्ञानानन्दनाथ विमलापराय्वा वमयकं

५ श्री० । ५ वमयकं महानन्दनाथ शाम्भरीपराय्वा वमयकं ५ श्री० । ५ वमयकं तीमानन्दनाथ लीलाप-

राय्वा वमयकं ५ श्री० । ५ वमयकं म्रियानन्दनाथ कुमुन्दापराय्वा वमयकं ५ श्री० । ५ वमयकं कौलि-

१ 'मं प्रभावा' क. पाठः । २ 'लीला' क. पाठः । ३ 'मोहिनी' क. पाठः । ४ 'शुक्ला' ग. पाठः । ५ 'पं परा' क. पाठः । ६ 'इत्थं हंस' क. पाठः । ७ 'शुक्ला' क. पाठः ।

कामानन्दनाथ कामराजपराम्बा समयकं ५ श्री० । (५) इत्यग्निकोले ॥ ५ समयकं कामरानन्दनाथ हाकिनी-
पराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं रामरानन्दनाथ राकिणीपराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं लाम-
रानन्दनाथ लाकिनीपराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं कामरानन्दनाथ काकिनीपराम्बा समयकं ५
श्री० । ५ समयकं सामरानन्दनाथ शाकिनीपराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं हामरानन्दनाथ हाकि-
नीपराम्बा समयकं ५ श्री० । (६) इति नैऋत्यकोले ॥ ५ समयकं आधारेणानन्दनाथ रक्षापराम्बा समयकं
५ श्री० । ५ समयकं चक्रेशानन्दनाथ विन्दुपराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं कुरङ्गीशानन्दनाथ
कुलापराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं समुद्रेशानन्दनाथ कुम्भिकापराम्बा समयकं ५ श्री० । (४) इति
पश्चिमकोले ॥ ५ समयकं हृदयेशानन्दनाथ कमलापराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं गिरिशानन्दनाथ
कुटिकदीधितिकापराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं शिखेशानन्दनाथ कर्पुरापराम्बा समयकं ५ श्री० ।
५ समयकं वर्माशानन्दनाथ बहुरूपापराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं आग्नेशानन्दनाथ महत्तारीपराम्बा
समयकं ५ श्री० । (५) इति वायव्यकोले ॥ ५ समयकं परगुर्वानन्दनाथ मङ्गलापराम्बा समयकं ५ श्री० ।
५ समयकं पराधिकारगुर्वानन्दनाथ कौसलीपराम्बा समयकं ५ श्री० । ५ समयकं पूज्यगुर्वानन्दनाथ सैमा-
नीपराम्बा समयकं ५ श्री० । (३) इतीशानकोले रश्मिप्रथमं पूजयेत् ॥ अथ रश्मिध्यानम्—

पीतं चतुष्कं श्यामं तु पञ्चकं रक्तसन्निभम् । पदकं चतुष्कं श्यामं तु धूम्रमं पञ्चकं पुनः ॥ १ ॥

चन्द्रप्रभं त्रिकं सर्वे वाल्म्यसमप्रभाः । वरदाभयहस्ताश्च मदधूर्धितलोचनाः ॥ २ ॥

नत्वा स्तुत्वा मनुं जप्त्वा वायव्यक्रममाचरेत् । ..... ॥

पुनर्गुह्यक्रममिति हंसेश्वरक्रमः ॥ अथ संवर्तकेश्वरक्रमः । ध्यानम्—

कूटं * सप्तमकं ध्यात्वा संवर्तेशस्य सादरात् । उदयार्कसमप्रख्यं स्वाधिष्ठाने तदुद्भवम् ॥ १ ॥

देवं विभावयेत् पश्चात् सम्यक् सूत्रोक्तमार्गतः । भिन्ननीलाञ्जनप्रख्यं तिथिनेत्रं दशाक्षिप्रकम् ॥ २ ॥

लसदङ्गाकरालास्यं वर्करोर्ध्वशिरोरुहम् । द्विरष्टवर्षदेशीयं रत्नसर्पास्त्रिचर्चितम् ॥ ३ ॥

यावद्भूषणसंयुक्तमेकपादकजास्त्रितम् । पञ्चासनासने वक्षिणाभिषङ्गाङ्गुलीयकम् † ॥ ४ ॥

शृणुमालाचर्चिताङ्गं गन्धादिकुसुमाश्रितम् । आभालिवद्दक्षटार*कटिकाञ्जीपदाश्रितम् ॥ ५ ॥

अस्य दक्षिणदोर्दण्डे शस्त्राणि विविधानि च । शूलं चक्रं ध्वजं दानं दध्नामे परं शृणु ॥ ६ ॥

पारिजातं जाप्यमालां पुस्तकं चाभयं त्रिषे । शेषाभ्यां चैव बाहुभ्यां ब्रह्मचर्मविदारणैः ॥ ७ ॥

ततो रक्तनिभं श्लोकं (कूटं) तुरीयं योनिमध्यतः । ध्यात्वा तद्भस्मसंभूतं देवीरूपमनन्यधीः ॥ ८ ॥

स्वात्मानं मूलसूत्रोक्तक्रमात् सम्यग् विभावयेत् । सहस्रभेदसंभिन्ना नित्येयं श्रीमहाचितिः ॥ ९ ॥

तेभ्यः सारतरा मूर्तिः समयाख्या निमद्यते । अतसीपुष्पसङ्काशशरीरांशुधरा चितिः ॥ १० ॥

दशास्या वा षडास्या वा विंशत्यास्या शतोन्मुखी । सहस्ररश्मिसंघातसंपूर्णस्फुरदीवशा ॥ ११ ॥

* 'अमृत' क. पाठः । २ 'रमा' क. पाठः । * 'प्राप्ति' । ३ 'इत्येति' चतुर्थम् । † वक्षिणरूपनाभिपद्मास-
पादाङ्गुलीयकमित्यर्थः । ४ करसंघातः । ५ ब्रह्मचक्रं तदङ्गं चेत्यर्थः ।

शूलकार्ध चापशरखड्गवरधरा चितिः । सृष्टिपाशचक्रशंखगदारवविभूषितो ॥ १२ ॥

द्विगुणमरुतमन्त्रायुष्यशुद्धीशूलपाणिनी । शक्तिशयलसत्कुन्तसर्पजाप्यार्ध(रुय)धारिणी ॥ १३ ॥

इति ध्यानम् ॥ अथ संवत्तेश्वरन्यासः—५ हं व्योमागन्धनाथ रजनीपराभ्या हं ५ करतलाभ्यां नमः ।

५ सं जिवानन्दनाथ चित्तिपराय्या सं ५ करपृष्ठाभ्यां नमः । ५ सं सद्गुरुरानन्दनाथ कोधिनीपराय्या सं

५ अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ५ मं बुद्ध्यनन्दमाद्य कुलवागीश्वरीपराम्वा मं ५ तर्जनीभ्यां नमः । ५ तं श्रृङ्गभ्या-

मन्दनाथ मातृकापराभ्यां सं ५ मध्यमाभ्यां नमः । ५ सं अमृतानन्दनाथ देवद्वरीपराभ्यां सं ५ अनामि-

काभ्यां नमः । २ यं स्रवलाजन्मनाथ खलापराभ्या यं ३ कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ४ रं दीक्षानन्मनाथ उवालि-

नीपराम्बा रं ॐ करपृष्ठाभ्यां नमः । ॐ प्रकृतीशान्धनाय प्रकृतीपराम्बा ॐ करतलाभ्यां नमः । इति

करभ्यासः ॥ ५ हंसं विशुद्धामन्दनाथ शंसिनीपरम्बा हंसं ३ हृदयाय नमः । ५ तमं प्राणानन्दनाथ

योगीश्वरीपराम्बा संमं ५ शिरसे स्वाहा । ५ त्वं हानामभ्दनाय विन्दुपराम्बा त्वं ५ शिकारी बबह ।

५ यंरं व्यापकानन्दनाथ इन्धिकापराम्बा यंरं ५ कवचाय हुं । ५ ऊं विस्तारानन्दनाथ विस्तारापराम्बा ऊं

५ नेत्रत्रयाय शौचम् । ५ अन्नः शूरानन्दनाथ प्रीतवतीपराश्रवा अन्नः ५ अस्त्राय फट् । इत्यङ्गन्यासः ॥

५ हंसं कालवक्त्रानन्दनाथ योगीश्वरीपराम्बा सहं ५ पश्चिमवक्त्राय नमः । ५ खंमं रौद्रवक्त्रानन्दनाथ

संज्ञादिणीपराम्बा भंसे ५ उत्तरवक्त्राथ भमः । ५ संज्ञं विश्वप्रसमानम्नाथ दहनीपराम्बा संज्ञं ५ वशि.

शिवशक्त्याय नमः । ५० येनं प्रकाशानन्दनाथ ज्योतिष्पराम्भा रंभं ५० पूर्ववक्त्राय नमः । ५० ॐ हर्षानन्दना-

॥ अमृतवाहिनीपराम्बा ऊं ५ ऊर्ध्ववक्त्राय नमः । ५ अंशः परानन्दनाथ परापराम्बा अःअं ५ पराप-

रघुपत्न्याय नमः । इति वक्त्रभ्यासः ॥ अथ करभ्यासः—१ ऐं नित्ये भगवति हस्तकर्म कलेभरि १ कनि-

प्रिकाभ्यां नमः । ५ हाहाहोहाहाहोहोहोहो रुजगुणमे ५ जनामिकाभ्यां नमः । ६ नासांजाभीकड हकी के

अथोरमणि कञ्जिकायै ॥ मध्यमाभ्यां० ॥ १० ॥ आर्सेनो धारे अघोरे ॥ तर्जनीभ्यां० ॥ ११ ॥ यंत्रतंत्रं ॥

ॐ किकिकिणि मराकिकिकिणि विभो ॐ कलमकलमपाशां नमः । मयिमेव कलमपाश-

न्यायः = मम सिद्धे आवादि परिग्रहकभावः तस्य । प्रमाणम् । कथं न्यायः ।

[illegible][illegible]

हस्तौ ऋ ५ वायव्यधनत्राय नमः । ५ अधारमुनि कुन्तिकाय ५ नक्षत्रस्यधनत्राय नमः । ५ झाङ्गा ५

इशानवक्त्राय नमः । ५ धारे अधारे ५ आग्रयवक्त्राय नमः । ५ यरलवहसे ५ ऊर्ध्ववक्त्राय नमः ।

५. किण्विकिण्वि महाकाण्डाकाण्डे षष्ठे ५. परापरवक्त्राव नमः । इति महाशक्तिम्यासः ॥ शिरसि षट्कोणे

नैऋत्याद्याग्न्याम्समकाशशस्मान् भावयत् । ५ सहस्रा परापरानन्दनाथ शरदोश्चरापराशरा सहस्रा ५ ।

५ सहस्रा परामन्द्नाथ शुद्धकालिकापराम्बा सहस्रा ५ । ५ सहस्रा अपरामन्द्नाथ सवतीपराम्बा सहस्रा

५ । ५ सहा परमानन्दनाथ उज्जुष्मापराम्बा सहा ५ । ५ सहसा पात्रकानन्दनाथ नल्लकुम्भकापराम्बा

॥ (४) इति नेत्रमन्त्रकोशे ॥ ५ सहस्रं अघोरानन्दनाथ गन्धापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं जामरा-
नन्दनाथ रसापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं ललितानन्दनाथ रूपापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं स्वच्छा-
नन्दनाथ स्पर्शापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं भूतेश्वरानन्दनाथ शब्दापराम्बा सहस्रं ५ श्री० । (५) इति
पञ्चमकोशे ॥ ५ सहस्रं आनन्दानन्दनाथ डाकिनीपराम्बा सहस्रं ५ श्री० । ५ सहस्रं आलस्यानन्दनाथ रत्न-
डाकिनीपराम्बा सहस्रं ५ श्री० । ५ सहस्रं ब्रह्मानन्दनाथ चक्रडाकिनीपराम्बा सहस्रं ५ श्री० । ५ सहस्रं योग्या-
नन्दनाथ पद्मडाकिनीपराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं अतीतानन्दनाथ कुम्भडाकिनीपराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं पादे-
श्वरानन्दनाथ प्रचण्डडाकिनीपराम्बा सहस्रं ५ । (६) इति वायव्यकोशे ॥ ५ सहस्रं योगेश्वरानन्दनाथ प्रच-
ण्डपराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं पीठेश्वरानन्दनाथ कौलिनीपराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं कुलकौलेश्वरानन्द-
नाथ पावनीपराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं कुम्भेश्वरानन्दनाथ महासमयापराम्बा सहस्रं ५ । (४) इतीशानकोशे ॥
५ सहस्रं श्रीकण्ठानन्दनाथ कामापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं अमृतानन्दनाथ वरिकापराम्बा सहस्रं ५ । ५
सहस्रं शङ्करानन्दनाथ ज्वालापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं पिङ्गलानन्दनाथ क्लोरावापराम्बा सहस्रं । ५ सदा-
स्यानन्दनाथ नगापराम्बा सहस्रं ५ । (५) इति पूर्वकोशे ॥ ५ सहस्रं कालगुर्वानन्दनाथ परापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं
सिद्धगुर्वानन्दनाथ शान्त्यतीतापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं राजगुर्वानन्दनाथ शक्तिपराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं
शिवगुर्वानन्दनाथ विद्यापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं मैत्राकगुर्वानन्दनाथ प्रतिष्ठापराम्बा सहस्रं ५ । ५ सहस्रं
समयगुर्वानन्दनाथ निवृत्तिपराम्बा सहस्रं ५ । (६) इत्यग्निकोशे ॥

पञ्चकायाः क्रमात् पीतश्यामकुण्डलाकृशप्रभाः । शुक्रस्फटिकवर्णाभा वरदाभयसंयुताः ॥ १४ ॥
कार्पादाकारिताः सर्वा निराकारा निरामयाः । पञ्चकं पञ्चकं षट्कं चतुष्कं पञ्चकं पुनः ॥ १५ ॥
षट्कमिति क्रमाग्निनास्तैजसक्रमरश्मयः । नत्वा स्तुत्वा मनुं जप्त्वा तैजसक्रममाचरेत् ॥ १६ ॥
पुनर्गुणक्रमः ॥ इति संवर्तकेश्वरः ॥

अथ द्वीपेश्वरक्रमः । ध्यानम्—

कूर्टं * द्वीपेश्वरस्याथ मणिपूरे सितप्रभम् । ध्यात्वा तद्गुरुं देवमात्मानं परिभाषयेत् ॥ १ ॥
श्यामवर्णो दशभुजो पञ्चकाम्बकचर्चितः । दंष्ट्राकरालवदनो भैरवाभरणो विभुः ॥ २ ॥
महाशवासनस्थोऽयं मातृमण्डलमध्यमः । सर्वतश्चेश्वरः श्रीमान् सर्वाभमनुपूजितः ॥ ३ ॥
शूलं खड्गं तथा चक्रमकुशं वरदं तथा । विभ्रद् दक्षे तथा वामे खट्वाङ्गं परशुं तथा ॥ ४ ॥
गदां पाशं चाभयारूपां बाहुभ्यां गजचर्मकम् । द्वीपेश्वरं विमान्याथ ततस्तुर्पाशरं करेत् ॥ ५ ॥
देवीं च देववर्णाभां स्थितां च शयनोपरि । शङ्खचक्रगदापद्मशूलं पाशं वरामये ॥ ६ ॥
वधतीमिति शेषः । इति ध्यानम् ॥ आ इत्यादि ईसां इकीं ये इत्याद्यङ्ग्यासं विधाय, शिरसि षट्कोशे ईशानादि-
वायव्यान्तं चर्चिशक्तिरश्मीन् भाषयेत् । ५ सं सद्यानन्दनाथ आयापराम्बा सं ५ । ५ सं वामानन्दनाथ श्रीप-
राम्बा सं ५ । ५ सं अघोरानन्दनाथ पद्मापराम्बा सं ५ । ५ सं तत्पुङ्गवानन्दनाथ अम्बिकापराम्बा सं
५ । (४) इतीशानकोशे ॥ ५ सं अमृतानन्दनाथ निवृत्तिपराम्बा सं ५ । ५ सं अनाथानन्दनाथ प्रतिष्ठाप-

राम्या वं ५ धी० । ५ वं अनाश्रितानन्दनाथ विद्यापराम्या वं ५ धी० । ५ वं अविन्यानन्दनाथ शान्त-
पराम्या वं ५ । (४) इति पूर्वकोणे ॥ ५ रं शम्बरानन्दनाथ शान्त्यतीतापराम्या रं ५ । ५ रं तीव्रानन्द-
नाथ गङ्गापराम्या रं ५ । ५ रं मखिवाहानन्दनाथ सरस्वतीपराम्या रं ५ । ५ रं अम्बुवाहानन्दनाथ कम-
लापराम्या रं ५ । ५ रं जालेश्वरानन्दनाथ यमुनापराम्या रं ५ । ५ रं तजोधीशानन्दनाथ पार्थतीपराम्या
रं ५ । (६) इत्यग्निकोणे ॥ ५ यं विद्यावागीश्वरानन्दनाथ त्रिपापराम्या यं ५ । ५ यं अनुविद्येश्वरानन्द-
नाथ सुकमलापराम्या यं ५ । ५ यं उमागङ्गेश्वरानन्दनाथ मम्मथापराम्या यं ५ धी० । ५ यं कृष्णेश्वर-
नन्दनाथ श्रीपराम्या यं ५ धी० । (४) इति नैऋत्यकोणे ॥ ५ हं श्रीकण्ठानन्दनाथ सयापराम्या हं ५
धी० । ५ हं अनन्तानन्दनाथ वसन्तापराम्या ॥ ५ । ५ ॥ शङ्करानन्दनाथ रत्नमेखलापराम्या हं ५ । ५
हं पिङ्गलानन्दनाथ यशोवतीपराम्या हं ५ । ५ हं सदाश्यानन्दनाथ कुम्भिकापराम्या हं ५ । (५) इति
पश्चिमकोणे ॥ ५ ॥ सर्वदेवेशानन्दनाथ वामापराम्या सं ५ । ५ सं परमदिव्याघानन्दनाथ ज्येष्ठापराम्या
॥ ५ । ५ सं पीठेश्वरानन्दनाथ रौद्रीपराम्या सं ५ । (३) इति वायव्यकोणे ॥

पीतं श्यामं रक्तकृष्णं शुक्रं भास्करसन्निभम् । चतुष्कं च चतुष्कं च पट्टं भूयश्चतुष्ककम् ॥ ७ ॥
पञ्चकं त्रिकमित्येव भिक्षा जलमरीचयः । नत्वा स्तुता मनुं जप्त्वा क्षथाप्य-क्रममाचरेत् ॥ ८ ॥
पुनर्गुरुक्रमः । इति ह्रीपेश्वरक्रमः ॥

अथ पार्थिवक्रमस्तत्र न्यासः । ५ हंसं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ५ हंसं तर्जनीभ्यां नमः । ५ हंसं मध्य-
माभ्यां नमः । ५ यंरं अनामिकाभ्यां नमः । ५ ऊं कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ५ अंगः करतलकरपृष्ठाभ्यां
नमः । एभिरेव हृदयाद्यङ्गन्यासः ॥ ५ हस्तकर्मां नमो भगवति कमलायै हस्तकर्मां ५ कनिष्ठिकाभ्यां नमः ।
५ हस्तकर्मां कुम्भिकार्यै कुलदीपिकार्यै हस्तकर्मां ५ अनामिकाभ्यां नमः । ५ हस्तकर्मां हांहंहीं रुमणमे
वर्धरायै हस्तकर्मां ५ मध्यमाभ्यां नमः । ५ हस्तकर्मां अघोरमुनि बहुरूपार्यै हस्तकर्मां ५ तर्जनीभ्यां नमः ।
५ हस्तकर्मां छांछूंछूं महालोरायै हस्तकर्मां ५ अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ५ हस्तकर्मां किण्णिकित्ति विष्णे कोकलायै
हस्तकर्मां ५ करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । एवमेव हृदयादिन्यासः ॥ तथा वक्त्रन्यासः । अथ ध्यानम्—

विभाव्यं देवकूटं तु मूलाधारेऽरुणप्रभम् । तदुद्भवं तथा देवमात्मानं परिभावयेत् ॥ १ ॥

संवर्तेश्वरतुल्यस्तु देवो ललितविग्रहः । ..... ॥

संवर्तेश्वरप्रथमध्यानम् । अथ शक्तिध्यानम्—

नीलाञ्जनचयप्रख्यां कुञ्जरूपां महोदरीम् । पद्मकां द्वादशभुजां रत्नसर्पासिचर्चिताम् ॥ २ ॥

गुण्डमालाधरां रौद्रीं दंष्ट्राकालानलाननाम् । अष्टादशाम्बकां देवीं बर्बरोर्ध्वशिरोरुहाम् ॥ ३ ॥

व्याघ्रचर्मपरीधानां सिंहचर्मोत्तरच्युदाम् । दिव्वाभरत्नभूषाङ्गीं ध्यायेदद्वाहृहासिनीम् ॥ ४ ॥

अस्याः पीतमाद्यवक्तुचरं सोमसन्निभम् । दक्षिणं कुम्भवर्षं च यत्प्राग् दर्शितमम्बिके ॥ ५ ॥

पूर्ववक्त्रं भवेद्गङ्गमीशानं स्फटिकोपमम् । सदस्यस्यसङ्काशमूर्ध्ववक्त्रं महाचितेः ॥ ६ ॥

दंष्ट्रा हगलान्यखिलवक्त्राण्युक्ताणि शम्भुना । त्रिशूलचक्रवज्राणि अक्षुण्णं शरकर्तरीः ॥ ७ ॥

दक्षिणे वामतो देवी नीलोत्पलशताकर(नच्छद)म् । अन्यत्समुद्दसद्वाङ्गं घण्टापुस्तधनुस्तथा ॥ ८ ॥

कपालं वामके हस्ते सिंहासनभवासनम् । ..... ॥

इति ध्यात्वा, पार्थिवशाम्भवेनाङ्गम्यासं विधाय शिरसि वट्कोले पश्चिमादिनिर्ऋत्यन्तमहाविंशतिरश्मीन् भावयेत् । १ लमयकं उक्थानमहापीठ उक्थेश्वरानन्दनाथ उक्थेश्वरीपराम्बा लमयकं १ श्री० । २ वमयकं जालन्धरमहापीठ जालेश्वरानन्दनाथ जालेश्वरीपराम्बा वमयकं १ । ३ रमयकं पूर्णगिरिमहापीठ पूर्णगिरि-जानन्दनाथ पूर्णेश्वरीपराम्बा रमयकं १ । ४ मयकं कामेश्वरमहापीठ कामेश्वरानन्दनाथ कामेश्वरीपरा-म्बा मयकं १ । (५) इति पश्चिमकोले ॥ १ म्लं श्रीकण्ठानन्दनाथ गगनापराम्बा म्लं १ । २ म्लं अन-न्तानन्दनाथ स्वर्गापराम्बा म्लं १ । ३ म्लं शङ्करानन्दनाथ मर्त्यापराम्बा म्लं १ । ४ म्लं पिङ्गलानन्दनाथ पातालापराम्बा म्लं १ । ५ म्लं सद्योजानन्दनाथ नागापराम्बा म्लं १ । ६ (५) इति दायव्यकोले ॥ १ डमयकं आनन्दानन्दनाथ हाकिनीपराम्बा डमयकं १ । २ रमयकं आवहयानन्दनाथ राकिणीपराम्बा रमयकं १ । ३ लमयकं पूजानन्दनाथ लाकिनीपराम्बा लमयकं १ । ४ कमयकं योगानन्दनाथ काकि-नीपराम्बा कमयकं १ । ५ शमयकं अतीतानन्दनाथ शाकिनीपराम्बा शमयकं १ । ६ हमयकं पादानन्द-नाथ हाकिनीपराम्बा हमयकं १ । ७ (६) इति शानकोले ॥ १ लं आधारेणानन्दनाथ रक्तापराम्बा लं १ । २ लं शकेशानन्दनाथ बलिङ्कापराम्बा लं १ । ३ रं कुरङ्गेशानन्दनाथ करालापराम्बा रं १ । ४ यं मङ्गेशा-नन्दनाथ महोद्बुध्वापराम्बा यं १ । (५) इति पूर्वकोले ॥ १ गं अनादिविमलानन्दनाथ शायरीपराम्बा गं १ । २ सं सर्वविमलानन्दनाथ पुनन्दिनीपराम्बा सं १ । ३ यं योगविमलानन्दनाथ शायरीपराम्बा यं १ । ४ यं सिद्धविमलानन्दनाथ पराशिकापराम्बा यं १ । ५ नं समवविमलानन्दनाथ कुलिकापराम्बा नं १ । (५) इत्यग्निकोले ॥ १ लमयकं मित्रेशानन्दनाथ कुम्भिकापराम्बा लमयकं १ श्री० । २ वमयकं उद्दीशान-न्दनाथ लक्ष्मीपराम्बा वमयकं १ । ३ रमयकं बह्मीशानन्दनाथ कुंलेश्वरीपराम्बा रमयकं १ । ४ यमयकं धर्यामन्दनाथ कुलकौलेश्वरीपराम्बा यमयकं १ । (५) इति नैऋत्यकोले ॥ अथ ध्यानम्—

पीतं रयामं कृष्णरक्तं शुक्रं भास्करसन्निभम् । चतुष्काद्याः क्रमात्सर्वे वरदामयसंयुताः ॥ १ ॥

चतुष्कं पञ्चकं षड्कं चतुष्कं पञ्चकं पुनः । चतुष्कमिति संभिन्नाः क्रमात् पार्थिवरश्मयः ॥ २ ॥

पुनर्वेदेव्यौ त्रिधा संपूज्य, पुनर्गुह्यकमं गत्वा स्तुत्वा मनुं च जप्त्वा पार्थिवक्रममाचरेत् । इति नवात्मेश्वरक्रमः ॥ अथायुधपूजा—“आयुधानि यजेत् पञ्चात् करानेषु च मन्त्रवित् ।” १ इह ब्रह्म-कपालाय इह १ नमः । एवं १ सं त्रिशूलाय सं० १ । सं वक्त्राय सं । मं ध्वजाय मं । लं वराय लं । वं ब्रह्मपादाय वं । यं पारिमहमसूनाय यं । रं आप्यमात्राय रं । उं पुस्तकाय उं । अं अभयाय अं । श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः सर्वज्ञ । मानसादिपृथिव्यस्तं रश्मीन् भावयेत् पुनः

स्त्रियस्तथा क्रमादानन्दनाथेति पराम्बेत्याद्युदीरिताः । श्रीपादुकां तर्पयामि नमो धेदुः, अर्चयेद्वर्चकेन्द्रः पूजयामीति, निर्वाणगुरुसंप्रदायमवलम्ब्य कल्पिते ललिनेश्वरचिरचिते शिवपङ्क्त्यार्चने ।

श्रीनाथादिमुखाभोजात् पारम्पर्ययुतं जपेत् । उपादिष्टं मन्त्रजातमूर्ध्वाभ्यामादिगोचरम् ॥ १ ॥

तत् सर्वमस्मिन् समये पीठपूजादिकं विना । पारम्पर्यगुरुनाथमूलविद्याङ्गसन्ततिः ॥ २ ॥

अङ्गपूजासमर्चान्ते बहिः पूजां तु बाह्यतः । नवात्ममण्डले तत्र महापूर्वरमशानके ॥ ३ ॥

अनेककोटियोगीन्द्रयोगिनीमैरवादिभिः । सेव्यमाने द्वारपेन्द्रविधिब्रह्माग्निमूर्तिभिः ॥ ४ ॥

त्रिभिर्निशाटनार्थं पालकैर्द्वारमण्डले । प्रयागारूढे शुचिचेत्रे सदृग्ज्योतिष्मतीयुते ॥ ५ ॥

परापरमहापीठं संश्रितं श्रीनवात्मकम् । देवेशमर्चयेद् देवं गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ६ ॥

श्रीमहार्थं तथान्यं च श्रीविद्यादिक्रमेण च । एतत्सर्वं समानं स्याच्छ्रीशम्भोस्तु नवात्मकम् ॥ ७ ॥

धूपदीपौ प्रदर्शयन् बहुस्वजनसंयुतम् । नैवेद्यं पङ्क्तोपेतं पुरतः स्थाप्य देशिकः ॥ ८ ॥

अक्षपूर्येश्वरीन्यासं ध्यानं कुर्याद्यजेत् पुनः । ..... ॥

ह्रीं भुवनाय नमः । ओं कमलायै नमः । क्लीं सुभगायै नमः । ॐ पराविद्यायै नमः । मूलाधारहृद्भ्यः मध्यप्रक्षरन्ध्रेषु विन्यसेत् ।

मक्षरन्ध्रादिब्राह्म्यादिन्यासं कुर्यात् स्वदेहके । नैवेद्यं भावयेत् पद्मे वसुध्रे सकलिके ॥ १ ॥

त्रिकोणं चाथ तन्मध्ये परदेवीं विभावयेत् । भुवनाद्यास्तथा कोशेष्वथ दक्षेतरेषु च ॥ २ ॥

ब्राह्म्याद्याक्षाष्टपत्रेषु न्यासवत् सर्वमर्चयेत् । नैवेद्यं सपरिवाराया देवदेव्योः समर्पयेत् ॥ ३ ॥

सौभाग्यदेवतायास्तु स्वनैवेद्यं समर्चयेत् । ..... ॥

तदीयवलिं वृत्तचतुरस्रमण्डले, व्यापकमण्डलाय नम इत्यभ्यर्च्य, ॐ ह्रीं सर्वविघ्नहृद्भ्यः सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहा, अनेन वलिं इत्या गणहृत्पादिराजोपचारान् । “तत्त्वत्रयविशुद्धात्मा स्वीकुर्याद्विधिपूर्वकम्” ॥ १ ॥ १ ह्रीं अघोरे ह्रींसः १ अमृतस्य शोधयामि स्वाहा । १ ह्रीं परमघोरे हुं घोरकूपे ह्रीं घोरमुखि श्रीम-
भीषणे वमपिब हेरुहः १ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं विद्यास्य शोधयामि स्वाहा । १ सर्वतत्त्वसमष्टिर्लेख (शिव)
तत्त्वं शोधयामि स्वाहा ।

तत्त्वत्रयविशुद्धात्मा पूर्णपात्रत्रयं पुनः । गुरुमैरवशक्तिभ्यो निवेद्याथ स्वयं पुनः ॥ १ ॥

स्वकीयानाहुतान्यांश्च पूजयेच्च यथानिधि । ..... ॥

इति सृष्टिपूजा ॥

अथ संहारपूजार्थं श्रीनाथं पूजयेत् त्रिशः । तदनुज्ञामवाप्त्वाथ पूर्ववत् पार्थिवादितः ॥ १ ॥

मानसान्तं क्रमान् कृत्वा तत्तत्क्रमफलं लभेत् । आज्ञाद्याधारपद्मेषु चतुष्कादिकमार्चनम् ॥ २ ॥

तत्तत्स्थानेषु संपूज्य यतः पञ्चक्रमात्ततः । अर्चयेदुक्रमार्गेण श्रीगुरोरुपदेशतः ॥ ३ ॥

चूलीमूले परशम्भुः शम्भवी योनिमध्यतः । षोडशान्ते परा पूज्या भा पूज्या चूलिमूलके ॥ ४ ॥

चिरमनामस्मिन्देशे महा नामितले स्मृता । कन्दे चेच्छा मंदे सृष्टिः स्थितिर्मंदसि संस्थिता ॥ ५ ॥
 निगंधा नासिकाग्रे तु मुक्तिं शूलपथे श्रयेत् । ज्ञाना पृष्ठाग्रके पूज्या सती योनिविले स्मृता ॥ ६ ॥
 ज्वसती लम्बिकामूले सदसती नसाश्रये । क्रियां च लिङ्गभूले तु अण्डे आत्मावती श्रयेत् ॥ ७ ॥
 लिङ्गाधो विषयेच्छा ■ गोचरी चर्ममालके । लोका नेत्रान्तरे वेदा संचिन्त्योदरमध्यतः ॥ ८ ॥
 कुण्डली नाभिभूले तु सौम्यशुष्मखाविले (१) । जीववायुप्राणमूत्रास्पदकोदण्डमध्यतः ॥ ९ ॥
 मातृका कर्णिकामूत्रे जिह्वायां स्यादनामिका । वर्णावती च जिह्वाग्रे स्वरवर्णाश्च तालुके ॥ १० ॥
 वर्गजा ओष्ठयोः पूज्याः संयोगा दन्ततालुके । कण्ठोर्ध्वे मन्दरवती नित्यं पूज्या प्रकीर्तिता ॥ ११ ॥
 ततः परं वामभागे मण्डलं चतुरस्रकम् । ..... ॥

चतुर्दशपदं विभान्य ,

तन्मध्ये चिन्तयेद् देवीं ललितां श्यामचिग्रहाम् । कराभ्यां दक्षवामाभ्यां पद्मं नीलोत्पलं तथा ॥ १२ ॥
 विभ्राणां कुलचण्डं च ध्यात्वात्तनेन प्रपूजयेत् । ..... ॥

५ श्रीं कुलचण्डाय श्रीं ५, इति ऋण्डवलि दद्यात् ।

तर्पयेन्मूलविद्याभ्यां प्रत्येकं सप्तसप्तधा । श्रीगुरोः पादुकां स्मृता सप्तवारं च तर्पयेत् ॥ १ ॥
 ततः पात्रं समुदृत्य कराभ्यां मस्तकावधि । अहन्तेदन्तयोरेक्यप्रतिपद्या निषेदयेत् ॥ २ ॥
 सर्वावरणमध्यस्थं ब्रह्मरन्ध्रे लयं नयेत् । ..... ॥

मानागोत्रजातिश्रीवर्णाधिकार-भूपदाधिष्ठानाधिकार-एकद्वित्रयद्वादशषोडशपञ्चाशच्चतुरशीतिसिद्धभूतवर्तमा-
 नमविष्यतादिगुरुनाथपादुकाः , इत्यादिस्थाने लयः ।

सर्वं ध्याहृतिसंस्थानो भूदेव्याः शम्भुशक्तयः । ..... ॥

गमो भम मनसि स्थिताय नाभाय यन्कर्मकार्यपराय स्वाहा ।

चरणां पवित्रमित्यादिवेदमागममेव च । शाम्भवं चरणां ध्यात्वा सच्चिदानन्दलक्षणम् ॥ १ ॥
 पवित्रं परमं साक्षात् पुराणं परमामृतम् । येन पूता महात्मानः चणात् संसारसागरात् ॥ २ ॥
 सप्रसीर्य परानन्दं भुञ्जते परशाम्भवम् । तस्मिन्निचितलयं कृत्वा तद्गुणोऽहमिति स्मरन् ॥ ३ ॥
 एतद्रहस्यमत्यन्तं वैदिके शाम्भवेऽपि च । एतद्गुरुमुखाज् ज्ञात्वा न भूयो भुवि जायते ॥ ४ ॥
 आवध्य कमठीमुद्रां पुनर्योगं समभ्यसेत् । इत्यानन्दयतः पूर्वं प्राणबुद्धिलयो भवेत् ॥ ५ ॥

इति श्रीषण्णव्यशाम्भवरश्मिपूजाक्रमः ॥

अथ नवदुर्गाविधानं रुद्रयामले । श्रीरश्मि उवाच ।

अथ वक्ष्ये सुरेशानि नवदुर्गाविधानकम् । यज् ज्ञात्वा साधकः सर्वः षट् कर्माणि प्रसाधयेत् ॥ १ ॥
 शान्तिः पुष्टिस्तथा वरयं भारणोच्चाटकर्मशी । आकर्षणं तथा केचित् षट् कर्माणि नियोजयेत् ॥ २ ॥
 मार्कण्डेयपुराणोक्तं देवीमाहात्म्यमुत्तमम् । मूलमण्डले पुटितं जपन् वाञ्छितमाप्नुयात् ॥ ३ ॥

अत्र मूलमण्डलं प्राग्दुर्गाप्रकरणोक्तवार्त्तिकं श्रीविद्यासंवलितं यथा—पैर्होर्ध्वं कपर्दलक्ष्मीं चासुण्डाद्यै हसकद-

तर्ही विषे सकलर्ही । एवं श्रीविद्यासंवलितनवाखंमन्त्रं देवीमाहात्म्यस्याद्यन्ते संपुटत्वेन संयोज्य देवी-
माहात्म्यं पठेदित्यर्थः । तथा—

शतमादौ शतं चान्ते जपेन्मन्त्रं नवाक्षरम् । चण्डीसप्तशतीत्राप्ये संपुटोऽयमुदाहृतः ॥ ४ ॥

सकामं संपुटं जाप्यं निष्कामं संपुटं विना । आधिनस्य मिने पक्षे तृतीयायामुपक्रमेत् ॥ ५ ॥

आमध्यरात्रं प्रजपेद्भवेरुदयतः क्रमात् । एवं मूलमनुं जप्त्वा ततः सप्तशतीं पठेत् ॥ ६ ॥

मूलमनुं विद्यायुक्तं, पाठोऽपि विद्यायुक्तनवाखंमन्त्रसंपुटितदेवीमाहात्म्यस्य । संपुटक्रमस्तु प्रागुक्तः “शत-
मादौ शतं चान्ते” इत्यादि ज्ञेयम् । तथा—

अष्टम्यन्ते जपेन्नृचं निराहारो जितेन्द्रियः । संपूज्य दिनशो देवीं ततो हौमं समाचरेत् ॥ ७ ॥

अत्र अष्टदिनेषु यथा लक्षं पूर्वं भवेत्तथा जपेदिति ।

दशांशतो भाक्त्युतः पायसः सर्पिषा तिलैः । ब्राह्मणान् भोजयेत् पश्चात् कुमारींश्च प्रभोजयेत् ॥ ८ ॥

इष्टार्थं लभते मन्त्री नात्र कार्या विचारणा । प्रथमं चरितं प्रोक्तं मधुकैटभनाशनम् ॥ ९ ॥

द्वितीयं चरितं प्रोक्तं महिषासुरघातनम् । तृतीयं चरितं शुभनिशुंभहरखं तथा ॥ १० ॥

प्रथमस्य चरित्रस्य मुनिर्ब्रह्मा समीरितः । गायत्रि छन्द आख्यातं महाकाली तु देवता ॥ ११ ॥

वाग्भवं बीजमाख्यातमग्निस्त्वन्महेश्वरि । धर्मार्थे विनिवोगः स्याद्वाग्भीनोक्तं समाचरेत् ॥ १२ ॥

पञ्चमं ध्यातमिति शेषः ।

द्वितीयस्य चरित्रस्य मुनिर्विष्णुर्द्वितीयः । छन्द उष्णिग् महालक्ष्मीदेवताश्च समीरिता ॥ १३ ॥

हस्तेषां बीजमुदितं वायुस्तन्महेश्वरि । विनिवोगोऽर्धसंप्राप्त्यै हस्तेष्वोक्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥

उत्तरस्य चरित्रस्य ऋषी रुद्रः समीरितः । त्रिष्टुप् छन्दो महत्पूर्वा देवताश्च सरस्वती ॥ १५ ॥

बीजं तु कामराजं स्याद्भक्तिस्त्वन्महेश्वरि । कामार्थे विनिवोगः स्यात् कामराजोक्तमाचरेत् ॥ १६ ॥

एवमृष्यादिकं स्मृता प्राग्वद् ध्याता समाहितः । ध्यानपूर्वं पठेत्तर्ही सुस्पष्टपदवर्णकाम् ॥ १७ ॥

एवं यः कुरुते देवि न दुःखं प्राप्नुयात् कश्चित् । धनैर्धान्यैर्यशोभिश्च सुभगैः पुत्रपौत्रकैः ॥ १८ ॥

सयुक्तः सुखिरं जीवेद्विद्यावान् स शतं समाः । प्रथमं चरितं देवि सुष्टिरूपं न संशयः ॥ १९ ॥

द्वितीयं स्थितिरूपं स्यात् तृतीयं स्वरूपकम् । पूर्वोक्तविधिना साध्वि साधकस्तु सुबुद्धिमान् ॥ २० ॥

अत्र सुष्टयस्तता स्थिरयस्तता संहारान्तता । तत्फलानि चाश्रमभेदेन प्राप्यद्बोध्यानि ।

असाध्यं साधयेच्छीघ्रं यदि कार्यं न सिध्यति । पाठमात्रेण सिध्यन्ति नात्र कार्या विचारणा ॥ २१ ॥

देव्यालये शिवागारे पठेद् देवि यजेत् तदा । दीपं दत्त्वा घृतेनैव जपेन दशकेन च ॥ २२ ॥

धूपयेद् गुग्गुलुर्देवीं मनसा चिन्तयन् सदा । दशावृत्त्या सदा नित्यं शुचिर्भूता समाहितः ॥ २३ ॥

अधःशायी हविष्याशी पुरश्चरस्वरूपतः । शतावर्तं जपेदादौ पुरश्चरसिद्धये ॥ २४ ॥

तद्दशांशेन जुहुयान्मूलमन्त्रेण साधकः । नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ॥ २५ ॥

नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रवृत्ताः स ताम् । अनेन वा प्रजुहुयाद् द्रव्यैः प्राक् सप्तदीरितैः ॥ २६ ॥

यत्र वेद्यन् "जयन्ती मङ्गला काली" इति श्लोकरूपमन्त्रेण वा दशांशं जुहुयादिति । अत्र शतचण्डीविधानस्य मूलमन्त्रेण श्लोकरूपमन्त्रेण वा, दशांशहोमस्तु अयुतसंख्याकः । "प्रतिश्लोकेन जुहुयात् पायसं तिल-
नर्पिणा" इति विधौ प्राग्भवत् शतमादौ शतं चान्ते संपुटक्रमेण मूलमन्त्रहोम आवश्यकः । अत्रापि
तर्पणप्राक्प्राणसंतर्पणादिकं पूर्वदशांशेन कृत्वा पुरश्चरणं समाप्य काम्यकर्माणि कुर्यात् ॥ तथा—

अनुलोमैर्वदा जाप्यं शुभकर्म प्रसिद्धति । विलोमेन तदा देवि क्रूरकर्म प्रसिद्धति ॥ २७ ॥

चरित्रं प्रथमं देवि नित्यं जपति साधकः । द्वितीयं वा तृतीयं वा संपूर्णं वापि पठ्यते ॥ २८ ॥

तस्य सिद्धिर्न सन्देहो ध्रुवं चेति वरानने । अक्षराणां पदानां च पादानामर्धरूपिणाम् ॥ २९ ॥

श्लोकानां च तथा प्रोक्तमध्याधानां विलोमतः । निधनोच्चाटने द्वेपः स्तम्भनं योहनं तथा ॥ ३० ॥

वश्यादीनि च कर्माणि प्रसिद्धानि क्रमेण वै । प्रथमादिप्रभेदं तु प्राक् प्रोक्तं विधिना चरेत् ॥ ३१ ॥

अक्षराणि यथा मन्त्रे तथा श्लोकाः स्तवे शुभे । ..... ॥

शुभे स्तवे देवीमाहात्म्ये । अत्रायमर्थः—मन्त्रार्णान्तरितसाध्यनामार्णं ग्रन्थं मन्त्रेषु । अत्र तु श्लोकान्तरित-
साध्यनामाक्षरं प्रथममित्यर्थः । श्लोकद्वयान्तरितसाध्यनामार्णं विद्वन्मः । संपुटक्रमस्तु—देवीमाहात्म्यमनुलो-
मेन पठित्वा अमुकं स्तम्भय स्तम्भय इत्युच्चार्य पुनर्देवीमाहात्म्यमक्षरप्रतिलोमेन पठेदित्येकावृत्तिः । एव-
मग्रेऽपि । रोधनप्रकारस्तु । अर्धं देवीमाहात्म्यस्य पठित्वाऽनुलोमेन अमुकामुकयोर्विद्वेषणं कुरुकुरु इत्यु-
च्चार्योत्तरार्धमक्षरार्धप्रतिलोमेन पठेदित्येकावृत्तिः । एवमग्रेऽपि ॥ "आदौ योगो भवेदन्ते पञ्चसंपुटयो" रि-
त्युच्चाटने योगो मारणे पञ्चवः इति संप्रदायः । तेन "अमुकमुच्चाटय उच्चाटय फट्" । ततः पाद-
प्रतिलोमेन देवीमाहात्म्यं पठेदित्येकावृत्तिः । एवमग्रेऽपि । कर्मण्ये तु अक्षरप्रतिलोमेन देवीमाहात्म्यं पठित्वा
अन्ते "अमुकं हनहन् हुं फट्" इति पठेदित्येकावृत्तिरेवमग्रेऽपि । ग्रन्थनक्रमरीत्या विद्वन्मन्त्रो वश्ये ।
तथा—

संहारसृष्टिस्थित्यन्तं कर्मसोत्कीलनं स्मृतम् । एतस्य वैपरीत्येन स्तम्भनोत्कीलनं भवेत् ॥ ३२ ॥

स्थितिसंहारसृष्ट्यन्तमुच्चाटोत्कीलनं स्मृतम् । सृष्टिसंहारस्थित्यन्तं विद्वेषोत्कीलनं तथा ॥ ३३ ॥

उत्कीलनक्रमो देवि तत्राग्रे कथितो ध्रुवम् । येन ज्ञातेन देवेशि त्रैलोक्यविजयो भवेत् ॥ ३४ ॥

उत्कीलनं विना कान्ते स्थितिः कापि न जायते । जपितोत्कीलनं चाद्यं त्रिखण्डं अंशितं चण्डात् ॥ ३५ ॥

त्रिखण्डं चरित्रत्रयम् । अंशितं प्रोक्तसृष्ट्यन्तता स्थित्यन्तता संहारान्तता । अयमर्थः—चरित्रत्रितयं क्रमेण
सृष्टिस्थितिलयरूपं प्रोक्तक्रमेणोत्कीलनं नामपञ्चवादिकं विना प्रथमतो जपित्वा ततः प्रयोगरूपेण जपेत् ।
संपुटकर्मणादौ प्रयोगमध्येऽनुग्रहं कर्तुमिच्छति तदानुग्रहप्रोक्तनामपञ्चवादिकं संयोज्य यावत् स्वास्थ्यं ताव-
दुत्कीलनमेव जपेदित्यर्थः । केचिदुत्कीलनादौ नामपञ्चवादिकं न योज्यमिति वदन्ति, यथागुरुपदेशं
कार्यमिति । तथा—

साध्यं कर्मण्यकर्मादौ वक्ष्येऽहं शृणु पार्वति । सर्वभूतस्य चोरारिर्हिसकाः पिशुनाः शठाः ॥ ३६ ॥

ते साध्याः कर्मण्ये प्रोक्ताः कर्मारम्भदिनं शृणु । भूताष्टम्यां चतुर्दश्यां साधयेत् साधकोत्तमः ॥ ३७ ॥

दशधा पञ्चधा वापि सप्तधा वा त्रिधापि च । देव्यालये पठेद् देवि विलयः सिद्ध्यति चण्डात् ॥ ३८ ॥

विना न्यासं विना ध्यानं विना भूतविशोधनम् । पाठमात्रेण सिद्ध्यन्ति मन्त्रिणो नात्र संशयः ॥ ३९ ॥

सिन्दूररेणुभिर्देवि पूजां कुर्यात् समाहितः । ..... ॥

इति । धारादीतन्त्रे—

चण्डीपाठफलं देवि शृणुष्व गदतो मम । एकावृत्त्यादिपाठानां यथाचन कथयामि ते ॥ १ ॥
 संकल्प्य पूर्वं संपूज्य न्यस्याङ्गेषु मनून् सकृत् । पाठाद् बलिप्रदानादि सिद्धिमामोति मानवः ॥ २ ॥
 उपसर्गोपशान्त्यर्थं त्रिरावर्तं पठेन्नरः । ग्रहोपशान्तौ कर्तव्यं पञ्चावर्तं वरानने ॥ ३ ॥
 महाभये समुत्पन्ने सप्तावर्तमुदीरयेत् । नवावृत्त्या भवेच्छान्तिर्वाजपेयफलं भवेत् ॥ ४ ॥
 राजवरयास भूत्यै च रुद्राष्टुत्तिमुदीरयेत् । अर्कावृत्त्या कीर्यसिद्धिर्वैरिहानिश्च जायते ॥ ५ ॥
 मन्वावृत्त्या रिपुर्वरयस्तथा स्त्री वरयतामियात् । सौर्यं पञ्चदशावृत्त्या भियं चाप्नोति मानवः ॥ ६ ॥
 कलावृत्त्या पुत्रपौत्रधनधान्यागमं विदुः । राज्ञां भीतिविनाशाय वैरिप्रोखाटनाय च ॥ ७ ॥
 कुर्यात् समदशावृत्तिं तथाष्टादशकं प्रिये । महात्रणविनाशाय विंशावर्तं पठेत् सुधीः ॥ ८ ॥
 पञ्चविंशावर्तनात् भवेद्बन्धविमोक्षणम् । सङ्कटे समनुप्राप्ते दुष्भिक्षितस्यामये तथा ॥ ९ ॥
 जातिध्वंसे कुलोत्सादेऽप्यायुषो नाश आगते । वैरिद्वन्द्वौ व्याधिद्वन्द्वौ घननाशे तथा चये ॥ १० ॥
 तथैव त्रिविधोत्पाते तथा चैवातिपातके । कुर्याद्यथात्मा शतावृत्तिं तथा संपद्यते सुखम् ॥ ११ ॥
 भियो हृदिः शतावृत्त्या राज्यवृद्धिस्तथा परां । मनसा चिन्तितं देवि सिध्येदष्टोत्तराच्यतात् ॥ १२ ॥
 शताश्वमेधयज्ञानां फलमामोति सुमते । सहस्रावर्तनाद्वर्चमीराहृक्षोति स्वयं स्थिरौ ॥ १३ ॥
 भुवता मनोरमान् कामान् नरो मोक्षमवाप्नुयात् । यथाश्वमेधः क्रतुरौद देवानां च यथा हरिः ॥ १४ ॥
 स्तवानामपि सर्वेषां तथा सप्तशतीस्तवः । (नातः परतरं किञ्चित् स्तोत्रमस्ति वरानने ॥ १५ ॥
 भुक्तिमुक्तिप्रदं दुष्टं पावनानां च पावनम् ।) अथवा बह्वेनोक्तेन किमनेन वरानने ॥ १६ ॥
 षण्दशाः शतावृत्तिपाठात् सर्वाः सिद्ध्यन्ति सिद्धयः । ..... ॥

इति । अथ प्रयोगस्तु—कश्चिद् देव्यालये शिवालये वा प्रागुक्तक्रमेण स्वासमोपरि प्राक्मुख उदङ्मुखो वा उप-
 विष्टाश्चम्य, अर्धविधासंवलितनवार्णमन्त्रेण प्राधान्यायम्य श्रृङ्गादिकरचङ्कन्यासध्यानानि प्राक्प्रोक्तक्रमेण विधाय
 संकल्पं कुर्यात् । अयामुक्ते मासि अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकगोत्रोऽमुकदेशचर्मा श्रीमहाकालीमहा-
 लक्ष्मीमहासरस्वतीप्रीतिपूर्वकामुककामनासिद्धिकामोऽथारभ्यामुकदिनं यावत् प्रत्यहं द्वादशावृत्त्या नवावृत्त्या
 त्रिरावृत्त्या वा नियमतः शतसहस्रावृत्तिसंख्याकं “सावर्णिः सूर्यतनयो” इत्यादि “सावर्णिर्मविता मनुः”
 इत्यन्तं मार्कण्डेयपुराणास्तर्गतदेवीमाहात्म्यपाठं नवार्णसंपुटत्वेन करिष्ये इति संकल्प्य, पुस्तकं संपूज्य
 पुस्तकं दृष्ट्वा हस्ते धृत्वा पाठं कुर्यात् । प्राणायामर्ष्यादिकरचङ्कन्यासध्यानपूर्वकं नवार्णमन्त्रमाद्यन्तेऽष्टोत्त-
 रशतमष्टोत्तरशतं जपेत् । मौनी ध्यानपरायणो मध्येऽन्यत्र वार्तालापमकुर्वन्नस्त्वसिताक्षरं स्पष्टपदोच्चारणं
 कुर्वन् यथासंख्यया नियमतः प्रत्यहं तावत्संख्याकपाठं कुर्यात् प्रोक्तसिद्धिर्भवेत् । इति सप्तशतीपाठविधिः ॥
 अथ मन्थनादिभेदक्रमेणानुलोमपाठद्वये तत्तत्प्रयोगाः सिद्ध्यन्ति । अथवा प्रोक्तक्रमेण चर्चप्रतिलोम-पद-

१ ‘संकल्पं पूर्व’ स. पाठः । २ ‘पठनाहसिदावात्’ स. पाठः । ३ ‘सावर्णिः’ स. पाठः । ४ ‘साम्यै’ स. पाठः । ५ ‘काम’
 स. पाठः । ६ ‘वैरिनाशः’ स. पाठः । ७ ‘विमोक्षण’ स. पाठः । ८ ‘नाशहेतवे’ न. पाठः । ९ ‘कुर्याद्दत्ताष्टुतावर्तं तथा’ स.
 पाठः । १० ‘परे’ स. पाठः । ११ ‘इमा’ अमुकान् मनोरमान् विद्वान् स. पाठः । १२ ‘क्रतुः’ स. पाठः । १३ ‘बहूनां किमिहोक्तेन’ ग. पाठः ।

प्रतिलोम-शब्दप्रतिलोमार्धश्लोकप्रतिलोम-श्लोकप्रतिलोमाध्यायप्रतिलोमानां च प्रथनादियोगात् तत्प्रयोगाः सिध्यन्त्येव, प्रथनादिकं विनापि सिध्यन्त्येव । एवमुभयथा विलोमक्रमाणां सिद्धिः । अनुलोम-प्रथमस्य प्रथनादिकं विना प्रयोगा न सिध्यन्ति, तत्र प्रथनादिक्रम आवश्यकः । विलोमपाठानामुभयधा-नुलोमपाठानामेकधा इति सर्वे गुरुतः शास्त्रतश्च सम्यग् ज्ञात्वा प्रयोगादिकं कुर्यात् । प्रथमादिचरित्रप्रयस्य पृथक् पृथक् पाठस्य धर्मार्थकामा यथाक्रमं फलानि बोध्यानि । चरितत्रयपाठस्य चतुर्वर्गफलसिद्धिः । केवलं मोक्षकामस्य संपुटं विना पाठः । “गृही ससंपुटं कुर्यान्मोक्षार्थं संपुटं विना” । इति चाराहीतम्नो-क्तत्वात् गृहस्थः संपुटं विना न पठेदिति । अत्र “सावर्षिः सूर्यतमयः” इत्यादि सावर्षिर्भविता मनु-रित्यन्तं पाठक्रमः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायवर्यभगवत्पूज्यपाद-श्रीगोविन्दाचार्यशिष्य-श्रीमनवच्छक्राचार्य-
श्रीशिष्य-श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य-श्रीमगलभाचार्यशिष्य-श्रीविद्यारत्नयतिषि-
रचिते श्रीविद्यार्णवाय्ये तन्त्रे अनुलिखितः श्वासः ॥ ३४ ॥

अथ

पञ्चमिश्रः श्वासः ।

तत्र भीमभरराजे—(२७ शे पङ्क्ते)

अथ षोडशनिस्थानां कालेन प्राक्ततोच्यते । मातृकाभूतनाचाद्यैः श्रीचक्रैश्च च शक्तिभिः ॥ १ ॥
अत्र कालेनाहोरात्ररूपकालेन । प्राक्तता श्वासरूपतोच्यते इत्यर्थः । क्रममाह—मातृकेति, मातृकया पञ्च-
भूतैर्नाचाद्यैर्नवनाचादिपदेन नवग्रहाराश्यादीनां संग्रहः । श्रीचक्रैश्च शक्तिभिरावरणदेवताभिः सहोच्यते इत्य-
न्वयः । तथा—

लवादीनां तु कालस्य दुर्लक्ष्यत्वाच्चदीरितम् । तेनैकं श्वासमारभ्य तत्संख्याभिः क्रमेण वै ॥ २ ॥
अहोरात्रस्य तद्व्याप्तिवृत्त्या तेनान्यदूहयेत् । विशेषांशान्तराद् बाह्याचक्षत्सिच्युपपादकान् ॥ ३ ॥
अत्र कालस्यासीम्नित्वात् तत्रापि सवादीनां दुर्लक्ष्यत्वाच्चनुमानेनापि निश्चेतुमशक्यत्वात् तदुदीरितं श्वास-
क्रम इत्यर्थः । वक्ष्यमाश्रीत्याहोरात्रस्य तद्व्याप्तिं श्वासक्रमं ज्ञात्वा, विशेषांशान्तरान् बाह्यान् तत्सत्सि-
च्युपपादकांश्च वक्ष्यमाश्रीत्या उद्घोषेदित्यर्थः ।

मूलाधारोद्भवो वायुः प्राण्याद्याख्यां समश्नुते । स तु पञ्चविधो भूतभेदादुद्भवदेशतः ॥ ४ ॥

एक एव वायुः प्राणायानव्यानोदानसमानसंज्ञां लभते । उद्धवदेशमाह—

नासायाः पुटयोः पार्श्वतुङ्गमध्याधेरंभ्रमाः । प्राणाग्रीलाम्बुस्तात्मानः पवनाः स्फुर्यथाक्रमम् ॥ ५ ॥
अत्र नासायाः पुटयोः पार्श्वस्पर्शेन वायुतत्त्वोदयः, ऊर्ध्वभागस्पर्शेनाग्नितत्त्वोदयः, मध्ये दण्डे स्पर्शेन
इसातत्त्वोदयः, अधःस्पर्शेनाम्बुतत्त्वोदयः, रन्ध्रयोः परितः स्पर्शेन जलतत्त्वोदयः । एवं यथाक्रमं योज्य-
व्यमित्यर्थः । तथा—

गुरुकेतू भृगुकुजौ बुधार्कौ चन्द्रसूर्यौ । क्रमाच्चतुर्षु भूतेषु व्योम सर्वात्मकं भवेत् ॥ ६ ॥
उभयस्यो भवेद्राहुश्चन्द्रसूर्यौ पुटौ क्रमात् । वामदक्षौ तयोस्तस्य प्रवेशो निर्गमस्तथा ॥ ७ ॥
जीवधन्द्रो रविः शून्यो भागः स्त्रीपुरुषौ तथा । पृथिवी सलिलं चन्द्रो रविरन्यत् त्रयं भवेत् ॥ ८ ॥
ग्रहेषु चन्द्रो भृग्विन्दुगुरुज्ञा भास्कराः परे । मातृकां च तथा विद्यात् स्वरव्यञ्जनभेदतः ॥ ९ ॥
अधः पृष्ठं च चन्द्रः स्नादूर्ध्वग्रे दिनकृद्भवेत् । शरीरेऽपि कटेरूर्ध्वं चन्द्रोऽधो रविरीरितः ॥ १० ॥
अस्तीति वाक्यं चन्द्रः स्वाभास्तीत्युक्तो रविः स्मृतः । शुक्रकृष्णौ तथा पञ्चाविति चन्द्रा दशान्तराः ॥ ११ ॥
एवं सूर्या दश प्रोक्ता वाङ्माभ्याश्च यशस्विनि । एकादशविधौ चन्द्रभास्करो सम्मयीरितौ ॥ १२ ॥
एतेषां श्लोकानां स्पष्टोऽर्थः । तथा—

तयोश्चन्द्राः प्रीतिकरा भास्कराः क्रेशकारिणः । राहुः शून्यं च सर्वत्र नाशाय भवति चण्डात् ॥ १३ ॥
सूर्येण शस्तः सर्वत्र मृषभोजनमैधुनैः । संग्रहभान्यदखिलं चन्द्रे सिद्ध्यत्ययत्नतः ॥ १४ ॥
जीवेषु कथितं तथ्यमेव्यदर्धम सिध्यति । निमित्त्य भवतीत्युक्तमन्यथा चेत्तदन्यथा ॥ १५ ॥
अनिमित्ते विधौ कम्पा गर्भप्ररनेऽन्यतः पुमान् । शून्ये गर्भविपत्तिः स्नादित्याशूषा वदेत् वृद्धम् ॥ १६ ॥
शून्ये नभसि राहौ च शुमान्येवाशुभान्यपि । शुभानि तत्र सर्वाणि नश्यन्ति परमेश्वरि ॥ १७ ॥
वामे वहति वायौ तु वदेत् देशिकशिष्ययोः । तत्स्थाने स्थापयित्वा तं तत्कर्णे कथयेन्मनुष्य ॥ १८ ॥
अथवा जीवगस्थाने तत्कर्णे मन्त्रमादिशेत् । अन्यथा शून्यराहोस्तु नाशाय गुरुशिष्ययोः ॥ १९ ॥
पृथ्या पुतैस्तु त्रिशतैर्निश्चासैर्नाडिका मता । तासां पृथ्या दिनं पूर्णं तदिनं स्थाप्युनः पुनः ॥ २० ॥
एकस्मिन्स्तु दिने श्वासाः सहस्राण्येकविंशतिः । षट्शतं च ततस्तेषां स्वरूपं शृणु सुन्दरि ॥ २१ ॥
आरभ्यार्कोदयं प्रातः सप्तत्या दिशतं क्रमात् । प्राणाग्रीलाम्बुस्तानि स्पुर्नवस्थान्यत्र संक्रमः ॥ २२ ॥
तत्राप्येवमतोऽन्यत्राप्येवं पञ्चदश क्रमात् । दिनमेकं व्रजेदादौ दर्शयतिपदं प्रति ॥ २३ ॥
एवं क्रमेण सर्वेषां प्राणोदय उदीरितः । एतत्क्रमविपर्यासादभम्भानि भवन्ति हि ॥ २४ ॥

अस्यायमर्थः—शुक्रप्रतिपदमारभ्य दिनचयं सूर्योदयकाले वामनासापुटे वायुर्बहति, तदुत्तरं त्रीणि दिनानि
दक्षिणे, ततस्त्रीणि दिनानि वामे, ततस्त्रीणि दिनानि दक्षिणे, पुनस्त्रीणि दिनानि वामे, ततः कृष्णपक्षे
प्रतिपदमारभ्य त्रीणि दिनानि दक्षे, ततस्त्रीणि दिनानि वामे, तदुत्तरं दक्षे, ततस्त्रीणि दिनानि वामे,
ततो दक्षिणे, एवं क्रमेण ज्ञातव्यानि । तत्रापि प्रतिनाडि पञ्चघटिकास्थितिर्बोद्धव्येति । तच्चैकघटिका-

स्थितिरैकैकभूतस्य । तत्र क्रमस्तु—प्राणायामान्मुखात्मान इति । एकघटिकायामपि सप्तत्युत्तरद्विशतम्भा-
स्फालस्थितिः, नवतिः श्वासाः संक्रमणे लगन्ति । एवं पञ्चभूतेषु श्वासानां स्थितिसंक्रमौ ज्ञेयौ ।
इत्थं दिवा एकैकनाड्यां चारत्रयं चारत्रयं रात्रौवपि तथैव, चारत्रयस्य पञ्चदशघटिकाक्रमेणाहोरात्रमप्ये-
द्वादशावृत्त्या पष्टिघटिकाभिर्दिनमेकं मजेदित्यर्थः । प्रागुक्तपक्षक्रमविपर्ययादभ्युपगम्य भवन्तीत्यर्थः । तथा—

बलाधिकाश्वरा वामे बलिनो दक्षिणे स्थिराः । उभयत्रोभयात्मानः शुभाशुभपरीक्षणे ॥ २५ ॥

सार्धद्वाविंशतिश्वासक्रमाद् द्वादश राशयः । तत्र सार्धचतुष्केषु भूतानि स्युरिति क्रमात् ॥ २६ ॥

घटिकार्थेषु सर्वत्र वायवाद्येकान्तरोदये । तत्तदर्शयन्नाः श्वासाः पष्ट्या त्रिशतमीरितम् ॥ २७ ॥

तेषु तद्भूतवर्णानां दशानामादितो दश । सप्तावृत्त्या ततः शेषाः प्राणायामान्मुखाच्चरैः ॥ २८ ॥

अस्यार्थः—पञ्चभूतेषु पृथिवी जलं च सौम्यं, तेजो वायुराकाशं च कूरं । वामनाड्यां पृथिवीतत्त्वं जलतत्त्वं
च बलवद्धरं च । दक्षिणाड्यां तेजस्तत्त्वं वायुतत्त्वंमाकाशतत्त्वं च बलवत् स्थिरं च । उभयत्र साङ्ख्यभ्या-
सेषु सर्वे उभयात्मानो द्विस्वभावा इत्यर्थः । एकस्यां नाड्यां पञ्चघटिकात्मककालस्थितायां पञ्चघटिकासु
पञ्चभूतोदयभेदेकैकस्य भूतस्यैकैकघटिकास्थितौ एकस्या घटिकायाः सप्तत्युत्तरद्विशतं श्वासानां (३६०)
नवतिश्वासाः संकराः । एवमेकस्य भूतस्य सप्तत्युत्तरद्विशतम्भासा (२७०) निजास्तेषु श्वासेषु राशिक्रम-
माह—सार्धद्वाविंशतिश्वासक्रमादिति । अत्र राशिष्वपि बलाधिका इत्याह्वयम् । एकस्मिन् राशौ भूतक-
ममाह—तत्र सार्धेत्यादिना । घटिकार्थेष्विति अकारस्योदये अकारस्य प्रथमतः सप्तदश श्वासा अम्येषा-
मक्षराणां सप्त सप्त श्वासाः । एवमेकघटिकामध्ये सप्तावृत्तिर्मातृकाया भवतीत्यर्थः । द्वितीयघटिकायामा-
कारस्याप्येकमूक्षम् । तथा—

संख्याभिर्वासनाभ्यासि श्वासानां नृणु सुन्दरि । यथा विहितया मयी सदा भजनयान् भवेत् ॥ २९ ॥

नित्यातच्चाग्निविद्यानां संख्याः स्युः पूर्वमेकशः । ततो दिनार्थाः संध्याः स्युस्ततश्च घटिकार्थकाः ॥ ३० ॥

राशयो द्वादश ततो ग्रहा भूतानि पञ्च वै । मातृकायापि पञ्चाशच्छ्रीचक्रस्थाश्च शक्तयः ॥ ३१ ॥

सैका नवतयः प्रोक्ता देवी सर्वात्मना स्थिता । एवंविधां वासनां यो भावयेत् स महेश्वरः ॥ ३२ ॥

इति । अस्यार्थः—नित्याः १६ तस्याः ३६ आग्निविद्याः युगत्वेन पर्वायत्वेन दिनत्वेन तिसृणां विद्यानां
अथारत्वेन ६ दिनार्थाः ५७६ संध्यारूपाः ६१ घटिकार्थाः ६० राशयः १२ ग्रहाः ६ भूतानि ५ मातृकाः ५०
श्रीचक्रशक्तयः ६१ कालनित्या २०७३६ सर्वे मिश्रित्वा २१६०० श्वासरूपा इत्यर्थः । तथा—

नाडीचक्रं च मर्माणि देहान्तर्महतां क्रियाम् । योगाभ्यासं तदङ्गैश्च स्वेच्छोत्क्रान्तिविधानकम् ॥ ३३ ॥

परकायप्रवेशं च योगसिद्धस्य लक्षणम् । ॥

अस्यार्थः—नाडीचक्रस्य ज्ञानं मर्माणि शरीरे यावन्ति तावतां ज्ञानं, देहान्तर्महतां प्राणादिदशबायूनां स्थितेः
क्रियायाश्च ज्ञानं, अङ्गैः सह योगाभ्यासस्तज्ज्ञानं च, तदङ्गानि यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारध्यान-
धारणासमाधय इति । स्वेच्छोत्क्रान्तिविधानकं स्वेच्छया मरुविधानम् । परकायप्रवेशं चेतस्सर्वं प्राण-
मोक्षश्वासक्रमं गुरुतः शास्त्रतश्च सम्यग् विज्ञाय तदभ्यासद्वार्यानुभूतस्य योगसिद्धस्य लक्षणमित्यर्थः ॥
मातृकार्थे—

नेच्छन्ति काम्यपूजां ये चक्रस्याभिश्च शक्तिभिः । तेषां काम्यविधिं वच्चे पूर्णमण्डलशक्तिभिः ॥ १ ॥
 चतुष्पष्टिश्चतुष्पष्टिः प्रत्यावरणदेवताः । नित्यपूजां विधायादौ काम्यपूजां ततश्चरेत् ॥ २ ॥
 तासां नामानि वक्ष्यामि पूर्वमण्डलवर्णकैः । साध्यसाधककर्माणि प्रत्यावृत्तिं नियोजयेत् ॥ ३ ॥
 अथवा प्रतिवर्गं च प्रतिशक्तिं प्रयोजयेत् । अमृता च तथानन्दा इच्छा चैव तथेश्वरी ॥ ४ ॥
 उमोर्मिका तथा श्रद्धिबुद्धिर्ज्ञा तथैव च । लृकारा चैव लृकारा एकनाथा तथैव च ॥ ५ ॥
 ऐश्वर्या च तथोद्धारिण्यौषधात्मिकया तथा । अंवा अःकाररूपा च कमला कामिका तथा ॥ ६ ॥
 किराता कीर्तिविभवा कुमारी कूर्मरूपिणी । कृपावती च कृकारा क्लृप्ता क्लृवरूपिणी तथा ॥ ७ ॥
 केशिनी कैतवा कोला कामारी कम्बुवादिनी । कःकारा च स्वरूपा च खातीता खिन्नपालिनी ॥ ८ ॥
 खीररूपिणी खुरूपा च स्वरूपा खृस्वरूपिणी । खृरूपा खलृस्वरूपा च खलृरूपा खेचरप्रिया ॥ ९ ॥
 खैरूपा खोस्वरूपा च खौरूपा खण्डितेन्दुधृक् । खःस्वरूपा गणेशी च गायत्री गिरिनन्दना ॥ १० ॥
 गीर्वाणवन्द्या गुणपा गूरणा गृञ्जनप्रिया । गृस्वरूपा ग्लृकारा च ग्लृरूपा गेस्वरूपिणी ॥ ११ ॥
 गैरूपा गोस्वरूपा च गौतमी गण्डकी तथा । गःस्वरूपा घना घाता धिरूपा धीस्वरूपिणी ॥ १२ ॥
 घूर्धुरा घूर्णरूपा च घृतामोदा च घृकला । घृलृरूपा घृलृस्वरूपा च घेरूपा वैस्वरूपिणी ॥ १३ ॥
 घोटरूपा घौस्वरूपा घण्टानादा च घोऽश्वरी । ठरूपा ठास्वरूपा च ठिरूपा ठीस्वरूपिणी ॥ १४ ॥
 ठुरूपा ठूस्वरूपा च ठृरूपा ठृस्वरूपिणी । ठ्लृरूपा ठ्लृस्वरूपा च ठेरूपा ठैस्वरूपिणी ॥ १५ ॥
 ठोरूपा ठौस्वरूपा च ठंकारा ठःस्वरूपिणी । चपला चारुचरिता चित्रणी धीरधारिणी ॥ १६ ॥
 चुर्धुरा चूर्णरूपा च चृरूपा चृस्वरूपिणी । च्लृस्वरूपा ततः प्रोक्ता च्लृस्वरूपा ततः परम् ॥ १७ ॥
 चेतना चैस्वरूपा च चोदयित्री च चौर्यहा । चण्डा च चःस्वरूपा च क्षमा क्षाया क्षिररूपिणी ॥ १८ ॥
 क्षीत्कारी क्षुरिकाहस्ता क्षूरूपा क्षृस्वरूपिणी । क्षृरूपा क्षलृस्वरूपा च क्षलृकारा क्षेदिनी तथा ॥ १९ ॥
 क्षैरूपिणी च क्षोरूपा क्षौरूपा क्षंस्वरूपिणी । क्षःस्वरूपा जया जात्या जिता जीर्णास्वरूपिणी ॥ २० ॥
 जुरूपा जैर्तिहन्त्री च जृरूपा जृस्वरूपिणी । ज्लृरूपा ज्लृस्वरूपा च जेरूपा जैत्ररूपिणी ॥ २१ ॥
 जोरूपा जौस्वरूपा च जङ्गला जःस्वरूपिणी । ऋरूपा ऋास्वरूपा च भिरूपा भीस्वरूपिणी ॥ २२ ॥
 भुरूपा भूस्वरूपा च भृकारा भृस्वरूपिणी । भलृरूपा भलृस्वरूपा च भेरूपा भैस्वरूपिणी ॥ २३ ॥
 भोरूपा भौस्वरूपा च भंरूपा भःस्वरूपिणी । वकारा वार्णरूपा च व्रिरूपा वीस्वरूपिणी ॥ २४ ॥
 भुरूपा भूस्वरूपा च वृरूपा वृस्वरूपिणी । व्लृरूपा व्लृस्वरूपा च वेरूपा वैस्वरूपिणी ॥ २५ ॥
 भोरूपा भौस्वरूपा च वंरूपा वःस्वरूपिणी । टकाररूपा टाकारा टिकारा टीस्वरूपिणी ॥ २६ ॥
 डुकारा डूस्वरूपा च डृकारा डृस्वरूपिणी । ड्लृकारा ड्लृस्वरूपा च टेकारा टैस्वरूपिणी ॥ २७ ॥
 टोकारा टौस्वरूपा च टंकारा टःस्वरूपिणी । ठकारा ठास्वरूपा च ठिकारा ठीस्वरूपिणी ॥ २८ ॥

टुकारा टृस्वरूपा च टृकारा टृस्वरूपिणी । द्लुकारा द्लृस्वरूपा च ठेकारा ठैस्वरूपिणी ॥ २६ ॥
 ठोकारा ठौस्वरूपा च ठंकारा ठःस्वरूपिणी । डंकारा डास्वरूपा च ढिकारा ढीस्वरूपिणी ॥ २७ ॥
 डुकारा डृस्वरूपा च डृकारा डृस्वरूपिणी । द्लुकारा द्लृस्वरूपा च ढेकारा ढैस्वरूपिणी ॥ २८ ॥
 ढोकारा ढौस्वरूपा च ढंकारा ढःस्वरूपिणी । ढकारा ढास्वरूपा च ढिकेकारा ढीस्वरूपिणी ॥ २९ ॥
 दुंकारा दृस्वरूपा च दृकारा दृस्वरूपिणी । द्लुकारा द्लृस्वरूपा च ढेकारा ढैस्वरूपिणी ॥ ३० ॥
 ढोकारा ढौस्वरूपा च ढंकारा ढःस्वरूपिणी । खकारा खास्वरूपा च खिरूपा खीस्वरूपिणी ॥ ३१ ॥
 गुरुपा गृस्वरूपा च गृरूपा गृस्वरूपिणी । गलुरुपा गलृस्वरूपा च गेरूपा गैस्वरूपिणी ॥ ३२ ॥
 गोरूपा गौस्वरूपा च गंरूपा गःस्वरूपिणी । तरुणी तामसी चैव तिलनासा च तीरपा ॥ ३३ ॥
 तुलसी तूर्णरूपा च तृष्णा तृकाररूपिणी । त्लुकारा त्लृस्वरूपा च तेजोरूपा च तैतिला ॥ ३४ ॥
 तोमरा तौलिनी तन्द्रा तस्करान्तककारिणी । यरूपा यानरूपा च यिरूपा यीस्वरूपिणी ॥ ३५ ॥
 धुरूपा धृस्वरूपा च धृरूपा धृस्वरूपिणी । ध्लुकारा ध्लृस्वरूपा च धेरूपा धैस्वरूपिणी ॥ ३६ ॥
 धोरूपा धौस्वरूपा च धंरूपा धःस्वरूपिणी । दया च दानशीला च दिरूपा दीनपांसिनी ॥ ३७ ॥
 दुर्मदा दनहन्त्री च (दृकारा दृस्वरूपिणी । द्लुकारा द्लृस्वरूपा च) देवी दैत्यनिघ्नादिनी ॥ ३८ ॥
 दोषहन्त्री च दौर्भाग्यनाशिनी दम्भवर्जिता । दःस्वरूपा च धर्मज्ञा धारुणी धिस्वरूपिणी ॥ ३९ ॥
 धीरा धुरीणा धूमावत्यथ पश्चाद् धृतिस्तथा । धृरूपा ध्लृस्वरूपा च ध्लृरूपा धेस्वरूपिणी ॥ ४० ॥
 धैर्या च धोरणी धौर्या धंरूपा धःस्वरूपिणी । नदी नारायणी नित्या नीतिज्ञा च नुतिमिया ॥ ४१ ॥
 नूनना नृपबन्धा च नृरूपा न्लृस्वरूपिणी । न्लृकाररूपिणी पश्चात् संप्रोक्ता नेत्रसुन्दरी ॥ ४२ ॥
 नैमिषिका नोदयित्री नौकात्मा नंदजा तथा । नःस्वरूपा च परमा पाविनी पिलिपिच्छिका ॥ ४३ ॥
 पीता पुण्या पूर्णरूपा पृथ्वी पृकाररूपिणी । प्लुकारा प्लृस्वरूपा च पेशला पैस्वरूपिणी ॥ ४४ ॥
 पोतरूपा पौरसेभ्या पण्डिता पःस्वरूपिणी । फट्कारिणी फालरूपा फिटिशब्दनिनादिनी ॥ ४५ ॥
 फीरूपा फृस्वरूपा च फृत्कारा फृस्वरूपिणी । फृस्वरूपा फ्लृरूपा च फ्लृरूपा फेरवीरवा ॥ ४६ ॥
 फैरूपा फौस्वरूपा च फौरूपा फंस्वरूपिणी । फःस्वरूपा च वगला बाला बिलनिवासिनी ॥ ४७ ॥
 बीजरूपा बुधाराध्या बूरूपा च बृहत्कृचा । बृरूपा ब्लृस्वरूपा च ब्लृरूपा बेस्वरूपिणी ॥ ४८ ॥
 बैरूपिणी बोधरूपा बौद्धबन्धा च बंधिनी । बःस्वरूपा भवाराध्या भाम्यदा भिन्नरूपिणी ॥ ४९ ॥
 भीतिहन्त्री भुजङ्गाव्यभूषणा भूरिविक्रमा । भृरूपा भृस्वरूपा च भ्लृकारा भ्लृस्वरूपिणी ॥ ५० ॥
 भेदाभेदविहीना च भैरवी भोगदायिनी । भौमसेन्वा भञ्जिका च भःस्वरूपा महोदया ॥ ५१ ॥
 मानिनी मित्रविम्बा च मीनाक्षी मुसलायुधा । मूर्तिभृग् मृत्युहारिणी मृकाराचररूपिणी ॥ ५२ ॥

१ 'दमयुमिया दामरी च' क. पाठः । २ 'धिरूपा' क. पाठः । ३ 'डुकारा' क. पाठः । ४ 'दृरूपा' क. पाठः ।

५ 'माकिनी' क. पाठः । ६ 'विवासिनी' क. पाठः । ७ 'विभिराजिता' ग. पाठः ।

म्लरूपा म्लस्वरूपा च मेनका मैथिली तथा । मोदिनी मौड्यरहिना मंगला मःस्वरूपिणी ॥ ५६ ॥
 यमुना यादवप्रीता यिरूपा यीस्वरूपिणी । युवती युधिकाप्रीता यूकारा यूम्बरूपिणी ॥ ५७ ॥
 य्लरूपा य्लस्वरूपा च येरूपा यैम्बरूपिणी । योधना यौम्बरूपा च यंरूपा यःस्वरूपिणी ॥ ५८ ॥
 रमणी रागशीला च रिरंसा रीतिदायिनी । रुधिराङ्गा च रुक्षा च र्भूरूपा र्भूस्वरूपिणी ॥ ५९ ॥
 र्त्वरूपा र्त्तस्वरूपा च रेवती रैवतात्मजा । रोगघ्नी रौरवघ्नी च रंकिनी रःस्वरूपिणी ॥ ६० ॥
 लज्जा च लाभदा लिङ्गा लीला लुप्ता च लूनहा । लूरूपा लृम्बरूपा च न्लूरूपा न्लृस्वरूपिणी ॥ ६१ ॥
 लेरूपा लैस्वरूपा च लोकधात्री च लौन्यहा । लंघोष्ठी लःस्वरूपा च वरदा वारिजानना ॥ ६२ ॥
 विपुला वीतशोका च वूरूपा वृस्वरूपिणी । वृकोदरी वृस्वरूपा क्लूरूपा क्लृस्वरूपिणी ॥ ६३ ॥
 वेदगर्भा वैनतेया वोरूपा वौस्वरूपिणी । वंजरा वःस्वरूपा च शशिखण्डावतंसिनी ॥ ६४ ॥
 शाकम्भरी शिवा शीला शुष्कमांसा च शूलिनी । शूरूपा शृस्वरूपा च र्लूरूपा र्लृस्वरूपिणी ॥ ६५ ॥
 शेरूपा शैत्यरूपा च शोभना शौर्यसंपदा । शङ्करी शःस्वरूपा च षडङ्गा वास्वरूपिणी ॥ ६६ ॥
 पिङ्गा पीरूपिणी चैव पुरूपा पृस्वरूपिणी । पूरूपा पृस्वरूपा च प्लूरूपा प्लृस्वरूपिणी ॥ ६७ ॥
 पेरूपा पैस्वरूपा च पोरूपा पौस्वरूपिणी । पंडा च पःस्वरूपा च सर्वदा सामगप्रिया ॥ ६८ ॥
 सिरात्सारतरा चैव सीरपाखिसमर्चिता । सुभगा सुरशक्तिश्च सृष्टिदा सृस्वरूपिणी ॥ ६९ ॥
 र्लूरूपा र्लृस्वरूपा च सेरूपा सैस्वरूपिणी । सोरूपिणी च सौभाग्या संगता सःस्वरूपिणी ॥ ७० ॥
 हम्पवाहा हारिणी च हिरण्येया हीनचर्जिता । हूरूपा हृस्वरूपा च हृया हृकाररूपिणी ॥ ७१ ॥
 ह्लूरूपा ह्लृस्वरूपा च हेतुदा हैहयान्वया । होरूपा हौस्वरूपा च हंरूपा हःस्वरूपिणी ॥ ७२ ॥
 कूरूपिणी च कारूपा किरूपा कीस्वरूपिणी । कूरूपा कृस्वरूपा च कृरूपा कृस्वरूपिणी ॥ ७३ ॥
 क्लूरूपा क्लृस्वरूपा च केरूपा कैस्वरूपिणी । कोरूपा कौस्वरूपा च कंरूपा कःस्वरूपिणी ॥ ७४ ॥
 कमारूपा तथा कामा कित्वादिपञ्चधारिणी । कीचमध्वा कुधारूपा कूरूपा कृस्वरूपिणी ॥ ७५ ॥
 कूरूपा क्लृस्वरूपा च क्लूरूपा क्षेत्रपालिनी । कैकाररूपा च तथा क्षोभिणी क्षौस्वरूपिणी ॥ ७६ ॥
 खंकाररूपिणी चैव खःकाररूपिणी तथा । इति ते कवितं भद्रे रहस्यातिरहस्यकम् ॥ ७७ ॥
 प्रत्याश्रुतिं चतुर्वर्गं पूजयेत् साधकोत्तमः । सर्वान् कामानवाप्नोति पूजनात् साधकोत्तमः ॥ ७८ ॥
 मायाप्रीताम्बुखात्मानो वर्षाशक्रय ईरिताः । तत्तत्प्रयोगसिद्धयर्थं तत्तच्छक्तीः प्रपूजयेत् ॥ ७९ ॥
 एकैकस्य च भूतस्य शतं पञ्चदशोत्तरम् । शक्तयः पूजनीयास्ता नववरणभागशः ॥ ८० ॥
 शेपास्तुं बिन्दुचक्रे तु तत्तन्मण्डलके शुभे । उष्ठाटे वायुवर्णानां शक्तयः समुदीरिताः ॥ ८१ ॥
 विद्वेषे निधने चैव प्रशस्ताः स्युः सशक्रयः । वश्ये च मोहने चैव पावकाक्षरशक्रयः ॥ ८२ ॥
 कार्मणे केचिदिच्छन्ति स्तम्भने लार्थशक्रयः । शान्तिके पौष्टिके रोगनाशादिशुभकर्मसु ॥ ८३ ॥

तलार्णवशक्तयो ज्ञेयास्तत्तन्मण्डलसंयुताः । अथ वक्ष्ये सुरेशानि पद्मशाम्भववृत्तिक्रमम् ॥ ८४ ॥
 ध्याचक्रक्रममभ्यर्च्य मोक्षार्थी रश्मिपूजनम् । विदध्यात् तत्क्रमं ज्ञात्वा स्मृतां प्रागुक्तमार्गतः ॥ ८५ ॥
 प्रत्यावरणपूजायां चत्वारिंशच्च भागशः । तदन्ते बिन्दुचक्रे तु यष्टव्याः सर्वरश्मयः ॥ ८६ ॥
 सषट्त्रिंशत्सप्तशतं सहस्राणि च विंशतिः । नाथावृत्तिक्रमेणैव नवावरणपूजनम् ॥ ८७ ॥
 प्रत्यावृत्तिं यजेन्नित्या द्विसहस्रं शतत्रयम् । चत्वारि च समाख्याता देवताभावसिद्धये ॥ ८८ ॥
 आसक्रमेण पूजायां पूर्वोक्तगणनाविधौ । प्रत्यावृत्तिं सहस्रे वै चतुःशतमुदीरितम् ॥ ८९ ॥
 द्वयमात्मगुणित्यान्ते शक्तिसप्ताधरीयुतम् । प्रतिश्वासं यजेदेनं बिन्दुचक्रे समग्रकम् ॥ ९० ॥
 नानया सदृशी पूजा त्रिषु लोकेषु विद्यते । गुह्याद् गुह्यतरं श्रेयस्त्वं तत्राग्रे प्रकटीकृतम् ॥ ९१ ॥
 इति ॥ तन्त्रराजे—(२७ प० ३४ स्तो०)

आसन्नमृत्पुचिकानि कथयामि यथाक्रमम् । प्राक्प्रोक्तमूलाधारस्य मध्यस्यश्चमध्यतः ॥ १ ॥
 सुषुम्ना पृष्ठवंशाख्यवीणादण्डस्य मध्यगा । मूलादिमन्त्ररन्धान्ता नासाग्राद् द्वादशाङ्गुले ॥ २ ॥
 तदग्रात् पायुगा प्रोक्तालम्बुषारुया तु नाडिका । अस्याग्रादुत्थिता नाडी कुहूनाम ध्वजान्तिका ॥ ३ ॥
 तद्ग्रामदक्षपार्श्वार्थां सविश्वोदरवारणे । जठरान्ता सर्वगा च प्रोक्ते तद्वदनन्तरे ॥ ४ ॥
 हस्तिजिह्वायशस्त्रिन्यौ तत्तदङ्गुष्ठे पदोः । तयैवेडापिङ्गले च नासारन्ध्रद्वयान्तगे ॥ ५ ॥
 गान्धारी च तथा पूषा नेत्रद्वयमते क्रमात् । तथा कर्कशते शङ्खयशस्त्रिन्यौ क्रमेण वै ॥ ६ ॥
 सरस्वती तु या नाडी सा तु जिह्वाग्रगामिनी । एवं चतुर्दश प्रोक्ता नाड्यो देहे प्रधानकाः ॥ ७ ॥
 तासां सन्धिषु तत्सन्धिभ्येवं नाड्यः स्थितास्तनौ । तासां प्रधाननाडीनां संख्या सार्धत्रिलक्षकम् ॥ ८ ॥
 अग्रधानाः शिरा देहे तत्संख्या यामिरेव वै । चेष्टतेऽङ्गैर्नरः सर्वैः स्वकीयैरिच्छयाऽनिशम् ॥ ९ ॥
 नाड्यः सुषिरा रक्तमरुत्पूर्वाश्च सर्वगाः । सुषुम्नामध्यगा वज्रनाडी तन्मध्यगा परा ॥ १० ॥
 चित्राभिधाना तन्मध्ये स्थिता सा कुण्डली परा । मर्माण्यङ्गुष्ठगुल्फाङ्गुलिपृष्ठजङ्घाख्यजालुषु ॥ ११ ॥
 ऊरुसीवनिकाङ्गुलमेढ्रनाभिषु पार्श्वयोः । हृदयस्तनकण्ठासकुकाटीकर्कशूर्ध्वसु ॥ १२ ॥
 शङ्खयोः पद्मनासादिमध्यान्तास्रकपोलतः । अष्टात्रिंशदिति प्रोक्तान्वेषु वायोस्तु पारवात् ॥ १३ ॥
 परकावप्रवेशश्च स्वेच्छोत्क्रान्तिश्च सिध्यति । दशानामपि वायूनां देहस्थानां क्रियाः शृणु ॥ १४ ॥
 ऊर्ध्वाधोगमनासक्रौ प्राच्यापानौ सदा तनौ । नाभ चद्रारकृत् मोक्षः चुत्कृत् कुकरसंज्ञकः ॥ १५ ॥
 देवदत्तो जृम्भणकृत् रवकृच्च धनञ्जयः । कूर्म उन्मेषकृत् प्रोक्त उदानोऽपि तथा दिक्कृत् ॥ १६ ॥
 समानवायुः कायार्थि संधुचयति पाचितुम् । व्यानारूढो रसमादाय व्यापयेदसित्तां तनुम् ॥ १७ ॥
 एषां दशानामंशास्तु मार्कटाः स्थुरनन्तकाः । तेषां प्रसारार्द्धदेहस्य समीचीना स्थितिर्भवेत् ॥ १८ ॥

१ 'यजेदन्ते' क. पाठः । २ 'मूर्धनि' ग. पाठः । ३ 'वज्रा' ग. पाठः । ४ 'स्थिता कुण्डलिनी' ग. पाठः । ५ 'कस्तुरि' ख. पाठः । ६ 'मरुता' ख. पाठः । ७ 'प्रसादात्' ख. पाठः ।

वैलोम्ये विकृताङ्गताल्लोकैर्नाशाय कल्प्यते । जीवात्मा भेदरूपेण मनसा परमात्मनः ॥ १९ ॥
 योगो योगस्तु विज्ञेयस्तस्याङ्गानि^१ तथाष्ट वै । यमोऽथ नियमः पश्चादासनं तदनन्तरम् ॥ २० ॥
 प्राणायामस्तथा प्रत्याहारस्तदनु धारणा । ध्यानं समाधिरित्युक्तान्यष्टाङ्गानि यथाक्रमम् ॥ २१ ॥
 कथयामि शृणु प्राज्ञे र्थमर्त्यो मन्समो भवेत् । आत्मापरोक्षप्रत्युहकर्मणस्तु यमो यमः ॥ २२ ॥
 तथैकादशरूपः स्यान्भियमः परिकीर्तितः । अहिंसा सत्यमास्तिक्यमार्जवं समता धृतिः ॥ २३ ॥
 क्षमा दया त्रिधा शौचं संतोषो गुरुसेवनम् । तत्प्रत्यूहाः षडाख्याताः कायक्रोधा^२ ततस्तथा ॥ २४ ॥
 शोभमोर्हा मानमर्दा वद्विवत् सर्वनाशकाः । पञ्चस्वास्तिकरीराख्यभद्राण्युक्तानि वै क्रमात् ॥ २५ ॥
 आसनानि मनःस्थैर्यकरणे साधकानि वै । ऊर्ध्वोरुपरि विन्यसेद् व्यत्यासात् पादयोस्तले ॥ २६ ॥
 बाह्यपार्श्वद्वयस्पर्शात् तत्पश्चासनमंगरितम् । तथा तयोरधोभागे तदन्तः पार्श्वसङ्गमात् ॥ २७ ॥
 स्वस्तिकाकारतः प्रोक्तं तद्भद्रासनमीश्वरि । तलान्तः पार्श्वगं कुर्यादेकमन्यत् तु बाह्यगम् ॥ २८ ॥
 ऊर्ध्वोरधस्तथोर्ध्वं च द्विधा भद्रासनं स्मृतम् । व्यत्यस्ततलयोरुर्ध्वसंस्पर्शादुच्चजङ्घयोः ॥ २९ ॥
 पादयोर्जानुदेशे वै धीराख्यं योगपट्टतः । प्राच्यायाम्बुधिं प्रोक्तं उत्तमाधममध्यतः ॥ ३० ॥
 लाघवो भूतलत्याग उत्तमे चित्तनिर्भृतिः । सर्वाङ्गे स्वेदसंशुद्धिरधमे मध्यमे तथा ॥ ३१ ॥
 सर्वाङ्गकम्पनं प्रोक्तमभ्यासात् कालसंयुतात् । तेष्वुत्तमगुणा भूयुरभ्यासात् कालयोगतः ॥ ३२ ॥
 तस्मात् समभ्यसेत् प्रातः सायं च नियमेन वै । वामेन नासारन्ध्रेण पूरयेदमृतात्मना ॥ ३३ ॥
 स्वरक्षभ्यु मरुत् पश्चाद् दक्षिणेनापसारयेत् । एवं सुसाधिते पश्चाद् द्वात्रिंशन्मात्रयाहरेत् ॥ ३४ ॥
 धारयेत् तच्चतुःपष्ट्या रेचयेत् तत्तुरीयतः । कम्पश्च पुलकानन्दौ वैमन्यस्थैर्यलाघवाः ॥ ३५ ॥
 तद्वत् कान्तिप्रकाशौ च योगसिद्धस्य लक्षणम् । मूलाधारे मनः कृत्वा वायुमापूर्य मूलतः ॥ ३६ ॥
 नाडीचक्रान्तरं नीत्वा सर्वाङ्गानि च धारयेद् । एवं संसाधिते वायानष्टत्रिंशत्सु मर्मसु ॥ ३७ ॥
 धारयेच्चारैरेदिच्छावशेनाङ्गानि सर्वतः । तथाधारगतं कृत्वा मनः पवनसंयुतम् ॥ ३८ ॥
 रसाभ्युदाहन्वाप्तस्त्रैः सहसैर्वापयेत् तनुम् । एवं तैरर्चरैर्देहे वायुना तन्मयीकृते ॥ ३९ ॥
 त्रिकालज्ञो विशुद्धात्मा सुखी जीवेधिरं भुवि । स्वेच्छाचारी ज्योमगश्च ब्रजेद् देवैश्च सङ्गमम् ॥ ४० ॥
 स्वेच्छया देहमध्यस्थः क्रीडन् गृहगतो यथा । एवं संसिद्धयोगस्तु स्वेच्छया देहमात्मनः ॥ ४१ ॥
 प्राणानाकुष्य मध्यस्थसुषुम्नारन्ध्रतस्तथा । ब्रह्मरन्ध्रादिनिर्गत्य भूयात् सर्वान्मनात्मवान् ॥ ४२ ॥
 अथबोत्तरसंप्रोक्तचूर्णास्वादनतो वशी । विरक्तचित्तः स्वं देहं तेनोपायेन संत्यजेत् ॥ ४३ ॥
 स्वेच्छोत्क्रान्तिरिति प्रोक्ता योगयुक्तात्मनां प्रिये । परकायप्रवेशं तु वक्ष्ये देवि महाश्रुतम् ॥ ४४ ॥
 कलौ तु दुष्करं प्रायो मर्त्यैः सर्वैरपीश्वरि । अक्रेषतः परित्यज्य प्राणान् स्वकतनुं तथा ॥ ४५ ॥

१ 'हासाय कल्पते' ग. पाठः । २ 'न्यह वै क्रमात्' ग. पाठः । ३ 'पार्श्वम्' ल. पाठः । ४ 'धारयेत्' 'साधयेत्' ख. पाठः । ५ 'धारयन् धारयेत्' ल. पाठः । ६ 'अन्यथा' ख. पाठः । ७ 'सिद्धैः' ख. पाठः । ८ 'परित्यज्यमाणां' ग. पाठः ।

परिपूर्णाङ्गसंयुक्तामग्रतो वीक्ष्य योगतः । प्रविशेत् तत्तनुं प्राणप्रतिष्ठोक्तविधानतः ॥ ४६ ॥
 (स्वां तनुं गोपयेत्स्त्रीयैस्ततस्तां च तथा व्रजेन्) । मिद्वस्व लक्ष्म्यान्पटौ योगाभ्यासेन सर्वदा ॥ ४७ ॥
 शृणु तानि महादेवि यैरन्यैर्जायते गुणैः । द्वन्द्वद्वानिः सुखावाप्तिरारोग्यं वश्यवृत्तिता ॥ ४८ ॥
 जितेन्द्रियत्वमक्रोधः कृपया जनसेवता । आसन्नमृत्योश्चिदानि कथयामि शृणु म्रिये ॥ ४९ ॥
 यैः साध्यसाधकौ ज्ञात्वा देहत्यागपतन्द्रितौ । देवतास्वात्मभजनपरौ स्यातां ततस्तु तौ ॥ ५० ॥
 सुगतिं प्राप्य सिद्धौ तु भवतो जातमात्रतः । (अकारणं निजां पूर्वा विमुच्य प्रकृतिं नरः ॥ ५१ ॥
 समाश्रयेत् ततस्त्वन्दान्मृतिस्तस्य सुनिश्चितम्) । अरुन्धतीं ध्रुवं व्योम्नि नेषते चेतदर्धतः ॥ ५२ ॥
 वृशौ नासान्तिकाक्रान्त्या चन्द्रकेऽपाङ्गयोर्न चेत् । विलोकयति तस्यार्धान्मृतिस्तस्य सुनिश्चितम् ॥ ५३ ॥
 (गुल्फाधः स्फुरणं नाख्योः पादयोश्चैव जायते) । तस्याशु नाशो गदितो भानौ रुण्डं च परयतः ॥ ५४ ॥
 निरुद्धकर्णरन्ध्रस्य न चेत् कुण्डलिनीध्वनिः । धूमो वा दृश्यते मूर्ध्नि गृहघेज्रादितोऽपि वा ॥ ५५ ॥
 मूर्ध्नि वा विहगा लीनाः परासुं तं न को वदेत् । पद्मात्कृतार्को गण्डेषे न परयेच्छक्रचापकम् ॥ ५६ ॥
 सद्यः परासुमात्मानं जानीयात् सर्वथा नरः । भक्तकल्मषकरः परयेत् प्रकोष्ठं स्थूलमात्मनः ॥ ५७ ॥
 अकुन्ध्योरन्तरा वृग्भ्यां परयेन्न तौ विनश्यतः । श्लेष्मशुक्रमलानि स्युर्निमग्नानि जले यदा ॥ ५८ ॥
 तस्मिन् पक्षे प्रयात्येव यमं संत्यक्तजीवितः । हाटकां प्रतिमां परयन् ध्रुवं याति यमालयम् ॥ ५९ ॥
 भास्करं भग्नैः परयन्नपि याति यमालयम् । जलादिषु तनुच्छायां विकृतां वीक्ष्य मासतः ॥ ६० ॥
 प्रयाति निधनं क्षिप्रं परयन् मानोभ मण्डले । स्वातानुलिप्तगात्रस्य पूर्व शुष्यति चेदुरः ॥ ६१ ॥
 स पक्षाद्याति निधनं सर्वैरपि सुरक्षितः । गुरुमातृगणान् विप्रान् चद्रसूरीं च देवताः ॥ ६२ ॥
 आस्तिकान् सततं निन्दन्नकारणात् एव च । स्नेह्यावैरस्यं बलने परित्यागे स्वरोचतः ॥ ६३ ॥
 गुरुमन्नद्विजैत्यागेऽध्वविराज्जायते मृतिः । गुहं विद्यां च जनकं जननीं सर्वदेवताः ॥ ६४ ॥
 सदाविषेपशापाभ्यां न्यक्कुर्वन्नाशु नश्यति । पुस्तकं निजगेहं वा विष्टरं शयनं तु वा ॥ ६५ ॥
 निष्कारणं निराकुर्वन्नाशु नश्यति मानवः । वृन्देहचक्रवालातीं वैवर्धये मासतो मृतिः ॥ ६६ ॥
 ध्याने स्वदेववैरूप्ये मासतो निधनं भवेत् । ..... ॥

इति ॥ बाराहीतन्त्रे—ईश्वर उवाच ।

आश्विनस्य सिधे पक्षे श्रीविद्योपासकैरिह । प्रतिपत्तिभिमारभ्य नवम्यन्तं महेश्वरि ॥ १ ॥
 श्रीचक्रपूजनं देवि कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । क्रमार्चनं पुरा कृत्वा देवीमाहात्म्यशक्तयः ॥ २ ॥
 यष्टव्या यत्नतो देवि काम्यमिच्छन्निरादरात् । तच्छक्तीः संप्रवक्ष्यामि शृणु तं शैलसंभवे ॥ ३ ॥

१ 'जनगोपिता' क. पाठः । २ 'सिद्धयै' क. पाठः । ३ 'मृतिमेति' क. पाठः । ४ 'स्वं करं परयन्' य. पाठः ।
 ५ 'परयन्नातो विनश्यति' क. पाठः । ६ 'संस्तव्य जीवितम्' क. पाठः । ७ 'हाटकम्' य. पाठः । ८ 'पुरः' क. पाठः ।
 ९ 'आसन्नैरस्य दलने' क. पाठः । १० 'परि' क. पाठः । ११ 'वक्ष्यामीति' क. पाठः ।

वह्नानां (१) मन्दभाष्योऽपि भवेद्वैश्वर्योपमः । नित्या चैव जगन्मूर्तिर्देवी भगवतीति च ॥ ४ ॥
महामाया प्रसन्नात्र वरदा मुक्तिदायिनी । परमा हेतुभूता च तथैव च सनातनी ॥ ५ ॥
संसारबन्धहेतुश्च तथा सर्वेश्वरीश्वरी । योगनिद्रा ततश्चैव हरेनेत्रकृतालया ॥ ६ ॥
विश्वेश्वरी जगद्धात्री स्थितिसंहारकारिणी । निद्राभगवती चैव ह्यतुला तेजसां निधिः ॥ ७ ॥
स्वाहा स्वधा वषट्कारा स्वरात्मा च स्वधाचरा । त्रिधामात्रात्मिका चार्धमात्रा स्वरस्वरूपिणी ॥ ८ ॥
अनुचार्या ततः सन्ध्या सावित्री जननी परा । सृष्टिरूपा जगद्योनिः स्थितिरूपा ततः परम् ॥ ९ ॥
तथा संहतिरूपा च ततश्चैव जगन्मया । महाविद्या महामाया महामेधा महास्मृतिः ॥ १० ॥
महामोहा च भवती महादेवी महासुरी । प्रकृतिश्चैव सत्त्वादिगुणत्रयविभाविनी ॥ ११ ॥
कालरात्रिर्महारात्रिर्मोहरात्रिश्च दारुणा । सुरेश्वरी तथा ह्रीश्च बुद्धिर्बोधसुलक्षणा ॥ १२ ॥
लज्जा पुष्टिस्ततस्तुष्टिः शान्तिः शान्तिस्तथैव च । सङ्गिनी शूलिनी घोरा गदिनी चक्रिणी तथा ॥ १३ ॥
शङ्किनी चापिनी बाणभ्रुसुण्डीपरिघायुधा । सौम्या सौम्यतरा चैव मुन्दरी च परा तथा ॥ १४ ॥
परमा परमेशी च सदसच्चाखिलात्मिका । नारी शिवा सिंहवाहिन्यम्बिका भद्रकालिका ॥ १५ ॥
चण्डिका च जगन्माता महिषासुरघातिनी । आत्मशक्तिः सर्वदेवमयी भद्रा गुणात्मिका ॥ १६ ॥
सर्वाभयाऽव्याकृताऽऽद्या ततः शब्दात्मिका तथा । वार्त्तातिहारी मेधा च दुर्गा भवसमुद्रनीः ॥ १७ ॥
असङ्गा कैटभारातिहृदयैककृतालया । गौरी सदार्द्रचिचा च गीर्वाणवरदायिनी ॥ १८ ॥
देवी चैव महादेवी शिवा भद्रा ततः परम् । रौद्रा धात्री तथा उग्रोत्त्रा तथा चैवेन्दुरूपिणी ॥ १९ ॥
सुखा चैव तु कण्ठ्याली ऋद्धिः सिद्धिश्च कूर्मिका । नैर्ऋती भूभृता लक्ष्मीः शर्वाली च ततः परम् ॥ २० ॥
दुर्गा च दुर्गपारा च सारा च सर्वकारिणी । शान्तिः कृत्स्ना च धूम्रा चैव पातिसौम्यातिरौद्रिणी ॥ २१ ॥
जगत्प्रतिष्ठा कुण्डली च विष्णुमाया ततः परम् । चेतना बुद्धिरूपा च निद्रारूपा शुधा तथा ॥ २२ ॥
छाया रूपा शक्तिरूपा तृष्णारूपा ततः परम् । शान्तिरूपा जातिरूपा लज्जारूपा तथैव च ॥ २३ ॥
शान्तिरूपा तथा भद्रारूपा कान्तिस्वरूपिणी । लक्ष्मीरूपा शूलरूपा धृतिरूपा ततः परम् ॥ २४ ॥
स्मृतिरूपा दयारूपा तुष्टिरूपा ततः परम् । पुष्टिरूपा मातरूपा भ्रान्तिरूपा तथैव च ॥ २५ ॥
शुभहेतुः पार्वती च कौशिकी कालिका तथा । उग्रचण्डा च कुण्डा च हिमाचलकृतालया ॥ २६ ॥
धूम्रलोचनहन्त्री च असिनी पाशिनी तथा । विचित्रसद्भाङ्गधरा नरमालाविभूषणा ॥ २७ ॥
द्वीपिचर्मपरीधाना शुष्कमांसातिभैरवा । अतिविस्तारवदना जिह्वाललनभीषणा ॥ २८ ॥
निमग्नारक्तनयना नादापूरितदिग्गुल्फा । भीमाक्षी भीमरूपा च चण्डमुखदविनाशिनी ॥ २९ ॥
चामुण्डा लोकविरुधाता ब्रह्माक्षी ब्रह्मवादिनी । माहेश्वरी वृषारूढा त्रिशूलवरधारिणी ॥ ३० ॥
महाहिवलया चैव चन्द्ररेखाविभूषणा । कौमरी शक्तिहस्ता च मयूरवरवाहना ॥ ३१ ॥

१ 'भीरे' क. पाठः । २ 'कृष्णा' म. पाठः । ३ 'कौलिकी' क. पाठः । ४ 'माला' म. पाठः ।

शङ्खचक्रगदाशार्ङ्गसङ्ग्रहस्ता तथैव च ॥ ३२ ॥
 नाराही नारसिंही च नृसिंहसदृशी तथा । घोररावा सटाक्षेपचित्तनक्षत्रसंहतिः ॥ ३३ ॥
 वज्रहस्ता तथैवैन्द्री गजराजोपरि स्थिता । सहस्रनवना चैव शक्ररूपा तथैव च ॥ ३४ ॥
 भीषणाशक्रिरत्युग्रा शिवाशतनिनादिनी । तथापराजिता चैव शिवदूती तथैव च ॥ ३५ ॥
 कात्यायनी रक्तबीजनाशिनी चण्डघण्टिका । अष्टादशभुजा चोग्रा निशुम्भासुरघातिनी ॥ ३६ ॥
 शुम्भहन्त्री प्रपञ्चार्तिहरा विश्वेश्वरी तथा । आचारभूता च तथा महीरूपा तथैव च ॥ ३७ ॥
 अर्पा स्वरूपा च तथाप्यायिनी च ततः परम् । अलङ्घ्यवीर्या चानन्तवीर्या बीजस्वरूपिणी ॥ ३८ ॥
 संमोहिनी च विद्या च स्वर्गमुक्तिप्रदायिनी । अशेषजनहृत्संस्था तथा नारायणी शिवा ॥ ३९ ॥
 कलाकाष्ठादिरूपा च परिणामप्रदायिनी । सर्वमङ्गलमाङ्गन्या शिवा सर्वार्थसाधिका ॥ ४० ॥
 शरण्या त्र्यम्बिका गौरी सृष्टिस्मितिलयात्मिका । शक्तिः सनातनी चैव तथा चैव गुणाभवा ॥ ४१ ॥
 ततो गुणमया चैव नारायणस्वरूपिणी । शरण्यागतदीनार्तपरित्राणपरायणा ॥ ४२ ॥
 सर्वस्यातिहरा देवी विष्णुरूपा परात्परा । इंसयुक्तविमानस्था ब्रह्माखीरूपधारिणी ॥ ४३ ॥
 कौशान्भः क्षुरिकाशूलचन्द्राहिवरधारिणी । महावृषभसंरुद्धा तथा माहेश्वरीति च ॥ ४४ ॥
 त्रैलोक्यप्राणसहिता किरीटवरधारिणी । वृत्रप्राणहरा चैव शिवदूतीस्वरूपिणी ॥ ४५ ॥
 हतदैत्या महासम्भा घोररूपा महारवा । दंष्ट्राकरालवदना शिरोमालाविभूषणा ॥ ४६ ॥
 चामुण्डा वृषभमथना लक्ष्मीर्लज्जा तथैव च । महाविद्या तथा भद्रा पुष्टिभैव सदा ध्रुवा ॥ ४७ ॥
 महारात्रिर्महाविद्या मेधा सरस्वती वरा । भूतिदा तामसी चैव नियतेशा तथैव च ॥ ४८ ॥
 सर्वतः पाश्र्विपादान्ता सर्वतोऽक्षिशिरोमुखा । सर्वतः अवस्यप्राणा तथा सर्वस्वरूपिणी ॥ ४९ ॥
 सर्वेशा सर्वरूपा च सर्वशक्तिसमन्विता । समस्तरोमहन्त्री च समस्ताभीष्टदायिनी ॥ ५० ॥
 विश्वात्मिका च विश्वेशवन्द्या पापापहारिणी । उत्पातपाकजनितोपसर्गचयनाशिनी ॥ ५१ ॥
 विश्वार्तिहारिणी चैव त्रैलोक्यवरदायिनी । नन्दगोपगृहे जाता यशोदागर्भसंभवा ॥ ५२ ॥
 विन्ध्याद्रिवासिनी रौद्ररूपिणी रक्तदन्तिका । दाहिमीकुसुमप्रख्याज्योनिजा शतलोचना ॥ ५३ ॥
 भीमा शाकम्भरी दुर्गा दानवेन्द्रविनाशिनी । महाकान्वा महाकाली महामारी ततस्तजा ॥ ५४ ॥
 लक्ष्मीवृद्धिमदा नित्या पुत्रपौत्रप्रवर्धिनी । शैलपुत्री ततो ब्रह्मधारिणी च ततः परम् ॥ ५५ ॥
 चण्डघण्टा विशालाक्षी कूष्माण्डा वेदमातृका । स्कन्दमाता गणेशी च विरूपाक्षी ततोऽम्बिका ॥ ५६ ॥
 महागौरी महावीर्या महाबलपराक्रमा । षष्ट्युत्तरं च त्रिशतं शक्रयः संख्यया शिवे ॥ ५७ ॥
 प्रत्नावरणपूजायां चत्वारिंशच्च शक्रयः । संपूज्य विन्दुचक्रे तु सर्वा एव मपूजयेत् ॥ ५८ ॥
 गन्धैः पुष्पैस्तथा धूपैर्दोषैर्नैवेद्यचन्दनैः । कुमारीपूजनैर्योगियोगिनीपूजनैः शुभैः ॥ ५९ ॥
 वलिप्रदानैर्होमैश्च तथा ब्राह्मणतर्पणैः । तोषयेन्मूलविद्यां च जपेद्दत्तचरितम् ॥ ६० ॥

देवीमाहात्म्यपाठं तु कुर्यादेकोत्तरं शतम् । एवं यः पूजयेद्भक्त्या प्रतिवर्षं निरन्तरम् ॥ ६१ ॥

भुक्त्वा भोगांस्ततश्चान्ते देवीसायुज्यमाप्नुयात् । ..... ॥

इति ॥ श्रीतन्त्रराजे—(२= १०)

अथ षोडशानित्यानां लोकात्मत्वं वदामि ते । यन्मयं विश्वमखिलं वर्तते सचराचरम् ॥ १ ॥

कालमातृकयोर्व्याप्तिः प्रागेवोक्ता मया तव । वाच्यवाचकयोगेन मातृकालोकयोरपि ॥ २ ॥

व्याप्तिमद्य प्रवक्ष्यामि सम्यक् ते काललोकयोः । यदायचमिदं विश्वं नित्यास्तत्कालविग्रहाः ॥ ३ ॥

कालस्य षोडशाकारो रूपो दृश्यत एव हि । वृद्धिद्वयाभ्यां चन्द्रस्य चाद्यया कलया तथा ॥ ४ ॥

लोकरूपं तत्प्रमाणं कालचक्रं च तादृशम् । तयोरन्योन्यनित्यत्वं व्याप्तिं तद्वत् स्थितिं तयोः ॥ ५ ॥

नित्यालोकस्थितिं मानं नित्याकवचविग्रहम् । ग्रहाणां मातृकारूपं मृणु प्रोक्तक्रमेण वै ॥ ६ ॥

हेमरूपो भुवो मध्ये मेरुस्तिष्ठति पर्वतः । तस्याभितो मही पार्श्वे पञ्चाशच्छतयोजना ॥ ७ ॥

सप्तषण्णसुरासर्पिर्दधिधीरजलात्मभिः । सिन्धुभिः सप्तभिर्द्विपैस्तत्संख्यैर्दिगुणोत्तरैः ॥ ८ ॥

आवृता वाहसलिलजलधेर्वाद्यापार्श्वयोः । मध्यविस्तारमानं तु बहिरावृत्य तत्पुनः ॥ ९ ॥

कालचक्रं पराशक्तिमारुतेन सदैव तु । नूनं परिभ्रमत्येव पश्चिमाधोऽपसम्पतः ॥ १० ॥

तच्च तन्मानवीथीभिर्भुतमष्टभिरङ्गुतैः । तेजोमयैर्द्वादशारैर्युक्तं मेधादेविग्रहैः ॥ ११ ॥

तेषु वीथिषु पूर्वाशामुखाः सप्त ग्रहाः स्थिताः । राशिपूत्रेण कालेन प्रोक्तेनोपर्वधस्तथा ॥ १२ ॥

प्रयान्ति तेषां चारेण लोकानां भवति स्थितिः । मध्यस्थमेरौ ललिता सदैवास्ते महापुतिः ॥ १३ ॥

तस्याभितो जलान्तःस्थाः शेषास्ताः स्युधतुर्दश । तद्बहिः परमे व्योम्नि तन्स्या चित्रा तु संस्थिता ॥ १४ ॥

कुतादिनर्षादारभ्य प्रतिवर्षमिति स्थिताः । द्वितीयादिषु वर्षेषु क्रमात् ताः परिप्लुतिभिः ॥ १५ ॥

षोडशाब्दे परे व्योम्नि ललिता सलिलाम्बुधौ । चित्रा च भवतीत्यं हि भजन्ते परिवर्तनम् ॥ १६ ॥

एवं ध्रुवेषु चान्येषु वर्तन्ते प्रोक्तरूपतः । कालेष्वपि च मध्यादिपरव्योमान्तमीश्वरि ॥ १७ ॥

परिप्लुतिं भजन्ते ता मध्यस्था स्वांशतश्चरेत् । अन्याः सर्वास्तत्र तत्र चरन्ति स्वयमेव वै ॥ १८ ॥

तथा कालक्रमात् तास्तु भजन्ते परिवर्तनम् । कालतो देशतश्चक्रादैवयं संजायते यदा ॥ १९ ॥

तदा भवन्ति भूपाला धार्मिकाः कालवर्षतः । प्रजाय सुखिनो भूपुररोगाः कालमृत्यवः ॥ २० ॥

कालचक्रस्य बाह्यस्थवीथ्यां तिष्ठन्ति तारकाः । तद्बहिः परमव्योम स्थितिस्तत्र तदन्तिका ॥ २१ ॥

तासामपि च नित्यानां षोडशानां च उत्क्रमात् । एवं देशं चै कालं च तन्मयं समुदीरितम् ॥ २२ ॥

देशवर्षतिथीनां च संपातादैक्यमामताम् । पूजयेत् सविशेषं तौ प्रजपेच्चाखिलाप्तये ॥ २३ ॥

तेषु विद्योपदेशास्तु तस्यास्तत्संनिधिर्भवेत् । महाशक्तिश्च जायेत त्रयाष्टाभैक्यवैभवात् ॥ २४ ॥

कालप्राप्तां यजेत् स्वाब्दजन्मवासरके तु ताम् । देशप्राप्तां तु तन्मासपूर्वायां पूजयेच्छिवे ॥ २५ ॥

प्रत्यक्षदेवं कुर्वाणं न मुञ्चति रमा वशः । कदाचिदपि दीर्घाधुररोगो ज्ञानवान् सुखी ॥ २६ ॥
 राजभिर्धनुजैः स्त्रीभिरन्यैः प्राणिभिरप्यसौ । मान्यते सर्वमन्त्राश्च सिद्धाः स्युस्तत्र पूजनात् ॥ २७ ॥
 जम्बूः म्लक्षः शान्मली च कुशकौञ्चौ यथाक्रमम् । शाकश्च पुष्करश्चेति सप्तद्वीपेषु भूकहाः ॥ २८ ॥
 तेषां नामभिरेव स्युस्तत्तन्नामानि तन्मुखात् । तत्तन्नामभिरभ्यर्च्य तद्द्वीपं तत्र पूजयेत् ॥ २९ ॥
 तां तां नित्यां तत्र तत्र काले काले तु साधकः । एवं पूजयितुर्लोके न समोऽस्ति न चाधिकः ॥ ३० ॥
 मध्ये भूमिं तामभितः कालचक्रं ततो वहिः । महाव्योम च निःसीमं तत्रैतद्द्वयसंस्थितिः ॥ ३१ ॥
 सुस्थिराया भुवो मध्ये चक्रस्य भ्रमतोऽनिशम् । ग्रहाणामत्र संवत्सः प्रचारनियतात्मनाम् ॥ ३२ ॥
 कारणं परमेशानि तवेच्छैव तु केवलम् । नतन्यदवलम्बाय तयोः कुत्रापि विद्यते ॥ ३३ ॥
 तयोर्बहिः परे व्योम्नि क्वचिदन्धिचतुष्टयम् । प्रागुक्तरूपां तत्तीरे कोलवक्त्रां तु पञ्चमीम् ॥ ३४ ॥
 सलिले कुरुकुल्लां च पोतारूढां शुचिस्मिताम् । तन्मध्ये नवरत्नात्ममहाद्वीपं च तत्र वै ॥ ३५ ॥
 कल्पकोद्यानमृतुभिः षड्भिः सेवितविग्रहम् । तन्मध्येऽसंख्यरूपाभिर्भृतां सङ्गीतशक्तिभिः ॥ ३६ ॥
 गीतवादिप्रनृत्यादिसंस्क्ताभिरनारतम् । विनोद्यमानां विलसन्मदमन्धरवीचक्षाम् ॥ ३७ ॥
 रत्नमण्डपमध्यस्थरत्नासिंहासनोपरि । शुचिस्मितां शक्तिवृन्दगीताकर्णार्जनन्दिताम् ॥ ३८ ॥
 सहजासवसंमोगैः संजातानन्दविग्रहाम् । दयामदारुणापाङ्गविलोकितासुसाधकाम् ॥ ३९ ॥
 परितो भूषणैश्चित्रैः कैर्ण्यचामरकादिभिः । विराजमानान् द्विरदानश्चानपि तथाविधान् ॥ ४० ॥
 शक्तिभिर्देशितानग्रे पश्यन्तीमभितोत्सवाम् । स्वसमानाभिरभितो नित्याभिः सेवितां तथा ॥ ४१ ॥
 प्रयाति तत्पूजयिता तत्समाकारतां शनैः । तद्विनोदस्तत्समीपनिवासी स्वात् सुनिधितम् ॥ ४२ ॥
 कोटियोजनविस्तीर्णसमायामं महाद्रुतम् । नवरत्नमयं द्वीपं तन्मानाग्निभिरावृतम् ॥ ४३ ॥
 तत्तृतीयांशमानस्य सहस्रादित्यतेजसः । रत्नद्वीपस्य मध्यस्थतृतीयांशे तु मण्डपे ॥ ४४ ॥
 कोट्यादित्यद्युतिप्रान्तेऽवभितोऽसंख्यशक्तिभिः । तथा समन्वितां ध्यायन्नरो भवति सत्तमः ॥ ४५ ॥
 एवं ध्यातार्चयेद् देवीं भक्त्या परमयोक्रया । नरो निरस्तसंसारमूलाज्ञानो जितेन्द्रियः ॥ ४६ ॥
 निपुणश्च कलादयः सुखी निःसङ्गचित्तवान् । अवापः पुण्यशीलश्च सत्पार्जवसमन्वितः ॥ ४७ ॥
 देशिकः स्वकुलोत्पन्नः सर्वसंभावितस्त्वदात्मा । जायते तस्य परितो योजनं पावनं भवेद् ॥ ४८ ॥
 तदालोकनसंलापसंस्पर्शादिकृतां नृणाम् । पापकर्मक्षयात् तेन रहिताः स्युश्च तत्समाः ॥ ४९ ॥
 कालचक्रस्य नित्याया लोकस्य च वहिःस्थितम् । व्योमरूपमनाद्यन्तं चतुर्विन्मयमावयोः ॥ ५० ॥
 यो वेद्येवमशेषं तु नित्यावैभवमीरितम् । स जीवन्मुक्त एवेति प्रोक्तं तद्वत्तत्त्वं च ते ॥ ५१ ॥
 इति ॥ मातृकार्येण—

१ 'विद्या' क. पाठः । २ 'संवासप्रचार' क. पाठः । ३ 'संस्थानि' क. पाठः । ४ 'कर्ण्य' क. पाठः । ५ 'स्वर्ग्य' क. पाठः ।
 ६ 'मण्डप' ग. पाठः । ७ 'नरसमाः' ल. पाठः । ८ 'स्मितिः' क. पाठः ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि श्रीविद्यापूजनं महत् । रमादिषोडशी विद्या तथा परादिषोडशी ॥ १ ॥
कामादिषोडशी चैव तथा वागादिषोडशी । शक्त्यादिषोडशी श्रोत्रा पञ्चधा चैव कृतागमे ॥ २ ॥
तत्तद्विद्योपासनायां तत्तत्पूजाविधिः स्मृतः । ॥

अथ यथोक्तषोडशीविद्यादौ तत्तद्दीजस्थापनेन तत्तत्षोडशीति सिद्धान्तः । तथा—

(१) रमादिषोडशीविद्यापूजने शक्तयः स्मृताः । ताः शक्तीः संप्रवक्ष्यामि शृणु देवि यथाक्रमम् ॥ १ ॥
अनन्ता चाग्रमेया च कमला कामिनी कला । कान्ता च कामगा चैव कलिकल्मषनाशिनी ॥ ४ ॥
सिद्धलक्ष्मी राज्यलक्ष्मीः सिद्धिस्थाने यजेत् तु ताः । घोभिणीं द्राविणीं चैवोन्मादिनीं वशिनीं तथा ॥ ५ ॥
आकर्षिणीं खेचरीं च ततश्च मदनातुराम् । सर्वबीजमयीं सर्वयोनिरूपां मनोन्मनीम् ॥ ६ ॥
एताः शक्तीर्दशैवात्र मूद्रास्थानेषु पूजयेत् । रञ्जनीं रागशीलां च राजसीं रतिरागिणीम् ॥ ७ ॥
तामसीं सात्त्विकीं सौम्यां क्रूरां चैवाष्टमातृकाः । पूजयेन्मातृकास्थानेष्वेवमाद्यावृत्तिं यजेत् ॥ ८ ॥
षोडशारे यजेत् श्रोत्रकलाः सोमस्य षोडश । अष्टारे तु मदोन्मत्तां पद्मधार्तां मनस्विनीम् ॥ ९ ॥
मातङ्गीं मदनां मत्तां पद्माश्च मदविह्वलाम् । मनोवेगां च संपूज्य ततश्चतुर्दशारके ॥ १० ॥
इन्द्राणीं चैव शर्वाणीं शाङ्करीं शशिशेखराम् । इच्छावतीं कामचारां ततश्च गगनावतीम् ॥ ११ ॥
लास्यप्रियां ललामां च चन्द्रहासां ततः परम् । चार्वङ्गीं चारुचरितां चपलां चारुभूषणाम् ॥ १२ ॥
यजेद् दशारयुग्मे तु जीवनां रतिमुन्दरीम् । हावरूपां भावरूपां भीष्मापुस्तकधारिणीम् ॥ १३ ॥
खड्गिनीं वाणिनीं चैवाह्लादिनीं कुसुमप्रियाम् । बालायम्बां विशालाक्षीं सुखाराध्यां सुखोन्मुक्ताम् ॥ १४ ॥
भक्तिप्रियां वेदगर्भां विचित्रां सुरसुन्दरीम् । हंसिनीं कोलवक्त्रां च ततोऽष्टारे यजेदिमाः ॥ १५ ॥
प्राङ्गीं सरस्वतीं पार्थीं तथा वाग्वादिनीं तथा । भारतीं नकुलीं भाषां श्रुतिस्मृतिविबोधिनीम् ॥ १६ ॥
अन्तराले तु संपूज्याः प्राग्ब्रह्मायुधदेवताः । चामां ज्येष्ठां च रौद्रीं च त्रिकोणाग्रेषु पूजयेत् ॥ १७ ॥
एवं ते कथितं मन्त्रे श्रीचक्रार्चनमुत्तमम् । क्रमपूजां विधायादौ श्रोत्रपूजां समाचरेत् ॥ १८ ॥
रमादिषोडशीविद्योपासकानामयं क्रमः । य एवं कुरुते नित्यं श्रीचक्रक्रममुत्तमम् ॥ १९ ॥
शुक्लसेहं भोगानसिलान् देवीसायुज्यमाप्नुयात् । (२) अथ वक्ष्ये महेशानि पराद्यायाश्च पूजनम् ॥ २० ॥
माया लज्जा प्रभा ज्योत्स्ना महोच्छुम्भा महानिशा । कमनीया कला कान्ता कम्बुकण्ठी कलावती ॥ २१ ॥
वरेण्या वरदा बाला पावनी च परात्परा । भवानी भावुका भव्या भवबन्धविमोचिनी ॥ २२ ॥
पाशिनी पाशविच्छेदा वाशिनी शारदा शिवा । अचिन्त्यानन्दचरिता तारिणी धर्मविक्रमा ॥ २३ ॥
ईश्वरी कौतुकप्रीता दुर्गा कात्यायनी परा । उर्वशी दैत्यहन्त्री च पद्मा पद्मावती शिवा ॥ २४ ॥
स्वाहा स्वधा वषट्कारा श्रद्धा प्रीतिर्मनोरमा । मनोहरा महामाया मानिनी मानपोषणा ॥ २५ ॥
अजिता चोर्जितानन्ता ओंकारा सामगप्रिया । अभेद्या नीतिरक्षा च ज्ञानदा भक्तवत्सला ॥ २६ ॥
निरवद्यां विशोका च वरदा कामरूपिणी । कौलिनी कौलिकप्रीता कुलीना कूर्मरूपिणी ॥ २७ ॥

आचाराधेयरूपा च कुलमार्गप्रबोधिनी । लिङ्गत्रयस्यानगता लिङ्गिनी लिङ्गरूपिणी ॥ २८ ॥
 अज्ञानहृत्वी घोरारुपा मङ्गला मङ्गलप्रदा । भावाभावविनिर्मुक्ता गुणातीता गुणात्मिका ॥ २९ ॥
 धारुणी धर्मतनया दानशीला दयापरा । त्रिवर्णस्था च षट्कोशनिलया बिन्दुवासिनी ॥ ३० ॥
 योगिनी योगगम्या च योगाङ्गा योगरूपिणी । वेदान्तगोचरा वेद्या कालहन्त्री कुलान्तका ॥ ३१ ॥
 वज्रेश्वरी च कामेशी महाविद्या महाभया । त्रिपुरा त्रिपुरेशी च सुन्दरी भगमालिनी ॥ ३२ ॥
 नवकोणालया नित्या त्रिगुणा त्रिगुणात्मिका । माध्वत् प्रपूजयेदेता नवावरणगाः क्रमात् ॥ ३३ ॥
 (३) कामादिषोडशीविद्याशक्तीराकर्णयाम्बिके । कामेशी कामरूपा च कुलकान्ता कलावती ॥ ३४ ॥
 कौमोदिनी रतिर्ज्येष्ठा श्रद्धा प्रीतिर्धृतिर्मतिः । काली कलालिका काम्या काम्यदा कामगो सती ॥ ३५ ॥
 सारा सर्वेश्वरी सौम्या साध्वी सत्या सनातनी । ऋद्धिः सिद्धिस्ततः शुद्धिर्बुद्धिस्तन्द्रा क्षुधा जरा ॥ ३६ ॥
 जलजा जातिशीला च जागरा रागवर्जिता । जया च विजया चापराजिता कुसुमायुधा ॥ ३७ ॥
 आद्या विद्या महाविद्या महावेगा मदोद्धता । भुजङ्गभूषणा रौद्री नरमालाविभूषणा ॥ ३८ ॥
 आर्या हिमाचलसुता बिन्ध्यशैलनिवासिनी । पीठगा पीठनिलया कामरूपकृतालया ॥ ३९ ॥
 कौमारी कर्कशा क्रुद्धा गणेशी गणवन्दिता । भद्रा भद्रावती भस्मा भैरवी भैरवप्रिया ॥ ४० ॥
 भावगम्या भवध्वंसिन्यचिन्त्याचिन्त्यवैभवा । नारायणी भद्रकाली वैष्णवी विष्णुपूजिता ॥ ४१ ॥
 वाराही नारसिंही च भीमा भीमाट्टहासिनी । विशाला विमला बाला परा त्रैलोक्यमातृका ॥ ४२ ॥
 भगवत्यप्रभृभ्या च भगमाला भगोदरी । मदिरा मदिरानन्दा महिषी महिषान्तकी ॥ ४३ ॥
 कदम्बवनमध्यस्था किराती कीर्तिशालिनी । अभङ्गुरा विश्वमूर्तिर्विधा विश्वैकवन्दिता ॥ ४४ ॥
 वीरा वीरेश्वरी वीरवन्दिता विमलप्रभा । कपालिनी कामचारा कामिनी कामदायिनी ॥ ४५ ॥
 इच्छा ज्ञाना क्रिया चैव पूजनीयाः प्रयत्नतः । (४) दानादिषोडशीशक्तीर्वच्ये देवि यथाक्रमम् ॥ ४६ ॥
 वाग्भवा वरदा वाणी शान्तिः चान्तिः क्रिया दया । मरीचिरङ्गिरा मज्ञा सृष्टिः श्रद्धा च संश्रुतिः ॥ ४७ ॥
 गुणप्रिया गुणाराध्या वाणी भाषा सरस्वती । ब्रह्माक्षी ब्रह्मवन्द्या च ब्राह्मणी ब्रह्मवादिनी ॥ ४८ ॥
 श्वेतमान्याम्बरधरा सुशेता श्वेतभूषणा । इन्दुमण्डलमध्यस्था चन्द्रखण्डविराजिता ॥ ४९ ॥
 चन्द्रिका चारुभूषा च कौवेरी कालकन्धदा । वाच्यवाचकरूपा च ज्ञानगम्या गुणोत्कटा ॥ ५० ॥
 गेयाद्या गेवरूपा च गीर्वाणवर्णवन्दिता । भोगिनी भोगिरूपा च भूतेशी भूतरूपिणी ॥ ५१ ॥
 भुवनानन्दिनी भूमिर्भुवनन्यापिनी सना । प्रगल्भा प्रौढचरिता वेदशास्त्रार्थगोचरा ॥ ५२ ॥
 वेदान्तवेद्या सीमन्तिन्यकुशिन्यखिलात्मिका । शुक्रहस्ता शुकाराध्या रयामला चण्डविक्रमा ॥ ५३ ॥
 चाण्डाला चण्डिका दुर्गा भावनी भावगोचरा । जृम्भिणी मोहिनी चण्डा रञ्जिनी वशिनी तथा ॥ ५४ ॥
 वन्धिनी बुद्धिरक्षा च बुधरूपा बुधाभिषिता । सामगानरता नित्या चतुरा चतुरानना ॥ ५५ ॥

जाङ्गहन्त्री जनाराध्या तारा नीलसरस्वती । कुरुकुल्ला च वाग्वादिन्यामन्दा नन्दगोपजा ॥ ५६ ॥
 नन्दिनी नादरूपा च नलिनी नलिनप्रिया । पाविनी परमाह्लादिन्यासुरी मुरपूजिता ॥ ५७ ॥
 सुमना उन्मना मानप्रिया कल्याणदायिनी । महर्नायगुणा रत्नभूषणा जनराजिनी ॥ ५८ ॥
 मुनिसेव्या मोदमाना मानिनी मलवर्जिता । मन्दागकुसुमप्रीना बन्धुककुसुमारुणा ॥ ५९ ॥
 वृन्दा वृन्दारकनुता वृंहिताश्चमुखी तथा । श्रग्वत्पूजा प्रकर्तव्या नवस्त्रावरणेषु च ॥ ६० ॥
 (५) शक्त्यादिषोडशीशक्तीः प्रवक्ष्यामि समासतः । याभिरेतजगद् व्याप्तं त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ ६१ ॥
 शक्तिः परा वसुमती विश्वाद्या विश्वमातृका । पञ्चभूतात्मिका प्राणदायिनी भूतदायिनी ॥ ६२ ॥
 विश्वेश्वरी विश्वहन्त्री सृष्टिस्थित्यन्तकारिणी । विश्वयोनिर्जगन्माता भावाभावविवर्जिता ॥ ६३ ॥
 व्याप्तिदेवी जगज्जैत्री विवेका वीर्यवर्धिनी । मेयरूपा प्रमेया च प्रमागम्या प्रहेलिका ॥ ६४ ॥
 ज्ञातृज्ञानक्षेयरूपा ज्ञानविज्ञानदायिनी । प्रतीता प्रकृतिः प्रज्ञा प्रमाणमवतिसंस्थिता ॥ ६५ ॥
 शून्यरूपाऽऽशून्यरूपा शून्याशून्यविवर्जिता । चित्स्वरूपा चिदंशा च निर्विकल्पा निरीहिका ॥ ६६ ॥
 निराधारा निराकारा गुणातीता गुणोदया । सूर्यमण्डलमध्यस्था वह्निमण्डलवासिनी ॥ ६७ ॥
 चन्द्रमण्डलमध्यस्था साक्षाच्चक्रनिवासिनी । अत्यन्तगहनातीता दिव्यमार्गविबोधिनी ॥ ६८ ॥
 सुधापानरता सौधी सुधासारा सुधारिका । परमात्मस्वरूपा च कुण्डलिन्यामितप्रभा ॥ ६९ ॥
 दिव्यस्थानत्रयातीता स्थानत्रयनिवासिनी । स्थानदा स्थानगम्या च स्थानास्थानविवेकिनी ॥ ७० ॥
 संभ्रमा भ्रमरूपा च विभ्रमा भ्रमवर्जिता । विभ्रान्तिरूपा शृङ्गाटनिलपाऽकथवर्णिनी ॥ ७१ ॥
 निर्मला निर्मलह्वया मलत्रयविशोपिणी । अव्यक्ता व्यक्तरूपा च व्यक्ताव्यक्ताविवर्जिता ॥ ७२ ॥
 तुरीया च ताराकारा कुमारी पूजकप्रिया । गिरिजा गिरिशाराध्या गीर्वाणगणसेविता ॥ ७३ ॥
 जाग्रदूपा स्वप्नरूपा तथा सुषुप्तिरूपिणी । अवस्थात्रयनिर्मुक्ता चिदानन्दस्वरूपिणी ॥ ७४ ॥
 हंसिनी हंसरूपा च सुण्डमालाविभूषणा । आरक्तनयना रक्तभूषणा निरुपद्रवा ॥ ७५ ॥
 भक्तप्रिया मुक्तिदात्री मुक्तिदा भवनात्मिका । जन्मसंसारबन्धघ्नी जननी जनकात्मिका ॥ ७६ ॥
 जरामरणविध्वंसिन्धुमुजाङ्गी शिवप्रिया । प्राणशक्तिर्भूतमाता सुकेशिन्धव कौशिकी ॥ ७७ ॥
 कोशरूपा भूरिगम्या पूर्णरूपा पुरातनी । अकलङ्कशशाङ्कामा मुद्रापुस्तकधारिणी ॥ ७८ ॥
 त्रिनेत्रा त्रिपुरा चैव त्रिस्थाना त्रिकविग्रहा । त्रिमूर्तिसिपुराम्बा च महात्रिपुरसुन्दरी ॥ ७९ ॥
 पञ्चप्रकारयजनं प्रोक्तं तेष्वतिरहस्यगम् । गोप्यं गोप्यं पुनर्गोप्यं गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ ८० ॥
 एवं पूजयेता मर्त्यो मत्समो भवति ध्रुवम् । ..... ॥

इति ॥ श्रीतन्त्रराजे— (३० प० ४३ स्तो०)

१ ' जाङ्गहन्त्री ' क. पाठः । २ ' निराधारा ' क. पाठः । ३ ' सुधासारा ' क. पाठः । ४ ' विभ्रमा ' क. पाठः ।

५ ' वर्धिनी ' क. पाठः । ६ ' कौशिकी ' क. पाठः ।

ततः सूक्ष्मैः पराख्यैश्च होमैः सिद्धिं शृणु प्रिये । स्वमूलाधारके बद्धौ कुण्डलिन्यग्रं गायिनि ॥ १ ॥
 वाच्यवाचकरूपं तु प्रपञ्चं जुहुयात् तथा । येनावयोः समो देवि जायते हवनेन च ॥ २ ॥
 तद्विधानं वद प्राज्ञ शम्भो सम्यग्माधुना । आधारे बहिसंस्थानं कुण्डलिन्याः स्थितिं ततः ॥ ३ ॥
 तद्रूपं तत्क्रियां सर्वं वद मे विशदं प्रभो । शृणु वक्त्ये विधानं ते सम्यग्विस्तरतोऽधुना ॥ ४ ॥
 प्राणाग्निहोत्रविधेति यत् ज्येष्ठ्यां श्रूयते परम् । यज्ज्ञात्वा वनितागर्भं न प्रयाति नरो ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 यद्व्ययायासरहितमनन्यापेक्षनिर्वहम् । यन्मनःकेशविभ्रान्तेः स्थानं निःशेषकल्मषम् ॥ ६ ॥
 सुखास्पदं स्वर्गं विश्वमयं चिद्वेद्यवेदनात् । अत्रोक्तशेषमस्त्रिलं षट्त्रिंशे पटले स्फुटम् ॥ ७ ॥
 प्रदर्शयते ततस्तत्र वर्णयामि च किञ्चन । नित्यानित्योदिते मूलाधारमध्येऽस्ति पावकः ॥ ८ ॥
 सर्वेषां प्राणिनां तद्वद् हृदये च प्रभाकरः । भूर्धनि ब्रह्मरन्ध्राधश्चन्द्रमाश्च व्यवस्थितः ॥ ९ ॥
 तत्प्रयात्मकमेव स्वादायानित्याग्निस्त्वण्डकम् । तेषां प्रयासात्मैक्यं तु मनसा भावयेत् तथा ॥ १० ॥
 गमागमाभ्यां तेजोभिस्तेषामन्योन्यजैः शिवे । तथा समिद्धं तत्तेजस्त्रयं बुद्ध्याथ तन्मयम् ॥ ११ ॥
 त्रिंशं विकल्पविधुरं भावयेदद्भुतं च तम् । तेषां प्रयासां वर्णानां प्रागुक्तानां क्रमेश चै ॥ १२ ॥
 द्वाभ्यामन्यतमं कृत्वा पुटितं जुहुयाच्च तैः । ४ पुटितान् भानुद्वयैः स्वरांस्तारेण हुंकृतैः ॥ १३ ॥
 कुण्डलीमुखमार्गाग्रौ जुहुयाग्निधलाशचः । बद्धिमानुपुटान्तःस्रैश्चान्द्रैस्तद्वद् हुनेत् क्रमात् ॥ १४ ॥
 चन्द्रभानुपुटान्तःस्रैर्वह्न्यर्धैर्जुहुयात् तथा । भानुचन्द्रपुटान्तःस्रैर्वह्न्यर्धैर्जुहुयात् तथा ॥ १५ ॥
 चन्द्रबद्धिपुटान्तःस्रैर्भान्वर्धैर्जुहुयादपि । बद्धिचन्द्रपुटान्तःस्रैरपि तद्वद् हुनेत्तथो ॥ १६ ॥
 तथा तेषां प्रातिलोभ्यात् षोडशानां हुनेदपि । एवं द्वादशधा होममचरैः स्वादुर्दीरितैः ॥ १७ ॥
 कुला तद्वाच्यमस्त्रिलमर्थरूपं च तैः समम् । तेजस्त्रयात्मरूपं स्वादाययोरपि तद्वपुः ॥ १८ ॥
 अन्यानि चावयोरिच्छागृहीतानि वपुषि वै । तान्यन्यदेवतादेहसमानीच्छावशानि च ॥ १९ ॥
 मुक्तिश्च तन्मयीभावस्यैर्यमेव समीरितम् । तत्र कुण्डलिनीं ब्रूहि स्फुटं मे परमेश्वर ॥ २० ॥
 तां वदामि शृणु मात्रे रहस्यं परमाद्भुतम् । मूलाधारस्त्ववह्न्यात्मतेजोमध्ये व्यवस्थिता ॥ २१ ॥
 जीवशक्तिः कुण्डलाख्या प्राक्षाकारेणैव तेन सा । मसुप्तभुजगाकारा त्रिरावर्ता महाद्युतिः ॥ २२ ॥

७ पुटितान् इत्यादिभिः पञ्चभिः श्लोकैः प्राणाग्निहोत्रमन्त्रादिकमुपदिशति—कक्षादितकाराग्नेः षोडशभिर्भानुवर्धैः सखा-
 रादियकाराग्नौष्टुं क्रमात् आग्निवर्धैः स्वरांस्तारादीन् चन्द्रवर्धान् पुटितान् जुहुयात् । तन्मन्त्रावया—कक्षसौ, कक्षार्धौ इत्या-
 दयः तथार्थो ह्यन्ताः षोडश । बद्धिमानु—इति । तन्मन्त्रा वया—वक्षसौ, दक्षार्धौ इत्यादयः सप्तर्धौ इत्यन्ताः ॥
 चन्द्रभानु—इति । तन्मन्त्रा वया—वक्षसौ, आर्धौ इत्यादयः सप्तर्धौ इत्यन्ताः ॥ भानुचन्द्र—इति । तन्मन्त्रा वया—
 कक्षार्धौ, कक्षसौ, सप्तर्धौ इत्यादयः सप्तर्धौ इत्यन्ताः ॥ चन्द्रबद्धि—इति । तन्मन्त्रा वया—वक्षसौ, आर्धौ इत्या-
 दयः सप्तर्धौ इत्यन्ताः । बद्धिचन्द्रेति । तन्मन्त्रा वया—वक्षसौ, दक्षार्धौ इत्यादयः सप्तर्धौ इत्यन्ताः ॥

१ 'भ्यास्यगामिनि' क. पाठः । २ 'चित्त' क. पाठः । ३ 'हित' क. 'यत्' क. पाठः । ४ 'अपि' क. पाठः ।

५ 'तु तैः' क. पाठः । ६ 'सम्पत्तिपदा' क. पाठः । ७ 'राव' क. पाठः ।

मायाशीर्षो नदन्ती तामुच्चरन्त्यनिशं स्वमे । सुपुत्रामध्यदेशे सा यदा कर्णद्वयस्य तु ॥ २३ ॥
 पिधाय न शृणोत्यस्या ध्वनिं तस्य तदा मृतिः । एवं सा जीवशक्तिस्तु यदा कुण्डलिनीस्थितिम् ॥ २४ ॥
 विहाय श्रुतां याति स्वेच्छादण्डाहता मती । तदा विध्वमतीतिः स्यात् प्राणिनामन्यदा पुनः ॥ २५ ॥
 निशान्धकारे भुवनस्थितिवत्स्वात्मनः स्थितिः । एवं तां वेत्ति यो देहे (देशिकादेशदर्शिताम् ॥ २६ ॥
 स वेत्ति ब्रह्म परमं मां त्वामपि च साधकः । जीवन्मुक्तः स विज्ञेयः शुद्धान्मासक्रमानमः ॥ २७ ॥
 अस्पृष्टपुण्यपापश्च शोकहर्षानिभूमिगः । रागद्वेषविनिर्मुक्तस्त्यक्तसर्वक्रियाफलः ॥ २८ ॥
 निरुपाधिकसन्तुष्टः स्वेच्छाधीनेच्छया युतः । स्वदेहमात्रयात्रश्च समश्च स्तुतिनिन्दयोः ॥ २९ ॥
 समारिमित्रः कल्याणगुणशीलदयान्वितः । एवं स कथितो जीवन्मुक्तो लोकेषु साधकः ॥ ३० ॥
 इतरः पूजने देव्या भजने च सकौतुकः । कालेन सिद्धिभागभूयादितरो दुःखभाजनम् ॥ ३१ ॥
 पूर्वप्रोक्तो जीवन्मुक्तो, द्वितीयः कालेन सिद्धिभागजीवन्मुक्तसदृशो भूयादित्यर्थः । तदितरः प्रोक्तव्यातिरिक्तो
 दुःखभाजनं भवतीति । तथा—

जन्मभिर्बहुभिः क्लिष्टो मूर्खो विद्याधनोज्झ्वैः । मर्दकन्मदचित्तः सन्नधोऽधो याति योनिषु ॥ ३२ ॥
 नित्यासु भक्तिर्भुवने प्रसीधे पापकर्मणि । जायते यद्गलाहोके भवेत् प्रागुक्तलक्षणः ॥ ३३ ॥
 नरो, भवन्ति तां भक्तिं प्राप्य लोकेषु देवताः । दृश्यन्ते भानुचन्द्रारसुषुप्तजीवसितासिताः ॥ ३४ ॥
 अन्ये च लोकपालाधास्तज्जक्तिप्राप्तसंपदः । बहुना किं परं देवि नित्याभिः सवृशानघैः ॥ ३५ ॥
 न सन्ति देवता विद्यास्तस्मात् एव देवताः । भावयाम्यहमद्यापि त्रिकाले विग्रहान्वितः ॥ ३६ ॥
 तद्व्याख्यासचक्रस्या ग्रहाश्च तव दर्शिताः । विधिविष्णुशिवात्मसं तासामेव निजेच्छवा ॥ ३७ ॥
 अन्याश्च देवता या यास्तास्तास्तन्मयविग्रहाः । ..... ॥

प्रागुक्तमभेदा देवताभेदाश्च सर्वे नित्याभेदा एवेत्यर्थः । तत्प्रदर्शनमेतज्ज्ञानार्थमिति । तथा—

पररूपं तु वक्ष्यामि होमं ते महदद्भुतम् । यत्सिद्धिः सिद्धरूपायां प्रागुक्तानां भवेत् सदा ॥ ३८ ॥
 अन्येषां न भवेद्भावस्तथा सर्वाभयो महान् । प्रसीद्याशेषपापानां भक्तिः स्याद्भक्तसेविनाम् ॥ ३९ ॥
 नित्याविद्यासु भक्तानां लक्षणं शृणु सुन्दरि । आमुष्मिकासंशयत्वं सन्तोषो नित्यपूर्णता ॥ ४० ॥
 सुखिता त्यागिता ज्ञानं कृतज्ञत्वमलुम्बता । अकार्षण्यमदीनत्वं परभित्तानिरुध्यमः ॥ ४१ ॥
 दयालुता मनस्वित्वमर्वपम्यं मनःस्थितौ । लाभहान्योः प्रीतिरोषभावः कल्याणशीलता ॥ ४२ ॥
 कल्याणाभिनिवेशितं सदा कल्याणकीर्तनम् । अकल्याणकथालापवैमुख्यं स्वेच्छया स्थितिः ॥ ४३ ॥
 सदैवार्थं च भोक्तृत्वं नैष्ठिकत्वमजिज्ञता । सर्वानुकूल्यं सङ्गीतप्रियत्वं वाञ्छिताम्रयः ॥ ४४ ॥
 राजयोषित्प्रभुप्राज्ञबहुमानममत्सरः । सर्वोत्तरत्ववाञ्छा च लक्षणानीरितानि ते ॥ ४५ ॥
 यद्विकल्पस्वरूपं तु मनस्तन्निर्विकल्पके । निधानं परहोमं तु स्थूलसूक्ष्मं च यन्मयम् ॥ ४६ ॥
 उच्चावचविकल्पानां वस्तूनामग्निदाहताः । तन्मयत्वादैकरूप्यं स्थूलहोममुदीरितम् ॥ ४७ ॥

सामहोमं तथा शब्देर्नानारूपैस्तु वाचकैः । वाच्यार्थानामशेषेण वेद्यवेष्टविदात्मना ॥ ४८ ॥

विधानः परो भवेद्धोमः सर्वभेदविलापनात् । स्वात्मरूपमहावह्निज्वालारूपिषु सर्वदा ॥ ४९ ॥

निरिन्धनेद्रूपेषु परमार्थात्मनि स्थिरे । निर्व्युत्थानविलापस्तु परहोमः समीरितः ॥ ५० ॥

इति ॥ लक्ष्मीकुलार्णवे । श्रीदेव्युवाच—

अतिदारिद्र्यसिन्धौ तु मयनां परमेश्वर । उद्धारक्रमतो देव पूजां वद विधानतः ॥ १ ॥

दारिद्र्यध्वंसनीं पूजां ललितायाः सविस्तराम् । शीघ्रसंपत्तिदिभूतां कृपया वद मे प्रभो ॥ २ ॥

श्रीईश्वर उवाच ।

शीघ्रसंपत्प्रसिद्धार्थं मार्गवेश कृता पुरा । श्रीमत्त्रिपुसुन्दर्याः सा पूजा कथ्यते मया ॥ ३ ॥

ययासिमन्दभाग्योऽपि कुबेरसदृशो भुवि । जायते नात्र संदेहस्तां पूजां शृणु वल्लभे ॥ ४ ॥

चक्रपूजां विधायादौ नैमित्तिकमथाचरेत् । तत्तदावरणस्थानेष्वियं पूजा विधीयते ॥ ५ ॥

ताः शक्तीः संप्रवक्ष्यामि राज्यसंपत्प्रदायिकाः । हारनूपुरसंपुष्पा कमलद्वयधारिणी ॥ ६ ॥

लक्ष्मीः परशिवमयी शुद्धजाम्बूनदप्रभा । तेजोरूपा च कमलवसतिर्विश्वमोहिनी ॥ ७ ॥

सर्वभूषोज्ज्वलाङ्गी च बीजापूरधरा तथा । आद्या शक्तिश्च सकलजननी कलशधारिणी ॥ ८ ॥

विष्णुवामाङ्गसंस्था च ततश्च कमलालया । श्रीमत्सौभाग्यजननी मार्गनी च सनातनी ॥ ९ ॥

सर्वकामफलाभासेसाधनैकमुस्तावहा । हिरण्यवर्णा हरिणी सुवर्णललितस्रजा ॥ १० ॥

समस्तसंपत्सुखदाऽखिलसौभाग्यदायिनी । समस्तकन्याशकरी ज्ञानदा च हरिप्रिया ॥ ११ ॥

विज्ञानसंपत्सुखदा स्रष्टृपूर्वा हिरण्यमयी । विधिप्रवाग्भूतिकरी रथमध्या मनोहरा ॥ १२ ॥

हस्तिनादप्रमोदा चानन्तसौभाग्यदायिनी । सर्वभूतान्तरस्या च स्वर्णप्राकारमध्यगा ॥ १३ ॥

समस्तभूतेश्वरी च विश्वरूपा प्रणामयी । दारिद्र्यदुःखौषतमोपहृष्टी पद्मिनी तथा ॥ १४ ॥

दीनार्तिविच्छेददद्या कृपाकलितलोचना । प्रणतस्वान्तशोकघ्नी शरद्वामतरङ्गया ॥ १५ ॥

शान्तिः कान्तिः पद्मसंस्था कमनीयगुणामया । शान्तिर्दान्तिश्च दुरितक्षयकारिण्यतः परम् ॥ १६ ॥

शशिशेखरसंस्था च धनधान्यसमृद्धिदा । शक्ती रतिर्नित्यपुष्टा रजनीकरसोदरा ॥ १७ ॥

करीषिणी च भक्तिश्च भवसागरतारिणी । मतिः सिद्धिर्भूतिश्चैव मधुसूदनवल्लभा ॥ १८ ॥

शुद्धिर्हिरण्यमाला च शुभलक्षणललिता । अतिदुर्गतिहन्त्री च वरसद्गतिदायिनी ॥ १९ ॥

दिवि देवगणाराध्या भुवनार्तिविनाशिनी । आर्द्रा पुष्करिणी पुष्टिर्हरणीधरवल्लभा ॥ २० ॥

दारिद्र्यदुःखहृष्टी च भवविध्वंसिनी तथा । श्रीविष्णुवचःस्थलगा सशेषसुविभूतिदा ॥ २१ ॥

लक्ष्म्यालक्षितोङ्गी च पद्मा पद्मासनाचिता । विद्या संपत्करी चैव देवसङ्गाभिपूजिता ॥ २२ ॥

भद्रा च भाग्यरूपा च नित्या निर्मलपुद्धिदा । सत्त्वा च सर्वभूतस्या रत्नगर्भान्तरास्थिता ॥ २३ ॥

रम्या शुद्धा च कान्ता च कान्तिमद्भासिताङ्गका । सर्वमौख्यप्रदा देवी भक्तौघाभयदायिनी ॥ २४ ॥
 श्वेतद्वीपकृतावासा जगन्माता जगन्मयी । रत्नगर्भस्थिता सौम्या चौराम्बुधिर्कृतालया ॥ २५ ॥
 प्रसन्नहृदया चैव परिपूर्णा हिरण्मयी । वसुन्धरा श्रीधरा च वसुदोग्ध्री कृपामयी ॥ २६ ॥
 विष्णुप्रिया रत्नगर्भा समस्तफलदा तथा । रसातलगता चैव सुव्रता च हरिप्रिया ॥ २७ ॥
 धरणीगर्भसंस्था च समुन्नतमुखी तथा । समस्तपुरसंस्था च परिपूर्णमनोरथा ॥ २८ ॥
 करुणारसनिःस्पन्दनेत्रद्वयविलासिनी । सर्वराजगृहावासा महालक्ष्मीगुणान्विता ॥ २९ ॥
 वैकुण्ठनगरस्था च चौरसागरकन्यका । योगिहृत्पद्मसंस्था च कल्पवल्ली दयावती ॥ ३० ॥
 भक्तचिन्तामणिश्चैव क्षादिमायेन्दिरा रमा । निराकारा च साकारा मक्षाण्डचयधारिणी ॥ ३१ ॥
 एकनाथाद्यलक्ष्मीभाङ्गानहन्त्री गुणातिगा । प्रधानलोचनाशेषवाग्जाक्यमलहारिणी ॥ ३२ ॥
 सुस्पृष्टवाक्प्रदा चैव सर्वसंपदिराजिता । प्रभालावण्यसुभगा दोग्ध्री स्वर्गप्रदा तथा ॥ ३३ ॥
 समस्तविघ्नौघहन्त्री भोगदा च विषयया । देवाभिनाथवन्द्या च दीनबोधयुक्तपरा ॥ ३४ ॥
 माङ्गल्यबीजमहिमा निधिरूपिण्यनन्तगा । आद्यादिसत्त्वमीश महासिद्धलक्ष्मीस्ततः परम् ॥ ३५ ॥
 राज्यलक्ष्मीर्दिव्यलक्ष्मीः सुश्रीर्मङ्गलदेवता । भक्तिदा मुक्तिदा चैव मुक्तिदा सङ्गतिप्रदा ॥ ३६ ॥
 कीर्तिदा धनदा चैव पुत्रपौत्रविवर्धिनी । पद्मानना च पद्मोकः पद्माक्षी पद्मसंभवा ॥ ३७ ॥
 अश्वदायी च गोदायी धनदायी महाधना । चन्द्रसूर्याभिसर्वाभा जातवेदास्तसंस्थिता ॥ ३८ ॥
 दिग्गजेन्द्रसमाराध्या दिव्यभूषणभूषिता । सर्वसंपत्प्रदा चैव तथा सर्वार्थसाधिनी ॥ ३९ ॥
 एताश्च शक्तयो देव्याः पूजनीयाः प्रयत्नतः । सर्वसंपत्समृद्धिः स्यादचिरेण न संशयः ॥ ४० ॥
 सर्वदा पूजयेद् देवीं कृता चक्रसमर्चनम् । तस्य गेहे स्थिरा लक्ष्मीः पुत्रपौत्रानुर्गामिनी ॥ ४१ ॥
 शक्तयः शतसंख्याताभाशीतिश्चतुस्तरम् । आदौ संहतिपूजां च कृता सृष्टिक्रमं भजेत् ॥ ४२ ॥
 स्थितिक्रमेण पूजां वै कोचिदिच्छन्ति ताभिकाः । अथ वक्ष्ये महादेवि षट्सु चक्रेषु पूजनम् ॥ ४३ ॥
 मूलाधारे यजेच्चक्रं वृत्तं पार्थिवरश्मिभिः । रविवारे च सौभाग्यभाजनं जायते नरः ॥ ४४ ॥
 इन्दुवारे च नाभिस्थमणिपूरकचक्रके । पूजयेच्चक्रमध्यस्थां जलरश्मिभिरावृताम् ॥ ४५ ॥
 मौमिवारे लिङ्गदेशे स्वाधिष्ठाने तथा यजेत् । तेजसां रश्मिभिर्वीतां बुधे हृत्पद्मसंस्थिते ॥ ४६ ॥
 अनाहते वायुरश्मिभृतां तद्वधजेत् क्रमम् । विशुद्धिचक्रके चैव गुरोर्वारे समाहितः ॥ ४७ ॥
 आकाशांशुभिरावीतां यजेत् सर्वार्थसिद्धये । आज्ञाचक्रे भृगोर्वारे मानसांशुभिरावृताम् ॥ ४८ ॥
 यजेच्छ्रीचक्रमध्यस्थां यजेत् सौभाग्यसिद्धये । जलरन्ध्रे सहस्रारे शनिवारे विशेषतः ॥ ४९ ॥
 पूजयेच्च जगद्धात्रीं सर्वरश्मिभिरावृताम् । मनसा पूजयेद्देवमन्त्रहं च समाहितः ॥ ५० ॥

न कदापि भवेद्भोगो दारिद्र्यं नोपनायते । ग्रहपीडां विजित्याशु पुत्रपौत्रैः समेधते ॥ ५१ ॥
अथ प्राक्कवकेषु प्रोक्तवारेषु श्रीचक्रक्रममभ्यर्च्य, ततो लक्ष्मीशक्तीः समभ्यर्च्य तत्तद्रश्मीनां पूजनं तत्तन्ना-
मकं कुर्यान् । तत्तन्नामानि पदशास्त्रवरश्मिक्रमे ज्ञेयानि ॥ मातृकार्त्तवे—

शक्तिकूटप्रभेदोत्थशक्तयोऽत्र प्रपूजिताः । शक्तिकूटोपामनायाः फलं दास्यन्त्ययत्नतः ॥ १ ॥
तत्फलं तु प्रागेव दर्शितम् ।

वीजद्वयं च तत्कूटरूपिणीशक्तिसंयुतम् । सप्ताचरीं समुच्चार्य पूजयेत् तत्र तत्र वै ॥ २ ॥
अथ चतुरस्रेऽष्टादश, षोडशारे षोडश, अष्टदशेऽष्टौ, चतुर्दशारे चतुर्दश, दशाष्टये विंशतिः, अष्टारेऽष्टौ,
अन्तरालेऽष्टौ त्रिकोणे तिस्रः, शेषं त्रिन्दुचक्रे, एवं क्रमेण पूजयेत् । पूजाक्रमस्तु—ह्रीं श्रीं सकलह्रीं रूपि-
णीशक्तिपादुकां पूजयामीति तत्तत्कूटमुच्चार्य पूजयेदित्यर्थः । प्रथमतः क्रमपूजां विधाय तत एव पूजयेत् ।
केचित्तु क्रमपूजायामेव “अखिमासिद्धिपादुकां पूजयामि, प्रोक्तकूटरूपिणीशक्तिपादुकां पूजयामि” इत्येक-
दैव पूजा कार्येति वदन्ति, तत्र यथागुरुपदेशं कार्यमिति । तत्र लक्ष्मीशक्तिपूजायामपि पृथग्वा सहैव वा
कर्तव्या । एकदैव चेत् “हारनूपुरसंयुक्तारूपिणी अखिमासिद्धिपादुकां पूजयामि” इति क्रमं गुरुतः शास्त्र-
सम्मतं विज्ञायाचरेत् । तथा—

तथा वाग्भवकूटोत्थाः शक्तयः संप्रपूजिताः । वाग्भवोपासनोक्तं हि फलं दास्यन्त्ययत्नतः ॥ ३ ॥
कामराजमहाकूटसंभवाः शक्तयः क्रमात् । पूजिताः संप्रयच्छन्ति सनायासेन तत्फलम् ॥ ४ ॥
इति । त्रिपुरार्त्तवे—

मध्यत्रिकोणे रेखासु नित्यानां मण्डलत्रयम् । पञ्च पञ्च विभागैर्न मध्ये श्रीललितां यजेत् ॥ १ ॥
यवदिने वा यजेत् तां तु सर्वावरणसंवृताम् । पूजयेत् सर्वसौभाग्यहेतवे ज्ञानसिद्धये ॥ २ ॥
इति । श्रीतन्त्रराजे (३९ प०)—

अथ षोडशानित्यानां विधानानि तयाधुना । कथितानि यथा तानि धृतानि च महेश्वर ॥ १ ॥
तासां तवं तथान्येषां देवतानां यथार्थतः । स्वरूपं किं कथं विश्वं किमाकारं च दृश्यते ॥ २ ॥
प्राणिनां पुण्यपापानि किंरूपाणि च कैस्तथा । तेषां जन्मानि केन स्युः का मुक्तिः संसृतिश्च का ॥ ३ ॥
कस्य मुक्तिः कथं बन्धः केन तस्य च मोचनम् । किं मूलं संसृतेरस्याः कानि तत्त्वानि का च धीः ॥ ४ ॥
कानीन्द्रियाणि के प्राणाः को जीवः कः परस्तथा । कः कालः के ग्रहाः सर्वे यथाबन्धे वद प्रभो ॥ ५ ॥
येन वेदैश्च शास्त्रैश्च पुराणैरागमैरपि । कथ्यन्ते तत् स्फुटं ब्रूहि नातिसङ्कोचविस्तरम् ॥ ६ ॥
यत् तया विंशतिविधः कृतः प्रश्नः शिवेऽधुना । तेषामुक्तक्रमेणैव कथयामि तवोत्तरम् ॥ ७ ॥
यैरुत्तरैः स्वस्वरूपं लभ्यते सम्पगञ्जसा । यदितोऽन्यत्र सर्वत्र प्रोक्तं निरुच्यकृतः ॥ ८ ॥
अत्राञ्जसा प्रोच्यते तद् दुर्बलं तु निदर्शनैः । तैर्मयोक्तक्रमाज्जिता दुर्जयां वासनां शनैः ॥ ९ ॥
सत्यशुद्धस्फुटाशेषस्फुरत्तात्मा भवेद् ध्रुवम् । गुह्यं रहस्यं परमं गोपयेत् सर्वतः सदा ॥ १० ॥

यज् ज्ञानमिदमो ज्ञानं यज् ज्ञानमहमस्तथा । द्वयोरपि च यज् ज्ञानं तज् ज्ञानं विद्धि मे वपुः ॥ ११ ॥
 तासां तव तथान्येषां चैतन्यात्मा यथार्थतः । लाभादेवं वासनाया विनाशादन्यथा तथा ॥ १२ ॥
 स्थित आत्मप्रकाशः स्यान्नित्योऽप्रतिर्भटो महान् । नित्याहृदयसंग्रोहस्फुटोपायेन वा भवेत् ॥ १३ ॥
 सादृश्यबुद्धेर्द्वैरूप्यात् प्रपञ्चस्य च दृश्यते । द्वैरूप्यमनयोरुक्तं सत्यासत्यमयततः ॥ १४ ॥
 तेनैव प्राणिनां पुण्यपापकर्मसु वर्तनम् । यथात्मज्ञानतोऽर्थेषु व्यापारः पुण्यसंज्ञकः ॥ १५ ॥
 अनर्थेष्वर्थसंकल्पः पापाख्यो मनसा तथा । जन्मानि नानारूपाणि यैर्नित्यं क्लेशभाजनम् ॥ १६ ॥
 यथार्थज्ञानमर्थानां मुक्तिस्ताद्विपरीततः । संसृतिर्भोचनं बुद्धेर्वासना बन्ध ईरितः ॥ १७ ॥
 कर्मक्षयात् सद्गुरोस्तु कटाक्षोक्तिविमर्शतः । मोचनं सर्वजन्तूनां नेतरैश्च कदाचन ॥ १८ ॥
 संसृतेः कन्दमुदितमविवेकः परो महान् । यदायत्तामिदं जीवभ्रुवनं परिकीर्तिष्य ॥ १९ ॥
 तत्त्वानि तत्त्वान्युक्तानि सर्वैः सर्वत्र सर्वदा । ज्ञातृज्ञानज्ञेयमयान्यन्यथान्यानि सर्वदा ॥ २० ॥
 का च धारिति यत् पृष्टं तद् दुर्वचमपि स्फुटम् । (कथयामि मृणु प्राज्ञे यदायत्ता च विंशतिः ॥ २१ ॥
 मनो बुद्धिरहङ्कारश्चिन्मित्रादिनामभिः । वस्तुभेदादभेदाच्च यदुक्तं सर्वतः सदा ॥ २२ ॥
 तदेकमेवायं स्थूलं सूक्ष्मं दुर्लभंतिस्फुटम् ।) विषयं च समं विश्वं विश्वातीतमनामयम् ॥ २३ ॥
 अरूपं सर्वरूपं च सर्वक्लेशकरं हरम् । सर्वतृष्णाकरहरं सर्वेषां सर्वतः सदा ॥ २४ ॥
 सत्त्वरूपं रजोरूपं तमोरूपमतन्मयम् । संसाररूपमूर्त्यार्याविग्रहं सुस्थिरं चलम् ॥ २५ ॥
 अपापं पापरूपं च जीवरूपं परात्मकम् । अतीन्द्रियं चेन्द्रियात्मा निर्देवं सर्वदैवतम् ॥ २६ ॥
 सर्वसोभात्मकं सर्वशान्तिरूपं च निर्दयम् । सद्द्वयं चाविवेकात्मा विवेकपरमार्थकम् ॥ २७ ॥
 उत्तारकं पातनकृद् भङ्गरूपं जयात्मकम् । शोकात्मकं च निःशोकं सकौतुकमकौतुकम् ॥ २८ ॥
 निरुद्यमं सदोद्युक्तं सावलेपमगर्वकम् । अमर्षरूपमसोभ्यं सर्वसोभ्यं सुखासुखम् ॥ २९ ॥
 क्रोधलोभमदद्वोहमीत्सर्यकामविग्रहम् । अस्पृष्टवद्गुणं वण्डं वनिता दुरुपलम् ॥ ३० ॥
 अपकृष्टं तथोत्कृष्टं स्वच्छाकारं तथाविलम् । अगाधमतिगम्भीरमुदारं कृपणं तथा ॥ ३१ ॥
 भाग्यरूपमभाग्यात्म निर्भयं समयं तथा । अनिच्छमिच्छारूपं च कातरं वीरविग्रहम् ॥ ३२ ॥
 निर्दोषं सर्वदोषात्म सर्वविन्मूढविग्रहः । सङ्क्षोषरूपः सर्वेषां तथा सर्वप्रकाशकः ॥ ३३ ॥
 अस्तेयरूपः स्तेवात्मा वरयोऽवश्यभरो मृदुः । सरसं विरसं क्रूरं सौम्यं तैर्वहुभिस्तु किम् ॥ ३४ ॥
 लज्जया धीः समाख्याता मन्मथी चिदुदीरिता । उग्रवैक्याद्विवेकात्मा जीवोऽन्यस्तद्विवेकवान् ॥ ३५ ॥
 तस्यास्तु बुद्धेर्यो वेत्ति याथात्म्यं विकृतीरपि । सामर्थ्यं स्वाविभेदितं सिद्धेः प्राप्यफलानि च ॥ ३६ ॥
 योगी स ब्रह्मविज्ज्ञानी शिष्ययोगी तथात्मचित् । तेनैव विहितं सर्वं मपञ्चात्म्यैकविग्रहम् ॥ ३७ ॥

१ ' भावं ' क. पाठः । २-३-४ ' भावं ' क. पाठः । ५ ' स्थिरः स्वा ' क. पाठः । ६ ' मयः ' क. पाठः । ७ ' सद्दृश्य ' क. पाठः । ८ ' परिवर्तते ' ल. पाठः । ९ ' तदेवं ' क. पाठः । १० ' आपि ' क. पाठः । ११ ' स्तब्धवाचाश्चविग्रहम् ' ग. पाठः । १२ ' विनाशकः ' ग. पाठः । १३ ' योगी शो महाविज्ज्ञानी ' ल. पाठः ।

भूतानामस्तु मनोवृत्त्या विषयग्रहणाय वै । सृष्टानि भूतशक्त्यात्मविग्रहाणीन्द्रियाणि तु ॥ ३८ ॥
 भूतात्मबुद्धिसंघातशक्तिचैतन्यजृम्भणम् । प्राणास्तत्साचिभूतो हि जीवस्तत्त्वात्मकः परः ॥ ३९ ॥
 कालस्तु पूर्वं बुद्ध्यैरुक्तं गुणसमस्तवान् । काल इत्यक्षरं द्वन्द्वाद् यद्वाच्यं तद्वर्णनम् ॥ ४० ॥
 न शक्यतेऽद्भुता वक्तुं तथा दर्शयितुं तव । तथापि तव यत्किञ्चिद् व्याकरोमि समञ्जसम् ॥ ४१ ॥
 अहोरात्रादिभेदस्तु चन्द्रार्कादिसमन्वयात् । तेन सन्मयतारूपकथनं नोचितं ततः ॥ ४२ ॥
 लवत्रुट्यादयो यच्च भाष्यन्ते खण्डकास्तु तत् । कालस्य रूपं तत् प्रोक्तं यदनाद्यन्तविग्रहम् ॥ ४३ ॥
 लवत्रुट्यादिकं ब्रूहि यैः कालो ज्ञायते मया । नलिन्या पत्रनिषये सूचीविद्धेऽथ तस्य वै ॥ ४४ ॥
 एकैकदलभेदोत्थावस्था लव उदाहृतः । तत् त्रिशद्गुणितं प्रोक्तं त्रुटीत्यादिशरीरवान् ॥ ४५ ॥
 काल इत्युदितं तस्य स्वरूपं किं कथं भवेत् । इति पृष्टेन तद्वक्तुं शक्यते सुस्फुटं मया ॥ ४६ ॥
 स्वबुद्ध्या प्रोक्तमात्रस्य भावनाद् वस्तु लभ्यते । तच्च स्ववपुर्बुद्धिर्दृष्टं नान्पास्ति गतिरस्य वै ॥ ४७ ॥
 ग्रहास्तु चिन्मयाः काले कापि चक्रभ्रमात् पुनः । भूतादीनि समस्तानि विकृतानि वितन्वते ॥ ४८ ॥
 नानाविधास्तैर्विकाराः प्रपञ्चो दृश्यते सदा । तैरेव तेषां नाशश्च मरुतेव हविर्भुजः ॥ ४९ ॥
 प्रभ्रनाद्युत्तरं देव तया च कथितं विभो । तथापि मे प्रपञ्चात्मविवेकोऽभूच्च मेऽधुना ॥ ५० ॥
 जननं मरणं चेति द्वयं कस्य कथं भवेत् । अरूपस्य विभोस्तस्य जीवभेदं तत्कथं स्थितिः ॥ ५१ ॥
 कुतः स्थितिः कथं वा स्यात् तत्कालपरमात्मनोः । भुक्तो वा जायते किन्तु परे वा संभवन्ति किम् ॥ ५२ ॥
 कथं वा पञ्चभूतानां स्थितिर्देहेषु चान्यतः । देहेषु जीवसंप्राप्तिः कीदृशीत्यादि मे वद ॥ ५३ ॥
 येन श्रुतेन चित्ते मे शुभ्रभूतान्यस्य नो भवेत् । तथा मे सर्वसन्देहान्निवृत्तिं पूर्णोपदेशतः ॥ ५४ ॥
 प्रागुक्तबुद्धिवैविध्यारब्धकर्मविपाकतः । जननं मरणं चेति द्वयं देहपरिग्रहात् ॥ ५५ ॥
 अतस्तलोहपिण्डेऽभिस्थितिवत् परविश्रब्धोः । अवस्था कालपरयोस्तादात्म्यादेव वर्तनेम् ॥ ५६ ॥
 भुक्तास्तु जीवा न कदाप्याविर्भूयुः कुतश्चन । न वापूर्वाः संभवन्ति बुद्धेः कृत्यमशेषतः ॥ ५७ ॥
 मुद्रिकारूपमुद्रेव मधुच्छिष्टादिविग्रहम् । जीवादिरूपतो बुद्धिर्विशेषवति तत्परम् ॥ ५८ ॥
 भूमेरेवास्फुटं स्थानं कुतश्चित् सुस्थिरं सदा । जलान्धोस्तत्र चान्यत्र व्यक्ताम्यक्ता स्थितिः सदा ॥ ५९ ॥
 वायोः सर्वत्र सततमवस्थानं तनेकधा । ज्योम सर्वगमेव स्यात् कालताम्रप्यतः सदा ॥ ६० ॥
 देहेषु सुस्फुटं तेषामवस्थानं च पञ्चधा । जीवानामागतिर्देहे मातापित्रोस्तु वीर्यतः ॥ ६१ ॥
 तादात्म्यं सङ्गतं तत्र जृम्भते सा चिदात्मना । तत्र प्रारब्धविरमान्मरणं निद्रया समम् ॥ ६२ ॥
 सिद्धानां सर्वदा देहत्यागे भेदो न विद्यते । प्रामेव तस्य देहात्मविवेकान्मनसि स्वगे ॥ ६३ ॥
 नेतरेषां तु साध्यानां साधकानां च कालतः । पौर्वादिषु तु मासेषु षट्सु राकोपकण्ठतः ॥ ६४ ॥
 मरणं सुगतितस्य क्षापकं भवति स्फुटम् । सिद्धस्तु सर्वतो भुक्तो देहेन्द्रियमनःस्थिरः ॥ ६५ ॥

१ 'सा' ख. पाठः । २ 'अत्र' ख. पाठः । ३ 'तथाकारः' ख. पाठः । ४ 'मे' क. पाठः । ५ 'वर्तते' क. ग. पाठः ।

६ 'व्यक्त' ख. पाठः । ७ 'स' ख. पाठः । ८ 'पुण्यादि' ख. ग. पाठः ।

यतस्तेनास्य निधनं सर्वदा सर्वतस्तथा । सुगतिं च व्यनक्त्येवं जीवन्मुक्तो यतस्त्वयम् ॥ ६६ ॥
 देहवश्वे समानेऽपि प्राणिनां सर्वतः सदा । बुद्धेर्वैविध्यरूपस्य कारणं किं वद प्रभो ॥ ६७ ॥
 भूमिष्ठस्य समानेऽपि तोयानां रसभेदवत् । जायते त्वाश्रयवशात् स च कर्माभिरेव वै ॥ ६८ ॥
 यथाश्रत्यगतो वह्निरुपायैरितरैः क्वचित् । नोपलभ्यो भवेत् शुष्कमथनव्यापृतिं विना ॥ ६९ ॥
 तथात्मज्ञानसंप्राप्तिः सद्गुरुप्राप्तितो विना । न कस्यापि भवेदेवा प्रतिज्ञा विश्वतोऽनिशम् ॥ ७० ॥
 खननाद्भूतं तोयं यथा समुपलभ्यते । तथा सद्गुरुसंसेवां संप्राप्य स्वस्वरूपकम् ॥ ७१ ॥
 सद्गुरोः पादसेवातः संप्राप्तात्मस्वरूपिणः । विशेषः को भवेदन्यदुर्लभः सत्यविग्रहः ॥ ७२ ॥
 आभिरूप्यमसन्देहः सन्तोषः परिपूर्णता । दयार्द्रचित्तता रागद्वेषाविषयचित्तता ॥ ७३ ॥
 सुलभस्त्वमगर्वित्वं सदा नियतशीलता । कृतज्ञता सत्यता च परचिन्तानिवर्तनम् ॥ ७४ ॥
 आर्जवं चावितर्लान्यं विषयानतिसङ्गिता । अदर्भ्यसूत्रमसौम्यं नातिगाधाशयात्मता ॥ ७५ ॥
 वृथालापेष्यसङ्गिश्च वृथाभ्यापारवर्जनम् । वृथाविनोदराहित्यं जिह्वाचितैरसङ्गतिः ॥ ७६ ॥
 पुरुषार्थार्थकथनचिन्ताकरणकौतुकम् । अस्तेयशक्तिरास्तिक्यं परलोकानुचिन्तनम् ॥ ७७ ॥
 देवतापूजनस्तोत्रवैभवालापशीलता । पापानां वर्जनं पुण्यकरणे कौतुकं सदा ॥ ७८ ॥
 परस्तवननिन्दासु विरतिर्वीतरागिता । निःस्पृहत्वमलोलस्त्वमनाद्येषोऽज्जडात्मता ॥ ७९ ॥
 अगोपनं स्वभक्तानामभक्तानां च गोपनम् । गुरुविद्यागमाचारस्तवनं तत्प्रवर्तनम् ॥ ८० ॥
 सिद्धचिह्नानि चैतानि भवन्त्यात्मवता ध्रुवम् । न भवन्तीतरेषां तु प्रक्षिपन्त्येव तांश्च ते ॥ ८१ ॥
 तत्कृत्यं शृणु वक्ष्येऽहं यो लब्धस्वात्मवैभवः । निरस्ताशेषसंसारमौख्याज्ञानाविवेकवान् ॥ ८२ ॥
 देशकालकुलाचारान् गुरुराजादिकम्पितान् । पालयन् सुसितमुत्तमः पूज्यपूजनकौतुकी ॥ ८३ ॥
 देहास्थैर्यथाज्ञानंभ्यापारान् कालतः चयात् । पतितान् बन्धुचित्ताद्गुरुदुर्लभ्यान् स्वधयस्थितीन् ८४
 स्वेन्द्रियाणां च सामर्थ्यं स्वकर्माणि कृतानि च । मुहुर्मुहुश्च विमृशोद्विगमेदशुभात्मनः ॥ ८५ ॥
 वृथा न कालं गमयेद् द्यूतस्त्रीस्वापवादतः । गमयेद् देवतापूजाजपयोगस्तवादिना ॥ ८६ ॥
 गुरोः कृपास्नापकथास्तोत्रागमविलोकनैः । गमयेदनिशं कालं न वदेत् परदूषणम् ॥ ८७ ॥
 प्रत्यक्षे च परोक्षे च स्तुवीत प्रणमेद्गुरुम् । सद्गुरौस्तत्कृपाधिवयैः पुण्यैः स्यैर्यैश्च सत्यतः ॥ ८८ ॥
 रागलोभमदक्रौर्यपापपैशुन्यवर्जनैः । सन्तोषर्षाननियमशान्तिज्ञानादिभिस्तथा ॥ ८९ ॥
 मिताहारो मितालापो विविक्तः सर्ववर्जितः । नित्याचिन्ता स्वात्मशुद्धिः कृत्यमात्मवता सदा ॥ ९० ॥
 पूर्वोक्तद्वादशास्रस्य मध्ये कृत्वा यथाविधि । योनिं तन्मध्यतो देवीं ललितां शृणुतो गुरुन् ॥ ९१ ॥
 पार्श्वयोराधुधान्यष्टौ कोणेषु परितः क्रमात् । कामेश्वर्यादिकास्तिंस्तद्गुरोर्द्वादशस्वपि ॥ ९२ ॥

१ 'कथेषु' क. पाठः । २ 'तः' स्वयं' ग. पाठः । ३ 'ज्ञानं' ग. पाठः । ४ 'या' य. पाठः । ५ 'तद्' क. पाठः । ६
 'पुण्यैश्च' क. पाठः । ७ 'क्रोध' क. पाठः । ८ 'पापार' क. पाठः । ९ 'कृतमपचित्ता' क. पाठः । १० 'तत्र' क. पाठः ।

द्वादशान्या यजेत् तत्तन्निष्ठाविद्याभिरेव वा । तन्नामविद्याभिर्वा ताः पूजयेत् साध्यकल्पनम् ॥ ६३ ॥
 तन्मध्यात्रयं पष्टिसंख्यं जपेत् तद्दिनविद्यया । नान्यत् कृत्वं भवेत् तस्य नित्यनैमित्तिकादिकम् ॥ ६४ ॥
 तन्मध्ये नवयोनिं वा विद्यायात्र स्वशक्तिभिः । पूजयेत् प्राग्बहुभयप्रकारादेकयोगतः ॥ ६५ ॥
 यावज्जीवं विधिस्त्वेव गदितः सिद्धये सदा । सिद्धानामपि सर्वेषां येनासौ स्वात्मवानभूत् ॥ ६६ ॥
 [समस्तमेतत्तन्त्रं ते कथितं परमेश्वरि । यत्परामर्शतो भावस्त्वावयोरैक्यमश्नुते ॥ ६७ ॥
 तद्दद्यात् तन्त्रमेतत्तु नाभक्ताय कदाचन । नाशिष्याय न दम्भाय प्रच्छन्नानयशीलिने ॥ ६८ ॥
 नायाचते नास्तिकाय न लुब्धाय न मानिने । न पापाय न विषाय नादद्याय च भेदिने ॥ ६९ ॥
 यस्तन्त्रमेतत् सफलं नित्याविद्यास्तु षोडश । शक्त्या संगृह्य विधिवद्भजते स भद्रशकः ॥ १०० ॥
 शिवतत्त्वमयी व्याप्तिरिति सम्बद्धं समीरिता । अस्मा निफालनादिषु तत्तत्त्वं स्वात्मसात्कृतम् ॥ १०१ ॥

अत्र अस्मार्थतत्त्वं गुरुतो बोद्धव्यम् ॥ अथ यन्त्रविधिर्नामातन्त्रोक्तः प्रदर्श्यते । तत्र श्रीमातृकार्थे—

अथ यन्त्रविधिं वक्ष्ये दृष्टादृष्टफलप्रदम् । शुभेऽहि पूजयेद्देवं* स्वेष्टदेवं यतात्मवान् ॥ १ ॥
 प्रत्यहं मन्त्रजपवान् हविष्याशी जितेन्द्रियः । इदं यन्त्रं विलिख्य, मे भवेद्विष्टमिति स्फुटम् ॥ २ ॥
 स्वमे मे कथय विप्रमिति संप्रार्थ्य यत्नतः । अधःशायी त्रिरात्रं तु स्वमे यद्वदति स्फुटम् ॥ ३ ॥
 तद्यन्त्रं विलिखेन्मन्त्री तत् कार्यं भवति ध्रुवम् । सिद्धारिकोष्ठके सम्बन्धिचार्यं च पुनःपुनः ॥ ४ ॥
 अरियन्त्रं परित्यज्य विलिखेत् सिद्धकोष्ठगम् । तदा सिद्धिर्भवेन्नूनं नात्र कार्या विचारया ॥ ५ ॥
 प्रागुक्तयन्त्रमन्त्राणां विधिरेव प्रकीर्तितः । ..... ॥

इति । अस्मार्थः—प्रथमतः शुभे दिने हविष्याशी जितेन्द्रियः स्वेष्टमन्त्रमष्टोत्तरसहस्रं जपित्वा रात्रौ शुचि-
 र्भूत्वा अधःशायी स्वप्येत, स्वापसमये भो देवाऽमुककार्यमुद्दिश्यामुकदेवतायन्त्रं लेखिष्यामि तदिदं भवति
 वा भवेति स्वमे मे तर्ह्यं कथयेति प्रार्थयेत् । ततः स्वमे यत्किञ्चित् यथा कथयति तथा विधेयम् ।
 अथवा सिद्धसाध्यादिकोष्ठे विचार्य सिद्धसुसिद्धस्थाने यदायाति, तत् कर्तव्यं, अरिकोष्ठगं न कर्तव्य-
 मित्यर्थः । तथा—

यन्त्रे यदुक्तं यद्द्रव्यं तत् संपाद्य प्रयत्नतः । स्वातः शुक्राम्बरधरो लिखेद् यन्त्रं रहस्यके ॥ ६ ॥
 बीजस्योपरि षष्ठ्यन्तां साधकाख्यां समालिखेत् । पार्श्वयोः कुरुयुगं च मध्ये कार्यमधस्तथा ॥ ७ ॥
 साध्यस्याख्यां द्वितीयान्तां सर्वयन्त्रेष्वयं क्रमः । ..... ॥

अत्रायमर्थः—यद्देवतायन्त्रं मध्ये तद्देवताबीजं लेखनीयं, तद्बीजशिरसि षष्ठ्यन्तं साधकनाम अमुक-
 स्येति, बीजाग्रः साध्यनाम द्वितीयान्तं अमुकमिति, बीजाग्रं यन्त्रमाकर्षणम् इत्यादिकर्म, बीजपार्श्वयोः
 कुरु २ एवं लिखेदित्यर्थः । तथा—

तत्प्रासादपराबीजं बीजसाधो लिखेत् पुनः । ईशान्यादिषु कोष्ठेषु हंसः सोऽहमिति न्यसेत् ॥ ८ ॥
 एतत्प्राणमयं बीजं नेत्रे श्रोत्रे च विन्यसेत् । ..... ॥

हंस इति ईशाने आग्नेये च, सोऽहमिति वायव्ये नैऋत्ये च लिखेदित्यर्थः । तथा—

१ 'दिभिः' क. पाठः । २ 'अत्रस्य' ख. पाठः । ३ 'देवं' क. पाठः । ४ 'कं' घ. पाठः । * वन्धविद्यासंगतं क. पुस्तके नास्ति ।

लिखेद् दिक्पालबीजानि पूर्वोदिदशदिक्षु च । तास्वेव यन्त्रगायत्रीवर्णान् न्यस्येत् त्रिशः क्रमात् ॥ १० ॥
तद्गर्हिर्मन्त्रगायत्रीवर्णास्तु क्रमतस्तथा । यन्त्रराजाय शब्दान्ते विग्रहे पदमीरयेत् ॥ ११ ॥
वरप्रदाय चाभाष्य धीमहीति पदं वदेत् । तत्रो यन्त्रं समुच्चार्य ततश्चैव प्रचोदयात् ॥ १२ ॥
प्रोक्ता तु यन्त्रगायत्री तत्तत्कल्पेषु मन्त्रगा । प्राणप्रतिष्ठापनं तु बहिः सर्वत्र वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
भूर्जपत्रे तथा क्षौमे तालपत्रेऽथवा लिखेत् । स्वर्णपत्रे तारपत्रे ताम्रपत्रे च सुन्दरि ॥ १४ ॥
यन्त्रं बिलिख्य गुटिकां कृत्वा लोहप्रयेण च । लाक्षया तु समावेष्ट्य जप्त्वा होमं समाचरेत् ॥ १५ ॥
संपातसिक्तं संवेष्ट्य लाक्षया स्वर्णरूप्यके । निक्षिप्य तत्तन्मन्त्रेण संपूज्य विधिवत् ततः ॥ १६ ॥
गले वा मूर्ध्नि बाहौ वा धारयेद्विष्टमाश्रुयात् । अथ वरचकरं यन्त्रं प्रोच्यते शैलसंभवे ॥ १७ ॥
कांक्षयापत्रे लिखेदष्टदलं कर्णिकया युतम् । रोचनाचन्दनेनैव जार्तीकाग्रसमुत्थया ॥ १८ ॥
लेखन्या कर्णिकामध्ये साध्यनाम समालिखेत् । अष्टपत्रेष्वष्टवर्गान् केसरेषु स्वरांश्चिखेत् ॥ १९ ॥
वृक्षप्रयेण संवेष्ट्य चान्तरालद्वये तथा । मातृकां बिलिखेत् तद्बदनुलोमविलोमगाम् ॥ २० ॥
एवं बिलिख्य यन्त्रं तु पूजयेदुपचारकैः । सप्ताहादशमायान्ति नरनारीनराधिपाः ॥ २१ ॥
भूर्जपत्रे समालिख्य लोहप्रयसुवेष्टितम् । धारयेद् बाहुमूले वै पूर्वोक्तफलभाग् भवेत् ॥ २२ ॥
अथ वक्ष्येऽन्ययन्त्रं तु भूपुरं बिलिखेदुपः । रेखाद्वयेन मध्ये तु साध्यनाम समालिखेत् ॥ २३ ॥
द्व्येखापुटितं चाथ तदुपर्यध आलिखेत् । मायाबीजचतुष्कं तु भूर्जे गन्धाष्टकेन च ॥ २४ ॥
अनामारक्तपुक्तेन पूजयेद् वरचकृद् भवेत् । कुमारीपूजनं कृत्वा रक्तपुष्पाभसंयुतम् ॥ २५ ॥
बलिं दद्याच्छागमांसं ततः सिद्धिर्भवेद् ध्रुवम् । यन्त्रधारणमात्रेण क्रोधस्तम्भं भवेत् चर्णाद् ॥ २६ ॥
अन्यद् यन्त्रं प्रवक्ष्यामि दक्षिणोत्तरं तथा । रेखाद्वयं समालिख्य तदुपर्यध आलिखेत् ॥ २७ ॥
तथैव रेखायुग्मं तु मध्ये साध्यं समालिखेत् । तारलक्ष्मीपुटं नामे दक्षिणे कोष्ठके तथा ॥ २८ ॥
क्षौंकारं सर्गसंयुक्तं बिलिख्योपर्यधस्तथा । कोष्ठत्रयं समालिख्य मध्यकोष्ठे चकारकम् ॥ २९ ॥
सविसर्गं लिखेदेवं पार्श्वयोस्तु रमां लिखेत् । भूर्जे रोचनयालिख्य शरावद्वयसंपुटे ॥ ३० ॥
दग्ध्वा तद्गन्धं चादाय पिबेद् दुग्धेन चैव हि । स्वामी वरयो भवेदस्य यावज्जीवं न संशयः ॥ ३१ ॥
अथान्यदपि वक्ष्यामि यन्त्रं परमदुर्लभम् । षट्कोणं बिलिखेन्मध्ये बहिर्भूविम्बमालिखेत् ॥ ३२ ॥
मध्ये साध्यं च तत्कर्म मायागर्म लिखेत् ततः । मायाबीजं समालिख्य भूविम्बे चाष्टदिक्षु च ॥ ३३ ॥
षट्कोणस्यान्तरालेषु कोणाग्रेष्वथ संलिखेत् । भूर्जपत्रे लिखेदेवं रोचनाकुडुमेन च ॥ ३४ ॥
शरावसंपुटे चित्त्वा पूजयित्वा उपचारकैः । तदग्रे तु जपेन्मावां सहस्रं यत्नमानसः ॥ ३५ ॥
तद्यन्त्रं धारयेन्मूर्ध्नि दिव्यस्तम्भनमुत्तमम् । अथान्यदपि वक्ष्यामि यन्त्रं सुमहदद्भुतम् ॥ ३६ ॥
लिखेदष्टदलं पद्मं भूर्जपत्रे मनोहरे । चतुरस्रेण संवेष्ट्य माया शृगुर्विसर्गवात् ॥ ३७ ॥

एतद्बीजद्वयेनैव पुटितं साध्यमालिखेत् । कर्णिकायां ततश्चाष्टदले च विलिखेत् पुनः ॥ ३८ ॥
 मायासंपुटितां बालातार्तायं तच्चरावयोः । निक्षिप्य सर्वोपचारैः पूजयेत् प्रजपेत् तथा ॥ ३९ ॥
 राजानं मोहयेत् सप्तरात्रादवर्षात् च साधकः । मृत्युञ्जमारुह्य यन्त्रं तु वक्ष्ये रक्षाकरं परम् ॥ ४० ॥
 भूर्जपत्रद्वये चैव लिखेद्यन्त्रं पृथक्पृथक् । प्रथमं विलिखेन्मध्ये कर्णिकायां समाहितः ॥ ४१ ॥
 उपर्युपरिभागेन भूपुराणां च सप्तकम् । वृत्तं तदुपरि न्यस्य तल्लघ्नं रविपत्रकम् ॥ ४२ ॥
 बहिर्भूपुरमालिख्य मध्ये साध्याख्यकर्म च । विलिख्य द्वादशदले षण्ण्डस्वरविचर्जितान् ॥ ४३ ॥
 द्वादशस्वरसंयुक्तान् लकारान् क्रमशो लिखेत् । तद्बहिर्भूतुरस्तस्य कोशेषु त्रिशिखं न्यसेत् ॥ ४४ ॥
 एतद्यन्त्रद्वयं योज्य कश्चित् संस्थाप्य यत्नतः । उपरिष्ठाच्छिलां स्थाप्य तदुपर्युपविश्य च ॥ ४५ ॥
 उदङ्मुखो जपेद्दिघां मातृकां लोकमातरम् । एवमभ्यस्यतः पुंसो रोममृत्युमयं कुतः ॥ ४६ ॥
 अथ वक्ष्ये महायन्त्रं विवादे विजयप्रदम् । रोचनाकुङ्कुमाभ्यां तु भूर्जपत्रे समालिखेत् ॥ ४७ ॥
 चतुर्दलं कर्णिकायां साध्याख्यायुक्तकर्म च । दलेषु मायां संलिख्य तद्यन्त्रं पश्यति न्यसेत् ॥ ४८ ॥
 विवादे जयमाप्नोति सर्वथा नात्र संशयः । धनिकस्तु वशीकृत्यै यन्त्रमन्यद्ब्रह्माभ्यहम् ॥ ४९ ॥
 रोचनाकुङ्कुमाभ्यां तु भूर्जपत्रे समालिखेत् । षट्कोशं तु समालिख्य साध्याख्यां मध्यदेशके ॥ ५० ॥
 कोणान्तराले काम्यांश्च कोशाग्रेषु च संलिखेत् । बहिर्वृत्तद्वयं कृत्वा मायया वेष्टयेद्बहिः ॥ ५१ ॥
 पूजयेत् सप्तदिवसैर्देवीमाहात्म्यमुत्तमम् । पठेत् तदग्रतो नित्यं कुमारीपूजनं चरेत् ॥ ५२ ॥
 होमं कृत्वा तु तद्यन्त्रं धारयेद्बाहुभूलके । यद्यदि याचते द्रव्यं तद् ददाति धनी पुनः ॥ ५३ ॥
 न याचते पुनर्द्रव्यं यन्त्रराजप्रभावतः । राजान्तिके स्थितो दुष्टः पैशुन्यं कुरुते वदा ॥ ५४ ॥
 तदा तन्मोहनार्थं तु यन्त्रं कुर्वीत बुद्धिमान् । भूर्जे लिखेद्बुधदलं रक्तेन भुजगस्य च ॥ ५५ ॥
 कर्णिकायां साध्यनाम मायां वसुदलेष्वपि । अर्धाशयुग्मभृगुं कोशाचतुष्के संविलिख्य च ॥ ५६ ॥
 बहिर्वृत्तद्वयं कृत्वा पूजयित्वा जले क्षिपेत् । एकविंशदिनं वाचद् दुष्टवरयं भवेद् ध्रुवम् ॥ ५७ ॥
 अथाभिधास्ये जयदं यन्त्रं मानप्रदं शिवे । भूर्जपत्रे रोचनया चतुरस्रं तु मध्यके ॥ ५८ ॥
 तल्लघ्नमष्टपत्राणि तद्बहिर्भूपुरं लिखेत् । मध्ये लिखेद्गर्भां हर्षां दिग्दलेषु क्रमाश्लिखेत् ॥ ५९ ॥
 रोहरोधस्तम्भवेति कोणेषु विलिखेत् सुधीः । सविसर्गं च संवर्तं मध्ये मायाख्याया युतम् ॥ ६० ॥
 शरावद्वयमध्यस्थं पूजयेदुपचारकैः । इन्द्रादिलोकपालेभ्यो बलिं दद्यात् समाहितः ॥ ६१ ॥
 विवादे व्यवहारे च राजद्वारे भयापहम् । मानदं तत् समाख्यातं यन्त्रमेतत् सुदुर्लभम् ॥ ६२ ॥
 अन्यद्यन्त्रं प्रवक्ष्यामि यावज्जीववशप्रदम् । अलक्तकैरनामास्तुत्रोचनेभ्यैः सह ॥ ६३ ॥
 भूर्जे च जातिलेखन्या चतुरस्रं तु संलिखेत् । आद्यपङ्क्तौ सप्त लिखेद् बीजानि भुवनेशितुः ॥ ६४ ॥

मायाबीजानीत्यर्थः ।

साध्यनामपुटत्वेन सृष्टिमायामनोभवैः । द्वितीयापंत्यामथ च पुटिता रजबीजतः ॥ ६३ ॥
 माया तत्पुटितानङ्गस्तृतीयायां ततः परम् । मायाबीजचतुष्कं च चतुर्थ्या विलिखेत् सुधीः ॥ ६४ ॥
 चतुरस्राद्वहिर्दिक्षु त्यक्त्वा याम्यं गणेशितुः । क्षिप्रप्रसादनस्यापि दशबीजानि संलिखेत् ॥ ६५ ॥

नो क्षिप्रप्रसादनाय नमः इति ।

एवं यत्नं समालिख्य कृष्णमृत्रिमितस्य च । गणेशसोदरे स्वेप्यं पूजयेदुपचारकैः ॥ ६६ ॥
 तदग्रे पूजयेन्मन्त्रं सहस्रं यतमानसः । देवदेव गणाध्यक्ष सुरासुरनमस्कृत ॥ ६७ ॥
 देवदत्तं ममायत्तं यावज्जीवं कुरु प्रभो । एवं मन्त्रं यज्जप्याथ हस्तमात्रेऽवटे तथा ॥ ६८ ॥
 संस्थाप्य च गणाध्यक्षं गर्तं संपूरयेन्मृदा । यावज्जीवं वशीभूयात् स नरो नात्र संशयः ॥ ६९ ॥
 अथान्यदपि वक्ष्यामि यत्नं सुमहदद्भुतम् । कर्पूरोचनाभ्यां च श्रीस्वयंदागुरुसंयुतम् ॥ ७० ॥
 चतुर्दलाब्जं विलिखेद् भूर्जपत्रे मनोहरे । कर्णिकायां लिखेत् साध्यं ईकारं च ततः परम् ॥ ७१ ॥
 उँनमश्च तथा लेख्यं पूर्वपश्चिमपत्रयोः । अजिते इत्यपि लिखेद् दक्षिणोत्तरपत्रयोः ॥ ७२ ॥
 त्रिदिनं पूजयेद्यत्नं चतुर्थेऽङ्कि समाहितः । ब्राह्मणं भोजयित्वा यत्नं बाहौ च धारयेत् ॥ ७३ ॥
 दर्शनादेव साध्योऽस्य वरयो भवति निश्चितम् । भृत्यवरयकरं यन्त्रं भूर्जे रोचनया लिखेत् ॥ ७४ ॥
 चतुर्दलं कर्णिकायां साध्यं मायोदरे लिखेत् । हस्तेषां तु दलेष्वेवं पूजयेद्विधिपूर्वकम् ॥ ७५ ॥
 दक्षिमध्ये क्षिपेद्यन्त्रं भृत्यवरयकरं भवेत् । दुष्टं प्रभुं वशीकर्तुं चतुरस्रं विरच्य च ॥ ७६ ॥
 साध्यनाम लिखेन्मायागर्भे मध्ये च यत्नतः । लिखेद्रोचनया भूर्जे दुष्टमधुवशंकरम् ॥ ७७ ॥
 राजिकासाध्यपाशून्धप्रतिमाया इदि क्षिपेत् । उपचारैः सुसंपूज्य कुक्षीपार्श्वे निश्चातयेत् ॥ ७८ ॥
 दिक्पालेभ्यो वलिं दद्यान्महाकालाय वै पुनः । अजारक्तेन संमिश्रं दूष्टभूपं वशं नयेत् ॥ ७९ ॥
 भर्तृवरयकरं यन्त्रं स्त्रीणां दौर्भाग्यनाशनम् । रोचनाकुङ्कुमाभ्यां च भूर्जपत्रे मनोरमे ॥ ८० ॥
 चतुरस्रं लिखेन्मध्ये तद्ग्राहदलानि च । कोशेषु विलिखेन्मायाबीजानां च त्रयं त्रयम् ॥ ८१ ॥
 मध्ये नामार्ण्यपुटितं मायाबीजत्रयं लिखेत् । पत्रेषु विलिखेन्मायाबीजानां च त्रयं त्रयम् ॥ ८२ ॥
 यजेच्छुक्लत्रयोदश्यामुपचारैरुदङ्मुखः । निशि सप्ताहमेवं तु कृतान्ते भोजयेन्मृदा ॥ ८३ ॥
 सुवासिनीः सप्तसंख्या ललिताप्रीतये पुनः । यन्त्रं धातुगतं धार्य नारीणां भाग्यदायकम् ॥ ८४ ॥
 अथान्यदपि वक्ष्यामि भर्तृवरयकरं परम् । रोचनाकुङ्कुमाभ्यां तु भूर्जपत्रे सुशोभने ॥ ८५ ॥
 लिखेदष्टदलं पद्मं साकारपुटितं तथा । साध्यनाम च तन्मध्ये हस्तेषां पत्रमध्यतः ॥ ८६ ॥
 निशि संपूज्य यत्नं तु त्रिदिनं भोजयेत्ततः । सुवासिनीत्रयं पश्चाद्धारयेद् गलदेशके ॥ ८७ ॥
 भर्तृवरयकरं स्त्रीणां क्षिप्रमेव न संशयः । लिखेदष्टदलं पद्मं कर्णिकायां समालिखेत् ॥ ८८ ॥
 हस्तेषां क्लीं भुवनेशी च बीजत्रयमतन्द्रितः । दलेष्वपि लिखितैव बीजानां च त्रयं त्रयम् ॥ ८९ ॥

भूर्जे रोचनायाल्लिख्य पूजयेत् दिनत्रयम् । हेममध्यगतं कृत्वा धारयेद्वाहुमूलके ॥ ६० ॥
 स्त्रीणां सौभाग्यदं श्रेष्ठं भवेद् दौर्भाग्यनाशनम् । निजरक्तकुशीताभ्यां लिखेद्भूर्जे चतुर्दले ॥ ६१ ॥
 क्रोधबीजं साध्यनामयुतं मध्ये दलेष्वपि । पूजयित्वा क्षिपेद्यन्मार्ग्ये चाकृष्टिकारकम् ॥ ६२ ॥
 अथाकृष्टिकरं यत्नं त्रिपुराया वदाम्यहम् । भूर्जपत्रे रोचनाया षट्कोणं विलिखेद् बुधः ॥ ६३ ॥
 वाक्कामपुटितं साध्यनाम मध्ये समालिखेत् । बालातृतीयबीजं च कोणमध्येषु संलिखेत् ॥ ६४ ॥
 पूजयेदुपचारैश्च घृतमध्ये निवेशयेत् । साध्यस्याकर्षणं भूयात् सप्ताहाभ्यां संशयः ॥ ६५ ॥
 शिलायां विलिखेद्यत्नं हरिद्राया रसैः पुनः । कर्षिकायां साध्यनाम भूबीजोदरगं लिखेत् ॥ ६६ ॥
 दलेष्वहसु भूबीजं पूजयेदुपचारकैः । पीतैरुपत्यर्घ्यधरचापि शिलाभ्यां संपुटीकृतम् ॥ ६७ ॥
 भूमौ खनित्वा संस्थाप्य शिलाभिः पूरयेन्मृदा । ब्रह्मस्तम्भो वादिनां च भवेत् क्षिप्रं न संशयः ॥ ६८ ॥

अथ भूबीजं रत्नमिति पितृबीजम् ।

गोरोचनाचन्दनाभ्यां भूर्जपत्रे समालिखेत् । वृत्तं कृत्वा च तन्मध्ये साध्यनाम समर्चयेत् ॥ ६९ ॥
 तद्गहिर्विलिखेद् दिक्षु वकाराणां चतुष्टयम् । तद्गहिर्भूपुरं लेख्यं सोद्वयमुवेष्टितम् ॥ १०० ॥
 पूजितं धारयेद्वाहौ भयादग्नेर्निवर्तते । यस्मिन् गृहे स्थापयेत् तदग्निनाक्रम्यते नच ॥ १०१ ॥
 अथ विद्वेषणं यत्नं वक्ष्यामि मृगु शैलजे । नक्षत्रयोनिचतुर्जैलेखन्या काकपक्षया ॥ १०२ ॥
 रमशानर्त्तपरे लेख्यं वृत्तं तन्मध्येतो न्यसेत् । मायया पुटितं वैवमकारं बिन्दुसंयुतम् ॥ १०३ ॥
 तद्गर्भे विलिखेत् साध्यनाम कर्मसमन्वितम् । चतुर्दलेष्वपि तथा लेख्यं निशि च पूजयेत् ॥ १०४ ॥
 छागरक्तेन संमिश्रमोदनं विनिवेद्य च । सुवासिनीं प्रपूज्याथ रमशाने वा शिवालये ॥ १०५ ॥
 निखातयेत् तदा शत्रोर्विद्वेषं जायते मिथः । नृकपाले लिखेद्यन्त्रं मेघरक्तविभिभितैः ॥ १०६ ॥
 विषैरष्टभिरालेख्यं लेखन्या काकपिच्छया । अक्षसंपुटितं साध्यं कर्षिकायां दलेष्वपि ॥ १०७ ॥
 दिग्गतेषु च हुंकारं कोणपत्रेषु फट्पुतम् । तद्गहिर्हृत्पद्माक्षेख्यं रमणावेष्टयेत् तद् ॥ १०८ ॥
 रमशानमक्षनाच्छाद्य वद्विना ज्वालयेदहम् । एकविंशद्दिनं यावच्छत्रुमृत्युप्रियो भवेत् ॥ १०९ ॥
 काककौशिकरक्तेन भौमादे भूर्जपत्रके । चतुर्दलं लिखेत् पञ्च कर्षिकागतसाध्यकम् ॥ ११० ॥
 मारुतं सर्गिसंयुक्तं दलेषु विलिखेद् बुधः । रक्तस्रग्गन्धभूषाद्यैर्निशि संपूज्य यत्नतः ॥ १११ ॥
 रक्तोपचारैराराध्य कुमारीं भोजयेत् तदा । एवं विंशद्दिनं कृत्वा चरमेऽहि तु यत्नकम् ॥ ११२ ॥
 उज्जिष्टमक्ते संक्षेप्यं चूर्णकृत्य त्रयवतः । तदोदनं वायसेभ्यो दद्याद् विकिरखेन च ॥ ११३ ॥
 उषाटो जायते शत्रोः क्षिप्रमेव न संशयः । चन्द्रचन्दनकस्तूरीरोचनाकुङ्कुमैः शुभे ॥ ११४ ॥
 दिने भूर्जे लिखेद्यत्नं जातीकाष्ठसमुत्पत्तया । लेखन्योदकसुखो भूत्वा प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोत्तरम् ॥ ११५ ॥
 रेखाष्टकेन चैकोनपञ्चाशत्कोष्ठकानि च । बहिः प्राक्कोष्ठमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण तु ॥ ११६ ॥

अकारादिजकारान्तान् तदन्तःकोष्ठकादितः । भकारादिभकारान्तान् तदन्तःकोष्ठकादितः ॥ ११७ ॥
 मकारादिसकारान्तान् हकारं मध्यकोष्ठके । प्रतिरेखं त्रिशूलानि प्रतिशूलमुपर्यधः ॥ ११८ ॥
 अभ्यन्तरविभागेन द्वेष्टेष्टासप्तकं लिखेत् । एवं त्रिलिख्य यन्त्रं तु देवीमाहान्यमुत्तमम् ॥ ११९ ॥
 पठन् यजेच्च त्रिदिनं ब्राह्मणान् भोजयेत् ततः । लोहत्रयगतं कृत्वा बाहुमूले तु धारयेत् ॥ १२० ॥
 उपसर्गादिका दोषा न भवन्ति कदाचन । पूर्वोक्तैर्विलिखेद् द्रव्यैर्यन्त्रं भूर्जे मनोरमे ॥ १२१ ॥
 कर्णिकायां लिखेत् साध्यं दलेषु सर्गवान् भृगुः । पूर्ववत् पूजयेद्यन्त्रं कण्ठे बद्धं भुजे शिशोः ॥ १२२ ॥
 ग्रहभूतपिशाचादिभयेभ्यो मुच्यते च्छात् । रमशानसर्परे लेख्यं धनूरस्य रसेन च ॥ १२३ ॥
 कुष्णाष्टम्यां चतुर्दश्यामष्टकोखं मनोहरम् । मध्ये साध्यं समालिख्य कोष्ठाग्रेष्वन्तरालके ॥ १२४ ॥
 रेफान् षोडश चालिख्य चतुरस्रं लिखेद्बहिः । दिक्षु कोशेषु त्रिलिखेद्रेफास्तत् पूजयेन्निशि ॥ १२५ ॥
 निष्ठातं पितृभवने ज्वरः सद्यो विमुञ्चति । सुगन्धैर्विलिखेद् भूर्जे पद्मं वसुदलं ततः ॥ १२६ ॥
 कर्णिकायां साध्यनाम दलेष्वजपया युतम् । पूजितं विधृतं बाहौ सर्पभीतिः कदापि न ॥ १२७ ॥
 अष्टगन्धैर्लिखेद् भूर्जे षोडशच्छदकाम्बुजम् । स्वरान् दलेषु संलिख्य द्वात्रिंशद्दलमम्बुजम् ॥ १२८ ॥
 पार्श्वैर्विलिख्य पत्रेषु द्वात्रिंशद्व्यञ्जनानि च । त्रिलिख्य भूपुरेखं च वेष्टयेद् दिग्बिदिक्षु च ॥ १२९ ॥
 हृद्यौ त्रिलिख्य तन्मध्ये साध्यं मायोदरे लिखेत् । अथवा कांस्यपात्रे तु लिखिता सप्तवासरान् ॥ १३० ॥
 पूजयेद् धारयेद्वापि बन्धमोक्षप्रदं भवेत् । ..... ॥

इति ॥ शारदातिलके—(२४ प०)

अथ वक्ष्यामि यन्त्राणां भेदांस्तत्रेष्टु गोपितान् । यैः साधयन्ति सततं मन्त्रिणो निजवाञ्छितम् ॥ १ ॥

भार्ग्ये लिखेत् सार्धयुतं स्वसाध्यं वर्माष्टपत्रे स्वरकेसराब्जे ।

बहिः सदीर्घैर्गणैः प्रवीतं रक्षाकरं यन्त्रमिदं प्रदिष्टम् ॥ २ ॥

अस्यार्थः—भूर्जपत्रे प्रोक्तद्रव्यैरष्टवलकमलं त्रिलिख्य, तत्कर्णिकायां मकारोदरे सकारं त्रिलिख्य, तदग्रे साध्यनाम त्रिलिख्य, पत्रेष्वष्टवर्गान् केसरेषु द्वन्द्वशः स्वरान् त्रिलिख्य, बहिर्वृत्तं कृत्वा रक्षाकरेण वेष्टयेद् । एतद्यन्त्रमुक्तफलदं भवति । तथा—

पुटीकृते भूमिपुरस्य युग्मे मायां लिखेन्मध्यमसाध्यसंज्ञाम् ।

वकारकोशेन महीपुरेण संवेष्टितं वर्यकरं तदुच्चैः ॥ ३ ॥

अस्यार्थः—अष्टकोशं त्रिलिख्य मध्ये मायोदरे साध्यनाम त्रिलिख्य, कोशेषु वकारं त्रिलिख्य तदुपरि भूपुरेणावेष्टयेत् उक्तफलदं भवति । तथा—

(मध्ये सार्धविदभितं प्रपुष्टितं मृत्युञ्जयन्त्रचरैः

चान्तःस्थं निजसाध्यनाम त्रिलिखेत् किञ्चिन्कसंस्थान् स्वरान् ।

पत्रेष्वष्टसु नाम मन्त्रपुटितं वर्गास्तदग्रेष्वथो

यच्च पञ्चपुटीकृतं निगदितं मृत्युञ्जयारूपं परम् ॥ ४ ॥

विषज्वरशिरोरोगनाशनं श्रीजयप्रदम् । कान्तिपुष्टिप्रदं वश्यं सर्वकामार्थसाधकम् ॥ ५ ॥

अस्यार्थः—अष्टदशकमलं विलिख्य तत्कार्त्तिकार्या साध्यनाम सकारेण विदर्मितं कृत्वा, मृत्युञ्जयस्वरैः संपुटितं कृत्वा सर्वे लकारोदरे यथा भवति तथा विलिख्य, केसरेषु स्वरान् विलिख्य पत्रेषु पत्राग्रेषु च नाम मन्त्रपुटितं वर्गाष्टकं द्विधा विलिख्य, बहिर्दृष्टं कृत्वा पञ्चदशपुटितं कुर्यादुक्तफलत्वं भवति । तथा—

साध्याद्यचिन्तामणिमग्निगेहे विलिख्य बाह्येऽनलमेहवीतम् ।

प्रवेष्टयेत् तद्गहिरष्टवर्णान् मन्त्रेण यच्च ज्वरशान्तिदं स्नात् ॥ ६ ॥

संक्षेपसः स्नापयेत्ता मन्त्रोऽष्टाक्षर ईरितः । एष एव भवेद् दघो विषज्वरविनाशने ॥ ७ ॥

अस्यार्थस्तु सुगम एव । तथा—

तारठद्वययुतं कुरुकुले मन्त्रमत्र हुतधृग्गृहयुग्मे ।

मध्यकोखविवरेषु लिखेत् तद्यन्त्रमाशु विनिहन्ति भुजङ्गान् ॥ ८ ॥

ओंकारमायादिकमेखलेऽग्नियधूपनुं बहिर्गृहस्य युग्मे ।

मध्यादिकोणेषु विलिख्य भूर्जे यच्च विदध्याद् रिपुनागहारि ॥ ९ ॥

शुलाह्विते^१ बहिर्गृहस्य युग्मे धूमावतीमत्र लिखेत् क्रमेण ।

मध्यादिकोखेषु भक्तगृहस्थं यच्च हुताशानिलवर्चवीतम् ॥ १० ॥

दोन्तौ सार्धशशिन्दन्तौ बीजे धूमावती द्विठः । धूमावतीमनुः प्रोक्तः शत्रुनिग्रहकारकः ॥ ११ ॥

विषेण कनकाम्बोभिः प्रेतकर्षटकन्पितम् । श्मशाने निखनेदेतच्छत्रुनुष्ठाटयेद् धूर्वम् ॥ १२ ॥

हुताशगेहद्वितये लिखित्वा वैवस्वताय द्विठमन्त्रवर्णान् ।

मध्यान्तमाकन्पितमिन्दुविम्बे यन्त्रं महाभूतपिशाचवैरि ॥ १३ ॥

अत्र षट्कोणं विलिख्य मध्यादिषट्कोणेषु “वैवस्वताय स्वाहा” इति सप्ताक्षराणि विलिख्य, बहिरिन्दुविम्बेन धूमेन वेष्टयेत् इति ॥ तथा—

नामालिख्य मकारकोष्ठयुगले कोणेषु तस्यां लिखेत्

मन्त्रज्ञो हजस्तान् नकारसहितान् धूमावतीपत्रगान् ।

वीतं धर्मटिकादिना वरमिदं बाधुन्निगेहावृतं

यन्त्रं प्रान्तपरेतभूमिनिहितं विद्वेषणं स्वाद् द्विशम् ॥ १४ ॥

पूर्वं धर्मटिकेयुग्मं ततो मर्कटिके युगम् । घोरे विद्वेषकारिणि विद्विषो द्वेषकारिणि ॥ १५ ॥

अथ धोराधोरयोः स्यादमुकामुकयोस्ततः । विद्वेषयद्वयं हुंफट् विद्या धर्मटिकेरिता ॥ १६ ॥

१ ‘साध्याद्य’ क. पाठः । २ ‘वर्गान्’ क. पाठः । ३ ‘संख्यवसं पञ्चावस्था’ क. ग. पाठः । ४ ‘तं बहिर्गृहस्य मध्ये’ क. ग. पाठः ।

५ ‘धाम्नं सार्धशशिन्दन्तं बीजं’ ग. पाठः । ६ ‘हुतम्’ ग. पाठः ।

मन्त्रोच्चारः सुगमः । अत्र पदकोशं विलिख्य तन्मध्यं पृथक्कोष्ठं चाग्रेयकोष्ठं च मकारमन्त्रकोष्ठञ्चतुष्टयं
उभयगुणान् विलिख्य, तद्वद्विर्वृत्तं विरच्य तत्तन्मन्त्रपत्राणि विलिख्य, पत्रेषु धूमावर्णमन्त्रस्यैकैकमक्षरं
प्रतिपत्रं विलिख्य तद्वद्विर्वृत्तद्वयान्तरालं घर्मटिकाविधया वेष्टयेत्. उक्तफलदं भवति ॥ तथा—

प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदग्विधिवदभिलिखेत् स्पष्टरेखाचतुष्कं

कोणोद्यच्छूलयुक्तं बलवद्गुणयुतं मध्यपूर्वं तदन्तम् ।

मन्त्रस्याणान् परस्ताद् वसुपदविवरेणैव एवणांलिखित्वा

शूलोद्यद्द्वादशार्णं विधिवदभिहितं प्रेतराजस्य यन्त्रम् ॥ १७ ॥

यमराजसर्दामेय यमेदासजराय । यदयोनिरपचेप पक्षेपरनियोदय ॥ १८ ॥

उक्तो धूमान्धकाराय स्वाहेत्यष्टाक्षरो मनुः । प्रणवाग्रं ततो दंष्ट्रा तन्परं त्रिकृतं ततः ॥ १९ ॥

आननाय वधूर्वह्नेर्मन्त्रोऽयं द्वादशाक्षरः । विषवृक्षस्य फलके नृचर्मणि पटेऽथवा ॥ २० ॥

भालिल्याष्टविपरैतत् श्मशाने निखनेन्निशि । उवरेण मदनाविष्टो मूर्च्छाकुलितमानसः ॥ २१ ॥

रिपुर्गच्छति पक्षेण यमलोकं न संशयः । ..... ॥

अध्यायः—तत्र प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक् च चतुःसूत्रनिपातनेन मयकोष्ठात्मकं चक्रं निर्माय, मध्यकोष्ठे
साध्यनामयुक्तं यमराजेति अर्थचतुष्टयं विलिख्य, प्रागाद्यष्टसु कोष्ठेषु यममन्त्रस्य अर्थचतुष्टयं क्रमेण विलिख्य,
चतुष्कोणेषु स्वस्थारि शूलानि मध्यगतरेखाग्रद्वये शूलद्वयमिति संभूय द्वादश शूलानि निष्पाद्य, शूलाग्रेषु
द्वादशाक्षरमन्त्रस्यैकैकं अर्थमालिख्य, तनुपरि वृत्तद्वयं निष्पाद्य तत्तन्मन्त्रपत्राणि विरच्य, अनिदलमेकमेकं
अर्थमष्टाक्षरमन्त्रस्य विलिखेत्, उक्तफलदं भवति ॥ तथा—

एकाशीतिपदेषु मध्यदहने माध्यं लिखेत् हं पुनः

छुंभूमिति दिग्दलेषु विलिखेत् बीजानि पङ्क्तिष्वथ ।

शिष्टेष्ठीशनिशाचरादि विलिखेत् कालीमनुं पङ्क्तिश-

स्तद्भागे यमबीजमग्निपदनाभीतं च यन्त्रं लिखेत् ॥ २२ ॥

कालीमार रमालीका लीनमोच चमोनर्ली । मामोदेत तदेमोमा रक्षतस्त खनकर ॥ २३ ॥

कालीमनुरयं प्रोक्तः कालरात्रिः स्वर्वरिणाम् । यमावाट टवामाय माटमोट टमोटमा ॥ २४ ॥

वामोभूरि रिभूमावा टटरीत् तरीटट । यमात्मकोऽयमाख्यातः श्लोको वैरिबिनाशनः ॥ २५ ॥

लिखेदष्टविपाङ्गारनिम्बनिर्वासकजलैः । निग्रहाख्यमिदं यथं काकपक्षेण कर्पटे ॥ २६ ॥

विभीतवृक्षे बन्मीके श्मशाने वा चतुष्पथे । दक्षिणत्वेऽनिले मग्नी निखनेदर्धरात्रके ॥ २७ ॥

सर्वथा शत्रुरेतेन सप्ताहान्मरुषं ब्रजेत् । निरृद्यते महारोगैः पतितो वा भवेदसौ ॥ २८ ॥

शिलायामिष्टकायां वा चक्रमेतत् प्रकल्पितम् । मर्कटीविषदण्डीभिः समालिप्तमधोमुखम् ॥ २९ ॥

यन्त्रं रात्रौ खनेत्तत्र भूयोभूयोऽशुभं भवेत् । ..... ॥

लिखेच्चतुष्पष्टिपदैषु कालीमीशादिकान्वादि यमात्मकेन ।

लोकेन संवेष्ट्य कृशानुवायुवीजाहतं यन्त्रमिदं विदध्यात् ॥ ३० ॥

लिप्तं विषमपीदण्डीमर्कटीभिरधोमुखम् । निखनेद्यत्र तत्र स्थान्नुशामुचाटनं सदा ॥ ३१ ॥

मस्यहानिमनावृष्टिं गवां नाशं करोति तत् ।

एतद्यन्त्रद्वयोद्धारस्त्वरिताग्रकरणे (२१ शे श्वासे) द्रष्टव्यः ॥ तथा—

आख्यां तुम्बुरुमध्यतः स्मरगतामालिरूप्य जुम्भादिकां

विद्यां दिग्गतपत्रकेष्वथ लिखेद् देवीं दलेषु स्मरम् ।

कोणस्थेषु सनामकं बहिरधः पाशाकुशाभ्यां वृतं

यन्त्रं वश्यकरं ग्रहादिभयहृत् सुद्राभिचारापहम् ॥ ३२ ॥

जुम्भे जुम्भिनि ठद्वन्द्वं मोहे मोहिनि ठद्वयम् । अन्धे अन्धिनि ठद्वन्द्वं रुन्धे रुन्धिनि ठद्वयम् ॥ ३३ ॥

हिता कामं लिखेच्छान्तिं यन्त्रेऽस्मिन् नृकपालके । संध्वासु तापयेदेतदुच्चैः साध्यं वश्यं नयेत् ॥ ३४ ॥

हिता शान्तिं लिखेद्धर्मं फेद् च वा नरचर्मणि । बद्धिवायुगृहावीतं रमशानस्य रिपून् दहेत् ॥ ३५ ॥

त्यक्त्वा वर्मालिखेदस्त्रं फलकेऽक्षतरुज्ज्वले । बद्धिवायुयुतं नाम मेघोर्त्यरुधिरेण तत् ॥ ३६ ॥

षत्तरे निखनेज्जप्तं विद्वेषं कुरुते मिथः । हिता रेफवकारौ द्वौ लकारं मध्यतो लिखेत् ॥ ३७ ॥

(धरापुरेण वीतं तदिष्टकान्तर्निवेशितम् । सर्वेषां स्तम्भनं कुर्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ३८ ॥

हिता लकारं तन्मध्ये वायुवीजं समालिखेत् ।) विवरक्रमपीकाकपुरीषैर्ध्वजवाससि ॥ ३९ ॥

रमशाने निहितं कुर्यात् कुलोत्सादं स्ववैरिणाम् । मुक्त्वा वायुमयं बीजं तत्र फट्कारमालिखेत् ॥ ४० ॥

परेतयस्त्रे काकस्य रुधिरेण यथाविधि । ईप्सिते निखनेतु स्थाने विद्वेषं कुरुते द्विषाम् ॥ ४१ ॥

अस्त्रबीजमपास्यास्मिन् लृक्कारं मार्त्तसंयुतम् । विलिखेद् यन्त्रमेतत्तु लोदत्रयसमावृतम् ॥ ४२ ॥

सर्वरोगप्रशमनं कृत्वाद्रोहादिशान्तिदम् । विहाय बीजं लृक्कारं ग्लौकारं तत्र संलिखेत् ॥ ४३ ॥

सकारेणावृतं बाह्ये पाशाकुशवृतं पुनः । ईकारेणावृतं भूयो भूमिमण्डलमध्यगम् ॥ ४४ ॥

लकारैर्दिन्दुसंयुक्तैर्वेष्टितं तद्वह्निः क्रमात् । समान्तमावृत्तावीतं सर्वं हृत्तेन वेष्टितम् ॥ ४५ ॥

कौशेयकर्पटे क्लृप्तमिष्टकाद्वयमध्यगम् । सेनाग्रे निखनेवेष्टितं स्तम्भनं कुरुते ध्रुवम् ॥ ४६ ॥

उद्धारः सुगमः । तथा—

मध्ये श्रीनरसिंहबीजमथ तद्बाह्ये स्वरान् केसरे

वारीदचन्द्रयमेन्द्रदिक्षु विलिखेन्मध्ये मनुं गारुडम् ।

अन्तःस्थान् मरुदग्निनिश्चैतिशिवेष्वालिरूप्य वर्णावृतं

यन्त्रं सर्गिभिरष्टभिः परिवृतं संवर्तकैर्गारुडम् ॥ ४७ ॥

संवत्सरो नेत्रयुतः पार्श्वस्तारोऽग्निसुन्दरी । गारुडो ममुराख्यातो विषद्वयविनाशनः ॥ ४८ ॥

सरन् गरुडमात्मानं यन्त्रमेनं जपेक्षरः । विषमालोकनेनैव हन्यान्मगकुलोद्भवम् ॥ ४९ ॥

मध्ये वर्णान् भृगुस्थान् विलिखतु विविधत् साध्यनाम्ना समंताम्

किञ्जल्केषु स्वराः स्युः वसुदत्तविचरेध्वालिलेन्मध्यबीजम् ।

काद्याणि केसरेषु द्विगुणवसुदत्तेषु द्रुपं मध्यबीजं

यन्त्रं सञ्जीवनाख्यं सलिलपुरगतं क्षुद्ररोगापेहारि ॥ ५० ॥

मध्ये पिण्डमखो दत्तादिषु लिखेद्द्वारीशताराधिप-

प्रेताधीश्वरशक्रदिक्षु विचरे मध्ये च वर्णांलिखेत् ।

वादीन् गारुडपद्मिनाक्षसशिवेष्वर्खाम् बह्विषेष्टयेत्

काद्यैर्वामविलोचनेन कलितं पिण्डाख्ययन्त्रं परम् ॥ ५१ ॥

मनुस्वरेन्दुजेशाग्निसंयुतश्चतुरानमः । पिण्डबीजमिदं प्रोक्तं पुंसां सर्वार्थसाधनम् ॥ ५२ ॥

बीजमानेन संजतं यन्त्रं रक्षाकरं परम् । आयुरारोग्यजननं लक्ष्मीसौभाग्यवश्यदम् ॥ ५३ ॥

चोरसर्वभृगभ्यामभूतामयनिकुन्तनम् । गर्भरक्षाकरं स्त्रीणां पुत्रदं क्षुद्रनाशनम् ॥ ५४ ॥

धृतं मूर्ध्नि करोत्येवं लोकवरयमनुत्तमम् । ..... ॥

मध्ये तोयगृहे लकारविचरे साक्षाद्व्यसाध्यं लिखेत्

पत्रेष्वष्टसु हंसमन्त्रमभितो हंसार्थसंवेष्टितम् ।

यन्त्रं भूमिगृहेषु वेष्टितमिदं मूर्ध्ना सदा धारितं

हन्यात् क्षुद्रमहाज्वरामयरिपून् दद्याद्यशः संपदः ॥ ५५ ॥

ईकारगर्भे विलिखेत् ससाध्यं तमष्टपत्रेषु पुनर्विलिख्य ।

संवेष्टयेत् तेन धरापुरस्त्रं यन्त्रं भवेद्भयकरं नराणां ॥ ५६ ॥

ताम्रपत्रे समाश्लिष्य यन्त्रयेतत् प्रपूजयेत् । वरायेत् सकलान् मर्त्यान् नात्र कार्पा विचारया ॥ ५७ ॥

मध्ये भान्तं भृगुविनिहितं नामधेयैः प्रदीतं

टान्तं क्षान्तान्वितमथ लिखेदष्टपत्रेषु भूवः ।

भूविम्बत्वं निगदितमिदं साधु सञ्जीवनाख्यं

शक्तोद्भूतं भवमपहरेद्द्वार्यमाणं भुजेन ॥ ५८ ॥

वर्णाधृतं साध्ययुतं जर्कारं टान्ते लिखेदष्टदलेषु हंसम् ।

आपेष्टयेदम्भुगृहेषु वासो क्षाम्ताधृतं यन्त्रमिदं ज्वरघ्नम् ॥ ५९ ॥

१ 'सर्वयेम्' अ. पाठः । २ 'विहारि' अ. पाठः । ३ 'कं' अ. पाठः । ४ 'पुकार' अ. पाठः । ५ 'साध्ययुतैः' अ. पाठः ।

६ 'लकार' अ. । 'जकार' अ. पाठः ।

तान्ते नाम लिखेत् चकारविवरे मृत्युञ्जयत्र्यचरैः

रुद्धं तद्वहिरष्टपत्रविवरे साध्याह्वयं पूर्ववत् ।

अचकिञ्जन्कयुते वसुद्वयदले पद्मे तथैवाह्वयं

द्वात्रिंशदलपङ्कजेऽपि च तथा काद्यार्थयुक्केसरे ॥ ६० ॥

ईकारेण समावीतं यन्त्रं मृत्युञ्जयाह्वयम् । सर्वरोगाभिचारघ्नं सर्वसौभाग्यसिद्धिदम् ॥ ६१ ॥

ग्लौरुद्धं प्रणवद्वयं प्रविलिखेत् साध्यस्य नामान्वितं

वाक्षे भूपुरमष्टवज्रविलसचारं लिखित्वा पुनः ।

चं कोलेषु दिशासु हं प्रविलिखेत् पाशाकुशत्र्यचरै-

वीतं स्तम्भनयन्त्रमावृत्तिलसज्जुम्भादिविद्याष्टकैः ॥ ६२ ॥

जृम्भे वद्विवधूः पूर्वं पञ्चाङ्गजुम्भानि ठद्वयम् । मोहे पावकजाया स्यात् पद्मान्मोहिनि ठद्वयम् ॥ ६३ ॥

अन्धे हुतभुजो जाया ततोऽप्यन्धिनि ठद्वयम् । रुन्धे कुशानुपनी स्वादुन्धिनि द्विठसंयुतम् ॥ ६४ ॥

उच्चारः सुगमः । तथा—

तान्ते नाम विलिख्य दिक्षु विलिखेद् भूयस्तमेवाष्टसु

चोशीबिम्बमथो नगेन्द्रभुजगावन्योन्यवद्धौ लिखेत् ।

आख्यां तन्मुखयोर्विभीतफलके यन्त्रं समापादितं

निर्मान्ये निहितं सदा वितनुते वाचां द्विषां स्तम्भनम् ॥ ६५ ॥

साध्याह्वयं कवचं लिखेद् बहिरथो दिक्पत्रमध्येषु तद्

ग्लौमन्येषु महीपुरस्य विलिखेत् कोलेषु रान्तान्वितम् ।

वज्रेष्वष्टसु वर्म तोयपुरगं भूमिम्बमध्यस्थितं

यच्च रात्रिविनायकान्तरगतं न्यसेज्जराचद्वये ॥ ६६ ॥

रहस्यस्थाननिश्चितं पूजितं प्रतिवासरम् । स्तम्भनं कुरुते वाचां सेनादीनां च वैरिणाम् ॥ ६७ ॥

कृता रेखाष्टकमृजु पुनस्तिर्बगालिरूप पदकं

वाङ्माह्व्या लिखतु निधिवद् पिन्दुपुङ्गं चकारम् ।

अन्तःपङ्क्तौ लिखतु धरणीं शिष्टकोष्ठत्रयान्तः

कृता नाम त्रयितमुदितं यन्त्रमेतज्ज्वरघ्नम् ॥ ६८ ॥

यन्त्रमेतत् समभ्यर्च्य दत्त्वा भूतवलिं ततः । साध्यस्य मूर्ध्नि बध्नीयात् सर्वज्वरविमुक्तये ॥ ६९ ॥

तारं लिखेद् वद्विपुरस्य युग्मे तत्पार्श्वयोर्त्वाक्षमथाम्बिबीजम् ।

कोलेषु पूर्वापरयोश्च यन्त्रं पाशाकुशावीतमिदं ज्वरघ्नम् ॥ ७० ॥

यन्त्रमभ्यर्च्य मन्त्रेण तारपाशाकुशात्मना । निबध्नीयाज्ज्वरार्तस्य हस्तादौ ज्वरशान्तये ॥ ७१ ॥

पिण्डे लिखेन्नाम मसर्गटान्तविदभितं सम्बरकेसरान्नम् ।

टान्ताष्टपत्रं वसुधापूरस्त्वं कान्तिप्रदं यन्मिदं ज्वरघ्नम् ॥ ७२ ॥

तारादिलुद्धयजलाद्विठवर्णवीता टान्तान्तरे विलिखिता विधिर्नैव माया ।

साध्यावृता वहिरथो वदनार्धचन्द्रैर्यशं शिरोर्तिनिधयं विनिहन्ति मयः ॥ ७३ ॥

व्योमार्णमालिख्य सविन्दुमाख्याविदभितं यन्त्रमयुग्मकोणे ।

वसुन्धरागेहयुगे निबद्धं यन्त्रं समस्तज्वरनाशनं स्यात् ॥ ७४ ॥

सार्यं नामविदभितं परिलिखेद् बाह्येऽष्टपत्रे भृगुं

यद्यं स्यादथ कादिपान्तलिपिमत् त्रिंशदलं बाह्यतः ।

वीतं तोयपुरेण यन्त्रमुदितं भूर्जोदरे कल्पितं

भूतध्याधिमहाज्वरप्रशमनं कृत्यापहं श्रीप्रदम् ॥ ७५ ॥

चक्रे चतुःषष्टिपदे सविन्दूनन्तःस्ववर्णान् क्रमशो विलिख्य ।

रेखाशिरःकल्पितशूलयुक्ते यन्त्रे शयीत ज्वरशान्तिहेतोः ॥ ७६ ॥

पुटितभूमिपुरद्वयमध्वतः प्रविलिखेद् वनितां गिरिजापतेः ।

प्रणवमस्य लिखेद्भुक्तोत्तमं ज्वरहरं परमेतदुदीरितम् ॥ ७७ ॥

बाणं लिखेन्नाम शशाङ्कमध्ये टान्तं वहिर्भूमिपुरं परस्तात् ।

पुतावृतं यन्त्रमिदं समुक्लं वरयाय नृणां सकलार्तिशान्त्यै ॥ ७८ ॥

सखस्तिके दहनगेहयुगे ससाध्यां मायां लिखेद्भलितनागलतादलान्तः ।

पाशाङ्कुशावृतमिदं निशि तौर्यमध्ये मन्त्रं जपन् व्रजति तं स्वयमेव साध्यः ॥ ७९ ॥

पद्कोणे निजसाध्यनामसहितां मायां लिखेन्मध्यतः-

स्तत्कोणेषु विदभितामभिलिखेच्छक्तिं ससाध्याख्याया ।

बाह्ये भूमिपुरं सकोणमदनं ताम्बूलपत्रे कृतं

जप्तं स्वादयितुः त्रिषां निशि भवेत् सा तस्य वरवा धिरम् ॥ ८० ॥

शङ्खौ नाम लिखेच्चतुर्भिरभितो वीजैः समावेष्टयेद्

वीतं शक्तिमनोभवाङ्कुशमनुं 'दीवीजकैः' पिष्टजे ।

रूपे साध्यनरस्य जप्तपवने' त्रिस्वादुनाभर्ज्य तत्

स्वादेत् तस्य वर्षां प्रयाति नियतं साध्यः सदा दासवत् ॥ ८१ ॥

कामं लिखेत् साध्ययुतं सरोजे स्वरौघस्तत्केसरवर्गपत्रे ।

उदीरितं मन्मथयन्त्रमेतत् सौभाग्यलक्ष्मीविजयप्रदायि ॥ ८२ ॥

१ 'शिशो हृदिषां' क. पाठः । २ 'यन्त्रं सुखितज्वरशान्तिहेतुः' ग. पाठः । ३ 'के' क. ग. पाठः । ४ 'तापयेयः' क. पाठः । ५ 'पत्रोदरे' क. पाठः । ६ 'प्रौबीजकैः' क. पाठः । ७ 'न' क. पाठः ।

काश्मीररोचनालाचामृगेभ्रमदचन्दनैः । विलिखेद् हेमलेखन्या यन्त्राण्येतानि देशिकः ॥ ८३ ॥
भूमिस्पृष्टं शवस्पृष्टं दग्धं निर्मान्यसङ्गतम् । विशीर्षं लङ्घितं मन्त्री यन्त्रं जातु न धारयेत् ॥ ८४ ॥
इति ॥ मातृकार्णवे—

विंशत्या शतखण्डानि शक्रिकूटोद्भवानि च । तेषां तावन्ति यन्त्राणि जायन्ते तत्फलानि च ॥ १ ॥
शृणु वक्ष्ये समामेन समाहितमनास्ततः । रोगकृत्याग्रहादीनां निरासो वश्यकर्म च ॥ २ ॥
जलाशौद्धवस्त्रखण्डानां फलं ज्ञेयं ततः पुनः । द्वितीयांशसमुत्थानामुच्चाटनफलं स्मृतम् ॥ ३ ॥
तृतीयांशसमुत्थानां स्तम्भनं फलमीरितम् । चतुर्थांशसंभूतखण्डानां कार्मणं फलम् ॥ ४ ॥
पञ्चमांशसमुत्थानां विद्वेषणमुदाहृतम् । चतुर्विंशतिसंख्यानि खण्डानि स्युः पृथक्पृथक् ॥ ५ ॥
तन्त्रराजे तु—“नव षोडशकोष्ठानि संवर्ष्य विषमं समं” (३३, ३६) इति । अत्र नव-पञ्चविंशति-ऊनपञ्चा-
शत्-एकाशीतिपदानि यन्त्राणि विषमाणि, अग्रेऽपि तथैव विषमरीत्या योजनीयानि, समानि तु षोडश-
षट्त्रिंशच्चतुष्पष्टिपदक्रमेण योजितानि समयन्त्राणि ज्ञेयानि । अग्रेऽपि तथैवोपर्युपरि समरीत्या योजनी-
यानीत्यर्थः । तथा तत्रैव—

तेष्वङ्गानि समं कृत्वा पङ्क्तौ तेषु समालिखेत् । विद्यावृत्तीपभेदोत्थास्तत्तदङ्गानुगुणतः ॥ १ ॥
मनीषितं च संलिख्य तेषां मध्यस्थकोष्ठतः । विदध्यात् शान्तिकं सर्वं तैर्यन्त्रैः कल्पितैस्तथा ॥ २ ॥
वश्याकर्षणविद्वेषस्तम्भनोच्चाटनादिकम् । आधुरारोग्यविजयविभूत्याद्यं च सिद्ध्यति ॥ ३ ॥
स्थापनाद्वारणाद्यान्वैकपादैः साधकोऽनिशम् । ..... ॥

तैः कल्पितैः संवर्ष्य विषमं सममित्यादिरीत्या कल्पितैर्यन्त्रैरङ्गैश्च, अङ्गप्रकारस्तु “प्राक्षाशीलाम्बुजात्मानः”
इत्यादिना प्रतिभूतं दशदशवर्षक्रमेण क्रमागतवर्षजनितान्कोष्ठैः । अङ्गवृद्धिक्रमस्तु मातृकार्णवे—

नवकोष्ठात्मके यन्त्रे ददाम्यङ्गक्रमं शृणु । शक्रिकूटाद्यखण्डस्य प्रोक्तं व्यञ्जनपञ्चकम् ॥ १ ॥
तस्याध्याये क्रमोक्तानि ज्ञातव्यानि मनीषिभिः । प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्ष चतुःसूत्रनिपातनात् ॥ २ ॥
कोष्ठानि नव जायन्ते पञ्क्तिव्यभिभेदतः । द्विन्वाग्धिगिरीषुत्रिषट्पञ्चसुकोष्ठकैः ॥ ३ ॥
एकद्वित्रिचतुष्पञ्चषट्सप्ताष्टनव क्रमात् । पदसंख्यां विजानीयादङ्गानां तु योजने ॥ ४ ॥
प्राक्षाशौत्थचतुर्विंशत्खण्डानां परमेश्वरि । चतुर्विंशतिसंख्या स्यात् क्रमेणैकादितोऽम्बिके ॥ ५ ॥
एकाङ्गमाद्यकोष्ठे तु चाद्यखण्डस्य वै भवेत् । तथा द्वितीयखण्डस्य द्वयमाद्यपदे भवेत् ॥ ६ ॥
एवं तृतीयखण्डादौ षडङ्गादि विलिखेत् तथा । चतुर्विंशतिकूटानां चतुर्विंशतिसंख्यया ॥ ७ ॥
यन्त्राणि देवि जायन्ते चाद्यवर्षोद्भवानि च । एवं द्वितीयवर्षोत्थमेदानां परमेश्वरि ॥ ८ ॥
पञ्चविंशतितोऽप्यष्टाचत्वारिंशत्तमावधि । ततोऽप्येवं क्रमेणैव तृतीयादिषु चोचयेत् ॥ ९ ॥
एवं प्रोक्तमहायन्त्रैर्नासाध्यं विद्यते भुवि । अथ षोडशकोष्ठानां यन्त्राणां च विधिं शृणु ॥ १० ॥
प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्ष पञ्चसूत्रनिपातनात् । कोष्ठानि देवि जायन्ते षोडशात्र क्रमादलिखेत् ॥ ११ ॥

व्यञ्जनेष्वन्त्यवर्णानां सप्त सप्त समीरिताः । आदिमध्यस्ववर्णानां दश क्रमगताङ्ककम् ॥ १२ ॥
 विषमे विषमाङ्कं स्यात् समे चैव समाङ्ककम् । प्रतिपङ्क्तिं यथासाम्यमङ्कसंकलनं तथा ॥ १३ ॥
 सम्यग्विचार्य संलेख्यं चतुस्त्रिंशत्समन्ततः । आद्यस्वण्डस्य त्रिज्ज्यं पञ्चत्रिंशच्च ततः परम् ॥ १४ ॥
 अष्टत्रिंशत् ततश्चत्वारिंशदेव क्रमोत्तरम् । द्विवृद्ध्या च द्वितीयादिस्वण्डानां योजयेत् प्रिये ॥ १५ ॥
 विंशोत्तरं शततमं स्वण्डं यावच्च वर्धयेत् । एवं साम्येषु यन्त्रेषु सर्वेषु च ममुन्नेयत् ॥ १६ ॥
 द्विज्यादिस्वण्डसंभूतवर्णाङ्कानां च मेलने । स्थूलयन्त्राणि कल्प्यानि फलानि प्राग्बद्धयेत् ॥ १७ ॥
 चतुर्विंशतिसंख्यानि स्वण्डान्याद्यार्थजानि च । शृणु वक्ष्ये क्रमेणैव यथावाटिरिसंभवे ॥ १८ ॥
 एकद्वित्रिचतुष्पञ्च चैकत्रिद्विचतुःशराः । एकान्विद्वित्रिवाणाश्च एकत्र्यन्धित्रिपञ्च च ॥ १९ ॥
 एकत्र्यन्धित्रिपञ्चैव एकवेदत्रियुक्शराः । एकद्वित्रिशराब्धिश्र एकत्रिद्विशराब्धयः ॥ २० ॥
 एकेषुत्रिद्विवेदाश्च एकत्रीषुद्विवेदकाः । एकेषुद्वित्रिवेदाश्च एकद्वीषुगुणाब्धयः ॥ २१ ॥
 एकद्विवेदेषुगुणा एकान्विद्विशरत्रयः । एकेषुत्र्यन्धिवेदोपाश्च एकद्वीषुश्रुतित्रयः ॥ २२ ॥
 एकान्विद्वीषुद्वित्रयश्च एकेष्वन्धिविद्विकालकाः । एकत्र्यन्धिवीषुगुलमेकान्वित्रीषुयुगमकम् ॥ २३ ॥
 एकेषुत्र्यन्धिवीषुगुलमेकत्रीष्वन्धियुगमकम् । एकेष्वन्धिवीषुगुलमेकान्वित्रीषुत्रियुगमकम् ॥ २४ ॥
 एवं प्रोक्तानि स्वण्डानि चापार्यादुद्भवानि च । द्वितीयार्थसमुत्थानि स्वण्डानि शृणु पार्वति ॥ २५ ॥
 श्लोकत्र्यन्धिशराब्धैव द्विज्येकान्विशरास्तथा । श्र्यन्धित्र्येकशराब्धैव द्विज्यन्ध्येकशरास्तथा ॥ २६ ॥
 श्लोकान्वित्रीष्वन्धैव श्र्यन्ध्येकत्रिशरास्तथा । द्विपञ्चैकत्रिवेदाश्च युगैकेषुत्रिसागराः ॥ २७ ॥
 द्वित्रीष्वेकान्विधैव द्विपञ्चत्र्येकसागराः । द्विचन्द्रत्रीषुवेदाश्च द्विचन्द्र्येकेषुसागराः ॥ २८ ॥
 श्लोकान्विष्वनलाब्धैव श्र्यन्ध्येकेषुगुणास्तथा । द्विपञ्चवेदेकगुणा श्र्यन्ध्वीष्वेकत्रयस्तथा ॥ २९ ॥
 द्विपञ्चैकश्रुतिगुणा द्विचन्द्रेष्वन्धिवद्वयः । द्विचन्द्रान्विशरचन्द्राश्च श्र्यन्ध्वीष्वेककास्तथा ॥ ३० ॥
 द्विपञ्चवेदवद्वीन्दु द्विवेदेषुगुणेन्दवः । द्विचन्द्रीष्वन्धिवचन्द्राश्च द्वीषुत्र्यन्धिसुषांशवः ॥ ३१ ॥
 एवं प्रोक्तानि स्वण्डानि द्वितीयार्थोद्भवानि च । तृतीयार्थसमुत्थानि स्वण्डानि शृणु शैलजे ॥ ३२ ॥
 त्रिचन्द्रश्र्यन्धिवृत्तानि त्रिज्येकान्विशरास्तथा । त्रिवेदैकद्विभूतानि त्रिवेदश्लोकसायकाः ॥ ३३ ॥
 वद्विद्विवेदचन्द्रेषु वद्व्येकान्विद्विसायकाः । त्रिद्विचन्द्रेषुवेदाश्च त्रिद्विभूतेन्दुसागराः ॥ ३४ ॥
 त्रिपञ्चश्लोकवेदाश्च त्रिपञ्चैकद्विसागराः । वद्विचन्द्रेषुयुग्मान्विष्वद्वीन्दुद्वीषुसागराः ॥ ३५ ॥
 त्रिवेदेषुद्विचन्द्राश्च त्रिवेदद्विशरेन्दवः । त्रिद्वीषुवेदचन्द्राश्च त्रिज्यन्ध्वीषुधरास्तथा ॥ ३६ ॥
 त्रिपञ्चान्विद्वीन्दवश्च त्रिपञ्चश्र्यन्धिवचन्द्रकाः । त्रिवेदेष्वेकयुग्मानि त्रिपञ्चान्विद्वीन्दुयुगमकम् ॥ ३७ ॥
 त्रिचन्द्रवेदेषुयुगमं त्रिवेदेन्दुशरद्विकम् । त्रिपञ्चैकद्विधियुग्मानि त्र्येकेष्वन्धियुगं तथा ॥ ३८ ॥
 एवं प्रोक्तानि स्वण्डानि तृतीयार्थोद्भवानि च । चतुर्थार्थसमुत्थानि स्वण्डानि शृणु पार्वति ॥ ३९ ॥
 वेदत्रिज्येकभूतानि वेदद्वित्रीन्दुसायकाः । वेदैकद्विभूतानि वेदश्लोकत्रिसायकाः ॥ ४० ॥

वेदकप्रतिभूतानि वेदत्र्येकद्विसागराः । वेदेष्विन्दुमयश्च वेदकेषुद्विवहयः ॥ ४१ ॥

वेदत्र्येकेष्वद्विश्च वेदकद्वीषुवहयः । वेदद्विमायकेन्दुत्रिवेदेषुमेकवहयः ॥ ४२ ॥

वेदेष्विन्दुत्रियुग्मं च वेदकेषुत्रियुग्मकम् । वेदेषुत्रैन्दुयुग्मं च वेदत्रैष्विन्दुयुग्मकम् ॥ ४३ ॥

वेदकत्रैषुयुग्मं च वेदत्र्येकेषुयुग्मकम् । वेदद्वित्रैषुचन्द्राश्च वेदत्रिद्वैषुचन्द्रमाः ॥ ४४ ॥

वेदेषुत्रिद्विचन्द्राश्च वेदत्रैषुद्विचन्द्रमाः । वेदद्वैषुत्रिचन्द्राश्च वेदेषुद्वित्रिचन्द्रमाः ॥ ४५ ॥

एवं प्रोक्तानि खण्डानि चतुर्थाणोद्भवानि च । पञ्चमार्णोत्थखण्डानि शृणु वक्ष्ये समासतः ॥ ४६ ॥

इषुवेदत्रियुग्मकं भूतत्र्यन्ध्रिद्विचन्द्रमाः । भूतान्ध्रिद्वित्रिचन्द्राश्च भूतत्र्यन्ध्रिचन्द्रमाः ॥ ४७ ॥

भूतत्रिअन्ध्रिचन्द्राश्च भूतद्वित्र्यन्ध्रिचन्द्रमाः । भूतान्ध्रिच्येकयुग्मं च भूतत्र्यन्ध्र्येकयुग्मकम् ॥ ४८ ॥

भूतान्ध्र्येकत्रियुग्मं च भूतैकान्ध्रिच्युग्मकम् । भूतत्र्येकान्ध्रियुग्मं च भूतैकत्र्यन्ध्रियुग्मकम् ॥ ४९ ॥

इष्वन्धीन्दुद्विवहयश्च भूतैकान्ध्रिद्विवहयः । भूतान्ध्र्येकवहयश्च भूतत्र्यन्धीन्दुवहयः ॥ ५० ॥

भूतद्व्येकान्ध्रिवहयश्च भूतैकद्व्यन्ध्रिवहयः । भूतैकद्वित्रिवेदाश्च भूतद्व्येकत्रिसागराः ॥ ५१ ॥

भूतत्रिद्व्येकवेदाश्च भूतद्वित्र्येकसागराः । भूतत्रैन्दुद्विवेदाश्च भूतैन्दुत्रिद्विसागराः ॥ ५२ ॥

एवं प्रोक्तानि खण्डानि पञ्चमार्णोद्भवानि च । ..... ॥

इति ॥ अथ षोडशकोष्ठयन्त्रेष्वयं क्रमः—प्रथमार्णोत्थचतुर्विंशतिखण्डानामाद्यखण्डस्य चतुर्विंशद्, द्वितीयस्य षट्त्रिंशत्, तृतीयस्याष्टात्रिंशत्, चतुर्थस्य चत्वारिंशत्, पञ्चमस्य द्विचत्वारिंशत्, षष्ठस्य चतुश्चत्वारिंशदेवं चतुर्विंशति यन्त्राणि द्वादशवृत्त्याशीतिपर्यन्तमूह्यानि । ततो द्वितीयाणोत्थखण्डानामपि द्वादशीतिमारब्ध द्वादशवृत्त्या चतुर्विंशति यन्त्राणि ऊह्यानि । एवमुत्तरोत्तरं फलान्यपि प्राक्प्रोक्तानि ज्ञेयानि । तथा वाग्भवकामराजकूटोत्थखण्डानामपि प्राक्प्रोक्तरीत्याह्यानि कृत्वा विचमसमयन्त्राणामुद्धारं कृत्वा तत्तत्फलेषु योजयानि । इति यन्त्रप्रकरणम् ॥

ओं अथास्मद्वाराभ्यस्तरुणैरुपदिष्टा श्रीविद्यापद्धतिर्लिख्यते । तत्र

प्राप्ते मुहूर्ते चोत्थाय मन्त्ररन्ध्रे सिताम्बुजे । चिच्चन्द्रमण्डले शुद्धस्फटिकावराभये ॥ १ ॥

दधानं रक्तया शक्त्याभ्रिष्टं वामाङ्गसंस्थया । धारयन्त्योत्पलं दीर्घनेत्रत्रयविभूषितम् ॥ २ ॥

प्रसन्नवदनं शान्तं स्मरेत् तन्नामपूर्वकम् । रक्तशुक्रात्मकं तस्य संस्मृत्य वरखट्वयम् ॥ ३ ॥

गुरुं च गुरुपत्नीं च देवं देवीं विभावयेत् । पादुकामन्त्रमुच्चार्य यथास्वस्वगुरुकृतः ॥ ४ ॥

पादुकाविद्याः प्रागेवोक्ताः, तत्तद्विद्यायुक्तेर्मन्धाद्यैरुपचारैः संपूज्य प्रार्थयेत् ॥

प्रातः प्रभृति सायान्तं सायादि प्रातरन्ततः । यत्करोमि जगद्योने तदस्तु तव पूजनम् ॥ ५ ॥

इति प्रार्थ्य स्वगुरुं तन्नामपूर्वकं प्रकथ्य नमस्कृत्य मूलादित्रयरन्ध्रपर्यन्तम्,

सूर्यकोटिप्रतीकाशां चन्द्रकोटिसमप्रभाम् । उद्यदिवाकरोद्योतां यावच्छ्वासं वृद्धासनः ॥ ६ ॥

ध्यात्वा तदैकरस्येन किञ्चित्कालं सुखी भवेत् । ..... ॥

इत्युक्तरीत्या मूलविद्यां विभाव्य, तदाब्रह्माऽजपादिसंकल्पं कुर्यात् । अस्य श्रीमज्जपानामगायत्रीमन्त्रस्य० शिरासि हंसप्रभये नमः, मुखे अव्यक्तागायत्रीमन्त्रे नमः, इदि परमहंसाय देवतायै नमः, गुह्ये हंसीजाय नमः, पादयोः सः शङ्कराय नमः, नामौ सोहं कीलकाय नमः, इति विन्यस्य अम समस्तपापक्षयार्थमद्याहोरात्र-

मध्ये श्वासोच्छ्वासरूपेण षट्शताधिकैकविंशतिसहस्रसंख्याकमजपानामगायत्रीजपमहं करिष्ये, इति संकल्प्य मूलेन प्राणायामं करशुद्धिमङ्गलीन्यासं च कुर्यात् । इसां सूर्यात्मने हृदयाय नमः, हसीं सोमात्मने शिरसे स्वाहा, हसूं निरञ्जनात्मने शिखायै वषट्, हसैं निरामासात्मने कवचाय हुम्, हसीं अतनुसूक्ष्मप्रयोधात्मने नेत्रत्रयाय वौषट्, हसः अव्यक्तप्रयोधात्मने अस्त्राय फट्, इति करपङ्क्त्यासं विधाय हंसरूपं विभावयेत् ।

आत्मानमग्नीषोमाख्यपञ्चयुक्तं शिवात्मकम् । हकारेण बहिर्यान्तं दिशन्तं च मकारतः ॥ ७ ॥

हंसः सोहमिति स्मृता सोहं ब्रह्मनदीनतः । पद्मौ संहृत्य चात्मानमण्डरूपं विभावयेत् ॥ ८ ॥ तारमध्यस्य परेऽहम्यप्येवं कुर्यात् । ततः पूर्वधुरहोरात्रमध्ये जातश्चासोच्छ्वासरूपषट्शताधिकैकविंशतिसहस्रसंख्याकमजपानामगायत्रीजपं मङ्गलरन्ध्रे सहस्रदलकमलकलिकामध्यवर्तिने श्रीगुरवे निवेद्यामीति निवेद्य, स्वस्थाने गुरुमुद्रास्य यद्दिग्गत्वा यथाविधि शौचाद्यमनवन्तधावनं च निर्वर्त्य, उत्तराभिमुखो भूत्वा भूमिं गुहं चाभ्यां मन्त्राभ्यां प्रार्थयेत् ।

“धारणं पोषणं त्वत्तो भूतानां देवि सर्वदा । तेन सत्येन मां पाहि वाशान्मोक्षाय धारयि ॥

अखण्डमण्डलाकारं व्याप्तं येन चराचरम् । तत्पदं दर्शितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥”

एताभ्यां ममस्कृत्य वैदिकस्नानं विधाय मन्त्रस्नानं कुर्यात् । भागिमात्रे जले स्थित्वा तीर्थं सूर्यमण्डलादङ्गुलमुद्रया “ऐं हृदयाय नमः” इति मन्त्रेणाकृष्य तीर्थं क्षिप्त्वा, शक्तिबीजं समुच्चरन् योनिमुद्रया संस्पृश्य पाणिभ्यां संस्त्राद्यामृतेभ्यः सप्तशो जपित्वा ध्यात्वा स्वादात् । तद्यथा ‘ऐं ह्रीं क्लीं अमृते अमृतोद्भवे अमृतवर्षिणि अमृतं आवय २ सांजूजूसः अमृतेभ्यै स्वाहा’

अमृतामृतसंस्पर्शसंतर्पितचराचराम् । भवानि भवशान्त्यै तां भावयाम्यमृतेभ्यरीम् ॥ ९ ॥

अन्तः शक्तिमभिधायभाधारात् प्रक्षारन्ध्रगाम् । तस्याः पीयूषवर्षेण स्नानमन्तः समाचरेत् ॥ १० ॥

इत्युक्त्वा ध्यात्वा निमज्ज्य मूलेन शिरसि पार्श्वयोः संप्रोक्ष्य मूलं सप्तवारमुच्चार्य, सप्तधातुस्यकदमवं शोधयामीति धिया सप्तवारमुन्मृज्य, कुम्भमुद्रया शिरसि मूलेन त्रिवारमभिषिच्य बशिन्याधाभिरभिषिच्य संपत्कर्षा चाभिषिच्य, तीरमागत्य बाह्या प्रोक्षिते धौते वाससी परिधायाचम्य, विभूतिं वामहस्ते निधाय दक्षहस्तेन पिधाय, जातवेदसेन० गायत्र्या० अव्यक्तेन० अग्निरिति० मानस्तोके० इषाद्युपं जमदग्ने० इति षड्भिः । ‘अग्निरिति भस्म वायुरिति भस्म जलमिति भस्म स्थलमिति भस्म ज्योमेति भस्म सर्वं इ वा इदं भस्म मन एतानि खलूँधि भस्मानि भवन्ति’ । ततो मूलविषया सप्तवारमभिमन्त्र्य, ईशान इति शिरसि । तत्पुरुषायेति वक्षत्रे । अघोरेभ्य इति हृदये । वामदेवायेति गुह्ये । सप्तोजातमिति पादयोः । श्रीविषया शिरसि । ऐं वद् वद् वाग्वादिनि ऐं ह्रीं क्लीं केदिनि केदय केदय महालोभं कुरु कुरु ह्रीं सौः मोक्षं कुरु हसीः । अनया दीपिन्या मुखे । ‘ओं नमो भगवति ज्वालामालिनि वेद्यदेवि सर्वमृतसंहारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल ह्रीं ह्रीं हुं रररररर ज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा’ अनया वक्षसि । ‘ओं ह्रीं वक्षिवासिन्यै नमः’ इति नाभौ । ‘ओं सहस्रार हुं फट्’ इत्युक्तोः । ‘ओं स्त्रीपञ्च हुं फट्’ इति जङ्घयोः । ‘ओं ह्रीं स्फुर स्फुर प्रस्फुर २ घोर घोरतर तनुकष चट चट प्रचट २ कह २ वम २ बन्धय बन्धय

* सुवर्णतन्त्रानं यथा सभाग्वरवाक्ये—

केशान्ताकंप्रकाशं त्रिभुवनमक्षिणं वेकसा पूरवन्तं रक्षाकं विज्रकेयं रिपुहृत्तमवदं भीमदंष्ट्राहृत्तमम् । चक्रं शंसं गदां

च पृथुतरमुत्तलं चापपाशाङ्कुशान् वै विभावं दोर्भिराथं सगतिं सुररिपुं भावयेच्चक्रं ॥

याय २ नुं फट्' इति पादयोः । 'ओंह्रीं वैष्णव्यै नमः' इति हृदये । ४ अघोरविधया पृष्ठे । मातृ-
कया सर्वसंधिषु । 'उग्रं धीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम् । नृसिंहं भीषणं भद्रं सुसुभृद्यं नमा-
म्यहम्' इति बाह्योः । ओंत्त्रीं नेमो भगवते नृसिंहाय ज्वालामालिने दीप्तदंष्ट्रायाम्बेनाय सर्वरक्षोघ्नाय
मवेभूतविनाशाय सर्वज्वरविनाशायै वह वह रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा । अनया ज्वालानृसिंहविधया च
बाह्योः । १ 'ओं उत्तिष्ठ पुरुषाधार पिङ्गललोहिताक्ष देहि मे वदोपय स्वाहा' । अनया वज्रवानलमैरव्या
सर्वाङ्ग (भस्म) स्नानमाचरेत् ॥

एता एव महाविद्या विभूतेरभिमन्त्रणे । कथिताः सर्वरचार्य सर्वापनिबहापहाः ॥ ११ ॥

इति ज्ञात्वा विधानेन भस्मस्नानं समाचरेत् । सर्वाङ्गेष्वथ वा कुर्यात् केवलं मूलविधया ॥ १२ ॥

एवं भस्मधारणं विधाय संध्यायन्दने कुर्यात् । तद्यथा-न्यस्तसमस्तमूलविधया बीजसहितैः स्वाहास्तैराभ-
तत्त्वादिभिर्जलं पीत्वा द्विरन्मृज्य सकृत् स्पृष्ट्वा नासिके नयने शिरो हृदये दक्षिणे कर्णे संस्पृशेत्, अय-
माद्यमः । एवमाद्यस्य षोडशस्वरैः सविन्दुभिर्माजयित्वा कादिमात्मैः स्पर्शवर्णैर्मूलविद्यासहितैर्जलं पीत्वा
यादिवर्णैर्दशभिः पुनर्माजयित्वात्याय 'ॐ त्रिपुरादेव्यै विद्महे ॐ कामेश्वर्यै धीमहि सौः तन्नः क्रिष्ण प्रचो-
दयात्' इति गायत्र्या विरघ्यमुत्तिष्ठ्याचम्य,

यथाशक्ति जपेदेनां गायत्रीं त्रिपुराह्वयाम् । प्रातः संध्याविधिं वक्ष्ये मूलाधारस्थपङ्कजे ॥ १३ ॥

वाग्भवं काञ्चनाकारं मध्ये बीजमनुसरेत् । दक्षनासापुटपथा विनिःसार्यार्कमण्डले ॥ १४ ॥

आवाह्य देवतां संध्यां कालरूपां विभावयेत् । पीतालङ्कारवसनां पुस्तकाक्षसगुञ्जलाम् ॥ १५ ॥

एवं ध्यात्वा जपित्वा च गायत्रीं प्रथमेदुरुम् । वागीश्वरीं नमस्कृत्य संध्यां स्वस्थानमानयेत् ॥ १६ ॥

अथ मध्याह्नसंध्यायां मलिपूरे जपाकुर्यात् । कामराजं हृदि ध्यात्वा वहिषेत् सूर्यमण्डले ॥ १७ ॥

वराभययुतां रक्तवर्णां यौवनमास्थिताम् । कामेश्वरीं हृदि ध्यात्वा पुनः स्वस्थानमानयेत् ॥ १८ ॥

अथ सायन्तने काले भूमध्ये चन्द्रसंनिभम् । तार्क्ष्यं भावयित्वा च बाह्येऽप्यावाह्यं पूर्ववत् ॥ १९ ॥

भैरवीं श्वेतवर्णां वृद्धां मुकुटहारिणीम् । पाशाकुशधरां ध्यात्वा पुनः स्वस्थानमानयेत् ॥ २० ॥

अथार्धरात्रसमये ब्रह्मरन्ध्रे महाप्रभम् । तुरीयं बीजमुच्चार्य ध्यात्वाकाशे पराह्वये ॥ २१ ॥

चिच्चन्द्रमण्डले देवीं ध्यात्वा त्रितयस्पर्षिणीम् । पाशाकुशधनुर्बाणधारिणीं मूलविधया ॥ २२ ॥

समाराध्य च चिद्रूपे स्वस्थाने च लयं नयेत् । ॥

एवमुक्तकालचतुष्टये मार्जनपूर्वकमर्घ्यदानादिगायत्रीञ्जपं कुर्यात् । संध्यालोपे द्विगुणं जपमाचरेत् ।

जपेन दुरितं हन्ति सर्वं तत्परमास्तिकः । इति संध्याविधिं कृत्वा ततस्तर्पणमाचरेत् ॥ २३ ॥

४ अघोराकृत्य—(सौ०१०)

सज्जलघनसमानं भीमदंष्ट्रं त्रिनेत्रं भुजगधरमघोरं रक्तवस्त्राङ्गरामम् । परशुदन्तपलङ्गं केटकं बाणपाशौ त्रिशूल-
मरकटाक्षं विभ्रतं भावयामि ॥

१ वनदुर्गाया ध्यानम्—(सौ०१०)

सौवर्ण्यमुजमध्वगां त्रिनयनां सौदामिनीसंवितां संसं वक्रवराभयानि दधतीमिम्योः कक्षां विभ्रतीम् । त्रैवे-
द्याङ्गदंष्ट्राकुण्डलधरां मातुलवदंष्ट्रायैः सुतां ध्यायेद्विष्णुविद्यासिद्धौ कतिपुङ्गवैः पार्थस्यरुचाननाय ॥

१ 'नमः' इति क. संज्ञके नास्ति । २ 'इदं क. संज्ञके नास्ति ।

यथा—जलान्तिके समुपविश्य प्राङ्मुख उदङ्मुखो वाचम्योपस्थानमहस्त्राक्षर्योपस्थाय , उपस्थानसहस्राक्षरी-
मग्रे (३६श्वा०) वक्ष्यामः ॥ ओं ऐर्हीर्धी वसुभ्यः स्वाहा नमः सूर्यायामितरुद्रेभ्यः, ॐ रुद्रेभ्यः स्वाहा नमः सूर्याया-
मितरुद्रेभ्यः, ॐ आदित्येभ्यः स्वाहा नमः सूर्यायामितरुद्रेभ्यः, ॐ आङ्गिरसेभ्यः स्वाहा नमः सूर्या०, ॐ
ब्रह्मणे स्वाहा नमः सू०, ॐ विश्वेदे स्वाहा नमः सूर्या०, ॐ रुद्राय स्वाहा नमः सूर्या०, ॐ ग्रहेभ्यः
स्वाहा नमः सूर्या०, ॐ मन्त्रेभ्यः स्वाहा नमः सूर्यायामितरुद्रेभ्यः, ॐ राशिभ्यः स्वाहा नमः सू०, ॐ
योगेभ्यः स्वाहा नमः सू०, ॐ करसेभ्यः स्वाहा नमः सू०, एतांश्चतुर्थीवक्तिजायान्तान् देवतीर्थेन तर्पे-
येत् ॥ ॐ ऋषिभ्यो नमः, ॐ मरीचये नमः, ॐ अत्रये०, ॐ पुलहाय०, ॐ पुलस्त्याय०, ॐ
कृतये०, ॐ वसिष्ठाय०, ॐ भरद्वाजाय०, ॐ गौतमाय०, ॐ अगस्त्याय०, ॐ लोपामुद्रायै०, ॐ अह-
ल्यायै०, ॐ अनुसूयायै०, । चतुर्थ्यन्तं नमोन्तं च प्रत्येकं द्विर्विस्तर्पयेत् । प्राचीनावीती । ॐ अग्निष्वा-
सेभ्यः स्वधा नमस्तर्पयामि, ॐ बर्हिष्पद्भ्यः, ॐ पितृभ्यः, पित्रादिस्वापितृक्रमं तर्पयेत् । “ विः स्वधाहृदयान्तांश्च
पितृतीर्थेन तर्पयेत् ” । ततः ॐ मेरवास्तृप्यन्तु, ॐ क्षेत्रपालास्तृप्यन्तु, ॐ कुमार्यस्तृप्यन्तु, ॐ योगि-
नीगणास्तृप्यन्तु, ॐ सर्वभूतानि तृप्यन्तु, इति तर्पयित्वा, ओं ह्रीं ह्रीं सः सूर्याय नमः, इति

सूर्यायार्घ्यत्रयं दत्त्वा मूलबीजचतुष्टयैः । चतुस्तन्त्रान्तिकैः शोषयाम्यन्तैः सलिलं पिबेत् ॥ २४ ॥

चतुर्विंशेषाचमोऽयं देहतत्त्वविशोधकः । ..... ॥

ततः श्रीचक्रावरणदेवतातर्पणं कुर्यात् । तद्यथा—

सकलीकृत्य तां देवीं चित्सुधारसरूपिणीम् । पञ्चशक्तिचतुर्विह्विपत्रमिहीतले ॥ २५ ॥

महाचक्रे सावरणां पूजामार्गेण वारिणि । विभाष्य तर्पयेदङ्गिः सुधारूपाभिरन्वहम् ॥ २६ ॥

यद्वा भृगुहरेखादिनवयोन्मां प्रतर्पयेत् । पीठदेवीं वधाशक्तिं साक्षां नीत्वा गुरुक्रमम् ॥ २७ ॥

सकृत्समयविधाञ्च दत्त्वा पञ्चोपचारकम् । ततः समाहितो विद्यां जपेत् तर्पणसंख्यया ॥ २८ ॥

निष्कलीकृत्य हृदये देवीमुद्रास्य वेत्कृताम् । सकलीकृत्य संहृत्य तीर्थं मार्तण्डमण्डले ॥ २९ ॥

कृता षडङ्गमुचिष्ठेदत्तपञ्जरमध्यतः । न बाह्यान् भावमानस्तु न स्पृशन् नावलोकयन् ॥ ३० ॥

यागगृहं गच्छेदिति शेषः । अत्र पञ्चशक्तीत्यादि सृष्टिक्रमेण स्थितिरूपेण च तर्पणमुक्तम् । यद्वेत्यादिना
संहारक्रमेणोक्तम् । अत्र येन क्रमेण चक्रपूजा क्रियते तेनैव क्रमेण वक्ष्यमाणावरणदेवताः संतर्प्य यथोक्त-
संख्यं मूलदेवीं तर्पयेत् । इति संप्रत्यावन्दनविधिः ॥

अथ शुचौ देशे विधिप्रोक्ते मृद्धासेने ऐवीजकार्तिकं स्वरयुग्मकिञ्जल्कं कचटतपयशक्षवर्गाष्टकदलं विष्णु
ईवीजसहितं मातृकामण्डले ध्यात्वा, तत्र आधारशक्तिकमलासनाय नमः, इति पुष्पाक्षतादिभिरभ्यर्च्य,
प्राङ्मुख उदङ्मुखो वोपविश्य भूमिं प्रार्थयेत्

पृथिव त्वया धृता लोका देवि तं विष्णुना धृता । त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ ३१ ॥

इति भूमिं प्रार्थ्य स्वशिरसि मातृकाम्बुजं ध्यात्वा दीपनायं पूजयेत् । तद्यथा—चाराणस्यां ॐ वं मेद् आत्मकक्ष-
त्रीशाय वर्येशानन्दनाथायातिरक्तवर्चाय रक्तदादशशक्तियुक्तायास्मिन् क्षेत्रे इमां पूजां गृह्ण गृह्ण स्वाहा, इति

दीपनायमभ्यर्च्यं गुर्वादिवन्दनं कुर्यात् । तद्यथा—हस्ताभ्यामञ्जलिं विधाय ४ शिवादिगुरुभ्यो नमः इति दक्षवामपाश्चाधोभागेषु विन्यस्य, अक्षएडमण्डलाकारं० इति, चरणं पवित्रं० इत्यादिवैदिकैर्मन्त्रैर्गुरुपादुका-
विद्यामुच्चार्य, अमुकानन्दनाथपादुकां पूजयामीति श्रीगुरुं संपूज्य

अपसर्पन्तु ये भूता ये भूता भुवि संस्थिताः । ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥ ३२ ॥
श्रीरङ्गोपशु हुं फट् इति पाशुपतास्त्रेण नाराचमुद्रया विघ्नानुत्सार्य, सिद्धार्थाक्षतकुसुमैः पातालभूनभोलीनान्
विघ्नान् क्रमेण वामपादपार्श्विघात-करास्फोट-समुदक्षितवक्त्रैरुत्सार्य, उरुपाशुपतास्त्रेण वामहस्ततले द्विधा

मणिवन्धं समारभ्य संस्पृष्टं दक्षपाणिना । प्रमृज्य दक्षिणं पाणिं सकृदेवोक्तमार्गतः ॥ ३३ ॥
एवं षट् करशोधनं कृत्वा आनाभेरापादं हेतो नाभिपर्यन्तं शिरसो हृत्पर्यन्तं तेनैवास्त्रेण व्यापयित्वा अम्भ-
स्तालत्रयं बहिस्तालत्रयं कृत्वा दशदिग्बन्धनं विधाय, रं अग्निप्राकाराय नमः सुदर्शनाधोरात्राभ्यां पूर्वो-
क्ताभ्यां धाङ्गिरेवाग्निप्राकारत्रयं कृत्वात्तरक्षां कुर्यात् । तदुक्तं लक्ष्मीकौलार्णवे—

त्रिरभिवेष्टनं कृत्वा गणेशं पञ्चमीं ततः । दुर्गां विघ्नं च शरभमधोरं च सुदर्शनम् ॥ १ ॥

एताः समयविद्याश्च जपेत् प्रत्युद्देशान्तरे । एवं रक्षां पुरा कृत्वा भूतशुद्धिमथाचरेत् ॥ २ ॥

इति । ओं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये नमः सर्वजनं मे वक्ष्यमानय स्वाहा, (१) । ऐं ह्रीं ओं नमो भग-
वति वार्तालि २ वाराहि २ वराहमुखि २ अन्धे अन्धिम्यै नमः रुन्धे रुन्धिम्यै नमः जम्भे जम्भिम्यै नमः
मोहे मोहिम्यै नमः स्तम्भे स्तम्भिम्यै नमः सर्वदुष्टप्रदुष्टनां सर्वेषां सर्वबाह्विचक्षुर्मुक्तगतिजिह्वास्तम्भं
कुरु २ शीघ्रं वश्यं कुरु २ ठः ५ हुं फट् स्वाहा क्लीं ऐं, (२) । उत्तिष्ठ पुरुषि किं स्वपिषि भवं मे
समुपस्थितं यदि शक्यमशक्यं वा तम्भे भगवति शमय स्वाहा, (३) । ओं ह्रीं वां बहुकाय आपदुद्धार-
णाय कुरु २ बहुकाय ह्रीं, (४) । ओं ह्रीं ह्रीं नमः शिवाय महाशरभाय, (५) । ओं ह्रीं ह्रीं नमः शिवायै
महाशरभ्यै, (६) । अघोरास्त्र-सुदर्शनास्त्रे प्रागुक्ते, (७) । समयविद्यास्तु प्रागेवोक्ता अग्रेऽपि वक्ष्यामः ।
एता विद्याः शांभवपाठ्येन पठित्वा आत्तरक्षां कृत्वा भूतशुद्धिं कुर्यात् । तद्यथा—कुम्भयोगेन प्रणव-
द्वादशावृत्त्या नार्द्धशुद्धिं विधाय हृदिस्थं चैतन्यं हंस इति मन्त्रेण संघट्टमुद्रयोर्ध्वमुत्थीय, द्वादशान्तस्थिते
परे तेजसि संयोज्यास्त्रेण रक्षां कृत्वा भूतानि शोधयेत् । पादादिजानुपर्यन्तं पृथिवीमण्डलं पीतवर्णं धर्तु-
ष्कोणं वज्रलाङ्घितं ब्रह्मदैवत्यं ध्यात्वा, तमिति बीजेन संशोभ्याप्सु त्वयं नयेत् । आम्बादिनाभिपर्यन्तं जलम-
ण्डलं धवलवर्णं धनुराकारं महोत्पललाम्बितं विष्णुदैवत्यं ध्यात्वा, तमिति बीजेन संशोभ्य तेजसि त्वयं
नयेत् । नाभ्यादिवक्षःपर्यन्तं तेजोमण्डलं रक्तवर्णं त्रिकोणकारं स्वस्तिकलाङ्घितं रुद्रदैवत्यं ध्यात्वा, तमिति
बीजेन संशोभ्य वायौ त्वयं नयेत् । हृदयादिभ्रुगुण्ठं आयुर्मण्डलं कृष्णवर्णं षट्कोणाकारं षड्विंशुक्ता-
म्बितमीश्वरदैवत्यं ध्यात्वा, तमिति बीजेन संशोभ्याकाशे त्वयं नयेत् । भ्रुगुणादिमहामन्त्रान्तमाकाशम-
ण्डलं नीलवर्णं धर्तुलाकारं नादरेखाङ्कितं सदाशिवदैवत्यं ध्यात्वा, तमिति बीजेन संशोभ्य पराशिखे त्वयं नयेत् ॥

षष्टिसंख्यां समारभ्य द्वादश द्वादश न्वसेत् । पृथिव्यादीनि भूतानि क्रमेण खलकारणे ॥ ३ ॥

अस्यार्थः—भूतानां त्वयक्रमे पृथिवीशोधनं तद्बीजं षष्टिवारं जपेत्, तथोत्तरोत्तरं द्वादश द्वादश हित्वा
जपेदित्यर्थः । उत्पत्तिक्रमे तथैवाकाशबीजं षष्टिसंख्यं जपेत्, उत्तरोत्तरं द्वादश द्वादश हित्वा जपेत् ।
अर्थः क्रमः प्राणायामयोगेनेति केचित् । एवं पञ्चमहाभूतानि परे तत्त्वे एकीभूतानि विचिन्त्य, प्राणायाम-

१ 'हृदयतो' क. पाठः । २ 'धनुराकारं' ग. पाठः । ३ 'विष्णुवर्णं' ग. पाठः । ४ 'सुक्ष्मवर्णं पञ्चलाङ्घितमर्धवज्रकारं'
ग. पाठः । ५ 'त्रिङ्गादिनाभिपर्यन्तं' ग. पाठः । ६ 'रेखाङ्कितं' क. पाठः ।

योगेन योनिमुद्रां वद्ध्वा कुलकुण्डलिनीमुत्थाप्य पद् सरोजानि भित्त्वा औचप्रदीपस्नेहरूपिणीं तां मानृका-
समुदायेन सह परे तेजसि संयोज्य शोषणादि समाचरेत् । अत्र मानृकां तु संहारक्रमेण लकारं लकारे ,
लकारं दकारे , दकारं सकारे , एवमाकारमकारं विलाप्य तमकारं नवनीतनिभं कुण्डलिनीद्वारा प्रसरणं
प्रापयेदित्यर्थः ।

वामकुक्षिस्थितं पापपुरुषं कज्जलप्रभम् । ब्रह्महत्याशिरस्कं च स्वर्णस्तेयभुजद्वयम् ॥ १ ॥

सुरापानहृदा पुङ्गं गुरुतन्पकटिद्वयम् । तत्संसर्गिपदद्वन्द्वमङ्गप्रत्यङ्गपातकम् ॥ २ ॥

उपपातकरोमाशं रक्तश्मश्रुविलोचनम् । सङ्गचर्मधरं क्रुद्धं कुर्वो पापं विचिन्तयेत् ॥ ३ ॥

ततो वामनासापुटे वायुमण्डलं तद्दीजयुक्तं कादिमान्तैः स्पर्शवर्णैः संवीतं धूम्रवर्णं ध्यात्वा मात्रा शोडशकेन
संपूर्य प्राणापानवायुभ्यां सह संयोज्य , तदुत्थितेनामलेन च सह पापपुरुषं संशोष्य , चतुष्पाष्टिमात्राभिः
कुम्भयित्रा द्वात्रिंशन्मात्राभिः रेचयेत् । ततो दक्षनासापुटे वक्षिमण्डलं तद्दीजयुक्तं यादिभिर्दशभिः संवीतं
रक्तवर्णं संचिन्त्य , प्राणापानवायुभ्यां सह संयोज्य तदुत्थितेनामलेन पापपुरुषं संदद्यात् प्राग्वात् षोडशमात्राभिः
पूरकं चतुष्पाष्टिमात्राभिः कुम्भकं द्वात्रिंशन्मात्राभ्यो रेचनम् । ततो वामनासापुटे आप्यमण्डलं तद्दीजयुक्तं
षोडशस्वरैः संवीतं धवलवर्णं संचिन्त्य प्राग्वात् पूरकादिकं विधाय , मूलाधारगतेन वायुना वक्षिकुण्डलिनी-
मुत्थाप्य तस्या उवांससमुदायेन विगलहस्तरन्ध्रेन्दुमण्डलादमृताप्राशनं , पूर्ववत् पूरककुम्भकरेचकाः । एवं
शोषणदहमात्राचलानि कृत्वा , परस्मिन् शोभने ब्रह्मणि स्वशरीरं तत्साक्ष्यप्रतिबिम्बितं बुद्बुदाकारं ध्यात्वा ,
पार्थिवधीजेन कठिनीकृत्य , श्लेष्मधीजेन विमेष भूतोत्पत्तिं विचिन्तयेत् ।

अक्षरात् स्वं ततो वायुर्वायोस्तेजस्ततो जलम् । जलात् प्रसृता जगती जगत्यां जायते जगत् ॥ १ ॥

इति क्रमेण द्वादशसंख्यां समारभ्य चष्टिपर्वस्तं वर्धयन् सोऽहमित्युच्चार्य हसौमिति शिवात्मानं बीजं पदत्रि-
शतस्वरूपं स्मरेत् । " प्राणप्रतिष्ठां कुर्वीत वक्ष्यमाणप्रकारतः । "

अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठामन्त्रस्य० शिरसि ब्रह्मविष्णुरुद्रेभ्य आशिभ्यो नमः , मुखे आयुजुःसामाथर्वेभ्यश्च-
स्रोभ्यो नमः , हृदि प्राणशक्तये देवतायै नमः , गुह्ये अं बीजाय नमः , पादयोः ह्रीं शक्तये नमः , नाभौ
क्रौं कीलकाय नमः इति चिन्त्यस्य मम प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः इति कृताञ्जलिकन्या , अं कं ५ अं
पृथिव्यसेजोवाय्वाकाशात्मने हृदयाय नमः । इं चं ५ ईं शब्दस्पर्शरूपरसगन्धात्मने शिरसे स्वाहा । उं टं
५ ऊं त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाप्राणात्मने शिखायै वषट् । एं तं ५ ऐं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने कवचाय हुं ।
औं पं ५ औं वचनादानगतिविसर्गान्तरमनं नेत्रत्रयाय वौषट् । अं यं १० अः बुद्धिमनोर्हकारवित्तरात्मनेऽ-
न्नाथ फट् , इति हृदादिषडङ्गन्यासः । एवं करषडङ्गन्यासं विधाय , यं त्वगात्मने नमः । रं अस्त्रात्मने
नमः । लं मांसात्मने नमः । धं मेद आत्मने नमः । शं अस्थ्यात्मने नमः । चं मज्जात्मने नमः । सं शुका-
त्मने नमः । हं प्राक्षारामने नमः । लं जीवात्मने नमः । सं परमात्मने नमः । इति व्यापकन्यासं कृत्वा ,
बीजत्रयेणैव व्यापकं कृत्वा ध्यायेत् ।

रक्ताम्भोधिस्थपोतोद्भसदकसरोजाधिरूढा कराम्बुजैः

पाशं कोदण्डमिच्छुर्भवमलिगुणमप्यकुशं पञ्च बाणान् ।

त्रिभ्राण्णसृक्कपालं त्रिनयनलसितापीनवद्योरुहाढ्या

देवी बालार्कवर्णा भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परा नः ॥ १ ॥

इति ध्यात्वा, ओं आं ह्रीं क्रीं हंसः सोमं वरलवशसहो श्रीमहत्त्रिपुरसुन्दर्याः प्राणा इह प्राणाः २५ जीव इह स्थितः २५ सर्वेन्द्रियाणि २५ वाद्मनश्चतुःशोऽजिह्वाप्राणप्राणा इद्वेयागत्य चिरं सुखं तिष्ठन्तु स्वाहा, इति हृदि हस्तं दत्त्वा त्रिवारं पठेत् । इति प्राणप्रतिष्ठा ॥ अथ मातृकान्यासः—

गुदात्तु अङ्गुलाद्ध्वं सुषुम्नामूर्चमरन्ध्रगम् । वादिवेदार्णलसितं पङ्कजं कनकप्रभम् ॥ २ ॥
तत्स्थां विद्युल्लताकारां तेजोरूपामणीषसीम् । कुलकुण्डलिनीमूर्ध्वं नयेत् पद्मकभेदतः ॥ ३ ॥
द्वादशान्तस्य मध्यस्थं पूर्वोक्तं मातृकामुजम् । नवनीतनिभं ध्यात्वा द्रुतं कुण्डलिनीलिपा ॥ ४ ॥
तेजोऽञ्जलौ विनिःसार्य मातृकान्यासमाचरेत् । ..... ॥

अंआंईंउंइं इति षट् स्वरान् दक्षवामकरतलतत्पृष्ठतत्करभतद्यासिक्रमेण न्यसेत् । अवशिष्टदशस्वरान् अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं दशस्वकुलीषु न्यसेत् । दक्षप्रदेशिनीमारभ्य वामकनिष्ठापर्यन्तं पर्वत्रयाग्रेषु चतुरभ्यतुरः कादि-
सान्तान् वर्णान् हलाधङ्गुष्ठयोरम्यमङ्गुल्यग्रेषु न्यसेदिति मातृकाकरशुद्धिं विधाय, अस्या अन्तर्भाषकायाः शिरसि दक्षिणामूर्तये अक्षये नमः । मुखे गायत्र्यै स्रग्दसे नमः । हृदये श्रीमातृकासरस्वत्यै देवतायै नमः । गुह्ये हृत्त्रयो योजेभ्यो नमः । पादयोः स्वेभ्यः शक्तिभ्यो नमः । नाभौ अम्यप्राय कीलकाय नमः । इति विम्यस्य मम शरीरशुद्ध्यर्थं विनियोगः इति कृताञ्जलिठक्त्वा, अंकं ५ आं हृदयाय नमः । हं ५ ईं शिरसे स्वाहा । उंटं ५ उं शिखायै वषट् । एतं ५ ऐं कवचाय हुं । ओंपं ५ औं नेत्रत्रयाय वौषट् । अयं १० अंः अस्त्राय फट् । इति करपङ्क्त्यासं विधाय, विद्युदे षोडशदलेषु स्वरान्, हृदये द्वादशद-
लेषु कादिठान्तान्, नाभौ दशदलेषु डादिकान्तान्, स्वाधिष्ठाने पद्मदलेषु वादिसान्तान्, मूलाधारे चतुर्व-
लेषु वादिसान्तान् विम्यस्य ध्यायेत् ।

आधारे लिङ्गनाभौ हृदयसरसिजे तालुमूले ललाटे

द्वेपत्रे षोडशारे द्विदशदशदले द्वादशार्धे चतुष्के ।

वासान्ते बालमध्ये ढफकठमहिते कण्ठदेशे स्वराणां

हं ५ तत्त्वार्थयुक्तं सकलमुनिमतं वर्षरूपं नमामि ॥ १ ॥

अथ बहिर्मातृकान्यासः । तत्र प्राग्बद्ध्यादिकं विम्यस्य ध्यायेत् ।

पञ्चाशद्वर्षभेदैर्विहितवदनदोष्पादयुक्केशविषयो-

देशां भास्वत्कपर्दाकलितशशिकलामिन्दुकुन्दोवदाताम् ।

अक्षस्रक्कुम्भाचिन्तालिलितवरकरां त्रीचक्षां वैष्णवंस्था-

मच्छाकल्पामतुच्छस्तनजघनभरां भारतीं तां नमामि ॥ २ ॥

दक्षोर्ध्वकरमारभ्य दक्षाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् इति ध्यात्वा,

काननवृत्तमक्षिधुतिनासागण्डोष्ठदन्तमूर्ध्वास्ये । दोष्पत्संध्यग्रेषु च पार्श्वद्वयपृष्ठनाभिजठरेषु ॥ ३ ॥

हृदोर्मूलापरगलकण्ठेषु हृदादिपाणिपादयुगलेषु । जठराननयोर्न्यापकसंज्ञान् न्यसेदक्षरान् क्रमशः ॥ ४ ॥

अत्र वराधानुषु वादीन् प्राग्बद्ध्या न्यसेत् । अयं मातृकान्याससिद्धिः—शुद्धमातृका बिन्दुयुक्ता विसर्गयुक्ता चेति ।

१ 'ललितं' क. पाठः । २ 'प्रदेशिनीया आरभ्य' क. पाठः । ३ 'हृद' ग. पाठः । ४ 'देशां' क. पाठः । ५ 'कवचा' क. पाठः । ६ 'सुसिन्तास्यां' क. पाठः ।

अन्तर्वहिः(ष्टा १: स्था) च कलायुता च थीकण्ठविष्णवादिसमन्विता च ।

लज्जारमाकामपृथक्ममूहा प्रपञ्चयागो दश मातृकाः स्युः ॥ ५ ॥

इति क्रमेण मातृकावैभवं प्रागेव वर्णितम्, सांप्रतमस्मदाराध्यचरलोपादिप्रक्रमेण मन्त्रेणतो भ्रमनिरासाय प्रोच्यते इति ॥

अथ कलामातृकान्यासः । अस्य पङ्क्त्यासध्यानानि प्रागेवोक्तानि । ॐ अं निवृत्तिकलायै नमः शिरसि । अं प्रतिष्ठाकलायै नमः मुखे । एवं इं विद्या० दक्षनेत्रे । ईं शान्ति० वामनेत्रे । उं इन्धिका० दक्षकर्णे । ऊं क्षीपिका० वामकर्णे । ऋं रेचिका० दक्षनसि । ॠं मोचिका० वामनसि । लं सूक्ष्मा० दक्षगण्डे । लूं सूक्ष्मार्त्ताता० वामगण्डे । एं अमृता० ऊर्ध्वोष्ठे । ऐं हाना० अधरोष्ठे । औं व्योमरूपा० ऊर्ध्वदन्तेषु । औं आप्यायिनी० अधोदन्तेषु । अं व्यापिनी० ललाटे । अंः अनन्तरूपा० जिह्वायां । इति विन्ध्यस्य 'विष्णु-यौनि०' जपेत् । ततः ॐ अंजामिस्थादि षोडश स्वरान् उच्चार्य भुक्तिमुक्तिप्रदानादज्ञानस्तकलायै नमः इति मुखे व्यापकं न्यसेत् । ततः ॐ कं सृष्टि० दक्षबाहुमूले । खं वृद्धि० कुपरे । गं स्मृति० मणिवन्धे । घं मेघा० अङ्गुलिमूले । ङं काम्ति० अङ्गुल्यग्रे । चं लक्ष्मी० वामबाहुमूले । छं धृति० कुपरे । जं स्थिरा० मणिवन्धे । झं स्थिति० अङ्गुलिमूले । ञं सिद्धि० अङ्गुल्यग्रे । इति विन्ध्यस्य इंसः शुचिवादिति जपेत् । ततः कं १० सृष्टिप्रदाकारप्रभवप्रज्ञकलायै नमः इति भुजयोर्व्यापकं न्यसेत् । ततः ॐ टं जरा० दक्षपादमूले । ठं पालिनी० जानौ । डं शान्ति० गुरुके । ढं ईश्वरी० अङ्गुलिमूले । णं रति० अङ्गुल्यग्रे । तं कामिका० वामपादमूले । थं वरदा० जानौ । दं ह्लादिनी० गुरुके । धं प्रीति० अङ्गुलिमूले । नं दीर्घा० अङ्गुल्यग्रे । इति विन्ध्यस्य प्रतस्त्रिंशुरिति जपेत् । ततः ॐ टं १० स्थितिप्रदाकारप्रभवविष्णुकलाभ्यो नमः इति पादयोर्व्यापकं न्यसेत् । ततः ॐ पं तीक्ष्णा० दक्षपार्श्वे । फं रौद्री० वामपार्श्वे । बं मया० पृष्ठे । भं निद्रा० नाभौ । मं तन्म्री० जठरे । यं पुष्पा० हृदि । रं क्रोधिनी० दक्षसे । लं क्रिया० वामांसे । वं उत्कारी० ककुदि । शं मृत्यु० हृदादिदक्षपादन्तम् । इति विन्ध्यस्य अयम्बकं यजामहे इति जपेत् । ततः पं १० संहतिप्रदमकारप्रभवकङ्कलाभ्यो नमः इति हृदादिमध्ये व्यापकं न्यसेत् । ततः ॐ वं पीता० हृदादि वामपादन्तम् । खं भेषा० हृदादिदक्षपादन्तम् । ङं अक्षदा० हृदादि वामपादन्तम् । लं अक्षिता० पादादिनाभ्यन्तम् । लूं सिता० नाभ्यादिमूर्धान्तम् । इति विन्ध्यस्य तत्सप्तितुरिति जपित्वा , ॐ वं ५ तिरोधा-नप्रदविन्दुप्रभवेभ्वरकलाभ्यो नमः इति सर्वाङ्गे व्यापकं न्यसेत् । इति प्रथमोत्थकलामातृकान्यासः ॥

अथ भीकण्ठादिन्यासः । तन्नामौ तदङ्गशक्तिपङ्क्त्यासः—ओं ह्रीं नमो भगवति ब्राह्मि रक्ष रक्ष पश-हस्तेन मां रक्ष रक्ष अंकं ५ ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं संजीविनि हृदयाय नमः । ओं ह्रीं नमो भगवति मातृभ्वरि रक्ष रक्ष विशलहस्तेन मां रक्ष रक्ष इषं ५ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ऊर्ध्वकोशनि शिरसे स्वाहा । ओं ह्रीं नमो भगवति कौमारि रक्ष रक्ष शक्तिहस्तेन मां रक्ष रक्ष उंटं ५ ऊं ह्रीं ह्रीं ह्रीं जटिलिनि शिवायै वषट् । ओं ह्रीं नमो भगवति वैष्णवि रक्ष रक्ष चक्रहस्तेन मां रक्ष रक्ष पंतं ५ ऐं ह्रीं ह्रीं ह्रीं मायात्रैलोक्यरूपसहस्रपरिवर्तिनि कवचाय हुम् । ओं ह्रीं नमो भगवति घारादि रक्ष रक्ष वृण्हास्तेन मां रक्ष रक्ष ओं पं ५ ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं तारकाक्षिणि नेत्रत्रयाय वौषट् । ओं ह्रीं नमो भगवति ऐन्द्रि रक्ष रक्ष वज्रहस्तेन मां रक्ष रक्ष अंयं १० अं ह्रीं ह्रीं ह्रीं मारुथ अस्त्राय फट् । ओं ह्रीं नमो भगवति वामुष्टे रक्ष रक्ष पाशहस्तेन मां रक्ष रक्ष अंभां ५१ अं ह्रीं-

ॐ श्रीं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं मम सर्वाङ्गं रक्तं रक्तं सर्वाङ्गव्यापिनि स्वाहा, इति ध्यायकम् । अस्य
 श्रीकण्ठादिमातृकान्यासस्य शिरसि अम्बरीष ऋषिः, मुखे अनुष्टुप् छन्दः, इदि अर्धनारीश्वरो देवता,
 न्यासं विनियोगः । ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं मम सर्वाङ्गरक्तकायं श्रीं श्रीकण्ठेशपूर्णादरीभ्यां नमः, एवं सर्वत्र । आं
 अनन्तेशविरजाभ्यां० । ईं सुहृदेशशाल्मलीभ्यां० । ईं त्रिमूर्तीशलोलाक्षीभ्यां० । उं अमरेशवर्तुलाक्षीभ्यां० । ऊं
 अर्धाशर्दार्धशेषाभ्यां० । ॠं भारभूतीशर्दार्धमुखीभ्यां० । ॠं अतिर्याशगोमुखीभ्यां० । लृं स्थायीशर्दार्धजिह्वा० ।
 लृं इरेशकुण्डोदरी० । एं भ्रूणेशोर्ध्वकेशी० । ऐं भौतिकेशविकृतमुखी० । ओं सद्योजातेशज्वालामुखी० ।
 आं अनुग्रहेशोदकाक्षी० । अं अकूरेशार्धमुखी० । अं महासेनेशविधामुखी० । कं कोर्धाशमहाकाली० ।
 खं चण्डीशसरस्वती० । गं पञ्चान्तकेशसर्वसिद्धिगौरी० । घं शिवोत्तमेशत्रैलोक्यविद्या० । ङं एकद्वेश-
 मन्त्रशक्ति० । चं कूर्मेशात्मशक्ति० । छं एकनेत्रेशभूतमातृ० । जं चैतुराननेशलम्बोदरी० । भं अजेशविद्राविषी० ।
 मं शर्वेशनागरी० । टं सोमेशकेचरी० । ठं लाङ्गलेशमञ्जरी० । डं दाढकेशरूपिणी० । ढं अर्धनारीश्व-
 रेशवीरिणी० । णं उमाकान्तेशकाकोदरी० । तं आपादीशपूतना० । थं दण्डीशमद्रकाली० । दं अग्नीश
 योगिनी० । धं मीनेशशङ्खिनी० । नं मेघेशगर्जिनी० । पं लोहितेशकालरात्री० । फं शिखीशकुर्विनी० । बं
 क्षुण्णालेशकपर्दिनी० । भं द्विरण्डेशवैजिणी० । मं महाकालेशजया० । यं त्वगात्मक-कापालीशसुमुखी० ।
 रं असृगात्मक-भुजङ्गीशरेवती० । लं मांसात्मक-पिनाकीशमाधवी० । वं मेदात्मक-अङ्गीशवाक्यी० । शं
 अस्थ्यात्मक-यकेशवायवी० । षं मज्जात्मक-भेतेशरक्षोपधारिणी० । सं शुकात्मक-भुम्बीशसहजा० । हं प्राणा-
 त्मक-नकुलीशमहालक्ष्मी० । लं शक्त्यात्मक-शिवेशव्यापिनीभ्यां नमः । ओं ह्रीं ह्रीं नमः शिवाय श्रीं शिवा-
 त्मक-संवर्तेशमहामायाभ्यां नमः, इति विन्यस्य ध्यायेत् ।

मन्त्रककाञ्चननिभं रुचिराक्षमालां पाशाङ्कुशौ च धरदं निजबाहुदयैः ।

विभ्राणमिन्दुशकलाभरणं त्रिनेत्रमर्धाभिकेशमनिशं चतुराभयामि ॥

इति ध्यायेत् । दत्ताधःकरमारभ्य दामाधःकरपर्यन्तमायुधध्यायम् । इति श्रीकण्ठादिमातृकान्यासः ॥

अथ केशवादिमातृकान्यासः । अस्याः केशवादिमातृकायाः शिरसि ब्रह्मा ऋषिः, मुखे गायत्री छन्दः, इदमे
 श्रीपरमात्मा केशवो देवता, न्यासे विनियोगः । तत्र कामराजबीजेन वदार्धयुक्तेन वदङ्गम्यासं कृत्वा ध्यायेत् ।

इत्तैर्दधानां नवनीरदामां शङ्खं च चक्रं च गदां च पद्मम् ।

कीर्त्यादियुक्तामविमुन्दरीं तां श्रीकेशधीं संततमाभयेऽहम् ॥

ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं नमो नारायणाय श्रीं केशवकीर्तिभ्यां नमः । एवं सर्वत्र । आं नारायणकाम्ति० । ईं
 माधवतुष्टि० । ईं गोविन्दपुष्टि० । उं विष्णुपुष्टि० । ऊं मधुसूदनशोभित० । ॠं त्रिविक्रमक्रिया० । ॠं
 धामनदया० । लृं श्रीधरमेधा० । लृं इषीकेशर्धा० । एं पद्मनाभभद्रा० । ऐं दामोदरलज्जा० । ओं वासु-
 देवलक्ष्मी० । आं संकर्षणसरस्वती० । अं प्रद्युम्नप्रीति० । अंः अनेकहरति० । कं चक्रिजया० । कं गदि-
 पुर्णा० । गं शार्ङ्गिप्रभा० । घं अङ्गितत्या० । ङं शङ्खिवरिङ्का० । चं हस्तिर्वाणी० । छं सुसखिविलासिनी० ।
 जं शूलिविजया० । भं पाशिविरजा० । मं अङ्कुशिविधा० । टं मुकुन्दविनदा० । ठं नन्दजसुतदा० । डं
 नन्दिस्मृति० । ढं नरञ्जि० । णं नरकजित्समृद्धि० । तं हरिशुद्धि० । थं कृष्णभुक्ति० । दं सत्यवुद्धि० ।
 धं सात्वतमति० । नं शौरिक्रमा० । पं दूररमा० । फं जनार्दनोमा० । बं धधरक्रोदिनी० । भं विश्वमूर्ति-

१ 'सुमुखी' क. पाठः । २ 'भूतधात्री' ग. पाठः । ३ 'विजाननेश' क. पाठः । ४ 'विज्ञा' क. पाठः । 'महावज्रा' ख. पाठः ।
 ५ 'चामि' ख. पाठः । ६ 'वीरा' क. पाठः । ७ 'हृदि' क. पाठः । ८ 'आदि' क. पाठः । ९ 'शुक्लसत्या' क. पाठः ।

क्लिप्ता० । मं वैकुण्ठवसुदा० । यं स्वर्गात्मक-पुरुषोत्तमवसुधा० । रं अस्मात्मक-वसिपरा० । लं मांसा-
त्मक-वैलानुजपरायणा० । वं मेदश्चात्मक-बालसूत्रा० । शं अस्थ्यात्मक-वृषप्रसङ्गा० । पं मज्जात्मक-वृष-
भप्रज्ञा० । सं शुक्रात्मक-हंसप्रभा० । हं प्राणात्मक-वराहनिशा० । जं शिवशक्त्यात्मक-विमलामोघा० ।
सं परात्मक-नृसिंहविद्युताभ्यां नमः । इति केशवादिमातृकान्यासः ॥

अथ लज्जावीजादिमातृकान्यासः । तत्र शक्तिश्रृङ्गिः, देवीगायत्री छन्दः, सकलप्रपञ्चमूलकपिण्डा शक्ति-
देवता न्यासे विनियोगः । ततः षड्दोषयुक्तमायार्थज्जेन करपङ्कजं विधाय ध्यायेत् ।

उद्यद्वास्वत्समाभां विजितनवजपामिन्दुखण्डावनद्धं-

द्योतन्मौलिं त्रिनेत्रां विविधमणिलसत्कुण्डलां पद्मगां च ।

हारप्रवेयकाञ्चीमुखमणिनलपायैर्विचित्राम्बराढ्या-

मम्बां पाशाङ्कुशाद्याभयनरदकरामम्बिकां तां नमामि ॥

इति ध्यात्वा ह्रींश्रृङ्गं इत्यादिकमेव न्यसेत् । इति शक्तिमातृकान्यासः ॥

अथ रमावीजादिमातृकान्यासः । तत्र भार्गवश्रृङ्गिः, गायत्री छन्दः, रमा देवता न्यासे विनियोगः ।
भार्गवीमित्यादिना करपङ्कजन्यासं विधाय ध्यायेत् ।

वामे करे तदितरे च तथोपरिष्ठात् पात्रं सुभारसयुतं वरमातुलुङ्गम् ।

खेटं गदां च दधतीं भवतीं भवानीं ध्यायन्ति येऽकणनिर्भा कुविनस्त एव ॥

इति ध्यात्वा श्रींश्रृङ्गं इत्यादि न्यसेत् । इति लक्ष्मीमातृकान्यासः ॥

अथ कामवीजादिमातृकान्यासः । तत्र संमोहनश्रृङ्गिः, गायत्री छन्दः, कामेश्वरी देवता न्यासे
विनियोगः । क्लृप्ताङ्गीमित्यादिना करपङ्कजन्यासं विधाय ध्यायेत् ।

त्रिनेत्रां सुसितमुखीमरुणाम्बरभूषणाम् । पाशाङ्कुशधनुर्बाणधरां कामेश्वरीं भजे ॥

इति ध्यात्वा श्रींश्रृङ्गं इत्यादि न्यसेत् । इति काममातृकान्यासः ॥

अथ त्रिशक्तिमातृकान्यासः । तत्र ब्रह्माश्रृङ्गिः, गायत्री छन्दः, त्रिशक्तिदेवता न्यासे विनियोगः ।
लज्जारमाकामवीजप्रयद्विराट्स्था करपङ्कजन्यासं विधाय प्राम्बत् ध्यात्वा ह्रींश्रृङ्गं नमः इत्यादि न्यसेत् ।
इति त्रिशक्तिमातृकान्यासः ॥

अथ प्रपञ्चयागमातृकान्यासः ।

अथ प्रपञ्चयागस्य विधानमभिधीयते । येन निर्धूतकलुषो ब्रह्मभूयं समञ्जुते ॥

अस्य परब्रह्मश्रृङ्गिः, परमा गायत्री छन्दः, परमात्मा देवता न्यासे विनियोगः । स्वाहा इत्याय नमः ।
सोऽहं शिरसे स्वाहा । हंसः शिखा० । ह्रीं कवचा० । श्रीं नेत्रा० । हरिहर अस्त्राय० । मूलमन्त्रेण
त्रिधा व्यापकं कृत्वा ध्यायेत् ।

तारादिपञ्चमनुभिः परिधीयमानं मानैरमम्यमनिशं जगदेकमूलम् ।

संक्षितसमस्तगयनधरमच्युतं तचेजः परं भजतुं सान्द्रसुधाम्बुराशिम् ॥

इति ध्यात्वा श्रींश्रृङ्गं हंसः सोऽहं स्वाहा, श्रींश्रृङ्गां हंसः सोऽहं स्वाहा, इत्यादि न्यसेत् । इति प्रपञ्च-

यामातृकान्यासः ॥ इति साधारणतो दशविधमातृकान्यासः सर्वमन्त्रसाधारणः ॥

अथ मातृकाधिशेषाः । तत्रादौ बालामातृकान्यासः । तत्र दक्षिणामूर्तिः ऋषिः , पदक्रिः छन्दः , बालाधार्माश्वरी देवता न्यासे विनियोगः । ततो बालात्रिवीजहिरावृत्या करपङ्क्त्यासं कृत्वा ध्यायेत् ।

आधारे तरुणार्कविम्बरुचिरं हेमप्रभं वाग्भवं

बीजं मान्मयमिन्द्रगोपसदृशं हृत्पङ्कजे संस्मितम् ।

चक्रे मालमये शशाङ्कसदृशं बीजं च तार्तीयकं

ये ध्यायन्ति पदत्रयं तव शिवे ते यान्ति सौख्यास्पदम् ॥

इति ध्यात्वा ऐंह्रींसौःशं नमः इत्यादि न्यसेत् । इति बालामातृकान्यासः ॥

अथ श्रीविद्यामातृकान्यासः । तत्र शिरसि दक्षिणामूर्तिऋषिः , मुखे पदक्रिः छन्दः , इति महात्रि-
पुरसुन्दरी देवता न्यासे विनियोगः । ऐंह्रींथीं सर्वकृताशक्त्यै हृदयाय नमः । ३ ह्रीं नित्यतृप्तिताशक्त्यै
शिरसे स्वाहा । ३ सौः अनादिबोधशक्त्यै शिखायै० । ३ ऐं स्वतन्त्रताशक्त्यै कवचाय० । ३ ह्रीं नित्य-
मलुप्तताशक्त्यै नेत्र० । ३ सौः अनन्तशक्त्यै अस्त्रा० । इति विन्यस्य ध्यायेत् ।

अरुणां करुणातरङ्गिताक्षीं धृतपाशाङ्कुशपुष्पाण्यवापाम् ।

अखिमादिभिरावृतां मयूखैरहमित्येव विभावये भवानीम् ॥

इति ध्यात्वा भूलविद्यासंपुटितमातृकां न्यसेत् । इति श्रीविद्यामातृका न्यासः ॥

अथ परामातृकान्यासः । तत्र हंस ऋषिः , अम्यङ्गायत्री छन्दः , परा देवता न्यासे विनियोगः ।
सौः हृदयाय नमः । सौः शिरसे० । इत्यादि करपङ्क्त्यासं विधाय ध्यायेत् ।

अकलङ्कशशाङ्काभां अप्सां चन्द्रकलावतीम् । मुद्रागुर्स्तलसद्भाहुं प्रक्षमामि परां कलाम् ॥

इति ध्यात्वा सौःशंसौः इत्यादि न्यसेत् । इति परामातृकान्यासः ॥

अथ कामरतिन्यासः । अक्ष महा ऋषिः , गायत्रं छन्दः , परमात्मा देवता न्यासे विनियोगः । बालया
पङ्क्तं विधाय ध्यायेत् ।

स्यामाङ्गकान् वरान् सर्वान् सर्वाभरणभूषितान् । सशक्तिकान् स्मरेत् कामान् पञ्चाशद्वर्षभावने ॥

इति ध्यात्वा ओंपैह्रींभीह्रींशं कामेश्वररतिभ्यां नमः , एवं सर्वत्र । आं कामदप्रीति० । इं कामतर्कामिनी० ।
ईं कामितममोदिनी० । उं कामगकमल्लो० । ऊं कामदारविलासिनी० । ऋं कामिकल्पलता० । ॠं कामु-
कश्यामा० । ॡं कामवर्धनशुचिलिता० । ॢं कामविस्मिता० । ॣं रीमविशालाक्षी० । ।ं रमणलेशिहना० ।
ओं रतिनाथदिगम्बरा० । औं रतिप्रियवामा० । अं रीतिनाथकुम्भिका० । अं रमाकामकाम्ती० । कं
रमणनिष्ठा० । खं निशाचरकुल्या० । गं गन्धकमोहिनी० । घं नन्दनकामदा० । ङं नमिसुलोचनी० । चं
नन्दयितृसुलापिनी० । छं पञ्चबाणैर्मर्दिनी० । जं रतिसर्पकलहप्रिया० । झं पुण्यधन्ववराक्षी० । ञं महा-
धनुःसुमुखी० । टं भ्रामर्यनैलिनी० । ठं भ्रमर्यनैलिनी० । डं भ्रममाणपालिनी० । ढं भ्रमशिवा० ।

१ 'अपये नमः' इत्येवं क. पाठः । २ 'सूयमां बलिम्' ग. पाठः । ३ 'पुस्तक' ग. पाठः । ४ 'कामित' क. पाठः ।
५ 'कमलाक्ष्या' ग. पाठः । ६ 'रति' क. पाठः । ७ 'वामना' क. पाठः । ८ 'रतिभावक' क. पाठः । ९ 'धरा'
क. पाठः । १० 'कश्यामा' ग. पाठः । ११ 'मोदिनी' ख. पाठः । १२ 'सुरोत्तमा' ग. पाठः । १३ 'मत्तवाहनदम्पती'
क. पाठः । १४ 'सरस' क. पाठः । १५ 'विला' क. पाठः । १६ 'रक्षणी' क. पाठः ।

णं भ्रान्तमुग्धां० । तं भ्रामकरमां० । यं भृङ्गभ्रमां० । दं भ्रान्तचारलोला० । धं भ्रमावद्वक्ष्यता० । नं
मोहनदीर्घजिह्वा० । पं मोहकरातिप्रिया० । फं मोहलोलाक्षा० । बं मोहवर्धनभृङ्गिणी० । भं मदनपाटला० ।
मं मम्मथमदना० । यं मातङ्गमात्रा० । रं भृङ्गनायकहंसिनी० । लं गायकविश्वतोमुखी० । वं गीतिजगदान-
न्दिनी० । शं नर्तकरमणी० । णं खेलककाम्बि० । सं उन्मत्तकलकरंटी० । हं मत्तकवृकोदरी० । ऌं विलां-
सिमेषयामा० । ऎं लोभवर्धनलोभवर्धनीभ्यां नमः ।

एतान् पौण्ड्रेलुकोदण्डपुष्पपञ्चकसायकान् । रतिभिः स्वर्णवर्णाभिस्ताम्बूलं च कुशेशयम् ॥

धारयन्तीभिराश्लिष्टान् सर्वाभरणभूषितान् । सहकारमशोकं च केतकी नवमल्लिका ॥

नीलोत्पलं च पञ्चैते पञ्चवाणस्य सायकाः । ..... ॥

इति कामरतिन्यासः ॥

अथाष्टात्रिंशत्कलान्यासः । तत्रेशानादिपञ्चमहात्मः ईशतत्पुरुषाग्निवामदेवहरा शूषयः, अनुष्टुप्पायत्र्यनुष्टुप्-
कृत्यनुष्टुभः छन्दांसि, ईशानादयो देवताः पञ्चमहात्म्यासे विभियोगः । ऐर्द्धीर्द्धा हसकफू हसौ सर्वज्ञाय हृद-
याय नमः । बीजपञ्चकं सर्वत्र । ईं असृते तेजोज्वालामालिने नित्यनृत्ताय शिरसे० । ईं ज्वलिताशिबिशिख
अनादिवोधाय शिखायै० । ईं वज्रिले वज्रधरायै स्वतन्त्राय कवचाय० । ईं ओं ह्रीं हसौ नित्यमलुप्तश-
क्तये नेत्रत्रयाय० । ईं ओं ह्रीं पशुं फद अन्तश्शक्तयेऽस्त्राय० । ततः हौं ईशानाय नमः । हूं तत्पुरुषाय
नमः । हुं अघोराय नमः । हिं वामदेवाय नमः । हं सद्योजाताय नमः । एवं पञ्चमहात्म्यान् ऊर्ध्वपू-
र्वदक्षिणोत्तरपश्चिमवक्त्रेषु चिन्त्यस्याष्टात्रिंशत् कला न्यसेत् । तद्यथा—ओं ईशानः सर्वविद्यानां शशिन्यै नमः
ऊर्ध्ववक्त्रे । ईश्वरः सर्वभूतानां अङ्गायै नमः पूर्ववक्त्रे । ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिः ब्रह्मेन्द्रायै नमः
दक्षवक्त्रे । ब्रह्मा शिवो मे अस्तु मरीच्यै नमः उत्तरवक्त्रे । सदाशिवो अंशुमालिन्यै नमः पश्चिमवक्त्रे ।
इति समुष्टपङ्कष्टेन न्यसेत् ॥ तत्पुरुषाय विद्यहे शान्त्यै नमः पूर्ववक्त्राधः । महादेवाय धीमहि विद्यायै
नमः दक्षिणवक्त्राधः । तन्नो रुद्रः प्रसिद्धायै नमः उत्तरवक्त्राधः । प्रचोदयात् निवृत्त्यै नमः पश्चिम-
वक्त्राधः । इत्यङ्गुष्ठतर्जनीयोगेन न्यस्तव्याः ॥ अघोरेभ्यस्तमाकलायै नमः हृदि । अघवोरेभ्यो मोहायै
नमो ग्रीवायां । घोर-क्षमायै नमः दक्षांसे । घोरतरेभ्यो निद्रायै नमो वामांसे । सर्वतः शर्व व्याधिकलायै नमः
नाभौ । सर्वेभ्यो मृत्युकलायै नमः कुक्षौ । नमस्ते अस्तु पुष्यायै नमः पृष्ठे । रुद्ररूपेभ्यस्तृष्यायै नमः
बलासि । इत्यङ्गुष्ठमध्यमायोगेन न्यस्तव्याः ॥ वामदेवाय नमो रजायै नमो गुह्ये । ज्येष्ठाय नमः धेष्ठाय
नमो रक्षायै नमः लिङ्गे । रुद्राय नमो रत्नै नमः दक्षोरौ । कालाय नमो मालिन्यै नमः वामोरौ । कल-
विकरणाय नमः काम्यायै नमः दक्षजानुनि । विकरणाय नमः शशिन्यै नमः वामजानुनि । बलविकरणाय
नमः क्रियायै नमः दक्षजङ्घायां । विकरणाय नमः सिध्ये नमः वामजङ्घायां । बलाय नमः स्थिरायै नमः
दक्षस्फिचि । बलप्रमथनाय नमो रात्र्यै नमः वामस्फिचि । सर्वभूतदमनाय नमो भ्रामिण्यै नमः कट्यां ।
मनोन्मनाय नमो मोहिन्यै नमः दक्षपाश्वे । उन्मनाय नमो जरायै नमः वामपाश्वे । इत्यङ्गुष्ठानामिकायो-
गेन न्यस्तव्याः ॥ सद्योजातं प्रपद्यामि सिद्ध्यै नमः दक्षपादतले । सद्योजाताय वै नमः शूद्र्यै नमः वाम-
पादतले । भवे लक्ष्म्यै नमः दक्षहस्ततले । भवे धृत्यै नमः वामहस्ततले । नीतिभवे मेघायै नमः नासि-

१ 'मूर्द्धा' क. पाठः । २ 'भ्रमा' क. पाठः । ३ 'रमा' क. पाठः । ४ 'मोचक' क. पाठः । ५ 'मुग्धा' क. पाठः ।

६ 'कपटा' क. पाठः । ७ 'कलहक्री' ग. पाठः । ८ 'विमल' क. पाठः । ९ 'कामवर्धनमेपोमता' क. पाठः ।

१० 'वज्रहस्ताय' क. पाठः । ११ 'अनादि' ग. पाठः ।

प्राणा । भवस्य मां प्रहाये नमः शिरसि । ओं भव प्रहाये नमः दक्षबाहौ । उग्रबाय नमः सुधाये नमः
धामयाहौ । इत्यङ्गुष्ठकनिष्ठिकायोगेन न्यस्तभ्याः ॥

प्रणवाद्याश्रतुर्ध्वन्ताः कलाः सर्वा नमोन्तिकाः । अष्टात्रिंशत्कलाः श्रोत्राः पञ्चम्रक्षपरादिकाः ॥

इति विन्यस्तदेहोऽसौ भवेद्भङ्गाधरः स्वयम् । ..... ॥

इत्यष्टात्रिंशत्कलाभ्यासः । एवं म्यास्तान् कृत्वा प्राणायामत्रयं कृत्वा गणेशपञ्चमीदुर्गावदुक्तक्षेत्रपालाक्षपूजा-
श्चारुद्रामन्त्रान् क्रमेण पठेत् ॥

इति महाप्रहोपाध्यायवर्त्यभगवत्पूज्यपाद-श्रीगोविन्दाचार्यशिष्य-श्रीभगवत्कृष्णरावा-
र्यशिष्य-श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य-श्रीमगरभाचार्यशिष्य-श्रीविद्यारण्यपतिवि-
रचिते श्रीविद्यारण्यवाक्ये तन्त्रे पञ्चात्रिंशत्तमः श्वासः ॥ ३५ ॥

अथ

षट्त्रिंशः श्वासः ।

अथ मालिनीभ्यासः । अस्य श्रीमालिनीभ्यासस्य परशंभुः श्रुतिः, गायत्री मन्त्रः, मूलशक्तिमालिनी
देवता भ्यासे विनियोगः । नक्तमल्लवर्यां हृदयाय नमः, नक्तमल्लवर्यां शिरसे, एवं चक्षुर्धर्मयुक्तेन
करपङ्क्तभ्यासे विधाय भ्यासेत् ।

रक्तवल्ग्वरां देवीं पञ्चवल्ग्वरां शिवाम् । निवृत्त्यादिकलायुक्तां प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनाम् ॥

पाशाङ्कुशवरां देवीं सुधासिक्तकपालिनीम् । इच्छादित्रयसंयुक्तां शूलं दक्षकरे धराम् ॥

रक्तपद्मजम्भस्थां मालिनीं भावयेच्छिवाम् । ..... ॥

इति भ्यासा

परासंपुटितां कुर्यान्मालिनीं मातृकामपि । मूलादित्रयान्ध्रान्तं (हृद्बीजं मदनात्मना ॥

अक्षरान्धादिमूलान्तं) करेदात्मपरामपि । ..... ॥

सौः अं कं ५ आं सौः हृदयाय० । सौः ईं चं ५ ईं सौः शिरसे० । सौः उं टं ५ ऊं सौः शिखायै० । सौः एं तं

५ ऐं सौः कवचा० । सौः ओं पं ५ ओं सौः नेत्र० । सौः अं यं १० अंः सौः अस्त्राय० । इति करपङ्क्त्यासं विधाय , सौः नं नादिन्यै नमः सौः शिखायां । सौः ऋं निवृत्त्यै नमः सौः पश्चिमवक्त्रे । सौः ॠं प्रतिष्ठायै नमः सौः उत्तरवक्त्रे । सौः लृं विद्यायै नमः सौः दक्षिणवक्त्रे । सौः लृं शान्तायै नमः सौः पूर्ववक्त्रे । सौः धं प्रसन्न्यै नमः सौः ऊर्ध्ववक्त्रे । सौः धं चामुण्डायै नमः सौः ललाटनेत्रे । सौः धं प्रियदर्शनायै नमः सौः नेत्रयोः । सौः ईं गुह्यशक्त्यै नमः सौः नासिकायां । सौः यं नारायण्यै नमः सौः कर्णयोः । सौः उं मोहिन्यै नमः सौः दक्ष-कर्णमुद्रायां । सौः ऊं प्रज्ञायै नमः सौः वामकर्णमुद्रायां । सौः यं वज्रिण्यै नमः सौः मुखे । सौः कं कङ्कटायै नमः सौः ऊर्ध्वदन्तेषु । सौः खं कालिकायै नमः सौः अधोदन्तेषु । सौः गं शिवायै नमः सौः ऊर्ध्वोष्ठे । सौः घं घोरघोरायै नमः सौः अधरोष्ठे । सौः ङं क्षिप्रिण्यै नमः सौः (जिह्वाग्र) । सौः ईं मायायै नमः सौः जिह्वायां । सौः अं वार्गाभ्यै नमः सौः वावि । सौः धं शिखिषाहिन्यै नमः सौः कण्ठे । सौः भं भीषण्यै नमः सौः दक्षस्कन्धे । सौः यं वायुवेगायै नमः सौः वामस्कन्धे । सौः ङं लामायै नमः सौः दक्षभुजे । सौः ङं विनायिक्यै नमः सौः वामभुजे । सौः ङं पूर्णिमायै नमः सौः हस्तयोः । सौः ऋं ऋण्यै नमः सौः दक्षहस्ताङ्गुलिषु । सौः अं कुर्वण्यै नमः सौः वामहस्ताङ्गुलिषु । सौः ञं जयन्त्यै नमः सौः शूले । सौः रं दीपिन्यै नमः सौः दण्डे । सौः टं कपालिन्यै नमः सौः कपाले । सौः पं पावन्यै नमः सौः हृदये । सौः ङं कुण्डल्यै नमः सौः दक्षस्तने । सौः लं पूतनायै नमः सौः वामस्तने । सौः आं आमोढ्यै नमः क्षीरे । सौः सं परमायै नमः सौः आत्मनि । सौः अंः इच्छाशक्त्यै नमः सौः प्राणायामनि । सौः ईं अम्बिकायै नमः सौः प्राणे । सौः वं लम्बिकायै नमः सौः उदरे । सौः खं संहारिकायै नमः सौः नाभौ । सौः मं महाकायै नमः सौः नितम्बे । सौः यं कुसुमा-गुधायै नमः सौः गुह्ये । सौः अं शुक्रादेय्यै नमः सौः दक्षोरौ । सौः तं तारायै नमः सौः वामोरौ । सौः पं ज्ञानशक्त्यै नमः सौः दक्षजानौ । सौः ऐं क्रियाशक्त्यै नमः सौः वामजानौ । सौः ओं गायत्र्यै नमः सौः दक्षजङ्घायां । सौः ओं सावित्र्यै नमः सौः वामजङ्घायां । सौः ईं दह्न्यै नमः सौः दक्षपादे । सौः फं फेद्वार्यै नमः सौः वामपादे । सौः नफसमलवर्यां सौः भीमाक्षिन्यै नमः सौः हृदि । सौः ऐं-ओं-औं सौः मातृकायै नमः सौः शिरसि । सौः नफसमलवर्यां सौः हृत्पायनमः, इत्यादिष्वदीर्घयुक्तेन मालिनीबीजेन करपङ्क्त्यासं कृत्वा प्राणवत् ध्यायेत् । इति मालिनीन्यासः ॥ ततः प्राणायामत्रयं कृत्वा तिष्ठन्त्यासं कुर्यात् । ॐ ऐं स्वयंभूतिज्ञाय नमः आधारे । ॐ ईं वायुतिज्ञाय नमः हृदये । ॐ औं इतरतिज्ञाय नमः भूमये । ॐ ऐं-ओं परतिज्ञाय नमः ब्रह्मरन्ध्रे । कनकपटलनिर्मितं तत्समद्विकृतं तेजो विचिन्त्य बह्मसाप्ताष्टाध्वना करा-ञ्जली संकल्प्य , अंघ्रांसौः इति बीजत्रयं मध्यमानामिकाफनिष्ठाङ्गुलतर्जनीकरतलेषु विन्यस्येत् । इति करशुद्धिन्यासः ॥ नाभेरापादं हृदो नाभिपर्यन्तं शिरसो हृत्पर्यन्तं तदेव बीजत्रयं बालया वा व्यस्तसमस्त-क्रमेण विन्यस्य , ह्रीं ऐं औंसौः त्रिपुरसुन्दरि आत्मानं रक्ष रक्ष हृदयाय नमः इति क्रमेण पङ्क्त्यासं कृत्वा , आधारहृत्-शिरसु चतुर्वल्लभाशदलशोडशदलमण्डलानि विभाव्य तेषु क्रमेण षड्विस्तूर्यसोमात्मकतया मूल-विद्यामण्डलत्रयं तेजोरूपं विचिन्त्य , करयोर्मूलमण्डलेषु मूलहृदिषु च न्यसेत् ।

मूलविद्याप्रयाहृत्वा तुर्येक्ष ब्रह्मरन्ध्रके । द्वादशान्तेन्दुविगलत्पीयूषेष्वात्मनस्तनुम् ॥

संभाव्य तन्मयो भूत्वा न्यसेत् पञ्चामवासनम् । ..... ॥

ॐ अंघ्रांसौः त्रिपुरामृतार्णवासनाय नमः । ॐ ऐं-औंसौः त्रिपुरेभ्वरीरूपोत्तमज्जासनाय नमः । ॐ ह्रीं-औंसौः त्रिपुरसुन्दरीदेव्यात्मासनाय नमः । ॐ ईं-ह्रीं-औंसौः त्रिपुरवासिनीसर्ववक्त्रासनाय नमः । ॐ ह्रीं-ह्रीं-औंसौः

तयोः त्रिपुरात्रीसर्वमन्त्रासनाय नमः । ॐ ह्रीं क्लीं त्रिपुरमालिनीसाध्यसिद्धासनाय नमः । ॐ ह्रीं धीं सौः
त्रिपुरासिद्धासिताम्बुजासनाय नमः । ॐ ह्रौं ह्रसकलरी-ह्रसौः त्रिपुराम्बापर्यङ्कपाठासनाय नमः । ॐ ह्रस-
कलरंड-ह्रसकलरंडी-ह्रसकलरंडौः त्रिपुरभैरवीसदाशिवमहाप्रेतपक्षासनाय नमः ॥

एतास्तु पादजानूरुजघनापानलिङ्गके । नाभिद्वद्धारन्ध्रेषु विन्यसेत् क्रमतः सुधीः ॥

अथ परान्यासः । ब्रह्मरन्ध्रेऽरुणधोमुखसहस्रदलकमलकार्णिकायामरुणपूर्णचिह्नचन्द्रमण्डलं विभाव्य तन्मध्ये
उदितादित्यसंकाशं स्वशिश्वामूलाग्रं शृङ्गाटं ध्यात्वा, तन्मध्ये अकथादिक्रमेण समस्ताक्षरमयमकुलासनं
वाग्भवं ध्यात्वा, तन्मध्ये हृक्षपाश्वर्मादिधर्लकदम्बकं दीप्तमवर्णरूपमनुत्तरमनञ्जतरहात्मकं संविन्य, तन्म-
ध्यादुद्यन्तीं हार्धकलारूपाममृतकुण्डलिनीं मूलशृङ्गाटमध्यपर्यन्तमविच्छिन्नां विसतन्तुनिभां सितां महाकामक-
लात्मिकां ध्यात्वा, मूलाधारे चतुर्दलपद्मकार्णिकायामपि वक्त्रिमण्डले त्रिकोणस्याग्रकोणग्रे शृङ्गाटं पूर्ववत् ध्यात्वा,
तदन्तः कुलासनं, तत्र च वाग्भवं संविन्य, तत्र प्राग्धत् कामकलां ज्वलदग्निकणां ध्यात्वा तन्मध्यादुद्यन्तीं
सपरार्धकलामयीमग्निकुण्डलिनीं लिङ्गाकारतया योनिरूपसुधाकुण्डलिनीमध्यमार्गमनुप्रवेश्य चतुर्ग्रन्थिसंख्यं
भित्त्वा तदकुलपदावधूष्वं प्राप्तां ध्यात्वा, अकुलाम्बुधिमध्यगतदण्डाकारतरदण्डलिङ्गेन प्रवेशयित्वा तथोरमु-
त्तानलकुण्डलिन्योर्योनिलिङ्गरूपयोर्मधनसंभवैर्मन्तरनिविडस्रवदकलामृतवर्षैरारम्भानं सिद्धं ध्यात्वा तयोः साम-
रस्यात् तदेकनादकपिणीं परां शक्तिं भावयेत् । इति परान्यासः ॥

अथ पश्यन्तीन्यासः । स्वशिरसि अकुलपद्मे आत्माग्रं त्रिकोणं ब्रह्मरसभरितमाद्यधर्लकदम्बकं ध्यात्वा
तत्सामरस्यादेकादशयुक्त्यात्मकं पश्यन्त्यवस्थारसभरितं संविन्य अग्रादिबामावर्तेन त्रिरेकासु त्रिकं पञ्चकं
त्रिकं पश्यन्तीकदम्बकं न्यसेदिति । प्रथमरेखायां ॐ वामाये नमः । ॐ ज्येष्ठायै नमः । ॐ रौद्र्यै नमः ।
द्वितीयेरेखायां ॐ अम्बिकायै नमः । ॐ इच्छायै नमः । ॐ ज्ञानायै० । ॐ क्रियायै० । ॐ शान्तायै० ।
तृतीयेरेखायां ॐ अकारात्मिकायै नमः । ॐ इकारात्मिकायै० । ॐ अक्षरात्मिकायै० । इति न्यसेत् ।
इति पश्यन्तीन्यासः ॥

॥ अथ मध्यमान्यासः । ॐ अनन्कात्मने अविहृतनादाय नमो ब्रह्मरन्ध्रे । ॐ अकारात्मने शून्यनादाय
नमः जलादे । ॐ बिन्दुद्वयात्मने स्पर्शनादाय नमः भूमध्ये । ॐ ॐ बटोत्तरेणात्मने तादनादाय नमः
लम्बिकाग्रे । ॐ अर्धचन्द्रात्मने ध्वनिनादाय नमः विशुद्धौ । कृत्तात्मने बिन्दुनादाय नमः अनादिते ।
पकारात्मने शक्तिनादाय नमः मणिपूरके । इन्द्रात्मने बीजनादाय नमः स्वाधिष्ठाने । हंसरूपात्मने अक्ष-
रनादाय नमः आधारे । इति मध्यमान्यासः ॥

अथ वैखरीन्यासः । षडाधारं गुणत्रयेण त्रिधा विभज्य बीजत्रयसंगतं कृत्वा वस-बलाज्योस्तडि-
दामं मूलवाग्भवं, ऊफ-कठाग्रथोरलङ्ककनिभं शुद्धकामराजं, स्वरहस्योः चन्द्रसंनिभं शुद्धतार्तीयं शिवश-
क्तिबीजसंगतं कृत्वा न्यसेत् । तद्यथा—मूलाधारे पूर्वोदिचतुर्वले (स्वाप्तादिप्रादक्षिण्येन) वंद्यै, शंद्यै,
१ 'हंसभरितं' ग. पाठः । २ (मध्यमान्यासो द्विविधः सूक्ष्मसूक्ष्मभेदात् शब्दान्यासो यथा-शिरसि ॐ वं हं वं
वं हं नमः । जलादे ॐ हं वं वं वं वं नमः । भूमध्ये ॐ वं रं वं वं वं नमः । लम्बिकाग्रे ॐ वं नं वं नं वं नमः । विशुद्धौ
ॐ वं वं वं वं वं नमः । इति ॐ वं वं वं वं वं नमः । नाभौ ॐ वं वं वं वं वं नमः । स्वाधिष्ठाने ॐ वं वं वं वं वं नमः ।
मूलाधारे वं वं वं वं वं नमः ।) सौ- १० । ३ अत्र 'बिन्दुत्रिकोणात्मने अविहृतनादाय नमः शुद्धपद्मे । इत्यधिकः पाठः ग. संज्ञे ।
१ 'बिन्दुद्वयात्मने' ग. पाठः । २ 'हंसौ क. पाठः अमृतः सर्वत्र ।

पंहसं, संहसं । स्वाधिष्ठाने बंहसं, मंहसं, मंहसं, यंहसं, रंहसं, लंहसं । मणिपूरे वंहसी, वंहसी, वंहसी, तंहसी, थंहसी, दंहसी, धंहसी, नंहसी, पंहसी, फंहसी । अनाहते द्वादशदलेषु पूर्वोदिकंहसी, खंहसी, गंहसी, घंहसी, ङ्हसी, चंहसी, छंहसी, जंहसी, भंहसी, ञ्हसी, टंहसी, ठंहसी । ततो विशुद्धौ षोडशदलेषु अंहसौः आंहसौः इत्यादि अंहसौः इत्यन्तं विन्यस्य, आश्रयां दंहसौः, संहसौः इति विन्यसेदिति वैखरीन्यासः ॥ (अन्तःसुधासिद्धं पञ्चरागप्रभं वर्णकदम्बकं ध्यायेत्)

अथ कामकलान्यासः § । तत्र ईकारोर्ध्वगताविन्दुमान्मनो वक्त्रं परिकल्प्य ऐ परावक्त्राय नमः इति मुखे व्यापकत्वेन विन्यस्य, तदधः सपरार्धरूपं विन्दुद्वययुक्तं स्तनद्वयं ध्यात्वा ज्ञौ सपरार्धविन्द्वान्मकस्तनयुग्माय नमः । इति व्यापकं कृत्वा, सौः सपरार्धाभिव्यञ्जकरेखात्मयोन्यै नमः इति लिङ्गे व्यापकं, नासां ललाटे चक्षुषी कर्णौ चदनं च मुखविन्दौ, भुजवतुष्यं वसंजद्वयं स्तनविन्दौ, चरचद्वयं योनिविन्दौ ध्यात्वा, समष्टिभूतमकुलाक्षरं सर्वावयवसंपूर्णं परमसौन्दर्यमयं कामेश्वरादुत्थितमात्मानं ध्यात्वायुधन्यासं कुर्यात् । ॐ द्रां द्रां ज्ञौ भूं सः यां रां लां वां शां जुम्भलकामेश्वरकामेश्वरीवाग्भ्यो नमः स्वदक्षिणाधःकरे । ॐ घं (धं) संमोहनकामेश्वरकामेश्वरीधनुर्भ्यो नमः स्ववामाधःकरे । ॐ ओं आं ह्रीं वशीकरणकामेश्वरकामेश्वरीपाशाभ्यां नमः स्वदक्षिणोर्ध्वकरे । ॐ क्रौं क्रौं स्तम्भनकामेश्वरकामेश्वरीकुशाभ्यां नमः स्ववामोर्ध्वकरे । एवं तत्तन्मुद्राः प्रदर्श्य पञ्चदश्या विन्यपिकं कृत्वा (मातृकास्थानेषु) कलालिकान्यासं कुर्यात् ॥ ॐ अं कामिनी त्रिपुराभीपादुकां पूजयामि नमः, एवं सर्वत्र । आं मोदिनी त्रि० । इं मद्ना त्रि० । ईं उम्मादिनी त्रि० । उं द्रायिणी त्रि० । ऊं खेचरी त्रि० । ऋं घण्टिका त्रि० । ॠं कलावती त्रि० । एं क्लेदिनी त्रि० । ऐं शिवदूती त्रि० । एं सुभगा त्रि० । ऐं भगा त्रि० । ओं विद्येश्वरी त्रि० । ओं महालक्ष्मी त्रि० । अं कौलिनी त्रि० । अं सुरेश्वरी त्रि० । कं कुलमालिनी त्रि० । खं व्यापिनी त्रि० । गं भगावहा त्रि० । घं वागीश्वरी त्रि० । ङं वषट्कारिणी त्रि० । चं पिङ्गला त्रि० । छं भगवर्षिणी त्रि० । जं सुन्दरी त्रि० । झं नीलपताका त्रि० । ञं त्रिपुरा त्रि० । टं सिद्धेश्वरी त्रि० । ठं अमोघा त्रि० । डं रत्नमालिनी त्रि० । ढं मङ्गला त्रि० । णं भगमालिनी त्रि० । तं नित्या त्रि० । थं रौद्री त्रि० । दं ज्योतिश्वरी त्रि० । धं अम्बिका त्रि० । नं अष्टहाता त्रि० । पं आप्यायिनी त्रि० । फं वज्रेश्वरी त्रि० । बं लोभिणी त्रि० । भं शांभवी त्रि० । मं स्तम्भिनी त्रि० । यं अनामा त्रि० । रं रक्षा त्रि० । लं

§ बहिः कामकलान्यासः । तत्र कामकलामृतस्व सविन्दुतुर्ध्वस्वरस्यादिभिर्दुर् देवीस्वरस्यामनः केशकर्णनेत्रनासावयवसमेतं वक्त्रं परिकल्प्य तस्याधोविन्दुद्वयं बाहुचतुष्टयावयवसमेतं स्तनद्वयं ध्यात्वा तस्याधो हाथंकरां पादद्वयावयवसमेतं योनिं विन्यस्य ॐ वाग्मवक्त्रमुच्चार्य ईकारस्वोर्ध्वविन्द्वारमने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः केशावयवसमेतवक्त्राय नमः । ॐ कामकटमुच्चार्य ईकारस्वोर्ध्वविन्द्वारमने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः बाहुचतुष्टयावयवसहितस्तनद्वयाय नमः । ॐ तृतीयकटमुच्चार्य ईकारस्व हाथंकरात्मने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः पदद्वयावयवसहितयोनये नमः इति मूर्धादिकयदपर्वन्तं कञ्जदिशाभिवर्धनं नाभ्यादिपादद्वयाग्रपर्वन्तं च व्यापकत्वेन विन्यस्य, ॐ मुखविद्यामुच्चार्य समस्तकामकलात्मने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः सर्वावयवभ्यो नमः इति व्यापकं विन्यस्य सप्तष्टिकामकलाभूतपरमाक्षरमवसर्गावयवसंपूर्णं परमसौन्दर्यवतीं कामेश्वरादुत्थितां सर्वोपरवसंपूर्णां देवीं स्वारमानं ध्यायेदिति । (सौ० १०)

१ 'सां' क. पाठः । २ 'अवयव' मूलग्रन्थासः । ३ 'व्यापिनी' क. पाठः ।

प्रज्ञा त्रि० । वं अपराजिता त्रि० । शं संवर्तिका त्रि० । वं विमला त्रि० । सं अंधोरा त्रि० । हं घोरा त्रि० । वं विन्दुभैरवी त्रि० । तं सर्वाकर्षिणी त्रि० । इति कलालिकान्यासः ॥

अथ कामकलान्यासः । ऊँ अद्यायै नमः दक्षपादे । ऊँ प्रीत्यै नमः जङ्घयां । ऊँ रत्यै नमः जानुनि । ऊँ स्मृत्यै नमः ऊरौ । ऊँ कान्त्यै नमः वक्षसि । ऊँ मनोरमायै नमः बाहौ । ऊँ मनोहरायै नमः मुखे । ऊँ मनोरथायै नमः मूर्ध्नि । एवं दक्षभागे विन्यस्य धामभागे विलोमेन । ऊँ मनोन्मन्यै नमः मूर्ध्नि । ऊँ मोदिन्यै नमः आस्ये । ऊँ दीपिन्यै नमः बाहौ । ऊँ शोषिन्यै नमः वक्षसि । ऊँ वशंकयै नमः ऊरौ । ऊँ राजस्यै नमः जानौ । ऊँ सुभगायै नमः जङ्घयां । ऊँ प्रियदर्शिन्यै नमः पादे । इति कामकलान्यासः ॥

अथ सोमकलान्यासः । सं पूणायै नमः पृष्ठवंशे । सां यशस्विन्यै नमः अंसपृष्ठे । तिं सुमनसे नमः ग्रीवापृष्ठे । सीं रत्यै नमः कर्णे । सुं प्रीत्यै नमः नेत्रे । स्वं धृत्यै नमः नासाबिले । स्वं अक्षय्यै नमः ललाटे । त्वं सौम्यायै नमः मस्तके । एवं दक्षभागे विन्यस्य धामभागे विलोमतः । स्तुं मरीच्यै नमः मस्तके । स्तुं अंशुमालिन्यै नमः ललाटे । सैं अग्निकायै नमः नासाबिले । सैं शशिन्यै नमः नेत्रे । सौं छायायै नमः कर्णे । सौं संपूर्णमण्डलायै नमः ग्रीवापृष्ठे । सं तुष्ट्यै नमः अंसपृष्ठे । सः अमृतायै नमः पृष्ठवंशे । इति सोमकलान्यासः ॥ "एवं सोमकलान्यासश्चाख्यः परिकीर्तितः ।"

अथ योगपीठन्यासः । तत्रासद्भ्योऽद्वयकल्पितपादस्तुष्टं मुक्तनाभिपार्श्वद्वयकल्पितगात्रवस्तुष्टं योगपीठं निजदेहे ध्यात्वा न्यसेत् । मूलाधारे ॐ महाकार्त्तव्य रक्तवर्णाय मण्डकाधाराय नमः । उपरि स्वाध्यानपर्यन्तं ॐ पञ्चवक्त्रदशभुजाय रक्तगन्धर्वकृष्णामदक्षिणपार्श्वाय कालाग्रिद्वयाय नमः । तदुपरि नाभिपर्यन्तं ॐ बभ्रुकवचिरायै मूलप्रकृतये नमः । तदुपरि हृदयपर्यन्तं ॐ शरच्चन्द्रप्रभायै पद्मजद्वयधारिण्यै आधारशक्तये नमः । तदुपरि हृदय एव कूर्माय० । अनन्ताय० । वराहाय० । पृथिन्यै० । अमृतार्णवाय० । ॐ अंमां इत्यादिदान्तं मातृकामुच्चार्य नवखण्डविराजिताय नवखण्डमयद्वीपाय नमः । तत्रैव नवखण्डेषु नवखण्डानि न्यसेत् ईशानादिमध्यान्तं प्रावक्षिण्यक्रमेण । १ पुष्परागरत्नाय० । २ नीलरत्नाय० । ३ वैदूर्यरत्नाय० । ४ विद्रुमरत्नाय० । ५ मौक्तिकरत्नाय० । ६ मरकतरत्नाय० । ७ यज्जरत्नाय० । ८ गोमेदरत्नाय० । ९ मध्ये पद्मरागरत्नाय० । तत्रैव १० सुवर्णपर्वताय० । ११ नन्दनोद्यानाय० । १२ कल्पकोद्यानाय० । तत्रैव १३ वसन्तदिषट्पुत्राय० नमः । पश्चिमे १४ इन्द्रियाभ्येभ्यो नमः । पूर्वे १५ इन्द्रियार्थगजेभ्यो नमः । १६ विधिवरलभूमिकायै नमः । तत्र पश्चिमादिमध्यान्तं विलोमेन नव खण्डाणि न्यसेत् । १ कालचक्रेश्वरीपादुकां पूजयामि नमः । २ मुद्राचक्रेश्वरी० । ३ मातृचक्रेश्वरी० । ४ रत्नचक्रेश्वरी० । ५ देशचक्रेश्वरी० । ६ शुद्धचक्रेश्वरी० । ७ तत्त्वचक्रेश्वरी० । ८ महचक्रेश्वरी० । मध्ये ९ मूर्तिचक्रेश्वरी० । (१० कारवृत्तपरिधये० । ११ माणिक्यमण्डपाय० । तत्त्व नैऋत्यादिकोशेषु १२ देशरूपिणीशक्तिः । १३ कालरूपिणीशक्तिः । १४ आकाररूपिणीशक्तिः । १५ शब्दरूपिणीशक्तिः ।) मध्ये १६ संगीतयोगिनीरूपिणीशक्तिः । तन्मध्ये १७ समस्तगुणप्रकटयोगिनीशक्तिः । तन्मध्ये १८ कल्पतरुभ्यो० । तदधः १९ रत्नवेदिकायै० ।

३ श्वेतच्छत्राय० । ३ रत्नसिंहासनाय० । एवं हृदये विन्यस्य रत्नसिंहासनमन्त्रेण स्वदेहं ध्यायन्
सिंहासनदेवतां न्यसेत् । दक्षांसे ३ रत्नवर्णाय वृषभरूपाय धर्माय नमः । वामांसे ३ श्याम-
वर्णाय सिंहरूपाय ज्ञानाय नमः । वामोरौ ३ रत्नवर्णाय भूताकाराय वैराग्याय नमः । दक्षोरौ
३ इन्द्रनीलप्रभाय गजरूपाय ऐश्वर्याय नमः । एते सिंहासनपादरूपिणः । भुजे ३ अधर्माय नमः ।
वामपाश्वे ३ अज्ञानाय नमः । नाभौ ३ अवैराग्याय नमः । दक्षपाश्वे ३ अनैश्वर्याय नमः । एते
सिंहासनगात्ररूपिणः । मध्ये ३ मायायै नमः । ३ विद्यायै नमः । तदुपरि आनन्दकन्दाय नमः । ३
संविज्ञालाय० । ३ प्रकृतिमयपद्मेभ्यः० । ३ विकृतिमयकेसरेभ्यो० । ३ पञ्चाशद्वर्णवर्ज्याकृतसर्वतत्त्वरूपायै
कर्णिकायै० । तस्यां ३ अं अर्कमण्डलाय० । ३ उं सोममण्डलाय० । ३ रं वक्रिमण्डलाय० । ३ सं
सत्त्वाय० । ३ रं रजसे० । ३ तं तमसे० । तदुपरि पूर्वादिदिक्षु मध्ये च ३ ज्ञानतत्त्वात्मने० । ३ मायातत्त्वात्मने० ।
३ कलातत्त्वात्मने० । ३ विद्यातत्त्वात्मने० । मध्ये ३ परतत्त्वात्मने० । तत्र ३ आं आत्मने० । ३ कं
अस्तरात्मने० । ३ एं परमात्मने० । ३ ह्रीं ज्ञानात्मने० । ततः केसरेषु पूर्वाद्यदिक्षु मध्ये च प्रादक्षि-
ण्येन नव शक्तीर्न्यसेत् । ३ दूतयम्बायै० । ३ सुन्दयम्बायै० । ३ सुमुख्यम्बायै० । ३ विदम्बायै० । ३
विमलाम्बायै० । ३ अन्तर्याम्बायै० । ३ वदयम्बायै० । ३ पुरन्दर्यम्बायै० । मध्ये ३ पुष्पमर्दिन्यम्बायै० । तदुपरि ३
ह्रीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः । इति पीठमन्त्रं विन्यस्य तदुपरि श्रीचक्रं ध्यात्वा, समस्तप्रकटगुणगुण-
तरसंप्रदायकुलकौलनिगमरहस्यतिरहस्यपरापररहस्ययोगिनीश्रीचक्रदेवतापादुकाभ्यो नमः । इति व्यापकत्वेन
विन्यस्य, इदि त्रिकोणं विभज्य, तन्मध्ये ३ बालामूलपञ्चदशीविद्यामुच्चार्य त्रिकोणरक्तवर्णोत्पानपीठधी० ।
त्रिकोणस्याग्रं ३ बालामूलयोर्वाग्भवद्वयमुच्चार्य, चतुरस्रपीतवर्णकामरूपपीठधी० । वक्त्रकोणे ३ कामराजद्वय-
मुच्चार्य, अर्धचन्द्रनिभश्वेतवर्णजातश्वरपीठधी० । वामकोणे ३ शक्तिबीजद्वयमुच्चार्य, चन्द्रविन्दुलाम्बित-
वृत्तधूस्रवर्णपूर्णगिरिपीठधी० । इति चतुष्पीठं विन्यस्य, पुनर्देव्ये आग्नेयादिकोणेषु ३ लाङ्कां ब्रह्मणे पृथि-
व्याधिपतये नमो ब्रह्मप्रेतासनधी० । ३ वाङ्मीं विष्णवे अपामधिपतये नमो विष्णुप्रेतासनधी० । ३ र्हाङ्
रुद्राय तेजोधिपतये नमो रुद्रप्रेतासनधी० । ३ याङ्मीं ईश्वराय वायुधिपतये नम ईश्वरप्रेतासनधी० । ३
इत्सीं विद्यधिपतये पञ्चवक्त्राय सदाशिवाय नमः सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनधी० । इति पञ्चप्रेतासनं विन्यस्य,
तदुपरि रक्तपद्मकर्णिकायां चतुरस्रगर्भपट्कोरपीठे षड्दासनानि विन्यसेत् । ३ अंआंसौः त्रिपुरासुधारणवास-
नाय नमः । ३ ऐंह्रींसौः त्रिपुरेश्वरीपोताम्बुजासनाय नमः । ३ ह्रींह्रींसौः त्रिपुरसुन्दरीदेव्यात्मासनाय
नमः । ३ ईं ह्रीं ह्रींसौः त्रिपुरवासिनीसर्वलकासनाय नमः । ३ ह्रँ ह्रँ ह्रींसौः त्रिपुराधीसर्वमन्त्रा-
सनाय नमः । ३ ह्रींह्रींह्रींसौः त्रिपुरमालिनीलाघ्यसिंहासनाय नमः । इति षडक्षेषु षड्दासनानि विन्यस्य,
मध्ये चतुरस्रे चतुष्पीठसहितं चतुरासनं न्यसेत् । ईशाने ३ वाग्भवद्वयमुच्चार्य, अग्निचक्रे कामगिर्यालये
मिश्रेशनाधारमके जाग्रदशाधिध्यायके इच्छाशक्त्यात्मकरुद्रशक्तिभीकामेश्वरदेवीह्रींह्रींसौः त्रिपुरसुन्दरीदेव्या-

१ 'विद्यारूपाम्बा' क. पाठः । २ 'मन्त्रिद्वयम्बा' क. पाठः । ३ 'यमित' ग. पाठः ।

४ इत्यानं चतुरस्रं स्यात् कामरूपं तु वर्तुलम् । जातमन्त्रं च चन्द्रार्धं न्यस्यं पूर्वगिरिभवेत् ॥ इत्याद्यन्वयः प्रोक्तः ।

१०१ नमः । वायव्यकोणे ३ कामराजद्वयमुच्चार्य, सूर्यचक्रे जालन्धरपीठे वैश्वेशनाथात्मके स्वप्नदशा-
 १०२ कोणे ३ ज्ञानशक्त्यात्मकविष्णुशक्तिधीवज्रेभ्वरी देवी ह्रीं क्लीं ह्रौं त्रिपुरवासिनीसर्ववक्त्रासनाय नमः । नैऋ-
 १०३ तकोणे ३ शक्तिधीजद्वयमुच्चार्य, सोमचक्रे पूर्णगिरिपीठे उग्रशनाथात्मके सुषुप्तिदशाधिष्ठायके क्रियाशक्त्या-
 १०४ त्मकप्रज्ञात्मकशक्तिधीभगमालिनीदेवी ह्रौं ह्रौं ह्रौं त्रिपुराश्रीसर्वमन्त्रासनाय नमः । आग्नेये ३ सम-
 १०५ स्तद्वयमुच्चार्य, ब्रह्मचक्रे श्रीमदुड्यानपीठे चर्यानाथात्मके तुरीयतुरीयातीतदशाधिष्ठायके परब्रह्मशक्त्यात्मक-
 १०६ श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवी ह्रीं क्लीं ह्रौं त्रिपुरमालिनीसाध्यसिद्धासनाय नमः । मध्ये त्रितारवालापञ्चदशीमुच्चार्य,
 १०७ श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीसर्वमन्त्रासनाय नमः । इति विन्यस्य, ४ समस्तमातृकामुच्चार्य, शिवशक्तिसदाशिवेश्वर-
 १०८ शुद्धविद्या-मायाकलाविद्यारागकालनियतिपुरुष-प्रकृत्यहंकारबुद्धिभनस्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणवाक्पाणिपादपा-
 १०९ यूपस्थशब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकाशवायुर्वाहसलिलपृथिव्यात्मने श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीयोगपीठात्मने नमः । इति
 ११० ध्यापकं कृत्वा, मूलमुच्चार्य श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकां पूजयामि नमः । इति षट्त्रिंशत्स्वात्मके देहमये
 १११ महायोगपीठे स्वेष्टदेवतां हवि विन्यसेत् । "इति देहमये पीठे विन्यसेत्परदेवताम् ।" इति योगपीठन्यासः ।

अथ षोढान्यासः—अस्य गणेशन्यासस्य गणक ऋषिः, त्रिपुरायात्री मन्त्रः, श्रीगणेशो देवता, न्यासे
 विनियोगः । ॐ गां शक्त्यात्मन्याय हृदयाय नमः । ॐ श्रीं गौं मुक्तेश्चक्रपाय शिरसे स्वाहा । ॐ ह्रीं गूं राजचन्द्राथ
 शिखाय० । ॐ क्लीं गें मदोरंकटाय कवचाय० । ॐ श्रीं गौं प्रमोदाय नेत्रत्र० । गंगः सर्वमन्त्रात्मने आमोदाय
 अस्त्राय० । इति करचङ्कन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ।

तरुणारुणसंकाशान् गजवक्त्रांखिलोचनान् । पाशाङ्कुशवराभीतिलसञ्चक्रिसमन्वितान् ॥

एवं ध्यात्वेव पञ्चाशच्छक्तिपुग्गलपान् न्यसेत् । ..... ॥

वामोर्ध्वकरमारभ्य वामाधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् । शक्तीनां वामकरे कमलम् ।

(तास्तु सिन्दूरवर्णाभाः सर्वालंकारशोभिताः । एकहस्तभृताम्भोजा इतरालिङ्गितप्रियाः ॥)

ॐ गं गं विघ्नेशनाथश्रीगम्भाभ्यां नमः । एवं सर्वत्र । आं विघ्नराजह्रीभ्यां० । ई विनायकपुष्टि० । ई
 शिवोत्तमशान्ति० । उं विघ्नकृत्सरस्वती० । ऊं विघ्नहृदप्रति० । ऋं विघ्नराट्स्वाहा० । ॠं गणनायक-
 मेघा० । लृं एकदन्तभूति० । लृं द्विदन्तकामिनी० । एं गजवक्त्रमोहिनी० । ऐं निरञ्जनजटा० । औं
 कपर्दिनीमा० । औं दीर्घमुखज्वालिनी० । अं शङ्खकर्णनन्दा० । अं वृषध्वजयशस्विनी० । कं गवनाथ-
 कामरूपिणी० । खं गजेन्द्रोद्गा० । गं शूर्पकर्णतेजोवती० । गं त्रिलोचनसती० । ऊं लम्बोदरविघ्नेशी० ।
 खं महामन्दस्वरूपिणी० । खं अतुर्मूर्तिकामदा० । अं सदाशिवमदविह्वला० । ऊं आमोदकान्ति० । अं दुर्मु-
 खधूला० । टं सुमुखसिता० । टं प्रमोदरमा० । उं एकपादमहिषी० । उं द्विजिह्वाध्वजिनी ।
 णं शूरविकर्णा० । तं धीरभुक्कुटी० । खं वरमुखसखा० । इं वरदीर्घघोषा० । धं मत्तबाह्वन-
 धनुर्धरा० । नं वक्रतुण्डपाशिनी० । एं क्षिरण्डराभि० । फं सेनानीकामाख्या० । बं भ्रामरीशशिष्या० ।
 भं मत्तलोलाक्षी० । मं विमत्तचञ्चला० । यं मत्तबाह्वनदिति० । रं अटिसुभगा० । लं मुखिदुर्भगा० । धं
 खड्गशिखा० । शं घरेत्यदुर्गा० । बं वृषकेतुभगिनी० । खं मत्तप्रियमोगिनी० । ई गणेशगणप्रिया० । ऊं
 मेघनादकालिका० । खं गणेश्वरकालजिह्वा० । इति गणेशन्यासः ॥

१ 'वहीना' क. पाठः । २ 'मदनोरंकटाव' क. पाठः । ३ 'हृदप्रति' ग. पाठः । ४ 'विघ्नेशस्वाहा' ख. पाठः । ५ 'मोहिनी'
 ग. पाठः । ६ 'गजेन्द्रोद्गा' ग. पाठः । ७ 'त्रिनेत्रसती' ग. पाठः । ८ 'बाह्व' क. पाठः । ९ 'गर्भा' ग. पाठः ।

अथ ग्रहन्त्यासः । ॐ अं १६ माणिक्यात्मने सर्वाय भगवते रेणुकायै नमः इदवाधः । ॐ
यंरंलंवं मुक्तात्मने चन्द्राय भगवते अमृतायै नमः सलाटे । ॐ कं ५ चिद्रुमात्मने लोहिताय मङ्गलाय
भगवते मेघाम्बायै नमः नेत्रत्रये । ॐ खं ५ खज्जात्मने शुक्राय भगवते ज्ञानाम्बायै नमः इदये । ॐ टं ५
भरकतात्मने दुधाय भगवते यशस्विन्यम्बायै नमः इदयोपरि । ॐ तं ५ पुष्परागात्मने पृथ्वीयै भगवते
शांकर्यम्बायै नमः करटे । ॐ पं ५ नीलात्मने शनैश्चराय भगवते शक्त्यम्बायै नमः नाभौ । ॐ शं ५
शोभेदात्मने राहवे भगवते कृष्णाम्बायै नमः मुखे । ॐ लं ५ वैदूर्यात्मभ्यः केतुभ्यो भगवद्भ्यो धूम्रा-
म्बायै नमः पादयोः ।

कामरूपधरान् सर्वान् सर्वाभरणभूषितान् । वामोरुन्वस्तहस्तांश्च दक्षहस्ताभयानंहान् ॥

(शक्रयोऽपि तथा ध्येया वराभयकराम्नुजाः । स्वस्त्रियाङ्गनिलयाः सर्वाभरणभूषिताः) ॥

भावयेदिति शेषः । इति ग्रहन्त्यासः ॥

अथ नक्षत्रम्यासः । ॐ अं अं अभिष्वै नमो भास्वे । ॐ ईं ईं भरणीयै नमः दक्षनेत्रे । ॐ उं उं कृत्ति-
कायै नमः वामनेत्रे । ॐ अं अं लं लं रोहिण्यै नमः दक्षकर्णे । ॐ एं एं मृगशिरसे नमः वामकर्णे । ॐ ऐं
आर्द्रायै नमः दक्षनासापुटे । ॐ ओं ओं पुनर्वसवे नमः वामनासापुटे । ॐ कं कं पुष्याय नमः करटे । ॐ
खं खं अश्लेषायै नमः दक्षस्कन्धे । ॐ गं गं मघाये नमः वामस्कन्धे । ॐ चं चं पूर्वाफाल्गुन्यै नमः दक्षकू-
र्परे । ॐ छं छं उत्तराफाल्गुन्यै नमः वामकूर्परे । ॐ मं मं हस्ताय नमः दक्षमणिकन्धे । ॐ टं टं चित्रायै
नमः वाममणिकन्धे । ॐ डं डं स्वातये नमः दक्षहस्ते । ॐ णं णं विशाखायै नमः वामहस्ते । ॐ तं तं
अनुराघायै नमः नाभौ । ॐ थं थं ज्येष्ठायै नमः दक्षकट्यां । ॐ नं नं मूलायै नमः वामकट्यां । ॐ पं पं
पूर्वाषाढायै नमः दक्षोरौ । ॐ मं मं उत्तराषाढायै नमः वामोरौ । ॐ यं यं अवधायै नमः दक्षजानुनि । ॐ
रं रं धनिष्ठायै नमः वामजानुनि । ॐ लं लं शतभिषायै नमः दक्षजङ्घायां । ॐ वं वं पूर्वाभाद्रपदायै नमः
वामजङ्घायां । ॐ षं षं उत्तराभाद्रपदायै नमः दक्षपादे । ॐ अं अं रेवत्यै नमः वामपादे ।

श्वलात्कालानसप्रस्था वरदाभयपाशधः । नतिपाणयोऽश्विनीपूर्वा ध्येया मुक्ताविभूषणाः ॥
दक्षाधधःकरयोर्वराभये, ऊर्ध्वयोर्नतिमुद्रे । इत्यायुधम्यामम् । इति नक्षत्रम्यासः ॥

अथ योगिनीम्यासः । (१) विशुद्धस्थाने षोडशदलकमलकर्षिकायां ॐ हां हां इमं लवरयूं डाकिनि
मां रक्त २ भम त्वम्धातुं रक्त २ सर्वस्ववशं करि देव्यागच्छागच्छ इमां पूजां गृह २ ऐं घोरे देवि ह्रीं सः
धरमघोरे हूं घोररूपे श्लोहि नमः चामुण्डे हरलकसहै श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि वरदे विष्णे देवि नमः अं
१६ विशुद्धपीठस्थे विशुद्धडाकिनि विशुद्धनाथदेवयुग्मश्रीपादुकां पूजयामि नमः । इत्यङ्गुष्ठानामिकाभ्यां
विन्यस्य, तद्वस्त्रेषु ॐ अं अमृतायै नमः । एवं आं आकर्षिण्यै । इं इन्द्रायै । ई ईशान्यै । उं उमायै ।
ऊं ऊर्ध्वकेश्यै । अं अग्निदेव्यै । अं अश्विन्यै । लं लकारायै । लं लवायै । एं एकपादायै । ऐं

१ 'वामाम्बायै' ग. पाठः । २ 'शांकर्यम्बायै' ख. पाठः । ३ 'ज्ञानरूपायै' ख. पाठः । ४ 'यशस्विन्यम्बायै' ख. पाठः ।
५ 'अवधायै' क. पाठः । ६ 'दक्षमुखे' ग. पाठः । ७ 'वाममुखे' ग. पाठः । ८ 'दक्षहस्ते' ग. पाठः । ९ 'वामहस्ते' ग. पाठः ।
१० 'केशिन्यै' ख. पाठः । ११ 'अश्विन्यै' ख. पाठः । १२ 'लवायै' 'लं लवायै' । १३ 'एकपादायै' ग. पाठः ।

तेष्वर्यात्मिकायै । षोः शोकारित्यै । ओः शोपधात्मिकायै । अं अम्बिकायै । अंः अक्षरात्मिकायै । इति प्रार्थित्येतन् विन्यस्य ध्यायेत् ।

ग्रीवाकूपे विशुद्धे नृपदलकमले रक्तवर्णा त्रिनेत्रां

सत्सद्भाक्त्रं त्रिशूलं चषकमपि महाचर्म संधारयन्तीम् ।

वक्त्रेणैकेन युक्तां पशुजनभयदां पायसान्ने प्रसक्तां

तत्क्ष्मां वन्देऽमृतार्घ्यैः परिवृतवपुषं डाकिनीं वीरवन्द्याम् * ॥

दक्षोर्ध्वाधः शूलसद्भाक्त्रे, वामोर्ध्वाधःषेट्चषके । इत्यायुधध्यानम् ।

अधामृतादिशक्तीनां डाकिनीसदृशं वपुः । तत्समानायुधादीनि न्यासपूजनचिन्तने ॥

(२) ततोऽनाहतचक्रे हृदये द्वादशदलकमलकर्णिकायां, ४ रांरांरं रमसवरयूं राकिणि मां रत्न २ मम रक्तधातुं रत्न २ सर्वसत्त्ववशं करीत्यादि शेषं समानं । कं १२ अनाहतपीठस्थे अनाहतराकिणि अनाहत-
नाथदेवयुग्ममधीपादुकां पूजयामि नमः । इति विन्यस्य, तद्वत्तेषु ४ कं कालराज्ये नमः । एवं खं खाती-
तायै । गं गायत्र्यै । घं घण्टाधारित्यै । ङं ङार्यात्मिकायै । चं चण्डिकायै । छं छायायै । जं जयायै ।
झं झंकारित्यै । ञं ञार्यात्मिकायै । टं टंकहस्तायै । ठं ठंकारित्यै । इति विन्यस्य ध्यायेत् ।
अथ ध्यानम्—

हृत्पथे भानुपत्रे द्विवदननिलसदंघ्रिणीं रयामवर्णा-

मन्त्रं शूलं कपालं डमरुमपि भुजैर्धारयन्तीं त्रिनेत्राम् ।

रक्तस्यां कालरात्रिप्रभृतिपरिवृतां शुद्धभक्ते प्रसक्तां

श्रीमद्बीरेन्द्रवन्द्यामभिमतफलदां भावयेद्राकिणीं ताम् † ॥

दक्षोर्ध्वकरपर्यन्तमायुधध्यानम् ।

कालरात्र्यादिका रक्ताधतुर्हस्ता नमस्क्रियाम् । द्वाभ्यां भुजाभ्यां दधवीर्द्वाभ्यां हेतिद्वयं क्रमात् ॥

कपालासी वराभीती पुस्तकाक्षरमालिके । घण्टाखड्गौ सखिगुणौ खड्गसेटौ वराभये ॥

कदलीकलशौ शूलवेतालौ वरदाभये । कुठारहरिणौ पश्चात् त्रिशूलडमरु अपि ॥

(३) मणिपूरकचक्रे नामौ दशदलकमलकर्णिकायां, ४ लांलांलं लमसवरयूं लाकिणि मां रत्न २ मम मांस-
धातुं रत्न २ सर्वसत्त्ववशं करि-इत्यादि शेषं ग्राम्यत्, ४ं १० मणिपूरकपीठस्थे मणिपूरकलाकिणि मणिपू-
रकनाथदेवयुग्ममधीपादुकां पूजयामि नमः । इति विन्यस्य, तद्वत्तेषु ४ं ४ं डामर्यै नमः । एवं ४ं ४ंका-

* 'त्रिशिखमपि' ग. पाठः । २ 'ज्ञानरूपिक्यै' ग. पाठः । ३ 'मधुमदमुद्रितां' ल. पाठः ।

* सौभाग्यरक्षाकरे—रक्ता रक्तत्रिनेत्रां पशुजनभयदंघ्रिण्युक्तसद्भाक्त्रहस्तां वामे केटं दधानां चषकमपि सुरापुरितं चैकवक्त्राम् ।
अत्युग्रामुग्रदंष्ट्रामरिभुजमथनीं पायसान्ने प्रसक्तां कण्ठस्थानेऽमृतार्घ्यैः परिवृतवपुषं भावयेत् डाकिनीं ताम् ॥

† रयामां शूलवज्रहस्ता डमरुकसहितं शीषवक्त्रं गृह्णन्तीं व्याख्या रक्तत्रिनेत्रां भुजुद्विकलसदृशदन्तप्रभाभिः । क्षीरास्यां
देवदेवीं हृदयनिलयणां रक्तधाम्नेकनासां शुद्धाक्षेण प्रसक्तां मधुमदमुद्रितां चिन्तयेद्वाङ्मूर्तिं ताम् ॥ (सौ. २०) .

रित्यै० । शं शक्रोरित्यै० । तं ताम्रस्यै० । थं थ्यापित्यै० । दं दत्तायस्यै० । घं धास्यै० । ङं ङम्दास्यै० ।
पं पारित्यै० । फं फट्टारित्यै० । इति विन्यस्य ध्यायेत् ।

नाभौ दिक्पत्रपत्रे त्रिवदनविलसन्तीक्षणां कृष्णवर्णां

शक्तिं दम्भोलिदण्डौ वरदमपि भुजधारयन्तीं महेश्वराम् ।

डामर्याद्यैश्च बीतां पशुजनभयदां मांसधालेकनिष्ठां

गौडाश्रे सक्त्रचित्तां सकलमुखकरीं संस्मेरत्ताकिनीं ताम् * ॥

लाकिन्याः कथितायास्तु दशसंख्या मरीचवः । कपालशूलधारिण्यः कृष्णाश्च नतिसंयुताः ॥

किरीटहारकेयूरकाञ्चीनूपुरभूषिताः । ..... ॥

(४) स्वाधिष्ठानचक्रे षडदलकमलकर्णिकायां ४ कांकोकं कमलवरयुं साकिनि मां रत्न २ मम मेदो-
धानुं रत्न २ शेषं पूर्ववत्, ङं ६ स्वाधिष्ठानपीठस्थे स्वाधिष्ठानसाकिनि स्वाधिष्ठाननाथदेवयुग्मभ्यो० इति
विन्यस्य, तद्वत्तेषु ४ ङं बन्धिन्यै नमः । एवं ङं भद्रकास्यै० । मं मावायै० । थं यशस्विन्यै० । रं
रत्नायै० । लं लम्बोदर्यै० । इति विन्यस्य ध्यायेत् ।

स्वाधिष्ठानारूपपत्रे रसदललसिते वेदवक्त्रां त्रिनेत्रां

पीताभां धारयन्तीं त्रिशिखसंश्लिषकपालाभयान्यात्तगर्वाम् ।

मेदोधानुमतिष्ठामलिमदमुदितां बन्धनीत्यादिवीतां

दध्यश्रे सक्त्रचित्तामभिमतफलदां साकिनीं भावयेत्ताम् ॥

वक्षोर्ध्वकरमारभ्य वक्षोऽधःकरपर्यन्तमायुधध्यानम् । “बन्धिन्यायास्तु पीताभा वराभीनतिसंयुताः” ॥

(५) मूलाधारचक्रे चतुर्दलकमलकर्णिकायां, ४ सांसीसं समलवरयुं साकिनि मां रत्न २ मम अस्थि-
धानुं रत्न २ शेषं प्राग्बत्, ङं ४ मूलाधारपीठस्थे मूलाधारसाकिनि मूलाधारनाथदेवयुग्मभ्यो० इति
विन्यस्य, तद्वत्तेषु ४ ङं वरदायै नमः । एवं ङं धियै० । ङं परदायै० । लं सरस्वत्यै० । इति विन्यस्य ध्यायेत् ।

मूलाधारस्थपत्रे भुतिदललसिते पञ्चवक्त्रां त्रिनेत्रां

स्वर्णाभामस्त्रिसंस्थां सृष्टिमपि कमलं पुस्तकं ज्ञानमुद्राम् ।

विभ्राणां बाहुदण्डैः सुललितवरदाद्याभिबीतां मनोज्ञां

मुद्राश्रे सक्त्रचित्तां मधुमदमुदितां भावयेत् साकिनीं ताम् * ॥

१ ‘श्यामित्यै’ ग. पाठः । २ ‘स्वामित्यै’ क. पाठः । ३ ‘नन्दिन्यै’ क. पाठः । ४ ‘स्वाधिष्ठानेतिचक्रपत्रे’ ग. पाठः ।

५ ‘रं रत्नायै’ तथा ‘रमायै’ क. पाठः । ६ ‘लम्बोदर्यै’ क. पाठः । ७ ‘गुह्य’ क. पाठः । ८ ‘जातौ’ क. पाठः ।

९ कृष्णां देवीं त्रिवक्त्रां त्रिनयनलसितां इष्टिखीमुग्ररूपां यज्ञं शक्तिं च दण्डाभयवरददरार्द्रचामे दधानाम् । ध्यात्वा
माभिस्थपत्रे दशदलविलसत्कर्णिके लाकिनीं तां मांसस्थं गौडमकोरमुखद्वयवर्तीं विन्यसेत् साधकेन्द्रः ॥ दद्यात्पूर्वयोरारो-
हदधःस्थयोरन्ये, तदधःस्थयोरपरे इत्यायुधध्यानम् । (सौ. १०)

* देवीं ज्योतिःस्वरूपां त्रिनयनविलसत्पञ्चवक्त्रां सुवर्णं इत्याभ्यामिषुचारं सृष्टिमपि दधतीं पुस्तकं ज्ञानमुद्राम् । मूला-
धारस्थपत्रे निखिलपशुजनोन्मादिनीमस्त्रिसंस्थां मुद्राश्रीतिषुक्तां मधुमदमुदितां भावयेत्साकिनीं ताम् ॥ जामातृर्ध्वयोरारो-
हदधःस्थयोरन्ये इत्यायुधध्यानम् । (सौ. १०).

रक्तापीतासितश्वेताश्वत्थो वरदादयः । नत्यक्षमालावरदैर्विराजितचतुर्भुजाः ॥

(६) भूमध्ये आज्ञाचक्रे द्विदलकमलकर्णिकायां , ॐ हां हीं हूं ह्रमलवरयूं हाकिनि मां रक्ष २ मम गङ्गाधातुं रक्ष २ सर्वसत्त्वेति ग्राम्बत् , हं सं आज्ञापीठस्थे आज्ञाहाकिनि आज्ञानाथदेवयुग्मभी० इति विन्यस्य , तद्वलयोः ॐ हं हंसवत्यै नमः । ॐ सं क्षमावत्यै नमः । इति विन्यस्य ध्यायेत् ।

भूमध्ये बिन्दुपद्मे द्विदलसुलालिते शुक्रवर्णा करान्जै-

विभ्राणां ज्ञानमुद्रां ह्रमरुक्तसहितामक्षमालां कपालम् ।

पङ्कजां भजसंस्थां त्रिनयनलसितां हंसवत्यादियुक्तां

हारिद्राघे प्रसक्तां सकलसुखकरीं हाकिनीं भावयेत्ताम् ॥

दक्षामूर्ध्वयोराधे , तदधःस्थयोरन्ये । इत्यायुधध्यानम् ।

श्वेता हंसवती ध्येया त्रिशूलवरधारिणी । रक्ता क्षमा वराभीतिनतिमुद्रालसत्करा ॥

(७) ब्रह्मरन्ध्रे सहस्रदलकमलकर्णिकायां , यां यीं यूं यमलवरयूं याकिनि मां रक्ष २ मम शुक्रधातुं रक्ष २ सर्वसत्त्वेत्यादि पूर्ववत् , ॐ सं २० ब्रह्मरन्ध्रपीठस्थे ब्रह्मरन्ध्रयाकिनि ब्रह्मरन्ध्रनाथदेवयुग्मभी० इति विन्यस्य , तद्वलेषु ॐ सं अमृतायै नमः । इत्यादि क्षमावत्यन्तं न्यसेत् । अथ ध्यानम् ।

मृण्डन्योमस्थपद्मे दशशतदलके वाकिनीं भैरवीं ताम्

अज्ञान्ताढ्यां समस्तायुधलसितकरां सर्ववर्णां समष्टिम् ।

हादीनां सर्ववक्त्रां सकलसुखकरीं सर्वधातुस्वरूपां

सर्वां सक्त्राणि पराशिवरसिकां भावयेत् सर्वरूपाम् ॥

इति योगिनीन्यासः ॥

अथ राशिन्यासः । ॐ अं आं इं ईं मेवराशये नमः दक्षपादे । ॐ उं ऊं वृषराशये नमः दक्षवृषणे । ॐ अं अं लं लं मिथुनराशये नमः दक्षकुक्षौ । ॐ एं ऐं कर्कटराशये नमः दक्षोरसि । ॐ ओं औं सिंहराशये नमः दक्षकरे । ॐ अं अः सं सं हं कन्याराशये नमः दक्षशिरसि । ॐ कं ५ तुलाराशये नमः वामशिरसि । ॐ खं ५ वृश्चिकराशये नमः वामकरे । ॐ टं ५ धनूराशये नमः वामोरसि । ॐ तं ५ मकरराशये नमः वामकुक्षौ । ॐ पं ५ कुम्भराशये नमः वामवृषणे । ॐ यं रं लं लं मीनराशये नमः वामपादे ॥

स्वस्वनामसमाकाराः कन्याकुम्भौ समाकुती । क्रमाद् रक्षश्वेतहरित्पाटलाधूमपाण्डुराः ॥

चित्रकृष्णस्वर्णपिङ्गकर्पूरस्वच्छकान्तयः । ..... ॥

इति राशिन्यासः ॥

अथ पीठन्यासः प्रातृकास्यानेष्वेव । ॐ अं कामरूपपीठाय नमः शिरसि । ॐ आं धारावती० । इं नेपाल० । ईं पौण्ड्रवर्धन० । उं पुरोलेख० । ऊं कान्यकुब्ज० । अं पूर्वगिरि० । अं अर्बुद० । लं आम्नातकेश्वर० । लं एकाग्र० । एं तिस्रोतःपी० । ऐं कामकोट० । ओं कैलास० । औं भृगुनगर० । अं

१ 'कमले' ग.पाठः । २ 'लक्ष्मवज्रयुते' ग.पाठः । ३ 'अक्षाय्यातां' 'आक्षाय्यातां' क.पाठः । ४ 'परस्थिति' २ 'देवीकोट' ग.पाठः ।

केदार० । अं चन्द्रपुर० । कं श्रीपीठ० । खं एकवीर० । गं जालन्धर० । घं मालव० । ङं कुला-
स्तक० । चं देवीकोट० । छं गोकर्ण० । जं मारुतेश्वर० । झं अट्टहास० । ञं विरज० । टं राजगृह० ।
ठं महापथ० । डं कोल्हापुर० । ढं फलापुर० । णं ओंकार० । तं जयन्तिका० । थं उज्जयिनी० । इं
विचित्रक० । धं क्षीरपुर० । नं इस्तिनापुर० । पं उहडीश० । फं प्रयाग० । यं विश्वपुर० । भं माया-
पुर० । मं जलेश्वर० । रं मलयगिरि० । रं श्रीगिरि० । लं मेरुगिरि० । वं गिरिवर० । शं महेन्द्रगिरि० ।
षं वामनपुर० । सं हिरण्यपुर० । हं महालक्ष्मीपुर० । लं उज्जयान० । छं ज्ञायाक्षत्रपीठाय नमः । इति
पीठन्यासः ॥

एते पीठाः समादिष्टा मातृकारूपमास्थिताः । एवं षोढा पुरा कृत्वा श्रीचक्रन्यासमाचरेत् ॥

यः षोढान्यस्तगात्रस्तु स स्वयं परमेश्वरः । षोढान्यासविहीनं यं प्रथमेदेव पार्वति ॥

सोऽधिरान्मृत्युमाप्नोति नरकं प्रतिपद्यते । नास्त्यस्य पूज्यो लोकेषु पितृमातृमुखो जनः ॥

(तथा मत्स्यपुराणे—

प्रयागे ललिता देवी विन्ध्ये विन्ध्यनिवासिनी । वाराणस्यां विशालाक्षी तारा किष्किन्धपर्वते ॥
इति षोढान्यासः ॥

अथ श्रीचक्रन्यासः ।

श्रीमत्त्रिपुरसुन्दर्याश्चक्रन्यासं शृणु प्रिये । यत्न कस्वविदास्यातं तनुशुद्धिकरं परम् ॥

स्वहृत्पीठे विन्दुमध्ये परितस्त्रिकोणे यथाविधि कामकलोल्लसकारेण ध्यात्वा, तत्र देवीं मानसोपचारैः
संपूज्य, वाङ्मायाकमलाक्षीजान्तलो वाक्कां समुद्धरेत् । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसं-
प्रदायकुलकौलमिगर्मरहस्यातिरहस्यपरापररहस्ययोगिनीधोपादुकाम्यो नमः । इति त्रिधा ध्यापकं कृत्वा,
आरामार्गं कामकलास्वरूपमेव भावयन् चक्रन्यासं कुर्यात् । ॐ त्रैलोक्यमोहनचक्राय नमः, चतुरस्त्राद्यरेखायै
नमः, इति सर्वाङ्गे ध्यापकं । ॐ अक्षिमासिद्धिर्धोपादुकां पूजयामि नमः दक्षांसपृष्ठे । ॐ तक्षिमासिद्धि०
दक्षकराग्रे । ॐ महिमासिद्धि० दक्षजानुनि । ॐ ईशित्वासिद्धि० दक्षपादाग्रे । ॐ वशित्वासिद्धि० वामपादाग्रे ।
ॐ प्राकाम्यसिद्धि० वामजानुनि । ॐ भुक्तिसिद्धिर्धो० वामकराग्रे । ॐ हृत्कारसिद्धि० वामांसपृष्ठे । ॐ रस-
सिद्धि० शिरसि । ॐ मोक्षसिद्धि० शिरःपृष्ठे । इति सिद्धिदशकं विन्यस्य, चतुरस्त्रमभ्यरेखायै नमः, इति
ध्यापकं कृत्वा, ॐ आं ब्रह्माक्षीधो० पादाङ्गुष्ठयोः । ॐ ईं माहेश्वरीधो० दक्षपाद्वर्धे । ॐ । ऊं कामाक्षी-
धो० शिरसि । ॐ आं वैष्णवीधो० वामपाद्वर्धे । ॐ छं वाराहीधो० वामजानुनि । ॐ ऐं इन्द्राक्षीधो०
दक्षजानुनि । ॐ औं वानुषदाधो० दक्षांसे । ॐ अं महालक्ष्मीधो० वामांसे । चतुरस्त्रान्तरेखायै नमः,
इति ध्यापकं कृत्वा, ॐ द्रां सर्वसंक्षोभिणीमुद्राशक्तिधो० पादाङ्गुष्ठद्वये । ॐ सर्वविद्राविणीमुद्राशक्तिधो०
दक्षपाद्वर्धे । ॐ सर्वोर्विणीमुद्राशक्तिधो० शिरसि । ॐ सर्ववशंकरिमुद्राशक्तिधो० वामपाद्वर्धे । सः सर्वो-
न्मादिनीमुद्राशक्तिधो० वामजानुनि । ॐ सर्वमहाकुशमुद्राशक्तिधो० दक्षजानुनि । इत्यष्टमं सर्वलेश्वरीमुद्रा-
शक्तिधो० दक्षांसे । ॐ ह्रीं सौः सर्वत्रिकण्डामुद्राशक्तिधो० वामांसे । इत्यौ सर्वबीजमुद्राशक्तिधो० शिरसि ।
ॐ सर्वयोनिमुद्राशक्तिधो० पादयोः । एवं विन्यस्य, ॐ अं आं सौः त्रिपुराचक्रेश्वरीनित्याधोपादुकां पू० ।

इति हृदये विन्यस्य, एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सधाहनाः सपत्न्यवाराः सर्वोपचारैः संपूजितास्तुष्टाः सन्तु । इतिमिति सर्वसंज्ञोभिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् । इति प्रथमावरणन्यासः ॥

अथ द्वितीयावरणन्यासः । ॐ सर्वोशापूर्वकवक्राय नमः । ॐ षोडशदक्षकमलवक्राय नमः । इति व्यापकं विन्यस्य, ॐ अं कामाकर्षिणीनित्याकलात्री० दक्षभोत्रपृष्ठे । ॐ आं बुद्ध्याकर्षिणीनित्या० दक्षांसपृष्ठे । ॐ ईं अहंकाराकर्षिणीनित्या० दक्षकुपरे । ॐ ईं शब्दाकर्षिणीनित्या० दक्षकरपृष्ठे । ॐ उं स्पर्शाकर्षिणीनित्या० दक्षोरौ । ॐ ऊं रूपाकर्षिणीनित्या० दक्षजानौ । ॐ आं रसाकर्षिणीनित्या० दक्षगुल्फे । ॐ आं गन्धाकर्षिणीनित्या० दक्षपादे । ॐ लं चित्ताकर्षिणीनित्या० वामपादे । ॐ लं धैर्याकर्षिणीनित्या० वामगुल्फे । ॐ ऐं स्मृत्याकर्षिणीनित्या० वामजानुनि । ॐ ऐं नामाकर्षिणीनित्या० वामोरौ । ॐ ओं बीजाकर्षिणीनित्या० वामकरपृष्ठे । ॐ ओं आत्माकर्षिणीनित्या० वामकुपरे । ॐ अं अमृताकर्षिणीनित्या० वामांसे । ॐ अं शरीराकर्षिणीनित्या० वामभोत्रपृष्ठे । एवं विन्यस्य, ॐ वैष्णोसौः त्रिपुरेश्वरीश्वरीश्री० इति विन्यस्य, एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वोशापूर्वके समुद्रा इत्यादिना समर्प्य द्वीमिति सर्वविद्राविणीमुद्रां प्रदर्शयेत् । इति द्वितीयावरणम् ॥

अथ तृतीयावरणन्यासः । ततः ॐ सर्वसंज्ञोभक्तवक्राय नमः । ॐ अष्टदक्षकवक्राय नमः । इति व्यापकं कृत्वा, ॐ कं ५ अनङ्गकुसुमादेवीश्री० दक्षशङ्खे । ॐ खं ५ अनङ्गमेखलादेवी० दक्षजानौ । ॐ टं ५ अनङ्गवनादेवी० दक्षोरौ । ॐ ठं ५ अनङ्गमदनानुरादेवी० दक्षगुल्फे । ॐ पं ॥ अनङ्गरेखादेवी० वामगुल्फे । ॐ यं ५ अनङ्गवेगिनीदेवी० वामोरौ । ॐ शं ५ अनङ्गाकुशादेवी० वामजानौ । ॐ ङं ५ अनङ्गमालिनीदेवी० वामशङ्खे । एवं विन्यस्य, ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं सौः त्रिपुरसुन्दरीश्वरीश्वरीनित्याश्री० इति हृदये विन्यस्य, एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वसंज्ञोभक्तवक्रके चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य द्वीमित्याकर्षिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् । इति तृतीयावरणम् ॥

अथ चतुर्थावरणन्यासः । ततः ॐ सर्वसौभाग्यदायकचतुर्वशारवक्राय नमः इति व्यापकं कृत्वा, ॐ अं सर्वसंज्ञोभिणीशक्तिश्री० दक्षभागशिरःपृष्ठे । ॐ ईं सर्वविद्राविणीशक्तिश्री० दक्षललाटे । ॐ उं सर्वाकर्षिणीशक्ति० दक्षगण्डस्थले । ॐ आं सर्वाङ्गादिनीशक्ति० दक्षांसे । ॐ लं सर्वसंज्ञोहिनीशक्ति० दक्षपात्रे । ॐ ऐं सर्वस्तम्भिनीशक्ति० दक्षोरौ । ॐ ऐं सर्वकृम्भिनीशक्ति० दक्षजङ्गमां । ॐ ओं सर्ववशंकरीशक्ति० वामजङ्गमां । ॐ ओं सर्वरञ्जिनीशक्ति० वामोरौ । ॐ ईं सर्वोम्मादिनीशक्ति० वामपात्रे । ॐ यं सर्वार्थसाधनीशक्ति० वामांसे । ॐ रं सर्वसंपत्तपूरणीशक्ति० वामगण्डस्थले । ॐ लं सर्वमन्त्रमयीशक्ति० वामललाटे । ॐ वं सर्वहृन्मयंकरीशक्ति० वामभागशिरःपृष्ठे । इति विन्यस्य, ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं सौः श्रीत्रिपुरवासिनीश्वरीश्वरीनित्याश्री० । इति विन्यस्य, एताः संप्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य प्लू इति सर्ववशंकरीमुद्रां प्रदर्शयेत् । इति चतुर्थावरणन्यासः ॥

अथ पञ्चमावरणन्यासः । ततः ॐ सर्वार्थसाधकचतुर्वशारवक्राय नमः इति व्याप्य, ॐ तं सर्व

सिद्धिप्रदा० दत्तनेत्रे । ॐ धं सर्वसंपत्प्रदा० मातामूले । ॐ दं सर्वप्रियंकरी० वामनेत्रे । ॐ धं सर्वमङ्ग-
लकारिणी० कुक्षिपूर्वे । ॐ नं सर्वकामप्रदा० कुक्षिबायव्ये । ॐ टं सर्वदुःखविमोचिनी० वामजानुनि । ॐ
ठं सर्वमृत्युप्रशमनी० दक्षजानुनि । ॐ ङं सर्वविघ्नविनाशिनी० गुदे । ॐ ङं सर्वाङ्गसुन्दरी० कुक्षिनैर्भ्रूते ।
ॐ रं सर्वसौभाग्यदायिनी० कुक्ष्याग्रये । ॐ इसै हसङ्गाँ हसौः त्रिपुराभोवक्रेश्वरीर्धी० इति हृदि विन्यस्य,
एताः कुलकौलयोगिन्यः सर्वार्थसाधके चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य सः इति सर्वोन्मादिनीमुद्रां प्रदर्श-
येत् । इति पञ्चमावरणन्यासः ॥

अथ षष्ठावरणन्यासः । ततः ॐ सर्वरक्षाकरान्तर्दशरक्षकाय नमः इति व्यापकं कृत्वा, ॐ खं सर्व-
ज्ञादेवीर्धी० दक्षनासिकायां । ॐ खं सर्वशक्तिदेवीर्धी० दक्षसृङ्गिणि । ॐ जं सर्वैश्वर्यप्रदादेवी० दक्षस्तने ।
ॐ ङं सर्वज्ञानमयीदेवी० दक्षवृषणे । ॐ जं सर्वव्याधिविनाशिनीदेवी० सीधन्यां । ॐ कं सर्वोधारस्वरू-
पादेवी० वामवृषणे । ॐ खं सर्वपापहरादेवी० वामस्तने । ॐ गं सर्वानन्दमयीदेवी० वामसृङ्गिणि । ॐ घं
सर्वरक्षास्वकापिणीदेवी० वामनासिकायां । ॐ ङं सर्वेप्सितफलप्रदादेवी० मातामे । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरमा-
लिनीचक्रेश्वरीनित्याधी० इति हृदि । एता निगमयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्रा इत्यादिना व्याप्य
(समर्प्य) क्रोमिति सर्वमहाङ्गशामुद्रां प्रदर्शयेत् । इति षष्ठावरणन्यासः ॥

अथ सप्तमावरणन्यासः । ततः ॐ सर्वरोगहराष्टारक्षकाय नमः इति व्याप्य, ॐ जं १६ ह्रीं वशि-
नीवाग्देवताधी० दक्षचिबुके । ॐ कं ५ कलङ्गी कामेश्वरीवाग्देवताधी० दक्षकण्ठे । ॐ खं ५ नवलीं मोदि-
नीवाग्देवताधी० दक्षहृदि । ॐ टं ५ ह्रीं विमलावाग्देवताधी० नाभिदक्षिणे । ॐ तं ५ ज्ञां अकणावाग्देव-
ताधी० नाभिसामे । ॐ पं ५ हसलव्यूं जयिनीवाग्देवता० हृदयामे । ॐ थं ५ भ्रमरयूं सर्वेश्वरीवाग्देवता०
वामकण्ठे । ॐ दं ५ समरीं कौलिनीवाग्देवता० वामचिबुके । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरासिद्धाचक्रेश्वरीनित्याधी०
इति हृदये । एता रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य हसकण्ठे इति षेचरी-
मुद्रां प्रदर्शयेत् । इति सप्तमावरणन्यासः ॥

अथाष्टमावरणन्यासः । ततः ॐ सर्वसिद्धिप्रदान्तराक्षकाय नमः इति व्याप्य, ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं
पांरांलांवांशां जं जृम्भणकामेश्वरकामेश्वरीवाग्देवता० नमः हृदयाग्रे । ॐ धां धां मोहनकामेश्वरकामेश्वरीध-
नुभ्यां नमः हृदयेऽग्रे । ॐ आं ह्रीं वशीकरकामेश्वरकामेश्वरीपाशाभ्यां नमः हृदयनैर्भ्रूते । ॐ
क्रौं क्रौं स्तम्भनकामेश्वरकामेश्वरीअङ्गुशाभ्यां नमः हृदयबायव्ये । ॐ अग्निचक्रे कामगिर्यालये मित्रेशनाथा-
त्मके जाग्रदशाधिपत्यके इन्द्राशक्त्यात्मकद्राक्षकशक्तिधीकामेश्वरीदेवीर्धी० हृदि त्रिकोलाग्रे । ॐ सूर्यचक्रे
जालंधरपीठे पद्मेशनाथात्मके स्वप्नदशाधिपत्यके ज्ञानशक्त्यात्मकविष्णुवात्मकशक्तिधीचक्रेश्वरीदेवीर्धी० हृदय-
दक्षिणे । ॐ सोमचक्रे पूर्वगिरिगह्वरे उद्दीशनाथात्मके सुषुप्तिदशाधिपत्यके क्रियाशक्त्यात्मकब्रह्मात्मकश-
क्तिधीमगमालिनीदेवीर्धी० हृत्त्रिकोखवामभागे । हसै हसकलरौ हसौः त्रिपुराम्माचक्रेश्वरीनित्याधी० इति
हृदये विन्यस्य, एता अतिरहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिमये चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य हसौ इति
सर्वबीजमुद्रां प्रदर्शयेत् । इति अष्टमावरणन्यासः ॥

ततो नवमावरणन्यासः । ततः ॐ सर्वानन्दमयैश्वर्यवक्त्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य, तारत्र-

स्फिचोः (गुदपाश्वयोः) । ह्रींह्रींफ्ले नमः स्वाधिष्ठाने । ह्रींश्रीसौः नमः मूलाधारे । ह्र्ये ह्रसकलरीं ह्र्यौः
नमः पूर्वम्यास्ताविद्योपरि । ह्रसकलरङ्गे ह्रसकलरडौ ह्रसकलरडाँः नमः सर्वाङ्गे । इति नवचक्रेश्वरीविद्यान्यासः ॥

अथ नवचक्रन्यासः । त्रैलोक्यसंमोहनचक्राय नमः अकुत्सपद्ये । (शुद्धमूलाधारमध्यस्थरक्तसहस्रदलक-
मलचक्रे) । सर्वाशापरिपूरकचक्राय नमः मूलाधारे । सर्वसंक्षोभणचक्राय नमः स्वाधिष्ठाने । सर्वसौभा-
ग्यदायकचक्राय नमः मणिपूरके । सर्वार्थसाधकचक्राय नमः अनाहते । सर्वरक्षाकरचक्राय नमः विशुद्धे ।
सर्वरोगहरचक्राय नमः तन्त्रिकापद्ये । सर्वसिद्धिप्रदचक्राय नमः धूम्रपद्ये । सर्वानन्दप्रयचक्राय नमः ब्रह्म-
रन्ध्रे । एतेषु स्थानेषु प्रागुक्तनवचक्रं श्वरोन्मेषत् ॥ इति स्थापितश्रीचक्रन्यासः ।

अथाष्टाष्टकम्यासः । ॐ प्रयागक्षेत्रे वेत्तिनीपुत्र्या कामरूपपीठे वटवृक्षे पद्ममुद्रायां स्योमभण्डले मेघ-
सन्तानावलयां आक्षां मङ्गलौम्यायै नमः , अक्षं मङ्गलनाथाय , आक्षां ब्रह्माण्यै , अक्षं अस्मिताङ्गभैरवाय ,
कं ५ सर्वद्वीपनाथाय सर्वद्वीपनाथाम्बायै नमः त्वगाधारस्थके दिव्यकीडारतां पूजयामि घोरऽघोरं अमोघे
वरदे विष्णे नमः इत्याधारस्थके विम्वस्त्य , परितोऽष्टदशेषु ॐ संज्ञां असोभ्यां नमः , क्षिप्तां रुक्मकांभ्यां
नमः , कुक्षं राक्षसाभ्यां नमः , लूळं कपलाभ्यां नमः , एल्लं लपाभ्यां नमः , लेंलें पिङ्गलाक्षीभ्यां नमः ,
लौलीं अक्षयाभ्यां नमः , लंलः क्षमाभ्यां नमः , इत्याधारे ॥

४ वाराणसीसेवे शौरिङ्गनोपुर्या मलयगिरिपोडे श्रेष्णालकवृत्ते त्रिजमुद्रायां वायुमण्डले महेन्द्रावल्या ईलां अर्धिकाभ्यायै नमः, इलं अर्धिकनाथाय, ईलां माहेश्वर्यै, इलं रुक्मेश्वराय, अं ५ सर्वद्रोपनाथाय सर्वद्वीपनाथाभ्यायै मम रत्नानितम्बकके दिव्यक्रीडादतां पूज्याभि इति पद्मकनिकायां धोरेऽधोरे वरेदे विधे नमः इति सर्वथ, नितम्बकके पद्मदलेषु ३ इलां लीलाभ्यां नमः, तिलो लोलाभ्यां नमः, सुलं सुरथाभ्यां नमः, सुलं सुताभ्यां नमः, इलं सुलं सुलुताभ्यां नमः, ललं लङ्गेश्वराभ्यां नमः, ललं लोलाभ्यां नमः, ललं विमलाभ्यां नमः, इति नितम्बे ॥

ॐ कौलापुरीसेने केवर्तिनीपुर्या पूर्णगिरिपीठे उडम्बरवृक्षे सुरामेमुद्रायां बक्षिमण्डले चन्द्रशिलातला-
वल्या ऊंहां योगीशाम्बायै नमः, उंहां योगेशनाथाय, ऊंहां कौमार्यै, उंहां चण्डमैरवाय, उं ५ सर्वद्वी-
पेत्पादि मम मांसवक्त्रे नाभिस्थाने दिव्यक्रीडारतां पूजयामीति नाभिपद्मकर्षिकायां चिन्मयस्य, तदलेषु
३ हंहां हुताशनाभ्यां नमः, हिंहीं विशालाक्षीभ्यां नमः, हुंहुं बाह्वामुखीभ्यां नमः, हुंहुं हर्षाभ्यां नमः,
हूंहूं हारयाभ्यां नमः, हुंहुं महाक्रोधाभ्यां नमः, हुंहुं क्रोधिनीभ्यां नमः, हुंहुः स्वरयाभ्यां नमः,
इति नाभौ ॥

४ अहहाससोत्रे कुटिनीपुर्या कुलान्तकर्पीठे अश्वत्थवृक्षे शोभिणीमुद्रायां सलिलमण्डले शंकरभेदावस्थां
 अंसां हरसिद्धाम्नायै नमः, अंसं हरसिद्धनाथाय, अंसां वैष्णव्यम्नायै, अंसं क्रोधभैरवनाथाय, तं ५
 सर्वद्विपेत्यादि मम ज्ञायुषके हृदयस्थाने दिव्यक्रीडारतां पूजयामि इति हृदयचक्रकर्णिकायां विन्द्यस्य,
 तद्गोत्रं ३ संसां संख्यापीठसिद्धाभ्यां नमः, सिंसां सरसाभ्यां नमः, सुंसां सारसाभ्यां नमः, सुंसं हृष्टाभ्यां
 नमः, स्तुंसां हृष्टेयाभ्यां नमः, सैसां दशकन्दराभ्यां नमः, सौसां सारसाभ्यां नमः, संसां रससंग्राहि-
 णीभ्यां नमः, इति हृदये ॥

४ अयमित्कालेने गरुडकीपुर्या चौहारीपीठे विभीतकवृक्षे द्राविणीमुद्रायां पृथिवीमण्डले अम्बर.

योगादय्यां लूणां भेद्राम्यायै नमः, लूणं भेद्रनाथाय, लूणां वाराह्यै, लूणं उम्भस्तनाथाय, पं ५ सर्वह्री-
पेत्यादि मम अस्थिचक्रस्थाने कण्ठे दिव्यक्रीडारतां पूजयामि इति कण्ठपञ्चकर्णिकायां, तद्वलेषु वंषां ताल-
जङ्घाभ्यां नमः, पिंषीं रक्ताक्षीभ्यां, पुंषुं विद्युज्ज्वहाभ्यां, पुंषुं करङ्गाभ्यां, प्लुंषुं मेघनादाभ्यां, वैषै प्रच-
रङ्गाभ्यां, पौंषीं कालकर्षाभ्यां, वंषः वल्लभदाभ्यां, इति कण्ठे ॥

४ चारित्र्यलोके रजनीपुर्यां जालन्धरपीठे निम्बवृक्षे अङ्कुशमुद्रायां अग्निमण्डले कुलिशभेदावल्यां पेशां
किलिकिलाम्यायै नमः, पेशं किलिकिलिनाथाय, पेशां इन्द्रायै, पेशं कपालिभैरवाय, वं ४ सर्वह्रीपे-
त्यादि मम मज्जस्थचक्रे मुखस्थाने दिव्यक्रीडारतां पूजयामि इति मुखपञ्चकर्णिकायां, तद्वलेषु शंशां
शम्पाभ्यां, शिंशां सम्पावलीभ्यां, शुंशुं प्रवायोभ्यां, शृंशुं शूलसादिकाभ्यां, श्लंशुं पिशुवकाभ्यां, शौंशौं
पिशाखाक्षीभ्यां, शौंशौं पिशिताशनाभ्यां, शंशः सोलुषाभ्यां, इति मुखे ॥

५ एकाग्रलोके शिल्पिनीपुर्यां उग्रामपीठे करञ्जवृक्षे लेलिहानमुद्रायां व्यापिकामण्डले रङ्गवर्णावल्यां औंषां
कालराज्यम्यायै नमः, औंषं कालरात्रिनाथाय, औंषां चामुण्डायै, औंषं भीषणभैरवनाथाय, शंषंसं सर्व-
ह्रीपेत्यादि मम शुक्रवक्त्रे नासापुटस्थाने दिव्यक्रीडारतां पूजयामीति नासापुटकर्णिकायां, तद्वलेषु वंषां वाम-
नासाभ्यां, पिंषीं वामराभ्यां, पुंषुं वासनाभ्यां, पुंषुं विकटास्याभ्यां, प्लुंषुं वायुवेगाभ्यां, वैषै वृहत्क-
र्लाभ्यां, वौंषीं विकनाभ्यां, वंषः विश्वरूपिणीभ्यां, इति नासिकायाम् ॥

६ देवीकोटलोके सटीनापुर्यां देवीकोटपीठे कदम्बवृक्षे मेकिमुद्रायां शिवमण्डले लम्पटावल्यां अःषां
विभीषकाम्यायै नमः, अःषं विभीषकनाथाय, अःषां महालक्ष्म्यै, अःषं संहारभैरवाय, लंषं सर्वह्रीपे-
त्यादि मम क्रोधललाटचक्रे दिव्यक्रीडारतां पूजयामीति ललाटपञ्चकर्णिकायां, तद्वलेषु वंषां यमजिह्वाभ्यां,
यिंषीं जयन्तीभ्यां, युंषुं दुर्जयाभ्यां, पुंषुं यमान्तकाभ्यां, प्लुंषुं बिडालाभ्यां, वैषै रेवतीभ्यां, यौंषीं
पूतनाभ्यां, यंषः विजयाभ्यां नमः, इति ललाटे ॥ "शान्तिके पीठिके चैव कुर्यादष्टाष्टकं बुधः" ॥
इत्ययं न्यासः काम्यः ॥

अथ वशिन्यायष्टकन्यासश्चक्रन्यासेऽवलीक्यः (पृ० ८८९) ।

शिरोललाटभूमध्यकण्ठहृन्नाभिगुह्यके । आधारे भूहके चैव वशिन्यायष्टकं न्यसेत् ॥

इति यथाक्रमं न्यसेदिति ॥ अथ भूषणन्यासः । ॐ अं शिरसि, आं भाले, ईं भ्रूयुगे, उं कर्णयुगे,
अं नेत्रयोः, लं नासिकायां, लुं पंथं गण्डयोः, ओं ओष्ठयोः, औंषं हस्तपङ्क्तौ, अः मुखे, कं विद्युके,
खं गले, गं कण्ठे, घं पार्श्वयोः, खं स्तनयुग्मे, जं वाममूलयोः, झं कूर्परयोः, टं पाणयोः, डं
पाणिपृष्ठे, ढं नाभौ, नं गुह्ये, तं ऊर्ध्वोः, दं जान्धोः, नं जङ्घयोः, फं स्फिकयोः, भं पादत-
ल्लयोः, यं पादाङ्गुष्ठयोः, लं कण्ठके, वं काम्बुजां, शं प्रैवेये, वं मुकुटे, लं कर्णकुरण्डलयोः, लं
हृदये, लं गुह्याधः, वितारादिनमोऽन्तः ॥

अथ षडङ्गन्यासः । ॐ ऐं वदवद वाम्बादिनि ऐं हृदयाय नमः, ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं २ महा-
शोभं कुरु ह्रीं शिरसे स्वाहा, ॐ सौः मोक्षं कुरु २ हसौः शिवायै वन्द, पुनस्तैरेव कवचनेत्रालेषु न्यसेत् ।

अथ श्रीविद्यावीजैस्तत्त्वचतुष्टयन्यासः । ॐ वाम्बावद्वयमुच्चार्य आत्मतत्त्वाय नमः नामेरापावान्तं । ॐ

१ 'भट्टिन्यायै' क. पाठः । २ 'वज्रप्रभाभ्यां' क. पाठः । ३ 'प्रवायोभ्यां' ग. पाठः । ४ 'मूलवान्तिभ्यां' क. पाठः । ५ 'शिल्पिपुर्यां' क.
पाठः । ६ 'वृहत्कुलिश्यां' क. पाठः ।

कामराजद्वयमुच्चार्य विद्यातत्त्वाय नमः हृदो नाभिपर्यन्तं । ४ शक्तिद्वयमुच्चार्य शिखरतत्त्वाय नमः शिरसो हृत्पर्यन्तं । ५ समस्तमुच्चार्य सर्वतत्त्वाय नमः सर्वाङ्गे व्यापकं न्यसेत् ॥

अथामठन्यासः । अस्यामठन्यासस्य लक्ष्मीनारायण ऋषिः ककुप् छन्दः सर्वजनवशंकरी श्रीमहालक्ष्मीः देवता आं बीजं ह्रीं शक्तिः कौं कीलकं मम सर्वजनवश्यायै न्यासे विनियोगः । ऐं वागीश्वर्यै नमः केशान्ते, ह्रीं पार्वत्यै नमः भूमध्ये, अं अर्कमण्डलाय नमः दक्षिणे, मं वह्निमण्डलाय नमः धामनेत्रे, ङं चन्द्रमण्डलाय नमः मुखे, मण्डलीकृत्य तृतीयनेत्रे, धौ ध्रियै नमः जिह्वाग्रे, स्वां दन्तिन्यै नमः दक्षगण्डे, हां दन्तिन्यै नमः धामगण्डे, आं पाशाय नमः दक्षकर्णे, कौं अंकुशाय नमः धामकर्णे, ह्रीं कामदेवाय नमः शिबुके । एवमेकादशवारं कर्तव्यः । इति अमठन्यासः ॥

अथोर्ध्वासूत्रान्यासक्रमः । आदौ महापोढान्यासस्ततो मन्त्रन्यासः । ऊर्ध्वासूत्रमन्त्रास्तु—
चरणं नवनाथाश्च मूलविद्याश्च षोडश । आधारपदकं देवेशि संविद्देव्य उदाहृताः ॥
तथा—

पञ्चाम्बा नवनाथाश्च मूलविद्याश्च षोडश । षडाधारादिविद्याश्च चरणाद्याः क्रमादिह ॥

चरणं विश्रान्तिचरणं शंभुचरणं चेति । अत्रोर्ध्वासूत्राये पञ्चाम्बा दिव्यौघाः, द्विधा नवनाथाः आकाशाख्यनवनाथाः आत्मानन्दादिनवनाथाश्चेति । तत्राकाशाख्याः सिद्धौघाः, परमात्मानन्दाद्या मानवौघाः । ते च चरणशुद्धपङ्क्तिमूलविद्याषोडाधारविद्याख्याः क्तवारो मन्त्रन्यासाः । चरणचतुष्टयीभ्योर्विशतिनाथषोडश-मूलविद्याः षडाधारविद्याः पराप्रसादवशाप्रसवाभ्य (?)—इत्येकपञ्चाशदूर्ध्वासूत्रान्यासमन्त्राः ॥

तत्र प्रथमं महापोढान्यासः • कुलप्रकाशतन्त्रे—

प्रपञ्चो भूवनं मूर्तिर्मन्त्रदैवतमातरः । महापोढाह्वयो न्यासः सर्वन्यासोत्तमोत्तमः ॥

तत्र प्रथमं शिरसि संपृक्तमुद्रया ४ इत्यक्षरं इत्यक्षमक्षवर्यं हंसः शिवः हस्तौः सोढं इत्यक्षमलक्षर्यं अमुकानन्दनाथमिजगुरुभीपादुकां पूजयामि, इति श्रीगुरुपादुकात्मनं ब्रह्मरन्ध्रे विन्यस्य ध्यायेत् ।

सहस्रदलपङ्कजे सकलशीतररिमममं

वराभयकराम्बुजं विमलगन्धपुष्पाम्बरम् ।

प्रसन्नवदनेक्षणं सकलदेवतारूपिणं

स्मरे शिरसि हंसं तदभिधानपूर्वं शुभम् ॥

इति ध्यात्वा, मानसैरुपचारैः संपूज्य षडङ्गन्यासं कुर्यात् । तदुक्तं यामले—

ईशतत्पुरुषाधोरवामसधोऽधवात्मनः । पञ्चाङ्गुलीषु विन्यस्य मूर्ध्नि वक्त्रेषु विन्यसेत् ॥

पराप्रसादबीजेन षडङ्गान्येवमाचरेत् । ..... ॥

अस्य श्रीपराप्रसादमन्त्रस्य परशंभुः ऋषिः, अन्यङ्गनायत्री छन्दः, मन्त्रेश्वरी परा देवता, हंसांस्त्वां बीजं हर्सांस्त्वां शक्तिः हंसंस्त्वां कीलकं श्रीपरादेवताप्रसादसिद्ध्यै विनियोगः । शिरोमुखहृदयगुह्याङ्गानुपा-
धेषु विन्यस्य, हंसांस्त्वां हृदयाय नमः इत्यादि करषडङ्गन्यासं कृत्वा, ओं ऐं ह्रीं धौं स्वां हां कौं ईशानाय

• पराप्रसादेनोर्ध्वासूत्रावधीक्षितानां महापोढान्यासमात्रेऽधिकारः चरणादिविद्याधीक्षितानां तदादिन्यासेऽप्यधिकारः ननु महापोढान्यासे षडङ्गवशांभवधीक्षितानां तद्विषयकन्यासेऽधिकारः । विद्याधीक्षितानां सर्वत्रैवाधिकारः इति (सौ. २०. १० तर्कः)

नमः अंगुष्ठयोः । ५ हं तत्पुरुषाय नमः तर्जन्योः । ५ हुं अघोराय नमः मध्यमयोः । ५ हिं वामदेवाय नमः अनामिकयोः । ५ हं सद्योजाताय नमः कनिष्ठिकयोः । इति विन्यस्य , ५ हौं ईशानाय नमः ऊर्ध्व-
वक्त्रे , मूर्ध्नि अङ्गुष्ठेन न्यस्येत् । ५ हं तत्पुरुषाय नमः पूर्ववक्त्रे , मुक्ते तर्जम्या । ५ हुं अघोराय नमः दक्षिणवक्त्रे , कर्णप्रदेशे मध्यमया । ५ हिं वामदेवाय नमः उत्तरवक्त्रे , वामकर्णप्रदेशे अनामिकया । ५ हं सद्योजाताय नमः पश्चिमवक्त्रे , कन्धरोपरि शिरःपृष्ठाधोभागे कनिष्ठया । इति पञ्चवक्त्रन्यासः ॥

अथ मूर्तिपङ्क्त्यन्यासः । ॥ हौं ईशानाय हृदयाय नमः । ५ हं तत्पुरुषाय शिरसे स्वाहा । ५ हुं अघोराय शिखायै वषट् । ५ हिं वामदेवाय कवचाय हुं । ५ हं सद्योजाताय नेत्रत्रयाय औषट् । ५ पञ्चवक्त्राय अन्त्राय फट् ॥

अस्य श्रीमहाबोढान्यासस्य परब्रह्म ऋषिः , जगती छन्दः , शिवशक्त्यात्मस्वरूपी सदाशिवो देवता ,
न्यासे विनियोगः । मूर्ध्नि वक्त्रे च हृदि ओं नम इति विन्यस्य , ततः पराग्रासावचर्दीर्घैः पङ्क्त्यासं
कृत्वा ध्यायेत् ।

पञ्चवक्त्रं चतुर्बाहुं सर्वाभरणभूषितम् । चन्द्रसूर्यसहस्राभं शिवशक्त्यर्चरं भजे ॥

अन्तःषोढां महेशानि कुर्यादुक्तं वैर्त्मना । ततः कुर्यान्महान्यासं महाबोढाह्वयं परम् ॥

वक्ष्यमाणप्रकारेण देवताभावसिद्धये । वल्ल कक्षापि नैवोक्तं तव स्नेहाद्ब्रह्महम् ॥

अथ प्रपञ्चन्यासः । ॐ ह्रस्वः ओं प्रपञ्चरूपायै श्रियै नमः स्तौः श्रीर्ह्रीं ऐं औं । एवं बीजसंपुटं सर्वत्र ।
आं द्वीपरूपायै मौंयायै । इं अग्निरूपायै कमलायै । ई गिरिरूपायै विष्णुवक्त्रभायै । उं पतनरूपायै
पद्मधारिण्यै । ऊं पीठरूपायै समुद्रतनयायै । ऋं क्षेत्ररूपायै लोकर्षाण्यै । ॠं वनरूपायै कमलबा-
सिन्धुयै । लृं आर्धयरूपायै इन्दिरायै । लृं गुहारूपायै भाषायै । एं नदीरूपायै रमायै । ऐं चतुररूपायै
पद्मायै । औं उद्भिज्जकरूपायै नारदयक्षत्रिणायै । औं जरायुजरूपायै राज्यलक्ष्म्यै । अं अण्डजरूपायै नारायण्यै ।
आं स्वेदजरूपायै सिद्धलक्ष्म्यै । ऊं लवकरूपायै आर्यायै । ऊं मुष्टिरूपायै उमायै । गं कलाकरूपायै वरिड-
कायै । घं काष्ठारूपायै दुर्गायै । ङं निमेषरूपायै शिवायै । ऋं आसकरूपायै अपर्णायै । ॠं घटिकाकरूपायै
अम्बिकायै । जं मुहूर्तरूपायै सत्यै । ङं प्रहररूपायै ईश्वर्यै । अं दिवसरूपायै शाम्भुयै । टं संध्यारूपायै ईशान्यै ।
ठं रात्रिरूपायै पार्वत्यै । डं तिथिरूपायै सर्वमङ्गलायै । इं वाररूपायै दाक्षायण्यै । एं वक्त्ररूपायै हैमवत्यै । तं
योगरूपायै महामायायै । थं कररूपायै माहेश्वर्यै । वं पद्मरूपायै मृडान्यै । धं मासरूपायै रुद्रायै । नं
राशिरूपायै शर्वाण्यै । पं श्रुतुरूपायै परमेश्वर्यै । फं अयनरूपायै कीर्त्यै । चं वत्सररूपायै काल्याण्यै ।
भं युगरूपायै गौर्यै । मं प्रलयरूपायै भवान्यै । यं पृथिव्यप्तेजोवाक्वाकाशाक्ष्यपञ्चभूतरूपायै ब्राह्मण्यै ।
रं शब्दस्पर्शरूपरसगन्धतन्मात्ररूपायै वागीश्वर्यै । लं वाक्पाणिपादपायूपस्थाक्ष्यपञ्चकर्मेन्द्रियरूपायै वर्यै ।
वं धोत्रस्वच्छुर्जिह्वाघ्राणाक्ष्यपञ्चानेन्द्रियरूपायै वाक्प्रदायै नमः । शं प्राणापानन्यानोदानसमावाक्यपञ्च-
प्राणरूपायै गायत्र्यै । चं सत्त्वरजस्तम आक्ष्यमुखत्रयरूपायै सावित्र्यै । सं मनोबुद्धयहंकारचित्ताख्यान्तः-
करणचतुष्टयरूपायै सरस्वत्यै । इं आप्रस्त्वप्रभुमुत्तुरीयाक्वावस्थाचतुष्टयरूपायै शारदायै । लं स्वगस्त-

१ 'शक्त्यात्मकं' ग. पाठः । २ 'अठः' ग. पाठः । ३ 'स्ववर्त्तना' ग. पाठः । ४ 'रमायै इं वक्त्ररूपायै' क. पाठः ।

५ 'पद्मरूपायै' क. पाठः । ६ 'लोकमात्रे' क. पाठः । ७ 'आश्रम' क. पाठः । ८ 'नारायण्यै' क. पाठः । ९ 'पार्वत्यै'

क. पाठः । १० 'काल्यै' क. पाठः । ११ 'वाक्यै' ग. पाठः ।

आंसमेदोस्त्रिमज्जाशुक्राख्यस्तथातुरूपायै भारत्यै । ४० सं वातपित्तश्लेष्माख्यदोषत्रयरूपायै विद्यात्मिकायै
पञ्चभूतव्यापिकाधीश्वर्यै नमः । इति प्रपञ्चादीनि मातृकास्थानेषु विन्यस्य, ४१ आदिसान्तमुक्तस-
कलप्रपञ्चरूपायै पराम्बादेन्यै नमः इति व्यापकं कुर्यात् । इति प्रपञ्चन्यासः ॥

अथ भुवनन्यासः । ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौः ॐ आं इं अतललोकनिलयशतकोटिगुह्याद्योगिनीमूलदेवता-
युताधारशक्त्यम्बादेन्यै नमः स्ह्रौः श्रीं ह्रीं ऐं श्रीं षादयोः । एवं बीजसंपुटं सर्वत्र । इं उं ऊं वितललोक-
निलयशतकोटिगुह्यतमयोगिनीमूलदेवतायुतोलिप्तपराशक्त्यम्बादेन्यै नमः गुल्फयोः । ॐ ॐ लं सुतललो-
कनिलयशतकोटिपरमगुह्यतमयोगिनीमूलदेवतायुतोलिप्तपराशक्त्यम्बादेन्यै नमः जङ्घयोः । लं एं ऐं महात-
ललोकनिलयशतकोटिपरमगुह्ययोगिनीमूलदेवतायुतस्वारम्भशक्त्यम्बादेन्यै नमः जान्वाः । ॐ ॐ तलातललोक-
निलयशतकोटिपरमगुह्ययोगिनीमूलदेवतायुतेच्छाशक्त्यम्बादेन्यै नमः ऊवां । ॐ ॐ रसातललोकनिलयशतको-
टिरहस्ययोगिनीमूलदेवतायुतज्ञानशक्त्यम्बादेन्यै नमः गुह्यके । कं ५ पाताललोकनिलयशतकोटिरहस्यतम-
योगिनीमूलदेवतायुतक्रियाशक्त्यम्बादेन्यै नमः मूलाधारे । खं ५ भूर्लोकनिलयशतकोटि-आतिरहस्ययोगिनी-
मूलदेवतायुतहाकिनीशक्त्यम्बादेन्यै नमः स्वाधिष्ठाने । टं ५ भुवर्लोकनिलयशतकोटिपरमरहस्ययोगिनीमू-
लदेवतायुतराकिणीशक्त्यम्बादेन्यै नमः नाभिदेशे । तं ५ स्वर्लोकनिलयशतकोटिपरमरहस्ययोगिनीमूलदेव-
तायुतलाकिनीशक्त्यम्बादेन्यै नमः हृदये । पं ५ महर्लोकनिलयशतकोटिगुह्ययोगिनीमूलदेवतायुतकाकिनी-
शक्त्यम्बादेन्यै नमः कण्ठदेशे । यं ४ जनलोकनिलयशतकोटिगुह्ययोगिनीमूलदेवतायुतशाकिनीशक्त्यम्बा-
देन्यै नमः आङ्गायाम् । शं ४ तपोलोकनिलयशतकोट्यतिगुह्ययोगिनीमूलदेवतायुतहाकिनीशक्त्यम्बादेन्यै नमः
शलाटे । लं ४ सत्यलोकनिलयशतकोटिपरमगुह्ययोगिनीमूलदेवतायुतयाकिनीशक्त्यम्बादेन्यै नमः ब्रह्मरन्ध्रे ।
ॐ ॐ ५१ चतुर्दशभुवनाधिपायै धीपराम्बादेन्यै नमः । इति व्यापकं न्यसेत् । इति भुवनन्यासः ॥

अथ मूर्तिन्यासः । ॐ ह्रौं ॐ केशवार्ध्याभ्यां नमः स्ह्रौं श्रीं ह्रीं ऐं श्रीं शलाटे । एवं बीजसंपुटं
सर्वत्र । आं नारायणाद्यैभ्यां दक्षमुक्ते । इं माधवेष्ट्याभ्यां दक्षस्कन्धे । ई गोविन्देशनाभ्यां दक्षकुक्षौ ।
उं विष्णुप्राभ्यां दक्षोरी । ऊं मधुसूदनोर्ध्वनयनाभ्यां दक्षजानौ । ॐ त्रिविक्रमश्रृङ्गिभ्यां दक्षजहाया ।
ॐ वामनरूपिणीभ्यां दक्षपादे । लं श्रीधरलुताभ्यां वामपादे । लं हृषीकेशलूनदोषाभ्यां वामजङ्घायाम् ।
यं पद्मनाभैकनायिकाभ्यां वामजानौ । ऐं वामोदरैकारिणीभ्यां वामोरी । ओं वासुदेवौघवतीभ्यां वाम-
कुक्षौ । ॐ सङ्कषोर्वकामाभ्यां वामस्कन्धे । ॐ प्रद्युम्नाञ्जनप्रभाभ्यां वाममुक्ते । ॐ अतिरहस्यस्थिमाला-
धराभ्यां वाममस्तके । कं ॐ भवकरभद्राभ्यां दक्षपादे । खं ॐ शर्वजगन्मालाभ्यां वामपादे । गं कं रुद्रगि-
माविफलप्रदाभ्यां दक्षपार्श्वे । यं पं पशुपतिधर्मप्रशमनीभ्यां वामपार्श्वे । लं ॐ उग्रपङ्क्तिनासाभ्यां दक्ष-
बाह्वौ । खं ॐ महादेवचन्द्रार्धधारिणीभ्यां वामबाह्वौ । लं ॐ श्रीमच्छन्दोमयीभ्यां कण्ठे । ॐ ॐ ईशानजगत्स्था-
नाभ्यां ऊर्ध्वधक्त्रे । ॐ तं तत्पुरुषप्रताराभ्यां पूर्वधक्त्रे । ॐ लं अघोरज्ञानदाभ्यां दक्षास्थे । टं टं सद्यो-
जातटङ्कधराभ्यां पश्चिमास्थे । ॐ ॐ वामदेवठङ्कारडामरीभ्यां वाममुक्ते । यं ब्रह्मयक्षिणीभ्यां मूलाधारे ।
इं प्रजापतिरञ्जनीभ्यां स्वाधिष्ठाने । लं वेधोलक्ष्मीभ्यां मैत्रिपूरे । खं परमेष्ठिवज्रिणीभ्यां अनाहते । शं

- १ 'युताधारशक्त्य' क. पाठः । २ 'कोटिगुह्य' क. पाठः । ३ 'युतालिप्तपरा' क. पाठः । ४ 'लर' ग. पाठः ।
५ 'महातरहस्य' ग. पाठः । ६ 'चराभ्यां' ग. पाठः । ७ 'वामाभ्यां' क. पाठः । ८ 'दक्षमुक्ते' क. पाठः ।
९ 'प्रमथाभ्यां' क. पाठः । १० 'कोधिनी' क. पाठः । ११ 'वामजानौ' क. पाठः । १२ 'गदरसकाभ्यां' ग. पाठः ।
१३ 'टङ्कडङ्काधराभ्यां' ग. पाठः । १४ 'मक्षिपूरे' ग. पाठः । १५ 'स्वाधिष्ठाने' ग. पाठः ।

पितामहशक्तिधारिणीभ्यां विशुद्धे । चं विद्यावृद्धाधारात्वेभ्यः आज्ञायाम् । सं विरिञ्चिसर्वनायिकाभ्यां
इन्दौ, हं सृष्टृद्विर्ताननाभ्यां बिन्दौ, लं चतुराननललिताभ्यां नादे, खं हिरण्यगर्मकमाभ्यां नादान्ते,
ॐ अं ५१ हरिहरव्रह्मत्रिमूर्त्यात्मिकायै श्रीपराम्बादेभ्यो नमः, इति व्यापकं न्यसेत् । इति मूर्तिन्यासः ॥

अथ मन्त्रन्यासः । प्रथमोक्तबीजसंपुटं सर्वत्र । ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौः अं आं ईं एकलक्षकोटिभेदप्रणवाद्येका-
क्षरात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै एककूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः स्तोः श्रीं ह्रीं ऐं श्रीं मूलाधारे ।
ईं उं ऊं त्रिलक्षकोटिभेदहस्तादिद्विकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै द्विकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः
लिङ्गे । श्रुं श्रुं लं त्रिलक्षकोटिभेदवह्न्यादित्रिकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै त्रिकूटेश्वर्यम्बा-
देभ्यो नमः नाभौ । लृं लृं ऐं चतुर्लक्षकोटिभेदचन्द्रमदिवचतुष्कूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै
चतुष्कूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः हृदये । ओं श्रीं अं अं पञ्चलक्षकोटिभेदसूर्यादिपञ्चकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै
सकलफलप्रदायै पञ्चकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः कण्ठे । कं कं गं षड्लक्षकोटिभेदस्कन्धादिषट्कूटात्मकाखिलम-
न्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै षट्कूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः मुखे । घं घं चं सप्तलक्षकोटिभेदगणेशादिसप्तकूटा-
त्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै सप्तकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः नेत्रयोः । घं घं मं अष्टलक्षकोटिभेद-
षट्काद्यष्टकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै अष्टकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः आज्ञायाम् । अं टं टं
नवलक्षकोटिभेदब्रह्मादिनवकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै नवकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः इन्दौ ।
उं उं खं दशलक्षकोटिभेदविष्णवादिदशकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै दशकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो
नमः बिन्दौ । तं थं दं एकादशलक्षकोटिभेदवैष्णवाद्येकादशकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै एका-
दशकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः कलायां । धं धं पं द्वादशलक्षकोटिभेदवाय्वादिद्वादशकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै
सकलफलप्रदायै द्वादशकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः उम्भन्याम् । फं फं मं त्रयोदशलक्षकोटिभेदलक्ष्म्यादित्रयोदश-
कूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै त्रयोदशकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः शिरोवृत्ते । मं यं रं चतुर्द-
शलक्षकोटिभेदगौर्याद्विंशतुर्दशकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै चतुर्दशकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः
नादे । लं वं शं पञ्चदशलक्षकोटिभेददुर्गादिपञ्चदशकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै पञ्चदशकू-
टेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः नादान्ते । वं सं हं षोडशलक्षकोटिभेदत्रिपुरादिषोडशकूटात्मकाखिलमन्त्राधिदेवतायै सक-
लफलप्रदायै षोडशकूटेश्वर्यम्बादेभ्यो नमः ब्रह्मरन्ध्रे । ॐ अं ५१ सर्वमन्त्रात्मिकायै पराम्बादेभ्यो नमः,
इति व्यापकं न्यसेत् । इति मन्त्रन्यासः ॥

अथ देवतन्यासः । ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौः अं आं ईं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै निवृत्त्यम्बादेभ्यो नमः स्तोः
श्रीं ह्रीं ऐं श्रीं दक्षपादाङ्गुष्ठे । एवं बीजसंपुटं सर्वत्र । ईं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै प्रतिहाम्बादेभ्यो
नमः दक्षगुल्फे । उं ऊं सहस्रकोटितपस्विनीकुलसेवितायै विद्याम्बादेभ्यो नमः दक्षजङ्घयां । श्रुं श्रुं सहस्र-
कोटिश्रविकुलसेवितायै शान्त्यम्बादेभ्यो नमः दक्षजानौ । लं लं सहस्रकोटिमुनिकुलसेवितायै शान्त्यतीता-
म्बादेभ्यो नमः दक्षोरौ । पं पं सहस्रकोटिदेवकुलसेवितायै हृल्लेखाम्बादेभ्यो नमः दक्षकण्ठे । ओं श्रीं सह-
स्रकोटिराक्षसकुलसेवितायै गगनाम्बादेभ्यो नमः दक्षपार्श्वे । अं अं सहस्रकोटिबिद्याधरकुलसेवितायै रत्न-
म्बादेभ्यो नमः दक्षस्तने । कं कं सहस्रकोटिसिद्धकुलसेवितायै महोच्चुष्माम्बादेभ्यो नमः दक्षकले । गं गं
सहस्रकोटिसाध्यकुलसेवितायै कराक्षाम्बादेभ्यो नमः दक्षकरे । उं उं सहस्रकोटि अम्बरकुलसेवितायै जया-
म्बादेभ्यो नमः दक्षस्कन्धे । घं घं सहस्रकोटिमन्मथकुलसेवितायै विजयाम्बादेभ्यो नमः दक्षकण्ठे । अं अं

सहस्रकोटिगुह्यकुलसेवितायै अजिताम्बादेव्यै नमः दक्षशिरसि । टंठं सहस्रकोटिपद्मकुलसेवितायै अप-
राजिताम्बादेव्यै नमः वामशिरसि । उंठं सहस्रकोटिकिन्नरकुलसेवितायै वामाम्बादेव्यै नमः वामकर्णे ।
एंठं सहस्रकोटिपद्मगुह्यकुलसेवितायै ज्येष्ठाम्बादेव्यै नमः वामस्कन्धे । थंठं सहस्रकोटिपितृकुलसेवितायै
रौद्रम्बादेव्यै नमः वामकरे । धंठं सहस्रकोटिगणेशकुलसेवितायै मायाम्बादेव्यै नमः वामकले । पंफं
सहस्रकोटिभैरवकुलसेवितायै कुरङ्गलिन्यम्बादेव्यै नमः वामस्तने । वंभं सहस्रकोटिवटुकुलसेवितायै
काल्यम्बादेव्यै नमः वामपाश्वे । मंयं सहस्रकोटिसेनकुलसेवितायै कालरात्र्यम्बादेव्यै नमः वामकट्यां ।
रंलं सहस्रकोटिममथकुलसेवितायै भगवत्यम्बादेव्यै नमः वामोरौ । वंशं सहस्रकोटिब्रह्मकुलसेवितायै सर्व-
शर्ष्यम्बादेव्यै नमः वामजानौ । थंसं सहस्रकोटिविष्णुकुलसेवितायै सर्वज्ञाम्बादेव्यै नमः वामजङ्घायां ।
हंठं सहस्रकोटिकुलसेवितायै सर्वकर्म्यम्बादेव्यै नमः वामगुल्फे । छं सहस्रकोटिचराचरकुलसेवितायै
शक्त्यम्बादेव्यै नमः वामपादाङ्गुष्ठे । ४ं छं ५१ समस्तदेवतात्मिकायै श्रीपराम्बिकादेव्यै नमः इति सर्वाङ्गे
व्यापकं न्यसेत् । इति दैवतन्यासः ॥

अथ मातृकान्यासः—ओं ऐं ह्रीं मू० कं ५ अनन्तकोटिभूचरीकुलसेवितायै आंक्षां मङ्गलाम्बादेव्यै आंक्षां
ब्रह्माण्डम्बादेव्यै अनन्तकोटिभूतकुलसहिताय आंक्षं मङ्गलनाथाय आंक्षं असिताम्बादेव्यै नमः आधारे ।
त्रितारमूलं तु सूर्यत्र । चं ५ अनन्तकोटिसेनकुलसेवितायै ईळां चर्चिकाम्बादेव्यै ईळां माहेश्वर्यम्बादेव्यै
अनन्तकोटिवेतालकुलसहिताय ईळं चर्चिकनाथाय (ईळं वेतालभैरवनाथाय*) ईळं रुद्रभैरवनाथाय नमः
स्वर्वाधिष्ठाने । टं ५ अनन्तकोटिपातालचरीकुलसेवितायै ऊंक्षां योगीश्वर्यम्बादेव्यै ऊंक्षां कौमार्यम्बादेव्यै
नमः अनन्तकोटिपिशाचकुलसहिताय उंठं योगीश्वरनाथाय उंठं षण्डभैरवनाथाय नमः मणिपूरे । तं ५
अनन्तकोटिदिक्चरीकुलसेवितायै आंक्षां हरसिद्धाम्बादेव्यै आंक्षां वैष्णव्यम्बादेव्यै अनन्तकोट्यपस्मारकुलस-
हिताय आंक्षं हरसिद्धनाथाय आंक्षं क्रोधराजभैरवनाथाय नमः अनाहते । पं ५ अनन्तकोटिसहस्ररीकुल-
सेवितायै लूंक्षां भट्टिन्यम्बादेव्यै लूंक्षां वाराह्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिब्रह्मराक्षसकुलसहिताय लूंक्षं भट्टनाथाय लूंक्षं
उग्रभैरवनाथाय नमः विशुद्धे । यं ५ अनन्तकोटिगिरिचरीकुलसेवितायै पैशां किलिकिलाम्बादेव्यै पैशां
हृन्नाथ्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिवटुकुलसहिताय पंशं किलिकिलनाथाय पंशं कपालभैरवनाथाय नमः आक्षाय्यां ।
यं ४ अनन्तकोटिवनचरीकुलसेवितायै औंक्षां कालरात्र्यम्बादेव्यै औंक्षां वामुण्डाम्बादेव्यै अनन्तकोटिभैरवकु-
लसहिताय औंक्षं कालरात्रिनाथाय औंक्षं भीषणभैरवनाथाय नमः जलाटे । लंछं अनन्तकोटिकुलचरीकु-
लसेवितायै अःक्षां भीषण्यम्बादेव्यै अःक्षां महालक्ष्म्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिशक्तिनीकुलसहिताय अंक्षं भीषण
नाथाय अंक्षं संहारभैरवाय नमः इति व्यापकं न्यसेत् । इति मातृकान्यासः । इति मूर्धाषोढान्यासः ॥

अथ मूलमन्त्रन्यासः—तत्रादौ विभ्रान्तिचरणन्यासः । शिरसि संघट्टमुद्रां विधाय ओं ऐं ह्रीं हंसः शिवः
हसौः सोऽहं तुरीयविद्यामुच्चार्य सच्चिदानन्दज्योतिरहं, ओं ऐं ह्रीं हंसः शिवः हसौः सोऽहं तुर्यविद्यामु-
च्चार्य सच्चिदानन्दज्योतिरहमेव, ओं ऐं ह्रीं हंसः शिवः हसौः सोऽहं तुर्यविद्यामुच्चार्य सच्चिदानन्दज्योतिर-
हमेवासि । ततः कण्ठं विभ्राम्य तत्रैव प्रकाशचरणं न्यसेत् । ओं ऐं ह्रीं हंसः शिवः हसौः सोऽहं 'योऽह-
मसि अहमसि ब्रह्माहमस्मि सोऽहं स्वच्छप्रकाशपरिपूर्णपरापरमहाप्रकाशपरिपूर्णानन्दनाथभीषादुक्तं पूज-
यामि । इति प्रकाशचरणन्यासः ॥

१ 'प्रसङ्ग' क. पाठः । २ 'चित्रे' क. पाठः । ३ 'नाभौ' क. पाठः । ४ 'भद्राम्बा' क. पाठः । ५ 'जलचरी' ग. पाठः ।

६ 'राक्षसी' क. पाठः । ७ 'गुह्य' ग. पाठः । ८ 'सोऽहं' ग. पाठः । * कन्द चिह्नान्तर्गतं प्रक्षिप्तं भाति ।

ततः स्वात्मानं सकलप्रपञ्चोत्तीर्णं संनिदेकस्वभावं ज्ञानन्दमयं विचिन्त्य कृतकृत्यो निश्चितान्तरतमः
पञ्चाम्बान्यासं कुर्यात् । तत्र शिरसि सेंघट्टमुद्रया ॐ ह्रीं श्रीं श्रीअदिनाथन्योमातीताम्बाधी० । ॐ ह्रीं श्रीं
श्रीअनादिनाथन्योमेश्वर्यम्बाधी० । ॐ ह्रीं श्रीं श्रीअनामयनाथन्योमगाम्बाधी० । ॐ ह्रीं श्रीं श्रीअनन्तनाथन्यो-
मचारित्यम्बाधी० । ॐ ह्रीं श्रीं श्रीविदामासनाथन्योमस्याम्बाधी० । इति पञ्चाम्बान्यासः ॥

अथ नवाकाशनाथन्यासः । शिरसि ॐ हं उन्मनाकाशनाथधी० । ॐ सं समनाकाशनाथधी० । ॐ
सं व्यापकाकाशनाथधी० । ॐ मं शक्त्याकाशनाथधी० । ॐ लं ध्वम्याकाशनाथधी० । ॐ वं ध्यनिमात्रा-
काशनाथधी० । ॐ रं अनाहताकाशनाथधी० । ॐ यं इन्द्राकाशनाथधी० । ॐ ऊं बिम्बाकाशनाथधी० ।
इति सेंघट्टमुद्रां शिरसि न्यसेत् । इत्याकाशनाथन्यासः ॥

अथ पुन्यनवनाथन्यासः । अत्र नाथानुपूर्वकानन्दशब्दप्रयोगः—ॐ परमात्मानन्दनाथधी०, ॐ शाम्भवान-
न्दनाथधी०, ॐ विष्णुदानन्दनाथधी०, ॐ वाग्भवानन्दनाथधी०, ॐ श्रीलानन्दनाथधी०, ॐ संभ्रमानन्द-
नाथधी०, ॐ विद्वानन्दानन्दनाथधी०, ॐ प्रसन्नानन्दनाथधी०, ॐ विश्वानन्दनाथधी० । अत्रोर्वाज्ञाये पञ्चाम्बा
दिव्यौघाः । नवाकाशनाथाः सिद्धौघाः । परमात्मादिनाथा मानवौघाः । इति नवनाथन्यासः ॥

अथ स्वपारम्पर्यन्यासः—ॐ यज्ञेश्वरानन्दनाथधी० । ॐ संविदानन्दनाथधी० । ॐ स्वात्मानन्दना-
थधी० । ॐ विद्वानन्दनाथधी० । ॐ संविदानन्दनाथधी० । ॐ (विद्वानन्दनाथधी० । ॐ संविदानन्दना-
थधी० ।) ॐ ब्रह्मानन्दनाथधी० । ॐ संविदानन्दनाथधी० । ॐ पूर्णानन्दनाथधी० । ॐ संविदानन्दनाथ-
धी० । ततः स्वगुरुं शिरसि सेंघट्टमुद्रया स्वपारम्पर्यं दिव्यस्य, स्वनाम (स्वगुरुकृतं) मूलाक्षरे न्यसेत् ।
इति गुरुपङ्क्तिन्यासः ॥

अथ षोडशमूलविद्यान्यासः । शिरसि (१) ओं ऐं ह्रीं श्रीं स्वच्छन्दप्रकाशपरिपूर्वपरापरमहासिद्धविद्याकुलयो-
गिनी ह्रीं कुलयोगिनीमूलविद्याधीपादुकां पूजयामि । (२) ॐ हसौः स्वात्मानं बोधय २ हसौः प्रसादपरास्वामूल-
विद्याधी० । (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ज्ञेने ज्ञेदिनि महामद्वये ह्रीं ह्रीं मोदय २ ह्रीं नमः स्वाहा अतिरहस्ययोगिनी-
मूलविद्याधी० । (४) ॐ हंसः स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा हसौ हसौ शाम्भवीमूलविद्याधी० ।
(५) ॐ ह्रीं नित्यस्फुरत्तावैतन्यामन्दमयि महाविन्दुन्यापकमानुस्वरूपिणि ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ज्ञेनामूलविद्याधी० ।
(६) ॐ स्वच्छप्रकाशात्मिके ह्रीं कुलमहामातिनि ऐं कुलगर्भमातुके ह्रीं समयविमले श्रीं समयविमला-
मूलविद्याधी० । (७) ॐ हंसः नित्यप्रकाशात्मिके कुलकुण्डलिनि आद्यासिद्धिमहाभैरवि आत्मानं बोध-
य २ अम्बे भगवति ह्रीं हुं परबोधिनीमूलविद्याधी० । (८) ॐ ओं मोक्षं कुल कुलपञ्चाक्षरीमूलविद्या-
धी० । (९) ॐ लोपानुद्रापञ्चदशाक्षरीमुखाय चैतन्यात्रिपुरामूलविद्याधी० । (१०) ॐ ऐं शुद्धसूक्ष्मनि-
राकारनिर्विकल्पपरब्रह्मस्वरूपिणि ह्रीं परानन्दशक्ति सौः शाम्भवानन्दनाथानुत्तरकौत्सिनीमूलविद्याधी० ।
(११) ॐ हंसः सोऽहं स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा गुरुत्तमविमर्शिनीमूलविद्याधी० । (१२) ॐ अनामा-
न्यायोमातीतनाथ-परापरन्योमार्तिन्योमेश्वर्यम्बानामाख्यामूलविद्याधी० । (१३) ॐ ऐं ह्रीं संकेतसारा-

१ 'स्वय' क. पाठः । २ 'द्वये द्वेय' क. पाठः । ३ 'स्वाति' ग. पाठः । ४ 'सहस्रौ' क. पाठः । ५ 'विज्ञेता' क. पाठः ।

६ 'ऐं ह्रीं श्रीं' क. अधिकः । ७ 'ह्रीं पर' क. पाठः । ८ 'श्रीसौः' क. पाठः । ९ 'ऐं ह्रीं' ग. पाठः ।

मूलविद्याश्री० । (१४) ॐ ह्रीं भगवति विद्ये वाग्वादिनि ह्रीं महाहृदमहामातङ्गिनि ऐं क्लिप्ते स्तुतौ अनु-
त्तरवाग्वादिनीमूलविद्याश्री० । (१५) ॐ ह्रसौः ह्रसस्वप्नं ह्रसकलरीं ह्रसौः अनुत्तरशांकरिमूलविद्याश्री० ।
(१६) त्रयोदशाक्षरमूलतुरीयविद्यामुच्चार्य सर्वानन्दमये चक्रे वैन्दवे परब्रह्मस्वरूपिणी परामृतशक्तिः सर्वम-
णेश्वरी सर्वविघ्नेश्वरी सकलजगदुत्पत्तिमातृका सचक्रा सशक्तिः समुद्रा ससिद्धिः सायुधा सपरिवारा सर्वोप-
चारैः संपूजितास्तु श्रम्याशन्यविषर्जितशक्तिश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीमूलविद्याश्री० । इति संघट्टमुद्रया ॐ शिरसि
विन्यसेत् । इति षोडशमूलविद्याध्यासः ॥

अथ षडाधारविद्याध्यासः । ॐ हंसः स्वच्छानन्दविभूतौ स्वाहा मूलाधारविद्याश्री०, मूलाधारे । ॐ
सोहं परमहंसविभूतौ स्वाहा स्वाधिष्ठानविद्याश्री०, स्वाधिष्ठाने । ॐ हंसः सोहं स्वच्छानन्दपरमहंसपर-
मात्मने स्वाहा मणिपूरकविद्याश्री०, मणिपूरके । ॐ हंसः सोहं स्वात्मानं बोधय २ परात्मानन्दनाथ
अनाहृतविद्याश्री०, अनाहृते । ॐ सोहं परमात्मानं बोधय २ स्वात्मानन्दनाथ विशुद्धविद्याश्री०, विशुद्धौ ।
ॐ हंसः सोहं स्वच्छानन्दविश्वकाशामृतहेतवे स्वाहा आज्ञाविद्याश्री०, आज्ञायाम् । इति विन्यस्य पुनः संघट्टमु-
द्रया शंभुवरणमात्रविन्यासः । ॐ हंसः शिवः ह्रसौः सोहं योहमस्मि अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि सोहं स्वच्छप्र-
काशपरिपूर्णपरापरमहाप्रकाशपरिपूर्णानन्दनाथश्री० । इति ब्रह्मरन्ध्रे न्यसेत् । इति षडाधारविद्याध्यासः ॥
(इति चरणादिध्यासः ।)

ततो ह्रसां ह्रसीमित्यादिना करवङ्कन्यासं विधाय पराप्तास्तादमन्त्रेण प्राणायाममयं कृत्वा दश मुद्राः
प्रदर्शयेत् । तदुक्तं तत्रैव—

ततः संदर्शयेन्मुद्रादशकं परमेश्वरि । योनिं लिङ्गं च सुरभिं हेतिमुद्राश्चतुष्टयम् ॥

वनमालां नभोमुद्रां महामुद्रामिति क्रमात् । ..... ॥

इति । हेतिमुद्राः कपालज्ञानशूलपुस्तकाभ्याः । नभोमुद्रा केचरीमुद्रा । तथा संघट्टमुद्राया अपि लक्ष-
णमुक्तं “ शिवशक्त्यात्मनोयोगे सैव संघट्टमुद्रिका ” । शिवशक्त्यात्मनोर्दक्षिणबामयोरित्यर्थः । तयोश्चाङ्गी-
भूतयोर्वा ह्रसीभूतयोर्वा तत्त्वात्मनोर्वा संप्रदायभेदाद् यथाशुक्लपदेषु कार्यमिति । अथ ध्यानम्—

एवं न्वस्ततनुर्देवि ध्यायेद् देवमनन्वधीः । अमृतार्णवमध्याद्यत्स्वर्णद्वीपे भेनोरमे ॥ १ ॥

कल्पवृक्षवनान्तःस्थे नवमाणिनयमण्डपे । नवरत्नमयश्रीमत्सिंहासनगताम्बुजे ॥ २ ॥

त्रिकोणान्तः समासीनं चन्द्रसूर्यसमप्रभम् । अर्धाम्बिकासमायुक्तं प्रविभक्तविभूषणम् ॥ ३ ॥

कोटिकन्दर्पलावण्यं सदा षोडशवार्षिकम् । मन्दसितमुक्ताम्भोजं त्रिनेत्रं चन्द्रशेखरम् ॥ ४ ॥

दिव्याम्बरस्रगालेपं दिव्याभरणभूषितम् । पानपात्रं च चिन्मुद्रां त्रिशूलं पुस्तकं करैः ॥ ५ ॥

विद्यासंसिद्धिं विभ्राणं सदानन्दमुखेष्वक्षम् । महाषोडोदिताशेषदेवतागणसेवितम् ॥ ६ ॥

एवं चित्ताम्बुजे ध्यायेदर्धनारीश्वरं शिवम् । पुरुषं वा सरेद् देवि स्त्रीरूपं वा विचिन्तयेत् ॥ ७ ॥

ॐ संघट्टमुद्रा तु—शिवशक्त्यात्मकदक्षिणबामकरयोः पृथक् अंगुष्ठहस्ताङ्गुलिचतुष्टयाम्बुजगुणायुगपदधोमुखं शिरसि
निहिता भवति (सौ० १० १० तरङ्ग ।) १ ‘स्वानन्द’ क. पाठः । २ ‘हंसः स्वा’ क. पाठः । ३ ‘मृदनाथ’ क. पाठः ।
४ ‘ह्रीं योहं’ ग. पाठः । ५ ‘ह्रीपोषधोभिदे’ ग. पाठः । ६ ‘संसिद्धि’ क. पाठः ।

अथवा निष्कलं ध्यायेत् सचिदानन्दलक्षणम् । सर्वतेजोमयं ध्यायेत् सचराचरविग्रहम् ॥ ८ ॥
इति । अथ पुंरूपध्याने "त्रिकोणान्तः समासीनं चन्द्रकोटिसमप्रभं"मित्यादि शुभ्वर्णत्वं पुंभूषणादिकमूढम् ।
स्त्रीरूपध्याने "सूर्यकोटिसमप्रभं"मित्यादि रक्तवर्णत्वादिस्त्रीप्रत्ययान्तपदमूढनीयमिति । आयुधादिकं तु समानम् ।
इति ध्यात्वा मानसोपचारैराराध्य, पराप्रासादमर्च्य जपित्वा यथाशक्ति चरणषोडशमूलविद्यापञ्चाधारवि-
द्याश्च जपेत् । ततः शिरसि शुद्धं ध्यात्वा तत्पादुकाविधां च जपेत् । ततो जपं समर्प्य तदभेदेन
स्वेष्टदेवतां मत्वा "बालार्कमण्डलाभासा"मित्यादि श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं ध्यात्वा मूलविधां यथाशक्ति जपित्वा
जपं समर्प्य प्रणमेत् । तदुक्तं—

यथाशक्ति जपेन्मूलमन्त्रं श्रीपादुकामपि । मूर्ध्नि संचिन्तयेद् देवि श्रीगुरुं शिवरूपिणम् ॥

इति । महाषोढान्यासफलं तु प्रागुक्तं बोध्यम् । "ऊर्ध्वाञ्जायप्रवेशश्च पराप्रासादविस्तनम् । महाषो-
ढाहृद्यो न्यासो नाल्पस्थ तपसः फलम्" इति ॥

अथ रत्नामृताब्धिमध्येस्थरत्नद्वीपे मदनोन्मादनं नाम पुष्पलताकुलं कूजत्कोकिलपिकबाबालविपिन-
गह्वरं जातीपुंमागपाटलोत्फुल्लाशेषसुमनोभिरलंकृतं ह्रींकारमुक्तरत्नमध्वमरकतकलाकुलं मलयपवननर्तितल-
ताजालं नम्वनोद्यानं ध्यात्वा, तदन्तरदितादित्यसंकाशं स्वर्णप्राकारपरिचितसरजसोपानमण्डितं सतीर्यद्वा-
देशं कृष्णगुरुधूपोद्गारसुरभितककुभं सेवासमुत्सुकानेककोटिदेवतागणक्षेपितं दिव्यमण्डपं ध्यात्वा, तन्मध्ये
समकालसमुदितसहस्रसंवेष्टमण्डलसंकाशं रजेषतुस्तम्भसंराजितरत्नपटवितानवतीं कर्पूरशकलमध्यवर्तिकाग्रव-
र्तितदीपाङ्कुराङ्कितकोणदेशां मणिमयीं वेदिकां ध्यात्वा, तन्मध्ये ॐ अमृतार्चवासनाय नमः । ॐ रत्नद्वीपाय नमः ।
मणिमण्डपस्य परितः प्रावक्षिष्येन—ॐ पुष्परागजण्डाय नमः । ॐ वैदूर्यजण्डाय नमः । ॐ विद्रुमजण्डाय
नमः । ॐ मौक्तिकजण्डाय० । ॐ मरकतजण्डाय० । ॐ वज्रजण्डाय० । ॐ गोमेधजण्डाय० । ॐ पद्म-
रागजण्डाय० । ॐ वदन्तुभ्यो० । ॐ इन्द्रियाभ्यो० । ॐ इन्द्रियार्थगजेभ्यो० । मण्डपस्य परितः
प्रावक्षिष्येन—ॐ कालचक्रेभ्यै० । ॐ मुद्राचक्रेभ्यै० । ॐ मातृकाचक्रेभ्यै० । ॐ देशचक्रेभ्यै० । ॐ
शुक्लचक्रेभ्यै० । ॐ तत्त्वचक्रेभ्यै० । ॐ ग्रहचक्रेभ्यै० । मध्ये ॐ मूर्तिचक्रेभ्यै० । ॐ कदम्बालोप-
रिजायै० । ॐ वज्रालंकृतस्वर्णप्राकाराय० । तत्पूर्वद्वारदक्षिणवामशाक्योः ॐ शं गणपतये नमः । ॐ सां
क्षेत्रपालाय० । तदूर्ध्वोदुम्बरशाक्योः—ॐ सं सरस्वत्यै नमः । ॐ तुं दुर्गायै नमः । तन्मध्ये ॐ श्रीं भिवै
नमः । ॐ देवै नमः । ततो दक्षपावपुरःसरमन्तः प्रविश्य प्राकारस्त्राग्रेयादिकोणकेषु—ॐ श्रीं श्रीं-
श्रीं श्रौं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वरमांशय स्वाहा ॥ ऐं श्रौं नमो भगवति वातालि २ वाराहि २
वराहमुखि २ अम्बे अम्बिः नमः रुम्बे रुम्बिन्यै नमः जम्बे जम्बिन्यै नमः मोहे मोहिन्यै नमः
स्तम्बे स्तम्बिन्यै नमः सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्वबाधविनाशसुमुखागतिजिह्वास्तम्भं कुव २ शीघ्रं वश्यं
कुव २ ठाठाठाठा हुंफद् स्वाहा श्रौं ॥ उत्तिष्ठ पुरुषे किं स्वपिणि भयं मे समुपस्थितं यदि शक्यमशक्यं
वा तम्बे भगवति शमय स्वाहा ॥ ॐ श्रीं वां वदुकायापदुद्धारणाय कुव २ वदुकाय ह्रीं । इति गणेश-
पञ्चमी-दुर्गावदुकानाग्रेयादिकोणवतुष्केषु पूजयेत् । तदन्तः ॐ कदम्बवनाय नमः । तन्मध्ये ॐ रत्नम-
ण्डपाय नमः । तस्य पश्चिमादिवासावर्तन ॐ देशरूपिण्यै नमः । ॐ कालरूपिण्यै नमः । ॐ आकाश-
रूपिण्यै नमः । ॐ शुक्लरूपिण्यै नमः । मण्डपस्य वामदक्षिणशाक्योः ॐ श्रीं श्रीं श्रीं विरिगणपतये वरवरद

सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा ॥ ॐ ऐं ह्रींसौः आं नमो भगवति श्रीमातङ्गेश्वरि सर्वजनमनोहारि सर्वदु-
ष्टमुग्वशंकरि सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वलोकवशंकरि सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा सौःह्रीं ऐं श्रीह्रीं ऐं इति
शक्तिगणेशं मातङ्गां च संपूज्य, तन्मध्ये—इत्यक्षरं लं लक्ष्मीभैरव्यै नमः । इति द्वारलक्ष्मीं संपूज्य, ऐं
देहल्यै नमः । अपसर्यन्तु इति, पाशुपतास्त्रेण च देहल्यां पुण्याणि निक्षिप्य, वामपादपुरःसरं वेदलोमस्पृ-
शन् अन्तःप्रविश्य, तद्द्वारदक्षवामशास्त्रयोः ॐ शं शंजनिधये नमः । ॐ पं पञ्जनिधये नमः । वायवीं
दिशमारभ्य नैर्ऋत्यान्तद्वारमुन्मृज्य पश्चत्या समुपविष्टा वेद्यावतीर्गायन्तीः सरस्वत्यादि-गायिका यजेत् । ॐ
सं सरस्वत्यै नमः । ॐ श्रीं भियै नमः । ॐ हुं दुर्गायै नमः । ॐ भं भद्रकाल्यै नमः । ॐ स्वं स्वस्त्यै
नमः । ॐ स्वां स्वाहायै नमः । ॐ शुं शुभंकर्यै नमः । ॐ गौं गौर्यै नमः । ॐ लो लोकधात्र्यै नमः ।
ॐ वां वागीश्वर्यै नमः । मण्डपान्तरभिर्त्यां प्रागादिदिशदिक्षु—ॐ हं इन्द्राय सुराधिपतये पीतवर्णाय साङ्गाय
सायुधाय सबाह्वनाय सपरिवाराय सशङ्खिकाय योषिद्वृषधराय नमः । ॐ रं अग्नये तेजोधिपतये पिङ्ग-
लवर्णाय साङ्गायेल्यादि० । ॐ ङं यमाय प्रेताधिपतये कृष्णवर्णाय साङ्गाय० । ॐ लं निःशृतये रत्नोधि-
पतये धूम्रवर्णाय० । ॐ वं वसुधाय जप्ताधिपतये शुक्लवर्णाय० । ॐ यं वायवे प्राणाधिपतये धूम्रव० ।
ॐ सं सोमाय नक्षत्राधिपतये श्वेतवर्णाय० । ॐ ह्रीं ईशानाय विद्याधिपतये स्फटिकवर्णाय० । ॐ आं
ब्रह्मणे लोकाधिपतये पद्मवर्णाय० । ॐ ■ अनन्ताय नगाधिपतये श्यामवर्णायेत्यादि । ततो मण्डपस्यो-
र्ध्वप्राग्दक्षिणोदीक्ष्यपश्चिमद्वारेषु ॐ ह्रीं शान्त्यतीताकलाहारायै नमः । ॐ ह्रीं शान्ताकलाहारायै नमः । ॐ ह्रीं
विद्याकलाहारायै नमः । ॐ ह्रीं निवृत्तिकलाहारायै नमः । ॐ ह्रीं प्रतिष्ठाकलाहारायै नमः । ॐ ह्रीं नमस्तै-
लोक्यमोहिनि महामाये सकल्पशुजनमनश्चक्षुस्तिरस्करणं कुड कुड स्वाहा, इति तिरस्करिणीं संपूज्य,

मुक्तकेशीं विवसनां मदधूर्धितलोचनाम् । स्वयोनिदर्शनान्मुक्षत्पशुवर्गा सराम्यहम् ॥

इति ध्यात्वा, तस्या वृत्तीभ्यस्तुहारेषु प्रागादि द्वे द्वे शृङ्गकपालधारिण्यौ श्यामवर्णौ शङ्खी पूजयेत् । ॐ ह्रीं सुन्दरी-
क्षुमुखीभ्यां नमः । ॐ ह्रीं विक्रपाविमलाभ्यां नमः । ॐ ह्रीं अमरविभोविनीभ्यां नमः । ॐ ह्रीं पुरन्दरीपुष्पम-
र्विनीभ्यां नमः । एवं प्राचनया मण्डपार्चनं विधाय, ॐ ओर्ह्रीं ह्रीं नमः शिवाय महाशरभाय, ॐ ओर्ह्रीं ह्रीं
नमः शिवायै महाशरभ्यै, इति विप्रशान्तये शरभह्वयमभ्यर्च्य, स्वपुरतश्चन्द्रनादिपीठे कुङ्कुमादिना भीष-
णराजं समुद्भूत्य, अथवा रक्षादिनिर्मितं यन्त्रं संस्थाप्य, नमः इत्यभ्यर्च्यार्घ्याविस्थापनं कुर्यात् । भीष-
कात्मनोर्मध्ये बह्मबाहीहस्तेन मत्स्यमुद्रया मायाहितभूविम्बवृत्तत्रिकोणात्मकं मण्डलं विरच्य, सत्याङ्गुष्ठे-
नावष्टभ्य वामेन पुण्याक्षतैर्बालया न्यस्ताभ्यस्तक्रमेण संपूज्य, मध्येऽक्षप्रक्षालितमाधारं बाग्भवेन प्रतिष्ठाप्य रं
वह्निमण्डलाय नमः, इति संपूज्य, कामराजेन शङ्खं संस्थाप्य हं सूर्यमण्डलाय नमः, इति संपूज्य, गन्धा-
दिकं निक्षिप्य तार्तीयेन शुद्धोदकेन पूरयित्वा, सं सोममण्डलाय नमः, इति संपूज्य गन्धादिकं निक्षिप्य,
इसौं वरुणदेव इसौं नमः, इति सप्तवारं जपित्वा तज्जलेन दक्षिणे भूविम्बवृत्तषट्कोणत्रिकोणात्मकं मण्डलं
विरच्य शङ्खमुद्रया दक्षकरेणाष्टभ्य न्यस्ताभ्यस्तक्रमेण बालया षट्कोणं त्रिकोणं मध्यं च संपूज्य,
भूविम्बे अग्नीशामुरवायस्यमध्ये दिक्षु च बह्मज्ञानि संपूज्य षडासनानि च संपूज्य, त्रिकोणेषु मध्ये पीठ-
चतुष्टयं संपूज्याक्षप्रक्षालितमाधारं बाग्भवेन श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या अर्घ्याधारं स्थापयामि नमः, इत्याधारं
संस्थाप्य, ॐ रांरीकं धर्मप्रवदशकलात्मने वह्निमण्डलाय श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या अर्घ्याधाराय नमः इति

संपूज्य, तदुपरि प्रादक्षिणेन—यं धूम्राक्षिणे नमः । रं ऊष्मायै नमः । सं ज्वलिन्यै नमः । वं ज्वालिम्यै नमः । शं विस्फुलिङ्गिन्यै नमः । पं सुश्रियै नमः । सं स्वरूपायै नमः । हं कपिलायै नमः । लं हव्यवा-
हायै नमः । दं कव्यवाहायै नमः । इति दश घट्टिकलाः संपूज्य, तदुपरि सौवर्णे राजतं ताम्रं विभ्वामि-
त्र(कपाल)मयं पात्रमस्त्रप्रक्षालितं सुधूपितं श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या अर्घ्यपात्रं स्थापयामि नमः इति संस्थाप्य,
ॐ हसलमलवरयुक्तं वसुप्रदद्वादशकलात्मने सूर्यमण्डलाय श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या अर्घ्यपात्राय नमः रमलवरयु-
क्ते संपूज्य । तदुपरि प्रादक्षिणेन—ॐ कं तपिन्यै नमः । ॐ खं तापिन्यै० । ॐ गं धूम्रायै० ।
ॐ घं मरीच्यै० । ॐ ङं ज्वालिम्यै० । ॐ चं रुच्यै० । ॐ छं सुषुम्नायै० । ॐ जं भोगवायै० ।
ॐ झं विभ्वायै० । ॐ ञं बोधिन्यै० । ॐ टं धारिण्यै० । ॐ ठं क्षमायै नमः । इति द्वादशकलाः संपूज्य,
श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या अर्घ्यामृतं पूजयामि नमः, मूलविद्याधिलोममातृकया र्घ्यमापूर्य, कामराजेन द्वितीयं निक्षि-
प्यामृतेभ्यरीयिषया विधावलोक्ष्य, तत्रत्यदोषजालं वायुबीजेन संशोभ्याग्निबीजेन संदह्य, अमृतबीजेनामृतीकृत्य,
ॐ सांसींस्तुलसमलवरयुक्तं सं कामप्रदद्वादशकलात्मने चन्द्रमण्डलाय श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्या अर्घ्यामृताय नमः,
इति संपूज्य, तत्र प्रादक्षिणेन ॐ अं अमृतायै नमः । ॐ आं मानदायै० । ॐ इं पूषायै० । ॐ ईं तुष्यै० ।
ॐ उं पुष्यै० । ॐ ऊं रत्यै० । ॐ ऋं धृत्यै० । ॐ ॠं शशिन्यै० । ॐ स्तुं अम्बिकायै० । ॐ सुं ज्योत्स्ना-
यै० । ॐ दं कान्त्यै० । ॐ ऐं श्रियै० । ॐ औं प्रीत्यै० । ॐ औं अङ्गदायै० । ॐ अं पूर्णायै० । ॐ अः
पूर्णामृतायै० । इति षोडश कलाः संपूज्य, सर्वासां कलानां प्राणप्रतिष्ठापयि विधाय, तत्र कमन्त्रयमपि
संभाष्य, तत्र चतुर्विंशु मध्ये च म्लूं गगनरत्नाय नमः । म्लूं स्वर्गरत्नाय नमः । म्लूं पातालरत्नाय नमः ।
म्लूं मर्त्यरत्नाय नमः । म्लूं नागरत्नाय नमः । तन्मध्ये अकथादित्रिरेकं इल्लशगतकोशकं वर्णकदम्बकं
विलिख्य, पैङ्गोः सौः अमृते अमृतोद्भवे अमृतेभ्यरि अमृतवर्षिणि अमृतं आवय आवय सांजं २ सः अमृ-
तेभ्यै स्याद्वा, इत्यमृतेभ्यरीं त्रिशो जप्त्वा, आतबदसे गायत्रीं प्रत्यम्बकं च जपेत् । ततः शांसींस्तु-
शींशः इति शुक्रशापविमोक्षिभ्यामिमन्त्र्य पुनरमृतेभ्यरीं स्मृत्वा,

ऐं अल्लषडैकरसानन्दकरे वरसुधात्मनि । स्वच्छन्दस्फुरशार्थाय निषेक्षमृतरूपिणि ॥

हसलमलवरयुक्तं आनन्दभैरवाय वौषट्, सङ्कलमलवरयां सुधादेव्यै वौषट्, इत्यर्घ्यमध्ये आनन्दभैरवमि-
थुनं तद्विन्दुभिरेव संतर्प्य,

ऐं क्रीं अकुलस्थामृताकारे सिद्धिज्ञानकरे परे । अमृतत्वं निषेक्षस्मिन् वस्तुनि क्रिसरूपिणि ॥
पुनरानन्दभैरवमिथुनं संतर्प्य,

सौः तद्रूपेणैकरत्नं त्वं दक्षार्घ्ये तत्स्वरूपिणी । भूत्वा परामृताकारे मयि चित्सफुरणं कुरु ॥
पुनरानन्दभैरवं संतर्प्य, मूलेन सत्सैधामिमन्त्र्यात्मेन संरक्ष्य कवचेनावगुण्ड्यामृतबीजेनामृतीकृत्य धेनुमुग्रो
प्रदर्शयेत् । एवमर्घ्यस्थापनं विधायान्यान्यपि पात्राणि यथासंख्यं संस्थाप्यार्घ्यजलेनास्मानं पूजोपकरणानि
आभ्युक्ष्य, द्विबीजेन संशोभ्यामपूजां कुर्यात् । तद्यथा—शिरःपीठे सौः शिवशक्तिसदाशिवेश्वरशुद्धविद्या-
भायाकलाविद्यारागकालनियतिपुरुषप्रकृत्यहङ्कारबुद्धिमनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाग्राणवाक्पाणिपादपायूपस्थशय्यरूप-
शङ्करसगन्धाकाशवाय्वग्निसलिलभूम्वात्मने श्रीयोगपीठाय नमः, इति संपूज्य स्वमूलाधारादिषडाधारेषु

योगिनीन्यासमन्त्रोक्तरीत्याधारदेवतास्तदावृत्तीश्च संपूज्य, पुनस्तत्तेजस्विपुष्कररूपेण विधा कृत्वा, ऐं स्वयम्भु-
लिङ्गाय नमः । ईं वाणलिङ्गाय नमः । औं इतरलिङ्गाय नमः । ऐं ईं औं परलिङ्गाय नमः । इत्याधारह-
व्यभूमध्यमूर्धसु बहिसूर्यसोमतत्समष्टिरूपतयानुसम्धाय, पुनस्तत्तेजो निष्कलीकृत्य,
“स्वरद्वयपुटान्तःस्थमनच्छद्वयसंश्रयम् । तेजो दण्डमयं ध्यायेत् कुलाकुलनियोजनात्” इति क्रमेण संनर्प्य
पूर्वाङ्गपीठे सौः इति परां कलां विभाव्य, तां परां कलां “अकलङ्कशशाङ्काभा व्यक्ता चन्द्रकलावती । मुद्रापुस्त-
लसद्बाहुः पातु मां परमा कला ॥” इति सावयवां संचिन्त्य मानसोपचारैः संपूज्य, शिरोवेन्दोः परितः त्रिकोण-
पञ्चारवृत्तचतुर्दलपञ्चारचतुष्टयचतुरस्रात्मकं षट्त्रिंशत्तत्त्वात्मकं (मण्डलं) चिरन्त्य तदनुकूला रश्मिपूजां कुर्यात् ।
आदौ बाह्यचतुरश्रेऽष्टदिक्षु—अं असिताम्भैरवाय नमः । आं ब्राह्म्यं० । इं रुद्रभैरवाय० । ईं माहे-
श्वर्यं० । उं चण्डभैरवाय० । ऊं कौमार्यं० । ऋं क्रोधभैरवाय० । ॠं वैष्णव्यं० । लृं उन्मत्तभैरवाय० ।
लृं याराह्यं० । एं कपालिभैरवाय० । ऐं इन्द्राण्यं० । औं भीमभैरवाय० । औं वामुण्डायै० । अं
संहारभैरवाय० । अः महालक्ष्म्यं० । ततो बाह्यपञ्चारे—सौः पृथिवीतत्त्वधीपा० । एवं पराधीजादि सर्वेषु ।
अक्षर्य० । तेजस्तत्त्व० । वायुतत्त्व० । आकाशतत्त्व० । तदन्तरपञ्चारे गन्धरसरूपस्पर्शशब्दतत्त्व० । तद-
न्तरपञ्चारे—उपस्थतत्त्व० । पायुतत्त्व० । पादतत्त्व० । पाणितत्त्व० । वाक्तत्त्व० । तदन्तरपञ्चारे—प्राण-
तत्त्व० । जिह्वातत्त्व० । श्रोत्रतत्त्व० । चक्षुस्तत्त्व० । त्वक्तत्त्व० । तदन्तरचतुर्दले—मनस्तत्त्व० । बुद्धि-
तत्त्व० । अहङ्कारतत्त्व० । प्रकृतितत्त्व० । तदन्तरवृत्ते—पुरुषतत्त्व० । नियतितत्त्व० । रागतत्त्व० ।
कालतत्त्व० । विद्यातत्त्व० । मायातत्त्व० । तदन्तरपञ्चारे—शुद्धविद्यातत्त्व० । ईश्वरतत्त्व० । सदाशिवतत्त्व० ।
शक्तितत्त्व० । शिवतत्त्व० । तदन्तस्त्रिकोणे—ऐं सत्त्वगुणाय नमः । ऊं रजोगुणाय० । सौः तमोगुणाय० ।
तद्वेणुसु—ऐं ईश्वरशक्तिधी० । ऊं ज्ञानशक्तिधी० । सौः क्रियाशक्तिधी० । सौः परशक्त्यशक्तिधी० ।
इति मध्ये यथाशक्ति मानसोपचारैः समर्पयेत् । ततो “रागद्वेषपशुन् हत्वा तर्पयेच्च रसामृतैः” इति द्वादशान्ते
विन्दुभिः संतर्प्य, पुनस्तन्निष्कलीकृत्य विन्दुत्रयेण विभाव्य, शुक्लं त्रिशूलेन संयोज्य तद्विस्मर्त्तुं स्वयं नयेत् ।
इत्यनुसम्धाय, प्रकाशविमर्शचरणभ्यां संपूज्य तदनन्तरं तत्र “तस्य विभामयेन्मुहु”रिति रीत्यात्मानं
देवीरूपं विभाव्य मिथश्चरणविधया संपूज्य, “चराचरमिदं विभं तदीयं वाचकं स्मरेदि”त्युक्तरीत्या
जगत्सर्वं तत्र च लीनं विभाव्य, बहुशोऽभ्यस्यानन्दस्वरूपमात्मानं विभाव्य, ऐं आत्मतत्त्वाधिपतिः श्रीपरा
तुष्यतु । ईं विद्यातत्त्वाधिपतिः श्रीपरा तुष्यतु । अः शिवतत्त्वाधिपतिः श्रीपरा तुष्यतु । सौः सर्वतत्त्वा-
धिपतिः श्रीपरा तुष्यतु । इति संतर्प्य, मूलाधारे त्रिकोणकुण्डं विभाव्य,

प्रकाशाकाशहस्ताभ्यामवलम्ब्योन्मनीषुचम् । धर्माधर्मकलास्त्रेहपूर्वमग्नौ जुहोम्यहं स्वाहा ॥

धर्माधर्महविर्दीप्ते आत्माग्नौ मनसा जुवा । सुपुत्रावर्त्मना नित्यमववृत्तीर्जुहोम्यहं स्वाहा ॥

मूलाधारे सर्वभूतानि कृष्यन्तु । रोमकूपे चतुःषष्टियोगिन्यस्तुष्यन्तु । इति संतर्प्य, तत्त्वचतुष्टयशोधनेन
विगलितभवबन्धमात्मानं परमशिवात्मानमनुसम्धाय,

मायान्ततत्त्वे सदहं शिवोऽहं शक्त्यन्ततत्त्वे चिदहं शिवोऽहम् ।

शिवान्ततत्त्वे सुखदः शिवोऽहमतः परं पुरुषमनुचरोऽहम् ॥

देशिकवागुपदेशविनश्यद् देहमहम्भवशून्यविकल्पः ।

अद्वयबोधविमर्शमुखः सन्नद्य शिवोऽस्मि शिवोऽस्मि शिवोऽस्मि ॥

इत्यनुसन्धाय, विगलिताखिलवन्धः परमशिवभट्टारको भूत्वा जीवन्मुक्तः सुखी विधामयेत् । इति ध्यानामपूजा ॥

ततः पादुकास्मरणं कुर्यात् । ॐ परार्थी० । ॐ अपरार्थी० । सौः परापरार्थी० । ॐ ऐं अनङ्गनाथदेवार्थी० अनङ्गनाथदेवीार्थी० । ॐ अवतरनाथार्थी० अवतरनाथदेवीार्थी० । सौः सिद्धनाथदेवार्थी० सौः सिद्धनाथदेवीार्थी० । इति समयपादुकाः सप्त ।

ॐ ऐं ॐ सौः निजगुरुनाथसदाशिवनाथार्थी० । ॐ अमृतानन्दनाथसदाशिवार्थी० । ॐ मकुलीशनाथसदाशिवार्थी० । ॐ मृगपर्यङ्गनाथसदाशिवार्थी० । ॐ चन्द्रार्कनाथसदाशिवार्थी० । ॐ शंखपात्रनाथसदाशिवार्थी० । ॐ आदिनाथसदाशिवार्थी० । इति सङ्केतपादुकाः सप्त ।

ॐ परप्रकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ परशिवानन्दनाथार्थी० । ॐ परशक्त्यम्बाार्थी० । ॐ कौलेश्वरानन्दनाथार्थी० । शुक्रदेव्यम्बाार्थी० । ॐ कुलेश्वरानन्दनाथार्थी० । कामेश्वर्यम्बाार्थी० । इति सप्त दिव्यौघाः ॥

ॐ भोगानन्दनाथार्थी० । ॐ क्रिष्णानन्दनाथार्थी० । ॐ सहजानन्दनाथार्थी० । ॐ समयानन्दनाथार्थी० । इति चत्वारः सिद्धौघाः ॥

ॐ गगनानन्दनाथार्थी० । ॐ दिश्वानन्दनाथ० । ॐ विमलानन्दनाथ० । ॐ मदनानन्दनाथ० । ॐ भुवना-
नन्दनाथ० । ॐ लीलानन्दनाथ० । ॐ स्वात्मानन्दनाथ० । ॐ म्रियानन्दनाथ० । ॐ सहजानन्दनाथ० । ॐ स्वच्छन्दानन्दनाथ० । ॐ प्रकाशानन्दनाथ० । ॐ अमृतानन्दनाथ० । इति द्वादश मानवौघाः ॥

अथोर्ध्वस्त्रायक्रमः । तत्र बालया पङ्क्तं विधाय पात्रं संशोध्य सुधयात्मानं सान्दर्भिकृत्य संविद्देव-
तागणं स्मरेत् । “शरणं नवनाथाभ्य मूलविद्याभ्य षोडश । आधारपट्टकं देवेशि संविद्देव्य उवाहताः ॥
तत्रावौ शरणविधाः—ॐ ओं योऽहमस्मि सोऽहमस्मि अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि ब्रह्म सोऽहं स्वच्छप्रकाशप-
रिपूर्णपरापरमहाकाशपरिपूर्णानन्दनाथार्थी० । (ॐ अनादिनाथस्योमेश्वर्यम्बाार्थी०) ॐ कुलीशनाथस्योमश्यापि-
म्यम्बाार्थी० । ॐ अनामयनाथस्योमगाम्बाार्थी० । ॐ अनन्तनाथस्योमवारिष्यम्बाार्थी० । ॐ विद्याभासानन्द-
नाथस्योमरुधाम्बाार्थी० । इति दिव्यौघाः ॥

ॐ हं उम्मनाकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ सं समनाकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ लं व्यापकाकाशानन्दनाथार्थी० ।
ॐ मं यत्तयाकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ लं पञ्चयाकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ वं ध्वनिमात्राकाशानन्दनाथार्थी० ।
ॐ रं गोदाकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ यं विन्द्वाकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ ऊं ध्यस्ताकाशानन्दनाथार्थी० ।
ॐ हेः समस्ताकाशानन्दनाथार्थी० । इति सिद्धौघाः * ॥

ॐ आत्मानन्दनाथार्थी० । ॐ परमानन्दनाथार्थी० । ॐ शम्भवानन्दनाथार्थी० । ॐ वाग्मवानन्दना-
थार्थी० । ॐ नीलकण्ठानन्दनाथार्थी० । ॐ विद्यानन्दानन्दनाथार्थी० । ॐ स्वच्छप्रकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ निज-
प्रकाशानन्दनाथार्थी० । ॐ अमृतानन्दनाथार्थी० । इति मानवौघाः ॥

(१) ह्रींर्ध्वं स्वच्छप्रकाशपरिपूर्णपरापरमहासिद्धविद्याकुसयोगिनीह्रींर्ध्वार्थी० । इति कुसयोगिनीमूलविधा ॥

* उम्मना—समना—व्यापक—शक्ति—ध्वनि—ध्वनिमात्र—अनाहत—इन्द्रु—विन्द्वाकाशकथा च व भाषा इति (सौभाग्यकल्पद्रुमः ।)

१ ‘इन्द्रु’ क. पाठः । २ ‘इसः’ क. पाठः ।

(२) हसौ स्वात्मानं बोधय बोधय हसौ श्री० । इति प्रासादपरा ॥ (३) ॐ ऐं ह्रीं क्लिप्ते क्लेदिनि महामद्वये क्लीं क्लेदय क्लंक्लीं मोहय २ क्लीं नमः स्वाहा श्री० । इत्यतिरहस्यविद्या ॥ (४) ॐ हंसः स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा हसौ श्री० । इति शाम्भवीविद्या ॥ (५) ॐ ह्रीं नित्यस्फुरत्तानैतन्यानन्दमयी-महाबिन्दुव्यापकमात्रस्वरूपिणी ह्रीर्पैर्ह्रीर्ह्रीं श्रीपा० । इति हृल्लेखाविद्या ॥ (६) ॐ स्वच्छप्रकाशात्मिके ह्रीं कुल-महामालिनि कुलगर्भमातृके ऐं समयविमले श्री० । इति समयविमलामूलविद्या ॥ (७) ॐ हंसः नित्यप्रकाशा-त्मिके कुलकुण्डलिनि आज्ञासिद्धिमहाभैरवि आत्मानं बोधय बोधय अम्बे भगवति ह्रीं ह्रीं श्री० । इति परयोधिनी मूलविद्या ॥ (८) ॐ ओं मोक्षं कुरु श्री० । इति कुलपञ्चाक्षरीविद्या ॥ (९) ॐ नवमी लोपामुद्रा श्रीवि-द्या चैतन्यात्रिपुरसुन्दरीश्री० ॥ (१०) ॐ ऐं शुद्धसूक्ष्मनिराकारनिर्विकल्पपरब्रह्मस्वरूपिणी क्लीं परमानन्दशक्तिः सौः शाम्भवानन्दनाथश्री० । इत्यनुत्तरकौलिनी ॥ (११) ॐ हंसः सोहं स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा । इति गुरुसप्तविमर्शिनीमूलविद्या ॥ (१२) ॐ अनामाकपव्योमातीतनाथपरापरव्योमातीतव्योमेश्वर्यम्बाश्री० । इत्य-नामामूलविद्या ॥ (१३) ॐ ऐं ऐं श्री०, इति संकेतसारविद्या ॥ (१४) ॐ ह्रीं भगवति विष्णे वाग्वादिनी क्लीं क्लीं महाह्रदमायामातृक्लिनि ऐं क्लिप्ते म्लंक्लीं श्री० । इत्यनुत्तरवाग्वादिनीयम् ॥ (१५) ॐ ह्रीं ह्रीं हसकर्म हसकलरी सौः श्री० । इत्यनुत्तरशाङ्करी ॥ (१६) ॐ ह्रीं ह्रीं हसकल-हसकहल-सकलह्रीं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि सर्वानन्दमये चैन्द्रे-शक्ते परब्रह्मस्वरूपिणी परमात्मशक्तिः सर्वमन्त्रेश्वरी सर्वविद्येश्वरी सर्वपतिेश्वरी सर्ववारेभ्वरी सर्वयोगीश्वरी सर्ववागीश्वरी सर्वसिद्धीश्वरी सकलजगदुत्पत्तिमातृका स्रक्का सदेवता समुद्रा ससिद्धिः सायुधा सबाहना सपरिवारा सशक्तिका सालङ्कारा सर्वोपचारैः संपूजिताऽस्तु श्री० । इति श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी मूलविद्या ॥ एता विद्याः स्वयिरसि संस्मृत्य षडाधारविद्यास्तर्पयेत् । ॐ सं सर्वानन्दविभूतये स्वाहा, मूलाधारे । ॐ रं सोहं परमविभूतये स्वाहा, स्वाधिष्ठाने । ॐ हंसः सोहं स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा, नामौ । ॐ हंसः स्वात्मानं बोधय बोधय परमानन्दनाथश्री०, अनाहते । ॐ सोहं परमात्मानं बोधय बोधय स्वात्मानन्दनाथश्री०, विशुद्धौ । ॐ ह्रीं ह्रीं हंसः सोहं स्वच्छानन्दचित्प्रकाशामृतहेतवे स्वाहा, आज्ञायां ॥ ततश्चर-णविद्यां द्वादशान्ते तर्पयेत् ।

अथ चरणविद्याः । ॐ क० इ० स० ॥ हंसः शिवः ऐं ह्रीं ह्रीं हसकर्म हसकलवरयूं सह-स्रमलवरयीं हंसः हसौ शुक्लविद्यामहापीठशुक्लपुष्पशुक्लमण्डलमहापीठशुक्लचक्रकमहापीठशुक्लमन्त्रमहापीठशु-क्लदीपशुक्लमुद्रामहापीठशुक्लनतिशुक्लमहाप्रकाशात्मकपरमशिवश्रीपादुकां पूजयामि हसौ हंसः हसस्रमलव-रयूं हंसः सोहं स्वच्छविद्वानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा, ॐ त्रिपुरसुन्दरीप्रज्ञाविद्याभित-अमुकशक्ति-शुक्लभीपरमेष्ठिगुरु-अमुकानन्दनाथामुकशक्तियुक्लभीपरमशुद्ध-अमुकानन्दनाथामुकशक्तियुक्लभीगुरु-अमुकानन्दना-थश्रीपादुकां पूजयामि नमः । इति शुक्लचरणम् ॥ ॐ क० इ० स० ह्रीं सोहं शिवः ऐं ह्रीं ह्रीं हसकर्म हस-स्रमलवरयूं सहस्रमलवरयीं सोहं हंसः श्रीरुक्मविद्यामहापीठरुक्मपुष्परुक्ममण्डलमहापीठरुक्लचक्रकरुक्लमन्त्रमहापीठरुक्-दीपरुक्लमुद्रामहापीठरुक्लनतिरुक्लमहाविमर्शात्मकपरशक्त्यम्बाश्री० । ॐ स्त्रीं सोहं सहस्रमलवरयीं सहस्रम-लवरयूं हसकर्म श्रीं ह्रीं ऐं ह्रीं ह्रीं हसस्रमलवरयूं सहस्रमलवरयीं हंसः सोहं स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा ह्रीं त्रिपुरसुन्दरि प्रज्ञाविद्याभितामुकशक्तियुक्लपरमेष्ठिगुरु-अमुकानन्दनाथामुकशक्तियुक्लपरमशुद्ध-अमु-कानन्दनाथामुकशक्तियुक्लभीगुरु-अमुकानन्दनाथश्री० । इति रुक्लचरणम् ॥ ॐ क० इ० स० ह्रीं हंसः सोऽहं

श्रींहीयेँहींहीं हसकफे हसलमलवरयूं सहस्रमलवरयीं हंसः सोहं हकीं सहरीं मिथविद्यामहापीठमिथ-
 पुष्पमिथमण्डलमहापीठमिथचक्रमिथमन्त्रमहापीठमिथदीपमिथमुद्रामहापीठमिथनतिमिथमहाप्रकाशविमर्श-
 त्मकपरमशिवपरशक्तयम्बाधी० । स्त्रींहकीं सोहं हंसः सहस्रमलवरयीं हसलमलवरयूं हसकफे श्रींहीं
 येँ हींहीं हसलमलवरयूं सहस्रमलवरयीं हंसः सोहं स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्माने स्वाहा इंहींहीं महात्रिपुरसु-
 न्दरीप्रह्लाविद्याधित-अमुकशक्तियुक्तपरमेष्ठिगुरु-अमुकानन्दनाथ-अमुकशक्तियुक्तपरमगुरु-अमुकानन्दनाथ-अमु-
 कशक्तियुक्तश्रीगुरु-अमुकानन्दनाथधीपादुकां पूजयामि नमः । इति मिथवरसम् ॥ एवं सर्वे स्वशिरसि संघट्ट-
 मुद्रया यिन्यस्य पीठपूजामारभेत् । ॐ मण्डूकाय नमः । एवं ॐ कालाग्निकद्राय नमः । मूलप्रकृत्यै० ।
 आधारशक्त्यै० । कूर्माय० । अनन्ताय० । वराहाय० । पृथिव्यै० । इत्यादि परतत्त्वान्तं न्यासोक्तरीत्या
 संपूज्य, ॐ श्रीचक्राजाय नमः । ॐ तत्र समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसंप्रदायकुलकौलनिगमरहस्यातिरहस्यपरा-
 पररहस्ययोगिनीधीचक्रदेवताधी० । इति पुष्पाञ्जलि दत्त्वा, भूविम्बवृत्तयोर्मध्ये वायव्यादीशानान्तं ॐ मित्रे-
 शनाथधी० । ॐ उर्गुशनाथधी० । ॐ पट्टीशनाथधी० । ॐ चर्यानाथधी० । इति शुगनायानभ्यर्च्य, चक्र-
 स्थेशानादिचतुष्कोणेषु—ॐ गां गङ्गापतिनाथधी० । ॐ बां बह्मनाथधी० । ॐ लां लोचपालनाथधी० ।
 चतुरभे ॐ योगिनीधी० । ॐ अंअंसोः त्रिपुरामृतार्त्तवासनाधी० । पञ्चद्वये—ॐ वैक्लींसोः त्रिपुरेश्वरीपो-
 ताम्नुजासनधी० । चतुर्दशारे ॐ ह्रींह्रींसोः त्रिपुरसुन्दरीदेव्यात्मासनधी० । दशरद्वये—ॐ ह्रीं हकीं हसीः
 त्रिपुरवासिनीसर्ववक्त्रासनधी० । अष्टारे—ॐ ह्रीं हसकीं हसोः त्रिपुराभीसर्वमन्त्रासनधी० । त्रिकोणे—ॐ
 ह्रींह्रींल्ले त्रिपुरमाहिनीसाध्यसिद्धासनधी० । एवं पञ्चासनानि चतुरभे पञ्चद्वये चतुर्दशारे दशरद्वये अष्टारे
 त्रिकोणे च क्रमेण संपूज्य, ॐ वै कामरूपपीठधी० । ॐ ह्रीं पूर्णगिरिपीठधी० । ॐ सौः जालन्धरपी-
 ठधी० । ॐ वैक्लींसोः उष्णाग्रपीठधी० । इति त्रिकोणाग्रदक्षवाममध्ये संपूज्य, ॐ हां पृथिव्यधिपति-
 भृगुप्रेतपा० । ॐ ह्रीं जलाधिपतिविष्णुप्रेतपा० । ॐ हुं तेजोधिपतिवज्रप्रेतपा० । ॐ स्त्रीं वाय्वधिपति-
 शानप्रेतपा० । ॐ ह्रीं आकाशाधिपतिसदाशिवप्रेतपा० । इति मध्यपीठस्याग्रेयादिपादचतुद्वये मध्ये च
 पञ्चप्रेतासनानि संपूज्य, ॐ प्रसन्नलूतिकाया० । ॐ महापद्मवचना० । ॐ ह्रींभीसौः कामेश्वरकामेश्वरीया० ।
 ततो देव्या मूर्तिं कामेश्वराङ्गोपविष्टां ध्यात्वा—

ध्यायेत् परशिवाङ्गत्वां पाशाङ्कुशधनुःशरैः । भासमानचतुर्बाहुमरुहामरुहाङ्गुकाम् ॥

इति ध्यात्वा, वैक्लींभी “प्रकटाद्याश्च योगिभ्यो महावीराः परापराः । सान्निध्यं कुरुयागेऽस्मिन् कुर्वन्त्यद्य
 शिवाक्या” ॥ इति देवीमूर्तौ पुष्पाञ्जलि ध्यात्वा त्रिकदशामुद्रां बद्ध्वा, ॐ ह्रीं हकीं हसोः इति पञ्च-
 कूटविधया द्वादशान्ततश्चैतन्यमयीं परां देवीं बद्ध्वासापुटाध्वना पुष्पाञ्जलाधानीय,

एषोहि देवदेवेशि त्रिपुरे देवपूजिते । परामृतमये शीघ्रं सान्निध्यं कुरु सिद्धिदे ॥

महापद्मवनान्तःस्थे कारखानन्दविग्रहे । सर्वभूतहिते मातरेऽसौहि परमेश्वरि ॥

अस्मिन्मण्डले सान्निध्यं कुरु २ नमः । इति पूर्वसंकल्पिते देवीमूर्तौ चैतन्यमावाह्यावाहन-स्थापन-संनिधा-
 पन-संनिरोधनमुद्राः प्रदर्श्यावगुण्टनमुद्रयावगुण्ट्य, शिरसि धेनुमुद्रयामृतीकृत्य, देव्यङ्गे पद्ममन्त्रैः सक-
 लीकृत्य परमीकरयमुद्रया परमीकृत्य,

मूलमन्त्रेण दीपिन्या मालिन्याऽध्वोदकेन च । त्रिवारं प्रोक्षयेदेवं देवशुद्धिरितीरिता ॥

इति क्रमेण संप्रोक्ष्य ध्यायेत् । तद्यथा—

ततः श्रीचक्रमाखंडां ध्यायेत् त्रिपुरसुन्दरीम् । ततः पञ्चभिर्भां ध्यायेद्बालार्ककिरणारुणाम् ॥ १ ॥

जपाकुसुमसङ्काशां दाडिमीकुसुमप्रभाम् । पञ्चरागप्रतीकाशां कुङ्कुमोदरसन्निभाम् ॥ २ ॥

स्फुरन्मुकुटमाणिक्यकिङ्किणीजालमण्डिताम् । कालालिकुलसंकाशकुटिलालकपद्मवाम् ॥ ३ ॥

प्रत्यग्रारुणसंकाशवदनाम्भोजमण्डलाम् । किञ्चिदर्धेन्दुकुटिलललाटमृदुपट्टिकाम् ॥ ४ ॥

पिनाकिधनुराकारभूलतां परमेश्वरीम् । आनन्दमुदितोल्लोललीलान्दोलितलोचनाम् ॥ ५ ॥

स्फुरन्मयूखसंघातविलसद्भ्रमकुण्डलाम् । स्वर्णमण्डलमण्डलाभोगजितेन्द्रमृतमण्डलाम् ॥ ६ ॥

विश्वकर्माविनिर्माणसूत्रसुस्पष्टनासिकाम् । ताम्रविद्रुमविम्बाभरक्तोष्ठीममृतोपमाम् ॥ ७ ॥

दाडिमीबीजवज्राभदन्तपङ्क्तिविराजिताम् । रत्नद्वी(दी)पसमुद्भासिजिह्वां मधुरभाषिणीम् ॥ ८ ॥

स्मितमाधुर्यविजितमाधुर्यरससागराम् । अनौपम्यगुणोपेतचिबुकोद्देशशोभिताम् ॥ ९ ॥

कम्बुग्रीवां महादेवीं मृत्पालललितैर्भुजैः । मणिकङ्कणकेयूरभूषणैः परिशोभिताम् ॥ १० ॥

रक्तोत्पलदलाकारसुकुमारकराम्बुजाम् । कराम्बुजनखण्डोत्स्राविराजितनभस्तलाम् ॥ ११ ॥

शुक्लाहारलतोपेतसमुन्नतपयोधराम् । पीनपुच्छोन्नतकुचां तनुमध्येन शोभिताम् ॥ १२ ॥

त्रिवलीवलनायुक्तमध्यदेशसुशोभिताम् । लावण्यसरिदावर्तकारनाभिविभूषिताम् ॥ १३ ॥

अनर्घरत्नखचितकाञ्चीयुक्तेनितम्बिनीम् । नितम्बविम्बद्विरदरोमराजिवराङ्कुशाम् ॥ १४ ॥

कदलीललितस्तम्भसुकुमारोरुमीश्वरीम् । लानयकदलीतुन्यजङ्घावृणलमण्डिताम् ॥ १५ ॥

शूढगुल्फपदद्वन्द्वप्रपदाजितकञ्जपाम् । नूपुरैर्विलसत्पादपङ्कजातिमनोहराम् ॥ १६ ॥

ब्रह्मविष्णुशिरोरत्ननिर्घृष्टचरणाम्बुजाम् । तनुदीर्घाङ्गुलीभास्वन्नखचन्द्रविराजिताम् ॥ १७ ॥

शीतांशुशतसंकाशकान्तिसन्तानहासिनीम् । लौहित्यजितसिन्दूरजपादादिमरागिणीम् ॥ १८ ॥

रक्तवस्त्रपरीधानां पाशाङ्कुशकरोधताम् । रक्तपुष्पनिविष्टां रक्ताभरणभूषिताम् ॥ १९ ॥

चतुर्बाहुं त्रिनेत्रां च पञ्चबाणधनुर्धराम् । कर्पूरशकलोन्मिश्रतामूलापूरिताननाम् ॥ २० ॥

महामृगमदोदामकुङ्कुमारुणविग्रहाम् । सर्वभृङ्गारवेणाढ्यां सर्वाभरणभूषिताम् ॥ २१ ॥

जगदाह्लादजननीं जगद्रञ्जनकारिणीम् । जगदाकर्षणकरीं जगत्स्थापनरूपिणीम् ॥ २२ ॥

सर्वमन्त्रमयीं देवीं सर्वसौभाग्यसुन्दरीम् । सर्वलक्ष्मीमयीं नित्यां परमानन्दनन्दिताम् ॥ २३ ॥

महात्रिपुरमुद्रां तु स्मृतावाहनरूपया । विद्ययावासा सुभगे नमस्तारिण्ययुक्ता ॥ २४ ॥

पूर्वोक्ता साधकेन्द्रो माहात्रिपुरसुन्दरीम् । चक्रमध्ये तु संचिन्त्य ततः पूजनमारभेत् ॥ २५ ॥

१ 'पुत्र' क. पाठः । २ 'ध्यायेत् पञ्चभिर्भां देवीं' क. पाठः । ३ 'दक' ग. पाठः । ४ 'मुकुट' क. पाठः । ५ 'सुख' क. पाठः ।

६ 'संवाय' क. पाठः । ७ 'मणिकङ्कण' ग. पाठः ।

इति । शान्तार्थे—

गृह्यु देवि प्रवक्ष्यामि यजनं चान्तरं महत् । मूलादिब्रह्मरधान्तं विसतन्तुतनीयसीम् ॥ १ ॥
 उद्यत्सूर्यसहस्राभां विशुत्कोटिसमप्रभाम् । चन्द्रकोटिप्रभार्द्राभां त्रैलोक्यैकप्रभामयीम् ॥ २ ॥
 अशेषजगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणीम् । ध्यायेन्मनो यदा देवि निश्चलं जायते तदा ॥ ३ ॥
 सहजानन्दसंदोहमन्दिरं भवति खयात् । मनो निश्चलतां प्राप्तं शिवशक्तिप्रभावतः ॥ ४ ॥
 समाधिर्जायते तत्र संज्ञाद्वयविजृम्भितः । स्वयं प्रज्ञातनामैको असंप्रज्ञातनामष्टकः ॥ ५ ॥
 स्वयं प्रज्ञातभेदस्तु शिवाधिक्येन जायते । असंप्रज्ञातसंज्ञस्तु शक्त्याधिक्येन वै भवेत् ॥ ६ ॥
 स्वयं प्रज्ञातभेदस्तु तीव्रस्तीव्रतरो भवेत् । असंप्रज्ञातभेदस्तु मन्दो मन्दतरस्तथा ॥ ७ ॥
 हास्यरोदनरोमाञ्चकम्पस्वेदादिलक्षितः । तीव्रस्तीव्रतरो देवि समाधिरुपलक्षितः ॥ ८ ॥
 शांभवेन तु वेधेन सुखीभूयाभिरन्तरम् । अन्तर्यागविधिं कृत्वा बहिर्पागं समारभेत् ॥ ९ ॥
 एवं त्रिन्यस्तदेहः सन् सर्वात्मा साधकोत्तमः । ध्यायेन्निरामयं वस्तु जगत्त्रयविमोहिनीम् ॥ १० ॥
 अशेषव्यवहाराणां साधिनीं संविदं पराम् । उद्यत्सूर्यसहस्राभां दाढिमीकुसुमप्रभाम् ॥ ११ ॥
 जपाकुसुमसंकाशां पद्मरागमणिप्रभाम् । स्फुरत्पद्मनिभां तप्तकाञ्चनाभां परेश्वरीम् ॥ १२ ॥
 रक्तोत्पलदलाकारपादपद्मवराजिताम् । अनर्घरत्नसन्निभमञ्जीरचरणद्वयाम् ॥ १३ ॥
 पादाङ्गुलीयकस्वर्यातेजोराशिविराजिताम् । कदलीललितसम्भसुकुमारोदमण्डलाम् ॥ १४ ॥
 नितम्बविम्बनिलसद्गङ्गवत्परिष्कृताम् । मेखलावजमाधिरुक्किङ्किणीनादधिभ्रमाम् ॥ १५ ॥
 मलच्चयमध्यमां निम्ननाभियुक्तोदरीं पराम् । रोमराजिलताभूतमहाकुम्भकलान्विताम् ॥ १६ ॥
 सुनृत्तनिविडोत्तुङ्गकुचमण्डलराजिताम् । नवरत्नप्रभाराजपद्मैवेयवरभूषणाम् ॥ १७ ॥
 श्रुतिभूषामनोरम्यकपोलसलमञ्जरीम् । उद्यदादित्यसंकाशाटाटकुसुमसुप्रभाम् ॥ १८ ॥
 पूर्णचन्द्रमुखीं पद्मवदनां भीनलोचनाम् । स्फुरन्मदनकोदण्डसुभुवं पद्मलोचनाम् ॥ १९ ॥
 ललाटपट्टसंराजद्रव्याढ्यतिलकप्रभाम् । मुक्तामाखिन्दवटितमुकुटस्त्वकिङ्किणीम् ॥ २० ॥
 स्फुरच्चन्द्रकलाराजन्मुकुटां लोचनत्रयाम् । प्रवासवल्लीविलसद्वाडुवल्लीचतुष्टयाम् ॥ २१ ॥
 इन्दुकोदण्डपुष्पेषुपाशाङ्कुशाचतुर्भुजाम् । सर्ववेदमयीमयां सर्वसौभाग्यसुन्दरीम् ॥ २२ ॥
 सर्वतीर्थमयीं देवीं (सर्वकामप्रपूरणीम् । सर्वचेष्टमयीं दिव्यां सर्वदेवस्वरूपिणीम् ॥ २३ ॥
 सर्वशास्त्रमयीं देवीं सर्वांगमनमस्कृताम् । सर्वज्ञानमयीं देवीं) सर्वदानवसेविताम् ॥ २४ ॥
 सर्वानन्दमयीं ज्ञानगङ्गरां संविदं पराम् । एवं ध्यात्वा परामर्श्यां बह्मवल्लीपुटकमात् ॥ २५ ॥
 आवाह्य चक्रमध्ये तु मुद्रया हि त्रिखण्डया । संस्मितां पूजयेत् तत्र भीषीठान्तर्निवासिनीम् ॥ २६ ॥
 मुद्राः संदर्शयेत् तत्र तर्पणैस्तु त्रिधा यजेत् । लवाङ्गं कन्ययेत् देहे देव्यास्तु परमेश्वरि ॥ २७ ॥

१ 'स्वामिनी' क. पाठः । २ 'महाकुचकलोचनाम्' ग. पाठः । ३ 'वन्द्यविभूतयैतं क. पुस्तके नास्ति । ४ 'माया' क. पाठः । ५ 'चयेत्' ग. पाठः ।

गन्धपुष्पाक्षतादीनि देव्यै सम्यग् निवेदयेत् । उपचारैः षोडशभिः संपूज्य परदेवताम् ॥ २८ ॥

तर्पणानि पुनर्दद्यात् त्रिवारं मूलविधया । ..... ॥

इति । ततो मूलविधान्ते श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीनिन्वार्थापादुकां पूजयामीति त्रिः पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा तर्पया-
म्यन्तं सन्तर्प्य, बालान्ते श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि एतत्ते आसनं नमः । एवं स्वागतं नमः । एतत्ते पादं
नमः । एष तेऽर्घ्यः स्वाहा । एतत्ते आचमनीयं सुधा । एष ते मधुपर्कः सुधा । एतत्ते आचमनीयं
सुधा । इति समर्प्य, द्रांद्रोक्तांस्त्रयः हस्तप्रदं कौण्डिन्ये इति नववीजैर्नव मुद्राः प्रदर्श्य, स्वर्णपादुके उप-
नीयोत्तरतः ज्ञानमण्डपमानीय, रत्नसिंहासने संस्थाप्यार्घ्यादिचन्दनान्तान् उपचारान् निवेद्य, केशप्रसाधनम-
भ्यङ्गं गन्धामलकोद्घर्तनमुष्णोदकस्नानं पञ्चगव्यस्नानं पञ्चामृतस्नानं समाप्याङ्गप्रोञ्चनं केशसंस्कारं त्रिकुरशो-
धनं कृत्वा, भगवति एतत्ते ज्ञानीयं नमः । ततः एतत्ते यत्त्रयुग्मं नमः । इति यत्त्रयुग्मं परिधाय, नीरा-
जनाविमङ्गलाचारान् विधाय भूषणमण्डपे रत्नसिंहासने समुपवेश्य, मुकुटरज्जटाटङ्गनासामौक्तिकप्रवेयहारके-
यूरकङ्कणाङ्गुलीयकरजवन्धनमध्यबन्धनकाञ्चीकलापपादकटकनूपुरपादाङ्गुलीयकादिनानाजातीयनानादेशीयविवि-
धभूषणैर्भूषयित्वा, सर्वोक्ते महाभृगमदलेपनं कृत्वा, करेण कङ्कारमालां यद्ध्वा, चक्षुषोर्विध्याञ्जनं रक्षाञ्जनं
भाले आदर्शदर्शनं हृत्वाभरे समर्प्य, पूजामण्डपमानीय, पुनः कामेश्वराङ्गे समुपवेश्य सर्वोपचारैः संपूज्य
यथोपचारं प्रथमादिभिः संतर्प्य, पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा नैवेद्यताम्बूलान्तानि निवेद्य प्रार्थयेत् ॥

संविन्मये परे देवि परामृतरसप्रिये । अनुज्ञां देहि देवशि परिवारार्चनाय मे ॥

इति पुष्पाञ्जलिपुरःसरमनुज्ञां प्राप्य धीचक्रात्मनोर्मध्ये त्रिकोणवृत्तचतुरस्रमण्डलं विलिख्य, तत्र तिथिम-
यीनित्याः पूजयेत् । प्रतिपत्प्रभृतिपूर्णिमापर्यन्तं कामेश्यादिनित्याः पूजयेत् । त्रिकोणमध्ये प्रधानदेवतात्वेन
तत्तिथिनित्यां पूजयेत् । तद्रेखास्तु शेवाः पूज्याः, एवं शुक्लपक्षे । कृष्णपक्षे तु प्रतिपदादिदशान्तं
वित्रादिकामेश्यन्तं पूजनीयम् । एता नित्याः प्रागेवोद्धृता ज्ञातव्याः । मध्ये भूमविधामुक्तार्थं श्रीमहात्रिपु-
रसुन्दरीधीपादुकां पूजयामि० । ततो मध्यविन्मोरमितः अङ्गीशासुरवायव्यमध्ये दिक्षु षडङ्गानि संपूज्य,
मध्यत्रिकोणप्राक्त्रिकोणयोर्मध्ये देव्याः पृष्ठभागे त्रिपङ्क्त्या दिव्यौघसिद्धौघमानवौघान् संपूज्य, चरणत्र-
यविधया मग्नवौघान्ते स्वगुरुकर्म संपूज्य, मध्यत्रिकोणरेखात्रये पञ्चपञ्च क्रमेण स्वराजुद्गाव्य, प्रागुक्त-
मन्त्रैः पञ्चदश नित्याः संपूज्य, विसर्गयुक्तमूलविधया मध्ये मूलदेवीं यष्टा नवावरणपूजां कुर्यात् ।

तत्र भूमिन्वे प्रथमरेखायां पश्चिमादिदिक्षु वायव्यादिविदिक्षु च अष्टिमादिदशसिद्धिदेवता यजेत् । तत्रादी ॥
ॐ त्रैलोक्यमोहनचक्राय नमः । चतुरस्ररेखायै नमः । इति पुष्पं दत्त्वा । * ॐ अष्टिमासिद्धिदेवीभी० ।
ॐ लघिमासिद्धिदेवीभी० । ॐ महिमासिद्धिदेवीभी० । ॐ ईशित्वसिद्धिदेवीभी० । ॐ वशित्वसिद्धिदेवीभी० ।
ॐ प्राकाम्यसिद्धिभी० । ॐ भुक्तिसिद्धिभी० । ॐ इच्छासिद्धिभी० । ॐ रससिद्धिभी० । ॐ मोक्षसिद्धि-
भी० । इति दशकं संपूज्य, चतुरस्रमध्यरेखायै नमः । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, † आं ब्रह्माणीभी० ।
ईं माहेश्वरीभी० । ऊं कौमारीभी० । ऋं वैष्णवीभी० । ॠं वाराहीभी० । ऐं इन्द्राणीभी० । औं वासु-
देवाभी० । अः महालक्ष्मीभी० । एताः पश्चिमादिदशरेषु वायव्यादिकोणेषु च पूजयेत् । ततश्चतुरस्रान्त्यरे-
खायै नमः । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, ‡ ॐ द्रां सर्वसंतोषणीमुद्राशक्तिभी० । ॐ द्रीं सर्वविद्राविणी० ।

॥ शुक्लाक्षयपीठकर्णविचित्ररत्नचटितं समस्तचक्रं चतुरस्रत्रयं ध्यात्वा—(सौ० २०) । * दशसिद्धिः वासाङ्कुशपद्म-
द्वयकराः एकवक्त्राः शशिरोकरा निधिराहनस्त्राः ध्यात्वा पूजयेत् । (सौ० २०) । † रक्तोत्पलकपाजहस्ता नीलवर्णवक्त्रा-
भरणा मानुष्याश्वा पूजयेत् । ‡ वासाङ्कुशस्वस्वमुद्राङ्कितचतुर्भुजा रक्ताः सातंकारा दशमुद्रादेवीर्धात्वा पूजयेत् ।

१ 'संतर्प्य' क. पाठः । २ 'विरप्य' क. पाठः ।

ॐ क्रीं सर्वाकर्षिणी० । ॐ स्त्वे सर्ववशंकरी० । ॐ सः सर्वोन्मादिनी० । ॐ ओं सर्वमहाकुशा० । ॐ
 त्र्यम्बके सर्ववचरी० । ॐ ह्रस्वौ सर्वबीजमुद्रा० । ॐ ऐं सर्वयोनिमुद्रा० । ॐ ऐंङ्गौः सर्वत्रिजगदा-
 मुद्रा० । ॐ अंङ्गाः त्रिपुराचक्रेश्वरीनित्याभी० । एताः प्रकटयोगिन्यस्तैलोक्यमोहनचक्रे समुद्राः ससि-
 ऋथः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः संपूजितास्तुष्टा वरदाः सन्तु । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा
 इमिति सर्वसंज्ञोभिणीमुद्रां दर्शयेत् । ततः श्रीपात्रस्थविन्दुना विन्दौ प्रधानदेवतां त्रिवारं संतर्प्य योनि-
 मुद्रां प्रदर्श्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा ।

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले । भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥
 इति समर्प्य द्वितीयावरणं पूजयेत् । अत्र तु त्रैलोक्यमोहनादिचक्रत्रये शङ्खोदकेन सर्वसौभाग्यदायकादिषट्चक्रे
 श्रीपात्रस्थजलेनायवा शङ्खस्थचारिणैवेति सर्वत्र संप्रदायः । इति प्रथमावरणम् ॥

अथ द्वितीयावरणम् । * ॐ सर्वाशापूरकचोदशदत्तवक्त्राय नमः । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा पश्चिमा-
 दिवामावर्तेन पूजयेत् । ॐ अं कामाकर्षिणीमित्याकलाभी० । एवं ॐ आं बुद्ध्याकर्षिणी० । ॐ ईं अहंकाराकर्षि-
 णी० । ॐ ईं शब्दाकर्षिणी० । ॐ उं स्पर्शाकर्षिणी० । ॐ ऊं रूपाकर्षिणी० । ॐ अं रसाकर्षिणी० ।
 ॐ अं गन्धाकर्षिणी० । ॐ लं विज्ञाकर्षिणी० । ॐ लं धैर्याकर्षिणी० । ॐ ऐं स्मृत्याकर्षिणी० । ॐ
 ऐं नामाकर्षिणी० । ॐ ओं बीजाकर्षिणी० । ॐ ओं आत्माकर्षिणी० । ॐ अं अमृताकर्षिणी० । ॐ का
 शरीराकर्षिणी० । ॐ ऐंङ्गौः त्रिपुरेश्वरीचक्रेश्वरीनित्याभी० । एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापूरके चक्रे
 समुद्रा इत्यादिना समर्प्य, इमिति सर्वविद्राविणीं मुद्रां प्रदर्श्य “अभीष्टसिद्धिं मे देहि” इति द्विती-
 यावरणार्चनम् । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा । इति द्वितीयावरणम् ॥

अथ तृतीयावरणम् । ॐ सर्वसंज्ञोभकाष्टदत्तवक्त्राय नमः । ॐ अनङ्गकुसुमाद्यास्तु पूर्वादिविषु
 अग्नेयादिविषु च पूजयेत् । ॐ कं १ अनङ्गकुसुमादेवीभी० । ॐ खं २ अनङ्गमेखला० । ॐ टं ३
 अनङ्गमवना० । ॐ तं ४ अनङ्गमवनातुरा० । ॐ पं ५ अनङ्गरेका० । ॐ यं ६ अनङ्गवेगिनी० । ॐ रं
 ७ अनङ्गाकुशा० । ॐ लं ८ अनङ्गमासिनी० । ॐ ह्रींङ्गीः त्रिपुरसुन्दरीचक्रेश्वरीनित्याभी० । एताः गुप्त-
 त्रयोगिन्यः सर्वसंज्ञोभके चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य, इमिति सर्वाकर्षिणीमुद्रां प्रदर्श्य “अभीष्टसिद्धिं मे
 देहि” इति तृतीयावरणार्चनम् । इति पुष्पाञ्जलिं समर्पयेत् । इति तृतीयावरणम् ॥

अथ चतुर्थावरणम् । पश्चिमादिवामावर्तेन पूजयेत् । ॐ सर्वसौभाग्यदायकचतुर्दशारवक्त्राय नमः ।
 इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, ॐ अं सर्वसंज्ञोभिणीभी० । ॐ ईं सर्वविद्राविणी० । ॐ उं सर्वाकर्षिणी० । ॐ
 अं सर्वाङ्गादिनी० । ॐ लं सर्वसंज्ञोहिनी० । ॐ ऐं सर्वस्तम्भिनी० । ॐ ऐं सर्वजृम्भिणी० । ॐ ओं सर्व-

† पश्चिमादिदेवो पुस्तकाद्यसूत्रपञ्चदशकरी रक्तिकाभा मुक्ताभरणा त्रिपुराचक्रेश्वरी धारवा । * चोदशदत्तं पूर्वा-
 चक्रजितं अवरोधयुषं धारवा । ॐ पाशांकुशास्तु पूर्वैरुक्तैरुदवराङ्गितकराः सुखाः पीयूषवर्षिणीध्यात्वा ।

१ पाशांकुशावराभयहस्तां शुभ्राम्बराभरणां रत्नमुकुटां त्रिपुरेश्वरीं ध्यात्वा । २ अष्टदशकमलं जपाकुसुममणं ध्यात्वा ।

३ पाशांकुशपीजोपलकश रक्तवर्णा ध्यात्वा । ४ रक्तवर्णा सर्वाङ्कारमूर्तितां पुस्तकाद्यमाष्टावराभयकरां त्रिपुरसुन्दरीं
 ध्यात्वा । ५ चतुर्दशारवकं दाडिमीकुसुममणं ध्यात्वा, रक्तवर्णाः सर्वाभरणमूर्तिताः पाशाङ्कुशादप्युपलपावपात्रकरा-
 भतुर्दश शक्तीध्यायेत् ।

वशंकरी० । ॐ ओं सर्वरक्षिणी० । ॐ हं सर्वोन्मादिनी० । ॐ यं सर्वार्थसाधनी० । ॐ रं सर्वसंपन्न-
पूरणी० । ॐ लं सर्वमन्त्रमयी० । ॐ वं सर्वद्वन्द्वक्षयंकरी० । इति संपूज्य, * पैर्होर्भो हे ह्रौं हसौः त्रिपु-
रवासिर्नचक्रेश्वरीनित्यार्थी० । एताः संप्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य,
ॐ सर्ववशंकरीमुद्रां प्रदर्श्य “अभीष्टसिद्धिं मे देहीत्यादि चतुर्थावरणार्चनम्” इति पुष्पाञ्जलिं समर्पयेत् । इति
चतुर्थावरणम् ॥

अथ पञ्चमावरणम् । (बहिर्दंशारवक्त्रे) पश्चिमादिवामावर्तनं पूजयेत् । तत्र ॐ सर्वार्थसाधकबहिर्दंशारवक्त्राय नमः । इति पुष्पं दत्त्वा, ॐ तं सर्वसिद्धिप्रदादेवीधी० । ॐ यं सर्वसंपत्प्रदा० । ॐ दं सर्वप्रियङ्गुरी० । ॐ यं सर्वमङ्गलकारिणी० । ॐ नं सर्वकामप्रदा० । ॐ टं सर्वदुःखविमोचिनी० । ॐ ठं सर्वमृत्युप्रशमनी० । ॐ डं सर्वविघ्नविनाशिनी० । ॐ ढं सर्वाङ्गसुन्दरी० । ॐ धं सर्वसौभाग्यदायिनी० । ॐ हस्तं हस्तार्थी हस्तौः त्रिपुरार्थी । चक्रे चक्रेभ्वरीनित्यार्थी० । एताः कुलकौसयोगिन्यः सर्वार्थसाधके चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्थ्य, सः इति सर्वोन्मादिनीमुद्रां प्रदर्श्य “अभीष्टसिद्धि मे वेदित्यादि पञ्चमावरणार्चनम्” इति पुष्पाञ्जलिं निवेदयेत् । इति पञ्चमावरणम् ॥

अथ षष्ठावरणम् । अम्स्तद्वाराचके ॐ पश्चिमादिविक्रमेन पूजयेत् । ॐ सर्वरक्षाकरान्तर्द्वाराचकाय नमः । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, ॐ श्रीं सर्वज्ञादेवीश्री० । ॐ ह्रीं सर्वशक्ति० । ॐ ज्ञं सर्वेश्वरप्रदा० । ॐ श्रीं सर्वज्ञानमयी० । ॐ मं सर्वव्याधिविनाशिनी० । ॐ कं सर्वोपायस्वरूपा० । ॐ खं सर्वपापहरा० । ॐ गं सर्वानन्दमयी० । ॐ घं सर्वरक्षास्वरूपिणी० । ॐ ङं सर्वेष्टितफलप्रदा० । ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरमालिनीचक्रेश्वरीनित्या० । एता निगर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चके समुद्रा इत्यादिना समर्प्य, कौं इत्यङ्कयमुद्रां प्रदर्श्य “अभीष्टसिद्धिं मे देहीत्यादि तत्षष्ठावरणार्चनम्” इति पुष्पाञ्जलिं निवेदयेत् । इति षष्ठावरणम् ॥

अथ सप्तमावरणम् । १३ अहारचक्रे प्रागादिषामावर्तनं वशिष्वाद्याः पूजयेत् । तत्र ॐ सर्वरोगहराहारचक्राय नमः । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, ॐ अं १९ अं वशिनीवाग्देवताभी० । ॐ कं ५ कलर्ही कामेश्वरीवाग्देवताभी० । ॐ खं ५ खलर्ही मोदिनीवाग्देवताभी० । ॐ टं ५ टं विमलावाग्देवताभी० । ॐ तं ५ तर्ही अरुणावाग्देवताभी० । ॐ थं ५ हसलवर्धू जयिनीवाग्देवताभी० । ॐ थं ५ भ्रमरवर्धू सर्वेश्वरीवाग्देवताभी० । ॐ शं ५ शर्ही कौलिनीवाग्देवताभी० । ह्रींहीसोः त्रिपुरासिद्धाचक्रेऽश्वरीमित्याभी० । एतां रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य, हसलचक्रं इति सर्वेश्वरीमुद्रां प्रदर्श्य "अभीष्टसिद्धिं मे देहीत्यादि सप्तमावरणार्चनम्" इति पुष्पाञ्जलिं निवेदयेत् । इति सप्तमावरणम् ॥

* रक्तवर्णा पुस्तकाक्षमाकावराभयकरा त्रिपुरवासिनीं ध्यायेत् । ७ बाह्वद्वारं सिम्पूरवर्धं ध्यात्वा जपाकुसुमवर्णाः
पाशाकुशाक्षंकारवेटीदस्ताः सर्वाभरतभूषिता दशशक्तीः ध्यायेत् । ४ उग्रजानुसमानकान्ति सर्वाक्षंकारभूषिता महाधूर्त-
मेघत्रया पुस्तकाक्षमाकावराभयकरां ध्यायेत् । ५ अन्तर्द्वारचक्रं जपाकुसुमवर्धं ध्यात्वा बाह्याक्षं वर्णाः पाशटङ्कजानमुद्रा-
वरकरा मुक्ताभिभूषणाः सर्वज्ञासा ध्यायेत् । चक्रेश्वरी त्रिपुरमासिनीं रक्तवर्णा पाशाकुशाक्षपाशाभयधारिणीं ध्यायेत् ॥

ॐ अष्टारचक्रं पञ्चशतग्रन्थं ध्यात्वा सप्त रक्तवर्णा रक्तवस्त्राभरणाभ्युषिताः पञ्चधात्रयमुस्तकवरकरा ध्यायेत् । अथै-
श्वर्यं त्रिपुरासिद्ध्यां शुभवर्णा पाशाङ्कुशकपात्राभयभारिणी ध्यायेत् ।

अथ प्रमावणम् । ॐ त्रिकोणाग्रदक्षवामकोणेषु तद्वहिरन्तरालवक्त्रे । तत्र ॐ सर्वसिद्धिप्रदान्तरालव-
क्त्राय नमः । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, द्वांद्विर्द्वांशं यारांसांवांशं जं जुम्भणेभ्यः कामेश्वरकामेश्वरीवा-
नेभ्यो नमः । ॐ द्वां ५ यां ५ धं धं संमोहनकामेश्वरकामेश्वरीचतुर्भ्यां नमः । ॐ द्वां ५ यां ५ आर्द्वां
वर्णाकरणकामेश्वरकामेश्वरीपाशाभ्यां नमः । ॐ द्वां ५ यां ५ क्रौं स्तम्भनकामेश्वरकामेश्वर्यक्षशाभ्यां
नमः । ॐ ऐं अग्निवक्त्रे कामगिर्यालये मित्रेशनायात्मके आग्रदक्षधाधिष्ठायके इच्छाशक्त्यात्मकरुद्रात्मकश-
क्तिश्रीकामेश्वरीदेवी० । ॐ क्लीं सूर्यवक्त्रे जालन्धरपीठे षष्ठीशनायात्मके स्वप्नदक्षधाधिष्ठायके ज्ञानशक्त्यात्म-
कधिष्णवात्मकशक्तिश्रीवक्त्रेश्वरीदेवीश्री० । ॐ सौः सोमवक्त्रे पूर्वगिरिपीठे उद्दीशनायात्मके सुषुप्तिवशा-
धिष्ठायके क्रियाशक्त्यात्मकप्रज्ञात्मकशक्तिश्रीभगमालिनीदेवी० । ॐ ह्रौं हसकलरीं ह्रौं त्रिपुराम्बावक्त्रे-
श्वरीनित्याश्री० । एता अतिरहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदे वक्त्रे समुद्रा इत्यादिना समर्प्य, ह्रौं इति
सर्वबीजमुद्रां प्रदर्श्य "अभीष्टसिद्धि मे देहीत्यादि अष्टमावरणार्चनम्" इति निवेदयेत् । इत्यष्टमावरणम् ॥

अथ नवमावरणम् । ॐ ऐं सौः मूलं सर्वानन्दमयदैव्यवक्त्राय नमः । इति पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा,
ब्रह्मवक्त्रे श्रीमत्पुरुषाणपीठे चरानन्दनायात्मके तुरीयदक्षधाधिष्ठायके परब्रह्मात्मकशक्तिश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्री० ।
ॐ हसकलरई हसकलरई हसकलरदौः त्रिपुरभैरवीवक्त्रेश्वरीनित्याश्री० । एता परापररहस्ययोगिनी सर्वा-
नन्दमये दैव्ये वक्त्रे सर्ववक्त्रेश्वरी सर्वमन्त्रेश्वरी सर्वपीठेश्वरी सर्वविघ्नेश्वरी सर्वबागीश्वरी सर्वसिद्धीश्वरी
सर्वजगदुत्पत्तिमातृका सवक्त्रा ससिद्धिः सायुषा सवाहना सशक्तिका सलङ्कारा सपरिवारा सर्वोपचारे
संपूजिता तुष्टा वरवास्तु इति समर्प्य, ऐं इति सर्वयोगिमुद्रां प्रदर्श्य "अभीष्टसिद्धि मे देहि शरणा-
गतवत्सले । भक्त्या समर्पये तुभ्यं नवमावरणार्चनम्" इति निवेदयेत् । इति नवमावरणम् ॥

ॐ ऐं सौः आर्द्वांजंयारांसांवांशं कामेश्वरीष्ठाकामफलप्रदे सर्वसत्त्ववशंकरि जगत्सोमकरि ह्रौं
द्वांद्विर्द्वांशः ह्रौं क्लीं ऐं कामेश्वरीसमयदेवताश्री० । इति विद्यया देव्या मूलाचारे पुष्पाञ्जलिं सम-
र्पयेत् । ॐ ह्रीं सर्वकार्यसाधके वज्रेश्वरि वज्रपञ्जरमध्यगते ह्रीं क्रिये ऐंको नित्यमद्वये ह्रीं वज्रेश्वरी-
समयदेवताश्री० । इति देव्या इदि पुष्पाञ्जलिं समर्पयेत् । ॐ भगमालिनीविद्यामुच्चार्य भगमात्मसमयदे-
वता श्री० । इति विन्धौ पुष्पाञ्जलिः । ॐ क्लीं भगवति स्तुं नित्याकामेश्वरि ह्रीं सर्वसत्त्ववशंकरि सः
त्रिपुरभैरवि ऐं विघ्ने त्रिपुरसुन्दरीसमयदेवता श्री० । इति शिरसि पुष्पाञ्जलिः । ॐ मूलविद्यया सप्तधा
शिरसि संतर्प्य, ॐ ऐं सौः श्रीविद्याचोदसाक्षरीमुच्चार्य सप्तवर्षां कलां यक्षा प्रागुक्तां कामकलां
भाषयेत् । "कलारूपमिदं देवि प्रोक्तमेतत् परात्परम् ।" इत्युक्तीत्या स्मृत्या, यदुक्तयोगिनीगद्यः

ॐ अन्तश्चिकोचं वभूककुसुमाक्षं ध्यात्वा सप्त रक्तवर्णा वराभवमुपापन्नकरा नवरत्नविभूषणाः स्वस्वापुधभूषितहस्तां
वीचमोम्भतविग्रहा आयुधदेवता ध्यायेत् । चिकोचाग्रकोणे शक्तीं सुषाम्बरविभूषणामिषुधनुःपुष्पवाद्यपुष्पकाक्षमात्राधरां
त्रिनेत्रां वज्रपूजां कामेश्वरीं ध्यायेत् । वामकोणे वीक्षवर्दी रक्तवक्त्राभरणामिषुधनुःपुष्पवाद्यवराभवकरां त्रिनेत्रां वज्रयो-
करां वज्रेश्वरीं ध्यायेत् । दक्षिणकोणे हेमामां वासाङ्कुशत्रयमात्रापुष्पकरां त्रिनेत्रां वज्रयोकरां भगमाक्षिणीं ध्यायेत् । चक्रे-
वर्ती त्रिपुराम्बामुच्यते सूर्यसहस्रामां त्रिनेत्रां ललाटमुकुटां रक्ताम्बरां रक्तचक्रभूषितां वीचोत्तमवस्त्रादीं क्षोभितविचित्रजमा-
त्राधरां पुस्तकामयत्रयमात्रावरकरां ध्यायेत् । * विन्दुचक्रं परब्रह्मात्मकं ध्यात्वा, साध्यसिद्धासये स्वसम्यक्कामेश्वराङ्गे स्वस्ति-
कासमेनोपवितां प्रमुदितां श्रीकजितां वधोक्तकथां ध्यायेत् । अत्र सर्वार्थवदेवता भूषदेव्यभिमुखोपविष्टाङ्गावस्थाः । (सौ० १०)

पतिलेखपालेभ्यो बलीनुत्सृज्य सर्वभूतवर्ति तन्मन्त्रेणोत्सृज्य, ततो नैवेद्यपात्रं साधारं साधनं संस्थाप्य धूप-
दीपौ प्रदर्शयेत्, अत्रेण संप्रोक्ष्य गन्धादिभिरभ्यर्च्य चेतुमुद्रां प्रदर्श्य "ॐ जगन्ध्वनिमन्त्रमातः स्वाहा"
इति घण्टां संपूज्य वामकरे गृहीत्वा ध्यायन् नैवेद्यं समर्पयेत् ।

वनस्पतिसोत्पन्नो गन्धाद्व्यो गन्ध उत्तमः । आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥
इति पाठित्वा समर्पयेत् ।

सुप्रकाशो महादीपः सर्वत्र तिमिरापहः । सबाह्याभ्यन्तरं ज्योतिर्दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥

इत्युच्चैर्दीपं समर्पयेत् । ततो नैवेद्यमन्त्रेण संप्रोक्ष्य, त्रिगुलमुद्रया संरक्ष्य, वाय्वादिवीजैः शोषणादिकं
विधाय, सुरभिमुद्रयामृतोक्त्य, गन्धाद्यैरलंकृत्य महत्तरनैवेद्यं स्वाहान्तेन मूलेन समर्पयेत् ।

नैवेद्यं बहुसोपेतं पञ्चमक्षयसमन्वितम् । सुधारसमहोदारं शिवेन सह गृह्यताम् ॥

इत्यङ्गुष्ठशिरसि कनिष्ठानामायोगात् । तत्र वामकरेण त्रिकोणोत्पलनिभां प्रासमुद्रां प्रदर्श्य दक्षहस्तेन प्राणा-
विमुद्राः प्रदर्शयेत् । प्राणाय स्वाहा, इत्यादिना समर्प्य स्वशुक्लक्रमेण तत्त्वत्रयमक्षैः आरामतत्त्वाधिपतिः
श्रीकामेश्वरो दृश्यतु । एवं विद्यातत्त्वाधिपतिः, शिवतत्त्वाधिपतिः, सर्वतत्त्वाधिपतिः । ततः कामेश्वर-
स्तृप्यतु इत्यादि चतुस्तत्त्वैः संतर्प्य, ॐ परायै श्रीमहाविपुलसुन्दर्यै नैवेद्यं स्वाहा । ॐ परायै० । सौः
परायै० । इति नैवेद्यं समर्प्य, "अमृतोपस्तरक्षमसि स्वाहा" इत्युक्त्वा प्राणाविमुद्राः प्रदर्श्य, प्राणाय
स्वाहा इत्यादि पञ्चाहुतीर्निवेद्य, जवनिकामध्यः कृत्वा भूलमन्त्रं स्मरन् यावत् दक्षिणभोजनं तावदाकारुण-
माणः क्षणं विधमेत् । अत्र बहुकादिबलिर्नैवेद्यात् पूर्वमित्यस्मत्संप्रदायः । केचित्तु नैवेद्योत्तरं वदन्ति ।
तत्तु यथासंप्रदायं कार्ष्णिमिति । मध्ये पानीयमुत्तरापोशनं करशुभ्यादिमुखवाससमर्पणान्तं कुर्यात् । अत्र
नैवेद्यसमर्पणान्तरं नित्यहोमं कृत्वा बलिर्नैवेद्यादि कुर्यात् । ततः कुलदीपं निवेदयेत् । शालिगोधूमादिपिष्टेन
शुद्धेन सर्ज्यरकेण शालाह्वितायेन साधे त्रिकोणाकारान् दमदकरूपेण नव पञ्च वीजं वा विधाय धूतेन
पाचयित्वा, ताभ्यामिभाजनेऽष्टलादि तासंक्षयया मण्डलं विधाय, अष्टलं चेद्वशिष्याद्यष्टकं मध्ये देवीं
यष्टा, पञ्च चेत् कामेश्वर्यादि भैरवीर्पजेत् । त्रिकोणं चेद् गुणत्रयारिमकां परेश्वरीं पजेत् । शुद्धमालिनी-
विधया फलपुष्पताम्बूलसुवर्णादीनि निक्षिपेत् । "ॐ महादीपतेजोवति अमोघालाप्रभामालिनि भगा" इयं
शुद्धमालिनी ॥ ततो रत्नेश्वर्याभिमन्त्र्य पूजयित्वा दीपभाजनमुद्धृत्य सामयिकस्तोकद्वयं पठन् देव्युपरि
नवधा पञ्चधा त्रिधा वा भ्रामयेत् ।

अन्तस्तेजो बहिसतेज एकीकृत्य निरन्तरम् । अध ऊर्ध्वक्रमेणैव कुलदीपं निवेदयेत् ॥

समस्तचक्रचक्रेणीयुते देवि नवात्मिके । आरात्रिकमिदं भद्रे गृहाय मम सिद्धये ॥

इत्याभ्यां स्तोकाभ्यां लक्षणनिम्बपञ्चादिना दृष्टिमुत्तार्य चतुस्तत्त्विएष्टादिभिरपि । ततो मूलेन प्राणायाममध्यं
कृत्वा, अस्याः—शिरसि आनन्दमैरवाय श्रुष्ये नमः । मुखे परस्मिन्मन्त्रे नमः । हृदये श्रीनिपुरसु-
न्दर्यै देवतायै नमः । गुह्ये वाग्भवकूटबीजाय नमः । पादयोः शक्तिकूटशक्त्यै नमः । नामौ कामराजकू-
टकीलकाय नमः । इति विम्वस्य मम सर्वांगीष्टसिद्ध्यर्थं विनियोगः इति कृताञ्जलिदत्त्वा, वाक्तावीज-

त्रयद्विरावृत्त्या पञ्चदशीकृतत्रयद्विरावृत्त्या महाषोडशीकृतत्रयद्विरावृत्त्या च त्रिधा षडङ्गन्यासमयं विधाय,
सर्वज्ञायै हृदयाय नमः इत्यादिमन्त्रैरपि षडङ्गन्यासे विधाय मूलविद्यान्यासान् कुर्यात् । ज्ञानार्थवे—“ततो
न्यासादिकं कुर्यात् संनाहं नु शरीरके” । इत्यारभ्य “कुमार्या त्रिपुरान्याः षडङ्गानि च पूर्ववत्” ।
इत्यन्तमुक्त्वा ।

अथ वक्ष्ये महेशानि श्रीविद्यान्यासमुत्तमम् । संपूर्णा चिन्तयेद्विद्यां ब्रह्मरन्ध्रेऽक्षप्रमाम् ॥ १ ॥
स्रवत्सुधाषोडशार्धा महासौभाग्यदां न्यसेत् । नामांसदेशे सौभाग्यदण्डिनीं भ्रामयेत् ततः ॥ २ ॥
रिपुजिह्वाग्रहां मुद्रां पादमूले प्रविन्यसेत् । त्रैलोक्यस्य त्वहं कर्ता ध्यातृत्वं तिलकं न्यसेत् ॥ ३ ॥
संपूर्णामेव वदने वेष्टनेन विन्यसेत् । पुनः पूर्णा च वदने गलोर्ध्वे विन्यसेत् ततः ॥ ४ ॥
पुनः संपूर्णया देहे वेष्टनेन च विन्यसेत् । व्यापकान्ते योनिमुद्रां मुखे क्षिप्त्वाभिवन्द्य च ॥ ५ ॥
श्रीविद्यापूर्णरूपोऽयं न्यासः सौभाग्यवर्धनः । ब्रह्मरन्ध्रे क्षिपेत् देवि मणिबन्धे न्यसेत् ततः ॥ ६ ॥
सलाटेऽनामिकां कुर्यात् षोडशार्धा स्मरन् बुधः । त्रैलोक्यस्य तु कर्ता इमिति सम्यग् विभावयेत् ॥ ७ ॥
संमोहनाख्यो देवेशि न्यासोऽयं चोमकारकः । त्रैलोक्यमरुणं ध्यायन् श्रीविद्यां मनसि स्मरन् ॥ ८ ॥
पादयोर्जङ्घयोर्जान्धोः कट्योरन्धुनि मस्तके । नामौ पार्श्वद्वये चैव स्तनयोस्तयोस्तथा ॥ ९ ॥
कर्णयोर्ब्रह्मरन्ध्रे च वदनेऽन्धुनि पार्ष्वति । ततः कर्णप्रदेशे तु करवेष्टनयोः क्रमात् ॥ १० ॥
संहारोऽयं महान्यासो बीजैः षोडशभिः क्रमात् । श्रीविद्यायाः षोडशार्धैर्न्यासैर्विश्वेश्वरो भवेत् ॥ ११ ॥
इत्यादिरीत्वा मन्त्रन्यासान् विधाय प्राग्बद्ध ध्यात्वा, प्रागुक्तकुरुकुङ्गादिस्मरणपूर्वकं शतादिसंख्यया मूलविद्यां
जप्त्वा गुह्यातिगुह्येति च निवेदयेत् । भूयोऽपि मुद्रानवकं प्रदर्श्य सहस्राक्षार्धा पुष्पाक्षरि दत्त्वा स्तोत्रैः
स्तुत्वा षड्भुजः प्राणायामादिभिः प्रार्थयेत् ॥

ततः श्रीचक्रं चतुराक्षायत्वेन विभाव्य तत्तत्वाक्षायविद्याभिर्न्यस्तसमस्तबालया वा पूजयेत् । तद्यथा—
चतुरभषोडशाष्टवलमण्डलं सृष्ट्यात्मकं पूर्वाक्षायं विभाव्य, तदीश्वरीं रुद्रशक्तिं यजेत् । मन्त्रं द्विदशार्धं
स्थितिरूपं दक्षिणाक्षायं मत्वा तदीश्वरीं रुद्राक्षीं यजेत् । अक्षरं त्र्यम्बं संहारकं पश्चिमाक्षायं
मत्वा तदीश्वरीं कुम्भिकां यजेत् । बिन्दुचक्रात्मकमनाख्यात्वेन विभाव्य उत्तराक्षायं मत्वा तदीश्वरीं
कालसङ्कर्षिणीं यजेत् ॥

ततश्च षड्दर्शनात्मकमनुसंधाय तैत्तन्मन्त्रैरर्चयेत् । भूमेद्वयं बौद्धजैनबार्वाकदर्शनरूपं मत्वा तदीश्वरीं
वज्रतारां यजेत् । “ओं तारे नुतारे तुरे स्वाहा” । इयं वज्रतारा ॥ षोडशाष्टलं वैदिकदर्शनं मत्वा
सप्ततुर्यपादां सशिकां गायत्रीं यजेत् । मन्त्रं सौरदर्शनं विभाव्य सौराष्ट्राक्षरेण सूर्यं यजेत् । द्विदशार्धं
वैष्णवदर्शनं मत्वा नारायणाक्षरेण विष्णुं यजेत् । अक्षरं शाक्तदर्शनं मत्वा बालया यजेत् । त्रिकोणं
सान्तरालं शैवदर्शनमनुसंधाय “हौं नमः शिवाय हसौं नमः” इत्यनेन शिवं यजेत् ॥

ततः श्रीचक्रं सिद्धान्तरूपं मत्वा तत्तत्सिद्धान्तविद्याभिर्न्यसेत् । त्रैलोक्यमोहनचक्रं सृष्टिसृष्ट्यात्मकं
मत्वा बार्वाकसिद्धान्तं यजेत् । चार्वाकं चमत्करयू बार्वाकदर्शनाधिदेवतायै, श्रीचक्रिकायै नमः ॥ सप्तो-
शाष्टकचक्रं सृष्टिस्थित्यात्मकं मत्वा बौद्धसिद्धान्तमर्चयेत् । तद्यथा—४ नवसहस्रकुलद्वरीं बौद्धदर्शना-

धिदेवतायै तारायै नमः ॥ सर्वसंशोभयं चक्रं सृष्टिसंहारात्मकं मत्वा जैनसिद्धान्तमर्चयेत् । तद्यथा-ओंजो-
कौंठोभौजो जैनदर्शनाधिदेवतायै अहंतायै नमः ॥ सर्वसौभाग्यदायकं चक्रं स्थितिसृष्ट्यात्मकं मत्वा सांख्य-
सिद्धान्तमर्चयेत् । ॐ अइउअल सांख्यदर्शनाधिदेवतायै श्रीमूलप्रकृत्यै नमः ॥ सर्वायसाधकं चक्रं स्थिति-
रूपं मत्वा प्राक् गायत्र्या वैदिकसिद्धान्तमर्चयेत् । "परो रजसेसाधदोम्" इति चतुर्थः पादः ॥ सर्व-
रक्षाकरं चक्रं स्थितिसंहाररूपं मत्वा सौरसिद्धान्तमर्चयेत् । श्रीहोत्रो ओषेहोत्रो ओंजोहोत्रो ॥ सर्वरो-
गहरं चक्रं संहारसृष्टिरूपं ध्यात्वा ओं नमो नारायणायति वैष्णवसिद्धान्तं यजेत् ॥ सर्वसिद्धिप्रदं चक्रं
संहारस्थित्यात्मकं शाक्तसिद्धान्तं वात्स्याय शक्तिदर्शनाधिदेवतायै श्रीविपुलायै नमः इति यजेत् ॥ सर्वानन्-
मयचक्रं संहारसंहतिरूपं मत्वा शैवदर्शनं यजेत् । प्रासादपुष्टितनूतनया शैवदर्शनाधिदेवतायै श्रीमहावि-
धायै नमः ॥ बिन्दौ ज्योति महापांनाभ्याभासाचक्रे सर्वात्मनि शिवाह्वयमनुसंधाय ज्ञानदर्शनं यजेत् ।
ॐ इत्येकं महाब्रह्मयोगेश्वराय संविद्वैतसमयाधिदेवतायै कालसंकर्षिण्यै नमः । इति प्रवक्ष्यन्ममस्का-
रादिभिः परितोष्य, जानुभ्यामवनिं गत्वा स्वाभिमतं प्राथ्यं पञ्चमुप्राभिर्नुत्वा,

चतुरर्धं च मत्स्यं च सुहरं गोमुखं तथा । योनिमुद्रेति पञ्चैतां शुक्लेदाभिवन्दने ॥
इति । ततः

रश्मिरूपा महादेव्या अत्र पूजितदेवताः । श्रीसुन्दर्यङ्गलीनास्ताः सन्तु सर्वसुखावहाः ॥
इति वेम्बै पुष्पाञ्जलिं कृत्वा, संहारमुद्रया

गच्छ गच्छ परं स्थानं स्वस्थानं परमेश्वरि । वत्र ब्रह्मादयो देवा न विदुः परमं पदम् ॥
इति पुष्पं गृहीत्वाप्राथ्यं ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा

तिष्ठ तिष्ठ परे स्थाने स्वस्थाने परमेश्वरि । वत्र ब्रह्मादयो देवाः सुरास्तिष्ठन्ति मे इदि ॥
इति पुष्पं हृदयपर्यन्तं नीत्वा मुञ्चेदिति देवतां स्वहृदयस्थाय, प्राण्वात् पात्रोद्घासनमपि विधाय श्रीगुरुं
प्रणमेत् । ततो ब्रह्मार्पणमन्त्रेण जलं भूमौ निक्षिप्य, पेशान्यां विंशि नैवेद्यरोचं निर्माह्यपुष्पं निक्षिप्य
"ह्रीं नमः उज्ज्वलचण्डालि मातङ्गि सर्वकशहरि स्वाहा" इति तत्र जलमुत्क्षिप्य,

ध्यामचक्रसमारूढे भुवनान्तरचारिणि । चक्रं देहि मे देवि प्रसादं कुरु सिद्धिदे ॥
इत्यनेन सचक्रं दीपं गृहीत्वा

देहस्थालिलदेवता गजमुखाः क्षेत्रेश्वरा धैरवा

योगिन्यो बहुकृत्वा वक्षपितरो वेतालकाधेटकाः ।

अग्रे दिक्षुचरास्तथैव स्ववरा भूताः पिशाचा ब्रह्मा-

स्तृप्ताः स्युः कुलपुत्रकल पिवतः पानं सदीपं चक्रम् ॥

इत्यनेन मूलमन्त्रमुच्चार्य तदात्मसात् कुर्यात् । ततो योगिनीयोगिभिर्वृतः किञ्चित्कालं नीत्वा मिश्रचर-
विधया स्वात्मानं सन्निधानन्दमयं परामृश्य सुखीभूयात् इति श्रीविद्यापद्धतिः ॥

अथ सहस्राक्षर्यो लिख्यन्ते । तास्तु यामल-महार्णवोक्तमेवेन जानाविधाः सन्ति । तत्राष्टाशुपस्थान-
सहस्राक्षरी । ऐं नमो भगवति त्रिपुरसुन्दरि दुर्गैतितारिणि समैरी श्रीं कर २ विसर २ नृत्य २ वद २
वाग्वादिनि स्वाहा ह्रीं नमः ह्रीं नमः श्रीं श्रीं ह्रीं नमः सुरासुरचन्दिते सकलजनेशोभिणि श्रीं श्रीं श्रीं

१ 'श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं' य. पाठः । २ 'दुर्गेतरि' क. पाठः । ३ 'श्रीं' क. पाठः । ४ 'श्रीं' न. पाठः । ५ 'जगत्' क. पाठः ।

कानिणि द्रांदां द्राविणि मोंमों मोहिनि स्तंस्तं स्तम्भिनि आंआं आकर्विणि परमसुभगे नमः केम-
 लवासिनि रस २ वरचर्तिनि हां ३ करि हां ३ कारि हां ३ कारिके कांकां काकिनि रांरां राकिणि
 डांडां डाकिनि हांहां हाकिनि 'ऐं शाङ्करि गन २ किश २ भ्रम २ वदवद सत्यसत्य उत २ मासिनि महामाये
 तत्त्वविग्रहे अरूपे अमले विमलेऽजिते अपराजिते मर्द २ हर २ संहर २ उँहोँये कुरु २ लेप २ 'किटि
 उँजूसः सौःऊँ ऐंथ्री नद २ नादधीजे नांनानूँनैँनौंनः आंआंछंछंछाँछः यांयाँयूँयूँयौयूः रौँरौँरैँरैँरैः लूं-
 लींलूंल्लौल्लः मांमाँमूंमूंमौंमः आंआँभूँभूँभौंभः धाँधौँपूँपूँपौयूः आंआँवूँवूँवौवः हाँहाँहूँहूँहौहः जाँजौँजूँजौ-
 ल्लौल्लः गौरि रुद्रदयिते वज्रिणि वज्रनाथिके कपालमालाधरे प्रेतासमनिवासिनि सर्वतस्वाद्यतारे अचतर २
 गर्ज २ शोषय २ सर्वमन्त्रान् प्रस २ सर्वदुष्टान् मर्द २ सर्वयन्त्रान् भञ्ज २ सर्वदुःखं तपतप तापय तापय
 तारे तारिणि परविद्यां छिन्धि छिन्धि परकायं प्रविश २ वज्रिणि गोंगों गोचरि खैँखैँ खेचरि भूँभूँ
 भूचरि हंसघोहे हस २ तिष्ठ २ बन्धय २ धारय धारय ऊ(नू)र्णामणि मोक्षय २ विमोक्षय २ विमोक्षनि पश्य २
 हुंरावे मेरुमन्दरसंकाशे महाविद्येश्वरि याचं नियच्छ आच्छादिनि सरस्वति महाभक्ते किण्विद्ये अर्कको-
 टिसहस्रमालिनि पुरपुर हुँम २ अमन्तलोभकारिणि रत्ने वज्रादिकर्तारि विद्याविमोदिनि त्वर २ त्वरिते वह २
 क्रन्दय २ संक्रामय २ मदिरानन्दधूर्णिते कामेश्वरि गांगीगूँगीगौंगः कन्दर्पमदविह्वले स्फुरद्योनिचक्रे भगवति
 भगमालिनि ईश्वरचक्रकपालडमकधारिणि महामैरवि वसुधारे वसुमति धेरिणिधरे वराय २ कैर्मधारिणि
 कामेशि जिह्वाय वद २ मनसा रमे २ क्रन्द बल २ विन्दुप्रिये "हूं ५ रव शारदशशांकनिकाशे शारदे विद्या-
 दानविशारदे क्लीं गणनाथिके आनन्दमयविग्रहे गृहीतपूर्वकपाले ज्वलन्निह्वं ह्रादिनि निस्पृज्जिह्वं मवद्रवे स्वाहा
 सौंसौंनं सरस्वत्यै नमः मदिरे मधुमति महाभोगसुभगे भगमाले मुरु २ चुक २ धुन २ स्फुर २ स्फोटय २
 घण्टारवेण निरन्तरपरवत्तमेदिनि 'मैं कुञ्जिकायै 'होँहीं नमस्तुभ्यं चाघोरमुक्ति किणि २ चिन्ते ऐँहींभींमैं-
 हींहुंफट् सर्वेहे जंमै २ अम्मज्जामरुणदारिद्र्यातिनि सर्वसिद्धिनिधाने महाभयधारिणि उँहंसः हुंफट्
 विद्येश्वरि 'जौंजौंजुँजौंजुः "लौंलींसौः सौंसौं कुद्रविद्याविधि विदुतविदुममभे लुंलुं हेंलौंः वरिह वरहे-
 श्वरि महाएडमालाधारिणि यन्धूकशोलाधरे त्रैलोक्यसत्ये नमः प्रसीद २ "ऐँभींमैंलौः ऐँहींभींभीमहाभिः
 पुरसुँभ्वरि स्वाहा ॥ इति त्रिपुरसुन्दर्युपस्थानसहस्राक्षरी ॥ (त्रैपुरीविद्यापठितसिद्धा शुभदा साधकानाम् ।)

अथ प्रस्तारसहस्राक्षरी । तत्र—

मनुष्यद्रः कुषेरश्च लोपामुद्राश्च मन्मथः । अगस्त्वो नन्दिसूर्यौ च इन्द्रः स्कन्दः शिवस्तथा ॥

क्रोधमहारको देव्या द्वादशैते उपासकाः । सर्वप्रस्तारसहिता सहस्राक्षीधुनोच्यते ॥

श्रीविद्याजपसंपन्नैः सर्वकामफलप्राप्तये । ..... ॥

सुरासुरवन्दितवरणारविन्दे जपाकुसुमनिभे योगिनीगणसेविते मधुमदमुदितमानस संभ्याधर्णदुक्लवसने

- १ 'कज २' ग, पाठः । २ 'पटिवावर्तिनि' ग, पाठः । ३ 'हूं' क, पाठः । ४ 'मैं शांकरि भगवत्कृष्णसं भ्रम २' ग, पाठः ।
 ५ 'किटि' क, पाठः । ६ 'हांहांहूंहैंहौं' ग, पाठः । ७ 'सरवा' ग, पाठः । ८ 'वादे' क, पाठः । ९ 'निषण्ण वण्ण' ग,
 पाठः । १० 'हुह' वा 'धुह' क, पाठः । ११ 'मदीधारिणि' ग, पाठः । १२ 'दामिनि' ग, पाठः । १३ 'रस' ग, पाठः ।
 १४ 'वसु' ग, पाठः । १५ 'हूं ५' ग, पाठः । १६ 'मर्द' क, पाठः । १७ 'व्यवधिके' ग, पाठः । १८ 'मोद' ग, पाठः ।
 १९ 'भगवते' क, पाठः । २० 'ऐं' ग, पाठः । २१ 'हूंहूं' क, पाठः । २२ 'मज्ज' ग, पाठः । २३ 'जौंजौंजुँजौंजुः' क, पाठः ।
 २४ 'लौंलींसौः' ग, पाठः । २५ 'हूं' ग, पाठः । २६ 'ऐँभींभींभीं' क, पाठः । २७ 'त्रिपुरसेविते' क, पाठः ।

सततमुदितमहामदे माणिक्यकिरणारणे भस्मपवित्रविग्रहे चिन्दुनादरूपिणि सन्निभमात्रस्वरूपे हसौ हसकलरी
हसौः हसौः हसौः हसकपर्लहौ हसकपर्लहौ सहकपर्लहौ नमो देवि आगच्छ संनिधिं कुरु २
सर्वतो मां रक्ष २ वर्धय २ मन्दय २ स्थापय २ प्रापय प्रापय सर्वकार्याणि मम साधय पोषय दक्षा-
हसौहस्यहस्यहस्यहस्यः सकलहर्षलहौ हसकपर्लहौ नमो भगवति भगरूपे पापापहारिणि राजानं मे
वशमानय विषदो हलय त्वाराकर्षयाकर्षय क्रोदय २ मन्त्रांसि क्षोभय २ मादय २ उल्लासयोल्लासय सौभाग्यं
मे संपादय संपादय सौन्दर्यं मे जनय फट हसहरै हसहरौ हसहरौ हसहरै हसहरौ हसहरौ ५ कप-
र्लहौ हसकलहौ नमः कल्याणकारिणि लाक्षाभरणप्रभाराजितशरीरे रक्ताम्बुजनिधरणे पाशाङ्कुशेषुचापकुसु-
मपाणधारिणि चतुर्भुजे चन्द्रेश्वरे चतुरङ्गे चतुर्वर्गफलप्रदे दिव्यमालालङ्कृतदिव्यदेहे मम सकलसमीहि-
तानि साधय साधय स्फारय २ स्थिरय २ हसकलरै हसकलरौ हसकलरौ हसकलरै हसकलरौ हसक-
लरौ ५ सहकलहौ सहकलरौ सहकलहौ नमो वरदे रते सुरते सत्ये नित्ये निरञ्जने जगत्क्षोभ (करे
क्षोभ)कारिणि कमले कमनीयाङ्गे कलावति सुखानि मे परिपूरय राज्यं प्रयच्छ २ कीर्तिं वितारय २
परसैभ्य स्तम्भय २ भेदय २ मर्दय २ ज्वेदय २ उत्सादयोत्सादय हसकलहौ हसकलहौ हसकलहौ सकलहौ
सकलहौ सकलहौ ५ सहसकलहौ सकलहौ नमः परमेश्वरि परमात्मस्वरूपे करुणामृतवर्षिणि प्राङ्मूर्त्ती-
मूर्त्तसः मनोहे सुशलायासे मणिकण्ठपरिचित्रितकुण्डलिनि कोमलाङ्गे अङ्कुशेनाकर्षयाकर्षय पाशेन बन्धय २
चापेन मोहय मोहय बाणेन भिन्धि २ प्लिन्धि २ आङ्गीकृतंङ्गीकृतः सहकलरहौ सहकलरहौ सहकलरहौ
सहकलरौ सहकलरौ सहकलहौ नमस्त्रिपुरे वादय २ त्रिपुरेश्वरि विघ्नेश्वरि धीरवन्दिते विद्याधरवीज्यमा-
नवामरं विद्यादानविशारदे मवोदयाधूर्त्तनेत्रे विनेत्रे धीप्रियुसुन्दरि डाङ्गीकृतंङ्गीकृतः हसकलहौ हसकलहौ
हसकलहौ हसकलहौ हसकलहौ हसकलहौ सकलहौ सकलहौ नमः त्रिपुरवासिनि त्रिपुराधि देवि प्रपद्ये संप्र-
पद्ये सदा प्रपद्ये शरणं प्रपद्ये शरण्ये शरणागतवत्सले मदनं मदनदेहे सर्वजगद्दयहारिणि सर्वतत्त्वहृदयङ्गमे सर्व-
भूतवशंकरि मम सर्वभूतानि वशमानयानय कामान् पूरय २ कीर्तिं दापय २ दुरितं खण्डय २ क्रेशं नाशय २
शत्रून् शोडय २ बन्धं छेदय २ मोक्षं कुरु कुरु पैङ्गीभी हसकलरहरहौ हसकलरहरहौ हसकलरहरहौ सहकलरहरहौ
सहकलरहरहौ सहकलरहरहौ हसकलहौ हसकलहौ हसकलहौ उन्नतमस्त्रिपुरमालिनि चिन्तितापविद्याविद्या-
यिनि वित्तदे ब्रह्माविष्णुब्रह्मरूपसदाशिवपूजिते सुपुण्ये मम मनोरथान् पूरय २ समुद्रादुत्तारय २ अरिहं
भञ्जय २ राजनीतिं स्थापय २ दुष्कर्माणि कृन्त २ कृत्वां कर्तय २ पैङ्गीभी हसकलरहरहौ हसकलरहर-
हरौ हसकलरहरहरौ हसकलरहरहरौ पैङ्गीभी हसकलरहौ हसौः त्रिपुरसिद्धे त्रिपुरानन्दयोगेश्वरि
कुलाकुलमहारूपे अरुणावृतमहारूपे हससमलवरर्या सकलनृपवशङ्करि सर्वसंपातिकारिणि सर्वैश्वर्यप्रदे सर्व-
दुःखविदारिणि सर्वज्ञे हसकलरहसहरहौ हसकलरहसहरहौ हसकलरहसहरहौ हसकलरहसहरहौ हसकलरहसहरहौ
हसकलरहसहरहौ हसकलरहसहरहौ कपर्लहौ हसकलहौ सर्वानन्दमये चिन्दुचक्रस्थे परब्रह्मस्वरूपिणि
परमात्मशक्तिसर्वब्रह्मेश्वरि सर्वमन्त्रेश्वरि सर्वयोगीश्वरि सर्वजगदुत्पत्तिमातृके सर्वविद्यामायि महाभैरवि
कपलीकृतसर्वतत्त्वार्त्तिके चिन्दुसर्वात्मिके महार्थात्रिपुरसुन्दरि नमः पैङ्गीभी औपैङ्गीपै पैङ्गीभी औ नमः
शिषाय नमः शिषायै ॥ इति प्रस्तारसहस्राक्षरी ॥

अथावरणसहस्राक्षरी । औपैङ्गीभी हंसः ओ नमो भगवति असौभ्ये कलकलै राक्षसिपक्षत्रये क्षणे

१ 'हौ' क. पाठः । २ 'रक्ष' घ. पाठः । ३ 'हस' न. पाठः । ४ 'हस' ग. पाठः । ५ 'हस' ग. पाठः । ६ 'हस' ग. पाठः । ७ 'हसकलर' क. पाठः । ८ 'रक्ष' क. पाठः । ९ 'रक्ष' क. पाठः । १० 'रक्ष' क. पाठः । ११ 'कसकल' क. पाठः ।

अधमस्यापि नान्त्येष्टिमोचिका सामयं जगत् । पारिशेष्यादधान्त्येष्टिर्मध्यमस्येति नः स्थितिः ॥ ३ ॥
 अथवा श्रद्धया कुर्यात् सर्वेषामुत्तमो गुरुः । स्वात्मशुद्ध्यर्थमेकत्र रूपयैव हि (१) ॥ ४ ॥
 साक्षात् करन्ध्रमध्येन ब्रह्मरन्ध्रविनिर्गतः । उत्तमो मध्यमस्तास्यश्रोत्रनामादिमार्गतः ॥ ५ ॥
 अधमः पायुलिङ्गाभ्यां केवलं नारकी हि मः । पेशाचलोकमाप्नोति पायुमार्गविनिर्गतः ॥ ६ ॥
 आस्येन देवलोकस्थो नामया नरलोकभाक् । श्रोत्रेण पितृलोकः स्याद् देवलोकस्तु चक्षुषा ॥ ७ ॥
 करन्ध्रेण शिवस्थानमिति लोकस्य निर्णयः । मृतानां कृपयान्त्येष्टिः कर्तव्या देशिकेन तु ॥ ८ ॥
 परीक्ष्य कालं विधिवद् देशिको मृत्युद्वारा पुरा । ममाहं वाथ पञ्चाहं व्यहं वाथ कुशार्पणम् ॥ ९ ॥
 विधाय गात्रमानीय भैरवान् योगिनीस्तथा । समभ्यर्च्य गुरुं पश्चादीशानं योगविष्टरे ॥ १० ॥
 कृत्वा च प्रणतिं सम्यक् पुष्पाञ्जलिपुरःसरम् । इति विज्ञापयेद् दीनो जानुभ्यामवनीं गतः ॥ ११ ॥
 देवदेव महादेव करुणालय शङ्कर । नित्यानन्द निराधार निराकुल निरञ्जन ॥ १२ ॥
 आज्ञया तव देवेशि सिद्ध्यत्येव ममेप्सितम् । तथापि शिव सर्वज्ञ यानि दुश्चरितानि मे ॥ १३ ॥
 प्रमादादथवा ज्ञानात् तानि सर्वाणि सर्वदा । चमस्व परमेशान दासोऽहं तव चान्वय ॥ १४ ॥
 इति विज्ञाप्य गुरवे दिव्यागमपुरःसरम् । स्वार्जितद्रव्यजातं यत्तद् सर्वं विनिवेदयेत् ॥ १५ ॥
 तदाज्ञयार्जिताः क्षेते तदर्थं विनियोजिताः । इत्युक्त्वा प्रणमेद् भूयो गुरुभक्तिपरायणः ॥ १६ ॥
 गुरोः श्यामे प्रतिष्ठाप्य पादुकां तस्य पीठतः । समभ्यर्च्य यथान्यायं सर्वं तत्र समाचरेत् ॥ १७ ॥
 पुत्रशिष्यादिभिः कार्यं कारयित्वा विचक्षणः । स्वयं कर्तुमशक्नोति सर्वदा तद्दिने पुनः ॥ १८ ॥
 तत्प्रसादं महायज्ञात् स्वीकर्तव्यं मनीषिभिः । अवशिष्टं तु यद्वस्तु चतुर्धा च विभज्य तत् ॥ १९ ॥
 औरसाय स्वपुत्राय दद्याद्भागद्वयं पुनः । गोत्रिभ्य एकमेकं तु स्वस्यान्तेष्ट्यर्थमादिशेत् ॥ २० ॥
 भीषकं पूजयेत् तावद्यावत् पञ्चसमाप्नुयात् । चत्क्रान्तिकाले तत्कर्त्तव्यं जपेत् तद्गुरुपादुकाम् ॥ २१ ॥
 चरणत्रयमश्वं च वदेत्स्वयमथो गुरुः । तत्तत्समयनिष्ठानां तत्तन्मन्त्रं जपेद्गुरुः ॥ २२ ॥
 यस्मिन् निष्ठा परा तस्य तत्कर्त्तव्यं सर्वथा जपेत् । अनुसन्धानवाहुन्यात् तत्र चित्तलयो भवेत् ॥ २३ ॥
 श्रीभूतिराजलब्धानि श्रीशम्भुवदनाम्बुजात् । वाक्यानि ब्रह्मविद्यायाः प्रणवैः पुटितानि च ॥ २४ ॥
 अथोच्यते ब्रह्मविद्या सद्यः प्रत्ययकारिका । शिवः श्रीभूतिराजो यां सुविद्यां विन्यवेदयत् ॥ २५ ॥
 सर्वेषामेष भूतानां मरत्ये समुपस्थिते । यथा पठितशोक्तस्य जीवो याति निरञ्जनम् ॥ २६ ॥
 या ज्ञानिनोऽपि संपूर्णकृत्यस्यापि श्रुता सती । प्राणविच्छेदजां मृत्युभ्यथां सद्यो व्यपोहति ॥ २७ ॥
 यामाकर्ष्य महामोहविवशोऽपि क्रमागतः । प्रबोधं वक्तुसांमुख्यमभ्येति रमसात् स्वयम् ॥ २८ ॥
 तारो माया वेदकलो मातृतारो नवात्मकः । प्रतिवाक्यं यदाद्यन्ते योजिता परिपठ्यते ॥ २९ ॥
 ओं ह्रीं क्लं हसलमलवरयं इति निष्कलप्रसविद्या ।

एतां तु वक्ष्यमाणेषु आद्यन्ते विनिर्गोत्रयेत् । ॥ १ ॥

ॐ ह्रीं ह्रं ह्रस्वमलवरयूं ।

परमपदात् त्वमिहागाः सनातनस्तं जहिहि देहान्तम् ।

पादाङ्गुष्ठादि विभो निबन्धनं बन्धनं क्षुप्रम् । इसक्षमलवरयूं फ्रैह्र्मीं ॥ १ ॥

५ गुल्फान्ते जानुगतं जनुस्थं बन्धनं तथा मेढ्रे ।

जहिहि पुरमुग्रमध्यं हृत्पद्मात् त्वं समुत्तिष्ठ ५ ॥ २ ॥

५ हंस हयग्रीव विभो सदाशिवस्तं परोऽसि जीवात्म्यः ।

रविसोमवहिसंघट्टं बिन्दुं देवं हहह समुत्क्राम ५ ॥ ३ ॥

५ हंसमहामन्त्रमयः सनातनस्तं शुभाशुभोपेक्षी ।

मण्डलमध्यनिविष्टः शक्तिमहासेतुकारणमहार्थः ।

कमलोभयनिविष्टः प्रबोधमायाहि देवतादेव ५ ॥ ४ ॥

५ अज्ञानात् तं बद्धः प्रबोधितोत्तिष्ठ देवादे ५ ॥ ५ ॥

५ व्रज तालुमाह्वयान्तं शौडुम्बरघटितं महाद्वारम् ।

प्राप्य प्रयाहि हंहो हंहो वा वामदेव पदम् ५ ॥ ६ ॥

५ ग्रन्थीश्वर परमात्मन सान्त महातालुरन्ध्रमासाद्य ।

उत्क्राम हे देहेश्वर निरञ्जनं शिवपदं प्रयासाशु ५ ॥ ७ ॥

५ आक्रम्य मध्यमार्गं प्रायापानौ समाहृत्य ।

धर्माधर्मौ त्यक्त्वा नारायण प्रयाहि शान्तान्तम् ५ ॥ ८ ॥

५ हे मल्लन् हे विष्णो हे रुद्र शिवोऽसि वासुदेवस्तम् ।

अग्नीषोम सनातन मृत्पिण्डं जहिहि हे महाकाश ५ ॥ ९ ॥

५ अङ्गुष्ठमात्रमलमावरणं जहिहि हे महामूर्ध्म ५ ॥ १० ॥

५ पुरुषस्तं प्रकृतिमयैर्बद्धोऽङ्गारतन्तुना बन्धैः ।

अमवाभव नित्योदित परमात्मस्त्यज सरागमध्वानम् ५ ॥ ११ ॥

५ ह्रीं-मन्त्रशरीरमनिलम्बमाशु तमेहि देहान्तम् ५ ॥ १२ ॥

५ तदिदं गुणभूतमयं त्यज स्वं पाट्कोशिकं पिण्डम् ५ ॥ १३ ॥

५ मा देहं भूतमयं प्रगृह्यतां शाश्वतं महादेहम् ५ ॥ १४ ॥

५ मण्डलममलमनन्तं त्रिधा स्थितं गच्छ भिस्त्वैतत् ५ ॥ १५ ॥

इति श्रीमल्लविद्या ।

शातं चेद् स्वयमेवाद्यन् नियम्य प्रजपेत् तदा । अन्यथा मृगुयादापि तदेकाग्रमना भवेत् ॥ १ ॥

निर्वाणविद्यानिरतो निर्वाणपदभागवेत् । श्रुतैतस्मिन्स्थान्त्येष्टिकर्ता स शिवसंयुतः ॥ २ ॥

स्नात्वा सम्यगलंकृत्य नित्यकृत्यं यथाविधि । विधायानन्दसंपूर्णः कृत्वा न्यासादिकं तनौ ॥ ३ ॥

अभिमन्त्र्य जलं पश्चात् पञ्चप्रणवैर्गुरुकृतः । पितृदं संशोषयेद्विद्वानथ वासरपञ्चके ॥ ४ ॥

अथवा दीपिनीध्रुवता ज्वालामालिन्यनन्तरम् । ण्योमषष्ठस्वार्धेन्दुहंसफडन्तको मनुः ॥ ५ ॥

मायाबीजान्तिकः प्रोक्तः शोधकः सर्वदेहिनाम् । आकृष्य स्थापयेत् प्रेतपितृदे तु गुरुवाक्यतः ॥ ६ ॥

ओं ह्रीं हस्तमर्धं ओं हस्तमलवरयूं ऐं दीपिनी, ज्वालामालिनी । हुं हंसः फट् ह्रीं हस्तमलवरयूं हस्तमर्धं ह्रीं
ओं । इति दीपिन्यात्रिविधिः ।

एवं विशोधिते देहे शक्तिचालनयोगतः । नेत्ररन्ध्रादिमार्गेण लोकोत्तरविनिर्मे(र्ग)तः ॥ ७ ॥

धियद्विभृशरूढं बिन्दुमुच्चार्य मोक्षदे । चक्षुरादिपदान्ते तु प्रेतनाम तथोचरेत् ॥ ८ ॥

आवाहयामीत्यनेन सपञ्चप्रणवेण वै । ..... ॥

५ हुं मोक्षदे चक्षुराद्यवयववन्तमावाहयामि ५ ।

मन्त्रेणावाहयेत् प्रेतं सर्गादिभ्यो निराकुलम् । अमुष्येत्यादिमन्त्रेण प्रतिष्ठाप्य समीरयम् ॥ ९ ॥

अङ्गं संकल्पयेत् पञ्चान्मायावद्दीर्घमात्रेभिः । एकस्त्राभिसंवीतं प्रतिष्ठाप्य घटं पुनः ॥ १० ॥

अभ्यर्च्योक्तेन मार्गेण पितृदं संस्थापयेत्ततः । आदाय पूजितां पद्म्या (चाधो) वार्धानीमस्त्ररूपिणीम् ॥ ११ ॥

सर्वतीर्थमनुं स्मृत्वा ततोऽथैरभिषेचयेत् । भस्मस्नानं ततः कुर्यात् परमेष्टिमनुं स्मरेत् ॥ १२ ॥

पितृदं दक्षिणमूर्धानं न्यस्तं दर्भास्तरे पुनः । नववस्त्रसंगालेर्परलंकृत्याथ भूपणैः ॥ १३ ॥

तस्मिन् पितृदे न्यसेत् पञ्चान्मन्त्रराजमशेषतः । अभ्यर्च्य क्रममुद्रास्य समाप्तिं गुरुपादुकाम् ॥ १४ ॥

सम्यग्बिम्बानं संकल्प्य संस्थाप्य तं विचक्षणः । ग्रामं प्रदक्षिणीकृत्य शङ्खभेर्यादितिःस्वनैः ॥ १५ ॥

प्रेतस्थानं प्रविश्याथ दक्षिणोत्तरमायताम् । उपलिप्य समां भूमिं लाजाक्षततिलानपि ॥ १६ ॥

विकीर्य सर्वेषां प्रोक्ष्य विमानं तत्र चिन्त्यसेत् । संस्थाप्य तत्र चित्प्राप्तिं परिस्तीर्य विलोमतः ॥ १७ ॥

पात्राण्यपासाद्य विधिवद् दक्षिणे विष्णुदेवतम् । प्रक्षीतापात्रमासाद्य संपूज्य कुसुमादिभिः ॥ १८ ॥

दर्भैराज्यादितं धीमान् वद्विकोशे प्रविन्यसेत् । दक्षभागे यजेद् देवं भैरवं मण्डले क्रमात् ॥ १९ ॥

पूर्वोक्तेन विधानेन कृत्वा जिह्वादिकल्पनाम् । विलतण्डुलसंभिन्नं पायसं चरुकं पुनः ॥ २० ॥

मृत्पुङ्गवेन समन्त्र्य पञ्चश्लोकैर्विशेषतः । साज्येन चरुणा पश्चात् पञ्चरसैर्विशेषतः ॥ २१ ॥

प्रक्षालय्यां न्याससंप्रोक्तैः स्वाहान्तैः सुसमाहितः । मूलविद्याद्वयं जप्त्वा प्रत्येकं सप्तसप्तकम् ॥ २२ ॥

हुनेत् क्रमात् सावरणं विलोमेन विधानतः । एवं विलोमतो होमान्मन्यस्तमन्त्रान् गुरोस्तनौ ॥ २३ ॥

क्रमेण विलयं कुर्यात् सूक्ष्मपुण्यष्टकात्मनि । हुत्वा वाग्भवमन्त्रेण स्वाहान्तेन विचक्षणः ॥ २४ ॥

पुनश्च विद्यया हुत्वा ततस्तत्त्वलयात्मिकाम् । इष्टिं संन्यासिनां कुर्यात् क्रमेण न्यासिभाजनम् ॥ २५ ॥

ततस्तत्त्वानि सूक्ष्माणि विलोमेन विधानतः । तत्रार्धे शेषं संयोज्य सर्वभात्मनि योजयेत् ॥ २६ ॥

सूक्ष्मरूपेणात्मगतपुण्यपापे सदा शयम् । नाशयेत् कर्म शिष्यस्य भयभक्षिणिहोमतः ॥ २७ ॥

५ अटंकसप्तवरयूं हुं फट् शिशोः स्रुं पुण्यपापानां नाशयामि स्वाहा ५ ।

एवं स्थूलक्रमं हुत्वा सूक्ष्मलीनं विभावयेत् । विलोमेन क्रमेणैव सूक्ष्मं चापि परं तथा ॥ २६ ॥
 एवं विभी समायोज्यं शिष्यं स्त्रीणमलत्रयम् । पूर्णाहुतिप्रयोगेण योजयेत् परमे पदे ॥ २७ ॥
 शिवशक्त्यात्मके शुद्धे पुनरावृत्तिवर्जिते । संवित्सुखमये साक्षात् तन्वातीते निजे पदे ॥ २८ ॥
 इति संयोजिते साक्षाद् गुरुणा परमे पदे । संत्यज्य मलकालुष्यं शुभं वा चावकल्पके (?) ॥ २९ ॥
 आज्येन जुहुयात् पञ्चश्लोकैस्तत्त्वैरघोरतः । अनुलोमविधानेन प्रायश्चित्ताय चास्तिकः ॥ ३० ॥
 देहमानेन शिष्यस्य शयनं परिकल्पयेत् । बहिर्दक्षिणदिग्भागे कुलवृक्षसमुद्भवैः ॥ ३१ ॥
 शङ्खभिर्दक्षिणावर्तसमिद्भिर्वाथ पिञ्जलैः । दर्भैश्च शयनं कृत्वा त्रिगुणीकृत्य तन्तुना ॥ ३२ ॥
 नवकुलो वेष्टयित्वा चन्दनागुरुपूर्वकैः । कृत्वा चित्तिं पुनः काष्ठैर्नववस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ ३३ ॥
 पद्मं त्रिकोणपट्कोणकर्णिकं साष्टपत्रकम् । सहिरेखं विधायात्र पुष्पाणि चिनितार्य च ॥ ३४ ॥
 प्रेतं दक्षिणमूर्धानं विन्ध्यस्य जिह्मदृष्टिकः । रक्षां मन्त्रेण संकल्प्य ज्वालाभालिनिविधया ॥ ३५ ॥
 प्रज्वालन्याघोरमन्त्रेण तथा पाशुपतेन वा । यावद्भस्मीभवत्येतत् तावद्गोमो विधीयते ॥ ३६ ॥
 प्राप्ता ये गोत्रिणस्तत्र सर्वत्र च समागताः । स्तोत्रं मन्त्रजपं कुर्युः प्रयुतायुतकर्मणा ॥ ३७ ॥
 विभाव्य क्रमतः प्रेतं भक्षितं योगिनीगणैः^१ । विद्याद्वयजपं कुर्यान्निधत्तेनान्तरात्मना ॥ ३८ ॥
 स्तुत्वा पश्चाद्यथाशासं स्वक्रमं सम्यगर्चयेत् । रक्षयेद्य चितावद्दिं यावदस्त्रिसमुच्चयम् ॥ ३९ ॥
 दिवसे सप्तमे वह्निं घृतेन पयसाधवा । निर्वाप्यास्त्रीनि पादायं नवचा मस्तकावधि ॥ ४० ॥
 क्रमात् संगृह्य निःक्षिप्य पात्रे संवेष्ट्य वाससा । नवेन भस्म प्रक्षिप्य नद्यां तोषालयेऽपि वा ॥ ४१ ॥
 देवमातृगृहे वाथ स्वगृहे वास्त्रिभाजनम् । स्नात्वा निधाय तत्सोमैर्मेललात्रयसंयुतम् ॥ ४२ ॥
 पीठं संकल्प्य शिष्यो वा कनिष्ठोऽणुविधानवित् । त्रिसंध्यमर्चयेत् पीठे विधिवद्गुरुमण्डलम् ॥ ४३ ॥
 एकादशे दिने कृत्वा सायमुत्सवमास्तिकः । सम्यक्पात्रं प्रतिष्ठाप्य हेतुनापूर्य सादरम् ॥ ४४ ॥
 स्वर्णरत्नादिकं तत्र विनिःक्षिप्य यथाबलम् । समयाचारसंपन्नं नित्यपूजापरायणम् ॥ ४५ ॥
 योग्यं मात्रिकमानीय संपूज्यास्मै निवेदयेत् । पर्वपूजां मृताहेऽपि प्रतिभासं समाचरेत् ॥ ४६ ॥
 संपूर्णं वत्सरे कुर्यान्महोत्सवमतन्द्रितः । अस्त्रिभाजनमुद्धृत्य पश्चाद् देशिकपुङ्गवः ॥ ४७ ॥
 नद्यां समुद्रगामिन्यां निक्षिपेन्निखनेत् तु वा । नदीतेरेऽथवान्यत्र तत्र वृक्षान् प्ररोपयेत् ॥ ४८ ॥
 अथवा प्रतिमां वापि कृत्वा शिन्धिभिरन्वितः । पादुकां वा शुभे देशे सुख्ये सुहृद्वर्तके ॥ ४९ ॥
 पूर्वोक्तेन विधानेन संयोज्य परमे पदे । भावयेन्मनसा पश्चात् शंभुतं तस्य चान्तिके^२ ॥ ५० ॥
 ये केचित् पशुमार्गस्या गुप्ताचाराः कुलागमे । तेषामपि मृते कुर्याद् दर्भैः पञ्चाशता गुरुः ॥ ५१ ॥
 विधाय कूर्चमावाह्य तत्र प्रेतं विधानतः । पूर्वोक्तेन विधानेन तत्र सर्वं समाचरेत् ॥ ५२ ॥
 जोषयेदन्यशिष्याणामन्यथा कृपया गुरुः । कुर्याद्वा तेन प्रतिमामन्त्योष्टिं कुलशासने ॥ ५३ ॥

सर्वलक्षणसंपन्नं शालिपिष्टमयं शुभम् । देहं कृत्वा समावाह्य शिष्यात्मानं विधानतः ॥ ५७ ॥
 तस्मिन् पिण्डे न्यसेत् पूर्वं मंत्रं पूर्ववदेव तु । पश्चाद्विलोममार्गेण हुत्वा स्थूलक्रमं बुधः ॥ ५८ ॥
 परे क्रमे निवेशयाथ पिण्डं पिष्टमयं ततः । भुवि निःक्षिप्य जुहुयात् सुवेणान्माद्य देशिकः ॥ ५९ ॥
 पूर्णाहुतिप्रयोगेण प्राणाद्यैरेव पञ्चभिः । गुरुमुदिरय कर्तव्या शिष्यैर्हुतिभिरेव वा ॥ ६० ॥
 अन्त्येष्टिः सर्वदा कार्या मृतानाममृतेन तु । साक्षात् शाम्भवसिद्धानामन्ययोगो विधीयते ॥ ६१ ॥
 तथापि कुर्यात् सिद्धार्थमात्मनः सर्वमास्तिकः । अथवा मनसा कुर्यादेकान्ते स्वयमास्तिकः ॥ ६२ ॥
 मानसं परमुत्कृष्टं योगिनामपि न स्थितिः । तस्मात् सर्वप्रयत्नेन मानसं क्रममाचरेत् ॥ ६३ ॥
 इत्यन्येष्टिविधिः ॥

श्रीनाथामिसरोजकल्पकमहाशास्त्रेकनानाविल-

श्रीमत्तन्त्रकदम्बकाकलनतो विद्यार्थवारुपं परम् ।

विद्यारण्ययतिश्चकार सुमहत् तन्त्रं सतां प्रीतये

श्रीविद्यानगरेऽम्बदेवनृपतौ सर्वातिवः शासति ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायभगवत्पूज्यपादश्रीनोविन्दाचार्यशिष्य-श्रीमगदचतुंकराचार्यशिष्य-
 श्रीविष्णुशर्माचार्यशिष्य-श्रीमगदमाचार्यशिष्य-श्रीविद्यारण्ययतिविरचिते
 श्रीविद्यार्थवारुपे तन्त्रे पद्मिनीशतमः श्वासः ॥ ३६ ॥

समाप्तोऽयं श्रीविद्यार्थवः । शुभमस्तु पाठकोपासकेभ्यः ।

१ 'पूर्वमन्त्रे' घ. पाठः । २ 'अथवाचार्यदेशिकः' घ. पाठः । ३ 'गुरुं संदिरय' घ. पाठः । ४ 'साक्षैकतामोऽविल' घ. पाठः ।

"अदृश्यमावाप्तविधिभ्रमत्यात्पदार्थहीनं लिखितं मया । तत्सर्वमाद्यैः परिशोधनीयं कोपं न कुरुः खलु
 लोककस्य ॥ संवत् १७८२ भावणः ।" इति मूलपुस्तकस्यान्तिमपत्रे लिपिकृतोऽयं श्लोकः कालापुष्पेण च ।

श्रीकण्ठनाथाख्यहिमाद्रिशृङ्गस्रवत्सुतत्रामृतनिर्भराणाम् ।
 वैधात्रसोपानपथावतारस्रोतोऽनुषां भूमिमुपागतानाम् ॥ १ ॥
 पूर्वादिकान्नायभिदा प्रसिद्धः संभेदभूतः खलु गौडपादः ।
 वंशक्रमाच्छास्त्रमिदं तु तस्माच्छ्रीशङ्करस्वामिनमेत्य भेजे ॥ २ ॥
 शिष्यैर्यदीयैः किल संप्रदायाः प्रचारिताः क्षेत्रमठादिकेषु ।
 दृश्यन्त एवाद्य च तत्प्रशिष्यशिष्यो न्यवभाद् गुरुसंप्रदायम् ॥ ३ ॥
 विद्यार्थवाभिरुच्यमिदं सुतत्रं विद्याधरण्याख्य-यतिर्यतीन्द्रः ।
 ज्यङ्गाङ्गभूतसंमित (१६६३) वैक्रमान्दे राजेश्वरश्रीहरिसिंहशिष्या ॥ ४ ॥
 श्रीरामचन्द्राधिकृतित्वनीतौ करमीरदेशे हरभट्टशास्त्री ।
 संपाद्य विद्वत्-शिवनाथसाहाय्य प्राकाशयद् ग्रन्थमिमं सुपूर्णम् ॥ ५ ॥

